12
22 H
5

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
M

12-27-4.19

VICTORIS
TRINCAVELLII
VENETI PHILOSOPHI
AC MEDICI CLARISSIMI, ET IN CELEBERRIMA PATAVINA ACADEMIA OLIM PRIMARII.
PROFESSORIS OMNIA OPERA,

PARTIM EX DIVERSIS EDITIONIBVS IN VNVM collecta, partim nunc primùm in lucem emiſſa, ac in duos tomos digeſta, ſumma cum diligentia nunc correcta & impreſſa.

Horum Elenchum decimaſexta pagina demonſtrabit.

QVIBVS ACCESSIT DVPLEX INDEX CAPITVLORVM videlicet, & rerum omnium notabilium, quæ in vnoquoque opere continentur, locupletatus & accuratè diſpoſitus.

Tomus Primus.

LVGDVNI,
EX OFFICINA IVNTARVM,
M. D. XCII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO
COMITI MONTISBELLI ET MONTISCALVI, BARONIQVE LICVBII, D. ALPHONSO BECCARIÆ EQVITI PRAESTANTISSIMO AC I. V. D. Eximio & celeberrimò,

IESV·BIBL·SEC·COLL·ROM· IHS

Ioannes Baptiſta Regnauld. S. P. D.

OMNES homines natura ſcire deſiderant, ait Philoſophorum princeps Ariſtoteles. Pauci tamen, quid vera ſcientia ſit, quibúſque modis & rationibus paretur, nouerunt: ſed tantum quibus Dei Optimi Maximi beneficio contigit ingenium non modo docile, ſed etiam præſtantes animi dotes, quibus bene res noſcere & percipere queunt: deque earum cauſis & effectis optimè iudicare. Inter quos tu, Illuſtriſsime Comes, vnus es cui Deus vt liberalis optimorum donorum largitor, hoc tibi donum impertitus eſt, quo plurima potes addiſcere, rerúmque cauſas agnoſcere, & earum differentias inueſtigare. Præclariſsimè autem iamdudum illud à ſapientibus viris dictum eſt, nullo alio argumento probare aliquem poſſe, ſe rei vel ſcientiæ alicuius cognitionem accuratè conſecutum eſſe, quàm ſi eandem bene docere, ac alijs tradere potuerit. Ipſa enim bene percepta diſciplina ſic a docentibus in diſcentes tranſmittitur, vt cum ex vaſe in aliud vas liquores tranſfunduntur. Ac ſanè vt docentibus magiſtris optatius contingere nihil poteſt ingenio bene ad intelligendum & retinendum comparato, & veluti ſubacto: ſic diſcentibus maius commodum accidere nullum poteſt, quàm ſi docentem nacti fuerint eiuſmodi, qui non ſcientia tantum rerum ornatus, ſed etiam diligentia, perſpicuitate ac facilitate præditus ſingulari cum fructu ſuos apud ſe retinere, & multiplici cognitione auctos reddere poteſt. Idq; obtinet non tantum in ijs artibus, quæ tenerioribus nobis in ipſo ætatis limine proponuntur, quæ ſummam requirunt docentium fidem & diligentiam, nec minorem perſpicuitatem: ſed etiam in ſupremis alijs ſcientijs, Theologia videlicet, Iuriſprudentia, & Medicina. Quæ tres quicquid ad hominis fœlicitatem, & beatitudinem ſolidam pertinet, complexæ ſunt. Quæque niſi ea methodo & ratione tractentur, qua decet, dici non poteſt, quam denſis tenebris mentes hominum implicentur. Ac, vt de reliquis duabus taceam, Medi-

cina inuolutè ac perturbatè ſuperioribus temporibus propoſita, quas ambages, quos labyrinthos, quam perplexos & inexplicabiles, vt ita dicam, mæandros peperit, ſenſit patrum memoria, magna cum præſtantiſſimorum ingeniorum iactura, & maiore etiam corporum multorum diſpendio. Excitauit tamen Deus in omnibus ferè nationibus maximos & pene Herculeos hominum clariſſimorum animos: qui, quæ miſerè veteres illi, infœliciterque docebant, ipſi fœliciter fœlicitate ac facilitate quadam poſteris ſua communicarent & relinquerent. Habuit Gallia ſuos Fernelios, Siluios, Tagaultios, Rondeletios, Hollerios, Valleriolas: Germania Fuchſios, Codros, Geſnero: Hiſpania Vegas, Peredas, &c. Italia Montanos, Fracaſtorios, Iachinos, Manardos, Leonicenos, Mathiolos, Montagnanas, Sauonarolas, & infinitos alios. Sed inter illos, qui Victori Trincauellio ſit merito præferendus, vix fortaſſe nominari vllus poſsit: nihil dico de hominis in omni genere politioris literaturæ cognitione, excuſſa veterum præſertim Arabum barbarie: nihil de Philoſophia & mathematicis diſciplinis, quas optimè callebat. Medicinam, quæ fuit eius Sparta, ſic excoluit & illuſtrauit, vt inter excellentiſſimos ætatis ſuæ Medicinæ profeſſores habitus ſit, ſiue quæ ad theoricam ſpectant, conſideres, ſiue quæ ad praxim. Teſtata ſunt id complura illius varijs temporibus edita monumenta: ſed hoc tempore hæc ipſa, quæ nunc in lucem, oculóſque hominum damus, id clariſſimè demonſtrant. Quæ nomini tuo veluti ſub ſcuto tutiſſimo inſcripta à nobis, generoſe Domine Comes à te peto, vt boni conſulas. Non deerunt fortaſſe, qui ineptè id à me fieri pronuntient: nam, vt ait ille, Quod medicorũ eſt, promittũt medici, tractant fabrilia fabri. Quid verò Iuriſconſulto cum medicina? Ego autem, vt generaliter dicam, artes omnes & ſcientias inter ſe cognatione quadam eſſe coniugatas ſcio, mutuo inter ſeſe deuinctas, multáque eſſe in veſtro Iure ciuili, quæ ex medicinæ fontibus hauſta: vt quamquam Galeno vel Hippocrati ſimilis eſſe non poſsit iuriſperitus, non tamen debet eſſe aniatros. Peculiaris quoque ratio eſt facti huiuſce mei: Nam cum ſis ea doctrina præditus, vt non ſola Iuris ciuilis ſcientia excellas, ſed in omnibus quodammodo emineas, non abhorrere à medicina, medicíſque ſcriptis præclaram naturam tuam mihi perſuaſum eſt. Cum vti à medico quatuor humores ad temperiem omni conatu pro ſanitate introducenda redigi ſoleant: ita quoque ad vrbiũ moderatores ne pars aliqua Reip. aliã opprimat, pro eius tuta cuſtodia præcipuè cauendum eſſe te minimè lateat. Tu enim virtute ac iuris peritia nulli ſecundus: tu prudentia ac ſapientia omnes antecellis: tu iuſtitia ac rectitudine, vitæ morumq́; integritate clarus vbiq́; appares. In te omnes tã exteri quàm conciues tui vbicumque mirificè admirantur, colunt & obſeruant ob tua præclara facinora (quorum hodie quoque apud multos recens eſt, & retinetur memoria) tam in magnificè obeundis honorificentiſſimis legationibus ad diuerſos Principes tibi commiſsis, quàm in adminiſtrando iure, & gubernaculo ciuitatis tuæ tanta cum laude & iuſtitia olim moderando. Cum autem multum debeam tibi propter innumerabilia tua in me meóſque beneficia, ratio

nulla

nulla ſe mihi obtulit commodior, vt æs illud iterum diſſoluerem, quàm aperta hæc confeſsio & teſtificatio animi erga te non ingrati. Nec vero mihi propoſitum eſt, omnes laudes tuas dinumerando iterum recenſere: nec id patitur pudor tuus. Nouit enim Papienſis ciuitas tuam ſapientiam, moderationem, æquitatem, & alias præſtantes virtutes, quæ te laudabilem, & amabilem, adde etiam admirabilem apud multos faciunt. Norunt infiniti homines afflicti tua ope releuati. Norunt infiniti propè in tuam tutelam, præſidiúmque ſuſcepti clientes. Generis & familiæ tuæ Caros & Numerianos Imperatores à quibus originem traxit vt hiſtoriæ docent, adhuc redolentis ſplendor qui ſit: & quantum rebus pace belloq; præclarè geſtis in eadem ſobole tua præſtiterunt, Muſsi, Caſtellini, Ioãnes, Cari, Manfredi, Horelli, Milani, Vgones, Pagani, Rodulphi, Hippoliti, Aſcanÿ, Achilles, Sfortiæ, Palamedes, Antonÿ, Leodriſÿ, Lanceloti, Hieronymi, Gentiles, Auguſtini, Franciſci, Ludouici, Matthæi, alijq; heroes innumeri, quorum aliqui, tum Ticini tum alibi imperarunt, cæteri cenſu & ditione præpotentes extiterunt. Quare non moror, vt id ſint interpretaturi nonnulli. A te potius peto & poſtulo, vt quemadmodum me amare cœpiſti, ſic in poſterum idem facere ne deſiſtas. Sic enim tibi perſuadeas velim te eſſe vnum ex illis, quem obſeruantia & honore propè ſingulari dignum eſſe puto. Tu verò nobis, ſtudiiſque noſtris fauere pergito. Vale Lugduni è noſtra typographia Kalendis Ianuarÿ anno Domini. CIↃ: IↃ. LXXXVI.

PAVLO THEVPOLO,

STEPHANI, PROCVR. S. MAVRICI, FILIO, EQVITI, PATRICIO VENETO.

APVD GREGORIVM XII. PONT. MAX. ORATORI.

BERNARDVS TRINCAVELLIVS, VICTORIS FILIVS, S. P. D.

QVicunque in lucem vel ſuas, vel aliorum lucubrationes editurus eſt, licet eæ & circa eas ſcientias verſentur, quæ de rebus difficilioribus, altioribúſque pertractant, & pręclara methodo, ac eleganti ſtilo, alijſque ornamentis abundent, quibus elucere ſolent excellẽtium virorum ſcripta: illas tamen ferè nunquam adire in publicum patitur, niſi nomini alicuius nitantur, & amãtis, & magni viri, qui eas & auctoritate à detractorum iniurijs protegere, & humanitate ac beneuolentia fouere, & iudicio ſuo commendare velit, ac poſſit. Ita enim (dicam ne natura, vel fato, ſiue alia quauis ratione, vel cauſa?) omni tempore, in omni vrbe, & apud omnes gentes eueniſſe comperimus, vt & inuidi, improbique homines aliorum opera potius malignè carpere, quàm benignè laudare, & improbare potius, quàm imitari, & virtute, ac dignitate præſtantes viri illorum morſus, auertere, audaciámque reprimere cõſueuerint. Ego itaque cùm ſim hoc tempore emiſſurus quaſdam Prælectiones venerandi apud me nominis patris mei, cuínam potius, PAVLE THEVPOLE, vir ampliſſime, eas dicare, & cuiuſnam auctoritatem potius, quàm tuam, debeam & depoſcere, & deprecari, vt ſi quis, aliena ſolitus, quàm æmulari accuratè, promptius, & libentius reprehendere, in hæc mei parentis ſcripta manum cupiat inijcere, vt quæ ille in ſtudioſorum gratiam doctè quidem, & prudenter diſſerit, acerbè vellicet, ac iniurioſè dilaceret: tua deterritus auctoritate, qui & Senator huius Vrbis optimus, ac ſapientiſſimus, & grauiſſimo, clariſſimóque parente, natus, maioribúſque magnis in hac Republica adminiſtranda viris, & omni genere literarum es perpolitus, & patrem ipſum meum, dum vitam ageret, valdè amaſti, eruditionémque, & ſententias ſuas laudaſti ſæpe & magni feciſti, & te ab eo vehementer diligi, ac mirificè obſeruari noſti: inuitus etiam ſe cohibeat, abſtineátque: ne dum ſibi ex maledicentijs laudem parere iniuſtè quærit, & te lædat, cui malefacere, & maledicere æque ſemper diſplicuit, & eorum ſibi quoque odium paret, quibus tua virtus egregia, tuæ gentis ſplendor, morum tuorum candor, & ſingularis innocentia vitæ multos ante annos non ſine maxima tua, Reique huius publicę gloria cognitæ ſunt. Hos tu ergo libros, ſenator eximie, quos tuos nomine inſignitos imprimi volui, ſub tuis auſpicijs inter homines exire permitte, & oblatrantes, ac obſtrepentes nugacium voces tuo nutu comprime, & quemadmodum ipſorum auctorem omni officio, & beneuolentia proſecutus es, ita me, qui ſi non doctrina, at in te ſumma animi propenſione, ac pietate etiam cum parente contendo, tua gratia foue, tua complectere humanitate: ita enim & quod magnos viros decet, tui videlicet ſimiles, à te fiet: & ſi quis ineſt mortuis ſenſus, vt verè ineſt, dum mihi filio amorem tuum imparties, patris mei, qui te ſemper coluit, manibus rem facies adeò gratam, vt nihil vnquam gratius aut acceperit, aut ab vllo ſit accepturus. Vale.

LAVRENTIVS MARVCINVS MEDICVS

DE OPTIMI MEDICI VICTORIS TRINCAVELLII VITA,

Ad Optimum Medicum Ioannem Antonium Siccum.

VICTOR Trincauellius noſtris tẽporibus vir grauis ex familia inter Venetos ciues clara, parẽtibus dignis ortus, domui ſuæ, vrbi, orbique vniuerſo plurimũ profuit: ſiquidẽ is vnus Philoſophiam, ac Medicinam aliàs barbarie deturpatas è Græcis fontib. eruere ſemper ſtuduit: quod præſtare facilè potuit, cũ humaniorib. ſtudiis in Latina, grecáq. plurimũ inſudauerit lingua. Patérque illius nulli vnquã pepercerit ſumptui, vt cupidiſſimo bonarum literarum filio omnib. in rebus honeſtiſſimis obſequeretur: multis ſic poſtea ipſe cõmodis, Græcorúmque exemplariũ copia optimè munitus, maiora quærere ſtudia ſibi propoſuit: Patauiúmque pergens, Dialecticã primo adiit facultatem, eóque ingenere breui ſic ſe præſtitit, vt diſceptationibus, theorematibuſq. diſcutiẽdis, publicè ac priuatim agens omnib. ingenij perſpicuitate, & doctrina maximè admirationi eſſet. Maioris verò adhuc nominis occaſione Bononiam ſe contulit, atque ibi per ſeptenniũ cõmoratus eſt: quo in loco plus certè olei, quàm vini conſumpſit. Vnde breui poſtea preceptorib. ſuis charisſimus euaſit, qui minimè erubeſcebant ſæpius ipſum in rerũ difficultatib. conſulere, petentes, vt locis ſcriptorũ tenebroſis, lucidiorib. interpretationibus ſuis opem ferret, quapropter nominis excellentia Grecus ſepius appellatus fuit. Eóque tandem glorię deuenit in Academia, vt non ſecus hoc vno auditore Bononia exultaret, ac de ſtrenuo milite multis palmis decorato gloriari ſoleãt maximi exercituum Imperatores. philoſophiã autẽ Medicinę ita ſemper cõiũxit, vt expulſa veteri barbarie, recẽtis Grecię odor fragrãtiſsimus, ſuis vndique vigiliis redoleret: Sic relicto illic nomine laudatiſsimo, multis coronis ornatus athleta fortiſsimus, victor tandẽ in patriam ob doctoratus inſignia petenda reuertitur: iiſque meritò ab ea ciuitate receptis, in qua & natus, & educatus erat, patriis voluit felicius ornamẽtis, quieſcere, quàm externis glorioſius decorari: ſic patrię ſẽper vixit amãtiſsimus. Nec multò pòſt inter celebres viros ſui tẽporis cum reponeretur, loco Clariſsimi Sebaſtiani Foſcareni Venetiis publicè philoſophiam profitens a maximis ſenatoribus, qui illũ deguſtauerant, etiã coactus fuit: in quo munere fungendo non ſolum cõmunem ſuperauit expectationem, ſed philoſophorum ſui temporis gloriam non parum obſcurauit. Ampliſsimáque illius fama vagante, dũ artem quoque medicã fauſtè admodũ exerceret, non paruo ſtipendo accerſitus fuit à Magnifica Ducatus veneti Ciuitate Murani, ex inſulis Venetiarũ, loci vicinitate maximè probata, tẽplis veneranda, ędibus magnifica, viridariis amœniſsima, piſcãdi arte vitríque opificio celebris, & valdè clara: in quã, veluti in locũ apprimè opportunum ad ſua ſtudia libenter ęquóque animo ſe contulit. Qualem autem, & quantum ſe oſtenderit hoc in loco, quantúmque ab omnib. excoleretur, teſtes adhuc ſunt multi ſeniores, qui ſuũ etiã nunc deperditum plorant Aeſculapium, tãtáque illius creuit in immenſum fama ex operib. diuinis, ex conſiliis prudentiſsimis & integerrimis, vt il-

ſum tota Venetiarũ vrbs cœpere admirari,atque expetere. In hac loci amœnitate Themiſtium Clariſſimi Hermolai Barbari ſcholijs, adnotationibúſque doctiſſimis illuſtrauit, quas omnes typis tradidit, vt quãtum græca in Philoſophia profeciſſet,ex illis cognoſceretur. Celebrẽ etiã de reactione Quæſtionem edidit iuxta decreta Ariſtotelis,& Auerrois,in qua ſummum ingenium,mirámque doctrinam demonſtrauit. Græcis autem literis maximè addictus imprimi curauit Themiſtium, Ioannem Grammaticum,Simplicium,& alios: Vagantibus autẽ opinionibus,dubiíſque diuerſis in re medica excellentiſſimorum virorum illius temporis intrepidus athleta cũ ſummis medicis in palæſtrã deſcendere minimè veritus eſt: duáſque medicas Quæſtiones æterni nominis promulgauit,quæ excuſæ reperiuntur: Altera vtrum in morborum initijs,ſolùm cùm materia turgeat,purgantibus medicamentis vti liceat: Altera de vena in pleuritide,cæteríſque internarum partiũ inflammationibus ſecanda. His ſic de rebus tota ciuitas cõmota, virúmque mirificè ſuſpiciens,non permiſit amplius extra vrbem doctiſſimũ ac illuſtriſſimum medicum tanta cum iactura manere,ſed in commodum,& vtilitatem publicã,ſummis precibus ad proprios lares reuocarunt. Porrò cum magna ſui nominis dignitate extra vrbẽ ſe geſſiſſet artem medicam exercendo,cæpit poſtea Venetijs conſilio,& opere adeò ſe ipſum extollere,vt breui poſt tempore magnos inter medicos vrbis viſus ſit. Etenim Galeni multa ex græco in latinũ ſermonem tranſtulit,eiuſque opera ab alijs latinitati donata recognouit,ac in lucem purgatiſſima edidit,vt eius vigilijs celeberrima etiam nunc habeantur. Fuit etiam diligentiſſimus in omni re vir,& exactiſſimus,omnibúſque Veneti Medicorum Collegij dignitatibus exornatus,cuius etiam orator ſæpius ad Senatores fuit, Statutorúmque eiuſdẽ Collegij, ac immunitatũ acerrimus defenſor: vnde ob maximam illius eloquentiã, & libertas crebrò Medicorum ordini ſeruata eſt,& aucta dignitas: indéque pater,ac omniũ medicorũ princeps euaſit: illíque tãdem licuit ſuis eximijs virtutibus cum Senatoribus inter publicas ſedere ſedes, nõ vulgari fauore, Principe ſic iubente (tantum ab vniuerſa Republica diligebatur,excolebatúrque.) Præterea vigilijs & laboribus ſuis ad eam nominis celebritatem peruenit, vt nõ ſolũ Venetijs,verùm in tota etiã Italia maximus Philoſophus & Medicus haberetur, ad quem omnes, tanquam ad Apollinem vndique confluebant. Morte verò Ioannis Baptiſtæ Mõtani medici eminentiſſimi,& præceptoris mei chariſſimi,cũ vacaſſet per plures annos primarius ille locus Practicæ in Academia Patauina,pre hominum penuria,propter eáque illi Cathedræ Medicinæ profeſſor idoneus maximè deſideraretur,noſtra hæc ciuitas,quæ inter alias bonũ publicũ ſemper excolit,& cæteris rebus omnibus anteponit,vt ſatisfaceret vtilitati ſtudentium, ſuo voluit Hippocrate denudari. Annum ſic agens nonum & quinquageſimum Victor Trincauellius arduam alioquin prouinciam ſuſcipere coactus eſt Patauinæ Lectionis in ſupremo loco Practicæ: quo quidem munere digniſſimo functus eſt tertium ſupra decimum annum, relictis magnis Ciuitatis lucris, quæ tria aureorum millia excedebant: in obſequium autem Reipublicæ auctorari voluit mille & ducentis, cùm reliquum nihil propoſuiſſet ſibi ex voto, quàm in publicam ſeruire gratiam,& Medicinæ ſtudioſis omnibus prodeſſe. Hoc tempore legendo, conſulendo,atque ſcribendo,multa nobis nomine ſuo digna reliquit. Iámque in lucem miſſi fuerunt libri tres,& quarti fragmentum de Ratione ac vſu componendorum medicamentorum: Nunc autem tota Praxis,quam duobus voluminibus complexus eſt, altero ſcilicet de ægritudinibus particularibus,à capite vſque ad pedes: altero verò de febribus, in quibus artis Medicæ vis tota cognoſcitur,ac Trincauellij viri in arte ſumma excellentia oſtenditur. Scriptis præterea mandauit expoſitionem in Quartam Primi Auicennæ: necnon Commentationem in libros Galeni de Compoſitione medicamentorum per loca, Expoſitionémque in ſecundum Prognoſticorum librum Hippocratis,& Epiſtolas complures medicinales, tùm ſuas, tùm Excellentiſsimorum virorum ad ipſum conſcriptas: in quibus voluminibus, Deo fauente, multa digniſsima conſpicientur, quæ ſummam huiuſce viri eruditionem præ ſe ferre poterunt. Extant præterea ducenta eius & plura Conſilia,& Opuſcula quædam,vt de Febre hectica,de Affectibus Ventriculi,Iecinoris,& Lienis, Quædam Anatomica fragmenta,de Vulneribus capitis,de Morbo Gallico,& alia nonnulla, quæ quidem omnia (vt in prioribus feci) curabo, & hortabor,vt in publicum exeant,vt quantæ frugis ſemper fuerit Excellentiſsimus Victor Trincauellius, tandem ab omnibus cognoſcatur. Ad Culmen igitur gloriæ cùm aſcendiſſet artis ſtudio, atque experientia, externis æquè ac ſuis Venetis clariſsimus habitus eſt: vnde poſt multas ob magnos Heroas perpeſſus eſt peregrinationes, multaſque curſitationes ad patriam pro ſenatoribus ſuis libenter ſuſtinuit pro curandis illorum ægritudinibus. Iuſſu poſtremò Principis,ac Senatorum decreto,extra Ciuitatem mittitur in Forum Iulij, vt opem ferret Andreæ Pegel viro ſapientiſsimo, Cæſareæque Maieſtatis Commiſſario, qui Vtini magna ægritudine detinebatur,de qua parum aut nihil ſperabant medici: Sic ſenio confectus ciuis fideliſſimus, magis alienæ,quàm propriæ ſaluti in ſeruitium patriæ conſulens,libenter omne periculum

Inm[illegible] [illegible]que reſt[illegible]to ad pr[illegible] valet[illegible]ne [illegible] febre ipſe poſtea ex incommodis corripitur: diémque vltimum præu[i]dens, rediens Victor in Patriam, ſenectute, ac laboribus publicis nimium defatigatus, feliciſſime obijt, annum agens ætatis ſuæ ſeptuageſimum ſecundum: relictis fratre Magnifico Vincentio viro optimo, duobúſque filijs, in quorum accurata educatione adeò ſemper ſtuduit, vt alter, excellentiſſimus ſcilicet Franciſcus latina lingua patris æmulus, peritiſſimus euaſerit, & Iuris conſultus inde effectus à multis ciuitatibus conuocatus fuerit, in quibus iudicij ſynceriſſimi, ac exactiſsimi perenne nomen reliquit: Alter vero Bernardus, literis perpulchris, ac moribus ornatiſsimus, literatorum hominum, ac ſenatorum plurium maximam ſibi gratiam in vrbe conciliauit. Iis ſic optimè educatis filijs, meritò poſtea ab eiſdem ampliſsimo funere decoratus fuit, & apud Crucigeros publice ab almo Medicorum Collegio deploratus, concione doctiſsima Excellentiſsimi Dominici Caſtelli: vniuerſæque Ciuitatis lachrymis magnifico ſepultus monumento, morum probitate, fide ac religione colendus, viuénſque adhuc, vt glorioſè diſceſsit à nobis, ſic etiam feliciter illius anima ad cælum euolauit. Hæc autem pauca de vita eius ſcribere ad te volui, medice Illuſtriſsime, vt ad eũ, qui minimè defuturum eſſe certè ſciam, cùm & me diligas, ipſumque non ſolùm veneratus ſemper fueris, ſed longè magis excolueris, vt teſtis eſſe poteſt opus tuum de Optimo Medico, ad Optimũ Medicum Victorem Trincauellium, quod opus initium eſt tuæ Veteris Medicinæ numquam ſatis laudatæ, quæ poſteris lumen adeo magnum promittit, quòd futuro alio ſole non egebunt amplius medici in medendo. Eſt etiam Hieronymus Mercurialis, qui in eundem primum Practicæ locum, quo ipſe publicè Patauij legerat, meritiſsimè ſucceſsit, qui magnus in re medica virtum gratia in me ſua, atque beneuolentia, tum loci, cui deuinctus eſt, dignitate, nunquam eius gloriæ deficiet. Opus certè illuſtriſsimum eſt, & ita expurgatum exit Beliſarij Gadaldini Medici diligentia, quòd nihil amplius exoptatur: propterea non eget tutoribus, ſed tantum deuotiſſimis illius nominis amicis, qui, vt celebre eſt, ita etiam contra quoſcunque calumniatores inuidos, & malignos, quorum plena eſt hæc noſtra ætas, & contra eos, qui auram popularem malis artibus venantur; velint liberè ſuorum laborum vtilitatem omnibus aliis anteferre, vt etiam præferendum cognoſcunt. Interim ego Baſſani loco amœniſſimo, quo me contuli ſtudiorum gratia, poſt multas & longas maris peregrinationes, & vbi Medicam artem profiteor procul ab omni ambitione, omnibúſque negotiis ſemotus & alienus, prauis detractoribus, ſicubi opus fuerit, reſpondere non recuſabo: Cura, vt valeas, & me dilige.

LAVRENTII
MARVCINI
MEDICI VENETI
CARMEN

Doctus Apollinea prius Acron floruit arte:
Obtulit hinc fructus maximus Hippocrates.
Niconides ſequitur, quem Pergama mœnia tollunt,
Hic medicas artes è tenebris reuocat.
VICTOR dehinc venetus, Ventis dans vela ſecundis,
Tutum carpit iter, barbariémque fugat:
Iure igitur ſecli decus admirabile noſtri.
Splendet ab Eois Victor ad Heſperios.

VICTORIS TRINCAVELLII
EPITAPHIVM

Ex Aloiſij Luuiſini Parnaſſo.

Dij meliora, obiit modò Trincauellius, Heros
Aut eſt cauſa necis Germanicus, aut Venetus Dux,
Aut iter. ille vocat. iubet hic. hoc ducit. vt illum heu
Non Heros, non Dux, nec iter, Mors inuida Victrix
Suſtulit, vt victo Victore ſuperbior iret.
I modo, vince tuis Victor virtutibus orbem.

BELISARIVS GADALDINVS
MEDICVS VENETVS
MEDICINÆ STVDIOSIS.

ETSI maximas Bernardo Trincauellio gratias habere debemus, qui publicæ vtilitatis cauſa hæc duo Victoris patris ſui præclara in Arte Medica monumenta nunc in lucem protulerit: non minores tamen habendæ ſunt Laurentio Maroccino Medico excellentiſſimo, qui eundem ipſum Bernardum, vt id faceret, ita quotidie cohortatus eſt, vt etiam perſuaſerit. Etenim ex his duobus operibus, qui Medicinæ operam nauant, haud minorem fructum percipient, quàm ſi vniuerſa veterum medicorum ſcripta diligentiſſimè euoluerent. Altero enim omnem febrium notitiam, altero autem cætera morborum genera, quæ corpus humanum infeſtant, ſiue ſpectemus eorum naturas, cauſas, & effectus, ſiue medendi rationem, ita ſubtiliter, & copioſè tradidit, vt nihil præterea nobis requirendum ſit. neque hoc loco expectetis, vt id vobis longo ſermone oſtendam: cùm & apud nos Patauinum gymnaſium nobiliſſimum, vbi hæc omnia, multaque alia auditoribus ſuis exponebat, ſingularem hunc virum, & propè diuinum etiamnum admiretur, ac celebret, & apud exteras quoque homines permulti ſint, qui optimè norunt, qualis vir ille fuerit tum medicina facienda, tum etiam in antiquorum medicorum ſcriptis dilucidè explanandis: vnde fit, vt eius opera iam auidè ab omnibus perquirantur & quotidie efflagitentur. Equidem, ſi mihi quod ſentio dicere liceat, dum alterum ex his operibus, cui titulus eſt, EXPLANATIONES in Galeni libros de Differ. Febr. atque in priorem de Arte Cur. ad Glauc. quodque annuo tempore publicè docens abſoluit, mecum ipſe conſidero, non poſſum huius præſtantiſſimi ſenis doctrinam, artificium, & ordinem non maximoperè admirari. Primum enim cuiuſque libri capita, quæ ad eandem materiam ſpectant, ne in iiſdem ſæpius repetendis tempus fruſtra contereret, ſimul colligit, atque planiſſime explicat. Deinde verò non ea tantùm, quæ tribus iis libris continentur, declarat, verùm etiam quicquid alijs in locis ipſemet Galenus, quicquid præterea Hippocrates, Dioſcorides, Aëtius, Paulus, Trallianus, Auicenna, Raſis, cæterique probati auctores de eadem re ſenſere, breuiter refert, ac clarè exponit: Poſtremò tum ſententiam ſuam affert, eamque confirmat optimis rationibus, magnorum virorum auctoritatibus, certaque experientia, quam longo medendi vſu comparauerat, tum etiam aliorum falſas opiniones eodem ordine refellit, atque infirmat. His autem tribus libris libellum de FEBRE PESTILENTI, vt auditoribus ſuis gratificaretur, miro quodam modo coniunxit: & ſanè opuſculum eſt pulcherrimum, in quo præter cætera accuratè diſputat, ac ſtatuit, quando in febribus malignis & peſtilentibus aut vena inciſa, aut cucurbitulis, aut hirudinibus ſanguinem mittere oporteat. Dum verò contemplor, & expendo alterum quoque ipſius opus inſcriptum de RATIONE CVRANDI Particulares Humani Corporis affectus, quod in duodecim libros diſtinxit, ac biennij ſpatio publicè in ſcholis definiuit, is certè mihi viſus eſt, quæcunque de hac re ſcitu digna ab antiquis, tam Græcis, quàm Latinis & Arabibus ſcriptoribus prodita nobis fuere, quæcunque etiam noſtris temporibus aut ab ipſo, aut ab alijs obſeruata, atque vſu comprobata ſunt, mirificè comprehendiſſe: nihil enim de ordine, neque de artificio, atque doctrina nunc dicam: Sed illud vnum tacere non poſſum, quod in hoc vero admirabile quidem eſt: nam viam certam oſtendit, veràmque rationem nos docet, qua facilè poſſimus innumera & apta medicamenta componere, atque eadem tuto ſingulis morborum generibus adhibere. Quæ magis etiam apparebunt in quatuor libris, de vſu & compoſit. medicamentorum, quos vnà imprimi nunc primum curauimus in ſecundo eiuſdem operum tomo cum Conſilijs medicinalibus in tres libros digeſtis, & Epiſtolis itidem medicinalibus, in duos lib. collectis eruditione quidem & doctrina refertis, vt legendo vnuſquiſque optimè perſpicere poterit. His igitur de cauſis factum eſt, vt cùm Laurentius Maroccinus, & Bernardus Trincauellius laborem ac diligentiam meam in hiſce operibus emendandis diuulgandis requirerent, quamuis ad id peragendum pro ingenij mei imbecillitate non ſatis idoneum me eſſe cognoſcerem, atque faterer, nullo tamen pacto recuſare potueram: nam præterquàm quòd duorum amicorum morē gerebam voluntati, quibus tum ob eximias animi virtutes, tum ob paternam & veterem neceſſitudinem, quæ inter nos poſtea conſuetudine confirmata ad ſummam beneuolentiam peruenit, plurimum debeo, incredibilem etiam ex ea re fructum me capturum eſſe intelligebam. In primis itaque curaui, vt hæc opera quàm maximè correcta, & emendata in lucem prodirent: quod quidem an aſſecutus ſim, alijs iudicandum relinquo: hoc vnum certè ſcio, me nullis laboribus neque ſtudio, neque induſtriæ, quoad per me fieri potuit, pepercisse. Vt autem & aliud præterea commodum vobis compararē, omnes paſſim in his libris citatas ſcriptorum ſententias, & auctoritates in margine ſuis locis collocaui, niſi fortaſſe aliquæ & incuria, & nimia typographorum feſtinatione exciderint. Ac denique, vt veſtris ſtudijs omne genus adiumenti, quibuſcunque rebus poſſem, afferrem, tum ſeriem capitum horum librorum ſeorſum diſpoſui, tum verò rerum omnium, quæ in vtroque opere continentur, indices qua potui diligentia, locupletiſſimos confeci. Nunc igitur veſtrum eſt, Medicinæ Studioſi vt hæc Trincauellij opera tam præclara, luculenta, & fructuoſa, à vobiſque tandiu exoptata, hilari vultu, & grato animo accipiatis, atque hos meos labores, qualeſcunque ſint, æqui bonique etiam faciatis.

Typographus Lectori.

NOn miretis amice lector, ſi in hac ſecunda editione ex illa Beliſarij excepta multa reperies verba addita, non nulláque mutata, vt integrè reſtituerentur optimi ſenis ſententiæ, his notulis incluſa & ſignata [ ] quandoque enim bonus dormitat Homerus: præter id quod incuria, vel nimia typographorum feſtinatione ſæpe ſæpius multa, ne dicam infinita, occurrunt errata, licet in exemplari nulla vel pauca relicta fuerint, ſicut Dei gratia nos in prælegendis & emendandis huius Excellentiſſimi Medici ac philoſophi ſcriptis aſſeuerare poſſumus: cum nulli labori, nulliúe ſumptui pepercerimus, vt omnia quæ hucuſque eiuſdem fuerunt impreſſa opera, optimè emēdata in lucem prodirent. Quibus adiunximus exercitationes nonnullas ſeu prælectiones eiuſdem in 2. lib. Prognoſt. Hipp. & Gal. nunquam antea impreſſas.

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS TRINCAVELLII, DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES Humani Corporis Affectus.

CAPITA PRIMI LIBRI.

Præfatio. Pag. 1.

Cap. j. Qui Ordo ſit ſeruandus. 2

Cap. ij. Quid vnumquodque prius expoſitorum Affectuum ſit, & qua ratione mutuo differant. 3

Cap. iij. De Ratione curandi propoſitos cutis Affectus in vniuerſum. 5

Cap. iiij. De Ratione curandi hos Affectus per medicamenta, quæ & humores ad euacuationem parant, & intemperiem, quæ cauſa ſuit horum humorum, remouent, & de ratione victus. 9

Cap. v. De Ratione, & via tractandæ curationis horum Affectuum particulatim, quantum ad priuata topica remedia pertinere poteſt. 12

Cap. vj. De ratione curationis Furfurum, & Pediculorum per remedia topica. 14

Cap. vij. De Manantium Vlcerum capitis, vel cutis curatione 15

Cap. viij. De Medicamentis ad capillorum defluuium accommodatis. 16

CAPITA SECVNDI LIBRI.

Cap. j. De Internis partibus Capitis, & earum natura: deque morbis, quibus illæ obnoxiæ ſunt in vniuerſum. 17

Cap. ij. De Inueſtigatione, vel Methodo inueſtigandi Affectus omnes internarum & contentarum Capitis partium. 18

cap. iij. De Cauſis, & ſignis affectuum hactenus expoſitorum. 20

cap. iiij. De Affectibus proprijs Cerebri. 24

cap. v. De Narratorum Affectuum cauſis. 27

cap. vj. De Signis horum omnium Affectuum. 27

cap. vij. De Ratione curandi Affectus Capitis per generalem rationem. 30

cap. viij. De Ratione curandi Affectus ab intemperie calida ſine materia, ſiue cum dolore fuerint, ſiue ſecus. 30

cap. ix. De Ratione curandi Affectus Capitis in frigida intemperie conſiſtentes ſine materia. 33

cap. x. De Ratione generali curandi Affectus Capitis, qui cum materia ſunt. 34

cap. xj. De Ratione curandi Capitis Affectus per euacuationem totius medicamentis moliendam. 38

cap. xij. De Ratione exinaniendi Caput per priuata medicamenta, quæ ſtatim ipſum poſſunt euacuare. 42

cap. xiij. De curatione eorundem Capitis Affectuum, per ea remedia quæ Topica dicuntur, ac capiti exterius adhibita vim habent tum repellendi fluentes humores, tum verò digerendi, vel diſcutiendi. 43

cap. xiiij. De Aliquibus, quæ priuatim ad curationem Melàcholiæ neceſſaria ſunt, & ſubinde de eorum Affectuum curatione, quibus afficitur Cerebrum aliarum partium conſenſu. 46

CAPITA TERTII LIBRI.

cap. j. De Affectibus in vniuerſum attinentibus ad particulas, quæ à Cerebro ſuas habent facultates, & de Neruorum reſolutione. 47

Cap. ij. De Conuulſione, vel, (vt Græci aiunt) ſpaſmo. 50

cap. iij. De Ratione curandi expoſitos iam Affectus ad neruoſas 52

cap. iiij. De deſtillatione, vel (vt Græci vocant) Catarrho. 56

cap. v. De Ratione curandi Deſtillationes. 58

cap. vj. De Oculorum Affectibus. 62

cap. vij. De Cauſis & ſignis expoſitorum Affectuum circa Oculos conſiſtentium. 67

cap. viij. De Ratione curandi in vniuerſum eoſdem Oculorum Affectus iam expoſitos. 68

cap. ix. De Ratione, & natura earum Medicinarum, quæ aptæ ſunt curandis Oculorum Affectibus. 70

cap. x. De Ophthalmia, vel (vt Latini aiũt) lippitudinis curatione. 71

cap. xi. De Oculorum vlceribus. 72

cap. xij. De Albugine, quam vulgo Nebulam oculi appellãt, Græci λεύκωμα. 74

cap. xiij. De Imaginum, quæ oculis obuerſantur, atque de ſuffuſionis curatione. 75

cap. xiiij. De viſus imbecillitate, & eius cauſis. 77

cap. xv. De Partium oculis circumiacentium affectibus. 79

cap. xvi. De Ratione curandi Palpebrarum affectus. 81

cap. xvij. De AEgilope, hypopio, vel ſugillatione, ac reliquis proprijs faciei affectibus. 83

CAPITA QVARTI LIBRI.

cap. i. De Affectibus reliquorum ſenſuum inſtrumentorum, quæ circa caput ſedem habent, ac primum de Auribus, earumque morbis diſcernendis, & diſtinguendis. 88

cap. ij. De Aurium dolore, ac eius cauſis, & ſignis. 89

cap. iij. De Curandis aurium doloribus ſecundum omnes differentias. 90

cap. iiij. De vlceribus aurium. 92

cap. v. De Affectibus, ex quibus læditur actio ſenſus auditus. 94

cap. vi. De affectuum curatione, quorum vitio læditur auditus modo iam expoſito. 95

cap. vij. De Parotidibus. 97

cap. viij. De Naribus, & rationibus affectuum, quibus ſunt expoſitæ. 98

cap. ix. De Profluuio, vel eruptione ſanguinis è naribus. 94

cap. x. De defectu olfactus. 103

CAPI

CAPITA QVINTI LIBRI.

Cap.i.De Cognoſcendis affectibus oris, & faucium, atque uſdem curandis: primumque de oris, & partium eius conformatione, officijs, ac functionibus: & de quibuſdam morbis, quibus aliquæ earum ſunt obnoxia. 104
Cap.ij.De Gingiuarum affectibus, quæ & ipſæ inter continentes partes recenſendæ ſunt. 105
Cap. iij. De Ratione curandorum affectuum gingiuarum. 106
Cap.iiij.De dentium affectibus, & eorum curatione. 107
Cap.v.De oris interioris affectibus. 110
Cap.vj.De Inflammationibus, ac vlceribus omnium internarum partium oris, & Faucium. 111
Cap.vij.De Ra… curandi Anginam, & reliquas Faucium, & Oris Inflammationes. 113
Cap.viij.De Earundem partium Vlceribus. 117
Cap.ix.De curandis oris vlceribus. 117
Cap.x.De Pendula, & laxata Columella. 119
Cap.xj.De Affectibus linguæ particulatim. 121
Cap.xij.De Læſo ſenſu guſtus. 123
Cap.xiij.De Putrido ore. 124

CAPITA SEXTI LIBRI.

Cap.i.De Affectibus ventris ſuperioris, & particularum ad ipſum pertinentium cognoſcendis, ac curandis: Primúmque de harum omnium hiſtoria. 125
Cap.ij.De affectibus particularum, quibus ſuperior venter conſtat. 126
Cap. iij. De Inflammationibus harum particularum, ſicut ſunt pleuritis, & peripneumonia, ac præterea quæcunque alias partes occupant. 128
Cap.iiij.De Ratione curandi inflammationes inſtrumentorum reſpirationis. 131
cap.v. De Tuſſi, & aſthmate. 144
cap.vj. De ſanguinis ſputo. 148
cap.vij. Quomodo curandus ſit affectus, ex quo quis ex labe ſpiritalium membrorum ſanguinem expuit. 150
cap.viij. De Empyemate, hoc eſt ſuppuratione. 152
cap.ix. De Ratione curandi Suppuratos. 153
cap.x.De Tabe, quam φθίσιν, vel φθόην græci appellant. 156
cap.xj.De cordis affectibus. 157
cap.xij.De Syncope, & Lipothimia, quam animi deliquium latini vocant, ac cordis palpitatione. 159
cap.xiij. De affectibus partium externarum pectoris, primumque de affectibus mamillarum. 161

CAPITA SEPTIMI LIBRI.

cap.j.De Affectibus earum particularum, quæ ad ventrem inferiorem pertinent. Primúmque de Hiſtoria, & ratione earum, quibus conſtat venter inferior. 162
cap.ij.De ventriculo, & eius affectibus. 164
cap.iij.De Defectu, vel ablatione, imminutioneúe famis, vel appetentiæ cibi. 167
cap.iiij.De Ratione curandi affectus, quibus tollitur fames non ex primario affectu ventriculi, ſed ex conſenſu. 170
cap.v.De Fame, quæ canina dicitur: item & de appetitu rerum, quæ à natura humana alienæ ſunt, qui affectus Pica dicitur. 177
cap.vj.De Ratione curandi hos tres affectus. 180
cap.vij.De Siti immodica. 182
cap.viij. De Affectu ventriculi, quem ſtomachi anxietatem iuniores, Græci cordis dolorem, vel morſum appellant. 185
cap.ix.De Dolore ventriculi. 188
cap.x.De Inflammatione ventriculi. 190
cap.xj.De Vlceribus ventriculi. 195
cap.xij.De Affectibus ventriculi, quibus naturalium facultatum actiones læduntur: primumque de cruditate, vel defectu primæ concoctionis. 197
cap.xiij.De Affectibus ventriculi reſpicientibus expultricem facultatem. 203
cap.xv.De Ratione curandi hos affectus in vniuerſum, & particulatim. 206
cap.xvj.De Cholera, vel (vt iuniores noſtri loquuntur) de cholerica paſſione. 209
cap.xvij.De Affectu ventriculi, quo præ nimio humore, vel multa ſaliuæ copia quidam coguntur continenter expuere: ſtaliſinum græci dicunt. 213
cap.xviij.De Fluctuatione, & inflatione ventriculi. 215

CAPITA OCTAVI LIBRI.

cap.j.De Affectibus iecinoris lienisque cognoſcendis, & curandis in vniuerſum ac primum de natura ipſius hepatis, atque eiuſdem facultatibus, functionibus, nec non & de alijs particulis, quæ ſunt tanquam organa iecinori miniſtrantia. 217
cap.ij.De Iecinoris affectibus, qui proprij eius ſunt quique ex conſenſu eius cum alijs male affectis particulis ortum habent. 220
cap.iij. De Affectibus iecinoris, quibus qui laborant, à græcis medicis hepatici dicebantur. 221
cap.iiij.De Obſtructione iecinoris. 222
cap.v De Inflammatione iecinoris. 227
cap.vj.De Curanda iecinoris inflammatione. 229
cap.vij.De Duro in iecinore tumore, quem græci ſcirrhum appellant. 232
cap.viij.De Regio morbo, vel (vt græci) de icterícia. 236
cap.ix.De aqua intercute, vel de Hydrope, aut Hydero, vt græci vocant. 238
cap.x.De Ratione curandi Hydropicos. 242
cap.xj.De Liene, & eius affectibus. 247
cap.xij.De Ratione curandorum horum affectuum. 249

CAPITA NONI LIBRI.

cap. j. De Inteſtinorum affectibus, aliarúmque particularum, quæ ad ea pertinent: ac prius de eorundem natura, & officijs. 253
Cap.ij.Quibus Affectibus inteſtina obnoxia eſſe poſſint. 254
cap.iij.De Aluo nimis aſtricta, & eius cauſis, vel affectibus curandis. 255
cap.iiij.De Aluo humida, & nimis fluida. 256
cap.v.De Alui profluuijs à vitio ventriculi ortum habentibus: ac de eorum differentijs particulatim. 263
cap.vj.De Alui profluuio ex vitio iecinoris concitato, quod hepaticum appellant, tàm cruento, quàm diuerſorum colorum. 266
cap.vij.De Dolori inteſtinalis curatione. 269
cap.viij.De Teneſmo. 273
cap.ix.De Doloribus inteſtinorum. 274
cap.x.De curandis doloribus inteſtinorum. 276
cap.xi.De vermibus, ſeu lumbricis, qui in inteſtinis generantur, ac eorum curatione. 279
cap.xij. De ea curandi ratione, quæ ad vermes pertinet. 283
cap. xiij. De Ani, & earum particularum, quæ ad illum perti

pertinent affectibus. 285
Cap.xiiij.De Hæmorrhoidibus,atque earum noxis. 286
Cap.xv.De Inflammatione,& aliis tumoribus excitatis in ſede,rimiſque,quas Rhagadas græci appellant,& vlceribus,ac reliquis ani affectibus. 291
Cap.xvi.De Procidentia podicis,ac de ani reſolutione,unde nequeunt contineri alui excrementa. 292

CAPITA DECIMI LIBRI.

Cap.i.De Affectibus renum, & veſicæ,atque aliarum partium ad hæc pertinentium:ac prius de natura, & officijs renum,& veſicæ. 293
Cap.ij.De affectibus renum, primumque de inflammatione. 294.
Cap.iij.De ratione curandi inflammationes renum. 297
Cap.iiij.De Scirrho renum,& ratione illum curandi. 301
Cap.v.De Abſceſſu,& vlceribus renum. 301
Cap.vi.De Nephritide,hoc eſt de calculo renali. 303
Cap.vij.De Ratione curandi nephritim,hoc eſt calculum renalem. 305
Cap.viij.De Veſicæ affectibus. 308
Cap.ix.De ſuppreſſione urinæ, & eo veſicæ affectu, quem iſchuriam græci appellant. 308
Cap.x.De ratione curandi,& ſuccurrendi illis,quibus ſupprimitur urina. 311
Cap.xi.De Affectibus pertinentibus ad corruptam,ſeu vitiatam actionem veſicæ:primumque de difficultate mingendi,quam dyſuriam,& ſtillicidio,quod ſtranguriam græci vocant. 314
Cap.xij.De incontinentia urinæ,& affectu,qui diabetes dicitur. 510

CAPITA VNDECIMI LIBRI.

Cap.i.De affectibus earum particularum,quæ generationi,& generis propagationi inſeruiunt,primumque de inſtrumentis,quibus natura vtitur ad conſeruandas animalium ſpecies. 320
Cap.ij.De Vteri affectibus ad menſtruas mulierum purgationes pertinentium. 323
Cap.iij.De Muliebrium menſium ſuppreſſione,ac de ratione eos euocandi. 324
Cap.iiij. De Ratione ſuccurrendi ſuppreſſioni menſium. 326
Cap.v.De immodico menſtruorum profluuio. 330
Cap.vi.De Ratione occurrendi immodico menſtruorum profluuio. 332
Cap.vij.De Stillicidio menſtrui ſanguinis. 334
Cap. viij. De muliebri fluxu ab antiquis appellato, vel de albis menſtruis. 335
Cap.ix.De Hyſtericis mulieribus,hoc eſt de illis,quæ ex utero ſtrangulantur. 336
cap.x.De Vteri commotione,& peruerſione. 340
cap.xi.De Procidentia,ſeu prolapſu uteri. 341
cap.xij.De Doloribus,& inflatione uteri. 342
cap.xiij.De uteri hydrope. 344
cap.xiiij.De Vteri inflammatione. 345
Cap xv.De Scirrho Vteri,& canceroſo Tumore. 349
cap.xvi.De Vlceribus uteri. 350
cap.xvij.De affectibus ad uterum ea ratione pertinentibus,qua eſt generationis inſtrumentum. 353
cap.xviij.De Signis ſterilitatis. 357
cap.xix.De ratione comparandæ Fœcunditatis. 358
cap.xx. Quibus notis grauidæ deprehendantur. 359
cap.xxi.De Abortu,eiuſque indiciis,& cauſis. 260
cap.xxij.De Ratione cuſtodiendi grauidas ab abortu. 262
cap.xxiij.Qua ratione ſuccurrendum ſit mulieribus poſt abortum,ac quomodo poſſit mortuus fœtus excuti. 363
cap.xxiiij.De ratione opem ferendi illis, quæ difficilem partum habent. 365
cap.xxv. De Mola, & aliis vitioſis, monſtruoſiſque Conceptionibus,& partubus. 268
cap.xxvi Deijs quæ pertinent ad genitalia in viris præcipuè membra,quamuis eorum quamplura mulieribus etiam à natura ſint,ſiu tamen variato. 371
cap. xxvij. De Gonorrhœa, hoc eſt, de ſpontanea Seminis profuſione. 273
cap.xxviij.De Priapiſmo. 275
Cap.xxix.De illis,qui veneris impotentes ſunt,quos frigidos legum periti appellāt,græci vero,vt Paulus,περὶ ἀκρατῶν μορίων,hoc eſt de particulis impotentibus caput hoc inſcripſere:præterea vero de illis,qui a venereo vſu plurimum læduntur. 276
cap.xxx.De Teſtium affectibus. 380

CAPITA DVODECIMI LIBRI.

cap.i. De Affectibus articulorum in vniuerſum, ad quod genus pertinent arthritis,coxendicis dolor,podagra, chiragra, primùmque de articulorum doloribus, ac eorundem cauſis. 384
cap.ij.De Ratione tuendi, & curandi eos, qui articularibus doloribus obnoxij ſunt. 390
cap.iij.De Ratione curandi dolores articulares,præſentes,& ubi iam incipit acceſſio. 392
cap.iiij.De Medicamentis exterius adhibendis locis dolentibus. 394

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS TRINCAVELLII DE FEBRIVM TRACTATIONE.

CAPITA PRIMI LIBRI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM.

Præfatio. pag. 1.

Cap. i. De generali febrium diuiſione. 3

Cap. ii. De euidentibus & communibus cauſis febrium. 10

Cap. iii. Quo pacto ex praincipientibus cauſis varia in corpore diſpoſitiones oriantur. 10

Cap. iiii. De peſtilentis febris generatione. 19

Cap. v. Non omnem febrem ex putredine oriri. 22

Cap. vi. Similem eſſe putredinem tumorum, & vaſorum, ac quibus notis Pus optimum, & vrina optima deprehendatur. 24

Cap. vii. Quibus notis ephemera à cateris febribus diſtinguantur. 25

CAPITA SECVNDI LIBRI.

Cap. i. Reprobatio eorum qui putabant omnem febrem putridam fieri ex abundantia ſolius flaua bilis. 36

Cap. ii. De communibus differentiis febrium putridarum. 37

Cap. iii. De exquiſita Tertiana. 39

Cap. iiii. De Quartana febre. 44

Cap. v. De quotidiana febre. 47

Cap. vi. De Epiala febre, ac de pituita generibus. 51

Cap. vii. De complexione Tertiana febris cum quotidiana, ac de Semitertiana. 54

Cap. viii. De dignoſcenda exquiſita, & non exquiſita Semitertiana. 55

Cap. ix. Qualis ex ſanguinis putredine febris oriatur. 56

Cap. x. Cur inaqualis calor in pituita febre tactui occurrat. 60

Cap. xi. Quo pacto ex fluxionibus humorum, morbi generentur, ac de cauſa febrium, qua per circuitum repetunt, & continentiam. 60

CAPITA PRIMI LIBRI.

De arte Curatiua ad Glauconem.

Cap. i. De communi, & propria hominum natura dignoſcenda, & ex quibus medendi methodus conſtituatur. 67

Cap. ij. De cauſis, & ſignis febrium Ephemerarum. 70

Cap. iij. De curatione febrium ephemerarum. 73

Cap. iiii. De febribus putridis. 76

Cap. v. vi. & vii. Signa febrium intermittentium, Tertiana videlicet, Quartana, & Quotidiana. 79

Cap. viii. Indicia febrium continuarum. 79

Cap. ix. De curatione Tertiana exquiſita. 84

Cap. x. Tertiana notha curatio. 95

Cap. xi. Quartana curatio. 102

Cap. xii. Quotidiana curatio. 108

Cap. xiii. Febrium continuarum, qua carent accidentibus curatio. 112

Cap. xiiii. Febrium, qua cum accidentibus affligunt curatio. 113

Cap. xv. Curatio capitis à variis cauſis moleſtati. 142

TRACTATVS de febre peſtilenti. 151

In primo Tomo hæc continentur.

Explanationes in Galeni libros de Differentijs Febrium. *item*
In priorem librum de Arte curandi ad Glauconem.
Tractatus pulcherrimus de Febre Peſtilenti.
Prælectiones eiuſdem de Ratione curandi omnes humani corporis affectus, in duodecim libros diſtincta.

VICTORIS TRINCA-VELLI PHILOSOPHI AC MEDICI VENETI,

IN PRIMVM GALENI LIBRVM DE DIFFERENTIIS FEBRIVM EXPLANATIO.

PRÆFATIO.

NOBIS hoc anoo oous incumbit rationem curandarum febrium exquiſitus, quoad per nos fieri poterit, vobis exponere. At verò ea neque vna eſt, oeque ſimplex, ſed diuerſa, & varia, ſicuti variæ, & diuerſæ, ſunt hanc artem exercentium ſectæ: & vt methodicos in præſentia prætereamus, vtpetè, quorum ſecta ab omnibus ferè nunc ſit deſerta: reliquæ, quæ adhuc ſunt in aliquo honore, duæ ſunt; periode ac dupliciter poſſumus inire rationem varias curandi, ac diuerſas febrium differentias, quæ, vt & natura, & ſymptomatibus ſunt differentes, ita, & medicamenta, & omnino remedia differentia requirunt, atque inſtrumenta, quibus tollantur. In horum autem inſtrumentorum conquiſitione, & recto vſu, vniuerſa ferè peritia, & ars medici conſiſtit: vnde quemadmodum duplex eſt via, qua medicus poteſt inueoire, & iudicare medicamenta, & reliqua remedia apta, & congrua ad curandas cùm febres tùm alias morborum differeotias: ita etiam duplex in medicina ſecta medicorum extitit. Alij enim ſoli ſymptomatum obſeruationi, & experientiæ incubuerunt, atque hæc ſequentes, & inuenere remedia opportuna, & inuentis cógruè vſi ſunt, nec vlterius progreſſi ſunt, quàm ſenſus ipſi oſteoderent. Cùm enim obſeruantes inuenerint, quòd cùm in vnum aliquem affectum aliqua certa ſymptomata conueniunt, his vſi remediis, ægrorantem ab omni tandem morbi moleſtia liberauerint hoc memoriter tenentes, his eiſdem deinde remediis ſubinde vtuntur, cùm iidem eorundem ſymptomatum conuentus ipſis fuerint oblati, neq; aliquid aliud inueſtigant, neque cuius naturæ ſit morbus ille, neque è quibus cauſis excitatus fuerit. Nam hæc, quæ ſuaptè natura abdita ſunt, & à ſenſibus plerumque remota, partim tanquam ſuperuacanea, & minimè curãdis morbis neceſſaria, partim verò tamquam, ea quorum oulla ſit certitudo, & deſpiciunt, & prætergrediuntur: & hi ab ea, quam ſolam ſequuntur, experientia empiricos ſe appellauere. Alij verò fuere, qui & ipſi ſymptomata quidem, & quæcumque in ægrotantibus apparent, & ab ipſis ſenſibus coosſpici poſſunt: diligenter obſer-A uant, neque tameo in his deinde conſiſtunt, ſed vlterius progrediuntur ad inueſtigationem abditarum rerum, nempè naturæ, & eſſentiæ ipſius morbi, atq; cauſarum eius. Symptomatibus autem, & reliquis rebus ſenſibus couſpicuis vtuntur, tamquam occaſiunibus quibuſdam, & indicitis animum medici incitantibus, ad perſcrutãdas cauſas horum omnium, vtpotè, quæ poſſint deinde omnem ferè rationem curationis oſteodere, quaſi in ſpeculo, rei enim natura eſt, quæ exquiſitè, & adamuſſim poteſt indicare omnem remediorum rationem, & ſcopos, quibus inteodens medicus, omnem conſtituat curandi methodum. Hi vero quamuis experientiam non negli-B gant, quia tamen rationem, tamquam præcipuum ducem, in medendo ſequuntur: ideò tùm rationales, tùm dogmatici ſunt appellari. Hi ſunt qui verè methodum profitentur, & ex methodo medentur, non perinde, vt qui ſe methodicos ouncupauere, & communes quaſdam, generaléſque rationes, indicationéſque perſequebantur: quorum, quia iam ab omnibus exploſi ſunt, neque etiam alioquin meminimus. Vera enim methodus, etſi res ipſas in propria genera tandem diſſoluat, mox tamen genus per proprias differentias diuidens ad vltimas vſque tandem progreditur: nulla enim differentia eſt (de propriis, & per ſe loquor) quæ non aliquam habeat indicationem, quæ ad abſolutam, & integram methodi ratio-C nem pertineat: quare qui febres ex methodo curaturus eſt, oportet, vt accepio cómuni genere, ac vniuerſo, quod febres omnes complectitur, id per proprias differentias partiendo, etiam vltimas omnes particulatim ſectetur, ac earum rationes perſequatur, earúmq; cauſas, & ſymptomata, vel ſigna, quáq; in re, conueniant, & qua diſſideant: mox verò depromptis ab vniuſcuiuſque eorum, quod aliquam poteſt indicationem, vel ſcopum habere indicationibus, tùm communibus, tùm propriis: ita deinde curationem ex arte, & ratione conſtituat. Vnde tra-D ctatio febrium ex ratione inſtituta, quantenus ad medicum pertinere poteſt, duas habet præcipuas partes, alteram, quæ verſatur circa exquiſitam perueſtigationem differentiarum febrium, & eorum, quæ ad ipſas pertinent, ſicuti ſunt cauſæ, & ſymptomata, quæ illi in ſigna tranſeunt; alteram verò, quæ ex his cognitis indicationes depromere docet, & ſcopos conſtituere, & illis remedia particulatim iuxta præſcriptam ab indicationibus me-

thndum accommodare. Has autem duas partes Gal. duobus libris complexus eſt, nno vno, & eodem, vt Auicenna, vna, & eadem fen: nenipè, vt ita omnia ſeorſum eapoſita, & in ſuum vnumquodque ordinem digeſta, faciliùs, & eaquiſitius percipi poſſent. Primam hoc libro, quem vobis hoc anno eaplanandum propoſuimus, cuius titulus eſt de differentiis febrium, perſequutus eſt. Alteram verò diffusè quidem, &, vt ipſe dicere ſolet, per dieaodum, in 8.9.10.11.& 12. metho, ſuccinctè verò, & per compendium, primo libro artis curatiuæ ad Glauc. Nos verò, quia nimis longum euaderet noſtrum inſtitutum, ſi vellemus omnia perſequi, ideò capita libri artis cur. ad Glauc. capitibus libri de differ. feb. ſubnectentes, cognitionem febrium curationi accommodabimus, vt abſolutam rationem vtramque habeatis. Nam medicinã rationalem, & dogmaticam profitemur, nó empiricam. Quia verò inoleuit conſuetudo apud omnes ferè libri alicuius eapoſitores, vt quædam capita in initiis ſuarum explanationum eaponant, quæ docilem, & attentum poſſuot auditorem, vel lectorem reddère: ideò, ne ea, & nos neglexiſſe videamur, ſummatim, & breuiter percurremus. Primùm ergò caput eſt ſcopus, &, vt iuniores aiunt, intentio auctoris: ſed id iam expoſitum eſt, ſi rectè animaduertatis: pręcipuus enim ſcopus eſt docere curare febres. Nam cum medica ſit hæc tractatio, cuius finis eſt ſanitatem efficere in humano corpore, aut tueri: hęc pars non ad tuendam pręſentem ſanitatem ſpectat, ſed recuperandam: quæ quidem non recuperatur, niſi morbo illi aduerſario abacto. Scopus ergò proximus huic parti medicinæ eſt curare omnes febrium differentias io humano corpore conſiſtentes, & hoc quatenùs ad vniuerſam febrium tractationem pertinet. Sed ſi loquamur de libro de differ. febr. eius ſcopus eſt, oobis eaquiſitam febrium cognitionem tradere, tam in vniuerſum, & ſecũdum genus, quàm particulatim omnium differentiarum, & cæterarum rerum omnium, quæ ad febres pertinent. libri verò primi ad Glauc. ſcopus eſt, docere curare febres in corpore humano vnde omnia, quæ de febribus docti ſumus in aliis libris, ea referre, & accommodare ad rationem curandi febres in hoc libro docemur: & proinde liber hic quaſi finis, & abſolutio eſt eorum, quæ expoſita ſunt in libro de differ. febr. Quare dicemus, ſi latinos ſequamur, quòd ſubiectum in libro de differ. febr. eſt febris, quatenus tamen eius cognitio ad curationem poteſt conducere: ſubiectum verò primi libri artis ad Glauc. eſt febris, quatenus ea ratione in humano corpore curanda eſt, vel corpus humanum quatenus aptũ eſt, vt à febre ex ratione, & methodo curari poſſit. Ex quo deinde vnicuique poteſt patere, quãta ſit futura vtilitas ea hac tractatione iis, qui illi diligens ſtudium hoc anno ſunt adhibituri. Nam nullus frequentior, aut ferè maior morbus ſolet hominibus ſpontè contingere: quòd enim frequentiſſimi ſint febriles affectus, nemo non nouit: quòd autem in maximis morbi ſi nõ omnes, ſaltem multæ febrium differentiæ ponendæ ſiot, res ipſa, & experientia apertiſſimè demooſtrãt. Etenim, quæ hecticæ dicuntur, præcipuè verò cùm inueteraſcunt, deterrimæ ſunt: de putridis autem pręſertim continentibus ita Hip. 1. lib. Epid. comm. verò Gal. lib. 3. ait. ſunt autem accutiſſimi, maaimi, grauiſſimi morbi, ac præ cæteris omnibus lethales in febre cõtinẽte. Ordo autem horum librorum talis eſt, quòd cùm præcipuæ medicinæ inquam, quæ ratione, & methodo progreditur, quinque ſint: Prima eſt, quæ græcè φυσιολογικὴ dicitur, vtpotè, quæ de iis agat, quæ

cap. 3.

ſpectant, & pertinent ad naturam humani corporis, vt ſunt elementa, temperaturæ, humores, facultates, membra, & eius partes. Altera verò, quę παθολογικὴ, quia rationem, & naturam affectuum, & eorundem cauſas perſequitur. Tertia σημειωτικὴ, quæ videlicet de ſignis, & proſperæ, & aduerſę valetudinis ſermonem habet. Quarta ὑγιεινὴ, hoc eſt ſalubris, quia de tuenda, vel ſeruãda ſanitate agit. Quinta θεραπευτικὴ appellatur, quæ rationem, & methodum curandorum affectuum docet: liber de differ. febr. quidem primariò ad ſecundam, quam pathologicem appellari diximus, pertinere videtur, ſed aliqua ea parte ad ſimioticem: de ſignis ſiquidem, quibus particulatim differentiæ febrium diſtinguendæ ſint, multa verba facit. liber verò artis ad Glauc. præcipuè quidem ad curatricem methodum pertinet, aliqua tamen in illo traduntur ex multa rerum connexione, quæ ad ſimioticem pertinent. Vnde ordine quidem naturæ prima phyſiologica eſt, deinde pathologica, tertia ſimiotica, quartum locum ygiene occupant, poſtremum therapeutica: ordine verò à noſtra ratione, & cognoſcendi modo accepto ſimiotica præcedit, & pathologicam, & ſequentes: nam in cognitionem ſanitatis, & morborum non niſi per ſigna deuenimus. Ad partem autem pathologicam pertinent libri de differentiis morborum, & ſymptomatum, ac de eorum cauſis, qui priores ſunt libro de differentiis febrium. Ad ſimioticam autem libri de locis affectis, in quibus docet, qua ratione, & quibus ſignis oporteat diſcernere ſedem, & locum, in quo affectus in internis partibus cõſiſtat. Ad curatricem partem ſpectat liber ad Glauc. methodus. libr. de comp. medica. tàm per loca, quàm per genera. Diuiſio autem libri de differentiis febrium hæc eſt, quòd in principe parte, hoc eſt, in principio cap. de febre, ac eius differentiis agit, in vniuerſum, & ſecundum communes, & generales earum rationes, in 2. 3. & 4. de earum cauſis, in ſequentibus particulatim ad proprias rationes eaponendas accedit, & de hectica quidem, & ephemera in primo libro agit, vtpotè, quæ ſimpliciores ſint, neque multas, & valdè diuerſas habeant differentias. Putridis autem, quoniam multipliciores ſunt, ac plures, & valdè inter ſe differentes rationes habent, ſecundum librum dicauit. Quæ autem ad primum artis ad Glauc. attinent, suo ſuo loco eaplanabimus. De titulo, vel inſcriptione horum librorum: prærerea vero de actoris nomine nihil eſt, cur multa ſint à nobis dicenda: cui enim non eſt notum, libros hos ab omnibus fuiſſe In Galenum Pergamenum, maaimum medicinæ illuſtratorem, tamquam in auctorem relatos? vel quis eſt, cui Galenus ignotus ſit, qui aut medicis, aut philoſophicis diſciplinis delectetur? Methodi autem, quibus ipſe vtitur in hac diſciplina tradenda, ſunt quatuor illæ, quibus vti ſolent, quicunque artes, aut ſcientias ea ratione, & methodo deſcribunt, videlicet reſolutio, diuiſio, diffinitio, & demõſtratio, quarũ omnes tã Peripatetici q̃ Academici philoſophi meminère, & ipſe etiã Gale. in lib. de iis quæ in medica officina, pręcipuè verò diuiſiua methodo, & hoc potiſſimũ in li. de feb. dif. ſecus autẽ in li. ad Glauc. nam vtvtrobique compoſitiuã ſequitur doctrinam, modos tamen doctrinæ diuerſos ſequitur in hoc de differ. febr. lib. & in arte ad Glauc. in hoc enim doctrinam per diexodum tradit, nó modo theoremata medicinalia tradens, verùm ea diffusè explanans & probãs: in artẽ autẽ curãdi Glauconi dicata cópendiatiũ modũ doctrinæ ſectatur, & ſolas rerũ cóclusiooes breuiter exponit. Et hęc, quatenus ad ea pertinent,

com. 3.

nent, quæ in initiis librorum expoſitoribus proponi ſolent, ſatis eſſe poſſe puto. Iam ergo ſeutentias auctoris aggrediamur.

De generali febrium diuiſione. CAP. I.

Lect.2. FEBRIVM *differentiæ, quæ quidem maximè propriæ*, &c. Antequam ſententias Gal. explanandas particulatim aggrediamur, altius ſumpto principio, aliqua in vniuerſum ex ipſomet Gal. ſunt exponenda, quæ non parum lucis allatura ſunt illis, quæ hic à Gal. nobis propoſita ſunt. Eſt itaque aduertendum, quòd vt conſentiunt omnes, tùm medici, tùm philoſophi, medici finis vnus eſt, nempè ſanitas: duo verò ſunt ſcopi, vt in lib. de opt. ſecta expoſitum eſt: alter ad præſentem ſanitatem pertinet, & eſt eius tutela: alter ad abſentẽ, & amiſſam, & eſt eius recuperatio: abacto nimirum morbo: vnde & duæ ſunt tanquam præcipuæ medicinæ partes, ad quas reliquæ omnes veluti in finem referuntur: & prima quidem quæ eſt de tuenda ſanitate, nihil ad noſtrum inſtitutum pertinet in præſentia: quippe cùm officium ſit nobis demandatum exponendi rationem morbos curãdi, & illis curatis ſanitatem reſtiruẽdi. Sed morbus ex inſtituto, nunquam curari rectè poteſt, niſi cognitus, præcipuè verò, ſi methodo, & ratione ſit curandus: cùm prima indicatio: & quæ veluti omnium fundamentum eſt in curandi methodo, ſit ea, quæ à natura, & eſſentia morbi ſit depromẽda, & ſicuti qui omnes morbos curaturus eſt rectè, & ex ratione oportet, vt omnes morbos particulatim inueniat, vt probat Gal. primo metho. (cap. 5.) atque inuentos cognoſcat; ita qui rectè febrium omnium curandarũ rationem addiſcere, aut docere inſtituerit, neceſſe eſt, vt omnes febrium differẽtias prius inueniat, ac earum naturam, & eſſentiam perdiſcat; deinde verò earum curationis methodum inſtituat. Primum autem in (com. 10.) libro de differ. febr. à Galen. docemur, quo methodum, & viam exponit, qua poſſumus vniuerſas febriũ differentias inueſtigare, & reperire. Methodus verò, qua id conſequi poſſumus, eſt ea, quam docuit Hipp 6. Epid. ſed 3. lib. cõmen. Gal. nempè, vt prius ſingularia contẽplemur, ac illis mutuò collatis, quatenus illa ſimilia ſunt, in vnã amplã ſimilitudinem, & ynum primum, & commune genus referamus, & illud mox per diſſimilitudines eorũ, quæ in eo ſunt genere, partientes, hoc eſt, per differentias in diuerſas ſpecies diducamus: quas item ſpecies contemplari mox oportet, an præter communẽ ſimilitudinem, per quam in eã ſpeciem collectæ ſunt, aliquas particulatim, per quas differãt, diſſimilitudines habeant: ac per eas iterum differentias communis illa ſpecies erit diuidenda, atque ſic ſubinde agendum, donec peruentũ ſit ad vltimas differentias, quæ eas ſpecies conſtituant, quæ nullas amplius diſſimilitudines contineant, per quas tãquam differentias poſſint in alias ſecari: tunc enim, vt & Porphyrius ex ſententia Platonis conſuluit, in partitionibus cõſiſtendum eſt, nec vlterius progrediẽdum. Hæc recta via eſt, qua vſi ſunt omnes, qui artes aliquas conſtituere, ait Hippo. eadem etiam quæ rectè in eis inuenta, & acta ſunt, probantur: & quæ perperam, improbãtur. Hac ergo via, ſiquis voluerit febtibus ex arte, & ratione mederi, incedendum eſt: vt nempè inuento primo, & communi omnium febriũ genere, id diuidendo per communiores primùm differentias in ſuas primas, & cõmuniores ſpecies partiamur, atq; eas mox in alias, donec ad vltimas ſit peruentum, quæ nullas alias differentes ſpecies contineant. Ita verò agere neceſſe eſt, quia nulla eſt ſpecies, vel differẽntia, & morborum aliorũ & febrium A quæ priuatam ſuam, propriámque methodum, vt quarto Meth. docuit Gal. nõ habeat. Hac itaque via incedens Gal. nobis febrium tractationem in præſentia expoſiturus eſt, quod vt exquiſitius facere poſſit, non modò nos res ipſas docere ſibi proponit, verùm & methodũ eas ſcrutandi, & inueniendi tradit. Præterea quomodo poſſimus ab hac via diuertendo, & aberrãdo, in varios errores incidere oſtendit, & non modò id oſtendit ratione, ſed exemplis eorum, qui iſtius viæ ignoratione in varios errores lapſi ſunt, aperit. Vt autem hæc omnia melius intelligantur, aduertenda quædam, immo à primis dialectices rudimentis in memoriam reuocanda: B nempè, quòd triplex eſt differentiarum modus, vel ratio, ſicut triplicis naturæ ſunt ea, quibus alterum ab altero differre poteſt: quicquid enim ab alio differt, aut ſubſtantia, & eſſentia differt, aut accidentibus, vt & Porpbyrius tradidit, qui differentiam ex ſubſtantia rei acceptam maximè propriè differentiam appellãdam eſſe dixit. Et cum duplex ſit accidentium genus, quædã enim cõmunia ſunt, & quaſi differentia: alia propria, quæ, & ſi non conſtituant ſubſtãtiam rei, priuatim tamẽ naturã differentis rei conſequuntur: & hæc propè ſubſtantiam accedunt. differentiam à cõmunibus accidentibus acceptam, differentiam communi quadam ratione, & lata dici C ait, non propria appellatione: quæ verò accipitur à proprijs accidentibus concomitantibus naturam, & ſubſtantiam rei, propior eſt differentiæ nuncupatio. Hæc verò in primis dialectices rudimẽtis didiciſtis, quę hic in memoriã reuocata ſunt, quia non parum proſunt ad ea intelligẽda, quæ hic à Gal. exponuntur. Quo loco aduertendum eſt: quòd qui exquiſitè voluerit inquirere, ac etiam inuenire particulatim omnes febrium differentias, & ſpecies: illi neceſſe eſt, vt progrediatur partiendo primum, & ſummum genus per primas differentias, ac eas rurſus per alias iſtis proximas, & ſic ſubinde, donec peruenerit ad vltimas, quæ nullam præterea admit- D tunt partitionem præter eam, quæ in ſingularia fit, quæ omnino indiuidua ſunt. Quòd ſi rectè acturus eſt, id imprimis illi procurandum eſt, vt hoc diſtinctè agat, vnamquamque differentiam ad ſuum proximum genus referens, & ea, quæ vnius generis, non confundens cum ijs, quæ alterius generis ſunt. Præterea vero, vt omnes perſequatur, & nullius immemor ſit: alioquin enim partitio vitioſa fuerit, neque alterum, aut vtrumque vitium fugere poteſt. Duplex enim error, vt ex Hipp. Platoniſque ſentẽtia declarat Gal 9. de Plat. & Hipp. decretis, primus, ſi aliqua omittatur propria differentia ad id genus pertinens: alter, ſi aliqua differentia cum proprijs connumeretur, quæ ab eo genere per ſe aliena ſit: hæc E autem euitamus, cùm vnũquodque differentiarum genus ſeorſum, & ſeparatim tractamus, nec alterum cum altero confundimus: cùmque, omnes diſſimilitudines eorum particulatim examinauerimus, quæ ſub vno genere continẽtur. Quod cùm antiqui medici, aut neglexerint, aut ignorauerint in multiplices, & varios errores, in enumerãdis, & exponendis differẽtiis febriũ collapſi ſunt. Aliqui enim aliquas differentias diuidẽdo, prætergreſſi ſunt, & eas quidem non modò vtiles, ſed & perquàm neceſſarias, quales ſunt illæ, quæ per ſe differẽtiæ ſunt, & ab ipſa rei ſubſtãtia depromptæ: ita vt nonnulli fuerint qui cùm omnẽ operam in his exponẽdis cõſumpſerint, quæ communes, & ex accidentibus acceptæ ſunt. totum hoc genus deinde prætermiſerint ꝙ quàm maximè vtile & neceſſarium eſt. Alij eius quidem me-

minere,ſed aliquas ipſius differentias præteriere,& A
pro illis quaſdam ab hoc genere alienas interſetue-
re: Alij mutuò hæc genera confudere, & miſcuere.
Qui omnes ſi Hippo.ſequi,ac imitari voluiſſent,in-
ſontes ab hac calumnia ſe cuſtodiuiſſent. Hip.nam-
que exquiſitè, ac integrè febrium partitionem per
omnia genera molitus eſt,& vtiles omnes differen-
tias 6.Epid.Com.verò Galen.lib.1.vbi ait.

com. 29. Febrium hæ quidem manui mordaces ſunt:hæ ve-
rò mites:aliæ nō mordaces quidem,ſed poſt increſ-
centes aliæq; acutæ ſunt,verum à manu vincuntur,
&c His verbis ſi animum diligentem intenderimus
percipiemus quàm benè Hip.viam,cuius paulò an-
te meminimus,incedens omnes vtiles febrium dif-
ferentias,atque modos, vel genera partiendo ſcru- B
tatus inuenerit. Sed vt hoc facilius percipiatis,ad ea
quæ paulò antea expoſita ſunt,redeundum eſt,nem-
pè quòd primum ea,quę per partitionem ſumus ſe-
cturi vſque ad vltimas,tum ſpecies,tùm differētias,
contēplari oportet:in quibus ſimilia ſunt,& quibus
diſſimilia,& à diſſimilitudinibus aſcendēdo ad ſimi-
lia,colligere ea, quæ primò diſſimilia ſunt viſa, non
ita tamen diſſimilia,& differentia,vt non aliqua e-
cap.vlti- tiam ratione ſint ſimilia. Nam ſi nullā haberent ſi-
mo. militudinē,& conuenientiā,neque ſub genere neq;
ſub vna ſpecie contineri poſſent,ex ſimilitudine er-
go diſſimilium indiuiduorum colligimus conſtitui-
múſque vltimam ſpeciem,quam ſpecialiſſimam ap- C
pellāt iuniores,imitati Porph.vt Gal.declarauit an
te Porph.2.de diff.pulſ.& ante Gal.Plato.Ex ſimi-
litudine autem diſſimilium ſpecierum conſtituitur
genus,& ex horum ſimilitudine genera generum,vſ
que ad ſuppremum genus. Vnde,& Alex.Aphrod.in
ſuo libro de anima huic ſentētiæ atteſtatur, vbi ait,
ꝙ ſpecies eſt tenuis ſimilitudo indiuiduorum,& ge
nus magis tenuis ſpecierum. Secundùm hanc ratio-
nem Hip.cùm dixit febres quidem aliæ ad manum
cap.4. mordaces:aliæ,&c.videtur febres omnes,quę alio-
quin particulatim differentes, & diſſimiles inter ſe
ſunt collegiſſe in vnam rationem communem,&ſi-
militudinem, per quam febres omnes dicuntur, &
communi nomine febris dictæ ſunt. & deinde hoc D
commune per eas, quibus particulatim differunt
rationes & diſſimiles ſunt tanquam per proprias dif
ferentias diuidit. Sed vt rem hanc clarius explane-
mus,ſequētes rationem methodi à Gal.c.1.Meth.
nobis traditam. Primum de febre, quatenus eſt id
commune genus, quod partiendum proponit,ver-
ba faciamus:& contemplemur,quæ ſit illa commu-
com.8. nis ratio ipſius febris conſentit:Poſtea de differen-
tijs agamus, quæ diuidentes hoc genus, ad varias
ſpecies id deducunt. Dicamus ergo ꝙ ipſum com-
mune febris nomen id ipſum ſignificat, quòd ig-
neus calor tàm græcè quàm latinè. græce namque
πυρετὸς dicitur ἀπὸ τοῦ πυρὸς vt 3. de fracturis expo- E
ſuit Gal. hoc eſt ab igne, ſignificat enim igneum
calorem & præter naturam,& morboſum,diffuſum
per corpus animantis: latinè verò febris dicitur à
feruore; feruidum enim calorem ſignificat, & qui
Com 28. excedit naturales terminos. Vnde hoc adeò omni-
bus & conſpicuum, & notum eſt,vt non modò me-
dici omnes, & philoſophi, ſed & vulgares in hanc
conſpirarint ſententiam, quòd febris in genere ſit
caloris præter naturam. & hoc etiam Galenus tùm
hoc loco,tùm vel maximè primo libr.Comm.in 6.
Epid.vbi hanc Hipp.ſententiam explanat,tanquam
omnibus notum accepit. Accipiamus ergo in præ-
ſentia hoc tanquam primum, & cōmune genus fe-
bris nimirū quòd ſit calor extraneus, vt dicit Auic.

A qui ex his duobus locis vniuerſam ferè ſuā deſump-
ſit febris diffinitionē,vel vt hic Gal. præter naturā,
ꝙ ſi addiderimus eas differentias,quas huic generi
addit Gal.his duobus locis, parum ſanè deerit ab
abſoluta febris diffinitione, videlicet quòd accēſus
in corde primùm, mox per vniuerſū corpus diffun-
ditur,vel ſaltem per principes partes. Sed de his dif Com.14.
ferentijs poſtea erit ſermo habēdus. In pręſentia ve
rò ad ipſum genus redeamus,& eius naturā exquiſi-
tè explicemus:nam ſi ea fuerit perſpecta, ab omni-
bus intricamentis,& confuſionibus, quibus Latini
noſtri inuoluūtur,nos explicabimus. Cognita ſiqui-
dem hac natura cōmuni,cætera faciliuspoterunt ex
pediri. Quod vt facilius exponi poſſit, explanādum
B primū,an in hoc genere aliqua lateat æquiuocatio:
ſolent enim,vt Ariſt. teſtatur, in genere æquiuoca- cap.7.
tiones latere. Et vt cętera miſſa faciamus,vnius me-
miniſſe operæ pretiū fuerit,cuius meminere Ariſt.
quidem,ſed frequentius & abundantius Gal.multis
in locis,præcipuè verò 1.lib.Commen.in Aphor.&
libello contra Lycum,quo defendit hunc Hippoc.
Aphoriſmū à calumnijs Lyci,& in 1.lib.de temper.
ea verò homonymia,vt Græci aiunt, eſt in nomine
caloris,quod quidē duplex habet quantum ad præ-
ſens negotium pertinet ſignificatum: aliquando e-
nim pro ea qualitate, à qua aliquid calidū dicitur,
quæ θερμότης græcis,caliditas latinis dicitur: immò
C apud latinos antiquos calor,frigus,humor, & ſqua-
lor nomina ſunt idem ſignificantia,quod iunioribus
ſignificat caliditas,frigiditas,humiditas, & ſiccitas:
aliquando verò calor nō pro ipſa qualitate: ſed pro
ſubſtantia,vel corpore calido accipitur. Apud græ- cap.7.
cos,verò ſunt duo nomina alterū quod, vt iuniores
noſtri ſoliti ſunt appellare concretum dicitur; Gal. Lect.III.
verò παρώνυμον,quod iuniores denominatiuū inter-
pretantur,vt eſt τὸ θερμὸν,hoc eſt calidum: alterum
verò abſtractū,vt θερμότης vel θερμασία,hoc eſt cali-
ditas: & propriè quidē apud ipſos θερμότης vel θερ-
μασία ſolam qualitatem ſignificat: vt Gal. ait 1. de
temper. τὸ θερμὸν verò,id eſt calidum,quandoq; qua
litatem,quandoque verò corpus ſeu ſubſtantiā ca-
D lore affectam. Cum ergo ita hæc res ſe habeat ante- Com.14.
quam vlterius procedamus,tollenda hæc ambigui- 15.
tas,vel homonymia, ne in errorem aliquē nos per- Com.17.
ducat. Et primum conſiderandum eſt,quando dixit 26.
Gal.ꝙ genus febris eſt calor præter naturam vel ad Com.22.
uentitius,vel,vt Auic.dixit,calor extraneus. num ca
lor ſit hic accipiendus pro ipſa duntaxat qualitate,
ac ſi dixiſſet,quòd caliditas præter naturā ſit genus
febris:an potius accipiendus ſit calor pro calido:vt
non ſolùm referatur ad qualitatē,ſed ad ipſum cor-
pus vel ſubſtantiam. quæ caliditate extranea affecta
eſt. Et ſi rem ipſam,& Gal.etiā verba velimus con-
ferre,& rectè perpendere,videbimus ipſum ancipi-
tem,& variè fuiſſe in varijs locis de hac re loquutū,
E & ferè ſibi non conſentire. In hoc enim loco, hoc
eſt,in primo capite ſatis apertè ait, θερμότητα παρὰ
φύσιν genus eſſe febris, hoc eſt caliditatem: ſed vt
ipſe primo de tēp.teſtatus eſt,nemo θερμότητα retulit
niſi ad qualitatem, non autem ad corpus calidum.
poſſem & alia loca in hanc ſententiam facientia af-
ferre:ſed mihi ſatis ſit is locus:cū tamen & 1.Apho.
& 4.lib.Com.in 6.Epid. & 2. de ratione vict. in ac.
mor.genus febrium eſſe τὸ θερμὸν dixerit,hoc eſt ca
lidum, quod relationem habet tum ad qualitatem,
tum ad ſubſtantiam, quæ caliditate affecta eſt, nec
modò in aduentitio calore,qui febris genus eſt, ita
varius eſt Gal.ſed etiam in naturali:interdum enim
calidum appellat,interdum caliditatē. Id fragmen-

tis enim commentariorum in Timeum Plato, & 5. A comm. iu 6. Epid. primo Aphor. & alijs locis, quos ſuperius citauimus, caliditatem vel θερμότητα appellat, & cum differens ratio ſignificetur, vt parum antea expoſuimus, cùm caliditatem, & cùm calidum: vel calorem dicimus: ideò anceps admodum videtur in hoc Galen. doctrina. Nos tamen putamus ſinceram eſſe, & vndique ſibiipſi conſentientem Galeni ſententiam: quod, vt percipiatis animaduertendum, quòd Galen. ſemper vnam, & eandem rem intelligẽdam uobis proponit, & cum caliditatem appellat naturalem, vel præter naturam, & cùm calidum naturale, vel præter naturam. Nam ſecundum varias conſiderationes aliquando θερμότητα B aliquando τὸ θερμὸν, appellat: ſemper enim in nobis, cæteríſque animantibus, immò in omnibus viuentibus eſt corporea quædam ſubſtantia, quæ calida quidem eſt natura: & in ea ignis ſuperat: cùm multa tamen aerea, aqueáque ſubſtãtia, humida ſanè & mixta: quam quidem ſubſtantiam, nihil aliud quàm animam eſſe putaſſe Hipp. Galenus multis in locis: ipſe tamen ait, quòd vel eſt ipſe animus, vel ſaltẽ primum, & proximum animi inſtrumentum in omnibus functionibus obeundis. Hæc ſubſtantia ex tenuiori humidioríque ſubſtantia, & vaporoſa ſanguinis generatur, & conſtat, & alitur. Et dum ſuum temperamentum aptum, & accommodatum actio- C nibus animi ſeruat, omnia in animantibus rectè, & ſalubriter procedunt: cùm verò ab eo temperamento recedit, iam morboſum fit corpus, & ſi refrigeſcat quidem, vt in libro contra Lycum docuit Galen morbi frigidi contingunt: ſed ſi incaleſcat, areſcátque, & ad igneam naturam accedat, tunc morbi calidi ſuboriuntur, præcipuè verò febres. Dum ergo benè temperata eſt hæc ſubſtantia propriè naturalis calor vel inſitus, vel innatus dicitur, cum verò limites naturales ſui temperamenti excedit, eatenus & rationem caloris naturalis excedit, ac naturam, & rationem induit caloris extranei, & aduentitij, ſeu caloris præter naturam. & ad id ge- D nus pertinet, in quo febris continetur tanquam in

Com. 14. proprio genere, & hoc eſt quod Gal. primo Apho. ſignificare voluit cùm ait, quòd febris eſt calor naturalis mutatus in igneum, & 2. de facultatibus na-

cap. 7. turalibus, vbi ait, quòd naturalis calor immodicus febris eſt. item 2. & 8. Meth. dum ait, quòd calor ita

cap. 7. auctus, vt ex eo corpus laboret, eſt febris. Hæcque eſt indubitata, & inconcuſſa tam Hippo. quàm Gal. ſententia, ſi omnia voluerimus in vnum conferre, &

cap. 1. colligere, quæ ab ipſis varijs in locis de hac re ſunt

Com. 5. probata, præcipuè verò libr. 5. Com in 6. Epid. vbi ait, quòd innatum calidum, cui referendum eſſe ac-

cap. 9. ceptum cenſuit Hipp. omne opus in animantis corpore, cùm igneſcit hoc eſt ad naturam ignis vergit, E non modò non poteſt priores actiones perficere, neque nos alere, quod tamen erat illius præcipuum munus, verùm potiùs perdit, & colliquat conſumítque perinde, vt ignis poteſt autem eſſe manifeſtum cuicunque rationem ineunti, & conſpicienti colliquationes corporis ab exurentibus febribus excitatas. Sed & apertiſſimè hoc exponit Gal. 3. de cauſis Pul. vbi in hunc modum loquitur, cùm ait Hip qui creſcunt plurimum habent innati calidi, non dixit calidi abſolutè, ſed addidit Innati: vt pote qui & alterum calidum nouerit aduentitium nimirum, quo plurimo adulti iam abundant: & innatum quidem calidum benè temperatum eſt, aduentitium autem intemperatum, ac quaſi igneum. In eũdem modum ait vẽtres hyeme, & vere calidiſſimi ſunt natura, ſed neque hi abſolutè calidiſſimi ſunt, ſed natiuo calore. Nam neque id genus calidi participes ſunt ætate, verum eo tempore aduentitium calidum, quod ſqualidum eſt, in illis abundat, quódque colliquat potius, quam nutriat corpus, & actiones non modò non meliores edit, verùm neque pares illis quæ in moderato obeuntur. Ecce ergo, quam apertè, & ſermone breuiſſimo rem hanc exponit Gal. cui ſen- Com. 14. tentiæ ſi ea addiderimus, quæ cõferens primo Aph. adultos adoleſcentibus, & aduentitium calidum, in quo tanquam in genere febrem contineri dixit multis in locis, innato, præcipuè verò illis verbis vbi ita ait: cum igitur duæ ſubſtantiæ ſint, hæc quidem ſuauem habeat caliditatem, hæc verò triſtem: alteram quidem plurimam habent pueri: alteram verò illi, qui adulti ſunt. Et nulli dubium eſt, quòd prior ad calorem inſitum pertinet: altera verò ad illum, qui tanquam febris genus eſt. Sed, & ex eodem etiam commentario, vbi ait, quòd aſcititius calor in iuuenibus augetur, & imminuitur genuinus, nulla alia ferè ratione hoc ait, niſi quatenus ſubſtantia genuini calidi exſiccata, & accedens ad igneam naturam, in eam tranſit, quæ iam triſtis incipit euadere. Eſt tamen hic animaduertendũ, quòd caloris aduentitij, qui fit ex trãſmutatione ſubſtantiæ caloris naturalis ſuauis, & vaporoſę in ſqualidã, & fumoſam, non vnus, ſed plures ſunt ordines, aliquando enim tanta adhuc non eſt tranſmutatio, vt excedat limites ſanitatis, & hæc tranſmutatio fit ex mutatione ætatis. Secunda tranſmutatio eſt, qua exceduntur ſanitatis fines, vt inſigniter inde læſis operationibus corporis animãtis, iam morbidũ corpus reddatur. Poſtremò verò tranſmutatio eſt, quæ non ſolùm extra terminos ſanitatis calorẽ ingenitum animãtis deducit: ſed etiã vitę quò, vbi ventũ eſt, iam neceſſe eſt mori. Sed dicet forſitã quiſpiam, quo ergo pacto Gal. defendẽdus, qui ita varius videtur & à Loc. 4. ſeipſo diſſentiẽs? qui hìc & multis alijs in locis dixit, ſubſtantiam febris, ac eius genus: caliditatẽ præter naturam corporis eſſe: caliditas autẽ ita qualitatem ſignificet, vt nullus eam vnquam ad ſubſtãtiam, vel corpus calidum referat; in alijs autem locis iam citatis, & alijs quorum breuitatis gratia noluimus meminiſſe, illam comprehendit ſub calido aduentitio, tanquam proprio eius genere: & de calido loquitur, tanquam de corpore quodam, vel ſubſtantia calida, non autem de pura qualitate. Vt ergo res hæc plenius intelligatur, aduertendus animus eſt, quòd omnis ſubſtantia corporea, ſiue ſimplex ſit, ſiue mixta, quamuis propter aliquam operationem ſit à natura creata, ipſa tamen per ſe, & ſola nihil agere poteſt: in ſubſtantia enim per ſe, & proxima, non eſt facultas agendi aliquid: ſed eget aliquo alio, quo vtatur tãquam principio, quo agat, aut tanquam inſtrumento proprio: ſimplicia enim corpora per primas qualitates proximè agunt. Ignis enim, vt dixit Ariſtot. in libr. de ſen. & ſenſ. non agit quatenus ignis, ſed quatenus calidus: neque tamen qualitas ipſa ſiue modò qualitates ſint elementorum formæ, ſiue formas ſequentur) poteſt & ipſa per ſe, & ſeorſum aliquid agere: ſuppoſitorũ enim, vt Philoſophi tradidere, ſunt actiones. Vnde totum elementum eſt id, quod agit: quo tamen agit, tanquam principio eſt, qualitas ipſa Ita etiam in mixtis, totũ mixtum eſt id, quod agit, & edit ſuas operationes: agit tamen per ſuum temperamẽtum, tanquam per principium, quo agit, ſi putandum ſit, vt Gal. ſenſiſſe videtur, & Hippo. attribuit, quòd forma mixti ſit ipſum temperamentum: vel tãquam

per ſuum proprium,& proximum inſtrumentum, ſi A
alios velimus ſequi,qui ſenſère præter tēperamen-
tum , aliam in mixto eſſe formam ſubſtantialem,
per quām mixtum ſuū eſſe habet. Et hinc eſt, quòd
quamuis ſingulatim hęc omnia ſint vnamet res,ver-
bi gratia ignis vnum corpus eſt , quod ſemper agit,
diuerſimodè tamen de eo loquuntur auctores: &
interdum quidem omnia referunt ad qualitates,
interdum verò ad totam ipſam ignis ſubſtantiam,
quia interdū ipſi principio attendunt,vel inſtrumen
to,per quod ignis agit, quodcunque agit:interdum
verò conſiderant nō ſolum id,quod eſt principium
vel inſtrumentum agēdi in igne,ſed illud quod per
ſe & propriè agit, & eſt totum ipſum. Ita & Ariſt.
in lib.de Generatione & interitu,& in 4.Meteor.&
in lib.de Gener.& partibus animalium, aliquando B
effectus.& trāſmutationes,quæ contingūt in corpo
ribus naturalibus,in ipſas qualitates refert,aliquan-
do in ipſas corporū ſubſtantias:aliquando calidita-
tem effectricem.v.g.eſſe ait illius effectus,nonnun-
quam ignem. Ita, & Gal.actiones , quæ naturaliter
in animantium corporibus integrè aguntur, ſicut
eſt concoctio,nutritio,incrementum, & iſtiuſmodi
reliqua,à calido innato fieri ait , quod vel animum
eſſe ait,aut proximum inſtrumētum, vel ſubiectum
cap. 8. animi. Et ipſum eſſe ſubſtantiam aſſerit in Com-
mentariis primi Apho. Sed & eadem de tempera-
cap. vltimo. mento corporis idem pronuntiauit,aliquando enim
dixit,ſicuti 2. de natur. facul. quòd actiones a tem- C
perie manant,& 5. de loc. affec.ſecundum tempera-
menti proprietatem particula agit:in libr. etiam, ꝙ
animi mores ſeq. &c. ait temperamentum eſt ani-
mæ eſſentia.vel quatuor qualitatū, vel quatuor pri-
Cap. 3. morum corporum,immò primo de pręſagatione ex
pulſu ait, ꝙ temperatura proba fit ex quatuor ele-
mentis. Et quamuis hæc verbis diuerſa videantur,
eadem tamen eſt ſentētia. Omnia enim hæc à calo-
re naturali prodeunt , qui quidem per ſuam tempe-
riem probam agit , ſicut ignis per caliditatem agit:
ita etiam , cum vitiatur eius temperies , neque am-
plius naturalis eſt,ſed extraneus : neque amplius ad
ſanitatem pertinet , ſed ad morbum : & non modò
non eſt cauſa operationum integrarum,ſed illis po- D
tius officit,& lædit:hæc tamen agit ratione tempe-
ramenti contracti. Et proinde neque mirum eſt, ſi
febris,cuius eſſentia in hoc intēperato calore con-
ſiſtit,à medicis inter morbos recenſeatur, qui in in-
temperie conſiſtunt: quia ratio , vt iuniores aiunt,
formalis morbi eſt lædere operationes: & quamuis
calor extraneus , ſicuti & naturalis , ſit ſubſtantia
quædā corporea, non tamen lædit ratione ſuæ ſub-
ſtantiæ,ſed ratione ſui temperamenti improbi,ſicu-
ti ignis non cōburit proximè per ſuam ſubſtantiam,
ſed per ſuum calorem : & ideò etiam febris non eſt
morbus in numero,ſed in temperie. Et hæc quidem
ſatis in præſentia ſint , quatenus pertinet ad genus E
febris,quæ non modò declarant Gal. ſententiam in
hac re , ſed & Auic.in prima ſtatim ſententia prima
fen.quarti Can. vbi ait, quòd febris eſt calor extra-
neus. Sed vlterius & hoc conſiderandum,quòd & ſi
dixerimus extraneum calorem,vel aduentitium eſ-
ſe genus ſebris,non tamen id ita intelligendum eſt,
vt ſit proximum.& vt iuniores logici aiunt , imme-
diatum genus febris,ſed potius remotum. Nam,vt
paulò antea dicebamus,alia eſt differentia,vel ratio
aduentitij & extranei caloris , qui plurimus dicitur
eſſe,in iuuenibus iam adultis , & qui æſtate etiam
multus eſt : alia verò differentia iſtius caloris eſt,
quo iam morboſa corpora ſunt affecta: cum priori

A enim adhuc ſanitatis ratio ſeruatur , cum hoc verò
nequaquam:ſed is etiam morboſus calor alias ha-
bet differentias,eſt enim qui febris eſt, & eſt etiam
alius,qui & ſi operationes lædat,& extraneus ſit,nō *Com. 25.*
tamē adhuc febris eſt:ſicuti Gal.4.Com.in 6 Epid. *cap. 3.*
exprimit, calida enim , & ſicca interdum intempe-
ries in ventriculo poteſt eſſe , neque tamen adhuc
dici ſebris poteſt:ſed & inferius ait Gal. quòd quā-
tumlibet reliquum corpus ab hoc externo calore
corripiatur : tamen niſi ad cor perueniat,nunquam
febris eſſe poterit. Vnde Aui.& ipſe hic accepit pri *cap. 2.*
mam differentiam in ſua diffinitione febris , vbi
ait accenſus in corde. Niſi etiam in totum corpus
is calor expandatur,vel in plures , vel in præcipuas
partes,non erit febris,vt Gal.etiam in libr. de cauſ.
B morb.docet:ſebris enim eſt , ait ipſe , immoderata
totius corporis caliditas. Sed de his plenius in po-
ſterum. Nunc ſatis ſit hoc declaraſſe,quod ſebris ſit
calor externus,vel præter naturam , non ſicut calor
extraneus,ſactus ex exſiccatione naturali, quæ illi,
ex ætate accidit:ſed maiori trāſmutatione,qua iam
ſanitati contrarius,lædit operationes inſigni læſio-
ne,quódque ſicuti naturalis calor ſecundùm rem,&
propriam naturam ſubſtantia corporea eſt,quæ ma
ximè in ſanguine,& ſpiritu ſuum eſſe habet ; ita, &
extraneus corporea quædam natura eſt , immò illa
eadem,quæ præter rei naturam facta eſt,ob vitium,
& tranſmutationem ſactam in commodo tempera-
C mento,per quod genuinus , & naturalis calor dice-
batur. Vnde ſicut origo. & ſons temperamenti , &
naturalis caloris eſt cor,ita vitiata eius natura , &
temperie,erit cauſa , & ſcaturigo caloris præter na-
turam,qui per totum corpus expanditur. Quibus ita
expoſitis genere omnium , & natura ſebris in vni-
uerſum,particulatim tandem ad explanandas ipſius
ſpecies,& differentias accedamus. Triplicem itaque
ordinem differentiarum ſebrium cōſtituit Gal. ex-
planans prædictam partitionem: vt aliæ ſint per ſe,
& propriæ,vtpotè quę ab ipſa rei ſubſtantia ſint ac-
ceptæ:& hæ omnes ab ea ratione accipiuntur , qua
calor præter naturam per ſe poteſt eſſe varius in
corporibus , in quibus eſt : aliæ verò ab illis , quæ
D huic calori accidunt:& hæ ſunt duplices : nam aliæ
ab iis,quæ priuatim,& propriè accidūt ipſi ſubſtan-
tiæ rei, & illi propinquiora ſunt:alia verò remotio-
ra ſunt , & magis aliena à natura propria ipſius rei.
Tria verò ſunt , quæ propriè repetiuntur in natura
& ratione caloris,qui alienus à natura rei eſt, & di-
uerſitatem aliquam faciunt in ipſo. Primum eſt,quia
res quęcūque eius eſt particeps,vel calidior dici po
teſt,vel minus calida:& hanc differentiam accipi iu-
niores dicunt ab eo,quod magis vel minus dicitur.
In hac autem differentia aliqua eſt abuſio,quatenus
ad ipſam pertinet nominum vſurpationem: nomini-
bus enim quantitati accommodatis ſæpiſſimè vti-
E mur pro illis,quæ qualitatis propria ſunt:& maiorē,
vel minorem febrem appellamus , itémque maio-
rem,& minorem calorem , quæ propriè ad quātita-
tem pertinent,pro intēſiori,& remiſſiori, quæ qua-
litate magis accommodata ſunt,& ita has differen-
tias dicimus accipi à magnitudine caloris. Alte-
rum verò,quòd ad naturam caloris pertinet eſt ma-
teria,in qua primùm accenditur is calor. vnde cùm
corpus animalis ſit integratum , & coagmentatum
ex triplici ſubſtantia,ex humoribus nempè,& ſpiri-
tibus,& ſolidis particulis, in quibus duo illa conti-
nētur:in his omnibus poteſt primùm calor accēdit
& ſicut varia eſt horū natura,& ratio:& ita etiam di
uerſa,vt declarabimus paulò poſt,caloris natura eua
dit

dit:quo fit,vt non ſit deinde mirandum,ſi ſuæ etiam
ab his ſint accipiendæ febrium differẽtiæ. Tertium
autem quòd in calore hoc repertum eius etiam di-
uerſitatis in cauſa eſt, quę diuerſarũ differentiarum
Lec. V. occaſionem affert,eſt modus motus caloris.Nã ali-
quando calor hic externus citiſſimè moueri vide-
tur,interdũ lento quaſi gradu:citus motus eſt,quan-
do ſtatim,vbi manum admoues febricitanti,tibi vi-
detur actis,& mordens eius calor:aliquando autẽ in
prima admotione manus, vix calor percipitur, vel
eius acrimonia:verùm vbi diutius eam ibi detinue-
ris,tandem calor percipitur, & acrior fit. Vnde in
primo caloris modo ſtatim ſenſui calor,& eius acri-
B monia ſe offert,celer ergo videtur eius motus:in al-
tero autem:vt vim eius percipiamus,longiori tem-
pore opus eſt.Has ergo omnes,febrium differentias
Cen. 18. Hip.breuiſſimè,& exquiſitiſſimè cõplexus eſt, nul-
la prætermiſſa:differentias autem, quæ ab iis, quæ
calori extrinſecè accidunt,non omnes perſequutus
eſt:ſed eas tãtum,quæ inſigniores,& vtiliores ſunt:
reliquas verò nobis addendas reliquit eadẽ metho-
do inherentibus:quod ipſe innuit in extrema parte
huius ſententiæ,vbi ait:& alia quæcunque huiuſce-
modi ſunt. quod notauit etiam Gal.lib.1.com.in 6.
Epid.exponens præfatam Hip. febrium partitionẽ.
Sed hic aduertendum,quòd Hip.his verbis non ex-
C plicauit eodem modo omnes has differentias fe-
brium,ſed diuerſimodè: quia illas,quæ à quantitate
caloris acceptę ſunt,ſecundùm propriam rationem
& nominibus ſtatim, & proximè eas ſignificanti-
bus explicauit: ſimiliter & eas, quæ à motu calo-
ris:primas enim interpretatus eſt,vbi dixit,quędam
ſtatim exardentes,quædam ſemper puſillæ: alteras
verò cum dixit, aliæ acutæ: acutas autem alio mo-
do intelligẽdas eſſe cenſet Gal. quàm cum dicimus
morbum aliquem eſſe acutum. Nam acutum mor-
bum, vt eodem commentario exponit, cuius tem-
pora citò tranſeunt . hic autem acutas febres eas
intelligit,quarum ſtatim manu appoſita percipiun-
D tur calor,& acrimonia: citiſſimè enim ſe manui of-
ferunt: & hoc propriè pertinet ad motum caloris,
nempè quòd ſtatim,& citius manui,aut tardius oc-
currat.Eas verò,quæ naturam materiæ,in qua calor
accenſus eſt,cõſequuntur,non hoc modo explicat,
ſed earum rationẽ inſinuat per quædam indicia, &
quaſdam notas,quibus dignoſcendæ ſunt,& hoc eſt
quod Gal.ſignificare voluit,cùm ait,quòd Hip. fe-
cit febrium partitionẽ,tum à natura,tum à dignotio
ne.Vnde quamuis non expreſſerit hecticam, ephe-
meram, & putridã, vel febrem in ſolidis particulis
accenſam, vel in humoribus, vel in ſpiritibus, has
tamẽ differentias per ea indicia ſignificauit,quibus
diſcernendæ ſunt.Nam cùm febres diuidit in mor-
E daces,& mites,nulli dubiũ eſſe debet, quòd per mi-
tes intelligendæ ſunt febres ephemerę in ſpiritibus
accenſæ:hæ enim,vt inferius docebimus, omnium
mitiſſimæ ſunt:ita tamẽ hoc intelligendum, vt ipſe
1.lib.com.3.in 6.Epid. expoſuit, ꝙ mitiſſimè ſunt
in ſuo genere,& cum aliis febribus collatæ, non au-
tẽ abſolutè:ita vt calor aliquis febrilis poſſit æquè
mitis,& ſuauis eſſe,vt in integris,& ſanis corporibus.
Neque enim externus,& aduentitius calor, vtpote
qui præter naturam,& naturæ noſtrę aduerſarius ſit,
ex æquo poteſt cũ natiuo, qui nobis naturalis eſt,&
familiaris,eſſe mitis, & ſuauis:ſed aliarum compa-
ratione mitis, & ſuauis eſt harum febrium calor.
acriores autem ſunt calores aliarum febriũ, nempè
putridarum,& hecticarũ. Differunt tamen hæ: nam
vel ſtatim,vbi manum applicueris,percipitur actis,

A & mordax calor: vel primùm quidẽ nulla ferè per-
cipitur acrimonia,& mordacitas caloris, ſed paulò
poſt quantò magis manum detinueris: tantò magis
mordacitas continenter augeri videtur, & quaſi è
profundioribus partibus emergere: & prior quidẽ
differentia ad putridarũ febriũ genus pertinet, quæ
ex putreſcentibus humoribus ortum habent:altera
verò ad genus hecticarũ, quæ primã generationem
habẽt in ipſis ſolidis particulis.Sed hæc de febrium
differentiis ſummatim,& per capita expoſita ſunt in
præſentia, particulatim verò, & magis diſtinctè in
ſequentibus explicabuntur. Interim verò non erit
ab re etiam meminiſſe quarundã quæſtionum, quæ
B expoſitores noſtros Latinos,tã huius lib. quàm pri-
mæ Fen.4.Can. Auic.anxios admodùm detinuere:
Oriuntur autem ex verbis,quę hic à Gal.prolata,&
ab Auic prima 4.recitata fuere. Nã ait quod differẽ
tiæ,quæ penes id quod magis,& minus calidùm di-
citur, & quæ à modo motus caloris accipiuntur,
quæque à materia in qua accenditur febris. ſunt ma
ximè propriæ differẽtiæ, & quæ ab ipſa eſſentia vel
ſubſtantia ſunt:deinde has mutuò conferens ait, ꝙ
illæ quæ à materia in qua accenditur caloris naturę
contrarius,præ aliis maximè propriæ ſunt. Hæc au-
tem videntur omnino aduerſari principiis philoſo-
phię naturalis.nam hoc tanquam principium à phi-
C loſophis omnibus conceditur, quod magis aut mi-
nus non variant neque mutant ſpeciem. Deinde ve-
rò,ſi philoſophos ſequamur, ratio & eſſentia ipſius
ſpeciei ab ipſa forma accipienda. vnde apud Græ-
cos eodem vocabulo forma, & ſpecies ſignificãtur.
εἶδος enim vtrumque ſignificat. Quomodo ergo dif
ferentiæ a materia acceptæ ſunt maximè propriæ?
potius enim hæc videtur diuiſio accidentis in ſub-
iecta,quàm generis in ſpecies, & quæ potius ſit in
illis ponenda, quæ diuiſiones per accidens dicun-
tur,quàm in illis quæ per ſe. Sed & difficultatẽ au-
gent recentiores,qui omnes in hanc ſententiam vi-
dentur conſpiraſſe,& eam tanquam principium ha-
D bent in hoc negotio. Sententia verò hæc eſt, nimi-
rum quòd hæc tria, videlicet ſpiritus, humores, &
membra, non ſunt propriè materia febrium, ſi ta-
men exquiſitè loqui velimus:nam neque ſunt mate-
ria,ex qua ſit conſtituta febris,ſicut compoſitę ſub-
ſtantiæ conſtituuntur ex materia, & forma: febris
enim accidẽs eſt,quod eiuſmodi materia caret: ne-
que præterea materia,in quã quę idem eſt,quod ſub
iectũ,in quo accidentia cõſiſtunt:quia neque ſpiri-
tus,neque humor poſſunt eſſe ſubiectũ febris. Mor
bi enim in animato corpore,tanquã in proprio ſub
iecto fundãtur:vnde aiunt ipſi, ꝙ calefactũ quod in
his eſt,quãdo febris accenſa eſt, & potius effectrix
cauſa ipſius febris,quàm febris: quod ſi ita ſit, non
E amplius defendere poterimus, ꝙ differẽtiæ hæ ſint
ab ipſa rei ſubſtantia deprõptæ:quia effectrix cauſa
extrinſeca eſt,& ad rei cauſatæ ſubſtantiam nõ per-
tinet. Has quæſtiones mouent Latini noſtri iunio-
res,& per multas inuolutiones tandem in hanc re-
ſolutionem deueniunt, vt dicant, quòd ſi velimus
propriè loqui,& ſecũdum veram harum rerum na-
turam ſeorſum,& per ſe:hæ non ſunt verè propriæ
& per ſe differentiæ: hoc enim ſatis apertè probant
rationes iam recitatæ. Verum ſi eas ad medicũ re-
feramus,cuius munus & officium eſt, per artẽ ſuam
congruis adminiſtratis remediis, morbos profliga-
re:poſſunt tanquam propriæ, & per ſe differentiæ
accipi: quicquid enim per ſe medico differentem
curandi rationem indicat, id tanquam propria, &
per ſe differentia illi habendũ eſt: quia omnia quæ
in

in finem aliquem referũtur, per relationem ad eum finem, ſuam habẽt rationem. ab iſtis autem febrium differentiis medicus differentes indicationes depromit: & ideò tanquam per ſe, & à rei ſubſtãtia acceptas differentias illas habet. quamuis ſi propriè Lect. VI. loqui velimus, & ſecũdùm rerum ipſarum naturam, tales minimè ſint. Mihi tamen nequaquam horum probatur ſententia, vt qui neque rerum ipſarum naturam ſequantur, neque methodi rationem, & ordinem ſeruent: duóſque errores videntur committere. Primum quidem, cùm aiũt materias has, è quibus tres accipiuntur febrium differentiæ, ſi exquiſitè velimus loqui, & ex ipſa rei natura, propriè materias appellari nõ poſſe: ſed potius cauſas iſtarum febrium: dicũt enim quòd calefactum in ſpiritibus, humoribus, & ſolidis membris potius eſt, cauſa proxima febris, quàm febris ipſa. Alterum verò committunt, cùm aſſeuerant non eſſe veras differentias, ſed pro talibus accipi à medico, quatenus tendunt in differentes rationes, & modos curationis: hoc enim ſatis eſt medico, cuius inſtitutum eſt curare morbos. Sed de priori errore inferiꝰ loquemur, vbi magis congrua erit hæc tractatio. In præſentia verò de altero verba faciemus. In hoc à recta via aberrare videntur, quòd confundunt, & peruertunt veram methodi rationem. Nam quemadmodum philoſophi dicunt ſcientiam noſtram non eſſe effectricem rerum earum, quæ a nobis ſciuntur, ſed eam potius à rebus pendere, & conſtitui: ita nos, ſi rerum naturam velimus ſequi, & doctrinam nobis à priſcis, & probatis auctoribus traditam, dicemus; quòd differentiæ febrium non propterea dicuntur per ſe differre, quia nobis diuerſas indicant, & demonſtrant rationes medendi: ſed potius quia ipſæ inter ſe, & ex propria natura diuerſæ, & differentes ſunt: ideò & diuerſam methodum nobis oſtendunt, methodus enim indicationibus conſtat, indicationes omnes ab ipſa rei indicantis natura, & ſubſtantia ſuã habent originem. 2. enim methodi medendi (ſi memor ſum) ita Galenus rem hanc expoſuit, ab ipſa rei natura exordiri, & ab ipſa ſumpto initio, quod conſequens eſt, citra tamen experientiam inuenire, hoc eſt per indicationem inuenire: & paulò poſt methodi principium ſtatuendum eſt, nimirum ipſa cognitio morbi, nempe qualis ſit eius natura. Vnde poſſumus a poſteriori, vt logici loqui ſolent, argumentum formare: Iudicant diuerſos curationis modos: ergo ipſæ diuerſam habent naturam, & eſſentiam. Quòd ſi quiſpiam dixerit, quomodo ergo tu defendere poteris, has eſſe veras, & per ſe differentias? Id facile fieri poterit, ſi rem hanc altius exordiri velimus, verùm operæ pretium forſitan faciemus, ſi prius reliquum iſtius capitis explanauerimus: quædam enim ſunt, quæ rectè explananata nõ parum facient ad clariorem perceptionem eorum quæ exponenda ſunt. Omnium autem dicendorum hoc tanquam fundamentum ſumẽdum eſt, ꝙ noſtrum corpus, atque adeò etiam cęterorum ferè animantium ex triplici ſubſtantia conſtat, & coagmentatum eſt. Prima eſt ſubſtantia ſolidiorum particularum, ſicuti ſubſtantia cordis, ſubſtantia oſſium, neruorum, copularum, arteriarum, venarum, & tandem carnis. Altera verò ſunt quatuor humores, qui tanquam proxima elementa corporum animantium conſtituti ſunt ab Hip. ex quibus genita ipſa ſunt, & aluntur, & augentur. Tertia ſunt ſpiritus, qui ortum ſuum habent in corde, & ab eo impulſi, impetu quodam deferuntur, & per arterias in vniuerſum corpus digerũtur, & ab his omni- A bus ita dependet vita, & integritas, perfectióq; animantis, vt ſine his, ipſum viuere vel breuiſſimo tempore nequeat. Hæc Hipp. quodam quaſi ænigmate inſinuans diſtinguere voluit, cùm dixit, tria hæc eſſe. continentia, contenta, & impetum facientia: continentia enim ſunt ſolida membra in quibus humores omnes, & ſpiritus continentur: contẽta propriè ſunt humores: impetum, faciunt ſpiritus, vt diximus, per vniuerſum corpus. Sed vlterius, & hoc conſiderandum eſt, quòd vita potiſſimum in calore naturali conſiſtit: generatio enim, vt ait Ariſtot. in lib. de morte, & vita, eſt prima participatio animi à calore naturali, & vita eſt eius permãſio. Vnde ſicut cor eſt fons, & primum initium caloris innati. B ita eſt fons, & origo vitæ: & proinde omnis particula, quæ vitæ particeps eſt, id acceptum refert à corde. Ex quo deinde ſequitur, quòd ſicut à corde effluit calor natiuus, tanquam à prima origine: ita nequit is natiuus calor corrumpi, vel vitiari in vniuerſo corpore, niſi malè prius cor afficiatur. In febribus ergo, in quibus naturalis calor in extraneum corrumpitur in vniuerſo corpore, niſi aliquid, vt paulò poſt dicemus, impediat, prima origo à corde petenda eſt. Breuitatis igitur, & clarioris doctrinæ gratia in exponendis differentiis febriũ, de quibus in præſentia ſermonem inſtituimus, ad cor ipſum orationẽ dirigamus. Itaque in corde ſunt hæc C tria, nimirum corpus ipſum, & ſubſtantia cordis: ſecundò humores, qui in ipſo cõtinentur, & ex quibus tum ipſum alitur, tum in eo ſpiritus, quod tertiũ eſt, tanquam in propria mineta, gignũtur. Et ex iſtis tribus tres primæ febrium differentiæ ortum habent, & quæ maximè omnium ſunt propriæ differentiæ febrilis generis, imò aliæ omnes differentiæ, quantumliber per ſe ſint, ab his omnem ferè rationem ſuam, vt oſtendemus, habent: vnde interdum febris ſuam originem habet à cordis ſubſtantia, ac mox in alias partes diffunditur, nimirũ in ſpiritus, & humores: interdum autem initium habet ab humoribus, indéque calor ad ſpiritus & ſubſtantiã cordis tranſit: quandoque verò primum ſpiritus accenduntur D externo calore, mox verò & humores, & cordis ſubſtantia concaleſcit. Et prima quidẽ differentia eam febris ſpeciem conſtituit, quæ a Græcis hectica eſt appellata, eò quòd fundamentum ſuum habet in habitu corporis: habitus enim corporis, ſi græcos ſequamur, ad ſolidas particulas pertinet: & quia illæ iam in calefacto ſunt, & eius naturalis tẽperies vitiata iam eſt, & itidem eorũ calor innatus vitiatus. Altera verò differentia in putreſcentibus humoribus eſſe habet, & febrem putridam conſtituit. Tertia ex inflammatione ſpirituum accenditur: & quia rarò diem excedit: ideò ephemera græcè, diaria latinè dicta eſt. Quòd ſi quis quærat, cur hæc hectica, illa putrida, & tertia ephemera dicatur, & non tandem E in vnam rationem omnes referantur, cùm ſemper, quamuis prima origo caloris febrilis ab vno ſit, paulò poſt tamen omnia alia, vt nuper diximus, comprehendat? Dico, quòd tãtùm morbi propriam rationem, & per ſe habet calor, qui primum accenditur, in quodcunque accendatur, qui verò ab illo ad alias ſubſtantias tranſit, non habet rationem per ſe morbi: ſed ſi febris dicatur, vel morbus, id eſt, ratione, qua refertur in illum calorẽ, qui primùm accenſus eſt. Cur autem id ſit, facilè, ſi bene animaduertatis, percipietis: occaſionem autem ſolutionis præſtitit nobis Gal. tùm hìc, tùm lib. de morb. diff. Cap. 1. ibi enim inter alias cõditiones, quæ neceſſariæ ſunt ad hoc, vt aliqua affectio morbus dicatur, eſt, quòd

ſit

ſit non tantùm πάθος, verùm & διάθεσις, noſtri moderni primum paſſionem appellant, alterum diſpoſitionem vel affectionem. Differunt autem hæc, vt itidē declarat Galenus, quòd πάθος ea affectio eſt, quæ in motu, & trāſmutatione eſſe habet, vel in fieri, vt iuniores dicere conſueuēre, quæque, remota cauſa, à qua efficitur, ſponte deſinit: διάθεσις verò ea eſt affectio, quæ facta eſt: & iam diu permāſura eſt, remota etiam cauſa: iuniores autē in facto eſſe, ſuum eſſe habere aiunt. Vnde quia in hectica febre ſolidiores partes calefactæ ſunt, vel ſunt, vt recentiores dicūt, in calefacto eſſe, reliquæ verò ſubſtantiæ tantùm calefiunt, & nondum calefactæ ſunt, ideò quanuis febrilis calor vniuerſum corpus, & partes eius omnes attingat, ab illis tamen ſpecificam rationem conſequitur, quæ iam calefactæ ſunt, non autem ab illis, quæ tantùm adhuc calefiunt, & quod de hectica reſpectu ſolidorum membrorum diximus, vos idem transferre poteſtis ad putridas reſpectu humorum, & ad ephemeras, eas cum ſpiritibus conferentes. Quia verò res hæc difficilior aliquanto videbatur, ne aliquid obſcurum relinqueret Galenus, rem hanc quibuſdam exemplis ab externis rebus depromptis explanare nititur: nempè ab illis, quæ arte conficiuntur, quæque, & ſi non exquiſitam ſimilitudinem habeant cum re hac, de qua is ſermo inſtitutus eſt, eam tamen habent, quæ non parum claritatis illi poſſunt afferre. Exemplum autem primum acceptum eſt à vaſe æneo, quod lebetem appellant: ſi quis itaque feruentem iam aquam in frigidum lebetem iniciat, nec totum impleat, lebes ex iniecta aqua calefiet, vt experientia ipſa docet, calefiétque præterea, & aër, qui ſuperiorem partem vaſis, ad quam non pertingit aqua feruens, occupat: hócque exemplum accommodatur putridæ febri. Alterum exemplum vice verſa ſe habet: ſi enim frigida aqua in lebetem adeò calidum iniiciatur, vt vrere poſſit, ex lebete calefiet aqua, item & aër: quod perinde ſe habet vt in hectica, in qua calefactis primum ſolidioribus particulis, calefiunt ab illis & humores, & ſpiritus. Ephemeræ autem febri accommodatum exemplum accipit à follibus fabrorum ferrariorum, quibus ignem accendunt: attracto enim aëre calido calefacto ex igne, calefiūt partes ipſius follis: ſicuti ſpiritu in animantis corpore inflammato, reliquæ partes, vt ſunt ſolidæ, & humores calefiunt. Et in hoc differt follis ab accenſione febris ephemeræ, quòd in ephemera febre, & humores, & membra à ſpiritu calefiunt, in folle autem non perinde humor continetur, ſicuti in animantium corpore: vnde oportet, quod huic exemplo deeſt, imaginatione ſupplere: vt ſcilicet imaginemur in ſolle humorem contineri, & quòd non ſecus humor calefiat, ac corpus ipſius follis. Imo ait Galen. ſi quis imaginatione vlterius progrediatur, ac cogitet, quòd non ſit vna tātùm fiſtula, per quam attrahitur, & expellitur aër: ſed ſint plura, quaſi innumera foramina, per quæ dum dilatatur follis, aër attrahatur, & dū comprimitur, expellatur: ita vt ſoli aëri ingredienti, & egredienti pareant, non autem humori, ſicut in corporibus animantium perpetuo dum viuunt: fieri conſtat. In hoc autem ars natura inferior eſt, vt clarum eſt. Sed hic eſt diligenter animaduertendum, quòd & ſi dixerimus, quòd cùm vna ex his tribus ſubſtantiis calefacta eſt, ſubinde, & reliquæ calefiunt, tamen non eſt par horum omnium aptitudo & promptitudo ad ſuſcipiendum calorem ab alijs. Nam quæ craſſiora, & ſolidiora ſunt magis reſiſtunt, & ægrius calefiunt: tenuiora verò

A promptiora, ſunt, vt caleſcant: vnde præ alijs, cùm aliquod aliorū accēſum eſt, ſpiritus calefit: mox verò humores, minimè verò omnium ſolida corpora. Hoc verò dupliciter intelligi poteſt, vel quia vno horum calefacto iā, alia etiam facilius, & difficilius calefiūt, ſicuti in hectica calefacta ſunt membra, ab hiſque facilius, & prius ſpiritus calefit, quam ſanguis, calefit tamē & ſanguis. Ita in putridis humores calefacti ſunt, & ab his calefiunt prius, & facilius ſpiritus, poſt & mēbra: ſed in ephemeris calefacti ſūt ſpiritus, mox humores: poſtmodū & ſolidæ partes. Et forſitan hoc ſpectās Auic. in diffinitione, febris, vbi dixit, quod erat calor accenſus in corde, ſubdit & ab eo procedens mediante ſpiritu, & ſanguine, per venas, & arteria in vniuerſum corpus: accenſa e-
B nim febre in corde, ſtatim calefit primum ſpiritus, mox & ſanguis: per quos reliquum corpus calefit. Sed & poſſumus hoc intelligere nō de calefactione tantùm eorum, ſed de calefacto: nam cum vnum horum calefactū eſt, duo reliqua aliquandiu calefiunt, ſed niſi interim ſoluatur affectio, eò res procedit, vt & illa pariter afficiantur, vt iā calefacta eſſe dici poſſint: atque hîc etiam idem ſeruatur promptitudinis ordo: quò enim ſubſtantia tenuior eſt, eò citius afficitur, & transmutantur. Hic autem in calce iſtius capitis inſurgere videtur dubitatio non contēnenda, quam ſoluere, antequam vlterius progrediamur, operæ pretium fortaſſe erit. Inſurgit verò occaſione *Lect. VII.*
C eorū, quę hactenus dicta ſunt: diximus enim febrem morbum appellari ratione eius, quod factū eſt, non eius quod in ipſa fit: & propterea tres eſſe conſtitutas differentias vel ſpecies febris, quia tres ſunt ſubſtantiæ, ex quibus conſtat integritas corporis noſtri, quæ calefactæ eſſe poſſunt, ſolidarum partium ſubſtantia, humores, & ſpiritus. Ex hoc autem videtur ſequi, quod omnis febris erit facta: nulla autem fiens. Nam in ephemeris calefactū propriæ febris, & morbi rationem habet, non calefieri: ita in putrida calefactum in humoribus propriè febris eſt, non quod in calefieri, & trāſmutari eſt. Sed hoc aduerſatur Gal & in lib. de intēperie inæquali, & in 8. meth. *cap. 1.* qui ibi febres partitus eſt & ait: quòd febrium aliæ
D factæ ſunt, aliæ adhuc fiunt quæ à nullo amplius dependent vt hecticæ, adhuc fiunt quæ ab alio dependent in eſſe. Ad hoc facilis eſt reſponſio, ſi recte velimus rem examinare. Febris enim comparatur ad id quod primum ſubiectum eſt externi caloris, in quo videlicet primum accenſus eſt calor: vt eſt humor, vel putrida ſuligo in putrida ſpiritus in ephemera, ſolida membra in hectica: atque ſi de ea ita loquamur nempè quatenus ad hanc rationem pertinet, omnis febris facta eſt, & inde pendens, & temperatura æqualis: & huic ſententię atteſtatur Gal. & hoc primo lib. & alibi. Sed ſi ad id reſpexerimus, quod propriè ęgrotare dicitur, & cuius actiones per
E ſe à febrili calore læduntur, vt eſt corpus ipſum, ac eius partes propriæ, & ex quibus coagmentatur habitus corporis, ad has enim pertinēt primùm actiones omnes quæ in animantis corpore læduntur concedimus ſolam hecticam febrem eſſe factam, & æqualem temperaturam, cæteras verò adhuc fieri, niſi & illæ tandem in hecticas conuertantur: quia in hectica dūtaxat hæ partes calefactæ ſunt, in alijs verò adhuc calefiunt. Vnde, & aliæ omnes febres à febricitante percipiuntur, quia nondum æqualis intēperies inducta eſt, ſed adhuc inæqualis eſt: in hectica verò iam æqualis facta eſt ſolidorum mēbrorum intemperatura, ad quā pertinet officium ſentiendi: vnde in ea trāſmutata ſunt continētia: in putridis ve-

rò

rò contenta : in ephemeris impetentia, vel impe-
tum facientia. Et hic primo capiti calcem impone-
mus. Nam ſi aliqua ſint, quæ indiſcuſſa videantur
eſſe relicta, in ſequentibus capitibus faciliùs, & ac-
commodatius diſcutiemus.

De euidentibus, & communibus cauſis febrium.

CAP. II.

ET *oportet quæ iam dicta ſunt demõſtrare, atque vniuſ-
cuiuſque generis, &c.* In primo capite, quod ha-
ctenus explanauimus, prima iecit fundaměta totius
iſtius tractationis, quam hoc libro cõplexurus eſt,
& ſumma capita totius huius negotij expoſuit,
ſummatim tamen, & in vniuerſum. In vniuerſum
autem, & ſummatim aliquid docere vel addiſcere,
niſi tandem particulatim deſcendendo ad vltimas
vſque differentias. & ad theoremata vltima venia-
mus, eſt confuſè, non autem diſtinctè aliquid addi-
ſcere, vel docere. Et proinde iam incepturus diſtin-
ctam inſtituere tractationẽ, poſtcaquã dixit in prio
ri capite expoſita fuiſſe tantum ſumma rei huius ca-
pita, hic reliquũ eſſe ait, ne videamur velle nobis ita
abſolutè abſque aliqua ratione credi, vt ea funda-
měta, quæ poſita hacten⁹ ſunt, demõſtrationib⁹ pro
priis fundemus: ac mox de ratione dignoſcendi ea
genera, vel differentias febriũ, quarũ hactenus me-
minimus, ſermonem habeamus. Sed antequam rem
ipſam aggrediamur, operæ pretiũ fecerimus, ſi de
febriũ generatione aliqua fuerimus præfati. Hoc
tamen prius animaduertere debetis, vt artẽ Galen.
ac eius methodũ percipiatis, quòd omnis demon-
ſtratio in his præcipuè diſciplinis, vel artibus, quæ
circa materiam verſantur naturalem, & ſenſibus ex-
poſitam, tandẽ reſoluitur in ea principia, quæ & ex
ſeſe euidentia ſunt, & ab ipſis ſenſibus, & experien-
tia accepta. Ab his ergo ordinẽ docendi, quaſi cõ-
poſitiua modo vſus, exorditur. Primum ergo acci-
pit tanquã verũ & manifeſtũ omnibus, quòd febres
habent quaſdã tum externas, tum internas cauſas,
omnibus quidẽ notas à quibus accendi cõſueuere:
illæ verò, & ſi particulatim ſint multæ, à medicis ta-
men, breuioris, & clarioris diſciplinæ gratia, in ſex
capita redactæ ſunt : quæ a medicis ſex res non na-
turales appellatæ ſunt. Inter quas primũ, & princi-
pẽ locũ obtinet aer, mox cibus, & potus, tertiò ſom-
nus, & vigilia, quartò motus, & quies, quintò animi
affectus, vel perturbationes, ſextò manitio, & reple-
tio: ad hæc itaque capita omnia reducũtur tandem
quæ exponuntur hic à Gal. Aerem enim febres af-
ferre, cùm vel nimiis ardoribus caleat, vel algori-
bus refrigeſcat, vel aliqua putrida, & peſtilenti qua-
litate ſit affectus, ſicuti in peſtilentibus cõſtitutio-
nibus, manifeſtũ eſt: imò hac ratione cum peſtilen-
tia laborantibus verſari, cum lippientibus, cũ ph-
thiſicis periculoſum eſt: quia à vaporibus ab eorum
corporibus exhalãtibus, vel expiratis aer inficitur,
ac ſubinde illos, qui in eo verſantur, inficit. Ita e-
tiam multi ex potu meraci, & veteris vini à febre
correpti ſunt, & qui calefacientibus cibis immode-
ſtè vſi ſunt. Sed ex nimio ſomno febricitarunt mul-
ti, & magis etiam ex immoderatis vigiliis. Sæpe e-
tiam qui aſſueti ſunt ſe exercere, ac deinde mutata
victus ratione otioſè tradunt, & qui alioquin exer-
cendo ſe, nimijs laboribus conficiunt corpus, hi fa-
cillimè febricitant. Præterea verò ex ira, triſtitia,
timore videmus febres accendi quotidie. Crapula
quoque, ebrietas, cruditas, ad febres perducunt: nec
minus inedia, nimiáque abſtinẽtia, ac iſtiuſmodi re-
liqua, quæ vitandi longitudinẽ cauſa in præſentia

A prætergredimur, tanquam omnibus aperta. & con-
feſſa. Hoc ergo tanquam per ſe & experientia no-
tum accipiendum eſt in hoc noſtro libello. Neque
tamẽ mox ita etiam omnibus notum eſt, qua ratio-
ne, & quo modo affecto corpore noſtro ab his re-
latis cauſis febris accẽdatur: imò hoc a multis igno-
ratur, nec ab idiotis modò, verùm & à multis, qui
medicinam profitentur, ac tanquam medici ab om-
nibus ferè habẽtur: ſed alios miſſos faciamus, vtpo-
te ad quos non attinet hæc ſcrutari, & de medicis
tãtum verba faciamus. In his itaque duplex eſt cho-
rus eorũ, qui hæc omnino ignorant. Primus eſt eo-
rum, qui Empiricam ſectã colunt, & tantùm expe-
rientiam ducem ſequuntur, illique ſoli hærent, cæ-
B tera verò omnia prætermittunt: hi ſatis eſſe putant,
harum cauſarum notitiam habere, noſſéque poſſe
febres afferre, vt eis notatis, & obſeruatis pro ea-
rum diuerſitate, diuerſa poſſint remedia adhibere,
& talia, qualia eos experientia omnium rerum ma-
giſtra docuit. Rationes verò, & cauſas, cur hæ res ita
noſtrum corpus afficiant, vt ſuperuacaneum id eſſe
putant: ita etiam neque à nobis comparari poſſe e-
xiſtimant: cùm rerum naturæ nulla ratione à nobis
alioquin percipi poſſint: Alter verò chorus medi-
corum eſt eorum, qui tãtum agunt, vt ſcire, & ſape-
re videantur, veram tamen ſapientiam negligunt, &
nihili faciunt, dummodò ſapientes eſſe credantur,
C cum tamen nihilo magis prioribus ſapiãt, immò &
illis ſunt magis ignari. Huius verò ignorationis ea
eſt cauſa, nẽpè quia artes, & diſciplinas tractare au-
dent, antequam ſint exercitati in logica diſciplina,
cuius munus eſt docere rationem, qua verum a fal-
ſo diſcernitur, & qua ſumptiones quæ accommoda-
tæ ſunt demonſtrationibus, ab illis, quæ vix proba-
biles ſunt, & longè magis ab illis, quæ videntur pri-
ma facie probabiles, ſed magis decipiunt, quàm ve-
rum aliquid demonſtrent. Hi ergo, ſi ignorãtia ac-
cedat & ſuperbia, quæ plerunque ſolet horũ homi-
nũ eſſe comes, eò inſaniæ & temeritatis perueniũt:
vt ea negare audeãt, quæ experientia nos quotidie
docet, & de quibus nullus hactenus dubitauit. Inter
D alia autem negãt, febres ab his cauſis accendi, quo-
rum opinionem in præſentia nõ eſt, cur refellamus,
quia de hac re, ait Gal. abundè in libro de procatar-
cticis cauſis diſſeruimus: in hoc autem eſt noſtrum
inſtitutũ, vt tantùm, quæ vera ſunt, doceamus, & de-
mõſtremus accipiẽtes, ac ponentes tanquã vera illa
omnia, quæ alibi à nobis diſputata, & probata ſunt.

*Quo pacto ex præincipientibus cauſis varia in corpore di-
ſpoſitiones oriantur.* CAP. III. Lect. 8.

SVNT *igitur ſuppoſitiones hæ, calidum, frigidum, humi-
dum & ſuccum eſſe* &c. Vt ergo exponere poſſi-
mus facilius, qualis ſit affectus ille, qui quidem in
noſtris corporibus à prænarratis cauſis gignitur, &
E quomodo gignatur, ad ea recurrendum eſt, quæ a-
liis locis fuere demonſtrata, & illis vtendum tan-
quam hypotheſi ad horum explanationem. Præci-
pua autem hypotheſis hic accipienda eſt, ea quæ ab
Hippoc. 1. li. de natura humana demõſtrata, à Ga-
len. verò primo libro de elemẽtis iuxta Hippo. ſen-
tentiã expoſita eſt, nempè quatuor eſſe prima ele-
mẽta humani corporis, atque adeò etiam omnium
mixtorum corporum, calidum, frigidũ, humidum,
& ſiccum, vel, quod in idem tendit, vt ipſe eodẽ lib.
docet, ignem, aquam, aerem, & terram, ex horum
enim miſcella, & tẽperatura omnia mixta corpora
ſuam habent generationem. Altera verò hypothe-
ſis eſt, quòd ſicuti, cum hæc aptum temperamẽtũ, &
naturæ

naturæ animalis accommodatum ſeruant, animal bene valet,& integra ſanitate fruitur,ita ſi hoc iſtorum elementorum vitietur temperamentum,neceſſe eſt ægrotare:magis autem, & minus, pro maiori, vel minori lapſu a proprio temperamento. Et quia temperamentum ſimplicibus corporis particulis primum,& per ſe conuenit, organicis verò & compoſitis ſecundariò,& per ipſas ſimplices,quę & primæ corporis particulæ nuncupantur, & ſunt, ita & morbi,qui in intemperie conſiſtunt, primi morbi, vel ægritudines dicuntur.In quo genere continetur & febris,de qua in præſentia eſt inſtituta tractatio: eſt enim calida intemperies,& præter eius naturam in quo eſt,quæ primùm in corde accenditur,ac ſubinde in totum corpus diffunditur, vt paulò poſt exponemus.Tertia autem hypotheſis ea eſt,quæ ſuperius capite primo fuit expoſita,quòd febrium genera,vel differentię ſecundum genus caloris iſtius,qui febris naturam,vel ſubſtantiam conſtituit,ab iis materiebus accipiuntur,in quibus accenditur febrilis calor.Vbi & id debetis animaduertere, quòd ſi rectè verba hæc perpenderitis, facilè percipietis verum eſſe id,quod ſuperius dicebamus: nempè quòd omnes aliæ febrium differentiæ, quarũ ſuperius habita eſt mentio,quáſque proprias,& ab ipſa ſubſtantia caloris extranei acceptas eſſe dixit, omnes tandem naturam ſequuntur materierum, in quibus accenſus eſt iſtiuſmodi febrilis calor,&propterea etiã dixi,quòd illæ quæ primùm, & proximè à materia accipiuntur,ſunt maximè propriæ differentiæ, quibus verbis has omnibus aliis videtur prętuliſſe.Poſtrema verò hypotheſis eſt,quòd cauſæ illę,quarum in præcedenti capite facta eſt mentio,febres omnes præcedunt,atque propterea procatarcticæ dicũtur, quaſi præincipientes:quas nemo ferè eſt,qui nõ nouerit,quæque ab omnibus medicis obſeruentur, licet nõ eodem modo ab empiricis inquam, & rationalibus.In hoc enim hi differunt,quòd empirici eas obſeruant,tanquam quæ ad curationem non parum conferant.Rationales verò in his euidentibus cauſis non conſiſtunt,ſed vlterius progredientes ipſius rei naturam ſcrutantur,quæ per indicationes deinde ad rationem præſagiendi,ac curãdi deducit:ita tamen, vt neque ea omnino contemnant, & paruipendant, quę experientia comprehenduntur,ac inuenta ſunt, immò illis omnibus in commodum ſuum vtuntur: eíſque præterea multa addũt ex rationali methodo. At quæ ea ſint,quæ ab experientia petenda ſint, & quæ a rationali methodo,non exponemus ait Gale. in præſentia: quia alibi hæc à nobis explanata ſunt, neque hic eſt eorum locus. De his autem,in libro Metho.in libr. de ſectis, & de optima ſecta, & alibi ſæpè ſermo eſt habitus. Quare ad inſtitutũ noſtrum redeamus,quod in hoc verſatur,vt oſtendamus,quo modo,& qua ratione cauſæ hæ procatarcticæ nuncupatæ corpus afficiunt, quãdo febrem accendunt. Quo loco hoc imprimis aduertendum, quòd cùm iam id compertum omnibus ſit,& in confeſſo quòd febris igneus calor eſt,lædens, & officiens actionibus animalis,neceſſe eſt,vt quęcunque recipiuntur, & admittuntur in numero, & ordine cauſarum quæ poſſunt febrem excitare, vim aliquam habeant inſigniter calefaciendi, quomodocunque id faciant: dico autem quomodocumque id faciant: quia non eſt idem modus ſemper, quo calor gignitur, augetúrve in corporibus tùm animatis, tùm animæ expertibus, quemadmodum & varia ratio, vtriúſque modus eſt,quo ignis accẽditur.Vnde eiſdẽ,&totidẽ modis febris excitari poteſt, quibus, & quot calor

A gigni,&ignis accendi poteſt in his inferioribus corporibus,quæ apta ſunt ſuapte natura ad concipiendum calorem & ignem.Omnes autem modi in hæc tanquã capita deduci poſſunt. Primùm quidẽ quædam motu calefaciunt: motus enim frequens & velox,& calefacit,& ignem accendit: ſæpe plũbea ſpicula ſagittarũ liquefacta ſunt ex motu veloci ex attritione ſanè corporũ.Vnde Indi,qui mundũ Nouũ appellatum incolunt:habent hunc modum familiarem accendendi ignẽ:cum ipſis illo opus eſt,duo ligna ſimul coniungunt,ac in terrã declinãt valdè uncta,pedibúſq; ea vtrinque calcant tertiũ verò aridũ, altero capite inter illa affixo, vtraq; manu intra palB mas acceptum velociter in orbem vertunt, & ſic ignis in eis accenditur:ſed in aliis etiam hæc eadem fieri quotidie inſpicimus. Deinde, & putredine ignis accẽditur.Videmus enim ſæpe in nauibus oneratis,in lanis valdè conſtipatis,præcipuè verò ſi aliqua fuerit in eis humiditas extranea ignẽ fuiſſe accenſum,ita,vt aliquando & nauis periculum incendij ſubierit. ſed & ſtercora, quibus agri ſtercorantur,cum putreſcunt,adeò caleſcunt, vt comburant. Tertiò ob propinquitatem,& conuerſationem cum re aliqua calida,quemadmodum cùm ad ignem ſtamus,vel in calidiori aere verſamur.Quarto cùm effluuio aliqua calida à corpore aliquo intercipitur: C vnde in hypocauſtis, vel appellatis ſtuffis claudunt omnes feneſtras,& omnia tandem foramina, vt neque aer calidus, neque calida vaporatio, quæ ab igne attollitur, exire poſſit. Quintò propter mixtionem alicuius calidæ ſubſtantiæ, alicunde tanquam ex fonte efferueſcentis,ſicuti in Aponentibus thermis fieri videmus:vbi ex fõte aqua efferueſcens, & exiliens,per foſſas fluens,cũ alia frigida commixta illam calidiorem reddit,aut eius calorẽ adauget, quantum ad noſtri ſenſus iudicium pertinet. Hæc itaque ſi quis diligenter conſiderauerit, facilè percipiet, quot modis etiam febris accendi poſſit. Et hic eſt modus demonſtrationis, qui omnibus locis D Galeno probatur: vt aut accipiamus ſumptiones quæ omnibus conſpicuæ, & per ſe notæ ſint,ex ipſa nimirum experientia, & ſenſibus acceptas, aut eas ſaltem,quæ a talibus demonſtratæ,& probatæ ſunt. Vnde ſi demonſtrationem ad formam ſyllogiſticam deducere voluerimus, ita agemus. Tot ſunt modi, quibus in nobis calor à procatarcticis cauſis excitari poteſt, qui febris dicitur: quot modis in externis;& inanimatis corporibus calor accendi, & ignis poteſt.Sed omnibus ſupra expoſitis modis,calor ab externa cauſa,vt experientia docet,accenditur. Ergo eiſdem, & totidem febris. Prima quidem ſumpſio inde manifeſta eſt quòd febris etiam, vt ſuperius diximus,omnibus conſentientibus.eſt in geE nere caloris externi, & ignei: quare ſubinde neceſſe eſt, vt cauſæ febrium omnes tandem aliquo iſtorum modorum febrilem calorem accendant. Hoc verò etiam clarius patebit, ſi particulatim acceſſerimus ad omnes has cauſas, & earum naturam contemplati fuerimus: ita enim facilè percipiemus, quomodo vnaquæque earum corpus noſtrum afficiat, & ſubinde febrem gignat. Incipiemus ab æſtu, qui à ſole,æſtate gignitur, præſertim verò diebus canicularibus,qui ἔγκαυσις à Græcis dicitur, quanuis aliqua videatur eſſe diuerſitas inter eos,aliqui enim putant hoc nomine actionem eam, quæ à ſole profluit, ſignificari: alij verò affectum, quem impreſſit ſol per eam actionem: nonnulli etiam ſunt, qui credunt potius affectionem ſignificari,dũ ſit.Sed de his ne ſimus ſoliciti,ſatis nobis

quantum

quantum ad negotium noſtrum pertinet: hoc ſit: quod à ſole afficitur calore corpus: qui calor non eſt naturalis, ſed externus, qui interdum febris meritò dici poteſt, interdum autem nequaquam, niſi enim calor is ad cor perueniens ipſum adeò afficiat, vt concaleſcat, febris non erit, ex quo loco accipitur febrem eſſe non poſſe calorem, qui ſedem non habeat in corde. Sed de his poſtea. Modus autem is excitandi calorem eſt, ex occurſu, & adhæſione rei calidioris: ex ſole enim aër nos continens, & ambiens, excalfit, & calfactus nos calefacit. Eodem modo, & ignis calefacit. Medicamentum etiam vim habens calefaciendi interius, vel exterius applicitũ ad idem caput, vel idem genus pertinet. Ex ira autem accenditur calor, & febris ſecundum duplicem modum. Primum quidem, quia in ira in corde efferueſcit facultas iraſcibilis, & natiuus calor, in quo ea fundatur: tamquam in proprio fonte, ex quo feruore caleſcit, tum cor, tùm ſanguis, & ſpiritus in eo, vt indè facilè accendatur febris: cui accedit, & vehemens motus eiuſdem facultatis, & cum ea ſpiritus, & ſanguis. qui & ipſe plurimum facit ad augendum calorem. Sed hic etiam aduertendum eſt, quòd aliquis poſſet occaſione eorum, quæ paulò ante expoſita ſunt, facilè decipi. Dicebamus enim ſuperius, calorem, qui ex æſtu ſolis gignitur, non eſſe febris nomine cenſendum, niſi cum cor etiam concalfactum fuerit. Sed in ira ſemper cor primùm calefit, ſanguiſque, & ſpiritus: quia feruor eſt, vt diximus, iraſcibilis facultatis in corde ſitæ. Hoc enim falſum eſt, quia non omnis calefactio cordis, aut ſanguinis, aut ſpiritus in eo febris eſt, ſed ea, quæ eò iam prouecta eſt, vt iam non amplius à ſole, vel ab ira, vel ab alia externa cauſa omnino pendeat: ſed iam omnino, aut magna ex parte facta ſit: ita vt quantum libet corpus ſoli ſubtrahamus, & eius æſtum effugiamus, vel ira ſit ſedata, & cordis motio: maneat tamẽ adhuc calor, qui actiones lędit inſigni aliquo tempore. Huius autem cauſa ſuperius à nobis fuit relata: ea verò eſt quia inter conditiones morbi hæc, quàm maximè neceſſaria eſt, vt ſit *διάθεσις*, hoc eſt, affectio ſtabilis & permanens, remota etiam procatarctica cauſa. Et quod de ira diximus, itidem de triſtitia intelligendum eſt: & ideo niſi figatur calor, aut in ſubſtantia cordis, aut in ſanguine, aut in ſpiritu, non erit febris: quòd ſi in aliquo horum figatur, erit quidem febris, ſed diuerſa pro ratione eius ſubſtantiæ, quæ calefit eo modo, quo dictum eſt: nempè, vt ira ſedata vel triſtitia, diutius aptus ſit calor ipſe permanere. Nam ſi ita corripuerit caloris cordis ſubſtantiam, erit febris ſtatim à principio hectica: ſin autem humores in corde, erit humoralis, vel putrida: ephemera verò ſi ſpiritus: vnumquodque enim genus febrium ſtatim à principio ab his procatarcticis cauſis excitari poteſt, vt progrediente ſermone exponet Galen. quamuis facilius & promptius ephemeræ. interdum tamen & aliæ pro ratione aptitudinis, & affectionis corporis. Sed de his in ſequentibus verba faciemus. Vbi, & qui Auicennæ ſtudioſi ſunt animaduertere poſſunt ex hoc loco, illum accepiſſe poſtremã particulam ſuæ diffinitionis, vbi ait, & inflãmatur inflãmatione, quæ nocet operationibus, nõ ſicut calliditas iræ, & laboris cũ non vltimatur, ita vt non retineatur: atque facilè ex iis, quæ nuper explanauimus, percipi poteſt, quidnam ſibi voluerit Auicen. illis verbis non parum obſcuris. Sed redeamus ad Galen. ad motum etiam ſpirituum in corde, tanquam ad proximam cauſam referenda eſt febris, quæ accenditur ex triſtitia, velociter enim reuocantur, & retrahuntur ſpiritus ad cor, in triſtitia & timore: neque enim in his fit feruor facultatis in corde, ſed potius refrigeratur in his perturbationibus natiuus cordis calor. Sed eandem rationem in vniuerſum febrem cõcitandi habet labor corporeus: is enim ex nimio, & immoderato labore inſtrumentorum, quibus motrix facultas vtitur in mouendo corpore, eius particulas calefacit: eæ verò ſunt muſculi, nerui, ligamenta, articuli: hæ ergo partes, dum diutius & vehementius mouentur laborante corpore concaleſcunt, atque calor ſubinde diffunditur ad alias partes, donec ad cor ſerpat, & in aliqua in eo parte figatur: tunc enim febricitare animal incipit. Ad aliud autem caput, vel ad alium modum febrem contrahendi pertinet, cùm illa ex dẽſitate, vel conſtipatione cutis accẽditur: denſatur vero ex externo frigore: denſat enim frigus, aut etiam ex balneis vim aſtringentẽ habentibus, vt ſunt aluminoſa balnea, & plurimùm exſiccantia: conſtipant enim corpora & meatus, per quos difflantur, aſtringendo claudunt: quibus clauſis calor in corpus humidum agens illum diſſoluit in halitus naturam ſapientis illius humoris, vel illius ſubſtantiæ à qua fuere diſſoluti. Vnde aliqui ſunt vaporoſi, & mulcebres, alij fuliginoſi, & acres: idem neceſſe eſt, & in animantium corpore fieri. Halitus autem hi excernuntur vacuatione quadam, quæ ſenſus noſtros latet, per poros, vel meatus anguſtos membrorum, præſertim verò cutis, qui præ exilitate ſenſum fugiunt. Ergo, cùm denſata aut ſtipata cutis inepta ſit ad huiuſmodi difflationes occultas duo ſequuntur incommoda, ſicut duo commoda conſequuntur animantia ex hac difflatione. Primum corpus excrementoſis his vaporibus, & fuliginoſis euacuatis mundum ſeruatur. Alterum, quia per eoſdem meatus frigidus aer ingrediens tẽperat, & intra naturales terminos calorem natiuum continet: in quo ſanitas cõſiſtit illis itaque clauſis, & hac intercepta difflatione, & hi halitus cõtiuentur, & refrigeratio, temperatióque natiui caloris membrorum interdicitur. Ex hoc incommodo ſequitur, vt animal calefiat, & calor natiuus ſuũ temperamentum excedat: ex altero verò repletur excrementitio humore, vario tamen pro ratione diuerſæ naturæ horum halituũ. Nam ſi ſint vaporoſi & mulcebres (ſunt autem tales, cùm in corpore ſanguis bonus, & naturalis redundarit) tunc corpus ad plethoram deuenit, quæ eſt immoderata plenitudo bonorum ſuccorum. At ſi vapores fuerint fuliginoſi, & acres, contrahitur cacochymia, hoc eſt, plenitudo vitioſorum humorum: tales autem erunt halitus hi, ſi fuerit malus ſanguis, & ſcateat corpus malis humoribus: ſi etiam corpus ſuapte natura bilioſum fuerit, calidum videlicet, & ſiccũ inſigniter. Præterea qui prauis vtuntur cibis acri qualitate, & medicamẽtoſa affectis, vt ſunt cæpe, bulbi, pori, alia, vinũ antiquum copioſè epotũ, aromata multa, & id genus reliqua. Sed & in illis gignitur is fuliginoſus vapor, qui ſæpius cruditatem patiuntur: non tamen quomodocunque patiantur cruditatem, ab ipſis fuliginoſus habitus expirat: ſed cũ cruditas in nidoroſam qualitatem degenerat. Nam ſi in acidam vel frigidam & inſipidam deſinat, non eiuſmodi fuligo ab ea effluit, ſed humida potius & frigida. Vnde neque ab re addidit particulam illam, præſertim verò poſt eſum eiuſmodi prauorum ciborum: nam medicamentoſi hi & calidi cibi, cùm comeduntur, nec mox pro ratione à ventriculo coquantur, per inconcoctionem in nidoroſam, & fuliginoſam naturam tranſeunt: quemadmodum ſecundo de ſympt. cau.

eos,

A eos, qui cruditate laborant, prurituu exerceri dixit. Idẽ verò illis accidit, qui aquas prauas bibunt, vt ſunt paluſtres, lutoſæ, fæculentæ, quæque in piſcinis, & lacunis ſtagnãt: aut quæ corruptæ alioquin, vel putridæ ſunt: nam hæ poſtremæ iam putridum contraxere calorem. aliæ verò cùm craſſæ admodũ ſint ex mixtura terreſtris ſubſtantiæ, ægrè admodum trãſire & digeri in venas poſſunt: quare dum diutius in ventriculo & inteſtinis moram trahunt, corrumpuntur, ac bileſcũt, vt ex ſecundo de ratione vict. haberi poteſt. Cui & id accedit, quod aquæ hæ prauæ cum craſſę, & tardè per venas meent, ſunt obſtructionum cauſæ: vnde, qui paluſtres aquas bibunt, dixit Auicen. quod tamen acceptum eſt a Gal. ſplenem tumidum plerumque habent, B & proinde dixit ille, quòd ſunt obnoxij febribus, qui eiuſmodi aquas poſt prauos cibos bibunt. Præter hos autem, & qui corpus aut nimio labore, aut curis multis conficiunt, aut nimiis vigiliis, quíque frequentius acribus medicamẽtis vtuntur: imò in vniuerſum quicũq; res, quæ ipſos & calefaciunt, & exſiccant immodeſtè, habent in frequenti vſu. Vnum præterea monet Galen. vt rem hãc vniuerſam exquiſitè teneatis: quòd cum dicimus illos eſſe huic incõmodo obnoxios, qui prauis veſcuntur cibis, intelligendum eſt id, de omnibus prauis cibis, vndecunque modo habuerint, quòd praui ſint. Nam quidam cibi ſuapte natura praui ſunt, & ſunt illi, qui quod medicamentoſam, & alienam ab humana natura qualitatem habeant, quamuis in eſum veniant, aliquantòque nutriant, magis tamen in medi- C camentis ponendi ſunt, quàm inter cibos, & alimenta recenſendi, vt ſunt acrumina omnia, & ſilueſtres herbæ, quas hic exponit Gal. Alij verò ſunt, qui quantum ad propriam eorum naturam ſpectat, optimi ſunt, & apti bonum exibere alimentũ comedentibus, vitiantur tamen ex externa quadam occaſione, vti ſi in loco ſeruentur, vbi putreſcant, vel putridam aliquam qualitatem contrahant, vel ſitum: vel ex eo, quòd iam nimium inueterauerint, vel quia etiam à primo ortu ex mala temporum conſtitutione rubigine fuerint correpti, vt frugibus euenire ſolet, quibus veſci ſolemus, & leguminibus. In magnis autem frugum penuriis a fame coacti, multi praua omnia ingerunt cibaria: D quò deinde fit, vt incidant in putridas, atque adeò etiam peſtilentes febres: aut natura forti excrementoſos ſuccos ex prauis cibis genitos, ad cutem propellente, ſcabioſæ, & leproſæ papulæ illis excitentur.

Lect. X. Ab his ergo omnibus qui hoc modo affecti ſunt, ſolet fuliginoſa exhalatio multa gigni, quæ per cutis meatus, niſi illi ſtipentur, excernitur, per quos & aër frigidus attractus, internum calorem refrigerat & tẽperat, ſed vbi ſtipata cutis eſt, vtrumque hoc incommodum deſideratur, quò fit, vt efferueſcat calor, refrigerante, & veluti ſtabellante, vt ita dicam, aere deſtitutus. Cui deinde & illud accedit, quòd fuliginoſa hęc exhalatio E detenta interius magis etiam calefacit; atque duplici hac ratione febris accenditur. Aliquis tamen dubitabit fortaſſe, cui dubitandi occaſio inde præſtabitur: quia multos videmus, qui veſcuntur prauis cibis, neque tamen vlla in eis febris excitatur. quid ergo in cauſa eſt, cur hi à febre inſõtes ſint, ſi febris cauſæ ſunt hæ? Huic dubitationi occurrit Gal. & ait, quòd cibi id genus, quorum nunc meminimus, ſuapte quidem natura corpus prauis replent humoribus, cùm naturam eam habeant, vt malum alimentum gignant: atque hac ratione hoc tantùm agunt, quod aptum, & pronum in morbos corpus reddunt. Non tamen ob id ſtatim neceſſe eſt ægrotare, niſi alia acceſſerit occaſio: vnde ſanitate quidẽ, niſi aliquid aliud illis aduerſi contingat,

A interim fruuntur hi, quæ ſanitas non admodùm firma eſt, neque conſtans: fruuntur autem, dum alioquin in aliis bene ſe habuerit corpus, nimirum quia probè per exiguos cutis meatus tranſpiret, & difflatur, refrigereturque: præterea verò, & nulla obſtructio obſideat aliquod internorum viſcerum. Vnde ſi hi nullum inſuper in victus ratione committant errorem, ex quo aut difflatio impediatur, aut obſtructio exoriatur, tantiſper ſani ſunt, quantum in hoc ſtatu ſe ſeruarint: aliquando verò, imò ſæpè cruditates, & quod ex cibo corruptum eſt, concoquuntur, aut à natura forti per aluum deiiciuntur, antequã vlla ſuperueniat febris: nimirũ ergo ſi corpus bonis humoribus præditum ſit, licet aut cruditatem, aut cibi corruptionem patiatur, dum benè B perflatur, & internæ viſcerum viæ ſint apertæ, nequit, ait ipſe, fieri, vt febricitet: ſed ſi corpus cacochymum ſit, ac malè diffletur, aut obſtructas vias internè habeat, fieri ferè nequit, quin febricitet ex leui quacunque occaſione: ſiue enim intempeſtiuè laboret, ſiue importunè vtatur balneis, ſiue alia ratione aberrauerit, vt penitus difflatio intercipiatur, & omnino obſtruantur venæ, corripitur etiam à febribus, aut ephemeris, præſertim cum extima cutis conſtipatur, & condenſatur, & exigui meatus conſtringuntur: aut putridis, cùm obſtructio internas venas occupat, ac extimæ cutis meatus. Vbi & hoc eſt optimè conſiderandum, quòd differt apud Galenum conſtrictio, vel conſtipatio, ab ipſa obſtructione: quia C conſtrictio, vel conſtipatio, eſt cutis denſatio, quę fit ab externo frigore, vel ex rebus externis applicitis, quæ vim habeant aſtringendi & conſtipandi: hæc enim aſtringunt meatus, & ita claudunt eos. à ſola ergo qualitate adſtringente, vel refrigerante, vel exſiccante, fit conſtipatio, vel conſtrictio. Obſtructio verò fit, quando humores in meatus intruduntur, & reſerantur, aut venas replent, atque ita eas concludunt, præcipuè verò cùm illi validè infarti, & impacti ſunt: vnde obſtructio fit, aut ab humorum multitudine, aut à craſſitie, vel lentore. Ex hac ergo obſtructione facile ſuboriuntur febres, præſertim putridæ: quia cum interna loca calida D ſunt, & ſanguinis ſubſtantia calida ſit, & humida: in quo omnes continentur humores: facilis etiam vtriuſque ratione fit putredo. Quæ enim calida ſunt, humidaque, cum difflatione & refrigeratione deſtituta ſunt, citiſſimè quoque putreſcunt. Ex quo tamquam corollarium ſequitur, quòd omnis plethora, vt Græci aiunt, vel plenitudo bonorum etiam humorum corpus animantis pronum, tum ad alios morbos reddit, tum vel maximè ad febres: & cum duplex ſit plenitudo, vt Galenus in libro de plenitudine probauit, & multis aliis etiam locis: alia, quam ipſe ad vaſa appellat, ob id, quia ipſa plus ſucci continent, quam eorum capacitas commodè fer- E re poſſit, bonus tamen is ſuccus eſt: altera verò ad vires, quando plus humorum in corpore congeſtum eſt, quam vires eius poſſint commodè perferre, & rectè adminiſtrare: vtraque autem plenitudo fallax eſt, & in morbos prona. De prima habens ſententiam Hippocratis primo Aphoriſmorum vbi ait, quòd athletarum optimus habitus in extremo fallax eſt, & periculoſus, vtpotè qui ſit multis morbis obnoxius, quos in commentatio refert Galenus, in quibus eſt etiam febris: nec ob aliud certè, niſi quia nimia multitudo obſtructionum ferax eſt. Iam enim diximus, quòd prima obſtructionum cauſa eſt humorum multitudo. Alia autem plenitudo virium comparatione ſumpta. alimnde ple-

runque habet, quòd febres afferat: nempe quia humores neque probè regi, aut coonici poſſint a facultate concoctrice, cuius vires ſuperant: & proinde facile corrumpuntur, & in cacochymiam deſinunt. Præter hos etiam, qui alijs aluotur cibis craſſioribus, ex quibus craſſi, lentíque procreantur humores, hi etiam ob obſtructiones procliues maximè ſunt in febres. Vnde ſi rectè animaduertiſtis, hæc duo, quæ inter ſe contrarias videntur rationes habere, ſunt eiuſdem effectus cauſæ. Nam cibi acres omnes, & qui mendicamentoſam naturam habent inter febris cauſas numerati ſunt à nobis: qui tamen vim habent attenuandi, & ad rationem attenuantis dietæ pertinent. Præterea, & illi cibi, qui ad rationem incraſſantis victus ſpectant, nimirum illi ſunt, qui craſſos lentóſque ſuccos gignunt. Sed diuerſus eſt modus vtriuſque, & diuerſa eſt ratio. Priores enim cibi ob id quidem faciunt ad excitandas febres, quia prauos generant humores. Reliqui verò, quia obſtructioοem quidem faciunt, & ſubinde putredinem, & per conſequens putridas febres. Ad hoc autem genus pertinent, & febres, quæ iam inflammationes ſequuntur: omnes enim huiuſmodi febres, ex putredine accenduotur: fluens enim humor calidus ſacturus inflammationem, vbi receptus fuerit io loco, qui in inflammationem attollitur, ibi inſartus, & impactus nequit difflari, & euentari: vnde putreſcit, & accendit febrem, quæ ſequitur naturam fluentis humoris, quia ſi omnino bilioſa fuerit materia fluens iam ad naturam ſpectabit eryſipelatis: quare vehemens quidem, & acris valdè calor corripiet inflammatam partem, qualem febris ardeotis calorem eſſe dicemus. Sed ſi ſanguinea fuerit materia, calor etiam erit talis, qualis in vera, & exquiſita inflammatione, videlicet vaporoſus, & mulcebris: at verò ſi mixta erit fluxio, ita, & mixta ex vtroque erit inflammatio, & caloris ratio, in eam tamen inclinans magis partem, in qua alter humor alterum magis ſuperabit, & vincet, & dicetur eryſipelatoſa inflammatio, vel eryſipelas particeps inflammationis. Neque tamen calor ille febris dici poteſt, oiſi calor paulatim ſerpendo diſtribuatur per partes vſque ad cor, vt ſæpius à nobis dictum eſt. Nec modò ab his inflammationum differentiis febris accenditur, ſed, & à carbunculo etiam, cuius ortus eſt à ſanguine aſſato, & obſtructionem, accedente iam ad naturam melancholici humoris. Hæc ergo horum duorum capitum eſt ſenteutia. Sed antequam ad vlteriora progrediamur, ea, quæ ſuperioribus capitibus relicta ſunt indiſſoluta, diſſoluenda à nobis ſunt: ne ambiguos audientium animos relinquamus. Primum ergò, ſi rectè ſuperiùs animaduertiſtis, ex his, quæ in hoc capite declarata ſunt à Galeno patet reſolutio illius ſententiæ iuniorum latinorum, quam in hunc locum diſtullimus. Dicebant autem illi calefactum ſpiritus, vel humorum, vel ſolidarum partium non eſt febris, ſed potius cauſa proxima, vel coniuncta ipſius febris. Diximus autem eos à ſententia antiquorum medicorum, præcipuè verò Galeni diſſentire, qui vbique cùm ex inſtituto loquitur, oegat in morbis dari cauſam coniunctam. Præterea verò indicatio, quæ à cauſa accipitur, propriè ad præſeruationem pertinet, vt alibi teſtatur idemmet Galenus, vnde falſum eſſet, quòd dicunt, nempè quòd ideò ſunt diuerſæ differentiæ per ſe: quia diuerſos curationis modos oſtendunt. Sed hæc miſſa pro nunc faciamus, & illis attendamus, quæ hoc loco à Galeno propoſita ſunt. Quærerem enim ab ipſis in febre ephemera, in qua calefactum eſt, in ſpiritibus, calefieri in membris: an ratione calefacti ſit appellanda morbus, & febris, quod in idem tendit: nam cùm morbus genus febris ſit, quòd morbus noo eſt, neque febris dici poteſt: an verò ratione calefieri? Non poſſumus, ſi Galenum ſequi velimus, profiteri aut febrem, aut morbum dici ratione caloris, qui adhuc in fieri eſt: hoe enim apertè teſtatus eſt Galenus etiam, & ei, vt diximus, conſentit vbique Auicenoa, vbi dixit, quòd cùm ex ira concaleſcit corpus, niſi calor eò peruenerit, vt ſtabilis, manénſque ſit, etiam remota ira, noudum febricitare dicemus, febricitat autem tonc primùm, cùm partes, quæ io corde ſunt, adeò concaluere, vt iam calor ſit ſactus independens ab externa, & procatarctica, ſeu primitiua cauſa: concaluit autem interdum ſanguis, interdum ſpiritus, aliquando, & corpus, vel ſubſtautia ipſius cordis. Ecce ergò, quàm apertè propriam febris rationem in id, quod calefactum eſt, non in id, quod calefit, referendam eſſe cenſet Galenus cum Auicenna. Sed ſi quis opponat, vt latioi ooſtri opponere videntur, quod calefactum in ſpiritibus, & humoribus propriè febris dici non poreſt, oeque morbus, quia febris, atque etiam morbus omnis affectatio eſt animati corporis, ſpiritus vero, & humores, vt maior pars medicorum conſentit, animati minimè ſunt. Præterea is propriè ſebricitat, cuius operationes læduntur ab ipſa febre: membra autem ſolida ea ſunt, quorum operationes à febre ipſa læduutur, & ex eorum læſione ægrotare dicitur, qui febricitat: ergò in omni febre ex affectione ſolidarum partium aliquis ægrotare dicitur: oon ex affectione ſpiritus, & humorum: quòd ſi ex affectu ſpirituum lædunrur operationes membrorum, inde eſt, quia ſpiritus, vel humores malè affecti malè afficiuot membra: quare calefactum ſpirituum, & humorum potius rationem habet cauſæ, quàm morbi: cùm non per ſe, ſed per aliud lædat actiones partium corporis. Quanuis obiectio valida ſit, & ſolutio difficilis: ſi tamen meminiſſe voluerimus eorum, quæ a Galeno multis in locis didicimus, præſertim verò primo, & tertio de locis affectis, quæ etiam à nobis in explanatiooe ſecundi libri de compoſitione medicamenrorum per locos vbi de dolore capitis ex ventriculo habebatur ſermo, fuere expoſita: non erit difficile nodos hos diſſoluere. Poſſem enim prius reſpondere ſpiritus, & ſanguinem à multis fuiſſe creditos animatos, vel quòd, quamuis eriam animati minimè ſint, ſunt tamen proximum, & primum animi inſtrumentum: immò quaſi ſedes animi, & omnium facultatum: quia tamen mihi hæc non videntur tollere omnem dubitationem, alio modo reſpondendum puto: nimirum, quòd minimè putandum eſt eſſe abſurdum, quòd membrum aliquod, vel pars aliqua, vel plures partes etiam ægrotent, & earum actiones lædantur ex aliquo affectu, vel morbo, qui in ipſis non ſit, ſed in alio, actiones enim earum læduntur, & illæ ægrotare dicuntur, & eſſe morboſæ, non ex aliquo proprio earundem affectu, aut quia contineant in ſe aliquid, quod poſſit propriè ipſarum morbus appellari: ſed ex alterius morbo, ex quo malè afficiuntur: ſicuti in omnibus morbis per conſenſum laborans, non laborat proprio aliquo morbo: ſed morbo vel affectu illius, cum quo conſentit. Et quamuis, vt eodem primo de

Cap. 1.
Cap. 3.

locis

locis affectis docet Galenus fieri nequeat, vt lædatur
aliqua particula per alterius conſenſum : niſi quo-
quomodo, & ipſa afficiatur, aliquam recipiat ma-
lam qualitatem : dum tamen ſolo conſenſu laborat,
qualitas illa nondum morbus dici poteſt, cùm omni-
no, & in eſſe, & in fieri dependens ſit ab affectu pri-
mario, vt paulò antè dicebamus. Ita ergò dicimus,
quòd in ephemeris læduntur actiones membrorum,
ſed non ab aliquo affectu proprio earum, ſed ab affe-
ctu impreſſo in ſpiritibus, & tantiſper febricitant,
quantiſper hic durat, continenter enim calor, quo
afficiuntur membra, dependens eſt ab eo, & eate-
nus lædit, quatenus fouetur, & conſeruatur à ca-
lore iam facto in ſpiritibus. Quod ſi eò perduret
tranſmutatio, vt etiam calor manens, & aliqua ex
parte independens reddatur : iam erit febris genus
vnum alteri additum, videlicet hectica ephemeræ.
Hoc itaque modo diſſoluerem ego hanc dubitatio-
nem. Alterum verò, quod ſoluendum eſt, nimi-
rum quomodo diuiſio febris à materia, ſit diuiſio
per ſe, & à rei ſubſtantia deducta : difficiliùs for-
taſſe erit, cum fundamento nitatur, quod omnibus
ferè paradoxum viſum eſt. Diximus enim calorem
extraneum, vt eum Auicenna appellat, vel præter
naturam, vt Galenus vel aduentitius, vt noſtri
loquuntur, qui acceptus eſt tanquam genus com-
mune febrium ſignificare corpoream quandam na-
turam, quæ propriè calliditas dicitur, non ſolam
qualitatem : ſed cùm oppoſitorum ſit eadem diſci-
plina, & ratio. Galenus verò primum Aphoriſ-
mum ex aduerſo opponit calorem naturalem, vel
genuinum calori externo, & aduentitio, in quo
tamquam in genere febrem contineri omnium con-
ſenſu teſtatus eſt, atque eorum differentiam, & di-
uerſitatem exponat, & cùm omnis homonymia ſit
fugienda ab iis, qui diſciplinas lucidè tractare vo-
sect. XI. lunt, & omnis ambiguitas, quod Galenus ſemper
omni ope ſectatus eſt : neceſſe eſt, quòd fateamur,
calorem eodem modo ibi accipi, & in eodem ſigni-
ficatu, cùm de natiuo, & cum de externo dicitur.
Apertè autem ait Galenus immò apertiſſimè, ibi
ſe de natiuo calore loqui, quatenus pro corpore
quodam calido accipitur, non pro ſola qualitate,
quæ caliditas propriè dicitur. Vnde nemo eſt, qui
non videre poſſit omnino ſequi, quod etiam ibi lo-
quatur de aduentitio calore, qui genus febris eſt, vt
corpus quoddam calidum, & ſubſtantia calida,
non autem pro caliditate. Alterum verò funda-
mentum, cui res hæc oportet vt innitatur, eſt,
quòd caloris, qui natiuus dicitur, eatenus tam-
quam naturalis habetur, & innatus, quatenus ſuum
temperamentum ſeruat : vbi verò fines, & ſpa-
tium ſui temperamenti exceſſerit, non amplius
naturalis caloris rationem, & naturam habet, ſed
ad naturam ignei caloris accedit, & externi : &
per hunc modum accenditur febris, cùm natiuus,
& genuinus calor in igneum, & extraneum tranſit.
Hoc enim ſæpè teſtatur Galenus, vt, cùm ait, quòd
calor naturalis auctus eſt febris, & cum dixit,
quòd eſt calor naturalis conuerſus in igneum : item
quòd febris accenditur ob conuerſionem caloris
naturalis ad igneam naturam. His autem conſtitu-
tis, facilè oſtendimus, quod differentiæ hæ fe-
brium, quæ accipiuntur à materia, in qua con-
ſiſtit ignea caliditas, & febrilis, ſint differentiæ
per ſe, propriæ, & ab ipſa rei natura acceptæ,

A quódque diuiſio febris in hecticam, putridam,
& ephemeram ſit diuiſio per ſe, non diuiſio acci-
dentis in ſubiecta, quæ inter diuiſiones numeran-
tur, quæ per accidens dicuntur, vt Boetius do-
cet. Oſtendemus autem in hunc modum : quia cùm
ſit neceſſe, vt quot modis dicitur vnum oppoſito-
rum, totidem, & reliquum dicatur, ſi demon-
ſtrabimus tres eſſe differentias per ſe, & ex ipſa rei
natura, naturalis caloris ſpecies, & ſubſtantia di-
ſtinctas, rationi conſonum, immò neceſſarium, cap. 42.
videtur, vt ſint totidem differentiæ externi caloris:
præſertim cùm extraneus calor ex naturali, vt diximus,
fiat. Quòd autem triplex ſit differentia calo-
ris natiui, facilè poſſumus, & ratione, & philoſo-
B phorum naturalium auctoritatibus probare : loquor
autem in præſentia in animantibus, potiſſimum ve-
rò perfectis : & primus quidem calor non eſt ani-
mantibus proprius, ſed potius communis omnibus
mixtis : imò mixtio omnis vi iſtius caloris efficitur:
nam per concoctionem generantur mixta, vt ha-
bemus 4. Method. concoctio verò à proprio, & in-
nato calore fit. Quare neceſſe eſt, in omni mixto
haberi proprium, & innatum calorem : nec modò
fit mixtum iſtius caloris actione, verùm & ſerua-
tur ab hoc eodem calore : vnde deficiente hoc ca-
lore, diſſoluitur mixtio, & mixtum deſinit, vt in
iis, quæ putreſcunt, apparet : & calor is pars eſt
ſubſtantiæ mixti, in qua ignis elementum, & aëris
C potiſſimum dominatur. Præter has autem, eſt, &
pars aquea, à qua mixtum continuitatem habet, eſt
& terra, à qua fixionem, & ſoliditatem retinet: quæ
partes non ſunt elementa ſimplicia, ſed compoſitæ
ſunt, & mixtæ : omnis enim pars mixti mixta eſt,
ſed in vna vnum elementum, in altera alterum ele-
mentum vincit, à quo etiam habet appellationem.
Iſtiuſmodi calorem proprium, & innatum habent
in animante omnia prima corpora, & partes ſimpli-
ces, ex quibus corpus vniuerſum, & inſtrumentaria
membra conſtituta ſunt. Habent præterea, & hu-
mores omnes ſuum naturalem calorem, quo inte-
gri ſeruantur, & in ſua natura, & à quo, dum ge-
nerantur, regulatur mixtio, & ſubinde generatio:
D alioquin enim, neque putreſcerent, eo corrupto,
ab externo calore. Et hanc rem mihi videtur Auer-
roes optimè percepiſſe, qui 4. & 5. colliget. de hoc
calore verba faciens, ait : quod in ſimplicibus par- cap. 2.
ticulis animantis eſt ſuus calor, qui à natura illis in
primo ortu propriè inſitus eſt, & ex ipſa elemen- cap. 18.
torum mixtione : vnde illæ genitæ ſunt, habetur.
Et is eſt calor, de quo hactenùs ſermonem habui-
mus quique non eſt vnus, & eiuſdem naturæ in
omnibus corporibus mixtis, neque in omnibus ſim-
plicibus particulis animantis, ſed varius pro ratio-
ne diuerſitatis naturæ eorum, quorum natiuus calor
E eſt : alterius enim naturæ eſt natiuus calor carnis ab
eo, quod eſt oſſis, & ita reliquarum partium. Eſt &
alter modus naturalis caloris, qui à priori diuerſus
eſt, nec ampliùs communis eſt mixtis omnibus,
ſed proprius ipſius animantibus, imprimis autem
perfectis. Quod, vt faciliùs percipiatis, debetis
animaduertere, quod natura, tanquam ſollers ad-
miniſtrator, vnicuique rei inſtrumenta apta opera-
tionibus propriis impartitur, atque illis accommo-
dat pro ratione actionum, quæ illi rei maximè con-
ueniunt. Vnde quia calor præ omnibus aliis quali-
tatibus eſt magis actiuus, & ad actiones aptus, ob id

omnes mixtorum formæ agunt, & operantur, &
proprias ſuas operationes edunt per ſuum natura-
lem calorem: vnde vt per calorem gignuntur, vt
paulò antè expoſuimus, ita etiam per eum operantur,
& agunt. Quò autem res perfectior eſt, & ordinem
nobiliorem, & gradum obtinet: eo etiam plures,
& perfectiores habet operationes: nam vnumquod-
que eſt propter operationem propriam. Quare quo
plures, & perfectiores habet operationes, eò illi
plus caloris opus eſt: & cùm nullum mixtum, &
compoſitum corpus animali perfectiùs ſit, nullúm-
que plures, ac perfectiores operationes habeat, &
eas fortiores: ideò ſapiens, & iuſta natura illi libe-
ralior fuit, & copiam caloris maiorem, quàm alteri
cuipiam mixto largita eſt: adeò quòd ex omnibus
mixtis ſola animalia calida actu reperiuntur, & ci-
tra externum aliquod ea adiuuans caleſacere poſ-
ſunt: reliqua enim mixta, vt Auerroes 4. collig. ani-
maduertit, externo egent adiuuante calore, vt alia
actu caleſacere poſſint. Naturam enim his alium
calorem præter illum, qui omnibus mixtis commu-
nis eſt, indidit: qui priorem adiuuans, adaugens, &
fouens, eſt veluti ſedes, & proximum animi inſtru-
mentum, ſine quo neque animus, neque vita poteſt
conſiſtere. Et de hoc credendum dixiſſe Ariſtote-
lem in libro de morte, & vita, quod generatio eſt
prima participatio animi in calido naturali, & vita
eſt eius permanſio: & proinde videmus, quòd cùm
fluxus iſtius caloris intercipitur, vel vinculo, vel alia
ratione, ita vt nequeat ferri in aliquam particulam,
illa paulò poſt interit, & ſideratur. Huius caloris ſub-
ſtantia, & natura in ſanguine, & ſpiritu conſiſtit, vt
ſenſere Hippocrates, & Galenus 8. de decretis Pla-
tonis, & Hippocrati, à quibus neque diſſentit Ari-
ſtoteles, atque eam eſſe naturam noſtram in libro de
tabe, vel marcore dixit idem Galenus, necnon & 5.
Aphoriſm. Prætereà & 4. dixit ex ſententia Hippo-
cratis eſſe naturam, quæ regit ſolida corpora. Quòd
autem in ſanguine, & ſpiritu eſſe habeat, ipſe frequen-
ter affirmat, clariſſimè verò 2. Aphoriſm. & 8. de Pla-
tonis, & Hippocratis decretis: vnde, & natiuum ſpi-
cap.7. ritum illum 5. de facultatibus ſimplicium medica-
cap.3. mentorum appellat. Iſtius verò caloris naturalis præ-
com.22 cipua ſedes, & veluti minera, ac fons, ſi Ariſtotelis de-
com.73. creta ſequi velimus, eſt cor omnino, ex parte verò eſt,
com.1 ſi Galeni: nam ipſe & 6. de vſu partium, & 4. com-
cap.7. ment. in 6. Epid. apertiſſimè, & 5. de locis affect. ap-
cap.9. pellat cor focum, & larem natiui caloris: ex parte ve-
cap.7. quam, quia eodem 4. comment. in 6. Epid. dixit, cor
com.24. & iecur calorem proprium ſtatim à primo ortu in-
cap.1. genitum, & plurimum habere: carnes verò non ha-
com.25. bere calorem proprium ingenitum, ſed potius acqui
ſititium ex ſanguine: quæ quidem ſententia eò ver-
gere videtur, quòd ſi in ſpiritu, & ſanguine eſſe habet
natiuus calor, partim à corde, partim à iecore depen-
deat. Ariſtoteles autem vnum vtriuſque fontem, &
initium cor eſſe ſtatuit, ſicuti venarum, & arteriarum:
ideò ipſe vniuerſam rationem caloris naturalis in cor
referre poteſt. Galenus verò, qui ſanguinis fontem
iecur conſtituit, cor verò, ſpiritus: ideircò diuerſa
neceſſe eſt illi initia hoc modo ponere iſtius natiui
caloris. Vt tamen res hæc exquiſitius deffiniatur, at-
que poſſimus exquiſitius iſtius caloris naturalis na-
turam perſpicere, hoc etiam conſiderandum eſt, quod
ſi exactè, & iuxta rei exquiſitam naturam loqui
velimus, ſanguis ipſe per ſe calor naturalis nequit
iure appellari: nam calor naturalis eſt veluti cauſa

A agens, & efficiens in alendo, in augendo, & in om-
nibus aliis operationibus animalis obeundis: ſanguis
autem eſt tamquam materia, qua alendum corpus
eſt; immò ſecundum Ariſtotelem vltimum alimen-
tum. Efficientis verò, & materiæ rationes adeo di-
uerſæ, & quaſi inter ſe aduerſariæ ſunt, vt in vnum, &
idem conuenire nequeant: ſimili autem argumento
contra Diogenem Babylonium probat Galen. quòd
ſanguis, & ſpiritus non ſint idem: quia videlicet ſpiri- cap.3.
tus moueat, ſanguis alat. Vnde eatenùs calor naturalis cap.3.
in ſanguine habere eſſe dicitur, vt rectiſſimè rem
hanc intellexiſſe viſus eſt Auer. 5. Coll. quatenus ſan-
guis eſt propria, & proxima materia caloris: quod, &
Galenus ſenſiſſe videtur in libro de vſu vel vtilitate
B reſpir. vbi animal lucernæ comparans, ait: cor ex pro-
portione funiculo reſpondere, flammam calori na-
turali, ſanguinem oleo. Accipiamus ergò primum
tamquam conſtitutum, ſanguinem pertinere ad ra- Lect.12.
tionē calori naturalis, quatenus eſt propria eius ma-
teria: ex eo enim gignitur, & alitur, vt ſæpè loqui cō-
ſueuit Galenus calor naturalis, hoc eſt, ſpiritus. Iam
ergò expoſuimus, quomodo in ſanguine eſſe habeat
calor naturalis. Conſideremus iam, quo pacto ſpi-
ritus pertineat ad rationem caloris naturalis: num,
& ipſe ſit etiam materia caloris naturalis, vel potius
ſit ipſemet natiuus calor. In quo quidem theorema-
te Galenus ſatis clarè videtur ſenſiſſe vnam, &
omninò eandem rem eſſe calorem naturalem, &
ſpiritum: nam vtriuſque eadem omnino eſſe ele- cap.3.
C menta, ait: vt patet, ſi quis legerit quintum li- com.14.
brum de decre. Hippocr. & Plat. & 1. Aphoriſm. & cap.6.
in libro contra Lycum. Præterea in libro de vſu com.18
reſpir. ait, animæ ſubſtantiam eſſe ſpiritum. At in lib. cap.9.
de Rig. Palu &c. dixit, animam, & naturam nihil aliud
eſſe, quam innatum calidum, & quid aliud voluit,
quando ſcripſit in libro tertio comment. in 6. Epid.
calorem naturalem habere ſuum ortum in corde, qui
eſt ſubſtantia vitalis facultatis? Poſſemus innumera
loca ex eodem Galen. citare, ſed vnus adhuc ſit nobis
ſatis ex 5. de ſimplic. med. fac. vbi citato 14. Aphoriſ.
1. Aphor. ait, eſſe ibi intelligendum per innatum ca-
D lorem, eum, quem in quocunque animalium natiuum
ſpiritum nominamus. Nemo ergò eſt, qui dubitare
poſſit, quin Galenus voluerit ſpiritum, & calorem
naturalem eſſe vnam, & eandem rem. Si tamen rem
hanc rectè perpendere velimus, & ad amuſſim iudica-
re, forſitan etiam profiteri poterimus, aliquam eſſe
differentiam inter ſpiritum, & proprium ac innatum
cuiuſcumque animalis calorem. Occaſionem au-
tem iſtius ſententiæ nobis tradidit Galenus loco nu-
per citato, vbi poſt iam recitata verba ſubiungit, nos
iam ante ſpiritum innatum, etiamſi non ſit animi eſ-
ſentia, ſaltem eius eſſe primum inſtrumentum demō-
ſtrauimus in libro de Hippocr. & Platon. decretis, &
certè dicimus eum ſpiritum, in omnibus animantis
E particulis contineri, ſed non eſſe vndequaque ſui ſi-
milem, veluti nec ſanguinem eſſe neceſſe eſt: tum
in ſpatiis inanibus non paruam eius ineſſe ſubſtan-
tiam, immò potius veluti materiam quandam, le-
uiculam etiamnum mutationem expoſcentem ad in-
nati ſpiritus ſuis qualitatibus abſoluti generatio-
nem. Quæ vt rectè, & ad medullam vſque percipian-
tur, quia videtur ipſe rationem ſpiritus ex ſimilitu-
dine ſanguinis exponere, cùm dixit, veluti nec ſan-
guinem eſſe neceſſe eſt: operæpretium eſt, vt prius
de ſanguine ſermonem habeamus, quem quidem
iam ſatis conſtat eſſe veluti proprium omnium parti-
culat

cularum alimentum. Vnde Ariſtoteles vltimum alimentum appellauit, vtcunque modò ſanguinem accipiamus, ſiue pro collectione, & ſatagine omnium humorum, vt enim voluit eſſe alimentum corporis, ſiue pro vero ſanguine, & quarto humore: neque enim quantum ad præſens noſtrum inſtitutum pertinet, hoc multum refert. Sanguinis ergò, vt ſenſit Galenus principium eſt iecur, ſicut & ſedes naturalis, & altricis facultatis, vt verò Ariſtoteles, eſt cor. Sed neque hoc plurimum facit, vnum eſt, quòd omnibus in confeſſo eſt, ſanguinem generari à natura, tamquam alimentum omnium partium: ſi ergò ſanguis in vniuerſum conſideretur, & ſimul referatur ad omnes partes alendas, & ad principium, & inſtrumentum primum ſanguificæ facultatis, dicimus ſanguinem vltimum, & proprium alimentum animantis: ſed ſi particulatim, vel potius ſigillatim comparemus ſanguinem cum vnaquaque particula, neq; ſecundum Ariſtotelem, neque ſecundum Galenum ſanguis erit proximum earum alimentum: antequàm enim in alimentũ ad illas tranſeat: oportet, vt ab vnaquaq; particula tranſmutetur. Nam alio ſanguine eget cor, vt alatur, alio iecur, alio cerebrum, alio caro, alio oſſa: vnde dum ſanguis ad particulas deſertur, vt illo alantur, tranſmutatur, & alio modo tranſmutatur ille, quo vnum, alio, quo alterum alendum eſt: quare ſecundum hanc rationem videtur ſanguis potius appellandus materia alimenti, quàm vltimum alimentum. Eodem modo dicimus de ſpiritu, quod ſi ille conferatur cum ſuo principio, ex quo ſuam habet originem, eſt veluti communis ſons impartiens omnibus particulis calorem naturalem: neque alium impartitur, niſi ſpiritum. Eſt enim cor quaſi focus in domo, in quo ignis accenſus, vt docuit Galenus vniuerſam domum caleſacit, ita ſpiritus idem erit, quòd calor naturalis: ſed ſi referatur ad partes omnes ſigillatim, quæ eo ſpiritu, & calore ſunt ſouendæ, & viuificandę, (ita enim loquar) non habet rationem caloris naturalis, & proprij illarum: niſi enim approprietur illis, (appropriatur autem per trãſmutationem per quam redditur conueniens naturæ illius particulæ) non poterit dici abſolutus, & exquiſitus earum partium inſitus calor: & ſecundum hanc conſiderationem habet potius rationem materiæ caloris innati, quàm quòd
cap. 2. ſit omnino calor naturalis omnium particularum corporis animantis, vt de ſanguine dicebamus. Et ſi rem hanc diligenti ſcrutinio diſquiſiueritis, inuenietis nihil aliud illis verbis ſatis obſcuris voluiſſe Gal. Sed forſitan longa eſt orationis ſeries extra propoſitum vobis videbitur. Ego verò maximè dico, eam ad inſtitutum noſtrum pertinere, vt & vos iudicabitis, ſed vlterius aliquantò fuerimus prouecti. Dicimus ergò, quòd ſpiritus is in corde genitus, cùm ad vnamquamque particulam fertur, & illi proprius fit, & congruens cum natura illius particulæ, recipitur in ea, & miſcetur, & iungitur cùm innato calore illius
cap. 9. particulæ, quem diximus in ea generari in primo ortu ex mixtione primorum elementorum, ex quibus illa genita eſt, & ex illis duobus fit poſtea vnus calor, tamquam ex materia, & forma; formæ enim rationem habet ille, quem cor influit: materiæ verò, is, qui ratione mixtionis eſt. Et rem hanc Auerr. 4. collect. in hunc modum proponit, & intelligit, ac mea quidem ſententia rectiſſimè, & is calor ex innato, & influente conſtitutus proprię eſt, & abſolutus natiuus calor, & proximum, & adæquatum animi inſtrumentum: ſed colligamus omnia in vnum. Habemus

ergò tres differentias caloris, ſeu tria, quæ ad naturam, & rationem calori innati pertinent, videlicet ſpiritum, & ſanguinem, & calorem illum, qui particulis proprius eſt, ſiue modo accipiamus, quem primum expoſuimus, ſiue illum, qui ex eo, & influente conſtitutus eſt. Et manifeſtum eſt, quòd tres iſtæ caloris differentiæ diuerſæ, & diſtinctæ ſunt per ſe, & ſecundùm ſubſtantiam, & ſecundùm naturam, vt vnicuique patere puto. Sed, & id iam manifeſtum eſſe cuique poteſt, triplicem reperiri in animantibus, præſertim verò perfectis differentiam ſubſtantiæ, quæ ad rationem naturalis caloris pertinet, videlicet ſpiritum, & ſanguinem: hoc enim Galenus ipſe nos docet loco parum anteà citato, nimirum 5. de facultatib. ſimplicium medic. vbi ait: verum nihil prohibet ſubſtantiam ſanguineam, aereámque ſimul cum ſpiritu calidum in audite innatum. Horum autem vnumquodque dum propriam, & animali congruentem, vt ſuperius oſtendimus, temperiem ſeruat, ad rationem naturalis caloris pertinere poteſt: ſed vbi huiuſmodi limites exceſſeris, acceſſerit autem ad qualitatem, & naturam igneam: iam, vt ſuperius fuit demonſtratum, à natura natiui, & proprij caloris recedit, & incipit extraneus, & præter naturam eſſe, nec amplius eſt inſtrumentum naturæ aptum ad operationes particulis proprias exercendas, ſed potius eas lædit, & imperfectas efficit. Vnde ex vitio iſtorum calorum (ita enim in præſentia loquar) cum ad igneã naturam tranſmutantur, febris accẽditur, quęquidem diuerſa ſecundum naturam eſt, ſicuti diuerſa eſt natura illius differentiæ caloris, qui vitiatus à ſua naturali temperie mutatur. Cùm enim ſpiritus igneſcit, vel inflammatur, febris ephemera excitatur: cùm ſanguis aut aliqua in eo ſubſtantia, nempè humor aliquis, accenditur febris humoralis, vel putrida: putreſcunt enim humores, cum à ſua natura defecerint, vt ſuo loco oſtendemus: at ſi calor, qui proprius, & cõgenitus cũ primis particulis ab ipſo ortu, degeneret in extraneam, & igneam naturam, febris ea excitatur, quæ hectica dicitur: vitiatur enim, & tranſmutatur temperatura naturalis totius habitus corporis, hoc eſt, ſolidarum partium vitiato proprio, & innato calore. Quare iam ſatis patet, quòd tres hæ febrium differentiæ ſunt differentiæ per ſe, & ab ipſa rei natura, & ſubſtantia, & non ſolum, vt ad medicum relatæ, & diuiſio hæc eſt generis in ſpecies per proprias differentias, non autem diuiſio per accidens, vel accidentis in ſubiecta, vt noſtri recentiores videntur affirmare. Præterea verò perſpicuum eſt, quòd hæ ſunt magis propriæ differentiæ: nam illæ, quæ vel à magnitudine caloris, vel à motu caloris accipiuntur, ab his omnibus pendent, vt poteſt vnuſquiſque ex ſe conſiderare, nolumus enim in hac re longiores eſſe, ne vobis tædio ſimus. Tranſeamus iam ad alia. Mouent Latini expoſitores in his capitibus multas quæſtiones, quæ re vera excedunt fines medici: ſicuti, an elementa formaliter, vt aiunt ipſi, ſint in mixto, & ſimiles, quas nos conſultò volumus prætermittere, tamquam ad noſtrum inſtitutum nihil pertinentes. Digrediuntur autem hic Dynus pater, & Thomas filius, & quærunt, an præter tres differentias febris, quæ à triplici eius materia accipiuntur, poſſit præterea, & aliud genus febris ab alia materia, ſicuti à chylo, vel ſucco in ventriculo putrefacto, vel à ſecundis humiditatibus ab Auicen. poſitis, aut à ſtercoribus putreſcentibus accipi: hæc enim febris neque ex humore, neque ex ſpiritu inflammato, neque ex ſolidis particulis, atque

inter ſe litigant. Nos verò, quia hæc omnia ex putri-
da materia pendent, ideo putamus referendam hanc
quæſtionem ad tractationem febrium putridarum.
Neque etiam in hoc proferemus ſermonem in lon-
gum, vt quæramus, an calor naturalis, & febrilis ſint
duo calores diſtincti, & ſeparati in febricitante, natu-
ra, & re ipſa, vel potius ſit vna, & eadem res: quæ ſub
diuerſis rationibus, & naturalis, & extraneus, vel præ-
ter naturam calor dicatur. Nam vnuſquiſque facilè
poteſt ex ſe huius quæſtionis ſolutionem ex dictis
depromere: ſi enim conſtituimus febrem nihil aliud
eſſe, niſi calorem naturalem trāſmutatum ad igneam
naturam, neceſſe eſt eandem rem eſſe, quæ prius, cum
temperatior eſſet, naturalis caloris rationem habuit:
mox autem mutato temperamento facta eſt præter
naturam. Hoc tamen aduertendum, quòd natiuus ca-
lor cum in igneum mutatur, vitiato eius tēperamen-
to, nunquam, dum viuit animal, & operatur, poteſt
omnino, & penitus fieri igneus, & præter naturam:
cùm enim iam factus eſt extraneus, & pręter naturam
omnino, in eo non poteſt animus conſiſtere, neque
operationes edere, neque vita perſiſtere, ex parte e-
nim naturalis eſt, ex parte verò extraneus, & aduenti-
tius: vnde, & facit ad operationes, ſed non probè fa-
cit, quare illę imperfectę euadunt. Iuniores dicerent,
immò, & Ariſt. eſſe re, & ſubiecto vnum, ratione verò
vel formaliter duos. Et hæc ſatis quantum ad hanc
materiam. Sed, & id prætereà exponendum eſt, cur
cum febris ſit morbus, vel affectio calida, & ſicca, id
enim, & Galen. affirmat 1. Apho. quo loco Hippo. vi-
ctum humidum omnibus febricitantibus vtilem eſſe
ait: omnes tamen per calorem eam diffiniunt, ſicci-
tatis verò obliuiſcuntur. Ad hoc videtur reſponderi
poſſe, quòd id intelligitur: nam cum dicimus febrem
eſſe calorem externum, & igneum, in hoc includitur,
quòd ſiccus etiam morbus ſit. Ignis enim elementum
calidum, & ſiccum eſt, & ignea caliditas ſemper cum
ſiccitate eſt: quamuis autem ita ſit, attamen primùm
calida affectio febris eſt, ſicut ignis elementum, pri-
mum calidum eſt, ſecundariò verò ſiccum: primúm-
que caliditate officit, non autem ſiccitate: licet mox,
& ſiccitas conſequatur, & tandem ſiccitate quoque
lædat. Appoſitè ergò medici omnes in genere calo-
ris præter naturam collocant febrem, non autem ſic-
citatis. Opponunt autem huic definitioni iuniores,
ac probant non eſſe vſquequaque verum, febrem eſſe
calorem: nam in aliqua febris parte friget corpus,
nec vlla percipitur caliditas, vt in acceſſionum prin-
cipiis in intermittentibus febribus. Præterea in ſyn-
copali febre exteriora frigent, vt poterit, ſi quis tan-
get, percipere, & interiora etiam, præcipue verò cor,
vt pulſus indicant, qui cordis imprimis affectionem
demonſtrant: ſunt enim in hac febre parui, rari, & im-
beciles. Qui etiam ex colliquatiua febre moriuntur,
febricitant, & tamen illis exteriora frigent, & reſpira-
tio frigida, quæ, & cordis, & totius corporis frigidi-
tatem oſtendunt. Si quæcumque ab expoſitoribus la-
tinis hic, & 1. fen. 4. Can. Auic. dicuntur, vt hos nodos
diſſoluant, referre velimus, nimis in longum oratio
noſtra protraheretur, & ſine multa vtilitate: ea pro-
pter nos ea referemus, quæ magis conſona rationi vi-
debuntur. Ad primum itaque, quod oppoſitum fuit,
dicimus, quòd in initiis acceſſionum nondum febris
eſt accenſa: nam extra venas putreſcens humor fe-
brem accendit pulſa putrida fuligine ad cor, non
putreſcit autem in venis: tunc enim ex venis expel-
litur, cum rigor concitatur, & membrorum concuſ-
ſio: vnde nōdum incipit febris. Vel dicere poſſumus,

A quod calor ad interiora eo tempore refugit, tam na-
turalis, quam extraneus, & ideo refrigeſcunt extrema:
non tamen propterea tollitur, quòd febris eſſentia
non conſiſtat in calore. Vnde Gal. 1 lib. comment. in com. 18.
6. Epid. ait, febrem eſſe calorem præter naturam, qui
potiſſimum in vniuerſum animal, vel in plures, vel in
principes partes diffunditur: refugit ergo ad internas
partes, ſi quis accēſus eſt febrilis calor: & proinde in
his principiis febricitantes, valdè ſitiunt, quod eſt ca-
loris ſignum: in internis autem coarctatus calor, ma-
gis poſtea efferueſcit. Ad alterum, quòd obiiciebatur
de ſyncopali febre, dicimus, quòd in febre ſyncopali,
quæ humoroſa ab Arabibus, & Latinis iunioribus ap-
B pellatur, accenſus quidem eſt igneus calor, qui febris
eſt: ille tamen à multitudine frigidæ, & crudæ mate-
riæ, quaſi ſtrangulatur, & extinguitur ſimul cum natu-
rali calore: vnde cùm ignis ſuffocatur, & hoc modo
extinguitur, dum ignis eſt, ſemper calidum corpus
eſt: quamuis interdum adeò languet, vt eius vis per-
cipi nequeat. Ita ſemper febris calor eſt, & igneus ca-
lor: non percipitur autem, quia eius vis calefaciens
vincitur à materia multa frigida, & cruda: plus enim
ea in refrigerando poteſt, quàm febrilis calor in cale-
faciendo: ſicuti ſi in domo, vel cubiculo, in quo mul-
ta eſſet glacies, paruus ignis accenderetur, ignis ille
facultatem ſanè calefaciendi haberet, longè tamen
magis poſſet glacies multa in refrigerando: & hac ra- Cap. 3.
tione fiunt pulſus parui, & rari. In ſyncopali autem,
C quam minutam noſtri appellant, ex acribus humori-
bus os ventriculi pungentibus excitata ſyncope, ca-
lor naturalis, & ſpiritus, qui cum febrili, vt diximus,
idem eſt ſubiecto, diſſoluitur. Sicuti & in febribus
colliquatiuis ſpiritus frigidus expiratur, quia calor
vterque propè extinctionem eſt, vt non amplius eam
vim habeat, quamuis in ſe calor ſit, vt poſſit expira-
tum, & inſpiratum aerem calefacere. Præterea omnes Com. 23.
& de eo dubitant, quod à Galen. 1. & 2. cap. promul- Cap
gatum eſt, nempè, quod febris eſſe non poſſit, niſi in Cap. 4.
corde igneus calor accendatur: quod & alibi Galen.
teſtatur, præcipuè verò 1. de fracturis, vbi ait, corde
D affecto excitari febrem, cuius modum exponit in li-
bro de rat. cur. per ſect. ven. eadem verò commenta-
tione 2. de fract. rationem mouiſſe videtur, cur febris
nequeat accendi, niſi corde affecto, cum dixit, quia
cor eſt fons caloris naturalis ſanè. Nam ſi febris ſit
calor naturalis in igneum conuerſus, conuertitur au-
tem, quia eius temperies, & mediocritas corrumpi-
tur, teſte Gal. eodem 2. de natur. facult. ex hoc ſequi-
tur, quòd idem cor, quòd cum benè valet, eſt fons na-
turalis caloris, cùm malè affectum eſt, fons efficiatur
caloris febrilis. Hoc etiam, & alia ratione affirmari
poteſt: cùm enim plures partes, & diuerſæ in eodem
corpore vno, & eodem affectu ſimul afficiuntur, ne-
ceſſe eſt, vt ab vno communi principio male affecto
ortum habeat affectus ille: nam vt & Galen. docet, ſi
E plures ſenſus ſimul laborent, & ſimili affectu, omnes
ſenſuum affectus in cerebrum referendi. Quare cùm
aut omnes corporis partes, aut plures, aut magis
præcipuè in febre à calore tenentur, neceſſe eſt, vt
exordium febris ab aliqua particula petatur, quæ ea-
rum omnium princeps ſit: nec alia eſſe poteſt, niſi
cor: quare ſemper in corde primum accenditur fe-
bris. Neque multi momenti ſunt dubitationes, quas
excogitauerūt expoſitores: opponunt enim, quia po-
teſt iecur, quod, & ipſum præcipuum mēbrum medi-
cis eſt, per venas calorem aliquem impertiri, & eum
non naturalē, ſed igneū corpori vniuerſo, ſicut cor per
arterias: quare accendetur febris, non affecto prius
corde

corde. Huic obiectioni reſp ondemus, quod falſo ni- A
titur fundamento, quo negato vniuerſa ratio ruit: fal-
ſum ſiquidē eſt, vt vix imaginari quis poſſit, ſi naturā
iecoris, & cordis probè, & exquiſitè teneat, ꝙ adeò
incaleſcere igneo calore iecur poſſit, vt calefaciat cor
pus vniuerſum, nō calefacto priùs, & affecto corde.
Immò primum, quòd caleſiet, erit cor: quia nullum
membrum, nullumque viſcus eſt, quod maiori nexu,
maiorique vicinitate ſit iecori iunctū, quàm cor: con-
iungitur enim & per cauā venam, quæ ſtatim, vbi ie-
cur fuerit egreſſa, maximum omnium ramum in dex-
trum cordis vētriculum demandat, vt etiam Ariſtot.
crediderit ramum illum potius ſtipitis, quam rami
rationem habere, deinde noone vena magna, & maxi-
ma arteria, quæ ſtatim à primo ſuo ortu pariter per
ſpinam dorſi feruntur, adeò exactè altera alteri hęret, B
vt facilis, & perpetuus ſit tranſitus per teoues mea-
tus ab altera in alteram? vt ipſa experientia oſtendit:
quacunque enim earum ſecta, euacuatur tandem ſan-
guis, qui in vtriſque contioetur. Addamus & huic,
quòd nullum membrum in animantis corpore eſt,
quod aptius, quod facilius, quod velocius caleſieri
poſſit corde, vt pote quod dum ſanum etiam eſt, ſua-
pte natura ferueat: fieri ergo nequit, vt calor febrilis
à iecinore ortus in vniuerſum corpus diffundatur niſi
prius cor afficiatur. Hoc vero, deducto etiā argumen-
to à ſigno, probare poſſum, & certo quidem ſigno: ſi-
cuti enim Gal. 1. lib. artis. cur. ad Glauc. ait, febris, &
vrinis, & pulſu cognoſcitur. cap. verò 6. ait, hoc omni-
bus febribus commune eſſe, quod omnium inæquali-
tatē habeant in vna arteriæ pulſatiooe: quod etiā affir C
mat 3. de præſag. ex pul. pulſus vero affectionem cor-
dis præ aliis omnibus oſtendit: vnde eum fieri ne-
queat, vt febricitet aliquis ſine pulſus inæqualitate
Lect. XIIII. aliqua, neque etiam febricitare poteſt ſine, cordis af-
fectu. Quod ſi iterū inſtet, vt multi inſtant poteſt fri-
gus diſpergi in totum corpus ſine cordis conſenſu, ab
aliqua alia particula, ſicuti à iecinore, vel liene, vel
ventriculo: ergo itidem poterit & calor. Argumenta-
tio hæc omnino vitioſa eſt, & nullius momenti: vtpo-
te quæ peccet & forma, & materia. Nam primum ſe-
quela vitioſa eſt, & negaoda: quia non eſt par ratio ca-
loris, & frigoris: etenim cor præ aliis omnibus viſce-
ribus refrigerantibus cauſis reſiſtit. quippe quod &
primò calidum ſit, & ſemper veluti fruēs: vnde in mo
rientibos vltimum eſt, quod refrigeſcat, cùm tamen D
contra facillimè omnium incaleſcat, & accendatur.
Sed & id, quod aſſumitur, falſum eſt, nempe quod to-
tum corpus refrigeſcere poſſit adeò, vt actiones læ-
dantur, niſi cor etiam conſentiat. Qui enim fieri po-
teſt, vt id accidat, niſi vis cordis ſuperetur prius eo re-
frigerato, quod eſt veluti ſcaturigo, & fons caloris
totius corporis, a quo calor in totum corpus diffun-
ditur, & perpetuo fouetur? quod eodem ſigno poteſt
oſtendi: fiunt enim pulſus parui, & rari, ſicuti in hy-
drope fieri docuit Gal. 3. de cauſ. pulſ. Sed quia iam
ſatis conſumpſimus temporis in his quæſtionibus,
opportunum fuerit tranſire ad caput. 4. in quo de pe- E
ſtilenti febre agendum erit: ſi tamē vos prius monue-
ro, quod hæc omnia, quæ hic de cauſis febrium à
Cap. 24. Gal. præcipuè verò hoc 2. cap. propoſita ſunt, Auic.
tranſtulit ad tractationem de febribus ephemeris,
& ea complexus eſt capite de cauſis ephemerarum
febrium: vnde qui Auic. afficiuntur, ſi quæ hic fuere à
nobis expoſita, quatenus ad harum cauſarum expoſi-
tionem pertinet, probè tenuerint, ea poterunt illis eſ-
ſe tanquam commentationes, vel explanationes, &
illæ quidem exquiſitæ, illius capitis.

De Peſtilentis febris generatione.

Cap. IIII.

CALIDIORES *autem ambientis nos aeris ſtatus, qua-
les maxime circa canis ortum contingunt* &c. Et ſi ca-
put hoc fuerit à ſecūdo & tertio, vel ab interpretibus
diductum, vel à typographis ita diſtinctum: materia
tamen eadem. & idem ferè horum omnium ſcopus, &
argumentum eſt. Accepto enim hoc tanquam mani-
feſto, & omnibus noto, vel etiam vulgaribus: vt potè
quia ſenſus & experientia oſtendat, ꝙ cauſæ externæ
& quæ procatarcticæ quaſi præcipientes à græcis me-
dicis dicuntur, iuniores primitiuas appellant, febres
B concitent: illud quod deinde, & vulgaribus, & multis
etiam medicis occultum eſt, vt ob id, quod etiam ma-
nifeſtiſſimum eſt, negauerint, cœperat oſtēdere: nem-
pe quomodo ab his externis cauſis adeò diuerſis na-
tura, & proprietate, idē ſequatur effectus: febris enim
calidus morbus, cauſæ verò ex his multæ potius refri-
gerandi vim habent, quàm calefaciendi: & hoc docere
cœpit præcedenti capite exponens, quòd omnes qui-
dem hæ cauſæ vim habent calefaciendi, aut per ſe, vt
aiunt philoſophi, aut per accidēs. & id ſingillatim fe-
rè in omnibus aliis perſecutus eſt. Hoc tantùm reli-
quū erat, vt demonſtraret, quomodo aer ipſe, qui am-
bit, & circumfluit nos, pro ratione ſuæ temperiei, vel
qualitatis calidæ, aut ad caliditatem attinentis calefa-
cere adeò corpus poſſit, vt corde facto calefactionis
C iſtius particepe, febris accendatur. Et quamuis videa-
tur inſcriptio ea. ferè ſignificare, ꝙ primario inſtituto
hic ſit tractatio inſtituenda de febre peſtilenti: atque
quomodo ab ea cauendum ſit, ſi tamen rectè rem per-
pendamus, potius ex incidenti, & vt πάρεργον res hæc
tractatur: nam neque ad hunc locum pertinet hæc tra-
ctatio, ſed ad locum, vbi de febribus putridis erit a-
gendum. Verùm quia plerunque febris peſtilens ab a-
eris mutatione ſuum habet ortū, ideò hic de ea agit,
non propria ratione, ſed vt per eam oſtendat, quonam
pacto ex aere poſſunt febres originem habere. Poſt-
ea vero, quia, vt dicebat Auer. ſermo, qui per ſe verus
eſt, eam naturam habet, vt poſſit ſoluere omnes du-
bitationes & omnia obiecta: in ſecunda parte diſ-
ſoluit rationem, vel ſophiſmata eorum medicorum,
D qui contendebant has minime ponendas eſſe inter
cauſas tum febris, tum morborum. Quantum
ergo ad primam partem pertinet, conſiderandum
eſt, quòd calidior ſtatus ambientis nos aeris duo-
bus modis poteſt nos calefacere, & tandem cor,
vno quidem per ſe, altero verò per accidens: per
ſe quidem, quando ipſe primùm calefactus eſt, ſi-
cuti diebus canicularibus, cum enim caleat tunc, &
vehementer caleat, ea ratione, per ſe quidem, nihil a-
liud primùm poteſt facere, niſi calefacere: calefacit
autem, dum continet, & contingit extremā partem
cutis: illa verò calefacta ſuppoſitas partes calefacit, &
E aliæ alias, ita vt tandem ſæpe ad cor. & inde in vni-
uerſum corpus diſpergatur calor. Præterea verò, &
cùm inſpiratur aer calidior, vim habet calefaciendi:
trahitur enim ad cerebrum, ad pulmones, & tandem
ad cor: atque ita etiam per hanc viā calefacit. Tertiò
etiam per diaſtolen trahitur ab arteriis, & per eas
priùs calefactas cor cū illis cōſentiens calefacit: & ita
per ſe calefacit ambiens nos aer. Per accidens autem
calefacit, quatenus cauſa eſt putrefactionis excitādæ
in corporibus animantium, præcipuè verò in humori-
bus, in venis, & arteriis, & corde contentis. Auctor au-
tem

tē eſt putredinis aer duplici de cauſa, vel ipſe ex ſe ſiue alterius extraneæ rei mixtura: vel quia vapores aut halitus ſecum permixtos habet putridos: qui ab aliqua putri materia ortū habuere, & ſunt veluti ſemina putrefactionis. Primò quidem modo efficit putredinem præſertim in iis, qui habēt corpus nō probè difflabile: aucto enim calore, humores, cum non poſſunt difflari, putredo apprehēdit: id vero præcipuè euenit, quādo immodic⁹ fuerit calor externi aeris, quaſi vincens omnes innati caloris vires: aut in iis, qui vitioſis referti ſunt humoribus, ex praua victus ratione contractis, paratiſſimi enim ſunt, vt ex leui quacūque occaſione putreſcāt. Præterea verò & in illis, qui in aere veluti ſuffocato habitāt, qui facilè perflari nequit, ſicuti illi qui in tuguriis degunt humilibus, & in quibus nō eſt facilis perſpiratio. His omnibus de cauſis exorta putredine aer febris accendendæ in cauſa eſt. Et ſi quæras, quando aer ex putridis vaporibus mixtis inficitur, vnde illi adueniant vapores hi. Reſpōdet Gal. ex cadaueribus iacētibus inhumatis, nec crematis: ſicut in præliis interdum, & in bellis cōtingit: aut ex aliquibus aquis ſtagnantibus æſtatis tempore in paludibus, & vallibus, vel humilib⁹ aliis locis. In quas cauſas refertur prouentus peſtilentiæ, quæ verè peſtis vel peſtilentia dicitur: ex infectione enim, & corruptione aeris plerunque ſolet habere ortum: qui quidem corruptionem ex vaporibus habet: interdum tamen & ex immodico eius calore. Quas omnes cauſas conueniſſe, & ſimul cōſpiraſſe, auctor eſt Thucydides in ea peſtilentia ſæuiſſima, quę in Athenienſes graſſata eſt. Ex eadem autem aeris contaminatione naſcitur contagium in morbis peſtilentibus, quia videlicet aer inficitur à corporibus affectis peſtilenti morbo, dum ab eis exhalat vapor putridus, quo aere qui vtūtur, ſi ſint apti ad concipiendam putredinem, facilè correpti & ipſi eodem morbo deinde laborant. Sed vt ea, quę dicta ſunt hactenus, facilius, & melius teneatis, aduertēdum eſt, quòd peſtis, & peſtilentia, quæ vna, & eadem res eſt, in iis morbis eſt, qui epidemici ab Hippo. & antiquioribus medicis dicuntur, vtpote qui cōmuni quadā ratione populos paſſim inuadant, & deuaſtent.

Com. 9. Vt enim Gal. & Hippo. in primo de rat. vict. in acu. morb & in ſecundo de natura humana, & in libro de aere, & aqua & regionibus, item verò & ſtatim à principio primo libro Epid. docet: morborum triplex eſt differentia. Alij enim epidemici. Alij endemici, Alij verò ſporadici græcè nominantur, vt ita poſſit fieri partitio. Morborū alij cōmunes multis ſunt: alij verò priuati, & particulatim tantùm aliquibus eueniunt. Cōmunes quidem ex communi aliqua, cuius participes ſunt aut omnes, aut plures, ratione, & cauſa initiū habent: communis verò cauſa eſt, aut aer, aut aqua, his enim omnes vti neceſſariò cogimur: præterea & victus ratio, quando communiter aliquę ciuitates, aut regiones vel neceſſitate coactæ, vel habitu ex conſuetudine contracto eadem vtuntur, facit, vt aut omnes, aut plurimi, qui ea vtuntur, eiſdem ſint morbis obnoxij. Cauſæ autem hæ cōmunes aut ſunt locis illis veluti naturales, aut ſaltem ſpontaneæ, aut ſunt aduentitiæ, ſed coactæ. Cōmunes aliquibus locis, & conſuetæ ſunt, ſicuti eſt aqua, vel aer, quæ illis locis propriæ & naturales ſunt: ſicut tumor, qui ex anteriori parte exortus, qui βρογχοκήλη, quaſi gutturis ramex, græcè dicitur, bochiū verò à modernis appellatur, in vallibus aliquibus Brixienſibus adeò illis omnibus, qui ibi habitant, familiaris eſt, vt cui deeſt, aliquod membrum naturale, ei deeſſe illis videatur: contingit autem illis vitio tum aeris frigidi, tum crudarum & frigidarum aquarum Alexādriæ etiam olim familiaris, & frequens erat morbus elephas: quod Gal. retulit in rationem victus, & eos cibos, qui tunc promiſcuè in vſu erant, hos omnes morbos endemos, vel endemios, vel endemicos nuncupabāt græci, quaſi populis illis communes, & familiares. Cauſæ autem communes, & aduentitiæ, quęque non ſunt illis familiares, neque cōſuetę, ſed neceſſariò contingunt illis ex aliqua noua, & rara occaſione, ſunt ſicuti aeris mutationes, quādo ex ſuperiori aliqua ratione, vel ex ventis fiūt: vel ex infectione a putri aliqua materia, vel ex mala victus ratione, qua ex fame vti coguntur, vt in penuriis cōmunibus, in obſidionibus, in bellis: hos autē morbos, qui multos in eadem ciuitate, vel regione ex aliqua communi cauſa, vel occaſione ſecundum hanc rationem adoriuntur, epidemicos, vel epidemios appellarunt antiqui. Cùm verò morbi quidam, & varij cōtingunt, qui tamen non ſint multis cōmunes, ſed diuerſæ naturæ, & diuerſi generis in diuerſis ægrotantibus ſint, neque ſequantur cōmunem aliquam, & ſimilem, cauſam, ſed variā, & diuerſam in diuerſis pro ratione diuerſorum errorum commiſſorum in victus ratione, hi ſporadici, quaſi ſparſi dicti ſunt: eò quòd differentes, & diuerſas in diuerſis, & naturas, & occaſiones habeant. Peſtis verò, ſeu peſtilentia propriè inter epidemicos locū habet: vera enim peſtis, quæ propriè peſtis dicitur ſemper, aut aeris, in quo verſamur, aut aquarū, quibus vtimur, vitium: aut communes errores in victu ab omnibus commiſſos, ratione quorum geniti ſint multi praui ſucci, qui poſtmodum paruo negotio, & leui occaſione putreſcūt, ſequi ſolet. Nō tamē omnis epidemicus morbus peſtis dici debet: ſed quādo malignus valdè eſt & qui plurimos perdat, ac interficiat, dicitur peſtis propriè, & peſtilentia. Lethales autē vt plurimum ſunt huiuſmodi morbi ob eximiam quandam malignitatem, & prauam putredinem, qua putreſcunt humores in corpore, ac pro ratione maioris, vel minoris putredinis, vel deterioris, & minus prauæ, ita & malignus magis, & magis lethalis euadit morbus, vel minus malus, & malignus. Sed ſi vlterius quæras, an omnis peſtilens febris etiam peſtilētia, vel peſtis appellari poſſit? Dico quātum ad hoc, quòd quanuis febris peſtilens a peſtilentia ſuam habuerit nuncupationē, non omnis tamen ob id peſtilentia dicenda eſt: neque enim omnis febris peſtilēs morb. eſt epidemicus, qui ex communi quadam ratione, vt nuper expoſuimus, ortum ducit, quíque multos eodem tempore adoritur, ac perdit. Sæpe enim imò ſingulis ferè annis æſtatis tempore videmus aliquos, præſertim verò in magnis vrbibus vbi varij, ac multiplices in victu errores cōmittuntur, maligna, ac peſtilenti febre corripi, non ex cōmuni aliqua cauſa, ſed ex ea dūtaxat priuata victus ratione, qua ipſi vſi fuere: quæ quidem febris ſimilis formæ eſt, & eiuſdem malignitatis cū iis, quæ per vrbes in peſtilentiis paſſim vagari ſolent: cùm tamen nō ita frequens peſtilentiæ ipſę ſint, vt patet. Neque verò mirum eſt, huiuſmodi febres aliquando cōtingere: nam ſicut in peſtilentiis ij maximè afficiuntur, vt hoc loco docet Gal. qui ad putredinem parati ſunt: ſic facilè fieri poteſt, vt ex multis hic relatis cauſis quædā interdum corpora reperiātur apta & diſpoſita, ita vt ex leui poſtmodū occaſione poſſit in iis, in ipſóque etiam corde talis ac tanta putredo concitari, qualis ac quanta in peſtilentiis accenditur: quemadmodum Gal. concedit, poteſt intra corpus venenum per aduſtionem, vel putredinē gigni æqualis malitiæ, & prauitatis, cuius venena ſunt, quę exteri⁹ nata à maleficis dantur. Et ego vidi canem, qui excrementa lenia

uia illa,& ſyncera,quæ excteuerant quidam peſtilenti febre laborantes, comedit (tum tamen alioquin nulla vagarerur peſtilētia) & paucis horis morte correptus cecidit,totúſque turgidus factus eſt. Manifeſtū igitur ex his eſſe arbitror,non omnem febrē peſtilentem eſſe morbum epidemicum, & conſequenter non poteſt dici peſtem,ſeu peſtilentiam:quanuis poſtea aliquando cōtingere queat,vt febres, quæ inter initia ſunt tantummodo peſtilētes,tandem in peſtem tranſeant:verum hoc eſt alterius negotij. Sed ſi præterea etiam ſiccitatis, quænam propria,& perſe ſit ratio febris peſtilentis? varij enim vario modo de hac re ſenſere. Res hæc aliquātò difficilis eſt,& quæ non videatur pertinere ad hunc locum,cùm,vt paulò antè diximus,nō ex primario propoſito eius hic meminetit Galen. ſed ea tamen ratione,vt oſtenderet, quonā pacto ex aeris ſtatu,& mutatione corpora humana in febrē incidant. cùm ergo maximè hæc tractatio ad febres putridas attineat,eam ad illū locum transferemus, vt etiam minus temporis conteramus,&citius ad curandarum febrium rationem perueniamus. His itaque in hunc modum declaratis,accedamus ad ſecundā iſtius capitis partem,in qua diſſoluit rationes eorum, qui omni opere cōtendebāt probare,quòd externæ hæ,& manifeſtæ cauſæ à nobis appellatæ nō poſſint haberi tanquam propriæ cauſæ febris. Ratio autem,qua mouebantur,hæc eſt:quia quod per ſe,& ſecundum propriam naturam tale eſt, id ſemper tale : & non cum vno tale,& cū alio minimè. Vnde ſi hæ ſunt veræ febrium cauſæ,ſemper & omnibus in quos inciderint, febres afferēt,quod tamen ſecus eſt:nā neque omnes qui canicularibus diebus iter faciūt,febre corripiuntur:neque in aeris peſtilentibus cōſtitutionibus omnes in peſtem incidunt. Addebántque,præterea:ſi calor,frigus,cruditas,temulentia , & iſtiuſmodi reliqua veræ febricitādi cauſæ eſſent, qui magis incaleſcerēt, illi magis febricitarent, & qui magis refrigerarentur [minus:] atque de aliis:eodē modo:hoc verò falſiſſimum eſt:nam multi ex leui occaſione ab his habita in magnas incidunt febres,cū tamen alij plurimi ex maioribus occaſionibus nulla tentētur febre. Has rationes ſi quis voluerit percipere , ac eorū diſſolutiones longiori ſermone tractatas , legere poteſt librum de cauſis procatarcticis Gal. vbi de his ad ſaturitatē agit. Nos autem quàm breuiſſimè de his agemus: ne dū in his nimis verſamur,occaſionē amittamus ad vtiliora perueniendi. Hic ergo rei affinitate,& quaſi conſecutione ductus ad has eorum rationes reſpōdet: vel nobis fundamēta exponit,quibus facilè diſſolui poſſunt eiuſmodi ſophiſmata. Totum verò reſponſionis momentum innititur fundamento illo philoſophico ab Ariſt. deſcripto,quòd ſcilicet actus cauſarū agentium
Tex. 48. fit in patiente diſpoſito. Vnde & t. de gen. & inter. ait, quòd paſſio fit meritò ſimilitudinis: actio verò merito contrarietatis. Quo poſito facilis patet reſponſio: cùm enim inferunt,quòd ſi hæ eſſent cauſæ febrium, vel morborum effectrices,ſequeretur , quòd ſemper, & in omnibus febres efficerent : negandum eſt argumentum:vel,vt noſtri ſolent reſpondere,neganda eſt conſequentia,& ratio negationis eſt hæc. Quia cauſa, quanuis ipſa,quantum in ipſa eſt,vim aliquid agendi habeat,nihil tamen agere poteſt,niſi habeat , in quod agat:neque enim cauſa agere poteſt in ſe ipſam : Sed illi aliquo ſubiecto opus eſt,in quod agat, nā ex quadam ratione,& proportione inter vim,& poteſtatem ipſius agentis,& reſiſtentiam illius,in quod agendum eſt,ſequitur omnis ratio ipſius actionis. Vnde ſicut non eſt ſemper eadem,& æqualis vis,& poteſtas agen-

A tium cauſarum:aliæ enim valentiores ſunt , aliæ verò infirmiores : ita etiam ea,in quæ agunt , non eandem promptitudinem,&facilitatem habent,vt pariter affici poſſint:alia enim magis inepta ſunt,& magis reſiſtūt ipſi agenti,& efficienti. Nimirum, ſi & cauſæ ſemper æquales eſſent,& vim parē haberent:&ea quoque quę afficienda ſunt parem aptitudinem,& facilitatem haberent ad recipiendā impreſſionem,& affectionem ab illis cauſis : argumentū ſequeretur nēpe ꝙ ſemper idem effectus ab eiſdem cauſis proficiſci deberet: ſed cùm hæ cauſæ non ſemper æquales ſint & æqualem vim habeant : nam neque ſemper æqualis eſt in aere æſtus,neque æqualis corruptio,neque æqualis concitatur animi motus ex ira,vel mæſtitia,pręterea neque ea corpora,quæ in eas cauſas incidunt,æqualiter apta
B & parata ſunt,vt afficiantur. Ideò neque mirū deinde eſt,ſi neque omnes ab his cauſis ſemper febricitent, neque ſi in peſtilenti anni tempore,omnes,qui in eodem aere verſantur , peſte inficiantur:neque etiam ſi illorum,qui afficiuntur,aliqui magis,aliqui minus patiantur,aliqui euadant,alij pereant. Nam nemo negauerit ignem vim habere comburēdi,neque, tamen omnia cōburit:neque ea quæ cōburuntur , æqualiter, & ita citò cōburuntur:alia enim ab igne citiſſimè cremantur,alia neque etiā cremari poſſunt?quædā vix ab igne ſuperari queunt,id verò iis contingit, nō niſi ob eā,quam habent vel ex natura,vel ex arte,vel ex tempore contractā aptitudinem,&apparatum,vt facilius, vel difficilius cōburantur. Eadem ratione,& alia corpora animantiū citiſſimè à calore,&maximè lædūtur:
C alia autem à frigore,alia aliis cauſis magis ſunt expoſita,vel à natura ipſa ſtatim à primo etiam ortu ita facta:vel aduentitia quadam ratione contracta ex erroribus in victus ratione,vel ſpontaneis,vel coactis. Et vt rē hanc exquiſitius percipiatis,cōſiderandum eſt. ꝙ ex cauſis prędictis,quas Galen. recenſuit,tanquā ex quibus febres habeāt ortum,aliquæ ſunt,quæ propriè habent modum cauſæ efficientis,quia corpus ex natura ſua immutant,& calefaciunt,& calefaciendo ad febrē perducūt,ſicut nimius aeris calor, qui poteſt primum eſſe ephemerarum,& hecticarū febriū efficiens cauſa:item & motio multa,& vehemens,ira,& mæſtitia,ſicut idem etiam calor putridarum febriū in cauſa eſt,dum ſuperat,& diſſoluit vim caloris naturalis: frigus verò per accidens conſtipando cutim,& occlu-
D ſis meatibus,per quos difflatur corpus , vt declarauimus,& interdū extinguendo naturalem calorem. Ita etiam putrida aeris conſtitutio febrium peſtilentium eſt cauſa ferè efficiens,qui dum verſatur in corde per inſpirationem,inficit,& vitiat ipſum cor:& pro ratione,qua hæc maiora ſunt,&intentiora,ita etiam maiorem vim habent imprimēdi,&magis etiā imprimunt, niſi eis reſiſtat corpus, cui occurrūt. vt potè quod habeat vim validam,qua illi poſſit repugnare,vel ex ipſa natura tale conſtitutum , vt facilè poſſit contemnere omnem contrariam vim cauſarum id oppugnantium: vel cura,& induſtria,intercedente proba victus ratio-
E ne,quæ omnino oppoſita ſit actioni,& operationi illius cauſæ. Aliæ verò in illis ſunt,quę a philoſophis referūtur ad genus cauſę materialis,quatenus tamē ad hoc munus pertinet:ſunt enim tanquā præparantes ſubiectū corpus,vt facilius,& prōptius pati, vel affici poſſit ab effectricibus illis cauſis : vt maximè in febribus peſtilētibus & putridis,quæ propoſitæ ſunt a Gal. tanquam illæ in quibus facilius poterat oſtendere ſui propoſiti veritatē,videre eſt. Corpora enim quę aut ſuaptè natura,aut alia ratione multa abūdant humiditate,facilè putredini patent:materia enim quæ facilis eſt,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

eſt, vt putreſcat, eſt humiditas: ſicuti efficiens eſt alienus calor. Quæ ergo corpora ſcatent multis humoribus qui præ multitudine nequeant commodè diſtari, facilè putreſcunt: itē quæ continent, atque congerunt vitioſos humores, ſiue id fiat vitio intēperaturæ viſcerum, ſiue ob peruerſam victus rationē: nam cum humores illi ſint vitioſi, & inepti ad naturæ officia, malè ab ipſa vel a ſuo innato calore adminiſtrari poſſunt, & propterea ab externo correpti citò putreſcunt. Vnde & hac ratione, tum plethora, hoc eſt nimia ſanguinis copia, tum cacochymia corpus aptum reddit, vt à febribus, tum aliis, tū vel maximè putridis, & peſtilētibus corripiantur. Ad plethoram autem congerēdam faciunt, cibus, & potus copioſi, lauta conuiuia, modica exercitatio, vſus ciborum plurimùm alentium, & ſanguinem probum generantium. Contra verò cacochymiam inducunt cruditates, & cibi praui generantes malum ſuccum: cruditates autē procreantur à crapulis, ebrietatibus, otio omnio, nimia venere, & ab omnibus, quæ concoctiones impediunt, ac cibis concoctu difficilibus. Sicuti ex aduerſo inepta ſunt, vt ab his febribus apprehēdātur, quæ bonis humoribus, neque tamen nimiis prædita ſunt, quæ non ſunt excremētoſa, vitioſisque humoribus repleta: talia verò ſunt, & quæ ſuapte natura bonā habent, & æqualem temperaturam, & qui parci, modeſtique ſunt in potu, cibo, & venere, & etiam exercentur pro ratione ſuæ naturæ: quique à triſtibus animi perturbationib⁹ cauēt. *Lect. 16.* Quòd autē hæc res ita ſe habeat, ab effectu oſtēdit Gal. nam aut cùm adſunt iam peſtilentiæ, aut cum imminent, & timentur, medici, qui prudentes ſunt ad cuſtodiendos homines, immo & curandos, maximè procurant, vt quantò fieri magis poteſt, eos, quorum ipſi curam gerunt, reddant tutos à putredine, omnem ſiquidem excrementitiā, & ſuperuacaneā humiditatē, quæ veluti mater eſt putrefactionis, conſumūt, corporaque vt minimè excrementoſa ſint, agūt vt probè tranſpirent, apertis videlicet meatib⁹. Curatio autem ſæpe, vt 2. Aph. dixit Hipp. naturam, & rationem: & occaſiones morbi indicat: *Aph. 17.* liceat autē nobis dicit hic Gal. cōprehendere ſub curationis nomine, & cuſtodiam, ſeu, vt iuniores appellant, præſeruationem. Qua in parte, vt verba Gal. rectè teneatis, eſt animaduertēdum, quòd ſi exquiſita acribologia ſit expectāda, curatio propriè morbo attribuitur: morbus enim propriè curari dicitur: præſeruatio verò, ſeu tutela debetur ipſi cauſæ: cum enim a futuro malo quempiā defendere volumus: atque illi cauere, cauſis obſiſtimus, qui enim inuadat morbus, ſi omnes eius cauſæ ſint remotæ? aliquando tamen cōfundimus nomina, & curationis appellatione etiam cuſtodiam, vel præſeruationem complectimur, neque id præter rei ipſius naturam. Nam ſi rectè rem perpendere velimus, eiuſdem omnino rationis, & naturæ eſt curatio, & tutela ſanitatis, vel præſeruatio, quia, vt rectè ſentit Hipp. medicina eſt additio, & detractio: neque enim aliud eſt medici munus, niſi vt exceſſibus occurat, detrahendo quantum excedit, vt ad mediocritatem, in qua ſanitas conſiſtit, deducat: defectibus autem, quantum deeſt, addat: atque hoc fit tam dum ipſe tuetur ſanitatem, quam dum morbos curat: niſi quòd hæc inter illas duas partes intercedit differentia, quòd, vt ipſe alibi docet, hoc eſt in li. primo de tuen. ſani. & in lib. an tuendæ ſanitatis ratio ad medicum, vel ad gymnaſten potius pertineat, curatrix medicinæ pars verſatur circa errores, vel lapſus inſignes corrigendos, addendo, vel detrahendo, à quibus iā fit manifeſta læſio: quæ verò ſanitatem tuetur, circa exiguos verſatur, ex quibus nondū manifeſta fit adhuc actionum læſio. ſecundum ergo hanc rationem, vtraque poteſt cōmuni curationis nomine contineri. Sed ſubtilis hæc nominum, & exquiſita perpenſio in præſentia non plurimū refert: quocunque enim dicamus, ſatis habemus id quod propoſito noſtro inſeruire poteſt nimirū, quòd plurimum facit corporis aptitudo, & præparatio ad hoc, vt non æqualiter & eodem modo omnes afficiantur in peſtilentiis. Nā ſi & caruerit corpus excremētoſis humoribus, & ea alia parte, quātum fieri poteſt, & remediis, & ea victus ratione, vtatur, quæ oppoſita ſit ſecundum naturam huiuſmodi cauſis, quantūlibet validæ, & potentes hæ fuerint: aut nihil, aut parum illi poterunt officere: contrà verò ſi ſe & medicus, & ægrotus geſſerit, aut interficient, aut malè tractabunt, & hæc quantum ad huiuſce capitis explanationem dicta ſufficiant.

Non omnem febrem ex putredine oriri.

Cap. V.

SED *quoniam de febribus peſtilentibus facta eſt mentio, quæ omnes a putredine ortum habent*, &c. Febrium peſtilentiū mentio facta eſt, non quia proprius eſſet hic locus tractationis earum, ſed vt oſtenderet, quomodo aeris qualitas poſſit eſſe cauſa accendendi febres: atque in hoc vſus eſt tanquam exemplo febre peſtilēti, ſicut ab eius curatione & argumentum deprompſit, quò & probaret, quod propoſuerat, & cauillis eorum, reſponderet, qui negabant illas eſſe cauſas febrium: quamuis nec illa per ſe ad præſens negotiū attinerēt, ſed rei quadam affinitate, & conſequutione ad hoc deductus eſt. Mētio autem facta iſtius febris: quæ omnino ferè, & ſemper originē habet a putredine, reuocauit in memoriam aliuam antiquorum medicorum errorem, & opinionem, quæ, ſi vera eſſet, deſtrueret fundamenta iacta ſuperius, vel omnia, vel ſaltem præcipua: nempe quòd tria ſunt prima genera febriū, videlicet hectica, ephemera, & putrida. Iſti enim duas priores deſtruunt, & tamē tertiam admittūt. quæ à putredine ſuū habent ortū: ita vt illis omnis febris putrida ſit, non ergo erunt hectica, vel ephemera. Decretum autē hoc non meretur, vt ſiccis pedib. prætergrediamur: habēt enim fautores magni nominis, & viros ſanè illuſtres, mediceque artis peritiſſimos. Nā & Athenæus medicus, non ille ſophiſta, quorum monumenta extant, ſed ille Attalæus cuius ſæpe Galē. meminit, ac quicunque fuere illius ſectatores hanc ſententiā amplexi ſunt. Quamuis autē, ait ipſe, tales fuerint, equidem illis nō poſſum aſſentire: vt enim alias prætereā, ſaltem ephemeræ excipiendæ erant. nam in his nihil video, cur ex putredine eas habere originem profiteri debeamus, cum ſæpe oriantur ſine vlla putredinis occaſione, ſine vllóque putredinis ſigno. Neque enim video, cur ea extremo & immodico calore ſolis, & aeris non poſſit adeò calefieri corpus citra vllā etiam ex eo calore concitatam putredinem, donec per partium ſucceſſionem ſit calor cordi impertitus. Vnde ſpiritus, qui præ omnibus inflāmari apti ſunt, inflammentur, & ſubinde accendatur febris. In ira quoque, cùm feruor ſanguinis fiat circa cor, non video, quin ea ratione non poſſit calor concitari, & accendi ſpiritus, eodémque etiam modo ab aliis cauſis iam expoſitis, quas procatarcticas appellari dixim⁹, ſicuti exercitatio, cùm immodica eſt: item & cutis præter naturam conſtipata in iis, in quibus multus, fuliginoſus, & acris vapor generatur, & dum corpus perſpirabile eſt, per cutis tenues meatus excernitur: illo enim detento citra vllum putredinis indicium concaleſcit corpus: immò,

mò,quod maius eſt,aliquãdo ex putrefactione febris A
primam habet occaſionem,& tamen neque febris ea
a putrefactione ita fit, vt putrida ſit appellanda: quia
nõ accenditur proximè cor à putrida aliqua fuligine,
quæ ipſum petat:hoc enim pacto febres putridæ,quæ
propriè putridæ dicuntur, habent ſuam proximam
origioem. Quod & ſi alicui præter ratiouem,& para-
doxum hoc videatur,veriſſimũ tameo deiude, re per-
cepta,illi videbitur. Hoc autem vt faciliùs intelliga-
tur,aduertendũ eſt,quòd hoc,quod diximus, maximè
in inflammationibus cõtingere ſolet:nempè vt in eis
fiat putrefactio,quæ febrem tandem accendat, & ta-
men febris, quæ accenditur, aliquando putrida,ali-
quãdo verò minimè putrida ſit,ſed potius attineat ad
genus febrium ephemerarum,quæ tantùm ex calefa-
ctis,nõ autẽ putreſcẽtibus ſpiritibus gignitur. Febris
B enim poteſt fieri ab ea putredine bifariã. Nam aut fit
per ſolam tranſmutationem partium vſque ad cor,ſi-
ne vlla putridæ alicuius materiæ participatione:ſicut
enim fit in exercitatione vbi articuli, & partes illæ,
quæ articulos mouent,ex multo motu primum cale-
fiunt,& ab his alię vicinæ,& ſic ſubinde quò vſque ſit
ad cor peruentũ,in quo initia febris oriuntur: eodem
quoque modo cùm cõculcatur,& impingitur ſanguis
in inflammatione,ac à perſpiratione deſtituitur a ca-
lore immodico,& præter naturã corruptus putreſcit,
& quaſi in flammeum quendam calorem vertitur, ex
quo primæ partes,quæ vicinæ,& contineotes ſunt,in-
flammantes calidiores fiunt,ita vt & ipſe deinde alias
calefacere poſſint,& ſic ſubinde:neque tamen neceſſe
eſt,vt vapor aliquis ab inflammatione elatus ad cor fe C
ratur:præcipuè verò ſi inflãmatio apprehenderit loca
externa,quæ cutanea ſunt,& remota a corde', atque à
ramis maioribus venarũ,vel arteriarum. Hæc itaque
febris initium haber à putredine,neque tamen putri-
da eſt,ſed ephemera,ſicut & illa,quę ex ira,vel labore,
vel æſtu excitatur,ſimilis ſiquidem eſt huius, & illius
generatio. Alio verò modo inflammationem febris
ſequitur:quia ea eſt in aliquo interno viſcere,aut pro-
pè vaſa aliqua magna,per quæ ſit facilis aditus ad cor:
ab illa itaq; poteſt excretus putridus, & fuliginoſus
vapor efferri ad cor,& is modus erit modus febris ve-
ræ putridæ.Nam alioqui omnes putridæ febres, præ-
ter peſtilentes veras,in quibus iocipit putredo in hu-
moribus cordis,per hũc modũ fiunt. Ad hoc ergo re-
Aph. 55. ſpiciens Hippo. 4. Aph. protulit eam ſententiã, quòd D
omnes febres ex bubonibus malæ ſunt præter ephe-
meras:bubones autem inflammationes ſunt partium
adenoſarum,hoc eſt glandularum, ſicuti quãdo in in-
guinibus,aut ſub alis,aut poſt aures gignitur inflam-
matio. Calor ergo primùm oritur ex conſtipatione,
& putrefactione humorum in ea cõtentorum, nõ au-
tem vt Eraſiſtratus putauit,qui credidit nou hoc mo-
do fieri inflammationem,ſicut voluêre Gal.& Hippo.
ſed quòd cùm ſanguis extra arterias ſpiritus vi impel-
litur,ac in exitu cõculcetur,fiat phlegmone. Ex ea er-
go putri materia nequit ad cor peruenire fuligo, in
locis externis excitata putredine: peruenit autẽ, quã- E
do in internis viſceribus aut in locis,quæ permulta,&
ampliora vaſa cum corde connexa ſunt,excitatur. Et
proinde quando accẽditur febris ex bubone,quæ pu-
trida ſit,neceſſe eſt,vt ea mala ſit,& prauæ naturę:quia
neceſſe eſt,vt bubo foueatur ab inflãmatione aliqua
alicuius viſceris,aut ab abſceſſu,aut a putrido vlcere,
aut tandem ab aliquo prauo cuiuſpiam viſceris affe-
ctu.Vnde etiam videmus, ꝙ bubo putreſcens febrem
quidem affert,quantũ quidem ad ipſum pertinet,quæ
non excedit limites ephemeræ febris, per vnum vi-

A delicet diem,raróque ad tertium peruenit,quia ephe-
mera febris per ſe quidem non excedit diei ſpatium:
vnde & nomen habuit. Spiritus enim præ tenuitate
nõ poſſunt calorem diutius retinere, niſi interdum in
plures aliquãdo dies protrahatur:quia adhuc perma-
net cauſa,ex qua fuit genita:ſicut eſt interdũ cutis cõ-
ſtipatio. Quãuis autem in bubone poſſit putridus hu-
mor interdum contioeri,antequam effluat,vehemens
tameo ille calor nõ perdurat,niſi dum putreſcit: cùm
autem iam putruit,ſtatim ferè deferueſcit putrefacta
materia,euaporãte nimirum calido,& ideo febris ne-
quit ab eo fota ampliùs prorogari. Et in hoc differt
inflammatio in his externis partibus remotis,& a cor-
de,& a maioribus vaſis:quòd cùm ad vigorem perue-
nerit,deſinit fluxio,neque aliquid amplius ad eũ lo-
cũ fluit,vel,ſi aliquid fluit,id non eſt alicuius momen-
B ti. Vnde tota materia eo loco circumſcripta ſimul pu-
treſcit,nec aoplìùs aliunde fomentũ habet: hoc verò
dico ſecundum plurimum. Ideo in bubonibus, & in
aliis inflãmationibus externis nõ eſt cauſa, quæ febrẽ
foueat: in viſceribus autem internis,ad quæ plurimę,
& magnæ venæ,& arteriæ perueniunt,non fit putredo
vniuerſę ioateriæ ſimul,quia nec ſimul defertur, ſed
cõtinetur,niſi ſiſtatur fluxio: Vnde quod fluxit hodie,
cras putreſcit:interim autem dum hoc putreſcit, alia
materia defluit,quę vbi ad locũ peruenit,putredinem
à priori contrahit,quod enim à putrido tangitur pu-
treſcit. Vnde cùm illa iã putruit,& deferueſcit,alia in-
flammatur,atque ita interdũ per aliquot dies febris
protrahitur,vt per hanc rationẽ aliquando & periodi
C io his febribus poſſint obſeruari: quæ quidẽ non ſunt
ephemeræ, ſicut oeque ratione temporis, quo affli-
gũt,neque ratione modi,quo accendunt & durant,iis
ſimiles ſunt,ſed ad genus putridarum pertinent. Gal.
verò,vt res hæc fiat clarior,exẽplo ſenſibus expoſito,
hanc differentiã oſtendit,ſi enim ait ipſe,ſit aut lapis,
aut ferrum aliquod expoſitũ,aut igni,aut ſoli,aut, ad-
damus nos,alicui rei putreſcenti, & ideo etiã calidæ,
calefiet quidem,& interdum,adeò,vt deinde quãtum-
libet occidat ſol,aut ignis extinguatur,aut refrigeſcat
putredo,tamen calorem aliquo tempore ſeruet, mox
tamen ſpõte refrigeſcat. Et hic eſt modus,quo accen-
ditur ephemera. Sed in putridis rebus nõ ita ſe res ha-
bet. In ſterquiliniis enim vbi multa eſt materia apta
ad putredinẽ,ea nõ ſimul vniuerſa putreſcit, ſed pars
D vna incipir putreſcere,ac per diem putreſcit: altera
autem die ſerpit putredu ad aliam prior verò,vbi pu-
truit,refrigeratur,vt diximus:ſed hæc ſecũda ſeruet:
die autem tertia ad aliã putrefactio tranſit, & ſic ſub-
inde fit,donec præſens affuerit materia ad putredinẽ
apta. Per hũc modum fiunt febres putridæ, & in lon-
gius tempus protrahuntur,& hac etiam ratione fiunt
in illis periodi. Niſi quòd exẽplum hoc videtur ſimi-
le eſſe potius amphimerinis,hoc eſt,quotidianis: per
imaginationem tamẽ poſſumus & illud aſſimilare ter-
tianis,& quartanis,ſi imaginemur,non fieri quotidie,
ſed alternis diebus has mutationes, vel per alias pe-
riodorum formas. Sed de his plenius in ſecundo libro
E erit agendum. Vnum autem in hoc capite relinqui-
tur dubium diſſoluendum,quo ſoluto ad aliud poſtea
caput explanandum progrediemur. Dubium verò ex
verbis Gal. habet originẽ:quia dũ ſe opinioni Athe-
nęi opponit,ait cùm illo quidem ſe cõſentire ex par-
te,ex parte autem diſſentire;conſentire quidem,qua-
tenus ad alias febres pertinet:diſſentire verò, quate-
nus ad ephemeras:quoniã eas cenſet ex eo ordine exi
mendas eſſe,vtpotè quas nunquam conceſſurus ſit in-
ter putridas eſſe collocãdas. Ex quibus verbis videtur

ill

illi concedere hecticas febres à putredine habere ortum. quod tamen, & falſum eſt, & ſuis decretis aduerſarium, vt ſuperioribus capitibus didicimus. Reſpondeo, quòd per hęc verba Gal. noluit fateri hecticas febres eſſe putridas: nam apertè ſuperius hecticarũ genus à putridis ſecreuit: ſed ſatis illi fuit ad deſtruendam illam generalem Athenæi & ſequacium ſententiam, oſtendiſſe ephemeras in putredinẽ non eſſe referẽdas. Deprompſit autem argumentum potius ab ephemeris, quàm ab hecticis: quia fundamentũ, quod illi erat vſui futurum, erat apertius in ephemeris, quàm in hecticis: quandoquidem hecticæ plerunque ſolẽt ſequi febres putridas, vt ſuo loco dicemus: ephemeræ verò vel nunquam, vel tardò: immò quaſi ſemper ex ſe incipiunt, vt nulla poſſit eſſe ſuſpicio præcedentis putredinis. Mihi quidẽ omnino probatur hæc reſpõſio. Poſſemus tamen forſitan etiã reſpondere, quod omnis quidem ephemera poteſt eſſe abſq; vlla in corde putredine, non omnis autẽ hectica, quia hectica, peſtilens, vt ſuo loco declarabimus, ortum habet ab aliqua putredine in corde, ſine qua nequit accendi. Hic etiam poſſet excitari quęſtio, an febris omnis peſtilẽs à putredine ortũ habeat, ſicut in principe iſtius capitis parte pronuntiaſſe in vniuerſum videtur Gal. ratio verò hoc inquirendi, & de hoc dubitandi, inde poteſt oriri, quòd 3. de præſag. ex pulſu aſſerere viſus eſt. aliquã eſſe febrem peſtilentem hecticam: vt autem ſuperius diximus diuerſum genus hoc eſt à febrib' illis, quæ ex putredine ſuum habent eſſe. Quia tamen res hæc longam diſquiſitionem poſtularet, & cognitionem multorum, quæ explananda ſunt, vbi de putridis febribus, & hecticis ſermo habebitur: ideò ipſam in eũ locum differemus, vt paucioribus ac breuioribus rem hanc poſſimus abſoluere: Accedam' iã ergo ad caput ſextũ.

Similem eſſe Putredinem Tumorum & vaſorum ac quibus notis pus optimum, & vrina optima deprehendatur.

Cap. VI.

Hvmorvm *autem putredo, quæ in vaſis fit, ſimilis eſt ei, quæ in inflammationibus, atque abſceſſibus accidit,* &c. Febrem ab inflammationibus accenſam, qualiſcunque illa ſit, ſiue ephemera, ſiue putrida, ratione putredinis effici dixit Gal. Quãuis poſtea duplex ſit accedendi modus. Alter quidem per ſimplicẽ tranſmutationem ad calidũ earum partium, quæ mediæ ſunt inter inflammationẽ, & cor, ſine participatione vllius vaporis putridi. Alter verò, per cõmunicationem fuliginis putridæ, quæ per venas, & arterias, vel tenuẽs etiã meatus ad cor tendit: quemadmodum etiam fit in febribus, quæ abſolutè putridæ ſunt citra aliquã inflãmationem, ex materia nempè non infarcta in aliqua parte. ſed in vaſis putreſcẽte, vt in cõtinẽtibus, vel extra vaſa, vt in intermittẽtibus. Magna eſt ergo harum ſimilitudo putredinum, & quę in inflammatione fit, & quæ in vaſis, vt nuper diximus. Hoc ergo in præſenti capite exponẽdũ proponit, ductus potius rerũ quadam cognitione, quam quod propriè ad hunc locum res hæc pertineat. Potius enim libro ſecundo, vbi de putridis febribus ſermo erit habẽdus, hæc fuiſſent accommodanda. Vbi eſt aduertendum, quòd tam in inflammationibus, quàm in vaſis, vel etiã extra, materia, quæ putreſcit, ideo putreſcit, quia perſpiratione priuata eſt, per quam continua quaſi flabellatione intra terminos naturæ & temperaturæ ſuæ cõtinetur calor natiuus: in inflammationibus tamẽ id euenit ob conculcationem, & conſtipationem: in vaſis verò, ob obſtructionem, tùm meatuum, tùm verò oſculorum ipſorum vaſorum, vt ſuperius expoſuimus. Vnde ſicut ſimilem habent cauſam, ita ſimilem etiam habẽt rationem putredinis, quatenus ad ipſam putrefactionis rationem pertinet: nã de diuerſitate, quæ poteſt ratione diuerſitatis materiæ oriri, quæ putredini expoſita eſt, in præſentia non loquimur. Hoc autem poteſt facile cognoſci argumẽto à ſigno, vel à poſteriori, vt iuniores loquũtur, deducto: nẽpe quòd modus putrefactionis idem, vel ſimilis ſit in febribus intermittentibus extra vaſa, & in cõtinentibus in vaſis cum ea, quæ fit in inflammatione, ſiquidem putrefactio tandem, niſi diſcutiatur, terminatur ad pus: vnde ex ipſo pure modum, & qualitatẽ putredinis iudicamus. & quomodo calor naturalis ſe habeat, quomodo etiã calor putrefaciens, vel externus: in vaſorum autem putredine, ex ipſa hypoſtaſi, vel ſedimento. Vnde quæ in vrina, eadem etiam in pure obſeruãtur, nimirũ color, ſubſtantia, æqualitas, & odor, eaſdémque conditiones oportet eſſe in pure exactè bono, quæ ſunt in hypoſtaſi, quæ omnino à medicis laudatur. Primũ albus color: alba enim hypoſtaſis quantũ ad colorem laudatur: album itidẽ & pus, æqualis hypoſtaſis: æquale quoque pus: lenis hypoſtaſis: lene quoque pus, quòd nõ fœteat hypoſtaſis: quòd & pus odore fędo careat. Cùm enim hæc ita ſe habuerint, exquiſita cõcoctio facta eſt, quoad fieri poteſt, incremẽtitia materia, quæ nõ eſt ampliùs apta ad alendũ corpus, vel particulas noſtri corporis. Duplex enim fit in vaſis cõcoctio, vt Gal. docet 2. de ratione victus, & 2. lib com. in 1. Epid. Altera eorum humorum, qui alendo ſunt corpori, & hæc terminatur ad alimoniã partiũ: illos enim parat, vt facilè vertantur in ſubſtantiam particularem, quæ concoquũt. Altera verò excrementorum, quæ cum non poſſit natura omnino ſuperare, & in rem vtilem, ac alimẽtum conuertere, parat ad facilem expulſionẽ: & quò magis poteſt, ad qualitatem corpori cõmodam & naturalem perducere nititur: optimè verò perduxit, cum album, lene, & æquale eſt pus, & minimè fœtens: ſignum enim eſt, quòd calor naturalis lõgo interuallo fuit externo fortior, & materiam illam optimè cõfecit. Vt autem, qui nouitij ſunt, probè hæc intelligant, aduertendum eſt, quòd cõcoctio tam excrementitię materiæ, quam alimẽtitiæ fit à natura, vel calore natiuo earum particularum, quæ concoquendam materiam continent. Hoc autẽ cõmune eſt omni naturali agenti, vt in philoſophia docemur, niti ſibi eã rem aſſimilare, in quam agit. Vnde Gal. propterea chylum in ventriculo per eius cõcoctionem genitum ait ſimilem eſſe ipſi ventriculo, ſanguinem verò iecinori: ſolidæ etiam partes cõcoquendo humores, vel vt alantur, aut alia de cauſa, in album colorem tranſmutant: quia ille eſt earum natiuus color vt apparet in venis, arterijs cordis, ligamentis, oſſibus, & carnibus etiam: nam & ſi rubicũdæ illę videantur, id eſt propter ſanguinem, quem continent: vnde gallinarũ carnes, & vitulorũ, cum lauãtur, & nullo ſunt ſanguine infectę, cãdidę ſunt. Cùm ergo ita ſit, cum concoquunt quocunque cõcoquant, ſemper nituntur omni ope aſſimilare ſibi, quantùm fieri poteſt, id, in quod agunt, & quò magis aſſimilant, eò vires maiores habent, & indicant earum calorẽ naturalẽ fortiorẽ eſſe, & magis externo præualere. Vnde probam concoctionem ſequitur albus color eorum, quæ cõcocta ſunt. Lenitas verò hic ea intelligẽda, quæ aſperitati aduerſaria eſt, & ſicut aſperitas partiũ inæqualitatẽ habet, vel in ſitu, vel in modo ſubſtantiæ, in ſitu, ſi vna alteri ſupreminear, in modo ſubſtantiæ, ſi vna ſit craſſior, altera tenuior, ſi vna ſit mollior, altera durior:

Sect. 27.

Com. 44.
Com. 44.

dutior: ita leuitas proprium ſimilem, & æqualē vndique rationem compræhendit, quæ ſi ſit vel in pure, vel in hypoſtaſi, ſignum eſt, quod æqualiter partes omnes ſuperatę fuere a calore innato particularū, nec altera fuit altera pertinacior, & magis rebellis: quæ eſt conditio ſecunda probæ concoctionis. Tertiò verò, quòd ſemper eodem modo ſe habeat, & non hodie bona ſit, & cras mala: vbi enim eſt hæc inæqualitas, ſignificat aut varias eſſe affectiones: ita vt aliquando bona concoctio fiat, & tunc bona appareat hypoſtaſis: aliquando mala, & tunc mala excernatur vrina: aut variam eſſe eorum humorū, qui concoquendi ſunt, naturam, & cōditionem: vt 3. lib. com. in primo Epid. docet Gal. Cum autem fœtida ſunt in animantibus excrementa, ex mala putredine

Com. 23. fœtorem habent. Vnde indicant non ita ſuperiorem eſſe innatum calorem, quin & externus ſuum locum non habeat. Quantò ergo valentior, & vigoroſior eſt vis caloris natiui, eò exquiſitior fit concoctio: quantò autē ille imbecillior eſt, tantò augetur magis ratio caloris, qui præter naturę rationem in corpore eſt: vnde etiam concoctio ab optima degenerat ſecundum aliquam iſtarum triū, vel quatuor conditionum. Et quia perfectiſſimum vnum tātùm eſt, ſicuti centrum in circulo vnum eſt: receſſus autem multiplex, & varius, etiā ferè abſque numero, ſicuti recedentes à centro lineæ innumeræ eſſe poſſunt: ideò verius, & ferè qui aliquò definito numero cōprehendi non poſſit, in calore, in leuitate, in æqualitate, in odore, & aliquando in aliquibus horum, aliquando in omnibus, aliquando in pluribus, eſt defectus ab optimo. Vnde quò magis ab optimo in aliquo horū deficit, & quò in pluribus, eò erit deterior, præterquam in leuitate: in bonis enim leuitas optima, vt declarauit Gal. 2. Prog. in malis peſſima eſt:

Com. 21. quia ſicut in bonis exquiſitum ſignificat dominium caloris natiui: ita in malis exactum dominium calori extranei. Hoc eſt ergo, quod exponit Gal. in præſenti capite. Sed antequam ad ſeptimum trāſeamus, aliqua ſunt exponēda hîc de hypoſtaſi, & vrina, poſtquam hîc incidit eius mentio, & noſtri expoſitores latini multa hîc fabulantur. Nos tamen non perſequamur tot nugas: ſed tantùm rei iſtius reſolutionem, & momentum, ex quo eorum omnes cauillationes facilè percipietis. Conſiderandum itaque eſt, quòd vrina eſt aquoſitas, ſeu ſeroſa pars maſſæ, vt aiunt, humorum, quę eandem ferè in ſanguine rationem habet, quàm ſerum in lacte: attrahitur autem poſtquam è iecore ſanguis in venas digeritur, à venis dictis emulgentibus, & in veſicam ſecernitur: vnde eſt excrementum ſecundæ concoctionis, quæ in iecinore fit, vt memini me alibi declaraſſe: ſed nec ſolius iſtius concoctionis excrementa continent vrinæ, ſed etiā tertiæ, quæ fit in venis, & eius, quæ fit in ſolidis particulis. Niſi quòd primum, & per ſe eſt inditium concoctionis, quæ fit in iecinore, & venis: ſecundo verò quatenus ad omnes ferè particulas venæ perueniunt, à quibus ſicut alimentum exugunt, ita etiā aliqua excrementa per eas expellunt. Vnde per vrinam. 2. lib. com. in 1. Epid. & in arte med. dixit Gal. totius corporis excrementa vacuari. Aquoſa verò ſubſtātia magis qualis ſit ſan-

Com. 4. guis, & humores, vt 2. Prorit. ait Gal. indicat. Nam calor, & ſubſtantia, quæ in vrinis ſunt, nobis ſigna præſtant, quibus facile cognoſcere poſſimus, quo-

Com. 4. modo illi ſe habeant: cùm enim ſanguinis & aliorum humorum ſerum, vel ichor ipſis permiſceatur, quale fuerit ſerum, quod commiſcetur, talis efficietur vrina. Hypoſtaſis verò potius ad tertiam concoctionem attinet: vnde ab ea maximè ſigna petimus, quomodo ſe habeant facultates eorum particularum in concoquendo, & adminiſtrando ſanguine, & quam validæ aut infirmæ ſunt. Nam ſi robuſta fuerit vis alteratrix, quæ in ſanguinem commutat ſuccum à ventriculo per venas attractum, ſanguis quoque optimus generabitur ex ea natura, quam ad eius generationem aptam inuenerit: ſi quid autem ineptum in ea fuerit, id etiam concoquēdo reddit ſimile, quārum poteſt, illis particulis, quarum vt fit hæc concoctio. Album igitur, & leue illum erit ſi exquiſitè ex omni parte, & æqualiter tranſmutauerit. Vbi videtis, quod iuxta Gal. decreta primo Prog. quòd Com. vlt. ſubſidet in vrina album: & leue, eſt excrementoſa ea pars, quæ in ſanguinis generatione (loquor de ſanguine, qui omnes humores complectitur) non potuit exactam formam, & rationem ſanguinis conſequi. Vnde vrinæ præcipuè in febribus inſpiciendæ ſunt, & in illis præterea morbis, qui cum febre ſunt, vt 1. & 3. de criſ. tradidit Gal. in aliarum autem par- Cap. 8. tium affectibus inditiū ab vrinis paruam admodum Cap. 3. vim habet, præterquàm in affectionibus veſicæ, & renum. Nam à venis profluit vrina: vt enim 4. de ſan. tuen. ait, eſt ſerum eorum, quę in vaſis continentur: ſicuti ſudor eſt ſerum eorum, quæ in toto corpore: exugitur autem, & colatur, vt 4. Aph. idem te- Com. 69. ſtatur, in renibus, ac colligitur in veſica: atque ideò poteſt iſtorum omnium aliquod inditium cōtinere. Sed quantum ad præſentem locum pertinere poteſt, hæc mihi videntur in præſentis ſatis eſſe. At aliud itaque caput ſermonem conuertamus.

Quibus notis ephemera cæteris febribus diſtinguantur.

CAP. VII.

EAS *autem quæ in putredine humorum febres accenduntur*, &c. Tandem ad primum, & præcipuum propoſitum redit, & eò, vnde digreſſus erat: quamuis neque inutilis fuerit digreſſio, immò ferè neceſſaria. Nam videtur naturæ propemodum ordo, vt iaciamus primò, & firmemus fundamenta, quibus tractatio noſtra innititur: deinde illis, quæ reliqua ſunt, ſuperædificemus. Quoniam autem non deerant, qui ea fundamenta, iam iacta quęrere conabantur, ſicut illi, qui manifeſtas cauſas habere vim accedendi febres negabant, ac etiam modum, per quem febres concitant. Alij verò, & ſi id non negarent, eò tamen deuenerant, vt vnum tantum genus febrium concederent. Ideò prius fuit opus refellere horum omnium opiniones, & cauillationibus, quibus vtebantur, reſpondere. vt poſtea quam apertè conſtitutum eſſet, quòd & ab illis cauſis febris accendatur, & quòd tria ſint ſumma genera febrium: mox agere poſſemus, quomodo ea diſcernantur, & dignoſcantur: ac quibus notis. Vnde ſtatim ab initio iſtius capitis tanquam dicendorum fundamentum accipit, febres ex humorum putredine accēſas alias eſſe ab ephemeris, ac omnino diuerſas, vt mox quibus ſignis, & qua ratione diſcernendæ, & diſtinguendæ ſint, aperiat. Sed quia non defuere, qui putarent eas à medico nulla ratione diſcerni poſſe, neque vlla haberi ſigna, quæ certam illius rei fidem nobis præſtare poſſint. Hi autem illi fuere, quos diatritarios appellauit Gal. qui exiſtimabant, nos non poſſe exquiſitam rationem febris tenere: niſi tempus expectauerimus alterius acceſſionis, nimirum niſi tertius dies trāſijſſe viſa fuerit: & ideò diatriarios, hoc eſt per tertium diem febres obſeruantes nominauit: de his autem eſt frequens

mentio apud ipſum Galen. in his enim fuere methodici ferè omnes, qui Theſſalum ſecuti ſunt. Diatriti enim primus author vt 4. Meth. & 2. de criſ. cap. 4. cap. 5. tradit idem Galen. fuit Theſſalus. Ideò & hunc errorem reijcit, & inquit, non ſolum earum diſcretio poſſibilis eſt, verum & facilis, quicquid illi dicant. Et quia nihil eſt, quod magis proteruos, & peruicaces homines vincat, aliósque exactius doceat quàm experientia, quæ vera eſt rerum magiſtra: idcircò ipſis experientiam exponit. Millies, dicit, hoc cognoſci poſſe oſtendimus, & facilè etiam re ipſa, & experientia: vtpotè qui ſtatim à prima acceſsione febris naturam nouerim, & cùm ea eſſet vera ephemera, non expectata alia acceſſione, priore B deſiuēte, iuſſi, vt lauaretur, & cibum aſſumeret ac mox ſequenti die rediret ad propria munia: nec me mea fefellit opinio. Sed tandem his omnibus relictis redeamus ad primum inſtitutum, & ſigna exponamus, quæ obſeruantes poſſimus has febres cognoſcere. Verùm antequàm vlterius progrediamur, aduertendum eſt, quod plerunque ſigna, quæ accipiuntur ad dignoſcendos affectus, ab ipſis ſymptomatibus, vel vt philoſophi loquuntur, ab ipſis accidentibus petuntur. Quòd ſi & ab ijs, quæ pertinent ad ſubſtantiam, & eſſentiam rei, quæ ſubſtantialiter inhærentia appellat ipſe in 1. libr. artis medicinalis, petantur ſigna: vt tamen rationem ſigno- C rum ſubeant, modum habent accidentium: ideò enim tanquam ſigna accipiuntur, quod ſenſibus ſunt manifeſtiora. Ita & cauſæ quandoque ſigna nobis ſunt: ſed catenus non habent rationem cauſæ. Accidentia autem quò magis propria ſunt ipſi rei, eo certiora ſigna ſunt: propria autem ſoli, & ſi non omni, aut omni, & ſi non ſoli, aut omni & ſoli inſunt: & hoc maximè proprium eſt, & quod certiſſimam fidem facit. Et hæc ea ſigna ſunt, quæ propriè, & verè ſunt pathognomica, & quæ vim maximam habent. Vnde Gal. vt exquiſitam eorum doctrinam exponat, non modò ſigna deſcribit, verùm, & eorum vim in ſignificando inſinuat, dum D eorum naturam reſpectu rei ſignificatæ declarat. Primum ergo ſignum, & quod omni quidem ephemeræ conuenit, eſt, quòd cognoſci poteſt per relationem ad cauſam, à qua febris eſt accenſa: quia ſemper eam præceſsit cauſa aliqua ex illis, quæ manifeſtæ ſunt, & externæ, quæque procatarcticæ eo tempore ſolebant appellari: ſicut ſunt, aut æſtus, aut frigus cutim condenſans, aut balnea aſtringētia, aut labor, aut ira, aut mæror: aut alia id genus, quorum ſuperius eſt facta mentio: quæ quidē cauſa adhuc recens ſit: quia ſi hæc iam diu præceſſerit, non poteſt accendere ephemeram: quoniam deſinente cauſa, deſinit eius impreſsio: & ideò oportet, vt ſit accēſa, dum vis eius adhuc permanet. Hoc E autem non eſt vſque adeo proprium ephemeræ ſignum, vt poſſit certam eius cognitionem afferre, quia aliquando ex his procatarcticis cauſis, & alię febres aliorum quoque generum excitari poſſunt, vt hectica: quoties enim ex labore vidimus aliquos incidiſſe in hecticam febrem, alios ex mæſtitia, quoſdam ex ira: & ideò dixit Gal. quòd hoc non eſt adeò iſtius rei ſignum proprium, quin & aliis conueniat. Et forſitan ob id Auic. prima quarti. capit. de ſignis ephem. mutauit rationem, & modū loquendi, nempè vt ſignum proprius, & certius efficeret, & dixit, quòd de proprietatibus earum eſt, quòd ipſæ non fiunt à cauſis antecedentibus, cauſæ autem antecedentes ſunt cauſæ corporeæ, & internæ, vt ſunt hu-A mores. Neque tamen & hac ratione id efficiemus, vt ſit hoc ſignum illis omnino propriū. Nam & hectica ſæpe, vt diximus, non fit a cauſis antecedentibus, vt quæ fit ex ira, vel labore: vt id prętereā, quod poſſet afferre dubitationem, quòd inter ephemeras, vt videbimus, collocat Galen. febrem ſynocham citra putredinem, quæ à natura pendet corporea, & eſt ſanguis: quomodocunque ergo dixerimus, eædem ſunt difficultates. Vnde hoc quidem omnino, ſiue ſecundum Gal. ſiue ſecundum Auic. loquantur, eſt eatenus ſignum, quatenus omni febri ephemerę conuenit, non tamen illi ſoli. Mouent autem hic latini noſtri expoſitores dubitationem, quæ & Gal. B & Auic. communis eſt. Nam inter ephemeras ſuperiùs numerauit eas, quæ & bubones ſequuntur, & Lect. 18. obſtructiones: hæ vero humores, & cauſas antecedentes potius ſequuntur, quàm procatarcticas. Et reſpondent, quod duplex eſt ephemera, alia vera, alia non vera: non veræ ſunt, quæ ex bubonibus excitantur, & ex obſtructionibus, quæ ſunt ferè mediæ inter ephemeras, & humerales: & hæ ab antecedente cauſa excitari poſſunt. Mihi tamen non poteſt hæc reſponſio probari: aliena enim omnino videtur & à Gal. & ab Auic. decretis: cùm enim hæc ſit propria ratio, & eſſentialis ipſius ephemeræ, quod primum accendatur in ſpiritibus, & quod ha- C beat calorem mitem: quęcunque has habuerit conditiones, illa erit vera ephemera cenſenda: nam alia ſunt potius acceſſoria. Vera ergo erit ephemera, quæ, & à bubone, & quæ ab obſtructione habet ortum. Ad dubitationem autem dico, & primùm quantum ad eam, quæ à bubone pendet, quod, vt ait Galen. 4. Aph. duplex eſt bubo. Alius enim à cauſa Com. 55. procatarctica excitatur, & externa, vel manifeſta: & febris, quæ eū ſequitur, ephemera ſemper eſt, quantum ad ipſum attinet: Alius verò citra vllam procatarcticam cauſam excitatur: ſicut fit aliquando in febribus putridis, & hos bubones concomitatur febris putrida: nam fouētur ſemper ab aliqua inflam- D matione, aut praua viſceris alicuius affectione: & proinde alias omnes febres quæ bubonum comites ſunt, deteſtatus eſt Hippoc. præter ephemeras. Hac ergo ratione, & hanc ephemeram in cauſam procatarcticam referunt: quia illa præinceperit, & illam bubo, & ſubinde febris ſecuta eſt, quæ non cauſam antecedentem referri poteſt: quia ea cauſa humoralis, & putreſcens non petit cor. Vnde neque calor febrilis refert naturam illius cauſæ, ſed naturam materiæ, in qua accenſus eſt, hoc eſt ſpirituum. Itidem etiam dicerim de febre ephemera ab obſtructione, & conſtipatione cutis orta: nam licet hoc modo ephemera accēdatur, & licet etiam concurrat cauſa corporea, & humoralis (fit enim ob- Cap. 3. E ſtructio ea humoribus: attamē, ſicuti declarauit Gal. ſuperius, quamuis congerātur cruditates, & quamuis etiam plenum corpus ſit: nondum tamen febris excitatur: niſi aliqua occaſione præſtita digeratur, expendatúrque ea cruditas, & ea plenitudo in habitum totius corporis, & vſque ad oſcula tenuia venularum, & cutis, per quæ fit tranſpiratio, & difflatio: vel intrudatur in venas viſcerum: occaſiones autem ſunt cauſæ extrinſecæ, & procatarcticę appellatæ, ſicuti aut nimius aëris ambientis calor, aut exercitatio, aut ira, aut aliquid aliud eiuſmodi, quod corpus calefaciendo in cauſa eſt, vt materia illa liqueſcat, & attrahatur ad extremos meatus, quos replēdo obſtruit. Vnde ſemper, & in omnibus neceſſe eſt, vt præcedat aliqua ex his cauſis: quæ forſitan ob id ab

ant

antiquis nuncupatæ ſunt præincipientes,vel proca-
tarcticæ:& ideò magis accõmodatè etiã locutus eſt
Gal.quam Auic.qui dixit,quòd præcipuum ſignum
obſeruandũ in ephemeris cognoſcendis eſt , quòd
ex cauſis procatarcticis habuerint ortum. nã febris
ea , quam non præceſſerit aliqua ex his cauſis , eſſe
ephemera nequit: quamuis puſtea neque omnis ea,
quam eiuſmodi cauſa præcedit,neceſſariò,ſit ephe-
mera:quia quandoque &febres alterius generis oc-
caſionem ab his cauſis habant.Difficilius autem eſt
ſoluere dubitationem loquẽdo,vt locutus eſt Auic.
nam ex bubonibus , & ex obſtructionibus factæ fe-
bres videntur ortum habere ab antecedẽtibus cau-
ſis , vt paulò ante dicebamus. Sed & hoc eſt aduer-
tendum,quòd cauſæ procatarcticę,vt alibi Gal.do-
cet quantum ad earum naturam pertinet, ſolent fe-
bres ephemeras afferre: quòd ſi aliquando & putri-
dæ excitentur:id potius occaſionem habet à corpo-
ris aptitudine,& præparatione , quia aut vitioſis ſit
refertum humoribus,aut nimis repletum.Et hæc ſa
tis de primo ſigno.Accedamus ad ſecundum, quod
non ampliùs à cauſis,ſed potius ab effectu acceptũ,
ab excremẽtis videlicet,hoc eſt ab ipſa vrina. Nam
vt ſuperius declarauimus,vrina certius ſignum eſt in
affectibus iecoris,&venarũ,quàm in alio quoquam
affectu,præter renũ,& veſicę:ac maximã vim habet
in febrilibus affectibus:& ipſam maximè in eis ſpe-
ctandã ſicuti & polſum,primo artis ad Glau.vt vide
bitis dicit Gal.Hoc ergo ſignũ,quod maximè ephe
merarũ proprium eſt,ita vt &ſolis illis,ac omnibus
cõueniat,eſt ꝙ ſtatim etiam à principio morbi vri-
na cõcoctionem oſtendat,tã merito coloris , quàm
etiã hypoſtaſis. Ratio verò facilis reddi poteſt ex il
lis,quæ ſuperiùs fuere expoſita. Nã vrina quantum
ad colorem,& ſubſtantiam, naturam humorum in-
dicat in venis contentorum:hypoſtaſis verò conco-
ctionis modum in iecinore,& venis:cùm verò in e-
phemera , quantum ad ipſam ſpectat, nullum ſit in
humoribus vitium,neque ex ea vitietur concoctio:
ideò ſemper vrina laudabilis eſt,quantum ad natu-
ram ephemeræ pertinere poteſt : poteſt enim ali-
quando aliquid eſſe cum ephemera iunctum, quod
poſſit rationem certitudinis iſtius ſigni permutare,
vt paulò pòſt dicemus.In primo verò ad Glau. hoc
alijs verbis exprimit:ait enim,vrinas in his febribus
inſpici , quæ aut omnino his ſimiles ſint , quæ ſunt
ſecundum naturam , vel quæ à ſtatu naturali parum
degenerauerint , quod vel ob id dixit: quia ſicut in
omni febre fieri nequit , quin natiuus calor verta-
tur in igneum,ita etiam neque fieri poſſit,quin ali-
qua fiat mutatio in excrementis confectis vi illius
caloris : illa tamen exigua mutatio eſt in his febri-
bus : vel ob id etiam : quia in aliquibus iſtarum fe-
brium , vt inferiùs docebimus , ſit vrina aliquanto
magis rufa : ea tamen mutatio non eſt inſignis , &
multa. Tertium verò ſignum accipitur à pulſu:quod
& ipſum proprium,& inſeparabile eſt. omnibus e-
nim & ſolis conuenit,ſicut & prius.Duo autem no-
tantur in pulſu in iſta febre , quæ propria, & per ſe
illi conueniunt:vnum quando febris adeſt, alterum
verò, quando iam receſſit. Primùm , quòd dum fe-
bris adeſt: pulſus fit magnus,& velox:hoc autẽ naſ-
citur:quia creſcit refrigerij neceſſitas , & vires va-
lidæ ſunt:nam nulla febris minus aut grauat, aut diſ
ſoluit vires, quàm hæc. De frequentia verò diuerſa
eſt ratio eius: cum enim frequentia , & raritas arri-
neat ad quietem,quæ eſt inter duos contrarios mo-
tus,ex quibus conſtituitur pulſus : & duæ ſint quie-
tes:altera exterior,quæ diaſtolen ſequitur:alia inte-

A rior,quæ ſyſtolen:quantum ad exteriorem , minor
videtur eſſe frequentia, ſi conferamus cum alijs fe-
bribus aliorum generum: quia non ita breuis eſt ea
quies,ſicut in alijs : non autem ita minus frequens
eſt,quam in alijs , ſi ad internam quietem reſpicia-
mus:quia ita ea breuis eſt,ſicut in alijs hęc enim ſe-
quuntur diuerſam rationem neceſsitatis. Nam per
diaſtolen magis refrigerantur calefacta membra :
per ſyſtolen mundantur à fuliginoſo vapore. Vnde
non eſt minor in his febribus neceſsitas euentatio-
nis,vel refrigerationis,quàm in alijs:eſt tamen mi-
nor mundificationis:quia in hac non gignuntur tot
fuliginoſi vapores , ſicut in putridis: & ideò neque
ita properat natura ad conſtringendam arteriam,ſi-
B cut ad dilatandam. Æqualis præterea pulſus in hac
febre eſt : quædam tamen Gal. addidit ad hanc ſen-
tentiam 3.de pręſ.ex pulſu ferè neceſſaria:ait enim,
ꝙ hæc ſigna propria ſunt neceſſaria in omni ephe-
mera,quatenus ephemera eſt : quia ſæpe iunguntur
cũ ephemera aliqua,quæ ipſum ab hac ratione eua-
riare faciunt:ſunt enim ſæpè aliquæ cauſæ , quæ vel
præcedentes,vel præſentes puſſunt paruum , & im-
becillum pulſum reddere,ſicut fames,nimius labor,
& alia , quæ vires eneruant: item aliquis ventriculi
affectus,vt cordis morſus. Et quod de pulſu diximus
ſi de vrina etiam intelligatur, abſoluta erit etiã ſen-
tentia.Nam ſi aliqua in ea vt dixi , fiat mutatio , id
C referendum erit:aut in cauſam,vnde accenſa eſt,aut
in aliquem alium affectum cum ephemera coniun-
ctum.Hócque præterea habet pulſus febricitãtium
hac febre proprium,ac ab eo omnino inſeparabile,
quòd ſyſtole nullo modo celerior ſit,vel ſi aliqua il-
li ſit addita celeritas,illa adeò exigua eſt,vt nõ per-
cipiatur:cuius eadem eſt ratio , quam nuper retuli-
mus:quia celeritas ſyſtoles fit propter mũdificatio-
nis neceſſitatem,excretis nempè fuliginoſis vapori-
bus qui in hac febre, vel nulli vel exigui ſunt. Alte-
rum autem ſignum certum, & proprium eſt , quòd
poſtquam febris receſsit,obſeruari oportet:id verò
eſt,quòd deſinente acceſsione febris pulſus penitus
& ex toto ad ſtatum priorem reddit, & naturalem,
D nullum amplius ſeruans ſignum febris. In omnibus
enim alijs,licet intermittentes ſint,& per longa in-
terualla intermittant,nunquam tamen immonis pe-
nitus eſt ab aliqua mutatione : quæ poſsit medico
indicare aliquas reliquias febris , vel inæqualitatis Lect. 19.
ex febre.Hoc verò ſignũ refert primo ad Glau. Hęc
ergo ſigna ſunt,quibus tanquam certiſſimis, & tan-
quàm illis quæ maximè propria ſunt, hæ diſtinguũ-
tur ab alijs febribus,ait ibi Gal.quæ tũ à pulſu,tum
ab vrina deducuntur,& alterum referendum eſt ad
actiones lęſas:alterum verò ad excrementa mutata.
Huic verò ſuccedit etiã aliud ſignũ æquè proprium
his febribus , ſicuti & priora:quod ad caput ſigno-
rum pertinet, quæ accipi dicuntur à ſubſtantialiter
E inhærentibus : & cùm ſubſtantia febris conſiſtat in
calido præter naturam,qui quidẽ in diuerſis febri-
bus diuerſum modum,& diuerſam habet naturam.
ideò ſignum hoc , quod ductum eſt à modo caloris
à rei ſubſtantia duci dicunt medici. Modus autem
caloris proprius iſti febri eſt omniũ aliarum com-
paratione mitis, & ſuauis , quod quo modo intelli-
gendũ ſit,expoſui ſuperiùs:nempè,quòd non eſt ita
accipiendũ abſolutè,quòd ſit ſuauis.Nam ſi compa-
retur naturali caliditati , quæ in ſanis reperitur,ſua
uis minimè eſt:quoniam qualiſcunque ſit , omnino
ad igneam naturam accedit,& ideò non poteſt om-
nino expers eſſe alicuius moleſtiæ:ſed aliarũ febriũ
cõparatione,mitis,& ſuauis dicitur: quia non eã in-

ſignem acredinem, vel mordacitatem manui imprimit, quam aliæ febres. Præterea verò, & id tanquam ſignum ab hac febre inſeparabile refert, quàuis non illi, ita proprium ſit, quin etiā alicui alteri non conueniat: nimirū quod cùm incipit febris, calor æqualiter aſcēdit, neque aliquā oſtendit coarctationem, & ſtrangulationem, ſicut in multis alijs, quæ ex craſſa materia accēduntur: ex qua fit deinde incrementum caloris inæquale, vt, cum de putridis febribus loquemur, exponemus. In ephemeris autē æqualiter, & calor, & pulſus increſcunt vſq; ad conſiſtentiā: quia, vt dixi, nulla in his cauſa eſt, quæ impediat eorū aſcēſum. Verùm ait Gal. hæc quidē nō ſunt omnino his febribus propria, vt & in alijs nō reperiantur: vt enim inferiùs videbimus, & in exquiſitis tertianis præ humoris, in quo illæ accendūtur, tenuitate hæc eadem ferè reperiuntur: quia tamē hæc exactius, & manifeſtiùs inueniūtur in ephemeris, quàm in alijs: ideò neque etiā abſurdum putandum eſſet, ſi & hæc inter ſigna propria omnino reponātur, ſicut ꝙ calor in vigore, & conſiſtentia febris mitis videtur. Vnde quāuis hæc communia quidē cum alijs febribus habeat ephemera: in hoc tamen inter propria referri poſſunt, ꝙ neque adeò euidēter, neque adeò exquiſitè in alijs repetiūtur: ſicut in iſtis. Et in eodem ordine eſt & hoc poſtremum ſignū, quod ab inclinatione febris deſumitur: in hac enim inclinat febris cum ſudore, vel rore, vel humido quodā, & ſatis copioſo vapore bono, hoc eſt qui qualitate, & copia non ſit diſſimilis ijs, qui ſolet in ſanis apparere, vt viſus eſt expoſuiſſe Aui. in ſanis inquā poſt moderatum exercitiū. Quęrit autem hic Steph. vnde ortum habeant hi ſudores, vel roridi vapores, cùm febris hæc nullam habeat materiā præter ſpiritum, qui in rem ſenſibus conſpicuam diſſolui non poteſt: & ait quoſdā fuiſſe, qui dixerint, ſpiritum cum propè eſt, vt digeratur, & diſſoluatur, vbi ad extremam cutim deuenit, ab externo frigore denſatum in aqueam ſubſtantiam verti: vnde poſtea in modum ſudoris excernitur: ipſe verù hanc reſpōſionem damnat: ait enim, quòd ſi priùs tenuior non poterat per meatus exire, longè minus, cùm craſsior factus eſt, & in aquam verſus: Vnde ipſe ait, ꝙ, dum ſpiritus iam calefactus excernēdus eſt per extimam corporis partē, ibi in eius meatibus humorem aliquam naturalē, & bonum reperiens illum proprio impetu ſecum ducit. Sed & hoc animaduertendum, quòd quamuis ita dictum ſit, non oportet tamē, vt ſuprà modū eorum copia excedat: alioquin enim maiorem humorum copiam demonſtrarent, quàm par eſſet reperiri in integro, & ſano corpore: atque ait ipſe primo ad Glau. quòd hoc etiam ſolet his febribus cōtingere, quòd non ſunt multò meliores vrinæ in febris inclinatione, quàm antea in principio, ea ratione, quā paulò ante expoſuimus. Præterea verò quod, ſi qua præfuerant ex febre excitata ſymptomata: ſicut aut capitis dolor, aut alterius partis, ea omnia ſimul cū febre deliteſcūt, vt nullum ampliùs, aut veſtigium, aut reliquiæ febris remaneant. Præterea, & hoc habet hęc febris peculiare, quòd faciliùs, & leuiùs, meliúſque perfertur, & toleratur omnibus alijs: & hoc poſtremum ſit tibi, ait, tanquam ſigillum aliorū omniū. Calcem autē impoſiturus Gal. huic tractationi de ſignis ephemeræ febris cōcludit his verbis. Hæc quidem eſt communis dignotio generis febrium ephemerarum: nam poſtea de earum ſingulis ſpeciatim dicemus. Vbi conſiderandum eſt, ꝙ ephemerarum febrium differentiæ à cauſis procatarcticis, à quibus accēſæ fuerunt, accipiuntur: & quāuis vna ſit

A earum omniū ratio, & curatio, quatenus pertinet ad ipſam febrem: ratione tamē cauſæ, vnde ipſa excitatur ſit aliqua in ipſis differentia, tam quantū ad eius rationem, quàm etiam quantum ad curationē: quia ratione ipſius cauſæ cōiungitur, & alia affectio, quę & ipſa ſuam habet indicationē, ex qua redditur deinde non ſimplex curādi illius ratio, ſed compoſita, & mixta: & cum medicus nulli indicationi ratione inſeruire poſſit, niſi cognitionē prius habeat illius rei, à qua indicatio eſt accipienda: ideò medicus febres ephemeras partitur, tanquā in differentes ſpecies, vel differentias: quamuis non ſint hæ propriæ, & per ſe differentię, quæ ab iſtis cauſis accipiuntur, ſed ſint potius complicationes quædam aliarum affectionum, quæ cum ipſis febribus coniunguntur, B quæ, vt dixi, & ipſæ ſuam habent indicationem, propter quam oportet & methodū curationis ſæpe variare. Sed de hoc paulò pòſt planiùs loquemur, In præſentia ſatis eſt, ꝙ, & quæ ſit febris ephemera oportet cognoſcere, & quis eius modus, vel differentia. Hoc voluit declarare Gal. verbis illis recitatis, vbi ait, ꝙ hæc indicatio, quā hactenus expoſuimus, quæ per hæc ſigna habenda eſt, nobis aperit communem rationē, qua cognoſcere poſſumus, quòd febris illa ſit ephemera: ſed quoniā hoc nō eſt ſatis: quia quamuis quantum ad ipſam attinet, ſit vnus, & ſimplex curandi modus: cauſæ tamen ipſæ dum pręſentes adhuc ſunt, aliquam priuatam habent in- C dicationem: aliquæ enim cum febre adhuc permanent: aliæ, licet iam abierint, aliquam tamen relinquunt affectionem, quæ & ipſa ſuam indicationem habet: ideò præter eam communem ephemeræ indicationem, oportet, hæc ſuis ſignis diſtinguere: quod ſe poſtea facturum pollicetur. Hoc autem faciet in poſtremo huiuſce libri capite. Sed iam ad reliquam iſtius capitis partem, in qua de febre putrida ſermonem habet explanandam accedamus.

Alterum verò febrium genus, quod ephemeris ex aduerſo diſtinguitur, &c. Poſtquā ea, quæ ad ephemeras febres ſecundum illatum communem rationē, & generalem pertinebant, quatenus ephemeræ ſunt, abſoluit: de his enim quæ deinde ſingulis earum par- Lect. 20.
D ticulatim differentijs conueniunt, tractationem ad poſtremū, vt diximus, iſtius libri caput diſtulit. Nam à generalioribus ad ea, quæ magis particulatim rebus conueniunt, proceſſus maximè ad ordinem docendi pertinet, quem diligenter in hoc lib. Gal. ſeruauit. Primùm enim de tribus illis febriū differētijs primis, quas maximè proprias appellauit egit ſecūdum cōmunem, & generalem vniuſcuiuſq; earum rationē. Mox verò particulatim de earum vnaquaq; ſecundùm magis particulares, & priuatas earum differētias, In hac præſenti parte de febre putrida, hoc eſt ex putredine humorum accenſa, ſermonem inſtituit, ſecundum eam communem rationem, qua putrida eſt, ſigna nobis oſtendētia, quòd putrida ſit, exponēs, quibus eam à reliquis febrium generibus poſsimus diſcernere. Diſtinctionē verò ſpecierum, vel differentiarum iſtius generis febrium particulatim differt ad ſecundum librum, ob earum, vt dixi, multiplicitatem, & amplam, copioſámque tractationem. Vt autem faciliùs intelligantur, quæ ſtatim in initio iſtius partis dicuntur à Gal. eſt aduertendū, quod febris, ſecundum diuerſam conſiderandi rationem, variā poteſt & in duo, & in tria genera diuiſionem admittere. Nā ſi partitionis ratio accipiatur ab ea ſubſtantia, in qua febrilis caliditas fundatur, tripartita, vt hactenus expoſuimus, ſit eius diuiſio.

uiſio. Sed ſi reſpiciamus ad tempus, quo abſoluitur vel detinetur febricitans, bipartita euadet diuiſio: quia aliæ, quantum ad propriam quidem naturam pertinet, per vnum tantum diem occupant hominẽ: aliæ vero ſuapte natura per multos dies affligunt. Priores quidẽ ephemeræ dictæ ſunt, quæ & ab hoc nomen habuere: alteræ verò duplici differentia cõtinentur: quia aut ſunt putridæ, aut hecticæ. quæ quamuis in hac generali ratione conueniãt, non tamen habẽt vnum commune nomen ſecũdùm hanc rationem, ſicuti ephemeræ habent vnum commune nomen, hanc communem rationem referens. Hoc eſt ergo, quod his primis verbis ſignificare voluit Gal. Alterum verò febrium genus, quod ex aduerſo diſtinguitur, proprium nomen non habet, quamuis duas habeat ſpecies, & nomine, & eſſentia per ſuas proprias differentias diſtinctas: quarum altera accenditur in humorum putredine: altera verò in ipſa ſolidorum partium ſubſtantia, quæ hectica, ſicut prior putrida, dicitur: & hæc quidem, quia ex putredine accẽditur: illa verò, vel quia habitum corporis occupat, ad quem, vt diximus, pertinent ſolùm ſolida membra: vel quia ęgrè remoueri poteſt. Nam vt in prædicamentis teſtatur Ariſt. habitus qualitas ea dicitur, quæ non facilè à ſubiecto remoueri poteſt. Sed primum de febribus putridis agemus, eorum ſigna explicantes, quibus hæ ab alijs diſcernẽtes facilè iudicium firmum poſſimus ferre, quòd putridæ febres ſint, non hecticæ, neque ephemeræ. Poſtea verò de hecticis ſermonem inſtituemus. Sed quoniam ſigna ad has febres pertinentia bipartita ſunt: alia quidem in vniuerſum febrem eſſe putridam demonſtrant: alia verò diſtinguunt, & diſcernunt differentias, vel ſpecies diuerſas in hoc genere contẽtas. De prioribus quidem in hoc primo libro agit, immò in hac iſtius capitis parte, quę ſequitur. Particulatim verò de ſignis vniuſcuiuſq; harũ putridarum differentiæ in ſecundo libro acturus eſt: vbi omnem etiam rationem eorum, quæ ſolent accidere his febribus, exponet. Vbi hoc eſt animaduertendum, ꝙ qui voluerit omnia id genus ſigna obſeruare, illi & & ab ijs, quæ incipientem febrem præcedunt, ſigna petere opus erit: & ab ijs, quæ incipientibus acceſſionibus apparent, & ab illis, quæ increſcentibus, & ab illis, quæ vigentibus, & ab ijs, quæ inclinantibus & ab illis, quæ intermittentibus. Quantum ergo ad ea quæ febrem pręcedunt, conſiderandum primùm, an præceſſerit aliqua ex manifeſtis, & procatarcticis appellatis cauſis: nam ſi nulla præceſſit, procul omni dubio febris ea putrida erit: quia ephemera eſſe nequit, vt ex præcedentibus potuit eſſe manifeſtum: diximus enim, quòd hoc proprium, & inſeparabile ab illis erat: nempè incipere præcedente eiuſmodi cauſa. Hectica verò, aut alias febres ſequitur, aut ſi ſtatim incipiens ſit hectica, neceſſe eſt, vt accenſa ſit ab eiuſmodi cauſa aliqua, vt ſequenti capite docebit Gal. At ſi aliqua præceſſerit, non tamen ſtatim eam non poſſe eſſe putridam aſſeuerandum: nam poteſt interdum, præcedente aliqua id genus cauſa, accẽdi nihilominus putredo, & febris putrida. Sed aduertendum eſt ait Gal. quod hæ cauſæ ex propria natura, & quãtum ad ipſas pertinet aptæ ſunt ad generãdas febres ephemeras: putridas verò quaſi per accidens excitant, hoc eſt tantùm ratione præparationis corporis: nimirum quia refertum ſit humoribus aptis ad putrefactionem. Vnde accenditur primùm ephemera, ex qua humores illi, qui parati ſunt ſua natura ad putredinem, externo eo calore affecti facillimè putreſcunt, & inde accenditur

A putrida febris, quæ ephemeræ ſuccedit. Eſt itaque hoc proprium eius ſignum: non ita tamen, vt ab ea nũquam ſeparetur. Sed aliquis poſſet Gal. hoc modo interrogare: at quando ephemeram excipit putrida, qua ratione potero ego certò cognoſcere hãc ſucceſsionem? Facilè hoc tibi erit, reſpondet, ſi diligenter animaduerteris ad inclinãtem ephemeram: neque enim percipies ephemerã omnino deſinere in exquiſitam integritatem, & febris vacuitatem: vt enim ſuperiùs diximus, ſoli' eſt hoc ephemeræ propriũ, quod dum inclinat, nullum reliquum ſit febris veſtigium, nullæ reliquię, ſed penitus integer remaneat ęgrotãs, neq; alicui alteri febri hoc competit. Vnde omnino proprium eſt hoc ſignum ephemera- B rum degenerantium in putridas: & quamuis etiam poſſit aliquãdo aliquod inditium mutationis iſtius obſeruari, etiamnũ conſiſtente ephemera: certius tamẽ, & apertius ea inclinãte, id cõſpicitur. Ergo hoc ſignum petitũ eſt ab ijs, quæ poſſunt præcedere inuadentem febrem. In initio autem dum accenditur febris, hæc cõſideranda ſunt. Primum ſi inuaſio fiat cũ rigore, aut horrore aliquo: quæ tamen non poſſint in aliquã apertam, & manifeſtã cauſam referri, quę vim eam habeat, vt poſſit rigorem concitare: ſicuti vel radij ſolares, qui vt docet Gal. 2. de ſympt. cau. liqueſaciendo, & cõmouendo acria excrementa, rigorem concitant: vel externa aliqua refrigera- C tio, vel reliqua id genus: tunc enim proculdubio cẽſendum eã fore acceſſionem febris putridæ: ſed tamen neque hic ſemper rigor expectandus eſt: nam interdum accenditur putrida febris citra rigorem, ſicuti declarabimus in ſecundo libro Nec modò rigor, ſed & horror ſignum eſt harum febrium, nõ tamẽ inſeparabile, ſicut neque rigor: immo neque ita proprium, ſi ſoli conueniat. Nã aliquando aliquas febres ephemeras comitatur, ſicut interdũ fit in inflammationibus, & bubone, & alijs. Rigor autem, & horror eiuſdem ferè generis, ſymptomata ſunt, quæ differunt, vt aiunt iuniores, ſecundũ magis, & minus: horror enim ad cutem ſolam pertinet, rigor verò membra etiã concutit: ſed de his poſterius di- D ſtinctè magis agemus. Signũ vero, quod hoc ſequitur. cõmune eſt principijs, & incremẽto acceſsionis. Ecce quomodo ordinatè per tempora acceſsionis procedit. Signũ verò tale eſt, ꝙ pulſus non eſt ęqualis in hac febre: ſed diuerſus, & ſecundũ diuerſas pulſationes, & ſecundum diuerſas partes pulſus, cõparando motũ motui, & quietẽ quieti, & partes etiam motus inter ſe, vt poſtea dicemus. Et eodẽ modo inæqualitas caloris in his febribus, tãquã ſignum habetur: nam dũ manũ ęgrotãti adhibemus, & aliquo tẽpore detinemus, non ſemper eodẽ modo videtur calor manum afficere: ſed interdum acrior, & maior videtur calor: interdum minus acris, & minor: præterea neq; æqualiter increſcere calor videtur. Vtrũ- E que vero horum ex materia prouenit. Pulſus enim inæqualis efficitur, quando facultas naturalis a materia opprimitur: & grauatur: illa enim inæqualitas inde naſcitur, quòd natura reluctatur materię, & interdum ab ea opprimi videtur: interdum eam ſuperare. Caloris vero inæqualitas fit ex diuerſitate partium materiæ: & motus earum ad putredinem: & hæc inæqualitas aliquo modo proprium harum febrium ſignũ, & inſeparabile eſt: alio verò, proprium quidem, verum non inſeparabile: ſemper quidẽ proprium eſt: quoniã id alteri febri, quàm putridæ nequit conuenire: ſed ea ratione ſeparabile eſt ab his febribus: quia licet in his omnibus neceſſe ſit aliquam excitari tam caloris, quàm pulſus inæqualita-

A tem: in aliquibus tamen inæqualitas illa fugit ſenſum noſtrum, adeò exigua eſt: ſicuti vbi neque multa ſit materia, neque craſſa, vt in exquiſitis tertianis & id genus alijs. Lect. 22. Præterea verò, quod ad idem ferè ſignorum genus pertinet, & hoc proprium, ita huic febri eſt, quod alteri nulli conuenit, nimirum habere in vna, & eadem acceſſione plures veluti excreſcētias, vel inſultus. Ita enim intelligēdus locus iſte. Non vt latinus expoſitor, qui credit velle Gal. per plures inſultus, ſeu excreſcentias, quòd febris plures habeat acceſſiones, vel paroxyſmos: quaſi dixerit, ꝙ his febribus proprium eſt habere periodos: at hoc non eſt, quod voluit Gal. Sed voluit, ꝙ vna, & eadē acceſſio, & idē paroxyſmus habeat plures excreſcētias: quod maximè videmus, vbi craſſa, & lenta eſt materia, quæ putreſcit: videtur enim iam incipere
B conſiſtere acceſſio, & calor, & paulò poſt iterū increſcit: immò nonnunquā videtur incipere inclinare, & paulò poſt iterū augetur: & huiuſmodi mutationes fieri conſueuere tum in tertianis nothis, vbi multa eſt mixta pituita craſſa, & lenta: tùm in quotidianis, interdū verò & in quartanis hoc obſeruaui: & hoc eſt, quod Gręci dicunt ἐπιπαροξύνεσθαι, quaſi dicas ſuper exacerbari: videtur enim quaſi paroxyſmo additus. Sed licet hoc proprium ſit, nō tamen & inſeparabile eſt: quia vel raró: vel nūquam id fit in exquiſitis tertianis. Ita & pulſus veluti compreſſio, vel oppreſſio, vel, vt Auic. vocat, coarctatio. Compreſ-
C ſus autem, vel coarctatus pulſus dicitur, qui in principio acceſſionis notatur: cùm videlicet paruus eſt, & inæqualis: talis etiam fit in ijs, qui plurimum comederunt, antequàm concoquatur cibus: & dū aggrauat vires: fit enim eiuſmodi pulſus, oppreſſa, & grauata natura à multa materia: ab ea ſiquidē adeò opprimitur, vt non poſſit pulſus magnos edere, neque multum arteriam dilatare: dum verò illi reluctatur: inæquales pulſationes facit, hoc eſt pulſationes, quæ inter ſe collatæ æquales non ſunt: ſed aliquæ maiores ſunt: aliquę minores: & ſi multa ſit oppreſſio, plures erunt minores: ſin autem non tanta, vt vires adeò obruātur, quin ſuperēt ipſam materiā, plures erunt maiores, quàm minores. Sed ſicuti prę-
D cedentia ſigna propria quidem, ſed non inſeparabilia ſunt: ita & iſtud: aliquando enim accēditur febris putrida ex tenui, & non multa materia, à qua natura parum opprimitur, ſicuti ſæpe exquiſitis tertianis ſolet contingere. Vnum tamen animaduertit Gal. ꝙ cùm hoc ſignum diximus ita proprium eſſe huic febri, vt alteri nulli accommodari poſſit, hoc intelligendum eſt, quatenus pertinet ad hanc ipſam febrem cū alijs collatam: nam interdum poteſt in alijs conſpici, & febricitantibus, & non febricitantibus: id tamen non eſt merito febris, ſed merito alterius affectionis cum febre coniunctæ, quā ſequitur cordis morſus, vel anguſtia ventriculi excitata à prauis, & vitioſis ſuccis in eo congeſtis, qui aut refrigerāt, aut mordent os ipſius ventriculi: nam ſi refrigerāt, conſentiente corde, pulſus parui fiunt: ſi verò mordeant inæquales. Sed ſi ventriculus noxa vacet, ita huic febri proprium eſt hoc ſignum, vt alteri nunquam poſſit attribui: facilis autem diſcretio eſt, cum vitio ventriculi exurgit hoc ſymptoma: nam ſi citaro vomitu excernat noxiam eam materiam, & hoc ſymptoma ſedetur, id nō ex febre, ſed vitio ventriculi contigit: ſed ſi per vomitum non recedat, in febrem res hæc erit referenda. Signū verò, quod præ alijs omnibus certius eſt, illud eſt, quod à modo, vel qualitate caloris eſt deſumptum, & ad caput pertinet eorū, quæ rei ſignificatę ſubſtantialiter inhęrēt.

A In hac febre enim, acris, mordáxq; eſt calor & nulla ex parte ſuauis. Quod quidem prudēter eſt intelligendum. Nam, vt diximus ſuperius, ſi conferatur febrilis calor cum natiuo commune hoc eſt omnibus febribus, quod earum calor ſit inſuauis: ſed ſi inter ſe comparemus febres, minus acredinis habet ephemera: quod autem minus malū eſt, id quaſi melius ominantes, oppoſiti boni, vt dicit Gal. nomine nuncupamus, ita mitem, & ſuauem appellamus calorem ephemeræ febris: aliarum verò mordacem: omnium verò mordaciſſimus eſt calor putridæ, vt qui quaſi pūgere, & mordere manū videatur, perinde vt fumus maximè qui ex lignis dēſioribus, cuiuſmodi ſunt quercus, vel ceri emanat, oculos, & nares videtur pungere, & mordere. Sed ſi dicas, & quid Cap. 9.
B nonne & hoc ſignum & becticæ commune eſt? infra enim inter ſigna hecticæ hoc refert, ꝙ calor, quò diutius manum retinueris, eò magis acris, mordáxque percipitur. Dico quòd prudenter locutus eſt Gal. dixit enim quòd nihil in ea moderatum eſt ſicut in ephemeris: quia & ſi in hecticis, poſtquā diu tetigeris, acrimonia percipiatur: in principio tamē dum manum admoues, nulla percipitur mordacitas, vel acrimonia: imò mitis calor videtur: in putridis verò quoadúſque tetigeris, ſemper calorē mordacem iudicabis. & proinde maximum cenſendum eſt hoc ſignum. Quamuis & hoc conſiderare debes, quòd res hæc euidētiſſimè percipitur in incremen-
C to, & vigore acceſſionis. Nam in initio, quia calor recedit in profundum corporis, ſecum & fuliginoſos vapores ducens, exteriores autem partes refrigeſcunt: ideò non ita ſtatim percipitur caloris acrimonia ſed perinde, vt in hecticis, non ſtatim admota manu percipitur, ſed illi diutius immoranti videtur ex profundo eiuſmodi calor veluti emergere. Et inde deceptus eſt Themiſon medicus inter methodicos celeberrimus, qui credidit hoc eſſe commune omnibus febribus: nempe vt ſtatim appoſita manu calor non mordicet: ſed poſtquam diu detenta ſit. Cùm id, & in initijs acceſsionum putridarum, & in hecticis obſeruauerit. Sed plurima inter eas eſt differentia: quia id familiare, & perpetuū eſt, & quo-
D cunque tempore in becticis: in putridis verò tātum in principio acceſſionis, in incremento autem, & conſiſtentia manifeſtiſſimum eſt diſcrimen. Huiuſcemodi autem differētiæ diſquiſitionem ad eum locum differt, vbi de hectica erit agendum, hoc eſt, in ſequentibus capitib. Sed & ex pulſu accipi ſignū poteſt, quod proprium, & familiare eſt his febribus, vt ſolis his, omnibúſque & ſemper conueniat: ideò ab illis etiam inſeparabile: id verò, & à ſyſtole accipiendum eſt, & à quiete, quæ exterior eſt, à qua incipit ſyſtole, & ad quam diaſtole deſinit. Signum verò tale eſt, ꝙ ſemper ſyſtole velocior eſt ipſa diaſtole, & breuior eſt exterior quàm interior quies. Vnde & pulſus ratione iſtius quietis nempe externæ frequentior efficitur, quàm reſpectu internæ. Atq; hoc ita certum ſignū eſt in diſcernendis putridis ab alijs febribus, vt nūquam fallere poſſit. Ratio verò iſtiua eſt: quia duplex eſt ex pulſu vtilitas. Altera quidem refrigerationis, & huic diaſtole inſeruit: dum enim arteria dilatatur, frigidior attractus aēr, refrigerat, & temperat calorē ſpiritus. Altera verò, vt fumoſus, vel fuliginoſus vapor, qui non poteſt non gigni vi caloris agētis in humidum excernatur: & hac ratione expiatur ſpiritus, & huic muneri delegata eſt ſyſtole: dum enim contrahitur, & conſtringitur arteria expellitur & quaſi exprimitur aēr iam intra calefactus,

factus,& vapor ſimul cum eo immixtus excernitur. A
Quies verò neceſsitate quadam inter hos duos, ſi-
cuti inter quoſcunque oppoſitos motus,intercedit.
Vbi ergo maior inſtat neceſsitas refrigerij, velo-
cior fit diaſtole,& breuior quies interior,nãquantò
citius poteſt natura, nititur dilatare. At vbi maior
eſt neceſſitas excretionis humidorum excremento-
rũ,velocior fit ſyſtole, & breuior ſimili ratione ex-
terior quies. In putridis ergo febribus, vbi ex pu-
treſcentibus humoribus multa gignitur fuligo, &
lõgè copioſior,quàm in alijs:ideò creſcit excretio-
nis neceſsitas magis,quàm in alijs: & proinde & ſy-
ſtole velocior fit, & nõ poteſt tantum intermittere
poſt diaſtolen,ſicut in alijs:ſed cogit citius incipere B
Cap.7. ſyſtolen:& ſic quies illa fit breuior. Hoc tamen ſub-
Lect.22. iungit Gal. magis cõſpicuum eſt in incremento ac-
ceſsionis,quamuis,& in initio,& in vigore illud non
ſit obſcurum. Huius autem rationem refert idem
Gal. 3. lib. de præſag. ex pulſ. petito exemplo ab ig-
ne,qui multis iniectis lignis accẽditur: ſtatim enim
in principio vix materiam ſuperat, vt quaſi ipſe vi-
deatur extingui, & neque flammam neque fumum
multum edit:ſed vbi fieri ſuperior incipit, & mate-
riam vincere,potius fumum vel fuliginem generat:
at quando iam omnino vicit,& verè cõburere ince-
pit,maiorem flammã,quàm fumũ gignit. Ita febri-
lis calor in corpore ex proportione igni reſpondet: C
principium quidem acceſſionis tempori, quo ligna
in ignem proijciuntur: incrementum,cùm iam in-
cipit inſignis in eis apparere transmutatio: vigor
autem,quando iam flamma omnia occupat. Sed ad-
dit & aliud ſignum acceptũ ex pulſu quo manifeſtè
percipi poteſt principium acceſsionis harũ febriũ:
illud enim ſemper concomitatur pulſus paruus, &
velox,ſicuti vigente acceſſione,item velox eſt, ſed
Cap.3. magnus. Verum hic aduertendum,vt à cõtradictio-
ne defendatis Gal. qui 12. meth. dixit manifeſtè in
febricitantibus fieri in principio pulſus raros, tar-
dos,& paruos:quòd ipſe 3. de præſag. ex pulſ. tẽ hanc
explanat,& ait,quòd in initijs acceſsionis,cùm ma- D
teria ad interiora confugiens nondum aliquomodo
calefacta eſt,quando & rigent,& omnia perfrigerã-
tur,& videtur materia vincere calorem refrigeratis
internis viſceribus,& quaſi extincto natiuo calore,
pulſus tũc & rari,& parui reddũtur:cum verò natura
reluctans materiã morbi incipit aliquomodo ſupe-
rare,& calefacere,tunc pulſus, & frequentiores, &
quoquomodo maiores fiunt,& velociores ſecundũ
vtrunque motum:quamuis id magis, & apertius in
ſyſtole eueniat: quàm in diaſtole. vt paulò ante ex
poſitum à nobis eſt. Huiuſcemodi autem diuerſitas
pulſus,nẽpè vt ſyſtole ſit velocior diaſtole, & quod
exterior quies minor ſit, & breuior interiori, ſolis
his febribus priuatim peculiare ſignũ eſt, quod eis E
omnibus,& nulli alteri generi,nõ hecticis,nõ ephe-
meris,cõuenit. Sicuti & id,quod ab vrina accipitur:
nam id omnino inter maxima ſigna iſtius febris eſt
collocandum. Id verò eſt,quòd nunquam in initio
accenſionis febris vrina concoctionem demõſtrat
inſignem:ſed aut omnino cruda eſt,aut ſi aliquid in
eo appareat referens indicium concoctionis, illud
exiguum,& obſcurum eſt. Vnde ſi pronuntiatũ pro-
tulerimus cum diſiunctione,ſignum erit propriũ, &
inſeparabile,vt dicamus, cùm vrina cruda excerni-
tur,aut ſaltem leuiter,& obſcurè cõcocta,eſt febris
putrida:ſed ſi quęlibet pars ſeorſum,& diuiſim pro-
feratur,vtraque erit quidem ſignum proprium,non
tamen inſeparabile: quia in aliquibus nulla notari
poſſunt concoctionis ſigna:in alijs verò aliqua no-

A tantur ſtatim à principio,ſed illa nõ inſignia,verùm
potius exigua,& obſcura. Et hoc intelligendum eſt
de his febribus,quatenus ad earum propriam ratio-
nem pertinet:quia ſi inciperet ephemera, quæ deſi-
neret in putridã, tunc ratione ephemeræ incipien-
tis poterit quiſpiam cùm incipit febricitare:habe-
re vrinas inſignem præ ſe ferentes concoctionem:
ſed id ratione præcedentis ephemeræ, non ſequen-
tis putridæ. Vnde cùm in initijs apparet proba in
vrinis concoctio,quæ non permanet,ſed paulò poſt
recrudeſcit vrina, ſatis apertum ſignum eſt incepiſ-
ſe ephemeram, quæ mox in putridã degenerauerit.
Inter ſigna etiam putridarum febrium ea poſſunt
B referri,quæ propriè notantur in eis: non tamen ſe-
cundum generalem earum rationem: ſed priuatim
ſolent apparere in aliqua putridæ febris ſpecie: ſi-
cuti ſi,vigente acceſſione, appareant ſymptomata,
quæ propriè febrem ardentem ſequi ſolent, vt ſitis
vehementiſſima,dolor capitis,aut delirium, magna
exagitatio,& id genus reliqua:aut ſi ea,quę in lipy-
riis febribus, aut in epialis conſpici ſolent,aut he-
mitritæis,aut in iis,quę typhodes,hoc eſt ſucceſſiuę
dicuntur, quas iuniores laticas appellant. Verùm
propria potius ſunt ſpecierum,quàm generis putri-
darum:eatenus autem genus etiã demonſtrant:quia
genus ſine ſpecie aliqua non poteſt cõſiſtere,neque
C ſpecies ſine genere. Sed ſi inter ſigna generis ponã-
tur,ſunt quidem propria: quia extra illud genus ac-
cidere nequeunt,verùm non ſunt inſeparabilia:quo
niam ſeparari poſſunt ab aliis omnibus ſpeciebus,
& non ſolùm demonſtrant in eo genere febrem il-
lam contineri,ſed etiam in qua ſpecie ea ſit. Poſtre-
mo verò loco refert ſigna ſumpta ab inclinatione
acceſsionis. Id verò eſt,quòd in intermittentibus e-
tiam putridis febribus,quantuncunque videatur fe-
bris ita intermittere, vt omnino in quietem citra
febrem deſinat,nũquam tamen ita ad integritatem
terminatur, vt verè abſoluta ea integritas omnino
ſit: ſed, vt ſuperius, vbi de ephemeris habitus fuit
D ſermo, diximus, ſemper aliquod veſtigium rema-
net, quo poſsimus coniicere relictas eſſe putredi-
nis reliquias aliquas,& quædam veluti ſemina. Vn-
de & hoc relatum eſt, tanquam ſignum quòd ephe-
mera in putridam vertatur, quòd inclinatio febris,
qualiſcunque illa ſit,ſiue cum ſudore,ſeu citra ſudo-
rem,nõ deſinit in exquiſitam & integram quietem,
& vacuitatem reliquiarum febris. Et quatenus,qui-
dem ad ſigna propria putridarum, ſatis abundè iam
dictum eſt,quantum videlicet ad id genus pertine-
re poteſt. Verùm quia erãt quidam ex antiquis me- Lect.23.
dicis, qui præter ea, quæ à nobis fuerunt expoſita,
& aliud ex pulſu acceptum ſignum addidere, nõ qui
dem ratione motus, vel quietis, ex quibus pulſus
E conſtituitur:ſed potius inſtrumenti:ſicuti eſt durus,
vel mollis pulſus,qui ſequitur affectionem arteriæ:
ad corpus enim arteriæ pertinet durities,vel molli-
ties in pulſu percepta. Quidam itaque,è quorũ for-
taſſe numero fuit Archigenes,inter ſigna febris po-
ſuere pulſum durum. Quam quidem rem,ſi rectè vo
lumus ad examen reuocare: non negandum eſt, ꝙ
interdum in febribus non appareat pulſus durus:ſę-
pe quidem in hectica, interdum & in ephemera:
quamuis rarò, quandoque & in putrida. Neque ta-
men inter ſigna cuiuſpiã iſtorum generum recen-
ſendus eſt:cum neque proprium alicuius earum,ne-
que inſeparabile ſignum dici meritò poſsit, immò
neque etiam propriè in ſignis febris in vniuerſum
poſſumus illum ponere: quia potius ſequitur natu-
ram quorũdam effectuum coniunctorũ cum febre,
quàm

quàm febrẽ ipſam. Cauſæ enim pulſus duri, vt docet Gal. hic & primo de præſ. ex pulſ. idco illum efficiũt durum: quia arteriam aliqua ratione duram efficiunt. Tria vero ſunt, quæ tunicam arteriæ duriorem reddunt, nempe ſiccitas inſignis, condenſatio, & veluti congelatio ex frigore, & tenſio. Vbi ergo ex aliqua occaſione plurimum exiccantur tunicæ arteriarũ, tenuiæ ſubinde, duræq; ſentiuntur tum arteriæ, tum, qui ab eis efficiũtur, pulſus: hæc vero ſolent accidere in ardente febri: cum in longũ protrahitur, & iam in torridum maraſmum vergit, hoc eſt tranſit in hecticis etiam febribus ſolet ſæpenumero ſentiri: & in aliquibus etiam melãcholiæ, & febris quartanæ ſpeciebus, vt ibi tradit Gal. In ephemeris quoque, quãdo accenduntur a cauſis arefaciẽtibus corpus, vt facit interdum nimius ſolis ardor, immodeſtus labor, plurima inedia, vigiliæ præter rationem, & modum, multaq; & excedens vacuatio, præcipuè cùm adeſt penuria cibi, quo inſtaurentur: & hac eadem ratione poteſt in putridis febribus excitari. Condenſationẽ autem præ frigore omnia faciunt, quæ immodeſtè refrigerãt, vt aër externus gelidus, aqua frigida, vel importune epota, vel in balneo adminiſtrata, diuturna in niue conuerſatio, item congeſtio plurimæ pituitæ crudæ, quam vitream appellauit Praxagoras, quæ facilè contrahitur ex multo eſu eorũ ciborum, qui illi gignendæ idonei ſunt, vt ſunt rapæ, poma, cucurbitæ, & id genus reliqua. Vnde ex hac ratione ſæpe in ephemeris, quæ conſtipationem, vel condenſationem a frigidis balneis, vel alioquio ex refrigeratione adeptæ ſunt, pulſus durus poteſt notari. Tenſio vero, aut conuulſionem ſequitur, aut repletionem arteriarum. Vnde in neruorum conuulſionibus durus eſt pulſus, vt arteria iuuetur tenſam chordam. In viſcerum quoque inflammationibus: pręcipuè vero iecinoris, & lienis, pulſus fit durus: ex confluente enim humore ad loca inflammationum replentur arteriæ, & hac ratione tenduntur: & quamuis adſit etiam febris, no tamen propriè dicendum eſſe febris indicium, ſed potius inflammationis. Vnde in febribus putridis, vbi percipitur pulſus durus, dubitandum de interna inflammatione. Quòd vero non ſit propriè febris ſignum, patet ex eo, quòd ſi nulla ſit febris, adſit autem plenitudo arterias diſtẽdens, adhuc pulſus durus erit. Vnde non modò inflammationes horum viſcerum concomitatur durus pulſus, vt diximus, ſed etiam cùm reoeutur tumore duro, quem ſcirrhum græci appellant: quamuis, vt ibidẽ exponit Gal. duplex duritiei occaſio eſt in ſcirrho: videlicet venarum plenitudo: fiunt enim calidiori ſanguine replentur in inflammatis viſceribus: ita frigido & craſſo, cum ex ſcirrho intumeſcunt: præterea verò condenſatio ex humore frigido, & craſſo. Sed de hac re plenius diſputauimus (ait ipſe) in multis libris, quibus cõplexi ſumus omnem pulſuum peritiam, ac eos libros nominat: nec modo ſcriptis explanauimus, verum opere ipſo, & facto in viſendis ægrotis hæc omnia experientia cõprobauimus. Sed ad hecticas febres tranſeamus: quia iam ſatis (inquit ipſe) de his locuti ſumus. Nos vero, poſteaquam inſtitutus eſt de putridis febribus ſermo, operæpretium facturos exiſtimamus, ſi quæcunque ad maiorem, & exactiorem earum cognitionem pertinent, hoc loco perſequamur: tum quia magis a iuuenibus huiuſmodi febres deſiderãtur: tum etiam quia difficilior eſt, ac multiplicior harum tractatio: dilata ergo hecticarum conſideratione ad ſecundum vſque librum, in his aliquantiſ-
Cap. 8. per immorabimur. Quoniam autem putridæ febres

A ex humorum putredine accenduntur, & in earũ curatione putredo quoque ſuam habet propriam indicationem, vt & xj. meth. & alibi ſæpe teſtatur Gal. Cap. 8.
indicatio vero ab ipſa rei natura & ſubſtantia deſumitur: Ideo a putrefactionis diffinitione exordiemur, ſequentes doctrinam eiuſdem Gale. qui & ipſe eodem xj. met. harum febrium tractationem abſoluturus a putredinis diffinitione auſpicatur, & rectè quidem. Nam ab hoc capite exorſi facilè poſtea & quomodo accendatur putrida febris: quótque ſint putridarum febrium cauſæ, & quæ: præterea verò quot ſint earundem differentiæ: & nihilo ſecius etiam quot, & quæ indicationes in febre putrida conueniãt, ex quibus deinde conſtituitur methodus
B omnes eiuſmodi febres curandi: cognoſcere poterimus. Diuerſi ergo diuerſimodè putrefactionem diffiniuere. Nos autem duas tantum diffinitiones referemus, & explanabimus. Alteram Gal. quem tanquam ducem & lumen medicorum ſecuti ſunt, & a quo quaſi a primario fonte omnia, qui eo poſteriores fuerunt, hauſerunt: Alteram vero Ariſtotelis, omnium philoſophorum ſaltem naturalium principis: eáſque inter ſe conferemus, vt videamus, an ambæ in vnum conueniant, an verò differant, differentéſque habeãt rationes. Nam ex noſtris latinis non defuere, qui putauerint aliam eſſe rationẽ putrefactionis, quam Gal. diffiniuit, & aliam illius, quam Ariſt. Proferamus autem prius Ariſto-
C telicam: illa enim nobis explanabit lucidiſſimè alteram Itaque 4. meteo. ait quòd putrefactio eſt interitus, vel corruptio (φθορὰ ait ipſe græce) propriæ, & innatæ caliditatis in vnoquoque humido ab aliena caliditate. Quam vt exquiſitius intelligamus, altius rem aliquanto exordiamur, vt ex proprijs fundamentis Peripateticorum ipſam exponamus. Eodem ergo li. 4. meteo. de putrefactione facturus verba, hoc tanquam fundamẽtum accipit putrefactionem eſſe naturalem corruptionem, vel interitum mixti, & quæ eius generationi cõtraria eſt. At verò, quia generatio eſt tranſitus ad eſſe: interitus autem vel corruptio ad non eſſe, dicere poſſumus, quod altera rationem habitus habet: altera priuationis:
D ſemper enim tranſmutatio ſequitur rationem, & naturam rei ad quam fit tranſmutatio: priuatio autem facilè cognoſcitur per oppoſitum habitum: ideo ſi prius de generatione mixti paucula quędam dixerimus, illa nobis lucem non paruam pręſtabunt ad ea intelligenda, quæ a nobis ſunt dicenda de putrefactione: præter id quod nõ parum vtilitatis nobis afferent ad multa facilius percipienda, quę poſtea vbi curationem febrium putridarum cum Galen. in lib. ad Glauc. explicabimus, in conſiderationem reuocabimus Mixta itaque vt idem Ariſt. primo de gener. & inter. docet, per mixtionem generantur: mixtio verò eſt, vt idẽ ait, miſcibilium alteratorũ vnio. Vnde tota ratio, & natura mixtorum conſiſtit in v-
E nione eorũ, quę mutuò miſcentur, dum generantur. Miſcibilia vero primũ, & per ſe ſunt humida, vt eodem primo probatur: vnde omnis mixtio ratione Com. 28. text.
humiditatis fit. Quod Auer. 4. Meteo. inſinuare volens, ait, quòd humiditas eſt cauſa adunationis, & Com. 18. text. Com. 29.
mixtionis. Secundo verò loco miſcibile eſt ſiccum: Com. 29.
quia miſceri non poteſt, niſi per humidum: vnde mixtio fit, dum ſiccum cum humido miſcetur, vt primo de generatione & inter. inquit Ariſt. & 2. eiuſdem, & 4. Meteor. ex horum ergo miſcela humidi nimirum cum ſicco, generantur mixta: vt idem Auer. Meteo. 4 docet. Sed neque tamen hæc ſola ſatis eſſe poſſunt ad mixtionem peragẽdam, & mixta

gener

generãda: nam hæc tanquam mixtionis materia requiruntur, & cum materia per ſe quidem, & quatenus materia, nihil efficiat, ideò indigẽt aliquo agente, ea mutuò miſcente. Miſcens ergo, primum quidem eſt calidum: alterum verò frigidum, & hęc quidem ſuot tanquam agentia, & miſcentia. Humidum autem, & ſiccum tãquam miſcibilia, & materia. Vnde ab humido quidẽ habet mixtum continuitatem: à ſicco conſiſtentiam: à calido formam: menſuram verò, vel modum a frigido: neque enim ab omni calore, & ſecundum quemcunque modum fieri poteſt mixtio: ſed à quodam definito, & determinato ſecundum menſuram, vel modum accommodatum naturæ illius rei, quę generanda eſt. Modus verò (text. com. 14.) B calori aduenit ex additione, vel mixtura frigoris, & proinde mixtio fit, & mixti generatio, tanquã à proxima cauſa à calore, qui inſitus, vel innatus, vel naturalis dicitur. Sed de his addamus, quòd mixtio, atque adeo etiam mixti generatio fit per concoctionẽ: quod patet ex diffinitione concoctionis, quã nobis quarto Meteo. Ariſt. expoſuit, vbi ait, quod cõcoctio eſt perfectio in vnoquoque humido à proprio, & innato calido ex oppoſitis paſſiuis, cùm ergo vi proprij, & innati calidi perficitur humidum (perficitur autem illè aptè admixto ſicco) miſcibilia ad vnitatem perducuntur, quę eſt propria forma mixti, & mixtum generatur. concoctio ergo eſt (C) veluti via, & tranſmutatio, quæ tandem ad vnionem, & generationem mixti terminatur. Cum autem ſimilis ſit ratio oppoſitorum, facilis iã erit expoſitio diffinitionis putrefactionis. Nã cùm putrefactio ſit contraria, vt dicebat Ariſt. generationi mixti, neceſſe ſanè eſt, vt ſit interitus, vel vt aiũt, corruptio mixti: aut tranſitus, & via ad interitum, & corruptionem mixti. Verùm cùm interitus, vel corruptio rei mixtæ momento fiat ſicut & aliarum ſubſtantiarũ: putrefactio verò temporanea ſit trãſmutatio: ideò dicendum videtur, quod ſicut concoctio eſt tranſmutatio & veluti via ad mixtionem, & vnionem eorũ, quæ miſcentur: ita putrefactio tranſmutatio eſt, qua (D) diſſoluuntur, & ſeparantur ea, quæ per concoctionẽ in mixtione ad vnionem perducta ſunt: & ſicut concoctio fit ex victoria caloris inſiti, vt pote quando ille obtinet materiam, præcipuè verò humidum in mixto: ita putrefactio ſit ex eius imbecillitate, cum ille nequit amplius continere ea, quæ mixta erãt: vnde neceſſe eſt, vt ſuperueniente calore extraneo ſe- (cap. 9.) parentur, & diſſoluantur. Natiuus etenim calor duo habet aduerſaria: Alterũ, quatenus calor eſt, & eſt frigus. Alterum, quatenus natiuus & proprius eſt, & ſecundum hanc rationem illi aduerſatur externus, & alienus calor, vel pręter naturam rei. Declarauit autem Gal. 2. de diff. febrium quis eſſet is alienus, & (E) externus calor, cùm dixit, externũ verò, vel alienum calorem voco, qui neque ingenitus eſt, neque proprius cuiuſcunque rei. At verò cùm calor naturalis à frigore ſuperatur, & extinguitur, non dicitur putrefactio: ſed potius congelatio. Poteſt autẽ ab alieno, & externo calore bifariam ſuperari: & extingui proprius rei, & natiuus calor: nam aliquãdo adeo illum ſuperat, vt humidum, cui innitebatur: repentè conuertens in ſui ſubſtantiam, conſumat: quo conſumpto, ſimul & calor extinguitur: ſicut à maiori igne quandoque minor extinguitur: & hæc propriè non eſt putrefactio, ſed combuſtio. Interdum verò non ita, & ex tanta proportione ſuperat calor externus proprium, vt eius humidũ comburat: ſed paulatim calorem naturalem extra euocat, & educit, diſſoluitque: qui euaporat digeſtus ab externo, & cum ſe-

A quitur humidum à quo calor ſouebatur: quò fit deinde, vt quæ putreſcuot, exterius videãtur humidiora. Differuot autem hi duo modi extinctionis caloris extranei: quia combuſtio quidem ſemper violenta eſt, & pręter rationem rei: putrefactio verò interdum naturalis eſt: interdum verò violẽta, & præter naturam: nam ipſemet Ariſt. dixit, q putrefactio eſt naturalis mixti interitus. Eſt itaque aduertẽdum: quia hoc non parum faciet ad dicendorũ in ſequentibus perceptionem, quòd naturalis quidem interitus dicitur mixti, quãdo à proprio, & interno principio, ipſius oritur ratio, & occaſio interitus. Violentus autem, quando ex externa cauſa, & pręter rei B ipſius naturã. Ex interno quidẽ principio originem habet putrefactio & interitus mixti, quando ipſe natiuus calor ſibi in cauſa eſt, vt diſſoluatur, & debilior euadat, quàm vt poſſit mixtionem obtinere, & conſeruare: idque euenit illi conſumpto, & digeſto paulatim proprio humido: & proinde ex ſuperuẽtu poſtea externi caloris diſſoluitur. Et hoc modo, & plãtæ, & animalia paulatim ſeneſcentia contabeſcunt, marceſcunt, & tandem intereunt. Alia verò putrefactio, quæ potius violenta eſt omnino præter naturam, vt quæ ab externo principio omnino fit duplici ratione efficitur. Primum quidem, quãdo natiuus calor euincitur ab externo calore, & euocatur, tan- C démque diſſipatur. Et hac de cauſa in locis calidis, & temporibus calidis facillimè res putreſcunt, pręcipuè verò res humidæ: nam vbi multa eſt humiditas, non ita facilè à calore regi, & congruè adminiſtrari poteſt: neque illam contra iniuriam & diſſolutionem ab externo calore tueri: vnde ille victor, & ſuperior euadit. Contra verò externum frigus, internum calorem interius repellit, atque eum colligit, & eius euocationi reſiſtit: eius autem vis vnita, (text. 25.) & in ſe collecta fit fortior. Vnde putrefactio minus fit in hyeme, & locis frigidioribus. Deinde verò fit putrefactio, quando calor natiuus in alienum, & extraneum cõuertitur, qui ſicut dum naturalis erat, D generationis, & conſeruationis erat auctor, ita cùm tranſit in alienum, & præter rei naturam corrumpit, putrefacit, & diſſoluit mixtionem, vt & Galen. & Ariſt. in hoc conſentiunt. Nam & Gal. 2. de dif. feb. dixit, quòd natiuus calor concoquendi vim habet: alienus verò putrefaciendi. Degenerat autẽ in aliẽnũ, cùm excedit limites proprij, & naturalis tẽperamenti rei illius, cuius calor proprius eſt. Huius autẽ (cap. 8.) exceſſus, & ſi multæ poſſint cauſæ referri: hæc tamẽ prima, & præcipua eſt, quæ & neceſſaria eſt omni etiam igni, dũ in hoc inferiori mundo, & extra propriũ locũ eſt, vt poſſit conſiſtere: ea autẽ eſt ventilatio, vel euẽtatio, quæ fit, ab aëre frigidiori, quę cùm interdicitur extinguitur ignis: ita & natiuus calor, E cùm per hanc euentationẽ non tẽperatur, & refrenatur excreſcens exit proprios limites à natura illi præſcriptos, ſtatímque in alienum, & extraneum tranſmuratur. Præcipuè verò iſtius deperditæ euentationis cauſæ ſunt obſtructiones viſcerum, & conſtipatio, condenſatióque cutis in animatis corporibus, vel potius in animantibus, vt tandem ſermonem conuertamus ad ea quæ porximè ad noſtrum hoc negotium attinent. Quòd autem hæc euentatio plurimum defendat à putrefactione, argumento illud eſſe poteſt quod ea, quæ volumus ſeruare æſtate, in vmbra, vbi perflat aër vel aura, exponimus: quæ ſi radijs ſolaribus ſint expoſita, citius putreſcunt: quia aër ille calidior non poteſt probè ventilare. Vnde & Gal. ſuperius, vbi de febre peſtilenti erat ſermo, referebat ſententiam Thucy-

A dictis, qui dicebat, eos in ea peſtilentia maximè fuiſſe obnoxios, qui degebant in ſuffocatis tuguriis. Et hæc quidem quãtum ad diffinitionẽ putrefactionis Ariſ. attinet ſatis ſint. Nunc eam Gal. examinemus: quæ quidem examinatio facilis, & breuis erit: nam illa Ariſt. rectè percepta eſt veluti explanatio illius Gal. quæ ita ſe habet, putrefactio eſt mutatio totius putreſcentis corporis ad corruptionem ab externo calore. Quæ ad amuſſim cum Ariſtotelica conſentit: quod facilè conſpici poterit, ſi perceperimus, quid ſibi voluerit Gal. per totam naturam putreſcentis corporis. At ipſe id lucidiſſimè tertio aphor. expoſuit vbi ita ait, natura ſecundũ ſuum proprium ſignificatum eſt propria cuiuſque rei temperatura quatuor elementorum. Et ſi quis dicat Gal xj. met. B dixiſſe putrefactionem eſſe mutationẽ totius οὐσίας, hoc eſt ſubſtantiæ, nõ autem φύσεως, hoc eſt naturæ. Facilè reſpondebimus, quod ſi quis legerit principiũ libri de natura humana, facilè percipiet eãdem eſſe rationem ſiue dicamus naturæ, ſiue ſubſtantiæ: nam naturam humanã probat Hip. ad eam ſubſtantiam referri, ex qua conſtat homo Hęc ergo natura ab externo calore corrumpitur, quatenus temperatura diſſoluitur, ſeparatis elemẽtis, vt enim generatio fit illis deductis ad temperaturam, & vnitatẽ vi, & ope natiui caloris: ita à calore alieno, vel externo illis diſſipatis, & diſſolutis, fit corruptio, & interitus: quæ quidem mixtura nunquam diſſipari, & diſſolui poterit: niſi natiuus calor prius vincatur, qui eſt ve- C luti naturalis nexus, vnita retinẽs ipſa miſcibilia. Ecce ergo quòd quamuis diuerſa ſint vtriuſque diffinitionis verba, eadem tamen eſt ſententia. Sed hæc quæ ita in vniuerſum dicta ſunt, contrahamus, & accommodemus noſtro huic negotio. Cum enim de putridis febribus ſit in præſentia inſtitutus ſermo, quæ ex putreſcentibus humoribus accendũtur, hoc etiam diſquirendum nobis eſt quomodo, & qua ratione putreſcant humores in corpore animalis, & quibus de cauſis. Nam hoc non parũ conducet ad faciliorem intellectum eorum, quæ de ratione curandi ſebres putridas ſunt à nobis poſtea exponenda.

Com. 14. Facillimè verò hæc explicabimus, ſi altius exorſi, quomodo & à quibus humores ipſi generantur ex- D plicemus. Aduertendum ergo, quod calor innatus ſolidarum partium, imprimis verò viſcerum eſt id, quod eſt primum, & præcipuum agens, & effectrix cauſa ipſorum humorum, qui naturales ſunt in ip-

Com. 29. ſo animante. Hoc enim docuit Gal. 2. lib. comm. in primũ Epi. cum ait, quòd natura à qua concoquuntur humores, protenſa eſt per ſolida corpora. Quid autem natura apud Gal. ſignificet, paulò antè aperuimus. Sed clarius 4. Aph. ita inquit, natura, quæ regit ſolida corpora: eſt calor innatus, proximum & ſecundum eſt calor genuinus, & in eis innatus: & ſicut illa ab vtriſque generantur: ita etiam ab vtriſque ſeruantur & cuſtodiuntur, atque cum ab eorum tutela, & vt aiunt regimine deſtituuntur, ſtatim cor- E rumpuntur, & putreſcunt. Sed quia fortaſſe hoc vobis obſcurius videtur: ideò exemplis apertiſſimis hoc in nobis declarabimus. Primum itaque accipiamus à prima concoctione, quę in ventriculo fit, qui, cum cibum prius in ore attritũ ſuſcipit, ipſum tranſmutat, vt illum ſibi ſimilem reddat: Vnde per ſuum calorem naturalem agendo in natiuum calorem cibi & potus, illũ deſtruit, & [illegible] am temperaturam, mixtionemque qua conſtat c[illegible] bus, diſſoluit, vt ad eã perducat, quæ apta, & cõgrua ſit chylo, vel ſucco in vẽtriculo generando. Ex qua noua mixtione, nouáque temperatura elemẽtorum quam calor ventriculi ef- A ficere nititur, oportet, vt ſuus calor generetur proprius, & innatus illi materiæ, qui adiutus à calore ventriculi regat, & contineat ipſam mixtionem: ſecundum enim hanc rationem, vt ſuperius expoſuimus: generantur mixta omnia. Et forſitan huc reſpexere antiqui illi medici, quorum ſæpe meminit Gal qui dicebant cibum non coqui, ſed putreſcere in ventriculo: qui ſi hoc volebant, quod nuper diximus, non omnino aliena à ratione dicebãt: nam neceſſe eſt, vt eorum præcedat corruptio, ſi ſit generandus per concoctionem vtilis ſuccus, ſed in hoc malè loquebantur, quia tranſmutatio debet rationẽ ſuam à fine ſuſcipere: finis verò eſt, vt per cõcoctionem generetur ſuccus. Quo pacto autem chylum B per primam concoctionem generari diximus: eodem & ſanguis, cæteríque humores per ſecũdam in iecinore, eiúſque venis ex chylo gignũtur: ibi enim noua fit tranſmutatio chyloſæ materiæ, nouáq; mixtio, & temperatura elementorum, nouuſque iterum calor ex ea materia, mutata priori temperatura, excitatur: qui inſitus, & innatus, propriúſq; humorum calor eſt, à quo regitur, & cõſeruatur mixtio: verùm ſine calore iecinoris, nequit generari ſanguis, neque etiam cæteri humores, re vera enim duo hi calores in vnum conueniunt, & ex eis fit vnus calor, qui tanquam proximum, & vt aiunt, adæquatum efficiẽs eſt ſanguinis, & aliorum humorum, qui ita ſe habent inter ſe, ſicuti ſe habere calorem inſitum, C vel innatum ſimplicium membrorum cum calore influẽte illi a corde, diximus: nempè quod calor iecinoris eſt veluti forma & calor proprius humorum & quaſi materia: ita etiam neque conſeruari poſſunt humores, niſi gubernentur, & conſeruentur ab vtriſque his caloribus: adeò vt quicunque ex eis deficiat à cuſtodia, & proprio munere, ſtatim neceſſe ſit humores putreſcere. Vnde rectè dixit Hip. quòd cùm ſanguis extra venam exit, eum neceſſe eſſe corrumpi, & in pus verti. In ſebribus quoque intermittentibus humores extra venas expulſi, ibi putreſcunt, & febrem accendunt ob id quia deſtituti ſunt à calore naturali ipſius iecinoris, à quo fouebantur, dum in venis erant: ille enim erat naturalis locus in D quo ſeruabantur. Sed & alio modo non rectè adminiſtrantur humores vel etiam in venis ob earum videlicet defectum: vtpotè quia calor ipſarum venarum, quæ in hoc munere ſunt vicariæ iecinoris, excedit proprium, & naturale temperamentum, & ad igneam naturam accedit. Præcipua verò cauſa, quæ naturalem temperiem naturalis caloris in omnibus noſtri corporis particulis conſeruat vt Gal. lib. de vſu pulſus, & reſpirationis demõſtrat, eſt eius euentatio, & perſpiratio. Vnde cum illa intercipitur, prohibeturque, ſtatim calor naturalis ſuos limites excedens fit præter naturam: hanc verò difflationem, & euentationem caloris, vt priori capite expoſuimus, prohibent ac intercipiunt obſtructio, & cutis condenſatio, vel conſtipatio Calor verò alter, qui Lec. 16.
E ipſis humoribus inſitus eſt, à ſuo officio deficit, quãdo ipſe ſtatim à primo eorum ortu imbecillior fuit, quàm vt potuerit exquiſitè obtinere, & ſuperare ipſam materiam: & eam perfectionem humido proprio, illi ſiccum commiſcendo, præſtare, quam requirebat ratio humoris generandi. Illud verò contingit interdum vitio ipſorum ciborum: Interdum vitio ventriculi, vel iecinoris malè coquentis. Vitio quidem ciborum, quando illi tantam habent humiditatem, vt illa neque probè coqui, neque tantùm ſucci cum ea commiſceri poſſit, quantùm ratio requirebat, ſicuti contingit in eſu fru-

ctuum

ctuum qui ὡραῖα à græcis, fugaces autem dicuntur à quibuſdam latinis: nam ſicut illi facilè, & citò ob nimiam eorum humiditatem putreſcunt: ita eadem de cauſa ſanguis, & vniuerſum alimentum inde genitum facile putreſcit: ita & quod ex oleribus gignitur. Calor itaque imbecillis factus facilè, & ex leui occaſione vincitur. Ita etiam cibi alij ſunt, qui adeò frigidi ſunt, vt in concoctione alimēta frigida nunquā potuerint omnino à calidis vinci: vnde in crudos humores degenerant, in quibus calor ſuus natiuus valdè imbecillis euadit. Hinc verò ſępe illis accidit, qui veſcuntur multis cucumeribus, cucurbitis, melone indo, pomis, pyris crudis, & aſperis, fungis, rapis, cibisque vel malè paratis, vel non probè coctis: aut, vt ſuperiori capite declarauimus cum Gal. cibis, qui quantumlibet ex ſua natura boni ſint, malam tamen qualitatem contraxerint, vel ex eo quòd conſeneſcentes iam inceperint putredinem, vel cariem, vel ſitum contrahere: vel ex loco, vbi ſeruati ſunt. Nam & dum concoquuntur omnino aliqua putredinis ſemina ſeruāt: quod quidem in vuis manifeſtū eſt: ſi enim inceperint putreſcere, vel ob humidam cœli conſtitutionem: vel quia ſeruatę ſint ſimul in aceruum congeſtę, vt traſpirare nequiuerint: vinum quod poſtea ex ipſis, dum calcantur exprimitur, quanuis deinde bulliat, & clareſcat: attamen redolet ſemper putridum quēdam odorem. Vitio verò tum ventriculi, tum iecinoris fit, vt humores faciles, & apti ad putredinem generantur: quando vel alterius eorum, vel vtriuſque vis concoctrix aberrat: nam ſi fiat error inſignis in prima concoctione, non poteſt, vt eſt trita Gal. auctoritas, à ſecūda corrigi. Aberrant autem concoctiones hæ: aut defectu proprio: quia vel imbecillea ſunt ex frigida horū viſcerum intemperie: vnde crudi generantur humores: vel ex calida, vnde cibi corrumpuntur in nidoroſam qualitatem. Aut aberrant ratione alicuius extrinſecæ occaſionis, vt ex paruo aliquo ordine: ſicuti ſi quæ deberent præmitti, poſtponātur: aut ex importuna corporis motione, dum cibus coquitur: vel ex cogitationibus, & ſtudio: vel venere: vel ex nimia crapula: vel quia antequàm ſit primus cibus confectus, alter ingeritur, aut tantus potus ingurgitatur, vt deinde fluctuet in ventriculo. Hæ itaque ſunt cauſæ, cur putreſcant humores febres excitantes: quæ tamen in duo capita referri poſſunt, in cauſas efficientes, & materiales: efficientes ſunt prohibita trāſpiratio, vel euentatio: hæc enim efficit, vt à calore alieno ſuperetur calor proprius: iſtius verò prohibitionis in cauſa eſt, tùm obſtructio venarum, viſcerum aut meatuum exiguorum: tùm verò conſtipa-

A tio, vel condenſatio: obſtructio fit aut à multitudine, aut à craſſitie: aut a lentore humorum: conſtipatio a frigore, vel ab aſtringentibus, vel ab areſactione. Cæteræ verò potius ſunt materiales, ob id, quia generant materiam aptam ad putredinem. Hîc autem noſtri latini, & qui Auic. expoſuēt, diſputant, an poſſit in noſtro corpore putredo accendi abſque hac prohibita trāſpiratione: an potius ſit ea ſemper necessaria: multáque ipſi in hac re conculcant. Nos tamen breuiter rem hanc expediemus: & quanuis eorum nonnulli concedunt, quod ſemper cum febre putrida ſit obſtructio, non tamen concedunt, quod prohibita hæc euentatio ab obſtructione, vel conſtipatione ſit cauſa neceſſaria putrefactionis, & febris putridę. Galen. tamen vbique refert eſſe cau- *cap. 4.*

B ſam neceſſariam, vt ab ea videlicet putrida febris, & putrefactio efficiatur, vt patuit ſuperioribus capitibus, clariſſimè autē xj. Meth. id explicat, cùm ait, in duobus libris monſtrauimus quantam vim habeat reſpiratio, & pulſus ad hoc, vt calor corporis difflatione & ventilatione in ſua natura conſeruetur: ex quo deinde fit vt ſiquid eorum, quę in corpore ſunt à putredine corripiendum ſit, opus ſit has intercipi tranſpirationes: & paulò ſuperius illa tantùm corpora putreſcere dixit, quæ cùm calida, & humida ſunt, neque perflata, neque ventilata in loco calido, & humida manent. vnde, & eodem libro & vbicunque agit de ratione curandi febres putri-

C das, ſemper eius indicationis meminit, quæ ab obſtructione depromenda eſt. Neque eorum cauilla, vel rationes quicquam valent. Nam facilè diſſolui poſſunt, vt illius exemplo oſtendam, cui illi plurimùm nituntur, & eſt de putrefactione chyli in ventriculo: vbi manifeſtum eſt, quòd ex calida temperatura ventriculi corrumpitur chylus in ventriculo: ex frigida enim cruditas generatur: vnde propterea putreſit chylus: quia eius natiuus calor in alienum, & igneum verſus eſt: at ſi rectè, & pro ratione fuiſſet ventilatus, nequaquam in igneum, & extraneum fuiſſet conuerſus. Sed de his ſatis, ſupérque à nobis dictum ſit. Quæ ſi rectè percipitis: & ea contuleritis cum primo cap. Auic. 2. tract. vbi de cauſis pu-

D tredinis agit, illud per hæc optimè explanari poſſe videbitis. Accedamus modò ad ſecundum librum de diff. febr. poſtea quàm hecticarum conſiderationem, vt ſuperius diximus, breuioris & clarioris doctrinæ gratia ad eum librum diſtulimus.

VICT

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI AC MEDICI VENETI,

IN PRIMVM GALENI LIBRVM DE DIFFERENTIIS FEBRIVM EXPLANATIO.

Reprobatio eorum, qui putabant omnem febrem putridam fieri ex abundantia ſolius flauæ bilis.

CAP. I.

Lect. 29.

A*T illud ſupereſt, vt febrium differentias, quæ in humoribus accenduntur, percurramus, &c.* Quẽadmodum diximus ſtatim ab exordio illius operis, cùm tres ſint primæ differentiæ febrium, vel prima, & ſumma genera, à materia triplici, in qua ac- B ceuditur calor igneus, qui febris dicitur, ſuam habentia rationem: quæ quidẽ genera & ipſa per ſuas particulatim differentias diſpertita in multas, & differentes ſpecies deſcendunt: cúmque horum generum nullum ſit, quod in plures differentias, & inter ſe magis differeutes natura, & forma, & ſymptomatibus, & ſubinde etiam curandi methodo diuidatur, quàm genus putridarum febrium, & proinde etiam: quod lougiorem requirat diſqoſitionem: Ideò in primo iſtius operis libro de omnibus his tribus generibus in vniuerſum, & ſecũdum eorum generales rationes tractationem prius inſtituit: poſtea vero particulatim de illis duobus, quæ ſimpliciora erant, diſtinctè per eorum differentias etiam C vltimas ſermonem habuit: at tertij uẽpè eius, quod ex putreſcente humore excitatur, particulatim, & per ſuas differentias tractationem in hunc ſecũdum librum diſtulit. In præſentia ergo de omnibus febrium putridarum differentijs, quantum ad earum generationem, & naturam pertinet, acturus eſt, & ad ſigna, quibus & dignoſcendæ, & diſtinguendæ ſunt. Verum quia ars ſemper naturæ eſt imitatrix: natura verò cùm quidpiam generatura eſt, remouet prius, ſi quæ ſunt in ſubiecta materia contrariæ affectiones: poſtea propriam, & intentam formam D inducit: Propterea ſolent auctores, qui theorema aliquod expoſituri ſunt: ſi qui fuerint errores ad illud pertinentes, eos prius refellere: mox id, quod verum eſt: docere. Ita igitur & Gal. facit: cùm eo tempore falſa quædam quorundam medicorum opinio vigeret, qui omnes in humoribus accenſas febres ex vno, & eodem humore, non autem ex diuerſis, & pluribus excitari, hoc eſt, ex bile putabant,

A ideóque accendi, quia plurima congeritur in corpore amara, vel flaua bilis, nec eſſe neceſſarium, vt putreſcat ad hoc, vt febris gignatur, opinari videbantur: quateuus ex rationibus Gal. poſſumus conjectari. Vnde aduerſaria quaſi videtur horum opinio opinioni ſuperius in primo libro recitatæ: & in Athenæum auctorẽ relatę: ſentiebat enim ille omnem febrem ex putredine fieri: hi verò has etiam quæ in humoribus accenduntur, citra putredinem accendi volebant, quaſi ſola copia bilis, cùm illa augetur, febrẽ afferre poſſit. Vnde ſicut illi alia duo genera tollere voluiſſe videbantur, ita hi genus putridarum. Cur autem hi putauerint, quod omnis B eiuſmodi febris ex bile fiat, rationem non exponit Gal. Sed potuere forſitan hac ratione moueri, quoniam, vt & ipſe Gal. affirmat, & Hippoc. inſinuat, febris eſt affectus calidus, & ſiccus: ergò cùm accenditur, accendi nõ poteſt, niſi ab humore calido, & ſicco: omne enim agens, vt Ariſt. in naturalibus libris teſtatur; nititur ſibi illud aſſimilare, in quod agit. In duobus ergò videntur aberrare hi. Primùm, quia putent, quod ex ſolo excremento bilis poſſit gigni febris. Deinde, quod exiſtiment ex ſola bile febres accendi. Quare, & vtrumq; errorem remouet Gal. & primò quidem primum repellit rationẽ deducente ad id, quod falſum eſt, & contra experientiam: vt in hunc modum rationẽ formemus. Si ſola C bilis copia in corpore congeſta citra aliam cauſam febrẽ accẽderet, omnes illi febricitarent, in quibus multa eſſet bilis copia adaucta: ſed hoc eſt falſum, & contra ſenſum, & experiẽtiam: ergò, & id, ex quo deductum eſt. Quòd autem conſequens id falſum ſit, oſtenditur: quia in aurruginoſis, vel, vt Græci appellant, in icteriois copioſa collecta eſt flaua bilis, neque tamen plerique eorum febricitant. Vnde oportet aliquid aliud adeſſe ad hoc, vt febricitent: id verò eſt, quod opus eſt aliam cauſam accedere, ob quam ipſa putreſcat: nunquam enim febrem excita- D bit, niſi putreſcat. Sed de hoc, ait ipſe, paulò poſt eſt habendus ſermo. Contra verò errorem ſecundum, quod nõ omnes eiuſmodi febres ex bili flaua ortum habeãt, probat deſumpto argumẽto, & ab iis, quę ſolẽt febres ex humoribus exoriẽtes antecedere, quaſi earum cauſæ, & ex ſymptomatibus, quæ concomitari, vel conſequi ſolent, & ex corporibus eorũ, qui maximè proni, & apti ſuaptè natura ſunt, vt in has febres incidant. Ratio verò in hunc modũ ſe habet.

Tertia quartana, ac etiam quotidiana in omnibus
his enumeratis adeò ſunt diuerſæ,& ferè contrariæ,
vt nequeant omnino fieri,quod ab eodem humore
omnes originem habeant. Quòd verò in his ea om-
nia diuerſa, & penè contraria reperiantur per indu-
ctionem ab experientia acceptam facilè oſtendi
poteſt.Tertianæ enim frequentiſſimè ſolent exoriri
in corporibus, quæ aptiſſima ſunt ad generandam
multam bilem,qualia ſunt calida,& ſicca:in ea item
ætate,quæ maximè eſt ferax bilis, vt eſt iuuentus,&
in ea omni tempeſtate,& conſtitutione,in qua mul-
ta gignitur bilis, ſicuti in ætate, quæ calida, & ſicca
eſt:item in calidis,& ſiccis regionibus, in iis etiam,
qui victu vtuntur apto ad bilis procurationem, ni-
mirum laboribus,ſolicitudinibus, cibiſque, calefa-
ciētibus,& ſiccātibus. Prętereà ſymptomata omnia,
quæ frequentia in his febribus ſunt, bilis copiam
demonſtrant: vomitus enim bilioſi ſunt,vrinæ, ex-
crementa alui, & ſudores. At in quotidianis omnia
ſecus, & ſecundum oppoſitam rationem ſe habere
vnuſquiſq; obſeruare poteſt: nam in ea maximè fa-
miliaris eſt illis, qui maximè pituitoſi ſunt, vt qui
frigidi ſunt, & humidi ſuaptè natura, & qui alioqui
pituitam generant: & in ætate in qua plurima ea gi-
gnitur, vt ſenili ob defectum caloris, & puerili ob
ingluuiem: in omni tempore frigido:in quo multa
fit pituita,vt in hyemale, itidem in regionibus fri-
gidis, & humidis, in vita otioſa, in multis crapulis:
ex iiſque erroribus, vnde impeditur concoctio: vt
ex balneis,aut motu,aut venere,aut ſtudio: ſed nec
vomitus in his ſunt admodum bilioſi, quia potius
pituitoſi: nec alui excrementa, nec variæ referunt
bilem. Secundum verò eundem modum quartanas
videmus excitari in corporibus,in ætatibus,in anni
temporibus,in regionibus, maximè procliuibus ad
generandum melancholicum humorem, ac in vi-
ctus ratione eidem generando apta. Verùm, & ea
ſymptomata, quæ in acceſſionum principiis ſolent
apparere,admodum diuerſa ſunt. Prætereà id enim
quod in exquiſita tertiana in principio morbi ſta-
tim manifeſtus apparet rigor,vt poſterius dicemus,
forma etiam rigoris valdè diuerſa eſt ab eo, qui in
quartanis percipi ſolet.Nam in tertianis percipitur
veluti res quædam pungens,& mordicans,oſtendēs
tenuem, & acrem, calidúmque humorem. In quar-
tanis verò eſt ſenſus rei refrigerantis. Et proinde ne-
mo ſanæ mentis compos iudicare vnquam poterit
ex eodem humore has febres adeò diuerſas in om-
nibus originem habere poſſe. Sed eſt aduertendum,
quod rationem ſuam ad has febres redigit, cùm ex-
quiſitę ſunt,quia in illis ſig[illegible]a magis conſpicua ſunt,
& ſyncera:nam cùm non ſunt exquiſitę,ſicuti mixta,
& notha eſt febris natura:ita etiam & ſymptomata,
& ſigna confuſa ſunt. Eſt item aduertēdū,quod,quia
aliquis poſſet à Gal.expectare,vt rationem iſtius di-
uerſitatis rigoris in his febribus exponat, & cur in
intermittentibus rigor appareat, ſecus verò in con-
tinentibus. Ideò Gal.cauſam reddit,cur hęc præter-
mittat:ea verò eſt, quòd exquiſitè in 2.de cauſ.ſym-
pto.hæc tractata ſunt, quamui copioſius etiam in
libello de trem.rig palpit.&cordis,vil.id ipſum ex-
poſuerit,in quo etiam libro de cauſ.ſympt.(inquit
ipſe) egimus,de earum febriū ratione,quæ ad idem
genus pertinēt,ſicuti tertiana intermittens ad idem
genus pertinent cum tertiana cōtinua,intermitten-
tem verò in his tribus generibus putridarum febriū
eam appello cuius acceſſio definit in quietē febrem
vacantē,quantùm per ſenſum indicari poteſt. Quod
dixit,quia non adeò vacua eſt ea quies,quin ſemper

A aliqua putredinis indicia,vel febris conſpici,& ob-
ſeruari non poſſint, ſi diligenter aduertatur, ſaltem
in pulſu: ſed ſenſu indicatur, quantum ad calorem
pertinet,corpus febrem omnino vacare. Nam hoc
peculiare eſt in ephemeris, quòd deſinant vndique
& omni ex parte, tàm quò ad caloris ſenſum, quam
etiam quò ad omnia ſymptomata,in febris vacuita-
tem. Poſtremo loco ſummatim, & per capita diffe-
rētias iſtarum duarum febrium ad idem genus per-
tinentium exponit,& inquit,quod in intermittente
febre humor expulſus extra venas, vel vaſa, qui fe-
brem facturus eſt, fertur per particulas omnes di-
ſperſus,& ibi putreſcit: nam ſi ad venam tantum de-
cumberet, inflammationem excitaret, vt ſuperiùs
B diximus. In continuis autem non expellitur extra
vaſa,ſed in eis concluſus, & putreſcens febrem ac-
cendit. Eadem itaque materia, & intermittentem
febrem, & continentem gignit, & ideo vtraque ad
idem genus pertinet, vt 2.de criſ.docuit Gal.quia
propriæ &per ſe differentię,vt à principio diximus.
illæ in primis ſunt, quæ a materia in qua febris ac-
cenditur depromi ſolent: quæ verò à ratione inter-
miſſionis,vel cōtinentiæ accipiuntur,è quodam po-
tius febris ſymptomate deſumuntur, vt Gal.vide-
tur dicere primo lib. comm.in 6. Epid. id enim illi
accidit ratione loci,in quo putreſcit humor. Multa
prætereà eſſent,quæ poſſent huc transferri, quæque
ad intelligentiam eorum: quæ hoc loco dicta ſunt,
C non parum conducerent:ea tamen in præſentia nos
pretermittimus,quia inferiùs loco accommodatio-
ri erunt explicanda. Ne ergò tempus in illis repe-
tendis inaniter conteramus, accedamus ad ſequens
caput.

De communibus differentiis febrium putridarum.

CAP. II.

INTERMITTENTIUM *igitur tres ſunt omnes differentiæ* Lect. 22.
numero,quotidiana,tertiana,& quartana.&c. Metho-
dus inueniendarum differentiarum alicuius generis
ad vltimas vſque, vt ſtatim ab initio vtrorumq; ho-
rum librorum,quos ſuſcipimus explanandos,oſten-
dimus,eſt diuiſio,&proinde ſemper fere diuidendo
D procedit in hoc libro Gal. Diuiſo itaque genere
febrium putridarum in fine præcedentis capitis in
continentes,& intermittentes: & in præſentia vlte-
rius progreditur, & intermittentes in tres partitur
ſpecies, vel differentias,in quotidianam,tertianam,
& quartanam:penes triplicem differentiam humo-
rum, è quorum putredine accendi febris poteſt: hi
verò ſunt pituita bilis, & humor melancholicus.
Sed ſtatim dicet aliquis, nónne etiam quartus hu-
mor,qui ſanguis propriè appellatur,poteſt putreſce
re, & febrem accendere? Ad hoc dicimus duo. Pri-
mum,quod poteſt quidem putreſcere,verum febris
E ea non erit intermittens, ſed continens: nam,vt &
Auic.inquit,locus,in quo ſanguis putreſcit,cum pu-
treſcit ſunt venæ & ideò diſquiſitio hæc non perti-
net ad præſentem locum, in quo de intermittenti-
bus inſtitutus eſt ſermo. Deinde verò, & hoc addi-
mus, quòd cùm putreſcit ſanguis, ad eandem diffe-
rentiam ea febris pertinet ad quam, & illa, quæ ex
bile putreſcente accenditur, quia & ſanguis, cùm
putreſcit, mutata propria natura, ad naturam bilis
accedit. Sed quoniam in ſequentibus diffusè diſpu-
tanda eſt hæc quæſtio: ideò in eum locum differe-
mus hanc tractationem. Continuarum verò eadem
itidē partitio eſt,accepta ratione partitionis à ma-
teria putreſcente. Nam, aut ex bile flaua ortum ha-
bent, aut ex bille atra, aut ex pituita. Sed hæ diffe-

rentiæ continuarum non habent nomina propria,
ſaltem plurimæ illarum, vt oſtendemus paulò poſt,
neque tamen propterea hæ differentiæ natura ſunt
indiſtinctæ. Continuarum itaque febrium aliæ qui-
dem ſimpliciter continuæ ſunt, & veræ, quæ nullam
ſimilitudinem habent cum intermittentibus. In in-
termittentibus ſiquidē omnibus per periodos fiunt
acceſſiones. His autem ſimiles ſunt illæ, quæ licet
non intermittant omninò ita, vt ad vacuitatem fe-
bris acceſſio terminetur, inſigniter tamen febris re-
mittitur. Quæ verò abſolutè continuæ à priſcis me-
dicis dicebantur, illæ ſunt, quæ nullas habent perio-
dos, nec remiſſiones: ſed vniuerſa febris ab initio
vſque ad finem eſt, quaſi vna acceſſio. Hanc autem
ſynocham poſteriores medici appellare. Vnde ea
continentis febris differentia, quæ periodis mani-
com 20. feſtis diſtinguitur, vt inquit Gal. 3. lib. comm. in pri-
mum Epid. quaſi media eſt inter eam, quæ verè in-
termittens eſt, & illam, quam antiqui abſolutè &
ſimpliciter continentem nuncupabant: nam cū iſta
collata intermittētis videtur rationem habere: cum
intermittentibus autem, continens dici poteſt, &
hæc ea differentia eſt, quæ non aliud habet nomen,
niſi commune generis, nempè febris continua, vel
continens. Hæc vero diuiditur eodem modo, ſicut
intermittens. Nam, aut tertianarias periodos habet,
aut quartanarias, aut quotidianas: ob id, quia hæ
periodi naturam putreſcentium humorum ſequun-
tur, vel eorum motum: nihilo enim differunt ab in-
termittentibus, niſi quod in intermittentibus idem
humor extra vaſa putreſcit, in continentibus verò
intra. Eſt tamen hic animaduertēdum, quod, vt hoc
in loco ait Gal. ex putredine bilis, poſſunt ambæ hæ
continuarum febrium differentiæ primæ excitari,
& ea continua, quam dixit ipſe vocari ſynocham à
poſterioribus medicis, & illa etiam, quæ periodica
dicitur. Iſtius autem rei cauſam refert inferius Gal.
Ex aliis autem humoribus tantum accenditur con-
tinua febris, quæ ſimiles habet periodos intermit-
tentibus. Præterea, & id aduertendum, quod ſyno-
cham, quatenùs ex verbis eius percipere poſſumus,
cum cauſo, vel febre ardenti in eodem genere col-
locat. Nam ait, quod continuarum, quę ex bile flaua
proueniunt, duplex eſt ſpecies, altera, quę per perio-
dos inuadit, altera, quæ ſynocha dicitur. Vt autem
pr[illegible] dicēte ſermone videbis, cauſus febris eſt, quæ
ex bile putreſcente ortum habet, nec ab exquiſita
tertiana in alio differt, niſi putredinis loco. Hoc ve-
ro conſentiens eſt cum decretis Gal. qui febrem ex
putredine ſanguinis refert ad genus febrium bilio-
ſarum, ſicuti voluit, quod ſanguis putreſcens ad na-
turam flauæ bilis accedat. Vnde apud ipſum Galen.
duæ ſunt febris ardentis differentiæ, vel, vt potius
hic videtur innuere, ſynochæ. Altera eſt, quæ exqui-
ſitus cauſus, vel febris ardens exquiſita dicitur, & eſt
ex bile exquiſita. Altera verò ex ſanguine, qui ob
putredinem accedit ad naturam bilis, & hæc ple-
rumq; ſynocha putrida abſolutè dicitur. Sed de his
ſuo loco plenius, & planius agemus. Tertiò, & illud
eſt aduertendum, quod periodus tertianarū febrium
alternis diebus ſuas habet acceſſiones: quartanarum
quarta quaq; die: quotidianarum, quotidie. Sed hoc
intelligendum eſt, ſi febres ſimplices fuerint: nam, ſi
fuerint multiplices, hoc eſt, ſi non vna tantum, ſed
plures, poſſunt, & illæ, quæ ad tertianarum genus
pertinent, & illæ, quæ ad quartanarum, quotidie ha-
bere acceſſiones: poſſunt enim ſimul duæ tertianæ
coniungi, quarum altera prima die acceſſionem ha-
bebit: altera vero ſequenti die, quæ tamen acceſſio-

A nes ſibi reſpondebunt alternis diebus: tertia ſiqui-
dem acceſſio ſimilis, & hora inuaſionis, & magnitu-
dine, & reliquis ſymptomatibus erit primæ, & quar-
ta ſecūdæ, & hic erit modus, ſeu forma duarum ter-
tianarum: vnde appellabuntur duæ tertianæ: non au-
tem quotidiana, vel amphimerina, ſiue cōtinuę ſint,
ſiue intermittentes. Neque tamen aliquam iſtarum
febrium, nempè neque eam continuam, quæ alter-
nis tantùm diebus nouam habet acceſſionem: neque
illam etiam, quam ex duabus veluti tertianis conſi-
ſtere diximus, & intermedia quaque die alteram ha-
bet acceſſionem, Gal. inquit, ego ſemitertianam, vel
græcè ἡμιτριταῖον ſolitus ſum appellare, ſicuti forſi-
tan aliqui alij nuncupabant. Nam hæmitritæum, vt
B inferius ipſe exponit, eam febrem vocandam cenſet,
quæ ex tertiana intermittente, & quotidiana cōſtat.
Sed de his poſteà. Eas verò, quæ ad bilioſarum fe-
brium genus pertinent, quæque acceſſiones, vel pe-
riodos tertianarios habent, ego, ait ipſe, τριταιοφυ-
εῖς voco, hoc eſt, τὴν φύσιν τοῦ τριταίου, id eſt, tertianæ
naturam referentes. Iuniores Latini proportionales
tertianas nuncupāt, ſicut alias proportionales quar-
tanas vel quotidianas. Verùm, quia ſemper mihi in-
utilis viſa eſt, ſuperuacaneáque de nominibus con-
tentio, dummodò in rebus conueniamus, permitto,
vt quiſque prout illi magis libuerit, appellet. Dicit
Gal. nobis tamquam documentum relinquens, vt in
iis tantùm inſiſtamus, quæ ad rem ipſam percipien-
dam aliquam vim, vel aliquod habent momentum:
C non teramus autem tempus in illis contentionibus,
quę vtilitatem nullam, aut modicam afferre poſſunt.
Hoc verò magis aduertendum eſt, quod ſi acceſſio-
nes in febribus continentibus quotidie excitentur,
non ſtatim iudicemus eam febrem amphimerinæ
naturam referentem eſſe, vel quotidianæ, ita vt ex
pituita putreſcente accenſam eſſe exiſtimemus, ſed
reſpiciendum eſt ad naturam, & ordinem acceſſio-
num. Nam, ſi omnes fuerint vndequaque ſimiles,
poſſumus rationabiliter putare, eam ad genus quo-
tidianæ, & pituitoſæ eſſe referendam. Sed ſi tertia,
primæ, & quarta ſecundæ ſit ſimilis, & ita ſubinde
D alternatim, potius hæc ex proportione reſpondere
putanda eſt duabus tertianis, aut continuis, ſi acceſ-
ſiones ſolum remiſſiones, non intermiſſiones habue-
rint: aut intermittentibus: ſi verè intermiſerint. At ſi
quarta, primæ, & quinta ſecundæ, & ſexta tertiæ fue-
rit ſimilis, erunt omnes quartanæ: nam & poſſunt
duæ, & tres, & quatuor coniungi quartanæ febres,
tam continentes, quam intermittentes. Ego enim
in me tres paſſus ſum alias quartanas, ſed quæ muta-
bantur: aliquando enim duæ erant, interdum verò,
ſed rarius tres. Paucis autem antè annis excellentiſ-
ſimus, & clariſſimus medicus Antonius Vrſatus Ve-
netiis, vſque ad quatuor, & aliquando ad quinque
paſſus eſt, & aliquæ earum videbātur continuæ. His
autem diebus nuper elapſis viſitaui in eadem ciuita-
E te adoleſcentulum nobilem, qui inciderat in tres
manifeſtiſſimas quartanas. Verùm ait Gal. hanc cō-
mixtionis febrium contemplationem potius ad li-
bros: de typis, hoc eſt, de febrium formis, vel figu-
ris, quam ad præſens negotium pertinere: quamuis
de hoc etiam ipſe ſit poſterius tractationem inſtitu-
turus. Vbi eſt aduertendum, quod ſicut ex libro illo
colligi poteſt, qui inſcribitur contra eos, qui de ty-
pis ſcripſere, non vnum, ſed plures iſtius argumenti
libros compoſuere. Et impreſſus eſt liber ſcriptus
Galen. de typis, qui quantum ego iudicare poſſum,
non eſt Gal. ſicuti nec ille, qui contra eos diſputat,
qui de typis ſcripſere. Nam mihi neque phraſim
Gal.

Gal.neque eius doctrinam videtur ſapere;immò,&
multa ibi continentur, quæ diſſentiunt à Gal.do-
ctrina:imprimis verò,quæ de hemirrirço ibi profe-
runtur.Etſi enim appellationes,& nomina non eſſe
tanti iudicet,vt de eis ſit diſceptandum, ſemper ta-
men, cum ex ſententia ſuâ loquitur, hemirritæum
ita interpretatus,ſicut hic. At de hoc ſuo loco ſer-
monem habebimus. Sed, & illud debetis notare,
quod & verum reperietis, ait enim Gal.raro exci-
tari quartanas continentes. Poſſumus etiam de dif-
ferentiis ſynochæ,videlicet, de acmaſtica, parama-
ſtica,& homotana multa dicere:verùm,quia poſte-
riùs quoque de his accidet ſermo, ideò nolumus
præſentem ſermonem vlterius proferre.

De exquiſita tertiana.

CAP. III.

Q*VÆ autem ex humoribus ſimplices febres accen-
duntur,tot numero ſunt, quot nuper a nobis ſunt ex-
planata,&c.* Per diuiſionem generis putridarum fe-
brium per omnes ſuas differentias iam ſpecies om-
nes,ad vltimas vſq; perſcrutatus eſt. Vnde reliquum
eſt,vt doceat, qua ratione alteram ab altera digno-
ſcere poſſimus:neque enim rectè curabimus has fe-
bres, niſi particulatim, & diſtinctè eas cognoueri-
mus. In ſequentibus ergò capitibus huiuſce libri,ſi-
cuti etiam facit in eo libro, quem ad Glauconem
ſcripſit,hoc imprimis agit, vt doctrinam nobis tra-
dat.qua ſint facilè cognoſcendæ,& diſtinguendę hę
febres. Sed anteàquam negotium hoc aggrediamur,
quædam exponenda occurrunt, quibus ignoratis,
non facilè perciperentur ea, quæ in principe illius
capitis parte deſcripta ſunt. Ea verò ſunt, quòd tan-
quam conſtitutum iam accepit, tot ſecundum nu-
merum eſſe ſimplices febres ex humorum putredi-
ne excitatas,quot ſuperiori capite diuidendo inue-
nimus: nam licet & aliæ ſint,quæ ab his diuerſæ vi-
deantur,illæ tamen ad iſtas tandem referendæ ſunt,
quia conſtant ex his mutuò commixtis:interdum e-
nim duæ tertianæ, vel duæ quartanæ,vel tertiana cũ
quartana, vel cum quotidiana complicantur, & ſic
deinde. Sed de his poſteà ſermo erit habẽdus,quia
his cognitis facilis erit,& illarum cognitio. Hoc er-
gò primum accepit. Deinde verò,quod harum ſim-
plicium, aliæ ſunt exquiſitæ ſimplices, aliæ autem
non exquiſitæ. Id ergò eſt exponendum, quomodo
intelligendum ſit, quaſdam eſſe exquiſitas ſimpli-
ces,quaſdam non eſſe. Aduertatis igitur,quòd in fe-
bribus duplex poteſt eſſe mixtura,altera quidem ra-
tione acceſſionum, & naturæ febrium: altera verò
ratione materiæ,ex qua accẽditur febris. Sed exem-
pla rem hanc clariùs demonſtrabunt. Contingat
itaque, vt aliquis duabus tertianis febriciret,vel ſi-
mul tertiana, & quartana, ita tamen, vt acceſſiones
harum febriũ ſeparatim, & diſtinctis diebus, ac ho-
ris hominem inuadant. Febris hæc compoſita erit
ex pluribus acceſſionibus,quarum vnaquæque pro-
priam habet, & diſtinctam materiam, diſtincta etiã
ſymptomata, vt altera ab altera facilè diſcernatur.
Vnde vniuſcuiuſq; acceſſionis materia ſeparata eſt,
& ſæpiſſimè loco,& ſubiecto. Aliquando verò vna,
& ſimplex eſt febris, quæ ſimplices habet acceſſio-
nes,quæ per ordinatas periodos procedunt: erit e-
nim aut vna tantum,& ſola tertia,aut vna quartana;
pendebit tamen non ab vna tantum, & eiuſdem ra-
tionis materia,ſed materia illa erit diuerſa, & mul-
tiplicis naturæ, vtpotè, quia erit ex duobus humo-
ribus ſimul commixtis,& confuſis,vt quaſi factus ſit
vnus humor:ſicuti ſæpe bilis,& pituita ſimul miſcẽ-

A tur,& ex eis euadit bilis quædam craſſior, quæ par-
tim refert naturam bilis,partim pituitę:dum putre-
ſcit autem, efficit vnam, ſimplicemque febrem, &
vnam periodorum rationem:verùm,& febris,& pe-
riodi,ſaltem quantum ad modum caloris,ad tempus
afflictionis, & ad reliqua ſymptomata pertinet,ne-
que omnino referunt rationem febris bilioſæ, vel
tertianæ exquiſitæ ſimplicis, neque pituitoſę,ſed ea
omnia ferè confuſa ſunt, & quaſi ex vtriſque com-
plicata. Hæc ergò febris ſimplex quidem eſt,quia
vnica eſt, non eſt tamen exquiſitè ſimplex:quia mi-
xta eſt cauſa, vnde accenditur,mixta ſunt, & confu-
ſa ſymptomata omnia, quæ febrem ſequuntur. Et
propterea eiuſmodi febres tertianæ nothæ,vel ſpu-
B riæ ſolent nuncupari. Quæ verò ex ſola, & ſincera
bile ortum habent,exquiſitę tertianę:& eodem mo-
do exquiſitę quartanę,& exquiſitę quotidianę. Et ita
ſubinnuit harum febrium ſimplicium aliam, & po-
ſtremam partitionem, cuius haſtenus nulla fuerat
facta mentio,in notham,& ſyncerã,vel exquiſitam.
Et quamuis diſtinctè,neque hic,neque in libro artis
ad Glauc.ſigna notæ non explicet,diſtinctè tamen,
& huic rei dicato capite,& cura nothę tertianę agit,
vt videbimus ſuo loco. Neq; tamen propterea hoc
vitio dãdum eſt Gal.quia,vt dicere ſolitus eſt Ariſt.
rectum eſt iudex ſui,& obliqui:ita etiam,ſi quis exa-
ctam habuerit notitiam febris exquiſitę,& ſyncerę,
facilè per ſe, & ſponte poterit febrem notham co-
C gnoſcere. Nam,cùm ea ſigna non apparẽt, quæ ſyn-
ceram bilem,ſyncerámque tertianam ſolẽt demon-
ſtrare: tertianam tamen quiſpiam viderit,notham
tertianam iudicabit:& quò magis ea deficient ab il-
lis ſignis, quæ exquiſitæ propria ſunt, eò magis à
ſimplicitate,& ab exquiſitæ febris ratione deficiẽt.
Sed de his ſatis,ſupérque. De ſignis ergo harum fe-
brium agamus,quibus ſunt diſcernendæ. Verum,vt
res methodo aliqua procedat, & vt eorum, quibus
dignoſcendæ ſunt hæ febres, natura, & ratio perci-
piatur,aduertendum eſt,quòd quædã ex his febrem
præcedunt,aliqua comitantur, alia ſequuntur. Quæ
febrem præcedunt, ſunt illa, quæ corpus paratum,
& pronum efficiunt ad has febres. Nam,vt in priori
D libro a Gal. habuiſtis, in generandis morbis maxi-
mam vim habet corporum præparatio. Vnde Hipp.
3. Aphor.dixit,quòd quamuis omnes morbi poſſunt
omnibus temporibus procreari, frequentiores
tamen alij fiunt in vno tempore, quam alio:eo nem-
pè tempore, cum quo ſymbolum habent. Et ita de
ætatibus, de regionibus, de naturalibus corporum
temperaturis, de victus ratione,& id genus reliquis
intelligendum eſt. Ea verò ratione hæc omnia pro-
na corpora in febres efficiunt, quia in his humores
illi plurimi generantur,qui apta materia ſunt,in qua
E febres per putredinem accendantur. Exempli gra-
tia, in calida, & ſicca temperatura plurimà bilis ge-
neratur, in iuuenili ætate itidem, in æſtate, in victu
calefaciente,& exſiccante eo,vnde copioſa bilis gi-
gnitur, in regione calida,& ſicca, in ſimili etiam an-
ni conſtitutione. Sunt ergò hæ ferè omnes cauſæ
quaſi materiales morborum,quia materiam morbis
ſubminiſtrant, vt ſuperius expoſuimus: vnde non
ſunt certa ſigna,ſicut neq; cauſæ neceſſariæ,ſed,quæ
aliis addita certiorem reddunt cognitionem,& hæc
præcedunt omnino morbum. Oppoſita verò omnia
faciunt ad plurimam contrahendam pituitam,vt fri-
gida,& humida intemperies,ætas puerilis, & ſecun-
dum ſenium,hyemale tempus, regio frigida, & hu-
mida,eadem anni conſtitutio, vita otioſa, & victus
idoneus ad generandam pituitam. Tẽperatura verò

frigida, & ſicca, primum ſenium, autumnus, regio frigida, & ſicca, cæteraque id genus ad melancholię generationem faciunt, ſicut victus huic rei accommodatus. Et quò plura horum conuenerint, eò etiam fidem maiorem facient: nec in his longius ſermonem protrahemus. Reliqua verò ſunt ſigna, quę tum à ſubſtantialiter inhęrentibus accipienda erunt: tum à ſymptomatibus. Signum a ſubſtãtialiter inhærentibus eſt modus, & quantitas, ac motus caloris. A com. 12. ſymptomatibus autem accipiuntur ſigna ſecundum tria genera ſymptomatum, quæ ſunt actio læſa, excrementa, à natura mutata, & corporis qualitas itidem mutata. Nam, vt primo Aph. declarat Gal. ſignum, & ſymptoma, vna, & eadem res eſt, ratione B tantum differens, quia, vt morbum concomitantur, & illi accidunt, vel ab illo cauſantur, ſymptomata, vel caſus dicuntur: vt verò deducunt nos in morbi cognitionem, vel eorum, quæ ad morbum pertinẽt, ſignorum ſubeunt rationem. Ad actiones itaque læſas pertinent rigores, vel horrores, pulſus, ſitis, vigilia, dolor capitis, deiectio appetitus, & id genus reliqua. Ad excrementa autem vrinæ, alui deiectiones, vomitus, ſudores, & alia iſtiuſmodi. Ad qualitates mutatas color croceus, vel liuidus, vel pallidus, tumor faciei, vel ventris, & alia, quæ ad hunc modum ſe habent. Sed iam ſeriò agamus, & rem particulatim explicemus. Vbique ergò à rigore ad dignotionem intermittentium febrium ſuoit Galen. exordium, quod quidem ſignum proponit, vt 5 cap. primi ad Glauc. innuere viſus eſt, tamquam id, quod C plurima nobis poſſit oſtendere. Primùm, quòd febris ea ex putredine ſit accẽſa: nulla etenim febris citra putrediné, vt hic ait Stephanus, rigorem affert, & vt ſuperius hoc idem ex ſignis ephemeræ potuit accipi. Deinde, quod ſit febris intermittens: continens enim febris numquam cum rigore incipit. De rigore ſiquidem illo ſermo eſt, qui ſolet acceſſiones inchoare. Nam in ardente febre ſolet iudicatorius rigor euenire, quo terminatur morbus iuxta Hipp. ſententiam in Aph. vbi inquit, à cauſa habito, ſi rigor ſuperuenerit, ſolutio fit. Sed id in vigore, & pro- D pè finem accidit. Tertiò, & differẽtiam demonſtrat, & diſtinguit has tres febrium putridarum differentias. Rigor enim ſecundum ſuam generalem rationem febrem à materia pendere ſignificat, & putreſcente: quia fit ex motu materiei, quæ tamquam noxia, & mala, & ad putredinem præparata confertim extra vaſa expellitur, ne in vaſis putreſcat, ſed potiùs extra, & inde fit vt febris intermittat: non enim intermitteret, ſi in venis contenta putreſceret, & hac de cauſa ſignum eſt febris putridæ, & intermittentis. Præterea, quia non omnis humor, qui extra vaſa expulſus fertur per membra, quę ſenſu prędita ſunt, eũdem modum rigoris in initiis acceſſionum excitat, ſed diuerſus diuerſum: ideò, cùm vnaquæq; materia proprium habeat modum rigoris, facile etiam E poteſt per rigorem diſcerni, quæ ſit ſpecies febris. Sed anteaquam vlteriùs procedamus nonnulla de cauſa, & ratione dicamus, cur febris aliqua ſit intermittens, & alia ſit continens. Nam, & ſi dixerimus, Lect. 30. quòd, id eſt, quia prior accenditur à materia extra venas expulſa: altera verò ex materia in venis contenta, hoc tamen non videtur ſatis eſſe ad intelligentiam iſtius rei: quoniam, vt Ariſt. docuit 1. Poſt. analy. ad rationem ſcientiæ exactæ non ſolùm oportet cauſam illius rei tenere, verùm, & noſſe, quod illius cauſa ſit. Vnde, quamuis etiam tamquam verum ſupponatur in febre intermittente humorem pelli extra venas, in continua verò in venis contineri,

A multi tamen non percipiunt, cur humor putreſcens extra vaſa intermittentem febrem, in vaſis autem continentem accendat. Ideò, & hoc clarioris intelligentiæ gratia explanandum eſt. Illius itaque rei proxima cauſa eſt, quia putridus humor, qui priorem accendit acceſſionem, cum diſperſus, & digeſtus ſit per omnes externas particulas, priùs diſſoluitur, & euaporat, quàm alter expellatur. Vnde gignitur altera acceſſio. Nam, cum febrilis calor in membris à materia, & vapore impreſſus, non ſit calor factus, ſed qui ſemper in fieri, & tranſmutari ſuum eſſe habeat, eatenùs tantùm eſt, quatenùs a vapore putredo fouetur: quare cum ab illo deſtitutus B eſt, ſtatim refrigeſcunt partes priùs calidæ, atque interim corpus vacat omni febrili calore poſt deſinentem primam acceſſionem, vſque quò altera materia expellatur, & putreſcat, & tempus id intermiſſionis tempus eſt: quod quidem in aliquibus lõgum admodum eſt, vt in quartanis, in aliquibus breuiſſimum, vt in quotidianis: in aliis medio modo ſe habet, vt in tertianis. Sed dicent aliqui, nondum omnis occaſio dubitandi ablata eſt. Duo enim adhuc obſcura ſuperſunt, & quæ egent explanatione. Primum, cur extra vaſa materia putreſcens diſſoluitur, & digeritur antequàm altera accendatur, non autem in vaſis? Secundum verò, quæ ratio eſt, quòd intermiſſio in quartana plerumq; excedit duos integros dies: in tertiana diem, & ſemiſſem: in quotidiana C paucas etiam horas. Ad primum dicimus, quòd multa conueniunt ſimul in putrida materia, quæ extra venas putreſcit, cur cito diſcutiatur, & euaporet. Primum, quia diſperſa eſt per anguſtos meatus totius habitus ferè corporis: quæ verò in vaſis putreſcit, in vnum collecta eſt, & ſimul: facilius autem humor diſperſus diſcutitur, & diſſoluitur, quam in vnum congeſtus. Quemadmodum enim aqua in vaſe quodam contenta, ſi ſoli exponatur, longiori admodum tempore egebit, vt à calore ſolis reſoluatur, quàm ſi diffuſa, & expenſa per latam aliquam planitiem eſſet. Ita à calore tum naturali, tum extraneo D putrilago illa per particulas corporis diſperſa citius & facilius abſumitur. Præterea corpus, ſeu tunica venarum, & arteriarum denſior, & ſolidior eſt, quàm ſubſtantia muſculorum, qui eam materiam ſuſcipiunt: hæc enim rarior eſt, & ampliores meatus habet, per quos facilior, & promptior fit euaporatio. Sed, & illud his accedit, quòd cùm extra venas putreſcit humor, non habet aliquod aliunde fomentum, quo putredo diutius proferri poſſit: quia in eum locum non excutitur materia, niſi per certas periodos, cùm tamen in vaſis ſemper ſit aliquis humor, vel cum putreſcente mixtus, vel illi contiguus, ad quem ſerpens putrefactio poteſt acceſſionem diutius fouere. Vt hoc etiam, cuius Auicen. meminit, non ſit prætereundum, quòd putredo in venis E cordi vicinior eſt, vtæque, & ipſæ latiores ſunt, vt & citius, & diutiùs poſſit eſſe cordi moleſta, quam ea, quæ loca exteriora obſidet. Alterum vero, quòd rationem periodorum requirit, ſuo loco poſtea explicabimus. Quantum autem ad rigorem ſpectat, eſt etiam aduertendum, quòd dum materia, quæ extra venas tempore acceſſionis lata per particulas corporis diſpergitur, aliquando rigorem concitat, aliquando horrorem, & frigus: differunt verò duo hæc ſymptomata, non quidem natura, ſunt enim ambo motus ipſarum particularum ſimiles, & eiuſdem naturæ: ſed differunt, eò quòd rigor maior motus eſt, & muſculorum conuulſio: horror autem ad ſummas tantùm partes, & ad cutim pertinet, non

autem

A autem ad profundiores: vnde in horrore videtur cutis quaſi denſari, vt aſſimiletur cuti anſerum deplumatarum, & villi cuti hærentes erecti manent: minor ergò motus is eſt, & cauſam minorem habet. Quibus ita expoſitis, ſi rigorem accipiamus generaliore, & communiore quadam ſignificatione, nempè, vt comprehendit tam rigorem, quàm horrorem, erit ſignum proprium, & inſeparabile intermittentium febrium: nam omnes cum rigore vero, aut horrore habent incipientes acceſſiones. Sed ſi rigorem in proprio ſignificato acceperimus, erit quidem rigor ſignum proprium in initio acceſſionis, non tamen inſeparabile, quia ſoli febri interpolatæ, vt aiunt, contingit, non tamen omni: ſiquidem
B tertianarum, & quartanarum acceſſiones cum rigore inchoant: quotidianarum verò minimè, ſed tamen cum horrore, ſicuti paulo poſt dicet Gal. De modo autem, & cauſis generationis rigoris, & horroris, in ſequētibus lectionibus ſermonem habebimus cum Gal. Nunc autem exponamus, quonam pacto tres hæ differentiæ febrium intermittentium ex rigore diſcernantur. Tertiana quidem, quæ exquiſita eſt, ſtatim à principio acceſſiones habet, quæ cum valido rigore, & vehementi membrorum concuſſione incipiunt. Quartanariæ verò ab initio quidem nunquam cum vehementi rigore inchoant, ſed cum febris protrahitur, & humor aliquam ſuſcipit concoctionem, tunc, & in eis magni fiunt rigores. Magni-
C tudine ergò rigoris inter initia morbi differunt hæ duæ febrium ſpecies. Morbo verò ad rigorem accedente, ſimiles fiunt. Quòd ſi dicas, poſſunt ne & eo tempore diſcerni? Poſſunt ſanè, inquam, non quidem ex motu membrorum, ſed ex ſenſu. Nam, cùm ſemper in rigore ſenſus quidam triſtis, & moleſtus, dum fertur materia illa mala per ſenſientia membra, excitetur, pro ratione diuerſæ naturæ ipſius materiæ, diuerſus concitatur ſenſus. In tertiana, quia bilis tenuis, & acris eſt, & calida, percipitur moueri per partes ſentientes aliquod, quod pungit, ac ſi aculei per eas ferrentur: & quamuis refrigerentur exteriores & extremę partes: materia tamen illa, quæ per membra fluit, non percipitur frigida. Contrà
D verò craſſior eſt humor, vnde quartana ſuum habet ortum, & frigidior: ideò ſenſui dum fluit moleſtiam affert: non pungens, ſed frigens: videtur enim quaſi aura frigida per eas ferri. In quotidianis autem acceſſiones nullo penitus cum rigore incipiunt, ſed cùm pedum refrigeratione: poſteà verò progreſſu temporis perfrigerari corpus videtur, & potiùs horrere, quàm rigere. Monet autem Glauconem Gal. cap. 5. primo Art. cur vbi de tertianæ ſignis agit, quòd ſi prima acceſſio cum valido rigore inualerit, poſſumus definitè pronunciare febrem illam tertianam omnino futuram: ſed ſi cum leui rigore, non item
E ſtatim proferre debemus, tertianam eſſe: poteſt enim eſſe, & quartana, & quotidiana, necnon, & ſemitertiana: immò neque etiam, quòd omnino, & ex omni parte ſit intermittens: quia, & aliquæ etiam continentes aliquando cum leui quodam rigore moleſtæ ſunt. Quo in loco multa ſunt notatu digna, quę fortaſſis à multis nō animaduertuntur. Primum, quòd aliquando, ſicut paulò antè diximus, rigor accipitur latiore quadam ſignificatione, vt verum rigorem, & horrorem comprehendit. Nam ait ibi, quòd cùm febris cum rigore exiguo incipit, poteſt eſſe, aut quotidiana, aut quartana, aut ſemitertiana, aut alia ex febribus continuis: at ſemper quotidianam à rigore excludit, illíque horrorem, & perfrigerationem attribuit. Alterum verò notatu dignum

A eſt, quòd ſignum eſt febris tertianę vehemens rigor in initio, & illi omnino proprium, ſi ſit ſimplex, & exquiſita tertiana: alioquin enim, ſi aut compoſita fuerit cum alia febre alterius generis, aut non fuerit exquiſita tertiana, vt quæ ex bile ſyncera non accendatur, fieri poterit, vt non incipiat cum vehementi rigore: nam rigor vehemens inde excitatur in tertiana, quòd tenuis humor eſt, & velociſſimè ob tenuitatem, & calorem mouetur, & ex acrimonia plurimum laceſſit ſenſum, & irritat expultricem facultatem: ideò etiam ſequitur vehemens concuſſio. At verò cùm febres complicatæ ſunt ex diuerſis generibus, ſicut ſemitertiana, quæ ex duabus febribus Lect. 31.
B conſtat, altera continente pituitoſa, & altera intermittente bilioſa: à pituita obtunditur acrimonia, & tenuitas bilis, & eius motus retardatur. Ita etiam, cum non fuerit exquiſita tertiana, excitata à craſſiori bile, poterit habere inuaſiones cum leui rigore. Tertium etiam notatu dignum eſt, propter eam auctoritatem, quæ quotidiè verſatur per ora medico- cap. 5. rum, quòd proprium eſt continentium febrium, nō horrere: & citatur ex primo lib. Art. cur. ad Glauc. Cum tamen dicat ibi Gal. quòd aliquæ etiam continuæ leuem quendam rigorem habent. Sed quamuis primo intuitu difficilis iſtiuſmodi ſolutio videatur: ſi tamen animum aduerteritis, ſatis facilè diſſoluemus. Dicimus ergò veriſſimum eſſe, quòd in vniuerſum proprium ſit continentium febrium non
C horrere, neque rigere, niſi cum iudicandæ ſunt: rigor enim ſignum eſt inſtantis criſeos, vt in commentatione illius aphoriſmi, & in libro de criſ. teſtatus eſt Gal. At hoc intelligendum eſt, cum vera, exquiſitáque, & ſimplex febris continua eſt. Nam ſi eſſet quoquomodo mixta ex continente, & intermittente, poterit quidem adeſſe rigor, vel horror: ſed non ratione continentis, verum ratione intermittentis: neque enim humor rigorem, vel horrorem vnquam, dum in venis continetur, excitabit. Hoc autem duobus modis fieri poteſt, nempè, vt rigor in febre continente contingat. Primo, ſi ſint duæ febres, vel vnius, vel diuerſi generis, quarum al-
D tera ſit continens, altera intermittens. Veluti ſi vna tertiana intermittens coniuncta eſſet, & copulata cum altera tertiana continua, vel ſi ſit aliqua ſemitertiana, quæ conſtet ex quotidiana continua & tertiana intermittente: in omnibus his rigor, vel horror concitatur, at non ratione continentis, ſed illius quæ intermittit. Alium verò modum exponit Stephanus græcus expoſitor, & eſt res aduertenda, quia poſtea in iudicando circa ægrotos plurimum vobis inſeruiet, & à paucis aduertitur. Interdum enim vobis occurrent febres, quæ quantum ad omnia alia ſeruabunt modum, & materiam febris continentis,
E hoc ſolo excepto, quòd habebunt periodos inchoãtes cum aliquo rigore, vel horrore. Hoc tamen non obſtante, dicit ille, neque ab eius ſententia diſcedendum eſt, affirmare oportet, quòd ſit verè continens ea febris. Quod ſi opponas, vnde ergò horror ille? Reſpondet, quòd ob id illud accedit, præcipuè verò in febribus bilioſis, quia earum materia, cùm tenuis admodum, & aeris ſit, non poteſt aliquando tota in vaſis cohiberi, ſed nonnihil ipſius extra vaſa excidit, hócque moderatum rigorem facit. Addamus nos, & multa, quia, & venæ arteriæque partem aliquam eiuſdem pellunt omnino extra venas, maior tamen pars continetur in venis, & expelli nequit, quia aut meatus obſtructi, vel conſtipati aliqua ex parte ſunt, aut pars ea craſſior eſt, aut vires tales non ſunt, quæ poſſint vniuerſam materiam, vel

maiorem partem expellere. Quare, & ſebris continens erit, & rigorem habebit: at non ea ratione, qua continens eſt, ſed qua ratione mixta eſt ex continente, & intermittente, & quaſi ſunt duæ febres, quarum altera ex materia in venis putreſcente accenditur, altera verò ex putredine extra venas. Sed redeamus ad inſtitutum noſtrum: in his enim ſatis vagati ſumus. Itaque cùm rigor leuis, & modicus eſt, non debemus illi ſoli attendere, ſi eaquiſitam, & certam cognitionem febris habere voluerimus, & ſiquidem conſiderare voluerimus, an illo modo ſit continens ea febris, reſpicere oportet alia ſigna continentis febris, de quibus ſuo loco agemus. Sed ſi, an ea quartana, an quotidiana, vel alioquin omnino tertiana ſit, diſcernere voluerimus, calorem febrilem appoſita manu explorare oportet, qui quidem multus eſt in eaquiſita tertiana, & admodum acris. Multus quidem calor, vt hoc ſecundo libro de different. febr. docet Galenus in febribus ſequitur multitudinem effluxus, hoc eſt, multitudinem vaporum, qui in febre à putreſcente materia effluit, & ad cutim effertur. Vnde cùm bilis tenuis ſit, & facilis, vt in vapores digeratur, mirum non eſt, ſi multus is effluxus multum afferat calorem: duabus enim febribus ibi multitudinem vaporis, vel eẍhalationis attribuit, & illi, quæ ex ſanguine, & illi, quæ ex bile eſt. In his enim idem accidit, quod in igne: cùm enim ligna imponuntur, quæ viridia non ſint, ſed apta ad ignem, ſtatim flamma copioſa attollitur: ita, & ſi oleum ſuperfundatur. Differt tamen is effluxus in tertiana, præcipuè verò exquiſita ab aliis febribus, quod fumoſus, & acrior, & mordacior eſt, & tangenti moleſtus: at ex ſanguinea febre effluxus vaporoſus eſt citra ferè moleſtiam. De aliis autem paulò pòſt dicemus. Adeò verò magnus eſt calor, & vrens, vt febri ardenti ſimilis ſit: ita enim, & ſecundo de criſi. affirmat Galenus, citóque ad vigorem peruenit, & qui æqualiter per omnes partes vſque adeò diffunditur, vt nihilo plus thorax, quàm extremæ partes caleant, quique, & ſi, dum primum manui occurrit, multus, & admodum acris ſentiatur: paulò pòſt tamen à manu victus miteſcere videtur: neque, vt in febribus malignis, & vrentibus, pertinax eſt: in illis etenim quò diutiùs tetigeris, eò moleſtior percipitur. Tertium ſignum, quòd certum, & proprium eſt, & ferè pathognomonicum, a pulſu accipitur, præſertim verò, ſi omnes conditiones obſeruentur, quæ tum primo ad Glauc. tum 2.

Cap. 5. de criſi. deſcribuntur. Quia pulſus, qui hic de-
Cap. 2. ſcribitur, poteſt, & in continentibus febribus, aliquibus ſaltem, ſi non omnibus, fieri, vt ſuo loco exponemus. Sed ſi addamus, quòd ſtatim in initio acceſſionis fiant, vt ab eo 2. de criſi. dictum eſt, parui, rari, tardi, & debiles: poſteà verò, dum calor extra expanditur, euadant maiores, crebriores, velociores, & vehementiores: iam hoc indicium erit intermittentis febris. Quæcumque enim intermittunt inchoante acceſſione, ſimiles habent pulſus, & id, quia eo tempore refrigeratur natiuus calor, qui etiam in intimas partes refugit, & quaſi ſtrangulatur. Differunt autem inter ſe, quia minùs parui, item & rari, tardíque, & debiles in tertiana, quàm in aliis ſunt. Nam tarditas, raritáſque, prætereà paruitas, & imbecillitas in his febribus parum admodum abeſt ab illis, qui ipſi ægrotanti naturales ſunt, dum benè valet. At in quartanis abſunt magis, quàm in alia quaque febre. Medij autem inter duos hos ſunt, qui deprehendun-

A tur in quotidianis. Cùm verò acceſſio verſus incrementum vergit, pulſus velocius, & liberiùs aſcendit, & ad magnitudinem, & celeritatem, frequentiámque cito peruenit. Et hæc omnia inde eueniunt, quia materia hæc tenuis eſt, & leuis, quæ neque grauare, & opprimere poteſt natiuum calorem, neque ad acceſſionem, & inflammationem difficilis, & ob id nulla in eo inæqualitas deprehendi poteſt, præter eam, quæ febribus propria eſt: quoniam inæqualitas in pulſu fit, vel ob facultatis imbecillitatem, vel ob virium diſſolutionem, vel demum ob eius aggrauationem, & oppreſſionem: exquiſita verò tertiana vires aliis minus labefactat, minùs etiam ex tenuitate, & leuitate grauat: & hac

B etiam de cauſa citiſſimè ad magnitudinem, fortitudinem, celeritatémque accedit. Quòd verò habeāt, quædam exemplaria primo libro ad Glauc. pulſus, & calidos eſſe, additum, hoc eſt, ab aliquo librario: Nam id nullibi, neque in libro de criſi. neque de different. febr. neque de pulſ. vnquam à Galeno additum eſt, ſed, & in aliquibus manuſcriptis libris non habetur. Quæ autem ſit ea inæqualitas in pulſu, quæ febri propria eſt: in ſequenti capite Gal exponet, & nos etiam eaplanationem ad eum locum diſferemus. Quartum ſignum eſt ſitis valida ſatis, & importuna: cùm enim eadem ſit materia, in qua accenditur febris hęc, & ardens, ardentémque inextinguibilis ſitis concomitetur, ratio etiam ſuadet illam concomitaturam, & tertianam eaquiſitam: ſi- *Lect. 31.*

C quidem vtraque ex bile flaua, calidiſſimo, & ſicco humore ortum habet. Vnde nō erit ſecundum hanc rationem ſignum hoc tertianæ exquiſitæ omnino proprium, quamuis etiam addamus, quòd vehemēs, & importuna ſitis ſit huic attribuenda: talem enim neque quartana, neque quotidiana affert. Sed ſi rem hanc expoſuerimus, vt innuere videtur Galen. 2. de criſi. forſitan erit tertianæ exquiſitę proprium, & inſeparabile ſignum. Addit enim, quòd cum bibendi tempus congruum acceſſerit, & poſt potum vapor quidam humidus ſtatim per totum corpus

D efferri cœperit, qui futuri ſudoris nuntius eſſe ſolet, hoc inter iſtius febris peculiaria ſigna reſpondendū eſt. Et ſi dicas, ſed quando eſt tēpus oportunū, vt illi potum exhibeamus? Hoc pertinet ad eū locum, vbi de curatione erit agendum. Quintum verò ſignum ad tempus, ſeu ſpatium acceſſionum ſpectat: acceſſio enim in hac febre quantumlibet longa ſit, numquam excedit ſpatium duodecim horarum æquinoctialium. Horæ æquinoctiales ſunt, quales illæ, quas videtis deſignatas in noſtris horologiis. Nam antiqui aliam horarum partitionem ſeruabant, quàm nos: illi enim ſemper diem in horas duodecim diuidebant, & in totidem noctem: atque ita æſtiuo tempore diurnæ horæ nocturnis erant longiores: contra verò hiberno, æquinoctialibus autem tem-

E poribus, horę illę his noſtris, quibus in præſentia vtimur, erant ęquales, & nocturnę diurnis. Loquimur autē de exquiſita tertiana. Nā ſi acceſſiones exceſſerint horas duodecim, nō erit exquiſita tertiana, & ſi erit tertiana, ad naturam nothæ tertianæ accedet. & quò magis acceſſerint, eò magis recedet à natura exquiſitæ. Sed, & alia febrium putridarum genera longiores habent acceſſiones, vt ſuo loco dicemus. Cauſa verò, cur hæc breuiſſimas præ aliis habeat acceſſiones, eſt humoris tenuitas, & facilis digeſtio, & euaporatio: ſæpiſſimè verò, vt ipſe 2. de criſ. teſtatur, ſeptem horis abſoluitur: quamuis interdū breuiori etiam ſpatio, interdum lōgiori. Cur autem acceſſiones aliquando longiores fiant: id cōtingit, vel

ex diu

A ex diuerſa humoris ratione,vel ex diuerſa corporis laborantis [natura]. Ex diuerſa quidē ratione humoris,vel qualitate,vel quantitate. Qualitate,quia cùm craſſior eſt,longiorem efficit acceſſionem,difficilius enim diſſoluitur,& exhalat: citius verò,cùm eſt tenuior.Qnantitate,quoniá paucus humor multò faciliùs diſſipatus exhalat. Ex parte verò corporis id accidit,vel ratione conformatioois,&ſtructuræ,vel ratione virium. Nam ſi raræ ſit,vt aiunt,texturæ,facilis eſt humoris digeſtio, & cahalatio: ſin autem denſi & ſtipati habitus, difficilior eſt eius diſcuſſio.Idemidem etiam,ſi vires ſint validæ,citò morbificam cauſam abſumunt,& diſſipant: contra verò,ſi imbecilles Hæc eſt Galen. doctrina ex hoc 2.de diſ.feb & 2.de criſi. deſumpta, quæ memoriæ mandanda eſt: quia vobis in multis aliis inſeruiet, B non modò febribus,verùm etiam morbis ab aliquo humore ortum habentibus:& non ſolùm quatenus ad acceſſiones particulatim pertinet, ſed præterea quatenus ad tempus, & ſpatium totius morbi. Sed poſteaquam de eius acceſſione ſermonem habuimus,hoc etiam ſignum addamus,quòd ea inclinare incipieote, ſudor calidus per totum corpus æqualiter erumpit,qui quidem vaporoſus eſt, & calidus, ſimiliſque ſudori,qui eacitatur io ſania corporibus in balneis: is verò habet ortum ex humore,qui putruit,& digeſtus,exhaláuſque per tenues cutis meatus, ſecum aliquam io eis contentam humiditatem ducit. Interdum verò declinat bilioſa materia, noo ad cutim,ſed ad vētriculum,vel inferiorem aluum. C Si ad ventriculum pellatur, vomitu diſſoluitur aceeſsio. Si ad inteſtina, deiectionibus bilioſis: Sin autem ad renes & veſicam, tuſa vrina, & mulra excernetur. Quodlibet autem horum per ſe Lect. 35. proprium erit ſignum, ſed non inſeparabile. Nam quodcunque iſtorum inſpiciatur, indicabit febrem bilioſam: non tamen omnia ſunt neceſſaria adeſſe: verùm aut ſemper, aut maaima ex parte aliquod iſtorum eoneomitabitur hane febrem. Quòd ſi poſt eiuſmodi vacuationes apparentes ait Galen.primo ad Glauc. febris motns, qui omnibus manifeſtus eſt, omnino ceſſabit. Hoc autem ob id diait: quia nunquam febris potrida, quæcunque illa ſit,ad eaquiſitam prorſus integritatem deſioit: id enim ephemerarum deſinentis acceſsionis proprium eſt, vt ſuperiùs expoſuimus, ſemper e- D nim tempore in intermiſsionis etiam aliqua remanet inæqualitas in pulſus motu, quæ teſtis eſt aliquarum reliquiarum putredinis, de qua inæqualitate ſequēti capite de quartana agem'.Hic verò motus inæqualis arteriarū adeò nō eſt omnibus notus, quin pleróſque etiam medicos,eos inquā, qui noo plurimum exercitati ſuut in rationibus pulſuum & diuerſitatibus obſeruandis, lateat. Si igitur poſt ea omnia motus ille febris omnibus notus ceſſauerit, ſoláque hęc pulſus diuerſitas relicta ſit:iā certò poeeſt pronunciari,acceſsionē præcedentem fuiſſe exquiſitæ tertianæ,nulla alia expectata acceſsione, vt E diarritarij expectare cooſueuerār: nec minùs certò, quàm ſi iam ſecunda acceſsio ſnpetueniſſet. His addit Auic.& quædā ſymptomata,quæ laborantes tertiana ſoleut magis,quàm alios febricitantes,affligere,ob id quia ex calidiorum & ſiccorum vaporū exhalarione,qui ob caliditatem,& leuitatem humoris facilè ſurſum ſeruutur,caput ipſum quodam cōſenſu læditur. Ea verò ſunt vigilia propter ſiccitatē vaporum: Capitis dolor,pręcipuè acutus ſine grauitate: quoniam calidi & leues ſunt hi vapores, Amor ſolitudinis,quia ſermonibus, & ſtrepitu offenditur

A dolens caput,& eadem de cauſa ſilētium ſectant libenter. Ex eadem etiam caliditate delirāt ſæpe: facilè in iram concitantur:quia ab omnibus facilè offenduntur Addit præterea quod præcipiunt quendam veluti feruorē in dextro præcordio, in regione videlicet iecinoris.ad verò ideò eſt, quoniam bilis receptaculum,quod eſt fellea veſicula,ex concaua parte à iecinore pēdet,illique inſeritur: vode efferueſcit in acceſſione febris ibi contenta bilis. Vt præterea & illud addamus,ꝙ calidior hepatis tēperatura,ſicciórq; in cauſa eſt,cur plurima cōgeratur bilis,ex qua tertiana accēditur. Et hoc inſinuare voluit Gal.cùm Glauc. ſcripſit, ꝙ via gigni tertiana Cap. 5. poteſt citra iecinoris affectū: ſicut neq; quotidiana ſine vētriculi vitio, & quartana abſque lienis incōmodo. Sed de aliis poſtea. Hæc autē ſigna, & ſi non B parum iuuent, oon ſunt tamen his exquiſitis tertianis propria, quia & contioentibus excitatis ea bile io venis putreſcente conueniunt: ſæpe etiam nothæ tertianæ,ſed nequè neceſſaria ſunt. Nā multos tertianarios vidimus ſine capitis dolore,ſine delirio,& ſine aliis hic recitatis: & ideò neque ea retulit his loeis Gal. Non eſſe autem & reliqua contemnenda, quorum ſnperiùs meminimus,ſuadēt omnes, Auic. nempe,& Gal. vt ſunt ægrotantis, nam ætas, anni tempus,regio, conſtitutio anni illius. Hæc tameo potius externa ſunt,quàm à natura ipſius morbi deducta: oſtendunt enim potius inclinatiooem,& propenſionem corporis ad hoc genus febris, quàm febrem. Sed hic facilè quiſpiam dubitabit, cur Gal. C cùm dixerit, ſigna quàm maximè propria in febribus eſſe,quæ à pulſibus,& vrinis petuntur,in digooſcendis autem iſtis tertianis, vrinæ oe meminerit quidem? Dicimus, quòd quia, vt, ipſe ſuperiùs Lect. 33. teſtatus eſt,hic omnia breuiter, & ſummatim percurrit, & quia alibi ſunt expoſita,locáque etiam indicauit: ideò, ne compendij rationem excederet, relinquit. In ſecundo verò de criſ. hæc omnia perſecutus eſt,vbi ait.quòd ſi vrina ſubrufa, vel ſubflaua fuerit,& mediocris craſſitiei, hanc febrem ſatis apertè indicat: is enim calor bilis eſt,conſiſtentia verò mediocris,quia bilis eaquiſita ſuapte natura non eſt craſſa. Sed ſi etiam tenuis nimis vrina fuerit, multam crudirarem oſtendit, & obſtructionem aliquam: nequit enim humor excerni: bilia autem ob D tenuitatem humoris citò à natiuo calore coquitur: & ideò in prima etiam acceſſione tertianæ, ſi non initio,ſaltem in inclinatione,vel in die intermiſſioois,aliqua ootantur concoctionis ſigna. Vnde cùm tarda apparet concoctio,ſignum non exquiſitæ tertianæ eſt. Qnòd ſi præter calorem, & mediocrem conſiſtentiam vrinæ,adſit,& vel enæorema, quòd transferuut ſublimamentum,vel ſuſpenſio, hoc eſt, hyſtoſtaſis aliqua in ſublimi vrinæ loco,aut nebula in medio alba,& laudanda: nō modò indicabit eam eſſe exquiſitam tertianam,ſed quòd citò terminâda eſt,vt non ſit exceſſura quartam periodum. At ſi tu- E ſior ſit,nulláque in prima periodo nebula inſpiciatur,ad ſeptimam vſque periodū accedet. Ex quibus patet,quòd ex vrina non ſolùm accipiuntur ſigna oſteodentia febris differētiam,ſed & quæ critica, vel iudicatoria dicūtur,& magis etiam. Ideò ea tâquam ad partem illam,io qua de his agetur, pertinētia reliquit. Et hæc mihi ſatis,ad huiuſce febris dignotionem eſſe videntur. Niſi quòd hoc mihi inſuper conſiderandum ſuccurrit, quia Auic. præter capot de eaquiſita tertiana, alterum ſuboectit de diſtinctione tertianæ exquiſitæ à tertiana non exquiſita, ſeu ſpuria. Gal. verò in iam citatis loeis hane diſquiſi-

tioncm

tionem prætermittit,& quaſi negligit. Vnde facilè A quis poſſet ipſum defeciſſe iudicare, quia nõ omnia neceſſaria febrium doctrinæ ſit perſecutus. Sed ſi rem rectè perpendamus, facilè fatebimur, non eſſe neceſſarium id, quod à Gal. prætermiſſum eſt: non quidem, quòd febris non exquiſitæ cognitio non ſit cognitu neceſſaria illi, qui curare eã ſibi proponit: at quoniã facilè, vt idem Gal. teſtatur, cognita idea febris exquiſitę, quam clariſſimè deſcripſit, quiſque ad eam reſpiciens,& alteram, quæ ab ea degenerat, cognoſcere poteſt: vt enim & ſuperius diximus, rectus iudex ſui eſt, & obliqui. Vnde ſi calor non admodum acris,& mordax fuerit, degenerabit ab exquiſita tertiana,& quò minùs acris, eò magis degenerabit: B ſi pulſus maiorem inæqualitatem habuerit, quàm ſolita eſt exquiſita habere, degenerare oſtendet tertianam,& quò inæqualior, eò magis: ſi rigor non fuerit vehemens, neque erit veluti pungentis rei motæ, non erit exquiſita. ſed ab ea tantò magis recedet, quantò minor erit rigor,& minor punctio: ſi ſitis leuis fuerit: ſi dolor capitis potiùs grauis, quàm acutus: ſi in aliquam inclinabit vigiliã,& reliqua in hunc modum ſe habuerint, in quibus ſuperuacaneum mihi videtur tempus cõterere. Et in hoc laudandus potius, quam damnandus Gal. qui pauciſſimis verbis hæc omnia complexus eſt, dum dixit, quòd obſeruata idea,& ratione exquiſitæ febris tertianæ, quatenus ab illa in ſymptomatibus, & ſignis iam expoſitis declinare viſa fuerit, eatenus iu- C dicandum eſt febrem degenerare ab exquiſita, & accedere ad ſpuriam. Vnde neque de his alioquin longiùs eſt proferendus ſermo.

De Quartana febre. CAP. V.

TERTIVM *febrium intermittentium genus eſt exquiſita quartana, &c.* Quãuis in hoc ſecundo libro de diff. feb. itémque in ſecũdo de criſ. Gal. prius de intermittente quotidiana, & poſtea de quartana ſermonem inſtituat: & eundẽ ordinem Auicen. prima Fen. quarti can. ſecutus ſit, licet nõ omnino eundem, poſt enim intermittentes ſtatim continentes, quæ ad idem genus pertinent, particulatim ſubiun- D git. Quia tamen oportet eundem ordinẽ ſequi medicum in curando, quem in cognoſcendo: à morbo enim cognito indicationes primę ſemper accipiendæ ſunt,& quia nos etiam inter initia methodũ nobis à Gal. traditam ſequi inſtituimus. Ideò quamuis & hoc,& illo modo poſſit accommodatè tradi doctrina hæc, nos tamen decreuimus ordinem ſequi inceptum,& methodum, quam ſecutus eſt Galen. in libro Glauconi dicato. Explanabimus tamẽ ea omnia, quæ tum ipſe Gal. in his aliis duobus libris, tum Auic. in prima quarti deſcripſere: vel ſi non omnia, ea ſaltem, quæ magis neceſſaria, magiſque vtilia fuerint. Neque enim veſtra multum refert in præſen- E tia, quòd hunc, vel illum ſequamur ordinem. Progrediamur ergo, ſicut & Galen. facit in ſecundo capite primi lib. ad Glauc. vbi hunc ordinem ſeruat, vt ſemper ea genera febriũ præmittat, quæ ſimpliciora ſunt. Vnde ab ephemeris ſumpſit tractationis exordiũ: inde vbi ad putridas deuenit, tertianas primùm adorſus eſt, tanquam in eo genere ſimpliciores,& quæ maiorem in multis habẽt cum ephemeris ſimilitudinem, vt explanauimus, vbi de eis erat ſermo. Inter putridas autem, & quatenus ad rationem curationis pertinet, vt oſtendemus,& quantùm ad multiplicitatem differentiarum, magis ſimplex

A quartana eſt, quàm quotidiana. Idcirco etiam prius de dignoſcenda quartana agit, quam de quotidiana. Et quamuis Auic. poſt intermittentes tertianas, de continentibus agat,& de eis omnibus curãdis, antequam ad alias differentias exponẽdas accedat: Nobis tamen via, in quam ſe dedit Gal facilior intellectu videtur,& breuior. Nam & dicebat Ariſt. quòd oppoſita iuxta poſita clareſcunt magis: dum enim ſigna, quibus diſcernuntur tres hæ intermittentes febres, ſubinde & quaſi ſimul tractantur, inter ſe nimirum collata,& dum recens eſt memoria, faciliùs percipiuntur, neque cogimur eadem, vt reuocẽtur in memoriam, è qua facilè interdum dilabuntur, ſę- B piùs repetere. Præterea magis æqualis eſt doctrina, ſi de omnibus intermittentibus per ſuas differẽtias agamus, poſtea de continentibus. Sed ſtatim à principio illius capitis hoc notãdum videtur, quòd non ſolum tertiana febris has duas differentias ſuſtinet, quòd alia ſit exquiſita, alia non exquiſita: ſed omnes aliæ etiam ex humoribus accenſæ febres: nec hoc modò nobis Gal. innuit, verùm & in quo differat ratio eius febris, quæ exquiſita dicitur, ab ea, quæ non exquiſita, vel notha, vel ſpuria nuncupatur, inſinuat, cùm dicit, quòd exquiſita eſt quartana, quãdo ex ſolo atræ bilis humore generatur. Accipitur itaque hæc patiendi ratio ab humoris natura, qui putreſcens febrem accendit. Vel enim humor ille ſyncerus eſt ſine vlla alterius humoris mixtione, & tunc C febris exquiſita, aut tertiana, aut quartana, aut quotidiana erit. Vel eſt illi aliꝰ intermixtus humor: qui ſicut non eſt ſyncerus, ita neque febris erit exquiſita: & quò minus erit ſyncerus, & ſimplex, eò etiam magis febris aberit ab exquiſita: & hoc ita expoſitum in vniuerſum, de omnibus eſt intelligendum. Nobis ergo hoc ſupereſt, vt ſigna explanemus, quæ delineare,& deſcribere poſſunt ideam quartanæ intermittentis,& exquiſitæ: atque ideò reuocemus in memoriam, quæ & de tertiana diximus: nimirum, quòd vbi febris offeratur curãda, quæ quartana ſit, neque tamen ſigna hæc quæ expoſita ſunt à Galeno & ab Auic. ita clara, & exacta conſpiciuntur, ſicut ab illis deſcripta ſunt, ſuſpicãdum eſt febrem illam D non eſſe exquiſitam quartanã,& quantò magis confuſa,& obſcura erunt eò magis recedet à ratione exquiſitæ quartanæ. Neque aliquis alioquin aliud caput requirat, in quo, quæ ad cognoſcendam, & diſcernendam non exquiſitam ab exquiſita faciunt, literis ſint committenda. Sed quia de exquiſitis, & non exquiſitis febribus mentio incidit: ideò huic ſermoni, & hoc addendum cenſeo, cuius etiam in ſequentibus meminit Galenus. Nimirũ tertianam, quartanam,& quotidianã in hoc differre, ꝙ tertiana, quò exquiſitior eſt, eò facilior, & breuior eſt, quò verò minus exquiſita, eò etiam longior,& difficilior, contra verò ſe habent quartana, & quotidiana, quia quò minùs exquiſitæ ſunt, ple- E runque & breuiores, & faciliores: longiores autem, quantò ſunt exquiſitiores. Et huius ratio ea eſt, quòd ſuaprè natura humor melancholicus & pituitoſus ad morbi [longitudinem facit, quia] craſſus eſt: craſſities autem humoris plurimum facit ad morbi lõgitududinem: cùm vero miſcentur hi cum bile, potius tenuiores redduntur, bilis enim tenuiſſimus humor eſt,& facillimus ad digeſtionem: ideò morbi ab ea excitati natura breues ſunt, ſi ea ſit ſyncera, ſi verò aliis permiſceatur, craſſeſcit, & ita longior fit morbus. Vt autem rationem quartanæ exactius habeatis, hoc etiam animaduertite, quòd

Lect. 34.

quòd Gal. de quartana, & hoc ſecundo de diff. feb. & ſecundo de criſ. immo & primò ad Glauc. non niſi in vniuerſum loquitur, cum ait: quartana febris accenditur, quoniam humor melăcholicus putreſcit: neque tamen differentias illius humoris explicat: quia aliis in locis res hæc ſuit expoſita. Auic. verò capite de quartana magis particulatim hoc tractauit, ait enim, quod multiplex eſt differentia melancholici humoris, ex quo putreſcente poteſt accendi quartana febris. Et primæ quidem eius differentiæ ſunt duæ, quarum item Galen. meminit 3. Aphoriſ. ac 3. Progn. & primo Prorrh. Prima eſt ea, quæ eſt ſanguinis pars craſſior & veluti eius fæx, vt fæx in vino, & amurca in oleo: hanc Arabes, & iuniores latini appellant melancholiam naturalem. Altera verò eſt, quæ ex bile aſſata generatur. Quamuis Auic. aliter loquatur: ait enim quòd prima eſt veluti fæx ſanguinis: altera verò, quæ ex exuſtione ſanguinis, vel aliorum humorum in ſanguine mixtorum. Vbi eſt aduertendum, quòd de vſtione loqui poſſumus dupliciter, vel vt propriè accipitur exuſtio, vt fit à calore igneo, & ſicco conſumente, & in ſubſtantiam ſuam conuertente humidum, quo conſtat mixtum, quod comburitur. & ſic non eſt dubium, quòd & bilis comburi, vel aſſari adeò poteſt, vt in melăcholicum humorem, quaſi incinerata conuertatur: hoc enim apertè fatetur locis nuper citatis Gal. poteſt itidem & ſanguis in eundem tranſmutari: ſæpe enim idem dixit, quòd ſi aſſetur ſanguis, eius tenuior pars in bilem: craſſior autem in melancholicum ſuccum vertitur: vnde, & carbo, vel anthrax appellatus tumor ex ſanguine aſſato, & verſo ad naturam melancholici humoris generatur. At, quòd pituita in hūc modum aſſetur, vt in melancholicum ſuccū tranſeat in animătis corpore, cùm humor ſit, & frigidiſſimus & humidiſſimus, multi nunquam adduci poſſunt, vt credant, imò hoc apertiſſimè negăt. Sed ſi vſtio, vel vri accipiatur communiori quodam, & latiori ſignificatu; vt idem ſit, quod incinerari, & in quandă veluti cineritiam ſubſtantiam deſinere, quomodo, & Ariſtoteles 4. metheo. ait, quòd quæ putreſcunt, tădem incinerantur, iuxta atque ea, quæ vruntur: & ſecundum hanc rationem ſi exponamus ſententiam Auic. nulla amplius reliqua erit controuerſia. Nam ex omnibus humoribus, dum putreſcūt, relinquuntur cineritiæ quædam particulæ, quæ, niſi vacuētur, & digerantur, poſſunt iterum putreſcere, & febrem accēdere, quæ quartana erit: cineritium enim illud ad naturā accedit melancholici humoris: & ex bile quidem, quæ exquiſita ſit, illius cineritij parum admodum, ſi nō nihil, relinquitur, vt pote quæ tenuiſſimæ ſit ſubſtātiæ, & quàm pauciſſimum habeat partis terreſtris, niſi aſſata craſſeſcat, quemadmodum illa, quę vitellina à Gal. ſolita eſt appellari. Craſſiores vero humores, cum putreſcunt, plurimum cineritium relinquunt ob craſſiorem ſubſtantiam, quæ partium terreſtrium magis eſt particeps: & inde fit, quod quartana febris raro, immò rariſsimè ex ſe incipit: ſępiſsimè verò ſequitur alias febres, & eas quidē diuturnas: raro autē & fortaſſe nūquā exquiſitas tertianas. Et ſecundum hanc rationem concedere poſſumus, quod quadruplex ſit differentia melăcholici humoris ex exuſtione, vel incineratione facti: ſicuti quatuor ſunt humores, qui putreſcentes poſſunt incinerari: quamuis ex bile quidē, ſi ſit ea exquiſita, forſitan difficile ſit, vt ea copia cineritij inde poſsit colligi, quę febrē accendat: niſi cùm in vitellinā vertitur, neque amplius exquiſitæ bilis rationē ſeruat. Quæ omnia colligi poſſunt ex Gal. in fine huius 2. de diff. feb. de quibus etiam eo loco plenius loquemur. Hæc autem non inutile eſt adnotaſſe: quia quāuis omnes huiuſmodi humores per putredinem, & incinerationem in melancholicum ſuccum vertantur, qui mox, niſi aut digerantur, aut alioquin vacuentur, detēti in venis, ibique accepto initio putrefactionis, expellūtur. & vlterius putreſcentes quartanam accendunt: attamen cineritia illa, quæ in ſuccum melancholicum conuerſa ſunt, nō omnino ſimilem ſeruant naturam: immò diuerſitatem aliquam retinent, ſicuti cineres ex diuerſis lignis combuſtis geniti, diuerſam & ipſi ſeruant facultatem: alij enim acriores ſunt, &, vt aiunt, fortiores, alij mitiores. Vnde humor ex aſſatione bilis genitus, malignus, & erodens eſt, alij verò non ita. Quare ſicuti bilis, quæ vitellina à Gal. dicitur, per aſſationē craſſefacta, vt paulò ante dixi, bilis exquiſita, vt ſanè puto, dici non poteſt: neque, ſi ex ea febris accendatur, illa erit, mea quidem ſententia, exquiſita tertiana, neque fieri vnquam poterit, vt ea poſsit ideam ſeruare exquiſitæ tertianæ. Ita etiam pari ratione dixerim, quod humor melancholicus genitus per aſſationem, vel incinerationē aliorum humorum, non ſit exquiſitus humor melăcholicus: neque quartana ex eo genita exquiſita omnino erit appellanda, ſemper enim in eo humore retinetur aliquid, quod refert aliqua ex parte materiam præcedentis humoris, ex quo genitus eſt. Vnde & Hippo. protulit eam ſententiam 6. Aph. huc fortaſſe reſpiciens cùm ait, quòd deſipientiæ cum riſu factæ ſecuriores, peſsimæ verò cum furore, mediæ inter has: ita enim explanat Gal. quæ cum ſtudio, & ſolicitudine. Ex quibus deinde inferemus, quòd duobus modis aliquis humor nō erit exquiſitus: primò, ſi cum alio ſit mixtus, neque ſolus, quē modum hic expreſſit Galen. altero, cùm is humor iam tranſmutatus ex aliqua parte ſeruat aliquid naturæ alterius humoris, aut degenerat aliquomodo à ſimplici natura ſua. Vnde ſyncera, & exquiſita melancholia eſt, quomodo nūc loquimur, quæ naturalis eſt, & veluti fæx ſanguinis, dum talis eſt: nam ſi & ipſa aſſetur, & diutius in corpore detenta ſupercalefiat, iam & illa malignior fit, vt ait Gal. 3. Prog. & ſecundū hanc rationem duo etiam modi ſunt, quibus febris aliqua non exquiſita in ſuo genere fit. Sed vnum præterea conſiderandum eſt, quod, vt priori capite dixit Gal. raro ſtatim à principio quartana hominē corripit: ſed plerunque alias febres concomitatur, & ſequitur, & id ea ratione, quā nuper expoſuimus. quia plerūque fit ex cineritio, quod eſt veluti reliquiæ quædam præcedentis febris. Interdū verò etiam à principio inuadunt, vt idem 2. lib. com. in primum Epid. teſtatur, quod contingit, vel ob ſtatum anni, in quo multa gignitur melancholia in humanis corporibus, vel ob naturam corporis, quæ prona ſit ad hunc humorem generandum: vel ob rationē victus. Cùm enim plurimus is ſuccus gignitur, nec tamen digeritur, vel alioquin excernitur, ſi interim tenuiū meatuum, per quos fit tranſpiratio, aut venarum fiat obſtructio, putreſcens hoc excrementum accendit ſtatim à principio quartanā. Addit autem Gal. quod vagas, & errabundas febres ſolent magna ex parte quartanæ ſequi, quod ab Hipp. acceptum eſt tertio Progn. loco nuper citato. Errabundæ febres illæ dicuntur, quæ non vnam, & certam periodorum rationem ſeruant, ſed interdum videntur imitari tertianas, aliquando quotidianas, nonnunquā quartanas.

Cur

Margin notes (left column): Com. 22. com. 28. com. 4. — at "ſunt duæ … 3. Aphoriſ. ac 3. Progn. & primo Prorrh."; section letters A, B, C, D, E.

Margin notes (right column): Com. 21. (at "bilis rationē ſeruat … ex"); Aph. 53. (at "6. Aph."); Com. 27. (at "3. Prog."); Com. 22. (at "in primum Epid."); Com. 27 (at "Addit autem Gal.").

Cur autem illis vagus is periodorum ordo accidat, inferius, vbi de periodorum cauſa agemus, cũ Gal. explanabimus. Sed neque hoc prætermittendum, quod monuit priori capite, quòd videlicet rariſſimè oriũtur quartanæ citra offenſam lienis, & id quidem nõn abſque ratione. Nam cum lien ſit inſtrumentum naturæ, quo illa vtitur, vt quicquid ſupervacanei, & excrementoſi humoris melancholici in corpore gignitur, & in ſanguine mixtum eſt, attrahat, ac deinde expurget: dum benè valet ipſe, & integer ſuo fungitur munere, non redundat in venis hoc excrementum, vnde poſſit quartana excitari: at verò ſi malè valeat, facilè gignuntur huiuſmodi febres. Sed & hoc aduertendum, quòd in cauſa interdũ eſt lien, vt quartana, quæ licet ſit plerunque diuturnus morbus, ſuaptè tamen natura ſalubris eſt, & omni periculo vacans: immò quæ etiã, vt ait Hippo. primo Epid. com. verò Gal. lib. 3. à multis aliis grauibus morbis hominem vindicat, fiat grauiſſimus morbus, & qui in aquam inter cutem deſinat, atque homines iugulet: quemadmodũ ſæpenumero ſe vidiſſe eodem in loco idem Gal. teſtatur. Hoc ipſum tamen ſano modò intelligẽdum eſt: alioquin enim ſi id in vniuerſum intelligatur, quòd quartana ſemper, ſi cùm lienis vitio accenſa ſit, grauis ſit morbus: plerunq; erit grauis morbus: iam enim audiuiſtis ex Gal. quòd vix eſſe poteſt quartana ſine malo aliquo lienis affectu. Sed id intelligendum cũ inſigni lienis vitio, ſicuti ſunt ſcirrhus, & inflammatio, vel eximia aliqua eius imbecillitas, quæ tãdem ipſam etiã lienem ad ſcirrhũ perducit. At ſi ſit leuis aliqua iſtius viſceris infirmitas, vel aliqua etiam obſtructio, ex his non efficitur, quòd morbus grauis euadat quartana: niſi ex errore id fiat: & hoc innuiſſe viſi ſunt

Tex. 35. Gal. loco paulò ante citato, & Auic. capite de quartana. Sed poſteaquam de quartana febre, quantum ad eius naturam, & cauſas, diximus quę poſſunt ſatis eſſe noſtro inſtituto, de ſignis eius agam⁹, quibus facilè dignoſci queat. Vbi, & in quartana idẽ dicemus, quod in tertiana diximus, quòd ſcilicet quædã ſunt ſigna, quæ febrem quartanam adeſſe demonſtrant, & hæc propriè ſigna quartanæ dicẽda, & ipſam tem, quam quærimus, proximè oſtendunt. Alia verò remotiora, & vt Gal. teſtatur capite ſexto primi ad Glauc. externa ſunt, quæ nõ ita affectum oſtendunt, ſicut corporis aptitudinem, & propenſionẽ in quartanam: quæ omnia eò ſpectant, & demonſtrant cauſas adfuiſſe, & potentes, à quibus potuit copioſus congeri melancholicus humor, ſine quo quartana nequit accendi. Sed de prioribus in primis agamus. Quo in loco primum reuocãdum eſt in memoriam id, quod ſuperiori capite de tertiana dictũ eſt, nempe quòd quartana differentem admodum habet rigorem ab omnibus aliis febribus. Verùm, vt huic rei aliquem ordinem addamus, ita dicamus, quòd cum hæc omnia ſigna ſint tãquã ſymptomata morbũ concomitantia, & à medico obſeruata, quæ non ſemper, & omni morbi tempore obſeruari poſſunt, ſed aliqua ſtatim à principio ingruente acceſſione, alia ea increſcente, & ad vigorem accedente, alia conſiſtente, alia inclinante, nonnulla verò, quo tempore intermittit (tot enim ſunt tempora, quibus diuiditur periodus in intermittentibus febribus, vt in libro de temporibus morborũ docuit Gal.) quæ quidẽ ſigna deſumũtur à læſis actionibus, ab excrementis à naturali ratione mutatis, & à corporis qualitate item mutata. In initio acceſſionis hæc notari poſſunt, rigor, pulſuſque. Rigor, vt dicebamus, ſepa-

A ratim modũ ab aliis febribus habet. Nã quotidiana propriè rigoris eſt expers, vt diximus, potiuſque cum frigore extremarum partium, & horrore incipit. Tertiana ſtatim cũ rigore vehementi corripit. Quartana rariſſimè, & fortaſſe nũquam cum valido rigore in morbi primis acceſſionibus accenditur, ſed poſtea, dum humor per concoctionem attenuatur, rigor inualeſcit: diuerſus tamen a tertianæ rigore, in quo ſentiuntur veluti punctura: cùm in quartana quaſi frigida res percipiatur: veluti quãdo hyeme & gelu rigemus. Addit autem Gal. ſecundo de criſ. quòd videtur in quartana, dum riget, quaſi conteri ſentiuntur oſſa: craſſa enim & grauis materia in profundiores partes deſcendens ad oſſa vſque, vel potius ad perioſtia pertingit. Deinde verò pulſus ſtatim inter initia acceſſionis explorandus eſt. Nam,

B quãuis in omni febre, dum hominem corripere acceſſio incipit, pulſus parui, rari, & tardi fiant, non tamen æquè in omnibus. Minimè enim in tertiana, in qua dicebat Gal. in priori capite, parũ eos à ſuo naturali ſtatu recedere. In quartana autem, id adeò inſigniter percipitur, vt vix latere poſſit, qui vel mediocriter ſit pulſuum peritus: præſertim verò, ſi alias febricitantis illius, dum ſanus eſſet, aut dum alio febris genere tentaretur, pulſum diligentia adhibita tetigiſſet. De quotidiana poſtea dicemus. In incremento verò acceſſionis, modus pulſus erit attẽdendus, vel eius aſcenſus, & modus caloris. Nam quamuis pulſus incremento febris tranſmutentur ad velocitatem, & frequentiam, aucta nempe neceſſitate ex

C aucto calore: cõparata tamen febris hæc cum tertiana, videtur adhuc ſeruare quendam modum tarditatis, & raritatis, ob frigiditatem enim humoris rarus efficitur pulſus: ob imbecillitatem autem facultatis, quę à craſsitie humoris grauatur, fit tardus. Calor non etiam ita citò aſcendit, & expanditur, neque ita liberè, vt in tertiana, & id propter humorem craſſum, & terreſtrẽ: paulatim ſi quidẽ frigidus hic, & ſicc⁹ humor accẽditur, perinde, dicit Gal. vt teſta, aut os. Vigẽte verò acceſſione, ſigna item ex pulſu, & calore petenda. Etenim calor neque ita, vt in tertiana vrẽs, neque ita acris, neque tamen ita obtuſus, vt in quotidiana: humiditas enim acrimoniã caloris obtundit: ſiccitas autem melancholici humoris aliquid acrimoniæ addit. Pulſus verò, & ſi neceſſe ſit,

D vt magnus velox, & frequens ſit: attamen longè minus frequens, velox, magnuſque in hac eſt, quam in tertiana: ſed & ea inæqualitas pulſus, quæ omnibus febribus cõmunis eſt, in quartana inſignior, & magis manifeſta, quàm aliis febribus: & hæc eſt ea inæqualitas, cuius & ſuperiori capite facta eſt mentio. Quamuis iuniores explanatores in priori capite de tertiana febrilẽ inæqualitatem audiant pro ea, quæ omnibus putridis cõmunis eſt, quæ in vno pulſu eſt: non tamen in eadem pulſus parte: nimirum cũ diaſtole cum ſyſtole confertur, & quies exterior cũ interiore, quia celerior eſt ſyſtole, quàm diaſtole, &

E quies exterior minor, quàm interior. Hæc verò non eſt illa, quæ ibi intelligẽda eſt, quoniã, vt docet Gal. li. 3. de præſag. ex pulſ. ea inæqualitas accidit pulſui putridarũ ſolùm in principio, & incremento acceſſionis: nam in vigore æqualiter accelerat diaſtole ac ſyſtole, & quies interior perinde, vt exterior, fit breuis. Præterea, cùm tempore intermiſsionis itidẽ dicat, quòd relinquitur ſola inæqualitas, quę febribus eſt propria, procul omni dubio nõ ea ibi intelligenda, ſed hæc quã ipſemet Gal. hoc loco exponit: quæ videlicet in vna tantum notione arteriæ obſeruari poteſt: Cap. 7.

poteſt:eaverò eſt,quòd dum mouetur arteria,velo- A cius iu principio,&in fine mouetur,quam in medio motu,quod ad diaſtolē videtur referre Stephanus: Gal.tamen in vniuerſum ait,motum in initio,&fine celeriorem,quàm in medio: nempè in vno arteriæ appulſu:quod omnino magis ipſi diaſtole poteſt accommodari,quàm ſyſtole. Hæc ergo eſt inæqualitas, quæ omnibus febribus communis eſt, & quæ lōgè in quartana, quàm in tertiana manifeſtior eſt, & in vigore acceſſionis, & in tempore intermiſſionis. Sed duo hic inquirenda ſunt. Primùm, quid in cauſa ſit, cur hæc in omnibus febribus inæqualitas cōtingat. Et iuniores quidam referunt, hoc inde euenire, quia, cùm & in tertiana, & in quartana facul- B tas valida ſit,& inſtrumentum obſequatur, vrgeátque neceſſitas,incipit quidē velociter mouere pro ratione vrgentis neceſſitatis,ſed paulò poſt ſentiens ea onere,quo grauatur,impedimentum, aliquantò tardius mouetur:poſtmodũ,quaſi ex quiete reſumptis viribus,iterum accelerat motum. Hæc tamen ratio mihi minimè probatur: Nam inæqualitas hæc omnibus febribus communis eſt, ait Gal. iſti verò tertianis, & quartanis hanc rationem accommodant. Quærenda ergo eſt iſtius communis affectus communis ratio, cauſaque. Ideò aliter Stephanus ait,& melius mea ſententia, non tamen in hoc, ſed in priori capite: quòd cùm in febribus omnibus vtraque vrgeat neceſſitas tàm refrigerationis,quàm C fuliginoſa excrementa,quæ ex febrili calore generantur,excernendi: & alteri quidem ſatisfaciat diaſtole,alteri autem ſyſtole: poſtquàm facta eſt ſyſtole,validè interim vrget neceſsitas refrigerij:ideò velociter incipit dilatare,& dum dilatatur,ita calor refrigeratur,& incipit minus refrigerationis neceſſitas vrgere,vnde remittitur hæc neceſsitas, ſed altera inſurgit,quę eſt euacuationis,quo fit vt iterum incipiat accelerare:vt citius ad ſyſtolen accedat. Secundum quæſitum eſt, cur manifeſtiùs in quartana poſsit hæc pulſus inæqualitas percipi, quàm in tertiana? Id autem euenit,quia in tertiana,vt dixit Galen.lōgè velocius,quàm in quartana arteria mouetur,& velocitas multa,quæ eſt in tertiana,facit, ꝙ D non ita diſcerni queat hæc inæqualitas: cum enim tota diaſtole ſit quàm celeris,non adeo diuerſa eſt extremorum velocitas à medij velocitate,vt facilè percipi poſsit,in quartana vero cùm ſemper motus ſit tardior,facilè id cognoſci poterit,tam vigēte acceſſione,quàm dũ intermittit febris. Vnde cùm hęc etiam inæqualitas poſt definentem ephemeram à noo remaneat: ideo id tāquam proprium ephemerarum ſignum poſuit. Nam tempore quoque intermiſsionis in intermittentibus febribus ſemper pręſens eſt hæc inæqualitas:quam tamen noſtris his tēporibus raros percipere credo. Sed de his ſatis. Signa verò, quæ quaſi externa ſunt, accipiuntur a natura laborantis corporis,vt ſi ſit talis,quales, quæ plurimum E humoris melancholici generāt: ſicuti quæ ſicci calidique temperamenti adeo eſt, vt aſſato ſanguine, illum in melancholium ſuccũ vertat. Præterea, qui ſanguinem quidem generant copioſum, ſed fæculentum & craſſum. Item ab ætate, vt eſt primum ſenium: Ab anni tēpore,qualis eſt autumnus: Ab anni,vel aeris ſtatu,ſeu cōſtitutione, ſi autumnalis ſit: eſt autem naturam autumni ſeruans, quando varia, & inæqualis:qualis enim ſtatus aëris fuerit,tales ſolent generari morbi. Præterea a liene,ſi malè fuerit affectus,& tumēs:hoc verò ſuperius fuit expoſitum. Cur verò inter ętates primũ ſeniũ: inter tēpora autũnus quartanas afferat,tertio Aph. & tertio Prog. lucidiſsimè exponit Gal.quē vos, ne interim in his exponendis tempus conteramus, poteritis legere. His addenda eſt & victus ratio præcedens, ſi talis fuerit, vt potuerit congerere multum ſuccum melancholicum. Si etiam præceſſerint febres putridæ, longę,errabundæ. Hæc quidem ſigna,in vna, & prima acceſſione notari poſſunt,&ante acceſſionem,& poſtea,& aut propria ſunt, aut ferè propria quartanæ. Alia autē non ita propria ſunt,quia vel non omni,& non ſoli quartanæ adſunt. Sicuti vrinæ in ea initia albæ,tenues,& dilutæ. Nā craſſa materia eſt, obſtructiones multæ,vt non facilis ſit tranſitus illi excremēto,vnde poſſit tingi vrina,& craſſior reddi. In hac febre,ſi ſit exquiſita, nullus flauæ bilis vomitus expectandus,cùm illa non exuberet, ſed interdum potius pituitæ,& illius copioſæ, atque oris multa humiditas: refrigeratur enim ventriculus à frigido humore,ac crudior redditus multam cōgerit crudam humiditatem. In aliquibus etiam vehemens excitatur fames? In aliis verò potius cibi faſtidium. Quod inde fit,quia tùm humor melancholicus,tùm pituitoſus,cùm accidi ſunt,famē inducunt, ſi ori ventriculi inſideant: ſed ſi alio fuerint ſapore præditi,vt Gal.6.de loc.affec. docuit, appetitu deiecto,cibi faſtidium afferũt. Nixus præterea eſt Auic. ſigna exponere, quibus particulatim diſcerni poſſent differentiæ quartanarum, quando alter humor conuerſus,vel putredinem, vel per aſſationem in ſuccum melancholicum quartanam cōcitat. Verùm quoniam,vt diximus,ſicut ille non eſt exquiſitus humor, vt qui ſemper aliquid præcedentis humoris contineat, ita, & quartana illa exquiſita noo erit,& ſigna illa à veris,& propriis degenerabunt,& aliqua ex parte referent naturam præcedentis humoris. Vnde,& febres præcedentes,& vrinæ,& pulſus,& reliqua id iodicabunt.

De Quotidiana Febre. CAP. V.

EST *autem & altera exquiſita ſimplicitatis febris, quæ ex pituita*,&c. De quotidiana intermittente caput præſens à Gal.inſtitutũ eſt, ſicut & ſeptimũ in primo ad Gla.præcipuè verò de ſignis propriis, quibus ab aliis intermittētibus febribus eſt dignoſcēda. Sed quia & hæc febris,perinde vt priores,plures habet differentias,exponēdæ prius hæ ſunt. Primæ itaque differentiæ ſunt, ꝙ in exquiſitas,&in nothas, vel ſpurias diuiduntur,quæ a materia,ex qua accenduntur ortũ habent. Vt enim & bilis duplex eſt,exquiſita,& notha,vel ſpuria,&atra etiā bilis,vt paulò ante expoſuimus: Ita,& pituita,vel exquiſita eſt,vel notha Exquiſita quidē vna eſt,qualis eſt ea,quę ſimplex nulliq́ue alteri humori mixta eſt. Notha verò, quæ ab hac recedit: quia vel eſt alteri mixta,& ita adulterina facta:vel ſalſa,vel ꝙ ipſa ſecundũ ſe,& per ſuæ ſubſtātiæ trāſmutationē a ſua naturali,&exquiſita conſtitutione receſſit,vt eſt pituita vitrea.vel acida. Hæc autē ſpuria plures itē differentias habet. Sed in hoc capite de ea ſermonē habet,quę exquiſita,& ſimplex eſt,vbi ſtatim in primis verbis innuit diſtinctionē hanc,in exquiſitam,& non exquiſitam, ac quòd de exquiſita ſit habiturus ſermonē. Nā de aliis differentiis ſexto capite iſtius ſecundi li. & ſeptimo,& poſtea acturus eſt. Et proinde nos etiam mutauimus ordinem horũ capitum, vt eſſet magis continens. Vnde primum quidem naturam,&eſſentiam iſtius febris exponit, dum ait, quòd ex putredine pituitæ ortum habet. ab hoc enim naſcitur omnis diuerſitas iſtarum febrium particulatim,

nimirum

nimirum à diuerſa natura putreſcētis humoris. Iam enim fuit probatum vſque à principio, quòd differentiæ à materia depromptæ, & præcipuæ ſunt, & ad eſſentiam febris pertinēt. Quapropter reliquum eſt, vt agamus de ſignis proprijs hoc genus, vel hāc intermittentium febrium differentiam oſtendentibus: Colligamus ergo, vt in prioribus etiam fecimus, ſigna omnia, quę tùm in libro artis ad Glauc. & in hoc capite: tum verò quæ in libro de criſ. & his collatis cum iis, quæ Auic. literis commiſit, ſi quid vtile prætetea inueniemus, & illud addemus. Sed cùm huiuſmodi ſigna multas habeāt, ſecundum rationem vatiam earum rerum, à quibus accipiuntur, differentias, vt res exquiſitius explicetur, ea in methodum referemus, aliquando ab ordine Gal. & Auic. recedentes. Accipiuntur ergo hæc ſigna, vel ab iis, quæ ad naturā ſpectant, & eſſentiam affectus, quem ſignificant, vel ab ipſis ſymptomatibus. Symptomata poſtea reſpiciunt excrementa mutata, actiones læſas, & qualitates corporis mutatas. Ad eſſentiam autem febris pertinent, quæcunque illi attribui poſſunt, quatenus calor eſt, & hæc ſunt quantitas caloris, vel intenſio: motus caloris: & qualitas eius. Incipiamus ergo à caloris qualitate, quæ quidem intimius eſſentiā caloris reſpicit. Calor itaque in quotidiana, pituitoſaque febre mixtæ cuiuſdam rationis eſt, vt pute, qui tùm humidior ex tactu percipiatur: tùm verò acris: quæ in materiam, ac in putredinem referenda ſunt. Nam cùm pituita putreſcit, ratione quidem putredinis, acris quædam exhalatio attolitur, & fumoſa: calor enim rei putreſcentis: quippe qui omnino cōtra naturam eſt: neceſſariò particeps ſemper eſt cuiuſdam mordacis, & moleſtæ qualitatis: Ratione verò materiæ putreſcentis, quæ humida plurimum eſt ſuaptè natura, neceſſe eſt, vt calor is cum multa humiditate percipiatur. Vnde effluxus iſtius febris eam qualitatem habet, ſicut vapor genitus ex fumoſa partim, & partim vaporoſa exhalatione: fumus enim ſicca, & quaſi terrea eſt exhalatio: vapor vero humida, & aquea, qualis fumus ille eſt, qui ex viridibus, & plurimum humidis lignis, dum comburuntur, accenditur: qui quoquomodo, & ipſe oculos mordicat: multam tamen humiditatem præ ſe fert, diſſoluto nempe illo vapore in humorem. Non eſt autem validus, & vehemens huiuſmodi calor, vel flamma in hac febre, vt ad magnitudinē caloris tranſeamus, immò obtuſus, & veluti ſtrangulatus videtur. Quemadmodum enim a ſiccitate calor exacuitur: ita a multo humore hebetatur, & obtunditur: & quemadmodū ignis in viridibus lignis parum admodum elucet, neque flammam mittit, niſi multo fumo oppreſſam: Ita & calor pituitoſæ febris obtuſus, & quaſi multo fumoſo humido inuolutus expandirur. Motus præterea iſtius caloris ſecundum omnem modum tardus eſt, ſiue loquamur de motu eius, dum in manū tangentis imprimitur: ſiue de motu, dum in vniuerſum corpus ſebricitans effertur, & expanditur. Nam dum corpus laborantis hac febre manu tractatur, vix in primo tactu percipitur in eo calidum præter eius naturam. & acrimonia: ſed ſi diutius perſeueret, tunc percipitur manifeſtò eius febrilis calor, atque acrimononia: dum enim manus hæret corpori, caleſcens cutim tarefacit, ac vaporē craſſum, effluxúmque attenuat, vt facilius efferri poſſit. Vbi eſt aduertendū, ꝙ hoc non eſt ita accipiendū abſolutè, quòd videlicet nullo modo in prima appoſitione manus percipiatur aliqua acrimonia caloris: nam hoc priuatim in hectica reperitur: ſed in genere ſuo, videlicet conferendo hanc febrem cū aliis duabus præcedentibus: quoniam dum primum tangitur, nó ita inſignis percipitur acrimonia, ſicut in prioribus duabus putridarum febrium differentiis. Tardus etiam eſt motus caloris in hac febre, quantum ad eius expāſionem pertinet: quia materia, vnde accenditur, natura frigida eſt, craſſáque, & lenta, & hac ratione tardè accenditur, & poſtquam calor accenſus eſt, tardè exterius efferri poteſt: ſiquidem præ lentore, & craſſitie ſæpe materia illa in meatibus detenta hæret, & proinde tardè admodum per incrementum ad ſtatum peruenit. Sed neque æqualiter mouetur, neque ſecundum partes corporis, neque dum aſcendit, & increſcit calor: nam dum manum expanſam corpori adhibemus, nó æqualiter ſecundum omnes partes penes earum continētiam videtur ſe efferre calor: immò quaſi per cribrum, vt inferius dicet Gal. quod, vt ibi videbimus, refert ipſe in difficultatem putrefactionis, & acceſſionis caloris, propter craſſitiem, & lentorem: neque enim æqualiter partes omoes accēduntur: ſed paulatim, & inæqualiter: & ſicut ab eis inæqualiter vapor, & effluxus exit, ita & inæqualiter calor manui occurrit. Neque etiam, dum ad vigorem acceſſio deuenit, æqualiter expanditur calor, propter eandem difficultatem: immò aliquando, cùm videatur iam conſiſtere acceſſio, paulò poſt iterum videtur increſcere. Et eadē inæqualitas in inclinatione poteſt obſeruari, cùm enim incipit inclinare: nó æqualiter imminuitur febris: ſed cùm aliquandiu inclinauerit, iterum reaccendi videtur: id verò fit, quia humor putridus præ ſua craſſitie nó facilè expurgatur integrè, vnde reliquiæ materiæ relictæ, tanquā febrile fomētum, iterum ſuccenduntur. Reliqua autem ſigna ab ipſis ſymptomatibus febrem ſequentibus deſumuntur: ſymptomata verò hæc, aut in acceſſionis initio apparent, aut in ipſius incremento, aut in ipſa conſiſtente, aut inclinante, aut tempore intermiſſionis. Primū ergo ſignum, & ex præcipuis, quod in initio apparet ex iis eſt quæ ad actionem læſam pertinent, maximè ſi ad motum ad caloris, qui ad interna viſcera refugit, reſpiciamus: & eſt, quòd inuadit acceſſio cū frigore: primùm quidem extremarum partium, deinde verò quaſi lento gradu ad alias partes ſerpit. In quo videtur Gal. varius fuiſſe in diuerſis locis: aliquando enim ait, quòd inuadit cum rigore modico, vt primo ad Glau. capite de tertiana, interdū cum ſolo frigore, nonnunquam cum horrore aliquo. Stephanus modicum rigorem Gal. accepiſſe ait pro ſrigore: vt enim ſuperius declarauimus, frigus, horror, & rigor ad idem ferè videntur ſymptomatū genus pertinere: differunt autem pro ratione minoris, aut maioris. Vnde propemodum ſemper frigus in his incipit: deinde horrere incipiunt, mox & rigere, Vel ergo hoc intelligendum, quòd propriè, quantum ad ipſas pertinet, cum frigore quotidianæ inuadunt, quod quādo aliquātò maius eſt, aut rigorem leuem, aut horrorem ipſe appellat. Vel etiam, vt quidam iunior. libri ad Glauc. explanator innuere videtur, dicendum, quòd exquiſita quotidiana acceſſiones incipientes cum frigore habet: quæ autem non exquiſitæ ſunt, interdū etiam cum aliquo horrore, & nonnunquam cum rigore: &, vt diximus, in principio, incipiunt ſecundum extremas partes corporis refrigeſcere, paulatim deinde ſerpit, & creſcit frigus, donec veluti algeant vniuerſi. Sed neque in his æqualiter etiam frigus augetur:

tur: nam cum ſæpè iam conſtitiſſe frigus videatur, paulò pòſt iterum magis increſcere incipit. Rationem autem horum omnium, ſi percipere cupitis, hoc primùm reuocare in memoriam debetis, quòd ſermo habetur de quotidiana intermittente: intermittens autem, vt ſit, pituitoſum ſuccum, vnde excitanda eſt, oportet è venis excuti: ſi enim in venis putreſceret, eſſet continens: humor verò ille expulſus extra venas, qui ſuaptè natura frigidus eſt, dum per membra ſenſu prædita defertur, neceſſe quoque, vt in cauſa ſit, quòd vel frigeat corpus, vel horreat, vel rigeat. Sed de his paulo poſt verba magis diſtinctè faciemus. Primùm ergò ſignum oſtendit, & quòd intermittens febris ſit, pariter, & quotidiana: immò, vt poſtea exponemus, quòd ſit exquiſita quotidiana. Alterum verò ſignum à pulſu accipiendum eſt. Pulſus ergò in hac febre præ omnibus aliis putridis febribus intermittentibus, & exquiſitis minores, inæqualiores, lãguidioréſque ſunt. Cuius rationem referens Gal. hoc inde eſſe ait, quia pituita, quæ frigida, lentáque, & craſſa, & grauis eſt, magis opprimit. & aggrauat naturam, & natiuum calorem, vt is, quaſi immergi: & obrui, vt Stephanus græcus explanat, videatur. Diximus autem ſuperius inæqualitatem pulſus fieri ex oppreſſione, & aggrauatione: imbecilitatem, tùm ex hoc, tùm verò, quia vires languidæ ſunt: & vtrumque affert is humor: quia enim frigidus eſt, calorem reddit infirmum: quia craſſus, & lentus inſuper. & multus, opprimit. Quòd ſi quis opponat, rem hanc rationi quidem conſonam eſſe, dum confert quotidianam cum tertiana: non ita autem, ſi cum quartana fiat comparatio, quia melancholicus humor ipſe quoque, vtpotè, qui terreſtris ſit, frigidus, & craſſus: vnde non minùs poteſt, & opprimere, & deiicere vires natiui caloris. Reſpondet Stephanus, quòd, & ſi ſit terreſtris, & craſſus, tamen non eſt æquè multus vt pituita, cum putreſcens febrem accendit, & proinde neque ita potens eſt vires deiicere: pituita verò non modò frigida, humidáque eſt, verum longè copioſior generatur, quàm atra bilis, in humano corpore: vnde non modò frigore, & humore, ſed & multitudine opprimit vires. Et idem forſitan reſpexit Gal. cùm comparans quotidianam tertianę ait, & hęc quidem quotidiè habet acceſſiones. quamuis minùs calidus humor ſit is, quã bilioſus: calidior enim humor ad motum próprior, & facilior eſt: ideò quantum ad hoc per breuius interuallum deberet ſuas in febribus periodos habere, & tamen contrà euenit. Nam quotidianas acceſſiones pituitoſa febris habet: tertianas verò bilioſa, quòd paulò poſt, vt videbimus, Gal. in copiam pituitæ refert. Sed de hoc ſuo loco ſermo habebitur. Vnde ſi quotidianam cum aliis febribus in iſtis differentiis pulſus conferamus, illa minores, & magis inæquales pulſus habet, ſiue cum quartana conferatur, ſiue cum tertiana: vtræque verò, & quartana, & quotidiana minores, quàm tertiana pulſus habẽt, & quotidiana adhuc minores, quam quartana: immò quartana pulſus habet longè maiores pulſibus quotidianæ, quàm tertiana maiores pulſibus quartanæ. Sed ſi in raritate, & ſpiſſitudine comparationem fecerimus, tantò ſpiſſior eſt quotidianæ pulſus pulſu quartanæ, quantò tertianæ pulſus quotidianę: nam omnium ſpiſſiſſimus eſt tertianæ pulſus: huic ſuccedit quotidianæ: rariſſimus verò eſt quartanæ pulſus: celeritatem autem parem ferè pulſus habent quartana, & quotidiana. Cur autem pulſus quotidianæ ſint frequentiores, inde eſt, quia minores ſunt: quantò enim minores ſunt, tantò ſunt etiam ſpiſſio-

A res, paruitati enim ſupplet natura ſpiſſitudine, vt neceſſitati ſatisfaciat, cum alioquin eadem ſit velocitas. Omnibus etiam aliis maior eſt in harum pulſu inæqualitas: propterea, quia maior eſt oppreſſio, vt ſuperius dictum eſt, & aggrauatio naturæ a materia pituitoſa, quàm à quapiam alia materia. Tertium autem ſignum, quod quidem, & ipſum in principio, & acceſſionis, & totius etiam morbi, ab vrina accipiendum eſt: in hac enim febre crudę vrinæ quidem ſunt. Neque tamen hoc ſignum quoquomodo proprium dici poteſt quotidianarum febriũ, quia omnibus commune eſt: iam enim, & ſuperiùs diximus febrium putridarum proprium, & inſeparabile ſignum eſſe cruditatem vrinæ, vel ſaltem leuem, & B modicam admodũ concoctionem. Vnde animaduertendum, quòd vrina duplicem habet rationem ſignificandi in febribus: ſicuti in primo ad Glauc. Gal. monet, vbi hoc argumentum tractat: nam per eam totius morbi tempora ſignificantur. *Cap. 7.* Quia cùm vel nulla, vel non inſignis in ea cõcoctio apparet, ſignificat principium morbi, ſicut & reliqua excremẽta. Cùm inſignis, & conſpicua iam apparet concoctio, incrementum. Vigorem verò, vel cõſiſtentiam, cùm integra eſt in ea concoctio. Vnde cruditas vrinæ communis eſt omnibus putridis febribus in principio. Sed tamen ab eadem deſumuntur ſigna, quibus etiam mutuò diſtinguuntur differentiæ hæ tres febrium putridarum: quia quamuis omnium ſit vrina C cruda, non autem idem modus crudarum vrinarum in omnibus febribus eſt inter initia: euariant enim, & in colore, & in modo ſubſtantiæ, vel conſiſtentię. Nam diximus anteà, quòd plerumque cum ſeroſo humore pars tenuior, & ichoroſa humorum in venis contentorum excernitur, qui rationem, & coloris, & conſiſtentiæ illius commutant. Vnde vrina in tertianis febribus cruda quidem eſt in initio, quia tenuior eſt: attamen colore refert humorem in venis bilioſum plurimum contineri, quoniam ſubrufa eſt. vel ſubflaua. In quartanis etiam cruda eſt ab initio, & plerumque tenuis, & dilura colore, tamen diuerſa. Quod exponens Stephanus ait, referendum D eſſe in variam materiam atræ bilis: vnde excitata quartana eſt, quandoque enim ex ſanguine fæculento putreſcente, interdum ex aſſata bile, & pro ratione ſucci eadem, quam paulò antè diximus, ratione, colore, & conſiſtentia vrinæ variantur. Quotidianarum autem febrium vrinæ in initio crudæ ſunt, diuerſa tamen ratione, pro diuerſa affectione corporis: nam cum maiores in hac febre, quàm in aliis, plerumque ſint obſtructiones ob craſſitiem, & lentorem ſucci, atque adeò etiam propter concoctricis facultatis infirmitatem: nequeunt percolari ichores pituitoſi, qui, & ipſi quoquomodo imitantur E humorem, à quo ſecreti ſunt: quare ſeroſus humor ſyncerus ferè excernitur, qui ſuaptè natura aquæ ſimilis eſt colore, & conſiſtentia. Vnde tenuis vrina conſpicitur, alba autem, hoc eſt, colore aquam referens, vt paulò antè expoſitum eſt: craſſa verò, & turbulenta interdum videtur. Non ſanè ob concoctionem, vt iunior expoſitor artis curandi ad Glauc. qui non aduertit, quòd ſermo eſt de initio febris, vbi nondum ſigna aliqua manifeſta concoctionis poſſunt apparere. Sed potius, vt explanat Stephanus, hoc fit, quando natura aliquantò valentior aliquod vas, quod erat obſtructum aperit, & per illud excernit aliquid pituitæ, quæ vrinæ immixta eam craſſiorem, & turbulentam reddit. Attic. verò monet id alternatim ferè fieri, quia cùm multus ſit is humor, interdum in venas congeſtus multas concitat ob- *Lib. 7. 38.*

ſtructiones, atque ita vrina tenuis fit: poſteà verò A
natura iterũ nititur aliquod vas reſerare, & ita craſ-
ſeſcit, & turbideſcit vrina: ſed paulò pòſt rurſum
multa congeſta pituita denuò fiunt obſtructiones,
& ſic ſubinde tenuis apparet Addit autem Galen &
rubram aliquando in his febribus vrinam excerni.
Quod quidem præter rationẽ videtur, nempè quòd
rubicunda in his febribus vrina mingatur: color e-
nim is ſanguinem potius refert, quam pituitam. Vn-
de quaſi ſuſpectus aliquibus fuit hic locus: & pro-
culdubiò hæſitarem & ego, niſi & Stephanus ita le-
geret. Dupliciter autem illũ expoſitores explanant.
Iunior enim ait, hoc fieri ob imbecillitatem iecino
ris, quemadmodum contingit in hydrope, vbi ex B
infirmitate ſequeſtratricis facultatis ſubcruẽta min-
gitur vrina. Mihi tamen non admodum hæc expla-
natio probatur. Nam, quod ſtatim inter initia huius
febris, quam exquiſitam quotidianam cõſtituimus,
tanta appareat imbecillitas iecinoris, mihi ſanè ma-
gnum videtur. Ideò aliter, ac melius Stephanus ex-
ponit, colorem nempè hunc eſſe ex pituitæ parte
aliqua aſſata per putredinem. Sed de hoc ſatis. Per-
curramus alia ſigna, & poſteaquam caput, quod ad
excrementa pertinet, aggreſſi ſumus proſequamur
illud. Alui etiam deiectiones in hac febre cum ea
conſentiunt, nam pituitoſiores ſunt humidioréſque,
immò aquoſiores, frigidiores, & crudiores. Quæ
omnia prodeunt ex frigidiore ventriculi tempera-
tura, quæ concoctioni inepta eſt. Vnde cruditas ex-
huberans omnium horum in cauſa eſt: inde enim C
plurima gignitur pituita. multa etiam in excremen-
tis relinquitur humiditas cruda, quæ tamquam ine-
pta, vt in humores probos conuertatur, à venis non
attrahitur, neque in iecur digeritur: & propreteà
humecta ea excrementa manent. Sed ex multis ob-
ſtructionibus non patet liber tranſitus in iecur ſuc-
co cocto iam in ventriculo, qui remanens bona ex
parte in excrementis ea humidiora reddit. Frigida
ſunt etiã, quia frigidus humor in multa copia geni-
tus eſt, & ſubinde generatur: nec modò ad aluum
confluit is humor, ſed in vniuerſum corpus redun- D
dat: vnde, & humidius euadit. præcipuè verò in ven-
triculo plurimus congeritur: ex quo fit, vt frequen-
ter ægri pituitam cogantur euomere, & dum illa in
acorem vitiatur, acida eructant. Sudor verò inter
initia iſtius febris aut nullus, aut modicus admodum
excernitur: nam per anguſtos cutis meatus craſſus
humor, ſicuti eſt in principio ægrè admodum excer
ni poteſt: progrediente tamen febre, per conco-
ctionem cum attenuatur, apparet ſudor, & aliquan-
do etiam copioſus. Quare mihi ſanè probatur hic
Auic. ſententia, qui dixit ſalubriores eſſe quotidia-
nas febres, in quibus copioſior effunditur ſudor: in-
dicat enim pituitam illam, vnde accenduntur, eſſe
minus craſſam. Qualitas etiam mutata in hoc cor-
pore, vel ſtatim à principio, indicat hanc febrem. E
Primùm pallor ad album vergens in toto corpore,
præſertim verò in facie, color proprius eſt iſtius fe-
bris, qualis eſt plumbeus color. Qua in parte debe-
tis animaduertere, qui Auic. incumbitis, quòd dum
ipſe dicit, quòd color eſt decliuis ad citrinitatem, &
viriditatem currentes in albedinem, idem voluit,
quòd Gal. 2. de criſ. vbi ait, color his cum pallidita-
te, albus: palliditatem enim expoſuit per citrinita-
cap. 5. tem, & viriditatem: id verò voluit exprimere, quod
Græci per ὠχρὸν quod aliquando, vt ſæpè refert Gal.
accipitur, prout idem eſt, quod pallidum, aliquando

A idem quod χλωρὸν, hoc eſt viride: vnde, quia qui in
linguam arabicam tranſtulere, nunc hoc, nunc illo
modo hæc nomina ſunt interpretati: ideò Auic. hoc
pacto locutus eſt, qui hæc omnia ex Gal. deſcripſit.
Palloris vero cauſa eſt inopia ſanguinis, & ſpiritus,
qui præter id, quod pauci ſunt, opprimuntur etiam,
& veluti ſtrangulantur a multa, frigida, & craſſa ma-
teria, vt vix expandi queant: nam vapor ſanguinis,
qui ex calore febrili ferueſcit, ad faciem elatus eam
rubicundo afficit colore. Ad hoc idem caput ſigno-
rum pertinent præcordia, vel vt græci aiunt, hypo-
chondria intenſa, vt eodem 2. de criſ. literis traditũ
eſt, tumidioráque, pleniora, & inflata: hæc autem,
B vt & inſinuare videtur Auic. ortum habent à multis
obſtructionibus, quibus ea viſcera ſunt in hac febre
obſeſſa. à lento, & craſſo humore excitatis: vnde ple-
niora videntur, quiquidem humor, poſteà cùm ab
imbecillo calore afficitur, rareſcit, & in flatum ver-
titur, eſt quo, & diſtenſa, & turgida ea redduntur.
Quæ omnia à frigore, & a labefactata facultate
ventriculi defluunt: nam aut rarò, aut numquam ci-
tra noxam ventriculi accenditur hæc febris, præci-
puè verò oris ventriculi. Vnde etiam ad hoc febris
genus pertinet altera differẽtia febris, quam à ſym-
ptomate Arabes syncopalem humoroſam appellãt,
de qua ſuo loco ſermo erit habẽdus. Præterea, quòd
etiam ad ſigna iſtius febris, vt 2. de criſ. monet Gal.
attinet, eſt quòd ſolent eam præcedere cruditates,
C tarda concoctio, ructus acidi, & id genus alia: & ali-
quando appetitus, oppreſſo ore ventriculi à multa
pituita, ſi illa inſipida, aut dulcis ſit, tollitur, & ſitis
etiã ferè omnis: quamuis ſi ea acida ſit, poteſt etiam
nimius excitari appetitus, ſicut ſi ſalſa, ſitis. Cæte-
rùm in inclinatione, & interuallo, vel ſpatio inter-
miſſionis quædam ſunt etiam, quę ad hanc ſignifica-
tionem poſſunt ſpectare. In inclinatione ſiquidem
non fit æqualis declinatio, vt diximus ſuperiùs, rei
quadam cõnexione ducti. Interuallum autem num-
quam ita integrum in hac febre relinquitur, vt non
ſemper reliquiæ putridæ alicuius fuliginis perci-
D piantur, ſi quis diligenter animaduerterit. Quamuis
interdũ etiam medici cõcedant, immò multis quo-
que ita videatur, interuallum illud omnino eſſe in-
tegrum: quod & nos concedimus, cùm videlicet re-
liquiæ illæ, ſicut ait Gal. adeò exiguæ ſunt, vt perci-
pi nequeant, niſi exquiſita adhibeatur diligentia:
neque enim ſemper res ad viuum omnino reſecan-
da. & vſque adeò exquiſita ratio exquirenda eſt. Il-
lud autem ob craſſitiem, & lentorem materiæ eue-
nit: nam ægrè admodum diſcutitur, & attenuatur:
vnde neque ſudore, vt tertiana, & ſæpè quartana re-
ſoluitur: quod plurimum ad hoc facit Reliquum au-
tem eſt, vt poſtquam de temporibus acceſſionum
particulatim verba fecimus, de vniuerſa etiam ac-
ceſſione quædam dicamus. Acceſſio itaque quoti-
E dianæ febris media eſt, temporis ratione, qua ho-
minem detinet, ſecluſo interuallo intermiſſionis,
quod & ſi à periodo contineatur, non tamen acceſ-
ſionis pars eſt, inter tertianam, & quartanam: tertia-
næ enim breuiſſima acceſſio eſt, quartanæ longiſ-
ſima, media verò quotidianæ. Tempora etiam iſtius
morbi generalia longa ſunt: eius ſiquidem reſolu-
tionis terminus eſt à quadrageſimo die, vſque ad ſe-
xageſimum: principium autem eius rarò antè deci-
mum ſeptimum terminatur, ſed & longiorem ha-
bet inclinationem, quàm tertiana. De exquiſitæ i-
gitur febris quotidianæ ſignis, ſatis diximus.

De

De Epiala febre, ac de pituitæ generibus.

CAP. VI.

E*X hoc genere eſt, & febris ea, quæ propriè vocatur Epiala. &c.* De febre quotidiana exquiſita hactenus egimus. Reliquum ergò eſt, vt de ea agamus, quę non exquiſita eſt. Quę quidem cum non vnius tãtum modi ſit, ſed multas habeat differentias, & eas longè plures, quam quæuis alia præcedentium ſebrium. Ideò earum tractationem poſtremam relinquimus, & in hunc locum tranſtulimus: nempè ne interrupta harum ſebrium videatur examinatio, & proinde etiam ordinem capitum à Gal. in hoc 2. lib. propoſitum mutauimus, & ordinem ab eo ſeruatum in 1. libro artis ad Glauc. ſecuti ſumus. Rem ergò ipſam aggrediamur, hoc tamen prius adnotato, quod ideò notha ſebris dicitur, aut non exquiſita, quia recedit à natura exquiſitæ, & ſyncerę febris illius, de qua eſt mentio: quæ ergò quotidiana ſebris degenerat à vera forma, veræ, & exquiſitæ febris pituitoſæ, & ab eius idea, notha, & non exquiſita eſt. Vnde cùm omnis ferè ratio in febribus putridis à natura putreſcentis humoris, ſaltem quatenùs ad ideam febris pertinet, deriuetur. Idcircò à natura etiam putreſcentis humoris oritur tandem differentia, vt hæc exquiſita, illa nó exquiſita ſebris dicatur: cum enim putreſcens humor exquiſitus eſt, non degenerans à ſua natura exquiſitam accendit febrem: at cum degenerat, notham, vel non exquiſitam febrem excitat. Humor autem, vt antè à diximus, duobus modis ab exquiſito degenerat. Altero quidem, per tranſmutationem factam in ſe, & ſecundum naturã ſuam. Vnde ſuperius etiam diximus, quòd duntaxat humores, qui naturales ſunt. ſynceri, & exquiſiti ſecũdum hanc rationem dici debent: & proinde naturalis pituita, quæ inſipida eſt, & mediocris conſiſtentiæ, naturalis, & exquiſita dicitur, & hæc, cùm putreſcit, exquiſitam generat febrem pituitoſam, & quotidianam: in qua ſigna omnia conſpici poſſunt, quæ pręcedenti capite fuere iam expoſita: at verò cum aliæ pituitæ ſpecies putreſcunt, quæ ab huius natura recedunt, quamuis nullum alium humorem alterius naturæ mixtum habeat, tunc febris ea quotidiana, vel pituitoſa non exquiſita dicitur: quæ quatenùs humor à naturali degenerat, eatenùs, & ipſa ab exquiſita ſebre recedit, quantum, & ad naturam, & ad ſymptomata, & ſigna pertinet. Poteſt, & alia ratione fieri non exquiſitus humor: nempè cùm non vnus & ſyncerus humor, ſed plures, vt, dum de tertiana notha ſermonem haberemus, expoſitum fuit, ſimul putreſcunt. Poteſt enim, & bilis cum pituita, & ſanguis, & melancholicus humor ſimul putreſcere, & hoc duobus modis, vel ſimul permixti, vt quaſi in vnum humorem cohaluerint, vel ſeparatim, & ſeorſim: ſiquidem ſimul computreſcant propriè excitatur febris notha: ſed ſi ſeorſum, faciunt ſeparatas periodos, & acceſſiones: & tunc potius dicendę ſunt plures febres complicatæ, quàm vna febris notha, & in hoc genere eſt ſemitertiana, vel, vt Græci, hemitritæus. Sed de his in ſequenti cap. erit agendum. In præſentia autem redeamus ad ſebres ex pituita, quæ vna ſebris dici poſſunt, non autem plures. Illæ ergò febres, quæ ex pituita putreſcente non exquiſita excitantur, & rationem habent, cur non exquiſita ſit, quia illi eſt alter commixtus humor: ſicuti mixtus ille humor quaſi medius eſt inter vtrumque exquiſitum, vt inter exquiſitam bilem, & exquiſitam pituitam, vtriuſque enim princeps eſt: eius tamen appellationem ſortitur, qui in mixtura vincit, ita

A (inquam) febres ab eo humore putrido excitatæ, quaſi mediæ naturæ ſunt inter duas exquiſitas, & ſecundùm modum caloris, & ſecundum ſymptomata, ac ſigna: immo, & in curatione mediæ, quaſi inter curationem huius, & illius incedunt: earum enim curatio, neque omnino cum hac conſentit, neque omnino cum illa, ſed partim cum hac, partim cum illa: & ad eam magis accedit, cum qua maiorem affinitatem habet ſebris curanda. Vnde ſi aliquæ differentiæ in huiuſmodi febribus morbis ſunt, illæ ſecundum eam rationem accipiuntur, qua ab exquiſitis magis recedunt, vel ad eas magis accedunt, quæ quidem (vt Gal. primo artis cur. ad Glauc. ait) indefinitæ, & ferè innumeratæ ſunt. At verò, quæ alia
B ratione nothæ ſunt, nimirum quoniam ab humore, qui exquiſitus dicitur, per ſe, & per proprium vitium degenerant, hoc eſt, a naturali pituita, illæ poſſunt indefinitum numerum, & certas quaſdam differentias referri, & hoc, quia, & modi, ſeu differentiæ non naturalis pituitæ. vnde ortum habent hę febres, in certa capita, & definita a medicis redactæ ſunt: quamuis particulatim conſiderãdo. & ea ratione, qua harum vna quæque magis, aut minus talis eſt, innumeratæ, vt 4. de tuen. ſan. ait Gal. reperiantur differentiæ: multiplex enim, & ferè indefinita eſt eorum ratio, quæ a medio, & ab optimo recedunt: ſicut medium, & quod optimum eſt, ſemper vnicum eſt. Tres ergò ſunt differentiæ pituitæ, quæ *Lect. 39. cap 7.*
C naturalis non eſt, neque exquiſita, vt hic & tertio de loc. affec. tradit Galen. Prima quidem ea eſt, quam Praxagoras vitream pituitam appellauit, propterea quia craſſitie, & lentore ſimilis eſt vitro in fornacibus liqueſacto. Philippus autem, & ipſe inſignis medicus, humorem crudum nuncupauit. Hæc omnium frigidiſſima eſt. Vnde ſi ea in aliquo loco calidiori concluſa intra humanum corpus contineatur, ſicuti in craſſioribus inteſtinis, in quibus ſæpius congeſta ſtagnat, vehementiſſimos dolores concitat: quales ſunt, qui colici dicuntur, & id, vel ob intemperiem frigidam, qua membra afficit: vel quia à loci calore rareſcit, & in craſſum flatum vertitur, qui partes, in quibus cauſus eſt, extendens cruciat: interdum vero
D rigorem abſque ſucceſſione febris: quandoque, & febrem. vt paulo poſt dicemus, excitat. Altera verò huiuſmodi pituitę differentia ſapore quidem dulcis eſt, conſiſtentia autem non adeo craſſa, vt prior, ſed talis eſt, qualem ſæpè expuimus, quæ dulcem nobis ſaporem manifeſtè refert. Alia differentia eſt, quæ & ipſa expuendo percipitur, cuius ſapor acidus eſt. Alia verò ſalſa eſt. Sed ſecundo de loc affe. Gal. & inſipidæ meminit. Verum ſi eius verba rectè perpenderimus, hanc tamquam naturalem habere videtur, quia eam talem eſſe ait, qualis ſaliua eſt in homine exquiſitè ſano. Conferens autem Gal. has pi-
E tuitæ differentias mutuò, omnium frigidiſſimam, & craſſiſſimam eſſe ait vitream: hanc ſequitur acida, quamuis & prior non ſit acidi ſaporis expers: poſteà tertium ordinem dulcis habet. De non naturalibus loquor: nam hac forſitan frigidior eſt inſipida. Dulcis enim non poteſt multum eſſe frigoris particeps, vt ſe in lib. de ſimp. med. fac. probaſſe inquit hic Gal. Salſa autem iam non modò frigida non eſt, ſed potius calida. Quod probat ea ratione, quia, & ſi pituita quantùm ad naturam eius pertinet, frigida ſit: hęc tamen ex accidenti fit calida, & id biſariam. Primum, quia putreſcens ipſa ſine alterius rei mixtura ſalſum contrahit ſaporem: omnia autem putrida partes habent calidas. Deinde verò rùm illi ſalſus aliquis, ſeroſuſq; humor commiſcetur: ſapor

autem ſalſus ſemper caliditatis inditium. Dices autem Gal. videtur aut fuiſſe oblitus, aut faltem fuiſſe ignarus alterius cauſæ ſalſedinis in pituita, quam Auicenn. retulit prima fen primi can. & eſt, cùm exuſta bilis cum inſipida, & tenui pituita permiſcetur. Hæc difficultas ad alium locum pertinet: nobis in præſentia ſatis ſit hoc, quòd pituita ſalſa calidus humor eſt, vndecumque modò cauſa ſalſedinis petatur. Ex omnibus itaque his differentiis pituitæ, ſi putreſcant, differentes etiam excitantur modi febrium pituitoſarum ad hoc genus pertinentium, & ſicuti differentes ſunt humoris putreſcentis naturæ: ita & febres diuerſa habent ſymptomata, quibus cognoſci, & diſtingui poſſunt. Sed, quia de intermittentibus febribus hactenùs ſermonem habuimus, quæ fiunt, cùm humor extra venas expellitur: ideò, & quomodo cognoſcendus eſt is humor ſtatim à principio acceſſionis, dum hæc expulſio fit, docet. Verùm, vt ea, quæ dicenda ſunt faciliùs intelligantur eſt primùm aduertendum, quòd (vt ſuperius expoſuimus) in principiis ipſarum acceſſionum, interdum frigent externæ partes tantùm, præſertim verò extremæ. Interdum præter id, horrent exteriores partes, præcipuè autem cutis, qui horror nihil aliud eſt, niſi motus quidam inordinatus, factus circa cutim, quæ veluti contrahitur, vt nocuam materiam, quæ per ſenſibiles partes fertur, exprimat: vnde pili ex ea contractione, & veluti conſtipatione recti ſtare videntur, & cutis fit inæqualis, & ſubaſpera, ita vt anſeris, vel gallinæ deplumatæ cutem imitetur. Interdum vero non modò hoc contingit in cute, verùm, & partes muſculorum mouentur, immò, & muſculi inordinato quodam motu agitantur, & concutiuntur. Cócutiuntur autem naturę quodam inſtituto, nó ex deliberatione, vt excutiant materiam moleſtam, quæ per membra ſenſu prædita fertur. In febribus quidem intermittentibus, cùm materia expellitur extra venas, per carnes, & ſentiétia membra fertur: hic autem longè maior motus eſt. Nam prima alteratio ſolùm perducit ad refrigerationem. & eam, aut maiorem, aut minorem pro maiore, vel minore retractione caloris ad internas partes. In altera verò percipitur quidam motus, veluti cuiuſdam auræ frigidiuſculæ, quæ per cutim ſerpit. At in rigore, adeò ſæpè concutitur vniuerſum corpus, vt & lectus, & cubiculum quandoque tremat: hæc autem diuerſitas contingit pro ratione, qua cauſa fortior eſt, & maiorem ſentientibus particulis moleſtiam affert. Quòd ſi quæratis, quænam eſt cauſa proxima iſtorum omnium ſymptomatum? Reſpondet Gal. tùm in 2. de cauſ. ſympt. tùm in lib. de rig. hor. palp. trem. & conuul. quòd omnes cauſę duobus capitibus comprehenduntur. Alterum eſt humor calidus, & acris velociter, & repentè afficiens membra ſentientia. Nam, & aqua calida repentè aſperſa dorſo in balneis quandoque concitat rigorem, & medicamenta etiam acria, vt ſunt ſinapiſmi. Præterea, & frigus, cui repentè occurrunt corpora: ſi enim diu verſati fuerimus in aliquo cubiculo calido hyeme, cum poſteà eximus, occurrentes frigidiori aëri, ſtatim nos rigores, & concuſſiones apprehendunt. Sic etiam in febribus, iis eiſdem de cauſis, rigor, aut horror, aut frigus accidit, quandocumque accidit: hoc verò, vel illud fit ex diuerſa ratione humoris, qui extra venas pellitur. Vnde, cùm & bilis illa exquiſita omnium ſit calidiſſima, acerrima, & tenuiſſima: ideò vehementiſſimos excitat rigores: caliditate enim, & acrimonia plurimã affert moleſtiam, & tenuitate quaſi pungens facultatem expultricem irritat: præterea verò, quia fertur per membra. Aliæ autem differentiæ non exquiſitarum febrium, quatenus ab hac in his conditionibus remotiores ſunt, eatenus minores rigores afferunt: ita vt interdum ſolos horrores, nonnumquam extremorum dumtaxat perfrigerationem inducant. Altera etiam de cauſa in febribus concitatur rigor, videlicet ob frigus humoris, vnde febris accenditur, dum ſanè ille mouetur, atque per ſentientia membra fertur. Sed quia frigidus eſt, & humor melancholicus, & pituitoſus. Melancholicus quidem raò inter initia quartanarum, vt diximus rigorem inſignem excitat: craſſus enim eſt, & ineptus in initio morbi, vt conferrim, & velociter feratur, moueaturque: cùm verò attenuari per concoctionem à natura incipit, incipit etiam vehementiorem rigorem gignere. Inter autem differentias pituitæ vitrea quidem, & acida rigorem concitant etiam vehementem, quòd maxime frigidæ ſunt: vnde quamuis craſſæ ſint, & viſcidæ, dum tamen mouentur, quomodocumque id fiat poſſunt concitare inſignem rigorem. At verò, neque ſalſa, neque dulcis pituita rigorem efficiunt, cum neque plurimum calidæ, neque plurimum frigidæ ſint, ſed tantum, ſi aliquid faciunt, horrorem faciunt, aut refrigerationem. Sed, & id intelligendum, quòd huiuſmodi pituita craſſa, cruda, & acida, & ſi ſemper rigorem ſuaptè natura excitare apta ſit, dum per ſentientia membra mouetur, nó tamen ſemper eodem modo, & cum eiſdem ſymptomatibus excitat. Interdum enim ſolùm rigorem affert, qualis percipi ſolet in initiis intermittentium febrium: quem tamen nullus deinde calor conſequitur, & rigor citra febrem is appellatur à Gal. Quem quidem Hippo. & antiquiores medici, ſi Gal. credimus, non cognouerunt: ea forſitan ratione, quia priſcis temporibus ex victus parſimonia, & negotiis, corporiſque exercitationibus non congerebatur, neque tanta copia, neque ita facilè humor is crudus. Citra febrem autem eſt is rigor, quoniam febris propriè eſt calor, rigor verò frigida eſt affectio. Aliquando autem ſimul percipitur frigus, vel rigor, & calor: & hoc bifariam. Quia nonnumquam in vna, & eadem parte teſtatur, ęgrotans ſe, & calore, & frigore affici. Nonnũquam verò in diuerſis partibus, & quãdo in diuerſis partibus interius calor ſentitur, ita vt, quaſi vri côqueratur laborans: exterius verò frigus. Auic. verò, vt partitioné abſoluiſſe videretur, addidit, & ſecundã partem, quòd aliquando contrà ſe res habet, quia interiora frigent, exteriora calent. Sed de his paulò pòſt dicemus. Nam prius omniũ horum ratio referenda eſt: ita enim & Gal. exponemus, & omnes differentias febrium iſtius generis, quarum meminere antiqui explanabimus. Eſt ergo hoc ponendũ, quòd humor hic, cùm per ſe calidus minimè ſit, non poteſt calore afficere, niſi per accidens, vt philoſophi noſtri loquuntur, nempè ſi putreſcat: rigorem verò, per ſe, & citra aliam tranſmutationem à ſua natura concitat. Quando ergò mouetur, & per corpus exagitatur, ſtatim excitatur rigor ſine alia tranſmutatione: febrem autem non accendit, niſi putreſcat: vnde quando mouetur, & tamen imputris remanet, illum motum conſequitur rigor, nec tamen febris: non enim ita facilè putreſcit, cùm plurimum frigidus ſit, faciliùs autem putreſcunt alij humores. Quòd ſi dicas, cur ſolùm, ſi mouetur, rigorem affert, quieſcens autem nequaquam? Hoc inde eſt, quia dum quieſcit, aſſueuit particula, & quaſi illi familiaris fit: non afficimur autem plurimum ab iis, quibus aſſueuimus, dum verò mouetur, ſemper nouæ particulæ

Lect. 40.

ticulæ occurrit: vnde, & ſui ſenſum excitat. At verò cùm putreſcit, inde febris accenditur, & pro diuerſa putredinis ratione variæ etiam illarum febrium ideæ obſeruantur. Nam ſæpe non integrè, & ex omni parte putreſcit, ſed, vt Paulus ait, ſemiputreſcit. Sed cum ſemper, quomodocumque putreſcat, inæqualiter id fiat, tùm propter difficultatem, & inaptitudinem (vt ſequenti capite Galen. docet) ad contrahendam putredinem: tum etiam propter partium diuerſitatem, & inæqualitatem: ſi vehemens fiat eius putredo, & integra: rigore deſinente, ſequitur calor, qui per omnes partes æqualiter diffunditur, ſuperata quippè humoris naturali frigiditate: ſi verò non integrè putreſcat, & quaſi ſemiputreſcat, calor nõ poteſt omnino æqualiter partes omnes vincere: vnde qua parte putreſcens vincitur, calidus videtur: qua verò non ſuperatur, adhuc frigidus ſentitur, atque ſimul vndique calore frigoréque, & rigore corripitur febricitantis corpus: & hanc febrem epialam nuncupant Hippoc. Galen. Paulus, Ætius, & reliqui omnes græci. Auicen. tamen hanc relinquit innominatam, nonénque epialæ alteri attribuit, de qua paulò pòſt diſputauimus. Dicit autem Paulus epialam dici per quandam metaphoram ἀπὸ τῆς ἁλὸς ἠπίας φαινομένης, hoc eſt, à mare leni, ac placido apparente, cum alioquin quando turbatur, ſit plenum timoris: vel παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν, videlicet ex eo, quòd facilè, ac leniter calefaciat. Et hæ omnes differentię harum febrium ad intermittentes pertinent, ſumpta videlicet ratione diuerſitatis ab humoris natura. Nam ſunt, & aliæ differentiæ, quæ à loco putredinis, & à tempore acceſſionis, & a ſymptomatibus deſumuntur. A loco putredinis naſcitur altera harum febrium differentia, quæ non amplius intermittit, ſed continens eſt: in qua vri, vel calere inſigniter videntur interiora, exteriora frigere: hoc autem accidit, cùm eiuſmodi pituita non expellitur extra venas, immò in penitioribus, & intimis viſceribus putreſcit: ibi verò putreſcit, quia loca illa calida, & humida ſunt: ideò facilius, & vehementius putręſcit humor. Ex multa autem putredine accenditur incendium magnum circa præcordia, & internas partes: & cum craſſa ſit materia, & craſſus vapor, qui ex putredine attollitur, non ita ad extremas vſque partes facilè expanditur, immò præ multo incendio, & moleſtia ibi excitata, ſanguis, & ſpiritus ſimul cum vapore putrido, mixtim recedũt ad partes intimas, vt deinde extremæ partes à natiuo calore deſtitutę refrigeſcant: atque ita interiora calent, exteriora frigent. Nam (vt Gal. ait) ſecedunt in interiora ſanguis, & ſpiritus ad expellẽdam, & exturbandam inde rem adeò moleſtam: ſicut etiã fit in intermittentibus, ſed in illis calor tandem ſuperata materia rediens expanditur: at in his craſſitie materiæ, & eius lentore, quæ calori renititur, nequit fieri ſuperior: immò ſæpè ex humorum malignitate ſuccumbit, atque eius vires diſſoluuntur. Galen. autem in his tan[illegible] duabus febribus vri interiora, & frigere exteriora inquit, quarto Apho. nempè in hac appellata lipyria, & in ardentibus febribus, quas accendunt magnæ inflammationes exorientes in internis viſceribus, & ambæ malæ, continentes, & pernitioſæ ſunt. Auicen. verò volunt, & aliam reddere, cuius antiqui non meminere, de gręcis loquor. Arabum enim hoc eſt commentum, & hanc contra ſe habere, quàm lipyria aſſerit: nimirum, quia in hac, cui ipſe hepialæ nomen attri-

A buit, (ait) interiora frigent, exteriora verò igneo calore detinentur. Huius verò ſymptomatis eam refert rationem, quòd internis partibus contineatur vitrea pituita, quæ ipſa frigida eſt ſuaptè natura, & frigus illis affundit, vt quaſi gelidę videantur. Sed cum putreſcat, & ſemper inæqualiter (vt diximus) putreſcat, quæ remanet imputris, refrigerat proximas, & eam continentes particulas, qui vapor deinde à parte putrida elatus, extrorſum fertur, & ad exteriora expanditur. Sed mihi quidem videntur hæc potius imaginaria, quam quod ex parte rei poſſit aliquid illis reſponderi: immo tota ferè (vt aiunt) diametro illis, quæ ſuperius tam ex Galen. quam Auicen. decretis probata ſunt, aduerſantur.
B Nam ſi febris ſit accendenda, porrò neceſſe eſt calorem prius concitari in internis partibus, quippè, quòd prius in corde accendatur, vt ipſemet Auicen. teſtatus eſt, & à corde prius ad interna, & viſcina viſcera, mox verò ad externas, & remotiores partes deferatur. Cui, & hoc addamus, quòd, vt paulo antè dicebamus ex Galen. (quod, & ipſe fatetur) dum in internis partibus quietus continetur is humor, nullum ſuæ frigidioris naturæ ſenſum facit: frigidus autem ſentitur, cùm mouetur, & locum mutat: non mouetur autem humor, dum putreſcit, niſi cum natura illum excutit extra venas: quemadmodum omnes in intermittentibus febribus fieri fatentur. Vnde interrogemus, an hoc
C modo moueatur. Nam ſi extra venas expelletur, tam non amplius partes internas, in quibus continebatur, refrigerabit: non ergo interiùs percipietur frigus, ſed exteriùs in partibus, per quas expelletur. Sin autem non expelletur, verùm ibi in venis continebitur, ſtatim, vt quieſcet, non amplius frigidus percipietur. Vnde mihi magis græcorum videtur probanda ſententia. Aliarum etiam differentiarum meminere Hippoc. & Galen. acceptarum à tempore, quo excitatur acceſſio: videlicet tertio libro commentariorum in primum Epid. quia aliqua diurna dicitur, alia nocturna, vbi ait, quod nocturna minus difficilis eſt, deterior verò diurna. Sed de his poſterius agemus. Poſtre-
D mæ autem differentiæ ab ipſis ſymptomatibus acceptæ ſunt, vtpotè, quia in illis exurgunt ſymptomata, quæ omnino rationem curationis commutant, ſicuti illis accidit, quæ ſyncopales dicuntur, de quibus etiam poſteà ſumus habituri ſermonem. In præſentia enim volumus caput hoc perducere ad calcem. Nam reliqua ſunt vltima verba exponenda, quorum ſenſus eſt, quòd cùm in his febribus frigus, & ca[illegible]t percipiantur ſimul, vel in eiſdem partibus, vt in hepiala: vel in diuerſis, vt in lipyria, id non eſt referendum in rationem febris *Com.*
E propriám, quia, cùm febris putrida eſſentiam ſuam a putredine habeat, partes, quæ putreſcunt, per ſe ad rationem febris pertinent: quæ verò non putreſcunt, nihil cum febre habent propriùm. Vnde quis poſſet affirmare, quòd febris ſit quidem vnus affectus per ſe, alter verò ille ſit, quem ſequitur rigor, vel frigus: ſecus autem eſt in tertiana, quia eadem eſt pars humoris, quæ & rigorem ciet, & febrem accendit. Sed eiuſmodi quæſtiones, quæ ad rationem curationis nihil addunt, vel detrahunt, logicæ potius ſunt, quàm medicæ: quoniam nihil aliud habent, niſi quòd diſputationis occaſionem nobis præſtant: ad opera autem artis nihil conducunt.

De complexione Tertianæ Febris cum Quotidiana: ac de Semitertiana.

CAP. VII.

Text.41. I*AM verò tempus eſt, vt ad propoſitum inſtitutum reuertamur, &c.* Exquiſita tractatio febrium, quatenus ad earum differentias pertinet exigit, vt omnium, tam ſimplicium, quàm compoſitarum mentio fiat. Vnde explanatis ſimplicibus omnibus febribus, ſupereſt, vt ad compoſitas accedamus. Compoſitæ verò dicuntur, quæ non vnica febre conſtant, ſed ex complexione plurium febrium, vel eiuſdem naturæ, vel naturæ diuerſæ. Cùm enim primum partiti ſimus febres in continentes, & B intermittentes: & intermittentes deinde, in tertianam, quartanam, & quotidianam: atque itidem continentes in totidem ferè differentias: poſſunt etiam componi, & tertiana cum tertiana, & quartana cum quartana, & quotidiana cum quotidiana: prætereà, & tertiana cum quotidiana, & quartana, & eodem modo, tàm quotidiana, quàm quartana, cum aliis duabus: nec modò hæ, ſed etiam continentes, & inter ſe, & cum intermittentibus: aliquando enim non modò vna cum altera, ſed, & duæ, & tres, & plures complicari poſſunt. Ego enim vidi duas iuuenes, quarum altera quotidiè quatuor habebat acceſſiones, altera tres. De his ergò complexibus in primis in hoc capite ſermonem inſtituemus, præſertim verò de ſemitertiana, quæ græcè C ἡμιτριταῖος dicitur, fitque ex complexione vnius tertianæ intermittentis, & vnius quotidianæ continentis. Nam varia fuit de hac penes antiquiores medicos ſententia, vt in ſequenti capite cum Gale. exponemus. Sed vt hæc apertius, & ordinatiùs tractemus, quia imprimis de hemitritæo ſumus ſermonem habituri, de complexionibus, primum omnibus, quibus tertiana febris cum quotidiana coniungi poteſt, agamus. Verùm anteà ne rem confundamus, quæ de vſu nominum à Gal. dicuntur, explanemus. Eſt ergò hoc prius animaduertendum, quòd (vt ſæpiſſimè dictum eſt) tàm ex bile putreſcente, D quàm ex pituita duplex eſt modus, quo poteſt febris accendi. Vel ex illis putreſcentibus in venis, vel ex illis putreſcẽtibus extra venas. Et primo quidem modo febres fiunt continentes, quæ numquam intermittunt. Altero verò, intermittunt. Ex intermittentibus autem, quæ ex bile accenditur, tertiana à medicis ferè omnibus dici conſueuit, græcè τριταῖος. Quæ verò ex pituita ortum ducit, vtpotè, quæ quotidiè acceſſiones habet, καθημερινὴν febrem medici, qui temporibus Gal. medicinam faciebant, appellare conſueuerant: quod quidem nomen parum græcum eſt (ait ipſe) vel ſaltem nullis græcis, & probatis auctoribus in vſu. Quę enim quotidiè fiũt, ea non cathemerina, ſed potius amphimerina nuncupantur à græcis. Vnde, vt & nos ſeruemus rectum E vocabulorum vſum (inquit Gal.) in poſterum amphimerinam febrem vocabimus, quamuis in re, ſiue hoc, ſiue illo dixerimus modo, nulla ſit futura differentia: & ideò, neque etiam in hoc ita erimus pertinaces, vt velimus contendere, ſi quis velit eo vti vocabulo, quoniam de rebus, non de nominibus eſt inſtituta hæc tractatio. Continentes autem, quæ intermiſſione carent, ex proportione reſpondent intermittentibus: quia, & ſi non habeant intermiſſionem, habent tamen exacerbationes, vel acceſſiones ſequentes propriam illius humoris periodum. Non autem illis erat adhuc proprium inditum nomen: clarioris tamen doctrinæ gratia imponamus illis quoque

A nomen quo faciliùs percipi poſſit id, quod à nobis dicendum eſt. Et eam quidẽ, quæ à bile ſuum habet ortum, appellemus tertianam continuam, vel continentem: quæ verò intermittit, tertianã abſolutè, vel tertianam intermittẽtem, ſicuti iam quidam cœperunt appellare. Similiter eã, quę ex pituita excitatur, amphimerinam abſolutè, quomodo intermittit, vel amphimerinam intermittentem: quando autẽ intermiſſione caret, amphimerinam continuã, vel continẽtem. Nos autem tertianas, vel quotidianas latinè nominabimus. His ergò ita conſtitutis dicamus tertianarum cũ quotidianis quatuor eſſe complexionis modos. Quia aut continens cum continente, aut in- B termittens cũ intermittẽte, aut intermittens cũ continente. & hoc dupliciter: quoniã, vel tertiana intermittens cũ quotidiana continua, vel tertiana continua cũ quotidiana intermittẽte copulatur. Et ſicuti omnes hæ cõplexiones fieri poſſunt, immò interdũ etiam fiunt: ita non parũ prodeſt medico eas cognoſcere, & in earum cognitione ſe exercere. Quamuis tẽporibus illis multi eſſent medici, qui hanc cognitionem negligerent, qui quatenùs hæc ignorabant, eatenùs quoq;, & à recta ratione eas curãdi, & rectè victum, ac alia remedia inſtituendi aberrabant: neq; enim poſſunt alioquin, & tempus futuræ acceſſionis pręcognoſcere, & alia quęcumq; ad acceſſiones pertinent, percipere. Vnde cum Gal. ob diligẽtem operam, quam huic contemplationi nauabat, ſæpè, & C horam futuræ acceſſionis, & cõplectiones febrium facilè cognoſceret, ad id nimirum proſpiciens, & victum, & cætera rectè inſtitueret, credebant illi, vel ſuſpicabantur ipſum ex diuinatrice aliqua arte, quã ex medica potius ea præſagire: cum tamen neq; cognitu difficilia hæc ſint, ſi quis rectè animum ad hęc intenderit, & ea diligenter obſeruauerit, quæ obſeruanda ſunt. Quòd ſi, quæ in primis obſeruare oporteat, quæras. Animaduertentes (inquam) ad ea, quæ docemur a Gal. facilè percipiemus. Præcepta verò eius hæc ſunt, vt non tantum rationem periodorum ſpectemus, quantum tum modu caloris febris, tum D reliqua ſymptomata febris naturam cõcomitantia. Periodi enim, quando fuerint ſimplices febres, non fallunt, vtpotè quãdo vnica, & ſimplex fuerit tertiana, ſemper alternis diebus ſuas habebit acceſſiones: ſi vnica quartana, per quartã diẽ, ſi quotidiana, quotidie. Verùm, vbi pluriũ febrium fuerit complexus, poterunt tertianæ quotidiè inuadere, vt ſi duæ fuerint tertianę: poterunt, & quartanę, ſi tres cõponantur. Modus autẽ caloris non fallet, nec reliqua ſymptomata propria. Vnde ſi quis quotidiè a febrili acceſſione corripiatur, cuius calor acris inſigniter, & mordax ſit, acceſſio verò ſtatim ab initio cũ rigore inuadat, inclinetq; cũ leui aliquo ſudore, vrinas etiã aut palidas, aut flauas mingat, vomat etiam, vel per aluũ deiiciat biliosa, febris hæc tertiana, non quoti- E diana, erit cenſenda, ſed nõ vna, & ſimplex: at potius duplex. Ita etiam in aliis agendũ eſt, ſemper propria ſigna cõſideranda, nec ſolis inſiſtendũ periodis. Nec verò res hęc ita ſe habet ſolùm, cùm intermittentes plures copulantur: verùm, & cùm cõtinentes, & cõtinentes quoq; cum intermittentibus: ſiue eiuſdem generis ſint, ſiue ad diuerſa genera pertineãt, quemadmodum in hemitritæo, vel ſemitertiana febre, de qua licet variè ſenſerint priores medici, variéque illam interpretati ſunt: nos tamen in ea ſequemur modum Hippoc. qui ſemitertianam febrem appellauit complexionem intermittentis tertianæ, & quotidianæ continuæ: ita vt tertiana ſuas acceſſiones alternis diebus habeat, & eas, aut cũ rigore, aut

faltem

ſaltem cũ horrore inuadentes: quotidiana verò cõtinua quotidie, quo tamen modo continens febris acceſſiones habet. Vnde altero die duas habet diuerſas natura acceſſiones: alteram, quæ omnino refert materiam bilioſæ, & tertianæ febris: alterã, quæ omnibus ſymptomatibus, & qualitate caloris refert natura pituitoſum ſuccum, quamuis interdum, ambo vnam habeant tantùm acceſſionem. Nam ſi accidat, ſicut nonnunquam poteſt accidere, vt duæ acceſſiones conueniant, & eadem hora ſimul inuadant ægrotantes, coaleſcunt, & confunduntur in vnam, quæ eſt confuſa, atque ita mixta, confuſáque omnia habet. Quandoquidem neque ita acrem calorẽ habet, vt tertiana, neque ita obtuſum, & veluti ſuffocatum, vt pituitoſa, & quotidiana: ſic etiã neque omnino principiũ acceſſionis inuadet cum rigore B manifeſto, vt ſolet ſimplex tertiana: neque cum perfricatione, vt amphimerina, ſed cum horrore, qui medium ſymptoma eſt (vt aliàs fuit expoſitum) inter illa duo, & quaſi ex vtriſque commixtum: atque ita etiam ſe habebunt reliqua. Et nonnunquam ſi eandem horã ſeruauerint vtriuſque febris acceſſiones, ita per hunc ordinem, & ſimili ratione febris ad finem vſque procedet. Quòd ſi aut vtraque acceſſio, aut altera mutauerit horam, aut accelerando, aut poſtponendo, quandoque conuenient, & ſimul confundentur acceſsiones: quandoque diuerſis temporibus ægrotantem corripient: & modi tamẽ permixtionis quotidianæ febris continentis cum tertiana intermittente ambo ad hemitritæum pertinent, ſi C Hipp. medicinam ſequamur. Hæc eſt itaque ſententia vniuerſi iſtius capitis in ſummam redacti. Addit tamẽ Gal. exemplum, vt clariùs rem explanet, adoleſcentis, qui febre compoſita ex intermittente tertiana, & quotidiana continua laborabat: in quo cùm altera acceſsio acceleraret, altera ſemper tardaret, bis ſaltem cõfuſæ ſimul fuére acceſſiones; declarátque quam formam ſeruarent, quando confundebantur, & quam differentiam haberent ab illis, quæ ſynceræ, & impermixtæ accendebantur. Quæ quidem omnia, quia perſpicuè adeò ab ipſo exponuntur, vt explanationem alterius non videantur expoſcere. Ideò non amplius tempus conteram: ſed aggrediar ſequens caput.

De dignoſcenda exquiſita, & non exquiſita Semitertiana.

CAP. VIII.

Text. 42. SEn *quoniam & de his ſatis dictum eſt, rurſum ad id redeo, de quo*, &c. Vniuerſum caput hoc conſumit Gal. in explananda natura hemitritæi, ac differentiis exponendis, quibus ab aliis commixtis, ſeu complicatis febribus differat, necnon & differẽtiis, vel diuerſis ipſius modis: nempè quiſnam ſit exquiſitus, & quis non exquiſitus hemitritæus. Poſtremo verò loco, quia & hemitritæus, vt nomen ipſum demonſtrat, ex parte ſaltem aliqua, ad differentias tertianæ febris pertinet, de omnibus tertianæ differẽtiis ſummatim agit, vt oſtendat, ꝙ priſci illi medici malè ſe habuerint, tã in explicãda ratione hemitritæi, quàm differentiarum aliarum tertianarum, præſertim verò Archigenes, & Agathinus. Hoc ergo cõſtituto, quòd hemitritæus in Hippocratica diſciplina ſit febris, quæ conſtat ex complexione cõtinentis quotidianæ, & intermittẽtis tertianæ. Quoniam qui aliter ſentiunt, ſicuti multos veterum medicorum ſenſiſſe ait, qui voluêre etiam hemitritæum eſſe appellandum, ſi intermittens cum intermittente componantur: immò Agathinus omnem tertianam, Com. 23. quæ longius protrahitur, vltra fines videlicet exquiſitæ tertianæ nomine hemitritæi comprehendit: hi A procul à doctrina, & vſu Hippo. recedunt, qui quidem primo Epid. hemitritæum voluit febrem eſſe abſque intermiſſione: complexus autem ex omnibus intermittentibus neceſſe eſt, vt tandem intermittant. Vnde cum in libro de typis, hemitritæus inter eas febres recẽſeatur, quæ intermittunt, quod alienum eſt à Galen. decretis in omnibus aliis ſuis legitimis libris, & Hipp. quoque, vt hic, & alibi ſæpe probare videtur: Ideò librum non eſſe, quem de typis Gal. cõſcripſit, ſemper (vt & aliàs memini me vobis dixiſſe) arbitratus ſum. Itaque ſi ita ſe habet hemitritæus, vt conſtet ex mixtura tertianæ, quæ ex bile putreſcente eſt accenſa, & quotidianæ, quæ ex pituita: ſi miſcendi ſint hi duo humores, neceſſe eſt, vt aliquo horum modorum miſceantur. Nempe vel æquales vtrinque ſunt in hac miſcella, vel inæqua- B les. Si ſunt æquales, tunc febris, quæ ex hac æquali mixtione accendetur, erit exquiſitè media, & ſecundum formam, & ſecundũ ſymptomata, & tandẽ ſecundum omnia inter tertianam exquiſitã, & quotidianã: Vnde & motus caloris neque ita vehemẽs erit, & acris, ſicut in tertiana, neque ita obtuſus, & quaſi ſepultus, vt in quotidiana, neque eius motus erit velox, liber, & expeditus, vt tertianæ, quæ vbi incœperit, citò, & æqualiter per incrementũ ad vigorẽ aſcendit, neque ita tardus, & inæqualis, vt quotidianæ: immò videtur quaſdam habere, dum increſcit, & antequàm ad vigorem accedat, veluti repetitiones, vt quaſi ex pluribus acceſſionibus conſtare videatur: nam videbitur tranſiiſſe principium, & in- C creſcens acceſſio vigori proxima eſſe, túncque iterum pulſus fiet compreſſus, & rurſum horrere incipit, perinde, ac ſi noua accenderetur acceſſio: & ita bis, & nonnũquã ſæpius fit. Quod quidẽ fieri inquit Galen. expugna horum duorũ humorũ inter ſe ſuapte natura contrariorum: dum enim bilis putreſcit, quæ calidus, tenuis, & leuis humor eſt, & facillimè accenditur, facillimè expanditur, & exteriùs effertur, ſecúmque trahit & pituitam: aſcendit ergo facilè acceſſio, donec ſuperior eſt bilis: reluctatur tamen inter ea pituita, & cùm nõ ſit inferior bile (iam enim diximus, ꝙ in hac mixtura æquales ſunt iſti humores) ideò & ipſa ferè alternatim vincit: & quãdo fit ſuperior ad interiora, & in profundũ ſua grauitate recedit, & reuocat bilem, & reuocatur iterum D etiã calor ad interiora: rurſúſque ex hoc motu horrida fit cutis, & pulſus opprimitur, perinde vt in initiis acceſſionũ fieri ſolet: atque ita fit, donec accendatur vniuerſus humor putreſcens, & accenſus expãdatur. Sed ipſe etiã horror, qui in hac febre familiaris eſt, oſtendit mixtã eſſe hãc febrẽ, nõ ſimplicẽ. Nã, dũ ſimplex eſt tertiana, fiunt inter initia rigores inſignes, & manifeſti. In quotidiana ſolum extremæ & externę partes refrigerãtur. In hemitritęo verò horrent. Horror autem eſt ſymptoma mediũ inter perfrigerationem, & rigorem, vt quantò vehementior ea perfrigeratione, tantò debilior ſit, & le- E uior rigore. Sed ſi alia quoque ſymptomata velimus examinare, videbimus ea & mixta, & ferè media inter ea, quæ tertianæ, & ea quæ quotidianæ ſunt propria. Et hæc quidem ea eſt hemitritæi differentia, quæ exquiſitus hemitritæus dicitur. Quòd ſi alter horum alteri ſit ſuperior, quatenus ſuperior, eatenus etiã magis ad ſe trahet naturam febris in omnibus, in modo caloris, in motu einſdem, in lõgitudine, vel breuitate: tàm acceſsionum, quam totius morbi, in excretionibus. Quia ſi bilis vicerit, & vomitus, & alui deiectiones, & vrinæ, omnéſque tandem excretiones erunt magis bilioſę. Cõtrà autem, ſi pituita.

ſi pituita. Sed hæ duæ differentiæ pertinent & ipſæ A ad rationē hemitritæi. Verum non ita exquiſiti ſunt hemitritæi, ſicuti prior: quoniam magis in hanc, vel illam inclinant. Qua in re Archigenem carpit, qui tantùm harum duarum differentiarum meminerit, quæ exquiſiti hemitritæi non ſint: prioris verò, quæ verè hemitritæus, & exquiſitus dici meretur, ne verbum quidem fecerit. Multa etiam præterea addit Galen. quæ ad vſum potius nominum pertinent, quam ad rem ipſam: monétque, quòd quando verſatur aliqua inter nos controuerſia, vt imprimis aduertamus, ne decipiamur: ne ſcilicet quando putemus nos de rebus contendere, tādem omnis noſtra contentio ſit de verbis, & nominibus: ſicut ipſe in B medicis illis ſuæ tempeſtatis ſe ſæpiſſimè animaduertiſſe teſtatur. Verum quoniā hæc nec admodum vtilia ſunt, & lucidè, ac apertè ab ipſo exponuntur: ideò nolo in his alioquin tempus cōterere. Sed hoc tantum monebimus vos, ne fortaſſe dubitatio hæc turbet, quòd Galen. iuxtà atque Hippoc. maximi momenti hanc febrem eſſe prædicat, ac cum maximo periculo ægrotantis accendi: cùm enim conſtet ex duabus febribus, quarum altera alteram excipit, ſecunda reperiens naturam à priori valdè concuſſam, magis eam affligit: neque tamen in primo ad Glauco. vel in libro Method. docet eam curare. Ad hoc inde fuit, Quia cùm curationem oſtendat ipſius morbi natura, ſicuti morbus anceps eſt, medius C confuſúſque ex duplici febre: ita curatio, media futura eſt, & cōfuſa ex vtriuſque curatione, & propterea noluit Galen. particulatim de his compoſitis febribus curandis alioquin tractationem exponere, neque in lib. method. neque in primo lib. artis cur. ad Glauc. quamuis curatio non exquiſitarū febrium cum his non modicam affinitatem habeat: maximè verò cum illis, quas non cōpoſitas, ſed confuſas Galen. appellat, in quibus acceſſiones non ſunt ſeparatæ, ſed ſimul, & eadem hora inuadentes, ita vt quaſi in vnam coaleſcant. Hic autem eſt animaduertendum, quòd hic forſitā miraretur aliquis, cur Galen. adeò diligens fuerit in tractandis complexionibus, & confuſionibus harum duarum febriū, bilioſæ videlicet, & pituitoſæ. Complexiones autem ap- D pellat, quando acceſſiones vtriuſque ſeparatæ ſunt, vt pote quando non eadem hora hominem detineant, ſed diuerſis horis accedant: cōfuſiones verò, quando eadem hora ſimul inuadunt, & hominem ſubinde detinent. Cur inquam de bilioſa tantùm ac pituitoſa ſermonem habuerit: & aliæ cum his, & hæ cùm aliis coniungi nequeant. Huic reſpondet ipſe, quòd alias complexiones & confuſiones ſilentio prætereundas cenſuit breuitatis cauſa, quia harum, quæ expoſitæ ſunt, exēplum ſecutus vnuſquiſque, qui rectè ſimplicium naturam perceperit, atque calluerit, poterit ex ſe in cognitionem venire complexionum omnium, & confuſionum: immò & E differentiarum omnium earum ſimpliciū febrium, quæ ab exquiſitis ſui generis recedūt, aut in illis diuerſos ordines conſtituere, & vnicuique ordini clarioris doctrinæ cauſa proprium nomen imponere. Quamuis quatenus ad curationem pertinet, nō nomina, ſed rerum cognitio, naturæ inquam febrium, & earum ordinis, & motus, & ſymptomatum eam dirigat & gubernet. Quę quidem omnia ipſe exemplo a tertianis petito, adamuſſim explanat, & adeò lucidè, vt alio non egeant expoſitore. Et quia poſſet iuuenis harum rerum ignarus deterreri, quaſi ſit immenſa quædam futura inquiſitio, & vaſtum pelagus, ſi quis velit diligenter has omnes complexio-

A nes diſquirere: idcircò vt hunc etiam nodum diſſolueret Gal. ſubiūgit, quod neque res hæc nimis ampla futura eſt, neque admodum difficilis: quandoquidem non ſunt multæ differentiæ illæ, quas ſimul complexus eſt, qui voluerit rem hanc exquiſitè tractare. Quia diſtinctio, & partitio febrium per differentias, quæ ab earum propria natura, vel eſſentia depromendæ ſunt, in tria tantùm genera conſumitur, penes triplicem materiam, quæ putreſcens poteſt febrem accendere, videlicet bilem vtranque, & pituitam, ex quibus ortum habent tertiana, quartana, & quotidiana febres. Quæ tria genera ſi bipartiamur in continentes, & intermittentes febres: ſex B erunt conſtitutæ differentiæ propriæ, quæ mutuò commiſceri poſſunt. Quòd ſi dicas, at multas alias in febribus differentias inuenio, quarum auctores meminere. Reſpondet Galen. quòd hoc quidem negandum non eſt, ſed animaduertendum, quòd hæ ſunt primæ, & præcipuæ, in quas omnes aliæ tādem reſoluūtur. Nam omnes aliæ, aut à multitudine horum humorum pendent, vt quando duplex, vel ſimplex eſt, item lōgior, vel breuior febris: Aut à quantitate, ſeu qualitate putredinis, ſicut peſtilentes ab aliis putredinis non natura, & eſſentia differunt, ſed modo, & qualitate putredinis, quia maior, & deterior eſt humorum putredo in peſtilentibus, quàm in aliis, vt ſæpius hoc anno diximus: Aut ex modo motus, vt quādo partimur febrem in acutam, & non C acutam: Aut ex particula, in qua accenditur putredo, ſicuti in pleuritide, phrenitide, peripneumonia, nephritide, & id genus aliis. Sed iterum forſitan veſtrū aliquis dubitabit inquiens, ſi partitio febrium, quæ per ſe eſt, febrium inquam putridarum, à materia putreſcente accipienda eſt, cur ſunt tres differentiæ, cū tamen quatuor ſint materiæ capaces putredinis? Nam & ſanguis ipſe quartus humor eſt, & ſicut mixta cætera: & ipſe putreſcere poteſt. Hanc dubitationem in ſequenti capite ipſemet Gal. diſſoluet. Ideò ad illud & nos eam differemus.

Qualis ex Sanguinis Putredine Febris oriatur.

CAP. VIII.

D EX *omnibus verò, quæ ſuperſunt, nulla eſſet contemplatio præſtantior, quam illa,* &c. Idem inſtitutum in hoc capite explanando ſeruabimus, quod in hoc libro ſeruādum propoſuit Gal. nempè ſe theoremata velle exponere, vt illi verè exponenda videntur, & ipſam dumtaxat veritatē explanare, neque alioquin eorum, qui ac re perperā ſenſerint, errores inſectari & refellere: ne fortè nimium deinde in hac re fiat præter vllam vtilitatē temporis diſpendium. Sic ergo & nos faciemus. Quia nullū ferè caput eſt, nullúmque in medicina præceptū, vel theorema reperias, quod plures maioréſque inter poſteriores medicos turbas cōcitauerit, eóſq; cōtra Gal. incitauerit, quàm hoc, quod in hoc capite exponendū ipſe E ſuſcepit. Omnes enim Arabes medici, imprimis verò eorū princeps Auic. quem ſecuti ſunt latini noſtri, qui ferè omnes fuere Arabum ſectatores, contra Gal. inſurgūt, illíque in hac re acre bellum indicunt, tanquam qui falſum dogma ſecutus ſit, & ſibi etiam in hoc non conſtiterit, quippe qui interdum quaſi coactus affirmet, vt 9. meth. ſicuti ex aliis humoribus putreſcentibus certa quædam forma, vel idea putridæ febris accēditur: ita etiam ex ſanguine, quam ſynocham putridam appellat. Hic tamen deinde nequaquam fieri poſſe contendit: nō quidem, quòd neget ſanguinem poſſe putreſcere, ſed ait, quòd vbi putreſcere cœperit, non amplius ſanguis eſt: Lect. 43.

at in

at in bilem verſus putreſcit. Vnde febris, quæ inde gignitur, non amplius ſanguinea appellanda eſt, ſed biliosa. quoniam humor putreſcens eius nõ eſt amplius ſanguis, verum bilis. Hoc eſt ergo, quod Gal. attribuunt. & hoc tanquã eius dogma referunt. Vnde illum Auic. falſitatis arguere conatur. multáque in ipſum acriter contorquet argumenta. Auer. verò inconſtantię ipſum damnat, vt pote qui variè de hac re varijs in locis ſenſiſſe viſus ſit. Sed nos horũ omnium ſomnia miſſa facere volumus: cùm ipſi fruſtra laborent, neque Galen. ſententiã ſint aſſecuti, ſuámque ipſi potius, quam Galen. inſcitiam demonſtrẽt. Quod faciliùs, & breuiùs oſtẽdemus, ſi quæ de hac re Gal. ſenſerit, explanauerimus, quàm ſi proponere voluerimus, quæ illi attribuerint, & eorum errores reprehendere. Cum enim rectum, vt docuit Ariſt. ſit iudex ſui, & obliqui, collatiooe rectæ ipſius Gal ſententiæ cum horum opioionibus, illorum error facilè percipi poterit. Aggrediamur ergo boc negotium. Sed vt faciliùs, & exquiſitiùs rem hanc poſſimus interpretari, altius aliquantò exordiendum. In omni quæſtione, atque adeò etiam in omni controuerſia, vt expoſuit Ioannes Gram. ſecundo Poſt analy. neceſſarium eſt duo reperiri, nimirum aliquod datum, τὸ δεδόμενον, ipſe ait, quod tanquam poſitum, & conſtitutum accipiatur: neque enim aliqua conſtitui poteſt diſputatio cum eo, qui omnia negat: deinde eſt & id, quod in quæſtionem proponitur, ac in dubium reuocatur: ille τὸ ζητούμενον, hoc eſt quæſitum appellat. Vnde ſi hanc, quam hoc capite proponit Gal. quæſtionem, volumus & percipere, & diſſoluere: neceſſe eſt primùm eam reſoluere, & inuenire quid ſit illud, quod ipſe tanquam datum accipit, vel quæ ſint, ſi ea plura ſunt. Deinde verò quid illud, de quo dubitatur, & in quæſtionẽ veoit: Ita eoim faciliima erit iſtius nodi diſſolutio. Vbi primùm, ſi rectè rem hanc perpendere voluerimus, id, quod à Gal. in quæſtionem iſti reuocatum putãt, tanquam datum, & poſitum ab eo accipitur: Nimirum ſanguinem quandoque putreſcere, & ex eius putredine accẽdi febrẽ. & hac alioquin ratione fieri ſynocham febrẽ. Hoc enim apertè 9. meth. & hic paulò inſerius capite 11. & ſuperius quoque ſecundo iſtius libri capite: item, & tertio de criſi. affirmat: neque de hoc ipſe dubitaſſe reperitur. Præterea verò & hoc tanquam datum recipiendum cenſet, ab ipſa experientia acceptum & a ſenſu, ſed & conſenſu priorum medicorum omnium approbatum: Febrem ſcilicet hanc nullis periodis diſtingui, vt quæ vnam tantùm habeat acceſſionem perpetuã, qua etiã terminatur. Periodus enim refertur ad plures acceſſiones: & ideò propriè febris hæc nequit dici periodica, neque propriam habere aliquam ideam determinatam: ſicuti tertianæ, quotidianæ, & quartanæ, quæ vel quotidie, vel alterois, vel quaternis diebus acceſſiones habent. Tertium, quod quaſi datum accipit, eſt: Omnes periodorum, vel periodicarum febrium ideas io tria tantùm capita, vel tres differentias referẽdas eſſe. Neque enim vnquam ex quantumlibet diligenti obſeruatione reperta eſt alia idea, aliàve formula febris alicuius, quæ ſimplex fuerit. Nam de illis, quæ multarum complexione conſtãt, alia ratio eſt, vt paulò ſuperiùs expoſitum fuit. Tres verò differentiæ illæ ſunt, quotidiana, tertiana, quartana. Quòd ſi quiſpiam opponat, quòd Hippo. quintanarum, ſextanarum, & vlterius meminerit: Dicimus, quòd omnes illæ periodi vltra quartanam, ad quartanam tandem referuntur, &

A eiuſdem cum quartana generis ſunt: vt alibi etiam probauit idem Gal. Quartum verò, quòd tanquam datum accipiendum eſt, hoc: Vnumquemque aliorum trium humorum, omnium confeſſione, vnã ex his tribus febriũ ideis ſibi determinare. Bilis enim flaua tertianariam periodum: atra quartanariam. pituita quotidianas habet acceſſiones, & periodos. His itaque datis, quęrit Gal. an, ſi putreſcat ſanguis, aliquando poſſit per periodos diſtinctam febrẽ accendere. Nã quòd putreſcere poſſit, & quòd putreſcens perinde, vt alij humores, febrem accẽdat, pro neceſſario, & comperto habet, quòdque ſynocham gignat. Sed nihil hoc ad inſtitutum noſtrum: quia ſynocha nullam periodorum formulam gerit: ſicut neque exquiſitus cauſus, quem bilis exquiſita putre- B ſcens in venis magnis procreat: nam & is caret aliqua periodorum idea, quæ ſaltem ſit ſenſibus manifeſta, vt in ſequẽtibus capitibus docebit. Quemadmodum igitur eadem bilis. cum aut extra venas, aut in minores venas pulſa putreſcit, ſibi tertianariam periodum determinat, ſuaptè ferè natura: dubium eſt, an ita & ſanguis aliquando pulſus, ſi non extra veoas, ſicut fit in intermittentibus, ſaltem ad minores venas à maioribus, ac ibi putreſcens aliquã poſſit periodicam febrem accendere. Quod ſi fuerit conceſſum, cùm nemo vnquam aliam periodorum rationem, præter tres illas paulò ſuperius relatas obſeruauerit: neceſſe eſt etiam concedi. aliquam earum trium ad febrem hanc ſanguineam pertinere: C quare erit neceſſe, vt hæc febris, vel inter tertianas collocetur, vel quartanas, vel quotidianas. Quo cõſtituto, quærit ad quam harum periodorũ formam hæc febris ex ſanguine in hunc modum excitata referenda ſit: num in quartanam, aut tertianam, aut in quotidianã. At verò, quòd ſit neceſſe per hunc modum febrem ex ſanguine fieri, probat argumento à tumoribus præter naturam deprompto, præſertim verò à calidis: vt ſunt inflãmationes, quas ſolet ſæpius febris concomitari interdum (vt primo libro cũ ipſo Gal. expoſuimus) ephemera: ſicut plerũque *Cap. 6.* contingit in inflãmatione exteriorũ particularum, nimirum quando à materia putreſcente in inflãmatione non poteſt aliqua putredo cor pertingere, ſed D ſubiode caleſiunt continenter partes omnes intermediæ inter inflãmationem, & cor, donec etiam, & ſpiritus in eo caleſcant: nonnunquam verò has ſequi ſolet putrida, vt in inflãmationibus internorum viſcerum, in quibus putrida fuligo ad cor delata ipſum calefacit. Neque poterat aliunde ſimilius, accommodatiúſque argumentum deduci, cùm iam fuerit oſtenſum eodem capite eũdem eſſe modum, quo febres ex inflammationum putredine, & ex putredine in vaſis accendũtur, præterea verò eùm eadẽ ſit in vniuerſum omniũ inflãmationum excitandarum ratio, vbicunque illæ excitentur. Vnde inflammationes maximè harum febrium naturam poſſunt & apertiſſimè nobis oſtẽdere, quia ſenſibus magis expoſitæ ſunt, vel ipſæ, vel ſymptomata, quæ E ipſas ſæpiſſimè, & proximè conſequuntur: quę enim in particulis exterioribus procreãtur, ſenſibus ipſæ expoſitæ ſunt: quæ verò occupant interiores partes, ſuis ſymptomatibus patent: quare ſi non omnes, earũ tamen multę, qua ſint natura ex ſymptomatibus, atque ex mutatis excrementis cognoſci poſſunt, vt deinde ab eis ad febres tranſlata ratione earum, exemplo & ſimilitudine in cognitionem febrium, tam quò ad earũ naturã quàm aliorum, quæ naturã ipſarũ ſequuntur facilè deuenire poſſimus. Tandẽ

ergo

ergo ne in multis vagemur, vnã accipiamus inflammationem in exemplum, & argumentum, quæ omnibus ferè nota eſt, & quæ in magnis morbis eſt, quæque à græcis pleuritis dicitur, & eſt inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis. Porro pleuritis multas habet differentias, ſicut & phrenitis, & aliæ multæ, & hæ differentiæ acceptæ ſunt à diuerſa materia, ex qua genitæ ſunt. ſicut dicebamus & febres putridas diuerſas habere differentias à differentibus humoribus, in quibus primum accendebatur febrilis calor. Vnde ſi quis ea, quæ pleuriticis quotidie euidẽter apparent, diligens obſeruauerit, quatuor inueniet eſſe pleuritidum differentias. Nam aliquæ ſunt ſanguineæ, aliquæ bilioſæ, aliquæ pituitoſæ, aliquæ ex melancholico humore. Et quia poterit fortaſſe aliquis eſſe de hoc dubius: Ideò & id B probandum eſſe Galen. cenſuit. Probat autem à ſigno, vel, vt philoſophi noſtri loquuntur, à poſteriori: ſicuti etiam in libro de conſtitutione artis probauit: accepto videlicet hoc, tanquam iſtius rationis fundamento, quòd omnes inflammationes, quæ non ſunt comprehenſæ craſſa aliqua, & denſa pelle, qualis eſt extima corporis cutis, non poſſunt ita humorem in ea particula infartum continere, quin aliqua pars illius tenuior, & aliquis ichor effluat, qui quidem naturam inflammationis, & humoris, à quo fuit excitata, oſtendit: ſicuti etiam ex ichore humorum in venis contentorum, qui cum vrina excernitur, atque vrinam inficit, qualitatem, & naturam humorum in venis congeſtorum deprehendimus. Et ideò ſicuti iudicamus febrem ex vrina ita pleuritim C ex ſputis: tenuis enim ichor in pleuriticis cum ſputu excernitur, qui ex pleuritide reſudauit: ſicut cum vrina ille, qui è venis excernitur in febribus. Quatuor

Lib. 44

autem ſunt ichorum differentiæ, quæ conſpiciuntur in ſputis pleuriticorum. Nam aliquãdo ſpumoſa expuunt, interdum verò pallida, vel flaua: nõnunquam rubra ſputa, quandoque nigra: quamuis id inter hęc interſit, quod nigrum nunquam ab initio expuitur, ſed ſemper præcedit pallidum, vel flauũ, quod poſt in liuidum, & tandem in nigrum tranſit. Omnes autem medici exercitati, ac periti in hoc conſentiunt, quòd ſputum ſpumoſum ex pituita ſuam habet originem, quia ſpumam generat humor lentus, ſputum in ſe continens cum à calore afficitur: pituita verò ſuaptè natura lenta eſt, & quæ facilè in ſpu- D tum digeritur: licet autem & melancholicus humor ſit flatulentus: caret tamen lentore. Color ſanè pallidus, aut flauus eſt proprius bilis: ideò ſputum pallidum, vel flauum bilioſæ inflammationis eſt argumentum: Ruber autem ſanguinis eſt. Interdum tamen & nigrum fit pleuriticorum ſputum, quod humorem melancholicum refert: ſed quia humor hic craſſus eſt, & terreæ ſubſtantiæ: idcircò non poteſt penetrare in ſubſtantiã membraneam ſolidã & denſam, qualis eſt ea quæ coſtas ſuccingit. Propterea vel nunquã, vel rariſſimè poteſt ex hoc humore cõcitari pleuritis ſtatim à principio, ſed ſi bilis aut ſan- E guis aſſetur in inflammatione, tandem conuertitur in humorem melancholicum, & ita nigreſcit, vt expoſuit etiã Gal. in ſecundo de rat. vict. in acut. mor. Poterit autem fortaſſe quiſpiã dubitare, quia videtur neque ſecũ, neque cum aliis præſtantiſſimis medicis conſentire. Nam & ipſe in lib. de diff. morb. & ſecundo de criſ. & ſecũdo ad Glauc. & quarto meth. & aliis multis in locis: necnon etiã poſteriores ferè omnes inflammationẽ eſſe aiunt tumorem calidum excitatum à ſanguine, eryſipelas à bile, œdema à pi-

A tuita, ſchirrum ex melancholico humore, & cancrũ. Hic autem quadruplicem eſſe ait differentiã inflammationum iuxta quadruplicem naturã humorum, à quibus excitantur, quæ ex colore eorum, quæ ab ipſis effluunt, diſcernuntur. Hanc dubitationem ſoluit Gal. ſecundo libro artis cur. ad Glau. vbi ait, quòd alio modo vſi ſunt inflãmationis nomine antiquiores medici, qui circiter tempora Hippo. floruere: alio illi qui erant tempore Gal. vel parũ antea. Priores enim inflammationes in vniuerſum appellant omnem tumorem calidum cum multa flamma. Vnde lethargum vocant inflammationem in cerebro genitam ex pituita: phrenitin autem inflãmationem membranarum cerebri ex bile ortam: ita & carbunculũ inflammationem ex ſuper aſſato craſſiori ſanguine, & iam in melancholicum humorem conuer- B ſo. Poſteriores verò limitauerunt, & contraxerunt ſignificationẽ inflãmationis, & eã appropriauerunt tumori ſanguineo ex naturali ſanguine concitato. Hic loquitur de inflammatione lateris. accepta inflãmatione, Hippocratico more, non poſteriorum. Ponit præterea Gal. experientia compertum eſſe, quod in inflammationibus quoque internorum viſcerum immò interdum & externarum partium: ſicuti in ophtalmia: ſeruatur aliquis determinatus periodorum ordo, vel aliqua earũ forma, ſiue idea. Quod non ſolùm hic exponit Galen. verùm etiam *Com. 12.* primo libro cõmentariorũ in Apho. vbi & phreniticis, & pleuriticis, & lethargicis, & peripneumonicis ſuas aſſignat periodos. Colligamus ergo tandem C rationem vniuerſam, & inſpiciamus, quid ex tot fundamentis poſitis colligendum ſit. Dicimus ergo, quod cum forma, & idea periodorum tàm in febribus, quæ accenduntur ex humoribus putreſcẽtibus in inflammatione, ſequatur naturã humoris putreſcentis, in vaſis, quam ex eiſdem putreſcentibus ſiue hic, ſiue ibi putreſcat, quæ ab eodem humore putreſcente accenduntur, eandem etiam periodorum formam ſeruabunt. Sed cum longa etiam experientia ſit compertum in pluriticis rubra, vel cruenta expuentibus fieri acceſſiones per tertianarias periodos, in quibus ſanguis continetur, & ibi infarctus putreſcit. Sequitur ergo, quòd & febris ex ſanguine putreſcente in vaſis accenſa tertianarias habebit periodos, vt & febris D bilioſa habet. Reliquum autem eſt, vt tria præterea quæramus. Primum, cur magis ſanguis putreſcens formam periodorum bilioſarũ ſequatur, quàm pituitæ, vel atræ bilis. Alterum, ſi ex putredine ſanguinis fit tertiana febris, iuxta atque ex putredine bilis, quibus notis diſtinguetur hæc ab illa. Tertium autem, cùm dixerimus iam ex ſanguine putreſcente, quandoque accendi febrem, quæ nullas habent manifeſtas periodos, vt ſynocha putrida: quæ enim citra putredinem eſt ad ephemeras ex Gal. ſententia pertinet. Quandoque verò quæ periodos habent, qualis eſt hæc, quam nuper deſcripſimus, E quod etiam in bilioſa febre diximus fieri. Nam ardens febris, quæ exquiſitus cauſus à græcis dicitur, & qui cum ſynocha putrida in eodem genere eſt, nõ habet manifeſtas aliquas periodos: ſicut nec ſynocha. vnde interdum Gal. acmaſticam hyperacmaſticam, & homotonam tanquam differentias cauſi refert. Quandoque verò ſynochæ putridæ, aliquando autem tertianarias ſequitur periodos. Quæritur ergo, quę ſit huius diuerſitatis ratio, & cur varij humores varias ſeruent periodorum ideas, cur etiam aliquando febres fiant errantes, quæ

certas

cettas non ſeruant periodos. Et primã quæſtionem A non ſoluit hoc loco, ſed eius ſolutio accipi poteſt ab ipſo quarto de tuen. valet. *Cap. 4.* Neque enim credendum eſt, id quod hic refert Gal. referri ab eo, vt cauſam afferat, cur febris ſanguinea ſequatur ordinem bilioſarum febrium: nempè quod ſupra modum aſſarus ſanguis, partim in bilem, partim in melancholicum humorem vertatur. Neque illud etiam, quod in fine vltimi capitis refert, quòd ſcilicet ſanguis putreſcens tum in bilem, tùm in humorẽ melancholicum tranſeat: Quia, ſi locum vtrumque diligenter examinaueris, hic rationem reddit, cur interdum in pleuritide ſputum fiat nigrum. Ait enim quod id fit ex aſſatione inſigni, vnde nõ niſi tarò fit B nigrum ſputum, & ſemper, quando fit, aut rubrum, aut pallidum præcedit: & cum nigra expuunt pleuritici, inflammatio accedit ad naturam carbunculi: nam & in carbunculo calor ſanguinis putreſcentis liuens primum eſt: mox nigreſcit: & ideò pernitioſa iudicatur ea pleuritis. Neque etiam definita cauſa eſſe tertianæ periodi poteſt ea: nẽpè quia pars ſanguinis in bilem flauam: pars in atram, dum putreſcit, vertatur. Quòd ex verbis ipſiuſmet Gal. facillimè percipies. Nam ait, quòd hæc humorum tranſmutatio cùm vnus in alterum vertitur, in cauſa eſt: cur periodi etiam rationem ſuam mutent: atque ita mutare videntur rationes, & ideas periodorũ: quippe quia ſicuti tranſmutatur natura humoris: ita etiam mutatur periodorũ forma. Sicuti ſanguis cùm C in alium humorẽ vertitur, vertitur autem in diuerſos humores facilè pro ratione diuerſitatis partiũ, tenuior enim in bilem flauã, craſſior verò in atram. Cum igitur iam verſus eſt ſanguis in alium humorem, non ſeruat amplius naturam ſanguinis, ſed eius humoris, in quem conuerſus eſt. Neque niſi cum ita vehemens eſt calor putrefaciens, vt aſſet etiam ſanguinem, fit hęc tranſmutatio. Quod inde patet: quia dicit, quod ſanguis putreſcẽs vertitur, aut in bilem, aut in melancholicum humorem, vt diximus, Quæ verba non poſſunt referri, niſi ad id, quod hoc capite dictũ eſt: Quod ſcilicet ſi ſuperaſſatus fuerit ſanguis, pars quidem eius ſubtilior, &c. Hoc inſuper niſi aliud additum fuerit, non videtur magis probare, D ꝙ febris ſanguinea tertiana futura ſit, quàm quartana, cùm non minus in atram, quàm in flauam bilem putreſcens vel ſuper aſſatus ſanguis vertatur. Præterea cùm ſanguis iam conuerſus eſt in alium humorem non ſeruat amplius vlla ex parte ſuam mitem naturam. verùm fit mordax, & acris, immò erodens: vt patet in carbunculis, in quibus nõ apparet calor mitis, & vaporoſus, ſed vrens, & erodens. Ita etiam bilis per aſſationem, vel putrefactionem genita naturali acrior eſt, & mordacior. Calor autem febris ſanguineæ vaporoſus, & mitis eſt. Ad hæc ſi ſimilis ratio eſt humorum, qui in venis putreſcẽtes febrem accendunt, & eorũ, qui in inflãmationibus: in pleuritide igitur, in qua ſputum rubrum excernitur, ſan- E guis continetur, qui nondum conuerſus eſt in alios humores: colorem enim mutaſſet, ſicut & naturam: *com. vlt.* vnde 3. libro. com. in ſextum Epid. ait Gale. pleuritides facillimæ & mitiſſimæ ſunt, in quibus ſanguinem expuunt: quare & ſine ſanguinis miſſione curari facilè poſſunt, cùm neque magni morbi ſint: & tales etiam pleuritides tertianam periodum habẽt, vt hic teſtatur Gal. Ergo, antequàm in aliũ humorem vertatur putreſcens ſanguis, ſequitur ideam tertianarum febrium. Vbi verò in alium verſus eſt, ſequitur naturam illius humoris: & ſi in atram bilẽ tranſmu-

A tetur, tunc illius etiam formam ſeruabit. Nos verò quærimus, quam periodum ſit ſeruaturus, cum putreſcit, & nondũ verſus ſit in aliũ humorẽ, & mitem, vaporoſùmque adhuc calorẽ ſeruat, qualem in febre ex ſanguine eſſe inquit Gal. Porro autem dum ea, quæ hic referuntur, probè penſitamus, arbitramur fundamentum, in quo vniuerſa illius ſolutionis ratio conſiſtit, nobis voluiſſe tradere Gal. & quamuis nõ explicitè id huic rei accommodauerit: legentibus tamen eam accommodandam reliquiſſe. Sed vt facilius percipere poſſitis omnem iſtius *Lect. 45.* difficultatis, & ſolutionis rationẽ, aliqua ſunt deſcribenda ex ipſomet Gal. quarto de ſan. tuen. qui de *Cap. 4.* B ſanguine, & reliquis tribus humoribus ſermone habito, ponit ſpatium quoddam, ſeu interuallum in ipſis humoribus, vel (vt iuniores loquuntur) latitudinem, quæ conſiſtit in ratione exceſſus, & defectus à medio temperamento, quod in generatione vel in genere humorũ optimum eſt. Hoc autẽ temperamentum medium eſt ſanguis, quippe qui optimè coctus ſit, & ad temperiem mediam per concoctionem probam perductus. Cæteri verò humores ab hac longiùs abſcedunt. Alij quidem enim ſicut bilioſi, vltra probam concoctionem producti ſunt, & ferè nimis à calore excocti fuere. Alij autem citra cõſtitere, & vel ſemicrudi, vel omnino crudi remanſere: dum à natiuo calore conficerentur, ſicuti pituitoſi. Et ſicut in his extremis generibus varij C ſunt ordines, quatenus alij a ſanguine remotiores ſunt: alij verò propiores: Ita & in genere medio putandum eſt, quamuis id non explicauerit Gal. Nam neque omnis ſanguis eſt æqualiter temperatus, ſed alter altero, vel magis, vel minus temperatus: Vnde quò temperantior eſt ſanguis, eò magis à natura aliorum humorũ, qui intemperati ſunt, remotus eſt: quò intẽperantior, eò magis ad alios accedit ſecundum eam intemperaturæ rationem, quæ cum illis cõfinis eſt. Sed huic addamus, ꝙ ſanguis, dum ſuum naturale temperamentum ſeruat, cauſa eſt ſanitatis per ſe, non febris, non morbi, quantùm ad naturam ſuã pertinet. Si igitur febris accendenda ſit, oportet ſanguinẽ prius tranſmutari, & de ſuo tẽperamento D dimoueri, & quò magis dimotus fuerit, eò magis ad alterius humoris naturam propiùs accedet. Vnde cùm non accendat febres aliquas, de quibus in pręſentia ſermo inſtitutus eſt: niſi putreſcat: ſi volumus percipere, ad cuius humoris naturam, dum putrefit ſanguis, accedat: conſideremus, & contemplemur (ait hic Gal.) quo modo, & qua de cauſa putreſcat. Manifeſtum autem eſt, vel ipſo etiã Ariſt. atteſtante, quòd putrefactio fit ab extraneo calore, Extraneum autem omnem calorem appellat corpus animantis afficientem, qui inſitus, & ingenitus, atque etiã natiuus minimè ſit: quòd ſi ita ſit, neceſſe ergo, quod putrefaciendus ſanguis per tranſmutationem extranei caloris abducatur à ſua natura ad naturam E alicuius alterius humoris, Non poteſt autem calefactus accedere ad naturã pituitæ, quia illa frigidã, & cruda eſt: Neque ad naturam melancholiæ, niſi vel per aſſationem vltra modum, vel per vehementem putredinem quaſi inficeretur: nã naturalis melancholia & ipſa frigida eſt. Mirandum igitur minimè eſt ſanguinem putreſcentem, vel dum putreſcẽs adhuc eſt. vel dũ putruit, vel omnino in aliũ humorẽ conuerſum ſequi, ac imitari periodum propriam bilioſi humoris, & nullius alterius. Et hæc mihi vera, claráque Gal. ſentẽtia in hac re videtur. Alteram verò quæſtionẽ in calce ferè iſtius capitis diſſoluit

ſatis

ſatis ſacilè: nimirum quibus notis diſtinguenda ſit tertiana febris, quæ ex ſanguine puttefcenre ottum babet ab ea, quæ ex bile. Hic vero tãtum ſignum exponit acceptum ab aliquo, quod ad eſſentiam febris pertinet. Neque in præſentia aliorum, quæ vel ab excrementis, vel a mutata corporis qualitate accipiẽda ſunt, meminit: quia ab iis, quæ ſuperius particularim de his ſebribus expoſita ſunt, facilè, & hęc haberi poſſunt. Cõſequitur autem ſtatim eſſentiam febris, modus caloris, calor enim in materia ſicca acris, & mordax plurimùm eſt: qui autem in materia humida mitis, & vaporoſus. Vnde mordicitas caloris ab vtraque bile diſtinguit ſanguinem, & eius febrem. A pituita verò putreſcẽte, & ex motu, ac modo caloris, & ex æqualitate diſcernitur febris ex ſanguine. Nam ſtatim a principio afficit manum, & talis percipitur applicata manu: qualis eſt: pituitoſæ autem materiæ calor, vt diximus ſtatim ferè à principio primi libri, cùm primũ applicamus manum, vix percipitur moleſtus (qui comes eſt præcipuè febrium putridarum) ſed paulatim videtur increſcere, nec æqualiter omnes particulas manus afficit: verum (ait Gal.) videtur, quaſi aſcendens calor per cribrum percoletur: quod nõ fit in febre ſanguinea. Videtur autem non indignum eſſe inquiſitione, qua de cauſa id fiat: nempè quod ita inæqualiter calor aſcendens paulatim manum afficiat in hac febre. Vnde rationem afferens Gal. ita proſequitur.

Cur inæqualis calor in Pituita Febre tactui occurrat.

Cap. X.

CONTEMPLANTI *verò mihi, ac cauſam perquirenti, cur in febribus alius calor,* &c. Liquores, vel humores, qui craſſi, & viſcidi ſunt, dum in vaſe aliquo, vt in lebete, ſuppoſito igne effetueſceures bulliunt, cum pituita in venis putreſcente, dum accendit ſebrem, in præſentia confert Galen. vt cauſam inueniat, cur in pituita febre calor inæqualiter, & quaſi per cribtum percolatus tactui occurrat: ſecus quam in aliis omnibus febribus: in aliis ſiquidem æqualis omni ex parte diffunditur. Vbi id conſiderandum, vt ſimilitudinem & comparationem rectè D percipiatis, quod quanuis hæc interſit differentia, quòd pituita quidem à calore putrefaciente ferueſcit: humores verò illi, vel liquores lenti ab igne coquente, vel aſſante ebulliunt: nihil tamẽ ad rem noſtram hoc refert: nam vtrunque fit vi extranei caloris. Et quæ putreſcunt, præſertim verò ſucci, dum ab extraneo calore corripiuntur, bullire ſtatim incipiunt, quemadmodum in vinis æſtate fieri ſolet. Eiuſmodi igitur ſucci, vel liquores, qui præterquàm quod craſſi ſunt, lẽtoris quoq; ſunt participes, cùm feruent, multæ eorum partes à calore attenuatæ in ſpiritum diſſoluuntur, qui præ illorum lentore ægrè admodùm ſe ab illis explicat: immò, dum extra efferri nititur, illi reſiſtentes ſunt partes ob lentorem: ac antequàm erumpere poſſit, quaſdam veluti bullas attollit: neque id æqualiter in omnibus E partibus fieri poteſt, propter difficultatẽ eiuſmodi ſubſtantiæ, ſed eas partes prius calor ipſe digerit in ſpiritum, quæ tenuiores, & faciliores ſunt, & interim alias attenuat: neque enim hi ſucci omnino ſunt ita ſimilares (quanuis ſenſu tales videantur) quin multã habeant in partibus diuerſitatem. Sicut ergo in his vapor è variis partibus, vel ſpiritus excitatur, qui per quaſdam bullas eruptas effertur, In eundem

A modum in pituita, quæ lentus, & craſſus humor eſt, cùm putreſcit, contingere ſolet: ab eius enim putredine effluunt vapores putridi, qui quaſi ex quibuſdam bullis à putrefaciente calore excitatis erũpentes, expanduntur per vniuerſum corpus, & tandem ad cutem delati tangentis manum inæqualiter afficiunt: perinde ac ſi per cribri foramina efferretur effluxus ille, in quo fundatur (vt tradit Gal.) calor febrilis, bullæ enim ſunt quaſi foramina cribri. In ſuccis autem, qui tenues ſunt, & citra lentorẽ, eiuſmodi bullæ non attolluntur, ſed æqualiter vndique efferuntur calidi vapores. Verùm quia de his ſatis dictum eſt, reliquum iam eſſe videtur, vt ad inſtitutum noſtrum redeamus, & alias quæſtiones perſequamur. Ita ergo ſubdit Gal. B

Quo pacto ex Fluxionibus Humorum Morbi generentur: ac de Cauſa Febrium, quæ per Circuitum repetunt, & Continentium.

CAP. XI.

SED *Quoniã & de his, vt oportuit, diſſeruimus, nunc earũ febrium quæ* &c. In hoc capite, quod & poſtremum eſt iſtius ſecundi libri, Reliquas propoſitas quæſtiones diſſoluendas aggreditur, pertinentes ad integram reſolutionem eorum omnium, quæ ad febres putridas & periodicas ſpectant. Poſtquàm enim probatum, & conſtitutum eſt, immò tanquàm C notum acceptum, ac ſenſui manifeſtum, aliquas eſſe febres, quæ per periodos affligunt: alias verò omnino periodis carere, vel ſaltem inconſpicuas, & eas, quæ ſenſus penitus lateãt, vt diximus, habere. Illud modò explanandum eſt: quid ſcilicet iſtius diuerſitatis in cauſa ſit: Deinde vero cur, quæ periodos habent, non omnes eandem periodorum formam ſequantur Nam aliæ ſtatutam, & determinatam ſeruant ſeriem acceſsionum, aut quotidie aut alternis diebus, aut per quartas dies: aliæ verò ſæpe ordinem variant. Item aliquæ cũ intermiſſione periodos faciunt: aliæ nunquam intermittunt, nullúmque tempus vacuum febre inter acceſſionem, & acceſſionem relinquunt. Præterea aliæ longiores, aliæ breuiores D habent acceſſiones. Horum igitur omniũ cauſa inueſtiganda eſt. Et quia longè difficilior eſt diſſolutio earum quæſtionum, quæ ad periodorũ modum, & rationem pertinent: immò his diſquiſitis facilior erit via ad exponendam rationem earum febrium: quæ expertes ſunt periodorum: Ideo illas priùs Galen. explanandas ſuſcipit: Poſtea verò, & alias in calce iſtius capitis diſſoluet. Sequemur autem nos eãdem methodum in his explicandis difficultatibus, qua etiam ipſum Galen. ſicuti priores explanauimus. Nempè, vt per eam, quæ manifeſtò apparent in aliis externarum partium, quæ ſenſibus expoſitæ ſunt, affectibus, ſi qui ſint, qui per periodos moleſti ſint, inueſtigemus rationem periodorum in febribus. Senſus verò & experientia nobis quotidie oſtendunt, multos præterea affectus, qui in partibus E ſenſui manifeſtis excitantur, per periodos homines cruciare. Vnde ſi diligenter animaduerſum fuerit, qualia ſint ſymptomata, quæ apparent, quando ſuperueniunt acceſſiones periodorum: forſitan non erit arduum inuenire cauſſam, cur fiant hæ periodi. Per periodos autem ſæpe inuadũt capitis dolores, & qui à Græcis cephalalgiæ dicuntur, & qui hemicraniæ: præterea oculorum dolores, & lippitudines, quæ ophthalmiæ ab iiſdẽ appellantur: dolores quoque

que aurium interdum, & dentium: ſed & pedum, manuúmque, qui podagræ, & chiragræ vocantur: & tandem articulorum: Quin etiam in internorum viſcerum inflammationibus, (vt in prioribus lectionibus diximus) in pleuritide ſcilicet, peripneumonia, phrenitide, & multis aliis ſæpè notantur periodi, quę per ſymptomata propria ſe oſtendunt. De exteriorum tamen partium affectibus ſit ſermo, vtpotè qui facilius obſeruari poſſint. Conſideremus ergò, quam diuerſitatem habeat particula tempore periodi, quo dolor exacerbatur, & quam etiam aliis temporibus, quibus miteſcit. Et procul omni dubio inueniemus, vaſa omnia, quę ad eam particulam pertinent, eo tempore pleniora fieri, ac tumidiora: interdum, & rubicundiora, vel nigriora, ſæpè etiam arterias magis pulſare, nonnumquam totam particulam magis intumeſcere, ac rubeſcere: deinde verò inclinante dolore, ea etiam omnia ſubinde paulatim deliteſcere. Hoc autem manifeſtum argumentum eſt, eo tempore, quo dolor excreſcit, ad dolentem particulam noxios humores confluere, qui vel calefaciendo, vel refrigerando, vel implẽdo, & extendendo dolores concitant: vt omnis ratio concitandarum periodorum à fluxione petenda ſit, quæ per eiuſmodi interualla ad eam particulam fertur. Porrò autem, ſi & fluxionum cauſas perſcrutati fuerimus, & qua ratione illæ concitentur, poterimus etiam faciliùs percipere rationem iſtius motus, qui in aliquibus certum ordinem habet: in aliquibus eo caret. Accipiamus ergò hoc tanquam datum, & conceſſum, alibíque demonſtratum, quòd cùm fluxio motus ſit, qui eſt ab vna parte in aliam, & non à principio interno mouente humores, qui fluunt: neque enim ſponte humores mouẽtur in fluxionibus: ſed ab alio impulſu, aut attracti, vt cuilibet notum eſſe poteſt: neceſſe eſt igitur, vt ab alio moueantur. Vel ergò cauſa iſtius motus eſt in parte: vnde fit motus, quia ſane illa impellat: vel in illa, ad quam mouentur humores, vtpotè, quoniam hæc attrahat: vel in vtraque, quia videlicet hæc attrahat, & illa impellat. Neque tamen adhuc conſiſtendum eſt, ſed progrediendum vlteriùs, & cauſa eſt inueſtiganda, cur hæc attrahat, & cur illa impellat. At verò illa impellit per ſuam expultricem facultatem, quę non inſurgit ad expellendum: niſi cogatur à re noxia, & moleſta: moleſta verò ſunt naturæ, quæ aut multitudine ſua eius vires aggrauant: aut ſua mala, & aliena qualitate moleſtiam illi afferunt. Vt tandem prima, & præcipua cauſa fluxionis ex parte illius particulæ, vnde fit motus, ſint excrementitiæ materiæ in ea collectæ: quas natura ampliùs ferre nequit, & cogitur à ſe expellerę. Expellit autem ad alias partes, ſi eas inuenerit ad ſuſcipiendum aptas. Aptitudo verò hæc recipiendi ab imbecilitate ortum habet. Neque enim vlla pars noxiam, & alienam à ſua natura materiã recipit, niſi coacta, quia nequit ipſam à ſe repellere. Et ſi recipit ob id, quoniam illa, quæ impellit fortior ſit: ipſa quoque à ſe ad aliam nititur impellere, quæ ſit ipſa imbecilior, atque ita ſubinde fit donec deuentum ſit ad vnam, quæ ita imbecillis ſit, vel ſua natura, vel aliqua alia occaſione, vt à ſe ad aliam nequeat propulſare: & tunc ibi conſiſtit fluxio. Quamuis ergò fluxionis cauſa ſecundum hanc rationem duplex ſit, prior tamen, & quæ eſt tanquam initium motus, eſt in impellente: in recipiente verò eſt quædam aptitudo ad recipiẽdum. Aliquando tamen prima origo, & occaſio fluxionis non eſt in parte, vnde incipit motus: ſed in ea, ad

A quam mouetur materia fluens. Nam, vt docent philoſophi, præſertim verò Ariſtot. in phyſicis auſcultationibus, motus omnis, qui non eſt ab intrinſeco principio rei motę, aut per impulſum fit, aut per tractum. Et ſicut prior fluxio, cuius occaſio erat in re, vnde incipit motus, fit per impulſum: ita hæc cuius occaſio eſt in re, ad quam fit motus, fit per attractionem: ea enim eſt, quæ excrementa ad ſe attrahit. Et quemadmodum etiam illa cogebatur à cauſa extranea, & aliena à ſua natura expellere: ſic hæc à cauſa extranea, & morboſa cogitur attrahere. Duplex ſiquidem cauſa eſt, qua particula aliqua noxiam attrahit materiam: calor extraneus, & intemperatus, quo affecta eſt ea particula: & dolor, qui vim habet

B perinde attrahendi, vt cucurbitula. Ac ſicut prioris fluxionis, quamuis initium eſſet in impellente particula: neceſſaria tamen erat, & aptitudo recipientis: ita & hic, & ſi prima origo motus ſit ab attrahente: attamen neceſſe eſt, vt ſit aptitudo in ea, a qua fit attractio. Ea verò aptitudo eſt, vt in ea ſit materia attrahẽda, hoc eſt, ſuperuacanea. Nam particulæ ægrè admodum permittunt attrahi à ſe id, quod illis, aut neceſſarium, aut vtile eſt: facilè autem & nullo negotio id, quod ſuperuacaneum, & inutile in illis eſt. Vnde quando vniuerſum corpus mũdum fuerit, & vitioſa, ſuperfluáque materia vacuum, fluxiones, aut numquam, aut ægrè admodum excitantur: ſin autem, vel multa, vel praua materia ſit re-

C fertum, facillimè concitantur. Quod ſi res hæc ita ſe habet, vt periodorum ratio à fluxione pendeat, fluxionum verò proxima ferè cauſa ſint excrementa, vel in toto congeſta, vel in aliquibus particulis, quæ acceſſionis tempore in periodicis affectionibus, aut attrahuntur ab affecto loco, aut ad illum impelluntur: neceſſe eſt, vt fateatur, quod ordo, qui in periodis, vel in earum acceſſionibus ſeruatur, ordinem conſequatur, & rationem, qua talia, & tanta, vel in toto, vel in aliquibus particulis generentur excrementa, vt ex eis attractis, vel impulſis poſſit acceſſio excitari. Generatio verò horum excrementorum, oportet, vt duplicem habeat cauſam effectricem, & eſt temperamentum, vel calor naturalis, cõ-

Lect. 45.

D coctionem alimenti moliens. & materiam, ex qua illa generentur. Vnde interdum ex intemperie, aut totius, aut aliquarum partiũ gignuntur excrementa, quæ mox in cauſa ſunt eo, quem diximus, modo fluxionem concitandi. Interdum verò errores in ratione victus commiſſi. Interdum vtrumque. Nam ſi vis concoctrix ſuo fungatur officio in conficiendo nutrimento, & ea offeratur materia coquenda, quæ illi ſit accommodata, probè conficit, neque excrementa generantur plura, quàm corporis ſani ſtatus requirat: & cùm nihil obſtat, quominùs illa excre-

E menta, quę omnino generari, vel etiam in ſanis quotidie neceſſe eſt, per vias huic officio à natura deſtinatas opera facultatis expultricis expellantur, ſanitate integra homo, vel animalia cętera fruuntur. Sed cùm aut aliqua intemperatura, vel naturali, vel ex aliquo incommodo, vel errore contracta, per quam læſa eſt concoctrix facultas: aut ex aliquo errore, vel in qualitate, vel in quantitate alimenti, vel in ordine commiſſo: plus excrementi ſit genitum, quàm poſſint ſatis eſſe viæ conſuetæ, & naturales, per quas ſolita eſt facultas expulſoria id genus excrementa excernere, aut ſi viæ fuerint obſtructæ: ita, vt liber & expeditus tranſitus non pateat: aut eadem vix expultrix ex aliqua intemperie ſit facta imbecillior, quàm vt poſſit tantam excrementorum copiam ex-

cernere: ea retenta fluxiones, modo nuper expoſito, concitant. Et quia non momento, ſed certo quodam tempore opus eſt ad hoc, vt tanta excrementorum copia congeratur, vt poſſit concitare expulſoriam facultatem ad impellendum, aut vt attracta acceſſionem accendere poſſit. Ideò neceſſaria eſt tanta temporis intercapedo, vt tanta colligi poſſint excrementa, quæ fluxionem ſint apta concitare. Et poſtquàm in affectum locum fuit, aut impulſa, aut attracta ea copia, quæ acceſſionem doloroſam, aut febrilem poteſt efficere, affligit, quò ad vſque ea materia fuerit, vel digeſta per eam vacuationem, quæ ſenſum latet, vel per conſpicuam, vel quouis modo conſumpta: deinde quieſcit particula, donec iterum ex eiuſdem cauſis tantumdem ſimilis materiæ, eadem temporis ſpecie generetur, & colligatur, atque ita noua altera ſuccedit acceſſio. Et hac ratione per certos periodorum ordines concitantur eiuſmodi periodici morbi. Apertiſſimo verò exemplo hoc exponit Gal. qui ſemper oculos habuit ad ea, quæ euidēter apparent, ea excretione communium tam primæ, quam ſecundæ concoctionis excrementorū. Videmus enim quoſdam, qui quotidiè eadem hora ad aluum deiiciendum ſurgunt: immò aliqui etiam certis horis ſemper mingunt: aliis autem nunquam ferè, ſed & ne poſſunt quidem etiam ſi velint: id verò eſt, dum eadem victus ratione vtūtur, quia tantumdem ex cibo, & potu aſſumpto, ſemper excrementi in eodem temporis curriculo congerunt: qui tamen ſi victus rationem mutauerint, ille etiam ordo mutabitur. Sicuti multos vidimus, qui cùm ieiunant, aut parcius comedunt, vel bibunt, rarius etiam deiiciunt. Contra verò ſi plus cibi ingerant, vel illius magis excrementoſi, vel magis humidi, citiùs & frequentius deiiciunt. Vnde qui ſeruant quadrageſimam plura, & frequentiùs excernunt. Ita quo tempore autumnalibus fructibus veſcimur, magis, & citius fluentem aluum habemus. Et tamen animaduertendum, quòd interdum fiunt periodi: non tantum, quia affecta particula accipiat aliquid, quod vel in illam impellatur, vel ipſa attrahat: ſed potiùs ipſa ſibi eſt vniuerſa cauſa quoniam vel ex aliqua propria intemperie, vel ex vitioſo alimento illi amandato generat maiorem copiam excrementorum, quàm eius facultas poſſit rectè adminiſtrare, & excernere, vel expellere. Vnde illa retenta efficiunt acceſſionem morboſam, vt ſuperiùs expoſuimus, quæ eodem etiam modo finitur. Poſtea verò dum manent eædem cauſæ, iterum ſimilia congeruntur excrementa, quæ ſubinde alias generāt acceſſiones. Quòd ſi hęc ſunt febribus magis particulatim aptāda, aduertendum eſt, quod locus, in quo poteſt putreſcens humor febrem accendere, eſt triplex: (de iis autem febribus in præſentia loquimur, quę à priſcis medicis febres per ſe dicebantur, non de illis, quæ inflammationes ſequuntur.) Primò ſunt membra illa, quæ habitum corporis conſtituunt, vt ſunt muſculi, & reliqua de quibus, dum de interpaulatis febribus ſermo haberetur, abundè locuti ſumus. Deinde verò ſunt vaſa, ſeu venæ ipſæ: quæ quoniam duplicis generis ſunt, ſunt enim maiores, qualis eſt vena magna, quæ & caua dicitur, & quæ proximè ab illa oriuntur, item, & venę pulmonum, & ventriculi, & iſtiuſmodi aliæ, ſunt & venæ minores: ideò duplicem acceſſioni febrium locum præſtant. Cùm ergò in omnibus venis accenditur febris, ſiue illa ſit putrida, ſiue etiam ephemera: neque ſit aliqua definita particula, aut etiam aliquæ particulæ, quæ vel attra-

A hendo, vel impellendo occaſionem, & fomentum febri præſtent, febris ipſa periodis omnino caret, atque vniuerſa à principio vſque ad finem vna eſt acceſſio, quæ eatenùs durat, quatenùs vniuerſus is humor, qui putreſcens poſſit fouere febrem, digeſtus abſumatur: aut omnino ſit concoctus, & ad integritatem reſtitutus: aut partim concoctus, partim verò digeſtus. At ſi vitioſum humorem, qui aptus ad putredinem eſt, natura ipſa, quæ quantum poteſt, procurat, vt ſanguinem à vitioſis humoribus expiet, præſertim verò in venis maioribus, & cordis proximis, procul expellat: ſiquidem extra venas propellere poſſit, fiunt intermittentes febres, vt ſuperius in primis ferè lectionibus expoſitum fuit: expelluntur

B autem huiuſmodi humores per periodos, ſicut per interualla congeruntur, vt ſæpius iam dictum eſt: ſi verò natura nequeat omnino expellere, quia aut ipſa imbecilior ſit, quàm vt id agere poſſit: aut craſſior ſit materia, & magis lenta, quàm vt per anguſtos venarum meatus poſſit impelli: aut quia meatus obſtructi, vel conſtipati ſint, ſaltem ad remotiores venas impellit, & procul à nobilioribus particulis, atque ita putreſcente ibi materia, continentes quidem, vt fuit expoſitum, febres excitantur: ſed quæ, vt per periodos ſit horum collectio, & expulſio, ita etiam per periodos habent acceſſiones. Et quia duplicem ſuperiùs periodorum cauſam attulimus, alteram, quæ referebatur primum in expultricem facultatem, particularum, alteram verò, quæ in attra-

C ctionem particulæ, in qua putreſcit materia ob eius caliditatem, vt dolorem. Gal. non modo priorem, & cum eo etiam Hip. 4 de rat. vit. In ac. mor. verum & alteram nouere, & docuere, vbi ardentem febrem fieri æſtate aiunt, cùm venulæ ex æſtiuo calore exiccatæ, & calefactæ tenues, & acres humores à carnibus attrahunt, qui putreſcentes cauſum accendunt: ſiquidem in omnes venas, præſertim verò maiores perueniant: at ſi ſolùm ad minores, erunt febres cōtinuæ, & nihilo ſecius carnibus à venis bilem, aut alios humores attrahentibus ob aliquam intempe- *com. 2.*

D riem, aut ob laſſitudinem doloroſam poſt labores contractam poteſt accēdi febris: quod in fine illius commentationis inſinuauit Gal. Et hæc quidem eſt in vniuerſum cauſa periodorum, tam in febribus, quàm in aliis morbis. Cur autem quandoque longiores, quandoque breuiores fiant acceſſiones, pendet ab humoris qualitate, & quantitate. Quia cùm copioſior eſt, longiùs protrahitur acceſſio: longiori enim tempore eget, vt diſcutiatur, & abſumatur. Item ſi craſſior, ſi magis lentus. Præterea verò ex qualitate, affectione, & natura corporis laborantis. Si enim denſum, tardius: ſi rarum, citius: ſi iuuenile, citius: ſi ſenile, tardius: ſi fortius, citius: ſi debilius, tardius. Similiter, & ex recta victus ratione, vel ex erroribus. Plurimum etiam tempus facit: hiems

E namque & autumnus omnia prorogant, ſicut ex aduerſo ver & æſtas abbreuiāt. Et hinc etiam fit, quòd quædam acceſſiones adeò longæ ſunt, vt interuallum nullum integrum relinquant intermedium: alię verò relinquant, & aliquæ maius, aliæ minus. Cur autem fiant interdum inæquales, & inordinatæ periodi, per quas ordo interrumpitur, cauſam refert Gal. quæ tamen multiplex eſt. Quia hoc interdum ex erroribus in victu contingit, ſicuti quando aut ægrotus ſui voti eſt, & intemperans: aut aſſiſtentes delinquunt: promiſcuus enim, & inæqualis victus, cùm occaſioni eſſe ſoleat, cur multiplicia, & varia generentur excrementa, tùm quantitate, tùm qualitate,

tate, in cauſa itidem eſſe poteſt vatiandi rationem, A & ordinem fluxionum, & ſubinde periodorum, & acceſſionum. Sed, & traoſmutatio humorum, quę ſit in febribus, atque adeò etiam in aliis morbis, poteſt periodorum ordinem variate. Quæquidem, & ipſa multiplex eſſe poteſt. Aliquando enim mutatur natura humoris, ſicut ſanguis pee exuſtionem vehementem (vt paulò ſuperiùs dictum eſt) vel pet putredinem, partim in flauam, paetim iu atram bilem vertitur. Et vt natura humoris tranſmutatur: ita, & ratio periodorum variatur. Item, & bilis flaua aſſata, vt in ardentibus febribus, & in phrenitide ſolet interdum (vt Gal. docuit 2. li. Com. in primum Epid.)

Com. 55. ad atræ bilis naturam verti. Quandoque verò non B quidem primus humor natoram ſuam mutat, ſed alius eſt, qui aliũde, nimirum ab aliqua alia particula, alterius naturæ deffluit ad locum putredinis, vel alioquin ad locum malè affectum. At ſicuti mutata eſt ratio, & occaſio fluxionis: ſic, & ordo, modúſque periodorum mutatur. Cùm enim imbecillior factus eſt aliquis locus, poteſt à quacumque parte, quantum in ipſo eſt, excrementa ſuſcipere. Item etiam cùm dolens eſt, aut ioſigniter caleos, poteſt vndecumque, & quæcumque excrementa ad ſe attrahere. Iam verò vniuerſa hæc cõtemplatio à Gal. hoc loco propoſita (ni fallor) explanata eſt. Quòd ſi forſitan vobis quædam exemplo prætermiſſa videantur, quæ plura ipſe à capire, & eius partibus, à iecinore, aliíſque particulis, tum interois, tum exter C nis ad maiorem iſtius rei demonſtrationem exponit, ea quidem nos breuitati ſtudentes, conſultò prætergreſſi ſumus, quia adeò apertè ſunt ab ipſo deſcripta, vt alio ferè non egeant explanatore. Vnũ

text. 45. autem aperiamus, quod ab ipſo Galen. licet in vniuerſum fuerit propoſitum: non fuit tamen particulatim diſcuſſum, quamuis haud minotem ambiguitatem, & dubitatiouem habeat, quàm quæ hactenùs fuere tractata. Id verò eſt, vt inueſtigemus, ſi poſſumus, cauſam, cur tanta pituitę copia tam bteui rempore congeratur, vt quotidiè acceſſionem excitet: bilis autem, quæ alioquin acrior, & ea ratione apta citius irritare expultricem facultatem, mobilior e- D tiam, & quæ faciliùs accenditur: attamen alternis diebus acceſſiones ciet: bilis verò atra quaternis diebus. Hæc dubitatio adeò vexauit, tùm iuniores noſtros, tùm eriam Arabas, vt adhuc, quantum ad eos pertinet, res ſit ſub iudice, Auer. enim quarto li-

cap. 4 bro ſuarum collectionum in primis Galen. ſententiam damnat, vtpotè, quę illi videatur aduerſati initiis philoſophiæ naturalis, & metaphyſicę, quamuis nullis rationibus id oſtendat: ſed tantùm verſetur circa expoſitionem illius ſententię, quam veriorem eſſe putat, & quam ait in commentariis, quæ in lib. de differ. feb. edidit, latiùs explanauiſſe. In hoc au- E tem couſiſtit tota eius opinionis vis, quod vniuerſa periodorum ratio referenda ſit In naturam innati caloris ipſius animalis, qui materiam, quæ à bonorum humorum ratione omnino aliena eſt, afficit, & præparat, vt ea expellatur, & expulſa putreſcat, non poreſt autem eam vniuerſam, ſi multa ſit, ſimul afficere, & parare, ſed per partes: prius enim rantam illius partem parat, quãta poſſit ad acceſſionem vnam accendẽdam ſatis eſſe, quam paratam narura expellit: poſteà verò tantiſper moratur, donec tantumdem præparet. Et hoc modo fiunt certæ periodi, & in tempore ordinaro, & definito. Nam, quæ naturalia ſunt, ſemper ordinata ſunt: & quãtum ad ipſa pertinet, eundem ſeruant ordinem. At cauſæ, quæ præ-

A ter, vel cootra naturam ſunt, inordinatæ ſunt. Ac proinde cùm Gal. iñ cauſam contra naturam rationem periodorum referat, hoc eſt, in affectum aliquem illius præter naturam excitatum, vel in voa, vel in pluribus particulis, ab hac cauſa à natura aliena petit rationem ordinis in periodis febrium. Et huic fortaſſe fundamento innixus Auer. pronunciauit Galeni opinionem aduerſari naturalibus, & metaphyſicis ptincipiis. At hæc ipſius Auer. pręlata ſententia, noo modò philoſophiæ aduerſatur apertiſſimè, ſed & medicinæ, & tandem ipſi experientiæ. Qnòd enim à calote naturali agente, & afficiente, parentéque materiam vitioſam ad expulſionem, & B putredinem id fiat, omnino à naturali philoſophia alienum eſt: præſertim verò peripatetica. Quia ſi hęc per ſe agit calor natiuus, vel tantum ad expulſionem actione ſua humorẽ aptum reddit, vel etiam illum ad facilem putrefactionem: vel ad vtrumque. Nó poſſumus aliquo modo affirmare, quòd calor natiuus humorem putrefaciendũ ad putredinem quoquomodo paret per ſe ſaltem: quoniam cum hæc ſit vna philoſophiæ radix (vt vtamur modo loquendi Auer.) quòd itidem eſt agens, quod materiam ad formam ſuſcipiendam parat, & formam etiam procreat, vel vt dici à iunoribus ſolet, formam illam inducit, ex hoc iam ſequitur, quod calor natiuus pee ſe erit cauſa putrefactiouis, quod ab eius natura omnino abhorret: eius enim natura penitus putrefa- C ctioni eſt aduerſaria. Nam putredo numquam fieri io aliquo mixto poreſt, niſi vincatur, & intereat calor natiuus, & in animante tunc putreſcunt humores, cum calore natiuo non probe adminiſtrantur. Prætereà verò in eiuſmodi apparatu putreſcendæ materię, vel calor natiuus vincit materiam, & externo calore ſuperior eſt, vel ipſe vincitur. Siquidem vincit, non parat ad putredinem, ſed potius concoquit. Quia concoctio nihil aliud eſt, niſi victoria caloris in materia, vel io humido: concoctio verò aduerſaria eſt putrefactioni, quæ (vt air Gal.) facit vt deſinat putredo. Vnde ſæpè febres putridę per concoctionem terminantur. Sed ſi calor natiuus vinci- D tur ab externo (ſemper autem tranſmutatio ſequitur materiam agentis fortioris) non erit cauſa periodorum natiuus calor, ſed extraneus. Niſi quis diceret, quod neuter vincit: verùm ex mutua inter duos illos calores pugna id fit. Ar hoc longè abſurdiùs eſt: nam dum res in pugna eſt, nihil ordinatum eſſe poteſt, cum omnia potius tumultuaria ſint: & hac ratione ante iudicationẽ in morbis noctes turbulentę, & difficiles ſunt, dum natura pugnar cum morbo, & anrequam omnino vincat. Sin autem dixerit, quod calor natiuus ſolùm agit, vt ad expulſionem vitioſum humorem paret, quo expulſo calor E extraneus illum corripiẽs in cauſa eſt, cur putreſcat. Neque hoc eſt rarioni conſonum: quia. & ſi hoc verum cùm ſit, quod ſi vitioſi humoris expulſio, ea à facultate expultrice fiat, vſa natiuo calore, tamquam inſtrumento: ſicut, & alias omnes operationes natura per natiuum calorem molitur: attamen neque expulſio fit, niſi facultas excitetur à moleſtia percepta ab humore noxio, qui, vel multitudine grauis illi eſt, vel mala qualitate irritat. Vnde quamuis neceſſaria ſit actio caloris natiui in expellendo: ab ea tamen non poteſt accipi ratio ordinatę periodi, quoniam neceſſe eſt, vt pręcedat prius aliqua alia cauſa, nempè, aut multitudo, aut prauitas humoris mouentis, & excitãtis naturam, & natiuum calorem ad expellendum, & erit tamquam prima, & propria

periodorum cauſa, & tamquam primum mouens in hoc mutu. Immò ſi ad viuum res ſit reſecanda, tandem erit confugiendum ad opinionem Gale. quod prima demum origo, atque prima cauſa iſtius rei ſit affectio aliqua præter naturam, à qua talis, & tanta materia vitioſa in hoc temporis ſpatio generatur, vt facultatem ad expulſionẽ excitet. Pręterea etiam ſi calor natiuus is eſt, qui hunc facit apparatum in humore expellendo, & putrefaciendo: & ob id, quia non vniuerſum ſimul parat, ſed per partes fiunt periodi: actio autem naturalis caloris, qua ad expulſionem humorem parat, non eſt, niſi cõcoctio. Nam vt conſentiunt medici omnes, concoctio excrementorum vitioſorum, quæ ad bonum, & naturalem ſtatum reuocari amplius nequeunt, eſt eorum apparatus, vt facilè expelli poſſint, quod etiam Auer. videtur innuere. Ex hoc autem ſequetur, quod in principio febris putridæ, cum materia omnino cruda eſt, non poterit per periodos illa accendi, & ſemper etiam inter principia cuiuſcumq; febris neceſſe erit aliqua apparere concoctionis ſigna. Habet vlterius, & hoc incommodum eius ſententia, quod eius rationem nullam reddit, quod tamen in hac re præ omnibus deſiderandum eſt, & præ aliis obſcurum: hoc verò eſt, cur bilis tertianarias habeat periodos, pituita quotidianas, atra bilis quartanarias? Nam cum pituita alioquin ſit humor crudior, craſſior, & lentus, atque ad motum difficilior, quantum ad id pertinet, videretur longius tempus requirere periodorum, quàm bilis, quæ, & concoquitur facilius, & mouetur etiam minori negotio, & tamen contra ſe res habet. Quare noſtri iuniores latini, vt Gentilis, Thomas, Garbẽſis, & alij multi, qui hos ſecuti ſunt, in aliam viam abiere, & propriam quandam commenti ſunt opinionem, & dixere, quod cauſa periodorum eſt quædam naturalis proprietas huiuſmodi humoris: vt bilis, quæ ſuapte natura apta eſt, vt cum ad putredinem mouenda eſt, alternis diebus moueatur: pituitæ verò vt quotidiè, melãcholici humoris, vt quaternis diebus: hæc verò proprietas ſequitur propriam naturam, & formam iſtius, vel illius humoris, & talem mixtionẽ, qua genitus eſt is humor. Ratio autem, quæ hos mouit, vt ita opinarentur, hæc præcipua videtur eſſe. Quia oportet vt certus, & definitus ordo naturalis in aliqua re ſequatur certam, & determinatam aliquam naturalem cauſam, quæ in illius rei natura conſiſtit. Hanc autem neceſſum eſt eſſe, aut illius rei formam, aut naturalem aliquam proprietatem, quæ formam illam ſequitur, quæ eſt formę tamquam proximum inſtrumentum: ſicut grauitas, & leuitas, per quas elementa mouentur, aut formæ ſunt, aut propriæ quædam qualitates formas conſequentes. Et hæc quidem eſt omnium ferè latinorum communis opinio in vniuerſum tamen: quia inter eos particulatim non nihil differentiæ intereſt. Hi enim quorũ meminimus, credidere proprietatem hanc eſſe quandam humoris naturalem propenſionem, qua appetit, vel procliuis eſt, vt per has periodos, & hunc ordinem moueatur. Alij verò his poſteriores exiſtimarunt hanc in his eſſe proprietatem, non quę inclinet humorem ad putredinem, ſed potius per quam humor poſſit diutius reſiſtere putrefactioni, & per longiùs interuallum: neque enim videtur eſſe rationi conſonum, aliquem eſſe poſſe ex natura appetitum, & inclinationem ad putreſcendum, qui formam rei propriam conſequatur, quin potius videtur vnicuique id inditum à natura, vt reſiſtat, quantũ poteſt, rebus ipſum deſtruentibus. Hæ ſunt ſententię horum omnium, qui à Gal. diſſentiunt. Nos verò fabulas hæc omnia putamus, *Lect. 42.* & quæ, vt à ratione ſunt omnino aliena, ita neque cum philoſophiæ principiis, aut medicinæ conſentiant. Nam, vt ſuperiùs ſæpè expoſitum eſt, acceſſiones per periodos fiunt ob id, quia vitioſa materia per eiuſmodi periodos, aut extra venas pellitur, aut à maioribus ad minores. Vnde cùm putreſcit humor in omnibus venis, aut in venis maioribus nulla apparet periodorum diuerſitas, ſed eſt tãquam vna acceſſio. Iam verò hoc tamquam conſtitutum eſt apud medicos omnes, expulſionem hanc a facultate expultrice fieri, cauſamque, ob quam facultas mouet, & extrudit extra venas hos humores, eſſe moleſtiam, quam ex eis natura percipit. Quare manifeſtè apparet, quod hoc non fit ob naturalem propenſionem humoris ad motum, quæ formam humoris ſequitur, quia motus humoris non eſt à principio intrinſeco, ita vt humor ex ſe moueatur ad locum putredinis, ſed mouetur ab extrinſeco principio, hoc eſt, à facultate expultrice particularum. Poſteriores autem quamuis putauerint multa abſurda poſſe declinari, ſi dicant, quòd eiuſmodi propenſio, vel proprietas non eſt ea, quæ ſit ad putrefactionem, ſed ad reſiſtendum putredini: attamen nec ipſi quidem ea proferunt, quæ aut rationi conſentanea ſint, aut experientiæ. Nam, quod ad locum putredinis impellatur humor, id non ex ſe habet, ſed propterea, quia facultatem expultricem excitat ad expellendum: non quia talis eſt ſecundum ſuam naturam, vel aliqua proprietate naturam cõſequente, ſemper enim hoc ageret: vel etiam dum ſecundum naturam ſe haberet, & ſanum eſſet animantis corpus, quod tamẽ omnino falſum eſt: quandoquidem tunc maximè facultatem irritat, & excitat ad expulſionẽ, cùm ſuam naturalem rationem excedit, vel quantitate, vel qualitate. Quare relictis imaginariis his opinionibus, Galenum ſequamur, qui omnem periodorum rationem refert in ipſam materiam, quæ cùm eò, & qualitatis malæ, & quãtitatis deuenerit, vt non amplius à natura particulę, in qua aut genita, aut collecta eſt, nequeat facilè ferri, natura ad eam expellendam inſurgit: in febribus quidem à venis ad loca extra venas, in quibus mox à naturæ adminiſtratione omnino deſtituta putreſcit, & acceſſionem accendit: aut ſi id non poteſt, ſaltem ad minores venas: & à maioribus, & præcipuis, quantò poteſt longius. Et cum plerumque eadem maneat cauſa, vnde illa materia genita, & collecta fuit, quamuis vniuerſa fuerit expulſa: ideò alia ſimilis priori in eodem ſpatio temporis, rurſus paulatim gignitur, & colligitur, quæ vbi tanta fuerit, vt poſſit rurſum expulſoriam facultatem concitare: iterum, ea expulſa, altera fit acceſſio, atque ita ſubinde fit, donec cauſa illa permanſerit. Sed adhuc veſtrum aliquis poſſet dicere, generalis hæc doctrina eſt, & hactenùs quidem rationi conſona: nondum tamen omnem dubitationem tollit, neque enim nobis demonſtrat, cur quotidiè tanta in eo colligatur, qui febrem quotidianam habet, vt ſatis ſit ad acceſſionem conficiendam: in tertiana autem, quæ vna, & ſimplex ſit, non quotidiè: ſed ſit neceſſe alteram diem expectare: in quartana verò res ad quartam perueniat. Gal. enim quamuis innuere hoc voluiſſe videtur, confusè tamen, & non niſi in vniuerſum id declarat, vt qui dicat non eſſe mirandum, ſi non omnis excrementoſa, & vitioſa materia eadem temporis intercapedine cumuletur, quia neque ſanguis, quo alimur, ſemper idem, & ſibi

vndeq

vndequaque ſimilis eſt,neque partium,quę aluntur, eadē ſemper,& ſimilis eſt affectio: & proinde aliud tempus aliis ad tantam congerendam materiam neceſſarium eſt, quæ naturam ſtimulare poſſit, vt expultrix facultas concitetur ad expellendum, neque tamen particulatim rem explicat, neque exponit, cur longius tempus ad congerendam bilem,quæ ad id ſit idonea, neceſſarium ſit, quàm ad congregandam pituitam, & longius adhuc ad cumulandum melancholicum humorem. Præterea ad officium noſtrum pertinere putamus, hoc addere illis, quæ à Gal. fuere expoſita. Accipiamus ergò initium noſtrum ab hoc capite, quod ita omnibus clarum eſt, vt nulla egeat explanatione,quòd dum corpus integra fruitur ſanitate,& particulæ omnes benè valent, generantur humores omnes ea qualitate, & quantitate,quæ nullam naturę noxam,nullam iniuriam afferunt,ſed benè,& facilè ab ea feruntur,neque cogitur eos alioquin natura ad alias particulas impellere,neque partes ab aliis excrementa attrahunt,niſi, quæ à natura id inſtitutum habent: ſicuti fellea veſicula naturæ inſtituto,quicquid excrementitij eſt in biliosſo humore,vel ſuperuacanei attrahit,atque per vias huic officio,à natura delegatas tādem excernit. Ita & inteſtina primæ concoctionis excrementa ſuſcipiunt,& idoneo tempore expurgant. Veſica verò ſeroſum,excrementum,& reliquorum humorum ichores. Sic & lien, quicquid ſuperuacuum eſt humoris melancholici attrahendo in cauſa eſt,& ipſe, cur ſanguis integer, & ſuam ſeruans naturam cuſtodiatur. Præter has autem humorum expiationes eſt. & ea,quæ fit per anguſtos,& inconſpicuos corporis meatus,tùm per ſudores,tùm verò, & per vacuationem latentem ſenſum. Dum ergò viæ omnes apertę ſunt, & partes omnes ſuo funguntur munere, nulla poteſt fieri collectio excrementitiorum humorum, qui fomentum,aut febri,aut alteri morbo præſtent, vel alioquin fluxionem concitent,vel impulſionem, vel attractionem,præter eas,quæ naturales,& vtiles ſunt. Quòd ſi vel viæ obſtruantur, ita vt excrementorum expurgatio prohibeatur, vel intercipiatur, vel etiam vires facultatis expultricis ex aliqua occaſione fiant imbecilliores,vt non poſſint pro ratione excrementis expurgatis, corpus mundum ſeruare, paulatim aceruantur excremēta,quę,& fluxionum, & febrium, & inflāmationum in cauſa eſſe poſſunt. Quę omnia per certas periodos poſſunt exacerbari, dum eadem cauſa permanet,ex qua fit,vt alternatis vicibus,nunc congeratur materia,nunc autem congeſta ad alias partes compellatur. Interdum verò,& alia de cauſa hoc ipſum fieri poteſt: quamuis enim nulla ſit conſtipatio meatuum, nulla ſit viarum obſtructio,neque etiam facultates ſint ita imbecilles, vt ſuo fungi officio nequeant: verumtamen tanta fit excrementorum generatio,vt viæ naturales,& conſuetæ,prætereà & organa a natura ad hoc munus inſtituta ſatis eſſe non poſſint ad ea excernenda,& corpus expurgādum. Vnde fit,vt eorum tanta fiat aceruatio,vt ſit neceſſe eadem hæc, quæ nuper expoſuimus,incommoda ſequi. Generātur autem adeò copioſa excrementa, vel propter aliquam in toto, vel in aliquibus particulis contractam intemperiem: vel propter errorem in victus ratione commiſſum. Vnde fit ſępè,vt congeſta multa vitioſa materia,aliquibus de cauſis iam dictis, accendatur, aut febris, aut alius morbus, qui, ſi cauſæ remoueantur, vnde poſſit iterum id genus materia cogeri, ſicuti ſi mutetur victus ratio, vel obſtructiones tollantur, vel

A corrigantur intemperatura: non ſuccedet poſt primam periodum altera,immò corpus in reliquum ſanitate fruetur. Nonnumquam verò, quamuis prior materia vacuetur,& nulla exterior cauſa reliqua ſit, quæ occaſionem poſſit afferre febrem accendendi: ex præcedenti tamen acceſſione, vel ex prioribus diu retentis excrementis in particulis vitiatur, & tranſmutatur naturalis earum particularum temperatura: ex quo deinde fit, vt ex earum alimento ob intemperiem particularum malè confecto, iterum alia prioribus excrementis ſimilis coaceruetur materia,quæ occaſioni ſit,cur aliæ accendantur acceſ- Le.3.49.
ſiones,& periodi repetantur. Hæc erant cum Gale. prælibanda.
B Quòd autem longius temporis interuallum ſit neceſſarium ad periodum abſoluendam, quæ ex bile,quam quæ ex pituita:minus verò,quàm ex humore melancholico:id prouenit,tùm a natura ipſius humoris: tùm à modo,& cauſis,ex quo generantur hi humores. Nam,(vt ab hoc capite exordiamur) quamuis vnus, & idem calor natiuus, qui, & tēperatus eſt, ſit omnium eorum humorum opifex, qui in ſano corpore naturaliter generantur, omniſque eorum diuerſitas ortum potius habeat ex partium diuerſitate materiæ illius, ex qua generantur. Attamen cùm illi naturę rationem aut qualitate,aut quantitate excedunt: non modò ex materiæ ratione id habent, verùm non minus ex efficiente cauſa: ex intemperatura enim frigida vel frigida,& humi-
C da per cruditatem multa gignitur pituita: ex calida verò,& ſicca billis primùm flaua, mox autē, ſi adeò excreſcat,vt aſſet,vel vrat materiam,quam afficit,& humor melācholicus. Hac ergò ratione excrementitij humores,& diuerſæ naturæ aceruantur. Sed,& ex materia,quia pituita ex frigida, & craſſa materia,& aquea,quæ inepta concoctioni eſt: bilis ex tenui,& pingui,eſt enim tenuis humor ſuapte natura,& quaſi ſanguinis ſpuma: ex terreſtri verò, & craſſa, quæ quaſi in cinerem tranſit, fit melancholicus humor. Cūferamus itaque particulatim, & facilè rationem diſſolutionis iſtius quæſtionis inueniemus. Quia cū bilis non naturalis generatur,a calidiori, & ſicciori neceſſe eſt: eiuſmodi autem intemperiei calor acris
D eſt,qui vim plurimam digerendi,diſcutiendique habet: materia verò, vnde gignitur pinguis eſt, & tenuis,& magna ex parte aërea,ac ignea,quę facilè attenuatur,& in aërem,vel in fuliginoſum,fumoſumque excrementum digeritur. Ideò plurimæ illius partes,præſertim verò,quæ tenuiores,& ad digeſtionem faciliores,diſcutiuntur. Vnde,quę reliquę ſunt, cùm multæ eſſe nequeant, non multa ex illis poteſt flaua bilis generari: quoniam ille idem calor igneus terreſtriores partes illius materiæ in atram conuertet. Id verò duplici argumento ſuadere poſſumus,
E Primùm,quia videmus eos,qui ſuapte natura calido, & ſicco ſunt temperamento, & calorem naturalem ad igneam inclinante habent, plerumque graciles ſunt,& macilenti,non id aliam ob cauſam,niſi quòd humores,ex quibus alendi ſunt,& caro,pinguedóq; eſſent generandæ, magna ex parte in fuliginoſos fumoſóſque vapores ab acri, & igneo eorum calore diſcutiūtur: quare multis etiam id genus excrementis ſcatent hæc corpora: propterea facilius à ſimili calore pars apta in bilem flauam verti diſcutietur. Deinde etiam videmus, quòd in ſanis corporibus longè minor copia bilis ſuperuacuæ generatur præ pituita: quod indicat felleæ veſicę paruitas. Sed longè etiam minus atræ bilis. Nam cum naturalis melancholia, quæ veluti ſanguinis fæx eſt, in iecinore

generetur ex terreis illius ſucci partibus, qui prius in ventriculo fuit confectus, moa vero per venas attractus in iecinore, in ſanguinem vertitur: multæ quidem eſſe illæ non poſſunt, cùm non attrahatur, niſi pars ſuccoſa: quæ autem omnino craſſior, & terreſtrior eſt, in ſtercus conuerſa in inteſtinis inferius deiicienda relinquatur. Quin, & ea, quæ naturalis minimè eſt, quæque ex aliis humoribus per combuſtionem, vel per putrefactionem incineratis fit, neque ipſa poteſt inſigni aliqua copia coaceruari, tùm eadem, quam de bile attulimus, ratione: tùm verò ea, quam Gal. refert in hoc capite: quia humores, vel ſucci, cum vruntur, vel putreſcunt, alij nihil, alij parum admodum terreſtris, & cineritiæ partis relinquunt. Pituita verò breui admodùm tempore pluri- mis, non modo vitio ventriculi, verùm omnium aliarum partium generari poteſt. Quia humor crudus eſt, qui non poteſt, niſi à frigidiori temperatura, & calore imbecili, atque concoctrice facultate facta languida, & inualida gigni: quę cùm nequeat alimẽtum oblatum, vt in ventriculo, ita in aliis partibus ſuperare, & conficere, quicquid inconfectum relinquitur (relinquitur autem eius pars maior, quando facultas illa debilis ea frigidiori intempetie reddita eſt) totum id in pituitam vertitur. Cui, & id accedit, quòd frigidior intemperies, & imbecillis calor parum poteſt diſcutere, vel digerere, ſicut poterat, qui bili tàm flauæ, quàm atræ gignendæ eſt. Quare, neque deinde mirum eſt, ſi citò ea pituitæ copia cõgeritur, quę poſſit accendere acceſſionem febrilem, excitata prius eapultrice facultate. Et quamuis ea non ſit acrimonia, quæ eſt in bile vtraque: attamen grauis humor eſt, & vires membrorum aggrauans concitare ad expulſionem poteſt. Hoc pacto huic quæſtioni reſponderem. Niſi forſitan, & illud præterea diſſoluẽdum ſit: nempè, quòd ratio hęc, quam nos Gal. & ipſam rei naturam ſequentes attulimus, non videtur, niſi aliqua tantùm ea parte, non autem ex toto dubitationem ſoluere. Quandoquidem illa fortaſſe locum habere poteſt in illis, in quibus humor aptus ad putredinem in dies, aut ex aliqua intemperie in quadam particula, aut ea praua victus ratione congeritur, & mox congeſtus ad locum, in quo poſtea putreſcit, expellitur. Sed in iis, in quibus multa, aut plethora, aut cacochymia contracta eſt, antequàm cœperint febricitare, & à periodicis febribus capiantur, nullam vim videtur habere: quoniam ibi iam multa eſt materia, & quæ poſſit ſatis eſſe ad plures accendendas acceſſiones: nec eſt opus tantiſper morari donec noua congeratur materia, ex qua poſſit febrilis concitari acceſſio: quia illa ſemper in his præſto eſt. Huic etiam dubitationi re-

Cap. 3. ſpondere nitemur. Dicimus ergò, quòd (vt à Gal. ſuperius docti ſumus) corpus, quod multam copiam humorum coaceruauit: ſiue illi alioquin nullum aliud incommodum præter nimiam copiam

A habeant: ſiue præter id ſint etiam vitioſi, non ſtatim ea de cauſa febricitat, febre pręſertim putrida. Quia niſi ex aliquo præterea errore in victus ratione commiſſo illi in habitum corporis digeſti, aut in vitiis, per quas ſolent corpora purgari, & viſcera difflari, infarti, excitatis obſtructionibus, aliquod putreſcendi initium contrahant, neque ad locum aliquem, in quo putreſcere poſſint, expelluntur, neque in illis, in quibus continentur putreſcunt. Quamuis enim vitioſi fuerint, & ad putredinem faciles: dum tamen probè, & pro ratione difflantur, & tranſpiratione non interdicuntur, fieri nequit, vt putreſcant, ſed paulatim coquuntur, & ſi corrigi, ac emendari

B poteſt eorum malitia, in alimentum corporis tandem cedit: ſin autem, quod malum eſt, paulatim à bono ſecernitur opera naturæ, & per vias demum illi commodas excernitur. At ſi errores in victus ratione inſignes accidant, quorum occaſione fiant, & obſtructiones, & conſtipationes adeò, vt difflatio, & tranſpiratio intercipiantur, malitia eorum humorum, & copia augetur, dum fumi, ac fuligines, quæ per inconſpicuos corporis meatus ſolent excerni, ſupprimuntur, & hac ratione incipiunt eſſe graues, & moleſti naturæ. Vnde ſi illa potens ſit, & vires tales habeat, vt illos poſſit extra venas expellere, expelluntur, & inde intermittentis febris acceſſio concitatur. At ſi id non poſſit, extrudũtur ſaltem ad minores, & minus præcipuas venas, & tunc accendi-

C tur febris, continens quidem, ſed quæ periodos habeat. Quòd ſi neque hoc natura aſſequi valeat, in omnibus, aut maioribus venis putreſcens accenditur febris, aut ſynocha, aut ardens. Verùm, quoniam tota illa, quæ vitiata eſt, quæque ad putredinem apta, ſtatim ab eadem cauſa correpta putreſcere neceſſe eſt, ea conſumpta, niſi fomentum febris aliunde habeat: neceſſe etiam eſt, vt poſt primam acceſſionem deſinat. Fomentum verò habet à mala affectione relicta in venis, vel in toto corpore, partim à præcedente febre, partim à malis, & putreſcentibus humoribus, quibus accedunt, & obſtru-

D ctiones, quæ adhuc permanent: quibus de cauſis ex alimento quantumlibet etiam bono in dies mala, & vitioſa materia generatur, quæ fouet periodos putridæ febris. Vnde tandem res in idem tendit. Hæc quidem ſunt, quæ nobis viſa ſunt, poſſe eſſe ſatis, quantum ad huius difficilis quæſtionis diſſolutionem, & ad iſtius etiam libri explanationem pertinet. Quorum omnium ſi veritatem ſumus aſſecuti, gratiæ ſunt illi habendæ, qui illuminat omnem hominem. Sin autem ſecus, rogandus eſt, vt vero lumine ſuo nos illuſtrans ad veritatem perducat.

E

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI AC MEDICI VENETI,

IN PRIOREM GALENI LIBRVM DE ARTE CVRATIVA AD GLACONEM EXPLANATIO.

De communi, & propria Hominum Natura dignoſcenda: ac ex quibus Medendi Methodus conſtituatur.

Procœmium. CAP. I.

Lect. 50. QVOD *non communem ſolum omnium hominum naturam ô Glauco, ſed*, &c. Quod vobis polliciti ſumus à principio, hoc etiam in præſentia præſtabimus: nempe, vt perfectam, & vndique abſolutam febriũ doctrinam habeatis, me explanaturum ſimul & libros Galeni de Differ. Febr. & eum, quem idem Glauconi, & amico, & viro philoſopho in Platonis philoſophia planè erudito, de ratione curandi conſcripſit, & non ſolùm vnumquemque ſeparatim, ſed & eorundem capita, quando opus eſſet, facilioris, ac breuioris notitiæ gratia cõiunctim expoſiturum. Quod quidem ſicut in ſuperioribus obſeruauimus: ita etiam in hoc libro facere conabimur, vt nulla in re laborem, ac diligentiam noſtram, quoad eius fieri poterit, deſideretis. Sed antequam rem aggrediamur, occurrit procœmiũ: quòd ſanè, cùm plurimũ ſucci cõtineat (ſummatim enim, & quaſi per prima capita vniuerſam artem, vel methodum medicinalem cõplectitur) operæ pretium C eſt prius explicare, breuiter tamen, & ſuccinctè, non, vt multi fecere, lõgioribus progreſſibus. Nam ſi omnia particulatim vellemus exponere, quæ ipſe ſumma ſequens rerum faſtigia complexus eſt: neceſſum eſſet recitare hic omnes omnino Galen. & Hippoc. libros. Nobis verò ſatis erit tantùm innuiſſe. In hoc ergo procemio hæc omnia ſeriatim facit. Primum propoſitum, vel inſtitutũ aperit, quod habuerit in hoc libro, & cauſam etiam reddit ipſius inſtituti, & modum docendi, quem in hoc eodem ſeruaturus eſt: Præterea vtilitatem, & difficultatem ipD ſius exponit. Ex his enim & docilitatem, & attentionem, & beneuolentiam ſibi facilè conciliare poterat. Propoſitum ergo eſt artem, vel methodum medendi vniuerſam in hoc libro deſcribere, Vnde & habuit inſcriptionem græcam θεραπευτικῶν liber, quaſi dixeris, eorum, quæ ad curandi rationem pertinent, liber. Ex quo etiam innoteſcit, quidnam ſit

A iſtius libri ſubiectum: eſt enim illud idem, quod eſt totius therapeutices partis medicinæ, hoc eſt corpus humanum, quatenus curari à morbis poteſt: & hoc ad docilitatem facit. Cauſa verò iſtius inſtituti fuit Glauco, qui hunc librum iſtius argumenti ſibi ſcribi efflagitauerat. Vt ergo amici morem gereret voluntati, aſſumpſit onus ſcribendi: quod non parui momenti eſt ad beneuolentiam comparãdam. Modus autem doctrinæ, quo vſurus eſt, compendiarius eſt, quo concluſiones in aliis libris probatas, & diſquiſitas, in compendiúmque redactas, complexus eſt. Sed methodũ etiam exponit, cui maximè in his explanãdis innititur, & eſt diuiſio: quemadmodum B etiam fecit in lib. de differ. febr. Ex his autem attenti maximè euadimus, cùm breuem futurum laborem polliceatur. Atque ex hoc etiam patet huiuſce inſtituti vtilitas: methodus ſiquidem curandi morbos vna ex præcipuis partibus eſt artis illius, quæ quaſi princeps, & regina eſt aliarum omnium artium. At verò deinde animaduertatis, quòd hoc præſtare difficillimum eſt, nempe rectam medendi rationem exquiſitè exponere: quod eo argumento facilè percipere poteritis, quòd illi etiam medici, qui præcellentes habiti ſunt, nedum triuiales, in iis, quæ ad hanc artem pertinent, tractandis, deprehenduntur errare. Quòd ſi quiſpiam dicat, & in quo conſiſtit tanta hæc iſtius rei difficulC tas? Nam non defuere, qui etiam paucis menſibus hanc artem poſſe comparari autumant. Id nobis, & prius Glauconi explicat Galen. hoc pro fundamento prius accepto, quòd vniuerſa peritia, & abſolutio huius artis ſita eſt in inueniendis cõgruis remediis, & in appoſito, & accommodato eorum vſu: Ad inuentionem autem accommodatorum remediorum pertinet, vt qualitas eorum, & quantitas definiatur: Ad eorum autem vſum appoſitum pertinet modus adminiſtrandi, locus, & tempus adminiſtrationis. Sed hic aduertendum, quòd in intelD lectu horum eſt quædam veluti (vt aiunt) æquiuocatio, vt videlicet poſſit quantitas intelligi, vel quatenus ad pondus, & menſuram pertinet: vel quãtum ad vires, & facultates. Ac prior quidem ſignificatio magis propria eſt: Altera verò ſatis etiam trita apud medicos, & alios. Semper enim magnitudinẽ appellant & paruitatẽ, quas iuniores intenſionẽ, & remiſſionem: quatenus dicimus maiorem calorem eſſe in

hoc

hoc medicamento, in illo autem maiorem vim ſoluendi, vel purgandi. Vt autem Gal. indicaret, quid per quantitatem intelligeret remediorũ, dixit quòd magnum eſt ſcire accommodare quantitatem remediorum pro ratione vitium, quaſi velit quantitatem hic referendam ad qualitatem, & vires, non ad qualitatem propriè. Horum verò definitiones accipiendæ ſunt a rebus, quarũ cognitio plerunque difficillima eſt, & quam vix rationabili coniectura aſſequi poſſumus. Nã, vt à primo incipiamus, a qualitate nimirum remediorum, hæc à natura, & ratione morbi petenda eſt, & ab iis, quæ ad morbos attinent, vt ſunt tempora, & iſtiuſmodi alia. Hæc autem non communi, & generali quadam ratione ſatis eſt cognouiſſe, vt me in initiis noſtrarum lectionum declarantem audiuiſtis. ſed vſque ad definitam vltimam differentiam determinare oportet: quod difficile admodum eſt. Neque enim alia, quæ ad hunc finem perducere poteſt, quærenda eſt via: niſi per partitionem, quam perſequi exactè, & perfectè non eſt cuiuſque, cùm in ea multi celebres etiã viri aberrauerint. Vnde Plato illum ſuſpiciebat, tanquam virum diuinum, qui diuidendi rationem perfectam teneret. Quantitatis itaque remediorũ rationem partim à natura laborantis hominis, partim à morbi magnitudine depromere oportet, immò ex vtriuſque collatione. Nam remedia debent viribus ex proportione morbis reſpondere. Vnde eam Hippocrat. primo Aphor. pronunciauit ſententiam, Extremis morbis extrema exquiſitè
Aph. 6. remedia optima ſunt. Magnitudo verò morbi cognoſcitur ex multo receſſu à naturali ſtatu ipſius laborãtis: quatenus ergo morbus longiùs à natura ſua hominem perduxit, eatenus maior dicitur, & maioribus eget remediis, modò vires ea perferre poſſint, quæ & ipſe ad naturam laboran-
Aph. 9. tis pertinent. Vnde idem etiam protulit. Coniectari autẽ oportet, an æger cum hoc victu ſufficiat perdurare. Quare & exquiſitam rationem morbi, nec modò generalem, ſed diſtinctam particulatim vſque ad vltimas differẽtias habere oportet eum, qui qualitatem remediorum opportunam ſcrutari voluerit, & qui quantitatem naturam hominis laborantis exquiſitè & particulatim diſtinctè. Nam neque ſatis eſt in vniuerſum nouiſſe, quæ hominis natura: ſicuti quòd omniũm animantium temperatiſſimus ſit, vtpote qui perfectiſſimas habeat actiones, & operationes, neque in vniuerſum, quæ ſit particularum omnium natura in humano corpore. Sed particulatim, & diſtinctè quæ ſit vniuſcuiuſque, quem curandum ſuſcipimus, tum laborantium particularum natura. Quia (vt ſæpius diximus) nõ hominem in vniuerſum curamus, ſed hunc, vel illum hominem, & cum volumus metiri, quantus ſit morbus, neceſſe eſt noſſe, quantum receſſerit ab iſtius, vel illius natura: particulatim ergo, & diſtinctè ea cognoſcenda. Vtrũque itaque cognitu neceſſarium eſt, & hominis, & hui⁹ hominis natura. Et quoniam (vt dicebamus) ſemper hunc indiuiduũ hominem curamus: Ideò maioris momenti in curando eſt cognitio naturæ illius hominis, quem curaturi ſumus, & magis præcipua. Nam hominis in vniuerſum cognitionem quærimus, vt faciliorem nobis viã reddat ad cognoſcẽdam illius hominis naturam. Vtraque autem res ſatis difficilis eſt, & multarum rerum cognitionem requirit, exquiſitã videlicet perſcrutationem rerum earũ, quæ naturales à medicis ſunt appellarę: ſicuti temperaturarum omnium, & earum etiam rerum, quæ eas immutare, & variare poſſunt,

A vt ætates, regiones, anni tempora, & conſtitutionęs, vitæ inſtituta, conſuetudines, animi mores, & id genus reliqua. Hæc autem, & ſi omnino & tempus, & diligens ſtudium poſtulent: attamen ad diſciplinam reduci poſſunt, ac in methodum dirigi: atque ea ratione poteſt, & breuius tempus addiſcendi effici, & non parum difficultatis detrahi, libriſque etiam deſcribi, in quibus deſcribendis inſudarũt omnes medicinę auctores: Princeps autem omniũ Hippocrat. Propria autem, & priuata omnium curãdorum corporum natura, neque in artem, vel methodũ referri poteſt, neque voce doceri. Vnde oppoſito modo ſe habet medicus in docendo, & ſcribendo, quàm in
B operando, & curando. Nec modò id medicis ſolùm euenit: ſed illis omnibus, artibus & profeſſionibus, quæ in actione verſantur. Quæ enim in arte, ac diſciplina præcipuum, & primũ locum habent, ea poſtremò in actione conquiruntur. Quæ autem in actione poſtremum locum habent, ea in arte tradenda principia, & fundamenta ſunt omniũ. In artibus ſiquidẽ & ſcientiis tradendis omnia nitimur reſoluere ad prima, & generalia principia: In operatione autem omnia conamur particulatim indiuiduis accõmodare: quod difficillimum eſt, quonia m priuata cuiuſque natura experientia potius, vſúque, & conſuetudine, ſeu conuerſatione cum eo, cuius eſt natura, cognoſcenda eſt. Sæpiſſimè autem cogimur eos viſere, & curare, quorum nullam habuimus, neque
C familiaritatem, neque notitiam vt potuerimus ea ſigna obſeruare, quæ nobis particulatim demõſtrãt naturã illius, quæ ſenſibus præſertim his, tactu nempe, & viſu iudicantur, vímque maximam habent. Ea autem ſunt color corporis, qui plurimum facit ad temperiem cognoſcendam: naturã enim humorum, quibus corpus abundat, oſtendit. Sed & calor corporis temperaturam demonſtrat, vt manifeſtè patet. Prætereà neque habitũ ægri, an gracilis, an plenioris habitus fuerit, neque qualis fuerit eius natiuus calor, dum bene valeret, quod pręcipuè ex arteriarum pulſu cõprehenditur, noſſe facilè poſſumus. Cum enim hæc in ægrotantibus immutentur ferè omnia: nemo nõ videt quot difficultates medicum
D circumſtent. Sed neque minoris momenti eſt ipſa occaſio, hoc eſt captare tempus opportunũ adminiſtrandorum remediorum. Vnde & poeta dicebat. Lect. 51.
Temporibus medicina valet, data tempore prodeſt. Quæ tamen nõ eſt & ipſa minoris difficultatis, quod eo argumento colligas, quòd in ea vel præſtantiſſimos etiam medicos falli ſæpe contingat. Difficultas autem arripiendæ occaſionis (vt idem Hippoc. teſtatus eſt) inde exoritur, quòd præceps eſt, & citò tranſit. Diligenti autem examinatione opus eſt, vt opportunitas hæc percipiatur. Oportet enim prius conſiderare, an ea, quæ nobis ſuadent talia remedia eſſe adhibenda, adſint, & fortem habeant indicationem. Deinde verò an aliqua ſint, quæ rationabiliter
E poſſint prohibere eorũ vſum. Et ſi priora adſint, hæc autẽ abſint, opportuniſſimum erit, neque prætermittendũ tempus. Quòd ſi & hæc adſint, & alia præterea, quæ contrariã habent indicationem, tunc perpendendum eſt, quæ maiorem vim habeant, & eorum indicationem ſequemur. Sicuti ſi morbus ex vitioſis humoribus pendeat, qui iam cõcocti ſint, & vires ſint validæ, & natura ipſa nihil agere videatur: jam occaſio offertur vacuandi. Nã indicatio à plenitudine deprompta viget, nihil autem eſt, quòd contrariã habeat. Illicò ergo vacuandũ eſt: vel ſi etiã natura aliquid eſſet molita, parcè tamẽ. alioquin enim ſi vacuationẽ prætermiſeris, aut, humore iterum

rum putreſcente, poterit morbus recrudeſcere: ant
recidiua poſtmodum ſubſequetur. Quòd ſi aut cru-
di eſſent humores, aut vires languidæ, aut natura vi-
deretur ipſa ſatisfacere, abſtinendum eſſet omnino
ab euacuatione, cum hæc maiorem vim habeā. Sed
ſi eſſet plenitudo quidem inſignis humorum, qui
turgerent, neque tamen concoctio adeſſet, hin duæ
eſſent indicationes, altera ab humoribus excremen-
toſis, & turgentibus, qui vacuādum eſſe indicarent:
altera verò a cruditate, nondum eſſe vacuandum o-
ſtenderet, quòd concocta vacuanda, non cruda. At-
tamen quia magis vrget indicatio vacuationis pro-
pter turgentem morbum: Ideò non obſtante crudi-
tate, non eſſet prætermittenda vacuatio propter im-
minens periculum ex præcipiti humorum motu: &
ait Gal. quòd cognitio propriæ, & priuatæ naturæ
eius, quem curamus, plurimam vim habet ad occa-
ſionem remediorum arripiendam, & eorū [dimit-
tendam.] Nam interdum erit indicatio ex morbi a-
cutie, ex eiuſdē vigore, exquiſitæ inediæ aut tenuio-
ris victus, eam tamen non poterit perferre ex indi-
uiduali quadam proprietate, quia cùm abſtinet à ci-
bo, exoluitur. Item morbus purgationem videbi-
tur requirere: ille propria quadam, & inſita natura,
nullum purgantium medicamentorum poterit per-
ferre, atque ſic de aliis. Dicet ergo Glauc. Quid er-
go agendum medico mederi volēti in tot anguſtiis?
Nitendum quippe illi eſt, vt per ea, quæ poſſunt ad
diſciplinam deuenire, & in artem redigi, procedens,
ſumpto initio à generalioribus theorematibus, ea
ſemper per particularia limitando, & diſtinguendo,
quantum fieri poterit, ad propria, & peculiaria ac-
cedat, generalibus illis addens ſemper coniecturam
rationi conſonam. Et ad hoc conſequendum ſum-
mopere proderit methodus ex generalibus theore-
matibus in ſuum ordinē digeſtis coagmentata. Vn-
de ſi quis prius propriam temperiem hominis cu-
randi ſcrutatus fuerit, & ea quidem, quæ didicit in
libris ſecundum rectam methodi rationem deſcri-
ptis, limitando accommodauerit, quantum id fieri
poterit, huic homini: addideritque limitationes ex
ætatibus, ſexu, regionibus, temporibus anni, cōſue-
tudinibus & id genus reliquis: deinde deuenerit ad
ea, quæ [narrata] ſunt præter naturam, morbos ſa-
nè, cauſas, & ſymptomata, quòd ex operationibus,
ex excrementis, ex corporis qualitatibus deſumun-
tur, ex operationibus, vt pulſu: ex qualitatibus, ſicut
color corporis, & calor: ex excrementis, vt vrina,
ſputo, ſudore, & aliis id genus: hic inquam proximè,
quantum fieri per humanam naturam poterit, ad id
accedet, vt rectiſſimè, & citra errorem valeat hanc
artem exercere. Et quamuis longè certius, & melius
operaturus ſit circa eum, cum quo fuerit verſatus, &
quem nouerit: attamen & in aliis longè propius ad
ſcopum accedet, qui optimè artem, & methodum
callueri, quàm ille, qui eius fuerit ignarus. Via ve-
ro, quam ſequi oporteat, qui rectè, & ex ratione hęc
omnia, quæ ſunt, definere voluerit, ea eſt, quam pri
mus oſtendit nobis Hippocrat. nempe diuiſio: alij
verò poſt ipſum excoluere, & diſtinxere magis. In
medicina quidem inter alios Mneſitheus Athenieñ-
ſis, medicus præſtantiſſimus: In philoſophia autem
Plato. Cuius diuiſionis ea vis eſt, vt illa neglecta
omnem errandi occaſionem multis præſtiterit. De
ratione autem diuidendi, cùm in initiis lectionum
noſtrarum diximus, quantum huic inſtituto ſatis
eſſe poterat, non alioquin plura verba faciemus. De
iis verò, quæ poſſunt in methodum referri, copioſè

A ſuis libris actum eſſe ait Gal. ad quos etiam relegat
diſcere volentes. Facturus autem principium iſtius
tractationis, inquit Glauconem putare debere, ea
omnia, quæ hic tradenda ſunt, præcepta intelligen-
da eſſe, hoc poſito, quòd nobis cognita natura il-
lius, quem curaturi ſumus. Nam ita facilior erit do-
ctrina: à facilioribus enim & notioribus eſt inchoā-
dum. Si quidem per collationem notū cum iis, qui
nobis non ſunt omnino noti, ad eorum notitiam fa-
ciliùs perueniemus: Et primùm agemus de febribus
curandis, poſtquam & tu earum curandarum ratio-
nem præ aliis deſideras: & inter eas ab ephemeris,
quæ ſimpliciores alijs ſunt, exordiemur. Verùm an-
tequam ſecundū caput aggrediamur explanandum,
quoddam eſt in verbis Gal. quod obſcurius quidem
B videtur, ac cognitu dignum. Id verò eſt, quid ſigni-
cet nomen naturæ communis omnium hominum,
quam non ſatis eſt medico nouiſſe, & quam quaſi ex
aduerſo propriè vniuſcuiuſque opponit. Nā in hoc
inter iſtius libri expoſitores aliqua reperitur diuer-
ſitas. Iuniores enim latini nomen naturæ commu-
nis ad temperamentum referunt, vt per naturā ho-
minis temperamētum intelligamus. Refellit tamen
Stephanus græcus expoſitor, hāc ſententiam, ea ra-
tione, quia non reperitur vna omnium hominum
communis temperatura: quoniam ipſe Gal. 1. lib. de
temp. declarauit, iam nouē eſſe temperaturas, qua-
tuor ſimplices, & intemperatas, quatuor compoſi-
tas, & vnam temperatam, quæ optima omnium eſt.
Vnde poſitis quatuor naturæ ſignificatis, acceptis
C ex quatuor Hipp. ſententiis: quandoque enim (ait)
natura ſignificat ipſam corporis temperaturam: ſi-
cuti accipiendum eſt, cum dixit Hippo. Naturæ, a-
liæ quidem æſtate: aliæ hieme melius, vel deterius
ſe habent: Aliquando corporis conſtitutionem, vel
cōfirmationem: ſicut, quādo ait: Aliquos natura an-
guſtum pectus habere: alios crura veluti leuiora, ac
per ſuperiorum rationem, tenuiora: Interdum verò
accipitur pro facultatibus corpus animantis admi-
niſtrantibus: vt cùm dixit ipſe, Naturę ſunt morbo-
rum medici: Nōnunquam etiam ſignificat propen-
ſionem, vel inclinationē animæ, vt cùm inquit, Na-
turæ animalium indociles ſunt. His quatuor naturæ
ſignificatis expoſitis, dicit ipſe, duo tantum media
accommodari poſſe noſtro inſtituto, videlicet vt
D conformationem ſignificat, & facultates noſtri cor-
poris rectrices. Ambo enim hæc, & vnam commu-
nem rationem in omnibus hominibus habent, ha-
bent & particulatim in vno quoque propriam. Mi-
hi tamen non omnino probatur ſententia Stephani,
præcipuè ea parte, qua aliorum ſententiā reprobat,
qui per communē naturam temperaturā poſſe acci-
pi, immò illam principaliter ſignificari puto. Et ra-
tio eſt, quia cùm de medendi methodo ſermo ſit,
quæ ex indicationibus conſtituitur, earum rerū ma-
ximè debuit meminiſſe, quæ in iudicando vim ma-
iorē habent, illa enim præ aliis maximè neceſſaria.
E Neque ratio eius mihi multi videtur momēti, quia
& ſi quatuor ſint ſimplices particulatim diſtinctæ
tēperaturæ, & quatuor cōpoſitę, collatis inter ſe ho-
minibus: Si tamē homo ad alia animātia cōferatur,
ſuam & ipſe cōmunem habet temperaturam: intra
cuius terminos ea eſt intercapedo, vel (vt aiunt iu-
niores) latitudo, vt continere poſſit eas omnes nouē
temperaturas humanas: quemadmodum etiā Auic.
1. primi can. cap. de temperamentis, expoſuit. Puto
tamen, quòd & alia duo in nomine naturæ compre-
hendātur, videlicet & corporis cōſtructio, vel con-
formatio,

formatio,& facultates etiã corpus regentes: & tandẽ res omnes naturales,quę vim habent indicãdi in morbis. Nã omnes illæ indicationes à natura laborãtis corporis accipi dicũtur. Et hãc verã eſſe,atque abſolutam Gal. ſententiam hoc in libro exiſtimo.

De Cauſis, & Signis Febrium Ephemerarum.

CAP. XI.

Lect. 52. INITIVM *igitur ſumemus à febribus, quoniam & in earum præcipue curandarum methodum*, &c. In præcedenti capite ea expoſuit, vnde facilè poterat & ſcopus eius in hoc libro accipi,& ratio eius,& vtilitas,& difficultas,& methodus,qua præcipuè oportetvti in iis rebus inueniendis,quæ ſunt medico cognitu neceſſaria: atque etiam quæ ſint ea. In prima **B** autem huiuſce capitis parte,quem ordinẽ ſit in hoc libro ſeruaturus, oſtendit: quia primò de febribus acturus eſt: poſtea de alijs. Et reddit rationẽ iſtius: quoniam, cùm ob Glauconem hæc ſcribat, ab eo capite exordium ſumpſerit, quod ab ipſo deſiderabatur prius,& magis. Poſſemus etiam nos rationem afferre deductam a rei natura, quia febres morbi ſunt in temperatura, qui illis partibus primùm officiunt,primumq; earum actiones lędunt,quę natura priores ſunt ſicuti ſunt primæ, & ſimplices partes: alij verò aut organicis primum, aut ſaltem illorum etiam cõmunes morbi ſunt, vt tumores præter naturam,abſceſſus,& id genus reliqua. Inter febres autem:quia ſimpliciores ſunt ephemeræ: Ideò ab illis **C** etiam auſpicatur. Deinde cauſas omnes recenſet, à quibus ſolent hæ febres accendi. Sũt autem hæ omnes,quæ procatarcticæ à græcis dicuntur: moderni verò primitiuas vocant. In quibus quidẽ explicandis nõ ero longior,quoniam de eis copioſe egimus in 1.libro de differen febr. Hoc tamen pro nouitijs antequàm vlterius procedam, aduertendum, quòd cauſarum procatarcticarum obſeruatio non propterea à medicis pręcipitur:quia illę per ſe,& propriè faciant aliquid ad curationem: vel ad indicandi rationem(quod docet Gal.4.Met.) ſed quia aliquam afferunt vtilitatem, & opem ad inueniendam affectionem.vnde petenda eſt poſtea indicatio: vt 2. de comp.med.ſec.loc.idem confirmauit, & hoc paulò **D** poſt ex ipſomet Gal.oſtẽdemus. Secũdò etiã ex verbis eiuſdem mihi maximè videtur conſiderandum, quòd quantum pertinet ad curationem,febres hæ ſimpliciſſimæ ſunt,& curatu facillimæ:ita vt,niſi erret in victus ratione ægrotans,ſpõtè,& duce ſolum natura ſine aliis remediis curentur. Non tamẽ propterea oportet negligentem, & ſtolidum eſſe medicum in ipſis tractandis, immò perquàm diligentem,vt eas ſaltem exquiſitè cognoſcat, ſi non propter ipſas,ſaltem propter maximos errores,& pericula,quæ ex earum ignoratione cõtingere poſſunt. Nam cùm interdum ab his eiſdem cauſis procatarcticis ſoleant,& aliæ febres,præcipuè verò putridæ excitari,quæ quidem inter initia apparent mites,& faciles,id ſæpenumero occaſioni eſt, & ægrotantibus:interdum verò,& medicis, qui primò videre à **E** cauſa procatarctica eas ortũ habuiſſe: deinde quòd etiam leues, ſicut ſolent eſſe morborũ initia, vt docuit Hippocrat primo Aphor.cùm ait,Circa initia,& fines omnia imbecilliora: id inquam eſt occaſioni,vt exiſtimetur febris ephemera, & eam parui faciant. neque putent aliud ſubeſſe, quod poſſit fomentum præbere alicui prauo affectui. Vnde negligenter ſe gerentes incidũt in graues morbos Quod Galen.notauit in verbis Hippocrat. 3. libr. ſuorum comment.in primum Epid.in caſu cuiuſdam,quem

A refert Hippocrat.ex leui occaſione cæpiſſe febricitare leui quadam febre,& ſubdit: quod comedit, & bibit:vnde mox recrudeſcens morbus adeò increuit,vt ad extremum periculum hominem perduxerit. Ibique monet Galen. ex illis verbis eſſe animaduertendum,quanti referat eſſe diligentem, vt morbus ſtatim inter initia noſcatur,vt rectè deinde & eius ratione poſſimus ægrotantem regere, & tutò ea omnia inſtituere,quę ſunt inſtituenda. Præterea verò,niſi rectè tractentur ephemeræ,ſæpe in putridas tranſeuntes non parum negotij faceſſunt. Vbi ergo primum acceſſerimus,ſimusquàm maximè diligentes in explorãdis omnibus ſignis:primùm illis, quæ in eo morbo cognoſcendo, non ſumus ignari vim habere maiorem. Eiuſmodi autem ſunt,quæ ab vri**B**na,quæ à pulſu petenda eſſe diximus, & quæ maximè propria ſunt appellanda,vt ſenſit Galen. Quo in loco forſitan neque id erit ingratum intelligere, quòd inter Auic. & Galen. aliqua in his ſignis videtur diuerſitas,nam & hæc eadem ab Auic. tractantur Ipſe enim accipit hæc duo ſimul,ſignum videlicet ab vrina,& à pulſu,tanquã omnino propria: non quòd alterum tantùm poſſit ſignum propriũ, & per ſe conſtituere ſeorſum,& ſeparatim,ſed quòd vtruſque ſimul in vnum conuenientibus, ſignum vnũ verè proprium conſtituunt. Galen.tamen vult vtrumque ſeorſum,& ſeparatim habere rationẽ ſigni propriſſimi. His deinde ſuccedat cõſideratio modi caloris. Et quamuis hæc tanti momenti ſint: Neque **C** tamen & alia deſpicienda,ſicut ſi cauſa procatarctica aliqua nõ antiqua,ſed recens præceſſerit, & alia, quæ inſeparabilia quidem eſſe diximus, non tamen ſolis his conuenientia. Sed neque etiam fore inutile putandum,ſi alia conſiderauimus,quę circa faciem, accubitũ,reſpirationẽ,& reliqua omnia, quorũ cognitionẽ in Prognoſticis tradidit Hippocrat. Nam cum plura habebimus cum illis, quæ maiorem vim habent,conſonantia, quaſi chorum quendam cantantium,maiorem certitudinem habebimus. Addit tamen,quòd poſt hæc omnia explorata, ſi certò iudicaueris eſſe ephemeram,& ſicuti maximum eſt ferè omnium (vt videbimus) remedium balneum, maximè priſcis illis temporibus, quibus quotidie **D** lauabantur,& decreueris ad balneum ipſum perducere,poteris ex eo etiam cõfirmare ſententiã tuam. Nam ſi in balneo nullus accidat moleſtus horror, atque poſt balneum melius ſemper ſe habeat,certiſſimus eris,te rectè iudicaſſe. Vnde poteris ſine vllo timore futuræ alicuius acceſſionis, cibũ illi exhibare,& vinũ dũmodo omnia modeſtè ille agat. Et hæc quidem quãtum ad cognitionem ipſius ephemeræ. Sed & accedendum etiã ad exponẽda ea ſigna,quæ nobis poſſunt oſtendere diuerſos eius modos.iuxta diuerſitatẽ cauſarum, à quibus excitata eſt. Verùm (dicet quiſpiam) hoc ſuperuacaneum eſſe videtur, quia cauſæ hæ,& procatarcticæ,& manifeſtæ dicuntur,quoniã in propatulo ſunt,& omnibus notæ,quas facilè,vel ſenſibus poſſumus noſtris percipere,ſi præſentes ſint,vel ex aſtantibus,ipſiſque ægrotis ſciſci**E**tari,neque tantum laboris perdere videtur neceſſarium in re adeò facili. Ad hoc reſpondet Gal. quòd & ſi in alio hoc non ſit medico vtile, eſt tamen hac ratione,quia nomẽ illi cõparat, fidémque & ægrotorũ obedientiam,cum enim ea æger,quæ alij ignorant,niſi ipſe aperiat,videat medicum ferè diuinantem, illum admiratur, illi credit, illi in omnibus paret,vt deinde facilius illi curatio ſuccedat, & honor,& lucrum:ſicuti idem Galen.ſæpiſſimè ſibi accidiſſe profitetur. Sed poſſumus & his addere,quòd

ſæpe

A ſæpe hoc accidit, vt ipſi ægrotantes, aut nolint, aut non audeant cauſas referre, quas tamẽ nouiſſe operæ prætium eſt, quemadmodum & Galen. ipſe, & alter, qui cognouit iuuenẽ ex amore ægrotare, quem ille detegere non audebat. Sed de hoc ſatis. Videamus modo, quibus argumentis hoc cognoſcere poſſimus. Eſt ergo aduertendum, quòd cauſæ, quas ægrotantes ſolent plerunque tegere, ſunt animi affectus, ſicut ira, timor, mæſtitia, amor, gaudium, & id genus reliqua. Huiuſmodi itaque procatarcticæ cauſæ (vt in vniuerſum loquamur) aut manent adhuc, & præſentes ſunt: aut iam receſſere, & euanuere. Solent autem ſemper manere poſt accenſam febrem, ſtipatio curis, obſtructio, bubonum inflammationes, cruditates. Aliæ verò cauſæ interdum manent, interdum abiere. Nam mæſtitia, timor, vigilia, B cogitatio, gaudium, otium, vacuatio, dolor, ſitis, fames, ſæpe diutius durant, ac poſſunt febri iam præſenti aſſiſtere. Ira autem, quæ breuis quidam (vt ait ille) furor eſt, non ſolet diu manere, & etiam ſolis ardor: plerũque enim citò poſſumus eum deuitare. Sed de animi affectibus cognoſcendis prius loquamur. Hi quidem, dum præſentes ſunt, vel ipſo etiam ægrotante minimè detegente à medico perito non ægrè deprehendi poterunt. Neque in his certior via erit, quàm ſit pulſus: qui ergo pulſus peritiam probè tenuerit, ille facilè omnes hos affectus, quaſi diuinabit. Nam vnuſquiſque animi affectus ſuas habet pulſus differentias, quas ſi callueris medicus, omnia faciillimè diſcernes. De his verò non eſt locus ſermonem in præſentia habendi. lõgior enim is eſſet, C quàm noſtro huic inſtituto poſſit accõmodari. Sed de illis abundè, & lucidè actum eſt in lib. de differ. pulſuum, & de præſag. ex pulſu. Quòd ſi iã deſierint cauſæ, ſedatis nempe animi perturbationibus, remaneant tamen affectiones, vel impreſſiones in corpore impreſſa: parum iã ex pulſu habes, cui inniti poſſis in iudicando, quia deſinente animi motu, deſinit etiam pulſus alteratio, ſi nõ omnino, maxima tamen ex parte. Vnde aliunde petendæ ſunt notæ, primum quidem ex vrina. Nam in his animi motibus vrinæ magis ad rufum vergunt: dum enim ſanguis ex vehementi, & concitato, inordinatóque eius motu ſimul cũ ſpiritu efferueſcit, (alioquin enim febris nõ accenderetur) bileſcit: bilem autẽ ſignificat vrina D rufa. Commune tamen eſt hoc, & aliis cauſis, vt dicemus paulò poſt. Qualis autem fuerit perturbatio particulatim, aliunde eſt cognoſcenda, nimirum à ratione caloris. Quandoquidẽ ſi iræ, vel furori mærorem comparemus: calor, & ſi in ephemera omni mitis ſit, inter ephemeras tamen minùs mitis eſt in ea, quæ mærorem ſequitur, quàm in ea, quæ furoris comes eſt: quia mæſtia corpus magis exſiccat, quam ira, acrior autem fit calor à ſiccitate. Sed & minor videtur copia caloris in ea, quàm in ira, quia per ſiccitatẽ cõſumitur materia, & fundamentum caloris, vnde & minor tum hac ratione poteſt fieri vapora- E ſio, tum etiam quia in triſtitia calor potius refugit ad interiora, quàm quod expendatur. Quare & pallent mærentes. Contrà verò in ira, efferueſcente ſanguine, & eo elato ad extra, maior copia vaporis ex ſanguine effundit ad cutim, & proinde calor copioſior, & minùs acris percipitur ex tactu. At ſi mærentes cum iis cõferamus, qui curis, & cogitationibus, vel alioquin aſſiduo ſtudio conficiuntur, & febricitant, corporis habitus eos facilè diſcernet. Nã quantũ ad hæc ſigna pertinet, quibus diſcreuimus mœrorem ab ira: cùm ab eis accenditur febris, ea quidem mærẽtibus cõmunia ſunt (vt hic notat Stephanus)

A cũ illis, qui confecti curis, & cogitationibus febricitant. In his ſi quidẽ emarciatur corpus, vel areſcit, oculi caui fiunt, vrina rũfa, decolores reddũtur. Vnde, vt hi mutuò diſcernãtur, aliis egemus argumentis, imò ex eiſdem etiam hoc cognoſcimus, non tamen in vtriſque eodem modo ſe habentibus. Nam licet extenuatio, cauitas oculorũ, & pallor ſint ipſis communia: maiora tamen, & magis manifeſta ſunt in mærẽte, quàm in magnis curis, & cogitationibus affecto. Præterea verò, ſi quis ea, quæ ad oculos pertinent, cõſiderauerit, facilè eorũ affectuum ſigna ſatis aperta cõprehendet. Etenim in bene valentibus ex oculis iudicamus, qui mæſti ſint, qui hilares, qui cogitabundi, qui irati. Imò (vt idem Stephanus addit) phyſiognomici multa ex oculis circa mores, & B naturales hominũ affectus (vt Ariſt. in ſuis phyſiognomicis declarat) dum ſani ſunt cognoſcere ſolẽt: longè autem magis hoc facilè cognitu eſt in ægrotantibus quia externæ cauſæ magis afficiunt languida corpora ægrotantium, quàm fortia bene valentium. In hoc autem differunt, (vt idem Stephanus ait) quòd oculi mærentium quaſi immoti manent: cogitantiũ autem, & variis curis exagitatorũ oculi ſæpius mouentur, quia (ait ipſe) ſequuntur motũ factum in principio, id eſt, motum varium ſpirituum in cerebro. Sed fortaſſe hoc verũ eſt in illis, qui variis curis, ac cogitationib⁹ fluctuãt, verùm illos, qui vni tamen rei ſunt intenti, vidi, & corpore, & oculis perſiſtere immotis, & quaſi fixis. Cæterùm vlterius videamus, quomodo ab his omnibus diſcer- C nendi ſint, qui ex importuna, & nimia vigilia febricitant: hæc enim ferè ſunt, & his cõmunia, ſed tamen nõ ſunt ita omnino paria, quin diſtinguantur, ſi quis, diligens in obſeruatione fuerit. Nã quamuis & hi decoloratam faciem habeant ob id, quia præter id, quòd ſpiritus nequeant inſtaurari, qui ex vigilia, & actionibus animantis, dum vigilat, diſſoluuntur: reficiuntur autem, & roborantur dum ad interiora, & ad ſuum initium redeunt, & alimentũ, vnde fruũtur [acceperint,] neque etiam concoctiones probè fieri poſſunt: nihil enim ſomno magis ad concoctionem facit: & proptereà ex ſanguinis boni, & ſpirituũ inopia pallida efficitur facies: Eſt tamen ſubtumẽs, quod in aliis affectionibus non eſt, quia potius ea depreſſa eſt, quàm tumens. Tumor verò ob multas D cruditates genitas ex vigiliis fit: facilè ſiquidẽ cruditates in flatum diſſoluuntur, qui per corporis habitum diſperſus, eum tumidiorem reddit. Sed & vigilantibus oculi etiã quaſi immoti manẽt, non quidẽ propriè oculi, dicit Stephanus: quoniam hoc potius in mærentibus conſpicitur, ſed palpebræ: vix enim eas attollere poſſunt. Vnde rectiùs forſitan habent exẽplaria, vbi ſcriptũ eſt δέσις, hoc eſt ligatio manifeſta pro κίνησις δηλή. In vigilia verò ſecus videtur, quàm in his aliis dictis affectionibus. Nam & caui ſunt in illis oculi, & ſicci ſine humore: in vigilãtibus autẽ, licèt caui ſint, humidi tamen ſunt ex ex- E crementoſo humore ob cruditatem: alioquin enim concaui fiunt: quia conſumitur viſorius ſpiritus. At furore vel ira perciti, neque oculos cõcauos habẽt, ſed potius prominentes, neque faciem pallidã, quin potius coloratam, & calidiorem, ſicut & vniuerſum corpus, ſpiritibus nimirũ ſimul cũ ſanguine efferueſcentibus, & prorũpentibus ad exteriores partes ob vlciſcendi deſiderium: vnde, & corpus robuſtius eo tempore fit. Neque pulſus fiunt in his imbecilles, quia vires non detrahuntur, vt in aliis affectibus: imò maiores, & velociores ob auctum calorem. Sed quid dicemus de illis, qui cùm vehementes in iram

excan

excandeſcũt, non modò pallidi fiunt, ſed etiam tremunt? Reſpondet Stephanus, quòd in his nõ eſt ſola ira, at cum ea commixtus eſt timor, & præ timore pallent, & tremunt, non præ ira: qui timor vires deiiciens ad pallorem, & tremorem perducit. Si itaque his inſtiterit medicus, facilè poterit hos affectus diſcernere. Et hæc quidem quantum ad affe-
Lect. 54. ctus, qui ad animum pertinent, ſatis ſunto. Agamus præterea de illis cognoſcendis, qui ad corpus primum attinent: ſicuti labor, & laſſitudo, & cutis denſitas, quæ aut ab externo frigore, aut ex vſu aſtringentium exterius adminiſtratorum, quale eſt balneum aquarum aluminoſarum, vel alioquin aſtringentium cõtingit. Quorum cognitio neque admo-
B dum difficilis eſt: corpus enim vel potius cutis ex immodica, & laborioſa exercitatione ſiccior, quàm in aliis dictis iam occaſionibus, euadit: quæ quidem ſiccitas, niſi omnino modũ exceſſerit labor, durat vſque ad conſiſtentiam. Nam conſiſtente morbo, à calore aucto diſſoluitur, digeritúrque humiditas, & per ſudorem, vel vaporẽ excreta cutim molliorem reddit. Sed ſi labor plurimum modum exceſſerit, præſertim verò ſi exercitationi acceſſerit à ſole exuſtio, vel refrigeratio, tunc ſudor tardius aduenit, nẽpe non niſi febre inclinante, & poſt conſiſtentiam: in his enim magis humiditas cõſumpta, & ideò tardiùs, & ægriùs diſſoluitur in vaporem, vel ſudorem. Nec modo hęc reperitur differẽtia, verum & in pul-
C ſu. Quia ſi labor nõ plurimùm ſit immodicus, vires potius adauget, & pulſus reddit maiores: exercitatio enim natiuum calorem excitat. Immodicus autem labor, ſpiritibus diſſolutis, vires languidas efficit, & pulſus paruos. Sed cutis denſatio, cum febris in cauſa eſt, facilè manu cõprehenditur ab eo, qui tactum habet exercitatum: carnes enim vel cutis denſior, & aſperior, ſolidiórque videtur, quàm fuiſſet antea. Docet autem Stephanus, quomodo exercere poſſimus tactum in his cognoſcẽdis: ſi enim aqua, in qua diſſolutũ fuerit aliquid aſtringens, manũ lauemus, vel ſi ſit valdè frigida, facilè percipiemus qualis, & quæ ſit iſta cutis denſitas. Præterea & aliud ſignum ſatis facilè proponit, & eſt ea motu caloris, & ideò
D à ſubſtãtia rei acceptum eſt, vt ab initio noſtrarum lectionum docuimus. In his enim ex denſitate cutis exortis febribus, ſi manum præſertim pectori adhibueris, vix calor percipitur, & mitis videtur, qui tamen, dum diutius manus detinetur, increſcere videtur, & fieri acrior. Vbi id animaduertendũ eſt, quòd dicitur fieri acris, quatenus ephemera admittit: neque enim adeò acris, & mordax eſſe poteſt, vt in aliis febrium generibus. Inter initia autem puſillus videtur, quia nequit ob denſitatem meatuum ſe efferre calor, & egredi; dum verò manus diutius immoratur, caleſcit locus, & ex calore fit aliquantò rarior cutis, & inde facilior calori patet exitus: aliquãtò verò maior acrimonia percipitur: quoniam den-
E ſata cute ſupprimitur euaporatio acrium, & fulginoſorum excremẽtorum per meatus digeſtorum. Prętera verò in hac febre multa deſunt, quę retulimus ſuperiùs adeſſe illis, quę ab animi perturbationibus concitantur. Nã neque adeò rufa eſt vrina, quia non ita humor in hac, ſicut illis, cõſumuntur, ac per meatus digeritur, ſed potius continetur, & per venas, & arterias delatus, tandem excernitur per lotia, quo fit, vt ex mixtione bilis multus humor nõ æque poſſit infici. Neque corporis moles ita cõcidit, & conſumitur, & hoc, quia nõ digeritur humiditas in corpore: immò qui in ſanis digeri, & excerni ſolebat fuliginoſus vapor, detinetur ob denſitudinem cutis: &

A proinde, neque oculi excauantur, neque exſiccãtur, ſed potius humidi & prominẽtes ſunt. Neq; pulſus in his minores fiũt, vt in illis, qui ex mærore, curis vigiliis, & labore immodico febricitãt, eadẽ de cauſa. Hic tamen quædam dicit Gal. quę illis obſcuriora videri poſſent, qui non admodum verſati ſunt in eius lectione: & ideò antequã vlterius proueharnur, ſunt & hæc explananda, quamuis non ſint multi momenti. At enim quòd hæc febris ſola eſt paſſio aſtricta. Quod dictum eſt propter methodicos, qui tria morborum genera faciebant: alia nãque (dicebant ipſi) aſtricta affectio eſt: alia fluẽs, ſicuti fluxus ſunt: alia ex his mixta: & febrium vniuerſum genus in a-
B ſtrictis affectionibus ponebant, quod in li. de ſectis ab eo expoſitum eſt. Quaſi ergo eos mordens ait, ꝙ propter hãc nulla febris aſtricta affectio poſſet iure appellari: quippe quæ ex aſtrictione, & conſtipatione cutis ſuã habeat originem. Poſtremò autem loco [refert] ſigna, ſeu ſymptomata aſſidentia febribus ephemeris ex inflammatione in locis adenoſis, quæ noſtri iuniores emunctoria appellant, genitis: græci verò bubonas vocant. Vbi, vt omnia intelligantur, debetis aduertere, quòd inflammationes hæ fiunt à procatarctica cauſa: ſicut ex vlcere propinquo, vel labore, & incõmodo partium propinquarum. Nam quæ ſpontè, & ſine vlla manifeſta cauſa oriũtur, plerunque (vt diximus) ſunt malignæ, & malas febres concomitantur. Hæ ergo a manifeſta cauſa, ex ſan-
C guine efferueſcente in illis partibus fiũt, & ideò calor inde plurimus accẽſus cordi communicatur. Et quia nihil eſt, quod vires prius deiecerit, idcircò aucta neceſſitate fit pulſus maior, velocior, & frequentior. Sed & poſt conſiſtentiam calida quædam ex profundo humiditas emergit, calida quidẽ, ſed mitis, refert enim naturam humoris, vnde fuit digeſta: cùm enim nullum ſit in humoribus vitium, nec vapor inde oriens vllam poteſt referre acrem qualitatem, in multo autem calore ſanguine, cum ſpiritu [illegible] efferueſcẽte, multus vapor ab eo digeſtus ſurſum ad faciem fertur: Præter id, quòd etiam calefactus ſanguis facilè ad ſuperiora aſcendit, niſi aliquis affectus eum interius, & in profundum diſtrahat, vt
D mæſtitia, timor, & id genus alia: & ea ratione etiam tumidior fit facies. Vrinæ autem ſubalbidæ ſunt. Cuius rei cauſa multos torſit. Mihi verò hæc verior videtur, nimirum, quòd cum vrinæ ſubſtantia, quantum ad humorem, vel aquoſitatẽ pertinet, alba ſit, & coloris ferè aquæ: color enim pallidus, aut rufus, aut flauus (vt aliàs expoſuimus) illi accedit ex mixtura ichoris bilioſi: ſi quando intercipitur fluxus iſtius bilioſæ partis, decoloratior remaneat vrina. Dum verò oritur inflammatio, vnà cum ſanguine confluit ea bilis portio, quæ ſolet vrinam inficere, aut omnino, aut magna ex parte. Notat hic tamen Stephanus, quòd accidit aliquando, vt in hac etiam ephemera vrina videatur bilioſior, ſed in illis, qui
E calidiori, & ſicciori ſunt corporis habitu, quique ſunt bilioſiores: præcipuè verò, quando ea inflammatio proximè accedit ad naturam eriſypelatis, in his enim copioſa gignitur bilis. Poſtremò autem commune hoc eſt omnibus ephemeris, quòd pulſus æqualis eſt, neque aliqua eſt, niſi interdum ea, quæ eſt in vna pulſatione, inæqualitas, & illa etiam admodum inconſpicua eſt, quia nulla hic cauſa incidit inæqualitatis: ephemera enim neque aggrauat vires, neque diſſoluit, neque multus in ea fuliginoſus vapor excernendus eſt. Hactenus ergo complexus eſt Gal. pleraque ſigna ipſarum ephemerarum. Pleraque autem dico, quoniam aliqua

dete

derelicta ſunt: quorum tamẽ circa finem primi lib. de differ. febr. meminit. Et ea fortaſſe ratione hic prætermiſit: ſicuti neque horum, quæ hic recenſuit, ibi mentionẽ fecit. retulit enim ſe ad ea, quæ erant expoſita in libro ſecundo de criſibus: Docet ergo eo poſtremo capite primi libri de diff. febr. diſcernere febrẽ ephemeram ex æſtu, vel ſolis ardore concitatam ab ea, quæ ex frigore externo ortum habet, Primò itaque agamus de ea, quæ ex ardore ſolis accenditur: In qua duplex eſt conſideratio. Quia vel is, qui ſub antecedenti ſole verſatus eſt corpus habuit humoribus pleniùs: Vel illud purum eſt, & excrementis vacans, Nam ſi vacet excrementis, facilis cognitu erit affectio: quoniam cutis, & calidior, & ſqualidior tractata percipitur, quàm videatur requirere calor febrilis, quem præ ſe fert pulſus: quia videlicet pulſus mutatio, quæ à febre fit, non videtur tanta, quantum calorem, & ariditatem oſtendit cutis. Huius verò ratio eſt, quia à ſolis ardore veluti exuſta cutis eſt, & arefacta, & ideò maior in ea accẽſus eſt calor, quàm ille, qui interius in corde, per pulſum oſtenditur. Quod & eo argumento deprehendi poteſt, quòd hi, quamuis ex tactu multũ præ ſe ferant calorem: minùs tamen ſitiunt, quam alij, qui tantundem caloris, dum tanguntur, videntur præ ſe ferre: quod quidem ſignum eſt, eos minùs in interioribus calere, quàm cutis demonſtret. Calor prætereà in his ſtatim vigens percipitur, ſecus quàm in illis qui ex conſtipata cute febricitant: in quibus dicebamus, quod prima manus applicatione videbatur calor leuis, qui deinde increſcebat, & acrior euadebat. Sed & veluti exuri caput videtur, his qui ex ardore ſolis laborant, & plurimùm iuuantur, ac delectantur profuſione frigidæ aquæ, aut alterius rei. Oculi verò, & calidiores, & rubicundiores, cum quadam ſiccitate apparent. Sed ſi corpus excrementis redundarit: tũc caput facillimè repletur vi caloris attractis in ipſum humoribus. Vnde non modò facies rubicundior efficitur: verùm & caput ſanguine plenum euadit: quò fit, vt venæ omnes tumidiores fiant, & diſtendantur, & in oculis, & temporibus, frontéque, atque vniuerſa facie: tum verò & diſtillationes, coryzæque concitantur. Vnde, & quædam ſigna ex ſuperioribus non funduntur. Nam neque ita arida facies videtur: obſtat enim humor, quo caput refertum eſt: neque oculi ſicci ſunt: in diſtillationibus ſiquidem oculi ſolent humiditate abundare, vt ſæpe ferè lachryment. Et tunc non ita facilis diſcretio eſt iſtius febris ab ea, quæ ex refrigeratione euenit. Quandoquidem in hac febre neque ſqualida adeò facies, neque oculi adeò aridi, neque rubicundus calor, neque tantus in cute calor. Plerunque autem in his accidunt diſtillationes, & coryzæ: quamuis & hoc in eis, ſicut in prioribus, ſignum eſt, quòd corpus plenum ſit. Vbi enim corpus ſit plenum, & aliquod capiti incommodum acciderit, facillimè arripiuntur hi diſtillationibus: neque hoc accipiendum tanquam ſignum diſcernens eos, qui ex frigore ab illis, qui ex calore febricitant. Nam diſtillationes facilè tum ex calore, tum ex frigore concitantur, vt ſequentia verba indicant: imò ſi nulla adſit plenitudo, præcipuè verò capitis, nulla concitatur diſtillatio. Addit autem Gal. quòd in iis, qui diſtillationibus ſunt obnoxij, ſæpe febris accẽditur, quaſi ſolius capitis ſymptoma, quia ex ſolius capitis, vel exuſtione, vel refrigeratione, plerunque tamen ſequitur totius corporis affectum, videlicet calefactionem, vel refrigerationem. Vnde cùm affectus ex calore prodit, ſi abſit plenitudo, ab eo, qui

A ex frigore, facilis eſt diſtinctio ex cutis calore, ariditatéque tam illius, quàm oculorũ. At ſi adſit plenitudo, & ſubinde deſtillatio, licèt oculi non ſint aridi, arida tamen cutis, & vehementer calida, quæ non reperiuntur in febricitantibus ex frigore. Hæc ergo ex poſtremo capite primi lib. de differ. febr. decerpta ſunt, quæ conſecutione argumenti, quod hoc in loco tractabatur, huc inde tranſtulimus. Vnde ob id etiam, ne ſæpiùs eadem repeterentur, caput illud, dum eum librum interpretaremur, inexplanatum reliquimus. Sed tandem breuiter harum febrium tractationem perſequamur, & ſubinde tertij capitis explanationem.

B *De Curatione Febrium Ephemerarum.* Cap. III.

CVRARE *autem oportet omnes quidem balneis. At qui ex denſitate cutis, aut ex bubonibus.* &c. Si quis voluerit febres ephemeras probè, & ex methodo curare, oportet, vt omnem curationis rationem in ſuas indicationes reſoluat, atque earum omniũ vires perpendat, móxque eas pro earum facultatibus, & in indicando poteſtate in proprium ordinem digerat, & ab eis deſumat ſcopos, quos in remediorũ inuentione, & eorum vſu ſpectare opus eſt. De his ergo omnibus agendum eſt illi, qui docturus eſt rationem curandi febres ephemeras. Quòd ſi in memoriam reuocauerimus quędam capita eorum, quæ ſuperius explanata ſunt, facilis erit iſtorum omnium inueſtigatio. Primum itaque hoc ponamus, quòd cùm ſimplex aliquis morbus curandus eſt, cum quo nihil ſit complicatum, vel coniunctum, quod & ipſum aliqua conſideratione dignum ſit, quia vel aliquod inferat periculum, vel morbum foueat, & augeat, vel aliqua de cauſa curationem impediat: tunc ſimplex, quantum ad illum ſpectat, curatio eſt, & vnica indicatio. Sed ſi plures ſint, aut affectiones, aut alia quædam, quæ ad aliquam priuatam conſiderationem flectendi medicum vim habeant, tunc non poteſt ampliùs eſſe ſimplex, & vnica indicatio, & ratio curationis, at multiplex, quatenus multiplex eſt eorum conuentus, quæ habent propriam quandam indicationem. In febribus autẽ ephemeris, & ſi multi affectus ſiot, qui cum ipſis coniungi poſſunt, ſicuti ſunt alia febrium genera, & aliæ morborum differentiæ: Ad noſtrum tamen inſtitutum non pertinet, quaſcunque complicationes referre, quę iſtis febribus ſolent euenire. Sed de illis tantùm agere intendimus, quæ aut ſemper, aut frequentiſſimè cum his febribus iũguntur, & quaſi ratione ipſarũ febrium, quæque plerunque faciunt aliquam in curatione varietatẽ. Hæ verò ſunt, vnde febres excitatę ſunt. Et quia (vt diximus) febres ephemeræ cauſas alias non habent per ſe, niſi illas, quæ manifeſtæ ſunt, & procatarcticæ dicuntur: cauſis autem materialibus, quas antecedentes vocant, omnino carẽt: quoniam in ſpiritibus tantùm eſſe habent: Ideò illæ ſolæ in conſiderationem veniunt Vtamur ergo (vt docuit nos Gale. ſtatim à principio iſtius libri) methodo diuiſiua, & dicamus, quòd cùm ab his cauſis poſſit variari curatio: variatur autem: quia aut illæ præſentes adhuc ſunt, cùm iam accenſa eſt febris, & nobis curanda proponitur: vel abſunt, & iam receſſere: Sicuti verbi gratia, ſi quis ex ira febricitet, cùm ſoleat eſſe breuis motus, ſæpiſſimè accenſa febre, ira ſedatur. Quæ verò ab obſtructione vel conſtipatione cutis, & interdũ quæ à mœrore, & à vigilia pendent, diutius etiam cum febre perſeuerant. Sed ſi receſſit iam cauſa, manente febre, aut aliqua affe-

Lect. 55.

 ctio

ctio relicta eſt apud febrē, quæ ſit alicuius momenti: aut nihil pręter febrem reliquum eſt: ſicuti quando cum febre remanet affectus frigoris, vel attingentium aquarum, quibus ſe lauerit quiſpiam: vel nimiæ exſiccationis: remanet enim cutis conſtipatio: poſt ardorem autem ſolis calor immodicus, & ariditas, & interdum dolor, & calor capitis; Alia verò ſimiliter ſequitur obſtructio, quæ non eſt vt in præſentia ſigillatim referamus: quia tametſi ad exquiſitam rationē curationis cognitu neceſſaria ſint: dum tamen ſigna, quibus diſcernerentur, expoſuimus, ſi rectè animaduertiſtis, omnia fuerunt explicata. Itaque ſi neq; cauſa ampliùs reliqua ſit, neque alia affectio derelicta, præter ipſam febrē: cùm febris hæc (vt ſtatim ab initio ſuperioris capitis dixit Gal.) ſimpliciſſima ſit, ſimplicem etiam habet indicationem, quantùm ad ſui rationem pertinet. Cùm enim nulla ipſam antecedat repletio, à qua illa aut efficiatur, aut foueatur: Ideò per ſe quidem nullam vacuationis indicationem habet. Quòd ſi aliquādo in ephemeris vacuandum, aut ſanguinem mittēdum Gal. conſulat, vt 8. meth. id non eſt propter diariam ipſam febrem: ſed propter aliquid aliud cū ea coniunctum, ac propter putridam febrem deuitandam. Vnde cùm in ſola intemperatura conſiſtat (ex eo enim excitata eſt: quia vitiata eſt tēperies innati caloris: qui cùm prius temperatus eſſet, in intemperiem deinceps calidam, & ſiccam degenerauit) & cum omnis morbus indicet ſe eſſe depellēdum tanquam rem præter naturam: depellēdum autem ſuo cōtrario. Erit ergo natiuus calor contrarius illi tēperamento ducendus ad priſtinam temperiem, refrigerantibus videlicet, & humectantibus, tam exterius adhibitis, quàm interius acceptis. Interius quidem cibo & potu, qui humectant, & refrigerant. Victus enim humidus omnibus hac ratione febricitantibus congruens eſt, vt 1. Aph. docuit Hipp. Item

Aph. 19. & frigidus, licet non expreſſerit. Quia (vt in comm. docet Gal.) cùm aliquid ab Hip. dictū eſt, quæcunque idem cum eo iudiciū habent, ab eo dicta putanda ſunt: quāuis ea ſilentio præterierit. Si ergo propter id, quòd ſiccus ſit affectus humidum victum requirit: Ita quoniam calidus eſt, frigidum poſtulat. Exterius verò balneis, intellectis balneis: ſicuti intelligere ſoliti ſunt antiqui auctores, cùm balneas nominãt abſolutè, nulla addita limitatione, hoc eſt balneis aquæ dulcis, & qua in potu vtimur. Hæ enim balneæ vim habent inſignem humectandi, ac refrigerandi. At verò quia varius eſt vſus balnei, vt hic notat Steph. ſicuti tres ſunt partes balnei. Eſt enim aër balnei, qui calidior eſt, & in quo qui diutius manſerit, ſudat. Eſt & labrum, vel ſolium quod aqua calida plenum erat. Eſt deinde, & locus vbi frigida aqua ſeruabatur. Hæc verò omnia, facultates diuerſas habent: Nam aër balnei vim habet digerēdi maiorem, & cutim rarefaciendi: Vnde & ſudorem magis ciet. Aqua verò calida, & ipſa quidem aliquam vim habet digerendi, & reſoluendi, cutímque mollem, ac rarum efficiendi, & longè tamen minorem, quàm aër: ſed humectandi longè maiorem. Frigidæ autem aquæ vſus poſt balneum vtilis erat ad corrigendum, ſi aliquis erat contractus calor ex actu calidiori balneo. In ſimplici quidem ephemera, vbi nulla ſit alterius rei cōplicatio, vtilior eſt vſus aquę calidæ: quia humectatione egemus, & refrigeratione opportuna: & quamuis actu ſit calida ea aqua: poteſtate tamen refrigerat. Antiqui verò poſtea etiam frigidiori lauabãtur, vt ſi calor ille actu aliquid impreſſiſſet, id detraheretur. Nulli autem ephemeræ,

A per ſe quidem, digeſtione opus: quod ſi aliquando egeat aliqua diſcutione, id non eſt meritò ſui, ſed meritò alterius alicuius affectionis cum ea coniunctæ, vt paulò poſt oſtendemus. Poſt balneum verò inungendi ſunt dulci oleo, & tepido, atque moderatè fricandi: humectandi enim laxãdique vim habet, & aliquam digerendi. In his autem neque multa frictio, neque multa inunctio expediēs eſt: cùm neque digeſtione, neque multa laxitate ſit eis opus. Victus autem itidem humidus (vt diximus) illi inſtituendus eſt. Et quantum ad cibū pertinet, ſit ille humectans, & refrigerans, facilis concoctionis, non excrementoſus, neque nutriens plurimùm: ſit tamen boni ſucci refrigerans quidem & humectans, primùm propter febrem. Facilis concoctionis. Nam quomodo-

B cunque ſit omnino febrilis, & extraneus calor vim concoctricem lædit, & imbecilliorem reddit cum hoc, quòd ſpiritus diſſoluit: Ideò neque multum eſſe oportet, neque concoctu difficilem. Boni autem ſucci, & non excrementoſum. Ne congeſtis multis excrementis, & illis ab externo & febrili calore malè affectis, & putreſcentibus, putridam febrem accendant. Et proinde olera, legumina, & quæcunque medicamentoſam qualitatem aliquam habent, vt ſunt acria, acida, auſtera, & eiuſmodi cætera vitanda ſunt, vtpote quæ exſiccent omnia, & ſint excrementoſa. Principatum verò obtinent primùm ptiſſana hordeacea, quæ eas omnes prærogatiuas habet, quæ

C in cibo optimo requiruntur: quas referunt Hip. primo de victus rat. in mor. acu. & Gale. 8. meth. vbi de harum febrium curatione diffuſiùs, & lucidiùs agit, nec non etiam in lib. de ptiſſana: quas ibi legere poteritis, ne tempus cōteramus in his recitandis. Poſt autem ptiſſanam ſecundum locum habet alica, quæ in hoc a ptiſſana vincitur, quòd aliquem lentorem habet: & ideo vim etiam emplaſticam, per quam meatibus hęrens poteſt eos obſtruere, & eſſe putredinis cauſa. Verùm lentor ille exiguus eſt, qui facilè etiam demi poteſt, vt docuit ibidem Gal. ſi parum aceti incoquatur. Vnde & propterea qui far dānant, animaduertãt, quòd addito pauculo aceto, detrahitur lentor, & vis eius emplaſtica. Tertiū locum

D tenet panis ex iure leui, aut aqua coctus. Pro ratione enim naturæ ipſius ægrotantis hæc ſunt varianda. neque enim omnibus eadem ſunt in cibo grata, immò quod vni gratiſſimū eſt, id alius adeò abhorret, vt natura ne admittere quidem illud poſſit. Sed ſi lauetur panis, præter id, quòd & ipſe aliquem lētorem deponit, & vim etiam ſalis, & fermenti, quæ & ipſa calefaciunt, & ſiccant, & eatenus medicamentoſa ſunt: minùs etiã nutrit. Carnes verò præcipuæ ſunt, perdices: & montanæ auiculæ, quibus gallinaceæ ſuccedunt, & phaſianorum, & columborū iuuenum, ſi tamen ruri, & liberè alantur: alioquin enim qui clauſi domi cuſtodiuntur, carnem habēt excrementoſam: has ſequuntur hædinæ carnes. Semper tamen iuuenum animaliū ſunt eligendæ, non nuper natorum, neque veterum. Nã hæ concoquuntur nō facilè: illæ verò non parum excrementoſæ ſunt. Piſces etiam quidem vtiles ſunt, vt qui ſaxatiles dicuntur: deinde aſelli: niſi qui capti ſint ad magni fluminis hoſtium, aut propè lacum: ſed & ſoleæ, & torpedo, itémque lupus, & mulus, & mugil, ex alto mari: de quibus præter ea, quæ affatim fuere expoſita in lib. de alimentorum facultatibus, multa etiam 8. meth. verba iterum fecit Gal. Vbi eſt aduertendum, quòd cibus, qui boni ſit alimēti, nec medicamentoſę qualitatis, vim habet humectandi, & remittendi acredinem, & vehementiam caloris externi: ſicuti contra Cap. 3.

fames,

fames, & inedia importuna corpus exſiccat, & in- A
flammat ſpiritus. Potus verò vini dum modo id po-
tens minimè ſit, neque vetus, ſed quòd ὀλιγόφορον
græci ducunt, pauciferum noſtri latini iuniores, ad-
mitti poteſt: hoc enim haud calefacit, ſed potius re-
frigerat: haud aſtringit, ſed potius ciet vrinam: hu-
mectat, roborat ventriculum, & ſpiritus inſtaurat:
quo ſi careamus, aliud album, non multum potens,
Sect. 56. & tenue, mulsa aqua dilutum exhibeamus. Quòd
ſi quis interroget, quando hi ad balneum ducendi
ſint, quantum in illo ſit immorandum, quádo etiam
cibandi ſint, & quantum. Ducendi ſunt ad balneum
inclinante febre. Quanto autem tempore ſit in eo
immorandum, exquiſitè definire nemo queat. Nam
B & pro modo affectus, pro virium ratione, pro con-
ſuetudine id metiri oportet. Idem de alimentis di-
camus: cibus enim poſt balneum dandus: neque ta-
men plurimùm replendus ægrotans: ſed eatenus ci-
bandus, quatenus putemus ab eò facilè ferri, & con-
fici poſſe. habita ſemper ratione ætatis, temperatu-
ræ, naturæque, temporis anni conſuetudinis, & vi-
rium laborantis. Ita ergo cùm ſolus adeſt reſpectus,
& ſola indicatio ab ipſa febre, ſe medicus gerat.
Quòd ſi adhuc cauſæ præſentes ſint: primùm qui-
dem procurandum eſt, vt huiuſmodi cauſæ remo-
ueantur: remouentur verò & illæ ſuo contrario. Si-
cuti ſi labor adſit, ille tollēdus erit, quemadmodum
C docuit Hip. in Aph. vbi ait. In omni motione corpo-
ris, cùm quis dolere cœperit, ſtatim quieſcere reme-
dio eſt. Erit ergo iniungenda quies. Si moleſtæ, &
longæ vigiliæ cauſæ fuerint febris, omni ingenio
elaborandum, vt ſomnus concilietur: ſi triſtes ani-
mum perturbationes angant occupéntque, & ad-
huc febrem foueant, amicis monitis, blandis, & ex-
hilarantibus ſermonibus, hiſtoriis delectantibus,
lętis nuntijs, promiſſionibus, & omni ope ſerenādus
animus eſt. Eos verò quia ex aſſiduo, ſtudio, & curis
multis, ad febrem perducti ſunt, ſuadere oportet, vt
ſtudium intermittant, curáſque tantiſper abijciant,
donec conualeſcant. Ita ſi ex ſole febricitent, in vm-
bram recedant. Si verò ex bubone, vel inflamma-
D tione ſit exorta febris, oportet inflammationem cu-
rare: & quia ea inflammatio ab vlcere plerunque or-
tum habere ſolet: ideò & vlcus curandum erit. Ita ſi
ex cōſtipatione cutis ſit orta, ea omnia, quæ vim ſti-
pandi, & denſandi habent, declinanda ſunt: ſicut in-
frigidantia balnea, aut aſtringētia, aut quę nimis ex-
ſiccant. Si ex obſtructione, ea omnia deuitāda ſunt,
quæ obſtructionem, aut parere, aut fouere poſſunt.
Ablatis autem cauſis illis, conſiderandum eſt, an ab
eiſdem ſit aliqua relicta impreſsio, affectióve, & il-
la cum ipſa febre comparanda, & perpendēdum, an
aliquam indicationem habeat à febre diuerſam: an
vtriuſque indicatio in idem tendat. Et ſi in idem
tendat, non erit curatio vllo modo diuerſa ab ea,
E quæ curandas ſolas febres ephemeras diximus. Sed
ſi ſit aliquid, quod diuerſam habeat rationem indi-
cationis, pro ratione roboris indicationis, ita
aut aliquantò euariabit, aut omnino diuerſam fa-
ciet curandi rationem ferè in omnibus: ſaltem do-
nec fuerit illi indicationi plenè ſatiſfactum. Sicuti,
v. g. ſi ſit, aut cutis denſitas, aut bubo, aut obſtructio:
ecce quanta in his inſurget diuerſitas in admini-
ſtrandis remedijs. Nam, & eos, qui ex denſitate cu-
tis, vel ex bubone febricitant, ſi ad balneum perdu-
cas, atque in aëre balnei calidiori diutius detinue-
ris, non modò non lædes: verùm quam maximè iu-
uabis: iuuabis autem, & ſi laueris. Sed quamuis la-
uatio omnibus his proſit: ea tamē, ſi copioſior fue-
A rit, vt hor illis erit, qui denſitate, & meatuum aſtri-
ctione, quàm ijs, qui ex bubone febricitant. Ratio
verò omnium horum eſt: quia ex denſitate cutis la-
borantibus ſuppreſſa eſt vaporum fumoſorum, vel
fuliginoſorum excretio, & digeſtio, qui retenti fo-
uent, & augent febrem. Vnde aliqua etiā vacuatio-
nis indicatio exurgit: quia plenum his excremento-
ſis vaporibus eſt corpus. Euacuantur autem facilli-
mè cutis rarefactione, & eorū vaporum digeſtione:
quod facilè aër balnei pręſtabit, qui vt diximus) cu-
tim laxat, & vim diſcutiendi habet. Sed & vbi bubo
eſt, qui inflammatio eſt adenoſarum partium, eua-
cuationis aliqua eſt indicatio. Nam ex fluxione ſan-
guinis fiunt id genus inflammationes, neque ea fieri
B poteſt ſine aliqua abundātia: vnde per vacuationem
ſiſtitur. Quòd verò vacuent & aër, & aqua balnei,
iam explanauimus. Parciùs tamen iſti lauandi ſunt,
& breuiori tempore permittendi, vt in aquis ma-
neant: quia importuna balnea augent fluxiones: im-
mò ſi multæ plenitudinis ſigna appareant, neque la-
uandi eſſent, tum hi, tum etiam illi: facilè enim ma-
teriæ multæ vi balnei fuſæ, & in habitum corporis
deductæ maiori copia, quàm digeri, & diſcuti a bal-
neis poſſint, obſtructiones excitarent) quare & 8.
met. vbi ſit magna obſtructio, & inſignis etiam ple-
nitudo, non iubet Gal. lauare, niſi prius corpore va- cap. 4.
cuato, præcipuè verò ſecta vena) & bubonem ad
C immodicam magnitudinem perducerent. Alij au-
tem febricitantes, in quibus relinquitur ſiccitas in-
ſignis in corpore, ita vt ſqualidi videantur: quales
ſunt, qui ex ira, aut ex mærore, vel ex vigiliis, vel ex
ſtudio aſſiduo, & curis, prætereà ex nimio labore in
febrem incidere: cùm communis horum omnium
ſit ſiccitas: conueniunt in indicatione cū febre, vn-
de liberaliſſimè, & ſæpiſsimè, quoad tamen id cómo-
dè fieri poteſt, lauandi ſunt, & poſt balneum multo
oleo tepido inungendi, & diu molliter fricandi, pre-
cipuè verò qui ex labore, & laſsitudine febricitant:
ea enim laſſitudo affectio quædam eſt ſimilis inflā-
mationi: & ideò eius curatio ſimilis curationi laſ-
ſitudinis illius. Vnde balneum humectat, & mol-
D lit, leuítque, ac digerit. Idem etiam præſtat oleum,
quod, & ſi adiuuet digeſtionem excrementorum,
eorum præſertim, quæ ex colliquatis particulis
congeſta ſunt: ſua tamen emplaſtica ſubſtantia
prohibet, quò minùs copioſa fiat humorum, ſpi-
rituúmque digeſtio. Sed de his plura in libro de
ſan. tuend. Propterea verò addit Gal. ſæpiùs, quan-
tum poſſibile eſt, lauandi ſunt. Quia vires ſemper
conſulere, oportet. Qui enim imbecilliores, &
languidiores facti ſunt, neque frictiones, neque bal-
nea multa perferre poſſunt. Ex horum autem varia
indicatione ſequitur & in ratione victus diuerſitas.
Nam plenior victus ex bubone, & denſitate (ad-
damus nos,) & ex obſtructione febricitantibus
E aduerſarius eſt: cùm (vt diximus) hi minimè eſſe
poſſint ſine aliqua plenitudine. Modum autem te-
nuitatis cibi oſtendet natura laborantis corporis.
Etenim qui ſunt calido, & ſicco inſigniter corpore,
hi à fame, & inedia plurimùm læduntur, vt eos, ſi ſi-
ne cibo detineas, vel etiam ſanos, incidere in febres
videas, nedum iam febricitantes: ita & ætas, & tem-
pus, & reliqua reſpicienda ſunt. Aliis verò, qui iam
arefactum & confectum corpus habent, ſicuti qui
ex labore ægrotāt, ſi liberaliùs, & ſępiùs nutrias, dū-
modò alimentum propè, & facillimè concoquant,
id conferret: inſtauratione enim egent, & humecta-
tione. Quin & vini exhibendi ratio, ratione diuerſi-
tis indicationū diuerſa eſt. Illis enim qui ex labore

febre correpti ſunt, liberaliter dari poteſt: modò ipſi & cōficere, & perferre poſſint: id verò accipiendum erit ab eius natura, ætate, conſuetudine, & id genus reliquis. Dandum etiam & iis, qui ex vigilia in febrem inciderunt. Quia vinum modeſtè bibitū, conciliat ſomnum. At illis, qui ex denſitate cutis febricitant, interdum exhibendum, interdum non: ſi enim plenitudo adſit, minimè exhibendum (de inſigni loquor) ne fundens materias ſit in cauſa, cur excitentur obſtructiones. Si verò corpus non ſit inſigniter plenum concedi tutò poteſt. Vinum enim præter id, quòd rarefacit, roborat etiam vires, & calorem natiuum, vt facilius poſtea cauſas morbificas ſuperet. Itidem etiam de iis dicendum, qui refrigerati febre detinentur. Nā ſi vehemens fuerit refrigeratio, aut corpus ſit plenum, cauendum à vino eadem, quam diximus, ratione: alioquin autem, calefacit, & rarefacit. Dandū & mœrentibus, iratis, & omnibus tandem animo perturbatis. Niſi fortaſſe aliquid aliud adeſſet, quod obſtaret: ſicuti ſi capite dolerent, & venæ pulſarent. Nam vinū facilè caput petit, & alios tum vapores, tum humores ſecum rapit. Sed & iraſcentibus etiam dādum, poſtquam ſedatus ſit motus: nam alioquin feruorē augeret. Porrò aduerſarium eſt illis, quorum febris à bubone pendet: quoniam poteſt fluxionem irritare. Sed addamus, ꝙ & illis eſt inimicum, qui diſtillationibus tentantur. Nullam verò mentionem hic eorum fecit Gal. qui ex ardore ſolis febricitant: de quibus tamen 8. met.
Cap. 4.
loquitur. Verùm dum ſigna eorū referret, caput curationis expreſſit, dum dixit: quòd frigidis perfuſionibus delectantur, & iuuantur. Tandem verò eadem eſt horum curatio, quæ & eorum, qui ex ardore ſolis dolore capitis exercentur. De quibus copioſus ſermo anno elapſo habitus eſt 2. lib. de comp. med. per loc. Totum autem momentum in hoc conſiſtit, vt caput oleo roſaceo, præcipuè verò omphacino perfundatur, & eo ex alto cadente, & refrigeratio ex niue, vel aqua inſigniter frigida. In his autem neque vinum admodum vtile. Hæc de ephemeris febribus à Gal. ſummatim prolata ſunt, qui tranſiturus ad reliquas febres, quæ referuntur ad caput de putridis, eas bifariam partitur. Alias nanque ex inflammationibus: alias ex humoribus accēdi inquit. Quæ quidem inflammationes ſequuntur, ſunt quaſi earum ſypmtomata: quę etiā plerunq; non dicuntur abſoluta nūcupatione febres: ſed nomen ab inflammata particula habēt, vt phrenitis, pleuritis, peripneumonia, & id genus reliqua, & hæ quidem curantur, curata inflammatione, de cuius curatione acturus eſt in ſecundo libro. Sequenti autem capite ſermonem inſtituturus eſt de aliis, quæ ex humoribus accenduntur qui in communibus venis continentur, & quæ abſoluta nuncupatione febres dicuntur.

De Febribus Putridis. CAP. IIII.

Tex. 37.
AT quæ ex humorum putredine febres accenduntur, hæc ipſe nominantur febres, &c. Si modum procedendi Gal. diligēter perpenderitis, videbitis, quantum ad methodum pertinet, inniti quidem diuiſiuę methodo: illa enim aptiſsima ad inuentionem omnium differentiarum ad vltimas vſque ſpecies rei, quæ in conſiderationem propoſita eſt: illis deinde inuentis, ordine compoſitiuo eas digerit. Semper enim à ſimplicioribus ſumit initiū, & ſeriatim ad eas accedit, quæ magis compoſitæ ſunt. Vnde videtur ſtatim à principio hanc inuuiſſe febrium partitionem. Quòd aliæ quidem ſimpliciſsimæ ſunt, Aliæ verò non æquè ſimplices: ſimpliciſſimas febres eas appellans, quæ quantùm ad ipſam febrem pertinet, & ad ſuam naturam, nihil coniunctum habent, quod aliam habeat indicandi rationem, quàm eam, quæ eſt ab ipſa febris natura, & ratione. Nam ſi in ephemera aliquid ſit copulatum, quod per ſe indicet, illud eſt: quia cauſa procatarctica, aut præſens eſt, aut aliqua alia affectio derelicta ab ipſa cauſa. Vnde neque id in omnibus eſt ephemeris: ſed tantùm in aliquibus: Atque illud idem de hectica dicemus: propriè enim ſunt ſimplices febres, & quatenus ad ipſas pertinet, ſimplicem habent curationis rationem, à natura febris acceptam: & maximè hac ratione ipſas aliis ſimpliciores appellauit. Nā & hac ratione putridas febres quæ ſine accidentibus, vel ſymptomatibus ſunt, ſimpliciores illis eſſe dicet, quibus ſymptomata aſſident. Simplices itaque ſecundum hanc rationē in hecticas, & ephemeras erāt diuidendæ: quoniā ambæ in hac ratione ſunt ſimiles. Quod ſi quæras, cur poſt ephemeras, hoc libro de hecticis, ac earum curatione, nullum ſermonem habuerit, ſicut in lib. meth. egit, & in libr. etiam de differ. febr. Vnde in hoc libro videtur plurimùm deficere, qui vnam febris differentiam ex præcipuis, & per ſe prætermiſerit. Ad hanc dubitationem varij vario modo reſpondent. Græcus enim expoſitor ait, ꝙ cùm in gratiam Glauconis hæc ſcripſerit, modum, & rationem, ſcopúmque ſcribendi ad animum, & deſiderium eius direxerit. Vnde quia Glauc. requiſierat, vt ſummatim perſequeretur rationem curandorum morborum, qui frequenter ſolent in hominibus euenire: Ideò tantùm de ephemeris, ac putridis tractationem inſtituit: reliquit autem hecticas, vt quę rarius homines corripiant. Alij verò reſpondent, quòd hæc eſt ratio docendi ex methodo, vt cùm methodum generalē docuerimus, deinde per vnum aut alterum exemplum illam particulatim exerceamus, ac mox iis, qui addiſcere volūt, relinquamus vt priora veſtigia ſequentes, id quod reliquum eſt, abſoluant. Mihi quidem non omnino ſatisfacit horum reſponſio: quando quidem ſicubi aliàs methodum medendi Galen. conatus eſt docere, id maximè in lib. methodi therapeutices tentauit. At in illis tres has differentias, & earum etiam ſpecies diligētiſſimè perſecutus eſt. Dicamus ergo, & nos hac in re ſententiam noſtram. Quòd pro ratione diuerſi ſcopi, & diuerſorum etiam modorum, quos in ſcribendo eligimus: ita eſt diuerſa ratio expoſitionis, & interpretationis. Qui enim per διέξοδον, hoc eſt diffusè, & copioſè omnia perſequi & quaſi excurrere ſibi proponunt: hi in hoc doctrinę modo omnia explicant. At verò qui breuem & compendiariam doctrinam ſequuntur, ſicut plerunque ſequi ſolet Hippo. hi (vt pluribus in locis animaduertit Gal.) vno, vel altero exemplo propoſitis alia, quæ eandem rationem obtinent, relinquunt legentibus ſubintelligenda. Vnde cùm, vt diximus, compendiariam doctrinam ſequatur Galen. non eſt deinde mirum, ſi expoſitis ephemeris hecticas prætermiſerit: vt pote, quæ quantùm ad rationem febris pertinet, niſi aliud, quod nihil ad eius rationem ſpectet, cum ea iunctum ſit, eaſdem omnino indicationes habeant. Potius verò ephemeras explanandas ſibi propoſuit: quàm hecticas: quia, vt græcus expoſitor ait, illæ frequentiùs contingere ſolent. Expeditis ergo ſimplicioribus febribus, ad putridas tranſitum facit: quæ præterea, quantùm ad rationem curationis ſpectat, magis compoſitæ ſunt, quoniam hæ ab an-

teced

ab antecedentibus cauſis ſemper pendent, quæ ſuas habent indicationes: cum tam ephemeræ, quam hecticæ per ſe quidem harum cauſarum ſint expertes. Has etiam obſtructiones præcedunt, quarum comes eſt humorum putredo. Quæ omnia priuatas ſuas habent indicationes. Has autem febres putridas in duas partitur differentias, quæ diuerſitatem habent propter locum, in quo putreſcit humor, vnde febris accenditur. Quia aut humor putreſcens circunſcriptus in vno certo, & definito loco putreſcit: vel diſperſus per habitum totius corporis. Ex putreſcente humore circunſcripto in vno definito loco, & certa aliqua particula, accenditur febris, quæ inflammationis comes eſt. Nam cum humor circũſcriptus eſt in aliquo loco: ibi (vt etiam in præcedentibus lectionibus, vbi de febribus ephemeris, quæ ex bubone excitantur, loquebamur) infartus in tumorem attollit eam particulam, in quam decubuit, & deſtitutus a difflatione, euentationeque putreſcit. Et ſi locus, qui ab inflammatione correptus eſt, aut cordi vicinus ſit, aut ſaltem venis, & arteriis maioribus, per quas facilè poſſit vapor putridus ex putreſcente materia genitus ad cor deferri, ac ipſum calefacere: accenditur febris putrida, per eundem modum, per quem & aliæ febres putridæ, præter peſtilentes. Omnium enim idem eſt modus, nempe quia putris vapor delatus, & receptus in corde, calorem extraneum in eo excitat. Neque aliam differentiam habent, niſi quod in inflammatione putreſcit materia in vno tantum loco concluſa. in aliis vero febribus putridis, ea ſparſa eſt, vel per membra totius corporis, vel in ipſis vaſis. Sed tamen aduertendum, quòd hæc, quæ inflammationes ſequitur, magnam ſimilitudinem habet cum illis affectionibus, quæ ſymptomata ſunt, non autem morbi. Et hoc duplici ratione. Primùm, quia de ratione ſymptomatum eſt, quòd ſine morbis nequeãt cõſiſtere, ſed morbos ſemper ſequantur, tanquã proximã cauſam. Deinde quòd propriè non curatur, & per ſe: ſed curatione morborum. Neque enim ſymptomata propriam indicationem habent. Ita, & febris hæc ſemper ſequitur inflammationem, nec vnquam ſeorſum, & per ſe conſiſtit. Præterea vero, & totam rationem curationis ad inflammationem dirigimus, nulla ſeorſum habita ferè ratione febris: delata & enim inflammatione, tollitur & febris. Et proinde medici antiquiores, vt diſtinguerent hanc febrem ab aliis putridis, eam ſymptomata, vel febrem accidens appellauere. Quam diſtinctionem Galen. in antiquos medicos refert. Iuniores autem in R[illegible] qui tanquam ab aliis inuentam refert. In libris enim de diffe. morb. veterum medicorum fuiſſe hoc inuentum (vt dixi) recitat Galenus, & ea interdum

Cap. 5 Com. 66. Aph. 75 Com 44. Com. 41.

vtitur, vt 4. Aphor. & 6. & 7. & eam hic innuere videtur. Ante tamen prima quarti ſtatim a principio horum ſententiam reprobat: quamuis poſtea dicat, quod ſi quis ea voluerit vti: modo, quo pacto res ipſa ſe habeat probè teneat: non erit error aliquis alicuius momenti: immò etiam in aliquo poterit iuuari. Vbi eſt conſiderandum, quod ſi acriuologia vti velimus, hoc eſt exquiſitam nominum rationem ſequi, febris iſtiuſmodi, vt Stephanus hic exponit, nõ poteſt inter ſymptomata redigi. Quod duabus rationibus probat. Primùm, quia ſymptoma quodlibet, aut ad actionem læſam: aut ad excrementa mutata: aut ad corporis qualitatem mutatam refertur. Hæc autem ad nullum horum pertinet. Nam ſi dicat aliquis, poſſe ad qualitatem mutatam referri: quia eſt calor alienus: Id quidem verum eſt: ſed hæc

qualitas, quæ proximè lædit operationes, non eſt ſymptoma, ſed morbus. Hæc autem eſt altera ratio, quam refert Stephanus qui etiam hoc rectè notauit, quod Gal. hoc loco accommodatiſſimè & propriè locutus eſt: neque enim ait ipſe, hæ febres ſymptomata ſunt inflammationum, quoniam propriè morbi ſunt, cùm operationes per ſe lædant. Quod maniſeſtiſſimè vnuſquiſque percipere poterit, ſi inflammationes eas, quæ cum febre ſunt, ſicuti cum febre ſunt inflammationes viſcerum, contulerit cum iis inflammationibus, quæ citra febrem in exterioribus partibus excitantur. Sed, inquit, ſicut ſymptomata ſunt, græcè vero dixit, οἷον, hoc eſt veluti, vel quaſi: quod ſignificat ſimilitudinem quandam eas cum ſymptomatibus habere: eam videlicet quæ nuper fuit expoſita. Vnde ob id, quia ſemper inflammationem ſequuntur, & ſimiles ſunt ſymptomatibus. Ideò ab antiquis medicis, præſertim verò ab Hippocrate, vt monet Gal. tum locis ſuperiùs citatis: tum etiam tertiò Com. in primum Epid. & repetit hoc in loco, neque febris nomine comprehẽduntur: imo nec vno proprio nomine appellantur, ſed diuerſis, prout diuerſas ſequuntur inflammationes: quales ſunt phrenitis, pleuritis, peripneumonia, & earum curatio ex curatione harum inflammationum pendet, quæ nomen à malè affecta particula conſecutæ ſunt. Reliquæ verò febres, quæ inflammationes minimè ſequuntur, proprio nomine febris appellantur. Vnde cùm febrium mentionem factam ab antiquis inuenimus: eæ intelligendæ, quæ non pendent ab inflammatione. Atque ita intelligendus eſt hic locus Galen. Et de his, curationis rationem inſtituturus eſt in hoc primo libr. De illis autem, quę ab inflammationibus accenduntur acturus in ſecundo, vbi & de inflammationibus agei. Hę verò & ipſæ ſunt in plures differentias diuidendæ. Nam & in acutas, & diuturnas, vna eſt partitio. Altera in continentes, & intermittẽtes. Tertia vero in febres cum ſymptomatibus, & eas, quæ citra ſymptomata hominem detinent. Neque hæ diuiſiones ſunt ita ſicco, vt aiunt pede pertranſeundæ: imò in eis explanandis aliquantiſper immorandũ, ne obſcuritatem aliquam audientibus relinquamus. Quatenus autem ad primam pertinet, hæc, vt exquiſite percipiatur, conſideranda ſunt. Nimirum quod acuti appellatio multiplex eſt, &, vt logici dicere ſolent, in ea latet homonymia, vel ęquiuocatio. Secundum enim eius communem rationem videtur reſpicere motum ipſius morbi: quemadmodum 1. de differ. febr. ex ſententia Hipp. 1. libr. comm. in 6. Epid. dixit Gal. vt acutus morbus, vel febris dicatur, quæ velociter mouetur, vel tranſit: ſicuti etiam occaſionem acutam, vel pręcipitem eſſe dixit Hipp. in primo Apho. Motus autem velocitas, vt item 1. de differ. febr. diximus, aliquando accipitur ratione impreſſionis, quam facit febris in manum tangentis corpus febricitans: quia vel ſtatim mordax, & acris percipitur, vel tardius, & poſtquam diu detenta fuerit manus applicita ægrotanti: & ita expoſuit Gal. nomen acuti, cùm explanaret febrium partitionem ab Hipp. ibi traditam: vt, cum exponeremus primum illius libri caput, retulimus. Aliquãdo verò acutum morbum dicimus, non hac ratione, ſed reſpicientes ad tempora febris, vt illa citius, vel tardius tranſeũt. Morbi enim, qui properant & velociter accedunt ad vigorem, vel conſiſtentiam, acuti vocantur. Qui verò tardè ſecundum hunc modum mouentur, & non niſi longo tempore, hi diuturni, & lõgi nominantur. Et ſicut in primo de differ. febr. primo mo-

Lect. 58

Cap. 1 Com. 29.

do[illegible] Gal. Hipp. ſecutus nuncupatione acuti: A ita [illegible] ſecūdo vtitur, vt patet: quia illi opponit diuturnum: Vt acutum morbum intelligamus eum, qui breui tempore hominem detinet: diuturnum, qui longo. Verum nec hoc prætereundum eſt, quod à *Cap. xii.* Gal. docemur tertio de diebus decretoriis, quod is modus accipiendi acutam, vel diuturnam febrem, eſt communis, & non exquiſitus, ſed pingui quadam minerua acceptus. Nam ſi velimus exquiſitè loqui, diligenter diſtinguere per proprias appellationes rerum naturam, non omnis morbus breuis, item acutus eſt: neque propriè acuto opponitur lōgus, vel *Com. 19* diuturnus morbus. Quandoquidem propriè morbus acutus, vt idem Gal. ſecundo Aphor. teſtatur, eſt qui vt breuis, ita etiā magnus eſt, & non ſine diſcrimine. Etenim multi morbi breues ſunt, neq; tamen B acutos quiſpiam, ne vulgaris quidem appellauerit: ſicut exquiſita tertiana, ephemera, & id genus reliqua. Acutos enim morbos, vt ex ſententia Hipp. eodem tertio de diebus decretoriis ait Galen.) ſaltem ſequitur febris continens. Vnde aliud eſt dicere morbum breuem, vel modici temporis: & longum vel diuturnum: hæc enim mutuò ſunt oppoſita: & aliud morbum acutum, & nō acutum. Nam id, quod propriè acuto opponitur, proprio nomine caret. Quia tamen aliquando hæc, immò ſæpius confunduntur: omnis ſiquidem morbus acutus velociter mouetur, & diuturnus eſſe nequit, ſed ſemper modici tēporis eſt: quamuis aliqui ſint breues, qui non ſint acuti: & omnis morbus, qui tardi motus, eſt etiam diuturnus: I[illegible]co & appellationes hæ, & nomina confunduntur: & acutos morbos pro eiſdem cum C breuibus accipimus, & diuturnos, pro non acutis: & ſecundum hunc modum accepiſſe videtur Gal. cum diuidit febres in acutas, & diuturnas. Licet autem videatur omnis hæc differentia in verbis: non pauci tamen refert, hæc animaduertere, vt ab erroribus caueamus, & a multis alioquin ambagibus, in ordinandis his diuiſionibus: [illegible]od quanti momenti ſit, ſuperius audiuiſtis. Nam ſi ſecundum hanc rationem acceperimus acutum & diuturnum, nempe vt confunditur acutum cum breui, & non acutum cum diuturno, ſic oportet deinde partiri, vt diuidamus acutam in continuam, & intermittentem. Etenim hoc modo tertiana exquiſita febris acuta: vtpote quæ ſeptem periodis ad ſummum iudicatur, vt quarto Aphoriſmorum ait Hippocrates. Continuam vero diſtinguamus in eam, quæ cum ſymptomatibus eſt, & eam, quæ ſine ſymptomatibus. Ea, quæ ſine ſymptomatibus, eſt mitiſſima, vt D *Aph. 59.* hic ait Galenus, & ideo poteſt eſſe non magnus morbus, neque admodum periculoſus: cum non habeat diſcrimen, niſi quantum ad febris continuitatem ſpectat: aliis enim formidandis ſymptomatibus caret. Ea verò, quæ cum ſymptomatibus eſt, acuta eſt. Nam & Hippocrates dixit primo Apho- *Aph.* riſmorum vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos labores habet. Et per labores exponit Galenus ſymptomata, in quibus etiam acceſſiones recē- *Com. 23.* ſet. Idem etiam Gal. 2. Aph. affirmat, acutum appello ſecundum propriam, & exquiſitam rationem accipiendi acutū. Diuturnos verò morbos partiamur item in continentes, & intermittentes. Sed ſi ſtatim à principio velimus acutam febrem propriè, & ſecundum eos, qui exquiſitè de his loquuntur, diuidemus alio modo febres. Et dicemus, quòd putridę febres, vel ſunt intermittentes: Vel ſunt continentes. Intermittētes autem ſunt, aut longę: aut breues Breues, vt tertiana: Longæ, vt quotidiana, & quartana. A Continentes verò, aut diuturnæ, aut breues. Breues aut cum ſymptomatibus: aut ſine. Si ſine ſymptomatibus ſunt, nō ſunt acutę febres: ſicuti eſſet tertiana continua, ex bile putreſcēte in venis remotis, & minoribus, quæ non alia haberet ſymptomata, niſi illa, quæ a bilioſa febre ſunt inſeparabilia. Sin autem cum ſymptomatibus, tunc verè febris acuta eſt: cùm & continens ſit, & magnus morbus, & cum magnis ſymptomatibus: ſicuti eſſet febris ardens, & febris peſtilens. Sed ſi ſit continens, & diuturna, non poteſt eſſe cum magnis ſymptomatibus: quia eorum moleſtiam natura nequit diu perferre: & in hoc genere erit quartana, & quotidiana continuę: & interdū tertiana nō exquiſita continua: quam Gal. ſequens Hip. tritæophyta appellat. Et quam- B uis primùm videatur Gal. ipſe accipere acutū ſecundum latius ſignificatum: tamē in his deinde tractandis, & diſponendis, videtur amplecti ſecundam ſignificationē. Nam primum agit de intermittentibus: deinceps de continuis ſine ſymptomatibus: poſtremò de iis, quæ cum ſymptomatibus: neque alioquin acutorum meminit. Vbi ſatis apparet quòd per eas, quæ cum ſymptomatibus ſunt, intelligit acutas. Et hæc quidem de hac partiendi ratione ſatis. Niſi quod vnum reliquum eſſe videtur, quod explanatione indiget: alioquin enim non modicam poſſet nobis præſtare dubitandi occaſionem. Quia nullus morbus eſt, qui ſymptomatum vacuus ſit. Nam morbus omnis actiones lędit: actio verò læſa ſymptoma eſt. Præterea verò omnis morbus ſymptomata ſua habet, quæ tanquam pathognomica ſunt, & quaſi characteriſtica ipſius morbi. Ad hoc itaque dicendum C eſt, quòd non hæc ſymptomata hic intelligit: ſiquidem argumentum id, quod verum eſt, concludit. Eiuſmodi vero ſymptomata nullam habent in curatione indicationem Sed ſermo eſt de ſymptomatibus prauis & malignis quæ timorem incutiunt, ne aut vires deiiciant, aut perducant ad deterius genus morbi, vt ſunt animi defectus, dolor capitis intolerabilis, delirium cōtinens, perpetua vigilia, & id genus reliqua, quæ præter febrem, & ipſa ſunt multi momenti: vtpote quæ omnino, vel aliqua ex parte medicum ad ſe conuertant. Sed de his ſuo loco plenius. Porrò autem fortaſſe vobis ſuperuacanea videbitur hæc tam diligens iſtarum differentiarum diſquiſitio. Ego verò imprimis neceſſariam exiſtimo, vt Gal. ipſe proſequens oſtēdit. Nam hortatur, vt ſi fieri poſſit, ſumma ope nitatur medicus, vel prima ipſa die, has omnes morbi differentias cognoſ- D cere: vtpote quoniam donec eas cognouerit, neque appoſitè victus, neque aliorum auxiliorum rationē poterit inſtituere. Cum à natura à modo à more ipſius morbi, omnis ratio curandi deſumenda ſit. Quòd ſi prima die nequit exactè cognoſcere, contendendum eſt vt ſecunda die, vel ſaltem tertia percipiat: raro enim expectatur quarta: & ad periodorum rationem hæc omnia referenda ſunt. Vbi eſt aduertendum, quòd in curādis febribus præcipuum locum habet exquiſita cognitio formæ, & naturæ ipſius: ea enim & rationem, & tempus omnium ferè oſtendit, quæ ad rationem victus, vel aliorū remediorū attinere poſſunt. Et ideò quò citiùs in eorum cognitionem deuenerimus, eò citiùs, & tutiùs, præſtātiùſque poterimus laboranti ſuccurrere. Atque ſi diligens, & peritus fuerit medicus, ſæpe ſtatim in prima die cognoſcet modū, & naturā febris. Quandoque tamen id in prima die fieri non poterit: ſed oportebit ſecundam, interdum & tertiā expectare. Et ſi quæras, vnde id proueniat, cùm Gal. profitea-

tur

tur,ſe prima die ſtatim has febres cognouiſſe? Dico quod vbi febris ſit ſimplex,& vnius tantum naturæ, illa poteſt in prima acceſſione cognoſci. Vnde Gal. ipſe ſe & ephemeras ſtatim a principio cognouiſſe, & tertianas,& quartanas, in prima acceſſione aſſerit, diligenter nempe notata ratione pulſus,& modo caloris,& reliquis, de quibus paulò poſt ſumus ſermonem habituri. At vero ſi febres variæ, commixtæ, & (vt dicunt) complicatæ ſint: tunc non poteſt ſtatim exquiſitè percipi, qualis ſit febris. Sicuti v.g. ſi componatur tertiana cum quotidiana, vt in hemitritæo: vel tertiana cũ quartana: vel alia eiuſmodi fiat complicatio, non poterit hæc mixtura comprehendi prima die: ſed erit neceſſe expectare ſecundam: interdum & tertiam: rarò verò quartam. Quòd ſi quęſieris præterea, quibus indicijs innixi hæc omnia cognoſcere valeamus. Reſpondet ipſe, quòd omnia progrediente ſermone explicabit: ſeruato tamen ſemper priori inſtituto: nimirum vt doctrina compendiaria in his etiam, ſicut in aliis, vtamur. Vnde quò breuiús potero (inquit ipſe) exponam. In aliis enim libris, ſicut in ſecundo de Diff. febr. & ſecundo de Criſ. apertè, & diffusè hæc omnia tractata ſunt.

Signa Febrium Intermittentium. Tertianæ videlicet, Quartanæ, & Quotidianæ. CAP. V. VI. VII.

Text.39. QVONIAM de his, dum explanaremus ſecundum librum de Differentijs febrium, copioſum ſermonem habuimus, atque in vnum caput collegimus, quæcunque à Gal. literis tradita ſunt, tum hic tum verò ibi, & in lib. etiam de Criſibus: Ideò ſuperuacaneum videtur in præſentia de illis amplius agere, ne fruſtra tempus conteramus. Quare ad caput octauum ſtatim ſermonem noſtrum conuertemus, cuius inſcriptio eſt.

Indicia Febrium Continuarum. CAP. VIII.

FEBRES *autem continuas ex eo cognoſces, quod nullum eis adeſt ex ſignis quæ, &c.* Diuiſimus in præcedentibus capitibus febres in continentes & intermittentes: ac de ſignis, vel indicijs, quibus quod intermittentes febres ſint cognoſcere poſsimus: præterea verò, & particulatim de indicijs, quibus differentiæ intermittentium febrium mutuò diſcernendę ſint egimus. Quare reliquum eſt, vt de notis, quibus cognoſcendæ ſint aſſiduæ febres, ſermonem inſtituamus. Totum autem caput hoc deſcripſit ad verbum Auic. prima fen. quarti c. de ſignis febris inſeparabilis. Eſt autem hic aduertẽdum, quòd referuntur ſigna, quæ tamen non habent vnam, & eandem rationem. Nam aliqua hoc tantùm indicãt, quod febris ſit continens, vel aſſidua: Aliqua verò præter id, quòd etiam ſint futurę diuturniores. Alia, quòd magnæ & malæ ſint. Prima itaque duo ſigna febrem non eſſe intermittẽtem: ſed potius aſſiduam oſtendunt: & primum quidem per negationem eorum, quæ de intermittentibus expoſita ſunt, traditum eſt. Nam cùm iam ſigna fuerint expoſita, quæ febrem intermittentem indicant: ſi eorum fuerimus memores, & rectè omnibus obſeruatis, nullum eorum apparere in febricitante proſpexerimus: facilè iudicabimus eã fore aſſiduam. Quæ verò præcipua fuère, ſunt, quod acceſſionem habeant, quæ inceperit cũ rigore, aut horrore, aut perfrigeratione, quæque deſierit cum ſudore, aut veluti rore, aut humido vapore. Deinde quod deſierint in interuallum purum, hoc eſt ſine vllis febris reliquijs, quod eſt (vt expoſuimus) tempus intermiſſionis. Cum ergo his

A omnibus febris caruerit, ea iudicanda erit aſſidua. Alterum verò ſignum eſt acceptum à longitudine acceſſionis, vt ſi ea exceſſerit ſpatiũ vigintiquatuor horarũm. Nam quartanæ acceſſio, quæ longiſſima eſt, non extẽditur vltra vigeſimamquartam horam, ea videlicet, quæ exquiſita eſt: neque tamen (vt antea diximus) non exquiſita quartana longior eſt ea, quæ exquiſita, ſicuti tertiana non exquiſita longior exquiſita: vtpote quòd aliquando ad quartam & vigeſimam horam accedit. Vnde ſi pręter id, quòd careat indicijs intermittẽtis febris, extendatur etiam vltra vigeſimamquartam horã, iudicandum erit febrem fore aſſiduam. Tertiũ autem ſignum nõ ita, ꝙ

B ſit futura cõtinens, indicat, ſicut quòd etiam diuturnior. Id verò eſt, quòd acceſsio inæquale habet incrementum. Dicitur autem inæquale fieri incrementum: cùm non æqualiter, & vniformiter ſemper increſcit, donec conſiſtat: ſed aliquando increſcere videtur: poſtea verò conſiſtere, & quaſi inclinatur acceſſio: attamen paulò poſt iterum increſcit. Hoc autem peculiare eſt pituitoſæ, & quotidianæ intermittenti, vt ſuperiùs diximus, & id propter craſſitiem pituitæ: vnde plurimũ reſiſtit calori, & putredini. In aſſiduis autem (vt Stephanus exponit) indicat potius diuerſitatem putreſcẽtium humorem: & proinde etiam poſſumus ex hoc ſigno colligere, ꝙ

C febris non eſt exquiſita: ſed quæcunq; illa ſit, notha eſt. Ac propterea etiam vbi hæc eſt humorum putreſcentium diuerſa natura, cæteris paribus, diuturniores ſunt febres: quia natura magis in eis vincendis, coquendisque laborat. Neque mihi iuniores hic probantur, qui inæqualitatem incrementi referunt, quia aliquando frigere, interdũ calere videantur, & id referunt, in affectum ventriculi, aut internorum viſcerũ. Quoniam (vt ſuperiùs expoſuimus) alio modo intelligẽda eſt hæc inæqualitas. Nã hæc, quam referunt iuniores, indicaret potius magnam, & pernicioſam febrem, cùm in continente exteriora frigent. Quartum ſignum accipitur à pulſu. Cùm

D enim febris omnis aliquam pulſus habeat inæqualitatem: In putridis quidem eſt ſua priuata inæqualitas, quæ certiſsimè febrem eſſe putridam demonſtrat: ea verò eſt, quòd & ſyſtole diaſtole celerior eſt, & quies antecedens ſyſtolen, celerior eſt ea, quæ illam ſequitur: Præterea verò ſyſtole in principio, & in fine celerior eſt quàm in medio. Hæc eſt ergo inæqualitas, quæ in his febribus, & illis omnibus propria eſt. Sed inſignior, & euidẽtior in aſſiduis, quàm in intermittentibus. Vnde cùm hæc inæqualitas maior nobis apparet, quàm in intermittentibus ſoleamus obſeruare: tunc eam fore aſsiduam ſuſpicãdum eſt. Rationem autem refert Step. quia cauſæ acceſſionis, non ita difflantur, ſicut in intermittentibus:

E ſed intus in profundo abſconditæ latent. Quæ ratio mihi quidem probaretur, ſi de eo tempore eſſet ſermo, quo intermittunt, aut ſaltem remittunt: Verùm quia hæc inæqualitas, vt ſuperiùs diximus, magis euidens eſt in principio, & incremẽto: Ideò mihi non admodum probatur. Quapropter videtur alia reddenda ratio, & ea eſt: quoniam in aſsiduis materia in vaſis putreſcit, in quibus non eſt ita facilis difflatio, ſicut quando extra vaſa putreſcit: vnde maior in his mũdificationis fuliginoſorum vaporum incumbit neceſsitas, quæ iſtius inæqualitatis in cauſa eſt. Addit autem Gal. ꝙ ſi præter hanc inæqualitatem, maiorem pulſus præterea eò deueniat, vt omnino ordine, & proprio rithmo careat: iam nõ modò ſignum illud notat febrem eſſe aſsiduam: ſed etiam eſſe magnum, & difficilem morbum. Sed hic quædam

ſunt conſideranda, vt res hæc exactiùs percipiatur, quod rithmus in pulſu, id eſt, quod Auic. pondus appellat: & eſt quædam veluti armonia in pulſu, quæ conſiſtit in ratione, & cõparatione temporis, cum tempore motus pulſus & cum tẽpore quietis: ſicut ſi temporis motus ſyſtoles, cũ tempore motus diaſtoles, & horum cum tempore quietis interceptæ inter ſyſtolen & diaſtolẽ: & quietis cum quiete fiat collatio, & diaſtoles, cum ſyſtole. Vt autem Gale. 1. cap. 7. de Diſ. pulſ. ait, vnaquæque tum ætas, tum ſexus, & regio, atque aëris conſtitutio, & id genus reliqua, ſuum habet rithmum, & ſuam armoniam, ſeu proportionem, quæ ſi deperdatur, malum omnino in- cap. vii. dicat non exiguum. Nam (vt idem Gal. 2 de cauſis pul. ait) vitiatur hęc armonia in pulſu: ob id, quia neceſſitas tũ euẽtationis, tũ mundificationis vario modo, & non ſecundũ vnã proportionem aucta eſt: ratione cuius diuerſitatis inordinatè variatur, & ratio ſyſtoles, quæ mundificationi inſeruit, & diaſtoles, quæ euentationi. Cùm itaque omnis ordinis, & congruę armonię ratio tollitur, inditio eſt magnã in natiuo calore factã eſſe mutationem, quę fieri nequit, niſi a fortiſſima cauſa: nimirũ aut à maximo incendio: aut à mala & multa materia putreſcẽte: quæ omnia magni morbi in cauſa ſunt. In vniuerſum enim, quò res magis recedit à naturali ſtatu in morbis, eò etiam deterior eſt. Quæ verò ſequuntur ſigna non tantùm cõferunt ad cognitionẽ febris, ſi aſſidua ſit, vel intermittẽs futura: ſed potius an aſſidua ſit longior, vel breuior futura. Ait ergo, quòd cũ per duos priores dies viſa fuerit febris eſſe aſſidua: in tertia verò excreſcat acceſſio, neq; tamen vlla adhuc ſigna appareant concoctionem aliquã effatu dignã oſtendentia: hãc febrẽ neque iudicandã, neque terminandam iri in ſeptima putandũ omnino eſt. Signum autem hoc tertianam continuam febrẽ illam eſſe demonſtrat. Stephanus verò cauſom vel febrem ardentem ſignificare inquit. Sed an febris ardens manifeſtas habeat acceſſiones, poſterius declarabimus. Verum quidem eſt, quòd harum acceſſionum ratio, febrem bilioſam indicat: eam tamen non exquiſitam. Nã ſicuti exquiſita in ſeptem periodis iudicatur: ita Aph 59. continens (vt Gal. 4. Apho. docet) die ſeptima. Sed cùm nõ ſit iudicanda in ſeptima, niſi in tertia concoctio aliqua appareat. Quãuis enim quarta ſit indicatiua ſeptimę: quę tamen per dies impares exacerbationes habẽt, iudicãtur diebus imparibus, vt ſępe teſtatur Gal. & quę per pares, in paribus quoque iudicantur, & indicantur. Erit ergo ex nõ exquiſita bile, quę nõ ita facilè cõcoctionẽ admittit, vt exquiſita. At ſi præterea (inquit Gal.) quarta dies tertię ſimilis fuerit, &c. iuniores exponunt, hoc eſt, ſi quarta ſimilem tertiæ acceſſionem habuerit, longior, & diuturnior erit febris. Quæ explanatio mihi non placet. Quia cum valida ſit in tertia acceſſio, & quarta non remittatur, ſed ſit perinde ac tertia difficilis, morbum indicat acutum, & velocis motus: quare etiam citò finem habiturum, vt Galenus alibi apertè declarat. Vnde mihi Stephani ſententia vero magis conſona videtur, qui ait, non ita intelligendum, quòd quarta ſit tertiæ ſimilis, quatenus ad acceſſionum rationem pertinet: quoniam, inquit ipſe, id à ratione ardentium febrium alienum eſt, quæ potius quintam, quàm quartam tertiæ ſimilem habent, ſed quantum ad concoctionem: hoc eſt, quòd non maior appareat concoctio in quarta, quàm apparuerit in tertia: & hoc iam oſtẽdit materiam concoctu difficiliorem, ac febrem quaſi ſepultam, quæ magis in profundo latere videatur, nec facilè expandatur: quod & craſſam materiam oſtendit. Præterea verò ſi neque habitus corporis vniuerſi concidat, & extenuetur, ſigna hæc omnia febriũ, quę longiùs protrahuntur, ſigna ſunt. Quàm longi autem Lect. 60. morbi hoc poſtremum, nempe nõ collabi, nec concidere habitum corporis, inditium ſit, & quomodo, & quòd non intelligendum ſit, quod omnino nõ extenuetur corpus: quia ferè id fieri nequit, præſertim in hoc genere febris: ſed quòd non collabatur pro ratione morbi, & cur etiam inde ſignificetur morbi diuturnitas, docet Gal. 2. Apho. explanans Aphor. vigeſimum octauum, ex quo hæc ſententia deſcripta eſt, longiori oratione: & tandem in fine illius comment. ita concludit. Corpus febricitãtium non omnino leuiter, permanere, & nihil imminui, vel pluſquam ratio poſtulat, contabeſcere malum. *Nam permanere ex cutis ſpiſſitudine, & craſſitie humorum accidit: & propterea longitudo morbi ſignificatur, &* quæ ſequuntur. Hæc quidem igitur, inquit Gal. quantum ad febres continentes, quæ ſymptomatibus carent, pertinere poteſt, ſatis ſint: quoniam de illis quæ cum ſymptomatibus eueniant, his expeditis, particulatim ſermonẽ habebimus. Quòd ſi aliquis quærat, cum hactenus ſeriatim de differentiis omnium febrium, tam intermittentium, quàm aſsiduarum, quæ ſymptomatum ſunt expertes, tractationem inſtituerit: antequam de curatione aliquid dixerit: cur etiam de differentiis earum, quas concomitantur ſymptomata, antea non egerit. Dicimus, quòd eædem ſunt harum, & illarum differentiæ, quantùm ad rationem febri[s] pertinet. Nam ſymptomata, vt dicemus, non variant naturam febris: ſed ſunt quaſi alij quidam affectus cum febre coniuncti. Vnde de hi[s] poſtea particulatim cura[ndis] agemus: quandoquidem caput illud potius erit de curatione eorum quàm de curatione febris. Et ideo illud poſtpoſuit, quaſi ad calcem tractationis febrium: vtpote quod ſit tanquam extra earum rationem. Quare iam reliquum eſt, vt rationem curationis febrium aggrediamur, & eum ſequamur ordinem, quem hactenus ſecuti ſumus, nempe vt ab intermittentibus ſumpto initio, mox ad continentes tranſeamus. Ita enim & Gal. ſuam in hoc libr. methodum digeſſit. Ait ergo.

Ex intermittentibus verò breuiſſima, ac mitiſſima eſt tertiana: longiſſima autem, ac quantum in ipſa eſt, haud quaquam periculoſa, quartana, &c.

Vel huius libri inſcriptio nobis indicare poteſt, quod Gal. artem curandi morbos in compendium redactam, ſeu (quod idem eſt) methodũ exponere ſibi propoſuit. Quòd verò in methodo pręcipuũ eſt, tum ordo, tum ratio eſt. Vnde qui rationem illius græci vocabuli explanare voluerunt, dicere quod methodus ſignificat viam, hoc eſt, ordinẽ, ac ipſam rationem. Cum ergò aliquã artem, vel diſciplinam docemus, ac eum in ordinem partes ipſius, ipſiúſq; præcepta digerimus, quem eorum ratio, & natura requirit, rectè, & ex methodo diſciplinam illam nos profiteri, & docere, facilè affirmare poterimus. Quod autem, aut totũ, aut maximum in vnaquaque arte eſt, in hoc conſiſtit, vt inueniamus media illa, quæ accommodata ſunt, & apta ad perducendũ artificem vſque ad finẽ ſuæ artis, atque præterea illis accommodatè, & ex ratione vtamur. Media autem, quibus medicus ſanitatem, quæ ſuus eſt finis, vel inſtaurat, vel tuetur, ſunt ipſa auxilia, quæ tum remedia, tum inſtrumenta ſolent appellari. In horum itaque inuentione, & vſu omne ferè medici momẽtum, vel ſi nõ omninò, maxima ſaltẽ ex parte conſiſtit. Hæc verò trib[us] capitibus, vel tribus ſcopis, ſaltẽ quan

quantùm ad negotium noſtrum in præſentia pertinere poteſt, continentur. Nimirum, vt qualia remedia ſint futura opportuna, cognoſcamus. Deinde quanta, vel quam magna. Tertiò, quo tempore adminiſtranda. Primum nobis oſtendit qualitas, & natura morbi. Vnde neceſſe eſt (vt ſuperius diximus) illi, qui omnes morbos ſe curaturum profitetur, omnium etiam differentias morborum exquiſitè ſe cognoſcere profiteri. Priúſque de omniũ putridarum differentiis: quatenus tamen ad compendiariæ doctrinæ rationem attinet, ſermonem inſtitui. Secundum autem nobis demonſtrabit magnitudo ipſius febris vel morbi. Habemus enim expreſſam Hippocratis ſententiam, quòd morbis extremis, extrema remedia apta ſunt. Tertium verò, ex ipſius morbi temporibus præſertim accipiendũ eſt. Vnde expedito primo capite, antequam particulatim rationem curandarum febrium putridarũ aggrediamur, de his etiam duobus, quantùm iſtius doctrinæ ratio patitur, breuibus agendum eſt. Sed de tertio prius, ſicuti & de eo egit Galenus, de tempore videlicet, & ſpatio ipſius verba faciemus. Nam facilè eo percepto, poterimus & inire rationem, tum occaſionis remediorum adhibendorum. (Hippocrates ſiquidem ſecundo Aphoriſmorum docuit, Cùm inchoant morbi, ſiquid mouendum eſt, mouendum eſſe: ipſis autem conſiſtentibus, quieſcendum) tum etiam victus inſtituendi. Etenim non eadem victus ratione vtimur in diuturnis, & acutis morbis, vt per vniuerſum primum Aphoriſmorum librum docet Hippocrates, Cùm enim tota ratio hæc referatur ad vigorem, vel conſiſtentiam, vt idem monet primo libro Aphoriſmorum, morbi plerumque ſecundum propriam naturam, vigorem, vel conſiſtẽtiam citò, vel tardè futuram oſtẽdunt. Qui enim breues ſunt ſuapte natura citò futurum vigorem, vel conſiſtentiam demonſtrant. Qui verò diuturniores, quò diuturniores ſunt, eò vigorem remotiorem, & tardiorem fore neceſſariò ſignificant. Vnde ſicut in prioribus facile eſt, & rationi conſentaneũ, vt victus tenuis inſtituatur: Ita in his poſterioribus, & difficile eſt victũ tenuẽ ægrotãtes perferre, & cõtra rationẽ eſt, quòd tenuis admodum inſtituatur. Quia vel ex inedia, viribus ſolutis, ſimul vita cum morbo definet: Vel ſi mox illis ſuccurrere voluerimus, eo tempore cogemur cibum afferre, quo potiùs eſſet abſtinendum. Ratio verò hæc generalis eſt, & quæ omnibus ferè morbis, & illis præſertim, qui ab humorib. excitantur, competit: & in hac generalitate limites noſtros excedit: cùm de febribus putridis in præſentia tantùm habeatur ſermo: Ideo etiam hoc theorema febribus his accommodabimus. In febribus ergo antequam curationem aggrediamur, poſteaquam per præcedentem tractationem perſpectum nobis eſt, non modò genus primum, & ſubinde proximum: ſed etiam eius differentiæ omnes vſque ad vltimam: quærendum eſt deinceps, an diuturnus ſit morbus futurus: vt mox etiam cognoſcamus, an vigor, vel conſiſtentia remota admodum ſit: an verò breuis, & (vt hic ait Galen.) acuta ſit futura eiuſmodi febris, & citò ſit ad conſiſtentiam deuentura. Hæc autem omnia cognoſcentur ex iis, quæ 1. Aphor. ab Hip. propoſita, & à Galen. expoſita fuere, nempe ex ipſa morbi natura: ex ſucceſſiuo acceſſionum incremento: ex anni temporibus: & ex poſt apparentibus. Nam, vt ab inſtituto noſtro non digrediamur, febrium intermittentium, quæ exquiſitæ ſunt, tres conſtituimus differentias, tertianam, quartanam, & quotidianam, & totidem notharum, vel non exqui-

A ſitarum. Tertiana quidem exquiſita omnibus aliis, quantum ad ipſam pertinet, breuior eſt, & nulli obnoxia periculo. Exquiſita verò quotidiana longior quidem eſt tertiana, breuior tamen quartana: ſed quatenus ad periculum pertinet, quotidiana: tum quia interuallum, quo natura vires reſumere poteſt, ea breuiſſimum habet, neque ita integrum, vt aliæ: tum quia ſemper os ventriculi, vel ſaltem plerumque malè afficitur: ideò etiam aliis maius afferre periculũ ſolet. At verò quartana exquiſita ex ſua quidem natura, quamuis omnium longior ſit: attamen cùm nullum alium cõiunctum habet alicuius viſceris affectum, cuiuſque periculi expers eſt: quoniam B eius interuallum lõgiſſimum, & integrum ab omni febre, quo facilè vires ab incommodo, quod illis attulit acceſſio, refici poſſunt. Sed poſtea nõ eadem ratio eſt tertianæ nothæ, quæ quidem longiſſima aliquando euadit, & longo interuallo exquiſitam diuturnitate excedens. Et ſicut exquiſita præſcriptum terminum habet, quem numquam ex ſua natura prætergreditur, nempe, vt Hippocrates quarto Aphoriſm. teſtatur, ſeptimam periodum: vnde, vt eo loco ait, Galenus numquam excedit diem decimam tertiam: licet Stephanus decimamſextam hic dicat. Contrà verò notha quandoque ad ſex menſes prorogatur. Porrò exquiſita definitam C habet, & certam rationem: quia quantum in ipſa eſt, ſimplex eſt eius ratio: ſicuti & quod exquiſitum eſt ſimplex eſt. Nam quòd habeat aliquã diuerſitatem, interdum enim in quinta, & in tertia periodo poteſt iudicari, id ab habitu corporis, vel ab anni tempore, vel à rigore, vel ab eiuſmodi aliis, non ex eo, quòd mixturam habeat alicuius alterius rei, prouenit. Notha autem, quoniam ex mixtura, vt ſuperiùs diximus, notha, vel ſpuria eſt: Ideò pro diuerſitate mixturæ varia etiam eſt ratio, vt naturę ita etiã temporum, quibus terminari poteſt. Et hęc omnia cognitu neceſſaria ſunt, quo & victus, & reliqua remedia inſtitui rectè poſſint. Hoc tamen eſt aduertendum, D quòd multa eſt, vt iuniores dicere conſueuere, latitudo intra terminos tertianæ comprehenſa. Termini verò extremi duo ſunt: Vnus quidem eſt ipſa exquiſita, quam diximus ſuapte natura eſſe breuiſſimam, & in genere putridarum, & etiam in differẽtiis tertianarum: Alter verò eſt notha, quæ longiſſima eſt, qualis illa fuit, quam hic deſcripſit Galen. & exemplo adoleſcentis explanauit: quæ ab autumnali ad vernum vſque æquinoctium prorogata eſt. Intra hos autem terminos innumera ferè breuiorum, vel longiorum febrium multitudo continentur inter ſe differentium, pro ratione, qua iſtis extremis propinquiores ſecundum naturam ſunt, vel ab eis remotiores: nec eorum numerus arte medica diffi- E niri poteſt: quoniam ex ſe indefinitus eſt: quemadmodum & eorum omnium, quorum ratio conſiſtit in eo duntaxat, quod magis, vel minus tale dicitur. Sed oportet vt rationali, & artificioſa coniectura cõparemus, hanc intermediam febrem cum omnibus illis ſignis & ſymptomatibus, ac reliquis cõditionibus per quas extremos illos terminos conſtitui, & definiri oſtẽdimus: ſicuti ea fuere, quæ propria eſſe diximus exquiſitæ tertianæ & hæc, quæ in præſentia dicemus fuiſſe à Galeno obſeruata in eo adoleſcente. Facta enim mutuò cum illis collatione eorũ quę in noſtro, qui nobis curãdus eſt oblatus, ęgrotante apparent, facilè iudicabimus, quatenus in hũc vel illum extremum inclinet, & deinde quatenus exquiſita ſit longior futura: quod quidem plurimùm poterit deinceps conducere ad victus rationem

aptè

aptè inſtituendam, & accommodatè remedia alia A adminiſtranda. Verum vt facilius modum iſtius collationis percipere poſſitis, reuocanda ſunt in memoriam ea, quæ de tertiana exquiſita ſuperiùs expoſita ſunt, breuiter tamen, ne tempus conteramus. Deinde verò explanabimus, quæcunque refert hoc in loco Gal. & ita oppoſita (vt aiunt Philoſophi) iuxta ſe poſita magis eluceſcent. Quæ ergo propria ſunt exquiſitæ tertianæ, talia eſſe diximus, quòd acceſſiones cum inſigni rigore ſtatim etiam a principio inuadunt, & rigor eſt, cùm veluti puncturis quibuſdam potius, quàm cum ſenſu rei frigidæ motæ per corpus: calor autem feruens eſt, & acris: pulſus magni, frequẽtes, & celeres, terminatur, inter initia etiam cum ſudore, aut rorida quadam humiditate: B tempus autem acceſſionis nõ protrahitur vltra duodecimam horam: iſque eſt terminus longiſſimus: acceſſiones autẽ fiunt alternis diebus. Et hæc quidem ſunt propria ſigna, quaſi characteriſtica, & pathognomica. Alia verò ſunt quaſi acceſſoria, & conſitmantia indicium: vt ſunt natura laborantis corporis, ætas, anni tempus, & conſtitutio, regio, victus ratio, & alia eius generis: quæ quidem febrem ipſam præcedunt. Hæc autem, ſi vim habeant calefaciendi, & exſiccandi, congruunt cum natura bilis exquiſitæ: & ideò faciunt ad eius generationem, & efficiunt corpus aptum & promptum ad id genus febres, quæ ex bile accenduntur. Et propterea non parum conducunt ad cognoſcendam naturã ipſius C febris, cùm accenditur. Quantò autem horum plura, vel ſaltem ea, quæ in hac re maiorem vim habent, apparent, eò febris hæc exquiſita certius eſt habenda: quantò verò pauciora, aut minora, aut minùs accidentia apparẽt, eò magis ab exquiſita recedit. Quod vt apertius declarare poſſimus, proponamus exemplum adoleſcentis à Gal. deſcriptum, & illud explanemus. Adoleſcentia ergo primùm notãda eſt. Hæc enim, vt capite de tertiana dixit idem Galenus, ſolet tertianas febres afferre. Deinde verò, quod autumno febricitare incepit, parum poſt æquinoctium, menſis videlicet Septembris, vel circiter eius finem. Autumnus autem, quamuis ſoleat potius melancholicas ægritudines per ſe generare: D attamen cum æſtatem excipiat: corpus etiam bile adbuc redundans inuenit: idcircò & tertianæ ſæpe eo tempore excitantur. Vnde tertio Aphoriſmorum ait Hippocrates autumno plurimi æſtiui morbi. Ex his ergo duobus poterat Galenus hanc forAph.12. tè tertianam coniicere. Cætera verò omnia generationem multæ pituitæ oſtendebant. Primum quidem eius natura: vtpote qui colore erat albus, habitu pinguis. Pituitoſæ autem ſunt hæ naturæ, quæ & humiditatem multam habent, nec multum calorem. Sed & victus ratio magnum afferebat momentum, vt qui otio eſſet deditus, non autem labori, neque frugali victui, at potius crapulæ, multúmque, & ſæpius comederet, & biberet ad ſatietatem, E nullo ſeruato ordine: frequentiſsimis etiam balneis vteretur. Quantum ergo ad præcedentia pertinet, vix quiſpiam, neque etiam mediocriter in hac arte verſatus, poſſet expectare ex iis exquiſitam aliquam febrem, atque adeò etiam longè minùs tertianam. Et tamen ita deinde factum eſt. Nam à tertiana fuit tãdem correptus, ea autem adeò ſpuria, & ab exquiſita degenerãte, vt vix præter rationem tertianarij periodi aliquid in ea fuerit, quod in tertianã referre poſsis. Nam circa aurorã ſtatim prima die inuaſit: tempus autem inuaſionis exquiſitæ tertianæ congruum eſt circa meridiem. Incipit verò,

A non cum rigore, vt ſolent legitimæ, ſed cum horrore. Horror autem medius eſt inter rigorem, & refrigerationem. Et pituitoſa febris inter initia a quadam refrigeratione incipiente habet acceſsionem. Biliosa verò, à rigore: Quare hæc, quæ quaſi mixta, & confuſa eſt ex vtraque, ab horrore incepit, qui rationem mediam inter eas vtraſque retinet. Sed nec calor talis erat, qualis in exquiſita tertiana. Quandoquidem, vt in illa acris, & quaſi ardens accenditur: ita in adoleſcente, obtuſior, & magis ſepultus. Pulſus verò non magni, non celeres, non frequentes, vt in illa: ſed minores, tardiores, & rariores, qui & duriores facti ſunt, mediocriter quidem in principio: poſtmodum verò etiam inſigniter: quod in exquiſita tertiana eſſe nõ ſolet. Vnde autem pro- B uenerit hæc pulſus durities, facilè percipi poteſt: ſi quis in memoriam reuocauerit ea, quæ de pulſu duro ſuperius in primo de differ. febr. Galenus expoſuit. Nam humor frigidus, & crudus per venas, & cap.7. arterias digeſtus, cum copioſius eſt, ſua frigida natura pulſum durum efficit: qui quidem inter initia, cùm non eſſet adhuc fuſus, neque in motu, non etiam tantam poterat duritiem, quaſi congelata arteria afferre. Poſtea verò fuſus à febrili calore, & per arterias magis digeſtus maiorem attulit duritiem. Præterea verò nec vomitus bilioſi concitati ſunt, quia bilis, & ſi eatenus vinceret quatenus ad propriam, & ſibi peculiarem rationem periodi febrem perducere poterat: in aliis tamen quaſi coer- C cebatur, & reprimebatur à multa pituita illi commixta. Sed nec inclinans acceſſio cum ſudore copioſo, vt ſolet in legitimis tertianis diſcuſſa eſt, verùm cum quodam leui madore: quoniam craſſa erat materia. Tempus verò acceſſionis, & inclinationis quàm maximè hanc ſebrem diſtare à legitima tertiana oſtendit. Nam cùm exquiſitè acceſſio nunquam duodecimam horam ſoleat excedere: in adoleſcente vix poſt vigeſimam ſeptimam horam: immò ſi rectè ſupputandum ſit, ferè poſt trigeſimamſextam deſiit. Inclinatio etiam, quæ facilis eſt in exquiſita, & celeris, vt ſuperiùs docti ſumus: in hac longa & difficilis fuit, & adeò ſenſim, vt vix diſ- D cerni poſſet, & ferè vſque ad horas veſpertinas protracta reliquerit integrum adoleſcentem. Sed & ea pars periodi: quam interuallum diximus appellari, oſtendebat febrem hãc eſſe magis natura quotidianæ, & pituitoſæ ſimilem & propinquam, quàm tertianæ: quia neque pulſus ad eam æqualitatem rediit, ad quam redit in legitima tertiana: ſed potiùs inæqualitatem illi proximam eo etiam tempore ſeruauit, quam in quotidiana ſemper ſeruat, per quam facilè poteſt cognoſci aliquas ſebris reliquias eſſe eo etiam tempore relictas. Et reliquæ deinde acceſſiones huic primæ ſimiles fuère præterquam temporis ſpatio. Prior enim longiori tempore adoleſcentem detinuit, quàm ſequentes: circiter ſiquidem horas vigintiquatuor aliæ occuparunt. Quod E (vt Stephanus ait) inde euenit: quoniam vel maior materiæ copia prima die mota eſt: vel aliquis aut parum antè febrem, aut in ipſa febre ab eo fuit commiſſus error, qui aliquid longitudini acceſsionis addere potuit. Cum ergo in omnibus quàm maximè ab exquiſita tertiana eſſet hæc febris remota, & ad naturam quotidianæ accederet: Ideò etiam neceſſe erat exiſtimare eam longam admodum fore, & omnia tempora longiora habituram: tum ex eius natura propter mixturam craſſæ, & crudæ, copioſæque pituitæ: tum etiam quia in diuturno morbo, præcipuè verò pueri, & adoleſcentes

fiunt

fiunt impatientes,& contempto medico,& familia- **A** ribus, interdum etiam ipſis domeſticis aſſentientibus aberrant,& hac deinde occaſione in lõgius malum prorogatur. Et prçterea inde quoque euenit,vt hac inſuper ratione hæc febris ab exquiſita variet, quòd ſicuti illa tuta eſt, & nulli obnoxia periculo: ita hæc ſçpe nõ eſt a timore & periculo libera. Nam cũ ea multa redundante pituita malè afficiatur ventriculus, vt enim in multis eſt propinqua quotidianæ,in hoc etiam illi ſimilis eſt, quòd & in hac lædirur ventriculus,& multę quotidie fiunt cruditates.) inde obſtructiones excitantur in viſceribus, & tandem ad malum habitum qui græcè καχεξία dicitur, perueniunt,qui eſt initiũ,& quaſi via in hydropem. **B** Quæ omnia in adoleſcente contigiſſe narrat Gal. ait enim illi lienem intumuiſſe,& faciem factam eſſe decolorem ob inopiam boni ſanguinis,& copiam cruditatum,& ſubtumidam: calore nimirum facto imbecilliore, qui materiam illam rarefacere, & in flatum ſatis craſſum conuertere poterat: nõ autem eum diſcutere, & digerere. Sed hæc in partibus extremis, quæ magis remotæ à caloris fonte,& magis exangues ſunt, magis apparebant,vt in facie & pedibus. Quod ſi dicas,cur potius in his, quàm in manibus? Reſpondet Stephanus,quia illæ ſunt cordi magis propinquę:&proinde magis caleſiunt. Ad- **C** damus nos,quòd etiam illæ in ægrotantibus, & iacentibus magis quàm pedes exercentur. Sed vnum etiam in hac hiſtoria aduertendum eſt,dignum animaduerſione,quòd principium iſtius morbi protogatum eſt ab æquinoctio autumnali vſque ad vernũ æquinoctium, ſi tempora metiamur penes concoctionis ſigna. Nam circa veris æquinoctium cœpit materia illa coqui à natiuo calore. Calor enim nunquam illam potuit ſuperare: vtpote quæ plurimùm rebellis eſſet, niſi quando ſol ad nos rediens recaleſcente aëre illi opem tulit. Crementum verò per quadraginta dies durauit, ita vt poſt quadrageſimũ diem viſa ſint ſigna referentia exquiſitam concoctionem, cum qua cõnoctione omnia alia ſympto- **D** mata ſubinde mitiora euadebant. Pulſus enim molleſcebat;acceſſiones breuiores fiebant. Deinde verò, & hoc animaduertendum, quòd cùm tres ſint modi,quibus ægritudines terminantur, nempè,aut per excretionem,ſicuti in vera criſi cõtingit,& hac ratione acuti morbi terminantur: aut per abſceſſum:& ita ſolent terminari morbi,qui neque omnino acuti ſunt,neque omnino diuturni: aut per concoctionem:multi enim morbi cõcocta materia definunt, præcipuè verò putridæ febres, & diuturnæ. Et hoc modo refert hic Galen. febrem in adoleſcente deſiiſſe. Propoſitis autem his duobus extremis, ſiquis rectè perceperit, quæ hactenus ſunt expoſita, **E** facilè quaſcunque febres, aut ſimplices, aut duplices,aut multiplices tertianas,quæ intra hos terminos continentur,metiri,& iudicare poterit,adhibẽs exercitationem in hac re,quantùm hunc,vel illi magis propinqua febris ſit:& ita quàm longa, vel breuis futura:quod maximè cognitu neceſſariũ eſt medico rectè curare volenti:vt tamen ſemper rationẽ, & temporis habeat,quò cœpit ægrotare, & an obediens ſit,& ea ratione ſe gerat in victu, & aliis tam ægrotans,quàm miniſtri, & aſſiſtentes. Et quamuis tantùm ſit hic facta mentio tertianarum febriũ,quę & frequentiores ſunt: Attamen ſi quis methodum hãc obſeruare voluerit,facilè poterit ad alias febres intermittentes illam transferre. Quia nos quidem, cùm de eis ageremus, niſi ſumus exquiſitam vnamquámq; exprimere. Vnde ſi omnia ea nota fuerint,

A quæ nos expoſuimus,febris illa,tanquam exquiſita, in eo genere erit habenda. Sed ſi aliqua defuerint, quò illa plura erunt,& maioris momenti, eò magis ſpuria illa erit & magis à legitima febre aliena. Vt tamen hoc interſit, vt ſuperiùs etiam monuimus, inter tertianam notham, & alias nothas, quòd quò magis ab exquiſita recedit tertiana, eò longior eſt: aliæ verò nothæ contra ſe habent: quia hæc notha fit per mixtionẽ craſſioris humoris: illæ verò ſecus, præſertim ſi ex mixtione bilis ab exquiſitis degenerent. Sed quia non ſolùm de intermittẽtibus eſt ſermo inſtitutus,verùm & de continentibus, quas diximus ipſis intermittentibus ex proportione reſ- **B** pondere: Dicere poſſet aliquis,in cõtinentibus verò quomodo diuturnas ab acutis, & citæ terminationis diſtinguam, vel diſcernam? Hoc poſtremò etiam exponere inſtituit Gal. qui ait, quod in continentibus:neque ad rigorem oportet reſpicere,neque ad extremorum refrigerationem, neque ad interuallum, neque ad ſudorem, vel madorem, per quẽ difflatur acceſſio inclinãs,neque ad aliud quodpiam eorum, quæ intermittentibus propria ſunt, cùm his careant febres aſſiduæ. Sed in his ea ſunt obſeruanda,quæ vtriſq; ſunt communia: ſicuti ſunt, quæ poſt apparentia appellãtur primo Aphoriſmorum ab Hippocrate, ea nempe: quæ concoctionem **C** indicant, vt ſunt excrementa. In febribus autem maximè vrinæ hoc indicant, mox & alui deiectiones. Neque hîc, vt putant recentiores, ſermo eſt de ea obſeruatione,qua cognoſcendum ſit genus,aut differentia febris: Nã de hoc non eſt in præſentia tractatio inſtituta: quia ſatis de eo actum eſt ſuperiùs. Sed loquitur nunc de ea ratione,qua cognoſcimus, an longus ſit,vel breuis futurus morbus. Et ſi paulò antea de exquiſitis,& non exquiſitis facta eſt mentio,ea facta eſt,vt plurimùm cõducit ad cognoſcendum,num in longiùs protrahetur morbus,vel breui ſit terminaturus. Excrementa ergo obſeruãda ſunt, vt ex eis cognoſcamus, quomodo ſe natura habeat **D** in coquendo morbum. Quia ſi citò appareant concoctionis ſigna ſicuti in ſecunda,aut tertia die, facilè circa ſeptimam iudicabitur, neque in longum poterit proferri. Si tardius ea apparuerint, eò longior & morbus erit. Præterea vero, & habitus corporis ad hanc cognitionem conducit. Qui enim rariori habitu conſtant, hoc commodum habent in his febribus, quòd humores faciliùs per meatus ampliores digeruntur, & diſcutiuntur. Qui verò denſiori ſunt habitu,longiore egent tempore, vt difflari,& perſpirare poſſint humores à naturali calore ſuſi, & rarefacti. Vnde ex hac ratione diutius ſolent detineri à morbis. Sed & modus caloris,& ipſe plurimùm ad hoc facit,& hoc bifariam. Nam ca- **E** lor vehemens,& acris breuiorem: obtuſus, & quaſi ſepultus longiorem morbum indicat. Deinde calor,qui citò accenditur, citò etiam terminatur. At qui ſenſim,& lentè ad incremẽtum,& vigorem procedit, ſignificat morbum futurum longum. Motus etiam arteriarum contemplandi: quia cùm veloces, magni & frequẽtes ſunt,morbum indicant breuem futurum: ſecus autem, ſi rari, ſi tardi, ſi parui. Præterea verò & alia quoque animaduertenda, quæ ſuperiùs dicebamus exteriora appellari cùm febre collata, vt ſunt regiones, anni tempora, & aëris conſtitutio, quæ non modò rationem habent ſigni in hoc: ſed & cauſæ, vel ſaltem concauſæ. Quoniam hæc omnia ſi calida,& ſicca fuerint, & ſignificant,& efficiunt, ſaltem ex parte, morbos breues: quia fundunt humores,& attenuant, & eos quoque

diſc

Lect.62.

Aph.12.

dіſcuriunt, vt ſecundo Aphoriſmorum Gal. docuit. A

Aph. 5. Tempora verò, regiones, & aëris conſtitutiones frigidæ, & humidæ, morbos prorogant: cùm contra quam ea, quæ prius expoſita ſunt, agant. Vnde æſtiuæ febres breues, & mox vernales: autumnales, & hyemales longæ. Ita & qui calidiori ſunt temperatura, quantum ad eam pertinet, breuioribus ſolent morbis teneri: qui vero frigidiori, longioribus. Sic etiam conſuetudo attendenda, qui enim exercitationi, qui parſimoniæ, & frugalitati ſunt aſſueti, breuioribus, qui crapulę, & otio dediti, plerunque longioribus morbis ſunt obnoxij. Alterum vero caput ad curationem neceſſarium, eſt magnitudo morbi cognita. Quam fortaſſe, qui nó admodum ſit in hac arte exercitatus, paruifaciet, nec in eam cognoſcendam plurimum incumbet: exiſtimans ſibi ſatis eſſe B priora cognouiſſe, vt poſſit eximius medicus haberi, neque aliud eſſe ſibi deſiderandum. Sed hic decipitur, inſigni etiam errore. Nam ea forſitan plurimum ad exiſtimationem conferre poſſunt: Quia de his appoſitè loquendo poterit videri peritus medicus: At poſtea res in operando non illi ex æquo ſuccedet. Quoniam hoc maximi momenti eſt ad rectè operandum, & ferè præcipuam partem, & difficiliorem illius artis continet: nempè comprehenſio, & examen magnitudinis morbi. Ex hoc enim capite omnis ferè præſagiēdi ars pendet. Cum nãque morbus, & natura aduerſaria inter ſe ſint, & quę ſe mutuò oppugnẽt: ratióque præſagationis in hoc præcipuè C conſiſtat, vt quodnam horum victurum ſit, perſpiciamus, id quidem cognoſcere non poterimus, niſi vtriuſque vires & magnitudinem prius nouerimus, ac mutuò cótulerimus: quodcumque enim viribus, & magnitudine altero ſuperius viſum fuerit, victurum etiam pronuntiare poterimus. Ex his autẽ non modo moriturum, vel euaſurum ægrotantem iudicamus: ſed & an cito, vel tardè: facilè, vel multo negotio id futurum ſit cognoſcimus. Quò enim maior morbus eſt, & naturę vires minores, & lãguidiores, eò citius natura morbo ſuccumbet. Quò autem contrà natura potentior, & fortior, morbus verò minor, & debilior, eò citius, & faciliùs ægrotus, ſuperato morbo, priſtinam recuperabit ſanitatẽ. Præ- D terea, hoc idem caput ad victus inſtituẽdi rationem

Aph. 7. maximam partem obtinet. Nam primo Aph. docuit Hippoc. quòd vbi morbus peracutus eſt, ſtatim & extremos habet labores, & extremè tenui victu vtendum eſt: vbi verò non, ſed pleniorem victũ contingit adhibere, tantùm cibi indulgẽdum eſt, quantò morbus extremis eſt mollior. Sed & ad remedia aptanda morbo hoc maximam vim habet: cùm remedia debeant morbo ex proportione reſpondere. Etenim extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt, eodem Aph. primo dixit idem Hippoc. Vt autem maximè neceſſaria eſt hæc conſide-

Aph. 6. ratio: ita & maximè difficilis: atque adeò etiam difficilior eſt. Quia in vniuerſum quidem facilè eſt ra- E tionem exponere, in qua tum virium magnitudo, & robur: tum morbi magnitudo conſiſtit: Vires enim ex earum operationibus cognoſcuntur. Vt vitalis quidem ex magnitudine, & fortitudine, vel ex exilitate, & imbecillitate pulſus cognoſcitur, nũ magna, vel parua ſit. Naturalis autem præcipuè ex concoctione veloci, & magna, quam excremẽta oſtendunt. Animalis verò ex ſenſuum integritate, & robore in motu. Morbi autem magnitudo, cùm ille ſit exceſſus a naturali ſtatu, eius magnitudo conijci debet ex collatione ſtatus præſentis, cũ ſtatu eiuſdem hominis, dum bene valeret: & quò magis à naturali

A abſceſſerit, eò maior morbus iudicandus erit, vt in Progn. & in lib. de ijs, quæ in medica officina, vel (vt græcè inſcribitur κατὰ τὸ ἰατρεῖον. Sed, vt rem exquiſitius, & magis particulatim tractemus, morbus aliquis) quemadmodum docuit Galen. quarto Meth. & lib. de Conſt. art. med. tribus de cauſis magnus eſſe poteſt: Aut propter eius vehementiam, vt febres ardens ipſa ſecundum ſe magnus eſt morbus: Aut propter particulæ affectæ dignitatem, & neceſsitatem, vt phreneitis, & peripneumonia, ob affectum cerebri, & pulmonum magni morbi ſunt: Aut propter maligna, & difficilia ſymptomata, vt ſyncopalis febris, & colica magni morbi ſunt: illa quidem ob animi defectum: hæ autem ob vehementem dolorem Et hæc quidem generatim, non multo negorio B deſcribi, & literis committi poſſunt. Sed particulatim deinde percipere, quanta ſit, in vno quoque morbo magnitudo, & quantum ſit in vno quoque ægrotante virium robur: hoc neque doceri, neque literis definitè exprimi poteſt: & lógè minus etiam definitè ſcriptis explanari, vel lingua doceri: cùm vires cum morbo comparãtur, quantus ſit alterutrius exceſſus. Et quamuis nihil ſit, quod magis medicum celebrem, & eximium reddere poſsit, quàm hęc peritia: ea tamen non ſcientia, non diſciplina comparari poteſt: ſed tantum diligenti animaduerſione, & multa aſsidua exercitatione, & conſideratione. Et ſi aliquid ſum, vel aliquod nomen conſecutus ſum in C medicina (ait Galen.) totum id acceptum huic rei referendum eſt: vtpote quia ſemper omnem induſtriam, & diligentiam adhibui, vt quò magis fieri poſſet: particulatim magnitudinem morbi perciperem. Hæc ergo tanquam maxima fundamenta, quibus omnis eorum, quæ in poſterum à nobis de ratione curandarum febrium dicenda ſunt, fabrica incumbet, accipienda ſunt. Aggrediamur ergo tractationem hanc ea, qua poſſumus, diligentia. Et poſteaquam conſtituimus non poſſe ſcriptis definirè, & particulatim explicari harum rerum quantitas: ſaltem eas indicationes, quæ ab ipſa rei qualitate, & natura depromendæ ſunt, exponamus. Primùmque de ratione curandi tertianam exquiſitam ſer- D monem habeamus.

De Curatione Tertianæ exquiſitæ. Cap. IX.

EXQVISITAM *ergo tertianam, vt quæ ex flaua bile commota inualeſcat, quantò magis fieri poteſt, &c.* Lec. 63.

De intermittentium febrium curatione ſermonem in præſentia habituri, ab ea exordium ſumemus, & eundem ordinem ſequemur, à qua ſumpſimus, & quem ſecuti ſumus, cum egimus de earũ dignotione. Primùm ergo de curatione exquiſitæ tertianæ tractationem inſtituemus: vtpote quę aliarum comparatione ſimplicior, & facilior ſit, ſiue ſymptomata, ſiue indicationes: quæ curandi methodum conſtituunt, reſpexerimus: & quæ magis ſimilis ſit ipſi E ephemeræ & breuitate, & indicationibus, & alijs multis, de qua quidẽ proximè ante has febres fuerat tractatum. Vt autem exquiſitius, & magis particulatim percipiatis rationem curationis illius febris, aliqua reuocanda ſunt in memoriam, quæ ſuperiùs fuere expoſita in vniuerſum, atque ea aptanda & accommodãda, particulatim huic negotio, quod tractamus. Nam ita agere docuit Ariſt. in Poſt. analyt. nempe in diſciplinis principia communia, & generalia coarctanda eſſe ad inſtitutum priuatum: ita enim propria quodammodo fiunt: Diximus verò ſuperius omnem curãdi rationem, vt in omnibus alijs

affecti

affectibus,ita etiã in febribus in tria capita reſolui:
videlicet in qualitatem remediorum, in quãtitatem
ac demum in tempus opportunum eorũ vſus. Quæ
eam inter ſe differentiam habent, quòd facilè qui-
dem qualitas remediorum,& in vniuerſum,& parti-
culatim definiri poteſt,& in methodũ redigi.Quan-
titas verò particulatim nequaquam poteſt deter-
minari, quia ea pendet à quantitate morbi:maior
autem, & minor morbus dicitur,quatenus magis,
vel minus à naturali conſtitutione laborantis cor-
poris recedit.Quod percipi non poteſt,niſi particu-
latim cognita priuata vniuſcuiuſque natura : hoc
vero indefinitum, quòd arte, & diſciplina definiri
nequit,ſed potius id coniectura,& diligenti obſer-
uatione aſſequimur.Ideò multus quidem ero (dixit
Galen.) in calce præcedentis capitis in exponenda
qualitate : in quantitate verò paucus admodum, &
duntaxat in vniuerſum.De tempore etiam,&opor-
tunitate remediorum,quantum ad compendiariam
diſciplinam pertinere poteſt,aget. Sed,vt omnia ex
ratione exponat, duo primum fundamenta ponit,
quibus omnia dicenda innitũtur.Primum eſt, quod
tamen ab ipſo ſecundo loco exponitur, acceptum
ex diffinitione medicinæ ab Hippoc.tradita : nimi-
rùm,quòd medicina eſt additio, & detractio, addi-
tio quidem eorum, quæ deficiunt, detractio verò,
vel repreſſio eorum,quæ excedunt.Alterum autem,
quòd ex priori ſequi videtur,eſt,quod in ipſis mor-
bis contraria medicamenta, vel auxilia contrariis
morbis remedio ſunt. Ex quibus ſequitur, quòd
morbi,qui in temperie cõſiſtunt, per intemperiem
contrariam tolluntur: & qui ex repletione excitan-
tur,vacuatione curãtur:& qui ex vacuatione, reple-
tione.His ergò fundamentis poſitis, quibus vniuer-
ſa iſtius curationis ratio incumbit, conuertit ſe Ga-
len. ad perſcrutandas indicationes præcipuas, quæ
nobis ſcopos demonſtrant, quos reſpicere oportet
in reperiendis remediis opportunis in hac febre
curanda.Iudicationes verò primas,& præcipuas no-
bis oſtendet natura,& eſſentia iſtius febris.Nã cùm
febris omnis, quæ putrida ſit,in genere morborum
exiſtat,qui in intemperatura calida conſiſtunt, & ea
non ſimplici,ſed cum materia,ſitque intemperatura
quidem non facta,ſed fiens.Facta enim ſola hectica
eſt,quæ,& à materia independens eſt. Putridæ au-
tem febres dependent,vt putridæ ſunt, & in eſſe (vt
noſtri recentiores Philoſophi dicere conſueuere)
& in conſeruari. Vnde non vna, ſimpléxque ex hac
iſtius febris natura inſurgit indicatio,ſed potius du-
plex. Altera, quæ reſpicit ipſam intemperaturam,
per quam operationes læduntur. Altera verò, quæ
reſpicit materiam eiuſmodi intemperie feruentem.
Et prima oſtendit eſſe tranſmutandam eam intem-
periem,& tranſmutandam quidem per ſua cõtraria,
iuxta ſecundum theorema,& fundamentum poſitũ.
Cumque febris hæc præ aliis omnibus calidiſſima,
ſicciſſima ſit intemperatura:vtpotè,quæ ab humore
aliorum omnium calidiſſimo,& ſicciſſimo fouetur:
Ideò ſcopus nobis ab his indicationibus primus
propoſitus eſt, quò humectandum, quóque refri-
gerandum ſit:nec modò quòd ſit,& humectandum,
& refrigerandum:verùm etiam, quod plurimum ſit
reſrigerandum,& humectandum.Horum verò alte-
rum ad qualitatem: alterum ad quantitatem reme-
diorum(vt exponemus paulò poſt)pertinebit.Alte-
ra vero indicatio reſpicit materiam fouentem eiuſ-
modi intemperaturam.Et hæc proponit nobis alte-
rum item ſcopum, nempè detrahendam eſſe eam
materiam:vtpotè,quæ ſupervacanea ſit in corpore,

A ac ſua præſentia f[illegible] ipſam febrem
Niſi enim illa detrahatur,[illegible] vt febris tol-
latur.Detrahitur autem vacuatione:atque huic ſco-
po inſeruit alterum fundamẽtum,nempè, quòd per
adhibita cõtraria,quod ſuperat,reprimatur. Super-
uacanea ergo bilis copia, vacuatione, tanquam ſuo
contrario,coercẽda eſt,& ad naturalem modum de-
ducenda. Ecce ergò quàm breuiſſimè Galen. natu-
ram rei ſecutus,expoſiturus methodum curandi ter-
tianam exquiſitam,a natura rei exorſus,primò indi-
cationes depromit, ab eis ſcopos præcipuè obſer-
uandos in inuẽtione remediorum deſumere docet:
tertio verò ad inuentionem remediorum,vel inſtru-
B mentorum procedet,quę cũ illis ſcopis cõſentiant,
atque illis congruant. Sed de his paulò poſt. Prius
enim quædam circa ea,quę hactenùs propoſita fue-
re diſcutienda ſunt, & diligenter conſideranda. Ac
primùm quidem, quòd quamuis in febre ſit impri-
mis intemperies calida, & ſicca, quæ cor corripuit,
& ſubinde vniuerſum corpus. Deinde verò materia
quæ eam intemperiem fouet,& cuſtodit,in tertiana
ſanè bilis.Videtur tamen Gale. vniuerſam ferè indi-
cationis rationẽ in ipſam materiam referre, potius
quàm in ipſam intemperiem. Neque enim ait,quòd
quia febris eſt affectus calidus,& ſiccus,refrigeran-
dum,& humectandum ſit,ſed ait,quia bilis commo-
ta dominatur,qui humor, & calidiſſimus, & ſicciſſi-
mus.Neque ea reſponſio omnino nodum diſſoluit,
C vt dicamus,quòd id tanquam corollarium ſequitur,
nempè,quòd ideò affectus hic,vel intemperies cali-
da,& ſicca eſt,quoniam humor, ex quo accenditur,
calidus, & ſiccus eſt. Nam ſi hæc ratio proxima,&
adæquata eſſet,à pari diſceremus,quòd quartana,&
quotidiana,febres eſſent intemperies frigidę:altera
& humida: altera,& ſicca. Quod tamen falſum eſt,
quia per ſe omnis febris intemperatura eſt calida,&
ſicca.Siquidem febris nõ ſemper ſequitur naturam
propriam humoris,ſed quãdoque aduentitiam. Pu-
treſcens enim humor, qui ſuaptè natura frigidus,&
humidus eſt, ex vi putredinis in calidum, & ſiccum
tranſit. Vnde in febre tertiana duplex eſt caloris,ac
D ſiccitatis cauſa, & natura humoris propria, & eius
putredo : cùm in aliis ſit vnica tantùm,ipſa ſcilicet
putredo. Dicamus ergò, quòd in febribus putridis
raro admodùm ab ipſa intemperatura febrili acci-
pimus præcipuam aliquam indicationem. Sicut ne-
que in aliis intemperaturis cum materia, niſi illa ſit
iam facta ſtabilis,& independens. Quod in putridis
nõ eſt,quatenùs putridæ, niſi aliquando adeo excre-
ſcat calor,vt quantumlibet fiens,& nondum ſtabilis
ſit,timeamus tamen ne vires deiiciat,aut ne figatur.
Nam tũc fortis inde inſurgit indicatio, quia potius
tunc ſubinduit rationem cauſæ,perinde, vt aliquan-
E do etiam ſymptomata. Alioquin enim(vt in primis
ferè tractationibus noſtris expoſuimus) ea, quæ in
fieri,& tranſmutari eſſe habent,nec dum diſpoſitio-
nem,vel affectus dici poſſunt: nullam habent in cu-
randi ratione indicationem: ſicuti neque ea ratione
morbi dici poſſunt,ſi propriè velimus loqui. Vnde
omnem indicationem retinet materia, à qua foue-
tur ea intemperatura, & fit. Et ideò appoſitiſſimè
locutus eſt Galen.cum dixit,quòd oportet tertianã
exquiſitam, quam maximè fieri poteſt,refrigerare,
&humectare,vtpotè,in qua bilis commota ſuperet.
Secundum verò,quòd conſiderandum eſt,ad id per-
tinet,quòd ait ipſe,quòd propterea, quia in hac fe-
bre cõmota flaua bilis ſuperat,præter id,quod quàm
maximè infrigerãdum,& humectandum eſt,indica-
tur eſſe inaniendum.Nam cum in bile exhuberante

in corpore febricitantis duę sunt partes. Altera materię, quę iam putrescit, vel calorem febrilem accendit. Et hanc iuniores, qui Auic. & Arabas sequũtur, causam coniunctam appellant: Galen. tamen diceret, hanc non causam febris esse, sed ipsam febrem, cùm sit intemperatura cum materia: neque possit esse cum alia materia, nisi cum hac putri: immò ratione eius rationem morbi habeat. Quia cùm ipsa intemperatura in membris non sit *διάθεσις*, vt græcè ait Galen. cùm non sit permanens affectio, sed, quæ fiat, & in transmutatione esse habeat. Ideò neque morbus (vt sæpenumerò ex Gale. sententia exposuimus) dici debet. Altera verò pars est, quæ nõdum putruit, parata tamen sua natura est, vt paulò post putrescat: vel propterea, quòd non est, assecuta perfectionem suam, sibi ex natura debitam à calore naturali: vel, quia nimis superat naturalem modum, & copiam: vel quoniam adeò imbecilles sint vires caloris natiui corporis, vt eam rectè nequeant administrare. Etsi ad ea, quæ sequuntur velimus respicere, procul omni dubio, hæc prolata sunt a Gal. habito respectu ad bilem eam, quæ nondum putruit verum causæ antecedentis adhuc rationem habet. Quia, quæ iam putrida est, illa est, vnde accessio accensa est, quæq; non est vacuanda modis illis, quorum meminit hic ad Gal. sed illa, tùm à natiuo, tùm ab extraneo calore dissoluitur, discutiturque euaporante tenuiori, & humidiori parte, aut per vacuationem sensibus inconspicuam, aut per eam, quæ sensibus est manifesta, vt per sudorem, qui inclinante accessione excernitur, & per quem definit accessio, relicto cineritio. Quæ autem nondum putrida est, illa est, quæ sequentibus accessionibus materiam, & fomentũ suggerit. Vnde quãdoque vnica tantùm accessione finitur tertiana febris, quia quicquid bilis ad putredinẽ apta aderat, ea vniuersa simul putruit qua consumpta definit febris. Nisi relictum fomentum in alio loco, ex quo præstetur occasio accendendi iterum aliam accessionem. Fomentum verò est, quoniam, aut reliqua est aliqua pars bilis in aliis corporis particulis, quæ per periodos propellitur ad locum putredinis: aut aliqua affectio in aliqua parte corporis, nempè calida intemperies in aliqua particula: vnde interim, dum consumitur materia præcedentis accessionis, alia congeritur apta ad reaccendendum sequentem, & nouam. Quare si velimus tenere hanc intimius scrutari, curatio harum putridarum febrium vniuersa, nisi, cum tantùm est incendium, & adeò continuum, vt timeamus, ne vires deiiciãtur, aut ad marasmum, vel tabem corpus deducatur, vniuersa inquã harum febrium curatio versatur circa hoc, vt fomentũ subtrahamus futuris accessionibus, detracta videlicet materia, quæ hactenùs causæ antecedẽtis rationem habet, & remota causa, nimirum mala ea temperatura, quæ occasionem præstat in dies generandæ bilis. Hoc sensit, & Auic. capite de cur. febr. in vniuersum, vbi ait, & scias, quòd intentio in medicamento has febres quandoque vertitur ad partem febris, & necesse est refrigerare, & humectare: quandoque ad partem materiei, & oportet, vt muretur, & interdũ vacuetur. Qua in parte, & illud aduertendum, quod indicatio quidem, siue (vt ait Auic.) intentio, quæ circa febrem per se versatur, vnica, & simplex est in omnibus febribus, & nullã in se habet differentiam. In quacumque enim febre, indicatio, quæ ab ea accipitur, & est refrigerandi, & humectandi. Quia omnis febris, quatenus febris est, morbus calidus, & siccus est. Indicatio verò, quæ desumitur ex parte ma-

A teriei, multiplex, & varia. [illegible] & [illegible] contrariç sunt hę indicationes pro varia ma[illegible] ne, & natura: quòd etiam in sequẽtibus expo[illegible]. Rarissimè autem medici intentio, & indicatio vertitur ad febris partem, & nonnisi in continuis, & ardẽtibus febribus: plerumque autem ad partem materiei. Quin, & hæc tandem est vera harum febrium curatio, secus quàm in hecticis, & in ephemeris. Et si opponas, quòd non erit hæc propriè curatio, quia curatio propriè ad morbum attinet: præseruatio autem, vel custodia ad ipsam causam. Dico verum quidem esse, quod opponis (vt, & Gal. testatus est) si exquisita, & diligenti nominum obseruatione vti

B velimus. Verùm in consuetudinem deductum est à medicis, & illis quidẽ, qui celeberrimi fuere, vt quęcũque fiunt in morboso corpore, quò morbus tandem tollatur, siue ea proximè morbum respiciant, siue causam, curationis nomine comprehendantur: qui quidem de rebus ipsis, potius quam de verbis soliciti fuere. Vnum prętereà considerandum, quòd si, & diuersa sit omnino ratio ipsius febris, & ipsius materiæ, vnde illa accẽditur. Interdum tamen adeò hæ similes sunt, & in vnam eandem rationem conspirant, vt, & indicationes inde depromptæ eædem aut omnino similes sint. Hoc autem pręcipuè locum habet in biliosis febribus, præsertim verò quò ad primam & maiorem earũ rationem. Nam, & febris ipsa calidus, & siccus est affectus: & materia ipsa (vt hic Gale. ait) humor est calidissimus, & siccissi-

C mus. Vnde nulla est hic indicationum contrarietas, ita vt altera alteri obstet. Et proinde, quàm maximè fieri potest indicat refrigerandum, & humectandum esse. Atque huiusmodi ratio, & methodus curandi, quando inter se indicationes consentiunt, & facillima, & simplicissima est. Et ideo etiam diximus, primam curationem istius febris fuisse descriptam, vtpotè, quę esset simplicior. Sed hoc quoque considerandum est, quòd quamuis indicationes à febre, & à materia, quatenus ad qualitates pertinet, in vnum consentire diximus non est tamen id ita accipien-

D dum, vt omnino omnes indicationes, quæ hinc, & inde depromuntur, sint omnino eædem: quoniam materia non modò qualitate, & temperatura molesta est, quemadmodum febris, sed etiã multitudine, & copia: quia superuacuus est humor, vnde febris accenditur. Ideò pręter indicationem refrigerandi, & humectandi, indicat etiam vacuãdum esse. in quo discrepat a parte febris, quę cùm sit intemperatura, quantum ad se pertinet, non indicat esse vacuãdum: vacuatio enim materiam respicit. Sed hæc indicatio vacuationis non prima est, & maior: at posterior, & minor: nõ modo habita ratione febris, sed etiã ipsius materiæ. Quod vt rectiùs percipiatis, animaduertendũ est, quod (vt docuit Gal. decimo tertij Meth. conferens erisipelas inflãmationi) crassus

E humor à tenui, & acri differt, quod in crassi humoris, etiam calidi curatione, præcipua, & prior indicatio præscribit esse vacuãdum. Nam eatenùs refrigeramus in inflãmatione, quatenus sistamus fluxionem, & eius incrementum prohibeamus, in reliquũ autem euacuationi intendimus. Quia materia in inflãmatione contenta distendens maiorem concitat dolorem, quàm calefaciens. Erysipelas verò, cùm à leui, & tenui humore excitetur, & mordaci, magis vrendo, & mordendo cruciat, quàm distendendo. Ideò in primis danda est transmutationi opera, & magis quàm euacuationi. Etenim natura à molestia mordacis qualitatis liberata faciliùs, & minori negotio eam materiam digerit. Vnde expectat auxilium

A lium medici in euacuãdis craſſioribus partibus,quę tanquam fæx relictę ſunt.Ita,& in his febribus licet multa ſit bilis . tamen magis moleſta eſt ardore, & mordacitate,quàm copia: quoniam cùm tenuis ſit, & leuis,non opprimit,& aggrauat naturã, ſicut graues,& craſſi humores. Et idcircò prior eſt, & maior refrigerandi,& humectãdi indicatio:poſterior verò, & minor vacuandi. Quod quidem memorię mãdandum eſt propter quædam vtilia, & ſcitu digna, quæ paulò poſt ſumus expoſituri. Quatenùs autem ad eam refrigerationis,& humectationis indicationem pertinet,Gal.videtur adeò breuis, vt non paruam reliquerit obſcuritatem,&ambiguitatem,cùm dixit refrigerandum eſſe,& humectandũ,quàm maximè fieri poteſt. B Id verò dubium omnino videtur. *Aph.6.* quia, vt primo Aph.docuit Hippoc.remedia debẽt ex proportione morbis reſpondere,Extremis enim morbis extrema remedia accommodata ſunt ad ſalutem:& quantò morbus extremo mitior eſt,eò etiã remedia extremis debent eſſe minora. Exquiſitã verò tertianã nemo,qui ſapiat, ponet in magnis morbis,vt ipſe etiam Gal.ſępius docuit.Quàm maximè autem refrigerare,eſt extremũ remedium. Vnde,& Auic.à Gale.videtur diſſentire, qui Tract.2.primæ *cap.39.* fen.quarti ait,& nõ vltimis in infrigidatione multa. Prætereà verò,& Gal.ipſe in fine ſuperioris capitis de qualitate,non de quantitate remediorũ ſe acturũ ait:hoc autem videtur quantitatẽ ſpectare. Vt,& id non ſit prætereundum, quòd de indicationibus hic C ſermo eſt,quæ a morbo, & à cauſis morbi depromendæ ſunt. Illę autẽ (vt paſſim in lib.Meth.& lib. de Conſt.art.medic.& alibi ſæpe docuit) remediorum qualitatem demonſtrant. Quantitatem autem, & locum, & modum adminiſtandi oſtendũt indicationes deſumptæ,à natura,tum corporis, tum particulæ affectæ.Vnde ergò deducit,quòd quã maximè fieri poteſt, ſit refrigerandum? Vt autẽ res hæc exactiùs percipiatur,hoc intelligendũ eſt, primũ, quòd Gal. verba hoc in loco referenda ſunt ad rationem, &vim indicationũ,quę in exquiſita tertiana vigent. Non autem ita abſolutè accipienda, nempè ,quòd extremè refrigeremus,& immodicè. Quandoquidẽ D immodica refrigeratio , aut vires caloris natiui deiicere poteſt , aut ad contrarium affectũ perducere. Nam aliquando,vt &Auic.prima quarti docuit,nec ab eo diſſentit Gale.nimia refrigeratio ex tertiana exquiſita ad febrem pituitoſam , & quotidianã perducit.Quare conſiderandum,quòd diuerſa eſt ratio tertianæ exquiſitæ ab aliis putridis febribus. Quoniam in hac omnes indicationes , tàm , quæ ab ipſa febre,quàm, quæ à materia prodeunt, in eundẽ ſcopum tendũt,neque in eis aliqua eſt repugnãtia:quia tàm cauſa,quàm febris eadem ratione modũ naturalem excedũt,calore videlicet,&ſiccitate. In aliis au- E tem febribus ſecus eſt,quippè cũ indicationes ſemper inter ſe aduerſariæ ſint. Nam febris reſtigerandum eſſe indicat, materia verò, vtpotè, quæ frigida ſit,quia,vel eſt pituita,vel humor melãcholicus, indicat calefaciendum eſſe. Et quamuis ſemper altera indicatio potior ſit, & vires maiores habeat,vt medicũ ad ſe conuertat : ſicut plerumq; in his febribus indicatio à materia deprompta. Attamen nunquam ita illi inſeruit,vt omnino,& alterã deſpiciat, & negligat,immò,&eius ſemper aliquã habet rationem. Vnde in quotidiana, ſi pituita, quæ frigidiſſima eſt, indicat calefaciendum, & plurimum calfaciendum, & eiuſmodi indicatio potior ſit, quàm ea, quæ à febre eſt, quæ tamen à febre eſt, repugnat priori, & obſiſtit,ne ita calefaciam⁹,ſicut requireret prior,

A & potior indicatio , ſed modeſtiùs , ac temperatiùs agamus. In tertiana autẽ , cùm omnes indicationes propriæ tertianę conſentiant:ideò,quantum ad eius naturam pertinet,poſſumus, quantum volumus,refrigerare,quia in eandem natura conſpirarunt,vtręque res,à quibus ſunt petendæ indicationes. Vnde ſi modus refrigerationi imponendus eſt , ille non ab ipſa tertiana accipiendus eſt,ſed ab alia re , ſicut vel à febricitantis,natura,& temperatura,vel ab aliquo alio affectu in quodam membro particulatim. Præterea verò,& hoc conſiderandum. quod quando ait Gal.quòd refrigerare oportet , quam maximè fieri poteſt,non ſolùm referendum eſt ad medicũ, vt eorum verborum ſit ſenſus, quòd medicus tantũ refri- B geret,quantum ſuis remediis refrigerare poteſt , ita vt extremè etiam refrigeret.Quia hoc falſum eſt,& admodum periculoſum.Nam ſequeretur, quòd ſemper in his febribus extrema vtendum eſſet refrigeratione,& in omnibus eadem, ſi in omnibus, quam maximè fieri poteſt,eſſet refrigerãdum. Sed ea ſententia referenda eſt ad rationem,& naturã ,viréſque febricitantis corporis , vt ſit ſenſus , quòd oportet medicum, quàm maximè poteſt refrigerare , & humectare,habita videlicet ratione naturæ , & virium laborantis corporis. Semper enim remedia ſunt accommodanda corporibus,& eorum viribus.Quandoquidẽ oportet indicationes à morbo deſumptas moderari per eas,quæ à laborãte corpore accipiun- C tur. Quare, vt poteſtis aduertere , in his verbis inſinuauit indicationem eam,quę eſt ab affecto corpore,quæquidem indicatio definit rationem magnitudinis remediorum.Nam,&magnitudinẽ morbi per relationem ad naturalem ſtatum corporis affecti cognoſcimus,vt ſuperiùs expoſuimus. Hãc verò indicationem tãtùm innuit,& confusè, in vniuerſumque protulit,non autem definitè diſtinxit.Quia iam audiuiſtis,quòd diffinitio hæc, & diſtinctio non poteſt particulatim deſcribi,& in artem redigi. Ita ergò intelligendus eſt is locus ſatis obſcurus. His itaque in hunc modum expoſitis,quæ proprios ſcopos ſpectandos in curatione exquiſitę tertianę compre- D hendunt,reliquum iam eſt,vt inſtrumenta, & media itẽ explicemus,hoc eſt,remedia inquiram⁹,&explanemus,quibus ſcopos eos aſſequi poſſimus , quorũ habita ratione inſtitutam methodum abſoluamus. Cùm autem duos propoſuerit ſcopos, & prior quidem in hac febre,& potior ſit,qui tranſmutationem per refrigerantia, & humectantia fit : alter verò & poſterior,qui inanitionem ſuperantis humoris ſpectat:Priùs tamen de inſtrumentis agit , quibus vacuationem moliamur:mox verò de alijs, quæ priorem ſcopum reſpiciunt. Ait itaque,procurare oportet,cùm euacuare volumus , vt qui ad ventriculum E humor confluit,per vomitum vacuetur. Vbi conſiderãdum eſt,quòd quinque ſunt maximè in euacuatione perpendenda(vt ſecundo lib. Com.in ſextum Epid.docet Hip. & Gal.) quantum ad præſens negotium pertinet: Nimirum quid ſit vacuãdum: Deinde quantum ſit vacuandum : Tertiò per quã viam ſit vacuandum: Quartò quomodo , hoc eſt quibus inſtrumentis ſit vacuandum; Quintò quando ſit vacuandum. Quæ omnia, breuiſsimè tantum , perſequitur Gal.Nam quia vacuatio tunc prodeſt , & vtilis eſt(vt in Aph.docuit Hipp.)cum ea purgantur, quæ purgari oportebat.Ea autem purgare oportet, quæ noxia ſunt, & morbos efficiunt. Eiuſmodi autem in his febribus eſt bilis.Ideò paulo poſt ſubdit Galen. iuuat autem per has partes facta bilis purgatio.Viæ autem,per quas bilis vacuari commodè

poteſt, ſunt multiplices: aut enim per inferiorem A
aluum, aut ſuperius per vomitum, aut per vrinã, aut
per cutem, nẽpè ſudoribus, vel euacuatione ſenſibus
inconſpicua, per occultos corporis meatus. Quòd au-
tem per has omnes vias in tertianis exquiſitis vacua
re bilem expediat, probat Gale. breuiſſimè, & opti-
mè. Nam ars ſemper eſt naturę imitatrix, & miniſtra,
ſed natura ſæpè per has omnes vias vacuat in tertia-
nis exquiſitis bilem ſpontè, & vtiliter etiam: ergò
per eaſdem eſt à medico euacuanda, ſi eius vacua-
tione eſſe opus iudicauerit. Sed forſitam aliquis, &
hoc definiri à Gal. cuperet, num. ſ. ſemper, & indiffe
renter per has omnes vias liceat vacuare: an verò a-
liquando per vnam, aliquando per aliam? Neque
enim videtur rationi cõſonum, medicum ſe habere
ſemper ad omnes hos vacuationis modos indiffe-
renter in his tertianis. Vnde videtur, & hoc ex Gal.
exigendum, quando hoc, & quando illo modo ſit B
purganda bilis. Hoc verò, & docet Gal. ratione ab
Hippoc. primo. Aph. accepta: inquit enim per eam
Aph.21. viam bilis ducenda eſt, in quã natura prona eſt. Ni-
mirum ſi ad ventriculum ſpontè ferri videatur, vo-
mitu expurganda. Si ad inferiorem aluum, per infe-
riores deiectiones. Si ad renes, & inſtrumẽta, ac vias
vrinæ, per lotium vacuanda eſt. Si ad cutem propel-
latur ea, aut per ſudorem, aut per inconſpicuam va-
cuationem purganda eſt, quòd in balneis fieri ſolet.
Tertio autem loco conſiderandũ venit, quibus in-
ſtrumẽtis, vel remediis per has vias omnes particu-
latim ſit vacuãdum: priùs tamen ponendum eſt vnũ
fundamentum, cui ferè vniuerſa ratio inueniendorũ
horum remediorum, vel inſtrumentorum innititur,
quod eiuſmodi eſt. Superiùs expoſuimus, quòd cum
duæ ſint in hac febre indicationes, & duo ſcopi, al-
ter refrigeratio, & humectatio, alter vacuatio: prior,
& potior eſt hic refrigeratio, & humectatio, poſte- C
rior, & minor vacuatio: & propterea ſemper ad
priorem oculus habendus eſt, vt ſcilicet in vacuatio
ne ſemper aduertamus, ne eis vtamur, quę priori ſco
po inſigniter aduerſentur. Vnde ſi per aluum infe-
riorem deducenda ſit materia, optimè id fiet per
clyſteres, non tamen per quoſcũque, quia qui acres
ſunt, & medicamentoſi, vt in quibus incoquuntur a-
garicus, aut colocynthis, aut centaurium, aut inii-
ciuntur hieræ, hi calefaciunt, exiccantq́; valdè præ-
ter id, quòd in initiis crudas materias violẽter exa-
gitant. Quapropter inepti, & incongruentes ſunt.
Aptiſſimi autem huic negotio ſunt molles, & qui le-
niunt, hi enim humectando leni ſua natura, & refri-
gerando educunt, & vtrique ſcopo commodi ſunt.
Eiuſmodi autem clyſteres ſunt, quales in vſu erant
Gal. temporibus, qui ex mulſa conficiebantur, hoc D
cap.5. eſt, ex ea, quę aqua mellis appellatur. Cui (vt octauo,
& vndecimo Meth. legitur) addebat ipſe parũ olei:
molliſſimus autem eſt eiuſmodi clyſter. Decimoter-
tio autem Meth. addit etiam parum ſalis, aut nitri.
Cap.9. Hæc verò moderanda ſunt, & pro natura corporis
inaniendi. Quidam enim aluum habent, quæ niſi ir-
ritetur, nihil reddit. Præterea verò moderanda ſunt
pro natura eorum, quæ in inferiori aluo continen-
cap.15. tur. Nam, & ſi exquiſita tertiana ex tenui humore, &
lentoris experte accenſa ſit: Sæpè tamen, vel ex na-
tura laborantis corporis, nempè, quia frigidiorem
habeat ventriculum, vel ex malo victu, in inteſtinis
congeſta eſt copia aliqua lenti, & craſſi humoris, ra-
tione cuius clyſteres non educunt, niſi inditum ſit
aliquid, quod vim habeat incidendi, & detergendi,
cuiuſmodi eſt ſal, & nitrum. Et communiter ſolent
rarò admodũ eiuſmodi clyſteres molles etiam, ſine

A ſale componi. In eodem ordine eſſet clyſter factus
ex aqua hordei, addito itẽ oleo, & ſaccharo illo ru-
beo. Solemus autem in præſentia, cùm molliſſimos
clyſteres parare volumus, accipere tantum iuris car-
nis, vel gallinaceæ, vel alterius, ac mollior erit cly-
ſter, ſi ius erit pingue, addito oleo, & ſaccharo. v. g.
accipimus duas, vel tres vncias olei, vnã autem ſac-
chari, vel paulò ſuprà, & ex his clyſterem componi-
mus, & ab aliquibus communes hi clyſteres appel-
lantur. Ab aliis autem communes clyſteres fiunt ex
herbarum decocto, in hunc modum, vt accipiamus
maluã & folia herbæ violarum ad manipulum, quæ
coquantur ex communi aqua: deinde verò accepto
decocto in ea copia, quę videatur ſatis, habita ratio-
ne ætatis (minori enim egent pueri, maiori verò
adulti) & natura corporis (quidam enim nequeunt
admittere ingẽtes clyſteres, alij verò facilè ferunt)
B decocto autem ſaccharum addunt, oleumq́;, & (vt
in aliis diximus) ſal. Interdum, & folia betę incoqui
mus, cùm aliqua maiori egemus deterſione: habent
enim betę folia non nihil nitroſæ ſubſtantiæ, in qua
vis eſt detergendi. Quidam & mercurialem addunt,
hæc verò herba valentiores etiam clyſteres efficit:
prædita namque eſt maiore vi medicamentoſa. Vn-
de, & aptiores eſſent eiuſmodi clyſteres in tertianis
nothis. Dicet autem iunior, nullã mentionem feciſti
vitelli ouorum, quibus vtuntur plerunque mulieres,
dum conficiunt clyſteres, ita vt ſi prætermitteretur,
videretur cõmiſſum ingens peccatũ. Ouum quidem Lect.66.
in his clyſteribus imponitur, quia & ipſum lenit: ſed
magis quia dolores ſedat, & mitigat: & quoniam ſę-
piſſimè in reddẽdo clyſteri, dolores, & tormina, cõ-
citari ſolent: hac potiſſimum de cauſa vtimur oui lu-
teo in clyſteribus. Vnde in illis omnino lenibus, ac
mollibus, non eſt ita opus, ſicuti in acrioribus, hi
C enim maiores concitãt dolores. Sed de clyſteribus
mollibus hæc ſatis. Niſi quòd non erit forſitan extra
inſtitutum, ſi propter nouitios, & hoc addiderimus,
quòd aliquando cùm hæc in promptu non habere-
mus, facilis clyſteris apparatus eſſet: decocto nimi-
rum pugillo furfuris triticei ex aqua communi, cui
deinde decocto adderetur aut oleum, aut pingue a-
liquod, & ſal. De acrioribus verò poſteriùs. At ſi æ-
grotans clyſteres non admitteret, aut propter luxũ,
aut quia natura eos non poſſet perferre. Noui enim
quoſdam ex Samutorum familia patritios, & clariſ-
ſimos in Veneta Rep. qui ex impoſitis clyſteribus
exoluebantur, & in animi deliquium, illudque etiam
maximum, & incidebant, & narrabãt patruum ſuum,
virũ ſua tempeſtate clariſſimum, & doctiſſimũ, im-
poſito clyſteri, animam exhalaſſe. Quid erit ergò in
D his caſibus agẽdum medico? Erit ſanè medicamen-
tis aliquibus agendum, quæ vi leniente, non autem
exoluente vacuent: de quibus paulò poſt etiam ſer-
mo habebitur. Nos enim (vt Gal. ſequamur) priùs
de iis, quæ vim habent vrinã ciendi agemus: In qui-
bus eadem communis, & generalis, ſuperiuſque pro-
poſita regula itẽ ſeruanda eſt. Vt ſanè ab illis caueа-
mus, quæ (vt vndecimo Meth. repetit idem Gal. in-
ſignem vim habent calefaciendi, & deſiccandi. Nam
eorum multi ſunt ordines. Quædam enim nõ modò cap.9.
nõ calefaciunt, verùm potius refrigerant, vt eſt mul-
ſa, oxymel. ſyrupus, acetoſus, apomeli, prętereà verò
& ſemina cõmunia, vt melonis, cucumeris, & id genus
reliqua: hęc tamen adeò leuia ſunt, vt ſępè, aut nihil,
aut parũ faciant. Alia verò aliquãtulum calefaciunt,
ſed parum admodum: vt (quorum Gal. meminit)
apium, & anethum, de quo apio idem octauo de Fa-
cul. ſimpl. med. ait, quòd eatenùs duntaxat calefacit.
vt

vt poſſit eiere vrinam:non eſt ergò tanta in eo calefactio,vt queat febrem augere. Quo in loco aduertendum, quòd hic, quateòus madefacere dixit ,videtur inſinuare comam eius accipiendam eſſe, ſicuti & anethi:attamen vndecimo Meth.radicis quoque meminit.Ego verò vterer potius foliis, vel coma, quàm radice. Nam maior quidem vis eſt in radice,ſed neque hęc,neque illa plurimum calefaciũt. præſertim verò madefacta in aliqua potione. Potiones verò tales debent eſſe,quales ex Gal.paulò antè recitauimus:videlicet mulſa,apomeli,oxymel, ſyrupus, acetoſus, ptiſana, vel aqua hordei. Vnde Auic.conſulit ad ciendam vrinam dandum eſſe ſyrupum acetoſum ex apij decocto.Quòd ſi viridia erũt tàm apium,quàm anethum,minùs etiam calefaciẽt, & minus quoque exſiccabunt,vt de anetho ait idem Gal.tertio& ſexto de Simpl.med.fac.Semper enim huic rei intẽdendum, vt quã minimè calefaciamus, & ſiccemus. Subiungit autem Gal. & ſi appareant cõcoctionis ſigna,poteris abſque vllius noxę timore,dare abſinthij comam ex mulſa maceratam:quod quidem medicamẽtum,non modò febri remedium optimum eſt,verùm & vim habet ſuccurrendi morſibus ventriculi à bile excitatis in eum cõfluente. Id quod non parum commodi afferre poteſt in his febribus:frequẽs enim in eis eſt eiuſmodi ſymptoma, ſicuti illæ ex multa bilis copia accenduntur, quæ in motu acceſſionis facilè petit ventriculum,&os eius, & proinde plerunque biliosi vomitus in eis concitantur.Quo in loco breuitas non paruam affert dubitationem, quid ſibi agendum proponat, dum abſinthium dandum cõſulit.Nam abſinthium vim duplicem vacuandi habet,nempè per aluum,& per vrinam. Et alij quidem meminiſſe hic abſinthij aiunt, tanquam medicamẽti,in quo ſit facultas ciendi vrinam,atque ad idem genus pertinentis,ad quod & apium,& anethum.Ego tamen crediderim illum potius attuliſſe abſinthium, tanquã medicamentum, quod vim habeat purgandi bilem per aluum.Quod duplici argumẽto probare poſſumus. Primum,quia præcipit expectanda eſſe concoctionis ſigna,anteaquam detur, quæ in purgationibus per aluum præſertim ſunt expectanda: eas enim imprimis reſpicit

Aph.22. præceptum Hippoc.primo Aph. concocta eſſe medicanda, non cruda,neque in principiis. Vnde propter vim purgatoriam exigit concoctionẽ antequã abſinthium afferẽdum ſit. Non minorem enim vim eiendi vrinam habent apium,& anethum, quam abſinthium: neque tamẽ requirit in illis concoctionẽ: nõ requireret etiam in abſinthio, ſi eo ad prouocandã vrinam vti vellet. Niſi quis dicat,quòd non eſt eadẽ ratio, quia in abſinthio eſt vis aſtringens inſignis, in illis non eſt. Mihi tamen videtur, quòd hoc nihil ſit. Nam cum ſuperior ſit vis aperiens, aſtringens facultas illam magis facit penetrare,vt docet Gale.

cap.8. præterea verò quarto de comp med.ſec.loc. apium quoque in illorum genere ponit, quæ vim aſtrictoriam habent. Quare neque hoc tollit difficultatem. Altera verò ratio eſt,quantum ipſum laudat,tanquã pręcipuũ remediũ ad eroſiones,& morſus vẽtriculi. Manifeſtũ autẽ eſt,quòd morſ' vẽtriculi tollit,quia

cap.10. bilẽ de ventriculo detrahit. Vnde vj. de San.tuen.ad purgandũ ventriculũ à biliosis excremẽtis,cõmẽdat abſinthium, & hierã ex aloe, quæ mutuò conferens, ait abſinthium non eam vim habere, vt poſſit educere bilem è ventriculo, ſi ea altius ſit in tunicis recepta, ſed eam tantùm, quæ exteriùs tunicas internas inficit,& alluit:hieram verò eam etiam, quæ in tunica abſorpta eſt,euocare. Sed & Steph.dari abſinthium hic ait, ob vim purgatoriam. Sunt tamen aliqui, qui propterea, quòd velint nullo modo ex Gal.ſententia medicamenta purgantia in febribus, vna quartana excepta,poſſe ex recta methodo exhiberi,vt ſcopulũ hunc declinent,ad hoc confugiant, quòd hic vtendum abſintio conſulit,tanquam medicamento vrinam ciente,non autẽ vt per aluum purget. Ratio verò,cui iſti innituntur,hæc præcipua eſſe videtur. Quia omnino hæc indicationi aduerſantur ab ipſa febre in vniuerſum depromptæ, & à cauſa, vel materia febris in hac febrium differentia, quæ a bile putreſcente accenditur:quando purgantia medicamenta omnia calefaciunt,& deſiccant. Mihi tamen videntur rationem nimis communem afferre, quam diſſoluere non minus ipſius incumbit. Quandoquidem eadem ratione non liceret vti his, quæ vrinam cieant. Nam omnia item, quæ per ſe vrinam prouocãt,calida inſigniter ſunt(vt res clariſſima eſt) non minùs ſæpè,quàm purgantia:illorum tamen, & in his febribus,& longè magis in aliis meminit. Sed cum ex parte altera ratio demonſtret, vacuandum eſſe per ſeceſſum, & per vrinam. Ex altera vero natura talium medicamentorũ febris indicationi aduerſetur, vt aliquid vtrique indicationi tribuamus, ea medicamenta eligamus, quæ minus calefaciant in eo genere: atque ita paramus, vt de eorum calore,& ſiccitate,quantũ fieri poteſt,detrahamus. Vnde,& prouocantia vrinam in aliqua potione,qua remiſſiores fiant eorum calor,& ſiccitas,& itidem abſinthium macerari,vel madefieri præcipit,vt & hęc, & illa ſuo fungãtur officio, alioquin citra vllam noxam. Hic tamen conſiderandum eſt, quòd quando bilis ſyncera eſt, quæ & calida eſt, & tenuis, atque propterea ad motum prona, & facilis. Ideò facili medicamento, & leui educi poteſt:præſertim verò, vbi iam appareat concoctio,& ita etiam melius res habet,ſi facilè,&non violenter moueatur. Nam violenta exagitatio humores accendit,& eos pręcipuè, qui ſuaptè natura ſunt calidiores. Ac propterea ex omnibus potius abſinthium, leue medicamentum,

eligit,relictis valentioribus. Cui & id etiam addendum eſt,quòd cum ex eodem humore ortũ habeant, cap.1.

&ad idem ferè genus pertineãt,(vt ſecundo de Diſ. febr.dixit Gal.& quarto Aph.)tertiana exquiſita & Aph.59

febris ardens, quæ cauſus dicit: Bilem tamen alio medicamento vacuent in tertiana Galen. & Hppo. com.7.

& alio in cauſo.Hic enim abſinthio vtitur. At quarto de Rat.vic.in acu.mor. habetur, quod in cauſo,cùm os fuerit amarum (quod bilem ad ventriculum declinare ſignificat) lacte aſinę cocto,&copioſè bibito,purganda bilis eſt:qui(vt Gal.ait) fuit antiquis mos, Ipſe verò laudat eius ſerum bibendum. Quem locum explanans inquit,lacte vtitur, quia timet caliditatem, & acrimoniam cæterorum medicamentorum,quæ vim purgandi habent. Cum verò tertiana,tàm in humore,vnde excitatur,quàm etiam in calore:(nam ipſam καυσώδη appellat,quia æſtuoſa eſt)ſit febri ardenti ſimilis,nõ timet abſinthij calorem. Sed ſi omnia velimus examinare, neque hoc mirum videbitur. Quandoquidem non ita refert, aliquantulum calefacere in exquiſita tertiana, ſicut in ardente febre. Quia in tertiana ſit intermiſſio, & illa ſatis longa,in qua primum vacuata bile,quę febrem fouebat, per interuallum febre vacuum, quo ſpontè refrigeſcit corpus, ſi quidpiam caloris ſit ex medicamento relictum, facilè id diſſlare poteſt, vt magis deinde ex vacuatione ſequatur vtilitas,quàm ex ea calefactione detrimentum. In febre verò ardẽte,in qua calor neque remittit,neque intermittit,

longè magis calefactio,tū n timenda, tùm declinan
da eſt. Puto autem, quod ſi noſtra hæc medicamēta
lenia,ſicut ſunt caſſia,manna,tamarindi appellati ab
Arabibus,ſyrupus item,quem roſaceum ſolutiuum,
atque ille etiam,quem violaceū ſolutiuū appellant,
qui fiunt ex multiplici maceratione roſarū,vel vio-
larum recentium, fuiſſent in vſu priſcis illis tempo-
ribus,ea etiam laudaſſent. Præterea verò ſi Rhabar-
barum hoc noſtrum Galeno fuiſſet notū,vel ſaltem
ab antiquis illis medicis habitū fuiſſet tanquā pur-
gans medicamētum, atque modum caluiſſent illud
in refrigerantibus,& humectātibus potionibus ma-
cerandi,ſicuti his tēporibus fit, vt de ea inſigni cali-
ditate,ſiccitatéque, & aſtrictoria facultate, quārum
lædere poſſet,detrahatur:non poſſunt non credere,
quòd non,& eo viſi fuiſſent,ſicuti abſinthio vteban
tur. Nam experientia recto eius vſui atteſtātem ha-
buiſſet:ſicut & nos eo in his febribus ſępè fœliciſſi-
mè vtimur,& medici Arabes vſi fuere. Sed de his in
præſentia hæc ſatis ſint. Inferius enim rem hanc di-
ligentiùs diſquiremus,an ſ Gal.& Hip.medicamēta
exoluēria in febribus repudiauerint,vel admiſerint.
Hic autem,& illud aduertendum, quòd cùm bilem
vacuandā eſſe,aut vomitu dixerit,aut ſeceſſu,aut per
vrinam,aut per ſudorē,inſtrumenta, quibus has va-
cuationes moliri in his febribus oporteat per om-
nes alias vias exponit:quibus autē ſit ciendus vomi-
tus,non meminit. Ratio verò eſt,quia hæc ex aliorū
ratione facilè haberi poterant. Nam ſicut lenibus,&
facillimis in aliis vacuationibus medicinis vtimur,
& iis, quæ aut nihil, aut parum calefaciant. Ita,& in
ciendo vomitu,ſi ager ſit facilis ad vomitū,& prom-
ptus,aliquando ſola digiti,aut pennę in intimum os
impoſitione vomitum cōcitamus. Quòd ſi aliquan-
tò difficilior vomitus procedet, aut ſimplicis aquæ
tepidæ potu vtimur,aut poſca tepida,aut mulſa,aut
oxymelite ex aqua, aut aqua hordeacea, aut hydre-
læo,hoc eſt,aqua,& oleo. Etenim cùm bilis(vt pau
lò antè diximus)ſit tenuis,& facilè fluat,nō requirit
valentiora inſtrumenta,vt educatur. Poſtremo verò
de iis etiam agit,quæ bilem per ſudorē,& per vacua
tionem ſenſibus incōſpicuam euocandi facultatem
habent. In quibus pręcipuum locū balnea obtinent:
Et cùm eorum etiam ſit multiplex differentia:quę-
dam enim ſunt,quæ abſolutè ita vocantur balnea,&
quę intelliguntur,cùm balneorū ſit mentio ſine vlla
additione,& ſunt, quæ fiunt ex aqua communi, vel
dulci appellata. Alia verò ſunt, quæ ex aliis aquis,
quę alioquin affectę ſunt ex aliarum rerū mixtione,
vt ſunt aquæ marinæ,quæ ſalis naturam retinent,itē
nitroſæ,aluminoſæ,ſulphureæ,bituminoſę,ferreę,&
reliquæ id genus,quæ à variis mineris variā faculta-
tem ſortiuntur,vt Patauinę,Aquarianę,Calderianę,
Lucenſes,Viterbienſes,& mille aliæ:quę omnes ſal-
tem exſiccant inſigniter. Prærereà,& earum multæ
non parum calefaciunt. Solæ autē illæ ex aqua com-
muni, cùm hoc, quòd bilem per corporis occultos
meatus educunt, humectant,& refrigerant. Horum
igitur vſus,quàm maximè vtilis eſt,vtporè,quæ prę-
cipuam vim habeant primariæ indicationi, quæ eſt
refrigerationis,& humectationis acōmodatam. Nā
(vt ait hic Gal.) in febribus his longè præſtat hæc
tranſmutatio vacuationi. Quare ſi ante lauacrū oleo
communi, & calido ægrotos perfuderis, ac mox
ad aquas deduxeris, eodem nomine plurimū iuua-
bis. Cutis enim, & extimæ partes rareſcent, & viam
patētiorem, & magis expeditam digeſtioni bilis ex-
hibebunt,corpúſque molle,ac humectum reddetur.
Sicuti ratione contraria, ſi quis tertiana rios laueri,

A aqua,aut marina, aut alia,alioquin minerali, illi res
infœliciſſimè ſuccedet: Quemadmodum infœliciſ-
ſimè ſucceſſit illi,cuius hiſtoriā refert Gal. Qui fal-
ſa quadam, ſed apparenti ratione adductus, vſus eſt
balneis earum, quas nuper retulimus, aquarum, at-
que eorum vſu adeò exſiccatus eſt,vt contabefactus
interierit. Cùm enim nouiſſet eas vim habere bi-
lem vacuandi, febrémque ex bile ſuum habere or-
tum,putabat vacuata bile,ſe liberandū à febre. Vn-
de,& in tota etiam victus ratione procurabat,vt bi-
lis educeretur,neque alterius indicationis acceptæ,
tum à natura morbi, tum à natura humoris vllā vn-
quam voluit rationē habere. Quocirca dum ſtudet,
ſubtracta materia, à tertiana facili quidem morbo
liberari,in grauiorē imprudens incidit. In his ſiqui-
dem longè præſtantiùs eſt, ſe qualitatibus illis cum
cōtrariis opponere, quàm nimis eſſe vacuationi in-
B tentum. Vnde ſicut balnea illa penitus fugienda, ita
hæc aquæ dulcis omni ſtudio amplexanda,& libera-
liter concedenda: vt non modò lauentur, ſed & in
dolio aliquo maiori ſe demergentes,ſi id deſiderent
natare permittamus eo vſque,quòd id facilè eorum
vires poſſunt proferre. Nam longior mora in bal-
neo,vtporè, quòd digerendi vim habet, ſæpè vires
diſſoluit: ad quas ſemper reſpiciendum. Reſpicien-
dum item eſt ad conſuetudinem, ſi enim is vſu bal-
neorum delectatur, nullum committes errorem, ſi
bis quoque in die ipſum laueris: dummodò tempo-
re opportuno id fiat. Hoc enim ſemper præ oculis
habendum eſt,quippè, quòd non modò balnea,ſed
quæcumque alia remedia incongruenti tempore
adminiſtrata lædunt. Importunè autem admini-
ſtrabuntur, ſi ante inclinationem acceſſionis adhi-
beantur,ſi nondum concocto cibo. Et ante conco-
ctionem morbi. Nam vbi morbus ſit cōcoctus, non
C ſolū bis,ſed ſępiùs lauare poteris. Vbi hoc eſt aduer-
tendum, quòd balnea eiuſmodi in aliis quidem fe-
bribus,vt ſunt tertianæ nothæ, quæ à materia craſ-
ſiori pendent, nec Galenus nec alius peritus medi-
cus ante concoctionem concederet. Quandoqui-
dem craſſi, & crudi humores vi balnei funduntur,
& fuſi per venas in habitum totius corporis diſtri-
buti, obſtructiones augerent, & ſubinde febres.
Sed vbi ſunt concocti, quia iam attenuati, & per
concoctionem vacuationi redditi ſunt faciles, ſum-
mopere proſunt, vt quæ vacuant, vt diximus. Bilis
autem,quatenùs ad ipſam pertinet,cùm tenuis,& ca
lidus humor ſit,quamuis vi balnei moueatur, nullū
tamen affert obſtructionis periculum, vt hic expo-
nit Stephanus. Et licet ante concoctionem, & ipſa
vacuationi ineptior ſit:iuuāt tamen plus humectan-
D do,& refrigerando,quàm vacuādo,quia magis qua-
litate officit hæc febris,quàm materia. Poſt conco-
ctionem verò, cùm iam aptior reddita ſit materia
vacuationi, vel pluris, quàm bis adminiſtrata bal-
nea proderunt. His expoſitis,quibus,& quod vacuā-
dum,& quà via vacuandum, & quibus inſtrumentis
oſtendimus:reliquum eſt,vt propterea occaſionem,
ſeu opportunitatem, vel quando vacuandum ſit de-
monſtremus. Niſi quòd ex prædictis quæſtio non
leuis inſurgere videtur,quæ non eſt pętēreunda ita
ſiccis pedibus, quia nulla facta hic mentio videtur,
miſſionis ſanguinis, quaſi nulla hic conueniat ſan-
guinis detractio. Nam eius alioquin meminiſſet,
ſicut in tertiana notha meminit. Auicenna tamen
hoc capite videtur voluiſſe phlebotomiam eſſe vti-
lem in curanda huiuſmodi febre,cùm ait,& quando
poſſibile eſt, vt phlebotomes, fac vſque ad tres
periodos. Immò ipſe etiam Gale. vndecimo Meth. cap.15.
fauere

A fauere huic ſententię videtur, vbi ait, ſalubertimum in febribus eſt, non modò continuis venam incidere, verum etiam in omnibus, quas humor putreſcens concitat. Facilis (vt opinor) diſſolutio huius quæſtionis eſt. Etenim venæ ſectio iu magnis remediis ab omnibus medicis ſemper habita eſt, quę quidem magna remedia magnis morbis ſunt accõmodata. Vnde quarto de Rat. vic. in acu. morb. & quarto Meth. atque in lib. de Rat. cur. proſec. ven. probat, quòd ſectio venæ reſpicit indicationẽ deſumptam à magnitudine morbi. Febris autem tertiana, quæ exquiſita eſt, à nullo vnquam, quãtum ad ipſam pertinet, in magnis morbis poſita eſt. Quare neq; eius quidem, quatenus ad eius rationẽ ſpectat, proprium remedium eſt venæ ſectio. Aliquando tamen non modò vtilis eſt in ea ſanguinis detractio, verùm & neceſſaria, ſed non ſumpta indicatione ab ipſa tertiana, verùm à futuro aliquo magno malo imminẽte, præcipuè verò ratione affecti corporis. Nã ſæpenumero poteſt tertiana exquiſita in aſſiduam, & in ardentem febrem tranſire: cum corpus tertianarij B plenum admodum, aut ſanguinis, aut bilis eſt. Præ multitudine enim vel ſanguis ipſe poteſt putredinem contrahere, vel etiam bilis, ſi multa ſit, ac viribus factis imbecillioribus, quæ ipſam nequeant amplius rectè adminiſtrare, non poſſit amplius extra vaſa expelli, in ipſis deinde contenta putreſcere poteſt. Immo ſi Hippoc. credimus in lib. de Morb. facilè tertiana in pleuritidem cõuerti poteſt. Horum ergo ratione in tertiana exquiſita locũ habere poteſt venæ inciſio. Et ideo etiam Auic. nõ in vniuerſum eſſe ſecandam venam ait, ſed ſi poſſibile eſt, vt fiat, hoc eſt, cum expedit, vt ſecetur, ſecãda eſt vſque ad tertiam periodum. Neque enim vltra eam periodum vtilis amplius illa futura eſt, quia iam apparente cõcoctione, quæ ad ſummũ in hac febre in quarta apparet, res in tuto eſt, neque alioquin timor amplius eſt magni alicuius futuri mali. Ita etiam ſaluberrimum eſſe hoc remedium in omnibus febribus putridis exiſtimauit Gal. cum illæ apparent indicationes, quæ exigere videntur ſanguinis miſſionem, quippe quòd aut magnus ſit morbus, aut timẽdum C ſit, ne magnus euadat. Dicamus tandem, & quando ſit occaſio opportuna illis vtẽdi inſtrumentis, quæ apta eſſe diximus ad bilem vacuandam. Primùm itaque hoc attendendum eſt, quòd quæ vacuat, ſicuti eligenda ſunt pro ratione motus naturæ pellentis in hanc, vel illam partem, vt ſi ad vrinæ vias humores moueat, eam vrinam ciẽtibus adiuues, ſi ad ventriculum vomitu, atque eodem modo in aliis. Medicus enim miniſter naturæ eſt, & ideò eius officium eſt in eundem cum natura ſcopum ſemper tendere, & nunquam niſi, ſi quando videatur non rectè agere, illi ſe opponere: Ita etiam in hoc debet eius operationem obſeruare diligẽter: & an illa miniſterio, auxilio ipſius egeat, vtpote quia parcè vacuet, tunc enim ab eo iuuanda. Nam ſi alioquin quantum ſatis D eſſe videatur, ea perficeret, nulla tũc occaſio offertur medico quicquam in ea re agendi. Quare erit illi ſuperſedendum, ne aliquando naturam præcipitem agat. Quòd ſi illa conetur quidem agere, & vacuare, noxiámq; materiam ad aliquẽ expulſionis locũ moueret: neque tamen excerneret: tunc opportunũ erit medici auxilium, & ſi ad loca conſerentia eam propellat, inde ducendum erit. Verùm deinde conſiderandũ, ꝙ in auxiliis, vel inſtrumentis, quibus opem naturæ ferimus, multa eſt diuerſitas. Primùm quidem viribus: alia námque ſunt vehementiora, quæ videlicet maiori motu, & valentiori humores

A agunt: alia verò faciliora, & leuiora. In iis, quæ valentiora ſunt, cautiores oportet eſſe, neque illis vti in initiis morborum, niſi rarò admodũ, & coactos. Iis autem, quæ leuiora ſunt, locus ſæpe etiam in initiis eſt. Sicuti ſi vrinam prouocare voluerimus, ſi ſit corpus plenũ admodũ, vel ſi ſint multę in eo cruditates, niſi prius aliquantulum inaniatur, non eſt tutum vrinam prouocare, itémque niſi appareãt concoctionis ſigna. Alioquin enim cum ea, quæ vim habent ciendi vrinam, humores fundant, & inſigniter, valentérque moueant, facilè eos per venas diſtribuunt in vniuerſum corporis habitum, atque meatus anguſtos, per quos ſit corporis perſpiratio, obſtruunt, & ita putredo, febríaque ſubinde augetur. Ea verò, quæ leuiora ſunt, ſicut ptiſſana, mulſa, oxymel, ſyrupus acetoſus, ſemina etiam melonis, & iſtiuſmodi reliqua, cum blanda ſunt, neque multum calefaciant, hoc periculo vacant: potius enim vias parando, vrinam promouent, quàm quòd humores fundant, & moueant. Ideo tempus eorum opportunum eſt etiam in principio. Loquimur autem de B principio, & aliis temporibus totius morbi. Nam ſi particulatim de temporibus acceſſionum [loquamur] in principio acceſſionis nullam moliri vacuationem oportet, vno excepto vomitu. Galen. ſiquidem teſtatur ab omni motione in initio acceſſionis abſtiuendũ eſſe, præterquã à vomitu. Quia vomitui opportuniſſimum tẽpus eſt principium acceſſionis. Nam etiam ſpontè natura vomitum moliri ſolet in initio acceſſionis. Sicuti tempus opportuniſſimum ſudori eſt, inclinante, & acceſſione, & morbo. Sed ſi de iis, quæ aluum purgant, ſit ſermo habendus, de clyſterium vſu primum loquendum. Cùm in hac febre nullus detur locus, niſi leuibus, & mollibus clyſteribus, poſſumus opportunè illis vti ſtatim etiam in principio, niſi ſpontè fluat aluus, nulla expectata cõcoctione. In his enim, quæ leniunt, cùm non moueant alioquin humores motu aliquo repentino, vel violento (neque enim vim vllam inferunt) ideo non requiritur expectatio concoctionis. De acrioribus verò, vbi conueniunt, ſuo loco, agemus. C De medicamentis autem, quæ deuorata aluũ cient, maiori diligentia loquendum. Nam cùm eorum ſit multiplex differentia, aliqua enim ſunt, quę propriè vim habere purgatoriam dicuntur: ſuapte ſiquidem natura attrahunt ab ipſis venis, & ab vniuerſo corporis habitu, vnumquodque eorum certos, ac determinatos humores: vt ſcamoniũ bilem, colocynthis pituitam, epithymum bilem atram. Alia verò potius ex modo ſuæ ſubſtantiæ, quia videlicet vel leniendo, aut comprimendo, & aſtringendo ventrem ſoluunt. Hæc quidem, quæ aſtringunt, vt ſunt myrabolanorum genera, adminiſtranda non ſunt in principiis, neque harum, neque aliarum febrium. Etenim & obſtructiones augerent, & vnà febrem, ac omnes prætereà euacuationes ſupprimerent, & id D non ſit prętereũdum, ꝙ exſiccant. In fine autẽ quandoque admittuntur, qua ratione membra à morbo, à febre, & vacuatione laxata, colligentia, & moderatè aſtringentia confirmant, & roborant. Quæ verò leniunt, vt ſunt manna, caſſia noſtra Aegyptia, tamarindi, ſyrupus violaceus ſolutiuus, & id genus reliqua: ſicuti quæ erant antiquis in vſu, vt ſerum lactis præcipuè autem aſinæ, vel capræ. Antiquiores verò (vt quarto de Rat. vic. legimus) in biliosis ſebribus ad bilem expurgandum, lacte aſinino cocto vtebantur. His inquam nos etiam in principio ante concoctam materiam poſſumus vti. Nam cum non habeant vim detrahendi determinatum humorem, Com. 7. & 29

neque

A neque à venis trahant, non poſſumus ea incommoda timere, quæ ſequuntur, cum vacuamus, morbo nondũ concocto. Neque hæc eo Aphoriſmo comprehenduntur, Concocta medicari, atque mouere, non cruda, neque in principijs, &c. Quia (vt ibi explanat Galen.) medicari ſignificat Hippoc. medicamento purgare, quod vim attractoriã habet proprij, & determinati humoris. Hæc enim vim inferunt, & ex venis attrahunt. Sed ea, quorum nuper mentionem fecimus, non pertingunt humores, niſi ſi qui ſunt in viis cõmunibus, in inteſtinis nimirum, & ventriculo: vel ſi aliquid præterea mouent, id eſt, quod in proximis venis continetur, & illud blandè & ſine vlla violentia mouẽt. Verùm hic animad- B uerſione dignum eſt, quòd, vt Arabes docuere, hæc etiam medicamenta lenia, & facilia, & ſi cum accipiuntur nõ multa copia, ſed modeſta, vim habeant, quam diximus, nempe vt potius lentãt, quàm vt attrahant: Attamen cum eorum copia, & (vt aiunt) doſis augetur, attrahunt & ipſa, & quaſi ad ordinem ſoluentium medicinarum accedunt. Et proinde videndum eſt, quomodo eis vtamur. Nam horum ratio ex modo adminiſtrationis mutatur. Vnde nunquam ferè in principio ad leniẽdam aluum exhiberem (vt multi faciunt) duas caſſiæ vncias, aut tres mannę, aut quinque ſyrupi roſacei ſolutiui, ob hanc rationem. Illud præterea conſideratione dignum, quòd antiqui medici tam gręci, quàm Arabes, quãtum poterant, & fugiebant vſum horum etiam me- C dicamentorum inter initia, & præferebãt clyſteres. Hoc enim Auicen. teſtatur, cum relatis leuibus medicinis, ait, & magis dilectum apud me eſt adminiſtratio clyſterium. Id ipſum quoque ex Galen. hic habetis. Et ratio forſitan eſt, quia ea medicamenta, ſi minori copia dederimus, aut nihil, aut parum faciunt, & ſæpe plurimum conturbant: ſin autem maiori, ſæpe vim ſoluendi aſſequuntur, & hac ratione mouent. In præſentia verò nemo ferè medicus non exhibet his febricitantibus bolum caſſiæ, aut mannæ, aut aliud id genus medicamentum. Et cum hæc iam multo tempore inualuerit conſuetudo, non ſolum apud vulgares medicos, ſed primarios etiam, & celebres, & tam diu perdurauerit, ſi omnino mala D

ſect. 58. eſſet, ſponte ſua iam concidiſſet. Quare putandum eſt, tot, tantóſque medicos, qui eam ſequuntur, aliquã habere rationem, cui innitantur. Eſt itaque & hoc notandum, quòd diuerſa ratio victus, quam homines varijs temporibus, & regionibus ſequuntur, in cauſa quandoque eſt, vt varietur medendi ratio. His enim tẽporibus intemperatiores ſumus, quàm priſci illi eſſent. Vnde corpora etiam plerunque his temporibus magis excrementoſa ſunt, & cruditatibus in ventriculo, & inteſtinis ſcatent. Nam priſcis temporibus ſemel tantùm ad ſaturitatem comedebant, & id in cæna: prandium verò illis erat veluti ientaculum. Hac verò tempeſtate, qui continentiores ſunt, in prandio, & cæna replent ſe: alij etiã ma- E ne tempeſtiuè, & inter cænam, & prandium. Et hac ratione ratò admodum nobis offeruntur exquiſitæ tertianæ: frequentiſsimè autem nothæ. Cum ergo clyſteres ad ventriculum immo ad gracilia inteſtina pertingere nequeant: Ideo ſæpiſſimè hac de cauſa leni pharmaco ventriculum mundare ab excrementis hia crudis expedit, ne interim dum concoctionem expectamus, à calore febrili fuſa ab aperientibus medicamentis, quibus ſemper propter obſtructionea in putridis febribus vtimur, in venas digerantur, & obſtructiones augeant: cui rationi, ſi eis prudenter medicus vtatur, experientia, felixque

ſucceſſus aſtipulatur. Medicamentorum verò genus alterum, quæ propriè purgantia, & attrahentia ſunt, multos habẽt ordines. Alia enim valida ſunt, & quæ vim multam habent, vt ſunt ſcamonium, colocynthis, elaterium, veratrum, & id genus alia. Quædam verò faciliora ſunt, & magis domeſtica, vt ſunt, abſinthium, Rhabarbarum, ſena, aloe, epithymum, & eiuſmodi alia. Valentiorum illorum vſus medicis nullis probatur in eiuſmodi exquiſita, & ſyncera bile, niſi, ſi quando materia, vel morbus ſit turgens, qui in tertiana intermittente, vel nunquam, vel rariſſimè turget. Turgent enim propriè morbi acuti: Nõ poteſt verò turgere, cùm extra venas putreſcit. Omnis enim vehemens motus, & confertim factus, nocu⁹ eſt in hoc morbo, cùm calefaciat, & calorem accendat. Præterea verò medicamenta eiuſmodi omnia magis in his febribus calefaciendo, & exſiccando lædunt, quàm vacuando (vt dixit Gal.) proſint. Facilioribus autem, vt vſus eſt Gal. abſinthio, non video, cur nos vti non debeamus, poſtquam apparuerit concoctio. Cur non ita Rhabarbaro: Nam ſi opponas calefacere, & exſiccare, & aſtringere: Itidem & de abſinthio dicam. Neque enim dubiũ eſt, quòd ipſe pontico vtebatur, quod erat noſtro magis aſtringens, & minus calefaciens. Vnde ſicut abſinthium dat madefactũ ex aliqua potione: Ita nos Rhabarbarum ex aliquo decocto leniente, & refrigerante, vt ex tamarindis, prunis, ziziphia, additis manna, & ſyrupo ſolutiuo roſaceo, vel violaceo, exhibere poſſumus, & huiuſmodi alia medicamenta, quæ nullam habeãt inſignem caliditatem, vel ſiccitatem: vel ſi habeant, vt ſena, & aloe, paucam habent, quam, ſi arte parentur, deponunt, ſaltem quantum nocere poteſt. Experientia enim quæ omnium rerum & artiũ tandem magiſtra eſt, & fundamentum, rectè ita agi quotidie nobis demõſtrat. Quare, vt nõ oportet nimis eſſe procliues, & audaces in medicamentis dandis, quæ vim ſoluendi habent: Ita neque adeò ſuperſtitioſos, & cortici verborũ, ac ſententiarũ illorum antiquorum hærere, vt putemus alienum, & à ratione, & ab eorum decretis omnino eſſe, per hæc medicamenta in his febribus bilem purgare: cùm natura ipſa ſpontè eam non vacuat. Sed poſterius de hac re ſermonem, & quæſtionem inſtituemus. Redeamus in præſentia ad noſtrum inſtitutum, & iis, quæ hactenus expoſita ſunt, addamus hoc, quod apprimè eſt neceſſarium. Id verò eſt, quòd mihi quidem nunquam eorum ſententia probata eſt, qui hia, licet leuioribus, medicamentis ante concoctionem apparentem vtuntur. Nam (vt vos poteſtis obſeruare) Galen. in abſinthio exigit concoctionem. Quantũ ergo magis in aliis illa exigenda eſt? Vnde mihi meritò ab Auic. ij reprehendẽdi videntur, qui ꝙ tenuis eſſet biliosus humor, putabant, illum nulla expectata concoctione eſſe vacuandum, vel in principio. Quia cùm medicus ſit naturæ imitator, & videat naturam nunquam rectè, & feliciter in vacuando agere ante concoctionem in iudicandis morbis: neque debet ipſe, velle, pluſquam natura poteſt. Vnum tamen addit Auic. quòd mihi magna conſideratione dignum videtur, quamuis obſcura admodum ſint verba eius. Ait enim ſimiliter, quando times, quòd ſit ægritudo furioſa, & facis illud, erit illud, quod accidit de errore, ſi accidit, nihilominus quàm aliud. Senſus autem eorum verborum talis eſt, quòd ſi aliquando ratione aliqua adductus ante concoctionem euacuaueris per medicamenta, & raro illa non omnino vera ſit, ſed quæ te errare faciat: error minor eſt, qui committitur in hac

hac febre vacuanda, quam in aliis febribus. Quia A
bilis exquiſita tenuis,& admodum ad morum faci-
lis eſt,vt minori moleſtia, & facilius vacuari poſſit.
Quod ſi quæras, ecquænam poteſt eſſe ratio, quæ
me in hunc errorem adducere poſſit,vt vacuem an-
te apparentem concoctionem. Timor inquam, &
ſuſpicio,ne tandem febris hæc fiat turgens,& mate-
ria,quæ nunc videtur quieta,fiat mobilis,& demum
aliquod inſigne afferat periculũ. Sola enim turgens
materia ſolet medicum ante concoctionem ad va-
cuandum impellere,vt Hippoc.tradidit. Ex quibus
verbis vnum poteſtis elicere, quod ſatis apertè in-
nuiſſe Auic.viſus eſt: nimirum id,quod alias in no-
ſtris priuatis exercitationibus de febre peſtilenti
protulimus. Nempe quòd ſicuti cum morbus ma- B
gnus eſt,vena ſecanda eſt. Ita ſecandam eſſe voluit
Gale.cum dubitamus,ne magnus fiat. Pari ratione,
vt turgente materia,purgandum eſſe voluit,non ex-
pectata concoctione: Sic dicebamus nos purgan-
dum eſſe,quamuis nõdum turgeat, videatur tamen
fore,vt turgeat. Nam cùm, ait quando times, quòd
ſit furioſa, id non refertur ad præſentem febrem.
Quia nullus vnquam dixit,quòd exquiſita tertiana,
dum intermittens eſt,poſſit eſſe turgens, vel furio-
ſa: quoniã ſi eſſet morbus acutus,& magnus. Poteſt
tamen,vt ſæpè vidimus,eſſe in initio intermittens,
fieri deinde aſſidua. & tranſire in magnam, & acu-
tam febrem, & præterea turgere. Etenim cùm ex-
pellitur bilis extra venas,nõ poteſt amplius turge-
re. Hæc diximus, quia noſtra hæc ſententia Romæ C
à quibuſdam medicis fuit deriſa,vt videatis,quòd&
Auic.auctor non omnino contẽnendus, in noſtram
inclinat ſententiam. Quam nos contra medicos il-
los defendimus,etiam ex Hippoc.& Galen. & lite-
ris mandauimus noſtrã defenſionem,quam veſtrum
videre multi. Poſtquam autem Auic.meminimus,
hoc etiam iis,quæ ſuperiùs expoſita ſunt, addamus,
quod mihi videtur quàm maximè vtile propter me-
dicamẽta,quæ in plurimo vſu veteribus noſtris fuè-
re,ſunt etiam multis in pręſentia. Auic.enim quam-
uis medicamenta ſoluẽtia,quæ acria, & valida ſunt,
deuitanda eſſe dixit, & ante, & poſt concoctionem
in hac febre,vt pote quę omnino huic generi febris
ſint aduerſaria, tum calore & ſiccitate, tum verò D
violento motu: Attamen ſcamonij meminit non ſe-
mel cum aliis medicinis lenioribus commiſcendi.
Noſtri etiam medici electuariis ab illis vocatis
medicamentis, quæ accipiunt ſcamonium, in hac
febris differentia paſſim ferè vtuntur: ſicuti ele-
ctuario appellato roſaceo, vel ex ſucco roſarum, &
eo, quod a Meſue deſcriptum reperimus, & illo,
quod à Nicolao, & illo quod ex prunis conficitur,
&quod ex ſebeſten: quę omnia accipiunt ſcamoniũ.
Vnde ſi quis illis etiam modeſtè voluerit vti cum a-
liis medicinis lenibus,ac leuibus,neque is error ha-
beri poteſt,ſi rem rectè perpendere velimus. Quan-
doquidem aliorum medicamentorum comparatio-
ne,cum quibus commiſcentur, & a quibus retundi-
tur acrimonia, & violentia ipſarum,ferè totum me-
dicamentum parum plus quàm leniens euadit. Si- E
cuti ſi drachma vna,vel altera addatur vnciæ pulpæ
caſsiæ,vel tamarindorum, vel tribus vnciis ſyrupi
violacei,vel roſacei ſoluti,vix ipſum poteſt habere,
quòd ſoluat, ſed potius adiuuat, & accelerat alio-
rum operationem,quæ per ſe alioquin tardè,& de-
biliter cient aluum: præſertim verò, vbi quis illam
aſtrictam,& ſolutu difficilem habeat: & ſæpe me-
dicamenta illa omnino lenia mouent, & turbant,
cùm poſtea,aut nihil, aut parum purgẽt: quod non
eſt leue incommodum. De vacuatione ergo poſt-
quam ſatis,ſuperque locuti ſumus, qui erat ſecũdus
ſcopus,propoſitus.priorem tractemus, qui oſtende
bat,quam maximè fieri poterat: eſſe refrigerãdum,
& humectandum, nimirum eadem diſquirentes,
quæ de euacuatione diſquiſita ſunt. Vt primum de
inſtrumentis agamus,quibus infrigidandum, & hu-
mectandum eſt. Poſtea de congruenti, & opportu-
no eorum vſu. Duo ergo inſtrumenta ſunt,quę huic
refrigerationi & humectationi oppoſitè deſeruire
poſſunt. Victus ſanè ratio, & congrua medicamen-
ta,tàm exterius adminiſtrata,quàm interius ingeſta.
Sed prius de victus ratione agendum: poſtea vero
& de aliis. Cùm autem victus ratio comprehendat
rectum earum rerũ vſum, quæ non naturales à me-
dicis noſtris nuncupari ſolent: Ciborum quidem,&
potus particulatim meminit ob id,quia horum ma-
teria plures habet differẽtias. Reliqua autem quin-
que vt pote quæ ſimpliciorem rationem habent,ex
relatione ad communem omnium horum ſcopum
percipienda reliquit. Cùm enim ſcopus omnium
communis ſit, refrigeratio, & humectatio: nemo
non videt,aërem frigidiorem, & humidiorem eſſe
eligendum, & ægrotantem reclinandum eſſe in cu-
biculo frigidiori,aërémque frigidiorẽ reddendum
aſperſa aqua frigida per cubiculum,inſtratis herbis
refrigerantibus,foliiſque, & floribus, & fructibus.
Et quia exercitatio calefacit, & exſiccat: exſiccant
etiã vehementes animi motus,&calefaciunt etiam,
ſaltem inter initia: Ideo procurandũ, vt animo, &
corpore,quantum fieri poteſt,quieſcat. Importuna
etiam vigilia exſiccat,& calefacit: & Idcircò ab ea
cauendum,& ſomnus opportuno, & congruo tem-
pore conciliandus. Et hæc eſt ratio compendiariæ
doctrinæ. Perſequamur itaque rationem cibi,&po-
tus in his febribus: primúmq; de potu agamus. Quia
ea quæ vſui veniunt in potu,cum illis,quæ hactenus
tractata ſunt,maiorẽ habent affinitatẽ. Vinũ enim
q familiariſsimus nobis potus eſt,& potus eſt,&nõ
minus rationẽ medicamenti habet: Quaten' enim
alit,&ſitim extinguit,accõmodatus potus eſt: Qua-
tenus verè poteſt obſtructiones aperire,ſudorem,&
vrinam,& excretiones reliquas promouere, & con-
coctionem humorum crudorũ iuuare rationẽ me-
dicamenti ſubinduit. In vino itaque exhibendo, v-
trũque ſeruare oportet,& quatenus potus eſt,&qua
tenus medicamẽtũ: Quatenus potus,vt id eligamus,
quod refrigeret, &humectet. Vnde vina omnia po-
tentia,& (vt græci aiunt) οἰνώδη, hoc eſt vinoſa,tan-
quam aduerſaria fugere oportet, atque adeò etiam
magis antiqua. Nã plurimum calefaciunt,& nõ pa-
rum etiã deſiccant. Vinum autem illud eligendum,
quod album eſt,quod tenue, quod aquoſum. Hæc
vina a græcis ὀλιγόφορα,quaſi paucifera dicas,appel
lantur. Refrigerant autem,& humectant, citóque
diſtribuuntur. Et hoc quantũ ad electionem vino-
rum pertinet. Dicamus prærerea de tempore illud
exibendi,& de copia,vel menſura; cùm idum etiam
medicamẽti habere dixerimus. Poteſt enim (vt hic
Steph.ait) fundere humores, & eos vel crudos di-
ſtribuere,& obſtructiones augere. Prærerea verò &
omnes excretiones mouere. Quod in initiis nõ ad-
modũ opportunum eſt, cõcoctionem impedit, quæ
præſertim quiete perficitur. Ac proinde in initio
morbi prorſus à vino quoque ſunt arcendi ægro-
tantes (ait Galen.) donec ſigna concoctionis nul-
la apparuerint. Quia cum iam morbus coqui cœpe-
rit,vinum poteſt concoctionem iuuare. Idem nam-
que Gal.hoc teſtatur quarto de Tuen.ſan. quòd vi-
num ſemicrudos humores concoquit. Si quæras,
interim verò,antequàm morbus incipiat concoqui,

qualis potus erit febricitãti offerendus? nam neque A ille interea conficiendus eſt ſiti. Potus illi cõgruens erit aliqua ex potionibus ſuperius relatis: vt ſunt aqua hordei, vel ſimplex, vel ex ſaccharo, vel aqua mulſa, vel aqua ſimplex ex ſaccharo, vel oxymel plurimum, & ex multa aqua dilutũ, vel ſyrupus acetoſus eodem modo. Nunc autem potum conſuetũ habent, vt aqua multa diluatur iuleb appellatum, vel roſaceum, ſi maiorem aliquam rationem ventriculi habere voluerimus, aut violaceum: plerunque gratior is potus eſt febricitantibus. Aquã verò ſimplicem, & ſine vlla mixtura, quæ facilem eius diſtributionem faciat, deteſtati ſunt Hippocrat. & Gal. primo de Rat. vic. in acut. mor. vt pote quæ cum in ventriculo, & inteſtinis plurimum immoretur, ſæpe ibi corrupta, & putreſcens bileſcit. Cùm autem iam eſt dandum vinum, liberaliter, an parcè dãdum? Initio, cùm dandum eſt, paucum, & parcè dandum. Nam hoc modo adiuuabit quidem cõcoctionem, dum nõ vim plurimam afferet, neque multam poteſt in nondum exquiſitè coctis humoribus motionem ciere, quę concoctioni obſit. B Inclinante autem morbo, cùm cocta materia, eius excretioni incombat natura, liberalior vini vſus, eo tempore vtilis erit, vt pote quòd excretionem plurimum adiuuat. De cibis verò ſermo eundem itidem ſcopũ habeat, vt illi eligantur, qui poſſint refrigerare, humectaréque, ſed ſint coctu faciles.

ſect. 69.

Febris enim quæcũque concoctricem facultatem imbecilliorem reddit, vt cibos oblatos, niſi faciles concoctu ſint, nequeat cõficere: cruditas verò morbum auget, auctis obſtructionibus. Hæc quidem in vniuerſum. Particulatim autem in cibis diuerſis eligendis hoc imprimis conſiderandum eſt, quòd neceſſe eſt, varium eſſe medicum pro varietate naturæ, conſuetudinis, morúmque hominũ, quos curãdos ſuſcipit. Neceſſe etenim eſt, vt ſæpiſſimè accõmodet ſe naturæ, & inſtitutis eorũ, qui curãtur, modeſtè tamen. Et cum multi, & diuerſi ſint ægrotantium ſtatus: nã & pueros, & adoleſcentes, & adultos curandos habemus, diuites, & potentes, delicatos, qui ſibi nimis indulgent: & pauperes, obedientes, & ſeruos, qui omnia, C quæ præſcribũtur, agere parati ſunt. Pro ratione tãtæ diuerſitatis, oportet medicum vario modo ſe gerere. Etenim ſi curã habeat alicuius, qui delicatulus minimè ſit, ſed prudẽs, & ſeuerus vir, paratus in omnibus parere, quæ rectè ſint inſtituta, & omnia patienter ferre: facilis illi erit inſtitutio victus: & ſi in arte Hippocratica fuerit eruditus, eius exquiſitam rationem ſequetur, & vſque ad conſiſtentiam, & iudicationem febris non vtetur alio cibo, niſi, aut cremore ptiſſanæ, aut ptiſſana, vel (vt alias ſæpe monuimus) pane loto, & deinde cocto ex aqua, vel tenerrimo & leuiſsimo iure gallinacei pulli, & ſi parumper ſacchari ad gratiã conciliandam, addiderit, neque id oberit. At verò ſi febricitans, aut puer ſit, aut adultus, ſcilicet mollis, & delicatus, pertináxq; D & is, qui ſibi indulgeat, cum quo ſi cõtendere velis, ille iraſcetur, turbabitur, impatiẽtior, & inobedientior euadet: cogitur medicus nõnunquam vel inuitus condeſcendere, & aliquid illi indulgere, ſed id quàm maximè procurandum, vt quam minus poſſumus, ſimus in illis liberales, quæ plurimum nocere poſſunt. Vnde omnino ſalſa omnia interdicenda, acria quoque, vt ſinapi, ſed & mel, quia facillimè in ventriculo biliòſo, & iecinore calidiori vertitur in bilem. Concedenda verò ſunt, quæ magis ad primarios ſcopos attineant: quæ videlicet, & refrigerent, vel ſaltem nõ calefaciant, & deſiccent. Quapropter in ferculis alica, vel far, probè elixum, & paratum: vt ptiſſana, conueniet. Qui quidem cibus illis accommodatiſſimus, in quibus cibus ob calidã ventriculi intemperiem, & bilem in eo reſidentem corrumpitur: maximè enim corruptioni, & extraneo calori reſiſtit. Ex piſcibus autem illi, qui in alto mari inter ſcopulos capiuntur concedi poſſunt. Hi enim carnem habent, quæ alimentum frigidius, & humidius præſtat, & omnino bonum: cùm tenera ſit: concoctu facilis, & omnibus ferè vacans excrementis, ob id, quia ex alliſione aquarum ad ſcopulos coguntur continenter moueri: exercitatio verò conſumit excrementoſum humorem, concoctionémque, & natiuum calorem fouet. Non docet autem, qua ratione coquendi: Quoniam omnibus in vſu erat, vt ex iure albo elixarentur: quod probatur, aqua addito modico ſale, & oleo, præterea anetho, & porro. Concedit inſuper carnes volatilium, quæ molliores ſunt, vt quæ chortis appellantur: ſicuti ſunt pulli gallinacei non adulti, ſed parui. Præterea & carnes iuuenum phaſianorum nõdum adultorum. Cùm enim grandiores ſunt, dureſcunt magis. Quo tempore autem tales haberi nequeant, alæ maiorum dandæ ſunt, eadem ratione (ait Steph.) qua & ſaxatiles piſces, tenuiores enim ſunt alarum carnes, & minus excrementoſæ, quia ſæpius exercẽtur, & mouentur. Sed & hoc addit, quòd vbi ventriculus nimio calore æſtuat, optimæ ſunt alæ comeſtę. Cùm enim multis neruoſis partibus conſtent, facilius reſiſtunt calori extraneo, & non ita facilè corrumpuntur. Et teſticuli præterea gallorum humidius, & frigidius exhibent alimentum, & minimè excrementoſum, ac concoctu facile. At meliores ſunt eorum, qui venerem nondum ſunt experti. Ex quadrupedibus, dicit Gal. in lib. de Alimen. facult.) ſicuti ſuum carnes aliorũ carnibus meliores ſunt: Ita eorũ pedes aliis aliorum eadem ratione probantur in his animantibus, quia magis exercentur, & quia alimentũ ex illis, vt pote qui neruoſi ſunt, frigidus eſt, & ex lẽtore, dũ elixantur, humidius. Poſſunt eorũdem & cerebella cõcedi, ſi ventriculus, neque ſupinus fuerit, nam ſtomachũ mouent, neque præterea fuerit in coquẽdo infirmior. Animaliũ enim cerebra nõ facile coquũtur, vt ibidem teſtatur Gal. Ex illis adultis ergo has partes dari cõcedit. Ex iunioribus autem, & carnes: Nam ſuilla caro bonum quidẽ alimentum generat. Verùm eget valẽtiori ventriculo, vt coquatur. Vnde congruens cibus eſt eorum, qui exercentur. Facilius autem coquitur, quò iunioris animalis eſt: Et ideò adultorum carnes dare non audet, ſed porcellorũ. Præterea eas liquefieri ait, hoc eſt maximè, elixantur, vt ferè colliquentur per elixationẽ. Nam ita concoctu faciliores erunt, & humidum alimentũ præſtant. Sed & ſorbilia oua, vt quæ neque ægrè concoquantur, neque ea natura ſint, vt calefaciant, perinde vt ptiſſana, vt idẽ in li. de Med. facil. par. docuit, & ſecundo de Comp. med. per loc.) ea tamen ſine garo danda eſſe ait, ſed potius cum melle. Nos autem ſaccharo potius condiremus. Et ex ouis vitellos pręfert, cùm ſint albumine faciliores coctu. Cæterum ſi ſit neceſſe fructus aliquos concedere: Primùm, ne ſimus nimis liberales in eorũ vſu, monet, cùm ait, permittendũ eſſe, vt guſtent eiuſmodi fructus, qui æſtiui, & autumnales ſunt: non autẽ, vt liberaliter eis veſcãtur. Nã ſi modicè comedantur, poſſunt quidem refrigerare, & humectare, & ea ratione prodeſſe, neque etiam lædere, quamuis non bonum ſuccum generent: quoniam paucus ille eſt, qui facilè, dum paucus eſt, ab innato calore ſuperari po-

cap. 2.

teſt,

A reſt,& co[illegible] copiam fructuum ingeri-
mus: quia facilè putreſcant, præſertim verò in ven-
triculo malè à putrido calore affecto, corrumpun-
tur illi,& degenerant in vitioſos humores, qui fe-
brem augent, ac [illegible]nuent. Deinde verò, vt ab eis ca-
ueamus, præcipit, quæ ægrè à ventriculo confici, &
coqui poſſunt. Aegrè autem coquuntur amygdalæ,
nuces auellanæ, iuglandes, mala etiam cotonea, &
pyra, cæteráq; mala, quæ dura,& acerba ſunt, niſi i-
gnè probè cocta ſint. Et quatenus mea fert opinio,
licet Auic. cucumerẽ concedat, mihi tamen nõ ad-
modũ probatur, cùm haud facilè cõcoquatur. Dum
enim crudus humor generatur, præterquàm quòd
B obſtructiones parit, facilè etiam putreſcit. Et hæc
quidem ad qualitatẽ ciborũ pertinent. Sed & quan-
titatis ſuam eſſe rationẽ habendã exhibendi cibi af-
firmat: quæ quidẽ nequit omnino particulatim de-
finiri, cùm non ſit omninũ vnus,& idẽ modus, quip-
pe cùm ex ætatibus, temporibus, regionibus, natu-
ralibus temperamentis,& cõſuetudine varietur mo-
dus,& quantitas cibandi. Hoc tamen imprimis ſer-
uandum, vt non niſi quãtum poſſit febricitans pro-
bè,& facilè concoquere, exhibeatur. Cruditas enim
excrementa auget, quæ vt per circuitum gignũtur,
ita (vt Steph. ait) per circuitus febrem,& augent,
& fouent. Tempus autem cibo exibendo opportu-
num eſt interuallum, quando corpus febre vacuum
eſt, ſeruandúmque hoc eſt, vt in die acceſſionis par-
C ciſſimè alamus. Et ſi tempeſtiuè cibus ante acceſſio-
nem dandus eſt, id adeò tempeſtiuè fiat, vt ſuperue-
niens acceſſio inueniat (vt monet Auic.) ventrem
vacuum: confecto videlicet,& diſtributo alimento.
Alterum verò inſtrumentum, quo transmutanda eſt
intemperatura, ad medicamentorũ genus pertinet,
ad eam ſcilicet illorum differentiam, à quibus non
vacuatio, verùm refrigeratio, & humectatio peten-
da eſt. Ea verò partim exterius adminiſtranda ſunt,
partim interius. Exterius quidem adhibentur bal-
nea, fomẽta, illinitiones. In balneis primum locum
obtinet,& præcipua ſunt ea, quorum ſuperius me-
minit Gal. ex aqua dulci. Sed quia de illis iam abun-
dè dictum eſt, de aliis agamus. Verùtamen eſt, quòd
D Galen. neque fomentorum, neque [illegible]linitionum vl-
lam fecit mentionem,& hoc tùm propter breuita-
tem, tùm præcipuè quia eo tempore balnea in tan-
to erant, & tàm frequenti vſu, vt ſolis illis fuerit
contentus, vt quæ vim maiorem cæteris omni-
bus habeant: & quia loca commoda, & parata ad
hunc vſum omnes ferè domi habebant. Noſtris ve-
rò temporibus vſus balneorũ ferè obſoletus, & ra-
rò accidit, vt habeamus, neque apta inſtrumenta ad
hoc negotium, neque miniſtros peritos, & aptos:
Ideò aliis agimus medicamentis. Nã fouemus præ-
cordia, in quibus (vt antea diximus) ferè fomes v-
niuerſus febris huius continetur, decoctis ex refri-
gerantibus herbis,& ſunt illæ, quarum meminit hic
E Gal. vt lactuca, malua, endiuia, cichorium, rumex,
& id genus reliqua: præcipuè verò endiuia,& cicho-
rium,& oxylapathum, quod nunc acetoſam vocant.
Dextro autem præcordio congruunt fomenta hæc,
iecinoris ratione. Interdum verò ſucco harum her-
barum vtimur. Illinitiones autem, quæ his tempori-
bus veniunt in vſu, ſunt infrigidans Galen. quod ille
ceratum infrigidans appellat. Præterea & vnguen-
tum roſatũ Meſue appellatũ ab eo in ſuo Grabadin
deſcriptum, quod ſi frigida aqua lauetur, potentius
erit in refrigerando,& humectando. Quandoque v-
timur oleo violaceo, vel roſaceo, non omphacino,
ſed cõmuni: quæ, cùm magis refrigerare volumus,

A ex aqua frigida lau[illegible]ſſata re[illegible]a-
mus. Interius autem [illegible] medici[illegible]ibus
præſertim refrigerabant. Vnde ſuperiùs multa ole-
ra comedenda propoſuit refrigerãtia, vt ſunt lactu-
ca imprimis, malua, atriplex, rumex, vel lapathum.
His ego endiuiam,& cichoreacea omnia adderem,
& acetoſam appellatam, vel oxylapathum, boragi-
nem,& id genus reliqua, prætcrea & cucurbitã, quæ
in ferculis cocta non erit aliena ab hoc negotio. A-
liæ verò vel in acetariis, dummodò aceti, neque ad-
modum acris, parũ inſpergatur, aut oxymelitis (vt
capparas cundiendos docuit Gal.) aut potius ſyru-
pi acetoſi: vel, ſi decoquãtur in iuribus dari poſſunt.
B Quæ etiam in hunc locum diſtulimus, quia mihi vi-
debantur potius medicamentorũ, quàm ciborũ ra-
tione habere. Sed de hac febre ſatis ſupérque dixi-
mus. Ad notharum curationẽ iam nos cõuertamus.

Tertianæ Nothæ curatio. Cap. x.

IN *iis verò, quæ exquiſitæ non ſunt, prouidendum eſt pro viribus, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires, &c.* Le 7[illegible]
Quæ ſit notha tertiana, vel ſpuria,& cur notha dica-
tur,& quot in ea differentiæ, vel diuerſitates repe-
riri poſſint, nõ modò ratione,& verbis ſuperiùs ex-
poſitum eſt. ſed & exemplo, ſi meminiſtis, demon-
ſtratũ: Vnde in his repetendis non eſt amplius tem-
pus conterendum. Sed ſtatim ad curationis ratio-
C nem explanandam accedendum. At verò quoniam
plurima curatricis methodi pars à natura affectus
curandi accipitur: Tertiana verò notha ea ratione,
qua tertiana eſt,& in eodem genere eſt cum exqui-
ſita tertiana, eandem etiam, ſi non omnino, magna
tamen ex parte ſubit rationẽ curationis. Quatenus
autem notha eſt (eſt autem notha, quia non omni-
no eius rationem,& ſimilitudinem ſeruat, ſed ab ea
euariat,& in materia, in qua accenditur,& in modo
caloris,& in ſymptomatibus,& acceſſionibus,& tẽ-
poribus, atque id, non eodẽ ſemper modo. ſed ma-
gis,& minus materia, ex qua excitatur, ab exquiſita,
& ſynceta bile recedit.) Eatenus etiam curationis
D ratio diuerſa eſt,& in victus ratione, & cæteris re-
medijs. Cùm ergo bilis, vnde hæc febris accẽditur,
craſſior ſit, quàm exquiſita bilis, ſiue modò craſſi-
tiem habuerit per aſſationẽ bilis exquiſitæ, ſiue per
mixtionem alterius humoris, vel pituitæ, quod
plerunque accidit, vel humoris melancholici: In-
de omnino contigit, quòd & acceſſiones fiant
longiores, febríſque vniuerſa diuturnior, neque
vehemens adeò ſit illius incendium. Vnde quan-
tum ad indicationes à natura morbi, itémque à
natura,& cauſa febris depromendas attinet, diſpar
eſt ratio. Quoniam neque tanta eſt refrigeratio-
nis, neque humectationis neceſsitas, ſicut in exqui-
ſita: tum quia neque tantus calor: tum verò, quia hu-
mor, qui tenuiſsimus erat, ſi craſsior ex refrigerãti-
E bus,& humectantibus reddatur, atque ita ad quod-
dam temperamentum in calore,& ſiccitate, necnon
in craſsitie deducatur, faciliùs à natura regetur,& à
medico, cùm opus erit, educetur. At bilis notha,
vtpote quæ craſsior ſit, ſi plus incraſſetur, diffi-
cilior ad concoctionem, digeſtionem, & vacua-
tionẽ reddetur. Quare indicatio refrigerationis lõ-
gè minor: maior verò vacuationis, quam in exquiſi-
ta: quantò videlicet erit humor craſſior. Sed & vi-
ctus ratio, quæ fundamentum ferè eſt præcipuum
curationis, ab ea non parum euariat, quæ tertianis
exquiſitis apta eſt, & in qualitate,& in quantitate,
præſertim quatenus ad cibum pertinet, nec non
& ordi

A & ordine, vel tempore exibendi. Verum vt de hoc primum agamus, nempe de cibo, & potu, vel de alendo ipſo ægrotante: quædam ſunt imprimis conſideranda, quæ in vniuerſum in morbis omnibus, præſertim verò materialibus, præcipua ſunt in iudicando: nimirum vires ipſæ laborantis corporis, & morbus. Hæc autem duo inter ſe aduerſaria ſunt, & mutuò ſe oppugnant: Atque vti aduerſaria ſunt, ita & ab eis depromptæ indicationes inter ſe aduerſantur. Alterũ quidem nempe vires, cum ab eis ſanitas, & vita pendeat, indicat, quod earũ cuſtodia, & conſeruatione præſertim ſit opus. Alterum vero, vt pote quod vitæ, ac ſanitatis hoſtis ſit, indicat, quod mereatur expelli. Immò vires, & natura ipſa, quantum poteſt, illum deſtruere contendit: ſicut morbus ipſe ex aduerſo naturam oppugnat. Verum licet hæ ſint B præcipuæ res in indicando; non tamen indicationes ab his rebus ſemper eandem vim habent: ſed inter ſe comparatæ oppoſitam ferè rationem habent. Quia quò vires imbeciliores ſunt, & languidiores, eò indicatio ab illis deprompta vim habet maiorem, & magis vrget. Quo verò validiores, & fortiores, eo indicatio ab illis deſumpta minus medicum vrget, & minorem vim habet. Morbus autem contrà, vt eſt maior, & deterior, ita, & ſua indicatio fortior eſt, & vim habet maiorẽ; Vt leuior, & facilior, ita & minorem vim habet. Nec modò hac ratione pugnantes inter ſe ſunt hæ indicationes, ſed, & alia. Quandoquidem illud, quod vni prodeſt, alteri eſt C noxium: ſicuti v. g. cum valida eſt à viribus indicatio, illi cibo ſatisfacimus: vires enim alimento ſer- Ap. 30. uantur, & reparantur, vel augentur. Cibus verò noxius nõ parum eſt, ſi morbũ reſpiciamus: quia morbum auget, prorogátque. Vnde Hippocrat. ſecundo Aph. ait, Non pura corpora quantò plus nutries, tantò magis lædes. Corrumpitur enim (ſubdit Galen.) adueniens alimentum corpori malos humores habenti. Neque hac ſolum ratione nocet, verum & alia, quam hic Galen refert. Quoniã concoctioni morbi impedimento eſt. Dum enim natura, cuius inſtrumentũ eſt calor inſitus, cibum concoquit, nequit interea morbum coquere, cùm tamen ſuperari nequeat eiuſmodi morbus, niſi per concoctio- Com. 44. nem Ideò Hippoc. primo Epid. com. ſecundo ait, D Concoctiones celeritatem iudicij portendunt, certámque ſalutem. Galen. verò inquit, concoctiones fiunt natura cauſas noxias ſuperãte. Vnde quantum ſpectat ad curationem morborum, inedia eſſet opus: at illa viribus inimica eſt, quæ (vt dixi) alimento ſeruantur, & reparantur. In his igitur anguſtiis maximè prudentia, & iudicium medici, non modò in curandis his febribus deſiderandum eſt, verùm & in omnibus morbis ex materia ortũ habentibus. Nam cùm cibus concoctioni morbi impedimento ſit: vbi crudior, & concoctu difficilior, neque magis rebellis materia, quantò fieri poteſt parciùs alendus eſt ægrotus, quia natura in coquendo magis laborat: & ea propter quò minus fieri poteſt, ab eo opere diuertenda eſt. Quantum autem id fieri poſ- E ſit, oſtendunt vires. Cum enim valentes ſunt, facilè, & ſine moleſtia tenuem victum ferũt. At verò cum in ipſis omne momentum in morbis curãdis ſitum ſit, immò & vita: Ideò illis ſtatim ſuccurrendum eſt. Totum ergo hoc negotium conſiſtit in penſitatione, & collatione horum duorũ. Sed & his addẽdum illud eſt, quòd non modò perpendendæ ſunt vires præſentes, ſed & futuræ conſiderandæ. Nam pueri pleniorem victum requirunt: non tantum propter præſentes vires, ſed magis propter futuras. Cum

A enim eorum ſubſtantia magis, & faciliùs diſſoluatur continenter à proprio calore, ſi tenuiori victu in morbis tractentur: facile vires in illis cõcidunt. Hac ergo de cauſa ad ætatem, ad temperaturã, ad tempus anni, necnon ad regionem, præterea ad conſuetudinem reſpiciendum eſt. Sed neque minus ad naturam morbi reſpiciendum. Quia in diuturno mor- Aph. 4 bo hoc imprimis conſiderandum, an vires hæ vſque Aph. 9 ad vigorem talem victus rationem tolerare poſſint, quin cõcidant: Et propterea primo Aph. dicit quòd tenuis, & exquiſitus victus in diuturnis morbis omnibus periculoſus eſt, & paulò poſt, Conicctari autem oportet, an æger, cũ tali victu ſufficiat perdurare, vſque quò morbus conſiſtat. His itaque conſideratis prudens medicus ab his difficultatibus ſe e- B ximet. In copia ergo, & parcitate cibi exibendi hæc erunt conſideranda. At quatenus ad tẽpus pertinet, ait Gal. ſi alternis diebus, illis videlicet nempe, in quibus febre vacuũ eſt corpus, alatur ægrotans, nihilq; die acceſſionis offeratur, ſatis illi erit. Vbi cõſiderãdum eſt, quòd bilioſæ naturæ à nimia inedia, & fame lęduntur plurimum, ita vt ſæpe in animi defectum ea de cauſa incidant. Præterea verò illi, qui tenuioribus humoribus refertum corpus habent, cum facilius, & plus hi digerantur, etiam ex inedia conſumuntur, & vitium caſui obnoxij ſunt. Vnde in exquiſitis tertianis non indicit integram in die acceſſionis inediam: Indicit autẽ in tertianis nothis, C vtpote quæ ex craſſiori humore, & cum pituita mixto ortum habeant. Cui & hoc accedit, quòd acceſſio tertianæ nothæ longior multò eſt, quàm exquiſitæ: ita, vt difficilius ſit arripere occaſionem cibi offerendi. Præterea verò materia craſſior (vt ſæpe in prioribus lectionibus diximus) magis occupatum detinet calorem naturalem, & non ita facilè ab illo ſuperatur: & proinde plus cibus lædit in his febribus, concoctionem morbi magis impediens, quàm in exquiſitis tertianis. Sed & cibus, cùm vim habeat humectandi corpus, & ſi ſit accommodatus, etiam refrigerandi: quæ ad primarium ſcopũ in curatione exquiſitæ tertianæ maximè pertinet: Ideò neque adeo in illis noxius eſt. Addamus, quod in tertianis nothis cũ bile eſt inſignis pituitæ copia. Pituitoſa ve- D rò corpora faciliùs inediã poſſunt perferre, immò vtilis illis eſt. Quia cũ natiuus calor fomẽto ex alimentis deſtituitur, conuerſus ad pituitam, illã concoquit, ac in ſanguinẽ, quo deinde alitur, conuertit: & ita facilius famem, & vtiliter perfert, vt hic notat Steph. Qualitas autem ciborũ ea deligenda eſt, vt hi imprimis offerantur, qui coctu faciles ſint: tum ob id, quia craſſior humor magis grauat, & occupat natiuũ calorem, vt non ita mox alimentũ, ſi ſit coctu difficile, poſſit conficere: tùm verò, quia ſi ægrè coquatur, gignit crudã materiam, & humorẽ pituitoſum, qui fouet, & auget cauſam morbi. Sed neque quatenus ad primarum qualitatum naturã attinet, oportet, vt cibi ita refrigerent, & humectent: Immò cum humor is nõ ita calidus & ſiccus, neque ita te- E nuis, ſed potius craſſus, vt qui partes pituitoſas, & frigidas habeat: Ideò habet etiã permixtam indicationẽ, vt non tantùm refrigerantibus vtamur, ſed & attenuãtibus cibis, in quibus ſit aliquid calidi. Nam vt frigida incraſſant, ita calida vim habẽt attenuãdi. Vnde ſicut herbæ, & olera in exquiſita, quæ inſigniter refrigerarẽt, aliis præferebãtur: Ita hic, quę moderatè attenuent, vim maiorem curandi has febres habebunt. Eſt enim natura huius febris media inter exquiſitam tertianam, & exquiſitam quotidianam, & quaſi ex vtraque mixta. Sed duo hic ſunt conſideranda,

ſideranda circa victum, & ciborum rationem Primùm id quod à Gal. hic eſt inſtitutũ, quod alternis diebus ſufficit in his non exquiſitis tertianis cibare ægrotantes. Quia rectè monet hic Stepha. non eſſe hanc rationem tanquam irrefragabilem ſeruandam: ſed ſemper ætatis temporis & regionis, imprimis vero conſuetudinis eſſe rationem habendam. Quoniam multi ſunt, qui propter has harum rerum conditiones nequeunt hanc tertiæ diei exquiſitam mediam ſeruare: Immo his noſtris temporibus aut rariſſimè, aut etiam nunquam poterimus legem hanc, vel inſtitutum in medendo ſeruare. Quia primum familiares, & aſſiſtentes omnes reclamabunt: timent enim ſemper, ne fame ægroti pereant. Deinde verò & alia de cauſa: quę maiorem rationem habet, quam Stepha. innuiſſe viſus eſt, cum ait, conſiderandum eſſe: num ægrotans aſſuetus ſit, dum benè valeret, aſſiduè comedere. Quandoquidem hos nõ oportet alternis diebus alere. Iudicatio enim à conſuetudine plurimam vim habet. Et proinde cùm noſtra hac tempeſtate, comparatione ad antiqua tempora, plus & frequentius conſueuerint homines comedere: vt qui temperantiſſimi ſunt, ſaltem bis in die ad ſaturitatem comedant: cùm antiqui parciſſimè prãderent, liberaliter autem duntaxat cœnarent. Vnde apud antiquos in conuiuijs, & comeſſationibus nulla fit vnquam prandij mentio, ſed tantum cœnæ. Sed & Martialis referens in eo Epigrammate, Prima ſalutantes: atque altera continet hora, quæ ſolebant qualibet hora Romani officia præſtare, cœnandi horam deſcribit. Prandio verò nullam adſcribit. Multi autem noſtrum, & mane, & poſt meridiem ientacula accipiunt. Hac inquam ratione eam in præſentia non poſſumus exquiſitam victus rationem, quam inſtituere antiqui, omnino ſequi. Addit autem id Steph. quòd quando hæc conſuetudo nos his temporibus impedit alternis diebus, ſicut res poſtularet, nutrire: ſaltem tenuem cibum offerre, & qui ſit tenuiorum partium oportet. Nam, vt faciliùs coquitur: ita alimentum inde genitum facilius digeritur, & diſſoluitur: & hac ratione ait ipſe emendandus ſit error ex multo cibo commiſſus. Vt & id addendum ſit, quod cibus ita procul ab acceſſionis tempore exhibeatur, vt iam de ventriculo ante acceſſionem deſcenderit. In acceſſionibus enim detrahendum eſſe ait Hip. quia malum eſt
Lect. 71. eo tempore apponere. Deinde verò, quatenus ad rationem victus pertinet, & hoc conſiderandũ, quod cibos, vt faciles concoctu eſſe oportet, & potus quoque propter eam rationem, quam retulimus: Ita oportet etiam habere (vt dicebamus) aliquid calidi attenuantis, & incidentis. Vnde quantum ad pri-
Apho. mum, ptiſſana quidem optimus eſt cibus. Facillimè enim coquitur, refrigerat tamen plusquam requirat hæc affectio: nec eam vim habet attenuandi, qua egemus in hac curatione: Ideò, vt vndique idoneus, & aptus cibus redderetur, conſuluere medici antiqui, vt aliquid piperis incoquatur: attenuat enim inſigniter (neque tamen ob multam partium tenuitatem plurimum poteſt calefacere) roborat ventriculum, & flatus diſcutit. Ego verò interdum, & cinnamomo vtor: quamuis enim aliquam vim habeat aſtringentem, ea tamen non eſt tanta, vt lædere poſſit: immò longè magis aperit, & attenuat, & præterea putredinem prohibet. Multi incoquunt radices apij, vel fœniculi. Potum verò laudat mulſæ, cum qua fuerint decocta vel ſpica, vel origanum, vel hyſopum: quæ omnia attenuandi, & detergendi vim habent: & alia quæcunque vim habent facultatem ciendi vri-

A nam. Dummodò non plurimùm calefaciant. Quia indicatio a febre non ita contemnenda eſt, vt nulla eius ratio habeatur. Quæ autem calidiora ſunt, & ſicciora, febrem augent, & irritant: Præterea partes humoris, quæ tenuiores ſunt, aut exſiccant, aut euacuant: ſi illis antè concoctionem vtimur. Quæ reliquæ deinde ſunt, craſſiores, & magis terreſtres cum ſint difficiliores etiam ad cõcoctionem redduntur, & ad excretionem. Sed hæc magis pertinent ad medicamentorum rationem, quàm ad victum. De quo etiam ſatis abundè ſermo habitus eſt. Quare iam ad alia conuertenda oratio. Et quoniam diximus, mutatam eſſe indicationum rationẽ in hac febre: quia non eſt hic maior ratio habenda refrigerandi, & hu-
B mectandi: quàm vacuandi, cum humor hic craſſior, & minùs calidus, ſiccúsque ſit: Ideò de iis, quæ ad vacuationem pertinent, agamus. Et quia, licet aliqua medicamenta, quæ accommodata ſunt vacuationi in hoc morbo: non multam requirant concoctionem: quoniam leuia ſunt & facilia: pleráque tamen, quæ ſunt alicuius momenti, tutius, & ex ratione adminiſtrantur, ſi præcedat concoctio, præſertim ſi id medicamentis ſit agẽdum: Idcircò primum de concoctione agendum eſt. Concoctio vero in morbis duplex eſt. Alia quidem propria, & quam præcipuè natura intendit, & hæc eſt, quando humor vitioſus, qui non plurimum à naturali ſtatu receſſit,
C vt caloris natiui corrigitur, & in bonum, remoto vitio, conuertitur: Altera verò, quando id, quod adeò eſt corruptum, vt nulla ſit amplius ſpes, quod vertatur in bonum, paratur a natura ad facilem expulſionem, & quãtum per eam fieri poteſt, eius malitia emẽdatur, quò minus deinde noceat. Quæ omnia a natura primum fiũt. A medico vero tanquã ab eo, qui illam adiuuat, & illi miniſtrat inſtrumenta, quibus faciliùs poſſit materiam ſuperare. Vnde medici officium eſt, Primùm, vt omnia impedimenta, quæ poſſunt naturam ab opere ſuo diuertere, auferat. Cum verò eius proximum, & natiuũ inſtrumentum ſint ſpiritus, & calor naturalis, qui vbi coguntur alteri muneri inſeruire, concoctionem deſerunt:
D Ideo procurandum imprimis eſt, vt quieſcãt ægrotantes, & decumbant: neque permittendi ſunt, vt aſſurgant, & ambulent. Omnis enim motus, tam internus, quam externus: tam corporis, quam animi concoctionem impedit. Vnde ira, mœror, ſolicitudo, cogitationes & id genus reliqua concoctioni noxia ſunt. Deinde verò, vt non ſolum hoc pręſtet, verùm & eam, vbi præ imbecillitate, aut difficultate ob rebellem materiam, deficit, adiuuet. Et hic, vbi de notha tertiana agit, potius hæc nobis documenta tradit, quam vbi de exquiſita agebat. Quia craſſior eſt materia, & quæ difficilius a natura poteſt ſuperari in hac, quam in exquiſita. Bifariam autem naturæ opem ferimus. Primum iuuando, & roborando nati-
E uum calorem, qui concoctionis opifex eſt. Solet autem is eſſe imbecillior in notha tertiana: alioquin enim neque ea copia pituitę fuiſſet genita, ob quam reddita eſt bilis non ſyncera, & febris notha. Atque hoc præcipuè in ventriculum referendum eſt, cum inde ferè occaſionem habeat pituitæ generatio. Et propterea ſoueri præcordia præcipit rebus, quæ moderatè calefaciendo, robur addant calori natiuo earum partium, in quibus vis concoctrix ſedem primam habet, imprimis verò ventriculus. Fomenta enim hæc, præter id, quòd (vt diximus) calorem natiuum roborant, digerunt, & diſcutiunt flatus excitatos ex pituita ab imbecilliori calore: qui diſtendentes ventriculum, concoctionem impediunt. Fo-

menta verò qualia eſſe debent, nemo ex iis, qui librum hunc explanant, expoſuit. Sed hic intelligendum, quòd ea ſunt adminiſtranda, quę nó plurimum calida ſunt, pręcipue verò inter initia: tum ob ipſam febrem, tum etiam, quia vehementius calida digerunt, & diſſoluunt tenuiores partes: cum violenter agant: relictis craſſioribus, & magis terreis, quæ deinde difficiliores euadunt ad concoctionem, & digeſtionem. Quare in his chamæmelum, roſæ, anethum, abſinthium ſunt ſatis accõmodata: ſi coquantur, ex aqua: addito etiam aliquanto vino albo non admodum auſtero, ſed tenui. Item olea ex iſtis herbis, vt eſt chamęmelinum, anethinum, abſinthinum, vt ſi chamemelinum oleum cum abſinthino, addita aliqua portione roſacei, miſceatur. Neque reſpiciendum eſt, quòd abſinthium prohibeatur in initio, & ante ſeptimam in his febribus. Quia aliud eſt (vt diccmus) ſi illud exterius adhibeatur: aliud, ſi de uoretur. Nam aſtrictio eius eſt neceſſaria, dum fouendus eſt ventriculus. Immò anethinò oleo non vteremur ſolo: quia nullam vim aſtrictoriam habet: ſed commixto abſinthino. Poſtea iuuamus etiá naturam materiam concoquendam reſpicientes, nempe vt rebus illis agamus, quæ vitia eius emendare valeant, & naturæ ipſi ſint tãquam inſtrumenta. Vnde cum materia hæc ſit craſſitudinis, & lentoris particeps: ideò paranda eſt attenuantibus, & incidentibus. Et proinde Gal. cibũ cum attenuantibus, potúmque ſuperiùs præcepit parandum, & condiendum, vt ſimul, & vim alimenti haberet, & medicamenti, laudabátq; incoqui hyſſopum, origanum, & ſpicam, & piper. De quibus forſitã dubitaret iunior, qui audiens, quòd inter initia ante concoctionem, ſi cienda eſt vrina, leuioribus eſſe ciendam dicebat Gal. neque manum admouendam illis, quæ inſigniter calefaciunt: hæc verò omnia vrinam prouocant, & inſigniter calefaciunt. Ad quam dubitationẽ reſpondemus, oportere rem benè examinare, & aduertere modum loquendi auctorum. Nam dum parum piperis in multa ptiſſana incoquitur, adeò retunditur vis eius, tùm calefaciens, tùm prouocans, vt moderatum fiat medicamentum. Et eodem modo dixerim de hyſſopo, origano, & ſpica cum mulſa. Sed vt rem hanc ad vſum præſentis temporis deducamus, quibus medici ab Arabibus auctoribus edocti, & ſi decoctis vtantur, frequenter tamen vſus eſt eorum, qui ſyrupi dicuntur, quod vocabulum Arabicum eſt, & potionem ſignificat. Vnde ineptire mihi videntur illi, qui aut græcam, aut latinam etymologiam iſtius vocabuli quærunt: ſicut & illi, qui non ſyrupos, ſed ſerapia appellant, nec qua ratione percipere poſſum. Sed redeamus eò, vnde diuertimus. Et de his agamus in iuniorum vtilitatem, & demittamus nos particulatim ad eorum captum. Verùm, vt hæc facilius capere poſſint, hoc imprimis aduertendum, quòd non eſt iſtius febris omnino vnus modus, & vna ratio (vt ſuperius nixus eſt oſtẽdere Gal.) ſicut ſimplex, & vnica ratio exquiſitæ tertianæ. Quia ſyncera, & exquiſita bilis ſimplex eſt humor, & ſimplicem, vnicámque habet rationem. Spuria verò bilis, quæ oritur ex miſcella alterius humoris, variam habet, & multiplicem rationem, pro varia, & multiplici ratione mixturæ, quatenus aliquando cum bile plus pituitæ admixta eſt, aliquãdo minus: & interdum craſſior, & magis lenta pituita: quandoque minus craſſa, & minus lẽta. Et propterea etiam ratio curationis varia eſt, quæ à natura morbi, & materiæ depromenda eſt. Quapropter diuerſa etiam medicamenta à medicis ad hanc rem ſunt ex-

A cogitata, & diuerſæ rationes ſyruporum: quorum alij ſimpliciores ſunt: alij ex pluribus compoſiti, vt poſſimus ſatisfacere omni occaſioni. Nam alij magis incidũt, magis attenuãt: magis detergunt, magis vel minus calefaciũt. Incipiamus ergo à Simplicioribus. Simplicior itaque eſt tum ſyrupus acetoſus, tum oxymel ſimplex. A quibus ſolemus plerũque incipere, & parum differunt. In incidendo enim ferè pares ſunt ob acetum. In detergendo maiorem vim habet oxymel. Hoc enim ex melle, aceto, & aqua ſimul coctis conficitur. In ſyrupo acetoſo, pro melle, imponitur ſaccharum. Vnde mel, vt calidius eſt, & quandam habet acrimoniam: ita magis ſaccharo detergit, & aliquantò plus calefacit. Ex quibus facilè poterit, qui diligẽs, & prudens eſt, percipere, quando magis expediat ſyrupo vti, & quando

B oxymelite. Quia & à natura materiæ illud accipere facile erit. Quò enim craſſior bilis fuerit, & magis ſpuria: eò aptius medicamentum erit oxymel. Si verò non admodum craſſa, ſyrupus acetoſus. Prętcrea à febris magnitudine. Quoniam ſi vehemens ſit febris: tutior eſt vſus ſyrupi: Item à temporis natura: Nam æſtuoſis temporibus aptior ſyrupus erit: Frigidioribus verò oxymel. Secundum ordinem obtinet bizãtinus ſyrupus, quo vti ſolemus, cùm in longius morbus protrahitur. Vim enim aperiendi attenuandíque, & incidendi habet: nec tamen inſigniter calefaciendi: Deſcribitur autẽ eius compoſitio tribus modis, vt poteſtis legere apud Ioãnem Meſ. in ſuo libello, qui Grabadin arabicè dicitur. Nam aut ſimplex conficitur: & ſimplex ſecũdum primam compoſitionem dicitur Illi deinde & acetum quan-

C doque addunt, & appellant ſyrupum bizantinum cũ aceto, & hic efficacior. Vnde à ſimplici inchoãt: mox protogato morbo, addunt acetum. Tertiò, vt maiorem vim addant, adiiciunt ſuccum roſarum, glycyrrhizan, ſpicam, ſemina aniſi, fæniculi, apij, & vocant ſyrupum bizãtinum completum. Vim enim maiorem habet hoc modo attenuandi, aperiendi, & vrinã ciendi. Sed & mel roſaceũ eſt in multo vſu, & valdè accommudatum medicamentum, cum valdè detergat citra calefactionem. Ad hanc febrem, cum craſſa eſt, & lentorem habet bilis, oxymel compoſitum valet. In quo duas radices, ſcilicet apij, & fæniculi imponunt. Interdum ex quinque radicibus, additis etiam ſeminibus, quæ aperiunt, & vrinam prouocant, conficiunt. Et conueniunt, vbi materia craſſa valdè, & lenta eſt. Præterea ſyrupus de betonica accommodatus erit huic febri: moderatè enim

D calefacit, attenuat, abſtergit, & aperit. Infirmior tamen eſt oxymelite. Quòd ſi quis hos ſyrupos faſtidiret, decoctis eſſet agendum, vt paulò ante dicebamus. Vt ſi radices apij, fœniculi, petroſelini coquerentur, addita glycyrrhiza, & ciccorea, ſi timeremus, ne nimis calefacerent ea ſimplicia: coquerentur autem vel ex aqua, vel ex iure leui, & macro, ac deinde modico iniecto ſaccharo. Item decoctum betonicæ. Fortiora autem ſunt medicamenta, quorum Gal. ſuperiùs meminit, vt ſpica, origanum, calamentum, hyſſopum, & iſtiuſmodi reliqua. Parata autem materia, & iam apparentibus indiciis concoctionis, de ea vacuanda cogitandum eſt: niſi natura ſpontè vacuet: quod tamẽ rarò euenit cum materia craſſa eſt. Modi autẽ, & inſtrumenta, quibus id moliri oporteat, particularim, ſed breuiter exponit Gal. Sunt autem ea, quę vim habent ciendi vrinam, quæque per inferiorem aluum, tam inferius per clyſteres iniecta, quam ſuperiùs per os aſſumpta. Similiter & ea, quæ per ſudorẽ, & ſenſibus inconſpicuam

Lect. 71

vac

vacuationem [euacuant.] Præterea verò, & per ve- A
nam ſectā. Sed quoniā alia vacuationis inſtrumen-
ta plerunque requirunt concoctionem præceden-
tem: Huic autem legi venæ ſectio noo eſt obnoxia.
De ea ſermo priùs habendus à nobis erit. Vbi hoc
conſiderandum, quòd phlebotomiæ in tertiana no-
tha explicitè Gal. meminit: in exquiſita autem nul-
lam eius fecit mētionem. Et id eſt, quia venæ ſectio
magnum remedium eſt, & propterea magis etiam
morbis accommodatum. Exquiſita autem tertiana,
quantùm ad ipſam pertinet, morbus facilis eſt, & ex
ſe ſalubris. Ideò rarò admodum cogimur venam ſe-
care. Notha verò tertiana ex humore mixto ortum
habet, & morbus maior, ac difficilior eſt: Et idcircò
ſępius io ea ſanguis mittendus eſt: quàm in exquiſi- B
ta. Sed oeque ſemper in ea mittendus ſanguis: ve-
rùm duntaxat, quando eius miſſinne fuerit opus,
adhibitis diſtinctionibus, & limitationibus ad hoc
negotium rectè peragendum neceſſariis. Primùm
autem & per ſe mittendum ſanguinem indicat (vt
hic ait Stephan.) pleoitudo: & id, propter timorem
magni morbi futuri. Cùm enim putredo in corpo-
re orta ſerpere poſſit, vbi multa materia eſt ſerpen-
te putredine, augetur morbus, ea itidem aucta. Viri-
bus ergo, & ætate conſentientibus mittendum ſan-
guinem indicat: detracta enim parte aliqua plenitu-
dinis, faciliùs natura reliquum & adminiſtrabit, &
ſuperabit. Non ergo propter præſentem ſtatum
in tertiana notha ſanguinem mittimus. Namcùm ſit
febris intermittēs, ſignificat, quātùm ad ipſam per-
tinet (vt dixit Hippo.) periculum abeſſe: & ideò ne-
que magnus morbus dici poterit. Sed quia vbi mul-
ta ſit plenitudo, auctis obſtructionibus, & factis im-
becillioribus viribus, calore extraneo increſcēte ex
putredine, facilè in continentem tranſire, & fieri
morbus magnus poteſt. Vt ergo hoc periculum e-
uitemus, ſanguinem mittimus, plus, minúſve, pro-
ut reliqua, vnde iſtius rei limitationes petendæ
ſunt, oſtendunt. Ea verò ſunt corporis temperies, æ-
tas, tempus, & conſtitutio anni, regio, conſuetudo,
& id genus reliqua. In reliquis autem vacuationi-
bus moliendis magis cautos medicos eſſe oportet,
quàm io exquiſitis: quia humor vacuandus, craſſior,
& viſcidior eſt, atque ad vacuationem difficilior.
Vnde maiori eget apparatu, & fortioribus inſtru-
mentis. Et ſicuti in exquiſita, ſi inter initia vti vellet
quis balneis, & ſi error id eſſet: non tamen ille erat
mortus. Item etiā ſi nondū cōcocta materia purga-
ret aliquis: neque inde poterat ita inſignis ſequi læ-
ſio, vt in hac: quia facilior humor tenuis, & minori
moleſtia, quàm craſſus, lentus educi poteſt. Magis
ergo expectanda eſt in hac febre concoctio, quam
in illa: & ea, quæ coocoquunt, & ea, quæ vacuant, va-
lentiora eſſe oportet. Quapropter in hac febre a-
gendum quidem eſt clyſteribus, non tamen omni-
no mollibus, ſicut in exquiſita: neq; in his adhiben-
dis, ſicut in aliis vacuatiooibus, expectanda conco-
ctio: quoniam eorum vis ad venas oon pertingit.
Accommodati itaque erunt acriores clyſteres. Vt
tamen, & hic conſideremus, quòd clyſterum a-
criorum ordines ſunt, & (vt aiunt) gradus. A-
lij enim alijs acriores, vel minùs acres ſunt. Quo-
rum electio depromenda eſt, & à febris natura, & à
natura corporis. Iam enim ſæpius diximus, quòd in
nothis tertianis multa penes materiæ rationem eſt
diuerſitas. Nam non ſemper bilis hęc eandem habet
craſſitiem, & lentorem. Vbi ergo lenta magis, & ma-
gis craſſa bilis eſt, vel pituita, quę illi miſcetur, acrio
ri etiam opus eſt clyſteri. Vbi minus craſſa, & lenta,

A minùs etiam acri. Sed, & ætatis, & virium ratio ha-
benda eſt, Pueri enim clyſteres inſigniter acres, &
qui ſunt infirmioribus viribus (vt ex Hip. quarto de
Rat. vic. in acut. morb. haberi poteſt) non tutò cly-
ſteres fortiores tollerant. Quidam etiam ſunt, qui
ſuapte natura non poſſunt, vel leues etiam clyſteres
ſine ingenti moleſtia perferre, vt ſæpe animo defi-
ciant. Clyſterium autem horum varij ſunt ordines.
Nam ſicut in exquiſitis ſatis erat aut mulſa, aut aqua
hordei, aut decoctum ex furfure, aut decoctum ex
malua, & foliis herbæ violarum. Ita in nothis for-
tiores erunt, ſi ſal in maiori copia iniciatur, ſi mel-
lis roſacei addātur vnciæ duæ, ſi maluæ & violis be-
tæ addideris ſolia. In bis enim multæ ſunt nitroſæ
B partes, quæ vim habent attenuandi, & detergendi,
& aliquam incidendi. Præterea verò, ſi & mercuria-
lem, in qua ſoluendi eſt vis maior. Adhuc autem e-
runt acriores, ſi iniciatur appellatum electuarium
lenitiuum, magis quoque ſi hieram ſimplicem, &
adhuc etiam magis, ſi imponatur hiera, quam iunio
res hieram compoſitam Gal. pręſertim pharmaco-
polæ, nuncupant: & eſt in vſu tantùm in clyſteribus,
& interdum per hieram picram, ita abſolutè prola-
tam, hanc intelligunt: accipit autem agaricum, tur-
bith, epithymum, & colocynthin. Poſſunt autem &
acriores fieri, additis corticibus agarici, & colocin-
thidis, & centaurij. Sed hæc rarò in hac febre in vſu
C ſunt: niſi interdum quando adeò redūdat pituita, vt
concitet tantùm ſoporem, vt comatoſi, & lethargici
quaſi fiant, in quibus cogimur ſæpe acerrimis cly-
ſteribus vti. Prudentia verò medici in hoc conſiſtit,
vt probè metiri ſciat rationem humoris, ex ſymp-
tomatibus emergētibus, ex ipſo morbo perceptam,
& illi accommodare clyſteres, aut acriores, vel mi-
nùs acres, cōſideratis aliis coindicantibus, quæ pau-
lò antè expoſuimus. Verò hic aduertendum, vt lo-
cum intelligatis Auicen. obſcurum, qui non parum
facit ad exquiſitiorem intellectum eorum, quæ ad
vſum clyſterium pertinēt. Ait enim, & cùm phlebo-
tomaueris, non indigebis clyſteri. Quòd in iis affe-
ctibus, vbi erat opus ſectione venæ: neque tamen il-
D la fieri poterat: quia vel ea erat natura laborantis, vt
tutò illam non poſſet admittere, vt in mulieribus
albis, & mollibus: præterea in præpinguibus: vel æ-
tas non aſſentiebat: vel anteacta ratio victus prohi-
bebat: vel quoniam nimis eſſet delicatulus, qui la-
borabat: vtebatur Gal clyſteribus acrioribus ad va-
cuandum, & reuellendum, vt ipſe etiam præcipit
quarto de tuen. ſanit. quod & ſeruauit ipſe quinto
Met. vbi iuueni Romanæ ſanguinem expuenti, quę
ipſi ſe curandam tradiderat, ſanguinem mittere cum
non eſſet auſus, quia inediā per triduum pertulerat,
acribus clyſteribus eam liberaliter vacuauit. Quare
interdum hos clyſteres adminiſtramus, vt vicem
ſubeant ſectionis venæ. Vnde cùm venam ſecue-
E rimus, noo ampliùs opus erit nobis vti clyſteribus
ad hoc munus peragendum. Sed de his ſatis. Con-
uertamus autem ſermonem ad aliud genus vacua-
tionis: quod & ipſum nō ita exigit præcedentē con-
coctionē. Quia vis iſtiuſmodi vomitus, qui in tertia
na notha nobis viſui euenit, & de quo eſt ſermo, non
pertingit ad venas, vt poſſit materiam, quæ in venis
coocoquitur, aut concoquenda eſt, mouere, vel agi-
tare, & illi vim inſerre. Vomitus ergo, qui facilis ſit,
nec multa violētia illata à medicamētis, quibus ciē-
dus eſt, concitatus adeò ſalubris eſt in hac febre, vt
multi ſtatim poſt vomitum liberi euaſerint. Vtilior
verò, ſi poſt cibum cieatur: tum quia, cùm plenus eſt
ventriculus, faciliùs prouocatur ad vomitum: tū vel

maximè, quia vtilitas, quã conſequimur ex vomitu, inde eſt, ꝙ ſimul cum cibo educitur pituita, quæ in ventriculo eſt. Niſi enim cógeſta eſſet pituita, nõ eſſet notha febris, neque adeo prorogaretur: dũ enim miſcetur cũ cibo, faciliùs educitur, quàm dum ſola eſt propter eius lentorẽ. Cui accedit, ꝙ ſi cibi ingeſti habuerint vim aliquã attenuantem, & detergentẽ, vt ſunt res ſalitæ, vt ſunt olera attenuãtia, & vim nitroſam habẽtia, vt beta: ſi origano, vel pulegio, vel hyſſopo condiatur; attenuata pituita, & ea deterſa à ventriculi tunicis, vi iſtorũ ciborum, faciliùs cũ cibo educetur. Sed & ea, quę ad vomitũ mouendũ dari in hoc affectu ſolent, vt oxymel, aut mulſa in hoc iuuabunt. Neque enim eorũ vomitoriorum nunc fit mẽtio, quę à lõgioribus partibus poſſunt attrahere: vt ſunt, quæ ex veratro parãtur, illis enim eſſet error vti materia non exquiſitè concocta. Aliud etiam vacuationis genus examinandũ eſt, quam per medicamenta, quæ per aluũ inferiorem purgant, moliri ſo-

Lect. 73. lemus. Et quia in his medicamentis, quæ purgãt, & facillimum, & leuiſſimum medicamentũ eſt abſinthium, cuius primũ meminit Gal. hoc loco: Ideò & ipſius mentionem prius faciemus; deinde verò: & de aliis. Sed primùm aduertendũ, ꝙ quidam explanantes hunc librum aiunt, blandis medicamẽtis tractandam iſtius febris curationẽ inter initia, neq; manus admouendas fortioribus ante concoctionem. Quaſi ante concoctionem vti ex ratione poſſimus moderatis medicamentis: quod tamen falſum eſt. Nam nullorum medicamentorum, quæ attrahunt à venis, congruus eſt vſus ante concoctionẽ. Quę verò duntaxat: leniunt vt caſſia, & manna, & quæ incidẽdo, & detergendo, non trahendo, vacuant: ea admitti poſſunt. Quamuis autem de his habito ſermone dixerit Auicen. ꝙ illi magis probatur adminiſtratio clyſteriũ: ſicut etiam re vera probanda eſt. Niſi fortè iudicãdum eſſet, ꝙ in ventriculo & inteſtinis ſuperioribus eſſet congeſta aliqua excrementorum copia, quæ vomitu facilè educi nõ poſſent: tunc enim non eſſet ab re, procurare, vt leniẽte pharmaco ea facilè, & citra violentiam expurgarentur. Poſt ſeptimã ergo diẽ abſinthij vſum maximè laudat. Vbi animaduertendum, ꝙ ſeptimæ diei commemoratio idem ſpectat, quod in ſuperiori capite pronuntiatum eſt. Nimirum quòd apparẽtibus ſignis cócoctionis, expediat illud dare, non autem antea. Nam longè magis neceſſe eſt expectare cócoctionẽ in notha, quàm in exquiſita tertiana: ſiquidem eius materia craſſior eſt, concoctúq; difficilior, & ad vacuationem ineptior: & ideò magis eget, vt cõcoquatur, quò faciliùs, & minori vi vacuari poſſit. Sed quantum ad abſinthiũ pertinet, aliqua ſunt cõſideranda. Primum, duæ ſunt facultates in abſinthio: ex quibus vtilis eſt eius exhibitio in tertianis febribus. Nã & vim habet vacuandi bilem: & præterea quia calefacit cum aliqua aſtrictione, ventriculũ confirmat. Et prima quidem facultate pręſertim confert exquiſitis tertianis: bilẽ enim, quę exquiſita eſt, & tenuis, facilè vacuat, nõ ita autẽ ſpuriam vtpote quę craſſior eſt, lentoriſq; particeps. Vnde cùm hortatur, poſt apparẽtia ſigna concoctionis, abſinthium dari, ait, quia & alioquin ventriculum roborat. Quaſi innuat vtrunque requiri in tertianis, & biliosi humoris vacuationem, & robur ventriculi: verùm in exquiſitis primùm propter vacuandam bilem: deinde verò quaſi acceſſoriũ quoddã eſt robur ventriculi, quia non eſt multa eius imbecillitas in exquiſita: maior autẽ in notha: alioquin enim non ea generaretur pituita, ex qua degenerat ab exquiſita: Et ideo licet abſinthiũ iuuet, quatenus

A bilem attenuatã iam, per cócoctionem vacuet: longè tamen magis ex ventriculi roboratione prodeſt. Nam & ſi omnino eam vacuet: ſatis tamen eius vis eſt infirma. Vnde non eſt eo ſolo contentus in cura nothæ. Sed ait, quòd præterea dandum eſt, & aliud aliquod medicamentũ ea eorum ordine, quę aluum modeſtè ſubducunt. Quãuis eo maximè, & frequentiſſimè ſit vtendum: nempe propter id, quòd ventriculum confirmat. Præterea conſiderandum, quòd ait, vſum eius appoſitum, & congruentem eſſe poſt diem ſeptimam. Quæ ſententia non parum dubia eſt, quando quidem non videtur conſentire cum decretis Hip. & eiuſdem Gal. Primum quarto de Rat. vic. in acut. morb. Gal. ipſe eum auctorem damnat, qui nolebat in ardente febre, cùm purgandum videretur, tribus primis diebus, ſed quarta vacuationem eſſe moliendam. Inquit enim hanc definitionẽ non à dierum numero eſſe petendam, ſed à concoctione apparente, iuxta definitam in primo Aph. ſententiã: quod & confirmat idem Gal. eodem quarto lib. dicens, Neque enim oportet inter initia morbi aliquod iſtiuſmodi remediorum ægroto iniũgere, deſumpto ſcopo à numero dierũ: ſed vt præcepit Hip. vel ſtatim à principio, antequam in aliqua parte firmentur humores: vel cùm ad maturitatem fuerint perducti. Vnde & prima interdum die, & ſecunda, & quarta, & interdum quinta dedimus medicamenta. Pręterea cùm omnino apertiſſimum ſit Gal. poſt ſeptimam diem eſſe abſinthium dandum cenſuiſſe, vt id detur, iã apparente concoctione, quã videtur ſperare in ſeptima. Hoc quidem non videtur cum eius, ac Hip. decretis cóſentire. Primum, quia (vt in quarto Aph. & tertio Progn. ambo docuere) in intermittentibus febribus non à dierum numero ratio criticorum dierũ accipitur, ſed à numero periodorum. Quia idem poteſt periodus in intermittentibus, quòd dies in continentibus. Quamobrem nõ rectè videtur dixiſſe, poſt ſeptimam diem. Etenim hoc etiam docuere ipſimet, quòd mutationes inſignes in morbis ſolent apparere in diebus, vel periodis iudicatoriis. Quod ſi dicas, quamuis non ita expreſſerit Gal. horum tamen verborum ſenſum & ſcopũ idem ſpectare, quia in ſeptima die cótingit quarta periodus, vt ſupputãdo facilè percipitur. Mihi adhuc magis augeri dubitatio videtur: quoniã cùm quarta ſit indicatiua ſeptimę (vt 1. Aph. ait Hip.) ſi quarta periodo inſignis aliqua appareat cócoctio, in ſeptima morbus iudicatur plerũque. In notha autem tertiana, aut nunquam, aut ſaltem raro in ſeptima periodo terminatur. Is enim terminus eſt exquiſitarum tertianarum. Nam & id ſignũ eſt tertianam ab exquiſita degenerare, cùm excedit periodum ſeptimam. Hæc ſanè dubitatio non admodum facilis eſt. Nos autem, quamuis non meminimus dubitationem hanc alibi à quopiam expoſitore, vel auctore fuiſſe propoſitam, nitemur tamen pro viribus diſſoluere. Dicimus itaque, Gal. cùm dicit abſinthium liberaliter dandum poſt ſeptimam diem, id voluiſſe, quod & præcedenti capite, cùm ait, & ſi cócoctionis ſigna apparuerint. Quia (vt ſuperiùs dictum eſt) non dies expectandi ſunt, ſed concoctio: Neque ſcopus accipitur remediorum à tẽpore: ſed à concoctione. Verùm hoc eſt conſiderandũ, vt dubitationem omnem tollamus, quòd, vt ex ſentẽtia Gal. ſecundo de Criſ. ſuperius expoſuimus, exquiſita tertiana à tertiana notha in hoc, præter alia differt, ꝙ in exquiſita aliquando in prima ſtatim periodo, vel inclinante acceſſione, vel intermiſſionis tempore, apparent ſigna concoctionis: & tũc in quarta periodo ſemper ferè, niſi

Com. 31. — Aph. 22. Com. 26 — Com. 59. Com. 7.

niſi error accidat, iudicatur. At ſi in principio nõ appareant manifeſtè concoctionis ſigna, fieri nequit, vt in quarta iudicetur: verùm neceſſe eſt, vt ad ſeptimam periodũ protrahatur. In tertiana autem notha nunquam ante quartam periodum poteſt cõcoctio apparere: Ideò nunquam etiam ante ſeptimã diem, ſed ſemper poſt eã expectanda cõcoctio, nẽpe poſt quartam periodum. Vnde cùm concoctio inſignis non poſſit per ſua ſigna apparere, niſi poſt quartam periodũ: Propterea neque poterit febris hæc in ſeptem periodis iudicari: Neque etiam erit abſinthij congruus vſus, niſi poſt ſeptimam. Quia neque ſigna concoctionis, niſi poſt ſeptimam poſſunt apparere. Citiùs autem, & tardiùs poſt ſeptimam: ſicuti citius & tardius apparuerint cõcoctionis ſigna. Vnde tn ea tertiana notha, cuius ſuperius fuit facta mẽtio, quæ protracta eſt vſque ad ſextum mẽſem. Vbi vſque ad æquinoctium vernum ab autumnali nulla apparuere indicia concoctionis, neque dãdum erat abſinthium. Hoc ergo voluiſſe Gal. putamus, nempe quòd non niſi poſt ſeptimã ſit congruus abſinthij vſus: quia non poſſit aliqua cõcoctio apparere, quæ inſignis ſit, niſi poſt ſeptimam. Sed ad vlteriora tranſeamus: in hoc enim ſatis, ſupérq; vagati ſumus. Quoniam verò (vt diximus) craſſa hæc materia, vnde febris hæc excitatur, vt concoctu difficilior eſt: ita & ad euacuationem ineptior: Ideò ſæpiſſimè neque ſatis eſt ſolius abſinthij vſus: quãuis ſummopere iuuet: quatenus robur addit vẽtriculo plurimùm in hac febre labefactato. Quapropter ait Gal. expedire, in hac febre vti aliis etiam medicamentis, quæ vim habeant aluum moderatè vacuandi, vbi concoctio iam percipi poſſit. & paratior ſit materia. Ad quam parandam, vt facilius vacuetur, oxymel multum iuuat. Multi enim maximum ex eius potu ſenſere beneficium: vtpote quod citra calefactionẽ detergat, incidat, & attenuet. Sed de hoc dictum eſt ſuperiùs. Reliquum iam eſt, vt dicamus de iis medicamentis, quorũ meminit Gal. cùm ait offerendum eſſe aliquod ex medicamentis illis, quæ ſubductoriã alui vim habent, ſúntq; familiaria. Sed hìc ſiſtamus gradum: quia non modici momenti eſt locus hic, vt rectè percipiamus, quid ſibi hìc voluerit Gal. per ſubductoria medicamenta. Fuere enim quidam, qui omni ope contendebant Gal. & antiquos medicos nõ purgaſſe febricitãtes febre putrida medicamentis, quæ propriè aluum ſoluunt: vna quartana excepta. In ea nanque purgationis per medicamẽta explicitè meminit, vt ſuo loco videbimus. Quòd ſi illis affetas locum hunc. Reſpondẽt illi per ſubductoria medicamẽta potius eſſe intelligendos clyſteres: propriè enim illi ſupponuntur, & ſuppoſiti ſubducunt. Sed hi mihi delirare videntur, neque diligenter animaduertere, quæ à Gal dicuntur, qui hoc libro breuitatem, quoad fieri potuit, ſectatus eſt. Vnde cùm ſuperius de clyſteribus egerit, nõ video, cur ſit opus idem hìc repetere. Præterea verò, & ſeries verborũ Gal. ſi rectè aduertatis, indicat nõ de iis, quę per clyſteres iniiciũtur, ſermonẽ haberi, ſed de illis quę per os deuorãtur. Ait enim multos iuuiſſe oxymel epotum πινόμενον inquit ipſe græcè: Et ſubdit, *Et aliquid ex iis quæ molliter ventrem ſubducunt &c.* Vbi manifeſtè apparet, quòd ad præcedentia referenda eſt oratio, vt ſupplendum ſit, Et aliquid ex iis, quæ facilè ſubducunt, profuit epotum. Atque hanc iſtius loci ſententiam reliqui expoſitores ſecuti ſunt qui medicamenta, quę epota vel deuorata ſubducunt intelligi ſenſere. Imò græcus Step. ait, hoc propriè ſignificare antiquis auctoribus verbũ illud ὑπάγοντα item pe medicamenta, quæ per aluũ moderatè euacuant. Et indicans, quæ ſint, vel qualia eiuſmodi medicamenta ſubductoria modeſtè, refert polydium, & alypium: quòd ferè in eodẽ genere eſt cum epithymo: item & mercurialem. Et hæc quatenus ad medicamenta ſimplicia pertinent. Nam ſubdit, ſunt verò & quædam compoſita, quibus iniiciuntur ſcamonium. & colocynthis, & agaricus, & elaterium. Quæ non carent dubitatione, & ambiguitate Quo enim pacto hæc inter moderata medicamenta recenſenda ſunt? quæ ex valentiſsimis ſunt confecta medicamentis ſolutoriis, qualia ſunt ſcamonium, colocynthis, & elaterium. Vnde aliqua ſunt hìc conſideranda, quæ vtilia vobis eſſe poterũt, nec ſcitu indigna. Primum quod multa habemus in præſentia medicamenta, quæ familiaria, & modeſta ſunt, priſcis illis temporibus, vel ignota, vel ſaltem non in vſu, ſicut caſſia Aegyptia, rhabarbarum, ſene, quæ ferè & faciliora, & meliora ſunt iis, quorum meminit Steph. Deinde verò, quòd interdum medicamenta aliqua ſunt ex ſimplicibus cõfecta, quæ immoderata ſunt viribus, & in purgando, & in facultatibus aliis: ipſa tamen, hoc non obſtante, moderata, & mitia redduntur. Nam acria illa, & veluti effrenia medicamenta refrenantur, & miteſcunt mixtura, & quaſi conſuetudine cum aliis mitioribus, & familiarioribus medicamentis. Et hæc eſt vna ex præcipuis vtilitatibus, quæ adduxere medicos ad componenda ſimul plura ſimplicia in vnũ compoſitum medicamentum. Vnde Scribonius Largus in ſuo de Compoſ. medic. libello, cuius non ſemel meminit Gal. referens compoſitionem hieræ Pachij, quam ἀπαλοκολοκυνθίδα appellat, eam vel hac ratione commendat, quòd quamuis ex vitioſis admodum medicamentis conficiatur, quę alioquin ſuapte natura ventriculo aduerſaria ſunt: confectio tamen, & miſcella eorum vim ita lenit, & mitigat, vt medicamentum hoc amicum tandem ventriculo euadat, & (vt ipſe ait) ſupra quam quis credere poſſit, illum confirmat. Et proinde neque in noſtri temporis medicos inuehi debetis, qui aliquando & medicamento, quòd diaphonicon appellatur, quòd ſcamoniũ recipit, & eo etiam, quod ab auctore dicitur confectio hamech, vtuntur, & id genus reliquis. Fortiora enim medicamenta mitiora, & familiaria facta ſunt recta compoſitione. Cui aſſentiri, & ſubſcribere viſus eſt Gal. qui ſecundo Rat. vict. in ac. morb. ait, ꝙ pleuriticis niſi ingens febris vrgeat, dare tutò poſſumus, non modò veratrum, & peplum, verùm & medicamentum ἀπαλοκολοκυνθίδος. Sed & id animaduertendum, quòd multa ſunt medicamenta quæ quantum ad ipſa pertinet, optima ſunt, & rectè confecta, & ea ſæpe nocere videntur. Quod tamen non ab ipſis medicamentis vritur, vt noceant, ſed ex imperitia vtentis. Nam medicamenta propriè ſunt inſtrumenta medici, & naturæ. Quæ perinde ſe habent, vt reliqua artificum inſtrumenta, quæ ipſa ſola nihil agunt: agunt verò, quatenus ab artifice mouentur, & rectè quidem, ſi à perito: perperam autem, ſi ab imperito, & ignaro tractẽtur. Ita & medicamenta, ſi a perito medico, qui ea & morbis, & temporibus, occaſionibuſque, præterea temperaturis: ætatibus, & id genus reliquis nouerit accommodare nunquam defraudant medicum, neq; ęgrotum. Quòd ſi interdum medicus, vel ægrotans ſua ſpe defraudati fuerint, hoc ſemper ex errore contingit aut medici, aut ægrotantis, aut miniſtrorum. Poſtremus verò vacuationis modus eſt, quæ fit per anguſtos: & inconſpicuos habitus totius corporis

meatus:ſiue talis vacuatio ſenſus lateat: ſiue per ſudorem, & manifeſtè fiat. Ad quã balnea plurimum faciunt, vt in præcedenti capite diximus. In his ergo maior eſt habenda diligentia, & cautio, quam in exquiſitis. Quia non tantum referebat coococtionem expectare in illis, quãtum in his. Quoniam cùm materia ibi feruens eſſet, & tenuis, magis refrigerationem exigebat, quàm vacuationem. Neque etiam ſi vi balneorum cruda adhuc materia in habitum corporis digerebatur: dummodò refrigeraretur, & humectaretur, aliquam noxam poterat afferre, quãdoquidem cum tenuis eſſet, inepta erat vt obſtructiooes excitaret. Materia verò noo exquiſitæ, vt neque adeò feroens eſt ita & longè craſſior: neque ita facilis ad vacuationem, & digeſtionem, oiſi per concoctionem atteuuetur. Vnde ſi ante concoctionẽ balnea adminiſtrentur, digerũt quidem partes tenuiores: craſſæ verò difficiliores ad digeſtionem & coococtionem euaduot. Sed & craſſas has (vt tùm Auic. tùm Steph. expoſuere) fundunt, & eas aut ad loca putredinis fluere faciunt, atque ita febrem augent: aut malum cum bono permiſcent: vnde boous corrumpitur. Præterea verò fuſum humorem in habitum corporis totius, & in tenuiſſimas venas digetũt, ac ſubinde obſtructiooes augent. Vſus ergo balneorum in hac febre curanda vtilis eſſe nequit, niſi coococta materia, & (vt ait Step.) morbo iam vigente: quia eo tempore coococtus humor & attenuatus facilè poteſt citra vllam noxam, euacuari.

Quartanæ curatio. CAP. XI.

Lect. 74. DEINCEPS *de quartanis dicemus, quas etiam ipſas ab initio mediocriter, ac leniter tractare oportet,* &c. In quartanæ curatione, ſi ex methodo illa tractãda eſt, oportet eodem calce incedere, quo in exponenda curatione tertianæ progreſſi ſumus: nẽpè, vt primum per reſolutiooẽ ſcopos inueniamus, quos ſtatim à principio ſpectare oportet eum, qui rectè curaturus eſt, atque eas indicationes, quas nobis offert natura iſtius febris, quam curãdam ſuſcepimus. Hæc enim ſunt, quæ vniuerſam curandi rationẽ gubernant, & quæ nõ ſolùm ab initio, ſed ad finem vſque præ oculis habere ſemper neceſſe eſt. Iodicationes verò duplices inſurgunt in hac, ſicut in aliis etiam putridis febribus. Altera quidem ab ipſa febre. Altera verò ab humore, ex cuius putredine accenditur febris, & à quo eadem fouetur. Quæ indicationes mutuo diſſentiunt: non autem, vt in exquiſita tertiana, conſentiunt. Nam febris calidus affectus eſt, qui refrigerandum eſſe indicat. Humor verò melancholicus, qui frigidus ſuapte natura eſt, calefaciendum. Quamuis vtrunque humectandum pariter indicet. Præterea verò, & materiæ vtriuſque alia ratione differuot: quia bilis exquiſita feruidus humor eſt, tenuis autem, & leuis, & ob id magis noxius eſt ſua eximia, & acri caliditate, quàm corpulentia, & mole: hac enim ratione parum admodum naturæ grauis, & moleſtus. Vnde tam ratiooe febris, quàm materiæ indicatio refrigeratioois potior erat, quàm vacuationis. In quartana autem febris videtur quidem habere ſuam refrigerãdi rationem: illi autem aduerſatur indicatio ab humore deſumpta, quę maiorem vim habet, quàm indicatio à febre. Etenim neque adeò magnus eſt quartanę calor, neque adeò longus, vt timendum ſit, ne vires deiiciat, cùm tẽpus intermiſſionis adeò longum ſit, vt corpus interim facilè poſſit reſtitui. Quare magna ex parte medicus ad materiam febris ſe conuertit: cui niſi ſit coosultum, nunquã ea tolli poterit. Diximus autem magna ex parte, quia nunquam altera indicatio omnino contemnẽda eſt, quæ à febre proficiſcitur. Sed hoc imprimis cõſiderandum, quòd cùm febris diuturnior ſit, ea ratione fit diuturna: quia in dies ex aliqua alicuius viſceris intẽperatura, & ex mala interdum victus ratione, vt Gal. ſecuodo de Dif. febr. exponit, noua generatur materia, quæ febrẽ continenter fouet. Neque enim putandum eſt, quòd à principio morbi tanta fuerit congeſta materia, quæ per tot menſes potuerit tot acceſſionibus fomentũ ſubminiſtrare. Quo conſtituto, ſi volumus febrem curare, duo primum ſcopi huc pertinentes exſurgunt. Alter, vt congeſtam iam materiam ſubtrahamus, vacuemúſque. Alter verò, vt prouideamus, & procuremus, ne noua in poſterũ generetur. Et ſi mutuò omnes ſcopos conferamus, potior quidem videtur, vt cõgeſta vacuaretur. Quia morbos ex multudine factos vacuatio ſanat. Attamẽ cùm inter initia ea cruda ſit, & vacuationi rebellis, neque ſit purgandus iſtiuſmodi humor aliquis, niſi concoctus. Ideò ioſurgit & tertius ſcopus, qui & ſi natura poſterior ſit, tẽpore tamẽ præcedere debet. Propterea his duobus imprimis ioſiſtendũ: oempe, vt & humor concoquatur: & ita conſulatur, vt ſi fieri poſſit, aut nullus amplius, aut paucus admodũ is humor geoeretur, qui febrẽ fouere poſſit. Atque non ampliùs hi ſcopi ita mutuò, vt priores, ſibi aduerſantur: imò maiori ex parte in vnũ conſpirant, præſertim verò quãtùm ad primas qualitates pertinet. Cùm enim cõcoctio excrementorum oõ ſit, niſi ad mediocritatem eorum deductio, exceſſus per contraria moderandi & corrigeodi ſiot: Melancholicus autem humor frigidus, & ſiccus ſit: humectantibus ergo, & calefacieotibus erit humor hic tractandus, vt ferina eius natura leniatur, & miteſcat. Craſſus præterea immodicè eſt: quare & attenuãtibus ei opus eſt. Sed & intemperies ea, ex qua quotidie generatur materia hæc eiſdẽ ferè tollenda eſt, oiſi vbi per aduſtionem ſit genitus is humor: ex immodico nanque calore, & igneo fit vera exuſtio. Hæc ergo eſt generalis methodus curandi quartanam, reſoluta in ſuas primas indicationes & primos ſcopos. Sed ad modũ, quo particulatim ſcopos, & indicationes has exequi oportet, tranſeamus. Vbi generalia quædã præcepta ex ipſa item iſtius humoris natura accepta primum obſeruanda ſunt, in adminiſtrandis remediis, & tractandis iis inſtrumẽtis, quibus quartanam demoliri oportet. Primùm quidem, ꝙ inter initia nullo violento, & valido inſtrumento vtamur, neque in tranſmutando & concoquendo, vel attenuando humore, neque in euacuando. Nam his vti eſſet error maximus, & maximè noxius. Iſtius verò ratio hæc eſt: quia humor is naturam quandam ferinam habet, rebellem admodum naturæ, & natiuo calori: vtpote cui in vtriſque qualitatibus aduerſetur. Vnde ad cõcoctionem difficilis eſt, & difficilior ad vacuationẽ. Qui ſi violenter tractetur, & validè calefacientibus, & attenuantibus, partes tenuiores diſcutiuotur, & abſumuntur: craſſiores verò magis terreſtres redduntur, & ad eductionem ineptiores. Sed & ſi eius etiam vacuationem tentaueris inter initia violento medicamento, renititur illi, & magis exaſperatur, & irritatur. Et hęc omnia incommoda inde ſequuntur. Primùm ille nõ cedit vacuationi, & tractui medicamenti. Deinde medicamentũ, dum attrahit magna vi, non ille, quia ineptus eſt ad motum, ſequitur vim medicamenti, ſed humores boni, & vtiles ſequuntur, qui quidem quaſi frenum ſunt mali humoris. Atque ita ille effrenis magis efficitur. Præterea in hac violeota tra-

ctione

ẽtinue humores omnes cõmouentur, & exagitãtur, & vitioſis cum malis ſimul cõmixtis vitiantur quoq; qui vtiles,&boni ſunt,& ſic materia,& ſomẽtum febris augetur, præter id, quòd caloris natiui vires infringnntur. Ab omni ergo violenta, & magna opetatione,ſiue per tranſmutationem, vel(vt aiunt) alterationem:ſiue per vacuationem abſtinendũ. Niſi ſnrtè videatur eſſe opus venæ ſectione, & ſanguinis detractione,ait Gal. Nam hnc medicum inſtrumentum non videtur requirere tantam cõcoctionis obſeruantiam,ſicut alia vacuantia. Quia non attractricè aliqua ſacultate vacuat,vt medicamẽta attrahendo humores,& illis vim inferẽdo:ſed potius vena aperta,qui in ea continentur humores,ſponte ferè ſua effluunt. Neque tamen propterea præcipites in ſanguine detrahẽdo eſſe oporter: quin potius in hac ſebre maximè eſſe cautos oportet in ſanguine mittendo. Etenim ſi id opportunè fiat, & vbi ratio recta id agendũ eſſe indicat,mirificè confert. Sin autem ſecus: ſummopere officit. Opportunè autẽ fit, vbi multa ſit in venis ſanguinis copia, qui neq; omnino bonus ſit,ſed potius craſſus,& niger ad naturã accedens humoris melancholici:qunniã vel ipſe ita fuerit genitus,vt prope acceſſerit ad generationem iſtius ſucci: vel quia venæ contineant plurimũ melancbnlicum ſuccum immixtum ſanguini:eius enim mixtura ſanguis fit,& craſſus,&ater. Cùm ergo talis fuerit ſanguis,ſi vena ſecerur, vtiliter admodum id fiet. Si verò ſecus,plurimùm lædamus. Nam ſanguis maximè naturæ familiaris eſt,& omni ex parte, cõſtat ſiquidem illis qualitatibus,quæ vitę fundamentum ſunt,calido nempe,& hnmido:vnde non modò natiuum calorẽ ſouet: verùm etiam alios humores omnes refrenat,leoit,& mitigat. Quare cùm intempeſtiuè educitur,aſperiores,& magis effrenes, & ferè incortigibiles euadunt humores reliqui: cùm ad eorum temperiem,&moderationem ſanguis faciat, quando bonus,& oaturalis eſt. Io liennſis autem talis eſſe ſanguis ſolet, qualem deſcripſimus ait Gal. Lenioſi verò dicuntur, qui malè affectum lienẽ habent:nimirum quia nequit opportunè fungi officio ſuo:q; vel obſtrictus ſit,vel imbecillis: vtpote quia vel attrahete nequeat:vel quia attractum humorem excrementoſum excernere nequeat. Eius enim officium hoc eſt,vt ſanguinem ab iſtiuſmodi excremẽtoſo ſucco expurget. A quo officio vbi deficiat, ille in vniuerſum corpus redundans per venas, ſanguinem craſſum,& melancholicũ reddit. Et ob id,cum Lienoſis ſanguis detrahitur,vena ſecta, effluit craſſus & ater. Sed & venæ in his, qui talem ſanguinem plurimùm congeſſere,ſolent tumidæ,& nigræ videri. Hoc igitur imprimis obſeruandum,& animaduertendum,antequam datur vena. Deinde verò, neque hnc ſatis eſt:ſed oportet,vt ſecta vena,præſens medicus aſpiciat, & conſideret qualitatẽ ſanguinis,& eo inſpecto,ſi niger,& craſſus videatur poterit etiã permitti,vt liberaliter effluat:ſemper tamen habita ratione ætatis,pleoitudinis, viriũ,temporis, & reli-
Lect. 75. quorum iſtius generis. Quòd ſi minimè talis effluat: ſed potius tenuis,& clarus, vt flauum calorem vergat, ſtatim cohibendus, & liganda claudendáque vena. Quòd ſi quæras, quænam vena tundenda ſit, quando ſanguinis detractione opus eſt. Ratio enim cui & experientia aſtipulatur,indicat nobis nõ eaſdem venas,cùm ſecantur, omnibus affectibus pariter conferre,ſed alias alijs magis definit & hoc Galen.ſecandam eſſe axillarem, vel interiorem venam in brachio(hanc iuniores baſilicam appellant)præſertim verò ſiniſtri,ea enim directè lienem reſpicit, & magis confert laboranti lieni. Quòd ſi illa non reperiatur(aliquando enim aut ita exilis eſt, vt non facilè à chirurgo repcriri poſſit: aut ita prnfunda) tunc media ſecanda,quæ fit ex cohalitu axillaris, & humeralis in vnum. Aetius tamen rem hanc magis particulatim definit. Quam definitionem fortaſſe non appoſuit Galen. breuitati ſtudens, cui ſatis fuit expnnere, quæ frequentius ſolent euenire. Et quia dixit ſuperiùs,raró accendi quartanam ſine aliquo lienis vitio: Ideo eò reſpiciens ſecandam eſſe ſiniſtri brachij ait. Aetius vero,vel illi, à quibus Aetius accepit conſiderantes, quòd aliquando nnn ita vitio lienis fit quartana, ſicut iecinoris, multum melancholicum ſuccum gignentis, vel aſſato ſanguine, vel alioquin alia intemperie: Idcirco dixit, & hoc eſſe conſiderandum: quia ſi occaſio, à iecinore eſſet,tunc potius ex dextro brachio,quàm ex ſiniſtro ſanguis eſſet mittendus. Sed redeamus ad primum noſtrum ioſtirutum. Præter miſſiooem itaque ſanguinis ab omnibus alijs validioribus remedijs, quæ potenter aut vacuant,aut corpus tranſmutant, & humores abſtioeudum in principio,dum humor crudus,& pertinax eſt:ſed omnia blandè rractanda. Alterum verò præceptum generale eſt, procurandum eſſe,quãtum per nos fieri poreſt, vt aluus mollis,& fluida ſit ſpontè fluar, quantùm ſatis poſſe eſſe videatur,relinquendum hoc naturæ: ſin autem, iuuanda: Et ab initio quidem, quò rebus vtemur magis familiaribus,& conſuetis,eò ſeliciùs res ipſa ſuccedet. Cõſueta verò, & familiaria imprimis ſunt ea,quibus in cibis vtimur: hæc pręſtantiſſima erunt, ſi vim molliendi aluum habeant, ſicut ſunt olera, quæ ventrem laxant,& leniunt, vt eſt beta, oleo,& ſale condita. Nam hoc ipſum olus nirtoſas partes habet,qua detergendo,& attenuando,& incidendo materiam ad facilem expulſioucm parat. *P*ræterea verò & expultricem facultatem irritat, & excitat. Habet & partes humidas,& aqueas,quæ mollire, & lenire aluum pnſſunt. Oleum quoque additũ mollit,ac lenit. Sal verò nitroſus partes adiuuat. Eadem præſtabunt atriplices,&quę ſpinachia vulgò dicuntur. Sed & braſſicæ ius ad idem valet. Ius diximus, quia folia qnartanarijs inimica:vtpote quæ ſuccum melancholicum generent. Paſſulæ quoque, & caricæ in prima menſa acceptæ aluum leniendo cient. Et pruna cocta ex iure, & ſaccharo, & quæcunque huius generis. Quæ ſi vel nihil, vel pro ratione exigentiæ ſecerint,validinri ioſtrumẽto erit opus. Vnde clyſteres erunt impnnendi. Neque etiam hi ſine diſtinctione ſunt iniiciendi. Quia diuerſimodè parantur,& ita diuerſam vim,& rationem habẽt. Sunt enim molles clyſteres,& lenes,de quibus ſuperioribus capitibus actum à nobis eſt. Sunt & acres, de quibus itidem abundè habuimus ſermonẽ: & in his etiam non vnus eſt ordo:alij enim acriores ſunt:alij verò minus acres. In horum autem vſu id ſemper præ oculis habendum,quòd ſtatim ab initio à nobis conſtitutum eſt: nimirum quòd principia huius febris, antequam concoctionis ſigna appareant, leoiter tractanda ſunt, neque materia. quæ alioquin ſerinæ cuiuſdam naturæ eſt,& rebellis,exaſperetur: ſed blandè tractetur. Vnde primum agendum eſt mollibus clyſteribus, vt leniendo ſuccum terreum ſuapte natura leuiter, & facilè moueant, & melius tractabilem molliendo reddant. At vbi iam concoqui videatur, paulatim ad acriores accedendum: craſſus ſiquidem humor, & ineptus ad motum valentioribus eget inſtrumentis, vt educatur, neque amplius exaſperari poteſt, dum mouetur,

ſi per

ſi per concoctionem ſit factus mitis. Sed hic & illud A præterea conſiderandum, quòd ante concoctionem aliquam manifeſtam, præcipit aluum eſſe lenem, & lubricam ſeruandam, aut cibis ipſam molliendi vim habentibus, aut mollibus clyſteribus. Vbi refellere videtur hoc tempore omnem medicamentorum vſum, quæ vim habeant aluum ciendi. Contra quam ſoleant medici noſtra hac tempeſtate agere, qui vel etiam illi, qui maximum nomen habent, curantes quartanarios eis caſſiam ab initio, vel mannam, vel diacatholicon, vel ſyrupum roſaceum, Aliqui etiam decoctum ſenæ, & alia id genus medicamenta exhibent. Et quamuis quidam, qui ſeueriores medici videri volunt, & profitentur ſe velle ad vnguem ſequi antiquum medendi modum, eos damnent: Nos B tamen, qui nolumus adeo ſuperſtitioſi eſſe, putamus facilè eos poſſe defendi: vt pote qui neque præter rationem, & inſtituta antiquorum medicorum agere videantur. Quandoquidem iſtiuſmodi leuia medicamenta, quorum vis, ſi qua in eis eſt, ſolutiua, vix ad iecur pertingit, neque violenter mouendo poteſt crudum in venis contentum humorem irritare, exacerbaréq;, ſunt quaſi media inter cibum, & medicinas. Vnde, vel, cibi medicinales, vel medicinæ (vt aiunt) cibales, præſertim verò cum nõ dantur in inſigni copia, appellari poſſunt, & comprehendi ſub eo capite, vbi ait Gal. ventrem molliendum eſſe per conſueta, & familiaria. Hęc autem conſueta, vel familiaria interpretatur Steph. ea, quæ ci- C bi rationem habent. Quæ quidem ſi ſolum cibi eſſent, non haberent autem aliquam medicamentoſam qualitatem: non mollirent ventrem. Quare iſtiuſmodi cibi medij, & ipſi ſunt inter cibum, & medicamentum. In his autem Steph. lac ponit, & mel: quod quidem lac per eius ſerum ventrem mollit: mel autem abſtergendo. Aui. verò loco lactis ſerum

Com 8. ponit, quod vim habet medicinalem. Vnde Hippol. quarto de Rat. vic. in ac. mor. ad purgandam bilem lac aſinæ dat coctum liberaliter potandum. Gal. autem pro lacte ſerum. Auic. verò, & aliquod medicamentum, ſicut epithymum, exigua copia incoqui voluit: quantum nempe poſſit ſeri vires aliquantiſper roborare, vel aliquid polypodij, vel ſyrupi ro- D ſacei, dari. Neque ſi rectè velimus Gal. verba examinare, videtur ipſe huic ſententiæ refragari, qui interdicit, quò minus vel fortibus vtamur medicamentis, neque magnã aliquam moliamur inter initia vacuationẽ, præter eam, quæ fit per venæ ſectionem. Ea enim magnũ remedium, & inſignis vacuatio. Non ergo omnino vſum medicamentorũ damnat, ſed eorum, quæ valida, & vehementia ſunt. Sed de his ſatis. Particulatim iam remediorum omnium rationem, & vſum perſequamur, ſumpto exordio à victus ratione, quæ ferè aliorum omnium fundamentum eſt. Atque primùm de victus ratione, quatenus ad cibum, & potum pertinet, ſermonem habebimus: poſtea verò ad alias res, quæ in victus ratio- E ne continentur, accedemus. In his autem tria conſideranda nobis proponit Gal. Nẽpe quales ſint cibi, & potus, qui offerendi ſunt quartanarijs. primùm in vniuerſum, mox & particulatim. Alterũ verò quãtum cibi, & potus, ſit offerendum. Tertiũ, quo tempore ſit offerendum. Sed primũ caput imprimis tractemus in vniuerſũ: deinde verò, & particulatim. Eligẽdæ ergo illæ ſunt eſcæ, quæ has habeãt cõditiones. Primo vt ſint boni ſucci, ſanguinémq. bonum, tenuem, & clarum generẽt. Ita enim ſubtrahẽtur fomenta febris, dũ bonus ſanguis clarus, & tenuis non melãcholicus & craſſus gignitur, qui proximè ad na-

A turam humoris melancholici accidit. Non etiã talis, qui facilè putreſcere poſſit. Secundo & flatuoſæ minimè ſint: ſicut legumina ſunt, quæ præter id, quod plurimum gignunt melancholicum ſuccum, flatum etiam plurimum generant. Flatus verò, atque flatulenta excremẽta (vt hic Steph. ait) in liene recepta, illum extendunt, & in tumorem attollunt. Præterea verò & concoctioni plurimum obſunt, tam ventriculi, quàm aliorum viſcerum, dum videlicet, ea intendentes, vetant, quominus materiam concoquendam amplexari poſſint, & illi hærere. Cui addamus quòd eam fluctuare facit. Nihil autẽ ferè eſt, quòd magis febricitãtes tum in hac, tum in aliis febribus lædat, quàm cruditas. Altera verò cibi conditio eſt, B vt non ſint craſſi, vel lentoris participes. Cùm enim hæc, vt non facilè coquuntur: ita & non [facilè diſtribuuntur: tardum enim & non] facilem tranſitum habent: Vnde (vt idem Steph. monet) excretiones detinentur. Quò fit, vt excrementa detenta addita melancholico ſucco, febrẽ augeant, & foueant. Tertia verò conditio, quæ in cibis vniuerſim ſeruãda eſt in hac febre eſt, vt non refrigent, & humectant. Quo loco hoc dignum eſt animaduerſione, quòd ſententia hæc plurimos turbauit, quonã pacto Gal. interdicit vſum eorum ciborum qui humectent: cùm tamen in omnibus morbis ex humore melancholico ortum habentibus, nihil ſalubrius ſit, quàm humectare: præſertim cùm humor hic ſiccus, & terreſtris C ſit. Quare Alexander Trallianus hoc loco dãmnare, & inuehi in Galen. videtur. Leonicenus verò, & iunior interpres, & explanator iſtius libri, putantes mendum adeſſe, aliter legunt. Mutant enim Humectant, in Exſiccant. Vt præcipiat ea fugienda eſſe, quæ refrigerant, & quæ ſiccant: quia correctio humoris huius fieri debet per calefacientia, & humectantia. Aetius tamen, & Paulus, Tralhaniiſque, & Steph. & quotquot reperiuntur antiqui codices manuſcripti habent Humectant, non Siccant. Vnde mirum admodum eſſet, quòd in omnibus pariter inoleuiſſet mendum. Quapropter Steph. videns difficultatem, nixus eſt nodum hunc diſſoluere. Sed, vt diſſolutionem melius percipiatis, aduertatis, D quod non ita legit, ſicut habent græca exemplaria, & impreſſa, vt interpretes plerique in latinum tranſtulere: nempe καὶ τῶν ψυχόντων, καὶ τῶν ὑγραινόντων, hoc eſt, & quæ refrigerant, & quæ humectant. Vt ſit ſenſus, & ab ijs abſtinendum eſt, quæ refrigerant, item etiam ab illis, quæ humectant Vt diſiunctim intelligamus, quæ hic proferuntur. Sed legit, perinde vt Aetius, Paulus, & alij, coniunctim: nimirum hoc modo, καὶ τῶν ψυχόντων καὶ ὑγραινόντων, id eſt, ab ijs abſtinere oportet, quæ refrigerant, humectántque. Ea ergo prohibet, quæ vim habent ſimul refrigerandi, & humectandi: Vnde omnia refrigerantia, ſiue deſiccent, ſiue humectent, noxia ſunt Neque id extra rationem eſt, quia refrigerantia omnia, & humectantia incraſſant humores, & ca- E lorem natiuum obtundunt. Quare humiditas, quantum ad ipſam pertinet, maximè vtilis eſt: propterea quia aduerſaria eſt ſiccitati multæ humoris melancholici: quia tamen, cùm eſt frigiditati iuncta, & ſi omnino molliat, magis incraſſat: Ideo hac ratione nocet. Non fecit autem mentionem ſiccitatis: quoniam omnibus in comperto eſſe poteſt, quod per ſe obeſt: quia humoris ſiccitati addit: iuncta tamen calori, poteſt interdum iuuare, quatenus omnia, quę attenuant, & diſcutiendi vim habẽt, calida ferè & ſicca ſunt. Vnde paulò poſt ſalſamentis vtẽdum eſſe ait, & ſynapi, & pipere. Conditiones

ergo

A ergo ciborum in vniuerſum hæ ſunt. Sed tem hanc *Lect. 76.* particulatim exeteeamus. Quamuis itaque ſuillæ eames optimũ alioquin generent ſanguinẽ,ſi probè conficiantur,quia tamen craſſum, nõ viſcidũ & alimentũ gignunt:reijciẽdas eſſe cẽſet. Cùm tamen in exquiſitis tertianis eas interdum conceſſerit. Et id, quia bilis tenuior eſt,neque periculum eſt,vt nimis ab eis inetaſſetur. Prætetea cùm in tertianis confluat bilis in ventriculũ,quæ in cauſa eſt,vt ſæpe cibus cortumpatut in nidoroſum ſuccũ:bac de cauſa, quæ nõ facilè corrũpi poſſunt,illis congtua ſunt. Vt ad addamus,ꝙ calidior eſt in tertianis,quàm io quartanis ventriculus:& ea propter faciliùs ea caro,quæ B alioquin non facilè concoquitut, in eo ventriculo confici poteſt,quàm in quartanatijs, in quibus tefrigeratur ab humore frigido. Vnde cùm de eius ſignis ageremus, diximus in quartanis multam generari in venericulo pituitam. Longè ergo magis damnandæ ſunt bubulæ carnes, & vaccinæ, immo & vitulorum, niſi lactantium: pt æterea & anatum, & anſerum(craſſi enim ſucci ſunt & excrementoſæ) ſed & pauonum, tam noſtratinm, quàm indorum, craſſiotes, & concoctu difficiliores, dutiotéſque ſunt. Hædorum autem lactantium catnes inter quadrupedes probandæ, & magis elixæ, quàm toſtæ: magis enim aluum molliuut. Pullorum quo- C que gallinaceorum,& caponum iuuenum: qui non ſint domi ſaginari, optimæ. Nam humidum, bonúmque,nec craſſnm, exhibent alimentum:ſaginatæ, enim incluſo loeo excrementoſæ ſunt, & malæ, & quæ veteres. Auium autem paluſtrium malæ. hæ namque excrementoſæ ſunt & plerumque craſſi ſucci. Nemorales verò,&ſylueſtres:quamuis ſiccioꝛes domeſticis ſint: quia tamen ſanguinem tenuem noo craſſnm,non viſcidum gignunt: Ideo huic negotio ſunt accõmodatę.Potus autẽ vini albi,tenuis, moderatè calidi eſſe debet. Eiuſmodienim vinũ moderatè calefacieos poteſt frigidũ humorẽ temperare,poteſt craſsũ attenuare,cùm tenuis ſit ſubſtãtiæ: D vim etiã ıoolliendi aluũ habet, & humectandi: mouet enim omnes excretiones naturales, vt illi attribuit Gal. Vinum verò antiquũ nimis calefacit,&exſiccat. Nigrum autẽ,& craſſum,pręter id,qnod atrũ, & craſſum ſanguinem generat,cohibet etiam excretiones. Piſces quidem aliqui poſſunt in hac febre eſſe vtiles,non omnes. Nam qui degunt in aquis paluſtribus, oon bonis, non claris, quique in oſtıis fluminum. Præterea qui capiuntur propè magnas ciuitates,omnes ob pabulũ excremẽtoſum,quo vtuntur,non admodùm probi ſnnt. *P*articulatim autem, qui ſecundum propriam natutam duriores catnes habẽt vt muli,&qui ttiglæ,vel vulgò Venetijs barbanes appellantur,noo ſunt admodum in hac re vti- E les: vtpote qui duriores carnes habent: quamuis alioquin mali minimè ſint. Auratæ verò aliquantò minus duræ ſunt: neqne tameo & illæ molles. Sed neque qui viſcidas carnes,licèt molles eſſent,admittendi ſunt. Vode & capitones,qui cephali dicuntur, teprobandi ſunt,ſæpiæque & loligines, & qui cetaceo genere continentur: omnes ſiquidem aut craſſum, aut lentum geoerant ſuccum. Ita piſces illi, qui nunc tinchę appellantur,& qui cyprini,aut vulgò rainę. Laudari autem debent, qui aſelli, ὀνισκοὶ græcè dicuntur.& ferè ſimiles gobijs ſunt: degunt autem in ſaxis. Menæ etiam & cat nem teneram habent,& lentoris expertem. Sed & ſardæ non eſſent incongruæ. Quòd ſi quæratis,quo pacto parandi,& coquendi eſſent piſces. Poſſunt quidem in craticula torreri. Sed coctura vtiliot eſſet, ſi ex iure albo,

A cuius mentio antiquis,præſertim verò Gal. frequẽs eſt: cuius confectio eſt ex aqua,& porro,& anetho, addito modico ſale, & oleo. Quod ius in vſu noſtris temporibus non eſt. Id verò, quòd brodetum Venetijs appellatur huic proximum eſt. Nam pro anetho, imponunt folia noſtri ſatiui petroſelini, pro porro, tantundem cępæ: Niſi quòd,vt gratius reddatut, atomatum aliquid addunt. Quæ neque aliena à noſtrǫ negotio eſſent: Poſtquam & ſinapi non timet Gal. & diatrionpipereon,& diaſpoliticon. Salſamentotũ quoque non eſt inutilis,(ait idem Gal.) aliquis vſus. Aliquis diximus: quia,vt hic Stephanus notat, non oportet, vt ille ſit admodum liberalis. B Nam ſalita humotem melancholicum gignunt, vt ſæpe dixit Galen. ideo ſi quis ea plutima comedet, & frequenter, plurimùm congeret melancholicum ſuccum,qui febtem hanc diutius fouebit. Vnde illis vti oportet perinde,vt medicamento, non quaſi alimento: Comedenda ergo ſunt modicè quantum videlicet poſſint craſſum humorẽ attenuare,& quoquomodo incidete,præſertim verò,ſi multa congeratur pituita in venticulo.& alijs partibus ad eum pertinentibus,ſicut congeri ſolet in melancholicis affectibus,quando conſentit venticulus. Ita etiam ſinapſis vſus ratione,qua attenuat,& flatus diſcutit, vtilis eſt. Et ad eundem ſcopum facit diatrionpipe- C teon: attenuat enim, & flatus diſcutit, & ventriculum, & viſceta robotat citra inſignem calefactionem. Cuius confectio tefertur quarto de San. tuen- *cap. 5.* quę duplex eſt: altera ſimplicior: alia magis compoſita. ibique & vires eius,&quãdo hæc,vel illa vtilior eſt. Sed & diaſpoliticon,cuius compoſitionis tatio, & facultas expoſita itidem nobis eſt à Gal. ſexto de San. tuen. facit enim plurimùm ad attenuandos, & *cap. 10.* detergendos craſſos, ac lentos, humores præcipuè verò ſi in ventriculo conſtitetint. Dupliciter & hoc medicamentum confici ſolebat: interdum tantundem nitri optimi, ſicut & aliorum ſimplicium imponebãt: & id, vbi aluus erat aſtrictior: nõnunquam D ſemiſſem nitri ad quodlibet aliorum: vbi aluus erat lenis. Quòdſi non haberent commoditatem parandi hæc medicamenta compoſita, ſi quotidie ſolo vterẽtur pipere,& id ex aqua acceperit quartanarius, vtiliter accipiet. Eſt autem hic aduertendum, quòd liberaliot eſt in pipere dando, quàm in illis compoſitis medicamentis. Piper enim ex aqua quotidie dare permittit: cùm tamen medicamenta illa compoſita non eſſe danda, niſi diebus aliquibus, & per interualla iubeat. Nam piper, & ſi calidum ſit inſigniter, ex tenuitate tamen partium non poteſt plurimùm calefacere, pręſertim datum ex aqua, quæ plurimùm poteſt calorem eins reptimere. Alia verò medicamenta nõ ita præſertim diaſpoliticon,quod E ex nitro poteſt aluum ciere. Hæc itaq; de qualitate cibi,& potus. Quãtitas verò definiri exactè nequit. Nam in hoc reſpiciendum eſt ad naturam, & temperaturam corporis, ad ætatem, ad tempus anni, ad cõſuetudinem,(vt t. Aph. edocti eſtis)& ad tempus ipſius morbi. Reliquum eſt, vt ad tempus opportunum cibo exhibendo ſermonẽ conuertamus. Tempus autem cibo exhibẽdo ineptiſſimum eſt, id quo morbus iam ad vigorem perductus. In vigote enim victu, quo poſſumus, tenuiori eſſet vtendũ. vt ſi fieri poſſet, à cibo penitus eſſet abſtinendum. Tunc enim imprimis natura, quæ alteri negotio maximè alioquin intenta eſt, nõ eſt diſtrahenda. Sed quoniã fieri nequit, vt vires exquiſitã poſſint perferre inediam. Ideo, quantũ minus poſſimus hoc tempore nutriamus. Tẽpus verò, quod ad cibum dandũ eſt opportunum

num,eſt initium,& inclinatio,diuerſis tamen rationibus.Cibum enim in principio liberaliùs damus, vt vires eæ ſeruẽtur interim, quæ mox in vigore victum quo poſſumus magis,attenuare permittãt.Vnde plenius ſtatim à principio alimus:deinde quò magis vigori vicinior fit morbus, eò magis de cibo detrahimus. Inclinãte verò morbo, cibus exhibendus,vt vires iu vigore tum ex tenuiori victu,tum ex pugna,& labore imbecilliores factas inſtauremus, & reficiamus, & contrà agendũ, quàm temporibus ante vigorem.Nam à vigore ſemper victum augemus,& pleuiori eo vtimur. Hoc etiam commune omnibus febribus eſt, vt in acceſſionibus,ſi fieri id poteſt, à cibo abſtineamus. Ita enim & Hipp.monuit, In acceſſionibus abſtinendum eſſe.

P o s t cibi potúſq; rationem,de aëre eſſet agendum:niſi quòd ex ijs,quæ dicta ſunt, facilis eſt perceptu eius ratio.Nam ſi ad calidum quoquo modo, & humidũ inclinauerit,melius erit: non ita tamen, vt craſſus ſit,vt paluſtris, ſed potius tenuis. Nã perinde corpora afficiuntur, ſicut & aër affectus eſt, in quo verſantur. Sed & modeſtus ſomnus humectando prodeſt:nimius verò hebetem reddit natiuũ calorem. Vnde & vigilia ſuo tempore moderata ad
Lect.77. attenuationem iuuat. Somnus tamen(vt 2.Aph.docuit Gal.)ſemper in initio acceſſionis,& incremẽto noxius:vtilis verò,inclinante acceſſione. His ſuccedit motio, & quies:de quibus ita definiuit Gal. ꝙ hęc ſunt varianda pro natura ipſius quartanæ. Nam interdum longa adeo acceſſio eſt,& adeo vehemẽs, vt corpus laſſum, & totum confectum relinquat, intermedijs etiam diebus,vt ferè vix moueri poſſit. hos autem non oportet exerceri. Quandoquidem Hip.in Aph.docuit, quòd in omni corporis motione, cùm quis dolere cæperit, ſtatim quieſcere remedio eſt. Et proinde ſatis in his erit, ſi frictiones adminiſtratæ vice fungantur exercitationis: Vel ſi aliquas faciles perferre poſſint deãbulationes, quo tempore febre vacui ſunt, hæc enim modeſtè adhibita:rarefacta cuti, & materia attenuata,ad digeſtionem alicuius partis non parum faciunt. Quòd ſi non ita difficilis, & vehemens fuerit acceſſio, quin poſſint maiores, intermedijs diebus, labores perferre:non erit inutile, ſi de more ſuo exerceantur. Eos verò, qui plurimum balneis aſſueuere: ſicuti conſuerant tẽporibus illis:ita indicante longa conſuetudine,poteris permittere,vt lauentur. Verum ſi etiam poteris ab eis abſtinere,longè res melius habebit. Nam ante concoctionem nó poteſt eſſe vtile admodum balneum. Hæc autem ita tractanda ſunt à principio, vſque quò vigor adſit. In vigore ſiquidem quieti imprimis nauanda eſt omnis opera:omnes enim corpotis motiones naturam auertunt eo tempore, omni ope incumbentem concoctioni,& ſequeſtrationi noxiorum humorum. Quid autem in vigore morbi agendum ſit,paulo poſt exponemus. In præſentia enim occurrit dubitatio quædã diſſoluenda,quæ oritur ex occaſione eorum, quæ Gal.ſequentes dicimus paulò ante circa victus rationem quartanarijs inſtituendam. Aliter enim Auic. ſenſiſſe viſus eſt, qui voluit, vt circa initium vſque ad tertiam,vel quartam periodum dentur auiculæ, poſtea verò pulli galinacei. Ad tenuiorem autem victum pertinẽt auicularum carnes, quàm pullorum. Prærerea & capite inſcripto de Cibatione patientium quartanam, præcipit inter initia ad ſeptimanam tertiam vſque, inſtrui tenuiorem victum: poſt verò plenius alendos quartanarios. Si defendere Auicen. volumus. (Nam generalis,& Hippocratica

A ſentẽtia, quam ſequitur hic Gal.in omnibus morbis materialis ſeruanda præcipit liberalius in principio alendos ægrotantes, parciùs autem quò magis ad vigorem procedimus.) Ita dicendum putamus, quòd Galen.reſpexit ad rationem quartanæ propriam. Auicen.verò reſpexit ad quendam alium affectum, qui aut ſemper, aut frequenter ſolet iungi cum quartana, qui videtur & ipſe ſuam habere indicationem: & eſt intemperies frigida ventriculi, per quam congeritur plurima pituita. Vt ergo illa concoquatur, ab initio tenuem victum inſtituit. Nam ea concocta, alitur corpus. Poſtquam autem vacuus fuerit ventriculus, tunc liberaliùs cibum offert, vt vires reficiantur, quò faciliùs in vigore poſſint tenuiorem victum perferre, vt ſe-
B quens Galen. monet. In quo vigore (vt diximus) Com.1. & omnino quieſcendum, & alioquin procurandum, vt faciles omnes fiant excretiones, tam per cutim, quàm per vrinas, & alui deiectiones. Expeditas verò excretiones per cutim, digeſtis videlicet excrementis, illa præſertim faciunt, quæ vim habent laxandi, & molliendi, vt balnea dulcis aquæ, perfuſiones etiam factæ ex decocto chamæmeli, anethi, meliloti, maluæ, hordei. Item & cataplaſmata ex eiſdem. Præterea illinitiones ex oleo amygdalino, chamælino, anethino, & id genus reliquis. Per vrinas autem mouent, quæ diuretica appellantur. Atque etiam, cùm iam ſigna manifeſtæ concoctionis apparent, iam ventrem
C purgantibus,tum per vomitũ,tum per ſeceſſum medicamentis agendum erit:vt materia iam cocta, & parata vacuetur. Concocta enim medicanda eſſe conſuluit Hip. Et hoc,niſi natura ipſa ſponte,& ſine medicamentis agat,quãtum ſatis ſit. Tunc enim omnia naturæ operanti eſſent ſinenda. Nam & id præcipit Gal.1.Aph. Quæ iudicantur,aut iudicata ſunt, integrè non mouere,ſed ſinere. Etenim aliquos vidimus reddita multa nigra vrina,poſt morbi maturationem,à quartana tandem fuiſſe liberatos: alios verò deiectis multis excrementis nigris per aluum. Hoc tamen raró eſt in craſſis his humoribus,& morbis longioribus. Vnde plerunque purgãdi ſunt medicamentis. Ac priſcis quidem illis temporibus in
D multo vſu erat veratrum, ad ciendum vomitum, & purgandum humorem melancholicum. Medicamentum enim hoc valentiſſimum eſt,ad purgandos melancholicos humores per vomitum: quo etiam inſanientes curabant. Vnde erat quaſi prouerbium, vt,cùm inſinuare volebant aliquem inſanire, dicerent illum egere veratro, vel nauigaſſe in Anticyram. Anticyra verò inſula in mari Laconico eſt,quę plurimùm, & optimum eiuſmodi medicamentum ferebat. Sed ab Arabibus medicis cæpit timeri hæc medicina. Aliquando enim adeò violenter, & vehementer mouet, vt ad conuulſionẽ corpus perducat. Noſtri etiam latini poſteriores ſecuti ſunt in hoc Arabes. Neque noui aliquem medicum, qui
E temporibus noſtris auſus ſit album veratrum alicui dare. Erat autem eius (vt hic exponit Steph.) triplex vſus. Nam aliquando ramos veratri radiculæ infigebant, ac radiculam deinde per vnam, aut alteram diem in oxymelite macerabant, atque ita radicula vim veratri attrahebat:mox ramulis veratri abiectis comedebant radiculam. Alter modus erat per decoctionẽ ex aqua,cuius decoctum bibebant. Tertio verò & ipſum contuſum interdum in tenuiſſimum puluerem redactum accipiebant, quãdo minus purgare volebant: Interdum verò in craſſiuſcula fruſtula,quando maiorem vacuationem cupiebant.

Part

Partes enim craſſiores diutius morani in ventriculo trahũt:tenuiores verò citius vna cũ humote vacuato effluunt. Vnde prior modus leuior,& ſacilior eſt: alter vehemẽtior:tertius adhuc maior, & violẽtior. Noſtra autem tempeſtate via retuiemus vſum nigri veratri,ſed non ad vacuandum per vomitum: at potius per deiectionẽ alui:&eſt ſatis ſacilis medicina,quę commodè vacuat humotes atros,&ſine moleſtia.Ego eius ſemper decocto vtor ad drachmam vſque,interdum etiã ad ſctupulos quatuor. Epithymum etiam prælatum eſt aliis medicinis ad educẽdum humorem melãcholicum:præterea& polypodium.Arabes autem lapide lazuli vſi ſunt:& te veta vim habet hos humores purgãdi.Verùm oiſi ſit electus, & optimus, ac diligenter paratus, vidi ſæpe multam ventriculo anguſtiam,&moleſtiam atruliſſe.Facillimum medicamentũ eſt ſena,&rutiſſimum, quod puerperæ etiam citra vllam noaam accipiunt, ſed potius iuuat, cùm humot melancholicus factus eſt cauſtione.Compoſita vetò, quæ in vſu ſunt ad hanc febrem,leuia quidem ſunt lenitiuum appellatum electuarium,& diacatholicon, & diaſene. Decoctio etiam epitymi à Ioan.Meſ.in ſuo libt. Grabadin deſcripta,ſempet fuit,&eſt in vſu frequẽti,ad purgandum corpus ab humore melancholico. Fortius eſt conſectio dicta hamech.Quòd ſi difficilior ad euacuationem humor eſſet,hieræ aliquæ ea maioribus poſſent in vſum deduci.Ego verò interdum hicra Pachij, quæ διακολοκυνθίδος à græcis eſt nuncupata,vtor,& feliciter ſolitus ſum vti,addito ſimul nigro vetatro.Queniadmodũ Gal.1.& 2.de Comp. med.per loc.docuit,hietam communem, quam ipſe picram ea aloẽ appellat,accommodari poſſe,melancholicis affectibus:nempe illi additis, aut nigro veratro,aut epitbymo. Vel etiam,ſi indos myrabolanos,vel ſenam addamus:pari ratione commodum huic negotio eſſet ſactum medicamenrum: præſertim veto ſi ventriculus ea longa ſebre iam laxior redditus eſſet. Sunt etiam catapotia,vel pilulæ quędam,qnarum vſus non eſſet inutilis.præcipuæ verò, & magis vſitatæ ſunt illæ,quas Ioan Meſ. indas appellat. item & pilulæ ex lapide lazuli, & quæ ex lapide armeno:ſi tamen is lapis nobis eſſet notus.His etgo medicamentis vtentes humorem concoctum iam,qui ſebrem fouebat,vacuare oportet, vel alijs ſimilibus. Quòd ſi dicas, interim antequam humor coquatut,vt vacuari poſſit,nonne aliqua ſunt in vſu medicamenta,quę naruram in coquẽdo iuuare poſſint?quales ſunt ſyrupi ab Atabibus appellati,qui in præſentia apud omnes io vſu ſunt?Mea quidem ſententia antiqui medici Hip.& Gal.potius ijs,quæ ad victus rationem pertinent cibis oimirum, hoc agebant:quos ita parabant,vt primùm quidẽ vim molliendi haberent: mox verò,& attenuandi.Qnòd ſi alioquin alio vterentur, decoctis vtebantur ea medicamentis vim habentibus artenuandi,& aliquantiſper digcrendi. Neque tamen & hæc ſyruporum inuentio,ptopterea quòd Atabum ſuerit, damnanda eſt:cùm longus iam vſus & experientia id probauerit. Multi itaque ſyrupi huic negotio ſunt accõmodati.Nos autem à leuioribus incipiemus, & ad fortiotes deinde progtediemur.Primum etgo ordiuem habet ſyrupus, cõſectus ex ſucco pomotũ dulcium,qui ſimplex dictus eſt.Hunc ſequitur ſyrupus itẽ ea ſucco pomorũ conſectus,deſcriprus à Meſue, &relatus in regem Sabor,&appellatut Sabor regis. Hoc valẽrior eſt,qui ea pomis compoſitus dicitut, ab eodem item deſcriptus,ſed hic iam vim aliquam ſoluendi habet: accipit enim quidpiam nigti vera-

A

tri. Quòd ſi quartana exuſto humote fuiſſet accenſa,ſyrupus ea ſucco ſumariæ hetbæ vel fumotetræ cõfectus,optimus:primùm quidem ſimplex:poſtea verò,& compoſitus,qui ab eodem deſcribitur: habet tamen & is aliquid ſolutiui: accipit enim epithymum,&polypodium,perinde vt ille compoſitus de pomis. Itémq; &ſyrupus de epithymo. Vnde neque bis ſtatim intet initia vti oportet: quãuis quantum ad rationem ciendi aluum,faciles,& leues ſint: ſed potius qnando iam aliqua incipiat appatere cõcoctio in bumoribus.Concoctione vetò iam eaquiſita apparente,& corpote eapurgato,ſi aliquæ reliquiæ adhuc bumoris ſuperſunt,nõ eſt omnino ſem-

B

per vacuantibus, & ſoluentibus tollendum, quicquid teliquum eſt.Semper enim aduerſaria ſunt hęc medicamenta,ac viſcerum tobur diſſoluunt. Vnde & eſt tritiſsima ſententia,quod melius ſit infra ſubſiſtere,quàm eaquiſitè corpus vacuare.Vt tamen hę reliquiæ, neque ita in corpote remanentes iterum augeant, & reaccendant febrem: laudat poſtremò Gal. theriacæ antidoti vſum, quæ medicamentum ex viperis nuncupari ſolebat:& reliquas etiam maiores antidotos:ſicuti & Mitridaria eſt, & aliæ plurimæ,quarum ſit mentio ab eodem in libro de Antid.primo,& ſecundo.Illæ tamen duæ in vſu maiori ſunt.Vim enim plurimam habent artenuandi, & di-

C

gerendi reliquias horum craſſotum humorum: & præterea mutare malum ea morbo contractum habitum, & intemperiem, tum in toto: tum verò in ventriculo,& reliquis viſceribus. Præfert autem Galen. omnibus medicamenrum, & antidotum ea Cyrenaico ſucco confectum, quod ſe in plurimo vſu habuiſſe teſtatut. Aetius autem libro ſeptimo eaponit, quale ſuetit hoc medicamentum, vbi de ratione cutandæ quartanæ agit. Accipiebat enim Cyreoaici ſucci,vel liquoris, piperis, myrrhæ, ſoliorum etiam viridium rutæ,par pondus: quæ omnia optimè trita aſſumẽda ſunt ruta leuigata, & diſſoluta ex melle in catapotiáque redigenda & danda

D

ſunt aliquibus ad oboli põdus: aliquibus autem ad ſemiobolum.At verò,quia eiuſmodi medicamenta, quæ validam vim habent, quando opportunè dantur, mirificè proſunt: hinc fit, vt imperiti ſæpenumero cùm videant ea adeo inſigniter contuliſſe ad tollendam ſebrem, credentes ita ſempet ea poſſe conſerre,ſine tempotis alia determinatione, & diſtinctione, ſiue in inctemento ſit morbus, ſiue in ptincipio,ea date temetè auſint.Vnde ſæpiſſimè illis ſecus,ac ſperant,contingit:ſpctant enim magnificè iuuatura,&magnificè nocent.Nam ea ſimplice duplicem quartanam efficiunt. Multoties ex intetmittente continentem.Et proinde neque illum piguit,& boc iterum monere:quamuis ea præcedenti

E

facilè poſſet percipi: nempe quòd ab his medicamentis abſtinendum omnino ſit:niſi vigor accedat: ſiquidem ante vigorẽ apta ſuntpotius nocere,quàm prodeſſe. Hactenus quartanæ curationem expoſitam à Gal.babemus:quorum pars maior ad exquiſitam quartanam reſetenda eſt.Quòd ſi dicas,ſedquę non exquiſita,cur oon docet eam curare? Dicimus, quòd quia non exquiſita,aut eſt per mixtionem alterius humoris,aut ex humote melancholico facto cauſtione aliorum humorum:quamuis enim exuſti humotes (vt aliàs diaimus) in melancbolicum humorem tranſeant:ſemper tamen aliquid ſeruant naturæ præcedentis humoris:Ideo ſicut eſt quoquomodo mixta natuta humoris,vnde ſebris accẽditur. Ita curatio mixta eſſe debet. Sicuti etiã mixtã oſtẽdimus curationem tertianæ nothæ,vel nõ exquiſitę.

Et

Et quatenus magis, vel minus referr naturam alterius humoris: Ita magis mixta, vel minus erit ratio curandæ quartanæ non exquiſitæ.

Quotidianæ curatio. CAP. XII.

Lect. 78 QVOTIDIANAM *autem cum curare volueris, tere oxymelite poſt primos dies, & illis, &c.* Modus doctrinæ, quem in hoc libello ſeruat, compendiarius eſt, vt ſtatim ab initio noſtrarum ſectionum diximus. Et ideo quę ſemel tractata ſunt, non repetit, neque etiam eorum diſtinctè meminit, quæ facilè poſſumus ex illis colligere, quæ prius fuerant expoſita. Vnde quia plurima ſunt: immo verò maior pars eorum, quæ ad curandam hāc quotidianam febrem pertinent: aut eādem, aut ſimilem cum iis rationem habent, quæ in curatione præcedentium fuere explicata: Propterea breuiſſimè, ac ſummatim, & tantùm ſolas ferè indicationes, communéſque ſcopos referens, ad continentes febres tranſitum facit. Primùm etenim, ſi rem diligenter perpenderimus, tertiana notha media ferè eſt inter exquiſitā tertianā, & quotidianam. Ac ſicuti illa ab exquiſita tertiana quatenus degenerat, eatenus ad naturam quotidianæ, vt ſuperiùs explanauimus, accedit: Ita & curatio eiuſdem ad rationem curandæ quotidianæ eatenus propè accedit. Deinde verò & aliqua intercedit ſimilitudo inter quotidianam, & quartanam. In vtraque enim putreſcit craſſus, & frigidus humor: Igitur quantum ad hoc pertinet, aliquam indicandi rationem ſimilem habēt. Cui & id inſuper accedit, quòd in vtraque febre refrigerato, vt in ſuperioribus diximus, ventriculo, multa congeritur pituita. Ecce ergo quot ſint ea, quæ pręſenti negotio poſſunt eſſe vtilia, ſi ab illis depromantur, quæ fuere prioribus capitibus tractata. Ne tamen iuuenes nouitios ſuſpenſos detineamus, qui nondum ſunt exercitati in his ratiocinationibus, & cōparationibus, rem hanc, quam ſummatim, & compendiariè complexus eſt Gal. explicemus, & enodemus. Tria igitur ita in hac, ſicut in aliis id genus febribus, ſunt cōſideranda: videlicet febris ipſa, cauſa febris, &, ſi aliqua ſint ſymptomata, quæ licet febrem ſequantur: adeo tamen ſunt interdum moleſta, vt & ipſam aliquam indicationem conſiderandam medico offerant. Sed de febre hac quidem non eſt, cur multa dicamus: quia illa neque adeò vehemens, & multa, vt vim habeat inſignem conuertendi ad ſe medici intentum. Immo aut vniuerſam, aut maximam vim habent indicationes, quæ a cauſa procedunt. Interdum verò, & ſæpe etiam ſymptomata. Nam præſertim, vt paulò poſt percipiemus, ventriculus adeo in hac febre imbecillis fit, vt non parum ipſius rationem habere ſit opus. Materia verò in hac febre contra ſe habet, quam in tertiana ſe habeter. In ea enim, quia acri ſua, & calidiſsima natura potius affligebat, quàm corpulentia, & grauitate: Ideo indicatio humectationis, & refrigerationis ſuperior erat, & prior indicatione vacuationis. In hac verò febre, quoniam craſſa, lentáque, & grauis materia eſt, & hac ratione plurimùm rebellis: quamuis, & refrigerando, noceat: dum tamen putreſcit, calida euadit: ſed omnino quia ſuapte natura frigida eſt, antequam putreſcat, & illa ſit, quam præcipuè ſuperare, concoquere, & vacuare medicus ſibi proponit: Idcirco, & calefaciendum eſſe, & ſiccandum indicat: fortior tamen in hac febre eſt indicatio vacuationis. Verùm quoniam humor is ineptiſsimus eſt, dum crudus eſt, vt vacuetur, & cum vi educere volumus, id non niſi magno negotio fieri poteſt, & moleſtia naturæ illata: Eapropter hoc indicat patandum humorem eſſe, anteaquam vacuetur. Immo & hoc peculiare humor hic habet, quòd quia a ſanguine deficit (ſiquidem crudus eſt) neque perinde, vt ſanguis, ſuperari, & vinci potuit à natiuo calore: multæ eius partes ſunt, quæ ſi facilè, & dexterè tractentur; paulatim à calore coquuntur, atque in ſanguinem verſæ cedunt in corporis alimētum. Quare & hac de cauſa, neque ita importunè oportet eius vacuationem aggredi: ſed prius eius concoctionem tentare. Duę ſunt itaq; primæ in hac curatione indicationes: altera vacuationis: altera cōcoctionis. Sed quamuis tempore prior debeat eſſe concoctio: medici tamen inſtituto, & propoſito prior eſt vacuatio. Verùm quia in euacuationibus nō eſt vna ratio, neque vnus modus: aliquæ enim ſunt, quæ non videntur tantam obſeruationem requirere cōcoctionis, vt eſt ſanguinis miſſio: Ideo antequàm vlterius progrediamur, de hac ſermonem inſtituamus, & quęramus, cur hoc ſit, quòd iſtius rei nulla à Græcis auctoribus ſit habita mentio: an videlicet mittendus ſit ſanguis in quotidianæ febris curatione Quaſi ipſi putauerint, nunquam in ea eſſe ſanguinem mittendum. Arabes tamen, præſertim verò Auicen. ſenſiſſe videntur, ſanguinis miſſionem poſſe hìc locum habere: nimirum ſi vrina interdum craſſa, & rubra conſpiciatur. Putarem equidem, quatenus ad propoſitam quæſtionem pertinet, Galenum, cæteróſque græcos, qui eandem, quæ hoc loco deſcripſit Gal. eiſdem verbis tantùm recitant, nullam hic mentionem miſſionis ſanguinis feciſſe: non propterea quia cenſuerint numquam eſſe mittendum ſanguinem in hac febre: ſed quia raro admodum ſit mittendus. Et hoc videtur pertinere ad modum compendiariæ, & breuis doctrinæ. nimirum vt ea duntaxat explicitè referantur, quæ frequentius in conſiderationem veniunt: prætermittantur verò ea, quæ rariùs cadunt: præſertim cum alibi ſint diffusè tractata, vel ſaltem contineantur in illis, quæ in aliis libris rationibus communioribus explanata ſunt. Quarto verò cap. 4. de Sanita. tuenda vbi de laſſitudinibus, quæ morbos præcedere ſolent, & ſunt vel initia, vel nuntia futurorum morborum, ſermonem habet, regulas nobis tradidit, quibus facilè percipere [poſſumus] quando in affectibus, qui à vitioſis humoribus excitati ſunt, vtile ſit ſanguinem detrahere, & quando ſecus. Prior autem ea eſt, quòd conſiderandum eſt diligenter, an ſimul cum humoribus illis vitioſis multus etiā ſit in corpore ſanguis, vel paucus. Quia ſi ſit multus, ita vt ab aliorum humorum proportione minimè ſuperetur: audacter ſecanda erit vena. Sin autem non ita multus ſit, ſed potius alii humores vincant: tunc alteram regulam tradit. inquiens: Tunc propterea cōſiderandum eſt, an eiuſmodi humores plurimum à natura ſanguinis receſſerint: an verò parum. Et hoc quidem in omnibus humoribus obſeruari poteſt: videlicet quòd eorū aliqui parum à natura ſanguinis deficiunt, alii plurimùm. Quam quidem rem quoniam eo in loco apertè, ac lucidè exponit Gal. nos in præſentia in eius explicatione nolumus eſſe multi. Sed hoc tantùm tanquam exemplo propoſito vtemur. Ex multis ſcilicet à nobis ſuperioribus lectionibus explicatis pituitæ differētiis, dulcis magis eſt naturæ ſanguinis propinqua, quàm inſipida, & inſipida quam acida: & hæc, quàm vitrea, & omnino cruda. In iis ergo, quæ multum à ſanguinis natura recedunt, ſectioni venæ parcendum eſt: vbi verò modicus receſſus fuerit, poſſumus ſanguinem mittere. Quòd ſi quiſpiam iunior quærat, ſed quibuſnā ſignis cognoſcere potero, aut ſanguin

guinem multum eſſe, aut humorem non abeſſe multum à ſanguinis natura? Multa ſunt ea. Nam ſi color corporis rubicundus, ac bonus ſit, fieri nequit ferè, vt ſit in eo ſanguinis penuria, aut quòd plurimum vitioſi ſint humores. Præterea venarum plenitudo, & color, Auic. tamen maximè innititur colori vrinarum: ait enim, cùm vrina rubicũda, & craſſior fuerit, ſanguinem eſſe mittendum. De modo autem ſignificationis vrinarũ multus ſuperius ſermo habitus eſt. Gal. verò robori virium præſertim incumbit: dixit enim, quòd cùm humores plurimi, & vitioſi fuerint, ita vt vel ſanguinis proportionem ſuperent, vel remoti ſint plurimum à ſanguine, non poſſunt vires integræ, & admodum validæ eſſe. Quod ſi iterum quæ-
B tas, quantum ſanguinis ſit detrahendum, quando detrahere oportuerit. Certa ſanè illius quantitas nequit definiri. Nam id petendum erit à multa repletione, à modo virium, ab ætate, ab omni tempore, à conſuetudine, & ab id genus reliquis. Sed hic aduertendum, quòd quamuis dixerimus, venæ ſectionem, quando illam fore vtilem iudicatum fuerit, non exigere eam humorum concoctionem, quam reliquæ humorũ vacuationes exigunt, quòd hoc intelligendum eſt, ratione habita ad eum humorem, qui ſecta vena vacuandus eſt, qui ſanguis eſt. Neq; enim alioquin ad eductionem parari ſolet, niſi interdum ſi nimis craſſus fuerit: quia balneis, aut alio ſimili remedio quærimus, vt fundatur, & attenuetur, quo faci-
C liùs fluat. Interdum tamen aliqua concoctio, & ſæpè etiam euacuatio prætermittenda eſt, antequam mittatur ſanguis, non tamen ratione indicationis, quæ nobis ſanguinem eſſe mittendum præcipit, ſed alterius, quæ aliunde eſt depromenda. In his quotidianis reperitur multa pituita in ventriculo collecta ex ipſius cruditate, itémque in primis venis, quæ niſi prius, aut coquatur, aut de ventriculo detrahatur, facilè (vt quinto de Sanit. tuen. docuit Gale.) fieri poteſt, vt dum venæ inaniuntur, miſſo ſanguine, attrahant crudam illam pituitam, quæ per alias venas deſtributa in viſceribus, & in vniuerſo corporis habitu plures, validioreſque excitabit obſtructiones. Qua-
D re non ab re fuerit in his procurare, vt vel abſtinentia cibi coquatur, vel vomitu (de quo paulò poſt locuturi ſumus) educatur: vel leui medicamento, cuius vis non pertranſeat fines ventriculi, & venarum ad ipſum pertinentium. Quibus expeditis, ad eorum rationem, quæ ad concoctionis rationem, & præparationem humoris ad vacuationem ſpectant, accedamus: quæquidem in duobus præſertim capitibus cõſiſtit: nempè in victus ratione, & medicamentorum recta adminiſtratione. Primùm ergò de victus ratione agamus. Cuius ſumma hæc eſt in vniuerſum, quod victus ſit attenuans, ſitque in primis incidendi facul-
E tate præditus. Hoc enim ſequitur indicationẽ ſumptam a natura iſtius febris, quæ accenſa eſt ex humore craſſo ſuaptè natura, & lentè. Sed cum reſpiciat res illas, quæ non naturales à iunioribus noſtris dicuntur, particulatim de earum qualibet breuiſſimè tractabimus. Sed ab aëre ſumamus initium, quo nihil eſt, quod magis corpus mutare poteſt. Facilè autem quilibet, qui eorum memor eſt, quæ hactenùs expoſita ſunt, præſertim verò primarum indicationum, quò vim maiorem habent in curãda hac ſebre, poterit perſpicere, qualẽ oporteat eſſe aërem: nempè, quòd quantum fieri poteſt, ſit oppoſitus cauſæ ipſius febris, quæ humor eſt frigidus, & humidus, & craſſus. Erit ergò calidus, & ſiccus, purus, & tenuis.
Lect. 79. Quòd ſi talis nõ ſit natura aër, in quo verſatur ægrotans, fiat arte talis, accenſo videlicet igne, & eo qui-
A dem ex lignis, quæ natura caleſaciunt, & deſiccant, ſicut eſſent ligna iuniperi, & cedri, & aliorum ſimilium: itemque ſuffitu eorum, quæ calefaciunt, & ſiccant, dummodò non afferant capitis grauitatem, vtpotè, quia caput repleant, vt aromata: non ergò ſit eorum odor acutus, multus, neque grauis. Cibi verò omnes, qui frigidi, & humidi ſunt natura, fugiendi ſunt: niſi interdum ea ratione, qua detergendi vim habent, vtiliter poſſunt admitti. Sed corrigendus eſt contrariarum qualitatum exceſſus illis incoctis, quæ caleſaciant, & ſiccent, & attenuent. Quemadmodum ptiſſanam paramus pipere, vel hyſſopo incocto, vel porro, vel alio, vel origano, vel mentha, vel aliquo alio id genus. Ius etiam rubeorum cicerum, & cibus
B erit pane iniecto, & medicamenti vim habebit. Carnes autem magnorum animalium, & eorum, quæ humida plurimùm ſunt, vt agni, vetuecis, porci, malæ in hac febre ſunt. Hædinæ verò, & vitulinæ ex quadrupedibus concedi poſſunt, dum iuuenes ſunt, ſi dum coquuntur, parentur, & ſale (vt fieri ſolet,) & aliis, quæ attenuent, & aliquantiſper calefaciant, vt apium, & noſtrum hortenſe petroſelinum: ſed, & mẽtha, ſerpillum, pulegium, & alia id genus: dummodò tamen per gradus procedamus, inchoantes à leuioribus, & minus calidis, minuſque aperientibus, ne ſtatim fundentes materiam crudam adhuc, craſſamque in venas deducant, & obſtructiones augeãt. Ex altilibus autem ſyluestriũ auicularum, & auium car-
C nes, quæ concoctu faciles ſunt, & ſiccius alimentum præſtant, ſanguinem tamen tenuem gignunt, aptæ ſunt huic rationi victus, qui in præſentia inſtituitur. Quæ ſi condiatur modico incocto allio, non parum ad rem noſtram faciẽt. Tales ſunt perdices, attagenæ, quas ſtarnas, vel francolinos vulgò appellant, item phaſiani, & id genus reliqua. Sed, & pulli gallinacei iuuenes cocti cum aliquo prædictorum, quæ modeſtè calefaciant, ſiccent, & attenuent, non erunt a re noſtra alieni. Sed neque ſorbilia oua. Salmenta præterea aliqua in prima menſa moderato vſu, incidendo, & atteſuando poterunt prodeſſe. Ex acetariis autem cappares parati, aut oxymelite, vt antiqui pa-
D rabant: vel aceto, & ſaccharo, aut paſſulis, vt fieri in præſentia ſolet. Item, & aſparagi. Aliqui verò petroſelini radices coctas comedũt, inaſperſo oleo, aceto, & ſale, vt cichorei radices multi parare ſolent: poſſunt, & hæ comedi, ſed & liquor ille (quem hic ſalſam appellant) qui conficitur ex ſoliis petroſelini tritis, & aceto diſſolutis, additis paucis amygdalis, & cruſta panis modica, prætereà, & pipere adhiberi poteſt. Neque etiam confectio illa, quæ ex ſinapi, & melle, & cydoniis cõponitur: & ſenautiam alij, alij verò moſtardam appellant, eſſet aſpernenda. Potus verò vtilis illi imprimis eſſet oxymel ſimplex, aut e-
E tiam acetoſus ſyrupus: dilueretur autem aqua, in qua incoctum eſſet, aut piperis parum, aut cinnamomi, aut radices fœniculi. Præſertim verò dum crudus eſt morbus. Nam vbi inſignis aliqua viſa fuerit concoctio, tunc, & vini potus vtilior erit. Reliqua verò hue omnia referãtur. Nam vigilia ſomno vtilior eſt, tantus enim ſomnus indulgendus, quãtus ad cõcoctionem facere poteſt. Alioquin enim cùm in hac febre à graui etiam ſomno tentẽtur, expergefaciendi ſunt. Interdum namque in ſoporem incidunt, niſi excitentur: & nonnumquam in lethargum, repleto videlicet capite craſſis, & frigidis vaporibus à pituiroſa materia elatis. Vigilia autem cùm exſiccet, attenuetque, & calefaciat ad humoris concoctionem magis facit. Immò, vt de quiete, & motione aliquid dicamus, ſi illæ eſſent ægroti vires, vt poſſet exercitatio-

nem ante cibum,& dũ fameſcit,perferre: id medici A antiqui,præſertim verò Auic. & Alexander Tralliaous, quem ipſe Auice. in hac iſtius febris curatione ſequitur,ferè ad vnguem, vt fieret,laudarunt:motus enim calefacit,& exſiccat. Animi vero motus, præcipuè autem iracundia modeſta aliqua, vtpotè, quæ & ipſa calefaciat,& ſiccet, & gaudia non eſſent inutilia: aduerſaria verò triſtitia,& metus,quæ refrigerant. Procurãdum verò imprimis eſt, vt communes, ac conſueræ excretiones non retineantur,ſed procedant,aut ſponte,aut arte, & auxilio medici. Et hoc compẽdio quodam inſinuare voluit Gal.cùm dixit, Reliqua verò,quæ ad victus rationem pertinent,inuenies,ſi ad communes ſcopos reſpexeris. Vnum tamen, antequam ad alia medica inſtrumenta tranſitum faciamus, conſiderandum eſt, quod & ſcitu perquàm neceſſarium eſt. Nam de qualitate eorum,quę in cibum offerenda ſunt,ſatis abundè diſſeruimus: de B quantitate, & ordine offerendorum nullus eſt habitus ſermo: cùm tamen,& hoc apprimè ſit neceſſariũ. Quare pauca quædam verba de his etiam faciemus, vt tamen hoc prius ponamus, quòd pituita hoc priuilegium habet,quod magna ex parte,ſi rectè tractetur,poteſt in ſanguinẽ,ſi vlterius coquatur, & in alimentum conuerti, cùm ſit humor ferè ſemicoctus. Magna ex parte diximus,quia aliæ ſunt pituitæ differentiæ, quæ ineptæ ſunt,vt ex ipſis alatur corpus, ſi-
Cap. 29. cuti ſalſa,& acida. Vnde in lib.de Conſtit.art.medi. ait Gale. ſalſam quidem pituitam purgare oportet, acidam vero alterare, & opem naturæ ad eius concoctionem afferre. Dulcis autem, & multò facilius concoquitur. Igitur ſi multa ſit pituita redundans in ventriculo,immò,& in venis,ſæpè illa per cõcoctionem in bonum ſuccũ vertitur, vt non amplius ſimus coacti illam alioquin vacuare,vel aliter ad vacuationem parare. Id autem commodiſſimè fit per abſti- C nentiam à cibo,natura enim, dum non auertitur per ingeſtum nouum cibum pituitã,ſi ad concoctionem ſit apta,concoquere nititur. Vnde ſæpè in his febribus ſtatim ab initio victum admodum tenuem hac de cauſa inſtituimus,& ſæpè (vt dixere Auic.& Alexand.) conſumpta hoc pacto materia, quæ febrẽ fo-
Cap. 30. uebat,breui tempore febris deſinit. Atq; (vt Hipp. & Gal.ſecundo de Rat.vict.in acu.morb.docuere) qui pituitoſi ſunt,facilè admodum ieiuniũ,& victum tenuem ferunt citra moleſtiam, ſecùs quàm biliosi. Verùm,cùm res in longius protrahitur,ventriculus, iam abſumpta pituita, qua plenus erat, inanitus ab inedia cruciatur,& debilior redditur: huius tamen, præſertim verò verſus vigorem plurimam curam eſſe habendam ait hic, Galen.quia ſæpè eius conſenſu in hac febre fiunt animi deliquia. Ideò eos alere D oportet. Modus autem, & copia offerendi alimenti ea debet eſſe, vt ad vigorem accedentes ſemper aliquid detrahere poſſimus. In omnibus enim febribus hoc ſeruandum eſt,vt aliorum temporum comparatione ſemper tenuiſſimo victu vtamur, ſemper tamen habita ratione naturæ ægrotantis eiuſdẽ ætatis,& temporis: præterea, & conſuetudinis, vt ſuperius ſæpè fuit expoſitum. Quæ quãtum ad rationem victus pertinet,ſatis in præſentia eſſe poſſunt. Reliquum autem eſt, vt ad eam rationem conuertamus orationem,quæ medicamenta reſpicit, non ea, quæ purgant, ſed illa,quæ iuuant materiæ cõcoctionem, vt vel in alimentum vertatur,vel faciliùs à natura excernatur. In his autem inueniẽdis reſpiciendæ ſemper ſunt primæ,ac communes indicationes, & ab illis depromendi ſcopi,qui a natura humoris, & cauſæ febris exurgunt,ſicut in victus ratione,ita in reli-

A qua adminiſtratione remediorum. Et cùm craſſus ſit & lentus humor,iis imprimis remediis,quæ facultate diſſectoria prædita ſint in vniuerſum vtendum. Et hinc puto voluiſſe Gal. cùm dixit. Et in vniuerſum caput dietæ tibi ſit,vt magis diſſeces, Quo loco per dietam,non id tantùm ſignificari exiſtimarem,quod ad victus rationem pertinet, vt ſæpius medici accipere ſolent. Nam Gręcis dięta idem ſignificat quod ἀγωγή. Vnde omnem curationem iſtius febris in vnã ſummam, & vnum caput referre volens dixit: Caput ſit,vt omnia vim incidendi habeãt,quę in principio, & ante vigorem ęgroto ſunt adhibenda. Et ad id caput oxymel pertinet,& quę vrinas prouocare probè poſſunt. Vnde ſub oxymelite referamus, & ſimplex oxyme,& compoſitum ex radicibus, & oxymel ſcillinum,& ſyrupum acetoſum,& ſimplicem compoſitum,& acetoſum diarodon. De his autem,quę cient B vrinam,multoties ſermonem habuimus,& in capite de tertiana,& de quotidiana. Ideò breuiùs rem peragemus,ſi tantùm reuocauerimus in memoriam id, de quo ſæpè mouimus,quod inter initia, cum multa adhuc cruditas eſt,non aggrediamur curationẽ cum rebus plurimùm calefacientibus, ſiue incidere, ſiue attenuare, ſiue vrinam prouocare voluerimus, quia cum illa humorem violenter moueant, inæqualiter eum afficiunt,exſiccantque partes tenuiores, & quæ relinquuntur,craſſiores,& difficiliores euadunt. Sed à temperatioribus incohandum eſt, & paulatim ad altiora accedendum per gradus. Vnde mihi magis probatur lectio, quæ in Pauli Æginetæ exẽplari habetur,vt dicamus κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας hoc eſt primis diebus,quàm μετὰ,id eſt,poſt primos dies. Nam incipiendum eſt ab oxymelite,in quo eſt,præter inciſionem,vis ciendi vrinam. Deinde ad vſum eorum, quę probè,id eſt, valentius prouocant vrinam: atque C ita ad vigorem vſque progrediendum, vt poſt oxymeliti addamus apium,vel anethum: Deinde petroſelini,& fœniculi radicem: poſtea hyſſopum: & ita vlterius,vel ad ſyrupos, vel oxymel, cùm his paratos. Vbi verò vigor inſtiterit, qui in inſigni, & exquiſita concoctione conſiſtit tunc anteaquam aliud moliamur,fouendus eſt ventriculus,& roborãdus,tam iis, quæ exteriùs adhiberi poſſunt, quàm illis, quæ interiùs. Interiùs quidem, vt eſſet ſyrupi ex abſinthio, & ex mentha: aut cõfectiones huic rei accommodatæ, ſicut aromaticum roſaceũ, confectio ex galanga appellata,quod quidem ſimplex forſitan, coſtus antiquorum eſt. Exteriùs autẽ fomentis, factis ex abſinthio,mentha maſtiche,cinnamomo, galanga, garyophillis coctis ex vino,& aqua: item illitionibus ex ol abſinth. maſtichino,nard. ex mentha, vel id genus D reliquis. Eius autem tãta cura habenda eſt,tum propter præterita, tum etiam propter futura. Propter præterita ſanè, quia tota ferè occaſio febris iſtius à frigidiori,& crudiori vẽtriculo pendet,atque etiam longè magis fit frigidior,& laxior, tam ob diuturnũ morbũ,quam ob frigidam, & humidam pituitatem. Propter futura autem, quoniam accedente vigore, iam opportunum erit pituitam fouentem hanc febrem,tum vomitu purgare, tũ per alui deiectiones. Vomitus verò, & medicamenta non paruo ventriculum,ac os eius turbãt. Expectãdũ autem vigorem cenſet doctrinam,& præcepta Hipp. ſecutus,nõ eſſe ſcilicet mouendum materiam,ita in his,ſicut in aliis febribus,niſi concoctam: quia concocta ſuccedit vigor. Sed his conſiſtendum parumper eſt, & conſiderandum,quòd cùm pituitæ copioſæ generandæ præcipua cauſa ſit imbecillis ventriculus, qui in his febribus ſemper redundat multa pituita: ea tamen non

prox

proximè febres accendere ſolet, niſi in venas diſtribuatur, & vel in eis, vel inde expulſa in muſculis putreſcat, & aliis particulis, quæ habitum corporis cõſtituunt. Vnde euacuationis iſtius humoris ſcopus bipartitus eſt: nempè vtramque hanc materiam vacuare, & eam, quæ obſidet ventriculum, & illam quę in venis cõtinetur: altera autem vomitu, altera vero faciliùs per inferiorem aluum medicamentis purgatur, vtrunque tamen moliendum eſt, cùm iam concocta eſt, quia antequã concoquatur, viſcida, & craſſa eſt: & proinde eductioni, ac motui inepta, & remittens: quam dum volumus vacuare vi, illa quidem lentore hærens particulis, per quas tranſitura eſt, & craſſitie, difficilem per anguſtos meatus tranſitum habet. Quare medicamenta lenia nihil agunt: fortia verò plurimam vim naturæ afferunt: & omnia turbant, potiuſque bonos, quàm inutiles humores trahunt, cùm illi non ita reſiſtant. Concocta verò facilior redditur, cum & tenuior ſit facta, & minùs lenta. Sed quatenùs ad vomitum pertinet, ſummatim tem perſequitur, ait enim agẽdum eſſe, vt poſt cibum, & radicularum eſum euomant. Multa hoc loco conſideranda nobis offerũtur in ratione ciendi vomitus: tam quãtum ad modum, & inſtrumenta, hoc eſt, medicamenta, quibus ciendus eſt: quàm etiam quãtum ad tempus, quo prouocandus eſt. Nam quamuis vomendum eſſe præcipiat poſt vigorem: non tamen propter hoc vetat, quominùs etiam antè vigorem, ſi in initio acceſſionis vẽtriculus ſit nauſeabundus, vel excitetur ſpõte ad vomitum, ipſum adiuuemus. Immò, & vtile, hoc eſt, & neceſſarium, dummodò id leuibus medicamẽtis, vel auxiliis agamus. De quibus, quia ſuperiùs habitus eſt ſermo in præſentia non loquemur. Vomitus autẽ, de quo ait Gal. eſſe vigorem expectãdum, eſt is, quo volumus totum corpus purgare, atque is, & à cibo ciendus eſt, & vi medicamentorum, quæ aliquam habent facultatem attrahendi ſuperuacaneam humorem: ſicut qui eſu radiculæ citandus eſt. Antiqui verò (vt de quartana diximus) ea radicula vtebantur parata ex albo veratro. De purgatione autem alui non ita eſt facilè determinare, immò eſt res difficilis. Quia Gal. abſolutè non eſſe purgandum ait, niſi poſt vigorem. Auic. verò, qui in cura huiuſce febris omnia ferè ex Tralliano Alexandro deſcripſit, necnon, & ipſe Alexander ſecus ſentire videntur: nolunt enim omninò vigorem eſſe expectandum, immò paulatim cõcoquendum eſſe humorem, & ſicut concoquitur, ita etiam eſſe vacuandum. Sic enim conſuluit Alex. lib. 12. ſuæ medicinæ. Ego tamen putarem, quòd cùm pituitæ, præſertim verò craſſioris, & crudioris ſunt partes diuerſæ, & aliæ citiùs, & faciliùs concoctionem admittant: aliæ tardiùs, ac difficiliùs: ſi moderato aliquo, & faciliori medicamento, quod inſignem vim humori nõ afferret, procuraremus, vt quæ iam concoctæ ſunt partes vacuaremus quod facilè fieri poterit, cùm illæ iam promptæ, & paratæ ſint: neque tamen aliarum concoctionem impediremus: quoniam non tanta eſſet eius medicamẽti poteſtas, vt illas exagitaret, immò natura his eductis, ac oneris aliqua parte leuata, faciliùs reliquas adminiſtrabit. Et ſæpè hac tempeſtate id agere cogimur: cùm neque ægroti, neque familiares poſſint tantam proferre procraſtinationem, dum otiari illis interim medicus videtur. Euacuata ergo ea parte, quæ concoctior videtur, alterius erit maior concoctio expectanda. In vniuerſum tamen Paulus Aetius, quos etiam ſequi ex parte videtur Auic. Galenum inſequuntur, & concoctionem expectandam cenſent, & poſt, vel citra vigorem eſſe vacuandum:

A quamuis Auic. priorem ſententiam non damnet. Et hac tempeſtate maior pars medicorum eam ſequuntur. Sed omnino, ſi modeſtus fuerit medicus, neque vtatur validis admodum medicamentis, nun vidi aliquod vnquam ſecutum fuiſſe incõmodum, ſed potius cõmodum. Illud pręterea conſiderandum quod Paulus, & Auic. idem ſi rectè perpendantur eius verba, ſentire videntur. Alexander verò hãc ſententiam explicitè pronunciat, longè conſultiùs eſſe in hac febre nolle confertim vniuerſum hunc humorem vacuare, quantuncunque enim ſit coctus is humor, nunquam tamen non craſſus eſt, & nõ admodum ſequax, & ad motum facilis. Vnde ex violentiori pharmaco diſſoluuntur naturæ vires: ſed ſi ſæpius purgauerimus, & faciliùs, meliùs, & fœliciùs res ſuccedet. Quòd ſi quęſieritis, quibus imprimis oporteat in hac febre medicamentis vti. Omnes ferè primùm locum agarico tribuunt, vt etiã eſt in multo vſu. Et re vera optimum eſt medicamentum, & ſatis etiam facilè purgat: modò ſit electus, & bonus. Alioquin enim nullum medicamentum magis conturbat: & ventriculum ſubuertit: quando non fuerit electiſſimus, ſed lignoſus, grauis, & malus. Polypodium quoque pituitam vacuat ſatis facilè. Semina etiam cnici, chartamum Arabes appellant: ideò autem Gal. familiaria erant, vt cocta ex ptiſſana ad purgandam pituitam daret. Inter compoſita ſunt appellatum electuarium Indum deſcriptum a Meſue, & diaphenicum, hoc C eſt, ex palmulis, itidem à Meſue deſcriptum: quamuis deſcriptionem accepiſſe a Paulo viſus ſit: & ſi in aliquibus euariet. Colocyntis autem, & elaterium valentiſſima ſunt medicamenta. Poſſemus & pilulis ex agarico deſcriptis à Meſue vti, & cochiis, & aliis multis. Sed hæc in præſentia ſint ſatis. Gal. vero tam longam verborum ſeriem, & ſententiarum explanationem breui admodum, & conciſo ſermone perſecutus eſt, & tribus capitibus ſummatim cõprehedit: nempè, vt poſt vigorẽ habita prius cura ventriculi, cieatur vomitus medicamentis, per aluum inferius corpus purgantibus, & pituitam educentibus purgetur: & quod reliqua omnia, quæ ad victus rationem D pertinẽt, facilè quiſque, qui ad cõmunes ſcopos voluerit reſpicere per ſe inuenire poterit: neque tamen qui ſint hi cõmunes ſcopi, alioquin in præſentia exponit. Aetius verò in duo refert: videlicet in attenuantem victũ, & medicamenta, quæ facultatem attenuandi, & ſecandi habeant. Præcipui ergò ſcopi in hac febre ſunt attenuare, & inſidere: vtpotè, quod craſſa ſit, & lenta materia, quæ febrẽ hanc fouet. Dices forſitan, nònne etiã calefacere, & exſiccare, cum ea ſit frigida, & humida? & id etiam in ſcopis cõmunibus continetur. Verùm, (inquam) priores illi ſunt potiores. Contra enim in hac, quam in tertiana ſe E res habet: in illa enim potior erat indicatio reſpiciẽs qualitates humoris, quàm ſubſtantiam. In hac verò difficiliorem febrem reddit craſſitudo, & lẽtor. Hæc ergò ſunt quibus maior pars curationis iſtius febris continetur: Niſi quòd vnũ non eſt prætermittẽdum, in quo magnum eſt momentũ, quodque animaduertendum plurimum eſt, pręſertim verò medicis iunioribus, qui ſibi nullum præter Gale. imitandum proponũt: id verò eſt, quod Gal. in his iſagogicis, & cõpendiariis libris, in quibus breuitatem ſectatus eſt, *Lect. 21.* & compendiariam doctrinam, ſumma tantùm rerũ capita perſequitur: neque particulatim res ipſas diſtinguit. Vnde vno, vel altero in exemplum propoſito cætera relinquit ex aliis libris definienda, & addenda nobis ordinem ſequentibus oſtenſum in iis, quę ab eo fuere expoſita. Vt Alexander in curationẽ

illius febris animaduertit, in qua quaſi Gal. carpit, qui non exquiſitè eam definierit, ſed confuſè potius. Neque enim hæc generalis ratio, quam nobis tradit omnibus pituitoſis febribus poteſt accommodari. Quia cùm (vt idem Gal. ſecundo de Diff. feb. docet, & eo loco nos expoſuimus) multæ ſunt differentiæ pituitoſarum febrium non parum inter ſe natura diſcrepantes. Alia enim frigidiſſima, & craſſiſſima eſt. Alia parum frigida, & non multum etiam craſſa, vt dulcis. Alia verò non modò non frigida multùm, ſed potiùs calida, vt ſalſa. Sicuti natura euariāt: ita & curandi ratione. Vnde ſi in febre ex ſalſa pituita hoc curationis modo vſi fuerimus, non ſolùm non curabimus, immò verò morbum faciemus grauiorem. Nec contemnendū eſt, quod ait hic Alexander (nam neque illi aduerſaretur Gal.) ait enim, quòd ſalſam pituitam, ſi attenuare, & ſecare, & detergere voluerimus medicamentis calidis, aut etiam cibis, craſſior euadet, & magis indureſcet, & acrior, malignìorque redderur, quod & experiētia nititur probare & Ariſtot. auctoritate. Salſi enim humores igne, & cōcreſcunt, & radiis calidioribus ſolis magis craſſeſcunt, indurantur q́; Quare humectantibus potius, & refrigerantibus temperantur, & coquuntur. Atque procurandum præterea eſt, vt citò vacuentur: quò enim diutius in corpore moram traxerint, eò etiam deteriores fiunt ſalſi hi humores. Et hæc mihi ſatis in præſentia viſa ſunt, quantum ad quotidianā febrem curandam pertinet. Vbi vnum conſiderandum eſt, vt Gal. à calumnia liberemus, quā inſinuare viſus eſt ei Alexander, quod ipſe, quatenus ad ſuū inſtitutum pertinebat, ſatis de quotidiana locutus, neque confuſè, ſed diſtinctè, quantum ad ſuum attinebat negotium. Nam curationem morborum exponere ſtatim à principio eſt pollicitus, qui frequentius ſolent exoriri, & doctrinam ſummatim, & per compendium tradere. Vnde ſui muneris erat ea tantùm perſequi, quæ erant neceſſaria. Quare curationem, ſicut, & dignotionem exquiſitarum febrium intermittentium tradidit: prætereà verò, & modum, quo exquiſitæ à nothis diſcernerentur, collatis videlicet ſymptomatibus vtriuſque: quam comparationem etiam exemplo propoſito exquiſitæ, & nothæ tertianæ docuit, & eodem etiam exemplo quomodo variatet curatio huius à curatione illius: & hoc per collationem indicationum in vtriſque depromendarum: & prætereà ſcoporum, & ex eis quomodo remedia eſſent cōquirenda. Nobis ergò viam mōſtrauit harum exemplo, vt nos poſtea eadem incedentes, idem in aliis faceremus, quod ipſe fecit in his. Si enim examinauerimus per ſigna apparentia, qualis ſit pituita, vnde eſt febris accenſa, & qua ratione à naturali, vnde ortum habet exquiſita quotidiana, recedat: ita eam rationem ſequentes remedia, & viam curandi facilè erit nobis inire. Nam quò erit humor craſſior frigidior, & viſcidior, eò etiam indicabit magis attenuandum, diſſecandum, & calefaciendum: quò autem minus ita & minus his inſiſtendum. Et ſi interdum humor his calorem aliquem contraxerit, vt quando, vel amara ſit facta, vel ſalſa, vel alterius iſtorum ſaporum iam & non adeò calefacientibus eget, ſed potius refrigerantibus. Ac proinde neque de epiala, & aliis iſtius febris differentiis alioquin particulatim agemus.

Febrium continuarum, quæ carent accidentibus, Curatio.

CAP. XIII.

IN continuis autem febribus, quibus quidem ſtatus morbi non vltra ſeptimam futurus eſt, & vires validæ ſunt, &c.

A Febres quidem, quæ aſſiduæ ſunt eſſentia, & natura ab intermittentibus non differunt, vt ſuperius ſæpè à nobis fuit expoſitum. Differentiæ enim, quæ ad eſſentiam febris attinent, ſunt, quæ, vel à ratione caloris, vel à materia depromuntur, vt ſtatim a principio libri de Diffe. febrium à Gal. traditum eſt. Vnde eas aſſiduas, quæ ex eadem materia cum intermittētium aliquibus accenduntur, cum illis etiam ad idem genus pertinere dixit. Differunt autem ratione loci, in quo is humor putreſcit. Nam, ſi in venis putreſcat, febris continenter affligit, & tum hac ratione: nempè, quia nullam requiem ægrotātibus relinquit: tum vero, quia per venas fit maior communicatio noxæ membris præcipuis, præſertim verò cordi: febris cōtinua longè maior morbus eſt. Ex his autem facilè vnuſquiſque percipere poteſt, cur ſimul omniū continuarum febrium curationem vnico, & breui capite
B comprehenderit, neque vniuſcuiuſque curationem ſeorſum, & particulatim fuerit perſecutus. Quia indicationes, quæ nobis ſcopos oſtendunt, & qualitatem, naturamq́ue remediorum, eædem ſunt in intermittentibus, & continuis febribus, quæ ſunt in eodē genere. Differunt autem penes morbi magnitudinē: ita etiam validioribus remediis, & exquiſitione ratione curationis. Etenim primo Aphor. explanans Gal. eum apho. Extremis morbis, extrema remedia, ait: Quare præcipit in ipſis fieri exquiſitam totam curationis rationem, & tenuiſſimum pariter victum adhiberi? Ratio ergò has febres curandi in vniuerſum eadem eſt cum ea, quæ curandæ ſunt intermittentes, niſi quod exquiſitior eſſe requirit, & validioribus remediis tractanda eſt. Vnde ſi de victu ſit loquendum, ſecundum genus quidem eadem ratio eſt in vtriſque. Nam per relationem ad morbi vigorem hic, & ibi victus inſtituēdus eſt: nimirum, vt tenuior
C ſit in vigore, quàm antè vigorem, vel poſtea: & quod in initio liberaliùs reficiamus febricitantem: paulatim verò vſque ad vigorem, cibum ſubtrahamus. Et ſicuti ante vigorem paulatim detrahimus: ita poſt vigorem non ſtatim pleno victu vtamur: vires enim ex vi morbi laſſatæ, & imbecilliores redditæ, non poſſunt multam ciborum ingeſtorum molem conficere. Igitur cibo eatenùs paulatim addendum eſt, vt paulatim illæ reficiuntur. Quoniam verò vigor in continentibus ſemper propinquior eſt, quàm in intermittentibus, in eodem genere facta comparatione. Ideò tenuior in eis, quàm in intermittentibus victus eſt inſtituendus. Vnde ſicut in exquiſita tertiana intermittente, vigor ad ſummum in ſeptima periodo expectandus eſt, quę tredecima die incipit: ita in aſſidua, ſi exquiſita fuerit, rarò excedit ſeptimam
D diem: vt in ardente febre fieri ſolet. Quare morbus hic peracutus erit, & ſtatim ab initio oportebit tenuiſſimo victu vti, ſi vires illum videantur ferre poſſe. Ea propter ſi cremore hordei in principio fuerimus vſi, ſemper eo liquidiore vtemur donec in vigore ſolo potu aquæ hordei, vel mulſæ, vel iuleb appellari multa copia aquæ diluti vtamur. Si vltra ſeptimam progreſſurus erit morbus, à principio ptiſſanam dabimus, mox cremorem, poſt modùm ſolum potum, vt ſemper tamen rationem virium habeamus, ætatis, temporis, regionis, conſuetudinis. Et hoc quantum ad alimenti, & ciborum copiam pertinet. Quia quantum ad qualitatem, ſatis omnibus conſtat, humidam victus rationem conuenire omnibus febricitantibus, vt docuit primo Apho. Hippo. Aph 16.
Qua autem ratione hæc ſententia explananda ſit, ad explanationem libri Apho. pertinet. Vnde, & ptiſſanam

A nam, & chondrum, vel far, & mulſam in his febribus commendat, & partim ex aqua coctum. Hoc tameu aduertendum, quod nunquam quidpiam agendum eſt aduerſa natura. Nam, etſi ptiſſana omnibus præferatur cibis, in febre præſertim acuta, oeque tameo omnibus omnino afferenda eſt. Quidam eam adeò faſtidiunt, vt ſtatim euomant: alij verò adeò ſunt frigidi veotriculi, vt in eo facilè aceſcat. Propterea his, aut panis coctus ex aqua, vel ex aquoſo iure, vel far optimè coctum, & paratum, vel huiuſmodi aliud exhibeudum eſt: de quibus in intermittentibus dictum fuit. Quatenùs verò ad vacuationem, quæ materiæ ratione requiritur, quæ qualitatibus morbi debetur, & hoc conſideraodum, quod B continuæ febres oon omnes æquales ſunt magnitudine. Plerumque enim maximi morbi ſunt febres, quæ ex calida materia, vt vel ex putreſcente ſanguine, vel bile accenduntur. Aliæ verò potiùs lentæ, & non magnæ ſunt: præſertim verò ſi careant prauis ſymptomatibus, de quibus io ſequenti capite erit ſermo habendus. Ideò aliæ quidem non habent admodum differenrem curationem à ſui generis iotermittentibus. Hæ verò, vt quæ magnum habeant calorem, & aſſiduum, ſemper ferè in magnis morbis

Aph.73. ponuotur. Nam Hippoc. quarto Aphor. ait: Febres, quæcunque non intermittentes terriana die fortiores fiunt, periculoſæ. Vnde præter eam indicationem, quæ accipienda eſt à natura morbi, accedit, & ea quæ eſt à magnitudine morbi. Idcirco in his, & C maximè coosiderationis eſt: an ſanguis ſit mittendus. Magnus enim morbus proximè, & per ſe indicat, maguis opus eſſe remediis. Ita namque Hippo. pronuntiauit eo Aphor. Extremis morbis extrema remedia opportuna eſſe ad curationem. In magnis autem remediis plerunque quatenùs ad præſens negotium poteſt pertinere: tria hæc ab ipſo recenſentur, victus tenuiſſimus, vt nuper citato Aphor. iodi-

Aph.29. cauit Gal. venæ etiam ſectio, & purgatio, vt 2 Apho. tradidit idem Galen. Vnde, qui abſolutè innixi ſententiæ Gale. 4. de Rat. vict. in morb. acu. & 4. Merb. & in lib. de Cur. rat. per ſect. venæ. proferunt ſemper

Cap.6. venam ſecandam, ſi fuerit magnus morbus, ſine alia D diffinitione: obaudiunt, quæ ab eodem Galeno plerunque io hac re tradita ſunt: vt potè, qui quarto Metho. dixerit, nempè, quod robur morbi, ſiue magnitudinem dicas, pro ſcopo oobis conſtituere oportet, tum in mittendo ſanguine, tum in purgando: quodq́ue Hippo. primus omnium quos nouerimus, inuenerit huoc ſcopum. Si ergò indicatio à morbi magnitudine accepta, vel ſecandam venam nobis præſcribit, vel purgandum, liquidò omnibus patere poteſt (quod tamen latet multos, qui medicinam hoe tempore profitentut) rationem hane non valete, morbus eſt magnus, vires, & ætas conſentiunt. E Ergò mittendus ſanguis. Sed oportet inferre. Ergò, vel purgatione, vel miſſione ſanguinis eget. Quodnam autem iſtarum potius eligendum ſit, aliunde petendum eſt: nimirum, vel à natura vacuandi humoris, vel ab eius motu, vel à natura laborantis corporis. Sed de hoc alibi plenius, & planius egimus. Et proinde Gal. non fuit ſatis dixiſſe. Sanguinem mittes ob morbi magnitudinem, ſed addidit, Et illis, qui magis rubent, quàm pro ratione ſuæ naturæ cõuenıet, quibuſq́ue tumeus corpus plus ſolito videatur, venaſque eminentes, & diſteutas habent. Et ne quis putaret hæc eſſe dicta, vt inſinuaret, vitium robur (vt quidam arbitrantur) illud etiam addidit. Niſi tamen vires, aut ætas, aut eiuſmodi aliud prohibeat.

A Vbi manifeſtum eſt, hanc limitationem à natura exuberantis humoris accipiendam eſſe, quando in magnis morbis ſit ſangnis detrahendus, vel potius purgandum, quod apertius oſtendit idem Galen primo Aphor. in calce commentationis vigeſimæ tertiæ, vbi ait, In maximis verò doloribus, in ardentiſſimis febribus, & maximis inflammationibus nullum maius iuueni remedium, quàm vſque ad animi deiectionem vacuare, adhibita diſtinctione, an ſanguinem mittere, an purgare oporteat. Quoniam vero, vt alij morbi, ita etiam febris aliquando ratione ſymptomatum, aliquando ratione membri affecti, interdum ratione ſuæ eſſentiæ magnus dicitur. Fe-B bris verò eſſentia eſt calor, hac autem ratione febres ardeotes, quæ & cauſis dicuntur, magni ſunt morbi, in quibus indicatio à febre magna eſt. Ideò magnis in hoc remediis opus eſt, quibus maximus hic calor extinguatur, vel reprimatur. Vnde proprium earum, & ſingulare remedium eſt, potus multæ aquæ frigidæ, ad ſatutitatem, & vltra: non tamen, niſi appareant concoctionis ſigna, alioquin enim obſtructiones augeret, & concoctionem impediret. Et ſi aliquid aliud non obſtet, viſceris alicuius inflammatio obſtructiones, infirmitas, vel cruditas ventriculi, & tempus, vel conſuetudo. Nam non ita audacter ei danda eſſet, qui nunquam ſolitus ſit aquam bibere: ſicut neque illi, qui eſſet aſſuetus, ſed ab his etiam petendus eſſet modus copiæ eius bibendæ. Hæc er-C gò eſt ratio, curandarum febrium continentium, in vniuerſum expoſita, quæcuuque ſymptomatum expertia ſunt.

Febrium, quæ cum accidentibus affligunt, Curatio.

CAP. XIIII.

QVAE *verò cum accidentibus ſunt, non æquè ſimplicem exigunt curationem, &c.* Simpliciores febres Lect. 82. eas eſſe dixit, quæ corripiunt citra alia ſymptomata, præterea, quæ communia ſuor, & naturam illius febris ſequi ſolent, quęque nihil, quantum ad ipſa pertinet, rationem curationis variant, quia nullam propriam addunt indicationem, præter eas, quæ particulatim ab illa differentia febris, quam curandam D ſuſcepimus accipiendæ ſunt. Sicuti minus ſimplices illas eſſe inquit, quæ iuncta habent aliqua ſymptomata, quę non ſolent propriam naturam illius febris ſequi, ſed aliam propriam, & priuatam cauſam habent, & quæ adeò vehementia ſunt, vt ſæpè poſthabita febre, vel omnino vel aliqua ex parte, medicum cogant illis occurrere. Vnde vim habent curam variandi: neque tamē (vt oobis Gal. 12 Meth. tradidit) febres hæ, quæ cum ſymptomatibus dicuntur, ali- Cap.1. quam differentiam habent, diuerſam ab illis, quæ hactenùs expoſitæ fuere: immò illis eiſdem conti-E nentur differentiis. Nam ſicut ſimul interdum iunguntur duo diuerſi morbi: vt febris & dolor colicus. Interdum duo, vel plura non modò diuerſarum, ſed inter ſe etiam aduerſantium naturarum ſymptomata. Ita etiam ſimul cum febre poteſt aliquod adeò ſæuum ſymptoma coniungi, vt medici propoſitum à febre diuertens ad ſymptomata conuertat. Huiuſmodi verò ſymptomata interdum alium proprium habent affectum, quem (vt diximus) ſequuntur. Vnde prima quidem, ac propria eorum curatio, eſſet affectus ablatio. Quia ſymptoma eſt, vt ſymptoma, ſiue febrem, ſiue alium affectum ſequatur, nullam habet indicandi rationem, niſi cùm eò creſcit, vt iam timendum ſit, ne vires deſtruat: tunc enim propriam acquirit indicationem, ſed omittit ſymptomatis rationem

tionem & eam, quæ cauſæ eſt ſubinduit. Quo tem- A pore ſepoſito magna ſaltem ex parte reſpectu ad affectum, ipſi ſymptomati contraire oportet. De his ergò ſymptomatibus ſermo habendus eſt, quæ, vel raró febribus accidunt, habentque tanquam cauſam alium affectum ſeorſum à febre, vel ſi febtem ſequantur, adeò excreſcunt, vt dubitemus, ne vires illa ferre poſſint. Et quãuis ab ipſo ſymptomate nulla ſit accipienda indicatio, ſed tantùm ab ipſo morbo indicandi ratio prima in curatione accipiatur. In cuſtodia verò, vel (vt aiunt) in præſetuatione, ab ipſa cauſa. Attamen, quia in ægrotantibus corporibus plerunque ſimul mixta ſunt curatio, & cuſtodia, vel præuiſio. Ideò antiqui auctores vtrunque ſolent nomine curationis comprehendere. Hoc tamen non eſt hic prætereundum, quod ſymptoma nullũ, quodcunque illud ſit, ſiue ſit id genus, quod febtem ipſam ſequatur, ſiue quod alium affectũ per ſe curari à me- B dico deber, niſi cùm, vel adeò ſæuum, & magnum ſit, vt maius afferat periculum ipſi ægrotanti, quàm faciat ipſe affectus, quem ſequitur. aut curationem impediat ipſius affectus. Et idcirco de febribus cum ſymptomatibus inſtitutus ſermo dicitur: Nó autem de febre compoſita, cum alio affectu, vel cum alio morbo. Quia ſolùm de curatione eorum ſymptomatum agitur in eo, quæ cogũt medicum ratione febris ſepoſita, ipſi ſymptomati occurrere. Non etiam de curatione febrium complicatarũ cum aliis morbis, vel aliis affectibus. Vnde quamuis aliqua hic recenſeantur, quæ per ſe quidem ſymptomata minimè dici poſſint, ſed potius cauſæ, vel affectus: vt eſt aeris ambientis conſtitutio, & qualitas, quemadmodum ſi æſtuoſus ſit, aut nimis frigidus: ita, & regio, & conſuetudo: immò, & natura laborantis corporis, cùm aut facilè diſſoluitur, aut facilis, & procliuis eſt, vt in ſincopem incidat. Non tamen conſi- C derantur in hac parte, niſi ratione ſymptomatũ, quæ ſolent hæc conſequi: quia ratione ſymptomatum, quæ, vel in præſentia febribus aſſident, vel propter ea, quæ futura timemus, nos à ratione veræ, & rectæ febrium curationis diuertimus. Et ideò, & hæc quaſi ſymptomata conſiderantur, quia niſi, & eorum aliqua ratio in curatione habeatur, difficilia, & grauia ſolent excitari ſymptomata, vtpotè caſus, & deiectio virium, animique deliquium. Et proinde neque etiam cogimur dicere, quod hic alio modo, & latiori quodam ſignificatu ſymptomata, quàm in libris de morbis cauſis, & ſymptomatibus accipiatur. Et quod diximus de iis, quæ potius cauſæ ſunt, quàm ſymptomata, putamus dicendum eſſe de aliquibus, quæ, & ipſa ſunt magis affectus, quàm ſymptomata. Sicut quando ventriculus crudis refertus ſuccis, vel alio- D quin vitioſis æſtuat: is enim eſt proprius affectus ventriculi, eius ſanè intemperies cùm materia: qui affectus ſi negligatur, & non habita eius ratione, febtem velimus curare, grauia ſuperueniunt ſymptomata, quæ, vt effugiamus, ſæpè a recta febris curatione tantillum declinare cogimur, donec ſimus ab iſtiuſmodi ſymptomatibus tuti. Et per hunc modum ſeruabimus Gal. quò minus opus ſit dicere, quod alius ſit modus accipiendi ſymptoma hic, & aliis in libris. Et fortaſſe magis cũ ſententia Gal. conſentiemus, qui duodecimo Meth. de febribus his, quę cum ſymptomatibus dicuntur ſermone inſtituto, ac de his ſymptomatibus verba faciẽs, quæ propriam aliquam in febribus indicationẽ habent, ait, quod eorũ omnium triplex eſt differentia: videlicet, actionis offenſa: excrementorum immodica, tum excretio, tũ ſuppreſſio: prætereà vero, & corporis qualitas, vel

A affectio à naturali ſtatu mutata. Quę eędẽ ſunt differentiæ. quas & in lib. de Symptom. diffe. ſunt à Gal. conſtitutæ. In vniuerſum autem, vt omnium dicendorum faciliùs ſententiam, & rationem inquirere poſſimus, hoc imprimis animaduerſione dignum eſſe cenſemus, quod omnia hæc ſymptomata, quæ in conſiderationem hoc loco deduci poſſunt, ſecũdum eam rationem conſiderantur, qua viribus officiunt, & eas proſternere poſſunt. Virium autem ſedes, & fundamentum proximum ſunt calor natiuus, & ſpiritus. Vnde cùm hi deficiunt, ſtatim robur, vireſque corporis concidunt. Deficiunt autem triplici modo. Quia, vel ſtrangulantur, ſuffocanturque: ſicuti, & externus calor à materia iniecta, aut ex prohibita euentatione ſtrãgulatus interit: Vel per digeſtionẽ, & diſſolutionem diſſipantur, vt paruus ignis à maiori extinguitur. Vel, quia ab immoderato frigore extingui- B tur. Quare hæc omnia, quæ tanquam febriũ ſymptomata hic conſiderantur, aliquo iſtorum modorũ calore naturali labefacto, caſum viriũ minãtur. Et quoniam prima, & præcipua ratio indicatioq; in omnib. morbis ea eſt, quę à viribus depromẽda eſt. Ideò etiã id genus ſymptomata à medico obſeruantur, & ſępè eas indicationes, quæ à morbis accipiũtur, obſcurãt. Sed neq; hoc etiã prætermittendũ eſt, quòd indicationes horũ ſymptomatum pręſertim, & maximè reſpiciũt eas indicationes, quæ à morbis acceptę euacuandũ eſſe oſtendũt, atque illis obſiſtunt, & prohibent, aut omnino, aut magna ex parte, quominùs fiãt ea, quæ alioquin morbus facienda, niſi hæc ſymptomata obſtarent, nobis oſtenderet. Diximus autẽ omnino, aut magna ex parte. Quia, vt progrediẽtes monebimus, aliqua dicendorũ ſymptomatũ omnino vacuationem prohibẽt. Alia verò, quominùs copioſas, & confertim factas vacuationes moliamur: permit- C tunt tamen aliquas modeſtas fieri. Vt autẽ particulatim res hæc tractetur, & de his ſymptomatibus ſigillatim ſermo inſtituatur, & id ex ratione, ac methodo. Gal. tãquam primũ id ponit, quod in vniuerſum eſt quaſi fundamẽtum totius methodi generalis curandarum affectionum cõpoſitarum, in quibus varię reperiuntur, & contrariæ indicationes. Hoc verò in eo conſiſtit, vt diligenter examinemus, & perpendamus ea, quæ iodicãt inter ſe collata: & pro ratione, qua ea maiorem vim habent, & fortiorem, maioriſque momenti: ita, & rem definiamus, & eò conuertamus animum, vt illi prius occurramus. Tria autem ſunt, quæ componi, & iungi poſſunt cum morbo curando. Nimirum morbus alius: ſicuti ſi cum febre coniungatur phrenitis. Aut cauſa, quæ contrariam ipſi morbo indicationẽ habeat: vt in febre quotidiana pituita, D ex qua febris accenditur, frigidus eſt humor, cùm tamen febris calida ſit intemperies. Quãdoque autem cum morbo coniunguntur ſymptomata aliqua, quæ præ ſua, vel magnitudine, vel malignitate, inſigne aliquod periculũ afferre poſſunt: & proinde hac ratione, & ipſa iam nó amplius tanquam ſymptomata habenda ſunt, ſed cauſæ (vt diximus) modum ſubinduunt. & proprias quaſdã hac de cauſa indicationes, & ipſa afferunt. Vt autẽ prius attendamus huic, quàm illi. in his compoſitionibus tria ſunt conſideranda. Primùm an ea, quæ in vnum conuenêre, ita ſe habeant, vt alterum alterius ſit cauſa. Nam ſi ita fuerit, ab eo erit auſpicanda cura: quia alterũ curari nequit, niſi cauſa morbi remota. Vel quamuis alterũ non ſit alterius cauſa: ita tamen alterius curationẽ impedit, vt niſi id remoueatur, alterũ curari nequeat, ſicuti ſi vlceri ſuperueniat inflãmatio, nunquam vlcus curabitur, niſi tollatur prius inflãmatio: ideò inflãmatio

tio prior curanda erit. Tertio autem cõſiderandum A
eſt,& reſpiciendum ad periculum, quod nobis im-
minet ex præſentia earum affectionum, quæ ſimul
iunctæ, & compoſitæ inſeſtant ægrotantem homi-
nem. Etenim ſi vtrũque ſimul curari nequeat, & al-
terum ſit, quod inſigne aliquod periculũ minetur,
ſi tempus vlterius in alterius curatione protraha-
mus: illud verò non tanti diſcriminis ſit: ratio om-
nis exquirere videtur, vt ab eo incipiamus, quod ma
ius periculum ſecum affert. Et in complicationibus
quidem diuerſorum morborum, aut morbi cum ſua
cauſa, omnia hæc pendenda, & examinanda ſunt. In
complicatione verò morbi cũ ſymptomatibus huic
tertia duntaxat eſt attendendum, nempe quod ip-
ſorum maius periculum iunctum habeat, atque illi B
occurrendum. Quia nunquã ſymptoma nos à mor-
bi curatione diuertit, niſi quando (vt diximus) a-
deò excreuit, & malignum factum eſt, vt timeamus,
ne vires diſſoluat, alioquin enim ſemper morbi cu-
ratio tractãda eſt: nam ablato morbo ſimul, & ſym-
ptomata auferuntur. Addit autem Gal. & conditio-
nem quandam huic theoremati, non parum neceſ-
ſariam, quæ & ipſa generalis eſt, quod quandocun-
que ex duobus, quæ ſimul compoſita ſunt in mor-
bis, vel etiam ex pluribus, vnũ eligimus, cui primum
attendendum ſit, ita illi attendamus, vt & alterius,
vel aliorum non omnino obliuiſcamur, & illa ne-
gligamus. Hoc autem nõ erit, ſi ſtuduerimus occur-
rere illi, quod nos magis vrgere videtur, ſed eo mo-
do illiſque remediis, quæ minus poſſunt obeſſe in-
dicationi aliorum, quæ relinquuntur poſtmodum C
curanda. Vnde ſi mutuo collatis, ac benè perpenſis
febre, ac ſymptomate, viderimus febrem adeo vali-
dam, & magnã eſſe, vt quamuis & ſymptomata non
parui momenti ſint, ipſa tamen maius periculũ im-
minet: febris quidem primum erit occurendum, ita
tamen, vt neque plurimum irritemus, & exacerbe-
mus ſymptoma, ne illud acerbius factum, & mali-
gnũ, cogat deinde febrem ſaltẽ magna ex parte re-
linquere. Sed & pari ratione ſi iudicabit medicus,
ſymptomata magis vrgere, quia timendum ſit pluri-
mum, ne vires & naturam deiiciant: procurandũ im-
primis erit, vt tantiſper leniantur, & mitigentur, vt
citra hoc periculũ, febrẽ mox curare poſſimus. Le-
nienda tamen, & mitiganda ſunt ea ratione, vt quan- D
tum fieri poteſt, minus augeamus febrem, & cã exa-
cerbemus. Hæc ergo eſt generalis ratio, methodúſ-
que in his obſeruanda. At verò neque id ſatis eſt.
Lect. 8. Generalia etenim præcepta parũ proſunt adiſcenti-
bus, niſi (vt ſæpe Gal. teſtatus eſt) exerceãtur mul-
tis particulatim exemplis. Ideo quod in vniuerſum
docuerat, id iam quibuſdam exẽplis explanat, à va-
riis ſymptomatũ differentiis acceptis, neque tamen
omnia perſequitur ſymptomata, quæ egent propria
animaduerſione, & cura in febribus, ſed ea tantum,
quæ frequentiora ſunt, & maioris momenti. His e- E
nim rectè perceptis, facile & reliqua quomodo tra-
ctanda ſint, poterit vnuſquiſque, vel leuiter etiam in
hac arte inſtructus, ex ſe cognoſcere. Quia verò, &
frequentiſſima ſunt, & maximũ negotium faceſſen-
tia ea ſymptomata, quæ in febribus ſequũtur vitiũ,
& noxam ventriculo, & eius ori illata: cùm ob exi-
miũ ſenſum illius particulæ: tũ vel maximè ob ma-
gnã, quam habet cũ corde, affinitatẽ, & conſenſum.
Nam & hac ratione priſci eodẽ nomine, cor, & ven-
triculum ſoliti ſunt nuncupare nẽpe καρδίαν, & car-
diacos dolores appellabant eos, qui ad os ventricu-
li pertinebant. Age igitur ponamus (inquit Gal.)
quod aliquis febre putrida correptus ſit, in quo ſit

A plethora, hoc eſt, multa ſit congeſta humorũ pleni-
tudo, quo poſito, nemo non videt ſtatim exurgere
fortem indicationem vacuationis. Nã morbos (di-
xit Hipp. ſecundo Aph.) ex plenitudine excitatos, Aph. 12.
curat vacuatio: Sed in eo febricitante præterea ma-
le habeat ventriculus: nempe quia à vitioſis humo-
ribus, aut ex cruditate recenti in eo cõgeſtis: aut ad
illum aliunde confluentibus, & ad vomitum prori-
tãtibus, prematur mordeatúrque, atque inde angu-
ſtiam, & quãdam veluti æſtuationem patiatur. Mo-
leſtum adeò huiuſmodi ſymptoma naturæ eſt, cùm
corpus vniuerſum anxium, & inquietũ reddat, vt &
ipſum propriam, & validam habeat indicationem:
nanque ſi negligatur, & vacuationi, præſertim verò
B per ſectã venam, ſicut requirere videtur humorum
plenitudo, operam demus, facilẽ ex hac anguſtia (vt
paulo poſt exponemus) ſequetur primum animi de-
liquiũ, vel (vt græci aiũt) λυποθυμία. & tandẽ etiam
ſyncope, quod eſt deterrimum ſymptoma: eſt enim
viriũ omniũ conciſio, & exolutio, & quaſi via ad in-
teritum. Hoc itaque caſu poſito, & hac affectionum
cõplicatione, vel cõpoſitione, proponit in quæſtio-
nem Gal. quid potius agendũ medico ſit: Nũ vacuã-
dũ, vt prior indicatio exquirere videtur, vel potius
tantiſper differenda vacuatio donec ventriculo ſit
conſultum, & eius anguſtia & moleſtia ſit ſedata. At-
que ſuam affert ſententiam, móxque ſucceſſu, & ex-
perientia illam cõprobat. Ait ergo prius ventriculo
conſulendũ accõmodatis remediis, poſtea vacuan-
dum. Etenim quicũque alioquin agere, & neglecto
C ſymptomate hoc, ſtatim vacuare aggreſſi ſunt, aut
ad interitum ægrotantes adduxere: aut in extrema
pericula eos cõiecere. Sed antequàm vlterius pro-
grediamur, quædam ſunt exponenda: quia ferè in
his rectè tractandis, cognoſcitur iudicium, pruden-
tia, & peritia medici. Nam febrium ſimpliciũ, quæ
citra aliã complicationẽ ſunt, vt ſimplex, ita etiam
facilis eſt curandi ratio. Maius longè negotium in-
cumbit, cùm variæ ſunt cõiunctæ, & inter ſe diuer-
ſæ indicationes. Quare & ea, quæ ad hoc pertinent,
ſunt diligentiùs examinanda. Eſt ergo conſideran-
dum, quod ventriculus, cùm obſidetur à vitioſo ali-
quo humore, præſertim verò eius os, plurimum ob
eximium (vt diximus) eius ſenſum, angitur, & pro di-
uerſa ratione humoris diuerſa etiam eſt moleſtia,
D quam percipit. Etenim ſi humor ille ſit crudus, &
craſſus ſicut eſt pituitoſus, & melancholicus, perci-
pitur ab ægrotante, quaſi grauetur, & premarur ven-
triculus: grauis enim eſt is humor, & potius grauita-
te, & pondere moleſtus eſt quàm aliqua acrimonia,
Quod quidẽ ſymptoma adeo affligit, vt præter id
quod omnẽ quietẽ adimat, videatur & etiã reſpira-
tionem impedire: conſentiente nimirũ tranſuerſo
ſepto, & reliquis ſpiritalibus inſtrumentis. Sed ſi a-
cris ſit, & mordax, vt eſt bilioſus, mordẽdo, & pun-
E gendo ori ventriculi tantã afflictionẽ affert, vt na-
tura nullo modo eam perferre poſſe videatur, & hu-
iuſmodi affectio à græcis καρδιαλγία, à latinis mor-
ſus cordis appellatur. reddũtur autẽ anxij, & inquie-
ti, vt nullo vel momẽto tẽporis poſſint eodem con-
ſiſtere loco: neque tamẽ referre poſſunt, quid ſen-
tiant, vel quo affectu teneantur. Huiuſmodi autem
mali ſucci, interdũ in ipſo ventriculo gignuntur: in-
terdũ aliunde confluunt ad ventriculũ. Gignuntur
autem in ventriculo, vel à cruditatibus, dũ ventri-
culus aut, ex eius perfrigeratione, & imbecillitate
crudior factus, non probè concoquit: aut ex errori-
bus in ratione victus cõmmiſſis. Vnde cibus in cru-
dum, & pituitoſum humorẽ cõuertitur, atque tena-
citate

eitate ſua hærens ventriculo, illum moleſtat. Quan- A doque vero crudi hi humores corrumpuntur, & ab extraneo calore correpti computreſcunt, degenerántque in vitioſos, & acres, atque adeò etiam mordaces humores. Sed & à capite craſſa, & cruda nonnunquam pituita ad ventriculum defluens, illi noxam hanc infert. Acres verò, & calidiores, bilioſique humores plerunque à iecinore ad ventriculū confluunt: nonnunquam autem à toto, vt in choleris appellatis fieri ſolet, vel (vt recentiores loqui ſolent) in cholirica paſſione. Præterea verò & hoc conſiderandum, quod tres ſunt differentiæ ſymptomatum, quæ ex id genus noxis ori ventriculi illatis excitantur, differentes ſolum pro ratione maioris, & B minoris. Nimirum quatenus à cauſa vehementi, vel imbecilliori concitantur. Hæc enim anguſtia, quæ à iam narratis vitioſis humoribus efficitur, dū ea mediocris quodammodo eſt, anxios quidem (vt nuper diximus) & inquietos reddit, & vel æſtuatio, vel anxietas, vel cordis morſus dicitur. Quód ſi augeatur, aucta ſanè cauſa, iam deficere, & vires amittere videntur, & animi deliquiū quod λυποθυμία à græcis dicitur, accidit. At ſi vlterius noxa progrediatur, augetúrque ſyncope ſuccedit, quæ eſt omniū viriū ſimul cōciſio, & exolutio, & id grauiſſimum ſymptoma, & ferè extremum, quod poſſit in morbis contingere: cùm ex cauſa aliqua non manifeſta contin- Aph. 41 git, vt Hipp. ſecundo Aph. & Gal. expoſuere. In hæc C igitur, ſymptomata, periculáque incidunt, ſi quis vacuationē in febribus tentare audeat, neglecto ventriculi angore. Vulgares autem, præſertim verò Venetæ mulieres hæc differentia ſymptomata ſuis nominibus diſtinguūt. Primū enim affaunum: alterum faſtidium: tertium angoſciā appellant. In his ergo conſulit ꝙ ab euacuatione tam per ſectam venam, quàm per medicamenta, abſtineamus donec ventriculo ſit conſultum & huiuſmodi moleſtia ſit ablata. Sicuti etiā ſi difficilis vomitus præceſſerit, acriū, & mordacium humorum, qui in tranſitu non parum ventriculi os afflixerint: quamuis illi iam eiecti ſint, corroborādus eſt ventriculus ante aliā vacuationē: quia tum ex præcedenti vomitu, tum ex morſu humorū acriorum, qui per vomitū reiecti ſunt, langui- D dior factus promptior, & propēſior eſt, vt a vel leui quacunque occaſione lædatur. Videtur tamen Galen. hoc in loco officio ſuo nō parum deeſſe, vt pote qui hoc ſolum moneat, quod ſi id nobis, dum curabimus febricitantes, cōtingat, quod illi curandi offerantur, qui his vrgentur, ſymptomatibus, quamuis indicatio ex morbo euacuādum quam maximè nobis demonſtraret, ab euacuatione tamen eſſe tēperandum, ac prius dādam eſſe operam ipſis ſymptomatibus tollendis, aut leniendis: neque poſtea nobis modū, & rationem tradit, quo illis occurramus. Sed huic obiectioni reſpondemus, ꝙ ad præſentem ſcopum, quē hoc loco ſibi propoſuit Gal. illud pro- E priè non attinebat: nempe quia hac principe iſtius cap. parte ſolùm inſtituerat multis exemplis oſtendere, & probare, ſæpe ſymptomata eam vim habere, vt obſiſtant indicationibus, quamuis libet fortibus, à morbo depromptis. In ſequentibus autem partibus ea tractat, quæ faciunt ad rationem occurrendi his ſymptomatibus, vel explicitè, vel implicitè: dum videlicet vno expoſito, quod ſimilitudinem cum aliquibus aliis habet, ea itidem, tractanda eſſe intelligi a legētibus volui. Vnde cùm dixerimus ab eadē cauſa, tantùm ratione maioris, & minoris differentem excitari, & anguſtiā. vel æſtuationem vētriculo, & lypothymiam, vel animi deliquiū, & ſyncopem, quæ vitio ventriculi concitatur: abundè autem ſatis inferius de ſyncope curanda agat. ſuperuacaneum videtur velle iterum eadem repetere de his aliis. Nam qui ſyncopi probè nouit obſiſtere, quæ maius, & difficilius incōmodum eſt, vt facilius & lypotymiæ, & anguſtiæ occurret. Porrò autem, vt exquiſitius rem hanc teneatis, vnum præterea eſt cognitu neceſſarium nouitiis in hac arte, quatenus ad rationem horū ſymptomatū pertinet: ne interdum huius ignoratione aliquem deinde errorē inſignem cōmittant, quòd interdum ea concitantur a cauſa, quæ in ventriculo conſiſtit, vt aliunde amplius non fluat, vel foueatur: aliquādo aliūde propulſa ventriculum illum angit. Cùm ſuam ſedem propriam habet in ventriculo, nec amplius eo aliunde cōfluit, plerunque continenter ipſum affligit: licet interdum magis, interdum minùs: in acceſſionibus enim febrium à calore febrili commota, & veluti efferueſcens moleſtior efficitur. Ita aliquibus quidem magis ante cibum: aliquibus magis poſt cibum, pro diuerſa humoris natura, ſemper tamen moleſta eſt. Vbi autem aliunde confluit ad ventriculum, ſolet plerunque per periodos affligere, & ſequi rationem periodorum, & acceſſionum febrium, & cum acceſſionibus inuadere, & ipſis remittentibus remittere, vt in tempore interualli in intermittentibus febribus intermittāt eiuſmodi ſymptomata: in continentibus autem aliquando intermittant, aliquando verò, & ſi modò creſcant, modò remittātur, nunquam tamen intermittant, ſicuti neque febres. Vnde quando illa intermittunt, tempore intermiſſionis, quando ventriculus quieuerit, ſolent medici & ſanguinē mittere, & alioquin euacuare, ſi id opportunum viſum fuerit, neque vlla præterea noxa ſequitur. Ea propter id, quod à Galen. hic probatum eſt, intelligendum eſt, Neque ſanguinē mittendum eſſe, neque alia ratione vacuandum, dum hoc ſymptomate æſtuat ventriculus. Sed prius ſedandam, & leniendam eſſe eam moleſtiam, & procurandum, vt ille colligat ſe, & vires reſumat: Poſtea vacuandum, prout oportuerit. Hoc itaque primum eſt ſymptoma, cuius meminit hoc loco Gale. Alterum verò eſt cum, ait.

Sed neque ſi fuerit febris cum ventris profluuio, alia eſt opus euacuatione, verùm, &c. Lect. 34.

Qvod alui profluuium tranſtulit interpres, græce *διάῤῥοιαν* appellat Galen. Quodquidem non omne profluuium ſignificat. Nā & dyſenteria, & lienteria ad hoc genus pertinent. Diarrhœa autem eſt excretio copioſa humorū vitioſorum per inferiorem aluum. Vnde Galen. ſecundo lib. de Alimen. facult. ait, cùm vitioſi humores ex toto corpore in inferiorem ventriculi partem confluunt, diarrhœum pariunt. Et id genus profluuij eſt, quod ſæpius ſolet in febribus, tanquam earum ſymptoma excitari. Atque propterea de eo præſertim ſermonem Gal. in præſentia inſtituit vbi ait, quòd ſi febri fluxio alui accedat, hoc etiā ſymptoma obſtat medico, quò minùs tutò, & ex ratione poſſit vacuare aliqua alia ratione: neque per purgatoria medicamenta, neque per ſanguinis miſſionem. Quamuis etiam videretur vacuatio hæc ſpontanea per profluuiū non eſſe tanta, quæ poſſit indicationi ſatis eſſe, quam medico offert multa, aut plenitudo, aut cacochymia in eo corpore reperta: Immo ea ſola debemus eſſe contenti. Quo loco debemus rectè verba Gale.

Cap. 20.

Gal.perpendere. Nã ſi ita fecerimus petcipiemus, quòd uon eſt ſimplex hnc ptæceptum, ſed duo continens capita. Primùm, quod nõ ſit itritanda, & adiuuanda hæc alui fluxio, neque medicamẽtis, neque aliis vacuatoriis inſtrumentis. Huius verò ratio eſt, quia profluuia hæc, quæ in ptincipiis morborũ accidunt, nullo modo motus critici ſunt, cùm nõdum coctus ſit mnrbus: ſed potins fiunt à natura coacta, & irritata à multa copia, aut à praua qualitate humorum. Vude neque per hos fluxus eo tẽpore ſubleuatnr natura: ſed potius turbatur, & exagitatur, & vires redduntur imbecilliores, quare longè etiam magis vires deiicientut, & magis illa perturbabitur, ſi vacuatio vacuationi addetur, neque tamen leuinr fiet: at magis grauabitur, reſolutis ſpiritibus per inſignem eam vacuationem, nondum parata materia: præterea magis itritata à medicamento, præceps in magnum aliquod periculum agi poteſt: nempe in immoderatam aliquam fluxinnem, quam vires nequeant perferre. Vnde & vulgatã illam ſententiam Auicen. protnlit. Ventrem ſoluere ſupet ventris ſolutione timoroſum eſt. Sed neque ſecare venam eo tempore erit opportunum. Duæ enim vacuationes conttariæ ſerè inter ſe, & ad diuerſa loca trahentes naturam magis exagitabunt, & turbabunt, magíſque eius vires diſſoluent. Ptnpterea (Com.118.) in Cõ. quarto lib. de Rat. vict. in acut. morb. ait Gal. fluente aluo, ſanguinem non detrahes. Nam ſi fluor poſt detractionem perſeueret, vites proſternit. Secundum verò caput, qund nobis à Galen. inſinuatur in hoc præcepto eſt, quòd neque etiam temerè is alui fluor, qui ſolet ſebticitantibus accidere, ſit ſupprimendus, ſed potius ita relinquendus, vt in eo res ipſa ſoli naturæ committatur. Vnde ait Galenus cum aluus ſpontè fluit, non eſt alia vacuatione opus, ſed ſola hæc ſufficit. Quibus verbis ſatis apertè indicat, non eſſe eam ſupptimendam: ſi enim illa ſatis eſt, ea debemus eſſe contenti, neque procurare, vt ſiſtatur. Ratio verò, cur, neque ſit hoc profluuium ſupprimẽdum, eſt, quia licèt fiat à natura irritata: irritatur tamen, vel à nimia copia, quã amplius ferte, & rectè adminiſtrare nequit: aut à praua humorum oatura. Quare multus hic, aut vitioſus humor, cùm ferri à natura amplius minimè poſſit, ab ea agitatur & mouetur, vt eo excreto, exoneretur, & leuior fiat. Vnde ſi intercipiatur eius excretio, aut interiùs puttefcens ſebrem adauget, aut delatus ad aliquod internum viſcus præcipuum, aut vitæ quàm maximè neceſſarium, extremum affert periculum. Vnde Aetius ſetmone nono de alui fluore in febri- (Cap. 35.) bus, hæc ait. Et enim obluctari, & excretionis cohibitionem moliri maiorem morbũ facit: ſiquidem quæ cohibentur, ſutſum perlata, dolores capitis, aut phrenitidas, aut lethargos, aut parotidas inferunt pernitioſas. Sed res hæc ita intelligenda eſt, modò nõ ita ſit immoderata fluxio, vt nnbis timẽdum ſit, ne vires deiiciat, quia tunc quærendum eſſet, vt ſaltem ex parte cohiberetut, ne vires proſternetet. Et hnc etiam forſitan innuere voluit, cùm ait, quamuis non ſit pro multitudinis ratione: quaſi oſtendemus, quòd non eſt illi ſermo de immndetato profluuio, ſed potius de moderato, & parco. Quia verò artiũ theotemata, vel præcepta, quæ in vniuerſum ab artificibus pronunciantur, tarò ita abſolutè, vt prnlata ſunt, accipiendæ, immo ſemper ſetè ſunt certis quibuſdam limitationibus definienda, & terminandia: altoquin enim intetdum in eotũ vſu etrate non parum contingit. Hæc autem ſententia hac parte à Galen. propoſita ſæpiſſimè in conſultationibus vetſari per ora medicorum ſolet, quæ tamen neque poſtea ab omnibus probè tenetur. Quapropter. vt exquiſitè percipiatur animaduertendum, quod ea locum præſertim habet, quando profluuium ſebrem ſequitur, tanquam eius ſymptoma, & hoc tunc maximè euenire ſolet, cùm aut febris præcedit, & fluxus ſequitur, aut ſimul vtrunque incipit. Nam ſi fluxus præcedat ſebrẽ, ſebris potius haberet rationem ſymptomatis ad fluxum collata, quàm contra: ideò & fluxus erit is, qui primus rationem curationis indicabit. At verò cùm fluxus febrẽ, tanquã eius ſymptoma ſequitur: tunc cnnſiderandum eſt. quòd motus is naturæ excernentis humores per inferiorem aluũ, aut rationem ſolã ſymptomatis tetinet. Cùmque natura coacta, & irritata molitur potius, quàm ſpõte ſua, neque rationẽ habet critici, vel iudicatorij motus: ſiquidẽ ſi tantùm ſymptomaticus motus: tunc ad vnguem ſeruanda eſt huiuſmodi ſententia; vt neque cohibẽda ſit eiuſmodi fluxio, niſi cùm tanta eſt, vt timẽdum, ne vires fatiſcant. Semper autem rationem ſetuat ſymptomatis eiuſmodi alui fluot, cùm in principio morbi excitatur, & ante ſigna cõcoctionis. Cùm autem ſequitur cõcoctionem mnrbi, ſerè non poteſt, non eſſe criticus, & vtilis. Tunc (Aph.20.) verò agendũ erit, vt Hipp. primo Aph. monuit, Quę iudicantur, & iudicata ſunt integrè, non mouere aliquid, ſed finire. Si ergo talis videatur excretio, quæ poſſit integrè febrem iudicare, ſinendum eſt omne opus naturæ. Sed ſi vacuatio videatut non ea eſſe, quæ poſſit integrè ſebrẽ iudicare, euacuationi illi erit addendũ. Non tamen ſtatim: ſæpe enim inter initia euacuatio videtur modica, quę tamẽ paulo poſt copioſa euadit: cautè etgo agendum. At cùm iam videtur natura ab euacuatione deſtitututa, nec quãtùm ſatis erat, vacuaſſe medicus ipſe aut clyſteribus, aut medicamentis aliquibus accommodatis (Aph.22.) eam excitabit, vt vniuerſam tem abſoluat. Nam ſi (Aph.21.) quid relinqnatur poſt iudicationem (vt idem Hip. teſtis eſt ſecundo Aph.) recidiuas facere conſuenit: & ſi aliqua ſit molienda vacuatio, pet inferiorem aluum moliti eam oportet. Nã & hoc primo Apho. docuit Hippo. cùm ait. Quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit per loca conſerentia, eò ducere. At verò, cùm fluuio alui per ſe morbus eſt, aut alium affectum ſequitur: aliam etiam rationem curatinnis requirit. Sed de his oon eſt oppottunum alioquin in præſentia ſermonem habete. Vnde ad tettium ſymptoma orationem conuettamus.

(Lect. 85.)

Sed neque ſi quis ſimul & diſtentione neruorum laborauerit, & ſanguinis miſſione eguerit, huic, &c.

TERTIVM ergo ſymptoma, quòd febricitantibus ſuperueniens rectam rationem curationis febris aliqua ſaltem ex parte impedit, eſt conuulſio, quam ſpaſmum Græci appellant. Eſt autem affectio netuoſarum partium, atque adeo etiam muſculorum, cùm ab externa, & non naturali cauſa moueri eo modo çoguntur, quo mouentut ab appetitu in motu voluntario. Muſculi enim cùm ſpontè, & volnntariè mouentur, contrahuntur verſus caput ſuum, & ſuam nriginem, atque ita diſtenduntur, qui quidem motus ſit per ſpiritus delatos per netuns, & muſculos eos opplentes. Dum verò tenduntur, trahunt ad ſe oſſa, quibus infixi ſunt, atque ita articulum mouent. Interdum autem à cauſa aliqua morboſa præter, immo etiam cnntra appetitum, vel voluntatem animalis ſimilis fit contractio muſculi ad ſuum initium, & eiuſdem tenſio, vt ſexto (Aph 37) Aphoriſmorum docuit Galenus & alibi ſæpe, & ſubinde atticuli motus. Eiuſmodi vetò mor-

boſa contractio, quæ & conuulſio, & ſpaſmus dicitur, quantum ad præſens negotium pertinere poteſt, duabus de cauſis præſertim excitari ſolet. Primùm quidem ex repletione: nempe cùm nerui, & neruoſæ partes replentur nimio aliquo humore, qui in ipſis quaſi abſorbeatur: Nam ſicuti ſpiritu repletæ tumidæ, & tenſæ redduntur, & quantum latitudini ex ea repletione additur, tantùm de longitudine detrahitur: quò fit, vt ea ratione contrahantur verſus principiũ, & tendantur: ita ſi humore aliquo replcantur, teoſi contrahuntur. Deinde verò, & ex alia cauſa poteſt hæc contractio fieri a priori, non modò diuerſa, ſed illi etiam contraria: videlicet inanitis, & areſcentibus muſculis, & neruoſis partibus. Vt enim lora, & muſicalium inſtrumentorum chordæ, cùm nimis exſiccantur, contrahuntur, & abbreuiantur: Ita & neruoſæ particulæ in animantibus, natiuo humore deperdito, aut per vacuationem immodicam, aut alioquin per exſiccationem, aridiores factæ contrahuntur, & tenduntur. Vterque autem conuulſionis modus in febribus ſolet contingere: non tamen eodem modo. Nam in principio febris non poteſt conuulſio fieri, niſi ex repletione: neque enim ita poteſt exinanitum, & arefactum corpus eſſe in initio, vt muſculi conuellantur, vt quarto Aphoriſmorũ docuit Galenus. Com. 57. Conuulſio verò ex inanitione, & ſiccitate potius verſus finem febres ſolet conſequi, præſertim verò ardentes febres. Sed de ea conuulſione ſententiam hanc Gale. exponere oportet, quæ in principiis febrium ſolet concitari, quæque ex repletione fit: ſicuti & pleraque hæc ſymptomata, quotum hic meminit, ſolent inter initia febricitantibus eſſe moleſta. Quod inde etiam manifeſtum eſſe poteſt, quòd ipſe ait. Si quis conuulſione laboret, ſanguinisque detractione egeat, &c. Nam neque fieri poteſt, vt valida ſit indicatio mittendi ſanguinis in ſpaſmo ex inanitione. Quia morbos ex inanitione excitatos repletio (vt Hippo. in Apho. docuit) ſanare poteſt. Non vacuatio. Conuulſio autem ex repletione, ſi fiat cum corporis plenitudine in febricitantibus, tunc duplex eſt indicatio. Altera à febre ex plenitudine excitata. Altera verò à conuulſione. Hæ verò duæ indicationes partim mutuò conſentiunt: partim diſſentiunt, & aduerſantur. Conſentiunt quidem, ſi ad cauſam vtriuſque affectus reſpiciamus: cauſa enim vtriuſque affectus eſt plenitudo, quæ per ſe quidem vacuandum eſſe indicat. Diſ- Com. 6. ſentiunt verò quoquomodo per accidens: quia con- Com. 6. uulſio affectio laborioſa, & doloroſa eſt, vt ſecundo Aphoriſmorum & quinto, quæ quidem ſolet vires diſſoluere. Præterea verò conuulſionem, & ſudor, & vigilia plerunque ſequi ſolent, quæ itidem vires labefactant. Vnde cùm virium indicatio, aut præſentium, aut futurarum vim plurimam in hac complicatione acquirat: Ideò & ſi non omnino obſcuret indicationes à morbo, & ſymptomate depromptas: inhibet tamen aliqua ex parte. Et quamuis plenitudo multa requirere videatur multam vacuationem: Prudens tamen medicus nõ exquiſitam molietur vacuationem. Quia omnis vacuatio inſignis vires diſſoluit: nouit autem ipſe eas non oportere plurimùm imbecilles reddere, ne ſub aliorum ſymptomatum, nempe laboris, doloris, vigiliarum, ſudoris, onere fatiſcant. Vnde duplici cautione vtetur. Prima, ne plurimùm vacuet, & quantùm alioquin requireret multa corporis plenitudo, & morbi magnitudo. Altera, ne etiam id, quod vacuandum iudicauerit vniuerſum ſemel, & vnica vacuatione detrahat, ſed potius partiatur: minùs etenim vires lædit partita vacuatio, quàm quæ confertim, & ſemel vniuerſa fit: & id nobis indicare voluit Gal. cùm dixit. Neque tantũ ſemel mittere oportet, quãtùm exigit morbus. Et quia eorum, quæ ſimilẽ vim habent, ſimilis eatenus ratio eſt habenda: ſimilem autem vim habent cum conuulſione immoderatæ vigiliæ, & dolores ingẽtes, vtpote quæ vires diſſoluant ſummopere. Proinde, cum tanquã ſymptomata febres cõcomitantur, in earum curatione cauendum eſt ab illis vacuationibus, quæ vires deiicere facilè poſſunt: quales ſunt, quæ tum copioſè, tũ cõfertim fiũt. Vnde neque in his ſimul vniuerſa plenitudo detrahenda eſt, & à copioſa vacuatione abſtinendum eſt. Niſi ꝙ fortaſſe aliquis obiiciat, ꝙ videtur Gal. ſui ipſi⁹ eſſe immemor, qui primo Aphoriſmorum dixerit, ſe nullum præſtantius, & magis præſentaneum, reperiſſe remedium in maximis doloribus, quam vacuare vſque ad animi deliquiũ: habita prius diſtinctione, an per miſſionẽ ſanguinis, an verò per medicamenta id agere expediat. hic autem conſulat, in magno dolore temperandũ eſſe à multis, & confertim factis vacuationibus. Com. 23. Hanc dubitationem nõ memini me legiſſe, vel motam, vel diſſolutã ab vllo expoſitore, qui vel Aphoriſmos, vel librum hunc explanauerit. Nos tamen quantùm vires noſtræ huic oneri ſatis erunt, nitemur ſoluere. Dicimus itaque, quòd nõ eſt eadem ratio ſemper cuiuſcunque doloris. Nam cùm dolor cum febre cõiungitur, aut cum ea tanquam eius ſymptoma coniungitur: aut cõtrà febris dolorem ſequitur, quaſi eius ſymptoma. Cùm febris à dolore concitatur, & illum perinde, vt eius ſymptoma, ſequitur: tũ prima curationis indicatio à dolore depromẽda, vel à doloris cauſa. Vnde ſi malam temperaturam dolor ſequatur, & maximus dolor fuerit: tũ inſigni, & exquiſita illius materiæ vacuatione, quæ tum excitat, tum fouet, erit tollendus dolor. Foueri autem poteſt non modò à materia, quæ continetur in particula dolente, ſed ab ea etiã, qua plenę ſunt reliquæ particulæ: quia dolor vndique attrahit. Et ideo magna vacuatio, & præſertim in affecto loco vacuat, & tollit occaſionem, cur aliunde ad eam confluat. Et hoc reſpexit Galenus primo Aphoriſmorũ. Sed ſi contrà ſe res habeat, quippe quòd dolor febrem, tanquam eius ſymptoma, ſequatur: quamuis & doloris ſit ratio multa habenda: attamen prima indicatio accipiẽda eſt ab ipſa febre. Neque enim ſtatim poteſt per ſubitam vacuationem tolli febris, & dolor. Quoniam febres putridæ (de his enim ſermo in præſentia eſt) niſi coctus ſit morbus, tolli plerunque nõ poſſunt. Vnde cùm & ipſa febris vires reſoluat, item & dolor: confertim factæ vacuationes inter initia, viribus ex eis factis imbecillioribus, non poſtea concoquendo morbum ſuperare. Hoc eſt ergo, quod reſpexit Gal. hac parte, & in hunc modum, mea quidem ſententia, tollitur contradictio in dictis ipſius. Sequitur autem quartum ſymptoma, cuius multam rationem eſſe habendam cenſet, ſi febri aſſideat, de quo ita ait.

Ipſa præterea ambientis aeris temperatura loco ſymptomatis cuiuſdam habenda eſt, quando exquiſitè calida, & ſicca fuerit, qualis hoc anno fuit tempore medio inter Canis ortum & Arcturi, &c. Lect. 86.

Aeris nos cõtinentis natura, vel temperatura, ſiue

ſiue illa ab anni tempore & conſtitutione, ſiue à regione pendeat, propriè quidem inter ſymptomata referri minimè poteſt. Neque enim ad aliquod eorum genus pertinet, non ad læſam actionē, non ad excrementa à ſua naturali ratione mutata, non ad corporis qualitatem, ſed potius cauſæ rationem habet. Ideò tamē in præſenti negotio tanquā ſymptoma febris habendā eſſe cenſuere priſci medici, quia ad idem incommodum perducit, ad quod, & ſymptomata, quorum conſideratio ad hunc locum pertinet, nempe ad viriū caſum & diſſolutionē, imò, & ea ſymptomata, quæ hic conſiderantur, ea ratione, quia in hāc cōſiderationem veniunt, iā non amplius tanquā ſymptomata conſiderantur: ſed & ipſa (vt ſæpe ſuperius dictum eſt) quatenus rationem cauſæ ſubinduunt: in cauſa verò ſunt, cur ad ſyncopem, & virium exolutionem adducatur febricitās. Vnde accōmodatè locutus eſt Gal. cùm dixit, quòd eſt quaſi ſymptoma, hoc eſt eandem ſubit rationem cōſiderationis hac parte, quàm & alia relata ſymptomata. Sicuti ergo in prædictis ſymptomatibus vacuationes confertim factæ, & copioſè admodum fallaces ſunt, & periculum maximū afferunt: Ita & aëris calidior, & ſiccior, ſi plurimùm exceſſerit, temperatura, itémque frigidior, & humidior. Nā, quæ calidior, & ſiccior eſt, ipſa primùm corpus euacuat: humores enim, & ſpiritus, digerendo diſſoluit, & conſumit. Et huic vacuationi, quæ multa eſt, & inſignis, ſi aliā imprudens medicus copioſam vel cōfertim factam addiderit, vel miſſo ſanguine, vel per medicamenta exolutis viribus corporis, ad ſyncopem, à qua refici ſæpe non amplius poteſt, ægrotantem perducet, vel ad diaphoreſin, hoc eſt ad ſpirituum, & innati caloris diſſolutionem per eius digeſtionē, & tandem ad interitum. Qua parte & id conſiderandū, quòd non omnis æſtiua aëris conſtitutio, calida videlicet, & ſicca obſtat vacuationi: omnis tamen modum aliquem illi imponit. Semper enim æſtiuis temporibus præſertim verò caniculatibus, cùm feruet aër, oportet cautū eſſe medicum in vacuationibus, & moderatum ob eam, quā diximus rationē: nempe ne vacuationi vacuatio addita vires deiiciat. Quod ſi ea conſtitutio modū etiā naturalem illius temporis exceſſerit, vt eo anno, quo hæc ſcripſit, contigiſſe narrat Gal. (Ita enim antiqui codices manuſcripti habēt. Sicut hoc anno inter Canis, & Arcturi ortum) poteſt omnino interdicere vacuationem, præſertim verò, ſi præter conſtitutionem, & tempus accedat, & regio calida, ſiccáque & ipſa. Sæpius verò nō omnino vacuationi obſtat aëris temperies modum excedens, ſed copioſis, & confertim factis vacuationibus. Itidem autem & aëris frigida, & humida immoderata cōſtitutio copioſas, inſignéſque vacuationes nō admittit: Interdū etiam omnino prohibet, præſertim verò, cùm ipſa quoque regio cum conſtitutione conſentit. Sed hæc quidem alia ratione, videlicet quia vacuatio omnis corp⁹ refrigerat: fieri enim nequit, quin in vacuatione, præſertim inſigni, ſpiritus non cū excrementis, & humoribus vacuentur, qui natiuū calorem fouent. Vnde cùm temporis frigori & aliud additur, ex vacuatione, quaſi extinguitur natiuus calor: præſertim verò in initiis acceſſionū, cùm item magis refrigeratur corpus, refugiente calor ad interna, ac ibi à materia oppreſſo, & quaſi ſtrangulato. Vnde cū ſit factus imbecillior, tum ex aëris frigore, tū ex vacuatione, ſæpe non eas vires habet, vt ſe reſumere poſſit, & regredi, imo ſuperatus à materia, ſtrangulatúſque facilè extinguitur. Quapropter concludit in his immoderatis ae-

A ris temperaturis noxias admodum eſſe vacuationes, quas incautè, medici moliuntur: idque fuiſſe ſua tempeſtatè experientia comprobatum.

Cvm enim inter Canis, & Arcturi ortum, cùm ſol in Leone eſſet, æſtuoſus aer eſſet, calidiſſque & ſiccus præter modū, periere ferè febricitantes omnes, qui fuere à medicis, nulla illius intemperiei habita ratione, vacuati. Qua autē ratione tempeſtas, & aeris temperies, cōſtitutióque: tanquā aliquot horū ſymptomatū in conſiderationē medici venit: eadem & naturalis corporis affectio, per quam alter altero promptior eſt, & magis facilis, vt à medicamentis afficiatur, vel ab euacuationibus turbetur, vel imbe-

B cillior reddatur. Quidam enim ſunt, qui facilè ſuapte natura ferant, vt inſignes vacuationes, ita, & longam inediā citra inſignem noxam. Nam & longior inedia, vel tenuior victus vim inſignem vacuandi corpus habet. Alij verò ne mediocrem quidē ferre poſſunt: ſtatim enim & paruo negotio, cū liberalius vacuātur, vel per medicamenta, vel per ſanguinis miſſionem, vel ſidiutius ieiunēt, aut exoluuntur, aut ſe debiles fieri ſentiunt toto corpore, aut adeo malè in eis afficitur ventriculus, vt ferè deiiciantur naturales eius vires, atque deinde deſtructo ciborū appetitu, non modò cibos non appetant, verùm eos potius faſtidiant, & abhorreant: quos ſi aſſumere cogantur, aut continere nequeūt, vel ſi contineant, conficere deinde non valent. Dum eſſem Bononiæ,

C & medicinæ operam nauarem, habebam ſociū Taruiſinum patria, qui cùm alioquin robuſto videretur eſſe, & bono corporis habitu, leui tamen quocunque accepto medicamento, vel etiam ſola caſſia, vbi vacuari cæperat, ſæpius animo deficiebat. Alios noui qui miſſo ſanguine, ſi aliquantò liberalius fieret, plurimùm imbecilles euadebāt. Iſtiuſmodi ergo corpora non ſunt, niſi cautè vacuanda, & modeſtè, ne magis lædamus, quàm proſimus. Alios verò, quos nouimus valenter, & facilè perlaturos vacuationem, audacter poſſumus copioſè, cùm opus eſſe viderimus, vacuare. Vnde & Gale. ſecundo de Rat. vict. in acu. morb. multi faciebat nouiſſe naturā laborantis corporis in ratione euacuandi. Quòd ſi di-

D cas, eiuſmodi facilitas, vt quiſpiam afficiatur plus, vel minùs in vacuatione, non eſt, niſi ex quadā proprietate (vt aiūt) indiuiduali naturæ iſtius, & illius corporis. Harum autem proprietatum cognitio in artem deduci minimè poteſt. Quomodo ergo cognoſci, & obſeruari à medico poterit? Non poſſunt quidem hæc certò, & diffinitè percipi: ſed qui diligens fuerit, & omnia percūctari, obſeruaréq; voluerit, coniectura propè ſaltē rem ipſam accedet. Duo verò ſunt, quæ multi ſunt momēti ad propius accedendū veritati in hac re. Primùm eſt euacuādi corporis tēperatura, qui enim natura calidiores, & ſicciores ſunt, hi nō faciles ſunt ad liberalē ferendam vacuationē: hi ſiquidem tenuiores habēt humores,

E & ſpiritus, & qui facilè digerūtur: præterea, & habitu corporis ſunt rariori, quod ad copioſam, & facilē digeſtionē multùm habet momenti. Nec id præter rationē videri debet, ꝙ naturalis temperamenti cognitio ad hanc cognoſcendā proprietatem plurimùm faciat, quia proprietates hæ, aut omnino, aut maxima ex parte certam, & determinatam naturalis temperamenti rationem ſequūtur. Et quamuis non poſſimus ad vnguem vniuſcuiuſque tēperaturæ modum particulatim cognoſcere, ad eā tamen propiùs accedere poſſumus coniectura quadam rationali. Deinde vero, & experientia præcedens, quæ ex febricitantis cōſuetudine, præſertim percipi poteſt,

magonm habet in hac re momentum: nempe vt cor-
poris facilitatem, & procliuitatem ad patiendum
cognoſcamus. Nam ſi quem vacuare volumus, no-
uerimus alias fuiſſe vacuatum, & liberaliter etiam,
ſæpiuſque, illaſque vacuationes facilè, & ſine inſi-
gni noxa pertuliſſe: interdũ verò, ſi facilè ieiunium
pertuliſſe, inediamque tuuerimus, facilè etiam poſ-
ſumus, & audacter illum, prout morbus, & corporis
plenitudo requirit, liberaliter vacuare. At verò, ſi
vel nunquam vacuari, præſertim vacuatione copio-
ſa: vel ſi vacuatus fuerit, nõ facilè autem tulerit eam
vacuationem, ſed potius ab ea fuerit plurimum im-
becillis factus, & præterea læſus: præſertim verò ſe-
cundum ventriculum: præterea ſi ieiuniũ nunquam
longum ferre, immò nec parcitatem cibi, at ſemper
fuerit aſſuetus plurimum comedere: id ſignum ſa-
tis euidens eſt, quòd ſuapte natura corpus hoc ægrè
admodum inanitionem ferre poſſet. Vnde hos qui-
dem quàuis omnia alia hortentur ad vacuationem,
ſicut eſt morbus, corporis plenitudo, ætas, regio, &
id genus reliqua, non tamen audendum eſt vacuare:
vel ſi ſit neceſſe, parcè vacuandi ſunt, nec vnà ſi-
mul vacuatione: minùs enim læduntur repetitis, ſed
modicis vacuationibus, quàm vna confertim facta.
Alios verò intrepidè: nimirum cùm alia præterea,
quæ nuper recenſuimus, coindicant, ſi copioſè, &
confertim vacuauerimus, non lædemus: ſed potius
plurimùm iuuabimus. Tertium verò, quod non pa-
rum facit ad hanc facilitatem, & procliuitatem eſt
habitus corporis. Habitus autem corporis hic acci-
pitur, vt ad carnes plerunque, & carneas partes re-
fertur. Aliqui enim carnes habent (nam in his ma-
ximè hoc, quod dicem', facilè percipere poſſumus)
teneras, & molles, ſimiliter, & cutem: & qui hoc ha-
bitu prædíti ſunt, eorum ſubſtantia facilè digeritur,
facilè etiam per digeſtionem inaniũtur, & exoluun-
tur. Quare nec multam ferre vacuationem poſſunt.
Qui verò ſolidiori conſtant habitu, & duriores car-
nes, cutémque habent, vt nec facilè afficiuntur, ita
& vacuationem facilliorè, & citra noxam, liberalem
etiam ferunt, neque enim facilè eorum ſubſtantia
diffluit. Vnde priores nunquam audemus plenè eua-
euare inſigniquè aliqua vacuatione, vt per venæ ſe-
ctionẽ, vel validiora medicamẽta. Pari etiã ratione
qui immoderato ſunt ſecundũ vtrunque extremum
corporis habitu: vt qui, vel nimis pingues ſunt, obę-
ſique, vel nimis macri, & graciles. Obæſi quidem, &
pingues & frigidiori natura ſunt, & exangues. Vnde
cum modici ſint ſanguinis, paucos etiam ſpiritus, &
exiguum calorem habent: ſunt igitur frigidi, & hu-
midi. Quare cum vacuatio liberalis corpus refrige-
ret, extincto inde ferè calore naturali, ad ingens di-
ſcrimẽ eos adducere poteſt. Qua parte hoc intelli-
gendum, quòd aliqui ſunt obæſi ex multa carne, ha-
bent enim habitum plenum magis carnis abundan-
tia, quam pinguedinis: quem habitum carnoſum
appellamus, ἔνσαρκον græci dicunt, & quamuis hi
ſint præterea pingues, carnis tamen copia ſuperat:
vnde rubicundi ſemper ferè ſunt. Hi ſunt calida, &
humida tẽperatura, & multo abundãt ſanguine, at-
que liberaliorem ſanguinis vacuationem ferũt. Qui
verò præpingues ſunt, & quorum hic meminit Ga-
len. frigidi ſunt, & exãgues, neque rubicũdi ſunt, ſed
potius aut albi, aut pallidi: Nimis itaque ex vacua-
tionibus refrigerantur, & ſubinde læduntur. Itẽ ve-
rò, & qui emaciato corporis habitu ſunt, & valdè
graciles inepti ſunt ad vacuationem: ſed alia ratione:
(vt hic teſtatur Steph.) nempe quia cum ſicciore ſint
tẽperatura, nimis ex inſigni vacuatione exſiccantur.

A Dubitat autem hic idem Stepha. quomodo dixerit
Gal. quòd qui graciliore conſtant corporis habitu,
non perferunt vacuationẽ copioſam, præſertim ve-
rò ſanguinis: cũ aliàs dixerit, quòd plerique horum
multum habent ſanguinem, vtpote qui venas ma-
gnas, & tumidas habent, plenáſque. Reſpondet ipſe,
quòd hi quidem, & ſi graciles, & emaciati ſint, non
tamẽ ſunt immodicè tales: vnde neq; ita inepti ſunt
ad vacuationẽ: qui verò immodicè graciles, vt non
multi ſunt ſanguinis: ita & ægrè ferunt, ſi liberaliter
inaniantur. Addamus autem nos, & magis, ni fallor,
ad ſenſum Gal. quod huiuſmodi homines, qui gra- Com. 25.
cili admodum ſunt corporis habitu, & ſi venas ha-
beant amplas, & ſanguine plenas, ſanguis tamen ille
magna ex parte malus, & inutilis: paucus verò eſt,
B qui bonus, & naturæ operibus idoneus ſit, vt quarto
lib. Com. in ſextũ Epid. docuit Gal. ſi enim copio-
ſus ille ſanguis bonus eſſet, caro etiam copioſior
generaretur. Vnde neque multos ſpiritus hi habẽt,
neque multum calorem naturalem: cuius ſubſtantia
(vt ibidem ait Galenus) conſiſtit in ſpiritu, ac bo-
no ſanguine. Quare neque vires admodũ conſtan-
tes, & validas poſſunt habere: quò fit, vt facilè e-
tiam per vacuationem, præter id, quòd nimis exſic-
cantur, etiam exoluantur, tam per ſanguinis miſ-
ſionem, quàm etiam per medicamenta. Nam & ſe-
cundo Aph. Hip. vnà cum Galen. hoc teſtatur, quòd Aph. 3
qui partes ad imum ventrem graciles habent, eua-
C cuationibus tã inferiùs per deiectiones alui, quàm
ſuperiùs per vomitum inepti ſunt, & eas non ſine
periculo ferunt. Poſtremo verò loco & ætatis me-
minit, quæ quamuis in rebus naturalibus ſit potius
reponenda, quàm in iis, quæ ſunt præter naturam, vt
ſunt ſymptomata: inter ea quoquomodo & illã re-
ferri poſſe ait, quatenus & illa eundem modum, &
eandem rationem habeat, quãtum ad obſiſtendum
largioribus vacuationibus pertinet, cum aliis ſym-
ptomatibus hactenus enumeratis expoſitiſque. Ae-
tas itaque tam puerilis, quàm ſenilis nõ facilè lar-
gas, & copioſas vacuationes perferre poteſt. Sed id
partim ſimilẽ partim diſſimilẽ habet rationem. Si-
milẽ quidẽ, quia in vtraque ætate diſſoluũtur vires,
& robur natiui caloris, in largis vacuationibus: Diſ
D ſimilem verò, quia in ſenibus multa eſt caloris in-
nati, & ſanguinis à quo ille fouetur, inopia: & ideò
eorum vires facilè diſſoluuntur. Pueri verò (vt Gal. Com. 19.
4. lib. Com. in lib. de Rat. vict. in acu. mor.) quam-
uis plurimo tum ſanguine, & ſpiritu abundent, tum
etiam calido natiuo, ac virium robore: attamẽ, quia
eorum ſubſtãtia humida plurimùm, & tenera eſt,
quæ facilè vaporat: ideò plurimùm à multo, & vali-
do calore illa continenter digeritur. Vnde cùm in-
natam ſibi, & continentem vacuationem inſignem
habeat, aliam externam non facilè tolerat, ſed po-
tius ab ea vitalis vis facilè diſſoluitur. Colligamus,
ergo omnia ſupradicta in vnam ſummá, vt & colli-
git Gal. omnes igitur hos hactenus cõmemoratos,
videlicet quos nõ facilè diximus poſſe vacuationes
liberales, & cõfertim factas perferre: ſi quando cu-
E rãdus aliquis nobis in eis offeratur affectus, qui alio
quin quãtum ad ipſum pertinet, indicaret opus eſſe
liberaliori vacuatione, aduertendum eſt, ne ſemel,
& confertim vacuemus, ſed potius in eis ea tentãda
ſunt inſtrumẽta, quæ vacuant quidem, ſed paulatim:
ſic enim neque vires deiiciũtur, & faciliùs inanitio-
nem ferũt. Inſtrumẽta verò, quæ non cõfertim, ſed
paulatim vacuãt, ſunt moderatum ieiunium, vel te-
nuior victus. Et rectè dixit moderata inedia, quia
exquiſita, & longior iuſto inedia, & plurimũ vacuat,
&

& imbeciles non parum vires reddit.& ægrè admodum à multis fertur, vt.& ſuperiùs idem innuit. Moderatæ autem inediæ, vel abſtinentiæ à cibo nõ vna in omnibus ratio eſt, ſed varia in diuerſis. Nam quæ vni erit moderata, alteri ne erit quidem abſtinentia dicenda, alteri autem erit nimia: & hoc pro ratione ætatis, temperaturæ, conſuetudinis, regionis, vt docti ſumus ab Hipp. & Gal. primo Apho. Præterea verò, & frictiones vim habent vacuandi: nam cutim rarefaciunt, & ad facilem digeſtionem corpus parant, rarefactis partibus externis, humores attenuãt, & ad digeſtionem præparant, calefaciunt, & iuuant natiuum calorem ad digerendum humores. Item & molles clyſteres, non confertim, ſed paulatim repetiti vacuant. Nam fortes, & validi plurimùm ſæpè vacuant. Fomenta etiam moderatè calefaciẽtia, tam per ea, quę perfunduntur, quàm per ea, quę illiniuntur, rareſaciendo, & digerendo vacuant. Magis etiã cataplaſmata: maiorem enim vim habent. vt quæ, & craſſiori ſubſtantia ſint, & diutius immorentur applicata corpori: Sed & balnea, de quibus ſatis diffuſè dictũ eſt in ſuperioribus capitibus. Quare neque opportunum eſt, vt de his in lõgiùs ſermonem protrahamus. Omnia verò hæc eundem ferè modum vacuationis habent: nimirùm per incõſpicuos meatus, digeſtis humoribus, tũ bonis, tum etiã vitioſis. Calor ſiquidem natiuus nũquam otiatur: quà enim calor, humidum ſemper attenuat, & digerit: quà verò natiuus concoquit, & alit. Vnde cæteræ partes à venis alimentum attrahentes eas inaniunt, & niſi concocto cibo reficiantur, & repleantur ſanguine, inanes remanent, & hac ratione inedia inanit. Præterea verò ex fame accẽditur calor, & acrior factus conſumit humiditatem corporis. Sed & natiuus calor in materiam excrementitiam agens, eam partim per ſenſum latentem vacuationem: partim per eam, quę ſenſibus percipi poteſt, inanit: reliqua verò, aut per ſudorem, aut per ſenſibus inconſpicuam vacuationem inaniuntur. Hic tamen, & id animaduertendum eſt, quod non indifferenter his vacuandi modis, qui ſenſim vacuant, in omnibus vtẽdum: ſed cõſulendę ſunt indicationes, quæ à ſupradictis ſymptomatibus depromuntur. Aliqui enim ne leuem etiam inediam ferre poſſunt. Alij balnea non facilè perferunt. Alij clyſteres nõ admittunt, ſed neque, ſi admitterent, ferre poſſunt. Natura ergò corporis reſpicienda, & conſuetudo, præterea facilitas humoris ad euacuationem. Humores enim, qui circa venas primas, & naturalium membrorum ſunt, faciliùs per clyſteres poterunt vacuari. Quæ per ſimam iecinoris partem, & venas ſuperiores, per vrinas. Quę verò materia per habitum corporis diſperſa eſt, per ſudorem, vel inconſpicuos meatus, ac per eam, quæ ſenſus latet, vacuationem excernitur. Hactenùs de complicatione ſymptomatis cum febre egimus, quando videlicet ſubit rationem cauſæ, & nobis offert aliam indicationem diuerſam, & interdum contrariam indicationibus oblatis à morbo, vel ab eius cauſa. Verùm, quia non vnum duntaxat ſymptoma (vt etiam ſuperiùs inſinuauit Galenus) ſed interdum plura, quæ item inter ſe, & cum morbo variam, ac diuerſam, immò cõtrariam habet rationem, & indicationem. Ne ergò, & hac parte ſuſpenſum relinqueret eum, qui medendi artem addiſcere cupit, & iſtud in præſentia exponere ſibi propoſuit, atque nobis generale præceptũ tradit, quod nobis in omnibus compoſitionibus earum rerum, vel affectionũ, quæ oppoſitas quoquo modo rationes, & indicationes habent: ſiue affectiones illæ ſint plures morbi, ſiue plures cauſæ, ſiue plura ſymptomata, ſiue cauſæ cũ morbo, ſiue cauſæ cum ſymptomate, ſiue morbus cum ſymptomate: maximo eſſe vſui poteſt. Pręceptũ autẽ id generale in hoc conſiſtit, vt rectè examinem' indicationũ vires, & robur, cùm plures ſimul cõiunguntur iudicationes, à quacunque modò re fuerint depromptæ, ac rectè vniuſcuiuſque momentum, & periculum pendamus. Quibus perpẽſis, primùm, & pręcipuè illi incumbamus, quæ maius momẽtum habere viſa fuerit. Ita tamen, vt neque aliarum obliuiſcamur, ſed ſemper earum aliquam habeamus rationem: nempè, quia ſi fieri poſſit, & aliis aliqua ex parte ſatisfaciamus: vel ſaltem, quantum per nos fieri poterit, minùs obſimus aliis affectionibus, quæ ex aduerſo indicant. Hoc ergò exponere Gal. voluit, cùm dixit:

Ita etiam ſi quando duo contraria accidentia conſequantur, inſpicere.

HOC eſt, vt quãdo ſymptomata cum morbo cõiunguntur, cùm maius impendet periculum ex ſymptomate, prius, & magis attendimus ſymptomati, quàm morbo. nõ neglecto morbo, ſed eius quoque habita, quanta poteſt ratione. In eundem modum rem tractabimus, ſi duo, vel plura ſymptomata eidem morbo aſſideãt, ea cum morbo, & inter ſe mutuò conferamus, & illius rationem habebimus prius, cuius indicatio nos vrgebit magis, & maius oſtẽdet periculum. Mox autẽ ſubiungit Gal. quę ſequuntur:

Eas verò, quæ hab. nt ex ſymptom. ub es, & morbus indicationes, non ſimpliciter, ſed ſecundum, &c.

QVO in loco, vt quo pacto hæc aut præcedentibus nectantur, exponamus, animaduertẽdum, quòd quia non æquè omnibus veriſimile videri poſſet, quòd ſymptomata, quæ morbum ſequuntur tanquã eius effectus, & (vt ſolitum eſt dici) tanquam vmbra corpus, quæque auferri nequeunt, niſi amoto morbo, eam vim poſſint habere, vt cogant medicum, aut omnino, aut aliqua ſaltem ex parte relicto morbo, ſymptomati tollẽdo dare operã. Ideò multis exemplis, ac ipſa experientia, quæ à medicis in illis obſeruata eſt, iſtud probauit. Ea autem in exemplum adduxit ſymptomata, quæ frequentius ſolent contingere in febribus, & vim aliquam inſignem habent. Nam ſi aliqua ſunt relicta ex his, quæ expoſita ſunt, facilè, & aliorum modus poterit percipi. Neque tamen particulatim expoſuit, quomodo his ſymptomatibus ſit occurrẽdum in febribus. Hac ergò particula hoc incipit tractare. Sed & hoc conſiderandum eſt, quod (vt ſæpiùs dictum eſt) hæc ſymptomata ſolum trahunt rationem curationis ad ſe, quæ periculum afferunt, ne vires deiiciãt: alioquin enim nunquam medicus ſymptomatibus curandis aliquã nauaret operam, ſed vniuerſus eſſet in curatione morbi, & ratione cauſæ. Vnde quatenùs ad hoc ſpectat, amiſſa ratione ſymptomatis, cauſæ requirit rationem: quia tandem adducit virium exolutionem, & ſyncopem. Ob hoc ergò ſymptoma reliquorum omnium aliqua habetur ratio. Et hoc in hac re præſertim ſymptoma eſt. Reliqua verò omnia vt cauſæ, habentur. Vnde ea ferè omnia, quę tãquam ſymptomata, ſunt paulò antè relata, hic tanquam cauſæ deliquij animi, & exolutionis referuntur. Tertiò, & hoc conſiderandum, quòd (vt refert hic Gal.) licet vis, imò ſæuities ſymptomatis cogat medicum primùm procurare, vt illud tollatur, antequam curationem, aut ad morbum, aut ad cauſam cõuertat. Semper tamen debet, & ad cauſam tum morbi, tum ſymptomatis habere oculos, atq; id multiplici ratione. Primùm, quia nuper docti ſumus, quòd & ſi alte-

rum præcipuè ſit attendendum: non ita tamen, vt A alterum negligatur. Si ergò rationem aliquam habere cauſæ oporteat, illam conſiderare oportet, & non ſolum ſymptoma. Deinde verò quoniam, & ſi in vniuerſum ſymptoma ipſum vnum ſit, tamen non ſemper, & in omnibus vnam, & eandem particulatim rationem habet, imò diuerſam, & pro eius diuerſitate diuerſus etiam modus curationis illi opportunus eſt. Hæc verò diuerſitas vniuerſa ſequitur cauſarum diuerſitatem. Et proinde, vt rectè ſymptomata curemus, cauſas eorum prius diligenter conſiderare neceſſe eſt. Præterea etiam fieri nequit, vt rectè aliquid, ſiue ſimptoma, ſiue morbus illud ſit, curemus: niſi id cognoſcamus, cùm vniuſcuiuſque iſtorum natura nobis rationẽ indicet, & qualitatem eorum, quibus curãdum ſit, oſtendat. Docuit autem Ariſt. quæ à certa, & determinata cauſa pẽdent, non poſſe exquiſitè cognoſci, niſi cauſa ſit prius nota. B Quod, & ſi in aliis plurimis oſtendere poſſumus, oſtendemus tamen in præſentia in vno, quod præcipuum, & maximum eſt in omnibus ſymptomatibus, quodque ad præſentem conſiderationem ſpectare poteſt: & eſt λειποθυμία dicta græcè, vel exolutio: vel, (vt Latini appellauere) animi defectus, vel deliquium. Nam paulò anteà diximus, quòd quæcunque alia in hoc capite ſunt in conſiderationem deducta, eatenùs fuere conſiderata, quatenùs aliquam relationem habent ad animi defectũ, vel ſyncopen: nimirum, quia ea, vel ratione primaria, vel (vt aiũt) ex accidenti poteſt conſequi deliquium animi. Hoc igitur deliquium animi vnum, & idem in omnibus eſt, in quibus contingit, & vnam, eandemque rationem proximam habet: quantum ad ipſum ſpectat. Differentes tamen cauſas habet: quæ eam proximã rationem adducunt. Et pro diuerſis cauſis diuerſus erit modus ſuccurrẽdi febricitanti, afflictato ab hoc C vno ſymptomate. Sed, vt hęc plenius, & magis exquiſitè percipiatis, nonnulla exponere oportet. Primum quidem, quomodo λειποθυμία ſit vnum tantùm ſymptoma, quomodoque eandem in omnibus rationem habeat. Eiuſmodi ergò animi defectus tandem nihil aliud eſt, niſi reſolutio roboris, & (vt Græci aiunt) totius toni facultatum omnium præcipuarum in animantis corpore: primùm quidem vitalis, quę aliarum veluti fundamẽtum eſt, mox verò, & aliarum. Statim ergò in hoc ſymptomate tres hæ facultates deficiunt, dereliquuntque corporis adminiſtrationem, vitalis videlicet, naturalis, & animalis. Vnde & pulſus, & anhelitus, aut non percipiũtur, aut adeo languidi fiunt, vt vix percipiantur. Sæpè, & excrementa præter voluntatem exeunt. Senſuſque omnes, tam interiores, quam exteriores ab opere D ſuo deficiunt. Hæc eſt ergo vna ratio in omnibus animi deliquiis, quæ item vnam proximam, & (vt aiunt recentiores) adæquatam cauſam habent: quæ eſt defectus ſpirituum, & natiui caloris. Cum enim ſubſtantia facultatum omnium (vt ſenſere Hippocrates, & Galenus, & prioribus lectionibus noſtris expoſuimus) conſiſtat in ſpiritu, & copia innati caloris, vel ſaltem in his ſedem propriam, & fundamentum habeant: neceſſum ſanè eſt, ſi deficiant ſpiritus, & calor, robur etiam, vireſque harum facultatum diſſolui. Diſſoluuntur autem ſpiritus, & calor, natiuus, & extinguuntur non amplius ab vna, & eadem cauſa, ſed à pluribus, & diuerſis, vel potiùs inter ſe aduerſariis cauſis, quæ, & ſi particulatim innumeræ ferè ſint: poſſunt tamen in certa quædam, & definita capita deduci. Ideò earum partitionem quaſi ex methodo, vt res facilius percipiatur, facie-

A mus. Omnes ergò cùm Philoſophi, tum verò medici natiuum calorem igni comparauere, atque in hoc conuenire, quòd iiſdem modis natiuus calor ſeruatur, & extinguitur, quo ignis in his inferioribus. Vt autem ignis hic ſeruetur, primùm fomẽto eget, quo quaſi alatur. Fomentum verò, & eius quaſi alimentum eſt ſubſtantia aliqua humida, vt eſt lignorum humidum, item oleum, vel ſeuum, vel aliquod eiuſmodi: Vnde ex defectu olei extinguitur lucerna. Eget præterea euentatione, & refrigerio ex aëre: Qua de re cùm tegitur aliquo vaſe, vt frigidiori aëri prohibeatur acceſſus, ſtrangulatur ignis, & ſuffocatur. Ego etiam abſentia rei contrariæ, quę eo ſit potentior. Nam affuſa aqua extinguitur ignis. In frigidiſſimis etiam regionibus à nimio aëris frigore cãdelæ, & lucernę extinguuntur. Itidem fit in animantis corpore: à totidem enim cauſis proximis eius na- B tiuus ignis extingui, & deficere poteſt. Primùm ex defectu proprij alimenti, quo fouetur, & perpetuò inſtauratur: ſicut flamma in lucerna ex oleo. Defectus autem alimenti iſtius multifariam poteſt contingere. Nam ob penuriam primi alimenti, hoc eſt, ciborum, ſicut in longa inedia, faméque, & bulimo appellato. Cibi verò, & potus ſunt tãquam primum corporis alimentum, quod per multiplicem concoctionem in ſanguinem, & alios tãdem humores vertitur, qui (vt ſenſit Ariſtot.) vltimum eſt alimentum, vel ſanguis ſolus (vt ipſe ſenſit) vel cum aliis, (vt medici credidere) mixtus. Interdum verò ob penuriam, & defectum vltimi alimenti, ex quo ſpiritus, & calor naturalis inſtauratur: ſicuti in copioſa ſanguinis vacuatione. Nam, & ſi ſecta vena multus detrahatur ſanguis, ſolent animo deficere: ita in aliis etiã ſanguinis profluuiis, ſi copioſiores fuerint, ſæpè deliquia animi excitantur, ſiue per nares fiat: ſiue per C os, vt per ſputum, vel vomitum: ſiue per aluum deiiciatur, vt in appellata dyſenteria hepatica, ſiue per hæmorrhoides, ſiue mingendo, ſiue per menſtruas purgationes in mulieribus, vel puerperis, ſiue per illata vulnera. Item per alios fluxus alui, vt in choleris appellatis, vel diarrhæis, vel dyſenteriis, vel liẽteriis: ita, & in immodico vomitu. In quibus vacuationibus immodicis duplici ratione facit calor naturalis, & ſpiritus: tum quia ſubtrahitur alimentum, & fomentum, calori naturali: tum verò, quia cum fluentibus humoribus multa ſpirituum copia vacuatur. Et quæcunque tandem vacuatio immodica poteſt natiuum calorem hoc modo extinguere. Deficit iterum natiuus calor ex ſtrangulatione, quę fit, aut a multa obſtructione, per quam prohibetur ingreſſus aëris frigidioris: aut à multa materia, quęcũ- D que illa ſit, nimis replente vaſa, & meatus ipſius corporis: quamuis illa alioquin bona ſit: Vnde in optimis athletarum habitibus periculum eſſe ſtrangulationis ex nimia ſanguinis copia teſtati ſunt Hippoc. & Gal. primo libro Aph. Cùm verò multa in corpore contracta eſt, vel in vẽtriculo cruda, & frigida materia, præter id, quòd interdũ acrimoniæ ſit particeps, ſi corrũpatur, & mordere hac ratione poteſt, & dolores excitare, & ita ſpiritus diſſoluere: interdum verò choleras, & alui deiectiones concitare: cùm etiam frigida valde ſit, multo frigore aduerſario poteſt natiuum calorem, ſicut aqua ignem, extinguere: poteſt, & multitudine illum ſtrangulare, ſicut ignis ſuffocatur multa ſimul, & confertim ingeſta, lignorum ſtrue. Præterea deficit ſæpè natiuus calor extinctus, & quaſi congelatus à nimio frigore, tam interno, quàm externo. Interno, ſicut (vt nuper dicebamus) ex multa copia frigidorum humorum,

Lect. 55.

Aph. 5.

præſ

A præſertim verò pituitoſorum, qui ex cruditatibus, & ex refrigerantibus cibis congeruntur, præcipuè verò in initiis acceſſionum fit eiuſmodi extinctio, cùm frigori humoris accedit frigus ex principio acceſſionis. Ex externo autem frigore ſæpe calorem extingui, & deficere contingit in iis, qui hyeme per
ſect. 17. montes, & niuoſa loca, & illa, quę glacie obſita ſunt, & algentiſſimis conſtitutionibus iter faciunt. Demum per nimiam digeſtionem, vel (vt Græci aiunt) *διαφόρησιν*, deficit natiuus calor: ſicut ignis exiguus interdum à magno extinguitur. Quo pacto in ardentiſſimis febribus, & malignis ſolent, & animi deliquia, & virium exolutio accidere, & in temporibus, conſtitutionibus, & locis calidiſſimis videntur
B fere vires deficere. Quo pacto, qui non conſueuere verſari in hypocauſtare, vel (vt vulgò aiunt) ſtuffa, aliquando in animi deliquium hac ratione cadunt. His ergò de cauſis hoc ipſum ſymptoma, quod animi deliquium, vel ſyncope dicitur, ſolet in febribus contingere: quod ſymptoma adeò malignum eſt, vt cogar, aliis deſtitutis, illi ſoli auferendo operam dare. Hæc igitur ad exquiſitiorem eorum, quæ hic à Gal. referuntur, intelligentiam, prius erant explananda. Reliquum autem eſt, quod nobis incumbit, vt particulatim omnia percurramus, quæ fuere hoc loco ab eo expoſita. Ait ergò primum:

Nam animo deficiunt, & ex choleris nominatis, & ex profluuiis ventris, & difficultatibus inteſtinorum, ac leuitatibus, &c.

C Cholera, quam hic nominat, ea eſt affectio, quam iuniores medici cholericam paſſionem appellant. Quæ quidem moleſtiſſima eſt affectio, acutiſſimaque, in qua adeò concitatur ventriculus, vt ſimul in vomitum, & copioſum alui profluuium prorumpat: aliquando magis in vnum: aliquando magis in alterum: aliquando autem, & ſi in vtrumque concitatur, nihil tamen, aut parum admodum, neque hinc, neque inde excernitur, ſed tantùm vehemens quędam concitatio, & appetitus deiiciendi, & vomendi contingit. Solet autem comes eſſe iſtius affectionis maxima anguſtia, & (vt iuniores loquũtur) ſtomachica anxietas, vel (vt Græci aiunt) cardialgia, vel (vt La-
D tini) morſus cordis, quæ adeò eos inquietos reddit, quos affligit, vt neque poſſint, vel modico tempore, eodem loco conſiſtere, neque referre ſciunt, quid patiantur, ſed quaſi ſuffocari videntur, conſentire, videlicet ſepto tranſuerſo cum ore ventriculi. Hæc autem affectio duplicem cauſam habet. Nempè aliquando concitatur a vitioſis, & acribus humoribus in ventriculo contentis, & ipſum mordentibus, & pungentibus, & ea ratione ſtimulantibus ad expulſionem. Generantur verò vitioſi hi ſucci plerunque ex corruptis cibis in ventriculo. Vnde ſolent
E frequentes hæ affectiones apparere in illis, qui plurimis veſcũtur fructibus illis, qui facilè putreſcunt, præſertim peponibus, & qui varia ingerunt edulia in eadem menſa. Aliquando aliunde, vel à toto, vel à iecinore ad ventriculum propelluntur, vt ſæpe in principiis acceſſionum in febribus ſolet euenire. Et quamuis in hoc affectu plurimùm interdũ euomant, & deiiciant, non aufertur tamen vomendi deſideriũ, vel deiiciendi, quia aliquę reliquiæ vitioſi humoris, aut inter tunicas ventriculi receptæ, aut oſculis venarum ventriculi, pręſertim verò oris eius hęrentes, ſemper irritãt, vt tandem ex toto corpore ad ipſum humores confluant, & ex venis omnibus. Et hæc ab Hippoc. cholera humida quarto de Rat. vict. in acu. mor. appellatur. Interdum verò fit à flatu acri, & vitioſo inter tunicas ventriculi infarto, illum exagi-

A tante, & irritante. Vnde faſtidium plurimum, & nauſea concitatur, anguſtiaque, & anxius plurimum fit ventriculus, neque tamen, vel vomit, vel per inferiorem aluum excernit. Et hanc affectionem ſiccam choleram appellauit Hippoc. Ac in primi quidem differentia choleræ duplex concurrit cauſa, cur deficiente calore ſequatur animi defectus, videlicet immodica vacuatio, & pręterea digeſtio ſpirituũ. Nam & totum corpus, dum conſiſtere nequit, laborat plurimum. Labor verò multus diſſoluit ſpiritus. Et ipſi etiam ſpiritus, dum præ anguſtia turbantur, & inordinato, ac multo exagitantur motu, diſſoluuntur, & digeruntur. In hac autem altera, hęc ſola cauſa acci-
B dit, cum in ea non fiat humorũ vacuatio. Diarrhœa verò humoralis eſt alui fluxio, quæ interdum a toto fit, interdum vitio iecinoris, ex eius aliqua intemperie, vel obſtructione: interdum ex ciborum corruptione. Lienteria, quæ & inteſtinorum leuitas dicitur, ex imbecilitate facultatis cõcoctricis accidit. Fluxus autem cibalis dicitur, quia cibi, vt commeſti fuere, effluunt, antequam concoquantur, ob imbecillitatem facultatis concoctricis ventriculi. Quod, & cõtingere poteſt ab aliqua acri qualitate, ex corruptione in cibis contracta. Qua ratione autem hęc omnia poſſint deliquia animi afferre, nemo, qui ea, quę in vniuerſum antea fuere expoſita, rectè teneat, non ex ſe percipere poteſt. Itemque, quomodo ex quacunque ſanguinis vacuatione:

C *Nonnunquam verò, & vehemens cruditas animi defectum attulit, & tunc præſertim, &c.*

Animi defectum cruditas multa afferre etiam poteſt, & id multiplici nomine. Cùm enim ventriculus cibum non concoquit, præter id, quod corpus, & natiuus calor à proprio deſtituitur alimento: ex inconcoctione multa gignuntur cruda excrementa: interdum frigida, ſi incorrupta remaneant, interdũ verò, & acrimoniam, & calorem contrahunt, ſi corrumpantur. Hæc itaque ſi retineantur aggrauant, cũ multa ſunt, & ſtrangulant infirum calorem, illumque inſuper refrigerant. Sin autem (vt Stepha. teſtatur) excernantur, irritata facultate expultrice ex immo-
D dica vacuatione, ſpiritus, & natiuus calor diſſoluitur. Cui accedit, quòd mordendo, cum retinentur, laborem & anxietatem addunt:

Et qui bulimos appellatur, nihil aliud eſt quam, &c.

Bulimos Græcum vocabulum eſt, quòd famem ingentem ſignificat. Et quamuis medici Græci vario modo de ea ſenſerint: Alexander enim Trallia. 7. ſuæ Medicinæ libro hunc affectũ ortum ſuum habere ab intẽperie calida, & imbecilitate oris ventriculi ait: Gale. tamen, & ſecundo Aphor. & primo de Symp. cau. & quinto de Simp. med. fac. frigidum eſſe affectum voluit, ait enim ſecundo Aphor. quòd
E bulimos eſt defectus virium ab externo frigore: qui quidem affectus inter initia cum fame eſt: mox verò neque ea adeſt. Primo verò de Cauſ. ſympr. inquit, ortum habere à penuria, imbecilitate, & frigore ventriculi. Auic. verò vtriſque partem tribuens, duas huius affectus differentias conſtituit: Alteram cap. 21.
ex calore, vt Alexander: Alteram ex frigore, vt Galenus. Nos autem aliàs oſtendimus, ſolam Gal. ſenten- cap. 7.
tiam ſanam, & integram eſſe. Eum ergò ſequamur.
Cùm igitur fame præcedente quidem, vires ventri- cap. 5.
culi refrigerati prius vehementer cadunt, vt etiam appetentia cibi deſtruatur, & fames, tunc bulimos eſt, atque hoc modo facilè eſt intueri, quomodo bulimos nihil aliud eſt, quàm quoddã animi deliquiũ. Quia vel iam fit deliquium, vel ſaltem via, & tranſitus ad deliquium. Quod duas habet cauſas, primam

refrigerationem,& ferè extinctionem naturalis caloris, ventriculi primum, & cordis per conſenſum cum eo: deinde verò diſſolutionem virium, ex defectu,& penuria alimenti. A

Omnem prætereà, quæ ex vtero peruenit, ſtrangulationem defectus animi antecedit, &c.

Lect. 89. cap. 5. Qvi locum hunc explanauerunt, multa dicunt, neque tameu exquiſitè Gale. ſententiam aſſequuntur, vno Stephano excepto, qui quamuis breuiſſimus ſit: attamen optimè tenuiſſe rem videtur. Ipſe enim Galen. ſequutus ſexto de loc. affect. primum docet, quid per vteri ſtrangulationem, quę πνίξ gręcè ab eo dicitur, & per recurſum vteri ad ſuperiora, quos ἀναδρομὰς ipſe vocat, ſit intelligendum, & quomodo hæc inter ſe differant, mox quomodo lipothymia priorem affectum vteri præcedat, alterum verò ſequatur. Strangulatio ergò dicitur hic à Gal. affectus ille, qui ἄπνοια dicitur, hoc eſt, vacuitas B reſpirationis, vel intercepta reſpiratio. Qui affectus ſeu ſymptoma maximum, & deterrimum eſt in mulieribus ex vtero laborantibus: eò enim perueniunt mulieres, vt non modò ab omni ſenſu, & omni alioquin motu deſtitutæ, verùm, & motus reſpirationis expertes, aut omninò ſint, aut maiori ſaltem ex parte videantur, quia ſi aliquis reliquus ſit, à nobis non percipiatur, ita, & pulſus, aut penitus nullus, aut ita languidus eſt, vt vix ſentiatur: vnde quaſi mortuæ iacent. Fit autem affectio ex cordis refrigeratione, ex vapore vitioſo, qui ex vtero ad ſpiritualia membra, præſertim verò cor, & pulmones defertur. Id verò plerunque excitatur, vel ex retento, & putrefacto ſemine: quod in viduis continentibus ſolet contingere: vel etiam ex menſtruis ſuppreſſis purgationibus, cùm vitioſus ſanguis ibi contentus corrumpitur. Verumtamen rarò id fit ex ſanguine, frequentiſſimè ex retento ſemine. Et hanc affectionem præcedit li- C pothymia: quoniam maius ſymptoma, & vehementius eſt apnœa, quam lipothymia. Vnde primũ animo deficiũt (neque enim ſemper in animi deliquio ab omni ſenſu, & motu deſtituuntur) mox vt malũ augetur, priuantur omni ſenſu, & motu: ita vt etiam reſpiratio, & pulſus tunc ſtrangulari, & in apnœa eſſe dicãtur. Recurſus verò vteri ad ſuperiora, & eius declinatio ad latera ex interceptis menſtruis, & ex eius repletione ob eãdem cauſam fieri ſolet, eſtque veluti ſpaſmus, vel conuulſio quędam. Quemadmodum enim cùm nerui, & neruoſæ partes valdè replentur humore aliquo, intumeſcunt, & craſſeſcunt: augentur verò in latus, & contrahuntur ſecundum longitudinem, & plurimum tenduntur. Ita vterus, cùm obſtructis venis, per quas fit menſium purgatio, declinante tamen ſanguine ad ipſum de D more naturæ in mulieribus, nec excreto ob obſtructiones, ibi repletis venis ex eo infarto humore, nec modò venis, ſed & ligamentis, & neruis, reſudante aliqua illius parte, & in illis abſorta, intumeſcit, & eius partes quaſi conuulſæ, ſurſum retractæ recurrunt. Et ſi in vna parte duntaxat ſit vterus repletus, contracta ea pars alteram ad ſe trahit: vnde verſus affectam partem declinat, vterus vniuerſus, vt fit in conuulſionibus: nempè, in proſtotono, & opiſtotono. Sed ſi vtrinque pariter repleatur, vtrinque pariter tenditur, & retrahitur, recurritque ad ſuperiorem partem verſus locum, cui appenſus eſt. Recurrens verò ſurſum impellit, & comprimit inteſtina, à quibus ventriculus premitur ſubinde, qui mox ſurſum impulſus ſeptum trãſuerſum, & reliqua tandem reſpirationis organa arctans difficultatem reſpirationi affert, vt quaſi ſtrangulari videantur. In hoc autem affectu, neque ſenſum deperdunt, neque motum. Nam mouent ſe, & quæ dicuntur, audiunt, quamuis reſpondere nequeant: quia organa reſpirationis, & vocis non ſunt libera. Vnde nõ eſt propriè animi defectus hic, ſed ſi increſcat, tandem reſolutis ex ea ſtrangulatione ſpiritibus, & euaporante ad cor excrementoſo eo ſanguine, interdum ſequitur, & animi deliquium. Hic eſt ergò clarus intellectus horum verborum Gal. ſequitur deinde:

Atque inflammationes eius plerunque conſequitur.

Mvlta conueniunt in inflammatione vteri, quæ poſſunt ad animi deliquium perducere. Primũ quidem tumor eius. Nam, vt alia membra, ita & vterus intumeſcit, & plurimùm etiam intumeſcere poteſt, ſi ingens ſit inflammatio. Deinde verò, & dolor vehemens non modò eius, ſed & aliarum partium, ſicuti capitis, quæ eius conſenſu laborant. Prætereà verò, & ardens febris. Nam, & id Gale. teſtatus eſt, quòd plerunque febris ardens comes eſt vterinæ inflammationis. Multa inſuper, & vitioſa exhalatio ex ſanguine ibi infarto, & putreſcente. Quæ omnia multi momenti ſunt ad diſſoluendos ſpiritus, & robur caloris naturalis. Sequitur autem, non præcedit animi deliquium has inflammationes: quoniam circa principia, & fines omnia (vt dixit Hippoc. primo Aph.) ſunt imbeciliora: procedente verò ad vigorem morbo, ea magis inualeſcunt, & fiunt fortiora Aph. 30 Lipothymiam autem inter fortia, ac mala ſymptomata omnes poſuere. Sequitur Gal.

Antecedit autem morbum attonitum, & comitialem cùm malignus exiſtit.

Apoplexia, quam Latini plerunque morbum attonitum appellant, affectio eſt, in qua cerebrum malè afficitur, obſtructis eius præcipuis ventribus, & intercepto tranſitu ſpiritus animalis, qui facultatem ſentiendi, & mouendi reliquis particulis impartitur. Vnde & ſenſu, & motu illę omnes deſtitutæ remanent, præter illas, quæ reſpirationi miniſtrant, quas natura omni ope defendit, & ſeruat, vtpotè, quoniam illæ ad vitam aliis ſunt magis neceſſariæ: lęduntur tamen, & illæ inſigniter, ſi affectus is ſit aliquantò inſignior: vnde difficilis fit reſpiratio: & interdum ea noxa adeò progreditur, vt ad apnœam accedat, hoc eſt, ad defectũ reſpirationis, de quo parum anteà ſermo habitus eſt. Præfocatur autem in hoc effectu calor naturalis, & ſpiritus diſſoluuntur, ita vt ſi valida ſit apoplexia, ſtatim, & in momento hominem poſſit necare. Cùm ergò vehemens fiat ſtrãgulatio, cùm fortis eſt apoplexia, non eſt arduum videre, quomodo ipſam ſoleat ſæpe pręcedere animi deliquium, ſtrãgulato calore natiuo. Dico autem ſæpè, quia (vt puto) non ſemper id neceſſarium eſt, præſertim verò cùm leuis eſt. Sed & epilepſiam malignam antecedit animi deliquium (ait Gal.) non autem omnem. Nam ſępè neque frequentes, neque vehementes habet acceſſiones, ita vt quandoque neque cadant, neque omnino motu, & ſenſu priuentur. Aliquando autem adeò vehemẽs, & maligna eſt, vt interficiat. Auic. enim dixit, quod cùm frequentes fiunt acceſſiones, epilepſia interficit. Vnde, & Stephanus eam appellari malignã epilepſiam ait, quæ continenter fit, & vt ſurgunt, ſtatim etiam cadunt. In hac ergò ſolet animi defectus contingere duplici ratione. Primùm ex ſtrangulatione. Eſt enim totius corporis conuulſio. Quare, & muſculi, qui opifices ſunt cõuulſionis, & ipſi participes noxæ illius ſtrangulantur. Prætereà verò ex multa concuſſione totius ferè corporis, & eius agitatione, & labore vires, & ſpiritus diſſoluuntur. Fit autem in

affect

affectus, & ipſe ex obſtructione ventriculorum ce- A
com. 45. rebri, non tamen ita valida, & integra, ſicut apople-
lib. 7. 90. xia. Vnde ſecundo Apho. ait Galen. morbum comi-
tialem eſſe proximum apoplexiæ. Diſſolutiones
etiam *διαφορήσεις* ait ipſe, ſincopas quoque, & tabem
antecedit. Quòd quidem ſincopem præcedat lipo-
thymia, non eſt difficilè creditu, cum duo ſympto-
mata (vt ſæpè ſuperiùs diximus) non differant, niſi
maioris, minoriſve ratione. Lipothymia enim incre-
ſcens tranſit in ſincopem. Diaphoreſin verò præce-
dit deliquium animi. Nam, cùm omnino diſſoluun-
tur vires, prius in deliquium animi cadunt: diſſol-
uuntur autem, vel ab immoderato calore externo,
aëris videlicet nos cõtinentis: vel ab eximia intem-
perie calida totius corporis, præſertim verò viſce- B
rum præcipuorum, à qua digeritur, non modò ſpi-
ritus, ſed etiam ſubſtantia particularũ. Item, & mar-
cor, vel tabes, in qua fere cõſumptum eſt humidum
radicale membrorum etiam ſolidorum, quod erat
ſedes, & fundamentum natiui caloris, ſæpe habet
antecedentem animi defectum. Sed de hoc in lib. de
Maraſmo agit Gal. vbi maraſmum ſyncopoſum ap-
pellat ſecutus Philippi medici ſententiam.

*Sed, & in principijs febrium non admodum paucarum
aduenit, & tunc præſertim, cùm ſupra modum, aut ſic-
cum, & ſqualidum, &c.*

NON ſunt referenda hæc verba Gal. vt quidam
putarunt, ad eas febrium ſyncopalium differentias,
quas Arabes minutas, vel humoroſas appellauere: C
in quibus conſenſu ventriculi ſuboritur ſyncope.
De quibus, & in duodecimo Meth. meminit Galen.
Nam de his verba paulò inferiùs Gale. facturus eſt.
Sed de aliis febrium modis hic ſermonem habet,
qui in contrariis corporum habitibus excitantur, &
contrarias etiam cauſas habent, cur animi deliquio,
vel ſyncope tententur, neque magis vẽtriculi, quàm
totius corporis communi offenſa. Duplices enim
interdum contingunt eſſe habitus, in quibus conci-
cap. 5. tatur febris. Alter quando corpora ex præcedenti,
& 9. aut calore, & ariditate inſigni exaruerunt, & emacia
ta ſunt: aut ex aſſiduo labore; vt ſæpè iis euenit, qui
ardentiſſimis æſtatis temporibus per ſolem, & pul-
uerem longum iter fecère, qui adeò conſumuntur, D
vt veluti cuiuſcumque humoris facti videantur ex-
pertes, & inaniti, ſqualidique penitus efficiuntur, vt
quaſi poſſimus dicere febres illas, quibus ij cor-
ripiuntur, factas eſſe ex inanitione, aut ſaltem
cum multa inanitione. Alter verò omnino illi op-
poſitus eſt, vt quando corpus nimis plenum eſt, vel
etiam boni ſucci, vt in plethoricis corporum habi-
Aph. 3. tibus: quales, qui damnantur ab Hippoc. 1. Aphor.
In acceſſionibus autem harum febrium, cum refri-
gereтur corpus, & in areſcentibus corporibus con-
ſumptus ferè, & digeſtus eſt calor naturalis, & ſpiri- E
tus, quare facilè deficit, & quaſi extinguitur. In mul-
ta autem plenitudine, cum alioquin etiam ab onere
multæ illorum humorum molis grauetur, & quaſi
obruatur, ſtranguleturque calor natiuus, & ſpiritus,
in initiis acceſſionum refugientibus in profundas
partes ſpiritibus, & ſanguine, maior fit ibi conculca-
tio, & maior ſtrãgulatio. Quapropter neque mirum
videri debet, ſi etiam animo facilè delinquant.

*Et nonnunquam etiam ſimul cum febre incendente, at-
que maligna inuaſit, &c.*

FEBRIS ardens, quæ cauſus græcè dicitur, ex
eodem (vt alibi diximus) humore putreſcente exci-
tatur, ex quo, & exquiſita tertiana. Niſi, quòd extra
venas propulſus humore putreſcit in exquiſita ter-
tiana. In venis autem, quæ cordi propinquæ ſunt, ſi-

cuti pulmonis, ventriculi, & iecinoris in febribus
ardentibus. Sunt autem diuerſi modi harum febriũ
ardentiũ. Aliç enim ſunt, quç, & ſi æſtum plurimum,
& flammam etiam plurimam habeant, & præterea
ea ſymptomata, quæ naturam iſtius humoris conſe-
qui ſolent, vt eſt ſitis inexhauſta, vigilia, inquietudo,
dolor capitis, bilis vomitus: non tamen alioquin
malignæ ſunt: quia neque tanta eſt putredo illius
humoris, neque tanta exuſtio, neque ea ſymptoma-
ta, quæ ſolent præter ea communia accidentia, par-
ticulatim prauam naturam humoris putreſcentis
oſtendere. Aliæ verò annexã habent malignitatem,
& prauam quandam naturam humoris, ex quo fuit
accenſa febris, quas concomitantur peſſima ſympto
mata, timorem inſignem, tùm febricitantibus, tum
medicis mali exitus incutiẽtia: qualia ſunt, quæ 2. li-
bro Com. in 1. Epid. recenſuit Gal. exponẽs, qui ſint
maligni cauſi: ait enim, quòd rigor, ſi ſtatim a prin-
cipio febris ardentis inuadat, malignam febrẽ hanc
oſtendit. Neque enim ea, quibus iudicari ſolent acu
tæ febres, poſſunt eſſe ſalubria, cùm ſtatim ab initio
appareant, & antequam concoquatur morbus. Indi-
cant namque naturam irritari plurimum a mala
materia, & adeò, vt illam non poſſit perferre vſque
ad concoctionem. Id vero, quia, vel ab eius multitu-
dine nimis premitur, vel a praua, & maligna qualita
te cogitur. Eodem modo multa anguſtia, ſeu angor,
vt ne quieſcere, vel tantillum quidem poſſint. Sed,
& faſtidium plurimum, leues quidem ſudores col-
lum, & frontem, & clauiculas occupantes, non per
vniuerſum corpus diſperſi, interdum etiam frig ...:
hi enim anguſtiã plurimam indicant, & ferè virium
diſſolutionem. Deliria etiam, quæ cerebrum læſum
indicant. Timores quoque, & mœſtitiæ, hęc inquam
multã exuſtionem flauæ bilis oſtendunt, vt iam ad
atræ naturam vergat. Præterea verò, ſi aliis partibus
caleſcentibus, frigeſcant extremæ, & pleraque alia,
quorum meminere Hippoc. & Gal. & in Aph. & in
Epid. libris, itemque in progn. & Prorrh. Priores
ergò cauſi, qui citra malignitatem ſunt, aut rarò, aut
nunquam, quãtum ad ipſos pertinet, deliquia animi
afferunt. Quamuis enim (vt hic etiam Steph. ait) ve-
hemens calor poſſit ſpiritus, & natiuum calorem di-
gerere: non tamen eo progreditur, vt ad animi de-
fectum deducat, ſi alioquin rectè tractetur. Quòd
ſi maligna inſuper accedat natura, vel ob multam
materiam, quæ rectè nequit à natura miniſtrari: vel
ob inſignem putredinem, vel multam aſſationem:
tunc animi deliquium facilè affert. Et ideò addidit
Gal. cum incendente febre, atque maligna nonnun-
quam inuaſit. Sed, & eos (ait ipſe) interdum inuaſit
lipothymia, in quibus extremæ partes febre inua-
dente plurimum refrigerantur & algent. Vbi conſi-
derandum, quòd per febrium inuaſiones duo poſſu-
mus intelligere. Vel acceſſionum principia vt dica-
mus, quòd quoties in initiis acceſſionum, præter
modum partes extremæ refrigerantur, ſolent ſæpè
excitari animi deliquia. Et ſi ita rem hanc accipia-
mus, erit referenda ad intermittentes febres, cum
in febricitantibus multa eſt cruda & frigida pituita,
præſertim verò in ventriculo. Tunc enim tum ſtran-
gulato à multa materia natiuo calore, tum verò re-
frigerato, poteſt animus deficere. Sed ſi ad conti-
nentes id referre volumus: vt dicamus, in inuaſioni-
bus febrium, hoc eſt, inter initia febrium, quando
febris continens, quantumlibet continua ſit, cùm
tamen primùm corripit hominẽ, cùm multò extre-
marum partium frigore inuadit: tunc ſignum id per-
nitioſum admodũ eſt. Nam, vel ex ſuffocatione ca-

loris à copia multi,&ſrigidi humotis:vel ex inflammatione alicuius viſceris, ſolent ita in febribus cótinentibus fieri extrema corporis ſrigida: vel ob inopiam,& imbecilitatem caloris inſiti.

Et quicunque ob inflammationis magnitudinem, vel iecoris.

MVLTA de inflammationibus, præſertim verò partium interoarum,dum de vteri ſtrãgulationibus ſermo haberetur,ſuperiùs diximus,quæ eadem poſſunt hic in memoriam reuocari: vbi, & de ratione agitur, qua poteſt in deliquium animi ea inflammatio adducete, & ſi id poteſt vteri inflammatio, lógè magis poterit iecinoris, & ventriculi, oriſque eius. Nam iecur membrum,& ipſum præcipuũ eſt, quod per venam, & arteriam maximas cordi connexum eſt. Ventriculus autem cum corde cóſenſum habet, & præcipuè os eius,quod propriè ſtomachum antiqui dixerunt, quodque ea ratione cardiam, hoc eſt, cor appellabant: & prætereà exquiſito ſenſu omnes alias particulas ſuperabat. Harum autem inflammationũ ſemper comes eſt febris,& ea continens, quæ quidem aliquas habet periodos,& acceſſiones,licèt non intermittant,quod nos Gal. docuit ſecundo de
com. 12. diffe.febr. ſed clarius 1. Aph. præſertim verò in acceſſionum principiis. Quia in inflammatum locum ſi magna fuerit inflammatio (vt 2.Prognoſ. exponit Gal.) vniuerſa ferè moles ſanguinis cóſluit,& proinde plerunq; extrema frigidæ,& exanguia relinquuntur,qua præmitur,& ſtrangulatur natiuus calor. Maior verò influxio,& profundatio fit tempore principij acceſſionis. Nam in incremẽto calore iam emergente,& cum calore ſanguine, dum videlicet materia quoquomodo victa, calor expanditur, non fit tanta influxio. Sed ſi multa craſſorum, & crudorum humorum copia fuerit congeſta, malum adhuc duplicatur. Quandoquidem maior fit tunc naturæ, & innati caloris oppreſſio: cùm præter noxam inflammationis accedit, & aceruus taliũ humorũ. Etenim cùm crudi ſint,naturæ etiam rebelles, & pertinaces ſunt. Vnde, quamuis naturales facultates omni ope nitantur eos exturbare, vt calor expandi poſſit, illi tamen præ craſſitie,& lentore reluctantur. Vnde robur facultatum in eo labore ſæpè diſſoluitur. Et ita ſuccedit deliquium animi. Itidem etiam accidit, ſi prætereà eo tempore aliqua inſignis particula, hoc eſt,quæ aut inter præcipuas ſit,vt iecur,cor,& cerebrum, vel ſaltem ſit alicuius actionis neceſſariæ ad vitam inſtrumentum,vt ventriculus,pulmones,lien, obſeſſa ſit inſigni obſtructione. Hæ enim particulæ, quæ principes ſunt, cùm læduntur inſigni læſione, vt eſt valida obſtructio,principiis vitæ officiunt,illę verò in conſenſum, cùm malæ affectæ ſunt, has etiã trahunt. Neque ergò mirum ſit, ſi additis obſtructionibus inſignis alicuius particulę viſcerũ inflammationi facilius,& magis accidit lipothymia.

Animo etiam deficiunt, quibus os ventriculi infirmum eſt, &c.

SIQVIS febricitat,vel ſuaptè natura ventriculum habuerit imbecillem, vel etiam ex aliqua alia morboſa occaſione (imbecillitas verò eius ſequitur intemperiem) is facillimè incidit in defectionẽ animi. Cùm enim (vt ſępè diximus) ventriculus cum corde inſignem admodum habeat affinitatem, & conſenſum; Lipothymiæ autem ſymptoma ſit, quod ad cor pertinet. Neque mirum videri poſtea debet, ſi malè affecto ventriculo,fiat,& cor particeps illius affectus. Ventriculus ſanè imbecillis facilè patet iniuriis. Iniuriæ verò, quæ illi inferri poſſunt, hæ ſunt.

A Cùm, vel eius vitio, hoc eſt, per malam eius concoctionem gignuntur,& congeruntur in eo vitioſa excrementa: cruda nimirum, craſſa, & frigida: vel ſi corrumpatur cibus,per putredinem, calida,& mordacia. Vel etiam ſi ab aliis particulis excrementa in illis confecta, & collecta recipiat, vt à iecinore, vel à liene, vel à cerebro, vel tãdem a toto corporis habitu. Membra enim imbecillia à fortioribus facillimè excrementa ſuſcipiunt. Ea verò excrementa, ſi acria fuerint,ventriculi mordent,a qua moleſtia, reſolutis ſpiritibus,efficitur animi defectus. Sin autem cruda, craſſaque,& frigidæ aggrauant, & præmunt ventriculũ, prę ſertim verò eius os,& ſubinde cor factum particeps,in animi defectionum facilè concidit. Sequitur autem:

Quidam etiam in vehementibus animi affectibus animo defecerunt.

B ANIMI perturbationes motus quidam ſunt, qui concitari non poſſunt,niſi cum motione valida, & ferè repentina,quãdo vehemẽtes fuerint [motus] caloris,& ſpiritus vitalis,qui aut intro,& in profundum ruit, vt in timore, & mœſtitiæ: aut confertim extra effertur,vt in gaudio,& lætitia. Vnde priores plerunque pollent: hi verò rubicundi euadunt. In ira autem ſanguis, & ſpiritus circa pręcordia efferueſcit. Motus autem omnis primùm diſſoluit ſpiritus, & calorem, cùm eſt violentior. Prætereà verò ſpiritus in timore, ac mœrore confertim cum ſanguine refugiens ad inferiora,ibi conſtipatus, & denſatus quaſi ſtrangulatur. In lætitia verò extra delatus,cor deſerit,& digeritur, euaporatque, vt interdum aliqui ex lætitia perierint. Feruor autem, quod ſpiritum,& calorem diſſoluat,nemo eſt ferè,qui neſciat. Non ergò mirum eſt, ſi ex animi his perturbationibus,cùm vehementiùs cócitantur, lipothymia
C homines inuadat. Et ſicut alias motiones, & labores facilè ferunt,qui vires habent robuſtas: ęgrè autem, & non ſine noxa, & moleſtia, qui infirmiores ſunt. Ita, & hos animi motus. Vnde, & ſenes, & qui ſunt longo confecti morbo,vt conualeſcentes, muliercùlæ etiam faciliùs animo deficiunt conſternatę ex his perturbationibus. Vbi namque modici ſunt ſpiritus, ibi facilè diſſoluuntur. Mouet autem hic Steph. non contemnendam quæſtionem. Nam non videtur conſentire ſibi ipſe Gal. hic,& alibi, vtpotè qui ſecundo de Symp.cauſ.dixerit, nunquam ex ira aliquem interiiſſe. Quod ſi ita eſt, qua ergò ratione in animi deliquium poteſt incidere, quod eſt veluti via in mortem? Nam ſi increſcat, & in ſyncopem tandem,& in mortem terminantur. Quòd verò ira mortem non afferat, probari poteſt ratione: Quia
D facultas, à qua ira concitatur, eo tempore, quo ira accenditur, potius colligit ſe,& vires ſuas omnes,vt vlciſcatur iniuriã: vnde, & robuſtior redditur,& vi ad exteriora tãdem prorũpit calor. Dupliciter autẽ reſpondet. Primum, quòd in iraſcẽtibus cùm calor, & ſpiritus efferueſcens extra,confertim profert ſe, ſi robuſta ſit facultas, facilè reſiſtit,vt neq; animo deficiat. At ſi imbecilles ſint vires, cũ ex motione diſſoluantur,adeò lãgueſcũt,vt neq; robur ſeruare poſſint, neq; defendere, quò minus accidat animi defectus. Quod iis facilius ſolet euenire,qui rariore conſtant corporis habitu,in illis ſiquidem faciliùs, & promptiùs digeruntur,& euaporant. Vnde in ira alij rubicundiores fiunt, in quibus non ita diſſoluitur vis caloris natiui: alij verò,& pallent,& tremunt: quod, & imbecillem indicat facultatẽ,& mixtum aliquem timorem cum iracundia. Vel etiam id dici poteſt, quòd ita poteſt ad defectũ animi deducere febricitantem

tentem, non tamen, quantum ad ipſam pertinet, ad interitũ: quia ſi ſit moderata, neq; ad lipothymiam perducit: ſi verò ſit vehemens illa, ad animi deliqniũ accedet: neque tamen adeo vehemens, vt morte finiatur ob feruorem ſcilicet, & motũ caloris natiui. Nos tamen credimus, & tertiò reſpondere poſſe, & fortaſſe etiam meliùs, quòd ita, quantum ad ipſam attinet, neque ad animi deliquium, aut ſyncopẽ deducere poteſt, neque etiam ad ipſam mortẽ. Quòd ſi quiſpiam fortaſſe dicat, id non raró in febricitantibus ipſis accidere, vt animo delinquant: Hoc inquam potius in corporis aptitudinẽ, ſeu diſpoſitionem referendũ eſt, quam in irã. Nam ſi corpus iam alia occaſione ſit factũ viribus imbecillũ, infirmúmque, vt vel ex morbo, quo confectũ eſt, vel ex inędia longa, vel ex immodico labore, vel ex ætate, vel alia alioquin de cauſa, poteſt quidem tunc iracundia, & hoc, & illud cõferre incommodum. Vnde ſæpiſſimè viſum eſt, aliquos repente, cùm alioquin integro eſſent corpore, & benè valerent, ex repentino tamen, atque inopinato aut gaudio, aut mœſtitia, aut timore, & animo defeciſſe, & in ſyncopẽ, ac in ipſam tandem mortem concidiſſe, nõ autẽ ex ira. Quare præſertim ad iratos referendũ eſt, quòd præcipuè huic ſymptomati ſunt obnoxij, primum febricitãtes: deinde verò qui ſunt viribus infirmioribus, nec non etiam qui ſunt ſeniores. Sed & quod ſubiungit Gale. non parum huic noſtræ reſponſioni videtur fauere. Nam rorida quædam humiditas, quæ in febricitantibus interdum excerni ſolet, quæ eſt veluti initium quoddam, & præludium, vel nuntius futuri ſudoris, aliquando potuit animi deliquium afferre, non quidem illud per ſe, & quatenus ad leuem eã, modicámque inanitionẽ pertinet, ſed potius ratione corporis, in quo adeo ſint diſſolutæ vires, vt neque tantillum illud incommodũ citra inſignem noxã perferre poſſint. Id autem præſertim contingit, quando mador is non opportunè apparet, ſed quando potius obeſſe ſolet: ſolet enim prodeſſe, tũ inclinãte acceſſione: tũ vero apparente prius concuctione: tunc enim veluti cuiuſdã indicationis rationem ſubeuntes congruo tempore fieri dici poſſunt. Non eiuſmodi autem ſunt madores, qui perducunt ad defectũ animi, ſed omnino vim habẽt ſymptomatis, præſertim, cùm hos affectus animi, quorũ nuper meminimus, ſequuntur. Vnde ſi vires imbecilles reperierint, eas diſſoluũt, & in animi deliquium hominẽ coniiciunt. Neque enim fieri poteſt, vt aliquam, aut ars, aut natura vacuationẽ moliatur, quin & ſpiritus in ea vacuatione diſſoluantur ex aliqua parte: quamuis vacuatio illa ſit excrementorum, vel alioquin vitioſorum humorum. Omnis autem quãtulacunque ſit ſpirituum diſſolutio, vires languidas inſigniter lædit: & ideo illis, qui imbecilliores ſunt, vel etiam leues madores lipothymiam poſſunt afferre: cùm valentiores, & qui adhuc vires integras habent, non conſternantur, niſi à copioſa, & confertim facta vacuatione, & à multis, & immodicis ſudoribus. Vt tãdem & hanc rem in vnam ſummã colligamus, quod quæcunque vacuatio, quæ confertim, & ſimul vniuerſa ſit, ſi copioſa fuerit, quomodocunque fiat, ſiue naturæ ope, ſiue medicis inſtrumentis, vires exoluere poteſt, inanitis nimirũ ſpiritibus, ſiue ſanguinis fuerit, ſiue puris, ſiue aliorum humorũ. Vnde ſi hydropicus ſecetur, & multa ſimul educatur aqua: ſi etiam aperiatur abſceſſus, vel ſi ſpontè erumpat, poſt maturationem, vel in pectoris ſpatium, vel ventris inferioris, vel in ventriculũ, vel in quẽcunque alium locum fiat eruptio, facilè inde poteſt animus deficere.

A Confertim autem factæ vacuationes vim maiorem habent. Quia quæ paulatim, & per vices fiunt non ita vires diſſoluunt. Nam interim, dum ſpiritus inaniuntur, poſſunt alij regenerari, quibus vires inſtaurantur, & reficiuntur. Quæ verò confertim fiunt multis ſimul ſpiritibus euaneſcentibus, vires deiiciunt, cùm non adſit tantum tẽporis, vt nouis aggeneratis, interim illę foueri poſſint. Quare vt rectè, ac feliciter ſuccedat vacuatio, non modò reſpicere oportet, ſi qualia vacuari oportebat, vacuentur, ſed etiam ſit tanta ſit, quantam vires ſufferre poſſunt.

At verò ex vehementia dolorũ veniũt diſſolutiones, &c.

POSTREMO, & dolores ſi immodici fuerint, B magnam vim habent ad vires animantis diſſoluendas. Mouentur enim confertim ſpiritus & ſanguis, atque adeo etiam natiuus calor ad dolẽtem locum, ibique conſtipatur, & denſatur: & id in cauſa eſt, cur dolor inflammationes, & eryſipelata concitet. Duplici ergo nomine diſſoluit vires. Primùm repentina, & inordinata ſpirituum, & caloris innati motione: Deinde verò conſtipatione, & ſtrangulatione. Quò fit, vt cùm mordeotur viſcera, aut aliæ particulæ ab acri, & mordaci humore: Cùm etiam tormina concitantur in inferiori ventre: Itẽ in colico dolore, & in iliaco, qui acutiſſimi, & vehementiſſimi dolores ſunt: vires proſternãtur. In colico quidem, quia à cruda, & vitrea pituita, quæ in ſtatũ craſſiorem digeritur, tum refrigerantur, tum diſtenduntur, & quaſi dilacerantur tunicę inteſtinorũ. In ileo, quã C affectionẽ iuniores miſerere mei, appellauère, maximus concitatur dolor in gracilioribus: ſicuti in colica in craſſioribus. Qui dolor inflammationem ipſorum concomitatur: quæ obſidens viam, & tranſitum fæcum, cogit eas relatas in vẽtriculum vomitum reiici. Neruis etiam illata vulnera, vt pote quæ, & ingentes afferant dolores, & conuulſiones, poſſunt vires diſſoluere, & animi concitare defectus. Itidémque capitum muſculorum vulnera, quippe quæ multa parte neruea conſtent: & proinde & doloribus, & conuulſionibus obnoxia plurimum ſunt. Capita autem in præſentia non propriè puto accipienda, pro ea duntaxat parte, vnde originem muſculus habet, & ad quam trahuntur fibræ, cùm mouentur: Sed pro vtroque muſculi extremo, hoc eſt D tam proprio capite, quàm etiã pro chorda, in quam deſinit. Duæ enim hæ partes imprimis, & maximè neruoſæ ſunt. Vnde ipſe in libro de Euchymia, & Cacochymia dixit, extremæ muſculorum partes vtrinque neruoſiores ſunt. *Cap 4.* Pręterea verò vlcera in articulis, cum maligna ſunt, dolores, & animi defectum ſæpe inferũt. *Cap. 6.* Quod vt intelligatis, audite Galen. cur hæc articulorum vulnera aliis magis afferũt lipothymiam, ita quarto Meth. dicentem. Quin etiam cacoethe ſtatim fieri, quæcunque in articulis accipiuntur vulnera, id omnes ferè ſciunt. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, atque oſſea loca ſunt, hic doloris, vigiliarũ, cõuulſionis, & delirij pe- E riculum inſtat. Præterea, & gangrænoſa, & depaſcentia omnia. Gangræna, quòd ſit affectio genita in aliqua particula cum extincto eius ferè natiuo calore, ac ſtrangulato à magnitudine inflãmationis pars ea in interitum tendit, vt ſeptimo Aphoriſ. & in libro de Tumor. pręt. nat. & tertio de Artic. ait Galen. Cùm enim inflammatione adeo inculcatur hu- *Aph. 50.* mor, vt intercepta omni tranſpiratione, quæ per cu- *Com. 17.* tis meatus fieri ſolet, ob eorũ repletionẽ & obſtructionem natiuus calor ab euẽtatione deſtitutus extinguitur. Vnde & liuidus illi' partis color efficitur,

&

& veluti morticinus, & ſenſu priuatur. Cui malo niſi A obſiſtatur inter initia, ad vicinas partes ſerpens eas depaſcit. Quare neque mirum deinde eſt, ſi calore extincto, cùm in ſiguis aliqua ſit gangræna, præterea verò eius vapore putrido per venas, & arterias, ſi aliquæ maiores ibi vicinæ ſint, ad cor delato, & illud lædente, interdum accidat lipothymia: atque adeo etiã in aliis vlceribus malis, quæ corroſiua ſunt, & ſerpentia depaſcuntur viciniores partes: eiuſmodi enim doloroſa admodum ſunt, ſicuti & gangrænoſa dum ſit, neque adhuc facta gangræna eſt. Poſtremò verò intemperaturæ immodicæ, præſertim calida, reſoluẽdo, & digerendo calorem naturalem, & ſpiritum, frigida extinguendo, & tan- B dem vitalis vigoris, vel roboris diſſolutio a quacunque cauſa fiat, affert animi deliquium.

Hæ itaque, tandem omnia, ait, reſumens, *ſunt cauſæ, cur ægrotantes animo deficere poſſint.* Et quamuis particulatim propria vnaquæque earũ requirat curationis rationem: in præſentia tamen neque ad inſtitutum noſtrum pertinet, eas omnes ſingillatim perſequi, neque etiam opportunum eſt, ait Gale. Nam ſi quis velit rectè, & ex ratione curare omnes hos animi defectus, qui has omnes tam diuerſas cauſas ſequuntur, oporteret cauſas in primis curare. Vnde & oporteret agere de curatione omnium eorum affectuum, quos ſequitur ſyncope. Non eſt autem inſtitutus ſermo de curatione affectuum alio- C rum, niſi ſebris. De ſyncopa verò, vel lipothymia, non eſt introducta conſideratio, niſi quatenus ipſa per ſe trahit aliquam curationem, deſtituta, aut omnino, aut magna ex parte, tum febre, tum aliis affectibus, quibus aſſidet. Quare ſatis erit nobis de hoc ſolum agere: quonam pacto poſſimus, aut iam præſenti ſyncopi, vel lipothymiæ occurrere, ac vires in ea collabantes animúmque reuocare, & reficere: vel illam imminentem arcere, & illi, antequam inuadat, obuiam ire.

Veluti quod eos ex choleris, & ventris profluuius, & multis aliis conſertim factis euacuationibus.

Expositis omnibus differentiis, & cauſis deliquiorum animi, iam tempus opportunum adeſſe vi- D detur, vt curationem aggrediamur explanandam, & rationem, vel potius rationes, quibus opus eſt medicum illis occurrere. Sed hic conſiderandum eſt, quòd duplex in his febribus exigitur medici opera. Nempe primum, vt imminenti lipothymiæ occurramus: & obſiſtamus, quò minus accidat. Vt enim duodecimo Meth. refert Gal. turpe eſt medico, qui artis illius peritiã profitetur, nõ prænoſſe futuri defectus animi periculum, illique occurrere, ſed expectare, quòd hominem corripiat, ac deinde illi opem ferre. Sed quia interdũ cõtingit, vt tunc acerſamur, quando iam animo deliquere: Ideo & de hoc oportet, vt agant medici, quanam ratione reſumere hominem, & ab animi defectu oporteat reuocare. De E priori autẽ prius agamus, quod & tutius & præſtantius eſt: mox verò & ad alterũ accedemus. Cùm autem tueri ab imminẽti lipothymia alia alioquin ratione nequeamus, niſi cauſam, vnde ea excitetur, remoueamus, aut ſaltem refrenemus. Cauſa verò in vniuerſum duobus ſummis capitibus continetur: videlicet inanitione, & repletione. Per inanitionem enim vacuatis, vel digeſtis ſpiritibus, facultates labefactatæ concidunt. Per repletionem verò grauata facultate, ſtrangulatíſque ſpiritibus, & calore natiuo corũ fit extinctio. Primùm igitur de iis, quæ ad inanitionẽ pertinẽt, agamus. Et cũ vacuatio duplex ſit generatim: Nã aut fit per vias latas, & ſenſibus manifeſtas, vt quæ per aluum, per vomitum, per nares, per vterum, per hæmorrhoidas, per inflicta vulnera: Aut per inconſpicuos cutis, & habitus corporis meatus: omnes verò hæ inanitiones fiunt ob immoderatum fluxũ humorũ in morbo concitatum. Ideo obſiſtimus futuræ lipothymiæ, cùm immoderatam humorũ fluxionem ad locum exitus, aut intercipimus, aut refrenamus. Proprium autem remedium fluxionum, & maximũ, maximéque præſentaneum, præſertim verò inter initia, eſt reuulſio, & deriuatio. Vnde quarto Meth. & quinto etiam ait, cùm flu- *Cap 6.*
xio procedit, & valenter irruit, reuulſio præci- *Cap. 3.*
puum remedium eſt. Sed vt quæ à Galen. ad curationem, ſeu ad cauendum futurum in profluuio alui deliquium animi proponuntur, facilius intelligatis (neque enim facilia, & omnibus in promptu ſunt, immò non modicam habent obſcuritatẽ, cum nullam eorum rationem referat) conſiderandum eſt, quòd his remediis nititur occurrere huic ſymptomati: primùm aſperſione frigidæ aquæ: deinde narium apprehenſione: tertiò frictione oris ventriculi: quartò vomitum ciendo: poſtea vinculis pluribus, & illis vehementibus, brachia, & crura aſtringendo. Sed ſingillatim horũ quodcunque perpendamus, & poſteaquam rationalem methodum profitemur, eorũ cauſas, rationéſque inueſtigemus. Dicunt itaque nonnulli aliàs celeberrimi viri: primum aquã inſpergi, vt coerceantur ſpiritus, ne per anguſtos, & inconſpicuos meatus digerantur, & diſſlentur. Frigida enim aqua inſperſa eos conſtipans, in cauſa eſt, cur ſpiritus contineantur, nec diſſoluantur. Vnde, vt hoc vim habeat maiorẽ, illis magis probaretur, ſi ex aceto, & roſacea aqua fieret hæc aſperſio. Acetum enim ad penetrationem maiorem facit. Aqua roſacea ad aſtrictionem. Mihi tamen non modo non probatur hæc ſententia, verùm & Galen. aduerſari videtur. Non probatur quidem: quia in huiuſmodi ſymptomatibus, ſiue tollendis, ſiue arcendis, cauſa ſemper præ oculis habenda eſt. Et licèt curationem primùm conuertant ad ſe, & priuſquã ad cauſam: pro ratione tamen cauſæ eorum curatio euariat. In alui autem profluuiis cutis conſtipatio, & anguſtorũ meatuum profluuiũ auget, conuertendo humores, & vapores omnes ad interna viſcera. Præterea diſſolutio ſpirituũ, quæ ad ſyncopen perducit, non fit in profluuiis, per cutis anguſtos meatus, ſed vacuatione, quæ fit per aluum. Nã in immoderata vacuatione, quæcunque illa ſit, ſpiritus ſimul cum aliis humoribus excernuntur, & diſſoluuntur: non autem per cutem digeruntur. Quòd verò Galen. aduerſentur, declarat ſententia eius expreſſa paulò poſt, vbi ait, conſtipare cutem commodũ eſſe in immodico ſudore: aduerſarium autẽ in alui profluuiis. Sicuti contra balnea in immodico ſudore, & ſanguinis profluuio plurimùm nocere: iuuare verò poſſunt in alui profluuio: quorum vires ſunt rarefacere, & digerere, non autem conſtipare, neque coercere. Ego itaque ab ipſa re, *Lect. 93.*
& ex longa obſeruatione edoctus, alia ratione aquam inſpergi puto: & habere rationẽ & ipſam reuulſorij remedij, ſi modo eo aſpergatur, quo aſpergi ſolet in deficiẽtibus animo. In omni enim animi defectu, cum ille nõ fiat, niſi corde affecto, aut primariò, aut per conſenſum, ſpiritus, & ſanguis recurrũt conſertim ad interiora, & ad originem ſuam, vt illi opem ferant, relictis externis partibus: vnde & pallidi fiunt, & frigeſcunt: atque in eo recurſu additur malum malo: quia ibi conſtipati periculum ſtrangulationis, & ſuffocationis afferunt. Conſueuẽ

ſueuēre autem non modò medici, verùm, & vulgares, immo & mulieres aquam frigidam caua manu aprehenſam repentè, & vi quadam in faciem conijcere, & ex repētina illa moleſtia à frigida aqua tum ex frigore, tum verò ex ea percuſſione, cōcitata, excitantur, & quaſi expergefiunt ſpiritus, & ſanguis, atque ita coguntur expandi ad exteriores partes, & cum eis etiam humores reliqui, & hac ratione, aut intercipi, aut refrenari poteſt fluxio. Vnde neque hoc intelligendum eſt, quòd inſpergenda ſit aqua per vniuerſum corpus, ſed illa inſpergitur in faciem, & violenta aſperſione. Nates verò aprehenſæ eandem vim habent, quam reliquæ extremæ partes arctè deligatæ, & doloroſo vinculo. Nam ita fieri ſolet, nares aprehendunt digitis, & ſtringunt, atque concutiunt. Dolor námque ibi excitatus ruentem humorem ad inferiorem aluum ſurſum trahit. Vim enim habet attrahendi dolor repentè concitatus. Proſunt etiam frictiones ventriculi. Quidam illas eò referunt, quoniam in animi defectu plerunque ſolet præcedere ventriculi æſtuatio, confluentibus multis humoribus ad ipſum. Ego verò puto id quidem verum poſſe eſſe in cholera, in qua ſimul & ad ventriculum, & ad aluum inferiorem corrupti, & vitioſi ſucci feruntur, & ſimul ad vomitum, & ad profluuium alui incitant. In diarrhœa verò nequaquam, quia totus impetus humorum inferius eſt ad inteſtina. Vnde puto hæc quidem, & in alui profluuio, & diarrhœa conferre, diuerſis tamen rationibus. Nam, & vomitus & frictio oris ventriculi, quæ ſuperior eſt eius pars, reuulſoria ſunt remedia: quia retrahunt ſuccos ad inferiora propenſos ad ſuperiora. Vnde ſexto Aphoriſ. dixit Hippocra. quòd vomitus ſponte excitatus ſoluit longum alui profluuium. Quē Aph. explanans Gal. hoc eſſe exemplum

Aph. 12. expoſitum nobis ait, vt naturam imitemur in operibus noſtris, quādo ea rectè, & vtiliter agit. In cholera autem non ſolùm multam vacuationem ſequitur lipothymia, verùm & moleſtiam vitioſorum, & actium humorū, qui feruntur ad os ventriculi. Ideo verò fricamus in cholera os vētriculi, & ciemus vomitum, vt vel vomitu vacuentur mali illi ſucci, vel ſaltem fricando deorſum ad fundnm depellantur, cùm ſurſum feruntur. Nam habemus vulgatam ſententiam, quòd fluxus fluxu curatur, & vomitus vomitu, & vomitus fluxu, & fluxus vomitu. Cauet tamen Gal. ne vomitoriis in hoc vtamur medicamentis, tantùm enim reuulſionē requirit, non copioſam vacuationem. Vbi etiam debetis animaduertere vnum, quòd Galen. videtur ſibi contrarius, qui ſuperius dixit, quòd vbi febrem fluxus ſequitur, non debemus aliter euacuare, neque per medicamenta, neque ſanguinis detractione. hic tamen præcipit, in diarrhœa vumitum eſſe ciendum: quod quidem vacuare eſt. Nos verò dicimus, ita eſſe reſpondendum, quanuis neque viderimus aliquem hoc animaduertiſſe, quod aliud ſpectans hic, & ibi, diuerſas protulit ſententias. Aliquādo enim inſtituimus moliendam eſſe vacuationem aliquam primariò, vt multitudinem exuberantis humoris vacuemus. Sicuri quando Hippocr. dixit, quòd morbos ex plenitudine factos vacuatiu ſanat. Et hac ratione inhibet omnē aliam vacuationem, cùm in febre accidit alui profluuium, vel diarrhœa: præſertim verò inter initia, cùm crudus eſt morbus. Interdū autem molimur vacuationem, non vt vacuemus, ſed potius, vt vacuationem, quā irruens fluxio ad aliquam particulā concitauit, reprimamus. Sicuti verbi gatia in ſanguinis profluuio immodicu, aut per nares, aut per menſes mulie-

A bres, aut per venas ſedis, aut per ſputum, aut ex vulnere, venam aliquam in alia parte remota, & oppoſita ſecamus, & ſanguinem detrahimus, non tamen vt vacuemus: ſatis enim, ſupérque & vacuatus eſt, & continenter vacuatur: ſed potius, vt vacuationi occurramus, ac eam intercipiamus, vt paulò poſt Gal. monebit. Ita in alui profluuio, cùm immodicū fuerit, citamus vomitum, vt aliò humorum impetum auertentes, profluuium ſiſtamus, intercipiamuſque. Ita etiam fluente aluo, vomitum tentamus. Contra verò, vomitus importuno occurrere volentes, clyſteres inferiùs iniicimus. Eſt autem & hoc conſiderandum, vt rectè ea, quæ hic referuntur, percipiatis, atque vt aliquam ex eis vtilitatem conſequi poſſitis, quòd reuulſio eſt motus in contrariū, & in oppoſitam

B partē illi, in quam ſponte ferebatur humor. Vnde quæcunque molitur medicus circa corpus humanū, quæ eam vim habent, vt poſſint aliquorſum humores mouere: ea etiam reuulſoria remedia dici poſſunt. Nam ſi ſponte humor in aliquā fertur partem, & tu remedium aliquod inuenias, quod eū mouendo in aliam conuertat, præſertim verò contrariā, id reuellet. Quapropter omnia, quæ poſſunt alicunde vacuare, per quancunque efficiant regionem, poſſunt etiam reuellere: quia nequit fieri aliqua humorum vacuatio, niſi moueantur humores vacuandi. Ergo, & purgatio per inferiorem aluū, & vomitus, & ſanguinis detractio, ſiue per venam ſectam, ſiue per cucurbitulas ſcalpello inciſas, ſiue per hiru-

C dines: item & ſudoris prouocatio, & vrinæ, & alia, ſi qua ſunt iſtius generis, reuellendi vim habent. Etenim ſi humor in vnā partem feratur, vtcunque modo fiat, ſiue per illam excernatur, vt in ventris profluuiis, aut vomitibus, aut ſanguinis fluoribus, ſi aliā vacuationem per aliam partem ex arte aggrediaris, humorē ad illam retrahes: ſiue feratur quidem, neque tamen excernatur, ſed potius ibi contentus moleſtiā afferat, vt in inflammationibus, & reliquis præter naturam appellatis tumoribus: in quibus itidem fit reuulſio, ſi ex alia parte moliaris vacuationem. Item & reuellendi vim habēt alia omnia, quæ citra vacuationem humores attrahere poſſunt.

ATTRAHERE autē ad ſe humores poſſunt tria,

D videlicet dolor, calor, & vacuum. Dolor enim attrahit (dixit Galen.) perinde, vt cucurbitula. Calor etiam attrahit. Cucurbitula autē vi vacui attrahit. Horum ergo omnium modorū meminit hic Galen. Nam frictiones calefaciendo, vincula dolorem excitando. Hæc ergo, quæ humores mouendi vim habēt, in parte remotiore, & oppoſita illi, à qua reuellere erat nobis inſtitutum, adminiſtranda ſunt. Si enim intercipere voluerimus fluxionem humorum, qui in ſuperiorem aliquam partem feruntur, eis vti erit opus, quæ deorſum trahere poſſint, cruribus ſcilicet cucurbitulæ ſunt affigendæ, eadem etiam fricanda, & liganda, & ex interioribus venis ſanguis detrahendus: clyſteribus aluum cientibus vtendum, vel purgantibus per aluum medicamentis. Contra autem, ſi ad crura, pedéſve, vel ad vterum, aut

E teſtes, aut veſicam ferarur, brachia vincienda, ac fricande, humeris cucurbitulæ apponendæ, vomitus ciendus, venæ ſuperiores, vtpote in cubito ſecandæ, ac de reliquis in eundem modum. Hoc itaque primum eſt præceptum in reuulſionibus, quod nobis tradit Galen. Alterum verò eſt, quòd cùm reuulſio (vt paulò ante diximus) ſit remedium, & inſtrumentum accommodatiſſimum ad ſiſtendas morbificas fluxiones. (Fluxiones verò ad vnam certā particulā feruntur, & ab alia impelluntur,

vel

vel à pluribus, interdum etiam à toto) vt rectè, & A expeditè reuellere poſſimus, duo primum conſiderãda ſunt. Primum: vt cognoſcamus, quænam ſit pars, quæ impellendo humores fuit illius fluxionis cauſa. Deinde verò agẽdum eſt, vt exquiſitè teneamus naturam particulæ, ad quã fluxio fertur, nimirum ſitum eius, colligantiam, vel connexionem, quam habet cum particulis aliis: ſempérque quærendum eſt, vt reuulſoria remedia illis particulis adhibeamus, quæ vel in cauſa ſunt fluxionis, vtpote à quibus illi fluant: vel ſi hoc timeamus, ſaltem ad eas retrahamus, quæ cum illa, in quam influunt humores, connexionem, vel communionem aliquam habent, quod accómodatis exemplis exponit. Si itaque menſes immodicè mulieri fluant, quos reprimere velis, & noueris mammas plurimam habere B cum vtero communionem, quæ & experientia comperta eſt, & anatomica ratione, mãmis ipſis cucurbitulas aliquantò maiores, vt valentiùs attrahant, affigens, faciliùs retrahes, quam ſi alteri alicui parti: puta ſi ſcapulis affixeris, & id ratione affinitatis & conſenſus. Sæpe etiam in ſanguinis profluuio, cùm è naribus erumpit, obſeruamus, è qua nare profluat. Quia ſi è dextra, putamus, cùm fluxiones plerunque fiãt per directum particulæ, vnde fit fluxio, à iecinore originem habuiſſe fluxionẽ. Quare cùm reprimere, vel intercipere effluentem ſanguinem voluerimus, cucurbitulam magnam dextro præcordio, ſub quo ſitum eſt iecur, affigemus, ac ita ad ipſum retrahemus, ac cogemus retrocedere. Cum verò è liene occaſionem habet fluxio, è ſiniſtra nare C ſanguis frequentiùs effunditur. Quapropter pari ratione facilius retrahetur per cucurbitulam præcordio ſiniſtro affixam. Vtriſque verò præcordiis erunt affigendæ, vbi ex vtraque nare profluat. Neque iſtius rei rationem alioquin ex anatome depromere poterit quiſpiã, niſi hanc, quæ ſatis remota eſt, quòd iecur ſedem habere in dextris, lienem in ſiniſtris ex anatome didicimus. Cur autem naris dextra maiorem habeat communionem cum iecinore: ſiniſtra verò cum liene, ex anatomica diſciplina nihil aſſequi poterimus. Quoniam æquali tractu venæ tã dextræ, quam ſiniſtræ naris à iecinore ortum ſuum, vel deriuationem habẽt. Immo & lienis venæ à iecinoris portis deductæ ſunt, vt, ſi per venas ſit futura fluxio è liene, nequeat alia progredi via, niſi per iecur. D Vnde hoc compertum longa experientia eſt, quòd corpus animantis vtrinque geminum eſt, & partes, quæ in dextris ſunt, inter ſe naturæ quandam affinitatem & communionem, & eam magnam habẽt, vt mutuò afficiantur, & magis quàm cum aliis alterius partis. Rem verò hanc Athen. Steph. latius quomodo fiat, expoſuit, quàm omnes legere poteſtis. vul- *Lect. 114* gatus enim eſt is libellus. Sed & aliquam habet retinendi, & ſiſtendi fluxionem, præſertim verò ſanguinis, qui è vulnere profluat. Modus collocandi parti- E culam in ſitu, & figura accommodata: nempe ſi ea moderatè fuerit accliuis. Nã ſanguis, & reliqui humores deorſum faciliùs fluunt, & ad decliuia loca ſponte: & quò magis decliuis fuerit locus, eò vehementiùs, & celerius fluunt; in accliuẽ autẽ non item. Vnde pars vulnerata collocanda ita eſt, vt deorſum minimè vergat, ſed potius ſurſum, dũmodo id modeſtè fiat, & citra eius dolorem, & incommodũ, quia ſi adeo accliuis ſit ſitus, vt ex incommodo dolorem afferat, magis concitabuntur fluxiones. Et cùm duæ ſint fluxionum occaſiones. Altera ab ea parte, à qua fit fluxio, ex fluxione vacuatio. Altera verò ab ea, ad quam fit fluxio, & vacuatio. Et tertiò etiam cõſiderandum poſtea eſt damnum, quod intulit vacuatio. Per reuulſionem reſiſtimus impetui humoris, quem cõcitauit pars impellens. Partem autem, ad quãm fluunt humores, nitimur ab eo incommodo liberare, eã roborando: robuſtæ enim partes repellunt valẽter delatos ſuccos noxios, & inutiles. Damnum verò reſarcimus, quod attulit inanitio, nimirum reſolutionem virium, & natiui caloris, alimento. Expeditis itaque iis, quæ ad reuulſionis rationem attinebant, alia duo exponens ait.

Vinum etiam aqua frigida temperatum curat eas, quæ ex magnis ſunt euacuationibus, &c.

Vinum & facilè, & citò concoquitur, & diſtribuitur: Ideo facilè, & citò inſtaurat diſſolutos ex multa eacuatione ſpiritus. Præterea verò languentẽ vẽtriculum roborat, vt pote quẽ ex inanitione redditum frigidiorem calefaciat, & laxiorem colligat. Quale autem vinũ oporteat eſſe, inferiùs exponet. Sed & aqua frigida temperandum eſſe ait. Frigida ad colligendum ventriculum, & denſandum nõ parum facit, vt nõ ita facilè deinde fluxiones recipiat. Hic verò multa conſideratione dignum eſt, quòd quãuis multi præterea ſint cibi, qui plurimum alere poſſunt, (vt hic monet Stephan.) & ſolidius præſtare alimentum, quódque reſolutioni magis reſiſtere poſſit, vt eſt caro ſuilla: vinum tamen accommodatius eſt. Quia carnes, vt coquuntur, requirunt calorem natiuum integrũ, & fortẽ, qualis non eſt in iis, quibus inſtat animi deliquiũ: qui enim languet, expoſcit facilẽ & citam refectionẽ. Citiſſime vero & facilè concoquitur vinum, & diſtribuitur: & ideò citiſſimè alit, & reficit, (quemadmodum Hip. & Gal. *Aph. 12* ſecundo Aph. docuere) præſertim verò ſpiritus. Addit autem Step. quòd eiuſmodi vinũ plurimũ facit ad reprimendas fluxiones ad ventriculum. Nã cum citiſſimè diſtribuatur occurrẽs humoribus, qui verſus ventriculum feruntur, eos ſecum ferè rapiens, in cõtrarium auertit. Vnde paulò poſt in materierum, quæ fluunt ad ventriculũ, vacuatione vinum eligit, quod tenue ſit, & calidũ, (quale habebatur in græcia Lesbium) vt citiorem, & magis cõfertim diſtributionem habeat, & dum celerius diſtributũ fertur, maiorẽ vim habeat auertendi humores ad ventriculum fluentes. Contra quam oporteat in eruptione ſanguinis, vndecunque fiat. Nã ſi vino interdũ opus ſit, nẽpe, vt animo delinquenti ſuccurramus, vinum id non tenue, neque calidũ ſit, quia attenuatus ſanguis, & fuſus à vino fluidior euadet, & ita magis confertim erũpet. Sed vinum conſiſtentia craſſum, colore nigrũ, ſapore auſterum, quia cùm ſanguinem craſſiorẽ reddat, ineptiorẽ quoque ad fluxũ efficit. Nigrum autem vinũ craſſius eſt. Acerbũ verò, cùm vim habeat aſtringendi, vias aſtringendo, & meatus conſtipando obſiſtere fluxioni ſanguinis poterit.

Deinde verò, & hoc conſiderandum, quòd in his fluxionibus ad ventriculum frigida aqua eſſe temperandum ait: quoniam (vt item Steph. ait) frigus colligit: diſſolutos ergo ſpiritus, & quaſi diſperſas facultates colligens, illis tenorem, & robur addit. Sed hoc eſt animaduertendum, quòd ſecus eſt, quando vna, & ſimplex eſt indicatio, de qua ſermo habetur, nulla alicuius alterius ratione habita. ſecus verò quando plures nos circunſtant indicationes, & aliquando repugnantes. Etenim cùm vnicam tantùm indicationem, & vnum ſcopum ſpectamus, vno tantùm modo, & abſolutè pronuntiare poſſumus: ſed cùm plures reſpicimus indicationes, quandoque plures adhibere limitationes opus eſt. Quatenus ergo ad rationem ſuccurrendi lipothymiæ

ſe vinũ, quale expoſuimus, tum in ſanguinis ruptione, tum in fluxione ad ventriculum optimũ eſt. Verum nec hoc ſatis eſt prudenti medico: ſed reſpiciendum præterea, an alia adſit etiam in eo corpore affectio, quæ contrariam habeat indicationem, quia tunc oportet, mutuò collatis indicationibus, illi attẽdere, quæ magis vrget, neque tamẽ & altera negligenda. Sicuti ſi inſtaret quidẽ animi defectus, verùm adeſſet vehemens capitis dolor: primùm quidẽ deberemus ſuccurrere deficienti animo, ſed aliis inſtrumentis, quàm vino: quoniam id dolenti capiti maximè aduerſarium eſt, vtpote quod facilè tenuitate & calore ſuo ad caput feratur, & ſecũ alios humores ducẽs, ipſum plurimum repleat, & ita augeat dolorem, & poſſit ad inflammationem perducere, quod eſſet non curare, ſed addere malum non minus priori malo. Item ſi adeſſet iam aliqua alicuius interni viſceris inflammatio, quàm maximè vinum eſſet aduerſarium: inflammationem enim, ſiquid aliud, auget & irritat. Præterea ſi delirium aſſideat, fugere oportet vini potum, eadem ratione, qua & in caput dolentibus. Sed & ſi ardens ſit febris, & crudus ſit morbus, omnino à vino erit abſtinendum: calefaciens enim febrem magis accendit, præſertim verò crudo morbo. Nam ſi iam eſſet concoctus, cùm vinum omnes iuuet, & moueat excretiones, facilè mouetur materia, cùm cocta eſt: ægrè verò cruda: ideò vinum aliquod non potens, & frigida aqua dilutum, citato ſudore, aut vrina non calefaceret inſigniter, & vacuando prodeſſet febri, & reficiendo animi deliquio. Cum ergo timenda eſt ex potu vini noxa aliqua ingens, & quæ mox ſanari non poſſit, à vino temperandum. Ita & in profluuio ſanguinis non eſſe temere vinum dandum, conſulit Stephan. immo aliis eſſe occurrendum, ſi fieri poſſit, lipothymiæ. Et ideo ſuperiùs dicebat Galen. in omnibus his ſymptomatibus cauſam etiam reſpiciendam eſſe. Vinum verò quantum ad ipſum pertinet, maius concitat profluuium. Et ita agendum eſt in eo, quod dixit vinum aqua frigida temperandum: ſicut conſuluimus in vino dando: reſpiciendum videlicet ſemper eſt, & conſiderandum, an aliud ſit in corpore, quod ex ratione poſſit vetare: vt ſi eſſet aliquis affectus, cui inimicum eſſet frigus. Semper etiam in his omnibus ad naturam corporis ægrotantis reſpiciẽdum. Vnde abſtemio non eſſet vinum dandum. Qui etiam ventriculum ſuaptè natura crudum haberet, & frigidũ, temperamentum ex aqua frigida non toleraret. Ætatis etiam habenda conſideratio. Nã iuuenibus, ac pueris vinum iniquius eſt: ſenioribus autem aqua frigida. Præterea & aëris circunflui ſtatus. hyeme enim moleſtior eſt potus frigidæ aquæ: æſtate verò, vini. Poſtremò & conſuetudo ſpectanda eſt, quæ veluti aſcititia natura: ea enim, quibus aſſueuimus, faciliùs ferimus: ab inſuetis verò magis lædimur. Omnia ergo & hæc, & alia iſtius artis præcepta horum conſideratione ſunt moderanda.

Ipſis verò locis imponere oportet, veluti vẽtriculo, & ventro, & ſtomacho, & thoraci, quæ corroborãdi vim habẽt, &c.

Cvm fluxio omnis (vt diximus) partim à parte, à qua fluit humor, pendeat: partim verò ab ea, ad quã fluunt humores: ac vtriuſque particulatim ſit ſua ratio habenda. Reuellendo autẽ impetũ, fluentis humoris auertimus: Roborando autem partem, ad quam fit fluxio, illam neque ita facilem, neque ita promptam ad fluxionem admittendam reddimus, valentémque & robuſtioré ad eam repellendam. Id autem præſtare poſſunt, quæ meatus particulæ con-

A ſtipant, eiúſque ſubſtantiam denſant: qualia ſunt, quæ aſtrictiora facultate prædita ſunt, & quæ refrigerant. Vt enim calidum laxat, & dilatat: ita frigidum denſat, & conſtipat. Igitur non modò reuulſione occurrendum eſt fluxioni, cum illam immoderata ſequitur inanitio, vnde fit lipothymia, ſed etiam muniendo, ac roborando particulã illã, ad quã confluunt, & irruunt fluentes ſucci, & per quam fit vacuatio. Localia ergo remedia apponenda, quæ id præſtare poſſint. Sed, & hic in horum remediorum vſu cautum eſſe medicũ oportet, & naturã particulæ diligenter pendere. Nam & ſi omnes quidem in hac neceſſitate aſtrigentem facultatem facilè ferant: B vt pote quę ſua natura ſoleat omnes partes roborare: aliquæ tamen non facilè, neque ſine noxa illa ferre poſſunt, quæ actu refrigerant. Quæ enim neruoſa ſubſtantia conſtant, ab adminiſtratione frigidorũ, quæ actu frigida ſunt, quàm maximè læduntur. Cùm enim exanguia ſint facilè calor eorum à frigore ſuperatus, aut extinguitur, aut langueſcit. Sed quæ etiam inſignem aliquam, & neceſſariã habent operationem, vt iecur, ab inſigni calore plurimùm læduntur: ſicuti thorax, qui inſpirationi inſeruit, cùm inſigniter refrigeratur, & tuſſim affert, per inter coſtales partes facilè ad pulmones penetrante frigore: ac pręterea refrigeratis neruis, qui muſculis facultatem motricem afferunt, & ſepto tranſuerſo: Vnde ſemper ad reſpirandi difficultatem, & anguſtiã C ſæpiſſimè perueniunt. Nõ tamen ita frigus actu etiam capiti noxium eſt exteriùs: immo ſæpiſſimè remedia actu etiã frigida, tũ repellendi gratia, tum ſiſtendi ſanguinis profluuia, & conferunt, & facilè ferũtur. Cuius ea ratio eſt, quia os caluariæ craſſum eſt, & denſum, quod non facilè pertranſit frigus vſque ad internas partes, retunditur enim frigoris vehementia in tranſitu. Vnde cùm caluaria frangitur, aut terebello aperitur: in media etiam æſtate cauemus à frigidiori aere. Ad compeſcendum ergo ſanguinis profluuium è naribus, capiti, & fronti frigida, & refrigerantia, præter ea, quæ aſtringunt, apponimus. Non eſt autem omnium idem modus, quo remedia, quæ localia dicuntur, & refrigerando, vel D aſtringẽdo, vel emplaſtica ratione ſanguinẽ fluentem reprimunt, ſed aliquando diuerſus pro ratione partis, in qua vena eſt, ex qua vel rupta, vel aperta fluit ſanguis. Nam ſi ex pectoris internis venis, aut exterius ea thoraci, quæ aſtringunt, adhibemus, vel delingenda interius offerimus. Ita ſi ex ventriculo, illi imponimus. Si ex capite, fronti & capiti, ſi ex aliqua vena profundiori: verùm ſi ex vena, quæ in ſummis, vel externis partibus ſedem habeat, imponimus medicamenta ea, quæ quod vim ſanguinem ſupprimẽdi habeant ἴσχαιμα dicuntur. Sicuti ſi in naribus ſit, aut eroſa, aut fracta vena, paratam veluti glandem ſiue tentam confectam ex his: vel cui hæc ſint illita, quæ ſanguinem ſupprimunt, imponi- E mus. Ita ſi ex vulnere profluat, vulnerato loco, Medicamenta verò eiuſmodi (vt hic exponit Stephan. & quinto Metho. docuit Gal.) nempe quæ ſanguinem cohibent, triplicia ſunt. Aliqua quidem dẽſando, & aſtringendo, vt aqua frigida. Ita enim videtis lauari nares, & frontem, atque per nares attrahi frigidam aquam ab iis, è quorum naribus ſanguis eruperit. Item & oxycratum, hoc eſt aqua ex aceto mixta. Alia ſunt, quæ emplaſticam naturam habent, & oblinendo obſidẽt, & obſtruũt meat⁹, per quos exit ſanguis, ſicuti medicamentũ, quod fit ex albumine oui, aloë, thure, pilis leporis, & huiuſmodi reliquis. Alia verò, quæ iuuſta parte, vnde effluit ſanguis, cruſtam inducunt,

cunt, quæ veluti operculum quoddam eſt vaſi, pro- A hibens exitum: id autem fit, aut ignito ferro, aut medicamentis, quæ cauſtica appellantur, quia exurendi facultatem habent. Sed ad rationem curandi vulnera hęc magis pertinent, quæ tractata copioſè, & lucidè habentur quinto Method.

Balnea verò in fluxionibus quidem ad ventrem aptiſſima ſunt. ſanguinis verò fluxis acriter, &c.

Lect. 95. VT ſæpius dictum eſt, futuræ lipothymiæ reluctamur, quæ ex immodica vacuatione excitatur, ſi vacuationi obſiſtamus, vt eam reprimamus. Reprimimus autem dupliciter: nimirum ſi aliò conuertamus ſuccorum impetum ruentium ad locum, per quem fit vacuatio: præterea ſi obſtruamus exitū, & ita locum roboremus, vt poſſit repellere irruentem B humorē. Alio verò ſuccos auertimus, ſi eos mouere nitamur, motione oppoſita illi, qua mouentur. Vnde ſi vacuatio per ventrem fiat, intro confluunt humores, dum eò feruntur. Siſtemus ergo hanc fluxionē, ſi ad exteriores, immò ad extimas corporis partes reuocauerimus. Quòd ſi vacuatio fiat per cutim & extimas partes, ſicuti quando ex ſudore nimio imminet animi deliquiū, nos à cute repellimus motum humorū ad interna. Quòd ſi contrà fecerimus, & eodem motu mouerimus, ſicut ſponte ipſi mouebantur prius, non reſiſtemus immoderatæ vacuationi, ſed ipſam potius iuuabimus, & irritabimus. Attrahunt autem ad exteriores partes, quæ materias fundunt, & cutim ſubiectas, quòd particulas ca- C lefaciendo rareſaciunt: ſicuti quæ deſtando, vt refrigerantia, vel aſtringendo conſtipant exteriùs adhibita ab extimis ad intima retrudunt humores. Quare cum omnia, quæ calefaciunt, itē & rarefaciant, & fundant: calefacit autem motus, & dolor, & balnea calida. Non eſt ergo mirū, ſi balnea & ſudores concitent, & ſi ſanguinis profluuia augeant, fundunt enim ſanguinem, & rarefaciunt: vnde, & in maiorem tumorem attollunt, vt quaſi efferueſcens facilè effluat. Omnia hæc ergo, nēpe balnea, artuum doloroſa vincula, ad vomitū irritatio, motio corporea laborioſa noxia ſunt delinquenti animo, aut ex ſudore, aut ex ſanguinis profluuio. Non tamen putetis, quòd ego negem, quin ligaturæ remotis, & contrarijs partibus adhibitæ non ſiſtant ſangui- D nem fluentem: cùm in contrariam partem illum reuellant. Sed dico, ſi illæ parti vnde fluit, applicentur. Immo etiam ſi immodicus per vincula concitetur dolor, vel etiam in parte remota, violenter motis ſpiritibus, & ſanguine, augetur, & irritatur fluxio. Vnde nimis ſudanti corpori ſuccurrendum eſt iis, quæ refrigerant. Et ſi ad reuocandum animi deliquium vinum dandum, illud frigidum dandum: contra verò, ſi ſudor eſſet prouocandus, calidum daremus. Vinum enim inſtaurans ſpiritus à lipothymia reuocat, & tuetur: frigus verò actuale eius, & meatus conſtipat, & humores incraſſans, & cogens ineptiores reddit ad fluxum. Præterea verò aër frigidior, & ita paratus, vt vim aſtrigendi habeat. Paratur autem, ſi locus inſternatur E illis, quæ vim habeant, tum aſtringendi, tum refrigerandi: vt eſſent myrti folia, roſarum, vitiū capreoli, rubi folia, pyrorum, malorum, & id genus alia. Vt autem hæc ad coercendum ſudorem vtilia ſunt: ita noxia ſunt, quando ad ventrem inſeriùs ſucci confluunt. Conſtipata enim extima cute, omnia interius repelluntur. Contra verò balneæ ſudanti noxiæ, & profluuio ſanguinis, vt pote, quæ ea augeant. Exemplum enim ab Hippo. & Gal. habemus tertio

Com. 23 lib. Com. in primum Epid. vbi Metonis caſus expo- A nitur, cui cùm parcè ſanguis efflueret, neque quantum ſatis futurus eſſet, toto capite, liberaliter effuſus eſt, vt integrè deinde fuerit indicatus. Satis autem hæc ſunt ad eam tractationem, qua ſymptomatibus, quæ ex inanitione excitantur, & viriū exolutione, occurrendū ait Gal. nunc ad illa, quæ contrariam affectionem, hoc eſt, plenitudinē, vel multitudinem humorum ſequuntur, tranſeundum eſt, quę quidem vt contrariam ſequuntur affectionem: ita & contrariam curationis rationem requirunt.

At qui ex multitudine non ita, verum in illis artus quam plurimùm fricare oportet calefacere atque alligare, &c.

TRITISSIMA eſt philoſophi ſententia, quòd oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Et quamuis deliquiū animi proximè, & in vniuerſum vnam B (vt ſuperiùs expoſuimus) & eandem habeat rationem: quia tamen ſi ad cauſas, vnde excitatur, reſpiciamus, quæ variæ ſunt, immò etiam mutuò oppoſitæ, & pro cauſarum varietate, variam etiam ſortitur curandi rationem: Ideo tantùm hunc modum exolutionem, vel defectum animi, qui ſequitur inanitionem, de quo hactenus ſermonem habuimus, & illum, qui repletionem, de quo in præſentia ſumus habituri, dicemus eſſe oppoſitos. Vnde expleta tractatione prioris, illi ſubiungit rationem curandi hunc poſteriorem.

FIT ergo is lipothymiæ modus ex multitudine. Quare ſi ad hanc rationem ſpectes, ſtatim vacuatio- C nis indicatio exurgit. Vnde iunior, qui nōdum conſumatus ſit in hac arte, accederet fortaſſe ſtatim ad euacuandum, vel per purgationē, vel per ſectionem venæ. Sed, vt duodecimo Metho. exponit idē Gal.) ij, qui vel nulla tentata vacuatione ſponte ferè in lipothymiam incidunt, longe magis incident, ſi repentè vacuentur. Nā, & plurimos videmus, qui dum vacuantur, aut ſecta vena, aut medicamento, animo deficiunt. Quia cauſa quæ mouetur, vt ſecundo, de Cap. 5. Sympt. cauſ. docet Gal.) magis moleſta eſt, præſertim verò, ſi cōſertim, & celeriter moueatur. Et proinde vacuationes, quæ validæ ſunt, & materias conſertim cōmouēt, periculoſæ plurimùm ſunt. Sed hic Apho. 3. eſt conſiderandū, quòd huic ſententiæ videtur aduerſari tam Hip. quàm Gal. primo Apho. qui præci- D piunt pleniores habitus & in extremo bonos, quales ſunt athletarum, ſtatim ſoluendos eſſe. Item in li. de Cur. rat. per ſang. miſſi, hanc plenitudinem celeriter vacuandam eſſe ait, prius quam ingens aliquod ma- Cap. 5. lum efficiat. Iuniores quidem dicunt, quòd multitudinis quod πλῆθος dicitur, nomen eſt duplex, & ambiguum. Quod niſi exponatur, vel diſtinguatur, confuſionem, & errorem facilè poterit parere. Nā aliquando, præſertim cùm ita abſolutè profertur, ſolet accipi pro ea plenitudine, vel multitudine, quæ ad vaſa dicitur, & ea ſignificatur venarū, & vaſorum omnium multitudo, ſanguinis, vel omniū humorum ſimul, quæ etiā collectio ſanguinis dicitur (vt ſæpè monuit Gal.) præſertim verò cùm certam, & naturalem inter ſe ſeruant proportionem. Et ſecundum hunc modū non eſt is locus intelligendus, quia fal- E ſa eſſet Galen. ſententia, & contraria Hippoc. in t. Aph. talis enim eſt athletarum habitus, qui ad ſum- Aph. 3. mum bonitatis peruenit, quique, niſi ſtatim ſoluatur, ſuffocationem natiui caloris afferre poteſt, vel multa alia incōmoda. Vnde ſtatim illi ſecanda eſt vena, & ſanguis copioſus mittendus: neq; timenda eſt lipothymia: cùm vires cū hoc habitu, & hac plenitudine validæ ſunt, niſi tandiu moremur, vt iam ferè ſit ſtrangulatus calor, & iam ſuperuenerit ſyncope, vel lipothymia. Alia verò eſt multitudo, quæ

non

nõ ad vaſa refertur,ſed potius ad vires vel facultatẽ, cùm videlicet moles humorũ ſuperat rationem viriũ,& hæc omnia eſt legere in Gal. lib. de mult. vel vel plen. Et quia in hac nõ eſt multitudo ſanguinis, vel bonorũ humorum,ſed potius malorũ & vitioſorum:quoniã ſi boni eſſent humores,& ſanguis,vires omnino integræ,& validæ eſſent,neque timenda eſſet vacuatio,neque animi deliquiũ ex ea. De hac ergo multitudine aiunt iuniores quidã,hic Gal. loqui, in qua minimè vacuationes inſignes ſunt tentandæ, quia infirmæ vires eas nõ poſſent perferre. Mihi tamen nequaquam horũ probatur ſentẽtia,& id multis rationibus:neque enim cum Gal. videtur cõſentire. Nam cùm ſuperius ſimul coniũxerit duos corporis habitus ferè oppoſitos, videlicet alterũ, cum nimis ſiccum,& ſqualidũ corpus fuerit:qui quidem proculdubio ex proportione reſpondet affectioni factæ ex inanitione,vt diximus:alterũ verò,cùm nimis plenũ fuerit:& is affectioni ex multitudine excitatæ reſpondet. Ac de priori quidem fit factus ſermo:iure merito de altero erat in pręſentia agẽdum. Pręterea verò,& hic,& ibi ſine vlla pręterea alicuius humoris appoſitione,cuius humoris ea ſit plenitudo. Gal. autem ipſemet 2. de Comp. med. ſec. loc. ferè inter initia ait,cùm ſine vlla alia additione vſurpamus nomen multitudinis,vel plenitudinis,intelligenda eſt redundãtia,aut ſanguinis,aut quatuor humorum æqualiter:cum autẽ aliorum ſeorſum copiã ſignificare volumus,dicimus plenitudinem,vel multitudinem pituitæ,vel bilis flauę,vel atræ. Ad hoc etiam facit:quia plenitudo ad vires,vt & ipſi fatẽtur, comprehendit cacochymiã,& copiã aliorum a ſanguine ſecretorum humorum. Hæc verò curatio,quę hic inſtituitur,huic plenitudini vniuerſæ nequaquã poteſt accõmodari. Cùm enim duplex ſit natura vitioſorum humorum pertinentium ad hanc plenitudinem:Nam aut frigidi illi,craſſiq;,crudive ſunt,aut tenues,calidi, & acres: & vt hæc curatio poſſit quidem prioribus aptari: alteris adeo nõ eſt commoda, vt potius illis ſit noxia. Quandoquidem vtitur calefacientibus,attenuantibus,ſecantibúſq; Et hęc, vt poſſunt prodeſſe craſsis,ac crudis humoribus:ita illis oberunt,qui referti ſunt calidis,tenuibus, & acribus. Sicutique illi poſſunt inediam perferre facilè,qui crudis ſcatent humoribus:ſic iſti ab ea quàm maximè lædi poſſunt. Niſi fortaſſe volueris dicere Gal nõ de omni in vniuerſum plenitudine referenda ad vires in præſentia ſermonem habere ; ſed de ea duntaxat,quę conſtat crudis,& frigidis ſuccis. At non animaduerris deinde,ꝙ manca, & mutila erit Gal. ars,& doctrina:vtpote in qua ſit curatio alteri' partis prætermiſſa, quæ non minoris eſt momenti, & periculi. Quare neceſſe mihi eſt ire in aliam ſententiam,& putare Gal. hic accepiſſe,ſicur ſuperiùs, multitudinẽ pro ea,quæ & plethora Græcè dicitur.

Ad rationes autem ſuperiùs adductas, quamuis apparentes videntur,nõ eſt difficile reſpondere. Sed prius quædam ſunt conſideranda: nimirum, ꝙ in 1. Aph. & in lib de rat. cur per ſec. ven. Gal. ſermo eſt de pleno corporis habitu ſoluendo in ſanis corporibus,dum integra adhuc fruuntur valetudine,& integris viribus. Hic autem cum iam morbo,& difficili febri correpti ſunt : in quo timemus, ne in initijs acceſſionum animo deficiãt,vt cùm de his verba faceret Gal. dixit ſuperiùs,Quia calor natiuus à multitudine iam ſtrangulari cœpit, & ex parte inde extingui. Nam cum in principijs acceſſionum, in quibus in profundum confugientibus ſanguine, & ſpiritibus,maior adhuc fit caloris oppreſſio:& ideo maA ior ſtrangulatio, & extinctio. Et cùm euacuationes copioſè,confertim factæ ſæpe ad animi deliquium, fortia etiam corpora deducant:magis illæ timendæ erunt in ijs, qui iam propenſi ſpontè ſunt in animi deliquium. Dico ergo,ꝙ ſicut ignis, cum opprimitur,& in extinctionem vergit,ob multam molem lignorum etiam aridorum,facilius extinguitur, ſi repentè, & confertim ligna commota detrahantur, quàm ſi paulatim: noxia enim cauſa agitata magis nocet:Ita etiã copioſè,& confertim factę vacuationes magis nocent. Quare prudenter monet Gal. ad ſuccurrendum,& occurrẽdum futuræ & imminenti lipothymiæ,illis vtendum eſſe remedijs,quæ ſimul, & reuellunt, & euacuãt: frictionibus nempe,& vin-B culis,quæ ad extimas, & extremas partes multitudinem,quæ viſcerum natiuum calorem ſuffocando extinguit,eam digerendo, attenuandóque vacuat, non confertim agitando,ſed modeſtè, & paulatim: ne vis repentè naturæ fiat. Præterea verò abſtinẽtia vini,& cibi. Nam abſurdum eſt (ait Step)vbi multitudine laborant,multitudinem addere multitudini.

Qvòd ſi item dicas,cætera non congruere: neque enim videntur medicamenta,quæ ſequũtur,videlicet decoctum thymi,origani, pulegij, hyſſopi, quæ calefaciunt,attenuant,& incidunt, vt oxymel etiam conuenire. Ad hoc reſpondemus, quod attenuantia etiam vacuant, dum vim digerendi, & diſ-C cutiendi habent,& rarefaciendi:præterea attenuando faciliores ad diſcuſſionem humores reddunt. A balneis quoque abſtinendum eſſe ait, cùm febricitant: quia iam ſuperius fuit expoſitum, balneas febricitantibus obeſſe,cùm morbus crudus eſt.

Et quæ etiam ex vtero laborante exoluuntur, non aliter curanda ſunt, excepto oxymelite,&c. Si ratio curationis prima ab ipſa curandi affectus natura petenda eſt: neceſſe etiã erit,vt ſimiles affectus ſimilem habeãt curationem. Quòd autem ſtrangulatio,& exolutio, quę vitio vteri fit,ſimilem habeat rationem cum ea, quæ ex multitudine fit,ex ijs,quæ ſuperius expoſita ſunt,dum de cauſa illius exolutionis ſermonem haberemus,facilè percipi poteſt: cùm dixerimus vte-D rum,dum menſes intercipiũtur,impleri, eiúſq; vincula: vt ea de cauſa quaſi ſurſum retracta ſuperiora viſcera repellant. Erit igitur & hic affectus ex plenitudine. Similibus ergo remedijs eget. Et ſi aliqua intercidit differentia, ea non à natura affectus erit petenda,ſed potius a natura particulæ affectę. Nam quantum ad materiã ipſam,& multitudinẽ oxymel accommodatum eſſet: ſed vteri natura illud nõ poteſt ferre: vtpote quoniam acetũ illis omnibus partibus, quæ neruea ſubſtantia conſtant,ſicut, & neruis aduerſarium eſt (frigidum enim & ſiccum eſt,) & vtraque ratione lædit, longè etiam magis, quia tenuiſſimarum partium eſt. Vnde eius nocumentum pertingit ad intimas vſque partes. Et proinde oxy-E mel ὑστεραλγὶς, quaſi vtero dolorem afferens ipſum appellauit Hip. 3. de Rat. vic. in acu. mor. Item in ſuperiori affectu,æquè fricandæ erant partes omnes, vt materia in habitum totius attraheretur,digereretúrq;. In hoc autem ex vtero,cùm ex retractione ad ſuperiora fiat hæc exolutio,vacuanda ſanè ea materia eſt,quę replet,ſed eo modo vt vterus ad inferiora reuulſus nõ comprimat ſuperiora viſcera Vnde fricãda imprimis crura docuit ſitus vteri,potius quàm brachia. Cucurbitulaſque itidem non ſub mammis affigendas,vt cùm eius immoderatum profluuium compeſcere volebamus,ſed inguinibus, & coxis,vt vel deorſum,ſi aſcendit;vel in latus diuerſum,ſi fuerit in latus retractus,retrahatur. Præterea vero,& ex

Le. 7. 96.

com. 39.

naruia imprimis affectę particolę ratio vſus odorũ, A
vel grauiorum,vel grauiolorum:vt viúelicet mulie-
ri,quæ ſtrangulationi ſit obnoxia,odoranda fætida
offerantur:bene olẽtia verò infertus vtero adhibeã-
tur. Nam a fætidis quaſi refugiẽs, deorſum conuet-
titur:ſequitur autem benè olentiũ odorem gratum.
Vnde quę vterinis affectibus obnoxiæ ſunt,ferre ne
queunt odorem,aut moſci,aut ambræ, aut rerum a-
liarum gratum aliquem odorem redolentium. ſta-
tim enim, aut dolore capitis vteri conſenſu tentan-
tur:aut etiam ex eodem vtero ſtrãgulaotur. Sed hic
paulumper conſiſteodum. Et primùm cõſideremus,
quòd etſi oxymel vtero nõ admodum commodum
eſt,ratione(vt diximus)aceti. Nõ tamen omne oxy-
mel,ſicut nec omne acetum,eſt vtero aduerſarium.
cap. vlt. Nam oooo de Comp.med.per loc.conſulit in ſtran- B
gulatione vterina,ad excitandum ſtrangulatam mu-
lierem dandum eſſe acetum ſcilliticum abſorben-
dum. Siquidem ex ſcilla acetum deponit frigus quo
lædit vterum. Præterea verò oeque propter hanc
Gal.auctoritatem,& illam etiam Hip. 1. de Rat.vic.
in acut.morb.quòd acetum, oxymel magis noxium
ſit mulieribus, quàm viris propter vterum, debe-
tis putare, ita interdicendum eſſe vſum aceti in vte-
ri affectibus, vt eo nunquam vtamur. Nam ſi eſſet
impacta multa materia lenta,& craſſa,obſtrueos ve-
nas vteri, nullum putarem errorem committi à
medico,qui oxymelite vteretur, tanquam medica-
mento,& illo cum alijs ſyrupis, vel decoctis ad at- C
tenuandum,& incidẽdum accommodatis Et quam-
uis natura illius particulæ videatur ſecus indicare,
illi tamen,& partem ſuam dabimus,ſi oxymel pare-
com. 36. mus, vt Hipp.& Gal. parari docuère tertio de Rat.
37. vict.in acu.morb. Qua parte conſiderandũ eſt,quòd
alia ratio oxymelitis eſt,cùm eo ſolo vtimur, loco
alimenti,& potus,vt conſueuerant antiqui medici in
peracutis morbis,in quibus ſolo potu alebant ęgro-
tantes. Potus autem erat, aot oxymel, aut mulſa,
aut apomeli. Alia verò eſt cùm vſus eius eſt in mor-
bis minus acutis, vbi præter potum vtebantur, &
ſorbitione vt aut hordei cremore, aut ptiſſana. A-
lia etiam ratio cùm eo duntaxat tanquam medica-
mento vtimur, vt cum eo, vel cum alijs medicina- D
libus decoctis,vel ſyrupis vtimut. Nam cum eo ſo-
lo ſine alia ſorbitione vtiomt, magis acetum im-
primit,& in inteſtina,& in alias neruoſas partes,cùm
nudas eas,aut nullo munimento defenſas inueniat.
At ſi alius præceſſerit cibus,vel ſorbitio, illiniontur
interim illo partes,per quas eſt illi tranſitus:vt neq;
deinde illis infigi,& eas abradere ita facilè poſſit:&
quoquomodo obtunditur eius acrimonia, & quò
longior eſt via,eò magis obtunditur. Hoc autem lo-
co,ſi rẽ rectè perpendas,de eius vſu eſt ſermo,quan-
do eo ſolo,tam cibi,quam potus vice vtimur: ne-
que tamen eo tollitur, quò minus poſſimus, tanquam
medicamento vti, & cum alijs mixto, vt illis addat E
vim maiorem ſecandi,& detergendi. Cui etiam ac-
cedit, quod ſi oxymel parum acre fuerit, oempe
ex medico aceto, parum admodum habet (vt ibi-
dem ambo docuere) quod poſſit nocere: plurimum
verò,quod prodeſſe. Sed maius videtur negotiũ no-
bis faceſſere particula alia: quæ & ſi,vel mulie rcu-
lis ſit nota:vt pote quę quotidie id experiantur,dif-
ficile tamen eſt rationem iouenire, cur ita ſiat. Por-
rò,ꝙ benè olentia naribus allata, & odorata, quàm
maximè mulieres, quæ vterinis ſtrangulationibus
obnoxiæ ſunt, lædant: inferiùs autem coxis ap-
penſa, vel iniecta in partes genitales, eas ab eo
ſymptomate leuent: malè olentia vero: contra ue-

A mini non notum eſt, cum id quotidie doceat expe-
rientia. Qua tamẽ de cauſa id accidat,pauci ſunt,qui
norint. Na,quod,vel animal ſeorſum ſit vterus, pu-
rum eſt delirium. Quod etiam odores poſſit diſcer-
nere,& percipere ineptũ eſt credere,cum organum
ad percipiẽdos odores ſint nares,vel pars aliqua in-
tra nares: neque eius ſenſus,vel orgaoũ ſit particeps
vterus. Step. autem iſtius rei rationem ſubtilem re-
fert. Sed meo iudicio oimis ſubtilẽ: & ideo quæ ne-
que mihi admodum ſatisfaciat. Ait enim, ꝙ cere-
brum percepta moleſtia,qua à graue olẽtibus officitur,in ſe reuocato ſpiritu odoratorio, contrahitur:
tum vt moleſtiam fugiat: tum vt ioimicum vaporem
extrudat: quod deinde naturæ affinitate, & cogni-
tione aliæ ſequuntur partes,quæ & ipſæ contrahun-
B tur, atque contractæ facilè vterum deorſum depel-
lunt. Equidem ſi ingenuè velim loqui, primùm non
intelligo, quo nam pacto cerebro contracto,con-
trahantur, & reliquæ partes. Niſi dicas, Id ea fie-
ri ratione,quod cùm ſit initium neruorum eo con-
tracto, contrahuntur itidem & nerui: quos neceſſe
ſit,& eas partes ſequi,quibus affixi ſunt, vel per ve-
nas,vel per arterias neceſſe eſt attractionẽ fieri, vel
ratione vacui. Quæ omnia mihi præter omnem ra-
tionem videntur. Nã is eſſet quaſi epilepſia quędam
aut alioquin conuulſio, Præterea nullam rationem
affert,cur odorata coxæ, vel membris genitalibus
appoſita deorſum detrahant vterum: naribus verò
C oblata,ſurſum attrahant. Vnde multas vidimus,quę
odore moſci percepto præfocatæ ſunt: ſicuti ex gra-
ui odore appoſito infernis partibus. Quare licet ip-
ſe omni ope nitatur oſtendere reſponſiooem con-
gruam eſſe. Mihi tamẽ videtur potius abſurda: quia
cum ad vterum plurimi ferantur nerui:& cum capi-
te vterus non paruum habeat conſenſum, & natu-
ralem cognationem(vnde ſæpiſſime malè affecto v-
tero caput dolet)ſicuti aliæ particulæ ſurſum ſequẽ-
tes cõtractum præ moleſtia cerebrum: ita & vterus
potius aſcenderet,quàm deſcẽderet. Alij verò ſunt,
qui aiunt,ꝙ ex graui odore ſeoſu olfactus percepto
refugiunt ſpiritus ad vterum,qui ex retentis menſi-
D bus,vel ſemine refrigeratus,& frigidis vaporibus ad
cor elatis illi oioleſtiam affert. Vnde ex ſpirituom
copia vterus calefactus malam eorum frigidorũ ex-
crementorum naturam ſuperat. Cum verò ſpiritus
præſertim odoribus bonis,& gratis refocilleotur,&
quaſi alantur,augeantúrq;. Ideo odorem earum ſup-
poſitis inferiùs bene olẽtibus,& odoratis rebus ge-
nitalibus partibus arteriæ attrahentes, & intempe-
riem frigidã emendant,& ſpiritus inſtaurant: vt de-
inde nihil mirum ſit, quòd ab his ſymptomatibus
liberentur. Sed neque mihi ſatisfacit hęc reſpouſio:
primum, quia cum totum corpus tranſpirabile ſit,
arteriæ odorem benè olentium rerum poterunt vn-
dequaque attrahere,ita ſi naribus,vt ſi vtero appo-
E nantur,quæ gratum odorem ſpiraot: & ita vel pau-
lo maius ex naribus, quam ex genitalibus mem-
bris refocillari poterunt ſpiritus. Vode Hippol. Aph 19
tanquam ſigno efficaci cognoſcendum proponit,an
mulier fæcunda ſit 5. Aph. ſi mulier pannis contecta
ſuffiatur inferius ex vtero, ac ſi in totum corpus vſ-
que ad nares,& os permeet odor rei ſuffitæ, mulier
illa fæcunda erit: alioquin infæcunda Sed eodem e-
tiã 5. in eo. Aph. Suffit⁹ aromatũ mẽſtrua ducit, Gal. Com. 28.
ait, ꝙ niſi capitis dolores, quos huiuſmodi ſuffitus
calefaciẽdo,& implendo ſolet excitare,dum per to-
tum corpus permear,timeremus ad remouendas fri-
gidas,& humidas affectiones corporis vtiles impri-
mis eſſent. Siue ergo per inferius,ſiue ſuperius odo-
res

res offectantur,hac ratione attractus poterit ſpiritus A
refocillari per vniuerſum corpus,& inſtaurari,& re-
moueri intẽperies,ſi qua frigidior fit. Præterea ve-
rò nou quocunque odore grato alitur corpus, vel
ſpiritus: ſed odore eorum, quæ vim alendi habent.
Vnde in curãdo deliquio animi in bulimo,nõ quoſ-
cunque,vel etiam gratos odores offerimus: ſed eſ-
culentorum,ſicut toſtatum carniũ,quæ benè olent,
& iſtiuſmodi aliorum:ita vini aromatici,&id genus
aliorum. Non autem odorem moſci, aut appellatæ
ambræ.Quia quæ ipſa nõ alunt,quamuis odore de-
lectent, & quoquomodo ſpiritus confortent dele-
ctando:attamen nõ alunt,neque ſpiritus,neque cor-
pus.Gratus tamen odor cibi,& odoratum vinum &
ſpiritus,& corpus delectant, & inſtaurant. Nam & B
Democritum per dies aliquos odore panis recenter
cocti vixiſſe memoriæ proditum eſt,non autẽ odo-
re piperis,aut ſtyracis,aut id genus aliorum.Quem-
com 11. admodum enim de potu exponit eo Commentario
ſecundo Aph.Citiùs refici potu,de potu,qui vim a-
lendi habet : ita etiam de odore earum rerum,quæ
alere poſſint intelligẽdum eſt,quòd citiſſimè alant.
Difficile eſt hanc diſſoluere quæſtionem, niſi con-
fugerimus ad quandam naturæ proprietatem iſtius
particulæ, quæ potius experientia nobis innotuit:
quàm quòd ratione poſſit à rei natura deprompta
probari.Si tamen velimus & nos aliqua commiſ-
ci ad diſſolutionem nodi iſtius difficilis:dicere poſ- C
sect. 97. ſumus, quòd in omni ſenſu (vt & Ariſt.ſecundo de
tex. 6. Anima,& Gal.primo de Symp.cau.expoſuere) ſua
repetitur delectatio,ſeu voluptas, & ſuus dolor, &
triſtitia. Non fit autem inſignis voluptas, vel dolor
ſine multa,& cõfertim facta(vt ibidem docet Gal.)
organi tranſmutatione. Nam quæ ſenſim fiunt tranſ
mutationes in ſenſorijs latent ferè ſenſus. Nec mo-
dò, non fiunt hæc ſine tranſmutatione organo-
rum,verùm neque etiam ſine motu ſpirituũ,& ſub-
inde ſanguinis. Vnde eos,qui in delitiis,& volupta-
te verſantur,benè coloratos videmus,& quaſi de fa-
cie cognoſcimus:contrà verò illos,qui in dolore,&
triſtitia.In voluptate enim ſpiritus,& ſanguis expã-
duntur,& quaſi geſtiẽtes efferuntur, concitato mo- D
tu ad locum voluptatis, vt quaſi iuuent facultatem
ad percipiendam voluptatem maiorem : nec modò
ſpiritus,& ſanguis,verum & cor expanditur,aut mo-
uetur in his affectionibus.Nam,& Ariſtot.tertio de
Anima in delectatione, & triſtitia commoueri ait.
Contra verò in dolore, vel triſtitia refugiunt ſpiri-
tus,&ſanguis in intima viſcera. Vnde in olfactu gra-
tium odorum à moleſtia eorum odorum afflicta fa-
cultas ſentiendi interius refugit,&ſpiritus etiam in-
terius in profundum verſus cor refugiũt, vt ibi co-
lecti redeant poſtea valentiores ad propellendam
moleſtiam,& cum eis ſanguis quoque mouetur, &
eo impetu primùm repellunt deorſum vterum, qui
aſcenderat : deinde quia ibi locus interior caleſcit E
magis collecto ſanguine, & ſpiritu facilius diſcu-
tiuntur frigidi, & vitioſi illi vapores ex menſtruo
ſanguine, vel ſemine corrupto elati, atque intem-
peries frigidior impreſſa emendatur. In bono verò
odore naribus percepto, dum efferuntur ſpiritus
ad ſuperiora, & expanduntur cum ſanguine præ vo-
luptate, loca illa frigidiora relinquuntur, vapo-
rèſque illi mali facilius ad ſuperiora elati per arte-
rias ad cor feruntur,& ita animo deficiunt ſtrangu-
latæ.Cùm autem inferius apponuntur,ea quæ benè
olent, trahitur quidem vterus deorſum, & à lipo-
thymia imminente liberantur:non ob aliquam de-
lectationem,quã ex odore per ſe poſſit vterus perci

A pere:quia ſenſus iſtiuſmodi expers eſt,ſed potius(vt
nunc exponemus per accidens.) Vnde & Gal. non
abſolutè protulit odorata eſſe ſupponenda: verùm
addit,& quæ laxare,& calefacere poſſint. quæ enim
benè olent,& vehementem habent odorem.(Nam
hæc huic rei ſunt accommodata,vt aromata omnia,
ſtyrax,mirrha,thus,& id genus alia,vt tradidit Gal.
quarto de Simpl.med.fac.)tum tenui ſunt ſubſtan-
tia,tum calida,& hac de cauſa operantur, & iuuant.
Quapropter de his ita ait ipſe quinto Aph. de ſuffi-
tu aromatum habito ſermone,ſua vi,ait,apetit vaſo-
rum extrema obſerata: extenuat humorum craſſitu-
dinem, obſtructiones verò incidendo exobſtruit.
Tum calefaciendo ergo,& laxando:tum aperiendo
B & digerendo iuuãt.Hæc ſunt quæ mihi in præſentia
occurrere: quæ forſitan ad plenum vobis non ſatis-
facient:ſed ea donec meliora inueniamus ſint ſatis.

Si verò os ventriculi fuerit imbecillum,atque ideo animi ſequatur defectus,ea,quæ roborandi vim habent,&c.

Vitio etiam ventriculi interdum fit animi deli-
quium:quod tribus modis fieri ſolet. Interdum qui-
dem, quia ipſe,vel potius eius os,quod ſtomachum
propriè appellauere antiqui, adeo languidum eſt,&
vires adeo imbecilles habet,vt vel minimo quocũ-
que incommodo ex multa ſenſus acrimonia læda-
tur. Poteſt autem hæc imbecillitas,vel ad vnam,vel
ad plures facultates pertinere:nempe,vel ad cõten-
C tricem,vel ad concoctricem,vel ad vtranque: ſæpe
enim in continendo laborat vẽtriculus concoquen-
do. Interdum etiam,quia nõ appetit:immo abomi-
natur cibus,& cùm offertur,non modò reſpuit: ve-
rum & eum faſtidit: & quia animo deficit, dum is,
qui laborat,vult ipſe ſeipſum, vel aliorum conſilio,
ad comedendum cogere. Eiuſmodi verò imbecilli-
tas ab aliqua intemperie efficitur,quę aut laxitatem
ſubſtantiæ eius attulit, ſicuti aut humiditas, aut ca-
lor. Calor enim rarefacit, & ita laxiorem reddit.
Humiditas autem emollit,& eneruat eius vires. Fri-
giditas verò quamuis denſet:deiicit tamen vim ca-
loris natiui,& proinde concoctioni officit.

Vbi ergo ſola fit imbecillitas, neque vllus conti-
D neatur vitioſus humor calidus,& acris,vel frigidus,
& grauis,oportet imbecillitatẽ tollere,& roborare
vẽtriculum, remota intemperatura,pleruq; aſtrin-
gẽtibus,& illis,quę robur addunt ventriculo,vt per
ea laxitas rollatur,& mollities. Quòd ſi adſit etiam
præterea tãtus calor,vt æſtuare,& quaſi exuri videa-
tur,addenda ſunt,& quæ refrigerent,vt calor remit-
tatur. Sin verò potius cõquerantur,ꝙ frigeat os ven
triculi calefacientibus erit occurrẽdum. Sed parti-
culatim ad remedia exponẽda accedamus, quorum
Gal.meminit,&ad modum vſus,&adminiſtrationis
eorum, vt in nulla re noſtra a vobis diligentia deſi-
deretur. Aduertatis ergo medicamenta hęc,quę ex-
terius ventriculo adhibentur, confici varijs modis,
E & formis,ex eiuſdémque omnino ſimplicibus:& id
pro varia ratione affectus,vel natura laborãtis cor-
poris. Nam interdum componimus cerata:aliquan-
do emplaſtra:nonnunquã(vt aiunt)vnguenta:quan-
doque illitiones,vel linimenta. Vnde ex his ſimpli-
cibus,quæ hìc commemorat,8. de Comp.med.per
loc.docet cerata componere,hìc verò emplaſtra, &
perfuſiones,quas embrochas Græci,& iuniores eos
imitati appellant. Ex his autem oleis, quorum hic
meminit Gal.tãquam aptis ad perfundendum,poſ-
ſunt illis commixtis, & modica cera addita parari
linimenta. Nullum autem horum modorum eſt,
quod magis imprimat, quàm emplaſtrum: con-
ſeruat enim diutius vim medicamentorum, & craſ-

ſius apponitur. Sępe tamen (vt inferius exponemus) A grauat, & pondere moleſtum eſt, vt quãdoque ventriculus, vel eius os moleſtiã diutius ferre nequeat.

Lect. 98. Ceratum verò minus aggrauat, tenacius, & diutiùs hæret, relinquimus enim, id plerũque, donec cõſumpto omni eius humore pingui, & viſcido, cuius ratione hærebat, ſponte cadat. Interdum tamen, quia maiorem duritiẽ habet, & ipſum moleſtum eſt. Perfuſiones verò, & illinimenta, quia citò defluunt, non ita poſſunt potenter efficere, quod deſideramus. Ceratum ex his cõponit, vt diximus. 8. de Comp. med. per loc. ſtatim à primo capite. Sed hîc aduertẽdum, ꝙ Gal. ait in eiuſmodi affectu, cùm animi defectus ex imbecillitate ventriculi, vel oris eius timendus eſt: illi occurrendum eſſe vſu eorum emplaſtrorum, quæ hanc particulam poſſunt roborare: qualia ſunt B ea, quæ ex palmulis fiunt, & vino, & polentis, & croco, & aloe, & maſtiche. Neque tamen putare debetis, quòd ſemper hæc omnia vni ſunt emplaſtro indenda: ſed quod ex his componamus emplaſtra: vt pote quæ omnia eodem ſpectent: quia vim omnia habent roborandi ventriculum: aliquando autem pluribus, aliquando paucioribus, & nunc his, nunc illis, pro ratione occaſionis vtamur: quoniam vel hæc, vel illa ſint magis in promptu: vel quoniã hæc, vel illa ſint magis noſtro ſcopo accõmodata, vt docuit & octauo Meth. & in libro de Comp. med. per

cap. 5. loc. In octauo enim Meth. docet ex his componere emplaſtrum ſatis paratu facile, & ſimplex: Sicut (ait C ipſe) ſi accipiamus oleum nardinum ver. gra. ad vncias duas, & inmiſta maſtiche tenuiſſimè trita, & optimè mixta, quanta poſſit oleum ad craſsitudinem ſordium perducere, hoc eſt ad formam, & conſiſtentiam deducere mollis, vt nunc aiunt, vnguenti: quo imbui voluit panniculũ purpura marina infectum, ac calidum apponi. Hac noſtra tempeſtate panniculo coccineo vterentur. Sed non ita calido medicamento velimus vti, & magis aſtringenti, quia, vel febris, maior id moneret: vel ventriculi calidior intemperies, vel alui fluor, qui eſſet ſiſtendus, pro nardino oleo, melinum, hoc eſt, id, quod ex malis cotoneis cõficitur, acciperemus. Hoc idem in modum cerati ibidem componere docet, quo vtamur in ijs, D qui moleſtiã nolunt emplaſtri ferre: quod loco non hæret: immo ſtatim ferè decidit, niſi cingulo ligetur. Parat autem hoc modo, vt in oleo liquetur tantundem ceræ, quantum eſt oleum: nempe vt ceratum fiat: vt ſi acceperis ceræ, & olei ſingulorum vnciam vnam, cui poſtquàm fuerit refrigeratum, addas maſtiches, & aloes in pollinẽ reductorum drachmam circiter vnam. His verò addebat, ait ipſe, & œnanthem, hoc eſt florem labruſcæ tritum, eadem portione interdũ & omphacium, hoc eſt, ſucũ vuę acerbæ inſpiſſatum: cùm videlicet opus plus refrigerare, & aſtringere, vt ſi quando eo debilitatis perueniſſet, vt cibum continere non poſſet: vel ſi aluus E copioſè flueret. Interdum vero abſinthij ſuccum. Quòd ſi vellemus hæc omnia in emplaſtrum redigere, quæ hîc referuntur: ita eſſet agendum, vt accipiamus palmularum carnis vnciam vnam, qua vino aſtringente maceretur, & molleſcat: deinde teratur in mortario: poſtea accipe farinæ hordei benè mundatæ, & cribatæ vncias duas, & vino, cui infuſæ fuere palmulæ, coquatur ad mellis ſpiſſitudinem: ac additis contuſis palmulis, miſce diligenter: quo aliquanto refrigerato, illi adde maſtiches, aloes, croci ſingulorum tritorum drachmam vnam. Sed hîc aduerte, quod polenta, cuius meminit, conficiebatur ex hordeo primum torrefacto,

A deinde mundato, & cõfracto. Vnde & magis polenta hęc ſiccabat, & aliquantò etiam magis quàm farina aſtringebat. Semper autem oportet ad ſcopus, & indicationes reſpicere, quos nobis oſtẽdit ratio affect⁹, & ſymptomatis ac bene examinata natura ſimplicium: ita & ea eligere, & miſcere, quæ magis ad negotium viſa ſunt pertinere. Nam ſi videatur res id exigere, magis refrigerantia erũt emplaſtro addenda. Exigeret autem, quãdo perciperet febricitans ęſtum, & veluti ardorem multum in ventriculo. Refrigerantia vero ſunt cucurbita, lactuca, portulaca, ſolanum, ſeris, & reliqua iſtius generis, vt endiuia, cichoreũ, oxalis, ſemperuiuum, & eorum etiam ſucci. Vnde: vel ea trita, vel eorũ ſuccus indenda ſunt. Aliquãdo verò dimiſſis emplaſtris, vtimur, aut illinitionibus, aut perfuſionibus, aut fomentis. Perfundi au- B tẽ, & illiniri poteſt ventriculus, oleis, vt abſinthino, maſtichino, nardino. item eo, quod ex mẽta paratur. Perfundere autem ἐμβρέχειν, dicunt Græci, cum ex alto cadens liquor afficit: ita enim fortius imprimit vires ſuas, & magis ad interna penetrat. Sed ex eiſdem herbis fieri poſſunt decocta, vel ex aqua, vel ex vino. Vinum verò, aut album ſit aut nigrũ, & minus aſtringẽs, vel magis, vt ipſe affectus requiret. Quòd ſi potius erit refrigerandum, roſæ aridæ œnanthæ, hoc eſt flos labruſcæ, & eiuſdem germina: item malum cotoneum, mala item alia, quæ vim aſtringendi habent: & pyra itidem, vuáque acerba. Interdum au- C tẽ (ait Gal.) æſtus adeò, & feruor magnus eſt, vt frigida aqua vtiliter bibatur, ſi tamen opportunè detur. Opportunum autem eſt illã dare cum morbus æſtuoſus, plurimùm dandam eſſe indicat, nec aliud etiam adeſt, quod repugnet per contrariam indicationem. Porrò repugnare, & aduerſari poſſunt (vt Steph. hîc monet.) naturalis imbecillitas, & magna alicuius particulæ, quæ non facilè queat frigus illud ferre, vt ventriculus, iecur, lien: præterea verò ſi inflammatio occupauerit viſcus aliquod inſigne: item ſi crudorum humorum multa congeſta copia, hæc omnia maximè ſuadent cauendum eſſe ab aquę frigidæ potu: ſed præſertim languidus, & plurimum imbecillis ventriculus: aut os eius léditur aqua fri- D gida. Immò & vinum etiam calidum his bibendum vtilius datur, quàm aqua: niſi hîc etiam aliquid ſit, quod aduerſetur. Aduerſari autem, & hic poſſunt, & inflammationes viſcerum, capitis dolor, vel delirium: multa præterea cruditas, quia etiam in imbecilliori ventriculo congeruntur multa excrementa. Nam ſi calidior fuerit, vi caloris attrahuntur vitioſi ſucci ad ventriculũ: ſi frigidior, crudior erit, & multa cruda cõgeretur materia. Quare plurimum in his confert frictio partium extremarum, vt ea ratione attractis excrementis à ventriculo leuior ille reddatur, & tutior à timore defectus animi. Quod ſi neque hac ratione leuior fiat, ad balneas ducendus eſt E quàm primùm, vbi eſt ſenſus caloris. Intemperies enim calidior balneis aquæ dulcis calidæ, tum per rarefactionem, & euaporationem caloris: tum verò per humectationem facillimè lędatur: tũ præterea, quia excremẽta calidiora & ſicciora, facilè digeſta, in habitum totius corporis diſcutiũtur. Qui verò refrigeratũ ventriculum percipiũt, ij vſu medicamenti diatrionpipereõ, vel ipſius etiã piperis plurimum iuuari poterũt. Quamuis enim piper calidum inſigniter ſit, qua ratione videtur eſſe febricitãtibus noxium: eſt tamen adeò tenuis ſubſtantiæ: vt ea facilè diſſoluatur, antequam vltra ventriculum progrediatur, & in venas, ac in iecur digeri poſſit, mirificè verò tollit frigidam intemperiem, & flatus diſcutit.

Qui

Qui vero ex vitioſis humoribus os ventriculi mordicantibus diſſoluuntur, hos poſt aqua calida aut hydrelæ,&c.

A
QVòD ſi non tantum imbecillitate ex intempe-
ratura contracta in ore ventriculi, aut accidat, aut
timeamus, ne ſuperueniat exolutio, & animi defe-
ctus: ſed potius ex vitioſis ſuccis os ventriculi occu-
pantibus, alia ratione illi occurrendum eſt. Quæ &
ipſa diuerſa eſt pro diuerſa natura eorum humorũ à
quibus malè afficitur vẽtriculus, Duę enim ſunt ho-
rum differentiæ: Nam aut ſunt acres, mordaces, qui
mordendo, & vellicendo eum laceſſunt: Aut pitui-
toſi, & frigidi: qui tũ refrigerantes tũ grauantes ob-
ſunt. De prioribus & acribus primùm agemus: mox
verò de aliis: Quoniam autem ſemper medẽdi ratio
B initium habet ab ipſa rei natura: In hoc verò affectu
duo ſunt, quæ lædunt, & quocunque eorum remo-
to, tollitur omnis moleſtia. Primùm humor ipſe, qui
cùm vitioſus ſit, & ibi præter particulæ naturã con-
tineatur, indicat medico, quòd vacuandus ſit. Præ-
terea vitioſi humoris qualitas nẽpe acrimonia, per
quàm moleſtus eſt humor, quæ indicat opus eſſe, vt
obtundatur acrimonia vitioſi illius ſucci, vt obtuſa
miteſcat. Vtrunque autem facilè vno, & eodem fe-
rè inſtrumento fieri poteſt. Nam quæ excrementa
ventriculum obſident, præſertim verò os eius, faci-
lius, ſi purganda ſunt per vomitum purgantur. Vo-
mitus autẽ faciliùs excitatur, ſi aliquo epoto liquo-
C re cieatur, qui vim habeat laxãdi & molliẽdi os vẽ-
triculi. Prouocetur ergo vomitus, exhibita aqua ca-
lida bibenda. vel hydræleo. Vtrunque enim mollit,
& laxat, lenítque os ventriculi: atque ita faciliùs in
vomitum procumbit. Sed & dum humoribus illis,
commiſcetur, mitigat, & obtundit eorum acrimo-
niam. Hydræleon autem, quod fit ex oleo immixto
aquæ ex pingui, & oleaginea ipſius olei natura, vim
habet ſubuertendi ventriculũ, & ad vomitũ incitan-
di, præter id, quod omnem acrimoniam demulcet.
Hac ergo ratione concitato vomitu vtrique ſcopo
facilè ſatisfaciemus. Poterit tamen aliquis præterea
nos interrogare, & quid ſi ille ad vomitũ non ſit fa-
cilis? Reſpondet Gal. procurandũ erit vt facilis fiat,
D Fiet autem facilis, ſi & vacuãdus humor ita paretur,
vt facilè fluere poſſit: ſi etiam ventriculus, vnàq; &
os eius, pronus in vomitum reddatur. Fomẽta verò
calefaciendi vim habentia fundunt humores, & flui-
diores reddunt: pręterea laxant, & molliunt os vẽtri-
culi, & ipſum inſuper ventriculum: hac ratione pro-
cliuiorem in vomitũ reddunt. Nec modò ventricu-
lus fouendus eſt: ſed & artus: manus nimirũ, & pedes
calefacere oportet. Cum ventriculo enim extremæ
hę partes affinitatem, & conſenſum multum habent
per neruos multos ad eas peruenientes. Vnde cùm
contra retinere vomitum volumus, iubemus, vt de-
mergantur manus in aqua frigida. Quibus peractis,
niſi ſponte prodeat vomitus, aliquo irritante os vẽ-
E triculi excitandus: ſicuti digito in fauces, vel propè
radicem linguæ immiſſo: vel penna, ac motu: & ve-
luti titillatione quadam concitata prouocandus eſt.
Quòd ſi neque per hæc procedat, dabimus oleum
quam optimum bibendum. Quod nobis duplex po-
terit præſtare beneficium. Nam cùm plurimam vim
molliendi, & laxandi habeat, facilè ad vomitum pro-
mouet ventriculum, ſicuti pinguia omnia: vnde ſi-
mul cum oleo & vitioſus humor eijcitur. Præterea
cùm leniat, & lubrica loca, per quæ tranſit, efficiat,
mollita aluo, illam ad deiectionem promouet: quod
maximo eſt commodo, cùm ea ratione deriuentur
praui humores, & conuertantur ad inferiorẽ aluum:

A
& ita facilè deſerant os ventriculi, & morſus exper-
tem hoc modo reddunt, & anguſtia liberant Atque
adeò res hæc vtilis eſt, vt non ſolum oleo ſit prori-
tanda aluus: verum & glãdibus impoſitis procuran-
dum, vt deijciat. Hic tamen, priuſquam vlterius pro
grediamur, quædam ſunt conſideranda. Primùm, ꝙ
oleum optimum appellet, quod calidum offerri iu-
bet. Optimum autem appellat quod dulce eſt, & ple
nè maturũ, & ſimplex: id enim lenit. & mollit. Nam
quod immaturum eſt, aſtringit potius, & vomitum
retinet. Similiter id, quod eſt ſalis particeps, vel
quod eſſet expreſſum ſimul cum germinibus, vel
ramulis oliuarum. In his omnibus vis aſtringens a-
liqua, & exſiccans reperitur. Quòd ſi aliquis medi-
B cinam faceret, vbi oleum non benè maturum expri-
meretur: ſicuti in aliquibus Iſtriæ partibus fieri ſo-
let: & oleo careremus, quale laudat Galen. quid eſ-
ſet agendum? Poſſumus vtiliter vti oleo amygdala-
rum dulcium. Deinde verò conſiderandum, ꝙ Gal.
hic ad proritandam aluum, non facit mentionẽ cly-
ſteris: ſed tantùm glandis, quam ſuppoſitarium ap-
pellant iuniores, Græcè πρόσθετα dicit Galen. pro-
pterea, quia primum inſtitutũ illi eſt occurrere fu-
turo animi defectui. Clyſteres verò magis mouẽt, &
agitant commotos humores. Immo videmus ali-
quos, qui iniectis clyſteribus delinquũt animo: non
ita autem ſuppoſitis glandibus. Glandes ergo po-
C tius eligit. Poſtremò verò: quia ex his mollientibus,
& laxantibus relinquitur & imbecillior ventriculus,
& laxiore magiſque paratus ad recipiendos iterum
vitioſos ſuccos ex alijs partibus cõfluentibus: Ideo
ad medicum pertinet, huic etiam incommodo con-
ſulere, roborato nempè vẽtriculo: qui & per ea, quæ
exterius adminiſtrantur, & per ea, quæ interiùs aſſu-
muntur opportunè poteſt roborari. Vnde interiùs,
ſi coma abſinthij decocta ex melicrato bibendade-
tur: móxque aliquid etiam vini, quod ventriculo ſit
commodum, roborabitur ventriculus. Exteriùs ve-
rò ijs medicamentis, quæ aut perfuſa, aut illita, aut
cataplaſmatis modum adminiſtrata poſſunt ventri-
culo robur addere. De quibus, quia ſatis abundè
D paulò antea mentio habita eſt, in præſentia non a-
gemus. Et quia fortaſſe poſſet aliquis putare Ga-
len. non ex arte huic rei conſulere: Cur enim non
ſtatim à principio hæc non ſunt adminiſtranda, quæ
robur ventriculo imponunt? Sed prius ciet vomi-
tum: mox & aluum ad excretionem proritat: po-
ſtremò roborat. Cùm tamẽ ſolum robur poſſit ven-
triculum tueri ab omnibus incommodis. Particulæ
enim robuſtiores, nõ modò recipiunt ad ipſas fluen
tes vitioſos ſuccos verùm & ſi qua in ipſis ſunt ex-
crementa, à ſe reijciunt & expellunt. Ideo malam
hanc opinionem tollere nititur, aítque, quòd immo
hunc ordinem medẽdi ratio requirit, vt prius mun-
dæ reddantur ab excrementis particulæ: poſtea verò
E roborẽtur. Quia cũ ea, quæ roborare poſſunt aſtrin-
gant etiam excrementoſam reperiant particulam,
aſtringendo impingent magis & inculcabũt excre-
menta, & maiorem moleſtiam inferant. Quare prius
expurgare oportet, & ante purgationem ad facilio-
rem eductionem fouere: mox poſtremò roborare.
Hæc ergo ratio eſt ſuccurrendi afflictioni ventricu-
li excitatæ ab acrioribus ſuccis.

Vbi verò multa pituita, & frigida in ore ventriculi fuerit aceruata, fouere quidem plurimum oleo: in quo abſinthium, &c. Lect. 99.

Cõtraria eſt hæc affectio priori. Sicuti enim prio-
rem excitabat calidus, & acris humor mordendo, &

A laceſſendo os ventriculi periculum afferẽs lipothymiæ:Ita hæc,quæ a multa,& frigida pituita pendet, refrigerando,& quaſi ſtrangulãdo ſua multitudine, &craſſitie calorem natiuũ quaſi extinguit.Hic verò: vt eorum,quę dicuntur rationem accuratius poſſitis percipere,conſiderandũ eſt,quòd materia hęc molliorem ſua humiditate efficit ſubſtantiam,&tunicas ventriculi,frigidioremque, & proinde ex facultatis cõcoctricis infirmitate quotidie magis apta eſt creſcere:præterea verò cruda & craſſa eſt:quę tamen(vt alibi fuit expoſitum)ſi ſuperari ab innato ventriculi calore poteſt,in ſanguinem,&corporis alimẽtum conuerti poteſt.Non facilè autẽ id fieri poteſt, tum propter craſſitiem,tum propter frigus.Vnde iã ſatis patet,qui ſint ſpectandi ſcopi: nempe, vt roboretur ventriculus,tũ calefaciendo,tum leuiter aſtringen- B do: & hoc quatenus pertinet ad naturam membri, quod concoctionis eſt inſtrumentum.Deinde verò quantum ad materiam pertinet,vt illa facilior ſit,& promptior ad admittendam concoctionem,&ſiqua pars eius ſit,quæ nequeat coqui,illa facilior fiat ad expulſionem.Id vero fieri poteſt remedijs, tum exteriùs tum interiùs adhibitis.Corroborabitur ergo ventriculus,& iuuabimus eius concoctricem facultatem fomentis, quæ modeſtè calefaciant. Mitis enim, & temperatura eſt natiuus calor concoctionis opifex.Vnde oleum maturum , quod tẽperatè calidum eſt , cum aliqua humiditate maximè eſſet huic C negotio accommodatum:niſi quòd nimis mollit,& relaxat ſubſtantiam particulæ. Quare ſi in eo incoquatur coma abſinthij,aliquã vim aſtringendi contrahet,qua conſultũ ſatis probè erit huic incommodo:vt præterea aliquanto magis calefaciat.Materia verò illa craſſior,& lenta paratur,vt faciliùs concoqui,aut expelli poſſit incidentibus , attenuantibus, & detergentibus. Quocirca aptum medicamentum huic rei erit mulſa , in qua fuerint incocta ea , quæ vim extenuandi habent , vt hyſſopum, pulegium,calamenthũ,origanum,& id genus reliqua: item,& oxymel,& piper, & diatrionpipereon, diaſpoliticon & reliqua,quæcunque ad hoc genus pertinent. Sed in vniuerſum vniuerſa victus ratio vim D habeat incidẽdi.Sed hìc Gal. videtur ſui immemor eſſe,qui cùm refertus eſt ventriculus cruda materia, velit eũ foueri oleo ex incocto abſinthio: quod tamen ſuperiùs fuit ab eo damnatum:nempe roborantibus,& aſtringentibus,vti antequàm purgata & vacuata ſit materia. Dicebamus enim, quod vi aſtringentium magis impingitur Dicimus, ꝙ in præſenti affectione fomenta quidẽ(vt expoſuimus) ad iuuãdam concoctricem facultatẽ neceſſaria ſunt. Hanc autẽ in vniuerſum interna viſcera habent rationem peculiarem, quod dum fouentur calefacientibus,& relaxantibus,exoluũtur eorum vires, præſertim autem ventriculus,& iecur.Ideò ſemper in eis additur E aliquid aſtringentis:nempe quantum ſit ſatis ad cuſtodiendũ robur viſceris. Et ſi rectè rationem inire velimus,cùm abſinthiũ oleo incoquitur,illi quidem aliquã vim aſtringendi attribuit,eã tamen non multam,quę poſſit compingere,ſed quanta poſſit ſeruare robur viſceris:cùm alioquin oleũ per ſe laxet , & hac ratione infirmior fit vis aſtringendi : præſertim verò cùm exteriùs tanquã fomẽtum adminiſtratur. Nam partes laxantes,& calefaciẽtes,& quæ tenuiores ſunt præcedunt,& ſuũ opus perficiunt. Sequuntur verò aſtringentes,quæ ſubſtantiã particulæ colligentes,illi robur addũt.Interius autẽ ab aſtringentibus abſtinet:ſed tantum detergẽtibus,& diſſecãtibus vtitur:quia ſtatim occurrũt vitioſis humoribus.

A *Quæ verò ex nimia frigiditate veniunt exolutiones, eadem modo curandæ ſunt,&c.*

Dixit ſuperiùs Gal.bulimũ nihil aliud eſſe,quàm animi defectum. Quem locum explanãtes expoſuimus bulimum ex Gal.ſententia (quanuis aliud Alexander Trallianus ſenſerit,&pariter Auic.)eſſe affectum frigidum ex vehementi frigore externo excitatum:in quo præcedit quidẽ fames inſignis:verùm poſtea ſuperata,& deuicta appetitrice facultate ab externo,& immodico frigore,& fames cadit, vt neque cõmedere deinde poſſint. Vnde neque mirum deinde eſt,ſi iuxta ſint curandæ exolutiones ex frigore concitatæ,ac bulimos,cùm(vt iam audiuiſtis) bulimos ſit veluti exolutio: vel animi defectus ex nimio frigore concitatus, & ex penuria , & defectu B alimenti.Calefaciendi ergo ſunt,& fricandi,fouendíque ad ignem(Cõtraria ſiquidem contrarijs ſemper curanda ſunt)cibis etiam calidioribus reficiendi ſunt,non modò facultate,ſed etiam actu.Vnde & vinum aqua calida diluendum(dilutum enim magis attenuatur , & faciliùs penetrat ad intimas partes) cibi etiam offerendi qui facilè,& citò alant, calefaciant,&gratum odorem habeant.Vinum ergo odoratum detur:oua ſorbilia:contuſæ carnes.Reficiuntur autem mirificè(vt octauo de Comp med.ex Archigenis ſententia tradidit Gal.)odoribus,qui gratum nidorem ſpirent:ſicuti odore carnium, præſertim verò toſtarum , & quàm maximè porcellorum. C Quantam enim vim ad reſocillandas vires odor habeat,docuit Galen. ex Hip.ſententia ſecundo Aph. *Cap.8. Com. 11* Cõtrariam verò exigunt curationem illi, qui ex nimis externi aëris calore exoluũtur : ſicuti interdum in balneis ſolet euenire illis,qui nõ ſunt aſſueti:præſertim verò ſi aër balnei aliquantò ſit iuſto calidior: ſuffocari enim quaſi videntur:Ita etiã in locis concluſis,in quibus multa ſit hominum turba collecta, qui vel anhelitu poſſunt calefacere,vt in nuptijs, & in locis vbi celebrantur, vel ludi, vel iſtiuſmodi reliqua. Aër [illegible]im calidior , quàm par ſit redditus, ad refrigerationem corporis,& ſeruandam temperiem natiui caloris ineptior factus ſuffocat,& ſtrangulat. Vnde facilè ſequitur lipothymia , & aliquid D interdum deterius.Immo ægrotantes , qui dum ſudare nimis importunè deſiderant,& ſtragulis ſe cooperiunt, ita vt , & caput contegant, aliquando animo deficere.His itaque ſuccurrẽdum eſt per remedia refrigerantia. Vnde inſpergenda eſt aqua frigida:aperiẽdæ ſunt feneſtræ,vt frigidiori auræ pateat introitus:cui etiam ſunt exponendi : ſed & flabellis iuuãdi,vt faciliùs aër refrigeretur.Præterea os ventriculi fricandum,& exagitandum, irritandúmq; vt ſpiritus,qui ad intimas partes refugere,reuocentur, & excitentur.Deinde verò, poſtquam ab exolutione reſumere vires viſi ſunt:quia ex calore nimio intus,& extra diſſoluuntur,& exhalant ſpiritus,& ſub- E ſtantia natiui caloris: Ideo vt inſtaurentur , iterum opus eſt.Inſtaurantur præſertim autem cibo ac potu : præ alijs autem vino. Quare etiam vinum illis dandum eſt,&alendi cibis,qui benè facile nutriant.

At qui ob inflammationis magnitudinem,aut vehementis febris malignitatem animi defectum patiuntur, & in principijs acceſſionum,&c.

Eos , qui in animi deliquium ex inflammationis *Lec.100.* magnitudine,& eos,qui ob vehementẽ, malignámque febrem procliues ſunt in vnum caput redigir in præſentia,quanquam diuerſas vtriſque ſuperius tribuerit rationes : vtpote quoniam ſimilem habent modum,& rationem curationis.Quia verò copioſè de ijs ſermonem ſuperiùs habuimus, declarauimúſque

que cur inſtammationes internorum viſcerum ad animi deliquium perducant, & cur vehementes, & malignæ febres: Proinde ea in præſentia non repetemus. Niſi quod non eſt prętermittendũ, quod notandum putauit Steph. qui phlegmones magnitudinem duplici modo extimâdam eſſe ait. Vel ratione particulæ inſtammatæ: vnde ſuperius de inflammatione vẽtriculi ſermonem habuit, & oris eius, ita & iecinoris, & pulmonum. Vel ratione ſua propria: quia ipſa magna ſit, & in magnum tumorem elata, & ob id vehemenrem concitet dolorem qui poſſit vires diſſoluere. Nos tamen credimus, ꝙ in quacunque ſit parricula, non afferret deliquium animi, niſi inſignis ſit inflammatio. Quandoque enim vidimus viſcerum inflammationes mediocres nullũ attuliſſe animi defectum. Cùm ergo communis ſit modus, quo in deliquium incidant, tàm qui inflammationo tentâtur, quàm qui à febre maligna inuaduntur: ſtatim enim à prima inuaſione ſolent, & pulſus langueſcere, & procliues eſſe in lipothymiam: hoc inde eſt, quia ſucci omnes cũ ſanguine, & ſpiritu confugiunt, & confluunt in intimas partes, vbi natiuum calorem ſtrangulant, ac vires diſſoluunt. Aliquis tamen fortaſſe dicet, quod confluant ad inflammationem ſucci, hoc iam ſatis conſtat: vt pote quòd ſæpius iam ſuperius oſtenſum ſit. At verò, quod in febre maligna fiat hæc conuerſio ſanguinis, & ſpiritus, vel aliorum humorũ ad interiora, nullam cauſam vel rationem percipio Porrò ſi eorum, quæ in ſuperioribus expoſita ſunt, memores ſumus, neque hoc alicui mirũ videbitur. Nam diximus malignas febres ingentem ſequi, & malam puttedinem, quæ accenſa eſt, vel in corde in lucis, & venis cordi vicinis. Putredo verò magna, & ſpiritus vitiat, diſſoluitque, & cordi, quod natiui caloris initium, & focus eſt, plurimùm officit: & hac de cauſa omnis ſanguis, ac ſpiritus interius, tãquàm ad arcem iuuandam, & ſuccurrendam refugit. Vnde in id genus febribus ſolent externa frigere, interna vri. Quibus expoſitis, ſatis patet, qualem oporteat eſſe rationem his opem ferendi (eam enim rei ipſius natura oſtendit) nimirum omni ſtudio conandum, vt ſucci ad interiora cum ſanguine & ſpiritu recurrentes reuocentur ad exteriora, attrahantúrque Attrahere autem poſſunt frictiones validæ brachijs, & cruribus adminiſtratæ, artubus nempe: præterea verò, & ligaturæ: item ſi foueantur, & calefiant extremæ partes. Quia verò in ſomno calor, & ſanguis interius trahuntur in vigilia exterius ad inſtrumenta ſenſuum, & motus efferuntur, & expanduntur: Ideo ſomnus nocet: vigilia prodeſt. Seruandi itaque vigiles ſunt, & arcendus eſt ſomnus. Præterea, & cibi, potúſque abſtinentia iniungenda eſt. Nam magnæ inflãmationes, & vehementiſſimæ febres non accenderentur, niſi adeſſet multitudo congeſtorum humorum, in quibus abſurdiſſimum eſt nutrire, vt ait Steph. Ad hæc acutiſſimi morbi ſunt hi, in quibus dixit Hip. ſtatim eſſe vtẽdum victu exquiſitiſſimè tenui: hac enim ratione, & inflammationi, & febri fomenta ſubtrahimus. Vnde idem Hipp. dixit, impura corpora, quò magis alũtur, eò magis lędi. Hoc tamen aduertendũ eſt (ait Gal.) quòd hęc remedia, quę hactenus expoſita ſunt, accommodata ſunt ad reuocandum hominem ab animi deliquio, cùm iam in id decidit. Quę tamen ſi prius adhibeamus antequàm ſuperueniat, poſſunt eũ tueri, & defendere: & longè maius erit operæpretium, ſi medicus futuræ lypothymiæ occurrat, antequàm ſuperueniat: quàm ſi pręſenti ſubueniat: nimis enim ſæuũ hoc ſymptoma, vt aliquando etiam non ita facilè il-

A li ſubueniri poſſit, cum plurimum inualeſcit. Quare nos monet vt nitamur prænoſſe imminentem animi defectum, vt illi contra eamus: antequàm inuadat. Cognoſcet autem faciliùs, qui ordinem febrium, & periodorum, vel acceſſionum diligenter obſeruauerit: quia aut ſemper, aut plerunque in acceſſionibus, immo circa initia acceſſionum cõtingit, quæ ſi prænouerit medicus, & anticipauerit opportunis remedijs faciliùs illi occurret, & ægrotantem tuebitur. Dubitabit autem aliquis hoc loco, quomodo velit hic Galen. abſtinendos à ſomno, & à cibo, potúque eos, qui corripiuntur à malignis febribus: cùm tamen in eis vŝrium præ omnibus alijs ſit ratio ha-

B benda quæ facillimè concidere in his febribus ſoleant: neque tantùm earum, quæ præſentes ſunt, curam habere oporteat: ſed earum etiam, quæ futuræ ſunt. Vnde Auic. dixit, cogendos eſſe, vt comedant. Aetius quoque de febribus peſtilentibus inſtituto ſermone, ex Herodoti ſententia ait, non eſſe admodum tenui victu in eis vtendum. Ad hoc reſpondemus, quòd rectè intelligendus eſt Gal. neque enim putandum, quod omnino interdicendus ſit ſomnus, inediáque iniungenda. Nam cùm in his febribus vniuerſa ſalutis ſpes, vt etiam in internorũ viſcerum inſtammationibus, ſita ſit in virium robore (vt alibi teſtatur Gal.) neceſſe eſt, vt earum curam quàm

C maximam babeamus, non concidant, & fatiſcant. Vnde tantum tum ſomni, tum verum cibi indulgendum eſt, quantum poſſint vires fouere, ne cadant. Sed eo tempore concedenda ſunt quo minus obeſſe poſſit. Maximè verò, & ſomnus, & cibus (vt ſuperiùs expoſitũ eſt) nocent in ipſis acceſſionibus. Quapropter inſtante acceſſione, & præſertim in eius principio, hæc ſeruanda ſunt, quæ hic inſtituuntur à Gal. Sẽper enim vnicuique indicationi id tribuendum eſt, quod illa requirit: modò tempore congruo id fiat. Et præceptum hîc nobis traditum commune eſt omnibus affectionibus, in quibus deliquium animi fore ſuſpicamur: nempe, vt anteaquam ſuper-

D ueniat, illi conſulamus. Quod quidem poſſumus ſequenti ſententia, tanquam accommodato exemplo demonſtrare, qua ait Gal.

Eos etiam, qui exſiccitate in principijs acceſſionum ſyncopen ſunt incurſuri, optimum eſt prandere. &c.

Sunt quidam, qui putant hîc à Gal. ſermonẽ haberi de ijs, qui cum calidiori & ſicciori ſint tẽperatura, acribus, & tenuibus humoribus abundant, ventriculúmq; habent imbecillũ, & ob id in ſyncopen incidunt: quia in acceſſionum initijs ad vẽtriculum eiuſmodi humores confluentes, illum erodunt, ac pungunt. Et ideo eos curari ijs cibis, qui tum roborare ventriculũ poſſunt: tum verò acrimoniam obtundere, voluiſſe Gal. Mihi verò non videntur hi aſ-

E ſequi mẽtem, vel intellectum Gal. hoc in loco: quia de ijs, qui vitio acrium, & mordacium humorum animo deficiunt, iam ſermo eſt inſtitutus paulò ſuperius. Putandum ergo eſt, hic Gal. agere de alijs, qui ex ſicca Intemperie deficiunt ſine etiam materia. Nam iam probauit ipſe duodecimo Met. quòd om- *cap. xii.* nis intemperies membrorum, ex quibus cõſtiturum eſt corpus, præſertim verò ſolidorum, maximè verò præcipuorum, in quibus ſedes eſt trium principum facultatum, & eorum, quorum conſenſu iſta afficiuntur, in quibus ventriculus præcipuum ferè locũ obtinet, ad animi deliquium poteſt deducere: Et tandem mea quidem ſententia referendus eſt hic locus ad id, quod ſuperius dicebat: Sed & in principijs febrium non admodum paucarum aduenit, & tunc præſertim, cum ſupra modum, aut ſiccum, & ſqua-

liduui

lidum aut plenũ immoderatè corpus extiterit. Quo A
loco duas proponit corporum differẽtias, & eas ex-
tremas, quæ in febribus præcipuè verò in acceſſio-
nũ initijs, ſolent ſyncope, vel animi defectione cor-
ripi. Altera quidem eſt quãdo humorum plenitudi-
ne graue, & refertum corpus eſt, & (vt ipſe ait) nimis
plethoricum: atque in his, ſi aliquandiu timendus ſit
animi defectus, quomodo ſit illi occurrendum, do-
cuit ſuperiùs, vbi dicebat, Atque ea multitudine nõ
ita, &c. Altera vero doctrina eſt eorum corporum,
quæ nimis inanita, & exſiccata, vt ferè ſqualida ſint:
& de his ſuperius etiam locuti ſimus: quo etiam lo-
co expoſuimus, quo modo illi non aſſequantur ſen-
tentiam Gal. Hic igitur, quo pacto ſuccurrẽdum eſt
febricitantibus, quos quidem cum nimia exſiccati, B
& aridi facti ſint prius, vel ex nimijs laboribus, vel
ex multa penuria, vel ex id genus alijs: timemus, ne
hac ratione ſyncopes inuadat. Vnde cùm aduerſariæ
inter ſe ſint eiuſmodi differentiæ corporum nuper
expoſitæ, atque à natura rei ſemper ſint indicatio-
nes depromendæ: neceſſe ſanè eſt, vt indicationes e-
tiam ab illis acceptæ ſint contrariæ. Et ſicut priori
ſuccurrebat cibi abſtinentia, & vacuationibus, non
quidem illis, quæ confertim vacuant, ſed frictioni-
bus multis extremarum partium: nõ modò in acceſ-
ſionibus: verùm & anticipari per alias horas voluit.
Ita hic per duas, vel per tres horas cibum dandum
eſſe monet: qui facilè poſſit concoqui, & ventriculo
ſit commodus (plerunq; enim in his conſenſus are- C
facti nimis, vẽtriculi momentum maximum habet)
atque pedes, manúſque ſtringendas, & ligandas eſſe
voluit. Hinc autem facilè percipi poteſt, quanta ſit
vis indicationis, quæ ab hoc ſymptomate prodit.
Poteſt enim aliarum ferè omnium obſcurare. Nam
& theorema illud, quod maximam vim habet in cu-
randis putridis febribus ab Hipp primo Aph. pro-
nũtiatum: nempe in acceſſionibus ſubtrahere opor-
tet, addere enim malum eſt: inſtante ſuſpicione fu-
turæ lipothymiæ, ita conniuentibus oculis pertran-
ſire neceſſe eſt, & paulò ante acceſſionem cibum fe-
bricitanti offerre: eum verò, qui cõcoctu ſit facilis,
vt facilè & citò coctus opportunè remedio ſit ſqua-
lori, & ſiccitati, vnde timemus animi deliquium. Ci- D
bus enim talis, ſi probè coquatur, præcipuum eſt re-
medium ſqualenti corpori: humectat enim corpus,
& eius habitum, atque ſpiritus abſumptos inſtaurat.
Sed ſi ſit ventriculo aptus, faciliùs eum amplectetur
ventriculus, faciliúſq; & citius concoquet. Cur au-
tem aſtringi pedes & manus voluerit Gal. varij va-
rio modo exponunt. Latini enim expoſitores aiunt,
quod κρατεῖν dixit Gal. hoc eſt, vt ipſi interpretantur
continere: quaſi voluerit, pedes continendos eſſe,
hoc eſt non agitandos, neque dimouendos: ne mo-
tione diſpergantur, & diſſipẽtur ſpiritus. Sed procul-
dubio aliud eſt verbi διακρατεῖσθαι ſignificatum: ſig-
nificat enim continere, & aſtringere, vt præter id,
quod pedes, & manus immotæ ſeruẽtur, aliud etiam
voluiſſe videtur Gal. Vnde Step. ait quod ideo aſtrin- E
gi voluit manus, & pedes, vt caleſcant. Nam partes
hæ plurimam cũ ventriculo habẽt communionem,
vt plerunque his caleſcentibus, incaleſcat & ventri-
culus, ac meliùs ita cõcoquat acceptum cibum. Si-
cuti ſæpe videmus, quod ex pedum frigore, & ipſe
refrigeſcit, & læditur. Mihi tamen neque hoc ſatiſ-
facit. Vnde crederem, quod quia in lipothymia, &
ſyncope ſpiritus, & ſanguis ad interiora, relictis ex-
ternis partibus refugiunt. Ac ſicuti cùm eos, qui in
animi defectũ lapſi ſunt, reuocare, & excitare volu-
mus, extremas partes ligam', digitos cõſtringimus,

A & ſæpe diſtorquemus. Ita cùm illam imminẽtem ti-
memus, ligamus, aſtringimusque, vt ſpiritus prohi-
beamus intro ferri. Quoniã verò pro ratione robo-
ris rerũ, quæ indicant, ita remedia valentia ſunt ad- Lec. 1oi.
miniſtranda: vinum autem in febribus inter initia,
dum cruda materia eſt (vt ſæpe ſuperius diximus) in-
congruum eſt: vt pote quod non parum poſſit obeſ-
ſe. Quapropter illud non eſt dandum, niſi magna vr-
geat neceſſitas. Neceſſitas verò eadẽ eſt, quæ & dan-
di cibi: vt vires inſtaurentur, & poſſint reſiſtere ac-
ceſſioni, quæ non ſufficerẽt alioquin, cùm diſſolutæ
ſint. Quare ſi timeamus acceſſionem magnam futu-
ram, quam ſit magna conſecutura ſyncope, vinum e-
tiam dandum eſt ante acceſſionem: quippe quod ce-
B lerius, & facilius, & magis poſſit vires reficere, & ſpi
ritus inſtaurare. Sed quia alimentum ex vino geni-
tũ, vt citò inſtaurat: ita in febribus citò diſſipari po-
teſt. Nam tenuis ſanguis itidẽ, & ſpiritus inde gera-
tur. Ideo aut halica immixtum vinum dare oportet,
aut ſimul cum pane. Cibi enim hi cum magis diſſo-
lutioni reſiſtant: ob id, quia aliquanto ſunt craſſioris
alimenti, & alicuius lẽtoris participes, nõ parum, &
ipſi ad noſtrum negotium faciunt: præter id, quod
cibi hi neque facilè bileſcunt, neque areſcũt in ven-
triculo: quod tamen alijs ſorbitionibus facilè (vt de
cimo Meth. ait Gal.) accidere ſolet. Sed hoc tãtum
ſeruandum eſt, vbi magnæ acceſſionis, & vehemẽtia
deliquij videamus inſtare periculum. Quia ſi res eo
modo ſe habeat, vt timeamus quidem futurum de-
C fectum animi, non tamen illum vehementẽ, & mag-
num, ſed moderatũ, à vino abſtinere oportet: & ad-
miſcere melius eſt his cibis aliquid malorum puni-
corum, vel cotoneorum, vel pyrorum, vel aliorum
aſtringentium. Non propterea quia ratione febris
vel etiã ſicci iſtius affectus ſit multa aſtrictione o-
pus: Quia arido, & ſqualido corpori abſtrictio po-
tius obeſt exſiccando. Sed ob id, quia vis aſtringens
modica ſpiritus colligens, eos continet, ne ita facilè
diſſipentur. Quæ & ipſa dimittenda, quando iam in-
cipit faciliùs ferre acceſſionem: non quidẽ, quin ille
non ſit alendus ante acceſſionẽ: ſed & hæc aſtringen-
tia perinde tunc dimittenda ſunt, vt & vinum. Cibus
D enim in iſtiuſmodi deſcripto affectu, vbi corpus
ſqualore confectum eſt, quàm maximè neceſſarius.
Cuius rei ſi exemplum clarum, & apertum deſidera-
tis (poſteaquã exempla mouent) quod vobis oſten-
dat, quomodo in habitus ſqualidus facilè contraha-
tur, & quomodo in animi deliquium perducat, &
quantum periculũ afferat niſi illi prudenter ſit con-
ſultum, & qua ratione illi ſit conſulẽdum, & qua ra-
tione motus Galen. inierit primus hoc conſilium,
legatis duodecimum lib. Met. quæ omnia, quia ple-
nè & planè ibi à Galen. expoſita ſunt: ideo non pro-
feram in longius de his ſermonem. Nemo enim ve-
ſtrùm eſt: qui ſi legerit, non ſit facilè ea quæ ibi ex-
ponuntur, percepturus. Hæc quæ hactenus deſcripta
ſunt (ait Galen.) eò ſpectant, vt occurramus futuræ
E ſyncopi, anteaquàm ſuperueniat. Sed ſi interdũ, dum
acceſſitur medicus, anteaquam conſuluiſſe potue-
rit, ſuperueniat ſyncope ex inopinato: tunc citiſſimè
vinum calidum dandum, quo vires defectæ reuoca-
ri poſſint. Nam ita citius & faciliùs concoquetur à
languenti ventriculo, & diſtribuetur: ac cum vino
panis aliquid, & halicæ etiã quid modicum. Cur au-
tem ea, & quæ facilè coquuntur dare expediat, ne-
que ea multa, ſed modicè, ipſe cauſam refert, quia ſi
aut multus fuerit cibus aut coctu difficilis, ab infir-
mo ventriculi calore nõ modò confici non poterit:
verùm potius illum ſuperabit, & ſtrangulatum ex-
tinguet.

tinguet Porrò duodecimo Meth.loco nuper citato poteritis videre,quomodo in prioribus acceſſionibus,cibo ante acceſſiones exhibito,futuro, futuram prohibuit ſyncopen. Sed tãdem vt eorum medicorum, qui deteſtabantur cibum dari ante acceſſionem,ignorantiam omnibus patefaceret,permiſit ſine cibo expectare acceſſionẽ, in qua ille animo defecit:à quo deliquio illum poſtea reuocauit. Vnde vniuerſam iſtius curationis rationem, tanquam in tabella depictam ibi habetis Quare de his non amplius loquemur. Sequitur Gal.

At qui animo deficiunt ex membri principalis obſtructione,his oxymel dare oportet:atque ex hyſſopo,&c.

PRINCIPES partes,ſi aliquando obſtruantur,& ipſæ in cauſa ſunt,cur febricitantes deficiũt animo. Per principes autem partes,non modò hoc loco intelligenda ſunt tria illa principia,cor,iecur,& cerebrum.verùm & particulas illas,quæ proximè his neceſſariò miniſtrant,vt pulmones,ventriculus,venæ, & arteriæ maiores. Nam, & tria illa inter ſe, & hæc cum illis tantam naturalem connexionem habent conſenſumque,vt vno laborante reliqua etiam malè habeant. Quare quæcunque illarum fuerit obſtructa inſigniter(neque enim quancunque, vel leuem etiam obſtructionem id ſequitur) poteſt animi deliquium ſequi conſentiente cum ea corde. Vnde & pulſus præ alijs omnibus ſignis, certius hanc obſtructionem ſignificat: qui inæqualis efficitur, aliáſque ſubit differentias, ac illas præſertim, quæ, in magnitudine, & paruitate, quæque in vehementia: & debilitate conſiſtunt, nempe vt alter altero pulſus maior ſit,atque alter altero vehemẽtius pulſet. Hæ ſi quidem inæqualitates obſtructionem inſignis alicuius particulę certiſſimè demonſtrãt. Quę quidem ſolet excitari,vel a multa,vel a craſſa,& lenta materia. Iſtius autem rei exemplum habemus à Galen.quarto de Loc.affect. referente caſum Antipatri medici. Cùm enim iſtiuſmodi inæqualitates proueniant(vt hic monet Steph.)ex eo,quod natura,& eius facultas contendit ſuperare, & exturbare noxias cauſas:in ea veluti pugna,interdum ſuperior eſt:interdum verò ſeparatur:ita & pulſus modò maior fit:modo minor:& aliquando fortior, aut celerior:aliquando imbecillior,aut tardior,Quòd ſi valida,& magna fuerit obſtructio: fiunt etiam intermittentes: vt Antipatro accidit. Verùm neq; etiam huic ſigno adeo fidere debemus: quin etiam nõ putemus ipſum ſallere poſſe.Quoniam & alia quoque de cauſa poteſt hæc pulſuum inæqualitas cõtingere. Inſignis enim multitudo ſanguinis,aliorumque humorum,quam plethoram medici Græci vocãt, poteſt iſtiuſmodi concitare pulſuum inæqualitates.Et ideò antequam hoc pronunciemus, nempe obſtructam eſſe aliquam inſignem particulam, conſiderandum eſt,an corpus opprimatur multitudine: vel plethorico laboret affectu: & cùm nulla cõſpiciuntur ſigna iſtius plethoræ, percepto inæquali pulſu, iudicandum obſtructione laborare aliquam præcipuam particulam: atque tunc contendendum eſt omni ope, vt obſtructionem tollamus antequam id accidat, quod Antipatro accidiſſe narrauit Galenus. Quia verò obſtructiones plerumque fiunt à lenta & craſſa materia: ideo ſtatim, vt eas tollamus, nobis oportet hos ſcopos proponi, nimirum vt attenuemus, detergamus, & incidamus. Vnde, & pro potu, & pro medicamento oxymel optimum erit remedium. Præterea verò vtilia erunt decocta ex iis parata, quæ attenuandi, incidendi, aperiendique facultatem habent: qualia ſunt hyſſopum,origanum,pulegium, & id genus reliqua:ſicut calamenthum,& multa alia, quæ deſcripta ſunt in lib.de Simpl.med.fac.addito melle.Quo loco poteſtis facilè percipere,quod vſus ſyruporum non fuit Arabum inuentum. Præter oxymel enim quid aliud eſt potio cõfecta ex decocto harum rerum,quarum hic meminit Gale. & ex melle parata, quam ſyrupus? Immo & nomen Arabicum ſyrob. nihil aliud ſignificat,niſi potionem. Præterea verò ait Gale. victus ratio vniuerſa inclinet in eam, quæ vim habeat diſſecandi,& attenuandi. Vnde & cappares conditi aceto,& ſaccaro,vel (vt parabant antiqui) oxymelite: item etiam ſalita aliqua in prima menſa:panis probè fermentatus, & ſale confectus: aliqua præterea aromata immixta, quantum febris ratio poteſt admittere, præſertim verò piper, conueniunt. Sed & vbi aliqua apparuerit manifeſta concoctio,vtilia erunt decocta,vel ſyrupi,qui vim ciendi vrinam habent. Eiuſmodi autem ſunt quæ ex anetho, fœniculo, apio,petroſelino,dauco,ampſpica nardi confecta ſunt. Quæ vbi contuliſſe aliqua ex parte viſa fuerint, tunc vinum quod albũ tenuéque ſit,dandum erit. Nam & ipſum iuuabit ad ciendas vrinas. Sed cur non etiam à principio dandum: ſed ſolum cum materia,& tenuior reddita ſit,& aliquantiſper concocta, ſuperius à nobis expoſitum eſt. Porrò in his non parum prodeſſe poterit, ſi fricentur, & ligentur artus, ait ipſe nempe, vt materia, vnde excitantur obſtructiones ab internis, & inſignibus particulis ad extremas, & minus nobiles attrahatur.

Nunc verò tranſgrediamur ad eum ſermonem, qui ſupereſt de reliquis exolutionibus,&c.

Sæpe animi deliquium confertim factas vacuationes conſequitur,quamuis id vacuetur, quod alioquin eſſet vacuandum. Sicuti quando rupto, aut ſecto ingenti aliquo abſceſſu,vniuerſum pus effluat: aut ſi iis. qui empyrici dicuntur, inuſto loco inter coſtas huic rei idoneo,pus extrahatur: vel ſi hydropicis aqua,quæ in inferioris ventris ſpatio congeſta eſt,ſecto abdomine vniuerſa exire permittatur Quia ſemper cum copioſa vacuatione, quæcunque illa & vndecunque fuerit multa copia ſpirituum confertim exinanitur: vt ipſe ſexto Aphoriſm. expoſuit. [Com.27.] Has ergo vacuationes conſequentia animi deliquia curare docet in præſentia. Imprimis autem in illis curandis inſtaurationi euacuatorum ſpirituum incumbit. Spiritus autem duplici ratione inſtaurãtur, reficiunturq;,vt ex Hipp.& Gal.ſententia docti eſtis. Primum & citiſſimè gratis odoribus: Deinde verò optimis,& ad id accommodatis cibis. [Com.11.] Citauimus enim Gal.primo Aph. Hip.ſententiam referentis,quod humidum remedium ad vires recuperãdas optimum eſt,quicunque citiſſima egẽt adiectione. Vbi adhuc citiùs,per odoratum. Cuius rationẽ referens Stephanus, ait, quod ſpiritus, qui ſubſtantia vaporoſa,& aërea conſtant, aëre,& vaporibus faciliùs,citiúſque aluntur. Nam & Gal.ſenſit,aërem eſſe alimentum, vel fomentum ſpiritibus, aërem inquam,quem attrahimus,tum per inſpirationẽ, tum per pulſum:vaporoſa ergo(ait ipſe)ſubſtantia, quæ effluit ab odoratis rebus,vtpote,quæ tenuiorum partium ſit, attracta per anhelitum, ac ſpiritibus permixta,in eorum naturam facilè cadit,atque ita eos inſtaurat. Sed nunc etiam illa occurrit non contemnenda dubitatio:quinã odores grati ſint offerendi: an videlicet omnis gratus odor ſit huic rei accõmodatus:vel aliqui tantum. Nã Gal.eo commentario, quod nuper citauimus, vim plurimam facit in illis

verb

verbis,vbi Hipp. ait, Vbi citiſſima refectione ſit o-
pus:humido remedio opus eſſe: dicitque non ita id
abſolutè intelligendum eſſe,& in vniuerſum,ꝙ ſub-
ſtantia humida,quæcunq; illa ſit,citiſſimè alat: ſed
ea tantùm,quę alere apta eſt:ſicuti vina craſſiora.Ita
forſitan dixerit quiſpiam,non quicunque odor ido-
neus eſt ad vires, & ſpiritus inſtaurandos, ſed odor
gratus quidem:at rei aptæ ad nutriēdum.Vnde lon-
gè magis excitabit, & reuocabit ab animi deliquio
odor vini alicuius aromatici gratus, q̄ odor moſci,
aut ambræ:itémque odor caponum, quàm cupreſ-
ſi.Quare in cura bulimi eiuſmodi odores eſſe offe-
rendos diximus:qui & ipſe animi defectus quidam
eſt,ex inanitione,vt diximus ſuperiùs. Vbi verò re-
ſumptę ſunt aliquātiſper vires per hos odores,agen-
dum erit etiam cibo:ſed eo etiam,qui facilè inſtau-
rare poſſit. Facilè verò inſtaurabit, qui facilis erit
concoctu. Vires enim imbecilliores redditæ, ſi ci-
bus ſit concoctu difficilis, non modo non inſtaura-
buntur: cùm cibum illum nequeant conficere: ve-
rùm potius opprimentur, & ſtrangulabuntur. Præ-
terea verò ſorbitiones aptiores erunt, quàm cibus
ſolidior ad reſumendas vires. Facilius namque eſt
potu repleri,quàm cibis dixit Hip.Sorbitiones au-
tem vtiles ſunt,quales dictæ fuère: vt ptiſſana, vel
halica ex modico vino:ſed & bona iura: oua ſorbi-
lia:panis ex iure coctus,& id genus alia.

Si verò ob triſtitiam, aut gaudium, aut timorem, aut iram,aut terrorem exoluantur, &c.

Qvamvis in varijs animi perturbationibus,
vario modo ſpiritus, ſanguis, & calor natiuus affi-
ciatur, moueatúrque. Nam aut in profundum con-
fertim refugit: aut exterius effertur,aut efferueſcit.
Hoc tamen in omnibus commune eſt, qui in animi
deliquium incidunt,quòd calor & ſpiritus (vt ſupe-
riùs fuit expoſitum) ad cor: vel præcordia confu-
giunt,tanquam ad principem partem,& arcem.Vn-
dæ aliæ partes ferè deſtitutę ab adminiſtratione na-
turæ non amplius continere,& adminiſtrare humo-
res poſſunt.Quare ſępiſſimè ſit,vt multa excremen-
ta ad ventriculum confluant,atque ita lædunt,& fo-
uent lipothymiam Quocirca his omnibus occurre-
re oportet: nempe & ſpiritus recreandi ſunt odori-
bus gratis: & apprehenſione narium euigilandi,ex-
citandique: prætereà vomitus ciendus. Sed, & il-
lis, qui ex vehementi dolore concitato ex vulnere
accepto in articulis,vel neruis,vel tendonibus,con-
ſulendum eſt eadem ferè ratione.Nam prius ab ani-
mi deloquio reuocandi ſunt:mox vbi reuocati fue-
rint,curandi ſunt affectus illi,quos ſecuta eſt animi
defectio congrua,& apta curatione, qua præſertim
dolores ſedentur,& vulnera in meliorem ſtatum re-
ducantur De quibus non pertinet ad præſens inſti-
tutum agere. Ita etiam alijs, qui colicis, vel iliacis
cruciantur doloribus,vel alijs iſtiuſmodi,ſuccurren
dum eſt,ſi in animi deliquium iam conciderint, vt
excitentur,& reuocentur:mox vt fomentis modera-
tis:moderatè calefaciētibus dolor ſedetur, vt dige-
ratur,& diſcutiatur materia extendens, & veluti di-
lacerans dolētes partes.Præterea verò vt à loco do-
lente auertatur, extrema fricanda ſunt ac reliquis
auxilijs, quibus docuère medici ſuccurrendum eſſe
his affectibus,agendum eſt. Ita etiam, ſi contigerit,
vt exoluatur,& animo deficiat aliquis ex infirmita-
te earum facultatum,quæ animantis corpus diſpen-
ſant. Quæ medicis quidem ſunt tres. Quarum pri-
ma,& veluti aliarum fundamentum vitalis eſt: cuius
ſedes eſt cor, & qua præſertim viuit animal. Altera
verò eſt naturalis, qua alimur & creſcimus: cuius

A officina eſt iecur. Tertiam medici animalem appel-
lant,quæ initium eſt ſenſus omnis & motus,qui im-
perium animi ſequitur,& eius proprium, ac primum
inſtrumētum cerebrum eſt. Quamuis autem exolu-
tio vel animi deliquium ad vitalem facultatem, cu-
ius cor ſedes eſt,pertineat(eſt enim propriè cordis
affectio, & rationem ſpirituum ſequens) tanta ta-
men eſt cōnexio mutua harum facultatum, vt ſi vna
earum laboret inſigni aliquo affectu, alias quoque
facillimè ſecum trahat in conſenſum. Vnde ex cu-
iuſcunque earum infirmitate poteſt animus defice-
re. Et ſicut vniuerſa vis, & robur in earum partium
temperatura conſiſtit, in quibus hæ ſitæ ſunt: Ita &
earundem imbecillitas in eorundem membrorum
intemperaturam erit referenda, tanquam in cau-
B ſam propriam. Quare cùm voluerimus defectibus
animi ex infirmitatibus harum facultatum ortum
habentibus ſuccurrere:oportebit prius inueſtigare,
quænam ſit in eo membro intemperatura, atque
ſtudere,vt ea curata particula, redeat ad naturalem
temperiem. De ratione autem curandi has tempe-
raturas particulatim agere ad præſens negotiū non
pertinet. Aliàs verò(quia longum ſermon emrequi-
rit) maiori otio ad te ſcribam ò Glauco,ait Gal. In
præſentia autem ſatis ſit cōmune præceptum:nem-
pe quòd per contraria ſecundum qualitates corri-
guntur intemperaturæ omnium particularum: vi-
delicet calida frigidis,& frigida calidis.ſicca humi-
dis:& humida ſiccis. Quia verò multa à prioribus
C medicis perperam literis tradita ſunt:De his etiam
in poſtremū alio ad hoc dicato libro agemus.Nunc
autem de his ſit ſatis dictum.

Curatio Capitis à varijs cauſis moleſtati Cap. XV.

Qvoniam *verò ſermonem de accidentibus cu-
iuſcumque fecimus, rurſus ad primum inſtitutum
redeamus, vnam in omnibus,*&c. Duo ſunt ſymproma-
ta,quæ præſertim grauia ſunt & febricitantibus mo
leſta: defectus videlicet animi, & dolor capitis. De
priori in capite præcedenti, habitus eſt ſermo: In
præſenti de altero habendus eſt. Sed antequam vlte-
rius progrediamur, hoc imprimis conſiderandum
eſt.quòd ſi quis aliorum medicorum libros legerit,
videbitur Galen.doctrina manca,& mutila: vtpote,
D quia ab aliis multa præterea alia ſymptomata ſebri-
citantibus moleſta deſcribuntur, atque exponitur ra
tio eis ſuccurrendi, quarum ne mentionem quidem
fecit hic Galen. cum tamen non exigui, ſed plurimi
momenti ſint. Sicuti vigiliæ nimiæ, ſomni immo-
dici,ſitis vehemens,appetitus deſtructio, & id ge-
nus alia: quæ interdum maius ægrotantibus nego-
tium faceſſunt, quàm febris ipſa. Ad hanc dubita-
tionem reſpondemus, ſicut & alias diximus, quòd
immo Gal. rationem integram vndequaque, & ex
omni parte doctrinæ, & methodi expoſuit, quam in
hoc libro inſtituerat:nimirum breuem, & compen-
diariā.In qua propoſita generali methodo, ſatis eſt
deinde eam(vt ipſe dicere ſolitus eſt) vno aut altero
E exemplo lectores exercēdo, explanare. Vnde cùm id
fecerit, omnes ferè modos perſequēs quibus ſolet,
animi deliquiū[cōtingere]ac docuerit, ꝙ rationem
illi occurrendi, reperta cauſa à qua excitatur, atque
eam reſpiciendo,facilè inire poterimus. Iterum hoc
eodem præcepto in memoriam reuocato: nempe in
omnibus ſymptomatibus curādis, cùm illa propriā
indicationē iā habere incipiūt,qua poſſunt, rationē
curationis à morbo ad ſe conuertere, habendā eſſe
ſemper præ oculis,tamquam communē ſcopum.cau
ſani illius ſympromatis: vtpote quę,ſi rectè cōſidere
tur,curationē nobis indicabit: idē in dolore capitis
oſtend

oſtendit(quod quidē ſolet eſſe moleſtiſſimū ſymptoma aliquādo febricitantibus)nempe ꝙ non ſemper vno,& eodem modo ſit curandus,cum non ſemper ab eadem cauſa excitetur:ſed varijs rationibus, pro diuerſitate, & varietate cauſarū ipſum excitantiū. Reliqua autē ſymptomata,accepto ab his exemplo reliquit nobis eadē regula tractanda, & moderanda,oſtenſa diligēter nobis prius via. Verùm vt rē etiā exquiſitius teneatis expoſitis curationibus doloris capitis,eandem methodum accommodare alijs ſymptomatibus docebimus. Sed ad inſtitutum reuertamur. Propoſitum nobis eſt,de curatione doloris capitis in febricitantibus agere: quem variam eſſe diximus pro diuerſitate cauſarum,ex quibus ortum habet. B Vnde neceſſe eſt,vt omnes modos,& differentias dolorū inueſtigemus,& aſſequamur, quibus poteſt caput affici,atque etiam cauſarum, vnde ſuā dolor habet originem. Et quia,(vt diximus) dolor ſymptoma eſt, quod tanquam cauſam affectum ſequitur,neceſſe eſt,vt is affectus: quem ſequitur dolor,aut primariò ſit in capite,aut in alio mēbro: doleat verò caput cum eo membro cōſentiens. Sicuti ſæpe caput dolet propter affectū,aliquando ventriculi,cum quo plurimum conſenſum habet,& affinitatem,tum propter neruos,tum etiam propter viam amplam, per quam poſſunt à ventriculo vapores in caput ferri. C Interdum etiam conſentiens cum vtero, aut cum toto. Siquidem cum ventriculo cōſentiat, cōſiderandū eſt,qualis ſit ventriculi affectus,& quis modus cōſenſus. Et quoniam quotieſcunque particula aliqua alterius conſenſu laborat aliquo affectu, nunquam poterit illius affectus curatio perfici, neque eo incommodo liberari ea particula: niſi prius illi ſuccurramus, quæ per ſe, & primario affectu laborat. 143. Nam ſicuti docuit Galen. primo lib. de Loc. affect. propriè quæ conſenſu laborat,non ſuo,ſed alieno morbo laborat. Ideo curatio etiam illi parti adhibenda, in qua primum morbus eſt. Itaque dolente capite in febribus conſenſu ventriculi: ab affectu ventriculi: petenda eſt curatio.& conſiderādum, D quis ſit affectus in ventriculo, & ille tollendus eſt. Sed dices neceſſaria quidē ſunt, & vera hæc omnia, at quonā pacto fieri certior potero, caput non proprio,ſed alieno affici incommodo? Poteris id facilè cognoſcere, ſi reſpexeris ad partes illas corporis, quarum cōſenſu caput poteſt malè affici,ac diligenter conſideraueris,an illæ bene ſe habeant, an verò malè affectæ ſint. Et ſi illas perceperis nullo proprio tentari affectu,ſed potius integras eſſe: iā certior eris factus,caput primariò laborare,illique ſuccurrendum eſſe. Vbi autem videris aliquam aliam particulam,cum qua ſæpe conſentire ſolet caput,aliqua affectiune tentari: tunc ſuſpicandum eſt,eius E conſenſu caput fuiſſe affectum: atque primùm erit tollenda illius particulæ affectio. Præ omnibus autem particulis magis & frequentius, præſertim verò in febribus ex affectu ventriculi læditur caput. Ideo maximè,& imprimis ad ventriculum in eis reſpiciendum eſt. Cum enim in febrium acceſſionibus ſæpiſſimè vitioſi aliqui,tū pituitoſi, tum bilioſi humores cōgeſti,vel ibi geniti,vel aliunde propulſi reperiantur,ab his calefactis a febrili calore vapores attolluntur ad caput,atque in eo recepti,aut calefaciendo,aut mordendo, aut diſtendendo, cerebri & capitis membranas, concitant dolorem. Vnde remotis humoribus,à quibus ſomentum vapores habent, vel nullo vel modico negotio tollitur dolor. Cognoſcitur autem horum humorum redundantia in vētriculo ſignis proprijs indicantibus malā conA tineri in eo materiam, nempe ex moleſtia. Nam ſi materię pituitoſæ ſint,aggrauant ventriculum,& os eius, & faſtidioſus erit vir,ita vt quieſcere non poſſit præ anguſtia. At ſi bilis mordens, & pungens os ventriculi,concitabit(vt Græci aiunt)cardialgiam, hoc eſt cordis dolorem: Nam & mulierculæ laborante ore ventriculi, cordis dolore affligi dicunt, ſi procuraueris,vt ea vitioſa materia vomitu excernatur,ſimul & caput, & ventriculum ab ea vindicabis moleſtia. Vnde vomitus ciendus erit, introducto vel digito, vel penna in fauces, & irritatis illis horum agitatione. Quòd ſi difficilior videatur vomitus,ſi bilis mordax fuerit: iam ſuperiùs docuit Gal. B hydrelæo concitandum. Sin autem pituita, quæ tenax eſt,oxymelite ex aqua tepida. Ita curatur dolor capitis cum ventriculo conſentientis. Quod ſi cum alio conſenſerit,vtpote cum toto, cognoſcetur ex ſignis indicantibus totius corporis plenitudinem, aut cacochymiā. Quare toti primùm cōſulere oportebit. Si cum iecinore,dolor potius occupabit dextram,quàm ſiniſtram capitis partem:& ita iecinoris ratio erit habenda. Plerūque tamē in febribus,vt diximus ex ventriculo caput dolet. Vbi autē nihil apparet, quod ſuſpicionē poſſit afferre alterius particulæ laborātis,cuius affectione caput doleat: capiti ſoli erit attendendū. Et cùm non vna duntaxat poſſit C eſſe cauſa,cur primario affectu doleat caput ſed multiplex,& varia,& pro ratione cauſarum, ratio etiam curandi ſit varia. Ideo prius inueſtigandæ, & diſtinguendæ ſunt cauſæ. Nam, & ſi omnis dolor primū: aut in intemperiem, aut in vnitatis ſolutionem referendus ſit: non tamen in his tantùm conſiſtendum eſt: ſed & iſtorum cauſæ ſunt inueſtigādæ. Quæ omnes,quantum ad præſens negotium pertinet, in tria capita reducenda ſunt: in obſtructionem: in multitudinem: atque in phlegmonem, hoc eſt, inflammationem aliquarum partium capitis. Multitudo autem, quæ ingens ſit,poteſt,ſi craſſiori humore conſtat,replendo,præterea verò aggrauando D dolorem concitare. Sin autem non tanta ſit,dum in vaporem,& ſpiritū flatuoſum reſoluitur,qui diſtendat particulas, in quibus continetur, poteſt dolorem ciere. Sed ſi tenuis,& acris ſit ea materia, mordendo,erodendo. At obſtructio excremētis exitum præcludens,in cauſa dolendi eſt,& varios concitandi dolores,pro ratione diuerſæ naturæ excrementorum: quæ poſtea, vel acrimonia,vel flatuoſo ſpiritu extendente, occaſionem dolendi afferunt. Inflammatio verò tum immodico calore, tum verò plenitudine, & diſtenſione dolorem excitat: vt ſæpius fuit à nobis expoſitum. Signa verò,quibus hęc diſcernenda ſunt, huiuſmodi ſunt. Quia vbi multitudo replens, & diſtendens in cauſa eſt: dolor qui- E dem eſt cum grauitate, & diſtenſione: nempe quia grauans,& diſtendens dolor percipitur. Si verò per ſpiritum flatuoſum,in quem conuertitur materia alioquin corpulenta,ſed non multa: tunc percipitur tenſio,citra grauitatem. In inflammatione verò, ſicuti duæ ſunt dolendi rationes: ita etiam multiplex eſt dolor. Primum enim cùm particula non modò repleta ſit, ſed infarta craſſiori humore, ibi grauitas adeſt, tenſióque. Præterea cùm humor,& ſuapte natura calidus ſit, ibi conſtipatus, iterum, dum euentari nequit,magis accenditur,& calefaciēdo auget dolorem. Particulatim autē inflammatio, ſi occupet membrum ſenſu præditum, propè quod ſint arteriæ,dolor cum pulſatione percipitur. Vnde pulſatorius dolor,aut ex inflammatione eſt,aut ex ſpiritu flatuoſo,concluſo in aliqua particula. Sed in in-

flam

flammatione grauitas eſt, quæ nulla percipitur in A flatuoſo dolore. At his & illud addendum eſt, quòd cum primæ partes, quibus caput coagmentum eſt, ſint cutis, mẽbranæ, oſſa, & cerebri ſubſtantia, è quibus ſolæ membranę ſunt inſigni ſenſu prædıtę: Ideo cum vehemens excitatur dolor in membranis, has cauſas doloris perquirere oportet, & in earum venis, vel arterijs, nõ in alijs particulis. Sed neque hic conſtiteris, abſoluta, & integra erit reſolutio: ſed vlterius progrediendum ad inueſtigationẽ vſque primæ cauſæ. Nam cum dolor incipit primũ eſſe moleſtus, qui prius, non moleſtabat: neceſſe eſt, cauſam doloris, ſiue ea ſit vapor, & ſpiritus, ſiue humor, qui aut acri qualitate, aut multitudine, aut excitata inflammatione dolorem efficit: tunc primum occupaſſe caput. Eſt ergo, & alia quærenda cauſa cur delatus ſit ſurſum, & caput impleuerit. Etenim ad curationem, & hoc cognitu neceſſarium: quia ad B rationem illius cauſæ erit curatio dirigenda. Cauſa verò illius triplex eſſe poteſt. Primum magnitudo febris, & eius caloris, qui fundendo humores in corpore contentos, & ipſos veluti efferueſcere faciens, in cauſa fuerit, cur illi in caput elati fuerint. Deinde vero & capitis inf[illegible]mitas. Iam enim ſæpius a nobis dictum eſt, quòd facillimè replentur imbecilles partes: vt pote ad quas illæ, quæ robuſtiores ſunt, quicquid ſupervacanei in eis eſt, impellãt. Tertio etiam totius corporis plenitudo in cauſa eſt, cur caput repleatur. Vnde cùm hæc modico fuerint perſpecta, facilè illi erit inire curandi rationem tanquam ſcopum ſibi C præponenti remouendam eſſe hanc cauſam. Quia ſi totius plenitudo fuerit, facilis erit doloris curatio, ſi multitudinem detraxerimus. Sed neque in præſentia res hæc, nempe quomodo eam detrahere oportet, tractãda eſt: quoniam vbi de curatione febrium ſermonem faciebamus, ſatis de hoc egimus, & quantum poterat ad noſtrum negotium pertinere. Nam & tenui victus ratione, & frictionibus, & balneis, & exercitatione, & ſanguinis miſſione, & alijs inſtrumentis agendum eſt, quibus ſolet corpus inaniri: quorum opportunitatem, & rationem, & nimis longum, & ſuperuacaneum eſſet, ſi particularim nunc exponere vellemus. Sed ſi imbecillitas capitis D fuerit in cauſa, cur doluerit caput: tunc quia ea ſola non poteſt in cauſa eſſe, niſi etiam fortiora membra eò impellant noxios ſuccos: Ideo vtriſque oportet occurrere. Prioribus quidem reuulſione, quæ pro [illegible]rporis opportu[illegible]ate, & ratione corporis erit mo[illegible]da, aut acri clyſteri, aut ligatis extremis partibus, aut illis etiam perfrictis, aut ſecta vena: pro vt magis viſum fuerit expedire. Interim verò, dum reuulſioni dan[illegible]a eſt opera, neque otiari permittendum eſt caput imbecillum aut natiua, aut ex aliquo errore: ſed repellendi ſunt humores, qui in ipſum ruunt: & ſi qui iam fluxerint, & recepti ſint, illi quoque vacuandi. Demum verò robur illi, ne amplius eos admittat, addendum. Repellendi vim habent (vt E ſæpius dictum eſt) quæ refrigerant & aſtringunt capiti perfuſa: qualia ſunt oleum immaturum, quod tum omphacinum, tum omotribes greci appellant: oleáque alia aſtringentia: præterea roſaceum, & per ſe ſolum: & ſi paretur germinibus tenellis oliuæ, vel hęderę corymbis, vel papaueris capitibus, vel illiuſmodi alijs: & item & oxyrhodinum. His autem perfuſionibus non ſemper eodẽ modo expedit vti. ſed diuerſimodè, pro ratione diuerſitatis naturæ illius materiæ. vnde fuit concitatus dolor. Quia ſi acris, & calida fuerit, biliosáq; materia, frigidis actu vtemur, imm[illegible] aliquando ex niue etiã refrigeratis, vt ſecundo de Comp. med. per loc. docuit Gal. Sin autem cruda, & frigida, tepidis, ne magis ex frigore recrudeſcat: vt ſemper rei natura dirigat curationem noſtram. Hic autẽ exurgit magna dubitatio, cuius mentionem etiam fecimus, dũ explanaremus ſecundum de Comp. med. per loc. quia hìc mentham, viridem, & ſiſymbrium inter ea recenſet, quibus parãda ſunt ea, quæ vim repellẽdi habent in capitis dolore: quæ quidem inſigniter calefaciunt. Cum tamen refrigerantia, non quæ calefaciant, huic negotio potius accommodata ſint. Et quod maius eſt, ipſe etiam Gal. ſecundo lib. de Comp. med. ſec loc. miratur, quod Apollonius Comzam in his medicamentis recenſuerit, quę vim refrigerandi habent: cùm non modò refrigeret: immo potius moderatè calefaciat, & tamen ſiſymbrium, & menta viridis calefaciant in ſecundo. Immo eodem loco (quod maiorem affert difficultatem) mentam & ſiſymbriũ oleo incoquenda ait. cum diſcutere, & digerere volumus. Hęc enim vtpote quæ calida ſint, & tenuis ſubſtantiæ, vim maiorem attenuandi, & diſcutiendi, vacandique habẽt, quam repellendi, & refrigerandi. Vnde mihi admodum res hæc difficilis videtur. Neque tamen ſum ignarus reperiẽdos forſitan aliquos, qui dicant mẽtã poſſe repellere: propterea quia ſit alicuius acerbitatis particeps Quid tamen dicturi deinde ſint de ſiſymbrio, non poſſum percipere. Niſi quis velit dicere, quòd hæc ſimplicia, quæ cõſtant tenuibus partibus (vt de menta dixit proprio capite in libr. de Simp. med. facult. Gal.) non apponuntur in his medicamentis, tanquam repellentia: ſed vt ſua tenuitate facilius penetrantia ſecum repellentium & refrigerantium vim deducãt. Sed mihi, neque hoc ſatisfacit. Primum quia his calidis in affectibus frigidis vtimur ad perducendam viam repellentiũ ad interiores partes: ſed in calidis, vt in febribus, & capitis dolore in ipſis febribus, omnes acetũ immiſcẽt, vt Gal. etiam hic meminit. Pręterea confuſus admodũ fuiſſet Gal. & obſcurus, qui non diſtinxiſſet, an cũ alijs, an ſolis eſſet vtendum, cum alijs, & per ſe ſolis vti liceat: videlicet roſaceo, & ijs, quæ cum capitibus papaueris vel germinibus oliuæ, & corymbis hederæ parantur: menta vero, & ſiſymbrium nequaquam ad repellendum. Vnde re vera non habeo, quod in hac re exponam, quod mihi ſatisfaciat. Multa ſanè comminiſci poſſumus: verũ illis animus non acquieſcit: niſi velimus dic[illegible]re mendum inoleuiſſe exemplari Græco. Nam & ſiſymbrij, & mentæ bis meminit in Gręco codice, hic quidem, & paulò poſt vbi ait. Sed ſi ſponathium, vel ſerpillum incoxeris, vel calamenthum, vel mentam, vel ſyſimbrium. Vt videlicet hoc loco ſint ab aliquo librario per errorem hæc verba appoſita: ibi verò rectè. Noui equidẽ, quòd Steph. [illegible] huius dubitationis meminit, & ait ipſe, quod hic viridibus his herbis vtitur, inferius ſiccis. Viridiores enim hæ herbæ propter multam humiditatẽ (vt docuit Galen.) minus calefaciunt. Nam quæ aridæ in tertio ordine ſunt calefacientium, virides ſunt in ſecundo. Et cum vim aſtringentem aliquam habeant, roborant etiam membrum. Sed mihi reſponſio non videtur quadrare. Etenim calida in ſecundo ordine non video quomodo repellant: vt ſaltem in initiis vtantur. Sed de hi[illegible] ſatis. Repulſa autem materia, procurandum deinde eſt, vt ſi aliquid in capite receptum eſt, quod vi repellentium non potuerit extrudi, illud vacuetur, & ſubinde ita roboretur caput, ne videlicet amplius eos à ſubiectis partibus vapores recipiat. Vacuabitur autẽ per ea, quæ attenuant, & digerunt: ita tamen, vt prius leuioribus: deinde verò

Loc. 1 & 4.

Cap. 1

verò, ſi materia craſſior facta difficiliorem ad digeſtionem ſe præſtiterit, etiam fortioribus, & calidioribus. Leniora erunt oleum ſimplex, non amplius immaturum, ſed exquiſitè maturum, & calefactum, magis autem oleum antiquum: calidus enim eſt: ſicuti, & ſycioninum, itē & anethinum. Hæc enim omnia modeſtè calefaciunt, & eam vim habent, vt materias modeſtè craſſas digerere poſſint. Craſſiores autem, quæ relinquuntur, quaſi fæx, vacuatis nempè tenuioribus partibus, valētioribus egent diſcutientibus: ſicut ſunt ſpondylion, ſerpyllum, pulegium, calamēthum, menta, ſiſymbrium, & iſtius modi reliqua, quæ cùm non etiam alicuius aſtrictionis ſint expertia, poſſunt quoque caput roborare, & eius particulas imbeciliores. Vnde his erit vſq; ad finem vtendum. Quòd ſi interdum adeò plenum fuiſſet caput ex eius multa imbecillitate, vt exiſtimaremus maiori etiam vi opus eſſe ad illud expurgandum, & inaniendum: tunc eſſent ea adminiſtranda, quæ, & per vacuationem ſenſu conſpicuam purgant: vt per ea, quę à Græcis ἔῤῥινα caput purgia à recentioribus dicuntur. Item per ſternutatoria, & gargariſmata, de quibus, & alibi multis ſermo habitus eſt, & annuente Deo, ſuo loco habebitur. Hic enim non eſt locus proprius hæc exponendi, ne nimis in longum noſtra protrahatur oratio. Vnde hoc tantum expoſito: nempè, quod per hæc caput imprimis inanitur: ad aliam rationem caput inaniendi, & quaſi euellendi craſſos humores, & impactos particulis tranſeundum eſt. Ea verò eſt, vt hominem dolentem ad balneas ducamus, vt lauetur, præſertim caput, idq; ſiccis ſindonibus fricemus. Nam balneæ fundunt humores. Siccæ autem ex ſindone frictiones inſignem attrahendi ex profundo vim habēt: prętereà, & calefacta cute, digerendi. Pręterea verò caput ſale, nitro, & ſinapi aſpergamus. Quandoquidem, & hæc attrahendi, attenuandi, & deſiccandi vim habent. Vnde neque oleo inungendi: quia id humectat, & mollit: exſiccare autem in præſentia volumus, non mollire, & humectare. Verum hoc animaduertere oportet, id genus remediorum non poſſe accommodari, niſi vbi non multa ſit in toto plenitudo: alioqnin magis à toto attrahendo oberit, quam exſiccando poſſit prodeſſe. Tertia autem differentia doloris capitis à cauſa accepti eſt, cùm is pendet à febris magnitudine: nimirum, quia humores in toto corpore à calore vehementi febris funduntur, & quaſi efferueſcentes attolluntur, ac caput replent, doloremq́ue concitāt. Hanc autem, quamuis eius primùm meminerit, poſtremum curare docet: accepta, & hic curandi ratione à rei curandæ natura: refrigerantibus ſiquidem vtitur: vt perfuſionibus capiti adminiſtratis, quæ, & poteſtate & actu refrigerent, quales ſunt, quæ conficiuntur ex hydrelæo, hoc eſt, aqua oleo immixto, oxyrhodino, decoctoq́ue ex capitibus papaueris, & id genus reliquis, quæ omnia refrigerata, & actu frigida ſunt adminiſtranda. Nam (vt docet Stepha.) præter id, quòd intemperiem calidiorem, quam capiti calidi attulere vapores, remouent, caput etiam roborant, & ſubinde repellunt eos, qui ad caput alioquin ferrentur, excrementitios humores.

In dolore autem capitis, qui ſanguinis fluxum, aut vomitum decretorium, ſignificat non ſunt remedia quærenda: neque enim accidens quoddam, &c.

Si verba Galeni rectè perpendamus, hic voluiſſe videtur hanc partitionem. Dolorum capitis, quidam ſymptomatis rationem habēt. Quidam verò minimè: quia potius tanquam ſigna à medico

A conſiderantur, & obſeruantur. Qui ſymptomatis habent rationem illi à medico curandi ſunt: curandi autem, vt hactenùs expoſuimus. Qui verò rationem ſymptomatis minimè habent, hi nullam alioquin curationem requirūt: ſed ita dimittendi ſunt, atque omne negotium naturæ relinquendum: vtpotè, quæ paulò poſt ſuperato morbo, & omnibus morbificis cauſis, per iudicationem liberatura ſit ægrotātem à dolore, ac reliquis incommodis. Solent enim iudicationes hæc præcedere, dolores, præſertim capitis, inquietudines, allucinationes, deliria, & reliqua iſtiuſmodi, de quibus copioſè à Galeno in libro de Criſibus actum eſt. Dum enim natura ipſa concoctioni, & ſequeſtrationi noxiorum humorum in-

B cumbit, febres vehementiores fiunt: perinde, vt in abſceſſibus, dum pus conficitur: item, & dolores maiores concitantur, quàm cùm iam pus factum eſt: vt Hippocrat. quoque ſecundo Aphoriſ. ait. Et quemadmodum confecto pure, & magis etiam excreto, dolores, & febres, remittunt: ita dum natura concoctionem in febribus molitur, febres augentur, & dolores. Cocto verò morbo, remittunt: ac ſequente indicatione tandem omnia tolluntur incommoda. Eiuſmodi ergò dolores, & ſi, & vulgaribus, imperitiſq́ue medicis interdum timorem incutiant: peritis tamen ſpem, & lætitiam maiorem afferunt, cùm percipiant futuram indicationem, & integram tandem ſalutem. Atque ad hoc referendus

C eſt Aphoriſ. ille ſecundo libro Aphoriſ. Non eſſe timenda maiora etiam mala in morbis, cùm præter rationem fiunt. Colligendo ergò omnia, cum dolor capitis is fuerit, qui indicet futuram paulò poſt morbi iudicationem, neque curandus eſt, neque de eo oportet alioquin eſſe ſolicitum medicum, ne dum ſe profuturum credit, alioquin obſit: facilè enim poterit eſſe impedimento naturæ. Vnde hoc tantùm procurandum eſt, vt cognoſcat eum dolorem iſtius eſſe naturæ. Quod, vt facilius cognoſcatur, quædam ſummatim ex libris de Criſibus deſumit. Sed hic aliquantiſper ſiſtendum, & quædam neceſſaria cognitu conſideranda. Primùm, quia Gale. ait, hunc dolorem, qui nuntius eſt futuræ indicatio- Aph. 27.

D nis febris per eruptionem ſanguinis è naribus, vel per vomitum, non eſſe ſymptoma cenſendum, ſed potius tanquam ſignum, & illud quidem optimum habendum. Quod quidem non paruum eſt dubium. Quandoquidem videtur Galen. ſui ipſius eſſe oblitus: Quia dolor per ſe quidem, & ſecundum propriam rationem ſymptoma eſt: pertinet enim ad læſam ſenſus tactus actionem. Quomodo ergò nobis ſuadere nititur, non eſſe cenſendum ſymptoma? Deinde verò, cùm ait, nō tanquā ſymptoma eſſe habendum eiuſmodi dolorem, ſed potius in ſignis bo-

E nis ponendum, videtur quaſi ſymptomata à ſignis ſeparare: cùm tamen præter ea, quæ ab his accipiuntur, quæ ſubſtantialiter rei inhærent, reliqua omnia ſigna à ſymptomatibus ſint accipienda, vt ſecundo libro Art. medic. docuit ipſemet Galen. Ad hanc dubitationem facilis erit reſponſio, ſi eorum memores ſimus, quæ ſuperius fuêre expoſita: nimirum, quòd hic ſymptomatum conſideratio aliquantiſper diuerſa eſt ab ea, quæ ab ipſo Galeno in libro de Different. & Cauſ. ſymptom. expoſita eſt. Ibi enim de ſymptomatibus agit ſecundum communem eorum rationem, quatenùs morbum ſequuntur, tanquam propriam cauſam. Hic autem non ita in vniuerſum, ſed magis particulatim. Nam hic tanquam ſymptomata in febribus habentur. Quæ quoniam

inſigne aliquod periculum minitantia ſunt, & ma- A ius interdum, quàm ipſa febris, aliquam, & ipſam indicandi rationẽ aſſumunt,& cauſæ iã magis ſuhinduunt rationem, tanquam iſtiuſmodi ſymptnmata habita ſunt, vt eo locn fuit expoſitum: quæ tamen minimè ſymptomata propriè eſſe poſſunt: & quaſi ſymptomata,à Gale.ſunt appellata. Alia etiam, quæ alioquin ſunt proptiè ſymptomata, cum nullam vim habeant propriam rationem curationis febris aliqua ex parte immutandi, neque tanquam ſymptomata habentur, quatenùs ſpectat ad præſens inſtitutum. Quare eiuſcemodi dolor capitis, qui decretorius eſt, tanquam ſignum futuri iudicij à medico conſideratur. Et ſicut dolores capitis, de quibus hactenùs actum eſt, indicabant aliquid agẽdum à medico eſſe, vt illi tollantur, & ſedentur. Ita hic ab omni medico auxilio eſſe abſtinendum, & res naturæ relinquenda penitus, & omnino indicat: neque illis apparentibus, aliud à medico ptocutandum eſt, niſi, vt ab ipſo cognoſcãtur iſtius eſſe naturæ. Vnde quia res hæc nõ pauci momẽti eſt. Ideò quicquid præſentis libri supereſt: id totum in docendo, qua ratinne hnc medicus percipere poſſit, ſummatim hic exponit. Quoniam eius copioſa tractatio ad librum de Criſibus pertinet. Reliquum eſt, ergò, vt ad ſequentium explanationem nos transferamus:

Conſidera igitur, primùm quidem ſpecies febrium, ſi calidæ, atque vrentes ſint: nam hæ per excretiones indicari conſueuerunt, &c.

Text.105 TRIA capita, quæ quantum ad præſens iſtius libri inſtitutum pertinet, ſunt cognitu vtilia, & maximè à medico deſideranda, proponit, & explanat. Primum, quando dolor capitis tãquam decretorius ſit habendus. Alterum verò, an indicatio inſtet, & paulò poſt futura ſit, vel tardius. Tertium, cùm dolor capitis ſoleat, non quãcunque in febribus iudicationem, neque vnum tantùm præcedere modum iudicationis, ſed duos, videlicet per vomitum, & per profluuium ſanguinis è naribus, quomodo prænoſcendum ſit, an per vomitum, an per ſanguinem profluentem è naribus ſit iudicandus morbus. Primùm itaque, nempè, an ſit decretorium ſignum dolor capitis cognoſcemus, (ait ipſe) ſi tria conſideraueritmus. Naturam videlicet febris, quantum ad eius ſpeciem pertinet. Deinde modum terminationis: nimirum, an ea, appareant ſigna, quæ morbum fore ſalubrem oſtẽdant, vel mortalem. Tertium eſt tempus morbi: an ſcilicet in principio, an in incremento, an in vigore: ſumpta tamen temporum diſtinctione à concoctionis ratione. Quatenùs ergò ad primum pertinet, hoc imprimis eſt reuocandum in memoriam, quod ſæpè aliàs à nobis ex Galen. ſentẽtia expoſitũ eſt, quòd triplex eſt modus, quo morbi ſalubriter terminantur: videlicet, aut per excretionem humorum per manifeſtam vacuationem factam, aut per abſceſſum, aut per concoctionem. Per primum modum velox, & cita admodum fit reſolutio: per vltimum lentè, & paulatim: per alterum medio modo. Sequuntur autem diuerſi hi terminationum modi diuerſitatem, tum naturæ morborum, tum corporum, tum temporis, & conſtitutionis anni. Nam morbi acuti, & qui tandem excitantur à calidis, & tenuibus humoribus, quique velocis ſunt motus, hi ſæpè per excretionem terminantur: ſicuti exquiſitę tertianę, & ardentes febres, quę cauſi dicuntur: ita & pleuritides, & phrenitides, & iſtiuſmodi reliqui. Morbi verò, & febres diuturnæ, quæ & craſſis, frigidiſque humoribus accenduntur, paulatim terminantur, & per concoctionem: paulatim

A ſiquidem, vt concoquitur morbifica materia: ita vel per anguſtos meatus (vt hic exponit Stephan.) digeritur, vel in vrinis per hypoſtaſin excernitur. Qui autem medio modo ſe habent, medium etiam terminationis modum habent, per abſceſſum enim terminantur: vt per parotidas, vel bubones: interdum per ſcabiem, vel papulas per vniuerſum corpus efflorescentes. Ita etiam iuuenum febres ſæpè per excretionem iudicantur, ſenum paulatim, & per concoctionem. Æſtate etiam faciliùs per excretionem: hyeme per concoctionem. Hoc ergò primum conſiderandum eſt, vt probè diſcerni poſſit, an dolor capitis ſit futuræ iudicationis ſignum: an potius ſequatur febrem, tanquam ſymptoma. Quia ſi is morbus videatur ex eorum numero eſſe, qui non ſolent B per ſanguinis fluxum, vel vomitum, & tandem per excretionem iudicari, non putandum eſt, eſſe decretorium ſignum. Alterum verò, an ſalubris morbus ſit: an pernitioſus, cognoſcetur ex aliis ſignis, quæ malignam, vel benignam morbi naturam indicant: de quibus, & in Prognoſ. lib. & in lib. de Criſi. abũdè actũ eſt, tum ab Hippoc. tum Gal. quæ exponere ad noſtrum negotiũ in præſentia non pertinent. Præcipua verò ſigna, quę morbi ſalubritatẽ oſtendũt, ſunt ſigna concoctionis. Com.45. Concoctiones enim apparentes dixit Hippoc. 2. libro Comment. in 1. Epid. celeritatẽ iudicij ſignificant, certamque ſalutem. Præterea verò hoc conſiderandum eſt, quia cùm morbus pernitioſus fuerit, inepti, & imperiti medici erit putare, dolorem capitis poſſe eſſe ſignum bonum, & C nuntiare bonum ſubſecuturum iudiciũ morbi. Tertiò verò, & febris tempora ſunt conſideranda, quia nullum ſignum in principio morbi, dum videlicet, crudus eſt, ſed neque in cremento apparens poteſt bonam nũtiare criſin futuram. Loquimur autem in præſentia de temporibus morborum, quę accipiuntur à ratione apparentis cõcoctionis. Vnde cùm ſtatim à principio morbi, incipit dolor capitis eſſe moleſtus, ille nequit eſſe ſignum iudicationis superuẽturæ. In incremento verò, & ſi cùm incœperint alicuius concoctionis ſigna apparere, poſſit futurã denuntiare criſin, eã tamen nuntiat, quæ aut mala criſis ſit futura, aut ſaltem non perfecta. Solùm ergò D dolor ille capitis poterit indicium eſſe citæ ſalutis, & morbum, aut per vomitum, aut per ſanguinis profluuium iudicandum, qui in vigore, & iam concocto morbo exoritur: His itaque attendentes diſcernere poterimus, qualis nam ſit dolor capitis in febribus. Alterũ verò caput, quod à nobis aduertendũ propoſuit, eſt, an inſtet, & paulò poſt futura ſit morbi iudicatio. Nam decretoria ſigna ſolẽt quidẽ criſin non multo tẽpore pręcedere, immò illis apparẽtibus paulò poſt iudicatur morbus. Plerunq; autẽ futurã criſin antecedit difficilis quædã ęgrotantis tolerantia, vt eo tempore moleſtiſſimus, & longè magis, quàm antea ſit ægroto morbus, vt vix eum proferre poſſe videatur: quia omnia moleſta ſymptomata increſcere vidẽtur. Accepta eſt autẽ hæc ſententia ex 2. Apho. Aph. E & ſecundo etiam lib. Comment. in ſextum Epid. Et Com.1 ſi die ſit iudicandus morbus, nox præcedens difficilis erit: ſin noctu, præcedens dies. Hippocrates tamen noctis tantùm meminit. Proptereà, quia conturbatio hæc manifeſtior eſt, & moleſtior, quando noctu accidit, quàm quando interdiu: vtpotè, quoniam præter alia incommoda ſomnum etiam adimit, quod ægrotantibus admodum eſt moleſtum. Et fortaſſe etiam die ſæpius morbi iudicantur, quàm nocte, adiuta natura à calore, præſentia ſolis. Sed, & ratio dictum non parum

nobis

nobis confert ad hoc diſcernendũ. Nam dies quidam A ſunt, qui maximã vim habent ad rationem iudicandi morbi: ſicuti illi ſunt, qui propriè critici dicuntur, vt quartus, ſeptimus, vndecimus, decimusquartus, & ſubinde. In his frequentiſſimè: præſertim verò in ſeptimo, & decimoquarto, fiunt criſes, & integrè, abſoluteque. In aliis autẽ, vt eſt ſextus, & octauus, aut non fiunt: aut ſi fiant, neque perfectæ, nec nõ, & cùm agitatione maxima, grauibus ſymptomatibus, & nõ modico timore, ac periculo. Quia nunquam natura molitur criſin, niſi coacta a nimia morbi moleſtia. De his verò magis particulatim agere ad librum, de Rat. decret. dier. attinet potiùs, quàm ad præſens negotiũ. Quare iã ad tertiũ caput explanandũ tranſeamus: nempè, vt diſcernamus B futuram iudicationem, quam ex dolore capitis ſignificari diximus: num per vomitum futura ſit, aut per ſanguinem è naribus profluentem. De hoc ergò ſermone habito in hunc modum ait Galenus:

Age, iam ſit dies pro magnitudine perturbationis: deinde oportet conſiderare, &c.

SEMPER, vt etiam Ariſtot. 2. lib. Poſt. analyt. docuit, ſi quærendum eſt, qualis futura res ſit, oportet prius pro conſtituto habere, quòd ea ſit futura. Vnde cùm volumus prænoſſe, qualis ſit poſt dolorem capitis expectanda criſis: prius debemus habere pro comperto, cõſecuturam omnino criſin eſſe. Id verò nobis compertum erit, ſi iam cœperit ea perturbatio, quam diximus, præcedere criſin: atque dolor capitis in ea ipſa perturbatione excitetur, non autẽ cum aliis ſym- C ptomatibus morbum concomitantibus ſtatim à principio hominem corripuerit. Alioquin enim (vt diximus) ſi ſtatim à principio, dum crudus erat morbus, inuaſit, non eſſet decretorium ſignum, ſed ſymptoma morboſum. Hic tamen, & vnum cõſiderandum, quod & Steph. viſus eſt animaduertiſſe: nimirum, quòd poteſt, & decretorius dolor interdum inter initia morbi incœpiſſe: ſed quatenùs ad id, quòd inter initia incœpit, non eſt decretorius. Verùm, cum iam perturbatione ea apparente, quæ ſolet iudicationem præcedere, dolor augetur, & longè moleſtior ſit, concocto iam morbo: tunc rationem acquirit ſigni decretorij, & poteſt eſſe nuncius futuræ iudicationis. Itaque ſi is do- D lor iam ſit iudicatus talis eſſe, vt futurã criſin indicet, ſupereſt, vt quæramus, qualis ſit futura criſis. Multiplex enim eſt mod⁹, quo iudicari poteſt morbus. Nã, & per alui profluuiũ, per hæmorrhoidas, per mẽſtrua, per ſudorem, per vrinam, per vomitũ, & ſanguinis fluxum à naribus. De aliis quidẽ quærere ſuperuacaneũ eſt, quia ſolummodò indicat eorũ duplicem differentiam: videlicet, aut vomitum, aut profluuium ſanguinis ex naribus. De his ergò duntaxat agendum, præſertim verò de futura ſanguinis eruptione è naribus. Nã, & illa in febribus, præcipuè ex tenui, & calido humore putreſcente excitatis, quæ etiã illæ ſunt, quæ frequen- E tius per criſin terminantur, ſæpiùs ſolet indicare. Vnde ſi ea apparuerint ſigna, quæ oſtendunt ferri humores ſurſum ad caput, dolor capitis etiam per fluxorem ſanguinis è naribus iudicãdum morbum ſignificabit. Sin autem perturbatio iam incipiat, quam conſueuit criſis ſequi, & aliqua iã apparere incipiant, quæ oſtendant propenſionem, & motum humorũ ad ipſum ventriculum, expectanda criſis erit per vomitum. De his autem paulò poſt ſermonem habebimus. Priùs enim vnum exponẽdum nobis offertur, quod omnium eorum, quæ explananda ſunt, fundamentum eſt: quamuis Galenus illud ferè ad calcem iſtius libri, & capitis propoſuerit. Eſt igitur conſiderandum, quòd omnis criſis, quæ per excretionem fit, à facultate fit, cuius officium eſt ſuperuacua, & noxia expellere. Expellit au-

A tem ea, mouendo, vt omnis motus inter duos terminos conſiſtit, nempè inter terminum, a quo incipit motus, & terminum, ad quem eſt motus. Quare, qui exquiſitè cogniturus eſt, qualis ſit futura criſis, & qua parte natura excretura eſt noxium humorem in criſi: imprimis oportet obſeruare, vnde impelluntur humores, & quo tendant, vel propenſi ſint. Ex his enim facilè percipiemus, quomodo per quam partem ſit iudicandus morbus. Nam antequam ſuccedat excretio inſignis, neceſſe eſt commoueri particulas, à quibus impellitur humor excernendus, dum inſurgunt ad expellendum: item, & eas, ad quas fit impulſio. Hoc autem apertiſſimè percipietis, ſi his attenderitis, quæ Galen. exponit. Quæ, vt faciliùs percipiatis, animad- B uertendum, quòd morborum terminatio, opus eſt, & officium facultatis naturalis, cuius ſedes eſt in viſceribus, præſertim verò in iecinore. Nam, & concoctio, & noxiorum à bonis ſequeſtratio, & tandem ſecretorum excretio iſtius facultatis actiones ſunt. Vnde, cum facultas, quæ corpus regit, ad excernendum inſurgit, commouentur viſcera, quæ iſtius naturalis facultatis ſunt inſtrumenta, & ſub præcordiis latẽt, ac inſignem tranſmutationem patiuntur: quam facilè diligens medicus obſeruans, percipiet, & perſpiciens poterit prænoſſe paulò poſt naturam, morbo ſuperato, ad excretionem morboſorum humorum properaturam. Percipiet autem ſurſum retracta hypochondria. Fit autem ea retractatio, natura iam mouente ad ſuper- C nas partes excrementa, & veluti protrudente. Accidit autem (quemadmodum acutè ſatis hic exponit Stephan.) vt ſicuti in nobis in externis impulſionibus, & iactibus, ſi aliqua magna vi iacere, vel protrudere volumus, non modò manu, ſed toto etiam corpore aliquatenùs rem impulſam ſequimur. Ita (ait ille) & viſcera, præſertim verò, quæ ſub hypochondriis continentur, audiea aliquo modo à muſculis abdominis, dum ſurſum impellunt excernendos ſuccos, eos itidem ſequuntur, & ſic ad ſuperiora reuelluntur, vel retrahuntur hypochondria. Ita ergò cognoſcemus vnde fiat motus, vel propenſio futuræ indicationis: & pro ratione, qua dextrum magis, vel ſiniſtrum hypochon- D drium commoueri, cõturbarique viderimus, ita etiam vel ex iecinore, vel ex liene magis concitari motionem excrementorum cognoſcemus. Deinde, & obſeruandum eſt, quorſum ferantur excernendi humores, quia ſi per nares ſint expellendi, neceſſe eſt ſurſum eos rapi. Si ergò diligenter attenderimus, iſtius raptus ſigna manifeſtiſſima percipiemus. Nam, cùm vehemens ille dolor capitis ſequatur aſcenſum vaporum, deinde humorum in ipſum caput, & membranas cerebri, qui vel pungendo, & mordendo, vel extendendo dolorem excitant: & cum is dolor poſſit ab his vaporibus concitari, qui per venas ad caput ferũtur, poſſit etiam E conſenſu ventriculi, à vitioſis humoribus, qui ad ventriculum impelluntur. Ideò dolor is poteſt, & hanc, quæ per vomitum, & illam, quæ per effuſionem ſanguinis è naribus excitãda eſt criſis ſignificare. Itidem & delirium (Nam, & delirare conſenſu ventriculi poteſt.) Ira, & ſplendores oculis obſeruantes. Sed deinde cùm neceſſe ſit per venas aſcendere excernendos per fluxum ſanguinis humores: plenæ autem venæ diſtenduntur, & ſi multa ſit diſtenſio, & dolent: cùm collum cum capite dolet, iam hoc ſignum futuram eruptionem ſanguinis è naribus indicat. Venæ enim, quæ ad cerebrum tam exteriores, quàm interiores feruntur, per collum aſcendunt. Spirandi verò difficultas indicare poteſt tam futurum vomitum, quàm ſanguinis fluxum, conſentientibus cum vẽtriculo membris ſpiritualibus, præſertim verò ſepto tranſuerſo, ventricu-

lóque ſurſum elato, & id comprimente. Itemque, &
venæ aſcendente multo ſanguine ſurſum repletæ, &
in tumorem elatę, tum comprimendo, tum anguſtan-
do ſpatium thoracis, & pulmonum, anguſtiam ſpiri-
tus, & ſpirandi difficultatem afferunt, cum ex naribus
fluxurus eſt ſanguis. Palpitationes autem venarum in
temporibus, vapores in ſpiritus conuerſos per eas ve-
nas aſcendere ſignificant. Prætereà ſi oculi, aut malæ
rubicundiores, vel nares ſint ſolito factæ, id ipſum ar-
guunt: videlicet ſanguineos vapores, & ſanguinem
ſurſum ad caput ferri. Ita ſi nares prurientes cogant
admotis digitis fricare, & ſcalpere: iam erupturum
ſanguinem demonſtrant. Nam vſque ad narium venas
materiam oſtendit perueniſſe, eaſque extremas pun-
gere, & irritare cœpiſſe. Hæc quidem (ait Galenus)
quantum ad iudicandam criſin, ſatis eſſe poſſunt. Ve-
rùm alia quædam ſunt, quæ huic cognitioni inſeruire
poſſunt: videlicet, quia ſpem hanc augebunt, & opi-
nionem futuri ſanguinis profluuij è naribus confirma
bunt. Ea verò nō ita ſigna ſunt certa, & proxima iſtiuſ-
modi futurę ſanguinis excretionis: ſed quandam apti-
tudinem, & facilitatem, vel propenſionem naturalem
ad eam, quæ, vel corporis ægrotantis rationem ſequi-
tur, aut aëris, aut conſuetudinis oſteudunt. Et corpo-
ris quidem ratio accipienda eſt, ab eius ætate, & tem-
peratura, & ratione victus. Nam iſtiuſmodi criticę ex-
cretionis, modus ſolet plerunque accidere in iis, qui
multo, & calido ſanguine abundant. Vix enim, vbi aut
paucus, aut non calidus ſit ſanguis, aut etiam craſſus,
is facilè ſurſum aſcendens iudicare morbos poteſt:
potius enim inferius per hæmorrhoidas deſcendens
excernetur, ſi ſit craſſus. Si frigidus, & paucus, non iu-
dicatur per ſanguinis fluorem morbus. Et propterea
ſi calidum ſit corpus, magis etiam, ſi & humidum.
(Nam ex calore facilè attollitur in calidis: ex copia
ſanguinis in calidis, & humidis: item in adoleſcētibus,
& iuuenibus vtriuſque ratione, & copiæ, & caloris)
huiuſmodi criticam ſanguinis excretionem expectare
oportet. Ex ratione autem victus, ſi eam ſeruauerit,
quæ, & multum, & calidum ſanguinem procreare ſo-
let: vt ſi ſit factum corpus plethoricum: ſi ſolitum ſit
aliàs habere aliquas ſpontaneas excretiones, quæ ex
aliquo tempore fuerint ſuppreſſæ: vt per hæmorrhoi-
das, vel per nares, vel per menſes in mulieribus. Ex
conſuetudine verò, ſi ſit aſſuetus, vt ſæpè illi, vel dum
ſanus eſſet multus efflueret ſanguis ex naribus, vel in
aliis morbis fuerit iudicatus ſanguine profluente. Ex
aëre verò etiam aliqua accipietur indicatio. Nā vere,
& ætate ſæpius fiunt criſes per eruptionem ſanguinis
per nares: hyeme verò rariùs. Itidem etiam potius ca-
lidioribus anni conſtitutionibus, quàm frigidioribus.
Sed nec ſolùm his omnibus diligenter obſeruatis, fu-
turum ſanguinis profluuium pręſagire poterimus. Ve-
rùm, & ex qua nare. Quia primùm ſi retractum magis
dextrum hyppochondrium ſenſerimus, par narem de-
xtram erupturum ſanguinem ſperandum eſt: per ſini-
ſtram verò, ſi ſiniſtrum. Hoc enim nos docuit Hippo.
quòd plerunque omnes abſceſſus, & excretiones κατ'
ἴξιν, hoc eſt, per directum ad affectam partem fieri ſo-
lent. Ita quoque ſi collum in dextra parte magis con-
doleat: ſi tēpus dextrum magis palpitet: ſi oculus de-
xter, & facies dextra magis rubeat ſiniſtra: ſi maior
pectoris anguſtia ſit in dextris, quàm in ſiniſtris (nam
quòd ex iecore fiat impetus aſcendentis ſanguinis ſi-
gnificat) contrà autem, ſi ex liene. Interdum autem
non modò vtilis erit hæc cognitio ad curandi ratio-
nem, ſed & apprimè neceſſaria. Etenim ſi ſuccedat im-
modica excretio, faciliùs cohibebitur per cucurbitu-
las hypochondriis affixas ea parte, vnde originem ha-

A buit, vt ſuperiori oſtendimus capite. Quamuis ſocor-
dia, vel incuria medicorum (ait ipſe) eò res iam per-
uenerit, vt credantur hæc omnino non poſſe arte me-
dica cognoſci: cùm tamen ſint facilia cognitu ei, qui,
vel mediocriter diligens fuerit. Neque modò hanc
criticæ excretionis rationem cognoſcere poſſumus
ſequentes hanc eandem methodum, verùm etiam fu-
turum vomitum: quamuis rem hanc particulatim non
expreſſerit Galenus. Semper enim ſi duo ſimilem ra-
tionem habeant, alterius tantùm meminit diſtinctè,
& eadem ratione alterum inueſtigandum relinquens.
Vnde ſi iam ſuperueniente dolore capitis, & apparen-
te ea conturbatione, quæ criſin præcedere ſolet: inci-
piat quidam veluti morſus cordis, ventriculi faſtidiū,
B aliqua vertigo, oculorum obtenebratio, raptum bilio
ſarum materierum ad ventriculum demonſtrant, à
quibus vapores excitati ſurſum verſus caput feruntur.
Cùm verò iam labium incipit palpitare, vel tremere,
nobis innoteſcit inſtare vomitum. Magis quoque, ſi
tenue ſputum ex ore fluere incipiat. At ſi murmurent
inteſtina, purgantur etiam, flatus inferius reddatur, ali-
qua concitentur tormina, humorem ad aluum infe-
riorem declinare ſignificant. Sed hæc tractatio ad li-
brum de Criſibus pertinet: ibique copioſè, & apertè
res hæc expoſita eſt. Quare neque in longius de hac
re ſermonem protraham. In fine autem iſtius capitis
tranſitum facit ad ea, quæ ad ſequentem librum per-
tinent. Sed nos hic cōſiſtamus, vel potius reuertamur
ad ea, quę hactenus expoſita ſuot: vel aliqua addamus
C quæ illis deeſſe videntur. Diximus enim, quòd horum
duorum ſymptomatum tātùm meminit in hac vltima
iſtius libri parte. Quia nobis hæc exempla eſſe pote-
rant, ad quę reſpiciētes reliquorum ex nobiſmet ipſis
poteramus methodum, & curandi rationem inuenire.
Vnde, quia hoc non vobis omnibus forſitan ęquè no-
tum eſt, non erit à noſtro inſtituto alienum, ſi facta
aliquorum ſectione, viam, & modum oſtenderimus,
quo ſit illis occurrendum, quando nimis moleſta ſunt
ipſis ægrotantibus, eandem methodum inſequendo,
quam Galenus in animi deliquio, & capitis dolore ſe-
quutus eſt. Et hęc tria ſymptomata accipiamus expo-
nenda: vigilias immodicas: ſomnum immodicum: &
ſitim importunam. Primúmque de vigilia agamus: vt-
D potè, quæ magis ſit dolori capitis ſimilis: poſteà verò
de ſomno, qui vigiliæ omnino aduerſarius eſt, tam ex
propria ratione, quàm ſi vtriuſque cauſas ſpectaueri-
mus: ita enim collatis inter ſe duobus ſymptomati-
bus oppoſitis, res clarior euadet. Sed quædam prius
explananda ſunt, in quibus vniuerſa ferè vis eorum,
quæ dicenda ſunt, ſita eſt. Hoc itaque imprimis conſi-
derandum eſt, quòd ſimilis ratio omnino eſt, & dolo-
ris capitis, & vigiliæ. Nam ab eiſdem cauſis vtrunque
excitari poteſt, & ad eandem particulam vtrūque per-
tinet, quamuis non ad eandem partem eiuſdem par-
ticulæ, vt aliàs me oſtendiſſe memini. Porrò in capite,
ad quod vtrunque hoc ſymptoma pertinere primùm
omnes fatentur, multæ ſunt partes facultatibus diffe-
rentes. Nam eſt cerebri ſubſtantia, quę aut nullo ſenſu
E tactus prædita eſt, vt ſenſit Ariſt. aut admodum exi-
guo, vt quandoque viſus eſt Galenus ſenſiſſe. Vnde
neque poteſt inſignis alicuius doloris eſſe particeps.
Quia dolor ſequitur conditionem ſenſus. Membranæ
verò cerebri, præterea, & arteriæ, & venæ inſignem
ſenſum habent, præſertim verò membranæ. Quare
partes hæ vehementibus obnoxię ſunt doloribus. Sed
cùm cerebrum deinde alias habeat facultates ſibi pe-
culiares, & proprias, & ſuę ſubſtantiæ tranſmutatione,
quamuis non doleat, alia tamen patitur moleſta ſym-
ptomata, præcipuè verò ſi ventrium naturalis ſtatus,

A & temperies à cauſa morboſa tranſmutetur, afficiaturque. Et ſicuti hæ facultates diuerſæ in cerebro ſunt, ita varia habent inſtrumenta: quæ ſi malè afficiantur, vitiant, vel alioquin lædūt eas actiones, quę ab illis facultatibus edendæ ſunt, quarū ſunt inſtrumentum. Vnde cùm ad cerebrum attineat omnis, & ſomni, & vigiliarum ratio, ſi eius pars, in qua vis eſt, vigilias, vel ſomnum inducendi, tranſmutetur: ſi quidem ad calidum, & ſiccum ſequētur vigiliæ immodicæ: ſi verò ad frigidum, & humidum, ſopor. Sed ſi pars ea, in qua cogitatio ſedem habet, vitio aliquo corripiatur, ſequetur delirium, vel amentia. Et ita etiam ſi memoria. Ita ergò eadem cauſa, verbi gratia, idem humor, aut eadem intemperatura, ſicuti B bilis, aut bilioſus vapor, aut calidior, & ſiccior contracta in cerebri membranis intemperies, aut pungendo, & mordendo, aut calefaciēdo facilè poterit vehementes commouere dolores. At ſi cerebri ventriculos occupauerit, non ampliùs ingentem dolorem, quia ea particula non eſt magni doloris capax: ſed aut vigilias, aut deliria, aut aliam internā facultatum oblæſionem [excitabit] pro ratione, qua organa, vel huius, vel illius magis læduntur: & aliquando plures, aliquando pauciores, prout læſio plures, vel pauciores pertigerit partes. Et quot modis poterit capitis dolor concitari, eiuſdem & vigiliæ, & deliria, & id genus reliqua, & ab eadem cauſa. Et ſicuti varius eſt cauſæ modus: ita & curationis. Ac eadem partitione in inueniendis differentiis vigilia- C rum vtemur, qua & in capitis dolore: habito videlicet reſpectu ad ipſam cauſam. Niſi, quòd hac ratione differunt, quòd dolor duplicem habere poteſt cauſam proximam: intemperaturam ſcilicet, & continui ſolutionem, quæ ſequitur, aut punctionem, aut eroſionem, aut diſtentationē partium. Vigiliæ verò ſolam cerebri intemperaturam calidam, aut ſiccam. Ideò in vigiliis non ſunt quærendæ tot differentiæ, quot in dolore capitis: ſed illæ ſolùm, quæ ſequuntur tranſmutationē cerebri ex mutatione ſui intemperamenti. Sequamur ergò eandē methodum, quam in inueſtigandis cauſis doloris capitis ſecuti ſumus, quantùm ſaltē ad eas partes pertinet, quæ ab intemperatura accipi poſſunt. Et dicamus ita hic, vt ibi, D quòd caput lædi poteſt, & ad vigiliam immodicam perduci, vel proprio ſuo affectu: nēpè ſi contraxerit calidam ſiccámve, præſertim verò ſiccam intemperiem: quamuis & calida poſſit vigilias cōcitare. Poteſt etiam fieri vigilia conſenſu alterius partis, præcipuè verò ventriculi. Vt enim dolor poteſt ex affecto ventriculo in capite concitari, conſentientibus videlicet membranis cum vētriculo: ita etiam conſentiente parte ea cerebri, in qua ſedem habet ſomnus, & vigilia, per intēperiem ſummè calidam, & ſiccam, ſi quando bilioſi humores in ventriculum ſint E cōgeſti, quorū vapores ad caput elati illud exſiccēt, & calefaciant, in vigiliam propenſus redditur ægrotans, immò, & melancholici, cùm exſiccent: magis verò, ſi putridi, acriores enim fiunt per putredinem. Nec modò conſenſu ventriculi, ſed & cum toto capite conſentiente contingunt vigilię, vt in febribus, cùm ex putreſcente materia, aut ſuaptè natura calida ſiccáve, aut ratione putredinis elat' vapor caput com. 16. petit. A putredine enim, vt ait Gal. 3. lib. Comment. in 3. Epid. acredo oritur, quæ inducit vigilias. Per primarium autē cerebri affectum ortum habent vigiliæ, quando, aut nimis calefactum eſt cerebrum, vel quando exſiccatū. Quod duobus modis eſſe poteſt, quia, aut ob ſolam intēperiem citra conſortium alicuius materię fouentis illam intēperiem, aut cum

A materia. Ex materia autem triplici poteſt fieri vigilia, ex bilioſa, ex melancholica, & ex pituitoſa. Sed aliæ ſuaptè natura ob naturalem earum ſiccitatem poſſunt afferre vigilias. Pituita verò nō niſi quæ ſalſa eſt, & quæ ex multa putredine acrior, & calidior facta eſt. Vnde cùm omnibus his etiam cauſis dolor quoque excitari poſſit, & cum horum omnium ratio curationis petenda ſit à ratione cauſæ, neceſſe eſt, vt ſimilis curatio ſit differentiarum vigiliæ cū curatione earum differentiarū doloris capitis, quæ ſimiles habent cauſas. Et cùm ſuperiùs omnē rationem doloris, ſi is à materia præſente foueatur in triplex caput reſoluerimus: nēpè in obſtructionem, multitudinem, & inflammationem: ita vigiliæ itidem vni- B uerſam rationem in eadē reſoluere poſſumus. Nam cùm ex obſtructione exitus (vt diximus) præcludadatur excrementis, ſi talia detineantur excrementa, quæ, vel calidiora ſint, vel ſicciora, & tandem eius naturæ, quæ poſſint vigilias afferre, eas concitant. Multitudo quoque eorum humorū, quos paulò antè retulimus, poteſt in cauſa vigiliarū eſſe. Item, & inflāmatio: ea verò imprimis, quę ex bilioſo ſanguine, vel ex ſalſo humore procreatur. Et tandem etiam ſi aduerterimus diligenter, facilè eaſdem cauſas inueniemus, cur caput repletū fuerit his, aut vaporibus, aut humoribus, qui vigiliarum occaſionē præſtare poſſunt. Quoniam, aut ob vehemētiam febris, eiuſque calorem, à quo fundūtur humores, & fuſi facilè C aſcendunt: aut propter imbecillitatem capitis, qua excrementa aliunde tranſmiſſa facilè ab eo admittuntur: aut ob corporis plenitudinem. Et prout horum vnicuiq; docuit occurrere ad tollendū capitis dolorē. Ita eadē ratione nos vti poſſumus, vt occurramus vigiliis importunis. Quare: & ſuperuacaneum videtur in his repetendis tempus cōterere. Egimus enim de his paulò antè cū Gale. ſatis copioſè. Tranſeamus ergò ad aliud ſymptoma huic cōtrarium ad Lect. 107 ſomnum videlicet immodicum, vel ſoporem. Quod quidem ſicuti contrarium eſt, ita contrarias habet cauſas. Contrariorū autē (vt Philoſophi tradidère) eadem ratio, eademitidemeſt diſciplina Vnde quot ſunt differētiæ vigiliarum, totidem erunt, & impor- D tuni ſomni concitati in febribus: nimirum ex collatione eius cum ſuis cauſis, prætetquam quòd vtriuſque contrarię ſunt cauſę. Somnus enim pręcipuè ex humiditate, deinde ex frigiditate concitari ſolet. A cauſis ergò humectantibus, & refrigerantibus cerebrum concitari ſolet. & quot modis poterat ſiccior, calidiórve cerebri temperies vigiliarum eſſe in cauſa, tot humidior, & frigidior ſomni. Si ergò fuerit in ventriculo multa congeſta frigida, & humida materia: nempè pituitoſa, vel per exhalationes ab ea ad caput elatas: vel per ipſos neruos naturali conſenſu E communicata frigiditate, & humiditate cerebro, facilè poteſt ſomnus conciliari, pręſertim verò in initiis acceſſionum, quando alioquin etiam refrigeratur, confugiente ſanguine, & natiuo calore ad intimas corporis partes. Quod autem facilis ſit is conſenſus, poteſt eo argumēto ab experientia deptompto cōprobari. Multos enim videmus, qui dum famem patiuntur, variè afficiuntur. Alij enim ſtatim dolore capitis tentantur. Alij verò moroſi, & iracūdi fiunt. Alij quieſcere nequeunt. Alij nūquam dormire. Nonnulli etiam conqueruntur de quadam capitis grauitate. Quidam in ſomnū procliues ſunt. Nam fameſcens ventriculus, cùm nō offerur cibus, quem appetit, alio conuerſus à venis ad eum pertinētibus attrahit: & cum viſcera, ſi quid boni alimēti in eis ſit, in ſe contineant, vt eo alantur: quod verò

inutile, & excrementoſum eſt, permittant attrahi:
pro ratione quidem attracti humoris varia ſequun-
tur incommoda. Etenim ſi ſit bilioſus, & ad os ven-
triculi aſcendat, hominem ex moleſtia in eo perce-
pta reddit iracundum, inquietũ, moroſum. Si in fun-
do reſideat vapore ad caput ab eo aſcendente con-
citatur, aut dolor capitis, aut vigilia, vel vtrunque.
At ſi pituitoſus ſit humor, & hominem in ſomnum
propenſum reddet, & grauitatem capitis, & interdũ
dolorem reſoluto eo humore in flatulentũ ſpiritum
excitabit. Ecce ergò, quàm facilè in affectibus ven-
triculi ſecundum omnem rationem caput afficiatur.
Præthereà verò, & refrigetato capite primariò, con-
ciliari poteſt ſomnus, & humectato. Nam hyeme in
ſomnum procliuiores ſumus, quàm æſtate, & plu-
uioſis temporibus, quàm ſerenis. Ita facilè in ſom-
num (vt paulò antè diximus) in initiis acceſſionum
procliues ſumus, & id interdum ſine alicuius mate-
riæ fomẽto, aliquando ex materia, vel in capite con-
tenta, vel in venis in habitu totius corporis, quæ à
febre fuſa frigidis, & humidis vaporibus caput re-
plet. Curatio autem per remedia quidem contraria
inſtituẽda eſt, eadem tamen methodo ſeruata. Nam
ſi ex ventriculo ad illum digerenda eſt curatio, aut
per vacuationem, aut per tranſmutationem: calefa-
ciendo videlicet, & ſiccando, & tandem ea ratione,
quam docuimus ſuccurrere in dolore capitis, aut li-
pothymia pendẽte à vitio ventriculi, vel ex eius ali-
qua intemperatura, vel ex vitioſis humoribus in eo
congeſtis. Sed ſi ex multitudine crudorum, & frigi-
dorum humorũ in toto, illi imprimis erunt ea ratio-
ne euacuandi, quam expoſuimus in cura quotidianę
febris. Si ab intemperatura aliqua contracta in ce-
rebro, ſi ea ſine materia fuerit, calefaciẽtibus, & ſic-
cantibus erit corrigenda: ſi cum materia, illa etiam
erit inaniẽda, aut iis, quę caput per os, vel nares pur-
gant, vel illis, quæ attenuando, & diſcutiẽdo, de qui-
bus cùm ſit aliàs abundè diſputatũ, ſuperuacaneum
videtur in præſentia eadem repetere. Procurandum
prætereà eſt, vt addatur robur capiti, quæ omnia in
curatione doloris capitis ſunt à Gal. expoſita. Vt ta-
men id ſit aduertẽdum, quod tanquam cõmune prę-
ceptum in omnibus his ſuperiùs nobis traditũ eſt,
quòd non faciles in his ſymptomatibus ad ea parti-
culatim curanda debemus eſſe, ſed quantùm poſſu-
mus incumbere curationi febris: conuertere verò
nos ad horum vacuationem, ſi illa adeò augeatur, vt
iam timeamus futurũ aliquod periculũ. Vnde ſæpè
ſatis erit, cùm procliues ſunt in ſomnũ, & eos exci-
tare, vocando, ſtringendo manus, aut pedes, oblato
acri aceto odorando, & ſimili aliquo, faciliq; reme-
dio. Ita etiam in vigiliis, quiete, leui, ac facili artuum
frictione, lotione etiam ex aqua dulci calida, in qua
fuerint cocta refrigerantia, & humectantia, vt ſunt
lactuca, violę, flores nimphęæ, & iſtiuſmodi reliqua.
At vbi re magis vrgeat, tunc aggredi oportet eas ra-
tiones curationis, quæ hactenus fuère inſtitutæ: nec
de his plura tractãda mihi in pręſentia videntur. De
tertio itaq; ſymptomate breuiter, & ſummatim nõ-
nulla dicam*, hoc eſt, de ſiti: cuius comes eſt linguæ
ariditas. Et ſicut hęc, de quibus ſermonem hactenus
habuimus, ad caput pertinẽt: Ita, & ſitis ad ventricu-
lum, pręſertim verò ad os eius, ſicuti & ſames, magis
pertinere videntur, & cùm immoderatæ ſunt, ratio-
nem habẽt actionis vitiatæ. Sitis itaq;, quæ (vt Ariſt.
2. de Anima dixit,) appetitus eſt frigidi, & humidi,
à duabus cauſis, (vt primo de Simpl. med. fac. docuit
Gal.) proximè ortum habet, ex humoris defectu, &
exceſſu caloris, interdum verò ex vtroque ſimul. Ex

A calida ergò, & ex ſicca intemperie concitatur ſitis,
& calida, ſiccaque ſimul: & his aut cum materia, aut
citra materiã. Materia verò, quæ ſitim affert, aut bi-
lioſa eſt, præſertim verò cùm in vẽtriculi tunicis re-
cepta eſt, & abſorpta: aut pituitoſa ſalſa. Siticuloſus
autem eſt ventriculus interdum ex ſuo proprio affe-
ctu: interdum autẽ conſentiens cum aliis. Conſenſu
autem iecinoris ſæpè ſitimus. Nam, & inflammatio-
num illius viſceris, reliquarumque affectionum ca-
lidarum ipſius comes eſſe ſolet ſitis. Conſenſu etiam
cordis, ſi ipſum calido aliquo tentetur affectu. Item
ex pulmonis, & gulæ, & totius tandem corporis [af-
fectu calido:] vt in vehementibus febribus, & ſqua-
lido corporis habitu. Vnde in remouenda, vel miti-
B gãda ſiti, propria, & vera curatio eſſet, cauſam remo-
uere, & ſi ea pendeat ex conſenſu ventriculi cũ aliis
particulis, dãda eſſet opera, vt curaretur affectus ea-
rum: quia illis deſinentibus, deſinit & ſitis. Ita ſi to-
tius corporis conſenſu, pro ratione affectus refrige-
randum, & humectãdum eſſet, aut balneis, aut medi-
camentis, prout & res ipſa exigeret, & ratio febris
admitteret. Et ſi primario affectu ventriculus eſſet
ſitibundus, & laboraret intẽperie calida, ſiccáve ci-
tra materiam, agendum eſſet refrigerãtibus, tam ci-
bis, quàm potu, quàm etiam medicamẽtis. Cibi qui-
dem humectantes, & refrigerantes: vt eſſet ptiſſana,
panis lotus, & coctus, vel iure galinaceo, & conditus
lacte amygdalarum dulcium, aut ſeminum mellonis,
vel cucurbitæ, vel aliorũ id genus: lactuca prætereà,
C endiuiáque, & id genus reliqua comeſta. Potus ſit
aqua hordeacea, addito ſirupo violaceo, vel a liis i-
ſtiuſmodi. Prætereà verò caput perfundẽdum oleis
refrigerantibus, aut aliis refrigerãtibus perfuſioni-
bus, vel embrochis. Per neruos enim ſtatim exorien-
tes à cerebro, quorum multorum particeps eſt ven-
triculus, cõſentit primùm, & ſit particeps etiam ven-
triculus earum tranſmutationum, quæ fiunt in cere-
bro. Nec modò hæc, quæ capiti adminiſtrantur, plu-
rimùm ſi opportunè fiant, proſunt vẽtriculo, verùm
& ea, quæ pedibus. Vnde, & balneæ pedibus ex aqua
dulci adhibitæ non parum proderunt. Lotiones etiã
ori adminiſtratæ ex aqua hordei, ex aqua communi
ſimplici, non parum facient. Item ſi lactucæ folia a-
D qua frigida perfuſa ori indantur, & cùm exſiccata
fuerint, abiiciãtur, appoſitis aliis recẽtibus. Poſſunt
& fruſta malorum reſecta, veluti in laminas tenues,
& aqua macerata, in ore ſemper lingua eodẽ modo
teneri, & cucumerum, vel melonis indi, quem angu-
riam appellamus. Faciunt hæc omnia ad mitigandã
ſitim, donec cauſa ſit penitus ablata. Caules etiam
duriores lactuce diſſectos ad magnitudinem nuclei
prunorum. Item & ziziphæ aqua maceratæ commo-
da erũt auxilia. Quòd ſi materia prætereà adſit, quæ
calorem, & ſiccitatem foueat, blandiri quidem his
interim oportebit. Præcipuum verò eſt incumbere,
vt ea purgetur ea ratione, qua purgandam eſſe in ſu-
perioribus lectionibus docuimus. Ecce ergò, quòd
E in vniuerſum eadem, aut ſimilis methodus eſt oc-
currendi omnibus ſymptomatibus, quæ febricitan-
tibus moleſta ſunt. In reliquis autem explicandis
non protrahemus rem in longius, ne nimium tem-
poris diſpendium faciamus. Præſtaturum enim pu-
tamus, vt aliqua de febribus peſtilentibus exponа-
mus, quæ, & ſi in iis, quæ hactenùs tractata ſunt, eſſe
poteſtate contenta, tum primo de Different. febr.
tum hic videri poſſint. Quia tamen nullæ ſunt cum
maioribus, pluribuſque, & deterioribus ſymptoma-
tibus, quàm peſtilentes. Forſitam ſi particulatim a-
gamus, erit vobis magis ſatisfactum.

VICT

VICTORIS TRINCA-VELLII DE FEBRE PE-STILENTI.

Loci 1xx
CVM Febris peſtilẽs ne-
que ad vnam tantùm fe-
brium primam differẽ-
tiam attinere poſſit, ne-
que vnam ſimplicẽ ha-
beat rationem, ſed du-
plicem: nẽpe quia alte-
ra eſt eius differentia,
quæ ad hecticarum fe-
brium genus pertinet:
altera verò, quæ ad genus putridarum: Prioris qui-
dem curatio poteſt in vniuerſum in curatione he-
cticarum contineri. Particulatim autem ſupervaca-
neum videtur velle, aut docere, aut literis mandare
eius curandæ methodum, eum omnino adeo curari
non poſſit, vt neque etiam in longũ admodum vita
protrahi: neque enim tandiu viuere poſſunt, vt in
maraſmum tranſeat: quemadmodum docuit Gale.
Aliarum verò curatio in iis, quæ de ratione febres
putridas curandi dicta ſunt, & in illis, quæ de cura-
Com. 29. tione febrium cum ſymptomatibus vniuerſa (vt di-
ccemus) continetur. Nã ab aliis hæc differt per exi-
miam quandam putredinem, & maiorẽ, vt docuit
Gal. primo lib. Com. in ſextum Epid.) quàm in a-
liis putridis febribus. Præterea verò, quia hanc, &
plura, & maiora, deterioráque ſymptomata, quàm
aliàs ſemper, vt ex ſentẽtia Ruphi retulere Paulus,
Oribaſius, & Aetius, concomitantur. Ideò, & hoc
illis addendum eſſet, quòd quamuis eædem indica-
tiones, & communes in vtriſque ſint ſcopi: attamen
hæc, & exquiſitiori, vt quarto de Rat. vict. in acut.
morb. traditum eſt, egent curatione, & maiori dili-
gentia tractandę. Poſſemus his paucis eſſe contẽti.
Verùmquoniã hiſce tẽporibus iuniores quidã, vt ſa-
pientiores videantur, paradoxa quædam defenden-
da ſuſcepere, multáque tam ad cognitionem ſpe-
ctantia, in controuerſiã iterũ, & quæſtionem reuo-
cant, non animaduertẽtes, quòd dũ paradoxis iuue-
nes allicere putant, in paraloga præcipites incidũt.
Ideo, licèt paſſim iam lectiones noſtras ab hinc tres
annos domi inſtitutas multi habeant, in quibus ea
omnia diſquiſita habentur, quę ad hoc negotiũ per-
tinere poſſunt: Voluimus tamen ea iterum ad incu-
dem perducere, vt nõnullos, qui poſtea exorti ſunt,
errores extirpemus, & hoc in veſtram vtilitatẽ. Ita-
que tanquam conſtituto hoc accepto, quòd quam-
uis à peſtilentia febris peſtilens ſuam habuerit nun-
cupationem: non tamen omnis febris, quæ peſtilens
eſt, itẽ & peſtilentia dicenda: ſiquidem peſtilentia in
morbis epidemicis eſt, qui communes ſunt, & mul-
tos eodẽ tempore adoriuntur. Peſtilentia enim (vt
dixit Gal.) eſt epidemicus morbus pernicioſus, qui
pleroſque, quos apprehenderit, interficit. Id genus
autem morbi communem aliquam cauſam ſequun-
tur: vt ſunt, aut aër vitiatus: aut aqua, qua vtimur, aut

A communis in aliquo loco, & vitioſa ratio victus. Sæ-
pe autẽ videmus aliquos, præſertim verò in magnis
ciuitatibus, vbi varij, ac multiplices in victu cõmit-
tũtur errores, qui à febre maligna, nõ ex communi
aliqua cauſa, ſed ea duntaxat priuata victus ratione,
quã ipſi ſeruarũt, corripiũtur, ſimilis formæ, & eiuſ-
dem malignitatis cum illis, quæ per ciuitates in pe-
ſtilentiis vagari ſolẽt. Hæ ergo peſtilẽtes febres di-
cũtur, nõ autẽ peſtilẽtia. Immo interdũ febres poſ-
ſunt inter initia eſſe tantùm peſtilentes, quæ poſtea
in peſtilentiã tranſeant. Sicuti aliquãdo ex cõtagio
poteſt peſtilens qualitas habuiſſe ortũ, quæ dum ex
B negligentia hominũ ad multos ſerpit. poteſt ex ma-
lo vapore ab infectis iã corporibus putredine qua-
dã aër affici, ita vt & ipſe peſtilens reddatur. Quãuis
ergo, & peſtilentia, & peſtilẽs hoc modo febris hac,
quam nuper expoſuimus, ratione differãt: attamen
quia vtraque vnam, & eandẽ ideã, & eundem chara-
cteriſmũ habent: vna, eadémque tractatione vtran-
que cõplectemur. Rẽ itaq; iam perſequamur, & cùm
nemo non cõcedat febres reperiri, quæ peſtilentes
ſint, ordinem quæſtionũ ab Ariſt. propoſitũ ſequen-
C tes, deinde inquirendũ proponamus, quid ſint eiuſ-
modi febres, & quã rationem habeant, cur peſtilen-
tes dicantur, & ſint. Quidam autem ſunt his tempo-
ribus, qui dicant, in duobus primùm conſiſtere om- Com. 29.
nem iſtarũ febriũ rationẽ. Nempe in modo putre-
dinis: quia ex putredine ſuum habent ortum. Primo
quidem lib. Cum. in ſextum Epid. Gal ait, peſtilen-
tes febres putridũ habere calorem, & excellentem
quãdam putredinem. Deinde verò in materia, quæ
putreſcit, & vnde accenditur ea febris: quoniam in
hac febre vniuerſa (vt aiunt ipſi) humorum maſſa
computreſcit in venis: cum in aliis continentibus
D febribus non putreſcat vniuerſa humorum conge-
ries, ſed certus aliquis humor, vel partes aliquæ hu-
morum. Differre autem mutuò illas differentias fe-
bris peſtilentis aiũt, quarum ſuperiùs meminimus,
quòd cùm putredo in venis excitatur, putredo in-
quam omniũ humorum eſt febris peſtilens putrida:
cùm verò in corde fit humorũ, putredo ea propriè
eſt peſtilens hectica: quia neceſſe eſt vnà & parietes
cordis computreſcere. Addunt præterea, quòd non
modò putreſcẽte vniuerſa humorum farragine po-
teſt concitari febris peſtilens, verùm & ſi ſanguis
purus, vt eſt humor ab aliis ſecretus, putreſcat. Sed
E & illud tanquã corollariũ prædictis adiungũt (quòd
tamen videtur prædictis aduerſari) quòd poteſt in-
terdũ accendi febris peſtilens, non putreſcente to-
ta ea humorũ maſſa, ſed ex parte tantùm, cùm in a-
liqua ſeorſum particula putreſcens, vt in inflamma-
tionibus putreſcere conſueuit, ſanguinis cõpactus,
& infartus. Quod ea ratione probare nituntur, quia
interdum viſæ ſunt anginæ peſtilentes, & pleuriti-
des, quæ ab aliis non peſtilentibus differunt inflam-
matio

mationibus: quòd (vt ipſi videntur interpretari) in peſtilentibus putreſcit ſanguis, in aliis aſſatur, & ſupercaleſit in eo priuato loco, & febres periodicas accendit. Hæc ſunt horũ decreta, in quibus id poſſum pronũtiare, quod de antiquis dixit Auer. quòd verba onerabant ſententiis: ita verba hæc onerant erroribus: plures ſiquidem ſunt errores, quàm verbã, & adeo euidentes, vt ne ſummis quidem labiis deguſtaſſe videantur antiquorum, & probatorum auctorum doctrinam. Nos autem aliquos colligamus, & eos, qui maioris momenti ſunt, ne plus temporis, quàm par ſit, cõteramus. Primùm ergo ex hac horum poſitione ſequitur, quòd omnis febris peſtilens ſit ſynocha, & quòd nulla alia febris poſſit eſſe peſtilẽs, niſi ſynocha. Quia & ipſe Gal. ſentit, quòd ſynocha accenditur, cùm ſanguis vnà cum aliis humoribus putreſcit in venis: ſicuti & cùm in aliqua particula fiunt inflãmationes, & (vt ipſi aiunt) peſtilentes. Imò etiam, quò magis ad rem noſtrã facit, ſi ſolus citra alios humores ſanguis putreſcat, fit peſtilens febris: non poteſt autem putreſcere, quin & alij humores putreſcant: quia eius pars tenuior in bilem, dũ putreſcit, vertitur: craſſior verò in humorem melancholicum. Nunquam ergo reperiri poteſt putredo in ſignis ſanguinis ſynceri. Quòd autem hoc abſurdiſſimum ſit, nemo eſt, ſi modò ſit vel parum in doctrina Gal. verſatus, qui non viderit. Gal. enim in ſecundo lib. de Criſ. ſynocham febrem cũ ardentibus, tanquam vnam eius ſpeciẽ collocat. Plurimæ autem febres peſtilentes non ſunt calore vehementes, vt nono de Simp. med. fac. ait idem Gal. Vnde tertio de Criſ. diſtinguens magnitudinem morbi à modo, per quem malignus dicitur, vel benign⁹, inquit, debiles, & paruæ febres ſæpe valde malignæ ſunt: aliæ verò calidæ, & incẽdentes ſunt, quæ tamen periculo carẽt. Sequitur itẽ ex hac iſtorum opinione, quòd omnis febris peſtilẽs item eſſet hectica, & deſperatæ ſalutis. Quod tamen falſum eſt. Nam ſunt multi, qui euadunt a peſtilẽtibus febribus. Quòd autẽ hoc ſequatur, probamus ex ſuiſmet placitis. Quoniã ſi putreſcente vniuerſa humorum maſſa, accẽditur febris peſtilens, neceſſe eſt, vt & qui in corde humores ſunt, putreſcant: quãdoquidem, & illi in humorũ maſſa cõtinentur. At cùm putredo in corde eſt, ea febris peſtilẽs hectica eſt. Niſi dicant, excipiendos eſſe eos humores, qui in corde ſunt: quos natura magis ad extremum vſque cuſtodit: quod quidem ſi dicãt, rerũ naturalium magnam oſtendent ignorationem. Quia neque vnquam fieri poterit, vt ſi tota humorum moles in venis inſigni putredine putreſcat, non etiã putreſcat ea pars, quæ in corde eſt, ſi, & ali cor, & ſpiritus in corde ex ſanguine gigni neceſſe ſit, & continenter ſicut attrahitur ex venis iecinoris ſanguis à corde, vt & eo alatur, & ex eo gignantur quotidie ſpiritus: ita in pulmones, & alias partes per arterias diſtribuuntur. Etenim cùm ſit vniuerſa fartago humorũ facta in hac febre putris, non poterit attrahi, niſi ſanguis putridus à corde. Nulla ergo vis tueri cor poterit, quin ipſum repleatur humore putrido, quem neceſſariò, ſi illi viuendum ſit, attrahit. Non animaduertunt etiam, ꝙ ſi aliquod in eo erit contentum, quod integrũ, & expers putredinis ſit, neceſſe erit, vt & ipſum putreſcat, dũ cũ eo miſcebitur ſanguis attractus ex venis, qui iam putridus eſt. Nam ſi putreſcentibus (vt ipſi aſſerunt) humoribus in corde, neceſſe eſt, eam eſſe febrem hecticã: quia ſit neceſſe cordis parietes putreſcere, longè facilius humores, ſi qui ſint integri, immixtis illis putridis, qui cõtinenter attrahuntur à corde, cum illis computreſcẽt. Accedit ad hoc, quod omnis ſynocha febris cum putredine erit febris peſtilẽs, cùm ex eorum decretis in putrida febre ſynocha putreſcat ſimul ſanguis cũ aliis humoribus in venis: ſiue ille ſit ſolus (ſolus enim putreſcens) aiunt ipſi accendit febrem peſtilentem) ſiue cum aliis putreſcat. Nam nihil aliud eſt ſanguis cum aliis humoribus, ſiue ſit cum eorũ ſub dominio, vel vtcũque alioquin ſit, niſi tota humorum maſſa. Sed & alia ratione ex dictis Gal. oſtendemus, quòd ſi ita eſt, vt ipſi affirmant, neceſſe eſt, nullam peſtilentem febrem, ſiue putrida ſit, ſiue hectica, vnquam poſſe curari. Cùm enim totus ſanguis putreſcit, vel alioquin vitiatur (vt in lib. contra Iulianũ docuit Gal.) morbi, qui inde oriuntur, curari nequaquã poſſunt. Ita enim ait, Nõ pollicentur medici ſe omnes morbos ex vitiato humore, omnémque corruptionem ſanaturos: ſed eos tantùm, in quibus corpus adhuc validum ſit, & vires robuſtæ: non autem quando ſanguis penitus ſit corruptus, & factus æruginoſus, vt & aſſumptum alimentum in corruptelam trahat: verùm quando potius poteſt ab accepto alimento contemperari. Grauiſſimè etiam ea parte peccant, qua dicunt, hecticam peſtilentem accendi ex putredine orta in corde: quia ſit neceſſe, parietes cordis computreſcere. Vtrunque enim falſiſſimum eſt, & decretis antiquorum, & probatiſſimorũ auctorum aduerſarium. Quoniã ſi ex putredine humorũ cordis accendatur febris hectica (neque enim aliud intelligere poſſunt, cùm aiunt, ſi adeſt putredo in corde, fit febris peſtilens hectica: quia non poteſt referri id, niſi ad humores cordis: ſubdunt enim, quia neceſſariò computreſcunt parietes) ſequetur hoc abſurdum, quòd non poſſit fieri hectica peſtilens ſtatim à principio incipiens: ſed erit neceſſe, vt illa ſemper putridam ſequatur. Nam ſi ideo hectica eſt, quia putreſcẽtibus humoribus ab eis in parietes cordis tranſit putredo, in putreſcentibus autem humoribus conſiſtit ratio febrium omnium putridarum, nonne enim primo de Differ. fe. probauit Gal. ex ſententia Hippo. febrem ephemeram ſpiritibus primum accendi, putridam in humoribus, hecticam in ſolidis membris? Non poterit ergo peſtilens hectica accendi, niſi prius accendatur, & pendeat a putrida. Gal. tamen tertio de præſag. ex pul. apertè pronunciauit, nõ paucas febres ab initio ſtatim eſſe hecticas. Quòd etiam dicant, quòd ſi adſit humorum putredo in corde, neceſſe ſit, & parietes cõputreſcere: mihi ineptire videntur. Quæ enim quæſo eſt, hæc neceſſitas, quæ cogat cor cõputreſcere: cùm humores ſæpiſſimè in cõtinẽtibus, & acutis febrib⁹, vt in ſynocha putrida, in venis inſigni etiã putredine putreſcãt: nulla tamen cogat neceſſitas cõputrere parietes venarum, vel arteriarum, in quibus illi putreſcunt? Niſi quis fortaſſe dicat, naturam magis ſolicitè tueri venas, & arterias, quàm cor. Sed etiam cum dicunt ſolùm ex ſanguine in venis totius corporis computreſcente, aut ex vniuerſa humorum maſſa ſolùm, ex aliis humoribus, non autem particulatim ex putredine aliorum humorũ, peſtilentem febrem accendi, hominis eſt, qui neque animaduerterit, quæ quotidie in ægrotantibus conſpiciuntur, neque legerit, quæ de his febribus ab auctoribus, à quibus medicinã docti ſumus, literis mandata ſunt. Quot enim peſtilentes febres ſunt, quando multus eſt ex anni aliqua peſtilenti cõſtitutione earum prouentus, in quibus ſi vrinas, ſi alui deiectiones, ſi periodorum rationem, ſi tandem reliqua ſymptomata, ac demum ętatem, temperaturã, anni tempus,

pus, vlctus rationem reſpiciamus, omnia formam
bilioſæ febris oſtendunt, quæ ex bile putreſcēte ac-
cenſa ſit. Sed ſi velimus ea etiam examinare, quæ
Hipp. deſcribens peſtilentes conſtitutiones, quæ
ſuis accidêre temporibus, & quæ in Commentariis
Gale. eas explanans expoſuerit: ſi ea præterea, quæ
particulatim ab eo obſeruata ſunt, dum morbos di-
uerſorum proponit in exemplum, luce clarius per-
cipiemus, multos in illis peſtilētiis certiſſimè labo-
raſſe febribus, & aliis morbis ex bile ortis. Nam (vt
Com. 22. Galenus tertio libro Comm. in tertium Epid. ait)
à ratione inſiti in nobis caloris generātur, & augen-
tur in nobis humores: qui ſi exquiſitè fuerit tempe-
ratus, quantùm naturæ ratio in nobis requirit, mul-
tus in noſtris corporibus generatur ſanguis. Sed ſi
ad igneam naturā cóuertatur, multam, aut flauam,
aut pallidam bilem gignit. Atque ita de aliis humo-
ribus intelligendum eſt. At verò ſi externus calor,
qui eſt præter naturam, accedat, & afficiat corpus, &
humores in eo cógeſtos, in cauſa eſt cur putreſcant
humores, & interdum maligna putredine, quicūque
ſint humores illi: Et proinde quamuis eadē ſit cau-
ſa efficiens, & eadem conſtitutio aëris, quæ omnes
afficit, non eſt tamen eadem forma febrium, & reli-
quorum humorum, qui paſſim in eo loco in homi-
nes graſſantur. Quod facilè apparet. In prima enim
peſtilentia, quam in eodem tertio deſcribit, multos
fuiſſe ait, qui à febribus ardētibus correpti ſunt, qui
etiam phrenitici erant, hoc eſt, cum quibus erant
phrenitides coniunctæ. Quod Galenus refert in
multam bilem in illis congeſtam, quæ tum in iecur,
& ventriculum decubuerat, & ex ea febris ardens
excitabatur: tum verò in cerebrū ferebatur, & phre-
nitim procreabat. Quoſdam etiā aſſerit, fuiſſe lon-
go ſopore tentatos: qui quidem non poterat ex bile
habere ortum, ſed ex frigido, & humido humore.
Poſſemus & alias perſequi peſtilentes conſtitutio-
nes: ſed hæc in præſentia ſint ſatis. Neque mino-
rem inſcitiam oſtendunt: cùm aiunt, argumento
accepto à pleuritide, & angina peſtilente, quod non
ſolùm concitari poſſit febris ex ſanguine, vel ex v-
niuerſa maſſa (vt ipſi loquuntur) humoris in venis
putreſcente, ſed ex eo etiam in vna certa, & deter-
minata particula, vt in faucibus, vel in mēbrana co-
ſtas ſuccingente, vel alia particula, quæ inflamma-
tione tentetur. Quòd verò multam ignorantiā eo-
rum, quæ ad hanc partem attinent, hoc ſuo decreto
oſtendant, facilè eſt oſtendere. Quia quāuis in mor-
bis, vel febribus peſtilentibus, multi accidāt, & præ-
ter naturam tumores, vt inflammationes, eryſipela-
ta, herpetes, carbunculi, bubones, aphthæ, & id ge-
nus alia: & hæc quidam poſſint tā in internis viſce-
ribus, quàm in externis ſuboriri: Non tamen ab his
ratio peſtilentis qualitatis, & malignæ febris ortum
ducit, ſed à putredine, quæ interius ſedem ſuam ha-
bet. Nam hæc fiunt à natura irritata ab ea praua ma-
teria: quæ non potens pro ratione adminiſtrare hu-
mores, partem aliquam eorum, nunc in hanc, nunc
in illam particulam quaſi furore agitata impellit:
nempe quatenus hæc, vel illa pars imbecillior eſt.
Vnde hæc ſunt ſymptomata conſequentia peſtilen-
tem febrem, potius quam febris hæc ipſa tanquam
ſymptomata concomitetur. Quòd Galenus tertio
Com. 75. libro Comm. in tertium Epid. ſatis apertè expoſuit,
dum rationem eorum explicat, quæ pleuritico con-
tigere, qui adeo acuto, & maligno morbo labora-
uit, vt in tertia die obierit. Inquit autem, Hic æger
ſtatim tertio die cenſendus eſt obiiſſe, à qualitate
ſuccorum virulentorū, nó à phrenitide peremptus:

A at phrenitis illum eſt ſubſecuta ſymptomatis vice.
Ecce ergo, quòd non ex phrenitide primum obiit,
ſed ex febre, quæ concitata eſt à putredine maligna,
venenoſáque virulentorum humorum, quæ fuit fe-
bris vrens. Hoc enim oſtendunt verba, quæ paulò
ſuperiùs refert Galenus, vbi ait, quòd huic phreniti-
co contigit ſtatim ab initio vomitus virulentorum
humorum: quod plerunque febribus adurentibus
conſequens eſſe ſolet. Ex his igitur humoribus pu-
treſcentibus fuit febris hæc maligniſſima: cui acceſ-
ſit & phrenitis, tanquam ſymptoma. Hócque mani-
feſtiſſimè percipies in peſtilentiis relatis ab Hippo-
crate primo & tertio libro Epid. vbi ſæpe narrat
B morbos multos in illis peſtilentibus ſtatibus peſti-
lentes febres cóſequentes: vel paulò poſt apparen-
tes: vel ſtatim ab initio eas concomitantes. Cùm e-
nim referta ſunt corpora multa cacochymia, quæ
incipit putreſcere: & natura ab ipſis moleſtata, eo-
rúmque malitia eos incipit mouere, & agitare: illi
naturæ rebelles ex ſua prauitate ad diuerſa loca de-
lati diuerſas particulatim concitare ſolent affectio-
nes: vt tamen prima omniū origo, & fomentum ſit
mala materia in venis congeſta ex cauſis, vel exter-
nis, vel internis, quæ ibi putreſcit, & vehementi e-
tiam putredine. Et de hoc ſatis in præſentia. Sed &
illud prætermittendum non eſt, quòd ea etiam par-
te erant, qua dicunt, quòd quando ſanguis in aliquo
C priuato loco continetur, & in inflammationem at-
tollitur, ac tumorem, in eáque aſſatur, accendit fe-
brem periodicam, quæ acceſſiones habet tertianis
ſimiles. Videntur enim innuere, quòd ſi in aliquo
priuato loco putreſcat ſanguis, procreat peſtilētem
febrem: ſed ſi ſupercalefactus eſſet, periodicam.
Id quod omnino alienum eſt ab Hippocratis & Ga- Cap. 5. & 6. Lect. 109.
leni doctrina. Nam hoc ab ipſo Galeno fuit pri-
mo de Differ. febr. expoſitum, & à nobis ibi expla-
natum, quòd idem eſt modus febriū, quæ ex inflam-
mationibus ortum habent, & quæ ex putredine hu-
morum in vaſis, vtráſque enim accendit putrida fu-
ligo ad cor delata. Cùm ergo vndique ſit abſurda
hæc horum poſitio, nobis incūbit onus inueſtigan-
D di, ac reperiendi eam ſententiam, quæ vera ſit, &
ab omni abſurditate aliena. Sed cùm duplex ſit fe-
brium genus, ad quod retulêre Gal. & qui illum ſe-
cuti ſunt, febres peſtilētes. Nimirum quia alias pu-
tridas eſſe dixère: alias verò hecticas. Quæ & ſi in
hoc conueniant in vniuerſum, quòd vtraque diffe-
rentia ortū à putredine habeat: particulatim tamen
plurimùm habēt differentes rationes. Primùm qui-
dem de putrida agamus, poſtea verò & de hectica
noſtram proferemus ſententiam. Peſtilentes itaque
febres, ſi antiquiores auctores ſequamur, illæ in-
quam, quæ putridæ ſunt, eundem generationis mo-
dum habent, & eandem naturam, quam & aliæ non
peſtilentes: omnes ſiquidem tam hæ, quàm illæ ab
E humoribus putreſcentibus accenduntur. Differunt
autem ab illis more (vt aiūt Græci) videlicet, quia
peſtilentes malignę ſunt, & deteriores, magíſque le-
thales, quàm aliæ non peſtilentes, & putridæ. Nā di-
xit Gal. epidemicus morbus, qui plures interficit,
peſtis dicitur, vel peſtilētia. Vnde verò illis hæc ma-
lignitas accedat, hic conſiſtit omne punctū, & vni-
uerſæ penè iſtius quæſtionis ſtatus. Nos autē ſequē-
tes Galen. dicemus, in hac febre, perinde vt in aliis
morbis, à duplici capite omnem iſtius malignitatis
rationē eſſe petendam, vt ipſe in lib. de Conſt. art.
med. declarauit, & quarto Metho. Nempe à natura
putridi humoris: Præterea & à natura membri,
quod ab eo humore afficitur. A natura quidē humo-

tis

ris, qui putreſcit, duplex poteſt eſſe ratio malignitatis. Altera, quæ eſt ratione naturæ propriæ illius humoris. Sicuti v.g. melãcholia (quæ verè, & propriè atra bilis dicitur, à qua muſcæ fugiunt, & proiecta in terrabulas excitat) humor eſt ſuapte natura maligniſſimus, qui putreſcens deterrimã habet putredinem. Ita etiam virulentus, & æruginoſus humor, cuius paulò ſuperius facta eſt mentio, in quem, tanquam in cauſam retulit Gal. cur phreniticus ita citò perierit, veneni cuiuſdam naturam ſapere dicebatur. Altera poteſt eſſe ratio malignitatis ex ipſa putredine: quamuis enim interdũ humor putreſcens, alioquin ex ſua natura, neque malignus, neque venenoſus fuerit: poteſt tamẽ adeo vehemẽs, & mala excitari putredo, vel ex multa eius humiditate, vel ex multa obſtructione: vel ex magna victoria caloris externi: vt ex putredine ea multa acquirant putreſcentes humores malignam, & veneno ſimilem naturam. Quemadmodum enim in exterioribus diuerſos modos, & ordines putreſcentium rerum videmus, quòd & ex malo odore, & ex colore, & aliis accidentibus facilè percipere poſſumus, & in putridis vlceribus, & in abſceſſibus, qui ad putrefactionẽ partis terminantur: Ita & in vaſis, in quibus cõtinentur humores in animante, varia eſt putredinis ratio, vt primo de Differen. febr. expoſuit Gal. vnde primo lib. Com. in ſextum Epid. ait, febrem peſtilentem ab aliis putridis febribus differre per putredinis excellentiam. Altera verò ratio malignitatis ab ipſo affecto mẽbro accipitur, ab ipſo videlicet corde, in quo accenditur putredo, & ad quod maximè attinet peſtilens febris, quæcũque illa ſit, ſiue putrida, ſiue hectica. Sed hic parumper cõſiſtamus, & inquiramus, an febris hæc, quæ putrida peſtilens dicitur, accendatur ex humoribus in corde putreſcentibus: & ſi id fuerit conſtitutũ, an ea ſola ſit peſtilens, quę a putreſcẽtibus cordis humoribus ortũ habeat: vel interdum alibi accenſa putredine, poſſit fieri febris peſtilens. Porrò ſi Hipp. & Gal. medicinam velimus ſequi, oportet, velimus, nolim⁹, fateri febrem peſtilentem putridã cõcitari, cum humores in corde putreſcunt: neque eam eſſe propriè hecticã, ſed putridam: neque ſemper illũ, qui hoc modo laborauerit, mori neceſſariò, immo multos euadere poſſe. Et qui ſecus ſenſiſſe Gal. exiſtimãt, penitus delirant. Nã ipſe tertio li. de Præſag. ex pulſ. apertiſſimè hoc exponit. Inquit enim quod ſi aër, quem inſpirando attrahimus, ſit putrida affectus qualitate, & cordis corpus putredo attingat, ſit hectica peſtilẽs: in quibus autem putredo ad humores conuertatur, qui in cordis ventribus continentur, eorũ multi euadunt incolumes: cùm in prioribus nulla amplius reliqua ſit ſalutis ſpes. Prima ergo differentia, & ea quidem præcipua febris peſtilentis hæc eſt, quæ corde primario affecto ex putredine primùm in eo cõcepta accenditur. Sed poſtea an ea ſola poſſit peſtilens, & maligna febris dici: an verò & cũ aliis aliquibus particulis, in quibus putredo oriatur, conſentiente corde poſſit febris ſuboriri, quæ peſtilẽs ſit, maius forſitã negotiũ habet. Neque enim hoc manifeſtè diffiniuiſſe viſus eſt Gal. ſed tãtùm eius meminiſſe, quę vitio primario cordis generatur. Si tamen diligẽter ea voluerimus examinare, quæ ab ipſo traduntur in variis locis, neceſſe eſt, dicam⁹ alias etiã febres malignas, & peſtilentes poſſe cõcitari ex mala putredine humorũ in aliis locis orta. Nã ſtatim in exordio ſecundi lib. Cõmen. in tertium Epid. ait, Verius erat dicere, ꝙ febres à cerebro affecto malignæ, item à membranis, quæ cerebrum continent, & à pulmone

A etiam malignæ, & præ his etiam, quæ corde affecto malignæ. Præterea verò libro ſecundo Cõm. in primum Epid. dũ morbos refert, qui Thaſiis contigère in poſtrema peſtilenti conſtitutione, quam eo libro narrauit, præſertim eos ab ardentibus febribus malignis, & pernicioſis fuiſſe correptos, ait, qui ſtatim à principio euidentibus ſignis oſtẽdebant malignitatem, & exitium, vel etiam à phrenitide. Paulò autem ſuperius reddens rationẽ, cur illi tũ ardentibus febribus: tũ etiam phrenitidi eſſent obnoxij, ita dicit, idem humor febrium ardentium, & phrenitidis cauſa eſt, differens tãtùm pro diuerſitate loci, quem occupat. Nam cùm vaſorum ſpatiis vnà cum ſanguine continetur flaua bilis, vtcunque accẽdatur, contingit febres ardentes excitari, præſertim vbi in venis ventris, aut iecinoris, aut pulmonis bilis efferueſcat: quæ ſi ab inferioribus venis ad caput ſublata in cerebro & in eius membranis figatur, phrenitidas generat. Sed hoc idem ſequenti libro apertius nobis inſinuat, nimirum tertio, vbi ſtatim ab initio hæc pronuntiat, Peſtem ſiquidem, quæ multarum gentium fuit communis, hoc libro reddit, quibus indicat & eas, quas relaturus eſt Hippocr. proſequens narrationem peſtilentis illius conſtitutionis, febres fuiſſe peſtilentes à putrido, & maligno aëre procreatas: immo & reliquos morbos. Quod paulò inferius confirmat, cùm inquit, Cùm dicit, & complures moriebantur, peſtilentes fuiſſe morbos, qui vulgabantur, demonſtrat: quod referendum eſt ad id, quod in præcedentis commentationis calce expoſuit, vbi ita ait, Quicunque morbus ſimul vno in loco multos inuaſerit, epidemicus, hoc eſt vulgaris hic vocatur: qui ſi & hoc habet, vt multos perimat, peſtis fit. Sed age & ea afferamus, quæ ille de febribus in ea contigiſſe peſtilentia inferius dicit, vbi hæc literis ab eo tradita ſunt: Dixerat autem Hippo. Quin febres ardentes, & phrenitis. Galen. explanans ea verba ait, Hæ febres ardentes, & phrenitis ab eadem cauſa profectæ ſunt, ſed differentes fuère locis affectis. Nam quibus in iecinoris, & ventris regionẽ, maximéque in os eius prauus humor inuaſit, hos febres ardentes ſollicitauere: quibus in cerebrũ, phrenitis. Quòd etiam peſtilentes, & maligni hi eſſent morbi, indicat pręterea Hippocr. de his dicens, Plurimi non diu ægrotabant. Acuta autem, & lethalia his contigère. Iam ergo ſatis patet, non modò febrem peſtilentem accendi ob putredinem propriorum humorũ in corde: verùm & ex vehementi aliqua putredine, malignáque in illis partibus orta, cum quibus multum conſenſum habet cor. Ex putredinis enim magnitudine conſiſtit malignitas abũdantis humoris, ibidem ait Galen. Patet præterea, non ex ſolo ſanguine putreſcente accendi febrem peſtilentem, ſed ex aliis etiam humoribus, modò vehemẽs accedat putredo. Et de his ſatis. Tranſeamus nunc ad aliam differentiam febris peſtilentis, quæ hectica eſt. Cuius mea quidem ſententia longè difficilior eſt diffinitio. Nam apertiſſimè Galen. videtur dicere tertio de Præſag. expulſ. in hectica febre peſtilenti ſubſtantiam cordis putreſcere: ait enim quod ſi aër inſpiratus fuerit putredinoſa qualitate contaminatus, & attingat corpus cordis putredo, tales fiunt pulſus: & febris illa hectica peſtilens eſt. Subiungit autem, neque igitur mirum eſt, ſi hi omnino morituri ſunt. Nam quod vnquam poterit ſalutare remedium afferri putredinis, quæ in corde eſt? ſicuti poteſt illis, in quibus calor putredinoſus ad humores contentos in ventriculis cordis conuerſus? quorum multi ſuper

Margin notes: Cap. 6 / Com 29 (left, beside "mo lib. Com. in ſextum Epid."); Cap. 3 (left, beside "Nã ipſe tertio li. de Præſag."); Com 7. ; Com 73. ; Com. ; Com. 1 ; Com. 31. ; Com. 15. ; Cap. 3. (right margin). Section letters B, C, D, E in the inner margin.

ti ſuperſtites euaſere. Satis ergo apertè videtur expoſuiſſe in hac febre corpus, & ſubſtantiam cordis putreſcere: præterrtim verò ventres cordis. Quod mihi non modo paradoxum, verùm & maximè paralogum videtur. Etenim quòd ſubſtantia alicuius ſolidi membri ad putredinem conuertatur, & putreſcat, tunc imprimis accidit, quando ad gangrænam, vel ad ſphacelum vertitur, extincto nempe natiuo calore illius partis ab externo, & igneo. Quę corruptio dum fit, & in tranſmutatione eſt, gangræna dicitur. Cùm vero abſoluta eſt, & facta ſphacelus eſt: latini, ſi rectè memini, ſyderationē appellant. Semper enim in putreſcentibus corporibus eorũ calor proprius ſuperatur, & extinguitur, & in putrefactionem tandem deſinunt, quæ gangræna corripiuntur,

Com. 30. com. 25. B vt tum alibi, tum ſecundo libro Comment. in ſextum Epid. exponit Galen. ſed & apertè hoc oſtendit tertio libr. in tertium Epid. vbi ait, quòd cùm putridus humor in ſolidas partes decumbebat, illæ marceſcebant: vnde decidebant & oſſa, & carnes, & nerui: ſed ſi ad interna procumbebat, longè erat deterior affectus. Vnde quòd cor ad id, ſtante vita, peruenire poſſit, vt ſolidæ eius partes, & illæ maximè, quæ maximè præcipuę ſunt, quales, quę ad ventres pertinent, putreſcere incipiant viuente animante, mihi præter omnē rationem videtur: cùm alioquin, neque aliquam cõtinui ſolutionem, neque abſceſſum aliquem. vix autem initium inflammationis ferre poſſit: quippe quòd quando inflammatio vl-

C terius progreditur, neceſſe ſit (vt & ipſe Galen. docet.) animal mori. Sed addamus & hoc, quòd hectica febris ſiccus omnino affectus eſt, quem ſequitur pulſus durus. Putrefactio autem humidus eſt affectus. Dici enim ſolet, quòd mater putrefactionis eſt humiditas: & quò res humidior, eò & magis obnoxia eſt putrefactioni. Peſtilētes etiam ſtatus, quos refert in ſuis lib. Gal. ſemper multa præceſſit humiditas. Nõ ergo poteſt hectica febris ex putredine primùm accendi. Præterea in hac febre, quam ais accendi ex putreſcente cordis ſubſtantia, vel putrefit ſubſtantia illa, aut pars illa, quam putridam eſſe dicis: vel iam putrefacta eſt, quando febrem hanc accendit. Si eſt tãtùm putrefiens: nondũ autem om-

D nino putrefacta, ſicut neceſſe eſt te affirmare. Nam quando iã putrefacta eſt, emortua eſt ea particula, & vel in incinerationē deſiit, ſicut illis, quæ per putredinem intereũt, ſolet euenire: aut in ſphacelum, qui nihil eſt, niſi tranſmutatio partis in interitum, vel in cadauer, quæ in corde viuentis animantis, dum ipſum viuit, vix poteſt imaginationem capi, ſi quis naturam, & principatum cordis probè tenuit. Si igitur dixeris, febrem hanc excitari, dum putreſcit, & in tranſmutatione eſt particula, quam putreſcere dicis, quod & in ratione putredinis contineri oſten-

Cap. 8. dit nobis diffinitio putredinis à Galen. vndecimo Metho. expoſita: quæ talis eſt, quòd eſt tranſmutatio totius ſubſtantiæ putreſcentis corporis ad interitũ, vel corruptelam ab externo calore: Tunc febris hęc nõ erit facta, neque ęqualis intemperies, ſed potius

Cap. 1. & vlt. E inæqualis, & fiens. Quod omnino rationi febris hecticæ aduerſarium eſt. Nam & hac ratione falſum eſſet, quòd qui laborant hac febre, eã non perciperent: contrà quàm dicat Gal. Ita enim de gangręna in lib. de Inæq. intemper. ſenſit, quòd dum in via, & tranſitu eſt membrũ ad interitum, inæquali conſtat intemperatura, quo tempore dolorem percipit, & nondum ſenſus expers eſt. Vbi verò iam emortuum eſt, nullus eſt amplius doloris ſenſus, & intemperies inęqualis facta eſt. Liquidò autem apud omnes con-

A ſtat, quòd hæc febris, quę eſt hectica peſtilēs, ęqualis eſt, & facta intemperies: non autem, quæ adhuc fiat. Sed & accedit ad hoc, quòd Galen. ſatis apertè

Cap. 10. oſtendit ex vndecimo Metho. putrefactionem, vel putredinem affectionem eſſe, quæ in tranſmutatione cõſiſtat: nõ autē ſit facta. Eã enim diuidit in duas partes, in eã, quę iam facta, & eã quæ in generatione eſt, & quæ futura ſit. Id verò propriũ eſt eorum, quę fiunt, & conſtant inęquali intemperie. Vt id etiam non ſit prętermittendum, quòd febris hæc, quæ ex putredine cordis ortum haberet, non magis putrida, quàm hectica eſſet. Nã cur minus putrida hęc, quàm illa, quæ ex humoribus cordis putreſcentibus accenditur? Et ab hac ſeparari minimè poterit illa

de T. 110. B pulſus inæqualitas, quæ propria, & inſeparabilis eſt ab omnibus aliis putridis febribus: nimirũ quòd ſyſtole velocior eſſet diaſtole, & quies exterior breuior interiori. Quoniam ea inæqualitas ſit propter maiorem neceſſitatem mundificationis, & excretionis putridæ fuliginis, quæ multa in putridis febribus præ aliis generatur ex putredine. Sed eam etiam in putredine cordis perinde neceſſe eſt generari, vt in aliis putridis febribus. Habemus autem & ſatis claram auctoritatē, qua videtur nobis aper-

Cap. 4. tè indicare Gal. hecticam hanc febrem non cõſiſtere in putredine, qui ait in eodem tertio de Præſag. ex pul. Fiunt ſanè, vt dictum eſt, non paucæ ex peſtilentibus ſtatim à principio hecticæ, differentes ab omnibus aliis febribus, quæcunque in valida

C putredine conſiſtunt. Quibus verbis ſignificat, quòd quanuis dixerit in eis putredinem ad cor peruenire, atque in corde eſſe, non tamen febrem hanc ex putredine cordis ortũ habere, cùm hoc fieri nequeat manēte vita. Sed quæretis, quis ergo erit ſenſus, & quæ horum verborũ expoſitio? Mihi quidem videtur quòd Gal. hoc voluerit ſignificare, ꝙ cùm aēr fuerit contaminatus putrida, & ſubinde maligna aliqua qualitate, ea quidem conuerſa ad humores, qui in corde ſunt, & ad ſpiritus, malè afficit eos. Et quia quòd à putrido tangitur, putreſcit, ſi id ſit ad putreſcēdum aptum, vel ſuapte natura, vel ex accidenti: Apti autem vel maximè humores ſunt ob humiditatem, & quò humidiores ſunt, eò faciliùs

D putreſcunt: Vnde in humidis, & calidis, & quaſi ſuffocatis tempeſtatibus facillimè, & leui quacunque occaſione à putredine corripiuntur. Facilè ergo ex conuerſatione cũ peſtilenti, & putrido aēre putreſcunt, & valdè putreſcunt humores cordis, vtpote qui, & humidi, & in loco calido ſint. Quæ verò epta ſunt ad putredinem, non poſſunt non affici, & ipſa à putrida illa qualitate: & quanuis non putreſcant, contrahunt tamen malignam quandam qualitatem, qua ſecundum naturam ſaltem, licet ſecundum ſubſtantiam non corrumpantur, inſigni tranſmutantur tranſmutatione, & degenerant plurimùm à ſua priori temperatura: & pro ratione maioris, & malignioris putredinis: ita malignior, & deterior eſt qualitas ea, quæ impreſſa relinquitur à re putri-

E da. Vnde & in hectica, dum humores in putridis febribus putreſcētes cõtinentur in venis, ſæpe à calore ſuo ſolida membra tranſmutant: & quamuis non putrefiant, tranſmutatur tamen eorum ſubſtantia, quantum ad naturalem eorũ temperaturã pertinet. Sed vbi præfuit vehemens, & maligna putredo aliquid venenoſi ſapiens, ea praua illius putredinoſæ qualitatis natura imprimitur ſolidis etiã partibus: & tametſi non putrefaciat eorum ſubſtantiã, retinet tamen pernicioſam naturam qualitas ea, in quam membra tranſmutantur. Sicuti poſſumus externo

exemplo

exemplo oſtendere in doliis, quibus vinũ ſeruamus: in quibus ſi vinum interdũ marceſcat, vel putreſcat, atque diutius ibi ſeruetur, quamuis doliũ non putreſcat, ſemper tamen malam quandam à vino contrahit qualitatem, quæ aliquã putredinoſam naturam refert: ſemper etiam putridum quendam odorem retinet. Immo non modò dolium, ſed & vinum ſi abiecto priori putrido aliud optimũ infundatur, paulo poſt putridam eam infectionem contrahit, & retinet. Ita & aer putridus, peſtilénſque inſpiratus, ad cor delatus in peſtilentibus tempeſtatibus ea eſt eius praua natura, vt quamuis non putrefaciat ipſum cor, tamen tranſmutando id pernitioſa ea, & peſtilente qualitate contaminat, ac eius naturalem temperaturam validè immutat, & labem ita imprimit, vt neque poſſit deinde remoueri: ſed eius vniuerſum habitum permutat, & ita ad hecticam perducit, pernicioſam tamen, & acutam ratione illius venenoſæ qualitatis, quam ex maligna putredine ſibi comparauit. & ea ratione in ea illa omnia apparẽt, quæ putredinem referunt. Nam & colliquationes deiiciuntur ſæpe, & anima ſætet, putredinem referens, & reliqua, quæ Gal. tertio de Præſag. ex pul. refert, neque tamen ea æqualitas pulſus variatur, quæ ſolet aliarum hecticarum febrium eſſe perpetua comes: quia inde non ea excitatur putrida fuligo, quę in febribus putridis. Hæc ſunt, quæ mihi viſa ſunt dicenda in hoc difficili negotio: vt tamen iudicanda relinquamus illis, qui in his diffiniendis ſunt perſpicaciores. Hæ ergo ſunt duæ primæ differentiæ peſtilentium febrium ab ipſa rei eſſentia deprõptarum. Sunt præterea & aliæ, ſed potius à ſymptomatibus acceptæ. Nam nõ vnus eſt earum modus, ſed multiplex pro ratione variorum ſymptomatum in his febribus apparentium. In aliquibus enim, vel ſtatim, vel progrediente tempore maculæ, vel papulæ per vniuerſam exteriorem cutem effloreſcunt, quas vulgares petechias his in locis appellant, quæ variæ in diuerſis ſunt colorę, magnitudine, & multitudine. Aliquæ enim nigræ: aliæ purpureæ: aliæ liuidæ: aliæ rubræ: item aliæ paruæ, quæ vibices pulicum imitantur: aliæ, quæ cutim eleuant, & aliæ magis, vt ferè variolarum magnitudinem æquent: aliæ minus, perinde, vt quæ morbilli ſunt ab arabibus dictæ, aliæ etiam his omnibus maiores: quædam etiã vlçerãtur, quædã minimè. Fiunt autem interdum peſtilentes febres, in quibus non papulæ hæ exiguæ, ſed tumores inſignes, magnas inflãmationes, aut excedentes, aut æquãtes, ad anthracis naturam accedentes, extuberant, interdum plures, interdum pauciores. Ego ſemel vidi quendam peſtifera febre laborantem, qui multos habuit maximos tumores, qui proculdubio erãt phlegmonæ eryſipelatoię, quorum vnus vniuerſam exteriorem manum ſiniſtram occupabat. Sæpiſſimè autem loca glãduloſa his tumoribus corripiuntur (Et propriè hæ Gianduſſa à noſtris vulgaribus appellãtur) & ea loca ſunt, quæ emunctoria à noſtris medicis iunioribus dicũtur: vt ſunt inguina, ſubaxillæ, & loca poſt aures. Sunt tamẽ & aliquæ, in quibus horum nihil apparẽt: quæ plerúnque aliarum peſſimæ ſunt. Sed de his hoc tantùm dixerim. ꝙ omnia hæc fiunt à natura pugnante cum prauo morbo, ac morbificas cauſas, quantũ fieri poteſt, remotius à præcipuis mẽbris ſanguine ab eis expurgato (vt declarat Gal. in lib. de atra bile) conãte protrudere ad externas, & minus neceſſarias particulas. Sed de his nolumus alioquin longiores eſſe, cùm multi veſtrûm noſtras
Cap 4 habeant priuatas exercitationes de hac re inſtitutas

A prioribus annis quibus hæc omnia diligenter, & expoſita, & probata fuere. Vbi de ſignis etiam, quibus, & cognoſci, & diſtingui omnes febrium peſtilentium differentiæ facile poſſint, copioſè actũ fuit. Vel ſi qui ſint, qui eis careãt, facilè habere poſſunt, vtpote quæ iam vulgatæ, & in multorum manibus ſint. In hac enim penuria temporis, qua angimur in præſentia, nolumus in his repetendis fruſtra id conterere, ſed properare ad curãdi rationem volumus: quam quidẽ licèt ibi exquiſitiſſimè tractauerimus, quædam tamen addemus, & quædam repetemus, vt errores quorũdam extirpemus, qui dum plus aliis ſapere videri volunt, alios dãnantes, & communem opinionẽ euertentes, ſuam apertiſſimam detegunt ignorantiam. Ob id enim de hac re à nobis in præ-
B ſentia hæc tractatio eſt inſtituta. Sed ne plus iuſto longiores ſimus, quæ ſuperius de febribus putridis curandis expoſita ſunt, & ſi hic non minus, quàm ibi neceſſaria ſint, non tamen repetemus (putamus enim à vobis ea tradita memoriæ) ſed de iis tantùm agemus, quæ peſtilentibus febribus propria ſunt, quatenus peſtilentes ſunt. Nam cùm & hæ, & putridæ, & continentes ſint, ea omnia, quæ de curatione continentium, & putridarum febrium ſunt literis mãdata, huic tractationi accõmodata ſunt. Hoc autẽ addemus, quòd ſicut hæc febris peſtilens, & morbus deterior eſt, & acutior: ita maiore diligentia, & exquiſitiore curatione tractari debet. Vnde cùm ſit multa, & longa indicationum ſeries, quæ medico febres curaturo putridas ſtatim, (vt docuit Galen.
C vndecimo Metho.) inter initia ſe offerunt: illis omnibus poſitis tãquam aliàs declaratis, ea ſolùm perſequemur, quæ priuatim à peſtilentibus febribus, quatenus ſunt peſtilentes, & ab iis, quibus peſtilentes ab aliis differunt, ſunt depromendæ. Sed cum (vt diximus) hæ ab aliis differãt per maiorẽ quandam, & eximiam putredinem: præcipuè indicationes in hac curatione illæ erũt, quæ à putredine ſunt accipiẽdæ. Deinde verò illę, quæ à loco putredinis. Semper enim oportet ſimul iungi indicationes ab ipſo affectu, à loco affecto. Locᵘ verò putredine affectus eſt, aut cor, vt expoſuimus: aut particulæ illæ, quæ maximè poſſunt in ſui conſenſum cor trahere. At de putredine prius agamus, quæ (vt ibidem dixit Galen.) duas habet partes: ſicut omnia, quæ
D fiunt, & in tranſmutatione ſunt. In eis enim ſemper aliquid factum eſt, & aliud faciendum, ſeu quod futurum eſt: Ita in his, quæ putreſcunt, aliud iam putruit, aliud putrefaciendum eſt. Quod putruit, indicat, id, tollendum eſſe. Tollitur autem per euacuationem, vt videlicet in febribus putridis, quod putruit iam, vel per vrinam, vel ſudorem, vel vomitum, vel inferiorem aluum, vel ſenſibus inconſpicuam vacuationem, pro vt commodius fuerit, vel ratione humoris, vel ratione loci, in quo continetur humor, vel aptitudinis corporis vacuandi, & id genus reliquis. Id verò quod nondum putruit, ſed putreſcet, indicat putredini eſſe occurrendum,
E quò minus amplius putreſcat. Et de hoc prius agamus quia hoc præcipuum eſt in hoc negotio. Obſiſtemus autem futuræ putredini, ſi cauſis occurramus: quæ duę ſunt proximæ. Altera eſt humiditas, tanquam materia: Altera externus calor, tanquam efficiens. Cauſa verò proxima exortus extranei caloris in viuentibus corporibus, aut omnino, aut maxima ex parte eſt obſtructio. Obſtructióque aut à craſſa, aut a lenta, aut à multa excitatur materia. His ergo in curandis putridis omnibus, præ omnibus autem aliis peſtilentibus febribus,

bribus, eſt intendendum, vt tollatur excedens humiditas, quæ corpus reddit in putredinem propenſum, & vt obſtructio remoueatur, & eius etiam occaſiones omnes. Duo ergò hi ſcopi præcipui, quantum ad ea pertinet, quę has indicationes reſpiciunt, nobis in hac curatione proponuntur, quos primo de Differ. febr. nobis clariſſimè propoſuit Gale. ſi eorum memores ſumus, quæ dum locum illum explanaremus, dicta fuère: videlicet exſiccare, & corpus Sect. 111 probè tranſpirabile reddere. Hoc eſt ergo fundamentum generale, à quo omnis ferè ratio eorum pendet, quæ accommodari poſſunt huic curationi. Sed ſumamus expoſitionis huius exordiū ab iis, quę poſſunt obſtructiones tollere. Horum omnis ratio B ab iis erit petenda, quorum occaſione fiunt obſtructiones. Vnde ſi multitudine corpus detineatur, illi euacuationibus erit ſuccurrendum. Et cùm morbus acutus, magnus, & pręceps ſit, remediis id erit agendum, quę citò, & confertim corpus vacuare poſſunt. Extremis enim morbis, extrema remedia (vt dixit Hippoc) opportuna ſunt: non illis, quæ paulatim, pręceps ſiquidem periculū eſt. Eapropter cùm duo vacuationum arte moliendarum genera ſint, quibus Com. 29. (vt ſecundo Aphor. tradit Gale. opus eſt in magnis morbis vti ad euacuandum: nimirum venæ ſectio, & purgatio. In his eligendis antiqui, & probati medici hac vſi ſunt diſtinctione, quam Rupertus antiquus, & pręſtantiſſimus medicus expoſuit: cui Auicēna, Oribaſius, Paulus, & Aëtius ſubſcripſere. Por- C rò conſiderandum, an ſanguis plurimus abundet, & eo abundante, ſanguinem ſecta vena detrahemus. Huic tamen diffinitioni addendum, vel ſaltem ea Cap. 4. exponenda eſt, quemadmodum Gal. expoſuit quarto de Tuend. ſan. nempè, vt ſub ea non modò comprehendatur ſolus ſanguinis abundantia, ſed, & aliorum humorum, quando fuerint cum ſanguine permixti: vel quando non multùm à natura ſanguinis receſſerint, eo modo, quo ipſe ibi declaraui. Quòd ſi alij exhuberent excrementitij humores, Cap. 4. purgandum erit corpus. Ita enim ſenſit Gal. primo de Differ. febr. Niſi quòd hic aliquantò conſiſtendum eſt. Primùm, quia multis in locis maximè ti- D ment miſſionem ſanguinis: ſicuti Venetiis, cum febrem eam peſtilentem metuunt, in qua ſolent papulæ apparere: & adeo confirmata eſt hęc opinio in ea ciuitate, vt ſi cui fuerit ſecta vena, qui poſtea moriatur, vniuerſam cauſam referant in ſectionem venæ. Conſiderandum autem, quòd ſi velimus decreta omnium antiquorum medicorum ſequi, qui ex ratione exercuère hanc artem, niſi viribus timeamus, aut ætas vetet, omnino eſſet mittēdus ſanguis, cum ſit magnus, & valdè acutus hic morbus. Vnde quoties vires validæ, & integræ repertæ fuerint, ſemper eſſet mittendus: quia vix fieri poteſt, vt pul- E ſus ſit vehemens, & magnus, quin vires adhuc conſiſtant: is enim, vt Gal. in lib. Meth. docet, præſertim validas vires oſtendit, & quod alij humores à natura ſanguinis plurimum diſtantes exhuberent per vniuerſum corpus, vt idem in lib. de Rat. cur. per ven. ſect. teſtatus eſt. Ego tamen puto hic nō parum hoc animaduertendum eſſe, quod (vt arbitror) poteſt ex variis Gal. locis depromi: nempè non parum referre, immò plurimam intereſſe differentiam inter febres, quæ peſtis proprie dici poſſunt, quæque ex putrido aëre & peſtifero occaſionem habēt ſuæ generationis, & illas, quę ex praua victus ratione, quęque potius peſtilentes febres, quàm peſtes diximus appellari. Quia priores, & ſi omnino aliquam corporis aptitudinem requirant, vt poſſint accendi, ſal-

A tem humiditatis abundantiam, quæ ſuccos aptos ad putredinem fecerit: maxima tamen pars occaſionis ab aëre in illis petenda eſt, tanquam ab efficiente. Vnde in his facilius eſt, ſaltem inter initia, anteaquàm plurimùm procedat putrefactio, quòd vires fortes omnino reperiantur: cum poſſint non admodum mali eſſe aliuquin humores, qui in corpore geniti ſunt: niſi quod ex aliqua excrementoſa humiditate ſint facti faciliores ad putredinem. In illis autē, qui non ex aëre, ſed ex praua ratione victus incidūt in id genus febrem, nō poteſt illud referri in aërem, ſed vniuerſa putredinis, vel malæ febris ratio petenda eſt à vitioſis, & prauis humoribus geniti ex mala victus ratione. Vnde magis à materia pendet earum B occaſio. At vbi tanta eſt copia malorum humorum, vt rationem bonorum ſuperent, non poſſunt eſſe vires omnino validæ: & ſi primum quidem validæ videantur, illis tamen non eſt plurimum fidendum: quoniam cùm non habeant fundamentum firmum (non enim multum ſanguinis boni habent, cui innituntur vires) ſatis facili negotio, & leui occaſione concidunt. Quare ſi obſeruauerimus Gal. dum in primo & ſecundo libro Epid. de Ægrotis, qui Hip- Cap. 1. po. per eas peſtilentias oblati ſunt, curandis, ſermonē habet, ait ſe pro certo habere, quòd illis ab Hippoc. fuerit ſanguis miſſus: quamuis illius remedij nequaquam in narratione meminerit, quia morbi, qui referuntur, tales erant, vt id requirerent. At in C libro de bonitate, & vitio ſuccorum, referens peſtilētiam, quæ eo tempore excitata eſt poſt penuriam, & famem ingentem, ex vitioſis ſuccis, ex prauis cibis, genitis ob bonorum inopiam: inquit, rariſſimis fuiſſe ſanguinem miſſum. Nam medici timebant, & ex ratione timebant (ait ipſe) qua vires pauciſſimis eæ erant, quæ poſſent id admittere. Tales enim humores, qui ita facilè ad malam, magnamque putredinem perueniunt, (vt primo de Differ. febr. tradit idem Gal.) praui admodum ſunt, neque vires foue- Cap. 4. re poſſunt. Quare neque etiam mirum eſt, ſi ſæpè, & vulgares experientia docti, in iſtis peſtilentibus febribus, quæ citra peſtilentiam excitantur, & malam D victus rationem duntaxat ſequuntur, timent miſſionem ſanguinis per ſectam venam: ſed potius eligunt illum ſcarificatione detrahere. Nam, & Gal. in illis, qui ex ſui corporis natura non erant apti ad tolerandam ſectionem venæ, ſicuti ſunt corpora alba, & laxa, molliaque, & ſcarificatione ſanguinem detrahebat. Et ſæpè videmus in his febribus, in quibus papulæ efflorefcunt, accidere, vt ſecta vena ſtatim aut paulò poſt vires concidant, & pulſus languidi admodum euadant. Quare mea quidem ſententia in hac re ea eſt, vt neque adeò timidus omnino ſit medicus in hac febre, vt omnino, & in omnibus fugien- E dam eſſe putet ſanguinis miſſionem: neque tamen ita etiam promptus, & audax, vt omnibus mittat: quamuis etiam prima viſitatione videātur vires mediocres, ſed bene reſpicere debet, & cōſiderare, & ex ante acta victus ratione, & ex aliis, quantum illi pulſui, & viribus fidere poſſit. Et ſi mittendum putat, ſtatim in principio id agat, antequam magis inualeſcat putrefactio. (Hoc enim inſinuare videtur Gal. qui tertio libro Comment. in primum Epid. expo- Com. 26. nens hiſtoriam Critonis ab Hippoc. relatam, quaſi illum excuſans, quòd non miſerit ſanguinem, ait quòd ſæpè non accerſiretur ab initio, quia ſi inter initia aduocatus fuiſſet, ſanguinem miſiſſet) & antequam natura tentet expulſionem ad cutem. Sed de hoc poſteriùs erit agendum. In præſentia enim ad aliud vacuationis genus tranſeundum, videlicet ad

purgationem, quæ ad aliam partitionis partem ſpe-A ctat. com. 5. Secundo enim Apho. ita Gal. refert, Hipp. non hic tantum, ſed & in aliis ſuis libris, quãdo inuicem, proportione ſeruata, omnes humores augentur, miſſione ſanguinis auxiliatur. Vbi vnus aliquis ex ipſis ſuperabundat, purgatorium dat medicamen. Hic tamen inſurgit quæſtio, quando in his ſebribus vtendum ſit medicamento, & quo medicamento. Equidem ad hoc reſponderem iuxta diffinitionem Hipp. & Gal. vel quòd ſtatim ab initio, vel poſt vigorem, vbi iam maturauerint, & ſint concocti purgandi humores. Vbi conſiderandum eſt, quòd cùm materia, vel morbus turget, ſtatim à principio debemus purgare: vel ſi talis videatur, addamus nos, vt facilè putemus, paulò poſt turgiturum, quamprimũ B debemus purgare. Si turgẽt enim in valdè acutis, ea-Aph. 12. dem die dixit Hippo quarto Aphor. purgandi ſunt. Peſtilens autem febris, & valdè acutus morbus eſt, & in quo ſæpiſſimè turget materia, vt quæ, & vim, habeat veneni, & facillimè ad principalia membra feratur. Nam ſæpè in peſtilentiis illis, quas refert Hippo. & in ægrotantibus, quorum particulatim, & nominatim meminit, videmus ex ſymptomatibus materias morbificas, & venenoſas vagas plerunque eſſe, quæ variis petitis particulis varia afferebant incommoda, vt deliria, præcordiorum tenſiones, alui profluuia, vrinarum copiam: quæ materiam ad varias partes moueri indicabant. In multis papulæ prius apparebant, quæ mox, recedente materia ad internas corporis partes, deliteſcebant, & alia dein-C de apparebant ſymptomata. In Critone, cuius paulò antè meminimus, in quo pes ad talum intumuit tumore rubente cum tenſione, & papulæ nigræ effloruère, mox delirans periit, nónne manifeſtè turgebat acutiſſimus morbus ille? Atque ſi velimus diligenter animaduertere ad ea, quæ tum à Gal. tum ab Hippoc. referuntur, facilè in his febribus turgentis morbi ſigna manifeſta conſpici ſolent. Neque id mirum videri debet. Quandoquidem turget morbus, cùm natura, vel à multa, vel à praua materia concitata etiam inter initia mouere eam, & extendere nititur, quamuis importunè. Id genus autem com. 12. febrium ſemper à praua, & venenoſa materia ortum habet, ſed & ſæpiùs à multa etiam. Vnde 1. Prorrh. D tradit Galenus habito nimirum ſermone de motionibus, quæ in acutis morbis fieri ſolent, rationi conſonum eſt, eas euenire in illis affectionibus, quæ à multitudine, vel à qualitate vitioſorum humorum cõcitantur, dum alias in aliam feruntur partem: aliquando quidem in principem, & tunc morbi benignitatem vitiant: aliquando in non principem, & ita benignum morbum efficiunt, atque eo tẽpore oportet medicum aggredi vacuationem humorum, qui moleſti ſunt, tum multitudine, tum qualitate. Quare ſæpè inter initia iſtius morbi, ſi multa admodum, & plurimùm mala ſit materia, de qua ſit timendum, ne vlterius putreſcens, aut exuſta ad venenoſam naturam vertatur: aut ſi ferri cœperit verſus præcipuum E aliquod mẽbrum: quæ materia fuerit remota a ſanguinis natura: non video, ſi ſequi Hippo. decreta velimus, cur vacuare ſtatim in principio non liceat, præſertim ſi aut ſanguis non fuiſſet miſſus, vel non auderemus tantùm mittere, vt eſſet, aut pro ratione multitudinis: aut quantus poſſet eſſe ſatis ad reuulſionem à membris principalibus. Nam, & Aëtius monebat in his febribus non eſſe mittendum copioſum ſanguinem: quia præ aliis omnibus vires diſ-cap. 4. ſoluit: Galen. etiam loco paulò antè citato, hoc eſt, primo de Different. febr. dixit, ſe in peſtilentibus

A tempeſtatibus conſueuiſſe, ſi corpora eſſent excrementis ſcatentia, ea purgationibus curare. Quod ſi quis reſpondeat Galen. ſententiam illam ad cuſtodiam, non ad curationem eſſe referendam, nempè, antequam febricitent, vt tuti à peſtilenti labe reddantur. Primùm illi aduerſatur modus loquendi Gale. qui ait, purgationibus curamus. Deinde eſto, quòd eò, ſit referenda hæc ſententia: idem Galen. in libro de Ratio. cur. per ven. ſect. apertè dixit, quòd quęcunque incipientibus morbis vtilia ſunt, ea melius eſt anticipare, vt defendantur ab imminentibus, & futuris. Si ergò oporteat vti medicamentis inter morbi initia purgantibus, hoc modo vtendum. Reliquum eſt, vt prætereà quæramus, quibus B medicamentis: Græci quidem omnes poſt Galen. mirificè laudant Ruphi medicamentum, quod conficitur ex aloẽs, & amoniaci partibus duabus, myrrhæ autem vna parte: quo medicamento, ſi quis quotidiè fuerit vſus, non putat Ruphus fieri poſſe, quin à peſte non liber euadat. Et re vera non poſſum non ſummopere ipſum laudare. In potu autem ex odorato vino dabat. Præter enim id, quòd moderatè euacuat, ſine multa humorum commotione, roborat viſcera, à putredine tuetur, aloẽ præſertim, & myrrha, & amoniacum quoque, & deſiccat valenter. Arabes etiam omnes illi ſubſcripſere: niſi quòd aliqua immutarunt, credo ex malis interpretationibus: crocum enim pro ammoniaco imponunt, & aloẽs partes vnam: cæterorum tertiam vnius par-C tem, & hæc in catapotia redigunt: cùm alioquin Græci horum puluere vtantur. Hoc tamen in his mihi videtur animaduerſione dignum, quòd id genus medicamenta poſſunt accommodari, & ſalubriter quidem in his peſtilentibus conſtitutionibus, antequam à febre corripiantur, & niſi aër fuerit admodum æſtuoſus: vel ſi iam etiam cœperint febricitare, dum ea non eſt admodum acuta febris, ſed lenis: ſicuti interdum eſſe ſolent peſtilentes. Quia quando acuta tenentur febre, & interius vri videntur, vſus iſtius medicamenti non probaretur Galen. Non cap. 2. enim ipſe octauo de Compoſit. medic. per loca. teſtatur, cùm de hiera ſermonem habeat: ait enim, quòd ſi conficiatur ex lota aloẽ, poterit quis ea vti D audacter etiam in febribus, ſi valdè debiles fuerint. Vnde noſtris his temporibus longè præſtantiùs videretur eſſe, eis vti medicamentis, quæ & facilè citra vllam agitationem, & violentiam aliquam motionem ſoluent. Nam ſi materiam paratam ad motum inueniant, & quam natura, aut mouere cœperat, aut paulò poſt erat aggreſſura, facilè, naturam adiutricem habentia, illam poterunt euacuare: ſin autem illam immotam, & rebellem, cùm non violenter poſſint mouere, neque illam alioquin exagitabunt, neque illa in his timenda eſt caliditas, ſicut in aloẽ, vel hiera, vel Ruphi medicamento. Ea medicamenta erunt ſyrupus roſaceus ſolutiuus: qui mihi magis violaceo probatur, quia E vim aliquam exſiccandi maiorem habet, ratione cuius magis putredini reſiſtit. Cura enim propria harum febriũ eſt exſiccatio. Deinde verò tamarindi: quoniam illi itidem moderatè vacuant, refrigerant, reſiſtunt putredini, ſicut & alia acida, exſiccant ſatis moderatè, & aperiunt: quæ omnia in his febribus non modò vtilia, ſed & neceſſaria ſunt. Neq; hic ſunt audiendi inepti illi, qui eorum vſum in febribus damnant, & nouorum ſomniorum nuntij ſunt. Somniarunt enim, quòd tamarindi aduerſarij ſunt his peſtilentibus febribus, ob id, quia aſtringunt. Hi quidem mihi magis, quàm illi, qui his febribus

bribus laborant,deliri eſſe videntur,ac ſibi ipſis non
conſentire. Primùm quidem neſcio,qua ratione ad-
ducti contendere velint,eos aſtringere ſaltem inſi-
gni aſtrictione,niſi ex acido ſapore. Quod argumẽ-
tum nullũ eſt. Quia ſapor acidus(vt Gal.4.de Simp.
med.fac.probat) in tenui ſubſtantia conſiſtit: aſtri-
ctio verò in craſſa,& terrea. Vnde per ſe acida atte-
nuant,incidunt,& aperiunt,licet refrigerent. Quòd
ſi aliqua acida etiam aſtringant, id illis accidit,quæ
non habent hunc ſaporem ſimplicem,ſed cum acer-
bo,& auſtero mixtum,ſicut vua immatura. Et quòd
ita ſit,quòd aſtrictione careant,atteſtantur auctores
omnes Arabes, quorum fuère inuentum,qui de eo-
rum ſimplicitate hoc ſolum dicunt, quòd vomitum
reprimunt: quod quidam non aſtrictione faciũt: ſed
quia bilis acrimoniam obtundunt,& eam euacuant,
atque ad inteſtina conuertunt. Nequè enim ita læ-
derent ventriculum,& egerẽt correctione,& aſtrin-
gentibus,ſi ipſi inſigni eſſent aſtrictione prediti. Ni-
ſi dicas,quòd refrigeratione id pręſtant, Sed hoc fa-
bula eſt. Nam,& myrobalani refrigerant, nõ tamen
lædunt:immò roborant ventriculũ,quia aſtringunt.
Neque ita in acutis febribus, vbi eſſet lenione opus
laudarentur. Sed illis donemus etiam hoc, in ipſis
videlicet aliquam eſſe aſtrictionem. Primùm plus in
his febribus inſigniter exſiccãdo poſſunt prodeſſe,
qua ratione putrefactioni obſiſtunt,quàm aſtrictio-
ne obeſſe: cùm leuis aſtrictio, & roborando interna
viſcera,& à receptione malignorũ excrementorum
defendendo,non parum conferat: ſicuti aqua lentiũ
in morbillis,& variolis, (vt docuere Arabes, & re-
cepta iam paſſim eſt conſuetudo) quæ vim habet
aſtringendi,& ſiccandi. Nam alioquin aſtringentia
omnia,quamuis leuem aliquam aſtrictionem habe-
rent,eſſent reiicienda,neque cichoreum, neque en-
diuia , neque ſcordium poſſent tutò in his febribus
dari,neque Ruphi medicamentum, neque ſexcenta
alia,quæ longo vſu,& auctoritate probatiſſimorum
auctorum ſunt probata, neque etiam theriaca , ne-
que mitridatia antidotus. Valeant ergò hi nouo-
rum dogmatum inuentores cùm ſuis cõmentis. Im-
mò mihi videretur, quòd nunquam in his febribus
manna,aut caſſia,quæ medicamẽta mihi & aliis ma-
ximè probãtur,ſine additis tamarindis, dãda eſſent:
quia humectant. Cura autem harum febrium eſt ex-
ſiccatio. Sunt tamen,& cõpoſita medicamenta quę-
dam huic rei idonea. Nam, & quod in his partibus
electuarium leuitiuum appellatur , mihi probandũ,
& quod diacatholicon a Nicolao dicitur , & quod
deſcribitur à Meſue,& triſera Perſica dicitur,quam
ipſe in peſtilentia ęſtate laudat. Et quamuis ea acci-
piant,quæ non ſint aſtrictionis expertia , vt rhabar-
barum,& myrobalanos,ſi tamen,& ea cũ aliis com-
parauerimus, & modum compoſitionis conſidera-
uerimus , videbimus adeò vim aſtringendi remitti,
vt nõ propterea impediri poſſint,quin fiat commo-
da purgatio,aut queant aſtringendo aliquam affer-
re maiorem obſtructionem. Sed præter id,quòd vi-
ſcera roborant moderata ea aſtrictione , adiuuant
etiam vim ſoluentium medicamentorum , ſicuti co-
toneum malum feliciorem efficit, & minori cũ mo-
leſtia operationem ſcamonij , neq; aliqua ex parte,
licet aſtringat,officit Itaque,ſi corpus innaniẽdum,
ſicut innaniendum omnes cenſent , cùm multis re-
dundat excrementis , id ſtatim inter initia agendum
eſt. Quia cùm vlterius res progreditur,ſemper pro-
grediente itẽ putrefactione, deterior, & magis ma-
ligna fit materia: ita vt, & vires quotidie magis lan-
gueſcant , & natura ad euacuationem ineptior red-

A datur. Sæpè etiam mali illi, & peſtilentes ſucci à na-
tura concitata ab eorũ prauitate præcipites,& con-
fertim feruntur ad præcipua membra : quò fit, vt in
extremum periculum adducatur ægrotans. Exinani-
to ergò corpore, vel altera,vel vtraq; ratione , om-
ni opere incumbendum eſt putredini,atque illi ob-
ſiſtẽdum,quacunque ratione id fieri poteſt , duplici
ea ratione,quam nobis Gal. 11. Meth.tradidit: nem-
pè,vt id,quod iam putruit,ab integro ſeparatum ex-
cernatur: reliquum autem humoris quod nondũ pu-
tredine correptũ eſt,à putredine defẽdamus. Quod
iam putruit,ab aliis ſecretum educetur ea parte, in
quam magis eſt propenſa natura : ſiquidem ad ven-
triculum vomitu , & eo facili : ſi inferius ad aluum,
B clyſteribus: ſi ad renes,& veſicam,in iis,quæ vrinam
prouitant: ſi ad cutem,frictionibus, quæ eam rareſa-
ciunt,& ad exteriora trahunt. De quibus cùm abun-
dè in curatione febrium egerimus,ſuperuacaneum
videtur eadẽ repetere. In hoc enim non modo Gal.
ſed & Ruphus,& cæteri antiqui medici conſentere.
Defendemus autem remouentes putredinis cauſas,
quæ duæ ſunt proximè: humiditas(vt diximus)& ex-
ternus calor : ſed addamus tertiam obſtructionem,
quippè,quæ calorem fouet. Humiditati exſiccando
contra ibimus: calori refrigerando : obſtructioni a-
perientibus. Sed hæc particulatim tractemus. Pri-
mùm ab Auic. quæ acida ſunt. (Nam,& refrigerant,
& ſiccant) tam medicamenta,quàm cibi laudantur.
C At de his cibis poſterius agemus. Etenim vtroque
inſtrumento medico oportet exſiccare primũ, mox
& refrigerare : videlicet, victus ratione, & medica-
mentis. Prætera verò (vt Gal. 5. de Simpl.med.fac.
palam pronunciat) eadẽ acida vim habent inciden-
di,extenuandi,tollendi obſtructiones, purgandi,ci-
tra tamen calefactionem : accommodatiſſima ergò Lect.107
his febribus. Vnde,& ſyrupum confectum ex acido
ſucco citrij pomi , quàm maximè laudamus , & ſim-
plicem acetoſum,& qui ex ſucco oxalidis cõficitur,
quam acetoſam herbam appellant. Noui inſcitiam
quorundam,qui debacchantur quotidie,& publicè,
& priuatim contra ſyrupum cõfectum ex acido ſuc-
co pomi citrij (quem vulgò ex acetoſitate citri ap-
D pellant)ac eum deteſtantur,& damnant, quaſi pia-
culum ſit commiſſum ab illis,qui eo vtuntur. Sed hi
dum alios damnare credunt , ſuam detegunt igno-
rantiam. Sed ne iniuria , & nos illos damnare velle
videamur,audiamus rationes, quibus innituntur , &
penſitemus , quantum momenti hac in re habeant.
Aiunt ergò, errãt moderni practicantes,qui eo vtũ-
tur,cùm ille maximè aſtringat. Sed qua ratione pro-
bas, quæſo, quòd valdè aſtringens ſit? Nam , neque
probatum quemquam auctorem , aut legimus , aut
audiuimus, te vno excepto,qui hoc aſſeruerit,neque
qui eo tanquam aſtringente inſigniter fuerit vſus.
E Propterea,quia dum coquitur (Coquunt autẽ Apo- Cap. 26
thecarij ipſum conficientes) Immò,& Meſue,qui il-
lum deſcribit , eſſe ſuccum coquendum ait ad con-
ſumptionem tertiæ partis,ac iterũ additis aliis dum
conficitur ſyrupus. Vnde ait ipſe,per decoctionem
digerũtur partes aëreæ: remanent autem terreſtres,
in quibus conſiſtit vis aſtringens. O quantam igno- Lect.113
rantiam,& ſocordiam in hac re oſtendunt huiuſmo-
di homines. Primùm enim hoc falſum eſt,quòd quę
aſtringunt,omnia fiant magis aſtringẽtia per deco-
ctionem: immò,& aſperitatẽ cocta , & aſtrictionem
plurimum remittunt. Poſſumus quidem innumeris
exemplis id oſtendere , mala enim cotonea, pyra a-
cerba, & ſexcenta alia,quæ cocta in cibum veniunt,
ſuauiora fiunt , cùm tamen ante cocturã ne comedi

quidem ex auſteritate poſſint. Et cùm magis terrea ſit eorum, quæ auſtera, vel acerba ſunt, ſubſtantia, ſi per coctuuram reſoluuntur aëreæ partes, & tantùm relinquuntur terreſtres, deberent acerbiora, & magis auſtera fieri, & aſtringentia: fiunt tamen minus aſpera, & minus aſtringentia. Nec modò ea, quæ in cibum veniunt, cocta remittunt aſtrictionem, ſed & metalla, vt chalcitis, quemadmodum docet Gal. 10. de Feb. ſimp. med. Sed quomodocunque ſit, illud ab his quærerē, quando decoquitur is ſuccus, vel quando iam, quantum ſatis eſt ad conficiendū ſyrupum, coctus eſt, ſit adhuc accidus inſigniter, necne. Hoc ſi affirmauerint, iam ſatis conſtat ipſum vim habere extenuandi, incidendi, obſtructiones aperiendi, vrinam ciendi, & quod eſt præterea tenuis ſubſtantiæ. Acidus enim ſapor in frigido tenui (vt 4. de Facul. ſimp. med. docuit Gal.) conſiſtit. Nō ergò aſtringet, ſaltem inſigniter. Huic verò, & aliud addamus, quòd hac eadem ratione tollitur omnis vſus ſyruporum, qui, vel ex ſuccis, vel ex decoctis parantur. Neceſſe enim eſt hæc omnia coquere, donec ſuperuacanea, & excrementitia humiditas conſumatur: alioquin non poſſent ſeruari, aceſcerent enim, aut putreſcerent. Et hac ratione, neque ſyrupo in putridis febribus ex ſucco endiuiæ, vel cichoreæ vel oxalidis, vel roſarum eſſet vtendum: ac plurimùm errarent, qui his vterentur: ita neque decoctis, vt vtebantur antiqui. Et miror, cur hunc ſyrupum, nō autem eum, qui ex ſucco roſatum, vel ex ſucco oxalidis pari ratione damnent, cùm apertiùs dixerit Gal. aliquam eſſe in his aſtrictionem, quā in acida citrij mali parte. Valeant ergò hi cum his ſuis inſulſis rationibus. Et nos ſyrupis iſtiuſmodi, vel decoctis ex his vtamur in his febribus: videlicet ex acido ſucco citri, vel limonū appellatorum. Nam, præter vim exſiccandi, qua reſiſtunt putredini, & venenoſæ qualitati, inſigniter etiam lotium proritant. Quòd pręter id, quòd ſignū eſt maiorem vim attenuandi habere, & aperiendi, quàm aſtringendi, prodeſt etiam ad excernendum per vrinam ſaltem putrefactam partem humorum in febre. Præſtantiſſimus eſt ergò is ſyrupus, & maximè huic curationi accommodatus. Inter medicamenta etiam, quàm maximè hoc nomine accōmodata conſenſu omnium auctorum, qui hac de re reperti ſunt verba feciſſe, primum ferè locum habet bolus armena, ita vt qui in magnis peſtilentiis eius ope non fuēre liberati, nullis aliis remediis à morte eximi potuerint, vt Gal. teſtatur 9. de Simp. med. fa. Ob id autem tantam vim habet, quia eximiè exſiccat, & refrigerat: vtrunque autem putredinem arcet quàm maximè. Sed hic etiam inſurgunt medici moderni, & bellū maximum, tam bolo huic, quàm medicis ea vtentibus indicunt grauiterq́ue eos errare aſſeuerant. Vniuerſam autem iſtius erroris cauſam referunt in aſtrictionem. Cùm enim maxima in venis ſit putredo: bolus verò inſigniter aſtringat, auget obſtruendo putredinem. Verùm, quoniam nullam habent probati alicuius auctoris antiqui ſentētiam, quam poſſint afferre, duplici ratione ſuadere nituntur, quòd aſtringat: videlicet, quia linguæ appoſita hæret: deinde, quia dyſenteriæ mirum in modū confert. Quòd ſi quis obiiciat Gal. auctoritatem, quam nuper citauimus. Reſpondēt Gal. illam in peſtilentiis, quæ ab aëre inſpirato pendet, fuiſſe vſum: atque nos illa in his poſſumus ea ratione vti, quia aſtringendo meatus claudit, & ingreſſum aëris prohibet, qui peſtilēs eſt. In febribus verò, peſtilentibus, quæ ex humorum putredine accenſæ ſunt, Gal. non fuiſſet vſus. Quantam ignorantiam oſtendunt hi, & me-

cap de terra.

A dicinæ, & Philoſophiæ, & omnium diſciplinarum! Plures enim errores committunt, quàm verba proferant. Nam primùm à nullo vnquam hoc dictum inueniēr, quòd bolus armena vim aliquam inſignem aſtrictoriam habeat. Eius verò rationes adeo pueriles, & friuolæ ſunt, vt ferè earū meminiſſe erubuerim. Etenim primùm, quòd hæreat linguæ, hoc argumentum eſt lentoris, non aſtrictionis. Alumen enim validè aſtringit, chalcitis, chalcanthum, gallæ, balauſtia, & alia innumera, quæ tamen non hærent linguæ. Et multa hęrent, quæ non aſtringunt, vt quo aucupamur, viſcus, & pituita lenta. Quæ verò lentoris, vt multæ terræ, quarū 9. de Fac. ſimp. med. mentio facta eſt, ſunt participes, & linguæ hærent. Quod B etiam dyſenterias mirificè ſanet, nō eſt aſtrictionis, ſed exſiccationis argumentum, vt vnuſquiſque ex Gal. loco nuper citato percipere poteſt: qui omnia, quæ ab armena bolo efficiuntur, in vim exſiccandi, non aſtringendi refert. Alioquin enim nō video, cur magis auxilium, quod præſtat dyſentericis, ſuadere nobis poſſit, quòd aſtringat, quā cùm aſthma curet, & omnem ferè [ſpirandi] difficultatem, quòd careat aſtrictione: verum vtrunque per deſiccationem efficit, ſicut, & quod vlcera curet, & phthiſicis ſalutare ſit remedium, & reliqua, quæ ibi refert Gal. Iam ergò omnes videre poſſunt, quam vanis, & futilibus rationibus innixus, tam acre bellum aſſumpſerit. Videamus modò, quo pacto aliorum tela ipſe declinare nitatur. Reſpondet ergò Gal. ſententię contrariū C ſentientis, illum rectè quidem, & aliis conſuluiſſe, & ipſum fuiſſe vſum armena bolo in peſtilentiis, quæ ex aëris infectione ſuum habent ortum, quia aſtringendo cutaneos meatus, aëris ingreſſum prohibet. Hoc verò aliis eſt noxium, quæ ex humorum multa putredine accendūtur. His nihil nō modò ineptius, verùm neque magis erroneum excogitari poteſt. Primum enim hoc aduerſarium iis eſt, quę nos *Gal.* docuit 1. de Differ. feb. loco toties citato: qui tanquam ſaluberrimum remedium, & præcipuum propoſuit, vt corpus bene ſit perſpirabile in veris peſtilentiis. Non ergò voluit claudi cutis meatus. Nam nihil ita putredinis cauſa eſt, nihil ita eam fouet, & auget, ſicuti hęc perſpiratio corporis prohibita. Mi- D ror, cur, ſi adeò ab aëre illis timēdum putat, vt proptereà velit conſtipandos, aſtringendoſq́ue meatus cutaneos, non etiam prohibuerit inſpirationem? Quādoquidem liberiorem ad cor ingreſſum habet aër per inſpirationem, & magis cōferrim, quàm per cutaneos meatus. Deinde non animaduertūt, quod eiuſdem generis vtræq́ue febres ſunt, quantum ad earum propriam eſſentiam. Nam omnis febris peſtilens, ob eximiam putredinem eſt peſtilens, & in vtraque vehemens, & multa eſt humorum putredo. Vnde ſi propter vehementem putredinem armenica bolus noxia eſt, pariter errauit Gal. qui in peſtilentia dedit: ſicut qui etiam in aliis peſtilentibus febribus. Omnibus enim putridis febribus noxia eſt E conſtipatio cutis, quæ tranſpirationem, euentationem natiui caloris prohibet. Sed de curatione per medicamenta hæc in præſentia ſatis eſſe poterunt. Etenim ſi aliqua videantur prætermiſſa, facilè, ſi illa cum iis, quæ dicta ſunt, conferantur, poterit eorum ratio percipi. Tranſeamus ad rationem victus, qui iis debet eſſe, vt ſemper ad eos ſcopos ſpectet, qui pręcipui ſunt in hac febre: videlicet, vt ab eis cibis, & potubus cauendus ſit, qui excrementoſi ſint, ab eis quoque, qui plurimùm humectant: pręſertim excrementitia humiditate. Nam priſſana quidē damnari non poteſt: quia, & ſi humectet, nō eſt tamen humi-

ditas,

ditas, quæ putredini apta ſit, quoniam alioquin refrigerando, abſtergendo, vrinam ciendo, & aluum lenem reddendo, quo nomine iuuat ad excrementorum vacuationem, magis longè iuuat, quàm lædere poſſit non multa ſua humiditas. Quod ſi oxalide incocta iure, quo parari ſolet, condiatur iam, & vim aliquam exſiccandi acquiret, vel iſtiuſmodi alia: ſicut eſſet fruſtrũ limonis, aut citri. Far verò, vel chódrus bene coctus, & panis coctus ex iure, ſunt quidẽ fercula, quæ cum & optimum alimentum generent, & non facilè putteſcant, apti ſunt cibi. Verum, quia non habent, vt ita aperiant, & aluum leniant, erunt huic negotio fercula meliora, ſi modico condiantur aceto, vt ex Gal. in prioribus lectionibus docuimus. B A vino eſt abſtinendum, ſaltẽ inter initia, dum morbus crudus; potus verò ſit ſyrupus multa aqua dilutus, ex acetoſo ſucco citri, vel acetoſus ſyrupus: quando non vergerent inteſtina in dyſenteriam. Lect.114 Laudant Arabes decoctam aquam ex tamarindis, de quibus iam diſputauimus: quę pręter extinctionẽ, & ſitis, & ardoris febrilis, aluum lenem, & fluidam ſeruat: quod maximum commodum affert, niſi quãdo adeſſet nimium alui profluuium. Reliqua verò eo modo inſtituenda, quo ſymptomata, & morbus requireret. Nam interdum vigiliæ, interdum ſomnus erit conciliandus. Sed de iis in præcedentibus lectionibus, quantum ſatis erat, diximus. Verùm hoc tantum addendum puto, quod & Aetius ex Herodoti ſententia monet, quod quáuis febris hæc magnus C admodùm, & acutus morbus ſit: attamen, quia nulla ferè febris eſt, à qua faciliùs, & frequẽtiùs vires proſternantur, & interdum conſertim, & repentè. Ideò exquiſitè tenuis victus nõ eſt vndequaq; tutus, quia non ſolùm reſpiciendæ ſunt præſentes vires, ſed & futuræ proſpiciẽdæ. Quare interdum, & oua damus ſorbilia, & carnes etiam: ſed tunc illæ eligendæ, quæ non facilè putreſcant ob humiditatem, & bonũ ſanguinem, ſicciorem tamen procreent: in quibus perdices primum locũ obtineut, & nemorales auiculæ. Reliquę parentur acidis condimentis, vt citro, ſoliis oxalidis & id genus aliis. De frictionibus, quidem cum ſæpè pro exercitatione aſſumantur, in ratione D victus dicendum videtur hæ poſt corporis vacuationem erunt vtiles, quippè, quę ad digeſtionẽ faciunt, & vacuationem: corpus etiam rarefacta cute reddũt perſpirabile. Niſi forſan hi qui in his febribus, ſi appareant papulę, eas non eſſe iuuandas aiunt, quia expellantur ſymptomaticè, vt ipſi inquiunt, pari ratione, & frictiones ſuſpectas habeãt. At de his paulò inferiùs loquemur. Aẽr vero, aut eligatur ſiccior, aut paretur. Quod ſi cubiculum: in quo decumbit ęger, in aquilonẽ vergat, erit melius, quàm in meridiem. Nam, ſicut aquilo arcet putredinem, ita auſter eam ſouet. Parandus autem aẽr vaporibus rerum exſic- E cantium, & refrigerantium, vt herbis ſiccãtibus, vel ſuffitibus, vitium ſcilicet, rami, myrti, pomorum, & aliorum, quæ exſicant, vt citri, limonũ, narantiorum, cotoneorũ fructus, malorũ punicorũ, prunorũ etiã, & reliquorũ iſtiuſmodi. Suffitus quoque ex aqua roſacea, & aceto, in quibus buliant ſandali fruſtrũ citri, vel limonis, aliquid etiam cinnamomi, & id genus multa. Quibus expoſitis reliquũ eſt, vt de ſymptomatibus, quæ ſolent apparere, aliquid dicamus: non quidẽ de illis, quæ fuère tractata in lectionibus priorib', vt ſunt animi deliquia, capitis dolor, & quę eadem methodo curationis diximus eſſe tractanda: vt ſõnus, vigilia vtraque immodica, ſitis, & id genus reliqua, quia ſatis poſſunt eſſe ea, quę ſuperius expoſuimus. Sed de illis, quæ præſertim ſunt familiaria

A his febribus, & habent quandam priuatam & ipſam morborũ rationẽ, & iudicationem: ſicuti ſunt papulæ, quę efflorescunt per cutim, carbunculi, bubones, parotides, vlcera oris, quæ aphthæ a Græcis dicuntur, & frequentiſſima ſunt in febribus, vt quaſi pathognomonica ſigna fuerint. 3. de Pręſag. ex pul. habita. Primuum autẽ de papulis ſermonem inſtituamus, vtpotè, de quibus maior fuerit excitata à iunioribus noſtris contentio. Quidam enim ſenſère eam expulſionem, tanquam vtilem accipiẽdam, & adiuuandam attrahentibus nimirum auxiliis ad ſuperficiem materiam noxiam, quam natura expellere conatur. Vnde & frictionibus vtuntur, & cucurbitulis inciſis ſcalpello, & ſine etiã inciſione. Alij verò his B aduerſantur, & contẽdunt, potius quàm adiuuandũ, hanc expulſionem prohibendam, & diuertendã eſſe: proptereà quòd motus is ſymptomaticus eſt, factus à natura, quæ multitudine aggrauata, & qualitate irritata ad cutem ſimul bonos humores cum malis tranſmittit. Quare inferunt, quòd qui cucurbitulas prius affigunt, apparẽtibus his papulis, mox verò eis inciſis ſanguinem detrahũt, ægros ſecuraturos dum credunt, illos interficiunt. Id verò ea ratione probare nituntur: primùm, quia in his non adeſt robur virium, vt poſſint ſanguinis miſſionem perferre: ſed & ſpiritus, necnon, & bonum ſanguinẽ euacuant. Alij etiam addunt, quòd inciſæ cucurbitulæ tenuem ſanguinem vacuãt, relicto craſſiori, à quo maior fit ob- C ſtructio. Sed hi multa ignorantiæ caligine obſeſſi ſunt, vt qui cortici verborum dũtaxat inſiſtentes ad medullam rerum nunquam perueniunt: neque verã ſententiam aſſequuntur. Verùm ne in his nimiũ diſpendium temporis faciamus, cum res hæc ſit in noſtris priuatis exercitationibus diffusè tractata, eam in præſentia breuibus perſtringemus. Nã, quòd frequẽter expulſio hæc rationem potiùs critici motus habeat, quam ſymptomatis, inde apparet, quia multos videmus illis apparentibus, liberos euaſiſſe. Sed quoniam, quæ referuntur ex probatorum auctorum relatione magis, & ab aliis, præſertim verò proteruis accipiuntur, quam ea, quę nos vidiſſe teſtari poſſumus. (Mouet enim liuor plus homines, quàm veri- D tas.) Ideo Hipp. & Gal. auctoritatibus agemus. Hip. itaque & qui eius ſententiam præſtantiſſimè omniũ tenuit, & aſſecutus eſt Gal. tres differentias motionum, quibus noxios humores in morbis natura mouere ſolet, nouere: ſiue ad excretionem eos moueat: ſiue ad abſceſſum. Excretionẽ ipſi appellant, quãdo aut ad deiectiones alui inſurgit: aut ad vrinã: aut ad ſudores: aut ad ſanguinis eruptiones, vel per nares, vel per ſedem, vel per menſes. Abſceſſum autẽ propriè, quãdo ab vna parte in aliam mouentur, & trãſferuntur humores, impellẽte prius natura. Quod bi- E fariam interdum fieri poteſt. Interdum ad partẽ aliquam & præcipuam, vt ad iecur, cerebrum, cor, pulmones, os ventriculi, ſeptum tranſuerſum. Aliquando verò ab internis & principalibus, ad exteriores, & ignobiliores: quales ſunt, cutis, adenes, vel glãduloſæ partes, artus, & id genus alia. Prima ergò horũ motuum differentia eſt, quando omnino rationem ſymptomatis habent, neque aliqua ex parte critici motus, & hi non modò nõ prodeſſe vllo modo poſſunt, verùm potius obſunt. Alia verò differentia eſt, quãdo omnino critici ſunt hi motus, & à natura fiũt, quæ deuicto iam morbo, & profligato, noxios humores expellit: & hi ſemper ſalutares, & boni. Quòd verò ita de his ſenſerint auctores, facilè innumeri, Tom.48. ferè eorũ auctoritatibus poſſemus oſtẽdere & apertiſſimè, ſed nobis vna ſatis ſit: & quia clarior eſt

Gal.ideò eum in præſentia reſtem citabimus.Quar-
to igirur Aph.ita ille inquit. Malæ excretiones pra-
uorum affectuum ſunt ſigna,& ſæpè fiunt iuxta,atq;
in vlceribus putridis, è quibus effluuot ichores,qui
nihil affectui proſunt,interdum tamen fiũt perinde,
vt quando erupto abſceſſu, plus inde effluit, atq; ita
expurgatur affecta patticula. Sed eſt & tertia diffe-
rentia, quæ eſt intermedia, quæ neque omnioo eſt
critica,neque omnino ſymptomatica eſt,ſed potius
iuuat, quam noceat: & interdum per eam facta ali-
quantiſper leuior natura,& morbo mitiori facto, in
reliquum iocumbens relicto excrementitio bumori
facilius ad concoctiouem perducit. Et eodem,quo
Gal. vſus eſt in explicãdis duobus excretionum dif-
Cap 6. ferentiis externis,exemplo vtamur,& nos in hac ter-
tiana, & media exponẽda ab ipſo tamen ſumpto ar-
gumento,qui 1.de Differ.feb.hoc clariſſimè expla-
nauit,vbi dixit ab vlceribus aliquando pus effluere
vndequaque probum,& laudabile,album ſanè,leue,
& æquale, citra vllum grauem odorem. Aliquando
verò omnino putridum,fœtiduin,&malo colore io-
fectuin.Et ſicuti prius,quod probũ eſt,efficitur om-
nino vincente natura,& natiuo calore. Ita alterum
penitus, & ex toto natiuo calore ſuperato,& euicto
ab extraneo,& putrido. Interdum autem, & pus ef-
fluit,tertio quodam, & medio ſtatu, vel effectu: vi-
delicet,cùm nõ ex alrerius abſoluta victoria, ſed ex
vtriuſque voluti pugna, & neutro alterum penitus
ſuperante.Vnde in eo pure vtriuſque apparẽt mani-
feſta indicia:nempè,quæ,& actionem natiui,&actio
nem exterrni caloris oſtendunt. Nam ſi ſuerit pus
album,non erit lene: vel ſi lene oon erit æquale,vel
ſi æquale malè olens. Et iſtius tertiæ differentiæ (vt
ibidem tradit Gal.) magna eſt latitudo,& multi or-
dines quatenùs aliquando magis viocit natiuus, ali-
quando magis extraneus:quæ & maioris,& minoris
ratiooe innumeros poteſt ordines habere. Ita ergò
in criticis motionibus,aliqui fiuut abſceſſus, aliquæ
etiam excretiones natura omnino vincente, & pro-
fligante morbo.Aliquę fiũt narura victa,& ſuperata
à multitudine,vel à malignitate morbi. Sicut in pe-
ſtileotibus febribus fluxus colliquatiui, ſudores fri-
gidi circa frontem,& collum,&qui vires diſſoluunt.
Quòd apertè declarauerunt Hippo. & Gal.3.Epid.
commentariorum verò Gale.item tertio, vbi idem
Com. 71. Gal.ita ait: Ipſe enim Hippoc.in præſenti ſermone
apertè oſtendit,quòd tam vrinæ,quàm ſudores, at-
que etiam vomitus, & quæ per aluum deiiciuntur,
nonnunquam rarione ſymptomatis vacuantur. Sed
apertiùs ſecundo libr.Comment. in primum Epid.
Com. 27. vbi hæc literis tradidit.Has ſebres,de quibus ſermo
in præſentia habetur ſudores comitantur, qui nihil
proderunt, neque etiam ſunt ſignum bonum.Cuius
cauſa in promptu eſt:hoc enim morbis crudis attri-
buimus: indicant autem,aut humorum copiam,aut
virium imbecillitatem. Sed hoc idẽ de his iudiciis,
quæ per abſceſſus fiunt poſſemus innumeris ferè
exemplis,& auctoritatibus oſtendere. Nam in libr.
de Rat.ciborum boni,vel mali ſucci in relatione pe-
ſtis illius maximè, quæ famem, & magnã penuriam
ſecuta eſt, ait relatis prius variis tuberculorũ, & pa-
pularum modis, qui per cutem efflorescebant in ea
peſte,ait inquam: Æquè hæc omnium placidiſſima
erãt,quibus per cutim efflorescentibus,vitioſus ſuc-
cus de viſceribus,profundoque corporis exinanite-
tur: aliis verò quibuſdam catbunculi, & fagedenæ
ſpecie cum febre plurimos interfecere. Ecce quo-
modo priores abſceſſus per papulas efflorescentes
criticæ expulſioois ratioocm habuere. Alteri per

A carbũculos tantùm ſymptomatis. Verùm interdum
bubones,carbũculique magis criticam, quam ſym-
ptomaticam rationem habent. Etenim lõnga obſer
uatione hoc cognitum eſt, quòd longè ſalubriores
ſunt peſtes, in quibus plures extuberãt bubones,&
carbunculi, quàm in quibus vnus tantùm. Vnde,&
Turcæ,quos ſolet ſæpè peſtis aggredi,iam rectè agi
cum ęgrotanre putant, cùm plures bubones exeunt.
Sed & papulæ,quas refert idem Galen. 2.lib.Com- Com. 38.
mentariorum, in primum Epid. rationem tantùm 39.
ſymptomatis habuere,vtpotè,apparentes, moxque
euaneſcentes. Indicabãt enim (vt ibi ipſe explanat)
naturam morbo quidem,quantum poterat,reluctã-
tem eam propulſionem tentaſſe, ſed illi tamen ſuc-
cubuiſſe,& nequaquam potuiſſe reſiſtere,ſed potius
B ſinentem materiam ſecedere iotrorſum ad membra
principalia. Vnde ibi eas papulas non fuiſſe excer-
oendis morbis ait Hipp. De aliis etiam abſceſſibus
ad inguina factis, axillas, poſt aures, quid dicam,
cùm omnibus ſint manifeſta? Quotidiè enim io pe-
ſtilentiis videmus multos illis apparentibus,aut ſta-
tim,aut paulò poſt mori. Sed quod etiam ſiot mo-
tos quidam ægrotantibus,qui quaſi medij ſunt inter
duos extremos, poſſumus quàm plurimis exemplis,
& auctoritatibus probare, ſed probemus aliquibus,
quæ citra vllam controuerſiam ſunt, & primùm af-
feramus in iſtius theorematis teſtimonium morbos,
quos turgentes appellauit, quaſi per metaphoram
Hipp.1.Aphor.& 4. In eis enim ait Galen. cum ſu-
perabundantes humores mouentur,nec dum in ali-
C qua parte firmati ſunt, tunc ad eos expellendos na- Com. 21
tura incitarut,& aliquo manum porrigente indiget, & 2 9.
& hunc humorũ motũ ad aluum deducente. Motus
is naturæ humores agitantis eſt, vt expellat. Neque
enim illi ſpontè moueri poſſent, niſi à facultate ex- Com. 24.
pultrice mẽbrorum mouerẽtur. Quòd vbiq; apertè
pronunciat Gal.vbi de hac motus ratione verba fa-
cit: ſicut octauo de Compo.med.per loc.vbi expo-
nens verbum, turgere, ait, hoc eſt,motus ad excre-
tionem adducat.Sed clariùs ſecundo lib. Commen.
in ſextum Epid.ita inquit Hippo.ait,turgeat, atque
ad excretionem humorum narura,quæ animalia gu-
bernat,incumbit. Profectò is motus nõ eſt omnino
D criticè expellẽtis oaturę,quippè,qui in initio morbi
eſt,& antè concoctionẽ:neq; omnino ſymptomati- Com. 5
cè,quia oec ſalubris eſſe poſſet,neq;,vt cauſa,neq; vt
ſignum:quòd apertè oſtenſum eſt ſuperiùs ex Gale.
Sed cum ſæpè,& ſalubris ſit,& bonus, non poſſumus
dicere, quòd ſit penitus rationem habens ſympto-
matis.Quòd verò ſit ſæpè ſalutaris, indicant, & ver-
ba recitata nuper: oempè, quòd natura in his adiu-
uante indiget,& manum porrigente: at quę omnino
ſunt ſymptomata,non ſuut iuuãda. At clariùs etiam
primo Prorrhet.vbi de hac eadem re habito ſermo- Com. 12.
ne, ita ſcriptum reliquit: Dixit autem io princi-
pio, quia forſitan id alio tempore fieri oequeat.
Nam frequenter in initiis videmus tranſmutationes
E fieri,non autem cum inueterauerint morbi. Rationi
verò conſonum eſt, hoc euenire iu affectionibus,
qui à multitudine,vel à qualitate vitioſorum humo-
rum excitantur,dum aliàs in aliam feruntur partem:
interdum quidem io principem aliquam tranſlati:
interdum in eas,quæ principes non ſunt. Vnde,cùm
ad priocipes transferunrur,vitiam morbi benignita
tem. At cùm ad eas,quæ minimè principes benigni-
tatẽ demonſtrãr. Atque eo maximè tẽpore oportet
medicũ aggredi vacuationẽ noxiorũ humorum. Ad
hoc etiã caput pertinẽt omnes criſes, quæ imperfe-
ctæ ſũt:quia,vel ſine inſigoi aliqua cõcoctiune præ-
ced

cedente:vel nō iudicatorio die factæ ſunt: atq; ideo neque integrè potuit morbus per eas iudicari. Vnde poſtea ſequuntur recidiuæ à quibus interdum ad interitum deducuntur ægroti:interdum verò leuiores aliquantò per priores excretiones facti, deinde iterum integrè iudicati, ſani euadunt. Talium multa exempla proferre ex libris Epid.Hipp.poſſumus: ſed aliqua adducemus:reliqua vos ipſi ab illis libris petere poteritis. Primùm autem legamus, quæ de Herophonte 3.lib.in primum Epid. ſcripſere Hipp. & Gal.qui cùm acuto,& ferè pernicioſo morbo af-
Com. 20. fligeretur,& intumuiſſet lien, octauo die detumuit lien,& cœpit inguine primùm dolere ſecūdum lienem:mox verò translati ſunt dolores in vtrãque tibiam:vnde & noctem ſequentem faciliorē habuit: B & mox vrinæ magis coctæ viſæ ſunt:& poſtea nono die per ſudorem iterū iudicatus eſt: verùm necdum integrè,quia neque dies aptus erat iudicationi integræ: neque ea adhuc concoctio apparuerat, quæ ſufficeret: iterum deinde recidit in febrem, à qua ferè in quarta à recidiua integrè nocturno ſudore eſt iudicatus. Et proculdubio,ſi vellemus etiã aliquos ægrotãtes,qui tum etiam hoc 1. tum etiam 3.Epid.lib.deſcribuntur,perſequi, idē quod in hoc oſtenderemus:ſed nimiū temporis in hoc cōtereremus. At quædam de hoc primo ægroto, qui euaſit, dicamus:poſtea ſermonem ad eos, quos obiiſſe dixit Hip conuertemus:vt his mutuò collatis demonſtremus has omnes expulſiones,quæ per abſceſſum, C vel per excretionem fiunt, & mediæ ſunt inter eas, quæ omnino ſymptomaticæ ab his appellantur, & eas,quæ omnino criticæ, ſemper ſi perdurēt, neque cùm incæperint, mox retrocedere vitioſi humores permittantur,fiántque ad partes non præcipuas, & nobiles:eiuſmodi inquã motiones eſſe vtiles ægrotantibus,& eis aliquantò ſublenari. Fiunt enim hæc à natura(vt à Gal.in libello de Atra bile,apertè ex-
Cap. 4. Com. 19. poſitum habemus:& in libr. de Cibis boni vel mali ſucci:& 3.lib.Com.in primum Epid.) contendente cum morbo,& morbificis cauſis:& oiteote expellere à venis,& internis nobilioribúſque particulis nocuos humores ad partes minus nobiles, vt eſt cutis, vel adenes, vel artus, aut etiam extra corpus, ſi poteſt. Nam cùm ad partes nobiles,& principales fiūt, D non à natura pugnante,ſed à morbo vincente fiunt. Quòd autē ita fit,quodvidelicet ſemper cū vtilitate fiant hæ tranſmutationes, oſtendam exemplis euidentiſſimis ab eodem Hippo.petitis. Etenim exponens Gal.hiſtoriam Herophontis,& eorum quæ illi contigerant,rationémque eorum referens in commentario,quæ illi euenere octauo die, ait:Tanti momēti fuit noxios humores ad imas partes abſceſſiſſe, & mox aliquam apparuiſſe concoctionem, vt quaſi primam occaſionem ſalutis illius eum abſceſſum fuiſſe cenſuerit. In iis verò,qui etiã malè terminantur, non ſine vtilitate ſæpe fieri eiuſmodi motus,& repulſiones à natura contendente cum morbificis cauſis:quamuis tandem, vel ob nimiam copiam,vel ob inſignem maliciam vincere nequeat: ſed potius E ſuccumbere cogatur:oſtendit in eodē libro hiſtoria
Com. 19. Sileni ab Hipo.relata, quam explanans Gale. ait, quòd mirum fuit, cur non in ſeptima mortuus ſit:id enim portendere videbãtur ſæuiſſima ſymptomata, quibus afflictus fuit in tertia, & quarta die. Sed ex virium robore potuit ſeptimã ſuperare. Et quia in octaua apparuerunt papulæ paruæ,rotundæ,rubentes, cum ſudore factum eſt, vt natura ita reluctante morbo,propellentéq; ad cutim ſuperfluitatē malorum humorū,potuerit etiam nonam trãſire,& vſque A ad vndecimam peruenire. Et nulli dubium eſt,quòd ſi ſpontè,vel auxilio artis copioſior fuiſſet ea facta expulſio,longè melius res habuiſſet. Vnde cùm infe-
riùs hiſtoriam Crironis deſcriberet Hip.in quo doluit,ac intumuit pes, & nigræ papulæ eum occupa- Com. 26.
runt:Gal.ait,quòd naturæ inſtitutū erat, materiam noxiã procul à principalibus particulis protrudere, quam vniuerſam cùm pars illa capere nō poſſet,recedens eſt ad internas partes hominem interfecit. Ac miratur,cur in hac re non attulerit auxiliū Hip. per ſectionem venæ. Hoc etiam Gal.apertè 1.libro Commeo. in tertium Epid. explanans hiſtoriam illius, qui in Dealcis horto decumbebat, ait, quòd nullum eorum ſymptomatum, quæ ibi referuntur, aliquid boni habebant,præter abſceſſum,qui in lie- B nem, & ſiniſtrum pedem factus fuit. Ex his itaque declaratis tanquam corollarium quoddam hoc depromendum eſt,quod & certiſſimum eſt, ſi Hippo.
decreta,itidem & Gal.ſequamur: quòd ſcilicet ne- Com. 23.
que tranſmutationes illæ ſunt à modico iuuandæ,& fouendæ, quæ omnino, & penitus ratione ſymptomatis fiunt:& ſi aliquid in eis agere oporteat,medicum potius eas impedire,& reprimere oportet:præſertim verò cùm vires deficiunt, vel ſi fiat impetus verſus membrum principale:neque illæ,quæ omnino criticæ:præſertim cùm integræ iudicare videntur. Primùm quidem vel ipſis Gal. verbis oſtendere
poſſumus,qui primo Aph.o.ait,Oportet itaque me- Aph. 21.
dicum naturæ motum animaduertere, & ſi quidem C idoneus fuerit,ei conuenit ſubminiſtrare,& adminiculari. Si verò cōtrarius,& noxius,prohibere, transferre,atque diuertere oportet. Alterum etiam Hip.
iuxta ac Gal.apertè pronuntiauit eodem 1 Aph.vbi Aph. 20.
ait,Quæ iudicantur & iudicata ſunt integrè, neque mouere,neque nouare. Sed præterea, quòd motiones in morbis,quę ſolùm ratione ſymptomatis fiūt, non ſint iuuandæ, inſinuat Hippoc.& Gale. ſecundo libro in primum Epidem. de peſtilenti ea conſtitutione loquentes: ait enim Hippocrat. ſudores multi, & adeò aberant,vt recrearent,vt etiam contra læderent: referens autem rationem, quòd potius læderent, quàm prodeſſent: quia inquit, ſumma erat eorum cruditas, & potius contingebant D ex nimia humorum copia, vel ex multa virium imbecillitate: ac potius quia natura non poterat eos regulare, & continere,quàm quod natura eſſet,quę ſponte eos moueret. Vt hinc nemo non videat,tales neque etiam iuuãdos:cùm & ab eis magis vires deiicerentur. Itaque ſolùm ij, qui ad tertiam differentiam pertinent,iuuari debent: videlicet, qui neque omnino critici ſunt,neque omnino ſymptomatis ratione,ſed medio quodã modo ſe habent. Quia motus naturæ ſunt fortioris quidē eatenus,& cum morbo contendētis:à multitudine autem vel mala qualitate coactæ,non expectata maturatione, nitentiſque malam materiam ex parte ſaltem expellere: vt mox aliquantò facta leuior,reliquum faciliùs poſſit coquere. Poſſumus autem id multis oſtendere argumentis,deprompris ex variis Hip.& Gal.locis. Nam E primum turgente materia,& ea motu exagitata,ſtatim vacuandum eſſe præcipiunt. Quoniam tunc naturam habemus vacuationi adminiculantem. Vnde in Commen.29. Aphor.1.Apho.ait Gal.melius eſt circa principia vacuare,quo minorem iam factã materiã faciliùs poſſit natura concoquere. Sed nec modò in turgētibus morbis,verùm etiã in illis, in quibus natura incipit quidē vacuare(quamuis ante apparentē concoctionem)parcè tamen, & non quantum ipſa iuuari poſſit,vacuat,iuuare eã nos debere,ſi Hippo.

Hippo.& Gal.ſequi velimus, oſtendunt ipſi tertio A
lib.Com.in primum Epid.in hiſtoria Metonis: qui
cùm grauiſſimè ægrotaret, ac è dextra nare cæpiſſet
nulla etiã apparente coctione, ſanguis, parcè tamen
fluere: & grauiter ille habebat. Vnde vt abundãtiùs
ſanguis flueret, caput lauit, poſtea vero & frequenti
fluxu ſanguinis, & ſudore integrè iudicatus eſt, vt
nulla ſit ſecuta recidiua. Et locum exponens Gal.
ait quod ea hiſtoria nos præſertim duo docet: Pri-
mùm, quòd ad adiuuandum ſanguinis profluuium è
naribus balneũ multum valet. Deinde effectu com-
probat veram eam eſſe ſententiam aphoriſticã pri-
mo Apho. Quæ ducere oportet, quò maximè natu-
ra vergit per loca cõferentia, eò ducere. Quò facilè
quis hos iuniores inſcitię nomine damnet, qui quòd B
critica non omnino ſit expulſio, non eſſe iuuandam
putant: reſpiciant quæſo an fluens ex Metonis nari-
bus ſanguis criticè fluxiſſe dici poſſit, qui inter ini-
tia ante vllã concoctionẽ apparentẽ fluxit. Sed huic
& illud addamus: nõne & carbunculi, & bubones, &
parotides, qui in peſtilẽtibus febribus omnino appa
rent, eadem ratione extuberant, qua & papulæ: na-
tura videlicet expellente vitioſos humores, quantò
poteſt longius ab internis viſceribus, & ante vllam
concoctionẽ? Symptomatica ergo eſt ea expulſio:
quam tamen omnes iuuare omni ope nitũtur. Nam
nullis repellentibus vtuntur, ſed potius iis, quæ ex-
terius attrahunt, ita vt & ſcarificent, ſeu ſcalpello
ſummas partes incidant. Vana igitur eſt horum op-
poſitio. Sed & hoc adiiciamus, quòd non poſſumus,
non niſi de quibuſdam mirari, qui omni ope con- C
tendunt, non eſſe affigendas, & incidendas cucurbi-
tulas, eò quod papularum expulſio ſit ſymptomati-
ca, nec iuuanda, & tamen ipſi poſtea vtuntur illini-
tione ab Aetio ex Herodoti ſentẽtia deſcripta, quæ
ex oleo, & aqua, & modico nitro paratur, cui vis eſt,
trahendo materias ex profundo ad cutim, non per-
mittere papulas retrocedere: atque ita cùm non
eſſe iuuandam ſymptomaticam expulſionem con-
tendant, mox ipſam iuuant. Igitur ſibi ipſis nõ con-
ſtant. Nam vel nullo modo iuuanda: vel ſi ſit iuuan-
da: falſum eſt ſymptomaticum motum non eſſe iu-
uandum: neque animaduertunt antiquos auctores
eam adiuuari voluiſſe. Cum etiam aiunt, non eſſe
illis per cucurbitulas ſanguinem detrahẽdum: quia D
vires languidæ ſunt: inepta ſatis eſt oppoſitio. Ne-
mo enim niſi imperitus ſanguinẽ mitteret languen-
tibus viribus. Quod ſi dicant, in omnibus vires lan-
guere. Falſa dicunt: cùm ſæpè auctores velint co-
pioſum eſſe ſanguinem laborantibus febre peſti-
lenti mittendum, ſecta etiam vena. Sicuti miratur
Gal. cur Hip. Critoni ſanguinem nõ miſerit. A quo
omnino abſtinendum eſſe potius dixiſſent, ſi ſenſiſ-
ſent vires eſſe languidas ſemper in his febribus. Im-
mo Græci omnes in curandis carbunculis, cùm illi
cum febre ſunt, ad lipothymiam vſque mitti ſangui-
nem volunt: qui tamen, vt nemini non notum eſt,
malignarum febrium comites eſſe ſolẽt. Sed cur in
hoc laboramus, cùm ſuperius probauerimus ex om E
nium probatorum auctorum ſententia ſæpè in pe-
ſtilentibus febribus eſſe venam ſecandam: quod re-
mediũ, & antiqui omnes, & Gal. pluris lõgè fecère,
quatenus ad vires imbecilliores reddẽdas pertinet,
quàm ſcarificationem. Vnde quando vires omnino
languent, nihil aliud medico agendum eſt: niſi illis
reficiẽdis incumbendũ, inſtaurandiſque: neq; ſolum
à ſcarificatione tunc abſtinendũ: ſed a clyſteribus, vt
Hippo. 4. de Rat. vict. in acu. mor. docuit. Cæterum
quod etiam poſtremò opponunt alij, nempe ſcari-
ficationẽ in his fugiendam poſt cucurbitulas: pro-
pterea quia tantùm tenuem partem vacuant ſangui-
nis, relicta craſſiori, vt deinde maior fiat obſtructio:
& falſum, & vanũ eſt. Nam vbi ſanguinis craſſitiem
timemus, docuère, & Aetius ex Herodoti ſententia,
item & Oribaſius ex Apollonij, & Antili. quibus
Gale. ſubſcripſit in libello de Cucurb. hirudinibus,
reuulſione, ſcarificatione, aut frictionibus, aut potu
aquæ tepidæ ex ſpongiis, aut calefactione ex calidis
linteis huic timori occurrere: Funditur enim ſic ſan
guis, vt pars craſſior fuſa fluat facilè, id quod obſer-
uant chirurgi, qui hæc agunt: præſertim verò qui
vulgo hic ſtuffarij à nobis appellantur. Alioquin e-
nim, ſi hoc incommodum haberent ſcarificationes,
eſſent fugiendæ in illis omnibus affectibus, in qui-
bus præfati auctores in locis nuper citatis eas ſum-
moperè laudant. Nam ſi in magnis inflammationi-
bus, in carbunculis, in mẽſium ſuppreſſionibus ſca-
rificatis partibus, tantum tenuior pars efflueret, &
craſſior magis obſtrueret, longè magis obeſſent,
quàm prodeſſent: cùm tamen hoc habeant omnes
pro ſaluberrimo remedio. Immo Oribaſius loco
nuper citato capite de ſcarificatione ait, ſe in ea pe-
ſtilentia, quæ ea tempeſtate Aſiam deuaſtauit, ope
harum ſcarificationum liberum & incolumem eua-
ſiſſe, nec ſeipſum modò, verum etiam alios multos,
Sed de his ſatis. Niſi quòd ſuperſunt quædã dicen-
da de ſignis febris peſtilentis, quæ conſultò præte-
rieram: quia noueram veſtrum quàm plures habere
noſtras illas exercitationes aliàs domi priuatim in-
ſtitutas Quoniam verò à nonnullis requiſitus fui, vt
aliqua etiam de hac re proferam in mediũ: quanuis
hic nõ ſit eorum locus proprius, vt tamen illis rem
gratam faciam, ea iterum hic exponam: ſed de illis,
quæ quoquomodo remota dici poſſunt, quam pro-
xima, ſermonem non habebimus: quippe quæ po-
tius cauſas febris peſtilentis reſpiciunt, quàm ipſam
febris naturã. Et cum cauſa febris peſtilẽtis duplex
ſit, altera quidẽ ad genus efficientis cauſæ pertinet:
altera vero ad genus cauſę materialis: prior enim de
pendet ab iis, quæ poſſunt calorem extraneũ accen-
dere in corpore, qui vehementis putredinis ſit opi-
fex: altera ab iis, quæ corpus aptum, & pronũ, & ca-
pax putredinis, & externi caloris reddunt. Cúmque
nihil ſit, quod vim maiorẽ habeat afficiendi corpus,
& ea quæ in eo ſunt, quàm aer: vt qui per omnes par
tes permeet, & cum omnibus cõmiſceatur. Ideo pe-
ſtilentiæ, & febrium peſtilentium maxima cauſa eſt
aer cum factus eſt alienus à ſua natura. Poteſt ve-
rò aer tranſmutari a conſtitutione, vel à tempeſtate,
quæ eo tempore diuerſa, & ferè contraria eſt tem-
peramento naturali illius temporis: vt quando cali-
da, & humida fuerit temporis conſtitutio, neque re
ctè à ventis aer fuerit perſpiratus, & veluti ſuffoca-
tus eo tẽpore, & peſtilentes febres, atque adeò etiã
peſtilentię vagari ſolent: cuius exempla habetis 1. &
3. Epid. ab Hippo. Aerem etiam permutant & loca,
vel regiones, vel naturali, & propria illius loci qua-
litate: vel noua, & aſcititia. Naturali quidem ſicut in
locis, in quibus cœlum inſalubre eſt, vt loca palu-
ſtria, præſertim æſtatis tempore: aut vbi ſunt antra,
aut voragines, à quibus peſtilenti qualitate ſpiritus
affecti ſpirant. Aſcitia verò, vbi aut propter bella,
aut hominum incuriam putredines, vel cadauerum
inhumatorum, vel aliarum rerum multæ malum e-
mittunt vaporem. Poſt aerem aquę, quibus in potu,
aut in coquendis cibis vtimur, vim habent putre-
dinem in humanis corporibus concitandi. Victus
autem ratio peſtilẽtibus febribus occaſionem præ-
ſtat

ſtat,cum ea ſeruatur, quæ humoribus generãdo ſit, A
qui facilè , & plurimum putreſcere poſſunt : vel ob
quantitatem,quam vincere non poſſit natiuus ven-
triculi calor,vel ob qualitatem, vel ob apparatum,
&condiendi rationem,vel ob ordinem,vel ob alios
errores , qui ad obſtuctionem perduxerint : vel ob
venerem. Nam frequens & immodeſta venus , vim
plurimam habet ad peſtilentes febres accẽdendas.
Ad hæc ergo omnia reſpiciens medicus , coniectu-
ras poterit ſibi compatare, quibus vſus hoc ſaltem
cognoſcet,an poſſit febris eſſe peſtilens. Quòd au-
tem determinatè ſit,tum ſigna,quę ſtatim à ſubſtan
tia febris proximè accipiuntur,indicabũt: tum quæ
à proprijs ſymptomatibus. A ſubſtãtia febris ſigna
ſunt deprompta,quæ à modo febrilis caloris acce-
pta ſunt. Peſtilentes enim febres omnes exteriùs B
non plurimum feruentes ſunt, ſed quaſi tepidæ:
quamuis eximia quædam ſit in eis putredo , ea ra-
tione,quia putredo aut in corde eſt , aut in vicinis
partibus,ad quæ refugiunt ſanguis,& ſpiritus:ſicuti
ſolent facere in magnis,& prauis earum partium af
fectibus : neque calor plurimus exterius poteſt
expandi. Quod,& nono de Simplic.medic.facult.
Com.16. &1.li.Com.in ſextum Epid.docet Gal. interius ta-
men vel ipſi ægrotantes incendium magnum per-
cipiunt,vt neque linteos ferre poſſint,vel ſi ipſi non
percipiunt,vt in hecticis peſtilentibus,ſigna tamen
vrentis caloris apparent,vt ſunt fluxus colliquatiui,
linguæ ariditas,& nigrities.Facilius autẽ calor per-
cipitur,applicata manu thoraci:cùm enim circa cor C
ſit fomes febris,ibi & maior,& acrior percipitur ca
lor,vel ſtatim eo tacto , vt in putridis : vel tandem
diutius tangendo,vt in hecticis. Ex ſymptomatibus
autem cognoſcuntur hæ febres : quia & ſi non vi-
deantur plurimum calere ægrotantes , ſunt tamen
plurimum anxij,& inquieti. Vnde dicebat Auicen.
ſunt quietæ exterius,turbantes interius. In eis ma-
iora cõtingunt ſymptomata,quàm pro ratione ma-
gnitudinis febris, vt deliria, appetitus, omnimoda
proſtratio, dolor capitis , linguæ ariditas, & nigri-
ties,cuius comes interdum eſt vehemẽs ſitis: inter-
dum , & hoc eſt peſſimum ſignum , cùm licèt arida
lingua ſit:ſe tamen non ſitire aiunt. extincta videli-
cet ferè vi appetitrice oris vẽtriculi. In ſignis etiam D
iſtius febris ſunt fluxus colliquatiui,liquidi , lenes,
in quibus aut nigra,aut ſyncerè biliosa deiiciuntur
cum vehementi fœtore. Aliquando & reſpiratio fœ-
tens eſt,& redolens internam putredinem. Præter-
ea apthæ , hoc eſt vlcera ſordida : interdum nigra,
quæ naturam eryſipelatis , aut herpelatis referunt,

A aut inflammationis : & hoc etiam maximum eſt ſi-
gnum:quod ferè fallere non poteſt , vt ſenſit Gale.
3. de Præſ.ex pul. Vires etiã pulſus interdũ ſtatim,
& ſine alia occaſione cadunt,& languidæ fiunt : In-
terdum quàuis nõ videãtur grauiter laborare,& ci
bũ accõmodatè accipiant: ſemper tamẽ & quotidiè
pulſus fiunt minores,& imbecilliores. Diſtinguitur
autẽ hectica peſtilens à putrida,his imprimis. Quia
ſicut in alijs hecticis illi ſuum calorem multoties
non percipiunt,ita in his vt ſæpè neque febricitare,
neque ægrotare putent : quamuis in mortem proni
ſint,contendunt etiam ſe eſſe ſanos, & aſſurgere vo
lunt.Immò cùm (vt diximus) in his calor expandi
non admodum poſſit , medici quoque vix cognoſ-
cunt,& percipiunt in eis calorem febrilem: ac non
B niſi illi , qui in his ſunt exercitati. Faciliùs autem
percipiet,qui diligẽter thoracis partes tractauerit.
Nam quamuis primo appulſu, nõ percipiatur calor
acris:dum tamen tangendo perſeuerat medicus,vi-
detur acris quidam & inſuauis calor , quaſi ex pro-
fundo emergere.At in putridis,vt diximus,ſe inte-
rius vri fatentur. Præterea in hecticis ſemper febris
æqualis,& vniformis eſt, nullas acceſſionum varie-
tates habens vel periodorum:niſi ſi quando poſt ci-
bum aliquantiſper incaleſcat : Cum tamen in pu-
tridis,ſi quis diligens alioquin ſit facilè percipiat a-
liquam periodorum rationem. Præterea verò in he-
cticis peſtilentibus ſæpe & pulſus, & vrinæ medicis
imponunt,quia non videntur permutatæ à naturali
C ſuo ſtatu. Nam pulſus æqualis videtur,& ſeruans na-
turalem ſuam velocitatem,& frequentiam. Cùm in
putridis peſtilentibus,ob id quia,& maior,& dete-
rior eſt,putredo,inæqualior, & maiorem diuerſita-
tem ſeruet pulſus,quàm in alijs putridis , vt nullum
videatur pondus,vel rhithmum ſeruare. Sed & vri-
næ in putridis febribus,aut turbatæ, aut liuidæ ,aut
dilutæ,& aquoſæ,aut nigræ. In hecticis verò , quia
febris illa non pertinet ad materias in venis con-
tentas: ferè ſemper ſuum naturalem ſtatum ſer-
uant , vt aut nihil , aut parum à ſanis va-
rient. Et quanuis multa præterea , &
alia ad hoc argumentum perti-
nentia afferri poſſent, quia
D tamen hæc etiam ſatis
eſſe queunt : Ideo
hic demum con-
ſiſtere vo-
lumus.

FINIS

INDEX LOCVPLETISSIMVS
EORVM QVÆ IN TOTO HOC TOMO CONTINENTVR.

A

ABſceſſus quid vocetur ab Hippocrate, & Galeno. 159.d.e
abſceſſus dupliciter interdum fieri poteſt 159.d
abſceſſus plerumque κατ' ἴξιν hoc eſt per directum ad affectam partem fieri ſolent. 148.e
Abſinthium duas habet facultates, adſtrictoriam, & purgatoriam. 101.a.b
abſinthij coma decocta ex melicrato ventriculum roborat. 137.d.e
abſinthium bilem è ventriculo purgat. 89.e
abſinthium vim habet inſignem aſtringendi. 88.d
abſinthium ex mulſa maceratum non modo febri tertianæ remedium eſt, ſed etiam vim maximam ſuccurrendi morſibus ventriculi ex bile concitatis 89.a
abſinthium quo tempore exhibendum ſit in exquiſitis tertianis. ibid.
abſinthij vſus quando conueniat in tertiana notha. 99.d.e.100.a.b
abſinthium vim duplicem habet euacuandi, per aluum, & per vrinam. 89.a
Acceſſio in exquiſitis tertianis nunquam excedit duodecim horarum ſpatium, & cur. 42.a
in Acceſſionis principio nulla vacuatio facienda eſt, vno excepto vomitu. 91.b
in Acceſſionibus à cibo, & ſomno abſtinendum. 139.a
Accidentium duplex eſt genus. 3.a
accidentia propria quænam ſint. 26.b
Acetoſa vide Oxalis.
acetum frigidum & ſiccum eſt, & tenuiſſimarum partium. 133.b
acetum eſt neruis inimicum.
acetum facit ad penetrationem. 128.b
acetum vtero eſt noxium. 133.b
acetum non omne eſt vtero incommodum. 133.d
acetum ſcilliticum non eſt frigidum. ibi.
Acida per ſe attenuant, inciduntt, & aperiunt. 158.e
acida refrigerandi & aſtringendi facultatem habent. 159.a
acida quæ aſtringant. 158.e
acida conueniunt in omnibus febribus malignis & peſtilentibus. 159.a
aciditas in tenui ſubſtantia conſiſtit. 158.e
Actio fit merito contrarietatis. 21.b
actiones non ſunt ipſarum qualitatum, ſed ſuppoſitorum. 5.d
actionis ratio in quo conſiſtat. 21.c.d
actiones & oppoſitiones mixtorum ex calore prodeunt, & cur. 15.e
actiones quæ integræ in animantium corporibus eduntur, vt concoctio, nutritio, incrementum, & reliqua à calido innato fiunt. 6.a
actiones prodeunt à temperie vel temperamento. ibidem.
actio læſa quas res complectatur. 78.b
actio cauſarum agentium fit in patiente bene diſpoſito. 21.c.d
Acuti appellatio multiplex eſt. 77.d.e
acutus morbus, vel febris. vide ſuis locis Morbus, & Febris.
Adoleſcentia ſolet febres tertianas afferre. 82.b
de Adoleſcente quodam febre notha detento, quæ autumno incepit, & vere finijt, hiſtoria, vide diffusè. ibidem.
de Adoleſcente alio qui febre compoſita ex intermittente tertiana, & quotidiana continua laborabat. 55.b
Aegrotantes quæ celare ſoleant. 70.d.e
ægrotare per conſenſum quid ſit, & quomodo contingat. 14.d.e
Aer per inſpirationem attractus, & per pulſum eſſe alimentum & fomentum ſpiritibus ſenſit Galenus. 141.e
aer ſicut affectus eſt, ita corpora afficit. 105.a
aer præ omnibus corpora animalium immutare poteſt. 109.a.b
aeris intemperies quomodo corpora afficiat. 119.c
aer à quibus rebus potiſſimum inficiatur, & vitietur. 164.d.e.165.a
aer ambiens calidus duobus modis poteſt corpora calefacere. 19.d.e
aer quo pacto febres afferat. 10.a
aer quomodo frigidior reddatur in curatione febris biliofæ 93.a
aer qua ratione paretur, vt refrigeret & aſtringat. 132.d.e
aer quotidiana febre laborantibus qualis conueniat. 109.a.b
aer qua arte calidus & ſiccus efficiatur. ibidem
aeris intemperies quæcunque immoderata vacuatione inſignes prohibet. 119.d.e
aer auctor eſt putredinis duplici de cauſa. 20.a
aer calidior quam par ſit, ſuffocat, & ſtrangulat. 138.c.d.e.139.a
aer maxima cauſa eſt peſtis, ac peſtilentium febrium, & cur. 164.c.d
aer in peſtilentibus febribus quomodo aptè paretur. 160.e
aer peſtilenti febre laborantibus conueniens, qualis, & in quam cæli partem vergere debeat. ibidem
Aequinoctia. 82.b
Aequiuocationes multoties in genere latent. 4.e
Aeſtate minus procliues in ſomnum ſumus, quàm hyeme. 122.d.e
æſtas tertianarum ferax. 37.a
æſtas & ver morbos abbreuiant, ſicut autumnus & hyems prorogant. 62.e
æſtate morbi ſolent faciliùs per excretionem iudicari. 146.b.c
æſtate & vere ſæpius fiunt criſes per ſanguinis fluorem è naribus. 148.c.d
æſtiua conſtitutio prohibet inſignem vacuationem. 119.d
ætates variant hominum temperaturam. 66.b.c
ætas tum puerilis, tum ſenilis non facilè largas, & copioſas vacuationes perfert. 120.d.e
Aetius monebat in febribus peſtilentibus non eſſe mittendum copioſum ſanguinem. 158.d.e
Affectus dignoſcuntur ex ipſis ſymptomatibus 26.a

affectus

Affectus animi, vt ira, mœror, & reliqui concoctionem lædunt. 97.d.e
Agaricum primum locum obtinet inter medicamenta apta ad exacuationem pituitæ in febribus quotidianis. 111.a.b
agaricus, quando non eſt electiſſimus, maximè omnium ventriculum ſubuertit. ibid.
Agathinus malè ſe habuit in exponenda natura febris ſemitertianæ. 54.d.e
Agentia naturalia nituntur ſibi illud, in quod agunt, aſſimilare. 24.d.e.& 36.d.e
agens, quod materiam ad formam ſuſcipiendam parat, & quod etiam formam procreat, vnum & idem eſt. 63.c.d
Agni caro humida valde eſt. 109.b.c
Albi, & pingues ſunt natura pituitoſi. 82.b
Alæ auium cur teneriores, & minus excrementoſæ ſint quam reliquarum corporis particularum caro. 94.a.b
alæ volucrum cur non ita facilè in ventriculo corrumpantur comeſtæ, ſicuti aliæ carnes. ibid.
alæ volatilium comeſtæ optimæ ſunt, vbi ventriculus nimio calore æſtuat, & cur. ibid.
Alexandrus olim patiebatur morbum, qui dicitur Elephas. 20 d.e
Alica, vide Far.
Alumen validè aſtringit. 160.a
Alui profluuia, quæ in principiis morborum accidunt, nullo modo ſunt motus critici. 96.c
aluus in quartanariis debet eſſe mollis, & fluida. 103.b
amygdala difficilis concoctionis ſunt. 95.a
Anatum caro craſſi ſucci eſt, & excrementoſa. 105.a
Anethum vim habet ciendi vrinam. 141.d.e
Anima qua ſubſtantia conſtet ſecundum Hippocratem. 4.d.e
animæ eſſentia temperamentum eſt. 6.a
animæ ſubſtantia ſunt ſpiritus. 16.c.d
animus, & primum animi inſtrumentum, in quo conſiſtat ſecundum Galenum. 5.b.c.d
animi affectus ex pulſu maximè deprehenduntur. 71.c.d.e
animi deliquium quid ſit. 126.a
animi deliquium, vide Lipothymia.
animi motus vehementes, exſiccant & calefaciunt. 93.a.b
animi motus qui vtiles, quive inutiles quotidiana febre laborantibus. 109.c
animi motu deſinente, deſinit pulſus alteratio. 71.c.d
animi perturbationes ſæpe animi deliquium inferunt. 126.c.d
animi perturbationes quomodo fiant. ibid.
Animal comparatur lucernæ, & quomodo. 16.d.e
animal cur maiorem caloris copiam, quam omnia mixta, à natura ſortita ſint. 16.d
animalia, & plantæ quomodo ſeneſcentia contabeſcant, & tandem intereunt. 33.a
Anni tempora, & conſtitutiones variant hominum temperamenta. 53.b.c
Anſerum caro dura ac difficilis coctu eſt. 105. a
Anticyra inſula in mari Laconico. 106.c.d
Anticyra plurimum, atque optimum veratrum gignit. ibid.
in Anticyram nauigare prouerbium quid ſignificet. ibid.
Antipatri medici caſus. 141. b
Antiquorum error in exponendis atque enumerandis febrium differentiis. 3.d.e
Antonius Vrſatus medicus celeberrimus vſque ad quatuor, & aliquando quinque paſſus eſt complicatas quartanas. 38.d.e
Anxietas ventriculi quid ſit. 116.a
Aphtæ maximum ſunt ſignum in febribus peſtilentibus, quod fere fallere haud poteſt. 165.a.b
Apium vrinam ciet. 141.e
apium vim habet aſtrictoriam. 89.b.c
apium externis dumtaxat calefacit, vt poſſit vrinam prouocare. 89.a
Apoplexia qua affectio ſit, & quomodo fiat. 124.d.e
Apoplexiam ſæpe animi defectus præcedit. ibid.
in apoplexia cur ſæpe reſpiratio ſeruetur. ibid.
apoplexia ſi valida ſit, ſtatim & in momento hominem necare poteſt. ibid.& 125.a
Aptitudo corporis benè diſpoſiti maximam generandis morbis occaſionem præſtat. 39.d.e
Aquæ paluſtris ſplen tumidum facit. 12.d.e
aquæ ſtagnantes in paludibus & vallibus aerem putredine inficiunt. 20.a
aquæ craſſa, & fœculentæ qua ratione officiant humanis corporibus. 12.d.e
aqua ſimplex pro potu ebibita in febribus bilioſis ab Hippocrate, & Galeno damnatur. 93.d.e
aqua multa frigida epota confert febre continua laborantibus, vbi appareant concoctionis ſigna. 113.a
aqua frigida cur inſpergatur in faciem laborantis lipothymia. 128.a
aquilo putredinem arcet. 161.c.d
Archigenes male explicauit rationem Hemitritæi. 55.d.e
Archigenes a Galeno carpitur, qui non omnes Hemitritæi differentias recenſuerit. 56.a
Archigenes inter febris ſigna pulſum duarum ponebat. 31.c.d.e
Ariſtoteles omnium philoſophorum naturalium princeps. 32.a
Ariſtoteles quomodo putrefactionem definierit. ibid.
Aromatum ſuffitus menſtrua euocat. 134.c.d
aromatum ſuffitus extrema vaſorum obſcrata aperit, & vide. 135.b.c
aromaticum roſaceum ventriculum roborat. 110.a
Ars ſemper eſt naturæ imitatrix, & miniſtra. 36.b.c.& 88.a
artes, & diſciplinæ, quæ in actionibus verſantur, oppoſito modo ſe habent in docendo, quàm in operando. 68.c.d
in artibus, ac ſcientiis tradendis omnia nitimur ad prima, & generalia principia reſoluere. ibid.
arteriarum pulſus qualitatem natiui caloris indicat. ibid.
arteriæ quibus de cauſis indureſcant. 31.d.e
Articuli vulnerati, aut alia ratione læſi maximos dolores pariunt, & cur. 127.d.e
Aſelli piſces laudantur in cibis. Quartana febre laborantium. 105.a
Aſparagi conueniunt in quotidianis. 109.c.d
Aſſumptiones debent eſſe aut per ſe notæ, aut ſaltem ab aliis probatæ. 11.b
Aſtrictio conſiſtit in ſubſtantia craſſa, & terrea. 158.d.e
attagenarum caro qualis. 109.c.d
attentatio, & docilitas vnde comparentur. 67.c.d
attenuantia vim etiam habent euacuandi. 133.c.d
attenuantia, & incidentia quæ ſint. 98.c.d
attractionis cauſa quotuplex. 60.c.d.e.61.a
attractoria tria ſunt, dolor, calor, & vacuum. 129.b.c
atriplices, ſeu vulgo ſpinachia aluum mollem reddunt. 103.c.d
auctorum mos in rerum expoſitione. 36.b.c
Auerroes inconſtantiæ nomine Galenum accuſat. 56.d.e
auerrois ſententia refellitur. 61.d.e
aues nemorales, & ſyluestres tenuem ſanguinem gignunt. 105.a.& 109.a

aues paluſtres carnem viſcoſam habent. 105.a
auicularum nemoralium caro qualis. 161.c
Auicenna falſitatis arguit Galenum. 56.d.e
auicennæ opinio de febre Epiala confutatur. 53.d.e
auicennæ locus capite de tertiana exquiſita declaratus. 90.d.e
auicennæ locus difficilis capite de tertiana notha explanatus. 100.b.c
auicennæ locus capite de febre quotidiana expoſitus. 50.b.c
auicennæ locus valde obſcurus de euacuatione ante concoctionem facienda illuſtratus. 92.d.e
auratarum caro qualis. 105.a
auſter putredinem fouet. 161.a
autumnus per ſe melancholicas ægritudines generare ſolet. 82.d.e
autumno plurimi æſtiui morbi oriuntur. ibid.
autumno cur ſæpe tertianæ febres excitentur. ibid.
autumnus,& hyems morbos prorogant. 62.d.e

B

B*Alauſtia aſtringendi facultatem habent.* 160.d.e
Balnei tres erant partes apud antiquos, prima eſt aer calidus, ſecunda ſolium aquæ calidæ, tertia ſolium aquæ frigidæ. 74.d.e
balnei aer quas habeat vires. 74.a.b
Balnearum differentia multiplex. 90.d.e
balneum abſolutè prolatum quid ſignificet apud veteres auctores. 74.c.d.& 90.c.d
balnei vires quæ. 75.b.c
balnea fundunt humores. 145.b.c
balnea vim habent euacuandi. 121.a.b
balnea calefaciunt. 132.a
balneorum vſus varius. 74.d.e
balnea aquarum dulcium vim habent inſignem humectandi,& refrigerandi. 74.c.d
balnea ex aqua communi bilem educunt per occultos corporis meatus, humectántque, & refrigerant. 90.d.e
balnea mineralia inſigniter calefaciunt, & exſiccant. 90.d.e
balneum aquæ dulcis intemperiem calidiorem remouet. 127.d.e
balnea quando adminiſtranda ſint in febribus. 90.d.e
balneum in ephemeris maxime ferè omnium eſt remedium. 70.b.c
balneum in Ephemeris quomodo tempore adhibendum. 75.a.b
balneorum vſus in febribus biliofis quam maximè vtilis eſt. 90.e
balnea aquæ dulcis commoda ſunt tertianis exquiſitis. 95.c.d
balnea tertianariis aduerſaria quæ. 90.a
balnea in tertianis quando vſu veniant. 102.a
balnea non conueniunt in quartanis. 106.a
balnea per ſudorem, & ſenſibus inconſpicuam vacuationem,habent vim euacuandi bilem. 90.b.c
balneum multum valet ad adiuuandum ſanguinis profluuium è naribus. 85.b.c
balnea proſunt in alui profluuiis. 128 d.e
balneum capitis ex repletione dolentis qua ratione conferat. 145.a
balneum nullo modo adminiſtrandum, vbi plenitudinis ſigna appareant. 75.a
balnea febricitantibus obſunt, dum crudus adhuc eſt morbus. 133.b.c
balnea importuna augent fluxiones. 75.a
balneorum vſus noſtris temporibus ferè obſoletus eſt. pag. 95.c.d
Beneolentia tenuis conſtant ſubſtantia,& calida. pagin. 135.a
beneolentia naribus allata,& odorata lædunt vterinis affectibus obnoxias. 133.d.e
Beneuolentia,& attentio ex quibus rebus concilientur. pag. 67.d.e
Betæ facultates quæ. 103.b.c
beta non nihil habet nitroſæ ſubſtantiæ. 89.a
beta oleo & ſale condita ventrem laxat. 103.b.c
Bilis duplex eſt. 47.c.d
bilis ex qua materia generetur. 65.a
bilis eſt tenuis humor,& quaſi ſanguinis ſpuma. ibid.
bilis exquiſita omnium eſt calidiſſima, acerrima,& tenuiſſima. 52.c.d
bilis ſyncera tenuis admodum eſt, & facilis ad motum, ac digeſtionem,faciliuſque euacuari poteſt. pagin. 44.d.e.& 92.e
bilis parua copia generetur in ſanis corporibus, minus adhuc melancholicus humor,maxime omnium pituita. pag. 69.d.e
bilis in quibus corporibus, qua ætate, & quando plurima generetur. 39.d.e
bilis exuberantis in corpore febricitante duæ ſunt partes. pagina 86.a
bilis flauæ exuſtionem quæ oſtendant. 125.a.b
bilis cur vehementiſſimos rigores concitet. 52.b.c
bilis facili medicamento educitur. 89.d.e
bilis atra,vide melancholia.
Bilioſæ naturæ ab inedia,& fame plurimum læduntur. pagina 98.b.& 110.a
bilioſa febris,vide Febris bilioſa.
Bochium *quid ſit,& vnde ortum habeat.* 20.a
Bolus armena eximie exſiccat,& refrigerat. 160.a.b
bolus armena cur linguæ appoſita hæreat. ibid.c
bolus armena dyſenteriæ mirum in modum confert. pagin. ibid.
bolus armena aſthma curat. ibid.
bolus armena vlcera ſanat, & thyſicis eſt ſalutare remedium. ibid.& 160.d.e
bolus armena inter medicamenta peſtilentibus febribus accommodata primum locum obtinet. 160.a b
Braſſicarum folia quartanariis inimica ſunt. pagina 103.b.c
braſſicarum ius aluum mollem efficit. ibid.
Brixienſes quarundam vallium incolæ bochio, ſeu tumore ſub gutture (communiter appellato goſſo) laborant & cur. 20.a
Bubo quid ſit. 23.a.& 75.a
bubo duplex eſt. 26.a
bubones ortum habent ex fluxione ſanguinis. 75.a
bubo putreſcens febrem excitat. 23.a
bubulæ carnes,& vaccinæ difficiles coctu ſunt,& damnandæ in quartanariis. 105.a
Bullæ quomodo, & qua ratione in humoribus bullientibus exoriantur. 60.c.d
Bulimos quando,& quomodo fiat. 123.e
bulimos quid ſignificet. 123.c.d
bulimos nihil aliud eſt,niſi animi deliquium. 123.e
bulimos oritur a penuria,imbecillitate,& frigore ventriculi iuxta Galenum. 123.e
bulimos eſt defectus virium ſecundum Galeni ſententiam. ibid.
bulimos ortum habet ab intemperie calida, & imbecillitate oris ventriculi ex Alexandri Trallian.ſententia, pag. 123.c.d
bulimi duplicem conſtituit Auicenna differentiam,alteram ex calore,alteram ex frigore. 123.e

bulimos eſt affectus frigidus contra Alexandri, & Auicennæ decreta. 138.d.e

C

CAcochymia duplicis eſt naturæ. 133.a.& 136.e 137.a
cacochymia unde naſcatur. 60.e
cacochymia quo pacto trahatur. 10.d.e
cacochymia in cauſa eſt, ut corpora à febribus corripiantur. 22.a
cacochymia, & plethora cur non ſemper febres excitent. 66.c.d
Cadauera inhumata aerem putredine afficiunt. pagina 20.a
Calamentum uim habet attenuandi. 138.a.b.141.e.& 144.e
Calefactum in ſpiritibus, vel in humoribus, vel in ſolidis partibus non eſſe febrem, ſed potius cauſam proximam, vel coniunctam febris ſecundum aliquos, quorum ſententia refellitur. 7.d.8.a.14.c.d
Calefacientia quæ. 131.d.e
Calida & humida, cum difflatione deſtituta ſunt citiſſimè putreſcunt. 13.c.d
calida uim habent attenuandi. 98.a
calidi, & ſicci ſuapte natura cur graciles ſint, ac macilenti. 66.a.b
calidi temperatura breuioribus morbis tentantur. pagina 84.a.b
calidi, & ſicci non ſunt faciles ad liberalem ferendam euacuationem. 119.d.e
calidum, frigidum, humidum, & ſiccum idem ſignificat, quod ignis aqua aer & terra. 10.e
calidum & frigidum ſunt cauſæ efficientes mixtionis. pag. 32.c.d
calidum & ſiccum temperamentum reddit corpora humoribus ſcatentia. 66.a.b
calidum, & caliditas ſecundum naturam, vel præter naturam apud Galenum unam, & eandem rem ſignificant. 5.a
calidum innatum iuxta Galenum vel eſt animus, vel proximum animi inſtrumentum, & ſubiectum. 6.a
calidum innatum opus omne in animantis corpore proficit. 5.b
calidum laxat, & dilatat. 131.d.e
caloris nomen duplex habet ſignificatum: aliquando enim pro ipſa qualitate: aliquando pro ſubſtantia accipitur, &c. vide. 4.a
caloris tres ſunt differentiæ. 17.d.e
calor vim habet attrahendi. 129.b.c
calor rarefacit, & relaxat. 135.b
calor ab humiditate hebetatur. 45.a.b
calor a ſiccitate exacuitur. ibid.
calor in materia ſicca acris, & mordax eſt, in humida mitis, & vaporoſus. 59.e
calor, frigus, humor, & ſqualor apud antiquos latinos idem ſignificant, quod caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. 4.a
calor naturalis, vel inſitus quid ſit. 5.e
calor naturalis, & ſpiritus una & eadem res eſt. 16.c
calor innatus in quo differat à ſpiritu. 16.e
calor naturalis eſt ſubſtantia uitalis facultatis. 16.d
calor natiuus, & ſpiritus ſunt ſedes, & proprium fundamentum virium. 114.a.& 122.b.e
calor natiuus temperatus quod boni pariat. 153.a
calor natiuus eſt veluti, & proximum animi inſtrumentum. 16.a
calor natiuus eatenus eſt naturalis quatenus ſuum temperamentum ſeruat. 15.a.b
calor inſitus, & ſpiritus ſunt inſtrumenta naturæ. pagin. 97.a.99.c
calor naturalis eſt ſpiritus. 16.d.e
calor natiuus igni comparatur, vide. 122.c.d
calor natiuus eſt inſtrumentum expultricis facultatis. pag. 63.c.d
calor natiuus duo habet aduerſaria. 33.a
caloris natiui qualitas ex arteriarum pulſu cognoſcitur. pagina 68.b.c
caloris natiui ſubſtantia, & natura in quo conſiſtat. pag. 16.a
caloris natiui præcipua ſedes, minera, ac fons eſt cor. ibidem b.
caloris natiui differentiam triplicem eſſe. 15.b
calor natiuus vim habet concoquendi. 33.d.e
calor natiuus quot modis extingui poſſit in animantis corpore. 122.c.d
calor natiuus quomodo non poſſit corrumpi, niſi prius cor male afficiatur. 8.b.c
calor natiuus, cum euentatione deſtituitur, tranſit in extraneum. 33.d.e
calor natiuus nunquam dum viuit animal, & operatur, fieri poteſt igneus omnino, & præter naturam. pag. 18.d.e
calor extraneus quid ſit. 6.b.c.& 33.a
calor extraneus, ſiue præter naturam quid ſignificet. pagina 15.b
caloris extranei variæ ſunt differentiæ. 6.e
in Caloris extranei ratione, ac natura tria reperiri. pag. 7.a
caloris aduentitij tres ſunt ordines, vel tranſmutationes. 5.c.d
calor extraneus in aliqua particula vim habet attrahendi. 61.d.e
calor extraneus putrefaciendi vim habet. 33.c.d
caloris extranei in viuentibus corporibus cauſa maxima ex parte eſt obſtructio. 156.d.e
calor extraneus non lædit ratione ſuæ ſubſtantiæ, ſed ratione ſui temperamenti improbi. 6.c
calor extraneus eſt commune genus febrium. 15.b
calor febrilis igni comparatur, & quomodo. vide. 61.e
calor naturalis, & febrilis an ſint inter ſe diſtincti, an verò una & eadem res. 17.e
calor febrilis concoctionem lædit, & ſpiritus diſſoluit. pag. 74.a
caloris differentia inter ephemeras. 71.b.c
calor ephemerarum mitis, & ſuauis. 27.d.e.& 71.b.c
calor tertianarum qualis. 82.a.c
calor & effluxus vaporum in tertianis febribus qualis. pag. 42.a.b
calor quotidianæ qualis. 48.a.b
calor ſenſim, & lentè procedens morbum longum ſignificat: contra verò breuem. 83.d.e
calor naturalis eſt præcipuum agens, & effectrix cauſa humorum, qui naturales ſunt in animante. 34.a.b
calor humorum proprius eſt tanquam materia. 34.b.c
calor iecinoris eſt veluti forma. ibid.
calor concoctionis opifex mitis eſt, & temperatus. pagina 138.a
calor corporis temperaturam demonſtrat. 68.b.c
cancer ex melancholico humore oritur. 57.a
Canicularibus diebus cautè debent fieri vacuationes. pag. 118.d.e
Capitis partes quæ. 148.c.d
Caput maximam cum utero cognationem habet. 154.d.e
caput cum ventriculo plurimum habet conſenſum. pagin. 143.a
caput præ alijs particulis magis, & frequentius præſertim febribus ex affectu ventriculi læditur. 143.a.b

caput

caput ex ventriculi conſenſu delirare poteſt. 147.c d
caput vaporibus, & humoribus repletur tribus de cauſis. 144.b.c
caput facilè fert remedia actu frigida. 132.a
capitis dolor quomodo excitetur ex conſenſu ventriculi.pag. 143.c.d
capitis dolor vehemens ex membranis ortum habet. ibidem
capitis dolor quomodo interdum,ex fame concitetur. pagin. 122.b.c
capitis dolor ex repletione quo pacto balneis leuetur. pag. 145.b.c
capitis dolor qui ſit futuræ ſalutis indicium. 146.c.d
capitis dolor an ſit decretorium ſignum, ex tribus rebus cognoſcitur. ibid.b
Caput ex febris occaſione dolens quibus perfundendum ſit. 145.b.
caput dolens ex humiditate, quibus aſperſionibus fouendum. ibid.
Cappares diſſecandi, & attenuandi vim habent. pagina 141.e
cappares quomodo condiebantur apud antiquos,& quomodo noſtris temporibus. 109.c.& 141.d
cappares quotidiana febre correptis concedi poſſunt. pagin. 109.a
Carbunculus eſt inflammatio ex ſuper aſſato ſanguine orta. 58.a.b
carbunculus febres excitat. 14.d
carbunculi malignarum febrium comites eſſe ſolent. pag. 164.a.b
in Carbunculis curandis Græci omnes mittendum eſſe ſanguinem volunt vſque ad animi deliquium. ibid.
Cardiaci dolores qui. 115.d.e
Cardialgia quid ſit. ibid.
Cardialgia,vide Ventriculi morſus.
Carica aluum lubricam reddunt. 103.a
Caro,quo iunioris animalis eſt,eò facilius coquitur. pagin. 94.d.e
Carnes animalium iuuenum optima ſunt. 74.d.e
carnes, quæ craſſum, atque excrementoſum ſuccum generent. 105.b c
carnes veterum animalium coctu difficiles ſunt. pagina 74.d.e
carnes nuper natorum animalium ſunt excrementoſa. ibidem
carnes quæ laudabiles in Ephemeris. ibid.
carnes quæ optima,& tertianariis concedenda. ibidem & 94.d.e
carnes quæ vitandæ in quartanariis 105.b.c
carnes quæ accommodata ſunt quartanariis. ibidem
carnes quæ in febre quotidiana laudabiles, & quomodo coquenda. 109.c.d
Caſſia non erat in vſu apud antiquos. 89.e.& 101.a
caſſia in malignis febribus nullo modo ſine additis tamarindis exhibenda eſſet. 159.a
cauſarum agentium actus ſit in patiente bene diſpoſito.pag. 21.c.d
cauſa noxia agitata magis nocent. 133.a
cauſa, quæ poſt accenſam febrem manere ſolent, quænam ſint. 71.a
cauſa coniuncta quæ dicatur a iunioribus. 85 e
cauſa coniuncta non datur in morbis ſecundum Galenum. 14.d.e
cauſa procatarctica quænam ſint, & cur ita appellata. 18.d.e.& 26.d.e
cauſæ procatarcticæ dicuntur primitiuæ a modernis. 70.b.c
cauſarum procatarcticarum obſeruatio medicis quid conferat. ibid.d
cauſæ procatarcticæ per ſe nihil faciunt ad morbi curationem. 70.b.c
procatarctica Cauſa procedunt febres ephemeræ. ibid.
procatarctica cauſa quandoque febres putridas excitant. ibid.d
cauſæ febrium omnes in ſex capita redacta ſunt,quæ a medicis ſex res non naturales dicuntur. 10.a.b
cauſa quandoque ſigna ſunt. 26.b.c
cauſa eadem an ſemper eoſdem effectus pariant. 21.d.e
cauſus vnde ortum habeat. 57.a
cauſus quando præcipue & quomodo generetur. 65.d.e
cauſi differentiæ quæ. 61.a & 125.b
cauſus,& ſynocha in eodem genere febris collocantur. 38.a.& 58.d.e
cauſus,& tertiana exquiſita ad idem fere genus febris pertinent. 89.c.d.& 125.b
cauſus in quo differat ab exquiſita tertiana. 125.b
cauſi plerumque per excretionem humorum terminantur. 146.c.d
cauſi maligni qui ſint. 125.b
cauſus nullas habet periodos. 58.d.e
cauſus,vide reliqua ad Febres ardentes.
Cephalalgia ſuas habent periodos. 61.a
cephalalgia,vide Capitis dolor.
Cephali, ſeu capitones craſſum, & lentum ſuccum generant. 105.b.c
Cerati forma ad ventriculi imbecillitates. 136.d.e
Cerebrum eſt animalis facultatis inſtrumentum. 142.a
cerebri ſubſtantia nullo ſenſu tactus prædita eſt ſecundum Ariſtotelem. 148.c.d
cerebri ſubſtantia ex ſe non poteſt eſſe inſignis doloris particeps. ibid.
cerebri ſubſtantia aliquo ſenſu tactus prædiam eſſe ſenſit Galenus. ibid.
cerebri membrana, arteria, & venæ inſignem ſenſum habent. ibid.
cerebrum varia, & moleſta patitur ſymptomata, vide rationem. 149.a.b
cerebrum cum ventriculo plurimum conſentit. 150.b.c
cerebra animalium non facilè coquuntur in ventriculo.pag. 94.d.e
cerebella ſuum comeſta ſtomachum mouent. ibid.
Calcanthum violenter aſtringit. 160.d.e
chalcitis aſtringendi vim habet. ibid.
chalcitis cocta aſtrictionem remittit. 160.a.b
chartami ſemina pituitam purgant. 111.a
Chiragra ſuas habent periodos. 61.a
Cholera vel cholerica paſſio quid ſit. 123.a
choleræ vnde ortum habeat. 115.d.e
cholera duplicem ortus occaſionem habet. 61.b
cholera in quibus corporibus frequenter excitari ſoleat. pag. 123.b
choleram quæ concomitentur. 123.a
choleram humidam duplici de cauſa ſequitur animi defectus. 123.b
cholera humida quæ ab Hippocrate dicatur. ibid.
choleram ſiccam vnica tantum de cauſa ſequitur lipothymia. ibid.c.d
choleram ſiccam quam vocet Hippocrates. ibid.
Cholirica paſſio aliquando fit a flatu acri, & vitioſa inter ventriculi tunicas infarto. ibid.b.c
Chondrum.vide Far.
Chylus quomodo ex cibo, & potu a ventriculi calore generetur. 34.a b
Cibus & potus ſunt tanquam primum corporis alimentum. 122 a.b
Cibi,alij praui ſuapte natura ſunt, alij ex accidente, vide. 13.a

cibus, & potus quomodo tranſmutentur à calore ventriculi. 34.b.c
cibi medicinales, qui dicantur. 120.a
cibi nimium humidi, ac frigidi, quæ vitia pariant. pagina 54.d.e
cibi acres apti ſunt febres procreare. 14.a.b
cibus eſt impedimento concoctioni ipſius morbi. 96.a
cibi humectantes, & refrigerantes qui. 150.c.d
in cibo exhibendo quæ reſpicere oporteat Medicum. pagin. 74.d.e
cibus quatenus ad morbum pertinet, noxius admodum eſt. 96.a
cibus tenuis, & exquiſitus in diuturnis in omnibus morbis periculoſus eſt. ibid.b.c
cibus quando parcius exhibendus. ibid.
cibus quo tempore exhibendus in tertianis exquiſitis. ibidem d
cibi quartanarijs accommodati tres habere debent conditiones. 104.e
cibus quo tempore quartanarius offerendus. 1-5.e
cibi quotidiana febre correptis accommodati qui. pagina 109.a
cibi in peſtilentibus febribus conuenientes ægrotis, quales. 160.d.e
cibi peſtilente febre laborantibus quibus rebus parandi, & condiendi ſint. ibid.
cicerum rubeorum usus plurimum confert quotidiana febre laborantibus. 109.a
cichorea vt prædita eſt refrigerandi. 18.a.b
clyſteres diuerſorum generum conficiendi modus. pagina 99.d.e
clyſteres communes componendi modus. 88.d.e
clyſterum ordines varij. ibid.99.d.e
clyſteres molles, quales in vſu erant tempore Galeni, qui ſint. 188.d
clyſteres refrigerantes qui. ib.d.e
clyſteres magis probabantur antiquis in morborum initijs, quàm medicamenta lenientia. 90.b.e
clyſteres ex quibus locis humores potiſſimum educant. pag. 120.d.e
clyſteres acres, calefacientes, & exſiccantes qui. pagina 87.d.e
in clyſteribus adhibendis quæ conſideranda ſint. pagina 99.d.e
clyſteres non requirunt ita præcedentem concoctionem. vt cætera vacuationes. ibid.
clyſteres apti tertianis exquiſitis qui. 88.d.e
clyſteres quartana febre laborantibus accommodati, qui. 103.a
cnicum vide chartamum.
Coctura aſperitatem, & aſtrictionem rerum plurimum remittit. 159.a b
colocynthis plurimum valet ad expurgandam pituitam. 90.b.e. 111.b
Colicus affectus qua ratione ingentes dolores pariat. pag. 127.a
color corporis multum facit ad temperiem cognoſcendam. 68.b.c
color pallidus, & flauus eſt proprius bilis. 58.b.c
Combuſtio quomodo fiat. 33.d.e
Complexiones febrium quas appellet Galenus. 51.d.a
concoctio quid ſit. 33.d
concoctio excrementorum quid ſit. 102.a
concoctio quomodo fiat. 33.b.c
concoctio fit à proprio, & innato calore. 15.b
concoctio eſt victoria natiui caloris in materia, vel in humido. 63.b.c
concoctio aduerſaria eſt putrefactioni. ibid.
concoctioni quæ impedimento ſint. 97.c.d
concoctionum deprauatarum cauſæ. 35.a
concoctiones maxime perficiuntur ex ſomno. 71.c.d
concoctio in vaſis duplici modo fit. 24.b
concoctiones in morbis fiunt à natura morbificas cauſas ſuperante. 96.e
concoctio in morbis duplex eſt. 97.c.d
concoctiones in morbis apparentes celeritatem iudicij, certamque ſalutem portendunt. 96.c.& 146.a
concoctiones in tertiana exquiſita in quarta periodo apparent. 91.b.c
concoctionis ſignis apparentibus in febre tertiana, & non antea, cur dandum abſinthium. 89.a
Concocta medicanda ſunt, non cruda non mouenda. 89.a.91.d & 107 d
Condenſatio ortum habet à frigore. 32.a
Confuſiones febrium quæ intelligantur. 56.b
Coniza moderate calefacit. 144.d.e
conſtipatio cutis quid ſit, & quomodo excitetur. 13.c.d
conſtipatio vnde fiat. 35.a.b
conſtipatio cutis quæ incommoda pariat. 12.a
conſtipatio cutis quo pacto febres accendat. ibid.
conſtipatio cutis omnibus putridis febribus noxia eſt. pag. 160.b.c
conſtipatio in quo differat ab obſtructione. 13.b.c
conſuetudo variare poteſt hominum temperatura. pagina 68.a
conſuetudo eſt veluti aſcititia natura. 132.b.c
Conſtitutio aeris. vide Aeris &c.
Continens febris. vide Febris Cont.
Continui ſolutio ſequitur aut punctionem, aut eroſionem, aut partium diſtenſionem. 149.c.d
Contraria contrarijs curantur. 85.b.c.138.d.c
Contrariorum eadem eſt ratio, & diſciplina. pagina 149 b.c
conuulſio quid ſit. 118.a
conuulſio eſt affectio laborioſa, & doloroſa. ibid.b
conuulſionem quæ ſequantur. 117.d.c
conuulſio duabus de cauſis excitari ſolet, ex inanitione, & repletione, & quomodo vide. ibid.
conuulſio ex inanitione & ſiccitate febres verſus finem præſertim ardentes conſequitur. ibid.
conuulſio in principijs febrium non poteſt fieri niſi ex repletione. ibid.
cor eſt innati caloris initium, ſedes, fons, lar, focus, origóque ipſius vitæ. 6.e.8.e.16.d.ibid.18.e.18.b.& 136.d
cor eſt ſedes, & fundamentum vitalis facultatis. pagina 142.e
cor eſt fons ſpirituum. 16.d.c
cor facillime, & aptiſſime omnium membrorum concaleſcit. 18.e.19.a.b
cor præ alijs omnibus vincentibus refrigerantibus cauſis reſiſtit. ibid.
cordis comparatio cum foco in loco quopiam, vbi ignis accenditur. 17.a.b
cor in male affectum eſt fons caloris febrilis. 19.d
in Corde tria conſiderantur, ſubſtantia ipſa, humores, ac ſpiritus. 8.e
cor in morientibus vltimum eſt quod refrigeſcat. pagina 19.b.c
cor neque continui ſolutionem, neque abſceſſum aliquem, vixque initium inflammationis ferre poteſt. pagina 155.a.b
cor maximè omnium membrorum ac viſcerum iecori connexum eſt. 19.b
cor, & ventriculum eodem nomine priſcum nuncupabant. 115.c.d
cordis morſus. vide lipothymia.

cor in delectatione, & triſtitia moueri aſſerit Ariſtoteles. 155.a
corpora ſimplicia per primas qualitates proximè agunt. 5.d.e
corpora omnium animantium triplici ſubſtantia conſtant, humoribus, ſpiritibus, ac ſolidis particulis. pagina 9.c.& 8.d
corpora humida facilè putredini patent. 21.e.& 35.c
corpora quæ non tollerent venæ ſectionem. 16.c.d
corpora impura quò magis aluntur, eò magis læduntur. 139.c.d
corporis habitus ad ſolidas particulas pertinet. 8.b
corporum præparatio maximam vim habet in generandis morbis. 39.d.e
Corruptio eſt tranſitus ad non eſſe. 31.c.d
corruptio ſeu putrefactio quomodo fiat. 33.d.e
Coſtus antiquorum quid ſit. 110.b
Cotoneum malum, vide malum cotoneum.
Crapula & otium pituitam gignunt. 82.c
crapula non raro febres parit. 10.c
Criſis morborum eſt opus naturalis facultatis. pagina 147.c
criſis multis modis fieri poteſt. ibid.d
criſis à qua facultate fiat, & quomodo. ibid.
Criſeos futuræ indicium. ibid.e
criſim, ſeu indicationem in morbis qua de cauſa noctes turbulentæ, & difficiles præcedant. 63.b.e
criſis futura vt cognoſcatur, quæ obſeruanda ſint. pagina 147.a
criſim per ſanguinem è naribus iudicaturam quæ præcedere ſoleant. 148.a.b.c
criſim per vomitum indicaturam quæ antecedant. pag. 148.a
criſim per aluum indicaturam quæ ſignificent. ibid.
Criſeos ratio non à dierum ſed à periodorum numero deſumitur. 100.a
Critici dies qui. 147.a
Critonis hiſtoria pulcherrima. 158.b.c.163.a
cruda non ſunt mouenda, niſi materia turgeat. 69.a.& 89.a
Cruditates à quibus cauſis oriantur. 22.a
cruditas vrinæ omnibus febribus putridis in principio communis eſt. 49.a
cruditates facilè in flatus diſſoluuntur. 71.b.c
cruditas excrementa auget. 95.a
cruditas pruritum excitat. 12.d.e
cruditas maximè febricitantes lædit. 104.a
cruditates morbos adaugent. 94.b
cruditas multa quandoque animi defectum affert multiplici de cauſa. 123.a
cucurbita refrigerandi vim habet. 136.a
cucurbitula qua ratione attrahat. 130.a.b
cucurbitula hypocondrijs affixa ſanguinem ſiſtit. vide pag. 148.d.e
cucurbitulæ papulis apparentibus in malignis febribus applicitæ cum ſcarificatione vtiles ſunt. 164.a.& 163.e
cucumis facile putreſcit in ventriculo & obſtructiones parit. 95.a
cucumis damnatur in febribus contra Auicennæ ſententiam. ibid.b
Curandi methodus ex quibus conſtituatur. pagina 32.e
curandi methodus. vide Methodus.
curandi ratio in tria genera reducitur. 84.d.e
curandi recta ratio in quibus conſiſtat. 3.a.b
curandi ratio deſumenda eſt à natura, à more, à modo ipſius morbi. vide. 78.d.e
Curatio quid ſit. 22.a
Curationis nomen commune eſt curationi, & præſeruationi. 22.a.& 113.a
curationis nomen apud medicos quouſque communiter extendatur. 86.e
curatio propriè ad morbum attinet. ibid.
curatio ephemerarum in quibus conſiſtat. 73.b
curatio febrium peſtilentium quæ. 159.b.c
cutis corporis ex immodica exercitatione ſiccior euadit. pag. 25.b
Cutis denſatio quando febris in cauſa eſt, quomodo cognoſcatur. 72.a.b
cutis conſtipatio noxia eſt in alui profluuijs. 129.a
per Cutim quæ euacuent. 106.a.& 10.a
Cyprini ſeu ranæ craſſum, & excrementoſum ſuccum gignunt. 105.b.c
cyrenaicum medicamentum quomodo conficiatur, & eius vis. 107.b.c

D

DAucus facultatem habet ciendi vrinam. 141.e. & a.
Decocta conficiendi modus. 98.e
Delirium ex cuius partis noxa ſequatur. 149.a
delirium poteſt concitari ex conſenſu ventriculi. 147.c
Deliquium animi. vide Lipothymia.
Democritus per dies aliquos odore panis vixiſſe dicitur. 134.e
Demonſtratio in diſciplinis, vel artibus naturalibus in quæ principia reſoluatur. 10.a.b
Deriuatio, & reuulſio proprium & præcipuum eſt fluxionum remedium præſertim in initijs. 130.a.b
Deſtillationes qua ratione facillimè conciſentur. 73.e
deſtillatio. vide Fluxio.
Diacatholicon deſcribitur à Meſue. 159.b
diacatholicon exhibetur in quartanarijs ad euacuandum humorem melancholicum. 107.a
diacatholicon commendatur in malignis febribus. pagina 159.d
Διαιτᾶσθαι quid ſignificet. 140.e
diæta apud Græcos idem ſignificat, quod διαιτῆν. 110.e
diæta. vide Cibus & Potus & Victus ratio ſuis locis.
Diaphœnicon valet ad expurgandam pituitam. 111.c.d
Diaphoreſis eſt ſpirituum & innati caloris diſſolutio, per cutim digeſtionem. 119.a
diaria febris. vide Febris ephemera.
diarrhœa eſt excretio copioſa humorum vitioſorum per inferiorem aluum. 116.e.& 123.a
diarrhœa ſolet frequenter in febribus, tanquam earum ſymptoma, excitari. 116.e
diarrhœa in principijs morborum apparens neque purgationem, neque venæ ſectionem requirit. ibid.
Diaſcene melancholicum ſuccum educit. 107.a
diaſpoliticon attenuandi facultate præditum eſt. 138.c.d
diaſpoliticon dupliciter à Galeno deſcribitur, ac quæ ſit eius facultas. 105.a.b
diaſtole inſeruit euentationi. 80.a
diaſtole quod munus præſtet. 26.a.29.e.& 47.b
diatritarij Medici qui fuerint, & cur ita appellati. 25.e
diatrionpipereon quam facultatem habeat. 105.b
diatrionpipereon duplici modo à Galeno conficitur. ibid.
diatrionpipereon refrigeratum ventriculum roborat. 136.c.d. 138.b.c
die ſæpius, quàm nocte morbi iudicari ſolent. 146.e
dies critici. vide Critici dies, & criſis.
differentiæ & propria, & per ſe quænam dicantur. 37.a
differentiæ febrium præcipuæ tres numero ſunt. 56.a

differentiæ febrium à materia febrili accepta ſunt per ſe, & propriæ differentiæ. 15.d.e.& 48.a
differentiæ, quæ ad eſſentiam febris pertinent, vnde deprimantur. 112.a
differentia nulla eſt ex proprijs, & per ſe, quæ non habeat aliquam indicationem abſolutam ad medendi methodum pertinentem. 1.c.d
diſſlatio ſpirituum quæ commoda pariat. 12.c
diuiſio eſt methodus inueniendarum alicuius generis differentiarum ad vltimas vſque. 37.c.d
diuiſio eſt via, quam ſequi oportet eum, qui rectè, & ex ratione aliquid definire velit. 69.c.d
diuiſionis inuentor fuit Hippocrates. ibid.d
diuiſionis excultor in philoſophia Plato. ibid.
diuiſionem in medicina inter alios excoluit Mueſitheus Athenienſis medicus præſtantiſſimus. ibid.
diuiſionis vis. ibid.
diuiſionem rerum tradere non eſt cuiuſque. 68.a
in diuiſione generis in ſuas differentias duplex error contingere poteſt. 3.d
in diuiſione rerum multi celebres viri aberrarunt. pagin. 68.a
docendi, atque addiſcendi modus aptus qui ſit. pagina 10.a.b
docilitas, & attentio, ac beneuolentia ex quibus rebus comparari poſſit. 67.e
doctrinæ modus, quo vtitur Galenus in primo libro Artis cur. ad Glauc. qualis ſit. ibid.
in doctrina tradenda à facilioribus & notioribus eſt ſemper inchoandum. 69.a
dolor ad læſam ſenſus tactus rationem pertinet. pagina 145.b
dolor fieri non poteſt inſignis & vehemens ſine multa, & confertim facta organi tranſmutatione. 131.a
dolorum omnium ratio aut in intemperiem, aut in continui ſolutionem referenda eſt. 143.a.& 149.a
doloris cauſæ in tria capita reducuntur, in obſtructionem, in multitudinem, & phlegmonem, vide. 143.a.b
dolor per ſe ſymptoma eſt, quod tanquam cauſam affectum ſequitur. 143.a.& 145.c.d
dolorum capitis quidam rationem habent ſymptomatis, quidam veluti ſigna conſiderantur à Medico. 145.a
dolor capitis. vide capitis dolor.
dolores immodici vires plurimũ diſſoluunt duplici de cauſa. 128.a
dolor repente concitatus vim habet attrahendi. & 129.e. 130.a
dolor vndique attrahit, ac fluxionem concitat ad locum affectum. 118.c.d
dolor vim habet attrahendi perinde vt cucurbitula. pag. 59.d.e
dolor calefacit. 132.a
dolor in inflammationibus qualis percipiatur. 143.c.d
dolorum ex varijs cauſis excitatorum ſigna. ibid.
dolor vbi malam temperiem ſequitur, euacuatione tollitur, vide. 118.c.d
dolores maximi requirunt, tanquam præſentaneum remedium, vacuationem vſque ad animi deliquium. ibidem e

E

EBrietas febres inducit. 10.c.d
Ε᾿γκαυσις quid ſignificet iuxta quorundam expoſitiones. 12.a
elaterium valentiſſimum eſt medicamentum ad euacuandam pituitam. 111.c.d
electuarium Indum pituitam expurgat. ibid.
electuarium Indum à Meſue deſcribitur. ibid.
electuarium de ſucco roſarum conuenit in tertianis febribus. 93.a.b
electuarium de ſucco roſarum à Meſue, & Nicolao deſcribitur. ibid.
electuarium de ſebeſten in tertianis accommodatum eſt medicamentum. ibid.
electuarium de prunis in tertianis congruit. ibid.
electuarium lenitiuum educit humorem melancholicum. 106.e
electuarium lenitiuum à Meſue deſcriptum. 159.b.c
electuarium lenitiuum in peſtilentibus febribus commendatur. ibid.
elementorum diuiſio. 11.a
elephas morbus olim erat familiaris & frequens Alexandriæ. 20.a
Εμβρέχειν quid. 136.b
emplaſtra maximè omnium imprimunt, & operantur ventriculo adhibita. 135.e
emplaſtri ad imbecillitatem ventriculi deſcriptio. pag. 136.a.b
emunctoria loca quæ à iunioribus medicis appellentur. pag. 73.c.& 156.c.d
endiuia refrigerandi, & humectandi vi prædita eſt. 150.b. 136.a
ephemera. vide febris ephemera.
epiala febris. vide febris epiala.
epidemicus morbus. vide Morbus epidemicus.
epilepſia eſt totius corporis conuulſio. 125.a
epilepſia eſt proxima apoplexiæ. ibid.
epilepſia vnde fiat. ib.d.b
epilepſia quando interficiat. 124.e
epilepſiam malignam præcedi animi defectus duplici de cauſa. ib.d.
epilepſia maligna quæ dicatur. ib.d.
Ε᾿πιπαρέζυ νοῦς. 30.a
epithymum eſt optimum medicamentum ad expurgandum melancholicum ſuccum. 91.e.& 106.e
epithymi decoctio à Meſue deſcripta. ibid.
Eraſiſtrati opin. circa ortum inflammationum confutatur. 23.d.e
erabundæ febres. vide febres erabundæ.
eryſipelas ex bile ortum habet. 58.e
eryſipelas à quo humore excitetur, & qua ratione dolorem vehementem accendat. 86.d.e
eryſipelatis curandi ratio quæ. ibid.
euacuatio. vide vacuatio.
euentatio temperat, & refrenat natiuum calorem. 33.c.d.& 34.c.d
euentatio defendit à putredine. 33.c
euentatio ſpirituum quæ commoda pariat. 13.c
euentationis deperditæ cauſæ quot, & quæ. 33.c.d.& 34.c.d
excrementa quæ dicantur. 38.a
excrementa quomodo paulatim aceruentur in antenantibus. 65.a
excrementa in corporibus redundantia duplicem habent generationis occaſionem. 61.d.e
excrementorum vitioſorum concoctio cuiuſmodi ſit. 64.a
excrementa concoctionem ſignificant. 84.d.e
excrementa fætida indicant natiui caloris imbecillitatem. 25.a
excrementa in febribus obſeruanda ſunt, vt cognoſcamus, quomodo natura in coquendo morbum ſe gerat. 85.a
excrementa alui in febribus quotidianis cur humidiora ſint. 54.b
excreatio quæ vocetur ab Hippocrate, & Galeno. 161.d.e
excretiones vt plurimum à natura fiunt per directum ad af-

fect.in partem. 148.e
exercitatio natiuum calorem excitat. 72.b
exercitatio abſumit excrementa, concoctionémque, & naturalem calorem fouet. 94.e
exercitatio calefacit, & exſiccat. 93.b.c
exiccatio in febribus putridis ac peſtilentibus eſt proprius, & præcipuus ſcopus in earum curatione. 156.e.157.a.& 159.a
experientia omnium rerum atque artium eſt magiſtra, ac quæ ſit eius vis. 26.a.& 92.b.c
exuſtio ſit à calore immodico & igneo. 102.b.c

F

FAcies decolor & ſubtumida ſit ob inopiam ſanguinis, ob copiam cruditatum, & imbecillitatem caloris. 50.b.c
facies liuida, & tumens tertianis cur appareat. pagina 40.b.c
facultates, quæ animalis corpus diſpenſant, ſecundum medicos tres numero ſunt, naturalis, vitalis, & animalis. 131.d.e
facultas naturalis quæ, & quo in loco reſideat. ibid.& 147.a
facultatis naturalis quæ, & quales ſint actiones. ibidem
facultas vitalis ex pulſu deprehenditur. 84.b.c
facultas naturalis ex concoctione in excrementis dignoſcitur. ibid.d
facultas vitalis quæ, & vbi ſedem habeat. pagina 142.c.d
facultas animalis ex ſumma integritate cognoſcitur. pag. 84.b.c
facultas animalis quæ, & in qua parte ſedem teneat. pag. 142.c.d
facultas animalis ex ſenſuum integritate, & robore in motu deprehenditur. 84.b.c
fames natiuum calorem accendit. 121.a
fames, & inedia importuna corpus exiccant, & ſpiritus inflammant. 74.e
fames, & inedia quos homines potiſſimum lædant. pagin. 75.a
fames cur vehemens quandoque excitetur in quartanis. 47.d.e
fameſcentes cur dolore capitis ſæpius tententur, aut alia ratione afficiantur. 149.e.150.a
far ſiue alica lentorem quendam habet, & vim emplaſticam. 74.d
far benè coctum bonum alimentum generat, & non facile in ventriculo putreſcit. 160.e
far quomodo rectè paretur. 74.d
far inter cibos ephemeris conuenientes ſecundum locum obtinet. ibid.
far in malignis febribus conuenit. 160.e
far quo pacto condiendum in peſtilentibus febribus. ibid. 14.a
febris ſeu febricitare quid ſit. 11.a.& 14.a
febris eſt immoderata totius corporis caliditas. 6.e
febris eſt calor præter naturam. 18.a.b
febrilis calor igni comparatur. 31.a
febris eſt affectus calidus, & ſiccus. 36.e
febris definitio, atque eius explicatio. 4.b.c.& 6.d.e
febris cur diffiniatur per calorem, non autem per ſiccitatem ſimul, cum ſit morbus calidus, & ſiccus. 18.a
febris cur nequeat accendi, niſi corde affecto. 18.d.e
febris nomen vnde dictum. 4.a.b
febris nomen apud antiquiores medicos quid comprehendat. ibid.& 77.a
febris cur græcè πυρετὸς dicta ſit. 4.b
febris omnis, quatenus febris, eſt morbus calidus, & ſiccus. 86.c.d
febris an ſit morbus in facto eſſe, an in fieri. 9.c
febrem non eſſe morbum in numero, & cur. 6.c.d
febris eſt morbus in intemperie, qui partes illas primum lædit, quæ priores natura ſunt. 72.b.c
febris cur inter morbos, qui in intemperie conſiſtunt, recenſeatur. 6.c.d
febris materia ſecundum nonnullorum ſententiam ſunt ſpiritus, humores, ac membra. & cur. vide. 7.b.c
febris quot modis accendi poſſit. 11.a.& 12.b
febris commune genus eſt calor extraneus. 4.b
febris in quo genere caloris ſit. 11.c.d
febrium differentiæ qua via inueſtigandæ ſint. 3.d
febrium differentiæ vndenam accipiantur. 11.a
febrium differentiæ primæ, & præcipuæ ſecundum Galenum, ac veritatem ipſam tres numero ſunt, & ex quibus ſingulæ deſumantur. 6.d.36.a.b.& 56.e
febrem varias poſſe diuiſiones admittere, & quas. pagin. 28.d.e
febrium diuiſio in tria tantum genera conſumitur. pagina 56.e
febrium differentiæ quæ à modo motus caloris, & à materia deſumuntur, an ſint maximè propriæ differentiæ. 7.a
febris diuiſionem in hecticam, putridam, & ephemeram eſſe diuiſionem per ſe, non accidentis in ſubiecta. pag. 15.d.e
febris ephemera, ſiue diaria vnde, & qua de cauſa hoc nomen ſortita ſit. 8.b.c.23.d.e.29.a
febris ephemera per ſe quidem non excedit vnius diei ſpatium & cur. 23.d
febris ephemera eſſentialis ratio quæ ſit. 26.a
febres ephemeræ habent eſſe in ſpiritibus. 73.a
Febris ephemera in ſpiritibus accenditur. 8.d.e.12.a.17.d.e. 23.d.e.74.a.& 46.d.e
febris ephemera quomodo accendatur, exemplo externo declaratur. 23.a
Febres ephemeræ omnino carent antecedentibus cauſis materialibus. 73.b.& 76.a
febres ephemeræ nunquam, vel rarò putridas febres ſequuntur. 24.a
febres ephemeræ nunquam habent alias cauſas quàm procatarcticas, ſiue præincipientes. 26.a.29.c.70.a.& 73.a
Febrium ephemerarum differentiæ à cauſis procatarcticis accipiuntur. 28.c.d
Febris ephemera duplex eſt, alia vera, alia non vera. 26.a
Febres ephemeræ, aliæ ſimpliciſſimæ ſunt, aliæ non æquè ſimplices, & quæ vtræque ſint, vide. 76.a
febres ephemeræ omnium ſimpliciſſimæ ac mitiſſimæ ſunt. 7.c.& 69.a
Febrium ephemerarum calor omnium mitis, & ſuauis eſt. 71.c.d
febrium ephemerarum calorem mitem eſſe, ac ſuauem reſpectu aliarum febrium. 81.a
Febres ephemeræ neque aggrauant vires, neque diſſoluunt. 72.c.d
Febrium ephemerarum ſigna, quibus ab alijs febribus diſtinguuntur, quæ ſint. 26.b.c.d.e.27.a.b.c.d.e.& 28.a.b.c
Febris ephemera ex cutis denſitate exorta quomodo cognoſcatur. 72.a.b.c.d
febris ephemera ex ardore ſolis accenſa quo pacto dignoſcatur ab ea, quæ ex frigore. 73.a.b
febris ephemera ex aliqua inflammatione in adenoſis partibus concitata quibus ſignis deprehendatur. 72.a.b

febris ephemera in putridam degenerationis ſigna. pag. 38.a
febrium ephemerarum pulſus qui. 7.d.e.& 72.a
in febribus ephemeris quando appareat pulſus durus. pag. 32.a
febrium ephemerarum omnium pulſus eſt æqualis. pag. 72.a
febrium ephemerarum vrinæ concoctæ ſunt, & laudabiles, ac cur. 27.b
febres ephemeræ ſunt curatu facillimæ. 70.b
febris ephemera ex ſe non eget digeſtione. 74.a
febris ephemera per ſe nullam habet vacuationis indicationem, & cur. 74.a
febres ephemeræ, niſi rectè tractentur, ſæpe in putridas tranſeunt. 70.b
in febribus ephemeris cur aliquando purgatione vacuandum, aut ſanguis minuendus ſit. 74.a
in febribus ephemeris quæ cibamina ſint euitanda. pagina 74.b
febrium ephemerarum victus qualis. 74.a.b
febres ex ira quomodo, & qua ratione accendantur. pag. 13.a
febres ex triſtitia quo pacto fiant. 12.b
febres ex labore quomodo naſcantur. ibid.c
febris ex inflammationibus orta ratione putredinis ſit. pag. 24.e
febris putrida vnde dicta. 28.c
febris putrida in humoribus ſuum habet eſſe. 8.b.c. 12.a.& 17.e
febris putrida in humoribus accenditur. 152.b.c
febres putridæ morbi ſunt in genere intemperaturæ calidæ cum materia, & in ipſo fieri.
in febribus putridis cur ſiant periodi. 23.e
febres putridæ ſemper ab antecedentibus cauſis pendent. 77.a
febres putridæ quando excitentur à cauſis procatarcticis. 70.c.d
febrium putridarum ſigna. 29.30.31. diffuſè.
febrium putridarum ſigna petenda ſunt ab iis, quæ febrem incipientem præcedunt, ab illis quæ incipientibus acceſſionibus apparent, ab illis quæ increſcentibus, ab illis quæ vigentibus, ab illis, quæ inclinantibus, & ab illis, quæ intermittentibus. 29.b
febres putridæ vt plurimum cum rigore & horrore inuadunt. 29.a
febrium putridarum pulſus qui. ibid.b.c.& 30.e
febrium putridarum pulſus eſt velocior & frequentior reſpectu ſyſtoles & externæ quietis, quàm diaſtoles, & internæ quietis. 28.a.b.& 31.b.c
febrium putridarum pulſus in vna, & eadem acceſſione plures habet veluti excreſcentias aut inſultus. pagina 29.e
in febribus putridis an pulſus durus appareat. pagina 31.d.e
in febribus putridis, vbi pulſus durus percipitur, de interna viſcerum inflammatione dubitandum. 32.a
febrium putridarum pulſus inæqualitas proprium ſignum eſt. 29.d.e
febrium putridarum pulſus compreſſus vel coarctatus proprium ſignum eſt, & quomodo ac quando fiat. 30.a
in febribus putridis pulſus inæqualis, & compreſſus qua ratione contingant. 29.c.d.e
febrium putridarum pulſus igni comparatur, qui multis iniectis lignis ſit accenſus. 31.a.b
in febribus putridis inæqualitas caloris tanquam proprium ſignum habetur. 29.e.d
febrium putridarum calor acris admodum, & mordax eſt. ibid.e
febrium putridarum comes plerumque ſolet eſſe cordis morſus vel anguſtia ventriculi. 30.c
febrium putridarum vrina in acceſſionis principio nūquam concoctionem demonſtrat inſignem, ſed aut omnino cruda eſt, aut parum & obſcure cocta. 31.a.b
in febribus putridis vigente acceſſione ſolent apparere ſitis vehementiſſima, capitis dolor, delirium, ſtomachi anxietas, magna exagitatio, & reliqua huiuſmodi ſymptomata. ibid.c
febres putridæ nunquam in exquiſitam omnino, & integram quietem, & febris reliquiarum vacuitatem deſinunt, quin aliquod relictæ putredinis veſtigium remaneat. ibid.d.e
febrem putridam ab ephemera ortum habuiſſe quomodo cognoſcatur. 27.e. 29.e.& 32.a
febres putridæ cur in longius protrahantur. 23.e
febres putridæ ſæpe per concoctionem terminantur. pag. 63.a
febres putridæ niſi eoctus ſit morbus, tolli plerumque non poſſunt. 118.d.e
febrium putridarum diuiſio, ac ſubdiuiſio. 78.e
febrium cur aliæ intermittentes, aliæ continentes ſint. pag. 40.c.d
febres intermittentes à continuis differunt tantum ratione loci. 112.d.e
febres intermittentes quomodo fiant. 62.c.d
febres intermittentes per periodos habent acceſſiones. pag. 38.a
febris intermittens propriè quæ dicatur. 37.c.d
febres intermittentes cur in acceſſionum principiis rigorem inducant. 18.d.e
febres, quæcumque non intermittunt tertia die ſiunt periculoſæ. 113.b.c
febrium intermittentium exquiſitarum differentiæ tres numero ſunt, tertiana videlicet, quartana, & quotidiana. 81.c.d
febres duplici modo in ſuo genere exquiſitæ non ſunt. pagin. 45.b.c
febres exquiſitæ tertiana, quartana, & quotidiana in quo differant inter ſe, quatenus exquiſitæ. 44.d.e
febris tertiana cur prius, quàm reliquæ, tractetur. ibidem
febris tertiana ex bile putreſcente ortum habet. 37.e. 54.a.& 82.a
febres tertianæ potiſſimum ſiunt in adoleſcentia. 37.c.& 82.b
febres tertianæ in quibus corporibus frequentiſſimè oriri ſoleant. 37.a
febres ex bile accenſæ cur tertianarias habeant periodos. 64. 65. 66. vbique diſputatur.
febres tertianæ vix excuari poſſunt citra ſecoris affectum. 43.a
febrium tertianarum ſigna, alia præcedentia ſunt, alia concomitantia, alia ſubſequentia. 39.a.b
febrium tertianarum cauſæ materiales quæ. ibid.c
febrium tertianarum ſymptomata quæ. ibidem.d.e.& 54.d
febres tertianæ cum inſigni rigore inuadunt. 37.b. 40. diffuſè vſque ad. 53. 54.& 82.a
febrium tertianarum rigor qualis. 54.c.& 82.a. 37.b. 39.b.c.d. 40.e
febrium tertianarum calor magnus, acris, & feruens admodum eſt, ac per omnes partes æqualiter diffuſus: non tamen pertinax, vide. 52.d. 54.c. 82.a
febris tertiana ob calorem æſtuoſum καυσώδης dicta eſt. pag. 89.d.e
febrium tertianarum ſignum certum, proprium & fere pathognomicum deſumitur a pulſu. 42.b.c

febr

febrium tertianarum pulſus in principijs acceſſionum, incremento, vigore, & declinatione quales. 82.b.c.d.42. c.d.e

febrium tertianarum comes eſt ſitis ardens, & importuna. 42.a

febrium tertianarum acceſſiones, quantumlibet longæ ſint, non excedunt ſpatium duodecim horarum æquinoctialium. 82.a.b.c

febrium tertianarum acceſſionibus inclinantibus ſudor quidam leuis, calidus, & vaporoſus per totum corpus æqualiter erumpit. 42.c.& 54.c

febres tertianæ dum intermittunt, nunquam in exquiſitam integritatem terminantur, quin reliqua ſit adhuc pulſus quædam inæqualitas. 42.c.d

febrium tertianarum vrinæ quales ſint. 43.d.c.& 54.c.d

febres tertianæ plerumque adiunctum habent capitis dolorem acutum. 43.c.d

febre tertiana laborantes ſolitudinem amant, & ſilentium libenter ſeruant. ibid.

febre tertiana correpti feruorem veluti quendam in dextero præcordio percipiunt. ibid.

Tertianarum dignotio, & curatio. 39.40.41.42..43.44. & 54.b.& 82.b.c. vbique diffuſè.

febris tertiana magis afficit qualitate, quàm materia. pag. 90.d.e

febris tertiana facilè in plenitudinem conuerti poteſt. ibidem

febris tertiana eſt omnium breuiſſima ac mitiſſima. 80.c. 62.a.84.d.c

febrium tertianarum termini ſunt duo, aliæ exquiſitæ ſunt, aliæ nothæ. 81.a.b

febres tertianæ exquiſitæ ex ſola & ſyncera bile putreſcente accenduntur. 39.d.c

febres tertianæ exquiſitæ cur raro admodum his temporibus appareant, ſed plerumque nothæ. 92 c.d

febres tertianæ exquiſitæ manifeſtum habent rigorem in principio. 37.c.d.& 82.d.e

febris tertiana exquiſita inuadit circa meridiem. ibid.

febris tertianæ exquiſitæ acceſſionum tempus non protrahitur vltra duodecim horas. 42.b.82.c.d

febris tertiana exquiſita aliarum comparatione ſimplicior, & curatu, & facilior eſt. 84.e

febris tertiana exquiſita morbus facilis eſt, & ex ſe ſalubris. 99.a

febris tertianæ exquiſitæ acceſſio cum ſudore diſcutitur. pag. 82.a.b

febris tertiana exquiſita interdum ex nimia refrigeratione ad febrem quotidianam perducitur. 87.c.d

febris tertiana exquiſitè per excretionem ſæpe iudicantur. 146

febris tertiana exquiſita duos habet ſcopos in curatione, alterum humectandi, & refrigerandi, alterum euacuandi materiam eiuſmodi intemperiem fouentem. pagina 85.c.d

febres tertianæ exquiſitæ egent potius alteratione, quàm euacuatione. 86.c.d.& 90.c.d

febris tertiana exquiſita præ alijs omnibus calidiſſima, & ſicciſſima eſt, adeo inſtandum contra ipſam refrigerando inſigniter & humectando. 85.a.b.c.& 86.e

in febribus tertianis cur clyſteres molles exhibeantur. pag. 88.c

in febrium tertianarum cura cur diureticis vtendum. pag. 89.a

in febribus tertianis cur abſinthium non ante, ſed poſt concoctionem dandum. ibid.b.c

in febribus tertianis quæ medicamenta conueniant pro purganda bile & quo tempore. ibid.c.d.c.& 92.d.e.90.a. 91.d.c

in febribus tertianis vomitus quibus cieatur. 90.a

in febribus tertianis balnea ex aqua communi quàm maximè proſunt, reliqua vt marina, ſalſa, nitroſa, aluminoſa, ſulphurea, bituminoſa, ferrea, & ſimilia lædant, quia exiccant inſigniter, & calefaciunt. 90.a. 91.a

in febribus tertianis balnea poſt coctionem aſſumenda. ibidem b.c

in febribus tertianis cur balnea etiam ante concoctionem concedantur. ibid.

febres tertianæ ex ſe non requirunt ſanguinis miſſionem. ibidem c.d

in febribus tertianis aliquando ſanguis detrahendus eſt, & quare. ibid.

in febribus tertianis vſque ad tertiam periodum vena ſecanda eſt non vlterius, & cur. ibid.d.e

in febribus tertianis concoctio in quarta periodo ad ſummum apparet. ibid.

in febribus tertianis quæ victus ratio ſit ſeruanda. 93.a. diffuſè. 94.95

in febribus tertianis cur vinum ante concoctionem non dandum, & cur, cùm coqui cœperit morbus, dandum ſit tenue, & aquoſum. 93.d.e

in febribus tertianis potus ante concoctionem qualis eſſe debeat. ibid.

in febribus tertianis aquam ſimplicem pro potu delectati ſunt Hippocrates, & Galenus. 94.a

in febribus tertianis cibi qui exhibendi, & qua ratione parandi ſeu condiendi. ibid.& 95

in febribus tertianis quo tempore offerendus cibus. ibidem

febris tertiana exquiſita ſeptem periodis ad ſummum indicatur. 100.b.c

febris notha quæ dicatur. 51.a

febris tertiana notha ſpuriáve quæ appelletur. pagina 39.c.d

febres tertianæ cum quotidianis quatuor modis complicantur. 54.a

febris tertiana notha eſt media naturæ inter exquiſitam tertianam, & exquiſitam quotidianam. 97.a

febris tertiana notha quò magis ab exquiſita recedit eo longior eſt: ſecus autem res ſe habet in alijs febribus nothis. 83.a

in febribus tertianis nothis plurimum læditur ventriculus. ibid.a

febris tertiana notha ex ſe non eſt magnus morbus. pagina 99 b

febris tertiana notha ſæpe fit periculoſa, vide. 83.a

febris tertiana notha deſcribitur a Galeno, quæ autumnali æquinoctio incepit, & verno deſijt. 82.b

febris tertianæ nothæ natura, & ſymptomata, & curatio in quo differant ab exquiſita tertiana, & exquiſita quotidiana natura, accidentibus, & curatione. 53.e.54.a.b. c.d.e.& 95.c

in febre tertiana notha cur alternis diebus nutrire ſatis ſit. 96.a.b.c.d.e.97 a

in febre tertiana notha ſi quotidie opus ſit nutrimento, tenue illud ſit, & tenuiorum partium. 97.a.b

in febre tertiana notha cibi debent habere aliquid incidentis, & calefacientis. ibid.b.c

in febre tertiana notha aptiſſimus cibus eſt ptiſſana cum modico piperis aut cinnamomi parata. ibid.

in febre tertiana notha pro potu conuenit decoctum hyſſopi, origani, ſpica ex mulſa. ibid.

in febribus tertianis nothis clyſteres qui conueniant. pag. 99.c.d

in febribus tertianis nothis ventriculus labefactatus quibus præſidijs roborandus ſit. 98.e

in febrib

in febribus tertianis nothis qui ſyrupi conueniant, additis distinctionibus, & limitationibus. ibid.
in febribus tertianis nothis exhibenda ſunt ea, quæ vrinam cieant. ibid.
in febribus tertianis nothis vena ſectio an conueniat, & quando, & qua ratione. 99.a
in febre tertiana notha vomitus ſalubris eſt, & poſt cibum ciendus. 99.d.e
in febre tertiana notha cur abſinthium dandum poſt ſeptimam, ſiue poſt apparentia concoctionis ſigna. pagin. 100.c.d.e
in febre tertiana notha longè magis neceſſe eſt concoctionem expectare, quam in exquiſita tertiana, & cur. 100.b.102.a
in febre tertiana notha abſinthio frequentiſſimè vtendum, non tamen ſolo ad euacuandum, & cur. 100.e
in febre tertiana notha oxymel, quamplures iuuit epotum. 101.b
in febribus tertianis nothis medicamenta modeſtè ſubducentia ſecundum Galenum conueniunt. 100.d.e. 101.a
in febribus tertianis nothis medicamenta quæ hoc tempore exhibeantur, & accommodata ſint. ibidem b.c
in febribus tertianis nothis balnea conueniunt, ſed non ante concoctionem, & cur. ibid.
febres tertianæ nothæ nunquam ante quartam periodum manifeſta concoctionis ſigna oſtendunt. pagina 100.e
febris tertiana notha cur nequeat ſeptem periodis iudicari. ibid.
febris ſemitertiana, græcè ἡμιτριταῖος dicta quæ ſit. 41.e. 54.a.b.55.c.d
febris ſemitertiana conſtat ex complexione continentis quotidianæ, intermittentis tertianæ. 41.e. 55.c.d
febris ſemitertiana in quo genere febrium contineatur. pag. 42.a
in febris ſemitertianæ ratione explicanda malè ſe habuerunt priſci medici, præſertim verò Archigenes, & Agathinus. 54.e
febris ſemitertiana eſt morbus maximi momenti, maximique periculi, & qua de cauſa. 55.c
febris ſemitertiana exquiſita quæ. ibid.b
febres ſemitertianæ non exquiſitæ, ſeu nothæ quæ. ibidem
febris ſemitertianæ acceſſio, incrementum, & vigor quo pacto ſe habeant. ibid.b.c.d
febris tertiana dum increſcit & antequam ad vigorem accedat, videtur quaſdam habere veluti repetitiones, vt quaſi ex pluribus acceſſionibus conſtare videatur. vide. 55.a.b.c
febris ſemitertianæ calor, pulſus, horror, vomitus, alui deiectiones, vrina & reliqua accidentia qualia ſint in omnibus eiuſdem differentijs. ibid.
febris ſemitertianæ longitudo quatenus ad acceſſiones, & totius morbi tempora vnde pendeat. 55.d.e
febris ſemitertianæ curatio qualis eſſe debeat. 161.b.c
febris quartana cur prius à Galeno in libro Artis curatiuæ ad Glaucon. quàm quotidiana poſt tertianam tractetur. 44.b.c
febris quartana ex humoris melancholici putredine accenditur. 45.a
febris ex atra bile accenſa cur quartanarias habeat periodos. 63.64.65.66.paſſim.
febris quartana rariſsimè ex ſe incipiens inuadit, ſed plerumque diuturnas febres & errabundas ſequi ſolet, rariſſimè autem aut nunquam exquiſitas tertianas, vide rationem. 45.c.d
febres quartanæ quibus in corporibus, ætatibus, ac temporibus excitari ſoleant. 37.a.47.e
febres quartanæ rariſſime citra lienis affectum oriuntur, & cur. 43.a.45.e
febris quartana nonnunquam vitio iecinoris accenditur. 103.d.e
febres quartanæ poſſunt & tres, & quatuor, & plures etiam ſimul complicari. 38.e
febres quartanæ continentes rarò excitantur. ibid.
febris quartana cur omnium longiſſima, ac minimè periculoſa. 80.c.81.a.& 102.b.c
febris quartana quomodo interdum euadat grauiſſimus morbus. 45.e
febris quartanæ ſigna vnde depromantur. diffusè vbique. 45.46
febres quartanæ rariſſimè, & fortaſſe nunquam cum valido rigore in morbi primis acceſſionibus accenduntur: ſed poſtea attenuato humore rigor inualeſcit. pag. 44.a
febrium quartanarum rigor qualis. 37.c.40.e. 44.a.b
febrium quartanarum pulſus in principio inuaſionis, atque incremento quales. ibid. & 45.a
febrium quartanarum calor qualis ſit. ibid.
febrilis inæqualitas cur euidentior in quartanis, quàm in tertianis etiam in interuallo percipiatur. ibid.
febrium quartanarum vrina cur varia & incocta. 40.d.e. 49.a
febris quartana inter initia nullo violento ac valido inſtrumento tractanda eſt, & cur. 102.c.d.103.a
in febribus quartanis vena ſectio quando conueniat, & opportunè fiat. 103.a.b
in febribus quartanis vena ſectio importunè adhibita quot malorum in cauſa ſit. ibid.
in febribus quartanis vena ſecta quouſque permittendus ſit effluere ſanguis. 103.d.e
in febribus quartanis quæ vena ſit ſecanda. ibid.
in febribus quartanis procurandum ſemper eſt, vt aluus mollis, ac fluida ſit. ibid.
in febribus quartanis pro lenitione alui conuenit beta oleo, & ſale condita. ibid.
in febribus quartanis braſſicarum ius, paſſula, caricæ, pruna cocta ex iure, & ſaccharo, & ſimilia ad leniendam aluum in prima menſa accepta conferunt. ibidem
in febribus quartanis qui clyſteres accommodati ſint. ibidem
febrium quartanarum victus qualis. 103. 104.105. 106
in febribus quartanis cur cibaria quæ refrigerant, & humectant ſimul, vitanda ſint. 104.a
in febribus quartanis cur diæta flatus expers, & proba instituenda ſit. ibid.
in febribus quartanis carnes, & piſces laudabiles quales. ibid.b.c
in febribus quartanis cur vino albo, tenui, & moderatè calido vtendum. ibid.
in febribus quartanis cur ſalſamentorum vſus conueniat, licet melancholica ſint. 105.b
in febribus quartanis ſinapi, piperi, & diatrion pipereon cur mirificè proſint. ibid.c
febres quartanæ cur famem aliquando vehementem inducant, aliquando cibi faſtidium. 47.d.e
in febribus quartanis tempus cibo exhibendo opportunum quando ſit. ibid.e
in febribus quartanis accommodatus aer qualis ſit. ibidem

in febribus quartanis ſomnus,& vigilia quando, & quantum conueniant. ibid.
in febribus quartanis frictiones loco exercitationis conferunt. ibid.
in febribus quartanis balnea vſque ad vigorem non laudantur. ibid.
in febribus quartanis in vigore quieti imprimis vacanda eſt opera,& cur. ibid.
in febribus quartanis in vigore procurandum eſt, vt faciles fiant omnes excretiones. ibid.
in febribus quartanis in vigore apparentibus ſignis concoctionis ſi natura nihil agat, ſæpius vacuandi ſunt acri humores. 106.d.e
in febribus quartanis medicamenta congrua quæ. ibid. 107. a.b.c.d
in febribus quartanis ad præparandos craſſos, viſcidos, & atros humores quibus decoctis, aut ſyrupis vtendum. ibid.d
in febribus quartanis in vigore vomitus ciendus eſt poſt cibum,& quibus ciendus. ibid.d
in febribus quartanis poſt purgationem cur antidoti maiores, vt theriaca, mithridatia, & quæ ex cyrenaico etiam ſucco conficiuntur, danda ſint. ibid.d.e
in febribus quartanis antidoti maiores, & medicamenta, quæ validam vim habent importunè exhibita multoties ex ſimplice duplicem, & ex intermittente continentem quartanam efficiunt. 107.d.e
febris quartana non exquiſita ſiue notha qualis ſit curatio. ibid.
febris quartana notha quò magis ab exquiſita degenerat, eò breuior eſt. 83.b
febris quotidiana ex putreſcente pituita accenditur. 37.d.e. 47.c. 48 a.b.& 108.c.d
febris ex pituita accenſa cur quotidianas habet periodos. 63.64.65.66. vbique examinatur.
febrem quotidianam non καθημερινὸν, ſed ἀμφημερινὸν appellandam eſſe. 54.c.d
febres quotidianæ quibus corporibus familiares ſint. pag. 37.c.d
febris quotidianæ occaſio tota ferè à frigidiore, & crudiore ventriculo pendet. 111.a
febres quotidianæ abſque ventriculi vitio vix fieri poſſunt. 43.a
febris quotidiana exquiſita longitudine media eſt inter tertianam,& quartanam, omnibus tamen magis periculoſa. 83.a
febris quotidianæ calor partim humidus, partim acris eſt. 47.d.e
febris quotidianæ caloris effluxus comparatur vapori ex fumoſa,& vaporoſa exhalatione genito. ibid.
febris quotidianæ caloris motus qualis. ibid.
febris quotidiana inuadit cum frigore primo quidem extremarum partium, deinde lento gradu ad alias ſerpit. pag. 48.e
febris quotidiana an inuadat cum rigore, an cum horrore, diſputatur ex Galeni ſententia. ibid.
febres quotidianæ non habent acceſſiones cum rigore. 41.c. 46.d.e.& 48.e
febrium quotidianarum pulſus quales, & quare. pag. 49.a
Febrium quotidianarum vrinæ in principio crudæ ſunt, vel ſaltem leuiter & parum coctæ. ibid.b.c
in febribus quotidianis cur vrinæ craſſæ & turbulentæ interdum excernantur. ibid.e.& 50.a
in febribus quotidianis alui excrementa humida aquoſa, & cruda & frigida ſunt,& cur. 50.a
in febribus quotidianis ſudor inter initia aut nullus aut paucus admodum excernitur, procedente verò morbo copioſius aliquando apparet. ibid.
febres quotidianæ in quibus copioſior ſudor apparet, ſalubriores ſunt,& cur. ibid.
in febribus quotidianis cur facies pallida ac plumbea euadat. ibid.b
in febribus quotidianis cur hypochondria tenſa, tumida,& flatuoſa. ibid.
in febribus quotidianis interuallum nunquam integrum relinquitur, quin ſemper aliqua putridæ fuliginis ſemina percipiantur. ibid.c
febris quotidianæ acceſſio media eſt inter tertianæ & quartanæ acceſſionem. ibid.
Febris quotidianæ temporum generalium terminus eſt à quadrageſimo vſque ad ſexageſimum diem. ibidem d
febris quotidianæ principium quatenus ad generalia tempora, rarò ante decimum ſeptimum diem terminatur. ibid.
Febre quotidiana laborantes incidunt quandoque in ſoporem,& lethargum. 109.e
in febribus quotidianis materia magis, quàm qualitas, peccat: ideo contra eam inſtandum. 108.b 111.b.c
in febribus quotidianis an ſanguis mittendus ſit variè ſenſere auctores Græci & Arabes. 108.c.d
in febribus quotidianis rarò mittendus eſt ſanguis. ibidem
in febribus quotidianis quando audacter ſecari vena poſſit. 108.e
in febribus quotidianis victum tenuem imperare optimum eſt, vt cruda pituita coquatur. ibid. 110.a
in febribus quotidianis diæta debet eſſe attenuatoria, & inciſoria. 109.c.d
in febribus quotidianis victus conueniens qualis. ibid.d. 110.a.b.c
in febribus quotidianis quæ carnes,& piſces congruant. ibidem d
in febribus quotidianis ſalſamentorum quorundam moderatus vſus prodeſt. ibid.e
in febribus quotidianis dum crudus eſt morbus, potus qualis eſſe debeat. ibid.
in febribus quotidianis apparente inſigni concoctione vini potus valdè vtilis eſt. 110.a b.c
in febribus quotidianis quales animi affectus vtiles ſint, quales inutiles. ibid.
in Febribus quotidianis vtendum eſt diureticis. ibid.d
in febribus quotidianis in vigore quibus præſidijs interius & exterius roborandus ſit ventriculus. ibid.
in febribus quotidianis accedente vigore opportunum eſt pituitam tum vomitu purgare, tum per alui deiectiones. ibid.e
in febribus quotidianis poſt vigorem vomitus vtiliter cietur. ibid.
in febribus quotidianis pro purganda pituita quæ medicamenta conueniant. 111.a.b.c
in febrium quotidianarum curatione præcipui ſcopi qui. ibid.
febris quotidiana non exquiſita ſiue notha curatio qualis eſſe debeat. 112.a.b
febris quotidiana notha breuior eſt quàm legitima. pagin. 83.e
febres erraticæ quæ dicantur. 45.d.e
febris ex bile vel pituita dupliciter accendi poteſt. pagina 54.b.c
febris continens quomodo fiat. 37.a. 38.a.62.a.& 112.a
febris continua eſt, quæ nullam requiem præbet naturæ, & fit quando materia in venis putreſcit. ibid.

febrium

febrium continentium varij ordines. 34.c.38.a
febris continens nunquam cum rigore incipere ſolet. pag. 40.b
Febres continentes neque horrent, neque rigent, niſi per criſim. 41.a.& ibid. b
febres continuæ qua ratione habeant, & ipſæ ſuas periodos. 62.a
febris continens magnus morbus eſt, & peracutus. pagina 113.a
febrium continuarum ex bile duplex eſt ſpecies, altera quæ per periodos inuadit, altera quæ ſynocha dicitur. 38.a
febris continua ex ſanguine accenſa ad eandem differentiam pertinet, ad quam febris ex bile orta. pagin. 38.a
febrium continuarum acceſſiones quomodo varient, nunc huius, nunc illius febris intermittentis naturam referentes. 6.a.b.c.d.e
in febribus continuis victus qualis. 112.a.b.c
in Febribus continuis victu tenuiſſimo vtendum. ibidem
in febribus continuis vſque ad vigorem ſolo hordei cremore alendi ſunt ægrotantes. ibidem
febrium continuarum vigor rarò excedit ſeptimam diem. ibid.
in febribus continuis ſanguis ſit mittendus, & quando ibid.& 113.a
febrium continuarum, quæ cum accidentibus affligunt tractatio, & curatio. ibid. ad longum.
febres acutæ vt plurimum per excretionem terminantur. 146.c.d
febres acutæ quomodo intelligantur ab Hippocrate tertio in ſextum Epid. commen. vigeſimo nono. 7.b.c
febris acuta quæ dicatur. 77.e.78.a.b
febres diuturnæ per concoctionem terminantur. pagina 146.c.d
febris ſynocha quæ dicatur. 38.a
febris ſynocha quo pacto accendatur. 152.a
febris ſynocha ortum habet ex ſanguine putreſcente. pag. 56.e
febris ſynocha inter ephemeras à Galeno collocatur. pag. 27.a
febris ſynocha & cauſus in eodem genere febris ſunt. 38.a.b.38.c.d.& 152.a
febris ardentis differentiæ duæ. 38.c.d
febris ſynocha diuiditur in acmaſticam, paracmaſticam, & homotonam. ibid.d
febris ardens plerumque comes eſt vterinæ inflammationis. 124.a.b
febris ſynocha nullos habet periodos. 57.c.d.& 60.a.b
in Febribus ardentibus cur externa frigeant, interna vrantur. 139.e
febris cauſus & tertiana exquiſita ad idem genus referuntur. 89.c.d
febris cauſus in quo differat ab exquiſita tertiana. pagina 125.d.e
febris lipyria quæ dicatur. 53.d.e
febris epiala quæ ſit. ibid.
febris epiala apud Auicennam quænam ſit. ibid.
febris epiala vnde dicta. ibid.
febris typhodes quæ. ibid.
febris tritæophyis quæ. 38.a.b
febres porpotinales quæ à latinis iunioribus vocentur. ibidem
febris ſyncopalis pulſus habet paucos, raros, atque imbecillos. 18.d.e
in febribus colliquatiuis aut ſpiritus frigidus expiretur. ibid.
febres æſtiuæ breues, mox vernales, autumnales, & hyemales longæ. 83.e
febris quæcunque concoctricem facultatem imbecilliorem reddit. 94.b
febribus omnibus commune eſt habere inæqualitatem in vna arteriæ pulſatione. 19.a.b
in febribus omnibus duplex vrget neceſſitas, & quæ. pag. 47.a
in febribus omnibus tria ſunt conſideranda, febris ipſa, cauſa febris, & ſymptomata. 108.b.c
febrium tractatio duas habet præcipuas partes, & quas. 1.d
in febrium omnium acceſſionibus à cibo abſtinendum. pag. 108.a
febricitantes victum humidum requirunt. pagina 74.a
febres curaturus qua via debeat incedere. 3.b
febris hectica fundamentum habet ſolidis particulis, & habitu corporis. 8.e.11.d.17.d.& 152.c.d
febris hectica vnde nomen habuerit. 8.e.& 29.a
febris hectica eſt ſiccus omnino affectus, quem ſequitur pulſus durus. 155.a
febres hecticæ cauſarum antecedentium expertes ſunt. pag. 76.d.e
febris hectica non poteſt ex putredine accendi. pag. 155.c.d
febres hecticæ plerumque ſequi ſolent febres putridas. pag. 24.a
febres hecticæ ſtatim etiam a principio fieri poſſunt. 152.c.d.& 155.c.d
febres hectica, putrida, & ephemera quomodo accendantur, exemplis ab externis rebus depromptis oſtenditur. pag. 9.a.b
febris hectica ſola eſt in facto eſſe. 85.b
febres hecticæ cur a febricitante non percipiantur. pagin. 10.a
febres hecticæ cum inueteraſcunt, omnium deterrimæ ſunt. 2.c.d
febres hecticæ ſimplices ſunt, & ſimplicem habent curationis rationem. 76.c.d
febris peſtilens eſt morbus valde acutus, & in quo ſæpiſſime materia turget. 158.a.b
febris peſtilentis materia peccans vim habet veneni. ibidem
de febribus peſtilentibus quorundam opiniones refelluntur. 151.e.152.a
febres peſtilentes ab alijs putridis febribus non natura, ſed modo, & qualitate putredinis differunt. 56.b.c
febris peſtilens putrida concitatur ex humoribus in corde putreſcentibus ſecundum Hippocratem, & Galenum. 154.b
febres peſtilentes poſſunt etiam concitari ex mala putredine humorum in alijs locis orta. ibid.
febris peſtilens non ex ſolo tantummodo ſanguine putreſcente, ſed ex alijs etiam humoribus accenditur. ibidem
febris peſtilentis cauſa duplex, efficiens & materialis, vide. 164.a
febrium peſtilentium maxima cauſa eſt aer. ibid.
Febrium peſtilentium ſigna, & ſymptomata plurima recenſentur. 153.a.156.d.e.158.a.161.e.164.a.164.b
in Febribus peſtilentibus ſolent apparere inflammationes, eryſipelata, herpetes, carbunculi, bubones, aphtæ maculæ, ſiue papulæ, aut peticulæ per vniuerſam cutim efflorescentes, deliria, parotides, præcordiorum tenſiones, vrinæ turbulentæ, vomitus virulentorum fluxus colliquatiui, linguæ aridus & nigricies, ſpiritus oris, fœtus, &
reliqua

reliqua huiuſmodi. 153.154.155.156. vſque ad finem.
Febres peſtilentes omnes exterius non plurimum feruentes ſunt ſed quaſi tepidæ, interius autem vrunt. pagina 161.d
febris peſtilens laborantem non interficit neceſſario. pagin. 154.a
in Febribus peſtilentibus an ſanguis mittendus, & quando. 157.d.e & 158.a
in Febribus peſtilentibus timent Veneti venam ſecare. ibidem
in Febribus peſtilentibus, vbi apparent peticulæ, an liceat ſanguinem mittere, an potius cucurbitulas cum ſcarificatione adhibere, diſputatur. 161.d.e.162.163.164.165
in Febribus peſtilentibus quando vena ſecanda ſit, & quando ſcarificandum. 164.c
in Febribus peſtilentibus quibus medicamentis, & quando vtendum ſit. 157.e
in Febribus peſtilentibus Galenus mirifice laudat Ruphi medicamentum. 158.a.b
in Febribus peſtilentibus ſyrupus roſaceus ſolutiuus. tamarindi, caſſia, manna, electuarium lenitiuum, diacatholicon & ſimilia pro purgatione laudantur ibidem c.d
in Febribus peſtilentibus an conueniant tamarindi, diſſeritur. ibid.
in Febribus peſtilentibus ſi corpus inaniendum, id ſtatim inter initia agendum eſt, & cur. 159.e
in Febribus peſtilentibus an conueniat ſyrupus ex acido ſucco citri. 159.a.b.c
in Febribus peſtilentibus bolum armenam eſſe quam maximè vtilem contra nonnullorum ſententiam. ibidem.d.e. 160.a
in Febribus peſtilentibus idonea victus ratio qualis. ibidem b.e
Febrium peſtilentium vniuerſam rationem in duobus conſiſtere quidam aſſerunt. 151.e
in Febribus peſtilentibus fercula debent eſſe modico aceto condita. 161.a b
in Febribus peſtilentibus a vino abſtinendum, ſaltem inter initia dum crudus eſt morbus. ibid.
in Febribus peſtilentibus potus conueniens qualis. ibidem
in Febrium putridarum, & peſtilentium curatione duo præcipui ſcopi medico offeruntur, videlicet, exſiccare & corpus probe tranſpirabile reddere. pagina 157. a.b.c
Febrium peſtilentium differentiæ ab ipſa rei eſſentia depromptæ duæ numero ſunt, altera ad putridas, altera ad hecticas pertinent. 151.a.b. vſque ad 156
Febris hectica peſtilens vnde ortum habeat. pagina 24.a
febris hectica peſtilens quomodo fiat iuxta Galeni ſententiam. 154.a.b.c
febris hectica peſtilens à putrida quibus diſtinguatur. pag. 165.b.c
febris hectica peſtilentis & malignæ accidentia quæ. pag. 156.a
febris peſtilens hectica curari nullo modo poteſt. pagina 151.a
Fellea veſicula eſt bilis receptaculum. 43.a
fellea veſicula cur pauca a natura procreata ſit. pagina 65.e.66.a
fellea veſicula munus. ibid.a
fellea veſicula ex concaua parte à iecinore pendet, illique inſeritur. 43.a
Flatus concoctioni plurimum obſunt, & cur. pagina 104.a
Fluxio quid ſit. 61.a.b
Fluxionum cauſæ duæ ſunt, & quæ. ibid.c.d.62.a.b.130.d.e. & 131.c.d
Fluxiones quæ difficulter, & quæ facillimè concitentur. 61.e
Fluxiones à dolore concitari ſolent. 118.e
Fluxio eſt cauſa excitandarum periodorum. 61.c.d.e
in Fluxionibus ſiſtendis duo in conſiderationem veniunt. 130.d.e
Fluxionum proprium, & maximum remedium eſt reuulſio, & deriuatio. 128.c.d. & 129.e
Fluxus alui vomitu ſanatur. 129.b
Fluxus fluxu curatur. ibid.
Fluxus colliquatiui in peſtilentibus febribus apparere ſolent. 165.a
Fœcunditas mulierum quo ſigno cognoſcatur. pagina 134.e
Fœniculum vrinam promouet. 141.e
Fœniculi radices coctæ inſperſo oleo, aceto, & ſale, dari poſſunt in quotidianis febribus. 109.d.e
Fœtida odoranda naribus oblata in vterinis affectibus conferunt. 134.a.b.c.d.e.135
Fœtor excrementorum imbecillitatem natiui caloris indicat. 25.a
Fomenta calefacientia & relaxantia viſcerum vires diſſoluunt. 138.b
Fomentorum vſus in ventriculi debilitate vtilis eſt. pag. 97.e
fomenta imbecilliorem ventriculum roborantia quæ & qualia. ibid. & 110.a.b
Forma dat eſſentiam ſpeciei. 7.b
Frictiones vim habent ex profundo attrahendi, & digerendi. 139.b. & 145.c.d
frictiones vim habent euacuandi. 121.a
frictiones euacuant ea, quæ ad cutim vergunt. pagin. 159.a
frictiones quartanariis proſunt vice exercitationis adhibitæ. 166.a
frictiones quando conueniant in febribus peſtilentibus. pag. 161.a
Frigida incraſſant. 97.a
frigidi temperatura longioribus morbis ſunt obnoxij. pag. 84.a
frigiditas deiicit vim natiui caloris, & concoctioni obeſt. pag. 136.b.c
frigidum denſat, & conſtipat. 131.d.e
frigidum, & calidum ſunt mixtionis efficientes cauſæ. pag. 32.e
frigus, calor, humor, & ſqualor idem quod frigiditas, caliditas, humiditas, & ſiccitas apud antiquos ſignificare ſolent. 4.c
frigidum victum cur non meminerit Hippocrates in febribus, hoc eſt in morbo calido, & ſicco, ſed humidum. pag. 74.a
Fructus qui vitandi ſint in febribus tertianis. pagina 95.a
fructus Græcè ὡραῖοι, Latinè fugaces dicti qui. pagina 34.e
Fumus eſt ſicca, & quaſi terrea exhalatio. 48.b.c

G

GAlanga forſitan eſt ſimplex antiquorum coſtus. pag. 110.b
Galanga confectio ventriculum confirmat. ibid.
Galenus, lumen, & dux Medicorum. 32.a
Galenus praſtantiſſimè omnium Hippocratis ſententiam tenuit & aſſecutus eſt. 161.c.d

Galenus cur creditus eſt ſuo tempore potius ex diuinatrice, quàm ex medica arte præſagire. 54.a
Galenus uidetur uarius dum quotidianæ febris acceſſiones explicat. 48.e
Galenus ſeruatur a contradictione circa pulſuum naturam in febribus putridis apparentium. 31.b
Galenus defenditur à calumnia ab Alexandro illata. pag. 112.a
Galeni contradictio manifeſtè apparens, & à nullo animaduerſa ſoluitur. 118.a
Galeni locus & Auicennæ qui uidentur oppoſiti ſimul conciliantur. 106. c.d
Galeni locus de purgatione pituitæ in febre quotidiana cui aduerſantur Alexander Trallian. Aetius, Paulus, & Auicenna defenſus. 109.e
Galeni locus qui uidetur, & ſibi, & Auicennæ refragari, expoſitus. 87
Galeni loci qui uidentur oppoſiti, conciliantur. pagina 145.c.d
Galeni locus in primo Artis cur. ad Glaucon. ſuſpectus emendatur. 71.c.d
Galeni locus in libro Artis cur. aliter lectus ſecundum Pauli Aeginetæ exemplar. 110.b.c
Galeni locus mendoſus emendatur. 144.b.c.d
Galeni locus obſcurus, & uariè expoſitus. pagina 104. a.b.c
Galeni locus obſcurus in primo Artis cur. capite de Ephemera, de paſſione aſtricta explicatus. 72.a.b
Galeni locus in primo Aphor. comment. decimoquarto explanatus. 5.b
Galeni locus difficilis in primo Aphoriſ. expreſſus. ibid.c
Galeni locus obſcurus in ſecundo de Facult. nat. Cap. ſeptimo, illuminatus. ibid.
Galeni loci in ſecundo Methodi Cap. primo, ſeptimo, & octauo interpretati. ibid.
Gallæ aſtringendi ui præditæ ſunt. 160.a
Gallorum teſticuli alimentum præbent humidius, frigidius, concoctu facilè, ac minimè excrementoſum. 94.a.b
Gangræna quid ſit 127.d.e.& 154.e
gangræna dum contrahitur, ingentem dolorem excitat, ubi iam contracta eſt, nullum. 155.c.d
gangræna cur uehementes dolores, & animi defectum inducat. 127.d.e
gangrenæ color qualis. ibid.
Garbenſis error de Periodorum cauſis. 64.a.b
Gaudium, uide lætitia.
Generatio eſt prima participatio animi a naturali calore. 8.e.& 16.a
generatio eſt tranſitus ad eſſe. 32.c.d
generatio quomodo fiat. 33.a
generatio, & putrefactio contraria ſunt. ibid.
Gentilis in reddenda periodorum cauſa errauit. pagina 64.a
Genus dum in ſuas differentias diuiditur duplex error accidere poteſt. 3.d
Guanduſſa vulgo ſic dicta, propriè quid ſit. 156.d.e
Glandes ſeu glanduloſa loca, bubones a græcis emunctoria à iunioribus appellantur. 72.a.& 156.d.e
glandes quæ loca ſint. ibid.
glandes, quas Græci προσθετα iuniores ſuppoſitoria uocant. 137.a
Glauco philoſophus, & in Platonis philoſophia eruditus. 67.a
Graciles admodum inſignem euacuationem non ferunt. pag. 120.d.e
Graueolentibus moleſtatur, ac contrahitur cerebrum, & odoratorius ſpiritus, atque per continuum reliquæ etiam particulæ. 134.a
graueolentia odorata ſpiritus intro fugiant in intima uiſcera. ibid.b
graueolentia naribus oblata qua ratione ſuccurrant utero laborantibus, ibid.c.d.e. diſputatur, ac ſoluitur.
Grauitas & leuitas aut ſunt elementorum formæ, aut propriæ quædam qualitates formas conſequentes. pagina 64.a

H

HAbitus corporis qui vocetur. 8.b.& 17.b
Habitus eſt qualitas quæ non facilè à ſubiecto remoueri poteſt. 2.a
Hamech fortis eſt medicina ad expurgandum melancholicum ſuccum. 107.b
Hectica, uide febris hectica
Helleborus, uide ueratrum.
Hemicraniæ ſuas habent periodos. 61.a
Hemitritæus quæ febris dicatur. 37.d.e
hemitritæus: uide febris ſemitertiana.
Herbæ dum uirides ſunt, minus calidæ ſunt, quàm ſiccæ, 144.e
Herodoti ſententia de uictu peſtilentibus febribus accommodato. 161.a
Herodoti illitio quædam ex oleo, aqua, & nitro ad papulas in febribus malignis, ne retrocedant. 163.d.e
Herophonis hiſtoria. 163.a.b.c
Hiera communis uel picra ex aloe prodeſt melancholicis affectibus. 107.b
hiera ex aloe bilem in uentriculi tunicis infartam euacuat, 89.a
hiera Pacchy, ſeu διακολοκυνθίδος addito nigro ueratro corpus ab humore melancholico expurgat. 101.c.d.& 107.b
hiera compoſita quæ medicamenta accipiat. pagina 99.e
Hippocrates omnium medicorum princeps. pagina 68. a
Hippocrates primus omnium diuiſionem tradidit. pagina 69.c d
Hippocrates quando ſanguinis miſſione, & quando medicamentis proportione ſeruata ægrotantibus opem ferebat. 157.d.e
Hippocrates excuſatur a Galeno in caſu Critonis, quod illi non miſerit ſanguinem 157.e
Hippocrates in curandis ægrotis per eam peſtilentiam, quæ deſcribitur primo, & ſecundo Epid. uenam ſecabat ex Galeni ſententia. ibid.
Hippocratis loci quatuor explicati. 69.c.d
Hippocratis loci in aphoriſmis expoſiti.
Primo Aphoriſm. Qui creſcunt plurimum habent calidi innati. 5.b.& 16.d.e
Primo Aphoriſm. Victus humidus febricitantibus omnibus conuenit. 74.a
Primo Aphoriſm. Ventres hyeme natura calidiſſimi. pagin. 5. b
Primo Aphor. Ubi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos labores habet. 78.e
Secundo Aphor. Non pura corpora quantò plus nutries tantò magis lædes. 96.a
Tertio Aphoriſm. Autumno plurimi æſtiui morbi. pagin. 82.b
Sexto Aphoriſm. Deſipientia cum riſu facta, ſecuriores. pag. 45.a
Hippocratis locus in primo Epidem. explicatus. pagina 45.c d
Hippocrates cur in morbo calido & ſicco dietam ſolum humidam meminerit, non frigidam. 74.a

Hiſtor

Hiſtoria de adoleſcente quodam febre tertiana notha detento quæ autumno inchoauerat,& vere finierat. pagina 82 b
hyſtoria de alio adoleſcente, qui febre compoſita ex intermittente tertiana,& quotidiana continua laborabat. pagina 55.b
Homines liuore magis quam veritate mouentur. pagina 161.d.e
Homo omnium animantium temperatiſſimus. 68.b.c
Homo præ cæteris animalibus perfectiſſimas habet operationes. 69.b c
Homonymia a quibus ſit fugienda. 15.a
Horæ æquinoctiales quæ ſint. 42.b.c
Horas alio modo diuidebant antiqui, quàm nos. ibid.
Horror quid ſit. 40.e
horror quomodo fiat. 52.a
horror eſt ſymptoma medium inter rigorem,& refrigerationem. 55.a.55.d.e.& 84.a
horror & rigor in quo differant inter ſe. pagin.29.b.40.e.& 48.e
horroris cauſa quæ. 52.b.c
Humida cur facillimè putreſcant in locis & temporibus calidis. 33.a
humiditas facile putreſcit. 22.a
humiditas eſt mater putredinis. 22.a.& 154.b.c
humiditas eſt cauſa mixtionis. 32.e
humiditas & ſiccitas ſunt mixtionis materia. ibid.
humiditas calorem hebetat. 48.b.c
humiditas emollit ventriculum,& eius vires eneruat.pagin. 135.c.d
humidum remedium ad vires recuperandas optimum eſt. 141.b
humor, calor, frigus,& ſqualor idem ſignificant, quod humiditas, caliditas, frigiditas,& ſiccitas. 4.c
humores ipſi quatuor tanquam proxima animantium corporum elementa conſtituti ſunt ab Hippocrate, ex quibus illa generantur, aluntur,& augentur. 8.a
humores & ſpiritus anima ſunt expertes. 14.d.e
humores quando in animantibus putreſcant. 63.a
humores cùm à ſua natura recedunt, putreſcunt. pagina 17.d
humorum motus ad putredinem non eſt a principio intrinſeco, ſed ab extrinſeco. 64.e
humor quot modis ab exquiſito putreſcens degeneret. pagin. 51.b.c
humor duplici modo non dicitur exquiſitus. pagina 45. b.c.d
humor quot modis poſſit eſſe noxius naturæ. 63.e
humorum putreſcentium, qui febrem accendunt, triplex eſt locus. 62.b.c
humor ſuapte natura frigidus,& humidus, putreſcens in calidum & ſiccum tranſit. 85.b
humores extra venas cur putreſcant, & febrem accendant. 35.a.b.c
humor extra venas putreſcens cur intermittentem febrem excitet. 40.e
humor intra vaſa ſeu in venis putreſcens febrem continuam gignit,& quare. 37.a.ibid.d.62.a.112.a
humor ex aſſatione bilis genitus magis malignus,& erodens alius eſt. 42.a
humor duplici modo poteſt eſſe malignus. 153.d.e
humor melancholicus pauca copia in humanis corporibus generatur. 65.e
humoris melancholici differentiæ duæ,& quæ. 45.a
humorem melancholicum quæ expurgent. 106.e.107.a.b.c
humor bilioſus, & pituitoſus, vide Bilis, & Pituita ſuis locis. 145.b.c
Hydrelæum quid ſit. 90.b
hydrelæum quomodo fiat. 137.a
hydrelæum vomitum prouocat. 143.a
hydrelæum vim habet ſubuertendi ventriculum, & acrimoniam demulcet. 137.a
hydrelæum mollit, laxat,& lenit os ventriculi. ibid.b
Hyemalis conſtitutio nimis frigida,& humida vacuationes inſignes non permittit. 119.a
Hyeme procliuiores ſumus in ſomnum, quam æſtate. pagina 150.a
hyeme cur vrinæ copioſiores, æſtate pauciores.
hyeme ſolent morbi potius per concoctionem, quam per aliam rationem terminari. 143.a
Hyems ad quotidianas febres excitandas maximè apta eſt. 37.a
hyems & autumnus morbos prorogant, ſicut ver, & æſtas abbreuiant. 62.e
Hypochondria ſurſum retracta quid protendant. 147.a.b
hypochondria quomodo ſurſum retrahantur. ibid.
Hypoſtaſis vrinæ ad tertiam concoctionem attinet. pagin. 25.e
hypoſtaſis vrinæ ſignificat concoctionis modum in iecinore & venis. 27.b
Hyſſopus attenuatoria facultate præditus eſt. 98.a.138.b.c.& 141.e
Θερμεῖ,& Θερμότης quid ſignificent apud Græcos. 4.c

I

Ichorum, quæ conſpiciuntur in pleuriticorum ſputis, quatuor ſunt differentiæ. 58.a
Ictericis cur cùm in ipſis collecta ſit, & per corpus diffuſa multa flaua bilis copia, plerique tamen non febricitent. 36.b
Iecur eſt principium ſanguinis. 16.e
iecur eſt officina naturalis facultatis. 142.a
iecur eſt fons ſanguinis ſecundum Galenum. 16.c
iecur per venam cauam copulatum eſt cordi. 19.a
iecur cordi connexum eſt per venam, & arteriam maximas. 126.a
Iecinoris calor eſt veluti forma. 34.d.e
iecur an poſſit febrilem calorem vniuerſo corpori impertiri, abſque quo cor afficiatur. 19.a
iecur calidius occaſionem præſtat generandis tertianis.pag. 43.a
Ieiunantes cur rarius deueniunt. 62.a
Ieiunium quibus ſit aduerſarium. 96 a
Ignis elementum eſt calidum & ſiccum. 18.b
ignis caliditate potius lædit, non autem ſiccitate. ibid.
ignis non agit, quatenus ignis, ſed quatenus calidus ex Ariſtotelis ſententia. 5.d
ignis fomentum eſt humida ſubſtantia. 122.e
ignis vt ſeruetur,& conſiſtat fomento,& euentatione neceſſario eget. 34.d.e & 122.e
ignem accendendi modus familiaris Indis populis. 11.a
ignis quot modis accendi poſſit. ibid.
ignis ex putredine accenditur & quomodo. ibid.
Iliacus affectus quid ſit. 127.a
iliacus affectus quo pacto à iunioribus vocetur. ibid.
Ilitio ex oleo, aqua, & modico nitro ad papulas in malignis febribus per cutim efflorescentes, ne intro recedant, ab Aetio deſcripta ex Herodoti ſententia. 164.a
Imbecillitas pulſuum vnde fiat. 49.a
imbecillitas ventriculi: vide ventriculus.
Inæqualitas pulſuum in febribus vnde naſcatur. 29.d.e 141.a.b
inæqualitas pulſus cur in omnibus febribus contingat. pag. 46.d.e
inæqualitas febrilis in pulſu quomodo intelligenda ſit. ibid

ibidem
inæqualitas pulſus, vide pulſus inæqualitas.
Inanitio qua ratione conuulſionem inducat. 118.a.b
Indi quomodo ex duobus lignis ignem accendant, cùm ipſis illo opus eſt. 11.a
indicationes à natura rei indicantis, & ſubſtantia oriuntur. 7.d.e
indicatio quæ à natura, & eſſentia morbi deſumitur prima eſt, ac veluti omnium fundamentum in curandi ratione. 3.a
indicationes primæ & præcipuæ in febribus ab earum natura depromuntur. 85.c.d
indicationes primæ a morbi cognitione ſumendæ ſunt. 44.d.e
indicatio à viribus deſumpta in omnibus morbis prima & præcipua eſt. 114.d.e
indicatio, quæ à cauſis accipitur, ad præſeruationem propriè pertinet. 14.d.e
indicationes à morbo, atque ab eius cauſis acceptæ remediorum qualitatem demonſtrant. 86.e
indicationes a loco affecto, & ab ipſo affectu aſſumptæ ſemper iungendæ ſimul ſunt. 156.e
indicationes præcipuæ in febribus peſtilentibus, à putredine, & putredinis loco depromuntur. 156.d
Inedia vim habet inſignem euacuandi corpus. 119.e 120.e
inedia viribus eſt inimica. 96.d
inedia quibus naturis noxia ſit. ibid.e
inedia quantum pertinet ad morborum curationem, cõgrua eſt. ibid.
Inflammatio eſt tumor calidus à ſanguine excitatus. 57.e
inflammationum differentiæ quatuor. ibid.
inflammationem qua ſignificatione antiqui accipiebant. ibid.
inflammatio eryſipelatoſa quæ dicatur. 14.a
inflammatio quibus de cauſis dolorem inducat. 143.b.c
inflammatio duplicem affert dolendi rationem ibid.
inflammatus locus vniuerſam ferè ſanguinis molem attrahit. 126.a
inflammationes quo pacto febres pariant. 14.a
inflammationes quot modis poſſint febres accendere. 23.a. & 24.b.c
inflammationes internorum viſcerum, & externarũ quandoque partium ſeruant aliquem determinatum periodorum ordinem, & rationem. 58.a.b
Initia, vide Principia.
Intemperatura non poteſt dici morbus, & cur. 85.e
intemperatura in membris non eſt διάθεσις, ſed habet eſſe tranſmutatione. ibid.
intemperaturæ immodicæ præſertim calida, lipothymiam afferre poſſunt. 127.a
intemperies quælibet membrorũ præcipuorum poteſt ad animi defectum hominem adducere. 140.a
Inteſtinorum officium. 65.a
Interitus eſt via & tranſitus ad non eſſe. 32.b
Inuaſionis nomen duo ſignificare poteſt. 126.b
Ira eſt feruor ſanguinis circa cor. 29.a.129.e
ira breuis furor eſt. 71.a
in Ira ſanguis ad exteriora expanditur. 71.c.d
ira minus exſiccat corpus, quam mœſtitia. ibid.
ira qua ratione ex fame nonnunquam excitetur. pagina 149.c.d
ira ſæpe febres excitat, & quomodo. 9.e.& 11.c
ira cur animi defectum quandoque inducat. pagina 72.e.73.a.b
ira nunquam ex ſe aliquem interimit, & quare. ibid.
Iraſcentes cur quandoque rubicundi fiant, quandoque palleant, & tremant. 71.c. & 126.e
iraſcentes habent oculos prominentes, & faciem coloratam calidiorem, ſicut & vniuerſum corpus, ac qua de cauſa. 71.e
Ἴσχαιμα *medicamenta quæ.* 131.e
Iſtria in aliquibus partibus oleum non benè maturum exprimitur. 137.b.c
Iuuentus tertianarum febrium ferax eſt. 37.a
Iuuenum febres ſæpe per excretionem iudicantur. pagina 146.a.b

K

Καχεξία, *ſeu malus habitus eſt initium & quaſi via in hydropem.* 83.a
Κακοχυμία, *vide Cacochymia.*
Κατ' ἕξιν. 148.a
Κλωϐὸν. 50.a.b
Κρατεῖν, *quid ſignificet.* 140.d.e

L

Labium palpitant vel tremens inſtantem vomitum indicat. 148.b
Labor corporeus quo pacto febrem accendat. 12.a
labor multus diſſoluit ſpiritus. 123.a
labor immodicus vires languidas efficit, & pulſus paruos. 72.a
labor moderatus vires adauget, & pulſus reddit maiores. ibid.
Lac ob ſerum ventrem mollit. 104.a
Lactis ſerum vim habet medicinalem. ibid.
Lac aſinæ coctum erat in vſu apud antiquos in bilioſis febribus ad expugnandam bilem. 91.e
lac aſinæ coctum in cauſo ad bilem euacuandam exhibetur. 89.b.c
lac in quartanis quomodo paratur, vt conueniat. pagina 104.a
Lactuca refrigerat, humectat ac ſomnum inducit. 135.d.e. 136.a.149.e.150.a
Lætitia rubicundos homines reddit. 126.c
lætitia cur animi deliquium nonnunquam afferat. ibid.
lætitia repentina, atque inopinata aliquando, & lipothymiam, & ſyncopem, & mortem ipſam affert. ibid.& 127.a
Lapis *Lazuli Arabibus fuit in vſu.* 106.e
lapis Lazuli vim habet euacuandi humores melancholicos. ibid.
lapis Lazuli niſi ſit electus, ac diligenter pacatus multam anguſtiam ventriculo affert. ibid.
Laſſitudo eſt affectio quædam inflammationi ſimilis. pagin. 75.d.e
Lattica febris quæ. 27.b
Latinorum quorumdam ſententiæ circa periodorum cauſas exponendas refelluntur. 64.a.b.c
Lauacrum, vide Balneum.
Legumina præter id, quod plurimum gignunt melancholicum ſuccum, flatum etiam plurimum generant. pagina 104.a
Lenientia medicamenta, vide Medicamentum. pagina 104.a
Lentium aqua aſtringendi, & ſiccandi vim habet. pagina 159.a
lentium aqua in morbillis, & variolis cur laudatur. pagin. ibid.
Leonicenus locum Galeni aliter legit. 104.a
Lethargus eſt inflammatio in cerebro ex pituita. 58.a
Leuitas, & grauitas aut ſunt elementorum formæ, aut qualitates

luates quædam propriæ formæ conſequentes. pagina 64.b

Libri artis Cur. libri Meth. & libri de compoſ. medic. tum per loca, tum per genera ſub quam medicinæ partem reducantur. 2.c

liber primus de arte Cur. ad quam medicinæ facultatem pertineat. ibid.

libri de differ. febr. ad quam medicinæ partem referantur. ibid.d

libri de Differ. Morb. ac Sympt. & de eorundem cauſis ad quam medicinæ partem attineant. ibid.

libri de Locis aff.ct. ſub quam medicinæ partem cadant. ibid.

liber de Typis Galen. aſcriptus, non eſt Galeni: ſicut neque ille, qui contra eos diſputat, qui de Typis ſcripſere. 39.a. & 55.d.e

librorum de Differ. febr. Galeni ſubiectum, & propoſitum. 1.d

libri primi artis Cur. propoſitum. 67.b.c

Lienis officium eſt ſanguinem ab excrementoſo humore purgare. 45.e.65.d.43.a.& 104.d.e

lienoſi qui dicantur. ibid.

lienoſorum ſanguis ſecta vena effluit craſſus, & ater. ibid.

Lienteria quid ſit, & vnde contingat. 123.a

Lipothymia quid ſit. 136.a.122.a.b

lipothymia eſt veluti via in mortem. 126.d

lipothymia quos potiſſimum inuadere ſoleat. ibid.

lipothymiæ in vniuerſum cauſa duplex eſt inanitio, & repletio. 128.d.e.& 140.a

lipothymia ex inanitione quomodo fiat. 128.d.e

lipothymia ex repletione qua ratione contingat ibid.

lipothymia quandoque ex multa cruditate ortum habet. pag. 123.b.c

lipothymia quibus de cauſis accidere poſſit. 122.b.e

lipothymia eſt propriè cordis affectio, & rationem ſpirituum ſequitur.

lipothymia non fit niſi corde, aut primario, aut per conſenſum affecto. 128.d.e

lipothymia & ſi ad vitalem facultatem propriè pertineat, alias tamen in conſenſum trahit. 142.a

lipothymia ſequi ſolet vteri inflammationes. 124.a

lipothymia ſæpe maraſmum præcedit. 125.a

lipothymia, & ſyncope in quo differant. 124.c.d

lipothymia quandoque ex ira concitatur. 126.d.e

lipothymia ex inopinato, & repentino gaudio nonnunquam inducitur. 127.a

lipothymia ex ſubito mœrore ac triſtitia aliquando infertur. ibid.& 127.b

lipothymiam quæ concomitentur. 122.c.d

lipothymiæ ex inanitione futuræ quomodo opem feramus. 128.c.d.e

lipothymiæ ex inanitione futuræ quibus obſiſtatur. 130.131. 132.133

lipothymiæ ex repletione euenturæ quo pacto auxilium præſtemus. 132.133

lipothymiæ præſenti qua ratione ſuccurrendum. 140.e. 141.a

Lipyria febris, vide Febris.

Liuor magis, quam veritas homines mouere ſolet. pagina 161.d.e

Logicæ facultatis munus eſt docere rationem, qua verum à falſo diſcernitur. 10.a

Loligines prauum ſuccum gignunt. 104.a

M

M*Æſti & timidi cur plerumque palleant.* 126.d.e.& 134.a.b

Mærentes tenent oculos quaſi immotos. 71.c.d

Mæſtitia corpus exſiccat magis, quam ira. ibid.

in Mæſtitia calor ad interna refugit. ibid.

in Mæſtitia cor etiam commouetur ex Ariſtotelis ſententia. 135.a

mæſtitia cur animi exolutionem quandoque inducat. 126.d.e.127.a

mæſtitia repentina atque inopinata aliquando mortem affert. ibid.

Magis & minus non variant ſpeciem. 7.b

Malum citrium, vel punicum ſemper incoquendum in edulijs peſtilenti febre laborantium. 162.a

Malum cotoneum aſtringit. 136.b.& 140.a

malum cotoneum feliciorem reddit, ac minus moleſtam ſcamonij operationem. 159.b.c

malum ſeu detrimentum, quod minus eſt, id quaſi melius ominantes, oppoſito boni nomine ſæpe nuncupamus. pag. 32.a

Mammæ cum vtero magnam affinitatem habent. 130.a.b

Manna non erat in vſu apud antiquos. 90.a

manna in febribus peſtilentibus non eſt abſque tamarindis exhibenda. 159.b.c

Manus cur non intumeſcant ſicut pedes in morbis phthiſis. 83.a

Materia per ſe, & quatenus materia nihil agit. 32.a

materia putreſcens extra venas cur citius diſſoluatur, quam alia rurſum expellatur, & accendatur. 40.b.c

materia, quæ putreſcit in inflammationibus, quare putreſcat. 24.b.c

Matrix, vide Vterus.

Medendi methodus, vide Methodus.

Medicari verbum quid ſignificet apud Hippocratem. pag. 91.e

Medici officium & munus. 22.c.91.b.& 97.a

medico quid turpe ſit. 128.d.e

medici prudentia in quo conſiſtat. 99.d.e

medici peritia, ac prudentia in quibus potiſſimum ſpectetur. 115.a

medicus quomodo ſe reddat ægrotantibus admirandum. 70.d.e

medicus eſt imitator, & miniſter naturæ. 91.b.92.d.e

medicus debet ſemper naturæ motum animaduertere. pag. 163.d.e

medicum maximè diligentem eſſe oportet, vt morbum inter initia cognoſcat. 70.d.e

medicus ille ſolum non errabit, (quantum per humanas vires fieri licet) qui omnia, quæ ſecundum naturam ſunt, ad methodum diuiſiuam reducit, atque ex eis integram ſumit indicationem. 68.e

medici ſcopi duo ſunt, & qui. 3.a

medici finis vnus eſt, nempe ſanitas. ibid.

medici peritia, atque ars vniuerſa in medicamentorum conquiſitione conſiſtit. 1.b

medicus duplici via inuenire, ac indicare medicamenta poteſt. ibid.

medicus bifariam opem fert naturæ. 97.b

medici intentio rariſſimè vertitur ad febris partem, & non niſi in continuis, & ardentibus febribus, plerumque autem ad partem materiei. 86.d.e

medici auxilium in inflammationibus quale ſit. ibid.

medicus eundem in curando, quem in cognoſcendo, debet ordinem ſeruare. 43.a

medicus oppoſito modo ſe habet in docendo ac ſcribendo, quàm in operando, & curando. 67.d.e.69.e

medici appellant magnitudinem, & paruitatem, quas iuniores intenſionem & remiſſionem vocant. 69.e

medicorum duplex fuit olim ſecta, alij empirici, alij dogmatici appellati ſunt. 1.b.c

medicina eſt quaſi princeps & regina aliarum omnium artium. 69.e
medicina eſt additio, & detractio, vide quomodo. 22.d.e.& 86 b.c
medicinæ quinque ſunt partes, phyſiologica, pathologica, ſemeiotica, ygieina, & therapeutica, & quæ ſingula, ac quomodo omnes Galeni libri ſub ipſis comprehendantur. 2.b.c.d
medicinæ partes præcipuæ ſunt duæ, altera ad conſeruandam ſanitatem, altera ad recuperandam amiſſam pertinentes. ibid.
medicinæ cibales quæ dicantur. 104.a
medicamenta ſunt medici, & naturæ inſtrumenta. pagin. 101.e
medicamenta lenientia quæ. 91.e
medicamenta ὑπάγοντα ſiue ſubductoria quæ intelligantur apud Galenum. 101.d
medicamenta, quæ ſanguinem ſiſtunt, triplicia ſunt. pag. 131.d.e
medicamenta omnia purgantia calefaciunt, & deſiccant. 89.a
medicamentorum purgantium varij ordines, ac vires. 92.c.d.e
medicamentorum doſis quomodo rectè ſeruanda. ibid.
medicamenta in febribus tertianis exquiſitis ad purgãdam bilem accommodata quæ. ibid.
medicamenta in febribus tertianis nothis quæ conueniant. 100.101
medicamenta, quæ in initiis quartanarum tutò exhiberi poſſunt. 103.d.e
medicamenta in febribus quotidianis ad pituitam euacuandam. 111.c
medicamenta valdè apta in febribus peſtilentibus hac noſtra tempeſtate. 159.a.b
medicamenta valde apta in peſtilentibus febribus exhiberi debent vel in initio, vel poſt vigorem. 157.e
medicamentum Ruphi contra peſtem mirabile. pagina 158.a
Mel calidius eſt ſaccharo, & magis detergit. 98.e
mel facilè in ventriculo biliofo, & temore calidiori vertitur in bilem. 94.e
mel roſaceum validè detergit citra calefactionem. pagin. 98.e
Melancholiæ differentia duplex eſt. 44.e
melancholia ſyncera & naturalis quæ ſit. 45.b
melancholicus humor frigidus, & ſiccus, ac terreſtris eſt. 102.e.104.d.e
melancholicus humor naturæ valde inimicus eſt. pagin. 102.c.d
melancholia vera eſt humor maligniſſimus. pagin. 153.e
melancholia vera in terram proiecta bullas excitat. ibidem
melancholia naturalis eſt fex ſanguinis. 65.d.e
melancholia naturalis quo pacto in iecinore generetur. ibidem
melancholicus humor ex qua materia gignatur. ibid.
melancholia quibus in corporibus, qua ætate, & quibus temporibus plurimum generetur. 39.e.47.e
melancholia minimè omnium aliorum humorum gignitur in ſanis corporibus. 153.e
melancholia non naturalis non poteſt inſigni aliqua copia in animantibus accumulari, & cur. ibid.
melancholia exuſta quadruplex eſt differentia. pagina 45.a
Melonis ſemen vrinam blandè prouocat. 91.b
Membrana cerebri vehementibus doloribus ſunt obnoxia, & cur. 148.e
Menæ carnem teneram & lentoris expertem habent. pag. 105.c.d
Menta inſigniter calefacit ac diſcutit. 144.a
menta repellendi vim quandam habet, quoniam eſt alicuius acerbitatis particeps. ibid.
Menſtrua educit ſuffitus aromatum. 135.a
menſtruis fluentibus cur mammis affingenda cucurbitula. 129.e
Mercurialis herbæ facultates. 99.a
mercurialis clyſteres valentes efficit, & cur. 88.a
Metalla dum coquuntur aſtrictionem remittunt. pagin. 160.a
Methodus quid ſit, & quid ſignificet. 80.e
methodus diuiſiua quid boni præſtet. 76.b.c
methodi diuiſiua inuentor Hippocrates. 69.c.d
methodus medendi difficillima tractatu eſt. 67.a
methodus curandi ex quibus conſtituatur. 31.e
methodi medendi peritia, & abſolutio in quo conſiſtat. pag. 67.a
methodus medendi indicationibus conſtat. 7.d.& 69.d.e
in methodo quæ requirantur. 80.e
methodus curandi febres in quibus conſiſtat. 1.d
methodus, qua inueſtigari, ac reperiri poſſint vniuerſa febrium differentiæ, quænam ſit ſecundum Hippocratis, & Galeni doctrinam. 3.b
methodus curandi morbos eſt præcipua medicinæ pars. pag. 67.a
methodici tria morborum genera faciebant: alia dicebant eſſe aſtrictam affectionem, alia fluentem, alia complicatam, & mixtam. 72.a
methodici vniuerſum febrium genus in affectionibus ſtrictis ponebant. ibid.
Methonis caſus, & hiſtoria. 132.e.& 163.e
miſcibilia primum, & per ſe ſunt humida. 32.e
mixta quomodo generentur. 15.b.c.32.d.e
mixti generatio per concoctionem fit. 33.a
mixtio quid ſit. 32.d.e
mixtio ex quo calore fiat. 33.a
mixta generantur ex miſcella humidi cum ſicco. ibid.
mixta vnde continuitatem, conſiſtentiam, formam ac menſuram habeant. ibid.
mixta ſuas edunt operationes vel per ſuum temperamentum, vel per ſuum proximum, & proprium inſtrumentum. 5.d
in mixtis præter temperamentum alia eſt forma ſubſtantialis ſecundum nonnullorum ſententiam, per quam eſſe habent. ibid.
mixti forma eſt temperamentum ex Hippocratis, & Galeni decretis. ibid.
Mneſitheus Athenienſis medicus præſtantiſſimus. pagin. 69.d.e
Mneſitheus primus poſt Hippocratem methodum diuiſiuam in medicina excoluit. ibid.d
modus pulcherrimus accendendi ignem Indiæ populis valdè familiaris. 11.a
modus docendi, atque addiſcendi aptiſſimus qui. pagina 10.a
modus doctrinæ, quo vtitur Galenus in primo libro artis Terap. qualis ſit. 67.c
modus conficiendi decocta. 98.e
modus componendi varios clyſterium ordines. 88.c.d.& 99.c.d.e
modus exercendi tactum in cognoſcenda cutis denſitate. 72.b.c.d
morbus eſt affectus præter naturam, actiones lædens. pag. 78.b
morbi quo in animantibus corporibus generentur. 5.a
morborum ratio formalis eſt operationes lædere. 6.a

morbor

morborum triplex eſt differentia. 20.b
morborum pulcherrima partitio. ibid.c
morbi cur alij alio tempore procreentur. 39.e
morbi ſequuntur aeris ſtatum. 47.e
morbus eſt febris genus. 14.e
morbus nullus ſymptomatum vacuus eſt. 78.b
morbus omnis habet ſua ſymptomata pathognomica. ibidem
morbi, cauſæ, & ſymptomata ex operationibus, excrementis, & corporis qualitate deſumuntur. vide quomodo. pag. 68.c.d
morbus cum tribus poteſt eſſe coniunctus, aut cum alio morbo, aut cum cauſa, aut cum ſymptomatibus. pagin. 114.c.d
morbus, & natura aduerſaria inter ſe ſunt. 84.a
morbus, & vires laborantis corporis ſibi inuicem aduerſantur, & mutuò ſe oppugnant. 96.a
morbi endemici qui ſint, & cur ita dicti. 20.c.d.e
morbi epidemici qui. 151.a. & 154.b
morbi epidemici communem aliquam cauſam ſequuntur, quæ vel eſt aer infectus, vel aqua, qua vtimur, vel communis vitioſáque victus ratio. 151.a
morbus epidemicus, qui plures interficit, peſtis dicitur, vel peſtilentia. 153.d.e. & 154.b
morbi qua ratione contagioſi fiant. 10.e
morbi periodici qua de cauſa per certos acceſſionum ordines concitentur. 62.a
morbus quomodo ex pulſu deprehendatur vel breuis, vel diuturnus futurus. 83.c.d
morbus longus, vel breuis futurus quo pacto ex temporibus, regionibus, & aeris conſtitutionibus dignoſcatur. ibid.
morbus multis modis poteſt iudicari. 147.c.d
morbi die ſæpius, quam nocte iudicantur. 147.a
morbi diuturni, & qui craſſis ac frigidis humoribus excitantur, per concoctionem iudicantur. ibid.b
morbi tribus modis ſalubriter terminari ſolent, aut per excretionem humorum per manifeſtam euacuationem factam, aut per abſceſſum, aut per concoctionem, vide. ibid. & 83.c.d
morborum mutationes inſignes apparere ſolent in diebus iudicatorijs. 100.b.c
in morborum principijs nullum ſignum apparens poteſt eſſe bonum. 147.a.b.c
morbi ſalubritas ex concoctione præcipuè ſignificatur. pag. 146.d.e
morbus aliquis tribus de cauſis magnus dicitur, 84.a
morbi magnitudo vnde cognoſcatur. 68.b
morbus qua ratione maior, vel minor dicatur. ibidem c. & 84.a
morbus acutus qui. 77.d.e.78.a
morbi acutiſſimi qui. 139.d.e
morbus acutus eſt, cuius tempora citò tranſeunt. 6.e
morbi acuti, & qui à calidis, & tenuibus humoribus accenduntur, ſæpe per excretionem terminantur. 146.c.d
morbi quando, & quomodo turgeant. 159.a.b
morbi acuti propriè dicuntur turgere. 92.d.e
morborum malignitatis ratio à duplici capite petenda eſt, à natura putridi humoris, & à natura membri. 153.e. 154.a
morbi natura curationem oſtendit. 56.a
morbi natura medico demonſtrat, qualia eſſe debeant remedia. 80.e
morbi magnitudo remediorum quantitatem determinat. ibid.b. & 85.a
morbi tempora opportunam remediorum adminiſtrationem indicant. 128.d.e
morbi breues ſuapte natura citò futurum vigorem oſtendunt. 81.a
morbi diuturni quò longiores ſunt eò remotiorem, ac tardiorem fore vigorem ſignificant. ibid.
morbis inchoantibus, ſiquid mouendum eſt, mouere oportet. ibid.b
in morborum initijs plenius alimus. 105.d.e.106.c
in morborum acceſſionibus cur ſæpe contingat propenſio quædam in ſomnum. 150.a
in morbi vigore ab omni motu quieſcendum. 106.a
in morbi vigore victu tenuiori vtendum eſt. 110.e. 112.a.b
in morbi inclinatione plenior victus exhibetur. 105.e. & 112.b
morbus ſimplex ſimplicem curationem requirit. 73.c.d
morbi diuturni difficilè, ac non ſine periculo tenuem exquiſitámque diætam admittunt, & cur. 81.d.e. & 96.a
morbi breues tenuem victum requirunt. 81.d.e
in morbis magnis tria ab Hippocr. recenſentur præſtantiſſima remedia, victus tenuiſſimus, venæ ſectio, & purgatio. 113.b.c
morbus vbi turget purgandum ſtatim à principio. pagina 157.d.e
in morbis valde acutis, ſi turgeant, eadem die purgandum eſſe dixit Hippocrates. ibid.
morbi omnes ex humore melancholico ortum habentes humectatione potiſſimum indigent. 104.a.b
morbos ex plenitudine excitatos vacuatio curat. pagina 115.a
morbos ex inanitione repletio ſanat. ibid.b
morbis extremis extrema exquiſitè remedia conueniunt. 100.b.81.a. & 157.a.84.c 86.e.91.a
moſci odore mulieres multæ præfocatæ. 134.c.d
Moſtarda. vide Senauria.
motus inter duos terminos oppoſitos conſiſtit, inter terminum à quo, & terminum ad quem. 147.a
motus calefacit, & exiccat. 110.a. & 132.a.b
motus frequens & velox calefacit, & ignem accendit. pag. 11.b
motus omnis violentus diſſoluit ſpiritus, & natiuum calorem. 126.e
motus omnis tam internus, quàm externus, tam animi, quam corporis concoctionem impedit. 97.b
motus omnis non naturalis quomodo fiat. 61.e
motus ante cibum in quotidianis febribus ab Alexandro Tralliano, & Auicenna laudatur. 110.a
motionum quibus noxios humores in morbis natura mouere ſolet, tres ſunt differentiæ ex Hippocratis, & Gal. ſententia. 161.c
motus naturæ ſymptomatici ſemper obſunt. ibid.d
motus naturæ ſymptomatici non ſunt iuuandi. 163.a
motus naturæ critici ſemper ſalutares ſunt. 161.d
motus naturæ critici ſi integrè à natura fiant, ſinendi ſunt: ſi non integrè, tunc iuuandi. ibid. & 91.c.d
mulier an fœcunda ſit, vel ſecus, quo ſigno cognoſcatur. pag. 134.d.e
mulieres albæ, molles, & prępingues venæ ſectionem tuto non admittunt. 99.a
mulli piſces duras habent carnes. 105.b
mulſa vrinam blande promouet. 91.b
multitudinis nomen duplex eſt, & ambiguum. 132.b
multitudo ad vaſa quæ dicatur. ibid.c
multitudo ad vires quæ. ibid. & 133.a.b
multitudo malitiei quomodo dolorem pariat. 143.b.c
muſculorum partes quæ maximè neruoſæ ſint. 127.c
muſculorum capitibus illata vulnera dolores ingentes afferunt. ibid.
myrobalani aſtringendi, & exſiccandi vim habent. 91.e

myrobalani refrigerant, aſtringunt, & ventriculum roborant. 159.a
myrobalani nunquam in principijs febrium exhibendi ſunt. 91.e
mythridatria antidotus vires habet attenuandi, ac digerendi reliquias craſſiorum humorum. 105.b.c

N

NAres ſunt organum olfactus. 155.c.d
Nares prurientes in capitis dolore iam erupturum ſanguinem demonſtrant. 148.a
nares cur in lipothymia apprehendantur. 129.a
natura ſecundum ſuum proprium ſignificatum quid ſit. pag. 34.a
natura in generando aliquid quem modum ſeruet. pagin. 36.b.c
natura vnicuique rei pro ratione actionum apta inſtrumenta impartitur. 16.a
natura id vnicuique induſit, vt reſiſtat quantum poteſt, rebus ipſum deſtruentibus. 64.e
naturam rerum percipere difficile eſt. 10.a
natura nomen apud Hippocratem quatuor modis capi, pro temperamento, pro conſtitutione partium, pro facultate corporum diſpenſatrice, & pro animorum propenſione. 69.a
natura nomen quid ſignificet apud Galenum in proœmio primi Artis Cur. ibid.b
natura propria & priuata omnium curandorum corporum neque in artem, neque in methodum reduci poteſt. pag. 68.a
natura laborantis corporis plurimum vim habet ad occaſionem remediorum arripiendam. 69.a
natura, & morbus oppoſita ſunt. 84.a
naturam dupliciter medicus adiuuat. 97.e
naturalia eundem ſemper ordinem ſeruant. 63.e
naturales res quæ vocentur à medicis, & à quibus rebus immutari queant. 68.e
naturalis facultas. vide Facultas naturalis.
Neruí cum exſiccantur, contrahuntur. 117.d.e
neruis acetum aduerſarium eſt. 134.a
neruoſæ partes ex adminiſtratione rerum frigidarum quam maximè læduntur. 131.b.c
Nitrum attrahendi, attenuandi, deſiccandique vim habet. 145.b.c
Nobilitas ac perfectio alicuius rei ex operationum copia ac perfectione cognoſcitur. 12.a
Nomina quantitatis ſæpenumero pro iis quæ qualitatis propria ſunt, vſurpari à medicis conſueuere. 6.c
Nutrimenta, vide Cibus & Potus & victus ratio.
Nymphea refrigerandi & humectandi vi prædita eſt, ac ſomnum conciliat. 150.d.e

O

OBſtructio aut omnino aut maxima ex parte cauſa eſt caloris extranei in viuentibus corporibus. pag. 156.d.e
Obſtructio vnde, & quomodo fiat. 13.c.& 35.c
obſtructio excitatur, aut à multa, aut à craſſa, aut à lenta materia. 141.b.& 156.d
obſtructio calorem fouet. 159.a
obſtructio facile febres inducit, & cur. 13.c
obſtructio quo pacto dolorem afferat. 143.d.e
obſtructiones principum partium animi defectum inferre poſſunt. 141.a.b
obſtructio in quo diſcrepet à conſtipatione ſecundum Galenum. 13.c
in Obſtructionibus pulſus qualis. 141.b.c
obſtructioni quibus ſuccurratur. ibid.b.c.d.& 157.a
Occaſio acuta, vel præceps quomodo intelligatur. 77.d.e
occaſio adminiſtrandorum remediorum maximi momenti eſt. 68.b
occaſionis arripiendæ difficultas inde exoritur, quod præceps eſt, & citiſſimè tranſit. ibid.
ὀξύς. 50.e
Oculi indicant nobis animi affectus. 71.e
oculi mærentium quaſi immoti manent. ibid.
oculi cogitantium, & varijs curis exagitatorum ſæpius mouentur, & cur. 72.a
oculi eorum, qui vni tantum rei ſunt intenti, fixi & immoti manent. ibid.
oculi vigilantium caui, atque humidi ſimul ſunt, & cur. ibidem b.c
oculi iraſcentium, & furentium prominentes, & rubicundi ſunt. ibid.
ex Oculis phyſiognomici hominum naturam & mores cognoſcunt. ibid.b
oculi rubicundi in capitis dolore ſanguinem è naribus fluxurum indicant. 148.a
oculorum ſplendores quid portendant. ibid.
oculorum obtenebratio quandoque futurum vomitum ſignificat. 148.a
oculi deſtillationibus lacrymis abundant. 73.b
oculorum inflammationes certis, ac determinatis periodis redeunt. 60.e
odor magnam vim habet ad refocillandas vires. 138.d.e
odores grati ſpiritus inſtaurant, & reficiunt. 142.d
odores qui alunt, & qui non. 135.c.d
odore ſolo panis per dies aliquot Democritum vixiſſe memoriæ proditum eſt. ibid.
odoratis ac bene olentibus gaudet vterus, ſicuti graue olentibus triſtatur. 134.c.d
odor moſci, aut ambræ, aut aliarum rerum redolentium, in vterinis affectibus non eſt olfaciendus, & cur. ibid.e
odore moſci olfacto mulias fuiſſe ex vtero ſtrangulatas aliquando viſum eſt. 135.a.b
odores grati, & ſuaues intemperiem frigidam emendant. 136.c.d
odores boni ac ſuaues vtero oblati, graues autem & fætidi naribus olfacti cur in vterinis affectibus plurimum conferant, contra verò obſint. 134.135. diſputatur.
oedema à pituita naſcitur. 59.a
oenanthe, ſeu flos labruſcæ refrigerandi vim habet. pagin. 136.d.e
oleum optimum dulce eſt, plenè maturum, & ſimplex. ibidem d
Oleum humectat, & emollit. 134.c.d
oleum dulce & tepidum vim habet humectandi, laxandi ac digerendi, ſi corpus eo inungatur. 74.e.75.a.137.c.d.138.d.e
oleum licet relaxante, ac digerente facultate præditum ſit, ſua tamen emplaſtica ſubſtantia prohibet quò minus copioſa fiat humorum ſpirituúmque digeſtio. 75.a
oleum cur vomitum concutet. 136.b.& 138.d
oleum immaturum aſtringit, & vomitum retinet. pag. 137.b
oleum omphacinum, ſeu ὠμοτριβὲς quale. 144.b
oleum amygdalarum dulcium mollit, laxat, & vomitum prorutat. 136.b
oleum roſaceum capiti perfuſum mirabile eſt remedium illis, qui ex ſolis ardore capitis dolore tenentur. 76.b
olea refrigerantia, & aſtringentia quæ. 144.b
olea ventriculi imbecillitati maxime commoda, quæ. 97.c. 110.a.b.& 137.b
ordo in tradendis diſciplinis quis ſeruandus. 25.b

ordo

ordo naturalis certus, & definitus ſequitur certam & determinatam cauſam. 64.b
ordo docendi qualis. 28.c
operationes non ſunt ipſarum qualitatem, ſed ſuppoſitorum. 5.d
operationes mixtorum ex calore prodeunt,& cur. 16.a
operationes quæ in animantibus corporibus integrè fiunt, ut concoctio,nutritio,incrementum, & reliqua a calido innato proficiſcuntur. 5.e
operationes prodeunt a temperie. ibid.
in Operationibus omnia conamur particulatim indiuiduis accommodare. 68.c.d
Ophthalmiæ ſuas habent periodos. 60.d.e
Oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. 44.a.& 134.e
oppoſitorum quot modis dicitur unum, tot modis, & alterum. 15.d.e
oppoſitorum eadem eſt ratio.& diſciplina. 15.a
Ὀργᾶν verbum quid ſignificet apud Hippocratem. pagin. 161.c.d
Oribaſius ſcarificationum ope liber & incolumis euaſit ex ea peſtilentia,quæ ſuo tempore Aſiam deuaſtauit. pag. 164.d
Origanum attenuandi facultate præditum eſt. 138.b. 141.c
Otium,& crapula pituitam generant. 82.b
Oua ſorbilia danda ſunt in tertianis exquiſitis. 94.e
oua cur clyſteribus adijciantur. 81.a.b
ouorum vitella meliores,& faciliores coctu ſunt,quàm albumen. 94.e
Oxalis refrigerandi vim habet. 136.a
oxymel attenuat. 138.b
oxymel urinam blandè ciet. 91.a
oxymel citra calefactionem detergit, incidit, & attenuat. 98 e.& 101.c
oxymel cum aqua tepida vomitum prouocat. 143.a
oxymel utero aduerſarium. 134.b.c
oxymel ab Hippocrate appellatum fuit ὑστεραλγὴς, quaſi utero dolorem afferens. ibid.
oxymel non omne utero eſt incommodum. ibid.
oxymel compoſitum quomodo conficiatur. 98.d.e

P

PAllor in uniuerſo corpore, præſertim in facie, proprius eſt quotidianæ febris color. 50.b c
Palloris cauſa eſt inopia ſanguinis,& ſpiritus. ibid.
pallidi cur euadant,& quandoque iraſcentes. 72.a.& 126.b
pallorem quare inducant timiditas & mæſtitia. 72. a.126.a. 135.a
Palpatio labij vomitum propè inſtantem indicat. pagin. 148.b
palpitationes venarum in temporibus quid ſignificent. pag. 148.a
Paludis aqua lienem intumeſcere facit. 12.c
Panis ex ſiere lotis,aut aqua coctus tertium locum obtinet inter cibos ephemeris accommodatos. 36.b
panis recenter cocti odor olfactus nutrire poteſt. 135.a
panniculus coccineus uſu venit in ventriculi imbecillitatibus extrinſecus appoſitus. 136.a
papulæ qua ratione in febribus malignis ac peſtilentibus appareant. 156.b.164.a
papulæ utrum ſint expulſio & excretio noxiæ materiei criticæ,vel ſymptomaticè à natura facta,varij vario modo opinantes inter ſe contendunt. 165
papulæ potius rationem motus critici quàm ſymptomatis habent. ibid.
papularum diuerſa & varia differentia. 156.b
de Papulis variæ contentiones,& ſententiæ. 161.c
partes principes quæ intelligantur. 141.a.b
paſſio ſeu πάθος in quo differat a diſpoſitione, vel affectione ſiue διάθεσις græce. 8.c
paſſiaſte merito ſimul tendunt. 21.e
paſſio adſtricta apud Methodicos quid ſignificet. pagina 72.a
paſſulæ aluum leniendi vim habent. 103.b
pathognomica ſigna.vide ſigna pathognomica.
pauonum carnes duræ,craſſæ,& coctu difficiles ſunt. 104.c
pedum frigus ventriculum lædit. 140.d.e
pedes cur in morbis pituitoſis ſæpius quàm manus intumeſcant. 83.a
pedes ſuum comeſti laudantur, quoniam greſſu exercitati excrementis vacant. 94.b.c
penuriæ multoties putridas, ac peſtilentes febres afferunt. 12.d
perdicum caro qualis. 109.a.& 161.a
perfectio & nobilitas alicuius rei cognoſcitur, ex perfectione,& copia oppoſitorum. 16.a
perfundere,quod græci dicunt ἐμβρέχειν,quid ſit. 136.a
periodi in quibus morbis notentur. 60.d.e
periodorum acceſſiones in morbis qua ratione fiant. pag. 64.e
periodorum ratio in quo conſiſtat ſecundum Auerroem.pag. 63.e
periodorum cauſa,quænam ſit ſecundum iuniorum latinorum ſententias. 60.d.e
periodorum ratio pendet à fluxione,vide. 62.63.64. 65 66
periodorum ratio in tres differentias reducitur. 56.e
periodorum ſymptomata concomitantia quæ. 60.d.e
periodi cur in febribus putridis contingant. 23.b
periodi febrium ſimplicium nunquam medicum fallunt. 54.c.d
periodus idem poteſt in febribus intermittentibus,quod dies in continentibus. 100.c
periodus in intermittentibus febribus quot tempora habeat. 45.d.e
periodorum longius, vel breuius ſpatium ex quibus cauſis pendeat. 62.d
peripneumonia eſt morbus periodicus. 61.a
perſpiratio corporis prohibita cauſa eſt putredinis, eamque fouet,& auget. 24.a.& 161.d.e
perſpiratio corporis ſaluberrimum eſt remedium in peſtilentijs. 157.a.161.b
peſtilentia,ſeu peſtis eſt morbus epidemicus. 20.a.& 151.e
peſtilentia eſt morbus pernicioſus qui pleroſque,quos apprehenderat,interficit. 151.e
peſtis ſemper aut aeris,aut aquæ, aut communis victus errores ſequi ſolet. 20.e
peſtis ex infectione,& corruptione aeris plerumque ſolet ortum habere. 20.a
peſtis quæ ſalubrior. 162.e
contra Peſtem mirabile medicamentum ex Rupho. pag. 158.a
peſtis illius magnæ ac peſtilentis conſtitutionis apud Galenum mentio ſit. 153.154.155.156.157.158.159.160.161.
peſtilens febris.vide Febris.
peſtilens morbus.vide Morbus.
petecula.vide Papula.
petroſelinum urinam prouocat. 142.b
phaſianorum caro qualis. 109.a
Philippus Medicus. 123.b
phlebotomia.vide Venæ ſectio.
phlegma.vide Pituita.
phlegmatis non naturalis differentiæ quot ſint. 51.d.e

phlegmonis magnitudo duplici modo æſtimanda eſt. pag. 139.a
phrenitis eſt inflammatio membranarum cerebri ex bile orta. 59.a
phrenitis ſuas habet periodos. 60.b.c
phrenitides ſæpius per excretionem terminantur. pagin. 146.e
phyſiognomici multa ex oculis circa mores & naturales hominum affectus cognoſcere ſolent. 71.e
pili quomodo rigeant. 51.e
pilulæ pituitam expurgantes quæ. 111.b
pilula Indæ conferens ad euacuationem humoris melancholici. 107.a
pilulæ ex lapide lazuli melancholiam expurgant. ibid.
pingues, & albi natura ſunt pituitoſi. 82.e
pingues & obeſi ſunt natura frigidi, & exangues. 120.a
pinguia omnia facile vomitum prouocant. 137.d.e
piper calidum inſigniter eſt, & tenuiſſimæ ſubſtantiæ. pag. 134.e
piperis vis quæ. 105.a
piper attenuat, incidit, & vrinam mouet. 98.b.c
piper flatus mirifice diſcutit. 136.e
piper refrigeratum ventriculum calefacit, ac roborat. ibid. 135.d
piper conuenit in febribus quartanis, & quomodo exhibendum. 105.a.b
piſces qui bonum alimentum præſtent. 74.e.& 94.b
piſces ſaxatiles, & qui inter ſcopulos capiuntur, cur omnium optimi, ac ſaniſſimi ſint. 74.e.94.b.& 105.e
piſces qui mali & excrementoſi ſint. 74.e.& 105.e
piſces quomodo antiquitus coquebantur. 94.b.& 105.e
piſces coquendi modus laudabilis, qui noſtra tempeſtate in vſu eſt. 105.a
piſces qui conueniant in ephemeris. 74.d.e
piſces qui in febribus tertianis concedi poſſint. 94.b
piſces qui damnandi in quartanis, & qui concedendi. pag. 105.e
pituita maximè omnium humorum in ſuis corporibus generatur, minus flaua bilis, minus adhuc atra. 66.d
pituita in quibus corporibus, qua ætate, & quando plurima gignatur. 39.e
pituita cur breuiſſimo tempore plurima admodum coaceruetur. 66.a
pituita ex qua materia generetur. 65.e
pituitæ generatio occaſionem habet ex ventriculo. 97.e
pituitæ non naturalis differentiæ tres numero ſunt, & quæ. 51.c.d.& 111
pituita vitrea quæ, & qualis ſit, ac quos morbos pariat. 32.a. & 51.e
pituita ſalſa non eſt frigida, ſed potius calida, & cur. ibid. & 112.a
pituita ſalſa eſt inepta, vt in alimentum tranſeat. 110.a
pituita acida cur vehementem rigorem concutet. 52.a
pituita dulcis magis proxima eſt naturæ ſanguinis, quàm aliæ. 108.e.& 110.a
pituita ſi dexterè ac blandè tractetur, apta eſt in ſanguinem verti. 109.a.& 110.a.& 138.a
pituita qua, & quomodo vigilias poſſit excitare. 149.a
pituita dum cruda eſt, ineptiſſima eſt ad euacuationem. 108.a
Pituitam expurgantia quæ. 109.b.c
Pituitoſa febris. vide Febris.
Pituitoſa corpora facilè poſſunt ieiunium, & inediam proferre. 96.e.& 110.a
Plato illum tanquam virum diuinum admirabatur, qui nôſſet diuidendi rationem tenere. 54.a
Plantæ, & animalia quomodo ſeneſcentia contabeſcant, marceſcant, & intereant. 33.d.e
Plenitudo humorum multos morbos affert. 13.e
plenitudo duplex eſt, altera ad vaſa, altera ad vires. ibid. & 133.a.b.c
Plenitudo in febribus tertianis indicat mittendum eſſe ſanguinem. 94.a
Plethora quid. 115.a
Plethoram quæ in animantium corporibus inducant. 22.a
Plethora quomodo ex cutis conſtipatione contingat. 124.d.e
Plethora cauſare poteſt pulſuum inæqualitatem. 141.b
Plethora omnis animantis corpus pronum ad omnes morbos, & præcipue ad febres reddit. 13.d.e.& 21.0
Plethora, & cacochymia cur non ſemper febres inducant. 66.b.c
Pleuritis quid ſit. 58.e
Pleuritidum differentiæ quatuor. ibid.
Pleuritis nunquam, aut rariſſimè ex humore melancholico accenditur. 58.d.e
Pleuritis ſuas habet periodos. ibid.
pleuritis ex ſputis iudicatur. ibid.
Pleuritici rubra expuentes habent acceſſiones per tertianariæ periodos. 58.a
Pleuritides per humorum excretionem vt plurimum iudicantur. 146.d.e
Pleuritides quæ faciliſſimæ & mitiſſimæ ſint. 59.a.b
Pleuritis quæ pernicioſa. ibid.c
Pleuritici caſus, qui tertio die obijt, perpenditur. 153.a.b.c
Pleuriticis, niſi ingens febris vrgeat, dari tutò poteſt veratrum, peplium, & medicamentum διακολοκυνθίδος. 101.d.e
Pluuioſis temporibus cur in ſomnum procliues ſimus. pag. 150.a
Podagræ periodos ſeruant. 61.a
Polenta quomodo conficiebatur apud antiquos. 136.a
Polypodium valet ad euacuandum humorum melancholicum. 106.e
Polypodium pituitam expurgat ſatis facilè. 111.c.d
Porphyrij ſententia de partitione generis in ſuas differentias. 3.b
Porphyrius quam maximè propriam differentiam appellet. ibid.
Portulaca refrigerandi facultate prædita eſt. 136.b
Potus facilius reficit, quam cibus. 135.a.b.& 141.b
Potus in tertianis exquiſitis conueniens qualis. 94.a
Potus in tertianis nothis qualis. 97.a.b
Potus in quartanis qualis. 104.a
Potus in quotidianis qualis. 109.b.c
Potus in febribus peſtilentibus qualis. 161.c
præfocatio quandoque contigiſſe viſa eſt ex odore moſci vel ambræ, vel aliarum rerum redolentium in vterinis affectibus olfacto. 135.a.b
Præparatio corporum maximam vim habet in generandis morbis. 39.e
Præſagiendi ars vnde potiſſimum pendeat. 84.e
Præſeruatio à morbis pertinet ad ipſas cauſas. 86.b
Præſidia. vide Remedia.
Prandij nullam vnquam in conuiuijs apud antiquos factam eſſe mentionem reperitur. 97.a.b.c
Praxagoras quam pituitam vitream appellabat. 32.a
Principia communia & generalia in diſciplinis tractandis ad inſtitutum priuatum coarctanda ſunt. 84.e
Principia & fundamenta artium in eis tradendis, poſtremum habent in actione locum. 68.e
circa Principia & fines omnia ſunt imbecilliora. 70.e
Principia morborum & febrium. vide Morbus & Febris ſuis locis.
Priuatio facilè per oppoſitum habitum cognoſcitur. 32.a
Procatarctica cauſa. vide Cauſa procatarctica.

præmij

Proœmij primi lib. Artis cur. ad Glauc. quæ contineat. 67.c
proportionales febres quæ. 58.a
πρόςϑεσις. 137.a
Pruna cocta ex iure & ſaccharo aluum leniunt. 115.e
Ptiſana hordeacea corruptioni, & extraneo calori maxime reſiſtit. 94.e
ptiſana vrinam ciet. 91.e
ptiſana quomodo paretur, ne ita refrigeret & humectet. 109.c
ptiſana principatum obtinet inter cibos ephemeris congruentes. 64.b.c
ptiſana eſt cibus accommodatiſſimus in tertianis exquiſitis. 94.e
ptiſana quomodo in tertianis nothis condienda ſit. 97.a b
ptiſana parata iure, in quo oxalis incocta ſit, valde confert in peſtilentibus febribus. 160.e
pueri plurimo ſanguine, ſpiritu & calido natiuo abundant. 120.c.d
pueri pleniorem victum requirunt, & cur. 96.c.d
puerorum ſubstantia plurimum humida, & tenera eſt. 120.c.d
puerorum ſubſtantia continenter a proprio, & innato calore facile diſſoluitur. 96.d.e
pueri haud tuto fortiores clyſteres tolerant. 99.b
pueri conferiim factam euacuationem haud ferunt. 120.c.d
pueritia, & ſenectus quotidianis febribus ſunt obnoxiæ. 37.a
Pulegium attenuandi vim habet. 138.b.141.e.144.e
Pulſus rithmus ſeu armonia in quo conſiſtat. 79.d.e
Pulſuum cognitionis vtilitas duplex eſt, & quæ. 31.a
Pulſus maxime omnium poteſt animi affectus indicare. 71.c.d
pulſus iratorum magni ſunt, & veloces. 72.b
pulſus affectionem cordis imprimis demonſtrant. pag. 18.c.d
pulſus oſtendit vires quales ſint. 157.e
pulſus vehemens, & magnus validas vires ſignificat. ibid.
pulſus maximè ad morbi cognitionem facit. 69.c.d
pulſus quo pacto indicent morbum vel breuem, vel longum futurum. 83.c.d
pulſus quando minores ſunt frequentiores. 49.a
pulſus in obſtructionibus quales. 141.b
pulſus imbecillitas vnde fiat. 49.a
pulſus inæqualitas in febribus vnde proueniat. 30.a. 49.c.d.141.c.d
pulſus inæqualitas quibus de cauſis fiat. 42.e. & 49.a
pulſus inæqualitas in febre quo pacto accipienda ſit. pag. 47.a.b
pulſus ephemerarum qui. 27.b.c
pulſus cur magnus & velox in ephemeris. ibidem
pulſus ephemerarum æqualis eſt. ibid.c
pulſus putridarum febrium quales. 21.d.e.31.b. & 79.e
pulſus inæqualitas proprium eſt febrium putridarum ſignum, & vnde contingat. 29.e.155.e
pulſus febrium putridarum comparatur igni, qui multis iniectis lignis ſit accenſus. 31.b
pulſus tertianarum quales ſint in omnibus morbi temporibus. 47.a.b.c.82.a.b.c
pulſus quartanarum qualis per omnia febris tempora ſit. 46.b.c.d
pulſus quotidianarum qualis itidem ſit. 49.c
pulſus in febre ſyncopali ſunt parui, rari, & imbecilli, & cur. 18.e
pulſus compreſſus & coarctatus qui dicatur pag. 30.c
pulſus compreſſus in febribus putridis quomodo fiat. ibidem
pulſus durus quomodo efficiatur. 32.a
pulſus durus vnde naſcatur. 82.b.c
pulſus durus an recenſendus ſit inter ſigna alicuius febris. 31.e
pulſus durus cur non ſit inter febris ſigna reponendus. ibidem
pulſus durus in quibus febribus apparere poſſit. ibidem
Pus modum putredinis, & qualitatem indicat. 24.c
pus optimum, & laudabile eſt album, lene, æquale, citra vllum grauem, ac fœtentem odorem. ibid.c.d. & 162.b
pus lene & æquale cur optimum ſit. 24.a
pus album cur optimum habeatur. ibid.
in pure quæ obſeruare oporteat. ibidem
pus dum conficitur dolores vehementes excitat. 145.a
pure confecto, dolores & febris remittunt. ibid.b
Putredo eſt tranſmutatio totius ſubſtantiæ putreſcentis corporis ad interitum ab externo calore proueniens, ſecundum Galenum. 156.b
Putredinis mater eſt humiditas. 154.e
putredinis cauſæ proximæ duæ ſunt, humiditas, & calor externus. 156.d.159.a
Putredo cur facillimè contrahatur in locis, & temporibus calidis 33.a
putredo ſæpè ignem accendit. 11.d
putredo in humanis corporibus an fieri poſſit abſque prohibita euentatione. 35.a.b
putredo quando, quomodo, & in quibus corporibus potiſſimum contrahatur, vide. 76.d.e
putredinem gigni, quæ vigilias inducere ſolet. 149.a
Putredo magna ſpiritus vitiat, & cordi plurimum officit. 138.e
putredo duas habet partes. 155.e.156.e
putredo quibus arceatur. 160.a
Putrefactio quid ſit. 33.a
putrefactio duplex eſt, naturalis, & violenta, & quæ vtraque. ibid.c.d
putrefactio quo pacto fiat. ibidem
putrefactio fit ab externo calore. 59.d.e
putrefactio cur raro in hyeme contingat, & locis frigidioribus. 33.b
putrefactio & generatio contraria ſunt. ibidem
putrefactio eſt humidus affectus. 155.c
putrefactio eſt corruptio naturalis, & interitus mixti. 30.d.e
putrefactionis definitio ex Ariſtotele decerpta, & ad examen reuocata. ibid.
putrefactionis definitio a Galeno tradita perpenditur, & cum Ariſtotelica confertur. 33.d
putrefactio niſi diſcutiatur, ad pus terminatur. 24.c.d
Putreſcentia cur externis humidiora videantur. 33.d
putreſcentia bullire videntur. 60.a
Putrida febris. vide Febris putr.
putrida omnia partes habent calidas. 52.a
putrida contactu putredine alia afficiunt. pag. 23.a
Pyra aſtringendi vim habent. pag. 136.c. & 93.e
pyra ægre concoquuntur. 95.a
πυρετὸς, hoc eſt febris, ἀπὸ τοῦ πυρὸς dicta eſt. 4.b

Q

QVadrageſimam obſeruantes cur plura, & frequentius deijciant. 62.a.b
Quæſtionum tractandarum ordo qualis. pag. 151.e
quæſtione in omni duo neceſſario reperiri, datum, & quæſitum, ac quod vtrumque ſit. 57.a
Qualitates ſunt principia agendi. 5.c
qualitas mutata, quas res comprehendat. 39.a.b

qualitas caloris natiui ex arteriarum pulſu dignoſcitur. 60.b.c
qualitas remediorum à natura morbi, & ab iis, quæ ad morbos attinent, petenda eſt. 67.d.e
qualitas remediorum a magnitudine morbi ſignificatur. 80.e.84.d.e
qualitas remediorum & quantitas definienda eſt ei, qui vult morbis accommodata remedia inuenire. 67.d.e
qualitas rationis victus febricitantibus conueniens quæ. 113.e
qualitas ciborum in tertiana notha congruens quæ. 96.d.e
quantitas remediorum debet ex proportione morbis reſpondere. 69.e.70.a
quantitas remediorum partim ex natura laborantis corporis, partim ex morbi magnitudine, immo ex vtriuſque collatione depromenda eſt. 67.d.e
quantitas remediorum intelligi poteſt dupliciter, vel quatenus ad pondus & menſuram pertinet, vel quatenus ad vires ac facultates. 67.a.b
quantitas ſanguinis detrahēdi à repletione, à modo virium, ab ætate, ab anni tempore, à conſuetudine, ac reliquis huiuſmodi ſumenda eſt. 87.a
quarta eſt indicatiua ſeptimæ. 109.a
quartana. vide febris quartana.
quies inter oppoſitos motus intercedit. 30.c.d
quotidiana. vide Febris quotidiana.

R

RAdicula, qua vomitum ciebant antiqui, quomodo parabatur. 106.d.e.111.c.d
ratio recta curandi in quibus conſiſtat. 3.a
ratio curandi in triplex redigitur genus. 84.d
ratio curandi natura, à more, & a modo, ipſius morbi deſumenda eſt. 78.d.e
ratio generalis curandi morbos, & eos præſertim, qui ab humoribus excitantur, quæ. 81.a.b.c
ratio componendi clyſteres. 88.a.b.99.c.d.& 103.e
ratio conficiendi decocta. 98.a
ratio curandi eryſipelata qualis. 87.c.d
recidiuæ quomodo fiant. 107.a
rectum ſui index eſt, & obliqui. 39.a.b.44.a.& 57
refectio citiſſima fit per odores gratos, & per humida remedia. 141.e
refrigerantia, & humectantia incraſſant humores, & natiuum calorem obtundunt. 104.d.e
refrigerantia, & humectantia quæ. 136.d.& 150.a
refrigeratio immodica aut vires natiui coloris deiicit, aut ad contrarium affectum perducit. 87.d.e
regiones immutant hominum temperamenta. 68.e
remedia debent facultatibus ex proportione morbis reſpondere. 84.c.d.& 87.e.ibid.b
remedia ſemper accommodanda ſunt corporibus atque eorum viribus. 88.a
remediorum quantitas debet morbis correſpondere. 68.d
remedia extrema extremis morbis conueniunt. ibid. 81. b 87.e.91.a.112.a.& 157.a
in remediis adminiſtrandis quæ medico conſideranda ſint. 68.e
remediorum abſoluta cognitio in tribus conſiſtit. 80. e. & 84.e
remedia vt inueniantur morbis accommodata, qualitas eorum & quantitas definienda eſt. 67.e
remediorum qualitas à natura morbi, & ab iis quæ ad morbos attinent petenda. 68.a
remediorum quantitas à morbi natura indicatur. 81. 84.d.e
remediorum quantitas a morbi magnitudine oſtenditur. ibid.
remediorum qualitas, & quantitas tum a natura ægrotantis, tum a morbi magnitudine immo ex vtriuſque collatione depromenda eſt. 68.a
remediorum quantitas dupliciter intelligi poteſt. vide. 100.a
remediorum vſus appoſitus reſpicit modum, locum, & tempus adminiſtrationis. 99.e
repellentia quæ. 145.e
repletio quo pacto conuulſionem excitet. 114.e
repletio morbos ex inanitione factos ſanat. ibid.
rerum naturas percipere difficile eſt. 10.a
rerum diuiſionem tradere non eſt cuiuſque. 68.a
in rerum diuiſione multos celebres etiam viros aberraſſe compertum eſt. ibid.
rerum omnium magiſtra eſt experientia. ibid. a. 26. a. & 92.a.b
res non naturales quæ vocentur à medicis, & quot numero ſint. 9.d
reuulſio quid ſit. 129.a.b
reuulſio vt rectè fiat duo conſideranda ſunt. 129.c.d
reuulſio, & deriuatio maxima & propria remedia ſunt fluxionum præſertim internarum. 128.c.d.& 129.c
reuulſoria remedia quæ. 128.d.e
rhabarbarum antiquis ignotum fuit. 89.e
rhabarbarum in febribus bilioſis apprimè vtile. ibid. 92.d. e.& 101.a
rigor quid ſit. 40.e
rigor frigida eſt affectio. 52.a.b
rigoris cauſa. 52.d.e
rigor & horror quid inter ſe differant. 29.a.& 148.a
rigor quot nobis poſſit oſtendere circa febris naturam. 40.b
rigor citra febrem a Galeno appellatus, Hippocrati, & antiquioribus medicis incognitus fuit, & cur. 52.a
rigor cur in acceſſionum principiis in febribus intermittentibus contingat. 19.a
rigores vehementiſſimi cur à bile excitentur. 52.a
rigor tertianarum qualis. 37.c.41.a.82.a
rigor in exquiſita tertiana ſtatim in principio manifeſtè apparet. 37.c
rigor quartanarum qualis. ibid. 41.a.& 46.d
rigor in continentibus febribus ſignum eſt inſtantis criſeos. 41.d.e
rigor ſtatim in principio febris ardentis inuadens malignam eam febrem oſtendit. 125.b.c
rithmus in pulſu quid ſit. 79.e
roborantia qualia ſint. 131.e
ros, vel ſudor, aut humidus quidam vapor cur inclinante ephemera appareat. 28.a.b
roſa refrigerandi facultatem habet. 136.d.e
roſacea aqua adſtringit. 128.c.d
Ruphus medicus antiquus præſtantiſſimus. 157.a
ruphi ſententia, quando fieri debeat venæ ſectio aut purgatio. ibid.
ruphi eadem ſententia à Galeno expoſita quarto de ſanit. tuen. vide ibid.c
ruphi medicamentum ex aloe, ammoniaco, & myrrha contra peſtem mirabile, à Galenoque, & Arabibus laudatum. 158.a

S

SApor regis. 28.d.& 107.e
ſalſa humorem melancholicum gignunt. 105.a
ſalſamenta in febribus bilioſis vitanda. 94.e
ſalſamenta aliqua in febribus quartanis quandoque vtilia ſunt

ſunt. 105.a

ſalſamenta quænam concedi poſſunt in quotidianis. 109.a

ſalſa vulgò ſic appellata exhiberi poteſt in febribus quotidianis. ibid.b

ſalſa quibus & quomodo pareiur. ibid.

ſalſedo ſemper caliditatem indicat. 51.e

ſalſi humores igne concreſcunt, & radijs ſolaribus magis craſſeſcunt, indurantúrque. 112.a

ſanguis non eſt calor naturalis uere. 16.a

ſanguis eſt materia caloris naturalis. 10.b.c

ſanguis maximè familiaris naturæ eſt. 138.e

ſanguis non modo natiuum calorem fouet, ſed & alios humores refrenat lenit, & mitigat. 138.e

ſanguis eſt omnium particularum alimentum. 16.e

ſanguis vltimum dicitur alimentum. ibid.

ſanguis eſt potiùs alimenti materia, quàm alimentum. 17.a

ſanguinis principium, & fons eſt iecur. 17.a.b

ſanguis aliquando accipitur pro maſſa omnium humorum. ibid.

ſanguinem & ſpiritum animatos eſſe nonnulli credidere. 14.e

ſanguinem & ſpiritum non eſſe idem. 17.a

ſanguis, & ſpiritus ſunt proximum, & primum animi inſtrumentum, ac ſedes. 143.e

ſanguinis boni abundantiam quæ ſignificent. 136.e

ſanguis dum naturale ſuum temperamentum ſeruat, neque febrem, neque alium morbum generat. 59.d

ſanguis an putreſcere queat. 38.d.e

ſanguis extra venas cur neceſſariò corrumpatur, atque in pus tranſeat. 34.e

ſanguis putreſcens in bilem vertitur. 37.e.57.a.b

ſanguinea febris ad eandem pertinet differentiam, ad quã & biliosa. 37.d.e

ſanguis putreſcens ſynocham febrem accendit. 57.a.b.e

ſanguinem mittendum eſſe in continuis febribus quæ ſignificent. 113.b.c

ſanguinis quantitas detrahenda vnde pendeat. 109.a

ſanguis quoadúſque permittendus vt effluat in quartanarijs. 103.e

ſanguinis importuna detractio quot mala pariat. 103.a

ſanguinem mittere, vide Venæ ſectio.

ſanguinis eruptio è naribus plerunque ſignum eſt decretorium in febribus. 147.c.d

ſanguinis eruptio ex naribus eruica in capitis dolore ſæpius æſtate, & vere quàm hyeme contingit. 148.d

ſanguinis eruptionem è naribus per criſim futuram, quæ indicent. 147.d.e

ſanguis ex qua nare fluxurus ſit, an dextera, an ſiniſtra quæ oſtendant. 148.d.e

ſanguinem ex vtraque nare profluentem cohibent cucurbitula vtriſque præcordijs adhibita. 130.a.b

ſanguis vbi e dextera nare copioſus erumpat, dextero præcordio cucurbitula ad reprimendum affigitur, & quare. ibid. & 130.c.d

ſanguis è nare ſiniſtra largè fluens vt ſiſtatur, cur ſiniſtro præcordio applicatur cucurbitula. ibid.

ſanguinem profluentem cohibentia medicamenta triplicia ſunt: vel enim adſtringendo condenſandóque: vel oblinendo, vel vrendo cruſtámque inducendo. vide exemplũ. 132.a.b

ſanitas conſiſtit in naturalibus terminis caloris natiui. 11.a

ſanitas quando in animalibus reperiatur. 61.e

ſanitorum familia nobiliſſima Venetijs quidam à clyſteribus adeò abhorrent, vt vnus ex eis impoſito clyſteri animam illicò exhalauerit. 88.a.b

ſapor acidus in tenui ſubſtantia, ſiue in tenui frigido conſiſtit. 159.a.160.a

ſapor ſalſus ſemper caliditatis indicium eſt. 52.a

ſardæ bonum alimentum præſtant. 105.a

ſcamonium euacuat bilem. 91.c

ſcamonij operatio minus moleſta, imo fœlicior e cotones mali additione redditur. 159.a

ſchyrus quid. 32.b

ſchyri durities duplicem occaſionem habet, venarum plenitudinem, & condenſationem ex humore frigido ac craſſo. ibid.

ſchyrus ex humore melancholico ortum ducit. 58.e

ſcopus in Lib. de Differ. febr. quis ſit. 2.a

ſcopus in primo Lib. Artis Cur. ad Glau. quis. ibidem & 67.d.e

ſcopi qui medico offeruntur duo ſunt, & qui. 3.a

ſcopi curationi quatuor eſſe colliguntur, qualitas præſidiorum, quantitas, vtendi modus, & occaſio: quorum qualitas & vtendi modus ſunt cognitu faciles & communes, reliqui duo proprij artificis, & cognitu difficiles: vide. 68. & 69. vbi diffuse ſermo habetur.

ſcribonius Largus Medicus. 101.b.c

ſecta Medicorum duplex olim fuit: alij empirici, alij dogmatici nuncupati ſunt. 1.b.c

ſemitertiana. vide Febris ſemit.

ſempervinum refrigerandi vim habet. 137.a

ſena facillimum, & tutiſſimum medicamentum eſt, & ad euacuandum melancholicum humorem conueniens 101.c. & 107.a

ſena erat ignota, vel ſaltem non in vſu apud antiquos. 101.e

ſenauria ſeu Moſtarda vulgo nuncupata ex quibus conficiatur. 109.d.e

ſenauria non eſt damnanda in quotidianis febribus. ibid.

ſenectus & pueritia quotidianis febribus expoſita ſunt. 37.a

ſenum febres paulatim, & per concoctionem terminari ſolent. 146.c.d

ſenes cur copioſam & confertim factam euacuationem non tolerent. 105.a

ſenſus omnis ſuam habet voluptatem. ſuúmque dolorem, & quomodo. 135.b

ſepiæ non bonum ſuccum generant. 105.a

ſermo qui per ſe verus eſt, poteſt omnes dubitationes ſoluere. 19.d.e

ſerpyllum diſcuſſoria vi præditum vehementer eſt. 145.a

ſiccitas calorem exacuit, & acriorem reddit. 48. c. & 71. e

ſiccitas & humiditas ſunt materia mixtionis. 32.e

ſiccum & calidum temperamentum habentes cur plerunque graciles ſint, & macilenti. 65.d.e

ſigna & ſimptomata in quo differant. 39.b

ſigna deſumpta à ſubſtantialiter inhærentibus quænam ſint. ibid.

ſigna à facie, ab accubitu, & a reſpiratione deſumpta non parum conferunt ad morbi cognitionem. 70.b

ſigna à pulſu & ab vrina deprompta maximam vim habent in cognoſcendo morbo. ibid.

ſigna deducunt nos in cognitionem ſanitatis, & morborum. 2.c

ſigna pathognomica quænam ſint. 26.a

ſigna decretoria ſolent criſim non multo tempore præcedere. 146.b.c

ſigna febrium ephemerarum quæ. 26.27.28. diffuse.

ſigna febrium putridarum. 29.30.31. paſſim & 39.d.e

ſigna febrium tertianarum quæ exquiſitæ ſunt. ibid. 40. 41. 42.43.44. & 54.c. vbique copioſè.

ſigna tertianæ notæ. 55.56. & 95.96

ſigna quartanarum. 37.c.40.b. & 45.46

ſigna quotidianarum. 41.c.46.d.48.a.b.c.49.50.51
ſigna continentium febrium. 38.e.40.e.41.a.& d.e
ſigna febrium peſtilentium. 160.b.c
ſilens ag... hiſtoria. 163.d.e
ſinapi facultatem habet attrahendi, attenuandi, & diſſecandi. 145.d
ſiſymbrium calefaciendi, & diſcutiendi ut praditum eſt inſigni. 145.a
ſitis eſt appetitus frigidi & humidi ex Ariſtotele. 150.a
ſitis a duabus cauſis ortum habet a defectu humoris, & exceſſu caloris. 150.a
ſitis ex quibus humoribus accendatur. ibidem
ſitis pertinet ad ventriculum, præſertim ad eius os. ibid.
ſitis ex quarum partium corporis conſenſu accendi poſſit. ibidem
ſitis cur in principijs acceſſionum febricitantes inuadat. 18.e
ſitis quibus extinguatur. 150.a.b
ſolanum refrigerandi vim habet. 136.a
ſolares radij liquefaciendo & commouendo acria excrementa, rigorem concitant. 29.c.d
ſolutio continui dolorem excitat.
ſomnus quo pacto fiat. 149.a.
ſomni ratio uniuerſa ad cerebrum attinet. ibid.
ſomnus ex quibus qualitatibus ac temperaturis inducatur. 149.e
ſomnus quandoque ex fame induci ſolet, & cur. ibid.
in ſomno calor & ſanguis interius retrahuntur. pag. 139.d.e
ſomnus præ omnibus ad concoctionem facit. 71.c.d
ſomnus nimius hebetem reddit natiuum calorem. 106.a
in ſomnum procliuiores ſumus hyeme, quàm æſtate, & pluuioſis temporibus quam ſerenis. 150.a
ſomnus in acceſſionum principijs & incremento noxius eſt. 106.a
ſomnus inclinante morbo ſemper utilis. ibidem
ſomnus moderate indulgendus in quotidianis, & quare. 110.a
ſomnus quomodo facilè conciliari poſſit. 150.e
ſomnum inducentia quæ. ibidem
ſomnus quo pacto facilè prohibeatur. ibidem
Spaſmus, vide Conuulſio.
Species non variantur ex eo, quod magis & minus dicitur. 7.b
ſpeciei ratio & eſſentia ab ipſa forma definitur. ibid.
ſphacelum nihil aliud eſt, niſi tranſmutatio partis in interitum, vel in cadauer, &c. vide. 155.b.c
Spica attenuat, & incidit. 98.a
Spinachia, vide Atriplices.
Spirandi difficultas in capitis dolore ſanguinem è naribus erupturum indicat. 148.a
Spiritus eſt animæ ſubſtantia. 16.d.e
Spiritus originem ducunt a corde. 8.e
Spiritus & ſanguis primum, ac proximum animi ſunt inſtrumentum & ſedes. 15.a
Spiritum & ſanguinem animatos eſſe quidam arbitrati ſunt. ibid.
Spiritus & humores animati minime ſunt. ibid.b
Spiritus & calor eſt vna atque eadem res. ibid.b
Spiritus quid differat ab innato calore. ibid.c
Spiritum & ſanguinem non eſſe idem. ibidem b
Spiritus per arterias in vniuerſum corpus diſtribuuntur. 97.d
Spiritus ſunt vita perfectióque animantis, ſine quibus animal viuere nequit. 8.d.e
Spiritus conſtant ſubſtantia aerea & vaporoſa. pag. 141.e
Spiritus intra cutẽ ab externo frigore denſatus, in aqueam ſubſtantiam tranſit. 28.c
Spiritus dum turbantur, atque in ... motu exagitantur, d...tur. 124.a
Spiritus ſunt febrium ephemerarum ſubiectum. pag. 73.e
Spiritus quomodo roborentur. 71.c
Spiritus duplici ratione inſtaurantur, reficiunturque. 141.d
Spiritus aere, bonis que & gratis odoribus cito & facile reſocillantur, augentur, & quaſi aluntur. 71.c. 138.a
Spondylion valenter diſcutit. 58.b
Sporadici morbi qui ſint, & cur ita dicti. 21.a
Spuma quomodo generetur. 58.b
Sputum ſpumoſum ex pituita ortum ducit. ibidem
Sputum tenue ex ore fluens in capitis dolore prope futurum vomitum indicat. 148.a
Squalor, calor, frigus, & humor antiquioribus Latinis idem ſignificabat, quod ſiccitas, caliditas, frigiditas, & humiditas. 4.c
Stephani conſideratio ſuper ſudorem aut roridum vaporem in inclinatione ephemeræ febris apparentem. 28.a
Stephani expoſitio in verba Galeni de rigore quotidianæ Febris. 49.a
Stephani ſententia ſuper naturam quotidianæ febris, & eiuſdem reſponſio obiectioni, quam aliquis facere poſſet. ibidem b
Stephani opinio de cruditate, tenuitate, ac colore diuerſo vrinarum in initiis quartanæ febris. ibidem d
Stephani ſententia de ſignificatione nominis Natura in primo Artis Cur. contra illos, qui eam ibi accipiunt pro communi hominum temperatura. 89.b.c
Stephanus quatuor naturæ ſignificata ponit ex quatuor Hippocratis locis decerpta. ibidem
Stephani ſententia ſuper expoſitionem ſignificati naturæ refellitur. ibid.d
Stephani adnotatio in verbis Galeni, dum ſermonem habet de ijs, qui curis & cogitationibus confecti febricitant. 71.e
Stephani animaduerſio in ſigna ex vigilantium oculis deprompta. 71.a
Stephani reſponſio, cur qui vehementer in iram excandeſcunt, non modo palleant, ſed etiam tremant. 71.e
Stephani documentum, quomodo cognoſcere poſſimus, quando aliquis ex cutis denſitate febricitet. ibid.
Stephani adnotatio, qua de cauſa in ephemeris aliquando vrina videatur ſatis biliosa. 72.c.d
Stephani adnotatio ſub varium balneorum vſum. pag. 73.d.e
Stephani ratio pulcherrima, quod febris, quæ inflammationes ſequitur, magnam habeat ſimilitudinem cum illis affectionibus, quæ ſymptomata ſunt, non autem morbi. 77.d.e
Stephanus rectè ſenſit febrem ex inflammatione accenſam nullo modo poſſe inter ſymptomata redigi. ibid.
Stephanus rationem exponit, cur pulſus inæqualitas maior appareat in aſſiduis, quam in intermittentibus febribus. 79.e
Stephani eadem ratio non admodum probatur, & cur. ibidem
Stephanus exiſtimauit exquiſitam tertianam poſſe ad decimam ſextam vſque diem prorogari. 81.a
Stephanus rationem reddit, cur prior tertianæ nothæ deceſſio, quæ adoleſcentem illum, cuius hiſtoriam refert Galenus, inuaſit, ad vigeſimam ſeptimam vſque horam, immo ad trigeſimam ſextam perdurauerit. 82.a
Stephani ratio, cur in eo adoleſcente tertiana febre laborante pedes intumuerint potius, quam manus, laudatur, & confirmatur. 83.a

Stephani

r

Stephani conſideratio,& aduocatio de vino quo tempore exhibendum ſit in exquiſita tertiana. 85.b
Stephani ſententia,cur quando neceſſitas vrgeat vtendi maioribus auibus,earum alæ potius,quam aliæ partes exhibendæ ſint in febribus. 94.e
Stephani expoſitio cur pituitoſa corpora facilè, immo vtiliter famem perferant. 96.d
Stephani animaduerſio pulcherrima in verba Galeni, vbi inquit ſatis eſſe in non exquiſitis tertianis ſi alternis diebus alantur ægrotantes. 97.a
Stephani opinio de ſignis,quæ indicant ſanguinem in tertianis nothis mittendum eſſe. 99.b
Stephani ſententia, quando conueniat balneorum vſus in tertianis nothis. 102.a
Stephanus in cibis medicinalibus,ſeu medicinis cibalibus lac ponit,& mel. 103.e
Stephani auctoritas de cibis flatulentis citatur. 104.a
Stephani alia auctoritas de cibis craſſis & viſcidis adducitur. ibid.
Stephani ſententia de ſuffumentorum vſu in febre quartana,tanquam optima citatur. 105.a
Stephani explanatio circa triplicem veratri vſum apud antiquiores medicos. 106.e
Stephani opinio,cur qui habitu valdè gracili præditi ſunt, inepti ſint ad vacuationem. 120.d
Stephani dubitatio, & ſolutio, & quomodo dicat Galenus eos qui graciliori ſunt habitu,non perferre copioſam vacuationem, cùm alias dixerit pleroſque eorum multum ſanguinis habere,&c. ibid.
Stephani eadem ſolutio confirmatur. ibid.
Stephani ſententia de retentione & excretione excrementorum. 123.e
Stephanus quam vocet epilepſiam malignam. 125.a
Stephani diffuſa expoſitio circa partes humani corporis,quæ communionem inter ſe habent, & conſenſum, vt mutuò affici poſſint. 130.c
Stephanus rationem reddit,cur in fluxionibus ad ventriculum frigida aqua ſit temperandum vinum. ibid.d
Stephanus monet,lipothymiæ ex ſanguinis profluuio exortæ,eſſe potius alijs rebus, quam vino occurrendum, vide rationem. 131.c
Stephanus triplex medicamentorum quæ ſanguinem ſupprimunt genus exponit. 131.d.e
Stephani auctoritas citatur. 133.e
Stephani admonitio in exhibenda aqua frigida in lipothymia vitio ventriculi concitata. 136.e
Stephani auctoritas de nutritione in magnis inflammationibus & febribus. 139.b.c
Stephanus rationem explicat,quare ſpiritus odoribus gratis,& ſuaue olentibus facile reficiantur. 141.e
Stephani ſolutio circa dubitationem de menta & ſiſymbrio viridibus,quæ cùm inſigniter calefaciant,inter repellentia tamen in dolore capitis à Galeno recenſentur,non admodum probatur. 144.e.145.a
Stephani pulcherrima animaduerſio de decretorio inter morbi initia apparente. 148.b.c
Stephani acutiſſima explicatio, cur ypochondria ſurſum retrahantur,dum indicatoriam excrementorum naturæ molitur. 147.c.149.a
Stercus quid ſit. 65.e
Stercora, quibus agri ſtercorantur, aliquando putreſcentia adeo caleſcunt, vt comburant. 11.a
ſtrangulatio quid ſit. 124.a.b
ſtrangulatio vnde ortum habeat. ibidem
ſtrangulatio ex vtero quæ dicatur à Galeno. ibid.
ſtrangulationem præcedit lipothymia. ibid.
Subiectum lib.de differ.febr.quod nam ſit. 2.b
Subiectum primi libr. Artis Cur. ad Glaucon. eſt corpus humanum quatenus à morbis curari poteſt. ibid.& 67.a
Subſtantia omnis corporea ſiue ſola, ſiue mixta ipſa per ſe & ſola nihil agere poteſt. 5.c
Subſtantia quò tenuior eſt,eò citius afficitur,& transmutatur. 9.a
Sudor eſt ſerum eorum, quæ in toto corpore continentur. 25.b
Sudor,vel humidus quidam vapor cur in inclinatione ephemerarum apparere ſoleat. 28.c
Sudor calidus cur inclinante tertiana per totum corpus æqualiter erumpat. 43.a
Sudor opportunè prouocatur inclinante acceſſione,& morbo. 91.b
Sudores in crudis morbis apparentes aut humorum copiam aut naturæ imbecillitatem indicant. 162.c.163.b
Suffitus aromatum menſtrua educit. 135.a
Suffitus ex aqua roſacea, & aceto, in quibus bulliant ſandali fructum citri,& aliquid cinnamomi, in peſtilentibus febribus accommodatiſſimus eſt. 161.d.e
Suilla carnes aliorum animalium carnibus meliores ſunt. 94.d
Suillæ carnes humidæ plurimum ſunt. 109.a
Suum pedes eadem ratione meliores ſunt alijs particulis, quà auium ala. 105.a
Suillæ carnes optimum ſanguinem generant, ſi probe conficiantur,ſed craſſum & viſcidum alimentum gignunt. ibid.
Superbia ignorantiæ pleruunque comes eſt. 89.e
Superbia ignorantiæ copulata quo homines perducat. ibid.
Symptoma quid ſit. 40.a
Symptoma,& ſignum in quo differant. ibid.
Symptomata affectus ipſos nobis ſignificant. 26.a
Symptomata animum medici incitant ad perſcrutandas morborum cauſas,atque inueniendam curandi rationem. 1.c
Symptomatum tria ſunt in vniuerſum genera: aut enim ad actionem læſam,ad excrementa mutata, aut ad corporis qualitatem itidem mutatam referuntur. 40.a.48.a. & 77.c
Symptomatum,quæ ventriculo accidunt, triplex eſt differentia,vide. 116.a
Symptomatum omnium differentia triplex. 114.c.d
Symptoma ſine morbis nequit conſiſtere,ſed ſemper morbos ſequitur. 77.a
Symptoma,vt ſymptoma eſt per ſe nullam habet indicandi rationem. ibid.b.& 113.e
Symptomata quandoque medicum ad ſe trahunt. 108.c.& 113
Symptoma per ſe curationem non requirit. 114.e.& 121.e
Symptomata in peſtilentibus febribus apparentia quæ. 153.a.e.162.d.164.a.165.a
Syderatio,vide ſphacelum.
Syncope eſt virium omnium conciſio,atque exolutio,& quaſi vis ad interitum. 115.a.b.116.a
Syncope & lypothymia in quo diſcrepent. 125.a
Syncopalis febris,vide Febris ſyncopalis.
Synocha febris.vide Febris ſynocha.
Syrupi non erant in vſu apud antiquos. 107.c
Syrupus eſt arabicum vocabulum deductum à ſyrob, quod potionem ſignificat. 98.e,& 141.e
Syrupi Arabum inuentum. 107.c
Syruporum vſus non fuit re vera Arabum inuentum, ſed Græcorum.vide. 141.e
Syruporum varij ordines,& genera. 98.e.107.c.d
Syrupi in tertiana exquiſita qui conuenient. 85.c
Syrupi in tertiana notha conuenientes qui. 98.e
Syrupi in quartanis apti. 107.c.d
Syrupi in quotidianis idonei. 110.c.a.b

Syrupi

Syrupi in malignis & peſtilentibus febribus congruentes qui. 159.c.d.e.160.a.b.c
Syrupus roſaceus ſolutiuus quomodo fiat. 89.c
Syrupus violatus ſolutiuus quomodo conficiatur. ibid.
Syrupus roſaceus ſolutiuus optimum eſt medicamentum in peſtilentibus febribus. 158.d.e
Syrupus acetoſus leniter vrinam mouet. 91.b.c
Syrupus acetoſus ex apij decocto exhibitus lotium inſigniter prouocat. 89.a
Syrupus acetoſus ſimplex valdè accommodatus eſt in peſtilentibus febribus. 159.c.d
Syrupus acetoſus,& oxymel ſimplex ſunt faciles, & blandi,ac parum differunt,vide. 98.e
Syrupus acetoſus,& oxymel quando conueniant in tertianis nothis. ibid.
Syrupi bizantini deſcriptio triplex. ibid.
Syrupus bizantinus vim aperiendi, attenuandi, & incidendi habet. ibid.
Syrupus bizantinus quando conueniat. ibid.
Syrupus dictus ſabor regis ad coquendum humorem melancholicum valet. 107.e
Syrupus ex ſucco pomorum dulcium ſimplex preparat humorem melancholicum. ibid.
Syrupus de pomis compoſitus. ibid.
Syrupus de ſucco acetoſa mirum in modum confert in febribus malignis. 159.c.d
Syrupus ex acido ſucco citri quàm maximè conuenit in febribus malignis & peſtilentibus. ibid.e
Syrupus ex acido citri ſucco præter vim exiccandi, qua reſiſtit putredini,inſigniter etiam vrinam prouocat. ibidem
Syrupum ex acetoſitate citri non adſtringere aduerſus quorundam falſam ſententiam. 159.c.d
Syrupus de abſinthio ventriculum roborat. 110.a.b
Syrupus de menta imbecilliori ventriculo commodius eſt. ibid.
Syrupus de betonica moderatè calefacit, attenuat, abſtergit,& aperit. 99.a
Syſtole,cuius muneris delegata ſit à natura. 27.e
Syſtole in pulſu inſeruit mundificationi fuliginoſorum excrementorum. 27.e.47.b.& 80.a

T

TActus, & viſus ſint ſenſus, meritò quorum ſit iudicium de natura ægrotantium. 69.b.c
Tactus quomodo exerceatur in cognoſcenda cutis denſatione. 71.a.b
Tamarindi antiquitus nullo erant in vſu. 89.e
Tamarindi moderate vacuant, refrigerant, reſiſtunt putredini,exiccant ſatis modeſte,& aperiunt. 158.d.e
Tamarindi vomitum reprimunt. ibid.
Tamarindi vtrum aſtringant diſputatur aduerſus quorundam opiniones. ibid.
Tamarindi in febribus peſtilentibus conueniunt. ibid.
Tamarindorum aqua valde accommodata eſt pro potu in peſtilentibus febribus. 161.a
Temperamentum ſimplicibus corporis particulis primum & per ſe conuenit. 11.a
Temperaturæ octo numero ſunt,quatuor ſimplices,& intemperatæ,quatuor compoſitæ. 69.e
Tempora periodorum intermittentium febrium quot numero ſint. 46.d.e
Temporibus pluuioſis cur magis in ſomnum procliues ſimus,quam ſerenis. 150.a
Tempeſtate noſtra errores in victus ratione plurimi committuntur. 92.d.e
Tertiana febris,vide Febris tertiana.
Themiſon medicus inter Methodicos celeberrimus. 36.c.d
Themiſon quomodo circa febrium calorem deceptus ſit. ibidem
Theoremata artium,& diſciplinarum in vniuerſum ab artificibus prolata fere ſemper certis quibuſdam limitationibus terminanda ſunt. 117.a.b.c.d
Therapeuticæ partis medicinæ ſubiectum eſt corpus humanum quatenus a morbis curari poteſt. 67.a
Therapeuticus liber vnde inſcriptionem habuerit. ibid.
Theriaca vocabatur ab antiquis medicamentum ex viperis. 107.b
Theriacæ vſus à Galeno laudatur ad tollendas reliquias humoris melancholici in quartanarijs. ibid.
Theſſalus auctor & princeps diatritariorum medicorum. 25.a
thorax refrigeratus tuſſim affert. 131.a.b
timidi & mœſti cur plerumque palleant. 126.e.& 135.a
timor repentinus mortem quandoque affert. 126.b.c.127.a
tincha piſces malum alimentum præſtant. 105.e
tranſmutatio ſemper ſequitur materiam agentis fortioris. 63.a.b
tranſmutationes repentè & confertim facta dolorem vel voluptatem,quales fuerint ſimul afferunt. 135.a
tranſmutationes quæ ſenſim fiunt in ſenſorijs ſenſum latent. ibid.
tremor quid. 52.c.d
tremoris cauſa. ibid.
tremor labij vomitum iamiam inſtare demonſtrat. 148.a
triſera perſica in peſtilentia æſtate laudatur. 159.b
trigla ſeu barbones duras habens carnes. 105.b.c
Trincauellius auctor huius operis tres paſſus eſt ſimul quartanas. 38.e
Trincauellij opinio de venæ ſectione in malignis peſtilentibus febribus. 157.e
triſtitia ſæpe numero febres generat. 10.c.& 12.b & reliqua,vide ad Mœſtitia.
Tεταρταῖος febris. 54.c.d
Tεταρταῖος quæ febris ſit. 38.a.& 79.c.d
Turcæ ſæpius a peſte corripi ſolent. 162.e
turgere, ſiue græce ὀργᾷν quid ſignificet apud Hippocratem. 162.e
tumores in febribus peſtilentibus apparentes qui. 153.d.e

V

VAcuatio generatim duplex eſt,vide. 128.d.e
Vacuationem arte moliendarum duo ſunt genera,venæ ſectio,& purgatio. 157.a
in Vacuatione quinque perpendenda ſunt. 87.e
Vacuationes debent fieri per eam regionem, ad quam natura inclinat. ibid.& 117.e
Vacuationis determinatio non à dierum numero ſed a concoctione apparente petenda eſt. 100.b.c
Vacuatio opportuna prætermiſſa quot malorum in cauſa ſit. 68.e
Vacuationes quando fieri oporteat. ibid.
Vacuationes quando proſint. 87.e
Vacuationes melius fiunt circa principio morborum. pagin. 163.c
Vacuatio fieri debet ſtatim,cum materia turget. ibid.
Vacuandi inſtrumenta quomodo,& qua conſideratione eligenda ſint. 92.d.e
Vacuatio plerumque precedentem concoctionem requirit. 100.a
Vacuatio ſanat morbos ex repletione ſeu multitudine factos. 103.e.115.a.& 120.e
Vacuatio omnis inſignis vires labefactat. 118.e
Vacuatio copioſa & confertim facta quæcunque fuerit,
ſpiritus

ſpiritus plurimum diſſoluit. 141.b

Vacuationes immodicæ poſſunt naturalem calorem extinguere. 122.c.d

Vacuatio qualibet omnino aliqua ex parte ſpiritus ſemper, ac vires diſſoluit, & eneruat. 127.b.128.d

Vacuationes quæ periculoſæ. 133.b.c.& 133.a

Vacuationem qui homines facile ferant, & qui non pagin. 120.c.d.e

Vacuationem impedire ſolent tria, humores crudi, vires languidæ, aut natura ſponte moliens. 68.d.e

Vacuum attrahendi vim habet. 129.b.c

Vapor eſt exhalatio humida & aquea. 48.b

Vapores humidi aut ſudores quæ de cauſa inclinantibus ephemeris appareant. 29.b.c

Vena baſilica quæ. 103.e

Vena baſilica ſecta laboranti lieni confert. ibid.

Venæ ſunt vicariæ iecinoris. 34.b

Venæ ſectio in magnis remedijs ſemper habita eſt. 91.a.104.c.d.& 99.a

Venæ ſectio vires diſſoluit. 158.a

Vena ſecanda eſt non ſolum, cum morbus magnus eſt, ſed quando etiam timetur, ne magnus fiat. 93.c.d

Venæ ſectio non requirit tantam concoctionis obſeruantiam, ſicut alia vacuationis inſtrumenta. 99.a.103.a.& 108.a

Venæ ſectionem non indigere tanta concoctione quomodo intelligendum ſit. 108.e

Venæ ſectionem factam, dum multa eſt in ventriculo pituita, quæ damna conſequantur. 109.a

Vena fluente aluo non eſt ſecanda. 117.a

Venā incidere in febribus non modo continuis, ſed in ijs etiam, quas humor putreſcens accendit, ſaluberrimum eſt. 91.a

Venæ ſectionem non requirunt per ſe vnquam ephemera & cur. 74.a

Venam quando in ephemeris ſecare contingat. ibid.

Venæ ſectio per ſe non competit exquiſitis tertianis. 91.a

Venæ ſectio quando in tertianis exquiſitis locum habeat. ibidem

Venæ ſectionis meminit Galenus in tertiana notha, non autem in exquiſita. 98.e

Venæ ſectio quando molienda eſt in tertianis nothis. 99.a

Vena quando perforanda ſit in febribus quartanis. 102.d

Vena in quartanarijs quæ pertundenda, & ex quo brachio. 103.d

de Venæ ſectione in febribus quotidianis nullam græci mentionem fecere. 108.a.b

Venæ ſectio in quotidianis rarò facienda. ibid.

Venæ ſectio in quotidianis quando locum habeat, ex Arabum & præſertim Auicennæ ſententia. ibid.

de Venæ ſectione limitationes in febribus, atque morbis omnibus qui à vitioſis humoribus excitantur, a Galeno traditæ. 108.d.e

Venæ ſectio in malignis, ac peſtilentibus febribus ſæpius facienda eſt. 164.d

Venæ ſectio quando molienda, & quando non in peſtilentibus febribus. 157.a.b.c.d.e

Venæ ſectio ſi facienda eſt in febribus peſtilentibus, in initijs fieri debet. ibid.

Venæ ſectio Venetijs formidatur in febribus peſtilentibus vbi papulæ, ſeu vulgò peticulæ efflorescant. 157.b

Venæ ſecta in febribus malignis ac peſtilentibus, in quibus papulæ, ſiue exanthemata apparent, ſæpe paulò poſt vires concidunt, & pulſus languidi admodum fiunt. 157.d

Venam pertundere conſueuerat Hippocrates in curandis ægrotis per eam memor. ibidem peſtilentiam oblatis ex Galeni ſententia. 157.c.d

Venæ ſectio in febribus malignis & peſtilentibus laudatur magis, quàm cucurbitularum cum ſcarificatione appoſitio, niſi vires ſint imbecillæ. 164.d

de Venæ ſectione in peſtilentibus febribus Trincauellij ſententia. 157.d.e

Venenum poteſt intra corpus per aduſtionem, aut putredinem gigni æqualis malitiæ & prauitatis veneno externo. 21.a

ventrem ſoluere ſuper ventris ſolutione periculoſum eſt. 117.a

ventriculus magnam habet cum toto capite connexionem, & affinitatem. 143.a

Ventriculus cum cerebro plurimum conſentit. 149.e

ventriculus cum corde maximum habet conſenſum. 115.d.e.126.a.b

Ventriculus plurimam habet communionem cum partibus extremis, manibus ac pedibus. 37.a.140.e

ventriculus quomodo cibum & potum tranſmutet. 34.d

ventriculus ſenſu inſigni præditus eſt. 115.e.& 126.a

Ventriculum & cor græci eodem nomine καρδίαν appellabant. 115.e.& 126.a

Ventriculi grauitas quid ſit. 115.e

ventriculi anguſtia quid. ibid.

ventriculi morſus frequens eſt ſymptoma in tertianis exquiſitis. 89.e

ventriculi morſus. vide Cardialgia.

ventriculi vitio interdum fit animi deliquium, & illud tribus modis, vide. 135.d

Ventriculi imbecillitati ſequitur intemperiem. 126.b

ventriculi intemperaturæ cum materia quibus ſignis deprehendantur. 143.d.e

ventriculi intemperaturis quo pacto occurrendum. 135.e

ventriculi frictiones conferunt in lipothymia. 130.b

Ventriculum tam interius, quàm exterius roborantia quæ. 105.b.& 110.e

Venus frequens & immoderata vim plurimam habet ad peſtilentes febres accendendas. 165.a

Ver & æſtas morbos abbreuiant. 63.a

Vere & æſtate ſæpius fiunt criſes per ſanguinis eruptionem, è naribus. 148.e

Veratrum in multa copia atque optimum naſcitur Anticyra. 106.d.e

veratrum erat in multo vſu apud antiquos ad ciendum vomitum, & purgādum humorem melancholicum. ibid.

Veratro vtebantur antiqui ad curandos inſanientes. ibid.

veratro egere, prouerbium quid ſignificet. ibid.

veratri triplex erat vſus apud veteres. ibid.e

veratrum Arabes timuerunt in vſum habere. ibid.

veratrum eſt vehemens, & violentum adeò medicamentum, vt ad conuulſionem corpus aliquando perducat. ibid.

veratri duæ ſpecies. ibid.

veratrum album nemo his temporibus audet exhibere. ibid.

veratrum nigrum eſt in vſu hac tempeſtate. ibid.

veratrum nigrum eſt ſatis facilis medicina, quæ commodè vacuat humores atros & ſine moleſtia. ibid.

Veratro nigro quomodo, & quantum ad doſim, & quantum ad formam exhibendi vtatur auctor ipſe Trincauellus. ibid.

Vernecis caro plurimum humida eſt. 109.a

Veſicæ officium. 65.a

Victus promiſcui, & inæqualis ratio quid mali efficiat. 62.e

in victus ratione plurimi hac tempeſtate errores committuntur. 92.d.e.& 97.b

victus ratio in morbis omnium ferè fundamētum eſt. 104.d.e

victus humidus febricitantibus omnibus conuenit. 74.a.b

victus frigidum cur non meminerit Hippocrates in febribus, ſed ſolum humidum. ibid.

victus ratio in ephemeris qualis. 74.a.b.c

Victus ratio in tertianis exquiſitis quæ. 93.a.94.95. *paſſim.* 125.a.b
Victus in tertianis nothis qui. 96.97. *ſparſim.*
Victus in quartanis qui. 104.105.106
Victus in quotidianis qui. 109.c.d.e
Victus in febribus continuis qui. 112.e
Victus in febribus peſtilentibus qualis. 161.a
Vigilantes faciem ſubtumidam habent,& cur. 72.b
Vigilantium facies quare decolor ſit. ibid.
Vigilantium palpebra quaſi immota manent. ibid.
Vigilia quam intemperiem ſequatur. 149.a.b
Vigilia ex triplici materia cum intemperie oriri poteſt.pag. 149.c.d.e
Vigiliarum cauſa in tria capita reducuntur, in multitudinem materiæ,in obſtructionem & inflammationem. ibidem
Vigiliæ ratio vniuerſa ad cerebrum ſpectat. 149.a
Vigiliæ quandoque conſenſu ventriculi, & totius excitantur,vide quomodo. 149.d.e
Vigiliæ quo pacto ex fame aliquando contingant. ibid.c.d
Vigilia concoctionem lædit. 72.b
in Vigilia calor & ſanguis ad inſtrumenta ſenſuum efferuntur,& expanduntur. 139.c.d
Vigilia importuna exiccat,& calefacit. 93.b
Vigilia ſomno vtilior eſt in febribus quotidianis. 110.a
Vigilia ſuo tempore moderata ad attenuationem iuuat. 106.a
Vigilia quomodo abigantur. 150.e
Vini varia genera,& quæ laudabilia,quæ verò non. 106.b
Vinum Leſbium quale. 130.d.e
Vina οἰνώδη, *ſeu vinoſa quæ.* 93.d.e
Vina ὀλιγόφορα, *ſiue paucifera quæ,& quas partes habeant.* 74.e.& 93.d.e
Vinum album tenue quale,& quid boni præſtet. 105.b.c
Vinum nigrum præter id quod ſanguinem craſſum,& atrum generat,excretiones etiam cohibet. ibid.& 131.a
Vinum antiquum valde calefacit,& exiccat. 93.d.e.& 95.a
Vinum facilè & citò concoquitur,& diſtribuitur. 131.b
Vinum obſtructiones aperit,ſudores,vrinas,& excretiones reliquas promouet,atque humorum crudorum coctionem iuuat. 93.d.& 131.a
Vinum aqua dilutum facilius penetrat. 127.c.d
Vinum rarefacit,roborat vires & calorem natiuum. 76.a
Vinum ſpiritus ex multa vacuatione diſſolutos citò inſtaurat ac reficit. 130.e.& 140.a
Vinum languentem ventriculum roborat. 130.e
Vinum modeſtè bibitum conciliat ſomnum. 76.a
Vini potum quæ prohibeant. 131.a.133.a.136.b
Vinum quale & potius ſit,& medicamenti rationem habeat, 93.d
Vinum inflammationibus inimicum. 133.a.& 136.b
Vinum caput dolentibus maxime aduerſarium eſt. 76.a. 131.a & 136 b
Vinum ex ſe fluxiones concitat. 131.a
Vinum in morborum initijs dum cruda materia eſt, incongruum,& noxium eſt. 140.e
Vinum quibus in ephemeris dandum ſit. 76.a
Vinum quibus in ephemeris interdicendum. ibid.d
Vinum in principio febrium tertianarum quouſque ægrotantibus interdicendum. 93.e
Vinum quale concedendum in quartanis. 106.e
Vinum quando exhiberi poſſit in quotidianis. 108. d.e
Vinum in peſtilentibus febribus omnino fugiendum. 161.a
Viola refrigerandi,& humectandi vim habens, ac ſomnum inducendi. 150.e
Vires ex operationibus earum cognoſcuntur. 84.d
Vires corporis triplici modo deficiunt. 114.b
Vis animalis ex ſenſuum integritate ac robore in motu deprehenditur. 114.b
Vis naturalis ex concoctione in excrementis dignoſcitur. ibid.
Vitalis facultas,animalis & naturalis.vide Facultas.
Vita quid ſit. 16.d.e
Vita in naturali calore conſiſtit. 89
Vnguentum dictum infrigidans Galeni optimum eſt pro illiſione præcordiorum in exquiſitis tertianis. 95.a
Vnguentum roſatum Meſue ad idem valet, quod infrigidans. ibid.
Voluptas non poteſt fieri inſignis ſine multa & conſertim facta organi tranſmutatione. 135.e
in Voluptate etiam cor mouetur ſecundum Ariſtotelem: ibid.
Voluptates & delitiæ homines vt plurimum benè coloratos reddere ſolent. ibid.d
vomitus ea,quæ ſunt in ventriculo,vacuat. 159.a
vomitus non parum ventriculum atque eius os perturbat. 100.e
vomitus biliosi plerumque in exquiſitis tertianis concitantur. 89.e
vomitus virulentorum humorum in quibus febribus plerumque appareant. 153.a
vomitum futurum quæ oſtendant. 148.d.e
vomitus ſponte excitatus longum alui profluuium ſoluit. 129.b.c
vomitus fluxu curatur. ibid.
vomitus vomitum curat. ibid.d
vomitus non requirit præcedentem concoctionem. 99.e
vomitus in principijs acceſſionum febrium opportuniſſimè mouetur,ſecus quam cæteræ omnes euacuationes. pagin. 91.b
vomitus in tertianis exquiſitis quando prouocandus ſit. 118.a.b.88.a
vomitus in tertiana notha ſaluberrimum eſt remedium. 99.d.e
Vomitus quando ciendus in tertiana notha. ibid.
Vomitoria quæ in tertianis nothis fugienda. ibid.
Vomitus quibus prorsetur in quartanis. 106.c.d
Vomitus quando opportunè moueatur in quotidianis. pagin. 110.e.111.a
vomitum ciendi rationes ac modi varij. 90.b.& 137.a 143.d.e
vomitus facile cohibetur,& ſupprimitur, manibus in aqua frigida demerſis. 137.b
vrina eſt ſerum eorum,quæ in vaſis continentur. 26.c.d
vrina eſt excrementum ſecundæ concoctionis. ibid.
vrina quomodo generetur. ibid.
vrinæ quæ bonæ,& quæ malæ eſſe dicantur. 24.25.& diffusè.
vrinæ hypoſtaſis. 24.e.25
vrinæ partes quæ,& ſingulæ perpenduntur,atque explicantur. ibid.
in vrina quæ obſeruanda ſint. ibid.
vrina quantum ad calorem & ſubſtantiam indicat naturam humorum in venis contentorum. 27.c.d
vrinæ in febribus cur inſpicienda ſint. 25.e
vrina maximè ad febrem cognoſcendam facit. 44.b.& 70.a
vrina paruam admodum indicandi vim habet,præterquam in febribus,& in affectibus renum,ac veſicæ,& cur. 25.e.& 27.b.& 32.a
vrinæ cruditas communis eſt omnibus febribus putridis in principio. 49.a
vrina tenuis cruditatem,& obſtructionem aliquam ſignificat. 44.b.c
vrinæ ſubalbidæ quomodo fiant. 72.d.e

vrina

vrina in perturbationibus animi ad rufum vergunt, & cur. 71.b.c
vrina in ephemeris concocta eſt, & cur. 27 b
Vrinæ putridarum febrium circa initia quales. 31.b
Vrina in initijs putridarum concocta apparens, & paulo poſt recrudeſcens ſignum eſt certiſſimum incepiſſe ephemeram, quæ mox in putridam degenerauerit. ibid.
Vrina tertianarum quales. 43.b
Vrinæ tertianæ nothæ quales. ibid.
Vrinæ quartanarum quales. 47.d.e
Vrinæ quotidianarum quales. 49.a
Vrinæ quotidianarum cur in initio crudæ ſint. ibid.
Vrina cur aliquando in quotidianis rubra excernatur. pag. 50.a
Vrina rubicunda & craſſa in quotidianis ſanguinem euacuandum eſſe indicat. 108.b.& 109.a
Vrina peſtilentium febrium putridarum qualis, 161.a
Vrina educit ea, quæ ſunt in renibus, ac veſica. 159.a
Vrinam prouocare non eſt tutum, vbi corpus admodum plenum ſit, vel multæ in eo reperiantur cruditates. 91.e
Vrinam prouocantia humores fundunt, atque inſigniter mouent. ibid.
Vrinam mouentia omnia calida inſigniter ſunt. 89.e
Vrinam prouocantia quæ ſint. 91.e.110.a.142.b.c
Vrinam prouocantibus quando in febribus tertianis exquiſitis vtendum ſit. 88.89.ſparſim.
Vrinam mouentibus in tertianis nothis vtendum. 97.e. 98.b.c
Vrina in quartanis prouocanda eſt, & quando. 106.b.c.d
Vrina quando cienda eſt in quotidianis, 110.b
Viſio duplici modo capi poteſt. 45.a
Vterum eſſe animal putare delirium eſt. 134.d.e
Vterus plurimum neruea ſubſtantia conſtat. 133.c
Vterus magnam habet cum capite affinitatem, & conſenſum. 134.e
Vtero malè affecto ſæpiſſimè caput dolet. ibid.
Vterus cum mammis magnam habet connexionem. pagin. 130.b
Vteri inflammationem concomitatur plerumque febris ardens. 124.a
Vteri inflammationem ſequitur animi deliquium. ibid.
Vteri recurſus ad ſuperiora quid ſit. ibid.c
vterus non poteſt ferre acetum. 133.c
Vtero oxymel eſt inimicum. ibid.
Vterum neque diſcernere, neque percipere poſſe odores credendum eſt. 134.d
Vterinis affectibus obnoxiæ cur rerum redolentium odorem ferre nequeant. ibid.& 134.a
Vterus qua ratione gratum bene olentium rerum odorem ſequatur. ibid.& 134.d
Vua immatura aſtringendi vim habet. 159.a

Y

Y*πόλαγα medicamenta quæ vocentur.* pagin. 101.c.d

FINIS.

VICTORIS TRINCAVELLII PHILOSOPHI AC MEDICI VENETI.

DE RATIONE CVRANDI AFFECTVS qui particulatim certis in humano corpore locis proprij ſunt.

A ſummo capite ad imos pedes.

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

AD OFFICIVM noſtrum hoc anno ex huius gymnaſij inſtituto pertinet, vt de ratione curandi eos morbos agamus, qui particulatim certis aliquibus locis in humano corpore attribuuntur, à quibus etiam priuatas oportet

Cap 1 depromere indicationes: loca verò Medici antiqui
Cap 2 corporis noſtri particulas appellauere, vt libro pri-
Cap 3 mo de locis affectis docuit Gal. à quibus & ipſi affectus ſæpe nomen habuere: accepit tamen particulis non communi ſignificatione, vt particulam ipſe accepit primo Meth. nempe pro omni parte corporis, ſiue ſimplex illa ſit, ſiue compoſita: ſed quo pacto particulam in primo libro de vſu partium deſcripſit, vt propriè particulam accipiamus pro parte ea, quæ propria vndique habet circunſcriptionem, qua ratione licet ea non ſit omnino ab aliis diuiſa & ſeparata, vna tamen eſt; & ab aliis diſtincta: has itaque particulas medici antiqui locos appellauere, quæ propriè & organica membra dicuntur, & compoſita. Vt enim ſæpe audiuiſtis membra no-
B
ſtri corporis, & aliorum etiam animantium in duplici ſunt differentia; alia enim ſimplicia ſunt & prima, qualia ſunt ea, quæ ſimilaria dicuntur à Peripateticis, vt ſunt caro, oſſa, nerui, venæ, arteriæ, cartilagines, membranæ, & id genus reliqua: alia verò compoſita, & poſteriora, quæ ex his ſunt coagmentata, & ſunt proxima, & abſoluta inſtrumenta, quibus
C
perficiuntur actiones propriæ, quæ ex natura animantis corpori debentur: & ideo etiam inſtrumentaria dicuntur, vel Græcè organica: vt ſunt manus, pedes, oculi, nares, pulmones, iecur, renes, & reliqua iſtius generis. Et quamuis prima in curandis morbis ſit indicatio, quam natura, & eſſentia morbi noſtris offert, & primus ſit ſcopus ille, quem hæc indicatio oſtendit; attamen huic ſtatim & ea ſuccedit, quæ à natura membri morboſi accipitur, quæ & ipſa non eſt priore minoris momenti: vnde quamuis ſecundum communem rationem, quæ à morbi generali ratione ſumitur, omnes morbi, qui ad vnam pertinent differentiam morborum, ſicuti illi qui ad intemperiem referuntur, eundem curationis modũ requirant, & eandem generalem methodum; particulatim tamen in modo, & natura eligendorum remediorum illi generali indicationi accommodandorum maiorem vim habet, vt proſequendo oſtendemus, & nos Gal. docuit ſæpius, ea indicatio, quæ à natura particulæ laborantis ſuum habet ortum: & proinde pro diuerſa ratione particularum iidem ſecundum ſpeciem morbi diuerſas rationes curationis particulatim requirunt. Varia ergo & diuerſa erit ratio, qua curandi ſunt affectus membrorũ primorum vel ſimplicium, & compoſitorum, quæ inſtrumentaria dicuntur: ſicut & ipſa varias habent naturas, rationéſq; diuerſas. De horum igitur morborum curatione, & cognitione ſumus hoc anno acturi, qui particulis noſtri corporis propriè acceptis moleſti ſunt. Niſi quis fortaſſe opponat, quòd de multis etiam agere erit opus, qui ſunt morbi potius primorum & ſimplicium membrorum, quàm compoſitorum & organicorum: ſicuti omnes morbi, qui in intemperie earum partium conſiſtunt, quarum ſunt morbi, vt dolor capitis ex ardore ſolis, item vlcera oculorum, & alia eiuſdem rationis: nam temperatura propria eſt ſimplicium membrorum; continui verò ſolutio, & ſi ſit vtriſque communis, vlcus tamen verbi gratia corneæ tunicæ potius ad ipſam pertinet quatenus ſimplex eſt; quàm quòd primùm pertineat ad vniuerſum oculum. Ad hoc reſpondemus, quòd quidam ſunt morbi, qui proprij ſunt ſimplicium particularum: ita vt illæ nullam aliam in curando indicationem à membro aliquo compoſito deſiderent, præter illam, quam offert nobis ſimplex illa particula ſecundum communem eius rationem:

A ſicut vulnera in carne communem quandam habent rationem, qua omnia quatenus talia curantur: item & in neruo, vel in membrana, & in aliis eodem modo, ita & vlcera, & quod diximus de ſoluta continuitate, itidem de intemperatura harum partium, déque inflammationibus accipiendum eſt: aliquando tamen excitantur morbi in intemperie, vel in continui ſolutione, qui & ſi primum occupent aliquam ſimplicem particulam, illa tamen eſt pars alicuius compoſiti membri, & inſtrumentarij, quod habet quandam priuatam naturam differentem ab omnibus ferè aliis, quæ propriam indicationem validam habet, quæque & ſi non mutat generalem ſcopum, quem nobis natura morbi demonſtrat, cogit tamen particulatim naturam & B modum vſus remediorum mutare. Quemadmodum ad ſedandam, & reprimendam exorientem inflammationem, aut in omnibus, aut pleriſque aliis membris accommodatiſſimum remedium ſolet eſſe oleum roſaceum: quo tamen ſi in inflammationibus oculorum fuerimus vſi, non modò non ſedabimus inflammationem, ſed potius exacerbabimus: ita etiam aliis in oris inflammationibus, aliis in pulmonis, vel lateris, vel cerebri vtimur. At quia hoc quotidie clariùs percipietis, non ero nunc in his explicandis multus. Sed ſatis nobis ſit, quòd in hac tractatione ſermo noſter circa eos morbos vniuerſos verſabitur, qui ita certis & determinatis particulis proprij ſunt, vt præter generales rationes, quæ tum à natura morbi in vniuerſum accipiuntur, C tum verò à communi natura ſimplicis & primę particulæ, quam eiuſmodi morbi occupant, alias etiam priuatas habeant à propria natura membri illius compoſiti & inſtrumentarij, cuius pars eſt ſimplex ea particula. Porrò autem nouum in pręſentia in his tractandis ordinem ſequemur, quod ſingulatim in vnaquaque particula omnes morbos per diuiſiuam methodum, quicunque in illa concitari vlla ratione poſſunt, inueſtigabimus, eos mutuò conferendo, quid ſimilitudinis inter ſe habeant, exponemus, & quo pacto differant, & quibus diſcernantur ſignis: ita enim ex mutua collatione eorum naturam facilius cognoſcetis, & ſigna percipietis, quibus cognoſci poſſunt: mox verò, & eum curationem tractabimus, oſtendemus quòd quæ ſimilem naturam habent, ſimilem & curationem eatenus requirunt, D & qua parte differunt, ea etiam differentem curationis modum, & rationem expoſtulant. Spero autem nos hanc methodum ſequendo vobis oſtenſuros, quòd quando pollicebamur hoc anno nos eſſe vobis expoſituros rationem curandi omnes id genus morbos à ſummo capite exordientes ad imos vſque pedes, id pollicebamur, quod præſtare poteramus, & quod eramus etiam præſtituti.

Quis ordo ſit ſeruandus. CAP. I.

OMNIS ars, & tandem omnes diſciplinæ ex pluribus conſtant præceptis, vel vt Gręci aiũt theorematibus, quæ tum inter ſe, tum vero ad ſua principia certum quendam ordinem habent, in quibus tradendis nihil ad faciliorem, & clariorem per- E ceptionem maiorem vim habet, nihil ad ea memoriæ mandanda maius habet momentũ, quàm aptus, & appoſitus dicendorum ordo. Vnde, cum inſtitutum noſtrũ in præſentia ſit agere de curandis morbis omnium noſtri corporis particularum, quę multæ ſunt, neque de omnibus ſimul poſſit haberi ſermo: neceſſe eſt à morbis alicuius certæ particulæ

A prius exordiri: quod ſi morbi hi, de quibus acturi ſumus, maiorem partem vel rationem curationis, à natura particularum, quarum morbi ſunt, accipiãt. rationi conſonum videtur, vt in eis tractandis ordinem quidam particularum ſequamur, ſed non eum, quem illæ ratione naturæ, & nobilitatis ſunt conſecutę, ſed potius illum, quo ſenſibus noſtris prius, & apertius ſe offerunt, nam vt Ariſtoteles tradidit, innata nobis via eſt, vt à nobis manifeſtioribus exorſi, ad ea, quæ nobis minùs manifeſta ſunt, inueſtiganda progrediamur. Omnes autem ferè medici, qui in aliquo ſunt honore, in his tractandis à capite, & ab iis quæ ad caput pertinent, initium tractationis ſumpſére: nam & illud ſtatim in partu, & animalis ortu primum in lucem editur, primúmque B ſpectandum ſe offert: præterea, quaſi natura duce, primum quod inſpicimus, cùm aliquod animal nobis offertur, caput eſt, & in homine facies, Gal. tamen in libro de facilè parabilibus medicamentis, cui ſcribunt & alij antiqui Medici, dixit, quod id in primis à medicis ſeruatum eſt, quia pars hæc aliis dignitate præſtat: quippe quæ ſit veluti arx, &, vt antiquiores dixêre, templum principis facultatis & ſenſuũ, quæ præ aliis omnibus facultatibus ſunt in honore. Sequemur ergo & nos eundem ordinem. Caput autem nunc accipimus, quemadmodum & Gal. accepit 3. de decretis. Hip. & Pla. vt ſignificat vniuerſam eam corporis noſtri particulam, quæ ſupra collũ, vel ceruicem eſt. Eius plures ſunt partes: nam quædam exteriores, quæ à natura conſtitutæ C ſunt, vt interiores contineant & tueantur: aliæ verò interiores, quæ à prioribus continentur, & cuſtodiũtur. Internæ in primis ſunt cerebrum, & quæcunque ad ipſum pertinent: præterea vero & ſenſuum organa, hæc enim vt contineantur, & cuſtodiantur, creatæ ſunt à natura: omnium autem princeps & rector cerebrũ eſt, ſi Medicos ſequi volumus, propter quod reliqua ſunt à rerum omnium opifice Deo genita. Quòd ſi quis dicat, huic aduerſatur Gal. qui voluit caput fuiſſe propter oculos in animantibus fabricatum: dicimus id quidem verum eſſe, quatenus ad locum & ſitum: cũ oculorum ſitus oporteat vt elatiſſimus, & ſuper omnes alias particulas ſit, vt ita ſpeculatoris officio commodius poſſet fungi: quatenus tamen ad alia pertinet, non negaret Gal. quin omnium, quæ in capite ſunt, princeps ſit cerebum, D & id ad quod reliqua omnia referuntur, vtpote quæ ſint tanquam illi miniſtrantia: videtur tamen hæc diſquiſitio potius ad anatomicam diſciplinam pertinere: & ideo neque diutius in his explicandis tempus conteremus. Externæ veroquæ priores continent & ſeruant, ſunt primùm quidem extima cutis, mox membrana, qua inuolutum eſt cranium, vel vt Latini aiũnt caluaria: vnde & à Græcis illi inditum nomen eſt περικράνιον, quaſi caluariam circumiens: hanc membranam ſequitur caluaria, vel κράνιον, in cuius medio ſpacio cerebrum duplici cõtextum membrana ſeruatur, altera exteriore, quæ & durior & craſſior eſt, & eam duram matrem iuniores noſtri appellauère: altera interiore, & tenuio- E re, quam piam matrem iidem nuncupauère. De horum ergo affectibus primum agemus, ordinem ſequentes, quem nobis ſenſus oſtendunt: quare ab extima cute ſumemus noſtræ tractationis exordium. Et quamuis illa ſit veluti commune quoddam inuolucrum vniuerſi corporis, & ſimplex particula: quæ tamen eius pars ad caput pertinet, habet priuatam quandam rationem & naturam, quandámque vtili-

ratem;

tatem vel vſum; per quam ab aliarum partium cute non parum diuerſa eſt. Quare quamuis ex ſua communi ratione ſit omnibus affectibus obnoxia, quibus & reliqua cutis: ſicuti ſunt lepora, pſora, alphi, vitiligines, impetigines, & ſi qui alij ſint iſtis ſimiles, habet tamen & quoſdam, qui tantùm illi proprij ſunt, quatenus cutis capitis eſt, non amplius ex cõmuni cutis ratione: hi autem affectus ſunt, vt ophiaſes, & alopeciæ, quæ vno communi vocabulo areæ ſunt à Latinis dictæ: præterea achores, faui, & reliqui, de quibus in hoc primo libro agemus, & capillorum defluuia, & quamuis cilia, & ſupercilia ad caput, hac quam diximus capitis nuncupatione, eiúſque cutem pertinere videantur, de affectibus tamen ad ipſam ſpectantibus inferius loco accommodatiori agemus. In hac autem prima tractatione de affectibus his agemus, videlicet de alopecia, & ophiaſi, ad hoc etiam caput & caluities attineret, ſi illa curationem admitteret: verùm quia illa quaſi naturale quoddam vitiũ eſt, & hanc tantũ curandi rationem admittit, quòd poteſt aliquantulum retardari: ideo de ea non habebimus longiorem ſermonem. Deinde de capillorum defluuio. Tertio de phthyriaſi, quã furfures capitis, vel, vt alij, furfurationem Latini appellant: ita etiam de phthiriaſi, quæ morbus pedicularis Latinis dicitur. Quartò autem de achoribus, & ceriis, quæ faui dicuntur, & pſidraciis, quæ omnia à Latinis vlcera capitis manentia appellari conſueuère, eo quod ab eis omnibus humor quidã effluit. De his ergo omnibus hac prima tractatione agemus, quæ affectio vnumquódque horum ſit exponentes: qua ratione inter ſe tum conueniant, tum differant: præterea ſi illa plures habent differentias, eas etiam requiremus, & qua ratione illæ differant, & quibus notis diſcerni, & dignoſci poſſint. Poſtremò verò de ratione ea curandi tam in vniuerſum, quàm particulatim agemus. Dei itaque auxilio priùs inuocato rem ipſam aggrediamus.

Quod vnumquodque prius expoſitorum affectuum ſit & qua ratione mutuo differant. CAP. II.

Lectio 2. VT autem omnibus ſatisfaciamus, à nominum explanatione, & quaſi vulgari quadam deſcriptione horum affectuum inchoemus. Horum itaque nonnulli idem habent ferè ſymptoma & commune, ex quo etiam in primis cognoſcuntur: licet diuerſitas non parua ſit, quatenus ad cauſã illius ſymptomatis pertinet. Symptoma verò illud eſt, quòd cutis nudatur, & deſtituitur capillis, quod non modò ad deformitatem totius capitis plurimum facit, ſed nocet etiam: quia pars ea non paruo commodo & vtilitate, quam conſequitur ex eo quod capillata eſt, defraudatur, de qua non eſt opportunum in præſentia verba facere. Sunt autem hi affectus, à quibus id ſymptoma ortum habet alopecia & ophiaſis, quos quidem, cùm parum differant, immò, vt paulò poſt dicemus neque eandem ferè rationem & eſſentiam habent, in ratione curationis differant, vnde & vnum nomen à Latinis ſortiti ſunt (dicuntur enim communi appellatione, vt Celſus teſtatur, areæ) & nos in præſentia tanquam vnum affectum habebimus; alter verò, caluities, tertius eſt capillorum defluuium: & defluuium capillorum nunc appellamus id, quod accidere plerunque ſolet conualeſcentibus, antequam vires reſumant, & inſtaurentur, in quibus, ſicut aliæ particulæ ex morbo languidæ & laxæ remanent, ita & cutis, vt capillorum radices

A continere non poſſit, & firmare: qua de re defluunt, ſed & multis eadem ferè ratione autumno capilli defluunt cum ea æſtate præcedente laxiori, reddita cutis eos continere validè nequeat. In alopecia vero, & ophiaſi decidunt etiam capilli: qui tamen prius, vt in libello de facilè parabilibus medicamentis ait Gal. naturalem ſuum colorem mutant, & debiles tenueſque fiunt, vt quaſi linei videantur, mox verò cadunt, & nudam cutem relinquunt, & calore exangui, & quaſi morticinio affectam. Hæ verò omnia aſſecutæ ſunt affectiones, alopecia quidem à vulpe, quæ Græcè ἀλώπηξ dicitur, quia ſimili morbo id animal plurimum obnoxium eſt, ophiaſis verò dicitur, quando cum incœperit ab vna capitis parte, ſerpit ad alias non re- B cto tramite, ſed fluxuoſè, vt ſerpentes repunt ὄφις enim ſerpens græcè dicitur. Areas latini à ſimilitudine areæ ruſticæ nuncupant, quæ ea pars chortis ruri eſt, in qua triturantur fruges, quæque præter id quod munda eſt, & nuda herbis omnibus, colorem etiam pallidum ſqualidúmque refert: ſimilis etiam & nuditate, & colore redditur cutis in eiuſmodi affectibus. Tertius affectus caluities eſt, quæ φαλακρώτης græcè dicitur, de quo, cum notiſſimus ſit omnibus, non habebo longiorem in eo explanando ſermonem. Inter ſe verò differunt hi affectus, quibus nudatur cutis capillis: quod caluities ſequitur ariditatem cutis, ex qua capilli omnino deſtituuntur ea materia qua & gignuntur & creſcunt: fit enim cutis C ſimilis ſolo arido, in quo ex humoris inopia herbæ neque ortum neq; incrementum habere poſſunt: ſolet verò plerunque ætatem grandæuam ſequi: licet pro varietate temperaturæ & victus quidam citius, quidam tardius caluefcere incipiant: & alij magis, & alij minus vnde, & à caluitio vel copia capillorum ſigna petimus humiditatem vel ſiccitatem capitis & cerebri indicantia. Conſiſtit ergo is affectus in ſola intemperie ſicciori cutis capitis ſine materia, immo cum defectu materiæ: ſicuti defluuium capillorum in laxitate, & raritate cutis quæ & ipſa tandem ex intemperie ſicciori, & defectu alimenti in cute ortum habet, ſed caluitiea naturalem ferè intemperiem, & ſiccitatem, quæ ætatem concomitatur, ſequi ſolet: defluuium autem capillorum, morboſam & aduentitiam. Vn- D de ſimpliciores hi morbi ſunt, & ſimpliciorem curationem requirunt: cùm non foueantur ab aliqua materia, quæ euacuationẽ vel alioquin purgationẽ indicat. Reliqui verò affectus omnes cutis magis compoſitis ſunt: nam licet & ipſi ab intemperie excitantur; ea tamẽ fomentum habet à vitioſis humoribus, qui in alepecia & ophiaſi vitiant corrumpuntque capillorum radices: vt ea de cauſa cogantur cadere. In aliis verò affectibus, qui vnica appellatione manentia capitis vlcera à latinis appellãtur, achores verò & ceria, & pſidrachia à Græcis, præcedit quidam intemperatura cum malorum humorum affluxu: qui primum cutem attollunt in tumorem: poſtea verò ipſam perforant, vt in vlcera E tandẽ deſinant: à quibus ichores quidam, vel vt interpretantur latini, ſanies quædam effluit: vnde & achorũ fuiſſe nomen deductũ putauit fortaſſe Gal. effluit aũt in achoribus humor tenuior, craſſior verò in ceriis vel fauie: ſicuti & foraminibus craſſioribus faui vel ceria pertuſa ſũt, tenuioribus vel exilioribus achores: & ideo etiã dicta ſunt ceria, quia maiorib. foraminib. & craſſiori humore ab illis manãte, fauũ

mellis imitantur. Coaleſcit verò viſcidus is humor circa capillos, & qui leotoris ſit particeps, & circa vlceratam cutem, vt ibi cruſtæ cuiuſdam ſimilitudinem referat, non tameo duræ & ſiccæ, ſed potius tenuioris & humidæ. Solet autem is affectus frequens eſſe in pueris: noſtræ mulieres rupturas capitis appellant, & id propter eorũ voracitatem & ingluuiem: vnde multi congeruntur vitioſi humores; & in lactantibus tum ob vitioſum lac, quod à nutricibus exugunt, vnde aliquibus in locis lactumia vulgò dicuntur: tum verò ob ſanguinem vitioſum, quo in vtero ſunt alti frequens etiam in iis, qui mendicando, pueris præſertim, victum ſibi quærunt; ſicut & areæ, vel alopeciæ ob cibos prauos, quibus veſcuntur, & malam in reliquis victus rationem. Ob multiplicem autem morborum differentiam, quibus conſtant, hæc appellata vlcera manantia variè in diuerſis locis de illis Galen. loquitur: nam interdum ea ad genus morborum quod intemperatura conſtat; interdum verò in ordinem tumorum præter naturam redigit, nonunquam inter vlcera ipſa recenſet. At tertium horum affectuum genus, quod & πιτυρίασιν quã quidam ſurfurationem verbum latinum græco conforme referre volentes, transtulere: latini tamen antiqui porriginem vocaure; & φθειρίασιν, hoc eſt pediculare morbum comprehendimus, ad intemperiem cutis eum humore pertinet. Et porrigo quidem à tenuiori humore naſcitur, vel potius, vt antiqui Medici ferè omnes ſenſère, ab ichoribus, hoc eſt, à tenuiori, & quaſi ſeroſa humorum vitioſorum parte: vnde poteſt non modò cutem, ſed & cuticulam pertranſire, ibique extimæ eius parti inhæreſcens, & ab externo aere frigido condenſata, & exſiccata, tranſit in eiuſmodi excrementũ, quod dũ per ſcalptum deraditur, à cute cadens, quaſi ſquamulæ, & ſurſures videntur, quæ Græcè πίτυρα dicuntur: ex craſſiori vero materia in profundiori cute gignuntur pediculi, qui & φθεῖρες à Græcis vocantur, vnde præ craſſitie nequiens ad cuticulam peruenire, & in profundiori parte cutis, vt quæ ſubcalida ſit, putreſcens in eiuſmodi animalia vertitur, quæ tandem erumpunt: quæque magis etiam pueris moleſta ſunt, præſertim verò poſtquã ablactati fuerint, & diuerſis cibis, & præpoſterè veſci cœperint. Aliquando tamen redundantibus in toto habitu corporis eiuſmodi vitioſis humoribus, vel ob malam victus rationem, vel ob corruptum habitum totius corporis ex aliqua intemperie, vel ex negligentia mundum corpus à ſordibus ſeruandi, non modò in capite ſcatet & huiuſmodi lues, verùm in toto corpore, ex vniuerſa cuti oriuntur pediculi: vnde quidam, vt dictator Sylla, & Pherecides vnus ex Græcis ſapientibus morbo pediculari, & hac veluti peſte interiere. Et noui ego ingenuum, ac probum iuuenem, omnibus alioquin virtutibus ornatum, in hoc gymnaſio ſtudiis literarum operam nauantem, qui plurimùm hoc morbo cruciabatur. Sunt autem affectus hi omnes quaſi ſoboles, vt ex his, quæ hactenus expoſita ſunt, potuiſtis percipere cacochimiæ, hoc eſt, copiæ vitioſorum humorum, qui ferè omnes ſunt alicuius acrimoniæ participes: quod inde colligas, quia in his ferè vniuerſis affectibus aliquis eſt pruritus, & ſcalpandi appetitus: & proinde neceſſe eſt, vt ad naturam accedant aut ſalſæ pituitæ, aut bilis, aut melancholici humoris aliquam ſapientis aduſtionem. Non negamus tamen quin aliquando ex ſanguine poſſint ortum aliqui eorum habere, ſanguis tamen ille vitia-

A tus, vel corruptus erit, aut ob putredinem, aut ob aſſationem, aut ob mixtionem cum aliis vitioſis humoribus. Quare neceſſe etiam eſt, vt differentes habeant naturas, & differentes curationes, tum alter ab altero ſecundum ſuas generales rationes cuti manantia vlcera ab areis, & hæc omnia à porrigine, & pediculari morbo: tum verò & particulatim in eodem genere penes proprias differentias, ſicuti quæ ex ſalſa pituita, ab ea, quæ vel ex bile vel ex humore melancholico aliquam ſapiente aduſtionem, generali quidem ratione quatenus nobis oſtendere poſſunt, quæ hactenus expoſita ſunt, differunt; partim acrimonia materiæ, vnde excitantur hi affectus: partim verò craſſitie, & tenuitate. Acrimonia quidem, quia faui, & reliqua appellata vlcera manantia acriori, & magis mordaci conſtant materia, B vt quæ & cuticulam perforare, & vlcerare poſſit: deinde verò areæ; nam ſolùm corrumpere, vel erodere poſſunt capillorum radices, nec vlterius progrediuntur: minùs pediculorum materia, & minus etiam furfurum: craſſitie verò aliis omnibus præſtare videtur materia arearum, vel alopeciæ, quia tantùm ad eam partem peruenire poteſt, cui infixæ ſunt capillorum radices; aliquantiſper verò tenuior eſſe videtur materia, ex qua pediculi generantur, vt pote qui ortum ſuum ſub cuticula habent: hæc etiam tenuior eſt ea, vnde faui & alia manantia vlcera excitantur, quæ poteſt etiam cutem penetrare, & cuticulam, ipſaſque pertundere, quamuis craſſior in fauis, in acoribus autem, & pſydraciis tenuior, omnium tenuiſſima ſit furfurum. De ſignis verò quibus C dignoſcendi ſunt hi affectus, non puto alium eſſe habendum ſermonem, quàm qui habitus eſt, quia tot, tantáque de illis dicta ſunt, vt ea ſatis eſſe poſſe ad eos dignoſcendos arbitrer. Vnde hoc videtur reliquum, quatenus ad cognoſcendam naturam horum humorum pertinet, vt poſteaquam non ab vna, & eadem materia omnes hi affectus ortum habent, ſed interdum à pituita, nonnunquam à bile, vel à ſucco melancholico, vel à vitioſo ſanguine exponamus præterea quibus argumentis hæc diſcerni poſſint: quia ad curationem non parum refert, ab h[illegible] an ab illo humore morbus foueatur. Galen. quidem inter initia primi de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. ophiaſes, & alopecias diſtingui docuit, per has vitioſorum humorum differentias: de aliis autem affectibus agens iſtiuſmodi differentiarum, ne meminit quidem. D Poſteriores autem, præſertim verò Tralianus Alexander, & Paulus, graues inter Græcos authores, ad alios etiam affectus has referunt differentias: fortaſſe autem, quia ſimilem admodum rationem generationis habent hi affectus, ideò altero eorum, qui prior ab ipſo expoſitus eſt, diſtinctio per eas differentias, idem eſſe in aliis intelligendum reliquit, vt in aliis multis feciſſe oſtendemus: à calore ergo cutis differentias humorum, à quibus foueantur E hi morbi, percipi poſſe autumat: nam, vt ſuperiùs diximus, in alopecia, & ophiaſi, cadentibus capillis, cutis nuda relinquitur, quæ vt capillos, ita & naturalem ſuum colorem amittit, & id quia à vitioſis illis humoribus, à quibus radices capillorum corrumpuntur, malè afficitur, nihil autem ita naturam humorum redundantium in aliqua particula oſtendit: ſicut eius calor, quod & Hyppo. ſtatim à principio libri

libri de humoribus affirmat, ita pronuncians, ca-
lor humorum eſt; niſi in profundum receſſerint:
quod repetitum eſt à Galeno 1. Aph. & 4. de
tuenda ſanitate;in his enim affectibus ad cutem,non
in altũ humores feruntur. Vbi ergo cutis albicat,in-
ditium illud eſt ſubeſſe pituitam ſalſam, quæ ſi in
pallidum, vel flauum vergat,flauam bilem; atram
verò, ſi obſcurior fit color, vel in cinericium, vel a-
trum vergat, ſed ſi in rubrum, ſanguinem corru-
ptum, vel ſanguinem vitiatis humoribus mixtum,
& pro vario etiam modo coloris ſanguinis eius
variam degenerandi rationem ad alios humores
cognoſcere poterimus: quia vt magis ad ſubalbi-
dum, vel ad flauum, vel ad obſcurum inchoat, ita
& eorum naturam magis ſapit. Alexander verò &
ad colorem capillorum reſpicit, illa eadem capillis
B accommodans, quæ de cute à Gal. dicta ſunt: ne-
que hoc præter rationem, quia cum capillis deeſt
materia, illis gignendis accommodata, eorum
color & ſubſtãtia tranſmutatur pro ratione eorum
humorum, vnde habent incrementum, & ortum,
quod in lib. de med. fac paran, docuit Galenus, pe-
tito exemplo à plantis, quæ pro ratione humoris,
quem ad alimoniam attrahunt, variant & colorem,
& ſubſtantiam. Cùm ergo incipientibus areis, vi-
tiari viderimus capillorum colorem & ſubſtan-
tiam, inde cognoſcemus naturam vitioſi humoris
ſicut ex mutata cute: quod deinde ſignum & ad
alios enarratos affectus iidem authores. Galenus,
poſteriores referunt: in illis enim omnibus ali-
quod tanquam excrementum quoddam effluit, in
porrigine quidem furfuraceæ ſquamulæ, pediculi
C verò in pediculari morbo, à calore,quorum poſ-
ſumus ſigna depromere oſtendentia nobis diffe-
rentias vitioſorum humorum, à quibus fouetur affe-
ctus: ſicuti ex maiori vel minori pruritu, maiorem,
vel minorem acrimoniam eorum coniectari;neque
id mirum videri debet, in illis enim animantibus,
& in ſquamulis obſeruari poteſt colorum non mo-
dica diuerſitas: ita & in manantibus appellatis vl-
ceribus, tum colore, tum ſubſtantia, necnon &
mordacitate, pruritúque, præter colorem circun-
ſtantis cutis, & ipſorum vlcerum, ichores, vel hu-
mor emanans,humorũ,vnde habuere ortũ,naturam
poſſunt oſtendere; quò enim craſſiores & magis
lenti fuerint, magis ad naturam pituitæ accedent:
& quo maior pruritus, eò etiam magis ſalſum hu-
D morem oſtendent,quo tenuiores, & quo maiorem
ardorem præferre videbuntur ſe eo magis ad
naturam bilis: ſed ſi vlcera obſcuriorem, & quaſi
cineris colorem oſtendunt, argumento erunt, ſu-
beſſe melancholicum humorem, & eum aduſtum.
Nõ ergo difficilis admodum erit ratio cognoſcẽdi
omnes in his affectibus differentias, quæ nobis dif-
ferentem curationis modum poſſunt oſtendere.
Niſi quòd vnum præterea animaduertendum, quod
non eſt modici momenti in hoc negocio: id ve-
rò eſt, quod eiuſmodi vitioſi humores, à quibus
hi affectus & excitantur,& fouentur, duplicem poſ-
ſunt habere generationis modum: nam aliquando
E alibi geniti, nempe in toto, vel in internis viſceri-
bus, a ex aliqua eorum intemperatura, aut ex ma-
la victus ratione & prauis cibis, natura eos propel-
lente ad cutem feruntur in caput: aliquando verò
in capite ortum habent vterum: quod bifariam adhuc
fieri poteſt, quia aut à cerebro & ex aliquo in i-
pſo contracto vitio, per quod corrumpitur eius
alimentum, & in prauos humores conuertitur: aut

A ex proprio cutis affectu; quia eius vitiata eſt
temperies aliquo vitio, conuerſo eius alimen-
to in prauos humores, morbi hi procreantur.
Addamus etiam hanc differentiam, quod inter-
dum omnia hæc in vnum conueniunt: nam, &
vitioſi humores à toto ſubminiſtrantur, & à ca-
pite,& ipſa etiam cutis ex proprio affectu occaſio-
nem eorum generationi præſtat: imò cùm res in
longum protrahitur, quamuis aliorum viſce-
rum vitio ortum habuerint hæc mala, humoribus
prauis ad affectam cutim confluentibus; tandem
corrumpitur eius temperies, vt deinde, quamuis to-
tum corpus vacuetur, & mundetur, præterea & ca-
put; non tamen tollantur hi affectus, niſi præterea
& cutis ſuo priſtino reſtituatur temperamento,
digeſtis tamen omnibus excrementoſis humoribus,
B qui in ea continentur. Iam ergo, poſteaquam ea,
quæ prænoſcenda erant expoſita ſunt, vt pote à
quibus indicationes erant accipiendæ, ex quibus
methodus curandi erat conſtituenda: reliquum eſt,
vt & de curandi ratione agamus tam in vniuerſum,
quàm particulatim.

De ratione curandi propoſitos cutis affectus in vniuerſum. CAP. III.

SIcuti horum affectuum cutis alij, vt diximus,
ſimpliciores ſunt, illi nimirum, qui neque ortum
neque fomentum habent ab aliqua praua materia,
vel, vt Græci aiunt à caecochimia, ſed in ſolam in-
temperiem,& defectum potius materiæ referuntur:
alij verò minus ſimplices, vt illi, quos diximus eſſe
C ſobolem cacochymiæ, vel copiæ prauorum humo-
rum: Ita & ratio priores curandi ſimplicior e-
rit: aliorum verò multiplicior, & in qua plures in-
dicationes, pluréſque ſcopoi locum habere neceſſe
ſit. Vnde neque horum omnium poteſt vna, eadém-
que eſſe methodus: niſi forte in fine, quando materia
euacuata in illis, quæ à materia pendent, mala ali-
qua intemperies tollenda reliqua eſt: tunc enim
fortaſſè aliqua poterit generalis ſaltem methodus
accommodari. Quare operæ pretium forſitan erit
de his curandis priorem ſermonem habere, qui cum
materia, & prauo humore ſunt, & eorum etiá prius
cõmunes rationes cõmuneſq; indicationes perſeq:
deinde proprias vniuſcuiuſq; exponere. Primùm aũt
hoc tanquã omniũ dicendorum fundámentum ia-
D ciamus, quòd morbi à quapiã materia excitati tolli
nequeũt, donec in affecto loco præſens ea materia
fuerit: vnde primum ea tollenda eſt: prima ergo in-
dicatio inſurgit euacuandam eam eſſe: verum quia
ſæpè illa aliunde fouetur, quando aut in toto eſt hu
morum plenitudo, aut in ſuppoſitis partibus illa ge
neratur,& ad cutim mandatur, vt in iecinore, vel a-
liis viſceribus, aut etiam in capite; vel cerebro: niſi
fomentum ſubtrahatur, & cauſa, ex qua malus is
humor generatur, remota fuerit, fruſtra laborabit
medicus, qui particulatim operam nauabit vt ma-
teriam illam, quæ actu morbum facit,& eſt in loco
affecto, euacuet. Quod ſi quando videatur mor-
E bus is priuarim ſequi tantum vitium contractum
in cute, ex quo alimentum, quo erat alenda, cor-
ruptum vertitur in hos prauos humores, quorum
opera genitus eſt hic affectus, tunc poſtpoſita om-
ni alia cura procurandum eſt, vt ſoli particulæ la-
boranti localibus remediis ſuccurramus, neque a-
lioquin aut totius, aut capitis multam habeamus ra-
tionem. Et quia iſtiuſmodi curationis ratio eadem

eſt cum illa, qua tractandi ſunt iidem affectus, ſi à toto, vel à capite fomentum habeant, poſtquam toti, & capiti fuerit conſultum: ideo prius exponamus quo pacto toti mox & capiti ſit conſulendum, ne rem confundamus, ſed recta via, & ordine eam tractemus. Si ergo corpus fuerit plenum, & his malis ſuccis ſcatens, duæ ſtatim inſurgunt præcipuæ indicationes, altera, quæ indicat corpus eſſe vacuandum, altera, quæ indicat remouendas eſſe cauſas, ſi quæ adſint, quæ poſsint fouere malam hanc materiam: ſed de priori prius ſermonem habeamus. Vacuandi itaque primùm ſunt redundantes humores in toto corpore: at vero, quia ſicut non eſt omnium euacuandorum vna ratio (iam enim in ſuperiori cap. oſtendimus plures particulatim eſſe horum affectuum differentias à differentibus humoribus, à quibus habent originem, prodeuntes) ita & remediorum, per quæ euacuandi ſunt humores illi non poteſt vnica eſſe ratio: dicimus autem cum omnibus antiquis authoribus, quod in his affectibus interdum pituita, præſertim ſalſa refertum eſt corpus, interdum vero bile flaua, nonnunquam bile atra, ſæpe etiam ſanguine corrupto: pro ratione vacuandi humoris inſtrumenta ad euacuationem apta eligere oportet. Et vt à poſtremo incipiamus, ſi ſanguis multus, & vitioſus abundare viſus ſit, ætaſque, & vires non vetent, ſecanda erit vena, aut media, quam communem, aut interior in cubito, quam iuniores baſilicam vocant. Sed ſi plenitudo hæc tantum ſit in capite, humeralis ſecanda erit quam cephalicam iuniores, vel venam capitis vulgares dicunt, quod ſi videatur aliorum prauorum humorum copia adeſſe, medicamentis ad illum humorem, qui copioſior videtur euacuandum aptis, purgare corpus expedit. In his autem expurgandis humoribus, vnde ortum habent hi affectus, loquor vero de purgatione, quæ totum corpus reſpicit, Gal. & antiqui fere omnes duobus tantum vtebantur medicamentis, primum erant catapotia, vel, vt medicorum vulgus nũc loquitur, pilulæ, quas ex aloë appellat Gal. 1. de compoſ. med. ſecundum loc. & in libello de medica. facili. para. & hiera, quę Græcè *διακολοκυνθίδος* dicitur, in quibus medicamentis vis eſt, & totum corpus, atque adeo etiam caput ab excrementis mundare. His tamen non ſemper eadem ratione vtebantur, ſed variè, prout humorum variorum abundantia requirebat: illis enim interdum ſcamonium addebant, ſi quando maior videbatur neceſsitas detrahendi bilem, interdum vero epithymum, vel nigrum veratrum, vbi morbus maiorem requirere videbatur atræ bilis detractionem: nam quando præſertim erat vacuanda pituita, ſola hiera *διακολοκυνθίδος* ſatis erat, vt pote in qua eſſent præcipua facultas pituitam expurgandi, & eam præſertim de capite detrahendi. Sed antequam vlterius progrediamur, hic parumper cõſiſtendũ. & quædã cõſideranda: primum, quod quãuis vt in ſuperiori capite diximus, ex variis humoribus ortũ habeant hi affectus: hoc tamen non ita intelligendum, vt ex ſimplici, & vno tantum humore conſiſtant: rariſsimè enim fit, vt vnus ſimplexque humor confluat in vnum locum, ibi morbum aliquem concitaturus: ſed plerumque plures ſimul cõſpirant quã uis in eorum mixtura vnus ſemper ſuperior ſit. Et ideo etiã antiqui medici in his ac aliis etiã ſimilibus morbis curandis vtebantur illis medicamentis, quæ mixtas, & compoſitas vires haberent, quibuſque diuerſi, nec vnus tantum humor vacuaretur: ſicuti in

A his videre poſſumus, quorum præcipuè meminit Gal. & primo de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. & in libro de fac. par. med. nam catapotia ex aloe, quæ accommodatiſsima eſſe ait & aeris, & aliis cutis affectibus, de quibus præſens ſermo inſtitutus eſt, ex aloes, & ſcamonij partibus duabus, & colocynthidis parte vna confecta ſunt, quibus & ſucci abſinthij partem vnam addit: quis autem non videt hoc medicamentum, & pituitam & flauam bilem præſertim purgare? nam aloes & abſinthium potius ad emendationem eorum incommodorum, quę poſſent ventriculo, & viſceribus afferre acria illa medicamenta, adduntur, nempe ſcamonium & colocynthis: ſua enim acri, & viroſa natura, vt 2. de ratio. vict. in morb. acut. docuit Gal. maximè tum aliis, tum vel maximè ventriculo B aduerſaria ſunt: ſicuti aloe, & abſynthium maximè amica. Ita & hiera, quæ ex colocynthide nomẽ habuit, varios educit humores, ſi ea vtimur, quã in libello Scribonij deſcriptam habemus ex Pachij ſententia, quam ille immenſis laudibus extollit: vel ea, quam Io. Me. vel quam Paul. deſcribunt: in his enim omnibus & ſcamonium accipitur, & colocyntis & agaricum, & veratum nigrum. Mihi tamen alterius meminiſſe Galenus videtur locis ſuperius citatis, quæ his omnibus ſimplicior eſt, quam C deſcriptam aliàs inueni in antiquiſſimo exemplari Excellentiſsimi & Illuſtriſsimi Ducis Vrbini, in libro de medic. fac. par. capite de alopecia, & eſt in voluminibus Galen. latinis impreſſa: ea verò, neque veratrum, neque ſcamonium accipit, ſed agaricum, & colochynthin. vnde iſtius videtur meminiſſe Galen. locis paulò ante recitatis. nam ait, quòd cùm erat pituitam euacuaturus, illi nullum aliud addebat medicamentum: at ſi bilem ſcamonium; ſi atram bilem epithymum, vel nigrum veratrum: ita autem his vtebatur. Primùm catapotiis purgabat quæ ex aloe ab illo appellari diximus: dabat autem vndecim magnitudine grani ciceris, D quæ pendere poterant ſexquidrachmam postea hac hiera ſæpius expurgabat. & ſæpe, ait, ſola hæc expurgatio ad tollendũ omnino hos morbos ſatis erat; præſertim verò cum nondum erant inueterati, & cutis habitus non eſſet vitiatus. ſubintellecto tamen vt prius inſtituta eſſet, atque etiam ſeruata victus congrua ratione, de qua paulò poſt ſermonẽ habebimus: nam cùm plerunque ortum habeant iſtiuſmodi affectus ex praua victus ratione, id imprimis procurandum eſt, vt hæc auferatur occaſio. Nunc verò hæc duo conſideranda ſunt, alterum, vt poſteaquam noſtris his temporibus neutrum iſtorum medicamentorum in vſu eſt, aliquid etiam dicamus de illis medicamentis, quæ in locum horũ ſucceſſere, & ſunt in præſentia in multo vſu: alterum verò quod cùm Hipp. & Galen. prædicent non eſſe euacuandos niſi paratos, & concoctos humores: in his tamen curandis affectibus vacuandos E eſſe morboſos humores præcipiunt, & nunquam alicuius præparationis, aut concoctionis meminère. Quatenus autem ad primum pertinet, in locum cataporiorum, quæ ex aloe à Gal. appellantur, ſucceſſere pilulæ, vel catapotia, quæ cochiæ dicuntur & ſunt inuentum Raſis deſcriptæ in 9. libro illius operis. quod Almanſori inſcripſit; & his temporibus in maximo ſunt vſu. Accipiunt autem pulueris hieræ drachmas decem, colocynthidis drachmas tres, & ſcrupulum vnum, Scamonij drachmas duas & mediam, turbith, ſtecados

cados ſingulorum drachmas quinque : in quibus pro aloe puluis hieræ & correctionem ſoluentium medicamentorum iniectus eſt , & ſtecas etiam, quod quidem præterea cùm ſit capiti valde commodum , & amicum , poteſt aliorum vim ad caput dirigere : additum verò eſt turbith , quod & ipſum pituitam educit ; & ſolum non multam vini habet , ſed ſi eius vis ab aliis , quæ ipſum acuendo iuuare poſſint , roboretur , craſſam etiam pituitam purgabit. Vnde hæ magis pituitam reſpiciunt, quam illæ Galen. & tutiores ſunt : illæ verò , & ſi à colocyntide habeant , quod pituitam vacuant, cùm tamen ſcamonij maiorem copiam aliarum rerum comparatione accipiant , quam cochiæ, magis quam hæ , bilem educent. Solemus autem harum drachmam , aut ad ſummum ſexquidrachmam dare: ſicuti & ſi illis Gal. vti vellemus: quamuis omnino illæ fortiores ſint , ſed & pilulæ , quæ aureæ paſſim à Pharmacopolis dicuntur , poſſunt huic negotio eſſe commodæ , quæ, & ſi ipſæ etiam pituitam , & bilem purgent , maiorem tamen vim habent purgandi bileos . quippe quæ maiorem ſcamonij copiam, quam cochiæ , minorem verò colocynthidia contineant : & eadem harum , vt priorum , ſolet eſſe doſis , vt in præſentia loquuntur

Lectio 4 iuniores noſtri. Verum neque hoc indignum eſt conſideratione , quod omnino in omni purgatione conſiderandum eſt. In hoc enim imprimis conſiſtit peritia , & prudentia medici , nempe vt non modo reſpiciat, quod medicamentum requirat ratio , & natura morbi : verum etiam illud corpus , cuius curationem tractamus , illud ferre C commodè , & tuto poſſit : in corporibus enim , vt innuiſſe viſus eſt Galen. eodem ſecundo de ratione

Com. 11. vict. in ac. morbo plurima eſt differentia in perferenda vi medicamentorum , tam ratione ætatis, quàm temperaturæ, & naturæ ; præterea temporis, regionis , & conſuetudinis : ætas enim puerilis, & ſenilis non facilè magnas , & violentas ferre poſſunt medicinas ; præterea corpora mollia , & delicata temporibus etiam calidioribus , & frigidioribus moleſta ſunt medicamenta ſoluentia: aliqui etiam aſſueti ſunt , & ex conſuetudine contraxere facilitatem ad perferendas multas , & valentes medicinas: in aliis vero tales timemus, quia a ut nunquam , aut rariſſimè , & ſi quando acceperint, non ſine multa moleſtia accepere: vnde in his D omnibus tutius eſſet valentioribus his medicamentis parcere : in quo ordine mea quidem ſententia eſſent & pilulæ inde ponendæ commodè, ſi quando ex humore melancholico penderent magi hi affectus. Vnde quando omnino eſſet purgatione opus, ab aliquibus leuioribus tamen non eſſet abſtinendum. Et propterea ad has difficultates cùm proſpexiſſent prudentes medici excogitauerunt alias medicamentorum confectiones, quas pueris etiam dare tuto poſſumus, propterea quia nihil violenti , & laborioſi admittunt. In his ſunt & hiera ſimplex ex aloe , de qua ne omnia in vnum congeramus caput inferius plenius agemus: ea ſæpe antiqui in puluere vtebantur; poſteriores E vero addito melle redigunt in formam quaſi eclegmatis . vel , vt noſtris temporibus dici ſolet, electuarij : interdum eius pulueres aliquo liquore excipientes, vt roſaceo melle, catapotia formant interdum iſtius medicamenti amarorem temperare & præterea calorem & vim ſiccandi volumus, cum liquore caſſiæ Ægyptiæ miſcemus , & ve-

A luti bolum deuorandum conficimus. Ego ſæpe puluerem hieræ iſtius ex roſaceo ſyrupo ſolutiuo excipio ; præſertim ſi ea ſit opus vti æſtiuo tempore : poſſumus autem ad duas drachmas , & vltra dare; habita tamen ſemper eorum ratione, quorum habendam paulo antè dicebamus. Poſtea ſunt pilulæ illæ , quas Auicen 3. can. prima. ſen. deſcripſit, & Aſſaieret, dicuntur & illæ lenes ſatis ſunt , quæ fiunt ex puluere hieræ , & myrobalanis citrinis, addito præterea aloë : hæ minorem ralorem ex myrobalanis habent, & magis ventriculum, & caput roborant , & fluxiones reprimunt ; valent autem potius ad purgandos calidos & bilioſos humores , quam pituitoſos : ſicuti pituitam magis vacuabit hiera. verum cum illis vim , maiorem ad vacuandam pituitam addere volunt , & his & illis addunt agaricum. Sed in hoc eodem ordine ſunt illa communia catapotia , quæ in præſentia ex tribus , vel de tribus cum Rhabarbaro dicuntur; conficiuntur autem ex aloe , agarico , & Rhabarbaro , quæ ſunt maximè apta purgandis pituitæ , & bili. Item & Maſtichinæ , quæ pituitam potius purgando educunt : ſicut eign priores in ſupremo ordine ſunt; ita hæ in infimo. Multa verò eiuſmodi medicamenta inter hæc media ſunt vt aggregatiuæ à Meſ. appellatæ , quæ craſſioribus humoribus commodæ ſunt vacuandis ; & quæ ex fumaria ab eodem deſcriptæ , & de fumo terræ appellatæ ſunt, quæ bilioſis, & exuſtis humoribus aptiores ſunt. Neque tamen hoc prætermittendum eſt, quod in arte medica maximi eſt momenti , quod prudens medicus , vbi etiam multa eſt medicamentorum penuria , ſibi poteſt ingentem eorum copiam parare ; modo duo , vel tria illi adſint medicamenta compoſita, eas vires , & poteſtatem habentia , quas morbus requirit : quorum alterum valentiſſimum ſit , aliud infirmiſſimum; atque id in omni medicamentorum genere veriſſimum , & cognitu neceſſarium : nam vel horum commixtione , vel aliis additis augemus , vel detrahimus , immutamuſque eorum operationes , & vires. Et vt exemplis rem clariorem faciamus; ſi nobis adeſſent aliquæ ex his appellatis pilulis, ſed eſſent leuiores , quam eſſe opus putaremus: vel ſi vellemus eas maiorem vim attrahendi aliquem alium humorem habere , quàm ex ſua prima compoſitione , & mixtura habeant ; erit nobis agendum , vt in libro. de comp. medic. ſecundum loc. docti ſumus : illis enim addenda ſunt aliqua medicamenta, quæ ſint apta illi humori educendo: ſicuti pilulis ex hiera ; eis enim pro exemplo vtar, quibus vt docemur à Galen. paſſim , addidere medici agaricum ; vt & vim maiorem pituitam purgandi haberent , & à remotioribus partibus , ſi id , quod addere ſolitum , parum videatur : illis item aliquid amplius addemus , vt ſi drachmæ pilularum ſemidrachmam trochiſcati , vt aiunt , agarici addiderimus , vel aliquid turbith electi , vel polypodij; poſſemus etiam in fortioribus , adultis corporibus & colocynthin addere. Quantitas verò accipienda erit à copia humoris vacuandi: habita tamen ſemper ratione ætatis, facilitatis corporis ad vacuationem, & roboris eius, Quod ſi ſcopus, quem nobis præſcripſimus , requireret potius bilis eductionem , ſi validè id agere voluerimus, ſcamonium ex malo cotoneo paratum apponemus plus minúſve , vt & morbus requirere , & corporis purgandi natura videbitur poſſe admittere: addemus

enim ad pondus trium, vel quatuor, vel etiam quinque granorum diagridij: nam ita ſcamonium paratu, vt diximus, appellant. At ſi vellemus mitius agere, & magis membra roborare, drachmæ pilularum ſcrupulum, vel ſemidrachmam Rhabarbari adiicere oporret: & ſi copioſior eſſet bilis, quam ſperaremus eam poſſe vnica detrahi acceptione, eas toties repeteremus, quoties eis eſſe opus indicaremus. At ſi materia vnde morbus excitatus eſt, quæque educenda eſt, potius melancholica eſſet, ſi validius vacuare erit opus, addemus nigrum veratrum, vt ſi drachmæ pilularum ſcrupulum corticum radicũ nigri veratri adiiciamus: ſi verò lenius id erit agendum, epithymum, & ſi adhuc leuius, ſenæ quantum nobis viſum fuerit, addemus; & quod de his ſimplicibus medicamentis addendis diximus, idem de aliis, quorum meminere auctores, intelligendum. Is itaque primus modus eſt addendi vires medicamentis compoſitis, & eas etiam variandi. Alterum vero cuius meminit frequenter Galen. eſt, ſi duo nobis præſto ſint medicamenta, quorum alterum validum, & fortè ſit, alterum vero mite & infirmum, ex eorum miſcella multa intermedia, quãrum ad robur pertinet, componere poterimus, ſicuti ſi pituita ſit vacuanda, cochiæ vero, aut aureæ, aut aliæ iſtius ordinis, fortiores nobis, quàm par ſit, videantur: & quæ ex hiera, aut aſſaiceret, aut maſtichinæ nimis leues ſint: ſi eas miſceamus: vt ſi duos iſtorum ſcrupulos cum totidem cochiarum, aut aurearum, aut indarum pro ratione humoris detrahendi miſceamus, & componamus, vel ſi alterutrius ipſarum plus minúſve apponamus, reſpicientes ſemper ea, quorum paulò antea rationem eſſe habendam diximus. Verum, quia interdum immutandus eſt medicamentorum modus, vel propter diuerſam temporum vel morborum naturam: nam & Galen. alopecias curaturus prius ſua illa catapotia dare ſolebat, vt ille libris, toties citatis inſinuat: poſtea vero hiere, quam διακολοκυνθίδος appellat, vtebatur, vel ſola, vel additis aliis ſoluentibus medicamentis: prætereа alij nequeunt medicamentum ſolidius, vt ſunt catapotia, vel quæ boli nunc dicuntur, deuorare, & non niſi bibenda aſſumere: ideo & de his, quæ alioquin deuorari; vel bibi poſſunt, aliqua à nobis ſunt dicenda, quæ poſſint nouitios inſtruere: quantum tamen patitur modus præſentis doctrinæ. Et quia horum quædam mixta ſunt, quædam ſimplicia, de ſimplicibus ſermonem habebimus, cùm ſæpe illis etiam ſimplicibus vti ſoleant medici in curandis & his, & aliis etiam morboſis affectibus: & de leuioribus quidem, & facilioribus præſertim ſermonem habebimus: nam illis, quæ valentiora ſunt, & à iunioribus laborioſa medicamenta dicuntur, raro ſimplicibus vtimur: ſed potius in compoſitione. Pro varia ergo natura morborum, vel cauſarum, vnde illi excitantur, diuerſis vtimur medicamentis: nam ad bilem purgandum facillima ſunt, primum ſerum lactis, quod leuiſſimum medicamentum eſt, & niſi copioſum bibatur, parum poteſt vacuare, magis tamen vacuabit, ſi ſaccharum addatur, vel ſal, vel ſi ſuccus fumariæ, & adeò lene & facilè medicamentum eſt, vt eo per multos deinde dies vti poſſimus. Deinde verò manna, quod medicamentum & ipſum adeò facilè eſt, vt ad duas vncias, & vlterius demus: in his tamen ea vis eſt, vt ea, quæ in ventriculo ſunt, & in primis venis, purgare poſſint, ne vlterius admodum progrediuntur: aliquanto valentior

A eſt caſſia noſtra Ægyptia, in qua exhibenda raro ſeſquivnciam excedimus. Eundem ferè ordinem tamarindi occupant, & ad vnciam ſolent dari: quæ medicinæ cum qualitatibus temperatæ ſunt: aliquæ etiam refrigerant, maximéque accommodatæ ſunt calidioribus, tum corporibus, tum temporibus: quibus etiam inter initia, vel nulla præparatione, ſeu, vt loqui in præſentia ſolemus, præcedente concoctione vti ſolemus, cum potius vim leniendi, quàm ſoluendi habeant. Leues etiam num medicinæ ſunt aloe, quia nihilominus in initio poſſumus vti: præſertim vero lota Rhabarbarum, ſed hæc calidiora ſunt. Pituitam vero educunt agaricum, & polipodium. Præcipuè quamuis illud præterea
B & bilem flauam, hoc verò & atram euacuet, præterea & turbith. Inter ea vero, quæ facilè bilem atram vacuant, eſt primum ſena, præſertim verò ſi ſit ex exuſtione facta, leuiſſima vero medicina, & facilis, quàm ex decocto ſolemus dare, cum ſolam damus: decoquimus vero ea ſero lactis, vel ex aliquo iure leui pulli gallinacei, additis paſſulis, & liquiritia: nam paſſulæ ventriculo commodæ ſunt, quem aliquanto lædit ſena. liquiritia autem humectat, & remittit ſiccitatem, & aſperitatem ſenæ: ſolam verò ea decocto ad vnciam quandoque damus: ſed ſæpe ea inter initia vtimur, non expectata alioquin inſigni aliqua præparatione: eam ſequitur epithymum: valentius enim eſt, & maioris cautione dandum. Poſtremum, quantum ad præ-
C ſens negotium poſſit in præſentia eſſe ſatis, eſt nigrum veratrum: quod deinde non ita facilè eſſet dandum ab initio, cum crudus eſt morbus: & hæc omnia calidiora & ſicciora ſunt. Qua vero forma ſint hæc ducenda in vſum, non puto eſſe opus longiori ſermone exponere, quia adeo ſunt in frequenti vſu, vt vel etiam idiotis iam ſint notæ hac omnia. Caſſiam enim, & mannam, quandoque aliquo liquore, vt varia ſunt decocta, diſſolutam dare ſolemus, ita & tamarindos; ſed & in forma ſolidiore, quales ſunt, quos bolos vocamus. Manna vero poteſt, vt eſt, in ſuis videlicet granis comedi: ſæpius tamen aliquo, vt dixi, liquore diſſoluitur: aloë ſæpius vtimur propter ſuam amaritudinem, confectis ex ea catapotiis. Rhabarbari verò multiplex
D eſt vſus: nam interdum in puluerem redactum ex aliquo humore bibendum damus: præſertim verò cum maiorem quærimus aſtrictionem, & corroborationem: dum enim ita vniuerſum accipitur, plus aſtrictionis retinet, cùm partes craſſiores, & terreſtres ſint veluti fundamentum aſtrictionis. Interdum verò, aliquo liquore puluis ea aſſumpta in catapotia redigitur, & idem ferè valet, atque ita etiam valentius ſoluit: vt ſæpe animaduerti: quod duplici ratione puto euenire; primùm, quia cùm ſolidiorem formam habeat, diutius in ventriculo, antequam diſſoluatur, moram trahit, atque ita magis ſoluit: deinde cum vis ſolutiua in calidis, & tenuioribus partibus ſedem
E habeat, illæ quidem prius penetrant, & eis ſuccedentes illæ, quæ aſtringunt, aſtringendo quaſi à tergo priores impellunt, eas vlterius penetrare cogunt, & ad interiores corporis partes. Tertiò autem, quod fuit Arabum inuentum, demergimus in aliquo decocto, & ibi per quaſdam horas maceramus, vel vt loquuntur iuniores noſtri, infundimus: deinde percolamus, ac abiecta lignea ea parte, liquorem bibẽdum damus: & reliquis eiſdem ferè modis vtimur. Sunt & preter hæc tria myrobalanorm

lanorum genera,citrini quidem bili flauæ purgandæ commodi ſunt, chebuli, pituitæ, nigri autem atræ bili: quia tamen inſigniter aſtringunt, & exaſperant, rariſſimè illis in morborum initiis vtimur: quamuis ſi fricentur prius oleo amygdalino dulci, & aſperitatis, & aſtrictionis non parum deponant: quibus poſſumus totidem modis, quot Rhabarbaro, vti, & licet in infuſione, vt aiunt, minus aſtringant,ſemper tamen inſignem ſatis aſtrictionem habent. De ſimplicibus autem medicamentis ſatis, mea ſententia dictum eſt: nonnulla de compoſitis dicamus, vt ad aliud caput tranſitum facere poſſimus. Medicamenta,quæ hac noſtra tempeſtate in vſum venire ſolent,multiplicia ſunt, quibus videlicet vti poſſumus,vel potis, vel alioquin deuoratis. leniſſima quidem ſunt diaprunon à recentioribus electuarium appellatum,id quod interdum ſimplex, interdum non ſolutiuum appellant, & præterea illud,quod diaſebeſten appellatur:prius deſcribitur à Nicolao: alerum à Bartholomæo Montagnana: quod & ipſum facilè eſt,ſicut & prius,leniendóque potius,quàm ſoluendo purgat: & biliosis humoribus purgandis accommodatum eſt vtrumque, quādo citra ſcamonium in vſum veniunt: nam quando additur tantum ſcamonij, quantum auctores illi apponendum præcipiunt, ad alium ordinem medicinarum aſcendunt. Deinde vero in hoc eodem ordine ſunt,id quod Patauij & Venetiis, & vicinis ciuitatibus in vſu eſt,in remotioribus autem, non ita: & appellatur electuarium lenitiuum à noſtris: eius deſcriptio in libro,cui titulus eſt, luminare maius, reperiri poteſt: & in hoc etiam ordine eſt, quod diacatholicon paſſim appellatur,deſcriptum à Niolao: & hæc ſimilem ferè facultatem habens: aptiora autem ſunt ad purgādos exuſtos humores melancholicos,ſed & pituitam vacuant, & bilem. Facilè autē eſt,& quod appellant diaſene, Arabum inuentū deſcriptum à Nicolao: quod & ipſum humores exuſtos, & pituitam purgat: aliquantóque fortius, quā prædicta. Fortiora autem medicamenta,quæ bilem poſſunt detrahere, ſunt electuarium appellatum ex ſucco roſarum, à Nicolao deſcriptum, & eiuſdem diaprunon, quod ſolutiuum appellant: vtrunque enim copioſum ſcamonium accipit, pituitā autem, & frigidiores humores educunt,id quod diaphœnicon Græci, videlicet Paulus,& Ioannes Mes. nominant: & ſunt ferè eædem confectiones in paucis admodum variantes: item magis etiam electuarium ab eodem Meſue dictum indum. Aduſtis vero & melancholicis humoribus, quamuis & vacuet alios, eſt aptum medicamentum, quod confectionem Hamech nuncupauit Mes. Sunt & aliæ Hieræ, quæ maiores dictæ ſunt, vt illa cuius à Galen. facta eſt mentio, quæ præſertim pituitam ducit: aliæ vero vt Archigenis, Ruphi, & pachij à Scribonio recitata, quam & ipſam diacolocinthydos appellat, quæ omnes non minus vacuant melancholicum humorem, quam pituitam. Medicamentum autem, quod electuarium roſatum nuncupauit Meſue, leuius aliquanto bilem purgat, quam id quod à ſucco roſarum ſuperius diximus nomen habuiſſe. In his autem medicamentis, quæ hactenus receńſuimus, illud idem animaduertendum eſt,quod animaduertimus dum de catapotiis,ſeu pilulis loqueremur, quod hæc medicamenta eligenda ſunt non modo pro ratione naturæ ipſius morbi, & humorum, à quibus excitatus eſt, verùm etiam pro ratione naturæ corporis purgandi, habita videlicet ratione ætatis,temperaturæ virium,& temporis, vt pro horum natura addamus,detrahamus,& permutemus & qualitatem, & quantitatem eorum, & ipſa interdum ſola accipiamus, interdum commiſceamus. Sicuti verbi gratia, ſi nobis eſſet opus diuerſos humores, præſertim vero exuſtos vacuare, accommodatiſſimum medicamentum eſſet confectio appellata Hamech: verum ętas aut anni tempus calidius, aut natura corporis, quod medicamenta valentia non facilè ferat, videntur alioquin obſtare, ne ea vti poſsimus ſola: quid agemus nos? eius vim aliquantiſper minorem reddemus aliorum miſtura: ſicuti ſi tempus eſſet calidius (ſola autem ea confectione ſi vteremur, daremus tres drachmas) accipiemus drachmam vel ſexquidrachmam iſtius, & ſi bibendum medicamentum dare voluerimus, accipiemus duas vel tres vncias ſyrupi roſacei ſolutiui,& hæc omnia ex aliquo liquore,vel alio accommodato decocto in potione parabimus. Vel ſi in ſolidiori forma medicamentum parare voluerimus, accipiemus pulpæ, vt aiunt, vel floris caſsiæ drachmas ſeptem,vel vnciam, & addita ſexquidrachma illius confectionis, conficiemus bolum,vel ex aliquo decocto hæc diluta bibenda dabimus,quòd ſi tempus frigidius eſſet, pro caſſia acciperemus vel diacatholicon, vel lenitiuum, quorum parum antea meminimus, quod ſi medicamentis ſimplicioribus,aut obtundere acrimoniam, vel vires addere velimus, vt & alios aliquos humores euacuet, medicamentum parabimus, aut decoctum, vt ex tamarindis, aut ex polypodio, aut epitymo, aut ſena, aut conficiemus infuſionem, vt loqui conſueuere hoc tempore noſtri medici, ex Rhabarbaro, vel myrobalanis, quibus ſpiſſiora medicamenta erunt diluenda. Modum autem eorum in ſequentibus ſermonibus magis particulatim aliquibus exemplis explanabimus: ſatis enim longum de his habuimus ſermonem, & de his ſæpius poſtea loqui erit opus. Tranſeamus iam ad aliud caput.

De ratione curandi hos affectus per medicamenta, quæ & humores ad euacuationem parant, & intemperiem, quæ cauſa fuit horum humorum, remouent: & de ratione victus.

CAP. IIII.

NON ſolùm autem ad medici officium ſpectat morbificos humores, & eos qui affectus continenter fouent, euacuare: ſed prius oportet eos parare ad facilem euacuationem, vt ſine moleſtia multa educi poſſint: præterea verò & intemperiem eam remouere, ex qua illi quotidie generantur: alioquin enim nihil medico vacuaſſe proderit: ſi reliqua ſit cauſa alios ſubinde ſimiles generandi humores. Plerumque autem ſimilis eſt vtriuſque ratio, eadem enim quæ intemperiem tollunt, vitium etiam humorum corrigunt: quo illi naturæ aduerſarij ſunt; vnde ſi vitium non ſit inſigne, dum per contraria tranſmutatur, ad ſuum bonum ſtatum reuocantur, & vtiles fiunt: vel ſi fuerit inſigne, vt nequeat amplius humor bonus omnino fieri, remittitur ſaltem eius malitia, vt faciſius poſſit à natura adminiſtrari & vacuari, cum opportunum fuerit. Nam plerunque humores, qui generantur, ſequuntur naturam temperaturæ illius articulæ, à qua illi generantur: orta enim ſuis atteſtantur initiis teſte

Galeno

Galeno. & hoc medicamentorum genus à maioribus noſtris dicitur genus medicinarũ conquoquẽtiũ, vel digerentium, vt ipſi aiunt concoctionem accipientes pro quacunq; humoris ad æqualitatẽ reductione: hæc verò æqualitas duplici inſtrumento adduci poteſt, medicamentis, victuſq; ratione: ab eiſdẽ enim indicationibus pendet recta ratio vtriuſq; inſtrumenti. Primum autem à medicamentis incipiamus, vt pote quæ iis quæ hactenus tractata ſunt, magis ſint affinia: Indicationes, quæ vigent, in his affectibus, à natura tum morbi, tum excrementorum à quibus fouetur morbus, accipiendæ ſunt: vnde pro varia horum natura variantur & indicationes & ſcopi. Vnde vbi à bilioſis excrementis pendet affectus, cum & ipſa calida ſint & ſicca, & à temperatura conſimili ſint genita, ea, quæ refrigerant, & humectant, erunt eligenda. Vbi ſit à pituita: quæ calefaciunt, ſiccant, & attenuant, niſi fuerit ſalſa pituita: quia cum ſalſus ſapor ſit inditium, immo effectus caloris & ſiccitatis, & is humor aliquando tenuis, immo plerunque; nonnunquam tamen & craſſus. ideo temperatius, vbi ſalſus humor ſit, calefaciendum, & ſiccandum, & attenuandum, præſertim vbi tenuis ſit, vbi autem craſſior, & magis lentus, magis attenuandum, & incidendum. Sed ſi ſit melancholicus & auſtus humor, potius refrigerandum, & humectandum: quamuis aliqua ſint intermiſcenda, quæ attenuent & incidant. Sed tandẽ particulatim deſcendamus, & omne negotiũ ad tẽporũ noſtrorũ vſum deducamus: vt hac ratione nouitiis in hac arte prodeſſe magis poſsimus. Triplex ergo eſſe poteſt, quantũ ad præſens poteſt, negotiũ & hoc noſtrum inſtitutũ eſſe ſatis, ratio medicamentorũ, quibus vti poſſumus: nã aut decoctis, aut appellatis ſyrupis, aut illis, quas cõfectiones, vel cõfecta vocamus, quæ vel rotulis conſtant, vel in modum eclegmatis conficiuntur: nam ſæpe & propter morbi longitudinem, vel delicatulam hominis naturam, vel propter ætatem oportet variare modum medicamentorum, ſemper tamen eiſdem ſeruatis facultatibus & ſcopis. Primum autem de decoctis

Lect. 6. agamus, vt quorum vſus ſit antiquior: Decocta ea ſimplicibus, præſertim vero herbis, vel ex earum partibus, aliquando quidem ex pluribus, nonnunquam ex vno, & aqua parari ſolent, & ea quidem vel communi, ſicut eſt, quam ex fontibus, vel ex puteis quotidie haurimus, vel interdum arte per deſtillationem confecta. & de communi quidem non eſt quod quidpiam dicamus, cum illa ſit tanquam materia duntaxat, & tanquam id, in quod tranſit vis decoquendorum medicamentorum: quæ verò per deſtillationem ſit, cum quidquid virium habet id à ſimplicibus medicamentis, vnde extrahitur, habeat, ideo neque de ea ſermo longior habendus, neque etiam de ratione, & tempore decoquendi, & ſimplicia, quæ coquenda ſunt, colligendi, quia hæc omnia in tractatione, de medicamentorum compoſitione eſſent tractanda: ſæpe etiam ex iure pulli gallinacei fiunt, in quo eſt vis inſignis temperandi humores, præſertim calidos, & acres. Ad componenda igitur apta decocta ſunt eligenda ſimplicia, quæ propoſitis ſcopis videantur poſſe ſatisfacere. Itaque ſi hi affectus fuerint iudicati pendere ab intemperie calida, cum acri & billioſa materia, ea erunt accipienda ſimplicia, quæ refrigerent, & humectent, retundántque acrimoniam eorum ex-

A crementorum. Vnde ſi acceperimus ex herbis endiuia, vel cichorium, vel oxalidem, ſeu, vt iuniores aiunt, acetoſam, vel boraginem, vel quæcunque ſunt ex cichoraceorum genere, rectè res ſe habebit: quod ſi adhuc refrigerantibus magis eſſet vtendum, herba, quam lichenem Græci appellant, à noſtris autẽ pharmacopolis hepatica dicitur, accommodata eſſet, ad hoc etiam genus lactuca, portulaca, & id genus alia pertinẽt: quorum ſiluam copioſam nobis Gale. in libris de Simplicium medicamentorum facultatibus propoſuit. Vtimur tamen interdum fructibus, vt ſunt qui ſebeſten ab Arabibus ſunt dicti, myxa à Græcis: præterea iu-

B iubæ vel zizipha, & pruna arida: hæc ergo ex aqua decoquenda, vt decoctionis ratio requirit: aliqua enim maiorem, alia minorẽ ſuſtinent decoctionem, nam flores, quibus ſæpe in decoctis vtimur, quales illi, qui ad ſcopum præſentem poſſent pertinere, modicam præ aliis ferunt decoctionem: digeritur enim, & diſſoluitur eorum vis, ſi diutius coquantur: quia autem vtiles poſſunt eſſe calidiori affectu, ſunt violæ, roſæ, flores cichorij, endiuiæ, boraginis, & id genus alij, vnde ferè in fine decoctionis inijciendi ſunt, cum auferendum eſt ab igne vas. Herbæ verò maiorem decoctionem ferunt, maiorem fructus, maiorem adhuc radices: nam earundem herbarum radices ad decocta commoda

C ſunt. Confecto decocto, & colato, eius eam menſuram, quæ ægrotanti idonea ſit, dare oportet, mane præſertim ante cibum per tot horas, vt iam potuerit ad actum deductum in ventriculo in totum corpus diſtribui. quod ſi condiatur aliquanto ſaccaro, tum vt magis gratum ſit, tum verò ut facilius & citius digeratur, melius erit: quæ enim dulcia ſunt, promptius attrahuntur à membris: facile autem poſtea eſt, aliquanto copioſiori addito ſaccaro, vel melle per vlteriorem decoctionem in ſyrupos decocta redigere. De quibus iam opportunum fuerit ſermonem habere, niſi quod fortaſſe præſtiterit, & de illis prius decoctis agere, quæ aliis differentiis ab aliis humoribus accepus

D ſummatim tamen conueniunt. Vnde ſi à materia pituitoſa inſipida, aut acida conſtiterit morbus, ea, quæ ſuperioribus contraria ſunt, quæ videlicet calefaciant & deſiccent, erunt magis opportuna, quæque attenuent & incidant, vt tamen & huius ratio ſit habenda, quia omnes eiuſmodi affectus, de quibus eſt inſtitutus ſermo, vt diximus, ab alicuius acrimoniæ participe humore & proinde etiam caloris, ortum habere conſtat, nempe vt modeſtè calefaciamus immixtis aliquibus. vnde temperetur calor calidiorum medicamentorum: vnde betonica maxime accommodata erit herba, & eupatorium, in quibus non eſt inſignis caliditas: ſed & artemiſia, anethum, præ-

E ſertim viride, nam aridum magis calefacit ſiccátque, calidiora ſunt ſerpyllum, mentha, pulegium, calamentum, hyſſopum, & reliqua iſtiuſmodi, quæ plurima à Gal. ex eiſdem libris colligi poſſunt, nec à nobis in præſentia omnia afferenda, ne nimis longus is ſermo euadat. Quod ſi ſalſus fuerit humor, ab iis quæ inſigniter calefaciunt, abſtinendum: temporibus autem vtendum, atque illis aliqua addenda, quæ acrimoniam, quam ſalſugo indicat, leniant & mitigent: vt ſunt radix dulcis, quæ nunc liquiritia dicitur. præterea maluæ folia, althęę radices: item flores boraginis endiuiæ: præterea fructus

ſebe-

ſebeſten, iuiubæ, & quæ ſunt generis eiuſdem, & ſaculcatis. At ſi melancholichus ſit humor, præſertim vero ea aſſatione factus, borago & endiuia erunt optima, & ſumaria, quã ſumumterræ. & ſalictarius lupus, quem lupulũ in præſentia appellant, hæc enim mundandi ſanguinem ab exuctis excrementis vim habent. Præterea & ſi aliqua egeant attenuatione, non tamen calore multo, ſed lenitate quadam opus eſt, niſi craſſior videatur factus is humor, & ad ſæcalem conſiſtentiam accedens: tunc enim, & magis attenuantibus, digerentibuſque egeret. Et hæc de decoctis in præſentia puto poſſe eſſe ſatis. Ad Syrupos accedemus, quorum facilior, illis explanatis, poteſt eſſe expoſitio, cùm Syrupi ferè omnes, ex decoctis herbis, vel radicibus, vel ſeminibus, vel ſructibus fiant, vel ea herbarum ſuccis, addito aut melle, aut ſaccaro: qui tamen in frequentiori vſu ſunt, ad humores quidem calidos & acres, ſunt ea endiuia, cichorea, oxalide, boragine, ex acido ſucco citri, qui ſunt ſimplices, & præcipuus eſt ſyrupus acetoſus: ſed ſunt & compoſiti, vt qui de endiuia compoſitus dicitur, de cichorea compoſitus, cui aliquando aliquid Rhabarbari additur, cum bilis notha, & craſſior eſt, quæ & attenuatione, apertionéque egeat, & aliquam etiam efficiunt lenem purgationem. Ad hæc etiam vtilis ſyrupus roſaceus ſimplex, præſertim ſi bilis tenu[illegible]ſi: quod ſi notha & craſſior, particeps lentoris, [illegible]timus qui ea ſucco roſarum, quem ieleniabim ex ſaccaro iuniores, qui Arabes ſequuntur, appellant, de illo autem ſimplici loquimur, qui nondum ſolutius eſt. Sed ſi pituita ſrigidior & craſſa lentaque ſit, tũc melroſaceum, & oxymel ſimplex opportunum erit: & ſi mixta fuerit ex bile & pituita, ſyrupus biſantinus à Ioãne Meſue dictus, ſi ea non admodum craſſa & lenta fuerit: nam hæc magis requireret eum, cui additum ſit acetum, vel illud quod completum appellatur. Ita etiam ſi ſit ſalſa, ſimplex biſantinus, cum eo qui fi[illegible] ſucco betonicæ, & cum rolaceo: betonica e[illegible] vtrique poteſt conuenire, vt præſertim, cum viridis eſt, non calefaciat plurimum. Idem biſantinus ſyrupus ſimplex accommodatur melancholico affectui, & ſyrupus, de boragine, & qui ea ſucco dulcium pomorum conficitur, & ex pomis ſimplex dicitur: ſortior eſt qui ea pomis ſabur dicitur à Ioanne Meſue: fortiores his ſunt, ſyrupus de ſumaria compoſitus dictus & de pomis compoſitus, qui iam vim ſoluendi habent: nam vel veratrum nigrum vel epithimum accipiunt, ſicut & decoctum epithimi, quorum meminit Meſ. à quo compoſitionis modum poteſtis habere. Confectiones quidem, vt nunc appellant, & ipſæ poſſunt duplici forma componi, vel enim vt habent modum eclegmatis, ſeu, vt iuniores loquuntur, electuarij: vel ea ſaccaro in forma ſolidiori in modum eclegmatis fiunt: in calida intempetatura accipiemus ſaccarum roſaceum, vel violaceum, item myrobalanos qui chebuli, quique indi, & qui emblici dicuntur: ſed & chebuli pituitæ magis commodi habentur, vnde cum refrigerent, in ſalſa pituita admodum vtiles erunt. & calidioribus temporibus. In frigidiori verò morbo, & pituitoſo, vel melancholica materia id genus confectiones parandæ erunt, quæ conſeruæ dicuntur, vt roris marini flores ſaccaro conditi vel flores betonicæ: ſed etiam folia betonicæ ſaccaro item condita: item & cortex mali citrij, & [illegible]dem zingiber itidem conditum: nunc verò & nux moſcata, & gariophli, ita appellati à noſtris hoc modo conditi reperiuntur: quæ omnia, præter id quod ita ſola & ſimplicia mandi vtiliter poſſunt, ſæpe ſimul ea his plura prius contuſa componuntur, & in eclegmaris formam rediguntur, addito aliquo ſyrupo eidem ſcopo accommodato, quo diluantur, vt tenuiora & liquidora fiant: que ſæpe ſummo mane ieiuno ventriculo accipiuntur, interdum tamen etiam poſt cœnam: vt cum cibi vaporibus ſacultas medicamentorum ad caput aſcendens illud magis corroboret, & alioquin afficiat: in his tamen affectibus qui acrimoniæ nunquam ſunt expertes, omnino modeſtè calefacere, & parcè debemus. Quod ſi modum compuſitio- Le9. vij.
nis inſtituendæ quiſpiam deſideret, ita, vt nunc aiunt, ordinabimus: accipe ſaccari roſacei, violacei, conſeruæ florum boraginis, carnis myrobalanorum emblicorum vel chebulorum ſingulorum vnciam 5. cum ſyrupo roſaceo, vel ex oxalide, vel ex iuiubis confecto fiat mixtura. Sin autem frigida fuerit intemperies, hac potius vtemur, accipe ſaccari roſacei, conſeruæ florum roris marini, betonicæ, ſingulorum vnciam vnam, vel zingiberis conditi, quod vulgo zingiber viride appellant, vnciam mediam, miſce, & omnia contuſa & diluta ex ſyrupo ex corticibus citri confecto in modum eclegmatis redigito: Sed ſi his etiam chebulorum vel emblicorum myrobalanorum pulpam ad vnciam addiderimus, præter roſaceum ſaccharum ob humorum vitioſorum aliquam acrimoniam, rationi magis conſona erit confectio, dentur vt diximus. Solidiores vero confectiones, quæ ſunt in frequenti vſu, refrigerantes quidem ſunt, quã diarhodon Abbatis appellant: ſed & magis etiam refrigerat, quæ diatrion ſandalon vel ſandalorum appellant, vtramque apud Nicolaum deſcriptam inuenietis. Calidiores vero ſunt, primum quem aromaticum roſaceum appellant, moderatæ cuiuſdam caliditatis: calidiores ſunt diatriompipereon diacyminum, diagalanga à Meſ. deſcripta, diacalamentum Gal. In hoc iſtarũ confectionum genere poſſunt p oni antidoti maiores, vt mitridata, & theriaca, & diamoſcum, & idgenus reliqua. Sed his cum prioribus commixtis varias puſſumus componere differentias horum medicamentorum: puta ſi vnciæ ſaccari roſacei immiſceamus ſexquidrachmam, vel drachmam puluerũ diarhodonis, vel aromatici roſacei, vel diatriompipereon, vel aliorum, quod fieri poteſt, vel vt temperariores fiant, vel vt gratiores. Satis circa medicamenta vagati ſumus. Reliquum eſt ergo, vt de ratione victus agamus, quæ & ipſa varia eſſet debet pro ratione ſcoporum propoſitorum: nam in calidiori affectu ex humore bilioſo, & acri refrigerans oportet vt ſit humectánſque: in pituitoſo attenuans, calefaciens, & ſiccans ſi citra ſalſedinem ſit, ſed ſi ſalſa ſit pituita, in caliditate ſit moderatio, & potius in leuem aliquã humiditatem, quam in inſignẽ ſiccitatem inclinet. Humor antẽ melancolicus moderata eget caliditate præſertim in initiis morbi, inſigni vero humiditate: & vt omnia edulia, immo & alia ad victus rationem pertinentia, quæ ſolent gignere, vel occaſionẽ præſtare vt gignerentur vitioſi humores, vel ſi boni fuerint geniti, in vitioſos degenerẽt, præſertim vero in cibis & potu, tam quo ad qualitatẽ & quantitatem, quã etiam quo ad ordinem & apparatum caueantur. Vnde ea inſtituatur ratio, vt euchyma ſint edulia, id eſt quæ ſint bonis ſuccis gignendis idonea: neq; in præſentia magis particulatim hęc tractabi-

tractabimus: partim ne omnia in vno capite tractare voluiſſe videamur: partim quia de his eiſdem ſæpius in ſequentibus ſermonem ſumus habituri. Hæc ergo in vniuerſum dicta ſufficere poſſe videntur, quantum ad communia remedia, quæ cauſas morboſas & internas reſpiciunt. Nunc ad ea transeundum eſt, quæ à Græcis topica: localia autem à Latinis dicta ſunt; quæque particulatim materiam, quæ ad affectum iam fluxit, & morbum proximè excitat, & illud intemperamentum, vel ſolutam continuitatem continenter fouet, reſpiciunt.

De ratione & via tractanda curationis horum affectuum particulatim, quantum ad pituita topica vel externa remedia pertinere poteſt. CAP. V.

REMEDIA, quæ priuatim vnicuique horum affectuum curãdo ſuapte natura commoda ſunt, vt ſuperius diximus, aliquando ſola, & citra generalem totius corporis curationem poſſunt hos omnes affectus tollere. hoc autem præſtare facilè poſſunt, quando id nulli, aut exiguæ admodum plenitudini, vel cacochymiæ erit obnoxium; alioquin ea plus attrahendo, quàm digerere, vel diſcutere poſſint, plus officient, quàm proderunt. Poſt ergo curã totius, illius partis, quæ malè affecta eſt, curam agere oportet. quoniam autem, vt item diximus, hi affectus, qui in ſola intemperie conſiſtunt, ſimplicẽ habent curationem per ſolam qualitatum tranſmutationem perficiendam; qui verò & materiam habent indicant prius materiam tollendam: poſtea verò temperamentum mutandum, & hoc in vniuerſum, quamuis ſæpe, vt illo eodem libro ratione & exemplis Galen. oſtendit, dum recens morbus eſt, neque quaſi in habitum iam tranſierit, ſola ſufficiat generalis curatio corporis per diligentem vacuationem, & remotionem cauſæ: de quibus hactenus verba fecimus. Ponamus ergo per eam curationem quantumlibet diligentem nõ potuiſſe particulatim morbum auferri, nimirum quòd altius radices fixerit, tranſeundum ergo ad particularem, priuatamque curandi eius ratione rationem per pituitas cuiuſque indicationes, quæ præcipuè à propria cuiuſque affectus natura depromendæ ſunt. Primum autem de areis, quæ alopeciæ, vel ophiaſes Græcis dicuntur agamus: in quibus denudatur cutis capitis ſuis capillis, & id quia à vitioſa materia in profunda cutis parte, cui fixæ ſunt radices, corrumpuntur, vt ob id decidere cogantur. Vnde ſtatim indicat nobis natura ſtatus morbi ita percepta, quòd ſi cutem volumus priſtino ſtatui reſtituere, opus eſt hos ſcopos ſpectare: primum vt præſens mala materia per vacuantia detrahatur: deinde vt bona, & idonea ad pilorum generationem, & incrementum cuti ſubminiſtrentur. Primum quidem euacuatione perficitur: non tamen per ea remedia, quæ totum primò vacuant, vt eſt purgatio, & ſanguinis detractio: neque enim plerunque purgatio, vel ſanguinis miſſio eam vacuane materiam, quæ particulatim recepta, & abſorpta eſt à ſubſtãtia particulæ: ſed illa digerentibus & diſcutientibus tollitur. Subminiſtrare autem poſſunt materiam vtilem gignendis capillis, quæ eam modeſtè attrahere poſſunt: nempe ita vt attractam poſtea non diſcutiant: fruſtra enim ea eſſet attractio. Et ſi quis opponat, quia recta ratio horum affectuũ curandorum, qui ab affluxu vitioſorum humorum ad cutem, concitantur, requirere videtur, vt initiũ curationis fieret non a digerentibus, neque ab attrahen-

A tibus; ſed potius ab iis, quæ ſunt contrariæ facultatis nempe refrigerantibus, & aſtringentibus, quæ vim repellendi habent. Ad hanc dubitationem reſpondet Galen. primo lib. de comp. med. per loc. quòd id quidem verùm eſſet, quòd in principio alopeciæ, quando ſtatim inter prima initia rem tractaremus, & quando fieret alopecia, nec dum tamen facta eſſet, ita eſſet agendum; ſed tunc neque alopecia dici poſſet, & rarò in eo principio Medicus accerſitur: curatio verò, quam in præſentia inſtituimus, eſt alopeciæ, quando iam eſt alopecia. Curanda itaque eſt iis, quæ partim digerunt, partim attrahunt: ſed qualia hæc futura ſunt? nã id genus omnia calida ſunt, ſatis etiam inſigniter, neque eorum vnus tantùm, ſimpléxque ordo eſt: & ſi nimis calefiet, exſiccabitúrque cutis, vretur; vt facilè poſtea affectus caluitio ſimilis gignatur, qui deinde neque alioquin curationem ſit admiſſurus: ſin autem parum, nunquam vim morbi ſuperabimus: ita ſi valenter diſcuſſerint, digeſſerintve hæc medicamenta, quibus vtimur, facilè & materiam vtilem, quam ad cutim ad generãdos capillos attrahunt, pariter & abſument. Tota ergo peritia, & ars in hac curanda affectione eſt, vt ex multis medicamentis, quæ vim digerendi, & attrahendi habent, ea in primis eligamus, quæ, quantùm opus ſit, digerant: ita vt, digeſtis vitioſis ſuccis, mox vtilem ex profundo attrahant, neque tamen eos diſcutiendo abſumant. Hoc verò nobis oſtendet diligens earum rerum conſideratio, quas nunc ſumus relaturi. Primùm eſt morbus, nam ſi grauis, magnúſque, & inueteratus fuerit, maioribus, & efficacioribus medicamentis erit tractandus; lenioribus, ſit lenior, & minus fuerit proteruus, recentiórque. Deinde verò corpus affectum, quantum ſanè ad temperiem naturalem, & ad ætatem, & ad artem, vel exercitia pertinet; qui enim teneriori, molliórique ſunt habitu corporis, vt pueri, mulieres, eunuchi, quique vitam in otio, & vmbra degunt lenioribus medicamentis egent: a valentioribus enim vritur cutis, & vlceratur, affectúſque exacerbantur potius, quam curentur: adulti verò, & magis etiam ſenes, præterea verò qui ſicciori, & duriori ſunt corpore, quique multis laboribus, & præſertim in ſole conficiuntur, vt ruſtici, acriora, & valentiora medicamenta faciliùs ferunt, atque illis etiam citiùs curantur. De medicamentis itaque loquamur, eáque in ſuos ordines redigamus; & primùm de ſimplicibus: mox & de ratione ea componendi dicemus aliqua. Vt tamen hoc in vniuerſum proponamus, quòd hæc omnia præter id, quòd ſint calida ſatis inſigniter oportet, vt ſint etiam tenuiorum partium; quia neceſſe eſt, vt interius facilè penetrantia è profundo materiam attrahant: quæ, quia varios ordines habent, alia enim fortiora, acrioráque, alia minus acria ſunt: ideo vt iunior hac etiam parte eruditior euadat hæc in eum ordinem digeremus, in quem à Galen. fuere digeſta. Primum igitur, & ſupremum gradum tum calore, tũ partium tenuitate, & attractione tenet euphorbium: illud ſequitur thapſia: cui ſuccedunt ſinapi, & naſturtium; atque adarca, vel adarcion, vel limnitis: deſcẽdendo verò his aliquãto leuiora ſunt ſulphur, & ſpuma nitri, præſertim ſi ſit electa, nempe quæ alba, leuis, laxaque eſt, & mollis: & nitrum quoque molle, & vſtum: in hoc etiam ordine vtrunque veratrum collocat, tam album, quàm nigrum, ſeménque erucæ; & laurinum oleum; item & alcyonium vtrũque, ſiue vſto vti velimus, ſiue præter vſtionem: vſta tamen præſtantiora ſunt; radices etiam canarum, ſi vrantur,

rantur, correx que ad hunc ordinem pertinebunt. Deinde verò his ſuccedunt pia liquida, atque adeo etiam cedria: & ſtercus muris, adépſque vrſi; qui tamen, quo vetuſtior, eò & melior eſt, ſicuti & leonis, & hienæ, & pardi, & anſeris, & tandem quæcunque calida cùm ſint, partes & ſubſtantiā tenuem habent: vndæ & amaræ amygdalæ vniuerſæ cum cortice combuſtæ, & multa præterea alia vſu veniunt: ſicuti abrotaoum combuſtum, cuius Galen. 6. de ſimp. medi. fac. meminit. Hæc tamen hic retulimus, vt quæ ſint alijs præſtantiora, & longiori experientia approbata: quamuis pro rei opportunitate & alijs poſſimus vti. Nam quidam, vt Raſis. 5. ad Almanſorem, io iſtiuſmodi affectibus cæpa curim fricari docet. Galen. verò interdum cùm ruri B alijs medicamentis careret, carta combuſta vſus, quendam ab alopecia curauit, eam oleo lucernæ diſſoluens; vt quod ea igne calidius, & tenuiorum partium ſit factum, & ſimile euaſerit veruſto oleo: ſed & thus acerrimo acero ad ſolem pluribus diebus tritum plurimum efficax ad hos affectus redditur. Quibus ita expoſitis facillimum erit reliqua eaponere, quæ ad compoſitionem pertinent: nam ſic ſanè maius operæ pretium fecerimus, quàm ſi ſcriptis mandauerimus numeroſam compoſitorum medicameotorū farraginem, vel, vt vulgò dici conſueuit, receptas. Primùm ergo aduertendum, quòd his, quæ recenſuimus, admiatis, vel ſimul, vel cum alijs poſſumus innumera parate medicamēta, virib. C & forma differentia: & ſi valens, & fortiſſimū medicameotum, & efficaciſſimum conficere velimus, id quod longo vſu Galen. optimum, & præ alija præſtantiſſimum ſe ſemper inueniſſe teſtatur, ita pararur. accipiuntur euphorbij, & thapſiæ vtriuſque 3. 2. ſulfuris viui, veratri, quodcunque illud ſit, album, vel nigrum ſingulorum 3. 1. ceræ prius liquatæ ex oleo veteri, vel cino 3. 6. vel ſi his careamus ex oleo amigdalarum amaratum: omnibus ſimul mixtis ceratum conficitur, quod quidem erat io multo vſu. Verùm quia thapſia licet aliquibus in locis, ſicut io Apulia & Brutijs, & Calabria facilis ſit inuentu, vt quæ paſſim ibi naſcatur, atque in illis locis, qui his confines ſunt, in his tamen noſtris regionibus noo eſt facilis, immo rariſſima inuentu: D euphorbium verò, & ſi reperiatur apud Apothecarios, plerumq; ramen adeo verus eſt, vt maaimam amiſerit virium ſuarum partem: ideo pro iſtis, quando ijs caremus, accipere poterimus, vt etiam nos docet Galen. ſemen aut naſturtij aut erucæ, aut ſinapi, aut alcioniū vſtum, aut adarcion: quæ quamuis inferiora ſint illis duobus, non tamen ita ſunt, vt nō poſſint etiam valens conficere medicamentū: nam loco olei iam dicti poſſumus & laurinum oleū inijcere, vel liquidam picem: verum eiuſmodi medicamentum erit validum admodum, quod poterit E inueteratas pertinacéſque areas depellere, præſertim verò corporibus validis, ſicciſque, & durioribus: in pueris autem, mulieribúſque & tandem in teneris, & mollibus, nimis erit acre, & quod facilè nō poſſit ferri. Ideo aliquod mitius erit cōponendum quod duplici ratione fieri poterit, vel huius vim remittendo; remittetur autem leniorū medicamentorum miſcella, ſicuti ſi ceram addiderimus vt, ſi pro ſexdrachmis vnciam vel decemdrachmas impoſuerimus, vel duodecim, addito etiam eadem ratione oleo: vel etiam aliquid præſcriptæ eorundem medicamentorū quantitatis imminuēdo. Non eſt ergo ardua res medicamēta ex ratiooe componere, &

A cōpoſitis etiam vti: ſi modò quis prius ſimplicium naturam, & ordinem rectè tenuerit: præterea verò iudicauerit etiam naturam, & qualitatem ægrotantis corporis, & morbi etiam conditionem, videlicet an nunc modò incœperit, & recens, faciliſque ſit: an verò inueterauerit, & altius radices fixerit, adeóque creuerit, vt non facile medicamentis cedat, nam ſi poterit habere medicamenta huic rei apta, illis vtetur: ſio minus, facilè ipſe componet: neq; vtique medico perito: & prudenti deerit materia medicinalis, quæ aptè poſſit laboranti particulæ accommodari, Et vt rem hanc exemplo oſtendamus, multa ſimplicia medicamenta recenſuimus, quæ in hunc vſum venire poſſent: & vt diximus: vos quoque alia his poteſtis ex lectione Galen. & aliorum medicorum addere, ſi obſeruaueritis quæ de ipſis diximus, nēpe quod calida ſint cum partiū tenuitate, vt & prauos humores digerere poſsint, nō adeo tamen, vt bonos quoque diſcutiant, ſed ſolum eos è profundo ad cutem attrahāt: vnde cum medico hæc perſpecta fuerint, ea perquiret, quæ in eo loco, vbi verſabitur, poterūt haberi, & ſi illa tantā vim habere poſſe exiſtimabit, quantum ratio illius morbi in illo corpore requirere videtur, illis vtetur, quod ſi inter vtendum, vel antea etiā, quam illis vtatur, ea videantur leuiora, neque quantum ſatis ſit, imprimere: eis addet aliquid acrius. Verbi gratia, vt exemplis agamus, poſteaquam exempla ad introducendos nouitios plurimum valent: ſi alicubi fuerit medicus, & ipſum accerſant ad curandum aliquem puerum area laborātem, perſpecto, morbo, & conſiderato, poterit quidē ſola vti liquida pice, redacta vel in modum cerati per coctutam, vel ita illiniendo, ſi eum veteri oleo, & valde antiquo, vel oleo etiam lucernæ commiſceat: hæc enim ſi leuior erit, & facillima area, interdum eſſe ſatis poterunt. Quod ſi nimis leuia hæc viſa fuerint, neque aliquid efficere, addemus aliquid, ſicuti eſt aut, ſinapis ſemē, aut naſturij, aut piretrum, & quando aliorum copiā noo haberemus, ſaltem aliquid piperis tuſi, vel zingiberis, vel ſulphuris; quod ſi alicubi eſſemus, vbi haberemus thapſiam, vel recens euphorbium, quæ valentiſsima, & acerrima medicamenta ſunt; & talia, quæ nullus ferè poſsit perferre, eis vtemur; delinita tameo prius eorum acrimonia, quantum tamen viſum opportunū fuerit: leniemus autem ſic, ſi eorum modicum diſſoluemus multo oleo, dummodo oleum aſtringens non ſit: & ſi aliud aptius non ſit oleum amigdalarum amararū, vel ea lucerna acceptum, vel anſeris adipem, vel quidpiam eiuſmodi accipiemus, & ſimul colliquatis his ad ignem, conficiemus medicamentum. Sed Gal. exemplo propoſito, finem tandem his imponemus, qui cum ruri fuiſſet illi adoleſcens oblatus laborans alopecia, & alia medicamenta deeſſent, chartam autem inutilē vidiſſet, eam ſtatim combuſsit, atque cinerem illum cum oleo, quod ex lucerna effudit, miſcuit, & eo vſus medicamento, adoleſcentem curauit. Ita alias diſſoluto, euphorbio ea aqua communi, alias thapſia oleo diſſoluta vti poſſumus, vt tamen & hoc ſit aduertendum, quod io his, & ferè in alijs omnibus, affectibus, quatenus ad vſum differentium medicamentorum pertinet, ſemper tutius fuit à leuioribus incepiſſe, & paulatim poſtea addendo aſcendere, dooec eo peruentum ſit, vt videamur iam aſſequuti aptum, congruúmque medicamenti modum. Sed de his ſatis, vnde, quibuſdam expoſitis, de modo adminiſtrationis, & vſu horum medicamentorū

ad alios morbos curandos tranſibimus. Primùm ergo capilli omnes abradendi nouacula: alioquin enim impedimento eſſent in apponendis, & remouendis medicamentis, quæ tamen ſæpe & remoueri, & apponi neceſſe eſt: & id, vt exploremus, quantùm medicamentum appoſitum impreſſerit, & egerit in cutem: quod ex colore, & calore eius facilè poterit percipi. Nam ſi remoto medicamento manè, quod heri appoſueris, vel manè, vel veſperi, cutim reperieris magis calorem mutaſſe, quàm par ſit, vt videatur ferè inflammari cœpiſſe, & eandem, dũ tractatur, maiorem præ ſe ferre calorem, quàm ratio requirat: ſignum erit acrius eſſe id medicamentum, quàm natura illius hominis poſſit ferre. Vnde remittenda erit, & detrahenda vis eius, vt lenius, & mitius reddatur medicamentum, quo modo mitius fieri facilè poſſe docuimus: longè etiam magis, ſi in B flauum vergat: iam enim vri cutim ſignificat: vnde non ſolùm medicamenti rationem tunc mutare oportet, & id mitius, & lenius reddere: verùm antequam ad aliud tranſeamus, ſedanda erit inflammatio, & dolor: alioquin enim vſta cute, morbus & deterior, & contumacior reddetur. Ad eiuſmodi autẽ ſedationem vtile remedium erit perfuſio cutis ex oleo dulci tepido, vel cataplaſma ex triticij panis medulla: idem Galen. 5. de ſimplici. medicam. fac. commendauit. Præterea & fomenta proſunt, & nũnunquam cutis ſacrificatio appoſitis cucurbitulis: mox medicamenta leuiora ſunt adhibenda. Contrà verò agendum, vbi nihil videatur mota, vel immutata cutis: id enim indicio erit medicamentum leuius, & infirmius eſſe, quàm par ſit: quare addenda erit vis medicamento. Dicet tamen aliquis, at ſi C morbus adeo difficilis, & pertinax fuerit, vt neque validis cedat medicamentis? maioribus, ait Galen. tunc erit tormentis opus. nam & ſæpius erit cutis radenda, deinde fricanda ſæpius re aliqua aſpera, deinde ſinapiſmis erit agendum, id eſt medicamentis, quæ cutim rubificant, poſt quæ cutis liquida pice, vel cedrino oleo illinienda eſt. Sed horum omnium ea ratio eſt: magna enim difficultas, & pertinacia affectus iſtius inde habet occaſionem: quia praui ichores, à quibus fouetur is morbus, adeo ſunt abſorti in profunda cute, vt præter quàm quòd immutauerint temperiem cutis, vitiauerintq́; ipſi etiam ægrè admodum abſtrahi poſſunt, & propterea antiqui Medici tot tormenta excogitauerũt, quæ & cutem rarefacere, & diſcutere, & valenter è pro- D fundo extrahere poſſint. vnde ad ea tandem peruenere, quæ metaſyncritica à methodicis dicebantur: de quibus, ne nimis in longum protrahatur præſens ſermo, poſteriùs exquiſitè loquemur. Reuertantur autem ad id, vnde diuerteramus, & de modo adminiſtrandi præterea nonnullis expoſitis, huic capiti finem faciamus. Abraſa itaque cute, antequam medicamentum aliquod adhibeamus, illa fricanda eſt, nam ita rareſcens ex frictione aditum faciliorem, & penetratiorem in penitiores partes præſtat. Sed & ea frictio vtilis alioquin præterea medico eſt; quia & illi oſtendit aliqua, quæ non parum conducere poſſunt, & ad præſagium, & ad medicamentorum E adminiſtrandorum rationem: tùm enim citò, & facilè cutis rubeſcit ex frictione, faciléque colorem mutat, indicat facilem, & curatu leuem morbum; vtpote quia cutis habitus non ſit plurimum vitiatus. vnde citius, faciliuſque curationem abſoluendam eſſe promittit, ſi rectè tractetur, ac leuioribus medicamentis: contra verò, vbi quantumlibet perfri- A catur, parum admodum, & non niſi multo negotio tranſmutatur.

Loc. 9.

De ratione curationis furfurum, & pediculorum per remedia topica. Cap. VI.

IN vniuerſum quidem eadem eſt curandi ratio, quantùm ad corpus, capútque inaniendum, in his quæ eſt etiam in affectibus præcedentibus: ſi in his, vel in illis vitiũ, quod in cute eſt, à totius cacochymia pendeat, & foueatur: ſed ſi cutis tamen ſit, curari facilè poterunt hi affectus abſque vlla corporis cura, hoc ſolum animaduerſo, ne ex eis, quæ ad victus rationem pertinent, eò res perducatur; vt quãuis inter initia ſit ſola affectio, & propria cutis poſtea etiam incipiat foueri à vitio totius, multiplicatis videlicet in toto vitioſis humoribus ex erroribus in victus ratione. Quantùm ergo attinet ad hãc cu- B rationem, quando ea, quæ erant toti accommodanda, iam rectè peracta ſunt particulatim ad topica, & externa remedia rectè adminiſtranda accedendum eſt; petitis tamen indicationibus à natura iſtorum affectuum. vnde cum in aliquibus communem habeant rationem, aliquid etiam vnumquódque eorũ proprium habeant: ita & eorum methodus partim eſt vtriſque communis, partim vtrorúmque priuata, & propria: communis quidem quatenus vtérque efficitur ex vitioſis ſuccis incidẽtibus cuti: ſed quę à plenitudine, vel præſentia humorum efficiuntur affectiones, neceſſe eſt, vt per eorum vacuationem vel aſſumptionem curentur. Vnde communis inſurgit ſcopus in vtriſque videlicet digerere eſſe opus, & detergere. aliqui tamen addidere & tertium, videlicet roborare cutem per aliqua aſtringentia, nimi- C rum vt non amplius eiuſmodi ichoras recipiat. Alij tamen, in quibus eſt Celſus, horum ſententiam quãtum ad hoc damnarunt, & id bona ratione; aiunt enim númque ita eſſe roborandam cutem, quia à natura creata eſt, vt eſſet excrementorum totius corporis receptaculum, & præſtare ea potius ad cutim, quàm ad alia membra maioris momẽti impelli: differunt autem, tùm loco hi duo affectus, tum materia, vt oſtendimus ſuperiùs, quia furfures in ſumma cute quàm epidermin Græci vocant: pediculi verò, in profundiori cutis parte ortum habent: præterea tenuiores ſunt ichores, vnde furfures, craſſior verò materia, ex quo pediculi gignuntur. Vnde particulatim deinde diuerſa eſt ratione remediorum furfuribus accommodandorum, & pediculis: nam ad tol- D lendos furfures vtuntur medici illis quidem medicamentis, quæ habent vim tum digerendi, tum detergẽdi, ſed modeſtè, vt ſunt fœnum Græcum, quod moderatè diſcutit & detergit: præterea & beta, quæ quia multas nitroſas partes habet, & ipſa diſcutit, & detergit: quòd ſi hæc non faciunt, quantum ſatis videatur, nitro vtuntur, in hoc enim maior eſt vtraque facultas. Sed & amygdalæ amaræ non ſunt alienæ ab hoc inſtituto, & glãs vnguentaria, quam ben Arabes appellant, quanuis alicuius aſtrictionis illa particeps ſit: præterea agreſtis malua, hæc enim, cũ non tantam habeat humiditatem, magis digerit, ſed ea aqua ſalſa coquenda eſt: quòd ſi careamus aqua E ſalſa, præter id, quod communi ſal additum eã ſalſam poteſt efficere, lixiuium etiam, quo ſolet caput lauari, idem facere poterit: in qua aqua poſſunt & quæcunque diximus incoqui, vt & in lixiuio: vel ex oleo: & illiniri poteſt caput, deinde ablui: quanuis & cataplaſmata confici poſſint: ſed moleſtior eſſet horum vſus. Item linimentum ex terra cimolia: non quidem ſola, quia & ſi leuiter detergat, non tamen digerit.

cum ſit frigida, ſed cum bubulo felle, aut lotio. Pediculi verò requirunt ea, quæ fortiora ſunt, & acriora in digerendo & attrahendo ex profundo, vt eſt herba pedicularis, ſtaphis agria à Græcis dicta, & ſandaracha, & nitrum, & veratrum: de quibus quia ſuperius eſt ſermo habitus, ideo in longũ nolumus vlterius ſermonem prorogare: ad vtiliora enim properamus.

De manantium vlcerum capitis, vel cutis curatione
CAP. VII.

CVM affectus hi, perinde vt priores, ſint excitati à vitioſa materia cutem occupante, quæ primum præ acredine, cuius ſemper eſt particeps, pruritum excitat, mox eam in tumorem attollit, ac demum perforat: ideo quantum ad remedia localia, quibus curandi ſunt, ſtatim inſurgunt indicationes nobis hos ſcopos monſtrantes, abſumendam eã materiam eſſe per medicamenta digerendi, vel diſcutiendi vim habentia: at vero, quia materia illa præter acrimoniam lentoris quoque particeps eſt, & inſignis alicuius craſſitiei in fauis, aliquanto minoris in achoribus, minoris adhuc in pſydraciis: ideò & his eget, quæ incidant, & attenuent. Præterea ſolent eiuſmodi vlcera præſertim ſequi imbecilliorem factam cutem, quæ ab vniuerſo corpore facilè ſuſcipit excrementa: vnde ſi aliquam habeant vim repellendi, nihil illis amplius defuerit: vnde cũ acetum has omnes vires habeat, videlicet repellendi, quatenus frigidum eſt, incidendi ob partium tenuitatem, ſed quia & aliquas calidiores partes habet, quibus acrimoniam acceptam refert, ideo & digerere poteſt. hæc enim probata ſunt à Gale. 2. de facul. ſim. med. quamuis autem his dotibus omnibus ſit præditum, non tamen eo ſolo vti conſuere medici, ſed eo affuſo aliis medicamentis, quæ ad hoc inſtitutum alioquin facere poſſunt, quæ eo lauari, & teri ſolent, quales ſunt terræ quædam, & metalla: de quibus reliquum eſt vt particulatim agamus: ſi tamen prius generalia quædam præcepta perquàm neceſſaria expoſuerimus. Eſt ergo in primis aduertendum, vt & ſuperius monuimus, quòd non eſt ſatis medico ſingillatim omnia medicamenta tam ſimplicia, quàm compoſita, quæ poſſunt curationi horum morborum accommodari nouiſſe, niſi & eorũ naturas, differentiaſque penes robur, & efficaciam probè tenuerit, eáque in ordines proprius digerere ſciuerit, vt quæ acriora fortioraque ſint, quæque infirmiora, & quantum fortiora debilioráque cognoſcat: nam non omnia omnibus corporibus congrua ſunt. Quædam enim corpora fortiora, quæque facilè perferunt: alia vel à mediocribus exacerbantur: neque etiam morbis omnibus omnia conueniunt, quamuis ſint eiuſdem generis: nam inter initia facilioribus curari poſſunt: cum autem inueterauerint, valentioribus omnino opus eſt: ſæpe enim qui temerè & ſine hac diſtinctione curare vel hos, vel alios affectus aggreditur, dum curare credit, morbos reddit deteriores. Quare & hoc etiam aduertere debemus, quòd cùm ſit admodum arduum ſtatim à principio recta coniectura aſſequi præcisè, quo medicamento egeamus, vt tutò & ſine moleſtia res tranſigatur, ſemper à leuioribus eſt inchoandum, vt paulatim deinde viribus addendo, ad exactum modum, vel mediocritatem perueniamus. Eà propter & exponenda ſunt medicamenta, & in proprios ordines redigenda, quod & in præcedentibus capitibus feci-

A mus. Et eiuſmodi præcepta memoriæ mandanda ſunt; vtpote quæ non modo in his, ſed ferè in aliis omnibus ſcitu neceſſaria ſunt. Magis autem particulatim & hoc conſiderandum; quòd vlcera hæc, quæ manantia Latini appellarunt, non ſemper eodẽ modo ſe habent, ſed interdum ſola ſunt citra vllam alterius morbi mixturam; interdum verò ſunt cum aliis morbis mixta: naſcuntur verò plerúnque cum inflammatione, & inflammati achores, vel phlegmonoſi appellantur, qui etiam dolorem inſignem adiunctum habent: & hi differentem inter initia curationis rationem habent; quia prius oportet inflãmationem tollere, & dolorem ſedare: quæ communis eſt omnium vlcerum curandorum ratio. Semper
B enim cùm annexam habent inflammationem, prius inflammatio dolorque ſedandus: & ſi res parua, & facilis videatur, perfuſione olei roſati poterit ſedari; dolorem ſiquidem ſedat refrigerando, & moderatè aſtringendo repellit, quòd ſi maiori videatur ope egere, medicamenta, ait Gal. adminiſtranda ſunt, quæ & humida ſint, quæque molliant, & citra acrimoniam concoquant, vt ſunt ea medicamenta, quæ parygra ab antiquis Medicis ſunt dicta. Horũ autem compoſitionem, alteram Gal. deſcripſit 2. de compoſ. medic. per gen. alterã verò Oribaſius, quã Paul. 7. ſuæ medicinæ libro retulit. Simplicior autẽ eſt illa Galeni. conſtat enim ceruſſa, lithargyro, adipe ſuillo, & cera: quia verò interdum ſicceſcens du- Cap. 1.
C rior fit; ideò molliri ducet Gal. roſaceo oleo, non quidem ad ignem, ne inde acredinem, & calorem contrahat, ſed manu ſubigendo, vel ſpecillo, ſiue, vt nunc loquuntur, ſpatha, aut ſpatula: hoc ergo medicamento, vel ſimili aliquo, qualia ſunt ea, quibus in aliis vlceribus inflammationes ſedare ſolent medici, inflammationem auferemus: qua ablata, curationem aggredi oportet horum vlcerum, quibus accõmodata medicamenta ſunt exponenda, ſi non omnia, ea ſaltem, quæ antiquis in multo vſu fuere; in ſuos etiam ordines digerenda. Primum ergo ordinem, & inferiorem tenent differentiæ terræ, quæ in medicinalem vſum ſolitæ erant priſcis temporibus venire: quarum Gal. 9. de ſimp. med. fac. exquiſitè
D meminit: quamuis noſtris his temporibus, aut nullæ, aut earum paucæ ad nos afferantur. Illæ autem ſunt terra Samia, Cretica, Chia, & Lemnia: præcipua Cap. vlt.
tamen ad hoc affectus eſt Cimolia; quæ, vt aliquam vim habeant maiorem digerendi & attenuandi, aceto, vt diximus, ſunt prius diligenter lauandæ. Secundum verò ordinem occupant mineralia, vel metallica, vt pompholix, quam tutiam vulgò dicunt, lithargyros, vel, vt noſtri, argenti ſpuma, & cadmia; de quibus item plenè locutus idem eſt; ſed & hæc aceto item paranda ſunt: quod quamuis ſit mordax vlceribus ſolùm, alioquin tamen tanquam condimentum, vt ita dicam, aliarum medicinarum nõ pa-
E rum vtile eſt: præſertim tamen metallica longè vtiliora reddit: cùm reddat ea ſiccantiora, & mordacitatem quoque detrahat. Ex his ergo parata medicamenta ſatis moderata ſunt: charta deinde combuſta his valentius eſt medicamentum, atque aceto, vel oleo diluta, & capiti illita. Vt tamen hoc ſit hic aduertendum, quòd charta combuſta, cuius meminere antiqui medici, alia erat ab hac, qua nos in præſentia vtimur; quia noſtra conficitur ex lintheis tritis & laceris, addito poſtea glutino vel, vt omnes dicimus, colla: antiquorum verò ex papyro herba in aquis naſcente, & glutino ex polline farinæ, vel pane triticeo, ſuper iniecta feruẽti aqua, & expreſſa

conficiebatur: vnde quanuis & noſtra hæc poſſit eſſe vtilis, cùm comburitur: immo ſit etiam, vt expertus ſum: nam & lacera linthea exſiccant, magis autem combuſta antiquorum charta exſiccabat, quia & papyrus maiorem vim deſiccandi habet, quam linthea lacera. Vnde & papyrus exuſta fortius eſt medicamentum ad hos affectus, quàm charta illa, vt Gal. teſtatur: non tamen vt dixi, & noſtra inutilis erit: immo in medicamentis deſcriptis à Gale. ad alopecias, eſt & id quod ex lineis panniculis cõficitur: ſi ſequamur lectionem quorundam antiquorum exemplarium. Et inſignem Chyrurgum noui Veneriis, qui conficiebat medicamentum, quod διὰ χάρτου appellatur ab antiquis medicis, ex noſtra charta combuſta, & erat ſatis efficax. Hoc verò medicamentum à Gal. deſcribitur 9. de compoſ. med. per loc. Eius autem vſus antiquis mèdicis fuit ad reprimenda vlcera depaſcentia, & corroſiua, & eſt aridum medicamentum, & quaſi puluis conficiebatur ex charta combuſta, plumbo vſto, ære etiam vſto, & loto, & ferri ſquama, nitro, & ſulphure, omnibus ſimul contuſis, & in puluerem redactis: huius Gal. & in curatione horum vlcerum meminit: modo acrimoniæ eſſent expertia. Vnde ſi lithargyros pari pondere immiſceretur, leniretur plurimùm magis etiam, ſi copioſior: monet autem quod quanuis ſit præſtantiſſimum habitum, nimis tamen acre eſſet in his affectibus curandis, & tariſſimi eſſent, qui id perferre poſſent: debet ergo leniri eius acrimonia mixtura aliquorum, quæ acrimoniæ omnino eſſet expertia. Immo ex his cerato facto inter initia quidem ex oleo roſaceo, & cera, poſteà vero oleo communi, poſtremo & alio, in quo eſſet digerendi maior vis, vt oleum vetus, poſſet & fieri linimentum, & ceratum: & quatenus eorum pulverum plus, vel minus adderetur cerato, ita acrius, vel lenius fieret & medicamentum. Sed vt de aliis etiam dicamus, ea ſunt expoſita ſimplicia, quæ ſolita erant in frequentiori vſu, de quibus hoc eſſet reliquum videtur, quod illis poſſumus vario modo vti: nam, vbi ea ex aceto bene parata fuerint, in puluerémque redacta, poſſunt ita arida inſpergi: nam cum ſemper humidiora ſint hæc vlcera, facilè puluis hærebit, nec diffluet: atque ita omnino valentius operabitur: magis enim exſiccabit. Poteſt præterea & ad craſſitiẽ deduci ex aliquo apto liquore ſtrigmentitiam, vel ſordium craſſitudinem corrigente, atque ita illiniri. Liquor ille poteſt inter initia vinum eſſe aliquod non craſſum album, vel ruffum: quod ſi fuerit aliquantulæ aſtrictionis particeps, erit aptius: nam vim aliquam repellendi habebit. Quod ſi magis digerens, & exſiccans medicamentum voluerimus, vinũ aliquod maius tenuius, & antiquius accipiemus: magis adhuc potens reddetur, ſi ſalſam aquam, vel lixiuium: item ſi acetum accipiemus, quod eo potẽtius erit, quo acrius. Sed ex oleo etiam, & pauca cera id facere poterimus: & potentius erit adhuc, ſi ex oleo antiquo, vel amygdalarum amararum, vel lucernarum, vel cicino, vel quod de Ben. appellãt, addita copioſiori cera componemus ceratum ſi valẽtius medicamentum facere voluerimus, fortiora medicamenta ſimplicia accipiemus, & copioſiora: ex leuioribus autem minus iniiciemus. ſin autem debilius, leuiora ſumemus, vel ea maiori copia: minori, vero, ſi qua fortiora accipimus: ſi autem media, pari vtráque portione. Reliquum autem eſt de modo adminiſtrationis nonnulla dicere. Primùm ergo capilli ſunt abradendi, & ſæpius abradendi: deinde cutis, digitis vel vnguibus moderatè fricanda, vel aliquo linteolo: ita enim, vel etiam Gal. teſtè facilius vitioſi ſucci digeruntur: niſi fortè ſint aliqua inflammationis initia: quia ante frictionem eſſet ſedanda, vt diximus, inflammatio: poſtea hæc peragẽda: atque ita medicamenta adhibenda.

De medicamentis ad capillorum deffluuium accommodatis. CAP. VIII.

CAPILLI cùm defluant, aut proprij alimenti defectu, aut laxitate, vt diximus, & imbecillitate cutis: facilè vnuſquiſque poterit intueri, in hoc affectu nullam eſſe poſſe, quãtum ad illum ſpectat, vacuationis indicationem: niſi quia, facta cute imbecilliori, nequit fortaſſe fieri, quin aliqua excrementa ab aliis partibus cuti amandata, ac illi hærentia impediant capillorum generationem: vnde hac ſaltem ratione vtilis erit aliquis digerentium vſus, quo ea excrementa inde tollantur. Vnde ſcopi quidem principales erunt, vt firmitas, & robur cuti addatur, atque vt vtilis materia, vnde generãdi ſunt capilli, ad cutem attrahatur; dummodo tamen id modeſtè fiat: quia cùm aſtringentia, quibus robur, & firmitas cuti comparanda eſt, valida fuerint, vias occludant vaporibus, ex quibus gignuntur capilli, impedimento magis erunt, quàm auxilio. Quę item attrahunt & validè quoque digerunt, cùm calida inſigniter ſint, ipſa etiam impedimento erunt, digeſto videlicet capillorum fomento: moderata ergo attrahentia, & moderata aſtringentia commodiſſima eruunt huic rei: vt tamen & hoc ſit aduertẽdum, quod cùm plerúmque capilli defluere ſoliti ſint conualeſcentibus à morbis: & id quoniam eorum habitus vniuerſus reſolutus eſt: non ſolùm cutis laxior ob conſumptionem humiditatis naturalis ſactam vi morbi, ſed & imbecillior reddita eſt: vnde id his fieri nunquam poterit vt robur cutis reuocemus; niſi totum reficiatur, & inſtauratione roboretur. Præcipuum autem medicamentum ad reprimendũ defluuium capillorum, eſt ladanum: porrò enim cũ moderatè calidum ſit, vim habet digerendi, & aliquantulum adſtringendi: ſolent autem illud ex lentiſcino oleo diſſoluere; quod viribus ſimile eſt ladano: quòd ſi hyeme vſus fueris, diſſoluere poteris oleo nardino, vel maſtichino: æſtate verò, præſertim autem tunc capilli copioſè defluunt, poteris myrtino oleo diſſoluere: & hoc medicamentum præſtantiſſimum repertum eſt à Gal. vnde & nos eo in præſentia erimus contenti; qui etiam monet, vt diſſoluatur in duplici vaſe. Sed tandem huic libro finem hic imponamus, hoc ſolùm prius monentes, quòd ad hoc caput, & hunc affectum non pertinet affectio illa gallica, qua capilli defluunt, duplici ratione: primò, quia gallica depillatio non eſt proprium affectus cutis capitis, ſed in vniuerſum partium omnium, quæ pilis contectæ ſunt; nam & cilia, & barba, & cæterarum etiam obſcœnarum partium pili cadunt. Deinde cùm pili defluant, propter vitium humorum; non autem propter defectum alimenti, vel cutis laxitatem, & imbecillitatem, ſi in aliquem horum affectuum gallica depilatio referenda, in areas alopeciámque eſſet referenda: quare de ea non eſt in præſentia cur ſermonem habeamus: alibi tamen opportuniori loco hæc tractabimus.

VICTO

VICTORIS

TRINCAVELLII
DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER SECVNDVS.

De internis partibus capitis, & earum natura, déque morbis quibus illæ obnoxiæ ſunt in vniuerſum.

CAPVT I.

CVTEM proximè ſequitur primùm membrana, qua os capitis, quòd Caluaria Latinè, Græcè κράνιον dicitur, vndequáque contegitur, & inde περικράνιον Græci appellauére. cum tamen ſi aliam quampiam indicationem propriam hæ particulæ habere poſſunt in curandis affectibus ad ipſas pertinentibus, præter eas, quas cum aliis partibus eiuſdem generis communes habeot: nempe quatenus illa membrana, hoc verò os eſt; illam habeant ratione interiorum, & contentarum partium, quatenus videlicet illas, dum hæ afficiuntur, in conſenſum trahunt. Ideo neque neceſſe eſt illarum propriam tractationem inſtituere: ſed de illarum affectibus, qui poſſunt ad noſtrum præſens ſpectare negotium, vnà cum illis, qui ſunt internarum partium, agedum eſt. Internas autem partes in præſentia appello eas, quæ ab his continentur: ſicut ſunt præſertim cerebrum, & duplex membrana illud veſtiens, & vndique circundans, exterior quidem & craſſior eſt, & durior, quæ cum pericranio conſentit plurimùm: nam pericranium ab hac videtur per ſuturas caluariæ ſuum habere ortum per tenues fibras exeuntes vnà cum tenuibus capillos imitantibus venulis: interior verò, quæ & tenuior eſt, proximè cerebri ſubſtantiæ hæret. quaſi eius, vt aiunt, tunica, vel cutis: priorem iuniores noſtri duram: alteram verò, piam matrem appellant. Conſtant autem ambæ denſa, ſolidáque ſubſtantia; per quam plurimæ venę, & arteriæ ſunt digeſtæ, neruíque: vnde & ſenſu inſigni, & acri prędita ſunt, ſicut & pericranium: & proinde vehementibus doloribus obnoxiæ ſunt: frigida tamen. ſicut & reliquæ membranæ. ſiccaque temperatura præditę ſunt, quamuis forſitan ob multas arterias venáſque non ita frigidæ ſint: ſicuti aliæ multæ. Cerebri autem ſubſtantia

A humida eſt, & frigida, mollis, & tenera, vt ferè difluxura eſſet, niſi à tenui membrana contineretur, & compeſceretur: vnde hac primum ratione differt à membranis, altera verò, quod membranæ inſigni admodum, & acri præditæ ſunt ſenſu. Cerebri autẽ ſubſtantia, vel nullo ſenſu, vel admodum obtuſo, & modico prædita eſt: de hoc enim aliquantiſper videntur varij fuiſſe Ariſt. 2. de partibus animalium, & Gal. in libro de plenitudine. Ille enim cerebrum eſſe ſenſus expertem affirmat, & experiẽtia probat; nam in capitis vulneribus penetrantibus ad ſubſtãtiam cerebri manifeſtiſſimè comprehenditur, quod dum ſuis inſtrumentis Chirurgi tractant, nullum in eo vel ſenſum, vel dolorem excitant. Gal. verò affir-

B mat loco nuper citato, cum ſicuti vterum, & ventriculum ſentire: hoc autem nolumus in præſentia diſquirere, ſed tanquam conſtitutum accipere, vel nullum, vel exiguum ſaltem ſenſum habere: de ſenſu autem tactus eſt in præſentia ſermo. Eſt vero cerebrũ omnium internorum ſenſuum, vel facultatum ſicuti eſt communis ſenſus, imaginatio, cogitatio, & memoria, ſedes, initium, & organum: aliorum vero externorum quinque ſenſuum eſt tantum initium, & fons: præterea vero & motus, qui imaginationem ſequitur, & per neruos & muſculos fit. Ex quibus tanquam corollarium hoc deducendum eſt, quod

C neceſſe ſit affectus omnes, qui cum inſigni aliquo capitis dolore excitantur, primum ad membranas, vel ad venas, & arterias earum pertinere: illos vero quibus læduntur actiones Internarum facultatum, nempe communis ſenſus, ad quem attinent ſomnus & vigilia: imaginationis, & cogitationis, ad quas ſapere, vel deſipere: memoriæ ad quas obliuiſci, & memorari: motricis quoque facultatis, cuius læſiones & ſymptomata ſunt conuulſiones, reſolutiones, & tremures. & id genus alia, ad ipſum cerebrum ſpectare.

De inueſtigatione, vel methodo inueſtigandi affectus omnis internarum & contentarum capitu partium.

CAP. II.

CVM autem cerebrum, quod ex omnibus partibus iam dictis coagmentatum eſt, inſtrumentaria ſit particula, quæ omnium tandem earum facultatum, quas in ſuperiori capite recenſuimus, tum initium eſt, tum vero ſedes, & inſtrumentum, & ipſum tandem in multas particulas ſuaptè natura reſolui poſſit, quæ ſimplices, & vt eas Ariſto. appellat, ſimilares ſunt: neceſſe eſt, vt etiam fateamur nullum eſſe morborum genus, cui tandem non ſit obnoxiũ. Cùm enim ſanitas, & morbus oppoſita ſint, oppoſita vero circa idem genus, & circa idem ſubiectum verſentur; & quot modis alterum dicitur, & alterum dicatur: oppoſitorum ſiquidem ſemper eadem eſt B diſciplina: quot modis aliqua particula poteſt eſſe ſana, eiſdem quoque poteſt ægrotare. Porro particularum, quæ ſimplices ſunt, propria, & prima affectio eſt temperatura, quæ ſi recta ſit, & qualem illius particulæ natura ad ſuas rectè obeundas operationes exigit, ſanitas eſt illius particulæ: ſin autem ab ea mediocritate ad hoc, vel aliud in vna, vel duabus qualitatibus extremum recedat, operationes perperam eduntur, atque intemperies illa morbus eſt, & morbus à peritis propriè dicitur. Quæ vero hanc intemperiem, tanquam effectus, ſequuntur, ſymptomata dicuntur: at quæ eam præcedunt, ipſamque efficiunt, morborum cauſæ. Organica vero ſuam rationem, & eſſentiam habent in ſtructura, & conformatione, iuniores compoſitionem appellãt, C quæ in numero, magnitudine, ſitu, connexione, figura, & reliquis id genus, de quibus agi quotidie ferè ſolet in ſcholis, conſiſtit. Vnde ſicut in horum naturali ſtatu, & modo harum partium conſiſtit ſanitas: ita ex eorum vitiata ratione, & ſtatu ortum habent propri[illegible]orum morbi: & ſicut vtrorúmque natura debitam ſuarum partium vnitatem, & continuitatem ad integram ſanitatem requirit: ita, cùm ea ſoluitur, morbi ſequuntur. Vnde tã ſanitas, quàm morbus, qui in vnitate, aut ſeruata, aut ſoluta fieri ſolent, ad genus pertinent, quod vtrique membrorum differẽtiæ commune eſt, quare cum nulla in his pars ſit, quæ ſecundum ſuam propriam rationem affici, & aliquo incommodo tentari non poſſit: ſequitur, D vt cerebrum, cum vt inſtrumentarium, tum vero vt ex ſimplicibus particulis cõpoſitum eſt, poſſit omnibus morborum generibus corripi. Sequitur præterea quod & ex ſitu ſuo: in ſuprema enim corporis parte à natura locatum eſt, in capite videlicet, quod eam rationẽ in noſtro corpore habet, quàm in tuguriis ſummum tectum, ad quod & fumi, & vapores omnes feruntur: præterea vero, quia cum omnibus ferè corporis particulis per neruos præcipuè, quorum prima origo cerebrum eſt, ſed & per venas, & arterias conſentire cum multis partibus in eorum affectibus caput poteſt, præſertim vero cum ventriculo: cum quia illi rectè ſuperpoſitum eſt, & per latam, & apertam viam fieri poteſt, vt vapores in caput a[illegible]ant: tum vero propter neruorum copiã, E per quos cum eo connexionem maximam habet: deinde etiam cum ſepto tranſuerſo conſentit ſæpe, & [illegible]talibus membris: cum vtero præterea, & cum liene, & iecinore per venas, & cum corde, per arterias. Sed hæc, quæ in vniuerſum expoſita ſunt, particulatim explanemus; vt poſſimus omnes morborũ differentias, quibus tentari poteſt hæc particula, ſingulatim ſcrutari, & diſcernere. hac enim ratione fiet A vt facilius deinde poſſimus, & methodos inſtituere, quibus ex ratione curandi ſint. Ab ipſis autẽ membranis exordiũ accipiamus. Membranæ itaque, quatenus ſua membranoſa ſubſtãtia conſtant, membra ſunt ſimplicia, & ſimilaria: quatenus vero compoſita præterea ſunt, & ex venis, & arteriis, & neruis, habéntque propriam compoſitionis rationem determinatam per ſuam peculiarem figuram, ſitum, connexionem, & id genus reliqua; poſſunt & inter mẽbra compoſita, & inſtrumentaria recenſeri: & proinde vtraq; ratione ægrotare poſſunt, & quatenus ſimplices, & primæ particulæ ſunt, & quatenus compoſitæ, & inſtrumentariæ. Quatenus ſimplices ſunt, obnoxiæ ſunt morbis, qui in intemperatura conſiſtunt, & qui ex ſoluta vnitate ortum habent: Intem- B peraturæ vero quatuor ſunt ſimplices, & totidem cõpoſitæ, & ſimplices ſunt calida, frigida, humida, & ſicca: cõpoſitæ vero calida & humida, calida, & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca. Sed vnaquæq; harum bipartita eſt: nam aut cum materia ſunt, a qua pendent, vel ſolæ & ſine vlla materia: materiæ vero duplicem & ipſæ habent rationem: nã aut ſunt corpulentæ, vt ſunt quatuor humores ſanguis, pituita, bilis flaua, & bilis atra: aut vaporoſæ, vel flatuoſæ. Cum vero omnis morboſa qualitas lædat operationes illius particulæ, quã afficit: membrum verò ſimplex, quatenus ſimplex eſt, illas tantum habeat proprias operationes quæ à naturali, & altrice facultate prodeunt, vt eſt attractio alimenti retentio, concoctio, & inutilis excremẽtoſæq; ſuperfluitatis ex- C cretio, vel expulſio: ex intẽperaturis lædi facilè poſſunt hæ actiones omnes. Præterea vero, cum ſenſus tactus ſequatur & ipſe, vt Ariſt. 2. de anima & 3. etiã ait, quandã temperiem primarum qualitatũ, membranæ verò hæ ex neruis, quibus ſunt præditæ, inſignem ſenſum habeant: ideò & eas offenſas pati poſſunt, quæ propriæ ſunt huic ſenſui: illæ vero ſunt, aut ablatio ſenſus, aut imminutio, vt eſt ſtupor, aut eius vitiata operatio, quæ dolor dicitur, qui excitatur vel ex temperaturæ naturalis particulæ, quæ ſenſu prædita ſit, trãſmutatione vehementi, & repẽtina: vel ex eius ſoluta continuitate. Intemperaturæ autem, quæ ſine materia ſunt, vnam tantum rationem habent concitandi doloris, videlicet tranſmutationem, quæ per qualitates fit: quæ vero cũ materia, vtráque: nam D & tranſmutando per ſuas qualitates poſſunt dolore particulam afficere, & replendo, diſtendendoq; continuũ ſoluere, & dilacerare: quanuis & ea intẽperies quæ ſine materia eſt, tandẽ niſi cito remoueatur, fiat cum materia. Cũ enim lædat, vt diximus, naturales facultates illius particulæ, quam afficit; neceſſe eſt vt ex alimento quod illi [illegible] natura demandatur, multa fiãt excremẽta ſimilia illi intemperaturæ: quæ niſi facultas expultrix valenter expellat, retenta: & paulatim aucta, fouent eam intemperiem; vt tandem in intemperiem cũ materia tranſeat, & poſſit duplicem rationem afferendi dolorem acquirere. Cauſa vero cur expultoria facultas non poſſit excrementoſam materiã expellere: triplex eſt; vel craſſities, vel alio- E quin cruditas expellendæ materiæ, vel imbecillitatis facultatis ab intemperie orta, aut obſtructio in meatibus & viis, per quas [illegible]ta eſt natura expellere eam materiam, quæcunque illa ſit, ſeu flatuoſa, ſeu corporata. Hi ſunt itaque affectus, qui membranis poſſunt ex internis cauſis, vel ex externis cont[illegible]gere: niſi quod poteſt ab externis occaſionibus in[illegible]s fieri harũ partium ſolutio continuitatis, videlicet à gladio incidente, à re contundente, vt ex caſu, ex

ractu,& id genus aliis occaſionibus. Neque tamen hic conſiſtendum eſt. quia nondum omnes differentias,&modos intemperietū ſumus perſecuti,quoniā duplex eſt modus,quo materia fouere poteſt intemperiem: nam illa aut per venas tantum diſperſa, & quaſi diffluens continetur,nondumq; extra venas in ſubſtantiam particulæ q iam expreſſa.& impacta recepta eſt:& ita ſola eſt intemperies cum materia. At ſi iam ſit impacta,& abſorta in ſubſtantia particulæ, eamq; in tumorem attollat:ea ratione gignit tumores præter naturā,qui ὄγκοι παρὰ φύσιν a Græcis dicuntur,& ſunt tanquam genera inflammationis eryſipelatis,ſcirrhi,ædematis;& id genus aliorū. Hi autem differunt pro ratione humorum,vel excrementorum,à quibus excitantur: nā ſi à ſanguine bilioſo, vel exquiſita bili, vt rem ad inſtitutum noſtrum reſtringamus,ſint excitati; erit phrenitis, vt 2.li.cōm. in 1. Epide. docuit Gal.à qua delirium, & febris ardens concitatur:ſitiſq; , & immodica vigilia:ſi verò ſit ſanguis naturalis,erit etiam phrenitis,ſed non exquiſita:quia in eā nō ſunt ſimptomata,& ſigna exacta, quæ in phreuitide exquiſita ſunt: neque enim dolor eſt ita acutus, ſed potius cum grauitate, neq; tanta linguę ariditas,neque plurima vigilia;imo aliqua in ſomnū procliuitas. Sin autem fuerit pituita, vel potius ſanguis pituitoſus,erit lethargus,quo ſōnus ferè erit inſuperabilis, grauitas plurima capitis, febris non admodum ardens. Si verò fuerit humor melancholicus, vel ſanguis melanchŏlicus ex exuſtione genitus, erit furor ingensinā ex humore melancholico naturali vix fieri poteſt in his membris, vel ex pituita tumor:cùm enim denſa,& dura conſtent ſubſtantia,nequeunt admitti craſſiores humores:vnde vel nunquam, vel rariſſimè fiunt lethargi, hoc eſt pituitoſa inflammatio. Quandoque fiunt inflammationes ex non exquiſito humore,ſed mixtum: miſcetur enim interdum bilis & pituita, & ſimul pariunt inflammationem,quæ ſicut ex duplicibus,& aduerſariis inter ſe ſuccis generatur,ita ancipitis eſt naturæ,& mixta habet ſymptomata ex ſomno & vigilia:& coma is morbus appellatur à Græcis,& pro ratione,qua in eis magis pituita vincit,aut bilis, ita magis in ſomnum, vel vigiliam inclinant ægrotantes,& vel ſoporoſa vigilia,vel ſupor vigil à Latinis dicitur,à Gręcis verò κῶμα vel κατάφορα,ab Arabibus ſubethſarthi,vel aſſarhi ſubethappellatur. Ita interdum fit mixta inflammatio ex phrenitide, & melancholia,vt Galeo.docuit 3.libr.com.in tertium Epid.exemplo mulieris, quæ interdum multa loquebatur,interdum perpetuo tacebat: aliquando etiam fit phrenitis , quæ in furorem inclinat, cum bilioſus humor aſſatur à vehementi febre, vt primo Prorrhet. expoſuit idem Galen. Hic tamen & hoc conſiderandum,quòd operationes hæ, quæ læduntur ex his inflāmationibus vel exquiſitis,vel nothis, non primum læduntur ab his membranarum affectibus, quia operationes hæ ad membranas non pertinent:ſed doloris tatum ratio,qui eos ferè ſemper concomitatur,à natura membranarum petenda eſt: eatenus autem accidunt deliria,vigiliæ,ſopores, ... & conuulſiones,& alia iſtius generis ſymptomata,laborantibus membranis capitis,quatenus, in earū affectionibu , ſi inſignes quoquomodo fint trahitur cerebrum in conſenſum ; quo conſenſu & cerebri operationes læduntur nec modo ab inflammationibus harum membranarum læduntur principales operationes cerebri,ſed ab aliis etiā intemperatis earū.ſi tales & tantæ fuerint,vt poſſint cerebrum in conſenſum trahere: ſiue illæ cum materia fuerint,ſiue citra materiam:& ſiue cum materia humoroſa,ſiue tenui,& vaporoſa.nam ſæpe in febrib. calidioribus,vt in tertianarum vigore, praduum ... pitis dol r concitatur,mox & deliria,calidis nimirū vaporibus ad caput elatis. Sed q & intēperies ... da cum bilioſo humore idem efficere poſſit, cū per venas diffluit,docet Gal. 2.lib. cōm. in primum Ep, vbi ait, quod bilis per venas capitis perfluens deliria efficit,qualia ea ſunt,quæ concitantur in vigoribus febrium. Præſertim vero ſemperque inflammationis vel phrenitidum comes eſt delirium: ſed non in omnibus idem, & æquale: imo varium, & diuerſum,pro vt varia diuerſaq; eſt bilis natura,& malitia,ex qua genita eſt inflammatio. Nam ſi à pallida bile ortum habeat,minora tum alia ſymptomata ſunt,tum verò delirium:ſed ſi flaua bilis fuerit per aſſata;vt in ardentibus febribus aſſari ſolet,grauiora omnia ſunt:nā enim ad melācholiæ,vel potius maniæ naturā,& mores ea phrenitis accedit. q Gal.nos 3. de locis affectis docuit. Omnium tamē deterrima ea phrenitis eſt,quā quaſi hecticam idem 1.lib.com.in Prorrhe. appellauit:cuius rationem,vt intelligamus debemus animaduertere, q ita fieri ſolet in his inflammationibus,& aliis etiā humorū perfuſionibus vt in lanis,vel veſtibus aliquo colore tingendis, aliquando enim color quaſi ſupremas tantū partes,nō intimus penitiorē ſubſtantiā veſtis,vellanæ afficit, ita vt non admodum ægrè inde elui poſſit: ita enim maculas quaſdā veſtium non multo negotio variis modis elui videmus.Interdū verò colores aliqui adeò vſq; intimas veſtium partes penetrandū inficere, ſicut veſtes aliquas videmus,quæ factæ ſunt ex lanis tinctis,antequam conficerentur,vt nunquam neque etiam tritas & laceras priſtinum amiſiſſe colorē videamus:ita quædā maculæ,dū recentes ſunt,& antequā ſiccefcat humor, qui eas veſtibus intulit, facilè tolli poſſunt:ſed cū inueteraſcunt,vel nunquam,vel ægerrimè delentur:in eundē modum in phrenitidis, aliquando bilis itatotam illius particulæ ſubſtantiā occupat,& afficit vt iā in habitū tranſiiſſe ſi dicas, ō aliena à ratione dicas:vnde & hanc hecticā phrenitim appellat Gal. quæ aut nullā poteſt curationem admittere,aut cum ingentiſſima difficultate. Verum, quia quæ hactenˢ expoſita ſunt,ad eos affectꝰ omnia ferè pertinēt,quibus membranæ primario affectu laborare poſſunt: vt autē ſuperius diximus,ſæpe non proprio morbo laborant mēbranæ,atque inde caput dolet,aut alioquin patitur,ſed alieno vitio & incommodo,quatenus illæ ab aliis laborantibus particulis in conſenſum ducūtur;ideò de hoc etiam aliquis eſt habendus ſermo:& quia cū quibus ſanè particulis poſſit conſentire,& cōſici caput,iam ſuperius diximus;reliquū eſt vt quibus modis conſentire poſſit,exponamus. Duplex itaq; eſt conſentiendi ratio,altera quando conſentiēs membrū aliquid accipit ab eo,cū quo conſentit:altera verò,quando læditur quidem membrum conſentiens:nihil tamē ipſum recipit in ſe,quo lædatur:primam conſentiendi rationem abſolutam appellant Auic.nec inepte:ipſe tamen non conſenſum, ſed communitatem abſolutam vocat,alteram autem non abſolutam. At fortaſſe multi:præſertim verò nouitij,& candidati in hac arte non probè hæc percipiunt,exponamus itaque. Si fiat obſtructio in medulla ſpinæ: à qua oriuntur nerui, qui facultatem motricem artubus ſubminiſtrant, ea, verbi gratia, parte, vnde oriuntur nerui, qui ad crura feruntur,ſtatim pes,vel crus ſine ſenſu,

& motu redditur, ægrotátque: cum læſas habeat ſuas proprias operationes, neque tamen proprio ſuo aliquo affectu, ſed affectu medullæ in ſpina: neque tamen aliquid accipit à ſpina, quòd illius læſionis ſit in cauſa, neque vaporem, neque humorem, neque aliquam etiam qualitatem: immo magis læditur, quia inde id accipere nequit, quod illi erat neceſſarium ad operationem: aliquando verò neque hoc etiam modo laborat; quia aliquid ſit interceptum, ſed ſolùm, quia compatitur ea naturæ connexione, & affinitate. Sicuti aliquando humor aliquis acris, vellicans, & pungens os ventriculi in cauſa eſt, cur caput doleat; cur etiam interdum epileptica ſymptomata creantur, neque aliquid aliud ad caput effertur, niſi quòd per neruos maximè ſentientes, quibus contextum eſt os ventriculi, citrà aliam vllam materiam, vel etiam qualitatẽ impertiam, caput lęditur. Tertio etiam fit is conſenſus recepta aliqua, ſi non materia, ſaltem qualitate à membro, quocum conſentit, vt in venenoſo morſu: licet venenum non perueniat ad caput, vel ad alias particulas, ſubinde tamen tranſmutando intermedias particulas, tandem caput mala ea afficit qualitate: & hi modi omnes poſſunt in eam differentiam conſenſus, quem abſolutum cum Auic. appellauimus, redigi. Alter verò conſenſus eſt, quando pars ea, quæ conſenſu laborat, aut vapores alibi genitos, nempe in ea parte, cum qua hæc conſentit, recipit. ſicut dolores capitis in febribus ſæpe fiunt hoc conſenſu, dum aliquando à toto corpore in acceſſionibus vapores ad caput efferuntur; aliquando verò materia in eiſdem febribus in ventriculum effunditur, & inde elati vapores caput petentes, poſſunt ciere dolorem. Interdum vero vt ait Gal. ſecundo de comp. med. loc. ſpiritus flatuoſus alibi genitus, atque ad caput elatus, ſi in aliquo anguſto loco includatur, vehementes concitat dolores: ſed non modò vapor, & ſpiritus iſtiuſmodi ab aliis partibus ad caput ferri poſſunt; ſed & humores. Verùm via poteſt is modus referri in affectum per conſenſum: quia cùm materia in aliquam particulam recepta præſens morbum, vel dolorem concitat: ibi iam præſens eſt intemperies cum materia, & poteſt dici proprius illius membri affectus: alioquin enim omnes morbi, qui ea fluxione ſuum habent ortum, eſſent morbi per conſenſum; non proprij illius partis, vt eryſipilata, inflammationes, & iſtiuſmodi reliqua. Affectus autem per conſenſum in his membranis tantum ſunt dolores: quia alia ratione nequeunt alterius conſenſu lædi earum actiones. Sed tandem omnia, quæ hactenus expoſita ſunt, in vnam ſummam, & quaſdam veluti concluſiones colligamus. Omnes ergo membranarum capitis, quas Græci *μήνιγγας* appellant, affectus, aut earum primarij, & proprij ſunt, aut conſenſu aliorum: qui aliorum conſenſu ſunt, doloroſi ſunt affectus, vt declarauimus, neque enim hæ particulæ ipſæ per ſe aliud incommodum aliorum conſenſu pati poſſunt, niſi dolorem, quem interdum ab vniuerſo corpore, interdum ab aliqua certa particula, vt à ventriculo, à ſpiritualibus membris, à iecinore, à liene, ab vtero acceptum referunt. Si vero primario afficiuntur, aut ab aliqua dictarum intemperierum afficiuntur, vel ſimplici, vel compoſita, & vel cum materia, vel ſine materia: & hi ſunt plerunq; & ipſi dolorifici affectus: plerumque diximus, quia non omnis intemperies dolorem concitat, & quæ concitant, non eodem modo concitant. Nam humida intemperies ſiue cum materia ſit, ſiue ſine mate-

A ria, nullum, quatenus ad humiditatem ſpectat, dolorem efficit, quod ſi quæ cum materia eſt, aliquando dolorem videatur afferre; id non fit ratione intemperiei, ſed ratione materię, quę aut grauitate ſua, aut multitudine replendo, aut conuerſa in flatum extendendo, & quaſi dilacerando eſt in cauſa doloris. Sicca autem dolorem quidem parit, ſed mediocrem, non magnum: calida vero, & frigida vehementiſſimos & maximos concitare dolores poſſunt. Poſtremò vero ſunt inflammationes, quæ tamen & ipſæ ad id morborum genus in his membranis pertinent, quod in intemperie conſiſtit, quarum plæreque ad phrenitidis genus pertinent, cuius differentias diximus eſſe; quia aliæ ſunt exquiſitæ phrenitides, quæ ex bile habent ortum, aliæ verò non B exquiſitæ, vt quæ vel ex ſanguine, vel ex mixtis humoribus, vt ex pituita & bile, vel ex ſanguine & bile, vel ex his cum melancholico ſucco gignuntur. Quare reliquum eſſe videtur, vt aliud caput ſubiungamus de cauſis, & ſignis horum affectuũ antequam agamus de affectibus primum ad cerebrum pertinentibus, ne rem nimis confundamus.

De cauſis, & ſignis affectuum hactenus expoſitorum.

CAP. III.

HORVM affectuũ cauſæ, quando primario particulæ hæ affectæ non ſunt, ſed conſenſu cum aliis, ſunt illę, à quibus ortum habent morbi aliarum partium, cum quibus caput conſentit, de quibus tũc erit habendus ſermo, cum de illarum partium affectionibus agemus. Quando autem primum laborat C caput, ſi ſola intemperatura, aut ſimplici, aut compoſita citra materiam laboret, ſunt ea omnia, quæ interius vel exterius poſſunt illud afficere calefaciendo: vel refrigerando, ſiccando, vel humectando exterius quidem aër, aut calidior, aut frigidior, ſiccior, vel humidior, tum ratione conſtitutionis temporum, tum ventorum, tum ſolis, tum loci calefacti aut ab igne, vt in æſtuariis, ſeu appellaris hypocauſtis, vel vulgo ſtuffis, aut à frequentia hominum: item capitis tegmenta, ſicut pilei, & id genus reliqua, ſupra conſuetudinem capite delata calefaciunt, ita & quæ conſueta ſunt derelicta, vel leuiora hyemis tempore lata, refrigerationis ſunt in cauſa, & nocturnus præterea aër: contra exercitatio, nimiúſque labor calefacit: ſicuti expoſitio capitis ad D frigidum aërem poſt laborem refrigerandi poteſt eſſe cauſa: vtpote quoniam tunc facilior patet ingreſſus per apertos iam meatus à præcedente calefactione ex labore aëris frigidioris, cibi etiam excalefacientes, & vinum porẽs, aromata, allia, cępe, & cætera id genus poſſunt caput calefacere, ſicut contraria refrigerare: quæ quia ſunt ſatis omnibus ferè nota, ideo non ero in eis exponendis longior. Animi etiam affectus, cum vehementes ſunt corpus, & caput plurimum immutant, ira enim calefacit, riſus item plurimus: timor verò & mœſtitia tandẽ refrigerãt: vehementes etiam cogitationes, reuocatis ad caput ſpiritibus, & eis vehementer, & variè motis, inſignem in capite calorem concitant. Poſſunt taE men hæc ſimpliciter, & ſine affluxu materiæ tranſmutare, & immutare temperaturam naturalem capitis, cũ neque totum corpus fuerit plenum, neque ſuppoſitę partes: alioquin enim ſi plena hęc fuerint, caput etiam replent: vnde adducunt intemperaturã cum materia, variam ſanè pro ratione materiæ, quæ à calefacientibus fuſa effertur ad caput: præſertim vero, quando aliis occaſionibus acceſſerit & capitis imbecillitas; vnde id facilè etiam pronum eſt ad

reci-

A recipienda ab inferioribus partibus amādata excre-
menta. Vnde maximam occaſionem omnibus ferè
affectib. capitis, eorū hactenus meminimus, & po-
ſtea etiā ſumus mentionē facturi, præſtāt hæc duo:
nimiū capitis infirmitas, & interiorū partiū multa,
aut repletio, aut, ſicut Greci aiūt, cacochymia: facilè
enim à procatarcticis appellatis cauſis multi vel ma-
li humores exagitati, præſertim verò à rebus calefa-
ciētibus fuſi, & elati in caput imbecillū ferūtur: &
hac ratione ſæpe febres bilioſas, & ardētes ſequi ſo-
lēt capitis dolores vehemētes, & phrenitides. Cau-
ſas aūt vnde, multa cūgeratur cacochimia, vel pleni-
tudo in toto, ad inſtitutū præſēs exponere minimè
B pertinet. Neq; tamen putādum ſemper colligi ma-
teriā in capitis particulis, hac tātū ratione; quia illā
à toto, vel ſuppoſitis partib. recipiat: poteſt. n. & in
capite gigni: & id duplici occaſione: primū vitio ca-
pitis, ob id quia vna, aut plures in capite particulę a-
liquā habēt intemperiē, quæ in cauſa eſt, vt in ſupe-
riori lib. diximus, cur ex alimēto ad illas diſtributo,
quāuis etiā illud bonum ſit, per malā concoctionē
multa generetur excremētoſa materia diuerſę natu-
ræ pro ratione varij tēperamēti. Poteſt etiā generari
non tātum ob particulę intēperiem, quātū verſa vic
ex vitioſo alimento, vel ex malis cibis genito, vel
ex vitiata prima vel ſecūda cōcoctione, aut ex viſce-
rū intēperamēto, aut ex aliquo peruerſo ordine. Et
nō ſolū id in materia humorali. & corpulēta accide-
C re poteſt, vt & in ſubiectis partibus prius generetur,
ac mox in caput feratur & aliquando in capite ortū
habeat verū etiā in materia flatuoſa: flatulētus enim
ſpiritus interdum in capite vt ſecūdo de Cōp. med.
ſecūdum loc. docuit Gal. gignitur, atque ibi aut do-
lores excitat, aut alia ſymptomata, de quibus poſtea
ſequēti capite agemus; interdū vero in alijs partibus
ortū habet moxq; inde in caput fertur. Cauſæ autē
generationis flatus duæ ſunt: prima quæ & agens
eſt, calor imbecillus, qui materiam rarefacit, nequit
aūt diſcutere: & materia apta ad eius generationē:
quæ inprimis duplex eſt, pituitoſa, & melācholia.
Hæ itaq; ſunt omnes ferè cauſę horū affectuū. De ſi-
gnis etiā agamus, & omnia in duo capita colligam⁹
D ſicut duo ſunt ſcopi, quos ſibi in ſignorū obſerua-
tione medicus proponit: alter quidē eſt morbi natu-
ra, alter particula affecta, ab iis enim duobus tādem
pēdet omnis methodus curādi morbos. Primū itaq;
agamus de ſignis, quibus cognoſcamus, qui ſint af-
fectus primarij, & qui aliarum partiū, quarū cōſen-
ſu caput afficitur: vniuerſam autē rem hanc reſoluit
Gal. in tria capita tertio de locis affectis: & partim
etiam primo Prorrheticorum. Primum quidem eſt *Cap. vlt. Com. 1.*
vt cum caput laborat aliquo morbo, vt verbi gra-
tia delirio, aut alio ſymptomate: & dubitamus, an
delirium illud ſit ex proprio aliquo capitis affectu,
ſicuti ex phrenitide, an ſecus: oportet igitur conſi-
derare, an omnia ea ſymptomata, quæ ſemper ſo-
lent phrenitidem concomitari, & ſunt veluti chara-
cteriſtica, vt aiunt Græci, exacta adſint: nā ſi adfue-
E rint, iudicandum eſt, proprium eum eſſe capitis af-
fectū: ſi non omnia, ſed tantū aliqua; præſertim ve-
ro ſi aliquod defuerit, quod vim plurimā habeat, tūc
conſonum non eſt, eſſe primarium illum affectum:
particulatim autem, quæ ſint propria vniuſcuiuſ-
que horum ſigna, paulo poſt exponemus. Alterum
vero eſt, vt conſideremus, an ea ſymptomata, quæ
affectum illum nobis ſignificaturi, ſint perpetua, &
continenter moleſtent. vt ſi dolor perpetuo caput
cruciet, vel delirium, vel ſopor: vel tremor, vel id

A genus ali[illegible] ita [illegible] eſſe ca-
pitis primarium: ſed ſi interdum [illegible], con-
ſenſu caput laborare putandum. T[illegible] -
dum eſt, an alia pars cuius con[illegible] alias ſo-
litum ſit laborare, prius fuerit aff[illegible] quia ſi nulla
præceſſerit alterius partis aff[illegible]tio, primario caput
affici cunſentaneum eſt. Aptè admodum loquutus
eſt Gal. cum dixit, p[r]æceſſerit, quoniam certius ſi- *Cap. 1.*
gnum eſt, ſi præceſſerit, quàm ſi ambo ſimul cępe-
rint laborare. Sępe enim vt idem docet, aliqua mē-
bra ſunt tanta connexione iuncta. vt. vno laborante
ſtatim & alterum conſentiat: vt vidimus in capitis
plagis. in quibus lęſio ad internas particulas pertin-
B git, ſtatim communicata noxa ventriculo, excitatur
vomitus; ita etiam vice verſa nonnunquam, ſimulat-
que ventriculus laborat, caput condolet. Relictis
autem affectibus per conſenſum, quippe quoniam
quantum ad præſens att[i]net inſtitutum, ſatis eſt no-
uiſſe, quod ſint per cunſenſum; cum curentur, cura-
tis affectibus earum partium, cum quibus conſen-
tiunt: de ſignis ſermonem habeamus quibus eos di-
ſcernimus, qui primarij ſunt, capitis: omnes autē ad
intemperaturam ſine materia ſunt relati aut ad eam
quę à materia præſente fouetur. Quemadmodum
autem Gal. ſecundo lib. de Comp. med. ſec. loc. do- *Cap 1.*
cuit, non parum facit ad hanc diſcretionem facien-
dam cognitio exquiſita harum duarum rerum, præ-
cedentium videlicet cauſarum, quas Græci proca-
C tarcticas, noſtri vero iuniores latini, primitiuas vo-
cāt, atq; corporis laborantis ſtatus; nā illæ cauſæ, ſi-
cut extremū frigus, vel vētus. & externus calor vt ar-
dor ſolis, labor, & id genus alia quantum in eis eſt,
& ſuapte natura non adducunt niſi intemperaturas
ſine materia: quod ſi corpus repetterint plenum,
poſſunt aut fundēdo humores, aut exprimendo, aut
attrahendo intemperaturas cum materia afferre: de
quo ſuperius quòque nonnulla expoſuimus. Præter
hæc autem conſiderandum an cum eo affectu, vt
cum dolore ſi præcepta aliqua grauitas, aut diſten-
tio, aut morſus, aut punctura, aut pulſatio, quia ſi
quidpiam horum percipiatur ab ęgrotante, procul-
dubio ſubeſt materia: ſed ſi citra hæc dolor cruciet,
D ſola eſt intemperies ſine materia. Qualis autem ea
ſit intemperies, calida vel frigida: humida, vel ſicca,
nū eſt arduum diſcernere: nam ſenſu tactus hæc per-
cipiuntur tum à laborante, tum etiam à medico ma-
nu capiti admouente. Gal. tamen eodem ſecundo
libr. docet, quomodo poſſit medicus, quamuis nihil
ægrotis referat, cognoſcere pręcedentem externam
cauſam; præſertim vero ſolis ardorem, vel externum
frigus; primum enim facilè demonſtrabit cutis: ſi
enim manibus ſuis eam medicus tractauerit, ari-
diorem factam percipiet: oculos etiam rubicun-
diores: præterea ille ſe iuuari fatebitur adminiſtra-
tis capiti illis quæ refrigerant. In altero vero omnia
contra ſe habebunt: preterea etiam his facies con-
cidit, & decolor eſt neque refrigerantibus dele-
ctatur, iuuatur ve: ſed potius calefacientibus. Porro
E quæ cum materia ſunt intemperaturæ, diligentio-
ri egent animaduerſione: ſed eodem ſecundo libr.
de Comp. præterea & primo libr. de Febr. ad Glau-
co. nec nō & tertio de loc. affect. docet generalibus
notis materias omnes diſtinguere. Sed prius illud
exponendum eſt, quod ad ipſas intemperaturas in
vniuerſum diſcernendas, quando dolorem afferant,
plurimum conducit, & eſt doloris magnitudo: quia
ſola calida qualitas, itē & frigida poſſunt vehemē-
tes dolores excitare: humiditas vero nullum dolo-
rem

A rem parit, loquimur autem quatenus ad tranſmutationem à qualitatibus pertinet, quia cùm adeſt etiam materia, poteſt & alia ratione dolor concitari: ſiccitas verò, vt & ſuperius quoque expoſitum eſt, aliquem [illegible] modicum & non vehementem dolorem efficit. Materias ergo diſtinguere docuit Gal. generatim in eum, quem nunc exponemus, modum: grauitas ſanè capitis copiam materiæ demonſtrat; punctio, vel mordicatio humores, vel vapores acres: tenſio; v[illegible] grauitate ſit indicium eſt, multā in membranis materiā congeſtā eſſe; quod ſi prętereà adſit & pulſatio mēbranoſi corporis inflāmationem ſignificat, quā neceſſe eſt febrē cōcomitari, & eam acutam concomitatur & interdum multam materiam citra inflāmationem febris vnà cum dolore capitis, & id quando materia computreſcit, B atque ita calidior euadit: verùm cum adeſt pulſus, inflammationis ſignum eſt; cùm verò abeſt, nulla in membranis poteſt eſſe inflammatio, ſed tentio citra grauitatem, & pulſum, copiam ſignificat ſpiri-

Lect. 13.

tus tenuis, & flatuoſi. At vero magis particulatim diſtinguentur materiæ in hunc modum: c[illegible]a ſi quidem & ex ipſo tactu, vt ſuperius di[illegible]ebamus, vel medici tangentis, vel ægrotantis r[illegible]ferent[illegible]s ſe calorem percipere; & ex viſu dignoſcetur quod clariſſimè fuit à Gal. ſecundo libro Comm. [illegible] 6. Epid.

Com. 9

expoſitum, habito de [illegible]ra ſermone, vbi ait quod vtem in caput feratur maior tam humori[illegible], qu[illegible]m [illegible]caloris copia, demonſtrat rubor oculorum, & faciei; quæ ſi tetigeris calidiora videbuntur. præterea oculi micantes, & prominentiores facti. Vbi autem frigidior ſit materia nullum horum conſpicitur: quā- C uis quandoque poſſit accidere error in his iudicādis: niſi prudens & cautus fuerit medicus. poteſt enim interdum, quanquam à frigidiori humore ſit excitatus dolor, fieri, vt & rubicundiores ſint oculi, & calere facies, fronſve videatur: quod à ſæuitia, & magnitudine doloris poteſt accidere. Cum enim dolor vehemens vim inſignem habeat at[illegible]rahe[illegible]di facilè eius vi attractus aliquis humor calidior ex toto corpore ad faciem, & oculos, poteſt eos rubore ſuffundere, & calidiores reddere: calida verò materia, quæ per ſe talis ſit, eſt ſanguis, aut flaua bilis, per accidens verò pituita ſalſa: & tandem omnis humor, ſi putreſcat. Sed hic animaduertendum, quod nunquam in alijs humoribus abundantibus conſpici- D tur facies & oculi rubicund[illegible]: niſi aut ſanguis multus ſit; aut ſi ſint alij humores, illi tamen ſanguinem habeant admixtum: quia robur proprius eſt ſolius ſanguinis. Et quemadmodum color rubicundus ſanguinis eſt nota: ita ſincerus robur ſanguinem omnino vincere [oſtendit] vbi verò alij humores ſuperauerint, qui admixtum ſanguinem habeant, non eſt ſolus etiam rubicundus color ſed inclinās, vel in pallidum, flauumve, vel in album, vel in atrum; quia, vt eſt Hyppocratis ſententia in principio. lib. de humoribus, color humorum eſt [indicium] & proinde pro ratione humorum cum ſanguine mixtorum, degenerat color ſanguineus ad hunc vel illum colorem, qui illis humoribus proprius eſt. Sed tamen & hic oportet eſſe cautum, ne fortè, vt Gal. in libello E de Plenitu[illegible]ine monuit, ex aliqua externa occaſione peruertente hæc ſigna, [illegible]rror ac[illegible]at: motiones enim tam animi quàm corpori[illegible] poſſunt faci[illegible], & oculorum immutare co[illegible]o[illegible]em: nam ita & rube[illegible]cē[illegible]tia interdum ſolet ru[illegible]icun[illegible]iores, quatenus ad faciem & oculos pertinet, reddere, commoto nempe ſpiritu, & [illegible]anguine ad exteriores partes ait: & motio

A corpori[illegible] concitatior, potus vini po[illegible] [illegible] raci liberalior, extercernus calor, vel a ſole vel [illegible] igne concitatus, [illegible]bti[illegible], balnea & quæcunque alia calefaciendo ſanguinem fundunt, & ad cutem mouent: ſicuti contra quæ ſanguinem, & ſpiritus poſſunt ad intima viſcera reuocare, vt ſunt timor, mœſtitia, externum f[illegible]iga[illegible], initia acce[illegible]ionum febris decoloratam faciem effi[illegible]ere poſſunt: quanuis multus etiam ſubſit ſang[illegible]is: nam color quidem corporis humores demonſtrat: niſi, vt Hippocrates docuit illi in profundas corp[illegible]s partes decubuerint. Vnde ſanum profectò eſt Gal. conſilium, quod ſit expectandū donec aff[illegible]ctus, & motiones, tū animi, tū corporis ſedentur, antequam iudicium proferamus: [illegible]ātum poterit eſſe integrum, cum corpus ad pro- B prium ſtatum redierit. Et quanuis hæc, quantum ad rationem ſi[illegible]norum, quibus affectus membranarum dignoſcuntur, pertinere poſ[illegible]l, ſatis eſſe fortaſſe videantur: [illegible]lor nempe, & inflammatio ſeu phreni[illegible], nam de[illegible]luta v[illegible]rare agere, & dolore, qui eam ſequitur ab externa cauſa, vt a re incidente, aut contundente, aut ex caſu, non ita ad noſtrum inſtitutum in præ[illegible]ntia, [illegible] magis ad tractationem de vulneribus capitis pertinet. Attamen quia harum partium [illegible] flammationes, [illegible]ffectu[illegible] ſunt maximi periculi, & difficillimi [illegible]deo de his magis particulatim adhuc ſi egerimus, maius operæ pretium faciemus: præsertim verò cum ſuperius diximus, hac imprimis ta[illegible]t one c[illegible]n[illegible]i, & [illegible]erni, cum caput primario af[illegible]ficitur. [illegible] tom[illegible] ſymptomata ad vnguem. C quæ ſequ[illegible]lent, & ſu[illegible]t [illegible]quam characteriſtica illius aff[illegible]ctus. Vnde de his ſ[illegible]mptomatib. vel ſignis quæ propria ſunt phrenitidis, antequam caput hoc finiamus nonnulla dicemus. Porro tria ſunt præcipua ſigna, quæ exqu[illegible]ſitæ [illegible]h[illegible]nitid[illegible]s, propria ſunt, quatenus exq[illegible]ſita eſt exquiſita ſiquidem phrenitis inflamm[illegible] eſt membranarum cerebri, excitata ex materia calid[illegible] & ſicca, qualis eſt biliosa: ex eodem enim [illegible] n[illegible]e & te[illegible] arden[illegible], & phrenitis oriunt h[illegible]t vt ſæpe teſtatur G[illegible] ra[illegible]one ergo, qua inflā- m[illegible]tu eſt internæ partic[illegible]læ quæ a[illegible]eo connexa eſt cum cerebro, mēbro ſanè principali neceſſe eſt eā [illegible] qui febrem & eam acutā, & pluſmuoi ardorem: vt pote quæ ſit cauſa affinis. Et cum affectus caliſſimus ſit perpetuo ca[illegible]efaciens, & quaſi vrens non D modo membranas, ſed & cerebrum, tum propinquitate, tum affinitate, & nexu: neceſſe eſt præcipuas eius operationes lædi, & turbari: vnde ſequitur delirium quod quidem delirium, præter id quod perpetuum eſt, eſt etiam cum quadam audacia, contra quàm ſit in melancholicis, in quibus ſemper eſt timor, & mœſtitia. eſt etiam importuna vigilia, quæ ſiccit[illegible]tem humoris cauſam habet. His ergo ab al[illegible]s capitis affectibus differt phrenitis: ſebre enim a de[illegible] vel inſania melancholicorum, per vigiliam a[illegible] [illegible]argo, per delirium autem perpetuum [illegible] a[illegible] is m[illegible] [illegible]apiti[illegible] in quibus ipſum non primario affectu [illegible]ed aliorum conſenſu, præterquam cum conſenſu ſepti tranſuerſi, [illegible]flammatione laborat. Cum e[illegible] m a[illegible]iorum [illegible] fit delirium, vel non E ſempe[illegible], vel n[illegible] æ[illegible] [illegible]ane: quatenus affectus pr[illegible]marius [illegible]as[illegible] [illegible]t acceſſiones, & remiſſiones. In phrenitide autem eſt & perpetuum, & æquale delirium: & ha[illegible] parte ab inflāmatione ſepti tranſuerſi, no[illegible] [illegible]ff[illegible]rt phrenitis: differunt tamen, & di[illegible]icer[illegible] [illegible]di[illegible] [illegible]ne poſſunt duæ hæ inflammationes. primum quidem ex illis quæ oculis accidunt qu[illegible]a, vt Trallianus expoſuit, rubentiores ut ph[illegible]

ticas ſunt oculi: præterea & naribus; ſanguis enim
deſtillat: vt, etiam id addamus, quod delirium in
phreniticis non ſtatim, & repentè magnum fit, ſed
paulatim incipit;& ita ſicut augetur inflammatio,i-
ta & delirium increſcit:ſemper etiam præcedunt ea
ſigna,quæ futuram phrenitin demonſtrant: de qui-
bus paulò poſt ſermonem habituri ſumus. Sed &
expirationis modus, & inſpirationis apertiſſimè di-
ſcretionem horum duorum affectuum demonſtra-
re poteſt:præſertim verò ab initio: in phreniticis e-
nim ſpiratio magna eſt ex longis interuallis, raráque,
cùm in inflammatione ſepti tranſuerſi ea ſit i-
næqualis:nam inter initia, antequam delirare inci-
piant frequens eſt,& parua;mox verò delirio acce-
dente,fit interdum magna; ſed cum anguſtia: præ-
cordia etiam, cum incipit diaphragma inflamma-
tione tentari,ſurſum trahi videntur; cùm in phreni-
ticis id non fiat, niſi poſtea & iam morbo conſiſtē-
te:caput etiam phreniticis magis calet; ſicuti præ-
cordia in laborantibus inflammatione tranſuerſi ſe-
pti,vt addidit Trallianus,calentiora ſunt.Hæc ergo
præcipua ſigna ſunt phrenitidis exquiſitæ. Inflam-
mationes verò quatenus à natura exquiſitæ phreni-
tidis degenerant, eatenus etiam ab his ſymptoma-
tibus differunt.Nam ſi ſit mixtus ſanguis cum bile,
aut pituita, qualis affectus ille eſt, quem medium
eſſe inter lethargum & phrenitin dixit Gal. & κώ-
μα τ⊙ vna differentia eſt, erit etiam mixta vigilia
cum ſomno:quia videntur inclinare in ſomnum, vt
quaſi aperire oculos,& attollere palpebras nō poſ-
ſint:neque tamen capere ſomnum poſſunt:vel quia
interdum ita dormiunt,vt vix poſſint euigilare: in-
terdum verò adeo vigiles ſunt,vt dormire nequeāt:
quatenus nunc bilis pituitam, nūc pituita bilem ſu-
perat.Cùm verò miſcetur humor melancholicus,cū
delirio perpetuo eſt mœſtitia, & timor: cùm alio-
quin in exquiſita phrenitide audaciam vel etiam in
4. aſpectu oſtendant. Reliquum autem eſt, vt futuræ
5. phrenitidis notas exponamus, quæ prius a Gal.
quinto de locis affectis, & primo Prorrh. expoſitæ
fuere:illæ verò ſunt,quæ etiam, antequam dignoſci
alioqiun poſſint inflammationis initia, præcedunt
aut vigiliæ præter conſuetudinem, aut ſi dormiant
cōſpicua ſomnia,& ſomni maximè à moleſtis ſom-
niis valde turbati: quidam enim dormientes voci-
ferantur;alij etiam dormientes à lecto exiliunt:quæ
in ſiccitatem ipſe refert, quod exemplo melancho-
licorum,& ieiunantium probat,qui,dum dormiunt,
& ſomniant, & clariſſima ſomnia vident, cùm qui
temulenti,& cibo pleni ſunt, aut nulla, aut confuſa
& obſcura inſomnia videant, vt neque ſciant exci-
tati ea referre. Sed & obliuio quandóque futuram
denuntiat phrenitidem: petunt enim aliquādo ma-
tulam,tanquam paulò poſt micturi, neque deinde
obliti mingunt.vel ſi mingant, neque poſtea recor-
dantur matulam reddere:alij verò neque meminere
petere;& mingendi neceſſitatis, niſi fuerint ab aſſi-
ſtentibus moniti,obliuiſcuntur. Sed quidam inter-
dum & vrinam in lectum effundunt, quod & maio-
rem offenſam internarum facultatum indicat:nam
priores illi ſaltem ea parte ſapiunt, quòd iudicant
non eſſe ſpurcandum lectum.qua hi aberrant; & il-
Com 9 lud fit, quia aliis viciatis cogitationibus, animum
habēt inuolutum.Præterea verò vt idem Gal. ſecū-
do Prorrh. inſinuare voluiſſe viſus eſt, quicquid
præter conſuetos mores,& naturam ægrotantis ap-
paret,quod non habet manifeſtam,& rationabilem
cauſam,poteſt referri inter ſigna futuræ phrenitidis:

A cum ſint tanquam initium delirātis. vel delirare in-
cipientis hominis:quemadmodum ferox, & teme-
rarium reſponſum in eo, qui alioquin ſuapte natura
mitis eſt, & facilis:ita qui conſueuit taciturnus eſſe,
ſi,dum ægrotat,ſit nimium loquax.& quæ de his di-
ximus,de aliis etiam id genus ſunt intelligenda: re-
pentina enim hæc morum, & conſuetudinis tranſ-
mutatio ſignum eſt corruptæ vel imaginationis, vel
iudicij. Ita quoque ſi aliquis verecundus ſit aliis tē-
poribus,ægrotans verò fiat obſcœnus;& impudens,
& quæ obſcœna ſunt citra verecundiam dicat, fa-
ciat,aut oſtēdat:magna etiam,& rara reſpiratio, per
longa nimirum interualla, phrenitidis nuncia eſt:
quod fit ex obliuione;qui enim vehementibus op-
preſſi ſunt curis, & cogitationibus obliuiſcuntur
B reſpirare;ſicut & comedere, bibere, mingere, & e-
gerere,& ideò rarò hæc abeunt,& non niſi excitati
tandem a rei neceſſitate,& cùm cogūtur ſemel,po-
ſtea plurimùm bibunt, vel mingunt:ita & plurimū
aërem inſpirant:quod non modò ægrotantibus, ſed
non rarò & bene valentibus aliis negotiis occupa-
tis contingit. At verò cùm iam inſtat,& pꝛ foribus,
vt aiunt,eſt inflammatio,oculi aridiores fiunt,ſqua-
lidioréſque, & aut ex vtroque: aut ex altero ipſorū,
vt octauo de locis affect.docet Gale.acrior effundi-
tur lacbryma, atque poſtea lippitudo ſuborí ur:
mox ſanguis a naribus deſtillat, neque amplius cō-
poſitè & prudenter reſpondent,floccóſque euellūt,
& feſtucas colligunt, & iam aridiori febre tentan-
tur:tunc enim vigor adeſt, aut inſtat. Sunt præterea
C quædam ſigna,quæ in phreniticis apparentia, per-
niciem futuram indicant, vt pote quæ naturam à
morboſis cauſis ſuperari oſtendant. In quibus pri-
mum eſt hoc, ſi phrenitidi ſuperueniat neruorum
conuulſio: adeo enim graue eſt ſymptoma hoc, vt
nullum vnquam ſe audiuiſſe,aut vidiſſe Gal. duode-
cimo meth.teſtatus ſit, qui ita affectus fuerit, & e-
uadere potuerit:neque id mirum, nam vel ſola con-
uulſio deterrimus eſt affectus, quantò ergo magis,
quando duo adeo graues affectus ſimul copulātur?
Nec modò conuulſio, vel conuulſiuus motus, qui
ſæpe in phreniticis fieri ſolet, verùm etiam tremo-
res pernitioſi ſunt,in hoc morbo apparentes: acci-
dunt enim, tum præ ſæuitia phrenitidis, tū ob mo- Com 9 & 14.
rus,& vigilias,ita vt Gal.primo Prorrh.ait, vires lā-
guidæ factæ ſunt,vt regere corpus nequeant,nec nō
D etiam ob corporis, & neruorum imprimis exſicca-
tionem. Peſſimum item ſignum iam eſt, ſi ſanguis
guttatim à naribus deſtillet, præſertim verò in die,
ſignificat enim naturam tentare quidem expellere
noxiam,& ſuperuacaneam materiam:non eas tamē
vires habere,vt poſſit id perſequi. Sed & vrina alba
claráque in omnibus penè morbis mala eſt:præſer-
tim verò in phreniticis, vt tertio Aphoris. monet
Gale.peſſima eſt,vt pote quæ & ſummam crudita- Com. 72.
tem oſtendat,& flauam bilem vniuerſo ſuo impetu
in caput ferri. Et alui quoque deiectiones albæ in Com. 73.
hoc morbo malæ ſunt non modò, quia bilem ad
caput aſcendere indicant: verùm & quia demon-
E ſtrant,vt idem primo Prorrh.affirmat, tanto calore
cerebrum eſſe correptum, vt cum ſanguine bilem Com 8.
ad ſe attrahat, quæ, dum à iecinore ad inteſtina ef-
funditur, coloratas deiectiones efficit. Surditas
quoque etiam phreniticis ſuperueniens, nuntia eſt
mortis,ſignificat enim iam eam facultatem eſſe ex-
tinctam. Vbi autem inſignis virium adſit imbe-
cillitas, deſperata omnino ſalus eſt in phreniticis:
ſi enim viribus valentibus,vt Gal. inē primo Prorrh.
ait,

ait, opus eſt in viſcerum inflammationibus; maximè id in phreniticis: neceſſarium eſt: quia tum à vigilia, tum etiam à multis, quibus exagitantur, motionibus, vires plurimum diſſoluuntur. Et quatenus ad affectus membranarum capitis pertinere poſſe videtur, longum ſatis ſermonem, neceſſarium tamen habuimus. Vnde reliquum forſitan videretur vt de eorum curatione ſubinde ageremus: verùm quia earum natura cum cerebro tantam habet connexionem, & affinitatem, vt, vno laborante, ſi inſigni aliqua affectione laboret, fieri nequeat, quin & alterum fiat affectus, & noxæ particeps: ita etiam methodi curationis inter ſe coniunctæ ſunt, & affines, & maxima ex parte ſimiles, & in vniuerſum ſaltem ferè eædem. Ideo præſtabit forſitan, vt de reliquis capitis affectibus ad cerebrũ attinentibus ſermonem inſtituamus; & poſtea de curatione omniũ, qua parte ſimiles ſunt, vna agamus: mox & particulatim, qua parte differunt, quicquid priuatum in eis eſt, definiamus, & determinemus.

De affectibus propriis cerebri. CAP. IIII.

Loc. 14 CEREBRVM à natura fabricatum eſt præcipuè, & primum vt ſit tanquam ſedes, ſi Hipp. & Gal. atque etiam magis Plat. decreta ſequi velimus, animi, & inſtrumentum proprium omnium facultatum, quæ ad animi principatum pertinent, & earũ quæ his miniſtrant: & hoc volumus in præſentia tanquam poſitum accipi. Neque de eo diſputare intendimus, an ita re vera ſit, quod hæc particula initium ſit, & fundamentum harum facultatum, vt medici ſenſere; an verò ad cor primum hæc omnia pertineat, quod poſtea in edendis earum operationibus cerebri vtatur miniſterio, vt Ariſtot. putauit: altioris enim negotij eſt, hæc contemplatio. Nobis verò ſatis eſt, quòd in medẽdo, cùm ea aliquo morbo læduntur actiones iſtarum facultatum, neceſſe ſit à cerebro, tanquã ab illa particula, quæ eo morbo laborat, remediorum ratione petere: omnes etenim in hoc conuenere, curationem cerebro eſſe accommodandam. Facultates verò illæ, quæ ad præſens inſtitutum maximè attinent, ſunt, primùm ſenſus communis, aliis apertiùs ſecundo de anima expoſuit Ariſtot. à quo defluunt omnes quinque ſenſus. à quo nec Gale. diſſenſiſſe videtur lib. de differ. Cap. vltim. ſympt. & ſeptimo de decretis Hip. & Plat. & proinde ad hanc facultatem pertinet omnis ratio ſomni, & vigiliæ: hac enim ab humiditate quaſi ligata, ligantur omnes ſenſus exteriores; neque quicquam aliud eſt ſomnus: & hac ſoluta, ſenſus ſoluuntur, & expergiſcitur animal. Deinde verò eſt imaginatio, vel phantaſia. Tertiò eſt cogitatio, vel vt iuniores noſtri loquuntur, diſcurſus. Poſtremum & quartò eſt memoria. Cùm autem, vt Medici ſenſere, facultates animi vniuerſæ ſint, aut temperamenta illarum particularum, quæ earum ſunt in actionibus obeũdis inſtrumenta; aut ſaltem facultates ipſæ temperamentis his tanquam proximis vtantur inſtrumentis; temperamenta autem propria non ſolùm ea, quę ex mixtura elementorum, ex quibus particulæ conflatæ ſunt, intelligenda eſſe cenſemus: ea enim tanquam materia ſe habent, quæ ſi ad actum, vt Peripateticis verbis vtar, ſint adducenda, oportet, vt à copia ſpirituum, tanquam à forma, foueantur; qui ea qualitate, & quantitate, & claritate ſint præditi, quã ratio, & natura harum facultatum requirit. Nemo eſt, qui non facilè poſſit percipere: quòd, ſi eiuſmodi harum particularum temperatura vitietur, neceſſe etiam ſit, operationes, quæ ab eis prodeunt, imperfectas, aut corruptas, nunquam autem integras euadere: quodque pro ratione intemperiei particularum, varij etiam oriantur errores, & læſiones earũ operationũ, quæ ad has facultates pertinet. de quibus offenſis paulò poſt particulatim agemus. Prius enim vnum eſt exponendum, quod cognitu eſt neceſſarium, vt hæc exquiſitius poſſint explanari: id verò eſt, quod & ſi ita ſe res habeat, vt diximus, nẽpe quod proxima ratio, per quam operationes cerebri perficiuntur, eſt commoda, & apta temperatura, quæ propria eſt ſimplicis particulæ, non autem compoſitæ, & inſtrumentariæ: attamen perfecta operatio non efficitur à membro ſimplici: ſed à compoſito, & inſtrumentario: quia, & ſi vna ſit tantum pars in inſtrumentario membro, quæ præcipua eſt, & quæ ſit prima ſedes facultatis illius, vnde proficiſcitur operatio: & aliæ tamen omnes, ex quibus coagmentatum eſt id inſtrumentum, illi miniſtrant, & non parum conducunt, & vtiles ſunt: vnde ad operationis perfectionem & debitus, vel congruens numerus partium, & quantitas, & figura, & ſitus, & colligantia, vel connexio cum aliis partibus, & quęcúnque alia ad naturam compoſiti membri & integram efficiendam pertinent, neceſſaria ſunt. Et proinde non ſolùm vitiata temperatura earum particularum, præſertim verò illius, quæ præcipua eſt; ſed etiam cæteris, quæ ad integritatem organici membri pertinent, tranſmutatis, & vitiatis: læditur operatio, & de eius integritate detrahitur. Modi verò, quibus cerebrum læditur, quatenus ſimplex eſt, illi iidem, & totidẽ ſunt, qui & quot illi, quos retulimus; dum de affectibus membranarum ageremus: videlicet quatuor intemperaturæ ſimplices, & totidem compoſitæ, & vtræque aut cum materia, aut citra materiam. Quanuis autem affectiones eædem ſint, ſi ſecundum ſe conſiderentur: attamẽ ſi ad ſymptomata, quæ eas conſequuntur, & ab eis efficiũtur, fiat eorum collatio, diuerſiſſimam habent rationem: nã cùm aliæ ſint facultates, vel vires, quibus præditæ ſunt partes ipſius cerebri, ab illis, quibus membranæ, & aliæ operationes, quæ ab his, vel ab illis eduntur, varia etiã ex vtrarúmque læſione fiunt ſymptomata; præſertim verò illa, quæ ad caput læſarum operationum ſpectant, vt vnuſquiſque facilè poteſt intueri. Sed vt magis particulatim rem tractemus, reuocemus in memoriam, quæ paulò ante fuere expoſita: videlicet in cerebro eſſe eam partem, præſertim verò in anteriori eius particula, quæ eſt organũ id, ad quod ſomnus, & vigilia ſuaptè natura pertinet: quod item voluit Ariſto. eſſe organum ſenſus communis: præterea verò imaginatio, vel phantaſia ſuum in cerebro organum habet, at in medio; atq; adeo etiam magis in poſteriori ventriculo, ſi Gal. dogmata ſequamur: longè etiam magis cogitatio, & memoria: quanuis hę in poſteriorem partem vergant; ad quam etiam, vt pote à qua ſpinæ medulla ortum habet, attinet facultas motrix, quæ per neruos ab ea orientes ad omnes muſculos, cùm opus fuerit, defertur. Cùm ergo pars anterior, aut humectior, aut frigidior ex aliqua externa, internáve cauſa facta fuerit, ſiue id cum materia; ſiue ſine materia: ſomni quidem contingunt, qui ſopores Latinis, κώματα verò vel καταφορὰ vel κάροι Græcis, Arabibus autem, & aliis, qui eos ſequuntur, ſubeth dicuntur. Contrà autem ſi ſiccitas, vel ſi calor ſuperuenerit: vtraque enim intemperies vigiliam affert; ſed primùm,

A mum, & præcipuè ſiccitas; deinde verò & calor. Quòd ſi hæc intemperaturæ vlterius progreſſæ ad eam partem pertigerint, quæ præcipuarum facultatum ſedes eſt, & inſtrumentum: vitiantur actiones imaginatricis, vel cogitatricis facultatis; & frigidiorem intemperiem ſequitur ea noxa, qua aut omnino deſtruitur, & abolετur earum operatio; nempe ſi magna fuerit intemperies: aut imminuitur, & hebetatur; ſi moderata: quemadmodum fit in ſtoliditate, & amentia. Calidam autem cerebri, & partium ad id pertinentium temperiem ſequitur corruptio operationum harum facultatum: ita vt fiant quidem, ſed peruerſè: delirant enim, & mente aberrant: dum imaginantur, vel dum cogitant, interdum verò vtráque ratione. vt enim ſunt aduerſariæ inter ſe hæ
B qualitates; ita etiam non diuerſi modo, verùm & aduerſarij effectus inde proueniunt: Frigus enim, cùm dominatur, pigras, & omnino ineptas ad operationem facultates reddit, atque ita pigros, & ferè immobiles ſpiritus, quibus facultates ſua munera obeunt, & propterea obtuſa, & tarda omnia, & inepta fiunt. Calor verò contrà, ſi immodicus fuerit, nimis mouet & inordinato motu agitans, omnia confundit, & imagines turbat, & iudicium peruertit, quod delirare eſt, memoriam autem lædit frigiditas, ſiue
Cap 7. ea ſit ſiccitati, vt docuit Gal. ſecũdo de cauſ. ſympt.
Cap 5. & tertio de loc. affect. ſiue humiditati iuncta; cùm videlicet eius inſtrumentum à frigida intemperatura afficitur: læſio verò eius obliuio eſt. Quòd ſi dubites forſitan, cur eſt, quòd Gal. & alij auctores non
C meminerint læſionis facultatis memoratricis, quæ illi infertur à calida intemperie: nam quid vetat, quominus poſſit contrahi in organo memoriæ calida intemperatura? quæ ſi contrahatur, neceſſe eſt eius actionem corrumpi: quo poſito, nemo videtur expoſuiſſe, qualis ſit modus illius corruptionis. At hoc dicimus, quòd immo ex dictis Aëtij poteſt depromi ratio ſoluendi hanc dubitationem, qui ex ſententia Poſid. ait, quod vitiata operatione memoratiuæ facultatis, neceſſe eſt item imaginationem, & cogitationem lædi, & earum operationes corrumpi: neque enim hæ rectè poſſunt operari; ſi perperam
D memoria illis ſpecies ſubminiſtret: quòd & Galen.
Cap 5. tertiò de loc. affect. inſinuare voluiſſe viſus eſt. vnde ſequitur, quòd deliria ad læſiones etiam operationum memoriæ pertinebunt. Poſtremus autem affectus qui frigiditatem cerebri ſequitur, præſertim ſi fuerit cum ſiccitate iuncta, eſt quem Græci κάτοχον ſeu κατοχὴν vel κατάληψιν appellant, qui quidem affectus præſertim pertingit ad poſtremam cerebri particulam, per quam vis motrix diſtribuitur in totum corpus. Qui ita ægrotant, ſupini, rigidi, immotíque manent oculis apertis, & non conniuentibus; & nonnihil quidem interdum audiunt, & vident: loqui tamen nullatenus poſſunt, vt quaſi hi ſimiles ſint, qui frigore obriguere, & quaſi congelati ſunt: vnde hos congelatos appellant Arabes, & eo ſitu
E iacent iuniores. Poſtremò autẽ alia eſt affectio, quæ citra vllam materiam lædit & peruertit operationes harum facultatum, & eſt imbecillitas harum facultatum, quæ corporis conſumptionem, & ſpirituum reſolutionem, vel ex defectu alimenti, vel ex immoderata vacuatione, vel ex morbi ſæuitia, aut malignitate, ſequitur. Sicuti enim in languentibus corporibus præ imbecillitate virium ſæpe & pedes labant, & tremunt manus. ita & interiores animæ facultates, vt docuit Gal 7. Apho. vacillant ob im-
Cap 9 becillitatem, cùm mouentur, & agunt. Ex intempe-

A raturis ergo tum ſimplicibus, tum verò compoſitis citra materiam hi, & tot affectus, atque eos ſequentia ſymptomata concitantur. At ex materia, ſicut duplicem rationem morbificæ materiæ habere poſſunt; ita duplex eſt modus, quo procreari morbi poſſunt: nam humores ſunt corpora conſiſtentia & molem aliquam habentia: ſunt præterea ſuis qualitatibus prædita. quibus particularum temperamenta vitiare poſſunt: & hac quidem ratione particulis officiunt, quatenus illæ ſimplicia membra ſunt; per priorem autem, illis obſunt, quatenus compoſita, & inſtrumẽtaria. & de illis ſanè, quę ad ſimplicia pertinent nulla neceſſitas eſt in longius ſermonem proferre: quia eiuſdem generis ſunt cum illis, qui citra
B alicuius materiæ fomentum excitantur, quatenus ad morbi proximam, & per ſe naturam pertinet. Si aliqua autem in eis eſt differentia, illa eſt: quia, vbi materia adeſt, in curandi ratione ſuam habet & ipſa indicationem, quæ nobis vacuandi ſcopum offert; qui nullus eſt, ſi in ſola ſit qualitate, vel intemperatura vitium. Antequam autem de illis, quę ab affluẽtia materiæ ortum habent, agamus, exponere oportet, quæ & quot ſint materiæ, quæ cerebro poſſunt negotium faceſſere. Sunt autem ſanguis, pituita, bilis flaua, & bilis atra: & hi quidem humores, cùm, vt dicebamus, cerebrum occupant præter rationem naturæ, dupliciter noxij eſſe poſſunt: altero quidem modo quaſi ipſum perfundendo, ac ea perfuſione temperaturam vitiando tantùm; dum videlicet per
C venas delati cerebrum ſuis afficiunt qualitatibus, vt de bili dicebamus ſuperiùs: altero autem, cùm exprimuntur extra venas, & impinguntur in ſpatia inania, & meatus membrorum ea in tumorem attollentes; vt in eryſipelate, inflammatione, & reliquis tumoribus fieri declarauit Gal. in lib. de inæq. intemper. & de tumor. præter naturam. Et ſecundum priorem modum, ſi pituita exuberans in cerebro illud morboſum reddiderit, aut ſoporem, veternúmque, vt latini appellant, vt Græci, κῶμα ſeu κάρον affert; ſi illa in priori capitis parte ſedem habeat: ſed ſi in medio, vel poſtremo cerebri ventre, ſtoliditatem, vel amentiam: ſi in poſtremo, obliuionem, me-
D moriæque noxam afferet. Sed ſi ſanguis, ille item interdum longum ſomnum conciliabit: non tamen profundum; quanuis interdum etiam profundum; vt Com t. pote ſi vis ipſius cerebri vt Galen. primò. Prorrh. tradidit, à multa ſanguinis copia grauetur: interdũ verò, ſi alios ventres occupauerit, deliria commouebit, & ea cum riſu, & hilaritate, & aliqua in ſomnum inclinatione. De bile autem ſatis, ſupérque ſuperiùs diximus, quòd vigilias, & deliria cum quadam ferocitate, & iracundia procreat. Melancholia in priori parte, vigiliam; in media, deliria cum timore, & mœſtitia; in poſteriori verò, ſua ſiccitate, & frigore, κάτοχον vel κατάληψιν, vel: vt Arabes, cõgelationem inducit: interdum etiam memoriæ læſionem, vel obliuionem. nam frigida intemperies, ſiue cum hu-
E miditate, ſiue cum ſiccitate fuerit, vt paulò ante diximus, memoriæ officit. Præter has autem rationes, quibus per qualitates cerebrum quatenus ſimplex membrum eſt, vel ex ſimplicibus partibus conſtitutum, humores malè afficiunt, alias etiam habent, quibus lædunt magis corpulenta ſua ſubſtantia, quã qualitatibus; & potius quatenus inſtrumentarium membrum; quàm quatenus ſimplex. Cùm enim vẽtres plures habeat, qui ſuapte natura aperti, & patentes ſunt, & ſunt quaſi receptacula, & armaria ſpirituum, qui facultates animales ad particulas in to-

tum habitum corporis deferunt; habeant autem hi
ventres vias,& meatus, per quos ab anterioribus ad
poſteriores fit tranſitus; habeant & alios per quos
fit extremorum expurgatio, vt per nares, palatum,&
ſi qui alij iſtius mo[illegible] reperiu[illegible]. ventres eos re-
plere humores corpulenti poſſunt,& vias, meatusq;
obſtruere: præterea verò multitudine ſua venis &
arterijs ad cerebrum ipſum pertinentibus oppletis,
poſſunt oppilationes conci[illegible]are. vnde ortum poſtea
habent comitialis morbus, ſeu epilepſia, attonitus,
Lect. 15 Com 23 ſeu apoplexia, incubus, qui Græcis ἐφιάλτης, quaſi
inſultor dicitur; & cum his poſuerim vertiginem, vt
paulò poſt exponemus. Et vt à ſanguine incipiamus,
ſi is adeo redundet in vaſis, ſicuti ſunt venæ, & ar-
teriæ, quæ in cerebro,& partibus ad illum attinenti-
bus ſunt, vt virtus eius eatenus prematur, & graue-
tur; quod vt Gal. 4. de rat. vict. in acu. mor. ait iam in-
ſtet periculum, ne natiua caliditas ſtrangulata ex-
tinguatur. Inde apoplexiæ oriuntur, & epilepſiæ,&
ſyncopæ cardiacæ, ſpiritibus nimirum tranſitu in-
tercepto: in hunc itaque modum ex ſanguine poteſt
& epilepſia, & apoplexia procreari; ſæpius tamen
ex frigidioribus humoribus, & craſſioribus ortum
habent, vt ſunt pituita,& atra bilis: nam flaua, cum
tenuis humor & mobilis ſit, aut nunquam, aut rariſ-
ſimè ita implere & obſtruere poteſt. Omnium ve-
rò & facillimè,& frequentiſſimè pituita apoplexiæ,
& epilepſiæ in cauſa eſſe ſolet; partim ob cerebri
naturam, quod cùm ſit natura frigidum, & humidũ,
multis pituitoſis abundat excrementis; partim verò,
quia facilè repletur, tum à ventriculo, tum cruditа-
te laborat; tum ab vniuerſo, vaporibus ad id elatis.
Cùm enim cerebrum humoribus his redundans, il-
los effundit in ventriculos, præſertim verò mediũ &
poſtremum, illis oppletis, & obſtructis, intercepto
omnino ferè tranſitu ſpirituum, neceſſe eſt, vt ſta-
tim animal concidat, expers omnis ſenſus, & mo-
tus: apoplexia enim ablatio eſt,& ferè deſtructio o-
mnium facultatum, quarum ſedes & initium eſt ce-
rebrum. Quamuis autem vterque affectus ab eadem
ferè cauſa ortum habeat; nempe ab obſtructione,&
plenitudine cerebri, apoplexia inquam & epilepſia:
ea tamen ratione mutuò differunt; quod non ita o-
mnes, nec ita æqualiter replentur cerebri ventres in e-
pilepſia, vt in apoplexia: repletio enim,& obſtructio
in epilepſia, magis ad medium poſteriorem perti-
net: cùm enim obſtruuntur, ipſum neruorum prin-
Cap 7. cipium, vt tertio de locis affec. ait Gal. contrahit ſe,
& concutit; vt nocentem materiam excutiat; & in-
de, vt corpus conuellatur,& concutiatur, accidit. A-
poplexia verò fit omnibus æqualiter occupatis, tam
anteriori, quàm poſteriori,& medio; & adeo abſo-
luta,& integra fit obſtructio,& oppreſſio, vt omnes
eius vires pariter diſſoluantur; nec vlla illis facultas
reliqua ſit, qua ſe colligens poſſit morbo reniti, cùm
in epilepſia, vt pote quæ non ſit exacta, & integra
obſtructio, cerebrum colligat ſe contrahatq;, &
conc[illegible]iat: neque enim ita opprimitur facultas cere-
bri & vires eius ita diſſoluuntur, vt in apoplexia.
Vnde & conuulſio corporis, & inordinatus motus
artuum, qui quaſi concutiuntur, ſequitur cõtractio-
nem cerebri, quaſi colligentis ſe, vt exprimat & ex-
trudat rem illi noxiam; quam ſi expellat, omnia ſe-
dantur, donec iterum eadem de cauſa [illegible]oncitetur,&
ſtimuletur. Cauſa autem illa noxia interdũ ſequitur
cerebri primarium affectum: interdum verò læditur
cerebrum non ex [illegible]liqua cauſa, quæ in eo ſit; ſed cõ-
ſentiens cum alio & ex affectu alterius particulæ;

A præſertim verò conſen[illegible]u ven[illegible]culi: aliquando ta-
men conſentiens cum toto mouetur, & ſe ipſum
contrahit, concu[illegible]tque. nonnunquam præterea,
& cùm aliqua d[illegible]finita, & certa corporis particula,
ſicuti in mulieribus vteri conſenſu; quandóque
lienis; quandóque ab alijs particulis vt poſſit &
pe[illegible]s conſenſione, immo & ex digito pedis, vt
Gal. tertio de loc. affec. teſtatur, exc[illegible]tari. Eiuſmodi
autem conſenſus, aut abſolutus eſt, in quo nulla
materia neque corpulenta, neque vaporoſa ad ca-
put fertur, vt ſuperius fuit expoſitum; ſed ſola ma-
ligna qualitas, quæ per continentem tranſmutatio-
nem particularum, quæ intermediæ ſunt inter cere-
brum, & eam, à qua traxit originem ea qualitas,
tandem ſubinde ad caput peruenit. Aut eſt non ab-
B ſolutus, vt ſequar modum loquendi Auicen. qui
neque mihi videtur ineptus; videlicet quando no-
xius, & malignus aliquis vapor ab illis attol[illegible]tur
particulis,& ad caput fertur. [illegible]ola autem epilepſia,
quæ ortum habet ex proprio, & primario affectu
cerebri, ea eſt, quæ fit ex repletione & obſtructio-
ne ventriculorum à materia, de qua nunc ageba-
mus quam nititur cerebrum ſe colligens extrude-
re, & exprimere. In epilepſia verò per conſenſum,
vel vapor, vel qualitas, vel ſola noxa eius particulæ
cum qua conſentit, cogit cerebrum contrahere ſe,
& con[illegible]utere. Hi ergo ſunt morbi, qui ab humori-
bus, qui corpulenti ſunt, g[illegible]gnuntur, de illis habito
ſermone, qui ſunt proprij & primarij affectus cere-
bri. At & à vaporibus nonnulli excitantur: hi verò
C ſunt vertigo, quæ σκότωμα, δῖνος, & σκοτόδινος
Græcè dicitur: præterea verò & incubus, qui ἐφιάλ-
της à Græcis appellatur, quaſi inſultor dixeris: prior
quidem is eſt, quando omnia in orbem ferri,& cir-
cumagi videntur, & oculi obtenebrari: ex quibus
ſymptomatibus & nomina illa tam Græca, quàm
Latina ſortita eſt hæc affectio, vertigo quidem
quia circumuerti omnia videntur, σκότωμα autem
quia σκότος tenebras ſignificat, δῖνος verò παρὰ
τὸ δινεῖσθαι, quod circum verti ſignificat vtrúm-
que verò exprimere volentes, videlicet tenebras &
circunductionem σκοτοδίνην dixere. Alter autem
plerúnque in ſomno ſolet euenire: videntur autem
qui hoc morbo tentantur quaſi quodam onere pre-
mi adeo & grauari, vt ne dimoueri quidem poſſint,
D clamant quandóque: confuſas tamen voces edunt,
vt quid dicant percipi nequeat mulierculæ & vul-
gares putant hos à ſpiritibus premi, & aiunt eſſe
quem ipſæ, aut mazarolum, aut ſpiritum ſoletum
vulgò appellant. Vtraque autem hæc ſymptomata,
cum repentè concitentur, citò etiam & ferè ſpon-
tè plerúmque diſſoluantur, non poſſunt, vt de epile-
pſia & apoplexia dixit Galen. tertiò de loc. affect.
in intemperaturam aliquam referri: quia intem
peraturæ paulatim & non repentè fiunt; neque e-
tiam in craſſ[illegible]m & corpulentam materiam, cùm
ita citò d[illegible]utiatur: proinde rationi conſenta-
neum eſt, à vaporoſa vel flatuoſa ſubſtantia occu-
pan[illegible]e ventriculos cerebri fiant: ſed à craſſiori in-
E cubus. Similis enim aff[illegible]ctus eſt epilepſiæ & a-
poplexiæ, niſi quòd craſſior eſt harum materia,
& magis corporata tenuior verò incubi: quamuis
& hæc licet fl[illegible]uoſa ſit; ea tamen copia,& craſſitie
conſtet, vt poſſit replendo aliquo modo ventricu-
los obſtruere. Vnde quaſi leuis quædã epilepſia eſt:
immo cum diuturnior ſit hæc affectio nuntia eſt
futuræ epilepſiæ vel apoplexiæ. & tandem in ver[illegible]m
aut apoplexiam, aut epilepſiam tranſit: a tenu[illegible]

ve[illegible]o

vero & magis flatuoſo vertigo concitatur. flatu lentus ſi quidem ſpiritus incluſus in ventriculis, vel in venis, arteriiſve, dum ipſe ſuapte natura in loco anguſto fluctuans in orbem agitur, quod oſtendunt turbines agitatus autem ſpiritum contentum in ventriculis & arterijs cerebri ſecum rapiens, eum eodem modo exagitat, quo ipſe mouetur; ex hoc autem motu ſpirituum excitatur ea imaginatio, quaſi obiecta & res exteriores moueantur eo modo, quo ipſe mouetur. Ita enim contigit omnibus facultatibus cogitatricibus tam interuis, quàm externis, quòd enim moueotur, aut tranſmutantur eorum inſtrumenta vel ſenſoria, peruertatur earum iudicium, & eam tranſmutationem, quia affectum eſt ſenſoriũ referat ad obiecta oblata: vnde cum lingua amarulenta eſt, quæcunque offeruntur, amara videntur. Ita tinnitus vel ſtrepitus aurium videotur externarum rerum, & nares aliquo graui odore affectæ putaot etiam bene olentia fœtere: moto ergo ſenſorio imaginationis, vel phantaſiæ; mouetur autem ſi ſpiritus, qui fundamentum eſt omnium facultatum & veluti actus ipſius orgaoi, mouetur omnia, quæ exterius ſunt: moueri imaginamur: in vniuerſum enim vt Ariſt. nos docuit, quicquid in aliquo recipitur ad modum recipientis recipitur. His verò & ſi aliud addiderimus, iam horum affectuum, quantum ad eorum eſſentiam pertinet, abſoluta erit tractatio: id verò eſt, quod vaporis, vel ſpiritus dupliceem poteſt origioem habere, quippe quia vel in cerebro ſuæ generationis occaſionem habet, nempe ex aliqua eius intemperie, vnde alimentum ex quo erat aleodum, in flatum & eiuſmodi vaporem ex parte conuertitur, vel in alia parte; quia vel in habitu totius corporis genitus per venas & arterias io cerebrum fertur: vel quod frequentiſſimè fieri ſoler, vitio ventriculi iſtud contingit: ſicuti & aliis capitis morbi, quorum hactenus meminimus. & primario quidem affectu capitis hæc mala contingere dicuntur: quando ſuam in cerebro originem habent: quando verò aliunde elatus caput occupat vapor, conſeoſu dicuntur ea fieri. Hoc tamen aduertẽdum, quòd affectiones hæ, quæ conſentiente cerebro cũ aliis partibus moleſtæ ſunt: ſi in loogum protrahantur, tandem in proprium affectum tranſeunt, & cum factæ ſunt propriæ, facilè perducunt ad apoplexiam vel epilepſiam.

De narratorum affectuum cauſis. CAP. V.

Loco.16. CAVSÆ intemperaturarum, quę citra materiam ſunt, illa omnia eſſe poſſunt, quæ vel exterius, vel interius poteſt quoquomodo caput & ſubinde cerebrum afficere calefaciendo, refrigerando, exiccando, & humectando, de quibus cum abundè ſuperiùs egerimus, in præſentia alioquin non habebimus ſermooem. Earũ autem, quæ cum materia ſuot, ea omnia putanda ſunt, quæ tum generationis eius materiæ in cauſa ſunt; tũ quòd caput repleatur: hæc vero in multiplex genus cauſæ referri poſſunt. proximè quidem hæ ſunt: capitis imbecillitas, vel naturalis contracta videlicet ab ipſo ortu, vel aſcititia, quæ ſit, vel ex aliquo incõmodo, vt ex accepto vulnere, vel ex caſu, & contuſione, vel ex erroribus in victus ratione contractis, præterea multa congeſta copia humorum, præſertim vero malorum, vel in toto, vel in capite, vt eſt crudus & pituitoſus, vel melancholicus. Imbecillitas autem ſequitur aliquã cerebri intemperiem: plenitudo vero, vel cacochymia quandoque ex erroribus in victus ratione cõgeritur

A quandoque ex intemperatura viſcerum, & ventriculi, aut iecinoris, aut etiam lienis; ex qua multa generantur ex alimentitia materia per prauam concoctionem excrementa, quæ aliqua præſtita occaſione in caput feruntur, quamuis & ex vitio cerebri, vt iam diximus, ea gignantur frequentiſſimè, ſed & ex cibariis prauis prauos ſuccos gignentibus contrahitur multa cachochymia: prætcrea etiam ex ſuppreſſa aliqua conſueta vacuatione, ſicut per hæmorroidas, vel menſtrua, vel aliquod vlcus, aut fiſtulam, ex qua ſolita ſit expurgari vitioſa aliqua materia; vel etiam per nares, aut aures. Vnde Hippo. in lib. de ſacro morbo dixit, quod pueri qui in infantili ætate nullis in capite, vel ſecundum aures, vel etiam per B vniuerſum corpus tentat. ſunt vlceribus, quẽadmodum ſolent lactentes pueri tentari, vel aliaratione ſint expurgati ab excrementis ex vtero contractis, plurimum ſunt comitiali morbo obnoxij. 1. autem lib. com. in 6. Epid. eos Gal. magis his affectibus, Com. 4 præſertim vero epilepticis eſſe expoſitos ait, qui ſunt frigidiori, & humidiori, vel ſaltem humidiori cerebro: eiuſmodi enim cerebra aliis ſunt magis excrementoſa Sunt etiam cauſæ multæ externæ, quæ non paruum momentum habent: ad excitandos hos affectus: nam & autumnalis conſtitutio, vt 3 Aph. ab Hippo. & Gal. docemur, ob inæqualitatem, meridie Aph. 24. enim calidior, manè vero, & veſpere frigidior eſt aër, quæ varietas iſtarum affectionum acceſſiones plurimum irritat, & calorem innatum diſſoluit. Nimius item ſomnus, atque nimia vigilia nocua ſunt, primũ C enim caput humore non parum replet, alterum vires calores, & ſpiritus diſſoluit, præcipuè vero cerebri. Decubitus etiam humi, vel in loco plurimum frigido & humido, atque diutins ibi ſomnum capere, venus quoque immodica nocentiſſima res eſt; vtpote, quę neruos naturæ omnes ferè infringat, maximè vires viſcerum omnium, præſertim vero ventriculi, & capitis labefacter, Triſtes præterea animi perturbationes corporis vires, vt Galen. ait in arte medicinali, exterminant: porro & exercitatio à cibo aut alioquin corpore repleto, vt idem 3. Aph. tradidit, hominem in hos morbos ſolet præcipitẽ agere: nec minus nimium otium: natiuum enim calorem contabeſcere facit, & proinde cruda excrementa multiplicari. Multa præterea alia ad hoc caput pertinen- Comm. 20. D tia poſſemus deſcribere, quæ ne nimis longi ſimus, conſulto præterimus: tum quia ex his facilè illa percipi poſſunt: tum quia de eiſdem ſæpius erit in ſequentibus ſermo habendus, vnde reliquum eſt, vt ad ſigna exponenda horum omnium, eandem methodum inſequentes, quam hactenus ſumus inſecuti, traoſeamus.

De ſignis horum omnium affectuum. CAP. VI.

AFFECTVS, quos in vno capite comprehendimus, ſunt hi, capitis dolor, quem partim κεφαλαλγίαν partim κεφαλαίαν, tum vero Græci ἡμικρανίαν appellant. Somnus immodicus, quem ſoporem, vel veternum Latini, Græci κῶμα, vel κάρος, Arabes ſubeth. Vigilia immodica, quam ſahata Arabes dicunt. Delirium ſiue febre cum timore, & mœſtitia, E quod inſania à Latinis, à Græcis, deducto nomine ab humore, qui delirandi io cauſa eſt, melancholica dicitur. Delirium etiam cum febre, & audacia, quod Græci φρενῖτιν appellaot. Præterea & κάτοχος, ſeu κατάληψιν, quam Arabes, & iuniores cõgelatıonem nuncupant Necoon & apoplexia, & epilepſia, vertigo, vel δῖνος, & incubus, vel ἐφιάλτης. Hi autem affectus, & eorum ſymptomata adeo vel ſenſibus ſunt

aperta, vt ſuperuacaneum videatur, velle multa verba facere de eorum ſignis, quibus in vniuerſum cognoſcendi ſunt. Quis enim non nouit, cum quis nimis dormit, aut dormire nequit, eum ſopore laborare, aut immodica vigilia? Ita quis eſt, modò nouerit naturam & rationē congelationis, vel catochi, qui ſi videat aliquem iacentem rigidum, & ſine motu, apertis & non conniuentibus oculis, non videntem, non audientem, non dicat illū laborare morbo, qui congelatio, vel catochus ſolet à medicis appellari? Vel ſi inſanientem ſine febre, timentemq́; & mœrētem abſque legitima cauſa aliquem videat, nō dicat illum melancholicum? ſi verò cum febre φρενιτίζειν, vt Græci aiunt, ſiue ſit vera phrenitis, ſiue falſa? Et ſi aliquem in terram cadentem, & ſe concutientem totum, ſpumamq́; ex ore emittētem conſpiciat, non B dicat illum comitiali morbo eſſe correptum? Et ſi illum ſine vllo ſenſu, & motu iacentem, & interdum cum alui deiectione, in quo tamen pulſus facilè percipiatur, non dicat apoplecticum illū? Atque ſi audiat aliquem conqueri, quod omnia in orbem circumagi videantur, non ſtatim fateatur vertigioſum eſſe? Incubo verò tentari, ſi noctu dicat quodam veluti pondere premi, vt ſe dimouere nequeat, vocéſque confuſas edat? Maius autem negotium eſſe videtur de ſignis agere, quibus diſtinguendæ, & diſcernendæ ſunt particulatim eorum differentiæ, primū quidem, quæ propriæ, & primariæ ſint cerebri affectiones, & quæ conſenſu aliarum partium contingant: deinde verò, ſi ſint propriæ, & primariæ, quæ intēperiem ſolam ſequantur citra materiā, & quæ cum materia, & ſi ſine materia, quib. inditiis diſcernēdæ ſint; C & ſi cum materia, quænam ſit ea materia. Vt autem à primo exordiamur, id, ne fruſtra conteramus tempus, in memoriam reuocandum eſt, quod prius ex Gale. ſententia 3. de locis affectis expoſuimus, nēpe tria eſſe obſeruanda, vt proprij affectus ab iis, qui per conſenſum diſtinguantur: quæ cùm clarè ſint c. 3. explanata, non putamus eſſe opus, vt repetantur hoc loco: niſi quòd ſi in aliquib. particulatim, præter generales illas rationes, aliquid reperiatur priuatum & proprium, illud hoc loco, ne aliquid huic doctrinæ deeſſe videatur, addendum cēſeimus. Habent autem priuatas, & proprias quaſdam ſignorum rationes, quibus, quæ per conſenſum ſunt, ab illis, quæ per proprium affectum, diſcerni poſſunt, præſertim epilepſia, & melancholia. Sed de epilepſia primum agaD mus. In vniuerſum ergo hac ratione, ab ea, quæ ex Cap. 7. primario cerebri affectu euenit, differt, vt tertio de loc. affect. ait Gal. ea quæ ex conſenſu, quod in hac non ſolent, neque ita vehementes, neque ita frequentes, & continenter fieri membrorum conuulſiones, & concuſſiones, ſicut in ea, in qua primùm laborat cerebrum: ſed potius ſunt quaſi palpitationes quædam, quam vehementes conuulſiones, & concuſſiones: & illi palpitoſi motus neque magni admodum ſunt, neque ita continuati, ſed ex interuallis maioribus. Particulatim vero cum quo membro conſentiat cerebrum; cognoſcitur; quia ſoleat alicuius alterius particulæ præcedere aliqua læſio, E per quā percipi poſſit particulam illam proprio aliquo laborare affectu: & quia frequentius cū ventriculo conſentit in hoc morbo caput, ideo de ipſo imprimis ſermonem habeamus. Solet itaque, vt teſtatur [illegible], in ventriculo palpitatio præcedere, eiuſque conturbatio, interdum faſtidium, & morſus. Præterea vero ex inedia irritatur hic affectus, cum in longius protrahitur hora accipiendi cibum. Cum

A vero ex vermibus concitatur morbus comitialis (ſolet autem frequentiſſimè ex vermibus concitari in pueris) apparent prius ea ſymptomata, & ſigna, quæ vermes adeſſe ſignificant. At vitio vteri fieri, & Loc. 3 17 commoueri ſuſpicandum eſt, vel alioquin genitalium partiū, cùm aut menſes ſuppreſſi ſunt, aut, quod viduis cœlibem vitam ducentibus nonnunquā contingit, ſemen prolificum retinetur. Ex aliis etiam partibus, vt eodem 3. de locis affectis tradit Galen. Cap. 1 poteſt noxa inferri cerebro, vnde excitetur epilepticus motus, quemadmodum & nos alias obſeruauimus, & medici antiqui, & iuniores meminere: nam & à pede aut crure, vel à pollice pedis, & vt Auic. teſtatur ſe vidiſſe ab humero, & a dorſo: commoueri poteſt cauſa iſtius ſymptomatis. Percipiunt autem qui inde afficiuntur, moueri aliquid, quod à B parte illa quaſi diſcedens ſerpit paulatim verſus caput: quod vbi pertigerit, ſtatim correpti eo malo cadunt: multi enim dicunt, ſe veluti auram quandam frigidam aſcendentem percipere: alij veluti vaporē: quidam quaſi formicas. Referam autem quid viderim & ego alias. Fui accerſitus ad viſendum puerum agentem duodecimum annum, qui vexabatur comitiali morbo, & paulò antequam ab acceſſione corriperetur, percipiebat à pede aliquid, quod tamen neſciebat, quale nam eſſet exponere, ad genu aſcendere, mox ad coxam, indéque paulatim ſerpens ad caput pertingebat, & ſubinde ſtatim ille cadebat, neque per octauam horæ partem aliquid ſentiebat. Illud autem propterea illi euenerat, quod cum ipſe & pater eius ſcabie laborarent abſque corporis expurgatione, inuncti erant facili, & vulC gari linimento, confecto ex reſina laricina, ſale, ouique vitello, & ſucco limonum: & à tertia vnctione puer cœpit percipere aſcenſum illius rei: pater vero palpitationem quādam in dextero brachio, & quaſi ſaltum rei cuiuſdam per muſculorum partes. Quābrem pater ſtatim ab vnctione ſe continuit, ac paulatim deſiit ea palpitatio: vir enim, & validior erat: puer vero & tenerior, infirmiórq; ſed & ipſe tandē aliquot poſt annos variis remediis & ſeruata cōmoda victus ratione, ab eo morbo liber euaſit. His ergo imprimis cognoſcere poterit diligēs medicus, quādo per conſenſum alterius membri cerebrum hoc malo tentetur: alioquin enim, cum nullæ eiuſmodi notæ apparuerint: cenſendum erit; proprium eſſe capitis affectum. In ſignis tamen epilepſiæ, vel apoD plexiæ poni poſſunt vertigo & incubus; præſertim vero cùm ex proprio capitis affectu fuerint excitati; nam tandem in epilepſiam vel apoplexiam, cum inueteraſcunt, ſolent tranſire. Sicuti autem non parum refert epilepſiam cognoſcere, quæ ſit proprius cerebri affectus, & quæ eo cum alio conſentiente, fiat: & quas proprias, & priuatas notas habeat, quibus id diſcernatur; ita & inſaniam vel melācholiam: cùm & ipſa ſua habeat propria ſigna: quare & hæc exponere ad noſtrum hoc negotiū pertinebit. Non autem tot ſunt partes, cum quibus poteſt in melancholico affectu cerebrum conſentire, quot in epilepſia: quamuis enim Arabes plures differentias conE ſenſus cōmenti ſint in melancholia, vt legenti Aui. patere poteſt. Nā & à iecinore, & à liene, & ab vtero, & ab aliis quibuſdā partibus fieri conſenſū putarunt: nos tamen longè præſtantius Græcos antiquos ſenſiſſe exiſtimamus, qui in tria tantum capita omnem rationem iſtius morbi retulere: videlicet in proprium affectum, in conſenſum à toto, & in eum, qui fit à ventriculo, & venis pertinentibus ad meſenterium:

meſenterium, quæ differentia hypochondriacha, vel flatuoſa à Græcis, mirachialis vero ab Arabibus dicitur. Quamuis autem videantur hi diſſentire, ſi tamen quis velit rem diligenter examinare, vtrorumque eſt eadem ſententia: licet interpretationis modo differant: neq; enim Græci [illegible] non poſſe melancholicum affectum fieri vitio lienis, vel iecinoris, vel ex ſuppreſſis menſibus, vel hæmorrhoidibus, vel id genus aliis, quorum meminere Arabes: id enim expreſſiſſimè Gale. fatetur particulatim de liene 5.

Cap. 1 de loc. affe. ait enim quòd ſi in aliquibus lien a proprio munere deficiat, nimirum quia vel iecur à melancholico humore, illum attrahendo, non expiet; vel ſi attrahat, illum per congrua loca non excernat: aut redundat in vniuerſum corpus is humor, & ſpi-

B ritus inficit per vaporem inde ad caput delatum; aut in ventriculum effunditur, & vomitu ab eo eiicitur ſuperius, aut inferius per inteſtina excernitur; vel ſi eiuſmodi excretiones ſupprimantur, illi melancholica mœſtitia tentantur. Vnde ſi quod Gal. de liene particulatim expoſuit, velimus ad alias particulas transferre, vt ad iecur, vterum, hæmorrhoidas, & cor, videbimus quod & ſi prima occaſio ab his petenda ſit; attamen non trahunt cerebrum in conſenſum melancholicum, niſi quatenus is humor, aut in habitum totius corporis regurgitat, aut ad ventriculum effunditur, aut in caput fertur, ita vt cerebrum corripiens propriè & primariò ipſum afficiat. Et ideò Græci omnes alios modos in hæc tria capita redegere, proximas cauſas reſpicientes iſtius affectus, non remotas: quamuis diſtinctioris doctrinæ cauſa,

C Arabes etiam non malè fecerint, qui omnium meminere, ſed de his ſatis. Transeamus modo ad ſigna exponēda, quibus capita hæc diſcernenda ſunt, præter ea, quæ prius in vniuerſum ex Gal. diximus de ratione diſcernendorum affectuum primorum, & per ſe ab iis, qui ſunt per conſenſum: & primum ea examinemus, quæ pertinent ad melancholiam, vel inſaniam per conſenſum: nam ſi conſtabit non eſſe per cōſenſum, facilè ſtatuere poterimus eſſe per primarium affectum. Quod ergo ex conſenſu cum toto corpore caput hoc morbo laboret, cognoſcemus, primum ſi naturam, & habitum totius corporis cōſiderauerimus: vt enim ait Gal. 1. de differ. feb. maximum momentum ad procreandos morbos habet

D corporis aptitudo, & præparatio: ergo qui ſuaptè natura plurimum generant humorem melācholicum, hi facilè eo diſtributo in habitum totius corporis, ab affectu melancholico corripiuntur: hi vero ſunt, qui graciles ſunt corporis habitu, ac qui ſicciores, & duriores carnes habent, & qui venas magnas, & nigras, quiq; hirſuti ſunt: hi iidem omnes, vtpote qui calida & ſicca ſint temperie, facilè aſſato, exuſtóque ſanguine, plurimū generant melancholicum humorem. Ita & qui nigriori ſunt colore; vſtionis enim inditium eſt color ille; deinde vero rufi, poſt hos flaui; hi ſiquidem omnes copioſam gignunt bilē, quæ facilè, ſi illi occaſio præſtetur, cur aduratur, in humorem melancholicum vertitur. Et ſicuti iſti ad congerendum melancholicum humorē faciliores ſunt,

E ita qui pingues, & albi ſunt, alieni, & remoti ex ſua natura ſunt à melancholicis morbis. Deinde vero & hoc examinandum eſt, nempe quam victus rationē ſeruare fit ſolitus in ante actis temporibus ille, quē curandum ſuſcepimus, nempe ſi eā victus rationem qui hoc tentatur affectu, fit ſequutus, quæ habuerit vim exſiccandi plurimum corpus, vt ſi fuerit immodicis laboribus, ſolicitudinibus, vigiliis, inediave

A confectus: imo & venus immodica valdè exſiccat: item cibi & potus, quibus eſt vſus, conſiderādi ſunt, nimirum ſi illi ſint apti gignendo humori melancholico & ſanguini craſſiori, vt legumina, braſſicæ, carnes veterum animalium, aſinorum, leporum, cuniculorum; præterea & ſalita & eſcæ, quæ calefaciēdo ſanguinem vrere poſſunt, vt ſunt, quæ vulgo acrumina dicuntur, & aromatum vſus plurimus, vinaque potentia, & antiqua, ſed & nigra, craſſa, noua, & turbida, ſunt gignendæ melancholiæ idonea. Non parum etiam proderit ad hoc percipiendum conſiderare, an tempus anni, vel conſtitutio ea præceſſerit, quæ in cauſa eſſe potuerit, cur multus is humor fuerit genitus, ſicuti ſi aut plurimum æſtuoſa præceſſerit æſtas, vel annus inæqualis, & autumnalis fuerit.

B Præterea an ægritudines quæ ſolent copioſum relinquere congeſtum humorē melancholicum, præceſſerint, vt diuturnæ, & autumnales febres faciunt; item & ardentes, cum ſanguis ab eis aſſatur. Nullum autem ſignum certius eſt quam id quod experientia oſtendit: illud vero eiuſmodi eſt, vt ſi venam ſecemus, præ ceteris venam mediam, vel nigram, atque ſanguinem effluentem conſideremus: nam ſi craſſus, & ater effluxerit, totum eo ſanguine repletum eſſe demonſtrabit; & totius conſenſu concitatum fuiſſe eū affectum: at ſi tenuis, & clarus, aliunde petenda eſt ratio ipſius. Nec hoc ſolum ad cognitionem proderit, verum longè etiā magis ad curandi rationem: nā ſi ſanguis ater fuerit, & illū vel copioſum detraheris plurimum iuuabis: ſed ſi tenuis, & clarus, pluri-

C mum officies. Hac ergo ratione cognoſcendus erit affectus totius conſenſu excitatus. Quod autē conſenſu ventriculi fiat hic morbus, vt cognoſcamus: nonnulla alia ſunt obſeruanda: & quamuis proxima quidem cauſa, cum actiones cerebri vitientur, quotieſcunque id non fit conſenſu totius fit ex offenſa ventriculi, qui continet vitioſum humorem: attamē non ſemper, immo ferè nunquam humor is in vētriculo generatur, ſed in aliqua alia particula, & poſtea ab ea, vel proximè, vel per alias medias particulas effunditur in ventriculum, proximè quidem a liene & iecinore, & venis meſenterij; per has autem particulas ab vtero, præſertim vero cum menſes ſupprimuntur, aut purgationes a partu: quamuis etiam hæ partes poſſint melancholiam afferre cōſenſu totius,

D videlicet cùm multa generatur copia iſtius humoris qua toties corporis venæ replentur, ob vitium aliquod iſtorum viſcerum. Cognoſcemus autem primam occaſionem melancholiæ ortum habuiſſe à iecinore, vel liene, vel vtero: ſi ad ea viſcera reſpiciēres, percipiamus per propria ſigna: de quibus ſuo loco, hoc eſt, cum de affectibus illarum particularum tractatio inſtituetur, aliquem morbum earum præceſſiſſe: ſicuti eſſet aliqua intēperatura, aut obſtructio, aut aliud id genus. At vero id melancholia illa, quæ ab inflāmatione & obſtructione venarum per meſenterium diſpertitarum ortum habet, quam hypocondriacam, vel flatuoſam Græci, myrachialē vero Arabes & iuniores noſtri appellant, ſigna propria habet, quæ Gal. 3. de locis affect. ex Dioclis ſen- Cap. 7.

E tentia expoſuit: ea vero ſunt, primū conſpicua læſio actionis ventriculi, concoctionis nimirum, quæ tarda eſt & difficilis: præterea multa humiditas quæ in comedendo ab ore profluit, ructus acidi, & acidus etiam interdum vomitus: inſuper & fluctuatio, & anguſtia in ventre inferiori, flatus plurimus in eodem excitatus gurgitatio. Quod ſi præterea & lienoſi fuerint, ſignum quidem id erit hypocondriacæ affe-

ctionis, ſed quæ ex liene habuerit initiũ, à quo melancholicus ichor in ventriculum effunditur, vt 5. de lo. affect. inter initia refert Galen. A Hac ergo ratione cognoſcendus eſt melancholicus affectus, quando ex conſenſu fit. Et cum medicus diligenter obſeruans nihil horum deprehenderit, pro certo habere poterit, cerebrum proprio affectu laborare: & hæc quidem ſatis (ni fallor) eſſe poſſunt, quantum pertinet ad ſigna, quibus particulatim differentiæ tum epilepſiæ, tum melancholiæ diſcernuntur. Reuertamur igitur ad generalem horum omnium rationẽ, poſteaquam enim de ſignis egimus; vnde eliciũtur differentiæ acceptæ a natura varia diuerſorũ humorum exuberantium in corpore, à quibus quidẽ aut fouentur, aut concitantur omnes ferè hi morbi, de quibus hactenus tractatum eſt; ſiue illi pendeant ab B intemperatura cerebri abſque vlla materia; ſiue ab ea, quæ cum materia eſt: præterea etiam quonam pacto materiæ diſtinguendæ ſunt per ſigna propria: reliquum iam eſt, vt de ratione hos eoſdem affectus curandi ſermonem habeamus.

De ratione curandi affectus capitis per generalem rationẽ.

CAP. VII.

Lect 18. OPPORTVNVM ergo in præſentia fuerit, vt iã conſtituamus, vel potius exponamus methodũ, qua rectè, & ex ratione curandi ſint capitis morbi: methodus verò vt antiquiores medici, præſertim vero Gal. ſumpto tamẽ iſtius rei initio, & quaſi fundamento ex decretis Hippo. docuere, ex indicationibus omnem rationem ſuam deducit: quæ quidem & ſi variæ ſint, & à variis rebus depromptæ, cæteræ C tamen omnes in duas illas primas, & principes referuntur, videlicet in naturam morbi, & naturam tum laborantis corporis, tum particulæ malè affectæ. Nam & ſi ætas, conſuetudo, tempus anni, & aëris conſtitutio, & locus non contemnendam & ipſa habeant indicationem; attamen hæc omnia eatenus conſiderantur, quatenus exquiſitiorem, & exactiorem nobis afferunt notitiam naturæ tam morbi, quàm corporis morboſi. Porro cum in ſuis actionibus ſemper medicus ſibi ſcopum aliquem proponat: quem & in victus ratione conſtituenda, & in vſu medicamentorum, & aliorum tandem quoruncumque remediorum ſpectet: rationalis quidem medicus ſcopos, quos intueatur, aliunde non petit, D niſi à nuper expoſitis indicationibus; pro quarum diuerſitate diuerſos etiam conſtituit ſcopos: vnde vbi varia rerũ indicantium natura, ibi & varia conſurgit methodus. Sed redeamus ad inſtitutum noſtrum primarium, & reuocemus in memoriam expoſitam iam methodum, qua ſcrutabamur tres illas differentias affectuum capitis, præſertim verò eorũ, qui intemperaturas ſequuntur; neque enim de capitis vulneribus, aut vlceribus in præſentia tractationem inſtituimus, ſed de illis duntaxat affectibus, qui ab humoribus, & intemperaturis concitantur. Diximus autem quod aut ab intemperatura cum materia pendent, aut ab ea, quæ nullam materiam adiunctam habet quod Gal. 2. de comp. med. ſec. loc. vnico exemplo docuit, videlicet cephalalgiæ, hoc eſt E doloris capitis, qui interdum ſequitur calidam intemperaturam contractam vel ab externa, vel ab interna cauſa per ſimplicem tranſmutationem, vel alterationem, vt loquuntur iuniores, ſine illius humoris conſortio, vel affluxu: interdũ vero non ſola excitatur intemperies, ſed & eſt affluxus, & præſentia materiei, vel humoris, qui continenter fouet, & ſeruat eam intẽperiem. Vnde ſicuti diuerſa eſt horum A affectuum natura, ita diuerſa eorum curandorum ratio, vel methodus: ſemper enim methodus rei naturam ſequitur. Agamus itaq; primum de ratione affectuum, qui in ſola intemperatura ſine materia cõſiſtunt, vtpote quæ ſimplicior, & facilior ſit. At verò & hoc genus tot differentias habet, quot ſunt intemperaturarum differentiæ; ſunt autem quatuor ſimplices, vt ſuperiùs fuit expoſitum, & quatuor compoſitæ ex ſimplicium complexu, niſi fortaſſe, vt prius diximus non tot ſint, quæ ad dolorem capitis pertineant, quia humida intemperies, quantum ad ipſam pertinet, cùm citra materiam nos corripit, nullius doloris in cauſa poteſt eſſe: ſicca autem ſola aliquem poteſt efficere, ſed non inſignem: frigida verò & calida, vehementes & validos. Quamuis au- B tem in vniuerſum hæ intemperaturæ, quæ ſine materia conſiſtunt, vnam hanc communem rationem habeant, quòd ſicuti materia carent, & in ſola mutata naturali temperatura conſiſtunt; ita etiam ad priſtinum, & naturalem modum reuocandæ ſunt ſine vlla vacuatione: quatenus videlicet ad ipſas pertinet: nam aliquãdo, ſi corpus aut ſanguine, aut aliis humoribus plenum fuerit, vacuabimus: nõ propterea quod vacuatio poſſit intemperaturam, quæ citra materiam ſit, tollere, ſed quia timemus, ne capite ex vitiata temperie facto imbecilliori, & ad id humoribus affluentibus, quæ ſine materia fuerat intemperatura, in eam, quæ cum materia ſit, tandem euadat. Solis vero illis remediis curantur hæ intemperaturæ, quæ corpus tranſmutare ad contrariam qua- C litatem poſſunt: particulatim tamen, ſicuti illæ ſunt inter ſe diuerſæ, immo & aduerſariæ, ita & varias, & inter ſe aduerſarias habent indicationes, varios idẽ ſcopos, & variam aduerſariàmque remediorum rationem.

De ratione curandi affectus ortum habentes ab intemperie calida ſine materia, ſiue cum dolore fuerint, ſiue ſecus. CAP. VIII.

SED tandem ſingillatim de ipſis agamus, ſumpto initio à calida intemperatura: & quia illa plerumque ab externo aëris æſtu accenſo à calore ſolarium radiorum, aut ignis, aut eiuſmodi aliis ortũ habet: ideo de hac præſertim agamus. Nemo autẽ eſt, licet inſulſus ſit, qui non perſpiciat, quod ſco- D pus, quem ſibi proponit medicus, ſit, eſſe refrigerãdũ; refrigerantia autẽ, aut exterius ſunt adminiſtranda, aut interius aſſumẽda. Sed priùs de illis dicemus, quæ interius ſunt ſumenda; quæ partim ad rationem victus pertinẽt, ſicuti præſertim ſunt cibi, & potus; partim vero ad medicamenta, vt ſyrupi, decocta, appellatæ confectiones à iunioribus noſtris, & cætera, quæ nunc vulgo electuaria appellant, de quibus in vniuerſum tantum in præſentia ſermonem habebimus; quia magis particulatim poſterius agemus, quando de curatione intemperaturæ calidæ cum materia erit habendus ſermo: hoc ſolùm particulatim expoſito, quod vt Gal. ex Apollon. ſententia dixit ſecundo de comp. med. ſec. loc. in his, quæ E poſſunt hos lædere, qui calida intemperie laborant, eſt vſus vini in potu maximè vero calidioris, & potentioris: deinde ſol, & loca calidiora: calida item balnea; præterea excandeſcentia, clamores, animi etiam perturbationes, & mentis concitatiores motus. Contra vero, animi, & corporis quies, & ſomnus, & cibi etiam ſubtractio proſunt: facilè enim caput, cùm calidius eſt, ex multo cibo repleri poteſt attractis nempe multis inde vaporibus præ calore.

Sed

Sed & ventris vacuatio vtilis erit, non tantùm medicamentis, quantum procurando, vt lenis ſit aluus, & ſuas habeat conſuetas deiectiones, aut quotidie, aut de more illius: quæ procuratio fit per cibos aptos id præſtare, vel per glandes, vel per clyſteres lenientes, nam è vapotibus ab excrementis retentis, & ſuppreſſis malè habere caput ſolet: vt nullum ferè eſſe crediderim, qui in ſeipſo hoc aliquando non fuerit expertus: proderit etiam verſari in loco, qui perſpiretur, & commodè perfletur: & hæc quantum ad rationem victus, & medicamenta interius accipienda ſatis eſſe velim: poſteaquam de his exquiſitiùs in ſequentibus erit inſtituenda tractatio. De illis verò remediis, quæ exterius ſunt adminiſtranda, vt ſunt perfuſiones, vel, vt Græci aiunt, embrochæ, fomenta, illitiones, emplaſtra, & cerata aliqua, in præſentia ſummatim tamen, & breuiter dicemus; ſi prius tamen ſcopos expoſuerimus, quos in compoſitione, & electione, & vſu remediorum oporteat intueri: qui omnino ab indicationibus petendi ſunt, ſicut illæ à natura affectus: ita tamen, vt non ſolum ſimplicem & nudam eius naturam reſpiciamus, verùm qui affectus ipſam, ac eius cauſam ſequantur, alioquin enim aliqua interdum ſequuntur cauſam, quæ illum affectum procreauit, quibus niſi occurramus, ea poſſunt plurimum lædere, & curationē difficiliorem, morbúmque grauiorem reddere. Vnde in in hoc propoſito negotio conſiderandum, quod in intemperie cerebri ab ardore ſolis, vel à ſimili aliqua cauſa contracta, ſoleant hæc etiam incommoda concitari: nam quamuis nobis propoſuerimus curandam intemperiem calidam internarum partium capitis, quæ ab externis cauſis ortum habuit, cum eſt citra conſortium alicuius materiæ; vis tamen caloris ea eſt, vt quamuis corpus plenum minimè ſit, cum enim plenum eſt facillimè trahuntur materiæ à toto à calefacientibus cauſis, & repleto capite, non eſt amplius ſine materia impreſſa intemperatura, ſed tranſit in eam, quæ eſt cum materia; ſemper tamen, quantumlibet vacuum ſit, aliqua vaporum fiat attractio à ſuppoſitis partibus. Præterea & humiditates, quæ in capite ſunt, funduntur, & in vapores diſſoluuntur, ex quibus diſtenduntur membranæ, & dolore premuntur, & non parum læduntur. His ergo omnibus conſulendum eſt, ſed & ex intemperatura calida laxiores ſiunt particulæ, atque ita imbecilliores, ac quaſi eneruatæ redduntur. Erunt ergo hæc omnia conſideranda, vnde erit neceſſe, vt remedia apta huic curationi aliquam vim repellendi habeant, aliquam etiam digerendi, & præterea robur particulis addendi. repellunt autem: vt ſæpius audiuiſtis, frigida, quæ aliqua aſtrictione prædita ſunt: digerunt verò, quæ aliquem habent, ſed moderatum calorem, quæ præterea & concoquunt, & dolorem leniunt. Hi itaque ſunt in hoc affectu communes ſcopi, videlicet eſſe repellendum per refrigerantia cum aliqua aſtrictione: digerendum, ac aliquo modo concoquendum per ea, quæ modeſtè calefaciunt, atque roborandum per aliqua aſtringentia. Neque tamen hi ſcopi ſemper eandem vim habent: nam repellēdi ratio maximè viget in initio, digerendi verò parum: mox autem & digerentia miſcenda ſunt, & quò vlteriùs res procedit, eò digerentibus magis opus eſt, minus verò repellentibus. Non minores autem, vel pauciores ſunt ſcopi, qui ab indicatione, quæ depromenda eſt ab affecta particula offeruntur: nā ſicut natura affectus nobis indicat qualitates, & facultates remediorum affectui

A tollendo accommodandorum: ita quantitatem earum facultatum, vel menſuram, & modum ea adminiſtrandi & locum, cui ſunt adhibenda, nobis ea indicant, quæ ad naturam laborantis particulæ pertinent. Quòd enim modum, ſeu menſuram qualitatū, & facultatum remediorum oſtendat natura particulæ, manifeſtum eſt: quia curatio eſt reductio partis laborantis in ſuum naturalem, & priſtinum ſtatum: oportet ergo, vt remedia ſint potentia lapſam temperiem ad naturalē, & priorem reſtituere: vnde quò maior fuerit receſſus, eò potētioribus remediis erit opus. Præterea ſi locus affectus in alto exiſtat, cum difficilior ſit aditus ad interna remediis, quoniam vires in itinere ex aliqua parte diſſoluuntur ab inter-

B mediis particulis: ideo hac de cauſa neceſſe aliquanto fortioribus rebus & intenſioribus vti, vt cum eo quod eniendum eſt, peruenerint, tantā vim ſeruent, quanta neceſſaria eſt ad remouendum morbū. Vnde ſæpe in his neceſſarium eſt illis vti, quæ tenui conſtant ſubſtantia, vt tenuitate ſuarum partium citiùs, & faciliùs intermediū ſpatium penetrent: quo enim diutius morantur in itinere, eo exoluūtur magis eorum vires. Si quæ autē particulæ hoc egent, ſunt quę inter caluariā continentur; nam durities, & denſitas caluariæ, eiuſq; craſſities plurimum obſtant tranſituris medicamentis: & proinde cogimur immiſcere illis, quæ neceſſaria ſunt ad curationē, ea, quæ quamuis alioquin potius nocerent, ſuæ ſubſtātiæ tenuitate citius aliorum vires ſecum in profundum rapiāt:

C ſicuti imprimis eſt acetum, quod ſuaptè natura nullam vim habet leniendi dolorē, ſed magis irritandi: cum tamen tenuiſſima ſua ſubſtantia facillimè penetret: ideo remediis ad dolorem capitis id immiſcemus. Tertio etiam natura, vel conſtructio particulæ affectæ locum oſtendit, cui apponēda ſint remedia. Vnde omnia localia remedia in affectibus, tum cerebri, tum mēbranarum eius ſyncipiti adhibemus, ſiue perfuſiones, ſiue illitiones, ſiue cataplaſmata, vbi & rarior eſt caluaria, & peruia per coronalē appellatam ſuturam. Quibus in vniuerſum ita expoſitis agamus & particulatim de remediis localibus appellatis, quibus vti poſſimus ſuccurrere ægrotātibus qui correpti ſunt ab intemperatura calida ſine materia, ſiue cum dolore ſit, quod plerunq; accidit: ſiue

D abſque dolore: vt tamen ſemper præmiſſis limitationibus generalioribus eas ſubiungamus, quæ magis particulatim negotium propoſitum reſpiciant. Eſt ergo aduertendum, quatenus pertinet ad ſcopos ſuperius expoſitos, ꝙ primus & præcipuus eſt, refrigerandū eſſe: ſed is quaſdam requirit diſtinctiones & limitationes neceſſarias ad rectā curandi rationem. Primū enim cū duplicia ſint refrigerantia medicamenta: quędā enim frigida actu ſunt, vt aqua frigida & nix, vel glacies: alia vero poteſtate, vt papauer, lactuca, mādragora, & id genus reliqua: poſſumus autē vtraq; ratione in his affectib. refrigerare, videlicet & remediis actu frigidis, & iis quę poteſtate refrigerāt, ad actum autē à calore natiuo particulæ deducūtur: non eſt autē in vtrorunque vſu par ratio. nam ſi actu

E frigidis vtamur, & illis quantū fieri poteſt magis frigidis, rectè faciemus, & ex ratione, & id ex cauſis iā dictis. In trāſitu enim exoluitur eorū qualitas ab innato partium calore: vnde præcipiunt Gal. & cæteri probati auctores ex niue, aut glacie, aut ex frigidiori aqua refrigerandas eſſe perfuſiones, & linimēta, quę in hoc affectu ſunt capiti adminiſtranda: non eſt autem eadē deinde ratio ſeruanda in his medicamentis, quę poteſtate frigida ſunt, nam illa quantum fieri

poteſt,fugienda ſunt , quæ adeò inſigniter refrigerant,vt ſoporem inducant, & ſtupidum membrum reddant; hæc enim maximè cerebro & neruorum initio,cæteriſque internis in eo facultatibus noxia ſunt talia vero ſunt opium, ſuccus mandragoræ, alterci, vel hyoſciami. Vnde Galenus ſecundo de comp. med.ſec.loc.hæc quatenus fieri poteſt eſſe declinanda conſuluit. Quod ſi aliquis quærat, cur magis nocua ſint,quæ poteſtate validam habent refrigerandi vim,non autem ita, quæ frigidiſſima ſunt actu. Reſpondere hoc inde eſſe,quod quæ actu frigida ſunt, dum ab innato calore tranſmutantur, tepeſcunt. & mireſcit eius calor, quæ autẽ poteſtate frigida ſunt, donec omnino ſuperentur & diſſoluantur à natiuo calore,ſemper maiorem vim refrigerandi habent ab eo reddita actu frigida Quòd autẽ diximus,hæc frigida remedia requirere,vt aliquid habeãt aſtringenti facultatis,intelligendum eſt,quòd non inſignem aſtrictionem habeant,ſed eã duntaxat modicam, & leuem:nã ſi valdè aſtrinxerint,duplici ratione oberunt , primum quia conſtipatis & obſtructis meatibus,per quos diſſlatur corpus,& vapores perſpirare ſolent;hi retinentur,& repleto capite morbũ adaugent:deinde , quia difficilior fit tranſitus medicamentis ad interiores particulas. Vnde & in ſimilibus affectibus,neque ſuccus ſolani,neq; ſuccus acerbæ vuæ,ſi illis ſimplicibus & impermixtis vtamur, ſunt apta medicamenta huic negotio ob nimiam aſtrictionem.Sed ſi aliorum refrigerantium,quæ leuiter aſtringant,nobis deſit copia, acceptis refrigerantibus aſtringendi facultatis expertibus,aliquid horũ , vt aliquam aſtrictionẽ addamus,illis admiſcebimus vt particulatim paulò pòſt exponemus. Sed tãdem medicamenta aggrediamur,quæ noſtro huic negotio accommodari poſſunt,non tamen omnia(nimis enim prolixi eſſemus)ſed quæ præſtantiora ſunt , & paratu faciliora, magiſque ab antiquis laudata : in his autem præcipuum eſt oleum roſaceum perfuſum capiti, addito modico aceto:ſi modò id oleum roſaceum , quòd maximè ſit aptum præſenti rei, accipiamus , & quantum ſitis ſit aceti immiſceamus, & ea ratione perfundamus,quã requirit illius rei natura:cum enim varij ſint modi,quibus ſolitũ ſit roſaceum confici,præſertim verò antiquis illis tẽporibus,nã interdum accipiebãt oleum,cui,dũ ab oliuis exprimebatur,ſal illi addebatur: interdum vero roſis quædam addebant aromata , nullu horum nobis in hac curatione congruum eſt, ſed id tantum,quod eſt cuiuſcunque mixturæ expers, præter quàm roſarum,& eſt alioquin omnino ſimplex.atque ſi ſit omphacinum oleũ ex immaturis oliuis expreſſum,magis erit cõmodum,præſertim vero inter initia:quãdo dicebamus repellendum in primis eſſe : etenim oleum hoc & frigidius eſt.& aſtringentius,quàm ex maturis oliuis:maturum enim alicuius caloris particeps eſt.Vnde in omphacino maior eſt repellẽdi vis, in maturo vero maior digerendi,& leniendi.& proinde omphacinum initiis magis congruit,cum vero morbus inueteraſcere incœperit,roſaceum maturũ: quod in præſentia iuniores roſaceum completũ appellant,poterit eſſe vtile. Sed & ex copioſis roſis in eo maceratis cõfici debet;ita enim & magis efficax erit. Præterea vero & illud accipiendum roſaceum, quod & ipſum ſit recenter confectum , & ex nouo oleo, ita videlicet , vt non excedat primum annum, quia oleum,cum inueteraſcit,fit calidius,Sed & aliquid de aceto dicamus,quod quidem additur,vt ſuarum partium tenuitate faciliorem præſtet roſaceo tranſitum : quo auxilio magis omphacinum oleum eget,vtpote quod ratione,qua magis aſtringit,& frigidius eſt , craſſioris eſt ſubſtantiæ,& ineptiori ad trãſitum:neque tamen acetum illud,quod addẽdum eſt , ſit plurimum acre ; quia multa acrimonia non eſt ſine alicuius caliditatis participatione. Si vero quæras, quotupla pars aceti ad oleum addenda ſit, Gal.quidem in libello de med.para facil.ait, communiorem,& moderatam menſuram eſſe, vt quarta pars aceti ad oleum addatur . quod ita tamen accipiendum eſt,vt non hæc menſura ſit ſemper in omnibus exquiſitè ſeruanda:nam pro diuerſitate occaſionũ, ætatum videlicet, temporum,naturarum erit varianda,vt aliquando plus,aliquando minus ſit addendum; illis enim qui teneriores ſunt, qui minus craſſum , & ſolidum corpus habent , minori etiam aceti copia opus eſt : qui vero durius , & denſius, maiori. Modus vero perfuſionis eſt,primum vt oleũ cadens ex elatiori loco in caput delabatur: ita enim facilius penetrabit.&,vt diximus , actu frigidius factum,quod fieri poterit:deinde,vt quam diutius poteſt,moretur, ne quæ ſtatim defluat : ita enim magis imprimet.Id autem fieri facilè poſſe, oſtendit Gal. ſi fiat veluti corona ex linteo paniculo , aut ex vellere lanæ contortis , quæ capiti impoſita illud circuodet ex anteriori parte, vbi deſinit pars capilata, ex lateribus ſuprà aures.ex poſteriori vero aliquantiſper a vertice verſus occiput declinet:per hanc ergo quaſi coronam conſequemur omnia hæc commoda, primum oleum perfuſum longiori tempore loco perfundendo hærebit: deinde reliquæ partes, quæ ea perfuſione non egent , defendentur , ne ab occurſu frigidioris medicamenti lædantur.Hoc ergo eſt medicamentum , quod aliis omnibus prælatum eſt à Gale.a.de med.com.ſec.loc, qui teſtatur ſe,vbi eius copiam habuit,nũquam alio fuiſſe vſum, ſed hoc ſolo omnes curaſſe : præſertim in illis corporibus,in quibus nullus erat timor, ne læderentur à frigidiori medicamento:ſicuti in mulieribus præſertim illis,quæ ſunt molliori,& teneriori corpore, & quæ albæ ſunt,& in otio viuunt timendum quandoque eſt,quia in eis non eſt tanta vis innati caloris,vt maiori frigori poſſint reſiſtere, & facilè horũ inſigniter refrigerantium viribus affectus in contrarium,& deteriorem poſſet tranſire. Sed & eunuchi, & pueri eandem habent rationem : primo enim de comp.med.ſecundum loc.cutem eunuchorũ,& puerorum ſimilẽ eſſe cuti fœminarum ait Gal.effœminantur enim corpora, vt idem atteſtatur 5 Aph. cũ caſtrantur. Sed & pueri vim ingentis frigoris ſine noxa non ferunt , non ob infirmitatem & inopiam caloris,ſed ob corporis teneritudinem: in eis enim non modo alia,verum & oſſa ſunt teneriora. Cæterum roſaceo oleo ſuccedit in præſtantia chamæmelinum:quod & ſi non habeat tantam efficaciam,tutius tamen eſt in prædictis , qui non perferunt tantam refrigerantium vim. Modus tamen idem eſt, quo hoc oleo vti oportet, ſicut roſaceo : nempe vt refrigeratum ex aqua frigida,vel niue,vel nocturno aere frigido , & factum actu frigidum perſundatur. Vbi eſt conſiderandum,vt omnis tollatur in his dubitatio,quod oleum chamæmelinum poteſtate quidem calidum eſt,eius tamen calor tẽperatus,& quaſi tepidus eſt:eiuſmodi autẽ calor,vt 5.de fac.ſim me. docet Gal.neq; calidis multum obeſſe poteſt, neq; frigidis multum prodeſſe : vnde cum actu frigidum perſunditur,actuali & aſcititia frigiditate, cum leui aſtrictione, & tollere calidam intemperiem ſtatim poteſt,

Lect. 19.

poteſt, & vim etiam repellendi habet: mox autem cũ ad actum deducitur à corporis calore, moderato ſuo & naturali calore poteſt vim tueri natiui caloris refrigeratæ particulæ, & illum aliquantiſper fouere. Quia verò medicina ea ars eſt, quæ nullis, vt in prio. de med. para. fac. dixit Gal. addicta locis, ſed vbique poteſt vires ſuas oſtendere: ſi nullam horum oleorũ copiã haberemus; interdum enim per mare, per loca inculta iter facimus: quomodo ergo tunc ſe geret medicus? Si ſimplicium medicamentorum facultates, & naturam probè tenuerit, nunquam illi remedia deerunt: nam aliis deficientibus, ſola aqua frigida, immixto modico aceto vti licet, & ſi aderit, aliquid aſtringens, poterit illius portiuncula adiungi. Poſſunt etiam variæ herbæ venire in vſum, vel exuſtæ, vel decoctæ, quarum ſuccus, vel decoctum perfuſum idem præſtabit. Vnde cognitis facultatibus ſimpliciũ medicamentorum, & illis cum iam dictis ſcopis collatis, vel ſimplicibus vtentes, vel commiſcentes poterimus laborantibus ſuccurrere. Inter refrigerantes herbas citra quidem aſtrictionem ſunt lactuca, ſemperviuum: adeò autem leuis aſtrictionis ſunt endiuia, & alia cichorea, vt cũ his recenſeri poſſint, item & lenticula, quæ oritur in aquis, & paludibus. Inter fructus verò ſunt cucumer, cucurbita, & melo indus, quem anguriam noſtri appellant: quorum ſuccis, vel decoctis, ſi ſit aliquid aſtringens addendũ, in promptu erunt mala, vel pyra aſperiora, vel meſpila, vel ſorba, vel cotonea mala, vel corna, vel teneræ ſummitates rubi, vel folia pyrorum, vel malorum, vel capreoli vitiis, vel folia oliuæ, & id genus ſexcenta: præterea ſuccus mororum, tã quæ ſycomori, quàm quę rubi dicuntur. Verùm quia ad medicum non ſolũ pertinet præſentem curare affectum: ſed & à futuro tueri, & cauere. Ideò Gal. ex ſententia Eraſiſtrati cuiuſdam remedij ſatis facilis, & in promptu meminit, quo poteſt quis citrà capitis inſignem noxam iter facere. & diu ſub radiis ſolaribus in magnis æſtibus verſari. quod tale eſt: pręcipit ille vt ſpongiã latam, cauam, denſam, aqua prius demerſam, & male factam probè, deinde expreſſam capitique impoſitam, dum ſub ſolaribus radiis verſamur, feramus; vt tamen cùm illa fuerit exſiccata, iterum aqua ſimili perfundatur modo. Aliqui ſunt, qui dum ſub radiis ſolaribus aut diutius ſtare, aut incedere coacti ſunt, ſub pileo ſudarium aliquod, aut linteum paniculum imponunt capiti, ita tamen pileo appenſum, vt non incumbat capiti: & hac ratione radiorum ſolarium iniuriam arcent.

De ratione curandi affectus capitis in frigida intemperie conſiſtentes ſine materia. CAP. IX.

SICVTI ex externis cauſis, vt ex ardore ſolis, ex igne, ex calidioribus veſtibus capiti impoſitis ſolent concitari tum capitis dolor, tum verò aliæ affectiones, quæ in ſola intẽperatura calidiori conſiſtunt citra vllam materiam: nam cùm materiã etiam habent, id potius ex corporis apparatu euenit, quod plenum eſt, quàm ex ratione externæ cauſæ: à calore enim liquefacta, vel attracta excrementoſa materia mox eſt tanquam illius intẽperiei: ita ab interna cauſa ſæpius fiunt morbi ex intemperie cum materia, pari quoque ratione ab externis cauſis, vt ab aëre frigidiore, tum ob frigidam conſtitutionem, tum ob tempus anni, vel ob regionem, & locum in quo verſatus eſt ægrotans detecto nec munito capite: itémque à frigidioribus vẽtis, vt ſunt boreales, à niuibus & glacie, & id genus aliis ortũ ſolet habere frigida intemperatura: vnde ſicut contraria eſt intemperies

A priori, & à cõtrariis cauſis ſuam habens originẽ: ita & vt contrariã curandi rationem habeat, opus eſt. In vtraque tamen citò laboranti opportunis remediis occurrẽdum, nempe antequam inueteraſcant, quo enim magis inueteraſcunt, eo magis in habitũ penè conuerſæ curatu difficiliores ſiũt. Nec modo hac ratione hi affectus conueniũt, ſed & alia. nam & ſi natura ſint inter ſe aduerſarij; tamen in eadẽ particula conſiſtunt: & proinde & ſi cõtrarias indicationes, & ſcopos habeant, quæ ab affectus natura petendæ ſunt, eaſdẽ tamen habent; quæ a natura affectæ particulæ ſunt depromendæ: vnde contrariis quidem, quantum ad eorũ qualitates pertinet, remediis egent: eundem tamen modum ea adminiſtrandi requirunt. & eundem locum, cui ſunt adhibenda.
B Nimirũ ergo medicamenta, quæ inquirenda ſunt in curando hoc affectu, vim, facultatémque calefaciendi habere oportet, & vt actu calida perfundantur; ſed habita deinde ratione particulæ, in qua ob ſitum partium denſitatem, & duritiem non patet facilis tranſitus medicamentis ad interiora. Vnde quamuis calida frigidis faciliùs penetrent, tamen hic etiam opportuniora ſunt ea medicamenta, quæ tenuem ſubſtantiam, tenuéſque partes habent. Quare ſicut in priori affectu opportuniſſimè oleo roſaceo, vt diximus, parato & commodiſſimè vſi ſumus, ita in hoc oleo rutaceo actu calido maxima cum vtilitate caput dolens, vel alioquin frigidiori intemperie affectum perfundemus: hoc enim docuit nos Galenus primo libro ar-
C tis curandi ad Glauc. At ſi id non videatur ſuffectum, maiorĩq́; ope calefacientium egere; aliquid addendum eſſe, idem ſecundo lib. de comp. me. per lo. docuit, quod calefaciendi vim habeat in tenui ſubſtãtia, ſicut ſunt caſtoreum, vel euphorbium, vel piper tritum ex ſimplicibus, vel compoſita, quæ ſimilem habent facultatem, ſicuti ſunt confectiones ceratorum, vel aliorum medicamentorum, quæ deſcriptæ ſunt à Gal. in lib. 2. de comp. med. per gen. quæ diapiperon, hoc eſt ex piperibus ab eo inſcribitur. Tandem vero, quia hi neque in promptu ſunt, neq; facilè paratæ his temporibus reperiuntur: ideò poſſunt puluere diatrionpipereon immiſceri, nec hac modò ratione ratione ſuccurrere laborantibus hoc affectu nos Gale. docuit imitatus Apollonium, &
D alios antiquiores Medicos; verùm & alia, nimirum vt oleis, vel vnguentis odoratis nares interius illiniamus, aut eadem in aures inſtillemus. Vapores enim, in quos diſſoluuntur hæc, interius ad cerebrum elati id calefaciunt: propterea quod cùm ad actum deducuntur ea medicamenta per neruos ad hæc organa pertingentes, calefaciunt cerebrum. Multa verò Gale. commemorat vnguenta pretioſiſſima, quæ tunc erant in vſu, quibus nũc caremus. Poſſemus autem in præſentia vti, vel laurino oleo, vel illo, quod ex ieſemino paratur, vel quod ab iſtis vnguentariis ex variis aromatibus conficitur: item fieri poteſt ex ſampſucho, quem nunc maioranam appellant, ex menta, ex ſiſymbrio, vel pulegio, vel ſerpyllo, vel ex id genus aliis. Sed & balneæ calidæ noſtro huic ne-
E gotio non eſſent inutiles, neq; motus & exercitatio: immo & vinum aliquod, quod calidum ſit, & tenuiũ partium, conferre poteſt, quamuis in priori intẽperie calida eſſet plurimum nocuum: & Apollonius in hoc etiam vini potum interdicit, & tandem omnia calefaciendi vim habentia. Apollonius autem, & cibum ſubtrahendum in vtriſque his intemperaturis præcipiebat, & corpus eſſe inaniendum, & id, ne ſuccreſcente materia vel in ventriculo, vel

in toto

in toto corpore, ab ea poſtea hi affectus foueantur, & curatu reddantur difficiliores, tranſeántque in eã, quæ cum materia ſit, intemperiem: fit enim ea intẽperatura, cum fuerit inſignis, caput, & cerebrum imbecillum, vt facilè poſtea ab aliis partibus recipiat excrementa: immo & ea, cum præterea & dolor adſit, attrahuntur eo vi doloris. In frigidiori autem capitis intemperatura, ſolius vacuationis meminit Gal. quam per vomitum Medici ſolent moliri; & id propterea quia plurimum ventriculus conſenſu cerebri per eius neruos labefactatur, vnde multæ congeruntur crudıtates in ventriculo, quæ mutuo harũ partium conſenſu poſſunt affectum hunc fouere. Nos hactenus de iis medicamentis, quæ ſimpliciora ſunt, & paratu faciliora egimus; quæ tãquam exempla propoſuimus: nam horum ratione percepta, & ea ad alia relata, ſemper tamen ſcopis iam expoſitis ante oculos habitis, aliorum etiam vſum, & opportunitatem percipiemus. Semper enim ea eligenda ſunt, quæ calefaciant, & tenui conſtant ſubſtantia; hac habita diſtinctione, vt ſi recens ſit affectus, leuioribus, & ſimplicioribus, tanquam curatu faciliorem tractemus: valentioribus vero, cum fuerit inueteratus, & quaſi in habitum tranſierit; nam ad alia vtiliora, & quæ ſolent frequentius Medicis negotiũ faceſſere, tranſire cogitamus; hoc tantum huic ſermoni addito, quod fuerat ſuperius prætermiſſum, quod ſcilicet ſecus ſe habet res in curanda frigida hac intemperie, quàm in calida: quia in calida oleum eligebamus immaturum, vt magis refrigeraret: in hac vero, quod maximè maturum eſt, tanquam id, quod ſit calefactioni aptius. Ex quo colligitur, quomodo paranda ſint olea, vel cætera medicamenta huic affectui accommodata.

De ratione generali curandi affectus capitis, qui cum materia ſunt. CAP. 2.

QVSCVNQVA affectus non in ſola, & nuda Intemperatura conſiſtunt, ſed materiam eam fouentem, & à qua dependent, perpetuo habent, non ita ſimplicem, & facilem habent rationem curationis: immo ex pluribus indicationibus varios ſcopos nobis oſtendentibus cõſtitutam; ſicut & plures ſunt res, quæ non paruam vim habent indicandi. Quamuis enim qualitate, & intemperatura primum multi lædant, nõnulli vero, vt iam expoſuimus, quales ſunt apoplexia, & epilepſia, quæ prætertim accidit ea primario cerebri affectu, magis corpore & copia, quã qualitate materiæ, replendo videlicet eius ventres, officiunt: in vtriſque tamen ratio eadem eſt; cum enim in vtriſque & intemperies ſit, & materia & hæc ambo ſint res præter naturam, & nocuæ, ambo indicant, quod auferendæ ſint ope medici naturam iuuantis. Cumq; hæc ita ſe habeant, quod intemperatura, quam fouet, & ſeruat materia, nequit tolli, niſi materia prius tollatur: oportet ergo ab ablatione materiæ curationem, quantum ad hoc pertinet, auſpicari. Quantum ad hoc pertinet, dicimus; quia vnum præterea conſiderandum eſt, quod materia hæc quæ affectum capitis, quem curare inſtituimus fouet; aut in ipſo capite genita eſt, aut alibi genita, & inde impulſa caput occupauit, & ſi aliunde impellitur, vel à toto, vel ab alia parte, quæ ea ſit repleta. Præterea vero & hoc inſpiciendum, an adhuc in toto, vel in alia particula ſimilis generetur, ob id quia adhuc cauſa generationis illius duret, vel omnis cauſa eam generandi defierit. Nam ſi multa cõtineatur materia in toto, vel in aliqua alia particula, à qua hęc quæ eſt in capite, fomentum habeat, ſi hanc detrahe-

A te voluerimus, nec vacuetur prius totũ, aut particula à qua fouetur materia noxia in capite, & cauſa tollatur; ſi illa adhuc adſit, per quam generatio fit illius materiei, fruſtra laborabimus, ea ergo omnia tollenda ſunt, quibus quidem ablatis, ſi reliqua ſit intemperatura, illi poſtremo occurrendum eſt. Hæc itaq; eſt generalis methodus curandi non modo hos capitis morbos, de quorum curatione in præſentia agimus, verum & omnes alios, qui ab aliqua mala materia ſunt excitati, in quacunque corporis particula ſint excitati, quam ex libris cum Hippo. tũ vel maximè Gal. depromptam vobis expoſuimus, quæ & ſi veriſſima & apertiſſima ſit, ſola tamen non ſufficit medicum in agendo, & operando dirigere; niſi

B particulatim magis illam limitemus, determinemúſque. Eius autem determinatio petenda eſt imprimis quantum ad rationem eorum inſtrumentorum ſpectat, quibus nos vti oportet in illis peragendis, quæ ab hac methodo nobis fuerunt indicata, à diuerſa natura earum materierum, quæ euacuandæ ſunt, & à natura partis, à qua, & per quam ducenda eſt materia, quam vacuare oportet. Dicimus autẽ materias, à quibus capitis, vel cerebri affectus ortum habent; quia illæ multiplices ſunt, & variæ: aliæ enim corporeæ, & craſſioris ſubſtantiæ ſunt, vt humores, quibus conſtat, & alitur corpus, quique & bonæ, & aduerſæ valetudinis, ſi vel ſecundum naturam, vel præter naturam ſe habuerint, in cauſa ſunt: nempe ſan-

C guis, pituita, bilis flaua, & bilis atra, & præterea ſeroſus humor: aliæ vero tenuem, & vaporoſam ſubſtantiam habẽt, vt ſunt vapores, & flatuoſus ſpiritus. Sed prius de iis detrahẽdis humoribus, qui humoris formam adhuc ſeruant, non de illis qui in vaporoſam, vel flatulentam ſubſtantiam iam ſunt conuerſi, habendus eſt ſermo: primúmque de vacuanda plenitudine calidorum humorum, deinde vero frigidorum agendum: calidi vero ſuapte quidem natura, & proprio calore ſunt ſanguis, & flaua bilis: aſcititio & præter ſuam naturam, ſalſa pituita, & bilis atra ea aſſatione, vel exuſtione ſanguinis, vel flauæ bilis genita, quæ calorem exuſtione contractum adhuc ſeruat: & tandem, vt dicimus ea Gal. omnis humor, cũ

D putreſcit. Sed agamus primum de ſanguinis detractione, & aliorum humorum, qui eandem rationem cum ſanguine ſeruant. Vobis forſitan hæc particula obſcurior videbitur: vtpote quia nondum ſit expoſitum, qui ſint alij humores, qui eãdem rationem cum ſanguine ſeruant: ſed eam explanabo. Nam explanatione digna eſt, vt illã Gal. 4. de tuenda ſanitate expoſuit: partim vero 3. li. com. in 6. Epid. Humores *Cap. 4.*
illi dicuntur eandẽ cum ſanguine rationem habere, *Comm 41*
quantum ad modũ vacuationis, qui non plurimum à ſanguinis natura receſſere: ſed receſſus is maior, & minor triplicem poteſt modum habere: primũ quidem in generatione prima ipſorum humorũ: alterũ in corruptione; tertium in mixtione. Quo autẽ modo humores in prima ſua generatione plus minúſve recedant 4. de ſanitate tuenda declarat Gal. qui ſan-

E guinem tãquam temperatiſſimum humorẽ in aliorum omnium medio collocat, & tanquam illum, ad quem cæteri omnes referuntur; & eſt veluti aliorum menſura, & finis à quo omnes alij humores recedũt tẽperie, & natura, bilis quidem flaua, quia nimis feruida eſt, & calens: pituita, quia nimis frigida, & humida: bilis atra, quia ſiccior, & frigidior. A ſanguine ergo alij omnes, tanquam ab ipſo medio & à centro lineæ, recedunt: neque tamen par eſt cuiuſcuoque bilis receſſus à ſanguine: nam alia magis,

gis, alia minus; quò enim feruet, & quaſi ardet magis bilis genita, & acrior eſt; eo etiam magis recuora eſt à natura ſanguinis: quo verò mitior, & minus feruens; eo magis ad naturam ſanguinis accedit: Ita & pituita, quò frigidior eſt, & craſſior, crudiórque; ea & tenuitior: remotiſſima enim ea eſt, quæ vitrea eſt appellata, quam crudum humorem Philippus vocauit; mox quæ acida; deinde quæ inſipida: prope ad ſanguinis naturam ea accedit, quæ dulcis eſt: quo ergo magis humor à natura ſanguinis recedit, eo etiam minùs ad ſanguinem attinet. Per corruptionem verò, cum ex ſanguine, vel per putredinem corrupto, vel per aſſationem generantur humores, poſſunt plus minúſve a natura ſanguinis recedere: quod a Gal. docti ſumus tertio lib. in 6. Epi. vbi dixit Hipp. quòd aliquibus ſanguis opportunè mittitur; aliis vero non: quem locum explanans Gal. ait, expedit aliquibus ſanguinem mittere, quibus ſcilicet is copioſus eſt, & nondum ad naturam alterius humoris conuerſus: non conuenit autem in quibus ſanguis ad naturam alterius humoris conuerſus eſt inſigni mutatione. Ecce ergo, quòd cùm in alios humores ſanguis conuerſus degenerat, aliquando plurimum recedit à propria natura ſanguinis; aliquando minus: ſicut autem à ſua natura receſſit; ita etiam ab eius ratione, & conditione in modo, & forma vacuationis euariat. Per mixtionē vero, quatenus humores plus, minúſve ſunt vel ſecreti, vel mixti cum ſanguine: nam rationi conſonū eſt, quod cum humores morboſi non ſunt omnino ſecreti à ſanguine, ſed cum eo commixti, ſimul cum ſanguine facilè vacuentur. Sed ſtatim quæres, quomodo diſcernā has humorū aliorū differentias? quando à ſanguinis natura recedunt? aut quando ſecus? Si de horum plenitudine in vniuerſo corpore loquimur, docuit Gal. hoc diſcernere præſertim, & præcipuè ex virium robore quarto de ſanitate tuenda; quia nequit fieri, vt vbi ſit multa humorum copia, qui plurimum à natura ſanguinis receſſerint, ſeruentur vires robuſtæ, & validæ: vtpote quia earum vniuerſum fundamentum eſt in ſanguine. Poſſumus tamē & his colorē vrinarum, & ſubſtantiam addere: ſolēt enim illæ qualitatem, & naturam eorum humorum oſtendere, qui in venis continentur; cùm ſeroſa pars humorum per vrinam excernatur. Si ergo vrina & colore, & ſubſtantia non multum euariet ab ea, quæ craſſa & rubra eſt, ſanguinis abundantiam oſtendit; & ſignum erit humores non eſſe à ſanguinis natura plurimùm recedentes: hoc idem ex tumore venarū, & earū colore; præterea ex colore vniuerſi corporis dignoſci poterit. Hæc ergo erunt obſeruanda, ſi de vniuerſo corpore ſit habendus ſermo: verùm ſi de plenitudine alicuius certæ particulæ, ſicuti capitis, virium robur non tantùm ſignificabit, ſed potius eius particulæ color, & venæ, ſicut in noſtro hoc negotio facies, & oculi ſunt obſeruandi, & eorum color aſpiciendus; tum etiam venæ in eis notandæ, an plenæ & tumidæ; ſi bene colorata ſit facies; ſi potius calida, quàm frigida. Cùm ergo ex prædictis omnibus obſeruantibus fuerit iudicatum, materiam, quæ ægrotanti in ſupra enumeratis morbis negotiū faceſſit, aut ſanguinem eſſe, aut proximè ad naturam ſanguinis accedere ſanguinem detrahere medicus cogitabit. Multiplex autem ratio eſt detrahēdi ſanguinem ex humano corpore. Aliquando enim per eam vacuationem, quæ ſenſibus conſpicua, & aperta eſt, fit eius detractio, nempe per venæ ſectionem per inciſas cucurbitulas, per hirudines. Interdum

A verò ſanguis detrahitur, vt & quarto de ſan. tuen. docuit Gal. & quarto de ratione vict. in mor. acu. & in lib. de curan. ratione per ven. Sect. vacuatione, quæ ſenſum latet, ſicut per mædiam, vel tenuem victum, aut per corporis exercitationem, aut per frequentes, & validas frictiones, aut per balneas frequentes: hæc enim omnia vim habent, digeſto in aerem, & euaporante humore per hæc inſtrumenta attenuato, multitudinem imminuere. Verùm in his capitis interioris affectibus alia eſt ratio, quàm fuerat in cutis affectibus, quorum tractationē in præcedenti libro facimus; quia ſaltem ratione præſtantiæ, & nobilitatis particularum, quæ his morbis ſunt obnoxiæ: aut ſtatim à principio ſunt magni morbi, B qui eas corripiunt, quemadmodum ſunt cerebri, vel membranarum inflammationes; aut maximum imminet periculum, ne in magnum morbum tranſeāt, ſicuti vehementes capitis dolores, qui facilè, facto capite imbecilliore, & attractis vitioſis humoribus ad ipſum, præſertim ſi vniuerſum plenum fuerit, ad inflammationem terminari poſſunt; incubus verò, & vertigo ad epilepſiam, & apoplexiam. Vnde quia vacuationes, quæ ſenſus latent, multam plenitudinē nequeunt, niſi longiori tempore detrahere; ratio vero imminentis periculi non poteſt plerunque tātam pati moram: proinde, modo vires illæ ſint, eaq; ætas, quam deſcripſit Galen. paſſim, vbi de hac re ſermonem habuit, conſultius eſt, immo neceſſariū mittere ſanguinem ſecta vena; niſi tamen tales fuerint, qui ægrotant, vt non admodum tutum ſit illis C ſanguinem mittere; quia corpora exanguia habeāt, vt mulieres illæ ſunt, quæ albæ ſunt, & laxas, molleſque carnes habent: quibus cùm ciere mēſes vellet, non eſt auſus Gale. venam tali, vel poplitis ſecare; ſed inciſionibus, vel ſcarificationibus, vt dicunt, ſcalpello in cruribus factis ſanguinem, quantùm illi viſum eſt, detraxit. Ita & qui præpingues ſunt, & nimis etiam gracili corpore: quare & nos in ſimilibus idem facere poterimus. Sed quia maiorem vim habent & euacuandi, & reuellendi ea, quæ timemus, ne in caput ferantur, ſcarificationes, aut ſupra nates, aut in ſcapulis moliamur, ac mox cucurbitulas affigamus: D ideo in capitis affectibus niſi ſuppreſſio mēſium præceſſerit, eis in locis inciſiones facimus, & cucurbitulas affigimus. Et Auic. quoque huic remedio, vbi de cucurbitulis agit, adſtipulatur: eas enim vicarias phlebotomiæ appellat. Reliquum autem eſt, vt exponamus, & ex qua vena ſecta in omnibus affectibus capitis ſecundum communem eorum rationem ſit ſanguis mittendus. In hoc autem non parum diuerſi videntur auctores, qui in hac arte ſunt celebres. Galen. ſiquidem, & reliqui Græci eam ſecari pronunciare vbique videntur, vt in libro de rati. cor. per ſect. ven. & primo libro comm. in ſexto Epidi. innumeriſque aliis locis, in capitis affectibus venam humeralem ſecandam in cubito eſſe, quam cephalicam Arabes, & iuniores no- E ſtri appellant, nec aliam; niſi cùm illa nequit à chirurgo reperiri: tunc enim coacti ea neceſſitate, vel mediam, vel interiorem ſecari conſulunt. Auicen. tamen prima tertij, & Meſ. in capitis curandis morbis, non ita abſolutè hanc ſententiam proferunt, quòd vbi ſit opus ſanguinis miſſione in his affectionibus, ſit vena humeralis, vel cephalica ſecanda: immo maiorem videntur diligentiam huic rei adhibuiſſe, & plures diſtinctiones cogitaſſe ſicuti etiam animaduertere plures eſſe ſtatus, & conditiones corporum, quorum caput malè affectū eſt.

aliquando

aliquando enim abundantia ſanguinei, & calidi humoris, qui excitauit, aut dolorem, aut alium affectū in capite, atque ipſum iugiter fouet, caput ſolū occupauit, & partes vicinas pertinentes ad ipſum caput: aliquando ea humorum plenitudo non ſolùm capiti propria eſt, ſed communis interdum cū thorace, & aliis particulis, quæ in thorace cōtineņ ſunt: nonnunquam etiam per vniuerſum corpus diſperſa eſt: neque huiuſcemodi diſtinctio Arabum inuentum eſt: ſed ea Galen. quoque quarto de tuend. ſanit. vtitur. Ea itaque poſita diuerſas venas ſecādas pro varia conditione loci, in quo eſt hæc humorum plenitudo, & pro magnitudine plenitudinis, & pro temporis ratione, quo mittimus ſanguinem, affirmant: quia ſi iam ad locum affectum, aut omnino, aut maxima ex parte fluxerit humor, qui morbum fouere poteſt, neque in aliis particulis aliqua ſit humorum repletio, de qua timendum ſit, ne in caput feratur, poterit medicus tutò, & ex ratione ſectis venis propriis, quæ in capite ſolent ſecari, vt eſt vena frontis, vel in occipite, vel poſt aures appoſitis hirundinibus, ſanguinem mittere, & eo, quantùm videatur ſatis eſſe, detracto laboranti ſuccurrere. Sola enim vacuatio, quam particulatim ex affecto loco molimur, poteſt noſtro ſatisfacere inſtituto: ſi res ita, vt diximus, ſeſe habuerit. Quod ſi maior fuerit plenitudo, & non modò videatur eſſe opus vacuatione præſentis, & defluxæ materiæ: ſed alterius, quę vel in præſentia fluit, vel timemus ne fluat: quia & alia pars ex iis, quæ ſupra clauiculam ſunt, repleta eſt, & non ſolùm ſit opus vacuatione, ſed & reuulſione, vt videlicet impetus fluentis humoris aliò conuertatur: tunc incidenda erit vena humeralis, vel cephalica: communior enim, & generalior erit hæc vacuatio, qua partes capiti vicinæ poſſunt vacuari, & deorſum reuelli ſucci, qui alioquin ſurſum ad locum affectum efferri poſſunt. At verò ſi repletiora ſint viſcera, & partes, quæ ad inferiorem ventrem, vel etiam thoracem attinent, vt inde plus ſit timendum, vena interior, quam baſilicam vocant, erit ſecanda: hac enim ſecta, vt tradit Gal quarto de ratione vict. in ac. morb. membra præcipua, quæ infra colum, & clauiculam ſunt, faciliùs, & citiùs inaniūtur. Quòd ſi pariter tam ſuperiora, quàm inferiora plena eſſe videantur: media, quæ & nigra dicitur, erit ſecanda: vtpote quia hæc ex cohalitu vtriuſque videlicet humeralis, & axilaris fit. Vnde ſuperiores, & inferiores partes poteſt euacuare, & præterea à capite ad interiores partes fluentem humorem auertere. Addit autem Auic. quòd ſi plus detrahere volueris, ſeces venam propè talum, vel in polite, quam ſaphenam appellant Arabes. Mes. verò de morbis capitis curandis ſermone inſtituto, addit his limitationibus in capite de vertigine, & in capite de phrenitide, quòd hæmorrhoidum prouocatio plurimùm in omnibus vtrorūque affectuum differentiis prodeſt. Et, ſi quidem velim ingenuè, vt ſentio, rem explanare, mihi quidem videtur methodus hæc, quæ ab Arabibus nobis traditur, non eſſe abſurda, ſed plurimùm etiam rationi conſona: immo quamuis Gal paſſim, vbi iſtius rei meminit, videatur ſtatuere in affectibus capitis, & earum partium, quæ ſupra iugulum ſunt, ſtatim ſecandam eſſe venā humeralem, vel cephalicam, & id apertè, & lucidè: attamen ſi hoc decretum, vel præceptum cum aliis generalioribus variis in locis ab eo deſcriptis conferre velimus, eáque ſimul componere, percipiemus fortaſſe id Gal. ſententiæ non aduerſari, nec illi repugnare. Nam rectè quidem docet Gal. quòd laborante capite, ſi ad eas indicationes reſpicimus, quas ſub hac ratione vigere videmus in eius affectu: neque aliud præterea adſit, quod ſua alia priuata indicatione ſubripiat, vel præripiat illis indicationib. locum, procul omni dubio vena cedenda eſt humeralis: ratio verò in promptu eſt: quia ratio, & natura remediorum à natura morbi petenda eſt. Morbus ergo mittendum, vel non mittendum eſſe ſanguinē indicat: ſed vnde mittendus ſit, vel ex qua vena nobis natura particulæ affectæ præſcribit. quia, ſiue vacuare, ſiue reuellere velimus, huic operi magis idonea erit vena, quæ maiorem habet cum ea parte communionem: nulla autem eſt vena ex iis, quæ ſecari ſolent, quæ maiorem connexionem cum capite habeat, quàm humeralis. At verò, cùm non modò capitis, verū vel totius, vel alterius particulæ, à quib. fouetur morbus capitis, rationem maiorē, & priorem habere eſt opus: tunc conuertenda eſt eadem ratio ad totum, vel ad eam particulam, quæ obſtat, quò minùs poſſimus capiti conſulere, niſi ipſi primò attendamus: pari ſiquidem ratione euacuandum indicat plenitudo, vnde verò, aut totum, aut altera particula; ita tamen, vt ſemper etiam caput reſpiciamus, nempe vt illi non obſimus, ſed potius proſimus. Quare auſpicabimur euacuationem ab alicuius venæ pertuſione, quæ & totum poſſit inanire, & à capite fluentem humorem auertere: ſicuti verbi gratia, ſi ex ſuppreſſis menſibus, vel ſanguine ab hæmorrhoidibus ſolito fluere, aliquis capitis affectus concitetur, vt eſt, vel capitis dolor, vel vertigo, vel inſania, vel phrenitis: & res ſit in principio, dū fluit adhuc materia, & in motu eſt: quis eſt adeo ſtolidus, qui velit ſtatim humeralem venam, vel aliam ſuperiorem eſſe ſecandam? & confeſtim ad venas pedū, vel tibiarum, aut ſecandas, aut, vt aiunt, ad loca illa ſcarificanda, vt inde ſanguis detrahatur, non confugiat? alioquin enim etiam magis concitabitur motus materierum ad ſuperiora. Ita ſi fomentum à iecinore, & locis ad illud attinentibus ob eorum plenitudinem pendeat, cur non ſtatim ea vena erit pertundenda, quæ & citiſſimè poteſt fomentum illud ſubtrahere, & præterea euertere fluentem humorē, cùm deorſum fiat ea tractio? & præterea aliquid ex capite detrahatur? quia, vt Gale. teſtis eſt, vndecunque ſanguis detrahatur, tandem vniuerſum corpus ea pertingit euacuatio. Vnde idem etiam vna harum non reperta, alteram ſecandam conſulit. Immo maximè quarto de tuen. valetud. cum hac Arabum methodo videtur conſentire. Et quod de venis pedum arabes aiunt, à Gal. ex li. de ratione cur. per ſec. ven. deſumptum eſſe videtur: vbi ait, quòd cùm ſanguis ineunte vere mittitur alicui, qui ſit ab aliquo morbo corripi ſolitus, vt eum tueamur, antequam morbus inuadat, conſiderandum eſt, an ſit ſolitus aliqua certa particula potius affici: an verò morbus is ſoleat totum corpus capere: ſicut arthritici, qui omnibus laborant articulis: nam ſi totum pariter ſit obnoxium illi affectui, vndecunque ſanguis detrahitur non multùm refert: vndecunque enim poteſt totum exinaniri. Sed in quibus præcipuè pars quæpiam ſolita eſt aliquo incommodo tentari, non ita expedit ex quacunque parte ſanguinem detrahere; ſed ita hi ſunt tractandi, ſicuti illi, qui laborare incipiunt. Quapropter ait Gal. podagricos ex cubito euacuato, vertiginoſos verò, & comitiali morbo obnoxios potius ex cruribus. Ecce ergo quàm apertè voluit, quòd in principiis, cùm nunc primùm laborare

A rate incipiunt vertiginoſi, & epileptici, qui ſecundunt caput omnino laborant, vacuandi ſunt cæſis venis in cruribus; ſicut prodagrici, dũ dolere cœperint, cæſis illis, quæ in cubito cædi ſolẽt: ſed de his ſatis. Poſtquam autem ſomentũ omne à toto, vel inferioribus partibus detractum fuerit, niſi morbus defierit, procurãdum deinde erit, vt ea materia, quæ iã in cerebro recepta eſt, particularim vacuetur: cui poſtea vacuationi deſeruit & ſectio venæ frontis, & hirudines poſt aures affixæ, quibus cadentibus, aliquando ſatis inſignis ſanguinis copia effluit, ſi fricando nõ permittatur circa foramen concreſcere: ſolebant etiã antiqui è venis in naribus ferè dilaceratis ſanguinem detrahere. Tranſeamus nunc ad aliã tractationẽ, & agamus quonã pacto alia ratione B in capitis affectibus poſſimus vti, ſi opus ſit; propterea quia vel affectus ipſe nõ requirat miſſionem ſanguinis: vt pote quia ab alio humore ſecreto à ſãguine ſit excitatus, vel quia ſanguis aut ratione ætatis aut tẽporis, aut regionis, aut quia vires corporis id non videantur poſſe perferre, mittendus non ſit. Siquidem natura morbi non indicet ſanguinẽ mitti oportere, per medicamenta erit vacuandum, vt in ſequenti capite oſtendemus. in præſentia vero, id ſolùm tractandum, qua ratione inſtituenda ſit curatio, quando educere ſanguinem poſſumus, aut quia vires non putamus ſuffecturas miſſioni ſanguinis, aut ætas vel tempus non prohibent, aut quia ipſe ægrotus præ luxu, & animi mollitie non permittit, vt vena ſecetur. Itaque ſi viribus laborãtis diffidimus C alia ratione auertendus & reuellendus erit impetus humoris, qui in caput fertur, vt Gale. Romanam illam mulierem ſe tractaſſe quinto methodi teſtatus eſt; quæ ſanguinem è ſpiritualibus membris ob catarrhum è capite ſtillantem expuerat; qui quidem, cum ea per aliquot dies ieiunaſſet, haud auſus eſt illi ſanguinem mittere; verùm alia inceſſit via: pepercit enim aliis vacuationibus, præter quàm acrioribus cliſteribus: poſtea vinculis atque frictionibus, cum extremis partibus, tum etiam vniuerſo corpori, excepto capite, adhibitis: ea ratione & corpus vacuauit, & reuulſionem molitus eſt. Quod ſi non ob imbecillitatẽ, ſed potius ob animi mollitiem à ſanguinis miſſione oportet abſtinere, agendum erit, vt Gale. quarto de tuen. ſanit. docuit aluus ſcilicet ducẽda liberalius erit, ſi id fieri facilè poterit, aut me- D dicamentis, aut, vt diximus, clyſteribus acrioribus; & id quidem, ſi vires liberalem alui deiectionem poſſint ferre: ſed ſi illæ imbecilliores videantur, mediocris deiectio erit adhibenda: at his quidem indulgeodum ita eſt in illis affectibus, qui neque præcipites, neque admodum acuti ſunt, vbi nullum alioquin imminet periculum, niſi longioris curationis, ſi miſſio ſanguinis prætermittatur: ſed in valdè acutis in quibus præceps eſt occaſio remediorum, præceps etiam vitæ periculum, quemadmodum eſt in inflammationibus partium capitis cerebri, aut eius membranarum, vt ſunt phrenitis, & lethargus, quæ curari non poſſunt, niſi valentioribus, immo valentiſſimis remediis, ſtatim illis occurrendũ; quia E vbi hæ firmatæ ſunt, & ad inſigne incrementum deuenere, fixaque iam materia, & firmata eſt in loco affecto, non amplius curationis ſunt capaces; & ſæpe in ſpatio horarum viginti quatuor ſtabilis, & fixa fit materia: in his itaque non eſt iocandum, ſi memores ſumus Hippocraticæ ſententiæ quarto Apho. in peracutis morbis eadem ipſa die, quia incipiunt, eſſe medendum; quia in talibus malum eſt differre.

Cap. 13

Cap. 4.

Cap. 10.

A Neque minus vera eſt ea ſententia, ſi ad ſectionem venæ referatur, quam ſi ad purgationem per medicamenta, vt eam retulit Hipp. morbi enim, vt ſunt acuti, ita ſunt velocis motus; & proinde, niſi cito illis medicus præſentaneis, & validis remediis occurrat, fruſtra deinde laborabit; quia interim natura à morbo ſuperabitur. nam vt idem teſtatus eſt primo. Aph. extremi morbi non niſi extremis remediis vinci poſſunt: in his ergo omni ratione contendẽdũ eſt, ſecari venã permittãt. Sed dices vt ſi vero à ſanguinis detractione abſtinendum eſt, aut quia viribus non confidamus, aut quia ætas non ferat, quid erit agendum? Quantum ad primum pertinet, in his affectibus adeo acutis, vt dixit Gal. primo B Prorth. ſi eſt ſpes aliqua ſaluris, cum in aliis acutis morbis, tum vel maximè in phreniticis, & lethargicis, ea eſt in virium robore ſita; nam & à perpetuis vigiliis vrgẽtur, & plurimis etiam à delirio acti, motionibus exagitantur; quæ non minus de viribus detrahunt, quam vacuationes: vnde in quibus inſignis eſt virium infirmitas, deſperata ferè ſalus eſt. Quod ſi ea non ſit adeo inſignis, vt non poſſit aliquod remedium perferre, conſiderandum an affigi cucurbitulas cum inciſione, an hęmorrhoidas aperiri potius expediat: hæc enim minus vires labefactant: quod ſi nec iſta moliri audeamus, agẽdum eſt frictionibus, ligaturis, glandibus per ſedem iniectis, clyſteribus, & id genus reliquis, quæ minus poſſunt vires infirmas reddere. At ſi propter ætatem à miſ- C ſione ſanguinis deſiſtimus: cùm duplex ſit, ætas quę repugnare poteſt ſanguinis miſſioni, videlicet ſenilis, non quidem prima; quia viridis, & prima ſenectus, quantum ad ætatem pertinet, & ſi non ita copioſum ſanguinem ſibi mitti poſſit perferre, ſicuti vigens & virilis; non tamẽ obſtat, quin extrahi poſſit copia etiam moderata; ſed ſecunda, & decrepita ſenectus omnino aliena eſt à venæ ſectione; vt pote in qua neque omnino vires poſſunt eſſe admodum fortes: vt tamen & hoc ſit addendum quod ratio harum duarum ſenectutum non ſolum ex annorum numero ſit accipienda: verum etiam non minus ad naturam, habitumque, & robur corporis reſpiciendum, quod & Gal. in libro de cur. rat. perfect. ven. teſtatus eſt; qui enim habitu pleniore ſunt, & venas amplas, & tumidas habent: nam tum hoc, tũ D verò corporis rubicundus color, & fortis pulſus copiam ſanguinis multum in ea etiam ætate oſtendunt, facilè ad ſeptuageſimũ vſque annum ſanguinis detractionem ferre poſſunt; cum aliis ne ſexagenariis quidẽ illum mittendum conſulerẽ, ſicuti illis, qui graciles, & ſicci, & alioquin exangues videntur. Et quamuis ita hæ res ſe habeant, ſemper tamen grandæuę ætatis ratio habenda eſt, vt ſi ſanguis illi omnino mittendus, parcius mittatur quã in iuuenili, & vegenti ætate. Nos tamen nouimus religioſam, & nobilem mulierem in quodam monaſterio, quæ adeo aſſueuerat ſanguinis miſſioni, vt cogeretur quotãnis in vere ſanguinem detrahere; alioquin enim non poterat ſana degere, atque eam cõſuetudinem ad octogeſimum vſque annum ſeruauit, & E facilè pertulit: tales tamen rari admodum reperiuntur. Quantum verò ad puerilem ætatẽ attinet, Gręci quidem nulli neque eorum princeps Gal. (quod ego meminerim) auſi ſunt pueris ante quartũdecimum annum ſecare venam, quantumlibet magnus morbus vrgeret: quod monet idem eodem loco ſuperius citato demum poſt quartumdecimũ ætatis annum, ſi magni morbi periculum immineat illis

Aph 6

Com. 8

Cap. 13

eſſe mittendum permittit, qui multo ſanguine pleni ſint, huicque nec tempus, nec regio aut alia repugnẽt. Arabes verò alioqui in hac re audaciores fuere. Auẽzoar enim auſus eſt filio ſuo ſeptẽni ſanguinem mittere: quem deinde multi noſtrorum latinorum, qui, dum iuuenis eſſem Venetiis & Patauii medicinam exercebant, & ſenes erant, imitati ſunt, & valdè teneris infantibus venam pertundebãt. Quod tamen nunquam à me fuit probatum: videbatur enim mihi id fieri præter omnem rationem: quod & ſi aliquando bene res ſuccederet, ſæpe enim & malus ſequebatur illius rei euentus, id potius bonæ illorum fortunæ, quam rationi attribuendum putabam. Illis ergo, ſi magna ingruat neceſſitas, aut per cucurbitulas inciſas, aut per hirudines erit aliquantus ſanguis detrahendus: præterea etiam parco victu frictionibus, vinculis modeſtis, aut glãdibus, aut clyſteribus vtendum. Quia vero eò peruenit noſtra oratio, vt circa ſanguinem mittendum verſetur in grauibus affectibus capitis, quales ſunt inflammationes, nempe phrenitis, & letargus, cum maximi hi ſint periculi: ideo hic aliquantiſper conſiſtere volumus, & meminiſſe præcepti vel conſilij, quod nobis tradidere antiqui, & præſtantiſſimi medici, præſertim Areteus, & Ætius; hi enim monent, quod quãuis phrenitis maximus, & interdum peracutus ſit morbus, non ſimus tamen audaces admodum in multa ſanguinis copia detrahenda: immo quod cauti plurimum ſimus & vires proſpiciamus; quia facillimè & ex vigiliis, & ex labore, cum delirantes agitantur illæ diſſipantur. Vnde non modo ad deliquium animi hi ducendi non ſunt; ſed & non ea etiam copia educenda, quam requireret alioquin iſtius morbi magtitudo: quia, vt paulo ſuperius diximus, in nulla alia re maior ſpes eſt in hoc morbo, quam in virium firmitate: addit autem Areteus quod hi facile in animi deliquium incidunt. Sed & hoc conſideratione dignum, quod ad letargum pertinet: quod Gal. duodecimotertio meth. dixit, ſimilem
Cap. 12. eſſe lethargi, & phrenitidis curationem in initio, contrariam vero in fine: vnde ſtatim in letargo venam, & eandem, quam in phrenitide, ſecandam eſſe: neque huic præcepto aliã addit limitationem. Aretæus tamen, & Ætius addunt; aiunt enim quod cum duplicem ortum lethargus habeat: aliquando enim ſtatim à principio lethargus eſt: interdum autem fit conuerſo in eum alio acuto morbo, ſæpius namque phrenitis in lethargum conuertitur, & contra etiam lethargus in phrenitidẽ, vt Gal. teſtatur. 6. lib. Comm. in 6. Epid. longéque facilior, vt idem ibi docet, eſt conuerſio phrenitidis in lethargum, quàm è contra; lethargus grauior, & difficilior morbus eſt phrenitide: quandoque tamen & ex ſynocho, & ex aliis morbis conuerſio hæc fit, aiunt itaque iſti, quod cùm fit ſtatim à principio lethargus, quo citius fieri poteſt, vena eſt ſecanda, vt & Gal. præcipit: verum vbi ortum habeat ex conuerſione alterius acuti morbi, non ſtatim ita temere eſſe venam ſecandam, vel ſi ſecetur, non confertim, & multum ſanguinis eſſe detrahendum; ſed potius clyſteribus acrioribus res tractanda. Neque putare debetis quod abſque ratione hæc à tãtis ſint prolata immo quam maximè ea rationi conſentanea ſunt. Nam cum ſtatim incipit lethargus, rationi congruum eſt, quod vires, quæ nullam priorem occaſionem habuere, cur diſſipatæ & labefactatæ fuerint, validas medicus reperiat, ita vt facile copioſam ſanguinis detractionem ferre poſſint: at cum præceſſere

A morbi aliqui præſertim magni, bona ratione exiſtimandum eſſe videtur, primùm ſanguinem fuiſſe detractum, dum prior morbus curaretur: vnde potuere vires fieri imbecilliores: cui accedit etiam incõmodum, quòd præcedens morbus potuit afferre: & cùm ſit præ aliis in his grauioribus morbis ratio virium habenda: ideo mirum deinde videri minimè debet, ſi hac diſtinctione vtantur probati hi auctores. Ex Poſſidonio autem & hoc addit Aetius, quòd lethargicis tunc ſit ſanguis mittendus, cùm ſanguinis adeſt plenitudo; ſed ſi pituitæ, id quod ſæpius in lethargicis eſſe ſolere ait ipſe, ſanguini eſſe parcendum, & potius attenuantibus & incidentibus rem tractandam. Quod non parum dubitationis videtur habere: quia ex hoc videtur, aut nunquam, aut rariſſimè in lethargo ſanguinem eſſe mittendum; quia, B vt Gal. apertiſſimè, & Trallianus Alex. tradidere, ſemper ex pituita verus, & exquiſitus lethargus ortum habet. Poſſumus tamen facilè nodum hunc diſſoluere, quòd poteſt pituita caput, & cerebrum corripuiſſe, ex qua ortum, & fomentum habet lethargus; cùm tamẽ reliquum corpus ſanguine multo refertum ſit. Poſſunt & ſimul cum capitis venis, & aliæ, quæ in habitum totius corporis diſperſæ ſunt, repletæ eſſe crudo, & pituitoſo humore: ſicut poteſt & phrenitis concitari in eo, cuius corpus, & venæ, quæ in ipſo ſunt, vt teſtatur Gal. multos continet crudos, & pituitoſos humores: in quo corporis ſtatu, cùm vires eſſe admodum validæ nequeant, non modò in lethargo, vt idem Gal. docet, neque in phrenitide tutum erit ſanguinem, confertim ſaltem, mittere. In hac quidem re videbimur fortaſſe plus C iuſto fuiſſe longiores; quia tamen res maximi eſt momenti, in qua plurimi etiam non parum exercitati Medici confunduntur: ideo omnem illi adhibere diligentiam voluimus. Sed iam opportunum erit, vt ad aliud inſtrumentum, quo in euacuando toto in his capitis affectibus vti poſſumus, vel quando indicatio mittendi ſanguinis locum non habet, vel quando, licet habeat, ſuus tamen etiam, purgationi locus reliquus eſt, tandem accedamus.

De ratione curandi capitis affectus per euacuationem totius medicamentis moliendam. CAP. XI.

POST tractationem de vacuationibus per ſectã venam, ſubinde agendum eſt de vacuatione per medicamenta, quibus ſubducitur purgandus humor per aluum. Sed anteaquam particulatim negotium Lect. 22. D hoc tractemus, quædam generalia præcepta exponenda ſunt: quod & in præcedentibus capitibus à nobis ſeruatum fuit; ita enim & magis diſtincta, & clarior euadet noſtra hæc doctrina. Quoniam autẽ in omni ratione purgandi tria imprimis ſunt conſideranda, videlicet natura, & vis medicamenti, quo ſumus vſuri ad vacuationem moliendam: natura affectus, quem purgante medicamento ſumus curaturi: & natura purgandi corporis, cum quo in præſentia coniungere volumus ætatem, tempus, vel cõſtitutionem aëris, & regionem. Incipiemus à natura ipſorum medicamentorum. Ea ergo varias habent differentias, vt & in priori libro diximus, primùm E quantùm ad modum, & rationem, quibus ea poſſunt afferri, vel adminiſtrari: deinde quantùm ad eorum impetum, vel momentum in purgando: quia alia per vomitum purgant, quæ, vt per ſuperiorẽ partem, hoc eſt per os aſſumuntur, ita citato vomitu ſuperiùs per os purgant, & vomitoria appellantur medicamenta. Alia verò deorſum per aluum inferiorem vacuant, quæ duplicia ſunt quantùm ad formam,

mã,& modum vſus eorum: aliquibus enim iniectis inferius per ſedē vtimur;per quam etiam regionem fit purgatio:alia verò per os ingeruntur;ſicut & vomitoria;non tamē ad ſuperiorē purgationē habent momentum,quantū ad ipſas pertinet,ſed potius inferiùs ad aluum,per quam etiā purgant: non eſt tamen in materia multa diuerſitas: nam multa ſunt in his medicamenta,quibus tanquam materia vtimur, tam in clyſteribus conficiendis, quàm in his medicamentis,quæ ſunt deuoranda,vt ſequente ſermone demonſtrabimus. Quæ quidem per ſedem iniiciuntur,aut conſiſtentiam liquidam,& dilutam habent, & clyſteres dicuntur ἀπὸ τοῦ κλύζειν,hoc eſt ab abluēdo,quia quaſi abluunt inteſtina,& inferiorem aluū: aut habent conſiſtentiā duriorem,& ſolidiorem, & glandes à ſimilitudine glandis ob teretem, & oblongam formam, qua formata ſunt, à Latinis, βάλανοι propter eandem rationem à Græcis; ſuppoſitoria,ob id quod ſupponantur, à noſtris iunioribus vocantur. De vomitoriis autem medicamentis ad præſens negotium agere non attinet; quia quæ vomitum cient, vt teſtatur Gal. in lib. de venæ ſectione contra Eraſiſt. euidentiſſimè caput replent: & ideo eiuſmodi ratio purgationis non eſt admodum commoda capiti affecto: niſi quando non proprio ſuo laboret affectu;ſed cum ventriculo conſentiat: tunc enim vomitu purgato ventriculo, facilè capitis curatur affectio. Ideo de iis quæ inferiùs purgāt, ſermonem inſtituemus, ſummatim tamen, & quaſi per capita: cùm multa eorum, quæ tractata ſunt in priore libro, præſenti etiam negotio poſſint, immo debeant accommodari: & primum de iis, quæ deuorata, vel epota purgant: poſtea de illis, quæ ſupponenda potius ſunt, agemus. Horum ergo variæ ſunt differentiæ; quia quædam ſimplices ſunt, & eis ferè ita ſimplicibus acceptis vtimur: alia verò ſunt compoſita. Pleraq; eorū, quæ ſimplicia ſunt, veniunt in vſum, vt ſuperiùs diximus, quæ quidem lenia ſunt, & ferè acrimoniæ experti a: nam acria medicamenta. & quæ violenta ſunt, cùm & prope veneni naturam accedant, ventriculo, viſceribuſque ſunt plurimum nocua: ideo non eſt eorum vſus admodum tutus; niſi cum aliis componantur, quæ vim habeāt corrigendi eorum malitiam, & acrimoniam. Simplicia verò, quibus licet ſolis vti ſunt diuerſa, quorū itidem ſuperiori libro mentionē fecimus, & eorum aliqua ſecundum primas quidem qualitates frigida ſunt, vt tamarindi, myrobolani omnes, in quib. & violæ, & roſæ poni poſſunt. Nam & hæ ab Arabib. inter medicinas, quæ ſaltem leniendo aluum ſoluūt, numerantur, vt præterea & ſerum lactis: immo & lac ipſum, præſertim verò aſinæ, quo cocto, & copioſè ebibito, Hip. pro medicina bilioſorū humorū purgatiua etiam in ardentibus febribus vtebatur, vt patere poteſt legenti librum quartum de rat. vict. in acu. mor. quæ tamen medicinæ neque prætermittendæ ſunt. Aliæ verò ad temperatum, & modicum calorem, cum quadam humiditate inclinant, vt eſt manna noſtra, quam mel aëreum quidam antiquorum appellarunt; & præterea Ægyptia caſſia, quam fiſtulam caſſiam multi appellant, nulli non notum medicamentum his temporibus. Alia ſunt, quæ lōgè calidiora, & cum ſiccitate ſatis inſigni, in quibus ſunt aloë, rhabarbarum, ſena, epithymum. Quarum quædam magis bilem, quāuis ex his quædam præterea & pituitā vacuēt, vt tamarindi, citrini myrobolani, ſerū lactis, & lac roſæ, violæ manna, caſſia, aloë, rhabarbarū: aliæ aduſtos, & melācholicos humores,

Cap.

A vt ſena, epitimū, myrobalani indi: aliæ verò pituitā, vt myrobalani chebuli purgāt, quarū vſus, aliquādo quidē eſt, cum diſſoluuntur ex aliquo liquore, & bibuntur, vt māna, caſſia in his poſuerim & rhabarbarū, cū, vt aiunt, infunditur, vel maceratur: itē & violæ & roſæ, & myrobalani omnes: aliarum verò in decoctis, vt myrobalanis, tamarindi, epithymū: poſsūt cū his & fructus numerari, vt ſunt pruna, & ſebeſtē, qui myxa, vel myxaria à Græcis poſterioribus dicūtur. Aliq; etiā in bolo vſu veniūt, vt caſſia manna, & tamarindi; & tandē quæcunque arida ſunt vt trita in puluerem redigi poſſint, ex eis, ſi aliquo liquore excipiantur, poſſunt boli formā recipere: ſicuti in catapotia formari. B Compoſita itē medicamenta, alia leuia, & facilia ſunt, vt ſyrupus roſaceus ſolutiuus nūc appellatus, cōfectus ex multiplici roſarū maceratione, & expreſſione: itē & violaceus ſolutiuus itidem ex violis paratus: & diaſebeſtē & diaprunū non ſolutiua, hoc eſt circa ſcamoniū: & lenitiuū appellatū electuariū: & diacatholicon: nullū enim horū acre admodū, eſt, vt quę neque vllum acrius medicamentū propriè ſolutiuū, & violē tū accipiāt, quorum priora vt ſyrupi illi, diaſebeſtē, diapronō, & frigidiora, & bili purgandæ apta ſunt: lenitiuum autē & diacatholicon calidiora, magiſque diacatholicon, exuſtos & melancholicos purgant ſuccos, quamuis & pituitā. Acriora verò & fortiora medicamenta, quæ potius ad aliquā attinent caliditatem, & in maiori ſunt vſu C purgandiſq; bilioſis excremētis conueniūt, ſunt diapronō, quod ſolutiuū dicitur, quia ſcamoniū accipit; & quod à roſarū ſucco nomē habuit: vtrumque à Nicolao deſcriptū habemus: aliquāto facilius eſt id, quòd electuarium roſatū à Meſ appellatur, bilioſos imprimis euacuans ſuccos. Eodémque modo in his ſicut, in affectibus, qui ad cutem capitis pertinebant, ad euacuationē pituitæ, qua refertū fit vniuerſum corpus, faciūt diaphonicon, electuariumque etiam indū deſcriptū à Meſ. Sed & hiera ex colocynthyde ſimplex videlicet illa, quam fuiſſe in vſu apud Gal. putamus: cum nihil aliud illi additur, præterea, quæ in ſua prima deſcriptione reperiuntur, pituitam educit: nā cū aut veratrū nigrū, aut ſcamoniū præter D ea accipit, vt primo libro monuimus, bilem vel flauam, vel atram inſuper purgare poteſt. In melancholicis verò excrementis expurgandis in vſu eſt cōfectio hamech: quāuis non ea ſola, ſed & pituitoſa vacuet, ſicut & reliquæ hieræ maiores qualis illa quam διὰ κολοκυνθίδος, Scribonius appellat, & ad Pachium refert. Sed de catapotiis non proferemus ſermonem longius, cum de his abundè in primo libro diſſeruerimus. Nam ad aliud properamus, quod & vtilius, & magis neceſſarium fore putamus id verò eſt, vt tranſitum faciamus ad alteram conſiderationem, quam diximus eſſe habendam ab illo, qui rectè voluerit, & citra periculum vacuare. Ea verò eſt, vt plurimam rationem & conſiderationem E habeamus affectus, ob quem vacuationē molimur: & cum iam diximus in illis tantum eſſe purgatione opus, in quibus aliqua materia eſt quæ fouet affectū, vel ſaltem timendum, ne affluens fouere paulò poſt incipiat, primum oportet proſpicere, qualis, & quæ ſit illa; vt illā imprimis. & præſertim purgando vacuemus; quia vt dicebat Hippo. primo Apho. ſi qualia oportet purgari, purgentur, & confert, & bene fertur purgatio; ſed ſi ſecus, neque confert & male etiam toleratur, Sed purgare oportet, ait Gal. noxios. & qui corpori moleſti ſunt humores. Quo percepto non erit deinde arduum, illis

naturam, & facultates purgantium medicamentorum conferendo, congrua, & apta remedia accommodare. Sed in his alia ratione res eſt conſideranda, quia in his capitis affectibus multa & plurima eſt differẽtia. Aliqui enim ſunt acuti, immo acutiſſimi morbi, qui febrem vehementem, & acutam coniunctam, præterea verò & moleſta, & mala ſymptomata habent, vt ſunt cerebri, & membranarum inflammationes, nempe phrenitis, & lethargus. Sæpe etiam his dolor capitis eſt, & febris acuta: vnde in his habemus præceptum, quod cauendum ſit à purgantibus medicamentis; quia illa cum acria ſint calefacientia & caſiccantia, febricitantibus, ſi quid aliud, aduerſaria ſunt: ita vt in hoc quaſi ab Hip. deuiare Gal. viſus ſit; vbi ſecundo de rat. vict. B in acu. mor. conſulebat, in pleuritide, cum dolor ad præcordia pertingere videtur, medicamentis purgare. Quare hoc memoriæ mandetis, præferendam eſſe in his ſectionem venæ vt diximus, cuicunque vſui medicamentorum purgantium; vt tamen hoc referendum ſit, non ad omnia medicamentorum genera, de quibus ſermonem ſuperius habuimus; verùm ad ea tantum, quæ propriè catarctica à Græcis purgatoria à noſtris dicuntur: vt in his non ſint ponenda ea, quæ ſolum leniendo ciant aluum, quæque ſunt calefaciendi, ſiccandique facultatis expertia. Nam neque in his eſſet ratiom conſonum, inter initia vti rhabarbato, vel ſena, vel epithymo, immo neque aloë: Gal. enim octauo de comp. medic. ſecundum loc. damnat eos, qui hieram commendabant in inflammatione iecinoris, ſtatim à principio cum non niſi inclinãte inflãmatione, vtiliter dari poſſit, iuxta ſententiam Hip. in Aphor. concocta C medicari: quæ tamen hiera aliunde vim purgationis non habet, niſi ea aloë. Diximus autem inter initia; quia inclinante, & iam concocto morbo, non erit præter rationem, ſi aliqua apparerent, quę indicarẽt purgandum eſſe, rhabarbaro, & ſena, in ſimilibus etiam medicamentis purgare nocuos humores: nam ibidẽ hieram, concocta inflãmatione iecinoris non dãnat. Medici aũt poſteriores præſertim autem Arabes quorum tẽporibus cœpere in vſum venire aliæ medicinæ, vt quæ ineptos humores ad vacuationẽ nõ agitant, ita & nõ modo nõ deſiccant, & inſigniter calefaciunt; verum potius earum aliquæ humectãt, aliæ etiã refrigerant, quarũ pauló ante meminimus: nõ contẽpſere. neque vſum horum medicaminum, D quæ iſtius ſunt naturæ. Quamuis hoc inuentum poſſit potius in Hippoc. & Gal & antiquiores medicos referri; quarto enim de rat. vict. in acu. mor. tã Hipp. in ardẽti febre, quę maximus eſt, & acutiſſimus morbus, ſi os amarum fuerit. quam etiam Gal. potu lactis aſinini copioſi, vel ſeri eius vtuntur ad redundantem bilem in ventriculo purgandam. Vnde neque ineptè mihi Raſis ſenſiſſe viſus eſt, qui 9. illo ſuo libro ad Almanſorem, poſt ſanguinem miſſum, voluit dandum eſſe medicamentum, in quo eſſet vis tum ſanguinis feruorem extinguẽdi: inde enim præſertim fit, vt phrenitides & fiãt, & augeantur; ferueſcentes ſiquidem humores facillimè ſurſum feruntur; & ideo in febribus ardentibus facilè & deliria, E & phrenitides concitantur: tum vel maximè, vt tenues, & acriores, calidioréſque partes ſanguinis feruentis, quæ nimirum & naturam magis ſtimulant & paratiores reddunt humores ad motum, vacuando facili tamen, & leni motione ad inferiora conuertendo reuellat: medicamentum autem id ex ſucco fructum appellat: quale autẽ illud ſit, non deſcribit.

A Nos verò putamus illũ intellexiſſe id, quod ſub nomine aquæ fructum deſcribitur à Meſ. in ſuo antidotario, vt dicunt, grabadin aũi ab eo inſcripto: vel ſaltem aliquod aliud illi omnino ſimile Conficitur verò ex prunis, iuiubis, ſebeſtẽ, tamarindis decoctis ex aqua communi quod quidem decoctum eſt noſtris his tẽporibus in frequenti vſu præſertim æſtate & morbis calidioribus atque diluuntur ferè omnia medicamenta, quæ in potionis forma dantur: illo etiam diluitur, vel vt aiunt, fit infuſio rhabarbari. Quia tamen accipit hoc decoctum tamarindos, qui quidem in aliquibus, ob aciditatem videtur ventriculo nonnihil obeſſe, interdũ conficiunt ſine tamarindis: quandoque tamen cum maiorem extinctionẽ optãt, pondus tamarindorũ duplicãt. Ex hoc itaque decocto ad eã quantitatẽ, quæ ex vſu futura viſa ſit, diluit ille diſſoluitq; mannã & caſſiã, tres quidem vncias caſſiæ, vnã verò mannæ. Sed aduertatis, quod tres vncias caſſiæ vna potione diſſoluere, & accipere nimis eſſet: nam quod forſitan non putaret quis, ex ea plures fieri illum voluiſſe potiones, nõ eſt rationi conſonum; cum nõ poſſit præſertim æſtate, vltra primum diem ſeruari: quia aceſceret; immo, ſi fieri poteſt, ratio exigit, vt cum caſſia hac vſuri ſumus, vtcunque vtamur, tunc illa è fiſtulis extrahatur, cùm eſt accipiẽda: nam & minus ingrata eſt hoc modo, & vim maiorem habet. Sed voluit, vt puto, quod vel cum fiſtulis ſuis pẽdatur: ex tribus enim vncis caſſiæ penſæ cum externis, vt aiunt, cannis, cum C ea decocto diluetur, vix extrahetur vncia illius liquoris: vel ſubſtãtiæ, vel medullæ interioris: immo neque vnciam pendet ſi quis voluerit pendere: vel putandũ, quod velit accipiendas tres vncias materię illius internæ, ſed extractæ ſicut primum extrahitur, cum ſuis illis quaſi internodiis, vel ſubſtãtia illa, cui hæret niger liquor, antequam aut per cribrum extrahatur vel aliquo liquore diluatur. nam detracta illa intermedia ſubſtantia lignea, cui liquor hæret, è tribus vnciis, quę prius erant, parum plus vncia reliquum eſt. Nobis vero non minus probaretur in his capitis affectibus roſaceus vel violaceus ſyrupi ſolutiui dicti, quippe cum & ipſi refrigerent & læniãt præſertim violaceus, ſed roſaceus capiti magis cõmodus eſt. nam & Aëtius, Alexanderq; laudãt in potu rhodomel dilutum ex aqua: roſa enim poteſt ca- Lect. 22.
D piti robur addere, præter hoc, quod leui ſua aſtringẽti facultate poteſt aliquantiſper fluxũ humorum, impetũq; reprimere. His ergo medicamentis ciẽda aluus in initiis eſt. ſed cũ inueteraſcit inflãmatio in phrenitide magis moderatus debet eſſe modus medicamentorũ, quã in lethargo, ſi aliquid poſtea, vbi inclinauerit, reliquũ eſt, quod purgandũ eſſe videatur indicare. Nã & ſi & inflãmationẽ, & alios tumores frigidiores eadẽ ratione verſus finem, & morbo inclinante, tractando dixerit Gal. quia reliquuntur in fine inflammationis, poſtquã iam magna ex parte refriguit, partes craſſiores, & ineptiores ad vacuationem, & digeſtionem, quæ attenuatione, inciſionéq; egent: non ita tamen valentiora requirunt medicamenta, & calidiora, ſi de purgantibus ſit ſer- E mo; quia de aliis poſtea loquemur. Vnde in phrenitide, vt paulò ante diximus, hoc tempore & rhabarbaro, & ſena, & agarico interdum liceret vti, ſi ita exigeret purganda materia, & vires ætáſque hæc eadẽ paterentur: non tamẽ ita ſimilem eſſe puto in hoc cũ lethargo phrenitidem, vt illa eadẽ tẽpore inclinationis in phrenitide eſſent tentanda, quæ in lethargo Aëtius, & Paulus tentare auſi ſunt. Nã Paulus

lus lethargicum purgari voluit ſcamonio cum caſtoreo permixto: quod forſitan alicui videretur mirum, cur ſcamonio vſus ſit, quod primum purgat bilem, cùm tamen lethargi cauſa, ſit pituita. Sed de hoc alias: oſtendam enim, quòd mixtura in medicamentis in cauſa poteſt eſſe, quòd quamuis alioquin medicamentum id ſit purgando vni humori proprium, alterum tamen etiam effic..ci attractione purget. Aëtius verò hieram diacolocynthidos ex Poſſidonij auctoritate lethargicia dat: vnde reliqua medicamenta purgatoria compoſita poſſent in lethargo admitti, quę nequaquam putarem admittenda eſſe in phrenitide. Sed de alia medicamentorum ratione iam inſtituamus ſermonem, quæ per ſedem ſunt iniicienda: nam & horum vtilis admodum vſus eſt in capitis affectionibus: quia & ſi purgando eorum vis ad caput vſque non perueniat, purgant tamen inferiorem ventrem: vnde ſubtrahunt omnino aliquod fomētum capiti; trahendo etiam deorſum, ſucceſſione quadam reuellunt humores ad caput aſcendentes. Vnde Gal. ſecundo de comp. med. ſecūdum loc. ſummopere laudat Archigenem, qui clyſteres plurimùm commendauit. Sed cùm illi ſint multiplices, & diuerſi natura, & facultatibus, non eſt putandum, quòd omnes indifferenter, & ſine vlla diſtinctione omnibus affectibus congruere poſſint: differunt enim, perinde ferè vt differre diximus medicinas, quæ per os ſumptæ aluum inferiorē inaniunt: nam ex ſimili ferè materia componuntur. Sunt ergo quidam clyſteres, qui ſolùm leniunt, & abluunt inteſtina, cuiuſcunque ferè acrimonia expertes. Quidam verò acres admodum ſunt; vtpote quia medicamenta accipiunt, quæ acria ſunt, & vim inſignem habent ciendi aluū atque vniuerſum corpus purgendi, vt & in arte med. & 6. de comp. med.

Cap. penult. ſecundum loc. ſtatim à principio docet Galen. quia quamuis ſubſtantia ipſa, & materia, ex qua confecti ſunt clyſteres, parum vltra prima, & craſſiora inteſtina peruenire poſſit: attamen cùm neque hoc ſit neceſſe, vt còrpus, & materia medicamenti eò perueniat, vnde detrahendus eſt humor; ſed ſatis ſit, vt vis eius & facultas attractoria, cum ad actum perducitur, eò vſque pertingat: ſicuti neque materia medicamentorum, quæ deuorata in ventriculum deſcendunt, ad loca vacuanda peruenit, ſed ſatis eſt illi, vt in ipſo ſit tanta vis, quando à calore vētriculi actuatur, vt inde attrahere poſſit. ideò & magnam illi vim habet reuellendi in capitis affectibus, vt paulò ante ex Gal. ſententia diximus. Sunt verò & quidam clyſteres medij, vt neque omnino molles, & lenes ſint, neque omnino acres, & plurimum ſoluentes; in quibus pro ratione maioris, & minoris, ſunt multæ differentiæ, & ordines. Sed incipiamus à leuioribus, vt & in medicamentis aliis à nobis actum eſt. Omniū itaque leniſſimi ſunt, qui ex ſolo oleo cōmuni

Cap 4. Com. 104. maturo iniiciuntur. qualibus vtebatur Gale. in quodā vulnerato, vt 8. meth. legitur, & ex 4. de rat. vict. in acu. mor. poteſt haberi. Hos ſequuntur, qui frequenter ſolent bis temporibus, præſertim verò in pueris eſſe in vſu, & à mulierculis communes clyſteres dicuntur, qui fiunt accepto iure alicuius carnis, vel pulli gallinacel, vel vitulinæ, vel bubulæ, vel pinguiū inteſtinorum, ea portione, quæ ſatis videatur eſſe pro ætatis, & corporis ratione: addūtur deinde duæ, vel tres vnciæ communis olei: quamuis in pueris, qui vermibus obnoxij ſunt, potius butyrum accipiatur, quàm oleum: oleum enim fugat vermes: vnde illi ab oleo fugientes aſcendunt ſuperius verſus ventriculum. Sequuntur verò butyrum lacticinia ſi

A quidem, quæ ſunt dulcis ſaporis, vermes alliciendo attrahunt. atque ita etiam reddito clyſteri educuntur: additur; præterea & vncia, vel ſexquiūcia ſacchari illius impuri, & rubri, vel etiam catrmenium illud ſacchari, quod reliquum eſt, cùm depuratur, vulgares noſtri mellarium, aliqui mel canæ appellant. adiungitur & ſalis, aut drachma, aut ſeſquidrachma, aut etiam interdum plus, pro ratione vel magis, vel minus aſtrictæ alui: ſal etenim præter id, quod incidit, & detergit, ſtimulat etiam inteſtina ad excretionem: ſed ſæpe in pueris eadem ratione ob vermes, relicto ſale, addimus ſaccharum copioſius, vt abſtergendo concitet ad expulſionem. Tertius ab his clyſter eſt, qui aut ex cremore hordei, vel ex hordei

B decocto poteſt parari, addito etiam ſaccharo & oleo. Huoc ſequitur, qui ex mulſa, & oleo, cuius 8. & 12. meth. meminit Galen. vtriuſque verò Aëtius, & Paulus. Ad hunc ordinem pertinet & ille, qui noſtris bis temporibus eſt in communi, & frequenti vſu, omnibus mulieribus notus, & ita conficitur: accipiunt folia maluæ, & folia herbæ violariæ, item & betæ, ſingulorum manipulum vnum, multi & furfurum addunt manipulum. & ex aqua decoquunt omnia ad conſumptionem tertiæ partis aquæ: deinde capiunt eius decocti quantum ſatis ſit, oleum ſaccharum, vt ſal, atque ita iniiciunt: interdum verò præter dictas herbas & mercurialem addunt; eſtq; clyſter, ea addita, aliquantò valentior: in ea enim iā

C quidpiam medicamentoſum eſt: quamuis lene id ſit. Nam 13. Meth. ea vtitur etiam Gal. ſuperiùs data ad ciendum aluum, præſertim in inflammationibus viſcerum: quòd ſi aliquando aliqua etiam alia addiderimus, aut ſimplicia, aut cōpoſita medicamenta, quæ vim ſoluendi habeant, valentiores fiunt clyſteres, & quo medicamentum erit valentius, eò acriores erunt: nam ſi quæ lenientia duntaxat ſunt, iniiciantur: licet vim efficaciámq; addant; nondum tamen eos de ordine lenium, & mollium clyſterium detrahunt. Ex ſimplicibus enim addimus veluti caſſiam, quæ è fiſtulis aut ſiliquis extracta tum ſit, aliquando ad vnciam, aliquando ad ſexquiunciam. Ex cōpoſitis autem in iis locis vbi reperitur in apothe-

D cis paratum, lenitiuum vulgò appellatū electuarium admiſcemus: alij & diaſebeſtem citra ſcamonium. Quòd ſi ad valentiora & verè ſoluentia medicamēta aſcenderimus, iam acer erit clyſter, non mollis, & leniens. Interdum autem medicamēta cum aliis coquenda, cùm decoctum paratur, adiicimus: quandóque verò non coquuntur, ſed ex decocto, vel iure, vel mulſa diluta, vel diſſoluta iniiciuntur: compoſita nunquam coquuntur, ſed diſſoluuntur ex aliquo liquore, & ex ſimplicibus caſſia. cætera vero medicamēta, quæ ſimplicia ſunt, ferè omnia coquuntur. Et acerrima medicamina, quæ in vſum clyſterium veniūt, ſolent hæc eſſe: centaureum minus, videlicet coma: item artanita, vel, vt quidam Latini appellant,

E malū terræ, hæc enim in clyſteri vim validam habet attrahendi; præterea agarici cortices, vel etiam pars interior, & colocynthis: & inter ſimplicia hęc ferè acerrima ſunt: ex cōpoſitis verò, quæ in hunc vſum veniūt, eſt diaphœnicon, de quo abundè egimus ſuperius; hiera etiā, non illa ſimplex, quæ dialoēs appellatur à Gal. cuius etiā iam ſæpe meminimus; ſed alia, qua iuniores non vtuntur ferè, niſi in clyſteribus: & cùm dicitur, aut hieræpicræ, ſine alio addito, aut hieræ pro clyſteri, hāc dant: pręter enim alia colocynthin accipit. Item aliquando indum dictū electuarium, & quæ benedicta appellatur, & deſcoph. hæc duo poſteriora à Nicolao; duo priora à Meſue

deſcripta ſunt. in his præterea ſunt hieræ illæ maiores, vt Hermetis, Archigenis, & ſi quæ aliæ ſint iſtis ſimiles. Sed digeſtis his per ſuos ordines, hoc etiam quã maximè conſiderandũ eſt, quantũ ad ipſorum clyſterũ vſum pertinet, quòd cũ ſint plurimũ diuerſi in qualitatib. primis; alij enim calefaciũt, & ſiccãt, vt ratio cõpoſitionis põt oſtendere: alij ex aduerſo refrigerant, & humectãt; alij verò acrimonia & ſolutoria facultate præditi ſunt: vnde qui acres ſunt, calefaciunt non parũ, & exſiccãt, præterquã quòd corpus mouẽt, & agitãt: molles vero & lenes humectãt, & aut tẽperati ſunt, aut etiã refrigerant: propterea non parui momenti eſt hos accõmodare, quibus, & quãdo conueniãt. Nobis aũt tria imprimis eorũ cõmodũ poſſunt oſtendere & aptũ vſum: primum quidẽ eſt morbi natura, & præter alia, quæ non ita ſunt B præſenti inſtituto neceſſaria ætas, & natura vacuandi corporis. Cum. n. in his cap. affectibus, nec in his ſolũ, ſed in plurimis etiã alijs, aliqui acuti ſint; alij non acuti: & inter acutos, quidã ſint cũ inſigni, & vehementi febre, quẽadmodum phrenitis, & dolor nõ nunquã capitis vt t. li. Gal de feb. ad Gl. fuit explanatũ. cũ febr. aũt non admodũ feruida inter acutos ſit lethargus, vt qui ſit excitatus vel ex pituita, vel ex ſanguine pituitoſo (ita n. & antiqui fere oẽs aiunt, febrem in lethargo eſſe puſillã, & nõ admodũ feruentẽ) ſine febre vero apoplexia inter eoſdẽ acutos morbos numeratur, & carochus etiã, vel congelatio, interdũ & epilepſia. Propterea in clyſteribus ipſis adhibendis hæc erit habẽda rõ, vt ſicuti in acu- C tis morbis, qui comitẽ habent febrẽ validã, cõtinete ſe debet medicus ab acribus & ſoluentibus medicamentis, niſi vbi materia turgeat: ita etiã quantũ ad clyſteres pertinet, erit agendũ: tũ quia inter initia (de eorũ enim vſu hoc tẽpore loquimur) crudus eſt morbus: tũ verò quia cùm poſſint calore ſuo, & importuna agitatione ad maiorẽ feruorẽ concitare humores, poterũt etiã eos magis irritare, & maiorẽ excitare fluxionem, quo nihil nocentius eſſe poteſt. Vnde oẽs probati auctores, præſertim in his affectibus cũ valida febre, molliũ tantũ, & lenientiũ meminere; & ſi ex iunioribus non defuerint, qui ſecus viſi ſint ſenſiſſe. Eorum aũt modus, & vis tũ pro modo febris, & facilis alui ad deiectiones: in his aũt, qui vel ſine febre ſunt, vel cũ febre nõ feruida, ſicu- D ti eſt lethargus, epilepſia, apoplexia, dolor capitis à frigidiori materia, vertigo, incubus, hemicrania, & id genus reliqua, maximè vtilis eſt eorũ vſus, qui acres ſunt, niſi tamẽ aliquid aliud obſtet, quod paulò poſt exponemus. Secũdum, quod nobis accõmodatum eorũ vſum põt oſtendere, eſt ætas; quia tenerior ætas, vt infantiũ, non facilè fert vim acriũ quorumcũque medicamentorũ; diſſoluitur enim tenerior ipſorum ſubſtantia ab illis: vnde t. de rat vic. in acu.

Com. 4. mor. Hippo. in morbis acutis, cùm aluus non ſponte deiecit, præcipit clyſteri illã eſſe ciẽdam, vbi ætas vigeat, & vires ſint validæ; ſin aliquid horũ deſit, glãde. Sed hæc maximè obſeruãda ſunt in clyſteri medicamentoſo, & acri; quia lenes, & molles, præſertim verò quos poſuimus in primo ordine, & in principe parte, quotidie pueros facilè perferre experimur. Tertiũ verò eſt natura corporis inaniendi primũ in vniuerſum: quia quidã à primo ortu, & nonnulli hereditariũ quaſi hoc habent, vt maxima incommoda à clyſteri patiãtur. Noui enim familiam nobiliſſimã Venetiis, quæ ægerrimè eos ferre poſſunt, ita vt in ea fuerint, qui accepto clyſteri in ſede, dum deiicerent per aluum, ſuũ diẽ obierint. Qui etiã ventrem, & inferiora inteſtina imbecillia habent, plurimum à A clyſteri, præſertim acriori lædũtur: ſed mulieres multas, quæ delicatæ, & molles ſunt, eunuchoſq; Gal. in eundẽ ordinẽ cũ pueris redigit. Dicamus etiã paucula de glandibus, vel, vt noſtri iuniores loquuntur, de ſuppoſitoriis. Eorũ nõ eſt ita multiplex apparatus: quædam. n. ſunt faciles, & coẽs, quib. præſertim vtimur in pueris; & aliæ magis, aliæ minus mitiſſimæ ſunt, quæ fiunt ex ſapo; poſtea ſunt quæ fiunt ex melle probè cocto, donec refrigeſcens eam duritiem conſequatur, vt in figurã longam, & teretem glandibus longioribus ſimilem; vnde & habuit nomen, formari poſſit, & ſupponi. Fit & interdum ex eo ſaccharo excrementitio, quod apothecarij multi mel canuæ ſolent ſæpe appellare, ita etiã cocto, vt mel coquẽdum diximus. Hæc enim duo ſunt B his noſtris temporibus cõmunis glandium medicinalium materia: ſunt aũt leniſſimæ, quæ ſunt ex his ſolis confectæ, quibus in infantulis mulieres frequenter vtuntur ad aluum ciendã. At cùm vim maiorem addere volunt, & acriores reddere, tantum ſalis addunt bene triti, quantum glandis magnitudo viſa ſit requirere. Interdum etiam vt magis moueãt, & vacuent, immiſcent & muris ſtercus: acre enim ſatis eſt, vt de eo diximus in priori lib. Longè verò acriores redduntur, cùm intermiſcent pulueres illius hieræ, quam diximus ſolere admitti frequenter in vſum clyſterium: præterea verò, & ſal, aut commune, aut quod ſal gemæ iuniores, & Arabes appellant, quod acrius longè eſt communi: ſolent autẽ ita me- C dici apothecariis præſcribere. Accipe pulueris hieræ drachmam vnam, ſalis gemæ drachmam mediã, mellis quantum ſatis ſit, miſce, & fiant glandes, vel ſuppoſitoria duo. Verùm interdum, cum nobis nulla eſt horum copia, & res accelerare cogit, accipimus fruſtum ſaponis, quo veſtes, & manus etiam detergi quotidie ſolent, & in glandis, vel ſuppoſitorij figuram formamus, & ſupponimus. Quod autem de vſu clyſteris diximus, illud idem putamus de glandibus eſſe intelligẽdum: nempe quòd eadem ſit obſeruanda cautio in eis, quæ in clyſteribus; niſi quòd non eſt ita timendus omnino eorum vſus, vt clyſterium, quia neque tantum aſcendunt, neque tantum mouent, neque tantum inflammare, & calefacere poſſunt, vt clyſteres: cùm neque ea copia in glandibus immiſceri poſſint medicamenta, vt in clyſterib. D Sed cũ de iis, quę pertinẽt ad procurationẽ, & inanitionem, vel totius, vel aliarum particularum, quæ morbos capitis fouere ſolent, quantum ad inſtruendos & erudiendos iuuenes ſatis eſſe poſſit, abundè dictum ſit: explanemus nunc; quæ particulatim, & priuatim vim habent caput ipſum exinaniendi, & materiam receptam iam in capite educendi.

De ratione exinaniendi caput per priuata medicamenta, quæ ſtatim ipſum poſſunt euacuare. CAP. XII.

PRIVATAM quidẽ, propriámq; capitis purgationẽ oportet per eas partes medicũ, qui naturę in curãdis morbis miniſter eſt, moliri, per quas ſolita eſt & ipſa natura purgare; cũ ſpõte ſua agit. Expurgat aũt, aut per vacuationẽ ſenſibus apertam, & Lect. 24. E cõſpicuã, aut per eã, quæ ſenſus latet. Prior fit per latos, & manifeſtos meatus, qui, quantum ad præſens negotiũ nobis ſatis eſſe poteſt, ſunt duo: nam præter hos per aures interdũ purgatur cerebrũ; ſed de his in ſequẽtib. tractationibus copioſius agemus: ea verò duo, quæ in præſentia ad noſtrũ attinẽt inſtitutũ, ſunt nares, & palatum ſiue os. Altera aũt ſit per exiguos, & inconſpicuos meatus, tũ cutis, tũ ſubiectarũ partiũ, præſertim verò per eius ſuturas: hanc poſteriorẽ adiuuamus, & per eã naturæ miniſtrãt medici

medicamētis,& remediis,quæ exterius adhibētur,& topica,vel localia appellātur,vt alias diximus;in quibus ſit vis.tū repellendi,tū digerēdi,diſcutiēdive: de quibus in ſeq. c. ſumus ſermonē habituri. De prioti verò in præſentia agendū:nā & hæc illā,magna ſaltē ex parte,in opere ſolet ex rōne præcedere. Incipiamus aūt ab illis,quæ narib.iniecta caput expurgāt; vt tamē prius moneamus, ꝙ hæc omnia communi & generali quaſi nūcupatione ἀποφλεγματισμοὶ appellata ſunt à Græcis auctorib.quod nomē ab officio ſortita ſunt:quia his ea rōne vtūtur medici, vt ex cap.detrahāt pituitā;ita.n.Gal. 2.de cōpo. medica. ſecundū loc. teſtatus eſt. Ex quo hoc tanquā corollariū deducere poteſtis,quòd vſus eorū tantū accōmodatus eſt illis affectib. qui à pituita excitātur, & ſuapte natura frigidiores ſunt;vnde in capitis dolore ea bile,vel ēt,ex feruētiori ſanguine,bilioſóq; itēq; in phrenitide, & ſiqui ſunt alij affectus his ſimiles, nulla ſit iſtius generis medicaminū mētio. Quod ſi dicas,& cur?quo ergo priuata purgatione ex cap.e. rūr detrahendi id genus vitioſi humores? Dicimus ꝙ id ſatis agi poterit externis,topicíſq; remediis, in quib.tū repellendi,tū digerēdi vis ſit. Sed ſi vlterius quæſieris,cur in aliis frigidiorib.affectib. hæc topica nō ſunt ſatis? Reſpōdemus,ꝙ tenues,& calidi ſucci facilè & repellūtur,& digerūtur;& ideò nō indigēt maiorib.tormentis:craſſi verò,& lenti, frigidíq; euacuationib.digeſtionibuſq;, atq; repulſionib. reſiſtūt plurimū;& propterea maiorib. egēt.& violētiorib.inſtrumētis,vt è penitiorib.partibus euellantur. Ad hemicraniā itaq;diuturnoſq; capitis dolores ad epilepſiā,apoplexiā,vertiginē,carochū,vel congelationē,& carū,vel ꝓfundū ſoporē nō parū faciūt. Sed & lethargo eſſe vtilia tradidere antiq.,præſertim

Cap. 21. verò Ga. 14.metho. Quæ igitur per nares iniciūtur, triplicē habēt ſubſtātiæ modū. Alia liquida ſunt, & appoſita naribus;attracto per ea ſpiritu,ſimul ſuperius attrahūtur. Alia ſpiſſiora ſunt,& ea ſunt cōſiſtētia,ac intra nares illita, & attractis per earū meatus vaporib.in quos diſſoluūtur medicamēta,pituitā attrahūt. Aliqua ēt in puluerē reuē redigūtur,& inſufflata ſternutamēta ciēt,q̄ ſunt motus cerebri collecti ad ſe,vt extrudat ea,q̄ noxia ſunt, à ſpiritu vi expreſſo,& expulſo;ſimiliq; motus eſt tuſſi,,& vomitui,& ſingultui,vt declarauit Gal. 2.de cauſis ſympt. eſt tō violētior,q̄ ſit tuſſis,aut vomitus. Medicamēta verò hæc,q̄ hoc præſtāt,ſternutatoria,vel πταρμικὰ dicūtur,& plerūq; inſufflātur in nares,& arida ſūt, tritáq;,& in tenuē puluerē redacta. Reliqua verò ἐῤῥινα Græci,noſtri iuniores,qui Arabū doctrinæ hærēt,caputpurgia appellāt. Oportet aūt,vt hęc omnia vim habeāt attenuatoriā & deterſoriā. In iis aūt, q̄ fluētia ſunt,leuiſſimū q̄dē medicamentū eſt ſuccus betæ,de qua ſatis ſuperiùs ſermonem habuimus: & ſuccus anagallidis,quæ habet purpureū florē:pręterea & ſuccū hæderę laudat Ga. 5.de facul.ſimp.med. & decoctū maioranæ,vel hyſſopi,vel pulegij,vel calamēti,vel iſtiuſmodi aliorū multorū, quæ ſunt ſatis modeſta medica. poſſunt præterea & alia multa deſcribi valētiora,q̄ ſunt etiā apta materia,ex qua & linimēta parari poſſint, quib. illiniendæ ſunt nares,& arida in eaſdē.inſufflari ad concitāda ſternutamēta; immo & ea cōfici medicamēta , q̄ ꝓprio vocabulo apophlegmatiſmi,à latinis aūt maſticatoria dicunt, qa maſticētur. Itaq; diluta medicamēta poſſunt attrahi. Ea verò,quib.illiniendæ ſunt nares,oportet eſſe acriora,vt piper,piretrū,verarrum,ſinapi, & iſtius generis reliqua,q̄ excepta aut melle, aut oleo, ꝓſertim veteri adminiſtrari,nares inūgēdo,poſſunt:ſter-

A nutamēta ēt vel inſufflata,vel interdū illita meatibus narium ſēt. Apophlegmatiſmū aūt , vel vt iuniores vocāt,maſticatoriū familiariſſimū,& facillimum eſt maſtiche,q̄ pinguior eſt,cūmaſticata ſ.m.hi [illegible] illi eſt therebintina cocta,& cōſiſtēs;valētius erit ſi cōmiſceatur illis aliquid,aut piperis,aut pyretri,aut ſtaphidis ſyluestris,addita modica cera,vt mollius reddatur. Archigenes verò tale maſticatoriū deſcribit. vt capiamus ſinapin & hyſſopi ſemina, eáq; paſſo cocto excipiamus, donec ad cōſiſtentiā deuenerit. ſola ēt ſtaphis q̄ latini pediculatē herbam vocāt,trita,& melle excepta valēter pituitā detrahere pōt ; pōt & illi piper tritū addi,& addi melli aliqd olei. Poſſent innumera deſcribi medicamēta huc pertinentia:alia

B mitiora; nonnulla acriora,& vehementiora:quæ,ne æquo lōgiores videamur, prætergredi volumus , & hoc ſolum adnotato,ad aliā materiā pertrāſire. Nimirū ꝙ cauti admodū ſitis in vſu medicamentorum valentiū,& horum,& aliorū quoruncunq;: quia ſi in illis à ſcopo aberrauerimus , plurimū obeſſe poſſumus:in leuioribus aūt, hoc ſolū incōmodū uos circunſtat,ꝙ parū proſunt,cui facilius occurrere poſſumus vires addendo medicamētis,quā cūm præterea ſit morbi exacerbatio irritata à violētia medicamētorū.vnde in his affectibus monet Gal. vt exordiētes à leniorib. incipiamus; ac ſubinde paulatim augendo tentemus,quantum ferre poſſint ægrotantes, donec ſcopum attigerimus. His itaque expoſitis, extrinſeca remedia,& topica exponamus,quibus v-

C ti ſolemus in capitis relatis affectibus.

De curatione eorundem capitis affectuum per ea remedia quæ topica,vel localia dicuntur,ac capiti exterius adhibita vim habent,tam repellendi fluentes humores,tū verò fluxos digerendi,vel diſcutiendi. CAP. XIII.

QVONIAM autem affectus hi omnes ſimilem ferè,ſaltem in vniuerſum,habent rationē generationis,& non ſolum hi, ſed omnes etiam , qui ab affluxu materiæ excitantur:ideo etiam eos communi methodo ſubiectos eſſe opus eſt , cui omnes defluxorij morbi. Ea verò eſt, vt cùm reuellere alioquin cœperimus,aut miſſione ſanguinis,aut alia vacuatione,vel quomodocunque reuellamus, ſtatim,

D quantum ad externa,& topica remedia pertinet,ſubiungamus vſum remediorum, quæ repellant affluētem humorem:faciliùs enim fieri poterimus noſtri voti compotes ; nempe vt à loco affecto materia morboſa auertatur:auertetur autem , ſi & reuellentia alio attrahant , ſimúlque repellentia inde repellant. In omnibus ergo his affectibus inter prima ſtatim initia ſunt ea adminiſtranda , quæ repellant; poſtea.verò cum iam non modo fluit materia ; ſed & ex parte aliqua fluxit,& recepta eſt in loco,ſicuti mixta ſit indicatio , ita mixtum oportet eſſe ſcopum,nempe vt partim repellatur,quæ fluit, partim inaniatur,quæ fluxit:inanitur vero præſertim laxantibus,& digerentibus. Cum autem ad vigorem peruenerit affectus,& iam omnino,vel maxima ex par-

E te fluxerit humor,relictis repellentibus, ſolis diſcutientibus,laxantibus,coquentibúſque eſt opus: In hac autem inclinatione,vt 2.de comp.med per loc. docet Gal.reſpiciendum ad naturam affectus; quia ſi materia , quæ reliqua eſt, induruit, ſicut ſit ſæpe, tum ob id , quod tenuiores partes euaporarunt , & digeſtæ ſunt : tum vero , quia ex importuno frigidorum , & aſtringentium vſu , quæ ad repellendum adhibuere medici,concreuere , & induruere humores:ea tunc erunt opportuna,quæ incidere, & attenuare talem materiam poſſunt : alioquin enim , niſi indurauerint, digerentia , & mollientia, vel laxantia

ſatis erũt. Generalis itaque eſt methodus hæc, non
autem horum tantum priuata. Repellunt autem imprimis ea, quæ frigida ſunt, queq; aſtringẽtis facultatis nõ nihil habent. Reliqua verò, quæ digerunt,
laxant, molliúntve, quæque attenuant; & incidunt,
calida ſunt. Sed hæc poſtrema neceſſe eſt, vt præter
calorem, tenues etiam partes, & tenuem ſubſtantiã
habeant. Sed à repellentibus ſumamus exordium.
Si omnia vellemus recenſere, quibus poſſet medicus vti ad repellendum, adeo protraheretur ſermo
noſter, vt eſſet opus multis longiſque ſermonibus.
omnia enim, quæ aſtringunt, & refrigerant, poſſunt
hic habere locum: vnde in omnium aliorum penuria ſola poſca, hoc eſt, aqua ex aceto, ita frigida affuſa hoc officium præſtaret: melius etiam, ſi illi cõmiſceretur aliquid aut ſucci vuæ immaturæ, aut vini malorum punicorum, aut cotoneorum, aut mororum non maturorum, aut foliorum pomorum,
aut oliuarum aut capreolorum vitis, aut id genus alterius. Item ſuccus lactucæ, aut portulacæ, aut cucurbitæ, aut cucumeris, aut appellatæ anguriæ, cum
quibus aliquid aceti, & aliud aliquid aſtringens, vt
eſſet ſuccus ſolani, aut polygoni, aut rhu, & alia multa poſſemus cõmiſcere. Nos tñ his omnib. relictis,
illi inſiſtamus, quod ab omnib. in capitis affectib. cæteris quibuſcũq; aliis pfertur, & eſt oxyrhodinũ appellatũ medicamẽtum, quod cõficitur ea roſaceo oleo, cui
portio aliqua aceti inicitur. Nemo.n. eſt, modò id
habere poſſit quod in repellendo hoc non vtatur in his
morbis, illúdque capiti affundat; de quo cũ ſuperiùs
egerimus, vbi de capitis dolore à calida & externa
cauſa orto, ſermonẽ habuimus, ſummatim nũc eius
rõnem explanabim. Sit ergo oleũ roſaceũ ex cõmuni oleo, omphacino tñ, hoc eſt, nõ plenè maturo, cõfectũ; ſit ẽt recẽs, hoc eſt, vt annũ nõ exceſſerit. Acetũ aũt in phrenitide quidẽ, & aliis affectib. calidis, vt
à bile, vel ſanguine ortis, immo & à ſalſa pituita, niſi
admodũ craſſa ſit, nõ oportet, vt admodũ acre ſit, vel
ſi ſit acre, minor portio erit iniiciẽda; quia acrimonia non ſine aliquo calore eſt: præterea quantò acrius eſt, tantò magis vigiliæ in cauſa eſt; in bilioſis
autem affectibus vigilia maximè importuna, & moleſta, noxiáque eſt. In aliis autem, qui à craſſa, & pituitoſa materia, & acriori, & copioſiori fiunt, vti
poſſumus: de eius autem portione ad oleum abundè ſuperius diximus, niſi quòd forſitan non erit ab
re iis, quæ dicta ſuperiùs fuere, & hoc addere, cuius
Gale. 2. de comp. med. per loc. meminit, quòd & ſi
inflammationibus omnibus capitis videatur hoc
medicamentum efficax, & vtile; attamen ab hoc
præcepto excipiuntur & inflammationes, & capitis
etiam dolor, qui plagam, vulnuſque ſequitur capiti
inflictum, quo cerebrum detectum eſt, abraſa, vel
detracta aliqua particula caluariæ: in his enim ſolùm vtimur roſaceo oleo citra quamcunque aceti
mixturam, tum quia nimis acre, & mordax eſt, vnde
mordendo maiore concitato dolore, non parum
lædere poſſet: tũ etiam, quia præcipua eius vtilitas
eſt, quòd faciliorem medicamentis præſtat tranſitũ
ad internas particulas: ſed detectis mẽbranis, & nudatis ab oſſe, non requirimus tantam penetrationẽ:
& proinde ſolũ roſaceum ſatis eſt ad repellẽdos af-
Loc. 22. fluentes humores, & ſedandam inflammationem: ſicuti & cùm cutis, vel pericranium inflammatione
tentatur, nõ eſt opus aceto. Quatenus verò ad vſum
horum medicamentorum repellẽtium pertinet, hoc
etiam conſiderandum, quod non modici momenti
eſt: quia in aliis quidem calidioribus affectibus, ſicuti in capitis doloribus ab æſtu, & feruore ſolis

A excitatis, item etiam à materia bilioſa: affluẽte potius, quàm attollente particulas in inflammationẽ,
conuenit inter omnes medicos, adhibenda eſſe medicamenta, ſiue illiniendum, ſiue perfundendum ſit
caput, actu frigida, & quandóque ex niue, vel glacie,
vel frigidiori aqua refrigerata: In curanda tamen
phrenitide non omnes in hoc conſentiunt. Auic. enim prima fen. 3. can. vbi curationem phrenitidis
tractat, monet irrorandum eſſe caput oxyrhodino
actu frigido, immo ex niue refrigerato. eum ſequutus eſt Meſ. qui eodem modo irrorandum eſſe ait,
quo irrorantur ij, qui capitis dolore tentantur. Aretæus verò ait, quòd ſi vehemens ſit delirium, frigidæ
ſunt adhibendæ irrorationes: alioquin autem non
eſſe adhibendas. Cæteri omnes, Græci verò impri-
B mis, tepidas quidem æſtate laudant: hyeme verò aliquantiſper calidas. Nam Apollonius antiquus admodum medicus, ſicuti Gal. 2. de cõp. med. per loc.
teſtatur, vbi de dolore capitis ex plaga agit, hoc
præcipit; cui & ipſe videtur aſſentiri: cùm enim ipſe
alioquin quæcúnque reprehenſione digna videãtur,
diligenti adhibito examine, reprehendat, & hoc citra reprehenſionem reliquerit, approbare videtur.
Nec alienus ab hac eadem ſententia videtur Paulus Alex. etiam Tralli. his aſtipulari videtur; vtpote
qui omnia epithemata capiti in phrenitide calida
eſſe apponenda dixerit. Sed apertiſſimè Aetius
Poſſidonium in hoc ſecutus, qui clarè nõ modò exprimit hoc, quod diximus; verum & eius rationẽ affert. dicit enim non eſſe omnino tutum ea, quæ actu
C frigida ſunt, capiti apponere; quia denſatis meatibus, conſtipatiſque intercipitur excrementorũ corũ
diſcuſſio, & excretio, quæ tum in capite generantur,
tum in toto genita ad caput deferuntur, præterea
verò & humor in inflammatam partem magis inculcatur, & impingitur. Sed ſi quis forſitan miratus
rationem quærat, cur, cum in cephalalgia citra inflammationem omnes conſentiant in actu frigidis
perfuſionibus, vel irrorationibus, eas hi poſtea declinandas putent in inflammationibus. Ego ita reſponderem, quod humor excitans dolorem, antequam inflammationem concitet, non eſt coactus,
collectuſque in locum vnum, neque extra venas ex- Com. 75. 76.
cidit, vt nos docuit Gal. 2. li. com. in 1. Epid. ideò nõ
ita facilè poteſt infarciri, impingiq; in ſubſtantiam
D particulæ à medicamentorum frigore. At in inflammatione excidens è venis abſorbetur, & recipitur
in exiguis particularũ meatibus. Quòd ſi ſenſere hi
celebres, & probati auctores ſuſpecta eſſe actu frigida in phrenitide, longè magis ſuſpecta illis fuiſſent in lethargo, & aliis frigidiorib. capitis affectib. Cap. 25.
cui aſtipulatur Gal. 1. li. art. cur. ad Gl. Hæc itaq; ſunt
initiis accommodata remedia. In incremento deinde eorum ratio immutari incipit, non quidem omnino, ſed ex aliqua parte: nam iam opus eſt de repellentibus detrahere, & addere de digerentibus, & laxantibus vel concoquentibus. Vnde de acero paulatim detrahimus, quouſque inſtante vigore ſolo vtamur roſaceo. Sed neque à ratione alienum eſſet eo
E tempore omphacinum oleum mutare in oleum roſaceum maturum, quod apothecarij & recentiores
Medici in præſentia roſaceũ completum appellant;
in quo maior eſt vis mitigandi, concoquendiq;, &
digerendi, quàm repellendi. Sed hic maximè aduertendũ eſt, quòd hactenus quidem phrenitidis, & lethargi rationes in vnam, & eandem medendi methodum conuenere, quamuis ab aduerſariis cauſis
ſint procreati hi affectus; quia in vniuerſum vnum
habent generationis modũ: nempe quia ambo ha-
beut

beat & generationem, & incrementum ex affluxu humorũ. Hic autem iã euariant plurimum, in vigore videlicet; vtpote quia à ſymptomatibur, quæ inter ſe ſunt plurimum aduerſaria, nõ modo diuerſa, distrahimur ad diuerſar curandi rationes: adeo enim ad vigorem morbi increſcunt ea ſymptomata, vt ſi non omnem, magnam tamen curationis partem ad ſe conuertere medicor cogant. Et quod ue lethargo, & phrenitide diximus, eadem de illis intelligenda puteris, quæ cum his affinitatem habent, vt cum phrenitide habet cephalalgia ex biliosſo humore, & acriori: cum lethargo κάρος, κῶμα, epilepſia, apoplexia, & id genus affectur alij; quicunq; ex humore pituitoſo ſuum habent ortũ. Diuerſa vero ſymptomata, quæ concomitantur hos affectus, ſunt hæc, phrenitin quidem vigilia ferè perpetua, & importuna, atque agitatio, & inquietudo maxima, quæ vitaque viter corporir facilè ſolent diſſoluere, quibur tamen robuſtis imprimia egemus, vt æger conualeſcere poſſit, lethargũ vero veternur, & inſuperabilir quidam ſopor, & ſegnitier omniũ ferè facultatũ animi; immo & corporis, quæ etiã grauiſſima ſunt ſymptomata, & fortè habent indicationem: indicant autem contrariã rationem remediorum; vigilia enim quiete eget, vt ſomnur conciliari poſſir, & iis omnibur, quæ ad id facere poſſint: Vnde & irrorationer capiti adminiſtrandæ, quæ refrigerent, & humectẽt ſicuti decocta ex lactuca, floribus violarum, nimphææ, quam Araber nænuphar vocant; interdum & corticibur vel capitibur potiur papaueris: quandoq; vero & horũ ſucco illinimus caput, frontem, & tempora: ita aliquando & oleũ violaceum, & ex nimphæa (nænupharium vulgo appellant) addimus: nonnunquam & anethũ, quod & aliquã vim habet conciliandi ſomnum, aliquam etiam digerendi, & laxandi: ſatir enim modeſtè calidũ eſt. Sed & odoramenta illis adhibemur, vel ſuffitus quoſdam facultatir eiuſdem, decoctir videlicet lactuca, violir, nimphææ floribus, capitibus papaueris, roſir etiam, ſi virides, & recentes poſſint haberi. Neque vero hac ratione ſola ſomnũ allicere ſtudebimus, ſed & alia præparatione, & mutatione aëris domicilij, in quo iacent ægri, ſi illæ eædem herbæ virides inſternantur, ſicuti folia lactucæ, nimphææ, maluæ, vitis, & iſtiuſmodi alia: præterea ſi paretur arte, vt, aqua cadens conciter ſonitũ, vel murmur fontis præterlabentir. In cibir etiam ad hunc ſcopũ reſpiciendum erit, videlicet vt ita parentur, vt ſomnũ conciliandi vim habeant; vnde lactucæ coctæ in cibir, vel etiam comedendæ exhibeantur; lac etiam ex amygdalir dulcibus expreſſum; itidem & quod ex ſeminibur papaueris albi: quibur fercula condiantur, vel aliquãto à cœna bibẽda dentur: pedes quoq; & crura lauẽtur aqua dulci, vel ſola, vel cũ ea, in qua prædicta ſimplicia ebullierint. Sopor aũt, ſicut contrariã habet cauſam, ita contrariã remediorum requirit rationem, videlicet qua vigilẽt, & excitentur: vnde & ſtrepitus, clamores, doloroſa vincula artubus adhibita, vellicationer, violenta pilorũ extractio, ſiccæ cucurbitulæ ex multo igne ſcapulir, vel coxis, vel dorſo affixæ, torſioner etiã digitorũ ſunt ad excitãdũ è ſomno inſtrumenta neceſſaria. Præterea in his acrius acetũ odorandũ, atq; oleo roſaceo immixtũ erit vtilius: & ea omnia quæ vim diſcutiendi, attenuandi, & incidẽdi habent, commodam eo tempore occaſionẽ nobir offerent: vnde vel oleo roſaceo incocta, vel cũ eo mixtũ illorũ decoctũ capiti poſſunt adhiberi: vel acri aceto decocta, odoranda, of-

A ferri; vel etiam ſi ex oleo coquantur, & interius naribus illinantur, vt vapores, in quibus odor fundamẽtum ſuum haber, ad caput aſcẽdentes craſſos humores attenuent, & diſſecent, & partim diſcutiant. Vt tamen in his etiã ſit aduertẽdũ, quod quãuir hoc ſit præceptum cõmune omnibus affectibur ab humore frigido & craſſo genitis, ſicuti ſunt apoplexia, epilepſia, ſopor, vel κῶμα, κάτοχος, & id genus reliqua: præterea vero & lethargus; aliquem tamẽ intercedit in hir differẽtia: quia pituita, ex qua fit lethargus putreſcit, vnde & caliditatem ſibi comparat, & febrem accendit; & quantumlibet calorẽ habeat externum & aduentitium duntaxat, omnino tamen calidum morbum concitat; & proinde donec deſerueſcat calor febrilis, oportet ea quidem offerre quæ diſſecent, & attenuent, ita tamen, vt non plurimum
B calefaciant: quæ tamen cautio in aliis, quæ calorir ſunt expertia non eſt ita neceſſaria. Vnde hæc Gal. commemorat tanquam accommodata remedia quę in aceto incoquantur, thymum, pulegium, calamentũ origanum: poſſumur mentam, ſerpillum, maioranam & alia multa iſtius generis addere, quæ ex Gal. vos poteſtir colligere ex libro de ſimplicibus medica. facul. Quòd quiſpiam dicat, & quid, nõne hæc ſunt ſatir inſigniter calida? ſunt quidem, reſpondeo, ipſa per ſe verum ex aceto, in quo coquuntur, detrahitur de caliditate; cum id frigidum ſit, non tamen de facultate attenuãdi, & diſſecãdi ob tenues partes, tenuẽq; quã habent, ſubſtãtiã. Sed & nõ parum præterea proderit, ſi rebus, vel medicamẽtis acrioribus
C palatũ liniatur, vt eſſent diacyminũ, diatrionpipereõ diacalamẽtũ: vel ſi ex ſynapi, vel naſturij, vel erucę ſeminib. tritis, & melle exceptir fiat medicamẽtũ. In bir ergo differt curatio iſtorũ à curatione phrenitidis cũ ad vigorẽ, & cremẽtũ ſummũ deuenerit: *Cap. 21.*
quod Gal. 13. met. & pręterea 2. de cõp. med. ſecũdũ lo. nor docuit. Cum vero iã inclinare hi affectus incœperint iterum in vnam, & eandem curandi rationem conueniũt vtræque horũ morborum differentiæ: nam vt ibidem declarat, in vigore cum iam omnino confluxit materia & iam veluti abſorpta, & infarta eſt in particula inflammata, ipſa diſtenditur, ac vires eiur factæ ſunt adeo imbecillæ, vt *Cap. 17.*
D non poſſint ampliur ab ea noxium humorem expellere, qui neque alia ratione, niſi diaphoreſi, vt Græci dicunt, id eſt digeſtione, & vaporatione extrahi poteſt: quæ dũm fieri ſolum poſſint laxantibur particulam, & digerentibus humorem: ideo hi maximè eo tempore ſcopi vigent. Itaque oleum roſatum, quod diximus completum appellari, cum anethino, & chamæmelino ſatis commoda medicamẽta erunt: ad hunc etiam locum pertinent pulmoner veruecum è nuper mactato animante exſecti, vt ita calidir foueatur caput; qui ſi refrigeſcant, iterũ calefaciendi ſunt ex decocto chamæmeli, aneti, ſeminum lini, fænugræci, & ſimilium, quæ calefaciunt; ita pulli collumbarum reciſi, & exenterati vel catelli parui eodem pacto appoſiti. Quia tamẽ, vt in eiſ-
E dẽ locir teſtatur eſt Gal. inclinantiũ harũ inflammationum non eſt idem modus: nam aliquando, vel ex importuno refrigerantiũ vſu in principio, quæ præter id, quod incraſſandi vim habent, impingũt etiã, & infarciunt magir eos humores, vt poſteaquã deferbuerit febris, difficilius euocari poſſint: vel ob præproperum vſum diſcutientium, digeſtis videlicet tenuioribur, & mollioribus partibus reliquiæ inflammationum induteſcunt, & in ſcirrhum tranſeunt. Ideo ad hoc etiam aitimur aduertendus; quia

ſi laxan

ſi laxantibus, & digerentibus res non conficiſtur, oportebit ab his ad ea, quæ vim inſignem attenuãdi, ſecandique habeot, atque de profundo trahendi, videlicet vſque ad caſtoreum, & ſynapi, confectis ex ipſis aut linimentis, aut cataplaſmatibus, vel etiam cerotia deuenire. Sed poſteaquam nimis fortaſſe in his exponendis copioſi ſuimus quæ vlterius de reliquis affectibus erant dicenda exponamus.

De aliquibus, quæ priuatim ad curationem melancholiæ neceſſaria ſunt: & ſubinde de eorum affectuum curatione, quibus afficitur cerebrũ aliarũ partium conſenſu. CAP. XIIII.

Loc.1.6. QVamuis, ſi quis ſit vel leuiter inſtructus in arte medica, facilè ex præcedentibus poſſit percipere, quæ ſit ratio curãdi inſaniam ſiue, vt Græci loquuntur, μελαγχολίαν, vel furorem, quem μανίαν iidẽ appellãt: quæ diuerſæ affectiones ſunt, præſertim verò ob diuerſam naturã humoris melancholici, à quo excitantur. Nam furores à melancholia aſſata, vel à ſanguine plurimũ aſſato generãtur: dum enim feruet is humor, & præcedentis ignei caloris ſeruat reliquias, quaſi pungẽs, & ſtimulãs partes pertinẽtes ad cerebrũ, arterias inquiũ, & venas, quæ mẽbranis hærẽtes per ipſum cerebrũ diſtribuuntur & mẽbranas quoque ipſas, deliriũ cũ furore cõcitatur. Vnde, vt Ruffus, vel Aetius ex eius, & Poſſidonij ſententia refert, ſæpe quamuis furibundi huiuſmodi ægrotãtes inter initia ſint, morbo tamẽ eatenus procedẽte, donec deferueſcat humor & refrigeretur, fiunt timidi, & mœſti: ſicut & melãcholici, qui ex melãcholia naturali, vel ex ea, quæ nõ inſigniter ſit aſſata: furor enim effectus eſt caloris feruẽtis: vnde nõ quęcũque iſtius humoris aſſatio poteſt furorẽ concitare. Et, vt declarauimus ſuperius, duplicẽ habet occaſionem affectus melancholicus: nã aut capite ipſo intẽperie frigida, & ſicca primariò laborãte cum materia melancholica, vel citra etiã materiam, aut etiã per conſenſum à ſuppoſitis partibus oritur quæ ſunt, vel vniuerſum corpus, vel vẽtriculus, vel à venis meſeraicis, vel à liene, vel aliunde effunditur pars aliqua, aut ichor iſtius humoris, cuius tum vapor, tum etiã ſola qualitas per neruos vitiat cõſenſu, & affinitate cerebiũ. Quæ affectio hypochondriaca, vel flatuoſa melãcholia à græcis dicitur: Arabes vero appellãt myrachialẽ. De his itaque curandis ſummatim agendũ eſt, quamuis potuerint ex prioribus præceptis, hæc quoque addiſci, magis tamẽ particulatim in præſentia propter iuniores de his verba faciemus. Vbi primũ hoc maximè aduertendum quod eſt Gal. præceptũ 3. de loc. affect. quòd multũ intereſt curationẽ aggredi, dũ morbus in initio, & recens eſt: vel quan-

Cap 7. do conuenerit, & firmatus ſit. Quia recens faciliimè, & non multo negotio curari poteſt: ſecus autem, quando iam inueteratus eſt: ſæpiſſimè enim ſe, ſola victus ratione congruenti, qua ſanè probus, tenuis, & clarus gignatur ſanguis: & præterea humectatione corporis, & capitis: præſertim vero balneis frequentibus aquæ dulcis, reſtituiſſe melancholicos ſuo priſtimo ſtatui ſine alio validiori remedio, ibi teſtatur. At verò, ſi inueteraſcat, difficilis admodũ redditur. Hoc tamẽ & recẽti, & inueterato cõmune eſt: quippe vt bonus gignatur ſanguis. Ille. n. omnẽ corporis maliciã, cũ bonus fuerit, & pro natura morbi accõmodatus, corrigit: bonus aũt gignitur dupliciter. Primũ vt cibi & potus eligãtur, qui ſuapte natura talẽ generẽt, vt ſunt oua nuper nata, carnes animãtiũ iuuenũ, præſertim pullorũ gallinaceorum iuuenum, & pinguium, caporum identidem, veruecis, vel

A caſtrati: ſed & perdicum, & phaſianorum, & auicularum, vt quæ lucidum, & tenuem gignant ſanguinem facilè concedi poſſunt: illæ tamen priores ſua natiua humiditate accommodatiores ſunt, quam hæ: potus etiam vini, non quidem muſti, ſed iam perfecti, colore non nigro, neque craſſa ſubſtantia, non dulci, neque admodum auſtero nec plurimum potente, & veteri. Deinde verò, vt Ruffus conſuluit, procuretur, vt proba fiat concoctio. Alterum etiam commune vtriſque id eſt, vt balneis, ſicuti diximus, agatur, quæ aut ex ſola dulci aqua parẽtur, aut ſi aliquid addendum ſit, illud vim habeat molliendi, & humectãdi, vt malua, althæa, borago: aliqui & caput & pedes veruecis addunt: aliqui etiam lacte tepido fouẽt, & quamuis Gal. hæc ſola curationis ratio ſæpe ſuf-

B fecerit: non eſt tamen ab hac ratione alienum, quòd aliquãdo vacuentur, facilibus tamen medicamentis. Laudãt autem Ruffus, Paulus, & Aëtius epithymũ, & aloẽ. Nos verò putamus quod ſena, & electuariũ lenitiuum, & diacatholicõ vtiliter, & tuto dari poſſint: itẽ caſſia ex decocto ſenæ vel mãna, vel aliquid ſimile: neq; hac quæ diximus, aduerſari Gal. arbitramur: vt pote qui, licet dixerit abſtinendũ à valentioribus remedijs, ea tamen, quæ faciliora ſunt, non videatur dãnaſſe. Quod ſi inueteraſcat morbus, ad valentiora erit tranſeundum. Sed inde arrepta occaſione, aliquis forſitan exiſtimare poſſet, reieciſſe Gal. omnẽ ſanguinis miſſionem; quia in magnis remedijs ea ab omnibus poni ſolet. Reſpõdet huic dubitationi Gal.

C ibidem, quòd cum cerebrum primario in hoc affectu laborat, nihil opus illi eſt quantum ad rationem ipſius affectus pertinet, ſanguinis detractione: quod ſi aliquando mittendus, aliqua alia ratione mittendus eſt? Videtur autem Aëtius vidiſſe, quod ita poſſet quiſpiam quærere, & quæ eſt ea alia ratio? Ideò addit, ex Poſſidonij ſentẽtia, ſi ſit multus in toto ſanguis, aut fuerit aliqua conſueta excretio ſuppreſſa, vt quę ex hæmorrhoidibus, vel quę per menſes fit in mulieribus: in his enim eſſet à venæ ſectione, propè talum in his, in cubito verò in prioribus inchoandũ. At verò cum ſit affectio capite conſentiente cũ toto, quia totũ plenum ſit copioſo melancholico ſucco, vel ſanguine: tũc item ordiri curationẽ oportet

D à miſſione ſanguinis. Quòd ſi ſit cõſenſu ventriculi, dicet quiſpiã? In hoc dixerim, quod quia plerunque is affectus pendet ab alio viſcere effundente humorem, vel ichorẽ in ventriculũ: ideò primò occurrendũ eſſet illi particulæ, vnde effunditur: nã ſi à liene, curãdus prius ille erit, poſtea roborãdus erit ventriculus, mox & caput. Si ab inflãmatis meſeraicis venis: ſi illę videãtur refertę melãcholico illo, & aſſato ſanguine, & vires, & ætas permiſerint, oportebit venam ſecare, præſertim verò interiorẽ in cubito: vt pote quæ facilius, & citius, vacuet partes pertingẽtes ad iecur. in morbo aũt inueterato, maioribus erit opus

E tormentis: nam & totũ primum erit vacuandum, detracto inde melãcholico ſucco, & pręparãdus quoque erit humor ante vacuationẽ: qui cum craſſus, & terreſtris ſit, attenuãtibus & ſecantibus medicamẽtis parãdus erit ad vacuationẽ faciliorẽ: vt tamẽ ſemper hoc procurandũ ſit, ne pluribus ac nimiũ ſiccis, calidisque vtamur, ne abſũptis cõſertim tẽuioribus partibus, quod reliquũ eſt, & durius & ineptius reddatur digeſtioni, & vacuationi: imnio præſtiterit, vt ſẽper aliqua intermiſceãtur, quæ molliãt & humectẽt: opus præterea erit ad fortiora medicamenta accedere: vt, ſunt veratrum, polipodium. Arabes & lapides quoſdam laudãt, vt eſt ceruleus, quem lazuli ipſi vocant

& armę-

& armenus. Armenum nunquam vidi: lazulum verò, niſi ſit electiſſimus, & optimè paratus multa adhibita diligentia, quandóque vidi maximè agitaſſe, & plurimum ventriculo obſuiſſe: vnde & rariſſimè eo vſus ſum. De eis, & modo parandi Meſue, vbi de ſimplicibus ſermonem habet, accommodatè agit. De compoſitis autem medicamentis apti ad iſtius humoris vacuationem ſatis in præcedentibus longum habuimus ſermonẽ. Quare nihil aliud in præſentia dicendum videtur. Niſi quòd occaſione iſtius affectus, quem diximus ſæpius ex aliarum partium conſenſu ortum habere, cuiuſque curationem perſtrinximus; vt pote quæ ab aliis capitis affectibus, quæ ex conſenſu fiunt, non ſit admodum differens: non erit fortaſſe ab re paucula quædam ſubiungere. B Ea verò ſunt, quòd cum ea ſolo conſenſu cum aliis laborat caput, vel quodcúnque etiam aliud membrum, non afficitur; niſi quatenus pars ea, qua cum conſentit, ipſa ſua propria affectione tentantur: nã illam ſequitur, nec ſine illa conſiſtare poteſt: ſicut lux ſolem ſequitur, à quo perpetuò dependet. Et A proinde primus ſcopus, oportet, vt ſpectet particulam eam, cum qua caput, vel aliud membrum conſentit. Et illa vexatur ab aliquo humore in ea contento, neceſſe eſt prius illum euacuare ratione, & medicamentis, tum illi humori educendo aptis: tũ commodis illi particulæ, quam purgare opus eſt. Præterea verò tollenda occaſio eſt, vnde huiuſmodi humores in illud feruntur: & ſi ſit imbecillitas in ventriculo tollenda ea eſt, & ventriculus roborandus: ſin autem ab aliqua particula eò pelluntur, itidem roborandus ventriculus, procurandúmque eſt, ne illa alia particula in ventriculum hos effundat humores. Sed exquiſita horum tractatio ad alium pertinet locum: vbi de particularum affectibus ſermo habendus erit, cum quibus caput conſentire B poteſt. Nunc enim iam tempus eſt, vt ad earum particularum affectus tranſeamus, quæ à cerebro tanquam à proprio initio pendent: primùm quidem ad eos, qui primùm ad neruos pertinent: deinde verò & ad illos, qui ad ſenſus. Hic enim volumus finẽ huic libro imponere.

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER TERTIVS.

De affectibus in vniuerſum attinentibus ad particulas, quæ à cerebro ſuas habent facultates: & de neruorum reſolutione.

CAPVT I.

Lat. 17.

PARTICVLÆ humani corporis, vel etiam cæterorum animantium, quæ ſuas facultates A cerebro acceptas referunt, hæ ſunt ſpinalis medulla, Nerui omnes, tum qui ab ipſo cerebro primùm oriuntur, vt ſeptem illa paria, quæ ab anteriori cerebro ſtatim originem habentia, partim ſenſuum inſtrumentis ſenſum, vel motum afferunt, partim ad ventriculum, & linguam deferuntur: tum verò qui à medulla ſpinæ exorti, & ad omnes ferè particulas corporis diſtributi; in cauſa ſunt, cur illæ tum ſentiant, tum moueantur. Præterea verò, vt ex his colligi poteſt, quæ nuper expoſuimus: & omnium ſenſuum exteriorum inſtrumenta: quorum aliqua inſuper ſunt veluti viæ, per quas B cerebrum excernit ſua, quæ in eo copioſa generantur, excrementa. De affectibus ergo, & incommodis harum particularum hunc librum tertium inſtituemus. Sed incipiamus ab iis, quæ in diſtribuendo ſenſum, imprimis verò tactum, & motum, qui voluntarius dicitur, & proximè fit per muſculos, cerebro miniſtrant. Vaſa ergo, quæ cerebro in his muniis præſtant miniſterium, ſunt nerui, qui per vni- A uerſum corpus diſperſi ſunt, & medulla ſpinæ, à qua pleríque horum originem duxere. Cùm itaque hæ functiones horum vitio læduntur, quatenus talia inſtrumenta ſunt, læditur, aut ſenſus, aut motus, aut vtérque illius particulæ, cui hæ facultates erant per illos neruos à cerebro impartitæ: & quanuis poſſint alia quóque ratione lædi in vniuerſum, quatenus videlicet partes ſimplices ſunt; poteſt enim vis eius attractrix, vel detentrix, vel concoctrix, vel expultrix ex aliqua intemperatura labem aliquam contrahere: item poſſunt in eis concitari inflãmationes; poſſunt infligi vulnera, & vlcera, varijque alij affectus: illis tamen hæ eueniunt communi quadam ratione; quatenus ſimplicia membra ſunt: non B autem quatenus inſtrumenta ſunt ad has duas facultates diſtribuendas cerebro miniſtrantia. Vnde de iis ſolùm affectibus agere ad præſens negotium pertinet, quibus ſunt particulatim hac ratione expoſitæ hæ particulæ: non autem de illis, quibus ſunt obnoxiæ alia communiori ratione. Propterea non attinet ad nos in præſentia agere, neque de vulneribus, neque de tumoribus neruorum præter naturã, aut ſpinæ primum; niſi quatenus aut conuulſionẽ, aut reſolutionem afferunt. In inueſtigandis autem

propriis

propriis affectibus harum partium ad præſcriptam
rationem pertinentibus vtemur reſolutoria metho-
do. Primum itaque cùm conſtitutum ſit duas eſſe a-
ctiones, quæ per hanc rationem lædi poſſint & illæ
duntaxat ad nuſtrum hoc attineāt negotium, ſenſus
nimirum, & motus. Porrò ſenſus, aut omnino auſer-
ri poteſt, vt nihil prorſus particula ſentiat: aut im-
minui, vt ſentiat illa quidem; ſed obſcure, & obrusè,
aut perperā ſentiat, & vitiata ſit penitus actio; quod
duobus modis poteſt fieri, aut ſentiat quidem, ſed
non vt res eſt: ſicuti aliquando cum ſtupeſcunt cru-
ra vel brachia ex incommodo, ſitu, videntur veluti
formicę per id membrum decurrere: aut quāuis nul
lus ſit in ſentiendo error, ſit tamen adeò moleſtus
ſenſus, vt cum deſtructione naturæ ſentientis par-
ticulæ excitetur. Et huiuſcemodi læſio dolor vo-
catur, qui ſit, aut ex intemperie illius particulæ con-
ſertim, & repente tranſmutatæ: aut ex ſolutione v-
nitatis item repentè facta. Sed de illis affectibus,
à quibus dolor primum infertur, non ſub ea ratio-
ne agemus: nam communior eſt hæc ratio quam fa-
ciat ad inſtitutum noſtrum. Agemus ergo de iis, per
quos aut omninò, aut magna ex parte ſenſu deſti-
tuuntur particulæ corporis. Sed prius tamen conſi-
deremus, quibus item modis lædatur motus: & ſanè
illis eiſdem tribus modis læditur; vt pote quia vel
omnino tollitur facultas mouendi, ita vt nullus am-
plius relinquatur motus. vel aliquis quidem motus
relinquitur; verum languidus, & imbecillis, & ſine
aliquo robore vel prorſus vitiatur, ita vt omnino
perperam moueatur, & præter naturalem ordinem,
& mouentis appetitum, & inſtitutum. Præterea vero
conſiderandū eſt, quod cum per eoſdem ſpiritus, &
per eoſdem neruos tam motus quàm ſenſus ferā-
tur, ſi aliquando videamus, quod aliqui ſint nerui,
qui ſenſū alicui parti ſubminiſtant, nec tamē mo-
tum ſicut qui ad ſummam cutim deueniunt, atque
illi vim ſentiendi deferunt, non eam tamen mouēt:
illud eſt, quia pars illa non eſt apta vt moueatur: nā
ſi eſſet apta, vt moueretur, facultatem etiam mouen-
di illi inpartirentur. Nulli tamen particulæ motum
ſubminiſtrat neruus, quin illi etiam ſenſum & proin
de, quotieſcunque aufertur facultas mouendi vitio
aliquo cōtracto in aliquo neruo, neceſſe eſt tollatur
etiam vis ſentiendi, quantum ad illum neruum per-
tinet: quia alioquin nihil obſtat, quin per alium ner-
uum, qui ad eandem delatus eſt particulā, & integer
eſt, & ſine vllo vitio, poſſit ſentire, vt ſępe videmus
quod qui brachium habent reſolutum, vt minimè
illud mouere poſſint; ſi tamen pupugeris vel velli-
caueris, dolorem percipient: nam vitiati ſunt nerui,
qui ſunt in internis muſculis, non qui ad cutem fe-
rūtur, per quos vim ſentiēdi cutis habet. Vnde quā-
tum ad perditum, & imminutum ſenſum pertinet,
in eaſdem cauſas oportet vt referatur, in quas e-
tiam referimus oblatum motum & imminutum:
idem enim affectus, qui ſenſum lædit, lædit etiam
motum. Itaque cum ex parte tantum tam motus,
quam ſenſus tollitur: quod obſcurè ſentiant, & lan-
guidè moueantur, ſtupor latinè dicitur, vel torpor,
Græcè verò νάρκη. Cū verò omnino particula quæ-
piam motu, & ſenſu deſtituitur, reſolutio Latinè πα-
ράλυσις, Græcè appellatur. Sed hæc omnia ab ipſo
ſymptomate nomen habent; nec dum rationē mor-
bi aſſecuti ſumus: proprie enim morbus eſt ea af-
fectio, à qua læduntur hæ actiones, non ipſæ læſio-
nes; à qua etiā affectione indicationes ad curādi ra-
tionem faciētes ſunt depromēdæ. Vnde hoc impri-

A mis procurandum à nobis eſt, vt cauſas omnes
inueniamus quibus poteſt impediri tranſitus facul-
tatis mouendi, & ſentiendi per neruos: nam illæ no-
bis poſtea oſtendent, qua via, quaque ratione, & qui-
bus inſtrumentis ſit ea cauſa, & ſubinde morbus ſol-
uendus. Cauſæ autem, quæ poſſunt eſſe impedimē-
to, cur facultas ad particulas per neruos deferri non
queat, vel in ipſam facultatem referri poſſunt, vel in
ipſum inſtrumentum. In ipſam quidem facultatem,
ſi ipſa deficiat in ſuo principio, & fonte; quia adeo
imbecillis ſit, vt expandi, & in alias partes diſtribui
nequeat: ſicut vbi ſumma eſt in morbis debilitas;
vel quia læſum eſt principium, & fundamentum i-
pſius facultatis, vt eſt cerebrum: ſæpe enim in vul-
neribus; ſi peruenerint ad ventres cerebri, vt tradit
B Gale. in ſexto de vtilit. reſp. & ſeptimo. de dec. Hip-
po. & Plato. tollitur omnis ſentiendi & mouendi
facultas. Interdum etiam ipſa facultas aliquo affli-
cta incommodo colligit ſe vniuerſa, retractis ſpiri-
tibus, vt deinde viribus reſumptis, poſſit liberata à
moleſtia fortior expandi: vt quando ex caſu inſigni Com 58
cerebrum commotum eſt: ſicuti 7. Aphor. expoooit
clariſſimè Gale. refertur autem in inſtrumentum,
quando vitium aliquod in ſpinæ medulla, aut in
neruo. vel proprio ipſius, vel alterius conſenſu con-
tractum eſt, quod in cauſa ſit: vt omnino, aut ex ali-
qua parte intercipiatur tranſitus ſpirituum deferen-
tium facultatem ſenſitricem, & motricem. Vitium
autem illud, quod intercipit tranſitum facultatis ad
C mouendas particulas, vt docet Gal. primo de ſym-
pto. cauſis, quaſdam habet differentias, quæ quidem
vario modo ab eo referuntur pro varia antiquorum
ſententia de natura neruorum. Si enim ſentiamus, vt
nonnulli, quòd in viuente animali nerui ſint perfo-
rati, ita vt per eam inanem viam ſpiritus ferantur, in
quibus ſita eſt vis ſentiendi, & mouendi; ſecus erunt
accipiendæ differentiæ iſtius affectus: vel nocumēti
contracti in neruis. Secus autem, ſi ſentiamus, vt
quidam alij, nempe quòd nulla ſit in neruis cauitas:
ſed quòd facultas per neruos feratur, ſicuti lumen
per aērem, atque per illos expandatur, ſicut ſolaris
radius per diaphana corpora: non per aliquam ca-
uam, & alioquin inanem viam. Nam ſi horum opi-
nionem ſequamur, hæc tantum erunt nocumenta
neruo illata, videlicet eius condenſatio, & compreſ-
D ſio; præter quam ſi omnino reciſus ſit neruus: tunc
enim, dum facultas priuatur tranſitu, progredi non
poteſt. Condenſatio verò ſit, vel ab inſigni frigore,
vel à craſſiori, & magis lento alimento, quo alitus
eſt, vt à craſſo humore impacto præſertim circa ori-
ginem, vel à frigido; & crudo tuberculo, qui in eo
concreuerit, vel ab inflammatione. Compreſſio au-
tem fieri poteſt, vel ab interna cauſa, vel ab externa:
ab externa quidem ſi à duriori aliquo corpore, aut
inſtrumento prematur exterius, vt ſi laqueis, & vin-
culis, aut totum membrum, vel neruus, cùm detegi-
tur; intercipiatur, & aſtringatur: ab interna autem
cauſa ſi proxima aliqua particula corripiatur, aut
ſcirrho, aut inflammatione; & ea elata in tumorem
E comprimat vicinum membrum; vel ex luxatione: a-
liquando enim luxatione alicuius articuli, vel ver-
tebrarum, vel alterius artus è ſua ſede excidentis, os
eam occupat: vnde ab eo neruus aliquis, vel ſpinæ
medulla premitur. & ita læditur officium mouendi,
& ſentiendi. At ſi alteram ſequamur ſentētiam, dif-
ferentiæ iſtius erunt alia ratione inueſtigandæ: erūt
enim, ait Gal. aut obſtructio nerui; aut item com-
preſſio. Et de compreſſione, nō oportet, vt dicamus
aliud

aliud aliquid. Obſtructio verò fit, aut à craſſa, & lenta materia nerui principio impacta, aut à tuberculo, aut ab inflammatione, aut à condenſatione, vel conſtrictione à frigore facta. Neque tamē in iudicandis his opinionib. magnū ſtudiū eſt neceſſariū; cùm tandem omnes in idem tendant; neq; inde varius fit modus, vel methodus medendi inſtituenda: ideo neq; Gal. plurimùm laborauit in hoc. Si tamē ex iis, quæ alibi dicuntur, volumus aliquid in hac re conijcere videtur potius ipſe inclinare in hanc poſteriorem ſententiā; videlicet, quod hi affectus magis in obſtructionem referendi ſint, & compreſſionē neruorum: nam comparat reſolutionem vel paralyſin apoplexiæ: ſicut poteſt legi. 2. de cauſis ſympt. dixit enim apoplexiā eſſe totius corporis paralyſin. 4. autē de loc. affec. apoplexiā, quando reſoluitur, deſinere in paralyſin: quod & 2. lib. comm. in primum Epid. innuit. Apoplexiam autē fieri ex obſtructione, & repletione ventriū cerebri iā ſuo loco dictum eſt: vnde deſinit apoplexia in paralyſin; quia materia illa, quæ ventres cerebri obſtruebat, à natura pulſa ad ſpinam, vel ad neruos fertur: pro ratione autē, qua magis minúſve obſtruuntur, vel occupantur origines neruorū; ita fit aut integra paralyſis, aut ſtupor, vel torpor; quia cùm omnino intercipitur virtutis tranſitus, omnino deſtruitur pars motu, & ſenſu: ſin autē omnino, ægrè & mouetur, & ſentit; & is affectus torpor, vel ſtupor vocatur, qui vt eiſdem locis dixit Gal. eſt affectus medius inter verā paralyſin, & integram ſanitatē. Differentiæ autem reſolutionis, vel ſtuporis pro ratione diuerſa, qua conſiderantur, diuerſæ ſunt. Nam vel à natura affectus poſſunt accipi: vel à loco affecto. Ab affectus natura depromuntur, quatenus referuntur ad cauſas intercepti tranſitus facultatis: illæ autē fuere obſtructio facta in neruo, vel condenſatio, vel cōpreſſio: hæ aūt fiūt aut à frigore, aut à craſſis ſuccis, aut à craſſo alimēto, aut ab inflammatione, aut à tuberculo crudo, aut ab aliqua alia re, aut interna, aut externa cōprimente, & conſtringente neruum, aut reciſione eius per trāſuerſum. Differētiæ verò ſumptæ ab affecto loco in hunc modum ſunt accipiendæ. Sed vt rem planius exponere valeamus, hoc imprimis aduertendum eſt quòd nerui, vt diximus, ſunt tanquā riui, per quos facultas à cerebro, quod eſt principium omnium facultatum animalium, delata fertur ad alias particulas; qui itidem omnes à cerebro ſuum ortū habent; ſed nō eodē ex loco. Nā ſunt prima ſeptē neruorum paria, quæ proximè, & primùm ab anteriori parte cerebri oriuntur, qui ſenſum afferunt ſenſuum organis quatuor, quæ circa caput ſedem habent. Aliqui etiam mouent eorum aliqua, ſicut oculos, & linguam. Alij præterea faciei muſculos, ſicuti ſunt temporales. Alij autem non à cerebro primùm, ſed à ſpinæ medulla naſcuntur, qui per vertebrarum foramina exeuntes ad alias mouendas particulas, quæ capaces ſunt facultatis mouendi, & motum & ſenſum deferunt. Spinæ verò medulla non vna eſt, ſed duplex, & bifida à ſumma vertebra vſque ad vltimam, eſt autem quaſi in hoc cerebri vicaria: nam & ab illo ſuſcipit facultatem, & eam per neruos diſtribuit: non tamen promiſcuè, ſed dextra eius pars neruis in dextram partem diſtributis amandat; & ſiniſtra in ſiniſtram. Ex quibus facilè vnuſquiſque iam poterit colligere differētias ſtuporis, & paralyſeos, quatenus ad loca affecta pertinet. Nam ſemper affectus, ſiue ſit obſtructio, ſeu compreſſio, ſiue inciſio, vel id genus reliqua, primū

Lect. 28. Cap. 2. Cap. 2. Comm. 59.

A in vno conſiſtit loco: ab eo autem infra reliquæ partes eius conſenſu læduntur. Vnde variæ fiunt reſolutiones variarum partium. Aliquando enim fit noxa in aliquo, vel in pluribus ex illis neruis, qui ſtatim ab anteriori cerebro habent originem; & ita interdum lingua reſoluitur, vel torpida fit, vt loqui nequeat. Et cùm duo ſint nerui, tam mouentes linguam, quàm qui guſtandi vim ſubminiſtrant: ſicut & lingua ſua conſtructione eſt duplex. Ideo quandoque ex vna tantum parte, vel dextra, vel ſiniſtra reſoluitur, aut torpeſcit; & interdum guſtus, interdū motus in ea læditur: quandoque ex vtraque; pro vt vel omnes, vel qui tantum altera in parte ſunt, aliquam prædictarum offenſionum contraxere. Et quando reſoluta vna pars duntaxat eſt, cum exeritur lingua, non rectè exit, ſed diſtortè, & obliquè B verſus ſanam partem: vergit enim in dexteram, ſi læſa ſit origo nerui ſiniſtræ partis: contrà autem, ſi dextræ. Ita etiam interdum reſoluto neruo, qui oculos mouet, oculi, vel vterque, vel alter diſtorquentur. Ita quoque, ſi nerui mouentes muſculos temporales, vel potius buchas reſoluantur ex obſtructione, vel aliis iam dictis noxis, intercipitur motus, & ſenſus illius partis, quam pertingit, neruus ille: vel vtriuſque, ſi vterque ſit læſus. Sed cùm alter tantum, os diſtorquetur verſus ſanam partem; cùm enim muſculus fungi nequeat ſuo officio, ſed veluti languidus cedat, trahitur ab altero illi coniugato. trahitur autem ab illo verſus illius partem: & C ita os altero trahente, altero non renitente, trahentem ſequitur. At verò cùm & in ſpina poſſit eſſe obſtructio, vel aliud incommodum, aliquando quidem vtranque, tam dextram, quàm ſiniſtram partem occupat: aliquando vnam tantum: ſi quidem vtranque, totum corpus tam ex dextra parte, quàm ex ſiniſtra torpeſcit, vel reſoluitur, illis exceptis partibus, quæ neruos ab aliquo pari eorum neruorum, qui à medulla oriuntur, nullos accipiunt: ſed ſi altera tantum pars vitium contraxerit, pars illa corporis reſoluitur, aut ſtupeſcit, quæ inde neruos habuit. Si tamen obſtructio fiat, vel affectus ſit in ea parte ſpinæ, quæ ſtatim à cerebro oritur circa primā vertebram; quia ſi hæc integra remaneat; lædatur verò D in aliis vertebris, quæ ab integra parte neruos habent, expers eſt illius incommodi; quæ verò ſub læſa parte ſunt, omnes cum illa conſentientes reſoluuntur; quia inferiores partes à priori ſuſcipiunt facultatem, quam aliis ſubminiſtrant, & ita ſubinde. Aliquādo verò fit obſtructio, non in ſpina, ſed in aliquo neruo à ſpina deriuato; qui multas deinde propagines habet: vnde idem neruo contingit, quod ſpinæ contingere dicebamus: quò enim magis propè ſuum initium fit obſtructio, eò plures propagines læduntur. Ea propter aliquando totum brachium; aliquando ſolus cubitus aliquando tantum manus; interdum digitus reſoluitur: vel ſtupidus fit. Vnde ad reperiendam partem primariò affectam, vbi conſiſtit, aut obſtructio, aut compreſſio, E aut inciſio, vel diſruptio, vel eiuſmodi aliud, vt Galen. quarto de loc. affec. ait plurimùm facit exquiſita neruorum anatomes cognitio. Sed de his ſatis. Quæ ſint autem cauſæ, quæ ſoleant afferre has noxas, ſuperuacaneum mihi videtur velle in eis recenſendis tempus conſumere: ſunt enim, quæ craſſos humores, præſertim verò frigidos ſolent copioſos generare, & quæ craſſum generāt alimentū, quæ refrigerāt, & tandem omnia illa, quæ apoplexiæ in cauſa ſunt: vt prætereamus, q̄ neruos incidere poſſūt

E aut

aut contundere, aut comprimere. Signa autem præ- A ſentis paralyſeos, aut ſtuporis facilia ſunt, quia aut ægrotantes conqueruntur, aut medicus vellicãs, vel pungens particulam facilè poterit experiri, an ſentiat, & ſi moueri iuſſerit, an eam mouere poſſit. Gal. 4. de cauſ. pulſ. ait in his pulſum paruum, debilem, & rarum eſſe: quamuis ſi magna fiat reſolutio fiat deinde aliquantò crebrior, & inæqualis, & quoquomodo intermittens. Signa autem futuram paralyſin ſignificantia, ſunt interdum alij morbi, qui ſolent ipſam antecedere, & apoplexiam, vt eſt incubus, vel

Com. 24. vertigo diuturnus capitis dolor, quæ poſſunt etiam, vt tradit Gal. 4. de rat. vict. in ac. mor. deducere ad apoplexiam, & epilepſiam, non modò ad paralyſin. Nec ſolùm hi affectus præcedere ſolent reſolutionẽ, ſed interdũ dolores ventris inferioris inteſtinorúm- B que, colicos nimirum, & ventriculi ſequitur paralyſis: trãſlata videlicet materia, quę dolores excitat ab illis partib. ad muſculos: quòd Auic. teſtatur. Et ego Venetiis vidi mercatorẽ quendam Piſanũ, cui poſt colicos dolores, reſoluta ſunt vtraq; crura deſinentibus doloribus. Aliũ verò, poſt ventriculi dolores itidem vidi in paralyſin incidiſſe: ſolent autẽ hæc euenire, quando dolores fiũt à frigida, & lenta materia. Sunt aũt differentiarum paralyſeos aliquæ, quæ nullam admittunt curationẽ, ſicuti quæ ex neruorũ reciſione facta eſt, item quæ à frigido, & crudo tuberculo exorto in aliquo neruo, ſi induruerit, & inueteratus ſit: itẽ quæ ex luxatione vertebrarũ: cùm antiqua eſt, & iam confirmata. Aliæ verò poſſunt curari; non æqualiter tamẽ omnes; aliæ enim faciliùs; C aliæ ægriùs. Et ſi quis voluerit diligenter omnia obſeruare, poterit etiam cognoſcere, quæ reſolutiones faciliores, & quæ difficiliores ſint curatu. Quãdo enim non omnino motus, & ſenſus ſunt amiſſi affectus facilioris eſt curationis: nam id indicat non eſſe à magna cauſa concitatum. Itẽ ſi color reſolutæ particulæ à priori, & ſuo natiuo nõ admodũ ſit immutatus. Si etiam particula non ſit plurimum extenuata; immo nihil eſt, quod maiorẽ poſſit, vt ait Auic. ſpem curationis afferre, quã hoc: non enim hæc ſeruãtur; niſi quia natiuus calor, & vitales, animaléſq; ſpiritus adhuc adeo vigent, vt poſſint naturalẽ temperaturã, & habitũ illius particulæ ſatis commodè ſeruare. His itaq; in hũc modũ expoſitis, opportunũ fortaſſe videretur, vt ad rationẽ curationis iam no- D ſtrum ſermonẽ transferremus. Verũ cùm paralyſis, & ſi nõ quantũ ad affectũ, & ſymptomata videatur ſimilem cum cõuulſione, vel ſpaſmo rationẽ habere: immo videantur ſymptomata penitus inter ſe aduerſaria (ſunt enim ambo ſymptomata, non morbi) attamen, ſi ad cauſas reſpiciamus horũ ſymptomatum, in multis plurimã habent ſimilitudinem, & ita etiam in ratione curationis. Ideo ne ſæpius idẽ repetere cogamur, prius quidẽ de conuulſione, vt fecimus de paralyſi, ſermonẽ habebimus, poſtea verò ſimul de vtriuſque curatione agemus.

De Conuulſione, vel, vt Græci aiunt, ſpaſmo. CAP. II.

Lect. 29. SPASMVS ergo ἀπὸ τοῦ σπᾶν quod eſt vellere, vel trahere Græcè dicitur, à Latinis verò imitantib. E deriuationem vocabuli appellatur conuulſio. Et ad neruos, vt diximus, itidẽ vt paralyſis, pertinet, éſtq; læſa actio eiuſdem facultatis; non quidẽ in vniuerſum: nam in paralyſi deficit vtrúnq; illius facultatis delatæ per neruos officiũ, ſenſus nimirũ, & motus: in conuulſione aũt vitiatur duntaxat tactus: ſenſus verò aut nihil aut parum. Sunt autem oppoſita hæc ſymptomata hac ratione, quòd in paralyſi adeo reſoluta eſt vis particulæ mouẽdæ, vt neque volens neque nolens poſſit ab interiori aliqua vi moueri; ſed iacet tanquã pondus inutile: in conuulſione autem nimis etiam mouetur, & non modò ſecundum appetitum vel voluntatem animalis: ſed etiam contra illam, & omnino motus violentus eſt. Vnde cùm triplices, vt 2. de cauſ. ſympt. docuit Gal. poſſint eſſe differentiæ motionum in particulis animãtium; quæ aliqua ratione mouentur. Aliquæ enim omnino naturales ſunt, quæ quidem fiunt à natura vel aliqua animalis facultate ſpontè, & à nulla cauſa contra naturam coacta: Aliquæ omnino à morboſo affectu, nullo modo natura vel facultate adiuuante, vel concurrente, immo contra eius propenſionem, & appetitum: Aliæ verò mediæ ſunt inter has; quia vtraque conueniunt, & natura, vel facultas & morboſa cauſa. Quæ item duplicem habent differentiam. Nam aliquãdo ſola natura quidem mouet, vel facultas; verùm ſtimulata, & excitata ab aliqua cauſa morboſa, quæ illam cogit inſurgere, & mouere inſtrumenta ad expulſionem rei nocentis, & moleſtæ. interdum verò vtrumque pariter agit, & mouet facultas, & morbus vel res aliqua morboſa. Primo modo mouetur animal; quando ſponte ſua deambulando incedit: Altero in cõuulſione; quando nerui vi alicuius morboſi affectus contrahuntur, & contracti muſculos ad ſuum caput, & initium attrahunt. Vnde ſimilis fit muſculorum motus, ſicut quando ſpontè, & voluntatis inſtituto ab anima mouentur. Niſi quòd quando ſpontaneus fit motus muſculi trahuntur à motu ſpirituum eò accurrentium; qui moti ab appetitrice facultate motricẽ facultatem deuehunt. At in conuulſione fit contractio, cùm neruus ab humore repletur ita, vt craſſior fiat, breuiórque: vel cum nimis exſiccatur: vel cum principium neruorum conſentiens cum aliquo neruo dolente vehemẽter in ſe colligitur, vt noxiam rem fugiat, vel repellat. Tertia motionis differentia fit in vomitu, ſingultu, ſternutatione, tuſſi, & huiuſmodi alijs: neque enim aliud eſt, quod eum motum concitat; niſi facultas expultrix, neque in mouendo aliud principium per ſe concurrit; ſed concurrit aliquid noxiũ, quod occaſionẽ præſtat, & quaſi cogit eam ad expellendum: ſunt enim hi omnes motus expultricis facultatis, quæ nititur rem expellere, quæ naturæ noxia eſt. Poſtrema differentia reperitur in tremore artuum, vel capitis, quæ ſolent motu voluntario moueri: cùm enim vis motrix facta eſt inſigniter imbecillis, liquido cõſtat imbecillitatẽ non habere ortum; niſi à cauſa aliqua contra naturã. Dum ergo imbecillis eſt natura, & conatur mouere membrum, quod alioquin nullo prius negotio mouebat; quia vires habebat longè ſuperiores, quàm eſſet pondus mẽbri trahens deorſum: fit veluti quædam colluctatio; dum pondus ſuapte natura deorſum trahit; facultas autem id ſuſpendit; & vlterius mouere nititur. In hoc autem nixu & quaſi pugna ſæpe facultas vincit, & attollit membrum; quia vero id cum labore fit paulo poſt defatigata oneri cedit, & ſic deſcendit mẽbrum: iterum tamen facta vi attollit; ſed iterum cedit, atque ita fit motus tremulus. Sed hic eſt animaduertendum, quod differt motus tremulus, & conuulſiuus, & palpitatio. Tremulus enim ab infirmitate motricis facultatis, vt dixi ortũ habet; neque fit, niſi dum mouere volumus particulã: nam dum quieſcit ab omni motu, nullus poteſt tremor apparere. Cõuulſiuus autẽ; licet nullo modo nitatur ægrotãs, & quanticũcun-

quę

que cómmodè iaceat mēbrum; tamen videtur moueri citra vllum imperium voluntatis, & dormiente illo, & vigilante: fit enim retractis neruis, & ſignificat lædi neruos ab aliqua noxia cauſa, vel principiū neruorum, vnde hi conuulſiui motus ſolent ſignificare futurā phrenitidem in morbis, præſertim in febribus. Palpitatio verò fit à ſpiritu flatuoſo incluſo in muſculis, qui dum inordinatè mouetur, quærens exitum, eos concutit; ſicut fit in terræ motu: vnde cōuulſiuus motus fit in pluribus partib.; palpitatio verò in vna. Arabes, & recentiores ieĉtigationē appellāt. Conuulſio itaq; eſt neruorū affectus, quo abbreuiati contrahuntur verſus ſuam originem, quos muſculi ſequuntur, & ita ſubinde articuli mouentur tracti à muſculis; atq; ad id genus ſymptomatū refertur, quod in viciata, corruptaq; actione conſiſtit, non in deperdita, vel imminuta. At cùm ſymptoma per ſe quidem nullam indicationem nobis offerat, ſed morbus ideo inueſtigandus eſt qualis vtiq; fit: id verò facilè conſequemur, ſi inuenerimus, quæ ſit cauſa, vnde nerui contrahantur. Hippo. quidem, vt 6. Aph. tradidit Gal. & 3. de loc. affec. & alibi in duplicem cauſam retulit omnem iſtius affectus rationem; in neruorum repletionem; vel eorū inanitionem, ſeu ſiccitatem. Quod nititur probare deprómpto argumento ab aliis omnibus corporibus, quæ neruis in ſubſtantia ſimilia ſunt; ſicuti ſunt lora, & chordæ muſicalium inſtrumentorum. Hæc enim ſi tenſa ſint, & aliquo perfundātur humore, craſſeſcūt, & contrahuntur, vt, niſi remittantur, diſrumpantur: ita etiam ſi in loco ſicciori ſint, in quo ſiccentur, vt ſi in ſole, vel ad ignem detineantur, adeo contrahūtur, vt frangantur. Quare primæ differentiæ iſtius affectus duæ hæ erunt, inanitio, vel exſiccatio, & repletio. Sed cùm multæ aliæ videantur cauſæ conuulſionis, ſi particulatim velimus rem hanc tractare, ſicuti inflammatio, nimius vini potus; ſi potens, & calidum ſit dolor item vehemens punctura in neruo, & alia multa, quæ non ita facilè poſſunt in hæc duo capita referri. Ideo iuniores credentes ea omnia ſe accommodaturos, alia methodo diuiſiua vſi, ita huiuſmodi cauſas inueſtigarunt. Nempe quod ſpaſmus aliquando eſt proportionatus ad materiam (ſic enim ipſi loquuntur) aliquando verò nō eſt proportionatus. Proportionatum appellant eum, qui vel à copia materia in neruo recepta, à quo diſtenditur, occaſionem habet, ſicut qui ex repletione fieri dicitur: vel ex defectu materiæ; ita vt non modò alienam aliquam nō abſorbuerit humiditatem; ſed potius ſua propria, & naturali fuerit defraudatus, vt qui ex inanitione fit. Non proportionatum autem eum vocant, qui alia fit ratione, quàm quod copia, vel penuria humoris excitetur: ſicuti quando ex aliqua percepta læſione in aliqua particula, & ea communicata principio, principium, retrahit ſe, & ſubinde neruos; veluti eſt dolor, vel venenoſa qualitas, vt in punctura ſcorpionis, vel venenati alterius animātis: Reuera clarior videtur hæc partitio; ſed ad curandi rationem non plurimum refert, ſiue iuniores, ſiue Hippo. & Galen. hac in parte ſequamur Hyppocr. tamen ſententia magis conformis eſt rationi medicinali, & arti; & ad eam omnia etiam referri poſſunt, quæ iuniores dixere referenda eſſe ad ſpaſmi differentiam, quā nō ad materiā proportionatā appellant. Si tamen velimus inſtituere partitionē, quo modo & aliorū affectuū inſtituimus, videlicet quod ſpaſmus fit aut primario affectu, aut per conſenſum: cum primario quidem affectu, aut ex inanitione, aut

Com. 93. Cap. 6.

A ex repletione fiat, ad eam ſanè differentiam, quæ ex conſenſu pendent, referri facilè poſſunt, quæcunq; ferè iuniores in ſpaſmum nō proportionatū ad materiam referunt. Nam ſi ex acri humore pungente, vel mordēte os ventriculi concitetur conuulſio, id conſenſu fit, conſentiente videlicet cerebro cum ore vētriculi: ita etiā ſi venenoſa aliqua qualitas, vel ex extrinſeca cauſa, vel intrinſeca cōmunicetur cerebro, & inde fiat conuulſio, ea erit per cōſenſum, ſicut & de epilepſia diximus, quæ & ipſa ſpaſmus quidam eſt. Nam ſpaſmum ex inflāmatione, vel ex pūctura, vel vulnere in neruis Gal. 3. Aph. in ſpaſmum ex repletione refert: repletur enim neruus cùm inflammatur; primū quidem in inflammata parte, & B vicinis; deinde verò, niſi occurramus, ſerpit malum vſq; ad initium. In punctura autē vel vulnere in neruo fit conuulſio, cum vitus cōtinetur, vt effluere nequeat. ſed quando ob vehementē dolorem in aliqua particula eximij ſenſus fit cōuulſio, ea fit cōſentiente principio neruorum cum ea particula. Iam ergo vnicuiq; poteſt eſſe apertum, quæ ſint differentiæ iſtius morbi ab eius eſſentia acceptæ. Quantum autē ad affectos locos pertinet, eaſdem ferè habet differentias: quas & paralyſis. Nam aliquando omnes nerui conuelli poſſunt; & ſi ad neruos vſq; qui thoraci, & trāſuerſo ſepto in motu inſeruiunt, malū pertingat, acutiſſimus eſt morbus: citiſſimè enim ſtrangulati pereunt. Aliquando autem hi quidem aliquātum à natura ob magnā illius actionis neceſſitatem C ad vitam ſeruantur. & reliqui omnes manifeſtè cōuelluntur. Aliquando verò vna tantum pars conuellitur, vt cùm omnes, qui corpus ad anteriorem partem mouent, læduntur; & tunc curuatur, & inflectitur corpus ad anteriora, fitq; veluti arcus: interiores enim muſculi, qui mouent ſpinam dorſi, tunc afficiuntur; & eiuſmodi conuulſio ἐμπροσθότονος Græcè dicitur: Aliquando verò læduntur ij, qui illis ſitu oppoſiti ſunt, & erigunt corpus, atq; retrorſum inflectunt; & quēadmodum ſæpe iaculatores, vel ſaltatores videtis, qui adeo incuruātur retrorſum vt manus, pedéſq; vni circulo, vel pileo imponant, inflexo in orbem corpore; ſic pariter, cum hi conuulſione corripiuntur, contrahuntur in poſteriorē partem, vt victi & ſuperati à vi morbi, id quod ſpontè D faciunt ſaltatores, inuiti & coacti faciant; & hæc conuulſionis differentia à Græcis ὀπισθότονος dicitur. Interdū vtraq; ſeries muſculorum, neruorúmq; conuellitur, & eorum qui ſpinæ interius hærent, & eorum qui exterius illi adnati ſunt, & tunc rectū, & rigidum corpus manet, vt neque in hanc, vel in illā partem poſſit inflecti; & τέτανον affectum hunc appellauerunt: & differentia hæc aliis deterior eſt, & magis acuta. Quod autem de ſpinæ neruis diximus; itidem de aliis intelligendum eſt: nam & in anteriorem, & in poſteriorem diſtendi, & rigere, vel rectè intenta eſſe poteſt quæcunque particula pro ratione qua, vel hi, vel illi, vel vtrique nerui teoduntur. Nam in iis neruis, qui mouēdo alicui articulo præſunt, ſemper ſunt duo muſculi ſecundum ſitum appoſiti, qui dum contrahuntur in oppoſitas trahunt E regiones; vt in libro de muſculorum motu demonſtrauit Gal. ſed reliquum eſt, vt de cauſis, quæ ſolēt hos affectus procreare, nonnulla dicamus. Quatenus igitur ad eas differentias, quæ ab inanitione, vel ſiccitate ſuam habent conſiſtendi rationē, pertinet, omnia quæ nimis exſiccant, & corporis naturalem diſſipāt humiditatem, huc referri poſſunt; vt nimius labor nimia vigilia, nimia ſitis, itidem & omnis im-

Com. 24

modica abſtinentia, vel longa inedia; febres ardentes; immodicæ vacuationes, quæcunq; illæ ſint, ſiue alui profluuia vrinæ, ſiue ſudoris; profluuia ſãguinis copioſa nimis, ſiue per nares fiant, ſiue per os, ſiue per menſes, ſiue per hæmorrhoidas, ſiue ex inflicto vulnere. Quod aũt ad eas ſpectãt, quæ ex plenitudine ortũ habent, quia plerunq; fiunt ex materia pituitoſa, frigida, & lenta: aliquãdo vero & ex ſanguine, aut ſaltem ex humore alio ſanguini permixto: ideo quæcunq; cruditates, & pituitoſas materias generant, quæq; faciũt ad ſanguinis multi generationẽ, inter id genus cauſas poſſunt recenſeri. De ea vero, quæ ab inflãmatione excitatur, non eſt, cur multa dicamus. Iam n. de cauſis inflãmationis, abundè diximus. De illis etiam, quæ vel ex punctura nerui, vel ex vulnere contingunt, vel etiam quas non eſſe ad materiã proportionatã diximus, vt tumores loquuntur vel ex conſenſu ſatis ea eſſe putamus, quæ hactenus habuimus. Vnde de ſignis iam reliquũ eſt,

Lect. 30. vt agamus; verũ cum ſymptoma ſit per ſe, quando præſens eſt, manifeſtũ, & ſenſu ipſo percipiatur; non proferemus alioquin longius ſermonẽ: ſed ſolũ id procurabimus, vt doceamus quib. indiciis, cernãtur differentiæ ipſæ vel ſpecies, & quib. etiam præſagire poſſumus superuenturam cõuulſionẽ. Quæ quidẽ cõſenſu fit cognoſcetur ex læſione & incõmodo illius particulæ, cuius cõſenſu facta eſt cõuulſio: ſicut quæ ex inflãmatione, & ſignis præcedẽtib. inflamati eam partẽ oſtendentibus. Hac aũt rõne cognoſcenda conuulſio, quæ à repletione fit, & ab ea diſcernẽda eſt, quæ ab exſiccatione; quia ſi ſequatur alium morbũ, & inter initia illi ſuperueniat, neceſſe eſt, vt ex repletione fiat: qm̃ non poteſt in principio tanta eſſe facta exſiccatio, vt nerui conuellantur: itẽ ſi repẽtè, & ſtatim cõuellantur nerui neceſſe eſt, vt ſit ex repletione: oẽs enim; vt ex Gal. 3. de loc. affec. ſupe-

Cap. 7. riùs de apoplexia diximus affectus ſtatim excitati, neceſſe eſt vt à materia cõfluente in illã partẽ fiant; qa ſola intẽperatura, quæ citra affluxũ alicui' materiæ fit nõ põt, niſi paulatim fieri & longiori tẽpore. Cognoſcere aũt, & prævidere futuram cõuulſionẽ, in pueris antequã excellerint annũ ſuæ ætatis ſepti-

Com. 39. mum, hoc pacto docuit Hipp. 3. Progno. ſi ab acuta febre corripiantur, & ſupprimatur aluus, & ſomnus refugiat, ſi ſine cauſa terreãtur, plorent, colorẽ præterea ſi ſæpius mutẽt, vt modo liuidũ, modo viridẽ, modo rubicundum colorem præ ſe ferre videantur, timenda eſt cõuulſio: horũ vero rationẽ Gale clarè expoſuit in com. quã nunc ſilentio inuoluemus, ne nimis longi ſimus. At in illis, qui prouectiori, & viridi ætate ſunt, cùm præceſſerint ſigna futuræ grauioris phrenitidis, timere opus eſt, ne illi ſuccedat conuulſio. Itẽ ſi partes faciei diſtorqueãtur, & præuertentur; ſi dentium etiã ſtridor accidat niſi fortaſſe illi id conſuetum, & quaſi ex natura ſit: ſi etiã frequentiùs oculi moueantur diſtorqueãtúrve; ſi etiam

Com. 68. ſpiritus in febre ſit intercidẽs vt Hipp. 4. Aph. & a-

Com. 65. libi teſtatur nũtiant hęc omnia futurã conuulſionẽ. iã n. muſculos particulas illas mouẽtes affici incipere demõſtrant: In vlcerib. quoq; vt idẽ 5. Aph. teſtatur, ſi tumida ſint, nõ facilè accidit conuulſio: aliquãdo tñ poteſt accidere, ſi magnus admodum fiat tumor: vel ſi maligñ, malámve vel aliquã contineat materiã. At vero ſi tumor deliteſcat, plurimũ timendũ eſt, ne materia ad neruoſas partes conuerſa, conuulſio excitetur. Sed antequã curãdi rationẽ explanemus, de conuulſionis differentiis aliqua, ex quib. ſiatis certiores, quæ earũ curari ope medici poſſint,

A & in quib. nulla ſit curationis ſpes, dicamus: & earũ, quæ curationẽ admittũt, quæ facilius, & quæ difficilius curari poſſint. Quæ ex repletione facta eſt, ſæpe curatur: huius teſtis eſt Gale. 12. meth. & in lib. de trem. palp. & rig. Quæ vero à ſiccitate, vel nunquã, vel rariſſimè & ægerrimè curationem admittit: cau-

ſam aũt huius 5. Aph. refert Gal. ex n. eſt illius morbi ſæuitia, & eos labores affert, vt vires citò diſſoluantur: non põt aũt cito emendari ſiccitas neruorũ partiũ, immo nõ niſi lõginiri tẽpore. vnde tandiu acutiſſimũ morbũ natura ferre nequit; quare antea pereunt. Ita lethalis eſt etiã plerunq; vulnus ſequẽs cõuulſio. Quib. expoſitis, iam tẽpus opportunũ erit, Com. 70.

B vt inſtituamus methodum: qua curandi ſint hi neruorum affectus, quorũ videlicet curatio ſperari põt.

De ratione curãdi expoſitos iam affectus ad neruoſas partes attinentes. Cap. III.

EARVM differentiarum curationem exponere velle, quę nullius ſunt curationis capaces, superuacaneũ eſſe videtur, quẽadmodũ ſi de paralyſi ſermo ſit; quæ ſequitur reciſionem nerui per tranſuerſum aut luxationem inueteratam, aut tuberculum, aut ſchirrum, cum iam induruere, & cõfirmati ſunt. Nam dum luxatio recens eſt, reſtituto articulo in ſuum locum, tolletur paralyſis, niſi neruus fuerit cõtuſus: tunc enim poſt reſtitutionem opus erit & cõtuſioni opportuna remedia adhibere; de quibus, ſicuti etiam de reſtitutione articuli luxati, agere, non

C pertinet ad noſtrum inſtitutum. Tuberculi vero, vel ſchirri curatio, cùm recens eſt, & curationẽ admittit, ſicuti & inflammationis, quam interdum paralyſis, vt superiùs diximus, interdum conuulſio ſequitur, ſub curatione in vniuerſum inflammationis cõtinẽtur. Sicuti conuulſio, quæ fit ex neruorum vulneribus, ad tractationem de vulneribus neruorum pertinet, quorum comes eſt tanquam eius ſymptoma; conuulſio, & à qua ortum, & fomentum habet. Reliquum eſt igitur, vt de aliis differentiis agamus, & primum de illis, quæ citra materiam ſunt, & intemperiem frigidam ſequuntur, quod vtriſq; commune eſt, ad paralyſin vero non attinet, ſicca, ſed potius humida: ſicuti conuulſio prætcritu ab im-

D modica ſiccitate ortum habet, non autem ab humiditate. Et nulli dubium eſt, quod ſi à frigore fuerint excitati affectus, quod calefacientibus erunt curandi tum cibis & potu, de quibus abũdè locuti ſumus superius: tum vero fotu eorum, quæ calefaciunt, quæ ſi aliquantulam vim digerendi habuerint, vt in primo libro oſtendimus, non erit præter rationem. Talia ſunt olea calida, vt chamælinum, anethinum, abſynthium, nardinum, ex hyperico; ſed & irinum, coſtinum, & liliaceum, & oleum etiam ex lini ſemine; vt tamen incipientes ab imbecillioribus ad fortiora paulatim tranſeamus; ita vt interdum ad oleum rutaceum, & ad caſtoreum fiat tranſitus: quatenus videlicet magnitudo morbi requirat. Sed & ſi fuerit exſiccatione opus hæc eadem olea vtilia erunt. Balneæ quoque ex ſimilium rerum decoctis

E poterunt eſſe vtiles, vt eſt chamæpitys quam iuam apothecarij vocant, hypericon, hyſſopum, pulegiũ, calamentum, origanum, & id genus alia: vt etiam naturales thermæ magis, vel minus calidæ poſſint admitti, tanquã ab hoc ſcopo non alienæ. Ita ſi ex ſiccitate prodierit affectus præcipuè autẽ cõuulſio, & in ea ſit aliqua ſperanda ſalus, tota illa ſpes in ope humectantium omnino ſita eſt, & cibis, & potu, & linimentis, & fomentis, & balneis; præſertim vero balneæ præſtantiſſimæ ſunt arte paratæ, quæ du-

plices

plices ſunt. Diximus autem quæ arte paratæ: quia cum omnes naturales thermæ, teſte Galen. & 1. ad Glau. lib. & alibi ſæpiſſimè, vim habeant exſiccandi omnes etiam ab hoc noſtro inſtituto alieniſſimæ ſunt. Duæ autē illæ ſunt, quæ conueniunt, vel ex dulci aqua, vel ex dulci, & maturo oleo, ex parte videlicet ſalis, & ſarmentorum olearum. Et tandem ait Gal. eadem eſt ratio curationis eorum qui conuulſione ex ſiccitate, vel inanitione torquentur, & hecticorum exſiccatorum; quæ quidem, quia alibi copioſè tractata eſt; ideo non erimus in præſentia circa hoc longiores. Transeamus ergo ad aliam differentiam, tam paralyſeos, quam conuulſionis, quæ à materia pendet, aut replente neruos, vt in conuulſione, aut obſtruente, vt in paralyſi. Quo loco non poſſum vnum præterire, in quo multos, non modò iuuenes, ſed ſeniores etiam medicos vidi cæſpitaſſe, qui dicebant paralyſin fieri ex humore tenuiori madefaciente, & remolliente ſubſtātiam nerui, ſicuti ex craſſiori, qui rēplendo diſtendit neruos, conuulſionem fieri. Quòd falſum eſt, vt ſuperius oſtendimus: quia humore maleſacti nerui etiam tenui fiunt tumidiores, & craſſiores; vnde & diſtenduntur. Sed paralyſin fieri diximus, quando obſtruuntur nerui circa illud principium nerui, vbi incipit reſolutio, aut ab humore infarto in ea parte, aut à condenſatione facta à frigore, vel à craſſiori alimento: nam ſi in cōuulſione non amittitur ſenſus, quam ipſi fatentur à craſſioribus humoribus fieri, qui neruum replendo diſtendunt: longè etiā minus auferretur in paralyſi. Quoniam autem, vt Raſis 9. lib. ad Almanſorem teſtatur eadem ratione, & methodo conuulſio, & reſolutio, quæ ab abundantia materiæ & repletione pendent, curandæ ſunt: ideo ne longius rem protrahamus ſemel hanc rationē, tanquam vtriſque communem tractabimus, relatis primum ſcopis generalibus, quos medicum ſtatim ab initio ſpectare oportet. Primus quidem illa eſt, qui generalis eſt, & communis cuique affectui, qui à materia pendet, illius videlicet materiæ euacuatio, euacuatio prius quidem toto; cum à toto ſomentum habet: ſin minus agendum eſt ſequentibus ſcopis: qui magis particulatim rem noſtrā reſpiciunt, & à Gal. 4. Aph. exponuntur:

Comm 37. nempe vt frigidum humorem concoquamus, vel calefaciamus. Nam in exemplaribus antiquis vtraque habetur lectio. Deinde, vt ſuperuacuum digeramus & diſſipemus. Sed de priori & magis generali, priorem ſermonem habeamus. Qui quatenus ad præſentem occaſionem pertinet, in primis duo reſpicere poteſt inſtrumenta, quibus citius & cōmodius ſolet totum vacuari: & ea ſunt ſanguinis detractio, & purgatio. At prius de mittēdo ſanguine verba faciamus: in qua quidem re non parum videntur diuerſi inter ſe medici. Ætius enim in curatione reſolutionis neruorum ex Archigenis ſententia ſummopere laudat, vt initium curationis à venæ ſectione fiat. Sed & Paulus non eſt ab eo alienus, in conuulſione vero, & Areteus in hanc deuenit ſenſentiam, nempe ſtatim ſanguinem mittendum eſſe: præſertim verò, ſi ſit ea conuulſionis differentia, quam τέτανον appellari Græcè diximus, quæque aliis eſt ſæuior. Immo ferè omnes Græci in ea detrahendum eſſe ſanguinem conſulunt, Arabes autem in paralyſi ne meminere quidem miſſionis ſanguinis. Ex iunioribus autem ſunt, & qui damnent detractionem ſanguinis in paralyſi, cum morbus frigidus ſit, & à ſuccis craſſis, & frigidis ortum habeat, tam reſolutio quam conuul-

Lect. 31. ſio. At Gal. videtur inſinuare vtilem quidem eſſe il-

A lis, qui conuelluntur, aut reſoluuntur ſanguinis extractionem, vt ex libro contra Eraſiſt. de venæ ſectione poteſt colligi, & primo lib. ad Glauc. non in Cap 5. vniuerſum quidem, & ſemper; ſed aliquando, neque Cap. 14 tamen definit, quando potius mittēdus ſit, vel quando non; niſi quod has illius rei limitationes videtur inferre: quod quādo ex ſuppreſſione ſanguinis menſtrui, vel hæmorroidalis hi, aliiq; vel etiam frigidi affectus ortum habent, debemus ſumere initium curationis à ſectione venæ. Sed & ſi ſit cum febre ſpaſmus videtur concedere ſanguinis detractionem; dummodò modeſtè, & parcè id fiat. Hæc quidem vniuerſaliter proferunt auctores hi: non autē magis particulatim rem diffiniunt. Poſſumus tamē nos ſe-

B quentes præcepta generalia nobis à Gal. & Hip. tradita tanquam ſeruanda in huiuſmodi dubitationibus, rem hanc commodiſſimè determinare, vt dicamus. Quod quantum ad ipſam indicationem, quam horum morborum natura oſtendit, non conuenit ſanguinis detractio, quia morbi frigidi ſunt, & à cauſa frigida ortum habent: ſanguinis autem detractio refrigerat. Sed ſi mittendus ſit in eis ſanguis, id fit propter aliquam indicationem ab aliate deſumptā, quæ cum his affectibus coniuncta eſt. Sicuti ſi occaſionem hi morbi habuerint à ſuppreſſis mēſibus, vel à ſuppreſſo fluxu ſanguinis è venis ſedis conſueto: vel aliunde puta è naribus. Deinde ſi fuerit magna copia ſanguinis, vel in toto, vel in capite, vel ſi videatur: quemadmodum ſuperius expoſitum eſt ex ſententia Hip. & Gal. 4. de rat. vict. in act. mor. ex ni- Comm 23.

C mia repletione venarū factam epilepſiam, & apoplexiam, & ſyncopas cardiacas. Item ſi materiam iudicemus, quæ fouet hos affectus, eſſe cum ſanguine mixtā, vel prope accedere ad ſanguinis naturam. In his omnibus: niſi aut ætas, aut vires, aut reliqua, quæ ſolent obſeruari in mittendo ſanguine, obſtent, ſanguis detrahetur. Vt tamen hoc ſit animaduertendū, quod omnes ferè veteres auctores monent, nō oportere nos nimis eſſe liberales in ſanguine in his morbis detrahendo, meliuſq; eſſe parcius agere, quàm liberalius. In paralyſi quidem; quia cum morbus frigidus ſit, & à frigida cauſa pendens: ſi nimis fuerimus liberales in eo mittendo, refrigerabitur corporis habitus. Vnde & difficilior erit deinde curatu morbus, qui & calefactione & digeſtione eget: &

D humores recrudeſcent deſtituti à fomento, & temperamento ſanguinis. In ſpaſmo accedit & hoc, quod labores multos ſpaſmus, præſertim qui aut totum corpus, aut maiorem partem occupat, affert, & vigilias, quæ plurimum vires labefactant. Quod & Gal. Cap 14 monuit 1. ad Glau. Vnde neque temerè ſemper mittendus ſanguis, neque etiam timenda eſt eius miſſio: ſed conſultatione, & aliqua præmeditatione agendum eſt, vt prius diſcernamus, quando mittēdus ſit, & quando non. Et Alex. Tral. ferè in his limitationibus fundatur. Nunc autem his expoſitis, tractemus & aliud genus euacuationis, quod ſolet per medicamenta fieri: in vtroque enim affectu concordes ſunt auctores omnes, tam Græci quàm Latini, quod ſi ſint à materia, aut replente, & extendente, aut ab ob-

E ſtruente, & affectus hi occupent, aut totum corpus, aut eius partes plures; adeò vt putemus multam eſſe materiæ copiam, quæ tum excitarit, tum foueat hos morbos, purgandum ſit corpus. Quia ſemper ferè indicatio, quod ſomentum, & cauſa auferatur, præcedit alias indicationes: nam ſi alioquin eſſet vnius tantum particulæ paralyſis, vel conuulſio; atque nobis perſpectum eſſet, in toto non eſſe multam ſimi-

lem collectam materiam, quæ, ſi moueatur, poſſit morbum fouere, & augere ſic, vt alias partes corripiat: tunc non eſſet corporis vniuerſi curatio neceſſaria: ſed nullo contrito tempore, particulatim loco primùm affecto conſulentes, localibus agemus remediis; de quibus paulò poſtea ſermonem habebimus. Verùm deinde in modo, & ratione purgandi totius corporis, non omnes concordes ſunt, niſi in hoc: quod eadem ratione curatur ſpaſmus, qua paralyſis. Particulatim verò in medicamentorum ratione, & ordine non ita conſentiunt. Raſis enim ſtatim rem exorditur à valentibus medicamẽtis, & ſtrenuè inter initia purgari corpus voluit; deſcribit enim quaſdã pilulas, quas ipſe fœtidas appellat, quæ & colocynthin accipiſit, & elaterium, & minùs centaurium, & multas, vt aiunt, gummas, & ſunt inſigniter fortes, quas dari iubet ſtatim à principio, & non etiam earum exiguum pondus. Alij tamẽ Græci ferè omnes & arabes in aliam viam diuertere, & potius volunt; quod leuiter inter initia res hæc tractetur, & medicamentis leuibus, corpus non agitantibus, & crudiores humores non commouentibus violenter. Sed forſitan dicetis, & quæ tutior videtur eſſe ſententia, & ſalubrior? Mihi quidem videtur aliquando altera: nonnunquam & ea, quam Raſis ſecutus eſt: & id pro ratione & temporis diuerſi, quamobrem facienda vacuatio, & magnitudinis morbi. Nam cùm tam paralyſis, quam ſpaſmus fiant ob affluxum materiæ plerunque pituitoſæ ad neruos, vel ad eorum principia, vnde fit, aut obſtructio, aut repletio: ſi curam aggrediamur in principio, dũ materia fluit adhuc, & eſt in motu, illud mihi videretur agendum, quod præcipiunt omnes periti medici, præſertim verò Hippo. & Gal in eiuſmodi morbis, qui ex affluxu humorum ortum habent; vt inter initia, dum fluit humor, obſiſtamus fluxui, auertamuſq; à loco affecto. Id verò imprimis fit reuulſione: & ſi multa videtur redundare humoris copia, non quomodocũque fiat reuulſio, ſatis eſſe poteſt: ſed oportet, vt valida, & potens fiat, potens autem ea eſt, quæ fit per euacuationem ſimul trahentem materiam fluentem in aliam partem, & eam etiam vacuãtem; ita enim Gal. in lib. de cur. rat. per ſec. ven. teſtatur, vbi ait, quòd reuulſiones cum vacuatione fluxionibus incipientibus adhiberi debent. Quare, adhibita diſtinctione prius, an magis expediat per ſectam venam, vel per medicamentum reuellere, ſtatim à principio iſtius reuulſionis gratia vacuãdum omnino eſt; atque hoc quando ex corporis repletione timemus, ne magna fiat, aut paralyſis, aut conuulſio, quæ aut totũ corpus apprehendat, aut plures partes, aut ſaltem eas, quæ alicui operationi inſeruiunt, quæ vitæ ſit neceſſaria. Sicuti ſi timeamus, ne omnino reſoluantur, aut conuellantur nerui, qui reſpirationi, vel faucibus, vel pectori, & tranſuerſo ſepto, vel qui in gula ſumptioni cibi deſeruiunt: nam immineret periculum ne ægrotans citò, aut ex ſtrangulatione, aut ex inedia periret. Quia alioquin ſi res leuior eſſet, & vel conuulſio in vnam tantum partem inclinaret, vel reſolutio, & ea non ex illis eſſet, quarum nuper meminimus: vel ſi iam fluxa eſſet, aut ex magna parte, materia: tũc & tutius eſſet, & magis rationi conſonum, vt ſequeremur aliorum ſententiam: ſicut etiam ſæpius medicis cõtingit, quod iam fluxa materia conuocãtur. Inter initia enim via credunt ſe ægrotare, & ſperant naturam ſine medici auxilio eſſe morbum ſuperaturam: cum leuis ſit, nec valdè moleſtus. Et hoc etiam maximè in paralyticis contingit, & ſæpiſſimè, quod paralyſeos ratione ſæpe non opus eſt inter initia medicamentis vacuare. Nam multoties fit paralyſis critica quadam ratione: quia apoplexia, tranſlata materia ad neruos, & ſpinam, ſæpiſſimè, niſi cito interficiat, in paralyſin deſinit: aliquando enim ita reſoluuntur dolores inferioris ventris. In conuulſione autem, præſertim vero in tetano, quando vniuerſum corpus cõuellitur, cogimur à ſæuitia, & acutie morbi, acutiſſimus enim eſt is morbus, & qui non tranſeat diem ſeptimum, quemadmodum aſſerit Gale. 2. & 5. Aph. cogimur inquam, vt quicquid agendũ eſt, cito agamus: quia ſi procraſtinemur, interim ſtrangulatus interibit æger. In eiuſmodi vero vacuatione, duo inprimis ſunt inſtrumenta, quibus vti poſſumus in his affectibus curandis: immo tria, ſed duo frequentiora, quibus per inferiorem aluum fit euacuatio; videlicet medicamenta, quæ deuorata vel bibita ſoluunt; & clyſteres acriores, vel lenes: tertium vero eſt vomitus. De medicamentis autem exhibendis, non videtur eſſe opus longiorem habere ſermonem: cùm eadem, quæ diximus in ſuperiori libro, vbi de curandis morbis capitis actum fuit, huc omnia poſſint transferri. Nam cum affectus hi, aut omnes, aut eorum plurimi ſuum habeant ortum (quando ab humore ſunt excitati) à pituitoſo & lento humore, vt & in libro de atra bile, & quinto & ſexto Aph. Gal. teſtatur: quamuis & à melancholico interdum etiam fieri conuulſionem, epilepſiam, apoplexiam. & quæ ex ea fit paralyſin concedat eodem ſexto. Ideo humores illi omnino prius vacuandi, qui vel conuulſionem, vel paralyſin concitarunt, atque eadem ratione, qua & in apoplexia, & epilepſia expurgandos eſſe diximus, & eiſdem medicamentis. Præter quàm quod peculiari quadam ratione arabes dixere maximè valere pilulas, vel catapotia, quæ illi pilulas fœtidas appellanère: quarum plures confectiones deſcriptas inuenietis in arabum libris. Raſis enim vnam in ſuo 9. habet, quam eſſe admodum in his affectibus vtilem ad extrahendos craſſos, & lentos ſuccos è neruis ait; quæ pilulæ admodum fortes, vt diximus ſunt: vos earum deſcriptionem legere poteſtis: Meſue vero duas alias mitiores, & leuiores refert: illæ Raſis nullibi, quod ſciam, paratæ repetiuntur: parantur autem, quæ à Meſue deſcribuntur, tum in eius appellato antidotario: tum etiam in capite de curatione reſolutionis: priores videlicet, & ſunt illæ, quæ maiores appellat: quarum doſis (vt aiunt) eſt ad drachmam, vel ſexquidrachmam, & ad duas etiam: ſi ille, qui accipit, non admodum ventrem facilem, vt ſoluatur, habet. Quemadmodum autem diximus paulo ante, Græci, & Auicenna & Meſue præſtantiſſimi inter arabas ſtatuunt tutius eſſe, vt curationem à leuioribus auſpicemur: imo Auic. probat, vt differamus vſum medicamentorum ſoluentium vſque ad quartum diem: interdum ad ſeptimum, & vltra: & interim iis, quæ leniunt, concoquunt, & attenuant, vtamur: præſertim vero clyſteres interim commendat. Atque hanc methodum, & rationem à Græcis deprompſit Alexandro, Ætio, & Paulo, qui inter initia ſola hiera ſimplici corpus leniendo vacuant, quam etiam non dant, niſi parcè: poſtea vero adaugent eius copiam paulatim: poſt concoctionem vero, & attenuationem accedunt ad fortiora medicamenta, nam prius timent commouere violenter crudam, & renitentem vacuationi materiam. alioquin etiam in membro, vel particula denſa infartam: facilè enim fieri poteſt, vt dum medicamentum violenter trahit,

Cap. 19. Com. 2. t. Comm. 6. Cap. 5. Aph 70. Aph 58.

trahit,& humor non facilè cedit,humiditas naturalis extrahatur, & ex eo labore vires illius particulæ diſſoluantur. Sed forſitan expectatis, vt exponam quibus lenientibus vti oporteat,quibus etiam concoquentibus, necnon attenuantibus. Verùm mihi ſuperuacaneum videtur in eiſdem ſæpius repetendis tempus terere: copioſiſſimè enim priori libro hæc tractata ſunt.Et quod de his diximus,eadem de clyſteribus dicenda,de quibus ſatis, ſupérque ſuperiùs verba fecimus.Poſt autem deligentes vacuationes, id imprimis erit agendum, vt ſi qua materia ſit ibi abſorta,infartaq́; quæ neque per medicamenta, neque tenuiori victu potuerit finiri, attenuantibus & digerentibus diſſipetur,tum localibus exterius administratis, tum iis, quæ comedenda, & deuoranda exhibentur.Sed prius ea, quæ interius offeruntur, breuiter ſunt recenſenda: in his ſunt multæ herbæ, imprimis betonica,ſaluia,chamæpythis, vel iua, vt noſtri appellant,pulegium,& alia id genus, ex quibus,& decocta & ex aliquo ſyrupo,vel ex illis tritis eclegmata,ſiue electuaria,vel pulueres etiam ipſi ex mulſa exhibere poſſunt. Sed & piper,imò tria pipera,zingiber,vel conditum,vel in puluerem redactũ, macis etiam,& nux muſcata appellata,& gariophyli. Multæ etiam,vt dicunt,conſeruæ,ſicut betonicæ, & florum roris marini vſu veniunt.Hęc enim omnia mutata frigida & humida neruorum temperie,robo rant neruos, & aliqua etiam quæ in eorum quibuſdam eſt, facili aſtrictione: præterea attenuando, & C digerendo excrementoſum humorem diſſipant. A Dioſcoride autẽ cardamomum plurimi ſit:quatenus ad curationem horum affectuũ pertinet. Antiquiores etiam medici plurimùm laudant, quando pertinax,& diuturnus ſit affectus, vſum caſtorei ad ſcrupulum deuoratum,ſactis catapotiis,aut ex mulſa datum:præterea opopanax;& ſagapenum. Ex antidotis verò maioribus,conueniunt theriaca, mitridatica,diacoſtum: in his & diagalanga, & pliris arcoticon, & multa id genus alia, de quibus non habebo ſermonem in præſentia; quia de illis ſatis ſuperiùs locuti ſumus.Vnde ad exteriora,quæ localia dicuntur,exponenda accedendum iam nobis videtur. Verùm anteaquàm particulatim rem hãc tractemus,in D vniuerſum quædam præcepta ſunt explananda,quorum pleriq; etiam meminere,præſertim verò Græci quorũ princeps fuit Gal.non modò vtilia,ſed & neceſſaria in curatione iſtorum affectuum.Primũ quod ab Ætio propoſitum eſt,quo cũ & Trallia.ex parte videtur conſentire, eſt, quod in his affectibus, præſertim verò quando ſuperiores corporis partes tenent, capitis plurima habenda eſt ratio: plerunque enim inde eſt initium,& origo horum malorũ. Vnde Trallia.præſertim cùm aut reſolutæ ſunt,aut conuulſæ faciei partes,conſulit,vt nõ modò in aliorum remediorum adminiſtratione, ſed in vacuatione, & purgatione caput ſpectemus, ac præter totius purgationem,ipſum etiã apophlegmatiſmis,& eiuſmo- E di inſtrumentis vacuemus, quibus caput particulatim inaniri conſuetum eſſe priori lib. diximus. Aliorum verò præceptum traditum à Gal.habemus 3.de *Cap. 6.* loc.affect. quod ſi aliqua pars conuellatur, aut reſoluatur,ſemper remedia eo loco adhibeamus,vnde deriuantur nerui, qui ſenſum, & motum ſubminiſtrant illi particulæ, ita vt maiorem rationem originis, quàm aliarum partium habeamus: quia plerumque principium, & origo eſt id, quod primũ laborat,aliæ vero partes, illius affinitate, & conſenſu. Si igitur conuulſio, & reſolutio pertineat vſque ad

A ſuperiores corporis partes,ſpinæ præſertim adhibẽda ſunt exterius localia remedia,& vertebris præcipuè primis: & ita ſubinde pro ratione, qua putabimus læſionem,vel ſuperius,vel inferius cœpiſſe. Vnde & Alex.dicebat,cum facie aliquo horum malorum tentatur,capiti omnia potius, quàm faciei particulis applicanda ſunt:neque enim (ait ille) partes hæ poſſunt hoc incommodum pati,non etiam malè affecto principio,hoc eſt, capite. Reliquum itaque eſt,vt his ita expoſitis, de illis agamus, quæ topica vocãtur,& exterius locis affectis,vel origini eorum,vbi primũ conſiſtit morbus,applicantur. Ea vero maximè apta ſunt,in quibus ſeruatur ratio duorũ *Lect. 32.* B ſcoporum,quos ſuperius ex Gal.com.in 2.& 4.Aph. *Comm 26.* *Comm 57.* retulimus,nempe vt calefaciant,& concoquant frigidum humorem,atque vt attenuent,& digerãt. Vnde & his non minus febris ſæpe prodeſt: quia reſoluit,& reſolutionẽ & conuulſionem,cum ex humorũ copia hæ fuerint excitatæ,vt teſtatur Gal. & Hipp. his eiſdẽ locis: nimirum quia calefacit atq; ita concoquit frigidos ſuccos,& eoſdẽ etiam craſſos attenuat,& digerit.Quare interdum nituntur medici febrem concitare,ſi pertinaces videantur, & difficiles hi affectus,& id aut pipere,aut caſtoreo ab ægrotãte acceptis. Compoſuere etiam quaſdam antidotos celebres medici, quæ multa, quæ vim inſignem calefaciendi habent,accipiunt,vt & febrem accendãt & hos humores alioquin calefaciant, & attenuent, C digerantq́; qualis eſt confectio anacardina.quam 9. ad Almanſorem deſcriptam habetis à Raſi. Eadem quoque ratione & vinum,nonnunquam conuulſionẽ,itidem & reſolutionem,vt ait Gal.5.Aph.ſanat: *Cap. 70.* nempe cum calefaciat, attenuet, & digerat. Sed quantum ad primum ſpectat, febris quidem neque deſideranda,neque excitanda,niſi quæ mitis,& moderata ſit: alioquin vellemus morbum vnum curare altero non minus verendo. Vnde Hippoc. præſertim quartanam ad tollendas conuulſiones aptam itidem in Aph.putauit. Quantum autem ad vinum pertinet, quando id ſanare poſſit hos affectus, docuit idem Galen.7.Apho. ex Aſclepiadis ſententia: ſi enim conuulſio, & reſolutio ſint à frigido, & *Comm. 46.* D craſſo humore excitatæ, atque prius corpus rectè inanitum, purgatúmque fuerit, vinum poterit non parum prodeſſe: at vero cum plenum fuerit, magis hos morbos augebit. Sed redeamus, vnde ferè diuerteramus. Ea ergo his affectibus curandis erunt opportuna,quę calefaciendi,attenuandi,& digerendi vim habent.Poſſemus quidem multa proponere, & olea,& cataplaſmata,fomenta,balnea, vt ſunt oleum chamæmelinum,anethinum,de coſto,rutaceũ, de piperibus,oleum etiam antiquum:ad componẽda vero cataplaſmata, fomenta, & balneas eadem ſimplicia medicamenta, quæ prope innumera ſunt proponi etiam poſſent. Nos tamen eis in præſentia erimus contenti,quæ pręſertim ab antiquis,& cele- E brioribus laudantur: nam facta cum his collatione, poterunt & plura huic rei apta reperiri. Ætius ergo vna cum Paulo imprimis hæc laudibus efferunt,artemiſiam, rutam, conyzam, calamentum: quibus nos ſaluiam chamæpithyn,chamęmelum,anethum, origanum addidimus, & iſtiuſmodi multa alia. Ex quibus, ſi coquantur ex aqua, atque ſi vini alicuius tenuis, & calidi pars aliqua decoctis addatur: præterea vero & aliquantulum nitri, vel ſalis, poſſunt fieri & fomenta, & perfuſiones, & balneæ. Sed & herbæ ita decoctæ,& tuſæ in cataplaſma redigi poſſunt, vel emplaſtrum: & appoui, quod efficaciam

 maiorem

maiorem habebit,quia cum diutius loco appoſitum immoretur,magis imprimere poterit.Neque forſitan videatur abſurdum hoc, quod de emplaſtro vel cataplaſmate diximus,neque res incommoda;quoniam,vt paulò ante dicebamus, non conſulunt authores, vt cataplaſmate contegantur omnes partes, aut cõuulſæ,aut reſolutæ;ſed ſolùm,vbi eſt initium ipſius morbi,vt paulò ſuperiùs ex Galen.& alijs authoribus celebribus expoſuimus. Vnde vnum tantùm ſupereſt,quod vlterius explicemus;& poſtea finem huic tractationi imponamus.Id verò eſt,quòd ex thermis naturalibus,quæcunque ſulphureæ,nitroſæ,cinereæ vel calcis,ſaliue aliquid habent: item & aluminoſę,niſi magnam aluminis partem contineãt, ex qua nimis aſtringant: præterea & bituminoſæ omnes vtiles ſunt his morbis tollendis:ſi vel demergatur in eis corpus, vel ſi perfundetur; immo, & ſi bibantur, quæ ſolent bibi.Præterea & limus ex his eiſdem thermis extractus, & illinitus proderit. Et quamuis qui eſt in villa ſancti Bartholomæi in reſolutione quia molliat,damnetur:cùm tamen mitificè etiam,vel induratos humores digerat,& diſcutiat,ſi applicetur origini,vnde cœpit obſtructio,inſartúſque eſt craſſior,& obſtruens humor:non video, cur non poſſit inde auxilium inſigne ſperari. Ego præterea vidi aquam vitæ,ſic vulgo appellatam,particulis reſolutis affuſam plurimùm profuiſſe.

De Deſtillatione,vel vt Græci vocant catarrho.

CAP. IIII.

ANTEQVAM ad tractandos affectus ad ſenſus,aut eorum organa pertinentes ſermonem conuertamus,de catarrho,vel deſtillatione agemus. Quæ quidem tractatio propterea ad hunc librum tranſlata eſt:quia & ſi plures vias habeat deſtillatio, per quas deſcendens poteſt animanti nocere;præcipuè tamen illæ ſunt,quæ & ipſæ à cerebro ortum, & deriuationem habent,& per inſtrumenta ſenſus deductæ ſunt: quamuis partim quidem eodem,partim autem alio naturæ inſtituto.Nerui enim,& ſenſuum inſtrumenta,vt cerebrum eorum miniſterio vtatur, in obeundis actionibus ad ſenſum,& motum pertinentibus à cerebro deducta ſunt. Viæ autem per nares,& palatum,partim quidem & ipſæ ea de cauſa à natura formatæ ſunt:quemadmodum nares particulatim in quibus eſt via, per quam odores primùm ab olfactu percipiendi feruntur, & præterea ſpiritus ad caput,& pulmones per inſpirationem attrahitur,& per expirationem expellitur; partim vero, vt cerebrum per eaſdem expurgetur: via autem ad palatum à natura deducta eſt ea ferè ſolùm ratione, vt excrementa,quæ copioſa in cerebro ſuapte natura generantur,commodè poſſint excerni:& dum cerebrum bene valet,& temperatum probe eſt, ea illi
Cap 1. ſola ſatis eſt, vt ex Galen.primo de tuenda ſan.colligi poteſt, & 8. de vſu part. Verum ſi ex vitio aliquo,aut à primo ortu contracto,vel ex aliquo in victu commiſſo errore magis excreuerint, & copioſiora gignantur excrementa, natura & miniſterio narium in illis excernendis vtitur. Et hæ duæ viæ,
Comm 14 vt docuit Gal.3.Aph.præcipuæ,& maximè naturales ſunt ipſi cerebro in expellendis excrementis. Aliquando tamen excrementoſa cerebri materia,& per aures expellitur,& commodè quidem præſertim vero in infantibus.At vero ſæpe,& per alias vias ſiũt fluxiones iſtius excrementoſæ deſtillationis, cerebro quippe ſe expurgante,ſicuti per neruos, per venas,per arterias:ſed illæ omnes contra naturam ſunt & morboſę,& multorũ malorum in cauſa:inde enim

A ſæpe & podagræ,& chiragræ, & alij articulares dolores,ſi ad articulos ferantur, ſolẽt excitari; ſed & ad iecur,lienem,ventriculum,inteſtina,vterum,& ad omnes tandem corporis particulas,interdum patet eis aditus. Vnde in quacumque parte corporis cuiuſcumque morborum generis in cauſa eſſe poteſt huiuſmodi deſtillatio;nec ſolum alijs partibus inferioribus poteſt labem afferre,ſed etiam ipſi capiti;ſi in eo retineatur:nã inde & apoplexiæ, & comitiales morbi,& reſolutiones,& quicũque alij,quos hactenus expoſuimus,capitis affectus oriri poſſunt. Vnde ſi vellemus de omnibus iis affectibus,qui ex catarrho,vel deſtillatione ortum habent,in præſentia ſer-
B monem habere , caput hoc comprehenderet quæcunque ad argumentum ſtatim à principio propoſitum pertinerent. Sed de alijs quidem ſuis locis,& capitibus agemus. In præſentia vero , quateous his tribus nominibus comprehenditur , definienda eſt tractatio: dicitur enim Græcè κατάῤῥους, κορύζα, & βράγχος, Latinè autem deſtillatio,grauedo,& raucitas,vel raucedo.Quo loco id aduertẽdum eſt,quod catarrhus,qui deſtillatio Latinè dicitur, duplex habet ſignificatũ,vt & iuniores monent,& colligi poteſt ex Gal.3. Apho. Aliquando enim ſignificat omnem defluxum: qui ex capite ad inferiores partes deſtillat,ſiue per amplas has quas diximus,& patentes vias,nempe per nares,& palatũ defluat; ſiue per neruos,venas,& arterias. Interdum vero magis coarcta- Comm. 12.
C ta. & propiori ſignificatione accipitur , vt per palatum ad fauces, & pectus deſcendit. Nam deſtillatio cum ad nares per colatorium appellatum deſcẽdens ibi conſiſtit, & viam illam obſtruit, dicitur Græcè coryza,Latinè grauedo. Si vero ad fauces per palatum defluat,& exaſperatis,extraneóq; humore perfuſis faucibus raucos reddat homines, à Græcis brãchus dicitur,raucedo Latinè. Cum vero inferius per aſperam arteriam ad pulmones,& thoracem decumbit,ibique tuſſim excitat,peculiari nomine, & quaſi proprio dicitur catarrhus, vel deſtillatio. Ad alias etiam partes decumbens, & anginam, & peripneumoniã:interdum & pleuritim, & articularem morbum,& alia multa mala excitat: de quibus cum
D ſuis proprijs locis ſit ſermo habendus, eorum tractationẽ ibi inſtituemus.Nunc autem præſtiterit,vt de catarrhi natura,& cauſis agamus. Vt prius tamen & hoc ſit animaduertendum , quod catarrhus,quantum ad vim nominis pertinet,ſignificat ſymptoma, quod eſt exiens,vel excrementum mutatum:in hoc tamen,ſicut in alijs multis contigit,per ſymptoma, tãquam per id,quod manifeſtius eſt,ipſum morbum ſignificamus,vel deſcribimus.Sed his addamus & illud,quod quãuis catarrhus,ſi ad eã reſpiciam* particulã,cuius vitio generatur,& à qua expellitur,rationem ſymptomatis ſeruet:quatenus tamẽ humor eſt, qui à cerebro ad alias partes defluit, & ad eas decũbens varios poteſt alioquin morbos generare, ſubinduit rationẽ cauſæ ; nec ita amplius rationẽ ſymptomatis ſeruat. Cũ itaque ita ſe res habeat, primum
E de eo, vt ſymptoma eſt, agamus; vt id in ſuã cauſam Lect. 33. reſoluentes naturã morbi inueniamus,à qua ſcopos & indicationes depromamus,qui poſſint curãdi rationem,& viã monſtrare: reſolutoria autẽ methodo id facilius aſſequemur. Catarrhus itaq; nihil aliud eſt,niſi humor à capite deſtillans,& defluens ad ſuppoſitas partes. Accepto autẽ hoc tanquã conſtituto videndũ poſtea,qualis eſt his humor, qui copioſius genitus in cerebro,mox expulſus defluit. Rationem Comm 12. vero hoc inueniendi oſtendit Gal.3.li.Aph.vbi ait, Comm.3.

quod

ꝙ cerebrũ ſuapte natura propenſionẽ quandam habet ad gignendã pituitã: cuius cauſam refert 6. Aph. cùm enim ſit frigidũ natura, & humidum, ſi cõtingat, vt aliquantò vlterius refrigeretur, facto in eo infirmiori calore natiuo, nequit probè ſuum conficere alimentum; & proinde multa cruda congerit excrementa, quæ pituitoſa omnino ſunt. Quapropter & illi accidit, vt pro ratione maioris, minoriſve cerebri refrigerationis, varias procreet pituitæ differentias: nam ſi vehemens frigus cõtraxerit, pituitam acidam gignit: ſi minùs, inſipidam: ſi minus adhuc, ſubdulcem: interdum etiam vera & ſalſa pituita fit in cerebro; ſed ea plerunq; fit, quando prius ipſum incaluit, poſtea refriguit: hoc autẽ adeo manifeſtum eſt, vt nemo ſit, qui modò animaduerterit, non perceperit hos ſapores in ea, quæ expuitur, pituita. Tandem ergo omnis ratio gignendi catarrhi eſt ab intemperatura frigidiore cerebri: vnde Gal. 3. de cauſ. ſymp. explanare volens catarrhi generationẽ, confert eam cum alui profluuio, quod excitatur à cruditate ventriculi: ita enim & deſtillatio ortum ſuũ habet ab errore concoctricis facultatis ob intemperaturam cerebri, plerũq; frigidã: quamuis eã præcedẽs aliquando calida catarrhos efficiat poſtea ſalſos, qui inde retinent aliquid caloris. Huic tamen & alia cauſa accedit, quæ non modicũ fomentũ illi addit, cuius 9. de vſu partium meminit Gal. & eſt eius ſitus: hac enim ratione vndiq; vapores à calore furſum lati, vt à principio 2. lib. diximus, caput poſſunt excremẽtoſa materia replere. Et ex hac etiam cauſa fit, vt varij poſtea, & diuerſæ naturæ gignãtur catarrhi pro varia natura vaporũ; qui in caput elati, ibi à frigore cerebri iterum condenſantur in humores, ac mox deſtillant. Colligamus ergo, quòd affectus, qui curandus à medico eſt, vbi catarrhus copioſus deſtillat, eſt cerebri frigida intemperies cum materia. Quòd ſi de eius differentiis ſit agendũ, facilè eas inueſtigabimus, ſi voluerimus ea ſpectare, quæ nuper ſunt explanata: nã ſi intẽperies cũ materia eſt, à materiæ rõne erũt & eius differentiæ accipiendæ. Vnde & à qualitate ipſius deſtillantis materiæ, & à rõne ſubſtãtiæ: alius ſiquidẽ eſt catarrhus ſubſtãtia tenuis, alius craſſus. Præterea ratione qualitatũ primarũ: alius .n. calidus, & acris, abradẽſq;, alius frigidus. Interdũ etiam ratione ſaporũ; ſiquidẽ alius acidus, alius inſipidus, alius dulcis, alius ſalſus. Sed neq; difficile erit cauſas catarrhi explicare, ſi eorũ, quæ nuper dicta ſunt, memores fuerimus. Omnia namq;, quæ poſſunt cerebrũ refrigerare, in cauſis catarrhi poni poſſunt. Quod in vniuerſum nobis inſinuare volẽs Hip. dixit 5. Aph. quæ frigida ſunt, vt nix, & glacies, deſtillationes mouent. Magis aũt particulatim rem hãc exponens 3. Aph. ait, ex anni tẽporib. hiẽs maximè grauedinũ, & raucedinum ferax eſt; cùm (vt ait Gal.) eo tẽpore caput frigori ſit obnoxiũ. Præterea ver; qñ fuerit aquiloniũ & ſiccũ: præceſſerit aũt hyems auſtralis, & pluuioſa. Sed ex ætatib. ſenilis catarrhis vexatur: iam .n. cerebrũ plurimũ in frigidã temperiem procliue eſt, & facile à frigore læditur. Quæ itẽ caput replere poſſunt, poſſunt inter cauſas catarrhi collocari, tã cibi, & potus, quã aëris mutationes: nam auſtralis ſtatus caput replet, & ſi boreas poſtea ſuccedat, maximè mouentur deſtillationes. Sed multa ad hoc argumentũ ſpectantia in ſuperiorib. tractationib. à nobis deſcripta ſunt quæ ſuperuacaneũ videtur repetere. Magis .n. operæpretium erit, ſi ad aliud caput tráſeamus, quod & animaduerſione dignũ eſt, & vtile ſcitu. Id verò eſt;

Cap. 4.

Aph 24.
Aph. 23.
Aph. 31.

A quod & catarrhi, ſicuti & alij morbi multi, imò pleriq;, ſua hẽt tempora: ſi tamẽ Gal. voluerimus fidẽ præſtare in libello de tot. mor. tempori. & id oſtendit ſumpta eorũ diſtinctione à materiæ tranſmutatione, & cõcoctione: ait .n., cũ deſtillat tenuis, & aqueus multuſq;, & acer, principiũ eſt illius affectus: tunc .n. ſumma eſt cruditas: ſed cũ & paucior fit, & craſſior, & minus acris, tunc iã euidentes ſunt cõcoctionis notę, & incipit incremẽtum: ſed exactior eſt cõcoctio, cùm iã mucus excernitur, & vt paucior, & craſſior, ita exquiſitior eſt indicãda cõcoctio. Tãdẽ ad ſigna cõuertamus ſermonẽ noſtrũ, nõnullis tamẽ prius expoſitis de iis, qui magis, & minùs ſunt deſtillationib. obnoxij. Itaq; ꝙ humidiori ſunt habitu vni-
B uerſi corporis, præſertim verò capitis, & cerebri, hi ſæpe deſtillationib. tẽtantur; vtpote quia cerebrum valdè habeãt excremẽtoſum. Neq; forſitã alia de cã protulit Hip. eã ſententiã 6. Aph. ꝙ qui nares humidiores, itẽ & ſemẽ genitale humidius habẽt, illi magis valetudinarij ſunt: ꝙ Gal. tanquã ꝓpriã cauſam retulit, ꝙ eiuſmodi homines maximè obnoxij ſint deſtillationib. propterea quia multis abũdant excremẽtis, iã in vniuerſo corpore, quam in capite. Diximus aũt paulò ante, ꝙ & qui frigidiori cerebro ſunt ob imbecillã concoctionẽ catarrhis vexantur: attamen & qui calidiori: ob aliã tñ rõnem, his ſiquidem facilè caput repletur, & ab interna videlicet occaſione, vt à vaporib. ad caput ex toto elatis; & ab exter-
C na, vt ab odoribus præſertim calidiorib. Vnde dixit Hipp. ſuffitus aromatum grauat caput: & ab aëre, vel ventis calidiorib. longè etiã magis, ſi cum caliditate adſit etiã humiditas. Signa aũt oſtendentia incipiẽtẽ diſtillationẽ, hæc imprimis ſunt, quòd referũt, qui ægrotant ſe percipere in naribus; aut faucib. quandam quaſi titillationẽ, vel mordicationem: nonnũquam motũ cuiuſdam veluti aquæ, aut alterius rei, q̃ neq; exprimere ſciũt, qualis ea ſit. Differẽtiæ verò catarrhi, quas antea expoſuimus, ſua & ipſæ ſigna habẽt, quib. ſunt diſcernendæ. Nã quantũ ad craſſitiem, & lentorẽ, vel tenuitatẽ modus ſubſtantiæ eorũ quæ vel per os expuũtur, aut per nares emunguntur, oculis facilè percipi põt. Præterea verò & horũ
D excrementorũ motio, & deſcenſus nõ parum faciet ad hanc diſcretionẽ: tenuis enim & diluta humiditas cito & facilè, vel nobis etiã inuitis defluit: craſſa vero, & lenta ægrè, & tardè; dũmodo ex accidẽti aliquid non accidat, quod iudiciũ hoc poſſit cõfundere. Interdum .n. quamuis tenuis ſit, qui deſcendit humor, ſi tñ diutius in calido aliquo loco contineatur, ab illius loci calore quaſi coctus craſſeſcit, & lẽtorẽ contrahit, & poſtea craſſus, & lentus emũgitur, aut excreatur: ſicuti ſi qñ via, quæ per nares ducit, obſtruatur, aut ſi ad pulmones, & thoracẽ defluens, ibi diutius detineatur. Diſcretiones vero earũ, quæ ad primas qualitates pertinẽt differentiarũ, videli-
E cet, an catarrhus calidus, an frigidus ſit, fieri poſſunt, petitis indiciis, tũ à capite, tum vero ab ipſo excrementoſo humore deſtillante. A capite quidẽ obſeruatis illis, quæ in priori lib. diximus eſſe ſigna capitis laborantis calida, vel frigida temperatura cũ materia: quæ cũ ibi fuerint abũdè tractata, nõ habebimus longiorẽ ſermonẽ. Ab humore deſtillãte ſigna depromenda ſunt à multis capitib. Primùm quidem ab eius odore: nam ſi fœtat, calidus eſt: fœteor enim ex putredine ortum habet. Deinde ex colore; quia croceus, aut ruber color, & viridis quoq; in calorem magis referũtur: albus vero frigoris potius nota eſt. Tertio ex ſapore: nã ſalſus, amarus, acriſq; ſapor ca-

Aph 2

loris ſigna ſunt:inſipidus,& acidus,frigoris. Quartò A ab iis,quibus iuuari, & delectari videntur,qui laborant:ſi enim frigidus ſit, leuari & delectari videntur adminiſtratione calefacientium:contrà autem,ſi ſit calidus. Ad præſagiendi verò rationem hoc pertinere videtur, quòd qui deſtillationibus obnoxij ſunt, illi proni ſunt in multos, & varios morbos, quales plurimos ſuperiùs expoſuimus;& id,pro ratione variarum,& diuerſarum particularum, quæ in diuerſis corporibus aut ſuapte natura,aut aliquibus aliis occaſionibus imbecilles eſſe reperiũtur. Semper enim quo imbecillior eſt particula,eò facilius recipit excrementa aliũde defluentia. Nulla tamen in corpore particula eſt,cui deſtillatio magis noxia ſit, quã

Com. 49. pulmonibus:docet etenim Gal. 2. Progn. quòd deſtillationes pulmonibus aduerſariſſimæ ſunt, ſiue præcedant,ſiue ſequantur alios eorum affectus: præcedentes namque vitioſis excrementis eos replent: at cùm ſequũtur,indicio ſunt graui pulmones morbo teneri,à quo & caput plurimùm iam læditur. Ad hoc etiam caput attinet ſententia ab Hip. 2. Apho. expoſita,nempe quòd grauedines, & raucedines in ſenioribus non facilè concoctionem admittunt:nequit enim eorum calor factus imbecillior craſſas, & frigidas materias coquere.

De ratione curandi deſtillationes. CAP. V.

Lect. 34 CVRATVRIS catarrhum, & id ex methodo facturis. primùm quidem opus eſt proprias à natura ipſius morbi indicationes depromere:illæ enim ſcopos nobis oſtendent, quos ſpectare neceſſe eſt,in inquirendis,& eligendis congruis,& aptis remediis. Cùm ergo prima origo, & fons catarrhi in cerebro ſit:eſt autem eius imbecillitas, & intemperatura,vt diximus iam:eſt præterea & materia, quæ ex hoc vitio genita,tum eam fouet intemperiem in cerebro: tum verò defluens ad infernas partes, illis aut morbum affert,aut ſaltem minatur aliquam ruinam:cùm hoc inquam ita ſeſe habeat, primùm quidem tollenda eſſet ea intemperies, quæ prima cauſa eſt aliorum incommodorum. Quia tamẽ illa à materia præſente fouetur:& ſi ſit aliqua copia iſtius fouentis materiæ,non poterit intemperies remoueri, niſi prius materia tollatur; ſed potius irritabitur morbus:alioquin enim ſi exigua eſſet congeſta materia;ſicut inter initia quandoque ſit;neque eſſet ſuſpecta,aut capitis, aut vniuerſi corporis plenitudo, quæ localibus remediis facilè poſſet agitari; dum aut à calidioribus liqueſcens,aut à frigidioribus expreſſa,maiori concitaretur motu, maiuſque interdũ vitæ etiam afferret periculum. Ideo conſilium Raſis 9. ad Alman. in cap. de curando catarrho,forſitan vtile,aut ſalubre fuerit, limitationibus tamen nunc expoſitis,diligenter ſeruatis;nempe ſi nulla ſit inſignis capitis, aut totius plenitudo. Conſulit verò ipſe,quod in initio, cùm ex externa occaſione concitatur catarrhus; nempe quia vel ex balneo fuerit quiſpiam,vel ex motu calefactus,& ſtatim ſe vento, vel aëri frigidiori expoſuerit: caput calidis linteis, aut veſtibus inuoluatur, donec perceperit in intimas partes calorem penetraſſe. Verùm ſi multa ſit materia,quæ defluat,quæque congeſta in capite eã foueat intemperiem,non eſt ab hoc capite incipiẽdum. Voluit autem Raſis corrigere virium contractum à repentino frigore,cui calidum caput fuit expoſitum: alioquin verò ab inanitione, vel vniuerſi corporis,vel capitis,pro vt indicationes eo tempore vigentes oſtendẽt, erit inchoandũ: mox incumbendum remotioni intemperaturæ, & roborationi capitis;prætereà verò eius exſiccationi,vt exſiccato ſuperuacuo humore, priſtino ſtatui caput reſtituatur. Inſtrumenta verò,quibus exinanitur corpus,varia & multa ſunt, vt ſuperiùs non ſemel dictum eſt. Nimirum inedia, vel tenuis victus. Sed & quæ valenter reuellunt, caput inaniunt; in quibus ſunt frictiones,acriores clyſteres,balneæ, præſertim ſi digerendi vim habeant; tandem autem purgatio, & ſanguinis detractio. Quorum aliqua leuiora ſunt,& non niſi longiori tempore inaniunt,vt ſunt frictiones,balneæ,exercitationes, victus tenuior; & in his quoque ſunt clyſteres. Confertim verò,citoq́;, ſanguinis detractio,& purgatio. Quæſierit itaq́; aliquis, à quib. ſit incipiendum, cùm vacuandum eſt ob diB ſtillationem:num à fortioribus,& citioribus inſtrumentis: an potius à leuioribus; vt procedere viſus eſt Raſis eo loco,cuius nuper meminimus: deinde verò,an ſtatim ab euacuatione auſpicandũ:an prius temperanda,& æquanda materia, vt faciliùs vacuetur;& poſtea vacuandũ;vt viſus eſt conſuluiſſe Hip. 1. Aph. concocta eſſe medicanda,non cruda,neq; in principio, niſi vbi turgeant. Satis difficilis eſt hæc Aph. 22 quæſt.& quæ longiorẽ requireret tractationem,quã admittat noſtrum inſtitutum:diſſoluemus tamẽ per capita,illis duntaxat propoſitis,quæ neceſſaria ſunt. Dicimus itaq́;, quòd vt 1. de rat. vict. in acu. mor. docuere Hip. & Gal. nulla eſt tutior, & verior methodus,& aptior ad diſſoluendas quæſtiones generales,& in vniuerſum propoſitas,cùm plura habent C capita; quàm nõ in eis abſolutè. & vno tantùm modo reſpondere; ſed per determinatas limitationes innitendo diuiſiuæ methodo,id quod vniuerſum,& generale eſt,ab eo,quod particulatim verum eſt, ſeparare;vt ibi exemplo quæſt. propoſitæ de ratione ciborum exhibendorum in acutis morbis demonſtrat Gal. Huic ergo & nos inſiſtamus methodo, & dicamus, quòd aut ex catarrho periculum aliquod præceps imminet; vtpote quoniã repentinã quampiam ruinam minetur;aut nullum impendet ex deſtillante catarrho periculum. Si quidem non immineat, periculum, aut ſi immineat tamen non adeo in præcipiti ſit occaſio, quin blandè, & facilè tractando non poſſit mitigari eius, ſi aliqua eſt ſæuitia, & tandem corrigi omne ex eo contraD ctum vitium: tunc prius paranda erit materia: interim tamen reuellentia adminiſtrando, vt ſunt clyſteres,frictiones artuum,& iſtiuſmodi alia;demũ vacuandum:præter quàm, ſi viſum ſit opportunum aliquo modo,ſanguinem mittere;quia inſtrumentũ hoc non exigit tot præparationes. At ſi præceps aliquod timendum ſit periculum,ſecus agẽdum. Verùm anteaquã particulatim hoc caput definiamus, hoc etiam explanemus; quod eſt cognitu neceſſarium,vt rectè diſſoluatur hæc quæſtio: nimirũ quibus de cauſis aliquando deſtillatio periculoſa eſt, aliquando non:vel potius vnde habet, vt periculoſa ſit. Triplex itaque ratio eſt, qua deſtillationi aſſiſtit periculum. Primùm quidem ratione plenitudinis corporis,& capitis,vel copiæ deſtillantis maE teriæ: poteſt enim aliquando ſtatim ſtrangulando perimere. Deinde verò ratione malæ eius qualitatis;quia ita acris ſit,& erodens,vt erodat, & vlceret quamcunque partem pertigerit, ſicuti nares, columellã,fauces,aſperã arteriam,pulmones,gulam,vẽtriculum. Tertiò ratione membri, vel particulæ, ad quam defluens decumbit deſtillatio:ſicuti ſi ad fauces, & ſummã aſperæ arteriæ partẽ delata fluxione,

tbe

ibi anginam excitari timeamus, vel ad pulmones, vel thoracem; vt inde metuẽda ſit, aut peripneumonia, aut pleuritis, aut phthiſis. Sed his & illud addendum eſt, quod tenuis deſtillationis præceps magis, & velox motus eſt & quæ proinde eſt & ad vacuationẽ propior: craſſa verò, vt ſuperius diximus, non ita præcipitanter mouetur; ſed lentè magis, & paulatim. Quod ſi aliquãdo copioſa, & cito moueatur, id ratio eſt: plerunque enim paulatim creſcit, cũ inſer initia tardè moueatur: & ſæpius, vt antea diximus, dum defluit, tenuis eſt, ac confertim mouetur mox craſſitiem & lentorem contrahit. Colligamus ergo tandem capita hæc, & has concluſiones. Cùm craſſior eſt materia, & multa quæ adhuc non confertim mouetur (cognoſces autem multam eſſe in capite materiam craſſam, ex eius grauitate percepta) non eſt ea repente mouenda, & exagitanda; ne augeamus periculum: commota enim à medicamento commodè purgari non poterit; quia cruda eſt, & ſua craſſitie, & lentore renititur vacuationi: vnde hominẽ huic periculo exponimus, ne agitata ad ventres cerebri deferatur, & apoplexiam, aut epilepſiam concitet: vel in faucibus conſiſtat, & hominem ſtranguletː vel ad pulmones, & aſthma afferat. Hæc ergo erit concoquenda prius; neque aliis mouenda, niſi clyſteri aliquantiſper acri, frictionibúsque ſatis validis, & frequentibus artubus adminiſtratis, vt reuellamus, ne verſus prædictas partes feratur: alioquin autem quietem ſeruantes tam animi, quàm corporis, vt omnes occaſiones declinemus, quibus illa & moueri, & augeri queat: & cauentes ab omnibus, quibus caput repleri poſſit, & quæ pituitæ generandæ apta ſunt, ſeruato victu, quantùm fieri poteſt tenuiori, vt illi ſubſtrahatur fomentum. Vbi autem concocta viſa fuerit, & ad vacuationem facilis, tunc opportunis medicamentis erit vacuãda. Quod ſi tenuis ſit, & præceps in motu, copioſáque vel ſi acris, & maligna (malignas enim id genus deſtillationes appellat Hip. 6. Epid. com.

Com. 18 Cap. 5 verò Gal. lib. 3. quæ tenues ſunt, & erodunt) aut ſi iam inclinet, & propenſa ſit in aliquam particulam inſignem, vbi timendus ſit magnus aliquis morbus: tunc ſi ſententiam Gal. & Hip. ſequi velimus, quam 5. meth. explanauit: non eſt tempus terendum in lenibus remediis, ſed potius ſtatim ab initio adhibendæ ſunt manus fortioribus; & quæ ſint hæc fortiora remedia, ibidem ipſe exponit, ſanguinis miſſio, & purgatio. Et huc ſpectaſſe viſus eſt mihi Gal. ea ſententia, quam recitat Oribaſius in eo cap. quos, & quando purgare oporteat. decerptam ex commentariis Gal. in librum de humoribus, quæ noſtris temporibus deſiderantur. Inde enim fuiſſe hanc ſententiam decerptam teſtatur Rabi Moyſes in ſuis aphoriſmis. Ita autem ea ſententia ſe habet tenues, & ſeroſos humores à principio vacua: in craſſis vero expecta concoctionem. Prætermiſit autem Oribaſius quædam verba non minùs relatis vtilia, quibus exponit, cur tenues vacuandi ſunt ab initio ne ait ipſe, ſuperueniente febre acriores fiant. Sed dicet aliquis, & quomodo ſibi conſtabunt Gal. & Hip. qui concocta medicari præcipiunt, neque ea, quæ cruda ſunt, eſſe mouenda; neque in principio, cùm non turgent? Dicimus, quod duplici nomine poſſunt conciliari loca Hippo. & Gal. quæ mutuò repugnare videntur. Primùm, quidem, quod cùm reuulſionis gratia vacuamus, in principio non etiam expectata concoctione vacuãdum eſt: reuulſionis autem gratia vacuamus, quotieſcunque ex

A fluxione humorũ vna ad aliam partem concitatur morbus: propterea enim, vt Gal. 5. meth. & in com. Epide. & in 6 innumeris aliis locis expoſuit, reuulſio eſt remediũ fluxionibus accomodatũ; cum illis obſiſtere volumus, impetuiq; humorũ, qui in aliquã particulam decũbentes morbum aliquem magnum illi afferunt. Reuulſionibus autem, tempus opportunum eſt inter morbi initia: nam vbi iam defluxerint, deriuatione, aut vacuatione per locum ipſum, vel per vicinum opus eſt. Reuulſiones verò, cum pluribus poſſint fieri inſtrumentis fortiſſimæ & potentiſſimę ſunt illæ, quæ cum vacuatione fiunt; præſertim verò per ſectam venam aut per purgantia medicamenta; vt pote quæ confertim poſſunt vacuare, & citò reuellere. Vnde cùm remedia debeant

B accomodari morbis tam præſentibus, quam futuris, non modò ſecundùm qualitatẽ, ſed etiam quantitatem, & magnitudinem: ideo cùm videmus præceps aliquod ex fluxione periculum, neceſſe eſt ſtatim, & potenter vacuando reuellere, vt docuit Gale. 5. meth. neq; expectare vlterius concoctionem. Hic enim habemus tres illas rationes vacuãdi, quas cogere medicum dixit Gale. 4. Apho. vacuare eadem die in morbis valde acutis: nempe antequam à ſæuitia morbi vires reſoluantur, & febris augeatur, quæ præter id quòd medicamenta ſunt poſtea illi aduerſaria, exacuit etiam acrimoniam fluentium deſtillationum, vt diximus ex ſententia recitata ab Oribaſio, & Rabi Moyſe ex commentariis

C Gal. in librum de humoribus: præterea antequam decumbant in principale aliquod membrum, & extrema afferant pericula. Aphoriſmus autem 22. maximè refertur ad eos humores, qui defluxere, & conſiſtunt in vno loco, vt ex commentariis in 1. & 4. Aphoriſ. elicere poſſumus, vbi & ſententiã Hippo. in teſtimonium affert, nimirum quicunque inflammationes in morborum principio conantur medicamento ſoluere, nihil de eo auferunt, quod intentum, & inflammatum eſt. Com 22 Com 28 Vnde non abſque ratione dicimus, ſi dicimus, quòd hi morbi turgentium morborum ſubinduunt rationem: duabus enim rationibus iſtis eiſdem iam citatis locis deſcripſit Gale. morbum turgentem: primò ſi humorum

D exagitatorum motus per totum corpus vagus feratur: vel ſaltem in principalibus partibus, quæ concitentur ad excretionem noxiorum humorum; & in hanc rationem referre poſſumus fluxum acris, & tenuis materiæ, quæ à cerebro membro quàm maximè principali expellitur, & factura eſt inſignem aliquem morbum in alia parte magni momenti, & maximi periculi. Fuimus fortaſſe longiores iuſto; ſed nos coegit res hæc quę maximi momenti eſt, & frequentiſſimè occurrit, & de qua quotidie diſputant Medici; neque tamen (ni fallor) rectè intelligitur, neque diſſoluitur. Sed vlterius progre- Lect. 35

E dientes inquiramus, quando magis inchoandum à miſſione ſanguinis: & quando à medicamento, ac purgatione: vel quando vtroque ſit opus. Meſue non omnino contemnendus medicus, & qui apud noſtros priores medicos in maximo fuit honore, tres poſuit conditiones, quibus ſanguis mittendus eſſet; quas tamen, ſi diligenter perpenderimus, à Gal. deprompſit. Et vt rem exquiſitius intelligatis, hæc omnia ſunt in catharro curando æſtimanda, antequam deliberemus an extrahendus ſanguis ſit, nec ne. Primum natura, & qualitas deſtillantis materiæ. Deinde partes, in quas deſtillatio decumbit. Tertiò ſtatus corporis illius, qui deſtillatione tentatur:

tentatur. Poſtremo, ſi quis ſit alius affectus cũ catharro, qui eum exacuat, & exacerbet. Primũ enim, ſi ſit calidus catharrhus, potius ſanguis mittendus eſt quam ſi frigidus; quia frigidus miſſo ſanguine magis refrigeratur, & recrudeſcit: cùm calidus præter cõmodum reuulſionis, & vacuationis, ſanguinis miſſione rẽperctur. Deinde verò conſiderandũ eſt, quò deſtillantis catharri fluxio, & impetus feratur. Quia ſi ad partẽ aliquam inſignem, in qua gigni poſſit magna aliqua noxa, vt ad oculos, aut ad guttur, & fauces, aut ad pulmones, & arteriam aſperam, aut ad alias partes, quæ multi ſint momẽti, confluat; mittendus eſt ſanguis: cogit enim nos magnitudo morbi, aut præſens, aut futura. Tertio an febrem habeat adiunctam. Febris ſiquidẽ dupliciter B augct noxam illatã à catarrho; primùm quia materia colliquat ſuo calore, & magis eas agitat, & mouet: deinde, vt ex ſententia Galen. diximus, addit illis maiorem acrimoniã, & deteriores reddit: corporis etiam ſtatus conſiderandus. Nam iis, qui multùm ſanguinei ſunt, vt affirmat Gal. 5. meth. ſtatim omnio extrahendus ſanguis eſt. At verò ſi pauci ſanguinis homo ſit; ita vt potius cacochymũ ſit corpus, quàm plethoricũ; non ita ſtatim, ait Gal. mittendus eſt: nam præter id, quòd vires in his facilè miſſione ſanguis diſſolui poſſunt: vtpote quæ in illis nequeũt eſſe admodũ robuſtæ: efficiuntur etiam efficiuntur praui ſucci, & intemperatiores, deſtituti à ſanguinis temperamento. Vnde ait ipſe, prius eorum C malitia eſt cõmoda victus ratione, & alijs medijs aptis ad meliorẽ naturã deducenda; ac poſtea, ſi res vrgeat, ſanguis detrahendus: ſed non copioſus: deinde reficiendi ſunt. Et quia alioquin purgatio eſt proprium remedium, vt ſepe teſtatus eſt Gal. immo Hippoc. cacochimiæ tollendæ: poſtea & medicamentis hi purgandi ſunt: mox ſi adhuc res reuulſionem expoſcat, iterum erit detrahendus ſanguis. Sed quoniã aliqui ſunt, qui venas plenas babent, & ſanguinem etiã multùm videntur habere: neque tamen multi ſanguinis illi propriè ſunt, quia vitioſus eſt ſanguis & craſſus, vt quaſi limus ſit: vnde cacochymos potius hos appellaueris, quàm ſanguineos, vel plethoricos: illis quidem detrahemus ſanguinẽ; ſed non confertim, nec ſemel multum; quia neque hi poſſunt validas vires habere. Ex quibus patet, quod interdũ ſanguinem copioſum, ſtatim etiam mitti- D mus: nonnunquã, detrahimus quidẽ, ſed detractionem patimur: & quandoque poſt miſſum ſanguinem purgamus: aliquando verò ſola vtimur purgatione: & non raro etiam omnia hæc fortiora remedia relinquimus, nimirum quando aut viribus diffidimus, aut quid aliud impedit, clyſteribúſque, & id genus alijs præſidiis inſiſtimus. Sed poſteaquam de mittẽdi ſanguinis ratione abundè diximus, nunc de purgando catharro aliqua magis particulatim verba faciamus. Ait itaque Galen. eodem 5. method. quod quando calida, & acris eſt deſtillatio, corpus illis medicamentis purgandum eſt, quæ vires habeant purgandi diuerſos humores; & id non abſque ratione: quia materia à capite deſtillans ſemper pituitoſa eſt; cùm autem acris, & calida eſt, oportet, vt mixtos alios habeat vitioſos ſuccos: immò quamuis etiam acrimonia careret, quando præceps mouetur, & copioſa; neceſſe eſt, vt coniunctũ habeat aliquem calidum humorẽ, cuius ope colliquata, fluidáque magis facta vi maiori moueatur. Deſcribit autẽ Galen. quaſdam pilulas, quæ parum, quantum ad vacuantia pertinet, differunt à deſcri-

A ptis in primo & ſecũdo libro; niſi quod addit agaricum, bdellio inſuper, & gummi Arabico etiã adiectis; quæ vim aliquã habent ſiſtendi catharrũ. In præſentia vero cochiæ & aureæ in vſu ſunt, & quæcunq; alia à nobis expoſita ſuperioribus libris fuere, quibus rationẽ purgãdi & caput, & vniuerſũ corpus per congrua medicamenta, ſumpta, nimirũ indicatione à natura humorũ purgandorũ, abũde explanauimus. Atq; etiam de illis copioſum ſermonẽ habuimus quibus particulatim capitis plenitudo vacuari ſolet, vt ſunt caput purgia à iunioribus dicta ἔῤῥινα à Græcis, maſticatoriáq; & gargariſmata, quę cõmuni nũcupatione à Græcis dicũtur ἀποφλεγματισμοί. Niſi quòd vbi timeremus, quod deſtillatio B ad pulmones, & pectus ferretur, pręſertim vero ſi acris admodũ eſſet, calidáq;, aut etiam ſi ex repentino influxu metueremus, ne magis agitatus humor ſuffocaret laborantem: item ſi multam putaremus eſſe iſtiuſmodi catarrhi copiam in capite cõgeſtam, adeo vt timor eſſet, ne gargariſmate cõmota, confertimque præcipitata ad inferiores partes periculũ aliquod inſigne laboranti afferret; non eſſent gargariſmata tentanda. Sed & ſternutamẽta non eſſent tentãda in initijs, dum crudus eſt humor, & multus: dum enim cõmouetur materia, concoctio, quæ potius quiete eget, impeditur. Præterea violenter exagitata, potius excreſcit, & vacuari nequit, plurimáque affert anguſtiã & labores. Poſt concoctionẽ autẽ ſecutus eſt eorum vſus: plurimùm enim caput expurgare poſſunt, & craſſiores, magiſque im- C pactos humores excutiẽdo educere. Sed de his hunc *Lect. 36.* eſſe habitũ ſermonẽ intelligani; quatenus ad euacuationẽ pertinet, nimirũ vt eis tanquã vacuatorijs inſtrumẽtis vtimur; quia gargariſmatibus ſæpius vtimur; tãquã præparatorijs materierũ defluentium, & æquatorijs, vt facilior & cũ minori moleſtia à natura excernantur. Duo enim ſunt, quæ materiam deſtillantẽ, vel nimis præcipitẽ reddunt, vel nimis difficilem ad vacuationẽ: nempe cum calida, tenuis, & acris eſt: & cùm nimis craſſa, & lenta. Vnde interdũ gargariſmate vtimur, in quo ſit vis incraſſandi, & refrigerandi: interdũ eo, in quo ſit incidendi, & attenuandi facultas. Sed de his loqui non eſt præſentis argumenti, quod circa materiam vacuationis verſatur. Propterea finem etiam faciemus huic D ſermoni. Et quamuis videatur ſupereſſe dicendum de alijs, quæ vim habent etiã vacuandi; ſed magis reuellendi, qualia ſunt vincula dolorifica, frictiones, clyſteres, glandéſque & ipſa plurimùm faciunt ad ſiſtendam, & auertendam à locis valde ſuſpectis fluxionem, vt patet illi, qui legerit 5. meth. & alibi etiam Gal. quia tamen de his omnibus copioſè tractauimus priori libro: ideo non puto futurum operæ pretium aliquod, ſi iterum acta agere velimus. Vnde tranſeundum eſt ad alium ſcopum, qui reſpicit correctionẽ & apparatũ materiæ vt à natura facilius adminiſtrata, & minori noxa ab ea excernatur, vel ſpontè vel per purgantia medicamẽta. Rationẽ autem horum remediorũ nobis materia, quæ E defluit, oſtendet: Modum verò vſus ea particula, ad quam pręſertim confluit; & à qua etiam defluit. In vniuerſum enim, ſi calida, tenuis, acriſq; fuerit, opus erit refrigerantibus, incraſſantibus, & acrimoniam retundentibus: ſin autem, & lenta, detergentibus attenuantibus, & incidentibus. Et quantum etiam ad ſyrupos, decoctáque, cibos etiã, & potus ſatis item in pręcedenti libro diximus, dum de curandis internis affectibus capitis ſermonem facere-

mus

mus, & hoc quatenus ſpectat ad partem vnde fluit. A Sed quatenus ad partem, ad quam confluit: cùm ſoleat materia aut ad nares deflectere, & ad appellatum colatorium: quando videlicet grauedinem, & coryzam facit: aut ad palatum, & fauces: aut tandem per aſperam arteriam ad pulmones: diuerſas etiam formas pro diuerſitate locorum, ac locis ſuis accommodanda remedia Medici excogitauere, & id bona ratione: nam non modo in corrigendo, & emendando catarrho, rationem habere demandantis particulæ oportet: ſed recipientis etiā, vel ſuſcipientis. Vnde ſi ad nares deſtillauerit materia, tunc ea erunt commoda, quæ per nares trahuntur, non vt vacuent, & inde trahant hoc excrementum: verùm vt illud præparent pro ratione rei exigentis. In calido enim, & tenui ea in nares iniicientur, quæ refrigerēt, increaſſent, & leniant: nam hæc præſtabunt, vt non ita diſruptè, & præcipitanter eò feratur, ſed moderatius faciliuſque à natura regatur. Faciunt autem ad hæc, aqua, vel decoctum, vel ſuccus violarū, vel aqua roſarum: decoctum iuiubarum, decoctum lactucæ, vel portulacæ, vel alia multa his ſimilia. Quòd ſi valida eſſet tibi obſtructio, & impacta in oſſe colatorij mul ta materia, aut quæ ob illius loci caliditatem quaſi excocta aliquem contraxiſſet leorem, aqua hordei ſola conferret: ſed magis etiam aperirer, ſi aliquid ſaccari adderetur, vel ſyrupi roſacei recentis. Exterius verò ſi propè radices, vel initium narium il liniretur oleum violaceum, vel butyrum. Sed & odoramenta poſſunt eſſe vtilia: laudat autē Meſ. odoratum ſemen lini infuſum in aceto, & areſactū, ſuffitúque, vel ordeum etiam ex aceto, vel furfure, eodem modo: hæc enim refrigerant, & exſiccant cathartalem humiditatem. At ſi frigidus, & craſſus, decoctum maioranæ, rutæ, item chamæmeli, nigelæ, & multorum aliorum, quæ ex his poſſunt percipi, vt tamen prius à leuioribus ſemper ordiamur, vt eſt decoctum chamæmeli, deinde maioranæ, poſtremò ſeminum nigelæ. Sed his ſeminibus potius in ſuffitu, quàm quod trahatur per nares, vtendum: vel ligata linteo prius tameo torrefacta, offerantur naribus odoranda. Linimenta etiam ſimilia radicibus narium adhibenda: ſicuti ex oleo amygdalarum amararum, chamæmelino, anethino, & aliis id genus. At ſi ad fauces defluat, elegmata commoda ſunt, & alia, quæ in ore tenentur, & paulatim colliquata deſcendunt. Vt in calida, ſyrupus violaceus ſimplex, vel compoſitus: ſed & roſaceus, quando nondum deſcendens ad thoracem tuſſim ciet: item ſyrupus de rumbis, de portulaca: randem vero omnibus aliis præſtantior eſt, cum valde tenuis, & calidus, acriſq; eſt catarrhus ſyrupus de papauere. Sed ſolidiora ſunt diadtragagantū album, vel rubrum ita apellatū ob admixtionem boli armeniacæ. Valentius autem omnibus eſt

Cap. 2. diacodion, cuius in 7. de comp. me. ſec. loc. meminit Gal. Eo autem tēpore conficiebant in modum eclegmatis, vel ſyrupi interdum ex melle, interdum ex E defruto, vel ſapa: in calida verò deſtillatione id præferebant, quod erat ex ſapa confectum: mel enim irritat, ait ibi Gal. calidas fluxiones: quod autem ex melle, in craſſa, & lento catarrho. Nunc ex ſaccaro conficiunt, & in orbiculos, vel rotulas, vel aliàs, quas confectiones appellāt, efformant: & in calido etiam vtuntur, quia ſaccarum quaſi temperatum eſt: omnino enim minus & calefacit, & detergit, minuſque attenuat, quàm mel. Sed vt diximus & gargariſmatibus agere interdum ſolemus, vt ex aqua roſacea, cui additum ſit paucum camphoræ: & ſi ſiſtere, vel re-

frenare fluorem magis volumus, decocta ex rebus aſtringentibus, ſicuti roſarum, coriandorum, lentiū decorticatarum: ſi incraſſare, & refrigerare, decoctū lactucæ, portulacæ, vel ex aqua communi, vel roſacea, decoctum capitum papaueris: lac, vel, vt aiunt, emulſio ſeminum papaueris vſu veniunt. Ad frigidum, & craſſum oaymel, ſyrupus ex radice dulci, de betonica, de hyſſopo, conſeruæ, etiam ex ſaccaro be tonicæ, florum roris marini: gargariſmata quoque ex decoctis earundem herbarum: præterea decoctū thuris, decoctum etiam reſinæ iuniperi, vel cedri, Arabes, & Aputhecarij ſandaracham appellant, plurimumque ad ſiſtendum, & ſiccandum catharrum B valet: item decoctum ſpicæ nardi, vel celticæ. Sed de his ſatis. Tranſeamus poſtremò ad illa, quæ tertiam indicationem, vel tertium ſcopum reſpiciunt, qui eſt exſiccatio, & corroboratio capitis, quæ & ipſa ſummè eſt neceſſaria: alioquin enim nunquam ſiſti poterit deſtillatio: vel ſi videatur curationem iam admiſiſſe, paulò poſt eadem manente cauſa, neceſſe eſt iterum eandem ſuperuenire incommoda, & interdum etiam maiora. Prima autem ratio roborandi caput in omni catarrho eſt, procurare, vt remoueatur cerebri intemperatura, vel ea emendetur. Et quia à contrariis intemperaturis catarrhus generatur, ſicuti etiā catarrhi ipſi inter ſe contrarij, quatenus ad eorum naturam pertinet: ideo & diuerſa eſt etiam via, & ratio, immo aduerſaria corrigendi hu- C iuſmodi intemperamenta. Vnde, eum materia deſtillans calida eſt inſigniter, tenuiſq; & plurimum actis, dimittenda ſunt omnia exterius, & interius etiam, vt 6. de tuen. ſani. ſenſit Gal. quæ calefaciunt, vt ſunt balneæ, vel thermæ omnes, quæ ſuapte natura calidæ ſunt, in vniuerſum ſiquidem omnes calefaciunt. Præterea emplaſtra, linimenta, cataplaſmata, cerata, perfuſiones, quæ ſunt medicamenta calefacientia, contra quàm Gal. tempeſtate multi Medici ſoliti fuerant facere, omnino declinanda. Medicamentum autem accommodatiſſimum præ omnibus aliis, ait ipſe, ſunt aquæ dulces, quibus in potu, & cibis vtimur, ſi illis modeſtè calefactis lauemus & caput, & totum corpus, non tamen ita, vt fricetur caD put, ne attrahatur aliquid ab inferioribus partibus: artus tamen, & infernæ partes inter lauandum fricari poſſunt: vim enim reuellendi id habet. Nam harum vſu frequenti, & lenitur acrimonia catharri, & intemperatura temperatur, & ſi qui calidi vapores ſint in capite geniti, qui intemperaturam foueant, digerantur. Poſſemus & alia multa huic rei addere, ſed quia alibi ſunt hæc omnia tractata: ideo vno capite omnia comprehendam. Ea igitur omnia, quę à nobis de curādi capitis calida intemperie in priori libro tractata ſunt, huic loco poſſunt accommodari: ſicuti frigido catarrho congruere poſſunt. Vt ſolum hæc addamus, quod quæ præter id, quod calefaciunt, & exſiccant, vim etiam habent trahendi è profundo, & caput ipſum roborant, & fluxionem in recipiunt, & ad hoc inſtitutum præſertim pertinēt, quæ rubificant cutim, & veſicas excitant, vt ſunt veſicatoria, ſinapiſmi: quemadmodum quæ ex thapſia, ea iberide, lepidióve, & quæ ex naſturtio componūtur cerata. Huc quoque ſpectat & inuſtio in ſummo, capite ſupra ſuturam, ſiue cauſtico medicamento ſiue ferro ignito facta. Neque in his longiores eſſe volumus: quia cum (vt ſæpe dixi) nulla ferè ſit in corpore particula, ad quam delatus catarrhus non poſſit morbum aliquem illi afferre, erit etiam eius meminiſſe opus ſæpius in ſequentibus libris. Sed

A ad ſenſuum organa, quæ tertia differẽtia eſt earum partium, quæ à cerebro habent deriuationem, ſermonem noſtrum conuertemus. Nam præter hanc conuenientiam cum iis, de quibus hactenus egimus eam etiam habent cum hoc poſtremo capite, quod frequenter illis deſtillatio noxia eſt, & eorum morbifica cauſa. Et quamuis quantum ad hanc rationem pertinet, prius de affectibus narium eſſet habendus ſermo; vtpote quoniam deſtillatio ferè inſtituto naturæ per hanc viam fertur, & proinde etiam frequentius huic particulæ negotium faceſſit, hùncque ordinem ſecuti ſint Galenus, & Ætius, & Græcorum multi: Quia tamen Arabes, præſertim verò Raſis, ab oculis incœpere, & hos iuniores ſequuntur: nec quantum ſpectat ad faciliorem doctrinæ rationem, multùm refert ab hoc, vel ab illo capite B ordiamur. Ideo in præſentia Arabum, & conſuetum his temporibus ordinem ſequemur.

De Oculorum affectibus. Cap. VI.

Lect. 37. OCVLI inſtrumenta ſunt viſus, & viſiuæ facultatis. Sed primum aduertendum, quantum ad oculi rationem pertinet, quod, vt ex Galen. tum 4. de locis affect. tum vero quarto etiam de comp. medi. ſecundum loc. videtur colligi poſſe, oculus bifariam, vt de eo loquuntur Medici, accipi poteſt. Altero quidem modo, vt conſtat ex omnibus partibus, quæ propter commoditatem illius ſenſus à natura creatæ ſunt, ſiue propterea, vt commodius videat, ſiue propter eius cuſtodiam, & defenſionem C ab illis, à quibus lædi poteſt: & hoc pacto ad rationem oculi pertinent cilia, ſupercilia, & palpebræ. Altero verò modo, & magis propria ſignificatione, vt illæ duntaxat partes, quæ actioni videndi conferunt, ad eius integritatem attinent; atque ita id, quod intra palpebras continetur, quod ex ſuis tunicis & humoribus conſtat, ad quod viſorij nerui perueniunt, ſenſum illi per viſorios ſpiritus deferentes à cerebro, tanquam propriæ oculi partes accipiuntur. Et priori quidem modo accepit Gal. oculum, cum de eo ſe locuturum 4. de comp. med. ſec. loc. pollicitus in eo libro, ſtatim ab affectibus palpebrarum exorditur tractationem. De oculis ergo hoc modo nos quoque in hoc libro agemus. Et quamuis recta illius ordinis ratio, quẽ ſtatim a principio nos ſecuturos pollicebamur, requireret, vt pri° D ab externis partibus, & continentibus exordiremur, quemadmodum Gal. exorſus eſt: Quia tamen ad intelligentiam faciliorem nihil refert ab illis, vel ab iſtis inchoare, & omnes ferè iuniores Arabas ſecuti ab interno oculo incipiunt, quos multi in præſentia legunt. Ideo ab interiori oculo, qui intra palpebras clauditur, ſumemus exordium. Vbi & hoc præterea debetis nouiſſe, quod hæc particula præ plurimis aliis particulis maiorem à medico diligentiam exigit: cum differentem habeat naturam a quacunque alia corporis particula: idque, propter eius dignitatem, ac nobilitatẽ: nobiliſſimus enim eſt viſus omnium ſenſuum & magis dilectus, & quaſi ſpecula- E tor eſt, viuæ, ſique corporis ductor. Vnde & Euangelium dixit, ſi oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tenebroſum erit. Et Ariſto. cum inquit præ aliis omnibus diligimus, cum plures aliis rerum differentias oſtendant. Et præterea propter eximium ſenſum, quo præditus eſt, faciliime, & à leuiſſima quaque occaſione irritatur, & læditur. Vnde quamuis conueniat quidem in curatione cum aliis particulis, quantum ad generalem methodum pertinet, communéſque indicationes, & ſcopos à natura affectus depromptos: quatenus tamen ad remedia accommodanda illis ſcopis, & cui rei maximè deſeruit natura laborantis particulæ: adeo ab aliis diuerſus eſt, vt quàm plurima, quæ quantum ad ipſa ſpectat, accommodatiſſima ſunt, ſimilibuſque aliarum particularum affectibus familiariſſima, & maximè ſalutaria, oculis quam maximè ſint inimica. Eſt autẽ oculus iuxta hanc rationem inſtrumentaria particula, quæ ex pluribus particulis ſimplicibus eſt coagmẽtata, ex tribus quidem tunicis ex anteriori parte ex ea alba, quæ viſui noſtro primum ſe offert, quæ ad iridem oculi terminatur, vndequaque illum continens, & circundans. hanc Græci, vt teſtatur Galen. 4. de comp. medic. ſecun. loc. vel περιόστεον, vel περικράνιον appellauere. Quod nomen propriè eſt illius membranæ, quæ caluariam ſub cute contegit, & illi, vt ſtatim à principio iſtius commentarij diximus, circumuenta eſt. Sed his verbis voluit fortaſſe inſinuare Galen. hanc extimam oculi membranam deriuari, & ſuum à pericranio ortum habere. Sæpe etiã ἐπιπεφυκότα χιτῶνα quaſi aliis hærentem tunicam, & adnatam, vel adiunctam eandem vocauit: vt quæ aliis veluti hærens, & adnata, illas contineat & alliget. Ex hac autem coniunctione, qua aliis hæret, coniunctiuam iuniores appellant, quaſi exprimere volentes nomen Græcum. Sed magis expreſſiſſent, ſi coniunctam dixiſſent. Hæc autem leuis, & plana exterius eſt, & lucida, duraque & ſolida ob aliarum internarum particularum tutelam, ab externáque (vt diximus) capitis membrana deriuata: cuius præterea officium eſt, vt & oculum vniuerſum, & muſculos illum mouentes comprehendens oſſibus annectat, & deuinciat, atque ipſum oculum circumcirca complectatur. Vnde, cum magna inflammatione hæc tentatur, partes etiam circunſtantes faciei omnes ad malas vſque trahi videntur. Intra verò hanc ſtatim altera continetur, quæ ſine diſſectione ſpectari nequit: niſi in circulo, ad quem priorem terminari diximus: quæ & perſpicuitate, & ſoliditate, denſitatéque imitatur tenuem laminam ex ſplendido, & deterſo cornu deraſam: a qua ſimilitudine κερατοειδῆ græcis, quaſi cornu ſimilitudinem referentem, Latini iuniores corneam nuncupauere. Eſt & tertia intra hanc, quam vueam Latini Græci ῥαγοειδῆ a ſimilitudine, quam refert grani vuæ, nominarunt: in cuius anteriori parte, vbi quaſi centrum eſt iridis, foramen eſt, quod pupillam appellatam conſtituit, & aſſimilatur foramini in vua: quod reliquum eſt poſt abſtractum pediculum, à quo pendebat. Intra hanc tunicam eſt aqueus humor: poſtea vero cryſtallinus, quem primum organum viſus eſſe volunt Medici, præſertim Galen. poſt autem ex poſteriori parte eſt vitreus: deinde vero & aliæ tunicæ: vt illa quæ reticulum, ſeu retis formam imitatur, & græcè ἀμφιβληστροειδής, id eſt, reticulata, & ἀραχνοειδής, hoc eſt araneoſa dicitur. Sed quantum ad noſtrũ pertinet inſtitutum, hæc ſatis ſunt: nam diligentius hæc ſunt referenda, & explananda in anatomicis tractationibus. Ad oculos autem varia neruorum paria deueniunt, ſicuti diuerſæ ſunt oculi functiones. Nam eximio, vt diximus, quodam ſenſu præditus eſt: præterea multos habet muſculos, à quibus mouetur per appetitum, & voluntatem animantis, etenim & in dextrum, ac ſiniſtrum angulum; & ſurſum, ac deorſum mouetur: præterea verò & circumagitur: & retrahitur, ne nimis promineat.

Porrò

Porrò muſculi hanc facultatem à neruis habent, per quos tum ſenſus, tũ motus à cerebro defertur: ideo à cerebro ſtatim vtrinq; deſcendunt nerui, qui huic præſunt muneri. Cum etiam oculi ſint ſenſus viſus inſtrumentum, & omnis vis ſentiendi à cerebro per neruos deriuetur: ideò etiam fuit [neceſſe] aliud neruorum par hoc officio fungi; nempe per ſpiritus oculis ſubminiſtrare viſiuam facultatem, vnde ὀπτικοὶ Græcè, quaſi viſorios dixeris, appellantur, qui quaſi perforati ſunt: viam enim ſenſibus conſpicuam hi ſoli ex omnibus neruis habent. Cum enim exquiſitiſſimus ſit is ſenſus, maiori ſpirituum copia eget: & ob id natura latiorem etiam, & ampliorem in eis, quàm in aliis viam parant. Qui & hoc peculiare & priuatum habent, quòd maiorem habent nexum inter ſe duo hi nerui, quàm alij inſeruientes aliis ſenſibus: quia & ſi à diuerſis cerebri partibus habent ortum, alter à dextera, alter à ſiniſtra: dum tamen deſcendunt, in medio ferè itinere coëunt inter ſe, & mutuo coaleſcunt: poſtea diducuntur: & diſpertiti alteruter ad ſuum oculum fertur. Cur autem ita factum ſit à natura, & an verè incrucientur, ad aliud inſtitutum pertinet diſputare. Hoc tantùm mihi dignum videtur eſſe animaduerſione, quod maximè ad noſtrum ſcopum pertinere videtur; ex hac videlicet horum neruorum connexione, magnam eſſe oculorum mutuum conſenſum, vt ſæpiſſimè contingat, quòd malè affecto vno oculo, ſi longius malum protrahatur, facillimè eiuſdem incommodi fit & alter particeps. Sed tandem his explanatis, quæ erant ad faciliorem captum eorum, quæ dicenda ſunt neceſſaria: rem ipſam aggrediamur, quæ primum ad noſtrum ſcopum attinet, nimirum inueſtigemus de more iam à nobis inſtituto omnes affectus, quibus oculus eſt obnoxius, atq; vnde ſuam habent originem; vt ab illis depromptis ſuis indicationibus, methodum eos curandi inſtituere, & explanare ea ratione poſſimus. Hoc primò conſtituto, quod cum ita ſe habeat eius conformatio, & ſtructura, vt iam expoſuimus, videlicet quod ſit inſtrumentaria particula ex pluribus ſimplicibus conflata; neceſſe eſt, vt ipſe quatenus inſtrumentum eſt, pateat omnibus affectibus, & morbis, vel ſaltem pluribus, quibus & aliæ inſtrumentariæ partes ſunt obnoxiæ; quatenus autem ex ſimplicibus conſtat, poſſit etiam ab illis affici, quæ ſimplicibus ſolent contingere. verum cum & aliqui ſint vtriſque communes affectus, videlicet ſimplicibus. & compoſitis; ita etiam his oculis erit expoſitus. At quia horum multi, quantum ad curandi rationem ſpectat; ad præcedentia capita referenda ſunt: ideo eorum rationem prius & breuiter exponemus. Nam cum dixerimus oculos multos habere adnatos muſculos, à quibus mouentur variis motionibus, horum vitio multa ſunt incommoda, quibus tentari poteſt hæc particula; ex quibus, non modo quantum ad motiones attinet, lædi poteſt: verum etiam in operatione videndi. Nam & reſolui, vel paralyſin pati poſſunt muſculi hi, & conuelli, atque ex huiuſmodi affectibus, præter impeditam, vel vitiatam motionem, vitiatur & oculorum ſitus, ex quo vitiato læduntur & ipſi oculi in videndo. Si enim omnes muſculi pariter reſoluantur, oculus fertur ad extra, & prominentior fit; quia cũ omnes iuuent aliquantum ad hoc, præſertim vero id pertinet ad muſculum, qui hæret optico neruo: hic enim oculum retinet ne extra prolabens fiat prominentior: vnde illo reſoluto, oculum neceſſe eſt prominere. Contrà vero ſi conuelleretur, interius oculum trahens, efficeret, vt ille intro retractus videretur. Si vero alij, vt qui ad exteriorem angulum oculum mouent, reſoluerentur, oculus ab oppoſitis, & ſanis tractus verſum interiorem conuerteretur. Sed ſi conuellerentur ad ſe trahentes oculum, ad ſuum angulum conuerti cogerent. Contra autem accideret, ſi oppoſiti aut reſoluerentur, aut conuellerentur: ita enim vel ſurſum, vel deorſum conuerterentur oculi; prout vel qui ſurſum mouent ipſos: vel qui deorſum conuertunt, aut reſoluti, aut conuulſi eſſent. Verum non eſt, vt exquiſitè & hoc, & reliqua omnia expoſuit Galen. partim primo de ſympt. cauſ. partim 4. de locis affect. non eſt, inquam, per nocumentum, quando in exteriorem, vel interiorem angulum conuertitur oculus inſigni conuerſione; & quando ſurſum, vel deorſum; quia cum ſurſum, vel deorſum inflectitur oculus, læditur quàm maximè viſus, vt quæcunque offeruntur viſui, duplicia videãtur: cum autem dextrorſum, vel ſiniſtrorſum, parum admodum læditur huius ſenſus actio. Cuius rei teſtes eſſe poſſunt, qui ſtrabones eſſe dicuntur. Sed de his ſermonem non protrahemus longius: quia cum horum omnium occaſio ſit, aut reſolutio, aut cõuulſio, poſſunt omnes horum affectuum rationes in capita de reſolutione, aut conuulſione referri. De quibus cum ſatis ſupérque ſit ſuperius dictum, in præſentia non plura faciemus verba. Niſi quod hoc nobis addendum videtur, quod non ſolum vitio muſculorum oculus poteſt de ſua ſede dimoueri: vt videlicet prominentior fiat, vel contorqueatur, ſed ex aliquo etiam tumore præter naturam increſcente alicui parti membranarum ex parte interiori; qui quidem tumor magis impellat exterius in anteriorem partem oculum, quo magis creuerit: tumor autem hic poteſt, aut inflammatio, aut ſcirrhus eſſe. Et equidem ego cognoui nobilem quendam adoleſcentem patritium Venetum, cui dexter oculus adeo prominebat, vt vniuerſam ferè faciem deturparet; id vero contigerat ex ſcirrhoſo tumore, qui erat in interna parte, qua adnata membrana alba, quam coniunctiuam diximus à iunioribus appellari, oculum oſſibus in quibus locatus eſt, annectit: qui tamen tum ætatis ope, tum Medicis auxiliis tandem longo tempore eſt liberatus. Non minus id ex inflammatione fieri poſſet, vt quiſque poteſt intelligere. His itaque dimiſſis: quia quantum ad curationem pertinet, curandi eſſent hi tumores, ſicut & alij tumores: procedamus vlterius. Diximus ergo, quod oculus poteſt à quocunque modo intemperaturæ affici, ſiue ſimplex, ſiue ex compoſita ſit: ſicuti & aliæ omnes particulæ, quæ conſtant ex ſimplicibus partibus: & illis interdum cum materia: interdum ſine materia. Sed de iis, primum agamus, quæ ſine materia ſunt: prius vero de ſimplicibus: his enim cognitis, facilis eſt compoſitarum cognitio. Sicut autem, cum hæ ſimplices particulæ ſuum ſeruant temperamentum, optimè & id, quod primum, & proximum eſt inſtrumentum viſus, ſiue ſit cryſtalloides: ſiue ſit aliud: ſuo fungitur munere, facultatique viſiuæ optimè deſeruit, & reliquæ etiam partes optimè illi inſeruiunt: Ita cum à ſua recta temperatura degenerant, viſus non poteſt rectè ſe habere. Nam, vt particulatim rem tractemus, ſi exſiccentur nimis oculi: contrahuntur membranæ, vel tunicæ ipſorum indurantur, rugoſæ fiunt, exaſperantur, coarctántque ipſos humores: pupilla præterea, exſiccata vuea, cõtrahitur, & ſtrictior fit: vnde viſio fit imbecillior,

Cap. 2.
Cap. 2.
Lect. 3.

…ior, & læditur: quamuis enim, vt eodem primo de cauſ. ſympt. docuit Galen. pupilla naturaliter aſtrictior faciat ad perſpicuitatem viſus: quæ tamen ex morbo talis eſt, viſum offendit. Ita & humores, tam aqueus, quàm cryſtallinus ex ſiccitate nimia lædunt plurimum viſum: contrahuntur enim, & abſumuntur: vt non commodè poſſit aqueus cryſtallino ſolitam præſtare vtilitatem, & cryſtallinus viſiuæ facultati miniſtrare: præter id, quòd & ſpiritus ab intemperatis particulis tranſmittati vitiantur. Si verò oculi partes nimis humectentur, membranæ quidem laxantur, & quaſi defluunt: humores etiam nimia humiditate impediuntur, ne ſuo rectè fungantur munere, incraſſantur enim, & membranæ, & humores. Vnde ex nimio vueæ humore, laxior fit pupilla, quod plurimum de perſpicuitate viſus, & de longitudine viſus detrahit. Item ſi calidiorem temperaturam contrahant, læditur viſus: calor enim agitat, & conturbat ſpiritus, vapores multos concitat vt neceſſe ſit corrumpi actionem. Contra vero frigida intemperatura eos ferè immobiles reddit: hebetat etiam plurimum aciem viſus: præter id, quod vt calor rariora omnia, quàm par ſit, efficit: ita frigus omnia condenſiat. Compoſitæ autem intemperaturæ compoſitas, & mixtas habent læſiones: præter hæc autem intemperaturæ, & hæ præſertim, calida, ac frigida, itaio oculis, ſicut in aliis particulis inſigni ſenſu præditis, vehementes poſſunt dolores concitare. Quæ autem cum materia ſunt, eaſdem habent rationes lædendi, quas illæ, quæ ſunt citra materiam, & præter eas, quæ poſſunt ex oriri, non ſolum à qualitatibus: verum & eas, quæ materias ſecundum ſe, & quia corpus habent, ſequi ſolent. De quibus difficilior ſermo eſt, & maiorem requirens diligentiam: ſi tamen memores ſumus eorum, quæ in prioribus libris expoſita ſunt, facilis erit eorum, quæ ſunt dicenda, perceptio. Primum itaque cum de materia, ex qua poſſunt oculorum morbi excitari, mentio ſit facienda: operæpretium fortaſſe erit, vt de ea in vniuerſum aliqua diſquiramus, quæ non parum (ni fallor) poterunt lucis afferre iis, quæ de ratione curandi erunt dicenda. Duo autem nunc imprimis ſe nobis conſideranda offerunt. Primum quidem materiæ illius ortus: Deinde vero eiuſdem differentiæ. Nam duplicem ortum habere poteſt ea materia, ex qua concitantur oculorum affectus: nimirum quia poteſt & in oculo gigni eo modo, quo & in capite generari ſuperius diximus vitioſos humores: vitio ſcilicet ipſius capitis, quando ex aliqua contracta intemperie, quæ læſa facultate concoctrice eius, in cauſa eſt, cur corrupto eius alimento, quo erat nutriendum, multus generatur excrementoſus humor: ita ergo & in oculo fieri poteſt. Sed & poteſt humor vitioſus alibi eſſe genitus, & inde ad oculum confluens morbi eſſe illi occaſio. Et quamuis multa poſſimus imaginari: attamen ſi rectè, & diligenter rem hanc extimare voluerimus: plerunque, & ferè ſemper à capite ad oculos confluit ſuperuacanea materia: & id duplici nomine. Primum quia (vt diximus ſuperius) caput præ omnibus aliis particulis, tum ob ſuam innatam temperiem, excrementoſum eſt, tum ob ſitum, quo facilè vapores à toto corpore ſuſcipit. Deinde verò ex propria oculi natura: omnia enim pene à cerebro habet: nam & membranæ partim à membranis cerebri: partim ab ipſo cerebro ortum ducunt, & venæ omnes oculi, & arteriæ, & nerui à venis, arteriis, & neruis cerebri proximè defluunt. Quare

A vndique patet aditus à cerebro ad oculos. Differentiæ autem humorum, vel materierum, quæ oculis poſſunt negotium faceſſere, ſunt totidem, quot, & quæ materiæ morboſæ ſunt in capite. Et quaſi in modum corollarij, hoc ex priori ſequitur: quia ſi plerunque à capite ſuſcipit morbificas materias, neceſſe videtur eſſe, quod ab eiſdem humoribus frequentiſſimè lædatur, a quibus caput. Vt hoc his addamus, poſtquam in his in præſentia verſamur, quod forſitan magis pertineret ad tractationem de ſignis: nempe quod quãdo affectus in oculis ex materia concitantur repentè, & non pedetentim: penè ſemper id fit ex defluente materia à capite: quia cum fit ex congeſtione in eo ob vitiatam concoctionem ſicuti paulatim fit congeſtio: ita paulatim oritur morbus. Ex his ergo ſic explanatis ſequitur, quod B materiæ morbificæ ſunt, aut humores ſuam naturam, & conſiſtentiam, formámque humoris adhuc ſeruantes: aut rareſacti, & digeſti in vapores, vel flatuoſos ſpiritus cõuerſi. Sed primum de iis loquamur, quæ humorum adhuc conſiſtentiam ſeruant. Hi ergo aut calidi ſunt, aut frigidi, ſi calidi, aut tenues, & acres: aut craſſiores, & expertes acrimoniæ. Acres eſſe poſſunt bilis flaua, & ſalſa, vel nitroſa pituita. Craſſior verò, & citra acrimoniam ſanguis eſt & pituita. Tenues itaque, & calidi humores, vt cum de affectibus capitis haberemus ſermonem, memini me dixiſſe, vel nunquam, vel rariſſimè conſiſtere poſſunt, niſi in re dẽſiori: defluunt enim ex tenera, & rara ſubſtantia: vnde ſolum, vel in membranis conſiſtunt, vel in muſculis: in eis videlicet partibus, quæ aut neruoſæ ſunt, aut propè muſculorum tunicas: C nunquam autem in humoribus oculorum, aut ſaltem rariſſimè. Poterit quidem nonnunquam ſanguis, expreſſis aliquibus tenuioribus partibus penetrare in denſam membranarum ſubſtantiam, & ibi conſiſtere: ſed de ea conſiſtentia nunc loquimur, quia humores recepti, & infarti in vacuos, & tenues particulæ meatus, eam in tumorem præter naturam attollunt: nam quando tantum perfundunt particulas, & per venas diffluunt, alij humores etiam mixti cum ſanguine ferri poſſunt. Secundum autem hanc rationem fiunt intemperaturæ cum materia. Secundum verò alteram, fiunt tumores præter naturam, vt ſunt inflammationes. Loquamur ergo de huiuſmodi affectibus: qui ab humoribus concitari poſſunt in membranis, & primum quando in tumorem D non attollunt: ſed duntaxat concitant intemperaturas conſequentes naturam, & qualitates humorum: atque etiam de ſymptomatibus, quæ illos conſequuntur. Et procul omni dubio ea omnia poſſunt ſequi incommoda, quæ intemperaturas citra materiam conſequi diximus. ſed præter ea accedunt & illa, quæ ex materia corporea excitantur. Nam primum ea materia ob loci caliditatem rareſacta, in vapores digeri poteſt, qui vel ſpiritibus, vel humoribus commixti, & viſum offuſcare queunt, ſicut fumus ſæpe aërem obtenebrat: poſſunt etiam prætendere imagines facultati viſiuæ, vt videatur inſpicere muſcas, vel culices, vel lineas, vel caliginem, vel id E genus alia. Si etiam ſit materia apta in flatum verti, dolores extendendo, tenſiuos, vel ſi in anguſtum aliquem meatum includatur, dolores etiam pungentes: interdum verò palpitationes, cum in loco infrà cutim clauditur, concitare poteſt. At ſi acris, & tenuis ſit materia, pungendo, vel quaſi erodendo venas, & membranas, ſi verſa in vapores eas penetret, vehementiſſimos dolores pungentes, & mordaces

ces addit illis, qui ex intemperie ſola ortum habent: immo ſæpe oculorum membranas erodit, & ad vlcus perducit, vnitatéſque ſolutionem. Vlcera enim, vel hoc pacto in oculos fiunt; vel ex ſuppurata & rupta inflammatione, aut veſica in cornea aut in aduata, ſiue coniunctiua tunica: vel ex extrinſecus illato vulnere, aut punctura. Sed ſi humores ſint calidiores, & expreſſi ob multam copiam extra venas, in ſpatiaq; meatuum, vt dixi, alioquin inania excipiantur, repletis illis, in tumorem attollunt, & inflammationem gignunt, tum in coniunctiua, tum in cornea. Si verò pituitoſi ſint, & tenues, quaſi ſeroſi: veſicas attollunt. Sed reuertamur ad inflammationes. Earum triplex eſt differentia, quantum ad noſtrum inſtitutum pertinet; accepta diſtinctione, tum à magnitudine, tum à loco. De his autem in præſentia ſermonem habemus, quæ in membranis excitantur: quia poteſt & viſorius neruus inflammatione tentari, à qua vt organicum membrum læditur: quoniam obſtruitur, & intercipitur tranſitus ſpiritus deferentis viſum inſtrumento proprio. Sed de hac iterum, quando de iis, quæ ad illum neruum pertinent, loquemur, ſermonem habebimus. Redeamus ergo, vnde diuerteramus. Tria itaque reperiuntur vocabula apud Græcos, tres harum membranarum affectiones, partim (vt diximus) loco, partim magnitudine differentes ſignificantia, videlicet ταράξις ὀφθαλμία, & χήμωσις, vel, vt alij dicunt, φίμωσις. Eſt autem ταράξις, ſeu conturbatio Latinè, vt tradidit Galen. 5. libr. in 6. Epid. (Com. 3) principium ophthalmiæ, vel inflammationis: eſtque ea rubedo, quæ in parte oculi candida ſolet apparere, ſimilis illi, quæ excitatur, quando oculi fricantur, vel ex ingreſſu pulueris, vel fumi, vel alterius rei ipſum oculum irritantis; & venæ ea parte fiũt manifeſtæ, quamuis nondum dolere inſigni aliquo dolore locus incipiat. Fit etenim ταράξις ex eo, quod ſanguis, vel alij cum ſanguine humores confluere incipiunt, & exprimi à venis in circunſtantes partes, vt & in aliis aliarum partium inflammationibus incipientibus fieri ſolitum eſt. Quòd ſi res vlterius progrediatur, tunc copioſa affluente materia calidiore, & membrana intumeſcit, incipitque dolore inſigni tentari, calefieriq;, & oculi illacrymari, & patefit planè inflammatio, quã Græci ab affecta particula ὀφθαλμίαν appellauêre: ὀφθαλμὸς enim oculus dicitur: Latini vero lippitudinem ab ipſo ſymptomate nuncupant. Solet enim, cum hac corripitur inflammatione oculus, non quidem in initio, ſed cum ad concoctionem peruenit, ſuccreſcere in angulis oculorum ſordes quædam albeſcens, non expers lentoris: qua interdum palpebræ, & cilia ita agglutinantur, vt deinde nequeant facilè diſiungi: ſordes hæc λήμη Græcè, lippitudo Latinè dicitur: à qua etiam inflammatio itidem lippitudo à Latinis vocatur. Tertio & corneam membranam interdum inflammatione laborare contingit, &, vt in libr. de medi. fac. para. cap. de calida deſtilatione ait Galen. membrana rubea inde fit, vt carnea facta videatur, vel illi carnem accreuiſſe, atque ita nonnunquam vt idem ait lib. 2. de iis, quę in medica officina, intumeſcit, vt vtraque peruertatur palpebra, & oculi videre nequeant: hanc affectionem Græci, vt eodem de ſa. para. medic. ait Galenus φίμωσιν, vel χήμωσιν appellant: quamuis non ad corneam, ſed ad adnatam attinere φίμωσιν, alibi idem videatur dixiſſe. In eiſdem autem membranis fiunt quædam maculæ. In alba quidem, & adnata gignitur ma-

A cula quædam rubens, plerunque rotonda, & ex contuſione, vel plaga, diſruptis, dum locus contunditur, venulis appellatis capillaribus, ex ſanguine eliſo in eas continentes particulas: ſicuti fiunt etiam in exterioribus corporis partibus contuſa carne: appellant autem αἱμάλωπας, vel ὑποσφάγματα. In cornea verò fiunt maculæ quædam albæ, quæ λευκώματα Græcè dicuntur: à Latinis albugines, vel nebulæ. Fiunt autem, vt ego ſæpius obſeruaui, duplici modo. Nam quandoque ſunt cicatrices relictæ à præcedentibus vlceribus, quæ, cùm craſſiores, & denſiores ſint, & ob id etiam non amplius tranſlucentes, ſed potius opacæ, & proinde albeſcunt, om-
B nia enim diaphana, ſeu tranſlucentia, cùm craſſeſcunt, euadunt opaca, atque albeſcunt: vt accidit albumini oui, cùm concoquitur. Albumini autem, & id frequentius, ſequuntur conturbationem, vel ταράξιν, & ὀφθάλμιαν, vel lippitudinem, hac de cauſa: nunquam enim defluunt ſynceri humores excitaturi inflammationem: quin non ſit aliqua commixta materia diuerſa. Vnde etiam ſemper inflammationes poſtremo, quando refriguit feruor, & inclinant, curamus calidis, attenuantibus, & digerentibus. Ita ergo & in oculis contingit, quòd quamuis fluxiones ſæpiſſimè ſint calidiorum humorum: illi tamen, vt ad fluxiones ſunt paratiores: ita citius digerũtur, & aliis facilius diſcutiuntur: vnde fit, vt rubedine, quam calidi humores attulerant, digeſtis illis, & re-
C ſolutis, deleta, remaneant reliquiæ quædam craſſiorum, & frigidiorum humorum impactæ, & concretæ: quæ neque fuiſſent alioquin in membrana receptæ, niſi attenuatæ, & quaſi eliquatæ fuiſſent à mixtura calidioris fluxionis. Atque huiuſmodi maculæ plus minuſve lædunt actionem oculi, pro ratione diuerſorum locorum, in quibus conſtitere, & maioris, vel minoris craſſitudinis, denſitatiſque, vel raritatis. Nam ſi occupauerint partem eam, quæ è directo eſt pupillæ, oculum offuſcant, & omnino, aut aliqua ex parte obcæcant. Cum enim vniuerſæ pupillæ fuerint prætenſæ, ac denſæ, craſſæque ſint: omnino eorum, quæ videnda erant, tranſitum impedientes viſum adimunt. Cum verò raræ ſint, &
D non prorſus opacæ, obtenebrant. Hæc fere ſunt incommoda, quibus membranæ expoſitæ ſunt, cum materiæ in eis recipiuntur. Sed ſi ad humores ferantur fluxiones, raro quidem in eis calidi, & tenues (vt diximus) conſiſtunt: plerunque autem frigidi: non enim habent eam vim, vt calidos poſſint continere, ne tranſeant. Quæ autem materiæ confluũt ad humores, præſertim vero aqueum, & cryſtalloiden, cryſtallinum dictum, varios poſſunt affectus afferre: nam & ſunt in cauſa, vt imagines oculis obuerſari videantur, ſicuti diximus, ſi humor ſit in vapores digeſtus: poſſunt etiam illis hi vapores copioſiores commixti perſpicuitatem eorum vitiare, vt obtutus obtuſior fiat. At ſi humiditatum alienarum mixtio-
E ne oculi humores craſſiores fiant, vel etiam tunicæ, abbreuiatur viſionis interuallum, & obtuſior fit viſio. Sed ſi magis craſſeſcat humor, maximè è directo pupillæ tollitur ſæpe facultas videndi. Vnde ſi ſoli vapores eos occupent, præſertim aqueum, videntur videre imagines. Horum vero aucta copia, & ipſis craſſioribus factis, videntur veluti per caliginem, & velum inſpicere. Sed magis deinde concreta ea materia, & denſior facta, poſtremo in ὑπόχυμα, hoc eſt, in ſuffuſionem morbus tranſit, quã Arabes aquam deſcendentẽ in oculum, noſtri vero iuniores cataractam vulgo appellant, à catara-

ctis, quibus aquarum fluxus intercipiuntur. Ita materia hæc conſiſtens in via ad organum viſus, per quam ſenſibilium ſpecies, vel imagines feruntur, vt ſenſit Ariſto. vel radij viſorij extra feruntur, vt Pla. & Gale. voluere, viſum vitiat. Interdum etiam humor alienus ad oculi humores confluens, vel externa aliqua humiditas, facit, vt intumeſcens humor ad maiorem extẽſionem, & tumorem perducat membranam, præſertim vueam: quò deinde fit, vt magis extenſa, & dilatata pupilla, vel viſus omnino pereat, vel plurimum labefacteur. Nec hac modò ratione: ſed etiam impellendo, & hanc, & corneam efficit, vt maius interuallum, quam rei natura exigat, inter eas, & primum videndi inſtrumentum intercedat: vnde etiam variata proportione oculi actio læditur. Materiæ etiam ad oculum confluentes, ſi in nervis viſoriis conſtiterint, variarum affectionũ in cauſa eſſe poſſunt. Nã ſi calidæ, vel vitiata eius temperatura poſſunt offendere, vel illum in tumorem, & inflammationem attollere: quo intumeſcẽte obſtruitur via, qua viſui ſpiritus ad oculum feruntur, & oculos à videndi facultate deſtituitur. Si verò frigida fuerit, tumorem frigidum excitare poteſt, atque iuxta etiam obſtruere: vel impacta in meatum pariter ſine vllo tumore concitare obſtructionem. Præter has autem rationes, quibus poteſt oculus malè affici, eſt & alia (hæ enim omnes primariæ ſunt oculorum affectiones) quandoquidem & ex conſenſu aliarum partium affici poſſunt, primúmque cerebri: cum enim omnem rationem, & ortum, & operationem habeant à cerebro, & ipſam etiam videndi facultatem: neceſſe eſt, vt & malè affecto cerebro, oculi quoque participes ſint eiuſdem incommodi. Vnde ex intemperaturis, & aliis affectionibus cerebri, aut abſoluto conſenſu, vt cum defectu ſpirituum, vel ex eorum intemperatura, vel agitatione in cerebro facta, aut omnino viſus tollitur, aut hebetatur, aut corrumpitur. Tollitur, quando nihil prorſus vident: hebetatur, quando parum: vitiatur, vel corrumpitur, quando perperam vident, vt in vertiginoſis fieri in ſuperioribus diximus, quibus omnia circumagi videntur, aut tenebris, & vmbra offendi. Aliquando autem & non abſoluto conſenſu, vt cum vaporibus in cerebro genitis, & per venas, & arterias ad oculorum humores delabentibus, imagines muſcarum, vel id genus aliarum rerum ipſis oculis videntur obuerſari: quæ & futuræ ſuffuſionis nuncia ſunt: quia ſæpe poſt vapores ſolent humores ſequi craſſiores. Deinde verò & ſuppoſitarum partium conſenſu, iuxta atque capitis, poteſt turbari viſus: præſertim conſenſu ventriculi, elatis ſurſum vaporibus à vitioſis ſuccis, præcipuè autem bilioſis in ventriculo congeſtis, & idem eſt læſionis modus, ſicut quando afficitur oculus conſenſu capitis: niſi quòd ex hoc non tantum eſt diſcrimen futuræ ſuffuſionis, ſicut ex conſenſu capitis. Quamuis, ſi res diuturna fiat, neque illi opportunè ſuccurratur, tandem poteſt & primario affici oculus. Nam in vniuerſum ſemper affectus per conſenſum, cum in longum protrahitur, trãſit in primarium: fit enim ſemper imbecillior particula. Reſumamus autem per capita omnia, quæ ad rationem morborum oculi pertinent hoc pacto. Morbi hi aut ſunt primi ipſorum oculorum: aut ex conſenſu cum aliis excitari. Si conſenſu aut oculis conſentientibus cum toto (quod prætermiſeramus) ſicuti fit in febribus, quod ſignificat futuram criſin per vomitum, vel per ſanguinis profluuium ex naribus. Aut cum cerebro: A Aut cum ventriculo. Cum verò proprio laborat affectu: Aut aliqua intemperatura citra materiam: quales ſunt, de quibus ſtatim à principio ſermonem habuimus: Aut cum materia. Si cum materia, aut à bilioſa materia pendet, aut ſanguinea, aut pituitoſa, vel craſſa, vel tenui, item aut ſalſa, aut inſipida, aut ab humore ſeroſo, & nitroſo. Et hæc omnia interdum ſine tumore præter naturam: Interdum verò cum tumore: Et ille, aut calidus, & eſt inflammatio: Aut citra calorem, & ſunt veſiculæ. Et hi affectus omnes ferè ad rationem particularum, quatenus ſimplices, referuntur. Ad eas autem, quatenus compoſitæ, & inſtrumentariæ reducuntur affectus oculi, qui & mutatum eius ſitum ſequuntur, vt ſtrabiſmi, & oculorum diſtorſiones, & prominentiæ: præterea & ob- B ſtructiones, præſertim viſorij nerui: ſicuti contingit in iis affectibus, qui à quibuſdam iunioribus gutta ſerena appellantur: & eſt obſtructio ex impacto humore craſſo in meatu nerui viſorij: Ad ſolutam continuitatem pertinent vlcera, quæ naturæ communi tam ſimplicium, quàm compoſitarum attribui ſenſere veteres Medici. Horum vero multæ ſunt differentiæ. Nam cum vlceratur cornea tunica, neque ad interiora vſque tranſit vlcus ita, vt tota perforetur, morbus quidem ſimplicis naturæ eſt in ſola vnitate conſiſtens. Qui differentias quaſdam habet penes magnitudinem, & penes ſymptomata, quæ varia illi accidunt, Nam ſi vlcus anguſtum, cauum, & mundum ſit, βόθριον Græcè dicitur, quaſi foſſulam dicas. Sed ſi latius ſit, minúſque cauum, di- C citur κοίλωμα quaſi cauitas. At ſi vlcus iridem oculi occupet, & præterea vlterius ſerpens comprehendat circumcirca aliquid extra iridis circulum, ita vt medium ipſum vlcus albeſcere, id vero, quod circumcirca ambit, rubere videatur. ἄργεμος Græcè, à quibuſdam è noſtris coronalis appellatur. Cum vero ſordidum eſt vlcus, & cruſtuoſum, ἐπίκαυμα dixere, quod exuſtionem præ ſe ferat: quod vlcus malum ſanè eſt, & malignæ naturæ, ſæpe enim dum detergere, & mundũ reddere volumus, effluit aqueus oculi humor. & reſidet tumor oculi, qui obcæcatur deinde. Quod ſi vlcus ex eroſione ob acrem, & mordacem fluxionem, vel aliqua alia de cauſa latius fiat: interdum excidit, & prominet vuea membrana, & appellatur πρόπτωσις, hoc eſt prominentia: quæ D quidem pro varia ratione prominentis vueę, variam etiam repræſentat figuram, variáque ſortitur nomina. Nam interdum non magna, ſed modica eius portio erumpens excidit, & prominens æquat magnitudinem capitis muſcæ, & ab eius ſimilitudine μυοκέφαλος nuncupari ab antiquis ſolet. Quæ ſi increſcat, ita vt acinum vuæ adæquet, & imitetur σταφύλωμα dicunt. Quod ſi adhuc magis augeatur, vt etiam extrà palpebras promineat, μῆλον, hoc eſt, malum, vel pomum vocant. Interdum vero ſub vuea colligitur aut in profundis, aut in ſumma eius parte pus, quod album eſt, & figuram vnguis retinet. Vnde & vuea hoc modo ſupurata ab ea ſimilitudine ὄνυξ, id eſt vnguis dicitur. Oculorum ergo affectus E omnes ſere ad hæc capita, quæ hactenus expoſuimus, referuntur. Quare, vt rem tandem expediamus, ad cauſas, & ſigna accedendi tempus eſt.

De cauſis, & ſignis expoſitorum affectuum circa oculos conſiſtentium. CAP. VII.

CVM cauſæ affectuum horum, aliæ quidem externæ ſint, aliæ internæ. Externæ poſſunt eſſe Lect. 40.

venti,

venti,calores,contuſiones;punčturæ,vulnera, exuſtiones,ex igne,& pleraque alia,in quibus ſunt pulueres,fumus,& id genus multa;in quibus recenſendis tempus terere mihi ſuperuacaneum videtur: cùm ea ſint omnibus, vulgaribus nota. Sed neque de internis vlla neceſſitas cogit, longiorem habere ſermonē. Nam cùm dixerimus ſuperius,quod oculorum affectus, quicunque à vitioſo aliquo humore ortum habent,ſi non ſemper,ſaltem frequentiſſimè omnem occaſionem habent à capite:inde enim facillimè, & frequentiſſimè ad oculos concitatur fluxiones:atque de his abundantiſſimè,tum in priori libro,tum verò in hoc maximè,vbi de deſtillatione ſermo eſt habitus,actum ſit. Ideo eſſet inutile, ne dicam importunum (vt in prouerbio eſt) iterum acta agere. Atqui neque de ſignis nobis longior reſtat ſermo: cùm ex iis, quæ expoſita ſunt in priori libro, facilè poſſit haberi ſigna indicantia, quando à materia fouentur hi affectus, & quando ſecus. Summatim igitur tantùm rē perſequar. Nām ſi vel grauitas,vel pulſatio,vel punctio, vel palpitatio,vel mordicatio,vel tenſio percipiatur:ſi lachrymæ effluant: ſi oculi magis æquo tumeant: proculdubio oportet, vt ſubſit materia, neque enim hæc fieri citra materiam poſſunt. Dolor itaque cum calore,& pulſatione,& tenſione, inflammationis ſunt ſigna, ſi in internis partibus ea genita ſit, vt fieri poſſe in viſorio neruo interdum diximus: vel in aliquo internarum membraoarum, aut tuoicarum. At ſi in externis, vt in adnata, vel cornea: accedit præterea tumor,& rubor tum loci,tum etiam venarum circumcirca, cum lachrymarum etiam fluxu, præterea & ſorde, quam à Latinis lippitudinem propriè appellari diximus, λημὴν verò à Græcis. Sed quoniam ophthalmia ſua & ipſa habet tempora. perinde vt reliqui materiales morbi,à quibus etiam variæ accipiuntur rationes remediorum accommodandorum. Ideo ſigna ea exponenda quoque ſunt, quibus tempora hæc ſunt diſtinguenda,vt ea expoſuit Galenus in libro de tot. morb. temporibus. Cùm ergo principium eſt inflammationis, fluunt ab oculo lachrymæ multæ, ſed tenues: tenuitas enim fluentis humoris ſemper cruditatis ſignum eſt: cùm autem pauciores effluunt lachrymæ,& craſſiores, ad incrementum deuenit morbus, & ita craſſeſcente ſubinde magis humore, concoctio creſcit: donec incipit lippitudo apparere alicuius lentoris particeps: qua palpebræ agglutinantur, dormientibus præcipuè: ſed primùm tenuior,& copioſior ſuboritur: vbi verò adhuc craſſior fit, & quò craſſior,eò etiam paucior, exactam concoctionem. demonſtrat. Eſt autem eiuſmodi ſordes,vt 1. Progn. docuit Galen. pituitoſum ſanè excrementum in lippientibus oculis genitum: partim ob copiam affluentis humoris inutilis, & ſuperuacanei: partim autem ex eo quod alimentum proprium oculorum non probè concoquitur in ipſis malè affectis:accedit autem ad naturam pituitæ:quia eſt excremētum ex ſemicocto alimento genitum. Vbi autem grauitas percipitur cum tenſione ſine calore, copiam ſignificat materiæ caloris expertis. At ſi tenſio ſine grauitate,ſpiritum flatuoſum: magis etiam ſi palpitatio percipiatur. Sin autem punctio, vel morſus, vel pruritus adſit, materiam acrem, & mordacem ſubeſſe indicat: quæ eſt aut birioſa: aut pituitoſa, & nitroſa. Vnde cum vehemens dolor eſt, neceſſe eſt, vt ab aliquo iſtorum humorum pendeat,aut à flatu. Sed ſi nihil horum percipiatur: intemperiem

A conſequetur ſine materia, aut frigidam, aut calidam: diſcerni autem poterit ferè eiſdem notis, quibus & capitis calida, vel frigida intemperies. Nam orta ſemper ſuis, vt in arte medic. dixit Galen. atteſtantur initiis. Reliqua autem pertinentia ad affectus oculorum ex paulo antea relatis facilè, ſi quis diligentiam adhibuerit, percipi poterunt. Nam vlcera cum rariſſimè occupent, niſi ſummas, & externas oculorum partes,viſu ipſo diſcernentur: diſcernentur & eorum differentiæ,ſi memoriter tenetis,quæ à nobis explanata ſunt: dum de eis in ſuperiori capite loqueremur. Ita etiam veſicæ, conſpicuæ ſunt. Sed & affectus muſculorum,nempe reſolutio, & conuulſio ex inclinatione, & diſtorſione B oculi magis in vnam:quam in alterā partem cognoſci poſſunt. Vtrum verò potius illud fiat ob reſolutionem,vel conuulſionem ex eo dignoſcetur; quia in reſolutione præter id quod diſtortus eſt oculus, nihil aliud ſentitur:quoniam ſenſus non minus,quā motus deficit: in conuulſione autem ſaltem percipiunt vi trahi oculum in eam partem. Quin & ſuffuſio,vel cataracta vulgò, cum facta iam eſt,facilè, ſi quis intueatur, intra corneam eſſe rem quandam opacam colore interdum candido: interdum quaſi vitreo, nonnunquam ad ceruleum vergente conſpicíet,præterea neque homunculus,vel idolum rei obiectæ videri poteſt. Signa verò futuræ ſunt imagines,quæ ante oculos obuerſantur continentur,& indifferenter, ſiue ante cibum, ſiue poſt cibum: item C ſiue bene,ſiue malè ſe habeat ventricolus,magiſque etiam ſi cum aliqua grauitate capitis id fiat. Sed & facile eſt percipere,quando in neruo viſorio ſit obſtructio. Cum enim aliquis non videt,neque aliquid conſpicimus in oculis,in quod tanquam in cauſam hoc ſymptoma referri poſſit, ſicuti inflammationem,albuginem,ſuffuſionem,pupillæ dilatationem: neceſſe eſt. vt id pendeat ab obſtructione interioris alicuius particulæ,quæ eſſe non poteſt, niſi nerui illius,qui opticus,ſeu viſorius appellatur. Quę obſtructio ſi ab inflammatione fiat, erit cum dolore & calore. Sin autem ſine his fuerit, ortum habebit vel ex frigido infarto humore,vel ex ſcirrho. Sed & ſcirrhus nō erit expers grauitatis ibi perceptæ. Et quatenus ad ſigna, & cauſas pertinet, ſatis iam vagati D ſumus. Niſi quòd vnum forſitan his videtur addendum,cognitu neceſſarium ad rectam curandi rationem,quod quidem,quamuis fuerit poteſtate ſaltem comprehenſum in iis, quæ hactenus deſcripta ſunt: non erit tamen ab re factum,ſi apertius explanauerimus. Quod itaque ſuperius diximus,oculorū morbos, qui cum materia ſunt, quoſdam fieri genita in ipſis oculis materia, vitio alicuius intemperaturæ in ipſis aliqua occaſione cōtractæ:alios verò,qui & frequentius fiunt,ea accepta à capite,per defluxum ita intelligendum eſt, quod licet, quando aliunde profluit ad oculos materia, neceſſe ſit,vt proximè à capite profluat:quia omnia vaſa,per quæ fluere poteſt materia quæpiam ad oculum, à capite deriuantur: E non tamen iſtius rei cauſa prima ſemper in caput eſt referenda: quia nō ſemper vitio ſuperpoſitarum partium hoc attribuendum eſt: ſed interdum vitio oculi,vel potius vaſorum oculi:ſicut ſunt venę & arteriæ, quæ vel ex natura factæ ſunt imbecillæ; vel ex aliqua alia externa occaſione: vt propterea aptiores ſint, vt ab aliis particulis facilius excrementoſos humores ſuſcipiant. Aliquando etiam ratione totius ſit eiuſmodi confluxus, vt ſi copioſus ſanguis, & calidus in venis, & arteriis vniuerſi corporis,

poris, vel inſignium partium contineatur, & qui vaporoſus plurimùm ſit: facilè enim ob calorem, & ob quancunque leuem occaſionem ad caput elatus, & tandē ad oculos, eos replet. Quæ omnia ſcriptis tradita ſunt à Gal. 13. Met. Non eſt autē, quando ab inflammatione corripitur oculus, eadem ſemper ratio, & idem inflammationis modus. Aliquando enim à bilioſo: Quandoque à ſanguineo magis: Nonnunquam à pituitoſo humore excitatur. Quo autem modo fieri poſſit à pituitoſo ſucco inflammatio, ſatis ſuperiùs, vbi de lethargo erat ſermo, docuimus. A bilioſo quidem erit dolor acutior, cum maiori caliditate, & minori grauitate. A pituitoſo dolor magis tenſiuus, & cum maiori aliqua grauitate excitabitur. Ex ſanguineo cum inſigni calore, & tenſione erit dolor, non autem pungens, neque valde acutus: Præter id, quod rubicundior, & ob-B ſcurior in ſanguinea ophthalmia erit color oculorum: Pallidior, & ſubalbidus in pituitoſa: Ad flauum vergens in bilioſa. Sed poſtea quàm omnia (quantum videre poſſum) quæ ad ipſas tam cauſarum, quàm ſignorum rationes pertinent, propoſita, & explanata ſunt, reliquum iam eſt, vt de curatione ſermonem habeamus.

De ratione curandi in vniuerſum eoſdem oculorum affectus iam expoſitos. CAP. VIII.

AFFECTVVM horū, de quibus abundè in duobus præcedentibus capitibus diſputandum eſt, curationes variam rationem habent: ſicut & affectus ipſi varij ſunt. Eorum autem aliqui poſſunt curatio-

Lect. 41. nem admittere; aliqui verò nequeunt: Nam obſtructio optici nerui, quam guttam ſerenam iuniores ſolent appellare, cum firmata eſt, ac inueteraſcit, nunquam ferè curatur. Albugo etiam, quæ Græcè λεύκωμα dicitur, cùm ex cicatrice eſt, aliquam in pueris curationem ſuſcipit, in adultis verò, & ſi poſſit attenuari: non tamen poteſt omnino deleri. Dilatatio autem pupillæ, cùm inueteraſcit, rarò ſanatur. Sed nec conſtrictio, quando ex ſiccitate fit. Ita quædam ſuffuſiones curari ſaltem manuum opera: poſſunt: aliæ nulla ratione. Sed de curatione eorum qui curari poſſunt tandem ſermonem inſtituamus vt tamen neque de illis verba faciamus, quorum ratio curationis ab iis, quæ in ſuperioribus capitibus ſunt tractata, ſumi poteſt: ſicut ſunt reſolutio muſculorum: qui motionibus oculorum ſunt præfecti: atque eorundem conuulſio: nam generatim D ſuperiùs fuere primis illius tertij libri capitibus explanata, vbi de conuulſione, & reſolutione habitus fuit ſermo. Omnes itaque alij oculorum affectus, aut à ſola intemperie ſine materia ortum habent, vel à materia pendent. Nam quamuis & vlcera pertineant ad ſolutam continuitatem: quia tamen & ipſa (niſi ab externa cauſa pungente: aut incidente, aut dilacerante contingant) neceſſe eſt, vt aut ex eruptione alicuius inflammationis, vel veſiculæ, aut ab acri, & mordaci fluxione ſint excitata: quæ omnia tandem in materiæ fluxionem referri poſſunt, immo & debent: ideò quatenus ad hoc ſpe-E ctat, in ratione etiam curationis communi, & generali methodo eorum morborum erunt ſubiecta, qui ab humorum fluxione originem ducunt. Ea verò in vniuerſum, vt declarauit Gal. 13. meth. vbi de in-

Cap. 6 flammationum curandarum methodo agit, in hunc modum ſe habet, nempe vt ſtatim ab initio, fluxioni attendamus, eámque intercipiamus: poſtea verò id, quod factum iam eſt, curemus. Et quāuis in hoc

A differant morbi ſolam ſequentes intemperaturam ab illis, qui fouentur è materia: quod hi ſolam requirunt temperiei mutationem: illi verò primum quidem indicant cauſas fluentis materiæ, ſi eius fluxio morbum attulerit, eſſe remouendas, deinceps & materiam, quæ iā fluxit, & præſens intemperiem fouet, expurgandam: remota tamen deinde interceptáque fluxione, & vacuato materiæ fomento: conueniunt tamen hi ſicut priores, qui citra materiam erant, in modo, ac ratione curationis: propterea, vt breuius rem expediamus, à methodo curandi eos affectus, qui defluxorij ſunt, incipiemus: quia poſtea in idem horum & aliorum curatio deſinit. Itaque Galen. loco nuper citato ait, quod communis inflammationum curatio, eſt euacuatio: nec modo inflammationum, ſed etiam omnium morborum, B qui à materia excitantur; & id quidem ea ratione, quia quos morbos repletio efficit, vacuatio ſanat. Verum in iis, qui iam facti ſunt, nec dum amplius fiunt, eorum proxima curatio eſt vacuatio. Sed in illis, qui fiunt, cum non fiant, niſi quoniam fluit adhuc humor ad affectum locum, qui fouet. & auget inflammationem, nihil vacuando proficiemus: niſi prius inhibuerimus confluxum humoris. Quid enim nobis profutura eſt affectæ particulæ inanitio, ſi paulo poſt tantundem, vel plus etiam confluens magis repleat? inhibēnda eſt ergo prius fluxio. Vna autem eſt hæc, & communis methodus curandi omnes eos affectus, qui ab humorum fluxione ortum habent: & ideo plerique horum affectuum, qui fuerunt à nobis hoc libro expoſiti, ſub hac communi methodo continentur. Ab ea enim C illi tantum excipiuntur, qui in intemperie ſola conſiſtunt: vel qui ab externa cauſa fuere concitati, quamuis multi etiam eorum, qui ab externa cauſa ortum habuerint: ratione corporis malè ſe habentis; quod multa, aut mala ſcateat materia, deinceps à fluxione foueantur. Quare in his quoque, ſicuti & in aliis prius inhibenda eſt fluxio: ſi rectè, & cito ſint curandi. Inhibebitur autem, ſi eius cauſam, ait Galenus inuenerimus: nam cauſa ablata fluxio ſtatim deſinet. Cauſa vero à duobus imprimis locis petenda eſt: vel enim in ipſa particula affecta conſiſtit: vel in aliqua alia, aut vna, aut pluribus; immo aliquando in toto. In ipſa quidem particula ſita eſt interdum fluxionis cauſa, quando illa aliunde à circunſtantibus partibus remotis, D vel propinquis attrahit vitioſos humores. Cauſa vero, cur attrahat, duplex eſſe poteſt, calor, vel dolor. Calor, qui ab aliqua occaſione, vel interna, vel externa fuerit facta multo calidior. Dolor etiam, vt omnibus medicis in confeſſo eſt, vim inſignem attrahendi habet. Hic vero potuit, vel à cauſa externa, vel interna fuiſſe concitatus, vt ex plaga, vel igne, vel ab aliquo flatulento ſpiritu, vel id genus aliis doloroficis cauſis, de quibus aliàs plenè diſputandum eſt, vt ſunt frigus, vel externum, vel internum, calor, puluis, fumus, & quæcunque his ſimilia ſunt. In aliis autem partibus, vel etiam in toto conſiſtit fluxionis cauſa, quando in toto, vel in vna, E vel pluribus partibus fit congeſtus ſuperuacaneus aliquis humor. Superuacaneus autem humor eſt, aut ob nimiam copiam, aut ob malam eius naturam: quam facultas expultrix loci illius repleti, vt ſe ea moleſtia liberet, à ſe expellens ad locum affectum propellit: qui cū aliqua ratione ſit imbecillior: neq; poteſt impulſum humorem repellere, neque obſtare quin infigatur. Sed & hic conſiderandum, quod ſi-

ne affe-

ue affecta pars attrahendo fluxionem excitet: ſiue aliæ ad ipſam demandent: ſemper tamen oportet, vt vtraque aliquid cauſæ habeant, & aliquid conferant ad fluxionem: nam nihil prodeſſet impellentibus impulſio, ſi illæ, ad quas fit impulſio, adeo validæ eſſent, vt poſſent tantùm repellere, quantum aliæ impellunt: quare præter vim impellentium, oportet, vt adſit etiam aptitudo recipientium, quæ ab eius infirmitate prouenit: ſimiliter non ſolùm cauſa fluxionis, vt ibidem tradidit Gale. (Cap. 3.) eſt in affecta parte, quando ea attrahit: ſed neceſſe eſt, vt etiam illa, à qua attrahitur aliquid habeat, quod ſubminiſtrare poſſit attrahenti. Vnde maxima, & præcipua cauſa fluxionis, vel ſaltem occaſio eſt copia exuberantis humoris in toto, vel in quibuſdã partibus: & proinde videmus aliquos, in quibus vel leuiſſima quaque occaſione, vt leui plaga, vel inciſione pars ſtatim rubeſcit, ac dolet, in tumoremque attollitur: qui tamen aliàs maiori præſtita occaſione nullum incommodum perpeſſi ſunt: maximum ſiquidem in creandis morbis momentum habet corporis præparatio vt primo de differ. feb. docuit Galen. (Cap. 4.) Quare videmus, omnes in curandis illiuſmodi morbis, ſi multus fuerit impetus, & inſignis copia fluentis humoris, curationem auſpicari à corporis inanitione, vel per venam ſectam, vel purgatione per medicamenta. vel aliqua alia ratione, quæ vt eodem 13. meth. (Cap. 6) docuit Gal. tantundem valeat. Atque hæc curatio: ſi tamen curatio dici debet, quæ vt incipienti morbo, vel eius incremento obſiſtamus, adhibetur, & non ad tuendæ ſanitatis rationem, vt ſenſit idẽ Gal. magis pertinet: hæc, inquam, curatio omnium affectuum, non modò oculorum, ſed & aliorũ omnium membrorum, quando aliunde occaſionẽ, & fomentum habent per fluxionem humorum, cõmunis eſt, nec magis inflammationis, quàm cuiuſcunque alterius morbi, atque in generalem, communémque methodum referenda eſt. Sed nos eam in præſentia oculorum morbis accommodabimus, vt communis eſt; & poſtea ad priuata remedia, quibus particulatim curãdi ſunt iam relati affectus, accedemus. Primùm itaque cogitandum, ac rectè perpendendum eſt: quomodo in his omnibus malis ſe corpus vniuerſum habeat: atque partes illæ, quæ facilius oculis tranſmittere ſolent ſuperuacaneos ſuccos; præſertim verò caput, & pro ratione multitudinis repertæ, aut in toto, aut in capite: & ita inclinare debet medicus ad vacuandum vel miſſione ſanguinis, vel alia ratione purgato corpore; idque ſiue inflammatio ſit, & ophthalmia, qua laborat oculus; ſiue dolor, ſiue acris, & copioſa lachryma: vel quicquid tandem illud ſit. Galen. ſiquidem eodem decimotertio metho. ſæpe ophthalmias ſtatim prima die curatas per purgationes ex medicamentis ait. Vnde quando (Aph. 16.) Hippo. ſexto Aph. dixit lippientes à diarrhœa corripi bonum eſt: cauſam refert ipſe in euacuationem inutilis materiæ per illud alui profluuium, & auerſionem impetus materiæ ab eo loco. Subiungit autem, quod & medici à natura docti, cùm viderint alui ſpontaneas deiectiones lippientibus fuiſſe vtiles, eandem imitantes, cùm illa non mouet, ipſi inferiorem aluum medicamentis, vel clyſteribus ciẽt. Sed quod & miſſione ſanguinis multi curentur, non eſt, cur probemus, cùm id omnibus ſit perſpectum. Qua autem ratione oporteat cognoſcere, quando multo ſanguine caput, vel totum refertum ſit, ſæpius in ſuperioribus capitibus, & libris expoſitum fuit. Hoc ſolum in præſentia apponemus, & eſt Gal.

A præceptum deſcriptum ex lib. de facil. parab. medicamen. quod videlicet ſi vaſa in fronte tumeant, & videatur multus in eis ſanguis contineri, ſanguis mittendus: ſecus autem, ſi ſecus ſe habuerint. Vena autem incidenda eſt ea ratione, qua in curatione affectuum capitis incidi oportere diximus. Nam ſi in capite fomentum habeat oculorum affectus, humeralis, quam iuniores cephalicam vocant, ſecanda eſt. Sed ſi primum à toto illud habeat, ſicuti diximus paulò ante: quia in vaſis multa copia calidioris ſanguinis contineatur, & vaporoſi: eo caſu crederem communem appellatam, vel mediam potius eſſe pertundendam. Quòd ſi menſes muliebres eſſent B ſuppreſſi, vel conſueta ſanguinis purgatio per hæmorroidas; tunc aut venæ in talo eſſent pertorandæ, aut hæmorrhoides prius aperiendæ. At ſi quæras, ex qua parte vena ſecanda ſit, cùm vnus tantum oculus laborat; ex qua etiam, cum vterque male affectus eſt? Quantum ad primum quidem ſpectat, reſolutè dico, quod ex brachio, vel ex pede eiuſdem lateris mittendus eſt ſanguis, ſi alter tantum laboret oculus. Neque hic audiendus vllo modo eſt Raſis, qui in capite de ophth. omnino ab Hipp. & Gal. ceteriſque antiquioribus medicis diſſentire voluit: quippe qui iuſſerit ſecandam eſſe venam contrariam; cùm tamen ſæpe ex ipſis Hipp. & Gale. legerit quòd vacuationes illæ, quæ fiunt è directo ipſius affectæ particulæ, quàm primum proſunt, quæ autem C ſecus, aut parum, aut ſerius iuuãt. Vnde teſtatur Gal. in li. de cur. rat. per ſect. venæ ſe in eadem hora vidiſſe curatos, & ſedatos vehementiſſimos oculorum dolores: contrarium autem brachium obliquè potius, quàm directè locum affectum reſpicit. Sed ſi dicas, cur nõ ita in pleuritide, qui alioquin defendis communem noſtrorum ſenum opinionem, id obſeruas? De hoc inquam, ſuo loco agemus: neq; enim omnia in omnibus conculcare oportet. Sin autem vterque oculus laboraret, vtrinque etiam eadem ratione ſanguinem mittere oportebit. Et hæc quidem in præſentia ſatis eſſe poſſe arbitror, quantum ad præſens inſtitutum pertinet; nam ſi aliquid deeſſe videbitur, ea facilè vnuſquiſque, qui memor ſit eo- D rum, quæ dicta ſunt in priori lib. poterit hic ſupplere. Vnum illud mihi videtur omnino nõ eſſe prætermittendum; quod nos monuit Gal. in li. de fac. para. med. quod ſcilicet in curandis oculorum morbis haud debemus eſſe nimium præcipites, & ex quacunque leui occaſione ſanguinem mittere: imò nõ niſi, vbi magnus videatur eſſe impetus, & copioſus fluxus humorum ad oculos, vnde aut magnam timeamus inflammationẽ: aut magnum aliquẽ morbum: quia ſi neque magna eſſet fluxio, neq; magnus metueretur morbus, leuioribus eſſet agẽdum remedijs: ita vt & aliquando purgatio ipſa dimittenda ſit; ac ſæpe ſolo fotu ſedando dolori, corrigendæq; intemperaturæ, ac roborandis particulis accommodato poſſit negotium tranſigi. E Sed interdum capitis affectus potius purgatione curandi ſunt, quàm venæ ſectione, quando neq; in affecta parte, neque in capite, ne in toto aliquid perſpici poteſt, quod mittẽdum eſſe ſanguinem indicet: vtpote quia potius cacochymia congeſta morbum foueat, quàm humor, qui ſectione venæ detrahendus ſit. Interdum etiam vtroque inſtrumento opus eſt. Non erimus autem admodum prolixi in ratione, & differentiis medicamentorum exponendis, quibus tum vniuerſum corpus ſit purgandum, tum etiam caput: cum diligenter omnia ſint ſuperiori lib. explicata, tam in vniuerſum (Lect. 42.)

quàm

quàm particulatim. Vnde quibuſdam ſolùm additis, notatu dignis, ad tractationem horum ſingillatim accedemus. Primùm quidem eſt, quòd ſicut in affectibus capitis vomitus non eſt admodum aptum remedium: ita nec in oculorum morbis. Hipp. enim in libro de locis in homine ait, quòd ſicuti aluum ſu his ciere vtile eſt; ita vomitum prouocare inutile. Alterum verò quòd præter catapotia, vel pilulas ſuperiùs propoſitas, quibus poſſumus corporis vacuationem laborante capite moliri in affectibus oculorum; & eæ quoque vtiles plurimùm, quas Nicolaus, ſine quibus eſſe nolo appellat; & ita apothecarij pilulas ſine quibus vocant: necnon & illæ quas Meſue pilulas lucis nuncupat. Sed ſine quibus ad tenuiores, & calidiores fluxiones accommodatiores ſunt: lucis verò, craſſioribus, & frigidioribus magis aptæ. Quamuis, ſi ſequamur ea, quæ à Nicolao vel à Meſue dicta ſunt, doſis earum, vt dicunt, ſit ſatis multa: Meſue ſiquidem dari poſſe à drachmis duabus vſque ad tres ſcriptum reliquit. Nicolaus autem nouem, vel vndecim pilulas ſine quibus æquantes magnitudinem ciceris exhibebat. His enim temporibus rarò excedimus ſexquidrachmam, vel ſcrupulos quinque. Tertium autem exponendum eſt, quòd quantum ad vacuationem capitis per ſua remedia propria, non eſt vtendum iis, quæ per nares detrahunt, vt quæ vel ſternutatoria, vel caputpurgia dicuntur, niſi ſimus ſatis certi, non eſſe multam in capite materiam; quia adeo ſunt vicinæ illæ partes, vt facilè poſſit, dum agitatur his remediis humor, maior concitari defluxio ad locum affectum, & morbus augeri. Quartum eſt, quod antiqui auctores, quando corpus ſcatet ſanguine multo, & calido, nec per venæ ſectionẽ potuit intercipi aſcenſus vaporum, qui fouent eiuſmodi affectus, conſueuerant venas, quæ per collum vtrinque aſcendunt, non eas quidẽ, quæ profundiores, & in alto ſitæ ſunt aſcendentes ad cerebrum, & membranas; ſed exteriores ſtatim ſub cute aſcendentes incidere: immo non modò incidere, verũ etiam reſcindere tranſuerſas: ſuccreſcente enim cicatrice, prohibetur aſcenſus, quin & arterias interdũ incidebant. Noſtris autem temporibus: quia nunquam vidi eas fuiſſe inciſas; ideo de illis non habebo longiorem ſermonem. Nonnunquã verò, omni prætermiſſa inciſione, medicamentis nituntur rem hanc conficere, illis ſanè, quę aſtringẽdo poſſunt roborare, ne ita facilè aſcendentes ſuccos admittant: quæ vel in emplaſtra, vel cerata, vel linimenta formari poſſunt: eiuſmodi tamen curationes proſunt duntaxat: cùm id accidit in externis vaſis: quia cũ in internis contingit, non modò hæc remedia non proſunt; ſed & vniuerſa curatio difficillima eſt. Præterea & hoc non eſt prætereundum, quòd aliquando ſi per communes vacuationes ſiue venis maioribus ſectis, aut purgatione non videatur eſſe omninò ſatisfactum, vt ſit intercepta fluxio: ſed particulatim adhuc eſſe opus reuulſione, vel aliqua deriuatione: quod cognoſcere ea ratione poterimus: quia capitis adhuc grauitas inſignis percipiatur: præcepit Gal. in lib. de medic. fac para. affigi occipitio ventoſam, incidiq́; atque ita ſanguinem

Aph 68. detrahi: eadem ratione, qua Hipp. 5. Aph. incidi rectam venam in fronte conſulit, quando dolet occiput. Quantùm ergo ad vacuationes, tam generales, quàm priuatas, & proprias hæc ſatis eſſe poſſunt. At de ratione victus paucula quædam dicenda ſunt. Primum, vt eodem libello docuit Gal. victus imprimis tenuis laborantibus oculis maximè ſalubris, & ab-

A ſtinentia à vino, præſertim inter initia, & dum corpus plenum eſt: refert enim Meſ. in capite de paralyſi, vinum eſſe neruis, & oculis inimicũ per ſe ex Gal. ſentẽtia: Quamuis dolores oculorum meri potione interdum curari dixerit Hipp. cui aſtipulatus eſt, & Gal. in Aph. ſed id præcipuè, cum à frigida materia inuentum conuerſa dolor excitatur, nec plenum ſit corpus, vel caput. Pręterea & abſtinentia à cibis omnibus, qui vaporoſi ſunt, vt quæ facilè caput replẽt: licet Meſ. dixerit, quòd in affectibus frigidis, euacuato corpore, conferunt, roborando, & digerendo reliquias humorum. Motus etiam, & exercitatio poſt cibum vitanda. Somnus quoq; nimius, & nimia vigilia nocua ſunt. Sed & reſupinum dormire, oculis nempe, & facie deorſum conuerſa, malum eſt.

B Calidior item aër, & ventus etiam: alter enim attrahendo, & liquefaciẽdo ſuccos: alter verò exprimendo, & conſtipando meatus, per quos ſit vaporum diflatio, obſunt. Fumus præterea, & puluis. Necnon vt ait Gal. in lib de faci. parad. med. fulgor, & ſplendor; atque etiam hac ratione candidi colores oculos laborantes maximopere lædunt. Sicuti contrà tenebræ, cærulei colores, & virides reficiunt, ac recreant. Item lædit lectione, & ſcriptis tenere occupatos oculos. Sunt etiam quædam herbæ, quæ maximè commodæ ſunt oculis, ſi eis exterius vtamur illiniendo, & lauando, vt fœniculus, & quam in præſentia eufraſiam appellant, verbena, celidonia, roſa, & ruta: ſed earum quibuſdam vtimur etiam potis, vel comeſtis, quemadmodum eufraſia, & fœniculo. De

C ſyrupis, & decoctis, nihil habemus, quod dicamus præter ea, quæ in capitis affectibus dicta ſunt: ſimilitérque de confectionibus appellatis, quæ vtiles eſſe poſſunt: in corroborando capite, atque oculis. Tranſeundum itaque eſt ad localia, priuataque remedia, quibus vtimur exterius adminiſtratis. Prius tamen aliqua ſunt in vniuerſum dicenda de ratione eorum medicamentorum, quæ exterius adminiſtranda ſunt oculis.

De ratione, & natura earum medicinarum, quæ apta ſunt curandis oculorum affectibus. CAP. IX.

ET ſi vna, eadémque ſit communis methodus curandi eos affectus, qui in vno, eodémq; genere,

D vel vna, eadémque ſpecie continentur, quantum ad communes indicationes, quæ ad naturam illius affectus pertinet: particulatim tamen, quatenus ad delectum materierum medicinalium, quibus ad id efficiendum, quod per indicationes nobis eſſe opus oſtenditur, vti oportet, plurima eſt diuerſitas: quæ quidem multa eget, diligentiq́; animaduerſione, & cura: propterea quòd à morbi natura non oſtenditur nobis: niſi qualis debeat eſſe remediorum natura in vniuerſum: ſicuti quod ſit vel calefaciendum, vel refrigerandum, quod repellendum, quod digerendum, quod detergendum, quod deſiccandum, & eodem modo de aliis. Cùm vero non ſit eadem ratio omnium calefacientium, repellentium, digeren-

E tium, detergentium, & reliquorum eiuſmodi; neque omnia itidem ab omnibus particulis, vel ita facilè, vel ita tuto admittantur. Ideo in eligendis medicamentis reſpicientibus ſcopum medico propoſitum ab indicationibus depromptis à natura morbi, conſulere ſemper oportet particulam, cui ea ſunt offerenda. Nam progrediente ſermone videbimus maximam eſſe in ſenſuum inſtrumentis differentiam in medicamentis tolerandis. Auris enim valen-

valentiſſima, & acria admodum medicamenta exigit, & perfert. Oculus autem vel a mediocribus irritatur, & læditur. Lingua multa admittere nequit: propterea quia cum ea medicamenta facilè ad ventriculum per gulam defluant, poſſunt plurimum obeſſe: cum eorum multa ab ipſo ſint alieniſſima. Sed aliorum in præſentia rationem prætermittamus, de oculiſque tractationem inſtituamus. Hi ergo cùm præ omnibus externis partibus, & vniuerſi corporis cuti, eximio quodam ſenſu præditi ſint, tum hac de cauſa, tum verò ob raritatem eorum ſubſtantiæ facillimè & afficiuntur, & læduntur: vnde nihil, quod vehemens ſit, neque aſtringens, neque detergens, neque exſiccans, neque aliud quidpiam id genus ferre poteſt. Quamobrem non modò in horum vſu, & adminiſtratione ea oportet eligere, quæ mediocria ſint, verùm ſemper & aliqua admiſcere, vel decocta, vel ſuccos, vel aquas, quæ lenitate ſuæ ſubſtantiæ mitigent, & leniant, retundantque quicquid aſperitatis, aut acrimoniæ in ipſis eſt. Exaſperant autem, quæ repellunt, cùm aſtringentia inſigniter fuerint: mordent verò, quæ inſigniter detergunt: vnde & quæ mediocria ſunt, quoad fieri poteſt, eligimus: & præterea tam in collyriis, quàm in aliis medicamentis aliqua, quæ *ἀδηκτα* medicamenta, quaſi mordacitatis expertia à Græcis dicuntur, commiſcemus, vt ſunt pompholyx lota, & ſpodium, & amylum, & præterea ſi diluenda, diſſoluendaque medicamenta ſunt, vt fluida fiant, atque in oculos poſſint infundi, aliquo etiam liquore id faciamus qui illius facultatis ſit, nimirum qui poſſit lenire, & demulcere oculos, vt ſunt album oui liquidius ex concuſſione factum: præterea & ſuccus fœni græci, vel eius decoctum, & lac etiam muliebre. Sed de his magis particulatim paulò pòſt agemus, cum ſingillatim de vnoquoque affectu curando ſermonem habebimus. Inchoabimus autem, vt plerique faciunt, ab ophthalmia.

De Ophthalmia, vel, vt Latini aiunt, lippitudinis curatione. CAP. X.

43. SICVTI lippitudo ſub communi genere cum aliis omnibus aliarum partium inflammationibus continetur, vtpote, quæ & ipſa ſit agnatæ oculi membranæ inflammatio: ita etiam communem cũ aliis curationis rationem, & remediorũ ſubit, quanuis poſtea differentem medicamentorum materiam exigat, vt nuper diximus. Communis autem omniũ inflammationum curandi ratio eſt, vt ſtatim ab initio poſt procurationem corporis ſi plenum ſit, atq; aliarum partium, ſi quæ ſint, quæ fluxionum, vnde concitatur inflammatio, ſint in cauſa, nitamur medicamentis, quæ vim repellendi habent, auertere confluentem humorem ad inflammatum locum: poſtea verò quam recepta iam ex parte fluxione creſcere incipit inflammatio, repellentibus aliquid addamus, quod poſſit id digerere, & diſcutere quod influxit, & continetur in inflammatione: atque quò magis increſcit, eò magis digerentia admiſceamus: donec conſiſtente fluxione, & inflammatione perueniente ad vigorem, ſolis digerentibus, diſcutientibúſque agamus. Hæc autem poſtea in vniuerſum ita expoſita oportet per ſuas limitationes particulatim determinare. Primùm quidem ratione modi ipſius affectus & cauſæ: pro ratione enim maioris, vel minoris inflammationis, & impetus irruentis fluxionis: ita efficacioribus, tum repellentibus, tum digerentibus vtendum. Deinde & pro natura laborantis particulæ: ſicut in præſentia à natura oculorum, qui ob relatas iam cauſas facillimè afficiuntur, vt hac ratione oporteat quàm cautiſſimos eſſe medicos in delectu medicamentorum ipſis oculis accommodatorum. Tandem ergo incipiamus particulatim hæc ipſa tractare. Inter initia dum fluit humor, conſiderandum, reſpiciendúmque eſt ad copiã & impetum fluxionis, & eius acrimoniam, & ad dolorem concitatum. Nam ſi non vehemens ſit inflãmatio, nec vehemens dolor, neque magnus impetus, poterit aliquando ſolus oui albus liquor eſſe ſatis: tum quia refrigerando poteſt repellere, tũ etiam quia cum non careat emplaſtica quadam natura ob lentorem, cuius eſt particeps, poteſt illinire, & obſtruere tunicarum meatus, vt non facilè poſtea admittant irruentam fluxionem: & eadem quoque emplaſtica natura aſperitatẽ ab acris fluxione concitatam leuigare, & acrimoniam obtundere: præter id quod particulam lentore ſuo oblinens, & quaſi muniens ab acribus humoribus tutiorem reddit, vt interdum in dyſenteriis fit, quando iſtiuſmodi medicamenta per clyſteres iniiciuntur. Quod ſi is liquor cum roſacea aqua commiſceatur, adhuc magis aſtringet & repellet, ſine vlla tamen mordacitate & aſperitate. Nam & ſi dixerit Gal. roſam ex aſtrictione non carere leui aliquo morſu: aquam tamen ego ea omnino carere crediderim: cùm ex deſtillatione aſperiores roſæ partes cum aqua non aſcendant: aliquantolum tamen aſtringit, mordacius fortaſſe eius eſſet decoctum: ita vt ſæpius his medicamentis ſolis inter initia viderim repreſſas eiuſmodi inflammationes: præſertim verò in mollioribus corporibus. Sæpe etiam ad repellendas has inflammationes rhu obſoniorum (Arabes ſumach appellãt) vtor demerſo, & macerato ex raro, & albo linteolo aqua roſacea, illaque expreſſa ex linteolo, & inſtillata in oculos, immo ad arcendas variolas ab oculis in pueris hoc medicamẽto ſum ſæpiſſimè, & fœliciſſimè vſus. At ſi iam occaſio offerri videatur etiam digerendi ſolitus ſum ſurculos fœniculi viridis in fruſtula diſſectos iniicere in albumen oui, dum concutitur, vt in tenuem humorem reſoluatur: vim enim ex fœniculo digerẽdi contrahit. Sed hæc familiaria ſunt, & paratu facilia. Hoc autem tempore vti poſſumus, & decocto fœni græci rectè, & exquiſitè parato, quemadmodum parari docuit Gal. 13. meth. & in lib. de med. faci. para. nempe vt prius diligentiſſimè abluatur, vt ſi quid puluetis, aut ſabuli illi hæſerit: diligenti lotione detrahatur: mox paulatim ex dulci ac ſimplici aqua decoquatur: ſic enim fiet, vt omnẽ, ſi quã habeat, mordacitatem deponat: atque ita vel inſtilletur, vel eo diluatur oculus affectus, in hoc ſiquidem decocto maior eſt concoquendi vis; ſed leuis etiam detergendi, & repellendi. Poſſumus autem & has vires additis aliis validiores reddere: nam ſi vellemus magis repellere ex aqua roſacea coqueremus, vel thus addi poſſet, vel aliqua, pauca tamen, roſarum folia arida, vel eiuſmodi alia: ſi magis digerere opus eſſet, fœniculum, aut crocum adiungi, aut ex aqua euſragiæ coqui poſſet. Quod ſi vehementior dolor vrgeret, lacte vteremur: maiorem enim vim habet ſedandi dolorem lenitate ſua ſubſtantia vim etiam habet emplaſticam, qua obliniẽs particulam pingui lentore defendit ab acribus fluxionibus: ex ſeroſa quoque eius parte detergit mordaces humores oculis hærentes: præter id quod aliquantulum etiam concoquit, & digerit. Ait tamen Galen. oportere,

tete, vt lac ſit puellæ iuuenis, quę bene, & rectè alatur, vt bonū ſit ſucci: nam ſeniorum humores, & ſubinde etiam lac, quod ex ipſis gignitur, participes ſunt aliquius nitroſitatis: iuuenum autem lac temperatius eſt. Addidit verò Raſis, quod mulier puellam non maſculum lactet. Puto autem eum id voluiſſe, quia crediderit, quod eam lactet, quam ipſa pepererit: ſicut namque puella generatur ratione frigoris, & mas caloris: ita & ſanguis menſtruus, quo ea in vtero alitur, frigidior eſt, & frigidius erit etiam lac; alioquin enim videre nequeo, qua ratione ex lactatione maris, vel fœmellæ poſſit varia eſſe lactis natura. Sed vnum præterea aduertendum, quòd non temerè oculis infundendum eſt lac, ſed vel ita calidum è mammis emulgendum, ſi eo ſimplici vtamur, vt docuit Gal. vel ſi eo diluamus alia medicamenta, vt ſunt collyria, dum eis vti volumus, diluenda ſunt ex lacte trita in cote, vt dum adhuc lac calet, immittantur. In leuioribus ergo inflammationibus facilioribuſque, leuiora, & faciliora in vſum vocabimus. Quòd ſi res maior vrgeat cum dolore vehementiori, fortioribus admouendæ erunt manus, & magis compoſitis medicamentis vtendum. Qualia ſunt collyria, quæ μονήμερα appellata ſunt, vt tradidit Gal. a priſcis medicis; quia vno ſolo die vſu ægrotantes ſæpe liberare ſolent. In hoc etiam genere ſunt & quæ τρυγώδη Græcè nuncupantur, quaſi fæculenta, ſeu vini fæcem colore referentia. De his autem non multa verba faciemus in præſentia: nam & à Gal multa iſtiuſmodi collyria, hac etiam nuncupatione deſcribuntur lib 4. de comp med ſec. lo. & à Paulo, Æ tio, Alexandro. Sed Raſis ſimilem his habet in 9 Almans collyrij deſcriptionem, & illud album collyrium appellauit, quod noſtris temporibus in multo vſu eſt, non modò in inflammationibus oculorum; verum etiam in aliis affectibus aliarum partium, cùm ab acri humore ſunt excitati, vt in vehementi ardore vrinæ. Conficitur autem ex decem ceruſſæ lotæ partibus, tribus ſarcocollæ, vna tragacanthæ, ex his fit collyrium, atque ita eo vti ſolent, niſi vehementius ingruat dolor: quia ſi vehementior dolor affligat, partem mediam opij addunt. Vnde ſæpe ſief (ita enim Arabes nominant) ſine opio ſcribunt: interdum etiam cum opio. Vim autem repellendi habet ceruſſa, cùm refrigeret, aſtringátque; aliquantum, & emplaſticum ſit medicamentum. Sarcocolla verò & ipſa aliquid habet emplaſtici, & cum prætetea amara ſit, habet & aliquid, quo poſſit & concoquere, & digerere, vel diſcutere, circa mordacitatem etiam deſiccat: vnde & lacrymas ſiſtere hac ratione poteſt. De tragacantha alias iam diximus. Hoc collyrio maxime vti ſolent, præſertim inter initia; & cum videtur iam aliqua eſſe opus concoctione, addunt aliquid collyrij de croco, de quo ſequenti capite loquemur. Laudat tamen Gal. quod inflammationes oculorum aliquo cataplaſmate extetius, clauſo oculo, liniantur, inter initia præſertim, ſi leuiores ſint, deſcribit autem in lib. de fac parab. medic. cataplaſmatis rationem: accipit enim albumen oui vna cum vitello, & addito meliloto ex pane, & oleo roſaceo conficit cataplaſma. Poſſemus & puluerum, quos deſcribit Raſis, & eorum, quæ multa accipiunt, quæ hodie non reperiuntur, mentionem facere: quia tamen fuere prius à Galen. & antiquioribus medicis deſcripti, & ſunt, quos illi ξηρα κολλύρια appellant: & vos quinque hæc omnia poteritis legere: ideo de his non habebo longiorem ſermonem. Vnde addito præcepto Gal. quantū ad vſum pertinet, quod hæc collytia diſſoluenda ſunt ex aliquo liquore, quales fuere ſupradicti, & illis pro ratione occaſionum, quas nobis ſcopi illi oſtendunt, quos ea poſuimus, dum de illis eſſet ſermo ſ vtendum.] Præterea quòd ſatis eſt, ſi in die bis, aut ter infundamus diſſoluta collytia: non autem frequenter, vt quidem conſueuete. Ad curationem vlcerum inſtituendam tranſitum faciemus: ne nimis in longum noſtra protrahatur oratio.

De oculorum vlceribus.

CAPVT VNDECIMVM.

VT oculorum inflammationes, quamuis priuatim diuerſas medicamentorum materias, vt recte curentur, exigant, ab aliis aliarum particularum inflammationibus: in vniuerſum tamen eadem omnino curantur ratione, qua & aliæ, cum eædem in eis ſint indicationes generales, & iidem ſcopi, ita quoque earundem vlcera, vt eaſdem indicationes habent, eandem, inquit Galen. habent curationis rationem: particulatim tamen quatenus ad materiam medicamentorum: non parum ab aliorum vlcerum medicamentis varia, & diuerſa eſt, & id iuxta atque in inflammationibus ob differentem naturam iſtius particulæ, Sed iam rem ſerio tractemus, & ea quæ in vniuerſum, & per capita expoſuimus, ſingillatim accommodemus: primumque generales indicationes perſequamur: deinde illas priuatim noſtro apremus inſtituto. Quod igitur primum ex ſua natura nobis indicat vlcus, quatenus vlcus eſt, nihil aliud eſt (poſt quam vitium in vnitate, vel continuitate eſt) niſi quod vlcerata particula ad ſuam priſtinam vnitatem, vel continuitatem reſtituatur, quæ ſoluta eſt, nimirum per conſolidationem, & regenerationem ſubſtantiæ, ſi eius ſit defectus. Scopus ergo, quem ſpectari oportet, ea conſolidatio (eſt carnis regeneratio, & agglutinatio:) verùm hoc non pertinet ad artem ſed ad naturam: neque enim medicus ex ſe ipſo poteſt partem aliquam membri alicuius aggenerare, neq; agglutinare, & conſolidare: ſed hęc omnia primum naturæ opera ſunt. Quod ſi dicas, ſupervacaneus eſt ergo medici omnis labor? Dico quod nonimmò interdum plurimum vtilis, nonnūquam & neceſſarius: quia neque ſola natura id præſtare poteſt, quod cupimus: Sæpiſſimè enim & impedimenta interciduot, quæ obſtant, quò minus natura poſſit ſuo officio fungi; quæ ſi ope, & miniſterio medici auferantur, natura deinde cito agit, quicquid agendum eſt. Impediunt autem naturam aliquando illæ eædem cauſæ, quæ morbum prius excitarunt: quia manent adhuc. Diximus autem, quod pleraque vlcera, immo quàm plures horum affectuum in oculis, à fluxione excitantur, præter illos, qui fiunt ab externis cauſis, vt inciſione, contuſione, laceratione, & id genus aliis. Nam etſi vlcera fiant quandoque à ſuppuratis, & ruptis inflammationibus, vel veſicis, cùm tamen hæ à fluxione fiant, tandem & in fluxionem ipſa ſunt referenda. Quare oportet primum, vt fluxio tollatur, ablatis eius cauſis, præſertim verò vacuatione, & reuulſione, repulſioneque, de quibus non ſemel, in ſuperioribus ſermo habitus eſt. Præterea verò ſi cum vlcere ſit alia coniuncta affectio obſiſtens rectæ curationi, & illa curanda prius eſt, vt intemperies aliqua illius particulæ, vel inflammatio, vel dolor. Vnde hæc omnia ſimul cum vlcere

cere curanda ſunt, ſi ſimul id fieri poteſt; ſin autem, ſaltem ante curationem vlceris: & tunc demum ſolum vlcus curandum: cùm ab his omnibus impedimentis liberum fuerit. Curatio autem erit differẽs pro ratione differentiarum vlceris: ipſæ enim nobis ſemper ſcopos oſtendunt. Nam ſi cauum fuerit, implendum prius erit; poſtea conſolidandum. Sin autem planum, ſola erit conſolidatione opus: quę ſunt naturæ imprimis opera, non autem medici. Dices fortaſſe iterum, eritne tunc medico abſtinendũ ab omni opere, cùm hæc ad naturæ operationem duntaxat pertineant? Nequaquam inquam: immo tunc etiam medicus habet, quod vtiliter & ſalubriter, & neceſſariò agat. Cũ enim omnis pars corporis morboſa imbecillior eſt, præſertim autem in iis facultatibus, quæ ad nutritionem pertinent, vt ſunt concoctio, & excretio; ſemper in vlcerata particula congeritur duplex excrementorum genus, alterum tenue, quod virulentiam, vel virus iuniores appellant: vnde vlcus, in quo plurimum eiuſmodi coaceruatur tenue excrementum, vlcus virulentum dicunt: alterum verò craſſum eſt, quod ſordem appellãt: ex quo & ſordidum vlcus nũcupatur, cùm multa huiuſmodi ſcatet ſorde. Nec modò in vlceratis partibus duplex hoc generatur excrementum; verùm etiam in integris, & benè valentibus: ſed in ſanis vt 4. meth. docuit Gal. tenuis per digeſtionem, & eam vacuationem, quæ fit per tenues meatus, & ſenſum latentem, euaneſcit: craſſius autem cuti hærens tranſit in eas ſordes, quæ in iſtis mendicis, & in iis etiam, qui licet diuites ſint, servitiorem tamen vitam neglıgũt, succreſcere cuti ſolent, niſi quandóq; lauentur, & detergantur. At verò cùm & facultas concoctrix ſit in malè affecta particula imbecillior; plura neceſſe eſt excrementa hæc congeri ex alimento illi amandato, quo nutrienda erat: non enim ita facilè poteſt in halitum per inconſpicuos meatus tenue excrementum digeri. Quare in vlceribus cumulata vtráque hæc excrementa impediunt aggenerationem ſubſtantiæ ipſius membri, qua vlcus, ſi cauum ſit, repleatur, atque etiam obſtant, quò minus fiat conſolidatio. Quæ cùm ita ſe habeant, fit, vt medici miniſterium natura in vlceribus curandis non modò deſideret; ſed etiam plerumque neceſſariò requirat. nẽpe vt impedimenta hæc ab eo remoueantur; ac tenuis quidem virulentia deſiccantibus tollitur: ſordes verò detergentibus, vel, vt iuniores noſtri chirurgi dicunt, mundificantibus. Et ſemper quidem vtriuſque excrementi ratio eſt habenda: quamuis non æqualiter: aliquando enim maior vnius nonnũquam alterius; quatenus vel hoc, vel illud magis abundare videatur in vlcere. Ex his omnibus iam liquidò vnicuique patere poteſt, hos, ſicut in omnibus, ita & in his vlceribus curandis eſſe præcipuos ſcopos, videlicet detergere, & ſiccare: in quibus cõſiſtit in vniuerſum vniuerſa curandorum horum vlcerum methodus. Et ſi eadem his addiderimus, quæ ſuperiori capite, vbi de ophthalmiæ curatione ageremus, expoſita fuere; adeo abſoluta erit methodus, vt ſolum ſuperſit nobis futurum ſermonem particulatim de medicamentis vlcerum curationi accommodatis inſtituere. Hæc verò ſunt, quæ à natura particulæ peti debent; nimirum quod cùm ea facilè afficiatur, vel à moderatis etiam medicamẽtis, fugiẽda ſunt quæcunque exaſperantia ſunt, vel mordicantia, ne exaſperando, vel mordendo irritent oculum, & fluxiones, inflammationẽq́ue concitent. Exaſperant autem, quæ aſtringunt: mordẽt acria & quæ

A inſigniter detergunt. Quod ſi eis interdum vti ſit opus, vel ad repellendas fluxiones, vel ad detergendam ſordem, ſi ea copioſa ſuccreſcat, ſemper ea cõmiſcenda ſunt mitioribus, & vim leniendi habentibus. qualia fuere deſcripta ſuperiùs. Agamus igitur tandem de medicamentis: tam ſimplicibus, quàm compoſitis; & de more noſtro ea perſequamur, quæ in maiori ſunt vſu noſtris his temporibus. Primus tamen referamus præceptũ nobis à Gal. 4. de cõp. med. ſec. loc. traditum, non modò vtile, ſed apprimè in vſu, & adminiſtratione medicamentorum neceſſarium: hoc autem eſt, quòd cùm in plurimo vſu in his affectibus ſint ſucci multi, & liquores, tum vt illis aſſumantur, tum vt fundantur & diluantur colly-
B ria ocularia vt lac, liquor albus, & tenuis oui, præterea & ſuccus roſarum, & multarum herbarum qui quidem, dum inueteraſcunt, facilè acorem contrahunt, atque inde acrimoniæ etiam fiunt participes: ideo aduertendum eſt, ne infundantur ea, vel diluãtur; niſi cum iis vti volumus. Quibus ita notatis, & animaduerſis diligenter, quotieſcunque accerſitus medicus primum ægrotantem adit, illud imprimis conſiderare debet, num ſolum ſit vlcus, & expers alterius alicuius affectionis, quæ vim indicandi habeat inſignem. Solent autem ſæpius vlcera concomitari, aut dolor, aut inflammatio, aut vtrunq;: quæ ſi adfuerint, primùm illis incumbendum erit, vt ſedentur, & tollãtur, & premiſſis generalibus rationibus, de quibus latè ſuperiùs diſſeruimus, nempe
C tum vniuerſi corporis, tum etiam capitis vacuatione, vel ſanguinis detractione, vel purgatione atque etiam reuulſionibus, quibus intercipi ſolent fluxiones ad oculum: tandem erit iis medicamentis opus in oculos iniiciendis, quæ facultatem habeant ſedandi dolorem, ac inflammationem, concoquendo, maturandoq́; deinde non omnino tamẽ vlcere neglecto. Et quia collyria ſunt propria oculorum medicamenta ideo, vt hic atteſtatur Gal. collyria quæ διαλιβάνου dicuntur; hoc eſt ex thure, quòd id nimirum copioſum recipiant, maximè conueniunt: vt tamen neque huiuſmodi collyrio vtamur ſolo; quia neque omnino (vt diximus) propria vlceris ratio
D negligenda eſt. quæ & aliquam requirit exſiccationem, & deterſionem; ſed aliquid intermiſcendum collyriorum, quæ ex metallicis medicamentis confecta ſunt de quibus paulò poſt agemus. Hic autem aliquantiſper conſiſtamus; quia interdum alicubi reperitur medicus, vbi hæc compoſita medicamenta non reperiuntur parata; & interdum neque materia adeſt, neque, otium ea parandi: propterea neceſſe eſt aliquando facilioribus vti. Si itaque vlcus ſit aliquantæ inflammationis, vel doloris particeps, & his careamus collyriis ſedabimus dolorẽ, & inflammationem affuſo muliebri lacte, quo aliqua fuerint diſſoluta, quæ poſſint aliquantum ſiccare, & detergere; vt ſi poſſit haberi pompholyx, vel, vt iu-
E niores aiunt, thutia rectè parata, & exquiſitiſſimè trita, vna cum tragacantha, vel gummi Arabico diſſolutis ex aqua roſacea, vel tenui albo oui. Quòd ſi deeſſet pompholix, accipiemus lapidem coralium; item aloẽm lotam ex ſucco roſarum, vel ſuccum etiam roſarum, & plumbum vſtum, & lotum. Collyrij verò, ex thure multæ reperiuntur confectiones à Gal. 4. de comp. med. deſcriptæ: & à Paulo, Aetio, & Alexandro. In præſentia autem in vſu eſt illa. quæ à Raſi nomine ſicef de thure 9. ad Almãs. refertur. Quę conſtat amoniaci, ſarcocollæ, ſingulorum drachmis quinque, thuris drach. decem, croci drach. duabus.

exipiuntur omnia mucilagine ſœni Græci, atque in collyrij formam rediguntur. Sed quatenus ad eorũ vſum pertinet, mixtura ea debet eſſe, quam affectionum, quæ ſimul compoſitæ ſunt, ratio oſtendit: inter initia enim dum dolor & inflammatio vehementiores ſunt, copioſiora ſint, quæ ſedant, & concoquunt: cùm verò remitti incipiunt, ea ſunt addenda, quæ vim ſiccandi, & quoquomodo detergendi habeant, vt metallica. At ſi copioſa ſuccreſcat ex horum vſu ſordes, neceſſe eſt, & aliquid eorum intermiſcere, quæ valentiùs detergunt, qualia ſunt, quæ valent ad tollendas aſperitates palpebrarum, vt ea collyria, quæ & crocodea. quaſi crocea, quia copioſo conſtant croco. & quæ *διὰ οἴνου* hoc eſt ex vino fuerunt appellata: de quibus ſuo loco dicemus. Cũ autem vlcus ſolum eſt, nec ei aliud eſt adiunctum, quod curationem impediat; niſi duplex illud excrementum, quod commune eſt omnibus vlcerib. tunc imprimis deſiccare oportet cum aliqua deterſione, quæ & maior, & minor requiritur, pro vt maior, vel minor ſordes naſcitur. Inter ſimplicia huic negotio accommodata eſt pompholix trita, & exquiſitè lota, qua ſola vſus ſæpe oculorum vlcera feliciter curaui. Vtor autem in hunc modum accipio panniculum lineum rarum, & molle, in quo drachmam vel circiter pompholygos, vel, vt iuniores aiunt thutiæ lotæ, & bene paratæ, ligo atque ita demergo in aqua roſacea, vel euſragiæ, vt mihi magis expedire videtur; deinde ex tenui, & rarò panniculo expreſſam aquam in oculum inſtillo. Eodem autẽ modo & lapide coralio optimè trito in cote, & loto interdum eiuſmodi vlcera curata vidi. Immo & aloem hac eadem ratione in oculos iniectam curaſſe vlcera oculorum expertus ſum: quę tamen ex ſucco roſatum erat elota, vtilior mihi viſa eſt. Inter compoſita autẽ ſunt plurimæ collyriorum differentiæ ex elotis metallis: quorum confectiones literis traditæ ſunt, & præſertim à Gal. 4. de med. comp. ſec. loc. ſicut, quæ cygni à candido colore dicuntur, & quæ libyana: omnia autem plurimùm valentia ad implenda caua vlcera, eáque ad cicatricem perducenda. Noſtris autem temporibus in multo vſu erat, & eſt collyrium, vel vt ipſe ait, ſief, quod de plumbo appellatum eſt à Raſi, & ab eo deſcriptum in cap. de oculorum vlceribus, quo etiam ſæpius feliciter vſus ſum. Sed ſi vlcus corroſionis non eſſe expers videatur; ita vt iã timendum ſit ne vuea excidat, vel iam excidere incœperit; fortioribus vti oportet, & quæ valentius aſtringant, & repellant: ſemper tamen hoc obſeruato, vt, quò minus fieri poteſt, aſperitatem inducant. Multa autem talia deſcribuntur à Gal. ex plumbo vſto, & loto, ex terra ſamia, ex pompholyge, & eius cinere, quam ſpondon, vel ſpodium græci appellãt, omnibus lotis, & ex ceruſſa lota, ſimilibúſq;. vt ſunt lapis hęmatites; & lapis ſciſtus, & aliis id genus. Quę omnia cum à Græcis, & aliis lucidè exponãtur, nolumus in his recenſendis longius ſermonem [protrahere] Raſis verò & ipſe duo talia habet alterum ex cadmia confectum, cui nullum præterea nomen indidit: alterum eliſir appellat ex hæmatite lapide compoſitum. Quod etiam ego ſæpius: & feliciter expertus ſum.

De albugine, quam vulgò nebulam oculi appellant, Græci λεύκωμα. CAP. XII.

Lect. 45. ALBVGO oculorum nullum alium habet ortum; niſi quòd à nuper expoſitis affectionibus

A cis videlicet curatis relinquitur: aut enim ex cicatrice ſuborta, aut ex conturbationis; & inflammationis inclinantis reliquiis, vt declarauimus, conſiſtit. Nã aut cicatrix eſt, quæ poſt vlcus ocalluit, & durior facta eſt: cicatrices enim in aliis etiam membris, nedum in oculorum membranis, vel tunicis denſiores & craſſiores ſunt circumuicinis partibus, aut fit ex craſſiori parte, & fæculenta humorum, quæ poſt aliorum calidiorum, & tenuiorum digeſtionem, remanet inſarta, & abſorta in ipſius membranæ ſubſtantia. Sæpe enim videmus in aliis quoque externis particulis poſt inflammationem reſolutam, omniq; calore, & dolore euaneſcente, relinqui nonnihil duB rioris tumoris, qui neque dum ſtringitur, dolet: noſtræ autem mulieres dicunt pedem tuberculi adhuc reliquum eſſe. Ita & in his membranis aliquando contigiſſe vidi, quod ex impactis craſſioribus inflãmationis reliquiis craſſeſcunt, & albeſcunt. Quibus in hunc modum expoſitis, facilè eſt, ſcopos ſpectãdos, & indicationes oſtendentes rationem curationum harum affectionum depromere. In vniuerſum enim eoſdem eos eſſe oportet, qui repetiuntur, tum in extenuandis craſſis, & duris cicatricibus: tum verò in reliquiis inflammationum diſcutiendis, & (vt ita dicam) atterendis: quando tamen, hæ affectiones curationis capaces ſunt. Quia cicatrices corneæ albicantes, quæ craſſæ, & profundæ ſunt, in corporib. præſertim durioribus non recipiunt curationem; ac C quæ in ſumma membrana ſunt, neque admodũ craſſæ: præcipuè vero in pueris & tenellis corporib. curari poſſunt: quæ etiam nebulæ potius, quàm albugines, vel λευκώματα dicuntur. Ita etiã, quæ veluti reliquiæ ſunt inflammationis, cum multũ craſſæ & induratæ conſenuere, aut nunquam, aut ægrè admodũ curantur. Quanuis autẽ detergentibus, & diſcutientib. quæ vim ſatis inſignem deſiccandi habeant, tollendæ ſint oculorum albugines quia tamen, dum nimis exſiccantur; magis indurantur, & ad digeſtionem. & deterſionem difficiliores euadunt: ideo vt medicamenta faciliùs poſſint officium ſuum præſtare, operæpretium faciunt: qui mollire prius earum ſubſtantias balneis, ſomẽtiſve, aut vapore aquæ dulD cis calidæ nituntur: mox verò adminiſtrant, vel humida, vel ſicca collyria, vt magis viſum fuerit opportunum: humida quidem, ſi aliquo liquore ex iis, quæ ſuperius fuere expoſita, diluantur. Ad hoc genus autem remediorum multa ſunt, quæ pertinent, & ſimplicia, & compoſita: vt tamen id memoriter ſit retinendum, oportere ſemper corpus vniuerſum, itẽ & caput eſſe vacuum, & mundũ. Simplex. & facilè medicamentum eſt, ſi mater vel alia mulier ſœniculum mandat, ac mox in oculum ſufflet, nam ſpiritus vapore ſœniculi mixtus feriens oculi tunicam, faciliùs eam afficit, & ad interiora vſque penetrat: valentiùs erit; ſi lingua. poſtquàm maſticauerit ſœniculum, delingat diutiùs albuginem. Sed & cinnamomum noſtrum; quod putamus eſſe caſſiam ligneam, E idem efficiet. Efficacius erit piper; vel etiam rutæ: immo ſi vel modicum ſalis, vel nitri commaſticetur, efficax erit medicamentum. Inter cõpoſita verò hoc ego ſum expertus ſæpius, quod à Ioãne Meſ. deſcribitur, & eſt ſatis facilè, vt accipiamus ſarcocollã, ſpumam maris (ita enim Arabes id appellant, quod alcyoniũ græci vocant) & ſaccharũ, quod cãdidum appellant, æquali pondere, ac ſimul terantur omnia exquiſitiſſimè, & eo poſſumus ita in puluere vti, &, vt Græci loquuntur tanquã arido collyrio; vel etiam, ſi aſſumatur tantillo mellis, vel ſucci roſarum

vel

vel fœniculi, & conficiatur in modum collirij, poterimus ad vſum ſeruare, vbi autem erit opus eo vti, teretur, & diluetur, atque in modum liquoris cedactum inſtillabitur. io oculum poterit, autem dilui, vel decocta fœni græci, vel aqua roſacea, vel fœniculi, vel rutæ: fortius tamen erit medicamentũ, ſi arido vtamur. Sunt & multa iſtius generis medicamenta deſcripta à Gal. Paulo, Aetio, Alexandro, & alijs. Sed nobis hæc in præſentia ſint ſatis: nolumus enim eorum, quæ longè acriora ſunt, meminiſſe; quia non eſt ita tutus eorum vſus, ſicut horũ, quæ facilia ſunt, quanuis hæc longiori tẽpore egeant, vt opus ſuum perficere poſſint. Verum longè præſtat, ait Gal 4. de comp. med. ſec. loc. ſecius, & tutius curare, quàm maiori periculo cum ſpe ſcitioris curationis ægrotantem exponere. Interdum enim ea, quæ acriora ſunt, adeo particulam irritant, vt concitata fluxione humorum inflãmationem excitent. interdum verò nimis detergendo vlcerant membranas, vel ibidem, vel circũcirca. Quare ne nimis longi ſimus, vno duntaxat expoſito tranſitũ ad alia faciemus: nimirum quòd ſæpe vidi, maxime in pueris curatas albugines ſolo ſaccharo candio appellato roſaceo exquiſitiſſimè in pollinem trito, & cribrato, atque aliquo ſpecilio albugini, ægrotante ſupino iacente apertis oculis, inſperſo prius tamẽ inſtillato lacte muliebri in oculum; atque itidem paulo poſt vbi vellicare puluis videatur, vt dolor, ſi quis ſit, leniatur. Quoniam autem & rubens inter initia, mox verò liuens macula in oculo oritur ex eius plaga, vel contuſione, ſicut in aliarum partium ſugillatione ſolet ex plaga contingere, dilaceratis videlicet venulis, & effuſo, expreſſoque ſanguine in circumpoſitas partes; qui quidẽ affectus non eſt diſſimilis admodum à præcedenti, vel generatione vel curatione: ideo de eo etiam in hoc capite agemus. Quia verò inter initia concitatur ex plaga dolor, quem poſtea ſequitur & inflammatio: id circo imprimis incũbendum eſt, vt hæc arceantur, & ſi ſit opus antè venam ſecare, aut alioquin vacuare & frictionibus, & iſtiuſmodi reliquis reuellere; id primũ agendum, & victus tenuis, abſtinentiáque vini inſtituenda. Quantũ aut ad remedia localia pertinet prius dolor ſedãdus eſt, & fluxio repellenda eo modo, quo ſuperiùs explanatum eſt, ne ſæpius eadẽ repetamus: mox illis, quę contentum, ac conglobatum ſanguinem digerant, ſimiliter vtendum. Vnum illud pręter ea, quæ ſuperius propoſita ſunt ad hũc ſcopum attinentia, cuius auctores omnes meminere, ſilentio prætereundũ non eſt; nimirum quod & ſanguis columbæ, vel palumbi extractus ex vena, quæ in earum alis interiùs apparet, atque in oculum inſtillatus commodatur. Sed magis adhuc laudatur, ſi ex alis pena extrahatur, & ex ſumma eius parte, quæ erat alæ infixa, ſanguis expreſſus in oculum diſtillet: itidem & ſanguis turturis cõmendatur: ſed is harũ auium ſanguis eadẽ ferè ratione ſolet cõferre taraxi, vel cõturbationi oculorum: nam & dolorem ſedat, & digerit magis etiam, quàm lac muliebre. Inter initia tamen oui album, & intus inſuſum, & exterius applicitum muli vellere exceptum, aut coto tanquam cataplaſma appoſitum valdè vtile eſt: præterid enim, quòd lenit, repellit etiam refrigerãdo. Sedato autem dolore, & repreſſa inflãmatione, nitendum eſt diſcutere, vel digerere ſanguinẽ iam in grumum, vel vt Græci aiunt, in thrombum conuerſum cum attenuantibus, & digerentibus, & conquoquentibus. Vnde & eorum multa, quæ nuper ad albugines laudauimus, poſſunt huic etiam curationi accomodari; cum ſit eadẽ particula & idem ſcopi, ita vt inter initia lenioribus, poſtea inueteraſcente morbo fortioribus vtamur. Laudat autem Gale. auctore Archigene ſuffitum thuris, & bituminis, vt videlicet fumus oculo excipiatur. Item ſi tritam hyſſopi comã, & leuigatam in tritam, & lacerum lineũ panniculũ imponas, & deliges, atque demergas in feruentẽ aquam; mox oculo admoueas; ſanguis enim panniculũ ſequetur, quẽadmodũ ſi expreſſeris, percipere poteris. Atque hæc pauca ſint nobis in præſentia ſatis. Iam enim inſtituimus ad ſuffuſionem, vel, vt noſtri iuniores loquuntur, cataractarum curationem nos transferre, ne nimis lunga noſtra euadat tractatio.

De imaginum, quæ oculis obuerſantur, atque de ſuffuſionis curatione.

CAP. XIII.

INitium ferè ſuffuſionis ſunt imagines, quæ oculis obuerſantur; niſi id conſenſu ventriculi fiat: huc enim & ſuperius diximus. inter initia enim ſoli vapores concitantur: mox verò, ſi res negligatur, facto oculo imbecilliori, materia ſemper craſſeſcit, & aptior fit oculus ad ſuſcipiendas craſſas, & excrementoſas illas materias, quæ coguntur in ſuffuſionem. Vnde in initio, dum noua res eſt, & imagines conſpiciũtur, vel aliquo modo incipit viſus obtenebrari, ac pupilla offuſcari, curari quidem poteſt hęc affectio, tum vniuerſi corporis curatione; tum etiam localibus remedijs, quæ poſſint materias iam in oculo conſiſtentes digerere, & diſſipare. At verò cum concreſcere, & indurari incœpit, tũc, vt 4. de comp. med. ſec. loc. teſtatur Gal. quanuis multa remedia, & varia medicamenta in medicorum libris deſcripta reperiantur, quæ multa polliceri videntur: attamen cùm deinde ad opus, & experientiam deuenimus, aut nihil, aut omnino parum eorum, quæ ipſi polliciti ſunt præſtare experimur. Quare ſi in his aliqua eſt curationis ſpes, ea in hoc imprimis ponenda eſt, vt ſtatim inter prima initia occurramus, antequam cõcreſcat humor. Occurrendũ autẽ eſt euacuationibus, frequentib. & exquiſitis: primùm quidẽ inanito toto corpore, atque adeo etiam vẽtriculo, expurgata videlicet pituita. De hac autem vniuerſi corporis purgandi ratione abundè antea egimus: præterea verò & de illis, quæ humores parant ad faciliorem vacuationem, quæque caput, & ſubinde oculos roborare poſſunt. Sed in oculorum affectibus imprimis fœniculum (vt antea etiam diximus) omnes, tam interius quàm exterius adminiſtratum cõmodant: præterea & herba, quam eufraſiam noſtri vocant, tam in cibo, quã in medicamentis maximopere ab omnibus laudatur: itẽ ruta, verbena, betonica, chelidonia, quorum vſus in decoctis, vel in ſyrupis eſſe poteſt. Vniuerſo autem corpore exquiſitè purgato erit & caput, quomodo ſuperiùs diximus, inaniendum proprijs, & priuatis vacuationibus. Præterquam forſitan, quod vacuatio per nares nõ ita tuta eſt in oculorũ affectibus, vt prius fuit expoſitũ: ſed magis gargariſmata, & quæ maſticata pituitã detrahunt, de quibus abundè etiam ſuperius locuti fuimus. Sed & maximè procurandũ eſt, vt reuellatur, & alio conuertatur fluxio materierum, quæ ad oculus confluunt. & id quidẽ non ſolum prædictis inſtrumentis; ſed alijs, quæ etiam ſolent eſſe in vſu frequenti: ſicut ſunt frictiones validæ

validæ & frequentes, nec ſolum manibus, verum & aſperiori linteo, extremis partibus primũ, vt cruribus, deinde brachiis adminiſtratæ, mox & ſcapulis, & dorſo vſque ad clunes, ſemper deorſum trahendo. Præterea ſi res difficilior videatur; valentioribus tormentis agendũ erit. Sæpe ego medicamentis vſus ſum veſicatoriis appellatis, eò quod cuti applicata veſicam inducunt, ſicuti emplaſtro confecto ex cantharidarum puluere, & fermento, acetóque acerrimo; poſt autem exorta veſica ac reciſa cute, vt diutius effluere vitioſa materia (ſolet nánque effluere aqua ſeroſæ humiditati ſimilis) braſica illita copioſo butyro locum decoriatum cooperiebam: quod ſi vel inuitis his medicamentis conſolidaretur, idem emplaſtrũ repetebam: porro eiuſmodi remedium plurimis profuiſſe expertus ſæpiſſimè
B ſum. Sed efficacius remedium, verum moleſtiùs eſt, quando cutem ceruicis poſteriorem ferrea, & perforata forcipe apprehenſam, ignito & candenti acu craſſiori proferant, atque foramen acui affixum funiculum, quandoque ex ſerico crudo confectum, quandoque ex equinis è cauda ſetis trahunt, & ſeruant diutius in perforata carne, ne multum vlcus conſolidetur: potentes ſunt & diuturnæ iſtius generis reuulſiones. Quod ſi turbatus videatur oculus, vt iam aliquid ſit in eo receptum, remediis, vel collyriis erit agendum, vt digeratur, & diſcutiatur ea materia & interim roboretur oculus ea autem ſint medicamenta, quæ vim habeant digerendi, & attenuandi; qualia etiam in ſuperiori capite expoſita:
C imprimis verò ex fœniculo confecta: neque erit ab re, vt præterea fotus, vel ſuffitus ex aqua dulci calida præmittatur, vel ex decocto fœni græci. Gal. fuiſſe in vſu multis hoc medicamentũ ait: accepto videlicet ſucco fœniculi, additoque illi felle, aut capræ, aut galli, aut viperæ, atque melle optimo. Sed ſi etiam ex myrrha fiat medicamentũ, non paruum multis profuiſſe dicunt. Imprimis verò diligentẽ requirit is affectus rationẽ victus, imprimis abſtinentiam à vino, & victum tenuiorem, & attenuantẽ. Aſt vbi iam concretus eſt humor, & facta eſt ſuffuſio, ſola chirurgia tolli poteſt. Acu autem tunicas oculi perforant, atque illum mox concretæ materię infigentes, eam inferius detrahunt, & deprimunt: liberata enim & delecta pupilla: oculus, ſi reliqua adhuc
D in eo ſit vis viſiua, poterit videre, quod diximus: quia interdum tanta facta eſt transmutatio, & læſio in interiori oculo, vt non amplius ſpiritus viſorij ferantur ad pupillam: vnde tunc ſuperuacaneum eſt tentare depoſitionem nihil profuturam, Hoc autẽ cognoſcitur, vt Gal. 7. de decretis Hippo. & Plat. & 4. de comp. med. ſecundũ loc. docuit, cùm clauſo oculo integro, & aperto ſuffuſo, pupillam ipſius intuentes obſeruamus, an illa latior fiat, quẽadmodum
Cap. 4 dilatari in ſanis alteram videmus altero clauſo oculo: ſpiritus enim, qui ad alterũ tendebant, eo clauſo ad apertum, vt videntem declinant, maioríque allata ſpirituũ copia ampliatur pupilla, Sed hic cõſiderandum, quod multa eſt opus diligentia, & conſideratione, antequam ſtatuamus eſſe deiiciendam ſuffuſionem; quia niſi opportunè ea operatio fiat,
E nihil proficiemus. Nam ſi intẽpeſtiuè, & antequàm apta ſit ad depoſitionem, tentauerint chirurgi ipſam detrahere, nihil efficient, dum enim tenerior, & mollior eſt, acus nequit illam firmare, & detrahere; quin potius dilacerat, vt poſtea neque poſſit alioquin deponi. Si etiã ſerius id fuerit tentatũ, & poſtquam plurimũ concreta induruerit, vel non cedet a-

A cui neque deiicietur, vel ſi deiicietur ob ſoliditatẽ deiecta non illi iacebit; ſed iterũ ſuperius ad priſtinam ſedẽ ſe extendet. Quare tunc aggredi hanc operationẽ opus eſt, cum medio ſe habet modo: nimirum quòd adeo ſit concreta, vt & acum ferre poſſit, non tamẽ adeo induruerit, vt illi reluctetur. Cognoſcitur autem hoc primum ex tempore, quo cœpit colligi ea materia & alio quodã experimento, vt ex ſententia Gal. docuit Paulus. 6. libr. ſi enim [oculo] ſuffuſo clauſo admouentes pollicẽ comprimamus palpebrã ad oculum, eámque prementes moueamus hinc & inde; ac ſtatim mox aperto oculo Cap. 11
intueamur ſuffuſionem apparentem à directo pupillæ, & conſideremus an dilatata; & amplior facta ſit,
B quàm prius ante frictionẽ eſſet, atq; etiã rareſacta; poſtea paulatim redeat ad priorem ſtatum, & figuram: quoniã ſi ita ex ea confrictione & agitatione palpebræ, mutata ſit figura, & cõſiſtentia ſuffuſionis; nondũ cõcreta eſt, neque apta ad chirurgiam; ſeò ſi nihil mutetur, concreuiſſe ſignum eſt: nondum tamen inde coniectari poſſumus mediocrem habere concretionem, vt ſi deiiciatur, ſimus aliquod operæ pretium facturi; nam poteſt & nimium induruiſſe. Deinde verò & ex colore diſtinguemus, neque enim omnes ſuffuſiones eundem colorem referunt. nam ſi colorẽ aut ferreum, aut cœleſtem, vel plumbeum præ ſe ferant, mediocrem indicant conſiſtentiam & aptam ad depoſitionem: ſed ſi gipſeum, vel grandini ſimilem colorem habeant, nimis tum con-
C creuiſſe, & induruiſſe ſignum eſt. Quo autem modo ea fiat operatio, non agemus in præſentia: quia ad chirurgos huic rei aſſuefactos hoc pertinet, non ad nos: ad nos tamen pertinet corpus parare, tutò fiat iſtiuſmodi operatio. Summa verò totius rei, & vniuerſum momentum in hoc conſiſtit, vt inflammationem arceamus, & dolores: quæ quidem alioquin fieri nequeunt: niſi ex fluxione humorum concitata, vnde primum illi obſiſtendum eſt, tum tenui victu, abſtinentia vini, atque euitatione lucis; in obſcuris enim locis eos, quos compungimus, detinere oportet: quia lux imbecilles, & laborantes oculos plurimùm affligit: præterea vero quiete tam corporis; quàm animi: tum etiam corporis, inanitione; non enim facilè fluxiones concitari poſſunt, ſi
D corpus inane ſit: ad hæc & reuulſionibus, quibus humores, ſi qui ſint parati ad fluxum alio conuertantur. Vnde prius probè erit vniuerſum corpus inaniendum venæ ſectione: de vena autem ſecanda ſuperiùs ſatis dictum eſt; atque corpus purgandum medicamẽtis ſuperius expoſitis: humoreſq; parandi, & caput roborandum aut ſirupis, aut decoctis, aut appellatis à iunioribus noſtris cõfectionibus de quibus omnibus, cum ſit exquiſitus ſermo in prioribus capitibus habitus, non amplius verba faciemus in præſentia. Hoc tantum addemus, quod poſt perfectam hanc operationem, clauſi vterque oculi in ſula ſunt deligandi, nedum ſanus mouetur, & ille, qui affectus eſt integri quodam conſenſu, & affinitate moueatur: motus enim omnis illi nocuus; atque illi, qui punctus eſt, aliquod cataplaſma imponendum eſt anteaquàm deligetur, quod & dolorem
E ſedandi, & repellendi vim habeat: iſtiuſmodi autem eſt luteum oui cum ſucco roſaceo exceptum molli vellere, aut goſſipio; atque ita ſeruato tenuiori victu omnique, quàm poteſt, quiete, in obſcuro loco decũbat: neque prius experiatur, an videat, immo neque etiã dũ deponitur ſuffuſio, ne dum nititur oculus aſpicere, concitentur ſpiritus, & cùm ipſi alij

humores confluant ad affectum locum: ſed & facilè, ait Paulus, dum intendimus obtutum in eo conatu nuper deiecta ſuffuſio iterum ſurſum fertur. Meminere autem antiquiores auctores glaucomatis, quod eſt tranſmutatio criſtallini humoris ad colorem glaucum, vt & Paul. 6. lib. & Gal. 10. de viſu par. docuere. fit autem vel ex confluxu, & concretione ſuperuacanei humoris, qui in eum recipitur: aut ex eius nimia ſiccitate; atq; ita obcœcatur oculus. Sed quia iſtiuſmodi affectus nullam curationem admittit: ideo hoc ſolùm agemus, vt doceamus, qua ratione diſcernendus ſit à ſuffuſione, ne medicus interdũ decipiatur, & aggredi velit curationem glaucomatis putans eſſe ſuffuſionem, & poſtea confuſus, & erubeſcens diſcedat. Cognoſcitur autem, vel diſcernitur, vt idem Paulus ex Gal. ibidem teſtatur, quod in omni ſuffuſione, ſi ſpectent lucẽ, aliquid lucis omnino perſpiciunt, plus minúſve, pro ratione craſſioris, vel ſolidioris ſuffuſionis: qui verò glaucedine, vel glaucomate laborant, nihil protſus lucis percipere poſſunt; quia omnino organum primarium facultate viſoria deſtitutum eſt. Eſt & alia oculorum affectio, quam Græci ὑπώπιον, hoc eſt ſuppurationẽ appellant, in eodem genere cum vngue ab eiſdem collocata: nam latini iuniores arabes ſecuti vngulã vocant id quod Græci πτερύγιον nuncuparunt: eſt verò pus collectum intra oculum, quod vel in profundiori, vel magis verſus ſummas partes continetur: & vnguis, aut ſuppuratio dicitur. Poteſt autẽ variam: vt Aetius tradit cauſam ſuæ collectionis habere: nam interdum à vehementia inflammationis habet ortum, multo enim confluente ſanguine venulæ aliquæ aperiuntur, aut diſrumpuntur, & ſanguinẽ effundunt in interiores partes; qui ibi poſtea ſuppuratur: interdum aliquo ibi genito vlcere. Curatur autem inter initia, præſertim verò cum ex inflammatione habet ortum, vt curandas eſſe oculorum inflammationes ſuperius docuimus, nempe vacuatione, reuulſione & repulſione: poſtea iis, in quibus ſit vis digerendi, & maturandi, & laxandi. vnde quæ in ſuffuſionibus, & albuginibus curandis propoſita ſunt, vt eſt, quòd ex fœniculo faciendum diximus: & collyria quæcunque ex thure, aut ex myrrha conficiuntur, & inde nuncupationem habent, & iſtius modi multa (conueniunt) quorum compoſitiones à Galeno, Paulo, Aetio, & aliis tam Græcis, quàm Latinis, & Arabibus deſcriptæ repetiũtur. Refert tamen Gal. 14. meth. medicum quendam, Iuſtũ nomine multos curaſſe ſuppuratos, qui ſedentibus illis, caput vtraque manu aprehenſum vehementer, & velociter dimouendo agitabat, & concutiebat: ita enim fiebat vt exagitatum pus ea concuſſione, & agitatione deorſum delaberetur, relicta libera pupilla. Sed hæc de his affectibus ſatis.

Lect. 47. Cap 11. Cap. 6.

De viſus imbecillitate, & eius cauſis. CAP. XVIII.

QVANVIS antiqui medici, vt vnicuiq; legenti patet capitibus multis: multos referant affectus: quia tamen ſi rectè, & exquiſitè conſiderauimus, poſſunt omnes ad hoc vnum caput referri; vt pote qui viſum languidum reddant, & ægrè & aſpicientem. Ideo, ne tot capita multiplicemus, & tandem hanc tractationem abſoluamus, de omnibus hoc vno capite agemus: ſumemus autem initium prius à nominum explanatione, quibus differentiæ affectuum ad viſus imbecillitatem attinentes ſignificantur: deinde à methodo eos omnes breuiſſimam, & lucidiſſimam deducemus. Medici ergo præſertim græci his omnibus nominibus huc ſpectantibus vtuntur quibus & latini, & arabes etiam vtuntur plerunque. Primum eſt ἀτονία oculorum, quaſi oculorum, infirmitatem dicas: ea verò eſt, quando adeo infirmi ſunt, vt ſi velint vel legere: vel lumen intueri, aut candidam rem quampiam, vel longius proſpicere, vel omnino niti, vt videant nequeunt id tolerare, ſed coguntur cõtinere viſum & ſubinde lacrymæ delabuntur. Secundum eſt μυωπία quæ ea eſt affectio, qua quis vel minima quæque, ſi prope oculos admoueãtur, diſcernunt, & aſpiciunt: vnde hi cùm legere volunt vel ſcribere. oportet, vt quaſi oculis tangant literas: quæ autem remotiora, etiam ſi magna ſint, non diſcernunt. Tertium eſt quam vocãt νυκτάλωπα vel νυκταλωπίαν cùm interdiu ſatis commodè vident, aduesperaſcente autem, parum admodum, aut etiam nihil: hunc affectum Celſus oculorum imbecilitatem appellat. Quartum eſt ἀμβλυωπία hoc eſt abtuſio viſus, cum nullũ alioquin vitium in pupilla, & partibus ad illam attinentibus apparet: is autẽ affectus magis auctus in ἀμαύρωσιν terminatur; quæ eſt obſcuratio, vel obtenebratio, vel offuſcatio oculorum nulla apparente in oculis cauſa, quæ poſſit viſu percipi, in quam id poſſit referri; niſi quòd oculi naturalis ſplendor videtur quaſi extinctus, vt color ipſi quaſi oculi demortuus videatur, ſicut Galen. docet. Quintum eſt ἀχλύωσις caligationem oculi appellat Celſus; & qui ita ſunt affecti quaſi per caliginem proſpicere videtur: immo & oculis, ſi eum intueamur, videtur turbatus, & quaſi caliginoſus Galen. autem ſecundo lib. prorrhi. ait ἀμαύρωσιν eſſe quaſi genus caligationis: quia ſi offuſcetur viſus, & oculi quaſi caligine videantur turbati, dum inſpiciuntur, proprie ἀμαύρωσις eſt: ſi autem nihil in eo aſpiciatur alioquin, communi rationi ἀχλύωσις dicitur. Quæ quidem omnia à quibuſdam ſymptomatibus, quę in videndo ſuboriuntur, nuncupationes hæ ſortitæ. Morbi verò propriè ſunt cauſæ illæ, à quibus hæc ſuboriuntur ſymptomata, quique nobis rationem, & methodum curationis poſſunt oſtendere, non ea ſymptomata, à quibus nomina hæc deducta fuere. De his ergo imprimis eſt inſtituenda tractatio. Vt tamen hæc exquiſitius poſſint explanari, primùm conſideremus, quotuplex poſſit eſſe oculi in videndo offenſa: poſtea verò à quibus cauſis illa ſuam habeat originẽ, hoc autem facilè inueſtigabimus, ſi prius conſtituerimus, quæ ſit præcipua oculi virtus & perfectio. Eſt itaque, quemadmodum ex Gal. 1. de ſympt. cau. colligi poteſt, virtus, & perfectio oculi vt quæcunque illi, offeruntur, ſiue magna, ſiue minuta, & percipiat, & exquiſitè diſcernat & quantum fieri poteſt, ex remotiſſimo interuallo: in quocunque horum fiat in videndo defectus, eatenus & viſio imperfecta, & deficiens eſt. Nam ſi non diſcernat, imperfectè videt: ſi diſcernat quidem exquiſitè: attamen non niſi propinqua, non eſt perfectus & integer is viſus: ſi remota quidem videat. ſed non exquiſitè diſcernat, neque is eſt viſus omnino perfectus: longè minus, ſi neque cominus rectè diſtinguat. Sicut autem ex ratione perfecti viſus eius inueſtigabimus differentias, qui mancus, & deficiẽs eſt: ita ſi perſcrutati fuerimus cauſas, & rationes exquiſiti, & perfecti viſus, facillimè eas aſſequemur, quæ ſunt effectrices imbecillis, & imperfectæ viſionis. Eſt ergo conſiderandum, quòd oculus, qui eſt tanquam integrum inſtrumentum facultatis viſoriæ in duobus

Com 11. Cap 2.

ſuam integritatem conſiſtentem habet: quorum A
alterum quaſi materia eſt, & potentiæ rationem ha-
bet: alterum verò eſt eius veluti actus, & forma,
Veluti materia eſt totum illud, quod eſt coagmen-
tatum ex tot tunicis, totque humoribus, ſecundum
eorum determinatam naturam, intemperie, nume-
ro partium, quantitate, ſitu, figura, & aliis id genus:
hoc enim eſt quaſi materiale inſtrumentum faculta-
tis viſiuæ. Quod vero eſt tanquam forma, & actus,
& principium proximum omnium oculi actionum
quatenus tale eſt inſtrumentum, ipſa eſt viſiua facul-
tas, quam non habet ingenitam, ſed eam acceptam
à cerebro refert: inde enim ſuum habet ortum: nam
illa aut nihil aliud eſt, quàm ſpiritus aut in ſpiriti-
bus ſuam ſedem habet; & per ſpiritus ad oculũ de- B
fertur: defertur autem præcipue per neruos, qui op-
tici, hoc eſt viſorij dicuntur. Vnde nemo eſt, qui ex
his non poſſit facilè videre, quod ad hoc vt integra
& exquiſitiua vndequaque euadat videndi actio,
oportet, omnia hæc eſſe integra, & in ſua naturali
ratione conſiſtentia. Primo quidem inſtrumentum,
quantum ad omnes ſuas partes pertinet, in magni-
tudine, colore perſpicuitate, figura, ſitu, temperie,
& reliquis quæ ad eorum integritatem neceſſaria
ſunt. Deinde vt & via per quam facultas tranſit cum
ſpiritibus, expedita ſit, & patens, quantum ipſius na-
tura exigere videtur. Præterea verò, vt & ſpiritus
copioſi ad oculum ferantur, tenues clari & lucidi,
ac quaſi æatherea quadam ſubſtantia cõſtantes: Cum C
enim hæc omnia vnum conſpirauerint, oculus exa-
ctiſſimè omnia diſcerner, & propinqua, & etiam re-
motiſſima; quantum tamen oculus proſpicere po-
terit. Quod ſi horum aliquid à ſua natura in aliqua
dictarũ actionum defecerit, eatenus & viſum defi-
cere neceſſe erit quaten⁹ & defectus maior ac maio
ris momẽti, & deficiens particula magis erit ad vidẽ
di rationẽ vtilis, vel neceſſaria. Poteſt autem con-
trahi labes, tam in iis, quæ tanquam materiala in-
ſtrumenta eſſe diximus: quã etiam in illis quæ qua-
ſi forma, & actus ſunt. Sed incipiamus ab iis, quæ
tanquã forma habẽtur Cum ſpiritus multus tenuis
eſt, & clarus ætherèuſque. fit optima perceptio eo-
rum, quæ videntur & esquiſita diſcretio, & etiam D
procul admodum. Sed ſi multus quidem ſit, verum
turbidus, & craſſus, & quaſi nebuloſus: procul qui-
dem proſpiciunt, non tamen exactè rem diſcernunt.
Si vero clarus quidem, & tenuis, lucidúſque, pau-
cus tameo, quæ propè ſunt rectè perſpiciunt, remo-
ta autẽ non benè diſcernunt vel vident. At ſi & craſ-
ſus, & turbid⁹, inſuperque paucus oeque proxima
neq; remota proſpicere, vel diſtinguere poſſunt. Ex
parte etiã inſtrumẽti, quod tanquã materia eſt, incõ
moda ſolẽt ſuboriri. Nã, quaten⁹ ad mẽbrana perti-
oet, ſi illæ perſpicuæ, & claræ ſint optimè miniſtrant
viſui, ſi ſeruent ſitum ſuum, ſi neque craſſitie & den-
ſitate naturalem modum exceſſerint. Sed ſi aut craſ- E
ſiores fiant, aut denſiores aut obſcuriores, ſi etiam
rugoſæ, non æquales, non leues, viſus obtenebratur
vt vel non procul, vel non diſtincta fiat perſpectio.
Ita etiam ſi ſitum proprium non ſeruauerint, vt vi-
delicet non ſeruent debitum interuallum, & diſtan-
tiam a criſtalloide; quia redundante interno humo-
re impellantur remotios, vel eo deficiente, in ſe
ipſas contrahantur, & breuius fiat interuallum. Item
quoque, ſi figura præſertim verò pupillæ vitietur,
quoniam fiat vel amplior, vel ſtrictior, læditur actio
videndi, & imminuitur: magis tamen ex dilatatio-
ne impeditur viſio. Nam ſtrictior pupilla, ſi illa an-

A guſtia ſit naturalis, cum magis ſpiritꝰ vnitos ſeruet,
aptior eſt ad viſus perſpicuitatẽ; quę verò ex morbo
eſt vt Gal. in 1. li. de ſympt. cau docuit, officit, nõ per
ſe, videlicet quia ſit arctior; ſed potius ratione *Cap. 2*
cauſæ morboſæ, ex qua facta eſt anguſtior. Am-
plior autem, & latior, ſiue vitium illud ſit naturale,
& ex orto contractum, ſiue ex alia cauſa, ſemper
cauſa eſt, aut obtuſioris viſus, aut etiam excitatis,
ſi amplitudo magna fuerit; quia ſpiritus continе-
ri non poſſunt, quin diſſipentur: vnde ſi hi videant,
omnia illis minora, quàm ſint apparent. Sed &
diſſipatis ſpiritibus, color oculi (vt ait Paulus) imi-
tatus videtur; quia oculi ſplendor à ſpiritibus effici-
tur: hunc autem affectum græci *μυδρίασιν* appel-
B lant. Pari etiam ratione poteſt vitio humorum la-
befactari viſus; quoniam ſi eam ſeruent perſpicui-
tatem, & conſiſtentiam, quæ illis ex natura debitæ
ſunt, iuuant plurimum, & proſunt perſpicuitati vi-
ſus. Contra ſi craſceſcant, ſi concreſcant, ſi nimis
exibuerunt, ſi offuſcentur impedimento ſunt in diſ-
cernendo, vel ſaltẽ in procul aſpiciendo. Itidẽ etiam
ſi nimis ſiccentur, vt ſuperius explanauimus. Sicuti
autem varij, & admodũ diuerſi ſunt hi affectus; ita à
differentibus cauſis ortũ habent, quas eidem me-
thodo incumbentes breuiſſimè exponemus; & ab
occaſionibus imbecillitatis viſus exordiemur, quæ
ab ipſis ſpiritibus pendent. Verùm vt hæc exquiſi-
tius percipiantur, eſt aduertendum, quod cùm ſpi- *Lect. 41*
C ritus, in quibus ſedem facultas animalis habet, ex
tenuiori, & clariori parte ſanguinis generentur: pri-
mum quidem in corde ſecundum ſuam priorem, &
generaliorem formam, ac rationem; mox in cere-
bro vltimam ſuam, qua commodum fiunt inſtru-
mentum huic animę, & eius facultatibus perfectio-
nem aſſequantur: tertio vero via egeant commo-
da, qua ad oculum ferantur. Ab his petenda eſt ra-
tio omnis, cur videlicet aut pauci, aut caliginoſi, &
turbidi fiant. Fieri enim hæc poſſunt, vel materiæ,
vnde gignendi ſunt, vitio vel agentis, & generan-
tis defectu. Ex materiæ vitio; quia vel paucus ſan-
guis eſt (ſanguinem autem vniuerſam naturalium
humorum congeriem appello) vel malus eſt, vnde
D generandi ſunt ſpiritus. Nam, vt philoſophi docẽt,
non quodlibet fit ex quodlibet; ſed determinatũ ex
determinato: cùm autẽ materia ſpiritus ſit ſanguis,
nõ poteſt multus ſpiritus ex exiguo ſanguine gene-
rari neq; clarus, tenuis, & lucidus ex craſſo, & fæcu-
lento ſanguine. Occaſionẽ ergo hæc labes habet à
ratione materiæ, hoc eſt ſanguis, ex quo ſpiritus ge-
nerandus eſt; nimirum quia laborat, aut caput, aut
vniuerſum corpus penuria ſanguinis, aut, ſi eius ad-
ſit copia, malus ille eſt, & ineptus. Sed hæc refer-
ri poſſunt, vel in internã cauſam, vel in externã. In in-
ternam quidẽ, vt in aliquod corporis vitiũ, propter
quod corpus non alitur: ſicut fit in eo affectu, qui
ἀτροφία græcè dicitur: aut in multas obſtructiones
E pręſertim viſcerum; per quæ fit alimenti concoctio:
aut ex longis morbis & magnis, à quibus ſpiritus,
& naturæ robur diſſoluitur: aut in nimiam vigiliam,
& labores. Interdum etiam alitur quidem corpus,
ſed vitioſo ſucco; propterea quia ſanguis vitioſus,
& malus generatur, & id propter aliquam con-
tractam intemperiem in inſtrumentis conco-
ctionis, ex qua licet boni offerantur cibi vertuntur
tamen in malos ſuccos. In cauſam autem exter-
nam referri poſſunt, vt in defectum cibi quod ſæ-
pe ex penuria & annona accidit: aliquando ex
captiuitate: quandoque cibi etiam copioſi inge-
runtur

runtur, ſed qui non ſunt apti bono ſucco generando, vel ſuapte natura, vel ex ordine, vel ex apparatu & modo condiendi. Hæ igitur in vniuerſum cauſæ, vel ſimiles, ex quibus ex parte corporis totius poteſt viſus fieri imbecillis ratione materiæ generationis ſpirituum. Interdum autem id accidit potius ratione defectus efficientis: à cerebro autem, & eius facultate conficitur animalis ſpiritus, & in eo, vt paulo ante dixi, ſuam aſſequitur integritatem & perfectionem. Vnde ſi cerebrum ſit imbecillum, non poteſt neque tot procreare ſpiritus, quot oculis ad perſpicuitatem viſus ſunt neceſſarij: vel ſi eos copioſos generet, non tamen benè affectos; quia non claros non lucidos, & tenues, ſed humidos, caliginoſos & craſſos gignit. Quod vt dixi ex debilitate cerebri, & eius intemperatura ſolet prouenire; & hac de cauſa ſæpe oculorũ infirmitas affectus capitis ſequi cõſueuit, vt dolores percuſſiones, vulnera & id genus alia. Verũ cum oculus male habet ex vitio aliquo cerebri, non ſolũ ipſe inde malè afficitur; ſed plures etiã ſenſus: immo ſẽper cùm plures vno ſenſu videntur facti imbecilliores, referenda eſt eius omnis cauſa in principiũ illorũ ſenſuum, hoc eſt in cerebrũ. Poteſt & tertio eſſe defectus in oculo propter læſionẽ illatã viæ, hoc eſt neruis viſorijs; quia ſint obſtructi vt in ἀμαυρώσει fieri diximus, obſtructi inquam ex humorũ craſſiorum defluxu. Semper autem cùm repentè obcæcatur oculus, neque è directo pupillæ aliqua labes appareat neceſſe eſt, vt teſtatur Paulus, id fuiſſe factum ex defluxu craſſioris materiæ obſtruentis meatus viſorios. Diximus tamen & ex inflãmatione id fieri poſſe: interdũ & ex nimia ſiccitate contrahente, & corrugante neruos illos: verùm hæc nequeunt repentè fieri. De noxis autem, & vitiis, quæ pertinent ad partes conſtituentes oculũ, ad ſaturitatem vſque dictum eſt ſuperiũs: immo & de cauſis, & ſignis, atque de curatione plerunque eorum, excepta videlicet dilatatione, & conſtrictione pupillæ. Hæ quidẽ igitur, ſi ſint naturales, & à primo ortu contractæ, nullam recipiunt curationem. Sin autem ſint aduentitiæ, quę ex ſiccitate, & inanitatione factæ ſunt aut non curantur, aut ægrè. Eorum autem curatio corporis refectione & humectatione perficiẽda eſt interius, exterius etiã humectãtibus, fomentis & balneis. Sed ſi ex copioſiori humore ortũ habeant, inchoãda erit poſtea curatio ab inanitione, & totius corporis, & capitis: collyriis aridis, vel humidis formentis attenuãtibus, & digerẽtibus vti oportebit: immixtis tamẽ, & aſtringẽtibus in dilatatione pupillę, vt illa cõtrahatur: de quibus item ſuperius ſermo habitus eſt. item nemo eſt, qui non videat, quod ſi concreuerint, & craſſiores ſint facti, vel humores, vel membranæ, & id ex affluxu humiditatis, opus ſit attenuare, digerere, & detergere, vt dicebamus, cùm erat ſermo de albugine, de ſuffuſione, déque inueteraſcente inflammatione. Neque etiam mea quidẽ ſententia, difficile erit rationem inire curandi imbecillitatem viſus, quæ ab ipſorum ſpirituum natura, & conditione petenda eſt: quia ſemper prius cauſæ remouendæ incumbendum, eſt, & cerebro ſuccurrẽdum, ſi inde habuerit occaſionem: ſuccurrendi autem rationem expoſuimus in priori libro, cum haberetur ſermo de cerebri affectionibus. Si autẽ ex penuria, & defectu ſpirituum ob inopiam alimenti proueniat huic inopiæ ſubueniendũ eſt, vel probo alimẽto vel emendatione vitij illius, quod in cauſa eſt, ne viſcera huic negotio à natura delegata alimẽtũ probũ, & congruum ſpiritibus generãdis ſubminiſtrent. Si verò ſubminiſtrẽt, ſed ineptum huic occurrendum primum adminiſtratione ciborum, qui optimum ſanguinem generent, & recta in reliquis omnibus victus ratione inſtituta: deinde a vitioſis ſuccis congeſtis corpus expurgandum: poſtremò ad oculum accedendum, atque ille tractandus eſt medicamentis, ſiue ſint collyria, ſiue pulueres, ſiue ſucci, quorum vis ſit, vt attenuando, detergendo, & digerendo clarificent oculos, & viſum. Inter ſimplicia quidem ſunt ſuccus fœniculi, vel euphraſiæ, vel rutæ vel celidoniæ, vel verbenæ. Inter compoſita verò collyria ex myrrha confecta, & ex thure; & quæ à Gal. diarhodon appellantur, & multa alia, quorum ſuperius meminimus, quæque & à Galeno, ab Aetio, Paulo, Alexandro, Meſue, Raſi, & aliis auctoribus deſcripta vos poteſtis legere; neque enim perceptu difficilia ſunt. Nos enim iam de palpebrarum & aliarum externarum particularum oculos circundantium atque etiam de faciei propriis affectibus ſermonem volumus inſtituere: cum ſatis ſupérq; in his vagati ſimus.

De partium oculis circumiacentium affectibus.

Cap. XV.

PARTES, quæ oculos circumſtant, atque tanquã eorum partes communi quadam acceptione oculi, vt ſuperius diximus, ſunt habitæ, eæ ſunt quæ propter oculos factæ ſunt, vt eos ſanè contineant, & ab illis, quæ exterius occurrentia poſſunt eoſdem lædere, defendant. Nempe palpebræ cum ciliis; ac ſupercilia, quæ interna parte qua oculos tangunt, æquales, molles, & leues ſunt, ne oculis in frequenti & vehementi motu, quo mouetur, aſperitate aliqua moleſtiam afferant. Sunt etiam anguli qui κανθοὶ Græcis latinis hirci dicuntur, vnà cum caruncuiis quibuſdam ibi verſus radices narium ſubortis. De harum itaque particularũ affectionibus in præſentia ſermonem habituri ſumus: quamuis enim exiguę, ac viles videantur; cum tamen malè affectæ ſunt maxime oculos lædunt, & perquã difficilibus morbis frequenter corripiuntur: ideo neque harum tractatio contemnenda eſt. Sunt autem multæ, & varię affectiones quibus ſi partes hæ afficiantur, aut ſuo miniſterio, quod ex naturæ inſtituto oculis debent, deſtituuntur omnino aut praue, & nõ ſine oculi noxa miniſtrante. Sed à palpebris incipiamus: quarum munus eſt, vt & clauſos oculos tueãtur, & tempore, quo dormiendum eſt, interdicta luce ſomnum facilius alliciant: apertæ verò occaſionem videndi afferant, vt oculus officio ſuo fungi poſſit, vnde illis etiam à natura indita eſt facultas, qua & arbitrario motu moueantur, præſertim verò ſuperior, vt ſcilicet poſſint & aperiri, & claudi, quotieſcunque animanti opportunum viſum fuerit: quare & proprios muſculos habent, quibus mouentur, & neruulos, qui illis vim ſentiendi, ac mouendi impertiũtur. Et proinde ex hac parte communi quadam ratione obnoxiæ ſunt omnibus morbis, quibus & alię particulæ, quæ his eiſdem prædıtæ ſunt facultatibus. Poſſunt enim obſtructis neruis eò peruenientibus reſolui, & paralyſi, vel ſtupore corripi. Poſſunt etiam illis nimis repletis humore, aut nimis inanitis, & exſiccatis conuelli. Sicut autem hi contrarij ſunt affectus; ita & contrarios habent effectus, vel ſymptomata. Nam reſoluta palpebra cadens ſuper oculum claudit, nec aperiri poteſt. Conuulſa verò ad ſuperiora Lect 45

 attrahitur,

attrahitur, neque demitti ſponte poteſt: ita vt oculus ſemper apertus permaneat, & noctu inter dormiendum, & interdiu: & affectus is à Græcis λαγώφθαλμος dicitur, quaſi leporinus oculus, à ſimilitudine oculi leporis. Non ſolum autem fieri poteſt lagophtalmos, conuulſo neruo palpebræ: verum & ex imperitia vulneris ſutura à chirurgo in aliqua earum partium facta; cùm videlicet ſuendo palpebram nimis ſurſum attrahit, poteſt etiam id fieri ex cicatrice vlceri præcedenti inducta; vt in carbunculis interdum fieri ſolet. Neque alioquin de his palpebrarum affectibus longum ſermonem habebimus. Nam quæ ex cicatrice habuit occaſionem, curationem non admittit: niſi iterum incidatur cicatrix lunari inciſione; & poſtea conſolidetur; non tamen valdè exſiccantibus; ſed potius iis, quæ mollire poſſunt. Quæ verò ex cõuulſione naſcitur, vt ſub communi ratione conuulſionis contenta eſt, ita & cõmunẽ cum aliis conuulſionibus curandi methodum habet; Similiter reſolutio ſub cõmuni reſolutionis ratione, tam in generationis modo, quã curationis methodo comprehenditur. Cum autem præterea palpebræ, quæ continenter dum mouentur, vel oſcitando, vel aperiendo, & claudendo oculum, ſuper oculi membranas, exteriores feruntur ſurſum, ac deorſum membranæ vero leues ſunt, & æquali planitie conſtant: leuor autem, & æqualitas planitiei præterea id quod plurimũ conducit ad oculi claritatem, & perſpicuitatem, facit etiam ad lubricitatem, & faciliorem motum palpebrarũ quę & ipſę eadem ratione & æquali, leuique planitie conſtant molléſque ſunt: cum inquam ad hoc, vt citra noxam, & aliquam moleſtiam ferantur, & cum membranis oculorum conuerſentur, oporteat, vt talis palpebræ ipſę ſint: inde eſt, vt ſi ex alio morboſo affectu contingat leuorem, & æqualitatem earum corrumpi, fiántque propterea interna parte aſperiores, dum mouẽtur, quaſi à lima quadã abradantur, & irritentur oculi membranæ, vel tunicæ: ſicut interdum illis accidit illabente in ipſos puluere: quæ cum alioquin acri ſint ſenſu prædictæ, doloreiq; ob id, fluxiones, & tandem inflammationes concitentur: efficiunt inſuper affectum illum, qui Græcè appellatur τράχωμα, Latinè aſperitas palpebræ. Habet autem hæc affectio differentias tres magnitudine diſcrepantes. Prima eſt, in qua ſi palpebræ inuertantur, videntur quaſi denſiores factæ & inæqualiores; & hæc propriè, vt Æetius ex Seuero tradit δασύτης, hoc eſt denſitas palpebrarum à Græcis dicitur. Si maior autem fiat affectio non ſolum denſitas, & inęqualitas in inuerſis palpebris conſpicitur; verum diſcretiones quædam, quibus planities palpebrę videtur interſecta: ac in priori quidem rubet, & dolet interior palpebra: in hac verò, maior eſt inæqualitas cum palpebræ maiori grauitate, & τραχύτης, hæc propriè vocatur, hoc eſt aſperitas, vel ſcabrities: & ambæ à fluxione ortum habent, & à multo humore citra acrimoniam: quia ſi acrimonia adeſſet, abraderet oculũ, vel palpebras. Sed & alia aſperitatis eſt differentia, quæ à fluxione aliqua manifeſta excitatur: in qua ſuccreſcunt veluti papullæ quædam in æterna palpebra, ſimiles granis milij, vel panici; & curatu prioribus difficilior eſt. Poſtrema differentia eſt quã σύκωσιν, id eſt ficoſam Græci nuncupatunt, quæ eiuſmodi papulas, vel eminẽtias habet velut inciſas, vt ſimiles videantur aperto, & hianti ficui. Humectus autem in his ſemper eſt oculus. Interdũ verò, cũ diuturniores fiũt

A hæ aſperitates, callum quaſi contrahunt, & tunc τυλώσις, ac ſi calloſitas dicas, à Græcis nominantur, Sunt autem affectus ad membri conformationem pertinentes, vel, vt iuniores loqui ſolent, ad cõpoſitionem: ſicut & palpebrarum inuerſio, quam Gręci ἐκτρόπιον dicunt. Inuertuntur autem duplici de cauſa: aut quia præcedente vlcere nimis caro excreuit: aut ex cicatrice vlceri obducta duriore, à qua tracta palpebra inuertitur: quod ſolet ſæpius in inferiori palpebra contingere. Poſſunt etiam ab acri fluxiones vlcerari: nam quam Græci ψωροφθαλμίαν, Celſus ſcabroſas palpebras appellat: eſt autem palpebrarum, pręſertim verò verſus oculorum angulos, vlceratio cum rubore ſpiſſarum, & pruritu in-
B ſigni; & excitatur malum hoc a nitroſo, & ſalſo humore: vnde & oculi illachrymantur, & ſalſa, nitroſaque & acris deſtillat lachryma, Solent etiam a variis tumoribus præter naturam, tam frigidis, quàm calidis corripi. A calidis, vt ſunt carbunculi, & hordeolum κριθὴν Græci appellant; ſed & noſtri vulgares hordeolum vocant: tuberculum autem eſt in ſumma palpebra, ſuccreſcens propè cilia aliquantiſper oblongum, quod ſuppuratceus, ſimile eſt grano hordei: vnde & nomen Græcum & latinum habuit. Tumores verò frigidi ſunt vt ἐμφύσημα dictũ, quod nihil aliud eſt: niſi œdema palpebrarum, hoc eſt laxus & mollis tumor a flatulenta pituita excitatus. Præterea χαλάζιον à grandinis ſimilitudine dictum: fit autẽ ex concreſcente humore albo in interioribus palpebris, & eo tranſlucente: vnde extuberat
C tumor rotundus, qui euerſa palpebra grandinis grano ſimilis videtur: ſi excidatur autem, effluit liquor ſimilis albo oui liquori. Ad idem etiam genus pertinet affectus, qui λιθίασις dicitur, in quo acreſcunt internis palpebris eminẽtiæ quædam aſperæ, & duriores, ſimiles tophis. Sed & gignuntur ſæpe etiã in palpebris maiores tumores ex eo genere, quo Arabes, & noſtri iuniores Latini vno nomine nodorum genus appellant: Græci vero non habẽt cõmune nomẽ; ſed diuerſa pro ratione diuerſarũ differentiarum quæ differentiarũ, & nominum diuerſitas naſcitur a diuerſitate materierum, quæ in his tumoribus, cùm
D aperiuntur, cõſpici ſolẽt: in genere enim abſceſſuũ ſunt omnes huiuſmodi tumores. Vocantur autem μελικηρίδες quando veſiculam continẽt plenam humoris, qui ſimilis eſt colore, & conſiſtentia melli. Στεατώματα quã in id, quod in eis cõtinetur, eſt veluti adeps ſeu pinguedo. Ἀθερώματα vero, quando quaſi pultem continẽt. Eiuſdem etiam generis ſunt quæ γάγγλια dicuntur. Quamuis autem cilia, quæ palpebrarum pili ſunt, non poſſint verè inter partes oculorum, vel palpebrarum poni; quia tamen quidquid ſit, cum ex inſtituto naturæ in hac particula creſcant ob oculorum non modicam vtilitatem; quam quidẽ præſtant, quando & copia, & qualitate, ordineque, & figura natura inſtituta ſe habuerint; quando autem ſecus lædunt. Vnde cadunt ali-
E quãdo cilia, & affectio hæc μαδάρωσις appellatur: fit autem perinde vt alopecia, ex acri, & vitioſa fluxione radices pilorum erodente: vnde illi defluere coguntur. Huic ſimilis affectus eſt quem πτίλωσιν dicunt; niſi quòd in ptiloſi palpebræ denſę, & calloſæ fiunt, & rubentes, ciliaq; defluũt: in madaroſi autem ſolum eſt defluuium pilorum. Aliquãdo etiam alij pili ſub naturali ordine ciliorum ſuccreſcunt verſus interiorem partem; ita vt interiori oculo moleſtiam quaſi pungentes afferant: affectum autem hunc Græci τριχίασιν nuncuparunt, qui

non

oon parum moleſtus eſt: irritando enim fluxiones concitare ſolet. Poſtremò verò, quantum ad ciliorũ pilos poteſt pertinere, ſuboriuntur interdum circa ſummas palpebras, & cilia pediculi: ſicuti diximus etiam eadem ratione inter capillos conſueuiſſe oriri ex vitioſis humoribus. Hæc, & tot ſunt moleſti affectus, qui particularim palpebris oculorum ſoliti ſunt negotium faceſcere. Sed & anguli, quos à Græcis κανθοὺς à Latinis hircos appellari diximus, ſuos & ipſi morbos habent, quibus ſunt obnoxij. Niſi qnod vnum ſupereſt exponendum ad palpebras pertinens, quod ſemper ferè ſolet ſequi vlcera, vel tunicarũ oculi, vel palpebrarũ; & proinde hoc poſtremum relinquim⁹, tanquã ꝙ ſequi ſoleat prius expoſitos affect⁹. Tale autẽ eſt quod palpebræ
B vel mutuò, videlicet ſuperior cũ inferiori, vel etiã cum ſubiectis partibus, nimirum oculorum membranis; cum vlceratæ ſunt: ſi quando, vel ex ſomno, vel ex deligatiooe (vt ſuperius fuit expoſitum) faſcia, vel inſulſa diutius ligatum detinuerimus oculum, ob exterius appoſitum aliquod cataplaſma, conglutinantur, & coaleſcuut, conſolidantúrq;: id verò accidere ſolet ex incuria, & neglıgẽtia medicorum, vel miniſtrorum. Anguli verò & ipſi (vt diximus) ſuis tentantur affectibus: primum quia in ipſo angulo maiori verſus narium radices natura indidit caruncūlas quaſdam, quæ manifeſtiſſimè, cùm aperiuntur oculi, conſpiciuntur, à quibus primum flentibus incipiunt lacrymæ effluere. Hæc igitur ca-
C runcula, cum mediocrem magnitudioem ſeruauerit, non parum commoda eſt oculis: factam enim eſſe eam credidere anatomici, vt eſſet tanquam operculum quoddam foramini quidam, quod oatura propè magnum bunc angulum efficit, quo quaſi pertuſum, & perforatum eſt os narium vſq; ad internos earum meatus: quod foramen præter alias vtilitates habet, vt 10. de vſu par. docuit Gal. & hanc quòd per illum exctementa oculorum excernuntur; iuxta atq; foramen, quod in palatum terminatur, ſuperius autẽ cum narium meatibus in voum coit. Vode etiam ſæpiſſimè fit, vt non modo excrementa; verum medicamentorum, quæ in oculos aut infunduntur. aut illinuntur, oon multò poſt, aut ſapor in ore percipiatur, aut etiam naribus o-
D dor, interdum & color: nam ſi emungendo eorum fiat expulſio, per nares defluunt; ſi excreando per palatũ & os. Ne igitur ad angulũ oculi fluentia hęc excrementa ibi retineãtur, & ſemper lachrymare videamur, ſed per prædicta foramina purgentur; facta fuit hæc caruncula, quæ ad foramen proprium illa impellit, vt per id ferantur. Cùm hæc itaque nimis creſcit (creſcit autem ſicut in vlceribus ſuperuacua caro ex nimio humore) non parum impedimẽto eſt huic officio: atque hic affectus ἐγκανθὶς Græce appellatur. Cum vero conſumitur, non parum nocet: omnia enim excrementa in angulum fluunt, & in eo conſiſtunt; quod turpe, & moleſtum ſatis eſt ῥοιὰς: aũt vel ῥυὰς à Græcis medicis dicitur
E Conſummitur verò, aut ab acri & erodente fluxiooe, aut à medicamentis nimis detergentibus, & abradentibus, quibus importunè vtuntur Medici in curandis oculorum affectibus; qui requirere id genus medicamenta videntur. Interdum verò eam reſecant circunſpecti, & prudentes in chirurgia, quam exercent, in pterygio, vel, vt Arabes dicunt vngue extirpanda; de qua iam ſermonem habebimus. Porro quandoque oritur neruoſa quædam, aut membranoſa ſubſtantia hęrens mẽbranæ, quam agnatam diximus appellari, & eſt veluti eius extuberantia, vel exceſſus: ſæpiſſimè autem incipit ab angulis; quamuis ſæpius ab angulo maiori [illegible] a minori; rariſſimè à ſuperiori, vel inferiori palpebra: [illegible] eo verò excreſcit res hæc, vt & ad nigrum in oculo orbem interdum pertingat: immo nonnunquam ad pupillam perueniens, viſui impedimento eſt. Sunt autem ipſius multæ (vt Aetius teſtatur) differentiæ. Nam aliæ iam conſenuere, & occalluere, quæ nequeunt medicameotis abſumi: Aliæ recentiores, & tenuiores, quæ poſſunt detergentibus medicamentis reprimi, & conſumi. Sed & color attẽdendus: Etenim quæ albicare videntur, quæque anguſtiorem baſim habent, curatu ſunt faciliores. Quæ verò contra ſe
B habent, difficilis omnino curationis ſunt, neque citra periculum; quia quæ rubeſcunt, vt quaſi carneæ videantur, ſi abſciodãtur, poſt abſciſiouem in ſphacelum tranſeunt, aut ad hemicraneos dolores deducunt: quamuis neque poſtea deſint remedia, quib. poſſunt Medici his incommodis ſuccurrere; verùm non quidem citra difficultatem & laborem: attamẽ oculus tandem liberatur. Sed hoc etiam conſiderãdum, quòd interdum cum pterygio coniunctum eſt principium ſuffuſionis. Quod ſi ita accidat, non oportet aggredi pterygij curationẽ, ait Aetius; quia longè citiùs ſuffundetur oculus. Neque etiam id curare oportet, quod craſſum, euerſum, eminénſve, & induratum, quódque in conſenſum tempora deducit; quia malignæ ſunt naturæ, & canceroſæ. Ortũ
C autem hi affectus habent ſæpe aut ἐκτῆς ψωροφθαλμίας, hoc eſt ex affectione, quam ſcabras palpebras Latini vocant: aut ex continentibus fluxionibus ad oculos. Poſtremò vero & ex angulis oculorum ſanguinis profluuium erumpit, atque id præſertim in pueris contingere ſolet ob immodicos ploratus, & diſtentiones partium ad palpebras attinentium: inde enim fit, vt palpebrarum vaſa apertantur. Hæc ſuot omnia ferè tum ſymptomata, tum vero morbi, qui oculis, & palpebris, priuata quadã ratione, moleſtiam afferre ſolent, quæ & per cauſas, & per ſigna particularim, immo ſingillatim diſtinximus. Reliquum autem eſt, vt & curandi rationẽ exponamus.

De ratione curandi palpebrarum affectus. CAP. XVI.

D DE reſolutione, & conuulſione palpebrarũ curandis non habebimus in præſentia, vt paulò ante monuimus, ſermonem; cum ſatis de his dictum ſit, vbi in vniuerſum de curatione reſolutionis, & conuulſionis fuit actum; ne fruſtra tempus conteramus. De aliis vero harum partium affectibus; quia plures ipſorum ſuum habent ortum à materiæ fluxione ad affectas partes, ſicut τράχωμα, ſiue aſperitas palpebrarum: plerúnque & vlcera, cùm non ab externa cauſa, ſed ab ioterna fiunt: & quoniam bis ſolet euerſio palpebrarum fieri; ideo & ἐκτρόπιον, ſeu inuerſio in hunc ordinẽ redigi poteſt; item & ψωροφθάλμια, vel palpebrarum ſcabrities, & κριθὴ vel Lect. 50.
E hordeolum, & ἐμφύσημα, ſiue palpebrarum œdema: præterea μαδάρωσις, quæ eſt veluti alopecia ciliorũ, vel palpebrarum, & λιθίασις, & χαλάζιον, & quæ oodos ab Arabibus nuncupari diximus; calloſus etiam affectus, qui πώρωσις dicitur. palpebrarum item pediculi; ἐγκανθὶς, & πτερύγιον quod vnguem dicunt Arabes, ſecus ac Græci, qui vnguem ſuppuratum oculum, vt ſuperius monuimus, appellant. Multi etiam affectus ſunt, qui quidem & ſi à materia, vel fluxione primùm minimè ortum habeant;

A habeant; quia tamen in illis, aut opera manuali, aut acrioribus medicamẽtis opus eſt; nõ poſſunt nõ aliquem excitare dolorẽ; ob id humores, & fluxiones tandẽ moueat, ſi caput, aut vniuerſum corpus multis, prauiſve humoribus plenũ reperierint. Ideo cõmuni quadam ratione ſub communem etiam curationis methodum vniuerſa hæc omnia, neceſſe eſt omnino, vt cadant. Nimirum vt auferantur omnes cauſæ & occaſiones fluxionum, aut intercipiantur, ſi iam inceperint. Hoc autem agendũ eſt vacuatione, tum corporis vniuerſi; tum vel maximè capitis: reuulſionéque, vel deriuatione: præterea verò & repulſione. De quibus cum ſatis, ſupérque ſit in prioribus tractationibus actum, neque in præſentia noui aliquid habeamus, quod illis ſit addendũ: ſuper- B uacaneum mihi videretur, ſi nunc acta iterum agere vellem. Vnde hoc tantùm admonemus, quod in tractatione curationum harum affectionum, ſi ſuſpecta ſit, aut plenitudo, aut vitium humorum, non eſt prętereundum; niſi ætas, vires, & reliqua, quæ in his ſeruanda ſunt obſtiterint; quin euacuetur prius corpus, aut miſſione ſanguinis, aut purgatione: prętere verò frictionibus, accommodatiſque clyſteribus ad reuulſionem agitur: poſtea accedendum eſt πρὸς τὰ τοπικά ſiue ad localia remedia. Plerunque verò in huiuſmodi affectibus vtimur aut collyrijs, aut inunctionibus. Sunt autem duæ collyriorum formæ, vel differentiæ: nam aut ὑγροκολλύρια aut ξηροκολλύρια, hoc eſt vel liquida, vel arida collyria: priora enim diluuntur aliquo liquore, & fluida C fiunt, moxq; in oculos infunduntur: arida verò in tenuiſſimum & pollini ſimilem puluerem redacta ſpecillo inijciuntur. Horum autem ratio omnis, & natura à morbi natura, & ab eius cauſis petenda eſt, vt pote quæ nobis ſcopos ſpectandos demonſtrent. Sed & id etiam aduertendum, quòd quanuis hæ particulæ, nimirũ palpebræ, & anguli, de quibus hacteno' eſt ſermo habitus, neq; adeo mobiles ſunt neque tã acris & delicati ſenſus, vt oculi tamen paulò minorẽ diligentiã requirũt, & cautionẽ quam oculi faciunt: & id, nõ tantùm propter ſe, quantũ propter oculo.; cùm nõ mini' oculus quàm has particulas afficiãt huiuſmodi medicamẽta: quoniã fieri omnino D nequit, quin oculos tangant, dũ infundũtur, illinũtur, inijciuntúr ve. Sed dũ integer quidẽ prorsũ oculus eſt; aliæ autem particulæ circũ circa ſint, quæ laborent; facilior omnino eſt curatio: quia nequit ita irritari oculus, ſicuti quando & membranæ eius aliquo doloroſo affectu tentantur: cuiuſmodi eſt inflammatio, vel vlcus. nam præter id, quòd mutuò ſe affligunt, præſertim quando palpebrarum affectus eſt cum aliqua aſperitate; redditur etiam maximè difficilis ea tractatio; quia medicamenta palpebris congruentia exaſperant oculos, præcipuè ſi aliquam vim vel mediocrem deterſoriam ha- E beant, ſicuti ſæpe habere neceſſe eſt. Vnde in his difficultatibus, ſi adſit inflammatio, primò quidem inflammationi accomodatis medicamentis occurrendum eſt: & ſi velimus ſimul palpebrarum curam habere, aliquid poſſumus medicamentis, quæ inflammationem reprimunt, immiſcere eorum, quæ aſperitates leuigant, qualia ſunt detergentia; dummodo in modicum ſit. Vbi verò ſedata ſit inflammatio, nihil obſtat, quin liberaliùs illis vtamur: ſed vbi cum vlceribus oculorum ſint aſperitates palpebrarum, nulla ratione poteſt admitti medicamẽtum aliquod ex iis, quę accomodata ſunt aſperitatibus ipſis, præſertim, ſi adſit mordax fluxio; quod etiam frequentius eſt; quia per hæc medicamenta cornea tunica erodetur magis, vt facilè vuea extra procidat; dolórque interea fluxióque præterea euadet acrior, & mordacior. Et proinde in aſperis palpebris timuere omnino prudẽtes Medici medicamẽtis detergentibus, quibus inæqualitas, & ſcabrities partiũ tolleretur, vti: ſed potius in hac iſtius rei difficultate cõmenti hoc ſunt, vt 4. de cõp. med. ſec. loc. refert Gal. vt citra medicamentorum vſum, inuertentes palpebras, concauo ſpecilli deradant aſperiores partes, & humidum, quod emanat, molli ſpongia exceptum exſiccent; atq; ita ad æqualitatem palpebras adducere nituntur. Alij verò cotijs vtũtur quorundam marinorum animantium, quæ in ſumma parte aſperiuſcula ſunt, ad corripiendas, & detrahendas aſperitates. Non defuere alij, qui confecto collyrio ex pumice exquiſitiſſimè trita, ac leuigata, addito gummi, vel tragacantha, inuerſis palpebris vterentur. Hoc fuit inuentum cuiuſdam ex præceptoribus Gal. Interim verò omni ope procurabant, vt acris fluxio ſiſteretur, aut reprimeretur, tum vacuatione, tum collyris huic rei accomodatis: qua deinde ſedata, tunc audere Medicus poteſt, vt incipiat aliqua admiſcere detergentia, quibus tolli queat aſperitas in palpebris: ita tamen vt à modica eorum portione inchoemus, & ſubinde addamus, quatenus ab ægrotante facilè perferri poſſe viderimus. Cum ergo compoſiti erunt morbi ſimili methodo erit procuranda curatio. Sed de curandi ratione quæ in his ſeruanda eſt, quando ſimplices ſunt affectus, quàm breuius poterimus, agamus: hoc primùm conſtituto, quod ſemper ſit commoda victus ratio ſeruanda, & plerunque à vino abſtinendum; quia, vt ex ſententia Meſue ſuperiùs diximus, oculis per ſe nocet; & victus in pleriſque & tenuis, & attenuans eſt commodior. Deinde conſiderandum, quòd horum affectuum quidam in addditione, vel accretione alicuius ſubſtantiæ præter naturam ipſius particulæ conſiſtunt. Alij in detractione, & imminutione particulæ alicuius ad integritatem membri neceſſariæ. Nonnulli verò in mutatione temperamenti naturalis illius particulæ cum materia, vel citra. Et pro diuerſa natura affectionum; ita diuerſæ inſurgunt indicationes nobis diuerſos in curando ſcopos demonſtrantes. In additione conſiſtunt τραχώματα vel aſperitates, κριθὴ vel hordeolum χαλάζιον, λιθίασις, nodi omnes, ἐγκανθὶς πτερύγιον, & inuerſiones quæ ἐκτρόπια dicuntur; vt pote quæ à duriori, & craſſiori cicatrice facta ſint. Hæc igitur omnia ſecundùm communem eorum rationem indicant, quòd detrahendum ſit id, quod excreuit. Varij autem ſunt modi, quibus, ſi quid præter naturam excreuit, detrahi poteſt. Nam aut medicamentis id agere nituntur Medici: aut chirurgi. Medicamentorum verò duplex genus eſt eorum dico quæ poſſunt officium præſtare. Quædam enim digerendi, attenuandi, & incidendi vim habent: Quædam detergendi, & erodendi: quæq; σηπτικὰ hoc eſt putrefacientia à Græcis appellantur. Vnde hi quidem omnes ferè affectus inter initia, dum recentes ſunt & teneriores curari medicamentis queunt: ſi tamen eius ſint naturæ, vt curam tutò poſſint admittere. Iam enim diximus quoſdam eorum minimè eſſe curandos; vt pote quæ, ſi curando irritentur, in longè deteriores affectus tranſeunt. Vbi vero multum increuerint; non niſi manuum opere, & inciſione tolluntur. nam de aſperitate diximus; & hordeolum

quoq;

quoq;, cùm iam ſuppurauerit,ſpecillo aperiendum A eſt,vt pus effluat;ita & quod à grandinis ſimilitudine χαλάζιον dicitur, & à calculi λιθίασις inciſione curantur,extracta inde contenta materia, tenui autē ſcalpro fit ea inciſio. Sed & μελικηρίδες, σταφυλώματα, ἀθερώματα chirurgiam requirunt,vt,inciſa cute extrahatur cum vniuerſa veſicula, in qua cōtinetur, materia illa, quæ extrahenda eſt; ſi maiores ſint hi tumores:at ſi minores,aliquando medicamentis, quæ tum καυστικὰ,hoc eſt adurentia,tum σηπτικὰ, hoc eſt putrefacientia dicuntur; quoniam quaſi vrunt, vel corrumpunt ſuperpoſitam cutim,& alias particulas, cruſtamq; faciunt, qua remota, procurant Medici, vt extrahatur veſicula,aut computreſcat; quia nunquam,non integrè remota veſicula, ad conſolidationem poterit exactè redire relictum vlcus. Præterea B verò encanthis,& pterygium,cùm plurimū creuere,& induruere,occalluereq; nullā, niſi abſciſione curationem admittunt: quamuis deinde relictū ab his vlcus medicamentis ſit curandum, diuerſis, pro diuerſa vlceris,& affecti corporis ratione. Chirurgia etiam palpebrarum cohalitus, & concretio, ſeparatur, licet poſtea conſolidandæ ſint palpebræ aridis potius medicamentis, nunquam oculum deligando,ne motus earum impediatur;quo prohibetur concretio. Hæc tamen chirurgiæ ratio ad chirurgum potius attinet: quamuis & medico non parum etiam ad honorēm conferat,ſi eam calleat, dū operanti adeſt,ac præeſt. Curantur verò vlcera cōmuni horum ad has particulas pertinentium vlcerū curatione:ideo in his,ne nimium tempus conteramus,diutius non immorabimur: ſed ad magis neceſſaria tranſibimus, & de ratione curationis horū, antequam eò perueniant, vt illis ſit chirurgia opus agamus. Calloſæ itaque,& ficoſæ affectiones, quas τυλώσεις Græci,& συκώσεις appellant, egent medicamentis detergentibus,aliquantiſper moderatis,& tandem eius ordinis,& naturæ, cuius erant ea, quibus vtuntur medici in λευκώματι genito ex craſſiore cicatrice ad eam attenuandam, & quibus etiam in ſcabris palpebris, quarum affectum diximus ψωροφθαλμίαν Græcè vocari: quibus quidem vel fortioribus,vel leuioribus erit opus,pro ratione,& natura corporis affecti,quod vel delicatius, teneriuſq; eſt, & acrioris ſenſus:vel robuſtius, & durius, & ſenſus obtuſioris,& tolerantius moleſtiorum medicamē. D torum. Fortioribus autem, & magis erodentibus erit opus,vt encanthis,& pterygium colliquentur,& erodantur;in quibus aliquando vſque ad vſtum æs, & myſi,& ſandaracham.& arſenicum,& iſtius ordinis reliqua oportet deuenire: ſicut in Galeno,& Raſi Aetióq; , & Paulo poteſtis legere. Vt præterea his,quæ dicta ſunt,addamus & hoc ipſius Gal. præceptum. quòd in curandis his affectibus, qui difficiliores ſunt,maiorique egent eliquatione, ac eroſione,præſtantius agunt medicamenta arida in modum pulueris redacta:terrea enim ſua ſubſtātia magis imprimunt,& vires magis ſeruant: quia à nullo liquore alioquin remittuntur, ſicuti fluentia collyria,& quæ inunguntur; neq; ita de loco affecto diffluunt,vt quæ infunduntur, quæ citiſſimè delabun- E tur ex oculis:præterea neque ita facile à lachrymis, quæ excitantur vi horum medicamentorum, quæ non poſſunt eſſe omnino expertia alicuius acrimoniæ,diluuntur. Secundum verò locum habent, quæ inunguntur. Poſtremum tenent liquida. Qui autem affectus iam induruere, & quaſi in ſcirrhum ſunt conuerſi,detergentibus, diſcutientibuſque curandi

A ſunt. vnde in his imponuntur ammoniacum, bdellium, cum quibus & aliqua leuiora ſunt miſcenda: quæ tamen facultati horum non contrà operentur, vt ſunt myrrha,vel thus,& ea etiam, quibus digeritur pus intra oculum, atque incipiens ſuffuſio. De quibus adeo copioſè, & lucidè agunt omnes ferè auctores,præcipuè verò Galen. 4. de comp. medic. ſec. loc.& Aetius lib. 7. vt quaſi videatur ſuperuacaneum, de his longiorem ſermonem habere: cùm nemo ſit, qui hæc facillimè non percipiat. Ad alias itaque particulas tranſeundum eſt.

De Aegilope, hypopio, vel ſugillatione, ac reliquis proprijs faciei affectibus. CAP. XVI.

B MVLTIS fortaſſe videbitur nos ab inſtituto ordine digredi,qui cùm in hoc tertio lib. inſtituerimus ſermonem habere de earum particularum affectibus,quæ cerebro in ſenſu,& motu miniſtrant,hic tamen de iis agere proponamus, quæ ad faciem pertinent. Sed ſi rectè rem voluerint perpēdere.non ſine ratione id nos feciſſe cognoſcent;neque etiam plurimùm à primo inſtituto abſceſſiſſe. Nā ægilops,& ſugillatio in his, quæ ad oculos pertinent,facilè poni poteſt. Ægilops enim, & ſi propriè oculi particulas inter initia non occupet, ſed ſpatium extra circuitum oculi,quod intercidit inter angulum maiorem oculi,& ſuperiorem partem naſi:attamen quia plerunque ſuppuratur, atque erumpit, purgatúrque per angulum ipſius oculi; aliquo etiam modo ad oculum pertinet: Immo & hac etiā C ratione;nempe quia in eius curādi ratione, ſi ea per medicamēta fiat,ſemper oculi curam,vt paulò poſt dicemus,habere oportet. Vnde poſteriores Galen. Medici inter affectus ad oculos attinentes eam poſuere. Sed & ſugillatio;cùm ad eam partem attineat, quæ ſtatim ſub oculo eſt, & illi confinis, adeo vt ſæpe ad palpebras vſque pertingat, in hunc ordinē collocanda eſt. Conſecutione autem, & affinitate partium poſtea ducti,voluimus ſubiūgere reliquos faciei proprios affectus,tum hac,tum verò & illa de cauſa;quia oculi,nares, & os,quæ ad præſens inſtitutum omnino pertinent,ſunt præcipuè faciei partes, & quæ illam maximè exornant. Verùm de his ſatis:rem ipſam aggrediamur: primúmq; de ægilope agamus:ſicuti & poſteriores Græci, & Arabes D fecere:quamuis Gal. prius de ſugillatione ſermonē habuerit. Sed ad negotium nihil refert: Αἰγίλωψ itaque Græce,quantum ad vocabuli vim, oculum caprinum ſignificat:& vt ſuperius affectum, quo retractis palpebris oculus ſemper apertus manet, λαγώφθαλμον, quaſi leporinum oculum appellatum fuiſſe diximus,eò quòd, oculus ſimilis oculo leporis euadit: ita quia tumet in ægilope, & rubet pars ea inter nares,& magnum oculi angulum, perinde vt in capris: ideo hanc ſortitus eſt nuncupationem. Arabes verò algarab appellant: iuniores lachrymalem fiſtulam: à quibus etiam Celſus non admodum deuiat, qui fiſtulam oculi vocaſſe viſus eſt; ſicut & Raſis fiuſtulam appellat. Sed præterea hoc eſt animaduertendum, quod propriè ægilops nō eſt fiſtu- E la,neque ſemper neceſſe eſt,vt in fiſtulam tranſeat: imo multos vidi,in quibus & ipſe fui, qui ægilope laborarunt;neque tamen tumor is in fiſtulam abiit: verùm multis etiā medicis dicitur fiſtula; quia adeo difficilis eſt curationis,vt ſæpius terminetur in fiſtulā. Propriè verò & in initio tumor eſt præter naturā, qui excitatur à fluxione calida,& humida etiā,ita vt in genus inflāmationis referatur: quæ tn̄ plerunque ſuppurata

Lect. 51.

ſuppurata in apoſtema vel abſceſsum vertitur, è quo rupto, emanat pus, & excernitur per angulum oculi; atq; ita crebriùs in fiſtulã cõuertitur: immo nõ rarò à cõtento pure eroditur, aut vitiatur os, vt ſit neceſſe ipſum candenti ferro adurere, aut aliqui abradere. Sed de his poſtea. De natura autem, & eſſentia, necnon & de cauſis iſtius affectus, ſatis quidem diximus, cum ex calidiorum humorum fluxione originem illũ habere diximus; atque in inflammationum genere cõtineri, qui ſæpius ſuppuratur, & in abſceſſum tranſit, & tandem in fiſtulam [illegible]nit. Neq; præterea de ſignis eius multa mihi videntur dicenda. Nam cùm ſit in externa parte, quæ ſenſib patet, facilè ex tumore in eo loco, rubróq; colore cognoſci poteſt. Cùm autem dolor ac tumor non reſoluũtur; **B** ſed pertinaciùs durant: immo dolor ſemper augetur; ſuppurationis futuræ argumentum eſt: cùm verò in ſuprema parte molleſcit, iam in pus vertitur: pure autem genito, dolor remittitur, & tumor mollis iã, & non ita tenſus, neque ita rubicũdus apparet. Difficilis porrò curationis eſt tumoris, nec ſatis eſt loci illius defenſio, ne in fiſtulam tranſeat. Difficultas autẽ multiplices habet occaſiones, tam ex parte ipſius particulæ affectæ; quàm ex parte illius, quæ illi proxima eſt, nempe ipſius oculi: quàm etiam ex non facili remediorum adminiſtratione. Ex parte quidem particulæ; quia partes illæ ibi conſiſtentes adeo tenues & exangues ſunt, vt non facilè poſſint influentes humores adminiſtrare, & digerere, præterea vitioſi humores, & ante ſuppurationẽ, & poſt, **C** proximè ferè ſubiecto oſſi hærent, quod & ipſum tenue eſt, facilèque afficit, & proinde facillimè vitiatur; vt deinde neceſſe ſit in fiſtulam terminari. Sed non minorem difficultatem affert oculi propinquitas, qui coafficitur facillimè ob vicinitatem, præſertim ſi acribus vtamur medicamentis: vix enim fieri poteſt, quin eorum aliquid non confluat ad oculos: immo (vt ex Seuero monet Aetius) per foramẽ illud, quòd à natura propè angulum factum eſt, plerumq; puris portio aliqua effluit ad oculum, quem non parum quandóq; lædere poteſt. Præterea his omnibus additur & modus, quo ſunt medicamẽta adminiſtranda quoniã ſi humida, & fluentia fuerint, omnino in oculum (vt Gal. teſtatur 5. de cõp. med. ſec. loc.) illabentur: ſin autem forma cataplaſ- **D** matis vtamur; cùm neceſſaria ſit ligatura, vt detineãtur in loco, quæ vniuerſum comprehendat oculum: ægrè poteſt illa diu tolerari; atque ea de cauſa facilius ſuppuratur, & fiſtula fit, quàm poſſit per medicamenta curari. Quamuis autem difficilis ſit: quandoq; tamen, vt dixi, curari poteſt. Vnde neque in his deſperanda eſt curatio: ſicuti deſperaſſe (quemadmodum tradidit Gal. eodem in loco) multi antiquorum videntur: quorum aliqui pauca admodum: alij nulla medicamenta deſcripſere, quibus curanda ſit ægilops; niſi quod ad manuum operationẽ, nempe ad abraſionem, vel cauterium confugiunt. Raſis quoque 9. ad Almans. eiuſdem deſperationis fuit particeps; qui & ipſe, licet quoddam deſcripſerit **E** medicamentum ad ægilopem: illud tamen præter id, quòd ei non plurimum fidat, quatenus ad exactã curationem pertinet, commodum eſſe putat, non incipienti affectui, aut increſcenti; ſed poſteaquam in fiſtulam migrauerit: veram autem curationẽ cõmittendam eſſe cenſet chirurgiæ. Cùm tamen Gal. apertiſſimè pronunciauerit, ad partem medicinæ pharmaceuticem appellatam potius pertinere. Dicet fortaſſe quiſpiam in libris Gal. diu verſatus, ec-

A quid? cur ergo Gal. ita ſiccis ferè pedibus tranſit? qui hoc tantum protulit, curandam eſſe ægilopem medicamentis, quæ vim diſcutiendi habent, citra tamen mordacitatem? Facilis eſt reſponſio. Nam cùm iam ſtatuerimus, initium ægilopis fieri ab inflammatione, quæ ſuum habet ortum a fluxione humorum; nemo eſt, qui non facilè percipiat, quòd in vniuerſum neceſſe ſit, vt eius curatio comprehẽdatur ſub communi methodo curandarum tam inflammationum, quàm cæterorum morborum, qui ex defluxione ortum habent. Dixit autem ipſe 13. meth. commune omnium inflammationum curationem eſſe vacuationem humorum, ex quibus attollitur pars inflammata in tumorem. Ea verò va- **B** cuatio, quæ proximè loco affecto conuenit, fit per digerentia, & diſcutientia. Et quia in hoc affectu conſentit oculus, qui nullam penè mordacitatem ferre poteſt: præter id, quòd facillimè, & ſæpiſſimè illabuntur medicamenta in oculum: Ideo abſolutã methodum reddidit, addita ea particula; nempe, quòd curanda ſit iis, quæ diſcutiunt citra mordacitatem. Quod ſi adhuc quæras: vtemur ne igitur ſtatim à principio huiuſmodi medicamentis? Nequaquam: nam (vt ibidem Gal. docet) ea eſt curatio inflammationis factæ. Inter initia autem imprimis procurandum, ne fiat, & augeatur: fit verò, augetúrque ex fluxione humorum demandatorum loco in inflammato. Quare primùm occurrendum fluxioni reuulſione facta per euacuationem; veluti ſectione **C** venæ, vt in oculorum inflammationibus agendum eſſe docuimus: aut cucurbitulis cum inciſione, vel citra, vt corporis ſtatus, ætáſq; permittet: frictionibuſq;, & iſtiuſmodi reliquis medicis inſtrumentis. præterea verò, & purgatione per catapotia, vel alia ad hunc eũdem ſcopum pertinentia medicamenta; item per clyſteres: hæc enim cõmunis ratio eſt curandi morbos, qui ex fluxione excitantur. Deinde agendum eſt particulatim topicis remediis, quæ loco affecto adhibenda ſunt: in quorum adminiſtratione iidem reſpiciendi ſunt ſcopi, qui in curandis aliarum partium inflammationibus ſpectari ſolent. Ea verò breuiſſimè perſecutus eſt Seuerus, vt teſtatus eſt Aëtius. Nempe vt primis ſtatim diebus nitamur ab inflammatione inchoante fluentem humo- **D** rem repellere, locum inflammatum iis medicamẽtis illinientes, quæ repulſoria facultate valent, qualia ſunt, quæ refrigerant, & aſtringũt. Quia verò ob loci vicinitatem oculus coafficitur, & conſentit: ideo præſertim illis vti debemus, quæ oculis commoda ſunt: vnde collyria ea ſunt his vſui futura, quibus vti ſolent Medici ad repellendas oculorum fluxiones, & inflammationes, atque ea eligere debemus, quæ magis repellunt, ita vt ea quæ ſtuporem etiam afferunt, adhibeamos. Vnde collyrium album, quod hiſce temporibus in vſu eſt, ſi etiam complexuum, videlicet cum opio imponatur, erit accommodatum medicamentum: vel alia quæcũq; vim repellendi inſignem habẽt; quorum ſylua copioſa deſcripta ab auctoribus eſt. Ego ſæpe ita agere conſueui: **E** accipio collyrij albi (quod ſief album Apothecarij appellãt) verbi gratia drachmam mediam, roſarum aridarum, aloes, thuris ſingulorum ſcrupulum medium, corallorum rub. præparatorum ex aqua roſacea ſcrupulum item dimidium, omnia trita, & in puluerem exquiſitiſſimè redacta, deinde vero albo oui aſſumpto, lineo panniculo molli, & tenui excipio: demerſo nimirum panniculo in medicamẽtum in eam conſiſtentiam redactum, vt nõ defluat, loco

inflammato

inflammato appono, ac quotidie bis mane & ſerò permutto. Dum autem res vlterius progreditur, ea quæ magis digerunt, & maturant applico, detractis paulatim repellentibus: vnde his collyrium, vel (vt Arabes aiunt) ſief de thure ad ſcrupulum addo, deinde aliquanto plus. Vbi vero videtur fluxio, aut omnino, aut maxima ex parte iam conſtitiſſe, tunc ſolis diſcutientibus, vel [illegible] tem magna ex parte res tractanda eſt: propterea tunc, aloes, thus, & myrrham æqualibus portionibus accipere, hiſque aut muliebri lacte, aut etiam decocto, vel [illegible] uceo fœni græci aſſumptis eodem modo vti conſueui. Seuerus autem ait, ſe emplaſtris, quæ eo tempore plurimo in vſu erant, quæque à Galen. 2. libr. de comp. med. ſec. gen. repetiuntur deſcripta, & plurimum laudata; quale id, quod barbarum dicitur, cuius variæ [illegible] ibi deſcriptiones, & quod æthiena vocant eodem 2. relatum, & quod de fac[illegible] libus appellatum 5. eiuſdem operis libro deſcribitur; aliiſque ſimilis facultatis diſcuſſiſſe ægilopas, quamuis iam ſuppuratæ, & in abceſſum conuerſe eſſent. Quod ſi morbus pertinax adeo factus ſit, vt in fiſtulam tranſierit, ita vt iam os vitium (ſicut facile fieri ſolet) contraxerit tunc ſola chirurgia curari poterit: quam bifariam moliuntur. Nam aut detect[illegible]e, id terebello perforant, vel ſcapello, quatenus [illegible] dicatum [illegible] ſit vitiatum fuiſſe, abradũt. Aut ferro candenti inurunt vel auro. Et poſteaquam ſequame [illegible] itiati oſſis ſeparatæ à natura, arte etiam [illegible] adiutæ, fuerint ſeparatæ, & expulſę vlcus [illegible] cantibus, & pro ratione opportunitatis detergentibus carne replendum; moxq; ad cicatricem perducendum, vt alia caua vlcera. Ac de ægilope quidem quantum ad præſentem occaſionem pertinet, hæc ſatis ſi[illegible]t. De Hipopio autem ſermonem habituri hoc primum exponamus, quod vniuerſum in omnibus externis noſtri corporis partibus; cum illæ à re aliqua duriori percutiuntur & contunduntur, remanent vibices quædam rubentes; quæ poſtea, cum res longius protrahitur, liqueſcunt, & mox etiam nigreſcunt. Eiuſmodi vibices communi vocabulo omnes ἐγχυμώματα ab Hippoc. & aliis multis ſolent appellari: quaſi humorum effuſiones dicas. & ab ipſa cauſa nomen habuere; quia color ille primum rubicũdus, deinde liuidus fit ex effuſione ſanguinis facta in ſubcutaneis partibus: dum enim tunduntur à re duriori, vt a lapide, ligno, pugno, vel aliis rebus ſimilibus, & minutiſſimę venulæ, quę ad illas partes deueniunt, qua[illegible]cantur; exilitque ex huiuſmodi venulis per illas pertuſiones ſanguis, & effunditur; non quidem [illegible]us in vna parte coaleſcit in grumum; ſed diſpe[illegible]ur per tenues particulę meatus: attamen niſi c[illegible] digeratur, & hac ratione vacuetur, ibi verſus in grumum (vt dixi) liueſcit, ac ſubinde nigreſcit etiam locus. Sicut autem communi vocabulo vibices latinè ἐγχυμώματα grecè dicuntur: ita cùm eiuſmodi vibices ſub oculis infliguntur, peculiari quodam & proprio nomine nuncupantur à Gręcis ὑπώπια à loco videlicet, in quo excitatus affectus is maxime omnib. manifeſtus fit, ac faciem deturpat. In quo quidē loco facile prę aliis partibus excitari ſolet, maxime autem ob molliciem, & teneritudinem huius particulę, nimirum illius, quę ſub palpebris ſtatim oculis ſubiacet, & quæ tum[illegible] in incipiente cachexia apparet. Dicit[illegible] autē ὑπώπια quaſi ὑπὸ τῶν ὠπῶν hoc eſt ſub ocul[illegible] Latinis ſugillatio nominatur: eiuſmodi autē affectione [illegible] ſolet eorũ facies deturpari qui

Cap. 11.

Cap. 3.

A pugn[illegible] certat, [illegible] pugnat: vnde [illegible] dehoneſta[illegible] quandam tranſlationem ſugillati dicuntur, qui b[illegible] aliqua ignominia illata eſt. Et hiſ ſanè hæc quā[illegible] pau[illegible] latis eſſe videtur, quatenus ſpectat ad illius affectionis naturam, cauſas, & cognitionem, ſeu ſigna. Quare de curatione tractatio inſtituenda eſt. Sed primum id aduertendum, quod monet Galen. nimirum omnes medicos in hoc conuenisſe, quod, quò citius curationem aggredimur, eò facilior euadit: & ratio eſt, quia non poteſt curari, niſi vacuatione effuſi ſanguinis, qui non vacuari poteſt, niſi digeſtione, & diſcuſſione: ſanguis autem, antequam in grumum cogatur, longe facilius diſcuſſioni, vel digeſtioni cedit, quam poſteaquam iam tranſmutatus eſt. Primus itaque ſcopus medico oblatus eſt digeſtio, & ſtatim inter initia. At verò quia ſemper medico officium eſt procurare, vt quam maxime poteſt, iuuet quam minimè autem noceat, digerentia verò, ſi ſola adhibeantur in principio, cum nondum concreuit ſanguis & percuſſiones ſunt apertæ, magis ſanguinem è venis attrahent calefaciendo, quam vacuare poſſint digerendo. Ideo vt huic incommodo obuiamus, inſtituere medici, vt aliqua aſtringentia, & repellentia digerentibus immiſceantur, quæ exituro ſanguini obſtant; & id, quouſque venulæ ad naturalem ſuum ſtatum redierint: quò vbi ventum ſit, tunc ſolis digerentibus res erit tractanda. Quamuis autem maxima ſit copia medicamentorum, quæ ab antiquis medicis deſcripta inueniuntur. Galen. tamen dixit ſemper ſe vſũ fuiſſe hac curationis ratione, vt ſugillationem prius foueret decocto fœni græci & meliloti: poſtea verò vtebantur collyrio, quod diarhodon Nilis priſcis etiam temporibus appellabant: nam in multo illis temporibus vſu erat id collyrium; & antiqui medici omnes eius meminere, Galen. 4. de comp. med ſec. loc Aetius lib. 7. Paulus eius deſcriptionem inter collyria diarhoda appellata refert: ſed & Celſus, & Scribonius de eo verba fecere: vtebatur autem diſſoluto ex aqua ſugillationem illiniens: deinde idem hoc collyrium decocto eodem ex oculari cote diluebat: poſtea ex ſolo decocto fœni græci vtebatur: poſtremo ſolo ſæpius ex decocto fœni græci. Quod ſi reliquiæ aliquæ pertinaciores relinquerentur, eas valentioribus aggrediebatur diſcutientibus, qualia ſunt collyria ex myrrha confecta, quæ & diamyrna propterea ſunt dicta, atque ab eiſdem auctoribus ferè omnibus eiſdem in libris literis tradita ſunt. Mulieres autem illiniunt ceruſam ex oleo roſaceo, & hoc illis eſt familiare remedium: ſi valet autem, maxime in principio valet; eſt enim facultatis paulisper aſtrigentis, & refrigerantis, exſiccantisque: in oleo prætetea roſaceo, maturo præſertim, quo plerunq; vtũtur, & ſi ſit aſtrictio; eſt tamē aliquæ etiam vis digerens, & laxās, vt in 2. li. diſſeruimus. Neq; de hac re volumus plura verba facere; cũ non ſit plurimi momenti: ſæpiſſimè. e. ſponte diſcutiuntur, ſine vlla medici ope, licet longiori tempore. Tranſeamus ergo ad alium affectum. Tertius affect⁹, qui in facie oriri ſolet, ac non paruum, tam viris, quam mulieribus, tum ratione turpitudinis, tum etiam quia non caret moleſtia, negotium faceſſere, ſunt quidam tumores, qui in ipſa facie circa naſum præſertim, & mentum ſæpius exſurgunt, quamuis neque aliæ faciei partes tutæ omnino, ſint. Praui vero ſunt, neque omnes naturæ vnius; immo diuerſæ [illegible] dum: & ſicuti ſunt diuerſæ naturæ; ita etiam diuer-

Lect

ſuperueniant ſymptomata. Et ne temporis maior fiat contritio, quam res ipſa exigat, eadem methodo de his agemus, qua & de aliis in præcedentibus libris egimus, partiendo videlicet, & eos mutuò, vt erunt reperti per hanc methodum, conferendo, lucidiorem, & breuiorem doctrinam faciemus. Sed hoc primum tanquam omnium dicendorum fundamentum iaciamus, quod omnes horum tumorum differentiæ, vt ſuperius expoſitorum, ortum ſuum habent ex fluxione humorum ad extimas faciei partes, atque adeo etiam ad ipſam cutem: hoc eſt illis omnibus commune. Particulatim verò omnis ferè diuerſitatis ratio, & differẽtiæ prodit à varia, & diuerſa natura cõfluentium humorum, vt Galen. 5. de comp. med. ſec. loc. explanauit. Nam ſi ad externam faciem confluant craſſi humores, qui ſint caloris, & acrimoniæ expertes, cutim in tumores duros, & paruos attollunt; paruos quidem, quia non eſt multus is humor: duros, verò, quia craſſus, & quia citra acrimoniam eſt fluxio, & citra calorem: non vlcerantur autem, neque ſuppurantur: hos Græci ἴονθους noſtri varos vocant, vulgares noſtrates (ni fallor) goſſos. Interdum autem non ſolus craſſus humor defluit; ſed cum eo mixtæ ſunt aliquæ partes tenues, & ichoroſæ, vel ſeroſæ, quæ in cauſa ſunt, quòd niſi citò curentur, vlcerantur. Tenuis enim, & ſeroſa pars, cum includitur, & infarcitur neque facile perſpirare poteſt, incaleſcens ſolet aliquam ſibi acredinem comparare, quæ mox abradendo exulcerat cutem. Eiuſmodi autem appellantur à Græcis συκώδης ὄγκα hoc eſt ficoſi tumores; qui plerunque in mento extuberant: de quibus Oribaſius ait ficus ſunt expullationes vlceroſæ, rotundæ, ſubduræ, rubicundę, quarum comes ſolet eſſe dolor; quę plerunque in capite: interdum & in reliquo corpore erumpunt. quod ſi confluunt mixti itidem humores, craſſi nimirum, & tenues, ſeroſique, magis tamen acres, & mordaces: tunc concitantur in mento affectus, λειχηνώδεις, hoc eſt, qui lichenis naturam ſapiunt: impetiginem noſtri appellãt; vulgo volaticam nominat: qui pruriginoſus affectus eſt vnde ait etiam Galen. quod facilè, ſi negligatur in ψώραν, & λέπραν hoc eſt ſcabiem conuertitur. Ex mixto itidem acriore humore fiunt papulæ in mento, quæ ſpontaneum ortum habent, aſperæ, & vlceroſæ; quæ Græcè communi, & generali nuncupatione ἐξανθήματα vocantur, quaſi efloreſcẽtes papulæ, vel eruptiones: has Aetius (ni fallor) menti aſperitates nuncupat: & ex ichoribus, vel ſeroſis humoribus ex capite plerunque defluentibus excitantur: ſolent autem πιτυρίασιν hoc eſt porriginem, vel, vt iuniores tranſtulere; ſurfurationem conſequi; ſed nonnunquam ad collum deueniunt: interdum & aurium meatus tentant: neque doloris, atque pruritus, vt dixi, iſtius modi affectus expers, in quo nec non & cutis diſtenditur. Poſtremo & alij ex ſimilibus ferè humorib. excrementitiis oriuntur, qui Græcè δοθιῆνες Celſo furunculi appellantur. Sunt autem duæ ſimilium tumorum differentiæ, quæ diuerſa nomina diuerſámque naturam habent. Nomina quidem priorum ſunt δοθιῆνες, de quibus in præſentia ſumus acturi, quos Celſum appellaſſe furunculus diximus. Reliqui autem φύματα Græci, Celſus tubercula nũcupat. Differunt primò, quòd ἀδὴν tumor rotundus eſt, & planus: φῦμα verò durior, & magis in acutum vergit. φῦμα vel tuberculum præterea citiſſimè creſcit, citò etiam ad ſuppurationem venit: furun-

A culus autem, & ipſe quidem tandem ſuppuratus in abceſſum deſinit, verum non ita citò, vt tuberculum. Sed dimiſſo tuberculo, ad furunculum, cuius eſt frequentior circa partes faciei, mentúmque prouentus, quam tuberculorum; quamuis non ſolum in his, verum & in toto corpore poſſint extuberare, ſermonem conuertamus. Furunculi ergo duas habent differentias: Aliqui enim eorum ſunt duriores, & ſimiliores, tum hac ratione varis, vel ἰόνθοις; tum etiam illa, quod non facile maturantur, ſuppurantúrq; licet varis omnino maiores ſint: duri autem, & ad ſuppurationem difficiles, ob id: quia conſiſtunt ex humoribus craſſis referentibus pituitoſæ, vel melancolicæ materiæ naturam; & proinde ne-
B que doloroſi ſunt; & in hoc etiam varos imitantur. Alij verò ſunt qui proxiorè ad naturam inflammationis accedunt: vnde maiores, rubicundiores calidioresq;, & magis doloroſi ſunt; ita vt ſæpe ex his febres accendantur: ſed & prioribus facilius, & citius (id enim proprium eſt calidiorum humorum) ſuppurantur. Hoc autem commune in vniuerſum habent omnes hæ nuper expoſitæ affectiones, quod ſimiles eſt eorum omnium generationis ratio, & occaſio. Nam omnes ortum habent ab excrementitio, ac vitioſo humore, quem natura, vt ſanguinem expiet, & mundum, ſincerúmq; ſeruet, cuius ſuopitè inſtinctu maximè ſemper ſolicita eſt, nititur ad cutim propellere, tanquam ad eam, quæ apta nata eſt ſuſcipere aliarum internarum, & nobiliorum
C particularum excrementa. Vnde in vniuerſum etiam communem, quatenus ad hoc ſpectat, eos habere indicationem neceſſe eſt: videlicet materiam eſſe vacuandam, ex qua gignuntur. Vt tamen & hoc ſit plurimum aduertendum, an ſimul copioſa fiat iſtorum excrementoſorum humorum ad cutem expulſio; ita vt illi multi, & frequentes, maioréſque extuberent, & vno reſoluto, alij ac plures ſuccedant. Nam hoc indicaret, aut vniuerſum corpus, ſi & alię partes tentarentur his malis: aut caput, ſi eorum prouentus eſſet duntaxat circa ipſum, & faciem; ab interna cacochimia occupatum eſſe, quæ continenter mala hæc foueret. Et pro-
D inde ratio requireret, primùm tollendam eſſe hanc excrementoſorum humorum copiam, à quibus fomentum habent, aut de vniuerſo corpore, aut de capite; & id vel detractione ſanguinis, vel purgatione; pro vt ratio affectus magis exigere videatur: deinde eam victus rationem inſtituendam, qua non foueatur generatio id genus humorum. Neque de his longior eſt habendus ſermo; cùm ea omnia, ſæpius ſint ſuperius, & exquiſitè tractata. Sed particularim rationẽ curationis per propria remedia, quæ proximè factũ morbum, & locũ affectum reſpiciũt, aggredi oportet. Verùm natura ipſorum affectuum nobis demonſtrabit qualitatem, & naturã remediorum. Nam qui tumores citra vlcus, & duriores ſunt vt vari, ac prima furunculorum differentia,
E curandi ſunt digerentibus quidem imprimis: hæc enim vacuant particulæ plenitudinem, diſſoluto videlicet replente humore; ſed & aliquam molliendi facultatem habentibus: id namque tumoris durities indicat; & facilius ac citius cum molliuntur, digeruntur. Sed & hoc conſiderandum, quod pro ratione maioris duritiei, ita & fortioribus diſcutientibus, imo & attenuantibus eſt vtendum; & ob id videmus etiam in diuerſos ordines digeſta fuiſſe medicamenta his accommodata; aliqua enim ita abſolute laudantur ad va-

res,

ros,qui non ſunt admodum inueterati, & indurati; alia ad varos calloſos. Nam communes quidem faciliori remedio digeri poſſunt, vt non rarò ſola ſaliua præſertim ieiuni hominis, dum ſæpius illiniretur, varos fuiſſe integrè curatos viderim: fortius medicamentum erit,ſi adipe gallinaceo:fortius adhuc, ſi anſerino vtamur: maiorem præterea vim haberet amygdala amara,ſi vel menſa; vel trita ac leuigata,atque ex aliquo ex his adipe in formam cataplaſmatis redacta apponerenr. Aptiſſimum quoq; erit medicamentum,cuius meminit Gal. 5.de cõp. med.ſec.loc.ex Critonis ſententiã: ſi lithargyrij, ſeu ſpumæ argẽti drachmas tres accipiamus;deinde addiderimus terebinthinæ, quãtũ æquet ægytiã fabã, puta drachmam vnã,& parum quid olei albi,& clari; omniaq; ſimul probè miſceantur. Vtendi verò modus eſt;vt facies primũ detergatur:mox accepto modico iſtius medicamẽti digito, atq; vtraq; manu conſticato illiniendi ſunt vari.At in his conſiderandum eſt hoc;quod ad ciuiles medicos pertinet, qui cum nobilibus verſantur,nempe in huiuſmodi medicamentis,quibus vtimur in affectibus faciei, non ſolùm vtilitati,&curationi, verùm & decori ſtudẽdum eſſe:vnde hic terebinthinam claram, & puram accipiendam ait Gal.& oleum quoq; album,& clarum;laudátque medicamentum in hoc, quòd præterquam quòd varis conducit curandis,ſplendidam etiam faciem, ac decoram reddit. Vbi autem iam varus callum duritie imiretur,magis attenuantibus, & digerentibus fortioribus erit opus: qualia ſunt ea,quæ ibidem à Gal.deſcripta reperiuntur,& præſertim illud,quod ex ſapone, ammoniaco, & thure conficitur: vt ſi quatuor ſaponis,ammoniaci autem & thuris ſingulorum partem vnam accipiamus, omniáq; ſimul aqua diſſoluamus, adeo vt cerati ſpiſſitudinẽ conſequantur; quo quidem illiniendi ſunt vari; ita tamen vt vnius horæ ſpatium non excedat, quin facies aqua tepida abluatur.vt ſi ex nimia medicamenti impreſſione aliquid acrimoniæ in loco derelictum ſit,vel aliquis morſus adſit, tepido illo calore mulceatur, ac remittatur. Illud præterea in his aduertendum eſt,quòd non ſolùm ſpectanda eſt durities, & pertinacia affectuum; verùm etiam natura corporis, cui adhibentur medicamenta. Nam aliqui ita mollem,& delicatum faciei cutem habẽt, vt nihil acre,nihil, quod vel leuiter mordear, tolerare poſſint:facillimè enim cutis ipſa abraditur, vlceratúrque; & in hoc ordine ſunt pueri, & teneræ mulieres. Alij verò duram adeo, & ſolidam cutem habent, vt omnia ferre queant: & propterea in his valentioribus vti licet: in aliis autem mitioribus agendum. Et quod ſæpius monuit Galen. hic etiam reuocandum eſt in memoriam, nimirum quod, ne facilè valida medicamenta poſſint obeſſe, à facilioribus inchoandum. Ac de varis quidem & furunculis,qui propè ad varorum naturam accedunt,hæc ſint ſatis. De alia verò furũculorum differentia, qui ad naturam inflammationis vergunt, vt ſimiles hi ſunt inflammationibus ita etiam ſimilem illis curationem poſtulant;& proinde ſuperuacaneum videtur in præſentia de eis ſermonem longiorem habere. Reliqui autem faciei affectus, qui vlceroſi ſunt, ſicut duplicem, & complicatam naturam habent (fouentur enim à præſentia humorum in loco contentorum, & prætetea adeſt vlcus) ita compoſitas habent indicationes,& ſcopos. Nam & digerere opus eſt, vt præſentes humores auferantur, & præterea exſiccare; quia omnia vlcera exſiccatione egẽt.

A Et ideo dixit Galenus fiſcoſos tumores exſiccantia magis quàm varos medicamenta requirere: quemadmodum ex medicamentis à Critone traditis, atque ab ipſo Gale.relatis,nec nõ aliis conijcere poſſumus primi ergo hæc eſt compoſitio, vt accipiantur ſpumæ argenti drachmæ quatuor, thuris drachmæ duæ, ſalis foſſilis drach.octo,ſandaracæ drac. duæ:terantur omnia,& leuigentur, ac apponantur. In his verò tumoribus longè etiam acriora,valẽtioraque apponunt:vt ſunt atramẽtum ſutorium, miſy ærugo,& id genus alia.vt eodem 5.de comp me. ſec.loc.legere poteſtis. Sed & faciei lichenæ,vel impetigo validè exſiccantibus eget ad curationẽ:quæ cùm(vt diximus)facillimè vertatur in ſcabiem; vbi vertitur,præter inſignem deſiccationem,poſtulat & B detersionem; cuius non eſt modica cura habenda. Nam præter turpitudinem,qua faciem afficit, multam inſuper ſecum habet moleſtiam, & pruritum, ac circunſtantium partium diſtentionem: cui accedit, quòd continenter ſerpit, vt interdum oculos quoque pertingat,& ſuperiores partes deturpet. Vnde non eſt,vt dixi curatio negligenda; ſed diligenter eſt illi incumbendum. Et quia quaſdam veluti acceſſiones,quibus irritatur is affectus,& remiſſiones item quaſdam habet,ad hoc aduertendum eſt;& præterea conſiderandum,an recens ſit impetigo,an diuturna,& inueterata. Nam dum exacerbatur, & exaſperatur, non eſt alioquin acrioribus tentanda medicamentis, ne irritata fiat malignior, ac diffici- C lior:immo lenienda,& mitiganda eius exaſperatio: valentius autem, cùm aliquam habet intermiſſionem,agere licet. Similiter recentes facilioribus, & mitioribus curari poſſunt: diuturnæ, & iam inueteratæ acrioribus,& fortioribus. Sed & ætatis, & naturæ corporis in his, vt in aliis morbis, non parua eſt habenda ratio: pueri enim & muliebria, reliquáque teneriora corpora facilè leuibus auxiliis ſanantur: item fortiora,& acriora non facilè curationem admittunt:ſæpe enim impetigines in pueris ſola ſaliua illinæ tolluntur; vt etiam Gal. 10.de ſimp.med. fac.teſtatur. Ita ergo dum recens morbus eſt, leuioribus illum aggrediemur. Inter facilia refert Crito (teſte Galen.)ſi tritici granis in incudem, vel aliud D inſtrumentum ferreum,multis impoſitis,mox lamina ærea ignita & candente illis appoſita, liquor ex eiſdem granis vi ignis eliciatur, atque illo ita calido impetigo illiniatur: quod quidem accommodatum eſt remedium. Sed & ſylueſtris etiam maluæ fructus, dum tener eſt, acceptus & mundatus, ſi contundatur, expreſſóque ex eo ſucco inungatur impetigo,facilè, & aptum erit medicamentum: oportet tamen continenter illinire, ſi curare volumus. Item & herba, quæ perdicium dicitur, parietaria verò à multis noſtrorum, eo quod in parietibus antiquis naſcitur, ſi ea frequenter impetiginoſus locus fricetur, ſolet eum curare. Liquor etiam ex humidis oliuæ lignis, vel braſſicarum caulibus, E dum comburuntur, effluens vtilis eſt. Sed & portulaca in his ab omnibus commendatur, ſi frequenter illiniatur locus ſucco ipſius: Lichenes etiã herba ita à Græcis appellata, quia lichenas ſanat, quæ in petris humidis,& vmbroſis, quaſi muſcus oritur, à quibuſdam verò iunioribus hepatica dicta, in hunc ordinem collocanda eſt. In ſecundo autem ordine;vtpote quæ fortiora ſunt,& aptiora. cùm iã inueteraſcit hic affectus;ſunt hæc,aſphodeli,vel, (vt Latini vocãt)albuci radix.ex aceto cocta.& deinde trita,atq; mũcta. Præterea & viticis,vel(vt iuniores

dicunt)agni caſti folia trita,addito aceto,atque appoſita valent. Item & folia capparis trita ex aceto,& in modum cataplaſmatis impoſita. Hortenſis quoq; rumicis cortices radicum ex aceto lenigati,& eodẽ modo appliciti. Chamæleonis inſuper radix parata. Sunt deinde & alia fortiora, vt ſulphur cum aceto: item ammoniacum, & thus ex aceto diſſoluta: pix etiam inuncta: præterea & alcyoniorum genera, & vtrumque veratrum, & ſtercus caprinum. At verò cùm calloſa ſit impetigo, his & acriora addunt, vt miſy, atramentum ſutorium, ſquamam æris, & B id genus alia, variáque componunt medicamenta, quorum copioſa ſylua deſcripta in antiquorum libris reperitur. Quæ quidem omnia, his perceptis facilè eſt & in ſuos ordines redigere, & ea iudicare, conſideratis ſimpliciũ facultatibus, quod in præ-

A ſentia volumus prætermittere, ne in his ſimus plus iuſtò prolixi: ad vtiliora enim,& magis vrgẽtia properamus. Et quia decreuimus ad inſtitutum ordinẽ ſtatim à principio reuerti, qui aliquantiſper rerũ affinitate quadam,& cõſecutione fuerat interruptus: Propterea ad reliqua ſenſuum inſtrumenta conuertemus orationem noſtram. Verùm quoniam poſt ea, quæ ad oculum ſpectant, omnes ferè medici, tã Arabes, quàm Græci, & Latini de iis ante alios ſenſus agunt, quæ ad inſtrumentum auditus, vel ad aures pertinent, ob id fortaſſe; quia viſui affinior eſt: B tres enim reliqui minùs exquiſiti,& magis materiæ immerſi ſunt auditus verò magis proximè in hoc, vt philoſophi 3. de anima, docent, ad viſum accedit. Ita agemus, & nos hunc ordinem ſequentes.

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER QVARTVS.

De Affectibus reliquorum ſenſuum inſtrumentorum, quæ circa caput ſedem habent: ac primùm de auribus, earumq; morbis diſcernendis, & diſtinguendis.

CAPVT PRIMVM.

Lect. 50.

AVris, quæ quidem vniuerſa membrum inſtrumẽtarium eſt nequaquam ſimplex, ſed multiplex, & ex variis diuerſæ etiam naturę partibus cõflata eſt pręterea ſua conſtans figura, & cõgiua formatione in numero, ſitu, quantitate, connexione,& figura partium, atque ſuis viis, per quas tranſeunt ſpecies obiectorum ad auditricem facultatem. Primæ autem, & ſimplices partes, ex quibus coagmentata eſt (quantum huic noſtro inſtituto ſatis eſſe poteſt) vt ab externis, quæ prius ſe nobis conſpiciẽdę offerunt, exordiamur, eſt exterior auricula, quã cutis circunquaq; regit: membranea autem ſubſtantia præcipuè conſtat, exterius connexa, interius concaua: nõ tamẽ habet, qua parte caua eſt, vnam æqualem planitiẽ, ſed inæqualib. quibuſdam quaſi anfractib. diſtinctam. Interius autem conſtat oſſe duro, in quo veluti exculpta eſt via, vel meatus, per quem obiectorum ſpecies feruntur, vt diximus, ad primùm organum; in quo propriè reſidet audiendi facultas: & eſt is meatus nõ rectus; ſed iuxta atque labyrinthus tortuoſus. Peruenit autem ad aures per vnum neruorum, vel coniugatio: vtrinque enim vnus, magnus quidẽ pro ratione particulæ,& nõ durus; & ex illis, qui in ſeptẽ coniugationib. ſunt, quæ ſtatim ab anteriori cerebro ortũ habent; & ad quintam (vt anatomici teſtantur) coniugationẽ pertinẽt. Quia verò quò molliores ſunt nerui, eò

A magis ſenſui exquiſitiori ſunt accommodati: auris autẽ in corpore humano non mouetur; ſed exquiſito eget ſenſu: Ideo magnos, ac molles neruos natura eſt illi impertita. Magnum præterea nexum cũ cerebro habet: nam præter neruos, meatus auditorius ſuccinctus, & quaſi ſublinitus eſt membrana ipſum circumcirca tegente, quam deduxit natura à duriori, & craſſiori membrana cerebri. Et hæc quidem in præſentia ſatis ſunt, quantùm attinet ad hoc negotium: hæc etenim propoſuimus, vt ex ipſis poſſimus omnes differentias morborum inueſtigare, qui in hac noſtri corporis particula conſiſtere poſſunt. Nolumus tamen omnia, vel minima quæque ſectari, quæ poſſent aliquo modo huic loco accom- B modari; ſed ea tantùm tractabimus, quæ proprium aliquem, & priuatum habent curationis modum, depromptum ab indicatione, quæ prodire ſolet à propria,& priuata iſtius particulæ natura. Nam quãuis multi ſint affectus, qui ſecundùm generales rationes,& indicationes acceptas à natura morborũ, vt ſunt dolores, inflammationes, vlcera, obſtructiones, qui ſequuntur naturam aurium, non magis ſecundùm ſuam propriam rationem, quatenus auditus inſtrumentum eſt; quàm ſecundùm rationem illi communem cum aliis innumeris particulis: Attamen quia particulatim, priuatimque in vſu, & materia remediorum, longè ab aliis eiuſdem generis in reliquis particulis diuerſam habent rationem à propria eius natura acceptã. Propterea de illis agemus

mus in præſenti libro vna cum affectibus i ſi con-uenientibus, quatenus eſt inſtrumentũ auditus. Perſcrutemur ergo has harum affectionum differẽtias, vt ipſis cognitis, methodum curandi poſſimus inſtituere. Eſt itaque conſiderandum, quod ratione earũ particularum ſimplicium, ex quibus conſtat, auris, vel auriculæ conformatio, variæ quidem poſſunt affectiones ortum habere, ac multiplices, de quibus omnibus non ſumus in hoc quarto libro verba facturi: multæ enim ipſorum; vtpote quæ nullam habeant propriam rationem in eiſdem particulis diſtinctam admodum ab affectibus, in aliis membris repertis; non videntur eſſe neceſſariæ, vt in hoc loco tractentur: ſicut ſunt papulæ, inflammationes, vlcera, quæ occupant exteriorem cutem, vel membranam, vel etiam externam auriculam; quia non habent aliquid peculiare præter id, quod eſt commune aliis id genus particulis. Sed tantum agemus de morbis, qui partes interiores auris tentant, ad ſenſum auditus proximè pertinẽtes, vt ſunt neruus auditorius, meatus flexuoſus auris, & membrana, quæ deriuata à duriore cerebri membrana ſubcingit, & quaſi veſtit auditorium meatum, vel viam auditus, qui ferè pupillæ ex proportione reſpondet in oculo. Quòd ſi dicas, cur ergo dum ſermo de iis, quæ ad oculum pertinebãt, haberetur, de affectibus palpebrarum, quæ fermè auriculæ reſpondent, actũ eſt? De illis (inquam) tunc egimus; quia magis cum eis conſentit oculus in earum affectibus, eorumq; curatione, quàm cum auricula auris. Sed ad primum noſtrum inſtitutum accedamus. Eſt ergo hoc aduertendum, quòd duo ſunt hic conſideranda non parui momenti, quatenus ad rationem eorum, quæ ſunt exponenda, pertinet. Primùm, quòd cùm (vt diximus) neruus, qui ad aurem a cerebro deſcendit pro ratione iſtius particulæ, ſit inſignis cuiuſdã magnitudinis, & ex eorum numero, qui molliores ſunt: & id propterea, vt exquiſitior eſſet ſenſus auditus (hoc enim illi præſtare poteſt & nerui amplitudo, & eius natura, vel ſubſtantia, mollior huic rei aptior, quàm dura) ex his vnum præterea; tanquam corollarium ſequitur, nimirum, quòd quicunque nerui ad aliquam particulam à natura amandantur, præter omnia alia officia, vt ſuperiori libro fuit expoſitum, illi particulæ ſenſum etiam tangendi, & qualitates percipiendi impertiuntur. Nam omnium aliorum ſenſuum fundamentum, & origo eſt tactus: ſicut primæ qualitates, quæ ſunt prima illius ſenſus obiecta, ſunt tanquam principia, & elementa omnium aliarũ qualitatum, quæ aliorum ſenſuum obiecta ſunt. Vnde auris non ſolum vim habet exquiſitè audiendi, & percipiendi ſonos; ſed etiam ea, quæ pertinent ad ſenſum tactus: ab eo enim neruo audiendi, perinde vt tangendi facultatem, accipit; ab eius verò natura, & magnitudine acrem, & perſpicacẽ hunc quoque ſenſum. Ex quo deinde fit, vt maximis, & vehementiſſimis auris interior poſſit tentari doloribus: tum ſi neruus aliquo doloroſo corripiatur affectu: tum verò, ſi interna membrana, quæ à pura cerebri membrana defluxit. Qui quidem dolor vnde poſſit excitari, & à quotuplici cauſa paulò interius agemus. Alterum verò eſt, quòd partium ratione eſt etiam auris obnoxia vlceribus, tã ab externa aliqua cauſa concitatis, quàm ab interna, nempe ab acri aliquo humore à capite defluente in internam ipſam aurem, ac eam abradente, & mordicante: ſicuti & multis aliis particulis contingere ſolet. Quæ tamen incommoda in his auris partibus oriri potius con-

Tom. 2. Triocauel.

A ſueuere, quatenus ſimplices ſunt. Morbi verò oriuntur, quatenus inſtrumentarium membrum eſt, ſi aliquid in meatum auditorium ingrediatur; ſiue id animal quodpiam ſit, vt aliquando pulices, vel culices, vel vermes, vel muſcæ: ſiue grana, ſeminàve aliqua, aut calculi, vel id genus aliquod aliud, quod aut motu, aut grauitate, aut extenſione, aut obſtructo meatu, aut alia ratione faceſſat negotium. Proximè autem, quatenus eſt auditus inſtrumentum, malè afficitur auris, quando ex aliqua in ipſa occaſione audiendi actio impeditur. Poteſt autẽ, perinde vt omnes ferè aliæ in corpore animantis operationes, triplicem ſubire noxam. Nam aut omnino auditu deſtituitur, & affectus is, ſurditas dicitur. Aut imminuitur, & imbecillior fit auditus, & grauitas auditus vo-B catur, & qui ſic afficitur, ſurdaſter appellatur. Interdum verò vitiatur, vel corrumpitur auditus, cum obaudire, vel perperã audire dicimur, & ſecus, quã ita ſit: quod præcipuè fit, quando excitantur interius in aure ſoni, vel ſtrepitus, qui aut ſibilos, aut tintinabula, aut fluentium aquarum, vel ventorum ſtrepitus repræſentant. Quæ omnia non interiùs ſonare, ſed exteriùs obſtrepere nobis videntur: ſicut affecto non rectè oculo ei videntur variarum rerum tum imagines, tum colores obuerſari. De his ergo omnibus in ſuum ordinẽ ita digeſtis nunc agemus, ſumpto initio à dolore auris, & eius cauſis: mox verò de reliquis eiuſdem affectibus idem ſequentes inſtitutum agemus.

C *De Aurium dolore, ac eius cauſis, & ſignis.* CAP. II.

NON habent aurium dolores, ſi in vniuerſum rem hanc tractemus, alias cauſas ab illis, ex quib. concitantur aliarum particularum dolores. Sępius autem ſuperiùs ex Gal. ſententia expoſuimus, primas quidẽ eiuſmodi cauſas duplices eſſe, in quas tandem omnes aliæ, quæ huc particulatim ſpectare poſſunt, referuntur. Et illæ duæ ſunt, intemperies aliqua, ex qua confertim, & citò tranſmutatur particula; & continui ſolutio eodem modo facta. Intemperies autem, quæ vehementis doloris in cauſa eſt, aut calida eſt, aut frigida. Item continui ſolutio fieri poteſt, aut à re incidente, vel pungente, vel mordẽte, aut à re implente & extendente, vel grauãte. Sed *Lect. 55.*
D hæc noſtro aptemus inſtituto, ne nimis vagantes tempus præter inſtitutum conteramus. Poteſt itaq; contrahi intemperies, quæ ſit in cauſa doloris, tam calida, quàm frigida, vel ab externa occaſione; vel ab interna. Ab externa plerunque, ſi frigida ſit, gignitur dolor, vel ab aqua frigida, quæ aures ingrediatur; præſertim ſi in huiuſmodi aquis natent, aut etiam lauentur, & lauando aqua frigidior intret; quæ vel ſit aqua ſimplex, quæ dulcis appellatur, ſitque, aut ex fonte, aut puteo valdè frigido: vel ſint etiam aquæ medicamentoſæ, quales ſunt quarundam naturalium balnearum, quæ vel ab aliqua ferrea, vel plumbea minera, præter naturalem, aduentitiam quoque refrigerandi vim habent, vel ex ſaxis, per quæ præterlabuntur. Illius generis ſunt Veronenſes E eo tempore, quò non tepeſcunt, forſitan & Lucenſes. Interdum verò à frigidiori vento, ſicut illis ſæpe contingit qui iter faciunt, per loca ventis perflata, præſertim ſpirante borea; idque facilius à vento fit, quàm à ſtante aëre, vel etiã frigido; quia ventus facilius, & citiùs ſuo impetu fertur in internũ meatum: aër verò, niſi à vento impellatur, dum in flexuoſo meatu diutius verſatur, concaleſcit: vt non ita

deinde facilè noceat. Ita etiam quæ exterius immo-
dicè calefaciunt ; & vrunt , concitare dolores poſ-
ſunt. Sed de his non oporter longiorem ſermonem
habere;quoniam ſatis nota omnibus ferè ſunt. Niſi
quod & hoc addendum , quod frequentius dolores
ab externa cauſa refrigerante fieri ſolent, quàm à
calefaciente Ab interna autem frequentiùs à calida
oriuntur ex humoribus videlicet calidioribus aurẽ
afficientibus. Nam frigidi potius in ventum verſi,&
extendentes,quàm ſimplici tranſmutatione , vehe-
mentes afferunt dolores:raro enim eſt, quod in ca-
pite,& aure adeo actu frigida ſint , vt ſola tranſmu-
tatione dolorem vehementem moueant;ſed aut ſe-
plendo, aut in ventum verſi extendendo. Calidi ve-
rò,& ſuo inſigni calore,& ſi acres fuerint,pungen-
do,& mordendo. Quòd ſi etiam obſorti, vel in mẽ-
brana interna,vel etiam profundius in neruo partes
in tumorem attollant , inflammationem efficiunt,
quæ quidem(vt ſæpius diximus) multis nominibus
poteſt vehementis doloris eſſe in cauſa:nam & ca-
lefacto loco.& valdè diſtenſo ex multo humore in-
farto dolorem cier. Ac quemadmodum ex inflam-
matione,extenta immodicè inflammata pars vehe-
menti dolore angitur:Ita etiam , ſi incluſum flatuo-
ſum ſpiritum contineat,qui exire inde nequiens di-
ſtendat,& quaſi dilaceret partes,in quibus contine-
tur , vehementes ea ſuſtinet dolores. Poteſt autem
ſpiritus hic vel,io aure generari , cùm materiam ca-
lor naturalis imbecillior factus tranſmutat quidem,
& rarefacit,nequit tamen digerere,& omnino ſupe-
rare. Interdum verò (vt in ſuperioribus capitis af-
fectibus dictum fuit) flatus in aliqua alia parte,vt in
capite,vel in infernis partibus generatur, & mox ad
aurem fertur. De dolore ergo auris, eiuſq; differen-
tiis,ac cauſis hæc ad præſens negotium ſatis ſunt A-
gamus modo de ſignis. quibus hæ differentiæ poſ-
ſunt diſcerni;ſed breui oratione:nam hæc eadem iã
toties fuere ſuperioribus affectibus tractata,vt ine-
ptus ſanè videar,ſi longus in hac re fuero. Cùm ita-
que ab externa cauſa concitatus eſt dolor,quænam
cauſæ præceſſerint,quas dolor ipſe mox conſecutus
fuerit,audiens medicus ex ægrotante,vel aſſiſtentib.
referri,vel ſponte,vel interrogatis facilè poterit de
eis fieri certior. Præterea ſi dolor fuerit ſine vlla
mordacitate,vel punctione,aut ſine pulſatione, aut
ſine grauitate, vel tenſione percepta in aure , vel in
capite ; item ſi ſine vlla palpatione ; Iudicandum
erit dolorem originem habuiſſe ab intempeſie ſine
materia , calida quidem , ſi ſit cum ſenſu caloris:
frigida autem , ſi ſit cum ſenſu frigoris : illa enim
materiam ſignificant , vt ſecundo libro ex Gale.
ſententia expoſuimus : grauitas enim cum exten-
ſione , & pulſatione , & flamma , & rubro colore
intra aurem inflammationis ſigna ſunt. Quod ſi ve-
hementiſſimus dolor fuerit, ſi etiam cum febre ſit,
atque(ſicut interdum fieri ſolet) ſi adſit deliriũ,ne-
que in meatu ; dum inſpicis , tumorem cum rubore
percipias,ſignum eſt neruum tentari inflammatio-
ne,qui,cum valde ſit profundus,non facilè inſpiciẽ-
tes tumorem intuentur:cùm verò cum illo plurimũ
conſentiat cerebrum: ideo comites ſunt febres , &
deliria. Vbi verò in meatu membrana, quæ meatus
quaſi indutus eſt, inflammatione corripitur , & tu-
mor faciliùs conſpici poteſt , neque tam grauia ſe-
quuntur ſymptomata:magis enim cum neruo , quã
cum membrana(quamuis & illa ortũ habeat à dura
membrana) conſentit cerebrum : Vbi autem graui-
tas cum tenſione,ſine caliditatis ſenſu ſit, erit dolor

A pendens à frigida , & craſſa materia. Aſt vbi tenſio
ſine grauitate exiſtat , à ſpiritu flatuoſo concitabi-
tur dolor;augebitq; fidẽ, ſi aderit palpitatio. Mor-
dacitas verò,& punctio,ſignum erit acris , & tenuis
humoris, & calidi. Sed ad curandi rationem deue-
niamus.

*De curandis aurium doloribus ſecundum omnes diffe-
rentias.* CAP. LVI.

SICVTI alij aliarum partiũ morbi differẽtẽ re-
quirunt rationem curationis,pro ratione diuer-
ſarũ indicationũ , quæ à varis eorũ morborũ diffe-
rentiis depromendæ ſunt : Ita & auriũ dolorũ,cum
differentes fuerint relatæ eorum cauſæ, differens e-
B tiam erit curatio. Incipiamus autẽ ea tractare , quæ
ad ſimplices,hoc eſt ſine materia temperaturas per-
tinent,in quibus nulla,quantum ad ipſas attinet,ne-
ceſſaria eſt vacuatio;niſi aliquando corpus , vel ca-
put plenum ad vacuandum moueret præ timore,ne
quandoque vi doloris attraheretur aliquid ad mor-
boſum locum,vnde adderetur intemperiei materia.
Itaque ſi frigida ſit intemperies,vel ex vento, vel ex
aqua gelida contracta, ſi quàm celerius aliqua cale-
facientia inieceris,quorũ maxima ſylua eſt , citiſſi-
mè curabis. Gale. rurſ ſe vidiſſe ruſticos ait,qui hoc
prõptiſſimo remedio faciliimè curabantur,accepta
nimirũ cæpa,& in ea inſculpto foramine , quo oleũ
infundi,& contineri poſſet,quod & infundebãt,eá-
que calidis appoſita cineribus,oleum calefaciebãt,
C mox modeſtè calefactũ in aurem inſtillabant. Non-
nulli & alium incidentes,oleóque demerſum , eodẽ
modo calefactum, ac coctũ iniiciebant. Conſueue-
rat autem Gal. euphorbio eodem modo parato ex
oleo vti : dummodo tamen modicũ euphorbij inniciatur.
Sed & piper exquiſitiſſimè tritũ,& ſinapi,& naſtur-
tiũ,aliaque aromata eodẽ modo adminiſtrata ; præ-
terea & caſtoriũ huic officio idonea ſunt. Sunt etiã
innumera olea,vt rutaceum,& multa alia, quorũ fa-
cta eſt in præcedentib. copioſa mentio. At ſi doleat Lect. 56.
auris ex ingreſſu in eam aquæ alicuius medicamen-
toſæ,vt dictum eſt,tunc duos oportet ſcopos habe-
re,primum vt eluatur,ſi quid adhuc ineſt illius aquæ:
deinde vero;quia ſemper hæ aquæ medicatæ,& fri-
D gidæ aliquo modo præter id,quòd refrigerant , etiã
exaſperant : ideo aliquibus quoque lenientib. eam
aſperitatem opus eſt. Vnde Galen. conſilium in his
eſt , vt in aurem iugiter oleum commune infunda-
mus;iugiter etiam abluamus,molli vellere , vel ſpõ-
gia exugentes. Sed plurimum confert , & albus oui
liquor , quali in oculis vtebamur , & muliebre lac:
præterea adeps anſerinus, & vulpinus , niſi quòd &
hæc,& cætera,quibus in hac re vtimur,oportet mo-
deſtè calida adminiſtrare. Quamuis Paulus , vtpote
qui forſitã aliã lectionem habuerit;hęc remedia ſe-
tert, tanquam apta ad curandos dolores ex intem-
perie calida citra materiam. Oppoſitis autẽ medi-
camentis eſſet vtendum,ſi calida eſſet intemperies,
refrigerantibus videlicet:ſicut eſſet oleũ roſaceum,
E & reliqua , quorum meminimus in dolore capitis
ex calore. Vbi autem & materia præſens fuerit,
iam & plures erunt indicationes : nimirum & ab
intemperie,& à materia fouẽte intẽperiem. Intem-
peries quidem eandem habet indicationem , quam
nuper diximus. Materia vero & ipſa ſuam offert va-
cuationis indicationem : repletio ſiquidem tollitur
vacuatione. Verùm ita in hac particula , ſicut & in
aliis cõſiderandũ eſt,an morbus,vel ab vniuerſi cor-
poris plenitudine foueatur,vel à capite;quia & vni-
uerſi corporis,& capitis erit prius habẽda cura,illis

ſcilicet

ſcilicet euacuatis,quæ viſa fuerint vacuatione egere,aut miſſione ſanguinis, aut purgatione per catapotia, vel medicamenta:de qua re ſatis longum ſuperius ſermonem habuimus. At vbi fuerimus ab omni hac ſuſpicione liberi;vel quia nulla viſa ſit copia euacuanda; vel quia fuerit prius vacuata:totam curationem ad aurem conuertemus,vt id,quod iam in morboſo loco comprehenſum eſt, digerendo, maturando,& diſcutiendo remediis propriis, & localibus vacuemus : quæ remedia erunt eligenda reſpiciendo(vt ſæpe docuimus)tum morbi naturã, & materiæ,tum naturam particulæ. Vt verò particulatim rem tractemus,à doloris curatione exordiamur qui inflammationem ſequitur.Cuius prima,& præcipua curatio eſt,curatio inflammationis:auriũ nãque inflammationes eandem habent curationis rationem,quam & reliquarum partium , quarum ſermo fuit in ſuperioribus habitus : præſertim verò in vniuerſum,imò ferè & particularim. Nam & reuellenda eſt fluxio, quæ eſt cauſa inflammationis , imprimis ſecta vena humerali,vel cephalica ex eodem latere,perinde,vt de oculis diximus.Quòd ſi videatur etiam eſſe opus,vt & per medicamẽta fiat reuulſio,eiſdem agendum erit medicamentis, quibus vacuari expedire diximus in opththalmia.Poſtea verò localibus,& propriis remediis locus erit tractãdus, in quibus iidem erunt ſpectandi ſcopi, qui in aliis inflammationibus ſimilibus ſpectandi ſunt : nempe vt primùm ſit repellentibus incumbendum,deinde illis commiſcenda digerentia, atq; hæc ſemper augenda,vſque quò conſiſtat , vel inclinet inflammatio;quia eo tempore ſola digerentia accommodata ſunt. De ratione repellentium ſatis egimus in præcedentibus:hæc tantùm hic in memoriam reuocemus,quòd oleum roſaceũ, præſertim verò omphacinum(vt monet Gale.)conſenſu omnium accommodatiſſimum medicamentum eſt huic ſcopo, cui aliqui parum quid aceti addunt. Raſi autem & oleũ de ſalicibus cum modico aceto probatur. Sed olea omnia modicè aſtringentia,& refrigerãtia poſſunt, vbi roſaceo careremus,in hunc vſum venire. At verò progrediente ad incrementum inflammatione (quod ſæpius diximus)aliqua laxantia , & digerentia repellentibus addere erit opportunum , in quo genere ſunt adipes,quorum paulò ante meminimus: nimirum anſerinus,& vulpinus;ſed & gallinaceus,& anatis non erunt ab hoc ſcopo alieni; imo & alij:nã præter id,quod digerendo fluxã materiam vacuant, laxando etiam,& molliendo dolorem ſedant. Verũ vbi iam conſiſtit fluxio,& vel omnino, vel maxima ex parte facta eſt inflammatio,fluxaq; materia ; nũc ſolis incumbendum digerentibus; & concoquentibus.Antiqui autem in vſu multa habebãt pretioſiſſima,& odoratiſſima vnguenta,quibus nobiles matronæ,præſertim vero Romanæ ad luxũ gratia ſuauis odoris vtebantur : ſicut nunc vtuntur eo odoramento,quod ambracan appellant;iiſdem & muſco, quæ vnguenta relata ad vſum medicinalem vim laxandi,& digerendi habebant : tale erat quod ſpicatum dicebatur, cuius etiam mentio fit in euãgelio; præterea & comagenum, & ſuccinum. Verùm quia hæc in præſentia,neque in vſu ſunt,neque reperiuntur: ideo neque vlterius de eis ſermonem habebimus:ſed de iis,quæ nunc haberi poſſunt, agemus:ſi quis tamen vellet eorum confectionem noſſe , poteſt Dioſcoridem legere.Duorum autem imprimis Gale. meminit,alterum , quod de adipibus appellari ait : alterum,quod & baſilicum,quaſi regium , &

A tetrapharmacum , hoc eſt ex quatuor medicamentis confectum nominatur , nempe cera , pice , reſina,& ſeuo tauri.Sed multa poſſunt præterea reperiri,& alia ad hoc inſtitutum probè facientia; quippe quæ ſint eiuſdem cum his ferè facultatis ; vnde & diachylon, præſertim verò paruum Meſ. probatur: maximopere vero hyſopi, vt aiunt ipſi , vel potius œſipi cerarum,quæ in ſuo appellato antidotario relata,& deſcripta reperiuntur:& his temporibus parantur ; immo & tetrapharmacum paratur , & eius compoſitio multis in locis deſcribitur à Galen. ſed & à Meſ. Omnia autem hæc præſtantia ſunt , ſi aliquo oleo accommodato diſſoluta,vt fluida fiant,ac in aurem poſſint infundi.Olea veri congruentia, aie B Galen.ſunt nardinum , vel roſaceum , vel amygdalinum. Meſ. verò chamemælinum , vel anethinum probat.Quòd ſi quis turbetur , cùm videat olea facultate differentia promiſcuè exponi ; ſi Galen.legerit in initio tertij de comp. med. ſec. loc. facilè occaſionem habebit hæc omnia diſtinguendi. Nã quod potius eligendum ſit nobis , aut aëris ſtatus, aut morbi ratio oſtendet; quia ſi æſtas fuerit, & tẽpus plurimum æſtuoſum,vel ſi aliud fuerit tempus: & multa tamen adſit flamma, multuſque ardor in aure, præſtantius, & tutius erit roſaceum oleum: ſi minor , chamæmelinum,poſtea anethinũ : ſi modicus admodum calor erit , nardinum erit optimũ. Poſſemus & innumera alia referre & olea , & vnguenta , & ſuffumigia , quorum medici celebres C meminere : ſed longi nimium eſſemus , ſi particulatim omnia vellemus exponere : nemo enim noſtrum eſt , modo eorum , quæ hactenus explanauimus,memor ſit; qui ea legendo , & cum his conferendo , non poſſit horum omnium ferè rationẽ inire.His igitur tandem omiſſis,quędam examinemus, quæ huic tractationi nõ ſunt parum neceſſaria. Primùm quidem reuocemus in memoriam id , quod ſtatim ab initio iſtius libri dictum eſt ; nimirũ quod ob rationem nerui mollis, & magni, qui auri inſertus eſt,facilis hæc particula,& prona eſt,vt corripiatur à maximis doloribus : maximi vero præſertim inflammationibus aſſidere ſolẽt.Et ideo hic imprimis id conſiderandum ,quod & Gal.cæteriq; illum D ſecuti conſiderarunt , quod hæc curatio propria eſt inflammationis curatio , non doloris. Aliquando autem adeo moleſtus eſt plurimùm auctus dolor, vt & ipſe incipiat aliquid indicare; vt ſit iãopus præterea & dolori vacare Vnde etiam de doloris mitigandi ratione agendum.Et quia non ſunt in omnibus,& ſemper æquales dolores : Nam aliquando & ſi vehementes ſint,& difficiles; nõ tamen adeo ſunt præcipites , vt omnino cogant ſtatim valenter ſuccurrere;quia poſſunt adhuc ferri , licet cum modeſtia:Aliquando adeo ferri amplius nequeunt , vt timeamus,ne vires deiiciãt Si ferri poſſunt ratio exi- E git,vt cum iis procedamus,quæ propriè anodina dicuntur,quæ vim habent leniendi dolorem,ac mitigandi;qualia eſſent oleum roſaceum tepidum continenter iniectum: ipſum enim & pingui ſubſtantia olei laxando , & quoquomodo digerendo prodeſt inflammationi, & dolorem mulcet ac lenit ; & non modò hoc nomine confert , ſed & calorem remittendo:muliebre etiam lac , tum refrigerando , tum lenitate ſuæ ſubſtantiæ leniendo, dolorem mitigat: præterea & album oui; vt ſuperiùs etiam diximus. Quòd ſi adeo vehemens, & importunis dolor creſcat,vt longiùs res protrahi nequeat, tũc tanquã ad ſacram anchoram,ad ea,quæ ſtuporẽ afferunt,con-

fugimus,& aliquid opij immiſcemus alicui iſtorum medicamentorum, quæ paulò ante referebamus colliquata infundi,vt ſunt adipes, vel tetrapharmacum. Quandoque autem in vehementiſſimis doloribus (ait Gal.) accipimus partem vnam opij, duas verò caſtorei,& ſimul miſcemus; tempore verò vſus hæc, vel ex muliebri lacte, & vel ex albo oui, vel,quod etiam præſtantius eſt, ex ſapa diligentiſſimè leuigamus, & inſtillamus. Monet tamen ipſe, quòd non ſtatim vbi confectum eſt medicamentũ, eo vtamur; ſed quòd ex multo antea tempore habeamus paratum,vt interim mitius,& leuius euadat. Hoc enim opiatis omnibus commune eſt quòd dũ recentia ſunt, ob opium nimiam habent vim, quæ tempore protracto in mixtione cum caſtoreo,& alijs ſemper remittitur, ac miteſcit. At quædam alia, quæ pertinent ad modũ hæc adminiſtrandi, exponamus,vt ad alia deinde tranſeamus. Primùm autem eſt, quòd quæ auri infunduntur, non ſunt omnino frigida actu,infundenda: ſicuti oculis frigida infunduntur,atque hoc quidem à natura particulæ acceptum eſt: auris etenim omnibus ſuis particulis frigidis,& exanguibus conſtat : vnde facilè à frigore lædi poteſt: exiguus enim ſuus natiuus calor ferè extinguitur oculi verò multis muſculis circundantur, & pinguedine, multas etiam venas, & arterias habent;& ob id etiam faciliùs, & minori noxa iniuriã frigoris ferre poſſunt. Alterum verò eſt præceptũ, quod nobis Gal. tradidit,ex multa obſeruatione, & experientia acceptum; quòd ſcilicet auris,cùm dolet; non ſit interius in meatu tentanda,vel tangenda, neque etiam proprijs inſtrumentis,quibus adminiſtramus medicamẽta,vt ſunt ſpecilli,vel auriſcalpia, vel alia id genus; neq; etiã laneo vellere interioræ partes inungendæ: quia morbus,tacto affecto loco, irritatur,& exaſperatur; ſed potius liquefactis medicamentis,vt facilè fluat, primùm inuoluto molliſſimo vellere lanæ ſpecillo auriculari circundolentes partes fouere oportet : deinde idẽ pharmacũ ita tẽperatum exceptum ſpecillo auri fuſorio demerſo in medicamentũ,ad initiũ meatus inſtillandum eſt,atque ita permittendum, vt ſpontè defluat in profundũ: vt tamẽ infuſio ſæpius repetatur,quoad defluente medicamento repleatur meatus : poſtremò molliſſimo vellere primũ orificium meatus, mox & tota auris leuiſſimè contegenda eſt,ac ita ſinẽda,quouſque opus fuerit iterum fouere, & inſtillare medicamentum: ſemper hoc obſeruato, ne in opere tangatur vel meatus,vel alia dolentis auris pars. Quòd ſi dolor in nullam inflammationem poſſit referri; ſed potius in frigidiorem aliquam materiam;ea plerunque duplex eſſe poteſt, quia aut eſt flatulentus aliquis ſpiritus;aut pituitoſa materia lenta, craſſaq; incluſa in aliqua auris parte, quæ exitu careant. Solet autem (vt Gal. refert) præcedens aliqua refrigeratio,cõſtipata externarum partium cute, prohibere,ne fiat tranſpiratio, & difflatio eorum excremẽtorum, quæ ſolent continenter difflari per tenues meatus: vnde congeſto interius flatuoſo vapore, & illi intercepto exitu,diſtenduntur partes, & dolore cruciantur. Ex ratione quoque victus incommoda, ex qua fiunt crudi humores multi, fit talium aggregatio : qui multitudine ſua,tum grauando, tum diſtendendo dolores cõcitant. Vnde ſi tantùm ſit flatus, dolor (vt nuper diximus) ſine grauitate eſt : ſi craſſus humor,adeſt & grauitas. Rationem autẽ curandi iſtius doloris,qui à frigidiori materia conſtat, natura rei oſtendet,ſicut in alijs,primum conſiderã- A dũ eſt,an prima occaſio generationis huius doloris, à loco affecto prodierit; vel potius an eam aliunde habuerit; videlicet an flatus is in aure, & tantum vitio auris generatus ſit, itidem & craſſa materia dolorem excitans;vel alibi genita hæc in aurem defluxerint: item an adhuc aliquid defluat, quod præſentem affectum continenter foueat : an verò nullum aliunde fomentum habeat; ſed vniuerſum fomentũ iam in aure ſit. Nam ſi aliunde, vt ab vniuerſo corpore hac excrementoſa materia ſcatente, foueretur auris affectus; vel ſi ab aliqua parte,vt à cerebro,vel ventriculo; poteſt interdum etiam id fieri vitio vteri: his omnibus conſideratis, oportet medicum in hoc prius incumbere,vt omnem aliam occaſionem, B vndecunque illa ſit,auferat, ac primùm recta ratione victus inſtituta, qui & tenuior ſit, & attenuans, curam deinceps habere vacuandi, aut vniuerſi corporis,aut aliarum particularum quæ aurium affectũ fouent. De qua quidem re,cùm ſuperiùs iam ſæpius egerimus,& copioſè, ſuperuacaneum mihi videtur velle particularim alioquin in præſentia ſermonem iterum habere. Quare ponamus iam ea omnia fuiſſe rectè peracta,ad tollendum itaque proprium, & doloroſum auris affectum accedere oportebit. Reuocemus ergo ea in memoriam,quæ paulò ante diximus,nimirum quòd ex obſtructione, & conſtipatione meatuum,atque intercepto exitu, tum flatui, tum verò craſſo,& lento humori,dolor is fuerit cõcitatus. Huic igitur rei imprimis occurrere oportebit iis,quæ vim habent aperiendi, qualia ſunt, quæ C incidere,ac detergere poſſunt,& præterea digerere. At hanc vim habent,quæ tenui conſtant ſubſtantia, tenuibuſque partibus : quòd ſi inſuper caruerint acrimonia, vel mordacitate: res optimè ſe habebit, quæ enim mordacia ſunt dolorẽ deinde augẽt. Omnia ergo,quę amara ſunt,accommodata ſunt noſtro huic inſtituto,& quæcunque veniunt in vſum in renalibus doloribus ad comminuendos calculos. Vnde oleum amygdalinum,tam dulce, ſi ei alia immiſceantur valentiora; quàm amarum, vel ſolum, vel alijs additis: fortius enim eſt,quã dulce. Sed & mollè nitrum; id nanque (vt ſupra diximus) tenuioris eſt ſubſtantiæ: vel eius ſpuma,& aphronitrum. & vtrunque veratrum,nigrum,& album, & ariſtolochiæ o- D nes,& iris illirica, radix etiam raphani, item cinnamomum,caſſia,piper quoque, & allium, centauriũ, polium.& tandem amara omnia, quæ citra mordacitatem meatus purgant. Modus vero adminiſtrationis eſt,vt hæc terantur,& aliquo excipiantur medicamento,ex eorum numero, quæ eſſe inſtillanda tepida ad ſedandos aurium dolores paulo ſuperius diximus,ſiue ſimplicia ſint, ſiue compoſita. Poſſumus,autem ſi à lenioribus ſit incipiendum, vti oleo expreſſo ex amygdalis amaris: quod ſi id non profuerit,illi, aut etiam chamæmelino, aut anethino, aut antiquo oleo, aliquid eorũ inſpergere, quæ hactenus expoſuimus,vel aliorum ſimilium: quorum copia immenſa reperiri poterit, ſi quis rectè voluerit ſimplicia à Gal. in lib. de facul. ſimp. medic. exami- E nare,& multa etiam compoſita, quæ paſſim deſcripta habentur,& cum propoſitis ſcopis conferre. Sed iam de aurium vlceribus agamus.

Lect. 57.

De vlceribus aurium. CAP. IIII.

EADEM etiam, cùm de vlceribus aurium curandis acturi ſimus, memoriter tenenda ſunt, quæ paulò antè & de earundem doloribus explanata ſunt. Ea vero ſunt, quod cum vlcera in auribus

bus oriuntur, poſſunt habere cauſam aliquando externam, vt eſſet incidens aliquod, vel dilacerans, vel contundens inſtrumentum, vel liquor aliquis medicamentoſus, qui mordens, vel abradens, vel erodens poteſt vlcus inferre. Poſſunt ſæpe etiam huiuſmodi vlcera cauſam internam habere, vt eſſet tuberculum aliquod, vel inflammatio in ſuppurationem, & abſceſſum conuerſa, & erumpens, aut fluxio acriũ & mordacium humorum, vel ichorum ibi genitorum, vel aliunde, præcipuè vero à capite amandatorum, qui perinde interdum vim vlcerandi habent, vt multa externa medicamenta. Præterea verò & hic aduertendum, an à toto, an à capite, an ab alio morboſo viſcere foueatur. Quia ſi nihil aliud ſit, quod in curando poſſit aliquod medico alioquin faceſſere negotium, expeditior ac facilior erit curationis via; vtpote. quoniam particulatim ſolùm erit vlceri attendendum proprijs, & accommodatis remedijs. Vbi verò aliunde foueretur, hic etiam oporteret prius purgato corpore, capitéve, aut ſanguine detracto, vt videretur magis opportunum, omnem aliam auferre occaſionem, antequam poſſemus ſperare exquiſitam curationem: alias enim fruſtra laboraremus. Sed quia (vt item paulum antea diximus) vniuerſa hæc ratio in primo, & ſecundo libro fuit exquiſitè tractata. Ideò in præſentia particulatim de curatione vlceris agemus per accõmodata, & propria eiuſdem remedia. Quæ quidem, quantum pertinet ad primos, & generales ſcopos, a natura vlceris, & eis indicationib. quæ tum ab vlcere, tum ab iis, quæ cum vlcere ſunt compoſita, depromendæ ſunt, inquirere oportet: Sicuti deinde materia medicinalis particulatim, qua ſit ſcopis ſatisfaciendum, priuatim eligenda eſt per medicamentorum comparationem ad naturam curandæ particulæ. Sed primum ea tractemus, quę ad naturam vlceris pertinẽt. Plures itaque ſunt, & in hoc, & in alijs aliarum partium vlceribus ordines, vel potius differentiæ, quæ iuxta & differentes requirunt remediorum, & medicamentorum rationes. Aliquando enim ſimplex vlcus eſt, cum quo nulla alia eſt coniuncta affectio, quæ propriam aliquam habeat indicationem, quæ alicuius ſit momenti, præter eam, quæ omnibus vlceribus communis eſt, & eſt exſiccationis indicatio: ratione enim humiditatis, quę (vt alias diximus) in omnibus ſuccreſcit vlceribus, omne vlcus, quatenus vlcus, exſiccatione eget, & aliqua etiã deterſione, vt & à ſorde, quæ itidem in vlcere oriri ſolet, mundum reddatur: & quando hæc non excreſcunt ſupra rationem illius vlceris, neque alia præterea illi accidit conditio, vlcus ſimplex dicitur, & vt ſimplex curatur: qualia plerunque ſunt noua, & recentia vlcera. Interdum verò vlceri alia copulãtur, quæ quoquomodo variant modum, & rationem iſtius ſimplicis curationis, quoniam & illa ſuas ſecum afferunt indicationes, quas ſæpiſſimè neceſſe eſt præmittere indicationibus ſimplicioris vlceris. Sicuti interdum vel ratione corporis malè affecti, vel particulæ ſit vlcus virulentum, hoc eſt in quo excremẽtum plurimum, tenue, & veluti ſeroſum, vel ichoroſum abundat, ex quo caro circumcirca vlcus mollis, & fluida, ineptaq; conſolidationi creſcit: ad cuius correctionem opus eſt alio medicamentorum ordine, quam ſimplici vlceri opus ſit. Nonnunquã verò alterum excrementum craſſius ſcatet, quod noſtri iuniores ſordem appellant, & ſordidum id vlcus nuncupatur, quod multam hãc ſordem procreat, quæ nihil aliud eſt, niſi craſſum, & fæculentum pus:

A ſicut alterum pus tenue, & ſeroſum: quod & ipſum propriam exigit medicamentorum rationem, qua mundum vlcus reddatur. Aliquando autem eò res progreditur, vt vitioſis humoribus in vlcere ſcatentibus vlcus vel putridum, vel corroſiuum fiat, quæ & ipſæ ſunt vlceris differentiæ, ac diuerſum ordinẽ, diuerſamque rationem remediorum, quibus curentur, requirunt. Sunt etiam quandoque cum vlcere aliæ affectum differentiæ, quæ remouendæ prius ſunt, antequam curetur vlcus; quia curationem vlceris impediunt. Quæ autem frequentius ſolent euenire, ſunt, aut aliqua intemperatura, aut inflammatio. Sed de his quidem non agemus in præſentia; quandoquidem eæ curantur, vt inflammationes aurium curari antea diximus: item etiam ſi adſit intẽ- B peratura curationi vlceris, obſiſtens pro ratione intemperaturæ accommodatis remedijs, hoc eſt contrarijs medicamentis, ſiue ſint vnctiones, ſiue fomenta, ſiue emplaſtra curatur. His ergo poſt habitis, de vlceribus curandis ſecundum prædictos ordines agendum eſt. Quamuis (vt docuit Galen. quarto method.) hi ordines diuerſi nõ oriuntur ex propria vlceris natura; ſed potius ex diuerſis affectionibus, quæ quantum ad ipſas pertinet, differentes habent rationes ab vlcere: ſunt tamen frequentius, & intimius vlcus conſequentes, quàm aliæ iam dictæ, & cæteræ, quæ cum illis eandem habent rationem. Vt ergo naturam ſimpliciorem vlcus habet, qualia plerunque ſolent eſſe, quæ recentia, & adhuc C cruenta ſunt, eò & faciliori, & ſimpliciori curandũ erit medicamento, quod vim exſiccandi tantam habeat, quãtum poſtulare videtur natura particulæ: nam particulæ molliores, & minus ſiccæ ſuapte natura minus exiccantibus egent: ſicciores autem ſiccioribus medicamentis opus habent præterea verò & aliquam detergendi facultatem habeat. Vnde quia auris ſicciſſima particula eſt, vt eius oſtendit compoſitio: ideo etiam valdè exiccantibus indiget. Medicamenta igitur, quæ ad curanda aurium vlcera iniiciuntur, præter id, quod exiccant, vt ſiccantiora fiant, diſſoluuntur, aut leuigantur, tum vino, tum vel etiam magis aceto. Vtebantur autem antiqui medici (vt teſtis eſt Gal.) in recentibus, & facilioribus Lect 58
D vlceribus collyrio ex glaucio, quod ex ſucco illius herbæ Ægyptiacæ, quæ cornuto papaueri ſimilis erat, conficiebatur: ea nunc, vt & eius ſucco (quod nouerim) caremus: quod & in affectibus oculorum erat in multo vſu: vim autem aſtringendi habet, qua fluxiones poteſt repellere; ſiccandi, & refrigerandi ob terream ſubſtantiam; & aliquam detergendi ex amaritudine, cuius erat particeps: hoc ergo medicamentum ex aceto iniiciebat Galen. Arabes verò laudant mulſam, vel oxymel, aut vinum mulſum primò ad abſtergendum: poſtea verò exiccabant thure ex vino diſſoluto: aut ſarcocolla, & thure ex E vino, & pauco melle: aut myrrha, & aloë ex vino. Galen. tamen in his vlceribus nõ difficilibus commendat collyria, quæ diarhodon, & quæ de croco, vel diacroca appellara ſunt à veteribus Medicis, ex aceto inſtillata, vel ex vino: item & Nili collyrium: de quibus ſuperiùs ſumus locuti. At ſi vlcus purulentum ſit, & copia puris ſcateat; nondum tamen admodum ſit multa: ſiquidem citra dolorem ſit, valentioribus detergentibus erit opus: qualia ſunt confecta collyria ex myrrha, præſertim illud Democrati, quod diaſmyrnum appellatur. Dixi citra dolorem ſi fuerit; quia cum doloroſa ſunt vlcera, cauendum eſt ab illis, quæ detergendo mordicant; quoniam

quoniam dolorem augent,& fluxiones mouent:ſed A leuioribus, donec ſedetur dolor agendum. Tertius illorum vicerum ordo eſt,cùm adeò putrida, & purulenta ſunt,vt iam ferè maligna, vel cacoethe dici poſſint;quæ longè acrioribus exiccantibus,& detergentibus egent,& quæ quaſi erodendi vim habent; vt ſunt trochiſci,qui Andronij dicuntur,& qui Muſæ:deſcripti autem a Gal.habentur 6.de comp.med. ſec.loc.& à Paulo lib.7.nec non ab Auic.Meſ.aliiſque Arabibus ; ſed hi corrupto vocabulo appellant alindaracon. Immo Arabes in eiuſmodi vlceribus laudant vſum vnguenti Ægyptiaci appellati , cuius & Meſ.& Auic.meminere: licet non ſit vtriuſq; penitus eadem deſcriptio. Nunc autem tam Andronij B trochiſci,quàm vnguentum Ægyptiacum parata apud apothecarios habētur, & chirurgis noſtri temporis ſunt in multo vſu. Neq; tamen in illis ſimus præcipites,niſi in vlceribus contumacibus, & malignis;quia mordent,& erodunt. Quando verò tanta eſt contumacia,vt neque his etiam valentiorib.medicamentis cedant,nullum poſtea efficacius,& præſtantius eſſe medicamētum & Gal. & alij teſtantur; quàm ſit ſcoria ferri ex aceto acerrimo plurib. diebus trita , & diligentiſſimè ad ſolem leuigata. Vbi notat Gal. vnum, quod videtur prima facie præter omnem rationem;veriſſimum tamen eſt.& frequēti experientia probatum;quod licet auris inflammata, & dolens neque leuem etiam contactum leuis , & mollis alicuius rei ferre poſſit : cùm tamen inflam- C mationis , & doloris eſt expers , acerrima perfert medicamenta.

De affectibus,ex quibus læditur actio ſenſus auditus.

CAPVT QVINTVM.

ADEO ſenſus hi exteriores , præſertim verò quatuor,qui circa caput ſiti ſunt, eādem inter ſe ſimilitudinem,vel proportionem habēt:vt ſi quis vnius rationem probè teneat, facilè poſſit ſecūdum illius comparationem, aliorum rationem percipere.Vnde ſicuti triplicē oculus, vel viſus habet modum , quo lædi poteſt eius actio ; quia aut omnino aufertur,vt in cæcitate:aut imminuitur, vt in luſcis, D & qui hebetis ſunt viſus:aut vitiatur , & corrumpitur,vt in iis,qui alucinantur : Ita in ſenſu audiendi, ſurditas cæcitati:grauitas auditus(ſicut in illis , qui ſurdaſtri ſunt) luſcis ex proportione reſpondet : & ſtrepitus,vel ſoni,qui percipiuntur in auribus, nulla re externa ſonante,vel obſtrepente, imaginibus ob oculos obuerſantibus, de quibus latè locuti ſumus, ſimilem habent rationem:Immo non ſolum iidem ſunt modi læſionū; ſed ferè idem eſt etiam modus, & ratio affectuum,vel cauſarum,à quibus fiunt hæc impedimenta in hoc ſenſu. Vnde quemadmodum vapores mixti in humoribus , vel tunicis oculorum è directo pupillæ offerebāt quaſi imagines viſui,tāquam rerum obuerſantium in exteriori medio; ſic & vapores, vel flatus in aure ſpiritus agitantes, & E ferientes organum auditus , ſiue ſit extrema pars nerui peruenientis ad aurem (vt voluit Galen)ſiue ſit aër in aure congenitus(vt Ariſt.2. de anima ſenſiſſe videtur)afferunt quandam veluti imaginationē rei ſonantis , non in aure,ſed in externo aëre. Ac ſicut etiam aliquando vapores hi in oculo ſedem , & ortum habent ex eius primario affectu : interdū ex alterius conſenſu,nempe capitis , vel inferiorū partium,præcipuè verò ventriculi,quandoque & vteri, ſæpe & corporis vniuerſi:Ita & ſtrepitus aurium peA ortus eodem modo concitari poſſunt. Quare & in vomitu,ac morſu ventriculi,ſic ſtrepitus aurium,vt oculorum imagines percipi ſolent; prout vapores magis in hanc,vel in illam partem,vel in vtranq; feruntur.Similiter etiam in febribus acutis,& cum futuræ ſunt iudicationes , ſolent non minus ſtrepitus in auribus,quàm oculorū imagines percipi. Et modo quo imagines , cum in longum tempus protrahuntur,cæcitatem, & ſuffuſionem minantur ; nimirum quia tandem fiunt primarij affectus:eodē quoque tinnitus, ac ſtrepitus diuturni futuræ ſurditatis nuntij ſunt. Nec ſolum iidem ſunt modi , & ſimiles læſionis cauſæ,cùm vitiatur actio;verum & cum au- B fertur,vel imminuitur. Nā quòd quis aut ſurdaſter, aut ſurdus factus ſit(neq; enim hæc differūt,niſi ratione maioris,vel minoris illatæ offenſæ)poteſt, ſicuti & de viſu diximus,ortū habuiſſe,aut à facultate in ſuo initio; aut ab organo auditus.A facultate,aut ab ea,quæ corpus tegit, quæ ad magnam deuenerit imbecillitatē , vel ex reſolutione , vel ex extinctione:ſicuti quādo corporis totius vires languēt quod interdum ex inedia;interdum ex malignis , & vehementer acutis febribus, ac turbulentis morbis : vel in quibus a nimia cōpia ſtrangulatur natiuus calor: vnde 4.Aph.& 1.Prorrh.pronuntiarunt Hip.& Ga. quòd ſurditas in febribus malignis , & turbulentis, vbi virium adſit infirmitas, ſignum lethale eſt. Aut ex defectu animalis facultatis , quæ in cerebro eſſe C habet:qui defectus,aut ſpirituum eſt : aut ob aliquē affectuum cerebri, vt eſt intemperatura. dolor vehemens,& id genus alia. Ex defectu autem organi eſſe poteſt,vel ratione partium ſimplicium,ex quib. eſt conſtituta auris, qui quidem defectus eſt earum partium intemperatura aliqua cum materia,vel ſine materia:Vel eſt eius defectus, quatenus organicum membrum.Et is defectus eſt aut obſtructio,aut cōdenſatio:quibus prohibetur tranſitus ſpirituum deferentium facultatem auditricem à cerebro ad organum aut tranſitus ſonorum,& vocum ab externo aëre ad internum organum. Cōſtipatio autem præſertim ad neruum pertinet,de qua condenſatione latius egimus, vbi de reſolutione neruorum fuit habi- D tus ſermo:Obſtructio verò,aut in neruo fieri poteſt: aut in meatu auris:In neruo quidem,aut a craſſo , & lento, vel multo humore:Interdum & à biliosa materia,ſicuti quando ſurditas (vt ait Hipp.in Apho.) ſoluit diarrhœam,& diarrhœa ſurditatem : Interdū verò ab aliquo tumore præter naturam , vt ſunt inflammatio,ſcirrhus, & œdema. In meatu etiam ab aliquo ſuccreſcente tumore ex nuper dictis poteſt fieri obturatio,quæ ſonis audiendis ingreſſum prohibeat. Vel ex eo excremento luteæ ceræ ſimilis, quod per aurem expurgatur,cùm multum ex negligentia congeritur,& induratur , ac meatum replet. Poteſt & ex ingreſſu alicuius humoris , vel rei corpulentæ meatum obſtruentis. Iam ergo breuiſſimè perſtrinximus,apertè tamen,omnes differentias læſi E auditus , & eiuſdem etiam cauſas. Reliquum eſt , vt de ſignis pauciſſima quædam dicamus.Quatenus igitur ad ſtrepitus,& ſibilos pertinet, qui aliarū partium cōſenſu fiunt, eodem modo diſtingui poſſunt, quo imagines in oculis diſtinguendas diximus præſertim verò ſi obſeruauerimus , quomodo ſe aut vniuerſum corpus habeat,aut ventriculus,aut vterus. Deinde ſi ſemper audiatur , aut certis quibuſdam horis , & reliqua: de quibus ſuperius diffuſè locuti ſumus. Ita etiam ſi ex capite ortum habeat ſibilus, caput & cerebrum quo pactu ſe habeant , conſide-

randum

[illegible] eſt: inſuper an grauitas capitis percipiatur, vel tenſio, vel titubatio, vel id genus alia. Cum vero primarius erit affectus, aliqua ibi erit aut grauitas, aut tenſio. Cauſæ etiam præcedentes procatarcticæ, & victus ratio facilè hæc omnia vobis oſtendent. Similiter cùm aut vomitum, aut futuram criſin nunciabit, ea nauſea præcedente, & ea iis, quæ indicant criſin futuram facilè percipi poterit. Itidem de grauitate auditu, ac ſurditate dicemus, cùm defectu facultatis accidunt, cognoſcetur ex præceſſione earum ægritudinum, quæ vim habent reſoluendi vires, inediæ, vel immodicæ alicuius euacuationis. Sin autem ex defectu facultatis animalis in cerebro ob aliquam intemperiem, aderũt ſigna eam intemperiem oſtendentia, de quibus in 2. libro copioſè actum fuit: Sed & rariſſime contingit, vt, cùm defectus eſt in principio, hoc eſt, in cerebro, vnus tantum ſenſus malè habeat: immo hoc ſignum ſatis efficax eſt, quòd læſi ſint ſenſus hi quatuor exteriores vitio cerebri, ſi plures ſimul ſint læſi. Quando autem id accidat ratione inſtrumenti, ſi quidem ob aliquam earum partium intemperiem acciderit, neceſſe eſt aliquas præceſſiſſe cauſas, præſertim vero externas; & procatarcticas appellatas, quæ euidentes ſunt, ex quarum notitia poterit, qualis ſit illa intemperies, cognoſci. Sed ſit cum materia, rationem eam cognoſcendi ea poſuimus, cùm de aurium dolore egimus: Ita etiam ſi contigat ea inflammatione nerui: Si vero accidat ea frigidiori tumore, qui viſu percipi nequeat, aliqua ſaltem tenſio cum grauitate id demonſtrabit: At ſi hæc in meatu fuerit, oculis etiam & affectus, & cauſa cerni poterit. Obſtructio etiam cognoſcetur, cum à craſſo humore frigido ortũ habuerit; quia aderit grauitas, & tenſio, & à calefacientibus iuuari videbitur, & potius frigida ſentietur, quàm calida auris. Sin autem à bilioſo humore, minor erit grauitas, vel tenſio. maior autem calor, & aliquis aderit morſus. Verum & in his & pleriſque aliis morbis anteacti victus ratio maximam occaſionem præſtat cognoſcendi differentias, & cauſas ipſorum affectuum.

De affectuum curatione, quorum vitio læditur auditus modo iam expoſito.

CAP. VI.

Lect. 39 QVia de curandi ratione ſonos, qui obſtrepere in auribus videtur, ſermo inſtituendus eſt; primum quidem vnum eſt exponendum, quod & vtile ad ea, quæ dicenda ſunt, & non ingratum auditu erit, quodque communi ferè ratione poteſt, & ad auditum, & ad viſum pertinere. Illud igitur aduertendum eſt, quod & ſi dixerimus imagines ob oculus apparere, quando vapores aliqui obſcuriores, humoribus immixti occupant oculorum ſpatium, quod ante pupillã eſt: Ita etiam fieri ſonos in aurib. cùm vapores vel in aure geniti, vel aliunde ad aurem delati, motis aut ſpiritibus viſoriis, aut externo aëre feriunt organum auditus. Attamen nunquam & oculis ita liber eſt; quin aliqui ſint vapores; ſaltem qui ex actione caloris naturalis oculorum humores generantur: ſicut & generantur in omnibus aliis particulis in quacunque viuente re: vnde quando fit conſtipatio extimè cutis, retentis his vaporibus vt ſæpius fuit expoſitum, non raro læduntur particulæ. Sic & auris interna nunquam ita quieta; quin in ea ſint aliqui item vapores, vel flatuoſi ſpiritus, qui aliquem in aure motum cieant: quod inde ma-

A nifeſte apparet, quia appoſita manu, aut aliqua re caua auri, percipitur murmur quoddam in ea & ſonitus, quem incluſi aëris motus refert. Verùm ea eſt ratio omnium ſenſuum, immo facultatum omnium, quod non ab omni re, in quacunque magnitudine, & menſura patiuntur, vel afficiuntur. In vniuerſum enim philoſophi hoc probant, quod non quodlibet a quolibet patitur; ſed determinatum à determinato. Idcirco plerunque neque oculus vapores percipit, niſi quando, & plures, & turbulentiores fuerint, quàm rei natura requirat: Neque auris quemcunque motum in ea excitatum ſentit; niſi fuerit certi alicuius impulſus, vt videlicet à vehementiore impellente allidatur ad organum, quàm cùm à
B vapore, qui ſecundum naturæ rationem generatur in aure. Sed huiuſmodi ratio ſentiendi minuta, non eſt in omnibus æqualis. Nam perſpicacitas ſenſus varia eſt in variis hominibus. Aliqui enim vel minutiſſima quæque perſpiciunt, vel audiunt, quæ alij vel integris etiam ſenſibus percipere nequaquam poſſunt. Quandóque autem in aliquib. eo res prouehitur, vt adeo fiant acris, & perſpicacis, & adeo mundi ſenſus, vt & vapores, qui etiam naturali, non extranea aliqua cauſa in oculis continenter (vt nuper expoſuimus) generantur, perſpiciant; perinde vt alij craſſos, & turbulentiores: & hac ſola ratione illas imagines obuerſari ob oculos videant, non extranea & morboſa cauſa: Simili modo etiam nonnulli au-
C ditum habent ita acrem, perſpicacémque, & aurem emunctam, vt vel motum, quem quaſi perpetuum, & naturalem eſſe in auribus diximus, continenter, tanquam exterius aliqua ſonent, percipiant. Vnde eiuſcemodi ratio vitiatæ operationis viſus, vel auditus, quæ ſolet ex iſtiuſmodi cauſis ortum habere, non alia ratione curanda eſt; niſi facto obtuſiore ſenſu, id vero fieri hoc modo Galen. docuit, ſi modicum opij diſſoluatur, vel ex lacte muliebri, vel ſimili aliqua re ex illis, quæ ſuperius fuere expoſitæ: atque in aurem, vel oculum inſtilletur: itidem etiam facient alia, quæ vim habent ſtuporem inducendi. Aliæ vero differentiæ aliam rationem curationis requirũt. Et quæ quidem non ea proprio aurium vitio, ſed conſenſu vel cerebri, vel vniuerſi corporis, vel ven-
D triculi, vel vteri excitantur; curationem requirunt illius partis, cuius conſenſu vitiatur auris operatio: verbi gratia capitis, vniuerſi corporis, ventriculi, vteri, aut alterius particulæ, cuius conſenſu videatur auditus lædi; per vacuationem earum partium, remotionémque intemperiei, ſi aliqua in eis facta fuerit. Sed de his particulatim agere non eſt præſentis inſtituti. At ſi fuerit ea aliquo proprio auris affectu; cum plerumque illud fiat à flatu genito, vel ea frigore, vel à materia pituitoſa ibi congeſta (quamuis neque alienum à ratione ſit, vt interdum ex vapore bilioſo) in his ergo primùm habita cura vniuerſi corporis, aut capitis, ſi ex horum plenitudine foueri videatur, & cuſtodiri aurium affectus eo
E modo, quo tum vniuerſi corporis, tũ capitis molliẽdã vacuationẽ, vel purgationem ſuperius ſæpe docuimus: & eorundem etiã corroborationem; ad localia medicamenta particulatim accedendũ. Verùm cum (vt diximus) ſoni hi à flatu intercepto, & extra calente excitentur, & ex craſſa, ac lenta materia plerunq;, eandẽ ferè curationis rationẽ requirunt, quã dolor auris à flatulenta, vel pituitoſa materia concitatus: videlicet aperientibus, attenuantib. & diſ[illegible]tientib. quibus ſi vſus medicus aliquanto tẽpore nihil videatur proficere, ſign[illegible] euides erit, id p[illegible]

dei

A quaſi, vt noſtri chirurgi appellant) ex axungia vel porcina vel, gallinacea, vel anſerina, vel alia ſimili, ſalis tamen experte, atque imponamus auri, in qua maneat per ſpatium aliquod: facilè enim eo cibo, quo maxime vermes delectantur, allecti illi affiguntur, atque ita ſimul cum axungia impliciti extrahuntur ſicut alia animantia, vt pulices, & id genus: alia educuntur interdum impoſito coto, vel molli vellere optimè carminato auri: animalcula enim hæc illi, dum mouentur, ſolent inuolui, & quaſi irretiri eo coto, vel vellere extrahuntur. Quod ſi hoc modo fieri nequeat, interficienda ſunt: ea verò occidunt amara omnia, vt ſuccus abſinthij, veratra, peucedanum: à Tralliano autem Alea. & aliis græcis ad necandos vermes, & id genus animalia plu-
B rimis laudibus effertur (cui & Gal 7. de ſimp. med. fac: & Paulus conſentiunt) ſuccus, vel decoctum calaminthæ iniectum in aures, quod ait Alex. plurimũ valere in omnibus etiam ſupradictis auriũ affectibus, vt ſunt ſoni, ſurditates, & graues auditus: conandũ deinde, vt interfecti extrahantur. Ad quod eſt quoddam cõmentum, quod poteſt eſſe vtile ad extrahenda omnia, quæ auribus ſunt illata: vt ſcilicet auriculare ſpecilũ molli lana optimè inuolutũ reſina, vel alio glutinoſo medicamento imbuamus, imbutúmque auri eatenus, vt rem extrahendã attingat indamus; atq; ita illam hærentẽ cõmode educemus. Altera vero curatio eſt: vt caueamus, ne generentur vermes: Et illi quidem, qui ex vlcere putrido ortum habent, requirunt vlceris curationem; de qua eſt
C ſuus habitus ſermo. Qui verò cum ex excrementoſa materia ſine vlcere fiunt; cum id plerunque ex intemperante victu, & excrementoſo contingat: primum indicant corpus, preſertim caput purgandum, victumq; corrigendum: quantum autem ad propria remedia ſpectat, detergẽtibus. & deficcantib. eſſe vtendum: ſicut ſunt amara; de quib. nuper etiam verba fecimus.

De parotidibus. CAP. VII.

Lect. 60 SICVTI oſtendimus plurimam organũ auditus cum viſus organo ſimilitudinem, & proportionem habere. Ita etiam in tractationibus illorum affectuum, qui ad hos ſenſus pertinent, eandem ſer-
D uemus rationem. Poſtquam ergo abſoluimus ea, quæ internis auribus euenire ſolent, agamus & de illis, quæ oriri conſueuere in externis partibus circiter aurem; preſertim vero de inflammationibus, quibus attolluntur in tumorem partes, quæ ſunt ſecundum aures: vnde & παρωτίδες à græcis ſunt appellatæ. quaſi iuxta, vel ſecundum aures. Volumus autem de hoc affectu ſermonem inſtituere; quia frequenter ſolet oriri, præſertim verò in febribus (vt te-
Com. 74. ſtatur Galen. 4. Apho.) laborioſis. & malignis, & quæ non parum negotij faceſſunt. Sæpe etiam qui in febribus à parotide corripiuntur, malum ſortiuntur finem, præcipuè ſi vires habuerint imbecilles, vel propter morbi longitudinem, vel prauitatem,
E vel propter ætatem: rem ergo aggrediamur. Cùm in genere inflammationum ſit. & omnis inflammatio ex fluxione fiat: fluxio vero duplicem habeat occaſionem; alteram à parte amandante, & impellente alteram à [illegible] ſuſcipiente impulſam fluxionnem; neceſſe eſt, quò [illegible] hæc conueniant ad hoc vt concitetur [illegible], robur particulæ impellentis, & imbecillitas [illegible] quæ ſuſcipit, Poſt aures autem ſunt carnes a [illegible] & in inguinibus, & ſub

A alis, quæ ſuapte natura facillimè, cum ob raritatẽ ſubſtantiæ, tũ ob imbecillitatẽ in repellendo, recipiunt excrementa ab aliis fortioribus particulis impulſa: immo ea ratione tales à natura creatæ ſunt, vt faciles ſint ad admittenda excrementa expulſa à nobilioribus viſceribus, quorum natura maiorem curã habet. Fiunt autem ſæpe parotides impellente cerebro ad eas adenas ſuperuacuos humores, vt noxias materias à ſe extrudat. Aliquando etiam fiunt impellente vniuerſo corpore; & hoc (vt ibidem docuit Gal.) accidit in febribus, maximè verò continentib. cum morboſæ materiæ attolluntur vi caloris febrilis in ſublime, quæ mox à natura febres iudicatura ad adenas vel adenoſas partes impelluntur: quamuis iudicationes hæ (vt & Auic. a. 4 aſſerit) difficiles
B eſſe ſoleant. & quæ ſæpiſſimè oſtendant febris malignam naturam. Solent autem, vt 2. Prognoſ. ait Gal. iudicari febres per parotidas, quæ neque pendent à materia admodum calida, tenui, & acri: quoniam illæ plerumque per excretionem iudicantur: neq. admodum craſſa: quia tales febres potius per abſceſſum ad bubones. vel articulos iudicantur: ſed quæ à materia dependent media inter hæc duo extrema, quæ licet non ſit adeo craſſa, vt quando fit abſceſſus ad inferiores partes. [illegible] tamen omnino potius craſſa: & ſi interdum diſcutiantur, reſoluantúrq; parotides: ſicuti quandoque in robuſtis, & iuuenibus: plerunque tamen ſuppurantur, & tu abſceſſum tranſeuntes inciduntur, ac ſi Hippo. præſtanda fides eſt ſexto. Epid. quarto vero libro commen. Gal. melius eſt
C in febribus, vt ita ſuppurentur; quia in acutis febribus. ſi parotis citra ſuppurationem euanuerit, expectare oportet recidiuam. Sed & hoc addendũ quantum ad parotidum rationem pertinet, quod in acutis febribus parotis bona, & ſalutaris eſſe poteſt; cũ poſt apparentem concoctionem oritur, ſicut & reliqua, quæ ad criſin ſpectant: alioquin enim, ſi in principio morbi oriatur. nũquam bene finiri poteſt: immo (vt ex Hippo. & Galen. 2. libro comm. in 1. Epid. poteritis percipere) poteſt oriri in principio parotis, quæ fœliciter videatur procedere per omnia ſua tempora vſque ad ſuppurationem, vt effluat deinde pus rectè paratum, & coctum: nihil tamen ad ſalutem recuperandam proſit. Futuram parotin præſens vnuſquiſque vel rudis cognoſcere poteſt ex
D colore, dolore, & tumore loci poſt aures. Quæ autẽ Galen. tum primo de Criſibus, tum vero in fine 3 libri Prorrhi. expoſuit: nimirum ſomnus grauis, dolor capitis, & ſurditas repente ſuperueniens, antequam incipiat, ſignificant futuram parotidem (nam priora ſigna ſunt iam incipientis) inditio vero hæc ſunt, quod materia, quæ prius in inferioribus venis, & viſceribus contenta fouebat febrem, nunc repentè elata ad caput fertur: vnde & rectè dixit, quod parotin ſignificant, ſi repentè fiant Quantum autem ad rationẽ curationis pertinet, ſi rectè voluerimus, quæ hactenus dicta ſunt, examinare, facilè percipiemus triplicem eſſe parotidum rationem: Aliquando enim ſine vlla febre fiunt natura purgante cerebrum
E ab excrementis in eo congeſtis. Interdum vero fiũt in febre; & in febre aliquando magis rationẽ ſymptomatis habent, vt quando in principio ante concoctionem extuberant: Nonnunquam autem rationem habent expulſionis criticæ, vt cum morbo concocto fiunt. & cum leuamine laborantis, ac remiſſione febris. Et ſicut differentes ſunt hæ rationes; ita etiam differenter tractandæ ſunt. Nam quæ criticæ ſunt, ſi fiat prompta, & velox expulſio, relinquen-

 cum

dum eſt ferè omne negotium naturæ; præterquam quod maturantibus iuuanda, vt eam ad ſuppurationem deueniat: mox aperto abſceſſu detergentibus mundum reddendum eſt vlcus, vt carne repleri poſſit: deinde exſiccantibus ceratis, vel vnguentis pro exigentia rei deducendum ad conſolidationem, ſicuti & reliqua vlcera ſolent. Sed in aliis, quæ non ſunt propriè criticæ, quædam ſunt tanquam præcepta communia, & generalia, quæ in omnibus ferè inflammationibus locum habent & reſpiciunt potius ad inflammationem inter initia dum fit, & eſt in generatione, quàm dum facta eſt. Et de ea, quæ febres ſequitur, tanquam ſymptomata (mea quidem ſententia) & ipſa dimittenda, & ſinenda, non iuuanda, non impedienda; ſed totum negotium conuertendum ad febrem curandam. non enim impedienda ea expulſio; quamuis ſit futura inutilis, vt diximus ne malus humor impeditus ab exitu, recurrens feratur ad cerebrum, vel aliud membrum præcipuum. Et ſi quid agendum, potius iuuanda eſt expulſio; omnino enim melius eſt, vt exeant vitioſi, & mali ſucci: id tamen facili re fiat, ne natura irritata maiorem aliquem motum moliatur, qui nequaquam deinde regulari poſſit; & ne dolor aliquis concitetur, qui adiuuet ad deiiciendas vires, quæ plurimum in his morbis laborant: niſi etiam videamus, plurimùm eſſe concitatum eum motum, quem non regulet natura. In reliquis verò, ſi videatur multa aut vniuerſi corporis, aut capitis plenitudo: agendum omnino eſt, vt ea detrahatur, aut miſſo ſanguine, aut inanito corpore per medicamenta, antequam particularem inflammationis curationem tentemus. Sed quatenus deinde pertinet ad remedia, quæ particulatim ſolent per linimenta, & cataplaſmata adminiſtrari, vnum eſt maxime animaduertendum, quod eſt commune præceptum ſeruandum in omnibus inflammationibus adenarum, vel glandularum, quæ aut poſt aures, aut ſub alis, aut in inguinibus à natura procreatæ ſunt (arabes autem, & noſtri iuniores eos ſecuti loca emunctoria appellarunt) à quo aliarum partium inflammationes alienæ ſunt. Id verò præceptum eò ſpectat, vt nunquam in harum inflammationum initio, vel incremento repellentibus vtamur: nam res hæc admodum periculoſa; cùm ſæpe videamus retrocedentibus, vel etiam ſponte humoribus, qui cœperant ferri ad has, vel alias adenas inflammationes in eis excitaturi, ægrotantem ad extrema pericula perduci; vitioſis nempè iiſdem humoribus, qui recurrunt in interna viſcera, & membra præcipua occupãtibus. Quare ab experientia edoctus Medicus debet quàm maximè ſibi cauere ne ipſe pari ratione iſtius maximi incommodi auctor & habeatur, & re vera ſit. Nam (vt docet Galenus in libro de conſti. art. medicina.) cum materia noxia in morbis ab internis, & nobilioribus partibus ad externas, & ignobiles repellitur, morbus, qui alioquin malignus erat, ſuam amittit malignitatem, & miteſcit: ſicuti contra, cùm prius occuparet, vel ferri cœpiſſet extra, & ad partes minus præcipuas; deinde recurrens introferatur verſus magis neceſſarias & præcipuas malignus efficitur: neque deterius quid in morbis eſſe poteſt; quàm quod iſtiuſmodi appareant expulſiones, vel ad glanduloſas, ſiue adenoſas partes, vel ad cutem, vel ad artus, articulóſve; atq; paulo poſt deliteſcant ſponte, & euaneſcant. Quamobrem in his, ſi natura incipiat quidem expellere, & ex-

A pulſionem mediocrem moliatur; neque repellenda eſt, neque etiam irritandã: nam repulſa vitioſa materia facilè deferetur in locum maiori periculo obnoxium: ſin autem irritetur, poterit nimis concitata fluxio dolorem vel inflammationem augere, laborémque, vigilias, & alia multa incommoda afferre: vnde & turbata natura, impeditur concoctio, & reliqua corporis commoda adminiſtratio, facileque vires proſternentur: ideò res naturę dimittenda. Si vero parca fiat expulſio, illa erit facili iuuanda, hoc eſt (vt docet idem Gal. 3. de comp. med. ſec. loc.) cataplaſmatibus attrahentibus, ſicuti emplaſtris ex rebus maturantibus, vt ſunt radices altheæ coctæ, & tritæ, & farina ſeminum lini, caricæ
B pingues, alborum liliorum radices coctæ, cum quibus fermentum commixtum teratur: nam attrahunt, & maturant concoquúntque. At vero ſi vehemens ſit impetus fluxionis, ita vt videatur tolli particula in tumorem inſignem, & concitari magnam inflammationem, ac dolorem; neque repellentibus vti opus eſt: ſi quidem præter nuper redditam rationem conſtipabitur magis & magis impingetur materia, vt præterquam quod non poterunt vincere impetum fluentis humoris, dolorem augebunt, & concoctu difficiliorem reddent tumorem. Quod ſi quæras, quid ergo agendum erit? Euacuatione primum, vel per miſſionem ſanguinis, vel medicamentis reuellendo, & aliis reuellentibus remediis reprimendus, & mitigandus erit fluen-
C tium humorum impetus. Interim etiam localibus remediis erit agendum, quæ leniendo dolori conueniunt, & aliqua ex parte maturant, & ſuppurationem adducunt: quemadmodum eſſet emplaſtrum confectum ex farina tritici, aut hordei, aut ſeminis lini, quę coquantur ex mulſa, vel decocto fœni græci, vel chamæmeli: hæc enim poſſunt digerendo diſſoluere contentam materiam, ſi ea ſit facilis ad digeſtionem: poſſunt etiam maturando ad pus deducere: poſſunt præterea concoquere. Quod ſi videatur non poſſe digeri; ſed potius ad ſuppurationem vergere; conuertenda eſt ratio ad ſuppurantia, vt faceret emplaſtrum ex farina frumenti, caricarũ
D decoctum, addito vel adipe, vel oleo. Suppurata inflammatione, & in abſceſſum conuerſa, aliter antiqui agebant, quam conſueſcant, qui nunc abſceſſus curant ſuppuratos. Antiqui enim non ſtatim aperiebant ferro, vel medicamentis; ſed ſi videbatur non multa materia cõtineri, nitebãtur medicamentis eam diſcutere, quæ eſſent tenuiorum partium, & vim attrahendi haberent: qualia erant fermentum cum ficubus, additis pinguedinibus, vt eſt anſerina, pręſertim vetus, & ſalita, & alia eiuſmodi. Nunc autem, & in magnis, & in paruis apertionem, vel cultello, vel acri medicamento moliuntur; atque pure expurgato, ſi crudus ſit humor, procurant, vt coquatur iis quę vim concoquendi habent, & leniendi, ſi adhuc dolor adſit, ſicuti [luteo] oui, & oleo ro-
E ſaceo, ſi calidior locus videatur: poſtea vlcus detergentibus mundum reddunt: deinde moderatè deſiccantibus id carne replere nituntur: poſtremo ſiccantibus ad conſolidationem perducere; quæ eſt communis vlcerum cura. Sed ad alia maioris momenti tranſeamus: ſatis enim hæc de illis, quæ ad aurium affectus ſpectat, quatenus ad negotium noſtrum pertinere videtur, expoſita eſſe poſſunt.

De naribus, & curationibus affectuum, quibus ſunt expoſitæ CAP. VIII.

VT magis accommodatè poſſimus, quæcunque

ſunt

ſunt cognitu neceſſaria, vt naturem affectuum ad ne-
res, & olfactus ſenſum pertinentium probe tenca-
mus exponere, atque ex ratione eorum curatio-
nem inſtituere de ipſius naſi ſtructura, & compoſi-
tione nonnulla, pauca tamen præfabimur. Conſti-
tutus itaque naſus eſt primum, tanquam ex eo, cui
veluti fundamento cæteræ partes innixe hærent, vel
pendent, oſſo, non duro, vt erat os auri obiectum,
ſed molliori, & megis raro, queſique ſpongioſo: &
proinde etiam minus ſicco, quàm eſſet illud aurium.
Diuiditur autem interius oſſis ſpatium medium per
quoddam ſeptum in duos meatus ſatis inſignes, qui
ſunt veluti duplex via ad cerebrum, quæ & duplex
præſtat officium, immo triplex. Nam per hanc & o-
dores ad organũ odoratus afferuntur: Secundò per
eam fit inſpiratio & expiratio ſecundum propriam
animantis naturam, cogitur enim per os reſpirare,
quando interceptus eſt ſpiritui aditus per nares,
quod quàm ſit incõmodum experiuntur illi, quibus
ex coryza obſtructæ ſunt hæ viæ. & per os cogun-
tur reſpirare: Tertio per eandem fit excrementorum
cerebri (vt ſuperius expoſuimus) expurgatio. Defi-
nit autem inferiùs verſus os in teneram, & chartila-
gineam ſubſtantiam, & ex qua formatæ ſunt. quæ
πτέρυγα à græcis, pinnæ à latinis dicuntur. Sicuti
autẽ cõmuni cute exterius regitur; ita interius mem-
brana ſubtenſa, vt & auris meatus, cooperitur, quæ
iuxta atque ea, quæ ſublinit interiorem aurem, à du-
ra cerebri membrana (vt teſtis eſt Gal 9. de vtilit.
part. ſuam habet originem: per anguſtos enim mea-
tus, vel foramina oſſis illius, quod in ſuprema parte
ſitum eſt, & à ſimilitudine pertuſi cribri ἠθμοειδὲς
græce dictum eſt fibræ quædam à dura membrane
deriuatæ, quaſi filamenta, tranſeuntes hanc naſi mẽ-
branã contexunt, quæ cum ea membrana, quæ os,
& fauces tegit, continens eſt; quæ & ipſa ortum à
dura cerebri mẽbrana ducit per foramina, quę glan-
dulæ infundibuli proxima ſunt. Sed & hæc particu-
la ſuum habet neruum ex tertia coniugatione ner-
uorum ſtatim à cerebro orientium deriuatum, qui
huic inſeruntur narium membranæ ſicut & eorum
particeps eſt palati membrana. Ex quibus omnibus
facilè percipere eſt, quæ ſit iſtius particulæ natura,
vel temperatura: eſt enim frigidæ & ſiccæ tempe-
riei; non tamen adeo, vt auris; cùm vndique mol-
liorib. conſtet, & rarioribus oſſibus, quam auris, &
tenuiori ſubſtantia. Quibus expeditis, neque e-
tiam difficile erit inueſtigare, quibus generibus, vel
differentiis morborum, vel affectuum expoſita eſſe
poſſit hæc particula. Nam & ſi differentem ab aliis
ſenſuum organis aliqua ex parte naturam habeat,
ſimilitudinem tamẽ etiam non exiguam habet cum
illis. & quanuis non eiſdem omnino, & vndique ſit
affectib. obnoxia; ſaltem ſimilibus, vel eadem ſal-
tem ſeruata proportione obnoxia eſt. Vnde & po-
teſt eius actio omnino auferri, vel ex vitiata intem-
perie organi primarij, præſertim nerui iam narrati:
maximè autem mutata temperatura ad frigidum,
& humidum, ſi valida fiat transmutatio. Poteſt &
hebetari, & imminui, ſi fiat non magnum vitium.
Poteſt & olfactus corrũpi & perperam fieri, vt quan
do aliquis ex interna cauſa oritur fœtor in ipſis na-
ribus. & inde videantur omnia, quæ naribus offerun-
tur, fœtidum odorem referre: de quo affectu pau-
lò poſt ſermonẽ habituri ſumus. Sed poteſt itidem
auferri, vel imminui actio olfactorij ſenſus ex ob-
ſtructione, aut nerui, aut oſſis, q diximus cribrũ imi
tari, vt plerunque fit in coryza, deſtillante materia

A pituitoſa à cerebro Poteſt quoque naſus & alias af-
fectiones ſubire, ratione particularum, ex quib. con-
ſtitutus eſt, & interius, & exterius. Exterius enim ſi-
cut cute eadem cum facie tegitur, obnoxius eſt illis
eiſdem tuberculis, & affectib. quibus & faciem ex-
poſitam eſſe diximus; & præterea vulneribus, con-
tuſionib. vlceribus. Interius etiam vlceribus inflam-
mationibus, & aliis etiam tumoribus præter natu-
ram tentatur: præſertim verò, & peculiari quædam
ratione polypo. Verùm ex his multi particulatim
etiam tractati ſunt; ſicut cùm de coryza egimus, de
his quoque affectib. eadem ratione ſuit actum, quę
ex obſtructione ortum habent. De intemperatura
verò non eſt opus agere in præſentia: cum cõmu-
B nem habeat, & eundem curationis, & generationis
modum, ſicut ferè aliæ particulæ, quæ ad alios ſen-
ſus ſpectant; niſi quòd accepta indicatione à natu-
ra particulæ, neque adeò ſiccantib. eget, ſicut auris
neque ita perfert acre medicamentũ: vt illa acriora
tamen, & ſiccantiora ferre poteſt, quam oculus Ita
etiam de inflãmationibus dicendum eſt. Vnde tres
tantùm ſunt affectuum differentiæ, quæ priuatam
curationis in hac particula rationem requirunt, pro-
priámque remediorum naturam: de quibus etiam
ſeorſum, & particulatim agemus, Prima ab ſolutam
continuitatem pertinet, & ad vlcerum genus: quæ
triplex eſſe poteſt. nam prima continet vlcera dif-
ficilia, & corroſiue: altera etiam complectitur cor-
roſiua, & maligna ſimul vlcera: ſed tertia illis addit
C aliam conditionem, nempe putredinem, ex que o-
ritur fœtus odor: & hæc vlcera græcè ὄζαιναι dicun-
tur, quaſi malè olentia: ὄζειν enim olere ſignificat.
alterum genus pertinet ad tumores pręter naturam:
eſt enim carneus quidam tumor, ſubſtantia carnea,
ſed molli conſtans, in interiori meatu accreſcens:
carò vero illa imitatur carnem polypi, qui marinus
piſcis eſt è genere mollium, vel chartilagineorum
piſcium, à qua ſimilitudine & is morbus πολύπους
dictus eſt. Tertium genus eſt profluuium, vel larga
& immodica eruptio & effluxio ſanguinis è venis
narium. De his itaque imprimis ſermonem habitu-
ri (quanuis quædam etiam de læſione odoratus di-
cemus) exordiũ ſumamus ab vlceribus. Vlcera er-
go, quæ interius in meatibus narium ſuum habent
D ortum, & illum quidem ſpontaneum. non autem ab
aliqua externa cauſa, ſicut ſunt inciſio, vel corroſio
facta vi alicuius medicamenti: eandẽ habent ortus
rationem, quam etiam habent vlcera. quæ ſponte
excitantur in aliis corporis particulis: nempe à flu-
xione acrium humorum mordentium, & eroden-
tium partes, per quas feruntur. Humores verò hi,
qui defluunt ſi acres quidem ſolùm fuerint, neque a-
crimoniæ putredo acceſſerit, vlcera efficiunt, quæ
curatu difficilia ſunt: nondum tamen ὄζαιναι appel-
lantur: quòd ſi præterea putreſcant defluentes hu-
mores acrimoniæ participes, malè olentia vlcera, &
putrida fiunt. Fœtor enim ſemper in animantium
corporibus ſignum eſt, & affectus putredinis Ho-
rum autem vitioſorum humorum fluxin à capite,
E aut ſemper, aut plerunque originem habet: nam ibi
ex aliquo contracto vitio in particulis ad ipſum ca-
put attinentibus gignuntur: quod vitium & pro-
prium plerũque capitis eſt: quanuis & fomentum
interdum habere poſſit ab aliis partibus. Sunt au-
tẽ humores, cùm acrimoniæ ſunt participes calidi,
aut per ſe, aut per putredinẽ. Ex alterius autẽ gene-
ris fluxione generatur affectus in nariũ meatib. quẽ
polypũ diximus appellari, videlicet ex craſſis, & glu-

tioſis humorib. confluentibus ad nares: ex eis enim A concreſcit caro hæc mollis, quæ quidem plerúnque à tenui radice orta deorſum pendet adeóque interdum excreſcit, & extra narium meatum ea mole pendet, vt magnitudine æquantem ouum columbę viderim. Solet autem magna ex parte ſequi narium inflammationem, aut tuberculum, aut aliquid ſimile aliud extuberans: non modo enim in naribus, ſed in aliis etiam particulis, cùm ſimiles carnes ſuperuacaneæ, & excrementitię oriuntur; ſui ortus habent initiũ, vbi præceſſit aliquod, aut vlcuſculum, aut excoriatio. Vnde hæc, & quantum ad naturam horum affectuum ſpectat, & ad cauſas, & ad ſigna ſatis eſſe videntur. De ratione ergo eos curandi agamus. Porrò ſicut ſimilem habent generationis modum: ita etiam in vniuerſum ſimilem requirunt curatio- B nis rationem. Sed neque etiam particulatim admodum diſſimilem. Similem quidem omnino in vniuerſum curationem exigunt; quia cùm affectus hi omnes generationem, & crementum, & tandem fomentum à fluxione, quæ à capite defluit ad nares habeant: neceſſe eſt imprimis fluxioni occurrere, tum remouendo cauſas; tum congeſtum in capite humorem, & ad fluxionem paratum vacuando & reuellendo: in his enim omnes hi affectus imprimis conſentiunt: vnde vel ſectione venæ, vel purgantibus medicamentis, reuellendus & auertendus à narib. perpetuò fluẽs humor. Ea verò vel vtraque agenda vel alterum tantum, vt & vires, & ætas, & ſtatus, vel ratio corporis, vel qualitas, tum affectus, tum humoris indicabit. Atque ſi humor ali- C quem videbitur apparatum, vel maturationem requirere, id erit agendum. Nam humores acres, & calidi tẽperandi ſunt, craſſi, & lenti ſecãdi, attenuandi, & detergendi: Quibus autem ſyrupis, vel decoctis, vel cibis, vel aliis aliàquin confectionibus, & medicamentis id poſſimus præſtare, copioſæ in primo & ſecundo libro actũ eſt. & proinde neque tempus in his repetendis conterendũ. Deinde verò ca-
Loco 62. pitis roborationi incumbendum erit: cùm occaſio, aut vniuerſa, aut maxima ex parte inde pendeat: roborabitur autem, aut lotionibus, aut inunctionibus aut cataplaſmatibus, quæ vim potiſſimum exſiccandi habeant, vt reliquæ humorum abſumantur. In qualitatibus autem aliis reſpicere oportet ad capitis intemperaturam, quæ eorum humorum ferax e- D rat: vt illi contra eundo, caput firmius, & minus excrementoſum euadat; vt tamen ſemper alicuius aſtrictionis participes ſint. Modeſta enim aſtringentia vniendo & colliendo ſubſtantiã particularum, eis robur addunt. De eiuſmodi autẽ medicamentis particulatim quibus roborandum caput eſt, in priorib. lib. [illegible] abunde locuti ſumus. In libello autem de facilè para. med. exponit Gal. confectionen euiuſdam cataplaſmatis, quod plurimum eſſe huic vſui accõmodatum ait; quod accipit thuris drach. vnam myrrhæ drach. quatuor [illegible] lini[illegible]ces duas integras vna cum ſuis teſtis: omnia autem probè tunduntur, addito albo duorum ouorum, & congrua portione axungiæ, at quæ ita linteo excepta capiti imponun- E tur. Quantum ad huius fa[illegible] ltates pertinet, ex carne [illegible] arum, & albo [illegible] ui habet, vt fluxiones glutinoſa [illegible] a compage [illegible]: thus al quam vim habet aſtringen[illegible]: myrrha [illegible] n coquit, & digerit, & ma[illegible] at, & di[illegible] urit [illegible] acum teſta deſic[illegible] autem quorundam cat[illegible] meminit, [illegible] vſum venire poſſe [illegible], vt ſunt, quę [illegible] arba[illegible] untur, de qu b. ſuperius [illegible] tus eſt: deſcribuntur autẽ 2. lib. de comp. med. per gene. & emplaſtrum de ſalice, deſcriptum 5. lib. eiuſdem operis: quæ omnia ſiccant, diſcutiunt, & ex profundo attrahunt. Quo nam autem pacto & lixiuium, & lotiones, & pulueres & ſapones huic vſui accommodata fieri poſſint, ſuperioribus libris docuimus, & quæcunque tandẽ ad hunc ſcopum facere poſſe videntur. His autem rectè peractis, factum iam morbũ propriis medicamentis localibus appellatis curare oportet. Et quantum ad hæc deinde pertinet, non eſt eadem vlcerum curatio, & polypi; ſicut neque eadem natura. Diximus enim vlcera fieri acri, & mordaci, aliquando etiam putreſcente humore, polypũ verò ex pituitoſo, craſſo, & glutinoſo. Sed de vlceribus primum agamus, in quibus iidem ſcopi primum ſpectandi ſunt, qui & in aliis affectibus, qui vlceroſi ſunt, & à fluxione vitioſorũ humorum & ortum, & fomentum habent. Nam primum quidem exſiccandum eſt; cum vlcera (vt iam ſæpius diximus) exſiccatione egeant: deinde verò ratione fluxionis repellendum inter initia; præſertim cùm locus imbecillis factus eſt, & excrementoſæ particulæ ſubiectus, vt nares ſunt, quæ facillimè ſuſcipiant fluentia à cerebrò excrementa: pretereà & digerendum, vt fluxua, & iam abſorta materia diſſoluatur, & ita vacuetur. Vnde concludit. 3. de com. med. Gal. eiuſmodi medicamenta, quæ his accommodanda ſunt vlceribus, oportere, vt ſint mixtæ facultatis; ſiccantis videlicet, repellentis, & digerentis. Et hoc quidem in vniuerſum: Quia particulatim cùm ea, quæ his facultatibus prædita ſunt, non omnia eas habeant æquales: ſed diuerſi ſint in illis ordines: in eligenda apta materia ad congrue curanda id genus vlcera ſemper reſpicere oportet ad vlcerũ rationes. Quoniam (vt ſuperius diximus, cum ageremus de curandis aurium vlcerib.) quæ recentiora ſunt, & minus maligna, in quib. nondũ eſt multa facta tranſmutatio in habitu, & tẽperatura ipſius particulæ, facilioríb. curanda ſunt. & mitiorib. Quæ autẽ inueterauere, vt iam multa facta corruptio habitus, & tẽperaturã longè exſiccantiorib. & acriorib. opus erit medicamentis. Semper enim morbis extremis extrema remedia opportuna ſunt. Sed & corporum ratio maximè habenda eſt: quia quæ tenera, & delicata ſunt fortiorib. & acribus medicamentis magis irritantur, quàm iuuentur. Et ſi qua eſt particula, quę non modica egeat cautela ſunt nares, cùm vlcerantur: quandoquidẽ irritata malignitatem contrahunt, vt facile cancroſi vlceris natura ſubeant. Vnde quæ quidem ozænæ dicuntur, in quibus, præter roſionem. eſt & putredo, magis omnino exſiccantibus, & digerentibus indigent, quam alia vlce- Cap. 43. ra, quæ ex acri humore ſine putredine excitantur. Item pueri. femellæ, eunuchi leuioribus, & mitioribus tractandi ſunt. Quare Gale. eunuchum quendam, qui nullum acre medicamentum ferre poterat ſolis aridis roſis tritis, & aſperſis, vel inſufflatis curauit polypo laborantem: quo deinde medicamento, & vlcera in tenellis corporibus curauit. Quæ ergo Raſis ad curanda narium vlcera ſcripſit. faciliora ſunt, & preſertim recentibus vlceribus, & in tenuioribus corporibus apta, ſicut eſt vnguentum de ceruſſa. Sed ego aliquando vſus ſum vnguento ex pompholyge (de tutia nunc appellant) & eo, quod fit ex plumbo. interdum vſus ſum pompholyge leuigata, & parata, vt eam apothecarij propter oculos parant, cum qua & [illegible] ocalium immi[illegible] ut, & fiſtula, vel calamo puluerem in nares inſufflando-

flando inieci,& res feliciter ſucceſſit. Raſis præterea
inter initia cùm effloreſcunt quaſi veſiculæ,quæ de-
inde ruptæ in vlcus tranſeunt,ad exſiccandum con-
tentum humorem,ne vlcerentur, vtitur licinio in a-
cri aceto madefacto. Verùm id quidem prodeſſet,
quando leuis eſſet fluxio , & iam aliqua præceſſiſſet
vacuatio,& auerſio,fluentis humoris. Remedia ve-
rò à Gal.propoſita acriora ſunt , potentérq; exſic-
cant; neque expertia ſunt aſtrictionis , & diſcuſſio-
nis:ſicut ſunt Andronij paſtilli,& Paſionis,& Polyi-
dæ,& Bythini. De quibus cùm ſuperius aliqua di-
xerimus , præſertim de Andronij trociſcis , non eſt
cur in præſentia longiùs ſermonem protrahamus.
Vnum tamen hoc non eſt prætereundum, ſcitu ne-
ceſſarium;quòd ſcilicet trociſci;quia triti in puluc-
rem vertuntur; poſſunt & in formam compagémq;
collyrij redigi,vel,vt Arabes,& iuniores loqui ſo-
lent licinij.vel tentæ. Eam verò non conſequuntur
ſine aliquo liquore. Ideo docuit Gal. aliquando ad
hoc nouo vti vino non veteri:aliquando veteri:in-
terdum aceto acriori,vel minus acri; quatenus ma-
gis ſiccare, vel diſcutere volumus : vetus enim vinũ
inſignitet ſiccat,digerit quoque:magis autem ſiccat
acetum:& quò eſt acrius,eò magis ſiccat,magis etiã
digerit. Et hæc , quantum ad vlcera pertinet , ſatis
ſunto. Niſi fortè quod & vna monitione non eſtis
defraudandi . & præſertim ea vobis illi , qui multa
quærunt habere deſcripta medicamenta, & in ſuos
commentarios collata,quę domum ferant.Cùm ta-
men longè potius præſtaret methodum illis vtendi
ſecum ferre : docebit enim methodus , quæ ſtatim
reſpicienda ſint illi, qui rectè curaturus eſt , vt pro-
bè ſcopos primùm teneat , quibus regenda eſt cu-
ratio;& verſetur deinde in libris celebrium,& pro-
batorum authorum;ita vt vires ſimplicium perſpe-
ctas habeat,& plurium etiam compoſitorum , quæ
illis in locis reperiuntur confecta.Ita enim nunquã
deerunt apta medicamenta,& morbis,& hominib.
accommodanda.Quod facili exemplo ex Gale. de
prompto poſſum oſtendere , qui cùm ozænas cu-
raturus eſſet in homine potenti , & diuite,neq; ille
facilè admitteret medicamenta,quæ non bene ole-
rent,illi ſtatim ſatisfecit, atque ſanitatem contulit,
vſus hedychroo medicamento odorato , & grato;
ob id,quia cognoſcens eius vires , & cum ſupra ex-
poſitis ſcopis illas conferens,id ex veteri & odorato
vino adhibuit.Eſt autem ἡδύχροος medicamentum,
quod & ab eodem Gal. 1. libr.de Antidotis , & ab
Aetio,Paulo,Dioſcoride,ac alijs multis, qui de cõ-
ponenda theriaca ſermonem habuere,literis traditũ
reperitur:ingreditur enim eius compoſitionem. A-
rabes,corrupto vocabulo , trociſcos alindacaró ap-
pellant.Quanuis autem non omnes eorum cõpoſi-
tiones eædem ſint ; ſimiles tamen vires habent, ni-
mirum digerendi,ſiccandi,& repellendi. Sed tandẽ
ad rationem curandi polypi tranſeamus , & quales
ſint ſcopi, quos nobis oſtendit methodus hæc , in-
quiramus.Intueamur ergo naturam affectus. Dixi-
mus eum ex defluxu humoris craſſi,glutinoſiq; or-
tum habere:Oportet ergo ratione defluxus(vt & in
vlceribus diximus)repellere:hoc autem efficiunt a-
ſtringentia.Præterea attenuare & diſſecare:quod v-
trunque facere poſſunt,quæ tenuium partium ſunt.
Tertiò diſcutere; at calida diſcutiunt. Poſtremò ve-
rò & ſiccare:humida ſiquidem eſt defluens materia.
Vt tamen & hoc prius addamus,antequam particu-
latim rem tractemus , quod omnino animaduerſio-
ne dignum eſt,fuitq; à Raſi animaduerſum ; nempe

A eſſe prius conſiderandum;qualis ſit polypus. Eſt e-
nim aliqua eius differentia,cui blanditiæ potius, quã
curatio,conueniunt:quoniam facillimè in cancrũ,ſi
exaſperetur,tranſit:vnde illam aut ita ſine curatione
relinquere, aut leuiſſimè tractare oportet. Diſcer-
nẽda verò eſt ab alia,quę eſt curationis capax.Quia
quæ curari poteſt molli,& tenera carne (vt idẽ Ra-
ſis teſtatur) conſtat, & mobili. Qui autem polypus
maligna natura præditus eſt,durior eſt, dum tangi-
tur,ſolida quadam duritie,quæ nonnunquã ad ſum-
mas vſque nares pertingit ; ſed etiam ſiccus eſt is
tumor ſine vlla humiditate.Sicut contra , cùm pin-
næ narium cõſtringuntur,& caro interius nata mol-
lis ſentitur,& humiditate madida, alienus erit poly-
pus à cancroſa natura. Poteſtque & ferro abſcindi,
B & acrioribus erodi medicamentis tutò:ſi tamẽ cor-
poris laborantis natura ea ferre poſſit;vt de vlcerib.
quoque paulò ante dictum eſt. Cùm alioquin qui
durus,& malignus eſt, neque ferro , neque acriori-
bus medicamentis vllo modo ſit irritandus, deſinit
enim in cancrum vlceratum. Vnde (vt Hippocr.
teſtatus eſt)citius pereunt; ſed potius blandiendum
eſt illi omni ratione.vt & alijs cancris,medicamen-
tis purgantibus bilem atram,bis,vel ſæpius in anno
corpus purgando,atque interim etiam in vſu habi-
to aliquo leui medicamento,quo bis,aut ter in mẽ-
ſe purgetur corpus.Sed polypus, qui procul eſt ab
ea malignitate,poſt corporis inanitionem , & capi-
tis corroborationem, deſiccantibus medicamentis
C curandus eſt , in quibus repulſio, digeſtio, & atte-
nuatio ſit.Vt ſemper tamen rationem corporis, æ-
tatis,& ſexus habeamus:corpora enim delicata,quę
nullum mordax medicamentum ferre queunt , citra
eorum vſum curanda ſunt;ne irritatus locus malig-
netur,& dolore concitato inflammationes , & flu-
xiones,& maligniora vlcera oriantur : ita & tenel-
la puerorum[natura]atque femellarum,ſpadonũm-
que.Vnde Gal. ſolo puluere foliorum roſarum ari-
darum ſæpius vſus polypum ſpadonis feliciter cu-
rauit : alterius verò diuitis ozænam recuſantis malè
olentes medicinas hedycroo theriacali medicamẽ-
to(quemadmodum ſuperius diximus)ſanauit : cu-
ius ſi facultates conſiderauerimus non erit & poly-
D po medicamentum inutile. Eadem quoque ratione
& cyphi , quod deſcribitur à Dioſcoride in ſuo de
materia medicinali libro,quódque in Mithridatica
antidoto accipitur,& à Gal. 2. de Antidotis. poſſe-
mus vti.Sed & gallarum puluis medicamentum mi-
nimè aceſſet. Nullum autem medicamentum præ-
ſtantius inuenit Galen.vt ipſe 3. de comp. med. ſec.
loc.aſſerit, quàm id,quod fit ex triplici malorũ pu-
nicorum differentia : aliqua enim ex his dulcia ſunt,
alia acida,quædam auſtera,ſiue medij inter illa duo
ſaporis,vt omnia recentia,& matura, pariq; nume-
ro, ac magnitudine ſint:ſimúlque contunduntur di-
ligenter , vt exquiſitius poſſit ſuccus vniuerſus ex-
primi , qui expreſſus colligendus eſt , & ne nimium Cap 3.
E fluens,& liquidus ſit,paulisper eſt incoquẽdus;mox
in ſtanneo vaſe ſeruandus: poſtea partes craſſiores,
quæ reliquæ ſunt , diligentius ſunt in pila terendæ,
ac deinde leuigandæ,atque in collyriorum formam
componendæ ea magnitudine , quam narium mea-
tus admittere poſſint; atque ita hac medicina vten-
dum,quam Galen. mirificè laudat:quæ licet non ita
citò polypum conſumat,& ozænam exſiccet , (nã
& ozænis valde prodeſt) vt acriora faciunt medi-
camenta , quæ ex ſutorio atramento , vel chalciti-
de , vel mi ſy , vel ærugine , vel id genus alijs con-

ficiuntur, cum minore tamen dolore, immo citra vllam moleſtiam tem perficii, nullo modo irritatis partibus: quod tutius eſt, & ægrotantibus gratius, Hoc tamen huic addendum, quòd non debet medicus ita exactè eadem ſemper menſura metiri hæc mala punica, vt putet nunquam eam variare licere immo pro ratione diuerſæ naturæ polypi, rationem: etiam horum malorum variare oportebit. Quia cũ mollior, & humidior erit polypus, maiori erit opus deſiccatione, & aſtrictione; vnde & ſi auſtera mala, aliquanto in maiori fuerint copia, non erit à ſcopo alienum. Vbi vero & ſiccior & durior, vt aliquam mollitionem requirat, dulcia copioſiora ſi fuerint, melius etiam erit. Quoniam verò moleſtum nimis interdum eſt perpetuo nares his collyriis obſtructas deferre. Ideo commodus eſt etiam vſus expreſſi ſucci, quem ſeruandum eſſe diximus, vt aliquando laboranti aliqua ab ea moleſtia quies concedatur, neque interim locus affectus auxilio careat. Continenter enim diffluens materia per nares diluit, & detergit, ſi quid reliquum eſt medicamenti: Idcirco eo tempore poſſumus ſucco illo ſpiſſiori per decoctionem facto vti, tanquam linimento, vt vel penna, vel ſpecillo lana inuoluto, atque eo ſucco delibuto, & polypum illiniemus, atque etiam ore operto partes illas propè foramen narium ad palatũ pertingentes. Hoc ergo medicamento vidit ſæpe Gal. citra vllam moleſtiam abſumptos polypos. Sæpe etiam hoc altero vidit, quod nunc exponemus. & eſt diaphryges aridum, in tenuem redactum puluerem in meatum inſufflatum, vel nucleo ſpecilli exceptũ, & polypo inſperſum. Quamuis & hoc pacto collyrio ea malis punicis confecto poſſimus vti (inquit ipſe) ſi tritum in puluerem redigatur, & inſpergatur. At tandem vno animaduerſo, finem huic de hiſce affectibus ſermoni imponemus. Et id eſt, quòd aliquando, cum his aridis vtemur medicamentis, niſi diligentiores fuerimus, res longius protrahetur. Habet enim hæc particula idem impedimentum, quod & affectus oculorum. Quia, vt in illis lachryma fere perpetuo effluens abluit medicamenta, vt diu nequeant manere: Ita & in naribus copioſa defluente humiditate idem contingit. Vnde procurare imprimis oportet, ſi velimus cito negotium perficere, vt ſæpius inſpergatur medicamentum, vt ea ſaltem ratione longiorem moram trahens, magis locum poſſit afficere: nam eatenus agit, quatenus præſens eſt.

De profluuio, vel eruptione ſanguinis è naribus.

CAPVT VIII.

Lect. 63.

POSTEA neceſſe eſt ſermonẽ habere de immodico profluuio ſanguinis à naribus αἱμοῤῥαγίαν Græci appellant, & ſymptoma quidem eſt, quod ſæpiſſimè tantùm faceſſit negotium, vt cauſæ rationẽ ſubinduens, aut vniuerſam, aut magnam curationis partem ad ſe conuertat. Propriè vero affectus, vel morbus eſt cauſa ea, quæ illum fluxũ concitat. Quæ quadruplex eſſe ſolet. Nam primò aut venæ inciſio, vel punctura, vel fractura: Deinde eiuſdem eroſio: Tertio, ſi aperiantur venarum ora: Quarto ſi rareſactis tunicis reſudet. Inciduntur autem venæ, & punguntur à re incidente, vt gladio, vel pungẽte; & plerunque a re externa. Franguntur autem ob nimiam tunicarum diſtentionem. Diſtentio autem fit, quando nimia eſt ſanguinis copia qua affatim replentur: aut quã ſe rareſcens præ calore in tumorem maio- A rem inſurgit: vel ſi nimio repleantur flatu. Eroduntur autem, ſi ſanguis bilioſus fuerit, vel ichuroſus, & acris, vel ex aliqua acri, & mordaci fluxione in aliquã partem decumbente, & eam cũ carne vlcerante venam corrodenteq;. Aperiuntur verò ora venarum, vel ob ſanguinis acrimoniam ſtimulante expultricem facultatem: vel ob eiuſdem multitudinem. Aliquando etiam hoc à natura ſponte ſua fit, id agente, vt noxia materia excernatur; ſicut in morborũ iudicationib. fieri ſolet. Quandóq; ob imbecillitatem contentricis facultatis venarum: Nonnunquam ob multitudinem, aut malam naturã excrementorum. Reſudat præterea è venis ſanguis, ſi nimis tenuis ſit, vt à venis B nequeat retineri vel ſi venarum ſubſtantia ſit rarior facta ob aliquam calidiorem intemperiẽ contractam. Quibus ita expoſitis, non ero longior in ſignis explanandis, quibus cauſæ hæ comprehẽdi poſſunt: quia ſi rectè ſint percepta, quæ ſæpius in prioribus libris fuere tractata, facillimè & hæc poterunt haberi. Nam color faciei rubicundior, facies ipſa tumidior, venæ pleniores & tumidiores, grauitas tũ totius corporis, tum capitis ſanguinis copiam eſſe profluuij cauſam ſignificant: his autẽ accedit & id, quod videntur hi leuiores facti, & melius habere, fluente ſanguine. Eroſionem præſtitiſſe occaſionẽ, cur flueret ſignificat mordacitas percepta, & acrimonia ſanguinis, & quaſi vlceroſa laſſitudo. Diſtentionem venarum oſtendit laſſitudo tenſiua, tumor C venarum cum grauitate, ſi ſit à multa ſanguinis copia; præterea color earum rubicundus, & obſcurus: ſed ſi ea flatu ſit, neque plurimùm coloratæ ſunt, neque grauitas percipitur. Sanguinem malum, & excrementoſum eſſe in cauſa, cur excitetur id profluuium, incitata videlicet expultrice facultate, oſtendit eiuſdem ſanguinis qualitas, & color, qui vel pallidior, vel flauior, vel nigrior, vel magis albicans, vel nimis tenuis, & aquoſus, vel calidior, vel mordacior, & quaſi abradens partes, per quas tranſit, vel pungens. Quod autem iudicatorium ſit profluuium, ſignificant ſigna præcedentia, indicantiaque criſin futuram, & quod febris, & reliqua ſymptomata, ſanguine profluente, leuiora fiant. Quod vero in cauſa D ſit imbecillitas virium ſanguinem non valentiũ ſuſtinere, oſtendit corporis totius languor, & ſigna alicuius intemperiei prægreſſæ. Raritatis autem ſubſtãtiæ venarũ, vnde fit reſudatio, ſignificare poſſunt, quod præceſſerint, aut morbi calidiores, aut ratio victus, quæ potuerit calefacere, ſanguis etiam tenuior profluens: non enim reſudant, niſi tenuiores partes: præterea neq; poteſt admodũ liberaliter fluere ſanguis reſudans. Accedamus ergo ad remedia, quib. ſiſtatur, vel moderetur immodicum ſanguinis profluuium. In qua quidem re id primùm animaduertendum, quod cùm ſanguis, licet liberaliter etiã profluat; occaſionem tamen fluendi à multitudine habet, aut à natura moliente criſin; non eſt alioquin vlla ratione ſiſtendus; niſi aliquando eo progrediatur, vt vires concidere videantur. Nam cùm ea ni- E mia ſanguinis copia id oritur, ſponte ſolet, euacuata ſuperuacua ſanguinis multitudine, ſiſti. Ita etiam cùm indicatorium eſt profluuium, nullo modo ſupprimendum; niſi quando natura videretur adeo concitata, vt modum excedens, virium caſum minaretur: Immo & ſi vitioſus ſanguis eſſet in cauſa, permittendus eſſet fluere, donec vires fluxum commodè ferre poſſent. At vero cum iã tẽpus eſſet ſupprimendi eiuſmodi fluxionẽ, duo ſtatim ſcopi nobis inſurgunt. Primus vt cauſæ fluxionis attẽdamus.

atque

atque eam remoueamus;& cũ cauſæ variæ ſint, pro earum ratione res erit tractanda, modúmque curationis natura, & differentia cauſæ nobis oſtendet. Secundus ſcopus,qui & communis eſt fluxionibus omnibus,eſt vt auertamus inde,& aliò conuertamus impetum concitati humoris omni reuulſionum genere,vel cum vacuatione,vel ſine ea. Cum vacuatione reuellemus,vel ſecta vena,ſi id ætas, & vires poſſint admittere,quæ motum ſanguinis ad ſuperiores partes irruentis deorſum trahat. Venæ autem ſolitæ ſecari in profluuio ſanguinis è naribus, ſunt humerales in cubitis,ex ea parte, quæ directè reſpicit narem,ex qua ſanguis fluit,& ſi ex vtráq;, vtriuſq; cubiti vena erit ſecāda. Vt & id moneamus,& eſt Gal. præceptum, quòd cùm reuellendi magis, quàm vacuandi cauſa ſanguinem detrahimus, magis proficimus, ſi non ſemel, & confertim copiam multam mittamus, ſed ſæpius,& parcius: ita enim facilius tandem conuertetur in contrariam partem,& procul ab affecto loco motus fluentis humoris. Vel etiam reuellemus cucurbitulis cum inciſione cutis. Sine vacuatione autem reuulſio fiet, ligatis nempe artubus,ſicuti brachiis,& cruribus,vel coxis vinculis ſtrictis,& dolorificis; præterea cucurbitulis ſine inciſione,frictionibus, & aliis omnibus modis reuulſionum, quæ in vſu eſſe ſolent in hoc munere; balneis calidis exceptis,ſiue ſint aquæ dulcis,ſeu alterius generis. Balneæ enim,ſi quid aliud, fluxionē ſanguinis excitant. Præ aliis autem id genus reuulſionibus,conſenſu Hippo.Gal. & aliorum medicorum vim maiorem habent cucurbitulę maiores ſub coſtis affixæ præcordiis ex ea parte, ex qua ſanguis effluit,dextro quidem, ſi ex dextra nare defluit: & ſiniſtro, ſi ex ſiniſtra: atque vtrique, ſi ex vtraque nare. Interdum verò poſt hos omnes reuellendi modos, quibus nitimur procul auertere profluentem ſanguinem,ſoliti ſunt antiquiores medici,& occipiti cucurbitulam affigere:nam & id inter reuulſiones connumerauere Hippocr.& Gal.ab anterioribus.etenim ad poſteriora trahit. His autem rectè,& opportunè peractis,non erit ab hoc ſcopo alienum,vt reſpicientes ad proximam cauſam ſponte fluētis ſanguinis,quæ plerúnque ſolet eſſe,vel acrimonia, vel caliditas, vel tenuitas ſanguinis, aliquo leuiorum medicamentorum genere partes acriores, calidiores,& ichoroſas ſanguinis, quæ illum reddunt magis ad motum procliuem,euacuaremus: quòd ſi & aſtrictionis fuerit particeps,magis conferet. Qualia eſſent hæc, vt ſi rhabarbarum tritum ad drachmam,& immixtum vnciæ ſacchari roſacei, vel vnciæ pulpæ interioris caſſiæ, aut tribus vnciis ſyrupi roſacei,ſolutiui bibendum,vel deuorandum daremus: aut ſi drach. quatuor myrabolanorum citrinorum coquantur ex aqua plantaginis, vel polygoni, vel equinæ caudæ, vel alterius id genus medicinæ, vel in eis macerentur: móxque eo decocto diſſoluatur aliquod ex prædictis medicamentis. Sed & decoctis, vel ſyrupis aliquibus vti opportunum erit, qui tum refrigerandi,tum aſtringendi, & incraſſandi vim habeant: ſicuti & roſaceus ſyrupus,de portulaca,de ziziphis,myrtinus,& alij ſimiles: decoctum etiam fructuum cum tamarandis, decoctum plantaginis, polygoni caudæ equinæ, & quæ ſunt iſtius ordinis. Ita etiam victus ratio hos eoſdem ſcopos ſpectet. Vnde & aër paretur, vt refrigeret, & quoquomodo aſtringat,vt quantum fieri poteſt, ſit habitaculum à radiis ſolaribus auerſum. Cibi verò ſint ex cucurbitis, hordeo, lactuca, portulaca, conditi malis aſtringentibus,vt cotoneis,ſorbis,vua acerba, & id genus aliis. Ab omnibus animi perturbationibus cauendum eſt, quæ exterius ſanguinem mouēt, vt ſunt ira,lætitia immodica, riſus: Contra verò timor,& mœſtitia conuertendo ſanguinem ad interna viſcera potius eius profluuium intercipiunt. Poſt horum autem rectam, & opportunam adminiſtrationem, erit ad localia remedia accedendum. Sed prius de ſanguinis profluuio curando paucula dicamus, quando fit ex eroſione. Quod quia nunquã ferè fit copioſum,& confertim,(vt 5.meth.tradidit Gale.) immo paulatim. Ideo rariſſimè cogit medicum,relicta cauſa, vel proprio affectu, ſymptomati incumbere: quò fit,vt raro remediis illis, quæ validè aſtringunt,neceſſe ſit vti; ſed ſolum oportet procurare,vt tollatur eroſio: cuius ea eſt curandi ratio,quę eſt etiam curandi ozænas, & reliqua narium vlcera. De quibus quoniam ſatis ſuperq; in præcedenti cap.fecimus verba, in præſentia non aliòquin longius ſermonem proferemus. Quatenus verò ad localia pertinet exterius adhibita, hoc in vniuerſum dicamus,quòd quæ refrigerant, & aſtringunt, ſunt huic ſymptomati reprimendo accommodata: ſicut ſunt aqua frigida,immixto aliquanto aceto,& affuſa,ac illiſa fronti;item & linteus paruus,vel ſudariolum gelida aqua, vel lineus panniculus eadem madefactus apponuntur. Sed quæcunque aſtringunt,& refrigerant,vt ſunt ſucci plurimi herbarum,fructuũ, & arborum,quorum ſuperius in prioribus libris meminimus,in hunc vſum venire ſolent. Copioſiorem autem ſyluam deſcripſit Gal.in lib.de facul. ſimpli. medicamen. Poſſunt autem multa fieri,quæ naribus impoſita vim habent ſiſtendi ſanguinem. At nullũ præſtantius ſe inueniſſe ait idem Galen. quàm ſit id commune,quo & in aliarum partium vulneribus vti conſueuere medici vulnerarij. Videlicet vt accipiamus aloës partem vnã,thuris duas,quę trita prius atque aſperſa albo oui,miſcenda & deducenda ſunt ad compagem mellis; móxque molliſſimis leporis villis excepta naribus indenda; atque ibi, donec ſponte cadant, dimittenda, laudatur autem aſininũ ſtercus,& ſuillum odoratum,& introductum in nares. Verum de hac re ſatis iam dixiſſe putamus.

De defectu Olfactus.

Caput decimum.

IDEM ferè ſunt modi,quibus deficit is ſenſus in ſuis obeundis actionib. quibus,& auditus,& proinde non ero admodũ longior in illis,quæ ad ipſum pertinent, explanandis. Nam cùm poſſit eius defectus ortum habere ex vitio in cerebro contracto, à quo omnis eius facultas initium, & originē habet, vt de auditu ſuperius diximus; & ſicut in hoc cũ auditu conformitatem habet:ita eandem habeat in ratione curationis. Ob eam ſanè cauſam non erimus in eiuſdem explicatione longiores. Poteſt præterea & proprio laborare vitio: hoc autem fit, quando nerui, qui illi vim ſentiendi afferunt, aut obſtruuntur: vel inflammantur,quòd raro fit,& ſi aliquando fiat, ferè eandem rationem habet, & curationem cum phrenitide: aut obſtruitur meatus ille oſſis, quod à ſimilitudine cribri ethmoides Græcè dicitur. Poſſunt & obturari narium meatus, vt cùm polypus creſcit. A cruſtoſis etiam vlceribus poteſt obſtructio fieri. Et etiam ſi tumor aliquis in interno meatu oriatur,& creſcat. Sed quibus ſignis hæc diſcernantur,non explanabo longiori oratione. Quia

cùm ſit hæc labes vitio cerebri, aderunt ſigna oſtẽdentia cerebri proprium affectum: de quo latius ſecundo libro à nobis actum fuit. Inflammationes autem cognoſci poterunt dolore inſigni, & calore multo. Tumores quoque in meatibus poſſunt ſenſibus obſeruari. Obſtructiones præterea in oſſe ſimili cribro non fiunt niſi cum coryza, vbi præter grauedinem, intercipitur etiam inſpiratio per nares, vt cogantur aperto ore dormire, & quieſcere, vt inde reſpirent. Inflammationes verò interiores in ſuperioribus partibus cum ratione viciniratis, & affinitatis cum cerebro, & membranis, eas partes ſecum in conſenſum deducant; eadem etiam ratione, vt capitis inflammationes, curantur. Quæ verò ſunt in inferioribus meatib. eodem ferè modo curantur, vt A aurium inflammationes. Obſtructiones etiam, quæ ex cruſtoſis fiunt vlceribus, curantur curatis vlcerib. de quibus priori capite ſatis abundè egimus. Quæ verò à tumoribus præter naturam ortum habẽt, curantur, vt polypos curandos eſſe diximus. Cũ verò ex craſſis, vel lentis humoribus gignuntur poſt corporis vniuerſi, & capitis vacuationem, & purgationem, (vt dum de coryza, & deſtillatione egimus, latè expoſuimus) reb. attenuantibus, & aperientibus vti oportet, quæ aut ſuffienda ſunt, aut odoranda, ſi- B cut ſunt menta, hyſſopus, pulegium, amaracus, ſeu maiorana, calamentum, origanum, ruta, piper, nigella, & id genus alia; præſertim verò, ſi ex acri aceto decoquantur. Sed iam receptui canentes, huic libro finem imponemus.

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER QVINTVS.

De cognoſcendis affectibus oris, & faucium, atque iiſdem curandis primúmque de oris, & partium eius conformatione officiis, ac functionibus: & de quibuſdam morbis, quibus aliquæ earum ſunt obnoxiæ.

CAPVT PRIMVM.

Lect. 65. SAGAX natura, que neq; in A ſuperuacuis abundare, neq; in neceſſariis deficere ſolent, ſæpe eadẽ particula ad multa, & diuerſa munia peragẽda vtitur, & tanquam apto, & appoſito inſtrumento diuerſarum facultatum. Quod, ſi in aliqua alia particula apertè, & lucidè, apertiſſimè, & lucidiſſimè in ore, & eius partibus contemplandum nobis offertur. Cùm enim pluribus partibus os ſit conſtitutum, nulla ferè ipſarum eſt, quæ non plurib. fungatur officiis, pluribuſq; facultatib. deſeruiat. Vt autẽ clarè hoc explanemus, eius partes, quib. coagmentatum eſt, exponamus. Itaque cùm plurib. conſtet particulis, earũ eadem eſt diuerſitas, vel diſtinctio, quam diximus in illis reperiri, de quib. hacte- B nus ſermonem habuimus. Quia aliæ ſunt continentes, vel ea primũ ratione fabrefactæ, vt contineant: Aliæ verò potius continentur. Continent quidẽ labia, buccæ, gingiuæ, palatum. Continentur autem dentes, lingua, columella, & tonſillæ, quæ tandem ad fauces terminantur. In fauces verò deſinũt duo inſignes meatus: Quorũ alter gula dicitur latinè, græcè verò οἰσοφάγος, qui eſt veluti via, per quã deuoratus cibus delabitur in ventriculũ: Alter autem, eſt via ſpiritus ad pulmones, & à pulmonib. eius caput λάρυγξ vel βρόγχος græcè, latinè guttur dicitur. Et de his in ſequen tib. capitib. agemus, hoc tãtum nũc expoſito, quòd λάρυγξ eſt inſtrumentum, quo natura vtitur, vt expiratũ aërem in vocem efformet. Vnde nemo eſt iã, qui non poſſit contemplari, quanta ratione conformatũ ſit os, vt queat mirificè cõferre huic duplici muneri, cui imprimis incumbebat natura in fabricandis his particulis, nempe cibo aſſumendo, & voce accommodanda. Cibus enim, cùm plerũq; ſolidior ſit, quando comeditur; & durior, quàm vt commodè, & citra noxam deuorari poſſit, & deuoratus mox concoqui: Ideo naturæ inſtituto factum eſt, vt in ore prius attereretur diligenter, antequam deglutiatur. Nam ita & tenerior, & facilior concoctu redditur: Tum quia quoquomodo afficitur in ore, cuius cum ventriculo magna eſt affinitas; propterea quòd pellicula, qua teguntur os, & fauces, eadem & continens eſt cũ interna gulæ, & ventriculi mẽbrana: vnde non parum tranſmutatur, & aptior fit ad vlteriorẽ cõcoctionem: Tum etiã, quia B quæ tenuiſſimè trita ſunt, & quaſi ad minima diſpertita, facilius afficiuntur, & coquuntur à calore. Quare & ad id plurimũ dentes faciunt. Iuuat autẽ & lingua imprimis, quæ agilitate, & facilitate ſua voluendo, & reuoluendo cibũ, procurat, vt nihil intritum remaneat, vel quod dentes poſſit effugere. Nec parũ etiam vtilitatis, & buccæ in hoc opere afferunt, vt vnicuiq; modò aduertat, poteſt eſſe notum. Diligẽs autẽ cibi attritio tanti momenti eſt, vt Ariſt. in hãc cauſam reſoluerit illud problema. Cur fit, quòd qui raros habent dentes, ſint breuioris vitæ? Præterea verò cùm non modo vtilis, verùm & perquam neceſſaria ſit ciborũ [electio & attrictio,] vt videlicet animal poſſit, quæ congrua, & apta alimento ſunt, eligere, & admittere, quæ autem aliena, & inepta re-

fellere,

tollere,& detractare. Ideo & hanc vim,& hoc officiũ linguæ præcipuum demandauit. Vnde neruorũ cõiugatione tertiam ſtatim à cerebro anteriori deriuatã ad linguam deduxit, qua guſtandi vim illi impertita eſt; inſignem quidem,& craſſam, pro ratione magnitudinis illius particulæ. Quod ſolita eſt natura facere, cũ pars aliqua ea ratione ſui officij exquiſitiorẽ requirit ſenſum. Cui etiam accedit, quod nerui hi ſunt ex eorũ genere, qui molliores ſunt. Hi enim ad exactiorẽ perceptionem rei ſentiendæ magis idonei ſunt: Sicuti ſicciores ad valentius mouendũ ſunt accommodatiores. At verò quoniam & aliud officium lingua erat habitura, immò alia officia, quæ non poterant, niſi motu peragi: Primum illud eſt, de quo paulo ante nonnulla diximus, nimirum quòd ad maſticationem neceſſaria, ne dum vtilis eſt, dum cibum voluendo, & reuoluendo, agit, vt exquiſitius dentibus teratur: Alterum, quia vocem, quæ ex percuſſione aëris à pulmonibus expreſſi ad laryngem à græcis appellatã excitatur, modò ad palatum mota, modò dentes feriens, adiuuantib. labiis modulatur, & inde articulatam efformat: & quoniam hæc omnia arbitrio animalis, præſertim verò in homine, erant agenda: Ideo & neruis eguit, illiſq; durioribus & tota ex muſculis cõfecta eſt: vnde recurrentes neruos, vel (vt iuniores loquuntur) reuerſiuos à cerebro deduxit ad cor vſq; moxq; ad ſuperiores partes, ad laryngis videlicet, & linguæ muſculos ea de cauſa reduxit, vt in longo itinere indureſcerent. Quib. ita expoſitis, iã omnib. palam ea eſſe poſſunt, quæ ad illas oris partes attinent, quæ propriè contentæ dici poſſunt, dentib. exceptis. Quib. hæc addenda ſunt; quòd cùm dura, & oſſea ſubſtãtia conſtent, duplici priuilegio præ aliis oſſibus donati ſunt. Primũ quòd ſenſus ſunt participes: vnde & neruulis quibuſdã ad radices eorum peruenientib. à natura donati ſunt, quorum munere ſenſus participes fiunt; & maximis nonnunquam dolorib. obnoxij. Deinde quòd cùm reliquæ omnes particulæ vltra ætatem incremẽti nõ augeantur (de illis loquor, quas ſpermaticas medici appellarunt) ſoli dentes ad ſenilẽ vſq; ætatem creſcunt, & id propterea, quia dum cibum terunt, atteruntur & ipſi, conſumunturq;. Et ideo natura prouida illis hanc facultatẽ condonauit, vt ſicuti teruntur in mandendo, ita creſcendo reficiãtur. Continẽtia autẽ labia ſunt, & buccæ. Labia quidem muſculoſa carne conſtant, & vario fibrarum ordine diſtincta, intertexta; & buccæ etiam muſculis ſuis conſtant. De his tamen non eſt cur multa dicamus, cũ nihil peculiare habeant, quod priuatã à natura iſtarũ particularũ rationẽ curationis requirat. Nã & vlcera,& vulnera,& inflammationes,& reliquæ tandẽ affectiones, quæ illis accidere poſſunt, eodẽ modo curantur, ſicut in aliis particulis exteriorib. præſertim verò muſculoſis. Et quando conuelluntur, aut reſoluuntur (ſicut cõuellij & reſolui videntur, cùm diſtorquetur os) cum hæc ſub cõmuni conuulſionis, vel reſolutionis ratione contineãtur, communi etiã horum affectuũ ratione tractanda erunt. Præterquã quòd labia interdũ fiſſuras patiũtur, præſertim verò hyeme frigida & ſicca, flantibus ſiccioribus & frigidiorib. ventis, vti boreas eſt qui exſiccãt, & mordẽt externas partes, præcipuè labia, & quaſi (vt dixit poëta) eorum penetrabile frigus adurit: Nec modò labia, ſed & manus ex frigore valido contrahente,& ſiccante finduntur. Quãuis ſæpe & ex acri,& mordaci fluxione fiant interdũ fiſſuræ & in labiis, & aliis partib. Verũ cũ non ſint multi momenti hi affectus,

A & leuibus curentur: ideo in hac re non erimus longiores. Omnes enim vos ſcitis, quod in vſu eſt cataplaſma illud, quod ex pomis, & adipe ſuillo conficitur, vocantque vulgo pomatam. & eſt ſatis commodum medicamentum. Dioſcorides verò adipem anſerinum, vel gallinaceum: interdum & lyciũ laudat quamuis priora molliendi, & dirigendi vim habeant: poſtremũ verò ſiccandi repellendi,& conſolidandi. Quare relictis his, ad affect⁹ gingiuarũ, qui maius negotiũ faceſſere ſolẽt, ſermonẽ conuertam⁹.

De Gingiuarum affectibus, quæ & ipſæ inter continentes partes recenſendæ ſunt. CAP. II.

GIngiuæ (vt Gal. 5. de comp. med. ſec. loc. expoſuit) carnes ſunt, quæ dentes, vbi è mandibularum alueolis emerſerint, comprehendunt, quæ-
B que præter alia commoda, conferunt etiam ad firmos & ſtabiliores dẽtes reddendos; ſi ſolidiores fuerint, neque multa humiditate perfuſæ laxiores fiant. *Lect. 66.* Vnde in Fragmentis cõmentariorum in Timæum Platonis legitur, quod, vt cutis pilorum ex ipſa caorientium radices comprehendit, & firmat; ita gingiuæ dentes. *Cap* Hoc eſt ergo præcipuum earum officium, vt dentes contineant: Deinde, vt eorum radices, quæ inſigni ſunt prædictæ ſenſu, quem habent à neruulis ad ipſas peruenientibus, ab cæteris, tum frigore, tum etiam aliis nocuis rebus, quæ illis poſſunt occurrere & officere, defendant, tam externis, quàm internis. Ipſæ tamen ſunt variis affectib. vel morbis expoſitæ, tam ex internis cauſis ortum habentib. quales ſunt fluxiones variæ ex cerebro,&
C capite deſtillantes, quam externis, vt ſunt venti, aer frigidior, aut calidior, cibi, vel potus qui ſuapte natura illis aduerſentur; quia vel calidiores, vel frigidiores ſunt iuſtò: vel erodunt, vel putrefaciunt, vel nimis aſperãt, vel nimio madore & humiditate, qua deinceps aut laxantur, aut putreſcunt, aſpergunt. Affectus autem, quibus ſolent eſſe obnoxiæ gingiuæ, ſunt hi. Primum dolores ſatis vehementes. Qui tametſi varias poſſint habere cauſas: ſicuti ſunt variæ cauſæ dolorum in aliis particulis concitatorũ: quemadmodum ſunt intemperaturę ſimplices, vel compoſitæ cum materia, vel ſine materia; præſertim verò quando ex capite materiæ acres, & erodentes ad has, ſicut ad alias oris partes, deſtillant: Concitantur tamen dolores vehementiores in gingiuis; cum
D ex calida fluxione generatur inflãmatio. De cuius generandi ratione non multa verba faciemus, cùm eundẽ modum, & eandem generationis occaſionẽ habeat, quã & reliquæ aliarum partium inflãmationes. Deinde verò ſæpe gingiuæ vlceribus tentantur. Ab interna quãdoq; cauſa, cùm acris, & mordax deſtillatio à ſuperiorib. capitis partib. defluit eas tentans,& erodens. Interdũ verò ex putredine vlcerantur, quæ ex nimia humiditate à capite defluente,& in eis abſorta ortũ habet. Nonnunquã ea reliquiis ſordib. cibi inter dentes relictis vel ipſi, hærentib. Sed aliquando ea nimia humiditate madidę & laxiores factæ, non poſſunt ſuo fungi officio. Prætereà verò & ſæpe cruentæ fiunt gingiuæ, ſanguine ab eis
E emanante. Quod vel ex earũ laxitate ſolet euenire, & raritate: vel ex redundantia vitioſi ſanguinis, præſertim verò biliosi, vt tradit Aetius: vel ex eroſione. Sunt deinum & alii gingiuarum affectus, quos paroulidas, & epulidas nominauerunt græci: ſunt autem quædam carnis excreſcentiæ in gingiuis factæ ... ex interiori parte ad extremos molares ... inflãmationem & ... pertinent ... de illis longiorem ſermonẽ ſumus

mus habituri. Vnde hoc non addito, quod cognitu neceſſarium eſt ob ea, quæ paulò poſt dicenda ſunt, ad curationis rationes orationem transferemus. Id verò eſt, quanuis ſæpiſſimè ex vitioſa materia à capite deſtillante concitentur hi omnes gingiuarum affectus: interdum tamen & ab inferiorib. partibus occaſionem habent, maximè verò à ventriculo, cū vitioſo, & corrupto ſucco refertus eſt, cuius vapor per gulam aſcendens partes oris malè afficit. Agamus ergo & de his gingiuarum affectibus curandis, eadem ſemper methodo ſeruata.

De ratione curandorū affectuum gingiuarū. CAP. III.

EANDEM eſt methodus harum affectionum curandarum, quæ aliarum multarum ſuperioribus libris expoſitarum, quæ fomentum aliunde, & ex aliis partibus habere iudicandæ ſunt: Nimirū vt conſideremus, an fomentum id ſit, quia confluant ad gingiuas vitioſi ſucci ab aliis partibus. Nam tunc neceſſe erit illis primum obſiſtere; & ſi modicū fuerit fomentum illud, neq; copioſa ſit fluxio, poterimus ſatis facilè obſiſtere localib. remediis, quæ vim habeant repellendi influentes humores. de quibus paulò poſt magis particulatim loquemur. Quòd ſi maior ſit fluxio, quàm vt ſperemus eam poſſe per hæc remedia ſuperari: tunc imprimis procurandum erit, vt tollamus cauſas fluxionis, eo conuertentes vniuerſam ferè curationis rationem, vbi cauſæ conſiſtunt, videlicet ad caput, ſi ab eo deſtillet morboſa materia: vel ſi à ventriculo, illi opportuna aptemus remedia, quib. detracto vitioſo ſucco in illo congeſto, omne fomentum ſubtrahamus. Initium ergo curationis erit, vt & ventriculū purgemus ab id genus excrementoſis ſuccis, atque ipſum roboremus, eámq; victus rationem inſtituamus, quæ ſit aliena à generatione vitioſi ſucci: quemadmodum agendum eſſe docuimus in affectibus capitis, qui ex ventriculo occaſionem habent. Pari etiam ratione, ſi gingiuæ lædantur à deſtillatione à capite, capiti prius erit proſpiciendum: nempe illo prius purgato, & inanito: mox etiam deſiccato, & roborato ea methodo, atque illis inſtrumentis, quæ fuere à nobis expoſita, dum de curandis capitis affectibus particularis ſermonem habuimus. Vnde reliquum eſt, vt ea tractemus, quæ particulatim gingiuis, tanquam localia, & primaria remedia ſunt aptanda: & primùm quidem de illis earum affectibus curandis agemus, qui ad genus inflammationis pertinent. Solent et go gingiuæ, cū ab inflammatione corripiuntur, vehementib. doloribus cruciari. Porrò autem, ſi magna fuerit inflammatio, & quæ foueatur à copioſa fluxione, illis optimè peractis, quorum nuper meminimus, & ad generalem rationem pertinent, qua fluxio intercipiēda eſt: nimirum ſecta vena, aut capite purgato, ſi his eſſe opus viſum fuerit: priuatis poſtmodū remediis erit agendum, illis ſanè, quæ topica appellari ſæpius diximus, quæq; vim moderatam habent repellendi aſtringendo. Nā quæ valenter aſtringunt, exaſperāt

Cap. 8. particulā & vt 5. de comp. med. ſec. loc. tradidit. Ga. ſimilem ferè confuſioni affectionem inferūt; & cū illis vtamur, vt repreſſo impetu fluxionis, dolorem ſedemus, potius eum augemus. Vnde & magis irritatur fluxio, & inflāmatio: niſi fortaſſe vbi ea ſit particulæ natura, vel ſitus, vt vehementiora remedia requirat, & perferat; vt de dentib. nō multò poſt dicemus. Quare præ omnib. aliis remediis Gal. eod. in loco laudat oleum lentiſcinum nouū, modicè calefactum in du. lici vaſe ore detentum ex parte inflāmatæ ging uæ: repellit enim influentes humores, &

A id ſine vlla exaſperatione, quod optimum eſt in hoc negotio: præterea verò modeſte etiam digerit, & vtroque nomine plurimùm prodeſt: aſtringendo enim fluentes ſuccos arcet, & fluxionem ſiſtit: digerendo verò particulam inrentam aliquantulum vacuat; vnde dolor eo remittitur; quò fit vt dolor & ipſe remittatur. Laudat autē Gal. iſtiuſmodi oleum cum recens & nouum fuerit: Quia & omnia alia olea, quò recentiora fuerint, ad refrigerandum, & repellendum eò aptiora ſunt; ſicuti contra, quo magis inueteraſcunt, eo magis calefaciunt, & digerunt. Hoc eſt ergo præſtantiſſimū remediū, maximè vtile inflammationib. non modo gingiuarū, verū & pelliculę illius vniuerſę, quę & linguam, & palatū, & reliquas eius partes contexit. Quod ſi hoc careremus,

B oleo roſaceo vti poſſemus: ſimilis enim ferè naturæ ſunt; præterquam quòd roſaceū aliquàto magis refrigerat, & aſtringit præſertim omphacinum: at lentiſcinum aſtringit quidem moderatè & ipſum, verùm nonnihil caloris maioris habet, quam roſaceū quo fit, vt magis etiam digerat. Dioſcorides verò laudat decoctum roſarum acidarum ex vino; quod non eſt à ratione alienum, ex roſis ſiquidem vim habet refrigerandi, & aſtrigendi: ex vino digerendi: voluit autem liquorem colari, & exprimi, ac illo gingiuam penna illiniri: Item & vtrunque tribulum, ex melle ſi liniatur, cōferre dixit. Poſſemus & alia multa deſcribere, ſed hæc ſint ſatis, quantum ad noſtrum inſtitutum pertinet. Nam & cum de den-

C tium dolore agemus, multa etiam dicemus, quę non parum hinc quoque ſpectare poterunt. Multa præterea referuntur à Gal. deſcripta ex Archigenis, & Apollonij libris, & aliorum medicorum: multa inſuper ab Aetio & Paulo, quæ acria ſunt, & nimis valentia, & potius in affectibus dentium opportuna quàm gingiuarum, & reliquarum partium oris. Nā dentes quidem cùm ipſi afficiuntur, aut nerui ipſis ſubiecti, tum ratione durioris ſubſtantiæ, tum ratione profundioris ſitus (vt ibidem docuit Gal.) requirunt, & tolerant fortiſſima, & acerrima medicamenta, à quibus & gingiuæ, & aliæ oris partes irritantur, & læduntur. Commoda verò ſunt, quæ mo-

D deratè vel aſtringunt, vel digerunt. In parulide autem, vel epulide, quæ ſunt carnis excreſcentiæ in gingiuis ex inflammatione, fortiora adhibent medicamenta, qualia illa, quæ ex ſutorio atramento conficiuntur, & mytto, poodere, & modica myrrha, aliáque iſtius eiuſdem generis. Ego tameo, niſi eſſent malignæ naturæ, vt timeremus, ne in carbunculum deſinerent, aut gangrenam, aut aliud iſtiuſmodi malum, primùm tutius eſſe, & commodius, præſertim verò inter initia, leuiorib. vti remediis: qualia ſunt ea, quæ hactenus expoſita ſunt. Vlcera verò gingi- Cap. 67.
uarum, ſicut diuerſas habent differentias, vel ordines, ita etiam diuerſam particulatim requirunt curationis rationem & in vniuerſum etiam Nam ſi habeant, foueanturque ab acri aliqua fluxione, vt in

E aliis ſimilibus affectibus, ita in hoc primum fluxioni erit occurrendū, (vt ſæpius iam oſtendimus) nec ſolum vacuationibus, & reuulſionibus, & verùm temperanda, demulcendáque fluxionis acrimonia illis videlicet remediis, quæ vim habent πραϋντικὴν vt græci aiunt, hoc eſt mitigationis acrium, & mordacium excrementorum. In quibus præcipuum locum habent balnea dulcis aquæ: quo 1 in omnibus fluxionibus tenuibus, & mordacibus maximopere (vt in prioribus libris expoſuimus) ſint à Gal. & antiquiorib. medicis plurimi factum. Sed ſi caruerimus

fuerint acrimonia, & nimia humiditas in cauſa ſit, cur putreſcentes gingiuæ exulcerantur, corpus inaniendum, vel caput & ſuperuacaneus humor reſiccandus eſt. Mox ad remedia priuata, & localia accedendum; quidem omnia in vniuerſum, oportet, vt exſiccatoria ſint. Nam vulgata eſt omnium medicorum ſententia, quæ iam in prouerbium verſa eſt, quod cura vlcerum eſt exſiccatio. Vnde ſi ſolum ſit vlcus, ſine vlla alia affectione, quæ particulatim ſuam & ipſa habeat indicationem, ſolis curabitur exſiccantibus cum aliqua aſtrictione, vt interim roboretur particula, & poſſit excrementa repellere, ſi quæ à circunſtantibus particulis amandatur. Quare collutio ex decocto aridarũ roſarũ, vel cytrinorum malicorij ex vino poterit non parũ vtilis eſſe. Item puluis ex tritis roſis, vel malicorij, vel puluis corallorum rub. præparatorum, vt aiunt, vel gallarum plurimum prodeſſe poterit. Immo & tutia in tenuem puluerem redacta, dummodo ita adminiſtretur, vt cum ſaliua haud deuoretur, maximo vſui futura eſt. Sed poſt adminiſtrationem per aliquod temporis ſpatium os colluatur, aliquo accommodato decocto, & deinde expuatur. At ſi vlcus fuerit aliqua ſorde refertum, egebit præterea & detergentibus, in quibus eſt mel roſaceum facilè, & commodum medicamentum, quo vel illiniendæ ſunt gingiuæ, vel colluendæ ex iam dicto decocto. Quod ſi maiori videatur eſſe opus deterſione, poterit & tantillum myrrhæ addi. Nam fortiora quidem, vt ſunt multa quorum meminere antiqui medici, non ita tuta ſunt neque ita facilè deducenda in vſum. Niſi vbi mala natura, & ſæuitia affectus cogit, nempe vbi putridum eſt vlcus, & plurimùm erodens, & exedens proximas partes. Tunc enim, cum morbis extremis remedia extrema ſint accommodanda (vt docuit Hippo.) neceſſe eſt manus his potentioribus remediis adhibere, quæ conſtant chalcitide, vel chalcantho, vel miſi, vel ſandaraca vel ærugine, vel id genus. Gal. tamẽ 5. de Comp. med. ſec. loc. vlcera maligna, & depaſcentia gingiuarũ, non expertia doloris, & inflammationis, vri percipit, non quidem ignito inſtrumento ferreo, vel aureo; (nam ita faciliùs inuſtio ad dentes, & dentium neruos pertingens eos non parum lædere poſſet) ſed oleo feruenti: nimirum vt lana inuoluta ſpecillo demergatur in oleo feruenti, qua deinde vlcerata gingiua tangatur; eatenuſque illi admoueatur, donec exuſtæ videantur vlceratæ gingiuarum partes, & circumcirca abeſcant: ſignum enim id eſt, male affectas partes, aſſatas & exuſtas iam eſſe vnde hac ratione depaſtio vlceris ſiſtitur, & mox faciliùs id quod exeſum eſt, integra carne alitur. At verò, ſi id oleũ roſaceum, omphacinũmque eſſet mihi magis probaretur: deferueſcente ſiquidem igneo calore, ex oleo impreſſo, ad actumque deducta naturali illius olei vi, inflammatio melius ſedaretur, & corroboraretur gingiua. Hoc autem rectè peracto, gingiuæ aliquo ſmegmate, vel arido medicamento ſunt affricandæ, ſicut puluere gallæ tritæ, addita modica myrrha: aut roſarum puluere, vel malicorij: vel corallorum, vel aliorum ſimilium. Cùm autem gingiuæ nimio humore madent, ac veluti prægnantes, tumidæque, & laxæ ſunt, contrahendæ, & exſiccandæ ſunt, tum pulueribus, iis, quorum hactenus meminimus: tum aliis ſimilibus, quæ poſſint aſtringendo contrahere gingiuas, & exſiccando ſuperuacaneum humorem conſumere. Nam & alumine, & myrto ſimul tritis, & affricatis ſoliti ſunt vti vt [illegible] quiores medici, & labruſcæ floribus ex ter[illegible] lamina aſſatis, & triti[illegible], & decoctis ſuperius expoſitis. Propter ea in his ne ſ[illegible]mus eſſe lõgiores. Eadem quoque poſſunt prodeſſe, cum cruorem gingiuæ effundunt. Quare ad affectus ad dentes pertinentes tranſeamus.

De dentium affectibus, & eorum curatione.

CAP. IIII.

DENTES & ſi oſſea conſtent ſubſtantia, præ aliis tamen oſſibus iis (vt diximus) priuilegiis donati à natura ſunt. Sunt enim primò neruorũ participes ad eorum radices præſertim delatorum, à quibus etiam ſentiendi facultatem habent: vt ſoli inter oſſa omnia ſentiant; non ſolùm per gingiuas & ſubiectum neruum, vt quoſdam fuiſſe opinatos retulit Galen quinto de Comp. med. ſec. loc. ſed & in ſua ſubſtantia ſenſus ſunt participes: licet à neruis illum acceptum referant. Præter hoc autem, & alterum habent priuilegium, quòd poſt adultam ætatẽ perpetuò creſcunt, præter omnium aliarum particularum rationem, vt videlicet quantum in comedendo atteruntur, tantundem illis ſuccreſcat. Quib. rectè perpenſis, facillimum deinde eſt inuenire, quibus affectibus, vel morbis obnoxij ſint. Primùm enim vehementiſſimis interdum doloribus tentantur; & id, vel ex eorum refrigeratione, vel ex calore confertim factis, cum materia, vel ſine materia: præterea verò ex inflammatione. Nam cum incrementum ſuſcipiant, (vt diximus) alantúrque, & hæc fieri nequeant ſine affluxu alimenti: affluens autem materia interdum copiam illam excedit, qua, vt rectè alantur, egent: hac ratione poſſunt inflammatione corripi, aut affectu ex proportione inflammationi reſpondente, ſi illum inflammationem appellare nolumus. Interdum verò deficit ea copia alimenti, vt commodè ali, & inſtaurari nequeant: quò fit, vt quaſi contabeſcant, & graciliores fiant, & ſubinde cùm facti graciliores, non exquiſitè repleant locellos, in quibus ortum, & ſedem habuere, non ita firmi, & immoti ab illis contineri, & ſeruari poſſint; vnde mouentur, & labant. Solent autẽ hoc frequẽtius ſenibus contingere: quamuis non æqualiter omnibus: aliis enim citius, aliis tardius: item aliis magis, aliis minus. ſicuti & natura, & robore, & ratione victus commoda differunt homines. Alia autem affectio inflãmationi ſimilis frequentius iuuenib. cõtingit. Quòd tamen labent, & mobiles fiant dentes, non ſolùm hac ratione, quæ ferè connaturalis eſt, contingit, nimirũ ex ætate; verùm ex aliis occaſionib. tam externis, quàm internis. Externis quidem, vt ex aliqua valida contuſione, vel cùm rem durã nimia violentia confringere volumus, vt nucleos perſicorum, vel oſſa animantium, quæ comedenda apponuntur. Internis autem, à nimia humiditate deſtillante, qua laxantur ligamenta, & compages eorum; nec non & gingiuæ quandóq; ab acri fluxione erodente. A quo item humore à capite imprimis deſtillante ſæpe aut eroduntur, & perforantur: neque enim eos ſua durities, & ſoliditas tutos reddit, quin eroſioni, & cariei ſint obnoxij: quamuis non ita facilè, vt cutis aliæq; teneriores particulæ. Aut etiã putreſcũt, vel ex nimio humore à capite deſcendente, vel à putridis vaporib. à ventriculo aſcendentibus. Sed his etiam de cauſis liueſcunt, & denigrãtur: quod præterquam quòd id turpe aſpectu ſit, eſt etiã quaſi putredinis initiũ. Sed & huic noxæ expoſiti ſunt dentes, ꝙ ex reliquiis ciborũ circiter ipſos

poſt

Lect 63.

Cap 8

A poſt commeſtionem relictis, atque ibidem exſiccatis, à quo oſæ quædam materiæ, & quaſi cruſtoſæ iiſdem affixæ, & hærentes ſuccreſcunt, à quibus, præter turpitudinem, computreſcunt, & eroduntur. Poſtremo vero ſoler & dentium eſſe priuatus, propriuſque affectus, non parum moleſtus; & eſt eorum ſtupor: vel torpor, qui Græcè proprium habet nomen & *αἱμωδία* dicitur. ortū vero habet ab eſu rerum acidarum, vel acerbarum, vt ſunt fructus immaturi. Quamuis ſæpe ex acida pituita, vel melácholia confluente ad os, & eorum radicem à capite, vel vomitu ex ventriculo reiecta obſtupeſcant interdum dentes. Noſtræ mulieres dicunt ligatos eſſe dentes cum hoc ſtupore tentantur. Hi itaque ſunt, aut omnes, aut ſaltem magis præcipui dentium affectus, B quũ medico frequentes curãdi offeruntur: de quorũ curatione agere nobis in præſentia onus incũbit. In qua quidem curatione id ipſum continget, quod in aliis omnib. methodis aliorum affectuum cæterarum particularũ curandorum contigiſſe animaduertere potuiſtis: nimirũ, quod sũt aliqua ſemper generalia præcepta, quæ veluti fundamenta ſunt, vel initia eorum omnium, quæ mox particulatim tractanda ſunt circa priuatas rationes eorũ affectum. Et ea quidem accipiuntur à quadam communi ratione, quæ æqualiter ferè in omnibus illis affectibus particularum repetitur. Et hæc communis ratio à natura affectæ particulæ, quæ vna eſt his omnibus affectionibus ſubiecta, aut à communi natura C affectuum depromitur. In vniuerſum itaq;, ſi aliqui horum affectuum à ſola temperaturæ trãſmutatione ſine affluxu materiæ ſint excitati; nimirũ quia, aut nimis fuerint excalefacti, & hac ratione doleãt: vel nimis refrigerati, vel ex aëre frigidiori, vel ex vento, vel ex cibis, potibuſve nimis frigidis; vel aliqua alia ſimili occaſione; nulla nos tunc cogit neceſſitas aggredi vacuationem, quatenus ad affectum ipſum pertinet. Nam ſi aliquando, ſi aut caput, aut vniuerſum corpus plenum eſſet, timeremuſq; ne factis his imbecillioribus ex ea contracta intemperie, confluerent humores, qui mox morbũ fouerent; hac ratione corpus eſſet purgandum: alioqui enim ſolis, aut calefacientib. aut refrigerantib. eſſet remo D uenda intemperies, ſæpe oleis tepidis in ore detentis, vt dũ de gingiuis ageremus, expoſitũ fuit: Sicut ſi ex calore dolerent dẽtes, oleũ roſaceũ, vel lentiſcinũ cõmodum eſſet: Sin autẽ ex frigore, chamæmelinũ, aut in quo maſtiche fuiſſet decocta. Nã præter id, quod contrariã intemperiẽ tollunt, robur addunt particulæ, & repellunt, ſi quid paratũ eſſet confluere ad ipſam. At vero ſi materia aliqua adeſſet, tũc vlterius eſſet conſiderandũ: An ſola ea ſpectanda ſit, quæ recepta iã eſt; ita vt nullũ aliunde ex aliqua fluxione fomentũ habeat: ſi enim ita res ſe habuerit, nulla erit alioqui ſolicitudine opus, vt vel caput, vel vniuerſum corpus euacuetur: ſed ſola digeſtio, vel diſ E cuſſio præſentis materiæ cum ſatis medicamentis accõmodatis, de quibus paulo poſt loquemur. An verò ea fouẽatur a fluxione, vel ex capite, vel ex ventriculo, vel ex plenitudine totius corporis ſuperuacaneæ materiæ: tunc enim alia deinde ratione eſſet agendum. Nam ſi ea non eſſet multa, copioſaq;, ad eam arcendam ſatis eſſent ea remedia, quæ vim habent repellẽdi, de quorum vſu copioſiſſimè in ſuperiorib. locis locuti ſumus. Quod ſi ea copia multa eſſet, nihil his repellẽtib. proficeremus: niſi prius, aut capiti, aut vẽtriculo aut etiã vniuerſo corpori aptis vacuationib. proſpiceremus, vt & in ſimilibus aliis eſſe agendum ſuperius monſtrauimus. Hæc autem præcepta cõmmunia ſunt à cõmuni natura affectus deprompta. Sed & à natura particulæ, quæ omnib. prædictis affectibus tentatur, depromenda ſunt quædam itidem præcepta cõmmunia. Verum, vt alia quædam prætereamus, illius duntaxat mentionem faciemus cuius meminit Gal. 5. de Comp. med. sec. loc. & eſt, quod dentes ratione ſuæ ſubſtantiæ quæ oſſea eſt, dura, & denſa medicamenta requirunt, & facilè ferunt vehementiſſima, & acerrima, cùm laborãt præſertim vero dolorib. & id ſiue repellere, ſiue digerere dolorum, vel aliorum affectuum cauſas ſit opus; ſiue illæ ſint humores; ſiue ſit flatuoſus ſpiritus alioquin enim eorum vis non facile penetrabit in B internas dentium partes, aut ad neruũ vſque, qui in alto ſub dentium radicibus ſedem ſuam habet. Secus autem ſe habet in male affectis, & dolentib. gingiuis, quæ potius moderata, & mediocria in vtraq; vi (vt ſuperiori capite expoſuimus) medicamenta deſiderant. Et proindè dolentib. dentib. citra inflãmationẽ, vel alium ſimilem gingiuarum affectum, medicamentis valentiſſimis, acerrimiſque vtemur, tam digerentibus, quàm repellentib. Vnde omnia ferè medicamenta huc ſpectantia ex acerrimo aceto parari voluere antiquiores auctores, qui de hac materia ſcripſere. Sed ſi ſit affectus compoſitus ex dentium & gingiuarum inflãmatione, habita vtriuſque ratione, quod non deſierit gingiuarum inflam C matio, parcius, & modeſtius in horum vſu erit agendum, ne gingiuarum irritetur inflammatio. Quare cum in principio oporteat vti repellentibus: quãuis dixerit Gale. dolentes dentes, præſertim ex inflammatione (nam & ex flatulento ſpiritu dolere poſſunt, & interdum, vt diximus, ex calore, & frigore dolent) quod cognoſcemus, quia liueſcere, aut quoquomodo nigreſcere videntur: (inflammatio enim hoc ſigno deprehendi poteſt) requirere vehementiſſima remedia: Non tamen cogitandum ſemper, & in omnibus iſtiuſmodi doloribus ſtatim ad extrema remedia eſſe accedendum, ſiue repellẽdum ſit, ſiue diſcutiendum. Etenim ſi dentes cum gingiuis, & aliis, vel oris vel aliorũ membrorũ partib. cõ D ferantur, omnino valentiora, & acriora & requirunt & perferunt medicamẽta. Veruntamen non ſemper & in omnibus corporibus dentes eiſdem, & æqualibus curandi ſunt medicamẽtis. Sed eadem eſt dentium, ſicut aliarum particularum ratio, quantum ad remediorum vſum pertinet ex parte naturæ, & temperaturæ corporum, & particularum, & ætatis, & ſexus, & aliarum circunſtantiarum. Quia alij facilius, alij ægrius acrimoniam, & violentiam medicamentorum ferunt: nam alij dentes ſolidiores, & duriores habẽt: alij tenuiores, & imbecilliores. Quare pro diuerſa horum ratione, & medicamentorum robur variandum, & mutandum eſt, vt valentioribus, in adultis: leuioribus autem, in pueris, mulie E ribus, & tenuioribus corporibus vtamur. Ex aſtringentibus verò & repellentibus leuiora, & faciliora ſunt, roſæ aridæ, mirti folia, rami, fructus, rubi item germina, & fructus: deinde cicini, malicorium, balauſtia. Quæ omnia quidem frigida; licet eorũ quædam non careant aliqua digerendi facultate. Maior tamen hæc vis in maſtiche eſt cum qua etiam eſt aſtrictio: vnde poſt initium hoc etiam medicamentum prioribus vtiliter miſcetur. Immo maſtiche ex oleo decocta in dentium doloribus ſummopere à Meſue commendatur. His autem valentiora ſunt gallæ, præſertim verò immaturæ,

& alu-

& alumeo: quæ ſunt poſtea ex aceto coquenda, & eo quidem (vt dixit Gal.) acerrimo. Sed hic etiam id ipſum obſeruandum eſt, quod nuper monuimus, quòd pro diuerſa ratione corporum, diuerſi etiam ſimus in eligendo acriori, vel minus acri aceto: vt etiã in aliis eligẽdis medicamentis eſſe agendũ diximus, deprompta indicatione à corporis natura, ætate, & aliis. Digerentia verò, quæ ſolent in affectibus dentium venire in vſum ſunt, qualia ea, quorum meminit Gal. 5. de comp. med. ſec. loc. ex ſententia Archi-
Cap. 10. genis; nimirum cedria, propolis, nardus, hyſſopus, capparum radices, item & agreſtis cucumeris radices, nitrum, piper, allium, chamæleontis radix, ſtaphis agria, rutha, marrubium, & id genus reliqua: quæ tamen diuerſos in viribus ordines habent: ſed illi ex Galen. Paulo, Ætio, & aliis poſſunt percipi. Præterea ad hoc genus pertinent & cornu cerui, capreæque vſtum, & dens canis itidem vſtus, quæ & vim exſiccandi, extergendique habent, necnon & aliquam digerendi exuſtione contractam. Quamuis dens caninus quadam ſuæ ſubſtantiæ proprietate poſſit forſitan prodeſſe. Hæc ergo vel ſola, vel plura ex aceto decocta, & eo acerrimo (vt dictũ ſuperius fuit) ore ſumpta: atque capite inclinato in dolentem partem, aliquo tempore detinenda, poſt expuenda ſunt. Cæterum duo ſemper obſeruanda ſunt. Primum, vt pro ratione maioris, vel minoris affectus, valentioribus, vel lenioribus medicamentis, & pro ratione etiam corporis, & particulæ affectæ vtamur: nimirum, vt qui duriori, & ſolidiori corpore ſunt, quique duriores, & ſolidiores ſuaptè natura dentes habent, acrioribus & fortioribus tractentur medicamentis: lenioribus verò, qui contra ſe habent: & id ſiue repellendum, ſiue digerendum ſit. Quod non modo in harum particularum affectibus, verùm etiam in vniuerſum & aliarum omnium morbis obſeruandum eſt. Deinde verò & hoc memoriter tenendum, quod inter initia dolorum, dum dolor creſcit, aſtringentibus, & repellentibus magis incumbamus: cùm autem conſiſtit affectus, digerentibus magis: illis verò commixtis, inter medio tempore. Et hæc videtur propria eſſe curatio dolentium dentium, cum inflammatione, aut affectu inflammationi ſimili tentantur. Verùm dolent interdum, & nimis perfrigerati, ſiue ab interna cauſa, ſiue ab externa id illis accidat. Ab externa quidem, cum quis gelidam aquam biberit, vel fructus niue refrigeratos comederit, aut id genus aliis cibis, vel potionibus fuerit vſus: ſed de his iam paulo ante egimus. Ea interna verò, ex influxu frigidiorum humorum addentes. Atque cum hac ratione laborauerint dentes, plurimum proderunt ea, quæ commaſticata vim habẽt pituitam ex capite detrahere, vt fomentum omne fluentis materiæ detrahatur. Ita enim quinto de compoſ. medic. ſecun. loc. docuit Galenus. Cui nos id addamus, quod id qui-
Circa finem. dem intelligendum eſt, vbi non ſit multa capitis plenitudo: nam ſi multa ſimilis materia caput occupaſſet, magis expediret prius aliquibus carapotiis, vel id genus aliis medicamẽtis purgare caput, & vniuerſum corpus: ne quandoque maiori copia humoris à commaſticatis medicamentis commota, quàm deinde vacuari ab eo poſſit, & ea ad affectos dentes delata, noxa augeatur. Quæ autem ea ſint, quæ hanc vim habent, abundè ſuperius fuit expoſitum, vbi de apophlegmatiſmis habitus eſt ſermo. Quanquam autem, vbi ea ſola refrigeratione, ſine affluxu materiei, dolent, non ſit neceſſe iis vti, quæ pituitam

A detrahunt: melius tamen fore idem autumat, ſi neque hæc prætermittantur: nam factis imbecillioribus dentibus, ſi aliqua ſit materia fluxioni parata, eò facilè defluit: præterea verò hæc item calefaciunt, & hac ratione poſſunt corrigere intemperiem à refrigerantibus illatam. Sed & aliis excalefacientibus vti licet. Nos verò ex multa medicamentorum ſylua à multis auctoribus, & antiquis, & iunioribus congeſta, duo tãtum medicamenta ex Gal. ex Apollonio relata deſcribemus, vt quæ ſint paratu faciliora, & non modo huic proſint affectui, ſed & dentes conſeruent: tantam autem vim habent, vt vel etiam corroſos dentes, ſi ea diligenter in foramen indantur, à dolore vindicent. Quorum alterum eſt hoc, vt
B gingiber tritum ex melle coquatur, atque mox indatur denti eroſo, & exterius illinatur. Alterum vero accipit aluminis ſciſſilis drachm. ſex, maſtiches drach. vnam, roſarum drach tres, iridis drach. quatuor, terantur omnia, & in puluerem redactis vtendum colluto ore ex aqua tepida. Eroduntur præterea ſæpe, & perforantur dentes: interdũ & denigrantur, vt & viſu turpes ſint, & tandem putreſcant, carieque contracta, & putredine rodantur, & nonnunquam doleant. Hæc autem vitia præſertim ex affluxu Loco 6.
vitioſorum humorum ortum habere diximus: defluxionem verò hanc potiſſimum ex capite fieri. Quia & ex putrido, & corrupto vapore à vitioſa in ventriculo congeſta materia elato vidimus malè affectos nonnunquã fuiſſe dentes, vt & denigrati deinde fue-
C rint, atq; mox putruerint, & fuerint eroſi. Sed & hoc inſuper his eſt addendum, quod (vt 1. de diff. feb. docuit Gal.) maximum momentũ in morbis contrahendis habet afficiẽdæ particulæ præparatio, & propenſio. Et ideò facilius ac promptius in hos affectus incidunt dentes, qui molliores natura, & teneriores facti ſunt. Vnde his rectè perceptis, facilè erit inire rationem, & methodum curandi hos dentium affectus. Nam ſtatim ſi quis diligenter conſiderauerit, duo ſcopi maximè neceſſarij ſunt. Alter ab indicatione à cauſa horum affectuum depromptus: Alter vero à præparatione, & inclinatione ipſorum dentium ex ſua natura ad hæc vitia contrahenda. Etenim ſi cauſa conſiſtit in affluxu vitioſorum humorum, tollendus ille prius erit opportunis remediis.
D Et (vt in ſimilibus ſæpius declarauimus) ſi fluxio fuerit multa, & copioſa: quia foueatur, aut à capite, aut à ventriculo, aut interdum ab vniuerſo corpore: illis prius eſt proſpiciendum euacuationibus, & reuulſionibus: poſtea vero vbi illis fuerit conſultum, topicis erit remediis, & accõmodatis medicamentis procurandum, vt deſiccentur dentes: ita nãque conſumetur vitioſa materia ex qua læduntur. Ex hoc quatenus ad primum ſcopum poteſt pertinere, qui ſiccandum, & vacuãdum eſſe hac ratione humorem prauum oſtendit. At vero cum dixerimus in hac re & dentium debilitatem ob teneritudinem conſpirare: Ideo & huic rei conſulendum erit: nimirum vt duriores, & ſolidiores redditi, non ita facilè deinde
E afficiantur. Conducunt autẽ huic rei ea medicamenta, quæ aſtringunt. Copioſam vero horum medicamentorum ſeriem paulo ſuperius expoſuimus. In præſentia vero nonnulla ex Dioſcoride, & Galeno addemus. Ramuſculi itaque lentiſci virides commodi, & plurimum in purgandis dentibus vtiles eſſe poſſunt. Cochlearum etiam omnium teſtæ combuſtæ, tritæque, & affricatæ dentibus. Ita & purpura vſta, & bucina ſale repleta, & vſta. Sed & lentiſci reſinam dentes nitidos facere tradidit idem Diu-

ſcorides. Galen verò 6. de ſimp. med. facul. affirmat rotundam ariſtolochiam id maximè præſtare. Cornua itidem vſta, & præſertim capræ, & cerui, & vſtæ teſtæ, imprimis autem oſtreorum, & quæ antiquitus calamæ dicebantur, non modo detergendis, dealbandiſque dentibus vtiles ſunt: verum & gingiuas præſertim madidas roborant. Smegma etiam, cuius meminit idem 5. de Comp. med. ſec. loc. non modò albos dentes efficit: ſed eos à carie defendit, atque ad bonum eorum odorem nõ parum prodeſt. Conficitur autem hoc modo, vt nitrum accipiatur, & ſeſta ſæpiæ, item & mirrha, & ſingulorum ſit par portio. Laudatur quam maximè & dentrificium illud, quod accipit cornu cerui vſti drach. duas, malabatri drach. vnam, origani drach. quatuor. Contingit autem ſæpe, vt ex vſu, & eſu rerum, quæ auſteritate, & acerbitate inſigni, aciditatéque præditæ ſunt, cuiuſmodi ſunt fructus immaturi, & ſimilia, multis obſtupeſcant dentes: immo & non rarò illis, qui acidam pituitam euomunt, aut melancholicum humorem acidum, vt inde patiantur dentium ſtuporem: nec modò ex vomitu, ſed ex vapore ab acida pituita in ventriculo congeſta, ſurſum elato, noui aliquos, quibus dentes obſtupeſcerent. Stupidum autem hunc eorum affectum Græci αἱμωδίαν appellant: qui quidem fit ob exſiccationem, & exaſperationem contractam ex contactu acidi, aut auſteri ſucci, vt docet Galenus ſexto de Simpl. medic. fac. Vnde illi tollendo apta remedia eſſe ait, quæ vim leniendi aſperitatem habent, & lentore aliquo particulam replendi. Quare ab omnibus ferè auctoribus laudatur portulaca commanducata: vtpote quæ ſuo lentoris alicuius participe humore leniat aſperitatem, & exſiccatam particulam repleat. Galen. etiam laudat oleum calidum ore retentum. Quoniam autem alij facilius aliis hoc affectu corripiuntur: Ideò & id animaduertendum, quod affectus is frigidus eſt: & proinde illi, quorum dentes aut natura, aut ex aliquo vitio frigidiores ſunt, facilius, & frequentius hoc ſtupore corripiuntur. Poſtremò verò & de dentium commotione aliquid dicendum eſt, cùm non parum incommodi & is affectus inferat: præter id enim, quod maſticationi multo eſt impedimento, quæ neceſſaria ferè eſt, vt alimenta probè conficiantur, & concoquantur, cadunt etiam, vel eos extrahi neceſſe eſt, cùm plurimum labant: Agendum ergo eſt, quo pacto huic malo ſit occurrendum. Verum quia illud multas poteſt cauſas, & occaſiones habere: Idcirco & aliquo modo multiplicem oportet eſſe curandi rationem. Cauſa ergo, vel occaſio, vnde vacillant dentes, aut interna eſt, aut externa. Externa occaſione commouentur ex ictu, vel ſimili incommodo, cum confringere dentibus durum quidpiam, aut cùm mordicus aliquid dentibus apprehenſum vi detinere contra impetum alio trahentis volumus, vel alia ſimili ratione. Ex interna cauſa dentes fiunt mobiles, interdum quidem ex inopia alimenti. Nam quæcunque aluntur, alimento deficiente, imminuuntur, & graciléſcunt. Nec modo ex inopia fiunt graciliores dentes, verùm & gingiuæ, quæ & ipſæ aliquid faciunt (vt antea diximus) ad firmandos dentes. Sed bifariam accidit hæc ex alimenti penuria dentium gracilitas. Primum ob ſenectutem: vt enim ex ſenio cæteræ omnes particulæ corporis languidiores, & minores fiunt: ita & dentes, & gingiuæ. Deinde ex longiori morbo, vel etiam acuto: cum fit multa cõſumptio, & reſolutio corporis. Vnde ſæpe iis, qui ex magno aliquo morbo emaciati, & cõſumpti ſunt, dentes quoque parum firmi, & ſtabiles. Tertio verò & ex interna cauſa dentes mobiles euadunt, quando neruis, qui radicibus inſeritur, relaxatur nimio humore perſuſus, qui plerunque ex capite deſtillat, vt quinto de compo. medi. ſec. loc. docuit Galenus. Dentium commotioni, quæ ſenectutis comes eſt, (licet plus, minúſve, item ſerius aut tardius ſenibus accidat, pro ratione roboris naturalis eorum, vel etiam victus rationis ab illis ſeruatæ) hoc ſolum auxilium afferri poteſt, nimirum vt gingiuæ aſtringantur, & contrahantur, quo fortiùs & tenaciùs poſſint continere, & ſtabilire dentes. Vbi autem ex morbo veluti contabuerint, prodeſt corpus reficere, & inſtaurare, atque ipſum regere, vt conualeſcentes regendi: vt tamen & ore aliquid detinere, quod aſtringat, non ſit inutile. Sed ſi ex perfuſione ex multo humore, & veluti reſolutione nerui radicibus dentium inſerti, contigerit dentes fieri mobiles, ſiccantibus erit tractanda curatio, quatenus ad localia remedia particulatim pertinere poteſt: qui quidem humor, ſi aliunde, vt à capite fluat, illi erit, vt in aliis affectibus à ſimili fluxione ſuum ortum habentibus, occurrendum vacuatione, & reuulſione, mox vero exiccatione, vt nuper dicebamus. Cõmotioni autem, quæ percuſſionem, vel aliam violentam, ſimiléinque ſecuta ſit occaſionem, aſtringentibus ſuccurrendum eſt. Vnde his affectibus prodeſt vinum ore contentum, aut eo ſi os colluatur, in quo ſ[illegible] aut vlmi cortex, aut cornu cerui decoctum, v[illegible] Gal. eodem quinto. Dioſcorides vero oleum omphacinum in ore detentum eſſe huic rei commodũ remedium ait, vel oleum expreſſum ex ſylueſtri olea. Præterea foliorum lentiſci decoctum, aut cytinorum, aut malicorij, vel ex aſinino lacte, cui vim præterea eſſe ait firmandi gingiuas: item ex ſcilliticо aceto. Sed & alumen cum aceto, vel melle validum eſt medicamentum. Poſſemus autem & alia ferè innumera medicamenta deſcribere, & à prioribus medicis tradita referre, ſed nobis hæc poſſe eſſe ſatis videntur, tãquam exempla propoſita. Multa alia à Gal. Paulo, Ætio, Meſue, literis commiſſa ſunt, quæ vnuſquiſq; poteſt legere. Nos enim ad ea properamus, quæ ſunt maioris momenti, vt ſunt morbi, qui interiores oris partes tentant, quales ſunt palatum, lingua, tonſillæ, & quæcunque aliæ ad has pertinent.

De Oris interioris affectibus. CAP. V.

INTERIORIS oris partes ſunt palatum, quod ὑπερῴα Græcè dicitur, interdum οὐρανίσκος, quaſi paruum cœlum dixeris, vnde & noſtri vulgares cœlum oris appellant. Deinde lingua, & pars, quæ ſub lingua eſt, & columella, quæ caruncula eſt ſuſpenſa pendens ex extremo palato ferè ſupra linguæ radice: noſtræ mulieres vuulam nominare ſolent: Græci vero κίονα & γαργαρεῶνα, hoc eſt, columnam, vel gurgulionem. Vtrinque vero ſunt duæ glandulæ in faucium principio, quæ cum ex inflammatione intumeſcunt, tonſillæ à Latinis ἀντιάδες à græcis, dragũceli vero à noſtris mulierculis, ab aliis gaioni dicitur. Quod nomen morbum non particulam ſignificat: quamuis aliqui & pro particula accipiant. Poſt has glandulas interius eſt ſpacium illud inter os, & ſtomachum, vel gulam interiacens, quod ἰσθμὸς græcè nuncupatur, propter ſimilitudinem, quam refert iſthmi, qui eſt anguſtus aditus inter duo maria: vnde &

de & κρεμάσμα, quæ iuxta iſthmum conſiſtentes, dicuntur iſthius loci inflammationes. De harum itaque particularum affectibus cum acturus ſim, non mihi videtur eſſe neceſſarium longiori oratione earum actionem, & vtilitatem exponere. quando hæc magna ex parte fuerint tractata, ſtatim a principio iſtius libri: & ſi quid derelictum eſt, illud ad anatomicos potius, quàm ad noſtrum hoc negotium pertinet. Eapropter hoc tamen innuemus quod partes hæ & ſermoni inſeruiũt, & guſtui, & præterea maſticationi, vt declarauimus ſtatim ab initio huiuſce tractationis. Obnoxiæ vero ſunt omnibus ferè morborum differentiis, quibus & priores iam expoſitæ particulæ: videlicet & iis, qui propriæ ſunt mēbris compoſitis, & inſtrumentariis, & illis, qui tentare ſimplices partes ſolent. At de illis prius agamus, qui primum, & proximè ſimplicia membra infeſtant: ac ne multum tēporis ſine inſigni conteramus vtilitate, prætermittemus eorum morborum rationem, qui in ſola abſque vlla materia intemperie conſiſtunt: quoniam modum, & methodum, quam in his curandis ſequĩ oportet, ſæpius in vniuerſum ſuperiùs explanauimus, & ſi quid deinde particulatim deſiderandum ſit in curatione horum affectuum, facillimè id ex iis, quæ dicemus, cum de aliis affectionibus curandis verba faciemus, percipi poterit. Ne etiam de illis ſermonem habebimus, quæ referri poſſunt ad ea, quæ in prioribus libris ſunt copioſè, & diffuſè tractata, tam quatenus ad ortum & eſſentiā eorum pertinet, quàm etiam ad methodum, & rationem curationis: vt ſunt reſolutio, & conuulſio linguæ. Nam ex iis, quæ expoſita ſunt in capite de conuulſione, & reſolutione, hæc omnia comprehendi poſſunt. Sed primum de inflammationibus harum partium, & earum etiam quæ in tumores ſunt, & in faucibus latent, quæ angina cruciari ſolent (cum omnium horum ſit idem modus generationis, & curationis, ne in eiſdē repetendis fruſtra tempus conteratur) in vniuerſum agemus. Secundò itidem de earum vlceribus. Tertiò de tetro oris odore. Poſthac autem particulatim, ſi ſit aliquis priuatus harum partium affectus, priuatim de eo agemus. Et quia lingua inſtrumentum eſt a natura creatum, præſertim ob duplex officium, videlicet vt eo ſapores guſtemus, & vt vocem, ac ſermonem formemus: ideo prius de iis affectibus tractationem inſtituemus, quibus læditur ſermonis, & loquendi facultas, vt illis accidit, qui malè affecta lingua blæſi, vel muti fiunt. Mox vero de eiuſdem affectibus, vnde guſtus læditur. Tertio loco de tumore linguæ, quo ita excreſcit, vt in ore nequeat contineri, ſed exire cogatur. Poſtremo de columellæ laxitate & elongatione. Sed iam rem ipſam aggrediamur.

De inflammationibus, ac vlceribus omnium internarum partium oris & faucium. CAP. VI.

EODEM modo, & eiſdem de cauſis in vniuerſum oriuntur inflammationes in ore, & omnibus, quas recenſuimus, oris partibus, quibus & aliarum particularum noſtri corporis inflammationes: nimirum (vt Gal. multis in locis docuit) ex calida fluxione irruēte in aliquam definitam particulam: ea porro ratione, quod partes fortiores, cum aut multitudine grauantur, aut praua aliqua qualitate eorum, quæ in ipſis congeſta ſunt, excrementorum irritantur excitata expultrice facultate, nocuam materiam ad imbecilliores partes impellunt, in quas ſi infarciatur, illas replens in tumorem attollit. Si vero per venas diffluat, neque ex eis exprimatur, vel ſi etiam aliquid exeat, non tamen eatenus, vt repleat meatus & inania ſpatia, ſed tantum, vt quaſi humectet: non fit aliquis tumor in particula: verum vitiat, & immutat naturalem temperaturam illius. Et hoc modo conſiſtunt morbi in intemperie cum materia. Quod ſi fluxio hæc, præter id, quod calida ſit, ſit etiā adeo acris, vt poſſit abradere, & erodere particulas, in quibus conſiſtit, & per quas tranſit abradendo & erodendo, ſoluta particularum continuitate, vlcus infligit. Hoc tamen præterea conſiderandum, quod cum fluxio motionem ſignificet morboſæ materiæ ab vno loco ad alium impulſæ. Ideo duo medico rectè has affectiones curaturo ſunt obſeruanda. Primum, vnde defluat ea materia. Deinde, vbi fluens conſiſtat. Nam primum reſpiciens, cauſas fluxionis de medio tollere: alterum vero, morbum factum curare poterit. In his autem harum partium affectibus poteſt fluxionis occaſio in variis, & diuerſis locis conſiſtere: ſiquidem & vitio ventriculi interdum, & conſenſu cum eo lædi fauces, guttur, & os poſſunt. Sæpe enim ſi ſit cōgeſta aliqua vitioſa, & putris materia in ventriculo ab elatis vaporibus afficiuntur hæ particulæ, & lingua, faucéſque nigreſcunt, exaſperantur, & tandem excedunt & vlcerantur. Vt de hoc pacto in lactantibus infantibus, corrupto lacte in ventriculo, fiunt vlcera, quæ Græcè ἄφθαι dicuntur. Multoties quoque ex acri materia per vomitum rejecta abraditur, & vlceratur os. Nonnunquam etiam conſenſu cum pulmonibus malè afficiuntur hæ particulæ, itidē ex vaporibus elatis ad os, & fauces. Sæpe namque id vidimus illis accidiſſe, in quibus purulenta materia in his partibus fuerat collecta. Vnde ſuppurati, & ſanioſi, à Latinis, ἐμπυικοὶ à græcis dicuntur. Sæpius etiam in febribus acutis, vbi fomentum febris, vel (vt iuniores loqui ſolent) minera in ſpiritualibus membris ſedem habet, id euenire ſolet. Quare Gal. in Prognos. referens quæ ſymptomata ſæpius ſequantur febres, cum earum fomentum in membris naturalibus eſt, & quæ, cum in ſpiritualibus, ait, quod priores ſequi ſolent alui profluuia: has vero ſpirandi difficultas: præterea linguæ, & faucium aſperitas, nigredo, & alia id genus. Tertio autem ſolent affici hæ partes conſenſu cum toto corpore, vaporibus videlicet à toto ad eaſdem elatis, vt in febribus præſertim vero malignis, & peſtilentibus nec modo vapores, ſed etiam interdum humores confluunt ad has partes, efferueſcentibus nimirum vitioſis humoribus tum ex putredine, tum ex igneo, & vehementi calore febrili atque inde fiūt in ore, & faucibus eryſipelata, herpetes, aphthæ, interdum exquiſita eryſipelata, interdū phlegmonoſa, & multa alia mala his ſimilia. Poſtremo autem, & frequentius ſolent ex ſuperioribus partibus, vt Gal. *Com 16.* tum tertio tum ſexto Apho. teſtatus eſt præterea & *Com 2* 4. de tuend. ſan. & 2. de ratione vict. in acut. mor. ni- *Cap 2.* mirū ex capite, & cerebro fluxiones ad guttur, fau- *Com 30.* ces, aliaſq; huc ſpectantes particulas deferri: vnde inflāmationes, eryſipelata, vlcera & id genus alia mala ortum habent. Quamuis autem fluxiones hæ tum à capite, tum ab aliis locis defluentes: non ſemper in oris, & fauciū particulis conſiſtant, ſed & alias multas poſſint decūbere his tum ſuperiores (vt in prioribus libris fuit expoſitum) tum inferiores, vt in ſequentibus dicetur, attamen ad nos in præſentia pertinet ea perſequi quæ ad has particulas attinent. Sed primum de inflammationibus ſermonē habeamus vtpote, quæ habent aliquam maiorem neceſſitatem in acuties, moleſtia, & periculo non tantum ratione

ſui, videlicet fluxionis, & mo[illegible], quo generantur, & A conſiſtunt, quantum ratione locorum, in quibus exiſtunt à quibus etiam diuerſa nomina ſortiũtur. Cum ergo fluxio in lingua & palato conſiſtit, excitata inflammatione, vt non admodum grauis morbus eſt neq; inſigne aliquod periculum annexum habet: ita neque priuatum aliquod nomen conſecuta eſt. Niſi quod interdum ſub lingua ad eius radicem, & venas quæ ſub lingua ſunt, ſuccreſcit tumor quidam, præſertim verò pueris, qui à ſimilitudine, quam refert, Græcè βάτραχος hoc eſt, rana, vel ranunculus (vt retulere Paulus, & Ætius) dicitur. Et quamuis fiat a pituitoſa, humida & lenta fluxione: aliquando tamen ad inflammationis naturam (vt ait Paulus) accedit. Vnde & ſi plerunque ex ſiccantibus, & attenuantibus ſoleat curari. Ego tamen interdum ſuppuratũ illum vidi, atque ex eo rupto proſiluiſſe pus copioſum. Inflammationes verò, quò magis in interioribus partibus, decumbente ad eas fluxiones cõcitantur, eò & moleſtiores, & grauiores ſunt: quò verò magis in illis, quæ exterius vergunt, eò minus periculi afferunt. Vt ergo prius diximus, duarum glandularum, quas quidem iuniores amygdalas appellant, inflammationes, tonſillę à Latinis dicuntur quamuis & particulæ illæ ab aliquibus tonſillæ nũcupentur, Græcè verò ἀντιάδες. Columellæ verò, vel gurgulionis inflãmatio, præſertim verò, quando adeo extenuatur eius radix, vnde pendet, vt fiat ſimilis C pediculo, cui acinus vuæ inhæret, vocatur à ſimilitudine, Græcè quidem σταφυλὴ Latinè vero, vua. Diximus autem inflammationes partium, quæ inter has glandulas, & columellam, atque fauces, vel guttur, paristhmia nuncupari. Internæ vero, quæ in faucibus, & muſculis, qui ſummo capiti aſperæ arteriæ, & ligulam, vel ἐπιγλωττίδα mouentes, quæ ſunt proxima vocis inſtrumenta, quas partes φάρυγγα Græci, nos fauces appellamus: Latinè angina, Græcè συνάγχη vel κυνάγχη dicitur, eo quod hominem angat, prematque, atque quaſi laqueo ſtrangulet. Quia vero morbus acutiſſimus eſt, interdum & diſcriminis maximi. Ideo hic aliquantiſper conſiſtamus. Vbi primùm hoc animaduertendum, quod antiqui medici, præcipuè vero Hip. communi anginæ, vel κυνάγχης nomine omnes affectus nuncuparunt in hoc D loco conſiſtentes, qui ſpirationem lædunt, quomodocunque id faciant. Habet autem angina varias & diuerſas differentias, quæ cognitu neceſſariæ medico ſunt, tam ad præſagiendi, quàm ad curandi rationem. Bifariam autem eas partiendi ratio iniri poteſt. Cum enim duo in ratione anginæ conueniant (vt ex prædictis percipi poteſt) nimirum inflammatio ex fluxione excitata. & locus, in quo conſiſtit inflammatio, vel fluxio, tam ex diuerſitate loci, quàm fluxio corripit, quàm ex diuerſa fluxionis natura poteſt accipi ratio diuerſarum differentiarum iſtius affectus. Sed primùm differentias à loco ſumptas perſequamur. Inflammatio ergo aut fauces corripit: E fauces vero locum appello, vel partem illam quam φάρυγγα Græci vocant, quo pertingunt, & quaſi coeunt gulæ, & aſperæ arteriæ fines, ac ſupremæ partes, quæ ſunt quaſi oſtia, & aditus, tum cibo & potui ad ventriculum, tum ſpiritui ad pulmones: ſicut extremum arteriæ, λάρυγγα Græci nos guttur (vt puto) nuncupamus. Cum igitur in faucibus extuberat inflammatio, aperto ore, & aliquo inſtrumento lingua depreſſa, rubor, & tumor introſpicientibus conſpicuus eſt. Quod ſi ita interius malum conſiſtat, vt in faucibus neque tumor, neque rubor appareat, neque etiam exterius ſigna inflammationis percipiantur: attamen in gutture ſentiat æger ſe ſtrangulari: hæc eſt altera anginæ differentia. Tertia vero eſt, cum in faucibus quidem ſuboritur inflammatio, ſed verſus exteriorem partem. Quarta eſt, quando ex inflammatione tument externæ partes circa guttur. Medici vero Hipp. poſteriores, has omnes differentias diuerſis nominibus, vt quarto Apho. & tertio Prognoſ. Gal. tradidit, diſtinguere voluere, primam συνάγχην, alteram κυνάγχην, tertiam παρασυνάγχην, quartam παρακυνάγχην appellauere: quos ferè deridet Galen. Sed & alterius etiam differentiæ meminere Hipp. & Gal. quarto de locis affect. cuius B proxima cauſa eſt, luxatio vertebrarum, quæ ceruicis ſunt: nimirum quando luxatæ introrſum impelluntur: ita enim & gulam, & ſubinde guttur ſeu arteriam premũt. Periculoſiſſima autem luxatio eſt vertebrarum ſuperiorum, ſicuti illius, quæ dentem appellatum habet, minus aut quo inferiores ſunt. Et huic, quæ ex luxatione fit magis obnoxij ſunt pueri quam adulti. Nec modo hac ratione diſtinguuntur differentiæ anginæ, verùm & ratione fluxionis, vnde excitatur, quæ plerunque (vt diximus) ex capite eſt: interdum tamẽ & aliunde. Fluxio vero non ſemper eandem habet naturam, ſed differentem. Vnde & diuerſæ etiã excitantur anginæ differentiæ. Nam aliquando ea fluxio calida eſt, tenuis, & acris. vt 4. de rat vict. in acut. mor. & tertio Apho. ait Gale. ait C tamen, vt aliquando magis inflammationis particeps ſit: nonnunquam vero eryſipelatis, vt idẽ quinto de locis affectis tradidit: & in hoc quidem dolor vehemens eſt, ſitiſque & vehemens etiam ibi calor percipitur: adeſt etiam febris, ſed non adeo calida, neque pro ratione ſitis. Aliquando autẽ fluxio magis pituitoſa, & lenta eſt, & vbi tumor is non multum calidus ſit, alioquin enim niſi aliquem calorem habuerit inflammationem, quam tanquam genus anginæ conſtituimus, nequaquam poterit excitare. Sed de hoc in ſecundo libro, vbi de lethargo fuit habitus ſermo, egimus. Vbi ergo non multum habuerit calorem, ferè erit abſque febre. prior autem anginæ differentia, vt idem Gal. eiſdem locis docuit ſolet D plerunque guttur vel λάρυγγα occupare: frequentiórque eſt in æſtate, autumno: ſicut altera hyeme, & vere, & fauces potius torquet. Vnde in ea quædam inæqualitas in deuorando percipitur. Nam cibus retineri alicubi videtur, præcipue qui craſſior, & durior eſt non ſine leui aliquo dolore. At vero cũ gulam angina corripit, quidam etiam dolor in dorſo percipitur; ob id quia gula ſpinæ incumbit. ſicuti cum in extrema arteriæ parte, vel gutture, tantam affert ſpirandi difficultatem, quod (vt quarto Apho. monet Gal.) ſæpe in diſcrimen repentinæ ſtrãgulationis adducit. Omni autem anginæ hæc duo aſſident incommoda. Nimirum quod & ægrè deuorãt ægrotantes, & non niſi cum dolore, vt ſæpe per nares (vt quarto de loc. affect. idem ait) potum reiiciant: tunc autem maior difficultas, doló[illegible] angit cum iacens & ſupinus deuorare nititur: vnde innata figura, conſidere hi coguntur. Præterea aſſidet & ſpirandi difficultas: non tamen cuicunque tanta, vt ſuffocationi periculum laboranti minetur. Q[illegible] vero ad præſagiendi rationem pertinet, hæc ex Hip. & Gal locis ſæpius iam citatis colligenda, & annotanda duximus. Primum, quod angina quæ ex luxatione fit, communi quidem [illegible] capitis monuimus) nuncupatione dici [illegible] nomine poteſt; quia angit, & ſtrangulat citra noxam p[illegible]

Com. 3 Com. 6. Cap. 8

C in 2 Com. 22 Cap.

Com. 4

ris,& pulmonis: hac enim ratione imprimis angina A
à peripneumonia,& pleuritide diſcernitur:quoniam
ſi propriè, & exquiſitè loqui velimus, angina par-
tium oris, & faucium inflammationem ſignificat:
luxatio verò aliud eſt ab inflammatione. Quamuis
luxatio hæc bifariam fieri poſſit. Vel enim ictu, &
percuſſione, ex caſu, aut alia occaſione. Vel (vt ex
ſententia Hipp. in libro de articulis refert Gal. 4. de
loc. affect.) ob crudum aliquod tuberculum in cor-
poribus neruoſis, quæ vertebris incumbunt, ſuc-
creſcens, quibus ex tumore contractis torqueri ver-
tebras neceſſe eſt: & eiuſmodi quidem illius luxa-
tionis cauſa magis ſimilem inflammationi, & ſubin-
de anginæ rationem habere poteſt. Sed redeamus ad
noſtrum inſtitutum; cùm ex ictu & repentè fit luxa-
tio, curationem non admittit, cum verò ex tubercu- B
lo, cenſuit Hip. (vt ſecundo libro Epidem. inſinuat)
interdum curari eſſe tamen periculoſas has anginas:
& eo magis præceps periculum afferunt, quod cer-
uicis ſuperiores vertebræ fuerint luxatæ. Reliquis
autem anginæ differentiis, quæ in inflammatione
conſiſtunt in maius, minúſve periculum, ratione lo-
ci, cui incumbunt, hominem adducunt. Ea enim præ
aliis acutiſſima eſt: & citiſſimè ſtrangulans, in qua
maxima eſt ſpirandi difficultas: ita vt cogatur ægro-
tus recta ceruice reſpirare, & à dolore plurimum
cruciatur: quæque interiores gutturis partes corri-
puit, vt ore aperto, & lingua depreſſa, nullus in fau-
cibus inſpiciatur tumor, aut rubor. Vbi autem fau-
ces & tumidæ, & rubentes videntur, doléntq;, & in-
ſignis etiam ſpiritus anguſtia percipitur, non tanta C
tamen, vt in priori, periculum ſanè & hæc adiunctum
habet, non eſt tamen perinde acuta vt prior. Longè
vero minus periculoſa eſt ea, in qua nec multus do-
lor, nec inſignis ſpirandi difficultas moleſtiam af-
fert, & præter fauces, collum etiam tumoris, & ru-
boris eſt particeps: nam extrorſum vergit malum.
Aph. Quare ſexto & ſeptimo Aph. pronunciauit Hippo.
Aph 49. bonum eſſe in angina tumorem, & ruborem, tum in
Text. 25. ceruice, tum in pectore apparere: tertio vero Pro-
gnoſ. vnde hæc ferè omnia deſcripta ſunt, dixit, eam
anginam ſalubriorem eſſe, in qua tumor & rubor
extrorſum conuertitur. His autem præterea adden-
dum eſt, quod ſi ægrotanti ſuperuenerit angina, qui
vires parum firmas habeat, deſperata eſt omnino e-
ius ſalus: quicquid enim ſpei reliquum eſt in his acu- D
tiſſimis morbis, id (vt decimo meth. docuit Gal.) in
robore virium ſitum eſt. Nec etiam præter eundem
cuius quarto Aph. idem meminit, quod pernicio-
ſiſſima eſt angina, in qua febris vehemens eſt, cum
multa ſpirandi anguſtia. Cum enim in magna febre
multa ſit refrigerij neceſſitas: quod larga ſpiritus
attractio præſtat: exiguus vero in his attrahatur: ci-
tiſſimè ſtrangulantur, nullúſque euadere poteſt. Ea
autem angina, nec acuta admodum eſt, nec ad diſ-
cuſſionem difficilis, in qua ex pituitoſa fluxione fau-
ces tument. Sed nec hoc ignorādum, quod (vt idem
quarto de Cauſis pulſ. monet) angina tranſit in pe-
ripneumoniam, tranſlato videlicet impetu fluxionis
ad pulmones: Nonnunquam vero in conuulſionem, E
conuerſa nimirum fluxione ad neruos, & medullam
ſpinæ. Et cū eorum pulſus, qui angina tentantur, par-
ticeps quidem cuiuſdam ſit tenſionis, hac ratione fit,
vt quoquomodo pulſui eorum, qui conuelluntur, ſi-
milis euadat. Cum præterea non nihil vndoſus, &
magnus ſit, vt peripneumonicorum pulſus; inde
etiam fit, vt eius tranſmutatio in quam partem ca-
ſum minetur, ex pulſu præcognoſci poſſit. Nam ſi

Tom. 2. Trincauel.

A maiorem, habuerit tenſionem indicio erit vergere in
conuulſionem. Sin autē maior, & vndoſior fieri pul-
ſus videatur, in peripneumoniam inclinare anginam
oſtendet. Addit autem Gale. tertio Prognoſt. quod
conuerſa angina ad pulmones delirium concitat, &
ſtrangulat intra ſeptem dies, aut ſuppuratur, vt ait
Hippo. quinto Aph. Sed de his ſatis. Ad curationem
progrediamur.

De ratione curandi anginam, & reliquas faucium, & oris inflammationes. CAP. VII.

CVm idem ſit modus, quo omnes, qui in his Lect. 71.
partibus ſuboriuntur, inflammationes excitan-
tur, nimirum ex fluxione, eædemq; fluxionum diffe-
rentię: Niſi quod cum duplicem eſſe eam fluxionem
B dixerimus, quæ his partibus ſolet eſſe infeſta: alterā
videlicet craſſiorem, & magis pituitoſam: alteram
tenuiorem, calidiorem, & biliosiorem Prior quidem
(vt teſtantur Gal. & Hip. 4. de Rat. vict. in acu. mor.) Com. 30.
magis in faucibus, & frequentius ſolet conſiſtere, vt
pote quæ latiores venas habeant, capacioreſq; craſ-
ſioris, & magis lentæ fluxionis. Altera vero quæ te-
nuior, & bilioſior, è latioribus quidem facilius ef-
fluit, ab anguſtioribus autem facilius continetur, &
ſiſtitur: vnde frequentius in gutture, quod λάρυγξ
græcè appellari diximus, ſolet inflammationem ex-
citare: nam venæ gutturis ſunt minores, & anguſtio-
res. Ad hæc cum natura harum omnium partiū ſimi-
lem pene indicationum rationem habeat: hoc exce-
pto, quod earum quædam actionem & officium ob-
C eunt vitæ, & ſaluti magis neceſſarium, ſicuti quæ ad
reſpirationem ſunt magis neceſſariæ: vt guttur, ma-
ius momentum, quàm fauces habet in hac actione,
& fauces gurgulione; gurgulio vero, quam aliæ oris
partes. Vnde poſtea affectus, & inflammatio guttu-
ris acutior morbus eſt, & cui magis præceps aſſidet
periculum, quàm faucium; & harum quam gurgu-
lionis, & ſic ſubinde. Cum igitur ea omnia ita ſe ha- Com. 5.
beant, ſimilis quidem erit ratio curandi omnes ha-
rum partium inflāmationes; vt tamen medicus ma-
gis ſollicitus ſit, & in adminiſtrandis opportunis re-
mediis velocior, vbi maius, ac citius periculum im-
pendet. Nam vt 6. Aph. dixit, in his differre, hoc ma-
lum: principium vero curationis à communi metho-
do accipiendum eſt, quæ affectus omnes compre-
D hendit à fluxione concitatos Ea vero eſt, vt pri-
mum fluxioni morbificæ occurramus, ac eam ſiſta-
mus. Siſti autem nequit, vbi præceps, & vehemens
ſit: fluxio factura morbum aliquem magnum, niſi (vt
ſæpe teſtati ſumus) euacuatione, tum corporis vni-
uerſi, tum amandantium particularū. Hac enim ra-
tione, & facile reprimitur fluxio remota, nempe eius
cauſa: cum reuellendi & auertendi eius impetum, va-
cuatio opportunè adminiſtrata vim habeat, præter-
eaque, vt eodem loco docuit Gal. & commodiorem
vtiliorem, magiſq; efficacem vſum localium reme-
diorum præſtat, quæ ſubinde neceſſaria ſunt, vt & re-
pellatur irruens humor & digeratur, qui iam influ-
xit. Corporis autem inanitionem moliri poſſumus
E triplici vſi inſtrumento medico. Nimirum ope ma-
nuū: ſicuti ſecta vena, aut inciſis cucurbitulis Dein-
de vſu medicamentorum purgantium, clyſteriúm-
que: Præterea tenuiori victus ratione. De horum i-
gitur vnoquoque particulatim, & ſeorſum ſermo-
nem habeamus. Primumque de ſanguinis miſſione
Nam & hoc remedij genus ſemper ferè in his acu-
tioribus morbis ex recta methodo alia omnia, niſi
quidpiam aliud vetet, præmittendum eſt. Prohibere

K 3 autem

autem eam poſſunt hæc. Primum quidem ſi aluus aſtricta non deiecerit prioris aſſumpti cibi excrementa non modò vnius, ſed & alterius diei: quo in caſu prius clyſteri procurandum eſſet, vt deiiceret. Quamuis Hip. in ſecundo de Rat. vict. in acut. mor. clyſteri vtatur poſt ſectam venã. Ego verò, niſi valdè eſſet aſtricta aluus, putarem poſſe differri clyſterem poſt inciſam venam: ſed ſi aſtrictior eſſet, præſtare exiſtimarem clyſterem præcedere, lenem tamen. Et ſi quis diceret, nonne poſſemus & leniente pharmaco idem efficere, vt caſſia noſtra, quam Arabes plurimum commendant in inflammationibus faucium? Porrò & id fieri (inquam) poſſet quando in mora nullum eſſet periculum. Sed quia in angina, præſertim quæ guttur iuterius tentat: interdum adeo in præcipiti res eſt, vt intra ſpatium horarum vigintiquatuor hominem iugulet: Ideò longè expeditius eſſet, illa eadem hora huic periculo occurrere, ſecta vena, & præmiſſo clyſteri, aut paulò poſt impoſito; quam differre quouſque aluus per medicamentum exoneretur. Quod ſi neque adeò acutus morbus eſſet, neque eo in loco suborta eſſet inflammatio, vt in deuorando ſolidiori, vel liquido medicamento periculum immineret, recuſaréique clyſteres ægrotans: poſſemus tunc rem hanc lenienti pharmaco tranſigere. Deinde verò obſtare poſſunt ætas, & vires malè affecti corporis: quod quidem impedimentum longè maioris momenti eſt: vt prætereamus tempus anni, conſtitutionem, regionem, & id genus reliqua, quæ potius in magnis morbis modum euacuationi imponunt, quàm quòd omnino vetent. Sed primùm agamus de iis, in quibus nihil eſt, quod venam ſecare prohibeat. Statim ergo detecto principio inflammationis, ſi eo videatur futura magna, & periculoſa, pertundenda erit vena exterior in brachio, quam humeralem græci, arabes, & iuniores cephalicam appellant, & in eo brachio, quod ex ea parte eſt, in quam vergit inflammatio è directo videlicet partis affectæ: copioſúſque deinde ſanguis detrahendus eſt; habita ſemper ratione tum plenitudinis corporis & impetus fluxionis irruentis ad inflammatum locum: tum vel maximè ætatis, & virium affecti corporis. Inanito autem corpore vniuerſo, & conſiſtente iam, aut omnino, aut magna ex parte fluxione, inueteraſcentéque morbo: cùm iam indicatio, quæ eſt à fluxa materia, & facto iam morbo, vim maioram cæperit habere; propterea quia obſiſti non potuerit, quin tumor non creuerit inſigniter: ſi venæ qui ſub lingua ſunt, incidantur, ac pro ratione tumoris, & virium effluat, non parum proderit: quia inflammatio, præſertim in faucibus, inde detracto ſanguine, vacuabitur. Sed interdum in aliquibus, aut non poſſumus ſanguinem ea ratione detrahere: vel etiam nolumus, non poſſumus verò: quia vel habitus, & natura corporis non facilè admittit ſectionem venæ: ſicuti mulieres, quæ molliores, & albas habent carnes, quæque non admodum coloratæ ſunt: itémque pueri, & eunuchi. In eiuſmodi itaqua corporibus per ſcarificationem, & cucurbitulas ſcapulis, & dorſo, interdum verò & cruribus affixas ſanguinem mittimus: quod & Gal. conſuluiſſe, præſertim in lib. de Cucurb. obſeruauimus. (Com. 4.) Neque enim ex ſanguine hoc modo detracto diſſoluitur robur caloris natiui, neque ſpiritus ita exinaniuntur, vt ea liberaliore ſanguinis miſſione per venam ſectam. Quod ſi neque hac ratione audeamus ſanguinem exhaurire id erit agendum, quod conſuluit Gal. quarto de Sanit. tuen. qui in curandis laſſitudinibus, quæ cũ alioquin ſanguinis detractionem requirerent, eam tamen ætas non concedit, vel timiditas hominis, nẽpe, vt liberalius aluus deiiciat procurandum eſſe cenſuit. Quare iam ad hoc ſecundum inſtrumentum, quo medici vtentes vniuerſum corpus inaniunt, exponendum accedamus. Communi autem nuncupatione purgatio dicitur, quam medicamentis molimur. Sed quoniam duplex eſt regio, qua imprimis vniuerſum corpus purgatur: nempe ſuperior, & per os: vt quando vomitum ciemus. De qua ratione vacuandi non eſt, cur in præſentia agamus. Quia euacuatio, quæ inter initia molienda eſt, ea debet eſſe (vt eodem 4. de Rat. vict. in acut. (Com. 10.) mor. docuit Gal.) quæ vim habeat non tantum corpus inaniendi; ſed & reuellendi ab affecto loco. Vomitus autem potius commouet humores ſurſum verſus ſuperiores locos, in quibus conſiſtit inflammatio; quam vt inde auertat vnde altera regio inferior & per ſedem accommodatior eſt huic negotio. Per deiectiones ergo alui potius curandus eſt is affectus. Et cum bifariam alui deiectiones euocari poſſint. Vel medicamentis bibendis, aut deuorandis: Aut illis, quæ per clyſteres iniiciuntur inferius per ſedem. Non erit procul à noſtro inſtituto, ſi de vtriſque agamus, cùm vtranque rationem ciendi aluum laudauerit Gal. ſexto de Comp. med. ſec. loc. & eodem quarto de Ra. vict. in omnibus harum partium inflammationibus. Sed primum de medicamentis aſſumendis ore ſermonem inſtituamus: deinde de illis, quæ ſupponenda ſunt, verba faciemus. Quantum ergo ad medicamenta, quæ ſumenda ſunt, vt & vniuerſum corpus inaniatur, & impetus influentis humoris reuellatur, atque alio conuertatur, hæc imprimis conſideranda ſunt, qualitas medicamenti, quantitas, & forma, vel conſiſtentia. Et vt ab hoc poſtremo incipiamus, cum triplex ſoleat eſſe forma medicamenti, vel conſiſtentia, quod in vſum venire poteſt. Nam aut catapotiis vel pilulis vtimur: aut potionibus, aut appellatis bolis qui non ita ſolida, & dura ſubſtantia, vt pilulæ conſtant: ſed teneriori, neque tamen fluida & liquida, vt potiones; verum ferè inter hæc media. De iis enim, quæ ex ſaccharo parantur, in orbiculóſque confecta rediguntur, & vulgò confectiones nominari ſolent: in quem modum, & diaturbith appellatum, & diaphœnicon interdum parant apothecarij, vt minus ingrata ſint, & mandi facilius poſſint, nolumus in præſentia loqui, quippe cum in his maioribus morbis hanc gratiam non quærimus, vbi celeritate opus eſt. Conſulemus ergo in electione modi, vel formæ medicamenti exhibendi, facilitatem deuorandi, vel deglutiendi. Nam, & ſi in omnibus aliqua ſit iſtius rei habenda ratio: ea tamen maior eſt in hoc affectu habenda, quia (vt paulo antea diximus) omnes harum partiũ inflammationes ſequitur anguſtia fauciũ: vnde difficilis admodum redditur deuoratio, & non ſine inſigni dolore, quo deinde inflammatus locus irritatur: magis autem à re dura, & ſolida, quàm tenera & liquida. Quare & ſi ſolidius medicamentum efficacius, & vehementius trahat vacuandos humores: ob id quia diutius moratur in ventriculo, cùm non ita facilè diſſoluatur, & diffluat: Attamen vt aliqui ineptiſſimi ſunt ad deuorandas pilulas, vel catapotia, & id ſuaptè natura: Ita omnes fere in his affectibus non citra inſignem laborem, & dolorem, eas deuorant. Præterea conſideranda eſt ratio morbi. Quoniam ſi valida, & multa adſit febris pilulæ nõ admodum conducent, vt quæ calefaciant magis, & exſiccent.

cent, quàm appellati boli, vel potiones. Aliis verò omnibus minus potiones, tum ex modo ſubſtantiæ: tum quia parari poſſunt, & dilui decoctis, vel aliis liquoribus, quæ vim habeant leniendi, & reprimendi inflammationes, refrigerandique, & humectandi. Cui & hoc addamus, quòd ſi ex moleſtia medicamenti concitetur vomitus, non ita velox imminet ſuffocationis periculum, ſi liquidum fuerit medicamentum, veluti ſi ſolidum. Pilulæ enim, & boli, dum vomitu alliduntur conſertim, & valido impetu ad anguſtias oppreſſi ab inflammatione tranſitus, maius afferunt periculum. Vnde aliqui hac ratione repentè ſtrangulati ſunt. Vt accidit hic Patauij cuidam mulierculæ laboranti angina, quæ deuoratis bolis aliquot caſſiæ, & vomitu excitato à moleſtia medicamenti ſtatim ſtrangulata interiit. Qualitas autem medicamenti conſideranda eſt, quatenus ad duo ea referri poteſt. Vel ad vim, qua humores re-
Lect.72. ſpicit, vt hunc vel alium ſuaptè naturam magis reſpicit: vnde in electione conſulenda eſt natura fluxionis à qua concitatur inflammatio. Hippo. enim hoc docuit, vbi ait, Si qualia oportet purgari, purgentur, & confert, & bene ferunt. Ea autem purgari oportet, (ait Gal. locum explanans) quæ lædunt, & morbos procreant. Nec modò inde petenda electio medicinæ, quantum ad vim purgatoriam pertinet: ſed etiã ad qualitates, quæ primæ vocantur. Si enim calida admodum & acris fuerit fluxio, declinanda erunt medicamenta, quæ interdum non minus ferè nocent calefaciẽdo, quàm proſint vacuando. Peculiari autẽ proprietate in his affectibus Ægyptiæ caſſiæ liquorem laudarunt Arabes: & id duplici nomine. Primũ quia purgat. Deinde quia vim habet partes illas dum per eas defluit, leniendi, ac digerendi inflammationem, reprimendiq; & tunc præſertim, cum diſſoluitur aqua, vel decocto, vel ſucco ſolani. Sed & quantitas medicamenti bifariam conſideranda eſt. Nam aut quantum refertur ad vires, & robur medicamenti in vacuando. Aut quatenus proprie reſtituit quantitatem, hoc eſt molem, & copiam medicamenti. In primo hæc cõſideranda velocitas motus, & acuties morbi. Quoniam ſi videatur præceps, & violentus admodum motus fluxionis, & augmentum inflammationis: iam ſubit rationem turgentis morbi. Vnde conſuluit Hip. in valde acutis, cũ præceps eſt motus, medicandum eſſe eadem die, quod quidem ad medicamenta valenter purgantia pertinere dixit Gal. Quare ſtatim caſſiæ, ſi caſſia videatur vtendum, & tenuis, calidáque fuerit fluxio, erit addendum electuarium ex ſucco roſarum, deſcriptum à Nicolao; vel roſatum ex deſcriptione Meſue, de quibus ſuperius fuit habitus ſermo. Sin autem pilulis videatur vtendum, aureæ erunt aptæ. Sed ſi fluxio fuerit pituitoſa, aut diaphœnicon addemus, aut agaricum: pilulæ verò cochiæ erunt accommodatæ. Pro caſſia autem, ſi quis eam abominetur, roſaceo ſyrupo ſolutiuo vtemur. At ſi morbus, & fluxio, quæ eius cauſa eſt, non adeo acuta ſit, vt cogat nos ita accelerare; poſſumus acrioribus medicamentis parcere, & vti facilioribus, & lenientibus. Si autem loquamur de quantitate, vt copiam, & molem reſpicit, debemus quò poſſumus minoribus medicamentis vti, & minori copia duplici de cauſa. Primum propter difficilem aſſumptionem ægrotantis, ægre deuorantis, vt diximus. Deinceps quia amplũ, & copioſum medicamentum facilius promonet vomitum, qui non parum in his affectibus moleſtus eſt, & noxius, & id, ſiue pilulis videatur potius vten-

A dum, ſiue bolis, ſiue etiam potionibus. Poſtremum autem medicum inſtrumentum euacuationis vniuerſi corporis, eſt victus tenuioris ratio quæ debet ex proportione reſpondere & acumini morbi. Nam hoc docuit Hip. 1. Aph. cum ait, vbi morbus peracu- Aph 7.
tus eſt, ſtatim extremos habet labores, & tenuiſſimo victu vtendum eſt, vbi verò non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum eſt, quantò morbus extremis eſt mollior. Vnde (vt Cap 3.
ait Gal. 6. de Comp. med. ſec. loc.) protinus ægrotãti quies imperãda, & inedia, vel exquiſita, ſi res plurimum vrgere videatur: vel tenuis admodum victus donec ſiſtatur fluxio, & res iam in tuto ſit. Vini po-
B tus omnino ægrotanti interdicendus: danda verò aqua, aut mulſa, aut ſi pituitoſior ſit fluxio poterit aliquid, aut oxymelitis, aut acetoſi ſyrupi miniſtrari. His autem temporibus pro mulſa vtimur, iuleb appellato roſaceo, vel violaceo, quæ magis refrigerant & leniunt exaſperatas fauces. Sed neq; omnino frigida hæc bibenda: frigus enim mordet, & aſperat partes has; ſed potiùs tepida, ita enim magis ſedatur dolor. Quibus recte inſtitutis, & ſeruatis locus affectus iam tuto tractari poterit remediis & medicamentis, quæ topica, ſeu localia dicuntur, & particulatim affecto loco adhibentur. Quorum primum, & in vniuerſum eadem penitus eſt methodus, quæ & aliorum medicamentorum inflammationibus aliarum particularum curandis adminiſtrandorum. Exceptis illis, quæ occupant adenoſas, vel glandulofas
C partes, vt bubones, & parotides. Harũ enim curatio in principio diuerſa, & fere aliis contraria, ſed de his ſuperius capite de parotide egimus. Methodus ergo hæc generalis his indicationibus vel etiam ſcopis conſtituitur, vt ſæpius diximus. Nempe, vt primum repellatur influens humor ab affecta parte. Deinde, vt quod iam influxit, per maturationem, & digeſtionem diſcuſſum vacuetur. Sed de repellentibus ptius agamus. Ea autem ſæpius iam repellendi vim habere diximus, quæ refrigerant & aſtringũt, vt quæ auſtera ſunt, atque adeo etiam magis, quæ acerba. Porro autem cum in his affectibus non ſit eadem ratio, quatenus ad eorum vehementiam, & magnitudinem pertinet: tam ratione inflãmationis, quam ratione loci, quem corripit inflammatio, & impetus
D fluxionis, vnde naſcitur magnitudo, & celeritas periculi: non erit etiam idem modus, & ordo remediorum, & medicamentorum. Nam vbi non multus fuerit impetus influentis humoris, neque magna videbitur excitari inflammatio, mediocria ſatis erunt medicamenta repellentia, qualia ſunt auſtera. Sed cum vehemens ſit irruentis fluxionis impetus, & inflammatio in inſignem magnitudinem excreſcere videatur: neceſſe erit, ſi hæc reprimenda ſint, valentioribus ea aggredi, qualia ſunt acerba. Quoniam verò (vt particulatim rem agamus) varia eſt forma medicamentorum, quibus in his affectibus, & poſſunt, & ſolent vti medici. Nam aut decocta parant, quibus tum colluatur os, tum
E gargarizetur. Aut interdum linimenta conficiunt, quibus affectas partes illinunt. Aut etiam aridis illis vtuntur, medicamentis videlicet contuſis, & in tenuem puluerem redactis; qua medicamentorum ratione præſertim in columella inflammata, vel ex nimio humore laxata, & longiori facta vtimur. Non erit ab re noſtra alienum, vt de collutionibus, & gargariſmatibus verba faciamus. Nam præter id quod hæc ſunt in frequentiori vſu, commodiora etiam ſunt in vniuerſum, in quocunque loco con

ſtet inflammatio. Quia laborantibus intimioribus,
& penitioribus faucium partibus, non ita commo-
dè poſſunt linimenta adhiberi, vel arida inſpergi.
Mediocres ergo, & vtiles erunt collutiones, ſi pa-
rentur ex palmulis, vel ex roſis aridis, vel ex pampi-
nis, vel capreolis vitium, vel ex folijs, germinibúſve
rubi, vel canini rubi, vel ex cytini mali punici, vel
mori radicibus, præterea verò ex malis, pirisve a-
cerbis, quæ vel ſeorſum ſingula, vel plura mixta co-
qui poſſunt. Teſtatur enim Gale. quod ſæpe obſer-
uatum eſt, horum mixturam vſu ſimplicium vtilio-
rem eſſe. Quæ quidem ſi ex aqua mellis addita
modica portione, decoquantur, & illis, ad os col-
luendum, & in gargariſmate vtantur, non parum
conducent. In ſecundo ordine ſunt, quæ ſequuntur:
vtpote quæ fortiora, & potentiora ſunt, nimirum
folia & fructus myrti. & cotonea acerba, ſalicis quo-
que tenuiora germina, aut etiam arbuti, aut ſmilacis
aut ſagi item glandes, meſpila. corna. Supremũ verò
ordinem gallæ occuparunt, & rhus tum obſonio-
rum, tum tinctorum, & fructus myricæ. Sed præ his
omni. ſummè aſtringunt omnia aluminum genera:
in quibus cum ſciſſile tenuioribus conſtet partibus
alijs etiam eſt vtilius. Verùm medicamenta tria in
maximo vſu ſunt, quorũ duo vbique parata ſeruan-
tur in apothecis apud pharmacopolas: quæ ex ſuc-
cis horum fructuum parantur. Primum ex ſuccis
mororum immaturorum, vel rubi, vel eorũ, quæ do-
meſtica ſunt, & ſycomori appellantur: ſed mora ru-
bi valentiora ſunt in hoc negotio. Deinde verò ex
ſucco expreſſo ex viridibus nucibus: quod & alijs
omnibus præfert Galen. qui eiuſmodi medicamen-
ti fuit inuentor. Et quamuis horum fructuum ſucci
ita per ſe, ſine aliorum mixtura gargarizati ſtatim
inter morbi initia mirificè prodeſſe poſſint, attamẽ
ſi melle excipiantur, & coquantur eo modo, quo ſy-
rupi fieri ſolent his noſtris temporibus, poterit &
diutius medicamentum ſeruari integrum: (alioquin
enim & aceſcunt cito, & putreſcunt ſucci facillimè)
& præterea in vſu erit ſuauius, & moderatius. Quo
non ſolum inter initia ſtatim, ſed frequenti etiã tem-
pore, immo vſque ad perfectam ſanationem, vtiliter
vti poterimus: præſertim verò ſi pro ratione muta-
tionis affectus in his temporibus varia addiderimus:
vt ſi in principio aliquid, quod magis aſtringat, fue-
rit additum alijs autem temporibus, quæ aut magis
dolorem ſedent, aut magis digerant pro varia re-
rum opportunitate. Priſcis etiam temporibus erat
in maximo vſu medicamentum confectum ex ſuc-
co expreſſo ex triplici malorum punicorum gene-
re, vnà cum putamine; quo tempore nondum plenè
maturi ſunt hi fructus. & ex melle coctum ad craſſi-
tudinem, vt fiunt ſyrupi. Verùm (vt docuit Gale.) ex
multis alijs fructibus, quicunq; vel auſteri, vel acer-
bi ſunt ſimile poteſt medicamentum confici, vt ex
ſyluestribus pyris ex cydonijs, ex meſpillis, ex cor-
nis, ex immaturis vuis, & id genus alijs. Propterea
verò iſtiuſmodi medicamenta, cùm ex melle paran-
tur, accommodari poſſunt, non ſoli principio mor-
bi, ſed ſequentibus etiam temporibus: quia ex melle
aliquid conſequuntur facultatis digerendi. Aliquan-
tiſper autem obtunditur vis aſtringendi. Vnde &
aliquid magis aſtringens adijci iubet Gal. cũ in ini-
tio eis vſi ſumus: Sicuti ſequenti tempore, cum
maiori opus eſt digeſtione, & aliqua maturatione
commodè poterit aliquid croci. & myrrhæ addi: ſi-
cut ſi ſingulorum horum ſcrupulum libræ eius me-
dicamenti addiderimus. Sed vbi conſiſtere iam mor-

A bus incœperit, vtendum eſt illis, quæ inflammatio-
nes lenire, & concoquere poſſunt. Etenim rariſſi-
mum eſt, quod ſolis repellentibus queant hi affectus
ſuperari. Quod ſi contingat ſuperari in ijs ſuperan-
tur, in quibus corpus ab excrementis mundum eſt,
neque multus eſt impetus fluxionis Nam vbi maior
ſit affectus vel etiam à principio, vel paulò poſt, cõ-
miſcenda ſunt digerentia, vſque quò conſiſtat. Quo
tempore ſi dolor ſit infeſtus (vt nuper dicebamus)
tum lenienda, tum coquenda eſt inflammatio. Hoc
autem præſtare poterit lac nuper mulſum, atque ita
tepidum gargarizatum, & decoctum glycyrrhizæ,
vel etiam caricarum pinguium, item & pinguium
B paſſularum, & aliorum id genus. Vbi verò iam incli-
nare inflammatio cœperit, eis, quæ magis digerunt
admixtis prædictis medicamentis procurandum, vt
tollantur reliquiæ influxæ materiæ, & illis, aut va-
lentioribus, aut infirmioribus: prout craſſior fuerit
materia infarta in inflammatione, vel minus craſſa,
& magis, vel minus induruerit inflammatio. Nam
aliquando crocus, & myrrha erunt ſatis, ſi medica-
mentis illis, quæ ex prædictis ſuccis conficiuntur,
ſint addita. Interdum alia, quæ efficacius diſcuſſio-
nem adiuuare poſſint. admiſcentur. Meminit autem
Gal. nitri, aut aphronitri, aut ſulphuris ignem non
experti, præterea thymi, mentæ, hyſſopi, pulegij ca-
lamenti, origani & aliorum iſtiuſmodi medicamen-
C torum: quæ non in multa copia, ſed modicè, pro ra-
tione tamen naturæ, morbi, & materiæ contentæ in
inflammatione, aut addenda ſunt, dum coquitur me-
dicamentum: aut facienda decoctio ex horum vno
vel pluribus, qua deinde diluatur decoctum medica-
mentum: quo os colluendum, & gargarizandũ eſt.
Nam ſi faucibus, & penitioribus partibus malum
incubuerit, gargariſmate erit opus. Si in ore, ſatis
collutio erit. Hæc autem ſufficere poſſunt, quatenus
ad rationem curandi has inflammationes pertinet,
& ad noſtrum inſtitutum ſpectare poteſt. Niſi quod
antequam finem huic capiti imponamus, non erit à
re noſtra alienum, ſi meminerimus prętereà duorum
medicamentorum, quæ ab omnibus priſcis medi-
cis plurimum laudantur: ita vt multos eorum vſu ſe
D liberaſſe à periculo ſtrangulationis Gale. prædicet.
Alterum eſt, cuius mentionem fecit ſexto de Com.
med. ſec. loc. ſtercus canis cum ille per triduum oſ-
ſibus fuerit altus: illud enim & album eſt, & fœdi
odoris expers: hoc ergo melle ſubactum tonſillis,
vel faucibus illinitur: atque nunquam reperiiſſe
medicamentum, quod valentius reprimeret, & arce-
ret imminentem ſtrangulationem. Id ipſum etiam
præſtare ſtercus pueri cibis aptis nutriti decimo
de Simpl. med. fal. multos aſſeueraſſe inquit; ſe ta-
men noluiſſe id vnquam experiri, vtpote quod ni-
mis abominandum videatur: alterum autem medi-
camentum eſt id, quod conficitur ex cinere hirundi-
num in vaſe fictili operto, & bene obturato, accen-
E ſiſque carbonibus appoſito, donec in cinerem ver-
tantur, quæ ſimul cum plumis, & pennis vrendæ
ſunt: qui deinde cinis melle excipitur. Illi verò An-
dromachus multa alia addebat, quæ magis diſcu-
tiens medicamentum reddebant: Alia vero Aſclepia-
des, qui ſyluestribus vtebatur hirundinibus. Quæ
omnia à Gale. eodem ſexto de Comp. referuntur.
Alij cineremex nido hirundinis cum ſtercore com-
buſta trahebant in vſum. Sed de his nimis multa di-
ximus: quorum ſi quis diligentius examen deſideret
citatos à nobis Gal. libros adeat. Nos ad alia ſumus
in præſentia tranſituri.

De earundem partium vlceribus CAP. VIII.

Lect.73. SICVTI autem nulla earum, quæ intra os contentæ ſunt particularum tuta eſt ab inflammatione; ob id quia in quacũque earum poteſt ingruere calida fluxio: ita etiam ab vlceribus non ſunt ſecuræ, quin aliquando, vel ex influente acri, & mordaci fluxione, vel ex vitioſis vaporibus abraſæ, & veluti exeſæ non vlcerentur, quorum vlcera ſæpe non minus negotium medici, & ægrotantibus faceſſunt, quàm & inflãmatione. Quare ſubinde poſt rationem curandi inflammationes, de oris vlceribus curandis agemus. ſi modò prius ea expoſuerimus, quæ cognitu neceſſaria ſunt ad methodum conſtituendam, qua hæc congruè curentur. Nimirum vt ea explanemus, quæ ad naturam, & cauſas horum vlcerum pertinent. In vniuerſum itaque oris vlcera, quando ſpontaneum ortum habent, neque ab externa aliqua occaſione excitantur, vt quando eſſet cibus, aut potus adeò calens, vt veſicas, vel cruſtas excitaret, vel aliquid pungens, vel incidens. Sicuti quidem cum acum in ore tenerent, eius interdum obliti, pupugerunt os: interdum etiam, dum deglutiendus eſſet, faucibus infixus hæſit. A nulla ergo externa cauſa excitatum vlcus neceſſe eſt, vt aliquo mordaci ſucco, vel à vapore, ortum habeat, qui elatus ab acri, & mordaci humore ad os, & eius partes abraſerit, aut exederit. Habent autem plurimas differentias iſtiuſmodi oris vlcera; à variis rationibus acceptas. Interdum ab vlceris magnitudine. Aliqua enim tantum ſummas partes, & cuticulam particularum earum, quæ intra os continentur, occupant, vt ea ſunt, quæ propriè ἄφθαι à græcis, alchola ab arabibus dicuntur. Quibus præſertim infantes lactentes obnoxij ſunt, conſiſtunt enim in ſummis partibus, & ignei cuiuſdam caloris ſunt participes. Vnde & aphthæ dicuntur, quod vocabulum incendiũ quoddam ſignificat. Alia verò profundiora ſunt. Aliquando à diuerſis ſymptomatibus, vel affectionibus, quę cum illis coniuncta ſunt. Alia enim ſimplicia ſunt. Alia verò cum eroſione. Alia cruſtoſa, quæ videlicet cruſtas o[illegible] ductas habent illis ſimiles, quæ ab igne vel re ignita excitantur. Aliis & putredo adiuncta eſt, & putrida vlcera appellantur: in quibus interdũ putredo non vno conſiſtit loco, ſed vlterius progreſſa vicinas partes depaſcitur: quæ inde νομὰι vel νεμόμενα ἕλκη græcè depaſcentia vlcera Latinè dicuntur. Quædam prætêrea inflammationis aliquam naturam ſapiunt. Alia potius eryſipelatis. Aliquando etiã a moribus vlceris accipitur differentiarum ratio. Quatenus aliqua κακοήθη Græcè, Latinè mali moris aut maligna dicuntur. Alia malignitatis expertia ſunt: Plerunque verò coroſiua, cruſtoſa, & depaſcentia omnia maligna etiam ſunt. Vnde in vniuerſum Gal. protulit, quod eiuſmodi omnia vlcera, ad quæ prauus humor cõfluit, maligna ſunt. Quemadmodum ſæpiſſimè ſolet accidere in peſtilentibus Com.12. febribus, vt ex Hippo. & Gal. tum tertio lib. Comm. in tertia Epid. tum etiam tertio item lib. de Præſagi. expul. percipi poteſt: immo euidens ferè ſignum febris malignæ, & peſtilentis eſt, cum aphthæ, vel eryſipelatis, vel inflammationis participes fauces in febricitantibus continua febre apparent. Poſtremo vero & à cauſa, vel humore, à quo infliguntur eiuſmodi vlcera, eorum accipi poteſt differentia. Nam (vt dicebamus) neceſſe eſt, vt acrimoniam habeat humor, qui cauſa ſit vlceris, aut putredinis. Propterea quandoque humor is ſeroſus eſt. Vnde hoc præſertim in cauſa eſt, cur aphthis lactantes infantes corripiantur, cum lac, q[illegible]o a[illegible] ſior ſit, & maioris acrimoniæ particeps. [illegible] ſuapte natura nutrix ſanguinem [illegible], & ca[illegible]dum, ſeroſumque generet. Vel quia c[illegible] vtatur, [illegible] ſint huic ſanguini gignendo, apti, vt [illegible] allia, cæpe, aromata, ſalita, vina potentiora, & id genus alia. Quamuis id aliquando euenire poſſit vitio infantis, potius quam nutricis, quippe qui non probè lac conficiat aut quia imbecillioris ſit ventriculi, aut quia natura ingluuioſior plus lactis exugit, quàm ventriculi vires ferant, vnde lac corrumpitur, & acrimoniam ex eo vitio contrahit. Interdum etiam, immo ſæpe & a bilioſo humore ad os, & fauces confluente concitantur vlcera: vnde vlcera [illegible] inter eos affectus recenſuit tertio Apho. Hipp. quæ frequentius æſtate ſolent humana corpora [illegible]itare. Nonnũquam etiam ex pituita fiunt vlcera: & id duplici ratione. Quia vel acrimoniæ particeps eſt, vt quæ ſalſa eſt: ſæpiſſimè autem id euenire ſolet, vt deſtillante à capite ſalſa pituita, vlcere[illegible] fauces, & [illegible]el quæ oris partes. Vel etiam, quia in illis partibus put[illegible] pituita. Sed & aliquando fiunt à ſanguine, vt quæ naturam inflammationis referre diximus: quamuis non niſi à vitiato ſanguine. Interdum vero à melancholico humore, quando per aſſationem contraxerit acrimoniam, cum iam incipit vergere ad naturam vetæ bilis atrę. Omnes autem hæ iſtorum vlcerum differentiæ poſſunt viſu diſcerni, ſi quis diligenter ore aperto ea fuerit intuitus, & conſiderauerit eorum omnia ſymptomata. An videlicet ſummas tantum partes abraſerint: an vero profundiores etiam partes corripuerint. An cruſtuoſum ſit vlcus an putridum: Nam & color, & odor id facile indicabit. Si ſæpius etiam fuerit intuitus, percipiet, an depaſcatur vicinas partes, vel conſiſtat. Præterea & calore percepto diſcernet has differentias, an calido ſucco, vel frigido fuerint procreatæ, & magis etiam ex colore. Nam ſi ad flauum inclinabit vlceris color, ex bile ortum habebit. Si exquiſite ruber ſit, ſanguinis, & inflammationis naturam ſapiet. Si vero ad album pituitæ. Vt liuidus, aut nigreſcens color naturam refert atræ bilis, quæ veteraſcens, & putreſcens, vel exuſta non parum ad malignam naturam accedit. Nec modo vlceris color contemplandus eſt: verum & ſordes, quæ vlceri ſuccreſcit. Cap.4. Sed & hoc præterea addamus, cuius meminit & Gal præſertim ſexto de Comp. medic. ſec. loc. quod facile oritur putredo in oris vlceribus, tum ob harum partium naturam (calidæ enim humidęque ſunt natura) tum etiam, quia medicamenta parum poſſunt in ore, & vlcerata parte conſiſtere, & hęrere: à ſaliua enim eluuntur, & diffluunt. Sed ad rationem curationis inſtituendam iam accedamus.

De curandis oris vlceribus. CAP. IX.

IN his quoque vlceribus, quando ſponte, & citra vllam externam occaſionem excitantur, ſi recte curanda ſint primum, & illud ſeruandum, quod ſeruatu neceſſarium eſt in omnibus affectibus, quę fouentur à plenitudine humorum vitio[illegible]rum, vel in vniuerſo corpore redundantium, vel in aliqua particula, vt in capite, vel ventriculo, vel vtero ob ſuppreſſos menſes. Nimirum primo fomentũ illud ſubtrahendum eſſe vacuatione, aut vniuerſi corporis, aut illius particulę, ex cuius vitio id originẽ habet. Euacuatio vero ea eligenda erit quę magis accommodata ſit & humori, & particulæ, quæ inanienda eſt; aut per ſectionẽ venę, aut per medicamẽta purgantia, aut per clyſter[illegible].

clyſteres: aut per cucurbitulas: in quibus, aut ſ in- per, aut ſæpius ratio reuulſionis, & auerſionis eſt obſeruanda. De his autem omnibus cum exquiſitiſſimus ſit in ſuperioribus ſermo habitus, nihil eſt in præſentia, cur eundem habeamus. Vnde reliquum eſt, vt de remedijs, & medicamentis agamus, quæ particulatim loco affecto adminiſtrata proximè curant oris vlcera. Et cùm (vt ſæpiſſimè à nobis ſupetius eſt repetitum) omnia vlcera proximè, & primum exſiccatione egeant, & exſiccantibus curentur, neceſſe erit, vt exſiccantibus curentur vlcera quoque oris, cum & ipſa ſub communi vlcerum genere contineantur. Sed cùm ratio diuerſitatis remediorum, & medicamentorum in eligenda apta materia, & accommodata curandis, tum vlceribus, tum vel etiam reliquis affectibus, à duobus capitibus ſit petenda: nimirum à natura ipſius affectus, & à natura, tam corporis vniuerſi affecti, quam etiam certæ illius particulæ affectæ. Ex parte quidem vniuerſi corporis, conſideratur naturalis eius temperies & ea quæ per ætates, & ſexus variatur, vt his etiam addenda ſint conſuetudo, & ars, vel ſtudia vitæ. Ex parte verò affectus conſiderandus eſt, an ſimplex ſit affectus, & non omnino magnus, neque adeo inueteratus, vt habitus particulæ ſit vitiatus. An magnus difficilis, inueteratus, & cum alijs affectionibus coniunctus, vel compoſitus, quæ difficiliorem curationem reddant: ſicuti cum fouetur ab aliqua intemperie, per quam alimentum illius particulæ corrumpitur in malos humores augentes, aut conſeruantes diutius eum affectum. Aut ſi adſit aliquid inflammationis. Vel ſi ſit corroſiuum vlcus. Vel ſi adſit etiam putredo, quæ vicinas partes depaſcatur, ſicut in illis quæ νομάδη ἕλκη, vel νόμας Græcè appellari diximus. Pro ratione etenim omnium iſtarum conditionum diuerſa etiam ratio remediorum, & medicamentorum excogitanda eſt. Nam, vt ſummatim prius rem percurramus, vlcera in pueris, in mulieribus eunuchis, & illis tandem qui corpus molle, ac tenerum habent, vel ex eius propria & innata temperatura, vel ex ætate, vel ex ſexu, vel ex arte, quam exercent, & inſtitutis, & ratione victus, exſiccanda quidē ſunt, ſed moderatioribus curantur exſiccantibus: maioribus autem, & fortioribus exſiccantibus, qui è contrario, quantum ad ea omnia pertinet, ſe habent. Ita & ſimpliciora vlcera, & magis recentia, expertiáque alterius cuiuſcunque affectionis, quæ vlcus difficilius reddat, facilioribus minoribus, & ſimplicioribus medicamentis ſanari poſſunt: valentioribus verò, & acrioribus alia maiora, & grauiora, quibus & aliæ affectiones iunctæ ſunt, quæ illa magis grauant. Et vt rem magis particulatim tractemus, ſimpliciora oris vlcera, quæ neque profunda admodum ſunt ſi in adultis fuerint, qui os colluere, & gargarizare norint, curari poterunt vſu medicamentorum, quæ ϛομαϊικὰ a Græcis dicuntur: qualia ſunt multa ex illis, quæ prioribus capitibus fuère deſcripta, vt quod diamoron dicitur, vel diacaryon, quod fit ex puraminum nucum ſucco, item quod ex ſucco malorum punicorum. Nam omnino aſtringentibus curanda ſunt iſtiuſmodi vlcera: quia præterquam quod exſiccant, robur quoque addunt particulæ & excrementa, quæ a valentioribus, & integris particulis ad has ex morbo factas imbe[illegible]ores impelluntur, repellunt. Præterea verò, cum iam ſemper ferè à capite ali[illegible], & à cerebro, [illegible] partes ſuppoſitæ ſunt, deſtillatio in his opus eſt il[illegible] quæ vt moderatè exſiccent, modeſtè etiam aſtringant, vt ſæpius diximus.

A Difficiliora verò vlcera, quo magis ab his ad malignioren naturā receſſerint, eo & magis deſiccantib. & aſtringentibus egent. Nec modò medicamentis illius naturæ tractanda eſt curatio horū vlcerum, ſed cibis etiam eiſdem facultatibus præditis. In quibus primum id ſeruandum eſt, vt non ſint generandis acrioribus excrementis apti, ne cauſam vlcerum foueamus. Deinde vt aſtringant, & deſiccent, & ſi feruidiora fuerint, refrigerent quoq;. Vnde lenticulam cum modico pane, & medulla, vel ceruina, vel vitulina eluì dandam conſulit Gal. 6. de cōp. me. ſec. loc. *Lect. 7* *Cap. 4* in pane enim & medullis eſt aliqua vis digerendi, & maturādi, præſertim manſis, lenticula verò pręterea ſiccat, & aſtringit. Neq; incōmoda erit mixtio, ſi i-

B bis immiſceantur fructus aſtringentes, vt ſunt mala cotonea, vel alia aſtringentia, itidē & pyra, & ſorba, & corna, & meſpila, & omphaciū, vel vua immatura, & quæcunq; aliud id genus. In feruētioribus autē, portulaca vtilis erit, lactucaq;, ſolanum, cichoracea omnia, oxalis, & quæcūque illius naturæ ſunt. Quoniam verò infantes, qui nondum comedere aſſueuere, non poſſunt hac victus ratione tractari. Ideo alēdæ hoc modo ſunt eorū nutrices: & in primis procurādum eſt, vt oblata alimenta, probè concoquant: & alia omnia ad ipſas nutrices trāsferenda ſunt, quæcunq; in vniuerſum diximus à principio iſtius capitis, de procuratione totius, ſi iudicauerimus ex vitio lactis, quo alitur infans, vlcera ortum habuiſſe. Quatenus verò ad infantes pertinet, cum raro illis collutioni-

C bus, & gargariſmatibus poſſit eſſe locus vllus, illitionibus erit vtendū. Variæ autem eſſe debent pro varia vlcerum natura. Nā ſi rubicundiores fuerint aphthæ, quales quę ſanguinis, vel inflāmationis naturam referunt, ea erunt opportuna, quæ maximè moderatæ ſunt aſtrictionis, & refrigerationis, vt eſſet ſyrupus roſaceus ex roſis ſiccis, vel myrtinus, vel oleum lentiſcinum, vel roſaceum omphacinū: mox verò & illæ conueniunt, quæ citra mordicationem digerāt, vt inter initia ex roſis ſiccis facto ſyrupo vtamur, vel myrtino, vel confecto ex ſucco malorū punicorum acriū, vel ſucco vuę acerbæ: deinde roſaceo ex ſucco roſatum, vel ex roſis recentibus ita primū videlicet oleo roſaceo, omphacino, poſtea lentiſcino, poſtre-

D mo eo, quod completū appellant. Sed ſi magis flauæ fuerint, ea erunt [illegible] iſienda, quæ eaſdē habeant vires, ſed aliquanto magis refrigerant: ſicuti ſi prioribus ſyrupus ex portulaca addatur, vel aliquid ſucci ſolani, vel ſimile aliud. At verò cum albicant, & pituitæ copiā indicant, magis aſtringentibus eſt opus. Sicuti cū nigricant, ob humoris melancholici craſſitiem, erunt aliqua addenda, quæ valentius digerāt. Sed, vt ſummatim rē percurramus, ne nimis in longū prorogetur ſermo, reuocemus in memoriā, quæ tanquam fundamenta horum omnium iacta ſunt. Nimirum quod teneriori ætati, & mollioribus corporibus l[illegible]oribus ſit, & facilioribus medicamentis, tā exſiccantibus & aſtringentibus, quàm digerētibus: valentioribus verò, & ſtrenuioribus, in adultioribus

E & durioribus vtendū. Vnde pueris grandiorib. & iuueneſcentibus inter medioeria mitius accōmodata ſunt omphacinū cum vino, aut mulſo: & rhus obſoniorum quod arabes ſumach vocant: præterea folia oleę, vel myrti. Sed in minoribus pueris ſæpe vel roſæ aridæ, vel eorū flos ſatis erit. Inter ea autem, quæ oris vlceribus curandis maximè vtilia ſunt, [illegible] Gal. bol[illegible] arme[illegible] & lauare o[illegible] nā præter[illegible] q refrigerat, & aliquanto pe[illegible] cū ſeroſus ſit, detergit quoq;. Simpliciora [illegible] vl-

cera his curari poſſunt. Vt tamen & id aduertamus, quod multa, imò plurima eorum, quę ad oris inflammationes curandas commoda eſſe diximus, poſſunt & ad hoc caput transferri, vt ſi ad propoſitos ſcopos reſpexerimus, facilè percipiemus. At verò cùm maligniora fuerint vlcera, ſicuti interdũ in morbis malignis, & peſtilentibus ſolent excitari, vehementioribus, tam aſtringentibus, quàm ſiccantibus, necnon & digerentibus tractanda ſunt, & eò vehementioribus ac fortioribus, quò erunt maligniora: vt in iis, in quibus eſt eroſio præſertim in durioribus corporibus, interdum ſit neceſſe vti & miſy, & chalcitide, & atramento ſutorio: imo & ad æruginem progredi. Miſy verò Gal. ſummopere laudat, ſi ex vino aſtringente teratur, atque vlceri illinatur. Vt tamen non par ſit omnino in omnibus mixturæ ratio, ſed pro ratione vel vlceris malignitatis, vel corporis habitus pluri, vel pauciori vino diluatur, & craſſius, vel liquidius fiat medicamentum: quò enim dilutius ex pluri vino erit, eò etiam leuius, & faciliùs. Et ſi ſordidius erit vlcus, melius erit ſi ex vino mulſo paretur. Sed ſi valentiori adhuc ſit opus, conficiatur ſimile medicamentum ex ærugine, & vino, vel mulſo vino. Si etiam (ait Gal.) medicamento diamoron aliquid atramenti ſutorij addideris, optimum euadet medicamentum vlceribus prauis accommodatum. Ea autem portio atramenti ſatis eſſe poterit, vt ſi ad libram mellis conficiendi medicamenti drachmam attramenti addas, atque os hoc medicamento colluas. Valentiſſimis verò, & acerrimis egemus in vlceribus putridis, & depaſcentibus curandis: nam ea medicamenta, quæ cauſtica dicuntur, quæq́; cruſtam vlceribus perinde inducunt, vt ferrum cadens, & ignitum; interdum ſunt neceſſaria. In his autem ſunt & ea, quorum nuper meminimus: nimirũ attramentum, chalcitis, & id genus reliqua: quæ tamen, vt ſimpliciora ſunt, eo etiam acriora, & vehementiora: remittitur enim eorum vis miſcella aliorum, quæ mitiora & leniora ſunt: ſicuti eſt oleum, vinũ, adeps, & iſtius ordinis alia. Chirurgi noſtri temporis vtuntur præcipitato (vt appellãt) confecto ex hidrargyro vel (vt aiunt) mercurio in cruſtoſis, putridis, malignisq́; vlceribus. Hic tamen in horum vſu ſunt quędam animaduerſione digna. Primùm id, cuius magnam rationem eſſe habendam dixit Gal. quod ſcilicet in vſu horum medicamentorum acrium, quæq́; pernicioſam naturam habent, & noſtris corporibus aduerſariam, debemus eſſe admodum cauti: quia illis vti in oris affectibus, præſertim vero intimiorum partium, non eſt citra periculum: cùm ad fauces pertingant duo illi meatus, videlicet gula, & guttur, per cuius alterum tranſitus eſt ad ventriculum, per alterum ad pulmones: per quos ſi portio aliqua horum medicamẽtorum ad ſubiectas partes deſcendat, poteſt plurimum obeſſe & proinde non debemus nimis eſſe audaces in vſu eorum, & quando eis vti omnino cogimur, cautè eis vtamur, & monendi ſunt ægrotantes, ne permittant, quantum fieri poteſt, aliquid deſcendere. Vnde fortiſan linimenta craſſiora non ita facilè diffluunt deorſum. Quod ſi aliquid deſcendiſſe ſenſerint, aliquid poſtea deuorandum, quod non ſit inutile vlceribus, vt vinum, vel mulſa, vel mulſum, vel ptiſſana, vel cremor hordei. Alterũ verò cuius etiam meminit Gal. eodem 6. de Comp. med. eſt, quod nõ eodem modo debemus hæc vlcera oris tractare, poſt vſum acrium, & quaſi vrentiũ medicamẽtorum, quo ea quæ in exterioribus partibus fiunt. In illis enim poſt iſtorum vſum, incumbimus

A (ait ipſe) remotioni inductæ cruſtæ, & hoc cum detergentibus, dimiſſis illis acrioribus, & vrentibus. In vlceribus autem oris, cùm partes hę maximè putredini ſuaptè natura ob humiditatem ſint obnoxiæ, cenſet idem, quod poſt vſum eorum medicamentorum, quæ quaſi vrendo cruſtas excitant, (vnde ἐσχαρωτικὰ græcè dicuntur) quibus neceſſe eſt vti ad ſiſtendam, & tollendam putredinem, quæ, cum maligna eſt, auferri, ac reprimi nequit, niſi medicamentis ſummè exſiccantibus, & aſtringentibus: ad tollẽdas inductas cruſtas, detergentibus quidem eſt vtendũ: ita tamen, vt ſemper etiam aliquid priorum medicamentorũ, quæ cruſtas ſolent inurere, immiſceamus:
B ad arcendam videlicet putredinem, quàm facillimè cõtrahunt hæ particulę. Vt tamen neq; id prætermittendũ ſit, quod medicamentum, quod ex gallis conficitur; cũ ad iſtiuſmodi malignos affectus, & vlceroſos curandos, tanquam valentiſſimum habeatur, & ſit, (vt idem Galen. teſtatur) & careat ſuſpicione omni, expérſque ſit omnis pernicioſæ qualitatis, cuius particeps eſt vniuerſum ferè genus illorum medicamentorum, quæ ἐσχαρωτικὰ appellari diximus. Ideo putarem hoc illis omnino præferendum eſſe. Conficitur autem in hunc modum. Teritur galla ex acri aceto, donec ad eam compagem, craſſitudinémque deueniat, vt illiniri poſſit. Sed & id, quod confici dixit Gal. ex duabus ſciſſilis aluminis vſti partibus vna autem fructus ericis vtile eſſe poteſt: eo autem
C arido vtebãtur aſſumpto digitis intinctis prius oleo ac aphthis inducto. Mihi vero & illud conſideratione dignum videtur, quod Andromachus (vt refert Gal. eodem 6. de comp. med.) ad aphthas nigras, & prauas imprimis laudat hoc medicamentum, quod accipit vuam paſſam mundam, & aniſum paribus portionibus, & hæc melle excepta illinit vlcerato loco: cuius medicamenti vis inſigniter diſcuſſoria ex aniſo eſt, quam moderatam etiam habet paſſa vua: & præter id, exſiccat quidem, & cuiuſcũque acrimoniæ eſt expers, immo potius acrimoniam omnem obtundit, & lenit. Vnde commodiſſimum erit id medicamẽtum. Iam enim ſuperius diximus, quod nigreſcentes aphthæ referunt naturam melancholici
D ci humoris. Id genus autem vlcera his egent, quæ valenter digerant, cùm craſſus & terreſtris humor non facilè digeratur. Sed neque acria medicamenta admodum opportuna ſunt, quia irritant vlcera. Eiuſmodi vero melancholica vlcera irritata maligniora fiunt, & canceroſam naturam contrahunt, & lenioribus medicamentis, quæ cuiuſcunque acrimoniæ expertia ſunt, potius cedunt. Ac de vlceribus quidem longiorem nolumus ſermonem habere. Sed hæc ſatis ſunto.

De pendula, & laxata columella. CAP. X.

QVOS hactenus expoſuimus affectus ad has particulas pertinentes, communes ſunt, & communi quadam ratione eas omnes tentare poſ-
E ſunt, nempe inflammationes & vlcera. Vnde rationi videtur conſentaneum, vt ſi qui ſint affectus proprij, qui priuata aliqua ratione ad illa attinent, nunc & ipſi exponantur. Ea quamuis ore aperto nobis prius lingua occurrat videnda, & quatenus ad ordinẽ propoſitum de eius proprijs affectibus eſſet inſtituẽdus ſermo. Quia tamen laxata, & elongata columella quandam maiorem cum iis, quæ nuper ſunt expoſita affinitatem habet. Ideo de ea prius ſermonem habebimus. Conuenit autem magis cum prioribus affectibus is, de quo ſumus acturi, qui duas habet cauſas columella, cur longior facta adeo pendeat

aliquan

aliquando, vt ad fauces pertingat, & non paruam afferat moleſtiam. Prima quidem inflammatio eſt, cum eo in inflammatione corripitur, & à calida fluxione tentatur, augetur. Et de hoc quidem affectu non agemus in præſentia: quoniam in præcedenti capite, vbi de inflammationibus particularum oris locuti ſumus, hæc etiam affectio tractata fuit. Aliquando etiam ad eam affectus iſtius deuenit differentiam (vt diximus) quæ propriè vua dicitur: nimirum cum inflammata columella ſuperiori quidem parte, qua annexa eſt palato, plurimum gracileſcit: fit autem craſſior, & rotunda ex inferiori parte, vt ferè ſimilis fiat acino vuæ: atque cùm eo peruenerit, vt radix, ea qua pendet, gracilis admodum facta ſit, & ferè exanguis, curatur chirurgia: abſcinditur enim vel ferro, vt Gal. 14. Meth. teſtatus eſt: vel cauſtico medicamento. Altera verò cauſa, quam laxa & pendula fit columella, eſt ea, quam idem retulit 5. & 6. de Sanit. tuen. nempe fluxio & humiditas à capite: præſertim citra inflammationem deſtillans. Cuius etiam rei meminit ſexto de Comp. med. ſecun. loc. Pendet autem à materia potius pituitoſa, vt ibi innuit, à qua laxata pendula fit, & adeo interdum deſcendit, vt ea procumbente ad fauces, videantur illi quaſi bolum ibi habere, quem nequeunt deglutire. Diſcernitur vero, quæ ea nimio humore præſertim pituitoſo, fit pendula ab ea, quæ ex inflammatione, colore, dolore, & tumore: tumidior enim rubicundior, feruentior etiam, magiſque dolens eſt, cum ex inflammatione ortum habet. Curatio autem ea optimum inſtituenda eſt, quæ aliis ex ſimili cauſa excitatis affectibus communis eſt: vt videlicet primum fluenti humori occurramus, habita prius ratione illius, vnde fluit, hoc eſt, capitis. Nimirum, vt ſi propter copiam congeſti humoris, videatur eſſe opus vacuatione, tum capitis, tum vniuerſi corporis, eam moliamur illis inſtrumentis, ac illis ſeruatis regulis, quorum omnium ſæpius in aliis prius expoſitis affectibus ſimilibus mentionem fecimus. Præterea vero vt caput roboremus, & ſiccemus, lotionibus ſiccantibus cum aliqua aſtrictione, vel aridis medicamentis capiti inſperſis, præterea & illis, quæ confectiones paſſim appellantur, quæ vim eam habent, vt poſſint robur capiti addere. Poſtremo accedendum ad remedia localia, & propria illius affectus; in quibus eos ſcopos ſpectare oportet, ad quos etiam aliorum ſimilium curationem eſſe dirigendam in prioribus libris oſtendimus. Nempe vt inter initia magis repellamus, & ſiccemus: mox vero & dicuſſoriis medicamentis agamus. Vnde Galen. laudat tanquam præſtans medicamentum, quod propoſitum fuit ab Andromacho, accipit autem aluminis liquidi partem vnam tantundem mellis, florum roſarum partem mediam, hypociſtidis quartam partem. Sic autem conficitur, coquitur alumen ex melle, mox cætera arida contuſa inſperguntur, & adhuc parum coquitur. Duplex eſt autem vtendi modus: nam & dilui poteſt aqua, aut mulſa, & ſi aliqua adſit inflammatio, ita erit accommodatior, præſertim in initio: melius enim is illius vſus aſperitatem, ſi aliqua contracta ſit, lenire poteſt, poteſt & cochleari apponi. Poſtea vero ea erunt vtilia, quæ vim habent maiorem diſcutiendi. Quare eodem 6. de Compo. med. referens Gal. medi. Apollonij, cum eo deuenit, vbi origanum, ex aceto tritum, affuſa aqua, ſeruefaciendum eſſe memorat, ac immiſſo caricarum ſucco: eſſe deinde eo vtendum, tanquam gargariſmate, ita & hyſſopum tritum mixtum eodem caricarum ſucco

A eo coquendum, & gargarizandum eſſe inquit: præterea mentham, & rutam, & coriandum trita, ex aſinino lacte gargarizari voluit, quæ omnia calefaciunt, & deſiccant, inſigniterq; digerunt, atque ideo inflammatæ columellæ, niſi fortè circa finem ad ſiniendas induratas reliquias, congruentia eſſe affirmat. Poſſunt autem prodeſſe non parum laxiori, & longiori factæ ex nimio pituitoſo humore. Vbi etiã talem eſſe ex calore iudicari poſſe innuit idem Gal. Nam & albicans exanguis ferè videtur, cum hoc laborat affectu. Raſis autem nono ad Almanſ. mihi eadem reprehenſione dignus videtur, qua antiquos medicos arguit, qui libros de medicamentis compoſitis ſcripſere. Plerique enim eorum varia, & naturæ contrariæ ſcripſere ſine vlla diſtinctione: quibus, B ſi quis ita indiſtinctè in omnibus vſus fuerit, non minus oberit, quam proſit. Ita Raſis duo pendulæ columellæ medicamenta affert. Alterum eſt, ſal armeniacum exquiſitè tritum, & inſperſum. Alterum verò eſt, ſuccus mali punici vna cum interiore pulpa expreſſus, ac gargarizatus. Primum quidem ſi ceciderit vua (vt ipſe ait) ex inflammatione, quod Gale. & antiquioribus medicis ſignificaret nomen vuluæ, vt ſuperius expoſuimus, nequaquam inter initia magis eſſet aptum medicamentum, quam medicamenta Apollonij: calidum enim eſt, reſiccandique, & digerendi vim inſignem habens: vnde magis aptum eſſet huic alteri differentiæ columellæ, quæ laxior fit ex pituitoſo humore. Alterum vero, & ſi & ipſum ſiccandi vim habeat, non minus tamen C aſtringendi: in inflammata columella præſtans, præſertim inter initia, medicamentum eſſet: ſed tamen & in altera differentia non eſſet inutile. Nos vero facili medicamento, interdum & ſimplici in hac re vtimur, habita tamen ratione corporis, ætatis, & ſexus. In pueris enim, & mulieribus, & mollioribus corporibus præſertim cum non fuerit plurimum elongata, adhibere ſolemus roſas aridas, & tritas: moderatè enim ſiccant, & fluxionem repellunt. Quod ſi videatur, vel affectus, vel ratio patientis corporis fortiori egere remedio, putaminibus mali punici, vel malicorio trito vtor. Si adhuc fortioribus gallis tritis. Cum vero præterea maiori opus eſt diſcuſſione, vbi tamen nulla ſit in parte calidior intemperies ſicuti quando fluxio calida interdum eſt (nam in D hoc à prioribus non deſiſterem) in vſu eſt piper tritum, attenuat enim pituitoſum humorem, & valenter digerit, ſtrenuéque ſiccat. Interdum autem adeo extenuatur columella, præcipuè ex ſuperiori parte, vnde pendet & exanguis videtur, & in priori differentia, quam vuam diximus propriè appellari, & in hac poſtrema, vt innuit Gal. 6. de com. med. vt neceſſe ſit eam abſcindere, aut ferro, aut vrente medicamento. Quia cum adeo iam exanguis facta eſt, vix regitur à calore naturali, vt periculum ſit, ne extinguatur, & in gangrænam tranſeat: imprimis vero quæ inflammatur, neque poteſt alia ratione curari. Sed duo ſunt hîc animaduertenda. Primum quantum ad id, quod nunc fuit à nobis expoſitum, quod neque E debemus eſſe nimis præcipites in abſcindenda columella, & non niſi, cum valde videbitur extenuata, & gracilis, vt non ſperemus illam vllis poſſe remediis reſtitui. Et hoc duplici de cauſa. Primo, quia aliquando inde ſequitur profluuiũ ſanguinis, quod ægerrimè ſiſti poteſt. Deinde quia illi, cui abſciſſa eſt columella, partes ſpirituales plurimum refrigerantur, & deſtillationibus deinde obnoxiæ ſunt, & læditur vox vt ex aliquibus poſſumus perdiſcere, quibus ex morbo

bo

bo gallico illa fuit exeſa. Alterum vero aduertendum, eſt hoc, quòd in adminiſtratione remediorum quæ adhibentur huic affectæ particulæ, ſemper dum eo inſtrumento, quo arida medicamenta accepta applicamus, columellam comprimimus, eam ad anterius trahamus, vt pendens potius linguę incumbat quàm faucibus; quia & minorem afferet moleſtiam, & medicamenta non ita in fauces, & meatus eò pertinentes defluent. Et hæc ſunt Gal. præcepta.

De Affectibus linguæ particulatim.

CAP. 21.

AFfectus, qui hactenus expoſiti ſunt, ad linguam etiam in vniuerſum ſicut ad alias partes ratione partium ſimplicium, ex quibus conflatę ſunt particulæ hæ quæ in ore continentur, attinent. Linguæ verò affectus, quatenus organicum membrum eſt, B ſunt illi quibus principales, & præcipue eius actiones læduntur: quatenus organum vel guſtus, vel ſermonis eſt. Nam ſi quatenus etiam miuat maſticationem lædatur, ex eodē etiam affectu læditur ſermonis efformatio, & eiuſmodi dearticulatio. Sed quia dignior actio eſt ſermo, præſertim verò in homine: Ideo de affectib. primum agemus, qui noxam linguæ hac ratione afferunt. Non ſecus autē hæc actio tripliciter lædi poteſt, quàm & aliæ omnes, quas natura in animalis corpore moliri ſolet. Sed, vt hoc exquiſitius poſſimus exponere, hoc imprimis conſiderandum, quod lingua non eſt proprie vocis inſtrumentū. Nam abciſa lingua, clamor multus fieri poteſt, & ea etiam reſoluta, vel ligata. Sed eſt inC ſtrumentum ſermonis, hoc eſt vocis dearticulatæ: ac per alliſionem eius, nunc ad dentes, interdum ad palatū, ſæpe ad labia & dentes fit per vocabula diſcretio, & modulatio ſermonis. Et ideo ea impedita ex aliquo affectu, aliquādo nulla fit diſtinctio, & dearticulatio ſermonis, ſed ſolū rudis quædam, & confuſa vox profertur: qualis in mutis, in pueris ante certum tempus, in aliquib. citius, in aliquibus tardius; & [illegible] etiam, quib. lingua reſoluta eſt, & in illis, in quib. ligata eſt per vinculū, quod interdū reciſum loquendi facultatem reſtituit. Horū verò affectuū quidē naturales ſunt, & à natiuitate contracti, quales in pueris, & mutis, in quib. tamen non eſt impedimentum in lingua, ſed in aurib. Hi enim D ſunt & ſurdi, & cùm non didicerint modū formandi ſermonem, & interpretandi, loqui neſciunt. Vt enim Ariſt. ſenſit, nomina ea inſtituto ſignificant & ab aliis loqui diſcimus. Auditus verò eſt diſciplinæ ſenſus. In pueris autem ex nimia humiditate: Vnde cùm per ætatem ſicciores fieri incipiunt, eo ſumpta humiditate, præſertim verò cerebri, quām ab ortu & ex materno vtero ſecum attulerunt; loqui incipiūt. Interdum vero læſio hæc eſt ab humiditate, non natiua, ſed aſcititia contracta ex vitioſa victus ratione, qua perfunditur lingua, præcipuè verò & nerui illi à quibus muſculi linguæ habent mouenE di facultatem, vt accidit quandoque ebriis; vix enim loqui poſſint, adeo balbutiunt. Quæ quidem humiditas interdum ſolum radicem in lingua habet; interdum in cerebro ortum habet, & deinde ad linguam defluit. Quando verò ex linguæ reſolutione id fit, aliquando tota lingua reſoluta id fieri poteſt; & tunc obſtruuntur tantum illi nerui, qui proprij ſunt linguæ. Cum verò & aliarum partium, obſtructio, in ſuperioribus partib. & eſt, propius ad ipſum cerebrum. Hæc ergo vitia, cum magna ſunt, vſum A omnem ſauferunt, quem lingua ſermoni modulando præſtat. At verò ſi vitia quidem, vel ab ortu contracta fuerint, vel poſtea ex alia occaſione, vel cauſa, vel interna, vel externa, nō tamē magna adeo, vt vniuerſum abſtulerint vſū linguæ in hoc, ſed aliqua ex parte impedierint, pro ratione impedimenti, aut muſculorum diuerſorum, qui ſunt male affecti, variæ oriri poſſunt differentiæ impediti ſermonis in prolatione. Quod vt rectius exponere poſſumus, Cap. 6. hoc conſiderandum, quod vt quoquomodo ſuperius inſinuauimus, & id etiam Galen docuit quarto de loc. affec. ad diſtinctam ſermonis, & vocum, ſeu nominum modulationem, conformationemq́; , nō ſola lingua ſatis eſt: Sed & nares requiruntur. Vnde cùm nares obturatæ ſunt, vel ex coryza, vel polypo, vel cruſtis, non parum impeditur ſermonis claritas, & diſtinctio. Præterea & palatum. Vnde vidimus B ſæpe annis elapſis, cùm lues gallica plurimū ſæuierit multis fuiſſe eroſum palatum, atq; perforatum, quibus ea eo relicto foramine, quod nunquam impleri potuit, adeo impeditè, & perperam loquebantur, vt via, quid dicerent, percipi poſſet. Dentes etiam non parum conferre nouimus. Vnde ſenes multos edentulos factos à diſtincta, & dearticulata ratione loquendi deficere vidimus. Sed & labia iuuant nō parum hoc munus. Vnde aliquos vidimus non integris, ſed potius diſciſſis labiis natos, qui non parum in ſermone deficerēt: idem quoque accidiſſe viſum eſt aliquibus, quibus ex vulnere labiorum aliqua pars diſciſſa, vel abſciſſa eſt. Verū lęſiones iſtiuſmodi linguæ attribui poſſunt, quatenus cum his conC ſenſu laborat: quia videlicet eorū cōmodo cōſortio deſtituta eſt. Aliquando verò proprio ſuo affectu Lect. 74. læditur lingua nulla occaſione illi ab his præſtita: nā illa eſt, cui vis eſt motrix indita, vt dum mota aerē formatum in vocem, vel ad palatum allidit, vel ad dentes, vel ad labia, diuerſarum litterarū tonos format. Quapropter in aliquib. ex diuerſo vitio in diuerſis muſculis linguæ contracto, qui magis inſeruiunt, dum lingua ad dentes à facultate motrice, vel ad palatum, vel ad labia impellitur, corrumpitur earum literarum diſtincta prolatio in loquendo. Aliqui enim C, quidam R, nonnulli S, atque alij alias literas nullo pacto, aut ægrè admodum pronunciare queūt: quod & Gal. 6. Aph. animaduertiſſe viſus eſt. Com. 2. D Qui autem verſati ſunt in vſu, & literarum, & grammatices hebreæ, facilè hæc percipient. Ipſi enim diligenter obſeruarunt aliquas literas præſertim ope labiorum, alias ope dētium, alias palati, alias in gutture dearticulari. Vnde & ratione partium diuerſarum quarum conſortio vtitur lingua in modulando ſermone, balbutientes vario modo balbutire videmus. Sed in aliquibus eſt diminuta hæc actio, qui aut ægrè, & tardè loquuntur, & plurimùm laborant, dum loquuntur: Alij mutilas, & mancas voces proferunt: Alij tamen & eam corruptam habent, dum vnam pro altera literam proferunt: Alij eandē ſylE labam ſæpius repetunt, primam videlicet antequam ſecundam pronunciare poſſint. Læditur præterea & lingua, non ſolùm hac de cauſa, ſed & ob conuulſionem ipſius. Interdum ex eius ariditate, vt in febribus biliotis ſæpe accidit. Non poteſt autem, vt teſtatur Galen. eodem ſexto Apho. iſtius affectus ex natura contrahi; ſicut ille, quem ea nimio Com. 18. humore ortum habere diximus. Sed ſolùm ex morbo id poteſt accidere, vel alioquin ea externa cauſa exſiccante: ſicut æſtiuis, & æſtuoſis, & caniculaiibus diebus, ſi quis diu ſub radiis ſolaribus laboraret.

ret. Læditur interdum, ſi maior fuerit, vel minor iuſto, vel ab ipſo ortu vel ab externa, & morboſa cauſa. Sicut enim viſi ſunt aliqui, in quibus natura ſtatim in primo ortu, in conſormatione alicuius alterius particulæ defecit: ita vt videantur geniti, vno vel altero brachio minori, vel manu, vel crure, vel pede. Eodem modo poteſt & lingua procreari breuior, & minor, quam vt poſſit commodè ſuo fungi officio, dum ad palatum, vel dentes, vel labia mouetur. Poteſt & externa, & morboſa occaſione, ſicuti ſi pars eius abſcindatur, quod aliquando conuulſis accidit. Aliquando ferro reſcinditur per miniſtros publicos, vt fieri ſolet blaſphemantibus, aut falſis teſtibus. Vnde quaſi in prouerbio eſt, vt ſemilingues eos appellemus, qui balbutiunt. Ita & aliquando ex aliqua cicatrice, præſertim ſub lingua inducta, quæ craſſior, & durior ſit, poteſt prohiberi, quò minus poſſit extendi & prorogari lingua, quantum ſatis ſit. Poteſt etiam illud, quod linguæ vinculum dicitur (& aliquando reſcindi neceſſe eſt, vt poſſit expeditè loqui) adeo validum eſſe, & intentum, vt impedimento ſit libero linguæ motui. Vnde benè ſolutam linguam eos habere dicimus, qui promptè & expeditè loquũtur. Nec minori impedimento ſermoni eſt lingua, ſi maior ſit procreata, quam modus naturæ requirit. Nam & aliquando vidi aliquos, qui magnam admodum linguam aliorum comparatione haberent, & obſeruaui eos tardius, & ægrius loqui & aliquantò hæſitare. Poteſt autem illa & ex morboſa cauſa augeri ſupramodum, videlicet ex aliquo tumore præter naturam in eo ſuborto, vt illi accidit, quem refert Galen. decimoquarto Meth. adeo enim lingua illi intumeſcens creuit, vt eam os capere nequiret, ſed exertam deferre cogeretur. Nos etiam duos vidimus, quibus lingua ita intumuit, vt neque loqui, neque comedere poſſent, immo duas, (fuere enim mulieres.) Quarum altera in ætate iuuenili erat, & cùm iudicarent medici eſſe infectam morbo gallico appellato, decreuere illã inungere vt eo tempore inungere ſolebant, antequam irreperet conſuetudo, vt ex decocto ligni indici curarentur: medicus verò, cui ſe curandam commiſerat, vſus eſt ſatis imprudenter vnguento: nã præter, id quod plus hydrargiri, vel (vt ſic aiunt) argenti viui addidit quàm par eſſet, inunxit etiam caput, vel potius capiti ceratum ex eadem materia appoſuit: quo deinde factum eſt, vt humores violentius cõmoti præcipitantes ad linguam confluxerint: vnde illa adeo intumuit, & elongatã eſt, vt in ore contineri nequiret, ſed exertam diutiſſimè, imo vltra menſem detulerit: deinde reſoluto tandem tumore, linguam retraxit; ſed abiecta pelle vniuerſa quaſi vagina & ea extra os relicta. Altera vero erat iam in primo ſenio, cui cùm cœpiſſent variolæ, ab arabibus appellatæ, efflorescere, & extuberare in vniuerſo corpore, tanta earum copia occupauit vniuerſam faciem, & adeo in illa intumit, vt res monſtruoſa videretur: nec modò facies tota intumuit, ſed & lingua correpta eſt ab adeo numeroſis id genus tuberculis, vt intumuerit adeo, quod totum os repleuerit, neque eam mouere, quoquomodo per os poterat, neque comedere, niſi quod cibus fluens per fiſtulam impoſitam, imò vi adactam, in linguã & bucchã inſtillabatur, & ita alta eſt non ſine magno diſcrimine, donec inclinãte tumore lingua mutata pelle, rediit ad priſtinũ ſtatum. Prior tamen iuuenculæ tumor referebat potius modum frigidi, & pituitoſi tumoris, quamuis non ſine ali-
Cap. 8.

A qua acrimonia. Poſtremo verò & ex nimio labore cum quis aut nimis loquitur, aut muſico inſtrumento laborioſo cecinerit, vt ſunt tibiæ, tubæ, & cornua, lingua impeditur. Sed & qui ex aliquo difficili, aut diuturno morbo plurimum facti ſunt imbecilles. interdum lingua hæſitant, & ægrè loquuntur. Hæ ergo ſunt cauſæ impediti ſermonis. Vt eas prætereamus, quæ ſermonem (vt noſtri philoſophi loqui ſolent) impediunt per accidens: nimirum, ſi ex læſa memoria id ſint; quia fuerit deleta ex memoria nominum, quæ illi fuerant cõmiſſa, pars aliqua, vt ſolet interdũ illis accidere, quia apoplexia fuere correpti. Nam ſi ea de cauſa id contigerit, non pertinet ad hunc locum, quomodo tollendum ſit hoc vi-
B tium; ſed potius ad priores libros vbi de capitis affectibus fuit actum. Sed de aliorum quoque affectuum, qui linguam in loquendo impediunt, non erit opus longiorem ſermonem habere. Qui.n. ex nimia humiditate, vel cerebri, vel neruorum, præſertim eorum, quorum officium eſt mouere linguã, vel corporis totius, vel linguæ: (& quemadmodum expoſuit Gal. in comp. 6. Aph. explanans Aphoriſmum, cuius ſententia eſt quod trauli ſolent à diarrhœa longa capi) nemo non videt, quod aut vniuerſi corporis, aut capitis, aut oris exſiccatione egẽt. Et ſi vitium id ſit ſit à natura contractũ, ratio victus exſiccans vtilis erit: præterea vſus aliquorum medicamentorum, tum eorum, quæ bibuntur, & comeduntur, tum vero eorum, quæ in balneis, il- Com. 16.
C litionibuſque accipiuntur: quæ vim ſiccandi habeant: Vnde & decocta, & ſyrupi, & confectiones appellatæ, & antidoti, omnes, quæ vim ſiccandi habent (ſicut habent pleræque) vtiles huic negotio eſſe poſſunt. Sed ſi non fuerint ex ortu, verum ex aliquo morbo, erit interdum neceſſe & corpus vniuerſum purgare. De his vero cum ſæpius fuerit actum, non proferremus in longius ſermonem. De linguæ etiam reſolutione ſatis dictum fuiſſe arbitramur. quo loco de reſolutione egimus in vniuerſum: & prætetea de linguæ nocumento, quod à conuulſione pendet, ſatis eſſe actũ putamus, quo capite de cõmuni cõuulſionis ratione tractauimus. Sed & de impedimento in ſermone, quod efficitur vitio dentium, palati, gutturis, & labiorum, ad eam huius tra-
D ctationis partẽ loqui pertinet, in qua de affectib. earũ particularũ ſermonẽ habuimus. Neque etiã tempus alioquin cõteremus in exponẽda ratione curationis linguæ; cũ ea minor eſt; vel ita ex primo ortu procreata; vel poſtea ex alia violẽtiori cauſa decurtata; vel etiã ſi maior à natura fuerit genita: cum nihil horũ poſſit vlla medici ope curari. De eius autẽ incremẽto, quod fit ex morboſo affectu, poſterius aliqua ſeorſum dicemus. Si verò impotẽs fiat lingua ex eius laborioſa exercitatione, quiete eget, vt ad robur, & integritatem redeat. Quod ſi ex eius ariditate, quod tanquam ſymptoma ſolet acutas, & bilioſas febres ſequi, humectantib. os agendum eſt. vt ſi aqua os colluatur, vel ſimplici, vel ordeacea: itẽ
E ſi aliqua ore contineantur, quæ humectent, vt ſunt multi fructus, quales pruna, myxa, vel ſebeſtem, ziziphæ, cucumeres & quæ in preſentia anguria dicitur. Ab arabib. melon indus: ſi veluti tenuis lamina ex his reſecta, & in aqua demerſa in ore cõtineatur, & ſæpius mutetur, & idgenus reliqua, de quib abũde egimus, vbi de febriũ ſymptomatib. ſermonẽ habuimus. At ſi ex craſſiori, & duriori cicatrice inducta id fieret, eſſe ea poſsũt adiuuare quę tũ molliando, tũ detergẽdo attenuare, & cicatricẽ molliorẽ red-
dete

dere poſſunt: qualia ſunt multa, de quib. ſermo ſuperiùs fuit factus. Vinculũ vero linguæ, chirurgiæ, hoc eſt abſciſſione ſoluitur. Vnde reliquum eſt, vt de tumore linguæ dicamus, poſteaquam & alij tam Arabes; quam iuniores eius meminere, ſumpta forſan occaſione à Gal. 14. Meth. qui ſummatim, & hiſtoriã retulit, & capita curationis illius, cui intumeſcẽs lingua adeo creuerat, vt eam os capere nequiret. Summa vero curationis, quatenus ex Gal. verbis coniectura aſſequi poſſum, in duob. capitib. conſiſtere videtur. Primùm eſt euacuatio cum reuulſione: Alterũ repulſio materiæ ab affecto loco. Sed prius cõſiderandum, quod, & ſi tumor is linguæ, quo illa ita creſcit, vt contineri in ore nequeat, vnicam videatur habere rationem; non eſt tamẽ is affectus vnius naturæ. Nam tumor ille poteſt & habere naturam inflammationis: poteſt & in pituitoſam referri naturam: poteſt & in mixtam. Qui enim à Gal. viſus eſt, videtur proximè acceſſiſſe ad inflammationis naturam, vt coniectura percipere poſſumus, ex modo loquendi eius accepta. Ait enim quod iam ſexagenarius eſſet vir ille, nec illi antea fuiſſet vnquam miſſus ſanguis, ſtatim illa eadem die, ſuis illis, de quib. ſuperius in libris priorib. egimus, pilulis illum purgauit. Ex quibus verbis duo poſſunt notatu digna elici. Primùm, quanti conſuetudo ſit ſemper ab antiquis facta: videtur enim Gal. propterea prætermiſiſſe ſectionem venæ, & potius elegiſſe vacuationẽ per medicamenta, quia ad ſexageſimum vſque annũ nunquam illi fuerat vena ſecta; alioquin autem, ſi fuiſſet illi miſſus ſanguis, & tunc etiam ipſe miſiſſet. Sed & hoc indicat tumorem illum calidum fuiſſe; & præterea quia cogitabat, licet altero medico renuẽte, agere frigidioribus medicamentis localib. quib. ille poſtea monitus per ſomnium vtens ſanatus eſt. Itẽ & mulier illa, cui ex variolis intumuit lingua, tumore calidiore laborauit. Quæ vero fuit inuncta, tumorem quidem non omnino calidum paſſa eſt: diutius enim laborauit, neq; omnino frigidum, quia nõ ita excoriata fuiſſet. Sed Raſim etiam, ſi diligenter naturam, & diuerſitatem medicamentorum perpẽdamus, multiplicem eum iſtius affectus differentiã nouiſſe manifeſtum eſt. Cùm enim vtriuſq; brachij venam ſecat, ac repellentibus vtitur remediis, curandum ſibi proponit calidum affectum. At vero cũ linguam fricandam eſſe ſale, & aceto ait, frigidiorẽ, & pituitoſum tumorẽ diſcutere, & ſiccare nititur, & multam pituitam euocare. Neq; tamen magis particulatim de hoc linguæ affectu diſſeremus: ſatis enim eſſe putamus generales ſcopos expoſuiſſe, cùm propria eorũ medicamentorum materia, quæ illos ſcopos, accepta indicatione, tam à natura affectus, quàm ipſius particulæ affectæ, reſpiciunt, ſuperiùs fuerit ſæpius expoſita. Vnde alterius meminiſſe affectus reliquum eſt, qui cùm hoc nuper relato multam habet affinitatem, tum ratione affecti loci, tum naturæ ipſius affectus, & læſionis illatæ ipſi linguæ: nam ſub lingua interdum propè eius radicem, vbi inſignes illæ venæ, quas demum ſecandas eſſe diximus in inflammationib. faucium, & gutturis, maximè conſpicuæ, naſcitur: eſt vero plerũq; tumor hic pituitoſus, & à ſimilitudine, quam refert, quando, ore aperto, attollitur βατράχιον Græcè dicitur, ab Arabibus autem, & iunioribus noſtris rana, vel ranula: plerũq; (vt dixi) à pituitoſa fluxione excitatur. Quare puto mendum eſſe in exemplarib. Pauli Aeginetæ eo capite, quo de ranula agit lib. 3. ait enim eſſe tumorem phlegmonoden. Ego vero legendũ eſſe exi-

A ſtimo phlegmatodem. Nam ſi reſpiciamus ad curationis rationem, & materiam medicamentorum, quibus vtitur in hoc tumore curando, omnia accommodatiora inueniemus curando affectui pituitoſo; quàm illi; qui inflammationis naturam referat. Quamuis quandoque viderim linguæ ranulam ſuppuratam, à qua etiam eruperit verum, & copioſum pus, vt neceſſe etiam ſit fateri, defluxiſſe humores calidiores, alioquin enim nõ fuiſſet ſuppurata. Quibus ita expoſitis, facillimum deinde eſt vnicuique, qui rectè perceperit ea, quæ hactenus de præcedentibus affectibus dicta ſunt, rationem inire curandi iſtiuſmodi tumoris. Nam primũ, ſi ille inſignis fuerit, & multa videatur eſſe fluxio, initium curationis ab euacuatione erit ſumendum, plerunque autem B pituitoſi humoris: cui rei peragendæ pilulæ, & reliqua medicamenta, quæ fuere in primo, & ſecundo libro à nobis expoſita, apta erunt: ſed & ſyrupi, & decocta, quæ oportuna eſſe diximus; vbi is humor importunus fuerit. Diximus autem plerunque; quia ſi aliquando videretur fluxio calidior; ſectione venæ etiam illi occurrendum eſſet: mox vero illis, quę vim ſiccandi, & digerendi habent; vt inter initia tamen dum multa eſt fluxio, repellentibus quoque ſuus ſit locus. Sed de his adeo frequens fuit ſermo, vt ſuperuacaneum ſit toties in his tempus terere. Quare iam aliud caput aggrediamur, quod ea continet, quomodo lingua, quatenus inſtrumentum eſt guſtatus, læditur.

C *De laſo ſenſu guſtus.* CAP. XII.

LINGVA, vt motricem facultatem à neruis illis, qui recurrentes, vel reuerſiui ab anatomicis dicuntur: ita guſtandi, & tangendi vim à neruis habet tertiæ coniugationis neruorum, ſtatim à cerebro orientium. Vnde quicquid incommodi illi hac ratione ſolet contingere, id aut omnino, aut maxima ex parte, & proximè in vitium horum neruorum referendum eſt. Læditur vero ſenſus hic eiſdem omnino modis, quibus & alios diximus lædi poſſe. Nimirum quia, aut omnino tollitur actio iſtius ſenſus, vt nullum poſſit percipere, & diſcernere ſaporem: Aut percipit quidem, ſed obſcurè, & languidè: Aut poſtremo quia perperam, & vitioſè percipit, veluti D quando iudicat ea, quæ percipit, alium habere ſaporem quàm habeant: Sicut febricitantibus æſtate ſæpe accidit, quorum aliquibus omnia, quæ bibenda, vel edenda offeruntur, amara eſſe videntur; aliis omnia ſalſa; quibuſdam vero acida. Cauſæ vero harũ læſionum eædem in hoc ſenſu ſunt, quæ etiam in aliis ſenſibus ſunt relatæ. Nam aliquando lingua cum ſuis neruis primario ſuo affectu laborat: Aliquando conſenſu, & conſortio aliarum partium, præſertim vero cerebri. Cum namq; omnes vires ſuas (vt in aliis ſenſibus diximus) habeat à cerebro, poteſt impedimentũ primum eſſe in cerebro: quando enim id malè habet, non poſſunt, quæ inde tanquam riui de- E riuantur, eſſe expertia labis contractæ in fonte. Sed quia de omnib. affectib. quib. tẽtari poteſt cerebrũ, deq; eorum ſignis, inſuper vero de ratione, quibus curandi ſint, copioſè in priorib. libris diſſeruimus: Ideo nõ amplius de illis ſermonẽ habebimus. Sed ſolũ verſabimur circa ea, quæ proximè & primùm reſpiciunt affectus, qui primarij ſunt linguæ, & horũ neruorum, qui illi proprij ſunt. De quib. neq; etiam longiori ſermone eſt opus, ſi quis probè ea teneat, quæ de aliis ſenſibus dicta ſunt. Nam eiſdẽ de cauſis linguæ ſenſus quatenus ad ablationem, & obtuſionem facultatis pertinet, lædi poteſt, quibus & cæte-

Loc.77.

ri ſenſus. Nēpe ex eius intēperatura aliqua, præſertim vero frigida, vel humida, vel vtraq; cum materia vel citra illā. Ea obſtructione quoq; nerui guſtatorij à craſſo, & lento humore, vel à multo facta. Præterea verò ab inflāmatione, ſcirrho, vel alio tumore præter naturam. Quamuis hoc fieri nō poſſit, aut rariſſimè ſaltem, q̄ à cōdenſatione facta a vehementi frigore, nerui linguę priuētur ſenſu guſtus. Vix enim putarē in ore poſſe adeo vehemēs frigus cōtingere. Vitiata verò actio iſtius ſenſus (vt 1. de Cauſ. ſymp. doc. Gal.) fit ea aliquo vitioſo humore, abſorto in lingua, qui inſignem aliquem ſaporem propriū habeat: ſicut enim per cū ſapores omnes alij ſentiuntur: ita & reliqua omnia eum ſaporem referre vidētur: quemadmodum ſæpe illis, qui regio morbo laborant, quiq; febrib. billioſis corripiuntur, omnia amara videntur: aliis aūt, quib. aut in ventriculo cōtinetur acidus humor, aut à capite deſtillat, acida omnia videntur: ita aliquib. ſalſa, aliis ingratus quidā ſapor, quē vix exprimere poſſunt; & id pro rōne excrementitij ſucci, quo lingua affecta eſt. Hoc tamē lingua ab aliis aliorum ſenſuum inſtrumentis differens eſſe videtur, quod aut nunquam, aut quā rariſſimè ea nimia perſpicacia, & acrimonia ſenſus, ſuos proprios, qui natura in ea ſunt ſapores percipiat, vt in aliis ſenſibus interdum fieri diximus. Sed & hoc notat Gal. quod prætereundū non eſt; quāuis iidem nerui ſint, quib. cerebrū linguæ impertitur facultatē guſtādi, & tāgendi, poteſt tamē ipſa deſtitui à facultate guſtādi remanente ſenſu tactus: non tamen cōtrà. Tactus. n. aliorū omnium quaſi fundamentū eſt, vt & Ariſto. 2 & 3. de Anima probauit. Ratio vero, cur poſſit tactus ſeruari, ablato guſtu, eſt, vt ibidem Gal. docuit; quòd craſſior eſt ſenſus tactus cæteris ſenſib. neq; ita exquiſita ſenſatione, ſicut guſtus indiget. Quamuis & hoc addi poteſt, quod vtrumque per neruorū, & id, quod mouet. & id, per quod guſtat, pōt ſenſum tactus impartiri: guſtū vero alterum tantùm. Perceptis aūt his, facillimum vnicuiq; erit, modo eorum ſit memor, quæ de curandis aliis partiū oris affectib. dicta ſunt, rationem inire, qua hi etiā curari poſſint. Nā quis nō videt, quod intēperies morboſa medicamētis contrariis ſit tollenda, frigida calidis: humida ſiccis? quorū ſyluā expoſuimus in præcedentib. ſermonib. in quibus & quales ſint ſcopi, qualeſq; indicationes, expoſuimus, quæ nobis in his curandis affectib. oſtendit natura harum particularum, in eligenda materia medicamentorū, quæ illis poſſint ſatisfacere. Sed & ſi cū materia fuerit, primū erit materia illa purganda, & vacuanda illis eiſdem inſtrumētis, ac remediis, quæ fuere à nobis ſuperiùs propoſita. Declarauimus etiam, qua ratione auferri queant obſtructiones factæ in neruis, ſi illæ in cauſa ſint ablati iſtius ſenſus: videlicet cum attenuātib. aperientibuſq; & incidentib. quæ efficiuntur (vt ſæpe dictum fuit) cū illis medicinis, quæ tenues habent partes, ſubſtantiāmq; cum aliquo calore, vt tamen vniuerſi corporis prius præcedat curatio, vel euacuatio, ſi adſit eorum humorum in eo plenitudo. Itidem verò & id ſæpius expoſitum: nimirū quo pacto inflammationes, & alij frigidiores humores curandi ſint. Quare non eſt in his diutius immorandū. Vitioſæ etiā, & perperam factæ operationis cauſa, tūm videlicet guſtandi omnia, aut amara, aut dulcia, aut ſalſa, aut acida videntur, tollenda eſt, ablato, & vacuato vitioſo humore, quo infecta eſt lingua, per medicamenta, quæ illi humori vacuando eſſent idonea, priuſq; cauſa ipſa remota, cur generati ſunt vitioſi hi humores quæq; fouet hoc malum. Vnde non conteramus amplius in his tempus.

Cap. 4.

A B C D E

De putido ore. CAP. XIII.

DE fœtido oris, & animæ odore paucula quæ iā præterea, ne & id intactum relinquamus, proponere decreuimus. Cùm igitur eiuſmodi putidos odores in animantiū corpore nō poſſe oriri, omnib. ferè in confeſſo ſit, niſi ex putredine; neceſſe eſt, vt quibuſcunque putet os, illis vel in ore aliqua ſit putrilago; vel in aliis partib. ad ipſum os pertinētib. vt ſunt ventriculus, & inſtrumenta reſpirationis. Quare neceſſe eſt, vt dens aliquis, vel gingiuæ putridæ ſint: vel inter dētes aliquæ ſint cibi reliquiæ relictæ, quæ ibi putreſcant: vel quod aliquid in ventriculo putridū contineatur. Et quia præterea putreſcunt omnes tiæ, quæ non probè a vētriculo fuere cōcoctæ: (tertio, n. Aph. de fœtidis excrementis ſermone habito, ait, quod indicāt concoctionē malā) ſæpe obſeruauimus, illis, qui cœnā nō probè coxere, mane anhelitū aliquādo non bene olere. Poteſt & putredo intra pectus, & in pulmone contineri. Vnde & phthiſicorū ſpiritus, & eorū, qui pus in pectore habēt, fœtet anima. Hæ itaq; ſunt cauſæ fœtoris, q ea ore percipitur: & iſtius affectus differentiæ, q̄ etiā non erūt difficiles cognitu, & diſcretione, ſi rectè, & diligēter perpēdantur, quæ hactenus dicta ſunt. Si. n. proprio ipſius oris vitio fœtat os, diligēter inſpiciens facilè percipiet ore aperto, an dēs aliquis, an gingiua putredinē contraxerit. an reliquię in dentib. relictæ cibi ibi putreſcāt. Quod ſi nihil horū apparuerit, neceſſe fuerit, putrida aliqua excremēta, vel in ventriculo, vel in ſpiritualib. inſtrumētis eſſe. Quod poſtea diſcerneretur ex ſignis, quib. dicemus diſcerni affectus, & harū, & illarū particularū. Vndē & quantū ad curationē pertinet, inuēta cauſa putoris, illa aut tollenda erit, aut reprimenda: fiet aūt hoc, ſi & putrida materia auferatur, atq; ſi à copia cōgeſtæ, vel in vētriculo, vel alia in parte materię foueatur, illud quoque fomentū ſubtrahatur, & cauſæ etiā, vnde cōgeritur excrementitius is humor, occurratur. Quare ſi vitio dentiū, & gingiuarū cōtingat, illius curā habere oportet, vt remoueamus putredinē, illis prius ab omni putredine purgatis; obſiſtamus ſubinde putredini, ne procedat; & id, cum iis, quæ deſiccāt māſis, vel decoctis eadē vim habentib. ore ſæpius loto. Quæ ſi grauū odorē hæc ſpirent, erit non ſolū affectui occurrere, ſed & ſymptoma reprimere. Quapropter Ga 6. Epid. com. quarto meminit amomi, & malabatri. Dioſcorides verò agalochū, lentiſci reſinā, item myrrhā laudat, ſi mādantur. Sed & horū decocta, ſi eis os colluatur, nō parū cōferunt: ſicuti decoctū citrij, vel eius ſucco os colluere, vel ſcillino aceto, vel vino, in quo bromus cum aridis roſis fuerit decoctus; in iis ponuntur, quæ fœtenti ori præſidio ſunt: vt deinde ſeſamum vitandū cenſet, quoniā ſi inter dentes hæreat, ſpirat odorē non bonū. Quòd ſi dentis vitiū corrigi nequit, extrahēdus eſt. At verò ſi fœtidi odoris cauſa in inferioribus partib. ſedem habeat, primùm quidē eò conuertenda eſt curationis ratio, vt ea prius auferatur, congrua, & accōmodata purgatione illius particulæ, quæ putridum cōtinet excrementum, & vniuerſi etiam corporis; ſi ita eſſe opus videatur. Ita enim monebat Gal. loco nuper citato, exēplo illius medici, qui ea ratione reprimebat tetrū odorē, quē propriū os ſpirabat. Cōgrua aūt ventriculi purgatio eſſet, ſi hiera, aut aloē, aut maſtichinis pilulis, vel elephanginis appellatis ab Arabibus, vel id genus aliis purgaretur ventriculus: mox

Com. 26.

mox aliqua manderentur, vel ore continerentur, quæ gratum poſſent odorem conciliare. Si verò à pectore eſſet petenda occaſio putridi odoris, iis eſſet agendum, quæ vim habent detergendi ea, quæ in pulmonibus, & pectore putreſcunt, & per tuſſim, ac ſputum loca illa purgandi. Sed iam huic libro finem imponamus, & mox incipiamus de iis agere, quæ pertinent ad affectus particularum, quæ in ventre ſuperiori continentur, & ſunt inſtrumenta reſpirationis, & ſedes vitalis facultatis.

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER SEXTVS.

De Affectibus ventris ſuperioris, & particularum ad ipſum pertinentium cognoſcendis, ac curandis. Primumq; de harum omnium hiſtoria.

CAPVT PRIMVM.

Lect. 78. VENTRES duos præſertim in animantium corpore, ſuperiorem nimirum, & inferiorē poſuere antiqui medici. Neque enim caput vētrem ipſi (vt noſtri anatomici iuniores) appellabant. Et quamuis varia interdum nuncupatione ſuperioris, & inferioris ventris vterentur, vt Galen. quarto de Rat. vict. in acu. mor. teſtatus eſt: Nos tamen eam appellationem in præſentia ſequemur, quæ magis trita erat, quæq; ad noſtrum inſtitutum magis attinet, vt per ventrē ſuperiorem, thoracem, vel partem eam corporis vocemus, quæ intra thoracis fines comprehenditur. Ita Aph. 38. enim & ſeptimo Aph. ventrem ſuperiorem (vt ait Gal.) accepit Hippocr. ſuperiorem autem hunc vētrem, iuxta atque caput, in duplicem particularū ordinem partiri ſatis commodè poſſumus: nimirum in eas, quarum officium eſt continere, ſeruareq; interiores, & præcipuas particulas, ac illis miniſtrare. Et interiores, quæ ab aliis externis ſeruantur & continentur. Sed de continentibus prius agamus, cum illæ etiam, licet dignitate poſteriores ſint, priores tamen a nobis conſpiciantur; vtpote quæ ſenſibus noſtris ſint magis expoſitę. Harum itaque omnium extima eſt cutis. Poſtea ex anteriori parte eſt adenoſa ea ſubſtantia, qua mamillæ conſtant. Deinde muſculi, quibus mamillæ incumbunt. Sunt autem illi, quorum officium eſt mouere brachium, præſertim verò ad anteriorem partem, videlicet ad pectus. Et ſuperiorem thoracis partem occupant: Inferiorem verò muſculi abdominis, qui obliqui aſcendentes ab anatomicis dicuntur, occupāt. Ex poſteriori deinde parte, externi ſunt muſculi, qui retrorſum brachium mouent, quiq; ſcapulas, & qui thoracem dilatant. Intra hos ſunt, & coſtarum ordines, cum intercoſtalibus appellatis muſculis, quorum officium eſt inſpirat one thoracem conſtringere. Teguntur autem coſtæ, & intercoſtales muſculi duplici ac te-

A nui, ſed dura & denoſa membrana: Altera exteriori, quæ circunquaq; thoracem contegit, & quaſi veſtit: Altera interiori, quæ & ſuccingens mēbrana à medicis ſolet appellari, cuius inflammatio ea eſt, quæ pleuritis, ac ſi coſtalē dixeris, vera, & exquiſita eſt. Nam & muſculi intercoſtales, & exterior membrana inflammatione tentari poſſunt: quæ etiam pleuritis interdum eſſe cenſetur, & dicitur. Sed non eſt vera, & exquiſita pleuritis: niſi ſuccingentis membranæ inflammatio, de qua poſteriùs dicemus. Habent autem hi muſculi omnes ſuos neruos, qui illis ſubminiſtrant motricem facultatem, quiq; omnes ortum habent à ſpina dorſi. Habēt & venas, vnde alimentum exugunt. Præterea & arterias, quæ il-
B lis ſpiritus, quibus viuat, impertiuntur. Sed de aliis quidem vaſorum generibus particulatim agere in præſentia non plurimùm refert. De venis verò non parum refert, ad eas videlicet rectius percipienda, quæ in ſequentibus erunt de ratione curandæ pleuritidis dicenda. Venæ ergo, quæ ad muſculos intercoſtales, eos alituræ deferuntur non omne ab vno, & eodem loco ſuam habent originem. Quæ enim ad quatuor ſuperiores coſtas accedunt, à ſuperiori illa vena ſuam originem habent, quę propè iugulum bipartita verſus humerum tendens in humeralem diuiditur, & axillarem. Vt eas nunc prætercam, quæ ab hac eadem ortæ ad ceruicem tendunt, & iugula-
C res dicuntur: nihil enim ad præſens inſtitutum faciunt. Propè ortum axillaris, quæ & interior cubiti, à iunioribus baſilica appellatur, ortum habent, venæ quæ alimentum afferunt muſculis, & coſtis illis quatuor ſupremis. Aliunde verò reliquæ oriuntur, quæ octo inferiores, tum coſtas, tum muſculos ab illis interceptos alunt: nimirum à vena, quæ coniuge caret, & in hominibus, vt tradit Galen. ſecundo de Rat. vict. in acu. mor. deriuatur à vena caua propè cor, antequam auriculā cordis pertingat: Vnde mox Com. 10 fit, vt cum inflammatio ſuperiores partes occupat, dolor aſcendat ad humerum, vel iugulum, aut ſaltē

grauitas percipiatur. Sin aũt inferiores, deſcendere videtur dolor ad præcordia, ratione conſenſus illarum partiũ cum inflammato loco per venas. Cũ his autem partibus ſeptum tranſuerſum recenſebimus, quod præter id, quod quaſi ſeptum diſcernit, & ſeparat hos duos ventres, eſt etiam primus veluti motor, & præcipuus in reſpiratione, thoracem ſanè dilatans, & naturam muſculi habet. Cuius chorda in medio eſt: caput verò, & carnea pars quaſi à coſtis nothis originem ſuam habet. Superior autem pars iſtius ſepti ſuccingitur & ipſa tegiturq; ab interna membrana ſuccingente coſtas. De qua membrana hoc item dixerim, quod ea nõ modo particulas has ſuccingit; ſed eſt quaſi duplex, & vtriuſq; diſtinctio eſt ſatis manifeſta in anteriori parte, è regione oſſis thoracis, quod στέρνον, Græcè dicitur. Diductæ enim ſunt dextra, & ſiniſtra: quamuis deinde in vnum coeuntes, totum intra thoracem ſpatium in duos quaſi ventres, dextrum, & ſiniſtrum ſecant; vt ſi vel deſtillatio, vel pus, vel quidpiam aliud in alterum illorum incidat, ad alterum tranſire nequeat, quocũque modo ſe animal vertat. Nec modo ſpatium eſt in duos ventres partitum, ſed & pulmones, vt quaſi duo videantur. Ex parte autem inferior, ſepto trãſuerſo ſubtenditur membrana, quæ peritoneum dicitur, de qua agemus in ſequenti libro. Partes ergo continentes hæ ſunt: Contentæ verò ſunt duæ præcipuæ. Primum cor, fons, & origo, & veluti focus (vt ſæpe teſtatus eſt Gal.) caloris natiui, & vitæ: Deinde pulmones, qui à natura, tanquam flabellum cordis creati ſunt, quo refrigerari calor poſſit, & ſeruari temperamentum eius naturale. Continentur tamen in hoc eodem ventre, & arteria maior, quam aortam appellat Ariſtot. quæque tanquam à fonte primo, à corde oritur, & eſt veluti riuus, & via, per quam tranſeunt vitales ſpiritus, qui aliarum omniũ partium natiuum calorem fouent. Præterea & venæ magnæ ramus, qui ad ſuperiores partes alimentum allaturus, per hunc ventrem tranſit: Item & aſpera arteria, quæ affert frigidum aërem ad pulmonem, & illum deinde concalefactum affert. eſtq; vnà cum laringe, vel gutture vocis inſtrumentum, gulæque incumbit, quæ via eſt, per quam cibus in ore prius tritus, potuſque in ventriculum, dum deuoratur, deſcendit. Sed de hac particula, cùm ſermonem de vẽtriculo habebimus, agemus; vt quæ ad illum potius attineat, quàm ad ea, quæ in hoc ventre præcipua ſunt. De quorum affectibus in hoc ſexto libro tractationem inſtituere propoſuimus.

De affectibus particularum, quibus ſuperior venter cõſtat.

CAP. II.

Lect. 79. PARTICVLÆ, quæ ad hunc ſuperiorem ventrem attinent, nulli non ſunt morborum generi obnoxiæ, ſiue de illis ſit ſermo, qui in intẽperie cõſiſtunt: ſiue de illis, quæ in conformatione, ſiue in vnitate, vel continuitate. Cùm enim plures earum inſtrumentaria membra, & ex ſimplicibus compoſita ſint; neceſſe deinde eſt, vt eorum morborũ ſint capaces, quæ ſimplicibus partibus primũ conueniunt, & eorum, quæ primum inſtrumẽtariis membris attribuuntur. & eorum quoque, qui vtriuſque cõmuni quadam ratione accidere poſſunt. Quia verò thoracis, vel pectoris, & totius tandem illius ſuperioris ventris prima, & præcipua actio, eſt, reſpiratio. Quãuis enim ad eius quoq; officium pertineat, cor tueri, & ſeruare: primum tamen munus, & maximè præcipuũ eſt reſpiratio, per quam ſeruatur propriũ cordis, & naturalis caloris temperamentum. Reſpirationis autem duo ſunt prima inſtrumẽta, videlicet pectus, & pulmo: non tamen eadem ratione; ſed propriùs plurimum diuerſa. Pectus enim rationem motoris, & efficientis reſpirationem habet. Pulmo verò motꝰ, & quaſi materiæ. Vt enim in folle, quo ignis accenditur per aërem, vel ſpiritum exſufflatum, duo ſunt neceſſaria, vt poſſit ea præſtare, cuius gratia factus eſt: videlicet vt follis aptus ſit, vt quantum opus ſit, dilatetur, viaſq; habeat expeditas, & apertas, per quas attrahatur, & expellatur aër, vel ſpiritus: deinde verò, & artifice opus eſt, qui manibus ſuis attollens ſuperiorem follis tabellam, dilatato interno ſpatio aërem attrahat primum, deinceps tandem deprimẽs expellat. Ita pectus per muſculos ſuos præcipuè verò tranſuerſum ſeptum, pulmones dilatat, & quaſi aperit, quo fit aëris introductio, & eiuſdem deinde expreſſio, cõſtrictio, & veluti cõcluſo pulmone. Vnde quicunque affectus lædunt, vel impediunt reſpirationem: illi propriè ad hunc ſuperiorem ventrem pertinent; ſiue primarij ſint; ſiue conſenſu pectoris cum alijs partibus lædatur reſpiratio. Vt autem omnes differentias affectuum inueſtigare poſſimus, quibus offendi poſſit reſpiratio, hoc imprimis conſiderandum eſt, quòd cum hæc omnia ſint neceſſaria, vt rectè procedat hæc operatio, vt paulò antea ſignificauimus: Primum quod id integrum ſit, & labe careat, ad quod diximus pertinere, quod mouendi: ea vero ſunt muſculi, quorum officium eſt thoracem, & pulmones mouere: & nihil ſit quod eius elationem, & motum impediat. Præterea ſpatium à thorace comprehenſum, amplum, quantum [illegible] eſſe poſſit dilatationi pulmonum, vt multis [illegible] ſint capaces. & vt viæ ſint expeditæ, & mundæ & à nulla re occupatæ, quæ poſſit aëri ingredienti, & egredienti obſiſtere. Quare ſi ſcrutando inuenerimus quot ea ſint, & quæ vnde poſſint hæc, quæ recenſuimus, vitiari; facilè percipiemus, quot, & quibus affectibus obnoxiæ, & expoſitæ ſint hæ particulæ. Incipiamus autem ab iis, quæ ſe tenent ex parte mouentis, vt ſunt muſculi, qui thoracem mouent: præcipuum autem locum habet (vt ſæpius diximus) ſeptum tranſuerſum. Itaque ſi motus muſculorum impediatur, præſertim vero diaphragmatis, neceſſe eſt reſpirationem lædi. Impediri autem poteſt, primum ex cõmuni neruorum affectu, qui mouendi facultatem his muſculis impertiuntur. Vnde aut conuelluntur, aut reſoluuntur. Quamuis (vt diximus in prioribus libris) natura & in apoplexia, & in comitiali morbo, præterea verò in conuulſione, & reſolutione, ſemper omni ope, propter horum muſculorum ſummam neceſſitatem, de ipſis ſolicita eſt; & niſi maxima fuerit conuulſio, & maxima apoplexia, quæ hominem ſtatim necant, & ſtrangulant, eos ſeruat, quantum poteſt, illæſos. Qua ratione autem fiant hi affectus, & quot ſint eorum differentiæ, ſatis ſuperque ſuo loco ſuperius egimus. Poſſunt præterea malè affici particulæ hæ ab intemperatura aliqua citra materiam, præſertim vero à frigidiore. Vnde, flante aquilone, læduntur partes Inſpirationi inſeruientes ob intemperiem frigidam ab eo inductam, vt ait Gal. tertio Aph. Quinto et [illegible] eiuſdem ait Hippoc. frigida perinde, vt nix, & glacies, thoracis partib. inimiciſſima ſunt. Sed & [illegible] ariditas earundẽ partium non parum detrimenti reſpirationi poteſt afferre. Nec modo ſimplex, & citra materiã, ſed & non parũ ea intemperatura, quæ cum materia eſt, plurimum lædere poteſt actionem [illegible]

p[illegible],

partium,& id multiplici ratione. Primùm ſi dolorē
concitet; quia dum in expirando, vel inſpirando
mouentur muſculi,dolor,illis intenſis, & cōtractis,
fit maior;qui deinde reſpirationem impedit.Præſer-
tim verò dolorem affert,ſi calida fuerit materia, aut
illa,quæ in flatum vertatur. Quā maximè verò im-
peditur harum partium operatio, ſi ea materia illas
in tumorem attollat,& magis,quò maior fuerit tu-
mor.Nam aut replendo ſolùm, & cōtrahendo mu-
ſculos mouentes thoracem, ineptos illos reddit ad
motum, ſi tumor is ſit frigidus, & ſcirroſus. Aut
præter id,magnum concitat dolorem,ſi calidus ſit,
vt inflammatio. Maius autem fit impedimentum,
quò inflammatus muſculus magis neceſſarius eſt ad
reſpirationem.Si enim aliquis eorum laboret, qui
mediocri, & communi reſpirationi nihil conferūt,
ſed tantum,cùm maiori vi reſpirare volumus, vt in
ſufflatione,& in maxima edenda voce; non plurima
inde noxa actioni iſtarum partiū affertur:niſi quan-
do maiori vi conamur attrahere, vel reddere ſpiri-
tum.Quòd ſi inflammatio,vel alius alioquin tumor
corripiat intercoſtales appellatos muſculos, longè
magis læditur reſpiratio. Maximè verò omnium, ſi
ſeptum tranſuerſum;quia aliorum nullus tantū mo-
mentum, ad reſpirationem habet, quantum ipſum.
Fiunt ergo maximæ ſpiritus anguſtiæ, inflammato
ſepto trā uerſo,maximiq; dolores; præterea & deli-
ria quàm maxima;ob id,quòd cum parte hac cere-
brum maximè conſentit:ita vt,ea inflammata, non
modo lædatur reſpiratio; verùm & cerebri actio-
nes præcipuæ.Sunt tamen & aliquæ thoracis parti-
culæ,quæ(vt philoſophi loqui ſolent) per accidens
lædunt reſpirationem, quando inflammantur, aut
alio ſimili affectu tentantur. Sicuti eſt membrana
ſuccingens coſtas, quæ dum thorax dilatatur, ex-
tenditur.Vnde quando inflammatione corripitur, ſi
inſignis ſit inflammatio, adeò intenditur, vt dum
attollitur thorax, eius motui cedere non poſſit;
cùm extendi amplius nequeat ob plenitudinem
humorum, qui in ipſam confluxi, ac infarti illam
intendunt. Sed & eadem intentio ſequetur, ſi alio
tumore rigidiore ſicuti ſcirrhus eſt, afficiatur. Ra-
riſſimè tamen ea membrana frigidos humores ad-
mittit; quia ipſi craſſiores ſunt, & membranæ ſub-
ſtantia denſior. Sed ſi aliquando ſcirrhus eam cor-
ripiat, rariſſimè ſtatim à principio corripit; at ple-
runque fit ex permutatione,& induratione inflam-
mationis, digeſtis tenuioribus partibus: craſſiori-
bus verò,quæ veluti fæx ſunt, relictis in affecto lo-
co.Differunt autem ſcirrhus & inflammatio, qua-
tenus ad læſionem reſpirationis pertinet,quòd lon-
gè magis nocet reſpirationi inflāmatio, quàm ſcir-
rhus. Quoniam duplici nomine reſpirationem im-
pedit inflammatio.Nimirum quia membranam in-
tendit:& quia dolor vehemens,& acutus excitatur,
cùm pectus dilatatur. Itaque thoracis, & partium
ad illum attinentium hi ſunt affectus, quibus reſpi-
ratio læditur. Læditur præterea,quando eius ſpatiū,
& capacitas interna fit anguſtior,vt pulmones libe-
ram nequeant dilatationem habere, cùm à ſepto
tranſuerſo moueatur. Poteſt autem anguſtius fieri
ſpatium illud multiplici occaſione. Primùm quidē
ex aliquo ſuborto tumore in internis partibus, vel
calido,vt inflammatione:vel frigido, vt ſcirrho, eū
inſignes fuerint. Vnde præter alias iam relatas cau-
ſas, cur pleuritis ſpirandi difficultatem afferat hæc
etiam addenda eſt. Deinde verò ex luxatione ver-
tebrarum,quæ thoracis ſunt.Quare qui gibboſitate

A laborant,omnes ferè anguſtiam in ſpirando ſentiūt.
Tertiò ex eius ſpatij plenitudine: vt cum aliquo vi-
tioſo humore repletur qui ſit in ſpatium illud effu-
ſum. Vt autem varius eſt humor ille: ita & ex variis
locis effluere poteſt. Nam interdum pituita multa à
capite decidens in pectus effunditur:ſicuti diximus,
vbi de catarrho ſermonem habebamus. Nonnun-
quam pus eſt quo refertus eſt thorax: Pus verò tri-
pliciter poteſt in pectore congeri. Nimirum vel ex
catarrho, qui putreſcens in ſpatio thoracis, incluſus
vertitur in pus:ſicuti docuit Hippo.ſeptimo Apho. *Aph. 38.*
vbi ait,quòd deſtillationes in ſuperiori ventre in vi-
giuti diebus vertuntur in pus. Vel etiam ex rupto
abſceſſu;cùm inflammatio per ſuppurationem ter-
B minatur,nempe pleuritis,vel peripneumonia. Vnde
qui Græcè empyici, Latinè ſuppurati dicuntur, hoc
eſt,qui pus in ſpatio pectoris gerunt, plerunq; dif-
ficilem habent reſpirationem. Interdum verò ſan-
guis in id ſpatium effunditur,qui aliquando à capite
deſcendens perinde,vt deſtillatio, per guttur, & a-
ſperam arteriam defluit:interdū verò ex venis,quæ,
aut in thorace, aut in pulmone,aut in aſpera arteria
ſunt,eroſis,tractis,& apertis. Poſtremò verò ex an-
guſtia, & obſtructione viarum ſpiritus, quæ angu-
ſtia aut in gutture,& in ſumma parte aſperæ arteriæ
fieri poteſt;de qua,vbi de angina ſermonem habui-
mus,abundè actum ſuit;aut in pulmonibus;& de ea
anguſtia,quæ ob vitium contractum in pulmone fit,
agere ad præſentem locum pertinet. Vitium verò
C pulmonis,ex quo fiat anguſtia in viis ſpiritus,& diſ-
ficilis reſpiratio,aut eſt in ſubſtantia pulmonis; ni-
mirum cum tumor aliquis in ſubſtantia pulmonis
ſubcreſcit, & creſcens comprimit vaſa, quæ in pul-
mone ſunt,præſertim verò ramos aſperæ arteriæ, &
eorum bronchos à Græcis medicis appellatos. Tu-
mores autem hi ſunt,aut calidi, vt eſt inflammatio,
& affectus hic propriè περιπνευμονία Græcè dici-
tur, ac ſi pulmonis inflammationem dicas. πνεύμων
enim pulmo dicitur. Vnde quidam vim vocabuli
Græci exprimere Latino nomine volentes, pulmo-
niam appellauere; Quæ quidem inflammatio cum
vehementi febre eſt, cum vehementi in reſpirando
difficultate, immo cum orthopnœa. Differt enim
aſthma ab orthopnœa, quòd aſthma ea eſt in vni-
uerſum ſpirationis difficultas, in qua frequens eſt
D anhelitus:perinde vt iis,qui cucurrerunt. Cùm ve-
rò eo res peruenit,vt decumbere nequeant; ſed co-
gantur aſſurgere,& recta ceruice reſpirare(alioquin
ſtrangulari videntur)orthopnœa dicitur. Dyſpnœa
verò omnis ſpirandi difficultas appellatur, vndecū-
que ortum habeat. Hāc ergo difficultatem adiunctā
plerunq; habet peripneumonia, præſertim verò ſi
fuerit tumor inſignis. Suboriuntur aliquādo in pul-
mone tumores frigidiores, qui & ſi anguſtiā in ſpi-
rando afferant:ſunt tamen ſine febre,niſi ſi quando
ſuppurentur. Harum enim duplex eſt differentia;vt
ſexto Aph.docuit Gal. quidam enim ſunt exquiſitè *Com. 46*
duri,qui nunquam ſuppurantur, & ab his nullus re-
ſudat humor, qui laborātem poſſit tuſſiculoſum ef-
ficere:Alij verò ſunt molliores,& teneriores; & hi
tandem ſuppurantur:& cùm non ita ſit infarta, & a-
E deò cruda,& craſſa materia:ideo reſudat aliquis ab
eis ichor,qui tuſſim poſſit concitare:atque cùm ſup-
purantur, neceſſe eſt, vt aliquam ſaltem febriculam
concitent. Sed aliquando & aſthma, ſpirandiq; ori-
tur difficultas, non ex proprio vitio in ſubſtantia
pulmonis excitato, ſed ex aliqua materia,quæ con-
fluens ad aſperam arteriam,& ad vias reliquas, quæ

 ſunt

ſunt illius rami diſperſi per pulmones, ea replet, & obſtruit, vt non poſſit eſſe expeditus, & facilis tranſitus ſpiritui. A capite autem plerunq; deſtillat, quæ vias ſpiritus obſtruens difficilem reſpirationem efficit; eùm aut craſſa, & lenta eſt: aut ſi craſſa non ſit, eſt ſaltem multa. Licet autem plerunq; à capite defluat huiuſmodi materia; poteſt tamē & ab aliis particulis (vt dixit Gal.) effuſa tandem attrahi ab arteriis aſperis. Hi ergo ſunt affectus omnes, quib. particulæ, ex quib. coagmentatus eſt hic ſuperior venter, obnoxiæ ſunt, quatenus inſtrumenta ſunt reſpirationes. Nam de corde ſermonem ſeorſum inſtituemus. Sed neque de affectibus illis longiorē, vel diligentiorem tractationē ſumus inſtituturi, qui lædunt reſpirationem: non quia primum ad has particulas pertineant; ſed potius quia hæ ex conſenſu cū aliis malè habent. Nam conſenſu thoracis cum cerebro poteſt per neruos impertitos muſculis, à quibus mouetur, impediri reſpiratio: ſicuti in apoplexia, epilepſia, & ſimilibus cerebri morbis: de quib. ſermo eſt habitus in prioribus libris. Item & conſenſu ventriculi, vt quando ex nimia eius plenitudine ex cibo, vel flatu in tantum tumorem effertur, vt comprimat diaphragma, & anguſtiorē reddat thoracis capacitatem. Sed & conſenſu oris ventriculi, in eius tenſione, inflammatione, dolore, & morſu ſequitur aliqua reſpirationis anguſtia (vt quotidie videmus) quæ fit ob magnam connexionem, quam habet os ventriculi cum ſepto tranſuerſo, & corde. Præterea tumores excitati in iecinore, vel liene, ſi illi fuerint inſignes, ſequitur anhelitus difficilior, compreſſo itidem tranſuerſo ſepto. Imo & vitio vteri: ſic vt ſæpe mulieribus, quæ ex vtero ſtrangulātur, euenire quotidie animaduertimus. Has enim differentias omnes, quæ ex conſenſu cum aliis particulis ortum habent, cùm non poſſint alioquin curari, niſi ablatis prius morbis eorum membrorum, ex quorum conſenſu hæ læduntur; ad ea loca relegandas eſſe cenſemus, vbi de illorum membrorum propriis affectibus tractādum erit. In præſentia verò circa illos verſabitur ſermo noſter, qui proprij, & primarij affectus ſunt iſtarum partium.

De Inflammatione harum particularum, ſicut ſunt pleuritis, & peripneumonia: ac præterea quæcunque alias partes occupant. CAP. III.

INFLAMMATIONES harum partium, & ſi eūdem generationis modum habeant, ex calida videlicet fluxione, qui modus (vt pluries diximus) eſt communis omnium inflammationum: Multas tamen habent differentias, tam ratione diuerſitatis materiæ confluentis ad inflammatum locum, quā ratione periculi ex eis imminentis. Ea parte quidem materiei; quia licet omnis inflammatio quatenus inflammatio eſt, non poſſit excitari, niſi à calida fluxione: Attamen non eſt æqualis ratio confluentium. Nam aliquando magis talis fluxio naturam refert boni ſanguinis: Aliquando verò magis bilioſa eſt: interdum ad naturam vergit pituitæ. Huiuſmodi autē fluxionis differentia, & ſi in aliis forſitan aliis argumentis diſcerni poſſit; in illis tamen particulis, quæ nō ſunt ſolida, & craſſa carne obductæ, ſed tenui pellicula, vel membrana, à qua ſemper aliqua tenuior pars, vel ichor aliquis expreſſus reſudat ex inflāmatione vt in inflāmationib. internorū viſcerū, & oris, apertiſſimè ab expreſſo, & reſudante ichore percipi pōt qualis ſit natura fluxionis, quæ inflāmationis in

A cauſa eſt. Nullo tamen apertius hoc oſtenditur, quàm in inflāmatione ſuccingentis coſta membranæ, quam pleuritin medici Græci appellant, & inflammatione pulmonum, quam peripneumoniam. Ichor enim ex eis expreſſus expurgitur a pulmone, & tuſſis deinde cum ſputo reiicitur, vt notato colore, quo ſputum ab eo ichore inficitur, facilè poſſimus (vt ſecundo de Differ. febr. & in libro de Conſtit. *Cap 8* art. med. docuit Galen.) percipere, cuius naturæ ſit fluxio, vnde genita fuerit pleuritis, aut peripneumonia. Nam ſi rubrum fuerit ſputum, ſanguineam magis fluxionem exiſtimabimus: Sin flauum, aut luteum, bilioſam: Pituitoſam autem, ſi ſpumoſum. Sicuti ſi vel liuidum, vel atrum referat colorem, humorem
B iam accedere ad naturam atræ bilis ſignificabit; vt iam carbunculi naturā inflammatio referat. Vnde & lethalis eſt ferè color ille. In inflammationibus autem muſculorum pectoris ſecus eſt: niſi fortè intercoſtalium muſculorum, quibus intrinſecus hæret, & adnata eſt ſuccingens membrana. Nam ſi inſignis fuerit inflāmatio, neceſſe ferè eſt, vt cum muſculis illis membranam quoq; corripiat. In aliis verò longior eſt via, quam vt poſſit humor, vel ichor aliquis ad internas partes reſudare. Vnde in illis ex ſputo nulla poteſt accipi ratio diſtinctionis fluxio- *Coll. 8a.* nis irruentis ad inflammatum locum. Sed hoc imprimis eſt etiam conſiderandum ad integram iſtius rei intelligentiam, quòd & ſi differant fluxiones, vnde id genus inflammationes ſuam habent originem; non tamen omnes hę particulæ ad illas fluxio-
C nes æqualiter, & eodem modo ſe habent: immo diuerſa admodum eſt earum ratio. Nam plerunque pleuritis fit à bilioſo ſucco: peripneumonia verò à *Cap 8 &* pituitoſo. Cuius rationē retulit Gal quarto de Cauſis pulſ. & eadem eſt illi, ob quam in ſecundo libro dicebamus, phrenitin nunquam in cerebri ſubſtantia, aut rariſſimè poſſe conſiſtere: neque lethargum in membranis cerebri. Duriores enim & ſolidiores particulæ, quales ſunt membranæ, non facile craſſiores ſuccos recipiunt, vt ſunt pituitoſus, & melancholicus: & ſi quandoq; ſint frigidi, & duri tumores in eis, raró tales ſunt inter initia, ſed ſæpius ex aliorum calidiorum tumorum tranſmutatione fiunt,
D digeſtis nimirum tenuioribus partibus. Contrà autem, partes, quæ molli, aut rara ſubſtantia conſtant, raró calidas, & tenues fluxiones receptas poſſunt continere, vt illis refertæ in tumorem attollantur; ſed potius diffluunt: facilius verò craſſiores, & lēta, quæ præ craſſitie, & lentore facilè ingreſſæ meatu illis hærent. Vnde poſtea, quantum ad ſymptomata pertinet, febris in pleuritide ſolet ardentior, & acutior eſſe, quàm in peripneumonia. Dolor etiā pungens, & acutus; cùm in peripneumonia ſit grauis, vt potius grauitas, quàm dolor percipiatur. Præterea pulſus in pleuritide durus eſt, & frequentior cū inæqualitate, vt eodem quarto de Cauſ. pulſ. expoſuit
E Gal. præter id enim, quòd durior particula eſt membrana, quę inflammatione laborat, ſiccus etiam eſt humor, vnde facta eſt inflammatio, à quo arteriæ in membrana conſentientes ſiccatæ indurescunt. In peripneumonia, ſubſtantia pulmonis mollis, & laxa eſt, & humor, qui illam in tumorem attollit, humidus eſt. Quare arteriarum tunicæ humore per ſe molliores fiunt: & inde poſtea inæqualis etiam pulſus [illegible] tamen, & vndoſus. Sed ex [illegible] habent hæ partes cum capite [illegible] tum cerebrum, vt quarto [illegible] de Cauſ. pulſ. [illegible] lit

lit Gal. Vnde in earum inflammationib. ſi illæ inſignes fuerint, varia emergunt ſymptomata, caput affici indicantia. Nam vel deliria fiunt, vel ſopores, interdum verò, & nerui læduntur. Hæc autem fiũt pro ratione diuerſi humoris contenti, & putreſcentis in inflammatione, & roboris expultricis facultatis in cerebro. Quia ſi biliosa fuerit materia, pueris quidẽ, & acris veluti fumus petens cerebrum, illud mordens, & irritans particulas ad illud attinentes, delirium concitat. Sed ſi pituitoſa ſit materia, vapor nõ fumidus, & aeris, ſed craſſus, & turbidus, nebuloſuſque ad caput delatum, cerebrum humectat, & grauat, vt in ſoporem pronum hominem efficiat, niſi adeo vires cerebri validæ ſint, vt poſſint vaporem alio, hoc eſt ad partes, quas ab illo natura deriuauit, ſicuti ad neruos impellere. Nam ita aliqua labes neruis, ſeruato cerebro integro, afferetur. Nullius autem partis inflammatio frequentiora, & magis perpetua deliria (de illis loquor, quorum conſenſu læditur caput) concitat, quàm ſepti tranſuerſi, ita vt nõ facilè ſit diſcernere hanc inflammationem à phrenitide, inflammationes autem mẽbranæ ſuccingentis [coſtas] & pulmones (vt ait Gale. 2. de loc. affe.) tunc afferunt deliria, cũ morbus ad vigorem peruenit. Vnde neq; ſolùm differentiæ conſiderandæ ſunt harum inflammationum, quæ ſunt à differentib. fluxionib. ſed & illæ, quæ à ſymptomatibus, quæ illis ſequuntur, quæq; non modò naturas diuerſas oſtendunt inflammationum, verùm etiam earum magnitudinem, ac periculum, quod ægrotanti ex illis impendet. Nam & hoc præcepit Hipp. 6. Aph. qui cõſulit dolores lateris, & pectoris eſſe diligenter conſiderandos. Quem locum explanans Gale. ait, eiuſmodi diligentem conſideratiõe poſſe nos perducere ad cognitionem, & loci affecti; & præſagium oſtendere eorum, quæ futura ſunt, & rationem curationis. Ex differentia enim dolorum, in magnitudine, & qualitate, & perpetuitate, ſubinde multa poteſt medicus circa morbũ percipere. Etenim ſi dolor magnus, acutuſque, & pungens, perpetuuſque, & magna cum febre, & qui aut ad iugulum, vel humerum pertingat, aut ad præcordia deſcendat fieri nequit, quin ſit pleuritis, & ſubinde quin periculũ adiunctũ non habeat: magnus enim eſt, & acutus morbus. At ſi non vehemens, neq; pungens fuerit, neq; tamen ſine febre, ſed ea non acuta, neque dolor ad iugulum, humerúmve, neque ad hypochondria pertingat, erit quidem inflammatio, ſed in muſculis: vnde neque aderit multa timendi ratio, neque tantum diligentiam requiret in curatione, neque adeo validis opus erit remediis. Sin autem dolor ſit quidem magnus, & pungens, ei tamẽ febris non reſpõdeat: ſi etiam non ſit perpetuus, ſed cum aliqua intermiſſione, aut remiſſione inſigni; ſi præterea mobilis fuerit; erit flatuoſa materia, non inflammatio, & non multo negotio diſcutientibus flatum deleri poterit. Sed ſi, quamuis dolor non ita ſit pungens; maior tamen fuerit ſpirandi difficultas, multaq; in anhelitu frequentia, & febris maior, quàm pro ratione doloris, & delirium citum, & magnum perpetuúmq;, erit inflammatio orta in tranſuerſo ſepto, difficiliſq;, imo difficillimus, & maximus morbus, maximóq; periculo obnoxius. Si verò potius grauitas, quàm dolor percipiatur, multáq; ſit anguſtia, aut cogatur, dum decumbit ægrotus, aſſurgere; quia alioquin ſtrangulari videatur; peripneumoniam ſignificat, quæ & acutiſſimus, & grauiſſimus morbus, & quàm maximè periculoſus. Sed & alia ſymptomata, quæ ad aliud ſymptomatum genus pertinent, diligenter conſideranda; nimirum ad genus mutatorum excrementorum. Et quamuis, quatenus ad hanc conſiderationem ſpectat, & vrina in omnibus his affectibus, qui cum febre hominem affligũt (vt primo de Criſ. teſtatus eſt Galen. minimè ſit cõtemnenda: immo nec alui excrementa. Nihil tamen eſt, quod maiorem vim, & maius habeat momentũ, quàm ſputa. Proximè enim tranſmutationem, quæ in horum morborum genere fit, & materiæ contentæ naturam in inflammatione oſtendit: ex qua deinde, & tempora inflammationis, & eius naturam, terminationem ſalubrem, vel pernicioſum rei ſucceſſum, morbiq; grauitatem demonſtrat. Sed magis particulatim rem tractemus. In his internarum partium inflammationibus, vt eſt interiori membrana, ſeptum tranſuerſum, & pulmones, nihil deterius, & grauius eſt (vt primo libr. Comm. in tertium Epid. ait Galen.) quàm non expuere. Vt tamen id intelligamus, cùm tempus iam eſſet, vt expuere inciperet pleuriticus. Nam multi inter initia, dum crudus eſt morbus, non expuunt, qui poſtea expuere incipiunt, cùm coqui incipit. Summa enim cruditas in his eſt (vt traditum eſt primo libr. de Criſi.) cùm nihil expuunt. Contrà verò, nihil ſalubrius, & melius eſſe in his morbis poteſt, vt idem in libr. de Conſtit. art. med. docuit, quàm facilè ſputum, & ſine moleſtia reiectum. Sed & colores, & ſubſtantia in ſputis conſideranda. Quia cùm naturam fluxionis, vnde fuit excitata inflammatio, color ſputi oſtẽdat; neceſſe eſt, vt acutiem, grauitatémq; morbi, & malignam naturam indicent: vel contra lenitatem, facilitatémque, ac benignitatem. Rubrum enim, & rutilantem ſputum ſanguinem confluxiſſe ſignificat, qui cùm mitiſſimus humor ſit, & naturæ familiariſſimus, morbi etiam, & inflammationes, quæ inde fiunt, minus moleſtæ; ac minimè malignæ ſunt; vt quæ neque ardentem admodum febrem procreent, neque dolorem plurimum afferant; citiſſimè etiam iudicantur, & concoquuntur. Vnde & facili etiam curationi cedunt; ita vt ſæpe ſine miſſione ſanguinis (vt apertiſſimè expoſuit Gal. tertio lib. Com. in ſextum Epidem.) ad ſanitatem, & ſine vllo fortiori remedio facilè perducantur. Nigrum verò, vel liuidum ſputum pernicioſum plerunque eſt. Cùm enim humoris melancholici naturam ſapere inflammationem demonſtret, & cùm nunquam (vt obſeruatum fuiſſe ait Gal.) talia ſputa ſtatim à morbi initiis reiiciantur, ſed ſemper aut rubra, aut flaua; neceſſe eſt, vt per aſſationem, aut ſanguinis, aut flauæ bilis fit facta tranſmutatio in humorem atrum, qui maligniſſimæ naturæ eſt. Nam inflãmatio illa aut naturam carbunculi accedit, aut cancri. Flaua autem, alba, & ſpumoſa in medio ſunt: quatenus ad prauitatem, vel bonam naturam pertinet. Et flaua quidem vehementiorem febrem oſtendunt, & acutiorem dolorem, morbum tamen breuiorem, & concoctu faciliorem. Alba verò, & ſpumoſa, remiſſiorem febrem, minorem dolorem (niſi aliquando pituita rarefacta digeratur in flatum) concoctu tamen difficilior erit morbus, & diuturnior. Subſtantia præterea ſputi ſuam habet ſignificationem. Quò enim tenuius eſt ſputum, eò & crudior morbus eſt. Craſſum verò, & plurimum glutinoſum ſputum, vt ea de cauſa difficilè expuatur, iam non modò cruditatis ſignum eſt; verùm & malignitatis, (vt idem Gale. primo Rat. vict. in acu. mor. ait) eſt argumentũ. Quò verò ad mediocrem ſubſtantiæ rationem accedit,

eo

Marginal letters (left column): A, B, C, D, E

Marginal notes: Aphor. 5. — Com. 4 — Com. vlt. — Com. 33

eo etiam magis concoctum eſt, & ſalubrius, ac velociorem morbi reſolutionem oſtendet. Vnde plerunque, vt primo Aphor. expoſuit Gal. cùm expuere incipiunt ante diem tertium, in ſeptimo iudicantur, vel in nono, vel ſaltem in vndecimo. Sed cum nondum in die tertio ſputum apparet, neceſſe eſt prorogari morbum vltra decimumquartum. Et quo ſerius ſputum apparet, eo etiam longior erit morbi reſolutio. Quare Anaxion Abderita non eſt liberatus ante trigeſimumquartum diem, qui cœpit tamē in vndecimo expuere. Cùm autem nullum procedit ſputum, exitiale eſt, quoniam id alia ratione contingere nequit; niſi quia humor, qui in tumorem locū inflammatum attollit, adeo infartus, & impactus eſt (vt teſtis eſt Galen lib. de Conſtit. art. med.) vt eū B natura nequeat inde explicare: vnde poſtea ſit neceſſe totum eum ibi putreſcere. Quando autem incipiunt expuere, dolor, & grauitas remitti incipiūt, immo & febris. Vnde & malum ſignum eſt, cùm expuere incipiunt, & procedit ſputum: neque tamen febris, & dolor, vel grauitas remittitur: ſignificat enim inflammationem ſuppuraturam. Præterea verò & ſputa, ſiue excreationes ſynceræ, exceptis cruentis, malæ ſunt: ob mitem enim ſanguinis naturam, illæ malitiam nullam præſa ferunt: Synceræ tamen biloſæ, aut ſynceræ ſpumoſæ, vel atræ, vel virides, ſicuti & omnes aliæ excretiones, vndecunq; fuerint, damnantur à medicis, præcipuè Hippocr. vt pote quæ ab igneo calore habeant ortum. Nam C biloſæ quidem cùm ſynceræ ſunt (quæ omnia ab Hippoc. & Gal. ſecundo lib. Prognoſ. habemus) oſtendunt ſeorſum humorem exuſtum eſſe, vt ea ratione à pallido in flauum fuerit facta mutatio. Quæ aſſatio ſi vlterius progrediatur, æruginæ, & virides fiunt, mox nigræ. Neque enim virides mox, & nigræ fieri poſſunt; niſi, aut à calore aſſante, aut frigore mortificante. Plurimum autem ſpumoſæ & ipſæ demonſtrant calorem feruentem, & igneum, qui materiam eliquat, & in flatuoſum ſpiritum conuertit. Alba verò, & glutinoſa, rotundáque ſputa ex pituitoſæ materiæ exuſtione originem habent. Docuit autem Gal. primo de Criſi, non modò eſſe, vtilem conſiderationem ſputi, quantum ad colorem, & cōD ſiſtentiam; ſed nihilo etiam ſecius, quantum pertinet ad modum, quo excernitur. Quia ſi facilis ſit excretio, & cita, neq; cum admodum difficili tuſſi, leuis morbi ſignum eſt: grauioris verò, cùm difficilis eſt excreatio. Si vero præter id, quod facilis eſt, expuatur etiam id, quod album eſt, leue, & æquale, iam res in tuto eſt. concoctionem enim exquiſitam indicat. Concoctiones autem, vt dixit Hippo. primo Epid. Com. verò Gal. lib. ſecundo, celeritatem iudicij indicant, certamq; ſalutem. Quoniam vero diximus, neque excrementa alui, neque vrinas eſſe omnino contemnendas; ideo non erit alienum à noſtro inſtituto, immo quàm maximè opportunū, ſi ea adſcripE ſerimus, quæ retulit de hoc Gal. ſecundo lib. Com. in tertium Epid. Ait ergo in aliis morbis, ab iis, qui conſiſtunt ex vitio in iecinore, aut in venoſo membrorum genere ita perſpiciendas eſſe vrinas; vt tamen non putemus illas, cùm bonæ viſæ fuerint, habere vim aliquam inſignem nunciandi futuram ſalutem; quia cùm morbus non habeat ſuā ſedem in his viſceribus, quæ poſſint primùm rationē vrinæ mutare, ſi illæ bonæ fuerint, oſtendunt nullū eſſe periculum, quatenùs pertinet ad ea viſcera: ſed nihil obſtat deinde, quin periculum, & magnum non impendeat ex morbo alterius cuiuſpiam particulæ, vt in

Com. 46. & 47

Com. 44

A inſtrumentis reſpirationis. Verùm ſi in eiuſmodi affectibus vrinæ appareant prauæ, ſicuti igneæ aut liuidæ, aut conturbatæ, vel ſimiles differentias habētes, quæ probari à medicis non ſolent, maximi mali argumentum ſunt. Significant enim conſenſu horū membrorum, iam & naturalia membra eſſe malè affecta: vnde iam malum duplicari. Et ex hoc loco Auic. tranſtulit hanc ſententiam, quòd in his affectibus vrina bona non eſt admodum ſignum bonū: mala verò peſſimum. Sed quod de vrina diximus, idem ad alui excrementa transferendum. Vnde Hip. ſexto Aph. graue eſſe inquit in pleuritide, & pulmonum inflammatione, ſi alui ſuperueniat profluuium. Cuius cauſam Galen. exponens ait, id eſſe indicium B adeo prauos eſſe hos affectus, magnóſque, vt iam adeo per conſenſum malè afficiatur iecur, quod neque alimentum trahere poſſit, neque ſanguinē generare; immo interdum & cibos corrumpit. Neque tamen ita abſolutè, & in vniuerſum res accipienda, quia aliquando in his affectibus aluus fluens non poſſit bono eſſe: ſæpe enim declinante materia ad inteſtina, ac per ea vacuata, poteſt ſequi ſalus laborantis. Quare neque abſurda fuit ſententia prolata ab Auic. quod aſſellatio bis, aut ter in die excuſat à phlebotomia; quia natura habente momentum in aliquam partem, & illam quidem congruam, non eſt aliis remediis vtendum, illam à primo inſtituto diſtrahentibus. Sed iunior fortaſſe dubitabit, ſi ergo C alui profluuium interdum prodeſt; quandóque vero maximè timendum: quomodo cauere potero, ne decipiar? Primum ſi alia ſigna reſpexeris, & illa oſtēdant magnum, & prauum eſſe morbum, facilè ſuſpicari poteris, profluuium ex mala cauſa ortum habere. Quod ſi alioquin morbus fuerit mediocris, profluuium non erit timendum, præſertim vero vbi prius ſigna concoctionis in ſputo apparuerint: neq; enim fieri poteſt, vt adeo prauus ſit affectus, qui iam concoquitur, vt ea incommoda afferat. Vnde & Auic. rectè locutus eſt, cùm dixit, quod interdum bina, aut terna alui deiectio à phlebotomia excuſat: Neque in vniuerſum id protulit. In vniuerſum autē eſt & hoc conſiderandum, quod hæc ſymptomata, D quæ conſideranda ſunt in his affectibus, ſiue ad excrementa pertineant; ſiue ad læſam actionem; ſiue ad mutatam qualitatem; ea nimirum, quæ vi morbi excitantur: quo maiora ſunt, eo & maiorem, ac difficiliorem morbum oſtendunt. Nam cùm pulſus in pleuritide ſit durus, & inæqualis: in peripneumonia mollis, & vndoſus: quo durior, & inæqualior, & magis ſerinus, quod idem eſt, eo maior erit, & grauior pleuritis; quo vndoſior autem, grauior peripneumonia. Quod ſi fuerit præterea interſectus, longè etiam deterior. In vtriuſque vero quo maior erit in reſpiratione anguſtia, eo maior erit morbus. Atque quæ in his diximus, de aliis intelligenda E cenſemus, quæ magis particulatim perſequi noluimus, ne fruſtra tempus conteramus. Sicuti contra ſymptomata, quæ ortum habent à natura morbū ſuperante, cùm euidentius apparent, meliora ſunt, & maiorem oſtendunt ſecuritatem. Sed ad aliud caput tranſeamus, & agamus de iis modis, quibus inflammationes hæ finiri poſſint. Poſſunt ergo hæ inflammationes pluribus modis terminationem habere; de iis loquar, quæ ſæpius terminantur. Hæ igitur inflammationes interdum per digeſtionem, vel reſolutionem; & id aut ſponte, & à ſola natura: nonnunquam enim hoc videmus, quòd quidam cùm cœpiſſent febricitare, tuſſire, & dolere ſecūdum coſtas,

Aph. 16.

ſtas, ſeruata ratione victus tenuis, & caueores ab erroribus, paulatim ſine vlla medici ope reſtituti ſunt. Aut etiam quando accedentibus medicis auxiliis, quod ex Hippoc. perdiſcere poſſumus qui ſecundo de Rat. vict. in acut. morb. pleuriticos primum tentat curare calidis fomentis, vim digerendi habentibus: cùm enim illa non poſſint plurimum nocere, ſi non multam repererint repletionem, aut in vniuerſo corpore, aut in vicinis partibus; neque poſſunt ad inflammationem aliquid, quod aliquod momentum habeat, attrahere vi caloris; ſed digerunt, diſcutiúntve id, quod iam influxit; & ita integrè curant affectum. Quòd ſi non modò ſedetur dolor, verùm potius augeatur, id fit, quia vicinæ partes plenæ ſunt, & ab eis fit attractio: quare ſepoſites his fomẽtis rem reuulſionibus & vacuationibus aggreditur. Vnde alio deinde modo diſſoluitur inflammatio: nimirum per concoctionem paulatim, & excretionem, quæ fit per ſputum. Interdum verò terminatur per excretionem repentè factam, & per iudicationẽ naturæ, vt quando aut per fluorem ſanguinis è naribus: quod ſæpius in pleuritide, vt tertio de Criſ. tradit Gal. contingit, quàm in peripneumonia: tam feruentior (vt paulò antea diximus) & calidior fluxio, vnde excitatur pleuritis. Interdum verò per ſudorem. Quandóque per alui profluuium, vt diximus antea. Quandóque verò per permutationem eius in alium morbum: & hoc duobus modis. Quia vel in eodem loco: vel mutata ſede. In eodem quidẽ loco, ſi ſuppurata inflammatio in abſceſſum tranſeat: vnde poſtea rupto abſceſſu, in vlcus primũ affectus conuertatur: mox verò effluente pure in ſpatiũ pectoris; ſequitur etiam ἐμπύημα Græcè appellatũ, ſuppuratio Latinè. Vbi niſi in quadraginta dies pus expurgetur, inde ſequitur phthiſis. Sed de his poſterius. Nonnunquam verò hæ inflammationes induratæ in ſcirrhum tranſeunt. Vt prætereamus eas mu-
7. 81. tationes, quando, vel in lapidem, vel in gangrænam
52. abeunt; vt pote quæ rariſſimè fiant. Suſpicãdum autem eſt, cùm in longum protrahitur, & poſt quartũ decimum diem (vt docuit Hipp. ſecundo Progn.) neque ſecta vena, neque purgatione, neque victus tenuis ratione, neque alia alioquin medicina, neque expurgatione per ſputa finitur dolor, ne in vomicam, vel abſceſſum deſinat. Porrò & pulſus, ſi rectè obſeruetur, in abſceſſum abituram inflammationẽ oſtendet. Si enim pulſus plurimum durus, & ſerinus fuerit, vires autem validæ, neceſſe eſt (quemadmodũ docuit Gale. quarto de Cauſ. pul.) vt ſi per concoctionem ſit terminanda pleuritis, non niſi tardè, & longiori tempore id fiat: quia crudam, & admodum difficilem pleuritim ſignificat: aut quod in ſuppurationem tranſeat, aut in tabem. Sed ſi inualidæ ſint vires, nulla ferè reliqua eſt ſalutis ſpes: in his enim inflammationibus (ſicuti & de phrenitide diximus) ſi aliqua eſt ſpes, quando magnæ ſunt, ea omnis in virium firmitate ſita eſt. Nec modò hoc oſtendit pulſus, ſed etiam, in quam terminationis rationem propenſa ſit inflammatio. Quia ſi concoquatur, paulatim remittitur pulſus ſeranitas, quò magis coquitur. Si verò in peripneumoniam, pulſus paulatim degenerat in pulſum peripneumonicorũ. Ita ſi in phthiſin, paulatim fit pulſus, qualis eſt in phthiſicis, de quo poſtea ſuo loco. Tranſmutantur verò ſępe & inter ſe hæ inflãmationes, mutato loco affecto, & cum aliis. Nam & pleuritis in peripneumoniam, quæ mala admodum permutatio: longè enim maior morbus eſt, & grauior peripneumonia,

A vt Hippo. & Gal ſeptimo Aph. teſtati ſunt. Contra verò (eodem Gal. teſte ſexto libr. Com. in ſextum Epid.) ſi peripneumonia tranſeat in pleuritin, ſalutaris eſt mutatio. Hæ verò in phrenitin etiam mu- [illegible] Com. 5. tari contingit; præſertim cùm biliosæ fuerint inflammationes, & primo flauum præceſſerit ſputum, quod mox repentè, ſine vlla occaſione, ſupprimatur; incipiantq; delirare, & furere. Quod ſi pituitoſæ fuerint, vel in ſoporem, vel in aliquem neruorum affectuum fiet tranſitus, quod & pulſus mutatio indicabit, à propria natura harum inflammationum degenerans in eam, quæ phreniticis propria eſt. Sed mala eſt etiam, & pernicioſa hæc tranſmutatio. Cæterùm hæc ſatis ſuperq; eſſe poſſunt, quantum ad has harum inflammationum differẽtias, cauſaſq;, & ſigna pertinet.
B Quibus autem ætatibus, temporibus regionibus temperaturis, conſtitutionibus vel tempeſtatib. frequentiores ſint iſtiuſmodi inflammationes, non exponemus in præſentia: cùm omnia tertio Aph. fuerint ab Hipocrate apertè explanata.

De curatione curandi inflammationes inſtrumentorum reſpirationis CAP. XIII.

QVemadmodum ſuperius, cùm de ſuperiorum partium inflammationibus curandis agebamus, ſæpe monuimus, inflammationum curandarum ratio in vniuerſum, immo non ſolum inflammationum ſed & cæterorũ affectuum omnium, qui eundem cum inflammatione generationis modum
C habent: nimirum quia ex fluxione excitantur, duplex eſt: ſicuti duobus modis ſe inflammationes habent: quando earum curationem aggredimur: & ſicuti duplex eſt ſtatus corporũ, quæ inflãmationib. tentãtur. Nam cùm neceſſe ſit ex calidiori fluxione inflãmationem initiũ, & originem habere, nec modò ortum, & initium, verùm etiam & fomentum: cùm curaturi ſumus inflammationem, vel omnino iam conſtitit fluxio: vel ſi non omnino, ſaltem maxima ex parte: vel fluit adhuc copioſa materia ad inflammatum locum. Et hoc quidem eſt imprimis aduertendum, quatenus ad ipſam inflammationem ſpectat. Quatenus autem ad corpus, quod inflammatione laborat, conſiderandum eſt, an plenum ſit, & multis refertum humoribus; an verò mundum;
D ita vt neque cachochymum, neque plethoricum exiſtat, vt Græcis vocabulis, tritis tamen hoc tempore vtar. Sicuti autem diuerſa hæc ſunt, quæ in conſiderationem propoſita ſunt: Ita & diuerſa curationum in his initia requirunt, & quatenus ad medicamenta, & quatenus ad victus rationem, & tandem quatenus ad omnia inſtrumenta medica pertinet. Quia ſi iam maxima ſaltem ex parte fluxio cõſiſtit, neque ea ſit humorum plenitudo in corpore, vt timendum ſit, ne noua concitetur fluxio, vel ex propinquis, vel ex remotiorib. partib: Faciliimè enim & ea leui quacunque occaſione incitãtur fluxiones, vbi ſit abundantia humorũ ſuperuacaneorum, vel in vniuerſo corpore, vel in aliquib. particulis: præſertim verò in præcipuis: promptiſſima, & expedita e-
E rit curatio harum inflammationum ea methodo, & via qua curare pleuritin docuit Hippo. primo & ſecundo de Rat. vic. in. acu. mor. Pauciſſimis autem verbis eam complexus eſt Gal. decimotertio Meth. vbi de curanda inflammatione agit: ait enim, quod curatio propria inflammationis, quatenus inflammatio, eſt euacuatio: & id quidem iure merito, cùm ſit morbus ex plenitudine illius partis factus.

quæ

quæ in tumorem eſt elata. Neque euacuatio hic eſt accipienda, vt corpus vniuerſum, vel amandantes particulas reſpicit, quemadmodum vacuatio, quam per purgationem, aut per miſſionem ſanguinis molimur: ſed priuata illius particulæ, & cuius plenitudine, & infarctu ea orta eſt inflammatio. Quam vacuationem moliri oportet per ea remedia (vt tradit Gal. in Comp. in ſecundo lib. de Rat. vict. in acut. mor.) quæ cutem laxant, quò materia facilius perſpirare per eam poſſit; quæque ſanguinem in inflãmatione concluſum attenuare, & diſcutere queunt. Nam primum id præſtant, vt per ea ſanguinis parte aliqua vacuata à reliquo affectu pars minus diſtendatur, & ſubinde min' doleat: deinde verò & paulatim reliquæ etiam illæ tandem finiantur, & integrè curetur morbus. Remedia verò, quæ id efficere poſ- B ſunt, ſunt fomenta ea, quorum meminere Gal. & Hippo. eodem ſecundo lib. nimirum fomentum aquæ calidæ ex ſpongia, vel ea vtre, vel veſica, vel vaſe æneo, vel teſtaceo; vt tamen his durioribus inſtrumentis ſupponatur res aliqua mollis, vt lana, vel replicata linea veſtis, vel id genus aliud: ne à duriori vaſe prematur, & male afficiatur doloroſus locus. Spongia etiam, quando ea voluerimus vti, linteo erit inuoluenda, prius tamen exprimenda: inuoluta enim diu ius calorem ſeruabit, neque ita poterit halitus ab aqua elatus ferri ad inſtrumenta reſpirationis, & illa offendere; præter quàm, vbi ſicca eſſet pleuritis; quia humida illa exhalatio conducere poſſet ad faciendam ſputi reiectionem faciliorem: alioquin autem moleſtiam afferret, aucta ſpirandi C difficultate, caloréque, & pulmonis anguſtia. Alterum verò genus fomenti, quo vti iubet Hipp. eſt, vt hordeum, vel eruum, vel ſurfures tundantur, ac deinde macerentur ex diluto eatenus aceto, vt bibi poſſit, eóque coquantur, & ſacculo mox excepta, modice calida dolenti loco adhibeantur. Tertium fomenti genus eſt, vt rebus aridis ſacculo iiſdem exceptis, & calidis appoſitis vtamur: quorum materia eſt fricium milium, & ſal: deſiccat autem vtrumque: verùm milium omnis mordacitatis expers eſt, cuius ſal aliquantiſper eſt particeps. Cum autem eiuſmodi fomenta ea varia ferè ſecundum genus, & formam materia conſtent: ita & facultate. vtribúſque non modo varia, ſed quaſi aduerſaria; & ratio deinde requirat, ne ita temerè, & indiſcriminatim eis vtamur: Sed prius antea diſtinctionem aliquam adhibeamus. Nam præſertim ad abſolutum ac peritum medicum pertinet: vt primo lib. eorundem Commentariorum docuit Gal. immo Hipp. nihil ſine definitione, & congrua diſtinctione moliri. Vnde primum id in vniuerſum eſt aduertendum, quòd horum omnium fomenti generum id, quod humidum eſt, tutiſſimum quoque eſt; vt pote in quo ſi aliquando non ita cautus ſis, quin aliquãtò aberres, non poteſt tamen lædere, niſi modicè admodũ: poteſt verò, ſi opportunè vtaris, quàm plurimũ prodeſſe. Alia verò poſſunt plurimum officere, ſi ea errore importunè eis vtaris. Deinde verò quatenus ad diſtinctionem eorum pertinet, & id conſiderandum, quòd ratio diſtinctionis, vt congruè illis vtaris, à natura inflammationis petenda eſt. Nam ſi ex bilioſo, & acri humore coiuerit inflammatio, prima fomentorum forma, & modus ea aqua calida paratorum maximè erit accommodatus. vim enim habet, ἐπικεραστικὴν hoc eſt temperatoriam acrimoniæ, & etiam digeſtoriam. Quod ſi craſſa & lenta fuerit materia, vnde fuit inflammatio excitata,

A nihil hoc fomenti genus proderit: quanuis ſemper ſit ab illo, tanquam à mitiori inchoandum: nã craſſa, & lenta materia rareſacta, & in vapores flatuoſúmque ſpiritum digeſta, qui cõcluſus, nec tranſpirare valens, locúmque diſtendens, dolorem auget. Vnde alterum ea hordeo, eruo, & furfuribus coctis ea aceto diluto factum erit accommodatius, in quo maior vis erit incidendi, concoquendíque, & flatum diſcutiendi. Vbi verò tenuis, & aquoſus ſanguis in inflammatione ſit cõtentus, cùm deſiccatione maximè opus habeat, quæ tertio loco fuere expoſita, arida fomenta erunt maximè accommodata. Hæc ergo ratio curandi has inflammationes, cùm nihil aliud incumbit medico aduertendum, niſi quod ad factam iam inflammationem pertinet: ſi
B cuti quando nulla eſt in corpore plenitudo, quam timeat. Et is fuit ſcopus Hip. eo ſecundo libro & in illum tendunt omnes eius ſententiæ. Non autem, vt pleriique iuniorum credidere: nempe Hip. vti fomentis, non vt inflammationem curet; ſed vt experiatur, an dolor ſit flatuoſus: an vero in inflammationem ſit referendus, vt ſtatim in principio illius libri explanat Gal. Sed aduertendum hic eſt, quod cùm ars medicinæ maxima ex parte coniecturalis ars ſit, vt omnes ferè teſtantur. In coniecturali autem arte, nemo eſt qui interdum non decipiatur, & erret. Ille autẽ artifex perfectior eſt, non qui nunquam in iudicando errat, ſed qui rarius, & qui minores committit errores. Ideo Hip. & antiquiores medici, non modo nobis præcepta rectè operandi
C tradidere, vt quoad fieri poteſt, ab erroribus caueamus; ſed & viam, & rationem demonſtrarunt, qua ſi aliquando à propoſito aberremus, ſaltem non committamus errores inſignes. Vnde methodus quã hactenus expoſuimus ea eſt, quæ neq; vtilis neque tuta eſſe poteſt, niſi quando inflãmatio eo modo ſe habet, vt neq; amplius fomentũ habeat aliunde per fluxionem, corpuſque atq; eius particulæ ita bene affectæ ſint, vt non timeamus, quod alioquin aliqua excitetur fluxio, quæ fouere, & augere poſſit inflãmationem. Quia alioquin longè magis nocere, quàm prodeſſe poſſit. Nã non minus concitant fluxiones fomenta, quando corpus, vel vicinas partes plenas reperierint, quam euacuent fluxã materiam cùm nulla eſt plenitudinis ſuſpicio. Et proinde conſulit Hipp. vt ea fomẽta experiamur, quæ ſi aberremus, minus poſſint officere, qualia ſunt humida ex aqua. Vt tamen prætere a ſitis moniti, quòd non modò hæc, quorũ meminere Hip. & Gal. poſſunt eſſe vtilia; ſed & alia multa ad hoc genus pertinent. Nã & oleũ ſimplex maturum, ſi eo locus, aut foueatur, aut iungatur. oleum quoque amygdalarum dulcium adeps gallinaceus, recens butyrũ: & ſi flatulenta eſſet materia, oleum chamæmelinum, vel anethinum, & multa alia iſtius generis. Hæc namque in præſentia in maiori vſu, & magis vulgarib. grata ſunt quàm aut ſpongiæ, aut veſicæ. Sed huic præterea admonitioni & hoc addamus, quod ea Cómentatiis Gal. in ſextum Aph. deprompium eſt: quòd ſi quãdo crediderimus, corpus ita paratum eſſe, vt fomentis
E poſſimus tutò vti, ſimus verò decepti · ſi bo[illegible] erimus cauti, hac ſaltem ratione vſus fomentorum p[illegible] terit eſſe vtilis, quod nobis deteget errorem, & faciet nos certiores [illegible] via eſſe incedendũ, & a[illegible] tendũ methodo: hoc videlicet pacto, quod [illegible] fuerit medicus, obſeruabit, an ea vſu [illegible] ſedetur, vel ſecus. Nã ſi ſedatur, certus erit [illegible] eum ſua non fefellerit coniectura: vnde facile fom[illegible]
ins[illegible]

inſiſtens integrè curabit ſiue vllo violentiori tormento. Quòd ſi dolor minimè remittat, neque tamē augeatur ad aliud genus fomenti valentius tranſeundum: quia materia magis rebellis eſt, & fortius inſtrumentum requirit. At verò ſi non modò cedat his remediis dolor, verùm potius augeatur ſtatim deſiſtendum eſt ab vſu fomentorum: id enim manifeſtum eſt argumentum, coniecturam falſam fuiſſe, & aliquam eſſe in vicioſo inflammato loco partibus copiam ſuperuacuorum humorum, qui eliquati quaſi, & attracti caloris vi ad inflammationem, magis eam augeant, quàm digeſtio per fomenta poſſit detrahere. Vnde niſi deſtiterit medicus, iam plurimum oberit: præter enim id incommodum, quòd inde creſcet inflammatio, hæc etiam accedent, quod importunus fomentorum vſus exſiccabit (vt eodem ſecundo de Rat. vict. in acut. morb. tradit Hip.) pulmonem, & ad ſuppurationem facilè inflammationem perducet. Vt tamen neque hoc ſit prætermittendum, quod monet Gal. in Com. ſexti Aph. nempe, quòd & ſi ſtatim, vbi fuerit admotum fomentum, videatur nonnihil ſedari dolor, non propterea ſtatim, ita illi fidendum, ſed attendendum, an paulò poſt iterum ingraueſcat. Sæpe enim inter initia calor aliquanto facta laxiori particula, licèt fluat adhuc materia, aliquantiſper videtur dolorem leuare, verùm paulo poſt, concitata maiori fluxione, illum auget. Quare derelicta hac curationis ratione, cùm iam conſtiterit in corpore eſſe redundantiam ſuperuacaneorum humorum, qui poſſunt fouere, & augere inflammationem, ad aliam tranſeundum eſt, quum itidem ſummatim expreſſit eodem 13. Meth. Gale. vbi ait. Quæ vero in generatione adhuc ſunt, in his inhibitio ſanguinis confluentis ad affectum locum prior eſt euacuatione. Neque hic conſiſtit, ſed vlterius progreſſus, modum exponit, quod inhibenda ſit fluxio ſanguinis ad locum fluentis: id autem commodè fiet, ait ipſe, ſi cauſas reperierimus, vnde concitatus fuit impetus confluentis ſanguinis. Et quamuis cauſæ illæ duplicem poſſint habere ſedem: aut in illis particulis, à quibus fluit; aut in illis, ad quas fluit. In illis, à quibus defluit, cauſæ conſiſtunt, quando in illis vis, vel à multitudine excrementitiæ materiæ grauata, vel à praua aliqua, & moleſta qualitate contentæ materiæ excitata à ſe propellit noxiam materiam ad imbecilliores partes. In ea vero particula, quæ recipit fluentem ſanguinem, cauſa fluxionis eſt, quando illa à vicinis partibus trahit aliorum excrementa, & ſuperuacuos humores. Ratio vero, cur attrahat ſemper pendet ab aliquo vitio contracto in ea particula. Vitia vero, quæ hoc præſtare poſſunt, duo imprimis ſunt, quantum poteſt ad negotium noſtrum attinere: calidior videlicet intemperatura, & dolor. Attamen (vt ibi exponit ipſe) omnia tandem reſoluuntur in plenitudinem aliarum partium, multorum, aut prauorum humorum. Nihil enim proderit attrahere, niſi id adſit in eo, vnde attrahitur, quod attrahi poſſit. Particulæ enim cùm careot ſuperuacuo humore, & ſolùm id continent, quod illis neceſſarium eſt, trahenti minimè cedunt. Vnde hic etiam ſumendum eſt curationis exordium, vt inhibeamus fluentem humorem, à vacuatione earum particularum, à quibus effluit is humor, qui excitat, fouet, augétque inflammationem. Et id aut per excretionem, & eductionem eius extra corpus: vt cùm ſanguinem detrahimus, ſecta vena, vel cucurbitulis cum inciſione cutis, aut purgatoriis medicamentis,

Tex. 9. Com. 31. Lib. 13. Cap. 6.

A vel aliis id genus inſtrumentis. Aut per tranſlationem, & attractionem fluxionis in aliam partem, & eius auerſione à laborante, & malè affecta, quod efficere ſolent medici illis remediis, quæ vim reuellendi habent; de quibus non ſemel in prioribus libris fuit habitus ſermo. Sed hæc quidem ita in vniuerſum prolata ad generalem methodum iſtius rationem pertinent, quæ & ſi neceſſaria ſit, immo tanquam fundamentum reliquorum omnium: ſola tamen, niſi accommodetur, & limitetur particulatim aliis propriis, & priuatis præceptis, nihil omnino facere poſſumus. Quare vlterius progrediendum eſt, & hoc imprimis conſiderandum, quod cum curandam aſſumimus aliquam iſtarum partium inflammationem, quæ in hoc ſtatu ſit, hoc eſt, quæ adhuc B in generatione ſit, non vnum tantùm, & ſimplex negotium tractandum ſumimus, ſed compoſitum, & multiplex; & non vna tantum ratione compoſitum, ſed multiplici. Nam compoſitio prima eſt ratione ſcopi. Cùm enim omne, quod in generatione eſt, (vt conſentiunt omnes, & philoſophi, & medici, qui ex ratione verſantur in hac arte) duplici conſtent parte: Altera, quæ facta iam eſt: Altera vero, quæ nondum facta eſt, ſed tantum eſt futura. In hac quidem ſcopus, & officium medici eſt, prohibere, quo minus fiat: quod non ad curatricem, ſed tutricem, vel (vt iuniores loquuntur) præſeruatricem methodum, quæ maximè verſatur circa cauſas remouendas, ſi velimus exquiſitè loqui, potius pertinet. In altera vero officium, & ſcopus eſt, curare C quod factum eſt, & hoc ad curatricem methodum attinet. Altera vero compoſitio eſt, ratione diuerſarum affectionum, quæ in diuerſis conſiſtunt particulis, quarum altera alterum fouet. Nam paulo ante diximus, quod tandem præcipua fluxionis cauſa eſt in partibus vicinis. Ea vero eſt earum plenitudo, vel cachochymia. Quamuis enim initium interdum ſit à recipiente, quæ attrahit: niſi tamen permittant aliæ partes à quibus ſit attractio, nihil attrahetur. Ergo præter affectum partis inflammatæ oportet, vt aliqua ſit affectio in parte, vnde ſit fluxus humorum, quæ niſi remoueatur, morbus inflammatæ particulæ, aut non poterit [remoueri,] aut ægrè admodum tolletur. Et quamuis (vt ſuperius ſæpe teſtati ſumus) interdum vel ſolis repellentibus fo- D mentum hoc arceri poſſit: attamen cùm impetus fluentis materiæ inſignis eſt, & inſignis etiam eſt plenitudo, tum corporis vniuerſi, tum vicinarum partium, nihil repellentia faciunt, quin etiam potius lędunt, cùm impetum auertere nequeant, & potius fluxos, & receptos humores magis impingant. Vnde cum fomentū, quod habeat affectus locus, non contemnendum ſit, alio conuertenda eſt vniuerſa ferè curationis ratio nimirum ad remouendas cauſas fluxionis à partibus amandantibus. Et quia omnes indicationes, quę nobis aliquid remouendum demonſtrant, contrarium tanquam ſcopum ſpectant. Ideo non niſi per vacuationem, ſicut quiſq; poteſt intueri, poterunt fluxionis cauſæ auferri. At vero cum eiuſ- E modi vacuatio nequaquam fieri poſſit, niſi motis humoribus, qui dum mouentur, neceſſe eſt, vt aliquorſum ferantur imprimis hoc procurandum eſt, vt dum mouentur, non trahantur verſus locū inflammatum, ſed potius inde auertantur, & procul, ac in locum contrariū conuertantur. Vt enim Gal in lib. de Curat. per ſect. ven. docuit, in principiis inflammationum vacuare, & reuellere oportet: quia, vt idē in lib. de Cucurb. reuul. &c. teſtatur, reuulſiones cohibent

Cap. 10. Cap. 2. Cap. 6. Cap. 11.

vehementes fluxionum impetus. Reuellendum autem eſſe ſemper, vt ille idem ex Hip. ſententia tradidit, tum 4. tum 13. Meth. quàm longiſſimè fieri poteſt ab affecto loco, & ad illa, quæ illi contraria ſint. His ita in vniuerſum explanatis, vt rem magis particulatim tractemus, hoc etiam prætermittendum non eſt, quòd non vnum, ſed plurima ſunt inſtrumenta, quibus poſſumus commodè moliri reuulſiones: quæ & ſi non omnia ita vacuent, vt extra corpus materiam, quæ poteſt fouere inflammationem, educant, vacuãt tamen affectum locum, & vicinas illi partes, tranſlatis ſuccis ab illis ad alia loca: Ex his autẽ inſtrumentis, quorum multum mentionem fecimus in ſuperioribus libris, alia maiorem vim, alia minorem habent. Maximam quidem vim habent primum venę ſectio quam procul, & in contraria parte moliamur. Deinde verò purgatio per medicamenta aluum ſcientia. Tertio acriores clyſteres, quando in ſuperioribus partibus conſiſtit affectio. Minorem autem vim habent cucurbitulæ, & in his quæ cum præciſione cutis affiguntur, cùm vacuando reuellant, maiorem vim habent, quàm quæ ſine inciſione ponuntur. Deinceps verò vincula doloroſa artubus adminiſtrata. Poſt hæc balneæ aquæ calidioris. Mox & frictiones validiores. Vt prætermittam nunc veſiccantia medicamenta, & cauteria, tanquam ea, quæ rarius in his affectibus in vſum venire ſolent.

Com. 17. AT vero quia (vt 1. de Rat. vict. in acu. mor. monuit Galen.) abſolutio, & perfectio artificis in hoc præcipuè conſiſtit, vt generalia præcepta artis per proprias, & accõmodatas limitationes nouerit particulatim determinare: aliis omiſſis, ea duntaxat tractemus, quæ proximè ad inſtitutum noſtrum pertinent. In hac itaque horum inſtrumentorum copioſa ſylua nemo dixerit, illa ea ratione in vſum eſſe deducenda, ita indiſcretè, vt nihil referre putemus, hoc, an illo vtamur: omnibus, an aliquibus: & an ab hoc, vel illo incipiamus. Vt enim natura, robore, & forma differunt ita neceſſe eſt, ea in vſu, & adminiſtratione differẽtes habere rationes, quibus determinentur. Huiuſmodi autem determinatio eſt, quæ continet vniuerſum iſtius rei momentum, neque cuiuſcunque hominis eſt, vel etiam medici, ſed periti & exercitati. Quod inde patet, quod qui in maximo honore habiti ſunt, & magni medici nomen ſibi cõparauere, vix ab hac iſtius rei difficultate potuere ſe explicare. Vnde hac noſtra tempeſtate multæ turbæ concitatæ ſunt, & medici etiam inſignes in varias, & aduerſarias opiniones abiere: quas omnes in præſentia dimittemus, & eam ſolam exponemus, quæ nobis & verior, & magis conſentiens videtur cum medicinæ rationalis fundamentis, & principiis ac decretis antiquorum auctorum, quos pleriq; medicorum ſequuntur & colunt; nempe Hip. & Gale.

SED noſtri iſtius inſtituti hoc primum tanquam fundamentum iaciamus, quòd in horum inſtrumentorum, quibus molienda ſit reuulſio, electione, & determinatione trium imprimis eſt habenda ratio: quæ ſi rectè fuerint perpenſa, cætera omnia ad hanc rem attinentia nobis oſtendunt. Ea verò ſunt morbus, & quæcunque ad ipſum pertinent. Deinde fluxio, quæ inflammationis in cauſa eſt. Demum vires, & quæ cum illis ſe tenent. Morbus quidem cõſiderandus eſt, an magnus, & difficilis ſit, cum moleſtis ſymptomatibus: ita vt non parum habeat periculi, niſi citò & valentibus remediis occurramus, an verò facilis, & mitis. Magnitudo autem, & magna ſymptomata, aut magnitudinem ſequũtur inflammationis, quæ ob multam materiam eo confertim confluentem magnum habet incrementum: aut propter acrimoniam, & malitiam eius. Si magnus, & periculi plenus aliquo illorum modorum morbus fuerit, agendum eſt, vt præcepit Hip. 1. Aph. qui extremis morbis magna & extrema remedia eſſe opportuna tradidit. Quò verò morbus leuior, ac mitior fuerit, eò etiã Aph. 6 reſpiciens Hip. de Rat. vic. in acu. mor. dixit in acutis ſi magnus fuerit morbus, ſanguinem eſſe mittendũ. Vnde cùm ex ſanguine fuerit excitata inflammatio in his partibus, quod (vt diximus) ex ſputo facilè poteſt percipi, necnon ex dolore, qui neq; magnus, neque admodum acutus ſit, leuibus remediis, & inſtrumentis reuellentibus rem tranſigere poſſumus, relictis maioribus, & fortioribus: qualia ſunt venæ ſectio, & per validiora medicamenta purgatio. Per validiora autem dico, quia in his non poſuerim, ſi caſſia Ægyptia, vel mãna aluus lenitur. Nam ſępe vidimus eiuſmodi mites, & faciles pleuritidas tenuiori victus ratione, frictionibus, lenitione alui per hæc faciliora medicamenta, & ſubinde illis, quæ facilè ſputum faciunt, leui negotio fuiſſe ſuperatas. Quod & Gal. ea Hip. ſententia 3. lib. Com. in 6. Epi. exemplo claro, & facili oſtendit, qui exponens obſcuram quandam Hip. ſententiã, qua videtur dicere pleuritidẽ prohibere, quò minus ſanguis mittatur, eam declarãt. perita occaſione à caſu cuiuſdam pleuritici, ad quem curandũ eo tempore fuerat accerſitus, qui cum ſanguinem expueret, & crederet ſe eſſe, vt (græci aiunt) αἱμόπτοικον, indicauit ex dolore illum eſſe pleuriticum: & cum (vt ille teſtatur) nihil in eo eſſet, quod aduerſaretur, quo minus rectè poſſet in eo mitti ſanguis, noluit tamen illum mittere, ſed aliis vſus facilioribus, quibus ſolent medici in pleuriticis vti, eum facile ſanitati reſtituit. Cuius etiam rationem reddit: quia mitiſſimæ ſunt pleuritides, ſicuti & alij morbi à ſanguine ſunt excitati. Ex qua ſententia id tanquam corollariũ deduci poteſt, quod magis neceſſaria eſt ſanguinis detractio in his inflammationibus, quando illæ excitantur ab aliis vitioſis humoribus, quam cum ea ſanguine. Prętereà verò, ſi ea ratione in ſanguinea pleuritide prætermitti tuto poteſt venæ ſectio: quoniam ea mitis eſt, neque admodum acuta, poſſumus & hoc addere, quod in vniuerſum, vbi morbus non ſit plurimum acutus, ſed potius mitis, mitioribus ſit agendum remediis, poſt habitis valentioribus, qualia ſunt purgatio, & venæ ſectio. Dum tamen non decipiamur. Quia interdum inter initia mitis, & facilis videri poteſt, qui deinde increſcit, ac plurimum inualeſcit. Vnde hoc proſpiciens Hip. 2. Apho. protulit eam ſententiam Circa Aph. 30. principia, & fines omnia ſunt imbecilliora, circa vigorem autem omnia fiunt fortiora. Et omnino quia ſanguis, & pituita quoque non admodum morbos acutos afferunt: niſi ſi aliquando ratione magnitudinis inflammationis id contingat. Ideo non ita fortiora requirunt remedia. Sed reuertamur, vnde fueramus digreſſi. In inflammationibus ergo, cum magnæ neque ſunt, neque etiam rationabili coniectura adducti timemus, ne in magnum, ac difficilem morbum euadant, nulla nos neceſſitas cogit, aut venam ſecare: aut valentioribus medicamentis corpus vniuerſum purgare. Alterum vero, quod conſiderandum eſt virium robur eſt: quia reuulſiones validæ, quæ cum liberaliore fiunt corporis inanitione, præſertim vero per venam ſectam, & purgatorium medicamentum, vt & ratio demonſtrat, & teſtantur ſæpe Hip. & Gal. firmas vires requirunt.

Quia:

A Quare cum aut ex dolore nimio, aut multo labore, aut longiori inedia, aut alia ſimili occaſione, labefactatæ ſunt vires, aut rationabilem ſuſpicionem habemus, ne cadant, ab his fortioribus inſtrumentis erit abſtinendum, moniti ratione imprimis, deinde verò & Gal. exemplo, qui accerſitus ad mulierem, quæ (vt ipſe quinto Meth. narrat) ſanguinem ex falſa deſtillatione expuerat: quoniam illa per aliquos dies à cibo plurimum ſe abſtinuiſſet; quamuis affectus ille ſanguinis miſſionem, ſi quis alius requirat, illa tamen prætermiſſa, clyſteribus reuellere aggreſſus eſt. Timemus autem vires, ne cadant, multiplici de cauſa. Nam vel externis occaſionibus, quas nuper retulimus, videlicet ex cibi abſtinentia, importuno labore, nimio continentis aëris calore. Aliquando ex internis, vel naturalibus cauſis. B Aliquando eis, quæ præter naturam accidunt. Naturalibus quidem, vt ætatem: Senes enim non eas habent vires plerunque, vt hæc valentiora remedia ferre poſſint, vt 4. de Rat. vict. in acu. mor. & in lib. de Rat. curan per ven. ſect. docti ſumus. Pueri verò & ſi robore virium polleant: illis tamen non fidimus, quia facillimè ſub pondere horum valentium inſtrumentorum cadere poſſunt, ſiquidem internam habent copioſam, & perpetuam vacuationem ab actione ſui caloris innati excitatam, qui ſubſtantiam humidiorem facilè digerit, & abſumit, vnde plurimùm timendum ſit, ne huic liberali vacuationi altera item liberalis addita, vires proſternat. Ex quibus patet, quàm grauiter peccent, qui pueris pleuriticis in ætate tenella C venam ſecare audent, ſequentes exemplum Auenzoar, qui filio ſuo ſeptenni, acuto morbo laboranti auſus eſt venam aperire. Hoc enim à ratione artis alienum omnino eſt. Neque exemplum ſingulare debeat eam vim habere, vt theorematibus multis rationibus iam diu conſtitutis, & longa experientia firmatis præiudicare poſſit. Quæ enim præter rationem in artibus fiunt, & ſi interdum ex voto ſuccedant, plerunque tamen malè accedunt. Sed ex eis etiam cauſis, quæ accidunt præter naturam, vt ſi à longiori morbo præcedente, vel ab acuto, qui vires reſoluere potuerit, labefactata ſit natura. Tertio verò conſideranda ſunt ea, quæ ad fluxionem pertinét, quæ ſunt, primùm impetus irruentis fluxionis: deinde fomentum, quod habet fluxio, aut à corpore vniuerſo, aut ab aliis partibus, tum vicinis, tum remotis D ab affecta parte. Quia ſi magnus fuerit impetus & confertim confluant humores, quod facile percipi poteſt, ex veloci, & magno incremento ſymptomatũ, citò, & validis remediis illi obſiſtendum, neque venæ ſectio prætermittenda, vel purgatio: niſi ex ætate, vel viribus ea interdicatur. Quod ſi neque impetus vehemens fuerit, neque multa materia, quæ confluat, nullum horum erit neceſſarium. Præterea verò multi momenti eſt, conſiderare fomentum, quod habet fluxio: cum enim id non poſſit pendere, niſi à plenitudine, aut vniuerſi corporis, aut amandantium partium imprimis reſpiciendum eſt ad partes, quæ E hanc fluxionem fouent: quia vel tantum à circunſtantibus & vicinis partibus fouetur ea fluxio, vel etiam à remotioribus: quia plenitudo remotiores quoque partes occupat, à quibus, aut iam confluunt, vel facilè confluere poſſunt humores. Cũ ergo multa fuerit in vniuerſo corpore plenitudo, vel non ſolum in vicinis partibus, ſed & remotioribus, præſertim vero præcipuis, non eſt trahenda mora, ſed quã primum ea plenitudo detrahenda eſt, & (vt ſæpe diximus) niſi aliquid maioris momenti obſtet, aut

A ſanguinis miſſione, aut liberaliori purgatione id agendum eſt. Quod ſi neq; vniuerſum corpus, neque præcipuas partes multa occupauerit plenitudo, ſed fomentum fluxionis, & inflammationis à circunſtãtibus duntaxat, & vicinis partibus pendeat: mihi nequaquam videtur contemnendum conſilium Alexandri Tralliani, qui 6. libro ſuæ medicinæ quaſi deridet eos medicos, qui præcipites adeo ſunt in his fortioribus remediis, vt nulla adhibita diſtinctione ſemper pleuriticis ſecandam venã præcipiant. Immo ait, ſe ſæpiſſimè vidiſſe facillimè, ac feliciſſimè curatos fuiſſe pleuriticos, cùm nulla conſpiciebantur ſigna plenitudinis in vniuerſo corpore, præter illa, quæ demonſtrant venæ plenæ, & tumidæ, inciſa cute in loco affecto, & cucurbitula affixa, quæ attraheret B ſanguinem, cæteróſq; humores ex alto ad ſummam cutim. Hoc verò tanquam ſolenne remedium in eo affectu habitum eſſe, non ſolum à medicis, ſed à vulgaribus ab ipſa experientia doctis in vniuerſa Armenia. Sed & (vt paulò ante diximus) ſæpe facili, ac leui medicamento lenita aluo, idem factum eſſe animaduertimus. Porro quæ hactenus in hac re tractata ſunt, ſi rectè, & diligenter fuerint perpenſa, & cum illis collata, quæ ab antiquis medicis, præſertim vero Hip. & Gal. de hac re conſtituta, ſatis aperta ſunt, & circa vllam controuerſiam accepta. Sed quę reliqua ſunt, licet ſint per quam neceſſaria cognitu, fuere tamen in quæſtionem, & maximam contentionem à medicis iunioribus reuocata, qui neque ſibi mutuo C conſentiunt, & dum vnuſquiſque in propriam, & ab aliis diuerſam ſententiam abiit, plerique à pręceptis Hip. & Gal. quos tamen ſibi ſequendos omni opere propoſuere, plurimum aberrant. Nos verò, quibus hoc anno ſcopus is propoſitus eſt, vt non diſputemus, & quæcunque argumenta, vel etiam ſophiſtica ſectemur, vt veritatem in hac re exponamus, & quid in ea ſenſerint Hip. & Gal. eorum methodũ ſequentes clariſſima oratione explanemus. Illis enim rectè perceptis, facile erit diſcernere, quid veri, quidve falſi in eis contineatur. Vnde reliquum nobis eſt, vt quæ in vniuerſum hactenus à nobis expoſita ſunt, particulatim definiamus, determinuſq;. Diximus enim quod interdum ſatis eſſe poſſunt leuiora inſtrumenta ad reuulſionem, qua fluxui humorum reſiſtamus. Interdum verò neceſſarium eſt, fortioribus vti: D qualia ſunt venæ ſectio, & vacuatio per medicamenta purgatoria. Nondum tamen diſtinximus, quando ſit magis opportuna huic negotio venæ ſectio: quãdo verò purgatio. Item, ſi venæ ſectio fuerit opportunior iudicata, quæ deinde vena potius ſit ſecanda. Neque enim aliud, quod alicuius ſit momenti, exponendum ſupererit, ſaltem quod poſſit amplius in controuerſiam reuocari. Quatenus ergo ad primum pertinet, equidem exiſtimo, omnes antiquiores medicos, de (Græcis loquor) qui rationalem medicinam profeſſi ſunt, in hoc conſenſiſſe: imprimis conſiderandum eſſe fluxionis momentum. Quia cum duplex ſit thoracis pars, (quatenus ad noſtrum pertinet inſtitutum) videlicet ſuperior, quæ quatuor E vtrinque coſtas comprehendit, & inferior, quæ reliquas omnes. Ratio vero illius partitionis inde præſertim accipitur: quoniam venæ, quæ ſuperioribus coſtis alimentum deferunt, ortum habent ſuperius à vena aſcendente ad iugulum: venæ autem alentes reliquas vtrinque coſtas, ortum habent à vena ſine coniuge, quæ originem ſuam habet à caua vena, anteaquam à iecinore progreſſa, cor ingrediatur. Itaq; ſi fluxio ſurſum lata decũbat ad locum ſuperiorum

coſtarum nulla ſit, quàm interior brachij ſeu baſilica. Ideò in pleuritidis curatione omnes meminere venæ interioris ſecandæ, ſi inflammatio teneat ſuperiores thoracis partes. Quod autem ea corripiat ſuperiores partes, demonſtrat dolor, qui maximè crucians ſupremam thoracis partem pertingit vſque ad iugulum, vel humerum, ita vt videatur clauicula deorſum quaſi pondere quodam trahi. Nam ex nexu, quem mutuo omnes illæ coſtæ per venas ad humerum vſque habent, conſentiunt mutuo omnes, & pariter ferè omnes à fluxione replentur. Sed ſi fluxio ad inferiores partes thoracis declinauerint, dolor quidem eadem ratione affliget inferiorem thoracem, ſecundum eam partem, in qua conſiſtet inflammatio, & pertinget ad præcordia, vnde cùm nullam habeamus venam, quæ ſecari poſſit, ita vicinam venis, à quibus alitur inferior thorax, ſic eſt vena interior brachij venis ſuperioris thoracis. (Nam inter venam illam ſine coniuge, vel ſine pari, & venam brachij intercidunt, præter longum interuallum, cor, ſeptum tranſuerſum, pulmones: quæ omnia prius, magis inaniri neceſſe eſt, quàm vacuatio, vel vtilitas ex vacuatione pertingere poſſit ad inflammatas particulas) ſi venæ illæ ſecentur, quæ in brachio ſecari ſolent, inde neque citum, neque magnum poſſumus auxilium expectare. Quare antiquiores medici præcepta Hippoc. ſecuti, illi ſanè, qui celebriores fuere, ſicuti Galenus. Paulus, Ætius, Alexander Trallianus, Oribaſius in libro ad Euſtathium filium in hanc ſententiam deſcendere, vt potius aluus cienda ſit, & medicamentis purgatoriis vniuerſum corpus inaniendum. Et quamuis Paulus dixerit, quod poſteriores medici pleuriticis ferè omnibus, licet dolor ad præcordia deſcendat, potius ſanguinem mittant, quàm medicamentis aggrediantur timentes (ait ipſe) turbationem medicamentorum: Eos tamen Alexander & damnat ignorantiæ, & deridet. Noui pleroſque recentiores ſcripſiſſe Galen. in hoc theoremate ab Hippo. diſſenſiſſe, atque eius ſententiam damnaſſe, cùm potius prædicet, & conſulat, quod quando dolor ad præcordia etiam deſcenderit, ſit vena ſecanda, poſtpoſito medicamento, quodque illum ſuamet ſententia, tanquam ſibi non conſentientem, damnet: quippe qui dixerit primo Aph. quòd in morbis peracutis raró purgare expediat: præſertim verò (addiderit Gale.) vbi adſit etiam febris vehemens. Aph. Sed mihi videntur hi, aut non vidiſſe Galen. aut oſcitantes, & dormitabundos legiſſe. Si quis enim Com. 21 diligenter legat Galeni verba ſecundo de Ratio. vict. in acu. morb. facillimè percipiet illum, non modò non diſſentire, verùm quàm maximè conſentire cum Hippoc. neque illi aduerſari; ſed eius ſententiam exquiſitius explanare, ne quis perperam illam intelligens, poſtea aberret in opere medico. Nam cum præceptum hoc Hippo. quo præcipit vacuationes moliendas eſſe ſecundum propenſionem humoris educendi, veriſſimum ſit, & certiſſimum, cui nullus vnquam refragare fuerit auſus. Cum enim medicus naturæ miniſter ſit, tunc maximè feliciter in curandis ægrotis operatur, cùm naturam præcedentem ſequitur. Cui tanquam fundamento vniuerſa iſtius propoſitæ ſententiæ ratio innititur, vel ipſo Galeno teſte locupletiſſimo. Non video, quo pacto, reprehendere potuerit Hippoc. Niſi ſimul & deſtruat fundamentum, cui tanquam firmiſſimo ille innixus eſt. Contrà verò

A videmus ſæpiſſimè eundem Gale. & fundamentum illud, & hanc ſententiam, quæ illi innititur, approbaſſe. Sexto enim libro Aphor. cum Hippoc. conſuleret, quòd ſint diligenter conſiderandi, & examinandi dolores, qui lateribus, ac pectori inſident, locum explanans, & rationem referens, cur ſint id genus dolores conſiderandi, ait, quia conferunt ad curationem plurimum, & ad cognitionem loci affecti, & ad præſagiendi, curandique rationem. Deinde exponens, quamnam vtilitatem rationi curandi afferat, hac Hippoc. ſententia propoſita declarat, quia conſiderata doloris inclinatione, decernimus, quodnam potius præſtet venam ſecare, vel medicamento purgare. Idem affirmat octauo de Compoſition. medic. ſecundum loc. B Quid autem dicam de iis, quæ Galen. contra Eraſiſtratum contorquet libro illo inſcripto contra Eraſiſtratum? Nonne conferens Hippocra. cum Eraſiſtrato. inter alia argumenta, quibus probare conatur peritiorem, & diligentiorem medicum fuiſſe Hippocrat. huic maximè innititur: quia ſequebatur motum, ac propenſionem naturæ in vacuando, & reuellendo? In cuius rei corroborationem recitat hanc Hippocr. ſecundo de Ratione victus. in acut. morb. deſcriptam ſententiam. Quam ſi iudicaret falſam eſſe, ipſe omnino ridiculus eſſet cenſendus, qui omni ope contendens cum Eraſiſtrato, illis vteretur rationibus, quæ lubrico, & falſo niterentur fundamento. Vt prætermittam, repetitam fuiſſe hanc C eandem ſententiam, quarto eiuſdem operis libro. Sed vt exponamus rem hanc, & aperiamus, quid Galenus voluerit, & ſenſerit in Com. in eum ſecundum de Ratione victus in acut. morb. quædam explanabimus, quæ vniuerſæ iſtius rei ſummam mihi continere videntur. Eſt ergo hic rectè conſiderandum, quod cum Hippoc. ex Aphoriſmo vigeſimoprimo primi Aphor. libri, tanquam corollarium, vel illi conſequens, illam deprompſerit ſententiam, de qua in præſentia hic inſtitutus eſt ſermo quemadmodum teſtatum reliquit Galenus tum illam explanans eodem loco, tum verò contra Eraſiſtratum, & illi deinde alium Aphoriſmum opponat: videlicet, in acutis affectibus raro, & in principio medicamentis purgantibus D vti neceſſe eſt. Si huiuſmodi aphoriſtica ſententia illi oppoſita ſit, quæ ſecundo de Rat. vict. prolata eſt, alteram earum, aut vtramque falſam eſſe neceſſe eſt. Quia nemo vnquam dixit verum vero eſſe oppoſitum. Sed nullus eſt, qui dixerit vtramque falſam eſſe. Erit ergo altera vera. At ponamus primum, quod verus ſit Aphoriſmus: falſa autem ſit ſententia: Quod dolore deſcendente, præſter aluum medicamentis ciere. Ex hoc deinde ſequitur, quod & Aphoriſmus ille, cui Sententia hæc conſequens eſt, falſus ſit videlicet, Quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit, & cæte. Hæc enim regula, quaſi fundamentum receptum eſt à dialecticis, quando aliquam alicuius E conſecutionis rationem probare volunt. Neque enim fieri poteſt, quod ex vero antecedente falſum aliquod: ſequatur, integra ſeruata ratiocinationis forma. Verum cum hæc omnia, nemo ſit, qui non abſurda putet, neceſſe eſt, dicamus, quod & duo hi Aphoriſmi, & Sententia Hippocratis ex ſecundo de Ratione victus, deſcripta, pariter veritatem contineant, nec alterum alteri, modò rectè intelligantur, oppugnet. Vnde iure

de inire oportet rationem, qua hoc oſtendamus: nimirum quomodo hæc ſint intelligenda. Dicimus ergo, quod authores periti in hac arte, qui eam ex methodo didicere, & deinde tractauere, dum eam explanant, interdum indicationes, quę ad ipſam pertinent, exponunt ſeorſum, ea duntaxat perſequentes, quæ ad illas attinent: alia omnia prætermittentes, quæ aliud quidpiam ſpectant: & illa exponentes, quę frequentiſſimè ſolent euenire. Quia ſi ſecus interdū contingat, & quaſi (vt aiunt philoſophi) per accidens, raróq; nihil tamen illud de veritate illius præcepti detrahere exiſtimandum eſt. Nonnunquam verò plures indicationes, quæ ſimul in aliquo morbo conſpirant, & aliquando oppoſitas, vel ſaltem diuerſas rationes habentes mutuò conferunt, & tractant. Et ſicuti hæ ſunt diuerſæ tractationes: ita de illis diuerſimodè variis in locis adeò loquuntur, vt pugnantia ferè videantur protuliſſe: quæ tamen rectè percepta omni controuerſia carent.

Sed rem ad præſens inſtitutum referamus. Hoc quidem igitur perpetuum eſt, & ſemper tanquam verum à medicis omnibus acceptum, vt quando aliquid ducendum eſt, aut vi medicamenti, aut alterius inſtrumenti, quo moliri oporteat vacuationem, vel reuulſionem, ſemper, quo fieri poſſit, modo aliud, quod ſit maioris momenti, non prohibeat, per eam regionem ducatur, in quam natura momentum, & propenſionem habet. Vnde hac ratione adducti plerique medicos conſulunt, quòd cum dolor pertingit in pleuriticis ſuperiores partes, ſecetur vena in cubito, cùm verò deſcendit ad præcordia, aluus ſit medicamentis mollienda. Quæ quidem ſententia omnino in vniuerſum vera eſt, ita accepta, vt ſit ſeruanda. Niſi aliquid ſit, quod vetet: quia maius habeat momentum. Vetant verò, quæ aliam habeant indicationem ab hac propoſita, quæ accipitur à propenſione humoris, diuerſam. Quemadmodum ſi propēſus humor indicaret per aluum deducendum ſe eſſe. Eſſet autem in inteſtinis aliqua affectio, cuius cauſa periculoſum, & incommodū eſſet eo ducere. Quod innuere velle viſus eſt Hip. cùm dixit, per loca conferentia. Ita etiam, ſi ſtatim inter initia, & quando eſſemus vacuaturi, accenſa eſſe vehemens, & acuta febris, hoc etiam obſtaret. Quia vim adeo magnam haberet indicatio à valida febre, vt non parum obſcuraret illam, quæ à propenſione humoris fuerat accepta. Rarò tamen hæc eueniunt, quæ impedire poſſunt. Quoniam rarò inter initia quando nos ſumus molituri vacuationem per medicamenta, febris adeò excreuit, vt impediat vſum medicamēti. Quod ex Hip. verbis primum, deinde ex Gal. oſtendemus. Nam cur raro, & in principio vtimur medicamentis in acutis affectibus exponēs, ait: Raro quidem: quia raro turgent morbi, vel ita paratum eſt corpus, vt aptum ſit ad vacuationes in initio. In initio autē morbi, quia circa initia, & fines omnia ſunt imbecilliora: nimirum (vt Gal. exponit) febrium acceſſiones, & reliqua ſymptomata. Vnde quid aliud voluit eo cōmentario 2. de Rat. victus? Niſi quod approbare voluit, & laudare ſententiā Hippoc? Etenim quid aliud cogitet quiſpiam, cùm audit ſuadentem, vt eam diligenter conſideremus, & memoriæ mandemus? Verùm tanquam doctor optimus, quia videbat aliquos reperiri, qui audito aliquo generali præcepto, adeo tenaciter illi hærent vt putent piaculum ſe commiſſuros, ſi à ſimplici eorum verborum intelligentia vlla ratione ſe diuelli permittant: quamuis alia ſuboriantur, quæ diuerſam omnino, & validiorem indi-

Com. 11.

cationem oſtendant, obliti quod ſemper illis indicationibus magis ſit attendendum, quæ habent vim maiorem: quandoquidem neque propterea ita aliis præceptis ſit præiudicium. Ideò monuit eſſe cauendum ab hoc errore, & quando aliunde inſurgit aliquid, quod maioris ſit momenti, & diuerſam habeat indicationem, hac, quæ eſt a momento, & propenſione humoris poſtpoſita, illi incumbemus. Quæ autem ſæpius declinare medicum ab vſu medicamentorum facere poſſunt, inter alia eſt febris vehemens. Nam magis nocerent medicamenta, febri aucta, quàm prodeſſet vacuatio facta ſecundum procliuitatem humoris. Sectio verò venæ, licet deſcendente dolore, non ita citum, & magnū afferat remedium: inſigniter tamen & ipſa confert, neque alioquin nocet, quia augeat febrem. Vnde ait Gal. quod non debemus deinde tanti facere priorem Aphoriſmum: quin & alterius non multum habeamus rationem, & talem, vt aliquando huic magis adhæreamus: ſæpius tamen ſequemur motum humorum. Quare hoc tantùm mouet, vt non perpetuo, ac ſemper illum ſequamur, ſed interdum alia etiam memoritet decenta ſectemur. Et quòd hoc ſenſerit Gal. quod ſcilicet interea prætermiſſa purgatione, venam potius ſecemus, licet rarò; oſtendit modus loquendi, quo ait, quod non perpetuò, ac ſemper deſcendente dolore purgemus. Ipſe verò οὐ διάπαντος dixit Græcè, quod quàm habeat id ſignificatum, quod nos expoſuimus indicat eius explanatio Aph. 19. ſecundi Aph. & vltimi quinti libri, & 1. de Nat. hum. Sed eodem commentario in 2. de rat. vict. ſententiam ſuam apertiſſimè exponit, & noſtræ huic explanationi adſtipulatur, cum ait: Cum igitur febris non fuerit vehemēs, & natura hominis tibi fuerit explorata, ad exhibendum medicamentum te conferre poteris, nec modò iis vti medicamentis, quorum meminit Hip. verùm & aliis eiuſmodi naturæ, vt eſt id, quod hieradiacolocynthis appellatur, quando confectum eſt citra ſcamonium. Quibus ſi addamus, quod noſtris his temporibus, quibus introducta ſunt in vſum medicamenta non pauca, cùm ſimplicia, tum compoſita, quæ non ita calida, neque ita ſicca ſunt, vt poſſimus timere, ne accendant, & exaſperent febres, vt timendum erat, cùm erat neceſſe illis vti, quæ ab Hipp. & & Gal. cęteriſque antiquis medicis in hac curatione fuere propoſita. Ideò & frequētius in curanda pleuritide poſſumus corpore purgare. Sed de his ſatis. Aggrediamur & alteram partem iſtius theorematis, quę ad ſecādam venam attinet: ea enim his nuper elapſis temporibus, magna contentione in controuerſiam reuocata eſt. Contendunt ergo medici in pleuritide, cùm dolor aſcendit, poſtquàm ita ſtatutum eſt, quod aſcendente dolore, ſemper mittendus ſit ſanguis, neceſſe autem ſit inflammationem, ſi vna tamē ſit, vnum tamen latus occupare, vel dextrum, vel ſiniſtrum: atque itidem ſecari poſſit vena vel in dextro vel in ſiniſtro brachio, poſſitq; ſecari vel in brachio ſecundum latus affectum, vel ex brachio oppoſito ſecundum latitudinem lateri affecto: hoc (inquam) à recentioribus medicis in quæſtionem iterum deductum eſt. Dum alij ex eadem parte ſanguinem mittendū eſſe contendunt. Alij ex oppoſita. Habent autem vtrique & rationes, & maximorum virorum auctoritates, quibus innituntur. Quod rem quàm maximè ambiguam reddit. Et vt auctoritates primū tractemus, Gal. & 2. & 4. de Rat. vict. & in lib. de rat. cur. per ſec. ven. & pluribus in locis venam eſſe ſecandam cenſet in brachio, quod quidem eſt ex par-

Com. 2

Lect. 54.

 te la-

te lateris affecti. Sed & Hip. eiſdem 2. & quarto de Rat.vict. idem volunt. Ætius iam in ex ſententia Archigenis. Aretæus quoque apertiſſime inter Græcos: inter arabas verò Auicenna inprimis, & alij multi potius in eam ſententiam videntur ire, vt vena in oppoſito brachio pertundatur. Nos autem nolumus multum temporis conterere in his contentionibus, ſed tantum, quid ſentiamus, & cur ita ſentiamus, exponere; vt tamen ab Hippocraticis, & Galenicis decretis nunquam recedamus. Credimus enim hos celebres auctores, ſi voluerimus magis rationes, quibus adducti ita ſenſerint, ſpectare, quàm ſimplicem verborum ſonum ſequi, cum omnes hanc artem ex ratione tractauerint, mutuò non diſſentire ſed potius in eandem ſententiam conſpiraſſe. Hoc tamen primum ponemus fundamentum, cuius item paulò ante meminimus: quod ſecus loqui & interpretari ſua præcepta conſueuere medici, & alij perinde artifices, cum de re aliqua vna ſimplici ſermonem inſtituunt, nullo habito reſpectu ad aliquid aliud, quodcunque illud ſit, quod aliquando cum ea re iunctum, poſſit rationem illius aliquo modo diuerſam reddere. Et ne longius ab inſtituto præſenti digrediamur, exemplum petamus ab iis, quæ maxime ſimilem cum hoc habent, de quo in præſentia loquimur. Porrò eadem ratione adducti ſunt Hip. & Galen (vt legentibus ea, quæ de hac re literis illi tradidere, apertiſſimum eſſe poteſt) cum conſtituere in affectibus laterum, pulmonum, & reliquarum partium, quæ infra guttur, & fauces hoc ventre continentur, venas interiores directè ex eodem latere locum affectum, vel dolentem reſpicientes ſecandas, quia inferioribus partibus laborantibus, nimirum renibus, vtero, veſica, coxendicibus, & huiuſmodi reliquis, venas, vel ſub genu, vel in

Cap.13. poplite cædendas, in decimotertio Metho. item in
Cap.18. li. de Rat.cur.per ſect.ven. & primo lib. Com. in ſex-
Com.4. tum Epide. & ſexto Apho. & alijs etiam locis cen-
Com.36.
Cap.4. ſuere; & cum in pleuritide venam interiorem ex eodem latere in brachio tundi volunt. Ratio verò ea eſt, quàm tum alibi, tum in lib. de Trem. Palp. Conuulſ. &c. aperte retulit: videlicet, quia ſemper, ſi venæ ſectio ſit profutura, oportet, eas venas ſecare, quæ cum affecta, & dolente particula communicant, nam ait ipſe ibi: Si quæ nihil affecta parti communicat, incideris: affectæ quidem parti non medeberis & ſanam ſemper offendes. Venæ vero brachij ſuperioribus partibus magis communicant, quæ verò ſecari in cruribus ſolent, inferioribus. Sed hic pauliſper conſiſtamus, & nos etiam huic fundamento innitamur. Huic tamen, & aliud addamus deprõptum

Cap.5. & 6. ex eodem decimotertio Metho. nempe quod in inflammationibus, quæ fiunt, & (vt ipſe ait) in generatione adhuc ſunt, primum antequam particularem curationem earum aggrediamur, neceſſe eſt cauſas, à quibus generantur remouere. Cauſæ autem ſunt humorum fluxiones, quæ duplicem tandem (vt diximus ſæpe) habẽt occaſionem: Altera eſt in ea particula, vel illis particulis, à quibus defluunt ſuperuacanei humores, quæ nulla alia eſt, niſi abundantia multorum, vel vitioſorum humorum in illis: Altera eſt infirmitas particulæ ſuſcipientis fluentes eos ſuccos. Vnde ſi quis rectè examinare voluerit methodum ac rationem, qua curanda eſt in initio, & dũ generatur inflammatio, clariſſime percipiet, quod quatenus ad particulam, quæ cœpit inflammatione tentari, pertinet, illi occurrendum ſit illis remedijs, quæ addito illi robore, adiuuant ad materiam a ſe

A repellendam. Quatenus verò pertinet ad alias partes, à quibus defluit materia, nemo eſt, qui non videre poſſit, vt quod occurrendum ſit ea ratione, qua illæ aut non impellant verſus affectam particulam redundantes in ſe ſuccos, aut non facile cedant, ſi illa ab ipſo affectu coacta attrahat. Sed & illud euidentiſſimum modò legentibus probatorum auctorum monimenta: quod id fere alia ratione minimè medicus præſtare poterit, niſi vacuatione earum partium, vnde defluunt humores, ſiue vna illa fuerit, ſiue plures, ſiue vniuerſum corpus. Nam hoc lucidiſſimè eodem decimotertio Metho. ex- Cap.6
poſuit Gale. & ita deinde moliri oportet vacuatio-
B nem, ſicut eodem loco ipſe teſtatur, vt dum vacuamus amandantem particulam, non ad affectam partem trahatur fluens humor, ſed potius in contrarium, & ad partes, quæ maximè lõginquæ ſunt. Addit autem Gal. ſemper extimata, tum inflammationis magnitudine, tum corporis ſtatu: quæ verba paulò poſt examinabimus, vtpote quoniam non parum momenti habeant. Sed redeamus, vnde ſumus digreſſi, & colligamus ſparſa ſemina. Vacuandæ ergo ſunt pleniores partes, ex quarum plenitudine occaſio ſuit præſtita fluxioni. Quo poſito, libenter ab iis quærerem, qui pertinaciter cõtendunt ſemper pleuriticis venam interiorem in brachio ſecandam ex eodem latere, ſiue in toto ſit plenitudo, ſiue in pluribus, ſiue in vna parte, ſiue in ſuperioribus, ſiue in
C inferioribus. Verbi gratia ſit in muliere ſupprimantur ſolitæ purgationes, quæ illis per ſingulos menſes ſolent effluere: vel quæ a partu tempore puerperij, & ex ea occaſione illi ſuperuenerit pleuritis: item ſi ex retento ſanguine, qui alias ſolitus ſit ab hæmorroidibus fluere, de quo fluore dixit Hippoc. 6. Lib.3
Epide. & in lib. de Humo. Quòd quibus ſanguis ex Tex.
hæmorroidibus fluere ſolet, illi neque pleuritide, neque peripneumonia capiuntur, à quibus tamen morbis facile corripiuntur, ſi per importunam medelam fuerit fluor ſuppreſſus. Ab his ergo quæſierim, quæ vena ſecanda ſit: illa ne, quæ coſtis affectis magis communicat? aut aliqua alia, quæ magis cum partibus, quę fluentes humores ad inflãmatam
D amandat? Si velint quidem Galen. dogmata tueri, non poſſunt hoc aſſerere, eam eſſe ſecandam, quæ magis communicat loco inflammato. Quia & in libro de Trem. Palp. Rig. &c. & in decimotertio Meth. & in libro de Rat.cur.per ven.ſect. & tandem vbique docet, quod affectus nobis remediorum qualitatem oſtendit. Sicuti quod vacuandum ſit, oſtendit, vel indicat plenitudo: Verùm vnde euacuandum, & quomodo indicat particula, quæ vacuanda eſt, quia præſtantiſſime ea vacuatur per venas, quæ illi communicant. Vnde illi, qui opportune, & vtiliter vacuare voluerit, oportet, vt primum perſcrutetur, quæ pars ſit illa, quam euacuare opportunum ſit. & deinde inueniat, quæ vena citius, & commo-
E dius citra aliarum noxam, poſſit illam vacuare. Ad inhibendas autem fluxiones, & cauſas tollendas inflammationum, impellentes particulæ primum, non ea, quæ fluxionem recipit, vacuandæ: & ideò, ſi in vniuerſo corpore, vel in remotioribus particulis fuerit occaſio, cur concitata fuerit fluxio, non eam venam ſecabimus, quæ magis propinqua eſt, quæque magis communicet loco tentato ab inflammatione: quia non ſeruabimus eas leges, & conditiones, quibus ratio reuulſionis eſt aſtricta: nempe quod impetus fluentis humoris ad remotiores partes: quantum fieri poteſt, conuertatur, & in contrariam

trariam partem. Quare ſi in omnibus venis thoracis fuerit plenitudo, a qua tandem foueatur fluxus ad partem, quæ cœpit corripi ab inflammatione, quamuis ſecta vena brachij ex parte affecta, poſſit latus illud vacuari: humores tamen inſidentes alteri lateri non conuertuntur procul, & in contrariam partem, ſed potius ad particulam affectam trahuntur. Longè etiam magis, ſi venæ partium inferiorum: videlicet renum, vteri, veſicæ, & quæ per coxas, & femora diſpertitæ ſunt, fuerint refertæ multa ſanguinis copia, ſectis venis in brachio, ſurſum motus humor in infernis partibus trahetur verſus laborantem particulam: quod omnino contra præcepta medicinæ eſſe nemo non videt. Vt ergo rem hanc tandem abſoluamus, ſi quod ab initio poſuimus, verum eſt: nimirum quod eandem rationem venæ brachij habent in affectibus partium, quæ ſupra iecur, & præcordia ſunt, quam (vt pronunciauit Galenus locis illis paulò antè à nobis citatis) habent venæ, quæ ſolent in cruribus, vel propè pedes ſecari, ad partes, quæ infra iecur ſunt, facilè (cùm ſimilium ſimile debeat eſſe iudicium) ſi methodum rectè tenuerimus, qua volunt medici eſſe ſecandas venas in affectibus partium inferiorum, illa nobis etiam explanabit rationem, quæ ſecandæ itidem ſunt in affectibus thoracis, & ſuperiorum partium. Incipiamus autem à coxendico dolore: nempe cum ex copia ſanguinis ſuam habet generationem: de quo curan-

Cap. 2. do in tot iam citatis locis dixit Galenus quod propria eius curatio perficitur ſecta vena ſub poplite, vel propè malleolum: immo vbi particulatim magis, & ex proprio inſtituto rem hanc pertractat decimo ſcilicet de Comp. med. ſec. loc. idem repetit, & ait, quod rarò ex copia ſanguinis fit coxendicus dolor: citiſſimè verò ſecta vena poplitis, vel prope malleolum curatur. Et tamen paulò pòſt aliqua ſubdit, quæ niſi recte intelligantur, non videbitur ſibi ipſi conſtare: illa verò ſunt. Cùm ergo ad coxendicis curationem vim magnam habeat vniuerſi corporis inanitio, ab ea quidem inchoandum, nec ſolùm cruribus detracto ſanguine, ſed è cubito etiam. Cuius loci fungens explanatoris officio. Ætius lib. duodecimo ita ait. Itaque cum coxendicis dolor ex plenitudine ortum habet, citiſſime curatur miſſo ſanguine: primùm quidem ex vena in cubito: deinde verò proprè talum, aut poplitem. Nam inter initia inflammationum omnium vena ſecanda eſt, quæ vim reuellendi habeat: ſicuti pede tentato inflammatione, in initio ſanguis e brachio detrahendus eſt. Quibus verbis Ætius videtur hoc inſinuare, quod ſi multa ſit corporis plenitudo, ſectio venæ poplitis, in dolore coxendico ferè vim non habet reuellendi, ſed potius deriuandi. Idem ferè ſenſit tertio lib.

Cap. 77. ſuæ medicinæ Paulus. Quod quia in idem tendit, tempori parcentes non aſcribemus. Sed tranſeamus ad inflammationes vteri, & videbimus eius curationem, ſi velimus, quæ ab auctoribus literis ſunt mandata, diligenter legere, eaſdem pati difficultates. Eiſdem enim & alijs etiam locis Galen. in inflammationibus, atque adeo etiam in cæteris eis affectibus, in quibus opus eſt venam ſecare, venas in cruribus ſecari conſulit. At vbi de cura inflammationum libro ſecundo ad Glauco. agit, & de venis ſecandis ex propoſito, ait, quòd venæ in brachio ſectæ in affectibus vteri reuellunt: quæ autem ſecantur in cruribus, deriuandi vim habent. Vnde cum ſemper dixerint, tum ipſe, tum Hip. reuellendum eſ-

Cap. 2 ſe imprimis inflammationum initijs: veteraſcente

A autem morbo, potius deriuandum: quis non videt inde ſequi, curationem inflammationum vteri a ſectione venarum manuum eſſe inchoandam? non autem ab iis quæ in cruribus ſunt? cum inſignis adeſt corporis vniuerſi plenitudo, quam curationem nemo Medicus non ſequitur. Nam Paulus, Ætius, Oribaſius apertiſſimè id aſſeruit. Cui accedit & id, quod ſectio venarum in cruribus, ipſomet teſte, menſes ciendi vim habet: at ciere menſes minimè vtile, immo maximè nocuum in initio inflammationis vteri, vel eodemmet Gal. decimotertio Metho. teſtante. Sed & in renum inflammationibus, in initio quidem, & cum eſt multa ſanguinis copia, reuulſionis

B nempe gratia in lib. de Rat. cur. per ſect. ven. ſecari venam in cubito voluit. Cum tamē in inueteratis, & diuturnis renum affectibus qualis qui nephritis appellatur, venas in poplite ſecandas cenſuerit. Sed ne diutius, quàm par ſit, vagemur: hæc omnia tandē in vnam breuem ſummam colligentes dicamus, quod hæc eſt tandem abſoluta ſententia Galen. item & Hippoc. quod in omnibus vacuationibus moliendis, præſertim vero in ſanguine mittendo habenda eſt ratio, atque in diligentem conſiderationem deducenda eſt affectio, & ſtatus ipſius corporis, vel partium: quæ in eo magis præcipuæ ſunt, & pro earum varia ratione vario etiam modo agēdum. Quid enim aliud voluit Gal. decimotertio Meth loco ſuperius citato, vbi ait, quod ſemper ſit rectè extimanda tum magnitudo inflammationis, tum vero cor- Cap. 18 Cap. 6

C poris διάθεσις. hoc eſt ſtatus, vel affectio, niſi quia & hæc ſæpe proprias habent indicationes, quæ tantam vim habent, vt poſſint variare, & diuerſam facere rationem operandi in curatione? Nam ſi fuerit in aliqua particula inflammatio concitata, quæ non admodum magna ſit, neque timeamus, quòd plurimum increſcat: propterea quia non ea ſit corporis plenitudo, vel aliquarum inſignium partium, vt poſſit fluxio plurimum inde habere fomentum; tunc quidem ſimplex erit curandi ratio, quia cum non ſit proſpiciendum ad aliud aliquid, niſi ad affectum locum, & ad vicinas partes, à quibus dumtaxat fouetur inflammatio, propterea quia neque vniuerſum corpus, neque remotiores partes, poſſunt fouere, & au-

D gere inflammationem: ab affectis ſolùm, atque vicinis, quæ eandem cum affecta habent rationem, petenda eſt vacuandi indicatio. Quare cum eadem vena omnibus illis pariter communicet: eadem vena poterit & ſimul eas vacuare, & reuellere fluentem humorem ad eam partem, in qua fit ſectio venæ. quia neque maiori egemus reuulſione, neque ad remotiores partes. Vnde & Gal. ſequens Hippo. decreta exponens Apho. illum, quo ait Hip. quod vena recta in fronte ſecta curat dolores occipitis, dicit meritò id fieri poſſe, quia ea venæ ſectio, vt euacuat, ita etiam reuellit: verum ea reuulſio non poteſt eſſe ſatis, ſi vehementior eſſet morbus, & corpus eſſet plenum. Nam ſi compateretur alijs partibus, quæ

E in pleniori corpore poſſent præbere materiam, & fomentum fluori ipſorum humorum confluentium ad locum dolentem, non modò non reuellendi vim haberet, at potius ab inferioribus particulis ſurſum ad inflammationem eos traheret. Vnde & lib. de Ra. cur. per ſect. ven. & quinto Aphor. & ſecundo libr. Com. in ſextum Epid. ait, eam illius venæ ſectionem ſi ſit futura vtilis, requirere, vt corpus nequaquam plenum ſit. Eodem modo in curando coxendice, ſi ex copia ſanguinis fuerit concitatus dolor, poteſt venæ in poplite, vel prope malleolos inciſione Cap. 19 Com. 9. Com. 69.

ſæpe eadem die, & ſtatim inter initia leuari dolor. Verum vbi multa ſit copia ſanguinis, vel in vniuerſo corpore, vel in præcipuis, & ſuperioribus partibus per ſectionem illius venæ, non modò non tolletur, immo conuerſo impetu humorum in ſuperioribus partibus congeſtorum, cum ſemper ſanguis ad eum locum moueatur, in quo vena ſecta fuit, ad laborantem articulum facile poterit augeri. Secta verò in cubito vena (vt ſecandam eſſet cenſuit Galen.) auertentur, & reuelletur à coxendice impetus fluxionis, attracto ſanguine ad ſuperiores partes. Ita incipiente vtero tentari inflammatione, ſi inſigni reuulſione ſit opus, tum ob inflammationis magnitudinem, tum verò ob corporis plenitudinem, eam ſuperiores venæ, quæ in cubito ſecantur, præſtare poſſunt, non inferiores in cruribus: quamuis quæ in cruribus ſunt, magis cum affecta particula communicent. Vnde nemo eſt, qui non incipiat eam rationem ab inciſione venarum ſuperiorum in brachio: poſtea inanitis ſuperioribus partibus illis venis ſectis, ſi alia ſit ob inferiorum partium reliquam plenitudinem, ſecari deinde & venas in cruribus: quæ ſectio poſtea habet vim magis deriuatoriam, quàm reuulſoriam, vt Gal. meth. teſtatur. Poſſemus & multa alia exempla ad iſtius rei explanationem afferre: Sed ſatis ſuperq; hæc mihi videntur eſſe. Quare redeamus ad noſtrum inſtitutum. Cùm nobis ſimplex curanda pleuritis offertur, cui nulla ſit alia coniuncta affectio aliud quidpiam indicans ſeorſum ab eo, quod indicatur ab affectu, & è loco particulatim affecto: nulli dubium eſt, quòd ſimplex quoque erit curandi ratio. Quia quamuis omnino fomentum habeat (vt ſæpe diximus) ipſa inflammatio à circunſtantibus partibus (id enim demonſtrat: quia à fomentis non ſedatur dolor) vicinæ tamen partes, vel eandem habent, vel parū differentem indicandi rationem ab ea, quæ iam laborat & iden eadem vena ſecta, ille euacuari, ſubtrahique fomentum poterit: vena videlicet, quæ maximè illis omnibus communicat. Sed ſi ponamus eſſe ortam inflammationem in corpore, in quo vel vniuerſo, vel in aliis non modò vicinis, ſed etiam remotioribus partibus, quæ poſſunt ſubminiſtrare materiam vicios proximè impellentibus, & amandantibus fluentes humores: tunc non amplius erit ſimplex, neque indicationis, neque curationis ratio. Quoniā vt vnuſquiſque poteſt inſpicere, & ab vniuerſi corporis plenitudine, & ab aliis ſubminiſtrantibus particulis ſuæ prodeunt indicationes, tanquam à morbificis cauſis, aut actu, aut poteſtate. Vnde tunc non erit ita ſimpliciter, & inconſiderate procedendū: ſed potius diligenter examinandum, collatis mutuò omnibus indicationibus, quænam earum vim habeant maiorem: ita tamen vt vtriuſque, quantum fieri poteſt, aliqua ratio habeatur. Quare cum in hoc conſenſerint omnes medici, quod quando in aliquo ægrotante eſt corporis aut plethora, aut cacochymia nis medendi ratio requirat, vt prius tollatur ſuperuacaneorum humorum redundantia, quæ dum præſens eſt, ſemper ſeruat, & fouet præſentem morbum, vt ſuperari nequeat, neque auferri, niſi prius ea ſuperuacuorum humorum copia tollatur. Scopus medico primus proponitur, vt vel per ſectionem venæ, vel per purgationē corpus plenum vacuetur: vel ſaltem partes illæ, quæ pleniores ſuppeditant materiam fluxionis inflammatis; & vicios. Vt tamen neque contemnenda ſit ea indicatio, quam offert particula affecta, & illæ, quæ huic proximè ſunt: in-

Li.3.83.

A mirum ne moueamus, qui euacuandi ſunt humores, trahamusq; verſus loca, in quibus cœpit [illegible] inflammatio, ſed potius ea fiat vacuatio, quæ reuulſoria ſit. Reuulſio verò (vt ex ſententia Hip. & Gal. ſuperius expoſitum fuit) duas imprimis conditiones requirit. Nempe vt procul & ad contrarias partes fiat motus. Vnde eam venam ſecabimus, quæ commodiſſimè, & citiſſimè poſſit quidem totum vacuare, ſi totum vacuationem expoſtulet: aut partes illas, quarum ratione vacuandum eſſe cenſemus. Præterea & qua ſecta procul a læſa, & in contrariam conuertatur impetus tracti humoris: quæ quidem vacuatio congrua eſt, commodáque incipientibus (vt Gale. B teſtatur 13. Meth & in lib. de Rat. cur. per ſect. ven.) morbis, atque magis ſpectat eam medicinæ partem, quæ tuendæ ſanitati præeſt, quàm methodo curatrici: cum primum cauſis morbificis remouendis incumbat. Sed cum venas ſecamus, quæ communicant laborātibus particulis, & per quas cum inflammata, tum aliæ vicinæ particulæ commodè, & cito vacuantur, curatio dici debet. Hanc autem differentiam oſtendere volens 10 li. de Rat. cur. per ſect. ven. ait, quod cum venam ſecare proponimus alicui, qui ſolitus ſit corripi inflammatione, vel alio quopiam affectu ſecundum aliquam diſſimilā particulam, antequam eo morbo corripiatur, vt videlicet eum ab eo affectu tueamur, venas debemus eligere, non quę propinquæ ſint, & quæ communicent cum illa par- C ticula: quia illæ tunc petendæ, quando volumus congeſtos humores in illa, vel aliis illi vicinis vacuare: ſed illas, quæ remotiores ſunt, & contrariæ illi particulæ, quæ laborare alias ſolita eſt: quoniam hæ prohibent, quo minus colligantur humores in locis, in quibus collecti morbos afferre ſoliti ſunt, quia illos ad contrariam partem conuertentes, in cauſa ſunt, vt deſueſcant eo ferri, quo prius aſſueuerant. Et addit Galenus quod hac eadem methodo in his etiam vtimur, qui iam cœpere laborare: nimirum inter initia ſtatim inflammationis, vel aliorum affectuum, qui eundem modum generationis habent, & quia præſtantiſſimè (vt ſæpe idem teſtatus eſt) ille docet, qui primum rem in vniuerſum expo- D nit, poſtea verò eam particulatim aliquibus exemplis explanat; ideo quamuis vbique pronunciauerit venam humeralem, quam cephalicam arabes & iuniores appellant, ſecandam eſſe in omnibus affectibus capitis: Attamen quando hi affectus a corporis plenitudine, vel aliarum remotiorum partium fiunt, & ea ratione venam ſecamus, vt defendamus, ne fiant, vel ſi iam cœperint, ne creſcant, non humeralem ſecandam eſſe voluit, ſed eas, quæ ſub poplite, vel prope malleolum ſecari ſolent. Hac enim ratione vertiginoſos, & eos qui morbo comitiali obnoxij ſunt, tum inter morbi initia, tum vero antequam ab illis corripiantur, tractandos cenſuit. Ita contra podagram, quæ pedum inflammatio eſt, cum quis E aut curaturus inter initia eſt, aut etiam inhibiturus, antequam incipiat, curat, aut tuetur ab ea hominem ſectis venis in cubito: etiam tamen ſecundo libro ad Glauc. in vniuerſum protulerit, quod membris extremis laborantibus, quæ cola Græce dicuntur, à coniugatis eſſe ſanguinem mittendum. Vnde vt tandem ex longo circumductu ſermonis vniuerſam iſtius rei methodum in vnam ſummam colligamus: nobis quidem videtur, quod Galen. vniuerſum ipſius quæſtionis ſtatum paucis illis verbis ſuperius à nobis citatis comprehenderit: videlicet quod antequàm eligamus venam, quæ aut in pleuriticis, Cap. 18.

aut

aut in aliis aliarum partium, cùm internarum, tum externarum inflammationibus ſecanda primùm ſit, bene extimāda, & examinanda ſint hęc: nimirū totius corporis ſtatus, vel plenitudo: & inflammationis magnitudo. Quæ quidem examinatio omnino ſuperuacanea eſſet, ſi ſemper eadem in his inflammationibus vena eſſet ſecanda: nimirum ſi ſemper illa vena eſſet ſecanda, quæ magis affectæ particulæ communicaret. Verùm quia pro diuerſa ratione ſtatus corporis in plenitudine, aut ſuarum partium, atque etiam magnitudinis inflammationis, quam inde timemus, variæ ac diuerſæ venæ inciſæ magis, & citiùs prodeſſe ſolent. Ideo iſta conſideratio prodeſſe cōſueuit: Quoniam ſi nulla, aut exigua ſit corporis vniuerſi plenitudo, ex qua neque timemus, quòd inflammatio ſit euaſura in magnam: quia tantum fomentum habeat à vicinis partibus: ſatis erit ſecare venam in cubito eiuſdem lateris, nam ſatis illa poterit vacuare inflammatam ſimul particulam, & circunſtantes alias illi vicinas. Et quod hoc maximè & ſolum ſpectauerit Hip. oſtendunt verba eius, qui voluit initium curationis fieri à fomentis, quibus digeratur, & diſcutiatur inflammatio. Nemo autem adeo rudis eſt in hac arte, qui non nouerit, quod fomenta loco affecto applicata, vbi corpus plenum fuerit, non modo non tollunt morbum; verùm maximè augent. Vbi verò ea non conferunt, ſtatim quaſi ea ratione monitus, aliquam eſſe in vicinis partibus (vt ibidem exponit Gal.) plenitudinem, ratione cuius plus per fomenta attrahitur, quàm digeratur, ad venam ſecandam accedit. At ſi multa eſſet vniuerſi corporis, vel præcipuarum partium plenitudo, illa facilis cognitu eſſet aliis argumentis, longè priùs quàm illā fomentis exploremus. Deinde etiam id apertiſſimè oſtendit, quod ait, permittendum ſanguinem fluere, quouſque mutetur, & fiat aut ex nigro ruber, aut ex rubicundiori in minus rubicundum, vel pallidum mutetur. Vbi ſatis apparet, non ſibi tanquam ſcopum propoſuiſſe vniuerſum corpus, vel præcipuas, & remotiores partes vacuare: ſed (vt idem Gal. explanat) affectam, & vicinam. Vnde neque huic mutationi coloris eſſe attendendum ait, ſi ſunt partes remotiores inaniendæ, vel vniuerſum corpus. Sed ſi maior fuerit, vel in vniuerſo corpore, vel in partibus magis præcipuis humorum plenitudo, ex qua timeamus, ne conſertim ad inflammationem concitata fluxione, nimis illa excreſcat; non ea magis erit incidenda, quàm quæ in fronte recta eſt, in dolore capitis, cùm occiput dolore tentatur. Nam tametſi, illa vim magnam habeat reuellendo, & vacuando, dolorem occipitis leuandi, plurimumq; prodeſſe poſſit, incipientibus illis, & increſcentibus, vt in lib. de Rat. cur. per ven.

Cap. 19 ſect. autumat Gal. niſi tamen vacuum fuerit corpus, non modò non proderit, verum potius lædet: conuertendo impetum humorum, quem concitat venæ ſectio, ad ſuperiores partes, & verſus locū affectum, ac dolentem. Iuuat ergo, & venæ ſectio in brachio ex eadem parte, cum corpus vndique plenum eſt, vim habet & copiam ſanguinis, quo refertum eſt latus oppoſitum, conuertere ad affectam partem, & eam quæ occupat inferiores particulas, quæ infra iecur ſitæ ſunt, ſurſum itidem verſus affectum latus trahere. Quare ſi decreta Galen. ſequi velimus, & theoremata ab Hippocr. inuenta, à Galen. verò exculta, & explanata rectè percipere neceſſe eſt, vt dicamus, quod vbi multa eſt repletio, & copia humorum redundans, & diſperſa in habitu

A vniuerſi corporis; & ſubinde vbi magnam timemus futuram inflammationem, cum [illegible] non poſſimus niſi reuulſione imprimis obſiſtere, & morbis extremis extrema dumtaxat remedia ſint opportuna, maxima reuulſione ſit opus. Cum autem reuulſio ſit, quando procul, & in contrariam partem auertimus confluentem humorem, quo remotius, & magis in contrariam partem impetum conuertimus, eò etiam maior erit reuulſio. Vnde ſi mediocris erit aut totius, aut plurimum, & maximè præcipuarum partium plenitudo, poterit eſſe ſatis, ſi ſecetur in his inflammationibus harum partium vena in cubito oppoſito; nimirum, ſi inflammatio

B incipiat tentare latus ſiniſtrum, ſecanda erit vena in cubito dextro. Sed ſi maior plenitudo fuerit, longè tutius erit, & citius per reuulſionem refrænabitur fluxio, ſi venæ pedis ex parte eadem pertundantur: ſicuti ſi laborauerit ſiniſtrum latus, vena incidatur in crure ſiniſtro. Et hoc theorema ab Arabibus, vt Raſi, Auicenna, & Meſue, quàm à recentioribus fuit exquiſitius tractatum, & perceptum. Vnde Auicenna huc ſpectaſſe videtur, cum dixit, quod ſaphenæ phlebotomia in pleuritide curanda magis feſtinum affert remedium. Sed vnum videtur ſupereſſe, non prætereundum conniuentibus oculis, vt iſtæc ratio, & methodus vniuerſa abſoluatur, quia aliquorum fortaſſe animum

C dubitatio occupabit, qui putabunt nos aduerſari Galenus qui venam κατ' ἴξιν, hoc eſt, directè reſpicientem locum affectum, eſſe ſecandam cenſuerit, quæ vero in oppoſito brachio eſt, minimè recto aſpectu referri poteſt ad affectum locum. At illi debent & id animaduertere, quod Galenus cum Hippoc. reuulſionem eam duntaxat probauere, quæ κατ' ἴξιν hoc eſt, per directum ſit. Vnde cum reuulſionem factam laudat, quando in dolore occipitis ſecanda eſt vena frontis, & quando in inflammatione brachij dextri ſecatur vena in brachio ſiniſtro: & quando bubone occupante inguen dextrum, tunditur vena in brachio dextro: & quando à coniugatis (vt diximus paulo ante) reuellendi cauſa ſanguinem mittimus: neceſſe eſt,

D vt brachium dextrum, & brachium ſiniſtrum, & crus dextrum ſecundum rectitudinem accipiat, & occiput ſinciput. Non ergo ſecundum rectum ſolum ſuperiora inferioribus, vt per brachium dextrum cruri dextro, ſed & dextra ſiniſtris, & anteriora poſterioribus oppoſita ſunt: dummodo per lineam rectam, non autem per obliquam ſe reſpiciant. Vel (vt Auicenna loquitur, qui optimè rem hanc percepiſſe viſus) per vnam tantum diametrum. Vnde brachium dextrum non eſt per directum cruri ſiniſtro oppoſitum, ſed oblique, & per duas diametros: quia partim per longitudinem, & partim per latitudinem. Ita dolore deſcendente ad hypochondria, ſectio venæ brachij, neque ex eodem latere, neque ex oppoſito eſt κατ'

E ἴξιν; ſed magis ſecundum rectum eſſet, ſi ſecarentur venæ cruris eiuſdem lateris. In qua conſideratione videtur fuiſſe Raſis in ſuo continente, qui dixit, quod ſi ſecanda eſt vena, cum dolor in pleuritide pertingit ad hypochondria, potius ſecanda eſt vena in crure eiuſdem lateris, quàm in brachio. Vt eo addito, huic tandem diſquiſitioni finem imponamus, quod quando aſcendente dolore venam in cubito ex eadem parte incidimus, rectitudo ea eſt non ſecundum longitudinem, ſed ſecundum latitudinem corporis quæ eſt inter dextrum & ſiniſtrum.

ſiniſtrum: non quidem ſecundum extrema iſtius dimenſionis conſiderata hac oppoſitione, ſed ſecundum eam rationem, qua media opponuntur extremis: pars enim dextra thoracis cum brachio dextro collata rationem ſubit ſiniſtri. In his voluimus eſſe aliquanto, & forſitan etiam iuſto longiores: quia præter id, quod quotidie de hac re diſputatur, continet etiam hæc tractatio præcipuam partem methodi, qua curandæ ſunt, non modò hæc, ſed cæterarum etiam partium inflammationes, præcipuè verò, quæ occupiunt interna viſcera. Tamen antea quàm tranſeamus ad alia pertinentia ad hanc curationem iis, quæ dicta ſunt hactenus, & hoc addamus, quòd præterea id obſeruandum eſt, vt curationem incipiamus harum, de quibus agimus, inflammationum à venæ ſectione in cruribus: quando præceſſerit ſuppreſſio ſanguinis, qui ſolitus fuerat, aut per hæmorroidas, aut per mẽſtruas purgationes fluere. Nam inde tunc fuit occaſio generandæ

Cap 19. inflammationi præſtita, vt 10 lib. de Rat. curand. per ſect. ven. inſinuaſſe viſus eſt Gal. Quamuis autem in reuellendo, & ſanguinis miſſio, & purgatio per medicamenta longè aliis vim habeat maiorem: non ſunt tamen & alia inſtrumenta, vt fricationes vincula, ſed præcipuè clyſteres aliquantiſper acriores, contemnenda; imo frequenter ſi opportunè tamen

Lat. 8.6. illis vtamur, non parum proderunt. Sed tandem ad victus rationem præſcribendam ſermonem conuertamus, quæ vt non ita controuerſa, quatenus ſanè ad cibum & potum quæ in præcipuis ſunt pertinentibus ad hanc rationem, attinet, neque etiam difficilis æquè eſt. Nam cum vniuerſa ferè eorum ratio in tribus conſiſtat: nimirum in quantitate exhibendorum, in qualitate, & tempore, vel opportunitate. Quantitatem metiri oportet per relationem, tum ad morbi magnitudinem, vel acutiem: tum verò ad virium robur. Vires autem expenduntur, tum ipſas per ſe conſiderando, tum verò illas conferendo cum morbi vigore. Vnde ſi valde acutus morbus, & magnus fuerit, tenuiſſimo victu opus eſt. Acumen verò à duobus accipitur, vel potius à tribus: à morbi videlicet magnitudine, quantum ad eſſentiam eius ſpectat: nam maior inflammatio, morbus maior eſt, minor verò, minor. Vel ratione ſymptomatum: vnde quando dolor maior, atque adeo etiam magis, quando maior eſt anguſtia, & ſpirandi difficultas, acutior etiam morbus: item quando illum maior concomitatur febris. Ratione vero particulæ affectæ. Quia minoris acuminis, & minus malum eſt, cum muſculi, quàm cum membranæ tentantur inflammatione, præterquam cum inflammatio corripit ſeptum tranſuerſum, & cum ſuperior & interna, quàm cum exterior ſuccingens appellata. Peſſimum vero omnium, cum pulmones. Primum ergo conſiderandum quantus ſit morbus, & quàm acutus omnibus his inter ſe collatis, & pro ratione magnitudinis, & acuminis, ita tenuis eſt inſtituendus victus ſtatim ab initio. Quo vero mitior, eo & pleniori (vt

Aph 7. primo Aph. docuit Hippo.) victu vti poſſumus. Longè autem tenuiori antiqui in morbis peracutis vtebantur, quam conſueuerimus, vel poſſimus his noſtris vti; vtpote quoniam affines, & familiares omnes reclamant: illi enim ſæpiſſimè ægrotantes continebant, ſi valdè acutus morbus eſſet, vſque ad vigorem ſine vllo cibo, ſed ſolo potu, aut mulſæ, aut aceti mulſi, aut apomelites: noſtris autem temporibus, vix contenti ſunt hordei cremore. Sed vbi ex acutie, & magnitudine morbi coniectura artificioſa inuene-

A rimus rationem cibi, & potus: oportet deinde [illegible] vires extimare, & cum modum cibi ad eas [illegible] conſiderareque, vt idem etiam ibi nobis mon[illegible]uit, an vires illæ ſint, quæ poſſint ſuſtinere cum hac tenui victus ratione, vſque ad morbi vigorem, ne [illegible]dant. Nam ſi illæ validæ fuerint, poterunt quidem,

Aph 9. ſin minus, nequaquam. Vnde licet morbus videretur victum tenuiſſimum, quantum ad ipſum pertinet requirere: tamen cum natura ſit, quæ vitam cuſtodit, & morbos depellit, ideo ſemper ad eius vires reſpiciendum, ita tamen, vt tantum reficiamus, quantum illæ duntaxat ſeruentur, ne cadant: non autem, vt augeantur: neque enim vires augeri poſſunt,

B quin morbus augeatur. Et hoc quantum ad quantitatem. Qualitatis autem illius [illegible]bus, ſitque potus, vt præter id quod vires inſtauret, vel foueat, habeat etiam vim aliquam medicamenti quatenus concoctionem inflammationis adiuuet [illegible] adiuuet prætcrea excretionem eius, quod concoctum à natura expellitur. Excernitur autem tandem per tuſſim & ſputum id, quod à natura expellitur. Concoctionem autem adiuuant, quæ innatum calorem iuuant, & excitant: eius enim opus eſt concoctio. Interdum vero & quæ materiam parant, vt facilior ſit concoctu. Nam aliquando, aut craſſior illa eſt, lentáque, & tenax: interdum vero tenuior, & acris. Vtriuſque autem rei remedio eſt primum ptiſana, inde & cremor

C hordei, tandem & aqua hordei: qua ratione [illegible]m vim habent detergendi, & quoquomodo attenuandi, vtilia hæc ſunt, cùm tenax, & craſſus eſt humor: quatenus vero refrigerandi, & leniendi facultate prædita ſunt, conferunt, cum calidiores, & acriores ſunt ſucci: eadem vero ratione facile ſputum, & excreationem faciunt. Mulſa vero & ipſa longe minus alit, detergit tamen, & ob multam aquam humectat, & lenit. Oxymel autem minus omnibus alit, incidit tamen generoſe & detergit: interdum tamen ex aceto ſitim excitat. Ex ſiti autem nonnunquam lentorem conſequitur id quod expuẽdum eſt: quod poſtea efficit ſputum difficilius. Vnde inguente [illegible]ti, & ſi in his affectibus calida actu proſint ad facile ſputum: cum tamen æſtus eſt, frigidum aliquanto

D potum dabimus: interdum autem modiciſſimum quid aceti mulſæ indemus, quantum videlicet obſtare poſſit, ne ea bileſcat, & modice frigidam aut Gal. offeremus. Noſtra autem hac ætate vtimur [illegible]o-laceo appellato arabice Iuleb: quod refrigerat lenit, humectat, ſitim arcet, & guſtui magis gratum e[illegible] vero diluimus, aut aqua ſimplici, aut hordeacea. [illegible]luit autem Gal. cum Hip. quod hyeme calid[illegible] bis & potionibus vtamur; æſtate vero modic[illegible]dis, præſertim potionibus. Nam hyeme co[illegible] magis iuuando: neque enim ſitis eo tempore plurimum poteſt eſſe importuna: æſtate vero magis huic conſulendum eſt. Quoniam vero interdum reperiuntur, qui aut propter deſuetudinem, aut de[illegible]os mo-

E res, aut ſuapte etiam natura ferre nequeunt hordeacea fercula: in his oportet aliis vti ferculis, ſicuti pane loto ex aqua loto. Lauatur vero, vt omnis vis fermenti, & ſalis auferatur; cum hæc & caliditate, & aliqua acrimonia prædita ſint, & deſiccent etiam. Sed & ideo panis lauandus eſt, vt minus nutriat: nam panis citra lotionem plenius nutrit: quam par ſit congruere acutis morbis. Interdum vero, [illegible] a-tiam huic cibo addamus, cum ſaccharo c[illegible]nus, quod illi etiam vim aliquam detergen[illegible] a[illegible]icit, & ſputum facilius reddendi: Interdum vero ſuccum, vel (vt nunc aiunt,) lac dulcium a[illegible]y[illegible]da-

a um

larum addimus, ſequentes conſilium Hippoc. qui A dixit, quòd cibus parum deterior: gratior autem, & ſuauior aliis præferendus: qui & ſi alioquin noſtro negotio aptiores eſſent, minus tamen ægrotantibus grati ſunt. Poſſemus interdum & farre vti cocto, vt ptiſſana, quia tamen nimium habet lentorem alimentum, quod præſtat, huic incommodo occurrere poſſumus inſtillato, dum coquitur, aceto modico, & addito itidem ſaccharo. Tempus verò offerendi cibi duplicem habere poteſt rationem in morbis: aliquando quidem particulatim, vt reſpicit horas diei: nonnunquam vero in vniuerſum, vt refertur ad tempora morbi. Quatenus ad

Com. 12 primum pertinet, cùm ſunt manifeſtæ aliquæ acceſſiones in his morbis, vt eas eſſe voluit Galenus B primo Apho. (ait enim pleuritin tertianarias plerunque habere acceſſiones, & cum peripneumonia a pituitoſo ſanguine, vt illa à bilioſo ortum habeat, quotidianas quoque habebit acceſſiones) ſemper quoad fieri poterit, ſideuitanda erunt acceſſionum tempora: cum cibum ſumus oblaturi: eligendum verò tempus remiſſionis ſymptomatum, vt & Hippo. eodem primo Aph. monuit. Quod ſi ſit neceſſe & tempore acceſſionis alere ægrotantem, parciſſimè illud erit agendum. Quo verò ad tempus generatim ipſius, dum morbus crudus eſt, & antequam hi expuere incipiant: (nam cum expuunt, iam incipit coqui morbus) quantum fieri poteſt, tenuior victus ratio præſcribatur: quo autem citius incipiunt expuere, eò & citius plenioris victus ratio concedenda. C Vnde cum non expuebant antiqui, vel nihil dabant, vel ſolo vtebantur potu: à ſorbitionibus autem abſtinebant, ſi vires illæ erant, quæ poſſent hanc inediam tuto ferre, cum erat tranſeundum ad hanc pleniorem victus rationem, paulatim ad eam deueniebant. Nam primum ſuccum, vel cremorem hordei dabant: mox ptiſſanam: demum panem, & oua, præſertim vero vitella eorum. Verum his non ſunt manus admouendæ: niſi vbi aut virium infirmitas id requirat: aut iam concocta expuant. Vbi tamen ſputis poteſt morbus indicari: quia in inflammationibus, aut muſculorum, aut exterioris membranæ non poteſt per ſputum aliquid pertinens ad inflammationem D expurgari: ſed hæ inflammationes; cum neque periculum inſigne habeant, neque etiam in admodum acutis morbis ſint, non exigunt tam exquiſitam victus rationem; aliis autem peripneumonia exquiſitiorem. At neque vnum prætermittendum eſt: quia ſæpe committitur error impiudenter ab iis, qui aſſiſtunt ægrotantibus: interdum verò & à medicis non animaduertentibus: quoniam cum maximè incumbunt, vt ſputum euocetur, & citius, promptiuſque procedat, variis eclegmatibus vtuntur paratis ex ſaccharo candido, & appellatis penidiis, & diadragacantho, aſſumptis omnibus ex ſyrupo, aut violato, aut ſimili alio: interdum verò & eo eclegmate, quod ſaponeam iuniores à quadam cum ſapone E ſimilitudine appellant: conficiunt autem ex ſaccharo albo, amilo ſimul coctis ex aqua violacea ad conſiſtentiam eclegmatis: cui mox addunt & oleum modicum dulcium amygdalarum, quæ omnia vim habent alendi fortaſſe maiorem, quàm cremor hordei. Ita ſæpe eam rem, tanquam medicamentum accipiunt, vt dum credunt vti tenuiori victu, eo longè pleniori vtantur, quàm putent: quod non parum animaduertendum eſt. Ego verò nunquam inter ini-

A tia, dum crudus eſt morbus, [illegible] aut violaceo, aut ex zizipho ſyrupo, aut vino [illegible], & illis plurimum dilutis, vel ex aqua [illegible] violacea, [illegible] ex aqua violacea, vel ſimplici, vt mihi magis expedire viſum fuerit. Sed ſi craſsior videatur & tenacius, id quod expuitur, & proinde etiam difficilius expuatur, aliquid, aut oxymelitis aut ſyrupi: qui quia ex dulci radice nomen, & compoſitionis rationem habet, appellatur ſyrupus de glycirrhiza: in quo eſt moderata vis deterſoria. Si verò ſit opus illis vti, quæ compactiorem formam, & conſiſtentiam habent, quæque liberalius nutrire poſſunt, eis vtor: cum tam præterea opportunum videtur, ob B id quia coctior eſt morbus, plenius ægrotantem alere. Et hæc mihi quidem ſatis videntur, quantum ad eum ſcopum, qui in præcipuis eſt in his affectibus harum partium: videlicet facilem facere excretionem per ſputum; ſi de iis ſit ſermo, quæ abſorta, vel delincta ad hoc negotium attinent. Nam & alia ratione huic ſcopo attendimus, videlicet localibus, & externis medicamentis: nempe balneis, fomentis, illitionibus, & iſtiuſmodi reliquis, de quibus ſummatim agemus. Et primum de balneis communibus ex dulci & communi aqua paratis, non de mineralibus; vtpote, quæ vires maximas habent ea ferè omnia præſtandi: quæ poſſunt his inflammationibus vtilia, & commoda eſſe. Quia (vt teſtes ſunt Hipp. & Galen. tertio de Ratio. vict. in Com. 60. acut.) dolorem lateris, & dorſi leniunt, ſputum C concoquunt, & educunt, reſpirationem faciliorem reddunt, leuant laſsitudinem, molliunt articulos, cient vrinam, capitis grauitatem diſcutiunt, nares etiam humidas efficiunt. Quamuis autem adeo ſit vſus eorum vtilis: non oportet tamen temerè, & præpoſtere vti, nam ſi eis vtamur ante corporis vacuationem, cum liquefaciant, & fluidos humores faciant, augent etiam, eò confluentibus humoribus, affectum: euacuato verò corpore, iuuant concoctionem, & cum coctus eſt, cum humores moueant, qui neque alioquin ante concoctionem ſunt mouendi, faciunt ad excretionem. Sed & id addamus, quod plurima in his conſuetudinis ſit ratio habenda, quæ videlicet quaſi in naturam tranſierit. Vnde in locis illis, in quibus multo vſu fuit balneæ, D poſſemus tutius, citius, & frequentius illis vti: vt apud Turcas, Aſſyrios, Ægyptioſque, ſed & Germanos: non ita autem in Italia. Illitiones autem, & fomenta, quorum iocet initia vtilis eſt vſus in inflammationibus, præſertim cum excretionem iuuare volumus, talia ſint, vt humectando pectus, & internas partes leniant: præcipuè quando ſiccus admodum morbus videtur, ſicuti ex decocto maluæ, cui interdum & lini ſemen, & caricæ, nonnunquam etiam radices altheæ ſunt addenda. Linimenta verò communia ex eo oleo amygdalino dulci, butyro recenti, recenti etiam adipe gallinaceo, quibus interdum aliqui mucilagines addunt extractas ex ſemine pſillij, lini, radicibus altheæ, ſeminibus E cydoniorum. Sed ſi videatur poſtea eſſe opus valentioribus, ad ea erit tranſeundum, de quibus in ſequentibus ſumus ſermonem habituri, vbi de aſthmate, & ſuppuratis curandis agemus. Iam enim volumus finem huic tractationi facere: in qua & rei difficultas, & opinionum diuerſitas nos longiores eſſe coegit, quàm forſitan par eſſet. Sed iam alios affectus adeamus: qui & ſi non ita acuti ſint, vt hi, non ſunt tamen minus graues, & difficiles.

De

De tuſsi & aſthmate. CAP. V.

Loc. 27. QVIA tuſsis ſymptoma eſt, quod aſsidet, & concomitatur, non ſolum eas harum partium inflammationes, de quibus longum admodum hactenus ſermonem habuimus, ſed omnes ferè earundem partium affectus. Ideo nos etiam operæpretium facturos exiſtimamus ſi antea quàm vlterius progrediamur, de ea quoque alia dixerimus: non propterea, quia in morbis propriè ſit recenſenda, à quibus ſcopos, & indicationes aliquas, ad curandi rationem pertinentes depromere oporteat: ſed quia ex ea arrepta occaſione, cauſas deinde, vnde illa excitatur, inquirimus, quæ propriè morbi rationem habent, quæque etiam rationem curationis B nobis indicant. Eſt itaque tuſsis motus, & veluti concuſsio pulmonis facta à muſculis mouentibus pectus, & pulmonem, vt confertim, & maiori vi expreſſo, & expulſo aëre, ſpirituve prius attracto, expurgentur & expientur viæ ſpiritus, & elidatur quicquid impedit liberum, ac facilem tranſitum ſpiritus per aſperas arterias. Cum enim nulla in animante operatio reſpiratione ſit magis neceſſaria natura hoc commentum excogitauit, quod quicquid in illis repetitur, quod aliqua ratione poſſit obſtare libero & expedito tráſitui ſpiritus, id collecto prius copioſo aëre, ac mox expreſſu per contractionem muſculorum pectoris, & compreſsionem pulmonis, elidat, extrudátque. Nam nihil aliud eſt tuſsis, niſi C

Com. 4. (vt Gal. tradidit 2. de ſympt. cauſ.) vehementiſſima efflatio, quam natura molitur, vt plurimus ſpiritus confertim, & celerrimè erumpens, exturbet ea, quæ inſident eius itineribus. Porrò natura ſagax, præter id, quod aſperam arteriam, & eius veluti ramos, ex ſubſtantia charthilaginea compoſuit, velut quibuſdam annulis interſtinctam, vt patentior ſemper ſeruaretur meatus, leui etiam illum quaſi ſubliniuit membrana, & planiſſima: vt facillimè præterlaberetur ſpiritus: neque vlla inæqualitate, aſperitatéve ex

Cap. 13. alliſione impediretur. Vnde, vt idem 2. de facul. ſimp. med. teſtatus eſt, cum aliquid accidit, ſiue ab externa, ſiue ab interna occaſione id euenerit, quod aliquam aſperitatem & inæqualitatem meatibus arteriarum aſperarum inducere poſſit: ſpiritus eminentes partes oſtendens, illiſque illidens, concutit, & D quaſi contundit eas, ſiue in faucibus, & gutture, ſiue in aſperis arteriis ſit inducta aſperitas. Quare ab ea læſione irritata natura harum particularum, inſurgit, vt expellat, & tuſsim concitat. Vnde quæcunque poſſunt meatus ſpiritus exaſperare, in cauſis tuſsis poni poſſunt. Exaſperant autem interdum, quæ deſiccant membranam interiorem contegentem aſperam arteriam, & fauces. Cū enim confertim arcet, item & exaſperatur. Exaſperat etiam frigus. Vnde borealibus temporibus, vel conſtitutionibus facillimè concitantur tuſſes. Dixit etiam Hip. 5. Aph. quod frigida, vt nix, & glacies, tuſsim mouent, & pectori noxia ſunt. Hæ ergo intemperaturæ citra etiam E materiam poſſunt eſſe in cauſa tuſsis. Humida vero, cùm potius leniat, niſi adſit humor, qui mole ſua inæqualem reddat planitiem, non excitabit tuſsim. Quodlibet ergo corpulentū, quod illabitur in fauces, mox aſperam arteriam, ſiue durum ſit, ſiue molle & fluidum, poteſt tuſsim irritare. Niſi quod interdum defluit aliquid humoris in aſperam arteriā: qui tamen, vt non exaſperat: ita neque tuſsim mouet: hoc verò fit, quando exiguus admodum eſt is humor, qui quaſi percolatur, & æqualiter, faciliterque diducA tus per omnes partes nullibi conſiſtit ſecundum ſe totum, aut ſecundum aliquam ſui partem, quæ tumore maiori alias ſuperat. Nam alioquin, dum bibimus, ſemper aliquid humoris præterlabitur per aſperam arteriam, illud tamen modicum, & quod humectando potius applanet, quàm exaſperet. Cum verò materia aliqua illapſa in hos meatus, tuſsim cócitat, multas potuit habere occaſiones, cur illaberetur, ſicut multiplex & ipſa eſſe poteſt. Nam & ex externa occaſione, & ab interna. Ex externa quidem ſicuti ſi quis, dum comedit, vel bibit, loqui velit, aut ad riſum inuitetur, & cum id fieri nequeat, niſi elata ligula, aperiatur meatus aſperæ arteriæ, & guttur B illabitur, aut mica aliqua cibi, vel portio potus: vnde concitata tuſsi non quieſcit, donec id extrudatur vi tuſsis. Immo ea ratione ſtrangulatos quoſdam fuiſſe memoriæ proditum eſt. Noui alios, qui dum aperto ore reſpirarent, ſicuti inter loquendum ſolet contingere, præter volantem muſcilionem per inſpirationem in guttur, & intimiores partes attraxere: vnde fuit poſtea excitata tuſsis. Ab interna occaſione humorem ad vias ſpiritus delabi intelligimus, cum ab aliqua particula noſtri corporis exudans, vel deſtillans, ad arterias aſperas delatus, aſperitatem affert. Exudat autem plerunque ea inflammationibus internarum, in pectore partium aliquis ichor, vel tenuis ab initio C humor. Quare pleuritin, & peripneumoniam ſemper tuſsis ſequitur: ſequitur & inflammationem tranſuerſi ſepti: præterea verò & iecinoris: quando ſuperiorem, & conneaam eius partem, quæ pertinet ad ſeptum tranſuerſum, tentat inflammatio. Ab his quidem ſæpius reſudat humor: vel ichor, qui tuſsim ſolet excitare. Quamuis ab omnibus partibus confluere etiam materia poteſt, cum iuxta Hippocraticum theorema, omnia ſint confluxibilia, cunſpirabiliáque. Deſtillat autem frequentiſsimè à capite humor, vt quando de deſtillatione, vel catarrho fuit habitus ſermo, expoſuimus. Cum vero triplex poſſit eſſe differentia humoris à capite ad pulmones, & pectus deſtillantis. Quia aut tenuis eſt, fluida, & aquoſa, aut craſſa & lenta, aut mediæ cuiuſdam D conſiſtentiæ. Difficilem, & laborioſam admodum tuſsim gignunt vtræque extremæ differentiæ: nimirum craſsior, & glutinoſior: & tenuis & aquoſa, ſed non eadem ratione. Nam propterea difficilis eſt tuſsis, & qua, aut nihil expuitur, aut parum admodum, cum tenuis & aquoſus eſt humor, qui deſtillat: quia potius finditur, & diſpergitur educendus humor, ſubterfugitque impulſum aëris, & delabitur iterum deorſum, quàm quod educi poſsit: at verò craſſus, & glutinoſus, adeo annulis & parietibus meatum aſperæ arteriæ hæret, vt vix poſsit, niſi magno, & repetito impulſu, inde euelli. Vnde ſpiritus (vt Galenus multis 2. de ſympt. cauſ.

in locis teſtatus eſt) contendens, & quaſi certans Cap. 4.

E cum pertinaci humore, ſæpius, & violenter in eum 3. de rat. vic.

vt inde eiiciat, irruit: donec ſuperauerit; & id in Com. 2.

cauſa eſt, cur fiat frequens, & vehementiſsima tuſ- 1. progn.

ſis. Facilè verò expuunt, & extuſsiunt quando me- Com. 99.

diocris fuerit ſubſtantiæ. Non modo autem tuſsis, ſed & ſpirandi difficultas (vt ſuperius demonſtrauimus) fit, quando multa eiuſmodi deſtillatio, præſertim verò craſſa, & viſcida, ingruit in pulmones, & pectus, quæ vias, & ſpatia membrorum ſpiritualium opplendo anguſtiores reddat, vt aliquando propterea cogantur frequentiſsimè ſpirando anhelare,

anhelare, perinde vt qui ex velociori curſu concalluere. Et is affectus aſthma dicitur, quaſi anhelatio ἀσθμαίνειν ſiquidem Græcè anhelare ſignificat, & Virgil. vim iſtius vocabuli exprimere volens dixit, ſenibus medicatur anhelis. Sed ſi ad eam anguſtiam ſpiritus deuentum ſit, vt non poſſint decumbere, ſed cogantur recti ſtare, vel ſedere, alioquin ſtrangulantur ὀρθόπνοια Græcè dicitur; ob id, quia recto pectore, rectaq; ceruice reſpirare coguntur. Hoc verò illis ex anguſtia quadam non naturali ſuborta in illis partibus contingit; quam manifeſtè etiam ægrotantes percipiunt. Quæ anguſtia poteſt multas habere cauſas: Nam aut à multa, craſſa, & lenta pituita quæ ex capite plerunque deſtillauerit, & pulmonis meatibus, hoc eſt annulis, quibus conſtat aſpera arteria interius hærẽs & replens anguſtiores eos reddit. Interdum verò ex tumore in pulmonibus ſuborto fit ea anguſtia: quemadmodum in peripneumonia fieri ſolet; & quando crudum; & frigidum tuberculum in eo ſuccreſcit. Differunt tamen, propterea quia pulmonis inflammatio non poteſt ſine febre eſſe: vt ſuperius probauimus: crudum verò tuberculum nulla ſequitur febris. Eſt autẽ hic morbus (vt tertio Aphor. teſtatur Galen.) nempe aſthma ſenibus familiaris: tum quia hæc ætas deſtillationib. non parũ obnoxia eſt: tum quia in ea capitis partes facilè frigent; & multa gignitur pituita, cerebro facto frigidiori: tum verò quia frigus reſpirationis inſtrumenta facilè, & ſæpe tentat. Quamuis in pueris poſt ætatem, qua dentire ſolent, vſque ad annum tertiumdecimum ſoleat habere locum: ex curſu nimirum humoris multi à capite. Sed & autumno ſolẽt aſthmata frequenter homines corripere: tum (vt ibi docet Ga.) propter retrogreſſum humorẽ ad interiora: tũ propter ſuperueniens frigus; quibus & id accidere poteſt, tẽporis nimirum inæqualitas. Cũ autem hos affectus tuſſis plerunque ſequatur, vel ſaltem ab eadem cauſa, & tuſſis, & hi affectus ortum habeant: ideo quæ ſuperſunt, de tuſſi dicenda, perſequamur. Confluit præterea in pulmonem, vel pectus ſanguis: qui & tuſſim, & ſpirandi difficultatem affert. Sed de hoc ſeorſum poſtea loquemur: quia priuatã habet, & ab his magna ex parte diſtinctam curationis rationem. Eſt autem duplex, quantum ad præſens inſtitutum pertinet, tuſſis differentia. Nam aliqua ſicca tuſſis eſt, in qua licet laborantes plurimum tuſſiant; nihil tamen extuſſiunt. Alia verò eſt, ex qua nõ ſolùm tuſſiunt, ſed aliquid etiam materiei, quæ tuſſim cõcitat, extuſſiunt. Cur verò tuſſis aliqua ſit, qua nihil tuſſiendo excernitur cùm tamen ſemper propterea tuſſis exciteтur, vt quod noxium eſt, & lædit inſtrumenta reſpirationis, excernatur; duplex in vniuerſum cauſa eſt. Altera ex parte humoris per tuſſim excernendi: Altera verò ex parte facultatis expultricis, quæ pectus, & pulmonem ad excernendũ mouet. Tuſſis enim vehemens eſt motus, qui validas vires requirit. Vnde in affectibus harum partiũ illi præſertim faciliùs liberantur, qui facilius expuũt atque dum promptè expuunt, nunquam moriuntur: tunc verò tandem interimuntur, cùm nequeunt amplius expuere. Ratione autem humoris nihil expuitur: aut quia nullus eſt in illis partibus humor, qui expuendus ſit: vt quando ex intemperie citra materiam ſit excitata tuſſis. Aut eſt quidem, ſed ineptus, rebelliſq; expulſioni, quod triplicem particularem cauſam poteſt habere. Nam aut propter craſſitiem, & lentorẽ adeo pertinaciter hæret internis aſperæ arteriæ ramis, vt nulla deinde vi tuſſis poſſit inde diuelli. Aut quia nimis [illegible]: Aut quia adeo infartus eſt in particula [illegible] ibi detineatur: quod aut in crudis, aut in malignis inflammationib. ſolet euenire. Vnde & quaſi exitiale ſignum eſt in inflammationibus internis pectoris. Sicut bonum ſignum eſt in his harum partium affectibus liberaliter, & facile expuere. Optimum verò, cum prætetea & concocta fuerint ſputa, nimirum alba, lenia, & æqualia. In referendis autem ſignis, quibus relatæ omnes tuſſis differentiæ diſcerni poſſint, non admodum longi erimus. Nam quæ inflammationes ſequitur, ſignis etiam, quibus inflammationes adeſſe in viſceribus. vt in membrana coſtas ſuccingente, pulmone iecinore innoteſcunt, cognoſcendæ ſunt de quibus agere non pertinet ad præſens inſtitutum. Sed horum vnumquodque propria habet capita, in quibus omnia vel tractata ſunt, vel tractabuntur ad illud negotium attinentia. Sed & de ſignis indicãtibus ex deſtillatione, à capite fuiſſe tuſſim concitatam, & quibus qualis fuerit deſtillatio cognoſcitur, quo loco ſeorſum de deſtillatione fuit habitus ſermo, ſatis abundè egimus. Quod verò difficultas extuſſiendi pendeat magis à craſſa, & lenta materia: vel potius tenui, & aquoſa: indicat ratio eorum, quæ expuuntur. At vero intemperiem citra materiam indicat; quia licet tuſſiant, nihil tamen expuunt: nulla percipitur in pectore grauitas. Sed & cauſæ ſi præceſſerint, quę vel ſiccitatem, vel frigiditatem inducere potuerint in reſpirationis inſtrumẽtis. Quia verò ſæpe & conſenſu aliunde concitari tuſſis poteſt, ſicuti à toto (vt in febribus) aut elatis acriorib. vaporib. ad pulmonem, vel quando lienis, vel ventriculi conſenſu, ſicut in eorum inflammationibus, vel tumoribus, quibus interdum compreſſo diaphragmate, reſpiratio impeditur. Cùm ore autem ventriculi imprimis tranſuerſum ſeptum, & aliæ in hoc ventre contentæ particulæ conſentiunt, & ab eorum affectibus irritantur. Id verò cognoſcitur, quia præcedunt affectus horum viſcerum, & eos ſequitur tuſſis, quæ aucta febre, vel illis aliorum viſcerum affectibus augetur, & illis decreſcentibus, declinat. Adeſſe verò crudum tuberculum in pulmone oſtendet, & ſpirandi difficultas cùm quadam in eo percepta grauitate; quæ tamẽ non repentè ſuborta eſt, ſed paulatim creuerit; ſicuti & tuberculum incrementum habuit, & tuſſis præterea, quæ inde excitatur ſicca. Sed his tandem hactenus expoſitis, rationem hos affectus curandi inſtituamus. Cùm tuſſis ſequitur alios aliarum partium affectus; ea tollitur adhibita curatione illis particulis, quæ his affectibus tentantur. Vnde & in iis locis hoc erat tractandum, vbi de illis affectibus curandis ſermo inſtituebatur. Quapropter neque in præſentia illa repetemus, quæ pertinet ad tollendam tuſſim ſequentem inflammationes partium contentarum in pectore, vel iecinoris, vel ſequentem febrem: ſed eam ſolum, quæ ſequitur, aut intemperaturas horum inſtrumentorum citra materiam, aut præſentiam materiæ in pectore, vel pulmonibus. Neque etiam in ea curanda tuſſi, vel potius tollenda intemperie cùm ſine materia eſt, multum laborabimus: quia vt ſimplex, eſt morbus; ita & ſimplex erit curandi ratio. Vnde ſi ex refrigeratione inſtrumentorum reſpirationis occaſionem tuſſis habeat, vt illa non vehemens eſſe poteſt: ita & facilè, vel ſola ſpiritus retentione tolli poterit, atque cohiberi. & vinci. Vehemens enim tuſſis nequit retentio-

Aph. 31.

ne ſpiritus ſuperari, cohiberíue. Porro dum ſpiritum, vt ſecundo de Sympt. cauſ. docuit Galenus. continemus, primum augetur calor, in illis partibus, quo frigidior intemperies primum tolli poteſt deinde ſpiritus compreſſus à thorace permeat per omnes, vel anguſtos etiam meatus: & proinde ea explanantur, & ad æqualem temperaturam redeunt, quæ & exaſperata, & inæquali temperie à frigore fuerant affecta. At ſi ſpiritus inſtrumenta ex ſiccitate ſint reddita aſperiora, ea præſidio erunt, quę humectare, lenireque, & applanare poſſunt eas particulas: quale medicamentum illud eſt, cuius Galenus meminit ſexto de Simplic. medicam. facul. fit autem decocto bugloſſo ex aqua mulſa. His autem temporibus multa ſunt in vſu, quæ maximè huic rei ſunt accommodata: vt ſyrupus violaceus, tàm ſimplex appellatus, quam compoſitus; præſertim verò vbi etiam cùm ſiccitate aliquis fuerit calor: ſyrupus etiam de ziziphis, quorum confectiones à Meſue deſcriptæ habentur. Sed & diadragaganthũ, ſaccharum candidum appellatum, violaceum, & quæ penidię à iunioribus dicuntur: pręterea verò, ſi mucilagines ex ſeminibus coroneorum malorum, vel pſyllij extrahantur, & commiſceantur cùm pari portione ſyrupi violacei, vel iuleb, non parum proderunt. Radix quoque dulcis, vel glicirrhiza, vt noſtri aiunt, commaſticata, atque eius ſucco deuorato accommodatiſſimum erit medicamentum; eius etiam ſuccos ore detentus: præterea compoſitio illa cuius meminimus, vbi de cura inflammationum harum partium agebamus, & ſaponeam à noſtris nuncupari diximus: ziziphæ etiam, vel (vt noſtri loquuntur iuiubæ, præſertim quæ ſaccharo, vel melle conditæ ſunt, ore detentæ, & quaſi delinctæ non parum poſſunt, necnon & ſebeſten ab arabibus, mixa verò vel mixaria à græcis poſterioribus, fructus appellati maſticati. Sed & ex decocto eorum, ſicuti & ziziphorũ, & dulcis radicis, poterit vtile confici medicamentũ, quæ omnia & ad raucedinẽ vocis ſunt valde vtilia ſicuti & reliquæ compoſitiones, quæ à græcis medicis arteriace dicuntur; quarum ſyluam magnam ſcriptis mandarunt. Gal. Paulus, Aëtius Alexander, & reliqui, in quibus referendis nolumus tempus cõterere. Nam ad eius tuſſis curationem properamus, quæ à materia extuſſienda pendet, & quæ etiam difficilior curatu eſt. At quoniam hæc tuſſis differentia magna ex parte ex defluxu materiei, quæ plerunq; à capite deſtillat, ortum habere ſolet, & ab eo etiam defluxu ſæpe diutius fouetur: qui verò à fluxione concitantur affectus, dũ fluxio manet, per inde ſe habent ſicut cæteri, qui in generatione ſunt: in quibus duæ ſunt partes, altera quæ iam facta eſt; altera, quæ futura eſt. Ita igitur & in hoc negotio, dum manet deſtillatio, neceſſe eſt ſemper aliquid defluiſſe, aliquid etiam eſſe, quod fluxurum ſit, niſi obſiſtatur. Similiter & in curatione duplicem eſſe ſcopum oportet, & duplices vigere indicationes. Nam & cauſæ prius deſtillationis, & defluctionis inhibendæ ſunt. Poſtea verò fluxa materia ad pulmones, & pectus expurganda. De ratione verò, qua non modò inhibendæ, ſed etiam tollendæ ſunt deſtillationes, & defluxionis cauſæ copioſè, & ſæpe in exponendis affectibus de quorum curatione in prioribus libris egimus, diſſeruimus. Vnde reliquum eſt; vt de iis, quæ ad præſens negotiũ pertinent, agamus, habita ratione iam defluxę materię, & morbi facti, qui proprius eſt harum partiũ affectus, neq; ab alio cùm aliis conſen-

A ſu fouetur. Hoc tamẽ (vt nuper diximus) prius animaduertendum, quòd cùm conſiſtit quidem omnino fluxio, ſimplex ferè eſt curationis ratio; vt pote quæ ſolùm materiam reſpiciat, quæ reliqua eſt in pectore, & pulmonibus repreſſa iam deſtilatione: dũ verò nondum omnino cohibita eſt fluxio, ſed materia adhuc fluit, non ita ſimplex erit curatio; quia partim fluxit, partim adhuc fluit: & proinde neque ſimplicem curationem requirit; quia quatenus adhuc fluxit, iis eget, quæ fluxionem inhibent: quatenus verò ad id, quòd iam receptum eſt, pertinet, eget, vt paretur ad excretionem: natura enim eſt, quæ mouet inſtrumenta hæc ad excretionem, concitata tuſſi. Materia autem ita vi medicamentorum paranda eſt, vt ſit apta per impulſum aërẽ facilè elidi. Vn-

B de cùm duplex ſit materia, quæ defluere ſolet; nam aut tenuis, & admodum aquoſa, & fluida; aut glutinoſior & craſſior vbi tenuis, & aquoſa defluat, eiſdẽ medicamentis vſi, vtriq; munere poſſumus ſatisfacere: nẽpe & fluxionem quoquomodo inhibere: & fluxuram reddere aptiorem ad excretionem. Etenim quia ob tenuitatem fluidior facta magis præcipitanter deſtillat, ſi craſſior fiat, nõ ita facilis ad fluxum erit: ſed cùm propterea, vt paulò ante diximus ægrè excuciatur, & excernatur: quoniam ab impulſu aëris diſpergitur, & ita ſubterfugit eius plagam, vt iterũ deorſum delabatur; ſi cõſiſtentia craſſior reddatur, faciliùs elidetur, & euacuetur. Quæ ergo incraſſant defluentem humorẽ, illa & ad ſiſtendã fluxionem faciunt, & ad facilè ſputũ: ea verò ſunt, ſicut

C ziziphæ, ſeu iuiubæ, vel ita ſimplices, vel ſaccharo conditæ: præterea & portulaca, vel & ipſa condita, vel ita cruda manſa, vel in ferculis cocta Sed & ſuccus ſeminis papaueris albi (lac vulgares appellant) ſiue ſorbeatur paulatim, ſiue eo os abluatur, & gargarizetur, ſiue illo fercula parentur, præſertim verò prodeſt, quando calida, & ſalſa fuerit deſtillatio. Præ his autem omnibus vim maiorẽ habet medicamentum id, quod ex capitibus papaueris conficitur, à quib. etiam nomen habuit: Græcè.n. διὰ κωδειῶν dicitur: quod his temporib. in rotulis ex ſaccharo, vel in orbiculis conficitur, perinde vt cætera medicamenta, quæ quia quaſi dulciaria quædam videntur, paſſim in præſentia confectiones nominantur. Priſcis aũt temporib. interdum ex ſapa, interdum verò

D ex melle conficiebatur, redactum videlicet ad conſiſtentiam eclegmatis, quo etiam delingẽdo vtebãtur: ex ſapa quidẽ, cùm tenuis, & calidior erat deſtillatio; quia minorem vim attenuandi, detergendiq; habet ſapa: in craſſiori verò & lenta, vt tenuior fieret, & per detersionem facilior adſcreatum, ex melle parabant. Vt tamen & his illud addamus, quòd, dum inſignis, & copioſus defluxus eſt, non poteſt eſſe valde craſſa materia defluens; vnde ad ſiſtendã deſtillationem ſemper illis vtimur, quæ aliquam vim incraſſandi habent. Quare in his etiam vtimur medicamento diacodion, non ex ſapa, ſed ex melle confecto: præſertim verò in principiis deſtillationum iis vtimur, quæ vim habent materiam craſſiorem reddendi; quia poſtea dum aliquanto tempore

E ibi morantur, nimirum in pectore, & pulmone, à calore loci quaſi excocta craſſitiem, & lentorem contrahunt, perinde vt reliqui ſucci, dũ coquuntur. Præterea verò & illud conſiderandum, quod nos monuit Gale. ſeptimo de Comp. medic. ſec. loc. nempe quod hæc quidem remedia, & medicamenta leuia, & facilia ſunt, familiariaque: aliquando verò adeo præceps eſt impetus deſtillantis humoris, vt neque

his

his familiaribus medicamentis vinci, & inhiberi poſſit; nec deſit tamen timor, ne irruens ad pulmones, & partes ad illos pertinentes, aliquam illis labem inſignem afferat, præſertim ſi acris fuerit deſtillatio. Vnde poſtea cogimus valentiora aggredi remedia: qualia ſunt, quæ opium accipiunt, vel corticem radicis mandragoræ vel alterci, vel hyoſcyami ſemen, cui addunt & aromata, & alia ſimplicia ſeminaque, & herbas, quæ calefaciunt, & exſiccant inſigniter, atque tenuibus partibus conſtant; vt videlicet ratione opij, & aliorum refrigerantium fluxio cohibeatur, ab aliis autem calefacientib. & ſiccantibus exſiccata fluxio conſumatur: cui & hoc accedit, quod pars illius ab his attenuantib. ad vias vrinæ deducitur. In hoc ordine eſt medicamentũ Philonis Tharſenſis medici, quod philoniũ ab eo nomẽ habuit, & therica, vel mitridatica antidotus, dũ recentes ſunt, & alia id genus multa, quæ tum apud alios tum in libris de Comp. med. ſec. loc. reperiuntur ſeptimo videlicet libro; in quib. referendis nolumus conſumere tempus. Sed tranſeamus ad rationem curandæ tuſſis ex craſſa, & lenta materia, quæ iã in inſtrumẽta reſpirationis decubuerit, & ſubinde aſthmatis, vel orthopnϾ. At verò, quia non ſimplex eſt iſtius affectus ratio; ſed quæ duplicẽ habeat cauſam: ideo & duplices habet differentias: quamuis vtraq; cauſa in vnam conueniat rationẽ: in vniuerſum ſiquidem vtriuſq; differentiæ cauſa eſt cruda, & craſſa materia. (Nam de ea ſpirandi difficultate, quę comes eſt inflammationis pulmonum, in præſentia non loquimur; vt pote quoniam ſatis ſuperq; de ea prius egerimus) cruda verò materia, vel contenta eſt in ſpatiis pectoris, & meatibus pulmonis eos anguſtiores reddens, & pene obſtruens: vel abſorta in ſubſtantia eius illum, excitato tuberculo crudo & duro, in tumorem attollit. Vt ergo harum differentiarum ortus partim idem eſt, partim diuerſus: Ita & earum curatio partim vna eſt, partim diuerſa. Nã vnus communis vtriuſque ſcopus eſt, vt materia extrahatur, & vacuetur, quæ in his affectibus tantum negotij faceſſit. Quoniam verò lentor, & craſſities vacuationi obſiſtit: ideo attenuantibus imprimis opus eſt, vt aptior, ac promptior ad vacuationem reddatur. Ergo & victus attenuantis ratione opus erit cuius tanta vis eſt in iſtius generis morbis, vt ea ſola (quemadmodum in lib. de Atten. vic. teſtatur Gal. plurimi adeo profecerint, vt vel penitus liberati fuerint: vel longè rarius, & leuiùs fuerint cruciati. Opus præterea erit & extenuantib. medicamentis. In eo tamẽ differũt curationes hæ, quod particulatim quidẽ craſſa materia, & lenta quę ſpatiũ pectoris occupat, & vias in pulmonib. per aliã rationem vacuari poteſt: per aliam ea, quæ in tuberculo infarta eſt, prior enim non niſi per tuſſim, & ſcreatum excerni poteſt: altera verò per digeſtionem, vel diſcuſſionem. Quare curatio difficultatis reſpirandi quam affert tuberculum crudum in pulmonib. extuberans, perficienda eſt medicamentis, quæ vim habeant attenuandi, digerendique, & deſiccandi, qualia ſunt ea, quæ calida ſunt & tenuiorum partiũ qua ratione & reliqui id genus tumores curantur, qui profundiores in corpore particulas occupant. Vnde in his medicamentis vtilis imprimis eſt aromatũ mixtura, quæ præterea & vim calefaciendi habent: per hæc enim facilius materia tuberculi digeſta vacuatur. At cùm à glutinoſa materia hærente viis ſpiLoc. 36. ritus fit aſthma cum ea ſit præſertim tuſſi educenda educi autẽ facilè nequeat: niſi prius inciſa fuerit, & ab-

A ſtergatur à ſummis partibus, quibus tenaciter quaſi glutinum hæret: poſtea impetu, & vi tuſſis impulſa educatur medicamentis attenuantibus quidem opus eſt, ſed quæ præterea deterſoria vi prædita ſint, & inciſoria; vt tamen neque plurimum calefaciant, neque inſigniter deſiccent. Calida enim (vt eodem ſeptimo de Comp. med. ſec. loc. docuit Ga.) craſſam materiam & lentam diſſolutis tenuiorib. partibus, ſi inſigniter calefaciant, craſſiorem, & viſcidiorẽ reddunt; & proinde magis lædunt, quàm proſint. Quẽadmodum neque ea etiam vtilia ſunt, quæ inſigniter refrigerant; vt quæ vel opium accipiunt, vel mãdragoræ radicem, vel alterci ſemen, aut cicutam, vel id genus alia ſoporifera. Sed neque aſtringẽtia. De-

B ſiccantia etiã valentiora propterea declinanda ſunt; quia & ſi materia (quantum ad ipſam pertinet) abſterſa, & veluti abſciſſa à parte, cui hęrebat non amplius renitatur expellenti, vel impellenti ſpiritui, vt tamen à ſpiritus inſtrumentis facilius euocetur, eget aliqua humectatione. Vnde medicamenta, quæ humoris ſunt valdè expertia, ab hoc negotio ſunt aliena. Et proinde neque vinum in hoc morbi genere eſſe interdicendum ibidem cenſuit Gal. vt tamen neque hoc ſit concedendum inter initia, dum copioſè deſtillat materia; ſed poſtquam fluxio, aut omnino, aut maxima ex parte conſtiterit. Verum neque deinde per raro illud adminiſtrandi eſt vtrobique. In ea enim difficultate ſpirandi quæ à tubercu-

C lo in pulmone excitatur, non eſt opus multo potu, cùm deſiccatione egeat: liberalior verò vtilis illis, in quibus craſſa, & lenta materia inſidet viis ſpiritus, cum humectatio faciat faciliorem excreationẽ. Sed particulatim agamus de iis medicamentis, quæ magis his temporibus ſunt medicis familiaria, maiorique in vſu, ab illis incipientes, quæ faciliora, ac leuiora ſunt. Nam & ita ratio requirere videtur, vt niſi præceps aliquod periculum cogat, vt in acutiſſimis morbis interdum cogit neceſſitas, ſtatim aggredi valentiſſima medicamenta, alioquin à lenioribus ſemper incipiamus. In medicamentis ergo facilioribus, quæ incidendi vim habent, eſt oxymel: quod & modeſtè etiam detergit, atque vt acidum magis, vel minus erit: quia plus minúſue aceti

D acceperit, vel acetum fuerit acrius: ita & valentius erit medicamentum in incidendo: & hoc habet commodi, quod licet adſit febris, ea tamen non accenditur magis. Sed & mulſa confert excreationi; vt quæ humectet, & detergat, cùm qua ſi aliquid, aut fœniculi radicis, vel ſeminis aniſi, vel cinamomi inquoquatur vim maiorem attenuandi habebit. Sed & mel violaceum mihi ſæpe fuit in vſu, & profuit præſertim verò calentioribus temporibus, & in febricitantibus, ac plurimùm ſitientib. ſed & qui ex dulci radice, vel vulgo ex liquiritia appellatur ſyrupus vtilis eſt plurimum. His autem valentiora ſunt ſyrupus ex hyſſopo confectus: præterea verò & ille etiam magis, qui ex praſſio, hoc

E eſt, ex marrubio conficitur; vtérque verò à Meſue deſcribitur: his autem valentioribus ſolemus vti, quando inueteratus iam morbus eſt; & hi quidem attenuant & detergunt. Vim verò eximiam in incidendo has craſſiores, & glutinoſiores materias habent acetum ſcilliticum, oxymel ſcilliticum, & ſcilla aſſata (vt aſſari eam docent medici) ac deinde trita, & ex melle aſſumpta, & redacta in formam (vt dicunt nunc) electuarij. Medicamenta ſiquidem omnia ex ſcilla parata vim maximè in his affectib. habent; vt pote quoniam mirificè extenuant, & diſ-

ſecant craſſos,& lentos humores;neque tamen plurimum caleſaciunt.Modus verò vſus eorum eſſe poteſt duplex. Primus vt diluta hæc medicamenta ea aliqua aqua huic negotio accommodata; vel ex aliquo decocto congruo his morbis mane, vt aliæ ſimiles potiones dari ſolent, ieiunis per tres, vel quatuor horas ante cibum exhibeantur. Alter verò, vt ea in modum eclegmatis delingantur, ſi craſsioris fuerint conſiſtentiæ aut ptiſſando paulatim abſorbeantur. Prior autem modus magis aptus eſſet, quando vellemus non modò parare eam materiam, quæ in thorace eſſet, verum multa eiuſmodi eſſent excrementa cruda digeſta per venas in habitu totius corporis. Alter verò particulatim accommodatior eſſet parandæ materiæ quæ particulatim inſidet viis ſpiritus contenta intra thoracem: in tranſitu enim, qui ſit paulatim per gulam, dum delingitur, ab ea reſudant, & exuguntur eius tenuiores partes ab aſpera arteria,quæ gulę hæret.Nam cùm iam in ventriculum deſcenderit, parum amplius prodeſſe poteſt: adeò enim longa eſt via, vt antequam eius vis pertingere ad pulmones poſsit, omnino ferè euanuerit. Sunt verò plurima,cùm ſimplicia,tum etiam compoſita medicamenta,quę plurimum in his morbis valent,præcipuè verò cùm inueterauerint. Inter ſimplicia radix iridis & optima eſt,& plurimũ à præſtantiſsimis medicis commendatur:galbanum quoque,& naſturtij ſemen,& ariſtolachia rotunda,hyſſopum, marubium, calamenthum: vrticæ etiam ſemen vim magnam in his habet, & myrrha, & hæc quidem calidiora ſunt. Temperatiora verò adiantum, capillus veneris: tuſsilago, quam ſuffitu etiam ſuo, ore nimirum hianti excepto fumo prodeſſe tradit Gal. ſexto de Simpl.med.ſac.pulmo etiã vulpis,vt ars requirit,paratus, exſiccatúſq; & in puluerem redactus: cuius dracmas duas dari iubent ea aqua,vel decocto aliquo: amygdalæ etiam dulces,& magis amarę,nuclei pinearum cum ſaccharo, aut melle,optimi ſunt ad purgandum pectus:caricæ etiam pingues,& paſſulæ pingues.ac dulces fructus quidem ipſi comedi poſſunt: poſſunt & triti, & aliquo ſyrupo accommodato aſſumpti deduci ad modum, & formam eclegmatis: poſſunt & cibi ſuccis eorum condiri, præſertim verò pinearum,& amygdalarum: aliis verò vel aridis ex aqua, aut ſyrupo aliquo vti poſſumus: vel in decoctis. Compoſita verò vtilia huic negorio ſunt,vt theriaca,mitridatique, & aliæ maiores antidoti: cyphi etiam, quod ingreditur mitridatiã antidotum:nec minus etiã vtilis poſſet confectio,quæ cyphoides à Gale. octauo de Com. med.ſec.loc.dicitur,& deſcribitur.Simplicius autẽ, & paratu facilius(quod tamen aſtgmaticis non parum prodeſſe poteſt)eſt id cuius meminit primo de Alimen.facul conficitur autẽ hoc modo, palmulæ pingues,& fœni græci ſemina pari ferè pōdere coquenda ſunt ex aqua: quibus coctis humor eſt exprimendus,at illi immiſcendum eſt copioſum mel, quantum videlicet indendũ eſſet, vt fieret ſyrupus: rurſumq; ad craſsitudinem mellis coquenda ſunt omnia: quod medicamentum ſummo mane ieiuno ſtomacho vt reliqui ſyrupi, dandum ita ſeorſum, vel dilutum aliquo decocto. Simile medicamentum deſcribit Meſue capite de aſthmate. ſed pro palmulis paſſulas accipit errore forſitan, vel librariorum, vel translatoris: at mea quidem ſententia vtroque modo vtiliter parari poteſt. In hoc autẽ aſthmatico affectu duo ſunt medicamenta,quę & maximopere cōferunt,& ſummis ab omnib. efferuntur laudibus, quando corpus expurgandum eſt, ſicut omnino interdum illud purgare opus eſt. Primùm eſt agaricum, quod præter vim purgatoriam, quam habet, particeps quoq; eſt facultatis abſterſoriæ, & attenuatoriæ: ſolitus autem ſum ego hoc modo vti: accipio agarici trociſcati, vel (vt aiunt) præparati drachmas duas,& illas ex oxymelitis ſexquiuncia, vel paulo plus diſſoluo, deinde per vices doquãtum caperent duo noſtra cōmunia cochlearia, ne cōfertim agitetur materia craſſior; ſed paulatim vacuetur,& interim detergatur,& attenuetur. Alterum verò medicamentum eſt ius galli decrepiti paratum ex arte: docuere autem tum Dioſcorides; tum Meſue illud parare:in quo à variis diuerſa ſimplicia imponuntur, prout ſcopi accepti à ratione morbi oſtendunt eſſe agendũ. Alij enim ſemen cnici, chartamũ arabes appellant. Alij polypodiũ. Alij marinã braſsicam.Sed de his ſatis. Vnum tamen nō eſt prætermittendum, quod Meſue monet; prius tamẽ Gal. citata auctoritate:quod cum aſthma plerunque periodicus ſit morbus,quia aliquãdo per certas periodos adoritur; interdum verò per incertas, & vagas: quæ hactenus inſtituta curatio eſt,maximè ſeruanda eſt, quãdo non vrgẽt acceſsiones quia acceſſionũ tempore leuius tractanda eſt curatio,& (vt vtar Meſ. vocabulo) illis potius blandiendũ, neque valentioribus remediis agendũ, ne vehemẽtius cōmota materia maius ſtrãgulationis afferat periculũ: ſed illis agendum tam exterius adminiſtratis, quam interius aſſumptis,quæ maturant materiam,leniunt pectus, & moderate aperiunt, & detergunt: tempore verò intermiſsionis vel remiſsionis,valentius tractanda ſunt omnia. Quę vero exterius adhibita conferunt, alia leniunt, & molliunt, vt butyrum, adipes pręſertim gallinaceus,& anatis,& oleum amygdalinum, violaceum, mucilagines, maximè verò althex. Alia verò digerunt magis, vt oleum amygdalarum amararum, oleum ex viola citrina confectum, cheirinum arabes appellant: & quod ex albis liliis: item & yrinum, & id genus alia olea: & adipes etiam, qui cum his cōueniunt. Quædam autem deſiccant,vt ſi his adderetur puluis yridis,& alia id genus.

De Sanguinis ſputo. CAP. VI.

SANGVIS, qui interdum per ſputum reiectatur, in ſymptomata quidẽ eſt, quod aut in genus excrementorũ, quæ à naturali ratione mutata ſunt, referendũ,eſt vel in vitiatam actionẽ (Neq; enim de hoc alioquin in præſentia volumus diſputare, cùm neque plurimi referat, quantum ad primũ noſtrum inſtituiũ pertinet.) Et quanuis proximè ab ore prodeat; quia tamen quando vitio oris,vel partium oris capitur, res non eſt multi momenti: maximi verò quando ab infernis partibus præſertim ab hoc, quem ventrem ſuperiorem appellauimus, occaſionem habet. Ideo, de hac in hoc libro,& in morbis pertinentibus ad has particulas ſermonem habere volumus. Et vt recta via incedamus, neque rem confundamus, ſequemur hunc ordinem. Primùm exponemus partes omnes, à quibus ſanguis effuſus poſsit ſputo reiici: ac quibus argumentis id diſcerni, & cognoſci queat. Deinde verò, quæ & quot poſsint eſſe cauſæ, cur ſanguis è venis effundatur,cùm enim nullo ferè alio loco ſanguis ſecundũ rei naturã cōtineri,& ſeruari poſsit(vt omnes medici reſtãtur) niſi in venis,& corde:neceſſe eſt,vt à venis earũ particularũ,vnde effluit,effundatur:& cùm

omnis

omnis ſanguinis effuſio, ea excepta, quæ fit per mẽſes ab vtero, vt docet Gal. tertio de Sym. cauſ. fit ex toto genere præter naturam: neceſſe item eſt, intercedere affectionem aliquam præter rationem naturæ illius particulæ, à qua ſanguis effunditur: & illa affectio propriè morbus erit, qui primam rationem curationis nobis indicat. Vnde ſecundo loco ad noſtrum officium pertinebit, has cauſas omnes ſcrutari, & ſigna inueſtigare, quibus illæ cognoſci poſſint. Demum rationem inibimus, & methodum conſtituemus, qua valeamus vnicuique earum propriam accommodare curationem. Primùm itaque hoc tanquam fundamentum iaciamus, quod ſanguis, qui ab ore expuendus eſt, oportet, vt vel ex aliqua earum particularũ effluat, quæ in ore, & faucibus ſunt: vel, ſi aliunde prodeat, neceſſe eſt, vt ab iis feratur, quæ B viam aliquam, vel meatum aliquem habent pertingentem ad os, vel fauces. Tres autem ſunt meatus, qui ad fauces tendunt. Primus quidem ſuperior, qui à capite, & cerebro ad interius palatum iuxta columellam terminatur: ſuperiùs verò in vnum coit cum illo, qui ad nares pertinet. Duo verò alij ab inferioribus ventribus aſcendentes ad intimas fauces pertinent. Quorum alter à ſuperiori ventre, ab ipſis nimirum pulmonib. aſcendit, & eſt aſpera arteria. Alter verò ab inferiori, nempe a ventriculo, & eſt gula, quæ Græcè tum œſophagus, tum ſtomachus propriè appellatur. Vnde ſi aliunde non poteſt effundi ſanguis, qui ob nullam oris partem malè affectam expuitur, neceſſe eſt, vt vel ab his meatibus, vel per C hos meatus in os feratur. Quare vel à membris capitis; vel ab illis, quæ in pectore ſunt; vel ab illis, quæ aliqua ratione ad ventriculum pertinet. A capite quidem ſanguis defluit, eadem penitus ratione; qua & fieri profluuium ſanguinis ex naribus, & ab eiſdem ferè venis, præter quam quando è venis in meatibus narium effertur: ab ore verò, quando vel eroduntur, vel inciduntur, vel aperiuntur venæ in ore, vt de venis narium diximus. Quòd ſi aliquando à ventriculo per gulam, vel à pulmonib. per guttur, & aſperam arteriam, effertur, duplicẽ poteſt rationem habere. Nam vel poteſt (vt quarto de locis affectis Gal. docuit, & nos etiam monuimus in principio iſtius libri, a capite per palatum deſcendens, & D quaſi deſtillans verſus guttur, gulamq; delatus, per aſperam arteriam ad ſpiritus inſtrumẽta ferri, ac inde mox concitata tuſſi, ad os repulſus ſputo reiici: vel per gulam ad ventriculum, atque inde vomitu poſtea reiectari: poteſt & ex venis aut ventriculi effundi in eius ſpatium, & vomitu ad os expelli: vel ex venis pulmonis aliqua ratione (vt dicemus) apertis, tuſſi ad os impelli, & mox ab eo expui. Sed ſputum ſanguinis, quod occaſionem habuit ab aliquo capitis, vel ventriculi affectu, eatenus duntaxat ad præſens hoc inſtitutum pertinet: quatenus qua ratione diſcernendum ſit ab eo, quod occaſionẽ habet à vitio aliquo primario harum partium, de qui- E bus præſens ſermo in hoc libro fuit inſtitutus, exponamus. Conuenere itaque omnes, tam antiqui medici, quàm recentiores, quòd modus, quo ſanguis reiicitur, locum primariò affectum in ſputo ſanguinis ſatis aperte oſtendere poteſt. Quia ſanguis è capite defluens excreatione facili expuitur ab ore, ſine alio alterius interioris particulæ labore, vel motu: A ventriculo, non niſi vomitu: A thorace verò, vel pulmonibus, tuſſi Sed modus tuſſis locum, vnde effunditur, oſtendit. Nam ſi ex aſpera arteria, ex parte quidem propinqua gutturi eruperit, præter id, quod

A non poſſit eſſe copioſus ſanguis; quia illius loci venæ exiguæ & anguſtæ ſunt: modica, & leui tuſſi excernitur Quo verò ex profundioribus partibus, maiori vi tuſſis, & difficilius excernitur. Diſcernitur autem ſanguis, qui defluxit à capite ad guttur, & pulmones, atque poſt tuſſis reiicitur: quando quidem is magis ater eſt, & grumoſus: clarior, & rubicũdior, qui ex pulmonibus. Præterea præceſſere ſigna, quæ capitis plenitudinem oſtenderent: ſicuti eius grauitas, venarum in eo tumor, & plenitudo, faciei rubor, ca órque: ad hæc ſi copioſo ſanguine reiecto factus ſit ille leuior: demum plerúnque, cùm ex capite deſcendit, aliquid etiam ſanguinis per nares emungitur, & id propter connexionem, & cohalitum meatuum narium cum meatu, qui palatum pertingit. B Sed ad ea, quæ ſpectant ad præſens inſtitutum, reuertamur. Cum itaque conſtiterit reiectum ſanguinem effundi ex inſtrumentis reſpirationis, neceſſe deinde eſt & illud inueſtigare, ex qua particula. Nã poteſt ex venis, quæ in thorace ſunt, fuiſſe effuſus: de quib. egimus, vbi tractabamus ea, quæ attinẽt ad inflammationes earũ partium: Aut ex venis in pulmone: Aut ex venis aſperæ arteriæ, & gutturis. Præterea, aut per eroſionem. Aut per tracturam: Aut per apertionem oſculorum venarum: Aut per reſudationem: cuius cauſa eſt, vel raritas tunicæ venarum; vel tenuitas ſanguinis. Cauſæ verò horum omnium in initio iſtius libri ſunt expoſitæ: & ideo non repetẽdæ. Sed ſolum id explanandum eſt, quibus videlicet C ſignis hæc omnia cognoſci poſſint, quæ tameo aliqua ex parte expoſita ſunt Cognoſcuntur enim hæc omnia, & ex ratione tuſſis; & ex colore ſanguinis; & ex copia ſanguinis. Ex tuſſi quidem: Quia quæ ex thorace excernuntur, non poſſunt niſi valida, & longa tuſſi excerni. Quæ ex pulmone, aliquanto minori. Minima vero, quæ ex ſuperiori parte aſperæ arteriæ propè guttur. Ex colore vero ſanguinis, & eius qualitate: Quoniam ſanguis è venis thoracis craſſior eſt, & magis ater. Tenuior autem & rubicũdior, qui ex venis pulmonis: Qui vero ex ſubſtantia pulmonis, præterea & ſpumoſus eſt. Sed neque neceſſarium eſt ſanguinem, qui è venis in pulmone: effunditur, eſſe ſpumoſum (quemadmodum Gale 5. Aph. D docet) vt tamen multi non aduertentes credũt: Rubicundus quidem eſt. Sed is demum ſpumoſus eſt, qui ex ea ſubſtãtia pulmonis effunditur. Cui & hoc addendum, quod cum in tuſſiendo percipitur in pectore dolor manifeſtus, ſignum eſt, aut eroſam, aut fractam fuiſſe venam in pectore. In pulmone enim exiguus admodum, & obſcurus ſenſus eſt: & ideo neque dolori obnoxius eſt. Ex copia ſanguinis excreta poteſt item depromi euidens argumentum. Quando quidem non poteſt effundi confertim, & copioſè ſanguis, niſi ex venis maioribus, quales ſunt quæ in pulmone, vel in intercoſtalibus appellatis muſculis. Maior etiam copia ex pulmone, quàm ex thorace ſolet effundi. Ex gutture vero, & venis in E aſpera arteria nõ poteſt, niſi ex guus, expui ſanguis. Quia vero multiplex (vt diximus) eſſe poteſt cauſa eruptionis ſanguinis: ita in his, ſicut in alijs partib. videlicet eroſio, fractura, apertio oſculorum, & reſudatio ob tenuitatem ſanguinis, & raritatem venarum. Cũ ſanguis multus eſt, nõ poteſt id ex reſudatione fieri: item ſi craſſior fuerit. Si vero ſit facta effuſio, ob eroſionem venæ: non ſtatim à principio expuitur copioſus ſanguis & confertim; ſicut quãdo frangitur: ſed primum modicus, mox vero eatenus copioſior, quatenus progrediente eroſione magis

Cap. 5.

dilatatur foramen. At cùm eroſio fieri nequeat, niſi ab acri, & abradente fluxione: ideo ſolet ſalſa, vel amara, acriſque præcedere deſtillatio, vel ſanguis, qui expuitur ipſe vitioſus, & acris: quod oſtendit eius ſapor ſalſus, amarus, vel acris. Si confracta vero eſt: id non poteſt accidiſſe, niſi aut per diſtẽſionem venarum: aut alliſu duræ alicuius rei Nam ex plaga, ſi inanes ſint venæ, tunduntur: ſin autem plenæ, franguntur. Diſtenduntur autem à nimia plenitudine, vel ſanguinis, vel flatus, vel ex multo ſpiritu in ipſis per compreſſionem clauſo, vt in magno conatu, & nixu corporis, in magna voce vi emiſſa, in nimio labore, & id genus reliquis. Ea vero omnia indicantur, vel ex corporis grauitate, cum venarum plenitudine, & colore rubicundo corporis: vel ex tumore venarum, ſine grauitate, quæ multa ſit, & ſine inſigni rubore. Contentio vero, labor, & retẽtio ſpiritus, & eius expreſſio violenta, ipſa ſe indicant. Venarum autem apertio, aut ex facultatis contentricis imbecillitate, quæ continere nequeat ſeruatum eatenus ſanguinẽ: aut ex irritata facultate expultrice à multitudine, vel à vitioſa humorũ qualitate, quæ ipſa ſuis ſignis diſcerni poſſunt, quibus cacochymia diſcernitur à plethora. Si vero imbecillitas ſit in cauſa, ex corporis infirmitate id percipietur, & præcedentibus cauſis, quæ vim habent corpus imbecillum reddendi. Reſudationem deniq; & ſanguis (vt diximus) ſubſtantia tenuior, & modicus oſtendet, & calidæ intemperaturæ ſigna: à calore enim & ſanguis attenuatur, & colliquatur, & rareſiunt venarum tunicæ. His autem ita examinatis, & perpenſis, & cognito, vnde occaſionem ſputum ſanguinis habuerit, accõmodatis remediis illi cito occurrẽdum eſt: alioquin enim ad eos morbos deducit, in quibus nulla amplius relinquitur ſpes curationis. In hunc autẽ modum illi occurrendum eſt.

Quomodo curandus ſit affectus, ex quo quis ex labe ſpiritualium membrorum ſanguinem expuit.

Cap. VII.

SANGVINIS ſputum, licet ſymptoma ſecundũ ſe vnum ſit, non tamẽ vnicus ita deinde affectus, quem id ſequitur; ſed plures, vt ex illis, quæ ſuperiori capite fuere expoſita iam ſatis cõſtat, cenſendi ſunt: nec modo plures ſunt ratione affectionis, quæ in cauſa eſt, cur ſanguis in os effundatur, atq; inde expuatur; verùm & ratione loci illius, qui primùm affectus. immo maior ferè diuerſitatis ratio à diuerſitate affecti loci, quantum ad curandi rationem attinet petenda videtur, ſaltem quatenus ad medicamẽtorum materiam, & modum ea adminiſtrandi. Nam cùm eædem ſoleant eſſe cauſæ, ob quas ſanguis è corpore excernitur, vndecúnque excernatur: nimirũ aut eroſio, aut fractura, aut apertio, aut rarefactio venarum, aut tenuitas ſanguinis. Ita & eædem ſunt indicationes in vniuerſum ab his deprõmẽdę, & ſcopi, qui ab eis eliciuntur: nempe & qui contraria affectioni nobis oſtendunt: & qui præterea, ſi quid ſit, quod obſtet, quo minus poſſint per accommodata remedia ea præſtari, quæ ab ipſis ſcopis indicantur, ea omnia prius remouenda, & arcenda eſſe demonſtrant. Materiam tamẽ remediorũ, hoc ipſum, quod ſcopi oſtendunt, præſtiturã particulatim locus ipſe, qui affectus eſt, indicat: idem idémq; & modum, & locum eorum adhibendorum affecta particula demonſtrat. Quia tamen præſentis inſtituti eſt, ea particulatim tractare, quæ ad ſanguinis reiectionem

A attinet, quæ ex vitio contracto in hoc ſuperiori ventre fit. Ideo & eius curatio etiam, tam in vniuerſum, quàm particulatim expouenda. Sed quoniam cum à fractura venæ, aut ab eroſione habet primum ortũ, res & difficilior eſt, & maioris periculi: idcirco ab his noſtri ſermonis exordium ſumamus. Nemo autem non videt, quod cum hoc vitij genus in ſoluta vnitate, vel continuitate conſiſtat, curatio etiã proxima conſiſtit in vnione, & conſolidatione partium diuiſarum, & ſeiunctarum. Hoc autem percepto, & conſtituto, reliquũ ſecundo loco eſt (ne fruſtra medicus, & imprudenter prouinciam curandi ſumpſiſſe videatur) vt conſideret, an fieri poſſit, vt ſcopũ illum attingat, nec ne: & ſi videatur id fieri non poſſe,
B vlterius illi conſiderandum eſt, an reuera ea difficultas pendeat ex ipſo morbo; quia ille curationem nulla ratione admittere poſſit: ſicut vulnus cordi illatum, aut particula aliqua omnino receſſa: vel quantum ad morbi rationem pertinet, ille non ſit quidẽ curationis expers; verum aliqua in præſentia adſint, quæ impediant medicum, quo minus poſſit iis vti remediis, quæ poſſent reſtituere particulæ affectæ ſuam integritatem: quia ſi illis vtatur, longè magis ſit læſurus, quam profuturus: aut ſaltem quia timemus, ne interim, dum verſamur circa eam curationẽ, nulla alicuius alterius habita ratione, alius morbus, in quem procliuis eſt ea particula, ſuperueniat, longè difficilior & maioris momenti. Vnde vanum quidem eſt velle curationem eorum aggredi, quæ
C curationem nullam admittunt. Eorum vero, quæ curari nequeant propter impedimentum aliquod tota, vel ſaltem prior curandi ratio conſiſtet in remotione eius impedimenti, quod obſiſtit curaturo medico. At vero, quatenus ad ſolutam continuitatẽ ſpectat, quæ in venis contigit, quando eroſæ, aut fractę in pulmonibus, vel thorace fuere, multa ſunt, quæ eius poſſunt impedire conſolidationem. Primũ quidem, ſi cauſa, vnde fuit ea facta ſolutio, præſens maneat: ſicuti ſi à multitudine ſanguinis, aut à multo ſpiritu ab eius feruore excitato, vel à copia flatulẽti humoris fuit fracta vena: vel ſi ab acri deſtillatione fuerit eroſa, vel à vitioſo ſanguine in venis contento: quæ nondum deſierint, ſed præſentia affectũ foueant, & augeant. Deinde vero motus harum partiũ,
D quæ in hoc morbo, tum in loquendo, tum in reſpirando perpetuo mouentur, ſed longè etiam magis in tuſſiendo: quæ tuſsis plerunque neque caueri, neque omnino ſupprimi poteſt. Tertio, quod maximi momenti eſt, ſemper ferè, niſi inter initia medicus oculatus, & cito imminenti inflammationis periculo occurrat, illa ſuperueniens ſolutæ continuitati, omnem auferet curationis ſpem. Hæc igitur imprimis proſpicienda ſunt, antequam medicus conſolidationem, & vnionem continuitatis ſolutæ aggrediatur. Cauſæ autem differentem habent rationem, qua remouendæ ſunt: ſicut & ipſæ differentis
E ſunt naturæ. Nam ſi multa fuerit copia ſanguinis in cauſa, cur effracta fuerit vena, vacuatione erit tollenda, præſertim vero ſecta vena; vbi neque vires imbecillæ obſtent, neque ætas, aut aliud. Quod ſi id acciderit ex feruore ſanguinis, qui rarefactus, & in ſpiritum conuerſus fit, & in tumorem maiorem elatus venas nimis diſtenderit, vt in nimia, & violentiori motione, vel exercitatione, tum vniuerſi corporis, tum aliquarum partium, præſertim vero thoracis ſicuti in vociferatione, & cantu immodum fit, & vſu muſicalium inſtrumentorum, quæ vehementi inſufflatione egẽt, aut alia alioqui cõcalefactio-

ne,vel ex ſole, vel ea loco calidiori: primùm cauſa procatarctica à Græcis dicta erit remouenda:deinde ſanguinis feruor refrigerantibus,tam ratione victus,quàm aliis inſtrumentis reſtinguendus, præcipuè verò,ſi commodum fuerit, ſanguinis detractione.Ita etiam,ſi id flatus copia per venas digeſti euenerit, digeſtione, & diſcuſſione flatus erit opus, & vacuatione flatulenti humoris,qui generando flatui fomentum præſtat; & id per medicamenta accom-

Loc. 91. modata,& victus item ratione congrua. Sed ſi eroſio cauſa fuerit,quæ ea acri, & mordaci deſtillatione fuerit facta,neceſſe eſt, deſtillationem quàm celerius fieri poteſt (quia præceps periculum eſt) remouere citis eſt copioſis vacuationibus per ſectam venã,aut per oportuna medicamenta: deinde exiccatione,& corroboratione capitis,vt interdũ ſit neceſſe ſinapiſmis, & rubificantibus medicamentis vti,quæ præter id, quod exiccant, è profundo etiam valenter ad cutim materiã attrahunt:præterea & victu tenuiori,& qui contẽperet acrimoniam deſtilãris humoris, quæ omnia ſint plenè tractata, vbi de deſtilatione fuit ſermo habitus. At ſi à vitioſo ſanguine,illi erit itidem occurendũ vacuatione per ſanguinis detractionem & purgationem,vt & vires, & corporis ſtatus magis & requirere,& ferre videntur. Quamuis autem nequeat harum particularum motus omnino interdici; poteſt tamen aliquantis per moderari,& remitti, vt videlicet illi, quantum fieri poteſt, & animo quieſcant, quàm minimè loquantur,à riſu,fletúq;,& quantũ fieri poteſt,ſe contineãt, tuſſim reprimant,& cohibeãt interim,dum ſanguis, clauſo loco vulnerato,intercipi poſſit. Sed nihil tanti momenti eſt in iſtius affectus curatione,quantum cito ſuccurrere,& obſiſtere, quo minus ſuperueniat vulneri inflammatio, quàm ex febre exorta facilè percipies ſuperueniſſe. Quotquot enim excitata iã inflammatione febricitare animaduerti (ait Gale. 5.

Cap.14. Meth.) eorum nullum vidi plenè fuiſſe perſanatum. Vnde plurimum refert,vt ægrotus prima ſtatim die medicũ accerſat,vel ſaltẽ altera, aut ad ſummũ tertia. Nam plerúnq; poſt hanc corripiuntur ab inflãmatione,ſubinde à febre Quàm citiùs ergo fieri poteſt,ſuccurrendum eſt.Et hac deinde ratione(vt idẽ eodem loco teſtatur) qui ea eroſione vaſis facta ab acri,& ſalſo humore ſanguinem expuunt,præſertim cũ iam confertim illum excernunt,& ſalluginem in ſputis percipiunt, rariſſimi, vel nulli ſanari poſſunt; quia longiori tempore opus eſt, vt vitium defluentis humoris corrigatur:vnde interim ſuborta inflãmatione, & ſerpente eroſione ad pulmonem vlcus fit putridum,& corrodẽs,& curationis minimè amplius capax. Innitendũ ergo quãprimum,& omni ope,vt inflammationẽ arceamus. Eam autem arcendi eſt communis methodus omnium inflammationũ, imo omniũ affectuũ,qui ex defluxu humorum concitantur,quæ in hoc conſiſtit,vt cauſas fluxionis tollamus. Tollũtur vero(vt ſæpius fuit expoſitum) vacuatione, & reuulſione. Ad vacuationẽ aũt confert tenuior victus. Quare vel omnino continendus eſt à cibo,qui ſanguinem expuit primis ſaltem dieb. donec aut omnino, aut magna ex parte intercipiatur vel ſi id vires perferre poſſe nõ videantur, ſorbitione modica alatur facta vel ex cremore hordei, vel ex farre,vel ex pane loto,& ex aqua cocto. Eũacuat autem & reuellit validè ſecta vena, & cũ vehemens videtur impetus ſanguinis incumbendum maximè eſt reuulſioni. Reuellit aũt magis miſsio ſanguinis repetita:ita enim magis fit, vt ſanguis aſſueſcat, &

A procliuior fiat ad aliam partem remotiorem, & cõtrariam loco affecto. Vnde vena interior in cubito, ſecanda ſtatim, neque permittendus ſemel fluere quantum videretur morbi magnitudo,& ſtatus corporis expoſcere,ſed partiri melius eſt,& eadem die bis ſanguinem detrahere,vel mane, & ſero, vel aliquibus interpoſitis horis;ita vt ſi validus ſit,qui decumbit, operæ pretium ſit facturus, ſi altera quoque die tertio ſanguinem miſerit. Præterea veru & artus fricandi, & deuinciendi doloroſis vinculis ad reuulſionem. Sed quia non modo reuellentibus, & vacuantibus fluxiones auertuntur, verùm etiam repellentibus. Ideo neque ab re hac fuerit (ait Gal.) ſi miſſo ſanguine,aliquo oleo, vel vnguento delinia-

B tur pectus,ſicuti oleo roſaceo,vel ex cotoneis confecto in æſtate quidem:in hyeme verò, cùm ex frigore actuali lædantur plurimum hæ partes, idcirco alia tentanda,quæ moderatè aſtringant, minus autẽ refrigerent:quale eſt (ait Gale.) vnguentum nardinum. Sed cum hac noſtra tempeſtate eo careamus, pro eo poſſumus vti oleu maſtichino. Nam & aduertere animum oportet ad id præceptũ, quod nobis tradidit Gal. in libro de Conſtit. art. med. quod ſi importuni fuerimus in vſu eorum,quæ refrigerant exterius pectori adminiſtratorum, plurimùm eos, qui ſanguinem excreant,lædemus:quia compellitur introrſum ſanguis,& internas venas replet. His deinde peractis proſpicere oportet,vt ſi qua ſanguinis portio effuſa, & retenta ſit in locis illis ibique con-

C creuerit,reſoluatur, vt facilè excerni per ſputũ poſſit alioquin enim ibi putreſcens ille febrem accendere in pus verſus poterit,& alia incommoda afferre. Hoc autem, nempe vt diſſoluatur grumoſus ſanguis,poſca pręſtare poterit,cui ſint aliqua immixta, quæ vim habeant tũ emplaſticã, tum aſtringentem. Nã ea poſca poterit diſſolui ſanguis in grumum cõcretus:aſtringentia vero,& emplaſtica poterunt intercipere effuſionem ſanguinis è vena. Quæ vero ea ſint,quæ has vires habeant,paulo poſt exponemus. Poſt aũt diſſolutionem grumoſi ſanguinis incũbendum eſt,vt vena claudatur,& conſolidetur: ſiue illa fracta ſit; ſiue eroſa; ſiue apertum ſit aliquod alicuius venæ oſculum, quod ſanguinem effundat. Si enim apertum ſit venæ os aliquod, medicamentis

D conſtringentibus claudendum erit: ſi fracta ſit vena, eget quidem aſtringentibus, ſed non ſolis:quia præterea conglutinandæ ſunt diuiſæ partes: quare quæ citra mordicationem deſiccent,& alicuius lentoris non ſint expertia, immiſcenda ſunt: ſicuti erant lemnia terra,& ſamia,bolus etiam Armena, & quicquid ſit, quod in præſentia ad nos ſub hoc nomine delatum venditur, mihi quidem non improbandum videtur:nam citra vllam mordacitatem deſiccat,& lentoris eſt particeps; ſed & lapis qui hæmatites dicitur, At de his poſtea. Exeſa vero vena requirit vt reficiantur partes, quæ exeſæ ſunt, ſi reſtituenda ſit vena ad integritatem. Reficiuntur vero ſanguine bono ex cibis boni ſucci genito à natura adiuta ab his medicamẽtis,quæ ſarcotica,hoc eſt,

E carnem generantia dicuntur. Sed & illud his addẽdum eſt,quod Gal. monet ſeptimo de Comp. med. Cap.4.
ſec.loc.quod ſitus,vel poſitio harum partium, cùm ſanguis ex illis expuitur,quæ intra thoracẽ ſunt,propriam habet indicationem, quæ cogit vt quædã his medicamentis immiſceamus: quæ alioquin rationi ipſius affectus videntur eſſe aduerſaria. Cũ enim in alto ſitæ ſint, & longũ ſit iter peragendum medicamentis,anteaquã ad affectum locũ perueniant

fit, vt eorum viribus, dum per tot partes medias tranſeunt, reſolutis magna ex parte, parum deinde prodeſſe poſſint. Vnde neceſſe eſt aliqua calida tenuioris ſubſtantiæ immiſcere, quæ citò deducant vim medicamentorum ad locum affectum. Hæc autem quãtum ad rationem affectus pertinet, potius obſunt, quia aperiunt: proſunt tamen, quia in cauſa ſunt, cur citò, & antequam diſſoluantur, pertingere poſſint ad affectam particulam opportuniorum medicamentorum vires. Interdum verò in eo ſputo, quod ex vena aliqua harum partium, quæ intra thoracem ſunt, ortum habet, & eis vti neceſſe eſt, quæ ſtuporẽ, & ſoporem afferunt: qualia quæ ex opio, alterci ſemine, aut corticibus radicis mandragoræ conficiũtur: ex his enim ſæpe duplex habemus commodum, quia & tuſſim conciliato ſomno reprimunt, quæ violento motu quaſi dilacerat fractas, vel apertas partes venæ: præterea frigore cogunt ſanguinem, effluentemq́ue reprimuntq;. In vniuerſum ergo aſtringentia omnia, & in cibo, & in potu, & in eclegmatibus, & in ſyrupis, & quocúnque alio modo adminiſtrata, huic rei ſunt opportuna: vnde & lapis coralius, & margaritæ, & bolus (vt dixi armena) terra etiam lemnia, & ſamia: lapis præterea hæmatites ſuper cote tritus, magis etiam ſi ex aliquo ſucco, vel decocto, vel aliqua aqua ex his facta quæ & ipſa conferre in hac re poſſint: & qui ſanguis draconis dicitur, cornu, etiam cerui vſtum, & lotum: præſertim verò ſi lauetur ex aliquo accõmodato humore, & aſtringente, vt eſſet ſuccus, vel aqua portulacæ, vel plantaginis: hæc inquam omnia cõmoda ſunt. Dioſcorides autem & tragacanthum addi conſuluit: portulaca verò maximam vim habet, quomodocúnq; ea vtamur: ſiue expreſſo ſucco; ſiue ea manſa; ſiue cocta in ferculis; præcipuè verò conducit, vbi è pulmonibus ſanguis effluit; myrti præterea baccæ; & rubi tam flores, quam fructus, cauda etiam equina, & polygonum, plantago, & multa alia ſimplicia, quæ nimis longum eſſet referre ad id faciunt: quibus vel tuſis, & ex aliquo potu exhibitis vti poſſumus, vel decoctis, vel ex ſaccharo paratis, & in eclegmatis modum datis. Sunt præterea & ſyrupi multi, qui ad hanc curationem attinere poſſunt, vt roſaceus ſyrupus confectus ex aridis roſis: optimus verò eſt & myrtinus; ſed & ex portulaca, ex iuiubis ea ratione confert, quia refrigerat, & incraſſat, quod etiam rob ab Arabibus myrti dicitur, & eſt ſuccus ſpiſſior factus ex decoctione: ſed & illa, quam myuam vocant Arabes, ex cotoneorum malorum ſucco confecta vtilis eſt: præterea verò & roſaceum ſaccharum antiquum, quod annum exceſſerit. Poſſunt autẽ & ſyrupi exhiberi, vt in præſentia mos eſt, ſummo mane diluti ex decoctis factis ex ſimplicibus nuper relatis, vel ex aquis per deſtillationẽ confectis. Poſſunt etiam non diluti, ſed ita cochleari accipi, & quaſi delincti. Poſſumus etiam prædicta ſimplicia contuſa cum his miſcere, & quaſi eclegmata parare, ſicuti ſi pararemus, quam dicunt ſaponeam, vt fieri ſolet: eam verò conficeremus ex aqua roſacea, vel ex cauda equina, vel portulaca, vel plantagine, cui tandem in pollinem redactum coralium lapidem, vel armena bolum, vel alium aliquem puluerem aſtringentẽ ex prędictis rebus confectũ addere poſſumus, quantum videlicet poteſt admittere eiuſmodi confectio puta ſi ſemilibræ ſacchari drachmas duas pulueris addideris poſt coctam confectionẽ: ſed & ſi ex ſaccharo roſaceo conficias medicamentũ in hunc modum, vt accipiamus ſacchari roſacei antiqui vncias duas lapidis coralij triti, & parati, vt parari ſolet, boli armenæ ſingulorum drachmam ſeminum plantaginis contuſorum ſemidrachmam ſyrupi myrtini quantum ſatis ſit, vt ad modum eclegmatis accipi, & delingi poſſit. Quia verò duo diximus, primũ, quod interdum neceſſe eſt, vt iis, quæ ſoporem inducunt vtamur, vt ſanguinis ſputum intercipiatur, tum repreſſa tuſſi: tum verò quia refrigerando ſanguinem craſſiorem reddunt, & quaſi cogunt, vt non facilè deinde fluat: & quamuis multæ referantur iſtius modi medicamentorum compoſitiones; ſemper tamen qui magis vſitatis, ac iis, quæ longior experientia probauerit, vſus fuerit magis tuto egerit: præſertim verò in iis, quorum vſus maximi eſt momenti. Vnde quia theriaca, & mytridatia antidoti ſolent maiori plerúnq; diligentia componi, & quando recentes ſunt, hoc eſt antequam excedant primum annũ (vt tamen tales ſint quòd ad ſex mẽſes acceſſerint) ſatis vim inſignem habẽt: Ideo aliis multis eiuſmodi antidotis præferendæ videntur. Ita & philonium perſicum, cuius ab omnibus tam Græcis, quàm Arabibus multa cum laude fit mentio, mihi non videtur cuipiam alteri poſtponendum.

Alterum verò eſt, quòd in affectibus partiũ, quæ intra thoracem ſunt, quibus ſanguis expuitur, medicamentis, quibus in his curandis opus eſt, aliqua immiſcenda ſunt: quæ quamuis videantur eſſe contraria, quia calefaciunt, & aperiunt, attenuántq;, conferunt tamen ea ratione, quod facilè ad intimas partes pertinentia, & penetrantia, ſecum vires opportuniorum medicamentorum, quæ refrigerant, & incraſſant, ducunt, antequam ipſa tardiori, & difficili tranſitu reſoluantur. Sed hoc intelligendum de iis, quæ bibuntur, aut deuorantur & ad ventriculum deſcendentia egent, vt in eo prius ad actum deducantur: illis etenim neceſſarium eſt hoc auxiliũ, quia futurum eſt longum iter, antea quàm eò ſit perueniendum, quò perueniendum eſt. Verùm illa, quibus tanquam eclegmatibus, & quaſi per delinctum vtimur, cùm beneficium ſolum præſtent, dum per gulam tranſeunt (interim enim pars exudans, & quaſi percolata tranſit in aſperam arteriam) non egent hac mixtura; ſed illis opus eſt eorum miſcella, quæ ſuapte natura facilè reſudant, & colantur. Eiuſmodi verò ſunt dulcia, vt ſaccharum, mel, ſapa, vinum dulce, & id genus reliqua: vnde his aſſumuntur, & componuntur omnia. Sed opportunum iam fuerit, vt tranſeamus ad aliud caput, & de empyemate, hoc eſt de ſuppuratione agamus.

De Empyemate, hoc eſt ſuppuratione.

Cap. VIII.

Et ſi ἐμπύημα Græcè, quod noſtri ſuppurationẽ *Lect. 91.*
appellant, interdum communi quadam ſignificatione ab Hipp. prolatum ſit, vt refertur ad tubercula, vel inflammationes, cùm ſuppurantur, nec modo in pectore, verum & in quauis alia etiam corporis particula: ſæpius tamen (vt teſtis eſt Gal. ſexto & *Com. 27*
ſeptimo Aph. & alibi etiam) magis particulatim eos ſuppuratos tum Hip. tum alij medici ſoliti ſunt nũcupare, qui pus in ſpatio, & capacitate thoracis col- *Com. 44.*
lectum gerunt, nimirum inter pulmones, & thoracem: ſiue id fuerit ex rupta vomica, in quam fuerit conuerſa pluritis, vel peripneumonia effuſum: ſiue ex deſtillatione per putredinem fuerit genitum: ſiue ex ſanguine, qui ex aliqua vena aperta, aut eroſa, aut fracta defluxerit, ſiue ex alio quopiam humore, qui

cò

eò confluxerit,& putreſcẽs in pus abierit. Sed de his A
cũ ſatis lucidè ſermonẽ ſuperius habuerimus,nó eſt,
cur in præſentia idẽ repetamus. Verũm his eo dũta-
xat addito, cuius & aliquantiſper meminimus ſupe-
rius, ad ſigna iſtius affectus exponẽda orationẽ cõ-
uertamus: illud verò eſt,quod cũ(vt antea retulimus)
per membranã, quam ſuccingentẽ appellauimus, in
duas partes,ac quaſi in duos vẽtres dextrũ nẽpe,& ſi-
niſtrũ,ſit partitũ ſpatiũ iſtius ſuperioris vẽtris: inter-
dũ pus in alterã tantũ partẽ,dextrã, vel ſiniſtrã effu-
ſũ cõtinetur: interdũ in vtrãque: plerũmq; (vt 2. li.
Com. 19. Prognoſ.doc.Gal.)ea pulmonis vomica in vtrũnq;
latus pus effunditur, ex pleuritide verò in alterũ dũ-
taxat.Cognoſcitur autẽ congeſtũ eſſe pus in hoc vẽ- B
tre,præſertim verò cũ præcedẽte pleuritide,aut pe-
ripneumonia id cõtigerit, ſi poſt remiſſam febrem,
quã excitabat inflãmatio, percipiatur(vt quarto de
Cap. 7. loc. affec.docemur)quædã inſignis grauitas in pro-
fundo thorace: prærerea verò, ſi dum ſitũ,& decu-
bitũ repente ægrotus mutat ab altero in alterũ latus
ſe vertens,percipiatur transfluxus alicuius veluti hu-
moris, ſatis euidens iſtius rei ſignũ eſt: interdum e-
tiã veluti fluctuatio percipitur, quod fidẽ adhuc ma-
Tex. 65. gis cõfirmat. Addunt Autẽ Hip.& Gale. 2.Prognoſ.
com. 61. 62. quod ſequitur à contracto pure in hoc vẽtre diffici-
lior,quàm antea ſpiratio;quia redditur ſpatiũ(vt ſu-
perius fuit expoſitum)anguſtius , plenius extranea
re factũ. Tandem verò certiſsimum ſignum eſt,dum
ea tuſsiendo pus reiicitur,& verũ pus illud eſt. Nam C
aliquãdo in tuſsi ex deſtillatione excitata fit excrea-
tio pituitæ, quæ per concoctionẽ maturuit, & vide-
tur ferè puri ſimilis. Sed quib. argumentis cogno-
ſcatur eſſe verum pus, inferius agemus. Pulſus vero
etiam poterit argumẽta præſtare cognoſcendi ſup-
puratos. Vbi enim iam pus effuſum eſt,pulſus rarior
Aph. 52. fit debiliorq; & tardior quàm prius eſſet, ait etiam
primo Aph. quod ſuppurati , ſi aliquas habeant fe-
brium acceſsiones,eas nocturnas habẽt. Si quis ta-
men & id noſſe cuperet, quæ pars,num dextera,vel
ſiniſtra pus habeat eodẽ ſecundo Prognoſt. id ex-
Tex. 59. planauit Hippo. Oportet obſeruare, quæ pars ma-
gis caleat,ea enim eſt,quæ pus continet. Cui & hoc
addendum eſt , quod facilior decubitus eſt in eam
partem, in qua cõgeſtum eſt, quàm in eam,quæ in- D
tegra eſt & pure caret; vt pote quoniam quando de-
cũbit innitens parti quæ puris eſt expers , percipi-
tur ab ægrotante, quaſi,onere quodã grauari,quod
veluti ex ſublimi loco pendẽs premere videtur; pus
enim pulmoni incumbens illum premit & grauat ,
Quandóque autem tanta copia: quæ effunditur, vt
præ ſpirandi difficultate,quam affert,immineat præ-
ceps periculũ: nam & interius fit anhelitus, vt Gal.
primo de Spir.diffi.& 2. libr. in tertium Epide.do-
cet,tam in attractione,quàm in reditu ſpiritus,& in
Cap. 17. reſpirando narium pinnæ mouẽtur quod non fit ni-
ſi in vehemẽti ſpirãdi difficultate. quæ proxima fe-
rè eſt ſtrangulationi. Alioquin autẽ;vt idem quinto
Com. 4. de loc.affect.teſtatur,morbus diuturnus is eſt,& in
quo multi malũ habent, tandẽ & infelicem exitum E
multi tamen etiam euadunt. Nam ſi quis copiã pu-
ris quã horum aliqui expuunt , diligenter voluerit
extimare(ait ipſe)videbit aliquando exceſsiſſe de-
cem heminas: neq; alia via poteſt excerni tanta ma-
teria. niſi per tuſsim, Tanta autẽ tuſsis requirit vires
validas: nã infirmiores ſufficere huic labori nequeũt
Propterea,qui infirmiores vires habent,labori ſuc-
cũbentes deficiunt, euadũt autẽ qui validiores ſunt
citius prętereà interimũtur,qui ſuppurati fiũt ex pul

A monum vomica: ſtrangulantur enim tum propter
multam materiæ copiam;tum ob virium infirmita-
tem,quæ multam(vt 7 Aph. dixit Ga.)ſequitur ſpi- Com 5
ritus vitalis effuſionẽ. Vnde ſenes hac ratione , hoc
eſt ex ſuppurata,& rupta vomica in pulmone,& his
partib.pereunt magis;ex aliis autem iuuenes: vt ta-
men hoc non referatur ad vltimam , & decrepitam
ſenecturem;quia hæc ætas iuuenibus, qualiſcunque
fuerit ſuppuratio,minus tuta eſt: Sed in aliis ſuppu-
rationibus aliarum partium ſæpius pereunt iuuenes.
Nam vehementiores febres , & dolores concitan-
tur,vt in aurium inflammationibus;& id genus aliis,
B vt ſæpe ex horum ſæuitia , anteaquam fiat ſuppura-
tio necentur. Quod ſi eatenus ſufferre poſſint , do-
nec ſuppuratio facta ſit ſupereſſe deinde poſſunt ob
naturale robur virium. Senes verò eatenus quidem
deueniunt,quia neque ita à vehementibus corripiũ-
tur febribus,& doloribus: ſed vires poſtea eorum ad
tantam puris copiam excernendam non ſufficiunt.
Eos autem euaſuros eſſe ſperandum , ait Hippo. in 2. Progn
quib. ſtatim ab erupta vomica,& effuſione puris fe- Tex. 63.
bris conquieuerit,cæteráq; ſymptomata mala quie-
uerint;quippe quod redierit cibi appetentia,ſitis ſe-
detur: ſi aluus pauca quidem, ſed concocta deiiciat:
ſi pus album lene , & æquale, & pituitæ permiſtum
reiiciatur,& id ſine difficili tuſſi fiat,& abſque dolo-
re. Sicuti contra malum admodum eſt , & infelicis
ſucceſſus ſigna ſunt , ſi vel febris hominem non di-
C miſerit,vel ſi vbi dimiſiſſe videatur , rurſum redeat,
ac referueſcat;ſi ſitis inualeſcat; cibi verò faſtidium
ſuperueniat;ſi etiam aluus non concocta,ſed liqui-
da deiiciat; prætereà ſputum ſi liuidum vel pallidũ,
vel ſpumoſum excreetur. Cùm autem diuturnior fit Com 60.
is morbus, in tabem tandem deſinit : nam putreſcit Com 15.
& eroditur pulmo à pure, quemadmodum eodẽ ſe- Com. 58.
ſecundo Progno.docuit Gal.Hip.verò 5.& 7.Aph.
ait,quod niſi pus per ſputum intra quadraginta dies
excernatur,& fuerit expurgatum,in tabem tranſeũt.
Signa verò,quòd in tabem ſuppuratio tranſeat,hæc
ab Hip.eod.ſecundo Progno.referuntur: nimirum ſi
febris non dimittat , leuiórq; interdiu videatur , &
noctu increſcat,ab accepto videlicet cibo, & potu:
quod perpetuum eſt in omnibus febribus hecticis:
D ſi etiam multus ſudor emanet: ex virium enim infir-
mitate id(vt Gal.exponit)fieri ſolet,digeſto nimirũ
alimento,quod in omnes corporis partes fuerat di-
ſtributum. Sed tuſſis, & tuſſiẽdi cupiditas multa hos
premit: cùm tamen aut nihil , aut parum admodùm
extuſſiant. obſtat enim(vt idem teſtatur) virium in-
firmitas,lentor,& craſſities puris, membranæ quóq;
denſitas. qua indutus eſt pulmo: ſed & malarum ru-
bor,qui offunditur. tum ob tuſſim, tum verò ob ca-
lorem pulmonem obſidẽtem. Vnde & facies, atque
adeo etiã vniuerſum caput concaleſcit : elatis quip-
pe multis vaporibus à purulenta materia pulmoni
incumbente.

De ratione curandi ſuppuratos. CAP. VIII.

E VNIVERSA ferè ratio curationis iſtius affe- Lect. 93.
ctus in hoc ſita eſt, vt quanto citius poteſt,pus
educatur, mundũmq;,& expurgatum reddatur ſpa-
tium internum thoracis. Hæc verò expurgatio per
tuſſim,aut omnino,aut maxima ex parte fieri poteſt
vbi videlicet vulnus non ſit in thorace , interna
penetrans;quia per vulnus ſæpe & eluitur, & educi-
tur pus. Nihil autem adeo faciliorem puris excrea-
tionem facit, quàm concoctio: vnde Hip. tertio de
morbis libr. conſuluit , vt nihil moueamus per dies
aliquo-

aliquos, poſtquam fuerit ex rupta vomica effuſum pus; vt interim materia expurganda coquatur. Nam (ait ipſe) poſtquam fuerit effuſa in locum illũ ampliorem, quoquomodo ipſa refrigeſcit, & eo confluunt aliæ humiditates, quæ in pectore cõtinebantur, quæ etiam cõputreſcunt, vnde moranda eſt concoctio, poſt aliquos dies. Ipſe verò numerũ quindecim dierũ præſcripſit, à quib. ſi rectè expuere cœperit bene quidem erit: ſin minus, iuuanda eſt excretio medicamentis, antequã corpus plurimũ extenuetur. Solis enim ſputi vniuerſum hoc negotium perficiẽdum eſt. Vnde ea maximè opportuna medicamenta cenſenda ſunt, quæ faciunt, vt facile pus expuatur, & tuſſi educatur. Eam autem vim habent (vt decimotertio Meth. docet Gal.) ea, quæ attenuant. Nam

Com. 18. hæc vias aperiunt, atque ea incidunt, quæ per ipſas tranſitura ſunt, ſed in his poſita eſt hæc facultas quę calida quidem ſunt, tenuem verò ſubſtantiam, vel tenues partes habent. Neque tamen id genus omnia ſunt huic negotio idonea. Etenim quę inſignitet

Cap. 19 calefaciũt, & deſiccãt, quæq; acria ſunt nõ ſunt huic rei opportuna. Vnde quę diuretica à græcis dicũtur, videlicet quæ propriè vim habent ciendi vrinas, illa excreationibus facilè educendis haud congrua ſunt. Cùm enim nimis calefaciant, & ſiccent, cogunt & denſant. At verò quod denſatum exaruit, non poteſt facilè ſputo reiici. Quare ſemper ea, quæ dantur, vt facile fiat ſputum, cum iis (vt ſuperius, vbi de aſthmate fuit habitus ſermo, diximus) danda ſunt, quæ humectent, vt ſunt mulſa, ptiſſana, oxymel, & noſtri his temporibus ſyrupi, & iuleb multi ad hoc officiũ a medicis excogitati. Itaque ea maximè accommodata ſunt puri educendo, & pectori purgando, quæ corporis meatus detergendo repurgant, viaſque aperiunt. Quam vim habent nitroſa omnia & amara. In hoc genere ſunt eruum, lupini, amare amygdalæ, ſemen vrticæ, ſcilla, iris, marrubium, abrotanum, & id genus reliqua; quæ tamen (vt nuper monuimus) dãda ſunt ex cibis vel potionibus, quæ vim aliquam habeant humectandi. Sed quia ea ſunt diſtincta viribus, vel robore: non oportet autem illis indiſtinctè vti; quæ diſtincta, & diſcreta ſunt, vel viribus, vel facultate: Ideo & hoc conſiderandum, quod in expurgando pectore, quando adeſt adhuc aliqua in eo inflammatio, vel febris

Cap. 21 inſignis, vt decimotertio item Meth. teſtatus eſt Gal. ea imprimis ſunt deligenda, quæ moderata, & mediocria ſunt, vt ptiſſana, & eius ſuccus, & mulſa, & ſyrupi illi, qui cum his poſſunt poni, vt violaceus, & de liquiritia appellatus. Inclinante autem inflammatione aliquanto valentiora ſunt adhibenda: vt ſi quid eorum cum his miſcueris, quæ vim maiorem habent, vt eſt hyſſopus, marrubium, & id genus alia: & quo plus horum fuerit inditum, eò fortius erit medicamentum: qui ſi ex oxymelite dentur, vim maiorem incidendi habebunt: neque tamen magis ſed potius minus calefaciant: valentius adhuc erit, ſi oxymel ſciticum fuerit. Porro neque id præterea omittendum eſt, quod tertio libro morbis monuit Hipp. perquam neceſſarium cognitu nimirũ quod interim, dum curamus, vt pectus à pure purgetur, ad caput etiam reſpiciendum eſt, & diligentia adhibenda, vt illud mundum ſeruetur, ne humor ab eo ad pectus deſtillans morbum foueat. Antiquiores præterea medici, cum tanta videbatur puris copia collecta in thorace, vel minimè per tuſſim, & ſputum ſperarent id tempeſtiuè poſſe educi: (Copia autem cognoſcitur ex anguſtia reſpirationis: videtur enim

A ſtrangulari, & hac de cauſa etiã interdum fit, vt quandoquidem repentè decubitũ mutent, aut etiã concutiantur vt non tamẽ percipiatur ſonus, ſtrepitusve, id namq; accidit aut ob craſsitiẽ, aut ob nimiam eius copiã) cõſueuere ſcapello thoracẽ perforare, & per foramẽ id educere, & eluere pus congeſtũ. Multaq; de hac re cõſcripta reperiſitur ab antiquis medicis: Verũ quia noſtra hac tẽpeſtate vel nullus eſt, vel admodum rari reperiũtur, qui aut audeant aut norint hãc operationẽ moliri: pręterea potius ad chirurgũ vulneratiõſque medicos hoc pertinere videtur. Ideo neque de eo longiorẽ ſum habitur' ſermonẽ. Sed tractationẽ eorũ, quę de tabe reliqua nobis ſunt, aggrediemur.

De Tabe, quam φθίσιν vel φθόην Græci appellant.

CAP. IX.

TABES quoque vocabulum ab antiquis, pręſertim verò Hippocrate, dupliciter fuit vſurpatũ.

B Interdum enim generaliore, & communiore nuncupatione, vt quãcunque corporis extenuationem, vel emaciationem ſignificat: vndecũque illa habeat ortum, & ſiue cum febre ſit, ſiue ſine febre. Nonnunquã verò, vt ſignificat corporis vniuerſi cõſumptionem, & extenuationẽ, quæ ex vitio pulmonum ortũ, & fomentũ habet. Vitiũ verò id vlcus eſt: cuius affectus ſemper comes eſt hectica febris. De tabe ergo hoc modo accepta ſermo in præſentia à nobis inſtituitur: nimirũ quæ vlcus pulmonis ſequitur. Suboritur autẽ in pulmonib. vlcus, aliquãdo ex aliquo alio præcedẽte affectu proprio ipſius pulmonis: vt ſi vas aliquod aut frãgatur, aut erodatur, vt fuit ſuperius expoſitũ aut ex peripneumonia, quæ ſuppurata in vomicã, tranſierit. Aliquando etiã non ex aliquo

C proprio pulmonũ affectu, ſed poti' ex aliquo humore aliũde effuſo, qui abradẽdi, & erodẽdi vim habeat ſicuti ſæpiſsimè ex deſtillationibus à capite defluẽtibus fieri ſolet. Nam qui ſuppurati à pleuritide fiũt vel alia de cauſa; niſi intra ſpatium quadraginta dierũ expurgent, putrefacto, aut exeſo pulmone, vlcus contrahunt. Vnde cum humores effuſi in aſperam arteriã ex aliqua occaſione putreſcũt: ſiue ex capite deſtillauerint: ſiue ex ſuppurata angina defluxerint putreſcentes ibi pulmonẽ vitiãt. Cauſa autẽ, cur facilè putreſcũt, eſt calor loci, & eorũ humiditas. Facilè autẽ ſupreſſam vacuationẽ, quæ per fluxũ ſanguinis ab hemorroydib. fieri ſolita eſt, vt quãdo curãtur hęmorroydes nec vna (vt cõſuluit Hip. 6. libr. Ap 12

D Aphor.) relinquitur aperta, qua vitioſus ſanguis expurgari poſsit, qui multus in his corporib. gigni ſolet: item & ſupreſſos menſes mulierũ tabes ſequi ſolet, repurgãtibus ſanguine, & aliis vitioſis humorib. qui ſoliti erãt per eas venas expurgari, ad partes ſuperiores, quæ hoc vẽtre cõtinentur. Diuturnus autẽ eſt is morbus: paulatim enim corpus, & eius humorẽ cõſumit. Sed & hoc incõmodum habet, quod Aph 9 cõtagioſus eſt neq; periculo vacat, cũ iis qui tabidi ſunt familiariter verſari immo non cum iis ſolum ſed cum illis omnibus (vt primo de Diff. febr. monuit

E Gal.) qui purulenta, & putrida expuunt: quod vel etiam vulgaribus notum eſt: à ſpiritu enim infecto à putri halitu per expirationem reddito, inficitur & aër, & locus, in quo habitant: vnde qui in eo verſantur, labem facilè contrahunt. Quia verò ſæpiſsimè tabes eos corripit, qui ſanguinem (vt diximus) expurũt. Ab ętate autẽ annorum decem & octo ad trigeſimum quintũ vſq; (vt quinto. Aph. docet Hipp.) frequentius ſolet excitari ſanguinis ſputum: tum quia Cap 9 multus illis ætatibus, & calidus ſanguis abundat: tum verò, quia plus hi ea ætate in victus ra-

Com. 18. tione (vt tertio Aph. exponit Gal.) aberrant; præ- A
Cap 18. ſertim autem laborioſis, & vehementibus exercita-
tionibus, illis precipuè ex quorum importuno viu
ſolent vaſa frangi. Vnde & frequentius his ætatibus
ſolent homines à tabe corripi: & quia vt primo de
Differ. febr. teſtarum reliquit Gal.) maxima, & po-
tiſſima ratio prouentus ægritudinum in humano
corpore pendet ab aptitudine. & apparatu corporis
ægrotaturi: ideo qui eam naturam habet, quæ faci-
lis ſit, & procliuis ad eos affectus, quos tabes ſolet
ſequi, ſæpius, & facilius ab his cauſis ſolent, affici,
quas ſputum ſanguinis afferre ſæpius diximus. Vn-
de conformatio corporis à primo ortu contracta
ſecundum thoracem, & pectus, ſi vitioſa fuerit, plu-
rimum habet ad tabem momentum, vt reſtatum re-
liquere Hip. & Gal. quarto Aph. & primo lib. Com. B
in primũ Epid. qui pectus auguſtum habent, & adeo
compreſſum, vt ſcapulæ quaſi alæ promineant. Vn-
de & naturæ hæ alatæ appellantur: habent enim hi
partes has imbecilliores, ſi enim natiuus calor ha-
rum partium fuiſſet in prima harum conformatione
fortior, elatum pectus, & ampliorem pulmonem
creaſſet. Sed quia importunas quoque deſtillationes
ſolet ſequi tabes, qui deſtillationibus obnoxij ſunt,
hi facilius tabem incurrunt. In hoc verò incommo-
dum propenſi ſunt, quorum caput facilè repletur:
ſicut qui caput habent imbecillum. Quod ſi vtraq;
hæc conuenerint: quippe capitis infirmitas, & tho-
racis vitioſa conformatio, qui ita ſe habent, maxi-
Cap. 8. mà omnium proni in tabem ſunt. Ad quod etiam
plurimùm faciunt & tempora anni, & conſtitutio- C
nes, præſertim verò inæquales, vt autumnales. Nam
& facilius Autumnus affert hoc vitium, & ſi præ-
cedens occultum fuerit, ab autumno detegitur. Ta-
bem autem occupaſſe hominem primùm cognoſci-
mus, ſi cauſæ præceſſerint, quæcunque ad tabem ſo-
lent hominem perducere: ſicuti ſi præcedat diſtilla-
tio ſalſæ, & putris pituitæ ex capite tuſſim conci-
tans: mox verò leuis febricula hominem occupet;
dolórque circa pectus, & dorſum excitetur; tuſſis
interdum acuta ſuboriatur; copioſum ſit etiam ſpu-
tum tenuis, & ſalſæ ſaliuæ. Progrediente verò mor-
bo membra extenuentur, cruráque, & pedes intu-
meſcant: deinde guttur promineat gracile, & infir-
mum, & æger quaſi per fiſtulam, dum loquitur, ſi-
bilet. Hæc ſigna ſunt, quæ ab Hippo. in libro de D
internis affectibus deſcribuntur. Confirmat autem
eam opinionem, ſi is (vt quarto de Loc. affect. ait
Gale.) pus expuat. Immo interdum pars aliqua pul-
Aph. 2. monis ſputo reiicitur. Præterea verò interdũ aliqua
venæ pars, vel annulorum ex quib. aſpera arteria, &
eius rami contexti ſunt per ſputum, & excreationem
expellitur. Sed adeo magnam putredinem, & exul-
cerationem hæc indicant, vt iam rem ad extremum
oſtendant deueniſſe. Ita etiam, ſi ſanguinis ſputum
præceſſerit: mox verò febris, & puris ſputum, & re-
liqua, quæ hactenus retulimus ſequantur, tabis certũ
Cap. 8. n. ferè ſignum eſt. Sed quoniam diximus, quandóque
35. coctam pituitam expui, quæ tamen purulenta non
eſt: ideo ſi quis voluerit certior de hac re fieri, pri-
mùm illud obſeruandum quod ægroti ſæpe, dum ex-
puunt, odorem quendam, quaſi ſit in ore putridum
quid, percipiunt. Sed & Hippo. quinto Aphor do-
Cap. 5. cuit facere de hac re periculum, proiecto enim ſpu-
to in ignitos carbones, ſi fœtidus, & putridus o-
Aph 14. dor percipiatur, pus id verùm eſt. In his verò (vt
Aph. 12. quarto de Cauſ. pulſ. exponitur pulſus paruus eſt, &
imbecillis, mollíſque, & modici velox, & qualis

A hecticus appellatur; nam & hecticam febrem ha-
ber coniunctam; ſed & periodos aliquas, vel ac- Aph &.
ceſſiones habet & eas (vt idem primo Aph. reſta- Com. 16
tur) quotidie, plerumque verò nocturnas: Cum au- Lect. 34.
tem iam vlcus factum eſt, nullam amplius curatio-
nem recipit: id enim & experientia docuit, & Gal.
quinto Meth. teſtatus eſt Nam quamuis hi videantur
melius habere, & eſſe curati inducto quodam velu-
ti calloſo & fiſtuloſo affectu vlceri: id tamen pro-
greſſu temporis (vt refert idem quarto de Loc. af-
fect.) vel leui etiam negotio deraditur, & ad priſti-
num ſtatum morbus redit. Mortem, vero inſtare
nunciat alui profluuium (vt quinto Aph. ait Hipp.)
tabidis ſuperueniens. Caſus etiam capillorum, vt
paulo ſuperius idem affirmat. Nam cadunt capilli
B aut ob ſummam inopiam alimenti: aut ob multam
humorum corruptionem. Sed cum non amplius ex-
puunt mors eſt præ foribus. Quoniam eatenus viue-
re poſſunt, quatenus per ſputum (vt ſeptimo Aph.
habemus, pulmo expurgari poteſt: verum vbi ſpu-
tum non amplius procedit, interclusis itineribus
ſpiritus à retenta materia ſtrangulantur. Curationis
verò cùm minimè capax ſit is affectus, quando iam
vlcus, quod alicuius magnitudinis ſit, fuerit con-
tractum: Ideo neque de eius curatione longum ſer- Cap 10
monem ſumus habituri. Sed tantum duo tractabi-
mus capita. Primum quánam ratione ſe gerere de-
beant illi, docebimus qui natura propenſi ſunt in
hunc morbum, vt hoc periculum effugere poſſint:
deinde quo pacto agendum ſit cum illis, quos iam
C tabes corripuit, vt diutius, & minori poſſint incom-
modo viuere. Quoniam autem illos diximus eſſe in
hunc affectum procliues, qui thoracem à natiuitate
anguſtum ſortiti ſunt, & qui diſtillationibus multis
& frequentibus tentantur, de his quidem in præ-
ſentia non agemus; quia res hæc, vbi deſtillationi-
bus ſermo eſt habitus, tractata fuit. De alijs verò
duo ſunt imprimis conſideranda. Primum vt docuit
Gal. quinto de San. tuen. vt quantum poteſt fieri;
corrigatur vitioſa conformatio thoracis: videlicet
vt pectus latius, & eleuatius aliqua ratione fiat, &
aucto calore natiuo particulis illis robur addamus.
Id vero maximè poſſe fieri putat, ſi exerceantur par-
tes illæ propria, & illis congruenti exercitatione.
Harum vero partium potens exercitatio fit per ma-
D gnas, & claras voces, vehementéſque vociferati-
ones, dum etiam attracto multo & compreſſo ſpi-
ritu, brachia dimouent, & exercent. Quia tamen
violentiores hi motus, vbi imbecilles ſunt hæ par-
tes, poſſent aliquod incommodum illis afferre, vt
eſſet venæ fractura: Ideò vt hoc etiam proſpice-
ret, docuit Gal. faſcia deligandas eſſe partes om-
nes, quæ ſub thorace ſunt vſque ad femora; quæ faſ-
cia modice lata ſit: vt tamen ligatura adeo ſit mõ-
deranda. vt neque partem aliquam laxam relinquat,
neque tamen ita comprimat, vt moleſtè feratur:
nam ita & tutiores partes erunt, ne labem aliquam
contrahant, & ſpiritum facilius continebunt, &
comprimeont: & hac ratione calor earum partium
E augebitur, & pectus amplius, & elarius fiet. Sed
hæc nequaquã quacunque ætate ſunt molienda, ſed
tantum in iis, qui adoleſcunt: in alijs autem in qui-
bus non facile membra extendi poſſunt, prodeſſe
aliquantum poterit; Sed ratio hæc ne tentanda qui-
dem in ſenibus eſt. Illis enim, cùm partes has im-
becilliores habeãt potius quieti, quam eiuſmodi e-
xercitationib. eſt indulgendum. His verò ita confor-
matis, ſi aliquãdo aliqua purgatione eſſe opus videa
tur

tur a vomitu eſt abſtinendum: nocuus enim eſt plurimum illis, qui iam in tabem inciderunt, nec non & alis qui turpe natura propter harum partiũ infirmitatem, procliues ſunt in eam. Sed iam agamus, quomodo ſint in tractandi, cùm iam extenuari, & contabeſcere incipiunt. His itaque præſertim lactis potus opportunus admodum eſt; vt pote quoniam corpus ... alat, reficiatque, & obſiſtat quò minus extenuetur, & ſiccetur: præterea vero acrimoniam, & vitium fere omnes vitioſorum humorum corrigit. Vnde neque vllum magis opportunum, & præſentaneum auxilium eſſe poteſt illis, de quibus timemus, ne ſanguinem eroſa vena ob copiam vitioſorum humorum expuant, adeo, vt qui vſu lactis ab hoc diſcrimine, præſertim poſt corporis accommodatam purgationem non euaſerint, fruſtra (vt teſtis eſt Gal. quinto Meth.) alia ſint tentaturi & (vt idem lib. de Cib. bon. & mal. ſuc. ait.) quidam eouſque prouecti ſunt, vt affirmauerint illos, qui iam vlcus in pulmonibus contraxerint, poſſe exquiſitè curari ſolo vſu lactis; modò nondum factum ſit magnum: quia & ſanguinem bonum generat: præterea vim habet modicam detergendi, aliquam etiam agglutinandi, & conſolidandi interna vlcera. Verùm in vſu lactis ſunt quædã obſeruanda. Primum vt ab eo illi caueant, quibus id ſententia Hipo. deſcripta quinto libro Aph. fuit interdictum. Nam & capuṫdolentibus, & febricitantibus febre putrida, plurimum etiam ſitientibus, & qui viſcera obſtructa, & flatulenta habent lac noxium eſt. Præterea verò cùm lac ſumendum eſt, vel ex uberibus ; exugendum, ſtatim vbi mulctum fuerit, antequam refrigeſcat: citò enim tranſmutatur, vbi mulctum diu ſeruatur. Procurandúmque eſt, vt lac, optimum ſit, erit autem optimum, ſi & animalis fuerit, quod maxime homini alendo ſit accommodatum. Vnde celebriores ex antiquis imprimis muliebre lac laudarunt, tanquam id, quod nobis ſit familiarius, ac cum noſtra natura conformius: cuius ſententiæ & ſe eſſe confeus eſt Gale poſt humanum ſunt vaccinum; aſininumque, & caprinum; niſi quod his omnibus craſſius vacinum; tenuis verò aſininum; at caprinum inter hæc medium. Quare pro ratione exigentiæ ipſius naturæ laborantis, corporis, & eius affectionis, interdum vnum, interdum alterum, vel tertium eligendum. Sed non modo hoc in eligendo lacte conſiderandum eſt, verum etiam eius natura: Quoniam ex cibis, paſcuiſque, quibus animantia aluntur, plurimum lactis natura mutatur: expedit autem, vt ratione roboris addendi particulis affectis lac particeps ſit alicuius aſtrictionis: vnde quia exſiccatione (vt ſæpius fuit expoſitum) vlcera curantur; erit etiam operępretium, ſi & vtantur paſcuis hæc animantia in locis, in quibus & herbarum & fruticum aſtringentium exoriatur copia, vt rubus, cytiſum, lentiſcus, arbutus, meliſſophilum, poligonum, & id genus alia: ſique in loco edito, vt in colle aliquo non in plano, quò multis è cauis locis humidiores vapores ferri poſſunt, qui etiam non omnino à Sole auerſus ſit, paſcantur ſicuti loca ſunt, quæ in ſeptentrionem ſpectant. Talis natura erat collis, qui tabie dicebatur, quo Romani medici tabidos mittebant inter Neapolim & Surrentum. At verò ſi iam tabes facta ſit & firmata, vt amplius exquiſitæ curationis nulla ſit reliqua ſpes, hoc ſaltem procurandum eſt, vt obſiſtamus, quo minus ſerpat: quatenus tamen id fieri poterit. Vt nihil in præſentia dicamus de ea curandi ratione, cuius arabes me-

A minere, præſertim verò Auic. quæ fit ſacchato roſacco recenti: hoc eſt, quod annum non excellerit; vt tamen multa eius copiam tabidus comedat; neque ſit facilè creditu, quam multam comedisse dicantur quidam, qui liberi ex eius vſu euaſere. Nã nullum vnquam noui, qui vel nobis inſtituentibus, vel pręceptoribus noſtris potuerit hac ratione curari. In hoc verò conſenſere omnes medici, præcipuè verò Gal. quinto Meth. & ſeptimo de Comp. med. ſec. loc. quod ſiet maximè voti compos, quatenus ad hanc partem attinere poteſt, ſi omni ope contenderit, vt vlcus ſiccetur, & perinde callum obducat, quemadmodum callum ſolent frequenter inducere fiſtuloſa vlcera, quæ medicamentis vehementer deſiccantibus contrahuntur adeo, vt claudantur & conſolidata, & curata videatur. Ita ergo & in vlceribus pulmonum procurandum, vt per exſiccantia,

B tum medicamenta, tum etiam pleraque alia, quæ ad victus rationem pertinent, obcaleſcant, id verò non admodum multo negotio fieri poterit, quando non ... um excreuerit vlcus. Quod vbi in aliquibus (ait Gal.) factum fuit, ita per aliquod tempus bene ſe habere viſi ſunt, vt integram ſanitatem recuperaſſe viderentur. Nam ſæpe inde fit, vt neque deinde tuſſiant amplius: niſi aut erronea vict⁹ ratio, aut aëris intemperies repentina officiat. In hoc autem peragendo confert plurimum aëris, & regionis mutatio, vt degere poſſit in aëre ſicciori. Vnde Gal. tempore in Ægyptum, vel in Lybiam nauigantes migrabant. In reliquis præterea omnibus ſiccationi attendendum in cibo, & potu, & aliis ad victus rationem pertinentibus: dummodo non ſit

C corpus ad extremam maciem deductum; vel ſi aliquando interciperetur ſputum; ita vt pus expurgari minimè poſſet, Nam ſi ſputum retineri contigerit interniſceri aliquid interim, dum ſputum fiat facilè, erit neceſſe, quo humectat. Cùm etiam omnino corpus contabuit, & emaciatum eſt, humectantibus cibis, & potibus, inunctionibúſque, & balneis opus eſt. Quamuis autem medicamentorum, quæ exſiccando poſſunt id præſtare, quod diximus, multiplex ſit vſus: præſertim vero, & maximè accommodatus is eſt, qui (vt Gal quarto de Loc. affect. teſtatur) fit per odoramenta: & id quidem bona ratione; quia vapores ex odoratis rebus digeſti, ac cùm aëre permixti per inſpirationem attracti plu- Cap. 8

D rimum poſſunt pulmonem vlceratum efficere. Vnde primo ea odorata, quæ ſolent, qui peſtilentem conſtitutionem timent ſecum ferre, & olfacere; fiũt autem ex ladano, moſco, ambra, ligno, quod aloen vocant, ſandalis cinnamomo, roſis aridis, & aliis iſtius generis bene olentibus rebus, erunt his vtilia Sed Gal. laudat confectionem eam, quæ accipitur in theriaca, eam hedichroum appellant. Sed & ciphi, quod in mytridatica antidoto accipitur, pari ratione poterit conferre; & quæ galiæ & ab arabibus & nicolao, dicuntur, nec modo eſſe hæc interdiu, & a vigilantibus odoranda conſulit; verùm e-

E tiam à dormientibus, vt continens horum odoramentorum oblatio magis pulmones afficiat. Vnde paranda ſunt vnguenta bene olentia, quibus internæ inungãtur nares veſperi; cùm is ſe ſomno traditurus eſt, qualia erant, quę antiquitus in pretio multo erãt, vt foliata, & ſpicata. Antidoti quoq; maiores ex aliquo humore hunc etiã officio accõmodato ebehitæ vim magnã habent, vt ſunt myrridatia therica athanaſia, ambroſia, & innumeræ aliæ, quæ à Gal. in ſecũdo de Antidotis liberi traditæ ſunt: quæq; ſeprimo

mo de Medi. comp. ſec loc. fuere deſcriptæ. In qui- A bus referendis non erimus longiores, ne tempus cõteramus: ſicuti neque ea aſcribemus, quorum meminere Aëtius, & Oribaſius. Sunt vero & quædam ſimplicia, quæ in vſum deducta non parum conferent: præ alijs verò mirificè Gal. nono de Simp. med. facul. laudat bolum armenam. Dioſcorides verò & ipſe multa refert huic rei congrua, in quibus ſunt reſinæ omnes; ſi vel per ſe, vel cum melle delingantur: hæc enim exſiccant; ſed non adeo, vt ſputum reddant excreationibus ineptum. Sed de affectibus ad cor attinentibus, antea quàm ad alium ventrem tranſeamus, ſermonem inſtituamus. Cor enim veluti dominus eſt cui reliqua omnia in hoc vère contenta miniſtrant, atque ad id referuntur. B

De Cordis affectibus. CAP. XI.

Lect. 95. CORdis nomen antiqui non de hac tantum particula, cuius nuper meminimus, quæque ſub pulmonibus ſita eſt, & ab eis quaſi fouetur protulere: verum etiam (quemadmodum refert Gal. primo de Cauſ. ſympt. & tertio de Loc. affect. & alibi ſæpius) os ventriculi cor ſoliti appellare. Vnde & quos cardiacos vocant, ſunt affectus, qui ad os ventriculi potiùs attinent. Huiuſmodi vero nuncupatio inde forſitã habuit occaſionem, quod tantus eſt nexus, & affinitas inter has duas particulas, vt læſo ore ventriculi, perinde afficiatur cor & eadem etiam excitentur ſymptomata, ac ſi cor ipſum afficeretur. C Sed tractationem eorum, quæ pertinent ad os ventriculi, transferemus ad ſequentem librum. In præſentia verò, ea ſolũ exponemus, quæ propria cordi ſunt. Eſt itaq; cor natiui caloris veluti fons, focusq; quod Galen. quinto de Loco. affecto. teſtatus eſt:
Cap. 1. vnde & quacunque alia particula noſtri corporis calidius eſt, teſte eodem ſecundo de temper. libro eſtque vitæ in animantibus fundamentum, vt neque animal alioquin interire poſsit; niſi cor afficiatur. Affici verò duplici ea ratione poteſt, qua & alias
Cap. 3. quoque particulas ſuperius diximus, nostrum proprio ſuo, primarióque affectu: præterea vero & cùm conſentit cum alijs particulis, quæ ipſe primariò afficiuntur. Sed de proprijs cordis affectibus priorem ſermonem habeamus. poſtea vero & de alijs agemus, cum quibus cor conſentit. Laborat plerunque D cor ex intemperatura ab eo contracta, atque cuicunque tum compoſitarum; tum ſimplicium diffe-
Lect. 86 rentiæ obnoxium eſt, cum materia, & citra illam. ſed ab ea nequaquam corripi poteſt, quæ ſequitur tumorem aliquam præter naturam, vt ſunt inflammationes; & ſcirrhi, & id genus reliqua. Nam (vt idẽ ſecundo, & tertio de Præſag. ex pul. retulit) cùm eiuſmodi tumores in corde oriuntur, concitantur adeo vehementia animi deliquia ſtatim inter initia vt hominem omnino interimant. Quod quidem puto eſſe intelligendum, quando in internis partibus, & penitioribus oritur is tumor: alioquin enim memini, quod Venetijs dum cadauer quoddam ſe- E caremus, quod fuerat hominis, qui ex diuturno morbo tandem in quodam hoſpitali mortuus eſt, inuenimus paruum ſub altera cordis oricula vlcus, quod videbatur antiquum aliquãtulum profundum, purulentum, & ſordidum; quodcunque autem illud fuerit vlcus, ſiue aliqua vomica fuerit; ſiue ex eroſione; ſiue ex putredine: videretur rationi conſonum, quòd ſi hæc pertulerit diu, poſsit etiam ſchirrum aliquandiu ferre. Sed externæ, immo extimæ partes non ſunt tanti momenti, ſicut interior eius ſub-

A ſtantia, & ventres. Et his quidam, qui in intemperaturis his conſiſtunt, cordi ſunt proprij, & primarij affectus. Læditur autem ſæpius cor ex aliarum particularum affectibus, cum quibus naturalem cõnexionem, aut per arterias, aut per venas, aut alia quapiam ratione habet. Sæpiſſimè vero (vt quinto de Cap. 2 Loc. affec. legimus) conſentire ſolet cor cum ore ventriculi quando id malè afficitur. Impertitur autẽ os ventriculi facilè ſuos affectus cordi, partim per magnam arteriam, vt primo de Sympt. cauſ. ait Gal. Cap. 7 partim loci vicinitate. Sed & cum thorace, & cum iecinore conſentit plurimum; magiſque cum iecinore quàm cum thorace: & id quia (vt docet Gal. Cap. 4 quarto de Præſag. ex pul.) quamuis iecur à corde re- B motius thorace ſit; maiorem tamen communionem cum iecinore propter cauam venam habet: immo (vt ille idem teſtis eſt) maiorem cum ſepto tranſuerſo connexionem habet, quàm cum aliqua alia Cap. 5. ferè particula in thorace habeat, propter eas venas, quas id ſortitum eſt, deductas a caua vena propè cor. Præterea & cum cerebro plurimum conſentit. Nam (vt idem ſecundo de Cauſ. pul. oſtendit) ex corde ad cerebrum inſignes pertingunt arteriæ & à cerebro ad cor nerui: præter id, quod ad arterias om- Cap. 12. nes aliquæ neruorum fibræ pertingunt, quæ illas ſenſus reddunt particeps. Sed tandem & cum vtero in mulieribus inſignis fit cordis conſenſus: cui rei argumento ſunt ſtrangulationes ex vtero, in quibus C & pulſus, & reſpiratio ita nonnunquam obſcuratur, vt omnino ſine pulſu, & reſpiratione (vt ſexto de Cap 5 Loc. affect. ſcripſit Gal. & primo libro in ſextum Comm. 1 Epide.) eſſe videantur. Sed nullum viſcus eſt, cum Cap 2 quo maiorem nexum, & conſenſum cor habeat, quã cum pulmonibus. Nam (vt idem teſtatur quarto de Præſag. ex pul.) connectuntur duo hæc viſcera magnis admodum vaſis, quæ in vtrunque ventrem cordis ſunt peruia, id, quod nulla alia particula cordi vicinior eſt. Sed quia diximus, mortis proximam, & primam cauſam, ſicuti & vitæ, a corde eſſe petendã, proindéque fieri minimè poſſe, vt quis moriatur; niſi prius cor lædatur: hoc præterea conſiderandum eſt, quod non pariter, & ex æquo omnes cordis affectus mortem afferunt. Nam cùm aliqui illi attribuẽ- D di ſint, quatenus pars ſimilaris eſt, vt ſunt intẽperaturæ: alij vero, vt diſſimilari, & organico, vt inflammationes eryſipelata, & reliqui tumores præter naturam. Porro intemperaturæ, vt teſtis eſt Galen. 5. Cap. 2 de Loc. affect. repentinæ mortis nõ ita in cauſa ſunt, ſicut affectus, qui illi, quatenus inſtrumentariũ mẽbrum, accidunt. Etenim inflammationes, eryſypelata, & cæteri tumores ſtatim exorientes hominẽ interficiunt. Verum & dolor vehemens, & magnus timor, ſumma etiam & repentina lætitia ſtatim vires diſſoluunt, & mortem inferunt: quæ illis præſertim aduenit, qui infirmam habent animalem facultatẽ, cuius ſedes eſt cor, quiq; non aſſueuere vehementibus exerceri perturbationibus. Quemadmodum e- E nim idem docuit ſecundo de Symptoma. cauſ. ani- Cap. mus ſuapte natura in primo ſuo fundamento imbecillis à valido affectu oppreſſus, repentè extinguitur in vehementi dolore, timoréve: in repentina autem lætitia interdum ſtatim diſſoluitur; quia in hoc affectu, quando vehemens eſt, & repentinus, ſanguinis, & ſpiritus cõfertim quaſi erumpit è corde ipſo: contra vero ob mœrorem & triſtitiam nemo repẽtè moritur; quia ſanguis, & ſpiritus non ita confertim vniuerſim, etiam repentè reuocantur, ſed paulatim: & propterea neque ita facilè extinguuntur. Sed ne-

que ex ira quis repente mortuus eſt; quia iracundia A non extinguit calorem, neque eius robur diſſoluit; cum potius illum accendat. At verò cum arteriæ omnes communi omnium conſenſu ortum à corde habeant, & pulſandi facultatem, nihil in animantis corpore eſt, à quo certiora ſigna oſtendentia cordis affectus depromi poſsint, quã à pulſu & reſpiratione, nã quamuis reſpiratio primum à motu muſculorum pẽdeat, qui facultatẽ mouẽdi à cerebro ſortiũtur, quia tamẽ illa propter temperiem natiui caloris à natura inſtituta eſt, ideo & ipſa pro diuerſa ratione Cap. 2. exigentiæ cordis variatur. Quare indiciũ calidioris intemperaturæ cordis, vt & quinto de Loc. affect. & tertio de Preſag. ex pulſ. expoſuit Galen. eſt ma- B gna velox, & frequens ſpiratio; modo nullum ex parte inſtrumentorum reſpirationis obſtet impedimentum, itidémque magnus, creber, & celer pulſus: quò autem magis excreuerit cordis calor, eo quoque maior erit pulſus. Sed neque pari ratione & velocitas, vel frequentia creſcet. Nam cum non eſt immodicum incrementum, natura auctæ neceſſitati magnitudine ſatisfacit. At cùm immodicè calor creuerit magnitudini accedit & celeritas. Poſtremò verò cùm & hac ratione non fit ſatis, neceſſaria eſt & frequentia. Hæc tamen intelligenda ſunt Cap. 3. quando vires adhuc validæ ſunt: quia vbi languent, nulla (vt docuit Galen. ſecundo de Præſag. ex pulſu) poteſt eſſe in pulſu magnitudo: ſed natura tunc frequentia, & celeritate vtitur in hac rei neceſsitate. C Sed in temperie calida, quæ pendet à materia calida in corde, eatenus vires poſſunt validæ ſeruari, quatenus cor calefacit adhuc. At vbi adeo iam calefactum eſt, vt æquet calorem materiæ, à qua calefiebat, nequeunt amplius vires eſſe integræ: neceſſe enim eas diſſolui. Contra autem in frigidiori intemperie & ſpiratio rara, & tarda eſt, & pulſus quoque paruus, tardus & rarus eſt; ita vt primùm refrigeſcente corde, frequentia remittatur, mox celeritas, denuum magnitudo: niſi tamen vires affectæ ordinem interdum variẽt. At verò ſiccior cordis intemperatura pulſum durum efficit; mollem autem humida. Neque eſt nunc, cur cauſas omnes referamus, quæ cordis poſſunt mutare natiualem temperiem calefaciendo, vel refrigerando, vel ſiccando: D quia & ratio victus diuerſa, animi perturbationes, artes, vitæ inſtituta, medicamentorum vſus multus, quæ calefaciant, refrigerent, humectent, vel exſiccent, diuturniores morbis, vel vniuerſum corpus occupantes, vel partes illas, quæ cum corde magis conſentiunt, inædia, labor, & id genus reliqua immutare queunt. Poſſemus nunc & illud referre, quod Cap. 2. Galen. expoſuit tertio de Præſag. ex pulſu. nempe quòd interdum contrariæ reperiuntur intemperaturæ in corde: non tamen eiuſdem rei ratione; quia videlicet varij reperiantur humores in corde vel in venis cordi vicinis contrariæ naturæ illi intemperaturæ, quæ ſubſtantiam cordis corripuerat: ſicuti ſi cor quatenus ad eius ſubſtantiã pertinet, caleat, frigidi verò ſucci confluxerint in eius ventres, E Cap. 4. vel venas illi proximas: quod quidem in febribus peſtilentibus interdum ſolet euenire: idque in cauſa eſt, cur non videatur pulſus fuiſſe à naturali ſtatu mutatus. Interdum & contra fit, vt calidis humoribus referti ſint ventres: ipſum tamen detineat frigida intemperies. Verum in his nolumus plurimum temporis conterere; quia non eſt noſtri inſtituti vniuerſam pulſus rationem exponere; ſed quantum ad affectus cordis explanandos ſatis eſſe poteſt

A Vnum tamen non videtur prætereundum; quia de repentinæ mortis cauſa intercidit paulò ſuperius mentio, quòd ex pulſu ſæpe cognoſci illi interdum poſſunt, qui apti ſunt, immo procliues, vt in mortem incidant repentinam. Nam in quibus pulſus præter Cap. 4. id, quod rari, & inæquales ſunt, intermittunt etiam hi plerunque, vt Galen. ſecundo de Præſag. ex pulſ. tradidit, tandem repentè intereunt. Intermittere autem pulſus dicitur, quando, quo tempore motus eſſet expectandus, quieſcit arteria: & in aliquibus frequentior, in alijs rarior eſt hæc intermiſſio: hi enim in aliquibus poſt ternas, in alijs poſt quaternas, vel quinas, vel ſenas pulſationes, vel etiam per longio- B ra interualla. Sequitur autem hæc inæqualitas, & intermiſſio pulſus vehementem refrigerationem corporis cordis, vel ſanguinis, & ſpiritus contenti in eius ventriculis, vel alicuius partis cordi vicinæ. Sed cùm ad cor pertinet primùm refrigeratio, minores, tardiores, & imbecilliores pulſus fiunt. Quod ſi ratione particulæ alicuius vicinæ id fiat, maior in raritate fit mutatio, quàm in alijs differentijs. Vt autem maioris momenti eſt, ipſum cor affectum eſſe, quàm vicinas partes, magis præceps & ineuitabilis inſtat interitus, friget cor. Et hi quidem in ſomno potius moriuntur, à quo nunquam amplius excitantur. Qui verò vitio proximarum partium hanc habent intermiſſionem, in his in raritate maior, quàm in alijs differentijs, fit à naturali ſtatu pulſus mutatio: attamen C iſti, quamuis non ſint admodum minores, tardiores, atque imbecilliores pulſus, quàm eorum natura expoſcere videatur: ſunt tamen perinde, vt priores, acutæ morti obnoxij: verùm eorum aliqui loquentes moriuntur, & cùm nihil mali habere vulgaribus videntur: interdum verò alij cum ſudore: alij verò citra ipſum. Hoc verò nonnullis accidit, cùm febricitant, & eos repentè citra vllam rationem dimittit febris: ſed quibuſdam etiam, qui ſani eſſe videntur; quod tamen ſenſibus præſertim ſolet contingere. Adeo verò mala eſt huiuſmodi intermiſſio in pulſu, vt quæ inſignis eſt, & longiori temporis ſpatio intermittit, perinde vt apoplexia fortis, curari minimè poſſit. Breuis, nec inſignis, & ſi poſſit curari, non facilè tamen curationem admittit. Inſignẽ D verò & longam intermiſſionem cum Galen. eam appellamus, quæ duarum pulſationum tempus excedit: breuem, quæ citra illud ſpatium eſt: ſicuti breuiſſimam, quando vnius pulſationis terminos nõ tranſgreditur. Et hæc quidem faciliùs curatur in puerili, & ſenili ætate. Sed iuuenes vel nulli, vel pauciſſimi, in hac etiam euadunt, & id, quia vis, & facultas pulſatrix maximè in iuuenili ætate viget: vnde non niſi ex vehementiſſima, & valentiſſima cauſa fiunt intermittentes in ea pulſus, quæ deinde aut nullo modo, aut vix, & ægrè admodum ſuperari poteſt. Senes verò, & pueri leuiori de cauſa hæc perpeti poſſunt: vnde & facilius ſuperatur. Accedit, quòd in pueris plurimum viget concoctoria facultas, mollem etiam ſubſtantiam præterea E habent; & proinde facilis fit in eis excrementorum digeſtio: cùm ergo & facilè concoquant, faciléque digerant, & inæquales intemperaturas, craſſitiem, copiámque ſuperuacaneorum humorum, poſſunt etiam ſubterfugere periculum, quod eis imminet. Iuuenes itaque minimè omnium euadunt: pueri minus periclitantur: ſed minus adhuc ſenes. Sed cauendum, ne aliquis ex ignoratione intercidat error, nimirum ne longa pulſus raritas nobis imponat, & credamus, eam eſſe intermiſſionem, & putemus

remus aliquos fuiſſe liberatos, qui pulſus habeant intermittentes: cùm tamen tardi potius, quàm intermittentes eſſent. Diſcerni autem duo hæc poſſunt, tum prolixitate temporis; tùm vero pulſus inæqualitate. Poteſt enim pulſus æqualis eſſe, & rarus: intermittens vero, & æqualis nequaquam. Præterea vero ſi rarus admodum pulſus fuerit, nequit deinde fieri, quin & tardus ſit. Præter autem hanc pulſus differentiam, duo ſunt alia ſymptomata, quę ſubitę mortis indicia ſunt. Alterum, cuius meminit Hippo. ſecundo Aph. nempe frequens, & vehemēs animi deliquium abſque vlla manifeſta cauſa. Alterum, cuius quinto de Loc. affect. à Galen. fit mentio; & eſt cordis palpitatio: ſiue illa ſit ſine ſenſu aliquo alterius rei à natura alienæ: ſiue videatur illis cor in multo fluitare humore. Nam interdum membrana ea, quæ pericardium ab anatomicis dicitur, adeo plena eſt humore, vt cor dilatari commodè nequeat. In qua membrana & alij cuiuſcunque generis morbi poſſunt ſuboriri, quorum fit cor particeps. Nullos tamen graues morbos cor ferre poteſt. Nam ſuperueniens animi deliquium antea hominem rapit, quā creſcat morbus. Sed & vulnera vſque ad cor adacta, ſi in ſinus vſque pertingant, multo ſanguine effuſo, ſtatim hominem interimunt, præſertim vero in ſiniſtrum ventrem penetrantia: ſin autem eatenus non penetrent, per diem, ac noctem protrahi poteſt. Nā ſuperueniens inflammatio, quæ neceſſario ſuperuenit, vlterius progredi non permittit; cum ſtatim perimat.

Aph. 41.
Cap. 2.

De Sincope, & lipothimia, quam animi deliquium Latini vocant: ac cordis palpitatione, CAP. XII.

Lect. 96.
Cap. 5.
Cap. 1. & 2.

CVM vires vitales (hę enim tanquam aliarū omniū fundamentū ſunt) repentè aliqua de cauſa cadunt, cum his concidunt & aliæ omnes facultates; atque is præceps caſus (vt Ga. 12. Meth. ait) ſyncope, quaſi virium omniū conciſio dicitur, lipothymia vero, vel lipopſychia, eſt quidem & ipſa virium defectus; non tamen integra conciſio: ſed eſt veluti via ad ſyncopē: & is affectus animi deliquiū, vel defectus à Latinis dicitur. Cordi aūt præſertim attribuitur; propterea quia vndecúnque fiat; ſemper (vt Gal. 5. de Loc. affect. docet) neceſſe eſt, vt ſequatur læſionē aliquā cordi illatā: vel quia primario ipſum afficiatur: vel quia conſentiens cū aliis particulis ab earum lęditur affectionibus, quomodo expoſuimus in præcedenti cap. Interdum aūt tanquam affectus. nonnunquam ſymptoma cenſetur ſyncope. Nā reuera per ſe quidē ſymptoma eſt, ſicut & cordis palpitatio. & inter ſymptomata febrium hoc etiam numeratur, quando de febrib. cum ſymptomatib. medici ſermonem habēt: Immo vt omnino ferè deterrimum; induit tamen rationē affectus, quando præſens eſt; quia lædit oēs operationes animantis. Vnde & propriam requirit curationem; ita vt cùm pręſens eſt, vel inſtat, illi duntaxat attēdamus; cùm vero deſiit, vel intermittit, curamus deinde affectum, quem animi defectus ſequitur: ſiue ſit proprius cordis: ſiue aliorum, cum quib. conſentit cor. Cum aūt in ſyncope repentè vires, præcipuè vero vitales, concidāt, quas deinde & aliæ conſequuntur: neceſſe eſt, vt id accidat ex labe aliqua illata principi parti, quæ & ſe [illegible] & inſtrumentum eſt iſtius facultatis. Id autem omnium conſenſu cor eſt. At vero cum conſtet cordis integritas ex ſubſtantia primùm, vel corpore ipſius, nimirum quando id bene ſe habet, quatenus ad naturam eius temperamentum pertinet: deinde vero ex ſpiritib. & ſanguine, qui in ipſo ſunt, optimè

A affectis & ipſis, tum quantitate, tum vero temperamento, & reliquis, quæ temperamentum ſequūtur, vt eſt tenuitas, vel craſſities, claritas, vel turbulentia ſi hæc malè ex aliqua affectione ſe habeant, ſequūtur ſyncopæ, quæ cardiacæ dicuntur; quia vitium proprium cordis ſequuntur. Ratione quidem corporis cordis, ſi contrahat inſignem aliquam intemperaturam, vt frigidam imprimis, vel etiam calidā, ſed & ſiccam: ſi præterea inflammationem, vel ſcirrhum, vel id genus alios tumores. Ratione vero ſanguinis, & ſpiritus, ſi & ipſi non ſeruent ſuam naturalem temperiem; quia refriguerint: vel nimis incaluerint, & accenſi fuerint: aut venenoſa aliqua qualitate: vel ab aliquo venenoſo cibo, potúve, aut

B medicamēto exterius accepto: aut venenoſo humore interius genito fuerint affecti. Item ſi pauciores ſint aliqua ratione facti: ſicuti vel ex inedia, vel alioquin ex defectu alimenti, vt in illis, qui vel atrophia, vel bulimo laborant, vel ex nimio labore, vel vigilia, vel æſtu, vel corporis nimia raritate, vt propterea humores, ſpiritusq; facilè digerātur, vel propter eorum nimiam tenuitatem, ſanguinis inquam, & ſpirituum. Vnde eorum multa, & facilis fit digeſtio vel propter inordinatum eorum motum, qui ex aliquo, vel corporis vehementi affectu cócitatur, vt in dolore magno; vel animi, in quo vel confertim, & repentè exterius erumpentes digeruntur, & ferè euaneſcunt, vt in ſummo gaudio: vel interius reuocantur, & quaſi ſtrangulantur, vt in timore valido, &

C multa triſtitia: quod his ſolet accidere, qui cordis imbecillis ſunt, quales ſunt puſillanimes appellati, quiq; non aſſueuere his perturbationib. agitari. Sed & nimia vacuatio, vel ex ſanguinis detractione, vel purgatione, vel ſudore, vel per ea, quæ cient lotia, ſpiritus inopiam affert. Ex aliorum autem mēbrorum affectibus etiam ſyncope ortum habet, quando illa cordi ſua mala impertiuntur: præſertim verò impertiuntur membra præcipua, vt cerebrum, & iecur: deinde pulmo, & ventriculus, & vterus, vt paulò ante dicebamus. Conſenſu autem ventriculi frequentiſſimè concitatur ſyncope in febribus, quando in eo congeritur aliquis vitioſus ſuccus ori præſertim ipſius impact⁹; aut tenuis, calidus, & acris, pūgēs & irritans, pręſertim os eius, ꝙ eximio quodam

D ſenſu eſt præditum: vel frigidus, & crudus, id quaſi ſtrangulans, & opprimens, refrigeransq;. Occurrendi autem rationem, & modū huic affectui, vel ſymptomati ſatis diffuſè expoſuimus alias, quando ſermonem de curandis febribus habeamus, quæ cum ſymptomatibus ſunt, primò videlicet libr. Art. cur. ad Gl. Vnde neq; in præſentia multum temporis in hac re exponenda conteremus: ſed breuiter, & ſummatim eam perſtringemus. Duplicem itaq; hic affectus curationem expoſtulat. Alteram quidem, quæ repentinum virium caſum ſpectat, dum ſymptoma hoc hominem peremit. Alteram verò, vt procuremus, & defendamus, ne ſuperueniat. Vtraq; verò curatio his perficitur, quæ opponuntur affectioni curandæ. Nam & à præſenti ſyncope ſi excitandus eſt,

E qui ea tentatur, illis remedijs eſt excitādus, quæ oppoſita ſunt affectioni, quæ tunc cordi contigit: præcauemus etiam, ne ſuperueniat, remotis, aut refrenatis iis cauſis, quæ ſyncopen inducant. In omni itaq; ſyncope cor afficitur, vel ſuo, vel aliorum affectu: vnde reuocantur confertim, & repentè, vt illi opem ferant ſpiritus & ſanguis, ſubindéque alij humores interius verſus cor: & hac de cauſa pallidæ fiunt, frigidæq; externæ partes: vnde fit, vt addatur malum

talo; conculcati cum opprimuntur, & quaſi ſtrangulati extinguūtur. Duplici autem ratione huic in omnimodo ſuccurrimus. Primum obſiſtendo, ne repentino motu, & inordinato recurrant: nimirum eos ad exteriora reuocando. Præterea verò illos etiam, quam fieri eo tempore poteſt, citius inſtaurando. Priori autem ſcopo ſatisfaciendum eſt reuulſionibus, quæ ſpiritus ad interiora propenſos, exterius reuocent. Id autem præſtare poſſunt frictiones partiū extremarum, vt manuum, & crurum: quidam etiam vinculis aſtringunt: alij verò naſum aprehēſum vellunt: alij clamoribus, & maioribus vocibus vocant, & quaſi excitare nituntur: nonnulli manu frigidam aquam excipientes repentè in faciem coniiciunt, vt ſubito impulſu excitentur, & dū excitantur, extrorſum ſpiritus euocentur: idem præſtat acris aceti odor, qui quaſi pungens odoratus organum ſpiritus excitat, & reuocat. Digeſti autem, & quaſi diſſoluti ſpiritus recreantur primum, & reficiuntur gratis, & ſuauibus odoribus: qui quidem aptiores erunt, ſi rationem præcedentis cauſæ habeant. Nam ſi ex calidiori aliqua intemperie pependerit animi deliquium, aqua roſacea immixto acero, & ſymptomati, & cauſæ vtilis erit: vel ſi aquæ roſaceæ aliquid aromatici vini fuerit inſtillatum. Si verò frigidior intemperies, liberalior odor vini aromatici meraci, vel immixto modico aceto, vt inde aliqua maior fiat excitatio, maior etiam penetratio. Conferūt etiam ſuaues odores earum rerum, quæ alere præterea poſſunt: ſicut odor aſſatæ carnis, præſertim vbi ex defectu alimenti ſuperuenerit ſyncope, vt in bulimo fieri ſolet. Reficiendi præterea ſunt alimento ſpiritus; vt tamen ea offerantur, quæ citiſſimè concocta, velox etiam poſſunt auxilium afferre. Nihil autem poſt odores vino citiùs poteſt hoc præſtare: diuerſimodè tamen illud offerendum eſt pro ratione diuerſæ cauſæ. Nam ſi à nimio calore concitata ſit ſyncope, ex aqua frigida dandum erit: ex calida verò, ſi ex frigore. Vt tamē & id proſpiciamus, ne aliqua adſit inflammatio in aliquo viſcere, vel in cerebro. Nam his vinum eſt quàm maximè aduerſarium. Nec modò præſenti deliquio animi hæc ſuccurrunt; verùm etiam id arcent, cum propè inſtat. Curatio verò, quæ ipſum affectum reſpicit, cui comes fuit animi deliquium, accipienda eſt à natura ipſius affectus. Quia ſi conſenſu aliarum partium vires cordis lædantur, illis primùm ſuccurrendum, & primarij affectus earum partium accommodatis, & congruis remedijs erunt curandi: interim tamen & cor ipſum erit confirmandum gratis odoribus, linimentis, epithematibus, & id genus aliis: vt ſemper tamen ad id reſpiciamus, in quo cōſentit, quia ſi cū calidiori affectu conſentit; refrigerantibus ſit potius agendum: contra verò, ſi frigidiori. Cùm verò primū cor laborat, cùm id ſit vel ex eius inanitione ſanguinis, & ſpiritus in eo, vel ex nimia repletione (in nimia enim repletione quaſi ſtrāgulantur, & opprimuntur vires, & ſpiritus præ multitudine, vt primo Aph. & 4. de Rat. vict. in acu. mor. Gale. tradit) Com. 3.
Com. 23. vel ex intemperie calidiori, vel frigidiori. Ex tumoribus autem præter naturam ſi fiat, ſtatim ab initio hominem interimit. Pro ratione ergo intemperiei agendum eſt. Calidæ enim refrigerantibus occurrendum cibis potibus, medicamentis, tam interius, quàm exterius adminiſtratis. Cognoſcitur autē calidus cordis affectus pulſu magno, frequenti, & celeri: itidem etiam reſpiratione: præterea verò & ſpiritus calidior expiratur. Contra verò in frigidiori omnia contrario modo ſe habent, & contrariis itidē curandus erit is affectus. Vnde roſa, viola ozalis, vel (vt nunc appellatur) acetoſa, cichorium, endiuia, borago, vel ex ipſis parato decocto, vel ex eis cōfectis syrupis, ſicut & ſuccus citrij, limonum, & eorum malorum, quæ vulgò narancia dicuntur, & id genus alia in calido cordis affectu, opportuna erunt: præterea ſandali, corali, myrobalanorum genera, præſertim quæ ſaccharo cōdiuntur, margaritæ, & ſi quæ id genus alia reperiantur. In lib. Auic. de virib. cordis inſcripto, multa referuntur. In frigido verò calida opportuna ſunt, vt cinamomum, caſſia, macer, lignum aloe, vel (vt multi putant) agalochum, moſcum, ambra, meliſſophylon, vel meliſſa, crocus, cortex citri, cyperus, ſpica nardi, folium, & quæcunque alia his ſimilia, atque hæc in puluerem redacta, aliqua etiam decocta ex iuribus, vel in ferculis, vel inſperſa cibis, vel factis ex ipſis ſyrupis, quemadmodū conficitur è corticibus citri, in vſum veniunt: poſſunt & epithemata fieri, & emplaſtra, & linimenta, ea mutuò componendo, & miſcendo, & temperando. Sed de his ſatis. Nōnulla præterea de cordis palpitatione dicamus, & finem his faciemus. Eſt autem cordis palpitatio, vel tremor, motus eius inæqualis, & inordinatus, cùm quaſi tremere interdum, & ſaltare videtur: & in aliquibus motus is adeo vehemēs eſt, vt manus quaſi repellatur, ſi exterius adhibeatur: immo oculis etiam id percipiatur. Repentinam autem mortem futuram (vt ait Gal. 5. de Loc. affect.) Cap. 2
perinde vt ſyncope, minatur. Commouetur autem cordis palpitatio interdum ex primario cordis affectu: Interdum verò conſenſu aliarum partium; præſertim verò illius membranæ, quam pericardium diximus nuncupari, eò quòd cor circuncirca cōtinet. Affectus verò is eſt, quando nimio humore referta eſt membrana hæc, in qua continetur cor, vt ægrè poſſit cor dilatari, à quo veluti opprimitur, ſed & ex aliquo tumore vel duriori vel calidiori, vt eſt inflāmatio, contracto in illa: & ſicuti animi deliquiū ſæpe contingit aliarū partium conſenſu, imprimis verò oris ventriculi: ita etiam, mea quidem ſententia, poteſt & palpitatio, cùm ſæpe in cordis ſyncopē deſinat. Ego verò iam vidi ſacram, & religioſam iuuenem, quæ cum vehementem, & magnam pateretur cordis palpitationem interdum in ſyncopen: interdum verò conſentiente cerebro cum corde in morbum comitialem, vehementem quidem cadebat: à qua palpitatione nunquam integrè curari potuit, & in ætate iuuenili tandem mortua eſt, quemadmodum de aliis iuuenibus retulit Gale. Quando autem ex primario affectu cordis fit, præſertim ab eius intemperie fit, vel cum materia, vel ſine materia: ſi tamen reſpiciamus ad modū curationis, quo ſe melius habuere illi, quorū hiſtoriā refert Ga. 5. de loc. affe. potius videtur fieri palpitationes ex intēperie cum materia feruēti, & calida, quā frigida. Narrat. n. quòd quicūque aliquid profecere, ſecta vena, id conſecuti ſunt: quod indicat neq; ſine materia fuiſſe eū affectū, neq; ex frigida pepēdiſſe materia. Cui accedit & eiuſdē Gal. ſententia 4. Aph. qui ait, quòd creber, & Com. 64.
velox motus cordis, maximè verò ſi & palpitoſus fuerit, magnū admodū malū eſt, vtpote quod magnū oſtēdat incendiū eſſe accēſum in corde. Quāuis Raſis, & eū ſecutus Auic. voluerint & ab intēperia frigida fieri palpitationē. Græci tamen alieni ab hac ſententia fuiſſe vidētur: quod etiā mihi ſatis conſonū eſſe videtur. Cū enim palpitans cor quaſi ſalire videatur, & inordinatus quidē, ſed frequēs & velox videtur

detur

detur is motus: videtur omnino in calorem [magis] quàm frigus referendus. Licèt autem ita ſe habere res hæc videatur; à craſſo tamen humore ortum habere videtur, cùm illis, teſte eodem Galen. victus attenuans vtilis ſit: curatio autem ſæpe morbi naturã oſtendat. Ego verò, quatenus obſeruare in medendo potui, ferè ſemper animaduerti cordis hanc palpitationem à vapore à melancholico humore ex aſſatione, vel exuſtione ſanguinis elato, & conſenſu oris ventriculi, ſæpe & lienis fieri conſueuiſſe: non tamen negauerim poſſe habere ortum ex obſtructionibus; præſertim verò in pulmonum vaſis: ſicut & interſectum pulſum voluit Gal. Vnde neq; mirũ deinde videri debet, ſi & vena ſecta curandus ſit is affectus: præcipuè verò in cubito ſiniſtro. Vidi etiã aliquos percepiſſe ſe plurimùm leuari apertis hemorrhoidibus: ſicut apud nos appoſitis hyrudinib. ſæpe ſolent aperiri. Deinde verò iis medicamentis vti ſolitus ſum, quæ remittere, & lenire ſolent aſperitatem humoris melancholici, leniter tamen, & facilè: vt in compoſitis facit appellatum lenitiuum, & diacatholicon: interdum verò immiſcebam vnam, vel alteram drachmam confectionis nuncupatæ hamech. Sed & decoctum ſenę, & epithymi mihi ſemper fuit vtile medicamentum: immixto præterea ſyrupo roſaceo ſolutiuo. Et hęc quidem, quantum ad internarum in hoc ventre partium affectus pertinet, ſatis ſunto.

De Affectibus externarum pectoris primùmque de affectibus mammillarum. CAP. XIII.

INTER exteriores partes, quamuis intra cutem contineantur, mammas recenſendas putamus; vt pote quia extrorſum extimis (vt ab initio iſtius libri diximus) muſculis incumbũt: quæ (vt item diximus) glandoſa quadam ſubſtantia, vel adenoſa (vt Græci aiunt) conſtant. Hæ & ſi hac ratione iuuant, quòd ea parte fouent, & tuentur interiores particulas: primũ tamen naturæ inſtitutum in illis creandis fuit, vt lac, quo, infans, vbi natus eſt alatur, continerent. Intertextas enim habent venas in illis glanduloſis carnibus, quæ albæ ſuapte natura ſunt, in quas eo tempore, nimirum quo gerit in vtero, ac puerperij copioſus ſanguis effertur, qui ibi à calore harum partium excoctus albeſcit, & in lac vertitur: vnde & eo tempore intumeſcunt plurimùm; quia plurimùm replentur. Cùm verò mammarum ſubſtantia rara, & quaſi ſpongioſa ſit, inde fit, vt confluentes humores etiam craſſiores facillimè ſuſcipiant. Quare & variis ac diuerſis generibus morborum ſunt obnoxiæ, tum propriis, tum verò communib. Nam & à quacunque differentia intemperiei, & ſimplici, & compoſita corripi poſſunt: à tumoribus etiam cuiuſcunque generis: præſertim verò ab iis, qui à craſſioribus

A humoribus excitantur, corripi ſolent, vt ſunt inflammationes, ſcirrhi, & cancri: immo ferè propriæ ſedes cancri ſunt mammæ in mulieribus; vt nulla pars in humano corpore ſit, in qua frequentius, & faciliùs oriatur cancer, & id ob raritatem, & mollitiem harum glandularum, & copiam, amplitudinémque venarum, quas ob copioſum lac generandum illis natura eſt impertita, & communionem, quam cum vtero habent, à quo ſuppreſſis ſæpe menſibus, craſſus, & melancholicus ſanguis regurgitans ad mammas delatus; in venas, ac glanduloſam ſubſtantiam facilè infarcitur, ac in durum tumorem attollitur. Sed hæc cum aliis pleriſque partibus, præſertim verò carnoſis, communes habet affectiones. Proprias verò reſpicientes illud naturæ
B inſtitutum, propter quod tales à natura ſunt procreatæ, eas habent, quæ à lactatione ſuam habent. Illæ verò ſunt, quia vel id non generant, vel nõ ea copia generant, vt alendo infanti ſatis ſint. Huic præterea addendum, quod etiam à medicis requiritur, eoſque mulieres conſulunt: qua ratione reſtinguendum, & exſiccandum ſit lac, cum amplius lactare nolunt. Sed & affectus præterea, qui frequentiſſimè moleſtus eſt lactantibus mulieribus, is eſt, quòd interdum lac in mulierum vberibus (ita enim à latinis appellãtur, cùm lac habent, vt à Græcis quemadmodum in lib. de cibis boni vel mali ſucci ait Galen. [illegible]) concreſcit in caſeum. Vnde indureſcunt, & dolent; vt poſtea ſæpe in inflammationes tranſeant. Medicis tamen præterea, quia tur-
C pitudinem mulieribus afferre videtur, cùm mammæ nimis creſcunt, faceſcunt interdum negotium, præſertim verò dites, & nobiles, vt doceant, qua ratione, quibuſque remediis reprimi poſſint, ne nimis creſcant, & pendulæ fiant. Verùm quia harum affectionum pars maior, vel ad decorationem ad communem potius, quàm ad curatricem methodum pertinet: ſicut is, cuius poſtremò meminimus; vel tumores præter naturam curandi methodum, vt ſunt inflammationes, & cancri: vel ad eam partem medicinæ, in qua agitur de regendis infantibus, & nutrice: ſicut quæ faciunt ad lactis parandam vbertatem, quæque ad reſtinguendum, & exſiccãdum lac: Ideo ſuperuacaneum mihi videtur longiorem de his habere ſermonem in præſentia. Nam neque Galen. in
D libris de Comp. medicam. ſec. loc. de hac inſtituit aliquam curationem particulatim; verùm & in decimoquarto Method. & ſecundo libro ad Glauc. quatenus ad eorum curationem pertinet, quæ in genus tumorum præter naturam referri poſſunt. Rationem verò ſuccurrendi nutricibus alibi. Vnde & nos de his non alioquin hoc loco agemus. Sed in his finem, huic libro imponemus.

VICTORIS
TRINCAVELLII
DE RATIONE CVRANDI
PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER SEPTIMVS.

De Affectibus earum particularum, quæ ad ventrem inferiorem pertinent. Primúmq; de hiſtoria, & ratione eorum, quibus conſtat venter inferior.

CAPVT PRIMVM.

Lect. 1. TRIA ſunt initia, tréſque principes facultates, quæ corpus vniuerſum animantis, eius præſertim, quod abſolutum, & perfectum eſt, quodque ſanguinis eſt particeps, adminiſtrant (ſi medicorum tamen, & Platonicorum ſententiam ſequi velimus) quæ vt officio actionibuſque diſtinctæ ſunt: ita & diuerſa inſtrumenta, diuerſáſque ſedes locorum interuallis diſtinctas ſunt ſortitæ. Hæc enim ſententia illis, quæ à medicis ſunt tractanda, omnino accõmodatior eſt. An verò, ſicuti vnum animal eſt: ita & hæc in vnum tandem principium primum referenda ſint, quod omnia ad ſe ſpectent, & à quo tandem habeant, quicquid habent, vt cenſere Peripatetici, necne: altior, & difficilior eſt quæſtio, quàm ad præſens inſtitutum pertinere cẽſenda ſit. Satis enim nobis hoc ſit, quòd in curandis affectibus pertinentibus ad has facultates, & in earum integritate ſeruanda, ad tria præcipua, & prima membra omnia primùm referenda ſunt, tanquam ad ſedes harum facultatum: ſed an præterea in his ſit vnum antiquius, & prius, à quo cætera tanquam à primo fonte fluant (vt putauit Ariſt.) quotidie medici, & philoſophi contendunt, & adhuc lis eſt ſub iudice. Hoc tamen, quatenus ad noſtrum ſpectat negotium, non multum refert. Sequamur ergo medicos; quia faciliùs ea via incedentes, quæcunque opportuna, vel neceſſaria ſunt, exponemus. Tria itaque officia neceſſaria ſunt animãtibus, vt viuant, & bene, quantum ſua fert natura, viuant. Primum eſt vita, quæ eſt nihil aliud (vt docuit Ariſt. in libris de morte & vita) niſi participatio animæ in natiuo calore, atque ipſius in eo permanſio. Vniuerſa ergo ratio viuendi in ratione natiui caloris eſt ſita. Caloris verò natiui ratio in temperamẽto conſiſtit. Vnde cùm initium, & fons caloris natiui (vt in priori libro dictum eſt) ſit cor, nam ex eius motu, & eorum, quæ illis miniſtrant, ſeruatur temperamentum hoc, & in habitum vniuerſi corporis diffunditur: rectè initium viuendi cordi tributum eſt. Alterum verò officium eſt, vt alatur, & creſcat. Etenim cùm in primo ortu animal non habeat integrã eam magnitudinem, qua abſolutum dici, & eas actiones, quæ illi ex natura debitæ ſunt, abſolutas efficere poſſit: præterea verò cùm ſemper ab externis, & internis occaſionibus diſſoluatur, & digeratur, diffluátque eius ſubſtantia, quæ in calido, & humido fundatur, neceſſe eſt, vt continenter reficiatur, & inſtauretur; ſicuti diffluit: & præterea vt creſcat, quouſque corpus ad iuſtam ſuam magnitudinem perueniat: quod fieri alia ratione nequit, niſi cibis & alimento. Et cùm cibi, quicunque illi ſint, diuerſam omnino naturam ab ea habeant, quæ animantis eſt: ideo etiam opus fuit, vt per varias eorum tranſmutationes paulatim viciniores & ſimiliores fierẽt ſubſtantiæ membrorum, atque tandem in eam verterẽtur mediis iis tranſmutationibus; & ita inſtaurarentur, & augerentur. Vnde & alio genere membrorũ, vel viſcerum fuit opus, quæ præeſſent huic officio, nempe vt eorum opera concocti cibi, & alere & augere corpus poſſent. Vltima verò concoctio alimẽti eſt ea, qua vertitur in ſanguinem. Nam & Ariſtot. ſanguinem appellat vltimum alimentum: ſiue accipiamus modò ſanguinem, vt eſt quartus humor ab aliis tribus natura diſtinctus: ſiue illum accipiamus, vt continet vniuerſos quatuor humores. Neque enim volumus in præſentia diſputationem inſtituere an ſanguis ſolus nutriat: an verò humores: de qua re litigarunt peripatetici cum medicis. Noſtra etenim, nihil in præſentia refert hæc diſputatio. Et cũ in vnoquoq; genere vnum ſit primum, & præcipuũ, à quo alia dependent: ſanguis autẽ præcipuè, & primũ fiat in iecinore: Ideo merito medici hunc principatum iecinori tribuere, reliqua verò omnia illi miniſtrant: quædam enim illi materiam parant, vt faciliùs,

facilius, & exquiſitius ſanguis ex ea generari poſſit: alia verò ad ſanguinem expiandum, & expurgandū procreata ſunt, vt eo ſynceriori vſa natura melius & alat, & augeat. Sed nec hoc ſatis animanti eſt: animal enim dixit Ariſtot. eſt animal per ſenſum; vnde cognitio quoque & ſenſus animalibus neceſſarij ſunt ad tuendam vitam. Cùm enim multa habeat, a quibus poſſit lædi, nec modo lædi, verùm & deſtrui, vt illa ergo declinare, & effugere poſſet, data eſt cognitio, dati ſunt ſenſus: neque enim fugere, & euitare poterit, niſi quæ aduerſaria illi ſunt, nouerit: neq; illa eligere, quæ ſint vtilia futura, ſiue ad cibos ſpectemus ſiue ad alia, quæ exterius occurrunt, niſi nouerit, qualia ſint. Præterea cùm perfectiora animantia, non perinde vt plantæ, & alia, quæ zoophyta à Græcis dicuntur, quæ terræ, vel lapidibus ſunt affixa, præſentem ſemper humorem habeant, quem attrahant ad alimentum: ſed oportet, vt cibos quærāt congruentes, & petant, vbi illi ſunt. Ideo tum hac ratione, tum verò, vt quæ nocua ſunt, effugiant, illis neceſſaria fuit facultas, qua locum mutare poſſint, & progredi, quo illis magis viſum fuerit opportunum. Sed experientia iam compertum eſt, quòd anima vtitur miniſterio neruorum in actionibus prouenientibus ab hac facultate, qui omnes tandem à cerebro ortum habēt. Idcirco etiam iure principatum, & ſedem propriam iſtius facultatis, qua ſentit, & mouetur animal, à natura collocatum eſſe in capite, & cerebro medici ſenſere. Non modò autē natura animantia his tribus donauit facultatibus, illiſque conceſſit tria præcipua inſtrumenta, quibus & diuerſa miniſteria eſt impertita: verùm & ea inſigni locorum intercapedine ſeparauit, & cuicunque pro ſua dignitate, & commoditate congruentem aſſignauit locum. Cerebrum enim in capite locauit, qui locus dignior eſt, & quaſi ſpecula, & præterea procul aliis, ne eius actiones offenderentur, & confunderentur à multa euaporatione, quam neceſſe eſt excitari, dum cibi coquuntur per primam, & ſecundam concoctionem: præterea verò à fumoſo etiam habitu, qui à corde conuertente eximio ſuo calore ſanguinem in ſpiritus gignuntur. Secundum locum cordi attribuit, in medio ferè animanti, quod veluti focus eſt noſtri natiui ignis, vel caloris; vt pariter omnes partes, quantū earum natura requirebat, calefacere poſſet. In ſuperiori itaque ventre de quo hactenus in præcedenti libro egimus illud collocauit. Iecur autem, in hoc inferiori cum cæteris ferè omnibus viſceribus, quæ illi miniſtrant, poſuit. Cùm enim multa ſint ex his concoctionibus excrementa expurganda, huic officio nullus alius locus, vt anatomici docuere; accommodatior eſſe poterat. Vnde cùm omnia, quæ ad particulas prioribus facultatib. inſeruientes, in his hactenus deſcriptis libris fuerimus perſecuti: Reliquum tandem eſt, vt de affectib. harum etiam particularum agamus, quæ hoc inferiori vētre collocatæ ſunt, & verſantur circa alimentum vniuerſo corpori parādum, quæ quidem particulæ naturales à Galen. & eius ſequacibus dici conſueuere: qui quidem vires animantis, quemadmodū & animas, partiti ſunt; & hanc, quæ alimento & incremento præeſt, naturalem animam Platonis decreta ſequētes appellauere: quemadmodum & has facultates, ſicuti quæ vitæ, vitalē, cuius ſedes cor eſt. Ratio enim vitæ in ſpiritu, & natiuo calore vniuerſa poſita eſt, cuius initium, & fons eſt cor. Ariſtot. tamen has ambas ad vnam facultatem, vel animæ partem, quam vegetatricem appellauit, pertinere, eaſq;

A omnes primum à corde defluere ſenſit. Animam verò, & animales facultates, propriè, & abſoluta appellatione nuncupandas eſſe conſueuere Plato & Gale. per quas animal propriè habet, vt ſit animal, hoc eſt, quæ illi initium eſt mouendi, & ſentiendi. Nam & ſi quædam animalia hoc motu, quo locum mutare ex interno principio poſſint, omnino careant: illa tamen imperfecta habentur, & quaſi media inter animalia, & plantas. Sed redeamus eò, vnde diuerteramus. Partes itaque, quarum officium eſt parare, & excolere alimentum, expiareq; ab excrementis ſuperuacaneis, in hoc ventre inferiori collocatæ à natura fuere. At eas primùm partiamur, ſicuti à natura locis, & officiis fuere diſpertitæ: ſequamúrq; eam partiendi rationem, quam in prioribus

B partibus, vel ventribus ſumus ſecuti. Venter igitur inferior ex ſuperiori parte coſtis terminatur infimis, quæ nothæ, vel ſpuriæ dicuntur: ex inferiori verò, oſſe pubis, & inguinibus. Primaque partitione in continentes, & contentas diuidi poteſt. Continentes primum vno vocabulo tam Græcè quàm latinè ſunt nuncupatæ: Græci enim ἐπιγάστριον dixere, quaſi ἐπὶ τὴν γαστέρα. hoc eſt ſupra ventrem: Latini verò abdomen appellauere. Quæ pars non vnica, & ſimplex eſt, ſed multiplex, & ex pluribus ſimplicib. particulis coagmentata. Primum quidem eſt cutis omnium extima, cuius pars exterior, & denſior, quæ aliquando nimis exſiccata, ab alia interiori parte ſeparatur; epidermis à Græcis, à Latinis cuticula dici-

C tur. Intra cutem eſt membrana, quæ, vt cutis, vniuerſum corpus ambit, & cā Galen. quaſi totius corporis inuolucrum eſſe ait, eius officium eſt, venulas, & arterias, neruóſque firmare, qui cuti ſenſum, vitam, & alimentum afferunt: qua parte autem huic ventri prætenditur, craſſior eſt, eiq; in obæſis plurima adnaſcitur pinguedo: vnde quia craſſior eſt, ideo carnoſum paniculum iuniores appellauere. Huic ſubditæ ſunt quatuor muſculorum coniugationes, duo obliqui, qui deſcendentes dicuntur: duo item obliqui, qui aſcendentes: tertiò duo recti, vel longi, qui anteriorem partem occupant, & mediam: duo poſtremi, qui tranſuerſi dicuntur, qui à dorſo & eius ſpina per quædam ligamenta primum ortum habē-

D tes, & inde ad anteriores partes aſcendentes, in medio ventre per cordas mutuò ſibi occurrentes, in vnum coaleſcunt. Omnibus autem his tandem poſtrema ſubtenditur, vel prætenditur membrana, quā ob id peritoneum Græci vocauere; quia circuntendatur vniuerſo huic inferiori ventri: ſicut ſuccingens ſuperiori. Continentes ergo partes hæ ſunt. Continentur verò viſcera interna, quorum hæc eſt partitio, & natura. Sed prius reuocemus in memoriam, quòd paulò ante diximus, & tanquam dicendorum fundamentum iaciamus, quòd vltimum alimentum noſtri corporis eſt ſanguis, ſi Hipp. & Gal. quidem ſequamur, vt ſanguis in ſe quatuor natura-

E les humores continet. Ipſi enim hæc quatuor tanquam animati corporis elemēta eſſe ſtatuere, a quib. non ſolùm generationem, ſed & alimentum ſuum habent: quamuis Ariſt. hæc omnia in ſanguinem referat, qui natura ab aliis tribus ſecretus eſt. Sed de his in præſentia non eſt opportunum diſputare. Sāguis autem, quomodocunque accipiatur, generationem ſuam ex cibis habet. qui quidem cibi (vt ſecundo de Anima & de alimento dixit Ariſt.) & ſi in fine per tranſmutationem factam à natiuo corporis calore fiant ſimiles ſanguini, in principio tamen ab eo ſunt diſſimiles; immo (vt ipſe affirmat) cōtrarij: &

proinde non vna, ſed multiplici tranſmutatione egent antea quàm fiant exquiſitus ſanguis: vnde præter id, quòd mandunt ur primùm, & diuiſi ad partes minimas interim aliquantiſper tranſmutantur à ſuis naturalibus qualitatibus, naturæ inſtituto cautū eſt, vt antequā ad iecur, quod eſt veluti officina generādi ſanguinis, ferantur, coquantur, & parentur, quo paratu in aliam ſubſtantiam tranſeunt, quæ veluti media ſit inter cibos, & ſanguinem, reliquóſq; ſuccos. Vnde ventriculum fabre fecit, qui eſſet veluti ahenum, vel olla, in qua fieret hæc prima cōcoctio. Neque enim eam, quæ in ore fit, propriè cōcoctionem appellauerim, niſi lata quadam ſignificatione. Sed quia nequit fieri, vt in cibis, qui (vt dixi) antequam aſſimilentur, contrarij ſunt, & quatenus per eos fieri poteſt, reluctantur concoquenti calori, ſit æqualis facilitas in omnibus partibus, vt æqualiter, & eodem modo vinci à natiuo calore poſſint: ſed aliquæ ſemper huic negotio ineptæ ſunt, quas in excrementa tranſire neceſſe eſt: quæ ab alimoniæ natura omnino aliena ſunt: vnde tanquam inutilia, & potius nocua, ſi retineantur, excernenda ſunt. Quare illius rei non oblita natura inteſtina procreauit, quæ eſſent veluti receptacula, & cloaca, per quam purgarentur excrementa, quæ ex prima concoctione generantur: quamuis ſuis inuolutionibus, & longitudine plurimum ad diſtributionē cocti ſucci per venas in iecur vtilia ſint. Sed de his poſtea. Secunda autem cōcoctio in iecinore fit, vnde fuit neceſſe, vt ſuccus vtilis, qui fuerat in ventriculo genitus, ad iecur attraheretur, & proinde ab eo venam portæ appellatam ex concaua eius parte deduxit, diſpertitam prius in plurimos ramos, ad ventriculum, & inteſtina, per quas attractus is ſuccus quaſi ab hirudinibus, in iecur veheretur. Sed & in hac quoque cōcoctione multiplicia gignuntur excrementa. Nam cū multo ſit humore opus, vt alimētitia materia poſſit penetrare in anguſtiſſimas iecinoris venas, quo, poſt confectos humores, non eſt amplius opus: nā aquoſior eſſet ſanguis: Ideo renes facti à natura ſunt, qui ſuperuacuum humorem attraherent, vtrinque vnus, quibus ſuppoſita veſica, in qua collectus is ſeroſus humor ſeruaretur, quoaduſq; opportunum eſſet illum expellere, factiq; ſunt vrinarij meatus, per quos ferretur vrina in veſicam. Sed quia plus bilis tā flauæ quàm atræ generatur, quàm ſit animanti neceſſarium: Ideo & veſicula fellea ſub iecore creata eſt, quæ flauam bilem ſuperuacaneam attraheret, & ita ſanguinem expiaret, & attractam tādem ad inteſtina excerneret, tāquam ad communē corporis cloacam. Lienem autem in ſiniſtra parte, qui atram bilē, quæ ſuperuacua ſit, & ipſe attraheret, effecit, ſicut in dextro ſitum eſt iecur. Vt autem & valido nexu tū hæc viſcera omnia dorſo necterentur, quod veluti totius iſtius fabricæ fundamentum, & ſubſtentaculum eſt: ideo meſenterium ex multiplici, & replicato peritoneo intertexuit: tum verò & venæ, quarum hactenus meminimus, quæque ad ventriculum, & inteſtina à portis iecinoris deductæ ſunt, fulcirētur, firmioréſq;, & tutiores eſſent. At quia & ſemen veluti excrementum vltimi alimenti eſt, quod & ſi vtile naturæ ſit ad propagandam ſobolem, & conſeruationem ſpeciei, ad integritatem corporis, & tuendam valetudinem non paruum prodeſt modeſta eius excretio. Idcirco in hoc etiam ventre tanquam huc pertinentia inſtrumenta generationis ſuere collocata, vt ſunt teſtes, & vterus in mulieribus, & teſtes & ſcrotum, vaſaq; ſeminaria in viris, quæ & ſi exte-

A riora videantur in viris, inter contentas tamen partes recenſeri poſſunt, cùm ab eadem cuti, & eodem peritoneo contineantur: nam ſcrotū ex cute & peritoneo conſtat. Cum autem de his omnibus ſit ſermo habendus: prius de contentis loquemur, in quibus maius eſt momentum: quamuis continentia aſpectibus noſtris primùm ſe offerāt. Primum autem de ventriculo agemus. Nam ſecto medio ventre, vt in anatome humani corporis plerunq; primum ſecari ſolet, primus ſe nobis ventriculus offert: ſed & eius etiam officiū, & operatio, tempore ſaltem, alia cæterarum particularum, quæ hoc ventre continentur, officia præcedit.

B

De ventriculo, & eius affectibus.

CAP. II.

QVIA faciliora perceptu ſunt futura, quæ de affectibus ventriculi dicemus, ſi aliquis de eius ſubſtantia, natura & ſtructura ſermo præceſſerit: *Lib. 1.* Ideo & de his aliqua, pauca tamen, verba faciamus. Ventriculus itaque neruoſa conſtat ſubſtantia. At verò, eorum corporum, quæ neruoſa dici ſolent, nō vna ſimpléxq; eſt ratio ſubſtantiæ, ſed potius (vt ex Gal. primo li. Com. ſexto in Epid. colligi facilè poteſt) duplex ſaltem. *Com. 2.* Nam interdum neruoſa corpora ea dicuntur, quæ ex pluribus neruis, vel neruorum fibris ſunt contexta: ſicut muſculorum chordæ hoc

C pacto neruoſa corpora, & neruoſæ propagines dicuntur. Nonnunquam verò non hac ratione, ſed potius ex quadam ſimilitudine, quam cum neruis habent neruoſa dicuntur: nempe quia alba ſunt, exanguiaq;, & præterea quia plurimùm, ſeruata tamen partium integritate, diſtendi poſſunt. Qua ratione vterus, & veſica interdum (vt ibidem teſtatur Gal.) neruoſa corpora dici ſolent. Porrò vtraque ratione ventriculus neruoſa ſubſtantia cōſtare dici poterit. Etenim multorum neruorum particeps eſt, & ex eis quaſi intertexitur, qui à recurrentibus neruis, qui reuerſiui à iunioribus dicuntur, ortum habent, à quibus eximium quendam ſenſum, præ alijs ferè omnibus particulis conſecuta eſt, præſertim verò os eius

D hac ipſa ratione neruoſum dici meretur. Nec minus etiam ratione altera, nam alba, exanguiq; ſubſtantia conſtat, & ea, quæ plurimum extendi poteſt: quæ, quamuis ſibi ſimilis vndequaque, & quaſi ſimplex videatur: diuerſis tamē partibus conſtat differentibus officiis, facultatibus, & locis. Nam primū duabus quaſi tunicis, & duobus (vt alij quidam loquuntur) veluti tergoribus coagmentatus eſt ventriculus, quæ in anatomicis adminiſtrationibus ſeparari poſſunt, & ſolent, quæq; proprietate ſubſtantiæ differentes ſunt. Siquidē interior magis ad nerueam naturam accedit: exterior aliquantò vergit ad carneam: aiúntq; anatomici in interiori magis ſentiendi vim vigere, in exteriori verò concoctricem, & cibi tranſmutatricem facultatem præſertim ſedem habere: quamuis neutra neutrius ſit expers. Sunt au-

E tem compoſitæ hæ duæ tunicæ fibris quibuſdam, & quaſi ſtaminibus intertextæ, diſtinctia ſitu, & ordine. Nam aliæ rectæ ſecundum longitudinem viſceris protrahuntur: aliæ quaſi tranſuerſæ in orbem circumeunt illum vniuerſum: aliquæ verò obliquo ferè itinere feruntur. Quarum officia diſtincta ſunt. Nam longæ quaſi inſtrumenta ſunt attractricis facultatis: vnde in gula, cuius munus eſt cibum acceptum ad ventriculum attrahere, lōgè plurimæ ſunt. Orbiculares verò, vel tranſuerſæ primum inſtrumē-

tum

tum ſunt expultricis facultatis:dum enim ea ſupe-
riori parte contrahuntur,& anguſtiorem ventriculũ
reddunt,exprimunt,& detrudunt,quod inferius cõ-
tinetur ad fundum, & inferiorem ventriculum. O-
bliquæ autem cõtentrici facultati miniſtrant.Quã-
uis(vt anatomici teſtantur)mutuò ſe iuuent in hu-
iuſmodi officiis. His ergo fibris intertextæ ſunt hæ
duæ quaſi tunicæ, non tamen æqualiter, & pariter.
Nam in interiori,multæ quidem rectæ, aliquæ etiã
obliquæ ſunt,verùm illæ non multæ.In extima ve-
rò multæ orbiculares, & tranſuerſæ. Sed de his ex-
quiſitius agere ad anatomicam potius diſciplinam
ſpectat, nobis interea hæc ſatis ſint. At præterea
partes ventriculi alia quoque ratione diſtinguũtur.
Etenim eſt ſuperior, quam ſtomachum, vel ventri-
culi os appellauere medici antiquiores: licet apud
Cap. 1. poſteriores,(vt ait Gal.8.de Comp.medi.per loc.)
conſuetudo inualuerit,vt hoc nomine & ventriculũ
appellent. Propriè autẽ ſtomachus eſt meatus ille,
per quẽ cibus manſus in ventriculum defertur, qui
alio vocabulo à Græcis œſophagus dicitur, à Lati-
nis gula.Eſt præterea pars inferior,quam fundũ vo-
cant.In ſuperiori,quæ eximio quodam ſenſu prædi-
ta eſt,ob multam neruorum copiam,quorum fibris
intertexta eſt hæc ventriculi pars, præſertim viget
facultas appetitrix,quæ ex percepta noxa ob defe-
ctũ ſubſtantiæ,& proprij humoris, qui tempore fa-
mis exſugitur à venis eò pertinẽtib.excitatur ad de-
ſiderium cibi,& potus, vt reficiatur id, quod per eã
ſuctionẽ fuerat deperditũ,quę vt & Philoſophi in 2.
de Anima expoſuere,appetentia tum fames, tũ ſitis
dicitur.In in feriori aũt parte,quę & fundus dicitur,
præſertim viget ea facultas, quæ cibum concoquit.
Vnde cùm ex aliquo craſſiori flatu in vẽtriculo ex-
citato ſuſpenditur cibus,quò minùs poſſit ad fundũ
deſcendere,ægrè admodum cõcoquitur. Habet au-
tem vtraque pars multos neruos,arteriaſque, & ve-
nas,quibus maximam habet affinitatem,conſenſum
& connexionem cum cerebro, corde, & iecinore:
plures tamen pars ſuperior neruos habet,quorũ ra-
tione,& cum ea magis conſentit cerebrum: ratio-
ne etiam vicinitatis, præter connexionem per arte-
tias,adeo ingentem conſenſum cum ore ventriculi
cor habet,vt & ipſum cordis nomine ſit ab antiquis
medicis donatum, qui & affectus primùm attinen-
tes ad os ventriculi, cardiacos nuncupauere. Plu-
rimum præterea in conſenſum, cùm malè afficitur
ventriculus, ſecum iecur trahit: Vnde ex conſenſu
iecinoris cum ventriculo ſæpe fiunt hydropes. Sed
& quia propria actio ventriculi corpori vniuerſo
non modò vtilis eſt, ſed etiam perquam neceſſaria:
Ideo ventriculi vitio,& conſenſu vniuerſum corpus
læditur. Vnde quamuis inter præcipuas particulas,
atque principalia membra non fuerit à medicis cõ-
numeratus: attamen non minori diligentia,& cuſto-
dia in curationibus dignus habitus eſt, quàm præ-
cipuæ particulæ:vt pote qui ſenſerint ſemper habẽ-
dum eſſe oculum,vt eius robur ſeruetur: quo factũ
deinde eſt, vt nulla medicamenta illi congruentia
cenſuerint, quæ eſſent cuiuſcunque aſtrictionis ex-
pertia.Sed & viciſſim non minus ventriculus in af-
fectibus capitis oſtenditur,quàm caput in affectib.
ventriculi.Itidémque & cordis & iecinoris, ſed &
vteri:vt indicant mulieres,quæ vterinis affectib.tẽ-
tantur.Vt autem faciliorem rationẽ inueniendi par-
ticulatim affectus omnes ad hanc particulam atti-
nentes inire poſſimus,aliquantò,altius exordiamur.
Itaque cum ſanitas,& morbus ex propria vtriuſque
A natura operationes reſpiciant.(Nam ſanitas eſt cor-
poris affectio,ex qua operationes integrę fiũt:mor-
bus verò,ea qua læditur operatio) ab ipſis opera-
tionibus ſumpto initio, facilè morborum, quibus
obnoxius eſt ſuapte natura ventriculus,differentias
aſſequemur.Prima igitur actio ventriculi,ob quã à
natura fuit fabricatus,eſt cibi, vel primi alimẽti pri-
ma concoctio.Et quamuis duplicẽ ventriculus ha-
beat concoctionem:alteram,quam poſſumus com-
munem appellare, qua cibus confectus in ſuccum
ptiſſanæ ſimilem conuertitur, qui eſt veluti propria
materia,ea qua ſanguis gignitur: alteram verò, quæ
ipſi propria & peculiaris, per quam ipſe particula-
tim ex alimento proprio, ſicut illud ſit ſuccus, qui
primùm in eo per priorem concoctionẽ gignitur:ſi-
B ue ſit ſanguis, (de hoc enim in præſentia nolumus
diſputare)nutritur.Et licet etiam ventriculus, qua-
tenus ad ipſum pertinet,ea ratione(vt tradidit Ga.)
imprimis coquat, vt ipſe ex eo alatur:naturæ tamen
inſtituto præcipuè creatus eſt, propter communẽ,
& toti corpori neceſſariã alimenti primi cõcoctio-
nem,& in hanc,tanquam in finem, reliquæ omnes,
tam facultates,quibus à natura donatus eſt,quàm e-
tiam actiones,& reliqua tandem omnia referuntur.
Nam & propterea cibum prius in ore confectũ per
gulam attrahit,& attractum amplexatur,& cõtinet,
vt probè illum conficere poſſit. Sed & eo confecto
excrementoſas,& ſuperuacaneas partes excernit,ne
turbent,& vitient id, quod iam probè confectũ eſt.
Vnde & eadem de cauſa illi natura eam figurã lar-
C gita eſt, qua erat præſtantius ſubminiſtraturus pri-
mum alimentum,duóq; veluti hoſtia data,quibus &
coquenda cibum admitteret,& quod illi ſuperuaca-
neum erat futurum,in inteſtina dimitteret. Interte-
xuit etiam eius ſubſtantiam diuerſis fibrarum ordi-
nibus,quibus & ſe colligere poſſet, & vel attrahere,
vel continere, & amplecti, vel etiam expellere cõ-
prehenſam materiam.Sed cùm præterea aliquando
oporteat ipſum attolli in amplum tumorem, dum
repletur multo cibo, aliquando contrahi in angu-
ſtum: Ideo & illi ſubſtantiam dedit neruеam,& fe-
rè exanguem. At poſtea, quia eiuſmodi ſubſtantia
concoctioni non erat admodum apta; vtpote quæ
non multum haberet natiui caloris: illum ita col-
locauit,vt foueri,& iuuari in concoquendo poſſit à
D calidioribus viſceribus: ea parte enim dextra iecur
illi incumbit:ea ſiniſtra lien: ſupra ſeptum tranſuer-
ſum:ſub ipſo feruntur magna vena,atque arteria: ex
anteriori parte omẽtum,& muſculi abdominis. Vn-
de ſicut ab omnibus his iuuatur ventriculus in cõ-
quendo,quæ propria eſt eius actio: ita & læditur in
eorundem affectibus. Et ſicuti multiplicem habet
naturam, ita eſt multiplicibus morbis obnoxius:
imò cuiuſcunque generis. Nam cùm partim inſtru-
mentarium ſit membrum conſtitutum, ex diuerſis
videlicet partibus diſtinctis, figura, ſitu, numero,
connexione, ordine, & id genus reliquis: partim
etiam ſimplex; ratione primarum ſuarum partium,
morbis etiam cuiuſcunque generis ſit expoſitus,
tam illis, qui proprij ſunt ſimilaribus partibus, vt
illi ſunt, qui in intemperie conſiſtunt: quàm etiam
illis, qui compoſitis & inſtrumentariis, de quibus
ſuo loco dicemus:nec minus etiam illis, qui vtriſ-
que communes ſunt:vt eſt vnitatis ſolutio.Sed quia
prima iſtius viſceris ſecundum duas partes facta eſt
partitio, quæ magis inſignes ſunt, ſuntq; diſtinctæ
non ſolùm loco, ſed etiam facultatibus, nempe in
ſuperiorẽ,quæ ventriculi os dicitur, cuius præcipua
facultas

facultas eſt (vt paulò ante diximus) appetentia, vel A deſiderium cibi ad inferiorem, qui fundus ventriculi appellatur, in qua magis vis concoctrix viget. Itaque ne methodum confundamus, primùm de ſuperiori parte agamus, & de illis affectibus, qui ad eam pertinent, & primas præcipuaſq; actiones pertinentes ad eius primam & præcipuam facultatem, quam diximus eſſe appetitricem. Mox verò de illis, quibus læduntur facultates, quæ propriæ ſunt partis inferioris, nempe ad concoctricem, & alias, quæ huic inſeruiunt attinentes: Poſtremo vero de illis agemus, quæ vtriuſque, tam ſuperiori, quàm inferiori communes ſunt. Cùm itaque ad os ventriculi præſertim pertineat cibum appetere, cùm illi cibo eſt opus, pariterq; & potum, & prior quidem appetitio B fames dicitur, altera verò ſitis: de illis affectib. primùm agamus, quibus læditur prior actio appetitricis facultatis, quæ fames dicitur: poſt autem de illis, qui ſitim reſpiciunt. Quoniam autem cibi appetitio tripliciter, vt & aliæ actiones quarumcunq; facultatũ, lædi poteſt. Nam vel omnino tollitur; vel imminuitur, vel vitiatur, & peruertitur. At verò duplex eſt appetentię ablatio: interdum enim qui cibũ nullo modo appetunt, hoc ſolum habent incommodum, quòd fame carent: interdum vero nõ modo non fameſcunt, verum & cibum faſtidiunt, & abominantur, ita vt ne illum quidem ſine faſtidio puſſint aſpicere: imo oblatum auerſantur, & refugiunt. Com. 18. Hos Hipp. (vt Gal refert. primo libro Com. in pri- C mum Epid. ἀνορέκτους, priores ἀσίτους appellare conſueuit. Imminuitur autem appetentia, quando non omnino non appetunt, ſed parum. At vitiatus cibi appetitus, vel peruerſus duas item habet differẽtias. Nam aut nimia fames, & inexplebilis hominẽ cruciat, quæ canina fames appellatur: aut ea petit, quæ ſunt præter rationem, & naturam, ſicuti carbones quidam comedunt: alij è muris calcem detrahunt comedendam, alij terram, & iſtiuſmodi alia, quæ nullam habent humani cibi rationem, & hunc affectum picam antiqui medici appellarunt, qui frequẽs ſolet eſſe in prægnantibus, primis illis pręgnationis menſibus. Sunt vero hæc omnia ſymptomata, quæ affectus ſequuntur proprios, de quibus in præſentia D primùm agendum eſt, tanquam de illis, quæ nobis Lect. 3. methodũ curationis per proprias indicationes, & ſcopos demonſtrare poſſunt. Sed quia (vt philoſophi atteſtantur) rectum iudex ſui eſt, pariter & obliqui, & priuatio per oppoſitum habitum cognoſcenda eſt: Ideo de fame primum, quæ naturalis eſt cibi appetentia, & eius naturalibus cauſis ſermo inſtituendus eſt. Ita enim facilius quæcunq; poſſunt illi præter rei naturam accidere, inueniemus. In vniuerſum itaque, cùm omnis appetitio (vt tum Ariſtotel. primo phyſices Auſcul. docuit: tum Galen. primo de Text. 10. Com. 81 Cap. 7. ſympto. cauſ.) ſequatur, & ortum habeat ea defectu, & penuria alicuius rei: eis enim quibus abundamus, E fruimur: at ea, quibus caremus, appetimus, deſideramúſque. Fames vero, & ſitis cùm ſint appetitiones quædam, quæ primum ad os ventriculi pertinẽt, neceſſe eſt, vt ſequantur defectum aliquam, vel penuriam, qua laboret ventriculus. Quoniam vero facultates in animantibus per actus (vt Ariſtot. ſecundo de Anima teſtatus eſt) cognoſcuntur: actiones vero per obiecta, naturam appetituum horum ſi faciliùs cognoſcere velimus, obiecta, quæ deſiderantur, in fame, & ſiti, conſideranda ſunt, quæ omnium conſenſu ſunt cibus, & potus, quatenus cibus, & potus ſunt, & per eorum rationem, quam formalem noſtri

A iuniores appellant. Nam licet fames ſedetur eſu panis, vel carnis, vel id genus aliorum (de fame enim primùm habebimus ſermonem) non tamen deſiderantur, quatenus panis vel caro ſunt; ſed quatenus facultatem habent, qua poſſint in ſubſtantiam eius corporis conuerti, cuius comparatione cibi dicuntur. Vnde in fame non eadem ab omnibus appetuntur, quia non eandem naturalem aptitudinem habent, vt pariter in ſubſtantiam animalis fameſcẽtis conuerti poſſint, quo fit, vt neceſſe ſit confiteri, quod fames ſequatur defectum, & penuriam ſubſtantiæ illius particulæ, ad quam fameſcere primùm pertinet, hoc eſt ventriculi. Duplicem autem iſtius penuriæ, vel defectus occaſionem habere ventri- B culus: alteram quidem communem cum aliis omnibus particulis: aliam vero propriam. Communis cauſa defectus in ventriculo eſt, quæ fit perpetuo a calido eius innato, qui humidum ipſius particulæ, à quo fouetur, & quaſi alitur, digerit, cõſumitq; : at hoc commune omnibus particulis. Propria vero cauſa defectus in vẽtriculo eſt, quia in animalis corpore cætera membra tandem ab ipſo ventriculo, tanquam à communi promptuario, & cõmuni coquina materiam, vnde alantur, attrahunt; id tamẽ ordine quodam. Nam cæteræ particulæ à venis ſuũ alimentum exugunt: venæ verò, cum inaniuntur, à iecinore, vnde ortum habent, id petunt. Iecor per meſaraicas, tanquam per manus proprias, à ventri- C culo, & inteſtinis quærit alimentum & ſi aptum ſuccum in eo confectum reperierit, illum exſugens in ſanguinem conuertit, ex quo tum ipſum, tum reliquæ particulæ alendæ ſunt. Sin autem deſit aptus ſuccus communis in ventriculo, proprium humorem, & naturalem, quo conſtat ſubſtantia, & natura ventriculi, attrahens exſugit: quo fit, vt in eo inſignis penuria ſequatur, & defectus humiditatis, imo propriæ ſubſtãtiæ ipſius ventriculi, quam percipiens, cùm ſit inſigni præditus ſenſu, cogitur appetere alimentum, quo defectus is reficiatur: qui quidem appetitus tum fames, tum ſitis dicitur, & id ratione ſubſtantiæ duplicis, quæ deficit, vt paulò pòſt exponemus. Sed primum vnum videtur expo- D nendum, quod ſicut & reliqua, quæ hactenus expoſita ſunt, à Galen. primo de Sympto cauſ. depromCap. 7. pſimus: illud vero eſt, quod & ſi omnis particulæ, cùm inanitur, ſuapte natura alimentum, quo reficiatur, appetat: aliuqin enim non illud attraheret: non eſt tamen eiuſdem rationis is appetitus in omnibus. Etenim cùm duplex ſit appetitus (vt primò Com. 82. Cap. 3. Phiſices Auſcul. declarauit Auer. & Gale. ſexto de Loc. affect. clarius autem loco nuper citato.) Alter quidem naturalis, qui ſine vllo ſenſu eſt, qui nihil aliud eſt, niſi naturalis quædam illius particulæ propenſio ad attrahendum cibum, cùm alimento eget: quemadmodum graue, quamuis omni careat ſenſu, appetit, & procliue eſt, vt deorſum feratur: leue au- E tem ſurſum: & magnes, vt ferrum attrahat. Alius autem appetitus animalis eſt, qui ſequitur, & quaſi cõcitatur à cognitione defectus. Triſtatur enim natura percipiens ſenſu, vel ratione ſibi aliquid deficere, vel alicuius rei vtilis, vel neceſſarię penuria tentari. Vnde animal incitatur ad illud quærendum, & cæteræ omnes partes naturali quodam inſtinctu appetunt alimentum perinde, vt plantæ. Quamuis de plantis aliquando ſenſiſſe ex ſententia Platonis Ga. viſus ſit, quod aliquo ſint ſenſu præditæ. Ventriculus verò, præter naturale cibi deſiderium, donatus eſt eo etiam, qui ſenſus, & cognitionis comes eſt.

Nam

Nam eam vim habet ratione eximij ſenſus, vt de-
fectum ſuum percipere, ſentiréque poſsit, & eo tri-
ſtantia etiam facilius fore natura nouit, vt incitare-
tur animal ad procurandũ cibum, quo refici, & ſer-
uari diu poſsit: idque non ſine magna ratione fa-
ctum eſt: quia aliæ particulæ ſemper præſens habent
illud, vnde illis petendus eſt cibus, perinde vt plan-
tæ, quæ non eguere hoc appetitu: quoniam ſemper
affixę ſunt terræ, à qua ſola alimentum petunt, ne-
que illis aliunde quærendum: Ita & membra venis
& venæ iecinori, & iecur per meſaraicas ventricu-
lo natura affixum eſt. Ventriculo verò exterius quæ-
rendum alimentum, quod ſæpius procul eſt, vt ne-
ceſſe ſit animali illud etiam per remotiora loca quę-
rere. Et proinde oportuit, vt ſagax natura illi ali-
quem ſtimulum inderet, qui ad quærendum cibum
& potum concitaret: ille verò eſt triſtis quidã ſenſus
quẽ ea ſua vacuitate illo exſiccato animal in ore vẽ-
triculi tẽpore famis, vel ſitis percipit, nec alia fere
de cauſa natura inſtituit, vt maximo & exquiſitiſſi-
mo ſenſu prædita ſit hæc particula. Porrò cùm ſub-
ſtãtia noſtri corporis duplici præſertim parte coag
mentata ſit: ſicuti ferè omnia mixta, & ſimilaria
corpora humida quippe & ſicca. Nã ex ſicco mixta
habẽt ſoliditatem, & quòd propriis terminentur fi-
nibus: ex humido verò, continuitatẽ: & cum ea om-
nia per concoctionẽ generentur, cõcoctio (vt Ari-
C ſto. 4. Metheorum. doc.) fit ex apta mixtura ſicci
cũ humido. Vnde ex defectu ſicci oritur fames, quæ
propriè & primùm eſt appetitus ſiccioris ſubſtan-
tiæ. Ex defectu & penuria humoris fit ſitis, quæ de-
ſiderium eſt rei humidæ. Verùm quia ex defectu a-
limenti corpus refrigeſcit contabeſcens, vt ignis
deficiente fomento, & lignorum materiam paula-
tim extinguitur. Vnde qui diutius ieiunant, vix ca-
leſieri poſſunt: Ideo in fame vtrunque coniungitur:
nimirum quòd ſit calidi, & ſicci appetentia, vt idem
Ariſt. ſecundo de Anima declarauit. Ex defectu au-
tem humoris calor fit acrior eſt enim in prouerbio,
quod ſiccitas eſt lima caloris. Vnde qui ſicciori tẽ-
peratura ſunt, calorem acriorem habent. Quare de-
ficiente humore, natiuus calor ad igneam naturam
D vertitur: & proinde non ſolum in ſiti excitatur ap-
petitus humidi, ſed etiam frigidi. Ex his autem in
hunc modum expoſitis, iam liquido poteſt patere,
quod & ſi ſitis, & fames ſint appetitus animales, qui
proximè, & primùm attinent ad ventriculũ, præter-
tim verò ad hos illius: hos tamen motus quidam
præcedunt, qui ſequuntur naturalem appetitionem
aliarum partium priorum, ſicuti tractatio reliqua-
rum particularum à venis, & venarum à iecinore, &
iecoris per venas meſaraicas à ventriculo, per quam
attractionem, & exſuctionem inanitur ventriculus,
ex qua inanitate triſtatur. Et hæc quidem ſunt in-
ternæ, & naturales cauſæ famis, vel ſitis. His tamen
accedunt & aliæ externæ, quæ illas quoquomodo
E adiuuant. Nam frigus externum ad tunicas ventri-
culi pertingens condenſando, & exprimendo eas
inanit, & hac ratione famem excitat: ſicuti calor
contrà, ſolidarum partium ſubſtantiam colliquans,
& diſſoluens, ad attractionem eas imbecilliores red-
dit, & hac ratione in cauſa eſt, cur non fiat fames.
Vnde cùm hæc, quatenus ad rei naturam pertinet,
neceſſaria ſint ad huiuſmodi appetitus excitandos,
nimirũ famem, & ſitim, vbi omnes hæ partes ſuum
naturalem modum ſeruauerint, animantia fameſcũt,
& cibum appetunt: quando congruens illis eſt, &
quantum, atque ea deſiderant, quæ illis ad alimoniã

A congruunt. At vero ſi hæ particulæ ab aliqua extra-
nea, & præter earum naturam affectione corripian-
tur, tunc confunditur ratio appetentiæ, magis mi-
nuſve, pro ratione maioris minoriſve contracti vi-
tij: indéque fit, vt interdum omnino deſtituantur
ab appetitu cibi: aut minus appetant, vel tardius,
quã ratio naturalis requirat: interdũ verò plus appe-
tant quàm oporteat, & fame quadã canina crucien-
tur: interdum verò quædã appetunt, quæ præter om-
nem rationem ſunt, ſicuti calcem, carbones, terram
& id genus alia, quæ omnino ſunt aliena à natura, &
naturali appetitu animalis. Sed rem magis particu-
latim agamus, & omnium harum differentiarum
cauſas inquiramus.

B

*De Defectu vel ablatione, imminutionéve famis, vel ap-
petentiæ cibi.* CAP. III.

CVM vero (vt probauimus) omnes illi motus
ad excitandam famem ſint neceſſarij, ſequitur,
vt quocunque eorum deficiente, deficiat & fames:
quo deinde præterea fit, vt duplici ratione animal
poſſit à fame deſtitui: nempe aut ex proprio ven-
triculi, & primario eius affectu: vel ex affectu alia-
rum partium, à quibus fit exſuctio, & attractio à
ventriculo. Nam ſi impediatur exſuctio, & attra-
ctio ea quam ſemper diximus naturalem famẽ præ-
cedere, fames nunquam poterit concitari. Impedi-
C tur autem attractio aliarum partium, quando deeſt
cauſa attrahendi. Et attrahendi cauſa eſt inanitio
earum, quæ fit, ſicuti paulò ante declarauimus, ab
interna cauſa, à proprio nempe, & innato calore
digerente continenter naturalem humorem earum
partium per cutis anguſtos meatus. Cui accedit &
externa cauſa, vt circunfluus aër corpora ſemper
exſiccans. Præterea motus tam animi, quàm cor-
poris hanc exſiccationem, & digeſtionem adiuuat,
& auget. Vnde ſi impediatur iſtiuſmodi digeſtio, &
euaporatio per cutem, ſeu effluxus, non inanientur
partes, quæ primæ attrahere conſueuere: aut parua
erit inanitio: & itidem, aut nulla, aut modica ad-
modum fiet attractio, & ſubinde fames. Intercipi
autem, & impediri poteſt eiuſmodi effluxus per di-
D geſtionem factus, ex proprio cutis affectu, ſi con-
ſtipetur adeo, & denſetur, vt non pateat exitus eua-
poranti ſubſtantiæ. Quod fit interdum ex externo
frigore vel ex vſu externo earum rerum, quæ aſtrin-
gendo denſant; ſicuti eſſent balneæ aquarum, quæ
aluminoſæ eſſent, aut vim attramenti ſutorij habe-
rent: vel ex nimia cutis ariditate ab exſiccantibus
rebus inducta: vel ab obſtructione à materia craſſa
meatib. cutis impacta. Aliquando verò licet fiat di-
geſtio & liber ſit effluxus; non tamen particulæ at-
trahunt ex ipſarum affectu proprio, qui eas attrahe-
re prohibet: talis autẽ affectus eſt intemperatura ca-
lida contracta præter naturæ rationem earum par-
tium: aliquando citra materiã; aliquando cum ma-
E teria. Nã & ſi inaniantur particulæ ex expoſitis cau-
ſis; à calida tamen intemperatura, ſi ea magna ſit,
liquefiunt humiditates particularum, quæ fluidæ fa-
ctę, inanitates relictas ab ea digeſtione poſt effluxũ
implent: vnde facta ea plenitudine, non ampliùs at-
trahunt. Sed huic & altera ratio accedit; quia non
modò intemperatura calidior diſſoluit, & liquefacit
naturalem humorem particulæ, ſed & naturales
eius vires diſſoluit, præſertim attractricem. Quam-
uis enim à calido fiat attractio; tamen quæcunque
vehemens intemperies vires naturæ diſſoluit. Vnde
tamẽ ſi fiat inanitio: nõ poſſunt tamẽ particulę attra-
here

hete alimentum, quo inſtauretur defectus; quia deſunt vires. Tertiò verò partes a venis non attrahunt, neque venæ a iecinore, & ſic ſubinde, propter nimiam affluentiam alimenti redundantis in vniuerſo corpore: neque enim particulæ ſubeunt onus, trahendi, niſi cum egent. Cum verò multa eſt affluentia boni ſanguinis in vniuerſo corpore diſtributi, partes eo fruuntur; neque fieri poteſt indigentia in tanta copia alimēti congeſti tū in iecinore, tum ve-
Cap. 1 rò in reliquis venis. Vnde, quemadmodum Gal. tertio de natur. facul. expoſuit) quando multa eſt copia boni alimenti in iecinore, & venis, non modo iecur, & venæ à ventriculo non attrahunt, ſed potius ventriculus, ſi exinanitur ex digeſtione natiui caloris, non appetit alioquin cibum: imo per eaſdem venas, quibus iecur ſuccum à ventriculo attrahebat, ipſe ſanguinē, quo alatur, vice verſa repetit: neq; iecur renititur, cùm eò affluat: & ita non exſurgit fames, & externi alimenti deſiderium, cum interno affluenter fruatur. Quod Gal. exemplo demonſtrat cuiuſdam viri opulenti, qui illum conſuluerat, quo pacto reuocaret deperditam cibi appetentiam; animaduertit autem habitum pleniorē, & quod ille lautè admodum viuere ſolitus erat: vnde iudicauit illū ex nimia abundantia carere fame: quare inſtituit, vt contineret ſe per biduum à cibo, tertia autē die cœpit famescere. Quando enim iecur & ipſum incipit laborare inopia, ſi ventriculus attrahit, illū attrahere nō permittit id, quod vtile eſt: ſed ſi quid permittit attrahere permittit, ſi quid mali, & vitioſi humoris in eo eſt: nimirū aut pituitoſi, aut bilioſi, aut ſeroſi. Vnde dixit Auicē[na], quod ieiunare replet ventriculum vitioſis humorib. Et hoc io cauſa deinde eſt, quod famescentib. cùm abſtinent à cibo vltra horas ſolitas, varia accidūt ſymptomata, & quaſi aduerſaria. Nā multis cùm diutius abſtinuerint, tollitur fames omnis, vt cum prius famesceret, poſtea ne comedere quidē poſsint, alij continuēter quaſi expuunt. alij morderi ventriculū aiunt, quib. & os fit amarulentum interdū & in animi deliquium incidunt: alij fiunt ſomnolenti: imò multi & vertiginoſi in fame fiunt: aliqui epileptici: ſicut nonnullis imagines ob oculos obuerſantur, conſentientib. cerebro & oculis cum ventriculo. Verum appetitus cibi, vel fames cùm deficiunt illis de cauſis quæ hactenus fuère expoſitæ; nempe propterea quia aut nulla, aut modica fiat attractio à iecinore, vel à venis, vel à ſolidioribus particulis, non laborat ventriculus ſuo aliquo, proprio q; affectu: ſed cū affectis illis partib.
Lib. 4. conſentit. Proprio verò affectu dupliciter laborare poteſt: ſicut duo neceſſaria in eo ſunt ad verā creandā famem Primum eſt inanitas eius, & penuria facta in eo, tum actione, & digeſtione proprij, & innati caloris; tū ex attractione, & ſuctione, de qua tot verba fecimus. Alterum verò ſenſus, & perceptio iſtius inanitatis, & penuriæ, quæ deinde excitat appetitum, vel deſiderium cibi; & in eo duæ rationes appetentiæ coniunguntur, naturalis, & animalis: & quæcūque iſtarum tollatur ex proprio aliquo ventriculi affectu, tollitur aut omnino, aut aliqua ex parte fames pro ratione maioris, vel minoris læſionis, prouenientis ab eo affectu: quia aut nullus fit ſenſus illius penuriç, vel vacuitatis: vel exiguus admodum. Quod duplici de cauſa fieri poteſt: vel propterea, quia licet & exſuctio fiat, & inaniatur vētriculus; ex altera tamē parte, calida intēperatura aliqua cōtracta in vētriculo cū materia, vel ſine materia colliquat humiditatē ventriculi, & eā fundit, ita vt fuſa diffluat,
A & repleat partes inaniores in ſubſtantia vētriculi, & inde fit vt, non ſentiat inopiam, & inanitatem ſuam, neq; ſubinde fames hoc eſt, appetentia cibi excitetur. Materia verò, quæ plerunque tollit appetitum ventriculi, eſt humor, qui aliqua ratione calidus ſit, confluens ad os præſertim ventriculi: ſiue ſuapte natura calidus ſit, vt bilis flaua: ſiue ex aliquo accidēte, vt pituita ſalſa, vel ratione putredinis, vel ratione mixtionis alicuius ſeroſi humoris. Sed aliquando licet exſuctio fiat, inanitas ventriculi; ea tamen non percipitur, non tantum, quia fuſus humor [à] calida intemperatura impleat inanitatem partium ventriculi, quantum quia malè habet facultas ea qua percipit, & ſentit inanitionē; & moleſtiam, quæ ſuctionis comes eſt; & ob id cum deperdita, vel labefactata ſit ſentiendi facultas in ventriculo, à qua excitatur appetitus, nō poteſt fames fieri. Poteſt
B verò vis ſentiendi in ore ventriculi, vel ipſa primùm eſſe malè affecta ex malignitate, & ſæuitia ipſius morbi, vt ferè extincta, & emortua ſit: vel ex conſenſu cum principio ſentiendi, quod eſt cerebrum, ſicuti in delirantibus ſolet accidere, vel in ſtupidis & paralyticis. vel apoplecticis. Vnde cū nulla eſt manifeſta alioquin cauſa, cur nō famescat aliquis, cur etiā non ſitiat; imò multa videatur eſſe corporis conſumptio & diſſolutio, & præterea videatur os, & lingua valde arida; neq; tamen ęgrotus potū, vel cibum petat, immo dicat, ſe nō ſitire, vel famescere, in morbis præſertim acutis & malignis, ſignum peſsimum eſt: ſignificat enim vel extinctionem facultatis animalis, vel delirium. Quod expoſuit Gal. primo & Com. 11
ſecundo libro. Com. in tertium Epide. & ſecundo.
C Prorrh. Nā cùm ſitis, & fames ſequātur (vt diximus) Com. 3.
triſtem quēdam ſenſum concitatum ob indigentiā & 71.
in ore ventriculi: quicunque autem dolentes aliqua Dem 8.
parte corporis, omnino dolorem non ſentiunt, hi Aph. 6.
(vt ſecundo Aph. dixit Hippo.) mens ægrotat. Sed hic aliquantiſper conſiſtendum; quia duplex eſt ablatæ famis differentia: Altera quidem eſt, quam nuper expoſuimus, quæ in hoc duntaxat cōſiſtit, quod cibi appetitu carent, & ἀσίτους dicimus eos, qui hoc affectu tentantur, ab Hip. appellari; & iſtius cauſas hactenus perſecuti ſumus, & expoſuimus. Altera differentia eſt, in qua non modò nulla appetentia tentātur; verum & horrent cibos omnes, abominanturque, & omnia ciborum genera auerſantur: vt vel
D etiam vi faſtidium, & abominationem afferant, dicimus & hos ἀποσίτους, quaſi cibos auerſantes appellatos. Sed hæc poſterior differentia non poteſt à ſola intemperatura fieri, ſed ſemper fit à præſentia vitioſorum humorum occupantium ventriculum, præſertim verò os eius. Eiuſmodi autem humores ſunt, non quicunque, ſed (vt teſtatur Gal. primo libro Com. in primum Epide.) aut pituita craſſa, & cruda, quæ fit acoris, vel ſalſedinis ex pers. Nam (vt Com 17
idē docet in libr. de Pleni acida pituita, potius in- 18
gentem famem conciliat; ſalſa verò ſitim: & quamuis famen tollat ratione caloris; non tamen faſtidiū
E cibi affert. Aut melācholicus etiam humor, vt Gal. Cap 11
tradit ſexto de Loc. affect. & ipſe perinde, vt pituita, non fuerit particeps ſapori acidi. Præterea verò fit & externi, & acr deſtillatione à capite ad os ventriculi defluente, vt primo libro Com. in primum Epide. teſtatus eſt Galen. eiuſmodi faſti- Cap. 11.
dium, & auerſio à cibo, vt laborantes ἀποσίτους Com 18
reddat. Quia verò hactenus circa eos affectus ſumus verſati, qui aut omnino auferunt cibi appetentiam, aut de ea plurimum detrahunt: reliquū eſſet, vt
de

de illis etiam ſubinde [illegible] habere mus, qui eã vitiant, & perit rtunt. ita vt veſanima, & inexhauſta fames ſequatur: vel ea appetantu, quæ omnino aliena ſunt à natura humana. ne tamen doctrinam confundamus, differemus hanc tractationem. quoadusque de ſignis, quibus diſcerni poſsint iſtorum affectuum differentiæ, qui hactenus expoſiti fuere, egerimus, ac de ratione eos curandi. Et in explicandis ſignis ſequamur inſtitutam methodum, quæ à diuiſione eſt deprompta. Affectus enim illi, à quibus tollitur appetentia, aut proprij ſunt ipſius ventriculi: aut ſunt partium aliarum, cum quibus ventriculus conſentit. Per conſenſum (vt diximus) laborat ventriculus, quando aliæ particulæ ab eo per venas nõ attrahunt: quod inde fieri diximus; quia intercepta fuit digeſtio, & euaporatio, quæ per cutim fieri ſolet; vt ex eius dẽſitate, & conſtipatione facta incuti ab externo frigore; præſertim ſi illi occurrerit poſt calefactionem corporis indutam vel ab exercitationibus, vel à loco calidiore: interdũ à multa illius eiuſdem ſiccitate confertim eam cõtrahente meatus & conſtringeote tenues: nonnunquam ex balneis valde aſtringentibus: interdum verò ex obſtructione, quę fit à craſſa, & lẽta materia impacta in eos tenues cutis meatus. Hæc verò omnia cognoſci, & diſcerni poſſunt, tum ex relatione ægrotãtium vel aſſiſtentiũ: tũ verò ex obſeruatione diligẽtis medici. Nã ægrotos, vel aſſiſtentes referẽt, an poſteaquã incaluerit, aere frigidiori ſe expoſuerit: vnde conſtipari, & codenſari cutis potuerit: an etiã lauerit ſe balneis, quæ aut ſuapte natura, aut arte vim inſignem aſtringendi habeat: an diu æſtuoſis, & ſiccis temporibus ſe plurimùm exercuerit, vt inde potuerit plurimùm corpus imprimis verò eius cutis exſiccari. Sed & medicus ſi diligentius animaduertat, multa ſe illi offerent, quæ conſtipatam cutim indicare poterunt. Etenim ſi nudetur ægrotantis corpus (vt ait Gal. tertio de Tuen. ſan.) cutem inſpiciens, & tractans, eam albidiorem ſolito videbit, percipietq; duriorem, & denſiorem eſſe factã, quodque dum exercetur homo, ægrè incaleſcit; neque ita, vt prius erat aſſuetus, facile ſudat, neque facile, vt ſolebat, efflorescit bonus in ſumma cute color: & ſi præcipias, vt vehementius ſe exerceat, vt vel ea ſaltẽ ratione ſu[illegible] e[illegible]; ſudor qui elicietur, paucior, & frigidior erit. Sed ſi ex obſtructione meatuum in cute fuerit digeſtio, & euaporatio ſuppreſſa, reſpiciẽda item cutis, & tractanda, quia neque arida, neque ita dẽſa, & dura erit, imo mollis, & tractabilis, atque ſubtumida; neque facilis, & multus ſudor emanabit: præter id, quod & ſigna aderunt oſtendentia, aut plenitudinem, aut copiam pituitoſorum excrementorum: ſi præceſſerit etiam potens occaſio, cur eiuſmodi multa, aut craſſa materia fuerit digeſta, & diſtributa ad extremas venas, eiſque impacta obſtruxerit. Occaſiones verò, quæ id præſtare poſſunt, ſunt importuna motio, vel exercitatio, qua corpus calefit, dum plenũ eſt, vel antequã ſit alimẽtum probe confectũ: vel alioquin quæcũq; alia corporis immodica concalefactio. Altera verò horum affectuũ differentia, qui in tẽperie calidiori conſiſtunt cum materia aut citra eam, quę aut deſtruẽs facultatẽ attractricẽ, in cauſa eſt, cur priores partes à ventriculo non attrahant, aut fundendo, & diſſoluẽdo replet id quod fuerat [illegible] attrahendo, vel digerendo inanitum cognoſcitur ſignis illis, quę intẽperiem calidã, oſtendũt acceptis, ab vrinis, à pulſib. ab acri calore percepto, tum ab ægrotãte tum etiam à medico tangen-

A te: verum aut [illegible] unq; hæc febre ſequi ſolent, præſertim verò mal[illegible] colliquãtes: 10 vt ſæpe teſtatu[illegible] eſt. Gal. præcipue in Ep[illegible] eſt ve- Lect. 86.
luti ſymptoma peculiare id [illegible] febrium Ideo hanc tractationẽ [illegible] cum lo[illegible] traſt[illegible] putamus vbi de febribus malignis agemus. In præ[illegible] ad aliã differentiam, quæ ortum habeat à nimia affluentia optimi alimenti in habitu totius corporis, maximè autem in iecinore accedemus. Quæ & ipſa ſua habet ſigna, quib. cognoſcatur. Solet enim ratio lautioris vict⁹ præcedere, & in maiori otio: nulla adſunt ſigna alicuius affectionis, præter naturam corporis, ſed ea, quæ plenitudinem oſtendunt: ſicuti habitus vniuerſi corporis plenior, venæ tumidiores, & pleniores, color corporis bonus, aliqua præterea percipietur interdũ grauitas, dũ ſe mouẽt. Cũ autem ex proprio ventriculi affectu cibi appetentia
B tollitur, id aut ob intemperiem calidam ipſius fit cũ materia, vel citra materiam, quæ fundens humiditates ventriculi in cauſa eſt, cur inanitionem non percipiat: vel ob id, quia vitiata eſt facultas ſenſitrix. Prioris quidem affectus, hoc eſt, calidæ intemperaturæ, cum citra materiam eſt, ſigna hæc eſſe poſſunt; primum ſitis, ſemper enim aſſidere ſolet calidiori intemperaturæ ventriculi: præterea fumoſa, & interdum nidoroſa eructatio: ſi autem aliquid appetit frigida, appetit frigidisq; delectatur, ac eorum vſu melius habere videtur: cibi verò, qui tenues, & concoctu faciles ſunt, vertuntur in nidoroſam quandam qualitatem: craſſiores verò, & qui alioquin concoctu difficiliores ſunt, facilius ab his
C coquuntur, & minus moleſtè feruntur. At vbi præter intemperiem ſi etiam fomentũ alicuius vitioſæ materiæ; cum duplex poſſit ea eſſe materia, bilioſa, & pituitoſa ſalſa bilem flauam oſtendunt & ea, quæ antea expoſuimus, & præterea oris ſiccitas, amaritudóque, & calor, tum oris, tum linguæ flauus, aut ſubluteus, mordicatio oris ventriculi: ſæpe verò & nauſea vel faſtidium, interdum & bilioſus vomitus: præſertim ſi bilis fuerit copioſa; quia ſi ea modica fuerit, aut ſi in tunicis ventriculi abſorta, & infixa, non ſequetur vomitus. ſed ſi multa fuerit ſequitur perpetua ferè nauſea: ſi pauca, non niſi a cibo concitatur faſtidium, vel nauſea: quoniam commixta cum cibo, illum corrumpit: vnde & euomendi de-
D ſiderium inſurgit. Quod ſi pituita ſalſa ablati appetitus fuerit in cauſa, ſemper ferè os ſalſum erit. At verò, ſi quando accidat, vt ex læſione ſenſitricis vel appetitricis facultatis, quę in vẽtriculo eſt, tollatur cibi appetentia, cũ illa aut in principe parte lædi poſſit, à qua deriuatur (quemadmodũ quidã in delirio affici ſolent) ſigna ea eruot, quæ delirãtem hominem, & morbos, quos ſequitur delirium, demonſtrant. Et cùm duplex ſit delirij differentia, vt in ſecundo libr. expoſuimus: Alterum enim phreniticum delirium à medicis dicitur, quia inflãmationis capitis comes eſt. Alterũ melancholicũ, qood
E inſania latinè dicitur. De his cùm copioſè eodem ſecundo, vbi de his affectib. fuit habitus ſermo, egerimus, non videtur neceſſe eadem hic repetere: neq; quæ ad ſigna, neq; etiã que ad curandi rationẽ pertinent. Sed & ſi non in principe facultate fuerit facta læſio, ſed tantùm in ipſa appetitrice, & ſenſitrice, quæ particulatim in ventriculo ſita eſt: cùm id contingere ferè non poſſit; niſi quando illa aut omnino, aut magna ex parte extincta eſt: nec ſolet extingui, niſi vi malignæ, & peſtilentis febris: imò inter ſymptomata malignarum, & peſtilentium Com 38.

Cap. 10.

fe[illegible] omnin[illegible] rum E[illegible] . [illegible] aptopter de hac [illegible] actatione magis ſpectare videtur [illegible] ad præſentem locum. At vero cum eorum etiam ſint plures differentiæ, quæ non ſolo appetitu carent, verum & [illegible]um fa[illegible] ſunt, ac auerſantur, quæ q; ἀνορεξίας ab [illegible] p[illegible]crate appellare dixit Galen. earum quoque [illegible] exponenda. Triplicem verò cauſam [illegible] ſimptomatis: quia id aut ſequitur c[illegible] frig[illegible], & crudi, craſſique humoris occupantem ventriculum, & os eius, qui acidus tamen non ſit aut humoris melancholici illius, qui ſaporem aceti minimè re[illegible]ſert. aut ſequitur tenuem, & acrem materiam à capite ad ventriculum deſtillantem. Crudam pituitam indicant, nauſea, vomitusque, quo interdum illius naturæ humor reiicitur. ſ[illegible]gus etiam in ventriculo pe[illegible]ep[illegible], flatus craſſus, & difficilis ad diſcutionem, nulla [illegible] propenſio in [illegible], oris humiditas & ſputum fr[illegible]. Nec minus etiam affectum hunc demonſ[illegible] tar[illegible] v[illegible]ctus præ[illegible]de[illegible] nimirum ſi ea[illegible] ter[illegible], vnde ſoleant multæ congeri cruditates, vel ratione [illegible] bingeſti, & ſupra quam conficere [illegible] poſſet, ſicuti ſi [illegible] ſu[illegible] g[illegible]uioſus: aut ratione quali[illegible] qu[illegible] vel [illegible] ſeuerit, qui craſſis, & crudis humoribus gignendis idonei ſunt, vt rapæ, cucumer[illegible] b[illegible]æ, poma, pyra, caſeus, carnes non pr[illegible] co[illegible]ctæ, piſces cetacei, & id genus alia: aut [illegible] ratione ordinis; vt porò ſi ante concoctum priorem cibum, ſicuti prandium, alium cibum ingeſſerit, ſicut ſolent, qui frequenter comedunt, vt pueri: ſi dum conficiendus eſt in ventriculo cibus ſtudio operam dederit, vel corpus, animúmve laborioſo aliquo motu exercuerit, qui impedimento concoctioni fuerit: item ſi à cibo ve[illegible]eri, vel balneis indulſerit: ad hoc etiam facit ciorum plurimum, ſenilis ætas, conſtitutio temporis frigidior. Ex his tamen quædam ſunt, quæ poſſunt etiam reperiri in affectu pendente à melancholico humore, qui cum frigidus ſit, concoctionē lædit: quo fit, vt & plurima gignatur pituita. Sed ſi diligens in obſeruando fuerit medicus, percipiet, quòd ſi fuerit melancholicus ille humor, genitus ex aſſatione, non poterit fieri quin aliqua excitetur ſitis minúſque in ſomnum, quam in vigiliam erunt propenſi. & præterea ſymptomata reliqua, quæ docuit Ga[illegible] tum primo de Sympto. [illegible] tum tertio, & quinto de Loc. affect. frequenter apparere in hypochondriacis affectibus. Quod ſi aliquando dubitatio ſuboriatur, in quenam humorem ſint eiuſmodi ſymptomata referenda, in pituitoſum, an in melancholicum; non parum faciet ad hoc dicernendum, ætas, temperatura, tempus anni antea[illegible]cti victus ratio, an ille is fuerit qui humori pituitoſo vel potius melancholico gignendo aptior, vt in cibis carnes ſalitæ, & veterum animalium, item & ſiluestrium, aut leporum, cuniculorum, paluſtrium auium, legumina, braſſicæ, & iſtiuſmodi reliqua: præterea triſtes animi affectus. Signum verò inſuper humoris meláncholici in ventriculo collecti eſt, ſi ab accepto cibo ventriculus angatur, & dolore vexetur: ieiunus autem, & vacuus melius ſe habere videatur. Signa verò tenuis, & acris deſtillationis è capite defluentis ſunt ea quæ, dum de catharrho ſermonem haberemus, fuere expoſita: quemadmodum caput cali[illegible], lucentes oculi, ac rubentes è quib. interdum acres lacrymæ effluunt fauces rubentes aſperæ, & [illegible]ticul[illegible], tuſſicula moleſta, parum & tenue expuunt, & [illegible] ſalſ[illegible]nis, aut amaro[illegible] quandoque [illegible] etiam rubent, & [illegible] pruriunt. Cognitis itaq; rati[illegible], & differentiis [illegible] affectuum, quibus læditur facultas, qua cibum appetimus, quia aut tollitur, aut imminuitur appetentia, nihil præterea ſupereſt, niſi vt methodum inſtituamus, qua ablatis noxiis affectibus, appetitum reſtituamus in naturalem ſuum ſtatum.

De ratione curandi affectus, quibus tollitur fames, non ex primario affectu ventriculi, ſed ex con[illegible].

CAP. IIII.

NOn poteſt ſimplex eſſe ratio curandi, vbi [illegible] multiplex, & diuerſa eſt ratio affectuum, & læſionis: vt multiplex eſt læſionis iſtius appetitus ratio, & differentia. Nam vt ſupra ſæpius diximus, a natura ipſorum affectuum accipitur primum methodi curatiuæ initium. Vnde cum [illegible] ſuperius co[illegible] fuer[illegible] [illegible] lum d[illegible] appet[illegible]ionem ex proprio ventriculi affectu: interdum ex vi[illegible] partiū, attrahē[illegible] ab ipſo ventriculo, vnt in cauſa cur [illegible] p[illegible] c[illegible] onem inanito, inſurgat fame. Quæ [illegible]culo contingunt con[illegible] & vi[illegible] a[illegible] [illegible] tolluntur, niſi ablato eo [illegible] [illegible] cas partes corripuit: vnde cum aliquando ex [illegible] prohibeatur, quo m[illegible] fiat attractio a ventriculo, intercepta ſiquidem geſtione, & euacuatione. Auferri autem affectus ſicut & omnes alij per ea, quæ contraria ſunt. At cum [illegible] & condenſatio facta ſit, vel ab externo frigore indurante, & colligente cutem: vel à nimia [illegible] vel à rebus aſtringentibus: eis erit ad curationem opus, quando ex ſiccitate inaruerit cutis quæ mollire, & laxare cutem poſſunt. Hoc autem præſtare imprimis poſſunt balneæ, non illæ naturales, & ſponte naſcentes, quæ omnes deſiccant; multæ etiam calefaciunt, & attr[illegible]ngunt: ſed quæ omnibus familiares ſunt, & ex aqua dulci, & [illegible] calefacta parantur: modeſte tamen aqua [illegible] quia quæ iuſto calidior eſt, digerendo, & di[illegible] do por[illegible] deſiccate. [illegible] quæ temperatio[illegible] mollit quantum quidpiam aliud, laxatque [illegible] Vnde ſi quis ſ[illegible] balneis aſſuetus, poterit etiam in aere balnei diutius manens ſudare, dummodo neque ille immodice calefiat, perinde vt de aqua diximus. Confert his etiam modicè exerceri vtpote q[illegible] niam vehemens, & multa exercitatio vim habet denſandi, exiccandique: conferunt etiam frictiones illæ quæ cutem poſſunt mollire, & laxare, quales ſunt leues, faciles, & longiores; quas non lintei molli[illegible] oportet, quia exaſperant, ſed manibus mollibus delibutis oleo dulci, & maturo, ſalis, & [illegible]ctionis experte, aut oleo amygdalino dulci, vel vi[illegible] laceo. Cauendum his præterea ſummopere eſt, ne in aqua frigida, vel aluminoſa (vt pauli ante di[illegible]mus) lauentur; itémque ne cibis vtantur, qui [illegible] mali ſucci, ne genito vitioſo ſucco vb[illegible] pus ex [illegible] condenſatione cutis nequit tranſpirare, [illegible] pu[illegible] trida excitetur: ſed illis vtantur ei[illegible]s. que vim molliendi habeant; & tandem ea omnia in vniuer[illegible] fugienda ſunt, quę infigniter deſiccāt, vt ſunt vigiliæ, æſtus ſolis, animi ſolicitudines, iracundia vehemens, & ſi quid aliud id genus eſt. Indenſata autem & ſtipata cute ex frigore curatio ex calefacientibus [illegible] tradidit Galen. tertio de Sanit. tuend. [illegible] eſt. Quare his vehementiores corp[illegible] ex[illegible] nes prodeſſe poſſunt; vt pote quę calefaciant, & ba[illegible]

ncæ quoque: ſed nunc calidiores vtiles ſunt, non amplius autem. quæ modicè calidæ: & inunctiones poſt exitum balnei, quæ modeſtè calefaciant, vt ex oleo dulci, & tenui, ſicuti eſt antiquum, aut ex amygdalino amaro aut ex anethino confecto ex viridi anetho: Gal. verò & cicinum commendat; & raphaninum, & alia quæcunque iſtiuſmodi ſunt. Et tandem eadem illius affectus curatio eſt, quæ & febris ephemeræ, quæ ſecuta eſt cutis conſtipationem. Vnde hic etiam ſicut ibi vehementes excitationes, & balneæ calidiores vitandæ ſunt, vbi multa fuerit plenitudo in vniuerſo corpore; aut cacochimia. Dũ enim euentatio prohibita eſt, & plenum fuerit corpus, exercitatio vehemens, & balneæ facilè ad putridam febrem perducunt. Sed & quatenus ad victus rationem pertinet, non ſunt cibi excrementoſi admittendi, neque qui plurimum alant, neque ſicceot multum, neque craſſum, & lentum ſuccum generent. At verò ſi ex obſtructionibus excitatis ab impactis humoribus craſſis, & lentis eidem cuti ſit facta denſatio, & conſtipatio, atque digeſtionis interceptio: ſi quidẽ non vehemens, ſed modica fuerit obſtructio, neque multa fuerit corporis vniuerſi plenitudo, vel cacochimia, vſus abſtergentium eam poterit tollere. Quia ſi plenum, aut excrementoſum eſſet corpus, præterea euacuatione eſſet opus venæ ſectionem, vel purgationem. Vix enim alia ratione qui ita affecti ſunt, tueri poſſunt, quin in febres incidant. Quando autem deiectus eſt appetitus ex alimenti affluentia congeſti in iecinore, & venis, reſtituendus eſt vſu eorum, quæ de plenitudine detrahũt vt ſunt inedia, exercitatio, frictiones validæ & multæ, frequens, & multus balnearum vſus: & hæc quidem familiariora ſunt. Nam ſi alioquin maiori eſſet opus acceleratione, miſſione ſanguinis, vel liberaliore deiectione alui eſſet agendum, quod & Gale. multis locis docuit. Verùm forſitan hæc ratio potius ad alia loca magis pertineret, cum ex cõſenſu ſolùm laboret ventriculus; & propterea noluimus in eis explicãdis eſſe longiores. Quando verò ab intemperie calidiori, curanda erit cum iis, quæ calidam intemperiem remouent: nempe cum infrigidantibus, tam interius, quam exterius: & ſi cum materia fuerit ea intemperatura, præter refrigerationem, erit etiam vacuatione, & purgatione opus. Sed quia fieri ferè nequit, vt citra febrem poſſit ea ſuboriri intemperatura, vt colliquet, & fundat particularum humiditatem, & febrem ſanè ingentem acutámque quam tanquam ſymptoma ſequatur hæc differentia abolitę appetentię: Ideo ad febrium tractationem potius pertinet; & de hoc etiam tanquam de ſymptomatibus in febribus apparere ſolentibus agunt. qui de curandis febribus ſermonem habent. Sed opportunum iam fuerit, vt ad primarium noſtrũ inſtitutum orationem conuertamus, & de iis: quæ propriè attinent ad ventriculum, agamus. Iam autem conſtitutum eſt, quod ea appetentia in ventriculo, quæ animalis eſt, non tollitur, niſi perceptio, & ſenſus tollatur; quæ tollitur quãdoque non vitiu ventriculi, ſed ob læſionem præcipuarum facultatum in capite, & cerebro, & defectum earum, ſicuti delirantibus contingit; ſiue per proprium cerebri affectuum delirent, vt phrenitici, & melancholici delirant, ſiue conſenſu aliarum partium, vt ſæpe in febribus, & illis, qui hypochondriaco laborant affectu, euenit. Sæpe enim vidi, quòd quidam cum ab aliis difficilibus morbis præcipuè verò febribus euaſiſſent, aſſatis humoribus, & in melan-

Tom. 2. Trincauel.

A cholicum conuerſis, peruerſo quodam iudicio obſtinati nunquam comedere [illegible]: cum tamen nullam aliam rationem recuſandi cibum haberent; niſi quod comedere nollebant. [illegible] tandem [illegible], hac detenti [illegible]. Sed quoniam alios morbos hæc appetitus, vel famis deperditio [illegible] quitur, & curari alia ratione non poteſt, niſi curatis affectibus, quos ſequitur, [illegible] eorum affectuum autem curatio [illegible] ſuperque a nobis in ſecundo iſtius tractationis libro [illegible] actum: Ideo non eſt opus eadem in præſentia repetere. Sed de extinctione appetitricis facultatis, quæ fit a maligna, & [illegible] qualitate febris, aut alterius morbi maligni: cum illius morbi, maligni ſymptoma, ſic vt docuit Gal. tertio lib. Com. in tertium Epide. procurandum, & illis ſuadendum quidem eſt, vt ipſi ſe ipſos cogant ad comedendũ, vel à familiarib. com- Com. 88.
B pellendi ſunt: ſicuti coſulebat & Auic. prima quarti, vbi de peſtilentibus febribus agit, commendant, dum morbo, & malignæ, peſtilentique febri opportunis remediis fuerit conſultum. Nam illi euadunt, ait Gal. qui viriliores ſunt, & ſibi ipſis vim faciunt, vt comedant. De ratione autem curandi malignas febres non pertinet ad præſens inſtitutum ſermonẽ habere. Agemus itaque de illis affectibus, qui pendent ex intemperatura calida ventriculi: quæ aut fouetur à materia: aut citra materiam eſt: niſi interdũ adeo augeatur etiam intemperatura frigida, vt quaſi emortuũ reddat, & extinctum natiuum calorem ventriculi. Simplex autem eſt curatio intemperiei ſine materia quæ in duobus præſertim con-
C ſiſtit, nempe primùm, vt intemperies illa morboſa per contrarium remoueatur: deinde quia hæc intemperies (vt ſæpius dictum eſt) diſſoluit, & laxat ſubſtantiam ventriculi, qui deinceps hac ratione imbecillus fit: vt roboretur illis medicamentis, quæ aſtringendo colligunt partes laxiores redditas, illiſque robur addunt. Non ita tamen ſimplex eſt affectus, qui à materia fouetur: cum ibi ſit & intemperatura. & materia. Quorum vtrumque propriam habet indicationem, & proprios ſcopos. Præter ſcopos enim, quos nobis offert intemperies, eſt & hic nimirum quod ſit vacuandum, vt materia morbum fouens tollatur. Qui quidem, licet vnus ſit in vniuerſum, particulatim tamen multiplex eſt, pro ra-
D tione diuerſæ materiæ, vnde excitatur affectus, qui lædit appetitum. Quamuis autem ſimplicior ſit affectus is, qui in ſola intemperie abſque vlla materia conſiſtit, atque hac ratione requirere videatur: vt prior de ipſo inſtituatur ſermo: Attamen qui in curatione eorum affectuum, qui à materia fomentum habent hæc etiam continetur: Ideo ne ſæpius idem repetamus, prius ea exponemus, quæ pertinent ad rationem tollendæ materiæ, quæ præſens ventriculo faceſſit negotium: mox ea, quæ remouent intemperaturam. Duplicem verò eſſe materiã, quæ appetitui aduerſaria ſit, iam fuit conſtitutum:
E nempe flauam bilem, & ſalſam pituitam; quia vterque humor calidus eſt: quamuis alter ſuapte natura; alter verò (vt philoſophi loqui ſolent) per accidens. Sed priorem ſermonem habeamus de bilioſo affectu. Bilis ergo cũ ſuapte natura in ventriculo non gignatur, ſed in iecinore, niſi ea aſſatione, vel putredine interdum gignatur in venis, vel in aliis locis; neceſſe eſt, vt aliunde in ventriculum effundatur, & plerunque ex iecinore: interdum verò ex aliis partibus, & ex vniuerſo corpore per venas pertingentes ad ipſum. Vnde bilis occupans ventriculum, eſt illi

... ſtrauit iam co... ,aut ad ... ,& ... eurer, ... ordinarias: ... pe ... ſc ... us, ... præterea vero aut ... nuri ult ... au fundum magis pe- ... m aut allu t,& qu ... at, cu ... at in ipano in ... uno ... au ... pta eſt in tunicis, & meatibus ... Pro ... ratione ergo harum omnium diuerſitatum, diuer ... modè tractanda eſt curatio illius affectus: quia ſi a ... e ... etur, nec conſi... it adhuc fluxio; imò affectus fomentum ... unde ... ocat nempe vel à iecinore vel ab vniuerſo corpore: præ ... & primum procurandum eſt, vt ſubtrahatur fomentum, & intercipiatur fluxio bilis ad ventri... quando quidē fieri poterit propoſitis duobus ſcopis, qui reſpiciunt duplicem occaſionem fluxionis. Quarum altera in ea particula, vt ſæpius expoſitum eſt, à qua deſluens humor: Altera in ea, quæ recipit ... huenē humorem. Plenitudo autem illius, vnde fluit & ac ... is natura humoris cauſa deflux⁹ eſt; imbecillitas verò, in accipiente. Duo ergo ſcopi regulantes hanc curationē ſunt, vt vacuetur primū pars vnde fluit, mox & pars quæ recipit ſi aliqoid ſit receptum, deinde vero vt robur addatur recipienti. Vt tamen & hæc ſit addenda conſideratio, quid in cauſa fuerit, cur ea bilis copia fuerit congeſta in ea particula, vnde effluxit. Nam ſi ea adhuc præſens eſſet procurandū præterea eſſet, vt illa etiam remoueretur: alioquin enim fruſtra eſſet omnis laboratio. Sed huius potionis primum eam partem perſequamur, quæ ſimplicior eſt: nimirum ſi ... fectus ſit ventriculus bile quæ vniuerſa iam confluxerit, neq; aliunde habeat fomentum. Curatio ergo in his duobus conſiſtet, primū, vt bilis educatur, & mox ventriculus roboretur. In euacuatione autem varie ſe medicus geret, pro varia ratione motus ipſius humoris, & modi, quo conſiſtit in ventriculo: quia ſi illa magis petat os ventriculi, nec in tunicis ſit abſorta, & infixa, vomitu facilius reiicietur. Facilis autem omnino, & ſatis ſimplex erit hæc curatio, & leuibus etiam remediis tentanda. Nam ſi vomitus ciendus erit ſatis erit digitus in fauces introductus, qui irritando partes illas facile promouebit in vomitum vel penna gallinacea in interiores fauces adacta, atque eas motu concitas, facilius etiam ſuccedet res ſi digitus, penna velint prius oleo communi imbuta. Quod ſi aliquid exhibendum ſit ad faciliorem vomitum ſatis erit bibere copioſam aquam hordeaceam tepidam ex ſyrupo acetoſo, vel aquam tepidam cum modico aceto aut oximelite, vel hydrelæum hoc eſt aquam tepidam immixto oleo cōmuni, vel ſimili alio leui medicamento vomitorio vtetur. Quibus peractis, & inanito ventriculo, quantum viſum fuerit eſſe ſatis; reliquum erit, vt roboretur ventriculus, ne facilè recipiat amplius defluentem bilem. Sed ſi magis ad fundum procubuerit bilis; facilius ſimul cùm cibo eiicietur: cibus verò huic rei accommodarior eſſet hordeacea ptiſana: concito enim vomitu bilis, ptiſanæ commixta cum ea vnà eiicietur post cuius reiectionem ventriculus erit roborandus. Facilior ergo curatio hęc erit iſtius affectus, niſi contingat, vt ille, qui curandus eſt, ex iis ſit, qui ad vomitum difficiles, & inepti ſint: quoniam his non eſt vis facienda, vt euomant. ſed n tendum ... it potius, vt bilis per aluum leuibus deiiciatur medicamentis: quale eſt decoctum, vel (vt iuniores loquūtur) infuſio abſinthij: vt exēpli cauſa, pugillū abſinthij ex aqua, vel macro iure coquatur, vel in eiſdem maceretur: moxque eius decocti, vel,

A ... , in quo ... eratum, accip... quod ſi illis ... ſyrupi ... lutiuum in præ... appellant, tres vel ... ciæ, præſertim in iis, qui ſunt alui aſtricti ... erit vacuatio, neque etiam ineptum er... mentum, ſi in eo decocto macere ... ur my... præſertim vero citrini ad duas, vel ... drachmas, anteaquam illi immi... catur ſyrupus ... ceu ... ſolutiuus: nam aſtringendo roborant vētriculum, vt poſtea ineptior ſit ad ſuſcipienda bilioſa excrementa, ſed ſi ſimpliciori vellemus vti medicamento, & minoris ſumptus, vt ſæpe neceſſe eſt in curandis pauperibus, aloë lota, ſi maiori ſit opus robore, quam vacuatione ventriculi vbi aliqua adeſſet febricula: illota autem, cum nulla adeſſet febris, & liberaliorē B cuperemus vacuationem, eſſet accommodatum medicamentum, ita ergo negotium hoc tractandum, vbi bilis nondum ſit in tunicis ventriculi recepta Nā ſi iam abſorpta & infixa ſit in eis, maiori negotio erit opus vt inde euellatur, & his, quæ hactenus relata ſunt, aut nihil proficiemus: aut etiam rem difficiliorem reddemus: quia præter id quod in his non eſt ea vis, vt poſſint imbutam, & abſortam bilem à ventriculi tunicis euellere, cum aſtringunt magis, & intimius eam infarciunt & impingunt, præſertim vero myrobalani. Gal. autem octauo de Compoſ. medic. ſec. loc. & ſecundo etiam eiuſdem operis, vbi de dolore capitis ex conſenſu ventriculi agit, in huiuſmodi affectu ad euellendam bilioſam materiam C tunicis ventriculi immerſam, ait, nullū reperiri præſtantius medicamentum, quàm ſit hiera, quæ dialoes dicitur: eam in præſentia hieram ſimplicem appellāt: Hac autem multiplicius in præſentia vtimur, quam antiqui. Nam aut pulueres aſſumebant melle cocto, vt ſolemus cætera medicamēta, quæ à iunioribus electuaria nunc dicūtur: aut arido eo medicamento vtebantur, hoc eſt pulueres ex aliquo liquore bibendas dabant. Nunc vero hos pulueres aliquo leui medicamento immiſcemus, ſicuti caſſiæ Ægyptiæ: accepto. n. liquore caſſiæ ad vnciam, & illi additis pulueribus hieræ ad ſexquidrachmā, vel ad drachmas duas, conficimus (vt aiunt) bolū: vel accipimus D duas vel tres drachmas puluerum, & ex ſyrupo roſaceo ſolutiuo dicto bolum componimus. Euacuato autem vētriculo, reliquum eſt, vt tum victus apta ratione: tum vero medicamentis roboretur. Quod ſi his peractis appetitus reſtituatur, & procedat nullo præterea alio erit opus; niſi vt recta victus ſeruata ratione acquiſita ſanitas cuſtodiatur. Sed ſi nondum per hanc purgationē ſit reſtitutus appetitus, id ſignificabit, quod aut nondū ſit exquiſite purgatus vētriculus, egeátq; vlteriori purgatione: aut quod foueatur à fluxione bilis aliunde confluentis. Præſertim autem ſignum erit, quod aliunde bilis confluit ſi poſt purgationem videatur quidem, aut omnino, aut magna ex parte rediiſſe appetentia: ſed paulo poſt iterum cadat. Nam per periodos quaſdam E confluens bilis in cauſa ſit quod poſt inanitionem iterum appetitus deſtruatur. Vnde ſi res in hunc modum ſe habeat, non amplius circa ventriculum præſertim laborandum; ſed principalis curationis ratio conuertenda eſt ad locum, vnde confluit humor: nimirum vt auferatur occaſio, cur defluat. Et quia bilis frequentiſſimè à iecinore confluit in ventriculum; aliquando tamen & ab vniuerſo corpore; rariſſimè vero à capite: ſicut pituita acida, & amara, vel ſalſa frequentius, vt teſtatur Galen. ſexto de Sanit. tuend. à capite defluens in ventriculum

decumbit:

decumbit. Quare partita tunc erit curatio: primùm enim inhibenda erit fluxio: deinde id, quod influxit, citiſſimè quantum fieri poterit, erit euacuandũ. Sed quo pacto illum vacuare oporteat, iá expoſuimus. Inhibebitur verò, habita ratione membri, vel particulæ, à qua impulſus humoris, fertur in ventriculũ. Et quoniam proxima ratio iſtius impulſionis (vt ſæpius antea oſtendimus) eſt copia materiæ redundantis in particula amandante, quæ congeritur, aut ratione calidioris temperaturæ auctæ in iecinore, vel vniuerſo corpore: aut ea obſtructione ſuborta in meatibus, per quos bilis purgari ſolet: quemadmodum ſæpius contingit illis, qui à noſtris aurigino ſi, à Græcis autem icterici dicuntur. Vt rectè ergo inſtruatur curatio, procurandum primum erit, vt vel calidior intemperatura remoueatur: vel obſtructio tollatur. Verùm res hæc non amplius ad præſentem tractationem pertinet; ſed ad eã, in qua de tollendis affectibus iecinoris agemus. At ſi multa in vniuerſo corpore eſſet collecta bilis, quam per vices effunderet in ventriculum, prius oporteret totius corporis purgationem aggredi: poſtea verò & conuertenda eſſet curatio ad ventriculum ſuſcipiẽtem influxum bilis, vt ſanè robuſtior factus, non facilè illam admitteret. Docuit autem Galen. quinto de Loc. affect. quamuis non in hoc præcisè negotio, ſed in ſimili omnino caſu, exemplo illius Grammatici, qui ex bile, tempore quo ſamen diutius tolerabat, confluente ad os ventriculi, morbo comitiali corripiebatur. Pari ferè paſſu multis contingit, vt cùm ſameſcere incipiunt, ſi aliquantò tolerent ſamen, amiſſo appetitu, vix deinde comedere poſſint: Docuit inquam Gal. huic incommodo ſuccurrere tempeſtiuè, aliquo cibo bono exhibito, ante confluxum humoris ad ventriculum, qualis eſſet panis rectè confectus, vt ſolus: vel ſi præterea ſitiret, ex aliquo vino diluto albo, & leui: Nam vina potentia, vt in Grammatico damnauit, quia caput tentant, ita & in hoc noſtro inſtituto fugienda, quia calidiora: & ſi etiam ea, quæ offeruntur, non eſſent alicuius aſtrictionis experita, non parum id noſtro negotio conducerent. Sed & id tradidit Galen. ſexto de Tuen. ſan. quòd neque ſolis his cibis exhibitis in roborando ventriculo ſimus contenti; verum & aliquibus purgantibus medicamentis [illegible] ex longis vtamur interuallis: quæ tamen facilia, leuiáq; ſint, & ventriculo commoda: qualia ea, quorum nuper memineramus: nempe coma abſinthij, aloë, hiera. Quòd ſi exterius etiam aliquibus fomentis, vel linimentis firmetur ventriculus, non erit ab hoc inſtituto alienum. Ea verò ſunt, quæ moderatè aſtringant: varia autem pro ratione diuerſa temporis. Nam æſtate vtilius erit oleum melinum, hoc eſt ex coroneo malo paratum: hyeme verò nardinum, aut maſtichinum. Victus autem ratio in his maximam, vt in pleriſque aliis, vim habet. Etenim nihil maioris momenti eſſe videtur, quàm procuratio, vt proba fiat concoctio tam prima, quàm ſecunda: in vniuerſum verò inclinet in frigidum. Quare ea offerenda, quæ concoctu ſint facilia, vt ſunt carnes iuuenum animalium, nempe gallinaceæ, perdicum, auicularum, quæ ab omnibus commendantur, carnes item hædinæ, vitulinæ, & aliæ his ſimiles. Vinum verò leue, non crudum, & iniquum ventriculo, parum aſtringens. Fercula vero congruunt quæ ex farre confecta ſint ſiue chondro, & ea ſimplicia, ſine alio condimento; niſi fortè pro condimento alicui grati ſint acini mali punici iniecti, qui (vt docuit Gal. decimo Meth.) & ipſi non inutiles ſunt in hoc affectu: ſicuti neque parum prodeſſe poterit, ſi iuribus, ex quibus coquuntur, vel carnes, vel fercula, incoquantur & vuæ acerbæ grana aliqua. ſed & ferculum factum ex oui luteo ex iure cocto, addito modico ſucco vuæ acerbæ, omnibus ſimul conquaſſatis, & mixtis. Fructus præterea, qui refrigerent erunt vtiles, quiq; aliquantum aſtringant, vt ſunt mala domeſtica, pyraq;, præterea perſica ſicca, & cotonea mala. Ad hæc olera incocta iuribus, vt endiuia, cæteráque cichoracea, oxaliſque, quam acetoſam noſtri appellãt. Compoſita etiam ab apothecariis parantur huic rei idonea: ſicut diacytoniten illud ſimplex, quod ſine aromatum mixtura cõficitur: ſimili modo & roſaceum ſaccharum, diarhodon, quod Abbatis appellant, & id genus multa alia, & diatrionſandalon. Poſtremò vero loco id reuocandum in memoriam eſt, quod nos monuit Ga. octauo de comp. med. ſec. loc. nimirum, quod omnia, quæ bonum, gratúmque odorem ſpirant, ventriculum firmant, & excitant appetentiam: ſicuti quæ malè olent eundem turbant, & ſubuertunt: quãuis poſtea non omnia omnibus pariter grata, aut ingrata ſint. Qui vero affectus (vt antea oſtendimus) à pituita, vel ab humore melancholico ventriculum occupante occaſionem habent, varij, & ferè inter ſe aduerſarij ſunt: pro diuerſa nempe natura horum humorum. Nam illi, qui acido ſapore præditi ſunt, famem & magnam quidem concitant: qui vero ſunt ſalſi, famem tollunt: at qui illius, & huius ſaporis experte, famem tollunt, & potius cibi faſtidiunt, & auerſionem, vel abominationem incutiunt. Sed prius agamus de affectu ventriculi, qui excitatur à pituita cruda, & craſſa, & nullius acoris participe: hoc tamen primum conſiderandum eſt, quod affectus is, de quo modo agimus, aliquando cum febre eſt; aliquando citra eam: cùm eſt cũ febre, aut febrem tanquam eius ſymptoma ſequitur, ea videlicet ratione: quia venæ refertæ ſunt iſtiuſmodi excrementis congeſtis ex præcedenti mala victus ratione: accenſa vero febre, ab eius calore colliqueſcunt, ac ad ventriculum confluunt natura illa propellente, vt viſcera, & venas expurget; vel etiam interdum, quia ea ventriculus infirmior ex aliqua intemperie factus, quotidie gignit: Aut affectus hic potius auctor, & cauſa febris. Poteſt autem duplicis febris in cauſa eſſe. quia ſi crudi humores in ventriculo aceruati, ex aliqua occaſione fundantur, ac fuſi in habitum totius corporis digerantur, diſpergantúrque, obſtructis meatibus anguſtis, per quos fuliginoſi vapores digeſti excernuntur; facilè (vt primo de Differ. febr. & octauo Meth. docuit Galen.) accenditur primùm ephemera febris: atque mox, niſi cito ſuccurratur, accenſa in humoribus putredine, putrida ſuccedit: ſicuti autem diuerſæ ſunt hæ conditiones iſtius affectus; ita & diuerſimodè tractandus eſt. Verùm quia cùm affectus is cum febre coniunctus eſt, & ſubit rationem ſymptomatis, pendeátque à cacochymia, quæ corpus vniuerſum occupatit, caput, & initium totius curationis erit (vt in hoc conſentit medicorum ſchola) accipiendum à curatione vniuerſi corporis: nimirum imprimis procurandum erit, vt cruda pituita, quoad fieri poteſt, coquatur, & in bonũ humorem, naturæque vtilem vertatur: quod vero huic concoctioni ineptum eſt, alia ratione paretur: nempe vt rebus moderatè calefacientibus attenuetur, & detergatur: qui quidẽ apparatus & ipſe quomodo

Cap. 9. Cap. 10. Cap. 3 Cap. 3 Lect. 8.

quomodo concoctio ſæpe appellatur: qua apparente, & per accommodata ſigna ſe oſtendente, medici poſtea tutò ſolent aggredi vacuationem, tum clyſteribus, purgatoribuſque medicamentis; tum etiã illis, quæ vim habent vrinam ciendi: & præterea aliis medicis inſtrumẽtis. Sed quia exquiſita horum tractatio magis ad doctrinam curandarum febriũ pertinet: ideo magis operæpretium nos facturos exiſtimauimus ſi in illum locũ hæc omnia tranſtulerimus, & in præſentia ea tantùm expoſuerimus, quæ proprium affectum ventriculi reſpiciunt, quando ipſe crudis humoribus refertus eſt, nec aliunde delatos ſuſcipit. Vnde ſi eas in præſentia indicationes ſequi velimus, quas nobis ipſius rei natura offert, primus ſcopus nobis ſpectandus erit, vt remoueamus præſentem materiam, quæ iſtius ſymptomatis in cauſa eſt: alioquin enim fruſtra erit omnis labor. At verò quia humor lentus, & crudus, & frigidus euacuationi non parum renititur, & rebellis eſt, vt detrahi nequeat ſine magna vi naturæ illata; qua facilè ventriculi robur diſſoluitur, niſi paretur materia, & habilis reddatur, vt facilè educi poſſit. alter ſcopus erit is, nempe vt paretur materia. Qualis autem requiratur apparatus, ipſa natura humoris indicat. Semper enim ea ſunt adminiſtranda in curandis affectibus, quæ contraria ſint illis qualitatibus, quibus aut humor lædit, aut naturæ reluctatur. Cum ergo is humor frigidus inſigniter ſit, lentus quoque & crudus, vt paretur neceſſe eſt, vt modeſtè calefiat. Nam quamuis ſi ſpectaremus multum frigus materiæ coquendæ, videatur inſignis calor in medicamẽtis expoſci: attamen ſi quis confertim, & valenter vt voluerit calefacere, vt prius etiam diximus, liquefient crudi humores, & in habitum vniuerſi corporis digeſti, obſtructis meatibus, erunt in cauſa, vt febres accendantur, vel ephemeræ, vel putridæ: præterea verò neceſſe eſt, vt attenuetur, & detergatur. Omnia tamen prudenter, & cautè tractãda ſunt: quia in his, qui iſtiuſmodi cruditatibus ſcatent, ſi Cap.3. medicus (vt Gal. primo de Diff. feb. teſtatur) hæc procurauerit, primum, vt eorũ corpora probè tranſpirent; deinde, vt quieti vacent; tertio, vt foueãtur ventriculus, & iecur, moderatis tamen fomentis; atque in cibo, & potu rectè ſe habeant: paulatim materia illa cruda, in illis viſceribus reſidens concoquetur, & in vtilem humorem vertetur. Sed hęc particulatim perſequamur. Primùm quidem, quantum ad victus rationem pertinet, his confert, ſi parcè comederint, & biberint, quoniam ita faciliùs poterit ventriculus concoctioni crudorum humorum vacare. Ea verò illis ſunt offerenda, quæ concoctu ſint facilia, & pertineant ad rationem victus attenuantis: in quibus ſunt carnes ſylueſtrium auium, vt perdicum, faſianorum iuuenum, turdorum, aliarum præterea auicularum montanarum & pullorum gallinaceorum, oua etiam, quæ tremula à medicis dicuntur, abiecto albumine. Sed & aliquis vſus eorũ, quæ ſalita ſunt, in prima tamen menſa, ab hoc inſtituto non erit alienus. Quia ſal vim habet attenuãdi, incidendiq; craſſos humores. Eadem verò ratione cappares aceto, & melle, vel ſaccharo conditi; præterea & oliuæ ſalitæ nõ erunt incommodæ huic negotio. Et hæc victus ratio in cibis offerendis ſeruata, tanti momenti eſt, vt ſæpe viderim aliquos, in quibus omnino deiectus erat appetitus, & ventriculus omnino faſtiditus, vſu huiuſmodi rerum ſalitarum in prima menſa, ſicuti ſardæ ſunt, & quæ à iunioribus Græcis oataricha dicuntur, & id genus

A aliorum ſalſamentorum; quibus ſuccedebant ea, quę detergendi vim haberent, ſicut primum ius braſſicæ non exquiſitiſſimè coctæ, liberos ſine aliis medicamentis euaſiſſe: cùm etiam omne medicamentorũ genus alioquin faſtidirẽt. Ferculum autem huic negotio accommodatiſſimum eſt ptiſſana hordeacea, & ea parata, vt parari docuit Gal. primo Art. cur. ad Glau. in tertianis nothis, in quibus etiam non parũ pituitæ bili immiſcetur: nempe vt condiatur modico pipere, aut cinnamomo: aut id genus alio condimento, ex quo maiorem attenuandi, & aliquam calefaciendi vim conſequatur: ius etiam rubeorum cicerum non erit ineptum. Vinum verò, quod illi B concedi poteſt, ſit maturum, in principio, non potens, album potius, quàm nigrum, modicè aſtringẽs, quantum ſanè poſſit ventriculo robur afferre. Somnus autem, vtpote qui concoctionem tam cibi, quã crudiorum humorum iuuet, non parum vtilis erit, opportuno tamen tempore. Quietem etiam exercitationi eſſe præferendam diximus, non quòd putauerimus omnino eſſe in otio degendum; ſed ab ea exercitatione cauendum, quæ propriè exercitatio dici meretur, quæque calefaciendo poteſt crudos humores fundere. & quæ in concitata, & laborioſa motione conſiſtit. Nam lenis, & facilis motus, vt eſt ambulatio, non modo non erit nocua, ſed potius proderit: vnde in capitis dolore, vel etiam à cibo ſecundo de Comp. medic. ſec. loc. Galen. probatur. C Reliqua verò, quæ ad victus rationem pertinent, cũ his collata poterunt facilè percipi. Quare ad pharmaceuticen medicinæ partem cõuertamus orationem. Et quia vniuerſam huius curationis rationem ad duos ſcopos referendam eſſe diximus, quorũ alter apparatum materiæ craſſæ, & crudæ ad euacuationem reſpicit: alter verò, rationem eam vacuandi. Primũ ea exponamus, quæ eam vim habent, vt materiam commodè parent. Sed vt horum vſus rectè adhiberi poſſit, præ oculis habendum eſt conſilium Gal. 8. Meth. deſcriptum: nempe vt prius vniuerſo ventre diligenter tractato, medicus animaduertat, qua parte ægrotus affirmet ſe maiorem grauitatem, vel dolorem, dum comprimitur, & tractatur, percipere, vel ipſe maiorem tenſionem deprehendat: id D enim indicabit ibi conſiſtere crudum humorem: in hoc tamen affectu, de quo verba fecimus in principio, ſæpius ſuperiorem partem occupat, quæ ad os ventriculi pertinet; vtpote in qua præcipuè ſedem habeat facultas appetendi: quamuis vtriuſque partis tanta ſit connexio, conſenſúſque, vt facillimè vtraque alterius vitio poſſit lædi. Vnde licèt inſignis læſio appetentiæ ſequatur affectum ſuperioris partis: hæc tamen animaduerſio vtilis erit, vt percipiatur, an illa primariò ſit affecta: vel conſentiat cum inferiori. Itaque cùm conſtiterit primariò eſſe affectam ſuperiorem partem, præſtantiſſimum medicamentũ erit id, quod ab antiquis diatrionpipereon appellatur: conficitur autem ex triplici piperum genere. quod cùm habeat duplicem (vt docet idem Galen. E quarto de San. tuen.) confectionis modum: alterum ſimpliciorem, alterum magis medicamentoſum, in quo præter piperũ genera alia plura medicamenta immiſcentur: ipſe, tum ibi, tum verò primo ad Glau. vbi de febribus cùm ſymptomatibus agit, & octauo Metho. in his cruditatibus id prælegit, Cap.14. quod ſimplicius, & minus medicamentoſum eſt: Cap.5. quæ, quia quarto de Tuen. San. planè expoſita ſunt, Cap.5. in præſentia, ne tempus conteramus dimittere inſtituimus. Sed eorum, quæ paulo ſuperius dicta ſunt, occaſione

occaſione forſitan quiſpiam dubitauerit. Quia præter rationem videtur vſus diatrionpipereon in hoc affectu; cum ſuperius ſit ſtatutum modicè calefacientibus eſſe negotium hoc tractandum, ne dum nimis calefacere nitimur, materia cruda attenuata vi calefacientium, & in flatum conuerſa, penetret tunicas ventriculi, & eas diſtendens vehementes concitet dolores. Piper autem inſigniter calefacit, vt ad quartum ferè calefacientium ordinem accedat. Nos tamen hanc dubitationem facilè diſſolui poſſe putamus, ſi conſiderauerimus, quòd licet piper ſit in his calefacientibus, quæ ad ordinem quartum accedũt; attamen adeo tenuis ſubſtantiæ, & tenuium partium eſt, vt non poſſit plurimum caloris imprimere: nam citò euaporant partes, quæ vim maiorem alioquin calefaciendi haberent, citóq; digeruntur, propter earum tenuitate: & proinde etiã earũ caliditas (vt ait Gal.) non pertingit iecur. Et huic rationi innixus in febribus ephemeris excruditate, & in illis, quæ ſyncopales appellantur, in quibus ex crudioribus humorib. excitantur animi deliquia, cenſuit dandum eſſe diatrionpipereon, & potius illud, quod ſimplicius eſt; quia alia medicamenta, quæ immiſcentur illi, quod magis medicamentoſum appellauit, cùm non ita facilè euaporent, diutius permanentia maiorem poſſunt calorẽ imprimere: immo primo ad Glau. ſimplex piper in crudiori ventriculo laudat, præſertim verò longum; ſed & album cinnamomum quoque octauo de Comp. med. ſec. loc. Nam quæ tenuiora ſunt, licet citius accendantur, & edant maiorem, clarioremque flammam; minus tamen calefaciunt, & vrunt, quàm quæ craſſiora, & ſolidiora. Accommodatiſſimus ergo erit vſus diatrionpipereon, vel piperis. Si tamen rectè velimus ea examinare, quæ nobis tradita ſunt à Gal. quarto de Tuen. Sani. ex ratione oxymel, oportet, vt præcedat vſum diatrionpipereon; quia vim inſignem habet ſecandi, detergendique à ventriculo craſſam, & lentam pituitam: diatrionpipereon verò (vt primo de Loc. affect. idẽ docuit) maiorem excutiendi humorem contentum in tunicis ventriculi. Sed ſi aliquid roſacei mellis oxymeliti fuerit additum, non erit inutilis additio: nã deterſionem iuuabit, & ventriculum magis roborabit. Sicuti exempli cauſa, ſi oxymelitis vnciæ ſemunciam addiderimus rhodomelitis. Quo in loco neq; hoc prætereundum, maximè propter nouitios medicos videtur, quatenus ſanè ad horum vſum pertinet, quòd oxymelite, & melle roſaceo interdum vtimur propter proprios affectus ventriculi. Interdum verò potius propter affectus, vel humores, qui in venis remotioribus congeſti ſunt. Si propter eos, quam ventriculum occuparunt, præſtabit, vt hæc nullo alio decocto, vel liquore diluentur: nam ita nõ diluta, non facilè diffluunt, ſed diutius hærentia ventriculo efficacius agere poſſunt: vt enim liquidiora, & dilutoria ſunt; ita faciliùs, & citiùs dilabuntur. Sin autem magis ſpectandos remotiores humores putemus, dilutiora hæc facta ex aliquo decocto & alio accommodato liquore, facilius penetrabunt ad remotiores, & anguſtiores venas. Parata ergo per hæc materia obſeruandum præterea erit, an illa aliquam inclinationem, vel propenſionem videatur habere ad aluum inferiorem: quod indicabit gurgulatio, & ſtrepitus inteſtinorum, & flatus per inferiora excuſſus. Nam tunc is motus iuuandus clyſterib. aut glãdibus; vt tamen neq; acres admodum ſint clyſteres, ſed in quib. ſi vis diſcutiendi flatus: vt ſit in eis ſint incocta chamæmelũ, anethum, ſemen fœniculi, aniſi, & reliqua, quæ moderatè calefaciant, & diſcutiãt, ita vt ſi aliquando multa videretur in inteſtinis adeſſe flatus copia, incoquatur aliquid rutæ, vt & flatus diſcutiatur, & materia eodem inſtrumento deorſum trahatur: aliis deinde additis, quæ ſolẽt componendis clyſterib. addi: ſicuti mel, aut rhodomel, aut ſaccarum rubrum: præterea ſal, & oleum; quòd ſi oleum fuerit chamæmelinum, aut anethinum, aut amygdalinum dulce, vel amarum, non erit inutile. Verùm ſi humor is crudus nullam videretur inclinationem habere in inferiorem aluum, vacuandum tamen putaremus nihil eſſe præſtantius, ſi præcepta Gal. 8. de Comp. med. ſec. loc. ſequamur, hiera ſimplici nuncupata. Quia verò multi ſunt, qui potius, & facilius accipiunt catapotia: ideo de his aliqua etiã dicemus. Vt hoc primum tanquam conſtitutum habeamus, non eſſe huic affectui congrua medicamẽta valentia, quæ ſcamonium, vel colocynthin, vel id genus alia recipiunt, ſiue catapotia illa ſint: ſiue aliud medicamentorum genus. Vnde pilulæ ex hiera ſimplici confectæ, & quæ maſtichinæ dicuntur, & quæ etiam ex tribus cum rhabarbaro appellantur: ſed quæ ex aloẽ lota, & ſimplici fiunt, eam vim (ſi Galen. eodem octauo de Compoſ. medica. credimus) non habent, vt craſſam pituitam vacuare poſſint. Sed & eleſanginæ ab Arabibus appellatæ, non erunt inutiles. Galen. verò in ſimilibus affectibus medicamentum id laudat, quod ab antiquis diaſpoliticon fuiſſe nuncupatum ait: de ratione autem confectionis ipſius, vſuſque ſatis abundè ab eo quarto de Tuen. ſan. actum eſt. At neque prætermittenda ſunt interea fomenta exterius adminiſtrata ex oleo abſinthino, chamæmelinoq;. Quibus ita peractis, præſertim verò expurgato vẽtriculo ab his excrementis, incumbendum roborationi ventriculi imbecillioris facti. Cùm vero duo imprimis ſint, vnde plerunque fit imbecillior, præſertim verò in hoc affectu: intemperies videlicet frigidior, quæ comes fuit frigidi, & crudi humoris: & laxitas, quæ ab illius humiditate derelicta eſt: Quare iis erit opus remediis, quæ modeſtè calefaciãt & modeſtè aſtringãt. Et cùm vtraq; hæc in abſinthio reperiantur, optimum, & huic inſtituto commodatiſſimum erit id medicamentum, quomodocunq; eo fuerimus vſi; ſiue decoquamus ex aqua; ſiue ex vino paremus; vt apud Germanos in vſu eſt, ad tollẽdã cruditatem: ſiue coquatur ex iure aliquo macro: ſiue ſyrupo ex eo cófecto. Sed & confectio illa, quam aromaticum roſaceum Meſue appellat, delicatiorib. quã amaritudinem abſinthij faſtidirẽt, vtilis eſſe poſſet. Abſinthium tamen præter alias vtilitates, hanc habet in hac re maximã, quòd vim habet, vel etiam emortuũ appetitũ excitandi. Sed de his ſatis ſuperq; diximus. Quare iam opportunũ erit, vt ad aliã iſtius affectus differentiã tranſeamus, quæ pendet ab humore melancholico, non tamen acido, qui vẽtriculum occupauerit. Qui quidem & ſi in paſſiuis ab Ariſtotele appellatis qualitatibus, à priori diuerſa ſit: attamen non eſt admodum vtriuſque differens curationis ratio: quia vterque humor frigidus, craſſuſque eſt. Vt præterea & hoc addamus, quòd & in hoc etiam affectu, multa congeritur cruda pituita ratione ventriculi malè conficientis cibos, perinde vt in hypochondriaco affectu ſuo loco fieri diximus. Sed nec deeſt in hoc quoque plurimus flatus, & craſſus. Quo deinde fit, vt multa remedia vtriuſq; communia ſint: ſicuti & primæ, quæ inſurgunt indicationes, in vniuerſum eædem ferè ſunt, & inde pri-

Cap. 5

Cap. 6.

mi ſcopi. Nempe humorem, qui ventriculum premit, fouétq; eius intemperiem, euacuandum eſſe. Antequã tamen vacuetur, cùm & ipſe craſſus, frigiduſque ſit, atque adeo etiam difficilis ad vacuationem, rebelliſque, neceſſe eſt, vt paretur. Parandus vero eſt per ea, quæ calefaciunt moderatè, quæque attenuẽt, & diſcellant, nec non & flatus diſcutiant. Inſtrumenta vero, quibus hæc peragenda ſunt, imprimis duo ſunt: nimirum ratio victus, & medicamentorum: tertio vero, aut nunquam, aut rariſſimè vtimur; cum commune id theorema habeamus, non eſſe ſecandam venam ſalubris. Ratio ergo victus ea ſit, quæ maximè congruens ſit morbis, qui ex humoribus craſſis ortum habent: nempe vt victus attenuans quidem ſit, & in quo aliqua ſit vis flatus diſcutiendi: verùm parcius aliquanto, propter ſiccitatem humoris exſiccet. Vnde quantum ad ciborum rationẽ eadem ferè dicenda, quæ ſuperius diximus, quatenus ad carnes, oua; & fercula pertinet. Niſi quod & hoc illis addendum videtur, quod ſicuti Gal. primo ad Glau. libro, vbi de curanda quartana agit, probatur aliquis ſalſamentorum vſus, præſertim in prima menſa: Ita & in hoc affectu pari ferè ratione mihi nequaquam videretur improbandus: & id tam propter pituitoſum, quàm etiam melancholicum humorem. Nam ſalſa attenuant, ſecant, & detergũt. Sed & condimenta ex pipere, aut cinnamomo, aut radicibus fœniculi, vel petroſelino, vel aliis id genus; cappares quoque non eſſent inutiles; quippe qui & attenuent, obſtructionéſque, præcipuè vero lienis aperiant, à quo plerunque is affectus fouetur. His autem omnino à cruditatibus cauendum eſt, perinde vt & hypochondriacis cauendum eſſe cenſuit. De exercitatione, & ſomno, ac vigilia, idem ſentiendum eſſe putamus in hac, quod & in priori huius affectus differentia. Aër vero in vtriſque potius ad calidum, quàm ad frigidum inclinet: verùm vt in illo aliquanto ad ſiccum magis, ita in hac magis ad humidum. Quantum vero ad reliqua, quæ agenda à medico ſunt, hoc primùm conſiderandum: num humor qui ventriculo inſidet, videatur aliquem habere motum ad ſuperiora, & facilis ſit ad vomitum, qui ægrotat; quia melius erit, vt vomitus cieatur, leui tamen vomitorio, & eo, in quo ſit aliqua vis attenuatoria: ſicut ſi decocto comæ anethi ex oxymelite vtamur. Si qua enim ſit materia, quæ natet, vel fluctuet in ventriculo, illa facilè & leniter hoc pacto educetur: quo facto attenuantia, & detergentia erunt adminiſtranda: qualia ea, quorum paulo antea meminimus: nempe oxymel, & rhodomel, & reliqua, quæ attenuant, & flatus diſcutiunt: hac enim ratione fiet, vt materia, quæ veluti fomẽtum eſt iſtius morbi, paratior reddatur, tum victu, tum vero medicamentis, vt vel à natura digeratur, & excernatur: vel poſtea accedente auxilio ab arte per medicamenta educatur. Neque etiam hic contemnendum putamus illud ſimplicius diatrionpipereõ, de quo paulo antea fuit habitus ſermo cùm eo item vtatur Gal. quartanam curaturus. Nam robur addit ventriculo refrigerato, quo maximè opus eſt, flatus diſcutit, materiam attenuat. Sed & hoc addamus, quod (vt paulo antea dicebamus) in hoc affectu multa quoque gignitur pituita à frigidiori ventriculo: atque vt in priori non timebamus multum piperis calorem: ita in hoc affectu non timebimus, quod nimis exſiccet, ob eamdem partium tenuitatẽ. Mox autem, in hoc quoque affectu, ſi propenſus videatur noxius humor in aluum inferiorem, eiſdem clyſteri-

A bus procurandum, vt detrahatur; vt tamen primum lenioribus agamus; mox vero, ſi res requirere videatur, & acrioribus: vt ſi præter lenitiuum appellatum à noſtris electuarium, clyſteribus adderemus, & diaphoenicon, vel hieram: vtrumque enim & calefacit, & flatus diſcutit: vt tamen ſemper acerrimis, & nimis validis abſtineamus; quia ventriculum imbecillum efficiunt: neque reſpiciendum ad id, quod illis Gal. vtatur in quartana; quia in hoc affectu primum laborat ventriculus. Poſtremo aũt niſi hac ratione potuerit ventriculus omnino mundior factus ab hoc incommodo eximi, medicamentis erit purgandus: & vbi pertinax videatur humor, tenaciterq; hærens, aut infixus ventriculo, mihi quidem adhuc hiera dialoẽs maximè probaretur: quoniam & ſi bi-
B lioſis, & pituitoſis excrementis purgandis ſit accõmodatior; tamen vt diximus quia eam vim habet, vt poſſit humores pertinaciter ventriculo inhærentes extrahere, tum vel maximè, quia neceſſe eſt copioſam pituitam in hoc affectu ſemper cum humore melancholico mixta eſt; non poteſt non eſſe plurimum vtilis. Sed ſicut conſueuimus in priori affectu illam dare mixtam cũ liquore extracto ex ſiliquis caſſiæ; ita in hoc immiſcemus aliquod medicamentum, quod magis ſit melancholico humori accommodatum: ſicuti eſſet id, quod hi lenitiuum electuarium appellant; aut illud, quod Meſue diacatholicon, ſicut etiam eſſet epithymi decoctũ, quod deſcripſit idem Meſ. præſertim vero quando extra ni-
C grum veratrum conficitur. quia veratrum non parũ ventriculo inimicum eſt. Poſſunt autẽ pulueres hieræ dari bibendæ, ex hoc decocto: vel ſi ob amarorẽ videretur potus nimis moleſtus, eas modico hoc decocto aſſumptas in bolum redigerem. Mihi tamen hoc loco non videtur contemnendum conſiliũ Ruphi à Paulo, & Aëtio literis traditũ in capite de Hypochondriaca melancholia. quod omnibus melancholicis affectibus commune eſt; illud vero cùm in his affectib. omnia fuerint ex ratione facta, ſi morb. adhuc peruicax reluctetur aliquandiu, & medicum ab omni medicamentorum vſu ſe continere melius eſſe, & quietem ægrotanti interim concedere: quia (aiebat ille) non minus natura, quàm morbus ex
D multiplicium remediorum vſu frequenti, dum ab eis diſtrahitur, defatigatur; quæ ſi interim quieſcere permittatur, victus tamen congruens interea ſeruetur, reſumens ſe & ſuas vires, tandẽ reliquias morbi vincit, profligatq; quod ſi id non ſequatur, ad eadem remedia iterum redeundum erit. Porro in iſtius affectus curatione non modo ea vtilia ad abſolutionem, quæ intertus ſumenda ſunt, ſed & quæ exterius adminiſtrantur, vt ſunt fomenta, & illitiones: quoniam & hęc ventriculo conducunt: maximè vero, vt flatus, qui ex his frigidioribus humoribus ſolet plurimus excitari, digeratur, diſcutiatúrq;. Sed eo tempore præſertim vtilis erit fotus, quo ventri-
E culus, aut vomitu, aut alia quapiam ratione fuerit aliquantiſper vacuatus. Accommodatum vero ad fouendum erit decoctum anethi, chamæmeli, abſinthij, abrotani, marrubij, ſeminum aniſorum, fœniculi, lini, vel aliorum eandem cum his vim habentium ex aqua, cui aliquantula aceti portio addatur: acetum nanque immixtum fomentis in melancholicis affectib. plurimum prodeſt ad penetrationem, diſcuſſionem flatuum, vaporúmq; exſiccationem. Vnde Galen. octauo de Comp. med. ſecun. loc. ex ſententia Aſclepiadis maximopetè commendat fomentum ex ſpongiis demerſis aceto acerrimo calido, Cap. 4

[illegible], ventri[illegible], quando diſtenditur à [illegible]tu ab humore melanc[illegible]o excitato. Poſtremo verò ad robur ventriculo addendum, ſimendáſque reliquias, cùm humorũ, tum flatuum, vtiles erũt appellatæ à noſtris confectiones, tum illæ, quarum paulo ante meminimus: tum etiam, quæ diacymi-
Lib. 10 num, & quæ diagalanga ab Arabibus [illegible]icuntur, & vbique ferè paratæ reperiuntur. Sed & [illegible]ingiber conditum ſac[illegible]haro: & tandem, ſi adhuc pertinacior fuerit morbus, antidoti maiores, vt theriaca, & mitridatia, & id genus al[illegible]æ maximoperè iuuari poterunt. Sed de his ſatis in præſentia. Vnde reliquum tandem eſt, vt & de tertia differentia curanda agamus quæ quidem tractatio aliquanto iſtis erit difficilior; cùm non ſit perinde, vt illę, ſimplea, ſed potius compoſitas, complicatáſque habeat indicationes. Cùm enim diſtillatio tennis ac[illegible]ſque, tum bilioſa, tum ſeroſa ad ventriculum defluens cibi faſtidium illi afferat, neceſſe eſt, vt duo duarum particularum affectus mutuo ſe fouente[illegible] coniuncti ſint. Nam & caput malè habere opus eſt in quo, prius congeſta deſtillatio mox deflu[illegible], ventriculumque, præſertim verò os eius, vt pote c[illegible] temperies ab influente humore vitiatur. Methodus ea ergo curationi[illegible] in [illegible]is duobus cõſiſtit: nimirum vt capiti [illegible]uccurramu[illegible] primum, deinde [illegible]entriculo. Sed quia quæ ad caput pertinent continentur in ratione curandi morbos capitis, de quibus & in vniuerſum, & particulatim de catarrho in ſuperioribus libri[illegible] copioſè fuit actum, vt tempori, & longitudini parcamus, rem eam in præſentia ſilentio inuoluemus. Hoc tantùm deſcribemus non inutile cognitu, cuius meminit Galen. ſexto de Tuen. ſani. quod interdum in vnum conſpirant intemperies deſtillantis materiæ, & intemperies ventriculi; quia deſtillatio calida ſit, calidior etiam ventriculus: interdum verò hæc diſſentiunt, & calida erit deſtillatio frigidior verò vẽtriculus; atque poſterior hęc complicatio curatu difficilior eſt. Verum quomodocunque res ſe habeat, neceſſe primum deſtillationi tollendæ; [illegible]l reprimendæ incumbere, vacuando, & rebus, quæ acrimoniam, & malitiam deſt[illegible]ationis retundant, materiam defluentem parando, ac tan[illegible]ni fluxionem ſiſtendo, caput verò inprimis roborando de quibus ſatis exquiſitè, vbi de catarrho agebam' ſermo fuit habitus. Cui & hoc addẽ[illegible]dum, quod in his agendis ſemper ratio habeatur, & illa magna, ipſius ventriculi [illegible]nempe vt his in euacuando medicamẽtis viamur. quæ ventriculo familiariora ſint, accõmodatioraque, quod de aliis quoque intelligendum cenſemus. Repreſſa autem deſtillatione, ſi quid præterea receptum in v[illegible]ntriculo, quod adhuc illi neg[illegible]tium faceſſat, illud [illegible] quomodo ſæpius expoſuimus [illegible]erit detrahendum, a[illegible]mna roborandus [illegible] qua de re ſatis diximus. Ideo a[illegible]lium affectum properemus, quo item læditur facultas appetitria, quæ cibum reſpicit; quanuis alius ſit læſionis modus: quoniam in priori erat ablata, aut imminuta cibi appetentia: in hoc autem vitiatus, & peruerſus eſt appetitus.

De Fame, quæ canina dicitur: item & de appetitu rerum, quæ a natura humana alienæ ſunt, qui affectus pica dicitur. CAP. V.

Peruerſus, vel corruptus appetitus bifariam eſſe pote[illegible], vel ratione modi, quo appetunt; vel ratione earum rerum, quæ appetuntur. Primus canina fames dicitur, quæ ſymptoma eſt: nã ad actio-

A num [illegible] io[illegible] [illegible]o [illegible] ſecta [illegible] quam [illegible]s eſt [illegible] inſatiab[illegible] cruciat [illegible]u, quem [illegible] fames [illegible] vero & de pica ſermonem [illegible] [illegible]tius quidam affectus ad [illegible]e eandem tracta[illegible]m pertin[illegible]ns, de quo & ter[illegible] loco ag[illegible]mus. Dic[illegible] tem Gręcę *βούλιμ*[illegible]. vis autem voca[illegible]uli iſtiu[illegible] Gręcis ſignificat vehementem, & magnã [illegible]amem [illegible]nam *λιμὸς* famem ſignificat: *βοῦς* autem particula à boue deducta eſt, & cum alicui vocabulo apponitur, magnitudinem quandã addit ſignificato [illegible]ſius vocabuli. Sed inter initia hunc affectum [illegible]ames ſequi[illegible]ur,
B poſtea verò fames eum deſtituit. Primum ergo de canina, vel immodica cibi appetentia agamus, vel potius de eo affectu ventriculi, cuius comes eſt inexpleb[illegible]lis hæc fames; tãquam proprium eius ſymptoma, illa enim nobis rationem curationis indicabit. Quemadmodum autem diximus defectum appetentiæ non vnam habere rationem, & [illegible]auſam, vnde ortum habeat, ſed mu[illegible]iplicem: Ita par[illegible] paſſu, ſi eorum fuerimus memores, quæ de cauſis neceſſariis ad famem naturalem concitandam dicta [illegible]uere neceſſe erit fateri, multiplici de cauſa fieri poſſe hanc caninam appetentiam: vt interdum occaſionem habeat ex aliquo proprio ventriculi aff[illegible]ctu:
C nonnunquam verò, quia in affectu aliarum parti[illegible]m conſentiat. Nam quamuis [illegible]vt diximus[illegible] fames & c[illegible]bi appetentia ſit actio primum pertinens ad ventri[illegible]culum, & ad eas facultates, quæ propriæ ventriculi ſunt: veruntamen & naturalem famem, naturæ inſtituto, præcedunt alij motus neceſſarij aliarum partium, qui ſi peruertantur, neceſſe eſt & rationem famis vitiari. Sed primum de immodica fame agamus; quæ ſit conſentiente ventriculo cum aliis partibus quæ ab eo exſugentes, & attrahẽtes alimentũ ſolent eſſe in cauſa, cur inſurgat fames; nam & earũ motus (vt diximus) natura præcedunt motũ ipſius ventriculi. Vnde cùm digeſtio (vt expoſitum ex Ga. fuit) earum partium, quę ſub cute ſunt, & eorum inatio facta per digeſtionem ſubſtantiæ earundem, quæ
D per anguſtos cutis meatus fit, ſit in cauſa, cur ille per venas attrahant, & quaſi exſugant humorem naturalem vẽtriculi; cum ea attractio deficit; appetentia (vt ſuperius probauimus) non excitatur. Contra etiam ſi digeſtio fiat immodica, & ſupra id quod ea natura fieri ſolet, atque continenter, ſequitur magna attractio, & exſuctio à ventriculo: vnde neceſſe eſt magnam excitari famem, & indefinentem. At vero cùm digeſtio hæc per anguſtos, & in cõſpicuos meatus, qua fit inanitio ſubſtantię particularum, non fiat, ni[illegible]i vi caloris. ideo prima cauſa iſtius caninæ famis erit calidior intẽperatura: totius habitus corporis, & cutis raritas, laxitaſq;. Quod ſi quis fortaſſe opponat huic determinationi: quia non videatur ra-
E tioni conſonum, quod poſſit calida corporis intemperatura eſſe cauſa immodicæ famis: cum in eandem fuerit relatum paulò ſuperius, cur aliquando deſtruatur omnino cibi appetentia: di[illegible]ebamus enim, quod calor diſſoluens humores, vel humiditates in particulis corporis, fundenſque in eis ſanguinem, vnde & inanitas earum replebatur, erat in cauſa, vt deinde non incitarentur ad attrahendum: præterea cum laxa, & languida à nimio calore fiant membra, attrahere nequeunt; & ſubinde neque appetitus excitari. Dicimus non eſſe rationi inconſonum quod ab vna, & eadem cauſa in vn[illegible] ue[illegible]ſum d[illegible]uerſi,

n & quandoque aduerſari ſequuntur effectus; dummodo non eadem ratione [illegible]. Nam calor, ſi [illegible] fuerit, vt poſſit humorem [illegible]luere, tundereque, erit cauſa terciendi appetitu[illegible]. Quod ſi eo prouehatur calor, vt non mo[illegible]nd[illegible], & diſſoluat, etiam & digerat diſcutiatque [illegible] antiam particularum, illis inanitis immin[illegible] in [illegible]ula erit caninæ famis. Cap. 10 Rationem illius reſponſionis depromplimus ex Galen. quarto lib. Com. in ſextum Epid. Hæc ergo erit prima affectuum differentia, quos ſequitur nimia, & inexhauſta fames. Altera verò in imbecillitate facultatis contentricis ſita eſt. Cùm enim corpus nequeat refici, & inſtaurari pro ratione eius, quod per digeſtionem proprij caloris deperditur: niſi contineatur eatenus alimentum, quatenus mēbra refici ex eo poſſint; facta autem imbecilliori facultate contentrice, diffluit alimentum anteaquàm membra ali poſſint. Iden continenter attrahentia in Com 29. cauſa ſunt inexplebilis famis. Cauſa verò præcipua, cur fiat hæc facultas imbecillior (vt Galen. tum in Cap 16 libro de Facul. natur. tum verò ſecundo Aph. tradidit) eſt humiditas. Ex humiditate ergo imprimis pendet hæc altera differentia, ſiue ex humida intēperatura. Tertiæ etiam differentiæ fit mentio in lib. qui de Theriaca ad Piſonem inſcribitur, quæ in vermes refertur. Quo etiam loco id conſiderandum, quod ſicut de calida intemperie diximus, quod penes diuerſas rationes, interdum tollit omnem cibi appetentiam: interdum vero affert caninam famem: Ita & vermes non modo tollunt appetitum, ſed & pueros ανορέκτους reddunt, hoc eſt ab omni cibo abhorrentes: Interdum tamen adeo voraces, & fameſcentes, vt ſatiari nequeāt. Nam cùm vermes ex putreſcente humore gignantur, fit nonnunquam, vt vapor à maligna illa putredine elatus, ita afficiat ventriculum, vt nullum cibum poſſit aliquo modo admittere. Etenim ſæpe vidimus pueros vermibus laborantes ad ſeptimum vſque diem nihil vnquam comediſſe: ſed cùm eſſent ſitibundi, ſolo potu vini, in quo panis toſtus fuerat maceratus, & expreſſus, vixiſſe. Aliquando verò, præſertim cùm multi fuerint, alimentum confectum in ventriculo, quod erat per venis attrahendum à iecinore, antea abſumunt, & comedunt. Vnde fecit & reliqua membra alimēto deſtituta, & quaſi famelica attrahunt, & exugūt humorem ventriculi continenter: indéque fiunt pueri voraces, vt nequeant ſatiari. Hæ tamen tres differentiæ non ſunt eorum affectuum, qui fiot proprij ventriculi, ſed in quibus afficitur aliarum Com. 21 partium conſenſu. Affectus autem proprius ventriculi in eo concitans importunam hanc famem (vt tum primo de Symp. cauſ. tum etiam ſecundo Aph. expoſuit Galen.) eſt frigidior intemperies, præſertim verò ori eius: ſiue cum materia fuerit, ſiue citra. Vnde Hippo. ſexto Epid. Com. vero Galen. libr. Com. 20. quarto dixit, aqua edax: frigus enim aquæ (teſte eodem Galen.) cogens, & denſans os ventriculi, exprimit humorem ipſius, & exprimendo inanit tunicas ipſius ventriculi, vt inde ſimilis ſequatur affectus illi, qui ex ſuctione venarum fit; vnde & idem ſequitur effectus, nimirum replendi deſiderium, & ita fames excitatur. Contrà quàm calor faciat qui potius laxat, & diſſoluit. Frigus itaque, vel etiam citra conſortium alicuius materiæ; hoc pacto famem concitat. Cum materia autem, quia materia, frigida non eſt, niſi pituitoſa, & melancholica. Sed à variis horum humorum differentiis, præſertim verò à ſaporibus acceptis, varij etiam, & quaſi aduerſarij, vt

A diximus, effectus ortum habent: quia vt etiam hoc Gal. tum in lib. de Pleni. tum ſexto de Loc. affect. Cap. 11 tradidit, acida pituita, melancholicuſque humor a- Com 2. cidus famen excitant. Aliæ verò differentiæ horum humorum (vt ſuperius oſtendimus) potius tollunt cibi appetentiam, vel etiam cibi faſtidium afferunt, quàm quod famem augeant. Solus autem humor acidus, ſi ſit obſortus in tunicis ventriculi, excitat immodicam iſtam famem. Docuit autem [illegible]nos Gal. eodem primo de Sympt. cauſ. cur eſt, quod quæ acida ſunt, famem excitant: ait enim, quod hæc ſuarum partium tenuitate vellicant os ventr[illegible]li, & quaſi mordicando eundem ferè ſenſum excitat [illegible] lo ore ventriculi, quem ſuctio ex venis: & proinde quaſi euigilatur cibi apetitus. Sed & ad alio modo B vitiati appetitus accedamus: quod vitium in hoc conſiſtit, quod ea appetuntur, quæ omnino aliena ſunt ab eorum natura, quæ apta ſuot alere corpus noſtrum: ſicuti quidam carbones extinctos. alij terram, nonnulli etiam quædam obſcœniora, quidam carnes crudas comedunt. Mater mea cābaros fluuiatiles, cum in vtero haberet, crudos comedit. Me- Lect. 11 mini me viſitaſſe nobilem puellam, quæ fila ex veſtibus, quibus erant conſutæ, extrahebar, ac comedebat. Noui [illegible]iam, quæ calcem à parietibus deradebat, & comedebat. Quemadmodum autem conſentire medici omnes, eiuſmodi affectus ventriculi primarius quidem eſt, & ortum ſuum habet à vitioſis, corruptiſque excrementis obſidentibus os ventriculi, qui pro ratione ſuæ diuerſæ in eis cor- C ruptæ, & putrilaginoſæ qualitatis diuerſarum rerum à quorum vſu ferè abhorret humana natura, concitant deſiderium. Nec ſane hoc mirum videatur: quia cùm per putredinem, & corruptionem humorum gignantur variæ, & quaſi ineffabiles formæ in ipſis ſuccis, vt de puris generatione, atque humorum corruptione in venis, teſtatus eſt Gal. ſecundo de Diff. feb. ita non eſt a ratione abhorrens; quod ab eiſdem humoribus per eas formas in eis ea corruptione procreatis, ineffabiles quidam effectus prodeant in ventriculo, & aliis particulis, quas vel ibi genitis obceſſerint: vel alibi exorti eas fuerint impulſi. Et quia naturali quodam inſtinctu particulæ omnes malè affectæ ſemper ea deſiderant, per quæ poſſit affectus tolli; tollitur verò per contraria illi D affectui: Ideo variarum rerum excitatur appetitio vt varia eſt natura humorum, à quibus moleſtari percipiunt. Et ſicuti nemo eſt qui particulatim. & diſtincta oratione poſſit exponere naturam il[illegible]us qualitatis, formæve in humoribus ex eorum corruptione progenitæ: Ita etiam nemo erit, qu[illegible] particulatim, & diſtincta ratione afferat diuerſorum, & vitiatorum appetituum, qui ab eis excitantur. Sed quod affectus it, & irrationalis hæc appetentia corrupta, & plurimum vitiata excrementa in ventriculo, congeſta ſequatur, eo argumento facile colligimus. quò facilius ac ſæpius is appetitus eos corripere ſolet, qui deteriori, & magis corrupta cacochimia ſunt referti. Vnde ſolet præſertim in prægnantibus corruptus ia fieri appetitus, circa (vt primo de Simpto. cauſa Galen. & ſexto de loc. affec. tradidit.) primos menſes, quia ſupreſſis menſtruis purgationibus, per illud tempus multa congeritur excrementoſa materia: quoniam interim fœtus paruus non poteſt multum eam, dum alitur, conſumere; cùm non egeat multo alimento: ſicut auctus deinde; verum poſt tertium fermè menſem, vt creſcit, ita plus illius attrahit, vt eo alatur; ac ita etiam

paulatim

[illegible] latum [illegible] [illegible] corr[illegible]tur: nam ex ea parte, quæ meli[illegible] eſt, [illegible] fœtus, reliquas verò ineptas ad alimo[illegible], [illegible] eas [illegible] quas natura circa fœtum procreauit ad ſuſp[illegible]nda excrementa excernit. Vnde fit vt pro ratione [illegible] quæ magis, vel minus excrementoſa ſunt prægnantium corpora, vel ratione præcedentis victus, vel etiam quando cœpere in vtero [illegible] magis minuſve à pica (ita enim à medic[illegible] [illegible]pellatur is affectus) vexentur, atque citiùs, aut tar[illegible] [illegible] [illegible]berentur. Deinde verò ſolet illis præter[illegible] eſſe familiaris, qui plurimū voraces, ingluuio[illegible] [illegible] hic vitioſus appetitus, vnde pueri magis, quàm adulti obnoxij ſunt huic malo, vt pote qui pl[illegible] ſoleant errare in victus ratione, ſiue ad cop[illegible] [illegible] & frequentiam comeden[illegible] reſpiciamu[illegible] [illegible]ue ad ordinem, & motiones abſque vlla ratione, nul[illegible] habito reſpectu, ſiue poſt cibum & potum [illegible] fiat, ſiue ante. Sc[illegible] & adultis interdum, cum mala omnino victus ratione [illegible]tur, idem accid[illegible] cum enim concoctio perperam fit, multa congeruntur excrementa interdum corrupta, quia inſidentia [illegible] ventriculo incitant ad ea in congruentia humanæ naturæ appet[illegible]nda. De tertio autem affectu inter a[illegible] [illegible] quos, & celebres medicos non modica ext[illegible] differentia, immo [illegible] [illegible]curdia; de eo (inquam) quem bul[illegible] appellari à Græci[illegible] diximus: quo[illegible] [illegible]cabulum inget tam ſamen ſigi[illegible]ficat. Nam Al[illegible] [illegible] Trallian[illegible] [illegible] ſeptimo ſuæ Medicin[illegible] [illegible]at, Bu[illegible] magna[illegible] [illegible] vocabulum [illegible] [illegible]cat [illegible] fames eſt, quæ ab immodico calore & or[illegible] ventriculi imbec[illegible]litate, vt rationi conſonum eſſe videtur hortum haber: & pro[illegible] [illegible]e niſi ſtatim alimentū off[illegible]atu[illegible], omnino animo del[illegible]quūt.

Cap 3

Cap 2. Galen. vero prim[illegible] de Sympt. cauſ. ſecundo item

Cap 2 Com 21 Aphor. & quinto de Sympl. med. facul. præterea

Cap 1 primo ad Glau[illegible] & [illegible] de Vſu reſp. frigidum eſſe inquit qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rigore exte no, vt in

Cap 14 Cap 3 Aphor[illegible] [illegible] quarto de Simpl med. fac frigori præ[illegible] eſſe [illegible] [illegible]. Tria

Cap 7 autem e[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primo de Cauſ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & defectum ſubſtant[illegible], vel [illegible] [illegible] & tandem [illegible]orpo[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Auicenna te inter l[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] duas [illegible] [illegible] [illegible] quæ in frigore, [illegible] [illegible] [illegible] ventriculi con[illegible] [illegible] [illegible] Galenus, ex altera eum Ale[illegible] [illegible] [illegible]. N[illegible] autem videtur ſolum Galen[illegible] [illegible] tatem ait g[illegible] reliquos vero te[illegible], & [illegible] [illegible] diff[illegible] [illegible]dere, quid & Aetius [illegible] [illegible] qui in hac [illegible] [illegible] Galen. ſequitur. Nam ea d[illegible] [illegible] Alexāder, & Auic. mem[illegible] [illegible] differ[illegible] [illegible]amuæ fami[illegible] poſita [illegible]: hi enim ad vim potius vocabuli, quod ingentem famem ſignificat, reſpexere, quàm ad ipſius rei naturam non ita autem nos Ga[illegible], & Aetij ſequaces. Dicimus nāmque [illegible] famem excitari ex immo[illegible] co calore, nimi[illegible] [illegible] manente corpori[illegible] [illegible], & ſubin[illegible] [illegible] vbi qui quidē calor ſi ad[illegible] eò peruenıat, vt fa[illegible]ultatē appetitricem dei[illegible] ſicut quælibe[illegible] [illegible] adeo creſcere poteſt, vt q[illegible] [illegible] facultatem deijciat: tunc erit affectus h[illegible] [illegible]ndus ad caput depēdiri appe[illegible]tus: vt dupli[illegible] poſſit tolli apetitus, à calore primum, ſi calor ta[illegible] fit vt [illegible]ſſoluat, & fundat humorem particularū, & ita fundendo repleat, quod per dig[illegible]ionem fuerat inanitum: deinde ſi adeo excreſcat, vt vim appet[illegible] deijciat: quod ſi tan-

A tus fuerit, vt non modò fu[illegible] [illegible] [illegible] præterea digerat, neque tamen ille fit, qu[illegible] [illegible] appetendi poſſi[illegible] deſtruere [illegible] ea [illegible] famis. Quare exquiſi[illegible] eſt G[illegible] [illegible] lucidè expoſu[illegible] Ae[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex externo [illegible]gore primum ve[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſed mox eò magis inuale[illegible]cente [illegible] & v[illegible] appe[illegible], & fames extinguuntur [illegible] quinetque [illegible] [illegible] imbecilliras, vt ad anion vſque [illegible] [illegible] duca tur ægrotus. [illegible]tenus erg[illegible] ad [illegible] affectus, & eorum cauſas pertinet, poſſe vi[illegible] hæc ſatis erūt. Reliquum autem eſt [illegible] [illegible] [illegible] ſermonem habeamus, & quidem ſigna, quæ aff[illegible]ctus hos oſtendunt, ſunt ea ſymptomata, quæ [illegible] propria

B ſunt. Nam ex relati[illegible] [illegible], quæ ab ipſis ægrotantibus percipiuntur, & [illegible]tuntur, facile poteſt medicus cognoſcere, an fame canina, an pica laboret. Etenim ſi nunquam ſat [illegible] viderimus, aut ea comedere, quæ abſurda [illegible], [illegible] fame, vel p[illegible] laborare [illegible] pote[illegible] [illegible] [illegible]are. Quòd ſi prius quidem [illegible] [illegible], poſtea vero amplius nō fameſcat, ſed imbecc[illegible] [illegible]ctus videatur animo deficere, bul[illegible] erit aff[illegible]ctus; præſertim verò ſi frigus ſit perp[illegible], & [illegible] [illegible]. [illegible] verò in his (vt in [illegible] [illegible] Galen. [illegible]unt rari, tardi, & par[illegible], imbec[illegible]que. Verum quia tam canina fames, qu[illegible] [illegible] varias hab[illegible] differentias, ſi ad cauſa[illegible] [illegible], [illegible] hæc excitantur ſym-

C pt[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] ſunt, quibus illæ diſcerni poſſint. [illegible] vero [illegible] diximus [illegible] fames canina ſequitur intemperiem, & [illegible] materia, & [illegible] [illegible] quæ pica di[illegible] cum à vitioſis ſemp[illegible] [illegible]oribus pendeat, ſemper cum materia eſt. [illegible]oquamur primùs de affectu, qui extra materiam eſt, & de [illegible] calida intemperie prius agamus. Cùm itaque poſſit ea [illegible], quæ occupauerit vniuerſum corpori[illegible] habitum, eiuſque ſubſtantiam non modò fundat & diſſoluat, ſicut cum tollitur appetitus, ſed etiam digera[illegible] ita vt conſenſu afficiatur ventriculus: eadem erunt ſigna, quæ expoſuimus, quando de ſi[illegible] nis ablatæ appetentiæ ex calore loquebam[illegible]. N[illegible] quo[illegible] [illegible] ut maior videtur calor, qui fundat, & d[illegible] [illegible] qu[illegible] qui diſſoluit, &

D fundit [illegible]olum. Ide[illegible] ap[illegible]ora ea ſigna erunt in canina fame, quàm in appetitu ablato: niſi quando ita incr[illegible] [illegible]it calor, vt d[illegible] ſtruat vim appetendi tunc autem & [illegible] [illegible] vires ſubinde erunt imbecilles, & pulſus frequens quidem, & celer, ſed languidus, & paruus. Vt præterea & hoc addamus, quod neceſſe eſt præceſſiſſe interiores, vel exteriores cauſas vim habentes calefaciendi exteriores, vt calor externi Aëris vehemens: interiores, vt febris valida, & ardens, & alia morborum genera, qui calidiores ſunt, præter reliqua quæ calidam intemperiem in vniuerſo corpore ſolent ſequi, ſicuti calor, qui manu adhibita percipitur, vrinæ flauæ, ſitis, & quæ ſunt iſtius generi[illegible]. Sed ſi ex fri-

E gore fiat ingen[illegible] fames, potius ea (vt diximus paulò ante) ſequitur proprium [illegible]entriculi aff[illegible]ctum, quàm quod conſenſu fieri poſſit. Vnde his argumētis depꝛehendetur, quia & ſi promptè comedant; grauatur tamen mox ventriculus, tardè, & ægrè concoquit, frigus in ventriculo percipitur, dū concoquit, plurimos gignit flatus, quib. inflatur, ructos interdū fiunt, nulla ferè adeſt ſitis. Eius aūt, quæ cum materia eſt, quia non poteſt niſi à materia melācholica, vel pituitoſa [fieri] quæ accidit ſaporis fuerint participes, ſigna hæc poterunt obſeruari. Primū cognoſcetur

gnoſcetur materiam adeſſ, præſertim ſi ea fuerit copioſa; qui a ægrotus grauius cum in veteri ulo percipiet. præter aliam gna med ... ia frigidiorem intemperiem. Sapor enim inter ſum percepius vel in ſputo, vel in ructu vel ex vomitu, an pituitoſus, indicabit ... potest. ... humor is ſit qui h... facet ... melancholicus ſaporem habet ... Pi... acida potius ſapores ... ſuccum ... acerbæ vu e, vel aliorum ... Non erimus autem long... ſignis eius affectus, quem pica ... dix... appellant; quia enotmis ipſa ap... etentia, ... præter omnem rationem in cibum deſid... ſatis aper... demonſtrabunt. Qui ſint autem humores corrupti ... incitantes, cognoſcetur ... his, quæ hactenus fuere expoſita. Bulimus quoque facil... cognoſcitur & ex iis, quæ præceſſere; quia fame præceſſerit, externumque frigus: deinde vero ... vel ablata fame, ſi ſucceſſerit multa corporis imbecillitas, & ... præſertim verò ventricul, & vel ad animi deliquium abſolutum, vel propriè id ſaltem accedat, vt animo deſinquat, cum pulſu raro, tardo paruo, & imbecilli.

De ratione curandi hos tres affectus.

CAP. VI.

Loc. 1. DE ſignis impo... quæ à multitudine vermium ... excitatur, vt an... dix... itaneque de eius curatione quicquam dicemus ... propterea quia propria curatio ex vermium curatione pendet: ſicuti eiuſdē ſigna ex ſignis vermium, de quibus inferius ſuo agemus. Primum ergo de ea fame curanda, quæ ſequitur vacuationem, ... longam inediā, vel alui profluuiū, vel ſanguinis effuſionem largā, vel alias vacuationes factas in febrib. aliisve morbis, ſicuti ſolet conualeſcentibus accidere. Quæ quidē differentia immodicæ fami, ... prima differentia expoſita, ... ſæpe ... digerendi, & abſumendi ... particularū, in idē ferè genus ... rēda ... cauſa ... tionem immod ... differun... eſt in vtriſq; eadē vacuationis ratio, & ca... Quauis hæc immodica fames ... conualeſcentibus, ... ſicut ex victus incongrua ratione. Nam ſæpe vel ipſi ... ſponte, vel ex importu... acti, nimirum vt citius vires ... tor, plus cibi, quàm poſſit ... ventriculus factus imbecillior ex præcedenti morbo, ingerunt: vnde cùm non poſſit probè confic..., in crudum humorem ex mala concoctione ...: qui deinde ſi aceſcat, vehementerem excitat famen: ſin autem aceris ſit expers, ... appetentiam. Quare eiuſmodi fames, quæ inde ortum habet, in vacuationem referri nequit; ſed potius in re... lundantiam pituitæ acidæ in ventriculo: de quo affectu curando loquemur paulo poſt. Cum autē ab inanitione fuerit concitata hæc fames, illa curanda erit, vel reprimenda victus potius ratione congrua, quàm medicamentis multis. Victus verò ratio ea ſit, vt cibi offerantur, qui faciles ſint concoctu, & boni ſucci; vt tamen eum cunque ſint ponticitatis acerbitatis, & aſtringentis facultatis expertes (hæc enim potius famen incitant) ſed magis ſint pingues, & vnctuoſi; qui tamen vim aliquam habeant mundandi os ventriculi, vt hoc loco addit Auicenna. Vt enim auſtera, acerbáque famen excitant: ita pingua eam obtundunt. Vnde illi probatur oleum amygdalarum dulcium, cui tantum ſacch... ad mediocrem ſpiſſitudinem deuen... eduant in prima menſa hoc enim ex ſacchaio ... deterga: ex vnctuoſa verò ſubſtantia, vt tamen ... bruncat. Sed nos eadem ratione ducti putaremus ... pingues gallinas, capo... que, & eorum pinguia iura ex ... ro accepta poſſe eſſe vtilia. Vinum non admodum vtile videtur, neque tutus ipſius ... illis, qui hac famē poſt inediam, vel vacuationem tentantur: immo (vt eodem ſecundo Aph. lib. ait Gale.) adeo illis eſt aduerſatium, vt ſi ieiuni meracum aliquo 1 vinum biberint, quod etiam calefaciat, ſtatim a ... in diſtentione, vel delirio corripiantur. Attamen poſt pingues, & vnctuoſos cibos permittit, vt aliqu... vini accipiant quod acerbum auſterúmve minime ſit: & quamuis minimè ſitiant, illis tamen dandum eſt. Com. 21

Si ergo hæc ſeruetur ratio victus, leuetur primum hæc importuna fames, deinde verò & tollitur. Ea verò, quæ habuit occaſionem ex digeſtione multa ab ... calore facta, partim ... cum hac curationis rationē habet: partim verò diuerſam. Quatenus e... in ad vinum calefaciēs, & potens pertinet, perinde huic, ſicut illi, inimiciſſimum eſt: nec modò vinum, verum, & cætera omnia calefacientia, vt aromata, acria, & ſalita: cum ea ergo hac parte conuenit. C... t præterea, quòd pinguia, modeſtè ... vtilia ſunt. Differunt autem, quatenus ... fame, quæ ortum ex calore habet, cōueniunt refrigerantia, & quæ non admodum facile, ... coquuntur, quæque ... lunt, vt pedes, & capita, ... que & inteſtina vitulorum. Et hæc eſt Alexandri, & ſubinde Auicennæ ſententia: immò Auicenna carnes laudat congelatas, vel (vt vulgares aiunt) in gelatina. Præcipuus ſiquidem ſcopus in hoc affectu eſt, cibos offerre, qui alimentum præſtent, quod non poſſit facilè à calore diſſolui, ſed ... reſiſtat. Vnde qui cibi ſunt craſſi ſucci, aptiores huic curationi: inepti verò, qui ad ... rationem victus attenuan... pertinent. Præterea autē Auicenna cenſet ... pertinere, ſi exterius ea ... & admini ... ſtrentur, quæ cutim ... & denſant: nempe vt inhi... atur multa, & facilis digeſtio per cutem. Hæc vero ſunt oleum roſac... um, præſertim omphacinum appel... atum, & melinum eſt ..., ex cotoneo malo: item & myrtinum ita vt & vinum frigidæ aquæ laudet. Cum autem ex contentricis facultatis imbecillitate fames immodica habuerit ortum, non habet vnam, ſimplicémq; curationis rationem: ſicuti neque vnam affectus rationem habet. Quia tametſi præcipua ſit humiditas, quæ laxando vires contentrici facultatis diſſoluat, vt Gal. docuit in lib. de Facul. natura: cum tamen omnis immoderata intempestantia poſſit ... ſacultatum deficere: Ideo & ex frigore interdum poteſt vis contentrix fieri imbecillior, tam in ventriculo, quàm in aliis particulis. Vnde ſæpe vidiſtis aliquos, quibus, ſi diutius ſint frigus perpeſſi, venter in alui ferè profluuium laxatur. Sed & à calore laxiorem reddente ſubſtantiam viſcerum lædi... facultas contentrix: vt tamen ſæpius ab humiditate; poſtea ab immodico frigore; mox à calore; rariſſimè à ſiccitate. Pro ratione ergo intemperiei, à qua hæc facultas læditur, inſtituenda erit curatio. Nam ſi calida ea fuerit, eius eadem erit curatio: ſicut & quando à nimio calore corpus nimis digeritur: de qua re nuper egimus: nimirum vt refrigerantibus, & modicè aſtringentibus res tractetur. Sed ſi ex nimia humiditate, deficcantibus quidem, atque etiam aſtringētibus:

tibus aſtringentia enim ſiccandi vim habent. Verùm quando ex frigore deſtruitur ea[illegible], abſtergentibus [illegible] vtendum eſt, ab aſtringentibus autem omnino abſtinendum: vtpote quæ non parum lædere poſſint [illegible] ferè omnia teſtigerent: vnde erit [illegible] curatio ſimilis curationi famis caninæ, quæ primum à frigidiori intemperie ventriculi fuit [illegible] quæ iam opportunum erit fermonem habere. Hæ igitur intemperies cum ſine materia ſunt, ſimplicem requirent curationem, qualem Gal. ſecundo Aph. deſcripſit, cuius ſcopi ſunt hi, vt calefacientibus intemperiem tollere nitamur, & pinguibus, vnctuoſiſque famem obtundamus, deliniamuſque eodem modo, ſicuti paulò ante exponebamus: quibus ſuper bibendum eſſe præcipit Gal. vinum meracum potens, qualia ſunt vina gilua; dummodò (vt paulò ante dicebamus) ſint acerbitatis, aſtrictionis, aſperitatiſque expertia: ac liberaliter bibendum. Addit autem Auicen. id eſſe bibendum calidum, & in ieiunio. Quòd ſi dicas, ſuperius dixi ſi vinum liberale, & ieiuno famelico nocere plurimum. Dicimus illud quidem verum eſſe, [illegible] ex ined a, vel [illegible] alioquin vacuatione [illegible] tactus famelicus: non autem [illegible] ex frigidiori intemperie. In hoc etiam affectu theriaca antidotum [illegible] ad [illegible] ſon. plurimum [illegible]. At verò [illegible] intemperie à frigidiori humore [illegible], primum quidem [illegible] materiæ erit attendendum, vt ſanè pateant priùs [illegible] quæ tum primis qual[illegible] bus, tum etiam ſecundis materiæ [illegible] ſint oppoſita. Vn[illegible] calefacientibus, attenuantibus, & detergentibus erit agendum; vt tamen ea declinemus, quæ vim habent conciliādi famem, vt ſunt acida, acerbáq;. Condiendi ergo erunt cibi allijs, cæpis, pipere, origano, ſerpyllo, menta, ſinapi, & alijs iſtius naturæ. Quare & pigmentum illud, quod Veneti[illegible] moſtardam, [illegible] autem [illegible] à ſinapi, ex quo conficitur, appellant, non erit inutile. Optimum verò erit diatri[illegible] pipereon. Auicenna verò laudat & mel. Quod ſi materia ſit multa, vt hæc non [illegible] attenuandam, & mox coquendam, [illegible] que a[illegible] ſit factus vel trieu[illegible] quin [illegible] qua ſit [illegible] vacuat[illegible] nem [illegible] Auic[illegible] eſt, [illegible] etur. [illegible] mē memento [illegible] ſit [illegible] ex [illegible] quidem [illegible] ratio præ[illegible] à que [illegible] pendet. Quia tamen & ſymptomatis eſt[illegible] habendæ ratio [illegible] poſſe [illegible] dare operam [illegible] vt [illegible] eſt fames, [illegible] atur, & [illegible] vero ſit cum p[illegible] bus, & vno[illegible] nam hæc [illegible] humoris temperant, & [illegible] à frigore [illegible] & [illegible]. Sed externis admiſtrata medicamenta ipſa proſunt: qualia ſunt [illegible], ſomenta, emplaſtra, & id genus alia, quæ vim habeant calefaciendi. Non eſt autem admodum [illegible] ſimiliter [illegible] curandi famem excitaram ab humore melancholico acetoſo. Nam quatenus à ratione [illegible] ctus pertinet, vnctuoſis, & pinguibus poſſunt humoris melancholici ſiccitatem, aſperitatemque, præterea & acorem lenire: quæ ſi [illegible] condiantur, quæ paulo ante dicebamus, melius res ſe habebit, nimirum illis, quæ attenuent, & flatus diſcutiant: quoniam enim ea & deficient, quo [illegible] affectui melancholico videtur aduerſarium tamen pinguis [illegible] minus ſedantur ab illorum ſiccitate. Sed quoniam [illegible] hæc non erunt [illegible] materia fuerit congeſta, materia

A in ventriculo, aut aliunde [illegible] tum habeat: [illegible] eo ea erit eodem mo[illegible] vacuanda, quo vacuandum docuimus ſuperius in [illegible], qui cibum ob humorem melancholicum faſtid[illegible] unt, quando multa iam ventriculum occupaue[illegible]. Sed ſi [illegible] ctus [illegible] oc foueatur, ratio quidem requiret [illegible] curat[illegible] lienem coouertatur: de curandis autem lienis affectibus ſuo dein le loco agemus. De pica vero [illegible] ita mihi quidem [illegible] tenendum videtur [illegible] quod cùm à vitioſis humoribus, vel vaporibus ab illis elatis, & occupantibus os ventriculi omnem occaſionem habeat: in prægnantibus ſane, in quibus ſolet eſſe frequens, nulla mihi videtur curatio [illegible] brior, & ſecur[illegible] quàm ea, quæ in congruente victus ratione conſiſtit, cum prægnantes purgate primis menſibus (vt Hippo. libro quarto Aphor pro-

B nunciauit) non ſit vſquequaque tutum. cum neque aliquod ſorte remedium tolerare poſſint, vt 5 Aph. ait Gal. vnde ſi recta [illegible] ctus ratione ſit tractetur, idque præſertim procuretur, vt proba fiat alimenti concoctio, ne [illegible] la vitiata fomentum eſſ. [illegible] mus, nam [illegible] ctè conco[illegible] alimento, boni generantur humores, qui omne vitium corriger[illegible] poſſunt, dum int[illegible] m fœtus augetur, & ſemper plus ſupprefſi ſanguinis menſtrui abſumit, ſymptoma illud temittetur. Neque tamen putamus, nihil omnino præterea eſſe agendum, cum aliqua ſint, quæ [illegible] & vtiliter mo[illegible] poſſit medicus. Nam [illegible], & pro[illegible], in vomitum ſint, ſicot earum plerz[illegible] ſolent procliues e[illegible] in e[illegible] vomitus, facile [illegible];

C m[illegible] lta vi[illegible] ctus, non parum prodeſſe poterit inanito enim ventriculo, melius proculdubio habebunt. Po[illegible] & aliqua, quæ detergendi, & digerendi vim moderatam habeant, adminiſtrata proderunt: ſicut mel roſaceum, ſyrupus ex betonica confectus, vt ſingulorum detur menſura cochlearis, præſertim vero ieiuno ventriculo. Sed & quæ modeſtè poſſint ventriculum calefacere, non erunt inutilia: vt aromaticum roſaceum, vel diagalanga appellatum ab arabibus: ſed & piperis aliquid, aut diatrionpipereo, dummodo his modeſtè, & parce vtamur: quantum nempe poſſint ventriculum calefacere, & corroborare non autem mentes ciere, item & cinnamomum. Poteſt præterea & vr[illegible] tet externus ventriculus n[illegible] oleo, vel abſinthino, vel alio quo-

D piam [illegible]: nam magna ex parte ex corruptis qu[illegible], ſed frigidis excrementis ortum habet, [illegible] affectus. Sed in pueris, qui ad eam ætatem peruenerint, vt iam poſſint aliquatiſper purgari, itemque in adultis, ſi dicta curatio non videatur tantum profeciſſe, vt bene habeant, tentanda erit purgatio: optimè verò purgabuntur aloe, vel hiera, vel ſimili [illegible] medicamento, vt eſſent pilulæ maſtichinæ. Sed tandem & de Bulimo curando agamus, vt huic capiti finem imponamus. Galen. itaque ſequentes, cum in hoc tria hæc ſint, penuria, vel defectus alimoniæ, frigida intemperatura ventriculi ab externo frigore impreſſa, & animi defectus, vel ſaltem propeoſio in

E animi defectum. An mi vero del[illegible] quium & ſi quaſi ſymptoma aliud ſequatur, ipſum tamen tanti momenti eſt, vt dum præſens eſt, aut voluerſam medici curam, aut maiorem partem ad ſe cõuertere cogat. Duas partes habet [illegible] affectus curatio: Alteram quidem, quando aut iam animo delinquit, aut prope eſt, vt delinquat Alteram vero, quando ab animi deliquio iam reuocatus eſt. Quando [illegible] em deficit, vel defecturus eſt paulo poſt, vniuerſum medici negotium, reliquis omnibus poſtpoſitis, eitea id [illegible] bet

verſari, vt reuocetur anim[illegible] re[illegible] Adhib[illegible] vero [illegible] quemadmodum in [illegible] Glauc. Gal. loc. [illegible] ad [illegible]em, vt ca[illegible] [illegible] & [illegible] Sale C[illegible] med. loc. loc. ex A[illegible] ne m[illegible] ſi vinc[illegible] co[illegible] ſtringantur, p[illegible]que euellantur, ac aure[illegible] & aliæ partes vell[illegible] ur, donec [illegible] odores cat[illegible] [illegible] in, quæ b[illegible] leant, naribus offerantur [illegible] pu[illegible] calamentum, o[illegible] gani, amarac[illegible], ſed & pyrorum, [illegible] orumque, tum co[illegible] neorum, & communium, tum quæ mala [illegible] cuntur: p[illegible] æterea verò & ciborum omnium, qu[illegible] o[illegible] aciem gratiſunt: quemadmodum carnes aſſatæ, præcipue vero porcinæ, nec minus gallinaceæ [illegible] & [illegible] aromatici odor, aut ſolus, aut diluti ex aqua roſa ea. Hi tamen odores ex cibis optimis, non mo[illegible] [illegible] entrunt ſymptomati, ſed & cibi [illegible] Nam [illegible] Gal. 2. Aph. citata Hippocratis auctoritat[illegible] de Ali. ait, quod ſi quis ad vires recuperandas cito e[illegible] auxilio, humidus cibus, veluti ſunt, quæ b[illegible] untur, vel ſorbentur: aptiſſimus, ſin e[illegible] odore inſtaurandus eſt. At vbi à deliquio animi aſ[illegible] mo eſt, tunc affectu[illegible] ncumbendum eſt, a qu[illegible] [illegible] rationes depromendæ: nempe, vt calefiat, & alatur quia (vt diximus) duo conſtituunt hunc affectum frigidum intemperamentum, & penuria, ve[illegible] ctus ſubſtantiæ. Vnde ratio curationis requirit, vt alimenta exhibeantur quæ faci[illegible] & [illegible] ſummè inſtaurare poſſint: qualia ſunt panis ex [illegible] diluto aqua calida, qua etiam, quæ tre[illegible] nula, vel ſorbilia dicuntur: præterea in præſenti[illegible] [illegible] ferculum ex ſucco contuſarum carnium, & diſſolutarum ex iure gallinaceo, atque per cribrum percolatarum: cui interdum ratione conciliandi grati odoris, inſtillant tantillum aquæ roſaceæ: quod ſi al[illegible] præterea cinnamomi addatur, non erit inutile condimentum. Et hæc ſatis de his.

De ſiti immodica. Cap. VII.

PRoxime poſt eas affectiones, à quibus læ[illegible] tur appetentia cibi in ventriculo, [illegible] te debent, quæ potus appetitum lædunt: qu[illegible] dem appetitus ſitis dicitur, ſicuti prior fames E[illegible] admodum natura cibus potum [illegible] tex H[illegible] docuit Galen ſecundo de tuen. ſan.) præ[illegible] lere debet [illegible] bona ratione de fame prius, in [illegible] agendum. Et quia non omnis ſitis ſe hab[illegible], tanquam ſymptoma morborum, ſed ea tantum, quæ limites ſitis eius excedit, quæ naturali quadam ratione animanti ſolet accidere. De ratione autem tam famis, quàm ſitis naturalis ſatis, quantum poterat noſtro inſtituto eſſe ſatis, egimus. Cum verò creſcit, ſupra quàm par ſit, incipiatque eſſe moleſta in aliquo morbo, iam in ſymptomatibus morboſis ponenda erit, quæ quidem affectum aliquem præter naturam corporis ex neceſſitate ſequetur. Inquirendæ ergo ſunt affectiones [illegible], quæ immodicæ ſitis ſi[illegible] in cauſa ſunt: quoniam nobis rationem curationis oſtendant. Facile verò eas aſſequemur, ſi naturam, & rationem ſitis fuerimus contemplati. Cum igitur ille omnium conſenſu aliud omnino non ſit, niſi deſiderium, vel appetitio frigidi & humidi: quamuis (vt diximus) prius humidi, deinde & frigidi. Na[illegible] tet autem ſemper ea deſideramus, quæ illis aduerſaria ſunt, à quibus lædimur. Neceſſe eſt, quod vel ab altera duarum cauſarum, vel ab vtraque excitetur ſitis, nimirum vel ab humoris defectu, vel ab exceſſu caloris: quod probauit Gal. primo de ſimp. me[illegible] fac. quò fit, vt qui multo referti ſunt humore, quique frigidiores ſunt non [illegible] plurimum ſiticuloſi. Vnde neceſſe eſt, vt ſ[illegible] que [illegible] Gal. doctrinam, nobis tum [illegible] de ſympt. cau. tum octauo de loc. affect. traditam, dicamus ſitim omnem eſſe ref[illegible] rendam, aut in calidam intemperiem, aut in ſi[illegible] cam, aut in eam, quæ ex complexu vi[illegible] ue q[illegible] alitatis conſtat: quæ quidem intempetaturæ poſſunt & citra materiam eſſe, & cum materia. Humores vero, qui ex ſua natura ſitim progignunt, ſunt bilis flaua, & ſalſa pituita, & ſeroſus humor, qualis in hydrope plerumque colligitur. Bilis quidem, quia calida, & ſicca eſt. Salſa vero pituita, ob calorem v[illegible] centem, quamuis ſit humori iunctus. Per accidens verò omnes humores poſſunt ſitim ingentem excitare, ſi vel putredine, vel alia quapiam rati[illegible] ne in eis m[illegible] tus calor accendatur: vnde in febribus, quæ ſynochæ dicuntur, quamuis ex ſanguine ſint, ſolet eſſe infeſta ſitis valida: ea etiam ratione omnia, quæ in[illegible] gniter calefaciunt, aut deſiccãt, ſitim aff[illegible] re poſſunt: ſiue ſint cibi, ſiue potus, ſiue medicamenta, ſiue alia, quæ alioquin ad victus rationem pert[illegible] nent. Nam & labor multus calefaciendo, & ſiccando ſitim conci[illegible] tat. S[illegible] & vacuationes omnes, ſi fuerint copioſæ, cũ corpus exſiccent, ſitim procreant. Vnde 4. Aph. con ſuliſ Hipp. vt q[illegible] purgantur per medicamenta, non qui[illegible] à pur[illegible] donec ſitiant: tametſi non omnes pariter, dum purgantur, ſitiant: ſed (vt ibidem exp[illegible] Galen.) alij [illegible] purgantur, ſtatim ſitiunt: al[illegible] vero tardius, & id pro ratione, vel temperamenti ve[illegible] iculi, aut naturæ medicamenti purgantis, & humor[illegible], qui purgatur. Nam ſi calidus, ſi[illegible] ſve ſit ſit ventriculus, ſiue talis natura ſit, ſiue aſciti ia ſit ea intemperies, citius à ſiti corripitur. Item ſi acre, ca[illegible] dum, & mordax fuerit medicamentum. Si præterea bilis ſit, aut ſalſa pituita, quæ per medicamentum detrahitur: cito, & facilè concitatur ſitis. Sicuti è [illegible] rario tardè ſitis accenditur, cum ventriculus fue[illegible] igidus humidu[illegible] ve, [illegible] ique non admodum acre, & mordax medicamentum: & humor, qui detra[illegible] ur, p[illegible] uitoſus, aquoſu[illegible] ue fuerit. Cum tamen nunquam medicamentum purgatorium non habeat aliquam acrimoniam, ſi non apertam, ſaltem occultam, & neceſſe ſit, vt omnem liberalem inanitionem ſequatur ſiccitas: neceſſarium item eſt: vt procedente [illegible] acuatione. ſi[illegible] is tandem accedat. Somnus quoque interdum ſitim excitat, & quoniam (vt Galenus quarto lib. Com. in textum Epid. docuit) partes, per quas cibus in ventriculum delabitur, quæ vno vocabulo gula dicuntur, in ſomno caleſcunt. Etenim dũ concoquitur in ventriculo cibus, intenditur partium earum calor, à quibus calidæ attolluntur exhalationes, & id præſertim fit poſt potum vini meracioris, aut cibos alioquin calidos. Colligamus ergo, quod bilis quidem, & [illegible] lſus humor præſertim per ſe ſunt cauſa ſi[illegible]; alij vero ratione putredinis, vel alterius caloris aduentitij, & ægritudines quæ ab his humoribus progignuntur, maximè ſiticuloſæ ſunt, vt pleuritis, phrenitis, tertiana febris, & febris ardens, quæ duas habet differentias, vt docuere Hippo. & Galen. quarto lib. de Rat. vict. in acu. mor. Deinde vero ea omnia, quæ facilè in bilem vertuntur, vt dulce vinum, in illis tamen, qui calidam, & ſiccam temperiem habent, & tandem quæcunque calefaciunt, ſiccantque inſigniter, vt in cibis ſeſamus, eryſimum, ruta, cæpe, & acria tandem omnia quamuis al[illegible] qui allium dixerint non eſſe ſiticuloſum, item ſalſa omnia ſitim accendunt. Nec tamen omnis ſitis referenda eſt in proprium ventr[illegible] cul affectum,

affectum: licet non niſi ventriculo affecto poſſit conſiſtere. Quia ſæpe ſiticuloſi fiunt ægroti laborante ventriculo non proprio, ſed alieno affectu, nempe alterius particulæ trahentis ſecum ventriculum in conſenſum. Trahit autem illum in hunc conſenſum iecur ſi (vt quinto de Loc. affe teſtatur Gal.) calida, & ſicca intemperie fuerit correptum, vt quaſi is affectus naturam referat eryſipelatoſam: magis vero cum concaua eius parte conſentit ventriculus, vt 6. eiuſdem operis libro idem ſenſit. Non modò autem ventriculus afficitur conſenſu illius: ſed & meſenterij, & ieiuni inteſtini, & ſtomachi, vt res ad pulmones vſque perueniat. Cum corde quoque ſæpe in hac re conſentit ventriculus, & cùm pulmonibus intemperie calida, ſiccáque affectis, quod à Gal. habemus in arte me[illegible]. Tertio vero ſitit ventriculus, conſentiens cum toto corpore, ſi id corripiatur à calidiori, & ſicciori intemperie. Non parum autem refert ad rationem curationis diſcernere, an ex primario affectu ventriculi oriatur ſitis: an verò eo cum alijs conſentiente. Quare & de ſignis, quibus hæc diſcerni poſſint, agamus, & ordine quidem præpoſtero. Primumque de illis ſermonem habeamus, quibus dignoſcamus, an conſenſu cum vniuerſo corpore ſit concitata ſitis. Et cùm ſitis ex vitio vniuerſi corporis ortum [illegible], poſſit id vel ex febre eſſe, vel citra febrem: ſi quidem ſitis febrem ſit ſecuta, aliósve morbos, quorum paulò antè meminimus, non eſt, cur de [illegible], vel de ratione eos curandi in præſentia verba faciamus: cum hæc omnia ad eum locum magis pertineant, in quo de illis morbis curandis eſt habendus ſermo. Quòd ſi ex calore, ſiccitatéq; contracta in vniuerſo corpore ſitis ortum habuerit, conſiderandum imprimis, an cauſæ præceſſerint, quæ corpus potuerint calefacere plurimum, ſiccareque: atque illæ cum externæ eſſe potuerint, vt æſtus plurimus, ſicuti æſtate canicularibus diebus, vehemens & multa exercitatio: aut internæ, vt animi perturbationes calefacientes, vſus ciborum, vel potionum, quæ inſignem vim calefaciendi habent, quorum meminimus antè, & id genus rel qua: primùm hæc conſideranda [illegible]. Deinde reſpiciendum ad corpus, & illud manibus tractando aduertendum, an maiorem referat calorem, ariditatémque, quàm par ſit: præterea [illegible], an ex leui quacunque cauſa ſupra id, quod [illegible], incaleſcat; item ſi [illegible] [illegible]. At vero quod ventriculus con[illegible] [illegible] affectus, ea oſtendunt ſigna, quibus [illegible] calida iecoris intemperatura. Sicuti ex [illegible] colore: quia [illegible] habeat aut rubrum, aut flauum [illegible]. Item ex eiuſdem calore; quoniam, dum mingitur, calidior percipiatur, quàm [illegible] ſolitum. Sed & color [illegible] vergens ad aurigi[illegible], vel croceum idem [illegible] abit: hepaticis enim vel hoc argumento (teſte Galeno) deprehen[illegible]. Sed & ſi præcordia, adhibita manu, tractentur, & calidiora, quam thoracis partes, percipiantur. Reliqua verò ſigna, quæ iecur calidius demonſtrant in ea tractatione exponemus, vbi de iecinoris affectibus [illegible] habendus [illegible]mo. Quòd vero occaſione cordis & pulmonum ſitis ſit excitata, oſtendunt ea, quæ in Arte medic. a Galen. fuere literis tradita: nempe quia [illegible] multus attrahitur, & redditur, æſtus [illegible] intrinſecè in pectore. Et ſicuti hypochondria cùm tanguntur, thorace calidiora ſentiuntur, quando ex calore iecinoris immodico eſt accenſa ſitis, [illegible] partes ad thoracem attinentes calidiores ſunt præcordijs, cum ex pulmone, vel corde: recreatur verò ſitiens magis aëre multo, & frigido attracto, quàm potu. Sitis verò, quæ a calidiori, ſicciorique temperie ſtomachi, hoc eſt gulæ, non eſt admodum multa, neque pertingit ad penitiores, vel profundiores partes, ſi Galen. quarto libro in ſextum Epidem. credimus. Cum vero ex proprio affectu ventriculi ſitis concitatur: ſi quidem ex calidiori, primùm in ventriculi regione calor percipitur, appetitus cibi deficit, & ſi temperamentum hoc citra materiam fuerit, nullus in ventriculo morſus percipitur, nullus in ore ſapor amarus, vel ſalſus: hic enim pituitam ſalſam: ille verò flauam bilem demonſtrat: ſed neque ſalliditum, vel nauſea: nam hæ materiæ cùm aut hærent, aut infarctæ ſunt in tunicis ventriculi, præter ſitim ſolent & appetentiam cibi tollere, & ventriculum in vomitum procliuem reddere. Hic tamen quædam vtilia cognitu non ſunt ſiccis (vt aiunt) pedibus prætereunda. Primum, quod & ſi ſoleat ſitis vehementiſſima comes eſſe ardentium febrium: aliquando tamen, cum tuſſis ſuboritur, lenitur quoquomodo ſitis, quamuis non omnino tollatur. Interdum autem intenditur potius, & exaſperatur à tuſſi. Quod quidem euenit à diuerſa ratione tuſſis, quia ſi tuſſis fuerit modica, & non laborioſa, ſitim lenit: ſin autem valida, & multa, ſitim adauget. Lenior enim tuſſis ortum habere ſolet (vt quarto lib. Aph. docuit Gal.) aut ab intemperie partium reſpirationi deſeruientium: aut ex faucium aſperitate, aut quia humor tenuis, & paucus deſtillat. A quacunque autem cauſa, excitata fuerit tuſſis: inde poteſt nonnihil mitigari moleſtia ſitis. Cùm enim ex eo motu in tuſsi attrahatur aliquis humor ex partibus vicinis, eo madeſcunt loca aſperarum arteriarum: & proinde mitior euadit ſitis, præter id, quod & intemperies remittitur, & aſperitas lenitur. Sed ſi vehemens, & multa fuerit tuſsis ex valida, & vehementi earum partium motione, incaleſcunt magis loca illa: vnde (vt idem ſecundo lib. Com. in ſextum Epid. docuit.) & febris, ſubindéque ſitis augetur. At verò ſi aliquando contingat, quod tum ex ratione febris; tum vero ex alijs, quæ oſtendunt ægrotantem plurimum ſitire; vtpote quia linguam aridam, nigramque inſigniter habeat; ille tamen vel ſe ſiti carere affirmet: vel non quantum à febre eſſet expectandum, & ſiccitas oris, & linguæ demonſtrat: id (vt ſcribunt Hippo. & Gal. primo lib. in tertium Epide. in ſignis peſſimis eſſe cenſendum eſt: quia ſignificat, quod aut extinguitur vis naturalis ventriculi: aut quòd à mente ægrotans delitatque, qui laborat. Quod ſi aliquando accidat, vt primùm quis, dum morbo aff[illegible], plurimum ſitiat: paulo poſt autem non amplius ſit vlla de ſiti querela: mox vero iterum à ſiti torqueatur, atque ſi ita ſæpius fiat, id quoque malum eſſe ait Galenus ſecundo Prorrh, vtpote quod pendeat à magnitudine eius affectus, à quo ſitis excitatur, & infirmitate facultatis eius, per quam ſentimus. Nam quod ſitis non percipiatur, aut ex infirmitate, & languore ſentientis facultatis: aut ex eo, quod affectus: vnde ſitis erat excitanda, non eſt magnus. Quare cum prius ſitis valida eſt; mox verò ſtatim videtur extincta, cum tamen idem affectus maneat, rationi minimè conſonum, ita ſtatim potuiſſe partes illas humectari, vt ſitis defierit, quæ adeo prius aridæ erant. Quocirca neceſſe eſt, id euenıſſe ob languorem ſenſus, qui quidem, ſi [illegible] te ad ſe redeunte, & vires colligente, iterum excitetur, ſitis iterum ſentitur. In vniuerſum ergo pronunciare

Com. 12 ciare poſſumus, vt Gal. ſecundo Prorrh. pronunciauit, quòd ſi ſitis in morbis acutis abſque vlla ratione deſinat, id malum omnino eſt. Deſinere autem abſque ratione dicimus, cùm nihil præceſſerit, quod potuerit morbum ſoluere: ſicuti ſudor, alui profluuium, vomitus; aut eiuſmodi alia, quibus iudicari ſolent acuti morbi, aut cum nihil præterea per medicum ſit actum, quo potuerit ſitis mitigari. Et deterius quoque eſt, ſi æger deſierit ſitire, & tamen adhuc lingua arida plurimum fuerit. Nam cum ſitis tanquam ſymptoma affectum ſequatur, non poteſt ea ratione deſinere, niſi affectus ſublatus: vnde cum eo manente, ſitis deſinit, aut mentem læſam ſignificat, aut ſeorſum interiiſſe. Et hæc quidem ad
B prognoſtice rationē pertinere videntur. Quibus expeditis opportunum iam eſt, vt ad rationem curationis tranſeamus. Eſt autem vnum hic conſiderandum antequam particulatim rem proſequamur, quod ſitis (vt diximus) propriè morbus non eſt, ſed ſymptoma. Symptomata vero propriè non curantur primum, & per ſe: niſi quando adeo creuerint, vt ſubinduant rationem cauſæ. Sed affectus eſt, qui primum curandus eſt: nam eo recedente deſinit, & ſitis. Vnde qui curaturus eſt ſitim, præſtantiſſimè curabit, ſi cauſam remouerit, hoc eſt affectum, quem ſitis conſequitur. Alioqui enim, ſi ſymptomati tollendo primum operam dederit, cum ſitis ſoleat potione ſedari, non poterit multa ſitis ſuperari, niſi multo potu. Ex multo autem potu, quæ
C Cap. 3. incommoda ſuperueniant, audi Gal. ſexto de Loc. affect. primum vomitus, mox citra per aluum excretio, qualis in fluore alui, & in lenitate inteſtinorum: præterea longa mora potionis in ventriculo, ſæpe etiam morbus, quem Græci diabetem appellant. Quod ſi dicas, nónne curatur ſitis moleſtiſſima in febre ardente potione larga aquæ frigidæ? Dicimus quod id quidem verum eſt, ſed ea curandi ratio non tantum ſymptoma, hoc eſt ſitim, reſpicit, verum magis etiam cauſam, vel affectum: quia aqua liberaliter ebibita pariter & febrem, & ſitim extinguit. Integra ergo curatio ſit per remotionem affectus, à quo ſitis originem habet. Quia tamen interdum af-
D fectus nequit breui tempore curari, interim tamen ſitis nimis moleſta eſt, quæ continenter hominem cruciat: ideò & hoc exponendum, qua ratione deliniri, & aliquantum mitigari poſſit, vt facilius ferri poſſit: præſertim verò, quando ex conſenſu cum vniuerſo corpore fuerit excitata, & eo quidem calida, & ſicca intemperatura laborante: vt in ardentibus febribus, & æſtuoſo æſtatis tempore. Cum autem remedijs refrigerantibus, & humectantibus illi ſit oc-
Cap. 30. currendum. Gale. primo de Fac. ſimpl. med. laudat oxycraton, Latini poſcam dicunt: eſt autem potio confecta ex aceto multa aqua diluto. Ratio verò, quam exponit, cur vtilis ſitis potus, hæc eſt: quia
E quamuis neque ſola aqua poſſit ſitim hanc mitigare, vtpote quæ non facilè poſsit in vniuerſas corporis partes permeare: tardi enim tranſitus eſt, neque acetum ſolum ſitim extinguet, cum nullam humectandi vim habeat: dum verò ſimul miſcentur, modicum illud acetum, vt non poteſt detrahere de vi humectandi aquæ, cum modicum ſit aquæ comparatione, ſuę tamē ſubſtantiæ tenuitate in cauſa eſt, vt ad extremas vſque partes aqua deducatur; quæ cum frigida ſit, & aliorum omnium humidiſsima, refrigerando, & humectando ſitientibus remedio eſt: acetum verò præcipuè vtile eſt ſitientibus vitio humoris, cui iunctus ſit calor, qualis in hydropicis copio-

A ſus reperitur. Sed præterea iis, qui ex temperie vniuerſi corporis calida, & ſicca, ſiue illa febris ſit, ſiue à calidiori aëre ſoneatur: vtile erit remedium illud, Lect. 13
cuius Gal. tertio lib. Com. in ſextum Epid. meminit, Com. 33.
nimirum, vt ſitiens ſileat: loquendo enim, & fabulando os exſiccatur. Nec minus etiam prodest os clauſum continere: nam crebra per os reſpiratio, ſi quid aliud, exſiccat os, faucéſque. Procurandum præterea & id eſt, ne calidior ſit aër, in quo ſitiens degit: aër enim frigidus reſpiratus non parum ad hoc conducit. Sunt etiam quædam tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta, quorum meminere celebres medici, tanquam eorum, quæ vim habeant ſitim
B mitigandi, in quibus Dioſcorides ponit ſuccum glycyrrhizæ, ſi eatenus, donec liqueſcat, ore contineatur: item & decoctum radicis eius. Præterea verò lactucam, & cucurbitam manducatas laudat Galenus ſexto, & ſeptimo de Facul. ſimpl. medicam. Compoſitum verò, quod à Galen. octauo de Cap. 3
Compoſ. med. per loc. plurimis laudibus extollitur, Cap. 4.
& ab Ætio Serm. nono ſuæ medicinæ, ita conficitur vt accipiantur ſeminis cucumeris ſatiui detracto cortice, ſeminis [illegible] portulacæ ſingulorum drachmæ quatuor, [illegible]: ſed diſſoluatur tragacanthum in ea albo oui crudi, & recenter nati diligenter concuſſi, moxque [illegible] affundatur, ac omnia diligenter trita in catapotia formentur, quæ in vmbra ſiccata ſeruentur, atque
C cum eis erit vtendum, vnum in ore contineatur, donec liqueſcat, & humor ab eo diſſolutus deuoretur. Neque tamen minus vtile erit & hoc, quod mihi ſolet in frequenti vſu eſſe, quod hoc modo conficitur: accipimus ſemina, vel herbæ pulicariæ, quam pſyllium Græci appellant, vel malorum cotoneorum, vel vtrorumque, & eis maceratis aqua, & mox concuſſis, mucilaginoſum liquorem extrahimus, & ſi aqua lactucæ fuerit, vel florum violarum, præſtantius erit. cui mucilagini tantundem addimus ſyrupi, vel iuleb violacei, & eis mixtis quaſi eclegmate vtimur. Sed ſi velimus illi maiorem ſpiſsitudinem addere, ſaccharum candidum pro ſyrupo addendum eſt, tritum tamen. Nec remedium, quod
D Auicenna docuit, eſt alienum ab hoc negotio, immo non parum vtile: nimirum vt exertæ linguæ aqua ex aliquo vaſe ſtrictioris orificij affundatur. Hæc ergo ſunt, quibus medicus vti poteſt ad ſitim ſedandam: interim dum cauſa ſitis, hoc eſt affectus remoueatur, cuius remotio vera eſt curatio: de qua agere non pertinet ad locum præſentem, ſed ad eum potius, vbi de illis affectibus tollendis agitur, quæ occaſioni ſunt ventriculo ſitiendi. Vnde quæ hactenus diximus, illa eadem poſſunt accommodari ſiti, quæ à iecinore calidiori ortum habet: de cuius affectibus primariis curandis ſequenti tractatione agemus. Sitis verò, quæ à corde, vel pulmonibus ob horum viſcerum immodicum æſtum ortum habet,
E non tantum potu ſedatur, vt in Arte medic. docuit Gal. quantum aere frigidiori per inſpirationem attracto, potus tamen, licet non illico ſedet hanc ſitim, aliquid tamen & ipſe facit, ſi frigidus ſit. At quæ ex calefactione, & exſiccatione gulæ, & faucium oritur, lenitur tum collutione oris, & gargariſmate ex aqua frigida, tum etiam eius potu, quia non habet cauſam ex profundioribus, & penitioribus partibus. Siti autem, quæ proprium ventriculi affectum ſequitur, calidum, vel ſiccum, vel eum, qui ex calido, & ſicco conſtat, cum citra materiam fuerit, occurrendum eſt refrigerantibus, humectantibúſque,

[illegible], & [illegible] adhibeās, & inter [illegible] administrat- [illegible] & cibis, quales sunt lactuca, [illegible] postulaca, endiuia, & id genus reliqua: & potubus, vt eſt aqua, vel po ca, vel vinum [illegible] vel iuleb violaceum ex mulſa aqua: quæ omnia ſunt administranda, habita ratione temporis, temperaturæ, ætatis, & [illegible]rum. Sed ſi materia præſens fuerit, illa erit vac[illegible] eo modo, quo ſæpe expoſuimus, pro ratione videlicet materiæ: ſuperuacaneum enim videtur ea eadem repetendis, ſæpius immorari. Sed quædam præterea illis addimus, quæ noo pa-

Com. 27. rum ad noſtrum inſtitutum pertinent, & ſunt à Gal. literis tradita quinto Apho. Interdum enim quoſdam [illegible] plurima nocturno tempore vexat, vel ob pa[illegible] potus: vel ob potum vini meracioris: quibus ſi non conſultum fuerit, [illegible] agitari ne ſomnum [illegible] apere poſſunt. Sed potus aquæ frigidæ vtrique prodeſt: vtpote quæ & [illegible] potus ſatisfacere [illegible], & calorem [illegible] extinguere [illegible] enim ſi ſitis non ita vehemens, & multa fuerit, vt ſomnum impediat, ſomnus eam [illegible] in ſomno [illegible] ſitis tum conſequitur, tum [illegible]. Poſſemus [illegible] & [illegible] ab Hipp. & Gal. in quarto Apho. ſcriptum [illegible] tamen [illegible] quæ [illegible]

Com. [illegible] Gal. [illegible] Neque tamen illud præter[illegible] ad præ[illegible] Galenus in libello de Tabe. nempe quod balneæ

Cap. [illegible] occaſionem habuere ex longo itinere, laboréque, vel ex [illegible] æſtu, nam eos, qui incaluere, vel exarnere refrigerant, & humectos reddunt: dummodo non frequenter [illegible] & multæ [illegible] ſitim [illegible] Poſtremò vero

Com. [illegible] hoc etiam expoſito, quod ex [illegible] Com. [illegible] [illegible]

Com. [illegible] [illegible] & bonum. A[illegible] puta e[illegible]

De [illegible] quem ſi [illegible] anxietatem [illegible] cordis dolorem [illegible] morſum appellant.

CAP. VII.

CVM duæ præcipuæ ſint facultates, quarum ſuaptè natura particeps [illegible] ventriculus: & altera [illegible] ad partem animalem pertinet, quæ à cerebro [illegible] ortum [illegible], altera vero ad naturalem [illegible] eſt iecur. Et prior quidem in ſuperiori [illegible] ventriculi, quàm propriè ſtomachum antiqui Medici appellabant: Reliqua vero vt ſuperiori [illegible] maiorem vim in inferiori habet, quæ [illegible] attinet. quamuis neutra alterius [illegible] expers ſit. Priorem vero particulatim in [illegible] partiuntur [illegible] Philoſophi [illegible] quàm Medici: nempe in appetitricem, & ſenſitricem. De eo autem [illegible] qui ſenſum, & cognitionem [illegible] Nam & Ar[illegible] ſecundo de Anima pro[illegible] quod [illegible], & imaginatio, & proſequutio, & fuga, & ſubinde appetentia. Vnde cum affectus,

A qui [illegible] appetitionem, quæ [illegible] ventriculi primum attinet, hactenus ſuo tum perſecuti: reliqui in nrē optimo videtur. vt ſermonem conuertamus ad illos, à quibus læditur vis ſentiendi [illegible] dem particula. Moleſtiſſimus verò affectus eſt [illegible], quem καρδιαλγίαν Græci dicunt. ea ratione adducti: quoniam apud antiquos Medicos inualuerat conſuetudo, vt os ventriculi cor appellarent: & id propterea [illegible] tan, quia tantum commercium cum corde habet, vt ore ventriculi malè affecto, cor etiam inſigniter lædatur. Hoc teſtatur Galen. pluribus locis, præ[illegible] tum verò 3. de Sympt. cauſ. & tertio Prognoſ. & tertio de Cri[illegible], & quarto Apho. Dicitur etiam καρδιωγμὸς, primum [illegible] morſum & dolorem: hoc morſum cor [illegible]ficat. Aliquando vero ἀλύκην, vel

B ἀλυσμὸν iidem Græci nuncuparunt: quæ nomina anxietatem, vel anxietudinem ſignificant. Hoc idem Cap. 7 etiam Gal. tertio Prognoſt. & ſeptimo Aph. Vnde Com. 50. forſitan accepere iuniores, quod [illegible] ſtomachi ani- Cap. vlt. anxietatem dixerunt: [illegible] enim hunc affectum tan- Com. 65 tum ſequitur angor, [illegible] præter dolorem, vt Com. 16. (quemadmodum 2. Prorrh. & 5. de Vſu part. narrat Com. 56. Gal.) neque [illegible] loco continere, immo fre- Com. 44 quenter [illegible] Cap. 4. omnem æg[illegible] Com. 5 tari huc & illuc [illegible] ab [illegible] xxiij, & morof[illegible] ca [illegible] ſemper [illegible] mox ad alia tractanda ſe

C transferat [illegible]. Conſtat autem ſymptoma hoc (nam ſymptoma [illegible] eſt, ſine morſum & dolorem [illegible] agitationem corporis) à bile, vel alio [illegible] humore inſidente ori ventriculi, ac ipſum irritante proprietate quadam malæ [illegible]. Vnde ſolet præterea ventriculus [illegible] vomitum proritari: reiicitur vero ſæpe bilis vel [illegible] alius humor, vt eodem ſecundo Prorrh. ait Galenus. Sed neque copioſus Com. 49. humor eſt, neque ventriculi inanitatem cepleat: [illegible] orificio ventriculi [illegible] eſt morſus, & pungit [illegible] (vt eodem ſeptimo Aphor. [illegible] Galenus) percipitur [illegible] Lect. [illegible] Sed eo an-

D [illegible] & ad animi deliquium perducat, & ad [illegible] formic[illegible] quotidie animaduertimus, & Galenus 1. ad Glauc. tum vero [illegible] libro de Pulſ. ad Tirones monuit. Sequitur autem [illegible] pleruuque febres [illegible] nam bilis multo calore exuſta fit acrior, & feruentior, & poſt mœrores, & [illegible] longa, præſertim poſt vehementem exercitationem, vt ſecundo de Decre. Hipp. & Plat. tradidit [illegible] Gale. hæc enim & bilem accendunt, occaſionique ſunt, quo [illegible] Cap. 8 ad os ventriculi feratur. Interdum autem, ſi fortè bona contingat, vt inferius humor deorſum feratur ad inferiorem aluum, biliofæ plurimum erunt deiectiones. Quatenus autem ad curandi rationem per-

E tinet, id primum animaduertendum eſt, quod quandoque morſus is cordis, vel anxietas ſoleat contingere plerunque in febribus [illegible] hoſis, ſicuti nuper tectulionis, tanquam eius ſymptoma: in acceſſionibus etmo bilis effertur [illegible], dum omnino, aut al[illegible] qua è venis expellitur, ad os ventriculi delata, & in eius tunicis abſorta, illud mordet: Quare [illegible] etiam propriè curandus ſit affectus primum, [illegible] autem ſymptoma. Attamen quia ſæpiſſimè adeo ſympto-

ma moleſtum eſt, quòd vires ſolet de[illegible]icere, & deliquium animi afferre: Ideo eam [illegible]im habet, vt conuertat, aut omnem aut maiorem curationis partem ad ſe. Methodus autem illud cur[a]ndi tribus Cap. 13 conſtitur ſcopis quorum duos expoſuit Galenus Cap. 14 ſecundo de Simplic. medic. facult. tertij verò meminit Cap. 5. primo libro ad Glauc. & octauo Metho. Accipiuntur autem hi ſcopi, partim à natura ipſius ſymptomatis, vel potius à natura materiæ ipſum excitantis: partim verò à natura affectæ particulæ. Nam cum dixerimus ortum habere ab acri, & mordaci materia, duæ ſtatim videntur exſurgere indicationes altera à materia deprompta: altera ab eius acrimonia, quia neque acrimonia ſine aliqua materia, neque materia citra acrimoniam mordere poterit. Indicat autem acrimonia ſe eſſe mitigandam, & deliniendam, vt murſus tollatur. M[ateri]a verò ſe eſſe vacuandam. Os ventriculi, quod recepta ea vitioſa materia angitur, ſe eſſe roborandum, vt humores irruentes à ſe repellere poſſit, & receptos excutere. Sunt ergo tres hi ſcopi reſpiciendi in conſtituenda hac methodo: nimirum vt vel temperetur temperata nempe eorum acrimonia: vel vacuentur noxij humores poſtremò verò, vt robur per aſtringentia addatur [v]entriculo, quo aut irruentem ma[teriam] repellat, vel receptam à ſe excutiat. Quamuis autem hi videantur adeò diuerſi ſcopi & diuerſam [ſ]p[e]ctare naturam, & rationem remediorum [ſ]æpe tamen vnicum remedium pluribus ſcopis accommodamus; & id duplici ratione. Primum quia v[n]i quidem per ſe (vt Philoſophi loquuntur) ſatisfacit: alteri verò per accidens. Deinde verò, quia vtrique per ſe, ſed diſtinctis rationibus. Nam quæ vim habent humores acres detrahendi de ventriculo, ſiue per vomitum id faciant, ſiue per inferiorem aluum: item ſiue leniendo, ſiue detergendo, ſiue purgando: primùm quidem, & per ſe [v]acuan[t]: ex conſequenti verò, & per ac[cide]ns mor[d]um [ta]d[e]nt, & mitigant. Alia vero per ſe quidem mitigant & retu[n]dunt acrimoniam ſæpe tamen, aut abluendo, aut detergendo, aut lenitate ſua, qua humores mitigant, lubricam aluum reddunt: vnde ſe [illegible] molesti humoris. Sæpe etiam quæ a[ſtri]ngunt, p[ri]mum roborant os ventriculi: deinde verò in cauſa ſunt, quod id factum valentius ad fundum detrudat noxios humores, qui prius ſolebant [ſ]urſum ferri: quibus inferius delabentibus ac ſtimulantibus inferiorem vent[ris] meatum, tandem fit eorum expulſio per inteſtina. Sed rem hanc magis particulatim tractemus. Quæ vim habent temperandi, & mitigand[i] a[cri]moniam, & motium acrium humorum vel ci[bi] ſunt, vel medicamenta, & hæc à Græcis [illegible] quaſi mitigatoria, vel temperantia dicuntur. In cibi quidem, qui hanc naturam habent, ſunt [c]hondri, vel noſtrum ſat, fercula ex hordeo, vt ſunt ptiſana, & cremor, vel ſuccus hordei, panis coctus, præſertim vero lotus: lac etiam. Et quamuis lac non eſſe dandum febricitan- Com. 7 tibus in Aph. cenſuerit Hipp. quarto tamen de Rat. vict. in acu. mor. cùm os amarum eſt in ardente febre. co[n]ſulit dari lac aſinæ coctum liberaliter. Sed & ius pulli gallinacei iuuenis in iis eſt, quæ habent vim epiceraſt[ic]am, vt refert Gal. vndecimo de Facu. ſimpl. med. Quamuis mendum [s]it in [G]ræcis exemplaribus vbi [illegible]κρατᾶ[illegible] legitur & tandem quicunque c[ibi] bonum, & dulcem ſuccum generant, & [illegible]γυμα, vel γλυκυμα à Græcis dicuntur: atque adeo

A [illegible] ſunt, vt etiam tanquam medicame[nt]a [illegible] [cly]ſteres in aluum iniecta ſeruent naturam ſuam [illegible] eſt mitigent & temperent acres ſuccos. In m[edica]mentis autem eſt oleum dulce, oleum amyg[da]linum, præſertim dulce, adeps gallinæ hu[illegible] & [illegible] multa. Sed quia (vt paulo antea dicebamus [illegible]ler plerunque febres, præſertim b[il]i[os]a[s] [ſe]qu[i] hæc anxietudo, & ad animi defect[u]m de[illegible]icere ægrotantem. Ideo circa hoc particula[ri]m ver[ſ]amur, qua ratione ſit illi occurrendum: quam rem Gal. primo Cap. 12. libro ad Glauco. luculentiſſim[e] expoſitam reliquit in hunc modum: ait enim primum tentandum, vt ægrotus, cùm ea moleſtia cruciari incipit, euomat: quod B vt facilius fieri poſſit, exhibenda eſt aqua tepi[da], vel ſola, vel ex oleo: ac ſi ſponte non excitetur vomitus, quia ægrotis ad vomitum ſit difficilis, parandus eſt ad faciliorem vomitum, fotis partibus ad ventriculum pertinentibus, eique adiacentibus: præterea [illegible] his vomitus cieatur, irritandus eſt ventriculus pe[nn]is, aut digitis in os demiſſis. Quod ſi neque h[ar]um ope euomat, conſulit Gal. oleum optimum c[a]lid[um] dari bibendum, aut oleum amygdalinum dul[c]e, quod quidem noſtris his temporibus in multo vſu eſt quo epoto, non modo ad vomitum excitabitur ventriculus, verum & aluus cietur lubrica eſt [illegible], quidàque à lenitate olei, præter id, quod poteſt n[o]n p[a]rum demulcere & reprimere ac[r]imoniam. Fluida autem aluus adeo vtilis eſt in C morbo ſtomachi vt niſi ſponte fluat, eam [illegible], quæ per clyſteres iniiciuntur, prouitare oporteat, nimirum vt fluida fiat. nec modo eo genere clyſterium vtemur, quo cieatur aluus; ſed illo etiam in quo ſit vis mitigandi acrimoniam, ſicuti ſunt clyſteres facti ex oleo dulci vt octauo Metho. docuit Galen. vel ex adipibus anſeris, vel gallinæ, vel hirci. Addit vero Galen. quod ſi his aluus fit reddita ſatis Cap. 5 lubrica, aut ſperemus poſſe facili & leui medicamento [illegible] vt conuertatur humor ad inferiora, deſerto ſtomacho, vtile [e]ſt dare mulſam, in qua in[illegible] coma abſinthij: quod medicamentum duas poterit præſtare vtilitates: primum enim mu[lſa] detergendo, deducet deo[rſum] bilem hærentem ventriculo: abſinthium verò [illegible] habet b[il]em [illegible] ex vtrique autem [illegible] bilis. D præterea vero abſinthium addet vent[ric]ulo robur, vt ille facilius extrudere à [ſe] bilem poſſit, cum aſtri[ctionis] particeps. Sed hoc ad tertium iam ſ[co]pum omnino attinet, ad quem eſſet tranſ[eun]d[um] niſi quædam occurrerent non prætermittenda. Inprimis autem hoc, quod in præſenti quædam medicamenta habemus apta ad prouitandam aluum leniendo tam[en] in quibus [l]icet, non ſit aſtrictio, vt in abſinth[io], eſt tamen in eis lenita[s] qua obtundi poteſt acrimonia: vnde & eis tutius vti poſſumus inter initia ad ducendam aluum, quam ſi aſtrictionis non eſſent expertia, vt paulo poſt dicemus. Ea E vero [ſu]nt manna, caſſia & tamarin[d]i quamuis in his modica quædam ſit aſtrictio [illegible] cum quibus, ſi hoc videatur neceſſarium commiſcemus aliquid puluerum hieræ appellatæ ſimplicis, præſertim ſi inter tunicas ſtomachi ſit abſorta bilis, vel vitioſus humor, & tametſi febris adeſſet eam tamen non timeremus, niſi plurimum eſſet ardens & acuta. Nam cum miſcetur cum caſſia, vel manna, præſertim additis tamarindis, caliditas & ſiccitas horum puluerum his aliis medicamentis temperatur. ſicuti ſi acciperemus liquoris caſſiæ drachmas ſeptem tamarindorum drachmas duas, puluerum [hi]eræ

di[illegible]iam

. . . chmam vnam. Sed & ſyrupus roſaceus ſolutiuus in præſentia appellatus ad . . . vel quatuor vncias acceptus , interdum & id quod lenitiuum electuarium hic appellant , & id quod diacatholicon , poſſunt vtiliter dari. Sed iam ad tertium ſcopum conuertemus orationem noſtram. Non minus itaque nec . . . ſſarium eſt affectæ particulæ attendere , . . . ne . . . la roboretur. Nam particulæ noſtri corporis cum robuſtæ ſunt, omnia nocua excrementa non modò non admittunt , verum & à ſe expellunt. R . . . borantur verò tum per ea , quæ inſtaurando augent innatum calorem : tum vero iis, quæ colligendo , & vniendo partes laxiores factas , eas firmiores reddunt , & ineptiores ad ſuſcipienda excrementa : talia vero ſunt , quæ vim habent aſtringendi. Verùm hic quædam ſunt diligenter aduertenda : nempe , quod his vti non debemus , niſi vacuatio præceſſerit. Vnde & Galenus primo libro Artis ad Glauco.primùm eorum meminit, quæ vim inaniendi habent : mox vero roborantium. Etenim aſtringentia cum vitioſum humorem inuenerint in ventriculo, illum magis impingunt, & intimius impellunt in ſubſtantiam , . . . tunicas. Ait ergo ibi Galenus quod deinde , hoc eſt , poſt purgatum ventriculum , non erit alienum ab hoc negotio dare aliquid vini : eo enim calor natiuus fouetur , & vires reſumuntur , quæ in malo præſertim reſumendæ ſunt. cum vique ad ad animi defectum perducatur in eo ægrotus : quod ſi vinum aliquid aſtrictionis habuerit , fueritque clarum , & non potens , vt ibidem Gale. conſulit, ea etiam ratione robur ori ventriculi addet. Sed & aliis eiuſmodi roborantibus os ventriculi erit agendum , tam interius aſſumptis , quàm exterius adminiſtratis. Interius quidem , tum vino (vt nuper diximus) quod in primis commodum, quando vires labare videntur , & animi deliquium ſit timendum : alioquin enim , vbi aliquid videatur adeſſe . . . cui poſſit vini vſus eſſe aduerſarius, vt eſſet magna febr . . . tumor inflammationis ali . . . uius . . . ctis, aut . . . lor vehemens capitis: offam pan . . . . . . ſi & . . . ſi in ſucco, vel . . . vt . . . mu . . . n . . . mo . . . lorum cotone . . . rum, vel malorum pu . . . m comeden . . . iam . . . are ſolemus, & poſt . . . ſtan aliqu . . . ſ . . . us ſucci, vel vini, vel quæ . . . pian . . . quod . . . & refrigerat. Sed cxt . . . olent, quæ eaſdem vires habent . . . ſolent , tum fomenta, tum etiam . . . en plaſtr . . . quamui . . . & cerata poſſent commo . . . pom Fomenta quidem confecta ex rebus parti aſtring . . . tibus , partim refrigerantibus , vt . . . : quamuis inutile fuerit, ſi aliquam vim digerendi habeant: vnde abſinthij coma, chamæmeli flores , roſarum folia , coriandorum ſemina , & flores labruſcæ , . . . ſingulorum pugillus ac ipiantur, omniáque ex aqua coquantur , ac mox tertia pars vini ad aquam addatur, vini autem parum aſtringentis : hoc decocto f . . . uedus eſt ventriculus , vel ſimili etiam : nam & intybi folia , vel rubi, vel capreoli vitis cum abſinthij coma vel floribus chamæmeli, addita modica ſpica , vel ſquinantho, vel pulegio confeſtunt. Olea vero , quibus tanquam linimentis vti poſſumus, ſunt oleum roſaceum, quod completum appel . . . , chamæmelinum, melinum, quod ex cotoneis . . . poteſt & myrtinum in . . . ſunt vemr . . . roſac . . . um ve . . . o omphacinum dictum, magis . . . rat, & . . . trin . . . tamen interdum & abſinth . . . nal . . . hinum addita plurimum proſunt. Conſidera . . . quidem . . . , quod ita in hoc, ſicut

Lect. 17. (margin)

A B C D E (margin letters)

in a . . . us . . . alicuius vitioſæ materiæ ad . . . ratione diuerſorum . . . mpotum . . . ntorum materia. Vnde inter . . . fluxio . . . paulo ante, quam . . . ſuere inciperat, ea . . . unt. quæ maiorem vim refrigerandi, & aſt . . . ngendi , quæque vim repellendi h . . . bent . . . nd & o . . . phacinum, . . . a . . . um, & melinum oleum . . . & m . . . um laudantur. Cum autem magna ex parte fluxit & immo . . . morſum excitat, tum cal . . . tum acrim . . . ma, . . . num roſ . . . um quod completum vocant, vel . . . lum, vel immixto aliquanto oleo c . . . mæmelino co . . . enit . . . n hæc vim habent demulciendi & mitigandi acrimoniam: & digerendi, d . . . cutiendique: quibus & abſinthinum addi poteſt, & ma . . . ich . . . num: hæc enim omnia partim robora . . . partim . . . e . . . d de his diximus, de illis quoque . . . , quæ ad fomenta, vel emplaſtra pertinent. Nam roſæ, ubi folia, intybi, labruſcæ, flores pol . . . gonum . . . vt & octauo Meth. & in . . . b. d . . . Simpl. me . . . ic. facul. te . . . atur. Gal.) poſſunt in hunc vſum veni . . . , ſicut & ſandali, Arabum inuentum, omnia refrig . . . rant, & aſtringunt, & portulaca quoque re . . . gerat, & acrimoniam temperat, & proinde . . . nt accommodata materia conficiendis fomentis , & emplaſtris , accommodatiora autem inter initia, vel anteaquam irruat nocuus humor: ad digeſtionem vero . . . ùm opus fuerit, additur abſinthij coma , vel chamæmelini flores interdum vero & paſſulæ dulces , quæ digerunt , & mitigant, ita & palmulæ , vt ſecundo de Alimen. fac. docuit Gal nonnunquam etiam ſemina aniſi , vel fœniculi, præſertim vbi ſit diſcutiendus flatus: quamuis & lini ſemen , & . . . eni Græci poſſint leniendi acrimoniam gratia admitti. Sed de emplaſtris particulatim dicamus , tam de . . . , quæ deſcripta in vſu habentur, quàm de illis quæ multis Med . . . is ſunt in vſu, imprimis vero eſt emplaſtrum diaph . . . on , hoc eſt ea palmulis: quod Ioannes Meſ. deſcriptum reliquit, & illud in auctorem Alexandrum retulit: quamuis non omnino idem ſit cum eo quod deſcriptum reperitur apud Alex. ſeptimo lib. ſuæ Medicinæ. . . . ber tamen vires parum d . . . fferentes. R . . . borant autem ventriculum, & repellunt irruentem materiam . . . llum, multa enim recipiunt, quæ refrigerant, & aſtringunt, aliqua . . . tam, quæ digerunt. Digerunt enim ſtyrax, maſtix, ladanum, my . . . rha xylo aloës, & . . . mum, quæ & ſi calida ſint, vnde digerunt, aſtrictionis tamen non ſunt expertia : vnde & roborant. Refrigerant vero, & aſtringunt reliqua omnia. Nec modo emplaſtrum hoc commodum eſt anxietati ſtomachicæ, verum & vomitui immodico , qua ratione vt teſtatur Alexander, & choleræ vtiliſſima ſunt, & fluxui tam dyſent . . . ico , quam hepathico. Reliqua vero ſunt palmulæ non exqu . . . ſite maturæ. cotonea mala, acacia, ſuccus vuæ acerbæ, flores labruſcæ , ſandali. Modum vero & rationem componendi deſcripſit Meſue, vnde illi relinquamus. Alterum vero emplaſtrum eſt . . . d, quod multis eſt in plurimo vſu, à Bartholomæo Montagnani . . . appe lato antidotario deſcriptum repe . . . iur, & di . . . tur ex cruſta, vel mica panis: cuius confectio in hunc modum ſe habet: accipiunt maſtic . . . s, mentæ ſpodij, coralorum rubeorum, ſandalorum rubeorum, & alborum. ſingulorum autem drac . . . mam, cruſtæ panis aſſi, macerati prius ex aceto per horam me . . . iam, vncias duas, olei maſtichini, cydoniorum ſingulorum vnciam, farinæ hordei quantum ſit ſat . . . , o . . . nibus mixt . . . et emplaſtrum. Ego vero al quan . . . lo eo vſus ſum f . . . te

Cap. 5. (margin)

Cap. 17. (margin)

A interdum vero, immò frequenter [illegible] in huiuſmodi febribus quorum [illegible] hæc [illegible] tudo ſimili emplaſtro. Accipe farinæ hordei vncias [illegible] pulpæ cy[illegible]niorum vnciam vnam, [illegible] florum [illegible] ſan[illegible], florum chamæmeli [illegible] gulorum [illegible] vnam, ſandalorum rubeorum drachmas tres, [illegible], & ex aqua roſacea, & ſucco cotoneorum malorum, & vino malorum punicorum, accepta omnium æquali portione, fiat emplaſtrum, cui poſtremò ad[illegible] ſunt duo, vel tria ouorum lutea, quæ præter[illegible], quod mitigant dolores, & deliniunt acrimoniam, addunt emplaſtro lentorem quendam, ne facilè exiccatum à calore corporis, & in puluerem conuerſum delabatur. Qua-B tenus vero ad rationem vſus [illegible]orum remediorum pertinet, hæc obſeruanda ſunt, quod (vt diximus) primum opus eſt, vt præcedat eu[illegible]atio. & ſi adeo vrgeat ſæuitia iſtius ſymptomatis, [illegible] occurrendum iis, quæ redundant acrimoni[illegible] vitioſorum humorum, quibus [illegible] vomitus [illegible]atur, interim dum inclinante [illegible] eſſi[illegible]e, m[illegible] moleſtia [illegible] ſymptomatis. poſtea [illegible] vacuandi: & ſi ineptra vide[illegible] ad vacuationem, quæ in penitioribus venis eſt, ea ſaltem, quæ in vicinis, educenda [illegible]. vtpote quæ [illegible] in æſtuatione acceſſionis [illegible] ad os ven[illegible] fluere. Poterit au[illegible] [illegible] leuio[illegible] medicam[illegible] quorum [illegible]mus, C pu[illegible]: nox vero per horam ante te[illegible] ex-pe[illegible]nda eſt acc[illegible] cor-cu[illegible], aut emplaſtra apponantur. Verum ſi contigerit, vt omnibus his nequeat Me[illegible]s obſiſtere, q[illegible]ò mious [illegible]ens humor excitet hoc moleſtum ſymptoma, abrectis his, erit procurandum partim, vt euomant, partim verò vt ad inferiorem aluum attrahatur materia. ſicuti glandibus communibus, quæ ex melle cocto, & ſale parantur: ſiue [illegible]lis, quibus inſuper & pul[illegible] hieræ p[illegible] ad[illegible] interd[illegible] & ſal gemmæ: qui[illegible]am & ſi[illegible] [illegible]pone conficiunt. Tertio ver[illegible] fomenti[illegible] agen[illegible]um, vt cum [illegible] mit[illegible]ca-tur acrimonia, tum etiam aliqua ex parte d[illegible]atur receptus, & obnoxius h[illegible]or. Animaduertendum tamen, quod nonnunquam, vt m[illegible] Gal. [illegible] D de Facul. ſimp. medicam. [illegible], vel ſimilibus remediis poteſt ſæuiti[illegible] iſtius ſymptomatis ſuperari, ade[illegible] vt potius irritari ab illis, exa[illegible]e[illegible] vi[illegible]a-tur, qu[illegible]m [illegible]re. Vnde oportet Medicum [illegible]re, quo[illegible]m m[illegible] am[illegible]ta, quam [illegible] vtimur a[illegible] ſuccurrendum laboranti, non eas vires habeant, vt poſsint ſuperare humores vitioſos, ſed potius ab illis ſuperantur, & corrumpuntur [illegible] excrementa. Id vero naſcitur, quia vel ma[illegible] humori[illegible] malitia, adeò vt medicamenta, & cibos vincat: vel qu[illegible] ta[illegible] ſit horum malorum copia, vt dum multo humori parum boni cibi, vel apti medicamenti immiſcetur, ſuperior euadat humor malus. Quare tunc conuertenda eſt ratio curationis ad va-E cuationem, mox ad robur ventriculi, vt & ſi qua ſit intemperies, à qua alimen[illegible]m corrumpatur, illa temperetur: ei[illegible] vero offerantur, qui non facilè poſſint corrumpi. De his vero ſatis abundè ſermonem habuimus. Quamobrem ad alia tranſeamus.

De dolore ventriculi. C[illegible]p. [illegible] x.

Le. [illegible] AD eandem [illegible] ventriculo facultatem & dolor ventriculi pertinet, ad quam & angor, vel anxietudo, immo antiqui, qui nomen cardialgiæ com-

A menti [illegible]unt, putarunt & illam eſſe [illegible] ris, vt anxietas ſit [illegible] veluti dolor. [illegible]um vero [illegible] & ipſe in ve[illegible] in ſymptoma ſit, quod vel [illegible] [illegible] ſit, aut in[illegible] peta[illegible] confertim mutatæ, aut ſolutæ parti[illegible]ularum vnitatis, aut vtriuſque [illegible] eſt, vt ventriculi dolor ortum habeat, vt ſeptimo Apho. tradidit Galen. aut à frigore, aut à inæquali intemperie, aut à flatuo[illegible] ſpiritu, quo recepto in tunicis ventriculi, & eas diſtendente, ac qu[illegible] dilacerante, [illegible]us, & vehemens ſit. alioqui enim & flatu repleto ſpatio interno ventriculus dolere quandoque ſolet, non tamen dolore acuto, ſed potius cum diſtentione: præterea vero & à materia mor-B daci, & acri vel[illegible]icante, & mordente præſertim os ventriculi fiunt & vehementes, acuti dolores: poſtremo & ex infl[illegible]mmatione, in qua conſpirant ambæ doloris cauſæ, [illegible]pe & inæqualis intemperies calida cum materia, & vnitatis ſolutio a materia di[illegible] particulam inflammatam. Sed de inflammatione [illegible]orſum inferius ſermonem inſtituemus [illegible] præſ[illegible] ver[illegible] de [illegible] dolorum differentiis qui ab ali[illegible] au[illegible] ortum hab[illegible] ag[illegible]mus. Nec alienum a noſtro inſtituto erit, vt ea exponamus, quæ hoc loco ab Auic. literis tradita ſunt, non indigna cognitu: nimirum quod dolores in ventriculo, qui præ[illegible]m à materia pendeant, [illegible]mper vno, & e[illegible]m mo[illegible] affligent & cr[illegible]ant ſicuti etiam C non eandem, ſed plurimum diuerſam habent occaſionem. [illegible]rdum continenter affligunt, neque vllam habent intermiſſionem. Aliquando vero intermittunt, & q[illegible] periodos quodam habent, & ieiuno[illegible] mis vexant, qui mox cibo accepto quieſcunt: alii vero contra ſe habent, quia ab aſſumpto cibo potius cruciantur. vbi autem è ventriculo deſcenderit, d[illegible] is inanis fuerit, non eſt [illegible] moleſtus dolor: qui[illegible]am nunquam quieſcunt, niſi per v[illegible] reie[illegible]erint humorem quendam ſapore acetum refer[illegible]tem, quo in terram effuſo att[illegible]lluntur a[illegible] pullæ, per[illegible] vt effuſo acerrimo aceto. in alus vero [illegible] cibi, abſque [illegible], vt quicquam [illegible] dolor remittit. Omnia vero hæc à diuerſa [illegible] humoris pro[illegible] & a diuerſo loco in D quem effuſus co[illegible]. N[illegible]n ſi a [illegible] effundatur bilis ad ſuperiorem ventriculi partem, nempe ad os eius [illegible] interdum fit [illegible] ægri famem ferunt, cum ſe vltra ſol[illegible] horas a [illegible] b[illegible] con[illegible]nuerint, ac [illegible] ſtatim ferè bene habent, quia ab aſſumpto cibo, & potu rum reprimitur bilis morſus, tum eti[illegible] tergitur, & deducitur ad fundum ventriculi, vbi non eſt adeo exq[illegible] ſenſus, & mixta cum cibo non poteſt ita pungere. Sed cùm bilis flaua a[illegible]more effu[illegible], aut atra à [illegible], vel a[illegible] melenter[illegible] in hy[illegible] affectibus, qui humor [illegible] ſerpunt a[illegible] cul[illegible] ſe[illegible] in fundum leſcendunt, [illegible]um [illegible] quieti[illegible] a-nent, minus moleſti ſunt: quoniam illius partia ob-E tuſior eſt ſenſus; vbi vero cibus ingeritur, exagitatus humor vi[illegible] ſus [illegible] [illegible]bo. quo fit, vt aſcendens ad ſuperiores partes in amplexu, & conſtrictione [illegible] ringat os ventriculi, & ipſum mordeat. Solet autem ad fu[illegible]um [illegible] effundi ſtatim [illegible] rio, aut melancholicus [illegible] ſuccus, aut craſsior bilis. Quæ vero tenuior eſt, fa[illegible]lius, vt quæ leuior fit, ſurſum ad os ve[illegible] fertur. Quæ vero deſcendunt ad imum vent[illegible]m, aut vomitu reiiciuntur, ſicut ſæpe in hypochondriaco affectu, vt tertio de Loc. aff. teſtatur Gal. accidit: euomunt enim acetoſum Cap. 9 humorem quo reiecto deſinit dolor: alij vero, bile

reiecta,

rejecta, quieſcunt: qui verò ſine vomitu dolere deſinunt, id habent: quia aut ſimul cum cibo bilis de ventriculo deſcendit; aut quia ſi remanet in fundo, quieta manens non ita torquet, vt cum à cibo mouetur. Fieri tamen poteſt, & à materia pituitoſa acida mordente, & quaſi erodente ventriculum ſua aciditate, & partium tenuitate: præterea & à ſalſa pituita, quæ & ipſa corrodit: ſed & tum ab ea, tum verò à melancholico humore fieri dolor ventoſus, & diſtendens poteſt: nam hi humores ab imbecilli calore ventriculi rarefacti facilè in flatum digeruntur: quod plerunque ſolet hypochondriacis euenire. Vidi quandoque dolorem ventriculi deſiiſſe in reſolutionem crurum, tranſlata ſanè morboſa materia ad neruos. Sed & quòd quandoque dolorem ventriculi ſequatur, (vt teſtatur Auicenna) mors repentina, nos etiam vidimus, & id propter magnum cum corde conſenſum. Nam vt Galen. quinto de Loc. affect. ait, non poteſt quis repentè mori, niſi affecto corde. De ſignis, quibus ſint cognoſcendæ hæ dolorum differentiæ, non faciemus in præſentia verba multa, cùm ex iis, quæ in prioribus capitibus ſunt tractata, multa etiam ad præſens negotium faciant: vnde ſola capita eorum perſequemur. Igitur cùm in ventriculo percipitur, aut grauitas, aut pulſatio, aut tenſio, aut morſus: neceſſe eſt, vt aliqua ibi ſit materia, à qua foueatur dolor, & intemperies: quod ſi nulla ſit materia, hæc omnia abeſſe neceſſe eſt. Calidam autem intemperiem ſignificat æſtus, vel calor perceptus, ſitis, deiectus appetitus, quòd facilius coquantur, quæ craſſiora, & difficiliora concoctu ſunt: ea verò quæ facilis concoctionis ſunt, in nidoroſam qualitatem vertantur: quod à frigidis bene habere videantur. Frigidioris vero temperamenti ſigna ſunt fames, nulla ſitis, frigus in ventriculo perceptum, tarda, & difficilis concoctio eorum etiam, quæ facilè coqui ſolent, flatus multi, & eructationes, dum cibus coquitur, acidum ſaporem referens eructatio. Bilioſam vero materiam, præter ſigna ſuper relata calidæ intemperaturæ hæc ſignificant, os amarulentum, ardor, vel morſus, vel punctio in ventriculo, vomitus bilioſus, deiectionéſque alui item bilioſæ: quod ieiuno magis moleſtus ſit dolor. Pituitoſæ vero materiæ, multa oris humiditas, grauitas, tenſio, pituitoſus vomitus, & deiectiones pituitoſæ. Siquidem ſalſa fuerit pituita, ſalſum os percipietur: acidum vero, ſi acida. Si vero putridus, & corruptus humor, ea, quæ de pica, vel corrupto appetitu diximus, apparebunt. Si autem fuerit humor melancholicus dolorem excitans ex vomitu cognoſcetur, vt paulo ante diximus, præſertim ſi dolor fuerit, qui ſequatur hypochondriacam melancholiam, tanquam eius ſymptoma, & reliqua quoque ſymptomata, quæ huic affectui ſolent eſſe peculiaria, illi atteſtabuntur. Sicuti ſi à liene fuerit is humor in ventriculum effuſus, aliqua erunt ſigna demonſtrantia, male affectum eſſe lienem, vt durities, vel tenſio, vel dolor aliquis in præcordio ſiniſtro, aliquando & icteritia nigra. Quemadmodum ſi in dextro hæc appareant, & icteritia flaua, ſigna potius erunt bilis effuſæ à iecinore. Sed tandem ad exponendam methodum curandi doloris huius accedamus. Vt tamen id prius in memoriam reuocemus, quod ſæpius à nobis ſuperius fuit repetitum: nempe quod cùm dolor ſymptoma ſit, quod morbum ſequitur, non eſt primum curatio dirigenda in dolorem, ſed in eum affectum, qui doloris cauſa eſt, niſi aliquan-

A do adeo creſcat eius vehementia, vt dubitemus, ne natura eum ferre nequeat, ſed ſub eo, quaſi ſub onere, fatiſcat. Nam cogimur tunc primum incumbere dolori ſedando, quod (vt quinto de facul. ſimpl. med. docet Gal.) duobus modis fieri poteſt. Cap. 10 Aut enim iis medicamentis, quæ verè, & propriè anodina dicuntur Græcè, quaſi dolorem tollentia, vel leuatoria: & ea ſunt, quæ moderatæ cuiuſdam caliditatis ſunt, qualia quæ non excedunt primum ordinem calefacientium, & ſunt expertia aſtringentis facultatis ſaltem inſignis, quia quæ omnino laxant citra vllam aſtrictionem iniqua ſunt ventriculo. Itaque hæc calefaciendo molliunt, & quoquo modo digerunt: huius generis ſunt oleum anethinum: amygdalinum, chamæmelinum, præterea & B adipes, vt ſunt gallinaceus, anſerinus, & anatinus, & id genus alia, ex quibus & emplaſtra & fomenta, & illinitiones fieri poſſunt: vt tamen illis ſemper intermiſceatur aliquid aſtringens, vt abſinthium, maſtiche, & id genus alia. Aut medicamentis illis, quæ ſtuporem ſenſibus adducunt, vt deinde particula, quaſi ligato ſenſu, dolorem non percipiat. Neque hæc vera eſt curandi ratio. Prior tamen, quæ per anodyna fit, ſecundum primum dolorem ſedantium rationem aliquam maiorem curationis rationem habet, quia digerendo ſimul dolorem ſedant, & cauſam etiam tollunt. Vera autem curatio illa eſt, qua primum tollitur affectus, à qua dolor habuit ſuam originem. Itaque ſi cauſa doloris fuerit intem- C peries calida citra materiam, illa erit refrigerantibus tractanda, tam cibis, quàm potionibus: præterea & medicamentis, & exterius adhibitis, & interius aſſumptis. Hic enim cum poſitum ſit ſolam eſſe calidam intemperiem citra materiam, nihil eſt, cur cogitemus de aliqua purgatione, quantum ad ipſam pertinet: ſed ſolum danda eſt opera, vt intemperies morboſa ad naturale temperamentum reducatur: quod contrariis erit agendum. Vnde cibi commodi erunt fercula ex hordeo facta, vt priſſana, cremor hordei, præterea far rectè coctum: ex oleribus lactuca, portulaca, oxylapathum, quod acetoſam vocamus, cichorium: è fructibus cucurbita, cucumer, melon indus, nos anguriam appellamus, pruna, aliquando pyra, mala, piſces quoque & carnes D coctæ, & paratæ, vt refrigerent, vſus aceti: a vino autem abſtinendum omnino, aut illo dilutiſſimo vtendum. Sed & medicamenta refrigerantia, vt ſyrupus violaceus, roſaceus, acetoſus ſimplex, & quem oxyſacchara Arabes appellant: item ex endiuia, cichorio, acetoſa, ſucco citri, ea malis punicis. Auicenna vero laudat lac acidum, quod eſt apud Dalmatas Turcas, & Aſſyrios multo vſu: ſaccharum etiam roſaceum, & violaceum. Exteriora vero ſunt adhibenda oleum violaceum, roſaceum, vel integrum, & completum, vel omphacinum, quod magis refrigerat: ſimiliter melinum ex cotoneis confectum, & myrtinum, & id genus alia: ſed & aqua frigida epota illi poteſt conferre. Contrariis vero curare oportet contrariam intemperiem tam cibis, & potubus, E quàm medicamentis calefacientibus, vt cibi ſunt, qui aromatibus condiuntur, vel petroſelino, vel menta, vel ſaluia, vel origano, vel pulegio; vel aliis id genus: item huiuſmodi eſt allium, & reliqui acres cibi, & quæ ex ſinapi conficiuntur. Potus vero ſit vinum meracius, aliquando vero & aliquid vini antiqui, vel potentioris. In medicamentis vero congruis, ſunt ſyrupi ex abſinthio, ex menta, & id genus alij, ſicut ex confectionibus appellatæ aromaticum

A ticum roſaceum, diacyminum, diagalanga, & alia id Lib. 19. genus. Olea, quibus exterius ſunt illinendæ partes ad ventriculum attinentes, ſunt oleum maſtichinum, abſinthinum, nardinum, ex menta, & huiuſmodi reliqua. Dolores verò, qui ab aliqua materia fouentur, non ita ſimplicem habent curationis rationem: cum materia præter intemperaturam, & ipſa ſuas habeat indicationes, & ſcopos: nam vacuatione aut per purgantia medicamenta per inferiorem aluum, vel per vomitum, aut per digerentia, aut per ea, quæ diuertunt materiam fluentem ad ventriculum opus eſt. Quæ quidem auxilia varia eſſe oportet pro diuerſa natura, tum humoris confluentis ad ventriculum: tum loci, vnde fluit, atque loci, in quem confluit. B Quia tamen nulli maiores, & difficiliores dolores excitantur, quàm ex inflammatione: inflammatio verò morbus tanti momenti eſt, vt meritò requirat ſuam priuatam, peculiarémque curationem: ideò de ea ſeorſum in ſequenti capite commodius agemus: in hoc autem de reliquis dolorum differentiis agemus. In dolore itaque per penitios excitato, qui foueatur à confluente humore: ſiue à iecinore, vt ſolet bilis, confluat: ſiue à liene: ſiue à venis meſenterij, a quibus (vt dictum eſt) ſolet confluere melancholicus humor: imprimis procurandum, vt amplius ab illis non profluat id genus excremētorum: inde ſi aliquid iam receptum eſt, illud vacuetur, aut purgantibus, aut digerentibus medi- C camentis: tertiò vt ventriculus roboretur. Non defluet autem ab illis particulis, ſi cauſa fluxionis tolletur. Cauſa verò præcipua eſt congeſtio multorum excrementorum in illis, quæ ſit aut propter aliquam intemperiem contractam in his viſceribus, ex qua plurimus generatur is humor: aut propter obſtructiones, quæ impedimento ſunt: quo minùs, qui generatur, non expellatur per congruentes meatus: vel propter imbecillitatem earum particularū, quarum officium eſt ſanguinem in iecinore genitum à ſuperuacaneis excrementis expiare, vt ſunt lien, & fellea veſica, & renes: vnde hos horum viſcerum affectus, qui ſunt tanquam fons, & origo horum malorum, remouere oportet: ſed horum remotio non D pertinet ad præſentem tractationem, ſed ad eam, in qua de curandis earum affectibus erit habendus ſermo. Interim tamen, dum hæc agentur, danda erit opera, vt qui continenter, vel per periodos humor confluit ad ventriculum, inde reuulſione, vel deriuatione aliò conuertatur: & id, vel iis auxiliis, quæ vacuando id agunt, vel quæ citra vacuationem. Euacuant clyſteres, & glandes, quæ irritando inferiorem aluum, fluxum humoris ad aluum, & inteſtina conuertentes, illum mox etiam educunt. Reuellunt autem, & deriuant, citra vacuationem manifeſtam, frictiones extremorum artuum, vincula dolorifica: frictio etiam ventris inferioris, quæ deorſum trahit: hæc enim ad inferiorem ventrem con- E uertit fluentem humorem: illæ vero in habitum vniuerſi corporis retrahunt. Vitioſus autem humor, quem iam ventriculus admiſit, vacuatione ducendus eſt de ventriculo, & ea ratione ducendus, quam nobis oſtendet propenſio, & facilitas humoris. Nam ſi ad os ventriculi potius ſit eius motus, quod oſtendet aliqua in vomitum inclinatio, vomitu facilius educetur. Sin autem in imo ventriculi potius reſideat, facilius deiicietur. Quamuis ſæpe in iis, qui à cibo dolere incipiunt, vna cum cibo, ſi cieatur vomitus, reiiciatur, & vitioſus humor ſatis facilè. Cum verò non videtur aptus, vt per vomitum eiiciatur, & ſi quidem billioſus fuerit humor natans, vt alluens, lenibus quidem poterit medicamentis educi, vt eſt aloe lota, vel pilulæ ex ea confectæ. Auicenna dicit poſſe purgari hunc humorem ſyrupo acetoſo, in quo maduerit coma abſinthij, & multis aliis, de quibus mentio in ſuperiori capite habita eſt. Sed ſi melancholicus fuerit humor dolorem excitans, iis medicamentis, quæ ſennam, quæque polypodium accipiunt, & quæ epithymū euacuabitur, dummodo leuia ſint: nam fortia vires ventriculi labefactant. Leuia vero ſunt, vt quod lenitiuum electuarium appellant, & quod diacatholicon. Auicenna verò laudat epithymi decoctum, & quia quandoque ſine veratro nigro eo vtimur, ſi tamen de eo ſit ſermo, quod reperitur deſcriptum à Meſue: interdum verò addito etiam veratro: tutius eſt, licet aliquanto infirmius, ſit id, quod ſine veratro in vſum venit. In veteratis tamen morbis, & contumacibus etiam cum veratro vtimur: eiuſmodi enim purgatoria medicamenta non ſunt ventriculo commoda. Sed multa, quæ huic capiti accommodari poſſunt, in priori tractata ſunt, quantum poterat noſtro inſtituto eſſe ſatis. Materia verò pituitoſa, cum tenax ſit, & pertinaciter hæreat ventriculo, paranda prius ſecantibus erit, & detergentibus, quemadmodum eſt acetum mulſum, vel (vt Græci vocant) oximel, & mel roſaceum: non parum etiam proderit piper, vel diatrionpipereon: poſtea vero vacuanda, cui officio, & hiera ex aloe idonea erit, & pilulæ ex ea confectæ, vel ſimplices, vel cum agarico, item & maſtichinæ, & quas Meſue elephanginas appellant. Sed mihi in frequentiſſimo vſu eſt caſſia, ſi cum ſi eius vnciæ: vna, vel altera drachma puluerum hieræ ſit immixta. Sed ſi dolor à materia flatulenta excitetur, conſiderandum, an flatus habeat fomentum à multa materia pituitoſa, vel melancholica, quia eius curatio prior erit, vt ſubtrahatur illud fomentum, purgata ſuperuacanea materia, vt nuper expoſuimus. Mox vero illis agamus, quæ flatum digerunt diſcutiuntque, tam interius acceptis, quàm exterius adhibitis. Interius quidem, vbi aliqua febris nō obſtet, vinum tenue, & potens, vetuſtū; quando haberi poſſet, piper, diatrionpipereon, aromaticum roſaceum, diacyminum, diagalanga. Nobis quandoque profuit decoctum, vel pollinis florum chamæmeli ex iure, vel vino, item & anethum. Exterius vero fouere locum dolentem oportet rebus digerentibus, quæ tamen robur afferant ventriculo, vt eſt abſinthium, ſpica vtraque, menta, maſtiche, lignum aloe, amomum, gariophylli, macer, & id genus reliqua: ſimiliter & olea omnia, quorū paulo antea meminimus. Gal. vero octauo de Comp. med. ſec. loc. ex Archigenis ſententia, cùm dolor flatuoſus concitatur, qui à melancholico humore habet fomentum, laudauit fomentum ex aceto acerrimo calido. Fomentum autem facile ad diſcutiendos dolores eſt ex milio & ſale in ſacculo calefactis, aliqui & furfures addunt. Galen. vero pro maximo remedio, cui & experientia atteſtatur, habetur cucurbitulam magnam cum multo igne loco doloroſo appoſitam: ita enim cito dolorem tollit, vt miraculum videatur: præſertim vero vbi non foueatur à materia multa. Et quatenus ad hos dolores curandos pertinere poteſt, hæc in præſentia ſatis eſſe poſſe putamus. Ad alia ergo tranſeamus.

De inflammatione ventriculi. CAP. X.

QVOD paulo ante diximus nullus affectus ventriculum in eo poteſt deteriores, vehementiores

concitare dolores & qui magis continenter, & ſine vlla intermiſſione affligant, quam eius inflammatio: ideo nobis viſum etiam eſt ... in aff... ibus ventriculi ponere quibus præcipue læditur animalis, atq; adeo etiam ſentiendi facultas: qui quidem plerunque acutus admodum morbus eſt, & quem ſæuiſſima det ... rimaque ſequi ... mptomata ſolent: vnde tractandus ſit qui alius morbus ſumma diligentia. Sed imprimis, ne nominum ambiguitas aliquam pariat confuſionem, id quidem reuocandum in memoriam eſt; quod & ſuperius expoſuimus, præſertim vbi de pleuritide, & phrenitide, & lethargo fuit habitus ſermo: nimirum quod inflammationis nomen tripliciter apud antiquos Medicos teſte Gal. ſecundo lib. Art. cura. ad Glau. ſolitum
Cap 1 eſt vſurpari. Quandoque quidem pro omni affectu calido, & feruente. Interdum, vt ſub hoc nomine omnes calidiores tumores ... quocunque humore fiant: ſiue ſit ex propria natura calidus, ſiue ex accidenti comprehendantur. Tertio verò magis particulatim, vt accommodatur ſolo tumori excitato ex ſanguine. quæ quidem iſtius nominis acceptio fuit peculiaris iunioribus Medicis, qui poſt Hippocra-
Com. 43. tem vigiuere. Quam item ſententiam ſecutus eſt quarto Aph. quo loco tumores in triplex genus partitus eſt: nempe in doloroſos, quos iuniores Medici inflammationes appellare ait: præterea verò in duros, quos ſcirrhos: & molles, quos œdemata ... cunt. Quemadmodum autem eodem ... undo ad Glauc. docet; harum inflammationum ita ſecundum communiorem ſignificationem acceptarum plures ſunt differentiæ, pro ratione differentis naturæ eorum humorum, à quibus excitatur inflammatio: nam vel ab humore, qui magis naturæ bilis particeps eſt, vt inflammatio prope accedat ad naturam eryſipelatis: vel à ſanguineo humore, vt ad naturam eius inflammationis accedat, quæ propriè phlegmone, vel inflammatio dicitur: interdum verò à materia pituitoſa talia, vel putrida, vt dum de lethar-
Cap 12. go ageremus, diximus. V...e cum Gal. primo Aph. dixit, quod ... inflammati... lateri..., pleuritis nimirum ſuas habet acceſſiones alternis diebus ... ventriculi quotidianas, & ad noct... magis, ſignificare voluiſſe viſus eſt, ve...triculi inflammationes ab humor... orum habere, qui ſapit naturam pitui...oſi humori..., cum quotid... ... us ſoleat familiaris
Lect 10. eſſe pituitoſ... humori. Solet ve...o ventriculi inflam-
Com 21. mationes perpetuo ſequi febris ob viciniam, & conſenſum cordis cum eo: neque t...men ſemper eiuſdem mod..., quia ſæpe (vt ... cundo Prroh. refert Gal.) & acuta & mal...gna, interdum tamē acuta quidem, non tamen mal...gn...: qua...loque autem nec etiam acuta. quæ quid... in diu...ſi...s poteſt partim referri (vt ibi retulit Gal.) in magnitudinem inflammationis: quia vt non eſt neceſſe ſemper magnam in hoc viſcere concitari i...flammationem, ſed aliquando maiorem, ali...quando minorem: ita & febrem, vel magi..., vel minus acutas: par...im ve...o & in naturam humori..., v...de excitatur nam ali...acutiores, ali...minu... acut...s ... p...r unt ... malignas ſecus. Sequuntur præterea h... inflāmationes, & ſpi-
Cap 7. randi difficultas (vt a de Diffici. ſpira tradit Gal. & vt idem ait primo ad Glau. ... ...liqua, præſertim verò int... initia acceſſionum. Pulſus verò in
Cap 7. hoc affectu durus quidem eſt, vt de eo retulit Gal. 4.
Cap. 6. tam de cauſ. quàm de P...æſag. ex pulſu: durus propterea, quia neruoſa parti...ula inflammationem patitur, & inæqualis, & qui magis ad rationem ſerrini pulſus accedat, quam in inflammatione ...ec...noris: eſt præterea magnus, velox, & frequens ratione mult... neceſſitatis. Durior verò pulſus eſt, cum os ventriculi inflammatione tentatur, quàm cùm eius inferior pars, ſicuti etiam facilè cum os ventriculi inflammatione tentatur conſentiente cerebro (vt 1. Progn. docuit Gale.) ſolent accidere deliria: quò os magis ac nerueam naturam accedit: neque tamen adeò durus eſt, vt æquet duritiem pulſus pleuriticorum, aut eorum, qui habent inflammationem in ſepto tranſuerſo. At vero fiunt pulſus horum, de quibus in præſentia agimus, facile & breui tempore parui, crebri, inæquales, & imbecilli: & id, quia præ eximio ſenſu à dolore facilè vires defatigatæ fiunt debiles. So- Cap 5
let autem morbus is eſſe plerunque pernicioſus: Cap 6
quia victum requirit tenuiſſimum: vires verò, quæ facilè in hoc morbo ſa...cunt, non facilè illum ferunt. & ſi qui (vt 10. & duodecimo Meth. ait Gal.) euadunt, illi ſunt, qui vires validas habent. Vnde qui calido, & ſicco ſunt temperamento, magis periclitantur, vt qui vires non admodum firmas habeant. Terminatur interdum hæc inflammatio per ſuppurationem, ſæpius tamen aut reſoluitur, aut interimit. Signa autem inflammationem ventriculi oſtendentia eſt dolor continuus, nunquam intermittens, cum tenſione, & renitentia ad tactum in regione è directo ventriculi præterea verò cum his & reliqua, quæ retulimus pertinentia ad pulſus, & reſpirationem, & f...rem. De cauſis autem harum inflammationum nihil hactenus diximus, quia ſæpius antea in vniuerſum tractata eſt res hæc. Eadem enim cauſa harum eſt, quæ & aliarum: nempe fluxio humorum ad particulam, quæ inflammatur: fluxio vero concitatur, & recipitur, aut propter imbecillitatem particulæ, ad quam decumbunt excrementa à fortioribus propulſa: aut propter aliquem calorem contractum in illa, per quem à vicinis, & circumiacentibus partibus excrementoſos humores attrahit. At de hac re aliàs copioſius diſſeruimus, & ideo rem per capita referimus. Vnde ad rationem curationis accedamus, quæ quidem in recto vſu propriorum inſtrumentorum artis Medicæ conſiſtit: nimirum victus ratione, manuum opera, & congruentium medicamentorum recta adminiſtratione. Sed vt rem hanc, quæ tanti momenti eſt, ex methodo tractemus, breuiter referenda eſt altius in ſua initia. Quare cum duæ ſint primæ indicationes: altera à natura morbi, altera vero à natura particulæ: primum de illis agemus, quæ pertinent ad naturam affectus. Itaque cum omnis affectus (vt probauit Galen lib. de Morbo. tempo.) ſua habeat tempora, quorum vniuerſa ratio accipienda eſt à mutatione facta in ipſo morbo in diuerſis temporibus. Temporis enim ratio eſt, vt ſit menſura motionis, vel tranſmutationis factæ in rebus, quæ tempori ſunt ſubiectæ: quæ menſura conſiſtit in relatione prioris ad poſterius: ab hac autem, quæ per diuerſa tempora in morbis mutatio contingere ſolet; variatur maxima ex parte horum inſtrumentorum adminiſtratio. In principio igitur inflammationum, vt aliarum, ita etiam ventriculi, neceſſe eſt, vt iam aliquid ſit receptum (alioquin enim nondum cœpiſſet) aliquid etiam recipiendum eſſe, ſi inflammatio ſit acceptura incrementum. Ex his autem duo ſtatim inſurgunt ſcopi. Primus, vt id, quod iam receptum eſt, detrahatur. Alter vero, vt inhibeatur id, quod recipiendum eſt, quo minùs recipiatur, ne augeatur inflammatio. Et ſi hæc mutuo comparentur, maioris momen-

ti eſt

[illegible] us primo. Quia in [illegible] initia non poteſt multum, quod receptum eſt, neque magna inflammatio, Nam & Hipp ſecundo Apho. dixit, [illegible] initia, & fines omnia ſunt imbecilliora. Vnde niſi augeatur inflammatio, nullum imminet inſigne periculum, & totum ferè negotium videtur in initio circa hoc verſari, ſemper ne inflammatio augeatur, augetur autem per fluxionem. quare prima indicatio eſt, obſiſtere fluxioni [illegible] tibus vero [illegible] intendendo, et [illegible] imus: primum [illegible] fluxionis cauſas, deinde concitatum iam humorem reuellendo, & deriuando à loco inflammato: tertiò adhibendo illi medicamenta quæ particulam illam tuentur ad repellendam fluxionem humorum ad locum affectum [illegible]: ſicuti poſtea [illegible] gerentibus detrahi [illegible], quod iam receptum eſt Sed [illegible] ac [illegible] omnia perſequamur. Itaque [illegible] ex [illegible] Gale. decimo [illegible] Meth. expoſitum. [illegible] omnium fluxionum [illegible] materia [illegible] partem [illegible] infirmitate [illegible] poſſint, ſemper ferè in[illegible], tum [illegible] corporis, tum [illegible] habuit occaſionem. V[illegible] alia quidem per ſe, vt venæ ſectio, purgatio [illegible] alia multa, in quibus [illegible]. Ab hoc ergo [illegible], maior [illegible] eſt, quam [illegible], in [illegible] ſine quo cætera [illegible] profunt, incipiamus. Victus huic curationi accommodatiſſimus eſt, qui tenuiſſimus eſt [illegible] vt tenuioris victus [illegible] huic inflammationi (ſicut vndecimo Meth. Gal. probauit) ſit neceſſaria, quàm pleuritidi, & peripneumoniæ: & hoc duplici ratione. Prima quidem in vniuerſum accipitur à natura morbi: quoniam plerunque hæ inflammationes morbi acutiſſimi ſunt, & cum febre ſæpe, non [illegible] (vt diximus) etiam [illegible]. Altera [illegible] à natura affectæ particulæ: cum enim ea vt inſtrumentum, quo [illegible] corporis [illegible] eſt [illegible] [illegible] inflammationem [illegible] ventriculus [illegible] impleatur [illegible] ne cum [illegible] probè concoqui, in [illegible] humorem [illegible], ne ita in augmentum inflammationi [illegible] alimentum, quod ad alias particulas [illegible], oportet, vt prius confectum ſit [illegible] deinceps, & in iecinore [illegible] ſed affecto [illegible] nequit rectè coqui in eo, & cum [illegible] emendari in iecinore poſſit neceſſe eſt, [illegible] tranſire in vitioſum humorem, & [illegible] afficere vniuerſum corpus. Tenuitas autem victus ea eſſe oportet, qu[illegible] (vt docuit Hipp. primo Aphor.) [illegible] videantur poſſe ferre. A carnibus ergo abſtinendum eſt, ouiſque, & reliquis, quæ aut multum alant, aut concoctu ſint minimè [illegible] craſſum [illegible] generent. Quare & cremor hordei anteaquam concoctio appareat, & deinde verò ptiſana hordeacea ex aqua poterit venire in vſum: oiſi is ſit, qui nolit [illegible] nequeat eiuſmodi comedere hordeacea [illegible] enim poſſumus parare fereulum ex pane [illegible] loto, mox coctò ex aqua, cū modico [illegible] ſale [illegible] gratia: vel modico ſaccharo A[illegible] autem omnino abſtinendum eſſe [illegible] Gal. [illegible] Meth. nam humores concitat & [illegible] rofaceus ſimplex, [illegible] ad [illegible] pertinet, quæ [illegible] ſanguinis detractio, &

purgatio per medicamenta, hæc conſiderandà ſunt quo [illegible] & ſi in vniue ſum, quantum ad indicationem euacuationis attinet, vtrumque inſtrumentum videretur poſſe accommodari: particulatim tamen, ſi ad indicationem reſpexerimus acceptam à natura particulæ, alieniſſimum (vt Gal nos decimotertio Meth. docuit) remedium eſt, & inſtrumentum in inflammationis initio purgatio per medicamenta: quia contra omnem rationem eſt, cum impetus fluxionis fertur in aliquam particulam inflammatam, verſus eam vacuando humores trahere, cùm potius quàm longiſſimè ab ea reuellere oporteat. Vnde adeò ab omni ſoluentium medicamentorum genere abſtinendum eſt, vt etiam aloës vſum hoc tempore repudiauerit, quamuis ſit facillimum medicamentum, & ventriculo commodiſſimum: quare neque manna, neque caſſia, neque id genus alia, quantumlibet lenia medicamenta, ſi decreta Hip. & Gal. ſequi volumus, inter initia inflammationis ventriculi ſunt admittenda, cum inde timendum ſit, ne augeatur inflammatio, & ſi aluus ſit aſtricta; clyſteribus, & illis quidem lenibus utenda eſt: vtpote qui potius auertunt, quàm conuertunt humores ad ventriculum. Itaque cum eiuſmodi inflammationes ſint in magnis morbis, & magnis (vt t. Aph. ait Hip.) cui quæ egeant remedijs, & reuulſionibus: magna vero remedia, quatenus ad hunc locū pertinet, ſunt (vt Gal. a. Aph. ait) venæ ſectio, & purgatio: neque vllus ſit locus purgantibus medicamentis: inſtituta tenui [illegible] mi, quantum laborantis vires ferre poſſunt, victus ratione, ſtatim ſanguis mittendus eſt, & ex ea vena mittendus, quæ huic rei opportunior viſa fuerit, con[illegible] derata occaſione inflammationis gignendæ. Quia ſi occaſionem habuiſſet a ſuppreſſis menſtruis purgationibus in mulieribus, aut ſanguine hæmorroidali, alioquin fluere conſueto, ſtatim à venis. aut poplitis, aut pedum prope talum eſſet ſanguis mittendus, vt ſenſiſſe viſus eſt Gal. in lib. de Ra. cut. per ſec. ven. Sed ſi nulla hinc fuerit præſtita inflammationi occaſio, præſtabit ſequi conſilium Hip. itidem & Gal. quarto de Rat. vict. in acu. mor. nempe vt ſecetur vena interior in cubito in acutiſſimis morbis, vtpote quoniam ea ſecta, citiſſimè inaniuntur partes principales; & ſubinde vniuerſum corpus, & potius ea, quæ in dextro brachio, quàm in ſiniſtro: quia magis iecori affinis ſit, quod eſt veluti fons ſanguinis, & quo facilius poteſt fieri humorum confluxus ad ventriculum; copioſuſque inde ſanguis mittendus eſt, extimatis tamen viribus laborantis, & habita ratione ætatis. Neque tamen & alius reuulſionum differentiis parcendum erit: nam niſi aluus ſponte fluxerit, clyſteribus erit ſolicitanda, non quidem [illegible] acribus, cum illi ventriculum debilitent, ſed lenibus qui præter decoctum commune ex malua, beta, [illegible] id genus alus, accipit mel roſaceum & liquo[illegible] interdum caſsiæ Ægyptiæ, vel quod appellamus [illegible] ctuarium lenitiuum. Sed interim ſæpius crura [illegible] chiaque fricanda: quandoque verò, ſi vehemen[illegible] ſet dolor, qui magnum impetum inflammationis oſtenderet, & liganda eſſent hæc membra do[illegible] ficis vinculis ad reuulſionem maiorem. Prætetea & cucurbitulæ in fine dorſi affigendæ, vel citra inciſionem cutis. vel ea inciſa: prout videatur maiori, vel minori eſſe opus vacuatione, reuulſionéve. Quibus peractis, & interim dum hæc aguntur, medicamentis quoque tractanda res hæc erit, nondum quidem euacuantibus, ſed illis, quæ partim repellendi vim habeant, partim roborandi, ta[illegible]dem vero & d[illegible] gerendi,

A digerendi, tam inter iis aſſumptis, quàm exterius applicitis. Sed de illis primũ agamus, quæ interiùs aſſumenda ſunt, quemadmodum ſyrupi, & decocta ſumuntur. Hæc itaque & propter ſobrem, & vt repellant, oportet, vt inter initia refrigerent; quia tamen ventriculus ſuapte natura conſtat ſubſtantia neruea, & exangui, tum hac ratione; tum etiam, vt aliqua inſit digeſtio; nõ ita frigidis opus eſt vti. quin & aliqua modeſtè calida addamus ad fouendum calidum natiuum ventriculi. Vnde accipiemus inter initia cichorium, endiuiámq; & abſinthium, vt tamẽ plus priorũ quàm abſinthij; atque hæc vel ex communi aqua, vel ex ſtillatitiis ſunt coquenda, vel ex leuiſſimo iure, ſi qui ſint, qui aquam timeant, & B addito modico ſaccaro offerendum: vel ſi ſyrupis vtendum ſit, addamus tribus vnciis illius decocti, vel quatuor vnciam ſyrupi roſacei recentis appellati, & ſemiunciam ſyrupi ex cichorea ſimplicis, niſi interdum videretur inflammatio non admodum feruẽs, ſed potius tepida, vt quæ particeps eſſet multæ pituitæ, in qua neque febris acuta eſſet: tunc enim mel roſaceum eſſet accommodatius: interdum verò non eſſet ab re, & oxymel addere, vt craſſior pituita incideretur, & melius detergeretur. Sed ſi quis interrogat, num omnino interdicendus eſt vſus medicamẽtorum purgantium? Videntur quidem iuniores Medici noſtri, cùm meminerint in hac curatione horũ medicamentorum, ſenſiſſe vtilem eſſe, & admittendum eorum vſum: de quibus hoc ſtatuendum eſſe C cenſeo, quòd ſi illi putant in principio, & ante inclinationem morbi vtilem poſſe eſſe eorum vſum, plurimum & à medicinæ principiis aberrant, & à Gal. atque Hipp. decretis. A principiis quidem; quia hoc tanquam ferè ex ſe notum eſt in medicina, fluxionẽ morboſam eſſe procul inter initia trahendam: cum augmentum morbi ſumus inhibituri, nunquam verò verſus locum affectum. A decretis autem Galen. quia apertiſſimè decimotertio Meth. & octauo de Comp. med. iſtius ſententiæ fuiſſe conſtat, omne medicamentum aluum ciens alieniſſimum eſſe à ratione curandi has inflammationes, donec inclinare inceperint. Sin autẽ eos excuſare voluerimus, quòd idem & ipſi ſenſerint: hoc etiam conſiderandum, D quòd ſi ſequamur Gale. quòd etiam inclinante inflammatione, non debemus eſſe faciles, & prompti ad eorum vſum; ſed parcè, & non admodum liberaliter eis vtamur: quod modus loquendi oſtendit; ait enim, quòd ſi quis inclinante inflammatione parum quid aloës dederit, non vtique nocebit. Vbi animaduertendum, quòd non ait dandam eſſe aloẽn; ſed quòd ſi dederis, non nocebis: deinde verò, quòd etiã ſi dare inſtitueris, non multum eius, ſed parum admodum: ac ſi dicat quamuis omnium aliorum medicamentorum comparatione vtilior, & accommodatior ſit ventriculo: tamen & illa cautè, & non niſi vbi magna vrgeat neceſſitas, vtendum, & parcè admodum. Et ſi iterum quæras quidnam in aloẽ ſit, cur illam aliis præferat medicamentis? Reſpondendum E putarem, duo præcipua illi ineſſe: nempe quòd amara ſit, & quod aſtringens: à primo, quia amara omnia tenues partes habent, vt digerat, & aperiat, vim habet: ab altero, quod roboret, & firmet ventriculum laxiorem, & imbecilliorem factum ratione inflammationis. Quæ ſi vera ſunt, vt ea vera puto, non mihi probatur eorum ſententia, qui laudarunt vſum caſſiæ, vel mannæ, vel tamarindorum in hac inflammatione. Quia tamarindi ventriculo nõ admodum commodi ſunt: manna verò, & caſſia laxãt potius, &

A leniunt ventriculi ſubſtantiam ſine vlla roboratione: præter id, quod caſſia ſolet multis tormina, & dolorem in ventriculo, & inteſtinis concitare: vnde & Meſue dixit illam obeſſe habentibus viſcera lenia, & debilia. Quare magis laudarem ſyrupum roſaceum ſolutiuum; vtpote qui à roſa participe amaritudinis, & aſtrictionis habet, vt aperire poſſit, digerere, & roborare. & quamuis minus & aſtrictionis, & amaritudinis habeat, quàm aloë; minus etiam calefacit: vnde & liberaliores in eius vſu eſſe poſſumus. Laudarem & diacatolicon appellatum medicamẽtum. Neque tamen ita pertinax eſſe velim, vt omnino putarem non poſſe admitti caſſiam, vel mannam, B ſi illa pararentur, & quaſi conditentur aliquo alio medicamento, quo corrigeretur id, quod in eis eſt, de quo timeamus; vtilia autem eſſent aloë, rhabarbarum, vel hiera illi addita: vt ſi vnciæ caſſiæ drachmam aloës, vel puluerum hieræ, vel rhabarbari, vel ſi abſinthium, vel maſtiche, vel ſpica illis addãtur, vel ex his decocta. Tractemus verò, his expeditis, & ea tandem, quæ exteriùs adminiſtrantur loco affecto: vnde & localia medicamenta dicuntur: quæ quidem poſſunt multiplicem formam conſiſtentiamq; habere: poſſunt enim & fomenta fieri ex multorum medicamentorum decoctis: poſſunt & illitiones ex variis oleis: poſſunt tandem emplaſtra, ceratáque componi. Verùm de his, atque de illorum ſelectu primum dicamus in vniuerſum, & rationes generales eorum exponamus, rémque ali- C quanto altius repetamus, vt eam integram explanare poſſimus. In horum itaque medicamentorum compoſitione, & vſu ea ſunt ſpectanda, quæ ſunt tanquam initia, fundamentáque vniuerſæ methodi, qua hæc rectè tractãtur: nẽpe duæ primæ indicationes: altera depromenda eſt à natura ipſius affectus: altera verò à natura affectæ particulæ. Et quantum ad primum quidem pertinet, cùm affectus comprehendatur ſub communi, & generali inflammationum genere, neceſſe eſt etiam, vt ratio eum curandi à communi, & generali ratione curãdarum inflammationum non recedat: & ſi aliqua intercedit differentia, ea nullo modo prodit à natura, & à regula curandarum inflammationum, immo & reliquorũ D omnium affectuum à fluxione excitatorum. Ea verò eſt, vt inter initia ſiſtamus, vel obſiſtamus fluxioni, vnde & ortum, & incrementum habet iſtiuſmodi affectus. Ad quod peragendum opportuna ſunt ea medicamenta, quæ vim habent repellendi ingruentem humorem: qualia ſunt, quæ refrigerant, & aſtringunt: deinde verò, cùm augeri incipit affectus, cũ nõ augeatur, niſi ex humore iam recepto, & occupante particulam; ideo oportet, vt ſicut iam non amplius ſimplex eſt indicatio, ſed compoſita, quatenus partim reſpicit influentem adhuc humorem: partim verò illum, qui iam influxit: ita & medicamenta oportet habere facultatem, qua partim influentem repellant: partim digerant, & diſſoluant, E quod iam receptũ eſt: & quò magis itur verſus conſiſtentiam, vel ſtatum, eo magis digerant, & minus repellant: Inclinante verò inflammatione reiectis repellentibus, omnino digerentib. ſit incumbendum. In his ergo in vniuerſum conſiſtit methodus curandi inflammationes: cui tamen addendum eſt id, quod indicatur à natura affectæ particulæ. Duo verò ſunt, quæ à natura ventriculi accepta indicant: alterum eſt dignitas, & ſumma neceſſitas actionis, ſeu opperationis eius: alterum verò ſitus. Quatenus ad primum ſpectat, eius officiũ, vel miniſteriũ, ſicut

& [illegible] adeo neceſſarium eſt, non modò in ſanis [illegible] us, verùm & morbo [illegible]; vt omnes particulæ [illegible], alimento prius ab his duobus viſcerib. ſub[illegible] confecto, & parato. Vnde (vt probat [illegible] vndecimo M[illegible] Gal.) niſi curam habemus iſtius rei, facilè corrupto cibo, dum non poteſt probè coqui præ imbecillitate ægrotantis ventriculi, à vitioſo, & corrupto humore irritatus ventriculus cibum expellit: quod ſi rectè fuiſſet concoctus, tum ipſe aleretur: tum etiã particulæ aliæ ſubinde: nec modò cibus tunc aſſumptus, expelliretur, ſed aliquid etiam prius confecti: præter id etiam, quòd ex cibo perperam concocto in ventriculo, necnon & in iecinore, febres augentur, & exacerbantur ob vitium in humoribus contractum. Ob hanc itaque rationem euariat aliquantò methodus curandarum harum inflammationum: particulatim autem a communi ea, quam nuper expoſuimus, in hoc, quòd conſulentes infirmitati horum viſcerum, ſemper ea miſcemus medicamentis, quæ robur ſeruare viſceris ægrotantis poſſint, & augere, vt valentius ſit in coquendo: eiuſmodi verò ſunt, quæ aſtringunt. Et proinde poſt principium in vigore, & inclinatione, ſemper aſtringẽtia digerentibus, & laxantibus miſcemus: nec vnquam (quod tamen facimus in aliis pleriſque inflammationibus) ſolis vtimur laxantibus, & digerentibus. Et qui iſtius præcepti nullam habuere rationem, vt nullam habuere methodici, illi ſæpe cum ſuo magno dedecore fuere ægrotanti cauſa interitus, vt exẽplo Theagenis probauit Gal. decimotertio eiuſdem Metho. Non tamen id ita audiendum eſt, vt ſit propterea interdictus vſus laxantium, & digerentium in curandis his inflammationibus; quia immo neceſſarius eſt: ſed ſola, & ſimplicia laxantia, & digerentia incongruentia ſunt, niſi cùm his immixtum ſit aliquid, quod aliquantæ aſtrictionis ſit particeps. Quatenus verò ad alterum pertinet, nempe ad ſitum huius particulæ, aliquid etiam inde depromẽdum eſt, quod & ipſum communem rationem curandarum inflammationũ immutare poſſit. Sed vt prius theorema potius reſpicit, poſtrema tempora à conſiſtentia, vel vigore vltra: in illis enim temporibus præcipuè viget indicatio digerẽtium, & laxantium: Ita hoc, quod nunc exponemus, magis reſpicit priora tempora, vt ſunt initium, & incrementum: in his ſiquidem præſertim ſolemus vti refrigerãtibus. Hac autem ratione curatio harum inflammationum ab aliis diuerſa eſt, quòd neque in initiis harum inflammationum, ſicuti aliarum, ſolis repellentibus vt liber vti poſſumus. Quia repellentia, quæ frigida, & aſtringentia ſunt plerunque terrea ſubſtantia cõſtant, & craſſioribus partibus; quæ autem ſunt iſtius generis, ægrè in profundum deſcendunt, niſi cùm illis aliquid miſceatur, quod poſſit horum vires eo ducere. Nam ventriculus abdomini ſubiectus eſt, peritoneo, & omento, per quas particulas oportet, vt vis medicamentorum tranſeat. Facilem autem, & citum tranſitum efficiunt, quæ caliditatem aliquam cum partium tenuitate habent: cuiuſmodi ſunt, quæ amara ſunt. Inter initia ergo, quando maximè opus eſt repellentibus, nihil, aut parum illa prodeſſe poterunt, niſi aliquid illis addamus, quod ſuapte quidẽ natura aduerſarium eſt, per accidens tamen prodeſt, quatenus eorum vires in profundum deducit. Et ſi in principio repellendum ſit, in incremento miſcenda repellentibus laxantia, & digerentia; à ſtatu, vel conſiſtentia digerentibus incumbendum. In inflammationibus tamen ventriculi, & iecinoris ali-

A quid ſemper calidi, & tenuiorum partium immiſcẽda ſunt repellentibus, & in fine nunquam eſſe expertia alicuius aſtringentis facultatis medicamenta debent. Addit tamen Gal. octauo de Comp. med. ſec. loc. maiori eſſe opus aſtrictione in inflammationib. ventriculi, quam iecinoris: neque tamen huius rei aliquam, quod meminerim, rationẽ affert. Nos putamus huius duplicem poſſe eſſe cauſam: primam, quia ventriculus cibum omnino rudem, & cõcoctu difficiliorem conficit; cum tamen ipſe ſit ſubſtantiæ frigidioris, & exanguis; ideo requirit ea, quæ magis roborent: alteram verò, quia inſignis aſtrictio facilè poteſt obſtructiones in iecinore parere, pro- Cap 7

B pter venarum anguſtiam, & tenuitatem à quo periculo exemptus eſt ventriculus. Quæ autem à Galen. & reliquis antiquioribus Medicis ſolita ſunt his medicamentis addi, ſunt imprimis abſinthium, item & aloë, & quæ cum his aliquam habent ſimilitudinem in facultatibus. Eſt tamen vnum aduertendum, quod monuit Gal. vndecimo Meth. quòd & ſi in affectibus ventriculi calidioribus, vt ſunt, qui ab inflammatione pendent, abſinthium mirificè ab omnibus laudetur: cùm tamen duæ ſint eius differẽtiæ: alterum, quod Ponticum appellatur à regione, in qua naſcitur, quodq́; flores, & folia minora habet, & magis odoratum eſt, quàm noſtrum hoc vulgare, quod paſſim naſcitur: ſpirat enim quaſi aromaticum quendam odorem, non autem viroſum, vt noſtrum, Cap 16

C & eſt minoris amaritudinis, maioris verò aſtrictionis particeps: noſtrum vero hoc magis amarum, & minus aſtringens: vnde quantam aſtrictione à Pontico vincitur, tantum amaritudine illud ſuperat: ſed & magis noſtrum calefacit: minus verò ponticum. Et proinde antiquis auctoribus noſtrum hoc vulgare in vſu non erat; ſed pontico vtebantur, cùm longè vtilius in his ſit, & accommodatius: id enim ex oleo communi coquebant, & illiniebant in inflammationibus. Noſtris vero temporib. quibus nos eo caremus, ſi noſtro vti vellem inter morbi initia, non vtique oleo communi incoquerem, ſed alio, in quo eſſet maior aſtrictio, & refrigeratio, vt eodem loco videtur docuiſſe Gal. videlicet aut oleo melino, quod oleum cotoneorum nunc appellant, vel roſaceo, aut eo,

D quod completum appellant, aut illo, quod omphacinum; pro vt maiori, vel minori eſſet opus aſtrictione, refrigerationéve. Nam omphacinum (vt ſecundo lib. diximus) magis refrigerat, aſtringitq́; : cùm maior eſt impetus fluentis humoris, & calentior eſt humor, maiori egemus aſtrictione, & refrigeratione. Laudat autem idem Gal. & oleum lentiſcinum, ſicuti illi myrtinum non probatur ob ſuarum partium craſſitiem. Vnde ſi commodum oleum parare voluerimus, accipiemus oleum roſaceum, & in illo coquemus comam abſinthij, & aliquid mali cotonei, vt tamen in initio maior ſit portio cotonei, minor vero abſinthij: mox paulatim plus abſinthij addatur: & vbi res ad vigorem accedat, pro roſaceo chamæmelino vtemur, cui & parum maſtichis ad-

E demus: vt res ita conficiatur, acceptis drachmis quatuor comæ abſinthij, carnis mali cotonei tribus, olei roſacei vnciis quatuor, quibus ex arte coctis addatur maſtiches electæ drachma. Eadem autem ratio ſeruanda erit, ſi cataplaſma voluerimus, in hunc modum; accipe farinæ hordei vnciam vnam, drachmam vnam & mediam carnis, vel pulpæ mali cotonei, vnciam mediam, florum chamæmeli, comæ abſinthij ſingulorum. olei roſacei vncias tres, maſtichini vnciam vnam, ac mediam: miſce, & fiat cataplaſma,

A cataplaſma, cui facto immiſce vitellos ouorum duos. At vero inclinante inflammatione, cum iam digeſtæ ſunt calidiores partes, & tenuiores, magis laxantia, digerentiáque, & attenuantia erunt oportuna: quale eſt Alexandri ceratum, quod ſummopere ab eo, & aliis laudatur; & hoc modo componitur: accipiuntur ceræ vnciæ quatuor, maſtiches vncia vna, aloës vncia media: miſce, addito oleo chamæmellino, vel maſtichino, vel ſentiſcino. Fortioribus adhuc eſſet opus, inueteraſcente inflammatione, & ea iam vergente in naturam ſcirrhi, vt docuit Galen. octauo de comp. medic. ſec. loc. vbi & multa antiquorum medicamenta ſecundum hanc rationem deſcribit, de quibus nolumus longiorem ſermonem habere, ne longiores iuſtò ſimus. Hic ergo huic rei finem imponamus.

De vlceribus ventriculi. CAP. XI.

B CVM inflammationes non reſoluuntur, perſeuerante dolore, tandem ſuppurantur, & demum
Lect. 22. rupto abſceſſu in vlcera deſinunt. Vnde & Auicenna dixit, quod vlcera generantur, aut à vulneribus, aut à ruptis exituris. Signum autem, quod inflam-
Com. 22. matio ſit tranſituta per ſuppurationem in abſceſſum eſt (vt ait Gal. ſeptimo Aph.) dolor, qui congruis adminiſtratis remediis non remittitur, ſed fit diuturnus: addemus nos atque etiam febris. Hac igitur de cauſa ſubnectemus capiti de inflammationibus, caput de vlceribus: præterea vero & ob id,
Cap. 1. quia dolor ſolet & vlcerum eſſe comes. Accipimus autē hic vlcus pro eo, quod Græci ἕλκος appellant: apud Gal. autem tertio Metho. & cæteros Græcos
C auctores ſignificat omnem in genere carnoſo ſolutam continuitatem à quacunque re ortum habeat: vulnus vero, quod ipſi τραῦμα dicunt, ſignificat ſolutam continuitatem in carne, cum (vt idem teſtatur) à re vulnerante fit. Vnde tanquam commune nomen eſt vlcus; vulnus verò dicitur particulatim, cùm ab externa cauſa incidente, aut pungente infligitur. Quamuis cum Arabibus iuniores noſtri vulnus appellent, dum recens eſt, & ſanguineum, & antequam inde pus oriatur: cum autem iam pus in eo oritur, vlcus nuncupant. Non modo autem de ventriculi vlceribus in hoc capite agemus, ſed gulæ etiam, quam œſophanum, vel ſtomachum Græci ſolent vocare: & hoc, ob rei affinitatem, & curationis ſimilitudinem. Sed tamen aduertendum,
D quod non ſolum ea ratione, quam nuper retulimus oriuntur in his particulis vlcera ſed multis præterea aliis de cauſis: Nā & ab externis cauſis, vt à gladio, ſagitta, & id genus reliquis contundentibus, incidentibus, pungentibus & quaſſantibus, quando eorū læſio ad interiores vſq; partes pertingit: ſiue exterius occurrant, ſiue interius aſſumantur, ortum habent: ſicuti interdum his euenire ſolet, qui aut acum, aut ſpinā piſcis, aut fruſtrū oſsis, vel vitri deuorant. Ita interdum poſſunt vlcerari hæ particulæ ex epoto, aut comeſto aliquo, in quo ſit pluri-
E ma acrimonia, vel quod vim medicamentoſam & (vt Græci dicere ſolent) σηπτικὴν hoc eſt, putrefacientem, & exedentem habeat. Ex interna autem cauſa vlcera in his particulis excitari poſſunt ex acri aliqua fluxione abradente, & erodente, vt enim ſæpe videmus ex deſtillatione acri erodi nares, fauces, quandoque etiam pulmones: ita etiam nihil vetat, quin & gula, & ventriculus à deſtillatione acri vitiari, & lædi poſſint. Nec modo hac de cauſa, ſed & a putridis, & malignis vaporibus à toto, vel à locis putredinis elatis affici gula, & vētriculus ſolent.

A ſicut in putridis, & malignis febribus euenire poteſt, in quibus non modo ad fauces, ſed & gulam vſque ferè ad ventriculum pertingunt à ſimili cauſa excitata vlcera, quæ ἄφθαι à Græcis, alchola ab Arabibus dicuntur. Poſtremo ſicut in pulmonibus fit aliquando vlcus ob fracturam venæ alicuius: ita & ex fracta vena in his partibus, nihil repugnat, quin vlcus oriri poſſit. Si quis autem dubitet, quod hæc non videntur vlcera poſſe propriedici, ſi vlcus ad carnem (vt diximus) proprie pertinet: caro verò proprie in ſolis muſculis ſit: hoc enim videtur aſſerere Galen. decimo Metho. Dicimus hoc loco communiori quadam ſignificatione carnem acci- Cap. 11.
pi, vt etiam viſceribus poteſt accommodari, pro ea nempe natura, quæ ſi in eis deperdatur, iterum reſtitui poteſt. Nam membranoſa, & fibroſa ſubſtantia nequit ita reſtaurari; & hac ſignificatione accipiunt
B Medici, cum de vlceribus ventriculi, inteſtinorum, renum, veſicæ, & aliorum viſcerum agunt. His itaque de cauſis fiunt in his particulis vlcera. Signa autem, quibus deprehenditur adeſſe vlcus in his viſceribus, multa ſunt, præcipua verò hæc. Primum dolor, dum cibus deuoratur, præſertim verò, ſi ſolidior & craſſior ſit, aut ſi acris alicuius qualitatis ſit particeps: & ſignum hoc non ſolum adeſſe vlcus poteſt indicare, verùm & qua parte conſtiterit: nam ægrotos qua parte ſoleat referens, ibi ſedem vlcus habere demonſtrabit. Certius autem ſignum erit, ſi nulla præterea obſeruari poterunt indicia præſentis inflammationis, vel eryſipelatis, in quibus præcipue febris eſt: neque enim fieri poteſt, vt inflam-
C matio in his ſit, aut eryſipelas citra febrem. Neque etiam cognitu difficile, à quanam cauſa ortum habeat vlcus. Nam ſi ab externa cauſa, illa ſenſu ipſo percipitur. Si verò ab interna, vt ab inflammatione, eryſipelate, tuberculove, quæ ſuppurata ſint, neceſſe eſt præceſſiſſe ſigna inflammationis vel tuberculi, vt ſunt dolores, & febres, de quibus copioſe ſuperius locuti ſumus. Sed ſi ab acri humore ex capite deſtillante præceſſiſſe oportet ſigna eiuſmodi deſtillationis, vt ſi præceſſerit ſaucium vellicatio vel abraſio, eroſioque, præterea & titillatio quædam in faucibus, vel perceptio cuiuſdam materiæ per fauces delatæ. Sed ſi vel à fluxione, vel vapore acri, & putrido elato ab vniuerſo corpore, aut à ie-
D cinore, vel liene, vel à quopiam alio viſcere, cognoſci poterit ex ſignis præcedentibus, oſtendentibúſque affectus earum particularum. Quod ſi ſit factum vlcus vel ex eroſione, vel fractura alicuius venæ, eſt neceſſarium, vt præceſſerit vomitus, vel deiectio cruenta. Quibus expeditis, rationem curationis explanandam aggrediamur: in qua primus ſcopus, primáque indicatio omnibus nota eſt, vt vnitas, vel continuitas ſoluta per cicatricem iterum ad integram vnitatem reducatur, ſi id quidem fieri poſſit. Quod ſi id nequeat: conſiderandum, quid id ſit, quod obſtet, & impediat, quo minus id fiat, & illud
E quod impedimento eſt, remouere oportet. Prohibere autem horum vlcerum conſolidationem poſſunt, primum cauſæ, quæ ea attulere, ſi adhuc præſentes vlcus foueant: ſicuti ſi adhuc aut ſpina deuorata, vel acus, vel id genus aliud infixum permaneat. vel ſi ab acri, & erodente fluxione ortum habuerint, quæ à capite adhuc deſtillet, vel quæ ab vniuerſo corpore, vel ab alio viſcere fomentum habeat, ratione tum plenitudinis, tum cacochymiæ. Quo animaduerſo, incipiendum eſt à remotione præſentis cauſæ, vt nimirum, aut acus, aut ſpina, aut

id genus aliud detrahatur: ſi verò deſtillatio, aut plenitudo, aut cacochymia foueant morbum, illi occurrendum eſt vacuationibus, corroborationéque & tandem curatione affectuum eorum membrorum, à quibus hæc pendent, per eam methodum qua curari ſolent affectus eiuſmodi. Semper enim prius (vt docuit Galen. in Arte medic.) cauſa tollenda eſt: mox factus morbus curandus. Niſi quòd ſemper ratio ventriculi interim habenda eſt eatenus vt illa, quibus vtimur ad eos tollendos affectus ventriculo noxia minimè ſint, neque vlcus exaſperent. Nam in vlceribus, iuxta atque in inflammationibus ventriculi, medicamenta, quæ aut ventrem ſoluunt, aut vomitum prouocant, maximè noxia ſunt: vtilia verò & venæ ſectio, ſi eius ſit aliqua indicatio
B & clyſteres, vel lenes, vel acriores pro vt res maioribus, vel minoribus videtur egere inſtrumentis: præterea & quæ vrinam cient, & quæ ſudorem: quia vt in ſuperiori capite dicebamus, excrementa procul ducenda ſunt non per locum affectum. Poſſunt præterea impedimento eſſe conſolidationi vlceris varij affectus, qui cum eo coniuncti, vel complicati ſunt. Nam (vt quarto Meth. Gal. nobis tradidit) ſi cum vlcere ſit aliqua inſignis intemperatura, vel inflammatio, vel quicquid tandem aliorum id genus fuerit, id prius remouere oportet, ac eo remoto, mox vlceris curationem aggredi. Remo-
C uentur autẽ ea methodo, quæ ſuo loco, aut expoſita aut exponenda eſt. Neque enim de curatione corũ omnium, quæ iuncta cum vlcere impediũt, quo minus illud poſſit curari, agere pertinet ad præſens inſtitutum: nimis enim longa eſſet eiuſmodi tractatio. Sed quia natura ipſa eſt, cuius officium eſt conſolidari, carnem procreare, & reliqua id genus agere; ad medicum verò pertinet eam iuuare omni ratione, vt id facilius, & citius poſſit præſtare, ea remouendo, quæ aut tardant, aut difficiliorem reddũt curationem: duo autem imprimis in omni vlcere ſunt. quæ id agunt, quæque rationem ferè vlceris, quatenus vlcus, conſequuntur: reliqua enim rarò, & quaſi per accidens ſolent cum vlcere reperiri: hæc verò ex eo oriuntur, ob imbecillitatem ſi-
D quidem vlceratæ particulæ. quæ illi ob vlcus euenit, læditur eius concoctio, qua ſuum conficit alimentum, vnde (vt alibi expoſuimus, & nos Gal. docuit.) duplex generatur in quocunque vlcere excrementum. alterum craſſum, quod Arabes, & noſtri iuniores ſordem appellant: alterum tenue, & humidum, & quaſi ſeroſum, virus, vel virulentiam illud nuncupant: quæ excrementa niſi tollantur, ægre admodũ deduci poteſt vlcus ad conſolidationẽ. Et ab his duobus excrementis duæ indicationes ortum habent: tenue enim & humidum eſſe exſiccandum demonſtrat: craſſum verò, ſe eſſe per deterſionem detrahendum. Duo ergo ſunt ſcopi ſpectandi in curandis tum aliis vlceribus, tum vel maximè ventri-
E culi. Neque tamẽ hoc nouiſſe Medico ſatis eſt; quia non eſt eadẽ ratio omnium deſiccantium, vel detergentiũ, ſed diuerſa omnino; ita vt quædã, quæ interdũ in aliquibus vlcerib. ſummè vtilia, & ferè neceſſaria ſunt, in aliis erunt quàm maximè noxia, & ſæpe pernicioſa. Ideo non ſolum ſpectanda eſt affectus natura in ſelectione eorum remediorum, quibus vlcera deſiccanda, vel detergenda ſunt verùm non minus natura particulæ laborantis; vt pote quæ nos docere poſſit quibus deſiccantibus, & quibus detergentibus vti oporteat: multa enim quæ aliæ particulæ externæ facilè ferunt, ſi in ventriculum inge-

A rantur, tanquam venena hominem necarent, vt eſſet ærugo, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ſori, ſandaracha, & id genus multa. Vnde ea ſolum axat Lect. 21.
poſſunt tutò venire in vſum in curãdis his vlceribus ſiue ſiccare, ſiue detergere voluerimus, quæ poſſunt tutò bibi, vel deuorari. Neque illius ſolum ratio habenda eſt, ſed & illud reſpiciendum, quando deterſione opus, quod aliqua quidem, quamuis nullam qualitatem alienam habeant à natura humana; quia tamen vehementius detergunt, mordent, & propter eximium ſenſum iſtius particulæ noxia in vlceribus ſunt; quoniam mordendo dolorem concitant, rem inimiciſsimam vlceribus: ideo duntaxat mediocria detergentia opportuniora ſunt; neque enim aliis cu-
B rari vlcera hæc queunt, niſi illis quæ eduntur, & bibuntur; quod Galen. quarto Meth. expoſuit. Quare, vt ille idem quarto etiam eiuſdem libri docuit, Cap. 11.
cum deterſione opus eſt, cibi adhibendi ſunt, qui moderatè detergant: cum autem conſolidatione, ag- Cap. 8.
glutinationéque, cibis oportet vti, potúque, qui auſteritatis ſint participes. Sed particulatim rẽ hanc tractemus. Ad detergendũ itaque aptiſſima eſt priſſana in cibis, præterea mel crudum, mel roſaceum, & ſyrupus roſaceus, præſertim qui conficitur ex ſucco roſarum: ab iis autem, qui Arabum doctrinam ſequuntur, geleniabin ex ſaccharo vocatur, tandem terra, & ſaccharum ipſum. Vt tamen horum fami-
C liarium detergentium is ſit ordo, quod ſupremum locum obtinet mel roſaceum; à roſis enim habet, quod tenues partes, ad quas primùm abſterſio pertinet magis in profundum adigantur: ipſarum namque vis, quæ in tenuitate conſiſtit, & ab aſtrictione, quæ in roſa eſt, & in craſſiori ſubſtantia fundatur, & illam priorem ſequitur, impellitur intimius: vnde roſaceum mel iis illis particulis, quæ multo ſenſu ſunt præditæ mordicando ſolet dolorem concitare. Secundum locum occupat mel crudum, quod & ipſum ſatis modeſtè detergit, non adeo tamen, vt ita mordeat, vt roſaceum. Moderatior adhuc eſt ſyrupus roſaceus dictus: ex ſaccharo enim conficitur, in quo neque tanta deterſio eſt, neque mordacitas: poſtca verò & ſaccharum ipſum leuiſſime detergit. Vn-
D de his & tanquam medicamentis vti poſſumus, ſi vel ieiuni ea ſimplicia quaſi eclegmata deuoremus. Mihi enim horum vſus magis in hunc modum probatur, quam ſi aquis, aut decoctis aliquibus diſſoluãtur; ita enim minus ab affecta parte diffluunt. Poſſumus & eis tanquam cibis vti, vel ſaltem vt aliorum condimentis, quibus cibi medicinales redduntur: quemadmodum ſi ptiſſana condiatur melle, vel ſaccharo. Quæ verò & conſolidare poſſunt poſt redditum mundum vlcus, ſunt quæ (vt diximus) auſtera ſunt, vt cotonea mala, ſorba, meſpila, quæ nondum mitia ſint, pyra, & poma acerba, corna, vua immatura, & prunorum aliqua, omphacinum, & id genus reliqua, quæ cibis incocta, illis auſteritatem poſſunt
E impartiri: item mala punica, quæ præſertim auſtera ſunt: vnde ſi ptiſſana, vel far parentur ex granis, vel acinis mali punici (vt Gal. docuit 1. libro ad Glau. & decimo Meth.) erit ſatis congruus cibus: vel ſi iuribus vuam immaturam incoquamus, vel id genus alia. Potus verò & ipſe eò ſpectet; vnde vinum auſterum concedi poteſt; modò tamen nulla adſit inflammatio: ſi enim vlcus eſſet inflammationis particeps, nocentiſſimum eſſet vinum. Quæ verò vim magis medicamenti habẽt, & modeſtè ſine noxia aſtringunt, ſunt hypociſtis, citini malorum puni[illegible]rũ, malichorum, gallæ, rhu eiuſq; ſuccus, & roſarum ſuc-

cus

cus, acatia, & id genus: quæ offerenda ſunt ex decocto aliquo aſtringente facto ex cotoneo, vel lentiſco, vel ex ſummis ramuſculis myrti, vel vitis: ſed hæc & ex vino auſtero dari poſſunt. Nec tamen anteaquam finem huic capiti imponamus, id prætermittendum eſt, quod nos Gal. eodem quinto Met. monuit, quod ſi aliquando ſit opus aliqua vacuandi ratione: ſicut aliquando opus eſt, vel propter pus copioſum congeſtum, vel quia copioſa pituita hæreat ventriculo, quamuis & vomitus, & purgantium medicamentorum vſus noxius ſit vlcerato ventriculo: attamen minus noxium eſt aluum medicamentis ciere, quàm vomitum proritare: maius enim in vomitu periculum eſt, quia violentior eſt motus quo dilacerari facilè poſſunt partes vlceratæ. Reperiri enim poſſunt medicamenta, quæ leuia, faciliáque ſunt neq; valde ventriculo incommoda, vt aloe, lixiua myrobalani, rhabarbarum, & ſyrupus roſaceus qui vulgo ſolutiuus dicitur.

De Affectibus ventriculi, quibus naturalium facultatum actiones læduntur: primumque de cruditate, vel defectu primæ concoctionis. CAP. XII.

QVI hactenus expoſiti ſunt affectus ad eam partem, vel ad eas facultates animi pertinent (vt diximus) quæ à Galeni ſectatoribus animales dici conſueuere, quæque præcipuè ad ſuperiorem partem vel os ventriculi attinent. Qui verò reliqui ſunt naturalibus à Galen. appellatis facultatibus proprij ſunt, quarũ præcipua ſedes in inferiori parte, quam fundum eius nuncupauimus, ſita eſt. Nam cum hæ non vna, ſed plures ſint primaria, & magis præcipua eſt concoctrix, quam tanquam principem, & tanquam finem aliæ ſpectant: quæ tres ſunt, attractrix cuius officium eſt cibum, & potum deuoratum in ventriculum deducere: contentrix, quæ deductum continet, quoad concoquatur: & expultrix, ad quam pertinet id quod, ventriculo iam ſapetuacuum eſt, nec illi amplius eo opus eſt, per pottanarium pellere ad inteſtina. Differunt autem hæ facultates, non modo officiis, ſed vt ex Gal. ſententia ſtatim ab initio iſtius libri oſtendimus & inſtrumentis: nam propterea triplici ordine fibrarum inter textæ ſunt ventriculi tunicæ. Primum itaque de vitiis, vel erroribus primæ facultatis agemus: ſicut & ipſa aliarum princeps eſt, vel quod tamen in idem tendit de affectibus, qui illorum errorum in cauſa ſunt. Quia verò facultates (vt ſecundo de Anima docent peripatetici) per ſuos actus diſtinguuntur, & cognoſcuntur: ideo de concoctione primũ, quæ dã dicemus: mox verò erroribus, ac vitiis agemus, & vnde ortum habeant. Concoctio ergo, quomodo nunc eam accipimus: nam neque de concoctione, quæ ad vitioſos, & excrementoſos humores in morbis pertinet, in præſentia volumus ſermonem habere; quia hoc ad aliud negotium ſpectat: neque etiam de concoctione in vniuerſum, quæ eſt generatio mixti, de qua quarto Metheo. diffuſè egit Ariſto ſed de ea, qua fit alimenti (vt tertio de ſympt. cau. ait Galenus.) aſſimilatio ad id, quod alitur: huiuſmodi igitur concoctio, vt idem ait ibidem, & tertio de Nat. fac. item quarto de Rat. vict. in acut. mor. nihil aliud eſt, niſi transmutatio alimenti ad qualitatem illi, quod alendum eſt conuenientem. Cùm autem non vnica fiat in animante concoctio, ſed plures. Prima quidem eſt, quæ fit in ventriculo, per quã cibus conuertitur in humorem album ſimilem ferè ſucco, vel

Cap. 1.

Cap. 7.

Com. 40.

Tom. 2. Trincauel.

A cremori hordei [illegible] ſi [illegible] attr[illegible]u ver[illegible] ipſ[illegible] imb[illegible] q[illegible] m[illegible] æ veræ [illegible] p[illegible] & [illegible] cua tr[illegible]nſmutatio q[illegible], quæ concoquuntur. Nam [illegible] te auctores, illæ ſunt [illegible] ad [illegible]m concoctionem. quàm [illegible] V[illegible] eodem tertio de Nat. facul. [illegible] probare, [illegible]e etiam, dum man[illegible]tur cibus, fieri aliquam concoctionem; propria [illegible] è eſſe poteſt, [illegible] vi [illegible] ct[illegible] quunddam, & veluti prælu[illegible] concoctionis, quæ & ipſa fit ratione ventriculi, propterea quod [illegible] pellicula cum ſtomacho & ventriculo continua eſt. In gracilioribus etiam inteſtinis eſſe quandam vim concoquendi voluit Galen. quarto de Vſu part. qua, ſi quid concoctionem primam in ventriculo effugerit, exquiſitius ibi coquatur. [illegible] & ipſa hanc à ventriculo, ratione connexionis, quæ eſt inter ea, acceptam referunt. Cauſa verò proxima iſtius concoctionis primæ (vt ſecundo de Rat. vict. in acu. mor. idem tradidit) eſt calor, non omnis, ſed humidus, & vaporoſus non ſiccus, & qualis eſt febrilis: vnde hanc concoctionem Ariſtotel. quarto Metheor. elixationi eſſe ſimilem dixit. Primum autem, & proximum efficiens concoctionis eſt calor natiuus ventriculi, qui primùm transmutat cibariam materiam: ſed quia is non eſt admodum validus, conſtat enim ventriculus nerueа ſubſtantia, & parum calida, ideo natura multa viſcera calidiora, quæ ventriculum fouerent, & eius iuuarent concoctionem, circumpoſuit tanquam (vt tertio de Natur. fac. dixit Galen.) multos focos magnos lebeti: ex dextera parte iecur, ex ſiniſtra lienem illi incumbentem, ſuperius cor, & tranſuerſum ſeptum, anterius omentum, & muſculos abdominis, poſterius muſculos ſpinæ, & magnas tum venam, tum arteriam, illi prætenſas. Nam caloris innati materia & ſedes (vt quarto libro in ſextum Epidē. ait Galen.) eſt ſanguis & viſcera ſanguine prædita. Subſtantia autem naturalis caloris (vt alibi ex Gal. expoſuimus) bene temperata eſt: ſicuti calor extraneus intemperatus eſt, & modum excedens. Quo fit, vt neceſſe ſit, quòd ventriculus, qui ſuapte natura temperatus eſt, quantum ad ipſum pertinet, optimè concoquat: qui verò ab optima recedit temperie, quò magis recedit, eo deterius concoquit. Hæc ſiquis diligenter animaduertat, facilè inueniat, qua ratione poſſit in concoquendo deficere ventriculus, & quibus de cauſis, & ſubinde qui ſint affectus, à quibus lædi concoctio poſſit. Quia ſi calor natiuus ventriculi non eas vires habeat, vt concoquendam materiam ſuperare poſſit, ipſam aut non transmutabit, aut non ea erit transmutatio, qua illa exquiſitè, & quantum ſatis ſit, particulæ concoquenti aſſimiletur, & hic quidem defectus; tum cruditas, tum vero diminuta concoctio, vel imperfecta appellari poteſt. Quòd autem aut nulla, aut imperfecta fiat concoctio, & transmutatio ingeſti cibi, in cauſa poteſt eſſe ipſa facultas concoctrix ratione imbecillitatis natiui caloris ob intemperaturam frigidam ipſius ventriculi: vt enim concoctio caloris opus eſt; ita (vt docuit Ariſtotel. quarto Methe.) cruditas frigoris poteſt eſſe & cibus, qui ſit ineptus, vt concoquatur à ventriculo, aut propter quantitatem nimiam, aut naturam & qualitatem: ſicut multa ſunt, quæ ſuapte natura ſuperari à natiuo calore

Cap. 7.

Cap. 17. Com. 22.

Com. 25.

nequeunt,

nequeunt, vt vuarum acini, vel ſemina nuclei etiam A fructuum, vnde paruarum paſſularum grana, niſi bene mandantur, ſæpe integra per aluum deij ciuntur. ita & amygdalæ, quando non ſunt probe ſub dentibus tritæ, non coquuntur à ventriculo: poteſt & apparatus cibum concoctu difficilem reddere. Sed extertus poſſunt multa occurrere, quæ concoctionem impediant, vt copioſus aquæ potus, præſertim poſt ſumptum cibum: inordinati motus. & id genus alia multa. Sed hæc omnia ex accidenti lædunt concoctricem facultatem: frigus verò, vt frigidior intemperies, per ſe. Vt tamen huic & illud addamus, quod & ſi proprie frigus concoctioni ſit aduerſarium: quælibet tamen intemperatura poteſt adeo excreſcere (quemadmodum eodem tertio de Sympt. B cau. Gal. tradidit) vt poſſit vires, vt omnium aliarum, ita concoctricis facultatis deijcere; quamuis non ita citò: calida enim, & frigida intemperaturæ auctæ cito poſſunt vētriculi functiones extinguere: cum ſicca, & humida non poſſint id, non niſi longiori tempore, efficere: aliquando transmutatur quidem cibus

Loco 14. à ventriculo, non tamen rectè, ſed perperam: quia non in qualitatem & naturam aptam, vt ea alantur particulæ corporis animantis, ſed in vitioſam quandam, & alienam à natura alimenti conuertitur: quod quidem ſit, non ratione natiui caloris quatenus natiuus eſt, ſed potius quatenus degenerauit à ratione natiui caloris, ad naturam caloris extranei: C ſicuti enim natiuus calor concoquit, & perficit: ita extraneus corrumpit, & turbat. Duobus autem modis fit hæc cibi corruptio in ventriculo, vel ad nidoroſam quandam qualitatem; aut ad acidam: ſæpe enim aceſo cibus in ventriculo. Nam ſi calor transmutet quidem cibum, non tamen exactè, & omnino illum ſuperet, corrumpitur cibus in acidum ſaporem: fit enim acidum ſemper ab imbecilliori calore. Sin autem calor non natiuus ſed ſqualidus, & igneus omnino ſuperet, corrumpitur in nidoroſam qualitatem. Nidoroſus ergo factus cibus, immodici non autem temperati caloris ſignum eſt: ſicuti acidus frigoris. Quæ omnia tertio de Symp. cauſ. à Gal. fuere expoſita, & ſexto Aphor. Sed tandem omnia in vnum caput redigamus. Cru- D ditas igitur ad ablatam actionem concoctricis facultatis pertinet. Cum verò aceſcunt in ventriculo cibi, ad deficientem, & imminutam: nam aggreditur quidem calor, nec tamen perficit cibi transmutationem. Cum verò fit proba concoctio à calore vaporoſo, humido temperatóque exquiſitè transmutatur, & vincitur in ventriculo. Sed ſi ibi ſit aliquis extraneus calor, qui natiuum ſuperet, cibos omnino transmutat, non eos conquoquens, neque perficiens, ſed corrumpens in alienam qualitatem, & naturam. Vnde & cruditas, & cibus acidus factus effectus ſunt frigidioris temperaturæ: maioris verò frigoris cruditas ſignum eſt, quam aciditas cibi: & proinde in quibus primum aceſ- E cunt, mox verò ſine vllo ſapore ſunt, & ita crudi egeruntur, quod maximè ex ructu percipitur, ſignum malum eſt: nam inde id prouenit, quia augetur frigida ventriculi intemperies. Sin autem crudus primum ſit ventriculus, neque fiant ructus acidi, mox verò aceſcere incipiant, in bonis ſignis id poſuere Hipp. & Gal. loco nuper citato. Cum verò cibus conficiendus in ventriculo degenerat in quendam nidorem, vel nidoroſam qualitatem, vt ructus referat quendam odorem vel ſaporem putridorum ouorum, vel alicuius rei putreſcentis, veluti piſci-

A um putridorum; id quidem à calore [illegible] factum eſſe ſignificat, qui vtcerit [illegible] cuius maior, vel minor ſignificatur [illegible], quarenus horribiliorem refert odorem [illegible] ſæpéque: inde in ſignis intemperaturæ [illegible] & [illegible] que [illegible] loris hoc erit ponendum. Cum autē etiam [illegible] hi Cap 7 omnes relati ſunt tandem in intemperatum ventriculi, illud idem hic animaduertendum, quod in alijs fuit animaduerſum: nempe quod non eſt in his affectibus ſemper eadem ratio in vniuerſum; quia poteſt ventriculus in his ſuo proprio affectu laborare: poteſt & non proprio ſed alieno, quatenus conſentit cum alijs partibus in earum affectibus. Etenim ſicuti exquiſitius concoquit ventriculus, quia B fouetur, vt diximus, ab alijs partibus circumcirca ipſum calefacientibus fouentibúſque: ita ſi ab horum ope deſtituatur, læditur eius actio, concoctióque. Vnde quarto de Vſu part. ait Gal. quod ſi [illegible] ex vulnere excidens omentum reſcinditur ille [illegible] multiplicibus indumentis tectum ventrem ferat percipit in ventriculo frigiditatem inſignem: ſicut accidit gladiatori, cui cum curans [illegible] & [illegible] vulnere totum ferè omentum excid[illegible] [illegible] abſtulit. Sed & iecur factum frigidum, & lien, & cæteræ particulæ, quæ ventriculum circunſtant, cum inſigni aliqua corripiuntur intemperatura, trahunt ſecum ventriculum in conſenſum. Vide ſæpe [illegible] C mus, quod iecore, vel liene [illegible] borantibus [illegible], aliquo inſigni, ventriculus ægrè concoquit. Immo & muſculis abdominis occupatis ingenti aliquo ſcirrho, plurimum labefactatur vis concoctrix ventriculi. In hypochondriaco autem affectu, nulla alia de cauſa & ructus acidi fiunt, & cruditates, & flatus plurimi; niſi quia conſenſu quodam læditur ventriculus. Sed conſenſu etiam cum vero læditur in prægnantibus ventriculus, ſuppreſſis nimirum menſtruis. Poſſunt præterea intemperamenta hæc ſiue calida ſint, ſiue frigida, aut cum materia eſſe, aut ſine materia. Calida verò materia, quæ intemperamentum calidum ſolet fouere, eſt bilis imprimis: quandoque & ſalſa pituita: frigida verò, acida, vel inſipida pituita, vel bilis atra ſicuti in hypocondriaco affectu. Quamuis autem ita ſe habeant res hæ: at- D tamen fieri etiam interdum poteſt (vt paulo ante ex parte diximus) quod praua fiat concoctio, nullo tamen affectu, neque primario, neque per conſenſum laborante ventriculo; [illegible] ratione nec [illegible] meſſi cibi qui facilè poſſit aut concoctionem [illegible] re, vel propter naturam & qualitatem propriam, qua rebellis, & renitens concoctioni effi[illegible] vel propter apparatum: ſicuti multa cocta probe conficiuntur à ventriculo, quæ aut cruda aut parum cocta confici nequeunt: vel propter nimiam quantitatem. Ita etiam corrumpuntur & [illegible] non ſolum ob calidum ventriculi intemperamentum: ſed & propter naturam eorum, vel propter ap- E paratum, vel ordinem, vel ciborum diuerſitatem, vel vitium aliquod tempore contra[illegible]. Multa enim cùm nimis inueteraſcunt, contrahunt quædam ſemina putredinis, à quibus ſit, vt facilè deinde corrumpantur in ventriculo, alioquin etiam ſano: aliqua enim contrahunt quandam veluti rubiginem; alia ſitum à loco, in quo repoſita, & ſeruata ſunt. Interdum verò corrumpuntur propter motiones inordinatas poſt acceptum varium, & copioſum ipſum cibum. Nonnunquam, quia antequam prior cibus T. 10 confectus fuerit, alter ingeritur quo fit, vt neuter concoquatur, ſed vterque corrumpatur. Aliquando Cap 8. vero,

vero, quia ſomnus [illegible] tempore plurimum conducit ad concoctionem, vt & in Aphor. & quinto lib. in ſextum Epid. docuit Hip. & Gal. primo de
Cap. 15. Sympt. cauſ. ideo qui male dormiunt, malè coquũt, & eos vel cruditas, vel cibi interdum corruptio ſequitur. Sed & aer vitioſus: itemque aqua viciata poſſunt in cauſa eſſe, cur vitietur concoctio. Poſtremo verò & materia aliqua vitioſa & putrida in ventriculo collecta poteſt eſſe occaſioni, cur corrupta ſuccedat concoctio, aut etiam imminuta: quæ quidem poteſt duplicem habere ortum: nam aut in ventriculo primum fuit genita; aut aliunde ad ventriculum fuit tranſlata. Solet enim in aliquibus pituita de capite defluere; in aliis (vt ait Gal. ſecundo de Temper.) à iecinore in ventriculum bilis confluit: verum illud quidem frequentius fit præſertim verò in locis humidioribus: hoc autem non ita in multis, quamuis aliqui etiam ſint, qui ex peruerſo quodam (vt idem ait) naturæ ordine, habent meatum fellis, qui ad imum ventriculum pertingit, ampliorem eo, qui ad inteſtina: & hi ab ipſo ortu infelices dicuntur: in his enim quotidie effunditur copioſa bilis in ventriculum, quam niſi antequam comedant, euomerint, plurimum læduntur: nonnullis etiam vel à liene, vel à venis in meſenterio bilis atra, vel aliquis ſaltem ichor eius, vt in iis qui Hipochondriaci appellantur, contingere ſolet. Sed quæ longo circunductu hactenus expoſuimus, in vnum caput colli-
Cap. 3. gamus, vt primo de Loc. affect. collegit Gal. concoctio læditur, vel vitio ventriculi concoquentis, vel ratione materiæ concoquendæ. Ratione materiæ; qui aut qualitate ſua, aut quantitate cibi nequeant ſuperari à naturali ventriculi calore. Qualitas verò ea, aut illi naturalis eſt, aut aſcititia ratione coctura, vel conditura & apparatus: his enim de cauſis fit cruditas, vel imbecillis concoctio. Ita & interdum corrumpitur cibus in ventriculo, non tantum vitio ventriculi, quantum ratione materiæ aptæ ad corruptionem; vel ſua natura, vel ex aliquo contracto vitio, vel à loco, vel a tempore, vel ab anni conſtitutione: interdum à malo ordine, quia quæ erant præponenda, fuere poſterius ingeſta, vel quia, anteaquam prior fuerit concoctus, alter cibus fuit ingeſtus: vel quia pleno ventriculo corpus præpoſtere agitatum eſt multis motionibus. Si verò errores concoctionis vitio ventriculi contigerint, aut ex aliqua eius propria intemperie potuit accidiſſe, & ea, aut cum materia, aut ſine materia: aut quia conſentiens cum aliis expoſitis particulis fuit offenſus. Et huiuſmodi conſenſus fit aut per ſolas qualitates ſine aliqua alicuius materiæ cõmunicatione: aut quia etiam aliqua in illum aliunde effunditur materia quomodo nuper expoſuimus. Ac pro diuerſitate & temperaturæ, & materiæ diuerſi contingunt errores. A frigida enim intẽperatura, & à materia frigida pituitoſa, & melancholica fiunt cruditates, & non integræ concoctiones. At calidiori verò intemperiæ, & a flaua bile corruptiones ciborum in alienam qualitatem, variam, & diuerſam pro ratione diuerſitatis putredinis, vel corruptionis contractæ à cibis: alia enim referunt odorem putridorum ouorum, alia piſcium putreſcentium, alia virus quoddam, vel aliam quandam qualitatem. Sed tandem de cauſis quoque horum affectuum eſſet habendus ſermo, verùm in illis non erit plurimum temporis conterendum: maxima enim ex parte ex præcedenti ſermone fuere expoſitæ. Nam quæcunque poſſunt refrigerare ventriculum [illegible] qui nuper nimium mus, & natura [illegible], qui inepti ſint ad concoctionem. Con[illegible] verò his ſunt, quæ [illegible] intemperaturam [illegible] culo gignunt. De illis verò, quorum [illegible] terdum afficitur ventriculus, nihil eſt, cur in præſentia verba faciamus: pertinet ſiquidem is ſermo ad illam tractationem, in qua agendum eſt de affectibus earum partium, cum quibus ventriculus poteſt conſentire. Vnde iam opportunum fuerit, vt de ſignis, quibus ea omnia, quæ hactenus expoſita fuere, diſcernantur, ſermonem habeamus. Primum autem agamus, qua ratione diſtingui poſſit; num vitio ventriculi concoquentis; aut coquendorum ciborũ potius contigerit error in concoquendo; ſiue cruditas acciderit, ſiue ciborum corruptio. Conſiderandum igitur, qualis fuerit ratio præcedentis victus: primũ quatenus ad qualitatem, & naturam ciborum: nempe an cibi comeſti tales eſſent, qui concoctu difficiles eſſent: vel eorum præparatio num ea fuerit, qua ſolent facilè coqui: vt exempli cauſa carnes quidem veterum animalium non facilè à ventriculo ſuperantur; iuuenum autem facilè, ſi quantum ſatis ſit, fuerint coctæ per elixationem, aut aſſationem: nam ſi non probè fuerint coctæ, neque etiam in ventriculo facile concoqui poſſunt: Item an cibi illi ſint, qui facile in nidorem, dum coquuntur, verti ſolent, vt oua frixa, & carnes etiam in ſartagine frixæ: mel quoque in ventriculo calidiori & in ætate iuuenili. Deinde reſpiciendum ad quantitatem, vt ſi ea fuerit, quæ ſuperet vires ventriculi. Tertiò ad tempus, vt ſi nimis tempeſtiuè, ſicuti ante tempus conſuetũ comedendi, vel anteaquam fuerit prior cibus confectus, comederit. Poſtea ad ordinem, vt ſi varios, diuerſoſque cibos ingeſſerit, quorum alij concoctu ſint faciliores, alij difficiliores: prius autẽ difficiles, qui etiam tardè è ventriculo ſoleant deſcendere: poſtremò faciliores & qui facilè putreſcunt. Si poſt cibum multam aquam biberit: ſolet enim ea quaſi abluere, & facere: vt cibus, incoctus de ventriculo deſcendant, ſi de more non dormierit. Conſiderandum prætereà; an fuerit in iis peccatum quæ concoctionem ſolent turbare, vel impedire, vt motio corporis, & exercitatio vehemens à cibo: item & ſtudium, & venus pleno ventriculo, & vehementes animi motus, præſertim verò triſtes. Quibus optimè penſis, ſi nihil horum accidiſſe compertum fuerit, culpa omnis in ventriculum erit referenda. Sin autem horum aliqua, vel plura, vel quæ vim habent maiorem acciderint, poterit quidem culpa vacare ventriculus, & ſola victus ratione congrua inſtituta poterunt errores emendari, adhibita diligentia: ita etiam teſtatur Gal. eodem tertio de Sympt. cauſ. Vt tamen & hoc addatur, quòd aliquando errores adeo magni committuntur, vel adeò frequentes, vt & vẽtriculus ita labefactetur, quòd poſtea nõ proba fiat concoctio non minus vitio ventriculi, quàm ciborum. Quòd ſi iam indicatum ſit, errores concoctricis facultatis, neque ab incongrua victus ratione, neque ab externa occaſione ortum habuiſſe, neceſſe erit vitio ventriculi id accidiſſe laborantis vel proprio aliquo affectu, vel cum alio viſcere conſentientis. Quod quidem diſcerni poterit, ſi ad

alia viſcera reſpexerimus, cum quibus conſentire ſolet, & per propria ſigna examinauerimus, bene illa ſe habeant, necne: quorum expoſitio ad eum locum pertinet, in quo de illorum affectibus, cognoſcendis ſermo habendus eſt: in præſentia verò ſatis fuerit, ſi de illis egerimus, quæ ex proprio ventriculi affectu habent ortum. Cùm itaque affectus hi referantur in temperiem, præſertim verò calidam, aut frigidam, & eas cum materia vel citra: primum quidem frigidam à calida diſcernamus; mox verò & de materia agemus. Diſcernuntur autem primum ex ſapore, vel odore ex ructibus, vel alia ratione percepto in ore. Nam ſi acorem perceperit, frigoris erit argumentum: ſi verò fumoſum quid, vel nidoroſum, vel tanquam putridorum ouorum, vel tanquam cœni, vel tanquam crudorum piſcium, vel eiuſcemodi alia, quæ abominabilem, & ineffabilem ferè qualitatem referunt: cum hæc omnia à putredine fiant, vel putredinem ſequātur; neque fieri putredo poſſit, niſi ab externo calore: neceſſe eſt, vt ſignificent calidam intemperiem præter ventriculi naturam fuiſſe contractam. Sed non modo hæc verùm & alia ſymptomata obſeruanda ſunt: nam ſitis ſi adfuerit, indicium erit calidę intemperaturę: frigida enim eius ſolet eſſe expers: præterea verò calidam intemperiem, ſæpe (vt eodem tertio de Sympt. cau. teſtatur Gale.) ſolent conſequi febres quædam paruæ, & lentæ, & quaſi hecticæ: cùm frigida nullam excitet febrem. Frigidioris verò intemperaturæ ordines diſcernentur ex illis, quæ excernuntur per os vomitu, vel ructu: quia ſi magnus fuerit exceſſus, in ructibus, & vomitu, percipietur integra ferè qualitas eorum, quæ fuere comeſta, tam ſapore, quàm odore; vt pote quoniam nihil ferè à vētriculo fuerint commutata. Secundum ordinem oſtendit, quando in acidum quendam ſaporem mutatus fuerit cibus: aliquem enim calorem ſignificat, qui (vt diximus) fuerit tranſmutationem aggreſſus, verum vincere materiam non omnino potuerit. Quod ſi neque acidus fit ructus, verum facilè ventriculus flatuoſo ſpiritu repleatur, minoris adhuc frigoris erit indicium. Ita & calidioris intemperaturę ordines diſcerni poterunt ex illis, quæ maiorem, vel minorem corruptionem oſtendunt: quo enim fœdus magis percipitur odor, vel ſapor, eo maior eſt in ventriculo intemperatura; cum à maiori putredine id fieri neceſſe ſit. His autem examinatis vlterius progredi erit opus, & inueſtigare, an adſit materia præſens, quæ intemperiem foueat: an ſola ſit intemperies citra materiam. Hoc vero diſcernere ibidem Gal. docuit: primum hoc experimento, nimirum vt illis, qui his affectibus laborant, cibus aliquis offeratur, qui quantum fieri poſſit, ſuapte natura repugnet corruptioni, quam fieri in ventriculo obſeruauimus: exempli cauſa, ſi acida eructet, mel dabimus comedendum: ſin autem nidoroſa, panem, vel far: ac deinde inſpectis excrementis, quæ vomitu, vel per inferiorem aluum excernuntur diligenter obſeruandum, an intermixta aliquo humore, an citra vllam mixturam excernantur: quia ſi citra vllam alterius humoris mixturam excernantur, erit intemperies ſine materia: nam ſi præſens ſit humor in ventriculo, fieri nequit, quin aliquid eius non immiſceatur excrementis, è quorum mixtura res diſcernetur: vt præterea & id ſit addendum quod ſi à materia præſente pendeat is error, aliquanto videbitur maior facta cibi tranſmutatio. Vt tamen & hoc conſiderandum ſit, quod cùm du-

A plex poſſit eſſe ratio humoris congeſti in ventriculo: interdum enim in ſpatio inani quaſi fluitat, nonnunquam verò receptus, & quaſi abſorptus eſt in tunicis eius, vel illis tenaciter hæret cum hoc modo ſe habeat, experimentum hoc nihil certi demonſtrabit: nam ita ægrè admodum à ventriculo diuulſus poteſt cibis immiſceri. Vnde in his aliò animus conuertendus eſt, & conſiderandum, quod cum ita ſe habet humor: pronus quidem eſt in vomitum, & nauſeabundus ventriculus: nihil tamen reiicitur, nihilque euomunt; & ſi biliosus calidusve alioquin fuerit humor, is ſitim concitabit: ſin frigidus, famem. Verùm ſi adhuc certiores fieri voluerimus, poſſumus (vt ibidem ait Gal.) facto periculo, & iuuantibus, & lędentibus deprompto argumento, ſimul & rei cognitionem aſſequi, & aliquid agere, quod ad curationem faciat. Etenim ſi habenti aci- *Loc.05.*

B dum ructum diatrionpipereon dederis: nidoroſum verò eructandi aut abſinthium, aut hieram ex aloe & contulerint; ea ratione & affectum, qualis ſit, deprehenderis, & ex parte ſaltem curaueris. Hoc autem percepto ſupereſt inueſtigandum, an in ventriculo is vitioſus humor genitus ſit: an aliunde in ventriculum defluxerit. Quatenus autem ad flauam bilem attinet, docuit Galen. ſecundo de Temper. & id quidem multis argumentis quando illa à iecinore effunditur. Primum tum ex excrementis tum verò ex natura corporis: quia ſi vomitu multa excernatur bilis, per aluum autem pauca deiiciatur, & corporis habitus bilioſus ſit: vel ſi pituitoſus, vt pote albus mollis, & glaber, pinguis

C exiléque venas habeat, muſculis exangues, neque à tangente calidus eſſe videatur, procul omni dubio bilis, quæ in eo generatur, maxima ex parte effunditur in ventriculum, exigua verò per aluum inferius. Deinde verò ex colore bilis. Nam ſi generationem in ventriculo habet, proraceum, hoc eſt viridem colorem habet, quæ gignitur ex praua concoctione, vel ex cibis calidioribus, & mali ſucci: non autem ex pane, farre, vel porcina carne: Quæ autem in iecinore ortum habuit, moxque in ventriculum defertur, ea ſemper aut flaua, aut pallida euometur; & ſi cibi boni aſſumantur, & quantumlibet rectè coquantur: quo quis diutius à cibo abſtinuerit, eo flauiorem bilem euomet, & copioſiorem. Tertio ex

D præcedenti victus ratione: Qui enim curis multis, ſolicitudinibuſque, aut ita vel mœrore, doloribus, laboribus, vigiliis vel inædia conficiuntur, illis copioſior in iecore bilis generatur. At verò cum ex vitio ventriculi bilis ortum habet, illi melius ſe habent ex eſu eorum, quæ non ſunt coctu facilia, vt eſt bubula caro, porcináq; & eorum, quæ corruptioni renituntur, vt panis, & chondrus; quam eorum, quæ citò, & facillimè coquuntur, vt piſces qui inter ſaxa degunt. Nulla autem ex hac ciborum diuerſitate, & mutatione fit in concoctione diuerſitas, quando bilis vitio iecinoris multa congeritur. Quibus autem

E ſignis cognoſcendum ſit, ſi aliunde, quam à iecinore, defluat in ventriculum vitioſus humor; in ſequentibus capitibus exponemus, vbi de hac re iterū ſermo incidet, ne videamur omnia velle vnico capite complecti: ſatis enim longi hactenus fuimus, tempuſque iam opportunum videtur, vt ad rationem curandi hos affectus exponendam tandem accedamus. Non poteſt autem vnica, & ſimplex eſſe ratio ſuccurrendi laborantia concoctioni, & obſiſtendi, quo minus fiant iam expoſiti errores, poſteaquam tot, & adeo diuerſę ſunt occaſiones aberrandi.

Vnde

Vnde ſi recte hæc methodus ſit inſtituenda, oportet, vt vnicuique occaſioni particulatim ſuam accōmodemus curationem. Sumemus autem initium ab ea quæ à cibis prodit; vt pote quæ facilior, & ſimplicior ſit. Et hoc primum tanquā fundamentum conſtituamus, quod a Gal. tum 3. Artis med. iactum eſt, tum etiam alibi ſæpe: nimirum quod cum aliquem affectum curaturi ſumus, qui præſentem habeat cauſam, vnde ortum habuit, & à qua foueatur; neceſſe eſt primum cauſam illam auferre: mox autem, ſi quid etiam illius affectus impreſſum reliquum fuerit, aggredi oportet eius curationem: & proinde quæcunque fuere in cauſa ex parte aſſumpti cibi, cur nō recte concoctio proceſſerit, ea omnia corrigenda ſunt. Et ſi in qualitatem id relatum ſit, mutandi ſunt B cibi, & qui poſſint facilè à ventriculo ſuperari, offerendi. Si in quantitatem, parcius erit comedendū. Si ad apparatum, recte & ex ratione coquendi: & parandi. In his ponam etiam maſticationem, quæ in ore fit quam ad concoctionem plurimam vim habere credidit Gal. tertio de Natur. facul. tantum verò illi attribuit Ariſt. vt pronunciauerit, eos qui raros dentes à natura habuere, breuioris vitæ eſſe. Item ſi in ordine peccatum ſit, redeant ad congruentem ordinem, & cum comedunt, & poſtquam comederint. Et ſi etiam putauerimus in cauſa fuiſſe vitioſum aërem, vel vitioſam aquam, qua vſus fuerit aër, ſi corrigi eius vitium nequeat, mutandus eſt: itemq; & aqua. Ac tandem redigendi ſunt ad victus ratio- C nem congruentem in cibo, & potu, ſomnoque & vigilia, in corporis & animi motionibus, in vſu venereorū, & ſiquid aliud ſit quod ad hoc genus poſſit pertinere. Ablata verò cauſa, & peccatis emendatis, conſiderandum poſtea, ſi ex erroribus concoctionis poſt ablatam omnem præcedentem occaſionem fuerit aliqua labes relicta, vel ne. Nam ſi nihil relictum ſit non egemus alia curatione; niſi fortaſſe, ſi interdum ſit opus, aliqua ventriculi confirmatione: ſin autem aliqua ſit relicta, illam oportebit curare, vt curandos eſſe ventriculi affectus proprios docebimus. Cum autem non à cibis, ſed ab aliqua vētriculi affectione errores occaſionem habuerint: ſi conſenſu cum aliis partibus laboret ventriculus D in concoquendo: ſicut ſæpe conſentit cum iecinore cum ab inflammatione tentatur, vnde & in ſingultum, & in vomitum bilioſum concitatur; vt ſuo loco dicemus: conſentit etiam, cum duro, & ſcirrhoſo tumore corripitur: in validis etiam eius obſtructionibus, cum ex frigida materia viſceri infarcta oppreſſum eſt: itidem verò & in affectibus lienis conſentiens læditur, præſertim in ſeni homino interdū & ob affectum omentum, & gracilitatem muſculorum abdominis fit tarda, & infirma concoctio. In his itaque omnib. & ſi quid aliud prǽterea ſit, quod in hoc eandē cum his rationem habeat, cōuertenda eſt omnis fere curationis ratio ad eas particulas, E quæ primario laborant, & quarum conſenſu ventriculus malè afficitur: quæ ratio exponenda eſt eo loco, quo agendum eſt de affectibus earum particularum: illi enim primum tollendi ſunt, ſi tolli quidem, & curari poſſunt: quia interdum curationem nullam admittunt. Diximus enim ſuperius, quod omentum abſciſum, ſicuti abſcindi interdum neceſſe eſt in vulneribus ventris inferioris, plurimum lædit concoctionem ventriculi: neque tamen cum abſciſum eſt, vlla ratione poteſt inſtaurari, & refici. Quocirca hi alia ratione cogūtur huic defectui ſuccurrere, & pluribus indumentis fouere languentem

A ventriculum. Vnde aliqui pannum coccineū, interdum etiam duplicem: alij pelles vulturis, vel leporis cogūtur perpetuo ferre. Reliquum itaque eſt, vt aggrediamur explanationem rationis curandorum affectuum eorum qui primarij, & proprij ſunt ventriculi, à quibuſque primùm concoctio læditur: & cum illi omnes in aliquam intemperiem referendi ſint, quę aut cum materia ſit, aut citra materiam: de frigida prius agamus, quæ à nulla materia fouetur: eius enim curatio ſimplicior; cum nulla hic, quantum ad propriam eius rationem pertinet, ſit admixta vacuationis indicatio. Sed ſolum indicatio ſit transmutādi intemperiem medicamentis contrariis ſecundum qualitates, tam interius exhibitis, quàm exterius adhibitis. B Quare ſi frigida fuerit intemperies, calefacientibus erit agendum, ſicuti decoctis, vel ſyrupis, vel puluerибus, vel maioribus antidotis, vel appellatis confectionibus, quæ ex ſaccharo conficiuntur in placentulis, vel rotulis, vel etiam aromatib. ſaccharo conditis, ſicuti xingiberis radicibus. Vt tamen nunquam obliuiſcamur præcepti, cuius cùm Gale. tum etiam reliqui, qui ex arte, & ratione medentur, meminere: nempe quod in calefacientium vſu ab illis imprimis caueamus, quæ calefaciendo laxant, & molliunt; cùm hæc vires ventriculi facilè diſſoluant. Quare ſemper oportet intermixta eſſe aliqua, quæ aſtringente quapiam facultate ſint prædita, ad cuſtodiendum robur iſtius viſceris. Frigida ergo vētriculi intemperies his præſertim curari poterit, abſinthio, C betonica, menta, ſpica nardi, item & celtica, radice, quam galanga in præſentia appellant, cæteris quoque aromatibus, præſertim cinnamomo, gariophyllis, nuce myrica, vel moſcata appellata, macere, vel macis dicto, pipere quóque & zingibere; & in vniuerſum præterea, quæcunque amara cū aliqua aſtrictione ſunt, ea omnia (vt ait Gal.) ventriculo commoda ſunt. Quibus & interius aſſumptis, & exterius adhibitis vti poſſumus. Interius quidem, factis ex eis decoctis, vel per contuſionem, attritionémque redactis in pulueres, quæ vel ex vino, vel ex aliquo accommodato decocto poſſunt bibēda dari. Sed ex ſaccharo, variè componi poſſunt, & redigi ad conſiſtentiam earum medicinarum, efformatis circulis, D vel (vt nunc aiunt) rotulis, quæ confectiones vulgò dicuntur. Ex melle vero, donec ad craſſitudinem eclegmatis perueniant, coquuntur: quemadmodum fiunt, quæ mixturæ à ſephlaſiariis dicuntur. Syrupi vero accommodati erunt, ſyrupus ex abſinthio, ex menta, ex betonica, & quicunque eandem cum his naturam habent. Sed & antidoti illæ maiores in his vim magnam habent, vt mythridatia theriaca, diacoſtum, diamoſcum. Præterea quæ confectiones dicuntur, ex aromatibus præſertim confectæ, vt eſt compoſitum id, quod aromaticum roſaceum Meſue appellauit, & quod gariophylatum, & alia id E genus: præterea zingiber, quod ſaccharo conditum eſt, & citrij mali cortex eodem modo conditus, & folia, floréſque betonicæ eodem modo ex ſaccharo confecti, in præſentia conſeruam betonicæ appellant: itidem & roris marini flores. Exterius vero & fomentis, & illitionibus ventriculum fouere non erit inutile, emplaſtráque accommodata calefactioni ipſius ventriculi: iuxta & cerata apponere: nam ex iis ſimplicibus, quæ à nobis primùm relata ſunt, coctis ex aqua vel vino aliquo calefaciente, cum aliqua auſteritate, vel ex vtriſq; poſſunt fomenta parari, illitiones vero ex oleis, qualia ſunt maſtichinum, abſinthinum, confectū ex menta, nardinum,

dinum & alia id genus: quibus poſſumus ventriculum linire, & ex eiſdem addita cera,& aliis opportunis conficere cerata: vt tamen pro ratione maioris vel minoris exceſſus à naturali menſura temperamenti illius corporis magis vel minus calida eligamus medicamenta. Ego quando mihi res breuiter eſt expedienda, ita ago, accipio aliqua olea ex illis, quæ nuper relata ſunt: ſicuti olei abſinthini, & maſtichini, ſi minus calefacere oporteat: nardini verò, & illius, quod ex menta confectum eſt, cum magis ſit calefaciendum: ſingulorū vnciam: puluerum aurē aromatici roſacei drachmas duas, interdū etiam plus, ceræ quantum ſatis ſit, & pro maiori, vel minori ceræ copia poteſt quaſi linimentum fieri: poteſt & ceratum. Multa etiam ab antiquis, & iunioribus ſcripta reperiuntur medicamēta facientia ad hoc negotium, & ſimplicia, & compoſita: nos tamen aliqua quidem, non autem omnia exponemus: nimis enim longa euaderet hæc tractatio. Itaque Gal. octauo de Comp. med. ſec. loc. ex Archigenis ſententia dicit, illis, qui acidum eructant, vtiliter dari ante cibum ſemina coriandorum menſura cochlearij; vt tamen mos ſit ſuperbibendum vinum meracum, & bonum. In libro autem de facilè parab. medicam. compoſitum hoc ab eo laudatur, quod accipit piperi, ſeminis anethi ſingulorum drachmam vnam, cumini drachmas quatuor, omnia terantur: illius verò medicamenti dandum ieiuno quantum capit cauitas cochlearij ex vino diluto. Sed idem piper ex vino vtiliter his dari conſulit in libro, qui de Pręcognitione inſcribitur. Trallianus autem Alexander ad refrigeratum ventriculum mirifice commendat medicamentum, quod accipit baccarum iuniperi, piperis ſingulorum drachmas duas; zingiberis drachmas quatuor, ſeminum petroſelini drachmam vnam, mellis quod ſit ſatis: mox omnia ex arte coquuntur: diatrionpipereon ab antiquis tanquam nulli ſecundum ſemper habitum eſt, & diacalamenthum, & diaſpoliticon, nec minus etiam diacymimum: & hæc quantum ad medicamenta pertinent. De ratione autem victus hæc nobis præcepta ab antiquioribus. & probatis medicis tradita ſunt. primum autem id eſt, quod ex Archigenis libris in octauum de Comp. medic. tranſtulit Gale. habet autem hoc fundamentum, quod fieri nequit, quod in hac frigidiori ventriculi intemperie non gignantur cruditates. quæ ſi in habitum corporis digerantur, obſtructis tum venis viſcerum, tum verò & earum tenuibus oſculis pertinentibus ad cutem extimam, per quæ corpus diffluatur, ſæpe & febres putridas, & ſcirrhos, & alia mala afferre poſſunt: ſed quando nulla iſtius digeſtionis fuerit occaſio præſtita (vt Gal. & primo ad Glauc. libro tradidit, & in ſecundo de Differ. febr.) nullum inde ſequitur incommodum; quia vbi ventriculo fuerit conſultum, illatum cruditatum partes alias paulatim coquit, alias digerit, d[illegible] vtrque, alias tandem per inteſtina excernit. Et quia quæcunque inſigniter, & confertim calefaciunt, ea poſſunt cruditates liquidas in venas digerere. calefaciunt autem concitati motus corporis, & animi, vt iracundia geſtiens lætitia, & vehementes riſus, & id genus reliqua, item labores, Venus intempeſtiua ſolis ardor, & quæ cum his eandem rationem habent, Ideo rectè hi conſulunt, vt ij, in quibus cruditates fiunt, conquieſcant longiori tempore in lecto, ſi ab illis facile præſtari poſsit: quod ſi negotia vrgentia obſtiterint, ſaltem fugiant concitatas motiones, & quæ nuper exponebamus. Præterea

A illi, qui ſoliti ſunt frequentib. & quotidianis balneis vti, ſicuti priſcis illis temporibus vtebantur, ad id tardius ſolito veniant, & in ea domo, quæ balneo eſt præpoſita, nitantur epota tepida aqua euomere quicquid pituitæ reſederat in ventriculo, ac cibum modicum aſſumant, modicum & potum; niſi interdum cruda ea materia, contracta iam aliqua putredine, morderet ventriculum, ita vt ad vomitum cieretur: tunc enim vel maximè vomitus, vt vitioſa illa materia reiiceretur, eſſet concitandus: præcordiáq;, & ventriculus mollibus linteolis fouenda, extremaque molliter linteolis fricanda: & ſequenti die ab omni cibo abſtinendum eſt: niſi vires, vel natura hominis inepti ad tolerandam inediam prohibuerint: ſin autem prohibeant, modeſtè reficiendi ſunt. Quā- Loc. 16.
B uis autem hæc non ad intemperiem cum materia videantur pertinere; rarò tamen fieri poteſt, quin tandem & materia aggregetur, ſi aliquantiſper in longius protrahatur affectus. Immò & quòd poſtremo expoſitum eſt, videtur & ad alterum affectum attinere, in quo corrumpitur cibus, dum concoquēdus eſt: aqua enim tepida epota, poteſt primum corruptæ materiæ morſus lenire: deinde aut abluendo eam ad inteſtina deducere, vel citato vomitu eſſe in cauſa, vt educatur. Hic autem circa id, quod dictum eſt, quod poſtera die omnino abſtinendum ſit à cibo, conſiderandum eſt, quod noſtris his temporibus, & regionibus difficile admodum eſſet ſeruare exquiſitè præceptum illud: quoniam rari ſunt, qui poſſint per integram diem omnino inediam ſer-
C uare; quia qui intemperatiores ſunt, ſaltem bis in die comedunt ferè ad ſaturitatem; vt qui ieiunant, plerique cogantur ientaculum etiam veſpere accipere: alioquin nequeunt quietum ſomnum capere: cùm tamen qui Syriam, & Græciæ maiorem partem habitant, aſſueuerint, quando ægrotant, victu tenuiſſimo. Sed iam ad alias differentias affectuum iſtorum, à quibus læditur concoctio, exponendas tranſeamus: in quibus intemperies ventriculi pendet à materia aliqua præſente, quæ interdum (vt diximus) ſuum habet ortum in ventriculo: interdum alibi genita confluxit in ventriculum. In ventriculo gignitur tum bilis, tum pituita. Bilis nequit niſi ex praua concoctione per putredinem gigni, & omnino ex cibis calidis, & mali ſucci. Vnde
D ea iam congeſta, & collecta in ventriculo, ab hoc capite inchoanda eſt curatio: nempe procurandum, vt eiiciatur è ventriculo. & vomitu quidem, ſi id fieri facilè poſſit: ſicuti paulo ante expoſuimus. Sed ſi aliquid obſtet, quò minus vomitum ciere poſſimus, illa inferius per aluum deducenda eſt, incitata per glandes, vel clyſteres, aut per medicamenta, facilia tamen, & lenia. Mundo autem reddito ventriculo, danda eſt opera, vt mox fiat proba concoctio, cibis nimirum comeſtis optimis, & mediocri copia, nec multiplicibus, & variis: ſed quò menſa erit ſimplicior, eo erit & vtilior. Potu vero modi-
E co, & vini non auſteri omnino, ſed neque etiam dulcis, neque craſſi, diluti verò modeſtè pro ratione roboris vtendum. A cibo verò, ſomno, & quieti vacandum: poſtea & modeſta vtendum eſt exercitatione: poſtremò fugere oportet calidos cibos, præſertim eos, qui mali ſucci ſunt, & facilè vertuntur in hos vitioſos humores, vt ſunt porri, bulbi, cæpæ, & id genus alia. præterea condimenta ex multiplici, & varia materia, multis aromatibus condita. Poſtea ventriculus roborandus eſt fomentis parum calefacientibus cum aliqua aſtrictione, & aliquibus appel-

lat.

latis confectionibus, vt eſt diarhodon abbatis di- A ctum, vel aliquantis perfrigidis, qualis eſt, quæ diatrionſandalon dicitur, prætereà ſaccharum roſaceũ, & myrobalani, qui emblici dicuntur ſaccharo conditi, & diacytoniten dictum, præſertim quod ſine aromatibus, aut ſaltem paucis conficitur. At verò cum bilis aliunde in ventriculum confluit, oportet, vt ſi quid iam confluxit, educatur: primùm, vel per vomitum, & id, niſi aut bilis ſit affixa, & quaſi abſorta in tunicis ventriculi: (nam ea per vomitum nequit educi) aut ille ad vomitum ineptus ſit: in his enim præſtat, vt inferius per aluum ducatur, vel abſinthij decocto, ſi fluitet in ſpatio ventriculi, vel hiera ea aloë, ſi bilis tunicis infixa hæreat. Inanito au- B tem ventriculo, huic incumbendum eſt, vt non amplius confluat: ablata nempe occaſione, cur confluat. Vnde duæ ſtatim inſurgunt indicationes illæ eædem, quæ & in alijs affectibus à fluxione excitatis: Altera à loco accepta, vnde defluit: Altera verò à ventriculo deprompta, quò confluit. Priori ſatisfit duplici ratione, primùm ſi particulæ ſuccurramus, à qua ea copioſa materia gignitur, ablata videlicet cauſa: nimirum ſi ea ſit intemperies illius particulæ, aut obſtructio, aut quidpiam aliud, ea per rectam curationem, quam requirit illa particula, auferatur: mox verò, ſi id nō ita citò, vel exquiſitè fieri poteſt, deriuanda eſt bilis ad inteſtina, tum clyſteribus, tum glandibus: poſtremò autem ventricu- C lus roborandus eſt fomentis, aut illitionibus, aut cataplaſmatibus, quorum frequens hactenus facta eſt mentio: præterea & appellatis confectionibus iam ſæpius expoſitis. Sed & de materia frigida lædente ventriculum aliqua dicamus: vbi id in memoriam reuocandum, quod inter initia diximus, quod cùm ea duplex eſſe poſſit, pituitoſa, & melancholica: melancholicaq; plerunque aliunde impellitur: nam vel à liene, vel à venis in meſenterio: de his non eſt, cur multa dicamus, cum & in ſuperioribus capitibus, vbi ea quæ ad cibi appetentiam pertinebant, tractaremus, multa ſint tradita, quæ non minus huc pertinebant; & vbi de melancholia hypocondriaca fuit habitus ſermo. In vniuerſum enim eadem eſt methodus hic, ſicuti ea, qua bilis eget, cùm effunditur: D prius enim purgandus ventriculus: poſtea curandi affectus earum partium, vnde humor melancholicus confluit: poſtremò roborandus ventriculus. Pituita vero à capite (vt diximus) præſertim in ventriculum deſtillat, quando aliunde defluit: & hac eadem ratione in vniuerſum curandus eſt hic affectus: quia detrahenda primùm eſt, quæ fluxit pituita, quẽadmodum paulo poſt dicemus eam detrahendã eſſe, quæ fuerat in ventriculo genita; poſtea cauſæ occurrendum, hoc eſt catharro, eo modo quo in prioribus libris curationem catarrhi inſtituimus: ſed & aliquid ad hoc inſtitutum faciens parum ſuperius expoſuimus eo capite, quo egimus de eo affectu, quo ſtomachus cibum faſtidit, & quaſi abhorret: poſtremo ad ventriculi roborationem omne ſtudium E conuertemus: remiſſa nempe frigida eius intemperie, ſi ea ſit contracta. Ita cùm læditur concoctio à præſente pituita, quæ ibi genita fuerit, tentandum, vt illa detrahatur, vel vomitu, ſi fluitet in ventriculo: vel per inferiorem aluum: vomitu quidem aut ex oxymelite, vel ex radicula: per inteſtina vero incidẽtibus, attenuantibus, & detergẽtibus, vt eſt oxymel, mel roſaceum, piper, diatrionpipereon: interdum ſcyllinum oxymel: his enim ſæpe ad inteſtina deducitur, ac mox vnà cum alijs excrementis deijcitur:

A quandoque ſponte: quandoque clyſteribus adiuuãtibus, & illis magis, vel minus acribus pro ratione craſſioris, & magis lentæ pituitæ: & ſi illi non ſint ſatis, adhibenda erit hiera dialoes. Expurgato autem ventriculo, procurãdum, vt tollatur frigida illius intemperatura, tolletur autem eadem ratione, qua curandam eſſe intemperiem citra materiam diximus, mox vero roborandus eſt ventriculus, & præter alia, quorum ſuperius facta eſt mentio, medicamentum Gal 6. de Tuen. ſan. libro maximè probatur; quod, quia ex malo cotoneo conficitur, diacytonitẽ Græci appellant: commodiſſimum autem eſt & bilioſo, & pituitoſo ventriculo diuerſimodè paratum: nam B & cum aromatibus, præſertim verò zingibere, & pipere, pituitoſo ventriculo vtile eſt, maximè ſi inſignis copia ſit aromatum: ſi verò ſit aromatum expers, vtilius erit bilioſo: quod ſi aromata modica acceperit, ventriculum, qui neque bilioſus ſit, neq; pituitoſus, aptius roborabit. Duplex autem eius poteſt eſſe vſus; nam & poſt cœnam duabus, aut tribus horis, & ante cibum illius menſura, ait Gal. ſit miſtũ mediocre, quod pendit.

De affectibus ventriculi reſpicientibus expultricem facultatem. CAP. XIII.

VT quæ de ventriculi affectibus in præſentia à nobis tractãda ſunt, rectius, & ordinatius poſ- C ſint exponi, hoc primum reuocandum in memoriã, quod ab initio iſtius libri literis traditum eſt. Nempe quod duos meatus habet ventriculus: alterũ ſuperiorem, vbi ea para eſt, quam ab antiquis ſtomachũ ſolitum appellari aliàs teſtati ſumus, à noſtris os ventriculi: alterum inferiorem, vbi pars ea eſt, quæ cum primo inteſtino continens eſt, & pyloron, quaſi dicas portonarium, appellatur. Et quamuis prior meatus primo, præcipuóque naturæ inſtituto factus fuerit, vt cibum accipiat poſtea concoquendum: alter verò inferior vt eſſet via expultrici facultati, per quam, quæ iam ſuperuacanea ventriculo eſſe cœpere, in inteſtina expellantur: aliquando tamen contra fit, & illis natura ſecus abutitur: nam interdum per D ſuperiorem fit expulſio, ſicuti citato: interdum vero materiæ in inteſtinis regurgitantes prępoſtero quodam motu ad ventriculum remeant, vt fit in voluulo, in quo corruptæ materiæ, & ſtercora ad ventriculum delata, vomitu reijciuntur. Duplex ergo poteſt eſſe impetus expultricis facultatis ad expellendum id, quod ventriculo moleſtum eſt: nimirum vel ad ſuperiorem meatum, vel ad inferiorem. Et qui ad ſuperiora eſt, ſuapte quidem natura ſemper eſt eius vitioſus motus, cùm ſemper ſit, à natura coacta, & irritata à re noxia, & præter rationem naturæ. Qui vero eſt ad inferiorem partem, ſuapte natura vitioſus non eſt, cùm primo à natura ſit inſtitutum, vt per eum meatum fiat excrementitiæ materiæ expulſio. Aliquando tamen & eiuſmodi expulſio in vitioſis motibus ponenda eſt; & id, quando ni- E mia, & immoderata fit per eam partem expulſio: quia illud fieri nequit, niſi natura coacta, & irritata, vel à multitudine, vel à mala materiæ qualitate, vel ab imbecillitate, & laxitate illius partis. Contrarius autem motus, qualis in voluulo fit, ſemper vitioſus, & corruptus. Sed agamus prius de affectibus, qui pertinent ad ſuperiorem partem ventriculi, & os eius: deinde vero de illis, qui magis ad inferiorem partem attinent, quæ inteſtinis confinis eſt. Ad ſuperiorem partem pertinent hæc

ſymptomata:

ſymptomata: nempe nauſea, vel faſtidium dicamus, A vel ſubuerſionem ventriculi; præterea vomitus; tertiò ſingultus; quarto nimia, & importuna ſaliuæ, & humoris copia, qua homo perpetuo ferè expuere cogitur: Græci hunc affectum ſialiſmum vocát. Sed de tribus prioribus primum ſermonem habeamus; vtpote quæ ſimilem habeant rationem, & cauſam.

Cap. 1. Cap. 20 Cap. 4. Cap. 5. At non deerunt forſitan, quib. non omnino videatur verum eſſe, quod nuper diximus, hos affectus, à quibus vel nauſea, vel vomitus, vel ſingultus concitatur, eſſe magis ori vētriculi proprio, quàm vniuerſo ventriculo; cùm natura eos excitet, vt ab vniuerſo ventriculo noxia expellantur. Huic dubitationi reſpondet Gal. tertio de Natur. facul. & ſecundo de B Facul. alimen. & quinto de Vſu. part. & octauo de Compoſ. medic. ſec. loc. quòd vt vomitus ſequatur, ſemper neceſſe eſt os, ventriculi aliis ſubiectis partibus eſſe imbecillius. Vnde qui ventriculi ſuperiorem partem imbecilliorem habent, fortiorem verò inferiorem, hi promptiſſimi, & facillimi ſunt in vomitum: vbi verò contra res ſe habuerit, maior erit propenſio in profluuium alui. Ita etiam pro ratione, qua res noxia ſurſum magis, vel deorſum habet inclinationem: ſic vel vomitu reiicitur, vel per aluū deiicitur. Collegimus autem ſimul hæc tria ſympto mata, nauſeam, vomitum, & ſingultum; atque eodē capite de his omnibus in vniuerſum ſumus habituri ſermonem; quia & ipſa item vnam, eandémque habent generalem rationem: nam omnia hæc ſunt C

Com. 39. (vt ſexto Aphor. tradidit Gal.) motiones ventriculi, quibus ille nititur noxium quidpiam a ſe expellere, excernereve. expulſurus enim ea, quibus læditur, vel colligit ſe verſus os ſuperius, vt per illud expellat, & quaſi elidat, exprimátque rem noxiam, & alienam: vel verſus meatum inferiorem, contractis fibris ſe concutit, vt excutiat, ſi quid intimius in eo influxum, & abſortum eſt. Particulatim autem differunt motus iſti tum vehementia, & vi; tum verò loco, in quo continetur materia, quam eiecturus eſt ventriculus. Nam vomitu natura vtitur plerunque cum expulſura aliquid eſt, quod contentum in inani ſpatio ventriculi illi moleſtiam affert: & proinde ſi illud intimis tunicis infixum ſit fruſtra tentatur vomitus; neque enim quicquam eiicitur: ſin- D gultu verò, vtitur, cum aliquid eſt excuniēdum, quod in tunicis ſit abſortum, aut in ore ventriculi, aut in vniuerſo ventriculo, ad os enim primum pertinet ſingultus: ea vero, quæ ita abſorta ſunt, difficilius

Aphor. 5 expelluntur. Vnde & hæc altera ratione differunt hi motus, quod ſingultus vehementior, & violentior motus eſt, quàm vomitus: eſt enim motus ſimilis conuulſioni: nam contrahitur per ſuas fibras violenter, & multo impetu, vt excutiat rem moleſtam, ac ita ſe concutit: vt in conuulſione concutiantur muſculi, contractis neruorum fibris. Vnde hac ratione quinto Apho. Hippo. ſingultum in eodem ordine cum conuulſione poſuit: quod ſi ad ſimilitudinem referatur, vera quidem res erit: quia eodem E ferè modo ſingultus fit in ventriculo, quo conuulſio in muſculis: quare & ſingultum in eaſdem cauſas, & differentias retulit Hippoc. in quas & conuulſionem: nimirum in repletionem, & inanitionem. Sed (vt Gal. docuit) ſi exquiſitè res ſit conſideranda, non poteſt ſingultus dici conuulſio; quia conuulſio ad motiuam facultatem pertinet: eſt enim vitiatus motus (vt tertio libro expoſuimus) earum partium, quæ inſtrumēta ſunt facultatis motricis, hoc eſt muſculorum; os verò ventriculi neque muſculus eſt, neque mouetur ab ea facultate, ſed a naturali. Eſt ergo ſingultus (vt ait idem Gale. 3. de Symp. cauſ.) non quidem vera, & integra conuulſio, ſed motus quidam ventriculi, aut potius oris eius, quaſi conuulſiuus. In quo motu duæ facultates afficiuntur. Primùm quidem expultrix: nam eum Cap. 2 motum natura præcipuè molitur (ſicuti idem teſtatur 5. libro in ſextum Epide.) vt excrementa noxia Com. 30. expellat. Læditur tamen & facultas, quæ continet: neque enim ſingultiens ventriculus probè poteſt amplecti, & continere aſſumptum cibum. Quòd ve- Com. 39 rò natura ſingultu vtatur ad ea præſertim excutienda, quæ abſorta ſunt in tunicis, quæq; difficulter extrudi poſſunt, eo argumento 6. Aph. oſtendit Gale. Cap. 14 Cap. 6. quod ſi quis piper, vel per ſe, vel cum melle deuoret, cui vinum aqua calida dilutum ſuperbibat, ſtatim ſingultiet. Nauſea autem differt; quia minor omnino motus, & minori vi concitatus, & eſt quaſi præludium, vel initium vomitus: nam ſemper nauſea, vel faſtidium hoc (vt ſecūdo de Sympt. cauſ. docet Ga.) præcedit vomitum: quamuis non ſit neceſſe, vt ſemper nauſeam ſequatur vomitus: ſicuti ſcreatio tuſſim præcedit; licèt non ſemper tuſſis ſequatur ſcreationem. Vnde nauſea (vt quinto de Loc. affect. ait idem Gal.) motus eſt vitioſus oris ventriculi, vel expultricis facultatis in eo, quo nititur quàm citiſſimè per gulam expellere, quæ ipſum malè afficiunt. Propterea verò non ſemper vomitus conſequitur nauſeam, vt item ſecundo de Cauſ. Sympt. ait Gale. quia aut cauſa parua eſt, ita vt quamuis nauſeam poſſit, nequit tamen vomitum cōcitare; propterea quia vomitus maior motus eſt, & maiorem, quàm nauſea, cauſam exquirit: aut quoniam (vt idem ait primo de loc. affe.) humor abſorptus eſt in tunicis, qui incitare, & faſtidium afferre poteſt; reiici verò vomitu nequaquam. Sed quæ hactenus expoſita fuere, qua- Cap. 2. tenus ad rationem eorum, mihi ſatis eſſe videntur. Nunc ergo de eorum cauſis in vniuerſum, & particulatim agamus. nam illæ nobis omnem ferè curandi rationem oſtendent. Cauſæ enim ſymptomatum ſunt ipſi affectus, à quorum natura petēdæ ſunt primæ indicationes. In hoc autem videtur ſingultus ab his aliis prædictis motibus differre, quòd nauſea, vel vomitus non ſicuti ſingultus, habet duplicem cauſam, à qua primum pendere poſſint, vt ex Hipp. expoſuit Gal. inanitionem nempe, & repletionem. Fit autem ex inanitione ſingultus poſt immodicam vacuationem: ſiue illa propter ſanguinis copioſam effuſionem facta fuerit: ſiue ob nimium alui profluuium, vel ſpontaneum, vel per purgantia medicamenta: ſiue propter inediam nimiam: rarò tamen ex inanitione fit ſingultus, & cùm fit, ſignum ferè lethale eſt: ſicuti & conuulſio lethalis eſt, cùm ex ſiccitate, & inanitione prouenit. Sæpius verò fit ob repletionem. Hic tamen vnum etiam conſideratione dignum eſt, propter id, quod retulit Gal. octauo de Comp. med. ſec. loc. nimirum quòd in conuulſione nemo præter has duas cauſas, inanitionem ſcilicet, & repletionem, aliam tertiam inueniet: ſicuti poteſt eſſe tertia cauſa ſingultus præter has duas; vtpote qui poteſt ab acri aliquo humore concitari, aut iecore, aut medicamento acri, quæ pungendo, & vellicando potius excitabunt ſingultum, quàm replendo multitudine ſua: ſiquis tamen proteruire vellet, poſſet hoc idem reperire in conuulſione: poſſunt enim ab acri humore vellicari, & puncti nerui concitari, vt conuellantur. Sed hæc diſputatio ad alium locum magis pertinet. Nunc vero tantum exponamus,

ponamus, quantum poteſt nobis in præſenti hoc negotio ſatis eſſe. Dico ergo, quòd ſi ipſum num, vel ſingultum ex repletione fieri intelligamus, quando à materia quantitate ſua grauante, vel replente & diſtendente fiunt, mihi ſane videtur, quod præter has duas cauſas ſit neceſſe & tertiam addere, quæ ſit quidem ab humore, ſed qui non multitudine, & copia lædit, verum acri & mordaci qualitate. At ſi plenitudinem teferamus ad omnem ſingultum qui fit à ſuperuacuo humore, ſiue illi per qualitatem malam, & aciem officiat, & irritet ventriculum: ſiue copia, & multitudine: erit omnis ſingultus, vel ex inanitione, vel ex repletione: quam omnino noxius humor item & ſuperuacuus eſt. Vnde (vt idem Gal. ibi ait) & hęc differentia ſingultus facta vacuatione illius humoris per vomitum ſtatim curatur, factas autem ex plenitudine ægritudines euacuatio ſanat. Quamuis autem ea parte, quod ex ea inanitione poteſt ſingultus concitari, à vomitu, & nauſea differat: ex ea tamen parte, quæ fit ex repletione, aut ſimilem habet, aut eãdem cum illis rationem. Et primũ quidem, quantum ad id, quod hæc omnia, nimirum ſingultus, vomitus, & nauſea quandoque ſequuntur proprios, & primarios ventriculi, & oris eius affectus: interdum verò fiunt conſentiente ventriculo cum aliis particulis: nam ſingultus, vomitusque, & eadem ratione nauſea, conſentiente ventriculo cum capite in affectibus eius, præſertim verò in inflammationibus cerebri, & membranarum: in fracturis, & vulneribus capitis ad interiores partes pertingentibus fieri poſſunt, per plurimos enim neruos, quorum particeps eſt ventriculus: præcipuè verò os eius plurimum conſentit cum capite. Vnde malum eſt in his capitis affectibus aliquod horum ſuperuenire, vt in Aphoriſmis teſtis eſt Hippocrates. Conſenſu etiam ventriculi cum iecore poſſunt hæc eadem concitari ſymptomata, & id duplici ratione. Nam aut eo conſenſu, quem abſolutum appellauit Auicenna, cùm fit læſio ſine communicatione alicuius materiæ: id verò fieri poteſt per communes neruos iecoris, & ventriculi (vt quinto Aph. docuit Gal.) nec id Com. 8. Com. 17. fit niſi magna fuerit inflammatio: quod repertum eſt [illegible] Aph. Interdum verò per conſenſum non abſolutum, communicata nempe materia biliosa ip[illegible]li, quæ pungens irritat ipſum ventriculum: [illegible] verò hoc fit, quia multa in iecinoris inflammationibus bilis generatur, quæ inſigniter cal[illegible] & facilè in principium inteſtinorum, & a[illegible] recurrit, quæ [illegible] poteſt deinde ciere n[illegible] & vomitum, & ſingultum. Sequitur autem ſæpe ex hoc conſenſu, qui tum cum capite [illegible] tum verò cum iecinore, vt propter calorem ex inflammatione (quemadmodum primo Prorrh. expoſuit Com. 1.0 Gal. & tertio de Loc. affect.) bilioſa fiat excretio, Cap. 7. interdum verò & æruginoſa vel ſuperius per vomi- Cap. 3. tum: vel inferius per aluum. Sed & conſenſu cum Com. 3 ilio inteſtino fit ſæpe vomitus, ſingultúſque: hoc Com. 10. enim in[illegible] (vt Gal. tum octauo de Comp. medic. ſe[c]. loc. ait. tum ſexto Aph.) affectus, qui iliacus dicitur, à noſtris autem voluulus, & ſingultus, vomituſque is exitialis eſt: nam ſtercus, vt ſeptimo Aph. ait Gal. vomitu reiicitur. Sed & conſenſu cum liene hæc etiam (teſte eodem Gale. ſexto. de Loc. affect.) fiunt, effuſo ſanguine, vel ſucco melancholico inde in ventriculum. Sed (vt ille idem in lib. contra Eraſiſtratum de vena ſecanda teſtatur) & ex hæmorroidibus, ſuppreſſo nimium ſanguine, qui ſolitus erat per eas per periodos excerni. Aliquando etiam con

A ſentiente ventriculo cũ vtero, ſuppreſſis (vt ait Gal. Cap. 6. quinto Aph.) menſibus excitatur vomitus, reiicitur- Com. 31 que interdum cruore. Quamuis & vomitus aliorum vitioſorum humorum, atque adeo etiam ſingultus, & vomitus qui prægnantibus in primis menſibus frequenter ſolent eſſe moleſti, poſſunt in conſenſum (ni fallor) ventriculi cum vtero referri. Tandem verò & ex longa abſtinentia à cibo poſſunt, & bilioſi vomitus & ſingultus concitari, & ex ingentibus mœroribus, & ex dolore ingenti: in his enim omnibus rapitur bilis ad ventriculum; præſertim verò ſi prius (vt eodem quinto Aph. Gale. ſcriptum reli- Com. 50. quit) ventriculus ſit imbecillus, & malè affectus. Quia verò affectus primarij ventriculi longè maiorem rationem habent, cur in hoc loco tractandi ſint, B quam illi, qui per conſenſum: ideo his expeditis, de illis quoq; agamus, quibus primario afficitur ventriculus. Eſt autem hic animaduertendum quod quatenus ad effectus ventriculi primarios pertinet, quos hæc ſymptomata ſequuntur, non eſt amplius eorum omnino ſimilis, & par ratio: ſicut in illis erat, quando conſenſu fi[e]bant. Nam cum primi affectus, & qui ventriculo proprij ſunt, ſint illi, qui in intemperatura conſiſtunt, eaque duplicem habeat rationem: quia aut cum materia moleſta eſt, aut citra eam. In illis, quæ ſine materia la[c]ceunt, ſolus ſingultus eſſe poteſt, qui quaſi eandem, vel ſimilem cum conuulſione habet rationem: ideo po[t]eſt ex inanitione, & immo[di]ca delicatione, & a ſola ſicciori intemperie ſine materia ortum habere. Nauſea verò, vomituſque, & C ſi (vt Gal. octauo de Comp. med. ſec. loc. teſtatur) Cap. 3. ratione, qua non fit ſine imbecillitate ventriculi, præſertim vero oris eius. (Omnis autẽ intemperies, ſiue cum materia ſit, ſiue citra eam, cùm eximia eſt, imbecillam reddit hanc particulam) poterit quælibet intemperies inclinare, & facilem reddere ad nauſeam ipſam, vel vomitum. Quia tamen facilitas, & imbecillitas ipſa per ſe mouere, & irritare neque ventriculum poteſt, neque aliam particulam ad motum aliquem; niſi aliquid accedat, quod moueat, & agat: nam Gale. primo lib. de Differ. feb. ait, quod quantumlibet corpus ex ſe ſit aptiſſimum ad ægritudinem: nũquam tamen ab ea corripietur, niſi præter aptitudinem aliqua aliunde accedat occaſio, pronum hominem præcipitem in vomitum agens. Ideo D neceſſe eſt aliquid eſſe præterea, quod in aliqua re moleſtet, & excitet eam particulam ad eiiciendum, & promoliandum id, quod moleſtiam affert: nam omnia hæc ſymptomata ſunt motus expultricis facultatis, quæ nititur ea expellere, quæ illi moleſtiam afferunt. Sed vomitus quidem nunquam fieri poteſt ſine materia aliqua contenta in interno ventriculi ſpatio: etenim cum ſolus conatus eſt, qui inanis ſit, & ſine effectu, non eſt vomitus, ſed ſolum nauſea eſt. Vomitus verò eſt, cum aliquid reiicitur, quicquid illud ſit, quod ſatis lucidè expoſuit Gal. 2. Cap. 4. de Sympt. cau. & 1. de Loc. affect. in ſingultu vero, quando ex inanitione fit, percipitur læſio quædam in ventriculo nimium exſiccato: quia ex ſiccitate fit E veluti quidam morſus: ſequitur enim inde continui diſſolutio, contractis, & exſiccans confertim, & inæqualiter ventriculi partibus. Sed & ex frigore im- Lect. 18. portuno fit ſingultus, quem cum in ſingultum ex Com. 3 & 4. repletione retulerit Gale. ſexto Aphor. ſi exquiſitè loqui velimus: non poteſt in intemperiem ſine materia referri, vt enim ille ait, neruoſæ partes, cùm refrigerantur, denſantur, & conſtringuntur: vnde prohibita difflatione, tranſpiratione've replentur.

Sed tandem vniuerſam hanc rationem horum mo
tuum colligamus in vnam ſummam. Itaque cum in
omni motu ſit id, quòd vim habet, vt moueat, & eſt
illud, quod mouetur: mouetur quidem ventriculus;
mouet autem (vt ſæpius diximus) facultas expultrix.
Quia tamen neque facultas mouet, niſi prouocetur
ab aliqua re aliena: neceſſe eſt, vt aliquid præterea
ſit, quod extranea ſua natura facultatem ventriculi
ad mouendum concitet: concitat verò materia, quæ
aut multitudine illi oneri eſt, & illum quaſi opprimit
aut aliqua mordaci, & acri qualitate pungẽs, & mor-
dens, grauatur autem ſæpe ventriculus à multo cibo:
mordetur autem, & malè afficitur ab illius qualitate,
B vel à qualitate excrementorum, quàm præ moleſtia
ferre nequit: ſicuti contingit, quando cibus corrum-
pitur, & aut calidus, aut nidoroſus, aut amarus, aut
acris fit: præterea ſi bilioſis, vel pituitoſis, vel ſeroſis
excrementis ſit refertus, ſiue in ventriculo illa fue-
rint genita, ſiue ex vniuerſo corpore, vel ex aliqua
alia particula eò confluxerint. Summatim autem (ſi-
Cap. 10. cuti teſtatur Gal. 3. de Symp. cauſ.) quidquid contra
naturam in ventriculo continetur, poteſt expultri-
cem facultatem concitare ad expellendum. & tan-
dem præter naturam contineri in ventriculo cenſen
dum eſt, quidquid ibi concoqui, & ſubinde alere
non poteſt: qua ratione non modo acida, & ſalſa
pituita, ſed & dulcis, & ſanguis etiam in vẽtriculum
C effuſus concitant vomitum. Vniuerſa itaque ratio
horum ſymptomatum in duo capita referri poteſt:
in imbecillitatem ventriculi, præcipuè verò oris eius
quæ ab aliqua temperatura ortum habet: & in præ-
ſentiam materiæ, quæ extranea ſua natura à ventri-
culo ferri nequit. Peculiari autem ratione in hoc
differt vomitus à ſingultu; & nauſea quod vt tertio
Com. 30. Prognoſt. & tertio etiam de Criſib. monet Gale. in-
terdum potius vi morbi excitatur: interdum verò
naturæ inſtituto: vi quidem morbi, quando ſolum
habet rationem ſymptomatis, quod fit aut ratione
multæ copiæ ſuperuacanei humoris, aut ratione ma-
læ qualitatis eorum, à quibus concitata natura om-
ni ope cogitur eos expellere: aliquando vero natura
D facta ſuperior, & quaſi domina per vomitum iudi-
cat. Hoc autem de aliis duobus non ita pronuntiare
poſſumus. Illi verò facilius vomitu, & ſingultu ten-
tantur, nauſeáque atque frequentius, qui ingluuioſi
ſunt, vt pueri ſunt: hi enim dum nimis ſe replent, fa-
cilè à vomitu, & ſingultu corripiuntur: quia vel mul-
titudine, grauatur ventriculus, vel à corrupto ex ma-
la concoctione cibo mordetur. Qui etiam frigidum
ventriculum habent, facilè ex potu aquæ frigidæ,
vel vſu refrigerantium ab his ſymptomatibus corri-
piuntur. Sed & hoc non indignum ſcitu eſt, quod
interdum poſt ſingultum ſequitur vomitus: nonnun-
quam poſt vomitum ſuccedit ſingultus. Vt autem
Com. 3. Hippo. & Gal ſeptimo Aph. teſtati ſunt, melius lon-
E gè eſt, quando vomitus ſequitur ſingultum, quàm
contrà: quia ſæpe euacuato per vomitum ventricu-
lo, educitur materia, à qua irritabatur ventriculus, &
ſedatur ſingultus. Cùm vero vomitum ſingultus ſe-
quitur, malum eſt ſignum: quæ enim iuuare ſolent,
ſi appareant, nec iuuent, malum portendunt. ſignifi-
cant enim, vel cerebrum, vel ventriculum magna
tentari inflammatione; ſicuti etiam rubor oculo-
rum in vomitu, & ſingultu ſignum non bonum
ſuo: quia oculi rubicundi fiunt, quando ventricu-
lus, vel cerebrum inflammatione tentantur, magis
autem quando cerebrum. Sed hoc præter ea omnia
quæ hactenus expoſita ſunt de his ſymptomatibus,
aduertendum. quod interdum concitatur vomitus
dumtaxat occaſione accepti cibi: nec id, quia aut
multus fuerit, vel particeps extraneæ alicuius natu-
ræ: ſed propter ingratum aliquem ſaporem, vel co-
lorem, vel odorem: vnde multis accidit, quod cum
aliquid comediſſent, & gratus fuiſſet is cibus, & ſa-
pidus, memoria alicuius rei fœdæ, cuius aliqui forte
interim meminere, ſola imaginatione, & memoria
illius rei vomere incepere: vel ſi illis fuerit ingeſta
opinio, vel etiam falſa, quod fuerit illis cibis aliquid
immixtum, quod ipſis abominabile ſit. Non erimus
autem prolixi in explanandis ſignis, quibus diſcer-
B nendæ ſint cauſæ horum ſymptomatum, antequam
earum curationem aggrediamur: quia quæ faciunt
ad cognoſcendas intemperaturas ventriculi, præſer-
tim verò oris eius, à quibus factum imbecillum fa-
cilè redditur, & procliue in vomitum, & ſingultum,
abundè ſatis ſuperius fuere expoſita: de cognoſcen-
dis enim his intemperaturis ſæpius in prioribus ca-
pitibus à nobis fuit actum, ſiue illæ cum materia eſ-
ſent, ſiue citra. Sed cauſæ, quæ à cibis petendæ ſunt,
cognoſci poſſunt ex anteacta ratione victus, conſi-
derantibus, quibus ille cibis fuerit vſus, qua copia,
qua conditura, quo apparatu: pręterea an grauitas,
an ardor, an morſus, an punctura fuerit percepta,
quales ructus exeant. Signa vero, quibus diſcernen-
da ſint hæc, quando conſenſu ventriculi, vel quando
C ipſo primario affectu pronus in hæc eſt, debent inde
præſertim peti: nempe conſiderando, an ſigna ſint
inſignis alicuius, & mali affectus, vel capitis, vel ieci-
noris, vel lienis, vel inteſtinorum, & an fuerit impor-
tunè ſuppreſſum profluuium ſanguinis hæmorroi-
dalis, vel menſtrui, vel mulier ſit prægnans, vel ſine
malo aliquo harum particularum affectu ventri-
culus malè ſe habere videatur.

De ratione curandi hos affectus in vniuerſum, & particulatim. CAP. XV.

CVM iam conſtitutum ſit, ſicut præcedenti ca-
pite conſtituimus: hæc tria, ſingultum, vomi-
D tum, & nauſeam ſymptomata propriè, non morbos
eſſe, quia ſunt vitioſi motus expultricis facultatis in
ventriculo, liquidò ſanè conſtat, ea neque indicare,
neque requirere curationem primùm: omnémque
eorum curationem verſari in remotione cauſarum,
vnde ipſa ortum, & occaſionem habent: niſi inter-
dum hæc ita euenerint, vt iam cauſæ rationem in-
duant. Nam immodicus vomitus vires deiicere po-
teſt, ſubtracto corpori alimento. Singultus quoque
frequentior, & diuturnus lædit non parum conco-
ctionem: motus enim concoctioni aduerſarius eſt:
præterea læditur etiam contentrix facultas, vt non
poſſit exquiſitè cibum (quemadmodum diximus)
amplecti. Quare duplex erit iſtius curationis ratio
E in vniuerſum. Altera, quæ cauſam tollendam iſto-
rum ſymptomatum. Altera vero, quæ eadem ſym-
ptomata reprimenda reſpicit. Primùm ergo expo-
namus eam iſtius methodi partem, quæ verſatur
circa remotionem cauſarum iſtorum ſymptoma-
tum: & cùm hæc iterum duo contineat capita, qua-
tenus in his interdum primario afficitur ventricu-
lus: nonnunquam verò conſentiens cum aliis parti-
culis, quæ primò laborant: in iis quidem, quæ ſe-
quuntur affectus aliorum viſcerum, cum quibus
conſentit ventriculus, primum curationis ratio con-
ſiſtit in remotione affectuum aliarum particularum
neque ventriculus alia ratione tractãdus eſt, præter-
quam

A quam ſi aliqua egeat roboratione: remotio autem illorum affectuum non pertinet ad præſens noſtrum inſtitutum, ſed ad eum locum, in quo agendum eſt de affectibus aliarum particularum, quæ ventriculum ſecum in conſenſum trahunt. Reliquũ ergo eſt, vt de propriis ventriculi affectibus, quos hæc ſymptomata ſequuntur, agamus. Cum itaq; (vt expoſuimus) duas habeãt occaſiones ſymptomata hæc, vnã à ventriculo, aliam à materia extranea, quæ facultatem ventriculi ad expulſionem irritat: à ventriculo occaſionem habent, quatenus os eius imbecillum eſt adeo, vt non facilè ferat moleſtiam, quæ illi grauia eorum aut mordacia ſunt, aut aliena qualitate prædita. hæc verò imbecillitas ortum habet ab intemperatura aliqua in ventriculo contracta: vnde ea tollenda eſt per remotionem illius intemperaturæ. B & ad nauſeam præſertim humida intemperies ad vomitũmque inclinat, vtpote quæ laxiorem reddat ventriculi ſubſtantiam: deinde verò frigida. Sæpius autem in prioribus capitibus, quomodo imbecillitati ex intemperatura occurrendum ſit, expoſuimus; ſiue illa cum materia ſit; ſiue citra materiam: nam in vniuerſum contrariis intemperaturæ vitioſæ occurrendum eſt: particulatim verò, quæ ea ſint, deſcripſimus: cùm ſimplicia, tum verò compoſita: ſed & vbi eſſet materia fouens eam intemperaturam docuimus, quãnam ratione illa detrahenda ſit, & quibus medicamentis. Sed ſi occaſio horum ſymptomatum fuerit à materia excrementitia, ſiue ſit nimius cibus opprimens ventriculum, ſiue corruptus, ſiue alia quæpiam materia, quæ aut aliunde in ventriculum confluxerit, vel ibi etiam genita ſit, C modo extraneam habeat qualitatẽ, vt expoſuimus, initium curationis accipiendum eſt ab euacuatione illius materiæ: nam nulla amplius erit reliqua moleſtia. Et quia facillimè vomitu vacuus ab excrementis redditur, quæcunque illa ſint, ſiue in ventriculo fuerint genita, ſiue ab vniuerſo corpore, ſiue ab aliqua particula in eum confluxerint: Ideo ſæpe per vomitum tolluntur, & vomitus, & ſingultus, & nauſea: nec id quidem per ſe, quia curatio per contrarium fit, non per ſimile, ſed per accidens, quatenus per vomitum excernitur materia, quæ erat in cauſa horum ſymptomatum. Vnde ferè in prouerbium deductum eſt, quod vomitus vomitu curatur, quod ab Auicenna acceptum eſt: ſicut etiam fluxus fluxu: D & contra etiam profluuium alui vomitu, & vomitus alui profluuio. Sed in prioribus quando vomitus vomitu, vel profluuium profluuio curatur, ratione euacuationis excrementorum, quæ erant in cauſa vomitus, vel profluuij, ſit curatio: in his autem præter euacuationem eſt etiam reuulſio. Quoneſcunque ergo à materia extranea moleſtante ventriculum excitatur aliquod ex iſtis tribus ſymptomatibus, euacuatio illius materiæ in cauſa eſt, cur illud tollatur: euacuationi verò huic accommodatus eſt vomitus: Niſi tamen aliquid adſit, quod obeſt, quo vomitus ſit tentandus. Obſtant autem hæc: primùm corporis vomentis, vel vomituri natura, vel affectio: ſicuti ſi ille ad vomitum difficilis ſit, & non niſi multo labore E vomere poſſit. Inepti verò ad vomitum (vt Com. 31. ſecundo Aph. docemur) ſunt, qui gracilem, & macrum ventrem habent, quique thoracem habent anguſtum, in his enim non ſine periculo alicuius maioris incommodi vomitus tentari poteſt. Sed neque vomitus in his eſt prouocandus, qui vlcus, aut inflammationem in ventriculo habent. Deinde & ex parte humoris vacuandi aliquid interdum eſt,

A quod inutilem vomitum facit: nam lentor, & viſciditas humoris reddit eum ineptum, vt per vomitum reiiciatur. Quare vel alia ratione tentanda eſt vacuatio, vel humor ſecantibus, & detergentibus prius parandus eſt, ſicut oxymelite, rebus ſalſis, & id genus aliis, poſtea vomitus ciendus. Præterea etiam cum humor abſorptus, & receptus eſt in tunicis vẽtriculi, non facilè vomitu eiici poteſt: vnde alia ratione experiendum, vt educatur, vel per aluum: cui rei (vt ſuperius diximus) aptiſſimum medicamentum erit hiera dialoẽs dicta: præterea & quæ vim digerendi, & abſtergendi habent humorem laceſſentem ventriculum vacuant, aut finiunt, præſertim cum non habet fomentum à multa materia: tunc enim neceſſe eſt: vt inſignis vacuatio præcedat. Vt autem B particulatim rem hanc tractemus, quæ hactenus in vniuerſum, & communi quadam ratione fuit expoſita, incipiemus a ſingultu. qui cum vel ex repletione occaſionem habeat: interdum verò, licet rarius, ex inanitione: quando ex inanitione ſit, ſicut cum poſt ingentes, quæcunque illæ fuerint, vacuationes ortum habuerit, vel nunquam, vel rariſſimè curari poteſt, & niſi quandoque in pueris, vel adoleſcentibus: in ſenibus autem (vt 7. Aph. inſinuaſſe videtur Hipp.) nequaquam: & ſi aliqua curationis ſpes Aph 41. reliqua eſt, ea vniuerſa conſiſtit in humectatione, & inſtauratione corporis Qui verò ex plenitudine ortum habuit, vacuatione curatur, quæ interdum per vomitum fiat, neque tamen ſemper eadem ratione vomitus, quatenus ad ea pertinet, per quæ ciendus C eſt, cuicunque ſingultui vtilis eſſe poteſt. Nam ſi ex acri, & mordaci humore ortum habeat, ea erunt accommodatiora, quæ acrimoniam, & ardorem vitioſi humoris temperare, & obtundere poſſunt: duobus enim capitibus vtilia ſunt, & ratione, qua noxiam materiam per vomitum detrahunt, & quia temperant acrimoniam eius, ſi quid poſt vomitũ reliquum ſit. Vnde hydrelæum optimum erit, decoctum ex hordeo, cremor etiam, vel ptiſſana hordei, vt teſtis eſt Gal. 7. & 8. Metho. Sed ſi ex craſſa, & viſcida pituita ortum habeat, erunt aptiora oxymel & mulſa: detergunt enim, deinde & ſyrupus acetoſus & aqua tepida: nam præter deterſionem, habet vim diſſecãdi craſſos humores: valentius tamen eſt oxymel: in melle enim vis maior eſt attenuandi, & digerendi, deter- D gendiq; quàm in ſacchato, dandum verò vel ex tepida aqua, vel ex decocto radiculæ, & fortius erit. Sæpe enim vidimus, ait Gal. 4. de Rat. vict. in acut. Com 65 morb. in ſtcirantibus per vomitum fuiſſe integrè curatum moleſtum ſingultum, reiecto humore mordaci, & acerrimo. Curatur tamen interdum ſingultus, cum non habet occaſionem à multa repletione, ſpiritum continendo diutius. Nam (vt 3. de Cauſ. reſpi. docuit Gal.) vim habet digerendi, & euacuandi: contento enim, & compreſſo ſpiritu interiora calefiunt: materiâque attenuatur: ſpiritus autem concluſus, vt egrediatur, impetu fertur per meatus particularum, atque ita conturbat inde materiam: quo ſit deinde, vt ea ratione repletæ partes inaniantur. E Sed & ſternutatio ſæpe (vt tum Hipp. tum Gale. 6. Com 13. Aph. & ſecundo de Sympt. cauſ. literis tradidere, & Cap. 6. experientia comprobat) ſingultum tollit: nam eo violento, & repentino motu materiam, vel etiã infixa excutitur. Sed ſi materia craſſa, vel lenta hærente vel infarcta tunicis ventriculi ſit excitatus ſingultus, eget attenuantibus, & diſcutientibus: vnde in lib. de facile parab. med. voluit oxymel ſorbendum eſſe. vel ſimplex, vel ſi ea pertinacior eſſet, etiam ſcilli-

num, ait vtile fore: aliquando verò decoctum ex re- A
bus valenter attenuantibus, & diſcutientibus: ſicuti
ea mentha, pulegio, origano. & id genus aliis. Octauo
autem de Facul. ſimp. med. mirificè extollit radicem
ſiſymbrij: item & vſum caſtorei, & rutæ aliquando
verò cum ſingultus valdè pertinax eſt, & aliis reme-
diis, quæ vel vacuant, vel alia, quæ hactenus retuli-
mus, præſtant, non cedit: cogitur medicus vti valen-
tioribus medicamentis, in quibus præter illa, quæ
vacuant, digerunt, aliquo etiam modo roborãt ven-
Cap. 3. triculum; accipiuntur etiam, quæ ſoporem, vel ſtu-
porem particulis afferunt, ſicuti apparet in medica-
mento Aſclepiadis deſcripto à Gal. 8. de Compoſ.
med. ſec. loc. accipit autem coſti, nardi ſpicæ, nucis B
vnguentariæ, quam mirobalanum appellant Græci,
croci, roſarum viridium, maſtiches ſingulorũ drach-
mas quatuor, aloës, aſſari ſingulorum drachmas duas
opij drachmam vnam: omnia ſucco pſyllij excepta
in paſtillos redigantur: accedente autem opportu-
nitate trium obolorum pondus dati ille voluit, quæ
tamen eſſet fortaſſe magna doſis. Particulatim au-
tem Galenus per omnia ſimplicia probat vtilitates
medicamenti huius, quas in præſentia nolumus re-
ferre, ne nimis longi ſimus. Hoc tamen mihi non
videtur prætermittendum, quòd & mulieribus etiam
videtur familiare, relatum autem in libro de facilè
parab. med. ad Solonem, ſpurio quidem: id verò eſt,
quòd aliquando ex timore repentè, & inopinatè in-
cuſſo ſedatur ſingultus: vnde mulierculæ pueris ſin- C
gultientibus, aliqua in memoriam reuocant ea iis,
quæ ab illis timeri ſolent. Vomitus autem quamuis
(vt diximus) ſecundum propriam naturam fit actio
expultricis facultatis, vel motus eius vitioſus: in-
terdum tamen, immo ſæpe etiam vtilis eſt, vt ex iis,
quæ ſuperius fuere expoſita, poſſet probari. Vnde
& in principiis acceſſionum intermittentium fe-
brium, vomitus ſolet eſſe vtilis, vt in tertianis, &
quotidianis: vnde ait Auicen vomitus ante paroxi-
ſmum aut eradicat, aut alleuiat: & in multis aliis af-
fectibus, tum ratione reuulſionis, vt in podagra, flu-
xu, & iſchiadico, & renum dolore: tum verò ratione
vacuationis, vt in morbis ventriculi: præſertim verò
vtilis eſt, quando rationem habet criticæ vacuatio- D
Com. 32. nis per quam (vt tertio de Criſib. docuit Gal. morbi
iudicari ſolent. Aliquando verò rationem habet
ſymptomatis, & nocuus eſt: non poteſt autem vn-
quam in principio, antequam appareat concoctio,
habere rationem iudicatoriam: interdum etiam (vt
ſecundo in ſextum Epidem. & ſecundo Aphor. ait
Com. 28. Galen.) nocet, corpúſque extenuat, & vires deiicit,
præſertim verò vbi modum exceſſerit. Ex quibus, ſi
rectè quis animaduertat, facilè ſequitur, quòd vo-
mitus aliquando dimittendus naturæ eſt, neque in-
hibendus, neque incitandus: aliquando iuuandus, &
irritandus: aliquando verò reprimendus, & ſiſten-
dus. Vbi enim criticus eſſe videatur, & natura pro E
ratione virium, & multitudinis materiæ commodè
vacuaret: illi ſinendum vniuerſum negotium: nam
Aph. 20. ita & Hipp. primo Apho. conſulit, cum ait, quæ iu-
dicantur, aut iudicata ſunt integrè, non mouere, ne-
que irritare. Sed ſi difficilis ſit vomitus, & conatus
plurimus, non ea tamen ſequatur euacuatio, quæ ſa-
tis eſſe videatur, iuuandus eſt aliquo facili, & leui
medicamento, vt integrè morbus iudicetur: ſæpe
etiam reprimendus, aut ſaltem moderandus, & id,
quando aut nimis frequens, aut nimis moleſtus,
adeóque copioſus, vt vires non modò ventriculi, ve-
rùm & vniuerſi corporis interdum deiiciat. Et quan-

A do vniuerſa eius ratio naturæ dimittenda eſt, ſicut in
iudicatorio, non habemus, quod iis, quæ dicta ſunt
hactenus, ſit addendum: niſi fortaſſe hoc, quod ali-
quando, dum morbus iudicatur, vacuationes quidem
inter initia videntur pro ratione procedere: attamen
vel natura facta à præcedenti morbo imbecilla, vel
aliquo errore ſuperueniente, vel ea nimia copia
materiæ vacuandæ, quæ nimis copioſo & frequenti
vomitu naturam laſſat, fit, vt vires non facilè labo-
rem eum ferre poſsint: quare & in his erit opus ali-
qua repreſsione. Quemadmodum etiam verſa vice,
ſi inter initia quidem liberalis fieret vacuatio: mox
tamen aut ea ineptitudine humoris, aut ea laſsitu-
dine naturæ, parcior ſequeretur vacuatio, quàm
B nobis ratio plenitudinis videretur requirere, iuuan-
dus omnino, ſed modeſtè, eſſet vomitus. Quibus
autem iuuandus ſit, quatenus ad ea vomitoria, quæ
modeſta, & temperata ſunt, ſatis abundè paulò an-
te expoſuimus. De valentibus autem vomitoriis, ſi-
cut priſcis temporibus erat album veratrũ, & id ge-
nus alia, vt noſtris temporibus de vſu cecidere: ita
neque ad noſtrum inſtitutum agere pertineret; cùm
potius in præſentia agamus, vt vomitui, qui mor-
bum tanquam eius ſymptoma, ſequitur, occurra-
mus; quam quòd ipſum ciere velimus. Sed (vt di-
ximus) ſemper in vomitu moleſto, & frequentiori
hæc duo conueniunt; nimirum imbecillitas ventri-
culi, & aut multa, aut extraneæ naturæ materia,
C quæ ventriculo moleſta eſt, quæque aut in ventri-
culo ortum habuit, aut aliunde confluxit: aliquando
verò ex viſu, vel memoria, vel imaginatione alicuius
cibi, quem abominatur ventriculus, cietur vomitus.
Quantum ad primum pertinet; nempe ventriculi
imbecillitatem remouendam, & ventriculum fir-
mandum, multa hactenus dicta ſunt, & quantum
iam poteſt eſſe ſatis. In procuranda enim ventriculi
firmitate conueniunt omnes rationes curandorum
affectuum ipſius: quatenus autem ad materiam per-
tinet, quando aliunde confluit, iam diximus, quod
præter robur ventriculo addendum, imprimis oc-
currendum ſit illi particulæ, cuius vitio ſit ea deflu-
xio ad ventriculum. Et Trallianus quidem Alexan-
D der vnum traditum literis reliquit nõ omnino ſper-
nendum, ad diſcernendum, quando aliunde defluit
materia ventriculum ad vomitum prouocans: &
quando vitio ventriculi generatur: quia cùm aliun-
de profluit, per longiora interualla fiunt, & defluxus,
& vomitus: neceſſe ſiquidem, vt in illa particula
prius paulatim generetur, & congeratur: mox verò
ad ventriculum impellatur, in ventriculo verò quaſi
continenter ex cibo generatur, vel per corruptio-
nem, vel per cruditatem. At verò cum iam repri-
mendus eſt vomitus, nec vlla aliunde, præterquàm
à ventriculo, petenda eſt occaſio: remota prius cau-
ſa, hoc eſt educta materia, quæ ventriculum in vomi-
tum reddebat pronum, primum ratione victus con-
E grui obſiſtendum huic ſymptomati: & quatenus ad
cibum ſpectat, ea omnia declinare debemus, quæ
ventriculum ſupinum reddere poſſunt: in quibus
primum quidem eſt nimius cibus, qui grauare ven-
triculum poſsit: nimius item potus, vt ſupra menſu-
ram, quam expoſcere videretur cibus aſſumptus.
Nam præterea quòd nimius humor laxat ventricu-
lum, fluctuat etiam in eo: & eſt in cauſa, cur com-
plecti congruè cibum non poſsit, præterea ſermo-
nes fugiendi, in quibus eorum fit mentio, quæ ſo-
lent faſtidire audientem. Particulatim verò vitandi
ſunt cibi, qui ſuapte natura ſolent ventriculum ſub-
uertere,

A uertere, ſicut cerebra animantiũ pręſertim ſi pingui aliquo liquore condiantur, & poſt alias epulas comedantur, & pinguium eduliorum multus eſus. Solent etiam facilè ciere (vt ſecundo de Alim. facult. dixit Gale.) vomitum melopepones, & adhuc longe magis pepones: oua etiam ſorbilia ſtomachum
Com. 22. ſupinum reddere ait Gal. Neque obliuioni tradendum præceptum nobis ab eodem in commentarius in librum de ſalubri victus ratione: nẽpe quod ſimplici veſci cibo, & vnico vti vino, ſemélque, aut ad ſummum bis in die comedere, neque varijs, & multiplicibus vti ferculis, multíſque vinis in eadem pręſertim menſa plurimum conducit ad cibum, tum continendum, tum concoquendum in ventriculo. Sed & motus omnis ferè à cibo cauendus eſt illi, qui in vomitum pronus, ſi memores ſumus Hippocrati-
Aph. 14. & 15. cæ ſententiæ deſcriptæ quarto Aphor. docentis ad
B faciliorem vacuationem per vomitum accommodatam eſſe corporis motionem: ſicuti ad vomitum ſiſtendum magnam vim quies habet: maiorem autem ſomnus; tẽpore in quo omnes animales facultates otiantur, tam ſenſitrices, quàm motrices. Deinde verò ea quàm maximè opportuna erunt, quæ vim reuellendi, aut deriuandi habent: ſicuti eſſent, quæ vrinam ciere poſſunt, quæque ad inteſtina, & inferiorem ventrem deriuare defluentes humores ad ventriculum: ſicuti ſunt clyſteres, & glandes, aut acriores, aut minus acres, aut lenes: pro vt aut pertinacia vomitus, aut difficultas humoris ratione craſſitiei, vel lentoris, aut naturæ curandi corporis magis videtur requirere. Primo etiam ad Glauconem
Cap. 14. docuit in pertinaci vomitu vincire crura doloriſicis
C vinculis vtilem eſſe, & accõmodatam auerſionem: & in eodem genere poſuerim frictiones valentes, præſertim verò illas, quæ non manibus mollibus, ſed rebus aſperis fiunt. Tertiò verò rebus moderatè aſtringentibus firmandum os ventriculi: vnde Gal. ſecundo de Alim. facul. dixit, quòd vtile eſt in hac re poma acerba ſub cineribus mediocriter aſſa, aut ad vaporem feruentis aquæ elixa, vel polenta inuoluta, comedere à cibo, vel etiam cum pane: in eodem ego poſuerim & cotonea mala exquiſitè matura: & ſuccum vuæ acerbæ, præſertim ſi vomitus occaſionem haberet ab acri humore, & rhu obſoniorum & orizam probè coctam: ſed & lentes decorticatas,
D & multa alia id genus poſſemus referre: nec modo hæc, ſed poſſemus meminiſſe multorum ſyruporum: qualis eſt roſaceus, præcipuè verò qui ex roſis aridis confectus eſt, & qui ex granis, vel ſucco potius mali punici, & qui ex cotoneis malis, quorum ſi ſemuntiam ante acceptum cibum, vel etiam à cibo deuoret, vel diacydoniten, vel alia multa, quæ cum his ſimilem rationem habent, vomitus continebitur. Fomentáque magis, vel minus aſtringentia ante cibum adminiſtrata, non eſſet præter hoc inſtitutum, & cerata. Verùm quia de his multa ſuperius verba fecimus, & inferius etiam nonnulla facturi ſumus, vbi de
E cholera ſumus ſermonem habituri, in qua eſt impetus ventriculi ſimul ad ſuperiorem, & ad inferiorem meatum: vnde ſimul in eo affectu fit per vomitum, & profluuium alui euacuatio: Ideo decreuimus in hac re non eſſe longiores, ſed hic conſiſtere, & finem facere.

De Cholera, vel (vt iuniores noſtri loquuntur) de colica paſſione. CAP. XVI.

Lect. 30. ET affectus, quem Græci choleram nuncupant, iuniores verò Arabum ſequaces cholericam, pri-

A mum quidem ad expultricem ventriculi facultatem pertinet; & in eo non ſolum læditur os ventriculi, vt in ſingultu, & vomitu, verùm & inferior particula, ad quam pertinet os inferius, quod pyloron Græcè dicitur: nam ſimul ad vomitum, & alui profluuium mouetur ventriculus. Nomen autem habuit apud Græcos, vt teſtatur Gal. ſecundo Metho. ab eo hu- Cap. 2.
more, quem ipſi crediderunt eſſe in cauſa iſtius affectus, bilis enim χολὴ dicitur, à qua deinde χολέρα, vel cholera dicta eſt Græcè. Et quamuis aliorum plerique de cholera agant, tanquam vno ſimplici affectu. Quarto tamen de Rat. vict. ſiue lib. Hipp. legitimus fuerit, ſiue ſpurius, duas nouit iſtius affectus differentias auctor ille, alteram quam aridam choleram appellauit: alteram verò humidam, vtramque autem vno communi nomine immo ferè communi genere comprehendit; ob id præſertim (vt expoſuit ibi
B Gal.) quòd vtriuſque vnus, & communis eſt generationis modus: ea corruptione ſiquidem in ventriculo vtraque differentia generationis occaſionem habet, differunt autem humore: quam enim humidam appellauit, eam occaſionem habet ab acribus humoribus genitis vitio ingeſtorum ciborum; illa autem, quam aridam nuncupauit, ſuum habet ortum ab acri, & flatulento ſpiritu eadem ratione & ipſo genito. Hãc ſententiam præſertim ſecutus eſt auctor ille, cuius eſt libellus ſane elegans, cui titulus eſt Medicus, vel introductio. Fit itaque cholera, quam humidam hi appellarunt ſæpius, quãdo concoquendus cibus corrumpitur in humorem vitioſum acris, & mordacis naturæ, qui facultatem expultricem
C ventriculi, acrimonia pungens & mordens violenter ad excernendum concitat, & quaſi furorem præ moleſtia adigit: quam contentrix facultas nequit amplius perferre. Poteſt tamen & à nimia multitudine idem incommodum ſequi, ſed non ad alterum tantum ventriculi oſtiolum excernendam materiam impellit, verùm ad vtrunque, vt ſimul tam per ſuperiorẽ quàm per inferiora euacuetur. Et ſi quis quæ-tat, vnde fiat tanta excretio, quantam quandoque vidimus in his fieri, qui hoc affectu erant correpti: ſæpe enim vix credidiſſet quiſpiam duo corpora potuiſſe tantam excrementorum copiam, ne dum vnum ventriculum capere. Reſpondebimus quod ſicuti duplex eſt cauſa eius generationis: ita & duplex
D eſt cauſa, cur adeo copioſa multitudo excernatur, interdum enim ex vniuerſo corpore confluunt vitioſi humores in ventriculum, qui ipſum irritant, vt ſæpius in prioribus capitibus fuit expoſitum: ita vt initium quidẽ, & ortus iſtius perturbationis ab aliis particulis potius fuerit, quàm ab aliquo vitio contracto in ventriculo, congeſtis enim pluribus vitioſis humoribus, qui vel ſuapte natura ſint acres, vt eſt bilis, vel aſcititiam acrimoniã ratione alicuius corruptionis contraxerint, cum incipiunt eſſe moleſti naturæ, & contentrici facultati earum particularum fit eorum impulſio, vt ea moleſtia illæ liberentur.
E Ad eam autem partem impellunt: quæ illis magis commoda eſt: ſæpe ad ventriculum, & hac ratione interdum cholera excitatur. Vnde (vt idem Gal. 3. Cap. 13.
de Natur. facul. & tertio item de Symp. cauſ. ſed cla- Cap. 2.
rius quoque ſeptimo Meth. ait) fit interdum vt ali- Cap. 11.
qui per quoſdam veluti periodos correpti à cholera, copioſéque expurgati ab eiuſmodi vitioſis excrementis: quamuis fieri nequeat quin in adeo liberali, & copioſa vacuatione aliquid vtilis excernatur: paulo poſt tamen reſumptis viribus, longe melius ſe habeant, & ſani interea degant. Quandoque

A verò initium totius mali in ventriculo eſt, ob cibos in vitioſos humores, & nidoroſos conuerſos: vel etiam quamuis primum à calore ventriculi crudiores ſint relicti, cum eos natiuus calor ſuperare nequiuerit: mox verò in ventriculo putreſcunt, & aciem ea putredine, & noxiam qualitatem contrahunt, à qua concitantur facultates ventriculi ad eos extrudendos, quanto poſſunt maiori conatu & ſæpius aliquæ particulæ iſtius corrupti humoris hærentes oſculis venarum pertingentium ad ventriculum, ea mordent continentes & irritant: adeò vt ſubinde communicata ad alias illis continentes venas moleſtia, tandem in vniuerſo corpore concitentur fluxiones ad ventriculum, ita vt facultas expultrix quaſi furore videatur percita: nam non noxia modò, B verùm & vtiles ſuccos cum illis expellit: & quemadmodum teſtantur Græci omnes, in hunc affectum ſolent ea ſymptomata ferè omnia, de quibus hactenus in hoc libro ſermo habitus eſt, ſimul conſpirare. Etenim & nauſea, & vomitus, interdum & ſingultus, præterea anguſtia ſtomachi, vel (vt Græci) cardialgia æſtuatio, inflatio, dolores ventriculi, & inteſtinorum, & id genus reliqua inſuper. & alui profluuia interdum immodica ſimul conſpirant: & horum ratione ſubinde & deteriora, ſicuti ſunt animi deliquia, tum ob vacuationem immodicam: tum ob morſum excitatum in ore ventriculi ab acribus humoribus quod docuit Galen. primo lib. ad Glauc. immo ſæpe & vires eiſdem de cauſis adeo affliguntur, deiiciunturque, vt pulſus quemadmodum in Iſagog. libel. de pulſ. ille docuit, item tertio de Cauſ. pulſ. & ſecundo de Præſag. ex pulſ.) ſæpe fiant formicantes, aut vermicantes: ſæpe etiam (vt idem quinto Aphor. teſtatur) accidunt in hoc affectu conuulſiones, in quibus præſertim cruris muſculi contrahuntur. Vnde Gal. primo Aphor. non præter rationem hunc affectum in morbis peracutis poſuit: cui & Alexander, & Auicenna aſtipulantur. familiaris imprimis (vt tertio Aphor. idem teſtatur) iuuenibus, ea ratione, qua hæc ætas bilioſiſſima eſt: poſtea verò inclinantibus, & id quatenus ad naturam, & rationem ætatis pertinet. Nam ſi ad malam rationem victus, qua pueri vtuntur ſpectemus, cùm alio- D quin ingluuioſiſſimi ſint, & vtantur peruerſa ratione tam in copia, quàm qualitate, & ordine, atque præ alus ſint fructuum, qui facilè putreſcunt cupidi; illi frequenter, mox & adoleſcentes non rarò ab hoc malo corripiuntur: neque enim mala ratio victus, ratione putrefactionis, corruptioniſque ciborum in ventriculo, minorem vim habet gignendi ſimiles affectus. Vnde quæcumque facilè corrumpuntur, dum coquuntur, ea facilè poſſunt choleram afferre: ſicuti lac in aliquibus facilè (vt ait Galen. ſecundo de Facul. ſimpli. medica. & quinto Aphor.) putreſcit, in illis nimirùm, in quibus calor ventriculi igneus eſt: ſed & fructus omnes humidiores, vt ceraſa, armeniaca mala, & perſica, & mora. atque id ge- E nus alia, præ cæteris autem pepones, & melopepones damnauit Gale. ſecundo de Aliment. facul. ſed idem quarto de Rat. vict. in acut. mor. porcellorum tenellorum carnes ob multam humiditatem excrementoſam improbauit, quæ ſi ſint in coquendo ambuſtæ, ad choleram pariendam aptiores ſunt: ex exuſtione enim acrimoniam comparant. Solent autem facilè eſſe occaſioni gignendo huic affectui cibi, è quibus ſolent multa, & acria excrementa gigni, nam primùm ventriculum mordentes, & affligentes illum excitant ad euomendum, & deiiciendum, vt no-

Cap. 14. Cap. 3. Cap. 17. Cap. 9. Com. 1. Com. 12. Com. 3.

Cap. 13. Com. 64.

A centem materiam extrudat, deinde verò aliquæ iſtorum excrementorum (vt paulò antea dicebamus) reliquiæ oſculis venarum pertinentium ad ipſum ventriculum hærentes concitant. Et affectus is cholera à Græcis omnibus (vt dicebamus) dicitur; à noſtris iunioribus verò, qui Arabum veſtigia ſequuntur, cholerica paſſio, vel affectio vocatur: & ita abſolute prolata hanc primam differentiam, quam humidam appellauit Hippo. intelligunt. Altera verò, quam ſiccam, vel aridam vocant, reliqua omnia ſymptomata ferè eadem habet: præterquàm quod nihil in ea humoris neque vomitu, neque per aluum excernitur; ſed tantùm flatus, & proinde dixit Gale. quod duæ hæ differentiæ non differunt, niſi humo- B re: qui quidem acris excernitur tum per vomitum, tum inferiùs per aluum: in arida vero inflatur quidem venter, & diſtenditur: vnde latera, & lumbi dolent, aluus potius ſupprimitur: & ſicuti prior ab acri humore, præſertim ea corruptione genito ortum habuit; ita hæc ab acri, & flatulento ſpiritu eadem de cauſa genito. Sed de his ſatis iam diximus. Ex quibus facilè percipi poſſunt, quæ, & quales ſint cauſæ, à quibus ſuam habet originem iſtiuſmodi affectio: ſed & ſigna, quibus diſcernendæ ſint duæ hæ quarum meminimus, differentiæ, præterea vero qualitas eorum, quæ vel euomuntur, vel per aluum deiiciuntur, indicare poterunt, num vitio ciborum C ingeſtorum, ac mox corruptorum; an vero ex acribus humoribus aliunde confluentibus ad ventriculum; & huic capiti multa, quæ in ſuperioribus fuere expoſita, accommodari poterunt; & proinde non eſt amplius in his conterendum tempus, ſed ad curandi rationem tranſeundum, vt tandem huic libro finem imponamus. Et quia frequentior, & notior omnibus eſt cholera humida; ideo de ea priorem inſtituemus ſermonem. Inter initia itaque iſtius affectionis primus ſcopus ab omnibus proponitur, vt antequam quicquam aliud moliamur, quicquid vitioſi aut corrupti in ventriculo continetur, id vniuerſum detrahatur, ne ſi fuerit, ſicut omnino erit, opus aſtringentibus remediis firmare, & roborare ventriculum, magis impingantur, & hærentia ven- D triculo, & venis reddantur excrementa, quæ agitant, & mordent ventriculum; vel interdum etiam vitioſa materia in venas digeratur. Detrahendus autem malus hic humor, quemadmodum conſuluit Paulus, ſecundum eius propenſionem, aut per vomitum, aut per aluum inferius: vomitu quidem excitato (vt idem Paulus, & Raſis ſenſere) digito, aut penna ori ad fauces iniecta: ſed prius epota copioſa aqua dulci tepida: nam tepore, & humiditate laxando os ventriculi, ſupinum reddit, abluit etiam corruptos, & ventriculo hærentes humores, præter id, quod reprimit, & obtundit eorum acrimoniam: abluendo autem interdum ea ad inteſtina deducit. Ego verò ſæpe pro aqua tepida vtor iure E leui, & macto pulli gallinacei confecto ex multa aqua, in qua etiam paruus ſit concoctus pullus: nam non minorem vim habet abluendi, & temperandi acriora excrementa (vt tradidit Galen. ſecundo de Facul. alimen.) atque ſi vomitu reiiciatur, perinde erit, ſicuti & aqua tepida. poteſt vero frequenter bibitum & excrementa diluere verſus inteſtina: quod ſi contingat, ſicut ſolet, poſtquam iam ventriculus ſit redditus mundus: tum grato odore, tum vero familiari quadam qualitate, ventriculum aliquantiſper firmat: Sed ſi ad inferiorem aluum magis prona videantur hæc excrementa, eorum excretionem

iuuantiam

inuandam eſſe ait Paulus , nam excretio per eam
partem minus deterret , & turbat corpus , quàm
per vomitum iuuanda verò eſt,non ſoluentibus me-
dicamentis,ne natura concitata iam,præceps in rui-
nam agatur , ſed facilibus , & delinientibus potius,
quàm irritantibus clyſteribus : quemadmodum eſ-
ſent , qui parantur ex iure aliquo , aut pulli gallina-
cei,aut vituli, aut hædi. Mihi aliquando vtile viſum
eſt ius coctorum inteſtinorum:quæ ab iſtis, qui far-
cimina vendunt,parari,& cocta vendi ſolent,aorum
iure pingui ſæpe, declinante acri materia ad inteſti-
na, vſus ſum, atque ex eo paratis clyſteribus,addito
vno,vel altero vitello oui,& oleo,vel dulci commu-
B ni,vel amygdalarum dulcium, interdum verò, ſi in-
gens fuerit dolor , oleo roſaceo , quod completum
appellant. Quandoque feliciter medici vtuntur cly-
ſteri ea ſimplici oleo dulci , nullo alio ferè addito.
Mundato autem ab his eacrementis ventriculo,con
ſiderandum ſubinde eſt , num occaſio affectionis
prima fuerit concoctio infelia ventriculi, vel ratio-
ne ipſius, vel ratione ciborum , quomodo ſuperiùs
expoſuimus : aut occaſio prima fuerit non tantum
ex ventriculo, quantum effuſio bilis, vel bilioſi ali-
Lect. 31. cuius eacrementi ex iecinore , vel aliunde. Quia ſi
occaſio ſit vniuerſa in ventriculo , illi poſtea ſoli
proſpiciendum,& conſulendum, nimirum vt firme-
tur,& roboretur,& in hoc etiam conſenſere omnes,
iterius , & exterius agendum eſſe , vt robur ei ad-
C damus. Interius quidem , medicamentis modeſtè
aſtringentibus, vnde ſi æſtuatio,& ardor perciperе-
tur in ventriculo,ſaccharum roſaceum,vel recentius
vel antiquius,vt maioris aſtrictionis,vel minoris vi
debitur eſſe opus, accommodatum eſt. Venetiis in
frequenti vſu in curanda hac affectione erat medi-
camentum illud ferè vulgare , quod diarhodon Ab-
batis paſſim vocatur, deſcribitur verò à Nicolao:
quamuis plerique ex ſaccharo conficiunt , & redi-
gunt in duriores placentulas , ſimilia verò medica-
menta vulgò confectiones appellant, ſempérque in
his mihi viſus eſt vtilis eius eſus. His ergo ſolemus
vtiliter vti,ac ſimilibus:nam interdum ſi his carere-
mus , ſaccharum addito modico cinnamomo , vel
macere, vel ſimili aromate aptum eſſet : quod ſi vi-
D derent calidus iuſto,temperari poſſet puluere cora-
liorum rubeorum , vel margaritarum ex arte parata-
rum:vt ſi acciperemus ſacchari roſacei vnciam, cin-
namomi vero triti drachmam , drachmam item co-
ralij lapidis vel margaritarum , ac huius compoſiti
tertia pars daretur ieiuno : & ſi durius videretur me-
dicamentum,poſſet aliquo iubel,vel ſyrupo addito,
reddi tenerius,vt roſaceo,vel ex cotoneorum ſucco.
Quandoque cùm aliis careremus,maſtichem ea de-
cocto mali alicuius aſtringentis in puluerem reda-
ctam obrulimus.Hæc autem cauſa exempli ſint,de-
ſcripta:nam particulatim perceptis ſcopis, & natura
ſimplicium medicamentorum facilè deinde vbique
eſt aptam materiam reperire. Eaterius etiam ſuc-
currendum ventriculo illis auxiliis , quibus confir-
E mari poſſit : conferunt autem (vt & in hoc omnes
conſenſere) fotus, qui modeſtè calefaciant : mode-
ſtus enim calor excitat, & iuuat natiuum ventriculi
calorem ferè diſſolutum ea labore,·& inquietudine:
vnde ſi foueatur ventriculus calidis linteis non pa-
rum aridis his fomentis , ſed & aliquo etiam oleo,
quod ventriculo commodum ſit, fouendus : quem-
admodum eſſent oleum maſtichinum,abſinthinúm-
que; vt tamen ſemper & affectionis,& temporis ra-
tio habeatur : quia ſi febrem adiunctam habet , vel

A ſi æſtum plurimum in ventriculo ægrotans percipit
vel ſi æſtas ſit,& æſtuoſum tempus,illis eſſet aliquid
intermiſcendum , quo temperatior ſieret horum
calor : ſicuti eſſet roſaceum oleum , vel melinum,
hoc eſt ex malo cotoneo paratum : poſſent & fo-
menta fieri ea variis decoctis , vt ſi roſarum folia,
& flores chamæmeli ea aqua , & vino modicè a-
ſtringente coquerentur , vel alia his ſimilia,de qui-
bus ſermonem habuimus in capite de morſu cordis
vel ventriculi.Quatenus autem ad victus rationem
pertinet,nihil his vtilius quiete,& ſomno:nam mo-
tione turbatur corpus & humores agitantur : quie-
te vero ſedatur omnis agitatio, ac melior fit coctio:
B ſomnus etiam omnes vacuationes ſedat. Vnde Hip-
pocr. Galenus , ac cæteri omnes conſulunt ſomno
eſſe indulgendum : cibus vero inanito ventriculo,
& expurgato à putri materia , dandus eſt , qui boni
ſucci ſit , & facilè coquatur , neque tamen facilè
poſſit putreſcere , quique ventriculum laſſum non
grauet:ſicut eſſet panis ea iure pulli gallinacei iuue-
nis coctus , vel ea eodem iure vitellus oui cum mo-
dico ſucco vuæ immaturæ , vel ſucco mali punici,
vel ſucco malorum cotoneorum , poteſt & modi-
cum vini aliquantiſper aſtringentis , & commodi
ventriculo dari cum pane, ad addendum robur ven-
triculo modo modicum illud ſit, & corpus febris ſit
eapers. Sin autem eo res procedat,vt iam ea immo-
dica vacuatione vires fatiſcant ſiue per vomitum,
C ſiue per alui profluuium , ſiue per vtrumque id fiat,
rebus aſtringentioribus ſuccurrendum,tam interius
eahibitis, quàm eaterius adminiſtratis.Interius qui-
dem ſaccharo roſaceo antiquo admiatis coralis,aut
ſirupo roſaceo ea roſis ſiccis , & ſucco cydonio-
rum , pane aſſo ea aſtringendi vino , & ſi vehemens
fuerit calor, ſyrupo, quem ea ſucco vuæ immaturæ
conficiunt, (appellant autem autem de agreſta) aut
ex ſucco malorum punicorum, quæ grauata vocant
aut id genus aliis. Eaterius vero fomentis confectis
ea aſtringentibus item : ſicuti ſunt roſarum arida-
rum folia , labruſcæ flores , rhus etiam quod obſo-
niorum antiqui , Arabes vero ſumach vocare ſole-
bant , capreoli vitium , germina rubi , folia , & fru-
ctus myrti,citini malorum punicorum,malicorium,
D & id genus alia , quibus ex aqua , & vino auſtero
coctis foueri poteſt venter inferior : ea eiſdem tritis
& contuſis ea aliquo ſucco , vt eſt cotonaorum , vel
malorum punicorum,additis deinde oleo maſtichi-
no, & cotoneorum fieri poteſt cataplaſma : vel ſi ea
coquantur ex aqua , & vino (vt nuper diaimus) ac
colata tundantur in mortario , poterit fieri empla-
ſtrum,addito aliquo oleo amico ventriculo : poteſt
etiam deliniri venter inferior oleis aſtringentibus,
vt eſt maſtichinum,abſinthinum,ex cotoneis,vel ro
ſaceum , præſertim omphacinum : vt tamen ſemper
reſpiciamus naturam affectus , & magnitudinem :
nimirum vt quanto profuſior , & contumacior vo-
mitus, ac magis præceps alui profluuium, eo magis
aſtringentia eligamus : ac quo humor calidior , &
E acrior, maiórque ardor in ventriculo , eo etiam mi-
nus calidis vtamur,& magis ad refrigerantia decli-
nemus. Sed inter omnia , quæ ad hunc ſcopum atti-
nent medicamenta ab auctoribus deſcripta ego ſæ-
piſſime quàm maaime , vtile longa experientia re-
peri emplaſtrum id , cuius in hoc capite meminit
Paulus,& diaphœnicon nuncupat,quia ex palmulis
conſtet , Meſue etiam in ſuo appellato antidotario
eius compoſitionem eapoſuit : & quamuis fortaſſis
aliqua ſit in his differentia , ea tamen adeo modica

eſt, vt eorum vires variare non poſſit. Optimum quidem eſt medicamentum, & quod ventri inferiori earenſum, plurimam vim habet reprimendi immodicos vomitus, immodicáque alui profluuia, atque in dyſenteria plurimùm fuiſſe vtile ſæpiſſimè ſum expertus. Si autem choleræ occaſio non tantum ſit in ventriculo, quantum in fluxione acrium excrementorum, qui à iecinore, vel aliis partibus effunduntur in ventriculum; tunc oportet bipartitam eſſe rationem curationis: nimirum, vt & ratio habeatur particulæ, vnde fit effuſio, atque vt cauſas remoueamus, cur fiat effuſio, correctis ſcilicet vitiis, ſi qua ſunt in ea particula, ea quidem methodo, qua eorum affectus curandi ſunt: & altera habeatur ratio ventriculi recipientis influentia eacrementa. B In quo peragendo multiplex ſcopus offertur: quamuis in vniuerſum vnicus videatur: ille verò eſt, vt auertantur feruentes ſucci ad ventriculum. Id autem partim reuulſione, partim deriuatione agendum. Reuellunt quidem frictiones extremarum partium, earundem vincula, dolorifica, cucurbitulæ affixæ præcordiis: vim autem magnam habent, ſi particulæ impellenti affigantur, ſicut iecinori, aut lieni: item & balnea aquæ dulcis, vt & Gal. docuit: ventriculus demum roborandus aſtringentibus tam externis, quã internis, quorum hactenus ſæpe meminimus. Quia verò Paulus, Alexander, Dioſcorides mentham ſummoperè laudauerunt, de ea paucis quibuſdam relatis, tranſibimus ad alteram differentiam huius C affectionis. Nulli itaque dubium eſt, mentham in roborando ventriculo inter præcipua medicamenta eſſe: niſi quòd calidior aliquanto eſt. Vnde cum is affectibus calidus item eſt, nimis interdum calefacit, quare ſæpe ea ſimplici, & ſola tutò vti minimè poſſumus, ſed cogimur alia etiam illi immiſcere, quæ refrigerent, ſint tamen ventriculo commoda: quandoque autem ſyrupo ex ea confecto vtimur, nonnunquam decocto: ſed in præſentia frequentior eſt ſyruporum vſus introductus ab Arabibus, ac eorum ſequacibus; ideo ſyrupus ex mentha qui deſcribitur à Meſue conficitur additis ſucco cydoniorum & malorum punicorum. Commodiſſimus ergo ſyrupus in his affectibus eſſe poteſt, & ſatis temperatus: ſed ſi magis refrigerantem adhuc propter perD ceptum in ventriculo inſignem calorem, reddere vellemus, poſſemus vnciæ illius addere ſemunciam ſyrupi roſacei, vel ſimi em alium, quo tamen raro erit opus. Decoctum etiam parare poſſumus in hũc modum accepta mentha viridi, (nam in viridi minor eſt vis calefaciendi) ac cichorio, endiuia, & oxalide, & his vel ex aqua; vel ex iure macro coctis: decoctum vero bibendum dare ex modico ſaccharo, vel ex ſyrupo roſaceo poſſumus: nam temperatum, & vtile medicamentum id erit. Sed & de ſicca, vel arida cholera quædam dicamus, vt tandem negotium hoc abſoluamus. Rationem autem curandi expoſuere imprimis Hipp & Galen. quarto de Ra. vict. in acu mo. ſicuti & eius primi meminere: quam E vt explanemus, id primum in memoriam reuocandum, cuius ſæpius eſt facta mentio, quod præcipua pars methodi morbos curandi pendet à natura eorum morborum, quos ſumus curaturi. Quantum autem ad generationem harum duarum differentiarum pertinet, idem eſt vtriuſque modus: nam ex materia corrupta in ventriculo, aut ab acri materia confluente ad ventriculum, ortum habet cholera humida. at quæ ſicca dicitur, ex acri, & flatulento ſpiritu, eodem modo genito. Vnde iam patet

A omnes hos ſcopos ſpectandos in hac curatione primum, vt ab ore ventriculi auertamus flatum, & materiam, ex qua flatus generatur, & fomentum habet. Neque enim flatus fieri poteſt, niſi à calore rareſaciente quidem, ſed nequeunte materiam diſſoluere, & diſcutere. Hanc ergo quæ quaſi acris flatus fomentum ſit, præſtat deorſum ad inteſtina detrahere, quàm ad os ventriculi, particulam eximie ſenſu præditam, adducere. Alter verò ſcopus vt acrimoniæ, quæ vniuerſæ ferè moleſtiæ eſt in cauſa rationem habeamus, nimirum illis vſi remediis, quæ vim habent epicerasticam, vt Græci aiunt, hoc eſt mitigatoriam, & temperatoriam mordacium humorum. Tertius, vt & flatus diſcutiatur. Poſtremus, B vt ventriculus roboretur. Quatenus autem ad primum pertinet, conſulunt Hippocr. & Galen. vt procuremus, ne euomant, eos nempe non incitando, & omnes occaſiones vomitus fugiendo, ſed vniuerſum motum, & propenſionem naturæ declinemus ad inteſtina remediis huic rei accommodatis: in quibus præcipui ſunt clyſteres, non tamen omnes, quia acres, & validi acrimonia addita acrimoniæ, magis exacerbarent affectum, ſed & leniſſimis, & mitiſſimis, quales ſunt, qui ex ſolo oleo dulci, & communi conficiuntur, vt ſi accipiamus ſeſquilibram olei communis tepefacti, & clyſteri iniiciamus, vel etiam tantundem olei amygdalarum dulcium, vel ſi accipiamus ius aliquod pingue, in quo C etiam tres, vel quatuor vnciæ adipis gallinacei, vel butyri recentis, vel ſæpi hyrcini, vel aliud iſtiuſmodi addatur: poſſemus etiam ex iure coquere maluam altheã myxa a Græcis iunioribus appellata, ab Arabibus ſebeſten, ſemina fœni Græci, liquiritiam, & ex eo decocto additis duobus ouorum luteis, & adipe aliquo ex dictis, vel oleo, parare clyſterem: in his omnibus erit vis deriuandi materiam ad inferiorem aluum mitigandi, & deliniendi mordacium excrementorum, & flatuum acrimoniam, aſtrictamque aluum aperiendi, & ſiccitatem affectus corrigendi. Neque tamen prætermittendum, & id in præſentia eſt, quod Galen. conſulit, vt interea ægrotus in balneum aquæ dulcis calidæ, & pinguia, commixto nimirum dulci oleo, aut adipe aliquo liquefacto, duD catur: ita vt ille paulatim eiuſmodi aqua perfundatur: ſæpe enim (ait ipſe) hoc modo fit, vt facilè aluus ſoluatur, ac mox morbus etiam hoc pacto tollatur quòd ſi fuerimus conſecuti, nihil præterea ſupereſt, niſi vt ventriculus roboretur, & vires reficiantur. Optimè verò id præſtare poterit potus vini alicuius optimi, & tenuis: hoc enim facilius, & citiùs diſtribuitur, nec longam in ventriculo morã trahit: ſed & ſi vetus fuerit meracum, melius etiam erit, nam præſtantius flatum poterit diſcutere, vireſque reficere, & calefactum ventriculum roborare. Sed & ſomnus non parum erit vtilis. Et quandoque ad abſolutam curationem hæc ſatis ſunt. Interdum verò morbus hic pertinacior eſt, quã quod his ſolis cedat & ad alia fortiora cogimur accedere. Hipp. ergo his E non tollentibus moleſtiam, ait potui dandum eſſe oleum dulce commune: quod optimum fit, poſſunt autem dari à quinque vſque ad octo, vnciæ: ſit verò calidum. Rationem autẽ remedij exponens Gal. tres eius dotes, & eas magnas refert: primum lenit, & reprimit omnem acriorum humorum mordacitatem: ſiccitatem deinde omnem ferè emendat: tertio verò & aluum modeſtè ſubducit, quibus ferè nihil vtilius eſſe poteſt. Noſtra vero hac tempeſtate, in frequẽtiori vſu eſt oleum ex dulcibus amygdalis expreſſum

preſſum, aliquando etiam ex amaris, quando maior A eſt craſſities quàm acrimonia, vel calor in flatulento hoc ſpiritu: & videntur ægroti libentius amygdalinum oleum admittere, quod neque inutilius eſt oleo communi oliuarum, quia tamen nonnunquam neque hoc poteſt pertinacia affectus, & moleſtia ſuperari (cur autem id contingat, quod non ſuperetur, refert Gal. in maiorem copiam iſtiuſmodi materiæ in ventriculo congeſtam) ideo Hip. ad ea confugit tandem, quæ vim purgandi habent, nempe vt fomentum morbo ſubtrahatur; cauet tamen, ne acribus medicamentibus res tractetur, eadem, quam nuper expoſuimus, ratione. Vnde quia multis ea tempeſtate carebant facilibus, & lenientibus medicamentis, quæ facillimè noſtris his temporibus haben B tur: idcirco ad aſininum lac porui dandum confugit: propterea verò id eligit: quoniam præ omni alio lacte maiorem vim purgandi habet: vtpote quod quocunque alio lacte plus ſeroſi humoris habet: ſerum autem in lacte vim purgatoriam habet: non aliæ partes: præterea verò & eſt aliis omnibus medicamentis mitius, lenius & tranquillius. Puto verò hic etiam intelligendum eam conditionem, quam ſeruandam eſſe eodem quarto de Rat. vict. cenſuit: nempe vt lac Com. 7. coctum ſit: coquitur autem (vt ibidem docuit Gal.) propter flatum. Quare cùm in hoc affectu moleſtior ſit flatus, quàm in cauſo, de quo ibi agit, magis etiam hìc quam ibi, vtile erit coctum. Quæ quidem ſi vera C ſunt, non video, cur nos pro lacte non poſſimus vti noſtris his medicamentis, quæ lenientia, & benedicta iuniores vocant, vt manna, caſſia, (poteſt enim corrigi eius flatus) ſyrupus etiam roſaceus ſolutiuus, & reliqua quæ ſunt iſtius generis, vt quod electuarium lenitiuum, & quod diacatholicon in præſentia appellant, quæ quidem in hoc ſaltem lacti aſinino præſtabunt, quod non facilè in malè affecto ventriculo, perinde vt lac putreſcent. His ergo ad exitum perductis ad alios affectus tractandos accedamus.

De Affectu ventriculi, quo præ nimio humore, vel multa ſaliuæ copia quidam coguntur continenter expuere: aliſmum Græci dicunt. CAP. XVII.

Lect. 32. IN aliquibus tanta in ore redundat, ſcatéique hu- D moris copia, vt continenter cogantur expuere: adeò, vt præterquã quod res ſit admodum moleſta iis, qui hoc incommodo tentantur, propterea quia & inter loquendum plurimum, & inter legendum incommodi percipiunt: præſentibus etiam, & ſpectantibus ferè faſtidium afferat. Quoniam verò hoc plerunque primam occaſionem ab humida intemperie interdum, & frigida ventriculi habet: ideo & ſi non parum etiam actiones oris, & linguæ impediat: inter affectus tamen primarios ventriculi voluimus recenſere, & illis ſubnectere, quos ad expultricem ventriculi facultatem pertinere diximus. Vt autem ex ratione, & methodo hæc tractemus: primùm conſiderandum, quod & ſi conſenſu omnium medico- E rum in faucibus vtrinque ad radicem linguæ ſint creatæ quædam adenoſæ carunculæ, in quibus gignitur humor is, quem ſaliuam appellamus: inſtituto nimirum naturæ, vt os humectum ſeruetur, nec facilè exſiccetur, & præſertim lingua propter ſermonem, & guſtum: non poſſunt tamen illæ tantam copiam humoris, quantam ab his continenter expui videmus, cùm paruæ admodum ſint, ſubminiſtrare: quare neceſſe eſt vt aliunde copioſus is humor effundatur. Inueniendæ ergo partes illæ ſunt, vnde poteſt hæc humoris copia in os effundi: ſi vniuerſam iſtius rationem aſſequi velimus. Et cùm nulla particula in faucibus, vel ore ſit, quæ adeo copioſi humoris ferax eſſe poſsit, aliunde petenda eſt iſtius rei occaſio. Anatomica vero ratio (mea quidem ſententia) præſtantiſsimè nobis id, quod quærimus, poterit monſtrare. Cum enim (vt & alias diximus) tres meatus ad fauces pertineant: nimirum gula, quæ in os ventriculi deſinit: & guttur, quod eſt ſuprema pars aſperæ arteriæ, quæ deſinit in pulmones: tertius circa finem palati, qui eſt veluti via, per quam excrementa cerebri, præſertim craſsiora excernuntur: ſicuti & per alium meatum, qui ad nares pertingit: vnde Galenus ſexto de Tuenda ſanit. ait, quod Cap. 9. cerebri excrementa ſolent ſæpe impetum facere ad os, & nares. Præterea verò & id conſiderandum, quod pellicula, quæ palatum quaſi eius cutis contegit, cum ea, quæ interiorem tunicam gulæ, & ſubinde ventriculi ſuccingit, eadem & continens eſt. Vnde fit, vt ipſa interdum affectus ventriculi demonſtret. Nam cùm labium ante vomitum incipit concuti, & quaſi tremere, id ob hanc pelliculam fit, quæ conſors ſit agitationis, qua incipit concuti ventriculus. Ratione etiam magnæ cognationis palati, & oris & faucium cum ventriculo per hanc pelliculam fit, vt ante vomitum humore os repleatur, & qui vomiturus eſt, prius plurimum expuere incipiat: atque adeò etiam, cum aliquem comedentem cibum quendam, qui nobis ſapidus videatur, aſpiciamus, ſtatim in ore quidam redundat humor, quem, vt lateat noſtrum deſiderium, ſæpius nitimur deglutire, & guloſis ſæpiſsimè hoc accidit. Patet ex his itaque, quòd copioſa hæc humiditas, quæ importuni huius ſputi in cauſa eſt, aut in cerebro prius orta in os per infundibulum effunditur, & id frequentiſsimè in deſtillationibus ſolet euenire; & qui catarrhis ſunt obnoxij, iidem facile à nimio ſputo cruciantur. Vnde in cerebrum, & in eius intemperiem, & tandem in eas cauſas, à quibus catarrhi gignuntur, referenda eſt vniuerſa ratio iſtius affectus, quantum ad hanc differentiam pertinet. Ex iis etiam quæ nuper expoſita ſunt, nemo eſt, qui non perceperit, quod ex ventriculo humidiori, in quo multa pituita, præſertim tenuis gignitur, poteſt occaſionem habere plurimum hoc & importunum ſputum, madefacta ſubinde interna illa pellicula, quæ ad os, & palatum à ventriculo, & gula eodem modo, quo diximus repleri humore os in illis, qui nauſeabundi ſunt, & procliues in vomitum, & in illis, qui fameſcentes cibos gratos intuentur. Et cum multa hæc pituitoſa humiditas ortum habeat ab humida, & frigida ventriculi intemperie, has duas duntaxat Galenus differentias, vel occaſiones nouiſſe immodici ſputi videtur, & alterius quidem meminit primo Prorrh. alte- Com. 6. rius verò octauo de Compo. medic. ſecundum loc. Cap. 3. Quamuis autem ſit & tertius meatus; qui guttur dicitur: per illum tamen non effunditur in os multus humor, niſi tuſsi, ſed de tuſsi ſatis ſuperius diſſeruimus. Vnde iam ad officium noſtrum pertinere videtur, vt agamus etiam, quibus ſignis diſcernendum ſit, quando à capite primariam occaſionem ſputum hoc habeat, & quando ex vitio ventriculi. Cum autem primam differentiã ſuam originem habere à deſtillatione diximus, inde poteſt quiſque conſiderare, quod reuocanda ſunt ea in memoriam, quæ de deſtillatione diximus, atque præterea ſigna illa quibus cognoſci docuimus frigidam, humidamque cerebri intemperiem: præter alia enim iſti multis

tis excrementis ſcatent, quæ non ſolum ad os, verùm & ad nares impetuo faciunt: nonnunquam ad oculos in lachrymarum modum: quandoque etiam aliqua adeſt capitis grauitas: ſomni quoque longiores ſunt niſi humor aliquem habeat ſalſum ſaporem: hi etiam à frigidiori aëre, item & ab humidiotı plurimum læduntur & reliquis, quæ caput refrigerant, humectántque. At verò qui vitio ventriculi nimis expuunt, cognoſcentur ſignis frigidæ, humidæq; intemperaturæ ventriculi, ſiti ſiquidem carent, neque multum fameſcunt, niſi acida pituita os ventriculi occuparit: tardè cibum conficiunt, neque bene continent, immo facile ventriculus ſubuertitur, qui laxior à nimio humore redditur; ab humidis cibis malè habent: à ſiccis verò, aſtringentibuſque, & aliquantulum calefacientibus iuuari percipiunt. Et hæc quidem ſatis, quantum ad hoc inſtitutum poteſt

Com.30. pertinere. Agamus ergo de ratione hoc incommodum tollendi, vt tamen de priori differentia nihil dicamus: quia eius curatio eſt curatio deſtillationis, de qua copioſum ſermonem habuimus in præcedentibus libris. Sed de ea tantum differentia tractationem inſtituamus, quæ à vitio ventriculi pendet. Sed quoniam iſtius etiam alterius differentiæ non eſt idem, ſimpléxque modus. Nam ſputum hoc copioſum aliquando illis moleſtus eſt, qui alioquin integri ſunt, & proſpera fruuntur ſanitate: aliquando verò ſequitur febres, & eas quidem malas. Etenim Gale. tertio Prorrh. ait, quòd ſputa præter modum fluentia in febribus cum ſudoribus non iudicatoriis fiunt, aut propter virium imbecillitatem, quam ſi & ad vires vniuerſi corporis retulerit Gale. ego tamen & ad vires ventriculi poſſe referri putarem. De hoc autem modo immodici ſputi ſtatuimus ne verbum alioquin facere, cùm ad febrium tractationem, tanquam earum ſymptoma, pertineat. Poſſumus tamen Galen. ſententiam nuper citatam ad inſtitutum noſtrum conſtare, ac identidem dicere, quod ſputum immodicum, cuius occaſio eſt aliquod ventriculi vitium, referendum eſt aut in nimiam ventriculi humiditatem, aut in eiuſdem imbecillitatem. Imbecillitatem verò eius refero ad primam, & præcipuam eius facultatem, quam diximus antea eſſe concoctricem, quæ præcipuam ſedem habet in fundo ventriculi. Nam & Gale. octauo de Comp. med. ſec. loc. vbi Archigenis medicamenta expoſuit, teſtatur omnes ferè morbos, qui in ventriculo oriuntur: ex cruditate, ac inconcoctione fieri: cuius cauſa eſt concoctricis facultatis infirmitas, quæ (vt omnes fatentur) ab intemperie, aut frigida; aut humida, aut vtraque ſemper pendet; quæ quidem intemperamenta, licet poſſint eſſe ſine materia, poſſunt & præſentem materiam habere: plerunque tamen, cum in longius aliquanto res profertur, vix fieri poteſt, quin copia frigidiorum humorum in ventriculo infirmo congeratur. Quòd ſi quiſpiam deſideret & cauſas noſſe à quibus contrahitur is ventriculi affectus: nos quidem rem breuiter, & per capita exponemus: quia hoc argumentum ſæpe hactenus tractatum eſt. Quæcunque igitur habent vim refrigerandi, & humectandi ventriculum, vel ſuaptè natura, vel (vt Philoſophi loquuntur) per accidens, ea omnis, ſiue exteriùs occurrant, vt aër frigidior, balnea refrigerantia, & humectantia, ventus, nuditas ventriculi, vel defectus eorum fomentorum, quibus homo ventriculum ſolitus ſit munire: ſiue interius aſſumantur, vt cibi potuſque frigidiores, & humidiores, vt aqua frigida copioſa,

A vinum etiam nimis frigeſactum, vel nimis aqua dilutum (laxat enim plurimum vẽtriculum) fructuum humidiorum copia multa, & id genus alia: præterea quæcunque cruditatis, aut non probæ concoctionis in cauſa ſunt, huiuſmodi affectum pariunt. Hic tamen, ne iunior confundatur, pauliſper conſiſtendum eſt; quia humor nimius in ventriculo genitus diuerſorum affectuum in cauſa eſſe poteſt, ratione tamen maioris, vel minoris copiæ. Quoniam ſi magna, & ſuperexcedeos copia iſtius pituitæ, inſipidæ præſertim in ventriculo excreuerit, ad eum affectum hominem adducit, quo dicebamus eos omnino cibum auerſari, & faſtidire, qui eo tentantur, appellarique Græcè ἀποσίτους ab Hippoc. diximus. Quod ſi aliquantò fuerit minor humoris copia, homines nauſeabundos reddit, fluctuante videlicet humore in laxiori ventriculo. Moderatior verò humoris co- Sect.33.

B piam cauſa eſt iſtius affectus, quo de ſermo nunc eſt inſtitutus Quibus in hunc modum expoſitis facilè poteſt vnuſquiſque, vel leuiter in hac diſciplina inſtitutus, percipere, quò ſpectare oporteat eum, qui methodum curandi hunc affectum ſit conſtituturus. Cùm enim ratio iſtius rei in frigida humidaq; intemperie laxante os, & vniuerſum interdum ventriculum conſiſtat; neceſſe eſt, vt per contraria affectus curetur Scopi ergo erunt exſiccare: calefaceréque, ac aſtringendo laxatum ventriculum confirmare: præterea verò ſi hæc à præſente foueatur materia, quæ ſit momenti alicuius, inaniendus erit ventriculus, antequam reliqua moliamur: alioquin enim ſi rem exſiccantibus, & aſtringentibus aggre-

C diamur potius nocebimus (vt octauo de Compoſ. medic. ſec. loc. docuit Gal.) quàm proſimus: magis enim infarcietur tunicis ventriculo hærens materia. Ab hoc ergo capite inchoandum eſt, cùm materia præſens eſt, vt illa detrahatur: & niſi multa, vel craſſior fuerit, ſine purgatione, remediis ſiccantibus, & modeſtè calefacientibus digeri, & conſumi poterit: ſed ſi fuerit copioſior, quàm ab his omnino ſuperari poſſit, aliquibus medicamẽtis, facilioribus tamen purganda erit. At horum medicamentorum materiam, non eſt cur in præſentia exponamus. De his enim ſatis ſupérque actum eſt in ſuperioribus capitibus, vbi de affectibus agebamus, qui cũ hoc eiuſdem ferè naturæ ſunt. Vbi autem nulla aderit mate-

D riæ præſentia, aut ſi aderat, iam omnino finita, vel magna ſaltem ex parte ſit, roborandus ventriculus illis, quæ partim ſiccare, partim modeſte fouere ipſum, calefaceréque poſſunt, ac aſtringendo moderate eundem firmare, & id tum victus ratione ſpectãte propoſitos iam ſcopos: nimirum vt ea declinentur, quæ nimis poſſunt vel refrigerare, vel humectando ventriculum laxare: vt ſunt fructus humidi, & frigidiores, & olera etiam humectantia, & refrigerantia: potus autem ſit vini boni, non aquoſi, ſed quod ventriculum modeſte poſſit calefacere, & ſit alicuius auſteritatis particeps: vt tamen modicus ſit: & cæte-

E ra etiam pertinentia ad victus rationem hoc ſcopos ſemper ſpectare oportet. Nec minus etiam illa, quæ ad vſum medicamentorum attinent, ad hoc ſcopos dirigenda ſunt: ſiue interius ſint ſumenda; ſiue exterius adminiſtranda. Nos autem in prioribus capitibus multa, & fomenta, & olea, cataplaſmatáque, & cerata expoſuimus, quæ huic affectui tollendo ſunt accommodatiſſima, ſicut ea, quæ conficiuntur ex abſinthio, roſis, chamæmelo, mentha, ex cinnamomo, galanga dicta ab Arabibus, macere, ligno aloe, & reliquis, quæ fuere à nobis ſuperius expoſita:

nunc

nunc verò non amplius repetēda. Ita enim abundè A egimus de ſyrupis, eclegmatibus, appellatis confectionibus, pulueribuſque, & aliis tam ſimplicibus quàm compoſitis medicamentis, quibus ſiccari, calefieri magis, minúſve ventriculus poteſt, pro ratione maioris, minoriſve rei exigentis; cùm enim ſimilem ferè rationem habeat affectus is cum eo, vnde læditur, & imminuitur concoctio, & cum aliis, quos à ſimili pendere intemperamento diximus, ſimilem etiam neceſſe eſt habeat curationis rationem. Quare nec in longius hunc ſermonem protrahemus.

De fluctuatione, & inflatione ventriculi.

CAP. XVIII. B

Lect. 34. POSTREMO verò loco & de illis affectibus agamus, qui ad contentricem ventriculi facultatem pertinent cuius officium eſt, vt collectus in ſe ventriculus cibum ingeſtum amplectatur, ac illi hærens foueat tantiſper, contineátque, donec fuerit exquiſitè concoctus. Huius vero facultatis actio in ventriculo, ſicuti & aliarum omnium, triplex poteſt eſſe noxa. Nam aut omnino aboleri, deſtruíve poteſt; nimirũ vt cibum tempore nullo continere poſſit, ſed ſicut comeditor: ita ne tranſmutatum quidem effluere permittat. Aut imminui, vt aliquantum quidem contineat, non autem euſque, vt exquiſitè ſit confectus. Tertio vero corrumpi, & vitiari poteſt: vnde ventriculus non bene contineat, & amplectatur, neque vt eius natura exigit, ſed perperam. Quod C vt exquiſitius explanemus, vnum cõſiderandũ, quod (vt nuper dicebamus) cum probe contentrix facultas ſuo officio fungitur, ventriculus ab accepto cibo ſiue modicus fuerit ingeſtus, ſiue multus, per ſuas fibras ſe contrahit, & colligit, ac ita vndique & ex omni parte illum amplexatur, ac illi hærens immotum ſeruat, & continet, quod non parum ad concoctionem facit, tum quia concoctio quiete perficitur vt 4. de Rat. vict. in acu. mor. docuit Gal. motione (Com. 44 & 48.) vero impeditur, cùm autem imbecilliore facta hac facultate, nequit ventriculus vndique colligi, & contrahi, adeo vt cibo ex omni parte hærens, eum amplexetur ac ſtabilem quietúmque ſeruare poſſit, la- (Cap. 9.) xior (vt idem Gal. in lib. de Differ. ſympt. ſcriptum reliquit) manet, & cibus in eo quaſi fluitat, & ad om- D nem corporis motionem ſitum mutat: ex quo præter moleſtiam, quæ percipitur ex hac motione, difficilior fit concoctio; quia præter motionem, quam diximus eſſe cõcoctioni aduerſariam: hoc etiam accedit, quod omne, quod aliquid tranſmutatutum eſt, eo faciliùs id immutat (vt Philoſophi teſtantur) quo magis illi applicatur: actio enim per contactum fit. Hoc tamen etiam ex eodem Gal. addendum, quod praua hæc actio in amplexando cibum non ſemper eandem habet rationem, immo duplicem modum habet: vnde duplex ſymptomatum horum differentia prodit: aliquando enim nihil aliud impedit conſtrictionem, & collectionem ventriculi niſi contentricis facultatis infirmitas, quæ ſequitur aliquam eius intemperiem, præſertim vero fibrarum, quarum contractione vẽtriculus ſe, & ſuas partes in ſpatium anguſtius colligit, neque aliud quodpiam in ventriculo contentum alioquin prohibet, & huiuſmodi ſymptoma propriè à Gal. fluctuatio ventriculi appellatur à motu inordinato cibi in eo. Aliquando vero præter imbecillitatem huius facultatis eſt & aliquid aliud, quod contentum, & comprehenſum in ventriculo illum diſtendit, ac vetat, quo mi- A nus poſſit ſe in anguſtius contrahere: id vero eſt copia flatus, qui extẽdens ventriculum, illius parietes, & latera in diuerſas, & contrarias partes deducit, ita vt nequeant ſe cõtrahere; & hoc ſymptoma inflatio propriè ventriculi dicitur. Differunt autem duæ hæ harum differentiarum rationes, quod (vt ex 2. de ſympt. cauſ. a Gal. deduci poteſt) vtriuſque quidem (Cap. 3.) cauſa primaria eadẽ eſt, quando hæc ex aliquo proprio ventriculi affectu ortum habent, verum diuerſitas contingit ex maiori, vel minori intẽperie ventriculi: nam ſicut ipſe ibidem teſtatur, flatus ab imbecilli calore generationis occaſionem habet: vnde calor, qui flatum excitat, vim aliquam habet: poteſt enim ſaltem rarefacere materiam, quia ſi fiat lãguidior, aucto, ſanè frigore, ne flatus quidem generatur B ab imbecilliore facto ventriculo: ſicuti enim in temporum conſtitutionibus nimis frigidis, vel nimis calidis (vt teſtantur Philoſophi) non multi flare ſolẽt venti, ſed plures in mediis temporibus: quia in frigidioribus non attollũtur exhalationes: quæ vi omnino caloris excitantur: in calidioribus autem ſicut attollũtur, ita etiam à calore multo diſcutiuntur: vnde & ſi vtræque differentiæ, nimirum fluctuatio, & inflatio frigidiorem intemperiem ventriculi cauſam habeant: maior tamen, & deterior affectus eſt is, quẽ fluctuatio ſequitur, quàm ille, quem inflatio. Quoniam autem paulo ante diximus, hæc ita ſe habere, quando ex proprio ventriculi vitio, & primario affectu pendent, vt res hæc exquiſitius intelligatur, eſt C id aduertendum, quod aliquando fluctuat, vel inflatur ventriculus non ſua de cauſa, ſed aliena potius, quæ duplex eſſe poteſt: nam aut vitio cibi in ventriculum congeſti: aut vitio alicuius alterius particulæ, cum qua ventriculus conſentit: vitio quidem cibi; quia (vt eodem loco docuit Galenus) fluctuatio (Com. 6.) cum ſonitu, & ſtrepitu ventriculi ſine potu nequit (Cap. 3.) fieri: interdum verò præ nimio potu, nempe qui cibi rationem, & menſuram excedat, fit, vt ineptus fiat complexus, & comprehenſio cibi à ventriculo, qui præ nimio humore diffluit, dum conſtringendus eſt. Sed & 2. Apho. aliam cauſam addit, cur poſſit vitio (Com. 38.) cibi fluctuatio, & inflatio in ventriculo excitari: ait enim quod quæ grata ventriculo ſunt, & cum voluptate aſſumuntur, ea ventriculus facilè amplexatur D & continet, faciliúſque ſine moleſtia concoquit: at quæ ingrata ſunt, refugit: vnde ſi comedantur, inde ſequuntur: poſtea nauſeæ, flatus, & fluctuationes. Tertio vero vitio cibi accepti excitantur, quãdo cibus is aſſumitur qui ſuapte natura flatulentus eſt, vt fructus, ſicuti mala, pyra, caſtaneæ, & reliqui humidiores: præterea rapæ, & napi, & legumina: hæc enim ventriculum facilè flatu replent, ac diſtendunt. Conſenſu vero cùm aliis particulis alienum à ratione non eſt, quin inflari poſſit ventriculus, præſertim vero cum inteſtinis, regurgitante flatu ab inteſtinis in ventriculum: item cum liene ex humore melancholico: fortaſſe etiam cum vtero in mulieribus: mulieres enim ſæpe videmus, quæ vterinis affectibus, ſtrangulationibuſque obnoxiæ ſunt E leuiores fieri frequentibus ructibus: quod non eſſet, niſi flatus ex vtero in ventriculum impetum faceret. Cum autem affectus, vel ſymptomata, quæ ciborum cauſa concitantur, ſiue ex natura, & qualitate cibi id fiat, ſiue ex apparatu, ſiue ex malo ordine, ſiue quia eos vẽtriculus abominetur tollenda ſint emendatione, ſeu correctione errorum, qui in aſſumendis cibis committi ſolent, nempe moderando quantitatem, & rationem potus ad aſſumptum cibum procurando, vt

do, vt rectè parentur, abſtinendo ab illis, qui ſtomacho ingrati ſunt, faſtidiunturque: niſi interdum à cibis ſit aliqua noxa in ventriculo; quia tunc non iam a cibis amplius erit ratio curationis petenda, ſed ab affectu in ventriculo relicto, qui & proprius iam eſt: ideo de his non profetam ſermonem in longius: ſed neque de illo affectu, qui non eſt alioquin ventriculi; niſi quatenus conſentit cum aliis particulis. quia horum curatio vniuerſa ferè conſiſtit in tollendis affectibus earum partium, cum quibus ventriculus conſentit: de qua re non pertinet ad præſens inſtitutum agere. Vnde de fluctuatione, inflationéque, quæ vitio proprio ventriculi ortum habent ſolum, aut præcipuè agemus. Sed cùm vniuerſa B ferè ratio iſtius affectus in frigida intemperie tum ventriculi (vt in libro de Differ. ſymptom. & in ſe-

Cap. vlt. cundo de eorundem cauſis teſtatus eſt Galenus) tum vero partium pertinentium ad ipſum ventriculum, vt item quinto Aphor. expoſuit ratione cuius intemperaturæ fiunt, vt facultates aliæ, ita contentrix (vt explanauimus) imbecillis, cuius imbecillitatis cauſa ſymptomata, de quibus in præſentia agemus, excitantur. Gal. autem eodem loco inflationis, de qua ſermonem habemus, facta mentione, duo nobis inſinuat: primùm, quod ij, quibus venter inflatur,

Sect. 5. ventoſi ab antiquis, præſertim verò ab Hipp. dicuntur, quorum duas ipſe quidem differentias eſſe ait: alteram quidem, quæ ortum habet à ſola imbecilli- C tate, quæ intemperaturam ventriculi ſequitur ſine vlla materia præſente: alteram verò in qua intemperies pendet à præſentia frigidæ materiæ: & ipſe quænam ea ſit materia indicans: eam ait eſſe pituitam, quam plurimam ventriculus congeſtam habet. Et ſi quis dicat, cur & melancholicæ materiæ non meminit, cum & ex melancholico humore poſſit inflari ventriculus [illegible] locupletiſſimus eſt affectus, quem Græci hypochondriacum, vel flatuoſum appellant, Arabes vero myrachialem, in quo ſemper ferè ventriculus & aluus flatu diſtenduntur & reſonant. D[illegible] non eſſe eundum inficias, quin à melancholico humore poſſit ventriculus flatu diſtendi: cum omnes id aſſerant, & experientia atteſtetur, verum hæc intercedit differentia, quod pitui- D ta in ventriculo generatur, & plerunque eius vitio: humor autem melancholicus non poteſt in ventriculo gigni, ſed alibi genitus, vel ab vniuerſo corpore, vel a liene, vel à venis meſenterij in ventriculum effunditur, vnde potius habet rationem affectus aliarum partium cum quibus ventriculus conſentit, quàm proprij affectus ventriculi, quare neque tolli poteſt, niſi prius tollatur cauſa, cur copioſus in aliis partibus gignatur melancholicus humor. Qui autem ventoſi ob multam pituitam ſunt, non egent vt alio, quam ad ipſum ventriculum ratio curationis conuertatur. Hic ergo in hunc modum explanatis non eſt alioquin opus vt tempus conteramus in exponendis aut cauſis, vnde poſſit eiuſmodi affectus E ortum habere. (nam in ſuperioribus capitibus, quæ poſſunt ventriculum refrigerare, aperuimus, & quæ ad congerendam multam pituitam plurimum faciant [illegible] ſignis, quibus cognoſci poſſit fluctuatio, vel inflatio ventriculi, nam ipſi, qui laborant, reſciunt in ventriculo percipere cibum defluere, & fluitare ſicuti fluitat liquor in ſemipleno vtre, cùm mouetur, præterea & ab ipſis, & aſtantibus percipitur ſonitus, & velut gurgulatio, ita & ventrem inflari percipit non modo ægrotus, verùm & medicus, ſi manu illum tractauerit. Tot autem expoſita ſunt in

A prioribus capitibus, quibus ſi quis animum animaduerterit, diſcerni poteſt, ſolane ſit intemperies ſine vlla materia, & an adſit materia, & quæ materia, vt ſuperuacaneum videatur iterum ea repetendo tempus terere. Sed ſi etiam rationem victus ante actu, nempe quibus cibis aſſuetus ſit vel ſit, quantum bibere, quem ordinem in comedendo ſeruauerit, voluerit medicus diligenter obſeruare, facilè diſcernere poterit, vitione ciborum, & potuum, an potius ventriculi fluctuatio vel inflatio ventriculi contigerit. Quare ſupereſt, vt de ratione curandi hos affectus paucula quædam proponamus: paucula autem dicimus, quia cum fundamentum huiuſmodi affectuum aut idem ſit, aut ſimile cum eo, in quo vni- B uerſa ferè ratio multorum affectuum, de quibus longiorem etiam ſermonem habuimus, conſiſtit: neceſſe eſt, vt & ſimilis ſit curationis ratio horum, ſicut & illorum. Vnde ſi materia pituitoſa vel etiam melancholica fuerit congeſta, illam neceſſe eſt prius tollere: ſed qua ratione purgandus ſit, & quibus medicamentis, ſatis abundè in præcedentibus capitibus ſunt demonſtrata. Si tamen melancholicus adeſſet humor, non ſolum oporteret ventriculi rationem habere, ſed & aliarum partium, à quibus gignitur, & effunditur hic humor: nos vero ad remouendam intemperiem ventriculi, & ipſum firmandum accedere oporteret, nec ſermonem proferemus in eis explicandis, quæ ſæpius fuere expoſita. Quod ſi pi- C tuita adſit fouens intemperiem, detergentibus, attenuantibuſque paranda eſt, de ventriculo detrahenda atque deinde vacuanda, vel digerentibus, ſi ea modica fuerit: vel ſi multa purgantibus, & ſoluentibus medicamentis, aut catapotiis; vt ſunt pilulę, quæ ex hiera ſimplici dicuntur, vel ex hiera addito agarico, maſtichinæ, vel quę elephangin æ ab Arabibus dicũtur conficiuntur autem ea aloë parata ex aromatibus: nam ventriculus leuiora requirit medicamenta. Solemus autem interdũ pulueres hieræ, vt cauſa exempli, pulueum duas drachmas addere vnciæ caſſiæ, præſertim calidioribus temporibus, & tandem ſimilibus medicamentis, quæcunque ventriculo non ſint incongrua. At verò ſi melancholicus ſit humor, iis D educendus erit, quorum meminimus in curatione hypochondriacæ affectionis. His autem expeditis, quantum ad alia pertinet, cum fundamentum iſtius affectus in intemperie frigidum ſitum ſit: nemo non videt, agendum eſſe, vt Gale. docuit decimoquinto Metho. calefaciendum ſcilicet eſſe: & præterea cum in hoc affectu venter flatu repleatur (neque enim, niſi raritſsimè, calor ita extinctus eſt, vt materiam ſaltem non rarefaciat, & craſsioribus inde vaporibus elatis flatus conetetur) ideo addidit Galen. attenuandum etiam, & diſcutiendum: quod agendum eſt medicamentis, tam interius aſſumendis, quam exterius venti applicandis, & quam inferius per ſedem eiiciendis. Exterius quidem ſimilia à Gal. lau- E dantur; vt ſi foueatur venter oleo tenui aliquo tali, quale eſt oleum amygdalarum amararum, aut vetus oleum, in quo fuerit incocta ruta, vel cyminum, vel ſemen apij, vel fœniculi, vel petroſelini, vel ſimile aliud medicamentum ſimplex, in quo vis ſit calefaciendi, & attenuandi, quale eſt aniſorum ſemen, dauci, ſeſeli, & id genus alia. Sed magna etiam cucurbitula affixa extra cutis inciſionem medio ventri cum inſigni igne, ſæpiuſque reperita a Gale. octauo Metho. tanquam ſingulare remedium ventri inflato habetur. Nec modo fomenta hæc exterius adminiſtrata conſerunt, ſed (vt eodem octauo ait Galenus Cap. 5.

& faeci

& iacti ex decoctis eorundem medicamentorum clyſteres, iniectiq́; qui calefaciant, attenuent, & diſcutiant, non parum vtiles eſſe poſſunt. Multa ſunt etiam, quæ comeſta, vel bibita non parum ad hoc inſtitutum faciunt, in quibus præcipuum ferè habetur (ſi Galen. vndecimo de Simpl. medic. facult. credimus) caſtoreum ex poſca cochleatis menſura bibendum datum: quod & exterius delinitum ex aliquo prædictorum oleorum non parũ conferre poterit. Poſſemus multa ſimplicia vtilia referre, vt eſt aniſorum ſemen, nardus celtica ex abſinthij decocto à Dioſcoride multis effertur laudibus: aromatum genera; vt zingiber, & cinnamomum: ſed cæteris præſtant tria piperum genera, præcipuè autem A album, poſtea longum, ſed & nigrum vim plurimã habent: vnde & compoſitum, quod diatrionpipereon dicimus appellari, optimum eſt, & diaſpoliticon, cuius quarto de Tuen. ſani. meminit Gal. antidotique maioris, nam Galen. octauo de Compoſ. medicamen. ex Archigene; laudat theriacam exhibitam ad magnitudinem Ægyptiæ fabæ. Poſſem & aromatici roſacei meminiſſe, & diacymini, & diagalangæ, quæ Arabum ſunt inuenta: quæ omnia mirificè poſſunt eſſe vtilia: Quia tamen de his ſæpius B in ſimilibus affectibus ſuperius facta eſt mentio: Ideo nolumus de eis longiorem ſermonem habere. Sed fine impoſito huic libro ad alium tranſibimus.

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER OCTAVVS.

De Affectibus iecinoris, lienisque cognoſcendis, & curandis in vniuerſum: ac primùm de natura ipſius hepatis, atque eiuſdem facultatibus, functionibus, necnon & de alijs particulis, quæ ſunt tanquam organa iecinori miniſtrantia.

CAPVT PRIMVM.

Lect. 36

IN hoc octauo libro de iecinoris affectibus ſermonem inſtituturi non erit forſitã ab re, aliqua in memoriam reuocare, quæ libris etiam prioribus fuere expoſita; vtpote quæ non paruũ lucis illis allatura ſint, quæ in hoc libro ſunt explananda: nempe quod iecur viſcus illud eſt, in quo, tãquam in fornace, ſanguis, hoc eſt vniuerſi corporis alimentum, vel materia, qua tandem vniuerſæ particulæ ſunt alendæ, ſedem ſuam habet. Vnde hac præ- C ſertim ratione ductus Hipp. quem deinde Plato, & Gale. eiuſque ſectatores ſecuti ſunt (vt ipſe tum alibi, tum vel maximè in lib. de Decretis Hipp. & Plat. ait) cenſuit iecur eſſe initium, & ſedem altricis, quã ipſi naturalem appellauere, facultatis, ſicuti omniũ communi conſenſu cor vitæ, & facultatis vitalis initium eſt, & ſedes; nec id ferè alia ratione, niſi quia veluti focus eſt natiui caloris, qui vitę auctor, & fundamentum eſt. Quod vero iecur ſolum id fit, quod alimentum particulis ſubminiſtret naturæ inſtituto, vel ſenſus ipſe oſtendit: Peripatetici tamẽ huic ſen- D tentiæ ſubſcribere noluere; immo principium, & ſedem altricis facultatis primam, & præcipuam, ſicuti & vitalis, eſſe cor ſtatuerunt: quin vtraſque has altricem, & vitalem, aut vnam, & eandem eſſe facultatem A ſtatuere, aut eiuſdem ſaltem animæ facultates, vt videlicet ſubiecto vna ſint facultas: ratione verò, plures. Animæ enim vegetatricis has eſſe vires ſenſit Ariſtot. neque abſque valida ratione id ſenſit, quia ſi natiuus calor eſt (vt & Gal. 8. de Decretis Hipp. & Plat. affirmat: quod & quinto libro Com. in ſextum Epidem. repetit ex Hippocratis ſententia) auctor omnium naturalium operationum exiſtit: ſatis conſonum eſt, vt id, quod initium, & fons eſt natiui caloris ſit primum inſtrumentum, & ſedes eius facultatis, à qua primum prodeunt illæ operationes, quarum auctor eſt natiuus calor. Non eſt autem noſtrũ in præſentia tantorum virorum ſententias iudicare, C diffiniréq́;, cùm nihil ad inſtitutum præſens referat, ſiue cum his, ſiue cum illis ſentiamus: ſatis enim nobis hoc eſt, quod cùm laborant, & læſæ ſunt actiones naturales quæ ad ſecundam concoctionem, & ad ipſam (liceat mihi ita dicere) ſanguificationem pertinent, petenda ſit occaſio, & ratio læſionis à iecinore: neque quantum ſpectat ad curationem, vlla eſt differentia: ſiue ſentiamus iecur, tanquam primũ & præcipuum eſſe in hac re: ſiue agat tanquam cordis miniſter, ſuſcepta ab eo facultate, & vi concoctrice: ſicuti neque in præſentia refert, an ſanguis in- D teger, & abſolutus omnino generetur in iecinore, vel potius vltimam abſolutionem à corde conſequatur. Sed quia & breuior, & facilior futura eſt eorum, quæ dicenda ſunt, expoſitio ſi hac diſputatione poſtpoſita, poſteaquam neque multi momenti eſt, quantum

Cap. 7. Comm. 5.

quantum ad curandi rationem pertinet, loquemur, vt medici in præſentia loqui conſueuere, & de iecinore loquemur, tanquam de eo viſcere, in quo ſedē habet facultas, qua vltimum alimentum corporis per ſecundam concoctionem generatur. De eius enim affectibus, tam curandis, quàm cognoſcendis tractationem in hoc libro ſumus inſtituturi. Sed quoniam hæc omnia percipi exquiſitè nequeunt niſi cognita natura ipſius, quod afficitur, viſceris; cognita etiam natura affectionum, quibus obnoxium poteſt eſſe: primùm de eius conformatione, deinde de temperatura, tertiò de eius functionibus, poſtremò de connexione & conſenſu, quem cum aliis particulis & miniſterio, quod ab illis habet, agemus. Iecur itaque, quod ſub dextro præcordio ſitum eſt, coagmentatum eſt ex triplici ſubſtantia, ſeu ex triplici genere ſimplicium membrorum: nam ipſum membrum compoſitum eſt, & inſtrumentarium. Et primùm quidem duas habet partes, loco, & officiis, & figura differentes: Altera ſuperior eſt, quæ pertinet ad ſeptum tranſuerſum, ac illi alligata eſt. à qua ortum habet vena magna, quam cauam Ariſtot. appellauit, & figura conuexa eſt: intertexta autem eſt plurimis venulis minutiſſimis pars hæc, quæ paulatim in maiores coaleſcunt, & illæ in alias maiores, donec tandem omnes in venas quinque deſinant, pro ratione muneri fibrarum, quibus conſtat iecur: & illæ quinque etiam tandem vnam maximam conſtituunt, quæ veluti caudex, aut ſtipes eſt, à quo deductæ ſunt tanquam rami ſubinde venæ omnes, quæ per vniuerſum corpus diſtributæ reliquis ferè omnibus particulis ſuggerunt alimentum: replentur autem ſpatia intermedia inter plexus earum venarum carne quadam molli, & laxa, quæ colore, & ſubſtantiæ modo ſimilis eſt ſanguini coagulato. Et quia in omni inſtrumento, & compoſita particula vna eius pars eſt, quæ præcipua eſt, in cuius gratiam, & commoditatem (vt Galen. libr. de Sympt. cauſ. docuit) reliquæ à natura ſunt procreatæ: in iecinore caro hæc præcipua pars eſt, in qua præſertim vis eſt tranſmutandi aptam materiam in ſanguinem: reliquę verò, vt ſunt venæ, ſunt tanquam vaſa continentia materiam tranſmutandam, donec in ſanguinem vertatur, ac eam mox, cùm iecur quantū ſatis ſit, ad ipſum, & partes ſuas alendas, aſſumpſerit, in alias venas diſtribuat: accedunt & arteriæ, quæ ſpiritum à corde deducunt, qui foueat natiuum iecinoris calorem. Contegitur verò iecur tenui membrana, quaſi tunica, quæ à peritoneo naturæ inſtituto deducta eſt, vt cuſtodiat iecur, ne propter mollitiem, & laxitatem ſuæ ſubſtantiæ diffluat, ſed formam ſuam ſeruet: pręterea verò, & vt eadem ſuſpendatur, & adnectatur præſertim ſepto tranſuerſo. Sed & à cerebro, vel ſpinæ medulla neruulum exiguum ſuſcipit, qui tamē in profundiores partes non penetrat, ſed tātum per extimam membranam diſperſus eſt: vnde & ipſa eſt ſenſus particeps. Internæ verò partes niſi quæ vicinæ ſunt mēbranę, ſenſus ſunt expertes. Altera verò pars, quæ ventriculo incumbit, caua eſt: quantum verò ad rationem compoſitionis, alteri ſimilis eſt; niſi quod intertexta quidem & ipſa eſt venulis, quæ occurrūnt verſus ſuperiorem partem ramulis ſuperioris partis ſecundum oſcula: an verò illis attiguæ ſint, vel continuæ, præ exilitate percipi nequit. Sed huiuſmodi iſtius partis ramuli & ipſi ſemper in maiores coaleſcunt, verſus partem tamen inferiorem, donec deſinant in venam portæ: cuius tanquam caudicis ramos eſſe anatomici aiunt venas meſeraicas, & quæ per meſenterium diſpertitæ ſunt. His tamen & aliud genus vaſorum accedit: ſunt enim alia minuta vaſa venulis ſimilia ea eadem ſubſtātia fabricata, quæ cunctat fellea veſica, quæ & ipſa paulatim colliguntur in magnum meatum, à quo pendet fellis vaſculum, vel veſica à natura fabricata, vt quod ſuperuacaneum bilis in iecinore gignitur: id attrahat, & in inteſtina ad excretionem effundat. Natura verò, vel temperatura iſtius viſceris eſt calida, & humida. Fūctio eius eſt, ſanguinem, qui vt commune alimentū eſt vniuerſo corpori, gignere. Vtitur autem particulatim quatuor facultatibus in materia, quæ in ſanguinem tranſmutanda eſt, conficienda, quarū princeps eſt concoctrix, quæ natiuo calore tanquam inſtrumento vſa, ſuccum prius in ventriculo elaboratum in ſanguinem commutat. Quia vero neceſſe eſt, eiuſmodi proximam materiam ſanguinis generationi in iecur deferri, ſi tranſmutanda eſt: ideo neceſſaria eſt & attractoria facultas, quæ vena portæ, & eius ramis tanquam inſtrumentis vtens; in hoc concoctrici miniſtret: venæ enim illæ ex inteſtinis, & ventriculo, quaſi hirudines quædam ſuccum, qui ſuperfuerat ventriculo, exſugentes, eum ad iecur deducunt: deinde verò contentrix facultas fungens ſuo officio, tantiſper continet, dum coquitur materia: qua concocta, id aſſumit iecur, quod ſatis illi eſt ad alimoniam reliquum verò tanquam ſuperuacaneum expellit in magnam & cauam venam, quæ à ſuprema & connexa eius parte ortum habere diximus, quæ deinde illum in vniuerſum corpus diſtribuit. Sed & hic pauliſper conſiſtendum eſt; quia ſanguinis tantum hactenus meminimus; de aliis autē humoribus nullam mentionem fecimus: quaſi ſolius ſanguinis procreator ſit iecur, non autem aliorū humorum; quod tamen & Gal. aduerſatur, & cæteris medicis. Vnde & hoc reuocandum in memoriā, quòd ſanguis bifariam à medicis accipi ſolet, immo & à Philoſophis. Nam aliquando latiori quodam ſignificato (quemadmodum ſæpius teſtatur Galen. apertius autem ſecundo libro Com. in ſextum Epid. [Com. 37] & quarto eorundem) [Com. 19] pro collectione quatuor humorum qui mixti in venis continentur, deducta nimirum appellatione ab eo humore, qui alios copia ſuperat. Interdum verò propriori ſignificato, vt ſanguinem ſignificat, qui humor eſt ab aliis natura ſecretus, eiſque dignior, & naturæ familiarior. In priori autem ſignificatione vtimur nomine ſanguinis, quando ſimul cum aliis medicis dicimus in iecinore eſſe vim ſanguificam, iecúrque ea ſucco prius in ventriculo elaborato gignere ſanguinem. Quamuis nouerim multos ex recentioribus medicis, qui ſe magnos ſequaces dogmatum Galen profitentur, nō eſſe hoc omnino conceſſuros neque aſſenſuros huic noſtræ definitioni, ſed tantum particulatim; vtpote quia pituitam eam, quę verè humor eſt, & naturalis, in ventriculo potius, quàm in iecinore generari cōtendant. In quam ſententiam deducti ſunt à duabus Gal. auctoritatibus. Prima quidem accepta ex commentariis in primum librum de Natura humana, [Com. 3] vbi ait, quod pituita ex prima humorum immutatione per neceſſitatem generatur; & in libro de Atrabile [Cap. 8.] ait, demonſtratum eſſe humorem pituitoſum ea pituitoſis cibis in prima ventriculi concoctione fieri. Nos tamen putamus hanc horum ſententiam omnino fundamentis, ac decretis Hippoc. & Galen. vt alibi nos probaſſe meminimus, aduerſari. qui iecur ſolum principium, & fontem altricis facultatis conſtituere, & membra ea quatuor humoribus pariter nutriri.

A nutriri. Sed in præſentia in hac quæſtione nolumus tempus terere: nimis enim grandis reſtat via; nam alias maiori otio diligentius ea, quæ ad ipſam pertinent, diſquiremus. Nunc autem referamus eas particulas, quæ conſortium aliquod, vel contenium habent cum iecore, quæque illi aliqua ratione miniſtrant. Et quidem ventriculi miniſterium iam expoſuimus: præparat enim materiam in iecore iterum coquendam: conſortium verò, & connexionem multam cum eo habet, tam ratione vicinitatis, vtpote quoniam ventriculo incumbit ex parte dextra, id perpetuò fouens: ſed & per venas tam illam, quã portam iecinoris anatomici appellant, (nam venæ omnes ad ventriculum pertingentes ſunt huius B rami) quam etiam per venam cauam, iuxta quam ſitum eſt os ventriculi, & gulæ: illi præterea etiam miniſtrant tria alia viſcera, quorum miniſterium vertitur circa expiationem, & emundationem ſanguinis ab excrementoſo, & ſuperuacaneo humore, qui non eſt amplius vtilis ad alendum vniuerſum corpus. Quod vt exquiſitius percipiatur, hoc conſiderandum, quod vt omnes actiones particularim, rectè procedant, ſanitaſque integra ſeruetur, nihil præſtantius, nihilque antiquius excogitari poteſt, quàm vt ſanguis bonus gignatur, & ſeruetur. Sanguinem verò in præſentia accipio, vt & reliquos continet humores. Cùm ergo omnes humores generantur tales, quales natura requirit, ſeruata eorum inter ſe C congrua comparatione, vel proportione, non poteſt animal non vti proſpera valetudine: ſicuti cùm illi exceſſerint ſuis naturis, qualitatibuſve, aut quãtitate, & copia, neceſſe eſt, vt vel morbi oriantur, vel fallax ſaltem ſit ſanitas. Sed cum per abſolutam, & perfectam concoctionem humor perfectiſſimus generetur, & naturæ familiariſſimus, qualis is, qui propriè ſanguis dicitur, quique tanquam centrum eſt in ratione humorum ad quod alij omnes referuntur, ſicut lineæ omnes a circunferentia ductæ: ſolus enim ſanguis medium reſpectu aliorum occupat, qui & [illegible] peratiſſimus, & perfectiſſimè coctu: [illegible] verò [illegible] vt Gale. quarto de Tuen. ſan. declarauit) aut [illegible] ctiſunt, aut minus cocti: & ſicut centrum vnum eſt, & vn[illegible]que ſui ſimile [illegible] lineæ verò D ab eo [illegible] lineæ [illegible] quæ quò magis à centro remotæ [illegible] lineas [illegible] ſanguis [illegible] perfectus [illegible] vnus [illegible] in perfectione ſimilis; & quò maior [illegible] ab hoc receſſus, eo maior ſit abſceſſus à vera ſanguinis natura, & acceſſus ad naturam aliorum hum[illegible]rum. Et quia ordines [illegible] varij ſunt, in [illegible] ſit, vt ſanguis aliq[illegible] bilioſior dicatur, aliquando pituitoſior, quandoque verò magis accede[illegible] ad naturam atræ bilis: & id, vel quia ſanguis ta[illegible] ſit genitus à primo ortu ſecundum ſuam naturam: vel quia talem humorem immixtum habet ſupra eam menſuram, quam requirit animantis integri natura. Vnde cùm (vt ſæpe teſtantur medici) & al[illegible] humores neceſſariam habeant generationem in E animante. Hi[illegible] pocr. enim & G[illegible]len. quatuor humores, tanquam animantis corporis quatuor elementa, ſtatuere: atque cum reliqui humores nõ ſemper generentur omnino æqualiter boni, neque ſecundum naturalem mẽ[illegible]m. [illegible] natura prouida, quæ ſemper omni [illegible] ſtudet, vt ſanguis quantum fieri poteſt, pu[illegible]or, & defæcatior fiat, & ſeruetur, circa iecur inter viſcera quaſdam genuit particulas, quarum officium eſſet, quicquid excrementoſi, vel ſuperuacanei in iecinore generaretur,

ad ſe attraherent; ac ſi quid vtilitatis ex attracto humore in animantis vſum conſequi poſſet, conſequerentur: reliquum verò, quod omnino inutile eſt, excernerent per meatus, & v[illegible] ad hoc munus à natura delegatas. Vnde in ſiniſtro præcordio lien conſtitutus eſt è regione ferè iecinoris, cuius munus eſt, vt quicquid limoſi, & fæculenti in ſanguine eſt, & quaſi atræ bilis excrementum ad [illegible] attrahat per eã venam, quæ eius ramus eſt, quæ porta dicitur ac ſi quid in eo eſt, quod per eius elaborationem factũ à calore huius viſceris natiuo adiuto a calore inſignis arteriæ, cuius facta particeps eſt hæc particula, & vtitur, tanquam proprio alimento quod autem omnino excrementoſum eſt, ad ventriculum impulſum excernit. Habet autem viſ[illegible] us hoc & ipſum vim attractricem, qua melancholicum excrementum attrahit à iecinore: & detentricem, qua continet eum humorem, donec id, quod elabrari poteſt: vt in alimentum lienis cedat, concoquatur: & concoctricem, qua concoquit, & elaborat eas partes, quæ vtiles eſſe poſſunt: poſtremo verò & expultricem, qua id quòd omnino excrementitium eſt, ad expulſionis vias, & inſtrumenta expell[illegible]. Subſtantia autem iſtius viſceris, laxa eſt, & (vt quarto de Vſu partium refert Galen.) rarior, quam ſit caro iecinori[illegible] nigrior tamen, & acida ſapore in his naturam referens humori[illegible], quo alitur. In concaua vero iecinoris parte, quo loco ortum habuit vena portæ, appenſa eſt veſicula fellea, quæ eandem rationem habet ad bilioſum humorem, ad iecur collata, quam lien ad melancholicum: à natura enim creata eſt, vt bilioſum excrementum [excipere.] alendum vniuerſum corpus. Quod vt exquiſitius percipiatur, hoc ac ſuperuacuum, quod non erat amplius futurum vtile, ad alimentum particularum, attrahendo ſanguinem, & ipſa deputaret. Attrahit autem per tenuiſſimos ramulos deriuatos à maiori meatu, cuius antea meminimus, qui per concauam iecinoris partem, ſicuti & venulæ tenuiores, quæ quaſi eius radices di[illegible]perſitæ ſunt. Expellit aũt ad inteſtina ſupra ieiunum inteſti[illegible]num per alterum meatum. Quem Galen. haber[illegible] plures ramos dixit, quorum vnus tenuis admodum verſu[illegible] ventriculum tendit ſupra pyloron a[illegible] fundum ventriculi: alter longè maior ad duodenum inteſtinum: & ait Galen. quod ſi in aliquo à natura fuit peruerſus hic ordo, vt qui ad ventriculum fertur maior ſit, ille infelix à generatione dicitur; vtpote quia in ventriculum quotidie copioſa bilis effunditur, quam niſi ante acceptũ cibum euomerit, læditur plurimum. Neque tamen hoc perpetuum eſt, neque frequens, vt bipartitus ſit is meatus, ramuſque alter ad ventriculum pertineat. Ego enim cùm ſæpius interfuerim ſectionibus cadauerum, non memini vnquam vidiſſe eatlem illum ramum qui ad ventriculi fundum concedit. Infra iecinoris regionem ſiti ſunt renes vtrinque; alter à lateribus vertebrarum; vt tamen ſiniſter regionem ſublimiorem occuper, vt lieni ea parte ſubtenſus ſit: depreſſiorem verò dexter, quaſi iecinori ex parte cedens: hi à caua vena venam, ſicut à magna arteria arteriam deductam, per quas ſeroſus humor pertranſit, qui ea multo potu naturæ inſtituto generatur, vt per eam humor attenuatus exiles, & tenuiſſimas venas permeare poſſit, quo perfunctus munere, ſi non omnino magna tamen ea parte in excrementum tranſit: & ſuperuacuus eſt, neque amplius vtilis: vnde renes procreati ſunt ea ſubſtantia quidem carnea, ſed ſolida, & denſa, qui ſinum in medio

habent in quo receptus, & percolatus is humor ab aliqua ſanguinis portiuncula, quæ ſimul cum humore attrahitur à renibus, vt ipſi eo alantur per vreteras hoc eſt vrinarios meatus in veſicam demittitur: qui humor poſtea vrina, vel lotium appellatur. Quãuis autem, & multa gignatur pituita cum alijs humoribus, & ſæpe etiam ſuperuacua, in hoc tamen ab alijs iam relatis humoribus differt, quod illa ſuperata à natiuo calore poteſt vlterius concocta in ſanguinem verti in venis à natiuo earum calore; cùm ſit veluti ſanguis non exquiſitè coctus: Ideo natura nullum membrum genuit, à quo ea attracta, expurgaretur ſanguis: cùm duo alij nulla vnquam ratione poſſint in ſanguinem amplius tranſire. Sed hæc quidem hactenus expoſita ſatis eſſe poſſunt ad inſtitutum noſtrum, vt oſtendamus, quorum conſenſu, & affinitate malè affici poſſit iecur; quamuis nullo proprio vitio teneatur, ſed ab affectibus aliarum partiũ, cum quibus naturali quadam affinitate cõnexus eſt. Quis eſt enim, qui non percipiat, & facilè, quod ſi officia & munia harum, quas nuper recenſuimus, particularum, ita neceſſaria ſunt, quod cũ illæ adeo malè affectæ ſunt, vt nequeant ſuo fungi munere, ſit opus & ipſum iecur plurimùm lædi? Sed & cum aliis multis connexionem habet, tum propter vaſa, quæ ab ipſo ad alia procedũt, vel ab aliis ipſi in ſuſcipit: tum vero propter viciniratem. Et licet nulla ferè particula ſit, cum qua iecur aliquam connexionem ſaltem per venas, non habeat; maximam tamen habet cum corde, & ſpiritalibus membris, nimirũ per venam illam magnam, quæ ad cor pertingens in vẽtriculum dextrum penetrat, & per arteriam, cuius particeps eſt iecur: tum etiam per venam cauam aſcendentem. Sed & cum cerebro inſignem ob multitudinem venarum, quę per cerebrum, & eius membranas diſperſitæ ſunt. Aliquid etiam facit neruus, quamuis nõ magnus, qui ſenſum eius tunicę impertitur. Sed & cum vtero: vnde ſuppreſſis menſibus in mulieribus ſæpe in hydropes ſuperueniunt. Vt prætermittam ventriculum, qui duplicem habet rationẽ conſenſus, & ex venis multis, & ratione viciniratis. Vt & id addatur ratione miniſterij, quo fungitur in paranda materia apta concoctioni eius. Inteſtina etiam eadem ferè ratione cum iecinore cõnexa ſunt. Maximum etiam habet ſeptum tranſuerſum cum hoc viſcere nexum, tum propter viciniratem. quia illi ſemper incumbit, & hæret, immo illi etiam per quædam veluti ligamenta iecur conneaum eſt. Sed & venæ, quas ſuſcipit tranſuerſum ſeptum, à vena caua prope iecur deducuntur. His autem ita expoſitis, iam de affectionum natura. quibus obnoxium eſſe iecur poteſt, ſermonem habeamus.

De Iecinoris affectibus, qui proprij eius ſunt, quique ex cõſenſu eius cum aliis male affectis particulis ortum habent. CAP. II.

EX iis autem, quæ hactenus tractata ſunt, longo etiam orationis circunductu, facilè eſt rationẽ (modo quis animum adhibuerit) inire omniũ morborum, quibus iecur ex variis occaſionibus poteſt eſſe obnoxiũ, & à quibus lædi eius operationes poſſunt. Nam ſi primum ita res ſe habet quod iecur quæcunque rectè agit, per natiuum calorem, tanquã per primum, & proximum inſtrumentum agat: in hoc enim Gal. Hippo. & Ariſtot. conſentiunt. quod natiuus calor auctor eſt omnium naturalium operationum: calor autem is temperatus calor eſt, qui conſiſtit in apta, & congruenti temperatura, atque accommodata naturæ rei cuius natiuus dicitur. Etenim in relatione, & comparatione ad aliud dicitur natiuus, vel naturalis: huius vero temperaturæ, & menſuræ iſtius caloris ſunt certi quidam limites, quos vbi exceſſerit, tantum à ratione natiui caloris fit receſſus, quantum fit exceſſus extra eos limites. ſecundum quem exceſſum fiunt morbi intemperatura: nam ratio temperaturæ particularum in proportione natiui caloris conſiſtit. Et cùm quadruplex fieri poſſit hic exceſſus, pro ratione quatuor terminorum, quibus circunſcribitur ratio caloris natiui; alter enim ex parte caloris; alter verſus frigus; tertius verſus ſiccum; poſtremus verſus humidum: ſequitur, quod ea quatuor differentiis intemperaturæ ſimplicis poteſt iecur malè affici, & totidem compoſitæ, quatenus fit ab vno tantum limite exceſſus, vel à duobus. Ab vno quidem, ſi vel in calido tantũ fiat tranſitus extra definitos limites, vel in frigore, vel in humiditate, vel ſiccitate: a duobus autem in compoſitis temperaturis exceditur, vt in calido, & humido, vel frigido, & ſicco, vel calido, & ſicco, vel frigido, & humido. Et quia ita in his, ſicut in ſimilibus aliarum particularum affectibus, poſſunt huiuſmodi differentiæ duplicem habere modum; quoniã aliquando intemperies pendet, & fouetur a materia ſimili ſecundum naturam, & proprias qualitates: interdum vero ſola fit citra vllam materiam intemperies, actiones viſceris lædens: ſicuti horum eſt diuerſus modus; ita & diuerſa erit curationis ratio. Materiæ verò omnes in quatuor tandem humores referuntur: nempe in ſanguinem, pituitam, & vtramque bilem. Sed neque hic etiam conſiſtendum, verùm magis particulatim res tractanda: duobus ſiquidem modis humor, vel materia, quæ aliquam fouet intemperiem in aliqua particula ſe habere poteſt. Nam interdum (vt de phrenitide Galen. tum ſecundo libro Comm. in primum Epid. tum etiam alibi expoſuit) humor is in venis continetur, & quaſi alluit ipſas particulas, & tunc appellatur à medicis intemperies cum materia. Interdum vero non modò venas replet, & illis infartus eſt; ſed ex eis expreſſus excidens in ſubſtantiam, vel anguſtos, & in inanes particularum meatus illabitur, eos replens, illiſque impactus extendit partem illam, quam occupat, & in tumorem attollit. Solet autem hoc euenire, cum concitatur fluxio, aliqua particula impellente humorem ſuperuacaneum, qui illi aut qualitate, aut copia erat moleſtus, aut illa attrahente, quæ in tumorem attollitur, ratione vel caloris in ea aliqua de cauſa accenſi, vel doloris ibi excitati. Et huiuſmodi modi iſta fiunt tumores omnes præter naturam, qui deinde differentes habent naturas pro ratione differentis humoris, à quo excitantur. A calida enim fluxione inflammationes, & eryſipelata fiunt. Ex frigida verò ædemata, & ſcirrhi, & alij, qui ad hoc genus referuntur: Inflammationes enim particularum ea ſanguinea fluxione ortum habent quamuis generali quadam ſignificatione antiqui medici inflammationem (vt ſuperioribus libris oſtendimus) omnem tumorem calidum; in quo multus ſit feruor, nuncupauerint. A biliosa autem fluxione fiunt eryſipelata: œdema verò tumor frigidus eſt, ſed mollis & laxus ea tenui pituita ortum habens: ſed Galen. quarto de Præsag. ex pulſu œdema non poſſe in iecinore conſiſtere credidit; eius enim calore pituita tenuis facilè tum concoquitur.

quitur, tum digeretur: at ſcirrhus durus tumor, & frigidus eſt, qui à lenta & craſſa pituita, aut concreta ortum habet, vel à melancholico humore vſtionis experte: nam qui aſſatus, & vſtus eſt cancros procreat. Hi autem morbi, quorum eſſentia cõſiſtit in intemperatura, proprij ſunt ipſis particulis, non quatenus compoſita ſunt, & inſtrumentaria primum & per ſe, ſed ratione ſimplicium partium, ex quibus coagmentata ſunt. Quanuis tumores, quos præter naturam appellauimus, duplici ratione particulas lædant: nimirum & ratione qua ſimplicia membra ſunt, & ratione, qua compoſita, & inſtrumentaria. Cùm enim partem, quam occupant, extra fines ſuæ naturalis intemperiei ducunt, in morbis ſunt, qui intemperatura cum materia conſtant: Quatenus verò claudunt vias & meatus viſcerum, qui ad eorum functiones neceſſarij ſunt, morbi ſunt in vias vitiantes naturalem conformationem, & ſtructuram particulæ. Verùm vt hoc expeditius intelligi poſſit, id etiam conſiderandum, quod (vt paulo ante expoſuimus) primaria functio iecinoris eſt ſanguificatio (ita enim loquar) ad quam perficiendam neceſſaria eſt materia; nam ex nihilo nihil fit: eam autem oportet attrahi à ventriculo, & inteſtinis per venas, atque attractam in eiſdem, donec coquatur, detineri: mox verò à iecinore itidem per venas diſtribui in vniuerſum corpus. Sed vt hoc promptè fiat, oportet vias eſſe expeditas, & apertas, & quantum natura viſceris requirit, patentes, & latas: quod ſi illæ vel coarctentur aliqua occaſione, & ea ratione claudantur, aut alioquin repleantur, ita vt tranſitus occludatur, & impediatur, confunditur omnino, & impeditur prima, & præcipua actio ipſius iecinoris, & id genus morbi obſtructio; vel opilatio à medicis appellatur. Quæ multiplicem in hoc viſcere poteſt occaſionem habere. Nam aut ab aliquo tumore in eo viſcere excitato: pars enim, quæ intumuit, alias vrget & impellit, & ita aſtringit, vt venæ non poſſint ſanguinem, vel alium humorem admittere: & quod de venis diximus, illud idem de arteriis intelligendum, ac de ramulis meatus fellei. Aut à multitudine humoris occupante venulas, vel alia vaſcula, de quibus nunc ſermonem habebamus, & illis infarta, vt tranſitus aliis non permittatur. Quandoque vero craſſus aliquis humor aut lentus vaſa illa occupat, aut alteri humori nullum relinquat aditum. Sed & venæ interdum areſactæ contrahuntur, & clauduntur. His ferè continentur omnes differentiæ affectuum, quibus lædi poteſt hoc viſcus. niſi quod & ſolui poteſt interdum eius vnitas, vel ab externa cauſa nempe per illatum vulnus aliquo inſtrumento, aut incidente, aut per contuſionem dilacerante: vel ab interna, ſicut ab aliquo acri, & erodente humore, aut ex aliquo tumore præter naturam, qui in abſceſſum deſierit: vel per ſuppurationem, vel alia ratione.

De affectibus iecinoris, quibus qui laborant à Græcis medicis hepatici dicebantur.

CAP. III.

CONTINGIT ſæpe, vt quanuis iecur nullo alioquin morbo conſpicuo detentum ſit, (morbos autem manifeſtos appello, quales ſunt inflammatio, vel ſcirrhus, vel alius quiſpiam tumor vel etiam obſtructio) infirmum tamen ſit, & in obeundis ſuis actionibus admodum imbecillum, hos

A qui ita affecti ſunt Græci (vt teſtis eſt Gal. tertio de Sympt. cauſ. & octauo de Comp. med. ſec. loc.) hepaticos, quaſi Latinè iecinoroſos dicas, appellarunt. Cap. 2. Cap. 7.
Sed hoc eſt in memoriam reuocandum, quod nos docuit ſæpe Gal. nempe quod quando infirmitatẽ, vel imbecillitatem alicuius viſceris, vel alterius alioquin affectus in humano corpore, non morbum aliquem, vel affectum aliquem diſtinctum, & definitũ nominamus, ſed confuſam quandam rem: niſi aliquid aliud addamus, quo definiatur, & diſtinguatur: immo imbecillitas potius morbum conſequitur, quàm quòd ſit morbus, vel affectus. Quod vt rectè Cap. 7.
percipiatur, animaduertendum eſt, quod (vt quinto de Loc. affect. Galen. tradidit) omnium faculta-
B tum, quibus particulæ in animantium corporibus præditæ ſunt, eſſentia in earum temperaturis propriis priuatiſque vniuerſa conſiſtit, vt ex parte ſuperiori capite probauimus: huc enim ſpectat, quod omnium actionum particularum auctor eſt natiuus calor qui in eis eſt. Vnde cùm integra ſeruatur temperies naturalis alicuius particulæ, neceſſe eſt vires eſſe validas, ac robuſtas omnes, actiones à facultate editas, quæ ſuam eſſentiam ab ea temperatura habuit: vitiata autem & immutata temperie neceſſe eſt, vt pro ratione illius vitij, vel immutationis, maior, vel minor læſio inde contingat & facultas reddatur imbecillior, actionéſque ſequantur imperfectiores, & languidiores. Quo fit, vt quamuis vnum ſit commune nomen, quod ad vnam etiam com-
C munem rem referatur, id quo dicuntur hepatici, qui iecinoris vitio laborant: refertur enim hæc appellatio ad eos, qui iecur infirmum habent: attamen particulatim plures differentias, imo interdum & inter ſe aduerſarias ſignificat. Nam cùm quælibet intemperatura poſſit imbecillum iecur reddere: quatuor autem diximus eſſe ſimplices intemperaturas, & totidem compoſitas, & illas, aut ſine materia, aut cum materia: ſatis conſtat calidam intemperiem frigidæ & humidam ſiccæ eſſe contrariam, & eodem modo compoſitas, & materias etiam inter ſe ſuapte natura eſſe contrarias. Nec modo hac ratione variantur eiuſmodi imbecillitatum differentiæ; ſed ratione etiam læſæ facultatis. Cum enim in iecinore ſit facultas attractrix, deinde detentrix,
D tertiò contentrix, quarto expultrix: non ſemper omnes per tranſmutationem temperamenti æqualiter afficiuntur; niſi tantus fiat receſſus à naturali ſtatu, vt omnis proportio ſit amiſſa, & deſtructa: alioquin autem pro diuerſa tranſmutatione ſecundum modum, & comparationem qualitatum, aliquando magis læditur attrahendi vis, aliquando detinendi, nonnunquam concoctrix, interdum expultrix: & pro ratione, qua tã hæc, quam illa, facultas magis læſa eſt; ita varij effectus, & diuerſa ſymptomata ſequuntur, vt paulò poſt docebimus. Vnde (quemadmodum Galen. octauo de Comp. medic. Lect. 38.
ſec. loc. lucidè expoſuit) ſi attractrix in iecore facultas fiat imbecillior, vt alimentum ex ventriculo, ac inteſtinis aut nequeat attrahere, aut ægrè, & pa-
E rum attrahat, aluus liquida, & non conſiſtentia deiicit: & ſi vnà & ventriculus cum iecore ſit factus imbecillior quatenus ad officium concoquendi pertinet; aluus cibos ſemicoctos excernet. Sed ſi validus ſit ventriculus, probéque cibos cõficit deiectiones coctæ quidem quantum ad munus ventriculi ſpectat, verùm omnino liquidæ erunt: ſuccus enim in ventriculo confectus liquidus eſt, perinde vt cremor hordei, cuius, aut nihil, aut parum admodum

attrahitur ad iecur. Sed ſi iecoris imbecillitas non ea ſit vt nequeat attrahere, immo commode attrahat, verum nequeat potius id quod ſemel attraxit, in ſanguinem probè conuertere: variæ tunc fiunt corruptiones, & peruerſæ commutationes materiæ quæ erat concoquenda, perinde in iecore, ſicuti & in ventriculo, cum prauè cibos concoquit. Nam ſi imminuta fiat concoctio, ita vt incipiat quidem & aliquatenus procedat concoctio, nõ tamen abſoluatur, fit ſane veluti ſemicoctus ſanguis, qui deinde tanquam inutilis, & naturæ operibus ineptus repellitur atque per aluum deiicitur: deiectiones verò hæ tales videntur eſſe, qualis eſſet ſanguis, qui multa eſſet aqua dilutus, vel (vt alij exponunt) qualis B aqua eſſet, qua carnes nuper iugulati animalis lauarentur: cruenta enim videretur quidem ea aqua, quæ tamen confiſtentiam ſanguinis non haberet: & hæ quidem ſunt deiectiones quæ à medicis propriè appellantur hępaticę deiectiones At dum talia deiiciuntur, res adhuc in initio eſt: nondum enim multum eſt progreſſum; quia ſi augeatur, non fiunt amplius iſtiuſmodi deiectiones, ſed aliæ deiectionum formæ, & qualitates adeo variæ, & diuerſæ, vt quemadmodum Gal. eodem loco teſtatur, vix aliquis eas diſcernere poſſit, vel ſermone exponere, & id vel propter calorem aſſantem, vel propter putreſcentem, & corruptum ſanguinem in iecinore. Nam ſi calida iecur intemperatura tentetur, deiectiones colliquationem primum quidem humorum præ ſe ferunt, deinde vero colliquatur & caro iecinoris, deiicitúrque bilis quædam craſſa ſinceraque reſerena fœdum quendam odorem. In frigida vero intemperatura non ſunt aſſiduæ, vt in calida, deiectiones, multæq; ſed per interualla citatura aluus, & cùm ſuppreſſa videretur, repente deinde copioſa profundit deiectiones non ita fætidæ ſunt, vt quæ ex colliquatione fiũt à quibus non fœtore modo differunt, ſed calore & ſubſtantia: nam hæ ferè putris ſanguinis ſpeciem referunt. Sæpe vero, qui hæpatici dicuntur, deiiciunt excrementa, quæ ferè prope accedunt, vt ſint atra bilis: nam videtur eſſe ſanguis ater primo aſpectu, verum vbi fueris diligentius intuitus, neque ſanguinem eſſe, neque ſanguinis grumum percipies, ſed veluti quandam ſanguinis craſſi fecem. D At cùm calidæ, vel frigidæ intemperaturæ addita fuerit & humida intemperies alui deiectiones erunt liquidiores: cùm vero ſicca, erunt aridiores. Quanuis autem & aliis argumentis diſcerni poſſint hæ affectiones hæpaticę, ſicut ſebre nam frigida intemperatura plerunq; ſolet ſine febre eſſe inter initia: quanuis re vlterius progrediẽte, ſanguine corruptio in iecore, excitetur febris, cùm plerunque calidam (vt docuit Gal. quinto de Loc. af- Cap. 7. fect.) feb. inſignis ſequatur præterea ex frigida intemperie raro amittitur cibi appetentia, ſed ſæpe & creſcit: cùm calidam cibi potius faſtidium, & ſitis ſequatur qua carent, qui frigida laborant: nec modo prauæ ſunt deiectiones in calido, ſed & vomitus E interdum prauæ materiæ. Nullum tamen eſt firmius certiuſque inditium, quo affectus hæpatici cognoſci poſſunt (vt ibidem Gal. teſtatur) atq; eorum differentiæ quam, id quod à deiectionibus depromunt medici. Vnde ſi rectè res conſideretur, alui profluuia quæ hæparica à medicis dicuntur, huc omnia referenda ſunt. Et cum in ſequentibus de omnibus differentiis fluxionum alui vna tractatione agere ſtatuerimus: ideo de hac re non protrahemus ſermonem longius, ſed ad eum locum omnia quæ ad hanc rem attinere poſſunt, reſeruabimus. Sed ex parte etiam aliqua pertinentia ad pręſens negotium exponemus in hoc libro, vbi de aqua inter cutem habebimus ſermonem: nam & affectus illæ ſi non omnino maxima ſaltem ex parte occaſionem habet à iecinoris imbecillitate, quæ ſequitur eius intemperiem. Vnde ne cogamur eandem ſæpius repetendo tempus conſumere, de his nolumus longiorem in præſentia ſermonem inſtituere, ſed ad alios affectus exponendos accedere. Et quia & aqua inter cutem, quàm hydropen, vel hydropiſin, vel hyderon Gręci appellant, intemperaturam iecinoris, aut ſcirrhum, aut obſtructiones conſequi ſolet: icterus B autem, vel morbus regius obſtructiones iecinoris, inflammationeſque, & ſcirrhos item plerunque conſequitur: Ideo de his prius agemus, poſtea de illis, primum autem de obſtructionib. verba facturi ſumus: quoniam ſimplicior eſt morbus, quatenus ad rationem lædendi iecur pertinet: nam quanuis obſtructiones, quæ a multis, aut lentis, aut craſſis humoribus excitantur, non poſſint eſſe ſine aliqua labe intemperiei illius particulæ, in quam incumbunt humores illi: ea tamen non eſt, à qua primum & maximè læduntur actiones obſtructæ particulæ: ſed potius præcipua, & maxima læſio eſt; quia via per quã Cap. 9. tranſit alimentum, clauſa eſt. Vnde numeratur. 11. Meth. inter morbos, quib. membrum quatenus inſtrumentarium, & compoſitum eſt, afficitur: vitiat ſiquidem conformationem, vel (vt iuniores loquuntur) compoſitionem particulæ: eſt enim morbus in via: Inflãmationes verò: & ſcirrhi æquali ferè ratione lædunt ſimplices viſceris partes quatenus ſimplices ſunt, cùm temperiem earum inſigniter tranſmutent, & vitient, vt ſuperius inſinuauimus: & viſcus ipſum quatenus organicum, obſtructa nempe via, quanuis tumores hi potius comprimendo & aſtringendo vaſa concludant, non autem propter materiam infartam in inanitionem vaſorum: ſicuti in veris obſtructionibus fit:

De obſtructione iecinoris. Cap. IIII.

OBSTRVCTIONES in iecinore cõcitari à craſſis, vel à lentis ſuccis probare non eſt opus, præ- Cap. 5. D ſertim verò illis qui probè calluerint ſtructuram, & conformationem iecinoris: cùm (vt paulo ante diximus) ſit intertextum exilibus, & anguſtiſſimis venulis, in quib. facilè infarta craſſior materia, vel lenta hæret, & eas claudit. Sed quod à multis quoque, quanuis neque craſſi: neque lenti fuerint, humoribus fiat obſtructio, probat Galen. octauo. Metho. exemplo petito ab hominum turba, qui confertim, & certatim contendunt tranſire per viarum meatus, præſertim cum anguſti fuerint: ſæpe enim ibi hærent, & nemo poteſt tranſire cùm alter alterum impediat. Vnde cum anguſtiſſimæ ſint venæ in iecinore, præſertim vero vt teſtatur Galen. in libro E de Conſti. ar. medic.) vbi venæ, quæ deductæ ſunt à vena, quæ portæ dicitur, committuntur cum ramulis venæ, quam cauam Ariſt. appellat. Quo fit Cap. 1. deinde, vt maximè mirandum non ſit cur hoc viſcus ſit maximè obſtructionibus obnoxium, ab eiſque frequentiſſimè tentetur, vt pote quia ipſum vias anguſtiſſimas habet, & copioſa per eas materia ſubinde feratur. Vnde & qui ſuapre natura venas anguſtiores habent per quas alimentum à parte con- Cap. 1 caua iecinoris, [vt] tertio de Alimen. facul. ait Gal. Cap. 6 ad conuexã tranſit, & qui congerunt multos crudos & craſſos ſuccos præ imbecillitate caloris natiui, & ſenes etiam facilè (vt quinto de Tuen. ſani idem tradidit)

didit) obſtructionibus capiuntur. Sed neque prætere-rea, ſi quis animum his, quæ hactenus expoſuimus, aduerterit, difficilè erit inuenire, quæ poſſunt eſſe cauſæ obſtructionum. Proximæ enim ſunt ſucci craſſi, lenti, & multi. Remotiores verò duæ ſunt; quædam interiores; quædam vero externæ. Interna eſt corporis naturalis propenſio propter vel iecinoris conformationem, vel ætatem, vel ventriculum imbecillum. Externæ verò ſunt quæcunque vim habẽt gignendi humores tales, quales diximus eſſe proximam cauſam obſtructionum, atque ea etiam, quæ poſſunt illos mouere, & digerere in anguſtos iſtius viſceris meatus. Vt tandem hæc omnia in victus rationem referantur. Nam aut ea, quæ comeduntur

Cap. 6. talia ſunt, vt ſuapte natura ſint craſſi ſucci, qualia ſunt amilũ, ſimilago, oriza, ſat, tragum, lac, quod craſſius

B

eſt: horum enim meminit Gal. 3. de Alim. facul. Addit autem quinto de Sani. tuen. caſeum, cochleas, bulbos, lenticulam, præſertim quando ex ſapa comeditur: ſed & placentæ ex lacte, vel caſeo paratæ, ait ipſe in lib. de boni, vel mali ſucci cibis, aut quę ex ſimila: & lacte, & tandem quæcunq; ex tritico citra fermentũ fiunt, vt lagana, & id genus alia. Itẽ oſtrea anguillę, & quicunque piſces carnem duram habent: vix enim in ventriculo coqui poſſunt, & qui dura teguntur teſta: ſed & piſces magni, & cetacei. Aues etiam, quæ in ſtagnis, & paludibus degunt, atque adeo etiam in aquis. Carnes quoque ceruorum, capratum, boum ouium, agnorum & ſuum: & cibi

C

omnes ferè dulces, exceptis melle paſſulis, & ſaccharo: vinum etiam dulce; quanuis (vt in libro. de cibis boni & mali ſucci ait Galenus.) obſtructiones ex vino dulci excitatę moderatiores ſint quàm quæ

Cap. 4 ab aliis cibis qui craſſi ſucci ſunt. Otium verò tam

Cap. 8. animi quam corporis longum, & immodicum obſtruendi (iecur teſte Gale. ſecundo de Tuend. ſan.) in cauſa eſt ea ratione, qua inde corpus frgidum, & pituitoſum euadit: vnde & obſtructiones, & alij frigidi morbi ortum habent. Sed & quæ cibum non dum plenè coctum, aut crudos alios, & craſſos humores colliquatos prius in venas digerere poſſunt: ficuti balnei vſus à cibo: aut cum refertum corpus eſt præſertim verò ventriculus, & vix communes

D

crudo humore & exercitatio vehemens, & motus, quo corpus incaleſcit. Item venus poſt cibum, & vehemens ſtudium. Horum omnium meminit Gal.

Cap 6 ſæpe præſertim verò quinto, & ſexto de Tuen. ſa-

Cap. 1 ni. tum & ſecundo etiam, & in libro de cibis bo-

Cap 5. ni & mali ſucci. Reliquum autem eſt, vt & tracte-

Cap. 3. mus, quæ pertinent ad ſigna, quibus poſſint diſcer-

Cap 2 ni obſtructiones, quando iecur occupant. His itaque

Cap 7. notis docuit Gal. tum ſexto de Tuen. ſan. & in lib. de cibis boni, vel mali ſucci, tum verò quinto de Loc. affect. dignoſci poſſe iecur eſſe obſtructum: primùm quia percipitur veluti ponderis cuiuſdam ſenſus in dextro præcordio, præſertim verò cum ſpiritu vehemens fit attractio: quod forſitan ea de cauſa ac-

E

cidit; quia in vehementi, & valida inſpiratione tranſuerſum ſeptum ſurſum aſcendens ſecum iecur, quod illi annexum eſt, trahit, quare ſuſpenſum iecur magis graue videtur: grauitatis verò cauſa eſt materia craſſa, vel multa venis infarta, quod ſi præterea interclusus ſit in iecore flatuoſus aliquis ſpiritus, qui ob obſeſſas vias nequeat erumpere, tenſio percipitur in eodem præcordio: ex quo poſtea præter ſenſum ponderis, dolor, & aliquando acutus poteſt

Loc. 10. concitari: alioquin enim obſtructiones non habent inſig[illegible] dolo[illegible]m adiunctum; & ſi aliquis adſit, eſt

A potius dolor grauans, quàm acutus. Præterea quae-rum ad obſtructiones pertinet in iecure, illæ ſæpe conſiſtunt ſine vlla febre. Nam niſi ob obſtructiones putreſcant humores, qui alioqui diflari nequeant, febris non accenditur: quia obſtructio frigidus morbus eſt, qui & à frigida plerunque materia Cap. 8.

ortum habet. Quòd ſi ſtatim ab initio febris adſit, Com. 52.

iam potius inflammationis, (vt ſecundo de Loc. affect. & ſeptimo Apho. docuit Gale.) quàm obſtructionis rationem habet, maximè ſi dolor etiam inſignis adſit. At verò cùm (vt ſępe diximus) duplex ſit eius pars: altera conuexa, quæ extrorſum magis vergit: alia verò cauſa, quæ introrſum potius conuerſa ventriculo incumbit; & aliquando altera tãtum ob-

B

ſtructa ſit, aliquando vtraque; cùm ſola conuexa oppreſſa eſt obſtructionibus, ſi illæ aliquantiſper ſint inſignes, dum tractatur dextrum præcordium, & cõprimitur plenius illud percipitur; propterea quia turgentius eſt iecur infartis multis humoribus, ac tenſius, magis renitens comprimenti manui: nam ſemper aliquem flatum incluſum continet. At vero cùm obſtructio occupat concauam, & penitiorem partem, non ita tactu à manu percipi poterit; quia pars illa profundior eſt, niſi interdum illa obſtructio adeo inſignis ſit, vt & conuexa pars conſentiat. Addunt autem iuniores, & alia ſigna obſtructionum, quæ cum non ſint earum propria, ſed communia inflammationi, ſcirrhóque: ideo de illis progrediente ſermone verba faciemus. Et ne quis forſitan

C

arbitretur obſtructiones non eſſe rem multi momẽti, antequam curandi rationem aggrediamur, referamus incommoda, quæ retulit Gale. in lib. de cib. bon. & mali ſucci, & pericula, quæ eum ſequi ſolent, qui neglexerit curare iecoris opilationes. Primùm enim prohibent, quo minus alimẽtum ſpargi poſſit in vniuerſum corpus, quo deinde fit, vt neque ali poſſit: ſubinde vero ſunt in cauſa, cur multa cõgeratur materia in venis meſenterij, vel in concauo iecinoris: nempe intercepto ei tranſitu ad ſuperiorẽ partem, & ad eas venas, ad quas pertinet alimentũ diſtribuere in vniuerſum corpus: vnde periculũ imminet, ne aut inflammatio concitetur, aut ibi putreſcente materia, febres accẽdantur. Sed & id addendum pu-

D

tauerim, quod inde occaſio oriri poteſt, vt tandẽ affectus hypochondriacus exoriatur. Ex his autẽ, quæ nuper à nobis ſunt expoſita, facilè poteſt vnuſquiſq; percipere, quantum operæ pretium facturus ſit medicus, ſi in tollendis cito obſtructionibus diligens, & ſolicitus fuerit, quamq; bene cum illo agatur, qui cito ſe bono medico, & cùm primum animaduerterit ſe correptum ab obſtructionibus, commiſerit. Facilior enim longè eſt earum curatio, cùm mediocres, nec adhuc ſunt factæ validiores: difficilior vero, cum vehementes ſunt: nam præterquam quod ſunt curatu eo difficiliores, quo ſunt validiores. &

E

maiores: febris, quæ plerunq; ſolet eſſe comes magnarum obſtructionum, addit etiam maiorem difficultatem, & periculum. Vnde (vt Gal. in lib. de Cõſti. artis med. ait) obſtructiones antequam multũ inualeſcant, ſola victus attenuantis ratione, ac attenuãtib. medicamentis tolli poſſunt: cùm vero plus inualuerint, & vehementiores fuerint factæ, iam non modo, id verum & vacuationem, vt curentur, requirunt. Nam ſi morbi natura nobis rationem curationis primum indicat, morbique remediis contrariis tolluntur: neceſſe eſt, vt craſſi humores attenuantib. corrigantur; lenti autem detergentibus: at multitudinem vacuatio curare ſolet. Vbi ergo leues ſint

 obſtructiones,

obſtructiones,& citra febrem, non multi negotij erit earum curatio: ferè enim ſola victus ratione tolli poterunt, vel ſi etiam interdum fuerit aliquibus opus medicamentis, attenuantibus duntaxat erit opus, & illis ſatis mediocribus; quia non poſſunt eſſe multi humores,qui leuem excitarint obſtructionem: & proinde neque manifeſtam aliquam requirunt euacuationem, neque etiam validè attenuantibus, & aperientibus: vt enim extremi morbi extrema remedia, vt ait Hip. primo Aph. expoſcunt; ita mediocres mediocria. Quod ſi quis opponat, quod interdum, licet obſtructiones leues ſint, quia modica ſit materia infarta, poteſt tamen vniuerſum corpus eſſe refertum multis aut vitioſis humorib. quare res non exper[...]ſt periculi, ne augeantur obſtructiones,& maior fiat morbus. Gal. vero & ex Hip. ſententia. 4. de Rat. vict. in mor. acut.& in lib. de Sec. ven. videtur velle,quod eadem remedia oportuna ſunt ſiue magnus ſit morbus, ſiue futurus magnus. Reſpondemus,quod id quidem verùm eſt, quãdo res eſt in præcipiti,& in mora periculum eſt: ſed idem etiam docuit,quod ſæpe & plenitudo corporis, & reduntantia malorum humorum, præſertim verò crudorum, tolli, & corrigi poteſt ſola ratione victus illis accommodata, aliquando tenui aliquando attenuante,dummodo nullam præſtemus occaſionem, cur conſertim moueantur, & digerantur in anguſtiores, & exiliores venas quales ſunt illæ, quas ex ſententia Galen. octauo de Tuend. ſan. & alibi ſæpius retulimus. Attenuant autem ea omnia, quæ tenues gignunt humores, & quæ partium tenuiorum λεπτομερῆ Græci appellant, qualia ſunt, quæ nitroſitatis non ſunt expertia, quæque amara, & quæ acria ſunt hæ enim attenuando, & diſſecando craſſos lentoſque humores, eos parant, vt facilè in halitus conuerſi, partim à natiuo calore, partim autem à calore etiam eorum,quæ attenuant (neque enim aliquo carent calore, quæ retulimus) per tenues, & inconſpicuos meatus euacuentur. At verò ſi maiores ſint obſtructiones,& quæ à multa foueantur materia,neceſſaria etiam erit vacuatio,quæ per vias latiores,conſpicuaſque fieri ſolet:ſicuti per aluum, vel per vrinam; hac tamen adhibita diſtin-

Cap. 93. ctione, quam nos tum alibi, tum verò tertio Artis medic. docuit Galen. vt ſi obſtructa ſit pars conuexa,& ſuperior iecinoris,accommodatior ſit euacuatio, quæ ſit per ea medicamenta, quæ lotium cient: ſumpta nimirum indicatione à natura loci affecti, qui ratione venæ cauæ maiorem habet connexionem, & vicinam cum inſtrumentis vrinariis, At in obſtructionibus concauæ partis vtilior,& commodior erit vacuatio, quam medicamenta molliuntur quæ per aluum ducunt,ſimili ratione,quia vena,quæ portæ dicitur,quæque ſedem,& ortum habet à concaua iecinoris parte, inteſtinis magis eſt annexa, & affinis. Sed cum ad obſtructiones febris etiam accedit, iis quæ hactenus expoſita ſunt(ita vt diximus vti,)non vſquequaque tum: niſi prius(vt octauo, &

Cap. 4 vndecimo Methn. tradidit Gale.) corpus ſecta vena vacuauerimus,præſertim vero ſi plenum ſit; quã-

Cap. 4. uis ille conſulerit ibidem ſanguinem etiam vbi per

Cap. 10 vires, & ætatem licuerit, detrahendum eſſe,etſi non ſit in corpore inſignis aliqua plenitudo: alioquin enim facilè(ait ille)poterũt & febris magis accendi, & putredo augeri & obſtructiones fieri maiores:nã quæ attenuant, & aperiunt, plerunque calefaciunt, qua ratione poſſunt febrem, & putredinem augere, mouent etiam materias, & eas in anguſtiores

A venas digerunt, & proinde obſtructiones maiores faciunt. Hoc autem rectè, & ritè peracto, conuertenda deinde curatio ad ea, quæ attenuare, & ſecare humores poſſunt, qui in cauſa ſunt obſtructionum, ac eas fouent, & ſeruant. Sed iam hic duos morbos curandos habemus, nempe febrem,& obſtructiones qui vt ſunt aduerſariæ, & oppoſitæ interſe naturæ(alter enim calidus; alter frigidus, vt diximus) ita & oppoſitas habent indicationes. Quare recurrendum erit ad rationem communem eiuſmodi complicationum: vt vel id imprimis ſpectemus,quod magis vrget, & maius periculum habet, aut id, ſine quo alterum nequit curari: aut id, quod

B eſt alterius cauſa. Quamuis autem quandoq; accidat, vt febris adeo vehemens, & valida, ſit vt cogat medicum illi imprimis attendere, cæteris omnibus poſtpoſitis: ſæpius tamen(vt Galenus. vndecimo Metho. docuit) curatio ab obſtructionem reſeratione inchoanda eſt; vt pote quoniam obſtructiones in cauſa febris ſunt, atque eam ita fouent, vt vix curari ea poſſit, niſi obſtructionibus remotis. Neque tamen ita ratio obſtructionum habenda eſt, vt omnino febrem negligamus: immo ſemper & febrem,quantum fieri poteſt,reſpiciamus alioquin eum poterit adeo exaſperari,& accendi febris, vt cogatur deinde medicus, poſt habita ratione obſtructionũ febri remittendæ incumbere. Vnde cùm ſint auferendæ oppilationes rebus attenuan-

C tibus,& detergentibus quorum pleraq;calefaciunt, & exſiccant, inſigniter etiam, ratio expoſcit, vt aliqua ſint, quæ hæc poſſint præſtare neque tamen calefaciant, vel etiam refrigerent, illa aliis præferamus: aliquando enim ita accidit, vt medicamenta vel cibi propter diuerſam partium naturam, quibus conſtant poſſint ex parte attenuare,ex parte verò refrigerare:ſunt enim in ipſis partes quędam tenui ſubſtantia conſtantes, in quibus aliqua quidem vis calorifica eſt,& ab his habent,quod aperiant, & attenuent, ex aliis verò, quæ plures ſunt quod refrigerent. Quia tamen hæc, quæ vel non inſigniter calefaciunt,vel etiam refrigerant, in attenuando,& aperiendo non admodum valida ſunt: & ſi obſtructio-

D nes ſint vehementes, ab his tolli nequeunt, vel ægre admodum, & tarde quo ſit deinde, vt neceſſe ſit ab his ad calidiora tranſgredi,quæ & efficaciora ſunt in aperiendo: ſemper tamen ita agendum eſt, vt febri aliquam partem demus: nempe, vt quò fieri poteſt minus calidis vtamur, aut ſaltem ea temperemus his quæ aperiunt quidem,ſed refrigerent, aut ſaltem calorem aliqua ex parte remittant. Sed iam magis particulatim agamus, & quæ medicamenta frigida ſint aperientia, quæque calida, exponamus,non tamen omnia, ſed aliqua, quæ in maiori ſunt vſu. Nam cum horum ſit immenſa quædam ſylua, nimis prolixi eſſemus, ſi omnia recenſeremus: frigida quidem aperientia ſunt plantago, endiuia, intybus, & cichoraceorum vniuerſum genus. In calo-

E re vero & frigore medium fere locum tenet adiantum, attenuandi tamen, & aperiendi non omnino leuem vim habet: aſplenum quoque, quod & ſcolopendrium appellãt, Arabes vero citrach, citra caliditatem aperit,& extenuat,id que partium, & ſubſtantiæ tenuitate. Calida vero ſunt innumera, quorum aliqua minus, aliqua magis calefaciunt: nam fumaria, quæ vulgo fumus terræ dicitur abſinthium amaræ amygdalæ, radices, folia & ſemina, apij, & petroſelini noſtri hortenſis, & longè magis, quod in petris naſcitur, & Macedonicũ imprimis item &

feniculi

fœniculi,& ſemina aniſi,lupini,vel eorum decoctũ, eupatorium,betonica,polium,ſerpyllum, marrubiũ, pulegium,chamædrys,chamæpitys,[illegible],ſcordium cortex,& fructus capparum,tamariſciq;, centauriũ minus,pæonia, allium, piper, & id genus multa, & tandem quæ vel nitroſa ſunt, vel amara, vel acria: ſunt tamen horum alia magis,alia minus calida,quæ nolumus in præſentia temporis longitudini parcentes,in ſuos ordines referre: poterit enim vnuſquiſq; ea Galen. Aetio,& Paulo,modo eorum libros legat id præſtare. Sed & compoſitorum medicamentorũ, quæ tum à iunioribus,tum ab antiquioribus deſcripta, & literis commiſſa ſunt, copia adeo magna reperitur, vt ne menſis quidem hic ſit nobis ſuffecturus,ſi omnia velimus afferre, & examinare : ſunt enim decocta,ſyrupi,antidoti,vel(vt iuniores loquũtur)electuaria,ſunt trociſci aliquorum tamen mentionem faciemus,vt horum collatione alia quoque indicari poſſint. Prius tamen aliqua exponere operę

Lect. 41.
Cap. 4. & 10.

pretium fore videtur,quæ videntur eſſe cognitu neceſſaria ad horum rationem,& vſum rectè percipiẽda.in vniuerſum tamen. Primum quidem acceptum

Cap. 12.
Cap. de proæ.

vndecimo Meth & quinto de Simpl.med.fac.necnõ & ſexto in hunc modum ſe habet, medicamenta, quæ ſunt aperiendis obſtructionibus opportuna, vt ex abſtergentium genere ſint;ita oportet, vt nõ ſolum facultatibus,ſed & ſubſtantiæ modo,conſiſtentiáque illis opponantur, quæ à Græcis emplaſtica dicuntur: nam hæc viſcida ſunt quatenus ad rationẽ ſubſtantiæ pertinet, omninóque mordacitatis experitia;cùm illa, quibus ſunt reſerandæ obſtructiones,oporteat omni carere lentore, & non eſſe mordacitatis expertia;cùm ea aut nitroſa ſint,aut amara, aut acria,& tandem, quæ tenuis ſint ſubſtantiæ, vel tenuium partium:quod ſi aliquid præterea aſtringẽtis facultatis habuerint, longè tutiora, vt quinto de Simpl. med. facul. docuit Galen.) & præſtantiora.

Cap. 12.

Tempus vero opportunum ad ea exhibenda medicamenta, quæ vim aperiendi obſtructiones habent, id eſt, in quo iam confectum eſt alimentum, quod e ventriculo in [illegible] digeritur,& præterea quo aliquod [illegible] antecibum deinde aſſumendum, relinquatur,quo hæc etiam medicamenta [illegible] poſſint ſuo fungi officio. Quod autem

Cap. 5.

tempus ſit hoc, ſi requiras, reſpondet Galen.ſexto de Sanitate tuenda; illud [illegible] per collationem ad continuitatem ſuorum temporum, quod eſt tempus [illegible] matutinum,quod incipit,quando iam eſt a ſomno excitatus ille, qui medicamenta aſſumpturus,& terminatur ad illud, quo ſolitt erant ad balneum accedere : nunc autem dicemus, quod mane ſunt accipienda per tres aut quatuor horas ante ſumendum prandium.Sed aggrediamur tractationem medicamentorum compoſitorum, quæ accommodata ſunt aperiundis opilationibus.& primo ea,quæ ſimpliciora ſunt, deinde quæ magis compoſita: ac in his primùm frigida, mox calida. Sed quia diximus in hoc genere,eſſe & decocta,& ſyrupos, antidotos,vel electuaria,pulueréſque, & trociſcos : putamus decocta ſyrupis eſſe valentiora, cæteris(vt aiunt iuniores)paribus:antidoti vero, vel electuaria fortiora ſunt decoctis; his autem efficaciores putamus trociſcos,vel pulueres:nam & trociſcos ſæpe in pulueres redactos exhibemus, & pulueres ad iſto aliquo liquore, quo aſſumantur, redigimus in pilulas,vel etiam in electuaria. De decoctis autem non eſt, cur præterea aliquid magis particulatim dicam, [illegible] raro reperiantur apud [illegible] parata:ſed

dietim ex medici inſtituto conficiuntur: enim verò vniuerſa [illegible] rè ratio a ſimplicibus, quæ incoquuntur, vim omnem habent: vnde cognitis ſimplicibus,facilè percipientur & decocta. Syrupi autem frigidi ſimpliciores ſunt præcipuè ſyrupus ex endiuia ſimplex appellatus ob id, quod nihil aliud accipit,præter ſaccharum,& endiuię ſuccum:mox & ſyrupus ex cichoreo ſimplex eadem ferè ratione dictus,qui vt minus refrigerat,ita magis aperit; ob id, quia magis amarum cichoreum,vel(vt latini loquũtur)intybus,quam endiuia eum ingreditur. Seruantur præterea, & parati reperiuntur compoſiti vtrique. Ex endiuia quidem,qui à Gentili fuit deſcriptus,& magis refrigerat,magiſque aperit : nam ſucco endiuiæ additur & ſuccus lichenes, quam iuniores hepaticam appellant; præterea nymphæa, quam Arabes nenuphar nuncuparunt;inſuper polytrichum, & capillum veneris, hordeum, & ſemina, quæ frigida, & maiora dicuntur. Syrupum verò ex cichorea, quem compoſitum iuniores vocant, deſcripſit Nicolaus Florentinus: accipit autem omnes ferè cichoraceorum differentias:præterea fumariam,lupinos, veſicariámque, quam Arabes alchechengi dicunt,& hordeum, & liquiritiam, capillum veneris, polytrichum,aſplenon,vel ſcolopendrium, quæ ab Arabibus ceterach.vocatur:ſed & cuſcutæ dictum ab eiſdem,quibus adduntur radices apij, fœniculi:ſparagique, poſtremò & rhabarbarum inijcitur, dum coquitur ſyrupus. vnde hic magis aperit, minuſque refrigerat, & aliquam vim purgatoriam habet. Rarò autem his compoſitis, præſertim verò ex cichorea in initio vtimur;ſed potius in difficilibus,& inueteratis iam febribus, quales ſunt Autumnales,& diuturnis obſtructionibus, quæ febres inſignes habent comites. Sed in horum ordine poſuerim ſyrupum acetoſum ſimplicem,qui ex aceto habet,vt attenuet, & diſſecet,ex ſaccharo autem, vt detergat: hoc verò minus frigidum, ſed magis detergens, & aperiens eſt oxymel ſimplex,quantum mel calidius eſt,& magis detergens, attenuanſque ſaccharo. His aliquantiſper calidior, & in aperiendo efficacior eſt ſyrupus, quem bizantinum, vel de biſantiis appellant & cum illum Meſue tripliciter componere docuerit, primum quidem ſimpliciorem ; vtpote qui ſuccos endiuiæ, apij boraginis, lupi ſaliceti,vel lupuli, & ex ſaccharo fit, & ſatis temperatus eſt, quantum ad primas qualitates pertinet : aperit autem ſatis inſigniter, & biſantinus ſimplex communi nuncupatione dicitur: interdum verò ſemiſſem aceti ad ſuccos addunt, & licet non magis propterea calefaciat, magis tamen aperit, cùm ex aceto habeat vim maiorem attenuandi, & diſſecandi craſſos, & lentos humores : valentior eſt, quando adduntur roſarum folia, liquiritia, ſemina aniſi, fœniculi, apij, item & ſpica: nam & calidior fit additione ſpicæ, & ſeminum, & inde maiorem etiam aperiendi vim aſſequitur : neque obſtat, quod roſæ, & ſpica participes ſint aſtringentis facultatis; quia immo(vt in lib.de ſimpl.med.facul.docuit Galen.)aſtrictio modica aperientibus accedens, magis penetrare facit; & efficacius aperire, vt ex oleo roſaceo, & melle itidem roſaceo facilè poſſumus probare. Sed & paulò ſuperiùs ex Galen. expoſuimus, quòd præſtãtiora ad aperiendas iecinoris obſtructiones ſunt ea medicamenta,quæ cum apertione aliquam vim aſtringendi iunctam habent. Hunc aũt ſequitur ſyrupus acetoſus,qui & compoſitus, & ex radicibus appellatur,quò fortius eſt oxymel item

compoſitum

compoſitum, vel de radicib. Adhuc autem fortior, A præſertim verò ad difficiles obſtructiones, & diuturnas febres, in quib. imminet, ob imbecillitatem viſcerum, iam periculum mali habitus, quem Græci *καχεξίαν* vocant, qui aceroſus diarhodon à Meſue nuncupantur. Valentior adhuc eſt ſyrupus ex eupatorio ab eodem Meſue deſcriptus, præſertim verò in febribus, quas timemus, ne ad hydropem perducant. Oxymel autem ſcyllinum his omnibus fortius eſt, & maiorem vim attenuandi, & ſecandi habet, vehementiúſque obſtructiones aperit. Vnde & pro ratione affectuum his vtendum erit: nam in febrib. maioribus, temperatioribus, aut etiam refrigerantibus vtemur: ita vt inter initia leuioribus, & facilioribus; poſtea verò paulatim ad fortiores aſcendamus. Trociſci vero & ipſi magis, quàm ſyrupi, imprimũt: B medicamenta enim vniuerſa accipiunt integra, neque per cocturam facta tem[?]ſſiora: verùm vel nunquam, vel rariſſimè illis inter initia vtuntur medici; ſed potius cum iam inueteraſcũt obſtructiones. Qui autem ſunt in vſu frequentiori, ſunt trociſci ex roſis, qui ferè faciliores ſunt: maiorem verò vim habent trociſci, quos diarhodon Meſue vocat: maiorẽ adhuc qui ex roſis, & eupatorio ab eo dicuntur: qui vero ex rhabarbaro, & qui ex abſinthio ferè ſimiles. Quia vero arida ſunt hæc medicamenta, poſſumus illis tritis, & in puluerem redactis ex aliquo decocto bibenda dare: poſſumus etiam addito liquore aliquo, modico tamen, formare pilulas, vel catapotia, copioſiori autem, facere (vt aiunt) bolum. Li- C quores vero ſint & ipſi huic negotio accommodati, vt eſſet aliquis ex prædictis ſyrupis, vel aliquis ſuccus, vel id genus alia. Laudat vero Gal. 6. de San. *Cap. 1. & 7.* tuen. prætereà diacalamenthum, & diatrionpipereõ, quæ & ibidem ab eo exponuntur: verùm cùm valida fuerit febris, ab illis eſſet reimpetrandum: neque in naturis biliofis frequens horum vſus eſſet omnino tutus. Quoniam vero ex Galeno ſuperius diximus, in difficilioribus obſtructionibus non ſolùm attenuantibus, & aperientibus eſſe opus, ſed vacuationibus, non modo per in conſpicuas corporis vias, ſed etiam per vias latiores, & patentiores: de medicamentis prætereà aliquatenus agendum eſt, quibus eiuſmodi vacuationem moliri oportear: nam de va- D cuatione per ſanguinis miſſionem ſatis eſſe poſſunt, quæ paulo antea diximus. Et vt mihi quidem videtur, duplici ratione poſſumus aggredi vacuationem per medicamẽta: quia aut vt vniuerſum corpus prius vacuemus, quàm infartam in iecinore, vel alijs viſceribus materiam educere tentemus, & iam ea obſtruentem, & id agimus, ne dum vniuerſum corpus, & præſertim communes viæ refertæ ſunt excrementis, ſi velotius ſtatim ea attenuantibus aggredi medicamentis, & aperientibus, ea commota vi horum medicamentorum, & digeſta in exiliores venas, obſtructiones augeant: quod & ſuperius ex octauo, & E vndecimo Metho. monuimus: & ad hanc rationem eſt Gal. ſententia deſcripta in libr. Artis. medic. referenda, cuius ſuperius meminimus, qua monebat, quod obſtructa conuexa iecinoris parte, per ea, quæ cient vrinam, ſit vacuandum: humores vero occupantes concauam eius partem, potius per aluũ eſſe purgandos. nam vbi corpus, & præſertim communes viæ plenæ ſunt excrementis, non eſt tutum, neque ex ratione factum, vt ſtatim ab initio rebus vrinam cientibus vtamur, ſed prius communes hæ partes ſunt inaniendæ. Quatenus vero ad eam vacuationem pertinet, qua particulatim iecur purgandum, inaniendúmque eſt, obſeruandum eſt Galeni præceptum, vel lotia medicamentis prouitemus, quando purganda eſt ſuperior, & conuexa iecinoris pars: illis autem, quæ aluum cient, cùm inferior, & concaua. De illis autem, quæ diuretica ſunt, nolumus in præſentia longiorem ſermonem habere: nã eorum rationem Galen. quinto de Facul. ſimpl. medicam. copioſè, & lucidè perſecutus eſt. De purgatorijs autem hoc mihi monendum videtur, quod ſi purganda eſt hæc iecinoris pars, non eſt opus validis, & violentis medicamentis, cùm eorum vires vlterà concauam eam partem non ſit neceſſe progredi: quia ſi ab vniuerſo corpore, & à remotioribus partibus attraherent, maiores concitarent obſtructiones. Leuioribus ergo vti erit operæ pretium: vnde *Lib. 4?.* vt dicemus, cùm de ictericia erit inſtituẽdus ſermo, cùm illa ex opilatione ortum habuerit, maximè laudatur tanquam remedium optimum aloë, ſi quis frequenter ea vtatur, vel lota, vel illota: niſi quod lota quidem, minorem vim habet ſoluendi, ſed magis viſcera roborat: non lota autem magis ſoluit, & aperit. Senam etiam ſæpe ſum expertus cõtuliſſe in diuturnis febribus cum mul[tis] obſtructionibus, & interdum venient in vſum ex[?] aliquo decocto macerata: interdum alijs mo[d]is, de quibus al[ias] ſermo habendus. Sed & compoſita multa, vel [s]ola exhibita, vel diſſoluta ex decoctis, in quibus fuerint illa ſimplicia ex arte macerata, vel (vt aiunt infuſa) non parum ſunt vtilia: in quibus ſunt lenitiuum appellatum electuarium, & diacatholicõ, & lenia quidem hæc ſunt: fortiora vero ſunt diaphœnicon, & confectio dicta hamech: reliquis vero, quæ his maiorem vim habent, non vtimur; niſi in valde difficilibus, & inueteratis, quæ ferè in ſcirrhum tranſiere: ſicut quæ colocynthin, vel veratrum accipiunt. Poſtremo autem aliqua pertinentia ad victus rationem exponamus vt tandem huic capiti finem faciamus: poſſemus rem hanc ſummatim abſoluere, & vnico verbo omnia comprehendere, diceréque, quod v[i]ctus attenuanti[s] ratio omnino ſit ſeruanda, poſteaquam librum de ea a Galen. editum habemus: non tamen erit præter i[n]ſtitutum, ſi aliqua particulatim exponamus. Omnia q[uæ] craſſum, & len[tum] ſuccum vim generandi habent, ſi comedantur, vel bibantur, fugienda ſunt, quorum magn[a]m partem in prioribus tracta[t]ionibus ſumus perſe[cu]ti. Quicunq; vero cibi, vel potus ſanguinem, & alios humores tenues, & bonos generãt, ij ſunt huic affectui remouẽdo accõmodatiſſimi, vt ſunt pulli g[alli]nacei iuuenes, perdices, attagenæ, tu[r]di, merulæ, faſiani, auiculæ, quæ in ſenticetis degũt, hœdi[?], & vituli lactentes, oua recẽtia, & ſorbilia, ſed & piſces, qui ſaxatiles à Gal. & reliquis antiquiori[bus] medicis dicũtur, qui ſi cocti fuerint ex iure albo, vel ſimili alio condimẽto, ſicut ex petroſelino, aceto, & ſimilib. rebus, vel etiam aromatibus, magis erunt attenuantes: vinum etiam non dulce, non auſterum, tenue autem: fercula vero ex hordeo facta, vt ptiſſana, & cremor hordei ad hoc caput pertin[ent] [?] ero, ſi aliquid aceti miſ[c]ſeatur, vel piperi [?]ſperg[a]tur, & fuerit pro bè coctũ, nõ erit ab hoc [?] beta etiã teſte Gal. 2. de Ali fac attenuat, & [o]pilatione aperit, ſola, aut ſi cõdiatur aceto, aut ſin[a]p[i] [?] vero ſæpe viridia fœniculi folia, vel petroſ[elini] [ſi]mul coq[uer]e [?] addo. ſura et à rubeo iupi [?] [?] nec no & braſſicæ non parum ad hoc faciunt: quamuis eorum deinde ſubſtantiæ omnino ab hoc [?] po ſunt alienæ. Sed multa, quib. acetarijs vtimur, poſſunt in hũc ordinem

ordinem redigi, vt ſunt cappares parati ex oleo & A
aceto, vt nunc ſolemus. Galen. verò ex oxymelite
condiebat: nos ſaccharum addimus, vt propè ad oxy
melitis vires accedant, item aſparagi: aliquid & cau-
les foliorum betæ coctos in acetariis comedunt: co-
ctæ item radices noſtri petroſelini ſimiliter parãtur:
ſed & vuæ paſſæ, non ſolùm quæ exiles ſunt, ſed &
quæ maiores. Dulciaria enim, quæ ditioribus in vſu
ſunt in bellariis, vt quę à piſtachiis piſtacheę dicũtur
à noſtris, vel placentæ, quas panes marcios appellãt:
conficiuntur autem ex piſtachiis, amigdalis, & ſac-
charo, tritis, ac mox ſimul coctis: maiorem vim etiã
habent, ſi cinnamomum, vel quid aliud iſtius gene-
ris addatur. Sed in his, quæ vim attenuandi habent,
Cap 3 debet (vt Galen. ſexto de Tuend. ſan. monet) eſſe
modeſtus medicus: nam ſi immodicè, & diutiùs, B
quàm par ſit, illis fuerit vſus, plurimum corpora ma-
Cap 2. lè affecta lædet: quia (vt idem in lib. de Diſſol. con-
tin. docuit) quæ ad hanc victus rationem attinent, vt
quæ acria ſunt, & incidendi vim habent, ſanguinem
exurunt, & attenuant: vnde emaciatur corpus, viréſq;
eius diſſoluuntur: in eis etiam ſanguis excalefactus
tranſit in bilem: ſed mox craſſior factus digeſtis par-
tibus tenuioribus, in bilem atram vertitur: pręſertim
verò victus attenuãs poteſt eſſe noxius illis, qui ſua-
pte natura ſunt graciles. Vnde eatenus eiuſmodi vi-
ctus rationem eſſe ſeruandam voluit, donec dolor
perceptus in iecore remiſerit, & dextrum præcor-
dium leuius ſit factum.

De inflammatione iecinoris. CAP. V.

OMNIVM inflammationum vna eſt commu-
nis, & generalis ratio, idémque generationis
modus, & eædem cauſæ, quantum ad ipſas, quatenus
inflammationes ſunt, pertinet: quòd ſi aliqua in eis
interſit differentia, quantum ad ſymptomata, vel pe-
riculum, id illis potius ratione loci affecti accidit,
quàm communis inflammationis naturæ. Nam in-
flammationes partium præcipuarum maius afferũt
periculum, quàm aliarum. Earum etiam, quæ maiori
ſunt præditæ ſenſu, magis dolorificæ ſunt. Quòd etiã
febrim concitent, vel ex earum eximia magnitudi-
ne habent, vel ex affecta particula, quæ vel cordi vi-
cinior eſt: vel quia affinitate, & conſenſu cum corde
plurimum concitata eſt. Cùm autem in his priorib. D
libris inflammationis natura, & generatio fuerint
expoſitæ, quo loco de phrenitide, ophthalmia, pleu-
ritide, peripneumonia, item de ventriculi inflamma-
tione egimus. Ideo in præſentia de iecinoris inflam-
matione inſtituturi tractationem, breuem duntaxat
Cap 11. Gal. ſententiam ex ſecundo de Diff. feb. deprom-
tam proferemus, ſummatim omnia ferè comprehẽ-
dentem, quæ ad generationem inflammationis in
hoc viſcere attinere poſſunt: vbi ait, hoc morbi ge-
nus originem habere à calida fluxione, cùm pars
quæpiam ex vicinioribus, aut diſtantioribus, aut e-
tiam plures ſuperuacuam, & inutilem materiam ad E
iecur amandat, quæ infarta in tumorem id attollit:
móxque ad explicandas eius differentias accede-
mus, quæ duplicem diſtinctionis rationem poſſunt
habere. Nam vel à partibus, quas occupant, vel à
natura diuerſi humoris, ex quo ortum habent. Ex
parte quidem, in qua conſiſtit inflammatio, quia a-
liquando conuexa, & ſuperior ab inflammatione
corripitur: aliquando inferior, & concaua. Sed &
Cap. 7. hoc conſiderandum eſt, cuius meminit Gale. quin-
to de Loc. affect. quòd quamuis inflammatio primũ

A alteram earum partium tantùm tentet, & interdum
in eam molem poſſit excreſcere, vt vtranque com-
prehendat, nunquam tamen adeo vni incumbit, vt
altera integra, & eius expers omnino relinquatur:
quoniam cum ſibi mutuo continentes ſint, neceſſe
etiam eſt, eas mutuò in affectibus conſentire. Immo
& id addit Gale. decimotertio Meth. quòd inflam- Cap 14.
mata inferiori, & concaua iecinoris parte, & vena
portæ particeps inflammationis fit, & ſubinde illæ,
quæ ab illa deriuantur, quæque per meſenterium
ſunt diſtributæ. Præterea verò (vt innuere Galen. vi-
detur ſexto Aphor.) aliquando carnem, quæ eſt ipſa Comm 5.
viſceris ſubſtantia apprehendit: aliquando verò ma-
gis membranam, qua veluti tunica obductum eſt ie-
cur. Ex parte verò materiæ, ex qua concitata eſt in-
B flammatio triplex, quantum & ex eodem loco poſ-
ſe accipi videtur, partim verò ex quinto de Loc. af-
fect. exurgit differentia, quia aut à ſanguine fit, aut à
bile, aut à pituita. Hæc quidem in præſentia ſatis il-
li eſſe poſſunt ad cauſas, eſſentiámque, & differen-
tias inflammationis percipiendas, qui non imme-
mor eorum fuerit, quæ à nobis in priori libro, vbi
de ventriculi inflammatione agebamus, expoſita
fuere. Vnde reliquum eſt, vt de ſignis, quibus cog- Lect. 43.
noſci iecinoris inflammatio poteſt, quibúſque di-
ſcerni eius differentiæ, ſermonem habeamus. Primũ
ergo ſignum, vnde cognoſci poteſt inflammationẽ
iecur tentare, eſt, quòd (vt docuit item quinto de
Loc. affect.) percipitur grauitas in dextro præcor- Cap. 7.
dio, plerunque verò & dolor, qui quandoque retra-
C hens totum id præcordium pertingit ad iugulum
vſque: quod non modò adeſſe inflammationem ſi-
gnificat, verùm & eam eſſe magnam. Iſtius verò
ſymptomatis rationem redditurus ſecundo de Loc. Cap 8.
affect. ait, quòd id potius accidit propter venam
cauam, quæ intenditur, quàm propter membranam.
Verùm in hoc affectu dolor pertinet ad ſpurias co-
ſtas, quibus in nonnullis iecur vinculis quibuſdam
alligatum eſt, quæ ex inflammatione diſtenduntur:
neque tamen hoc in omnibus reperiri ait Gale. non
modò hominibus, ſed neque in ſimiis, animalibúſ-
ve aliis, vt in anatome apparet. Sed & tumor, reni-
tentiáque tractanti, & comprimenti manui inſignis
eſt, quæ indicant iecinoris inflammationem; quam-
uis id manifeſtius percipiatur, cùm inflammatio
D conuexam, quàm cùm concauam partem occupat.
Sed & febris inſignis, continénſque has inflamma-
tiones concomitatur: licet aliquas habeat (vt pri-
mo Aphoriſ. tradit Galen.) acceſſiones, plerunque Com. 12.
verò quotidie, & noctu potius, quàm diu: ne-
que tamen ſemper eandem rationem febris hæc ha- Com. 21.
bere ſolet: quandoque enim (vt ſecundo Prorrh.
ſcribit Galen.) maligna eſt; nonnunquam acuta ci-
tra malignitatem: aliquando verò neque acuta: &
hoc ſequitur diuerſam inflammationis conditio-
nem, & magnitudinem eius: ſicuti enim neque
neceſſarium eſt, vt ſemper magna oriatur in hac
E principe particula inflammatio: ita (vt idem ſe-
cundo de Loc. affect. teſtatur) neque acutam fieri
febrem neceſſe eſt: ſed aliqua ſpirandi difficultas
(vt in lib. de Vtil. reſpir. ait Gal.) ſolet aſſidere in- Cap. 4.
flammationi iſtius viſceris, quæ cogit crebram, par-
uamque fieri reſpirationem. Tuſſiculam præterea Cap. 7.
quandam aridam, qua nihil expuitur, conſequi hunc
affectum, teſtatur Gal. quinto de Loc. affec. Pulſus
verò durus, & inæqualis eſt, & qualis eſt, qui ſerrinus
dicitur: minus tamen, quàm qui in pleuritide, durus, Cap. 7
& ſerrinus eſt, ſi Gal. quarto de Cauſ. pul. credimus;
præterea

A præterea vero; magnus, velox, & creber; vt tamen & id addendum ſit, quod primo de Præſag. ex pulſu ipſe addidit, nempe quod manifeſtè durus eſt pulſus, Cap. 4. ſi magna fuerit inflammatio. Sed & hæc conſpiciũtur ſymptomata, cùm iecur inflammatum eſt, ſi quis diligenter inſpiciat, quæ à Gale. item quinto de loc. affect. referuntur: nimirum color linguę in initio rubicundior, poſtea vero niger præterea cibi faſtidiũ. ſitis perpetua, vomitus quoque bilis ſynceræ vitellinæ, & malo progrediente, interdum æruginoſæ. Aluus interdum aſtringitur; interdum fluida eſt: nam ſi iecoris imbecillitas iuncta ſit inflammationi, fluida erit aluus, deiiciérque liquidiora, immo quæ aquæ cruentæ ſimilia erunt: alioquin vero (vt quarto de Com. 15. Rat. vict. in acu. mor. refert) ſi deiicit, arida deiicit, & q̃ ſquibalis ſint ſimilia. Quia vero alij quidã morbi B ſunt, qui ſimilia habent ſymptomata illis, quæ hactenus recenſuimus, non videtur alienum a noſtro inſtituto, & aliqua deſcribere, quibus diſcerni hæc inflammatio ab alijs affectibus poſſit. Incipiemus autem à ſcirrho, cuius itidẽ comes eſt grauitas percepta in dextro præcordio, renitentia tractanti, & comprimenti manui: diſtinguuntur vero dolore, & febre: quæ ſemper cum inflãmatione coniuncta ſunt, Cap. 5. non autem in ſcirrho. Ex pulſu etiam docuit Galen. primo de Præſag. ex pulſu duos hos affectus diſtinguere: durior enim pulſus, magiſque percipitur manifeſtè durities eius in ſcirrho, quàm in inflammatione. Muſculi etiam ventris, qui prætenſi ſunt dextro præcordio, quandoque ab inflammatione ten- C tantur, & medicis aliquibus imponunt, qui decepti rei ſimilitudine putant inflammationem pertinere ad iecur. Vt autẽ ab eiuſmodi errore caueamus, exponere oportet, quibus indiciis diſcerni hi morbi poſſint. Diſcernentur autem primo ex inflammationis ſitu: dum enim manu partes illas tractamus, profundior percipitur tumor, & renitentia, ſi iecoris ſit inflammatio, adeo vt ſæpe cùm venter non obæſus, ſed gracilis fuerit, ſi manu apprehẽſos muſculos attollamus, ſuſpendamúſque, percipimus tumorem remanere in profundo: at ſi occuparit muſculos, ſtatim ſine preſſione, manus, quaſi in ſumma parte percipitur. Febris etiam ad hos diſcernendos affectus D non parum facit, vtpote quæ longè maior accendatur in iecinoris, quàm muſculorum inflammatione. Ex figura etiam, quam refert inflammatio, dum tractatur, & tangitur, docuit Gal. cognoſcere iecoriſne, an muſculorum ſit inflãmatio quinto de Loc. affec. Cap. 7. Nam cùm inflammatio ſequatur rationem particulæ, in qua conſiſtit iecinoris inflammationis moles, dum manu tentatur, videtur quaſi tota ſimul collecta, & circunſcripta, cùm muſculorum inflammationes ſenſim imminui videantur. Interdum etiam non eſt facilè pleuritin ab inflammatione iecinoris diſtinguere, adeo enim ſimilia ſymptomata vtriq; affectus habent, vt ſæpe alter pro altero vel à medi- E Cap. 9. cis fuerit acceptus: eos tamẽ dignoſcere docuit Gal. ſecundo de Loc. affec. præſertim pulſu, & aluí deiectionibus. Pulſu quidem, quia (vt diximus) & ſi in vtroque morbo ſit durus, & ſerrinus, minorem tamẽ duritiem habet, minúſque ſerrinus eſt pulſus in iecinoris inflammatione, quàm in pleuritide. Deiectionibus vero, quia in pleuritide non ſolent hepaticæ deiectiones conſpici, ſicut in iecinoris inflammatione: quamuis neque hoc ſemper accidat, ſed non niſi quando iuncta eſt viſceris imbecillitas cum inflammatione, & plerunque cùm caua iecoris pars inflãmatione tentatur. Vnde nec ex his poterit certum

A haberi iſtiuſ rei iudicium. Quare, & dextrum præcordium tractandum eſt diligentia adhibita, ac explorandum, an vllus ſit ibi tumor: & ſi nullus percipiatur, neque huic ſigno fidendum, quia interdũ vel ob ventrem, qui obeſus eſt, non percipitur latens tumor: vel ob id, quia in caua viſceris parte reſidet. Quocirca ægroto imperandum eſt, vt quàm maximè poteſt, ſpiritum attrahat, ac mox interrogãdum, an percipiat aliquid tanquam ſuperioribus partibus ſuſpenſum: vel aſſidens vicinus. Vt tamen nullum ſit certius inditium ad hæc inter initia diſcernenda, quã ſit illud, quod à pulſu petendum eſt: nam cùm morbus vlterius procedit, & alia fidem inſignem faciũt, quæ hos affectus ſolent ſequi: quia inflammato iecinore magis color, tùm linguæ, tum corporis vniuer- B ſi mutatur: in pleuritide vero tuſſis ſit maior, & aliquid expui incipit. Sed iam & de his agamus, quibus differentiæ inflammationum, quæ huic viſceri moleſtæ ſunt, diſcernendæ ſint. Cùm autem omnis in eis diuerſitas, aut à parte, in qua conſiſtit inflammatio, oriatur, aut à fluxionis natura, quæ inflammationis in cauſa eſt, à parte quidem, quia vel occupat membranam, ſeu tunicam iecinoris, vel carneam eius ſubſtantiam: ſi quidem in ſubſtantia carnea conſtiterit inflammatio, dolor obtuſus, & quaſi grauãs, immo veluti pondus percipitur, at ſi in vaſis, hoc eſt venis, vel arteriis, itémque in membrana, potius (vt ſexto Aph. exponit Gal.) dolor acutus erit. Item ali- Com. quando ſimam, aliquando vero cauam viſceris par- C tem apprehendit. Cum ſimam occupat, primùm à tractante, & premẽte manu faciliùs percipitur, præſertim ſi fuerit inſignis inflãmatio: præterea & maior eſt dolor, qui ſpirando percipitur, magiſque ad dextrum iugulum pertinet, vt ſi magna fuerit inflãmatio, id detrahi videatur. At q̃ in caua eſt, raro manu deprehendi poteſt, immo vix & quæ in conuexa percipitur, niſi magna ſit, & graciles ſint muſculi abdominis, quos & morbus iſ atis attenuat. Magis vero hæc aliis ſymptomatibus ſequentibus hunc affectum cognoſcitur, vtpote quia illa plus concitat nauſeam, vomitum, cibi faſtidium: nam ab ea magis coafficitur ventriculus, tum ob venam, quæ portæ dicitur: tum etiam quia magis illi aſſidet, quàm quæ D in ſima. Differentias vero, quæ ab humorum natura accipiendæ ſunt, ita diſcreuit Gal. nimirum & ex febre; quia quæ ex bile concitatur, naturam ſapit eryſipelatis: vnde & febris (vt quinto de loc. affec. Gal. tradidit) inde vehementiſſima accenditur: qualis ea eſt, quæ Græcè cauſis dicitur, nos vero febrem ardentem cum maxima ſiti, vocamus, quæ autem ex ſanguine fit, mitiorem febrem habet, quàm vero pituita gignit, tepidiorem adhuc, & minus acutam febrem affert. Præterea & ex dolore, nam ſi vehemens, & acutus dolor ægrotum angat, neceſſe eſt (quemadmodum ſexto Apho. refert Gal.) illum vel ab a- Com. cri, & calida fluxione excitari, vel a ſpiritu flatuoſo, qui exitum non habeat, hæc vero febris diſtinguit, E quæ vehementior calidam fluxionem ſequitur pituitoſus vero, & frigidus alioquin humor facit potius ad remiſſionem doloris. Eſt autem iſtius particulæ inflammatio in morbis grauiſſimis (ſi Gal. decimo Metho. credimus) & exitialibus, immo in qui- Cap. bus, ſi qua eſt ſpes ſalutis, ea vniuerſa in virium robore ſita eſt; & proinde illi magis in ea periclitãtur, qui infirmas vires habent, quales, qui natura admodum calidi ſunt: & longè periculoſiores (vt idem 2. lib. Comm. in 6. Epid. teſtatur) ſunt inflammationes conuexæ, quàm cauæ partis; quia dignior illa eſt. Cũ Com. 14.

autem

autem ſingultus iecinoris inflammationi ſuperue-
Aph.17. nit, malum omnino (vt ſeptimo Aph. tradit Hip.)
ſignum eſt;vt pote quia indicat(vt exponit Gal.)in-
flammationem ingentem ; ita vt ſecum trahat ven-
triculum in conſenſum:cuius duplex eſt cauſa: alte-
ra ratione eorum neruorum,quos Hip. ſecundo E-
pidem.ait iecur cum ventriculo communes habere:
vnde quatenus ad hanc rationem pertinet,cum ner-
ui illi exigui ſint nõ poteſt is cõſenſus eſſe inſignis;
niſi magna ſit inflammatio : altera vero quia in hu-
ius viſceris inflammatione neceſſe eſt multam bi-
lem gigni , & eam admodum feruidam , quam ra-
tioni conſonum eſt confluere ad initium inteſtino-
rum, móxque ad ventriculum regurgitare , cuius os
mordendo ſingultum proritat. Quando autem ſol-
uuntur , indicanturque inflammationes : in iecino-
re,plerunque aut ſanguine copioſè è dextra nare(vt
tertio de Criſib.exponit Ga.)profluente,ſi conue-
xa pars laborat : aut per optimos ſoluitur ſudores,
aut per fluxum abundantis vrinæ. At cum laborat
concaua,plerunque alui profluuio, interdum vomi-
tu,nonnunquam & per ſudores.Sed iam oportunum
fuerit, vt de eius curatione agamus.

De curanda iecinoris inflammatione.

CAP. VI.

Lect. 44. SI Raſin imitari vellemus , poſſemus vniuerſam
iſtius curationis rationem vnico capite,& verbis
pauciſſimis expedire:ſicut ipſe nono ad Almãſorem
de hoc morbo verba facturus , breui oratione rem
expedit. ait enim eandem eſſe curationem , quæ &
inflammationis ventriculi. Sed quia hęc tractamus,
vt iuniores medicos erudiamus:ideo magis particu-
latim rem explicabimus. Inter initia itaque,dum fit
adhuc inflammatio,fluxio ſiſtenda eſt, vt cauſa tol-
latur,vnde ortum,& fomentum habet:ſemper enim
(vt. 3.Artis med. tradidit Gal.) cauſa prius de me-
dio tollenda eſt, poſtea accedendum eſt ad id quod
iam factum eſt, diſſipandum : quod & 13. Metho.
cõfirmauit. Vndę hoc imprimis conſiderandum eſt,
nũ aliqua inſurgat indicatio, quę ſuadeat vniuerſum
corpus eſſe inaniendum citò,& confertim.Duo au-
Cap. 11. tem poſſunt eſſe, quæ nobis hoc ſuadeant : alterum,
quod corpus reſpicit: alterum,quod ipſum affectũ.
Ex parte quidem corporis,plenitudo.Ex parte verò
affectus, eius magnitudo : quamuis ſi rectè extima-
re verba Galen. velimus quarto de Rat.vict.in acu.
mor.& in lib.de Rat.Curan.per ſect.ven.ambo tan-
dem in vnum coeunt : nam non primũ propter ple-
nitudinem confertim , & citò vacuamus , ſed quia
timemus , ne magnus fiat morbus : alioquin enim
paulatim,vel per tenuiorem victum, vel per frictio-
nes vel per balnea,vel per exercitationes,quæ eua-
cuant , ſed ſenſim. Præcipuæ verò euacuandi ratio-
nes, quibus in morbis acutis vtimur , ſunt , aut per
venæ ſectiònem , aut per purgationem per aluum
inferiorem , quam ſolemus medicamentis molliri.
At verò ſi memores eorum ſumus, quæ paulo antea
expoſueramus , nempe iecoris inflammationes ple-
rumque in maximis, & acutiſſimis morbis eſſe, ne-
ceſſe eſt, vt fateamur, eas rariſſimè vacuatione,mo-
do vires illæ ſint , quæ vacuationem confertim fa-
ctam perferre poſſint, non egere. Et cum, (vt Ga-
len.decimotertio Meth.& octauo de Comp. med.
ſec.loc.prædicat.) incipientibus inflammationibus
in iecinore aduerſiſſima ſit ea vacuatio , quam pur-
gans medicamentum molitur , reliquum eſt , vt
quam neceſſaria ſit ſanguinis miſſio ex vena ſecta,

A modo (vt diximus , & definiunt Hippo. quarto de Cap. 11.
Rat. vict.)vires valeant , & ætas vireat, floréatque
ſit : & cum morbus is magnus ſit , copioſus etiam Cap. 3
ſanguis detrahendus eſt , nam per hunc modum, Com. 24.
ait Galen.decimotertio Meth.euacuabitur,& auer-
tetur ſanguis,qui ad iecur confluit, detrahendus ve-
ro ſecta interiori vena in dextro cubito:ea enim (vt
idem Gal.quarto de Rat.vict.expoſuit) citiſſimè,&
maximè principales particulas exinanit.Quia tamen
illa in quibuſdam à miniſtris nequit reperiri: ideo
loco illius media erit ſecanda : nam cùm hæc fiat
ex cohaitu duorum ramorum,quorum alter à prio-
ri,alter ab humerali deriuatur , proxima vtilitas ex
ſecta hac media vena ſequetur illi, quæ ex axillari e-
B rat expectanda.Non reperta autem & hac,ſecare o-
portet humeralem, quam cephalicam vocant , ſicut
interiorem,baſilicam: vtriuſq; enim ortus ſatis mu-
tuo ſibi vicini ſunt,vnde & vicina eſt etiam vtilitas,
quæ ſolet ſequi , cùm illæ ſecantur. Non videntur
autem mihi prætermittendæ hic duæ dubitatiuncu-
læ,quæ habent occaſionem,cùm ea iis, quæ nuper à
nobis fuere expoſita:tum verò ea illis, quæ in ſupe-
riori capite,& prius hanc explanemus. Nuper dixi-
mus maximè eſſe opus venæ ſectione in iecinoris
inflammatione, propterea quia morbus acutus , &
magnus eſt : at ſuperiori capite ea ſententia Galen.
ſecundo Prorrh.diximus, non ſemper inflammatio- Com. 21.
nem eſſe acutum morbum , & acutam febrem con-
C ſequentem habere:vnde neque etiam ſemper erit o-
pus ſectione venæ.Ad hanc reſpondemus:quod ve-
rum quidem eſt, quod non ſemper inflammatio ie-
cinoris morbus acutus [eſt]nam poteſt ita exigua eſ-
ſe,vel (vt Galen.tertio lib. Com. in ſextum Epide.
de pleuritide ſermone habito ait) interdum ob hu- Com. 26.
moris bonam naturam , & mitem,morbi , qui alio-
quin acuti ſunt , mites adeo fiunt , vt neque valen-
tioribus , & maioribus egeant remediis , qualis eſt
ſanguinis miſſio : ſed minoribus curari poſſint , vt
ipſe pleuriticum cruenta expuentem citra ſectio-
nem venæ,ibi ſe curaſſe ait : vt tamen prius diligen-
tes ſimus in examinando,an quamuis inter initia in-
flammatio non videatur magna,poſſit tamen poſtea
maior fieri ob id, quia inſignis ſit corporis pleni-
D tudo:nam ſi hoc dubitaremus, non eſſet prætermit-
tanda venæ ſectio:quoniã non ſolùm præſens mor-
bi magnitudo, ſed & futura indicat eſſe ſanguinem
mittendum:vt & id addamus,quod raro eſt,quin in-
flammatio hæc magnus ſit morbus:plerunque enim
& acutus eſt , & magnus:ſicut & de pleuritide aliàs
diximus. Altera vero dubitatio eſt , quia cùm au-
ctores de vena ſecanda in his acutis , & magnis
morbis verba faciunt , eas conditiones , vel limita-
tiones addunt,ſi vires ſint validæ,& [ætas] floreat:
ſed vbi per virium infirmitatem,vel per ætatem non
liceret ſanguinem mittere. quid eſſet agendum ? V-
bi virium non eſſet id robur , vt ſuperaremus poſſe
perferre ſanguinis miſſionem : primum iam diximus
E ex Gal. ſententia , quod vbi vires ſint inualidæ , vel
nulla,vel modica ſpes ſalutis reliqua eſt : ſed tamen
quia videmus aliquos è magnis etiam morbis, præ-
ter ſpem , & opinionem medicorum euadere : ideo
nunquam curatio deſtituenda eſt, & aliis reuulſionũ
differentiis, quæ non ita vires deiiciunt , vtendum
eſt : quia ſi vacuant , non ità confertim vacuant , vt
ſi artus doloroſis vinculis deligentur , cucurbitulæ
aut ſine , aut cum inciſione,cruribus,interdum vero
& ſcapulis affigantur : ſi clyſteres , vel lenes , vel e-
tiam aliquando acriores pro rei magnitudine,& ne-

eceſſitate iniiciantur; vel Glandes: vt & frictiones etiam in vſum veniant, quibus ab affecto loco morboſa materia detrahatur. At vero vbi ætas obſtiterit, ſi illa ſenilis eſt, cùm ea ſit miſſioni ſanguinis propter virium infirmitatem inepta; ad ea, quæ nuper diximus, refugiendum eſt: puerilis vero (vt docuit Gal.) vacuationes maiores non fert; quia innatam, & internam vacuationem habet, qua digeritur ſubſtantia propria ab actione caloris natiui, & hæc cõtinens: vnde victus tenuis illi perinde eſt, ac detractio ſanguinis: diſſoluuntur enim puerorum vires cito ab inedia. Vnde tum hac ratione, tum vero frictionibus, & vel clyſteribus, vel glandibus, facilius etiam illis, in his, & ſimilib. affectibus ſuccurrimus. Quia vero in magnis his, & peracutis morbis victus rationem accommodatam exquiſitè inſtituere vel ſtatim ab initio quàm plurimum refert: Ideo poſt ea, quæ ad reuulſionem, & inhibitionem fientis inflammationis cum euacuatione conſpicua pertinẽt, de ratione victus agamus, Inſtrumento non minùs opportuno, & neceſſario, quàm ſit venæ ſectio. Et cum in omnibus valde acutis, magniſque morbis tenuiſſimus victus accommodatus ſit: huc enim ſpectat Hippo. ſententia primo Aphor. extremis morbis extrema remedia ad ſalutem opportuna ſunt, vt teſtis ibi Gal. eſt: longè tamen tenuiorem, ait idem Galen. vndecimo & decimotertio Method. victum requirunt iecinoris, ventriculiſque inflammationes aliis, vel etiam illis, qui in thorace conſiſtunt; & id ea ratione, quia ad officium horum duorum viſcerũ alimentum vniuerſo corpori concoquere, & ſubminiſtrare pertinet: cùm autem inflammatione laborant, periculum eſt, ne alimento non probè concocto fomentum, vnde illa augeatur, inflammationi ſubminiſtretur: cùm ad thoracem duntaxat id defertur concoquendum, quod illi alendo poſſit eſſe ſatis. Huic accedit, quod cùm iecur, vel ventriculus ex morbo non probè alimentum conficiant, non modica in ſanguine labes contrahitur, ex qua vniuerſum corpus malè affici poteſt. Neque tamen quis propterea putet victum eadem ratione tenuem eſſe omnibus inſtituendum: ſemper enim aliqua eſt virium ægrotantis habenda ratio, prætereà & naturæ eius, & ætatis, & conſuetudinis. Vnde decimo Meth. in hunc modum hæc tractat, ſi vires (ait ipſe) validæ fuerint, ante diem ſeptimam nihil, præter mulſam, exhibeto; ſed ſi illæ parum validæ ſint, plenius aliquanto alendum, & ad præſcriptam diem dandus eſt ſuccus, vel cremor hordei. Quatenus vero ad naturam ægrotantis pertinet, quidam ſunt, quibus os ventriculi imbecillum eſt, quod ex inedia malè afficitur, vt inde animo delinquant: aliis vero id eximio quodam præ aliis ſuapte natura ſenſu præditum eſt, qui & hac ratione non facilè inediam ferre poſſunt: nonnullis, cùm à cibo abſtinent, irritato ore ventriculi à bile ad id confluente plurimum malè habent: his omnibus cremorem hordei dandum eſſe ait. Addamus nos & ætatem: quia pueri diſſoluuntur à victu tenui: ſenes vero ad vires imbecillas habentes pertinent. Addamus & conſuetudinem: qui enim conſueuere ſæpius & plurimum in die comedere, tenuiſſimum omnino victum non poſſunt ferre: ſicut noſtra hac tempeſtate plerique conſueuere: vnde cum his omnibus pleniùs aliquantiſper agere oportet. Quatenus vero ad qualitatem ciborum, & potum attinet: ita monuit Galen. ſecundo de Alimen. facult. neque in iecinoris, neque in lienis inflammationibus potus, vel cibi dulces citra noxam dari poſſunt; quia dulcib. ſuapte natura hæc viſcera intumeſcunt. Et ſi quis dicat, cur ergo decimo Meth. mulſam ad ſeptimum dari voluit? Dicimus, quod quia refrigerat, & detergit, nequit ea iecur intumeſcere. Noſtris autem his temporibus vtimur ſæpe iuleb, vel violaceo, vel roſaceo, quod fit ex ſaccharo, & aqua roſacea, vel violacea: magis enim refrigerant, præſertim ſi diluantur multa aqua & aliquantiſper viſcera roborant; maximè roſaceũ. Sed & quæ ſunt viſcida, & craſſioris ſucci, quæque aſtringentia, & pontica ſunt, omnia ab hac curatione ſunt aliena, vt decimoquarto Meth. habemus à Galen. ea enim hærent in itinere, per quod bilis ad inteſtinum deſcendit: hærent etiam in vaſis ipſius iecinoris, quo fit vt & bilem excerni, & alimentum in corpus vniuerſum digeri vetent. Et longe magis id genus cibariorum obſunt, cum inferior, & concaua iecinoris pars inflãmatione tentatur, quàm cùm ſuperior, & ſima; quia dum per concauam tranſeunt, coquuntur, vt mox, cùm ad conuexum peruenerint, neque ita aſtringentia, neque adeo viſcida amplius eſſe poſſint, interim non parum tranſmutata: cui & hoc accedit: quod cum in viſcere cõmiſceantur cum ſanguine, temperantur ab eo, ſi quæ noxia ſunt. Quæ verò aliquantulum aperiunt, ſi tamen fuerint acrimoniæ, & mordicationis expertia maximè ſunt huic affectui accommodata. Quibus in hunc modum expoſitis, ſi eum ordinem in his exponendis ſequi velimus, quem in opere, & actione ſeruamus, rectè inſtituto victu, ac vniuerſo corpore per ſectionem venæ inanito, repreſſáque fluxione per reuulſionem, de iis auxiliis eſt habendus ſermo, quibus exterius adminiſtratis vtimur in initio inflammationis vſque ad morbi conſiſtentiam, & localia remedia à medicis nominãtur. Quibuſq; inclinante ea iam donec penitus digeſta, & diſcuſſa ſit materia, quæ infarta in tumorem particulam attollebat: in quibus exponendis non admodum longi erimus, cùm eadem ſit vel ſaltem parum differens ratio has inflammationes curandi, & eas, quæ ventriculi ſunt tum in vniuerſum, tum particulatim quantum ad eas indicationes, quæ naturam particulæ reſpiciunt. In vniuerſum quidem: quia omnes inflammationes, præter eas, quæ in locis ſuboriuntur, quæ à iunioribus emunctoria appellantur, initio curantur per repellentia: repellunt verò, quæ refrigerant, & aſtringunt: cum autem incipit in crementum, quæ digerunt, & laxant, diſcutiúntque, intermiſcenda ſunt, atq; vt res magis cõſiſtentiæ propior ſit eo magis de repellentib. detrahendum, ac digerentibus addendum: inclinante verò morbo, vel ſolis digerentib. inſiſtendum, vel ſaltem quàm maximè. At particulatim ea indicatione deprompta à natura, & facultatibus harum particularum, ac earum officio, in hoc à communi regula curandarum Inflammationum deuiandum eſt: quod nunquam medicamenta, quibus in his inflammationibus curandis vtimur, oportet omnino aſtrictionis eſſe expertia: immo (vt vndecimo Meth. docet Galen.) ab initio vſque ad extremam inflammationis diſſolutionem ſemper neceſſe eſt aliquid aſtringentis facultatis habeant; & id propterea quia præter eas vtilitates, quas repellentia præſtant in aliis inflammationibus, quæ duæ ſunt, inſuper & tertia neceſſaria eſt: repellentia enim communi quadam ratione aſtringendo exprimant ab affecto loco aliquam particulam recepti iam in ea humoris: & hoc modo eam euacuant: præterea verò repellũt affluentem

Margin notes (left column): Aphor. 6. Cap. 16. Cap. 13. — Cap. 5. — Cap. de ſicu.
Margin notes (right column): Lect. 45. — Cap. 55. & 16.

tem cauſam inflammationis. Et his officiis eatenus A opus eſt donec humor fluit. Conſiſtente verò fluxione, ſola opus eſt diſcuſſione. Tertia verò vtilitas aſtringentium eſt, quia colligendo ſubſtantiam particularum, illis robur addunt: cùm ea quæ digerunt, laxando, & diſſoluendo robur detrahant. Vnde cùm præſertim in his duobus viſceribus requirimus propter actionem eam, qua alimentum vniuerſo corpori concoquunt: ideo quàm maximè proſpiciendum, ne eorum vires diſſoluantur; & proinde ſemper ſunt aliqua aſtringentia commiſcenda digerentibus, vt nullo tempore his deſtituantur. Et ſicuti à principio vſque ad finem vſus aſtringentium vtilis eſt; ita etiã nunquam opus eſt ita ſolis repellentibus vti, vt expertia omnia ſint alicuius amaræ, aut acris naturæ: nam quamuis ea videantur hac ratione aduerſari, B qui concitare, & irritare fluxiones poſſunt: habent tamen & aliquid, quo iuuare poſſunt: quoniam cùm tenuium partium, tenuiſque ſubſtantiæ ſint, facilè ad intimas, & profundas partes penetrare poſſunt, ad quas non eſt facilis aditus repellentibus, & aſtringentibus: quare illa iſtis mixta ea ſecum ducentia facilem ipſi penetrationem præſtant. Sed nec adeo lædunt, quin magis proſint: paulatim enim in itinere ea qualitas, quæ noxia eſſe poteſt, diſſoluitur, cùm neque multum ſit, quod illis commiſcetur. His autem, quæ hactenus expoſita ſunt, præſertim quantum ad vſum aſtringentium pertinet, & hoc addit Galenus octauo de Comp. medic. ſec.

Cap. 7. loc. primum, quòd magis aſtringentia requirit ventriculus, quàm iecur. Cuius rationem duplicem C eſſe putamus. Nam vel quia cibus, qui coquendus eſt in ventriculo, rudis quædam materia eſt, concoctu difficilior, quàm ſuccus, qui in iecinore per concoctionem in ſanguinem vertendus eſt: prior enim in ventriculo concoctio præceſſit. Cùm ergo maior ſit ventriculi labor, maiori etiam roboratione eget. Sed iecur etiam facilius à valde aſtringentibus lædi poteſt, quàm ventriculus, & id ob exilitatem venarum in quibus ſit concoctio, quæ facillimè obſtrui à conſtipantibus poſſunt; cùm huic periculo ventriculus minimè ſit expoſitus. Deinde verò & hoc conſiderandum ait, quòd copia, & vis aſtringentium non poteſt vna definiri menſura; quia eius D neceſſitas variari poteſt ex variis occaſionibus, quas nobis offerunt ea, quæ in affecto corpore reperiuntur: quoniam quò maior fuerit impetus fluentis materiæ, & quo particula, quæ fluxione tentari cœpit, fuerit imbecillior, & quò corpus plenius; eo maiori eſt opus aſtrictione: & quò minor fluxio, minórque recipientis particulæ infirmitas, & corpus minus plenum fuerit, minus etiam egemus aſtringentibus. Particulatim verò non exponemus olea, quibus fouenda ſunt loca, quibus ſubeſt inflammatio, ſicut eſt oleum, in quo ferbuerit abſinthium: & quo abſinthio vterentur antiqui, & quo oleo eſſet incoquendum, quando magis minúſue volumus refrigerare, vel aſtringere; quia de his, vbi de inflãmatione E ventriculi curanda agebamus, ſatis diximus, non longiorem protrahemus ſermonem. Sed cuiuſ-

Cap. 16. dam cataplaſmatis duntaxat meminerimus, quod in his inflammationibus Galen. erat in vſu, vt ipſe vndecimo Metho. teſtis eſt; & nobis erit propoſitũ in exemplum, vt eadem ratione nos ſimilia componere diſcamus, & pro varia oportunitate ea variare: ſit ergo ipſe. interdum igitur, vbi ſanè febris inſignem inclinationem habuerit, abſinthium, & cotoneum accipio, & vtrunq; coquo, abſinthium quidẽ

A ex oleo, cotoneum ex aqua, quibus coctis, quanta videatur ſatis eſſe, aquæ illius, oleique portionem in aliquod vas immitto iterum coquendam, quæ vbi modicè cocta fuerit, aliquid vnguentariæ nucis, ex qua fuerit expreſſum oleum, hanc Græci myrobalanum, Arabes ben appellant, idque optimè tritum & cribratum, & iridis radicis tritæ, & cribratæ, tantundem addo vnà cum cera modica; & ita conficio cataplaſma, quod quidem opportunum potius eſt inclinanti inflammationi, quam incipienti, vel creſcenti: nam eo vis laxans, & digerens omnino ſuperant vim aſtringentem, & refrigerantem, quia iris, & preſma myrobalani laxandi, & digerendi inſignem vim habent nec eius expers eſt abſinthium, & oleum: aſtringens verò vis in abſinthio non eſt B magna; maior quidem in cotoneo ſed & illa etiam dum coquitur ex aqua ſit remiſſior, vnde interdum ait Galen. ſe vino auſtero cotoneum incoxiſſe: id autem agebat, quando requirebat res aſtrictionem maiorem. Poſſumus tamen eiuſmodi cataplaſma conficere, quod eſſet accommodatum incipientibus, vel creſcentibus inflammationibus, ſi coqueremus abſinthium ex oleo omphacino ſimplici, vel omphacino roſaceo: cotoneũ verò ex aqua pluuiali, vt aiunt: vel ſi cotoneo aliqua aſtringentia coquenda adderentur, ſicuti ſunt folia rubi vel vitis capreoli, ac non myrobalano, & iride, ſandalos ab Arabibus appellatos iniiceremus, & roſas aridas floréſque labruſcæ: vel cotoneum tritum ita co-C ctum ex oleo, in quo fuiſſet abſinthium incoctum, dilueremus, & iis, quorum nuper meminimus additis, conficeremus emplaſtrum, quo inter initia vteremur, & procedente inflammatione, & pro omphacino vteremur roſaceo appellato à noſtris completo, mox verò chamæmelino oleo, & tandẽ ad maſtichinum accederemus, & ita ſubinde ſemper de aſtringẽtibus detrahendo, ac digerentibus addendo. Sed de his plura non dicemus, cum iſtarum inflammationum eadem, quæ inflammationum ventriculi, vel ſaltem admodum ſimilis ſit curatio. Vnde vno tantùm expoſito, quod nobis tanquam commune præceptum à Galen. decimotertio Meth. traditum eſt, ad aliud caput ad hoc negotium pertinens Cap. 12. D tranſibimus. monet autem ibi Galen. circa vſum horum localium medicamentorum, quod illis nunquam actu frigidis vtamur, ne labem aliquam naturalis facultas contrahat extincto, vel refrigerato eius natiuo calore. Quamuis autem, quæ vim digerendi habent, exterius adminiſtrata vim habeant vacuandi materiam in hoc viſcus defluxam, & infarctã: non eſt tamen propterea inutilis, immo quàm maximè neceſſarius vſus eorum, quæ vel epota, vel deuorata faciunt ad vacuationem illius, quam rem neque prætermiſit Gal. immo doctus ab indicatione deprompta à natura, & conformatione iſtius viſceris pro ratione diuerſarum partium, quæ ab inflamE matione occupantur, variam eſſe ait medicamentorum rationem aptam, & congruentem; quia (vt diximus ſuperius) pars iecinoris ſima facilius, & commodius per ea quæ vrinam cient, vacuatur: caua verò per ea, quæ aluum mouent; & proinde medici iecinoris parte conuexa laborante magis his vtuntur, quæ vrinam prouocant: purgantibus verò medicamentis, cùm caua eius pars inflammatione tentatur. Sed tamen (vt ex Galen. decimotertio Meth. Cap. 15. Cap. 12. & ſecundo ad Glauc. docemur) neque his, neq; illis oportet temerè vti, ſed cum multa (vt loqui ſolet Hippo.) præmeditatione, quia inter initia, & ante-

quam concocta ſit inflammatio, noxius omnino & A horum, & illorum eſt vſus: nam concocta medicari oportet, quæ cruda autem ſunt ex Hippocr. præcepto primo Aphor. monenda minimè ſunt. Quare, vel tunc ab eis abſtinendum, vel ſi eis vti oporteat, quàm leuiſſima tutiora ſunt, quæ vim nullum naturæ, vel humori crudo inferunt. Vnde ſi vrina inter initia cienda eſt, cienda erit illius, quæ modicisſimè vel calefaciunt, vel vrinam mouent, vt eſſent ſemina melonum, cucurbitæ, & id genus alia; & ſi ad aliquod valentius, & aliquantiſper calidius accedendum, illud eſſet apium, & hunc ordinem non excedamus. Sed vbi iam cocta fuerit inflammatio, ad fortiora erit tranſeundum, vt ad petroſelinum, aſſarum, nardum celticam, pheu, meu, & B reliqua iſtius in hac re ordinis. Itidem verò, ſi laboret caua, quantum fieri poterit, ab his medicamentis abſtinendum eſt, quæ inſigniter per aluum purgare poſſunt, circa inflammationis initia, & antea quàm ſigna appareant concoctionis: quòd ſi illis aliquando videatur eſſe opus, modeſtis admodum erit vtendum, & quàm leuioribus fieri poterit. Inclinante verò morbo, poſt concoctam inflā̃mationem, ad educendas materias iam, digeſtis tenuioribus partibus, induratas, & poſt quam calor deferbuit, valentioribus vti medicamentis [oportet] & his, quæ vim maiorem attrahendi habeant: ſicuti humor redditur magis attrahentibus medicamentis. Sed quæ ſint leuiora medicamenta, quibus tutius vti poſſumus ante morbum concoctum, C ibidem expoſuit Galen. ait enim aut cnici ſemen, quod chartamum Arabes appellāt, incoquendum cibis eſſe, vel vrticam, vel mercurialem, vel epithymum, vel polypodium, quod filiculam Latini vocant, & quæcunque (ait Gale.) alia, quæ mediocriter aluum ducunt. Verùm vbi maturuerit morbus, non ab re fuerit (inquit ipſe) & fortiora aggredi medicamenta: ſicuti veratrum nigrum, & id genus alia. Qua parte parumper conſiſtendum arbitror, & quædam adnotanda, quæ facilè ex Galen. verbis poſſunt depromi: primùm quidem, quòd omnino in his affectibus, quando inflammatio inferiorem, & concauam partem occupauit, licet per purgationem per aluum facilior ſit eius inanitio poſt factas reuulſiones per ſectionē venæ; tamen niſi me- D dicum cogat aliquid, ſicut aluus aſtricta: vel quòd non potuerit, quoniam aliquid obſtiterit, quātum res requirebat, ſanguis mitti: vel quidpiam aliud id genus: vel quia natura videatur mouere deorſum ſuperuacuam materiam: melius eſt vſum vel etiam leuium medicamentorum tantiſper differre, donec iam appareant manifeſta concoctionis ſigna: quod etiam animaduertiſſe viſus præterea eſt Gal. 8. de Comp. medic. ſec. loc. vbi ſtomatica medicamenta exponit ab Aſclepiade deſcripta, & de hiera dia aloes ſermone propoſito, quam ille ad internorum viſcerum inflammationes vtilem eſſe aiebat, eius ſententiam damnat, niſi quando morbus iam coctus videatur. Alterum verò, quòd mihi videtur adnotandum eſt, quòd ſi Gale. temporib. nota, vel E in vſu ea fuiſſent medicamenta, quæ nobis in præſentia familiariſſima ſunt, quando opus erat leuioribus, & iis, quæ modeſtè aluum ducunt; prætuliſſet in his inflammationibus caſſiam Ægyptiam, & noſtram hāc mannam, tamarindoſq;, vel oxyphœnicas, vt eos Græci poſteriores appellauere, quaſi acidas palmulas: in quibus ſi forſitan videretur id deeſſe, quod prædicant omnes medici, eſſe ne-

A ceſſarium in iecinoris affectibus, præſertim verò Galen. nempe aliquid aſtringentis (quod tamen & deeſt in his, quorū ipſe hoc loco meminit) poteſt & hoc illis addi, addito ſyrupo roſaceo, aut ſimplici, aut ſolutiuo appellato, aut aliquanto Rhabarbari diluto in aliquo decocto macerati huic affectui accōmodato: ſed & ipſe roſaceus ſolutiuus dictus in ea portione, qua aluum ducere poſſit, optimum iudicaſſet medicamentum: nam non ita calefacerent, & exſiccarent, vt ea, quorum à Gal. fit mētio, & modeſtè aluum ducunt. Sed & multa ſunt compoſita huic rei non incongrua, vt quod vulgò lenitiuum electuarium vocatur, & quod diacatholicō, quodque diaprunon citra ſcamonium: itē & quod diaſebeſten abſque ſcamonij additione. Quod au- B tem circa vſum medicamentorum horum docuit Gal. idem etiam ſeruandum eſt in vſu clyſterium, quæ ex inferiori parte in aluum iniiciuntur, nam & horum vſum in his affectibus eſſe vtilem cenſuit; id verò eſt, quod inter initia, ante cōcoctum morbum, iis tantum clyſteribus vtamur, quæ lenia, & leuia ſunt, qualia ſunt illa, quæ familiaria erāt medicis eo tempore: confecta autem erant ex mulſa, addito modico ſale, vel nitro, vel nitri ſpuma: in mulſa enim eſt vis detergendi, abluendiq; inteſtina: additur vero ſal, vel nitrum, in quibus vis eſt attenuandi, detergendique & ſtimulandi expultricē inteſtinorum facultatem: poſſemus autem itidem & hordei decocto vti addito ſale ad drachmam, & ſaccharo rubro, vel altero ad vnciam: nam non ca- C lefacit; detergit tamen & efficacius etiam rubrum appellatum, quodque impurum eſt, quàm quod purgatum album factum eſt. In communi autem vſu eſt, vt in omnibus clyſteribus addantur duæ, vel tres olei vnciæ: quamuis in pueris, vbi vermes timendi ſunt, potius butyro, quàm oleo vtamur; quia illi ab oleo refugiunt, ſequuntur autem butyrum, ac ita frequenter educuntur: quandoque verò decoctum maluæ, & betæ in maximo noſtris his temporibus vſu eſt, vt clyſteres communes appellentur compoſiti, additis huic decocto ſale, oleoq; & ſaccharo: lenit enim malua: nitroſas vero partes habet beta, à quibus habet, vt detergat: magis autem vacuat, ſi illi decocto ſit addita mercurialis: alij vero & tritici furfures incoquunt. Cōcocta ve- D rò inflammatione, immo & inclinante, præſertim autem ſi reliquiæ inflammationis (vt ſæpe fieri ſolet) videantur induruiſſe, non ſunt futuri inutiles acriores, & fortiores clyſteres, quales illi ſunt, qui fiunt ex decocto hyſſopi, origani, calamenthi, colocynthidis, centaurij minoris, & ex aliis id genus; quia reliquiæ hæ difficilius trahuntur, & fortiora requirunt inſtrumenta. De his autem ſatis; iā tranſcamus ad affectus alios.

De duro in iecinore tumore, quem Græci ſcirrhum appellant. Cap. VII.

IECVR, lienq; præ aliis omnibus viſceribus duro tumore, frigidoq; faciliùs, ac, vt teſtis eſt Gal. Lect. 46. Cap. 16.
decimotertio Meth. frequentius capi ſolent; nec E tamen vna, eadémque ratione: nam ob id hoc accidit iecinori; quia ex ſanguinis parte craſſa, & quaſi lutoſa concretum eſt, atque ex eadem quoq; alitur: lien verò, quamuis laxiori ſubſtantia, & rariori conſtat; craſſiori tamē alimento nutritur, melancholico nimirum ſanguine. Durities vero huic tumori inde accedit; quia (vt idem Gal. 8. de Cōp. Cap. 8.
med. ſec. loc. teſtatur) cùm frigida, craſſaque, vel etiam lēta materia abſorpta, infarctaq; eſt, digeſtis, & diſcuſſis

& diſcuſſis partibus, ſi quæ ſunt, tenuioribus, & humidioribus, facilè in exquiſitã duritiem tranſit. Huius verò tumoris duæ in vniuerſum differentiæ ſunt: nam aut exquiſitus ſcirrhus eſt, aut non exquiſitus. Qui exquiſitus dicitur, is eſt, in quo nullus eſt dolor, nulluſque ſenſus, vel etiã ſi lapide, vel fuſte percutiatur: at is qui quamuis doloroſus nequaquam ex ſe ſit, non eſt tamen ſenſus omnino expers, non exquiſitus eſt: vnde hac ratione ab inflammatione, & cancro differt, quod in inflammatione calor vehemens eſt, dolorq; validus, & febris, ſi in viſceribus ſit, & locis cum corde communionẽ alicuius momenti habentib. ſcirrhus verò ſuapte natura doloris expers eſt; aliquando etiam ſenſus: at cancer doloroſus quidem eſt; non tamen eam flammam in ſe habet, quam inflammatio, neque ita perpetuam, neq; etiam vehementem adeo dolorem, perpetuúmq; affert, vt inflammatio. Duplex verò modus eſt, quo gigni, tum in viſceribus, tum etiam in aliis particulis, poteſt ſcirrhus. Aliquando ita, vt fluentib. craſſis, & pituitoſis humorib. vel melancholicis, ſtatim inter initia oriatur ſcirrhus, atq; perdurante ea fluxione augeatur. Nonnunquam fit ex mutatione, & trãſitu aliorum tumorum calidorum, & frigidorum in naturam ſcirrhoſam. Nam in lib. de Tumor. præt. natur. ſcirrhum fieri ait Gal. ex lapſu inflammationis, Cap. 9 vel eriſypelatis, vel œdematis in durum tumorem. Vnde ſicuti horum diuerſa eſt ortus ratio: ita & diuerſas ſæpius occaſiones habent: nam cùm ſtatim à principio ſcirrhus eſt, internã cauſam ſui ortus habet: nimirum copiam craſſorum, vel glutinoſorum excrementorum, qualia ſunt, quæ paulò ante retulimus, nempe pituita, & humor melancholicus: quæ tandem referenda ſunt in victus malam rationem, præſertim verò in vſu eorum eduliorum, quæ craſſi, aut lenti ſucci ſunt: quorum ciborum occaſione, præ omnib. aliis particulis, iecur, & lien facilius, & ſæpius ſcirrhis capiuntur. Quando verò ex aliis tumorib. fit in ſcirrhum tranſitus, ex externa occaſione id accidit, hoc eſt, ex importuno, & nimio eorum medicamentorum vſu, quæ ob repulſionẽ adminiſtrantur, quæq; nimis & refrigerant, & aſtringunt: quamuis aliquando vtranq; occaſionem habeat ſcirrhus, quando ſequitur alios tumores, præſertimq; inflammationes: vt ſi quis præter immodeſtum medicamentorum refrigerantium, & aſtringentium vſum, cibis, etiam glutinoſis vtatur, ſicut vtebatur Attalus methodicus, dum curaret Theagenem cinicũ. Porrò ſcirrhus in his morbis eſt, qui non facilè curantur, in quacunque parte (vt ſecundo ad Glauc. teſtat Gal.) 5. ad Glauc. Cap. 5 ille conſtiterit. Nam qui exquiſitus iam eſt, exquiſitéq; iam induruit, vt quaſi in lapidem tranſierit, ſenſuſq; omnino expers factus eſt, nullam curationem admittit: qui verò non exquiſitè indurtuit, curari quidem poteſt; non tamen facilè: difficilior autem lõgè eſt, qui corripuit interna viſcera: & omniũ maximè iecinoris mox verò lienis ſcirrhus curatu difficilis eſt. vnde ibidem Gal. fatetur ſcirrhum iecinoris, cũ inueteraſcit, nullam admittere curationem, neque ſe vllum vnquam curare potuiſſe, neque vidiſſe quenquam, qui firmatum iam & inueteratum ſcirrhum curauerit. Sed ex iis, quæ hactenus fuere expoſita, & hoc depromi facilè poteſt, quod & ſi deterior, & nocentior ſit ſcirrhus in ſuperiori, & ſima iecinoris parte excitatus, ſicut & inflammatio; vtpote quia pars ea dignior eſt: attamen rarius, & difficilius curationem admittit, qui in concaua ſuboritur, ob id, quia citius, & facilius deprehenditur, cùm eſt in ſu-

A periori, & cõuexa parte, cùm illa magis exteriùs vergat, & à comprimente manu, dum tractatur dextrũ præcordium: profundior verò, & interiorſum magis pronus eſt, cùm occupat cauam partem; licet faciliùs deprendatur ſcirrhus, quàm inflammatio iecinoris, præſertim antequam morbus inueteraſcat, & id tum ob maiorem ſcirrhi duritiem: tum verò, quia extenuantur magis (vt docuit Gal. 5. de Loc. affect. & in lib. de totius mor. temp.) muſculi abdominis in ſcirrho, quàm in inflãmatione: qui vbi craſſiores, & benè nutriti ſunt, obſtant, quò minus manus comprimens malum deprehendere poſſit. quamuis proceſſu temporis ſuborta hydrope in eum tumorem B attollantur præcordia, tendatúrque abdomen, vt amplius deprehendi nequeat: vt autem citius deprehenditur; ita & facilior eſt curatio; quia quò magis inueteraſcit, eò ægrius curationem admittit. Deinde verò, & hoc mihi videtur ex eiſdem poſſe tanquam corollarium deduci, quod ſcirrhus frequẽtiùs, & faciliùs fit in concauo iecinoris, qui ſtatim à principio ſcirrhus eſt: in conuexo verò per tranſitũ aliorum tumorum in ſcirrhum. Ratio vero, quæ mihi hoc ſuadet: hæc eſt: quia ortus primus ſcirrhi eſt ex craſſis, lentiſque ſuccis, quorum materia ſunt cibi, qui in his facilè vertuntur: iniuriæ verò, quæ iecori accidere poteſt ex eiuſmodi alimentis, magis patet, & expoſita concaua pars iecinoris eſt, quàm conuexa: hoc enim probauit Galen. 13. Metheor. Cap. 14. vbi ait, quod tam ciborum, quàm medicamen- C torum qualitates, ſicut ſunt acrimonia, aſtringens vis, lentor etiam, & craſſitudo eorum, non ita poſſunt connexam partem, ſicut cõcauam lædere: quoniam immutantur in concaua antequam ad conuexam perueniant, & dum coquuntur remittitur ſemper eorum vis: cui etiam accedit, quod ſanguis illis immixtus in viſcere temperat, & reprimit omnem eorum exceſſum: ſuperior verò pars, & conuexa, vtpote quæ exterior, magis expoſita eſt iniuriæ repellentium, ſi immodicè refrigerent, & aſtringant: vice enim verſa & hæc refrenantur mitigata, & remiſſa eorum vi in tranſitu, anteaquam ad concauũ peruenire poſſint. Scirrhi in aliis ſanè particulis, quæ exteriùs ſunt oculis expoſiti, poſſunt & oculis diſcerni, & eius differentiæ diſtingui. Nam D tumor is cùm exquiſitus non eſt, non mutat colorẽ externæ cutis, & vel oculis videtur eius rigiditas: qui verò exquiſitus eſt, cutem albiorem, vel pallentem habet, & pili erecti, & quaſi rigidi in ea ſunt, præter id, quod manu facilè diſcernimus, quod durus, quòd coloris expers, præterea an particeps, an expers ſit ſenſus. In internis autem partibus horum quædam cognoſci omnino nequeunt: aliqua verò parum, & ægrè: nam neque colorem percipimus; ægrè verò an ſenſus reliquus, an ablatus: quia cùm comprimimus, interſunt muſculi, membranæque ventris, ſubſunt etiam inteſtina, & ventriculus: quæ cùm ſenſu inſigni prædita ſint, dum valida fit compreſſio, dolent, & videtur perinde, ac ſi ſcirrhoſa E pars doleret. Sunt tamen etiam in his ſigna aliqua obſeruanda: primum quidem, & ferè certius aliis, ſi quis pulſus aliquam habet peritiam, eſt, quod à pulſu petendum eſt. Nam in iecinoris ſcirrho pulſus (vt quarto de Præſag. ex pulſ. teſtatur Galen) eſt inſigniter durus: vnde licet in inflammatione quoque durus ſit pulſus: in ſcirrho maior eſt durities. Sed & febris, quæ inflammationum comes eſt, hæc diſcernere poteſt: vnde percepta in pulſu duritie citra febrem, imperandum, vt ſpiritum validè ducat, trahát-

que, & interrogandum, num pondus percipiat in A dextro præcordio: ſicut & in inflammatione diximus, nam facilè ſcirrhum adeſſe pronuntiare poterimus; deinde verò tractanda etiam ſunt præcordia, & tentandum, ſi durities deprehendi poteſt. Diuturnus verò morbus eſt is, & qui tandem ad aquam inter cutem deducat hominem: aliqui autem (vt ſecúdo ad Glauc. docet Galen.) diutius quaſi contabeſcentes eum ſerunt. *Cap. 5.* Alij verò maturiùs, intereunt, illi nimirum, quibus fit aluus liquida, fluidáq;: id enim illis contingit; quia validè conſtipata, & clauſa ſunt eorum vaſorum ora, per quę fit alimenti tranſitus à concauo ad conuexum. Sed iam rationem, & methodum curandi eos iſtius viſceris ſcirrhos, qui curationis capaces ſunt, quíq; nondum in iis ſunt, B qui diuturni haberi poſſunt, aggrediamur. In qua hoc primum conſiderandum, & examinãdum quomodo vniuerſum corpus ſe habeat: num excrementoſum ſit, & craſſis, lentiſue ſcateat excrementis, nimirum pituitoſis, & melancholicis, vel ſecus. Quia ſi iecur ſolum impurum ſit, illi ſolùm incumbendũ. Si autem vniuerſum ſit impurum, conſiderandum item erit: an cauſa inſignis illius impuritátis fuerit peruerſa victus ratio, aut alicuius viſceris infirmitas, quæ ex aliquo vitio intemperatura originẽ habuerit. *Sect. 47.* Quoniam ſi à praua victus ratione occaſionem habuerit congeſtio eorum excrementorum, mutanda, & corrigenda erit, vt in reliquum victus inſtituatur, qui attenuandi vim habeat, ſit tamen aptus ad gignendum bonum, & tenuem ſanguinem. Sed ſi ſa- C ctum fuerit corpus excrementoſum ex aliquo alicuius alterius viſceris vitio, illi primùm conſulere oportebit. Duo autẽ præcipuè ſunt viſcera, quæ poſſunt copiam eorum excrementorum gignere, ventriculus, & lien. Ventriculus enim crudior, & frigidior in cauſa eſt, cur crudus, pituitoſuſque humor in vniuerſo gignatur corpore, cùm parum probè cibũ conficit. Lien verò, ſi à ſuo officio, quia vel obſtructus ſit, vel factus imbecillior, deficiat, quod eſt (vt prius diximus) ſanguinem in iecinore genitum à melancholia ſuperuacua expiare, atque eam attrahere, & eius eam partem, quæ inutilis eſt, per conſueta loca excernere: quandoque illa in iecinore cõ- D tenta poteſt ſcirrhum excitare: interdum verò diſtributa per venas corpus vniuerſum reddit excrementoſum. Quare cùm vitio ventriculi id acciderit, primùm ventriculum purgare oportebit, eductis cruditatibus, quæ dum præſentes ſunt, fouent, & ſeruant eius intemperiem, & ſi illæ vomitu reiici poſſent, id magis ex ratione eſſet; quia eſſet vacuatio cum reuulſione, quæ appoſitiſſimum incipienti affectui remedium eſſet: ſin minus, per aluum eſſent excrementa ducenda, quomodocunque autem id ageretur; quia cruda, & lenta materia renititur vacuationi: ideo prius attenuantibus, & detergentibus eſſet paranda ad eductionem: de quo ſatis abundè, vbi de ventriculi affectibus ſermo habebatur, fuit actũ, poſtea etiam vniuerſi corporis cura habenda erit, vt E tum attenuantis victus ratione; tum verò medicamentis item detergentibus craſſa excrementa diſtributa paſſim per venas, à quibus fouetur, & augetur ſcirrhus, apta ad vacuationem facilem prius reddita, mox vacuarentur: poſtremò particulatim ad curationem ſcirrhi rationem omnem conuerteremus: quæ omnia, quia exquiſitè prius fuere tractata, nunc ſummatim exponimus. Eadem autem, vel ſimilis methodus curandi eſſet ſi lienis vitio factum fuiſſet, vt excrementoſum corpus vniuerſum euaſiſ- A ſet: lieni enim prius attendendum eſſet, ac remouendæ eſſent, cum obſtructio, ſi illa adeſſet, tum etiam intemperies, qua viſcus eſſet factum imbecillum, ſicuti paulò pòſt, cum de curandis lienis affectibus agemus, docturi ſumus: mox verò ad vniuerſum corpus purgandum accedere oporteret, quamuis & corporis expurgatio, & excrementorum apparatus ipſi etiam lieni commodus, & vtilis erit: immo hæc etiam tractanda ſunt, anteaquam particulatim remediis proximè lienem reſpicientibus rem tractemus: quia fieri nequit, vt cùm corpus malè habet, quæpiam particula rectè curari poſſit; niſi corpus vniuerſum prius curatum fuerit. Sed accedamus tandem ad rationem particulatim curandi B ſcirrhum. Ad eius itaque curationem tria inſtrumẽta medico ſunt neceſſaria. Primum quidem, quod quaſi omnium aliorum eſt fundamentum, conſiſtit in recta, & accommodata victus ratione, victus verò accommodatus eſt, qui victus dicitur attenuans, in quo tanta vis eſt in his morbis, vt Galen. in libel de Atten. vict. profiteatur, ſe quoſdam vidiſſe qui hoc ſolo ſeruato victu, à iecinoris ſcirrho liberi euaſerint; de quo quidem victu, quia ſæpius in prioribus libris ſermonem habuimus, nolumus in lõgius ſermonem in præſentia proferre: niſi quòd hoc non eſt prætermittendum, quod inter ſoitia in victus ratione, & in medicamentis (nam vtriſque habentibus vim attenuandi egemus) non ſit eis vtendu, quæ inſigniter calefaciunt: quamuis quæ attenuant, vim C etiam habeant calefaciendi: ſed de his paulò poſt: vnde præter alia veſci capparibus ex oxymelite cõditis (vt ait Galen. decimotertio Metho.) ſcirrhis *Cap. 17.* iecinoris, & lienis ſummopere prodeſt; quamuis eius vſus lieni, quàm iecinori opportunior ſit: præterea verò idem ſecundo de Alimen. facul. ait, quòd edere caricas multo ante cibum vtile admodum eſt; ſi tamen illæ aliquo medicamento attenuante condiantur, qualia ſunt thymum, zinzingiber, aut piper, item pulegium, calamenthum, origanum, hyſſopum, & id genus alia, quę vim extenuandi habent, quam caricæ facilè ad iecur perducunt. Nec, quia ſiunt veluti cibus quidam medicinalis, rationi vi- D ctus addidimus. Poſt rationem autem victus, ſequitur, vt conſideremus, an ſanguis mittendus ſit. & quatenus quidem ad craſſum humorem infartum in ipſum viſcus pertinet, non eſt putandum, quod poſſit per miſſionem ſanguinis inde euelli: ſolis enim digerentibus poteſt diſſipari, neque alia vlla vacuatione: ſolemus tamen in hoc affectu venam ſecare; ſed potius, vt fæculentum ſanguinem per venas diſtributum, qui poteſt fomentum ſcirrho ſubminiſtrare, vacuemus, auertamúſque à loco affecto. At ſi multa eſſet cruditas digeſta in venas, ſuperſedendum à miſſione ſanguinis tantiſper eſt, donec ea tollatur: poſtea poterit & mitti ſanguis, ſi vires ſint validæ: nam robur vltium eſſe nequit, niſi copioſus ſit ſanguis. Sed ſi ex melancholico excremento ie- E cur induruiſſet, ægrotus vero haberet innatas hemorrhoidas, & ſolitas fluere, eſſétq; ea vacuatio ſuppreſſa, earum apertio, vt fæculentus humor, qui fluere ſolebat, iterum inuitaretur, ſingulare remedium eſſet. Poſtremum verò inſtrumentum, quo demoliri durum hunc tumorem oportet, ſunt medicamenta: quorum duplex eſt differentia: quædam enim purgando vacuant: alia vero digerendo, & diſcutiendo, partim etiam vrinam ciendo. De prioribus priorem ſermonem habeamus: & cum eorum adminiſtrationis duplex ſit ratio (nam aut

clyſteribus

clyſteribus aluum ciemus, aut medicamentis per os aſſumptis) de vtroque vſu medicamentorum verba faciemus. Verùm anteaquam rem particulatim tractemus, in memoriam reuocare oportet id, quod in ſuperiori capite fuit expoſitum: nēpe quòd ad detrahendum humorem noxium, qui in ſima iecinoris parte continetur, aptiora ſunt ea medicamenta, quæ vrinam ciendo vacuant: per aluum verò faciliùs vacuatur pars concaua. Neq; in hoc rationem diſſimilem ſcirrhus ab inflammatione habere cenſendus eſt: nam & Gal. dixit ſimili modo, & arte curari inflammationem, cum iam deferbuit, & inclinare incepit: ſicut & ſcirrhus curatur. Vnde id etiam in ſcirrho ſeruandum, quod in inflammatione monuit Gale. vt inter initia anteaquam aliquis præceſſerit materiæ apparatus, à valentioribus medicamentis nos abſtineamus: ſiue purgare, ſiue vrinā prouocare velimus: nempe ne tenuiorem, molliorémque partem, vtpote quæ facilior eſt, & attractioni magis cedit, detrahamus, craſſiore, quæ renititur, relicta; atque ita magis indureſcat tumor, & curatu difficilior reddatur; ſed à facilioribus ſumpto initio, paulatim, & gradatim ad fortiora erit aſcendendū. Vt tamen dubitationi tacitæ occurramus, quæ facilè poſſet suboriri, quædam præterea ſunt adnotanda, pauca tamen: non eſt putandum, quòd materia, quæ infarta induruit in ſubſtantia viſceris, & in medio tumore, poſſit aut per ea, quæ vrinam proritant, aut per purgantia medicamenta detrahi; ſed illa alia ratione vacuari nequit, niſi quod per mollientia paulatim aptior ad attenuationem, & digeſtionem redditur: poſtea per digerentia, ſecantiáq; & attenuantia in habitum conuerſa euaporat. Purgantib. verò medicamentis, vel vrinam cientibus materiam nitimur educere, quæ adhuc in venis vicinis loco affecto continetur, & paulò pòſt acceſſura & coniungēda cum ea, quæ iam recepta eſt, ſcirrhum eſt auctura, aut ſi quid eſt in viſcere, quod nondum omnino concreuerit. Sed particulatim rē tractemus, & quantum ad clyſterium quidem rationem, non oportet longiorem habere ſermonem; quia quantum ſatis erat, diximus in præcedenti capite; niſi quod inter initia morbi ea, quæ calefaciunt, cùm inflammationem curamus, reiicienda ſunt propter calorem affectionis. In ſcirrho verò clyſteres, ſi calefacient modeſtè, non erunt inutiles: vnde malua, beta in vtroq; affectu ad decoctum vtiles erunt: folia verò herbæ violarum non ita: ſed aptior erit mercurialis ad eductionem craſſioris materiæ: malua enim lenit, & mollit: beta detergit, & aperit: vnde illi erunt potius addenda anetum chamæmelum, ſemen fœni Græci, item & lini, aliaq; id genus: item oleum amygdalarum amararum, chamæmelinum, anethinum, & ſimilia. Inclinante autem aliquantiſper morbo actiones, de quibus ſuperiùs fuit habitus ſermo, vtiles erunt. Quatenus verò ad ea, quæ per os ſumenda ſunt, inter initia faciliora ſunt illa, quorum in cura inflāmationis meminit Gal. vt cnici ſemen, epithymū ſilicula huic, quàm inflammationi, cibis incocta vtiliora, & magis tuta etiam in ſcirrho, quàm in inflāmatione erunt ob vim calefactoriam: ſed & bene à noſtris iunioribus, & Arabib. appellatum medicamentum vtile eſſet coctum ex iure. Caſſia etiam noſtra, quæ nō refrigerat, humectat autē, laxat, & mollit, non eſſet inutilis: quę verò refrigerāt, vt tamarindi, & myrobalani, non ita. Medicamenta etiam cōpoſita, vt quod diximus vulgò lenitiuum electuariū appellari, quodque diacatholicō, & diaſene. Poſteà

A verò inclinante tumore, & parata materia, valentioribus oportet vti, ſicuti nigro veratro, vel cibis incocto, vel ex aliquo decocto; vnde decoctum epithymi deſcriptum à Meſ. efficax eſſet medicamentum, ſine veratro primùm, deinde verò & illo addito. Præterea & medicamentum, quod confectionē hamech appellant: & hiera illa diacolocynthidos: ſed & catapotia, quæ pilulæ indæ vulgò dicuntur, & aggregatiuæ. De illis autem, quibus vrina prouocāda eſt, ſatis ſupérque in priori capite diximus. Vnde ad localia remedia, quæ exterius adminiſtrāda ſunt, accedamus: in quibus exponendis nō erimus admodum longi: ea enim quæ magis præcipua videbūtur, referemus, ne temporis nimium diſpendium faciamus. Nam quòd medicamenta iecinori adminiſtrā-
B da, neque actu frigida apponenda ſint, ſi aliquam in inflammatione rationem habet, longè maiorem in ſcirrho habet, qui frigidus eſt affectus: & ſi ſemper vſque ad digeſtam, & reſolutam inflammationem vtilis eſt admixtio eorum, quę vim habēt aſtringendi, vt ſeruetur robur viſceris: inclinantis verò inflammationis, & ſcirrhi ſimilis eſt curatio: neceſſe eſt, vt fateamur, hæc eadem in eius curatione eſſe neceſſaria. His præterea addendum eſt, quòd quæ neceſſaria ſunt omni ſcirrho curando in vniuerſum, eadem etiam in ſcirrho iecinoris ſeruanda ſunt: niſi quòd particulatim poſtea propter eam indicationem, quæ à natura illius particulæ petenda eſt, in vſu eorum medicamentorum, quæ communi, generalique quadam ratione ſcirrhis accommodata ſunt, a-
C liqua omnino maiori cautione, & limitatione opus eſt. Nam (quemadmodum teſtatur Galen. octauo de Compend. medica. ſec. loc.) propriè curatur ſcirrhus per ea medicamenta, quæ vim habent calefaciendi, & attenuandi: hæc enim nobis oſtendit ea indicatio, quæ accipitur à frigida, craſſâque, & plerūq; lenta materia: Quia tamen eiuſmodi medicamenta non parum deſiccēt, & vaporare faciunt tenuiores partes, & teneriores, vt reliquæ deinde ob id induratæ ineptæ reddantur diſſolutioni, & extenuationi: Ideo neceſſe eſt, vt huic medicamentorum generi & mollientia addantur, quæ efficiant, ne nimis reliquiæ indurentur: hoc verò pręceptum commune eſt omnibus ſcirrhis curandis. Iecur verò, vtpote quod generatur ex humida ſubſtantia à calore concreta, à
D mollientibus, niſi cautè agat, qui illis vtitur, facilè læditur: laxatur enim & quaſi diſſoluitur eius, & ſubſtantia, & robur: vnde præ cæteris ferè partibus mediocria mollientia expoſtulat: immo propterea & aſtringentia immiſcentur. Quocirca olea, & fomenta eadem quidem, quibus vtendum eſſe dicunt auctores in digerenda, & diſſoluenda iecinoris inflammatione, vtilia ſunt ad digerendam, diſcutiendamque concretam materiam in iecinoris ſcirrho: ea verò (vt refert Gal. ſecundo ad Glauc.) Cap. 5.
ſunt cataplaſmata, aut olea, vel vnguenta, quæ ex abſinthij coma fieri conſueuere à medicis, ex myro-
E balano quoque, & illa aut trita, aut eius oleo, aut ex reliquiis, vel eius excrementis poſt expreſſum oleum remanentibus: item quæ ex nardo, tam celtica, quā indica, & ex maſtiche, hæc eadem ad digerendā, & attenuandam ſcirrhi materiam faciunt; calida ſiquidem ea omnia, & digerentia ſunt: in quibus tamen aliquid aſtringentis eſt, quo robur particulæ ſeruari poteſt. His tamen præterea ea addenda ſunt, quæ molliant, vt ſunt ammoniacum, bdelliúmue, item & pinguedines, quemadmodum gallinæ, aut anatis, aut anſeris, aut vituli. Nos aūt ſequentes Gal.

Cap. 8. (margin note beside "de Compend. medica. ſec. loc.")

præceptum ſæpe induratum iecur, anteqoam inue- A
teraſceret, curauimus, poſt habitam diligentem cu-
ram vniuerſi corporis, hoc cataplaſmate: Accipiebã
oleum amygdalarum: interdum dulcium, præſertim
inter initia: interdum verò amararum, progredien-
te tempore: nam prius magis lenit, & mollit; hoc
magis aperit, digerit, & attenuat: accipio autem exẽ-
pli cauſa ad vncias tres, & tantũdem vini addo: poſt-
ea his inicio comæ abſiothij minutim inciſi, quan-
tum videtur coqui in eo liquore poſſe: viride autem
potius, quam aridum accipio; quia hoc minus cale-
facit, & deſiccat, cum pontico careamus, quod hoc
noſtro minus calefacit: his etiam & euparoriũ Græ-
corum, quod nunc agrimoniam paſſim Apothecarij
appellant, pari portione cum abſinthio adiungo: &
his coctis ſimul ad conſumptionem vini vtor, poſt B
expreſſionem olei, illiniendo: poſtea vero illis, te
progrediente, aliquam pioguedinem, dum decoqui-
tur, addo: ſicuti ad pondus ſemunciæ, vel vnciæ, &
drachmam maſtiches: primum quidem gallinaceũ
adipem, poſtea anatis, vel anſeris: poſtremò autem
& ammoniaci, vel bdelij, vel vtriuſque, prius tamen
in aceto, ſed acerrimo diſſoluti, duas drachmas: poſ-
ſet & ab vnguentariis, qui his vtũtur, haberi reliqua
excrementa nucis vnguentariæ, & ea dilura, diſſolu-
taque ex eo oleo incoqui. Sed poſtea quàm in hoc
affectu explanando ſatis diu verſati ſumus, iam alio-
rum expoſitionem aggrediamur.

De Regio morbo, vel (vt Græci) de ictericia.

CAP. VIII.

OFFVNDITVR Interdum in homine extima C
cutis, & ea vniuerſa, nec modò illa, ſed & tuni-
ca adnata, & alba ocolorum fœdo quodam, & luteó
colore, qui faciem, & reliquas partes plurimum tur-
pes aſpicientibus reddit, nimium naturali, & flori-
do colore in turpem huoe mutato. Vnde & huic af-
fectioni tam à Græcis, quàm à Latinis nomẽ inditũ
eſt à ſimilitudine quarundam rerum, quarum colorẽ
imitatur is turpis humanæ cutis color. Icterus enim,
vel ictericia ab ictero nuncupationem haber, quæ
auis eſt, & à Latinis (vt Plinius voluit) galbula dici-
tur, cuius plumæ, & pennæ hunc colorem referunt. D
Latini verò regium morbum eadem ferè de cauſa
dicunt ab aue, quæ regulus Latinè dicitur: interdum
verò ab auri colore auriginoſum, quaodoque & ab
arcu cœleſti morbum arquatum vocant. Quia verò
(vt teſtis eſt Hippoc. ſtatim à principio libri de Hu-
moribus) color humorum eſt [indicium] niſi in altũ
decubuerint flauus autem, & luteus color bilis om-
nino eſt: inde propulſa, & diſtributa bile ad extimaa
partes, cutémque, fit icterus. Sed neque propriè, ſi ad
vim vocabuli attenderimus, icterus morbus eſt, ve-
rùm ſymptoma, quod ad mutatam corporis quali-
tatem, vel colorem referendum eſt. Sequitur verò
ſemper morbum aliquem, aut incipientem, aut deſi- E
Cap. 7. nentem: nam (vt docuit Gal. quinto de Loc. affec.)
per ictericiam morbi ſoluuntur, tranſlata nimirum
bilioſa materia, quæ morbum excirabat, ab internis
viſceribus ad cutem, natura morbum iudicatura eã
propellente, & ſanguinem expiante. Vnde quæ hac
ratione oritur ictericia, quæque morbum inclinan-
tem ſequitur, bona ſemper eſt: alioquin autem bona
eſſe non poteſt: quod inſinuare voluit Hippo. quar-
Aph. 62 to Aphor. (vt ibidem explanat Galen.) cùm ait, ma-
lum eſſe ſi ægrotanti regius morbus ante diem ſe-
ptimam appareat; vtpote quia ſequatur potius in-

A ternum aliquem affectum, quàm quòd poſſit ratio-
ne critica apparuiſſe: cùm non poſſit ante ſeptimam
diem in his affectibus, de quibus nunc verba facie-
mus, concoctio ea apparere, vt ſalubriter, & integrè
morbus iudicari poſſit. Quando ergo non a natura
victrice morbi, & cauſatum eius fit hæc ad cutẽ pro
pulſio, neceſſe eſt, vt fiat, vel vi morbi alicuius, à quo
irritatur natura, & cogitur intempeſtiuè materiam
noxiam extra pellere, quamuis parum vtiliter: vel ex
corruptione magna in ſanguine, & humoribus con-
tracta vnde in bilis naturam ſanguis corrumpitur.
Sed vt hæc apertius percipiantur, rem hanc magis
particulatim tractemos. Ictericia, quando non ha-
bet criſeos rationem, ſed meri ſymptomatis, & om-
nino præter rei naturam eſt, ſæpe ſequitur aliquod
B internum vitium, vel vniuerſi corporis, vel parti-
culatim alicuius certi viſceris. Vniuerſi quidem cor-
poris virium ſequitur, quando ex aliqua venenoſa
qualitate diſtributa per omnes venas corrumpitur
ſanguis in alienam omnino corruptionem, ita vt e-
ius color in porraceum, & quaſi viridem colorem
degeneret, quo aſperſa cutis, oculique lutei, virideſ-
que appareut: quod ſæpe ſolet illis euenire, qui à vi-
pera morſi ſunt. Et cum (vt tertio de Loc. affec. ſenſit
Gal.) non ſit alienum à ratione, quòd reperiantur
medicamenta quoque exitialia, & venenoſa, quæ eã
vim habeant, vt ſimilem corruptionem ſuccis in ve-
nis afferre poſſint illi, quæ à viperæ veneno ortum
habet: inde etiam ictericia poterit originem habe-
C re. Immo ſi & id quoque verum eſt, quòd ex humo-
rum putredine in aliqua particula putreſcentiũ ge-
nerari poſſit (vt videtur Galen. quinto de Loc. affec.
ex ſententia Pelopis præceptoris ſenſiſſe) venenum
eiuſdem malitiæ, cuius ſunt vel medicamenta vene-
noſa, vel ferarum venena: ex hac etiam cauſa pote-
rit interdum ortum habere auriginoſa hæc affectio
cutis. Particulatim autem, cùm ex certo quodam
viſcere ea prodit, aut & vitij in iecinore contracti
comes eſt, aut eius, quod in fellea veſica, cuius offi-
cium eſſe diximus ſanguinem expiare ab excremen-
toſa, & ſuperuacanea bile. Quæ iecoris affectum ſe-
quitur, aut inflammationem iecinoris ſequitur, aut
eius ſcirrhum, aut eiuſdem obſtructiones. Quæ verò
D affectus felle veſiculæ, aut ratione meatus illius, qui
in iecur penetrans, ac in minutiſſimos ramos diſper-
titus ſimul cum vena porta diſtribuitur per conca-
uam, & inferiorem iecinoris partem, quibus tanquã
inſtrumentis bilem inutilem attrahit: duo autem
vitia ſunt, quæ iſtius rei in cauſa eſſe poſſunt: quia
vel obſtructio ſuborta in hoc meatu, & eius ramis
ex aliquo craſſo, ſeu multo humore impacto mea-
tui, ramiſq; eius: vel imbecillitas facultatis attractri
cis in eo, quæ ex intemperie aliqua male affecta eſt.
Aut verò ratione alterius meatus, qui pertingẽs ad
inteſtina, ac in ea penetrans officium habet, vt eã in
inteſtina excernat. Vnde cùm ſuo officio fungi ne-
E quit, neceſſe eſt, vt illa, quaſi regurgitans per venas
ad cutem vſque digeratur, nequit autem hoc offi-
cio fungi, quando aut tranſitus bili ex obſtructione
facta in meatu interceptus eſt. aut vis expultrix fa-
cta eſt imbecillior, quam vt collectam bilem excer-
nere poſſit, quæ item imbecillitas aliquam ſequi-
tur intemperaturam. Porro ea ictericia: ſeu regius
morbus hanc habet ſui ortus rationem, quæ pro-
priè ictericia, vel regius morbus dici meretur. Nam
aliquando cutis fœdo quodam colore offuſcatur,
non luteo, vel auriginoſo, qui fit colori galbulæ, vel
reguli ſimilis; ſed qui ad obſcurum, & atrum vergit.

Fit

vergit. Fit autem eiuſmodi tranſmutatio coloris, A non amplius vitio iecinoris, vel felleę veſiculæ; ſed potius lienis cuius itidem munus eſt melancholicum excremētum, vt ſanguis purior euadat, à iecinore attrahere: vnde cum ab hoc munere deſtituitur fœculentus is humor, cum ſanguine mixtus per venas fertur, ac ita inde eo colore inficitur cutis. Deſiſtit autem ab hoc munere, vel ob obſtructionem, vel ab eo imbecillitatem facultatis, vel attractricis, vel expultricis: quamuis poſſit & id referri (vt tertio de Cauſ. ſympt. teſtatur) in nimiam co-

Cap. vlt. piam horum excrementorum, quibus vires harum particularum ſufficere nequeunt. Miſcētur tamen duo hi colores, vt item 5. de Loc. affect. docet Gal. atq; id quando ſimul iecur, & lien fuerint malè affecta: quod deinde fit, vt ſicut morbi complicati ſunt, ita & color ſit mixtus, atq; nigrior tandem fit B quam eſſe ſoleat in regio morbo ex malè affecto iecinore, vt videatur bili, qua ſuffuſa cutis eſt, fuiſſe immixtam quandam fuliginem. Tandem ergo omnis ratio iſtius coloris referēda eſt in bilem flauam, quando auriginoſus eſt, vel atram, ſi nigrior fuerit, quæ detentæ in corpore ſunt, nec pro natu-

Cap. 13. rali conſuetudine excretæ, Retinentur autem hæc excrementa, ſicut & alia (quemadmodum Gal. 1. de Sani. tuen. tradidit) aut ob defectum facultatis, aut ob vitium inſtrumenti proprij illius facultatis. Ex inſtrumento quidem propter earum viarum anguſtiam, & obſtructionē, per quas fit tū attractio tum verò expulſio eorū excrementorū. Propter defectū verò facultatis fit, quando vis attractrix, vel expultrix, quæ propriè facultates ſunt illius inſtrumen- C ti, adeo imbecillæ factæ ſunt ex aliquo affectu, vt hæc attrahere, vel illa expellere pro ratione exigentiæ non poſſint: vel propter copiam geniti, excrementi, cui facultates illæ non ſufficiunt. Vnde etiam ſequitur, quod hæ duæ affectiones, quarum altera propriè ictericia Græce, morbus regius Latine dicitur, altera vero, qua nigro calore inficitur cutis, nec proprium nomen habet apud Græcos, iuniores tamen ictericiam quidē & hanc,

Cap. vlt. ſed nigram nuncupant, ad eam facultatem tandem (vt tertio de Simp. cauſ. Gal. exponit) refertur, cuius munus eſt ſanguinem ab excrementis expurgare, ſeparareque. Cauſas autem iſtius affectionis magna ex parte expoſuimus: nam anguſtia itinerum, aut ab inflammatione iſtorum iam expoſito- D rum viſcerum; aut à ſcirrho; aut ab obſtructionib. à multa, aut craſſa materia impacta excitatis; aut à nimia vaſorum ſiccitate, quæ duplicem poteſt habere occaſionem: vel enim ab his quæ vehementer aſtringunt, id fit; vel ab illis, quæ ſimul calefaciunt, & ſiccant; interdum verò fit anguſtia ex cōpreſſione inſtrumentorum quæ a vicinis partib. fit, vel propter multā eorum repletionem, vel inflammationem, vel ſcirrhum. Imbecillitarem verò facultatum faciunt horum inſtrumentorum intem-

Coll 49. peraturæ. Sed de ſignis iam agamus, quib. hæc om-

Cap 7. nia, quæ hactenus expoſita ſunt, diſcernantur: primúmq; quib. notis cognoſcamus ictericiam, quando iudicationis rationē habet. Gal. ergo 5. de Loc. affec. dicit in his reſpiciendum præſertim eſſe ad E præcedentem febrem, ad alui deiectiones, ad vrinas, & ad ſudores. Cum enim hac ratione morbus iudicatur, ſolet febris hominem dimittere. Iudicātur verò hoc modo febres, quæ bilioſæ, & acutæ ſunt. Sed poſtquam febris dimiſerit, videndū, ſi auriginoſus color qui a bile ad cutim propulſa excita-

A tus eſt, poſteris diebus perduret, atq; ſi duret, ſpectandæ ſunt alui deiectiones, ac vrinæ: Quia ſi illę naturaliter ſe habere viſę fuerint, ita vt inde nullum malū affectū in iecore reliquū eſſe iudicemus, ſignum id nobis erit, bilem ad cutem propulſam craſsiorem eſſe: quæ enim tenuior eſt citius, & facilius euaneſcit. Quod ſi ſudor aquoſus videatur, nec bilis colorem referens, id magis adhuc hanc confirmabit opinionem. In aliquibus autem deiectiones etiam ſunt bile flaua infectæ. In alijs verò vrinæ: quod, fit; quia multa in his bilis generatur in habitu totius, quæ non potuit vniuerſa ad aluū, vel vrinam excerni; ſed pars ad cutē tranſlata eſt. At quoniam de bile ratione critica ad cutem propulſa ſermonē habemus, aduertendū, quod cum in febrib. (vt diximus) ictericia ante ſeptimā appa- B ret bona eſſe nō poteſt, neq; critica ratione apparere: poteſt autem ſalubris eſſe apparatio cum ſeptima, vel nona, vel 14. (vt 4. Aph. docent Hip. & Gal.) apparuit: modo tractanti modico dextrū præcordium, id tenſum, durumve non appareat: nam Com. 62. tunc comes eſſet vitij alicuius in iecinore contracti potius, quā quod à natura febrē indicante fuerit bilis ad cutem propulſa. Ictericiam verò fieri ex copioſa bile genita in vniuerſo corpore oſtendunt ſudores cū multa bile excreti: nam cum cuidā ſtrigili ſudor detergeretur, multaq; in ſtrigili fuiſſet reperta bilis, in opinionē eam deductus, eſt quod in vniuerſo corpore illi copioſa bilis generaretur. Quod verò regius is affectus ex obſtructione ortū habeat, demonſtrant primū ſigna obſtructionis in C iecinore, in quib. hoc præcipuū, eſt grauitas ſenſu percepta in dextro præcordio, præſertim, verò, ſi citra febrē fuerit: ac præterea deiectiones, ſi albæ fuerint, referentes nullā eſſe immixtam, bilē, id ipſum indicant, nempe obſtructionē, aut cōſtipationem aliquā eſſe ſubortā in meatu per quē bili iter eſt ad inteſtina. Febris verò, præſertim vehemens & acuta, cum dextri præcordij grauitate, & dolore diſcernit ictericiam ex inflammatione ab ea, quæ fit ex obſtructione: ſicuti ſigna præſentis ſcirrhi in arquatis oſtendunt colorē cutis occaſionem à ſcirrho habuiſſe. Quib. & hoc addendum eſt, quod cū ictericia fit ob ſcirrhum, ſemper paulatim, nunquā repente fit: ex inflāmatione verò (vt ibidem docet Gal.) atq; ex obſtructione repente fieri poteſt. In D auriginoſis (vt 4. de Cauſ. pul docet Gal.) pulſus durior, & ſpiſsior eſt; & cū febris abeſt neq; debilis neq; celer: vbi autē & febris adeſt, celera ob auctam neceſſitatē illi accedit. Sed de his ſatis. Curationē modo aggrediamur: nam & ſi nihil de his dixerimus, quæ pertinent ad auriginoſū morbū quādo à veneno viperæ, vel alicuius alterius medicamēti, vel humoris in corpore geniti ſimilē habentis malitiā viperinis venenis ortū habuerit: id à nobis ea ratione factū eſt, quia ea cognoſcūtur p ſigna veneni, vel morſi à vipera, quorū expoſitio requirit particulatim propriā tractationē, quæ nō pertinet ad noſtrū inſtitutū præſens. In hac autē curatione tractanda erimus admodū breues: quoniā in ſuperiorib. capitib. maxima ex parte ea expoſita ſunt E quæ ad iſtius rei curationē pertinent. Nam cū hęc affectio interdū rationē habeat motus, & expulſionis, per quam febris iudicanda eſt, ſi integrè iudicetur, hærendum erit præcepto Hipp. qui dixit, quæ iudicātur, aut iudicata ſunt integrè, interdicūt omnem motum, & minus medici, niſi vt procuret, ne naturæ aliquod impedimētum afferatur. Sed ſi

minimè

minimè fiat integra iudicatio, iuuanda erit natura A illis medicamentis,& cibis, quæ vim habẽt mouendi humores ad exteriores partes, ſicut ſunt illa, quæ ſudorem ciens. Interdum verò rationẽ habent ſymptomatis ſequentis alios morbos, de quib. hactenus ſermonẽ habuimus; cùm ſymptomata per ſe quidem vt ſymptomata ſunt, nullam indicationem habeant pertinentem ad rationem curationis; ſed propria, primáque eorum curatio eſt, vt affectus tollatur, curetúrque; vnde ſymptomata defluxere: niſi quod aliquando ſymptomata, quæ ad qualitatem corporis mutatam referuntur: ab aliis differunt, quod poſt remotum affectum ſæpe remanent; ſicuti interdum remota febre, vel inflammatione vel aliis, quorum meminimus, adhuc cutis, propulſa materia biliosa, vel ratione iudicatoria, vel ſymptomatica, B crocea; & auriginoſa remanet: quo deinde fit, vt cogatur medicus operam nauare, vt bilis digeratur, & diſſoluatur, ac inde hac ratione detrahatur, colórque mutetur. Sed de hoc poſterius ſermonem habebimus. In præſentia autem breui ratione expediamus, quæ cõſideranda ſunt in auferendis affectib. qui ictericiæ in cauſa fuere. Vbi primũ id memoriæ mandandũ, quod ex Gal. retulis Oribaſius in libello, vel capite, Quos & quando, & quibus med. &c. nam caput vigeſimumtertium illud eſt libri primi Oribaſij de medecina, nimirum quòd in ictericia, quantum ad eius rationem per ſe pertinet; bilis, quocunque modo fieri commodè poteſt, ſit de- C trahenda, ſiue per aluum id fiat; ſiue per vomitum ſiue per ſudorem; ſiue per vrinæ prouocationem ſiue per palatum, ſiue per nares; & id quidem ratione bona, cum referri in alium humorem nequeat, niſi in bilẽ cuti aſperſam. Semper tamẽ reſpiciendus quam maximè affectus primarius, cuius occaſione aut genita, aut expulſa eſt ad cutem bilis: ſicuti ſi aut cum febre ſit ictericia, quæ inſignis ſit aut cum inflammatione, aut cum calidiori intemperie, in habitu vniuerſi corporis, quæ cauſa ſit, cur plurima bilis generetur: ſiue aperiendum ſit, vt in obſtructionibus; ſiue euacuandum; ſiue quidpiam aliud ſit agendum: à medicamentis & victus ratione inſigniter calefacientibus caueamus: ſed iis vtamur, quæ poſſunt ci-

Cap. 1. tra calefactionem attenuare, & detergere: ſicuti eſ- D ſent (vt docuit Gal. nono de Comp. med. ſec. loc.) oxymel non admodum acidum. Addamus nos & ſyrupum acetoſum. Sed magis particulatim rem tractemus cũ ex veneno, vel morſu venenoſo cõtigerit aliquem auriginoſum eſſe factum, illi cito occurrendum his antidotis, vel aliis alioquin medicamentis, quæ & venenis reſiſtunt, & quaſi alexipharmaca

Cap. 7. maca ſunt de quibus omnibus, ſi loqui vellemus nimis longa eſſet hæc tractatio. Particulatim verò Gal. 4. de Loc. affec. porum theriacæ huic affectui remedio eſſe ait. Sed ſi ab obſtructione originem habuerit, illis ſuccurrẽdum remediis, quæ vim habens tollendi obſtructiones nimirum cibis potibus, medicamentíſque, in quibus facultas ſit attenuandi, & detergendi: atq; corpus præterea purgandũ medica- E mentis, quæ bilem vacuent, & primum moderatioribus; poſtea verò niſi his morbus ceſſerit, valentioribus, tum aperientibus res tractanda erit, tum verò aluum cientibus: nec de his magis particulatim agemus; quia de curandis obſtructionibus, quantũ ſatis poterat eſſe, ſuo capite ſuperius ſermo fuit habitus: ſicuti & de ratione curandi, tum inflãmationem, tum etiam ſchirrum: vnde neque de his alioquin in præſentia verba facienda ſunt. Quando

A verò id acciderit ex compreſsione vaſorum facta à circunſtantibus partibus cõprimentibus ramos, vel meatus veſicæ felleæ, per quos fit bilis expurgatio, ſi id factum à craſſa materia partes eas replente, attenuantibus occurrendum erit: ſin autem à multitudine materiæ affluentis in ea parte, congrua ratione illius plenitudinis vacuatione opus. Si verò occæcata ſint vaſorum oſcula, & id factum ſit ab auſteris Cap. 14. cibis, vel medicamentis acerbis, & aſtringentibus, curabunt pinguia (vt 1. de San. tuen. tradidit Gal.) & dulcia. Sed ſi à calefacientibus, & ſiccantibus fuerint oſcula denſata, & ſtipata, refrigerantibus quacunque ratione, & humectantibus erit illi obſiſtendum. Hæc autem omnia, quæ tanquam facientia ad tollendam ictericiam hactenus literis mandata ſunt, B ipſi quidem proſunt, quatenus affectum & cauſam, vnde orta eſt ictericia, tollunt; non quod vim habeant fœdum colorem, qui à bile, qua cutis imbuta eſt fouetur, remouendi; quæ aliquando, poſtquam affectus deſiit, diu prætetea permanet. Vnde paucula quædam de hoc delendo dicenda ſunt, hoc prius poſito, quod vniuerſa illius coloris ratio in præſentem bilem referenda eſt, & ſubinde, quod detracta bile, delebitur & fœdus is color: bilis verò in cute abſorpta per medicamenta purgatoria ægrè tolli poteſt: longa enim via nimis eſt, ſi ea, quæ cu- Com. 19. ri inſident (vt Hipp & Gal. 2. lib. in 6. Epid. ait) aut ad eam procumbunt, ad interna corporis reuellere C volumus, aluum ciendo, aut excitato vomitu; ſed potius per cutim ſunt vacuanda: vacuantur autem iis medicamentis, quæ vim habent cutem laxandi, & impactos humores digerendi: vnde nono de Comp. med. ſec. loc. idem Gal. ait, vtiles eſſe balneas aquarum dulcium, frictionéſque ex aliquo o- Cap. 7. leo digerente, & alia omnia, quæ cutem laxant, cuiuſmodi ſunt oleum chamæmelinum, anethinum, cicinum: addamus nos antiquum, & amygdalinum ex amaris amydalis: item & id, quod ex floribus ieſmini ab Arabibus dictis: fit autem ab vnguentariis; & alia id genus olea, vel vnguenta. 5. autem de Loc. affec. thermarum aquas laudat. quæ calidæ ſunt & digerendi vim habent, vt ſulphureæ, nitroſæ, bituminoſæque. Sed vt tractationi huic finem imponamus, D aggrediamur ſermonem, & expoſitionem eorum, quæ ad aquam intercutem pertinent, quæ ſæpiſſimè hos iecinoris, & aliquos etiam ventriculi affectus ſequi ſolet.

De aqua inter cute, vel de hydrope, aut hydero vt Græci vocant. CAP. IX.

HYDROPEN, vel hyderon Græci affectum illum nuncupatiuns, quem aquam intercutem Lect. 50. Latini dicunt: vtrúq; verò ab aqua nomen ſuum duxere: ſemper enim in hoc affectu, aut in ſpatio, quod viſcera ea contines quæ inſtrumenta ſunt facultatis nutricis, quæ naturalis à medicis dicta eſt, aqua colligitur: aut quaſi abſorpta à particulis, quæ vniuerſi corporis habitum conſtituunt, continetur. Quan- E uis enim in ſecunda eius differentia, quam tympaniam, vel timpaniten vocans, flatu turgeat venter; nunquam tamen alicuius aquæ (vt exponemus) expers eſt. Quòd ſi exquiſitè rem hanc examinare velimus, hydrops quidem, vel aqua inter cutem, quantum ad vim vocabuli attinet, propriè ſymptoma eſt quod ad genus ſymptomatum referendum eſt, quod excrementa, vel exeuntia mutata continet. Ortum autem habet ex

læſa,

læſa, vel vitiata actione concoctricis facultatis, cuius vitio ſuccus, quo alendæ ſunt particulæ, degenerat in materiam alienam, ineptámque alimoniæ particularum. Cùm enim naturæ nos regentis inſtitutum ſit ſanguinem probum generare, generatur in affectu, aut flatus, aut ſeroſus quidem humor, aut ſanguis quidem, ſed adeo humidus, vt diffluens per ſubſtantiam & meatus carnis, & ſolidarum particularum, illis neq; hærere poſſit, neque ita ſubinde illis aſſimilari, ſicut nutritionis ratio requirit, requirit autē vt alimentum (quemadmodum 1. de Natur. facul. docuit Gale. [Cap. 11.] ſed & prius Ariſt. ſecundo de Anima) rei alendæ exacte aſsimilitur. Vnde cùm tres ſint in animante concoctiones, & tria loca, per quæ cibum tranſire opus eſt, anteaquam fiat verum, & exactum alimentum; cúmque (vt Gal. probat ſecundo de Natur. fac.) harum concoctionum vnaquæque variis, de quibus paulo poſt loquemur, occaſionibus vitiari poſsit; præſertim tamen læduntur ex vitio aliquo ſuorum inſtrumentorum, aut eorum proprio, aut illis cum aliis particulis conſentientibus, contracto: ac ab harum concoctionum defectu, ortum habuere tres formæ vel differentiæ hydropis. Ex errore enim commiſſo in prima concoctione, cuius opifex eſt ventriculus occaſionem (vt [Cap. 1.] tertio de Sim. cauſ. ait Galen.) habet ea hydropis ſpecies, quæ tympania, vel tympanites à Græcis dicitur: in hac enim dum cibus concoquitur, magna eius portio, quæ alioquin eſſet tandem in bonum ſanguinem conuertenda, ibi in flatuoſum ſpiritum vertitur, qui ad ſpatiū inferioris ventris propulſus illū in tumorem elatum diſtendit perinde vt veſicam pueri inflant, fiſtula inſufflantes: vnde cùm digitis percutitur, ſonat quaſi tympaniū percuſſum: & inde etiam illi nomen tympaniæ inditum eſt: attamen hanc Hip. (vt 4. Aph. refert Gal.) [Com. 12.] aridā hydropen appellauit. Altera verò concoctio in iecore fit, vbi ſuccus à ventriculo prius coctus, per hanc concoctionē in ſanguinem vertitur: in qua ſi fiat error, refrigerato nimirum iecinore, vel ipſo primum, vel illo cum alio viſcere conſentiente, ſanguis bonus generari minimè poteſt; ſed fit ſeroſus ſanguis, & multa aqua refertus: & cum natura primùm ope iecinoris ſanguinem generet, non poteſt proximè error, qui in ſanguinis generatione contingit (vt [Cap. 7.] docuit Galen. quinto de Loc. affec.) referri niſi in vitium iecinoris. Fertur autem ſeroſus is humor, qui per hunc errorem in ſanguine generationem ſuam habuit, in idem ventris inferioris ſpatiū, vt illæ multo hoc humore repletus, vtris ſimilitudinem referat, cum aqua, aut vino impletur. ſiue illum moueas (percipitur enim humor is quaſi fluitans in ventre) ſiue percutias: (ſonat ſiquidem perinde, ac ſi vtrem percuteres) à qua ſimilitudine aſcitem Græci hanc hydropis ſpeciem nūcupauere: ἀσκὸς enim vtrem ſignificat. [Cap. 2.] At verò hac de cauſa in inferiorem ventrem is humor defluit: recipitur ſiquidē primum ex iecore exiens (vt tum eodem loco, tum verò 3. de Simp. cauſ. expoſuit Gal.) in caua vena, indéq; in vniuerſas corporis partes per reliquas venas diſtribuitur, atq; ibi quaſi colliquatus in ſeroſum, & tenuem aquoſus is humor vertitur, reſoluitúrque: & cùm renes cum iecinore conſentientes ſint imbecilliores facti, eam humoris copiam attrahere nequeunt quo fit, vt ſit neceſſarium venas deſtitutas à renum miniſterio, & ope illum transfundere in ſpatium vētris inferioris. Vt ergo præcipuā occaſionem à ventriculo habet prior hydropis differentia: ita hæc à

[A] iecinore. Tertiam autem Græci ἀνασάρκα, vel ὑποσάρκα, vel ἐπισαρκιον, vel λευκοφλεγματίαν appellauere, ea ſanè fit ex errore concoctionis tertiæ, quæ in ipſis particulis fit, & per quam tandem omnino agglutinatur, & tandem aſſimulatur, in earúmq; ſubſtantiam vertitur alimentum. Quod ſi harum particularum vis concoctria deficiens à munere proprio aberret, aut agglutinatio, aut aſsimilatio nequit fieri: quare carnes, & reliquæ partes quaſi madidæ nimio humore, crudóq; tument: vnde & hypoſarca dicitur, quaſi ſub carne lateat nimius, & pituitoſus humor. Quare (vt teſtatur Gal 3. de Simp. cau.) [Cap. 2.] cùm pituitoſum excrementum molem vniuerſi corporis [B] occupauerit, ea fit hydropis ſpecies, quæ λευκοφλεγματία nomen habuit: ſicuti ſi in vnam tantùm particulam deferatur, reſideátque, œdema vocant. Ita cùm multo ſeroſo humore tumet corpus, ea ſpecies inſurgit, quæ aſcitis dicitur. Et cùm flatu, tympania, vel tympanitis. Sed & id addamus quod non parum facit ad eorum cognitionem, quæ de his differentiis dicuntur: nempe quod morbus is primum quidem, & proximè frigidus eſt, & ab affectu earum particularum frigidiori ortum habet. Has tamen duas differētias, quarum poſteriùs meminimus mutuo conferens Gal. quarto Apho. aſciten à maiori [Com. 11.] frigore ortum habere ait, quàm tympaniam: cuius rationem eam affert, quod flatus à calore, licet imbecilliori, neceſſe eſt generari. Quid autem de ana-[C]ſarca, ſi cum his duabus differentiis conferatur, ſenſerit, non pronūciauit, quod me legiſſe meminerim. Ratione tamen ſumpta ab illis, quę de his ipſe protulit, potius inſinuare viſus eſt ex maiori frigore anaſarcam originem trahere, quàm tympaniam. Nam tertio de Simpr. cauſ. (vt paulo etiam ante retulimus) ait, quod fit aſcitis, cum materiæ, quæ in venis concluſa eſt, fit quaſi colliquatio, & in tenuem ſeroſúmque humorem reſolutio. Sed ſine calore adiuuante hæc fieri nequeunt. Præterea cùm omnia ſpecies hydropis originem à frigida intemperie habeat: anaſarcam verò quaſi citram non admittere cenſuerit Hip. quarto de Rat. vict. & quamuis forſitan ea ſententia (vt ibi Galenus innuere vide-[D]tur) non ſit Hipp. cum tamen in aliis illam damnet, in hoc autem irreprehenſam relinquat, illi aſſentiri videtur: maior ergo in hac ſpecie videtur eſſe lapſus. His omnibus & illud addendum eſt, quod [Cap 2.] Gal. licet tertio de Sim. cauſ. (vt paulo ante citauimus) primam generationem tympaniæ in vitium, hoc eſt, in frigidam ventriculi intemperiem retulerit: aſcitis autem in imbecillitatem ex frigidiori intemperie contractam in iecinore: anaſarcæ verò in infirmitatem facultatis concoctricis in carne, & reliquis partibus: tamen 2. de Natur. facul. poſtea di- [Cap 8.] cit, quod prima hydropis cauſa eſt fruſtratio ſanguificationis, quæ contingit ex frigida iecinoris intemperie. Quæ tamen vix ſimul conſentire poſſunt, niſi [E] diximus, quod quatenus ad aſciten pertinet, res ſatis clara eſt quod primum vitio frigidioris iecinoris fit, ea enim de cauſa ſuccus, qui in ſanguinem erat vertendus, in aquam tranſit. Sed neque hoc etiam arduum eſt perceptu, quo pacto & anaſarca tandem rationem ſui ortus à iecore trahat: nam ſi [Cap. 11.] res ſic ſe habet, vt ex eodem Gal. primo item de Na- [Cap 2.] tur. facul paulò ante expoſuimus, nempe quod ideo fit anaſarca; quia alimentum, quod per venas defertur, vt particulas alias alat, aquoſius eſt, & (vt idem tertio de Simp. cau. ait.) pituitoſum: fit enim is affectus (ait) cùm pituita refertum eſt corpus vniuerſum

quod

quod verò aquoſius & pituitoſum ſit alimentum illud, non poteſt acceptum referri, niſi iecinori, quod malè illud confecerit. Verum de tympania maiorem difficultatem res habet præſertim ſi cum iis nobis ſit agendum, qui ſentiunt ventriculum ex ſucco ab eo genito nutriri: vnde non videtur vitio frigidioris iecinoris cibus verti in flatum, ſed potius vitio ventriculi, cum tympania (vt eodem loco dicit Gal.) habeat ſuum ortum ex magna imbecillitate concoctricis facultatis ventriculi. Niſi dicamus, quod ſemper ſimul conſpirant in his duabus differentiis imbecillitas iecoris ventriculiq; neque altera poteſt ſine altera conſiſtere, & proinde ſemper mixtę ſimul ſint hæ duæ differentiæ: quod quidem acceptum eſt ex eo libello, qui erat Gal. aſcriptus, cui titulus eſt medicus, vel Iſagoge. Ibi enim ſcriptũ reperimus, quod in vtriſque his differentiis ſimul aqua, & ventus generatur, & in ventrem effunditur, quamuis ab eo, quod ſuperat nomen habent: tympania ſiquidem dicitur, in qua plus eſt venti: aſcites verò in qua plus aquæ. Niſi fortaſſe quis dicat, quod verba relata à Gal. ſecundo de Natur. facul. referenda ſint duntaxat ad aſciten: quod proprie quidem, & primum nomen hyderos, vel hydrops, vel hydropſis apud Græcos, & aqua intercus, vel intercutem apud latinos vtrinque ab aqua deductum eſt. Nam Græce *ὕδωρ* dicitur aqua, & ad alia a nomen tranſlatum eſt ratione cuiuſdam ſimilitudinis, quam mutuo ex tumore abdominis referunt: & hæc quidẽ reſponſio videretur fortaſſe apparens, niſi haberemus in contrarium ſententiam acceptam ex fragmento libri, cui titulus eſt de Facultatibus noſtrum corpus adminiſtrantibus, qui quidem liber procul dubio fuit Galen. ibi enim apertè, ait omnes hydropas fieri vitio iecinoris. Sed neque in hoc amplius immoremur, & accipiamus hoc, tanquam conſtitutum, ſicuti ab omnibus ferè accipitur, quod omnis hidrops referenda ſit in iecur labefactatum, & refrigeratum. At neque propterea tamen putandum eſt, hydropen fieri ab affectu primario ipſius iecinoris: ſæpe enim aliarum etiam particularum affectibus conſentiens iecur hydropen procreat. per venas etenim, quæ ab ipſa ortum habentes in vniuerſum corpus diſtribuuntur. Poteſt & cum vniuerſo corpore conſentiens iecur refrigerari, & auctor eſſe hydropis. poteſt & cum multarum particularum conſenſu eadem ratione particulatim læditnam (Cap. 7.) contracta intemperie frigidiori in ventriculo, aut liene, aut inteſtinis, præſertim verò ieiuno, eam (vt Galenus quinto, de Loc. affect. teſtatum reliquit) hæ particulæ venis impartiuntur, quæ ſunt digeſtæ per meſenterium, à quibus ſerpit ea intemperies, & tandem corripit vniuerſam inferiorem, concauámque iecinoris partem, à qua tandem & ſuperior, conuexáque idem virium contrahit. Sed & conſenſu ſuperiorum partium nempe renum, ſepti tranſuerſi, pulmonúmque, ſi inſigniter perfrigerentur, poteſt affectuum iecur hydropis in cauſa eſſe; & id per venas quæ à ſuperiore parte, & conuexa exorta in reliquas partes à natura diſpertitæ ſunt, & per has itidem vniuerſi corporis conſenſu iecur hominem ad (Cap. 8.) hydropen poteſt ducere: cuius rei teſtis eſt Galen. ſecundo de Natural. facul. Cauſæ verò hydropis ex proprio affectu primum eſt imbecillitas iecinoris ex frigida intemperatura, de qua ſtatim ab initio iſtius libri ſermonem habuimus. Interdum verò ex duro iſtius viſceris tumore, qui ſcirrhus Græcè appellatur, ortum hydrops habet, & neceſſarium ſanè ortum: quia (vt quarto de Præſag. ex pul. refert item Galen.) fieri omnino nequit, quin tandem, ſi inueteraſcat ſcirrhus, non ſequatur hydrops. Sæpe etiam primam occaſionem iecur ab hæmorrhoidibus habet: item verò à menſtruis purgationibus, vel ſuppreſſis, vel immodicè fluentibus: à ſuppreſſis quidem; quia (vt idem ſexto Aphoriſ. & quarto de Rat. vict. in ac. mor. præterea & quinto de Loc. affec. & quarto de præſag. ex pul. & ſecundo de Facul. natur. ait) ſi multus ille & plerunque craſſus ſanguis, qui fluere per hæmorrhoidas, quique per vterum ſolet, ſuppreſſus recedens ſæpe ad iecur delatus, aut in durum tumorem illud attollit aut copia, & craſſitudine onerans, eius natiuum calorem perinde extinguit, vt multa lignorum ſtrues ignem, ſi confertim illi iniiciatur. Menſibus autem itémque & hæmorrhoidali ſanguine immodicè fluore refrigerato non modo iecinore, ſed vniuerſo corpore, quemadmodum ea ex omni immodica vacuatione refrigerantur, & langueſcunt. Lienis quoque ſcirrhus in eum cõſenſum iecur deducit, vt hydropen adducat non tamen hoc ſemper eſt neceſſarium, vt neceſſario ſemper conſequitur ſcirrhum iecinoris hydrops: nonnunquam enim (vt idem teſtatur Galenus eodem quarto de Præſag. ex pul. & nos etiam obſeruauimus) vidimus, ait ille, præ[...]rum lienem nunquam adduxiſſe intercutem aquam. Longam quoque inteſtinorum difficultatem, q[...] Græci dyſenteriam vocant, voluit Hippo. ſe[...] Aphoriſ. adducere hydropen, quando ſuperuen[...] lienis ſchirrho. Quamuis enim (vt ibidem exponit Galenus.) interdum proſit eiuſmodi dyſſenteria, tranſlata nimirum materia à liene ad inteſtina ab ipſa natura, vt eam per illa excernat: quandoque tamen eiuſmodi vacuatio non poteſt ita moderari, temperarique, quin immodica fiat: vnde poſtea lien iecúrque, præterea omne venoſum genus per læſa, & refrigerata inteſtina afficiuntur. Aliquando etiam à potu importuno aquæ gelidæ (vt expoſuit Gal. tertio de Simp. cauſ.) originem habuiſſe poteſt aqua intercus, ab ea nempe iecinore refrigerato: alioquin enim (vt idem docet ſexto de Loc. affec.) excitari nequit hydrops, niſi iecinore refrigerato quamuis ſemper refrigeratio non ab eadem particula [...]tium habeat. Nam quandoque iecur eſt id, quod primum refrigeratur: aliquando aliæ particulæ [...]mùm: ſicut ventriculus, & præſertim os eius, [...] & ab his mox frigidior intemperies ſerpens ad iecur pertingit; & id pro ratione, qua hæc, vel illa v[...]cera (Cap.) aptiora ſunt, vt inde magis lædantur fiunt autem aptiora, quæ imbecilliora. In ſenibus verò quandoque (vt 4. de loc. affec. affirmat idem Gal.) fit aqua intercus, cũ aſſidue vtũtur cibis & vino, quæ, ſint craſſi ſucci: nam ex hac victus ratione fiunt obſtructiones cùm in iecore, tum in liene, quæ & ipſæ poſſunt aquę intercutis in cauſa eſſe. Porro neque propter hæc quæ hactenus fuere propoſita, putandum eſt fieri hydropen, ſemper ex affectu proprio frigido iecinoris, vel eo conſentiente cum aliis particulis frigido aliquo morbo laborantibus: immo quandoque ex iecinoris inflammatione: vt ſecundo de (Cap.) Præſag. ex pul. tradidit Galenus. & ex inflammationibus aliorum viſcerum, præſertim meſenterii, gracilium inteſtinorum: immo, ſi Hippocrati credendum eſt, ſtatim ab initio ſecundi libri Prognoſt. ægritudines acutas ſolet ſequi aqua intercus: cui & Galenus aſtipulatur ſexto de Loc. affec. & id quia ex caliditate inſigni adeo afficitur, & imbe-

cillum redditur iecur, digeſto, ac diſſoluto eius calore natiuo, à calore externo, & igneo ex illis morbis accenſo, vt ea coctuio alimentum queat in ſanguinem vertere; ſed id in aquam, vel flatum corrumpit, & inde etiam multæ gignuntur cruditates: nam à natiuo, & temperato calore fit concoctio, non ab externo & igneo. Immo eodem Hippoc. ibidem reſte, aqua intercus, quæ ſequitur hos acutos morbos, deterior aliis eſt, & certius mortis diſcrimen adducit. Comparans autem Hippocr. has tres hydropis differentias quarto de Rat. vict. in acu. mor. cenſet omnium deterrimam eſſe anaſarcam: poſt hanc ſequitur tympania, quæ & ipſa admodum curatu difficilis eſt: quanuis interdum aliqui, ſi cum illis bene agatur, euadunt. Sed de ſignis præcedentibus, & cõ-

Tex. & Cõ. 3. & 4. comitantibus aquam intercutem iam agamus. Cõmunem ergo notam cuiuſcunque aquæ intercutem eſſe ait Hippocrat. ſecundo Prognoſt. quòd pedes quidem primùm laxo, & molli tumore, frigidóque qui à Græcis appellatur œdema intumeſcant: qui quidem tumor, ſi digitis prematur, cedit, ac foueam impreſſam aliquandiu retinet, quæ deinde depreſſis partibus paulatim ſe attollentibus, euaneſcit. Cur verò primi pedes frigido hoc tumore intumeſcant, quàm aliæ partes, hanc cauſam refert ibi Galen. nẽpe quia illi remotiores ſunt à corde, & aliis calidis viſceribus, à quibus calor aliarum partium fomentum habet: mox & ſemora, tandem verò & venter intumeſcunt. Addit autem Hippo. in lib. de morbis, quod vt inferiores partes in hoc affectu tumidiores fiunt: ita ſuperiores, vt iugulum, ceruix, pectúſque graciléſcunt, & quaſi contabeſcunt: quamuis facies & ipſa tumida fiat: immo inde ſumitur ſignum inſtantis mali habitus, quem *κακεξίαν* Græci appellant, quæ eſt initium ferè aquæ intercutem: pellucet autem, addit ibi & ſcrotum: vtpote quia impletur tum humore, tum flatu, quæ pellẽ ſcroti reddunt perſpicuam. Referunt prætereà quidam inter ſymptomata, vel ſigna communia aquæ intercutem ſitim continenter affligentem: hoc tamen ſi conferre

Cap. 10. re cauſa velimus, quam Galen. exponit illius rei primo de Facult. ſimpl. med. præſertim ſymptoma aſciti accommodatum eſt: nam dicit ſitim hanc ortum habere à feroſo, ſalſóque humore in ventre collecto; ſed collectio hæc aſciti propria eſt. Quatenus autem ad rationem propriam hydropis pertinere poteſt, quædam eſt ratio pulſus, quæ his omnibus communis eſt: ſunt enim vndoſi, ac inclinantib.

Cap. 9. viribus fiunt mox (vt Galen. ſecundo de Præſag. ex pulſ. ait.) vermiculares, & id propter humiditatem in hoc affectu abundantem: præcipuè verò, ac manifeſtius hoc apparet in anaſarca: ſed longè etiã manifeſtius, quando ea fit ex ſuppreſſis mariſcis, vel fluxu menſtruo. Cauſam verò iſtius rei referens ibi Gal. ait, quòd hoc inde prouenit; quia in anaſarca plerunque omnes ferè corporis particulæ præſer-

Cap. 1. tim internæ expertes ſcirrhi ſunt. Particulatim autem idem quarto de Cauſ. pulſ. ait, in aſcite pulſum quidem paruum eſſe, ſpiſſúmque, ac quoquomodo ſubdurum cum quadam tentione. In tympania verò paruus quidem, immo minor, neque tamen imbecillis, ſed crebrior, celerióque itidémque ſubdurus cum aliqua tentione: quod fortaſſe inde eſt, quia venter plenus aqua, ventóve diſtenditur. At in anaſarca, in qua vniuerſus corporis habitus vnà cum venis refertus eſt pituita, pulſus mollis eſt, vndoſus; & latior. Sed mutuò diſcernuntur tres hæ differentiæ, quòd in tympania venter percuſſus ſonat perinde, vt

A quando tympanum percutitur, cumque ſupinus decumbit ægrotus, venter non ad latera cadit, ſed in medium attollitur; nam flatus non ita deorſum fluit. In tympania, ſi ſupinus iaceat, ad latera videtur tumor ventris defluere, ſicuti in vtre aqua ſemipleno ſolet fieri: immo ſi in latus vnum vertatur, mox ad aliud redeat, percipitur veluti quædam fluitatio ex defluxu humoris in ventre contenti. Porrò non puto eſſe opus multa afferre, quibus hi affectus dignoſci poſſint, ſi ex proprio iecinoris affectu ſuborti ſint, vel eo cum aliis particulis conſentiente; quia hactenus maior pars eorum, quæ huc ſpectare poſſunt, præcedentibus capitibus explanata eſt. Nam

B cùm affectus ſequatur, qui priores occuparunt iecur, quales ſunt iecinoris imbecillitas, quæ ex eius Intemperatura ortum habuit calida, vel frigida: ſicuti quando ſequitur febres, alióſque acutos morbos, vt eſt inflammatio, aut pituitoſas, diuturnáſq; ægritudines, vt eſt ſcirrhus, & obſtructiones, & id genus alia, prætereà & nimiam refrigerationem contractã ex cibo, potúve frigidis, aut actu, aut poteſtate, vel externo frigore, & quia præcedentium affectuum natura, qualitatem, & naturam, vel cauſas præſentis hydropis indicat; de illis autem, eorúmque cauſis, ac ſignis abundè diſſeruimus capitibus ſuperioribus: Iden nihil video, cur in præſentia eadem ſint repetenda. Niſi quòd quædam his videntur addenda, Com. 3. quæ à Galen. referuntur ſecundo Prognoſt quate-

C tenus ad aquam intercutem pertinet, quæ comes eſt inflammationis iecinoris: eius enim notas peculiares eſſe ait, primùm aridam tuſſim; propterea quia comprimitur pulmo à iecinore, quod ex inflãmatione in maiorem molem intumuit, ac præcordiis inſidet: deinde verò deiectiones alui paucas, & aridiores; tum quia extorrentur ab inflammatione: tum etiam quia omnis ferè humor fluit in ſpatium internum abdominis. Sed hæc tamen, ſi cum iis conferantur, quæ de inflammatione ſuperius literis tradita ſunt, referenda ſunt potius ad inflammationem, quæ conuexam, quàm quæ concauam eius partem occupat: nam ex ea & maior fit compreſſio, & maior ariditas: ſæpe enim inflammatam concauam ie-

D coris partem ſequitur aliquod alui profluuium, vt ex Gal. ſuperiùs diximus. Sed & quinto de Loc. af- Cap. 7. fec. ſignum quoddam exponit, quod priuatim ſolet apparere, cùm ex frigidioris aquæ importuno potu hydrops originem habuit: id verò eſt, quòd cibi appetentia vehementer, refrigerato quippe ore ventriculi, intenditur. Cùm autem conſentiente eo cum viſceribus aliis fit hydrops, ex ſignis indicantibus eos affectus præceſſiſſe cognoſcendum eſt, de quibus non pertinet ad præſens inſtitutum agere. Niſi quòd neque id prætereundum eſt, quod à Galen. ſecundo Prognoſt. literis proditum eſt, nempe quòd ſi laborantibus inflammatione ieiuno inteſtino, vel meſereo à Græcis dicto, ſuboriatur hydrops, hoc Com. 2. habet ſymptoma ſequens, nempe alui profluuium:

E quod duplicem poteſt occaſionem habere primam quia venæ meſenterij ea inflammatione imbecillæ redditæ, alimento grauantur, vt cogantur illud ſtatim deiicere: deinde quia alimentum corrumpitur à calore inflammationis: vnde multa bilis generatur; quæ ad inteſtina defluens illa mordet, & ad excretionem concitat. Multa ex aphoriſmis eſſent depromenda, quæ ad præſagij rationem facere poſſunt: quemadmodum ſententia quarto Aphoriſ. Aph. 11 deſcripta, quòd ſi doloribus inteſtina torquentur, & partes, quæ ad lumbos, & vmbilicum pertinent,

Aph. 72. quoa nulla medici ratio, nulláque medicamenta ſol-
Aph. 16. uunt. Is affectus tandem in aridam hydropen, hoc
Aph. 35. eſt in tympaniam tranſit. Itémque ea ex ſeptimo, quod cum plurima pituita venę reſertę ſunt, itidémque vniuerſus corporis habitus, timenda ea aqua intercutis differentia, quæ anaſarca dicitur. Sicut & alia eodem libro, quod hæc interdum à longo, & vehementi profluuio alui diſſoluitur. Sed & tertio Aphor. dixit Hipp. quod præſertim hydropes autumnino fiunt, maximè vero lienis vitio. Quod etiã pronuntiauit Hippocr. ſecundo Prog. non eſt alienum ab hoc negotio, malam eſſe aquam intercutem, quæ acutorum morborum comes eſt. Sed & malum, immo lethale ſignum eſt, quando tuſſis (vt ſexto item Aphor. ſcriptum eſt) ſuperuenit hydropico: B modo ea aliunde non habeat occaſionem, ſicut ex deſtillatione: nam ſignificat tantam eſſe iam aquæ copiam, vt aſperam arteriam perfundat. Vlcera præterea in hydropicis propter exuperantem humoris copiam ægrè ad cicatricem ducuntur; quia curatio vlcerum eſt exſiccatio.

De Ratione curandi hidropicos. CAP. X.

CVRATVRVS aquam intercutem, cùm is affectus (vt paulò ante explanatum eſt) ſemper ferè alios affectus ſequatur, tum iecinoris, tum vero aliarum particularum, oportet primùm animaduertere, num adhuc etiam idem affectus, eadémq; cauſa præſens illam foueat: ſicuti intemperatura calida, vel C frigida iecinoris, aut obſtructio, aut ſcirrhus, aut inflammatio, aut affectus alterius viſceris, nempe lienis, membrorum ſpiritualium, ieiuni inteſtini, vel meſenterij, vel ſuppreſſæ fuerint hæmorrhoides, muliebréſq; purgationes menſtruæ: præterea vero febris, & quæcunque alia in priori capite expoſita ſunt. Nam ſi res ita ſe habuerit, longè difficilior, & multiplicior erit iſtius curationis ratio: qua & facta iam hydrops ſuas peculiares habebit indicationes, & ſuas item alij affectus, qui hydropen effecerunt, & adhuc fouent. Quod ſi priores iam deſierint: ſola autem reliqua ſit aqua inter cutem, illi ſoli erit incumbendum. Verùm licet, quando foueturab aliis D iam relatis affectionibus hydrops, mixta quidem ſit curatio ex ea, quæ alios affectus reſpicit, & ea propria factæ iam hydropis: tamen ſemper prior, & major ratio aliorum affectuum eſt habenda, quàm hydropis; vtpote quia illi rationem habent cauſæ efficientis, & cõſeruantis: minor vero, & poſterior hydropis. Nos autem de affectibus quidem propriis curandis egimus in præcedentibus capitib. de aliorum autem [affectibus,] quibus cum conſentit iecur, agere non pertinet ad præſens inſtitutum: ideo quatenus ad eos ſpectat, hoc duntaxat exponemus in præſentia, quod obſtructiones, vel ſcirrhus, vel inflammationes, tam iecinoris, quàm aliarum particularum tollendæ ſunt, imbecillitaſq; iecinoris remouenda, remotis nimirum eius cauſis, quas diximus E eſſe intemperaturam iecoris calidam, vel frigidam; niſi quod de his curandis nihil diximus; quia diſtulimus eius curationem ad locum de alui profluuio, quod hepaticum Græci appellant, & vniuerſum ferè defluit ab intemperatura, & imbecillitate eam ſequente. Quare ad factam hydropen curandam accedendum eſt, ſi ea mox reliqua ſit, & curari poſſit. nã ſicuti ſcirrhum iam factum in iecinore Galen. nullum curari vidit: ita neque hydrops, quæ illum ſit ſecuta, curabitur. Iam vero audiuimus eundem Gale-

A num, immo & Hippocratem dicentes, hydropen, quæ ab acutis morbis ortum habuit, malã eſſe adeo, vt hominem interficiat. Sæpe vero, ſi à principio medicus cautus fuerit, & præcedentes morbos, à quibus is affectus originem ducit, diligenter curauerit, vel ſimul, vel paulo poſt & hydrops euaneſcet. Primi autem ſcopi in vniuerſum in curãda aqua intercutem, quæcunque illa ſit, ſunt calefactio, & exſiccatio: deinde verò, quia cùm materia eſt, ſuccedit his & vacuationis indicatio; nam & hoc Galen. Cap. 13.
decimoquarto Meth. teſtatur, vbi ait, ea huius morbi natura ea ſtatim curandi ratio indicatur, quæ humorem eſſe auferendum admonet: & hanc indicationem primum proſequamur: mox vero & de prioribus verba faciemus. B Et quia vacuatio in hoc genere affectuum, ſicuti in aliis quàm pluribus (quemadmodum ſæpius in præcedentibus libris, & capitibus fuit expoſitum) fieri poteſt & per digeſtionẽ, euaporationémque per anguſtos, & inconſpicuos corporis meatus, & per vias patentes, & conſpicuas, vt per vias vrinæ, per vomitum, per aluum, & tandẽ etiam per venam ſectam, vel alioquin ſanguinis detractionem. De his omnibus, vt rem abſolutam re- Com. 112.
feramus in præſentia agemus, ab hoc poſtremo Initium ſumentes, de quo ait Gal. quarto de Rat. vict. in ac. mor. quod nemo vnquam auſus eſt duas aquæ intercutem priores differentias, nempe aſciten, aut tympaniam curare ſanguine detracto. Sed anaſarca inter initia requirere interdum videtur, vt vena ſecetur: inter initia autem, propterea quia dum fit, ſi ſta- C tim opem feras, curare quidem ipſam poteris, & dũ incipit: ſed vbi iam facta ſit, nequaquam; immo hominem necat. Neque tamen ſemper, & in vniuerſum venæ ſectio eſt congruens remedium curandæ anaſarcæ incipientis: ſed duntaxat, quando ea ex ſuppreſſo ſanguine, qui ſolitus ſit fluere à mariſcis, aut ex menſtruis purgationibus, ortum habuerit, aut ex alia occaſione ait Gal. vnde fuerit cõtracta multa plenitudo ſanguinis, præſertim vero frigidioris, vt periculum immineat, ne natiuus calor perinde ab eo extinguatur: ſicut ignis interdum multis iniectis viridibus lignis extinguitur. His ergo conditionib. D & limitationibus additis, licet ſanguinem mittere in anaſarca: alioquin autem, nequaquam. In aliis autem hydropis differentiis (& id non modo Galeno affirmante, ſed omnibus aliis etiam medicis, quos ego legerim, aſtipulantibus) nunquam. Ea quo loco facile eſt eos coarguere, qui ſentiunt in vniuerſum id theorema verum, & ſeruandum eſſe, quod ſi vires, & ætas conſenſerint, in magno morbo ſit mittendus ſanguis: quódque ſola morbi magnitudo indicet mittendum eſſe ſanguinem. Nam (vt alias differentias hydropis primùm ſub ſilentio prætereamus) hypoſarca, quæ vna eſt differentia, & habet ortum, vt ſuperiùs ex Gale. diximus, ab imbecillitate concoctionis tertiæ in particulis conſtituentibus habitum vniuerſi corporis, ſemper magnus, & difficilis E morbus eſt, qui vbi iam factus eſt, vt eodem Commentario teſtatur Galen. non admittit curationem; immo protinus hominem necat, & id vndecunque ortum habeat. Attamen ſi ex plethora, vel menſium ſuppreſſione originem deduxerit, venam ſecat; ſin autem, pituitam potius purgandam cenſet. Neque tamen illis poteſt valere, ſi tanquam ad aſylum confugerint, dicentes, id eſſe; quia cùm ex ſuppreſſo ſanguine ſit, vires valent, vt ferre poſſint ſanguinis detractionem: alioquin vires adeo languent, vt eam tolerare nequeant; quoniam (vt ex verbis Galen.

pate)

patet) ſermo habetur de hydrope quando ſit, & adhuc vires illæ ſunt, vt poſſint valentia etiam, & magna remedia admittere. quod inde patet, quod inter prima remedia, quæ omnibus differentiis, communia ſunt; vt ipſe explanat, connumerat, & labores; crebráſque exercitationes, & cibi abſtinentiam, quæ omnia validas vires requirunt. Sed quid dicemus deinde de aſcite, quæ & ipſa magnus eſt morbus? nam ſi quarto de Rat. vict. in acu. mor. tympaniam adeo magnum morbum eſſe cenſuerit vt bona fortuna egeat, qui ab ea ſit euaſurus; aſcites vero à maiori frigore concitatur, vt ait Galen. quarto Aphor. maior ergo morbus eſt, neque tamen illi eſſe ſanguinem mittendum medici vlli exiſtimarunt: ſed neque propter hoc, quod crediderint nunquam poſſe illas in hoc affectu eſſe vires, ſaltem antequam factus ſit, vt poſſit ferre venæ ſectionem, cum poſtquam factus eſt, putent adhuc eas eſſe ita valentes, vt poſſint ferre ſectionem, & perforationem ventris, vt aqua inde vacuari poſſit: quod magnum remedium eſt (cuius perforationis meminere Hippo. & Gale. ſeptimo Apho.) rationem vllam validam habent. Vnde hi videntur oſcitanter legiſſe, & parum intellexiſſe Hippo. & Gal. (Com. 27.) vbi agunt de ratione indicationum, qui & in vniuerſum dicunt qualitatem, & naturam remediorum indicari, non à tempore, non à magnitudine, non ab alia quapiam re, præterquam à natura, & qualitate morbi curandi: reliqua vero, quæ generalem hanc indicationem limitante, ab aliis ſunt depromenda. Nam ſi morbus vacuandum indicat, pars affecta, vnde, & per quam viam ſit vacuandum, demonſtrat: magnitudo vero morbi, non qualitatem, & naturam, ſed magnitudinem remediorum. Quod clariſſime explanauit Hippocr. ſimul, ac breuiſſime, cum dixit primo Aphor. extremis morbis extrema remedia opportuna ſunt: nam (vt facilè intuere poteſtis) non ſubiunxit extremis morbis venæ ſectio opportuna eſt, ſed magna remedia. Magis autem particulatim & etiam in his affectibus (Com. 111.) quarto de Rat. vict. in acu morb. examinans, quæ de curanda hydrope ibi ſcripta ſunt, aut, quod auctor recte quidem coniectaſſe videtur, cum dixit venam ſecandam, ſi ægrotus difficilem ſpiritum habeat: non tamen recte expoſuiſſe ſenſum ſuum illis verbis, ſi difficulter ſpirauerit; quia non inde accipienda indicatio mittendi ſanguinis: quoniam difficilem reſpirationem habeat: ſed quia hydrops illa ortum habet à multitudine ſanguinis, ex qua imminet periculum, ne calor natiuus extinguatur: & tamen, ſi quis recte rem hanc voluerit extimare, difficilis reſpiratio ſymptoma eſt, quod in aqua intercutem magnum malum ſignificat: non tamen propterea eſſe detrahendum ſanguinem voluit, ſed quia plethoricus erat affectus: nam ſi alterius rationis fuerit aqua intercus, licet magnus ſit morbus, noluit ſanguinem eſſe detrahendum, hoc idem confirmat paucis verbis, conſiderans id, quod ait, & hora æſtiua: modum ſiquidem illum interpretationis damnat: ait enim, quod tempus plus minúſve eſſe vacuandum indicat: ipſum vero remedium, nempe ſanguis, ne an alter humor vacuandus ſit, ſcopus eſt, qui à natura affectus eſt deſumendus. (Cap. 13.) Sed & 14. Meth. idem ſimil exemplo apertiſſime explanat, de ratione curandi aſ[...]en agens: ait enim, nam ex morbi natura ea ſtatim curãdi ratio indicatur, quæ humorem eſſe auferendum monet: proinde ſi hoc

A perficere cataplaſmata nequierũt, ad chirurgicam medicinæ partem confugere oportebit. Sed de his ſatis. Redeamus, vnde digreſſi ſumus. Sumpta ergo indicatione à natura affectus, ſi anaſarca ortum habuerit ex ſuppreſſis, vel menſibus, vel profluuio ſanguinis ex mariſcis fluere ſolentis, vel ex alia ratione, quę nobis ſuadere poſſit congeſtam eſſe ſanguinis copiam, vnde calor natiuus iecinoris cœperit extingui, initium curationis ſumendum eſt à ſanguinis miſſione. Et ſi dicas, quænam alia poteſt eſſe occaſio iſtius multitudinis congeſtæ. Ea nõ vna eſt, nam aliqui interdum conſueuere ſæpius, & ferè per periodos quaſdam à ſanguinis profluuio è naribus tentari. Quod ſi interdum ſupprimatur, incidere poſſunt, vt in alios morbos, ita & in aquam B intercutem: alij per os ſanguinem vomere ſolent, vt quoſdã me vidiſſe memini: alij ſolent ſolicitari, quaſi per periodos, fluxionibus frequentibus, vel ad faciem, vel ad crura, vel ad alias particulas, quæ mox in tumores deſinunt referentes naturam, aut inflãmationis, aut eryſipelatis phlegmonodis, expellẽte nimirum natura ſuperuacaneum humorem ad exteriores partes, vt interna viſcera ab aliquo malo vindicet, quibus aliquando interceptis, morbi excitaotur ex multitudine. At vero ſi aliam occaſionem habuerit ortus anaſarca, cum pendeat à multa pituita, in habitum vniuerſi corporis, tam in venis, quàm in carne diſperſa, poſtpoſita omni ſanguinis detractione, incumbendum erit vacuationi pituitæ, & id (vt in eo Oribaſij capite, quod inſcri- C bitur Quos, & Quando purgare, & cæ. ex ſententia Gal. docemur) quacunque ratione cõmode poſſumus, per aluum inferius, per vomitum ſuperius, vt etiã per apophlegmatiſmos, quibus vel maſticando, vel gargarizando, vel per nares attrahendo, de capite pituita detrahi ſolet. Niſi fortaſſe quiſpiam opponat: quid? ſi in anaſarca, vel aſcite, vel tympania, quamuis non præceſſerint occaſiones nuper dictæ nimirũ ſuppreſſio conſuetæ alicuius vacuationis, tamen vrina videatur aliquam rationem oſtendere, cur mittendus ſit ſanguis, vtpote quoniã ferè ſit ea ſententia Aui. prima quarti: cùm vrina fuerit rubra, & craſſa illico venam ſecato? Idem Auic. capite quo hanc curationem explanat, huic dubitationi reſpondet, & ait, minimè eſſe ſecandam, cum D in hoc affectu regula præſertim fallet: quia non ex abundatia ſanguinis multis eius icoribus illi immixtis, eo rubro colore afficitur vrina: ſed alia potius de cauſa, quæ multiplex eſſe poteſt: nam vel quia in his affectibus pauca vrina redditur, & ideo magis coloratur: icores enim bilis, & ſanguinis, à quibus color vrinę prodit, modico humori immixti magis tingunt: cui & altera accedit, quòd ex imbecillitate facultatis excretricis, quæ ſeparat ſeorſum excrementum, ferè ſit color ille: exitur enim mixtus cum aliqua ſanguinis particula, quæ in renibus nõ potuit probe ex eorum infirmitate percolari. Sed E redeamus ad primum inſtitutum. In anaſarca igitur pituita detrahẽda, ſumpta ratione indicationis à natura morbi. Sub ſilentio tamen non eſt prætereundum, quod à medicis ſit, & alterius affectionis mentio, quæ καχεξία dicitur, hoc eſt prauus vel malus habitus: nam qui eo tenentur: primum diſcolores videntur: neque viuidus calor apparet, ſed pallidus, & quaſi cinericius: facies autem ſubtumida videtur, præſertim verò circa oculos: ſed & pedes ipſi œdemate tument. Huius vero affectionis non alioquin meminimus, quia iudicauimus ad idẽ [...]

put, & eandem cum hydrope rationem pertinere: A
neque enim quidpiam aliud eſt, niſi hydropicis ini-
tium, vel hydrops incipiens: nam tunc primũ ap-
paret, cùm concoquens facultas, ad quam ſpectat
ſanguinem procreare languere videtur, & incipere
Lib. 33. fieri imbecillis. Itaque cum malus is habitus cœ-
perit apparere, procurandum, vt tollatur, & cùm ex
cruditatibus ortum habuerit, apertiùs verò, cũ ſe-
cutura eſt anaſarca, apparet. Vnde poſtquam de ra-
tione hos etiam curandi agendum eſt, hoc conſide-
randum, quòd cum morbus nondum magnus eſt,
ſed inter initia, & cùm res non vrget multum: nec
dum multus, vel in ventre aceruatus humor eſt, vel
in habitu, veniſq; vniuerſi corporis, poſſumus le-
uioribus, ac tutioribus medicamẽtis rem perſequi, B
atque iis præſertim, quæ viſceribus laborantibus
magis commoda ſunt, & ea minus labefactantia: &
proinde, Trallianus Alexan. quem Auic. ſecutus eſt
hoc capite, præcipuè hieram laudat, quam ſimplicẽ
in præſentia appellari ſæpius diximus, ab antiquis
autem picram dialoës. Hanc Auicenna ait hoc
habere priuilegium, vt humores vitiatos purget, il-
lis relictis, qui naturales ſunt: & quamuis Arabes
coquant, vel componant ex melle: antiqui tamen
eo medicamento vtebantur arido: de cuius ratione
& vſu non eſt, cur multa dicamus: cùm ſæpius de eo
antea egerimus. Nos etiam præter auctoritatem
Arabum experientia ſuffulti cenſemus, rhabarbarũ C
appellatum incipienti aquæ intercutem plurimum
poſſe prodeſſe: cùm calefaciat, & attenuet: ita vt e-
tiam tumidum poſſit extenuare, purgat etiam non
ſolum bilem, ſed & pituitam, vel etiã craſſam. Nec
agaricum in hoc morbo alteri medicamento ſe-
cundum putarem, præſertim ex melle roſaceo, &
oxymelite paratum, atq; adeò etiam magis ſi pa-
raretur ex liquore, in quo rhabarbarum fuiſſet ma-
ceratum. Galenus verò (vt ſuperius expoſuimus)
ſemen cnici, hoc eſt quod chartamum Arabes ap-
pellant, decoqui ex hordeacea ptiſſana ad purgan-
dam pituitam etiam in inflammationibus iecinoris
quo & in affectu vti poſſemus, nam non eſt admo-
dum violentum, neque validum medicamentũ, imò
(vt Dioſcorides, & itidem Gal. tradidere) mode- D
ſtè purgat, niſi quod non admodum eſſe ventriculo
commodũ aiunt: quapropter ſi eo oporteat vti, ali-
qua indenda, & miſcenda ſunt, quæ & eius opera-
tionem accelerent, ac occurrant noxæ, quã poteſt
ventriculo afferre, vnde aliquid zingiberis poterit
operationem accelerare tarda enim ea eſt: cinna-
momum verò, vel maſtiche, vel (vt Meſue auctor
eſt) radix, quã galanga appellant Arabes, quidam
putant vnam eſſe ex ſpeciebus coſti: item ſemẽ, ani-
ſi, vel quidpiam iſtiuſmodi ad hoc etiam plurimum
facient. Quòd ſi ad compoſita ſit tranſeundum, me-
dicamentum id, quod diaturbith in præſentia ap-
pellant, modeſtum ſatis erit medicamentum quod E
fuit inuentum, & deſcriptum à Bartholomæo Mon-
tagnana: præſertim verò ſi fuerit cum rhabarbaro.
Sed & id, quod Meſ. Diaphœnicon nuncupat, cui
ſimile aliud reperitur apud Paulum, & alia his ſimi-
lia. Clyſteres quoque ex his confecti, quæ vim ha-
bent detrahendi pituitam, dũmodo non adeo acres
& validi ſint, vt noceant internis viſceribus, & præ-
ſertim iecinori, in quorum omniũ vſu ſemper tum
virium corporis, tum vero ætatis, & temporis, & a-
liorum, quorum ſæpe meminimus, ratio eſt haben-
da, atque etiam non minus roboris viſcerum, præ-
ſertim vero iecinoris, & ventriculi. Quemadmodũ
autem morbi natura pituitam eſſe purgandam in
anaſarca docet: ita in aſcite ſeroſum, aqueumque
humorem, qui intra abdomen collectus eſt (vt pau-
lo ante diximus) vacuandum eſſe indicat, & id me-
dicamentis huic officio accommodatis. In his au-
tem eſt ſquamma æris, quæ antiquioribus medicis
(vt teſtatur Gal. 9. de Comp. med. ſec. loc.) erat in
vſu, & à Paulo, Alexandróq; plurimis laudibus ela-
ta eſt. Modus vero ea vtendi, quem ibi Gal. deſcri- Cap. 3.
bit, is eſt, vt accipiatur ſquãmæ drachma, quæ dein-
de probè trita excipiatur medulla panis, quanta ſa-
tis ſit, ac inde catapotia fiant, quæ dentur deuoran-
da: eximie enim aquam vacuabunt. Alexander ve-
ro, cui & Paulus ſubſcribit, & in hunc modum pa-
randum ait hoc medicamentũ, vt ſumantur ſquam-
mæ æris, foliorum chameleæ, & ſeminum aniſorum
ſingulorum tantundem, qui trita miſcenda ſunt: &
huius cõpoſiti primam drachmam eſſe dandam, po
ſtea vires eſſe reficiendas cenſent ab euacuatione:
quibus reſtitutis, repetendum eſſe medicamentum
in maiori copia, ita vt & id ad alteram drachmam
aliquando poſſit accedere, ſemper tamen habita
virium ratione. Alexand. autem nobis præceptum
hoc reliquit, quod multi faciendum eſt, nempe
quod poſteaquam ſemel vacuauerimus, mox pare-
mus ægrotantem ad alteram vacuationem, qua ea
felicius poſſit ſuccedere, apparatus vero talis exigi-
C tur, nimirum vt obſtructiones aperiantur: nam &
Hip. 2. Apho. conſuluit, vt corpora, cum purganda Aph 10
ſunt, fluida reddantur prius, ſed de hoc paulo poſt
aliqua dicemus. Ego tamen hoc ingenuè fatear,
me nunquam ſquamma æris pro ſoluente medica-
mento fuiſſe vſum, ſed ſemper eam timuiſſe: nam
Gal. 13. Meth. æris ſquamma in iis medicamentis
ponit, quæ deuorata noxia ſunt, & vim corruptri-
cem habent. Alexander vero, Pauluſque dixere ra-
dicum ſambuci ſuccum (ex condito ait Alexand.)
habere vim aquam detrahendi in hydropicis. Pau-
lus tamen ſeptimo lib. ſucci huius vncias duas è vi-
no bibẽdas eſſe voluit. Sed & ebuli, quem chamæa-
cten Græci vocant, germina cocta ex iure, & co-
meſta ſoluiſſe, & aquam eduxiſſe quandoque vidi,
D & vulgaribus quibuſdam tanquam peculiare re-
medium habitum, quod & liberaliter purgat: cuius
& capite de ſambuco meminit Dioſcorides, & hãc
eandem vim & flores, & fructus, immo & radicem
habere ait. Sed & grana lathyridis, ſi à viginti vſ-
que ad triginta accipiantur, pro ratione nimirum
ægrotantis, virium, atque ætatis, teſte eodem Pau-
lo, poſſunt aquam detrahere: prætere a vero & cni-
ci ſemen, de quo ſatis iam locuti ſumus. Habent &
noſtri iuniores quædam propria medicamenta præ-
ter ea communia, quorum hactenus meminimus,
& ea Arabibus accepta referunt: ſicuti eſt ſuccus
expreſſus ex viridi radice iridis, cuius bibẽdas præ-
E bent à duabus drachmis vſque ad ſex, pro ratione
vtriq; virium accipientis. Sed quia non parum tur-
bant ventriculum: ideo ex melle roſaceo, vel mul-
ſa pati fere portione exhibent, omnéſque ferè mi-
rificè medicamentum laudant. Ego tamen eo quã-
doque vſus ſum, ſemper tamen parum profuiſſe
animaduerti: fortaſſe, quia noſter iris, qui his in lo-
cis oritur, modicam vim habet. In frequenti etiam
vſu in præſentia eſt & ea herba, quam iuniores, &
apothecarij ſoldanellã nuncupant, eam autem eſſe
putamus, quã Dioſc. & Græci alij braſſicam mari-
nam vocant, & in eis herbis eſt, quæ lac habent: ſa-
poris autẽ partim ſalſi eſt: partim ſubamari, & pluri
ma Ve-

ma Veneris in littoribus naſcitur: quidam vero floribus, alij folijs vtuntur: folia tamen valentiora, & efficaciora in ſoluendo ſunt: flores enim ex iure cocti facilè, & ferè ſine moleſtia purgant. Neque mihi eorum probatur ſententia, qui putauerunt hanc eam herbam eſſe, quam Serapio cachile appellat, ac multorum auctoritate innixus ait, eam habere facultatem, vt aquam hydropicorum detrahat, hæc enim ſi cum deſcriptione Serap. conferatur, nihil habet, quod cum ea conueniat. Sed in loco qui Lucia Fuſina dicitur, vbi cimbas, quæ Venetias petunt à flumine In Venetas paludes transferunt, alia quædam herba naſcitur quæ à quadam ex ſpeciebus cachilæ deſcriptis à Sera. non multum euariare videtur: nam folia habet ſempervivo minori, vel vermiculari herbæ ſimilia, aliquanto tamen maiora: ſubfrutex autem eſt non expers alicuius ſalſedinis. Soluit & ipſa ſatis copioſè. At præ omnibus iſtis fortius, & violentius medicamentum eſt cucumis ſylueſtris, nunc ab apothecariis cucumer aſininus appellatus. Porrò in hac planta fructus ſunt, quibus ad purganda corpora vtiliter poſſumus vti, & quamuis in præſentia altero tantum modo ſint in vſu, (nam in præſentia medici ſolo ferè vtuntur ſucco è fructu expreſſo, ac mox concreto, atque nomine proprio hoc medicamento elaterium appellant) antiquitus tamen & alio modo vtebantur: nam ipſum ter vino anniſo demergebant, ac primò cyathum illius vini, mox verò & duos, & quandoque ad tres etiam dabant. Dioſcorides verò conſulit, vt ſemilibra radicis in hæmina vini libyci maceretur. Sed de elaterio loquamur, quod medicamentum admodum validum, & violentum eſt. Ego eo modo vtor: accipio ſcrupulos duos ex aliquibus pilulis, quæ faciles ſint, vt ſunt, quę fiũt ex aloë, agarico, & rhabarbaro (dicuntur autem vulgò de tribus cum rhabarbaro) addo grana decem elaterij, & hoc pondere ſæpe vidi feliciter, & neque cum multa moleſtia purgaſſe: quandoq; tamen, ſed rarò ad ſcrupulum integrum acceſſi: nunquam autem eam copiam exceſſi: quamuis norim priſcos medicos longè maiorem iſtius medicamenti (vt aiunt) doſin conceſſiſſe. Omnes præterea antiquiores medici meminere granorum, vel ſeminum thimeleæ, & chameleæ, & earum vſum laudarunt: ſed magis etiam thimeleæ, præſertim verò eius, quam cocoron particulatim Dioſcorides appellari dixit: cuius ſemina coccos gnidios antiqui nuncupauere. Vtramque tamen herbam Arabes vno ſub nomine mezereon, vno & eodem capite confundunt, & fortaſſe vocabulum illud cneoron corruptum eſt, ſicut & in alijs multis contigiſſe poſſumus animaduertere. Sed ex his etiam reperiuntur medicamenta compoſita ab antiquis confecta, præſertim verò catapotia, quemadmodum apud Meſue, & alios pilulæ ex mezereon dictæ, & ex elaterio. Sed in his cautum eſſe oportet medicum, quæ violentioſa ſunt medicamenta, & eorum rationem habere, quibus ea præbenda ſint, & quaſnam vires habeant, quàmque robuſti ſint: atque explorare, quàm ea poſſint perferre, incipiendo à minori eorum doſi (vt nunc aiunt) & deinde illi paulatim addendo, ne robur viſcerum, & vniuerſi corporis magis à medicamento deiiciatur, quàm à morbo fuerit deiectum. Porrò ſi ea ſpectemus, quæ de aſcite, & tympanite ab Auctoribus antiquioribus literis tradita ſunt, eadem ferè vtriuſque eſt curandi ratio; & eam ob rem forſitan, quia (vt ſuperiùs relatum eſt) nunquam adeo ſeparatæ ſunt hæ duæ differen-

A tiæ, vt omnino altera ſit alterius expers: ſemper enim in ventre & aqua, & ventus eſt. Non mu- Lell 54
dò autem purgantibus medicamentis, quæ per os præbentur, incumbendum eſt, vt tum aqua venter minuatur, tum flatus diſcutiatur, ſed & iis, quæ vrinam cient, ac illis, quæ in modum cataplaſmatis ventri adhibita, ea diſcutiunt, digerúntque, & vim habent obſtructiones reſerandi, & viſcera roborandi. Habent autem vim vrinam euocandi ſimplicia multa, quæ nulli non nota ſunt, & alia quidem maiorem, alia minorem; nam & apium vniuerſum, folia nimirum, radices, & ſemen. Item & fœniculi, identidem & petroſelini: ſed & aniſum, aſparagi, gramen, cappares, capillus veneris, ſcolopendrium, quod & aſpleoon Græci, citrach
B vero Arabes appellarunt: præterea & eupatorium, tam Græcorum, quod (vt omnes ferè in præſentia ſentiunt) agrimoniam vocant, quàm id etiam, cuius meminit Meſue, quæ vel in cibis incocta, ea præſertim, quæ non admodum ingratum habent odorem, vel ſaporem, vel ex decoctis ſummo mane, aut ſola hoc modo accipienda, aut addito aliquo ſyrupo. Syrupi vero huic curationi accommodati ſunt, præter oxymel, & mel roſaceum, ſyrupus, qui biſantinus: vel de biſantiis dicitur, præſertim vbi ſit hydropi aliqua adiuncta febris: valentior autem erit, ſi completus, & omnino abſolutus erit: vtpote quia omnia ſint adiecta, quorum Meſue illum deſcribens meminit: neque enim multa eſt in eo calefactio, ſed maximè inter initia, dum adhuc cachexia potiùs,
C quàm hydrops dici meretur is affectus: quo tempore & ſyrupus de cichorea ex rhabarbaro paſſim notus congruet: ſed & oxymel, tum ex duabus, tum ex quinque radicibus: neque his minorem vim habet, qui acetoſus diarhodon ab eodem Meſ. dictus eſt, & qui ex ſuo eupatorio. Sed vbi multæ eſſent obſtructiones in viſceribus, quæ à multa craſſa, & frigida materia fouerentur, ſcilliticum oxymel plurimam vim haberet. Dioſcorides humanam vrinam potui datam inter initia antequam omnino in hydropem malus habitus tranſeat, multis laudibus effert: quod medicamentum etiam vulgaribus, & mulierculis notum eſt: ſed eam accipiunt: quam puer nondum venerem expertus mingat. Archigenes,
D cui aſtipulantur Ætius, & Paulus, non parum [laudat] vrinam capræ ad cochlearij menſuram cum drachma nardi: Arabes vero cameli vrinam, ſi bibatur, laudant. Laudatur & ſcilla aſſata, & tuſa, ac ex melle ad eclegmatis conſiſtentiam redacta, vel etiam ex aqua communi elixata. Maiores etiam antidoti, vt theriaca, & mitridatia, ſed & dialacca, & diacurcuma, talia ſunt medicamenta, vt in eis, ea de cauſa, quod valenter vrinam cient, Arabes, & alij quoque maximam ſpem poſuerint. Ad corroborationem autem viſcerum, & multa bonum faciunt, & præterea id, quod cyphoides à Galeno & Andromacho dictum eſt, ab Arabibus autem electuarium,
E rum de vino, tum de paſſulis, præſertim vero illud mirificè extollit octauo de Compoſ. med. per loc. Cap. 7.
eius compoſitionem examinans. Sed & trociſci multi ſunt huic rei accommodati, maxime vero dum adhuc in initiis eſt affectus, vt qui diarhodon dicuntur, quique de abſinthio, & qui ex eupatorio, quique ex rhabarbaro nuncupationem habuere. Sed de his ſatis. Neque tamen prætereundum eſt præceptum Aſclepiadis relatum à Gal. nono de Compoſ. med. ſec. loc. vtpote quod non parum ſalubre ſit, id vero eſt, quod cum operam damus, vt aquam in hydropi-

cis, vel pituitam detrahamus: ſiue id per ea, quæ per aluum purgant, ſiue per illa, quæ per vrinam, ne nimis importuni, vel ſolliciti ſimus in ea educenda: ita vt nullam requiem ægrotantibus demus: quinimo operæpretium faciemus, ſi ſpatium aliquod, & non paruum interponemus, quo vacantes ab euacuationibus interim vires reſumere poſſint, quæ tum à morbo, tum à frequentius vacuationibus ſæpe non parum fatiſcunt quamuis longiori requie ſit opus in purgandis corporibus, quã cum vrinam cientibus vtimur. His autem expeditis, eorum expoſitionẽ aggrediamur, quæ exterius applicata digerere, ac cõſumere tumorem, & humorem in ventre congeſtum poſſunt: quorum duplex eſt ratio. Nam aliqua id, quod vacuandum eſt, ea vacuatione id vacuant, quæ ſenſum latet, nempe materiam per inconſpicuos corporis meatus exhalare facientia. Alia verò per eam vacuationem, quę ſeoſibus etiam aperta eſt, vt per deiectiones alui, vel per lotia, vel per ſudores, vel per id genus aliam vacuationem. Interdum enim excitatis veſicis, vel vlceribus aquam excreatam fuiſſe vidimus aliquibus per vmbilicum: ſed de his poſterioribus priorem ſermonem habeamus, neque omnia perſequamur, quæ à medicis, & antiquioribus, & iunioribus ſcripta ſunt (in immenſum enim ferè creſceret hęc tractatio.) ſed tantum quędam, quæ pluribus etiam magis probantur. Gale. itaque ex Archigenis ſententia laudat hoc tanquam præſtans remedium ad educendam aquam ex ventre hydropicorum, citata nimirum aluo: cui & poſteriores aſſenſere: vt accepto ſtercore caprino, & eo ex vrina pueri, qui nondum polluatur, vel etiam ex capræ vrina diſſoluto, moxq; cocto ad ſtrigmentitiam ſpiſſitudinem venter hydropici inungatur: vim habet hoc medicamentum liberaliter eos purgandi. Vnde & ad illud quoque præceptum Aſclepiadis referendum eſt, cuius nuper meminimus, nempe ne interdum, ſi nimis frequenter, aut diu eo fuerimus vſi, ſupra vires laborantis fiat euacuatio. Similem etiam vim habet, & hoc alterum ab eodem ibidem expoſitum vt accipiatur nigrum veratrum in puluerem redactum, præterea & fel tauri, nitrúmque, ſingulorum autem tantundem, melleq; excipiantur, ac ventri illiniantur; vt tamen non maneant niſi per horam, ne liberalior, quã par ſit, ſequatur euacuatio. Hæc autem in præſentia ſatis nobis ſint, quantum ad priorum medicamẽtorum rationem pertinere poteſt. Quædam præterea de illis dicamus, quæ ad digeſtionem, & diſſolutionem, exſiccationémque humoris faciunt. Primum ergo ſatis familiare eſt, ac muliereulis etiam notum, nempe vt vrina humana calida ex ſpongia foueatur venter. Alterum, vt ſuccus ex foliis ſambuci expreſſus coquatur ad mediocrem ſpiſſitudinem, ac eo venter illinatur: quo remedio aliquando felici ſucceſſu ſumus vſi. Hoc etiam ſatis familiare eſt, quod & ab antiquis, & iunioribus medicis, ſummopere commendatur, vt accipiamus ſtercus armentariæ, & indomitæ bouis, & probè exſiccatum teratur, mòxq; ex poſca, vel mulſa coquatur, ac addita quarta eius parte ſulphuris ignem non experti, facto cataplaſmate, ventri imponatur: eo autẽ proceſſere priſci auctores in laudando fimum bouinum, vt & laudauerint, ſi tritum ad tria cochlearia bibendum daretur. Quamuis autem plurima poſſem medicamenta ex antiquis, ac iunioribus medicis huc ſpectantia referre, vno tamen relato, cuius Galenus in libro de Fac. parab. medic. meminit, ad balneas conuertem[...] nem: eius autẽ confectio in hunc modum ſe hab[...] vt accipiamus fœni Græci vnciam vnam, fimi columbini vncias quatuor, farinæ hordei vncias tres, reſinæ frictæ, picis, ſingulorum libram vnam, axungiæ veteris libras duas, ceræ libram vnam, quæ liqueſcere poſſunt, colliquentur, cætera ex aceto trita addantur, fiátq; ventri cataplaſma, vel ceratum. De balneis mihi hoc tantum dicendum videtur, quòd (vt Gale. retulit 1. de Facul. ſimpl. med.) vſus communis, vel dulcis aquæ, ſiue ea in potu vtamur, ſiue in balneis, huic affectui eſt aduerſi ſinus: thermarum verò, & earum, quæ medicatæ ſuaptè natura ſunt, quales ſunt ſalſæ, ſulphureæ, nitroſæ, bituminoſæ, atque aliæ id genus maximè congruæ ſunt ſi in eis lauẽtur: vnde & hæ Aponenſes, & quæ ſanctæ Helenæ dicuntur, & illæ etiam ſancti Petri, ſed & Poretanæ, & Aquarianæ, & Puteolanæ poſſunt eſſe vtiles. Si quis verò cupiat præterea noſſe, quid de earum potu ſentiamus. Dicimus quòd aliquibus eas profuiſſe animaduertimus, multis etiã non parum obfuiſſe. Nam & ſi eorum propria natura, & qualitate videantur conducere poſſe: ſæpe tamen copia, qua bibi ſolent, nocere non parum poſſunt: & proinde ſi timeamus, ne eorum tranſitus ad vias vrinæ, aut ob aliquas obſtructiones, aut ob facultatis excretricis infirmitatem ſit futurus difficilis, conſultius fortaſſe erit ab eis abſtinere. Neque id etiam prætereundum videtur, quod nos Gale. 14. Metho. docuit, nempe quòd ſi alicubi medicinam faceremus, vbi nulla eſſet facultas has aquas habendi, huic defectui ars poſſet ſupplere: poſſent enim parari incoctis in ipſis ſimilibus medicamentis, vt ſunt flos, ſalis, nitrum, ſulphur, & alia iſtiuſmodi. Quia verò morbus interdum adeo eſt pertinax, vt his, maioribúſque, & valentioribus medicamentis nequaquam cedat, ideò medici rationem iniere, vt manuum opera aqua extraheretur, puncto nempe, & perforato inferiore ventre, in qua docuere medici, & quo loco moliri oporteat hanc ſectionem, & quo modo, & quàm cautum eſſe oporteat chirurgum in educenda aqua, nimirum ne eam confertim detrahat, ſed paulatim, ne vires ſub copioſa vacuatione fatiſcant. Verum tum quòd hæc operatio chirurgis plerique medicorum reliquere: tum verò quia tentata rarò proſperè ſuccedit: ideo de ea paucis dictis, ad affectus lienis ſermonem mox conuertemus. Ea verò ſunt, quòd aliquos vidi, in quibus exorto abſceſſu in inferiori ventre, cùm ad ſuppurationem perueniſſet, & erupiſſet pus ex eo, qui ad interiora etiam eruperat, & ex eo aqua paulatim exiit, atque eo modo tandem à morbo liberi euaſere. Raros autem memini me vidiſſe, qui inciſi chirurgi opera potuerint ſoſpites euadere. Aliquos etiam vidi, quibus exortis veſicis in cruribus plurima inde aqua manauit, adeò vt venter detumuerit, vt viderentur integrè curati: cùm tamen maneret adhuc in viſceribus idem vitium, aliquanto poſt congeſta iterum aqua intumuit, & tandem hac de cauſa interiere.

De liene, & eius affectibus. CAP. XI.

DE natura, & officio lienis non eſt, cur multa in præſenti tractatione dicamus, cum ſtatim ab initio iſtius libri, cũ de iecinore verba faceremus, rei continẽtia multa expoſuerimus, quæ ad pręſens inſtitutum pertinebant. Vnde ea duntaxat in memoriam reuocabimus, quæ magis neceſſaria videbuntur ad faciliorem perceptionem eorum, quæ

de huius viſceris affectibus ſumus explanaturi: & hoc imprimis, quod iecur, & etiamnũ ſanguis ope & officio iſtius viſceris deſæcatur ab ea humoris melancholici parte, quæ ſuperuacanea, & excremẽtitia videri poteſt: nam per venam quandam ex earum numero, quæ meſaraicæ à medicis dici ſolent, quæq; a vena portæ deriuantur, eum humorem attrahit; & id quidem præſertim propter ſuum commodum; vtpote qui eo etiam alatur: ex illo enim, vbi receptus eſt in viſcere, attrahit eas partes, quæ ad id alendum aptiores ſunt, quas vt natiui ſui caloris, accedente tamen arteriarum auxilio, quę ſatis inſignes hanc particulam ingrediuntur, concoquit, & illis eius ſubſtãtia alitur: ſed quicquid reliquum B poſtea eſt, tanquam inutile, per aliam venã in ventriculum effunditur, quod poſtea vna cum cibo in inteſtina fertur, ac mox cum alijs excrementis excernitur. Laxa autem, & vel laxiori etiam quàm iecur (vt prius diximus) ſubſtantia conſtat: neque id

Cap 16. tamen obſtat, quin (vt 13. Meth. tradit Ga.) non

Cap. 2. facilius, & crebrius ſcirrhis tentetur: cuius rationem adduximus, vbi de ſcirrho iecinoris agebamus, ex eiuſdẽ 9. de Com. me. ſec. lo. ſententia: nempe quia ſanguine illo craſſo cùm alatur, ſæpe iſtius viſceris venis ille infartus, nequit præ craſſitudine digeri, neque facilè excerni: ibi etiam ex eodem 13. Meth. diximus ſcirrhos præſertim in his concitari, qui illis veſcantur, quæ gignunt craſſos, & lentos ſuccos, ex quibus & obſtructiones fiunt, ſicut ex dulcibus C cibariis. Eius autem ſedes eſt in parte ſiniſtra ſub ſiniſtro pręcordio ferè è regione iecinoris, vt quaſi ſiniſtrum iecur Ariſt. appellauerit. Quẽadmodum autẽ valente liene, ac ſuo officio probè fungente, cũ vniuerſo corpore, quãtum ad bonam valetudinem pertinet, optimè agitur: ita ſi malè habuerit, & ab officio ſuo defuerit, multa homini incommoda afferre poteſt, redundante quidem melancholico excremẽto in vniuerſum corpus. Nam cum imprimis non excreto hoc ſuperuacaneo ſucco, lien intumeſcat, eius tumorem hæc (vt in libro de Humoribus Hip. tradidit) mala ſequuntur: nempe natura, & color corporis malè afficitur, corpus item emaciatur ſanguis è naribus nonnunquã profluit, interdum & gingiuas vitiat, quandoque oris odorem fœtidum D reddit. Sed & varices inde ortum habent, nimirum vitioſo humore ad crura propenſionem habẽte, in quibus & vlcera, quæ curationem ægre admittunt, ſolent excitari: præterea & vitio lienis fiunt (vt 1.

Com. 12. Aph. ait Gal.) quartanæ febres. Vnde & 2. de Nat.

Cap. 9. facul. hæc protulit, quibus corpus floreſcit, his lien decreſcit: ac vice verſa quibus lien creſcit, illis corpus contabeſcit, & vitioſis repletur humoribus. Cauſas autem vniuerſas fere, cur ab opere illi à natura demandato lien interdum deficiat, 1. de Tuen.

Cap. 13. ſan. breui & lucida ratione Ga. retulit: inquit enim quod id accidit propter imbecillitatẽ naturalium facultatum, ſicut eſt ea, quę attrahit, & quæ expellit imprimis. Addit tamen Paulus, & eã quæ continet. E Ego verò concoctricem potius his adiicerem: nam niſi probe craſſum ſanguinem, vnde alendus eſt, confecerit, & obſtructiones, & ſcirrhi, & alia poterũt mala ſuboriri. Porrò autem imbecillitas omnis (vt ſępe diximus) harum facultatum ab intemperatura aliqua natura, vel aduentitia ſimplici, vel compoſita oritur. Item o[illegible] anguſtiam eorum vaſorum, per quę ſo[illegible]et, dũ attrahitur, vel expellitur, is humor tr[illegible]ſire. Fit autem hæc anguſtia, aut ab inflammatione, aut a ſcirrho, aut quemadmodum idem 2. A lib. Artis curatricis ad Glauc. addidit, à flatulẽto etiam tumore, quem, mea quidem ſententia, Ætius lienis inflammationem appellauit: aut ab obſtructionibus, aut a compreſſione, quam circunſtantes partes moliuntur: ob id verò circunſtantes partes comprimunt, quia nimis ſuperuacaneis humoribus refertæ ſunt, aut in tumorẽ ex inflammatione, vel ſcirrho ſunt elatæ. Sed & ob clauſionem oſculorũ, cuius in cauſa ſunt, & hæc, quæ nunc retulimus: & præterea nimia ſiccitas, & ea, quę inſigniter aſtringunt, & quæ ſimul calefaciunt, & deſiccant. Vnde ſi omnibus his de cauſis cogitur lien à ſuo opere deficere, ſequitur, quòd hæc omnia inter affectus, vel B morbos lienis ſint cenſenda: cum morbus proprie ſit affectio illa, à qua primum læditur operatio particulæ. Quãuis in his non parua ſit differentia: horum enim quædam in lienem referenda ſunt, tanquam proprij eius affectus, ſicuti quæ à nulla ſeorſum particula ortũ habent, vt ſunt intemperaturæ, vel tumores, vel obſtructiones, vel anguſtia, quę nõ concitatæ ſunt ex aliquo vitio, quod in circunſtantibus particulis primã ſedem habeat, à quibus vicinitate lien læditur. Cùm autem hæc, quæ hactenus expoſuimus adeo (vt equidẽ ſentio) aperta ſint, vt alia vlteriori explanatione minime egeant, nõ abs re fuerit ad tractationẽ de cauſis progredi. Et quidẽ quibus de cauſis cõtracta ſit intemperies in liene, cum aduentitia eſt: nã de ea, quæ in primo ortu C ſecum attulit ægrotus, nihil eſt, cur nunc verba faciamus, quia ab eiſdẽ cauſis occaſionẽ habere poteſt, à quibus præcedentium viſcerum intemperaturæ vitioſæ: ab aëre nãque calidiore, à nimia exercitatione, à cibis, à potionibus calefaciẽtibus immodice, item à medicamentorum calefacientium tam interius, quam exterius immoderato vſu calidior intemperatura oriri poteſt: ſicuti frigidior ab illis eadem fere ratione, quæ refrigerant, ac ita etiã de alijs tã ſimplicibus quam compoſitis dicendum erit. Sed & inflãmationes, obſtructiones, anguſtiæ, compreſſioque in hoc viſcere eodem concitantur modo, & eadem de cauſa, qua & in iecinore, & proinde conſultius videtur, vt in his non conteramus longius tẽpus. Quare hoc ſolo his addito, cuius au- D ctor eſt Ætius, & illi quotidie experiẽtia atteſtatur ad ſigna horum affectuum orationem cõuertemus. Illud verò eſt, quod potus frigidioris aquæ lieni plurimum nocuus eſt: nam & frigidiorem intemperaturã illi affert, imo humidam: præſertim vero ſi ſtantes, paluſtres, craſſæ, lutoſæque fuerint, quæ & obſtructiones in eo gignunt, & in tumorem illum eleuant. De ſignis ergo agamus, ac primùm de illis quibus poſſit diſcerni, quænam facultas, ex illis inquam, quatũ meminimus, labem contraxerit. Hoc vero mihi alijs apertius Paulus videtur expoſuiſſe: ait enim, ꝙ plerunque, cum attractoria lienis facultas facta eſt imbecillior, quam vt poſſit limoſum, & melancholicum ſanguinem attrahere, ille retentus plerunque ſolet à natura, quæ ſemper, quantũ po- E teſt, ſatagit, vt viſcera, & ſanguinem ab excrementitijs humoribus defęcet, in habitũ vniuerſi corporis propulſus, ad cutim vſque (vt in prioribus cap. diximus) perueniens, eã atro inficit colorę, & occaſioni eſt, cur nigra ictericia, de qua ibi ſermo habitus eſt gignatur. Vt tamen & hoc ſit cõſiderandum, quod hoc non modo ex infirmitate iſtius facultatis ortũ habere poteſt, verum & ex venæ iſtius viſceris obſtructione: ſed hæc ea ratione diſcerni poſſunt: nẽpe ſi ſiniſtrũ tractetur præcordiũ, ac premantur, ibi

que aut tenſio, aut tumor, aut dolor percipiatur: vel qui laborat grauitate, & veluti pondus quoddam perſentiat, putandum ex obſtructione id contigiſſe: ſed ſi nihil horum ſubeſſe videatur, in imbecillitatem ex aliqua intemperatura etiam referenda erit iſtiuſmodi infectionis occaſio. Contentricis verò facultatis imbecillitatem cognoſci ait idem Paulus, ex vomitu frequenti bilis atræ: atque id, ſi citra vllam febrem fiat, neque aliqua ſymptomata apparuerint, quæ indicent aliquem alterius alicuius particulæ affectum. Excretoriæ autē facultatis offenſam oſtendit defectus appetentiæ cibi; cùm eo nequeat melancholicus humor confluere; qui famem concitare ſoleat; itémque quòd lien incipit intumeſcere. Quia verò nec illa cognouiſſe B ſatis eſt: ſed prætereà oportet & intemperaturas cognoſcere, quæ imbecillitatis illius in cauſa fuere: Ideò & de hoc agendum eſt. Sed id facilius cognoſcemus, ſi diligenter ea indagauerimus, & conſiderauerimus, quæ præceſſerunt pertinentia imprimis ad rationem victus: nempe num aliquos commiſerit errores, qui vim inſigniter calefaciendi, vel potius refrigerandi, aut humectandi, vel exſiccandi habeant, nimirum in cibis, in potu, in balnearum vſu, in exercitationibus, in animi motionibus, in aëre, in indumentis, atque in id genus aliis, quæ poſſunt humanum corpus, eiúſque naturalem temperaturam vitiare. His autem rectè obſeruatis, probéque rationabili adhibita coniectura examinatis, C facilius in cognitionem iſtius rei deuenire poterimus. Quibus ſi & aliam addiderimus obſeruationem, nempe quænam ab ægrotante facilius, & leuius feratur, aut ſaltem minus lædatur, & à quibus magis malum exacerbetur, certiorem ſententiam de morbi natura proferre poterimus. Nam ſi calida fuerit intemperatura, à calidioribus cibis, potibus, medicamentis tam internis, quàm externis, veſtibus, motionibus, & aliis iſtiuſmodi generis affectus irritabitur, contrà verò ſi frigidus fuerit is morbus, ab his quidem iuuari, & recreari videbitur: à contrariis verò exaſperari, & augeri. Interdum verò ſitis, & oris ariditas ad hanc diſcretionem non nihil faciet: nam hæc ſolent ex calidiori, & ſicciori affectu oriri. His etiam addendum eſt id, quod D Ætius ex Philagrij ſententia ſcriptum reliquit: nimirum quod lien, cùm humidiori intemperatura tenetur, cito, & facilè intumeſcens creſcit: at cùm ſicciori, decreſcit, potiúſque detumeſcit. Vaſorum vero, quæ ad lienem pertinent, nempe per quæ attractio, vel excretio fit melancholici humoris, cognoſci poterit ea anguſtia, quam duplici ratione excitari diximus: nimirum vel ob aliquod vitium huic viſceri proprium: vel ob aliquem circunſtantium partium affectum: ſi aliarum circunſtantium partium occaſione fiat, ad caput hoc minimè ſpectare cenſenda eſt: nam ea & cognoſcetur ſigna male affectas potius fuiſſe eas partes ſignificantibus dummodo tamen talis ſit affectus ille, vt lien inde poſſit comprimi. & illis etiam curatis, curabitur. Aſt E vero, ſi ſit orta ea vitio, quod in liene præſertim ſuam ſedem habeat, cùm id in eius obſtructiones referendum ſit, aut in inflammationem, aut in ſcirrhum, aut in clauſionem, quam attulit ea, quæ immodicè calefaciunt ſiccántve, aut aſtringunt. de hoc quidem, quod poſtremo recenſuimus, ſuperuacaneum eſſet alioquin meminiſſe; cùm ad ea ſit referendum, quæ ſuperius de differentiis intemperamentorum, quibus affectus lien ſit imbecillus, di-

A cta ſunt. Vnde reliquus nobis is ſermo duntaxat erit, qui de his aliis erit habendus. At quoniam de inflammationibus ſuperioribus ſanè libris multa diximus, quæ poſſunt & lienis inflammationibus in vniuerſum accommodari, ideo nec de his longiorem habebimus ſermonem, præſertim vero quantum ad earum generationem ſpectare poſſe videtur: ſi qua autem ſunt, quæ particulariter ad lienem attineant, ea etiam breuiori, quantum poterimus, oratione explanabimus: nam quædam hic tum à Paulo, tum ab Ætio referuntur, quæ cognitu indigna minimè ſunt. Hoc itaque poſito, quod omnis inflammatio ex calida fluxione ortum habeat, addit Ætius, quod multiplex, & varia eſſe poteſt B eius fluxionis natura, à qua poteſt in liene inflammatio excitari: interdum enim ex biliosa materia; nonnunquam ex ſanguinea, quandoque vero ex melancholica: cui ſententiæ videtur & Gale. aſtipulari, qui libro tertio Com. in ſextum Epidem. ait, aliquando ardentes febres comites eſſe inflammationum in liene exorientium: febris autem ardens, aut ex ſanguineo, aut ex bilioſo humore accenditur: veruntamen ſæpiſſimè ex melancholico ſanguine concitatur, vtpote quoniam illum imprimis ad ſe lien attrahit, & eodem quoque alitur. Vnde (vt teſtatus eſt Paulus) ſi melancholicus, & excrementoſus is ſanguis huic viſceri infarciatur, ac infartus efferueſcat, inde oritur primum inflammatio, ac mox calore deferueſcente, doloréque lenito, C in ſcirrhum degenerat. Hæ igitur ſunt præcipuæ, & proximæ inflammationis cauſæ. Remotiores vero illæ, quæ fluxionibus occaſioni ſunt. Sed & de ratione ea, qua poſſit deprehendi, paucula quædam dicamus, quæ res non admodum ardua eſt: nam in ſiniſtris præcordiis percipitur tenſio, tumor, & renitentia comprimenti manui, dolent etiam, & quandam ibi grauitatem ſentiunt, qui ea laborant, ſemper autem & febris aſſidet, interdum etiam acuta: hæc vero quandoque maiora deprehenduntur, aliàs minora, pro ratione magnitudinis inflammationis. Sed & pulſus aliquid nobis afferre poteſt, quod ad earum cognitionem non parum faciat: quippe qui non parum ſimilis ſit (vt quarto de Cauſ. pulſ. docuit Galenus) pulſui pleu- Cap. 7
D ritidicorum: durus etenim, & inæqualis, tandémque ſerrinus: quamuis aliquanto minus, quam in illis: ſed & magnus, celérque: frequens quoque ſi aliqua de cauſa neceſſitas augeatur: eo autem durior erit, quo maior erit inflammatio: quamuis (vt idem quarto de Præſag. ex pul. dixit) id genus Cap. 4.
pulſus non modo deprehendi in inflammatione, ſed & in ſcirrho poteſt, in eo ſiquidem pulſus durus perpetuo eſt. Prætereà ex vtroque hoc affectu, quando caput lienis intumuerit, fit (vt legimus ſecundo lib. de Differ. reſp.) in reſpiratione ſpiritus Cap. 8
paruus, & crebet: ſi modo tumor grandis ſit: alioquin enim non inſignis fit in reſpiratione mutatio, & id quia lien ſeptum tranſuerſum non iuuat, ac ie- E cur, & ventriculus comprimit. De obſtructionum quoque cauſis non eſt cur in præſentia multa dicamus, cùm ab eiſdem cauſis in liene, à quibus & in iecore ortum habeant: nam ab iis, quæ craſſum ſuccum generant, & quæ cruditatū in cauſa ſunt. Quia vero ſigna, quibus diſcernuntur obſtructiones, ſimilia his fere ſunt, quibus & ſcirrhi cognoſcuntur: ideo prius de ſcirro agemus, mox vero vtriuſque affectus ſigna ſimul exponemus: ſed neque huius rei explatio longam admodum rationem deſiderat: nam

multa,

multa, quæ de iecinoris ſcirrho diximus, facilè lieni aptari poſſunt, niſi quod frequentius, faciliuſq; à ſcirrhis corripitur lien, quã iecur, quod quidem Cap. 16. (vt 13. Meth. teſtatur Gal.) non euenit ratione ſubſtantiæ, vel naturæ viſcerum: quia quantum ad id ſpectat, videretur ſecus eſſe: rarior enim eſt caro lienis, quam iecinoris: verum ratione alimenti fœculenti, & craſſioris, quo lien alitur, nam cum craſſus is humor in eo copioſior congeritur, quoniam vel multus à iecinore generetur, vel nequeat præ imbecillitate expultricis facultatis, aut ex obſtructionibus excerni, & ob craſſitiem præterea digeri ab eius natiuo calore, ibi infartus in durum tumorē viſcus id attollit: diximus & paulò antè, quòd & eius inflammationes ſæpenumero in ſcirrhũ tranſeunt: imò & obſtructiones, cum inueteraſcunt, & indurantur, vertuntur in ſcirrhum. Vnde eędem ſæpe ſunt tam obſtructionum, quàm ſcirrhi cauſæ: nã cibi, qui craſſum, ac lentum ſuccum gignendi vim ſuaptè natura habent, quique apti ſunt, vt plurimus ex eis gignatur melancholicus ſuccus, ſcirrhos excitandi occaſionem præſtant. Vnde Gal. 3. de Nat. facul. ſe quendam nouiſſe dixit, qui ex vſu bubulæ carnis in lienis tumorem incidit. Signa autem horum affectuum hęc ſunt, quod dum manu tractatur ſiniſtrum præcordium: percipitur tenſio, renitentiaque, & id ſine febre, ſaltem ſi ſpectemus eorum naturam: nam ex alia occaſione, vel ex alia affectione poteſt aliqua ſubeſſe febris; quæ tamen inflammationis eſt aſſiduus comes. Vidi tamen aliquos, qui ex ſcirrho aſſiduè febricitabant, ſed leuis quædam, & lenta erat febricula, non vehemēs, vt in inflammatione. Sed & aliqua durities: quæ ſanè omnia maiora, & euidentiora in ſcirrho ſunt, quàm in obſtructionibus: ſicuti & maior grauitas ab ægrotante percipitur ex ſcirrho, quàm ex obſtructionibus. Pulſus quoque in ſcirrho, quàm in inflammatione, durior eſt. Poſtremò verò & de eo tumore, qui flatuoſus eſt, & ab Ætio lienis inflatio dicitur, agēdum eſt: cuius ortus eſt à flatuoſo ſpiritu in liene concluſo, qui ſuæ generationis (vt ibi refert Ætius) occaſionem habet ex ipſo liene: interdum vero alibi, nempe vel in ventriculo, & inteſtinis, aliiſve viſceribus genitus, tandem ad lienem fertur. Eſt autem plerunque is flatus ob particularum refrigerationem: ab imbecillo enim calore ſemper (vt teſtis eſt Ariſt.) flatus concitatur: ſed & flatulenti cibi, vt ſunt legumina, non leuem occaſionē præſtant. In hac autem lienis inflatione tenſio magis, quàm durities, vel grauitas percipitur: ſed dolor maior, & acutior, quàm in obſtructionib. vel ſcirrho: nam vbi dolor vehemens, & acutus fuerit, neceſſe eſt, vt vel à ſpiritu in anguſto loco intercepto fuerit excitatus, vel ab inflammatione: febris vero duo hæc diſcernit.

De ratione curandorum horum affectuũ CAP. XII.

Lat. 56 IN explananda autem methodo, qua curandi ſint hi affectus lienis, de quibus hactenus ſermo habitus eſt, nullam eorum mentionem faciemus, qui non eius vitio proprio excitati ſunt, ſed ex conſenſu aliarum particularum: ſicuti quando à vicinis & circunſtantibus partibus comprimitur, & id quia vniuerſa curatio ad eas particulas conuertenda eſt quæ premunt, & par erit ratio, ſi alio quopiam modo lien lædatur conſentiens omnino cum aliqua quadam particula. Vnde de illis duntaxat agemus, quorum curandorum ratio primum à liene petenda eſt: atq; priorem ſermonem de illis habebimus, qui inter alios ſimpliciores ſunt, quamuis nec de his opus ſit multa verba facere, cum idem ferè ſit modus, quo hi curantur cum eo, quo iecinoris affectus, qui cum his ad idem genus ſpectant, curandi ſunt. In curanda igitur intemperatura lienis, quę citra materiam eſt, ſola viget indicatio, quæ oſtendit eam intemperaturam eſſe amouendam, quæ morboſa eſt, & id agendum per ea, quæ contraria ſunt illi intemperaturæ; ſiue ad rationem victus pertineant: ſiue ad congruentem medicamētorum vſum, non tamen eorum, quæ purgant: quia quantum ad affectum pertinet, nulla opus eſt vacuatione, cùm nulla adeſt materia, quę intempeiē foueat. Quòd ſi interdum medici purgare videantur, id fit ratione alicuius alterius mali, aut copioſi humoris abundantis in aliis quibuſdam particulis, vel in vniuerſo corpore, qui præ lienis imbecillitate facilè poſſit ad ipſum rapi, quique deinde, cum prius ſimplex, & ſine vllo materiæ conſortio eſſet, in compoſitum, & materialem affectum tranſire, & quandoque ad obſtructiones, vel ſcirrhos, vel inflammationem deſinere tandem poſſet: qua deinceps ratione medicus interdum, vt hæc deuitet incommoda, licet nulla ſit a morbo deprompta vacuationis indicatio, ratione tamen plenitudinis, vel cacochymiæ aliarum partiũ adducitur, vt vacuet. Alioquin vero refrigerantibus agendum erit, vbi fuerit calida intemperies, tam cibis, quàm reliquis omnibus, quæ ad rationem victus ſpectare videntur: calefacientibus, ſi frigida: ac pari ratione de aliis dicendum intemperaturis, tum ſimplicibus, tum compoſitis: quæ, quoniam in curandis ſimilibus iecinoris affectibus copioſius ſunt tractanda, ſummatim tantummodo in præſentia ea percurremus. Sed hoc tamen non eſt prætermittendũ, quod animi motiones concitati, vbi lien calidiori intemperatura fuerit affectus, non parum obſunt, vt ſunt ira, & mœſtitia: imo Ætius inter ea, quæ faciant ad cognoſcendum calidum huius viſceris affectum, & hoc retulit: ſi hæ animi concitationes præceſſerint. Sed & hoc etiam monuit non indignum cognitu: nempe quod in remouendis intemperamentis calidioribus iſtius viſceris omnia, quæ externus adminiſtranda ſunt, ſiue decocta ea fuerint, ſeu epithemata, ſiue emplaſtra, ſiue perfuſiones, vel (vt Græci aiunt) embrochæ, omnia ex poſca valde diluta conficienda ſunt, vel (vt loquuntur Græci) ex oxycrato, hoc eſt ex aceto multa aqua diluto: quod quidem non parum Gale. quoque probatur: nam acetum eſt medicamentum, quod maximè iſtius viſceris affectibus congruens eſt; & id propter ſucci craſſitiem, qui ab eo attrahitur, & quo præterea alitur. Pari quoque ratione humida eiuſdem intemperies per deſiccantia tam medicamenta, ſiue interius, ſiue exterius ſint adminiſtranda, quàm ea etiam, quæ ad victus rationem pertinent: & ſicca per humectantia corrigenda eſt. Vnde balnea aquę communis, & dulcis, congruerent non parum, ſicuti thermarum: quarum aliquæ calefaciunt, quidem aliæ vero refrigerant: omnes tamen eſiccant, humidæ intemperaturæ eſſent commodæ. Sed quia de his, vbi agendum erit de curanda intemperatura iecoris, eadem erunt repetenda: ideo (vt paulo antea diximus) ne tempus ſine vlla vtilitate conteratur, hæc ſummatim, & per capita volumus receſere. Igitur vlterius progrediamur, & de curãda lienis inflammatione, quæ longè acutior morbus eſt,

in præſentia ſermonem habeamus. Cùm ergo ſemper prior, & generalior indicatio ea ſit, quæ a natura affectus ſumenda eſt, vel ab eius cauſa: natura vero inflammationis ſit calida intemperatura a materia calida, quæ influens in particulã in tumorem illam attollit, & eius cauſa fluxio eſt calẽtis humoris: ſtatim duæ oriuntur indicationes nobis duos itidem ſcopos demonſtrantas. Nam primum indicatur fluxioni obſiſtendum, nequit autem commode obſiſti, niſi tum euacuatione, tũ vero reuulſione; præterea verò & repulſione: hæc enim ſunt, quę prę ſertim fluxioni opponimus. Primus ergo ſcopus erit, vacuatione eſſe reuellendum, & hoc quidem quatenus ad primam inflammationis cauſam pertinet. Sed quantum ad inflammationem, & eã materiam, quæ recepta iam eſt, & à qua attollitur particula in tumorem, ea etiam, cùm impleat locum morboſum, indicat vacuandum eſſe: nam vacuatio ſanat morbos ex plenitudine excitatos: verũ materia, quę iam recepta & infarta eſt, non poteſt facilè vacuari per medicamenta purgantia, neque etiam per ſectam venã: ſed vacuatur per ea, quæ vim habent particulatim rarefaciendi, digerendiq;, & diſcutiendi. Verùm cum hi duo ſcopi diuerſam inſtrumentorum rationem ſpectent, præcipuè vero ſpectant, quantum ad ea attinet, quæ repellunt, quæq; digerunt, & rarefaciunt: nam digeſtio, & euaporatio fit calidis, & laxantibus: repulſio verò refrigerantibus, & aſtringentibus. Sed primũ de illis agimus, quę ſunt citra hanc difficultatem, & cætera ferè præcedere ſolent, nẽpe de miſſione ſanguinis per ſectam venam: nam & ſi aliquando reuellamus & vacuemus per medicamẽta purgantia: in inflammationibus tamen viſcerũ internorum in inferiori ventre contentorum, nunquam, vt dum de iecinore & ventriculo ageretur, diximus: commodus eſt ſoluentium medicamẽtorum vſus. Statim ergo ab initio, & quàm primùm poterit, ſi tamen vires, vel ætas non aduerſentur, mittendus eſt ſanguis ex interiore vena in cubito, & eſt ea, quam (vt ſæpe diximus) baſilicã in pręſentia iuniores vocant: nõ tamen ea ſecanda, quæ in dextro brachio ſolet ſecari, ſicut in affectibus iecinoris, ſed potius, vt cõuenere omnes ferè celebres medici, in cubito ſiniſtro nã hoc longiſſima obſeruatione deprehenſum eſt, quod euacuationes, & reuulſiones, quæ fiũt per loca directe reſpicientia locum affectum, citiùs, atq; valentiùs, opem ferunt, quàm ſi alibi fiant. Quãuis ſi ad rationem anatomicam reſpiciamus, & ortum, inceſſúmque venarum, quæ vel ad dextrum, vel ad ſiniſtrum diſtribuuntur, nihil eſt, in quod poſſit referri, cur potiùs vena in dextro cubito plus iecinori conferat, quã lieni, vel potius contra. Nam quod quidam imaginantur, nempe id eſſe ob fibrarum rectum inceſſum, fabula inanis eſt. At ſi ea non apparuerit, id erit agendum, quod Gal. in lib. de Rat. cur. per ven. ſect. docet, ſecanda erit ea, quę ab hac deriuatur, quæ in flexu iuncturæ ſecari ſolet, eam communem appellant: vel ea ſaltem, quæ infra iuncturam in vlna apparet. Quidam autem (vt tertio de Adminiſt. anatom. refert Gal.) & eam venam in lienis affectibus incidunt, quæ in manu ſiniſtra inter digitum medium, & anularẽ ſita eſt: verùm neque inde ait ipſe ſanguis multus detrahi poteſt: vel etiam ſi permittatur fluere quantum ſponte fluere poteſt. Vnde neque nunc, niſi inueteraſcente morbo, ea vena ſecari ſolet, inter initia enim, quando magnus eſt fluxionis impetus, & opus eſt multum,

Cap. 16.

Cap. 5.

A & confertim vacuare, potius ad ſuperiores, & maiores venas accedẽdum eſt, vnde & ſanguis copioſior mitti poteſt. Nam (vt idem Gal. in eodem lib. de rat. cur. per ſect. ven. ait) experientia comprehẽſum eſt, quod ſanguis detractus ad libram vſq; non parum contulerit: vt tamen ſemper & virium. & ætatis ratio habeatur. Corpore autem exinanito, vt ratio expoſcit, atque victu tenui inſtituto, cũ morbus acutus ſit, interdicto omni carnium, ac vini vſu, necnon & aliorum, quæ confertim alunt, quæque craſſum alimentum generant, præterea & aliis inſtrumentis agendum, quibus reuellere ſolemus, vti ſunt clyſteres lenes inter initia, frictiones cruribus, & brachiis adminiſtratæ, & tandem reliqua B omnia id genus remedia aggredi opus eſt, quæ topica, hoc eſt localia dicuntur: & quæ exterius ſunt adhibenda, vt ſunt fomenta, perfuſiones, cataplaſmata, & quæ cum his ſimilem rationem habent: in quorum vſu aut fluentem materiam, vt paulo antè dicebamus, ſpectare oportet, aut eam, quæ iam influxit. Et cum prior ſit is ſcopus, qui ad fluentẽ, vel fluxuram attinet, (vt diximus) atque maiorem vim habeat inter initia, cũ parum ſit illud, quod in principio fluxit, multum vero, quod fluere poteſt: Ideo prius repellentibus erit incumbendum, quæ refrigerent cum aliqua aſtrictione: paulo poſt vero, cũ perſeuerante fluxione, ſemper maior fiat ea indicatio, quæ a fluxa materia, rationem ſuã habet, aliqua digerentia repellẽtibus ſunt commiſcenda, at- C que eatenus hæc magis addenda, &, ea quæ repellunt paulatim detrahenda, quatenus magis ſiſtitur, & intercipitur fluxio. Qua mox conſiſtente, detrahuntur omnia repellentia, niſi quantũ ſemper leui aliqua aſtrictione ad tuendas vires viſceris opus eſt omnino. Poſtquam autem fluxio conſtiterit, & feruor inflammationis deferbuerit, ſolis alioquin erit opus laxantibus, attenuantibus, & digerentibus, & tandem eius inclinantis ratio eſt curatio ſcirrhi, de qua ſuo loco dicemus. Magis autem particulatim de his in pręſentia agere ſuperuacuum videtur, cum ſimilem eſſe eam rationem, qua curandæ ſint iſtius viſceris inflammationes, ſicuti & iecinoris, vel ventriculi, diximus: niſi quod vt Gale. 14. Meth. tradidit lien fortiora medicamẽta perfert; & requirit D quã iecur. Sed & ratio victus eadem ferè commoda eſt in his inflãmationibus, quæ & inflãmationibus iecinoris: nam & hæ in morbis acutis ſunt, quamuis non penitus ita tenuis in his, ſicuti inflammationibus iecinoris, & ventriculi, quia viſcera illa digniora ſunt & operationem magis neceſſariam habent, quàm lien. Poſteaquam autem ſimilis, ac eadẽ, aut omnino, aut maxima ſaltẽ ex parte eſt ratio curandi inflammationem inclinantem lienis, & ſcirrhũ, ſtatim curationi inflammationis annectamus curationem ſcirrhi: vt tamẽ ne medicus interdum decipiatur id moneamus, antequàm rem aggrediamur cuius Gal. 2. lib. ad Glauco. meminit: nempe quod interdum intumeſcit lien, & tangenti, comprimentique renititur: neque tamen dolet, & citra E omnem febrem eſt, vt ſæpe videatur ſcirrhus eſſe: verumtamen ſcirrhus non eſt, ſed potius [vt & ex Ætio ſuperius diximus] flatuoſus tumor, qui à flatu craſſiori in viſcere intercluſo, ac illud diſtendente excitatus eſt. Vnde tumor is faciliùs curatur aſtringentibus, & diſcutientibus, & exſiccantibus: præſertim vero ſi in naturam œdematis vergat is tumor. Mixtæ itaque facultatis medicamenta eſſe oportet ex aſtringente, & digerente: ſicuti

Cap. 5.

Lect. 57.

Cap. 5.

te: ſicuti ſi abſinthio prius vtamur, mox verò cataplaſma addatur ex alumine, & ſulphure. Sed vbi ſcirrhoius fit tumor, ex quidem vti, quæ aſtringit, oportet, vt minor ſit, & ſolum, quanta poteſt robur addere particulæ: illa verò, quæ laxat, & digerit, attenuátque, oportet, vt plurimum excellat. Sed magis particulatim rem tractemus. Si ergo curaturi ſumus ſcirrhum, & ſtatim ab initio ſcirrhus fuerit, qui à fæculento, & craſſo humore, vel à lento etiam ortum habuerit, cùm ferè nequeat fieri quin fomentum aliquod habeat, vel ab vniuerſo corpore, vel à iecinore, operæ pretium faciemus, ſi ſtatim ab initio vniuerſi corporis, aut iecinoris curam habuerimus, nempe vacuatione melancholici ſucci in venis contenti, & ſi aliqua fuerit occaſio, cur is ſuccus multus generetur ex iecinoris, vel meſaraicarum venarum vitio aliquo, illi quoque antea proſpiciendum erit, ea quidem ratione, qua curandas eſſe affectiones harum particularum ſuperiùs oſtendimus. Vacuabitur autem faciliùs humor is craſſior, ſi prius attenuabitur: quæ attenuatio erit molienda tum ratione victus attenuantis: tum verò per medicamenta, quæ incidendi, & attenuandi vim habent, vt tamen neque iis vtamur, quæ vehementius calefaciant: nam quæ inſigniter calefaciunt, craſſiorem alioquin craſſum humorem, digerendo tenuiores, humidioreſque eius partes (vt Galen. nono de Compo. medicam. Cap. 2. teſtis eſt) reddere ſolent. Quæ autem ad rationem victus attenuantis pertinent, ea non eſt opus in præſentia exponere, cùm ſæpius de hac re fuerit ſuperiùs ſermo habitus. Medicamenta autem, quæ humorem in venis contentum ad vacuationem parare poſſunt, aut ſyrupi ſunt, aut decocta, aut alia, quorum ſæpius meminimus. Syrupi quidem, vt oxymel ſimplex quidem inter initia; mox verò & compoſitum: item ſyrupus, quem biſantinum Meſue nuncupauit, & ipſe quidem ſimplex primùm: deinde verò addito aceto, demum & compoſitus: præterea & qui de fumaria, vel fumo terræ dicitur, ſimplex ipſe etiam prius, poſtremùm & compoſitus. Sed & qui à pomis nomen habuere, vt qui de pomis ſimplex dicitur, poſtea & qui ſapor regis appellatur, poſtremò qui dicitur vulgò ex pomis compoſitus: vt tamen qui ex fumaria eſt, quiq; biſantinus tam ſimplices, quàm compoſiti accommodatiores ſint exuſto humori: alij verò aliis differentiis humoris D melancholici. Decocta verò parari poſſunt ex cichorio, fumaria, boragine, radicibus apij, fœniculi, betonicæ, & id genus aliis, quorum ſæpius antea mentionem fecimus. Parata vero materia, ad eam vacuandam accommodata medicamenta in ſimplicibus erunt ſena, polypodium, epithymum, & rhabarbarum, vt quod vim habeat lienem extenuandi, interdum vſque ad nigrum veratrum. In compoſitis verò faciliora, & leuiora ſunt, quod diacatholicon ab Arabibus dicitur, item & quod à iunioribus noſtris lenitiuum, & diaſene quoque aptum huic rei medicamentum eſt: in fortioribus verò recenſendũ E eſt id, quod confectio hamech nunc paſſim dicitur, & hieræ, quæ maiores dicuntur, vt eſt quæ Scribonio largo Pachij dicitur, & iam cœpit Venetiis eſſe in vſu: item quæ diacolocynthidos appellatur, & quę Archigenis. Purgato autem vniuerſo corpore, accedendum eſt ad curandum particulatim lienem, quo tempore eadem eſt inflammationis inclinantis curatio, & ſcirrhi, quando ſcirrhus ſolus curandus eſt, nulla vel vniuerſi corporis, vel alterius præterquàm lienis habita ratione: curatur

A verò partim attenuantibus, incidentibus, partim digerentibus, & vacuantibus, vel reſoluentibus medicamentis. Nam quantum ad rationem mittendi ſanguinis pertinet, non eſt, cur de ea longiorem ſermonem habeamus: quia ſi ei locus aliquis eſt, ille eſt inter initia, antequam omnino indureſcat [materia] & infarta ſit, & quando præſertim reuulſione eſt opus. Sed hæc particulatim tractemus, & primum de iis, quæ attenuant, & digerunt: in quibus hoc primum conſiderandum eſt, quod hæc intercidit differentia inter affectus, tumoréſve duriores, qui in liene excitantur, & eos, qui in iecinore; quod in liene (vt decimotertio Metho. docet Galen.) congruentia ſunt medicamenta vehementiorem vim habentia aperiendi & incidendi, quàm in iecinore; & id, Cap. 17. 18. B quia lien alitur craſſa, & lutulenta materia, nempe ſanguine (vt diximus) melancholico: & proinde ait ille, quem locum habent in curandis iecoris affectibus abſynthium, & eupatorium: eundem in curandis affectibus lienis habent cortex capparum, & aſplenum, vel ſcolopendrium. Atque non modò id in illis, quæ exterius adminiſtranda ſunt in lienis affectibus, id ſeruandum eſt, vt valentiora ſint in attenuando, & incidendo; verùm & in illis, quæ interius aſſumpta bibuntur, vel deuorantur: hoc enim docuit idem Galen. ſecundo libr. ad Glauc. Vnde Cap. 5. & germina tamariſci, aut eius cortex ex aceto, vel oxymelite decocta, tanquam optimum medicamẽtum ab eo ibidem laudantur, quo lien foueatur. Sed locum hunc magis particulatim tractemus. Itaque C in validis obſtructionibus lienis, atque adeo etiam in eius indurato tumore, ſyrupi accommodati erunt, præter oxymel ſimplex, compoſitum etiam, nempe cùm inueteraſcit affectus, compoſitum inquam, quod radicibus aperientibus additis confectum eſt: itémque qui biſantinus compoſitus, & cum aceto dicitur: ſed & his omnibus valentius erit oxymel ſcilliticum: præterea verò & ſyrupi, qui ex hyſſopo, quiq; ex calamentho, & qui ex praſſio conficiuntur, præſertim verò, vbi inſignis febris non obſtet: qui deinde dilui poterunt ex decocto confecto ex corticibus radicis capparum, ex ſcolopendrio, quod vulgò citrah appellant, itémque ex corticibus vel germinibus tamariſci: ciceris quoque rubri præcipuè, decoctum (vt docuit Gal. ſeptimo de Simpl. D medic. facult.) vtile eſt huic curationi, ſicut & lupinorum, præſertim verò ſi cum pipere, (vt ille ibidem teſtatur) & ruta ſumatur. Sed & in liene indurato plurimum ab eodem libro ſexto ſemen agni caſti laudatur, atque in hoc ſemini rutæ præfertur; vtpote quod ſit alicuius aſtrictionis particeps; vnde poteſt viſcus roborare, cuius expers eſt rutæ ſemen: ſed & marrubium, & ſcordium, & ſtœchàs poſſunt vtiliter in curandis id genus affectibus accipi; & vt quæ vim manifeſtam habeant viſcerum obſtructiones aperiendi: & horum multa non modò ex decoctis proſunt, verùm & arida, & contuſa vtilia ſunt, E maximè verò ex caricis data, quemadmodum ſecundo de Alimen. fac. docemur, vbi ait Gale. quòd lienoſis affectibus prodeſt plurimùm, ſi caricæ cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut ſaturegia, aut origano, aut calamentho, aut etiam (vt addit ſexto de Simplic. medicam. facult.) cum radice bryoniæ multò ante cibum comedantur. Sed & quædam, quæ in cibis accipi ſolent, vtilia ſunt his affectibus curandis: ſicuti beta cum ſinapi, aut aceto comeſta: item & amygdalæ, præſertim verò amaræ, & piſtachia, & tãdem omnia, quæ vim attenuandi

tenuandi habent citra inſignem calorem, & condimenta ex aceto: nam incidit, & attenuat, neque tamen calefacit: vinum etiam album, & tenue vtile erit. Sed tandem ad ea accedamus, quæ exterius adminiſtrata poſſunt lienem extenuare tumentem, & induratum, vel obſtructum, in quibus eligendis is ſcopus ſemper ſpectandus, qui & in illis, quæ interius ſumenda ſunt, nempe (vt nono de Comp. med.
Cap. 5. ſec. loc. tradit Gale.) quòd ea attenuare poſſint, & id potius ſuarum partium tenuitate, quàm inſigni calore: quoniam (vt paulò antea dicebamus) quæ inſigniter calefaciunt, conculcatam & infartam materiam craſſiorem reddunt; quare quæ inſigni ſunt amaritudine prædita, huic rei accommodatiſſima ſunt: ſi modò aliquid inmiſceamus auſteræ qualitatis, vt alicuius aſtrictionis non ſint experti, ſed etiam ſi acetum, vel oxymel illis addatur, vtiliter eadem ratione addetur: ſicut & illis, quæ interius ſumenda ſunt, & præterea alia, quæ eam formam dare poſſunt, quam nos in eis cupimus, nimirum quia quandoque illinire volumus, interdum ex decoctis ex aqua fouere, aliquando emplaſtra, nonnunquam cerata conficere. Illitiones fiunt ex oleo, & ſemper paratum in Apothecis ad hos vſus reperitur oleum ex radicibus capparum confectum, & oleum ex capparibus vulgò dicitur: quòd ſi valentius efficere vellemus, acciperemus oleum amygdalarum amararum, & illi adderemus radices capparum contuſas illi incoquendas, & acetum. Docuit autem Gal. ſexto de Simpl. med. facult. quòd ſi his medicaminibus confectis ad curandas obſtructiones, vel ſcirrhos lienis iniiciatur particula carnis vnguentariæ glandis, quàm ben Arabes appellant, expreſſo ſanè prius oleo, plurimum vtile fuerit; immo ait ibi, quòd ſi ex ea addita farina lolij, vel erui, & aceto fiat emplaſtrum, erit admodum efficax. Nos verò ſępe conficimus emplaſtrum, vel (vt nunc loquuntur) vnguẽtum ad hunc modum: accipimus oleum amygdalinum ex amaris amygdalis, exempli cauſa, ad vncias tres, pinguedinis gallinæ, vel quandoque anſeris (gallinæ quidem, ſi cupiamus magis emollire, anatis verò, ſi maiorem volumus digeſtionem) vnciam vnam, aceti vncias duas, vini albi ſubdulcis vnciam vnam, trociſcorum, qui ex capparibus dicuntur, tritorum drachmas duas: coquantur prius oleum, & pinguedo ad conſumptionem aceti, & vini, mox addantur trociſci, & omnia commiſceantur: ita enim

A fiet medicamentum ſatis molle quo locus poterit illiniri: quod ſi ceram, vel picem, vel reſinam, vel aliud id genus quidpiam adiiciemus, ceratum [illegible] vel mollius fiet, prout plus minusve horum addetur. Ego ſum frequentiſſime, & fœliciſſime [illegible] ſus: ſi tamen videtur affectus pertinacior, quã huic cederet medicamento, diſſoluebam ex aceto ammoniacum, & bdelium, ſingulorum vero ſeſquidrachmam atque illi addebam: poſſunt tamen, & multa addi: nam ſatis copioſam materiã paulo ante expoſuimus, in illis tamen trociſcis omnia ferè ſunt quę ſunt magis præcipua. in libro autem de Medic. facile. parab. Gal. ad lienoſos hoc cataplaſma laudauit, &
B facillimè parari poteſt, quod accipit fœni Græci vncias duas fariuę hordei, ſeminis naſturcij ſingulorum ſeſquiunciam: hæc omnia excipiẽda ſunt carne caricarum in mortario contuſa, quæ tamen prius ex acri aceto fuerint maceratæ. Sed tandem huic tractationi finem imponamus, & ad eam quæ ad affectus inteſtinorum pertinet exponendam accedamus. Quãuis enim ſi ad ea, quę ad ſuperius explanata ſunt ſpectare vellemus, & ordinem, quem inſinuauimus, ſequi, videretur prius eſſe agendum de affectibus renum: quia cùm tres ſint particulæ, quæ à natura creatæ ſunt, vt ſanguinem in iecore genitum expiarent, attractis nimirum ſuperuacaneis excre-
C mentis, quæ cum ſanguine gignuntur: nempe veſicula fellea, lien, & renes, ac ſubinde poſt ea, quæ ad iecur attinent, expoſita, de prioribus duabus ſermonem inſtituerimus: ideo videretur rationi conſonum, vt nunc ageremus de tertia. Verum quia ad horum intelligentiam parum videtur referre, ſiue hunc, ſiue alium ſeruemus ordinem, & Gal. videmus prius de inteſtinis, quàm de renibus agere, quem & alij multi ſequuntur: Ideo nos quoque eius ordinẽ ſequemur: neque id abſque ratione; quia excrementa, quę à prioribus attrahuntur, per inteſtina tandem naturæ inſtituto excernenda ſunt, excrementũ vero, quod attrahitur à renibus, per veſicam: idcirco cùm
D. abſoluta excretio excremẽtorum priorũ fiat ab attrahentibus liene, & felle, & expellentibus inteſtinis: excretio vero ſeroſi humoris, attrahentibus renibus, & expellente veſica: ideo poſt priorum duorum tractationem ſubnectere eam [voluimus] quæ inteſtina ſpectat, & differre eam, quæ pertinet ad renes, vt ſubinde de veſicæ affectibus agere poſſimus.

VICTO-

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER NONVS.

De Inteſtinorum Affectibus, aliarúmq; particularum quæ ad ea pertinent: ac prius de eorundem natura, & officiis.

CAPVT PRIMVM.

Lect. 58. QVOD inteſtinorum officium, munuſque duplex ſit, neminem, qui vel auctores eos nõ oſcitanter legerit, qui de vſu particularum noſtri corporis egere, vel ſectionibus humani corporis interfuere, latere puro. Nẽpe vt & diſtributioni ſucci in ventriculo iam prius confecti in iecur per meſaraicas venas, quę plurimæ ad ea pertingunt, commodè ſe præſtent. Et vt ſuperuacanea & inutilia excrementa, quæ ex primam ventriculo facta concoctione reliqua ſunt; immo vt, & quæ in vniuerſo etiam corpore generantur, & ad ea per venas portæ dimiſſa ſunt, ab illis extra corpus per ſedem expulſa excernantur. Et quamuis & tertium quoddam munus ab eis natura deſideret, nimirum quod ob affinitatem, & ſubſtantiæ multam ſimilitudinem, quam cum ventriculo habent, à quo quaſi ortum habent, illis natura aliquam concoquendi facultatem elargita eſt, à ventriculo quaſi defluentem, vt ſi quid cibi effugerit priorem ventriculi concoctionem, vel ſaltem non fuerit plenè concoctum, id in inteſtinis cõcoctionem aſſequatur. Pręcipua tamen officia ſunt duo illa priora: vnde natura ſagax, quæ omnia tanquam in finem, & commodum animãtium diſponit, inteſtina, ea ſubſtantia, ea figura, & magnitudine, & illis partibus conſtruxit, quæ actionibus, ac officiis, ob quæ fuere genita, magis opportunæ, & commodæ eſſent, & pro ratione diuerſi obeundi muneris, diuerſimodè eaeſſormauit. Nam quia ſuccus in ventriculo confectus cùm ad inteſtina profluit, humidus, & fluidus eſt: vnde neque magnam capacitatem requirit, & amplitudinem, in quam recipiatur, cùm diffluat facilè ad alias partes: ideo non fuit opus priora inteſtina, aut craſſiora, aut ampliora creari; A ſed maius operæ pretium erat, vt & graciliora, & longiora eſſent, & plurimùm reuoluta: ita enim, vt anatomici ſenſibus atteſtantibus, demonſtrant, in venas, & iecur diſtribuendus ſuccus citius & facilius attrahitur. Nam ratione longitudinis capacia ſunt plurium venarum: plures autem plus, & citius exugere poſſunt: & cum non attrahant, niſi quod proximum eſt, vt plus attrahant, facit anguſtia eorum. Reuolutiones verò id agunt, vt dum variè, & multifariam per tot inuolutiones tranſmutatur, & inuertitur, nulla pars vtilis effugere poſſit, quin aliquando venarum oſculis, per quæ fit attractio, occurrens attrahatur. Sed quia exucto omni vtili humore, reliquæ ſunt excrementoſæ, & terreſtriores, quæ & ſicciores, & duriores euadunt, immo in- B terdum admodum duræ, quæ magis diſtendere, & quaſi dilacerare poſſent inteſtina: Ideo poſteriora longè craſſiora facta ſunt, ſi ſubſtantiam ſpectes: ſed & ampliora, quæ illis non ſolùm opus eſt tranſitum facilem craſſioribus factis excrementis præbere, ſed ea aliquando diutius continere, donec opportunum fuerit ea excernere: ne videlicet cogatur animal ſtatim, & aſſiduè egerere; præſertim verò homo ad varia negotia natus, & ſæpiſſimè, vt moleſtiæ non paruæ, ita & impedimento eſſet hæc frequens, & aſſidua deiectio. Conflata verò ſunt, ſi de propria eius ſubſtãtia loquamur, ex duplici tergore, vel (vt aiunt) tunica, vt melius ſeruari poſſent & eſſent tuta à variis occaſionibus: vnde lædi facilè poſſunt. Cùm enim ſint communia inſtrumenta C cuiuſcunque ferè excretionis, quæ ad inferiorem aluum pertinent, per ea ſæpe vitioſi, & acres feruntur ſucci extra pellendi, qui ſæpe tranſeuntes erodunt, interdum & putrefaciunt inteſtina; ita vt ſæpe vniuerſa interna fuerint eroſa, & tamen qui ita erant affecti euaſere; quia natura innixa exteriori, quæ integra adhuc erat, potuit alteri opem ferre,

& ad integritatem perducere. Sunt autem tunicæ hæ intertextæ fibris tranſuerſis ferè omnibus, præter paucas longas, quia illæ impulſioni inſeruiunt: non habent autem ita attractione, vel retentione opus; quoniam ſuccus à ventriculo pulſus in inteſtina decubit, cui, vt digeratur in venas, motu potius & latione opus eſt, quàm quiete: & ideo natura fibris illis has tunicas compoſuit, quæ pellendo in cauſa ſint, vt continenter ferè moueatur. Eſt tamen & tertia tunica omnium extima, quæ ſimplicis, & membranoſæ eſt naturæ; vt pote quæ ſit pars peritonęi, vel ab eo ortum habeat, nullis intertexta fibris: ſicuti neque peritoneum. Tenuiora autem inteſtina magis ad nerueam, quomodo priori lib. expoſuimus, accedit; craſſiora verò ad carneam: & ſenſu admodum manifeſto prædita ſunt, vt excitẽtur ad excernendum, quando homini opus fuerit.

Quibus affectibus inteſtina obnoxia eſſe poſſint. CAP. II.

FACILE, ſi diligenter quis animum aduertat ad ea, quæ nuper expoſuimus, & eorum fuerit memor, quæ in prioribus libris fuerunt explanata, referre poterit, quot in vniuerſum morbi ſint, quibus inteſtina tentari poſſunt ex varijs, & diuerſis occaſionibus. Nam & his, qui proprij ſunt ſimplicibus particulis, & illis, qui compoſitis, & inſtrumentarijs; nec etiam ab illis ſunt tuta, qui vtriſque communes ſunt. Priores præſertim fiunt ex tranſmutata naturali temperatura, quæ veluti proximũ, & primum naturæ inſtrumentum eſt, quo in omnibus actionibus præſtandis vtitur: nam & ab intemperatura cuiuſcunque generis corripi poſſunt, tam ſimplici, & per vnius tantùm qualitatis exceſſum, quàm compoſita, in qua ſit exceſſus in vtraque primarum qualitatum contrarietate; atque illis interdum citra vllam materiam, à qua intemperies foueatur: quandoque vero cum materia, quæ fouet, & ſeruat eam intemperiem, & quæ quandoque alluit & defluit per particulas: interdum vero infarcitur in ſubſtantiam particulæ, eamque in tumorẽ attollit. Vnde variæ excitantur tumorum differentiæ pro diuerſa natura confluentis humoris: nam vel inflammationes, vel eryſipelata, vel œdemata, vt tumores duri, vt ſunt ſcirrhi, vel cancri, vel etiã flatuoſi, qui ſolent inflationes dici. Vitiatur autem interdum & conformatio, ſicuti quando obſtruuntur, vel anguſtatur tranſitus, & via, vel intumeſcente ſubſtãtia inteſtini, vel ipſa eius via ab aliqua excrementoſa materia repleta, vel ſi à proximis partibus comprimatur: interdum & de loco ſuo decedunt, ſicuti quando in ſcrotum cadunt, aut quando fracto peritoneo circa vmbilicum inteſtina exeũt, & in tumorem partes circuentes vmbilicum impellunt: quod præſertim mulieribus in difficilibus partubus, laborioſiſque conatibus cõtingere ſolitum eſt, ſicuti maſculis, ad ſcrotum dilatatis foraminibus, per quæ deſcendunt vaſa ſeminaria ad teſtes. Ego vero vidi & mulieres, & maſculos, in quibus apparet ex cauſa ſimili parũ ſupra inguina inſignis tumor. Sed & vnitas etiam ipſorum ſæpe vel ex externa cauſa diſſoluitur, vt ex vulneribus in inferiori ventre acceptis, vel ex interna, vt in dyſenteria. Quia vero morbus eatenus morbus dicitur, atque etiam eſt, quatenus aliquam illius particulæ, in qua eſt, operationem lædit: Ideo hæc, quæ in vniuerſum in præſentia explanauimus, particulatim ad operationes, quæ ab his morbis lædi ſolent, referemus. Porro duplices ſecundum genus ſunt illæ

A operationes, quæ imprimis in his viſceribus lædi poſſunt: quædam etenim, quæ a facultate animali proficiſcuntur; nam per neruos illis à cerebro & ſpinę medulla impertitos, ſenſus (vt paulo antea dicebamus) participes ſunt particulæ: & mouẽtur etiã, dum materiam per illas tranſeuntem impellunt ope fibrarum, quibus intertexta eſt earum ſubſtantia; verùm motus ille non eſt effectus animalis appellatæ facultatis; quia non fit per muſculos: ſed potius expultricis, quæ vna eſt ex naturalibus facultatibus. Ratione igitur ea, qua ſenſus expertia non ſunt inteſtina, vehementiſſimis interdum doloribus vexantur, tam gracilia, quàm etiam craſſiora. B Dolor autem, qui interdum gracilia cruciat, is eſt, quem Græci ileon appellauere, Latini verò voluulum: vtrique ea ratione, quia continenter, qui eo morbo laborant, voluunt, ac reuoluunt ſe à ſæuitia doloris agitati; ita vt vnum locum, neq; eundem ſitum vel minimo tempore poſſint ſeruare. Dolor vero, quo craſſiora inteſtina ſæpe ſollicitãtur, colicus dicitur, nomine à colo inteſtino, quod ſæpius ſolet eo exerceri, à medicis deducto: præterea vero & qui punctio, vel punctura dicitur. Hi ergo ſunt affectus, quibus inteſtina exerceri ſolent, ſumpta ratione diſtinctionis ab actionibus, quæ illis attribuendæ ratione naturæ, quam communem habent cum alijs particulis ſenſu præditis. Sed & alijs præterea proprijs morbis ſæpiſſimè afficiuntur, C quibus propriæ actiones, quæ illis attributæ ſunt, qua ratione naturalis facultatis ſunt inſtrumenta in diſtribuendo alimento in venas meſaraicas, ac in exnerendo excrementa, quæ in eis conſiſtunt, vel ibi confecta, vel aliunde impulſa. Vt autem hæc faciliùs explanare poſſimus, hoc primum aduertendum, quantum ad primam eorum actionem, cui graciliora præcipuè præſunt, quod Inteſtina diſtributioni miniſtrant: non quia illa ea ſint, quæ in venas diſtribuant, impellantur: ſed ſolùm per inteſtina defertur impulſum ab eorũ facultate expultrice alimentum à prioribus ad poſteriores ſubinde partes: venæ vero ſunt, quæ ſugunt ſuccum, qui in eis cõtinetur. Vnde quod ſuc- D cus non diſtribuatur, poteſt id vel vitio venarum ſugentium contingere; quia nimirum illæ non bene valent, ita vt poſſint attrahere; quod frequentius fit. Et ſi id in inteſtina ſit referendum, hoc propterea accidet, quia inteſtina materiam contentam in eis immaturè, & antequam poſſint venæ ſuo fungi officio, impellunt ad excretionem. Vnde reddetur aluus profluens, & liquida, & ad rationem demum profluuij alui referetur, & ad ea, quæ pertinent ad læſionem actionum, vel operationum propriarum alui inferioris. His itaque in hunc modum expoſitis, colligamus omnes hos affectus ad operationes læſas iſtius particulæ in quandam breuem methodum, vt res magis ordini hæreat: & E facilior euadat. Operationes itaque iſtius particulæ, quam latini aluum, Græci vero (ni fallor) *κοιλίαν* vocauere, triplici eo modo lædi, vel impediri poſſunt, quo & reliquarum particularum: nẽpe quia aut omnino tolluntur, & adeo fit aſtricta aluus, vt omnino negetur excretio ſtercorum, vel aliorum excrementorum: aut non omnino quidem ſupprimatur, ſed ægrè, vel parum, vel tardè excrementa reddat. Interdũ verò corrumpitur, vel vitiatur eiuſmodi operatio ad inferiorẽ aluũ pertinens: vitiata aũt eſt, quia vel immodica eſt excretio, tum quantitatis eorũ, quę egeruntur ratione; tum etiam

ratione

ratione frequentia[illegible] deiectionum: vel moleſta eſt A ratione modi, quo fit excretio: quia vel cum dolore, & torminib. vel cum multa expreſsione, & cupiditate deſidendi, quã τεινεσμὸν Græci vocãt quamuis non multa tamen fiat deiectio, ſicuti contingit in dyſenteria a Græcis dicta, & teneſmo: vel ea deiiciuntur, quæ non eſſent deiicienda, ſicuti fit in ea quæ ab antiquis medicis dicitur, hæpatica dyſenteria. Vnde cum de iis omnibus ſit particulatim agendum, & corũ cauſæ inueſtigandæ: ita enim fiet vt in cognitionem morborum facile perueniamus qui nobis prima initia methodorum indicabunt, quib. illi curandi, de iis quæ pertinent ad rationẽ alui aſtrictæ, vel ſuppreſſæ: poſtea de illis quæ ad alia vitia referuntur, ſermonem inſtituemus.

De Aluo nimis aſtricta, & eius cauſis, vel affectibus curandis. CAP. III.

Lect. 62. ALVVS itaque multiplices occaſiones habere poteſt, cur aſtricta ſupprimatur, vel ſaltem pigrior reddatur. Nam aut ex ſuo proprio vitio, affectuve: aut ratione cibi, vel potus qui aſſumuntur: aut ratione excremẽtorum excernendorũ: aut ex imbecillitate earum particularum, quæ inteſtina in expellendo iuuant, vt ſunt abdomen, componentes muſculi, qui inteſtinis opem non exiguam ferunt, præſertim cum duriora, & aridiora fuerint

Cap 2. ſtercora. Nam cum propterea difficilis fit excretio non modo (vt tertio, de Simp. cau. docet Gal.) muſculi hi plurimum iuuant, ſed & muſculi thoracis compreſſionẽ adiuuant: vnde reſolutis muſculis illis abdominis, nõ facilis fit egeſtio. Ex vitio quidem proprio inteſtinorum fit aſtrictior, & pigrior aluus, vel ex eo naturali, ſicut in illis fieri ſolet, qui ab ipſo ortu malum, & vitioſum corporis habitũ ſortiti ſunt: vel ex aduẽtitia aliqua affectione, nõ ex natura contracta, ſed potius ex erroribus, præſertim in victus ratione commiſſis. Affectio verò ea tandem referenda eſt in aliquam intemperaturam ex illis octo, nempe quatuor ſimplicibus, & totidem compoſitis, atque his omnibus vel cum

Aph. 13. materia, vel citra: vt tamen & hoc ſimus moniti, cuius Gal. primo de San. tuen meminit, quod has intemperaturas, vt hoc quod dicebamus, efficiant, oportet adeo vehementes eſſe, vt deiiciant vim expultricem ventriculi, vel gracilium, vel craſſiorum inteſtinorum: nempe quia aut hæc omnia, aut eorum plura, vel aliqua ſaltẽ affecerint. Sed quia in eundem ferè modũ alia ſolent affici quo & ventriculus: ideo in cauſis iſtarum intemperierũ exponendis non erimus longiores, cum de his ſit abundè dictũ, vbi de affectibus ventriculi ſermo habitus fuit. Ratione autem cibi fit aſtrictior aluus, vel propter eius qualitatem, vel quantitatem, vel ordinem, vel raritatem, vel tempus: & hoc propterea quia tardius ſolito accipitur. Qualitatis cibi cauſa aſtringitur aluus, quando vel auſterus, vel acerbus vel aridus fuerit. Quantitatis, quando minus cibi, quam par eſſet, & quam comedere ſoliti ſimus, aſſumimus. Ordinis verò ratione pigrior in egerendo fit aluus, ſi primum arida, & aſtringentia comedantur: quibus deinde ſuccedunt, quæ humida pinguia, & dulcia ſunt. Rarius autẽ, qui ſolito comedit, vt ſi bis in die comedere prius aſſueuerit: nũc autem ſemel [illegible] tũ comedat, vt faciunt, qui ieiunant: ſæpe enim illis aſtrictior fit aluus. Stercora etiam ipſa, vt diximus, cauſa ſunt difficilioris [illegible], & tardioris excretionis, quando adeo areſcunt & indurantur vt facta rotunda caprarum ſquibala imi-

A tẽtur: talia autem fiunt quando diutius (vt 2. Prorrhetic. docuit. Gal.) detinentur, & ab igneo & excedente calore ſiccantur, & quaſi vruntur. Interdum autem, quando rarius comeditur, aluus aſtringitur: quia pauciora gignuntur ſtercora, & quando minus cibi accipitur, & maior fit attractio a particulis propter egeſtatem. Nam & Gal. 3. de Simp. caus. cauſas referens aſtrictæ alui, ait, quod interdum id fit, quia maior fit cibi in vniuerſum corpus digeſtio & propterea pauciores fiunt deiectiones, quàm ſit pro ratione aſſumpti cibi. Non erimus autem longi admodũ in referendis ſignis harum affectionum, à quib. pigrior, & aſtrictior fit aluus. quo- Com. 6. Cap 2.

B niam earum magna pars, nempe quæ a mala, vel mutata ratione victus pẽdet examinata, & bene perpenſa præcedentis victus ratione, facile deprehendi poterit, ac ſubinde cognoſci, quid cauſæ fuerit cur aluus aſtrictior reddita fuerit: ita & ſi pauciores ſint, quã pro ratione ingeſti cibi, vel ſi aridiores, & duriores deiectiones ex ſpontaneis, vel illis quæ arte medica euocantur, excrementis iudicandum erit. Reliquũ ergo eſt, vt ſermonem conuertamus ad eas differentias, quæ pendent ex virium imbecillitate. Itaque quando ex imbecillitate ventriculi hoc incommodum ortum habet, cum illa aliquã eius inſignem intẽperaturam ſequatur,

C per ea indicia hoc cognoſcendũ erit quib. ventriculi intẽperamenta cognoſci ſuperius, vbi de ventriculi affectib. agebatur, a nobis ſunt expoſitũ. Sed ſi ex inteſtinorum intemperatura hoc acciderit, id etiam, tum quibuſdam ſignis illis ſimilibus quę in male affecto vẽtriculo ſolent obſeruari erit dignoſcendũ, tum & his nẽpe quia ſi ex nimio calore id ortũ habuerit, plerũmq; ſtercora arida, & dura reddentur, qualia ſuperius deſcripſeramus: percipietur præterea in ventre inferiori æſtus, & calor inſignis: ſitis etiam aliqua aderit, conſentiente ſiquidẽ ventriculo cũ inteſtinis. Quod ſi frigidior erit intẽperatura, cùm non poſſit eſſe cauſa ſuppreſſæ alui, niſi plurimũ excellerit naturales terminos: alioquin enim ſæpius experpeſſo frigore potius alui profuſiones ſolẽt cõcitari: Flatus ergo plurimi,

D refrigeratis inteſtinis, ac flatulenti dolores ſæpe excitabuntur. Ita etiam humidior intemperatura potius ad lenitatem alui facit, quàm ad ſuppreſſionẽ: verum cum excedit adeo, vt omnino deiiciat vires expultrices, mollia erunt & ſtercora, ſi quando ope medica euocabuntur, & humida: reſoluta etiam quaſi videbuntur inteſtina, vt & rectum inteſtinũ ſæpe procidat. At cum vitio muſculorum abdominis id contingit, non modo difficilis fit per aluum excretio, ſed aliæ etiam excretiones, quæ auxilium ab illis muſculis requirunt: ſicuti redditur vrinæ præterea manu abdomini appoſita, vel potius vtriſq; manibus comprimendo iuuerimus, facilior ſequetur excretio: adeo [illegible] & alia ſigna reſolutionẽ

E earum partium, & vicinarum, quæ cum his communionem habent, oſtendent [illegible]. Sed neque de cauti longiori oratione agendum eſſe puto: nam quantum ad vitia intemperaturę pertinet, eædem omnino cauſæ vitiant naturalem temperaturam poſſunt quæ & ventriculi, de quibus abunde ſuperius actum eſt. Pręterea vero neque admodum difficile fuerit rationem inire qua huic incommodo, quod ex aſtricta aluo nobis moleſtum eſt, occurramus, ſi tamen rectè his, quæ hactenus expoſita ſunt attenderimus: nam percepti cauſis vnde aſtrictio alui ſit facta, contrariis adhibitis remediis [illegible]

ficia: quis eſt, qui non percipiat, quod cùm iſthæc facultas non eas vires habet, vt continere poſſit neceſſe eſt, id quod continendum erat effluere? Vt autem profluuia fiant ratione expultricis facultatis, quamuis neceſſe ſit eam adeo robuſtam eſſe, vt poſſit expellere, illud tamen non omnino ſatis eſt: quia facultas hæc (vt tertio lib. de Natur. facul. probatum eſt) nunquam ex ſe moueri, & concitari
Cap. 12. ad expellendum poteſt; ſed ſemper opus eſt aliquo quod eam incitet, & quaſi euigilet, adigatque ad expellendum. Quæcunque verò illam excitant, vel incitant, ea (vt ſæpius in ſuperioribus libris fuit à nobis expoſitum) triplici nomine hoc agunt: nam aut quia multitudine diſtendunt: aut re natiuam aggrauant: aut quia praua quadam qualitate, vel mordaci, vel alioquin naturę aduerſaria, & moleſta prædita ſunt. Huic autē fundamēto & alterum non minus etiam cognitu neceſſarium addendum eſt: nempe quod excretionis inſtrumenta ſint inteſtina per quę, vt prius etiam expoſuimus, non ſolum primæ concoctionis excrementa expellenda ſunt; ſed præterea ſunt veluti communis quædam cloaca, & via per quam natura quicquid ferè in vniuerſo corpore ſuperuacaneæ, & excrementoſæ materiæ eſt, vel tanquam excrementum concoctionum, de quibus antea fuit habitus ſermo, vel etiam ex aliqua vitioſa temperatura contracta in aliqua particula, vel in aliquo viſcere genitum, poteſt, & ſæpe etiam ſolet expellere; & id propter commoditatē & connexionem, quam habent ea cum viſceribus
C omnibus. Nam primum quā connexione cum ventriculo coniuncta ſint, & quàm ea, quæ de ventriculo defluunt, commode ſuſcipiant, abundè ſuperius oſtendimus. Sed nihilo etiam minus explanauimus, quod facillimè à iecinore poſſunt varias materias per venas plurimas, excipere, quæ deriuatæ quaſi rami quidam à vena portæ eò pertingūt per quas etiam cum liene non paruam, eadem ratione, coniunctionem habent. Vena verò portæ cum caua vena in medio iecinore per ramuſculos committitur, vt facile excipere poſſit quæcunque per eas feruntur, materias: & cum à caua vena deducti rami diſtributi ſint per vniuerſum corpus, ad
D omnes tandem partes perueniunt. Quare per venas patet ad inteſtina additus ab omni corporis noſtri particula. A capite verò, & eius particulis profluere poſsūt ſuperuacaneę materię multiplici via: nam per venas primum, ſicut & ab aliis particulis diximus; deinde verò, & per aliam latiorē viam, cuius antea pluries meminimus, quæq; ad fauces fertur, & per eas poteſt deſt[illegible]llans materia per gulā ad ventriculum delata, tandem ad inteſtina impelli. Vnde cum nimis ad deiectiones, & profluuia prona ſunt inteſtina, & ſi proximè id prouenire poſſit, aut occaſione facultatis expultricis, aut contentricis, quæ in illis ſunt; non tamen ſemper prima occaſio ab eis petenda: aliquando quidē enim ea ſola continent in ſe omnē rationē, & cauſam, cur pro
E fuſior ſit aluus, & id quando facta eſt adeo in eis, præſertim verò in craſſioribus imbecillis facultas, quæ continet, vt quidquid ad illa confluit, ſtatim cogantur egerere. Hæc vero in eis duplex eſt, vna naturalis quæ proprie inteſtinis inſita eſt; altera verò, quæ ad animalem facultatem attinet, data a natura, vt naturalem in continendis alui excrementis vſq; ad oportunum tempus iuuet; & ea non eſt proprie cōmunis vniuerſis inteſtinis, ſed ſolū poſtremo quod rectum anatomici appellāt; nec ei etiam

in vniuerſo, ſed extremæ eius parti, quæ ad ſedē pertingit, quæ muſculo donata eſt à natura, qui e conſtringens interdicit ſtercoribus exitum, donec oportunum animanti viſum fuerit: qui quidem muſculus ſi reſoluatur, impotens animal fit ad fœces continendas, vſq; ad id tempus, quo inſtituerit eas deiicere; ſed effluunt, ſicuti colliguntur, præter inſtitutum, & omnem egerentis imaginationem, & deliberationem. Sed de hac cauſa citatioris, & frequentioris deiectionis non dicemus plura; quia ad tractationem de reſolutione neruorum potius ſpectat. Ea vero, quæ naturalis in inteſtinis eſt, cum ex eius infirmitate aluus fluida fit, ſemper ex aliquo
B proprio eorum vitio in cauſa eſt profluuij. ea enim inbecillam non afficit, niſi intemperies humida cum materia, aut citra: quam neceſſe eſt eſſe proprium affectum illius particulæ, in qua eſt, niſi forte hac ratione dixerimus eam poſſe eſſe per conſenſum cum altera particula: quia aliunde poteſt defluere materia, quæ eorum temperamentum vitiat. Quando autem à robore facultatis expultricis occaſionem habuerit, cum robur alicuius facultatis non poſſit eſſe ipſum per ſe alicuius morboſi ſymptomatis, vel affectionis cauſa; quoniam vires ſemper val[illegible]dæ per ſe ſunt rati[illegible] te[illegible]peramenti, quod naturale, & bonum ſit: vnd[illegible] q[illegible]o validiores ſunt quantum ad ipſas pertinet, per[illegible]ctiores etiam operationes efficiunt. Quare ratio à qua copioſa, & profuſa fit alui excretio, oportet
C vt prætetea à re alia petatur, nempe aut à re, quæ [illegible]x cernenda eſt, aut ab aliquo affectu illius particulæ, in qua eſt vis expultrix: quia (vt diximus) nunquam ex ſe mouetur hæc facultas, niſi ab alia quapiam re excitetur, & quaſi inuitetur. Excitatur autem, & inuitatur ab eo, quod excernendum, & expellendum: nempe quia moleſtum naturæ eſſe incipit: quam moleſtiam affert, vel qui multitudine diſtendit: aut onere illi graue eſt; vel quia mordet: atqui quod mordeat, vel eſt cauſa e[illegible]crementi delati per particulam, vel ipſius particulę: ipſius quidē quia aut aliquod in ea vlcus eſt cuius ratione laceſſitur particula: vel quia illa alioquin acriori ſenſu prædicta
D eſt: vnde minima quæq; percipit. Itemq; quod grauet, vel ratione particulæ, vel ratione materiæ: grauat enim; quia ſuperat vires id contine[illegible]tis; & ſuperat, aut quia materia ipſa quidem multa eſt, aut quia vires particulæ factæ ſunt imbecillæ. Excremēta autē, hæc quæ vel morſu, vel onere, & grauitate, aut diſtentione laceſſunt expulſoriam vim inteſtinorum aut genita ſunt in ipſis inte[illegible]inis, aut aliunde eo confluunt: quamuis raro in eis materia generetur, quæ ipſa laceſſere poſſit, niſi interdum in vlcerib. inteſtinorū magnis, aut malignis, ſi pus copioſum, & acre generetur, quod mordere poſſit vel in abceſſu, cum rumpitur, & pus effunditur. Non negauerim tamen, quod ex intemperie inteſtinorum, vitiato, & corrupto eorum alimen-
E to non poſſit interdum gen[illegible]rari vitioſa materia. Frequentiſſimé vero alui profluuia concitantur [illegible] materia alibi genita, & congeſta, quæ t[illegible]nd[illegible] in effunditur, vel confluit ratione, quam paulo ante expoſuimus, ad inteſtina. Poteſt vero primum fre- Lect 64
quentiſſime quidem a ventric[illegible]lo e[illegible] indi[illegible] ſed aliquando illa prius non modo [illegible]ongeſta, ſe[illegible] [illegible]e[illegible]ta fuit in ventriculo, id quando, [illegible] [illegible]ior eſt ventriculus, vel quando imbecillior [illegible] quā [illegible]t poſſit continere cibum, donec [illegible]ncoquatur: & primū ſequitur [illegible]ncoctrici[illegible] alterū ve[illegible] [illegible]t utrius

A facultatis defectum: nam ſi crudior, repletur interdum multa materia cruda, quæ cum illis grauis eſt, natura vt particula exoneretur, & ab ea moleſtia liberetur, illam vel ſuperius ad os impellit, ac ita vomitus cõcitatur, vel inferius, & ita ab inteſtinis accepta, ab illis etiam tanquam inutilis, & quæ potius oneri ſit, quàm vtilitati, expellitur. Interdum verò & cibus inconcoctus omnino expellitur, & profluuij hanc differentiam, qua cibus crudus, & ferè minimè tranſmutatus, qui ſeruat adhuc odorem, & colorem ſuum priorem, egeritur, lienteriá (Com. 1.) Græci nuncupauere, quaſi leuitatem inteſtinorum dicas: ex errore ſane eorum antiquorum, qui primi huic affectui nomen illud indidere: putabant etenim (ſicuti tradidit Gal. ſexto Aph.) intempeſtiuum hunc aſſumpti cibi exitum, & excretionem B cauſam habere interioris partis inteſtinorum leuitatem & lubricitatem, ob quam facile delaberẽtur quæ alioquin in eis continenda eſſent, ſi aſpera eſſent: quod tamen falſum eſt; quia cibi dum coquuntur, in ventriculo continentur, quoniam eos complectitur colligens ſe (vt prius memini me dixiſſe) per ſuam contentricem facultatem, & ſuas fibras: Quocirca cum eos continere nequit, tanquam importunum onus deorſum ad inteſtina detrudit, quæ tanquam rem potius inutilem, & illis grauem, quemadmodum à vẽtriculo excepere, ita etiã expellunt extra. Vnde quamuis tãdem ad inteſtina pertingat hoc ſymptoma, ſequitur tamen affectum propriũ ipſius ventriculi, à quo læditur concoctio: vel quia omnino aufertur, vt in ſumma cruditate: aut quia imminuitur, nempe cum ſemi- C coctum alimentũ excernitur. Vnde Gal. eodẽ loco 6. videlicet Aph. diffinitione expoſiturus, quid eſſet liẽteria, ait, quod eſt velox exitus eorum, quæ comedimus, bibimuśq;: additq; quod breuior erit diffinitio, ſi dicamus lienteriam eſſe concoctionis priuationem, vel defectum: quæ quidem diffinitiones differunt; quia prior eſt ſimilis diffinitioni iræ, quando dicimus, quod eſt appetitus vindictæ, quæ formã rei indicat: altera verò cauſam exponit perinde, vt illa, quod eſt accenſio, vel feruor ſanguinis circa præcordia. Sed de hac profluuij differentia particulatim deinde, & quib. de cauſis fiat dicemus, & quibus ſignis diſcernatur: & hunc modum fluxus quidam ex iunioribus ſtomachicum, D vel ſtomachalem appellant. Sed eſt & alia differẽtia alui profuſionis, quæ primam habet occaſionẽ à ventriculo per errorẽ concoctionis, quando cib. ab ipſo conficiendus corrumpitur correptus ab extraneo, & igneo calore, ac degenerat in quandam putrem, & nidoroſam, vt alioquin fœtidam materiam, quæ naturam laceſcens, & irritans cogit facultatem expultricem tam vomitu, quàm alui deiectionib. quaſi furibundam expellere: quem quidẽ affectum in tractatione de morbis ventriculi diximus choleram à Græcis appellari, à iunioribus autem, & Arabibus choliricam paſſionem, de qua etiã copioſe ibi egimus. Deinde verò poteſt fieri alui profuſio occaſione ipſius quidem iecinoris, quandoque proxime & primum interdum verò proxime quidem, ſed non ita, quin prius aliunde ſit illi E præſtita occaſio, vel ab vniuerſo corpore, vel particulatim ab aliquo mẽbro. Sed de illis primum agamus, quæ priorem occaſionem aliunde, quam à iecinore habent. Fiunt itaq; ſanguinis profuſiones per aluum, qui in eam à iecinore per venas a portis deriuatas, vel in vẽtriculum primum effunditur

A vel inteſtina, vel etiam per eas venas, quæ ſedi proximæ ſunt, vt tertio de Simp. cauſ. docet Galen. (Cap. 2. Com. 40.) Prima verò iſtius cruenti profluuij differentia nullam aliam cauſam morboſam habet niſi multam copiam ſanguinis: vel etiam boni, vt quarto libro de Artic. prodidit Gale. qui cum ſit oneri naturæ, quę alioquin vires ſuas validas habet, vt ab eo onere leuetur, apertis oſculis venarum, quæ vel ad ventriculum, vel ad inteſtinorum ſinus, vel ad finem recti inteſtini pertingunt, illum effundit. Plurimus autem ſanguis generatur (vt tertio de Cauſ. Simp. docemur) tum propter liberaliorem victum, dum cibis optimis, & plurimum nutrientibus veſcimur, tum propter otium, & abſtinentiam à ſolitis laboribus, & exercitationibus. Interdum verò ſanguis B hic multus congeritur, quando abciſum eſt inſigne aliquod membrũ, nec tamen parcius, quã antea comedimus. (Com. 40.) Has cruentas excretiones cruentam dyſenteriam appellaſſe Hippocratem teſtis eſt Gal. quarto de Artic. quæ excretiones ex interuallis quibuſdam fiunt, & per periodos. Quando vero fit alui profluuium vitio iecinoris, vel eius occaſione, non autem ex alia alterius particulæ cauſa, vel id fit ob errorem concoctricis in eo, dum ſanguinem ex prius in ventriculo concocto alimento generat, vel retentricis, vel attractricis, quod in ſuperiori libro capite de hepaticis expoſuimus. Ex errore concoctricis vitium contingit, quando ſanguinem inutilem, & ineptum alendo iecinori, vel vniuerſo etiam corpori procreat: quod quidem multifariã fieri poteſt, vt eo libr. oſtendimus. Nam C aut omnino ſine vlla tranſmutatione exire permittit, ſicuti ad ipſum allatus fuerat ſuccus concoquẽdus, quemadmodum in ſumma etiam ventriculi infirmitate, & cruditate diximus: ac ita ſequitur profluuium ſucci, ſeu chyli dicti, nullo pacto concocti: Aut leuiter in venis meſaraicis, dum per eas deferretur, aliquantiſper ſecũdum colorem mutatur: ibi enim incipit ruborem contrahere quod etiam fieri poteſt, ſi eius vis cuius officium eſt continere; vel illa cuius officium eſt ſuccum ex ventriculo, & inteſtinis, qui erat in ſanguinem conuertendus, attrahere, ita ſit infirma, vt eum minime attrahat; vel ſi ab obſtructionibus impediatur, deiectiones excretę per aluum, liquidæ, in compactæ fiunt: niſi (vt (Cap. 7.) octauo de Comp. med. ſec. loc prodidit Gal.) ac- D cidat, quod etiam vna & ventriculus ſit imbecillus quia tunc ſemicoctus cibus deiicietur, aut crudus. Interdum tamen, ſi ibi diutius moretur, à calore extraneo correptus corrumpitur in varios colores & formas, pro ratione diuerſæ corruptionis, & putredinis. Sed ſi facultas concoctricis non ita deiecta eſt, vt omnino impotens ſit ſed tantum imbecilior, ſacta, adeo vt aggredi quidem poſſit, nequeat tamen concoctionem abſoluere; fiunt egeſtiones illæ vt ſuperius quoq; diximus, quæ propriè hepaticę dicuntur: nam materia illa calore quidem ſanguinem imitatur, ſed eum qui dilutus fuerit ex multa aqua, & qui ſimilis aquæ, in qua fuerint lotæ carnes animalis nuper mactati, & potius ichor quidam ſanguinis eſt, quàm ſanguis. Eam verò materiã, quã E nequit ſuperare, & vtilem reddere, per eaſdem venas, per quas fuit ad ipſum attracta, expellit, & quaſi euomit ad inteſtina, & inde ſequitur id profluuij genus, quod hæpaticum propriè appellant, in quo non continenter aluus fluida eſt, ſed per periodos: aliquando enim videtur omnino eſſe ſuppreſſa, ac mox magis profuſe ad excernendum inſurgit

ſurgit. Hæc ergo eſt ſecunda differentia cruenta-
rum excretionum. Sed cum ex imbecilliori conco-
ctrice facultate id fit, & ſi vniuerſum videatur eſſe
vnum genus morbi; attamen particulatim illud ad-
uerſarias, non modo diuerſas continet ſub ſe diffe-
rentias; cum & ex frigida, & ex calida intempera-
tura ortū habere poſſit, & illis tū cum humiditate
tum vero cum ſiccitate. His tamen & hoc adden-
dum eſt, quod eiuſmodi cruentæ excretiones, &
hæpaticę ſolent fieri inter initia horum affectuum
nempe dum non valde adhuc imbecillis eſt facta
concoctrix facultas: vnde omnes fere iecoris affe-
ctus, ex quibus fit hæc imbecillitas, ſolent ab his
excretionibus inchoare: nam aucto ſubinde ma-
lo, mutatur hæc excretionum ratio, ac varij dein-
de earum & color, & odor & forma, vt paulo poſt
dicemus, in eis apparent: & id pro varia ratione
corruptionis, qua corrumpitur materia, quæ e-
rat coquenda: ſicuti etiam ventriculo accidere di-
ximus quando minus probe cibus conficit: ſed de
his paulo poſt. Tertia verò differentia inde etiam
fit, quod à iecinore itidem ſanguis, ſed alia de cau-
ſa, per inteſtina effunditur. Verum vt hæc exqui-
Lect. 65. ſitius intelligantur, eſt aduertendum, quod vbi
ſanguis fuerit rectè coctus, & confectus à iecino-
re, eo iecur fruitur, quatenus, inde alitur: reliquum
verò venæ, quæ à magna, & caua vena deriuantur,
exugunt, atq; in vniuerſum corpus deferunt. Quod
ſi aliquando accidat, vt id, quod in iecinore reli-
quum eſt, ibi retineatur ex aliqua cauſa, quæcunq;
illa ſit: ſiue ſit venarum vis attractrix facta imbe-
cillior; ſiue aliqua in viſcere obſtructio; ſiue exti-
ma cutis, & illi ſubditæ partes ex aliqua interna, vel
externa occaſione fuerint conſtipatæ, vt digeſtio
ſit intercepta: ſicuti expoſuimus, quando de cauſis
cur ſine fame ſit interdum homo, agebamus: iecur
vbi illum aliquantiſper detinuerit, tanquā illi iam
inutile pondus repellit per venas meſaraicas ad in-
teſtina, & ita fit cruenta excretio, Sed eiuſmodi ex-
cretio, cum ab hac cauſa ortum habet, nigrior ex-
cernitur, & (vt eodem 3. de Simp. cauſ. ait Gal.) a-
liquantiſper magis lucens, quam ſanguis omnino
naturalis: iam enim vlterius quaſi excoctus inci-
piebat vergere ad naturam melancholici humoris:
immo videtur quaſi ſanguis (vt ibidem tradidit
Cap. 2. Gal.) mixtus cum bile atra. Nam ſanguis quādoq;
ex frigore nigreſcit, & in grumum concreſcit, ve-
rùm nullum neque acquirit, neque retinet ſplen-
dorem, ſicut fit ſplendidior, quando aſſatur, & inci-
pit prope accedere ad naturam atrę bilis. Eſt demū
& quarta differentia cruentarum excretionū, poſt-
quam in harum excretionum mentionem incidi-
mus, ſed quæ non ita adhunc locum attinet, cum
nequeat eius ratio in iecinoris vitium referri, ſed
potius in proprium inteſtinorum affectum; cum ex
abraſis, & eroſis, vel vlceratis inteſtinis ſanguis ef-
fluens excernitur cum inteſtinorum ramentis, ac
doloribus, & torminibus: qui quidem affectus δυ-
σεντερία, hoc eſt difficultas inteſtinorum, à Græcis
dicta eſt; & ea ſane proprie dyſenteria dici mere-
tur. Nam ſi aliæ etiam ſanguinis excretiones dy-
ſenteriæ dictæ ſunt, id ſunt vel a quadam ſimilitu-
dine; quia in illis etiam ſanguis excernitur: vel quia
illi qui ita illas etiam appellauere putarunt in viti-
um aliquod inteſtinorum eſſe referendas. Sed de
hac proprie dicta dyſenteria paulò poſt vbi de pro
priis inteſtinorū vitio excitatis alui profluuiis age-
mus ſermonē habebimus. In præſentia vero redea-

A mus ad reliqua profluuia vitio iecinoris excitata.
Quoniam autem diximus paulo ante, hepaticas il-
las excretiones, quæ proprie hæpaticæ a medicis
ſolent vocari, ex imbecillitate concoctricis facul-
tatis iecinoris originem habere, atque pleriſque id
genus iecinoris affectus ab illis inchoare, quæ ta-
men poſtea ſi malum augeatur, formam, colorem
& reliqua accidentia mutant; de his etiam agamus
vt vniuerſum negotium abſoluamus. Vnde cum ea
imbecillitas à variis immo aduerſariis intempera-
mentis ortum habeat: quia (vt & alias diximus) cō-
coctio fit à natiuo calore particulæ concoquentis:
natiuus verò calor, teſte Gal. multis in locis, tem-
B peratus calor eſt, & quo temperatior eſt, eo exqui-
ſitius, & perfectius concoquit; & eatenus vitiatur
concoctio, quatenus natiuus calor a ſuo tempera-
mento longius recedit: & proinde etiā ſanguis, qui
per concoctionem gignendus eſt in iecore, magis
à natura ſanguinis recedit, & in alienam naturam
degenerat. Vnde quando non multus eſt receſſus,
fit quidem ſanguis, qui colore ſ. Item naturam ſan-
guinis imitatur, conſiſtentia vero minime: nam te-
nuis eſt, & aquoſus, vel ichoroſus. Sed ſi longior à
temperamento fiat receſſus, ita & humor genitus
procul eſt a natura ſanguinis: nam ſi ad calidum in-
temperamentum inclinet pro varia caloris ignei,
C & extranei virium ratione varia fiet in ea materia
tranſmutatio; quia tum putreſcit, tum aſſatur ab
eximio illo calore. Vnde ſæpe fiunt fluxus, qui col-
liquatiui dicuntur; quoniam quæ excernuntur, ve-
luti colliquationes videntur: nam calor ille igneus
primū humores, mox & carnē iecinoris eliquat: eli-
quatæ vero in bilem craſſam, quæ ſyncera ab Hip-
pocrat. & Galen. dicitur, digeſta nimirum tenuio-
ri, & ichoroſa eius parte, tranſeunt; atque talis deii-
citur, quæ fœdum quendam, & fere horribilem re-
fert odorem extranei caloris partim aſſantis, par-
tim putreſacientis ſignum manifeſtum. Interdum Cap. 7.
verò (vt 5. de Loc. affect. docuit Gal.) inter initia
quidem quaſi ichor cruentus eadem, qua dixi-
mus ratione excernitur: ſed aucto morbo, & inua-
leſcente deinde calore aſſante, atque vrente, excre-
D tio fit ſanguinis craſſi, & atri nēpe ex aſſatione ac-
cedentis ad naturam humoris melancholici: po- Lect. 49.
ſtremo vero & atræ bilis. At verò ſi iecur à tempe-
ramento proprio ad frigidum receſſerit, atque ita
ſit redditū imbecillius, excretiones redduntur pa-
ri modo inter initia tenues, & quaſi ichor ſangui-
nis; ſed neq; ita aſſidue, neq; multæ: nam quaſi per
periodos, & per interualla, quando iam ſuppreſſa
videtur aluus, repente citatur; atq; poſtea profluuiū
protrahitur; & per aliquot dies fluida facta magis
confertim deiicit: & (vt prius diximus) cum morb.
in longius protrahitur, non eadem forma colórq;
& ſubſtantia deinde ſeruatur. Vnde & hic inter
initia, dum adhuc non admodum deiectum eſt ro-
bur facultatis concoctricis, fit quidem aliqua tran-
ſmutatio alimenti ad naturam ſanguinis, ea tamen
E ſolum inchoata, & minimè abſoluta: mox verò in-
creſcente iam affectu, materia illa, quæ coqui non
poteſt neque vinci a natiuo calore, corrumpitur
tandem & perinde (vt Gal. octauo de Comp. med.
ſec. loc. ait) in varias formas, & modos vitiatorum
excrementorum degenerat: quemadmodum in vē-
triculo fieri ſolet, quando crudior eſt, neque con-
coquit ea, quæ ingeſta fuere: quandoq; enim cor-
rumpūtur in varias formas. Sed inter hæc (vt idem
docet) differentia ea eſt, quod hæc vitia, & corru-

ptiones, quæ in ventriculo fiunt ſatis aperte apparent: in iecinore vero confunduntur ob id, quia cũ alimentum, quod prius coctum fuerat in ventriculo in iecur diſtribuitur, ſanguini commiſcetur, qui in eo viſcere præerat, ac ibi corrumpitur, tandemque & ſanguinem ſecum in eandem corruptionem trahit: quo fit deinde, vt variæ gignantur in hac etiam intemperie excretionum formæ colore, odoréque differentes: vt tamen non omnino ſint ita illis ſimiles, quæ ex intemperie calida ortum habẽt vt facile diſcerni non poſſunt, ſi quis diligentiam adhibuerit; vt pote quoniam in frigida intemperatura primum, neque ita graue olent, que excernuntur, ſicuti quæ in calida ex colliquatione fiunt neque formam, & conſiſtentiam habent ac ſi eliquaquata caro eſſet, ſed potius vt ſanguis, qui putruerit. Interdum etiam fit excretio quædam in hoc frigido iecinoris affectu, quæ ſanguis quidam videtur ater, vt ibidẽ ait Gal. qui tamen, ſi diligẽter inſpicias neq; ſanguis eſt ater, neq; grũmus ſanguinis concreti; ſed eſt pr[...]prie ea humoris melancholici ſpecies, quæ eſt veluti fex ſanguinis: vnde nõ eſt ſimilis exquiſitæ illi atræ bili, quæ lucet, vt bitumen Iudaicum, & ex aſſatione fit qualis ea erat, quæ poſtremo excernebatur ex intemperatura calidiori, quæq; ex vſto, & aſſato ſanguine ortum habuerat: quia hæc ex putreſcẽte potius ſanguine fit quam ex eo aſſato. Hi ergo & tales ſunt fluxus, qui hæpatici, quia ex imbecillitate, & intẽperatura iecinoris ortum habent, dici conſueuere: in quos etiam referendus eſt fluxus qui inflãmationem iſtius viſceris ſequitur: nam & hic ex calida intemperatura originem habet. Quod verò alui profluuia & vitio lienis poſſint euenire, præter id quod rationi conſentaneum id eſſe videtur, cum & lien ſua excremẽta naturæ inſtituto in ventriculũ propellat, quæ ſi multa cõgerantur, tũ in vniuerſo corpore tum etiã in iecinore, nec lien ipſe infirmus ſit, verũ & attractrice, & expultrice facultate valeat, neque obſtructiones obſtent, attrahet copioſum cum melãcholicum ſuccum, ac ſubinde per ventriculum ad inteſtina excretum tandem cum alui deiectionib. expelletur: experẽtia huic etiã rei atteſtatur Hippocratéſq; & Gal. 4. Ap. & 6. de Loc. affe. aſtipulãtur. 6. n. de Lo. affe. ait, iecur, lienémq; vt multa habent cõmunia ſymptomata, ita in hoc etiam nõ eſſe diſſimilem eorum rationem, quod vt in ventriculum cruentis propulſis excrementis iecur cruenti vomitus in cauſa eſſe poteſt, & illis ad inferiorem etiam aluum propenſionem habentib. fiunt (vt paulo antea expoſuimus) cruentæ, & hæpaticę deiectiones ita etiam & ex liene tum vomitus, & nauſea poteſt concitari: tum vel maxime etiam deiectiones nigræ, & melancholicæ: ſed hæ interdum (vt ille ait 4. Aph.) rationem habent motus iudicatorij. nempe puta morbi vel lienis, vel etiam qui ex iecinore vel qui ex vniuerſo corpore ortum habent, per eas reſoluuntur: interdũ verò ſymptomatis, quando & multus generatur ſuccus melancholicus, & lien factus imbecillior, illum aut nequit attrahere, aut nequit expellere. quare iecur & ipſum ea occaſione redditur imbecillius, vt deinde effluere permittat ſcatens hoc excrementum: quod & ex obſtructione lieni euenire præterea poterit. Sed nihilo etiã minus vitio, vel ratione vniuerſi corporis poteſt concitari copioſum alui profluuium, & aliquando quidem natura excernente ſuperuacaneum; & inutile excrementum, vtiliter (vt in lib.

Aph. 22. 3. 23. Cap. 1.

B C D E

de Differ. Simp. ait Galen.) ea prouidentia, qua morbis, qui poſſunt ex retentis his excrementis excitari, cauere ſolet. Vnde ſexto de Sanit. tuend. ait alui deiectiones eſſe commune auxilium illis omnibus, in quibus congeſta eſt vitioſorum humorum copia & huiuſmodi alui profluuia multis vel etiam dum bene valent, ſalubriter accidere ſolent, qui per certa quædam interualla perinde, vt mulieres per mẽſtrua, purgantur. Fiunt & aliquando in morbis quando natura facta fortior ſuperatis morboſis excrementis, morbóſq; indicatura, facto impetu, eo confertim excernit: eiuſmodi tamen excreto nunquã in morborum initiis, neq; anteaquam concoquatur, apparere poteſt, ſed poſteaquam ſigna concoctionis viſa fuerint. Fiunt tamen & profluuia alui ſtatim ab initio morbi, vel parum poſt initia per quæ excernuntur alias aliæ vitioſæ materiæ: id quod accidere poſt, vel ob id quia facultas excretoria ſolicitatur à nimia malorum copia quam, natura nequit ferre: vel a multa malitia, & acri malignáve eorum qualitate: aut ex imbecillitate: aut facultatis contentricis, quæ facta languida nequit amplius in vaſis cõtinere ſuccos, ſed eos permittit, vt ſponte effluant. Multa autem ſuccorũ copia multis poteſt de cauſis generari, vt à prima partitionis huius parte explanãda exordiamur. Primum quidem ex ſuppreſſa aliqua euacuatione, qua ſolita eſt natura, expurgatis ſuperuacuis excrementis aut continenter, aut per quædam interualla, corpus vniuerſum mũdum ſeruare: Continenter quidem per cutem fit digeſtio eorum præſertim excrementorũ, quæ per tertiam in ipſis particulis factã concoctionem generantur, quã excretionem motiones corporis, quibus exercetur, adiuuãt, frictioneſq; & balneæ vnde cum hæc vacuatio intercepta ſupprimitur paulo poſt copia vitioſorum ſuccorũ congeritur, præſertim verò in calidis & ſiccis corporib. (vt Gale. & alibi & decimo Metho. docuit) in quibus fuliginoſa, vel fumoſa excrementa multa generantur. Quare vt idem 3. de Natu. facu. lib. ratiocinatur) cum ſtipata, & obſtructa cute intercipitur vaporoſorũ excremẽtorum digeſtio, & exitus, partes, quæ ad eam pertingunt, eorum copia quaſi onere quodam grauatæ à ſe repellere ea nituntur; atq; cum exitus per cutem vti prius ſolebant, illis ſit ademptus, intro conuerſæ ad vicinas illis partes impellant, ſed hæ accepta repellunt ad alias, donec tandem poſtremo ad venas, & ſubinde ad viſcera confluant: atque in hunc modum poteſt tandẽ alui profluuiũ con[cit]ari. Sed & per lotia interdum fit excrementorũ expurgatio, & nonnunquã per inteſtina, cum aut fellea veſica, aut lien, aut renes ſuo funguntur officio: verum ſi vel ex eorum obſtructione, vel alia alioquin mala affectione deſtituãtur a ſuo munere, vel non integre obeant, retentis excrementis, ac illis in vniuerſum corpus diſtributis, tandẽ multa congeritur cacochymia. Sępe etiã illud in malam victus rationem referendum eſt, præſertim verò in illis quæ ad cibum, & potum pertinent. Nam cum primum aberratur in ventriculo, aut ratione pluris ingeſti cibi quam ille ſuperare poſſit. aut eius qui ſuapte natura facile corrumpitur vel in nidorem, vel aliam incongruentem qualitatem & naturam: aut in apparatu, vel in ordine, vel in aliis quæ in lib. præcedenti fuere expoſita: in ille con[...] ſect. illis [in] vẽtriculo, neceſſe eſt in vniuerſo corpore congeri copiam vitioſorum ſuccorũ quia vt

Cap. vlt. Cap. 4. Cap. 4. Cap. 5. Cap. vlt.

quarto

Cap. vlt. quarto de Sani.tuen.ait Gal.)neq; ſecunda conco-
ctio,quæ fit in venis,poteſt bona fieri,neque tertia
vt neceſſe tandem ſit, copiam excrementorum in
vniuerſo corpore contrahi:& hac ratione & chole-
ræ fiunt,& alui profluuia. Sed & hoc prouenire po-
teſt ex aſſatione ſanguinis, & cæterorum ſuccorũ,
dum pars eius in bilem flauam,pars in atram verti-
tur, quod in acutis febribus fieri ſolet: vel etiam
propter ingentem putredinem,vt item in febribus
putridis, præſertim vero malignis: vel tertio per
colliquationem, quod item & in febrib. ardentib.
& in eis imprimis, quæ peſtilentes dicuntur, eue-
nit:in quibus partes externæ vix tepidæ ſunt,inter-
næ vero vruutur.in his eliquantur primum humo- B
res, præſertim ſanguis, mox membra teneriora:
prius quidem adeps, deinde vero & caro. Ratione
vero imbecillitatis contentricis fiunt profluuia à
toto in morbis omnino pernicioſis, cùm deiectæ
ſunt vires,quæ omnino corpus noſtrum regunt:ſi-
cuti ſæpe in acutis, & malignis febribus continge-
re ſolet,& in diuturnis, quando iam ad extremum
deuentum, vt de tabidis dixere Hippoc. & Galen.
Cap. 16. 7. Apho. Poſſemus & de alui profluuiis particula-
tim ſermonem habere, quando ſuppreſſam eua-
cuationem per hæmorrhoidas fieri ſolitam,vel per
muliebres menſes ſequuntur. Verum quoniam al-
ui profluuia his de cauſis excitata inde habent or-
tum; quia vniuerſum corpus, ſuppreſſis his ſolitis
purgationibus,repletur vitioſa materia, ac multis C
excrementis. Ideo horum non putauimus particu-
latim alioquin faciendam eſſe mentionem,ſed hæc
ad ea referenda eſſe, quæ ab vniuerſo corpore oc-
caſionem habent. Vnde & ad alui profluuia, quæ
vitio inteſtinorum fieri ſolent,exponenda tandem
Lo.7.67. accedamus. Vitio ergo inteſtinorum poteſt alui
profluuium concitari,ac multa, frequenſque deie-
ctio,aut propter leuitatem nimiam eorum,&(vt i-
ta dicam) eorum lubricitatem, qua nequeunt ea
contineri,quæ in ipſa à ventriculo amandãtur, do-
nec à venis exugantur, ſed ſtatim defluunt, vel ob
eorum imbecillitatem,ex qua grauata à re conten-
ta nituntur illam expellere. Hæc autem incommo-
Com. 20. da(vt ſecundo Apho. tradidit Gal. ob exceſſum D
humiditatis,& ſæpe ob præſentiam materiæ lentæ,
vel viſcidæ,vel ibi genitæ,vel a capite deſtillantis,
eueniunt:quandoque vero accidunt propter mor-
ſum inteſtinorum:vnde excitantur,& coguntur ex-
pellere id,quod mordet, & vellicat. Morſus vero
duas poteſt occaſiones habere: nempe alterã,quæ
à præſentia,vel tranſitu rei acris pungentis, vel e-
rodentis ortum habeat: alteram ex propria affe-
ctione inteſtinorũ:quæ item duplex eſſe poteſt:in-
terdum ex multo,& acri inteſtinorum ſenſu: non-
nũquam ex vlcere contracto,vel quandoque ex in-
flammatione,vel in ſuperiorib. gracilibuſque, vel
inferioribus,& craſſis, vel in extremo, quod rectũ
eſt. Sed ſi ex præſentia rei contentæ pungentis, &
acris,vel ea genita in ipſis eſt: generari vero non- E
nunquam poteſt:quia materia,quæ ad illa defertur
ibi ex aliqua in illis ſuborta intemperatura,præſer-
tim vero calida,corrumpitur:vel eius etiam alimẽ-
tum ex ſimili intemperatura conuerti in vitioſos
humores poteſt, à quibus & morderi poſſunt inte-
ſtina,& in eis vehementes concitari dolores, vt 12.
Cap. 7. Meth. expoſuit Gal. Sed & pus ex vlcere inteſtino-
rum genitum,& per ipſa excretum,ſi acre, & viru-
lentum ſit, poteſt abradere, & vellicare inteſtina:
virus quoque exſudans ex inflammatione in ipſis

A ſuborta,itémq; ex eadem pus effuſum in inteſtina,
ſi ſuppuretur,& interius aperiatur:vel mordax ma-
teria ad ipſa aliunde confluit, quæ poteſt eſſe itidẽ
pus ex aliquo interni alicuius visceris abſceſſu ru-
pto vel bilis flaua ex iecinore, vel ex corpore vni-
uerſo defluens:vel ſalſa pituita ex capite,aut aliun-
de impulſa:vel humor melancholicus exuſtus, itẽ
ex iecinore:vel qui veluti fæx eſt ex liene: vt nunc
excretiones cruentas, de quib. ſatis antea diſſerui-
mus,prætereamus,niſi quantũ ad præſens inſtitutũ
facere poteſt:facit autem præſertim,vt de cruentis
deiectionib. aliquid dicamus,quæ ſolent tanquam
cauſam habere vlcus in inteſtinis. Affectus ergo is,
B ſiue profluuiũ alui,quod cruentũ eſt, & occaſionẽ
habet ab inteſtinorũ vlcere, dyſenteriã Græci ap-
pellant, Latini vero aut inteſtinorum difficultatẽ,
aut tormina, propterea quia torqueri videntur in-
teſtina,dixere. Sed hic pauliſper conſiſtendũ; quia
affectus hic perquàm difficilis interdum eſt,& non
minus quandoq; animum medicorum, quam ven-
trem ægrotantium torquet. Eſt ergo (vt 6. Aph. ait Comment 9.
Gal.)propriè inteſtinorũ exulceratio,quæ a re ab- Cap. 10.
radente,vel mordente,vel etiam,(vt idem 5. de Vſu Cap. 2.
part. ait)putrefaciente contrahitur. Sed tamen co- Cap. 2.
ſiderandum etiam id eſt,cuius fit mẽtio 6. de Loc.
affect. ac etiam primo, quod dyſenteria duplicem
poteſt rationem,conſiderationémq; habere: quia
nunquã ferè morbus is ſubito fieri poteſt, ſed tan-
C tũ paulatim; vnde aliquandiu fit: poſtea vero facta
eſſe merito dici poteſt. Quare dum fit, nec dũ inte-
grè factum eſt vlcus, abſolutè, & propriè dici non
meretur dyſenteria; niſi cum hac adiectione fiens
dyſenteria,vt eã in generatione eſſe intelligamus.
Initia ergo hęc habet dyſenteria,quod primum in-
cipiunt deiectiones acres,quæ inteſtinis demorſis,
& abraſis dolores excitant: deiicitur autem bilis
mordax,& flaua,qualis eſt,quæ ſyncera dicitur,vel
atra etiã & exuſta,vt ea eſt,de qua paulo ante mul-
ta verba fecimus:quandoque vero (vt tertio Aph.
tradidit Gal.) & ſalſa pituita à capite in ventricu-
lum defluens. Quod ſi malum progrediatur, cor- Cap. 17.
pora quædam pinguia, & quaſi mucoſa, quæ inte-
D rius inteſtinis hærebant, deraduntur, detractaque
excernuntur. Tertio niſi res conſiſtat, excernuntur
ramenta quædam chartilaginoſa, & craſſiuſcula ex
interna interiore tunica,quaſi cuticula deraſa,quæ
ſimilis eſt extimæ cutis parti, quam Græci epider-
mida vocãt,noſtri cuticulam vertunt. Et hactenus
quidem fit dyſenteria. Poſtremo vero perſeueran-
te fluxione acris humoris, & iam ad ſubſtantiam
inteſtini peruenit deraſio,& ſanguinis nonnihil ef-
funditur: ſed tunc iam facta eſt vlceratio, & iure
merito dyſenteria dici debet. Quamuis autem iam
facta eſſe dicatur, & conſiſtens, non tamen ita fa-
cta eſt,vt & ea diuerſos ordines,&(vt aiunt gradus
non habeat,quatenus aut profundius vlcus excita-
tum eſt, aut magis ſummam eius partem occupat:
E nam interdum ſumma tantum quaſi eius interior
pars deraſa eſt: interdum magis in altum rẽs pro-
fecta eſt, vt abſumpta quãdoque fuerit interior tu-
nica;& tamen(vt teſtatur Gal. 5. de vſu partium)il- Cap. 10.
le,qui ita male affectus erat,curatus eſt. Poteſt qui-
dem & ſecunda exterior tunica erodi; ſed cum eo
peruentum eſt, non eſt memoriæ proditum ali-
quem vnquam euaſiſſe. Præterea vero poteſt eſſe
vlcus ſimplex, poteſt & corroſiuum eſſe quod [illegible]
terius eſt,poteſt & putridum:computreſcunt [illegible]
(vt ibidem prodidit Gal.)inteſtina a ſync[illegible]

tr[illegible]

Loci 68. tranſitu, quod adhuc prius eſt. Vltimo poſſunt eiuſmodi vlcera canceroſa eſſe, nimirum quando ortum habēt ex tranſitu bilis atræ per inteſtina: quod deterrimum; immo (vt 4. Aph. conſentiunt Hip. & Gal. pernitioſus, & lethalis omnino eſt affectus. Si quis autem rectè ad ea, quæ hactenus expoſita ſunt animum aduerterit, hæc omnia percepiſſe potuit: primum quidem, quod pleruoque (vt ſcripſit Aph. 1. Hip. 7. Apho.) dyſenteria ſequitur alui profluuia: vitioſis ſiquidem humoribus diutius in inteſtinis commorātibus. Quod ſi alicui ſuccurret dubitandi occaſio ex iis, quę de natura, & officiis inteſtinorum dicta ſunt: (quemadmodum Gal. viſus eſt 5. de Vſu partium dubitaſſe) qui fieri poſſit, vt acri humore vlcerari inteſtina poſſint, cum & ſint eximio quodam ſenſu prædita, & ſtatim excitata, quæ nocēt, ferre nequeuntia ea depellunt, & deiiciunt. Ille ex eodem Gale. reſpondendi rationem depromat qui omnem iſtius rei rationem in ſinus multos, & flexus, quibus implicita ſunt retulit; in quibus morari tradeos excrementum mordax poteſt non ſolum ea abradere, ſed mox etiam excidere. Deinde verò & hoc, quod ſæpe dyſenteria ſequitur Aph 72. lienteriam, hoc eſt inteſtinorum leuitatem: quod Hipp. docuit 6. Aph. nam cum ſæpe leuitas hæc ortum habeat (vt ſuperius in hoc præſenti capite relatum eſt) ex redundantia acrium, & malignorum humorū mordentium veotriculum, & inteſtina: hi ſi in illis diutius perſtiterint, tandem (vt ibi Gale. docet) in dyſenteriam res tranſit: præterea verò & diarœam ſæpe dyſenteria ſequitur, præſertim verò (vt 7. Aph. ait Hip.) ſi ſynceræ fuerint deiectiones. Cum autē huius affectionis origo ſit ab actib. humorib. & abradeotib., facile eſt iudicare, quod autūno (vt 3. Aph. ait Hip.) frequētius quā aliis tēporibus, dyſenteriæ concitantur: nam præter fructuū Aph 23 eſum, quibus abundet autumnus, multa in eo co- Aph. 23. pia diuerſorum humorum vitioſæ naturæ gignun- Com. 7. tur. Autumous enim (vt Gal. 1. Apho. ait) comparatur morbis ex corruptione humorum excitatis: ac inæqualitas eius viſcerum viribus aduerſaria nō parum eſt. Vnde & tempeſtates, quę plurimum ſiccæ ſunt, in calore verò & frigore inæquales (vt eo- Com. 6 dem 3. Aph. docuit Gal.) obnoxia reddūt corpora dyſentericis affectibus. Ita & ætates, in quibus plurima congeritur bilis his affectib. ſunt non parum expoſitæ: ſicuti conſiſtens ætas, & quæ iam (vt 3. item Aph. ipſe ſcripſit) inclinare incipit. Sed neque hoc prætermittendū eſt, quod tamen & ex an- Com 30. te explauatis ſequitur: nempe quod præter alias differentias, quarum ſuperius fuit facta mentio, illæ etiam cognitu neceſſariæ ſunt ad rectam curandi rationem inſtituendam, quæ à loco affecto accipiuntur. Nam vel graciliora inteſtina ab vlceribus correpta ſunt, vel craſſa: longè autem difficiliot curatu morb. eſt, & magis dolorib. torquet, cū laborant gracilia, quam craſſa; & deterior eſt, quando ieiunum, quam quaodo alia malum occupat. In craſſioribus verò quandoque id quod colon dicitur, interdum vero poſtremum, rectum videlicet laborat, atque facilior eius erit curatio. Docuit au- Cap 1. tem Gal. tum 1. tum ſexto de Loc. affect. qua ratio- & 4 ne diſtinguendum ſit, quando gracilia, & quando Cap 2. craſſa inteſtina malè habent; & id quidem tum ex natura eorum, quæ deiiciuntur, tum præterea ex modo deiiciendi. Sed de his adiiciamus & rationē doloris. Ex iis, quæ deiiciuntur; quia cum vlcus tenet craſſiora inteſtina, ramenta quæ excernuntur, A craſſiora, & maiora ſuot, & cum illis vna & pinguedinis quidpiam excernitur, & aliquid ſanguinis: at vero cuoi graciliora vlcere tentantur, ramenta, quæ deiiciuntur, minora & latitudine, & craſſitie, ſed ſanguis etiam cum excrementis excernitur, & cum illis prorſus & exquiſitè permixtus, ſecus atque in vlceribus craſſiorum; in quibus ſanguis non prorſus videtur mixtus, ſed fere ſupernatare: præterea oeque pingue quidpiam à gracilioribus deraſum deiicitur. Sed ex modo deiiciendi ad ipſum cognoſci poteſt, quippe quoniam vt ſemper deiectiones pręcedunt eroſio, & tormina in inferiori ventre ait: laborantibus craſſioribus, citiſſime poſt perceptum dolorem ſequuntur deiectiones cruen- B tæ, & ſtringentoſæ. Cum vero vlcus gracilia occupat, longiori interuallo temporis à percepto dolore ſequuntur deiectiones. Huic accedit, quod ſi quis, dum ſequantur corpora, ſitum obſeruauerit inteſtinorum, facilè ex loco doloris, quem ſignificat egrotus, conücere poſſumus gracilia, an craſſa inteſtina ſint male affecta. Sed quia illiuſmodi affectus, nempe inteſtioorum vlceratio particulatim quoddam habet incōmodum, cum poſtremū & rectum inteſtinū occupat, vel ab illis diuerſum quę dyſentericos cruciāt: vel ſi non omnino diuerſum, ſaltem tamen longè maius, ac magis moleſtū: ideo & is affectus in hoc inteſtino peculiare quoddam nomen ab eo moleſto ſympromate aſſecutus eſt. Sed tandem rationē iſtius ſymptomatis exponamus: oam facile etiam percipietur, cur illi nomē C fuerit inditum. Symptoma vero illud eſt inexplebile quoddam deiiciendi deſiderium: concitatur n. ab ea acri materia, quæ pungit, & rodit hoc inteſtioum cupiditas quædam deſidendi, quaſi per aluū maxima quæpiam res ſit exoneranda, minimū tamen eſt, id quod egeritur: quo præterea egeſto, neq; tollitur id deſiderium. Excernitur verò viſcidæ pituitæ admodum parum verum ea putris: alioquin enim non irritaret, neq; vlcus poſſet excitare: quod exponit Gal. 3. lib. Com. in 3. Epide. Sed tan- Com 33. tus labor & in deiiciendo, couatus & expreſſio (vt ibidē ait) fit, propterea quia craſſa, & viſcida eſt ea D pituita, & proinde nequit niſi ægrè inde auelli. Sed huius morbi comites ſunt (vt eodem libr. monet) dolor, & his propter diſtenſionē, conatúmq; plurimum, atq; tædiū, quod ex aſſiduis deiectionib. ortū habet. Vnde (vt 5. de Vſu partiū Gal. ſenſuit) recenſendū eſt hic inter grauiſſimos ventris affectus: & ab hac moleſta tenſione nomen id teſte Gal. 7. Apho. aſſecutus eſt: teneſmus enim Græce dicitur παρὰ τὸ τείνεσθαι quod tendi ſignificat, quod adeo noxium eſt ſymptoma, vt mulierib. quæ gerūt in vtero ſæpe abortum afferat: à moleſta enim tenſione cum omnes corporis partes defatigantur, tum vel maxime vterus, qui hæret & annexus eſt recto inteſtino: ob eam igitur tēſionem, qua aſſidue cru- Com 4. ciantur, & propterea quod frequeoter cogūtur aſ- E ſurgere ad egerendū, iuxta atq; in aliis magnis motionib. doloribuſq;, obnoxiæ quam maximè abortibus fiunt. Sed redeamus, & de vnaquaq; harum differētiarum ſeorſum ſermonē habeamus, aq; addamus, ſi quid ſit prætermiſſum, & qua ratione diſcerni poſſint.

De Alui profluuiis a vitio ventriculi ortum habentibus, ac de eorum differentiis particulatim. CAP. V.

TRIVM differentiarum alui profluuiorum factā mentionem inuenio, quaodo ex vētriculi Loci. 69. vitioſo

A vitioſo affectu fit id profluuiũ: quæ apud antiquos medicos, Græcos præſertim, ſunt propriis nominibus diſtinctæ: Vtinam itidẽ eorũ rationes, quib. illæ diſtinguendæ eſſent, ſuiſſent explanatæ: nã de illis, quaſi de reb. notis loquuntur; cum tamen, quantum ad me pertinet, non ſit medici negotij eas diſtinguere. Sunt vero tria illa nomina, quib. tres illę differentiæ ſignificantur, hæc, lienteria, diarrhœa, & cœliaca. Primum leuitatem inteſtinorum ſignificat: Secundũ vero, quantum ad vim vocabuli ſpectat, ſignificat profluuium ex *διὰ* præpoſitione, & *ῥέω*, quod fluo ſignificat: Tertiũ à loco affecto depromptum eſt; *κοιλία* enim ventrẽ, vel aluum ſignificat. Ortum ver o omnes hi affectus habent ex vẽtriculi imbecillitate, quæ eius intẽperiẽ ſequitur à B qua ſequitur error, tum in concoctrice, tum vero in cõtẽtrice facultate. Aliquãdo etiã ex aliquo morſu, qui vel ab acri materia vellicante concitatur: vel ex aliquo vlcere ſuborto in inferiori aluo, nẽpe ventriculo, & inteſtinis. (Cap. 22.) Quẽadmodum. n. Gal. 3. Aph. docuit, in aliquib. perinde ſuberẽſcũt vlcera in his partib. & eadem ferè occaſione, ſicut aphthæ in ore, & faucib. Sed hac deinde ratione differunt hi affectus, quod (vt ſuperius diximus) in lienteria excernitur cibus citra vllam ferè eius mutationem in ventriculo factam: vnde (ſicuti ibidẽ expoſuimus) (Com. 1.) Gal. 6. Aph. diffinitione oſtenſurus, quid lienteria eſſet, ait, quod breuiſſima erit definitio, ſi dicamus lienteriam eſſe concoctionis defectum, priuationémue, (Cap. 2.) & 6. de Loc. affect. ait, quod eadẽm ratione C in ventriculo fit liẽteria, qua in veſica affectus, qui diabetes Græcè dicitur, quo potus, vt bibitur, ita mingitur ſine vlla immuratione, & vtrobique duæ facultates deficiunt, & quaſi abolentur, quæ continet, & quę concoquit. In diarrhœa vero, & cœliaca affectione non omnino deiicitur cibus citra vllam tranſmutationem, ſed mutatus quidem, non tamen coctus; & non omnino cruda materia, verum non rectè confecta: vnde diluta fiunt excremẽta tenuia & fluida: tales enim deiectiones (vt 2. Progno. do- (Com. 10.) cuere Hipp. ac Gal.) omnes cruditatem ſignificãt, & errorem concoctricis facultatis. Differũt autem quantum ex Gal. & antiquis coniicere poſſum, cœliaca, & diarrhœa, quod cùm intempeſtiua alimenti excretio fieri poſſit vel ventriculo irritato, ab a- D crimonia, vel morſu: nimirum cùm aliqui mordaces humores vellicando ſtimulant: aut cibus in trãſitu, quamuis ſit acrimoniæ expers, tamen propter abraſionem, vel vlcus ſubortum in inteſtinis, pungit, & vellicat: item quia cibus ſua multitudine facultati contentrici moleſtus nimis eſt: aut tertio, quia facultates naturales languidæ in ventriculo, & inteſtinis imbecilles ſunt, vt effluere permittant alimentum, antequam probè concoquatur, & poſt ea diſtribuatur. Cùm ſit aluus humecta, & fluens immodicè, deiecto intempeſtiuè alimẽto ob acri- E moniam, & morſum excitatum, vel quia cibus corruptus acrimoniam ſibi comparauerit: vel propterea quòd bilis, vel alius acris humor in ventriculum defluat: vel etiam ob nimiam copiam, & põdus ingeſti cibi; diarrhœa propriè dicitur: hoc e- (Cap. 5. Cap 10.) nim inſinuare viſus eſt Gal. 3. de Natur. fac. vbi ait, quod diarrhœa ſępius fit demorſo ventriculo ab acri aliqua materia, vel à multitudine grauato. Vn- (Cap. 3.) de 2. de Alimen. facul. ait, praui ſucci ex vniuerſo corpore in inferiorem ventriculi partem defluentes diarrhœam pariunt: & 3. de Cauſ. ſympt. ſtranguriam, quæ ab acri humore ortum trahit, vrinæ

A diarrhœam appellat. Niſi tamen mendum aliquod ibi inoleuerit, vt voluerit potius dicere Galen. vt ſtranguria, & diarrhœa. Sed quomodocunque dicatur videtur voluiſſe cõferre diarrhœam cũ ſtranguria ea ratione, quod ambæ ab acri humore concitantur. At vero cum fluunt liquida, lenia que, neq; aliũde occaſionem aluus habuit, niſi facultati imbecillitatem, quæ intemperiẽ, præſertim vero frigidam ſequitur, non autem acrimoniã vel morſum cœliaca propriè eſt. Vnde 8. de Cõp. med. ſec. loc. (Cap. 7.) in eodẽ ordine collocat cœliacos, & ſtomatichos: nam hi affectus in ſola citra alium morbum imbecillitate viſcerum propter intemperaturam, vt vbi de iecinoris affectib. in priori libro habitus ſermo fuit, explanauimus, conſiſtit. Sexto autem de Loc. (Cap. 2.) B affect. res hæc ſatis apertè expoſita eſt, cum dixit inteſtinis, & ventriculo affectis euenire creduntur liẽteriæ, & cœliacæ; cùm materiæ nequaquam ſunt mordaces: nã vt mordaces omnia inteſtina ad excretionem excitant: ita non mordaces inteſtinorũ imbecillitatem ſequi conſueuere. Sed & 5. lib. in 6 Epid. ait, exteriorum partium refrigeratio vẽtrem exſiccat: interiorum vero contra humectat, atque (Com. 27.) lenit, quæ cœliacos affectus interdum concitant. Archigenes vero (vt Aetius Sermone 9. retulit) in (Cap. 37.) hunc modum cœliacos affectus deſcripſit: nempe non omne ventris profluuium propriè cœliaca affectio appellatur, neque enim ſi crudi, & omnino incocti infernè prodeunt, neque ſi corrupti, & in peregrinum habitum mutati ſunt, cœliaca dicitur C verum hoc ſolum, cum lenia, & humecta excremẽta egeruntur, vẽtre præ imbecillitate digerere nequeunte. Sequitur autem ipſos aſſidua egeſtio, aliquando fœtida cum animi deliquij ſenſu: aliquando autem cum iis, quæ egeruntur, ſanguis flauus, & tenuis deſtillat. Vnde & cibum auerſantur, & decolores, & vehementer graciles fiunt. Sed nec Paulus ab hac ſententia alienus videtur. Quibus explanatis, poteſt & ratio harum affectionum ſatis eſſe vnicuique aperta: immo & earum quoque cauſæ, & ſigna, ſi quis rectè animaduerterit. Vnde opportunum erit, vt iam de illis curandis verba faciamus. Imprimis itaque hoc in memoriam reuocandum eſt, cuius etiam ſuperius meminimus, nimirum quod hæc omnia, de quibus in præſentia agimus, D ſymptomata, quæ à diuerſis (vt hactenus a nobis expoſitum eſt) affectionibus ortum habent, & ſæpe etiam aduerſariis; quamuis ſymptomata ipſa, quãtum ad ea ſpectat, in curationis ratione nullam habent indicationem: interdum tamen adeo præualent, ac ſæuiunt; vt ſit neceſſe, aut omnino aut maiori ex parte relictis affectionibus, cõtendere cum ipſis, & ea niti refrenare, compeſcereque: quo tempore (vt ſæpe diximus) ſubeũt rationem cauſæ: ſæpe enim vel ex nimia vacuatione, vel ex frequenti motione, dum aſſiduè aſſurgere ad deiiciendum coguntur, vires fatiſcunt: vel præterea quia cor- E pus non alitur, cum plerunque in his & concoctio, & diſtributio deſiderentur: interdum & ad aquam intercutem, quandoque ad rabem perducunt, vt Innumeris locis ex Hippocrat. & Galen. citatis probare poſſemus: niſi res hæc videretur ſatis aperta. Quod ſi res ſic ſe habet, nemo eſt, qui non percipiat bipartitã oportere eſſe conſiderationem in curandis his morborum generibus: nempe vt altera ipſum ſymptoma ſpectet: altera vero affectionem, vnde fit ipſum ſymptoma; atque his inter ſe collatis, quodnam ipſorum magis vrgeat conſide-

renius

remus. Nam recta quidem curandi ratio exigit, vt A ſemper alioquin, quæ ſymptomatum cauſa eſt, tollendæ incumbamus: niſi quando ſymptoma adeo moleſtum redditum eſt, vt præceps aliquod periculum minetur. Igitur & nos primum de ea curatione agamus, quæ affectionem reſpicit: poſtea vero & de ratione compeſcendi ſymptoma ſermonem inſtituemus. Vt autem differentes ſunt affectiones: ita etiam neceſſe eſt methodum eſſe di-
Lect. 70. uerſam: quamuis enim omnes hæ affectiones lædant, tum concoctricis, tum vero contentricis facultatis operationes, vt oſtendimus; non tamen in his omnibus eſt idem lædendi modus, ratioq́;. Nã interdum per ſe, & primùm læduntur: interdũ vero B (vt philoſophi loquuntur) per accidẽs. Per ſe quidem hæ operationes læduntur, quando ab aliqua intemperatura contracta in ventriculo, & inteſtinis imbecilles fiunt vires harum facultatum: & quamuis omnis intemperatura cum immodica fit (vt & primo Aph. & ſæpius teſtatur Gal.) poſſit cuiuſque facultatis robur deiicere: his tamen præſertim nocua eſt frigida, humidaue intemperatura cũ materia, & citra materiã: Inter materias vero maxime maximè pituita, & præſertim (vt quarto Aphor. tradidit Gal.) quæ acida eſt. Per accidens vero læ-
Com. 12. dunt, quæ irritando has facultates, non quidem ob virium imbecillitatem, ſed ob moleſtiam, cogunt expellere intempeſtiuè cibum: Cogunt autem, aut nimium pondus accepti cibi ob nimiam eius ingeſtam copiam, aut eius mordens aliqua qualitas, vel C quæ alioquin ventriculo, & aliis partibus plurimũ ſit ingrata; aut humores acres, mordaceſq́;, qui vel in ventriculo geniti ſint, vel aliunde in eũ defluant, aut in ipſo eſt cauſa, cur vellicetur, & concitetur ad expulſionem: cauſa vero eſt vlcus contractum in ventriculo, vel inteſtinis. Sed de his curandis primum agamus, quæ per accidens ſunt horum ſymptomatum in cauſa. Quod ſi nihil diximus de ſignis, quibus hæ tam variæ differentiæ diſcernendæ ſint, non eſt, cur quis miretur, cum hæc adeo perceptu facilia ſint, vt ſuperuacaneum cenſuerimus in his tempus conterere: nã de ratione cognoſcendi has intemperaturas præſertim in ventriculo a- D bundantiſſimè ſuperiùs actum à nobis eſt. Cùm vero à cibo fiunt, conſiderata natura, & copia accepti cibi facilè illius rei cognitionẽ aſſequemur. Quod vero à morſu, ſenſus illius, qui ægrotat, demonſtrabit. De vlceribus autem tam ventriculi, quàm inteſtinorum diſcernendis iam etiam, quantum ſatis eſſe poteſt, ſermo habitus eſt. Itaque quando ciborum vitio hæc contingunt incommoda, hoc ſolum procurandum, vt cibus deſcendat, atque ventriculus inanis reddatur: interea autem inedia ſeruãda, ac poſtea conſiderandum, an ventriculus ex eo errore vitium aliquod, ſicuti aliquam intemperiem, imbecillitatémve contraxerit, nam id corrigendũ, vt rei opportunitas, & ratio contracti vitij exigere videbitur: nempe moderando, & emendando con- E tractum in intemperie vitium, ac ſubinde robore ventriculo addito, vt vbi de cholera ſermo habitus eſt, exponebamus. Quod ſi alui fluxio adhuc moleſtaret, cenſendum eſſet reliquias corrupti cibi hærentes extremis venarum oſculis mordendo ea irritare, & huic deinde rei occurrendum eſſet, quo modo in tractatione de curanda cholera docuimus. Si etiam aliqua ſuborta in inteſtinis, & vẽtriculo vlcera in cauſa eſſent, cur intempeſtiuè ex morſu excitata hæ viſcera onus, & moleſtam rem

A depellere niterentur, præſertim qualia ſunt ea, quæ ſummam inteſtinorum planitiem occupant, ſimilia illis vlceribus, quæ in puerorum ore ſuccreſcere interdum ſolent, & (vt 3. Aph. ait Galen.) aphthæ à Græcis dicuntur: curanda ea affectio erit, primum vomitu, vt eodem loco docuere Hipo. & Gal. quia Com. 24. ſolent eiuſmodi vlcera à tenui, & acri humore concitari, qui facilius per ſuperiora vacuatur: nam eius generis humores potius ad ſuperius, quam ad inferius motum habent; dummodo & ille, qui ægrotat, aptus, & tempus anni ad vomitum commodũ fuerit: nam vomitui magis opportuna eſt æſtas; deiectionibus vero per inferiorem aluum hyemis. Inani B to autem ventre, & ſubtracto fomento vlcerib. iam factus morbus erit curandus: quo modo ſuo loco docuimus curanda eſſe ventriculi vlcera, nempe medicamentis, ſiccantibus, & (vt 6. Aph. ait Gale.) Com. 1. aſtringentibus. Sed ſi morſus non ab vlceribus habeat occaſionem, ſed ab acri humore, ſiquidem in ventriculo ille ſit genitus, procurandum, vt de ventriculo prius detrahatur, vel ſuperius per vomitũ, ſi ſurſum propẽſionem habeat: (& hoc modo duplici nomine prodeſſe poterit; & ratione videlicet euacuationis, remota nimirum cauſa fluxionis, & ratione reuulſionis) vel inferius, præſertim vero per clyſteres, & interdum etiam acriores: nam & hoc Gal. docuit 2. lib. Com. in 6. Epide. vbi oſten- Com. 9. dit, quod cum acri clyſtere profluuiũ alui ex mor- C daci humore curatur, curatio fit per contrarium: ſicuti quando vomitus etiam vomitu curatur. Quo humore detracto, ventriculus roborandus eſt: quẽadmodum & 8. Meth. docuit idem Gale. vbi de ratione curandi febres ephemeras à cruditatibus cõcitatas egit. Sed ſi aliunde confluant mordaces humores in ventriculum, primùm quidem (nam non ſimplicem, ſed multiplicem, & compoſitam rationem curandi exquirit) conſiderandum, num ex vniuerſo corpore, vel ex capite, vel ex iecinore defluant ad ventriculum, vel ex vtero; atque illi particulæ (vt ſæpiſſimè fuit ſuperiùs expoſitum) proſpiciendum, procurandumq́;, vt cauſa ab illis tollatur, cur congeſtio in illis, & mox impulſio facta ſit. D Deinde vero incumbendum eſt, vt fluxio ad vẽtriculum inhibeatur, & ſiſtatur, ad quam ſiſtendam ea itidem erunt non modo opportuna, verùm & neceſſaria, quib. cohiberi fluxiones vniuerſas ſæpius antea docuimus: nempe reuulſiones, & repulſio. Reuulſiones vero, aut cum euacuatione fiunt, aut citra eam. Præcipua vero iſtius modi cum euacua- Com. 15. tione reuulſio (vt tum alibi, tum 6. Apho. affirmat Gal.) eſt vomitus, quem eſſe ſalutare remedium in alui profluuio, præſertim diuturno propterea ait, quia curſum materiæ ab inferiori aluo auertit. Poſtea vero & quæ apta ſunt ad vrinam ciendam, (vt Com. 17. quarto Aphoriſ. idem ait) moliri ſolemus: quamuis Com. 7. Hipp. & Gal. 2. lib. Com. in 6. Epid. deriuationem hanc potius eſſe, quàm reuulſionem cenſuerit: ſicut etiam contrà, cum vrina immodicè fluit: ſi aluus E cieatur, deriuationẽ etiam eſſe ait: reuulſionis vero in vtriſque rationem habere vomitum: à qua ſententia 5. etiam Metho. non videtur fuiſſe diuerſus. Tertia vero reuellendi ratio cũ vacuatione eſt ſu- Cap. 3. dor, ſi cieatur, fluentem enim humorem ad ventriculum extorſum ad cutim conuertit: qua ratione & balneum fluentem aluum (vt 3. de Rat. vict. in ac. mor. teſtatur idem Galen.) ſiſtit. Abſq; vacuatione Com. 59. autem reuellunt frictiones (vt idem quarto de Tuen. ſan. ſcripſit) & vincula, & id genus alia. E-

lectio

A lectio vero horum inſtrumentorum rei opportunitati congruens erit, ſi rationem habuerimus impetus, & multitudinis horum fluentium; quia ſi magnus fuerit impetus, & copia multa, accommodatior erit reuulſio cum vacuatione, præcipue aũt vomitus, niſi aliquid obſtet, nẽpe aut imbecillæ vires, aut corporis ineptitudo ad vomitũ; alioquin alus lenioribus vti ſatis eſſe poterit. Repulſio autem fluentis materiæ fieri ſolet aſtringẽtibus comeſtis, bibitiſue: præterea & exterius adminiſtratis, vt ſunt fotus, illitiones, cataplaſmata, & id genus alia, de quibus alibi ſermo eſt habitus. Quoniam verò

Com. 9. (vt eodem ſecundo libr. Com. in ſextum Epid. ait) duplici ratione eiuſmodi affectiones curari poſſunt: nimirum primum euacuatione, & reuulſione: deinde concoquentibus acres humores, atque eos in optimam qualitatem mutantibus, aut temperãtibus; atque hæc vel ex eorum numero ſunt, quæ comedenda, bibendáue ſunt, aut eorum, quæ exterius adminiſtranda, vel inferius ſubiicienda. Imprimis vero præter ea, quæ ad vſum ciborum pertinent, de quibus in explanatione eorum quæ ad victus rationem pertinent, agemus: ſunt ſyrupi, vt roſaceus, vel recens, vel ex roſis ſiccis, pro vt maiori, vel minori aſtrictione viſum fuerit opus eſſe: ſyrupis etiam ex cichorio, endiuia, oxalide: neque tamẽ & qui ex ziziphis confectus eſt, alienus cenſendus ab hoc negotio; vtpote qui refrigerandi, incraſſandique vim habet, necnon & omnem acrimoniam obtundendi, demulcendique. Sed & decocta quoque ex his rebus, præterea ex plantagine, ſed & decoctum radicis altheæ, tanquam admodum diarrhœis, atque diſenteriis accommodatum laudauit Galen. ſexto de Facul. ſimpl. medic. præterea vero pomorum decoctorũ, vel poma cocta cum pane, & multa id genus. Exteriùs verò ſunt linimenta ex oleo roſaceo, melino, & ſimilibus. Inferius iniiciendi ſunt clyſteres, quales erunt illi, de quibus, vbi erit ſermo de dyſenteria curanda, erit agendum, qui fieri ſolent ex decoctis hanc vim habentibus: ſicut quæ ex malua, althea, violarum herba: quibus adduntur olea congruentia, vt ſunt roſaceum, violaceũ, amygdalinum, præſertim dulce: præterea & adipes, vt ſunt anſerinus, gallinaceus, veruecis, vel (vt aiunt) caſtrati; item & capræ, vel hyrci, & ſimiles. Mihi ſæpe in vſu eſt ius inteſtinorum pingue, quod farctores paſſim vendunt, præſertim quod pingue eſt. Sed & clyſteres ex lacte ſimplici, vel addito butyro optimi ſunt, & maximè huic rei apti.

Lect. 71. At vero vbi hæc mala ab aliqua ventriculi, & omnino alui inferioris imbecillitate pertinente ad concoctricem, vel contentricem facultates ortum habent; licet poſſint hæc mala, vt vbi de cholera egimus, expoſitum fuit, ſequi quancunque intemperaturam, ſiue cum materia illa ſit, ſiue citra materiam, quando magnus fuerit exceſſus, præſertim vero frigidæ, & cum materia, & abſque ea comites ſunt hæ affectiones: materia vero, quæ frequentior ſolet in his eſſe moleſta, eſt pituita, maximè vero acida, vt iam ſuperius diximus, quarum diſcretio non eſt difficilis. Nam ſi quidem ex alio genere intemperamẽti prodeat harum facultatum imbecillitas, cum multus eſt exceſſus, facile à quocunque, vel leuiſſimè exercitato, percipietur. Cum autem à frigido, aliquantiſper maioris negotij erit dignoſcere, adſit materia, necne. Et quamuis de ſignis abundè in tractatione de affectibus ventriculi ſermonem habuerimus; operæpretium tamen fore cenſemus, ſi quædam referamus huc ſpectãtia, quæ à Galen. ſexto Aphoriſ. literis tradita ſunt: nimirũ Com. 1 quòd ſi congeſta ſit acida pituita, quæ fuerit iſtius morbi cauſa, perpetuo, tanquam eius ſymptoma proprium, excitabuntur acidi ructus. Sed ſi ſola fuerit intemperies ſine vlla alioquin materia, inter initia morbi fient acidi ructus: verùm vlterius re progrediente, & aucta intemperatura, non amplius percipitur vlla in ructibus aciditas: nam (vt ſuperius relatum eſt) hi affectus, qui ab intemperatura ortum habent, nequeũt repente fieri, ſed paulatim: vnde in initio non ſtatim, vt ingeſtus eſt, ita egeritur cibus, ſed eatenus ſaltem detinetur, quatenus aliquod concoctionis initium conſequatur: quo fit, vt acidus oriatur ſapor. Creſcente vero morbo,

B nec illud quidem fieri poteſt; ac proinde in crudiori ventriculo, & leuitate inteſtinorum appellata, ſi eo deuentum ſit, vt acida primum eructet ægrotus, mox ructus ſint acidi ſaporis expertes, creſcentis intemperiei ſine materia ſignum eſt: quod ſi iterum incipiat acidus ructus erumpere in ſignis bonis id ponendum eo Aphoriſmo cenſuit Hippo. Sed paucula quædam de curatione iſtius differentiæ dicamus: nam ſuperius, cum fuiſſet ſermo dè ventriculi affectibus, copioſe hæc tractata ſunt: nempe quod contrariis, & cibis, & potionibus, medicamentiſque tam externis, quam internis, ſit opus, quia vniuerſa ratio huius curationis hunc habet ſcopum, vt corrigatur intemperamenti morboſus exceſſus. Quod ſi materia adſit, ea præterea

C ducenda eſt: in qua re & momentum humoris conſiderandum, num ad inferiorem ventrem propenſus ſit, vel ad ſuperiorem & per eam viam erit ducendum, ſed vt facilius educi poſſit parandus rebus incidentibus, & detergentibus: ſicut ſunt ea, quæ tenuiorum partium ſunt, vt genera piperis, præſertim verò album, & diatrionpipereon, præcipuè vero vbi abſit febris, deinde clyſteribus deorſum: quandoque etiam (vt paulò ante diximus ex Gal.) acrioribus procurandum eſt, vt ea materia detrahatur, vel vomitu [per] ſuperius. Quod ſi præterea interdum neceſſe ſit, & purgantibus medicamentis ad hunc vſum vti: non ſunt admittenda niſi leniora, & quæ præter vim purgandi, vim aliquam roborandi, & aſtringendi habeant. Nam (vt Auic. ait)

D ventrem ſoluere ſuper ventris ſolutione timoroſum eſt. Poſtremo autem loco & de victus ratione congruente his affectibus curandis nonnulla dicemus. Primum ergo, vbi ſupprimenda eſt fluens aluus, quieti, ſomnoque indulgendum eſt: nam ſomnus quidem vtilis, ſi qua alia res eſt; & id duplici de cauſa. Primum quia plurimum ad detinendum cibum confert; vtpote qui omnes præter ſudorem euacuationes contineat. Præterea (vt Galen.) primo Com 15. quarto, & quinto Apho. & aliis multis in locis do- Com. 67. Com 27. cuit) mirifice concoctionem iuuat, qua maxime in Aph. 14. hoc effectu opus eſt. Quies vero ſedat humorum, Com 27

E & corporis conturbationem, quam (vt Hippocrat. quarto Aphor. ait) commouet motio, & exercitatio: vnde moueri corpora noluit, quæ purganda ſunt. Sed imprimis à motu, & exercitatione abſtinendum illis eſt, qui his affectibus laborant, poſt cibum acceptum: quod in li. de ſalub. vict. rat. monuit Gale. nam citius eum deſcendere facit. Quantum autem ad cibum, & potum ſpectat, nemo eſt, qui non percipere poſſit ex ſe etiam cibum illum commodum futurum eſſe, qui concoctu ſit facilis: cum præſertim concoctrix facultas ſit malè affecta:

A ſecta: præterea qui nnn ſit ad corruptionem facilis,& tunc maximè, cùm ab acrioribus, & mordacibus humoribus citata eſt aluus, de quibus ſatis à nobis ſuperius fuit habitus ſermo. Sed & hoc ex eodem libro addendum videtur, quod vim inſignem habet, nempe quàm maximè cauendũ, ne frequens ſit cibi aſſumptio: ſed ſemel tantum ait ipſe, reſpiciens ſanè ad illorum temporum conſuetudinem: nunc autem ſatis erit bis comediſſe: nam natura auarior fit, & magis continet in penuria: liberaliùs Com. 52. vero in affluentia profundit. Sed & quo ſimplicior fuerit cibus, eo familiarior erit ventriculo, & minus turbabit, faciliuſq; continebitur, & conquoquetur: ſicuti contra multiplex, & varius cibus in B eadem menſa turbat ventriculum, vt & ægre continere,& nnn facilè poſſit concoqui. Quod non in cibo ſolum eſſe ſeruandum conſulit, verùm & in potu: varia enim & multiplicia vina ventriculum confundunt; nec modo varietas vinorum fugienda Com. vlt. eſt, ſed copioſus potus: nam & hoc eſt Galen. præceptum quarto Aphor. ſed & ſi auſteritatis fuerit particeps (vt idem in libr. de cibis boni, & mali ſucci ait) vtilius erit: nam & fluentem aluum inhibere poteſt. & ventriculum firmare. Sed hoc in vniuerſum adhuc de ciborum ratione expoſito finem faciemus huic tractationi, quod ad ſiſtendum profluentem aluum congruentes ſunt cibi, qui ſaporis acerbi, auſteriue ſunt acres, ſalſi, amari, dulcéſque C tam cibi, quàm potus. De ea autem ratione, qua ſit curandum immodicum alui profluuium, quando eo peruenit, vt iam aut vniuerſam, aut magna ex parte curationem ad ſe cõuertere cogat, poſterius agemus, vbi abſoluerimus omnes differentias profluuij, quarum in priori capite meminimus. Conuertamus ergo ſermonem ad alui profluuiũ, quod hepaticum dicitur.

De Alui profluuio ex vitio iecinoris concitato, quod hepaticum appellant, tam cruento, quàm diuerſorum colorum. Cap. VI.

NON omne alui profluuium vitio iecinoris cõcitarum antiqui, & celebres medici hepaticũ D (vt ſuperiùs inſinuauimus) appellare conſueuere, ſed illud duntaxat, quod ex ſola imbecillitate contracta ex aliqua intemperatura citra aliud genus morbi, vt eſſent tumores, vel obſtructiones, occaſionem habuit; præſertim vero quando excernitur cruenta quidem, ſed diluta deiectio, de quo paulo poſt loquemur: in præſentia enim de eo agemus, quod contingit ratione obſtructionum occupantium venas, vel in ſuperiori, & conuexa, vel in inferiori, & concaua eius parte, impedita ſanè attractione, non ex proprio facultatis defectu, verum ob viarum, per quas alimentum trahẽdum eſt, impedimentum quod profluuium per periodos fieri E ſolere Auicẽna, Serapioque ſcripſere. Ac licet hoc Cap. 2. ſit huic differentiæ profluuij proprium; Gal. tamen ſexto de Loc. affect. id attribuit profluuio, in quo deiiciuntur hepaticæ, hoc eſt cruentæ excretiones: ſed in his nõ facimus multã vim; quia neq; eſſet mirũ ſi hoc eſſet vtriuſq; cõmune: lõgiores tamẽ periodos intercidere in eo profluuio, quod oppilatiuũ illi appellãt, dixere Auic. & Serap. quã in hepatico Gal. De huiuſmodi ergo profluuio curando primũ agamus: neque alioquin in ſignis, quibus cognoſcendum ſit, exponendis erimus multi; quia præter id, quod liquidæ, & (vt iuniores aiunt) chyloiæ ſunt

A deiectiones, vel ſubcruentæ, vt ſuperiùs diximus, ſunt etiam obſeruanda ſigna, quibus ſuperiori lib. vbi de iecinoris affectibus ſermo fuit inſtitutus, diximus deprehendi poſſe iecoris obſtructiones. Sed neque in exponenda eius curatione longiori oratione opus erit, cùm vniuerſæ iſtius rei, ita dicam, ſtatus conſiſtat in remotione cauſæ profluuij, nempe illius vitij, à quo omnis ratio fluendi prodit: nimirum vt obſtructiones aperiantur. Vnde in hac curatione, licet quantum ad indicationem à ſymptomate depromendam pertinet, ſi vlla tamen inde eſſet depromenda, videretur aſtringentia eſſe opportuna, cum ea præſertim ſint fluxioni contra- B ria; quia tamen augent, & difficiliores reddunt obſtructiones: ideo rectè Auic. tanquam maximũ errorem damnat, ſi quis fluente aluo ex obſtructionibus, aſtringentibus eam cohibere nitatur; cum potius apertioni omnino incumbendum ſit: & non ſolum aperientibus, ſed & euacuantibus, nempe vt ea, quæ obſtruunt, poſtquam parata fuerint, euacuentur, erit opus. Ait autem idem Auicenna citato Hippocr. vomitum ſalutarem admodum in hoc affectu eſſe, ſi ſua ſponte excitetur: & tandem eadẽ ratione tractanda eſt res hæc, qua curari obſtructiones diximus. Quatenus vero ad victus rationẽ pertinet, laudat, & rectè quidem Auic. vt cibus ſit partiendus, ac ſemper aliquid dandum, quod adiuuet penetrationem cibi in iecur, & ad aperiendas C obſtructiones vtile ſit, quemadmodum eſt medicamentum, quod à Galen. diacalamentum nuncupatur, cuius ille quarto de Sani. tuend. meminit, & Loc 71. alijs omnibus id in hoc officio præfert. Reliquæ vero differentiæ profluuiorum, quæ in vitium iecinoris propriè referendæ ſunt ab imbecillitate iecinoris originem habent, ad quancunque illa facultatem attineat, concoctricem nempe, aut contentricem, aut attractricem: neque enim quantum ad curandi rationem pertinet, illud admodum refert: quia cùm hæ facultates omnes ex aliqua in viſcere intemperatura contracta lædantur, rationem curandæ intemperaturæ illius natura indicat primum, deinde vero natura particulæ malè affectæ, D pro ratione ergo intemperamẽti, quo iecur eſt affectum, erit curandi inſtituenda methodus, quæ huic particulæ ſit congruens. Et cum intemperamentum quodcũque, cùm fuerit inſigne, vires deiiciat iecinoris, primus & præcipuus ſcopus erit intemperiem corrigere, & ad naturale temperamentum viſcus reuocare. Intemperaturæ autem omnes (vt ſæpius dictum eſt) cùm modum plurimum exceſſerint, particulas reddunt infirmas, præſertim vero frigidior, & calidior, humidior tamen interdum (vt octauo de Comp. med. ſec. loc. tradidit Gale.) Cap 7. debile iecur efficit, ſubſtantiam ipſius laxando, ſicuti & articuli laxantur: nec modo ſimplices, ſed & E compoſitæ tẽperaturæ lædunt viſcera. Agamus ergo de curando affectu iecinoris cùm ex calida intemperatura factum eſt imbecillum, nam de ſignis harum intemperierum ſuperuacaneum videtur in præſentia agere, cùm in tractatione de iecinoris affectibus res hæc latè fuerit expoſita. Sed tamen hoc quoque non prætermittendum cenſemus, quòd in præſenti ſermone de curandis, tam alui profluuiis, quàm alijs hepaticis affectibus, qui propriè hepatici dici ab antiquis medicis conſueuere, nempe quando in viſcere contracta eſt imbecillitas ex ſola intemperatura citra aliud morborum genus: (nam ſi ibi inerit inflammatio, aut aliquis

alius

alius morboſus tumor, profluuium alui, & alia incommoda conſequi poſſunt, ſed id neque hepaticus affectus, neque profluuium appellari dixit Galenus vt ſuperius adduximus, neque ſub hanc curationem redigendum eſt, de qua ſermo nunc inſtituendus eſt: ſed referenda erunt illa omnia ad caput de inflammationibus, vel aliis iecinoris tumoribus) imprimis inquam hoc in hepaticis affectibus animaduertendum eſt, quòd quanuis in imbecillitate facultatum iſtius viſceris vniuerſa horum affectuum ratio conſiſtat: robur verò præcipuè illi afferunt, quæ aſtringunt, cauendum tamen, ne plurimum aſtringamus, & id quia viſcus hoc quàm maximè aptum eſt, vt in eo fiant obſtructiones, præſertim vero quando imbecillum factum eſt: obſtructiones verò maximè ſunt illi, & eius operationibus aduerſariæ. Vnde illæ medicinæ maximè (vt nuper dicemus) laudari ſolent in his affectibus quæ ſi aſtringant, modeſtè quidem id faciunt, & tantum, quantum ſatis eſſe poteſt ad roborandum viſcus, & præterea aliquid habent, quod vim detergendi, & aperiendi habeat, ad cauendas obſtructiones: ſicuti contra etiam neque illa opportuna ſunt, quæ vel calefaciant, vel refrigerant, vel humectant citra illam aſtrictionem, quia ea omnia vires iecinoris deiiciunt. Agamus igitur tandem de curanda iecinoris intemperie calidiore, ponamúſque commune fundamentum priùs, quod ſicuti omnis affectus ſuo eſt contrario curandus: ita etiam intemperies quæcunque remediis corrigenda eſt, quæ qualitatibus, & viribus illi aduerſentur. Vnde quæ refrigerant quidem, non ſunt autem alicuius amaritudinis expertia, & aſtrictionis, ea (vt eodem 8. de Compo. med. ſec. loc. docet Galen.) omnes eas conditiones habent, quas ratio iſtius viſceris requirit; vtpote quoniam neque immodicè poſſint refrigerare, quod plurimum eſt aduertendum, quia non ſine ingenti periculo eſt vehemens iecinoris refrigeratio, ne ſimul cum extraneo extinguatur eius natiuus calor. Quare in emendanda iecoris calidiori intemperatura præ omnibus aliis laudantur genera cichoraceorum herbarum, vt ſunt endiuia, & intubus, cucurbita, ſonchus, & id genus reliqua, quæ quidem ſecundum omnem adminiſtrationis modum (vt ibi docuit Gal.) plurimum conferre poſſunt, ſiue (quemadmodum docuit Aſclepiades) bibenda exhibeantur, nempe vt ciathus ſucci endiuiæ, vel cichorij ex tribus cyathis aquæ calidæ, addito cochleari mellis Attici, vel ex totidem cyathis mulſæ detur: ſiue vt hac tempeſtate, in qua vbique reperiuntur ſyrupi (vt aiunt) tum ex ſucco cichorij, tum ex ſucco endiuiæ, & melle vel ſaccharo parati, qui poſtea aliqua aqua diluti eandem rationem habebunt, quam medicamenta ab Aſclepiade deſcripta: & hi ſimplices quidem appellantur, quia fiunt ex ſolis harum ſuccis, & qui compoſiti dicuntur, de quibus paulo poſt loquemur. Sed non modo in hunc modum exhibitæ herbæ hæ conferre mirifice poſſunt. Sed & decocta earum, & aridæ quoque, tuſæque, & in puluerem redactæ, & inſperſæ alicui accommodato potui: præterea & earum ſuccus, tam recens, quàm arefactus, & tandem quocunque modo vtiliter in hoc affectu dari poſſunt. Et ad remouendam quidem intemperaturam calidiorem hæc imprimis erunt accommodata. Quod ſi quis alicubi ſit, vbi deſint hæ herbæ, reſpiciendum erit ad eas facultates, quas diximus laudatas fuiſſe, & ex pluribus vnum

A conficiendum medicamentum huic rei idoneum: ſicuti ſi oxalidem acceperimus, & quid abſinthij addiderimus, aut eupatorij, aut ſpicæ: vel ſi lactucam addita cinnamomi particula: ita tamen vt potius aliarum frigus ſuperet ſpicæ, vel cinnamomi calorem: hæc tamen vim roborandi aperiendique illis impartiantur: vel eiuſmodi aliæ fiant compoſitiones. Sed quis fortaſſe interrogauerit, atqui ſi intemperies fuerit cum aliqua materia, nempe bilioſa, ſicuti in iecinoris intemperatura calida bilis copioſior generatur, quid mihi erit agendum? Galenus id, ſi memores ſumus, docuit: euacuanda illa erit, & in profluuio alui vtilis præcipue erit vomitus, vt qui ſimul vacuet, & reuellat: alioquin enim conſideranda eſſet naturæ

B propenſio, & pars, quæ maiori teneatur affectu. Nam ſi ad vias vrinæ maius videatur habere momentum; vtpote quia conuexa viſceris pars magis affecta ſit, iuuanda erit natura, additis aliquibus (vt ibidem viſus eſt Galenus inſinuare) quæ vim habeant lotium ciendi, quæ tamen non calefacient: de quibus alibi ſermo erit inſtituendus: Sed ſi per aluum magis per inferiorem aluum ducendus erit ſuperuacaneus humor: ſed modeſte in alui profluuio id erit agendum: neque aliquod præſtantius medicamentum rhabarbaro in hac euacuatione molienda reperiri poteſt: niſi quod calidius eſt: ſi tamen ex aliquo refrigerante decocto maceretur, vel illi inſperſum dederimus neque etiam nocere poterit. Vnde cum alui profluuium

C iecinoris imbecillitatem ex calida intemperatura ortum habentem ſequitur: ſyrupi, qui in frequenti vſu nunc ſunt, eſſent quàm maxime congruentes, appellantur autem ex cichorio, & ex endiuia compoſiti: qui, dum conficiuntur, modicam quandam rhabarbari portionem accipiunt. Sed neque maiori copia opus eſſe videtur, cum aluus liberaliter: & ſponte fluit: ſi tamen videretur eſſe copioſiori purgatione opus, poſſet ſcrupulus rhabarbari vnciæ, vel ſeſquiunciæ addi. Sed & diluendi præterea eſſent ſyrupi aliquo accommodato decocto refrigerante, & roborante, nec tamen (vt diximus) obſtruente. Horum vero ſyruporum auctores fuere, illius quidem ex cichorio

D Nicolaus Florentinus: eius vero ex endiuia Gentilis. Sed non modo interius acceptis medicamentis agere oportet, verum & illis, quæ exterius adhibentur, quæ & ipſa eandem rationem qualitatum requirunt, quam & quæ interius aſſumuntur: nempe primum, ne actu frigida adminiſtrentur, ne natiuum calorem extinguāt: præterea vt ſemper vim aliquam aſtringentem, & roborantem habeant: neque tamen eam, quæ poſſit obſtructiones concitare: immo ſi aliquid illis addatur, quod leuiter calefaciat, & aperiat, dummodo vires refrigerantium non ſuperet, vt ſunt ea, quæ tenuiorum partium ſunt, non parum proderit: inſuper ſi his &

E aliquid aceti indatur, vtiliter indetur ad penetrationem. Itaque illa eadem, quæ in medicamentis interius aſſumendis laudauimus, exterius adminiſtrata proderunt. Nam ſi accipiamus exempli cauſa cichorij, endiuiæ ſingulorum pugillum, abſinthij comæ dimidium pugillum, quæ ex aqua addito modico aceto coquantur: eo quidem decocto foueri poteſt dextrum præcordium. Ex contuſis vero herbis, addito oleo roſaceo, & drachma cinnamomi, atque ſemuncia vnguenti appellati ſandalini, confici emplaſtrum poteſt. Sed ſi accipiamus

ſuccus endiuiæ, ac cichoriis, quibus addamus olei A
roſacei,& abſinthini,quantum ſatis ſit,ſicuti ſi ſuc-
corum ſingulorum vncias tres accipiamus,roſacei
olei vncias duas vnam verò abſinthini,& ſemunciã
aceti,quæ tepeſiãt conquaſſata ſimul,excipiantúr-
que linteo, ac apponãtur. At fotus ex ſolo roſaceo
poteſt eſſe vtilis. Poſſemus quidem multa ſimilia
deſcribere;ſed nimis longa euaderet hęc tractatio:
nam ſi hæc tanquam exẽpla accipiantur ad horum
imitationem innumera ferè componi poterũt,ete-
nim & vnguentum roſaceum deſcriptum à Meſ. &
ceratum roſaceum à Gal.deſcriptum,quod in præ-
ſentia infrigidans Galen. nuncupat, & multa alia,
quorum in libris medicorũ facta eſt copioſa men- B
tio,poſſent huc afferri, quæ nos prætermittimus in
præſentia:nam commodius eorũ vſus facilè, ſi cum
his conferatur,percipi poterit. His autem illis,quæ
hactenus deſcripta ſunt,additis,ad explanationem
eorum quæ ad intemperiem frigidam pertinent,
tranſibimus. Ea verò ſunt,quod multa, ac fere om-
nia localia medicamenta,quę deſcripſimus,tanquã
vtilia curandis inflãmationibus iecinoris,non inu-
tilia erũt ad curandam calidam eius intemperiem.
Deinde,quod in ratione victus ea ſunt declinanda,
quæ calefacere poſſunt tam in cibo,quàm in potu,
& ea,quæ non facile concoquuntur,ſiue ob multi-
tudinẽ,ſiue ob propriam naturam non facile a calo
re ſuperari poſſint. Vnde in calidiori intemperie à
Gal. 8.de Comp.me.ſec.loc. cum quo alij conſen- C
tiũt potus vini nulla ratione probatur:ſed & motus
laborioſus noxius eſt;nimia vigilia,animi vehemẽ-
Cap.73. tes & cõcitati motus,pręſertim vero ira. Sed ad fri-
gidam tandem intemperaturam curandam oratio-
nem conuertamus: in qua nemo non videt calefa-
cientibus eſſe opus,non eis tamen, quæ eius viſce-
ris robur diſſoluere poſſint;ſed quæ & ipſa alicuius
aſtrictionis non ſint expertia:quia ſemper ad robur
viſceris animus eſt intendẽdus. Calefacientia itaq;
ſimplicia,quæ inprimis iecinori refrigerato,& im
becilliori commoda ſunt, & ſi plurima ſint,nos ta-
men aliqua tantum,& quæ magis præcipua ſunt re-
feremus. Igitur abſinthium optimum eſt, & eupa-
torium, quod agrimoniam nunc vulgo appellant,
& fumaria, quàm fumum terræ, beronicum etiam D
Dioſcorides commendat:ſed & ſpicę omnia gene-
ra,& quæ nardi dicitur,& quæ celtica:ex fructibus
vero imprimis piſtachia vtilia ſunt, & amygdalæ,
maxime quæ amaræ ſunt: ex aromatibus cinnamo-
mum imprimis, ſed & alia iſtius generis aromata,
vt macer,garyophylum,zingiber,nux moſcata ap-
pellata;vinum etiam aromaticum. Ex his autem,&
pulueres, & decocta, & (vt aiunt) confectiones
confici poſſunt, vel electuaria à noſtris medicis di-
cta. Compoſita vero medicamenta ſunt, vt ſyrupi
ab Arabibus dicti,in quibus eſt is,qui ex abſinthio
& qui ex betonica tam ſimplex, quàm compoſitus,
ex fumaria,ex corticibus citri. Longo autem vſu,&
experientia cognitum eſt, ſyrupum quem ex eupa- E
torio Meſue appellat, in his iecinoris affectibus,
(quamuis id, quo ipſe vtitur, non ſit eupatorium,
cuius meminere Gal.& Dioſcor.& cæteri Græci)
plurimum eſſe vtilem. Confectiones vero (vt nunc
appellare conſueuere) accommodatæ ſunt, aro-
maticum roſaceum, aromaticum garyophylatum,
diagalanga. Sed & quæ electuaria dici conſueuere,
in quibus præcipue laudatur medicamentum id,
Cap.7 quod Gal.in Andromachum 8.de Comp.med.ſec.
loc. auctorem retulit, & cyphoide appellauit ab

A Arabibus verò, & noſtris iunioribus tum electua-
rium de paſſulis,tum de vino dicitur,& fere omni-
bus aliis medicamentis ad imbecillitatem iecino-
ris tollendam a frigida cauſa excitatã omnino præ-
fertur. Sed cum inueteraſcit morbus,vim magnam
habent antidoti illæ maiores, vt theriaca,& mitri-
datia, & id genus reliqua. Hæc igitur omnia intẽ-
peraturæ frigidiori congruentia ſunt, præſertim
verò vbi ea à materia non foueatur? Quod ſi cum
materia fuerit,opus præterea erit aliquibus medi-
camentis,quibus materia illa frigida ſit detrahẽda
niſi ea adeo eſſet interdum modica, vt ſperaremus
ſolis digerentibus, & attenuantibus poſſe diſcuti:
B alioquin enim ea educẽda eſſet eo vacuationis ge-
nere,quę ſenſibus eſſet aperta:& cum illa,quantum
ad præſens negotium ſpectat multiplex eſſe poſſit,
per vomitum, per vrinam, per ſudores; per aluum
inferiorẽ: priores quidem euacuationes duplicem
(vt ſæpe diximus) in euacuando rationem ſeruant
nam præterquam quod vacuant, etiam reuellunt,
quæ quidem ratio potens admodum eſt ad fluxio-
nem citra vllam noxam inhibendam. Sed in eis
hoc eſt conſiderãdum,quod vomitus quidem eam
præſertim vacuandi vim habet, quæ in ventriculo
congeſta ſunt:a remotioribus tamen,niſi valentio-
ribus medicamentis cieatur, nequit euacuandos
humores attrahere. Per ſudorem vero ij præcipue
educuntur, qui in habitum corporis vniuerſi & in
C venas per eum diſperſas digeſti ſunt,vt non facile,
qui continentur in iecinore,præſertim ſi frigidi,&
craſſiores ſint,per ſudorem vacuari poſſint. At per
vrinam facilius vacuantur ſuperuacanei humores,
(vt ex ſententia Gal.vbi de iecinoris affectibus cu
randis agebamus,fuit expoſitum) qui in ſuperiorẽ,
& conuexa iecinoris parte congeruntur, ſicut per
aluum inferiorem,quæ in concaua. Verum quia (vt
monebat Auic.) ventrem ſoluere ſuper ventris ſo-
lutione timoroſum: ideo quando per medicamen-
ta purgare fore vtile iudicamus, ſi aluus copioſe
fluat,quamuis ſperemus,quod ſemel vacuata copia
humorum,quos eſſe occaſioni fluxionis iudicamus
ſit etiam alui profluuium ſiſtendum:caute tamen &
non ſine aliquo timore agendum eſt, & illis dum-
D taxat medicamentis adhibitis, in quibus præter
ſoluendi vim ſit non obſcura aſtringendi facultas.
Vnde in alui profluuiis myrobalani in maximo vſu
ſolent eſſe: chebuli quidem, ſi pituita:citrini vero,
ſi bilis. In hoc autem affectu, vbi vitio iecinoris
laborantis frigidiore intemperatura videatur eſ-
ſe opus purgatione, rhabarbarum eſſet optimum
medicamentum: nam & ſi bilem magis purget,
vim tamen & pituitam vacuandi habet, præterea
vero intemperaturam frigidam contemperare po-
teſt,qua ratione etiam viſceris imbecillitatem po-
teſt remouere: nec minus aſtrictione, qua ſatis in-
ſigni præditum eſt. Dioſcorides vero in hepaticis
affectibus non minus agaricum laudat. Quod ſi
compoſitis medicamentis eſſet vtendum,hæc duo
E nobis viderentur præcipua eſſe cenſenda: hiera ni-
mirum ſimplex dialoẽs dicta, & medicamentum
id,quod diacatholicon appellauit Meſue. His ergo
vel ſimilibus medicamentis, ſi interdum eorum
vſus ſit neceſſarius, ob id quia multa videatur re-
dũdans materia fouere iecinoris intemperiem vti
opportunum erit. Sed iam tempus opportunum
eſt, vt quantum ad hanc profluuij differẽtiam per-
tinet,receptui canamus,& ad alias exponẽdas trãſ-
eamus. At vero in illis explanandis, quæ in virium

lienis

lienis ſunt referendæ, cum (vt ſæpiſſimè diximus) A profluuium alui ſymptoma ſit, quod, cùm vitio lienis accidit morboſos lienis affectus ſequitur, nempe aut obſtructiones, aut tumores præter naturam in eo viſcere ſubortos, aut imbecillitatem, quæ comes ſit alicuius intemperamenti: in protapulo omnibus eſſe poteſt, eiuſmodi alui profluuia curari nulla alia ratione poſſe, nisi curatis proprijs lienis affectibus, perinde vt de hepaticis profluuijs diximus. Similes autem, atque ferè eædem ſunt vtrobique curationes: quare ſuperuacaneum omnino eſſet de his longiorem ſermonem habere, cum ex illis, quæ de iecinore ſunt à nobis tractata, hęc etiam facillimè percipi poſſint. Imo ſi rectè rem perpendere voluerimus, ab his, quæ hactenus de his diffe- B rentiis expoſuimus, ſi ea cóferantur, quæ dicta ſunt de ratione curandi affectus earum particularum, quarum vitio concitatum eſt alui profluuium, facile quiuis quantumlibet leuiter in hac arte eruditus poterit inire rationem, qua ſint & hæ differentiæ, quæ ortum habent à conſenſu ventriculi, & inteſtinorum cum illis particulis [communes.] Nam ſi à capite habeat ſuam originem; cùm id non accidat, niſi ex deſtillatione à cerebro ad ventriculum, & inteſtina, oportet primũ procurare, vt tollatur deſtillatio: de qua tollenda ſatis, ſupérque egimus in ſuperioribus libris. Niſi quod ſi aliquãdo ſit neceſſe, vt ſæpe neceſſe eſt, in curando catarrho purgare C per aluum inferiorem, cum aliqua cautela id agamus, hoc eſt, vt id modeſtè agamus, & medicamentis, in quibus ſit aliqua immixta vis aſtringens, quæ immodicum profluuium refrenet. Atque in his eadem ſeruanda eſt regula, quam in aliis ſeruandam diximus: nẽpe quod ſi materia poſſet ſimul vacuari, & auerti à ventriculo, & inteſtinis, vt per ea, quæ vim habent ciendi lotia, aut ſudorem, res tutior eſſet. Ego tamen non ſemel vidi in alui fluxione ex deſtillatione, acceptis tribus pilulis cochiis appellatis, atque facta liberaliori euacuatione, deſiiſſe profluuium; atq; eos fuiſſe integrè curatos, præſertim poſtea roborato ventriculo. Sed & alui profluuium, quod ab vniuerſo corpore occaſionem ſuam habet, rationem curationis non admodum ab D hac diuerſam requirit: præter enim illam differentiam, quæ ſequitur maximam infirmitatẽ omnium facultatũ, præcipuè vero contẽtricis, ſicuti in malignis febribus, & phthiſicis etiam, qui iam ad extremum deuenerint, ſolet contingere, nam de his non videtur loquendum, cùm deſperata ſit eorũ ſalus. Sed cum vel ex nimia humorum copia, vel ex acri, & mala humorum in habitu vniuerſi corporis contẽtorum natura illud accidat: multa vero copia vel ob conſtipationem cutis, quæ difflationem, & digeſtionem impedit: vel ex liberaliori victu citra exercitationem congeritur, aut ex ſuppreſſa aliqua conſueta vacuatione: Mala autem humorum natura vel ab aliqua intemperie, aut in vniuerſo corpore contracta, per quam particulæ corporis viriant alimentum, quo erant alendæ, aut in iecinore: vel ob improbam victus rationem, quicquid fuerit: ſemper prius remouenda eſt prima occaſio. Vnde, ſi victus fuerit liberalior, aſtringẽdus erit, & parco illo erit vtendum: ſi vitioſus fuerit corrigendus: ſi conſtipatio præceſſerit, cutis mollienda prius, & rarefacienda. Mox vero aut multitudo tollenda, aut mali humores purgandi. Multitudo vero victu tenui primùm poterit imminui, mox frictionibus, & balneis, niſi putrida febris obſtet, præterea vero il-

A lis, quæ ciant vrinam, vomitumq́;, & ſudorem prouocant. Id autem præeligendum erit, quod facilius & minori moleſtia poterit illud præſtare, quod quærimus, perſpecta natura, & facilitate corporis vacuãdi, naturaq́; & propenſione humoris, quem ſumus detracturi: nam in his non modo inaniendi corpus vis eſt, ſed etiam materiam, quæ ad aluum pręceps fertur, reuellendi, aut deriuandi. Quod ſi ea eſſet, aut plenitudo in vniuerſo corpore, aut vitioſorum humorum copia, vt his inſtrumentis non putaremus poſſe opportunitati ſatisfieri, cogeremurque rationem curationis alio modo inchoare, raro quidem à miſſione ſanguinis eſſet ſumendum eius initium. Quamuis quidam iuniorum tanquam arca- B num habeant in alui profluuio, præſertim cruento & in dyſenteria ſanguinem mittere. Habemus tamen Galeni apertam ſententiam & Hip. qui 4. de Com. 94. Rat. vict. in acu. mor. decernunt, quod aluo fluente non ſit vena ſecanda: quo loco ait Gal. quod ſi opportunum videatur venam ſecare, prius aluus fluida ſiſtenda. Quando vero potius purgandum videretur, non eſt, cur multa de hoc dicamus: nam huc etiam ſpectare poſſunt, quæcunque de hac re diximus, cum de ratione curandi fluxus hepaticos ageremus. Vnde non abs re fuerit, vt iam ad inteſtinorũ affectus conuertamus orationem, qui inteſtinorum proprij ſunt: primumq; de dyſenteria agamus.

C

De Dyſenteria inteſtinalis curatione.

CAP. VII.

QVONIAM ſuperius diximus, quod dyſenteria Loc. 74. duos diuerſos affectus ſignificat, qui quidem licet in nomine conueniant, quantum ad communem vſum iſtius vocabuli pertinet, ex parte tamen rei non aliam habent ſimilitudinem; niſi quod in vtriſque cruenta deiiciuntur, ſed diuerſiſſimis de cauſis. Nam in hoc, de quo in præſentia ſermonem habemus, ſanguis, qui per ſedem deiicitur ex inteſtinis, & eorum ſubſtantia, vel venulis exit, abraſa, & exulcerata eorũ tunica: vnde hoc fieri nequit, niſi eroſis, & male affectis inteſtinis: & proinde propriè, & rectè dyſenteria, quaſi difficultas, & affectus D inteſtinorum eſt. In altera vero dyſenteriæ differẽtia ſanguis ſine vlla abraſione, & vlcere à iecinore, vel venis ad ipſum attinentibus effunditur, & aliquando etiam copioſus, cuius nuncupatio impropria eſt, & fortaſſe ex errore priorum, qui ad eam tranſtulerunt dyſenteriæ nomẽ: quamuis poſteriores, ad diſtinctionem, ne ex vocabuli ambiguitate aliquando error poſſit contingere, priorem inteſtinalem, hãc vero epaticam dyſenteriã appellauere. Quod ſi quis dubitet, quanã ratione, & quibus indiciis ab illa poſſit diſcerni: non erit difficilis diſcretio, ſi quis ad copiam excreti ſanguinis, & modũ excernendi reſpexerit. Quia in propria dyſenteria non excernitur ſanguis multus, neque con- E fertim, ſed paulatim & crebro, modiciſque, & aliquando (vt 3. de Sympt. cauſ. docet Gal.) grumo- Cap 2. ſus: In hepatica vero confertim, & copioſus. Praeterea (vt idem 6. de Loc. affe. in priori, & propria Cap. 2. dyſenteria cum ſanguine abraſio conſpicitur; & quædam quaſi ramenta ab inteſtinis abraſa: adhæc & cum torminibus, doloribúſque fiunt deiectiones frequentes, neque per interualla longiora. Contra vero in cruenta, & hepatica dyſenteria, neque aliquid, quod abraſionem referat conſpicitur, neque cum dolore deiectio fit, ſæpe etiam per periodos, & longiora interualla. Sed de hac abunde priori

Z 2 capite

capite verba fecimus. De curanda ergo dyſenteria, quæ propriè ad inteſtina pertinet, in præſentia agamus, & quamuis in hac curanda non ſit omnino eadem ſeruanda curationis ratio, quando in gracilioribus, & quando in craſſioribus inteſtinis vlcus conſtiterit, ex parte tamen eadem eſt. Nam quantum ad eas pertinet indicationes, quæ à natura ipſius morbi deptomuntur, illæ eædem ſunt: ſiue in gracilibus, ſiue in craſſis contractum ſit vlcus. Diuerſitas verò ſola eſt ratione indicationum aſſumendarum à natura particularum affectarum, præſertim verò à ratione ſitus, & colligantiæ, à qua præcipuè deſumenda eſt ratio, quæ admodum viſus & locum, per quem adminiſtranda ſunt remedia, Cap. 7. attinet. Nam (vt quarto Metho. Gale. tradidit) in affectibus ventriculi curandis remedia, quę per os adminiſtrantur, efficaciora ſunt, quàm quæ inferius per ſedem iniiciuntur. At verò in craſſiorum inteſtinorum tollendis morbis, quę inferius per ſedem ſed gracilia inteſtina, vtraque ratione iuuari poſ- Cap. 8. ſunt. Attamen (vt ſexto de Loc. affect. ait.) magis opportuna ſunt auxilia, quæ per potiones aſſumuntur, cùm ſuperiora inteſtina laborant: ſicut cùm inferiora, proſunt magis quæ inferius per clyſteres infunduntur. His vero & hoc addendū, quod in dyſenteria hac, de qua præſens eſt inſtitutus ſermo, præ aliis omnibus moleſtis ſymptomatibus negotium maius ſæpe præbent dolores, & deſidentium deſidendi, quod frequentiſſimè laborantem aſſurgere cogit: ab his enim adeo turbatur, & laſſatur ægrotus, vt vires interdum fatiſcant; vnde aliquando ſymptoma hoc ſubinduit rationem cauſæ, vt & ipſum etiam ſuas habeat ea de cauſa indicationes, quæ ſæpe cum aliis indicationibus, quas morbus affert, pugnare videntur. Quare non ſemper in curanda dyſenteria eodem modo agendum eſt: ſed aliquando ratio doloris curationem ad ſe trahit, poſtpoſita ratione propria curandorum vlcerū, & id quando dolor adeo & continens, & vehemens eſt, vt ægrotantē quieſcere minimè ſinat. Nonnunquam autem, nempe ſi dolor non multū vrgeat, ſtatim inchoanda eſt curatio ab iis, quibus vlcera curari ſolent. Tertio autem & hoc conſiderandum eſt quod licet vlcus ſit proprius inteſtinorum affectus ipſum tamen ſæpius aliunde originē habet ab acribus quidem humoribus, qui quidem raro (vt ſuperius fuit expoſitum) in inteſtinis gignuntur: ſæpius vero aliunde defluunt quippe aut à iecinore, aut à liene, aut à capite, aut à corpore vniuerſo. Vnde cū aliunde defluunt primum (vt ſæpiſſimè fuit explanatum) inhibenda eſt fluxio, ablata ratione fluendi de quo non ſemel fuit ſuperius ſermo habitus. Nimirum enim cum fluxiones fiant imprimis ratione particulæ illius, vnde fluit: ratio vero hæc eſt, aut multitudo, aut mala qualitas eorum, quæ ibi congeſta ſunt. Quare multitudo, cacochymiaq; vacuatione rollenda eſt, & occurrendū eſt cauſę, cur congeratur ea copia, quæ cauſa eſt defluxionis. In euacuādo vero, quantum fieri poteſt, cauendum eſt, ne verſus inteſtina vlcerata ducatur acris materia. Vnde quā maximè congruēs ea erit vacuatio, quæ vim etiam deriuandi, vel reuellendi habet, ſicuti vomitus, ſudoríſque, & vrinæ prouocatio, vt ſuperius diximus: verum hi quidem vacuandi modi, præſertim commodi erunt, quando ſuperuacuus humor digeſtus eſt in habitum totius corporis, nempe per ſudorem, vt in capite, vel in conuexa iecinoris parte, per ea quæ vrinam cient; ſed enim in concaua, vel in

A meſaraicis venis, itémque in liene, non poteſt niſi multo negotio per aliam regionē purgari: ſed commoda ſolum ea eſt euacuatio, quæ per inteſtina ſit: hoc enim ſæpius in his, quæ in hoc, & in prioribus libris tractata ſunt ex Gal. ſententia teſtati ſumus: neq; nobis obſtare putamus vulgatam Gal. & aliorum medicorum auctoritatem, quod noxius humor non ſit ducendus per affectum locum, vel verſus illum; quia id intelligendum eſt de illis humoribus, qui ſunt in locis remotis, atque adeo etiam in illis particulis, à quibus defluunt: verùm qui vel in loco affecto, vel vicinis locis, illi per loca ipſa affecta, vel per ea, quæ illis vicina, aut annexa ſunt, duci poſſunt, quod poſſumus multis exemplis ex Gale. B depromptis demonſtrare, ſed in præſentia nobis id ſit ſatis, cuius ſuperius meminimus, ex 2. lib. Com. in 6. Epid. depromptum, vbi ait Gal. quod vomitus Com. 9. interdum vomitu curatur, nempe per vomitum educta noxia materia, quæ ventriculum irritabat: & acri clyſteri curari interdum mordaces deiectiones, euacuata videlicet materia mordaci, & irritante inteſtina. Vnde qui omne genus vacuationum damnant in dyſenteria, ſi per aluum inferiorem fiant, illi communem medicorum conſenſum deſtruere nituntur: omnes enim tam antiqui, quam iuniores vſum rhabarbari in dyſenteria laudarunt. Nam Dioſc. Gal. Aui. & Arabes omnes communi conſenſu id laudarunt: ſicut & myrobalanos omnes, C quibus noti fuère, laudauerunt. Manifeſtiſſimè vero hoc etiam ex Gal. eodem loco in 2. lib. Com. in ſextum Epide. poteſt haberi, vbi contra eos diſputat, qui affirmabant non ſemper contrarios affectus remediis contrariis curari: quia interdum ſimilibus remediis, ſicuti ſæpe vomitus vomitu curatur; & mordaces deiectiones acri curantur clyſteri. Oſtēdit vero, quod ſemper hæ curationes per contraria fiunt, cùm duplex ſit ratio, qua curantur. Altera, dum vacuantur humores, à quibus inteſtina mordentur, & ſtimulantur: Altera vero, dū illi temperantur, ac demulcentur: vacuari autem per inteſtina neceſſe eſt, quando id acri clyſteri ſit, atque per contraria fieri eam curationem demonſtrat. Colligamus ergo, quod quando vlcera inteſtino- D rum à fluxione acrium humorum fouentur, tollenda eſt, & reprimenda fluxio, præſertim vero inter initia: quæ quidem fluxio, ſi à multa materia occaſionem habeat, raro ſine euacuatione poteſt inhiberi, & quanto citius fiet euacuatio, eo etiam citius poterit affectus curari, qui à fluxione fouetur. Locus vero, & via, per quam vacuationem moliri expediat, indicat ratio, & natura, & conformatio particulæ, quæ inanienda eſt. Quæ vero in concaua iecinoris parte continentur, citiſſimè; & commodiſſimè per inteſtina detrahuntur: & quamuis in tranſitu non poſſint non vellicare, & abradere inteſtina: longè tamen minus lædunt, & abradunt, quando ſemel, & confertim vacuantur, quam quando paulatim, & frequentiſſimè deijciuntur: & lon- E gè etiam maior ſequitur vtilitas repreſſa fluxione noxia, quàm læſio ex ea ſemel facta abraſione, quia facilè deinde eſt corrigere modicam offenſam, vbi fluxio humorum, aut non amplius, aut ſaltem minus importuna eſt, præſertim vero cum ſit vacuatio per ea medicamenta, quæ remotiores humores non commouent verſus inteſtina; & præterea non minus aſtringunt, quàm vacuent. Nam tum vacuando redundantem materiam, tum vel maximè ſua non modica aſtrictione ſubſtantiam inteſtino

rum

rum colligendo, & roborando, in cauſa ſunt, cur
facilius irruentes humores à ſe repellant: præter
id, quod exſiccando (exſiccant enim ſatis inſigni-
ter rhabarbatum, & myrobalani) faciunt ad con-
Lec. 75. ſolidationem vlcerum. Sed agamus iam particula-
tim de propria dyſenteriæ curatione: nam vacua-
tio hæc, de qua hactenus ſermo habitus eſt, potius
reſpicit cauſam dyſenteriæ, quàm ipſum affectum.
Et quia diximus, quod aliquando dolor eſt adeo
moleſtus, vt curationis priorem, & præcipuam
partem ad ſe conuertat: ideò primo hanc partem
tractemus: non quando fortis eſt indicatio à dolo-
re ſumenda, illa etiam ſemper præponenda eſt il-
lis, quæ ab ipſo affectu prodeunt. Dolor autem,
quoniam eſt actio corrupta ſenſus tactus, in qua
B neceſſe eſt, hæc omnia conſpirare: primum ſen-
tiens facultas, vt in primo de Elementis ſecundum
Hipp. & primo de Natura humana docuit Galen.
quæ enim ſenſus expertia ſunt, dolere nequeunt:
deinde vero obiectum, quod in organum ſenſus
peruerſè agat, & contra eius naturam: tertium verò
eſt ipſum organum. Vnde cum humores acres ra-
tionem obiecti habeãt; vtpote qui acrimonia pun-
gentes inteſtina dolorem excitant: organum verò
ſint membra facultate ſentiendi prędita, nempe in-
teſtinorum ſubſtantia, quàm illi pungunt, & abra-
dunt, quæ quidem noxam ſibi illatam per faculta-
tem ipſi per neruos impertitam ſentiũt: inde fit, vt
triplex itidem ſit, ratio, qua dolenti particulæ ſuc-
currere poſſumus. Prima quidẽ, qua procuramus,
C ne particula dolorem illatum à dolorifica cauſa
percipiat, & hoc obtundendo eius ſenſum, & ſtu-
porem illi offundendo iis remediis, quæ vim nar-
coticam, vel (vt Latini aiunt) ſoporiferam habent
vt ſunt ea, quæ opium accipiunt, aut mandrago-
ram, aut alterci ſemen, aut id genus alia, quæ qui-
dem ratio ad veram, & propriam curationem non
pertinet: quia non dolorem, non cauſam doloris,
non læſionem, hoc eſt, abraſionem, & punctionem
tollit, ſed ſenſum, ne læſio percipiatur, aufert: &
hac quidem curandi ratione non vtimur, niſi ma-
xima cogamur neceſſitate, neque ſperamus alia via
prius ſedari poſſe dolores, quàm vires concidant.
Nam ſæpe modus is curandi membra relinquit
D plurimum labefactata, quantum ferè ad omnes
operationes pertinet. Sed de his medicamentis,
quæ hanc curandi rationem reſpiciunt, vbi de co-
licis doloribus erit agendum, magis particulatim
agemus. Altera ratio occurrendi doloribus reſpi-
cit humorem mordacem, qui eſt proxima cauſa
doloris, nempe vt iis agamus quæ acrimoniam,
& mordacitatem noxij humoris deliniunt, & tem-
perant, & eos minus acres reddere poſſunt: quod
Com. 9. nos Galen. loco nuper adducto ſecundo videlicet
libro in 6. Epid. docuit cùm dixit, biſariam curari
poſſe mordaces egeſtiones: nimirum aut vacuatio-
ne mordacis humoris, aut concoctione, & tempe-
E ratione & mutatione nocentis humoris in optimã
qualitatem. Tertia autem ratio reſpicit particulam
quæ pungitur, & mordetur, in hũc nempe modum,
vt inteſtina aliquo pacto muniamus, & tueamur,
quod mordaces humores per ea fluentes pungere,
& mordere nequeant quamuis mordaces ſint: quod
efficimus iniectis inferius per clyſteres illis medi-
camentis, quæ interius quaſi concreſcentia, agglu-
tinataque, & hærentia inteſtinis obſtant, quo mi-
nus ad inteſtinorum ſubſtantiam vſque poſſit mor-
dacitas pertingere, vt ſolet ſepum capræ, vel hyr-

A ci præſtare. Sed magis particulatim rem tractemus
& primum, quomodo acres humores coqui, &
temperari poſſint. Oportet ergo, quod omnia, &
quæ ad victum pertinent, & quæ ad medicamenta,
hoc tanquam ſcopum ſpectent. Sed primum de
victus ratione agamus. Is, ſi Gal. quarto de Artic. Com 41
credimus, oportet vt tenuiſſimus ſit, atque (vt idem
in libro de Medic. fac. para. docuit) ea in cibum
offerantur, quæ leuia, & concoctu facilia ſunt: nam
quamuis inteſtina ſint, quæ laborant, cùm his ta-
men (vt ait Galenus quarto de Artic.) non parum
conſentit ventriculus, immo & iecur. Et inter ini-
tia quidem vino cauendum eſt, quia præter id,
quod calefaciendo poteſt humores exacuere, mo-
uet etiam fluxiones. Quod ſi aliquando cogatur
B medicus vel propter ventriculum, vel propter in-
ſtaurationem virium imbecillium, vinum conce-
dere illud, vt idem 6. de Facul. ſimp. medi. ait, con- Cap de gna-
cedendum eſt, quod auſteritatis ſit particeps. Ab phalio.
aquis autem omnino cauendum, vt itidem ille Cap 12.
docuit ſeptimo de Compoſ. medic. ſecundum loc. Com 32.
quæ per plumbeos canales feruntur: à ſole præte- & 36.
rea, & ſalitis rebus, vtpote quæ erodant inteſtina,
omnino (vt ſecundo de Simpli. medic. fac. doce-
mur) abſtinendum, & (vt monuit Hippo. tertio de
Rat. vict. in acut. morb.) ab oxymelite, ſyrupo ace-
toſo, & id genus aliis. Cibi vero vtiles ſunt panis
lotus, & coctus ex leui iure gallinaceo: eiuſmodi
enim ius (vt aliàs diximus) vim habet temperato-
riam: panis vero, cum lauatur, omnem acrimo-
C niam deponit, & emplaſticam potius vim acquirit.
Sed & far non eſt ineptus cibus & oriza. Primo ve-
ro de lim. facul. laudat Galenus in hoc affectu bi-
ſcoctam lenticulam: vtpote quæ exſiccet, & aſtrin-
gendo ventriculum vniuerſum, & inteſtina robo-
ret: verum eius vſus vtilior eſt, cum curationem
conuertimus ad affectum: nam exſiccantia potius
vtilia ſunt in vlceribus curandis, quàm in lenien-
da, & temperanda acrimonia ſuccorum morda-
cium, ex oleribus vero quæ in cibum veniunt, idem
Galenus portulacam laudat ſexto de Facul. ſimpl.
med. quæ ad ſcopum, quem in præſentia tractamus
non parum prodeſt: ait etiam, quod eius ſuccus
vim maiorem habet: qui tamen rationem potius
D medicamenti habet, quàm cibi, ſed & oua ſorbilia
modeſtè cocta huc pertinere poſſunt, & lac, in quo
fuerint lapides fluuiatiles extincti. At vero & de
medicamentis huic ſcopo accommodatis agamus,
tam de iis, quæ ore aſſumi ſoleat, quàm de illis, quę
exterius adminiſtranda ſunt aut inferius per ſedem
inijcienda. Per os aſſumuntur decocta, ſyrupi, ſuc-
ci, & id genus alia. Syrupi vero, qui huic rei accom
modati ſunt, è multis hos exponemus: vt ſunt qui
ex endiuia ſimplex dicitur, & qui ex cichorea, qui-
que ex oxalide, ſeu acetoſa: præterea, & roſaceus,
præſertim vero ex roſis ſiccis, necnon & ex portu-
laca: neque qui zitiphis fit, vel vt iuniores appel-
E lant ex iuiubis alienus eſt ab hoc inſtituto: ſed ex
eiſdem herbis decocta non minus prodeſſe poſ-
ſunt. Niſi fortè quis opponat, ac dicat, hæc non
cum his conſentire, quæ ſuperius fuere expoſita.
Diximus ſiquidem laborantibus inteſtinis eſſe v-
tendum illis, quæ inferius per clyſteres ſubiiciun-
tur: ſicuti ventriculum affectum præſtantius illis
curari, quæ ſuperius per os aſſumuntur. Sed re-
ſpondemus, quod per os deuorantur, minorem
omnino vim habent curandi inteſtinorum affe-
ctus, quia eorum vires diſſoluuntur antequam eo

 perueniant,

perueniant: vnde aptius curantur vlcera, vel alij inteſtinorum affectus medicamentis, quæ per ſedem inijcimus. Sed præſens, de quo nunc agimus, ſcopus non id reſpicit; ſed vt acres humores, qui propenſionem habent ad inteſtina, propulſi à iecinore, & alijs vicinis partibus miteſcant, & temperatiores reddantur antequam eo ferantur. Sed & linimenta plura ſunt quæ huc pertinere poſſunt: præſertim vero oleum roſaceum completum, & longè magis omphacinum appellatum: cui interdum, & chamæmelinum non inutiliter miſcetur. Ego interdum his & adipem caprinum, vel hyrcinum addo: ſicuti ſi acceperimus olei roſacei vnciam, chamæmelini, & adipis hyrcini ſingulorum ſemunciam, omentum vero veruecis, vel (vt nunc aiunt) caſtrati quaſi frictum in ſartagine ex oleo roſaceo, vel chamæmelino, ventri inferiori præſenſum, vtile medicamentum eſt, & adeo commune, vt ferè vulgare ſit, equidem appellatum vnguentum roſaceum Meſue: putarem vtiliter poſſe illiniri, præſertim quando acris, & ſyncera bilis deiicitur. In pertinacibus autem doloribus efficax admodum medicamentum eſt emplaſtrum ex palmulis, quod tum Alex. Trallianus, tum etiam Meſue diaphœnicon nuncupauere. Inferius etiam per clyſteres iniecta medicamenta mirificè id, quod ſcopus is expoſcit, poſſunt præſtare. Nam duplex eſt genus clyſterium, quibus in curanda dyſenteria ſolent vti medici: alia enim ad hunc ſcopum præcipuè attinent: alia verò ad alterum, qui facti affectus curationem reſpicit. Sed de prioribus priorem habeamus ſermonem. Ea ergo, quæ emplaſticam vim habent, huic ſcopo accommodata ſunt, per clyſteres iniecta, vt ſunt oui album, imo ouum vniuerſum, decoctum altheæ, mucilagines ferè omnes, & portulacæ ſuccus: & olea quædam præſertim verò roſaceum, nec modo roſaceum oleum, ſed & ceratum roſaceum, quod in præſentia infrigidans Gal. vocat: nec minus vtile eſſet vnguentum roſaceum Meſ. nuncupatum, ſi aliquo decocto, aut accommodato iure diſſoluta (vt Galen. 12. Metho. ſenſit) clyſteribus indantur. *Cap 1.* Iura verò accommodatiſſima huic rei ſunt, in quibus cocta ſint capita animantium, & imprimis veruecis, vel pedes, vel inteſtina, ſicut eſt coctorum inteſtinorum ius, quale id, quod paſſim farctores vendunt, & eo vtilius eſt, quò pinguius: pinguedines quoque omnes ferè vt adeps ſuilla, gallinacea, anatina, anſerina, & veruecis: omnibus tamen præferenda caprina, hyrcináque; vtpote quæ facilius concreſcunt, & inteſtinis hærent. Vnde hæc omnia non ſolum temperant, & mitigant acrimoniam, & mordacitatem humorum: verùm muniunt, & tuentur inteſtina, lac quoque à quo butyrum non fuerit extractum, & butyrum diſſolutum, & iniectum conueniunt, ſuccus verò arnogloſſi, vel plantaginis multiplici nomine vtilis eſt, nam & acrimoniam obtundit, & ſanguinem ex abraſis inteſtinis effluentem ſiſtit, & vlcera conſolidat, ſiccandóque curat: idem etiam facit armena bolus & terra lemnia, & lapis hæmatites, & id genus multa. *ſect. 50.* Clyſteres verò, qui vlceribus curandis idonei ſunt, nec ipſi quidem vnam communem rationem habent, ſiue ad indicationes & ſcopos reſpiciamus qui varij occurrunt pro varia natura vlcerum curandorum, ſiue ad materiam medicamentorum, quibus ſcopis vigentibus ſatiſfaciendum eſt. Nam ſi leuis ſit affectio, & ſola in ſumma quaſi cuticula facta abraſio, vt nondum vlcus dici mereatur, vbi conſtiterit, aut vacuatione, aut auerſione, acrium humorum defluxio, vel ſaltem eorum acrimonia, & morſus ad temperamentum deducta miteſcant, ſine alio alioquin medicamento, natura, vt nos Gal. docuit, ſponte conſolidat, & curationem modicæ illius abraſionis abſoluit. Quod ſi vlcus ſit iam factum, & profundiores partes occupauerit, non ſola natura, ſed accommodatis etiam remedijs erit opus, varijs tamen, pro varia natura vlceris, & aliarum affectionum, quæ interdum cum vlcere coniunctæ ſunt. Quia ſi ſimplex ſit vlcus, exſiccantibus medicamentis curandũ erit (vlcerũ enim curatio per exſiccationem abſoluitur) præſertim autem illis, quæ non ſint alicuius aſtrictionis expertia: nam hæc ſubſtãtiam, & vires particulæ roborant, & quo maius, & profundius fuerit vlcus: eo magis exſiccãtia expoſcit: quoniam & maior copia extraneæ humiditatis ſubcreſcit. At ſi ſordidum fiat, craſſiuſq; excrementum in eo ſuboriens curationem impediat, detergentia illi neceſſaria erunt. Nonnunquam vero & putridum, corroſiuumque vlcus euadit, & id vel propter multam in corpore cacochymiam, vel malam curationẽ inter initia inſtitutã, & tũc fortioribus, & acrioribus exſiccantibus, & detergẽtibus vti oportet. Cognoſcuntur autem differentiæ hæ, tum ex doloribus maioribus, minoribuſve: tum vero ex iis excrementis, quæ inferiùs ſponte, vel per clyſteres deiiciuntur, ex cruore, virulentia, ſordéque intermixta: præterea vero & odor excrementorum (vt docuit Paulus) putridum vlcus indicat. Sed quamuis proxima curationis ratio iſtorum vlcerum ſiccantibus abſoluatur; quia tamen detergentia, ſi aliqua ſuccreſcat ſordes in his vlceribus priorem locum & vſum requirunt: ideo prius de clyſteribus agemus, quæ vim deterſoriam habent, vel de materia, ex qua hi clyſteres conficiendi ſunt, agemus, à leuioribus exordientes. Itaque ſuccus hordei, vel colata ptiſſana per clyſteres iniecta vtilis eſt, & hoc nomine, quod modeſtè, & ſine aliquo morſu detergit: præterea vero & ea ratione, qua acrimoniã, & mordacitatem humorum inteſtina abradentium lenire, & demulcere poteſt: mulſa etiam detergit aliquantiſper magis, citra morſum & ipſa: ſed & ſaccharum, præſertim vero, quod non planè defœcatum eſt. Ego interdũ ſaccharo roſaceo vtor, quod & ipſum dupliciter poteſt prodeſſe: nam & detergit, & exſiccat, roboratque viſcera aſtringendo: & recens quidem vim detergendi, maiorem habet, antiquũ vero ſiccandi, & aſtringendi: ſyrupus vero ex roſarum ſucco confectus facilem & ipſe abſterſionem habet, maiorem vero mel crudum, & maiorem adhuc mel roſaceum quod nõnihil interdum mordet, ſi vlcus ſit eximio aliquo ſenſu præditum. Et hæc quidem mediocria vlcera, & citra putredinẽ, & malignam aliquam qualitatem detergere poſſunt: nam ſi aut putrida, aut etiam depaſcentia ſint, valentioribus erit opus, & acrioribus exſiccantibus, detergentibúſque, qualis eſſet aqua marina, vel ſalſa: præterea ab antiquis auctoribus fere omnibus ſummopere laudatur (vt garum prætercam, quod nullibi, quod ego nouerim, in vſu eſt) muria ex piſcibus ſalitis, vel etiam vt reſtatur Gal. 11. de Facult. ſimpl. med. ex ſalitis carnibus, eluit enim, inquit ipſe, putrida vlcera, & exſiccat. Dioſcorides vero & lixiuium ex cinere cauliculorum fici, tam agreſtis, quàm ſatiuæ commendat. Compoſitorum vero medicamentorum ſatis actium meminere antiqui, quæ ex auri

pigmento ſandaracha, calce viua, ære vſto, & id A genus alijs conficiuntur: quorum vſus non eſt extra periculum, præſertim in corporibus mollioribus, & eximij ſenſus; nam ſolidiora, & duriora facilius ea ferre poſſent, illis tamen priſci (vt Gal. 9. de Comp. med. docet) vtebantur. Ab illis autem quam maximè abſtinendum (vt rectè monuit auctor ille, quicunque fuerit, qui edidit librum inſcriptum Medicus, vel Iſagoge) quando vlcera ſunt in ſuperioribus, gracilioribuſque inteſtinis: nam prodeſſe parum aut nihil poſſunt, nocere verò plurimum, cum ea natura hæc cōſtent, quæ hominibus lethifera eſt. Sed ſi cui videatur omnino eſſe opus his valentioribus, ſunt trociſci Andronis, vel Muſæ, qui tutiores, & mitiores ſunt: ex his ergo conficiendi ſunt iſtius rationis clyſteres. At quoniā his B compoſitis, vt ſunt trociſci, ſolis non poſſumus vti (nam neque ſoli fluere poſſunt, neque multa copia indi poteſt, ſed ad duas, vel tres drachmas, vel paulò plus) ideo erunt ex aliquo accommodato decocto acriori, vel minus acri diluēdi, vt & acrimonia medicamenti & malignitas vlceris requirere videretur, ſicut ſunt aqua ſalſa, vel lixiuium, vel ſi mitioribus videatur agendum, mulſa, vel vino mulſo, vel ſimilibus. Mundis autem redditis vlceribus, aſtringentibus, & ſiccantibus iam erit agendum, de quibus pauca dicenda ſunt. Plurimum proſunt iniecta, bolus armena, & terra lemnia, quæ nec iniecta modò, verùm & deuorata ex aliquo decocto C aſtringente, & accommodato conferunt, & hæmatites lapis. Sed & plantago, & polygonum, ſanguinariam appellant, ſiue eius decocto viamur, ſiue ſucco earum tam inferius iniecto, quā ſuperius accepto: item hyppuris, quam caudam equioam appellant: rubi etiam germina, & fructus, præſertim immaturi: & citini mali punici, & malicorium, rhus etiā, quod ſumach Arabes vocant, & gallæ. Sed ego quandoque iure braſſicarum, quæ bis coctæ fuerint abiecto nempe prioris decoctionis iure, & earundem eſu dyſenterias, cum eſſemus, vbi aliarum rerum accommodatarū copia careremus, curauimus & facilè. Vnde ſi vellemus omnia perſequi, quæ facerent ad hunc ſcopum in immenſum ferè ſermo D procurreret. Quare ſummatim dicemus, quod omnia, quæ deſiccant, & aſtringunt, vtilia ſunt huic inſtituto. Atque hoc illis, quæ hactenus expoſita, ſunt addito finem huic capiti faciemus: nimirum quod quāuis diſtinxerimus remedia dyſenteriæ per ſcopos, eorum vires diſtinguendo: nō tamen ita diſcretis ſemper vtimur, & diſtinctis: ſed aliquando ſimul commiſcemus in eodem clyſteri, & ea, quæ ad dolorem ſedādum faciunt, & ea, quæ detergunt: interdum & illa, quæ ſiccant, & conſolidant: & id quando affectus non eſt admodum malignus, nec magni ſunt dolores. Nam ſi vehemens dolor vrgeat, primum hoc duntaxat procuramus, vt dolor ſedetur: poſtea ad alia tranſimus. Sic autem magis putrilago, & eroſio inſtet, & ſordes multa detergentibus, E & depaſtionem vlceris inhibentibus incūbendum erit: mox vero conſolidantibus. Quamuis autem ad hoc idem caput magna ſaltem ex parte pertinere poſſit, & ratio curandi affectum, quem Græci *τείνεσμον* vocant, quia tamen habet præterea priuatas quaſdam rationes: ideo ſeorſum de eo paucula quædam dicemus.

De Teneſmo. Cap. VIII.

DIFFERT teneſmus à dyſenteria tum ratione loci affecti, tum materia, quamuis quātum ad rationem affectus ſpectat, aut nihil, aut parum admodum differunt. Nam & teneſmus vlcus in inteſtinis ſignificat, verum dyſenteria ad aliorum inteſtinorum vlcera refertur: teneſmus vero inteſtino recto: & proinde, licet in eo, ſicut in dyſenteria hæc præter ritum moleſta ſint, nempe dolor, & frequens, & quaſi continua deſidendi cupiditas: in teneſmo tamen (vt 3. de Sympt. cauſ. exponit Gale.) longè magis moleſta eſt ea cupiditas, & cum quadam diſtentione, & violenta expreſſione, quām in dyſenteria: ſicuti in ea ſæpius maior eſt dolor. Vnde & nomen habuiſſe teſtatur Gale. 7. Aph. nempe ab ea tenſione, & expreſſione recti inteſtini: quæ interdum adeo moleſta eſt, vt prægnantibus abortum afferat: adeo enim iniqua eſt: vt defatiget tum reliquas omnes corporis particulas, tum vel maximè vterum, vt qui recto inteſtino annexus hæreat. Ad hoc autem inteſtinum pertinet excremētorum alui excretio, nec modò excretio, ſed & deſidendi appetentia, vbi & muſculus, quaſi cuſtos eſt exitus eorum excrementorum: & ideo hoc inteſtino demorſo, & irritato fit & frequens ea cupiditas, & conatus ad egerendum. Differunt præterea hi duo affectus materia, quæ eorum in cauſa eſt. Nam dyſenteria plerunque fit a biliosa, & acri materia: quanuis interdum & ab humore melancholico, & a ſalſa pituita. Teneſmus verò à materia pituitoſa, & putri, & propterea non eſt ita importuna, & diuturna in dyſenteria incitatio ad egerendum: quia (vt docuit Gal. 3. lib. Com. in 3. Epide.) bilis facilius deſcendit: vtpote quæ tenuis ſit, & facile defluat, cum expers ſit lentoris: pituita verò, quæ lenta, glutinoſa, & craſſa eſt, ægrius excerni, & quaſi exprimi poteſt. Ex quo deinde neque difficile eſt rationem inueſtigare, cur pueri frequētius à teneſmo, ſicuti eodem lib. Gal. inueſtigauit: nam & ex ætatis humiditate, & propterea quia ſæpe in eis cibus vitiatur, cū ſæpius pluſquam eis expediat comedāt: vnde in pituitoſis oaturis in vniuerſum ſolet teneſmus excitari: non tamen in omni ætate, ſed in iuuentute. Nam putris, acriſq; pituita in calidiori ætate congeritur, quæ cùm excernenda eſt, in tranſitu hærens recto inteſtino, illud mordens vlcerat & irritat: atque (vt ait Gal. 5. de Vſu part.) propter magnam, quā affert moleſtiam, inter graues ventris affectus recenſeri poteſt. Non erimus autē longiores in illis quæ ad rationem curandi hunc affectum pertinent, exponendis: cū ea parum differens ſit à ratione curandi dyſenteriam. Vnde illa in memoriā reuocanda ſunt, quæ in ſuperiori capite ſunt expoſita, quātum ad euacuationem pertinet, ſi vacuatione ob copiam eorū humorum, qui in cauſa teneſmi ſunt, opus eſſe viſum fuerit. Particulatim vero remedia, quæ factum morbi curatura ſunt, quæque inteſtinū defenſura (de localibus autem appellatis loquimur) aut inferiùs per ſedem clyſteribus ſunt inijcienda, aut exterius fouēdo ſedem ipſam, vel inferiorem ventris partem, prope pubem, vel infimam in dorſo ſpinæ partem. Ratio vero eorum, quæ per clyſteres ſunt infundenda, eoſdem ſcopos, quos in dyſenteria, ſpectare debet, nempe vt dolor ſedetur ſi ille vrgeat, & eiſdem penè rebus: mox vero lenta pituita ab inteſtino detergatur, aut mulſa, aut ptiſana hordeacea, aut aqua etiam hordeacea, quæ nunc aſt in multo vſu, aut ius aliquod, in quo hordeum fuerit incoctum, addito aut melle roſaceo, aut ſacchato, aut quapiam alia re ſimilis facultati, quæ maiorem, vel minorē vim habeat pro ratione morbi, &

Cap. 2. Com. 17. Com. 70. Com. 53. Cap. 4.

morbi,& materiæ maioris,vel minoris pertinaciæ.
Poſtremò verò aſtringentibus vtendum erit,vt par
ticula labore, & moleſtia illa exagitata roboretur,
& firmetur,& illis quidem tum per clyſteres adhi-
bitis,tum verò exterius per fomẽta, aut linimenta,
aut emplaſtra, tam ſedi, quàm infimo ventri, dor-
ſóque adminiſtrandis.Sed tandem ad alios inteſti-
norum affectus ſermonem conuertamus.

De Doloribus inteſtinorum. CAP. IX.

Lo: 77. AFFECTVS inteſtinorum,de quibus hactenus
ſermonem habuimus,ad eas operationes pręſertim pertinent, quæ propria ratione ,qua conſti-
tuta ſunt à natura , illis conueniunt: nempe vt ſunt
diſtributionis , & excretionis inſtrumenta. Nunc B
vero de illis agimus , quæ illis attribuuntur com-
muni quadam ratione,& vt ſunt membra,quæ ſen-
ſus imprimis tactus non ſunt expertia. De dolori-
bus ergo inteſtinorum in præſentia agimus,qui in-
terdum grauiſſimi, & moleſtiſſimi ſunt. Vt autem
ratione,& clare rem hanc exponamus,quædã prius
exponamus, quædã prius in vniuerſum tractemus.
Nam dolor ſymptoma eſt,quod plures differentias
habet,atque vt plures differentias,ita etiam diuer-
ſas occaſiones: quod quidem nouiſſe non parum
ad rationem curationis inquirendam,& explanan-
dam conſerre poteſt , cùm curatio primum reſpi-
ciat cauſam,& occaſionem doloris:non autem do-
lorem , niſi quando adeo creſcit, vt vires deiciat. C
Primũ ergo inueſtigemus , quot ſint horum dolo-
rum,quibus ſolent inteſtina torqueri, differentiæ,
vt illis in proprias cauſas relatis, naturam affectus
percipiamus. Non eſt autem vna,& ſimplex ratio,
qua differentiæ horum dolorum diſtingui poſſunt.
Quoniam vel à diuerſis modis, & formis dolorum
accipitur,ſicuti aliquando vehemens: & acutus eſt
dolor inteſtina affligens:interdum non acutus, ne-
que admodum vehemens : acutus vero aliquando
Cap 5. ſimilis eſt,ac ſi palus (vt 2.de Loc.affec. ait Gale.)
ea parte eſſet infixus, nonnunquã videtur quaſi te-
rebello forati locus dolẽs. Vel item à diuerſis cau-
ſis,à quibus eiuſmodi dolores concitari ſolent, ſu-
mi poteſt ratio diuerſarum differentiarũ dolorum
iſtorum. Quandoque enim à materia corpulenta D
ſuam habet occaſionem : interdum vero a flatuoſo
ſpiritu: A corpulenta vero materia , aut à frigida,
craſſa,& lenta pituita,qualis eſt,quam vitream me
dici appellant,& quam acidam:aut a calido & acri
humore:item aut materia in tumorem particulam
in qua abſorta eſt, attollit; aut in eius inani ſpatio
continetur,aut inter inteſtinorum tunicas recepta
eas cruciat: quæ in tumorem attollit , aut calidum
tumorem nempe inflammationem excitat,aut fri-
gidum cuiuſmodi eſt ſcirrhus:præterea aut humor,
qui dolorem infert,à ventriculo & inteſtinis gene-
rationis habuit occaſionem : aut ab vniuerſo cor-
pore ad ventrẽ, & inteſtina concitata & humorum
Cap.7 fluxio,ſicuti in eo concitata fuit,quem refert Gal.
12.Meth. poſt aſſumptum ſcamonium , qui fuit li- E
beraliter purgatus, ſæpe per quædam interualla à
colicis doloribus tentatum fuiſſe ob defluxum ex-
crementoſi humoris ad inferiorem aluum redditam
imbecilliorẽ a vi medicamẽti.Poteſt & tertio dif-
ferentię horũ dolorum ratio à loco affecto accipi:
cum autem inteſtina aut gracilia ſint, & ſuperiora,
aut craſſiora,& vtraq;ſint obnoxia doloribus,vt ea
natura diuerſa ſunt,ita & dolores, qui in ipſis oriũ-
tur diuerſi ſunt;& diuerſa nomina habent.Nam do

A lorem qui ad gracilia inteſtina pertinet,εἰλεὸν Græ-
ci medici nuncupauere:Latini vim Græci vocabu-
li referre volentes,voluulum dixere:εἰλεῖσθαι enim
volui ſignificat , à ſymptomate fortaſſis deducta
nuncupatione;in hoc ſiquidem affectu,pręſertim ſi
ex inflammatione ortum habeat,videntur (vt 6.de
Loc.affect. tradidit Gal.) ac ſi chorda contorque-
rentur inteſtina ; vnde & quidam medici chordap-
ſum appellare voluerunt. Dolorem vero quo craſ-
ſa inteſtina tentãtur κωλικὸν à craſſo inteſtino,quod
aliis craſſis maius & longius eſt,deſumpto nomine
nuncuparunt:nec Latini nomen aliquod particula-
tim indidere , quod legerim. Sed primum de hoc
agamus,mox vero de ileo his prædictas omnes dif-
B ferentias accommodantes.In craſſis itaque inteſti-
nis dolor plerunque (vt 12.Meth.teſtatum reliquit Cap 8
Gal.) aut ex frigida, craſſa, & lenta materia origi- Cap.5.
nem habet,aut ex flatuoſo ſpiritu,aut ex tenui,acri-
que humore mordente,& vellicante.Maior autem
minórve dolor euadit (vt idem 2. de Loc. affect.
tradidit) pro ratione aut multitudinis , aut craſſi-
tiei, aut motus, aut qualitatis eius rei , a qua dolor
efficitur , quæcunque illa fuerit : nam paucior , te-
nuior,quieſcens, & minus frigida, aut minus acris
minorem cõcitat dolorem,quam quæ multa, craſ-
ſa,quæque mouetur,& quæ frigidior,aut acrior eſt
& proinde vitrea pituita,quæ frigidiſſima eſt,dolo-
res acerbiſſimos affert: craſſa tamen,& lenta mate-
C ria,cùm ſola fuerit, neque alia ſit illi adiuncta cau-
ſa dolorem ciendi , nequit (vt 12.Method.docuit Cap.8.
Gal.) vehementes excitare dolores. Sed ſi accedat
etiam ſpiritus flatuoſus,qui in aliqua inteſtinorum
parte concluſus inde erumpere nequeat , tunc ve-
hementiſſimorum dolorum cauſa eſt.Vnde hoc ip-
ſum in duplicem cauſam tandem reſolui poteſt:
nempe in obſtructionem,& calorem loci. Obſtru-
ctio namque,intercepto tranſitu,vetat,quo minus
poſſit flatus erumpere:Calor vero,dum in craſſam,
& lentam materiam eam rarefaciens agit , flatum
gignit. Obſtructiones vero, quæ intercludunt exi-
tum flatuoſo ſpiritui,fieri in inteſtinis ſolent, vel à
multa copia materiæ pituitoſæ,& craſſæ, vel à ſter-
coribus multis, & durioribus, vel à tumore aliquo
D ſuborto in inteſtinis calido,vt eſt inflammatio; vel
frigido,& ſcirrhoſo;interdum tamen,ſi inter duas,
quibus inteſtina conſtant, tunicas congeratur hu-
mor aliquis,qui aptus ſit,vt in flatum conuertatur:
qualis eſt frigidus,& pituitoſus;vehementiſſimi in-
ſurgunt dolores:tum quia ſpiritus ille diſtendit,&
quaſi dilacerat tunicas:tum vero,quia materia illa
frigida in eis congeſta,eas tangens , plurimum re-
frigerat. Sed & hoc præterea his addendum , cuius
idem Gal.2.de Loc.affect. meminit: nempe quod Cap 3.
vehementiſſimi dolores inteſtinorum , ſicut illi
ſunt,qui ſimiles ſunt, ac ſi locus terebello perfora-
retur aut ſi palus eſſet infixus , & alij vehementiſſi-
mi,præſertim ad craſſa inteſtina pertinent: nã cau-
ſa, quæ dolores parit (ait ipſe) per craſſius corpus
E quaſi ex profundo fertur , vehementiores , & lon-
giores eos parit, quàm ſi per tenuius, vt eſt graci-
liorum tunica,vnde vehementiſſimi dolores,aut in
craſſiora inteſtina referẽdi ſunt aut in cauſam, quæ
maior ſit. Cognoſcitur autẽ colicus multiplici iu-
ditiorum genere:nam (vt 2.& 6.Loc.affe.Gal.ſcri- Cap 5.
ptum reliquit) & ex ex illis quę ſæpius inuaſionem Cap. 2.
doloris ſolent pręcedere,& ex illis,quę ſimul inua-
dunt,& ex iis etiã,quæ dolorem ſequuntur.Antece Loc 98.
dere enim ſolẽt cruditas,inflatio,vomitus, nauſea,
quæ

quæ longo tempore inanis, hoc eſt, nullo ſequente vomitu durat, præcordiorum morſus, vehemēs anguſtia: poſtea verò dolor incipit, perinde ac ſi terebello vēter perforaretur: interdumq́; (vt diximus) videretur quaſi palo venter transfigi. Dum præſens autem dolor eſt, hæc inditia ſunt obſeruanda; quia aliquando vno tantum loco conſiſtit, ſæpius mouetur, & ad plures partes extenditur, & quaſi reuoluitur. Dolorem vero, vbi inuaſerit, conſequuntur inflatio quædam, extēſioq́;, & copioſus flatus, præſertim in longius protracto dolore, & alui deiectio flatulēta, quæ in humore ſupernatat, & fluitat perinde, vt bubula deiectio: ſed hos dolores ſequitur vomitus bilioſæ, pituitoſæ, corruptæq́;, & vitiatæ materiæ, cui aliquid comeſti cibi eſt immixtum; & hoc propterea, quia ventriculus cū inteſtinis, quibus annexus eſt, in hoc affectu conſentit & proinde & ante excitatum dolorem, & eo excitato, & poſtea etiam vitiatur tum cibi appetentia, tū concoctio. At verò non parum ſimiles ſunt dolores hi doloribus renalibus, & in illis diſcernendis nonnūquā peritiſſimi medici hallucinantur, vt hallucinatus eſt Gal. in ſeipſo, qui cùm colico vexaretur dolore, illum renalem indicauit: quod ipſe ſecūdo de Loc. affect. teſtatus eſt. Quare non erit ab hoc inſtituto alienum, ſi ea retulerimus quæ tum Gale. tum alij probati auctores ſcripſere, facientia ad hāc diſcretionem. In colico itaque dolore maior ac frequentior concitatur vomitus, quam in renali dolore, & aluus fit aſtrictior adeo, vt ne flatus quidē aut ructus erumpat. Sed ex loco etiam dolente poſſunt argumenta depromi non parum ad hanc diſcretionem facientia: nam in renali affectu dolor vnum definitum locum occupat, nec eum, niſi rariſſimè: mutat: in colico verò ſæpius, vt paulo ante diximus locum mutat. Sed locus, in quo dolor conſiſtit, nobis, an renes, aut inteſtina doleant, indicare poteſt. Colici etenim doloris ſedes eſt plerūque ſupra renum regionem: renalis vero in ipſa renum regione quaſi fixus eſt. Vrinæ vero & ipſę non nihil ad hanc cognitionem faciunt; quia renibus laborantibus primum vrinæ puræ dilutæque fiunt, poſtea craſſum qui ſubſidet, poſtremo vero & arenoſæ reddūtur. Præterea & ex eorum ratione, quibus leniri vel exaſperari dolor ſolet poteſt fieri horum dolorum diſtinctio. Nam colicus dolor magis, quam renalis vomitu lenitur: lenitur etiam magis clyſterib. qui leniendi, & mitigandi vim habent, adeo vt iniectis per ſedem illis medicamentis, quæ laxant, & leniūt ſæpe colicus dolor tollatur: quia per hos clyſteres fit alicuius frigidi humoris excretio, quæ non modo ægrotātem leuat, ſed & medicum de morbi genere certiorem reddit, perinde ac in dolore renali excreto ſimul cum vrina calculo. Poſtremò vero & illud memoriæ mandandum eſt, de quo nos monet ibidem Galen. quod quamuis inter initia fallatur medicus in his diſcernendis doloribus, ad rationē curationis id parum refert; quia eadem eo tempore curatio eſt inſtituenda: nam illis tantum incumbendum eſt, quæ lenire, & ſedare dolorem poſſunt, tam extrinſecus, quàm intrinſecus. Sed dolore ſedato, ſi procurandum eſt, quo minus in poſterum, qui ægrotat, ſit iſtis doloribus obnoxius, tūc oportet diſtincte cognoſcere, an renalis, an colicus fuerit dolor; quia non eſt amplius eadē ratio hoc procurandi, ſi dolor colicus fuerit, quæ ſi renalis. At vero cum iam diximus, quod dolor colicus non ſemper eandem, tum cauſam, tum rationem habere poteſt; vtpote quoniam interdum à bilioſo; & acri humore excitatur: interdum vero à frigidō; & pituitoſo: & ſicut cauſa diuerſa, & contraria; ita & curandi ratio non poteſt eadem eſſe. Quare & hoc videtur exponendum, antequàm curationem aggrediamur, quonam pacto diuerſa hæc genera ſint dignoſcenda. Itaq; dolor colicus, qui ab acri, & bilioſo excitatur humore, hac præſertim ratione dignoſcitur, quod à cibis medicamentiſq; calidis (vt primo de Loc. affect. teſtatus eſt Gale.) & tandem in vniuerſum à calefacientis victus ratione exaſperatur; exaſperatur etiam ab inedia: ſicuti contrà à cibis acredinem humores mitigantib. ſedatur. Sed & modus doloris id ipſum demonſtrare poterit: nā dolentes conqueruntur quaſi mordeantur, & erodantur. Præterea vero, ſi hicta ex aloë detur, ex euacuatione per eam facta affectus curabitur, & certior medicus de eo fieri ſimul poterit. Sæpe autem articulares morbi per colicos ſuperuenientes leuari ſolent: quod duplicem (vt 4. lib. Com. in ſextum Epid. expoſuit Gal.) poteſt rationem habere: alteram, quam Hippoc. ſecundo Aphor. tradidit, cùm ait, quod ſi dolores duo eodem quidem tempore, ſed non eodem loco coniungantur, maior minorē obſcurat: alteram verò quia materia quæ prius ad articulos deferebatur, nunc tranſlata ad inteſtina dolores in illis concitat. Nos vero poſt ventris dolores ſæpe vidimus per ſimilis humoris tranſmutationem ſubortos fuiſſe interdum articulares dolores interdum vero reſolutionem mēbrorum, præſertim vero crurum & inferiorum partium. Affectus etiam inteſtinorum ille eſt, quē Græci (vt diximus) illum latini vero voluulum appellant: pertinet autem maximè ad gracilia inteſtina quamuis poſſit & in graſſioribus (vt idem ſecundo lib. Com. in 3. Epid. affirmat) conſiſtere. Vniuerſa autem iſtius morbi ratio in hoc cōſiſtit, quod (vt 6. Aph. & 6. de Lo. affect. oſtēdit idem Ga.) intercluditur via inteſtinorum per quam alui excrementa deorſum feruntur, atque eorum tranſitus intercipitur: quæ quidem clauſio fit aut ab aliquo tumore ſuborto in inſtetinis calido, vt eſt inflammatio: vel frigido, vt ſcirrhus: aut à multo, & indurato ſtercore, aut ab aliquo abſceſſu. Quidam vero & à craſſa, & viſcida pituita hanc obſtructionē fieri poſſe arbitrati ſunt. Galeno tamen non admodum probatur, eam ab iſtiuſmodi humore infarto fieri poſſe obſtructionē, vt nihil penitus deorſum deiici poſſit, neque etiam per iniectos acres clyſteres, quod hunc affectum (vt ſeptimo Aphor. tradidit Galeo.) quaſi propriū eius ſymptoma concomitatur; quamuis (vt ſecundo in tertium Epi. docemur) deinde vomitus multi ſequantur, & potus reiectio, doloréſq; circa præcordia & in ventre cum tortionibus: nec modo aliorum excrementorum vomitus concitatur, ſed malo facto maiori, & deteriori ait Gal. 7. Aphoriſ. ſtercus quoque vomendo reiiciunt: immo (vt idem tertio de Cauſ. ſymp. ait) & nos cum medicinā Venetiis faceremus, aliquando vidimus, quod clyſteres per ſedem iniecti, per os fuere redditi. Et quia conſentiunt ventriculus, & caput: ideo ſæpe ſingultus, & deliria ſequuntur interdum & cōuulſio. Ratio autem horum omnium ſymptomatum, partim ex iis, quæ expoſita ſunt hactenus, poteſt eſſe euidens, partim vero ex illis, quæ à Galen. tum ſeptimo Apho. tum tertio de Facul. natur. literis tradita ſunt. Nam vomitus multus, ſingultuſque fiunt; quia conſentit ventriculus cum inteſtinis: & quia maiorem,

Marginal notes: A, B (beside "hoc propterea, quia ventriculus"), Cap. 5. (beside "tus eſt Gal. in ſeipſo"), C (beside "res interdum vero reſolutionem"), D (beside "pituita hanc obſtructionē"), E (beside "netiis faceremus"); Cap. 4. (beside "cibis acredinem"), Com. 3. (beside "Epid. expoſuit Gal."), A. li. 12. (beside "ait, quod ſi dolores"), Com. 6., Com. 44., Cap. 2. (beside "poſſit & in graſſioribus … in 3. Epid."), Com. 10., Com. 6. (beside "(vt ſeptimo Aphor." / "eius ſymptoma"), Com 10, Cap 2. (beside "malo facto maiori" / "ſtercus quoque"), Cap 13 (beside "conſentit ventriculus cum inteſtinis").

A rem,& propinquiorem connexum cum gracilioribus habet:ideo moleſtior vomitus, ſingultuſque accidit gracilibus inteſtinis malè affectis, quam craſſiori. Conuulſio verò,& deliria pendent à conſenſu cerebri. Sed quòd inualeſcente magis affectu,ſtercora reiiciantur, eſt, quia præcluſo itinere excrementis per inteſtina ob obſtructionem, illa quæ ſtercus deiicere deſiderant, & quia malè affecta ſunt,nequeiit eam moleſtiam ferre, neq; deorſum impellere poſſunt,peruerſa quadam motione, & contra quàm inteſtino naturæ ſoleant, ſurſum exprimunt:nam cum ex inferiori parte inteſtinum conſtringere ſe cœperit, quæ ſuperiori parte continentur,ea(vt tertio de Sympt. cauſ. & 3. de Rat.
Cap. 2. vict. in acut. mor. ait idem Gal.) ſurſum impellit:
Commen 33. B quem motum proximè quęcũq; partes proſequentes,denique in ventriculum vſque propellunt, qui tandem vomitu,atque per os expellit. Quod neq; mirum,neque præter rationem videri debet, cùm nemo fere ſit qui interdum non ſit expertus,quòd cum egerendi deſiderium moleſtat,ſi vim velimus illi inferre,aſtringentes inferiorem anum, & ab egerendo diutius nos continentes,ſæpe excrementoſus,& acris humor,qui irritabat excretricem inteſtinorum facultatem, ſurſum hoc eodem modo conuerſus incipit ventriculum pungere, atque interdum nauſeam incitat,quãdoq; etiam quaſi animi deliquium, interdum verò capite vaporibus repleto,fiunt dolores,& quandoque vertigines: nec
C modo humores eiuſmodi verum & flatus, dum illi tranſitus ad inferiora conſtricto ani muſculo intercipitur, ad ſuperiora recurrit, & qui per internas partes exire non potuit ſurſum ad ventriculum delatus,ructu per os expellitur; non quidem propterea,quia a vẽtriculo attrahatur, ſed potius quia impulſus,& expreſſus ab inteſtinis,vi quadam recipitur.cum verò ad id deuentum eſt,vt ſtercus per os reiiciatur,grauiſſimus morbus,à quo rariſſimè euadunt,qui eo laborant; quamuis nos tres viderimus ex hoc affectu liberos euaſiſſe,virum vnum,& mulieres duas. Longe verò deterius eſt, ſi os malè oleat, & adhuc peius ſi anima fœteat; nam & hoc tandem accidit immo & ructus. Poſtremò verò omnium peſſimum eſt,ſi corpus ipſum fœdum odorem ſpiret,quod quandoque iis,qui voluulo laborant,ſolet accidere,vt tertio Prorrh.teſtatur.Gale.
D Anteaquam autem curationem horum dolorũ tractare incipiamus,aliqua deſcribamus, quibus dignoſci poſſit, quando voluulus ex inflammatione
Comm. 66. ortum habeat. Hippo. itaq; 3.lib. de Victus ratione,vel de Dieta ait,quod inter initia alui deiectiones aridæ,& quaſi exuſtæ redduntur,vt quæ à calore inteſtinorum ſiccentur, aſſenturq;: paulò poſt autem aluus omnino, præterea & vrina ſupprimitur; & id propterea quod inteſtina comprimũt veſicæ colum: vel quia veſica conſentit cum inteſtinis:poſtea cibus,potuſque vomitu reiiciuntur,poſtremò ſtercus:ſed & os primum exſiccatur; febris ſiquidem ſemper his inflammationib. aſſidet, quæ exſiccare poteſt: & præterea quia ventriculus cum
E inteſtinis in eo malo conſentit tandem & os amareſcit.Febris vero(vt 6.Apho.ait Gale.maior, vel
Aphoriſ. 12 minor ſit pro ratione incrementi inflammationis. Ait autem Hippocr.3.Apho.autumno ſæpius, quãtum ad rationem temporis pertinet,voluulos concitari:id enim tempus frigidum,& inæquale eſt,& maximè aptum congerendis prauis ſuccis,faciléq; ea de cauſa læduntur partes ad ventriculum pertinentes:vnde facilius deinde (vt in Commentario exponit Gal.)ſuſcipiunt calidos, & tenues humores per æſtatem collectos, atque ab autumno frigido,& inęquali in profundum adductos,a quibus poſtea facilè inflammatio ortum habet,quę ſæpius eſt in cauſa voluuli.

De curandis doloribus inteſtinorum. CAP. X.

CVM hi dolores aliquando(vt diximus)à calidis humoribus in inteſtinis contentis ortum habeant:nonnunquam verò à frigidis: primùm de illis agemus, qui cauſam calidam habent: poſtea de reliquis.Sed quoniam bifariam humor calidior poteſt eſſe cauſa excitati doloris: quia vel in inteſtinis contentus pungit,& mordet,præſertim cum acris eſt,vt bilis, præcipuè verò, quæ ſyncera eſt,
B aut quia quaſi abſorbetur,& penetrat in inteſtinorum ſubſtantiam, eamque in inflammationem attollit: de priori differentia priorem inſtituemus ſermonem. Itaque cùm ab acri, & calido humore dolor ortum habet, præcipuus, & primus ſcopus, qui ſe medico offert,eſt, euacuandum eum humorem eſſe, qui eſt doloris cauſa, ſi id quidem facilè fieri poteſt:deinde vero vt ea omnia(quemadmodum decodecimo Meth.docuit Gal.) declinemus, Cap. 8.
quæ aut calefaciunt,aut attenuãt.Si videatur,quod vacuari commodè nequeat,agendum, vt acris, & calidus humor,quo magis poteſt,tẽperetur. Quòd ſi coactus fortaſſe medicus à ſæuitia doloris, catenus morari non poteſt, donec temperetur, ad ea
C confugiendum eſt, quæ ſtuporem inducant: horũ enim vſus non eſt adeo in hac dolorum differentia noxius, vt in alia, quæ à frigidiori affectu ortum habet: nam cùm hæc medicamenta refrigerandi, ac deſiccandi vim habeant, non ea duntaxat ratione prodeſſe poſſunt, quod ſtuporem afferant; verum & quoniam cogendo per refrigerationem, & deſiccationem tenues humores craſſiores reddũt, tum etiam calorem immodicum remittũt, & temperant. Euacuationem vero, ſi ea magis ſit opus, moliri oportet pro ratione loci, in quo is humor congeſtus eſt:quia ſi in ventriculo, faciliùs, niſi aliud obſtet,vomitu educetur: ſin autem in inteſtinis,facilius clyſteribus, non quidem acribus, ſed illis, quæ detergere ſine morſu poſſunt: ſicuti eſt ptiſſana,ſuccus, aut aqua hordeacea: Dioſcorides
D tamen decoctum ſeminis lini, & decoctum maluæ laudat:præſertim vero clyſteres vtiles ſunt, vbi in craſſioribus inteſtinis contineatur vacuandus humor. Quod ſi clyſteribus non cædat pertinax humor,optimum medicamentum (ait ibid. Galen) Cap. 7.
erit hiera, quam amaram, vel dialoës appellant. Quantum autem ad victus rationem attinet, cibi maximè congruentes ſunt, quicunque ſunt boni ſucci,nec facilè corrumpuntur. At vero ſi colicus dolor occaſionem habeat ex fluxione humorum, qui ex vniuerſo corpore ad inteſtina imbecilliora ex aliqua cauſa reddita per aliqua interualla confluunt, vel per aliquas periodos feruntur,atque ita dolores conſitant:ſicuti illi accidit,qui ab accepto
E ſcamonio, vt bilis purgaretur, ex interuallis quibuſdã factus eſt obnoxius colicis doloribus. cuius hiſtoriã eod.loco retulit Gal. talis curatio inſtitiẽda erit,vt habita prius ratione vniuerſi corporis,ſic nimirũ,vt auferatur iſtius fluxionis cauſa, quẽadmodum ſæpe docuimus,poſteà verò & victus congruenti ratione rem hanc tractemus,accommodatis medicamentis,in quibus hi ſint propoſiti ſcopi: nempe vt inteſtina roborẽtur,quo poſſint faciliùs

ingruan-

ingruentes,& præcipites humores à ſe repellere,& vias, per quas confluunt ab vniuerſo corpore humores ita præparare,vt non poſſint æquè facilè per eas tranſitum habere. Robur vero addunt particulis ea,quæ remouent intemperaturam,quæ fuit imbecillitatis cauſa:intemperies vero derelicta à ſcamonio fuit calida,quæ inteſtina laxiora reddit , & languidiora: vnde tam in victus ratione , quàm in medicamentorum decoctione,huc præſertim ſpectandum eſt,vt refrigeremus cum aliqua aſtrictione, & ea in cibum offerantur , quæ non facilè corrumpantur : quare alica præſertim commodus erit cibus;cui tamen aliqua mali punici grana ſint iniecta:præterea verò nec inutile erit auſteros fructus eſſe,vt pyra,mala cotonea , mala etiam aliquantiſper auſtera,itē & punica: ſed & ptiſſanæ cremor,& piſces probati conueniunt : Dioſcorides vero & portulacam laudat.Potus vero aptus erit,ſi vinum, quod auſteritatis particeps ſit exhibeatur:immo & aquę potus aliquando,præſertim verò, cùm multa ſitis moleſta eſt, Galeno probatur : hæc enim cùm refrigerent,& aſtringant,non modò laxitati, & intemperaturæ inteſtinorū ſuccurrunt: ſed & non ita facilem tranſitum ad inteſtina relinquūt. Cùm vero horum dolorum ratio ab inteſtinorum inflammatione pendet,ad inflammationem oportet vniuerſam curationem conuertere,quæ ſimilis ferè illi eſt,qua inflammationes aliorum viſcerum , maximè vero ventriculi , curantur. Ergo & victus tenuiſſimus erit inſtituēdus,& ſanguis copioſus , pro ratione tamen virium,& ætatis,mittendus eſt,& ſimilibus etiam cataplaſmatibus,vt in inflammationibus ventriculi, nimirum in quibus ſtatim inter initia vis ſit repellendi,vt incremento inflammationis obſiſtamus:poſtea ad vacuationem defluxi iam humoris immiſceantur aliqua digerentia ; & quo magis res vlterius progreditur,eo ea magis addantur,quæ vim habent digerendi:in quibus explicandis non erimus longiores : quia ſatis copioſe ſuperius de his verba fecimus. Sed ad alias horū dolorū differentias , quæ a cauſis frigidioribus ortum habent,tandem orationem conuertamus : ſicuti quādo à craſſa, & lenta pituita excitantur. In his ergo curatio ab illis imprimis inchoanda eſt , quæ incidendi,& concoquendi vim habēt.Nam ſemper ratio curationis præcipuè à natura ipſius affectus accipienda eſt:vnde cum affectus ex craſſa, & viſcida materia originem habeat,ſtatim indicat materiam illam attenuandam eſſe, incidendámq; , & concoquendam;cum crudus ſit is humor: & quamuis dolor ille ſit, qui præſertim cruciet;quia tamē (vt ſuperius diximus)quando doloris cauſa eſt cruda , & craſſa pituita,niſi præterea multus adſit flatus;non eſt ita admodum vehemens dolor , neq; adeo moleſtus,vt ſit primum ſedando dolori incumbēdum: immo remouendæ cauſæ danda eſt opera , nempe vt ea materia per inciſionem, & attenuationem, & concoctionem,partim vero ad euacuationem præparetur. Et hæc quidem eſt communis ratio eorū, quæ ad hanc curationem commoda , & opportuna ſunt. Sed quia non eſt eorum, quæ tenuant, & incidunt idem modus, & eadem natura , & ordo (nam alia calidiora,alia vero minus calida) ea præſertim vtilia ſunt,quæ non admodum calefaciunt. Cùm enim frigida,& craſſa,crudaq; pituita non ſit ad digeſtionem,& concoctionem facilis , ſi illis tractetur,quæ vehementer calefaciunt,colliquatur,& rareſit,neque digeri omnino poteſt, ſed in flatū conuerſa,dolorem longè magis auget,& irritat, quàm leniat,& mitiget. Quare ab iis in primis temperandum eſt,quæ calefaciendo colliquant, & in flatum conuertere eam materiam poſſunt , neque tamen colliquatam poſſunt valentet digerere. Nam ſæpiſſimè videmus,quòd vulgares homines, & illi , qui animo ſunt firmiori,& valentiori, docti ab ipſa experientia(vt 12.Meth.ait Gal.)citius ſanantur,ſeruata medioeri, & commoda victus ratione per aliquod tempus , quàm qui vſi ſunt cataplaſmatibus, vel oleis,aut clyſterib. calefacientibus. Laudat tamen in his Gal.allium comedere, vtpote quod & *Cap 8.* attenuet,& flatum diſcutiat:pręterea & theriacam, & vſum fomentorum,quæ flatū quidem diſcutiant & potius ſiccent, quàm validè calefaciant. Et illis, qui colicis eiuſmodi dolorib.laborāt , cum aliquo præterea flatu , neque ſunt a febre immunes , vtile admodum eſt, ſi milio venter foueatur , vt ibidem docuit Gal. Quod ſi his fomentis dolor non miteſcat,clyſteribus ex oleo vtēdum eſſe ait, in quo ſint incocta ea ſemina, quæ flatum diſcutiant , addito adipe anſerino, non ſalito , neque vetcri. Vbi vero multus flatus dolorem concitat,cibis, potibuſque attenuantibus,atque adeo etiam clyſterib. & cataplaſmatibus,tum ſiccis , tum humidis vti oportet: vnde 2.ad Glauc.docet in oleo incoquenda eſſe ſemina fœniculi,apij, aniſi, ſeſeleos, dauci ; immo ſi frigidus admodum videatur affectus, non erit inutile & rutam addere,& baccas lauri,& laurinum oleum. Hic tamen vnum non eſt prætermittendum, quod ſi ex ſolo flatu,qui amplius à materia non habeat fomentum, ſit dolor concitatus , nullum magis præſentaneum remedium reperitur (vt eiſdem in locis teſtatur Galen.)quàm ſit cucurbitula citra *Cap 6.* cutis inciſionē, quæ magna ſit, & ex copioſo igne, ventri affixa,comprehēdens vmbilicum : ſæpiſſimè enim viſa eſt ſtatim dolorē ſedaſſe, vt quaſi videatur ſimile incantationi. Verùm vbi ſit materia flatum fouens,dolor quidem ſedatur , ſed non multo poſt iterum concitatur : vnde ſi res ita ſe habuerit, primum quidem per cucurbitulam dolorem ſedare oportet: mox vero procurandum, vt materia illa educatur : præſertim vero aliquo clyſtere ex oleo rutaceo,vel eiuſmodi alio;modo (vt diximus) febris abſit:nam ſi ea adſit minus calefacientib. eſſet agendum, vt ibidem docuimus. His autem temporibus aliquid præterea adderemus , quod tū detergendo,tum vero aliquantiſper,non tamen à remotioribus partibus, attrahendo , poſſet adiuuare excretionem materiæ,quæ quaſi fomentum eſt flatus vt eſſet mel roſaceum,& electuarium lenitiuum:ſicuti ſi in hunc modum clyſterem pararemus, nempe facto decocto ex illis , quæ tenui ſua ſubſtantia attenuant,& ſecant,calore vero non admodum vehementi digerendi, diſcutiendique vim habent,vt ſunt chamæmelum,melilotum , ſemina aniſorum, fœniculi,lini,fœni Græci, & id genus aliorum , & ex eo decocto rectè , & ex arte parato dilueremus roſacei mellis tres vncias,electuarij appellati lenitiui ſexquiunciam, vel tantundem hieræ ſimplicis, addito deinde rutaceo oleo, vel ſi eius vſum febris prohiberet , chamæmelino , vel anethino , vel expreſſo ex amaris amygdalis , vel quopiā alio iſtius generis,ſicuti eſſet liliaceum. Poſtremo vero & de colico dolore agamus,qui occaſionem habuit , ab obſtructione facta ex multo , & indurato ſtercore. Eius autem indicationes, & ſcopos ſummatim nobis Gal. in Arte medicinali expoſuit, ſumptos quidem

dem à natura affectus. Alter enim eſt, vt congeries duri ſtercoris primum molliatur, poſtmodum vero inaniatur. Particulatim vero omnia pinguia, & oleaginea, ſiue per clyſteres ſupponãtur, ſiue ſuperius aſſumantur, vtilia alioquin eſſe poſſunt: vnde & iura pinguia, & quæcunq; tandem mollire, & aluum lubricam reddere, laxaréq; poſſunt ſiue cibi & fercula ſint, vt atriplices & quæ ſpinachea in præſentia dicuntur, & malua, & hæc ex dulci oleo condita: ſiue potus ſiue rationẽ medicamenti habeant quę vel ſupponantur inferius per clyſteres, ſiue per os accipiantur: omnia accommodata ſunt huic curationi, quantum ad primum ſcopum pertinet: vnde & oleum dulce ebibitum ad ſeptem, vel octo vncias, vt medicamenta bibi ſolent, nimirum modeſte calidum, poſt quod nihil bibitum, aut comeſtum fuerit ad ſeptem, vel octo horas, ne cõmotum inde oleum vomitu eiiciatur, multos ab hoc incõmodo liberauit: ſed oleum amygdalarum etiam dulcium, vt facilius accipitur, & detinetur, ita & in maiori eſt vſu nam præter vim, quam habet molliendi; aliquantulũ etiam detergit, & digerit. Longe autem efficacius eſt id quod ex amaris amygdalis exprimitur quia & ipſum oleaginea ſua ſubſtantia mollit, longe magis autem his aliis detergit, attenuat, & flatus diſcutit, quo fit vt præter id quod mollit detergendo etiam quoquo modo ad excretionem adiuuet. Sed hæc non modo ebibita proſunt, verum & per clyſteres iniecta: faciunt autem ad fæcem educendam, & acriores clyſteres, qui ea decocto mercurialis, betæ, furfuris, ſeminum cnici vel (vt Arabes loquũtur) chartami, radicũ altheæ addito ſale, melle roſaceo, oleis chamemelino, liliaceo, hiera, qua nunc præcipue vtuntur in clyſterib. aut diaphenicon, aut alio quopiam medicamento, quod vim habeat ciendi aluum; ita vt mollientes præcedant, ſequãtur autem eiuſmodi acriores. Sed & per os accepta medicamenta poſſunt huic ſcopo ſatisfacere, & inter alia tradunt aloëm habere hanc prærogatiuam, vt ſtercus educat: vnde & ſtercoraria medicina à quibuſdã appellatur. Sed hoc animaduertendum; quod ſi fæces eſſent in ſuperiorib. gracilioribúſq; inteſtinis congeſtæ, facilius ſuo fungerentur officio medicamenta per os ſumpta: per anum vero, & clyſteres iniecta cum in craſſis facta eſt obſtructio. Neq; etiam hoc prætereundum eſt, quod ſiue clyſterib. vtamur, ſiue per ſuperius exhibeamus, aliquãdo ſeorſum vtimur illis, quæ molliunt, & ſeorſum illis quæ euacuant, nõnunquam ſimul & mixtim. Nam vt ab illis, quæ per os aſſumuntur, incipiamus, interdum medici prius oleum bibendum præbent, & ſequenti die, aut aloëm, aut diaphenicon, aut aliqua catapotia fortiora, vel leuiora, pro vt videretur aluus aſtricta magis vel minus difficilis, vt ſoluatur: interdum vero hæc ſimul miſcent: nam poſt acceptas pilulas vel ex aloë, vel elaphanginas, in quibus maior vis flatus diſcutiendi vel alias fortiores, paulo poſt oleum bibendum exhibent: nam ſi oleum præbiberetur, facilius dum eſſent deuorandæ pilulę, oleum vomitu reiiceretur. Alii vero medicamentum diaphenicon confectum ex ſaccharo in placẽtulas comedendum prius exhibent, mox oleum bibẽdum: præbent autem circiter ſemunciam. Sed & id medicamentum, quod in colico dolore ab omnib. ferè & Græcis & Arabib. medicis laudatur, mixtum ea vtraq; facultate eſt, nimirum ius galli decrepiti ex arte poſt dimicationem, & laſſitudinẽ occiſi, & decocti: nam ratione iuris mollit; per nitroſas autem partes, quibus præditum eſt decrepitum animal, vim habet ciendi aluum: ſed maiorem etiam vim habebit ciendi aluum, & vacuandi, ſi in eo ſal, polypodiumq; (vt inſtituit Auicenna) incoqueretur: vel cum cnico, vel cartamo, vt Meſue meminit. Eiuſmodi autem curatio, quæ fit per olea, quorum in præſentia mentionem fecimus, & pilulas, aut alia purgantia medicamenta, itémq; per clyſteres, non ita propria eſt dolorib. colicis, qui a congeſto multo, & indurato ſtercore occaſionem habẽt; ſed & cæteris differẽtiis communis: præterquàm quod in illis, qui à calido, & acri, mordaciq; excremento excitati ſunt, ab acrioribus, & calidioribus, tam oleis, quàm medicamentis, ſiue in clyſteribus eis vtamur, ſiue ſuperius fuerint accepta ea, quæ magis calefaciunt, temperandum eſt. Vnde oleum amygdalinum dulce iniectum per clyſteres, perinde ac epotum, in hoc affectu, cum a mordaci ſucco ortũ habuerit, vtile eſſe poterit; ſiue ſolo eo vtamur; ſiue illi aliquod medicamentum, quod lene, & facile ſit, & potius inteſtina roboret, quam exoluat: ſicuti ſi pilulæ ex aloë, præſertim verò lota prius, ad drachmam, vel paulo plus deuorentur, & oleum ſuperbibatur: nam oleum, pręter id, quod leniendo poteſt vacuare noxium humorem, & longè etiam magis, ſi ab aloe adiuuetur, reprimit etiam, & temperat acrimoniam noxij humoris: aloë verò præter vacuationem, roborat inteſtina aſtrictione, qua prædita eſt. Sed quia ratiò hæc, quam hactenus expoſuimus, curationis horum affectuum non vertitur circa dolores primùm, & per ſe, ſed circa affectus, & cauſas dolorum amouendas: aliquando autem dolor ipſe adeo viget, vt neceſſe ſit omnino illi primum occurrere (nam ſæpe hominem ad deſperationem adducit) ideo de hoc etiam paucula quædam dicenda ſunt. Et (vt alias ſæpe diximus) cum duplex ſit modus ſedandi doloris, aut videlicet per ea, quæ propriè anodina dici poſſunt, quæ nimirum temperatum quendam calorem habent, quo fouentur particulæ, & quoquo modo laxiores fiunt: aut per ea, quæ ſtuporem ſenſibus inducunt, & quaſi vim ſentiendi illis adimunt, anodinaq; & ipſa à medicis dicuntur: horum quidem vſus, & ſi non ita tutus ſit in his doloribus, qui ex cauſa frigida ortum habent, ſicuti in illis, qui ex calido, & acri humore excitantur; quia licet conferant, qua ratione interim, dum obſtupeſcit ſenſus, nec acerbitate doloris torquentur, & vires, quæ alioquin ex vigilia, doloréque periclitantur, ne concidant, paulliſper reficiuntur; ipſam tamen affectionem (vt duodecimo Meth. ait Galen.) deteriorem reddũt, aucta nempe per hæc frigida intemperatura; neceſſarius tamen eſt (vt ſeptimo de Comp. med. ſec. loc. docet idem Galen.) propter doloris magnitudinem: præoptandum etenim eſt affectum fieri deteriorem, quam ęgrum à ſæuitia doloris necari. Nã ſi vitium ab his medicamentis inductum modicũ erit, facilè deinde per apta auxilia corrigi poterit: ſin autem magnum, difficilius quidem corrigetur: attamen adhuc melius eſt ita habere ægrotantem, quàm omnino perire: Ex quo hoc facilè colligi poteſt, quod & ſatis apertè eo loco in duodecimo Method. exponit Gal. nimirum raro oportere nos his vti, & non niſi quando videmus imminere manifeſtum diſcrimen, ne vires ſimul cum vita deficiant. Medicamenta verò, quæ ſecundum hanc rationem anodina dicuntur, ea ſunt, quæ opium, aut mandragoram,

mandragoram, aut ſemen alterei, vel (vt Græci nuncupant) hyoſcyami accipiunt: horum verò numerus magnus in medicorum libris reperitur: ſed hæc in maiori vſu ſunt, theriaca, & mytridatia antidotus, quando nonæ, vel recenter confectæ ſunt item requies dicta à Nicolao, quæ ſatis mitis eſt, & ſazanea ab eodem deſcripta: in his tamen affectibus colicis antidotus, quæ philonium Tharſenſe, vel Perſicum appellari conſueuit, aliis, fere omnibus præfertur: eſt autem in vſu tam per clyſteres iniectum, quam etiam deuoratum: deuorandum autem dare conſueuere a ſcrupulo vſque ad drachmam, vel etiam paulo plus: in clyſteri vero aliquando & vltra ſexquidrachmam; & vbi dolor in inferioribus inteſtinis conſiſtar, per clyſteres magis proderit: ſicuti ore aſſumptum, cum ſuperiora inteſtina cruciantur. Sunt quædam præterea, quæ ab omnibus tanquam vim maximam habentia, ad tollendos dolores hos communi medicorum ferè conſenſu laudantur, quod quidem potius proprietate quadam ſubſtantiæ faciunt quam manifeſta quapiam qualitate: in his autem eſt ſtereus lupi, vt Galen. decimo de Fac. ſimpl. med. autumat, præſertim vero ſi album fuerit: tale enim euadit, quando oſſibus fuerit altus; immo ſi etiam in eo aliquid oſſis fracti reperiatur, id etiam plurimam vim habet: neque modo comeſtum iuuat eiuſmodi ſtercus (quo interdum ſolo, & ſimplici in puluerem redacto vtuntur: interdum verò addunt ſal, & piper, aut alia aromata: dabant autem ex mulſa, vel alioquin ex melle) ſed etiam appenſum ex corio cerui aut ex lana eius arietis, qui ab eo captus tandem effugerit. Auicenna autẽ lupi inteſtinũ exſiccatum, & mox tritũ, & in puluerem redactũ maiorẽ etiam vim ſtercore habere in dolore colico ait, & nunc in vſu frequenti eſt, cui atteſtatur experientia Gal. præterea auem, quam Latini Galeritam κορυδαλὸν vel κορυδαλίδα Græci appellant, mirifice laudauit, ſi edatur. Raſis autem plurimum commẽdat cornu cerui vſtum, & tritum, & ſubinde epotum. Quantum igitur ad horum dolorum curandorum rationẽ pertinet, hæc ſatis ſunto. Poſtremum vero de lumbricis, & reliquis, qui in ventriculo, & inteſtinis reperiuntur, vermibus tandem agamus.

De vermibus, ſeu lumbricis, qui inteſtinis generantur, ac eorum curatione. CAP. XI.

VERMES quoſcunq; ſobolem eſſe putredinis aut putreſcentis materiæ adeo apud omnes in cõperto eſt vt nemo vnquam de hoc dubitauerit. Et quia (vt in prouerbio fere eſt) putredinis mater eſt humiditas: ideo ex humida materia, & in humidis corporibus (vt Gal. quarto de Facul. ſimp. medic. ait) immo & in locis humidis vermes generari frequentius ſolent: nam & locus ad eorum generationem, quæ ex putredine ortum habent (vt idem primo lib. Comm. in primum Epi. autumat) non nihil confert. Præterea vero cum humiditas ſola nihil poſſit niſi accedat & calor, præſertim vero in generandis vermibus, cum ſit neceſſe, vt calor omnino materiam ſuperet, præcipuè ſi ſit (vt tertio Aphoriſ. idem docuit) procreandum animal: eo fit, vt calor ſortior ſit neceſſarius ad gignendos vermes ex putri materia quàm ad aliam putreſcendi rationem. Et proinde, & ſi in aliis partibus in animantium corporibus vermes gigni poſſint, vt in vlceratis auribus, ſicut cum de illis ſermo haberetur, à nobis explanatum fuit, & in aliis

Cap 10. Com. 10 Com. 16.

Tom. 2. Trincauel.

quoque vlceribus, ſi putredinem contrahant: & ego quidem Venetiis nobiliſſimum Venetum patricium vidi, qui dum febre laboraret, & quotidiano præſertim noctu dolore tentaretur; tandem per naſum vermem eiecit obſcurioris coloris, longitudinis quatuor ferè digitorum, qui vtrinque ſecundum longitudinem quoſdam tenues, & breues pedes habebat, & exceptus vitreo cyatho velociter ferebatur, eiectus autẽ fuit inuolutus mucis, craſſoque, & nigro ſanguine, ex qua etiam putreſcente materia ortum habuerat: Nullibi tamen, aut plures, aut frequentiores, vt tandem ad noſtrum præſens inſtitutum orationem conuertamus, quàm in inteſtinis vermes in humano corpore gignuntur; & id quidem, quia in illis ea omnia ferè reperiuntur, quæ ad eorum procreationem conducere poſſunt. Nam nullus in corpore locus eſt, in quem tanta copia humorum, qui ad corruptionem, & putredinem apti ſint, confluat, vt inteſtina: à ventriculo enim humores crudi plurimi, humidíque, & interdum ſemiputridi defluunt, immo & ab vniuerſo ferè corpore: qui item locus & calidus eſt, & humidus, actuali præſertim (vt aiunt) caliditate. In pueris autem, & adoleſcentibus plurimùm, & ſæpe ſolent eſſe moleſti: rarius in adultis, & ſenibus; in infantibus verò nunquam, aut rariſſimè. Cuius rationem eodem loco referens Galen. ait, quod quamuis ſæpe in ventre in infantibus corrumpantur excrementa, putreſcantque, & præcipuè in inferiori (nam & eorum deiectiones id oſtendunt, quæ ſatis malè olent) nondum tamen eorum calor ita emicuit, vt poſſit omnino materiam ſuperare; vtpote qui nimia humiditate quaſi ligatus eſt: vnde quamuis ſatis eſſe poſſit ad putrefaciendum, nequit tamen ſatisfacere ad procreandum animal. Pueris verò, & illis, qui adoleſcunt, neque materia deeſt, neque ea caloris vis, quæ ad generandum animal ſit efficax. At in ſenibus non deeſt quidem materia ad putredinem apta, deeſt tamen calor. Tres autem ſunt horum vermium, qui ortum in inteſtinis habent, differentiæ, quarum eodem etiam loco Gal. meminit. Prima in pueris frequentiſſima eſt; ſæpiſſimè enim in pueris aliquando etiam bene valentibus vna cum ſtercoribus deiiciuntur, qui longi quidem, ac teretes ſunt, & longitudine palmum quandoq; æquant, vel paulo plus longiores ſunt: ſæpius minores. Altera vero differentia eorum eſt, qui lati à medicis dicuntur; vtpote qui lati, & plani ſunt longitudine aũt tres interdum cubitos excedunt: quãuis, ſi rectè inſpiciantur, non eſt vnus vermis, ſed congeries plurium vermiũ, qui figura ſimiles ſunt ſeminib. cucurbitæ: nempe lati, & plani, breuéſq;, & coniuncti ſimul, ſibiq; mutuo cohærentes, corpus quoddam longum conſtituunt latitudine digitali, ſimile illis, quaſi ligulis ex filo lineo factis, quas cordellas noſtræ mulieres, nuncupant: & hæ duæ differentiæ tum à Græcis, tum à Latinis vnum commune nomen habent: Græcè enim ἕλμινθες, lũbrici vero Latinè dicuntur. Tertia differentia, licet interdum ab aliquib. auctoribus ſub communi nomine lumbricorũ cõprehẽdatur; habet tamẽ priuatũ, & propriũ: aſcarides .n. appellantur, qui minuti ſunt, ſimiles blactis, vel minores, quales illi, quibus iumenta interdum vexantur, atque vnà cũ ſtercoribus excernunt: vulgo vero tarmæ vocantur, & ſimiles ſunt illis vermiculis, qui in putrido caſeo ſæpe ſolent cõſpici. Differũt autẽ tres hæ lũbricorũ

ſpecies multifariam. Nam & frequentia; frequentiſſimè enim teretes, vel rotundi fiunt; rarius aſcarides; rariſſime lati. Deinde & loco: quia rotundi plerunq; in ſuperiorib. gracilibuſque inteſtinis gignuntur, & proinde ſæpe aſcendentes in ventriculum & quandoq; ad os vſque per gulam ſerpunt, vt pueri interdum manibus apprehendẽtes extrahant ſed ſi in ſuperioribus, in eo longiori, quod ileon iuniores appellant gigni ſolent; quia in ieiuno vix credam eos progigni poſſe, cum ſemper fere inane ſit, & id (vt anatomici aiunt) quia bilis à meatu ſelleo in inteſtina effuſa de eo omnem fere materiam detergit: quæ (ſicuti Gal. 4. de Simpl. med. fac. tradidit) ob amaritudinem vermib. ſecundum omnem rationem eſt aduerſiſſima. Vnde Auic. decima ſexta tertij, ait putandum ſortaſſe eſſe in colo aut monoculo vermes potius generari, quã in graeiliorib. qui poſſunt & ſuperius verſus ventriculũ, & inſerius verſus rectum inteſtinum, & anum repere; ob hanc ſortaſſe rationem. Qui vero lati ſuut, mutuo ſibi hærentes eam congeriem conſtituunt, & adeo longam, vt occupent ſæpe vniuerſam fere longitudinem inteſtinorum. Aſcarides autem & minuti ſunt, & locum generationis habent in poſtremo inteſtino nempe in recto. Differunt & 3. (vt teſtatur Auic.) materia, ex qua ortum habent. Nam lati ex materia, in qua copioſa eſt humiditas otiuntur; propterea quia antea putreſcens in vermes conuertitur, quam quantum à iecinore exugendum erat exugatur, & anteaquam eo putredo progrediatur in materia, vt vi eius diuidãtur, & ſeparẽtur partes eius, & ob id quaſi vnũ corpus continens à principio vſq; ad finem. Aſcarides vero ſtereti, paruiq;, & multi generantur: quoniã materia ex qua fiunt anteaquam ad rectum inteſtinum feratur, plurima eius humidas exucta à iecinore eſt, quę continuitatis poterat eſſe in cauſa: præterea putrefactio magis inualuit, quæ eius partes diuidere, & ſegregare potuit: vnde plures, & minores geniti fuere; cui accedit & ſtercorum frequẽs per eum locum tranſitus, quæ cùm plerunq; duriora ſint, diſcerpunt, & diuidunt in plures partes materiam, ex qua generantur: cui adde quod fæces excretæ pereum locum illos ſecum attrahunt, anteaqnam creſcere admodum poſſiot. Rotundi vero, vt mediam rationem inter hæc ſeruant: ita & medij in magnitudine ſunt. Addit autem idem Auic. ſecutus Serap. quod cum ſit quædam pituitoſa, mucoſaque ſubſtantia, quæ quaſi tunica quædã ſuccingit interius inteſtina, & ea eſt quæ dyſenteria primũ abraditur, quãdo mucoſa quædam non ſine tormínib. excernuntur: ideo quaſi tunicæ ſemper humores quidam crudiores affixi hærent, qui putreſcentes in vermes vertũtur in ea fere tunica: immo Paulus ait quod lati fiunt ex huiuſcemodi mucoſa tunica quæ vniuerſa fere putreſcens cõuertitur in animãrium corpus, vt aliquando tota excernatur, & miræ longitudinis ſpeciem referat: interdum tamen non vniuerſa, ſed per partes excernitur. Differunt etiã malignitate; quia omnium deterrimi ſunt lati, vt qui maiores ſiot, & ex deteriori putredine geniti: minus vero mali aſcarides, vt idem Auic. ait, vt qui minores ſint: nã (vt ex Herodoto teſtatur Aetius) ſemper maiores minoribus ſunt deteriores: præterea qui remotiores ſunt à præcipuis membris: tertin etiam quia cum, prope exitum ſint, facilius vel etiam cum fæcibus expellutur. Sed addit Auic. quod ſi ex aliqua occaſione hi tantiſper ibi moren-

A tur donec creſcant, alijs fiunt deteriores; quia ex deteriori materia geniti ſunt. Neque tamen & id prætereundũ eſt, quod Aetius ibidem retulit, quod ex differenti colore interea apparet eorum natura peior. Nam qui albi ſunt minus mali: eorum enim materia fuit pituita. Qui vero rubicundiores ſunt, deteriores exiſtunt (quod & nos obſeruauimus ſæpe) aut videlicet ex deteriori materia, vt pote cum qua fuerit putridus aliquis, & vitioſus ſanguis commixtus, aut deteriori modo, & ratione putredinis. Anteaquam autem multa ea mala quæ laborantibus vermes afferunt exponamus, operæpretium fortaſſe faciemus, ſi ad quod morborum genus referendi ſint vermes, cum in corporibus animantium orti illis negotium afferunt explanauerimus: Cap. 8

B nam Galen. tum in libro de Different. morb. tum Cap. 87.
vero in tertio Medicinalis artis inter ea recenſet, quæ in corporibus humanis progenita ſunt ex toto genere præter naturam: quæ ſi in morbis ponenda ſunt in illorum genus ſunt referenda, quæ particulis ſunt attribuenda, quatenus inſtrumentariæ non quatenus ſimplices, quæque conformationem particulæ vitiant, & ad illam horum ſpeciem, quæ ad vitiatum numerum pertinet. Sed hic vnum examinandum eſt, quod neglectum poteſt eſſe multorum errorum in cauſa: nam ſi ſequamur doctrinam Galen. in eo de differ. morbi. libro hæc, quæ ex vniuerſo ſuo genere ſunt præter naturam, aliquando ne morbus quidem ſunt, neque morbi

C cauſa; ſed rationem tantum ſymptomatis habent: interdũ vero ſunt tantum morborũ cauſa, non morbus: quandoq; autem morbus, nonnunquã & morbus, & cauſa. Cùm enim nulla operatio alicuius particulæ adeo læditur, vt ſenſib. conſpicua ſit læſio, neq; morbum dici poſſe putandum eſt. Quod ſi aliqua fiat conſpicua læſio, id morbum eſſe dicendum eſt, cum id morbus ſit, à quo ſtatim, & proxime non autem per aliquod aliud læditur operatio: nam id, quod per aliud officit, cauſa morbi, non morbus eſt niſi ſi quãdo reſpectu nõ vnius, ſe diuerſorum & morbus & cauſa morbi eſſe poſſit. Cùm enim morbus per comparationẽ ad alterum morbus, itẽ & cauſa dicatur: vtq; diũerſam habẽt comparationis rationem: ita ea mutata, mutatur etiam

D nomen eam cõparationem vel relationem ſignificans: nam vt cum diuerſis collatus aliquis poteſt pater, & filius, ſeruus, & dominus dici: eiuſdem autem cõparatione nequaquam (nullus enim poteſt eiuſdem eſſe filius, & pater) ita neq; idem eſſe eiuſdem cõparatione cauſa & morbus, ſicut neq; cauſa & effectus: Sed præterea & id conſiderandum, quod ſicuti ex eodem Gal. depromere poſſumus, licet vna, & eadem ſpecie res ſit, quæ rationẽ morbi induit, nempe quia operationes aliquas lædat: non tamen ſemper in idem morborum gẽnus referẽda eſt, imo quandoq; in vnũ, quandoq; in alterũ, quandoq; in vtrunq; ſimul: vtrunq; autẽ dico tã illud quod ſimplicibus mẽbris primũ attribuendum

E eſt, quam illud, quod cõpoſitis, & inſtrumentariis: quod inflammationum & reliquorum tumorum exemplo, qui præter naturæ rationem ex vitioſis humoribus creſcunt, oſtendemus: hos enim & Gale. in libro de Inæque intemper. in illis morbis re- Cap 1.
cenſet, qui in intemperatura conſiſtunt, & in fine Cap vlt.
libri de Diffe. morb. redigit in genus morborum, quod proprie, & primum debetur ſimplicibus. ac primis particulis: cùm tamen alibi ſæpe eos redigat in eorum ordinem qui cõformationem vitiant

vt

A vt oſtendimus ſæpe in priorib. lib.nam & obſtruũt interdum;obſtructio vero morb. in via eſt: pro ratione.n.læſionis actionis ad quam refertur vniuerſa fere morbi eſſentia,variatur ratio, & genus, vel differentia morbi. Quibus ita cõſtitutis, redeamus tandem,vnde diuerteramus. Lumbrici in inteſtinis geniti omnino præter inſtitutum, & vllam naturæ vtilitatem geniti ſunt naturæ inquam, quæ animal regit:non autem vniuerſalis,& per accidens neceſſitate materiæ putreſcentis fiunt:hoc enim prudẽter probauit Auic.loco ſuperiùs adducto:qui tamẽ interdum adeo quieti ſunt, vt nullum negotiũ faciant illi,in quo geniti ſunt,neque conſpicuam aliquam læſionem afferant. Sæpiſſimè enim videmus pueros continentes in inteſtinis lũbricos, qui proſpera fruuntur ſanitate ſine vlla moleſtia:interdum B enim eos per ſedem cum alui excrementis, & citra illa etiam vermes deiicere videmus:interdum etiã per os ſine vlla morbi ſuſpicione, vel vlla læſione inſigni. præterea vero aliquando pueros videmus bene ſe omnino habentes, qui paulo poſt aut dulciariis aliquibus comeſtis, aut quia timore aliquo concitati fuerint,ſtatim commotis vermibus,incipiunt malè habere,& ſigna ea apparere, quæ indicare ſolent eos vermibus vexari: vnde prius aderãt quidem vermes(neque enim potuiſſent ita repentè fuiſſe geniti)attamen nihil mali,quod poſſet cõprehendi,excitabant,vt ægrotare puerum illũ quis poſſet affirmare. Interdum vero lædunt quidem, & plurimum,ſed non primum, ſed per aliud quodpiã C quaſi medium:ſicuti quando febres, & eas interdũ magnas accendunt,malignaſque, vt & experientia docet quotidie, & omnes auctores, qui de hac re loquuntur,teſtes ſunt:eas vero non accendunt niſi ex malis, & putridis vaporib. qui ab illis attolluntur, & referunt naturam putredinis, à qua fuerunt geniti,atq; cor per venas petunt,& arterias, vel ad os ventriculi aſcendentes ſua mala qualitate conſenſu quodam cor afficiunt, atq; ſecundum hãc rationem potius cauſa morbi ſunt,quã morbus. nam febris morbus ipſe eſt, qui cũ in intemperie ſuam habeat rationem, pertinet ad eorum morborũ genus,qui propriè ſimplicib.particulis,primũmq; attribuuntur. Sed & alia præterea mala ſequũtur ver- D mes,quæ morbi dici poſſunt,quorum comparatione vermes potius rationem cauſæ,quàm morbi habent: ſicuti quando mordentur ab eis tũ ventriculus tũ vero inteſtina: morſus quidẽ ſymptoma eſt, quia dolor:cauſa vero doloris eſt continui ſolutio, quæ repentè fit à vermib.mordẽtib.eas particulas: ſolutio vero morb. eſt, cuius vermes in cauſa ſunt, & læduntur,ventriculus & inteſtina,dum mordentur,vt ſimplicis particulæ rationem in ſe contiẽt, non vt compoſitæ:quia dolor ſequitur affectũ partium, qua ratione ſenſus participes ſunt. Ita etiam ſi interdum cibũ rapiant, quo eſſent alendi pueri, E famem quaſi caninam concitant, quæ inanitionẽ ſequitur: ſicuti accidit quandoq; conualeſcentib. Nonnunquã vero refrigerato corpore, & ferè extinctis ſpiritib. & calore natiuo ſequitur quaſi bulimos. Interdum vero aſcendentes ad ventriculum ſuo fœtore putredinem referente, præterea & vitioſa qualitate ſuæ naturæ illum afficientes in pueris appetitum adeo tollunt, corrumpũtve, vt eos (ſicuti in priori lib. diximus) appoſitos faciant:immo cum vẽtriculo ex hac mala natura conſentiẽte corde,fit eius palpitatio,& tremor, vt interdũ etiã pulſus langueſcat: & cùm a vitioſa temperatura, &

A qualitate hæc accidãt, à vaporibuſq; ab illis elatis, ſemper potius cauſę,quàm morbi rationem habẽt. Item cauſæ rationẽ habẽt, cum ab eis operationes ad animalẽ facultatẽ, & cerebrum pertinentes læduntur:nã cõſentiente cerebro cũ ventriculo, quãdo illi ſurſum ſerpentes ori ventriculi, aut motu eorum inordinato, aut mala qualitate ex putrida natura comparata,aut mordentes, & pungẽtes negotium faceſſunt, vel per putrilaginoſos vapores à ventriculo ad caput elatos læditur cerebrũ, ex qua læſione,vel hoc,vel priori modo illata,& epilepſia interdũ ſequitur,& totius corporis contorſio.conuulſioq;. Vidi enim pueros,qui à vermib.adeo male affecti ſunt interdum,vt opiſtotono à Grçcis dicto correpti,retrorſum adeo cõuellerentur, vt pe- B nè calcaneis caput contingerẽt:leuiores vero affectus ſunt,vertigo,ſtridor dentiũ,quæ quidem ſimilis affectus eſt cõuulſioni in muſculis, qui maſticationi præſunt: cui etiã ſimilis in muſculis oculorũ affectus, quando conniuent oculis eos non exactè claudentes. Sed & rationem cauſæ habent, quãdo læſo ab eis ventriculo,& eius conſenſu inflatur inferior venter,perinde ac ſi hydropici eſſent: ſed cũ torminib.& inteſtinorum dolorib.cruciant hominem: quod multiplici ratione contingere poteſt: nam ob flatum comprehenſum, & concitatum in ventre inferiori ea ratione, quæ nuper fuit expoſita,aut ipſum mordentibus,& pungentibus interdũ adeo acerbè,& pertinaciter(vt quemadmodum & C ab antiquis medicis narratur,& nos etiã noſtris oculis vidimus)ventrem, & inteſtina perforauerint. Ego etenim vidi puerum quinquennẽ, in quo vermes hi rotundi perforato ventre per vmbilicum exiere. Paulus vero & per bubones,vel inguina. Aliquando vero etiã vidi poſt dolores colicos vehemẽtes multos excretos fuiſſe vermes, quaſi in globũ glomeratos, quos credimus concitaſſe colicos dolores ex obſtructione:ac tunc poterant quidem dici,quod eſſent morbus,non cauſa, qui quidem malè affecerant inteſtina,vt compoſita, & inſtrumẽtaria membra ſunt,atq; ita morbus dici poterant, aut in via,aut in numero,erat enim aliquid, quod ortũ erat in ea particula,quod erat ex toto genere præter D rationẽ illius particulæ: & diſtributionẽ cibi in venas impediebant; quia illum præripiebant deuorantes,anteaquam ab illis exugeretur. Aliquãdo etiã neq; morbi, neq; cauſa ſunt; ſed ſymptomatis, quod quidẽ morbũ ſequitur,rationẽ habent. Vnde in febrib.cum excernũtur,aliquando malũ,aliquãdo bonũ ſignificant. Nam in initiis febriũ excreti, multũ humorẽ excrementitiũ,& crudum ad putredinẽ aptũ indicant. Circa vigorẽ aũt morbi excreti lũbrici item ſignũ malum ſunt, nã non niſi ratione ſymptomatis poſſunt eo tempore expelli, & vt Aetius & Paulus, & Aui.teſtantur demonſtrãt malignitatẽ morbi:id verò propterea (vt ait Stephan. E Athenienſis Græcus auctor)quia ingentem putredinem ſignificat:neq; enim ſine ingenti putredine (vt ſuperiùs diximus)queunt lumbrici procreari:& ſi morbus acutus fuerit longè deterius ſignum eſt. Nam acutus morbus originem habet ab acrib. tenuibuſque humoribus; lumbrici verò ex craſſis, & crudis:vnde multam cacochymiam,& diuerſorum contrariorumq; humorum congeriem collectam eſſe ſignificat: deteriores verò ſunt morbi, qui à multiplicibus, & differentibus ſecundum naturam humoribus(vt Gal.3.li.in 1. Epid.ait) concitãtur. Comment 21.
At verò cum inclinante iam morbo, cum reliquis

excrementis lumbrici excernuntur(vt 2. Prognoſ. præſagire docuit) ſignum bonum eſt; vtpote quód demonſtrat naturam ſuperaſſe vniuerſam noxiam materiam, ac ita eam expellere, vt etiam vermes expellat, qui magis expulſioni reluctãtur. Sed poſt-

Com. 18. eaquam huc deuenimus, & cum tres horum vermium differentias eſſe teſtentur auctores ferè omnes (quamuis Auic. videatur eas quatuor cenſuiſſe; nos ſiquidē percipere nequimus, quę ſit illa quarta, cuius ille meminit) quæ tres differentiæ licet rationē aliquam communem curationis habeant; particulatim tamen & vnaquæque earum ſuam propriam expoſcit: Ideo non ab re fuerit, quod & alij ferè omnes fecere, prius de ſignis agere, quibus ſingilatim diſcerni poſſint. Paulus ergo, & Aetius, quos Auic. & Arabes ſecuti ſunt, præter ea ſymptomata, ſeu potius morbos, quos hactenus recēſuimus, hæc etiam referunt: Sępe tuſſicula quadam ſicca irritãtur, conſentientibus nimirum partibus ſpiritualib. cum ventriculo, aut vaporibus illis prauis ad ſpiritualia delatis. Quandoque ſingultiunt, & id ob morſum vermium: Dum dormiunt, concutiuntur, & quaſi tremunt: Sæpe dormientes turbato quodam motu exurgunt: interdum verò clamantes exurgunt, ac mox in ſomnum feruntur; & hoc, quia vel a motis vermibus, vel ab eorũ morſu, vel à malis vaporibus, tum ad ventriculum, tum ad caput aſcendentibus eorum ſomnus, & quies turbatur. Sed & febres, quæ hos ſequuntur, inordinatum habent motum, nunc increſcentes, paulò pòſt remittentes citra vllum ordinem, atq; interdum bis, ſæpe & quater eadem die, & nocte à frigore, quaſi adſit acceſſionis principium, corripi vidētur, ac id ſine vllo ordine. Infantibus verò grandioribus accidit, vt mandere videantur, ac linguam exerunt, atque ita, vt qui lactant, os efformant, ac ſi lac exugere, vel cibum vellent aſſumere: hoc verò illis forraſſe accidit; quia alimento defraudãtur, id vermibus exugentibus, & deuorantibus. Silētium etiam diligunt, & ægrè ferunt, ſi vocentur, & excitentur: moroſos enim eos reddit moleſtia interna, quam animantia hæc tum motione, tum vero malis vaporibus ad caput, & cor, ac membra ſpiritualia elatis afferunt: Genæ vero & oculi rubore ſuffunduntur, ac paulo poſt ad pallorē, & coloris obſcurationem conuertuntur. Sępe etiam, ſi in ipſum vētriculum conſcendant, eo irritato, nauſeabūdi fiūt, omni appetentia cibi deſtituuntur, adeo vt illum nequeant deuorare, atque ſi cogantur comedere in faſtidium, & nauſeam conuerſi ſæpe euomunt, & id ob fœtorem, & putrilaginem, quã referunt. Sed & deliria interdum, facto participe & cerebro, cōtingunt, vt paulò ante dicebamus: & hæc quidem ſigna ſunt, quæ teretes lumbricos ſignificant. Nam & præter hæc ſunt & quædam, quę aliis quoque (vt Auic. tradidit) communia ſunt: ſicuti quòd noctu labia habent humecta, & ſaliua madentia; interdiu vero exſiccata: cuius cauſam ille refert, quòd noctu calor ad interna viſcera recurrens ab externo aëris frigore repulſus, ſecum humorem ducit, quo fit, vt vermes non carentes humore, quo veſcantur, à vētriculo ſuccum non attrahant: ſicuti interdum coguntur attrahere, quando expanſum ad exteriora calorem humor ſequitur, à quo deſtituti vermes à ventriculo alimentum petunt, atque ita exſiccato ventriculo exſiccatur oris, labiorũq; pelbeula, quæ continens eſt cum interna pellicula, qua contenta ſunt gula, fauces, & ventriculus: cui accedit & exte-

A rior aër die calidior, & proinde exſiccationem adiuuans: quo fit: vt exerta lingua labium frequenter exſiccet. Sed & ſæpe ij, qui vermibus agitãtur, moroſi, & iracundi, rixoſique fiunt præter eorum mores, & cōſuetudinem & hoc ob magnam moleſtiã, quam interius ſentiunt. Verùm hoc etiam conſiderandum, quod Paulus prudenter viſus eſt mouiſſe, non eſſe omnia hæc in omnibus, qui à vermibus tentantur, ſigna expectanda; quia alia in aliis ſolēt apparere, non omnia autem in omnibus: atque diuerſitas poteſt aliquando ratione motus, & progreſſus vermium contingere: nam interdum non modo non deiiciunt cibi appetitum, ſed famē importunam afferunt: ſi enim ad ventriculum, & os eius concedant, non modò appetentiam adimunt,

B verùm & faſtidium cibi inducunt: ſi verò in inteſtinis conſtiterint, deuorato cibo, quo alendum alioquin corpus eſſet, famem inexplebilem concitant: cùm mouentur maiorem moleſtiam, & inquietudinem commouent: dum quieſcunt, minus turbãt. Præterea verò nunc vnam, nunc aliam particulam magis affligunt: nam ſi caput erit imbecillius, plura apparebunt ſymptomata indicantia offenſam capitis: Præterea & alterius conſenſus ratione: nam & per multos vapores, tum ad caput, tum ad cor elatos varia concitabuntur ſymptomata ad hoc, vel illud pertinētia. Interdum ratione loci contingit, in quo ſunt: nam ſi in ventriculo præſertim circa eius os ſedem habuerint, cum eo conſentiens cere-

C brum, aut eo variè afficiuntur: vnde interdum epilepſia accidunt, interdum ſyncopes, pulſus etiam inæquales, praui, debileſque fiunt. Latorum autem ſigna hæc ferè ab antiquis referuntur; fames nimirum; cùm enim hi ita ad ventriculũ nequeunt ſerpere: in inteſtinis autem longa illa congeries multo alimento egeat, alimentum corpori ſubtrahit: vnde famē ingentem, & importunam ſolent excitare: quod (vt diximus) interdum & commune rotundis eſt, cùm non petunt ventriculum: cùm verò cibi penuria hi laborant, mordent, ac motu moleſto mouentur: quòd adeo naturam turbat & exagitat, vt vires non parum fatiſcant. Aſcarides verò tanquam proprium, & quod ab illis ſeparari non poteſt, eſt partium, quæ ad ſedem, & extremam recti inteſtini partem pertinent, pruritus continens,

D & moleſtiſſimus, nec modò in hominibus, ſed etiã in iumentis. Vnde qui equorum curam gerūt, cùm eos extremam clunium partem parietibus, aut lignis affricare frequenter vident, vermes iſtius generis continere aiunt. At ſi quis diligenter obſeruet, eos vnà cum ſtercoribus excerni videbit; ſicut latos vermes in inteſtinis genitos eſſe, certum ſignum eſt, ſi aliquando excernantur alba quædam corpora, & mollia, quæ figura ſemina cucurbitæ imitantur. Sed ad aſcaridas redeamus: adeo interdũ moleſtus eſt is pruritus, quem aſcarides concitans, vt reddens inquietos eos, qui illis cruciãtur, ad deliquium vſque animi deducat, vt Aetius, & Auicenna teſtati ſunt: refert tamen in eorum ſigna Auicē-

E na, quòd grauitatem hi tum in Hipochondriis, tum in dorſo percipiunt. Aetius præter hæc & ſtercora graue olentia excerni; neque id quidem præter rationem eſt, quia (vt idem ait, & atteſtatur Paulus) generationis horum vermium in cauſa ſunt, & refrigeratio, vtpote quæ cruditatum cauſa eſt, & prauæ eſcæ, tandémque cihorum corruptio. Aliorum verò generum, cùm illi fiant ex pituitoſo imprimis ſucco in inteſtinis cōgeſto, in vniuerſum ea omnia,

quæ

quæ ad congeſtionem iſtius pituitoſi humoris faciunt, vt ſunt cruditates, & cibi craſſi ſucci, & qui ſunt apta materia ad procreationem pituitoſi excrementi, de quibus non ſemel ſuperius fuit ſermo habitus, in cauſa eſſe poſſunt.

De ea curandi ratione, quæ ad vermes pertinet.

CAP. XII.

SIVE morbus ſint vermes, ſiue propria morborum cauſa, omnino cum ſint ex vniuerſo ſuo genere præter naturæ inſtitutum indicant primum (quemadmodum Gal. 3. Artis medicin. libr. docet) ſe eſſe tollendos. Sed antequam tollantur, duo alia conſideranda ſunt: Alterum, quòd non eſt facilè eos tollere, dum viuunt; quia contendunt, & renituntur attractioni, & eductioni; immo ſæpe dum eos, antequam interimantur, detrahere oitimur, illi magis attractioni reluctantes inteſtinis, affiguntur, & ſubinde maiorem moleſtiam afferunt. Vnde altera inſurgit indicatio prior quidem, quantum ad opus pertinet, quamuis dignitate, & ſcopo ſit poſterior: nempe vt facilius vi medicamentorum educi poſſint, eos necandos eſſe. Sed quoniam interdum non ita facilè, citoq; poſſunt interimi, vt eſſet opus, præ multa moleſtia, quam concitant, præſertim cum ipſi exagitari, aut à febre, quæ, tanquam illis plurimum aduerſatia, eos exaſperat, aut alia de cauſa, ſurſum verſus os vẽtriculi delati ſerpunt: Ideo interdum neceſſe eſt eos paulisper reprimere donec opportunè poſſint necari, & educi. Vnde procul omni dubio, cùm tres hi ſcopi neceſſarij eſſe iudicati à medico fuerint, is tertius aliis præferendus erit. Auicenna ergo hoc tanquam cõmune, & præſentaneum remedium protulit, quod & nos tanquam optimum ſumus experti: id verò eſt, vt tempore ſomni aliquid aceti ſorbendum demus: acredinem enim aceti refugientes deſcendũt. Mox verò, quia ratio curandi citò, & expeditè aliquem affectum expoſcere videtur, vt omne fomẽtum, cuius ope tum ſeruari, tum vero augeri ille poſſit, quantum fieri poteſt, ſubtrahatur: nihil autem vermes magis fouere poteſt, quam congeſtio materiæ aptæ ad eorum procreationem. nam cùm iam ibi ſint ſemina putredinis cõceptæ, vnde priores fuere geniti, noua ſuccreſcente materia facilè putreſcens in vermes vertetur. Quapropter Auicẽna prudenter monuiſſe videtur; nimirum, quòd ille, qui vermium moleſtiam cauere voluerit, & ex recta ratione id faciat, oportet, vt prius eam victus rationem inſtituat, qua materia, & fomentum generandis vermibus ſubtrahatur: ſubtrahetur verò, ſi illis eſcis pepercerit, qui lumbricis obnoxius eſt, quæ faciles ſunt, vt conuertantur in crudum, & pituitoſum ſuccum, nec modo ab eiuſmodi eſcis, ſed ab aliis etiam, quæcunque poſſunt eſſe occaſioni, cur eiuſmodi generentur excrementa, ex quib. facilis eſt vermium procreatio: neque enim ſola ciborum natura, & qualitas id facere poteſt; ſed & quantitas, & ordo, & apparatus, & alia quæcunque à nobis in prioribus libris tractata ſunt, vbi cruditatum, & craſſorum, pituitoſorumque humorum cauſas perſequebamur. Præterea verò nec minus ſubinde procurandum, vt quæ iam genita, & congeſta eſt in inteſtinis materia, inde detergatur, detrahaturque, tum cibis vim attenuandi, detergendique habentibus, tum verò illis, quæ inteſtina ab eiuſmodi excrementis munda reddere poſſunt: quẽadmodum imprimis ſe habent clyſteres. Quibus

A procuratis reliqui ſunt duo illi ſcopi, quos nobis offerunt, quas ſtatim ab initio expoſuimus, indicationes: nempe vt hos lumbricos necemus, & id quam primum fieri poterit. Nam (vt Paulus, & Aetius literis tradidere) ſæpe viſum eſt, quod qui negligentiores in interimendis vermibus fuere, in cauſa fuere, quod ægroti exeſis, & perforatis viſceribus, & ventre conuulſi interiere. Et ego duos vidi (vt dixi) in quibus perforato vmbilico vermes exiere, quorum alter obiit, alter euaſit. Sed neque minori diligentia eſſe opus illi idem monuere, vt poſtquam enecati ſunt, educantur: nam vapor elatus ab eis iam interfectis, ſi ibi diu remanſerint, prauæ, & venenoſæ naturæ eſt, & qui plurimũ poſſit obeſſe. Hi ergo ſunt ſcopi præcipuè ſpectandi in

B hac re. Eſt tamen & alius, qui nonnunquam neceſſarius eſt, vt ſi qua ſunt ſymptomata praua, quæ præceps, aliquod periculum minentur, illa corrigamus: ſicuti aliquando deſtructa omnino cibi appetentia pueri periclitantur, ne fame, vel inedia pereant: interdum adeo profuſa aluus eſt, lenia, & corrupta deiiciens, vt timendum ſit, ne ex nimia inanitione vires concidant: interdum animo delinquunt. Sed agamus primũ, qua ratione necari poſſint, & quibus itidem remediis, vel medicamentis. Enecant itaque lumbricos ea, quæ eorum naturæ aduerſaria ſunt, & quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina, quæramus primum, quæ ipſis familiaria, & grata ſint, & ea nobis oſtendent, quænam ſint eis ingrata, & inimica. Illis ergo dulcia, & vnctuoſa a-

C mica admodum ſunt: illis enim veſcuntur, & delectantur, illa ſequuntur, quæ præter eum ſaporem, æqualitatem quandam intemperie, & calore habent. Vnde ab illis tanquam naturæ eorum aduerſariis interficientur, quæ præſertim amara ſunt, & quæ calorem inſignem, qui ad tertium vſque ordinem accedant, quatenus ad qualitates manifeſtas pertinet. Nam & aliqua potius naturæ quadã proprietate occulta eos interficiunt; licet frigida interdum ſint. Quòd autem calor inſignis cum ſiccitate, & acrimonia illos infeſtet, indicio eſt, quod cũ febris ſuperuenerit, exaſperantur, agitãturq;, & magis moleſti ſunt. In illis itaque interficiendis id præſertim attendendum eſſe illi iidẽ auctores docuere, cum inſignis aliqua ſit adiuncta febris: nam

D ſi febris adſit, ea, quæ vehementiora, & calidiora, niſi magna cogat neceſſitas, quantum fieri poteſt, ſunt declinanda, & temperatioribus, ne febris exacerbetur, vtendum: ſicuti abſente febre, calidiorib. & vehementiorib. Vt tamen & hoc his ſit addendũ quòd vbi vermes in febricitantibus oriantur, inter initia, dum anceps eſt iudicium, & ſuſpicio potius, quàm certa cognitio, cautè agendum eſt in remediis pertinentibus ad vermes pernecandos, ne interea, vt docuere Paulus, & Aetius, ſi fallat nos vermium opinio, ſine vlla vtilitate plurimũ lædamus irritata febre. Quare temperatiorib. agendum erit,

E præſertim quoadusque certior fiat ſcotentia. Vbi autem iam liquidò conſtet vermes ſubeſſe, pro ratione temporum in his, ſicut in aliis coniunctis cũ febre affectibus, varius erit horum vſus. Nam inter initia ipſius febris, ſi oriantur lũbrici, aliquãto valentioribus vti medicamentis poſſumus: quod quidem præceptum commune omnino eſt, acceptum ex Hippo. 2. Apho. vbi ait, cùm morbi inchoant, ſi *Aphoriſ. 29.* quid mouendum eſt, moue: quia circa initia, & ſi- *& 70.* nes omnia ſunt imbecilliora. Vnde eadem ratione inclinante etiam febre valentiorib. licet nobis tuto vti,

to vti, præſertim illis, quę accepta per os vim habēt educendi vermes: nam inclinante febre concoctio ad vacuationem ſuadet. Dum verò febris in vigore eſt, longè cautius agendum eſt: nam eo tempore & febris, & omnia alia ſymptomata fortiora fiunt, vt & tormina in ventre, & tenſiones, & id genus reliqua. Sed rem hanc aliquantò magis particularim tractemus, vt tandem hanc tractationem ad finem perducamus. Eorum itaq; medicamentorum, quæ ad hanc curationem pertinent, alia vim habent necandi vermes; alia vero eos educēdi: ſed quæ necare poſſunt, ea deorſum etiam reprimunt, vt de aceto diximus. Propriè vero ea tum necant, tum fugāt vermes, quæ aliqua prædita ſunt amaritudine, vel conſpicua, vel obſcura, aut acrimonia: alia vero vtroque modo vtilia ſunt; vtpote quia præter amaritudinem, vel acrimoniam, vim etiam habent aluū ciendi, vt aloë, agaricum, centaurium, & id genus alia. Quæ verò educunt vermes, bifariam id pręſtare poſſunt: nam aut vi purgatoria, qua aluum cient: cum aliis enim excrementis, quæ vi medicamenti deiiciuntur, & vermes excernuntur: aut facultate leniente; dum enim inteſtina leniūt, & lubrica reddunt, faciliorem exitum lumbricis parant, in quo genere ſunt myxa, vel myxaria: ita enim fructus illos Paulus & Aetius nuncupant, quos Arabes ſebeſten dicunt: horum enim decoctum illis ad educēdos vermes probatur. Serapio etiam ait, quod fructus hi vermes educunt ſua dulcedine. Sed & Auicenna quaſi hoc confirmans ait, quod ſæpe ab vnctuoſis, & dulcib. educuntur vermes; quia tanquam rem amicam, & familiarem ea ſequuntur, ac cū eis exeunt. Sed huic officio aptiora erunt ea, quæ vim aluum leniendi habent, vt & mixa, & caſſia, & manna; vtpote quæ citius exeunt, atque ita vermes, vel viuos etiam ſecum trahunt. Illud præterea, quantū ad horum vſum, eſt etiam conſiderandum, quod illis tripliciter poſſumus, & ſolemus vti: nam aut per os aſſumptis; aut inferius per clyſteres, vel glandes iniectis: tertio vero exterius illiniendo, aut fouendo, aut per cataplaſmata. Non autem pariter, & ſine vllo diſcrimine probandi ſunt diuerſi hi iſtorū remediorum vſus, imò pro diuerſa ratione ſcoporum, quos ſibi ſpectando proponit medicus, diuerſi hi vſus probandi magis, vel minus ſunt. Etenim ad illos interficiendos ea, quæ ſuperiùs per os exhibentur, accommodatiora, & magis ſecura; quippe quia non modo interficiunt, ſed etiam deorſum repellunt, cùm ab illis, medicamentis, tanquam à re noxia, & aduerſaria refugiant: at accommodatior eſt horum vſus, ſi in ſuperiorib. inteſtinis ſedem ſuā habeant. Per clyſteres vero, & glandes non ita facilis, & tuta eſt eorum adminiſtratio; quia vbi non modo ſaporem horum medicamentorum inferius iniectorū ſentiunt, ſed vim etiā, ab illis refugiētes, ſurſúmq; repentes maiorē inferūt moleſtiā, niſi in infimis inteſtinis reſiderint, vt clyſter iniectus, prius eos deprehēdat; quàm effugiant. Clyſteres autem ad eos educēdos, ſiue viui ſint, ſiue mortui, præſertim vero viuos, aptiores, vtiliores, & tutiores ſunt, qui lenitate, dulcedine, ac pingui ſubſtantia conſtant: hæc enim ſequuntur tanquam familiaria, & amica; vnde illis inuoluti, cùm reiicitur humor, qui clyſteri fuit iniectus, ſimul & vermes extrahuntur: & ad hunc vſum interdum clyſteres ex ſolo lacte tantùm addito ſaccharo cōficimus: interdum vero ex butyro, pingui iure, & ſacchato, citra ſal, & oleū: nam & oleū, & ſal vermib. inimica, & moleſta ſunt, à quibus auſugiunt. Antiqui ex decocto fructuum, quos ſebeſten ab Arabibus nuncupari diximus, clyſteres parabant. Educunt autem quæcunq; vim habent purgatoriam, cum interfecti ſunt, vt aloë, agaricum, rhabarbarum, cnicus, vel chartamum, & id genus reliqua: quanquam ea in his etiam recenſeri poſſunt, quæ vtraque facultate prædita ſunt interficiendi, & educendi, cùm acrimonię, aut amaritudinis minimè ſint expertia. Sed quæ leniunt cum quadam dulcedine, & lubricitate, vt ſunt ſebeſten, vel eorum decoctum, vel ſuccus, item & caſſia, & ſi qua ſunt ſimilia: ſiquidem non morentur diu in vētriculo, ſed cito deſcendant, vtiliora ſunt: nam illi ea, dum deſcendunt, ſequentes minus moleſti ſunt, delati ad inferiorem aluum: ſed ſi diutius in ventriculo morentur, ad ventriculum illos alliciunt. Vnde vidi quandoque pueros, qui ebibito lacte, multo malè à vermibus habuere, & comeſto itidē pauco ſaccharo: alios vero, qui his liberaliter epotis, aut deuoratis, non modo nullam noxam conſecuti ſunt, ſed potius melius habuere: nam lac copioſum faciliùs deſcendit, & ciet aluum, quàm modicum: quia non multā vim habet deiiciēdi: vnde & Hipp. 4. de Rat. vict. in mor. acut. ad ciendam aluum dari voluit lac copioſum. Ita ſaccharum, tum lenitate, tum deterſione poteſt prolectare deiectiones alui. Sed de his ſatis dictum eſt. Quare hoc prius expoſito, quod aſcarides per clyſteres, & glandes, vtpote quia verſantur circa rectum inteſtinū propè ſedem, facile educuntur, quæ ambo ſint confecta ex rebus necantibus vermes: atque de cura adhibenda iis ſymptomatibus, quæ periculum aliquod afferre poſſunt, ſermone habito, finem huic capiti faciemus. Sed quia diximus, quod ſi cum vermib. ſit febris adiuncta, cautiorem medicum eſſe oportet in vſu eorum medicamentorum, quæ abigunt, & interficiūt ipſos, ne febris nimis exaſperetur. nam cū eiuſmodi medicinas neceſſe fere ſit eſſe alicuius nitroſæ, aut acris ſubſtantiæ, particeps: itidem etiā neceſſe eſt, vt aliquarum partium calidarū non ſint expertes: earum tamen adeo non eſt eadem, vt potius ſit differens ratio: In quibuſdā enim copia earum partium, quæ calidæ ſunt, longo interuallo frigidas ſuperat, quæ & plerunq; maiorem in necādis vermib. vim habent: aliæ vero, & ſi per calidas partes vim habeant contra vermes, cum illis tamē ſunt tot etiā frigidæ mixtæ, vt quamuis poſſint vermes oppugnare, potius tamen aut refrigerent, aut parū ſaltem calefaciant: Ideo hæc medicamenta ſunt febrientib. accōmodatiora. Calidiora ergo (vt diximus) ſunt in ſimplicib. abſinthij omnes ſpecies, ſicut commune, ſantonicum, & ſeryphium, marubiū, lupini, chamædrys, centauriū, radices enulæ exſiccatæ, abrotanum, ſemen nigellæ, & quæcunq; inſignem habent amarorem: ſicuti & ſemen braſſicæ vermes interficiendi vim habet ob id, quia amaritudinis eſt particeps. Sed & quæ acri ſapore ſunt prædita, vt cardamomum, caſſia, & reliqua aromata: præterea allium maximam in hac re vim habet, & porri, cœpe, & quæ aſcaloniæ dicuntur, quib. noſtræ mulieres ſæpe vtuntur in pueris, qui obnoxij ſunt lumbricis: item calamenthum, cymnium, aniſum, ſemen apij, nauſturcium, menta, pulegium, & id genus multa. Quæ vero aut refrigerant, aut parū calefaciunt, ſunt inthyb. vel cichoriū, portulaca, vt teſtatur Dioſcorides, atq; eius ſemen, pili ichneumonis, quod animal mutē Pharaonis in præſentia vulgo appellant: decoctio etiā radicis arboris, quæ

mala

mala punica fert acida, aut medij (vt nunc aiunt) A
ſaporis,ſemenq; coriādri,& eius decoctum. Sed &
oximel,& acetoſus ſyrupus,præſertim ſi ex ea mul-
to fuerint aceto ſaltem fugāt vermes. Oleum quo-
que quodcuoq; vermib. & omni fere auimanti ve-
neooſo aduerſariū eſt:vermes vero in ventre etiam
lubricitare, & lenitate ſua educere poteſt: præ aliis
autem accōmodatius eſt immaturū, quod ompba-
cinū appellant:vt pote quod ſit alicuius amaritudi-
nis particeps, ex qua præſertim habet quod inter-
ficiat:ſicuti oleaginea ſua natura leniendo etiam e-
ducit. Aetius vero,& Paulus mirifice extollunt vim
terrenorū vermium exſiccatorum, & in puluerem
redactorum, & ex ſapa exhibitorū quos tuto & fe- B
bricitantib. dari poſſe cēſuit,& iofantibus,vel etiā
trimeſtrib. Plātaginis etiam cum ſuccū,tum folia
arida tuſa cōmoda eſſe ad interficiendos lumbri-
cos, imo vtile admodum remedium eſſe tam Pau-
lus quam Aetius tradidere,quando cum lumbricis
aluus profuſe,& immodice deiicit,vt paulo poſt di-
cemus. Noſtræ vero mulieres habent in frequenti
vſu malorū medicorū genus id quod vulgo vocāt
naranziū:nam nō modo ſuccus eius vtilis videtur,
ſi pars illa interior à pueris mandatur:ſed & cortex
tuſus, & ex oximelite in cataplaſma redactus, ac
vmbilico, vel ſtomacho appoſitus plurimum con-
fert. Sed & citrij, atq; arancij ſemina decorticata,
& comeſta vtilia ſunt. Solent autē mulieres noſtræ
malū arancium perforare,ac illi crocū indere,mox C
cineri calido coquēdum apponere, ac pueris inte-
riorem medullā comedendam præbere, & vtiliter
ſane. Eſt etiā herba illa qua noſtri medici veteres
pro dictāmo vtebantur, anteaquam Cretēſe dictā-
num ex Creta ad nos aſportari his temporib. cœ-
piſſet,& dictamnū album appellarunt: cuius radix
imprimis erat in vſu,eius vim ad necandos vermes
imo ad omnia venena multi experti ſunt, nec mo-
do ad alia,ſed ad peſtilentes etiam morbos:ſed eſt
aliquantiſper calida non tamen multum:inſigniter
autem calidum eſt Creticū, & verum dictamnum
quod nulli forſitan alteri in hac re ſecundum eſt,ſi-
cuti eſt ſcordiū, quæ inter calida inſigniter eſſent
referenda. Et his autē confici poſſunt medicamen-
ta plurib. eorum ſimul compoſitis:poſſumus etiam D
illis ſingulatim vti nec modo ore aſſumēdis,verum
vmbilico, & ori ventriculi in cataplaſmatis modū
apponendis: poteſt enim fieri cataplaſma ex ab-
ſinthio & aloe aut ſimul tuſis, ſi viride ſit abſin-
thium:aut ſi aridum,illis tritis,& aſſumptis,vel tau
rino vel aliquo alio felle,vel ſucco abſinthij,vel a-
ceto acri,ſi minus calefacere velimus,vel ſucco a-
rancij. Ego interdū accipio abſinthij ſuccum, ace-
tum,ſuccū item arancij,aut & pannum lineum,vel
laneum eo liquore demerſum aliquanto calidum
ventriculi ori,aut vmbilico apponi iubeo. Mulie-
res folia arboris Perſicorū tuſas his locis alligāt:
interdū vero aceto ex calido lapide macerata. Poſ-
ſemus innumera deſcribere medicamenta:ſed hæc
ſatis eſſe poſſunt, propoſita tanquam exempla. Bi- E
fariam autem occurrunt ſymptomatib. moleſtis.
quæ à lumbricis afferuntur: ſicuti duplex eſt ratio
qua illa excitātur:nam aut vaporibus elatis,aut ip-
ſis etiam ſurſum repentibus præſertim ad os ven-
triculi,& eo male affecto,tum vero capite,vel cor-
de cum his conſentiente: ea ſunt adminiſtranda,
quæ, vt docuimus, illos partim depellere poſſunt,
partim roborare ventriculū,qualia ſunt aſtringen-
tia & præſtantiora in hoc erunt, quæ & vim eos in-

A terficiendi habēt:præſertim vero ablatæ appetētiæ
cum ſuccurrendum eſt, abſinthium commodum
quidem erit,quia enecat,& repellit vermes, robo-
rat ventriculum, & appetitum. Sed prudens mihi
eſſe conſilium Auicen. hac in re videtur,qui præci-
pit,quod ſi quando interimere vermes velimus in-
iectis medicamentis hoc facientibus per clyſteres,
ventriculi ſimul habeamus rationem, eo ſæpe per
aſtringētia roborato,in quibus rhus laudat, & aca-
tiam, & id genus reliqua quæ præter aſtrictionē,
vermes quoque necant. Poſtremo autem, quia in-
terdum vermes,nimirum ratione corruptionis ali-
menti,immodicum profluuium alui concitant,illi
B ſuccurrendum omnino erit. Laudant autem, cum
ita res ſe habet,ea etiam,quæ aſtringunt, & vermi-
bus aduerſantur,vt ſi ſuccus plantaginis, vel etiam
folia trita bibenda exhibeantur, & eſt commune
Pauli, Aëtiiq;, & Auicennæ remedium: ait etiam
idem Auic. quod rhus aqua ſi diſſoluatur, & biba-
tur, optimum erit medicamentum: item & ſphra-
gis lemnia,hoc eſt terra,quæ ſigillata dicitur; nec-
non & bolus Armena. Sed tādem finem huic capi-
ti imponamus,& ad alia conuertamus orationem:
ſatis enim in hac re verſati ſumus.

De Ani, & earum particularum, quæ ad illum pertinent affectibus. CAP. XIII.

CVM anus, quem Græci, ἕδραν, hoc eſt ſedem
appellant,vt Gal.& Anatomici omnes aiunt,
C ſit extrema pars, & quaſi finis recti inteſtini, cui
hærent illi quaſi adnati tres muſculi,ac quædā pre-
terea venæ,quæ mariſcæ quidem à Latinis, vt qui-
dam ſentiunt, à Græcis vero quia aliquando mul-
tus ſanguis per eas effluat, hæmorroides appellā-
tur. Et quamuis cōmune videatur hoc nomen mul-
tis venis, à quibus interdum earum ferè vitio ſan-
guis multus effluit,vt illis,quæ in vtero,vel in nari-
bus ſunt,nonnunquam accidit: ab Arabibus enim
hæmorrhoides narium,& vteri appellantur: parti-
culatim tamen hę quaſi quadam propria nuncupa-
tione dicuntur hæmorrhoides. Iure autem merito
videtur liber hic ſibi hanc harum particularum tra
ctationem vendicare poſſe; & proinde anteaquam
coronidem illi imponamus, de iſtius particulæ af-
D fectibus agamus: ſed de eius natura prius ſermonē
habeamus. Sedis ergo ſubſtantia coagmentata, &
conſtituta eſt, primum ex ea inteſtini recti parte,
quæ vltima eſt, & quaſi oſtium, per quod excre-
menta per aluum deiicienda effluunt, & exeunt:
deinde vero ex triplici muſculo, quorum duo (v-
trinque enim alter) per longitudinem inteſtini
protenduntur,quorum munus eſt, anum, quando
extra ferè in eo conatu, quo excrementa nitimur
extrudere, impellitur, ſurſum, & in propriam ſedē
reuocare:& tertius, qui σφιγκτήρ quaſi conſtrictor,
à Græcis nuncupatur, & eius officium eſt aſtringē-
do claudere exitum inteſtini, & clauſum ſeruare
eatenus, quatenus opportunum animanti viſum
fuerit. Et cum actio hæc propriè ad motricē vim,
E quæ animalis à Gale. appellatæ partis facultas eſt,
pertineat:ideo per hunc muſculū, qui inſtrumentū
eſt in hac parte iſtius facultatis,animal nō niſi quā-
do illi libuerit,egerit. In extrema antē ani parte in-
teſtinū,& hic muſculus vna cū extimæ cute in vnum
coēunt,& coaleſcunt vt, mutuo diuelli,& ſeparari
nequeāt,vt labiis quoq; euenit. Venæ vero,quæ ad
hoc inteſtinum hac in parte pertingūt, ſuapte qui-
dē natura ſatis exiles ſunt;in aliquib. tamen influē-
te multo ſanguine craſſo,& excrementitio,ad inſi-
gnem

grem amplitudinem extrema ſui parte dilatantur. A & quamuis obſeruatum ſit à recentiorib. anatomicis iſtius inteſtini venas ex parte eſſe cauę venę propagines; non minus tamen & alias plures a venę ramis, quæ porta appellatur, deductas eſſe, quarum munere veriſimilius eſt per hæmorrhoidas purgari fæculentum ſanguinem cum hæ cum liene maiorem habeant connexionem. Quemadmodum autem anus multis partib. quę natura, & officiis differunt compoſitus eſt, ita & variis incōmodis, ac diuerſis affectib. eſt expoſitus. Nam cùm partes omnes ex quib. conſtructus eſt ſenſu prædıtæ ſint, dolorib. & illis interdum vehemētibus, eſt obnoxius: Cùm verò per muſculos, & neruos ſit factus inſtrumentum motus illius, quem molliri ſolet facultas motrix animalis particulatim, dum per alteros muſculos attollitur, & reuocatur in ſuam naturalē ſedem, per alterum vero conſtringitur, vt exitus excrementorum redigatur ad imperium & arbitrium animantis quando egere libuerit: Ideo læſis, & male-affectis his muſculis, deſtituitur anus ab hac actione, præſertim verò male affecto orbiculari, & conſtrictorio muſculo: quæ actio prima, & præcipua eſt iſtius particulę, & quaſi finis vniuerſę illius ſtructuræ. B Affectus vero, quibus poſſunt hi muſculi apprehendi, ſunt, qui muſculis omnibus communes ſunt: reſolutio nimirum, & conuulſio. Conuelluntur raro, & fere niſi quando vniuerſum corpus conuellitur: Sæpius autem reſoluuntur. Cùm reuelluntur, vitiatur, corrumpiturque eorum actio C & ſi conuellātur duo illi, qui anum retrahunt adeo pertinaciter retrahunt, vt remittere nequeant, neque vlla vi anus poſſit exterius impelli. Sin autem reſoluantur, deſtituitur omnino anus à retractione, & reuocatione: vnde anus exterius, procidens interius, & ſuperius reuocari minime poſſit; immo inuertitur adeo, vt inuerſo inteſtino ſecūdum eam partem, conſpiciatur interdum muſculus conſtrictior: atque à multis affectus is procidentia ani, ab Arabibus vero, & noſtris iunioribus exitus ani dicitur. Is autem affectus in infantib. ob eorum fortaſſe humiditatem, vel ob id etiam, quod ſedendo non cauent à locis frigidis, frequens eſt. D Cùm vero conſtrictorios muſculus conuellitur, excretioni fæcium, & excrementorum alui fit impedimentum: cum enim laxari cōuulſus muſculus nequeat, conſtricto, & clauſo ani exitu, nullus alioquin patet tranſitus ſtercoribus, perinde atque occluſo oſtio, nullus patet exitus: & hoc ſymptoma ad vitiatam, & corruptam operationem refertur. At vero ſi reſoluatur is muſculus, omnino actio eius deperditur, & ſuo fine ipſe deſtituitur. Nam cum nullam amplius conſtrictionem moliri valeat, neq; fæces contineri, quoad animanti libuerit eas excernere, poſſint importune, & præter omne arbitrium quacunque hora effluunt, vigilante pariter atque dormiēte animali: hunc affectū Arabes, & qui eos ſectātur, mollificationem ani nuncuparunt. E Ratione autem venarum quarum particeps eſt anus, difficilibus, & moleſtis affectibus obnoxius eſt. Nam & doloribus vehementiſſimis ſæpe vitio hæmorrhoidum tentatur, dum aut inflammantur, aut repletæ ſupra modum diſtenduntur, aut ab acrioribus excrementis eò confluentibus pungunrur, & eroduntur, tandemque vlcerantur. Nonnunquam autem profluuia ſanguinis ex eis immodica concitantur apertis nimirum earum oſculis: vnde & vires vniuerſi corporis eneruantur, præſertim vero ventri-

A culi, & iecinoris, & malus color, & malus habitus poſtremo vero & aqua inter cutem conſequitur. Quia vero illis natura in aliquibus vtitur, tanquam inſtrumentis, & locis, ex quibus expurgat per quaſdam periodos, expiatque corpus à vitio & ſanguine aliiſque excrementis, iuxta atque in mulieribus per menſtrua: inde eſt, vt ſi interdum ſupprimatur iſthæc expurgatio, non minora nonnunquam pericula, incommodaque ſuperueniant, quàm in mulieribus ob menſium ſuppreſſionem. Sed communi deinde ratione cum reliquis particulis expoſitus eſt anus inflammationibus, vlceribus, rimis, quas Græci ῥάγαδας Arabes autem rhagadeas vocant & eryſipelatibus, variis præterea generib. tu- B morum, & tuberculorum, præſertim vero illis, quæ thymi, & ficus appellantur. Porro hæmorrhoides plus videntur negotij faceſſere cæteris nunc expoſitis morbis: vnde & de illis priorem inſtituemus ſermonem.

De Hæmorrhoidibus atque earum noxis.

Cap. XIIII.

NON erimus admodum in præſentia longi, aut plurimum occupati in diſputando, vnde venæ hæ, quæ ad anum deſcendunt, originem habuerint nam nuper, quantum noſtro inſtituto poteſt eſſe ſatis, id expoſuimus. Satis autem in præſentia nobis ſit, quod natura ſæpe his venis vtitur tanquam locis, per quæ fit facilior excretio, & expur- C gatio ſanguinis excrementoſi, qui in melancholicum humorem degenerat. Et quamuis ſanguinis profluuium per has venas abſolute quidem, perinde atq; quodcunq; fere aliud ſanguinis profluuiū in his ſymptomatib. quę ſecundū vniuerſum ſuum genus pręter naturā ſunt vt in libr. de Sympt. diffe. Cap. vlt. Gale. teſtatur) recenſendum ſit: in multis tamen ac ſæpe non modo rationem aliquam morboſam non ſequitur, ſed potius vtilis, & ſalubris eſt: vt pote quoniā interdum per id multi curētur morbi: interdum vero, ſi opportune ſuperueniat, ſanitatem conſeruet, & à futuris, & imminentib. morbis tueatur. Vnde Gal. in lib. de venæ ſect. con. Eraſiſtr. ait, Cap. 5. D quod in illis, in quibus ſolent per has venas excrementij humores vacuari, vita ſana, & à morbis ſeruantur immunes. Opportune autem tunc per has venas ſanguinis profluuium imprimis eſt quando fit à natura ſponte ſua expurgante iecur, & ſubinde etiam vniuerſum corpus à melancholico, & excrementoſo ſanguine, vt innumeris locis docuere, tum Hipp. tum Galen. nempe cum ſequitur vacuatio pro ratione excrementorum. Vnde in iis, qui ſoliti ſunt per hanc viam purgari, cum ſupprimitur eiuſmodi purgatio ſuis temporib. aut parce, & non pro ratione conſuetudinis, & copiæ excrementorū vacuatio procedit, niſi illis ſuccurratur, non minoribus fere morbis obnoxij fiunt, quàm mulieres, quibus ſupprimuntur menſes. Euacuatio ergo hæc E cum à natura ſponte fit, & mediocris eſt, accipienda eſt hilari etiam vultu, atque tanquam amica, & ſalubris habenda. Sed ſi parcior, quàm pro ratione oportunitatis, videatur, iuuanda periode eſt ſicuti alias vacuationes, quas natura ſponte molitur iuuamus, quando non quantum oportebat, inaniuit. At contra etiam, quando immodica nimio videtur copia ſanguinis effluere, reprimendum, ac mox etiam intercipiendum eſt profluuium: alioquin enim vires iecinoris, ventriculique, ac tandem corporis vniuerſi diſſoluuntur: vt pote quia excremen-

toſus

totus iam, & ſuperuacuus humor non amplius vacuetur, ſed vtilis ſanguis, qui vitæ fundamentum eſt, & fomentum natiui caloris, vnde primo floridus, & naturalis color, tum faciei, tum vniuerſi corporis deperditur: mox vero pedibus ac facie intumeſcentibus, malus ſuccedit: poſtremum, (vt in libr. de Curan. Rat. per. ſec. ven. exponit Gal.) in
Cap. 14 Cap. vlt. aquam intercutem fit tranſitus: imo eo interdum
Cap. 8. res progreditur, vt & animi deliquium (vt Gal. t. ad Glauc. teſtatur) adducat, quando immodice fluat. Sed (vt idem etiam 3. de Criſ. expoſuit) per iſtiuſmodi ſanguinis profluuiū morbi interdum iudicātur. & ſecundo de Natur. fac. ait, quod & ex ipſis etiam importune ſuppreſſis, aut non pro ratione fluentib. refrigerato corpore eadem, ſequi ſolent incommoda. Porro immodici profluuii ſanguinis ab hæmorrhoidib. cauſæ eædem ſunt quæ & aliorum in aliis partibus. Nam aut id in rationem, qualitatémve ſanguinis profluentis referēdum eſt, vel in inſtrumenti aliquod vitiū, vel in facultatem. In ſanguinis rationē refertur, quando ſanguis copioſior in corpore fuerit, quàm poſſint natura pondus referre: vnde concitatur ad eius expulſionē, aut quia malus, & inutilis nimis tenuis, vt vel ea cauſa effluat. Tenuis autem eſt, aut quia bilioſus eſt, aut quia ſeroſus, & aquoſus; interdm vero & acris, & pungens eſt ac ob id expultricem facultatem ſtimulat. Ratione autem alicuius vitii in inſtrumento contracti eſt quando ora venarum laxiora fiunt, vt continere nequeant, vel quia eroduntur: eroduntur autem ab aliquo acri, & mordaci humore in eis contento, aut ex aliquo vlcere corroſiuo in ano exorto: vel quia vulnere illato inciduntur: vel quia contunduntur ex percuſſione, vel caſu. In facultatis autem vitium refertur, præſertim ſi ſit facultas contentrix facta imbecillior, vt ſanguinem continere nequeat, ex aliqua in illis venis intemperie contracta. Quoniā verò & cum ſupprimitur eiuſmodi profluuiū nō oportune, paulo minora afferr incomoda, quàm quando immodice fluit: ideo dicendū eſt, vnde etiam accidat, vt præter naturæ cōſuetudinē ſupprimatur hoc profluuium, aut modicè fluat. Suppreſſio itidē etiam fiat, aut ratione facultatis, aut ratione ſāguinis, aut ratione inſtrumēti, hoc eſt venarum. Porro ratione facultatis hoc euenit, quando vis excretrix fit ex aliqua intemperie imbecillior. Ratione ſanguinis, ſi ſit craſſior. Ratione inſtrumenti, ſi ora venarum facta ſint anguſtiora: hoc vero fieri poteſt, aut ex vſu & occaſione rerum, quæ exſiccando, vel aſtringendo, vel calefaciendo, & ſiccando, aliquando verò & refrigerando conſtipant & ſubinde anguſtiores tum venas, tum ora illarum reddunt: aliquando enim vidi ex frigore, præſertim vero pedum facultate detentrice facta imbecilliori, concitatum fuiſſe profluuiū iſtiuſmodi ſanguinis: nonnunquā vero conſtipatis illis partib. fuiſſe ſuppreſſum. Differentias verò hæmorrhoidum duas videntur nouiſſe Græci medici, quod viderim eos meminiſſe: nēpe cœcas, & apertas. Cœcas vero appellant eas quæ tument quidem & ſæpe etiam dolent, neq; tamen ſanguinem vllum effundunt. At apertas eas, è quibus ſanguis effluit. Arabes autem & alias differentias cōmenti ſunt à differenti natura humorum, quos continent. Nam quamuis eorum ortus primum, & præcipue à melancholico ſit humore: aliquando tamen & à pituitoſo ſanguine, nonnunquam vero à ſanguine, ſuam ſeruante naturam naſcitur. Quando pituitoſum humorem continent, ait Auic. qui in hoc Raſim ſecutus eſt ſimiles ſunt veſicis, quæ è piſcium ventre interdum extrahuntur, dum exenterantur, & his non indidere proprium aliquod nomen. quę vero magis continent melancholicū ſuccū cùm, duriores, & aſperiores ſint, & ob id neruis videātur ſimiliores, verrucales eas appellauere. Cū vero ſanguine rēpletæ ſunt quia moris videtur imitari, qui fructus molliores, & humidiores ſunt, cùm maturantur, morales appellauerē. Sed & quarta harum differentia eſt, quæ inter has duas media eſt, fortaſſe quia mixtus eſt in eis contentus humor, & has quia quaſi vuæ ſimilitudinem referant, vualem dixere. Sed de his expeditis, hoc etiam propter iuniores aduertendum, quod hæmorrhois proprie ſignificat potius ſanguinis profluuium, quam venas, aliquando tamen & pro venis accipitur, ſicuti Com 40. quando de cæcis fit mentio: propriè vero hæmorrhoidas habere is dicitur, qui tumidas, & ampliatas (vt docuit Aëtius) venas ſedis habet, quæ tandem indureſcūt. Sed de ratione curationis iam agamus: ſatis enim in his vagati ſumus. At primū id in memoriam reuocandum, quod paulo ante à nobis fuit expoſitum, quod interdum ſalubre eſt hoc profluuium, & vtile tum ad cuſtodiendam ſanitatem, tum vero ad præſentes morbos curandos: nam & iudicatoriæ nonnunquam (vt Gal. 3. de Criſ. do- Cap. vlt. cuit) ſuperuenit, natura noxios, & excrementitios humores expurgante, vt in Cōmentariis Aph. ſæpe idem Gal. teſtatus eſt. Salubre vero præſertim eſt, quādo excremētitius ſanguis effluit, & opportune effluit, & quantum vires ferre poſſunt. Interdum vero noxium, & malum, vt pote quod ſit multarum prauarum affectionum in cauſa. noxium verò, & inſalubre eſt quando aut immodicum, & importunū eſt, & non craſſus, & fæculentus, ſed tenuis, & clarus excernitur, bonuſq; & tandem quando potius rationem ſymptomatis habet quàm quod à natura ſponte ſua vitioſum ſanguinem effundente excernatur. Aut etiam malum eſt quando tempore non opportuno ſuperuenit. Opportunum tempus in ſanis imprimis eſt, quando ſeruatur ratio conſuetudinis, vel ſi parcior nimirum ſit euacuatio, quam copia excrementorū, & conſuetudo requireret. In ægrotantibus vero opportuniſſimum tempus huic euacuationi illud eſt, in quo & id genus aliæ vtiles eſſe ſolent: nempe quando concoctus eſt morbus, aut quando illi conſuetum fuerat expurgari. Item malum quando incipit quidem fluere, parce autem fluit: nimirum quia vel nimis paulatim, vt inde nō ſit expectanda congruens plenitudini vacuatio: vel quia ante quam opus erat, conſiſtit effluxio. Vnde ex his facile quiſque percipere poteſt, eiuſmodi profluuium non eſſe ſemper eodem modo tractandum: ſed interdum iuuandum, vt ſanguis copioſus fluat: interdum ciendum, vel prouocandum, quando non fluit: quandoque reprimendum, & moderandum: nonnunquam omnino ſupprimendum: ſæpe naturæ omne negotium relinquendum, neque alioquin reprimendum, neque irritandum: Nihil ſane agendum, cùm illo morbi iudicantur, ſicuti plerunque iudicari ſolent eiuſmodi vacuatione morbi melancholici. nam Hippoc. in Aphor. nō vno in loco ait hæmorrhidas ſuperuenientes curare affectus melancholicos: Vel cum illis, qui eiuſmodi vacuationi aſſueti ſunt, & bene ab ea habēt ſuperuenientes hæmorrhoides ſuis, quibus aſſueuere, periodis; cùmq; non immodica fuerit vacuatio

Quod

Quod ſi quis quærat, quanam deinde ratione co- A gnoſcere poſſit vtiliter ne, & modeſte fluat ſanguis an vero ſuperuacanea ſiat ea effuſio, & noxia: Duo
Aph. 21 immo tria ſunt, quæ hoc nobis poſſunt oſtendere: Primum id quod nos docuit in Aphoriſ. præſertim vero 1. Apho. & eſt commune inditium omnium vacuationum, quæ recte, & ex ratione procedunt: illud vero eſt ſi conferat ea vacuatio, & bene à natura feratur: vnde donec videtur leuius fieri corpus ab illis incõmodis, quib. tentabatur, ſperamus vtilem eam vacuationẽ fore: deinde ſi vires labefactari inſigniter non videntur; quia fieri nequit, quin ex copioſa vacuatione non fiant vires aliquanto imbecilliores: ſemper enim aliquantiſper ſpi- B ritus, & calor diſſoluitur: verum in vtili vacuatione non ſequitur multa virium labefactatio: & hunc ſpectaſſe Raſin & Auicennã puto, cum diaere ſanguinem hæmorrhoidalem non eſſe ſupprimendum donec peruentum ſit ad debilitatem, & mollificationem genuum. Deinde verò ad id reſpiciẽdum,
Com 8 & 10. quod in ſimili re nos Hippo. ſecundo de Rat. vict. in acut. mor. docuit., vbi ait, quod ſecta vena io pleuriticis ſanguis effluere permittendus eſt donec color. mutetur. quo loco Gal. ait, coloris mutationẽ oſtendere detractum eſſe ſanguinem vitioſum, ita hic, cum ea ſit vtilitas, quæ expectanda eſt ex hac vacuatione, vt ſanguis craſſus, & melancholicus detrahatur, donec talis excernitur, vtilis futura eſt vacuatio: quia quę vacuanda ſunt vacuantur: C verum vbi color mutatur, alius ſanguis, non qui eſſet vacuandus, educitur. Tertio oportet, vt non ita præcipitanter, & confertim fiat iſtiuſmodi vacuatio, vt natura inde deterreatur: eiuſmodi enim vacuationes natura non facile fert: longe autem facilius, cum modeſte fiat vacuatio. Fluentibus itaq; in hunc modum hæmorroidib. ita agendum eſt: hoc eſt naturæ committenda eſt, & ſinenda vacuatio:
Aph. 20. nam & ita conſulit Hippo. 1. Apho. vbi ait, quæ iudicantur, aut iudicata ſunt integre, non mouerei ſed ſinere. Sed in eundem modum vacuationis equidem poſuerim omnem vacuationem, quæ à natura fit ſponte ſuperuacuas materias expurgante, & excernente, quando ea vacuatio oon fit ab ea D irritata, & coacta, neque rationem ſymptomaticam habet. Cum vero ſanguis hæmorrhoidalis, qui alioquin ſolitus ſit fluere per aliquas ordinatas, aut inordinatas periodos omnino ſupprimitur, aut parcius, quam ſit ſolitus fluere excernitur, neque tamen ſit alioquin in illo mutata victus ratio, neq; alia præceſſerit vacuatio, quam pe aliam regionem
Com. 33. ſit molita natura, ſicut aliquando in mulierib. (vt Gal. 5. Aph. ait) fluentes hæmorrhoides præſidio ſunt ſuppreſſis menſibus: ita contra menſtrua ſuperuenientia poſſunt cauſa eſſe, cur hæmorrhoidum ſuppreſſio oullam afferat noxam: & identidem etiam ſanguinis è naribus profluuium bono eſt, ſi ſuperueniat mulieri ex ſuppreſſione mẽſtruo- E rum laboranti, ita etiam ſuccurrere poteſt defectu euacuationis, per hæmorrhoidas: hoc autem commodũ conſequitur, tam ratione vacuationis quam auerſionis materiæ ad aliam partem. Sed & alui profluuia, & id genus aliæ vacuationes præterea victus moderatioris, & parcioris ratio addita exercitatione, (vt in libello de Conſuetudine docuit Galen.) præſtant occaſionem, cur citra no-
Cap vlt. xam poſſit intercipi hæmorrhoidalis fluxus. Cum vero in nullum iſtorum referri poteſt cõſueta hæc hæmorrhoidũ fluctionis ſuppreſſio, procurandũ eſt omni arte vt apertis illis reuocetur ſolitum profluuium. Poſſunt tamen diuerſis inſtrumentis prouocari, tum fortioribus, tum leuioribus: nam ſæpe aliqui eas aperuere, pręſertim vero niſi illę ſint interius in intimiori ſedis parte ſola frictione ex aliqua re aſpera, vt aſperiori linteo: alij vero folio ficus, in quo duplex eſt aperiendi ratio: primũ aſperitas deinde aliqua acrimonia lactei ſucci, quo folium præditum eſt: omnia enim acria vim habent eas prouocandi, ita vt & acres humores, qui vel per medicamenta, vt ſeato Aphoriſ. dixit Gal.) detrahuntur, vel ſponte deuciuntur, eaſdem prouocent. Aetius vero ad idem opportunam eſſe perdicium herbam ait, quam parietariam appellant, ſi eius foliis viridib. fricetur locus: item ſi ex foliis mercurialis tritis parumper fiat glans, & ſupponatur. His nos ſæpe vſi iuuimus mulieres cum parce à partu purgarentur, vel per ſuos menſes: in prouocando autem ſanguine ab hæmorrhoidibus nunquam ſumus vſi, rationi tamen conſonum eſt quod & perinde hoc, ſicut & illud poſſit præſtare. Laudat præterea fel taurinum ex tomento caceptum, & inditum: eſt autem acre medicamentum: ſed & cæpam tanquam cataplaſma appoſitum vel ex aceto illitũ. Prius autem medicamentum etiam Gale. 7. de Facult. ſimpl. medic. laudat: alterum vero decimo eiuſdem operis. Sed quia interdum interius latent, & eas attrahere oportet: Gal. & Aetius cyclamini quam etiam artanitam appellant, hanc facultatem inſignem attribuunt: extrahit tamen ac aperit ſuæ oaturæ propria facultate aloës deuorata: in hoc enim Arabes præſertim vero Serapio, & Auicenna conſentiunt. Aliquando vero medici manuali opere, & ſecta vena nitũtur aperire hęmorrhoidas: nã ſępe affrictio, quę fit rebus aſperis pręterea & acria medicamenta appoſita irritant loca illa, quæ (vt Gal. nono de Comp. med. ſec. loc. tradidit) inſi- Cap 6 gnis ſenſus ſunt vnde & dolores, & inflãmationes, & quæ hæc ſequi ſoleot, concitantur: ſicuti & retẽtis menſtruis hac ratione ſuccurruot. Venas vero poplitis, aut iuxta maleolos ſecandas omnes med. præſertim vero Gal. in libr. de Rat. cur. per ſect. Cap. 19. ven. cenſuere: ſicuti contra venam interiorem in brachio quando fluens ſanguis ſupprimendus eſt. Cap vlt. In libello tamen de Reuulſione, Cucurbitulus & c. aliquando tutius eſſe ait ſcarificare tibias, quia non adeo de viribus detrahit, vt venam ſecare præſertim vero in illis in quib. cogimus ob periodos hæmorrhoidales ſuppreſſas ſæpius ſanguinem detrahere. Qua parte vnũ mihi animaduerſione dignum eſſe videtur, nempe quod ea conſuetudo, quæ frequens in præſentia eſt tàm Patauii, & Venetiis, quàm in reliquis fere Italiæ ciuitatibus nouum eſt iuniorum medicorum inuentum: nimirum quod ad aperiendas prouocandaſve hæmorrhoidas vtamur hirũdinib. Non enim eius eſſe mentionem factam ab aliquo Græcorũ, aut Arabum medicorũ: imo ſi eorum inſtituta ſequamur, putarem potius illis non fuiſſe probatam eam rationem eas aperiendi. Quarto enim Aph. Gal. apertiſſimè conſuluit Com. 25. non eſſe aſſueſcendum vacuationi, quę fit per hæmorrhoidas; vtpote quoniam periculo ea conſuetudo non vacat: nam vtilis quidem ea eſt excretio quãdo à natura fit exonerante copiam. Sed ſi alioquin clarior, & tenuior excernatur, vtilis non eſt amplius ea vacutio. Vnde & Hippoc. dixit ſanguinem fluẽtem per inferiora bono eſſe: addit tamen, nigra ſi fluant. Nos vero obſeruauimus, quod ſanguis

guis per hirũdines detractus, præſertim quãdo hæmorrhoides, quæ ſponte non intumuerint, aut doluerint, eſſluunt clarum, & non admodum craſſum: nã ſi ſponte intumeſcant, aut doleant, indicio id eſt, naturam incepiſſe iam vitioſum ſanguinem in eas venas propellere: vnde tunc medicus naturæ opem ferens poterit magis prodeſſe. Sed de his ſatis: conuertamus orationem ad aliam partem, nempe quãdo ſanguis immodicus effluit, & repreſſione, ſuppreſſionéve opus eſt. Suppreſſione autem opus eſt, quando vires iam fatiſcere incipiunt. Cognoſcitur vero is vitium defectus per relationẽ ad tres præcipuas facultates, quibus corpus vniuerſum adminiſtratur. Nam & pulſus fit imbecillus, qui ad vitalem ſpectat, cùm nimia fit euacuatio: & corpus fit grauius, vt genua (ſicut Auic. inſinuare videtur) labare incipiant, quod ad animalem, & motricẽ pertinet, & facies (vt Gal. teſtatur) pallida, & decolor euadit, quod altricis facultatis languorem ſignificat. Supprimi autem poteſt immodicum huius ſanguinis profluuium, vt & fluxiones reliquæ aut reuulſione, & auerſione, deriuationeq́; aut clauſione oſculorum earum venarum, aut ſiſtendo motum ſanguinis. Reuulſio quidem fit aut cum euacuatione ſenſibus conſpicua, aut citra eam: Reuulſio cum euacuatione fieri poteſt per ſectionem venæ, ſectis præcipuè venis, quæ in cubito (vt paulò ante diximus) ſecari ſolent, præſertim vero interiorib. quæ baſilicæ à iunioribus dicuntur. Et ſicuti Gal. in lib. de Reuulſione, Cucurbitulis, & reliq. ad aperiẽdas hæmorrhoidas, atque ſanguinem ad eas reuocandũ interdum cenſuit potius tibias ſcarificandas, imprimis vero in corporibus natura imbecillioribus, & frigidioribus, vt ſunt quæ carnes albas, & laxas, molleſq; habent: Ita putarem ego, quod ſi cucurbitulæ ſcapulis affigerentur, atque illis auulſis, loco q́; ſcarificato ſanguis detraheretur, eſſet remedium reuulſioni accommodatum: Reliquæ autem vacuationes non ita præſentaneæ eſſent. Nam vomitus quidem reuulſorium eſſet remedium; verùm niſi ille, qui laborat, ſponte eſſet pronus ad vomitum, ac natura ad ventriculum aliquã haberet propenſionem, vt facilè poſſet excitari, ſperaremus; nõ auderem vi eum ciere, quia à violento vomitu vniuerſum corpus mouetur, & humores in eo agitati, & maiori vi concitati magis præcipites mouerentur verſus locum, in quem prius magnum momentum habuere. Quæ autem lotia prouocant, deriuant potius, quàm reuellant, præter id, quod attenuãdo, & fundendo ſanguinem poterũt occaſioni eſſe, cur maior concitetur motus. Illis autem, quę aluum ad deiectionem mouent, quandoque in hac re vtimur deriuationis potius, quàm reuulſionis cauſa. Præterea vero, & ſi quæ ſint in ſanguine acriores, & calidiores partes, quæ cauſæ ſint, vt fluidior ſit ſanguis, detrahantur, ſemper tamen illis leuibus vtendum cenſerem, eiſque immiſcẽda aliqua, quæ præter purgationem aſtringerent: vnde caſſia addito rhabarbaro, aut diacatholicõ additis myrobalaneis citrinis, aut Indis, aut chebulis mihi ſummopere probaretur: ea vero medicamenta declinarem, quæ vim inſignem mouendi habent, quæq; acria ſunt. Citra vacuationem reuellendi vim non exiguã habent vincula doloroſa ſuperioribus partib. (vt Gal. primo ad Glau. lib. docuit) ſicut brachiis, cucurbitulæque ſcapulis affixæ. Sanguinis vero motum ſedant refrigerantia, aut commeſta, aut bibita, ſed & inſperſa: ſicuti quando aqua frigida in faciem illi- (Cap. 14.)

A ditur: quamuis duplicem habet cauſam, cur ſanguinem fluentem aqua illiſa reprimat, primùm ob eius frigus; vtpote quod omnia ferè immota reddit; ſicut calor motionem concitat: deinde, ſi illidatur, quando non aduertit, concitatur quaſi quidam pauor ſubitus: vnde fit retractio ſpirituum, ac etiam ſanguinis verſus cor, vt deinceps vim reuulſionis quoque habeat. Clauduntur autem ora venarũ, per quæ ſanguis profluit, præſertim aſtringentibus, nec non & refrigerantibus, tam interius acceptis, quã exterius ſed tanquam localib. appellatis remediis adhibitis. Præterea vero ſi quando exortæ ſunt, aut abſcindantur, aut vrantur, vel igne, vel medicamẽtis, quæ vim habent vrendi, vel putrefaciendi. De aſtringentibus quidem, quæ interius accipi ſolẽt, B non video, cur multa dicenda ſunt, cùm ſæpius antea ſit habitus ſermo: dicemus tamen paucula quædam. Plantago itaque, & polygonum tam in cibis, quàm exterius adhibita, ſiue earum herbarum decoctis, ſiue pulueribus earum aridarum, ſiue foliis, ſiue ſeminibus vtamur; bolus etiam armena, & terra lemnia, lapis hæmatites, corali, & id genus reliqua mirificè proſunt: item citini mali punici, malicorium, myrti folia, rhus, quod ſumach appellant, gallæ, præſertim immaturæ, & tandem quæcunque vim aſtringendi habent, exterius etiam hæc appoſita. Iuuant autem, & quæcunque vtilia ſunt ad ſupprimendum ſanguinem ex vulneribus fluentem: ſicut tela aranea ex albo oui, vel pili leporis, quibus C item ſit exceptum idem album: ſed & pulueres, qui conſtrictiui dicuntur, quorumq́; meminit Gale. 5. Metho. huic officio accommodati ſunt: conſtant autem thuris parte vna, aloës autem duabus, quę ex albo oui ad ſpiſſitudinem mellis componuntur, ac pilis leporis excepta apponuntur frigida, ac ligantur ligatura (vt ait Auicenna) forti. Multa præterea addi poſſent; ſed hæc nobis ſatis ſunt, quæ etiã tanquam exempla fuere propoſita: nimis enim lõgum eſſet, ſi omnia vellemus deſcribere. Quoniam vero aliquando profluuium hoc adeo pertinax eſt, vt his vel valentioribus etiam remediis cedere nolit, vel, ſi cedat, paulo poſt frequenter redeat, eamq́; moleſtiam afferat, vt vita hominis infelix ferè reddaD tur, multiſque periculis (vt Galen. quarto Aphor. ait) obnoxia, cui incommodo vt occurrerent medici, excogitarunt manuali opere ægrotantib. conſulere, atque aut ferro prius ligatas, aut vrente medicamento eas abſcindere, ac mox, quemadmodũ & reliqua vlcera curantur, eas curare, & conſolidare. Sed vt, quæ dicenda ſunt, planius percipiantur: primum hoc eſt aduertendum, quod in his, qui hæmorrhoidibus vexari ſolent, ſunt quædam venarũ veluti capita aliquantiſper tumidiora, quæ Galen. in libello de vteri diſſectione eſſe ſimilia, ex Praxagoræ, & Hippocratis ſententia, illis aſſerit, quæ acetabula ab eiſdem appellantur vtero: nolo autem E diſputare, an in muliebri vtero ita conſpicua ſint hæc acetabula: ad anatomicos ſiquidem hæc pertinent, quæ (ait ibi Gale.) ſunt ora venarum ad vterũ pertingẽtium, & tempore imprægnationis ſanguine copioſiore in ea influente, fiunt tumidiora. Ita etiam in extremo inteſtino recto ora ac capita venarum, quæ eo terminantur, cùm natura ſanguinem melancholicum, & craſſum in eas venas deponit, intumeſcunt, & interdum non parum etiam ampliantur, & (vt Aetius ait) aperiuntur quandoque; vnde ſanguis profluit: aliquando vero non aperiuntur, & tunc cœcæ hæmorrhoides appellan-

Cap. 4. Comment. 25. Cap. ultim.

tur,vt diximus. In iis ergo,quæ aperiũtur, cùm ſanguinis profluuium frequens & diuturnum eſt, neque ita facilè aliis remediis ſiſti poteſt, antiqui opera manuum vtebantur: nam eas e tractas prius, mox vero quibuſdam inſtrumẽtis apprehenſas deligabant, ac cauſticis, putrefacientibuſque medicamentis, aut igne vſtas procurabant, vt caderent: ac deinde vlcera illis medicamentis curabant, quæ apta eſſent curandis vlcerib. in ſede; vt tamen prius dolorem, ſi aliquis excitatus fuiſſet, ſedarent. Vtebantur autem prius repetitis clyſteribus, tum vt inteſtina à durioribus excrementis purgarentur: Nam interim neque hoc obliuioni tradendũ, quod in his affectibus maximè vtile eſt: nimirum omni induſtria agendũ eſſe, vt ſtercora non induteſcant: duriora enim maximè hæmorrhoidas irritant. Sed B quædam illis, quæ hactenus expoſita fuere, ſunt addenda: primum quod quædam reperiũtur, quæ ſuæ ſubſtantiæ proprietate particulatim vim habent ſiſtendi ſanguinem ab hæmorrhoidibus profluentem. Galen. non de Simpl. medicamen. facult. vim hanc hieraciti, & Indico lapidi attribuit, vt velappenſua collo poſſit ſupprimere fluentem ſanguinem: ſed & iaſpis à pluribus commendatur, tanquam quæ ſanguinem vndecunque manantem reprimat. Ego verò huic opinioni experientiam atteſtari vidi. Deinde vero quantum ad id pertinet, de quo nuper, verba fecimus, & illud aduertendũ, C quod non modicum diſſidium videtur eſſe inter Græcos celebres medicos de ligandis, & auferendis hæmorrhoidibus, vt nuper diximus. Quia Hip-
Apho. 12. pocrat. ſexto Apho. conſulere videtur, vt cum ligãdo, & abſcindendo hæmorrhoidas, curationem aggredi voluerimus, nunquam omnes ſimul ligando, ac vrendo claudamus, curemuſque alioquin maximo periculo obnoxium relinquemus eum, quem curaturi ſumus, ne tum in alios morbos difficiles, tum vero in hydropem inducamus, recurrente ſanè melancholico ſanguine, qui erat ſolitus per eas excerni venas, ad particulas nobiliores, ac earũ natiuum calorem extinguente. Et huic ſententiæ cæteri poſteriores ſubſcripſere, tam Galenus & Paulus, quam etiam Arabes. Acrius tamen in diuerſum abit, atque omnes omnino claudendas eſſe, & D nititur in ſuam ſententiam Hippocratem trahere, accepta occaſione ab eo verbo aphoriſmi illius, vbi ait Hippoc. à diuturnis hæmorrhoidibus ſanato: inquit enim quod ſanatum cum dicat, intelligendum eſt curationem abſolutam, & integram fuiſſe factam: quod intelligi nequaquam poſſet, ſi vena aperta fuiſſet relicta. Et ſi quis obiiciat, quod ſubiungit Hippocrat. niſi vna ſeruetur, periculum imminet, ne in aquam inter cutem ille incidat: videtur Aetius iis, quę ab ipſo relata ſunt, ſcriptis voluiſſe ferè huic tacitæ obiectioni occurrere, & propoſito periculo monere, aut vnam eſſe relinquendam. quod non erit integrè curare, vel ſi integram curationem deſideramus, illam quidem nos tuto E etiam moliri poſſe; modo (vt idem Hippoc. propoſuit. & Galen. quarto lib. in ſextum Epid. exponit)
Commen. 58 non importunè eam curationem tractemus: impo tunè vero tractari dixit Gal. quando ſuppreſſis, & clauſis omnibus, negligentiores deinde fuerimus, neque illis, quæ euenire poſſent, proſpexerimus, nẽpe venæ ſectione, purgationibus, exercitatione, atque congruente victus ratione. Cæteri tamen omnes ſenſere (ſicuti ibidem & Galen. ſenſit) tutius eſſe vnam apertam ſeruare: quia primum homini,

A præſertim negotii implicito, non eſt ita facile omnia hæc exquiſitè, quæ præcipiuntur, ſeruare: quæ ſi etiam ſeruata fuerint, longa tamen naturę conſuetudo, & propenſio ad eas venas non facile per aliquod ſaltem tempus tolli poteſt. Tertio præterea & hoc non minimum conſideratione eſt, quod & ſi tutius ſit, quando inueterata iam eſt conſuetudo, vt frequenter profluuium per has venas, & aliquãdo immodicum hominem adoriatur, ſeruare aliquam apertam venam, neque vnquam illud omnino intercipere: longè magis tamen tutum, & vtile eſſet inter initia, antequam inueteraſceret ras, ac natura aſſueſceret ſanguinem hunc excrementoſum adeo præceps ad has venas tanto cum incommodo, & interdum etiam cum periculo impellere, B his malis (vt Galen. in libro de Conſuetudine inſinuare videtur) conſulere. Conſulere autem poterit medicus Inſtituta victus ratione commoda: nam cum præſertim horum omnium cauſa ſit multa illius melancholici ſucci ſanguini intermixti congeſtio, ſi ab omni occaſione cauerimus generãdæ iſtius materiæ; ſique per aliqua interualla, quando ob corporis naturam euitari non poterit, quin generentur, corpus inaniatur, purgetúrq;, anteaquã concitetur impetus depulſi illius excrementoſi ſanguinis; nihil cauſæ relinquetur, cur hæmorrhoidũ moleſtia superueniat. Quia vero ſæpe vehementes C dolores ſolent affligere eos, quibus hæmorrhoides ſunt moleſtæ: ideo & de hoc paucula quædam exponenda ſunt. Solent autem frequentiores dolores cœcas hæmorrhoidas ſequi, quam apertas, & fluidas. Nam cum cœcæ ſunt, ſanguis excrementitius contentus, & concluſus tum multitudine diſtendẽs dolorem ſolet concitare: tum vero ſua qualitate, quia aut calidus & feruens ſit, aut acris, & mordẽs, erodenſque: interdum vero ad inflammationem perducens eas partes. Cum vero fluunt, rarius dolent, tamen interdum, quia maior confluat ad extremas eas venas copia excrementoſi ſanguinis, quam effluat: vnde ſæpe videmus, quod non obſtãte, quod copioſus etiam ſanguis effluat, tamen tumidæ non parum ſunt: aliquando vero licet Inter D initia, antequam aperiantur, doleant, cum tamen aperiuntur, dolor remittitur. Dolor itaque ſedandus eſt, ſemper habita ratione illius cauſæ, quam eſſe occaſioni putamus, cur doleant. Et ſi quidem cœcæ ſint, aperiẽdæ ſunt, vt paulo antea docuimus. Sed ſi effluente adhuc ſanguine doleant, conſiderandum eſt, an dolor fiat ex nimia copia diſtẽdente eas partes; quia optimum huic dolori remedium erit, venam ſecare, niſi aliquid aliud obſtet, vt ab eo loco impetus auertatur: ſecentur vero venæ ſuperiores in cubito. Poſtea vero locus foueatur, illis aut oleis, aut cataplaſmatibus, quæ partim digerere, partim vero aſtringere poſſint, præſertim ſi copioſum ſit profluuium, vt eſſet oleum chamæmelinum cum oleo roſaceo, & vitello oui. Sin autem E videatur ibi eſſe calidior intemperies, aut inflammatio, refrigerantia vtiliora erũt; & familiaria quidem medicamenta refrigerãtia, quæ vtilia poſſunt eſſe, ſunt vnguentum roſaceum deſcriptum à Meſue, & ceratum roſaceum, quod infrigidans Gal. in præſentia dicitur: prætcrea vero & illud, quod vnguentum ſandalinum appellant, in quo maior vis aſtringens eſt. Interdum vero eo procedit ſæuitia doloris, vt oporteat & illis vti, quæ vim habẽt ſtuporem inducendi, ſicut ſunt opium, ſemina ius qui ami: vnde Auicenna docuit componere medica-

mentum accepto emplaſtro, quod diachylon appellant, ac illi addens croco, & modico opio, & alia ſimilia. Sed nobis ſatis ſit hoc. Si vero dolor ab acrimonia, & mordacitate ortum habeat, têperantib. opus erit, & aliquantiſper digerentib. vt tum leniatur, demulceaturq; acris, & mordens qualitas humoris: tum vero euacuetur humor & ſi adhuc inſignis ſit fluxio, ſi aliqua aſtringentia fuerint addita, vtilius erit medicamentum: vnde cataplaſma, quod Auicenna deſcripſit ad ſedandum dolorem hæmorrhoidum, non eſſet inutile: accipit autê lentiû decorticatarû, & meliloti ſingulorû partê vnam quibus addito vitello oui, & oleo roſaceo, conficit cataplaſma. Niſi autem multus fuerit fluxionis impetus, folia altheæ, vel maluæ, & melilotum cocta, & côfecta ex oleo roſaceo & oui vitello proderût: ſed & hiſſopus humida, vel œſipus, vt antiqui loquûtur atq; adeps renû caprarum ex cera alba. At ſi ex inflammatione originem habeat dolor, curanda erat inflammatio communi curatione, qua ſedis curantur inflammationes.

De Inflammatione, & alijs tumoribus excitatis in ſede, rimiſque, quas rhagadas Græci appellant, & vlceribus ac reliquis ani affectibus. CAP. XV.

SED quia inflammatio non tantum harum venarû proprius eſt, ſed affectus cômunis partiû ani, ideo hoc capite reliquos omnes ani morbos complectemur. Primumq; de inflammatione agendum de qua quantum ad cômunem eius rationem pertinet, non eſt cur multa dicamus, cum de hac re ſæpius ſit à nobis habitus ſermo in priorib. tractationibus. Sed ſatis ſit, quod & hæc perinde à fluxione calida ortum habet ſicut & aliæ aliarum partium: hoc autem Auicenna illi quaſi peculiare attribuit, quód raro ſtatim à principio, ſed plerunque alios ſedis affectus ſequitur, quemadmodû rimas, aut vlcera doloroſa, aut pruritû, aut clauſas hæmorrhoidas, aut modum curationis quâdo auferruntur hæmorrhoides, vt reprimatur ſanguinis profluuium: auferuntur autem per recifionem ferro aut acri, & erodente medicamento. Omnia autê fere hæc fluxiones calidas concitant ratione doloris, qui ſolet (ſicuti dixit Gal. in lib. de cur. rat. per. ſect. ven.) iuxta atque ventoſa, attrahere humores ad locum dolentê: quauis pruritus ſcalptu humores moueat clauſio autê hæmorrhoidalis ſanguinis eò procumbentem ſanguinem detinet, quo minus effluat, vnde ille detentus, & extra venas in ſpatia inania particularum excidens, & infartus inflammationem

Cap. 5. eas attollit. Iſtarum autem partium inflammationes procurare oportet, vt digerantur, & per reſolutionem terminentur: alioquin enim ſi in ſuppurationem vertantur, in abceſſum facile, & in fiſtulas, (vt tradidere Paulus. & Auicenna, & experientia quotidie atteſtatur) vertitur, quibus perforatur rectum inteſtinum. Vnde & locus is vnus ex illis, eſt in quibus, cum inflammationes ad ſuppurationem tendunt, non eſt (vt idem docuere) expectanda exquiſita maturatio; ſed crudiuſculus abceſſus incidendus, & aperiendus eſt, ne dum, vt maturetur, morimur, fiat per inteſtinum eruptio, & ita in fiſtulam tranſeat, quæ poſſea non facile curatur, niſi inteſtinum ab ea parte, ad quam fiſtulam pertingit, vſque ad exitum inteſtini reſcindatur. Inflammationes igitur hæ, quæ in partibus ad ſedem pertinentibus excitantur, ſicuti communi genere inflâmationum continêtur: ita & communi primum

earum curatione curanda ſunt. inter initia itaq; fluxioni occurrendum; & cum nihil ſit, quod præſtantius fluxiones intercipiat, quam reuulſio, euacuatioq; & nulla reuellendi, vacuandiq; via huic rei ſit accommodatior miſſione ſanguinis: ea propter niſi aliquid præterea adſit, quod obſiſtere huic vacuationi poſſit, ſtatim ab initio mittendus erit ſanguis à ſuperiorib. venis in brachio, ſæpe enim, (vt rectè hic monuit Auic.) ſola venæ ſectio, fluxione intercepta, & translato impetu confluêtis humoris in alium locum, dolor ſedatur: poſtea vero localibus medicamentis incumbêdum, in quibus ſit vis quædam refrigerandi: & repellendi, neque tamen & digerêtis facultatis ſint expertia. Vnde prȩter ea, quȩ diximus eſſe opportuna ad remouêdos dolores ex calidiori intemperatura, vt ſunt id quod Gale. infrigidans appellat, vel roſaceum vnguentum. Meſ. multa alia ſimilis facultatis confici poſſunt, vt ſi fieret emplaſtrum ex pane trito, & cocto, ex lacte, cui poſtremo adderetur oleum roſaccum, vel commune vel inter initia, ſi maiori eſſet refrigeratione, & repulſione opus, omphacinum appellatum, & vitellum oui: nam ſimile medicamenti in præterquam quod panem ex aqua coquunt, deſcripſere Paulus, & Auicenna, & Aëtius: vt etiam & hoc laudant, quod fit ex albo oui, & oleo roſaceo tritis in plumbeo mortario, donec contrahant colorem plumbi. Multa alia deſcribi poſſent, ſed hæc mihi quantum ad noſtrum inſtitutum pertinet, videntur poſſe eſſe ſatis: ſi tamen hoc prius monuerimus, quod & cæteri antiqui medici, præſertim vero Gal. nono de Comp. medic. monuit. nimirum affectus ſedis tum alijs de cauſis, quas paulo poſt exponemus, tum vero propter acrem ſenſum, quo præditus eſt, curatû difficiles eſſe: irritantur enim maxime ab iis, quæ exaſperant, & mordent. nam (vt idem nono de Simplic. medic. facult. ait) anus, & os, vt ſimiles ferè naturæ ſunt, ita etiam ſimilibus medicamentorum naturis gaudent. Siue ergo exſiccantibus ſit opus, ſiue detergentibus, ſiue aſtringentibus, ſemper ea, quæ mordent, & aſperant, declinanda ſunt. Vnde metallica, quæcunque neque acria ſunt, neque acerba, maximè his affectibus ſunt accommodata: fiunt autem talia, cûm exquiſite pro rei opportunitate lauantur, vt lauari docuere medici. Præter autem inflammationes & alij tumores in ano expululant, vt ſunt qui thymi, quique condilomata, & qui ficus, quique verucæ, & mirmeciæ, quaſi fornicales dicas, itemque qui claui appellantur. Condyloma itaque eſt tumor rugarum ani: rugoſus enim cum ſit anus, ſicut libr. decimoquarto ait Aetius, aliquando ruga eius quæpiam intumeſcit, confluentibus vitioſis humoribus, ac ſi quidem ſine duritie ſit tumor ait Paulus, appellatur ἐξοχὰς hoc eſt eminentia, vel extuberantia. At vero ſi ſit cû duritie (durities vero fiat ab inflâmatione) κονδύλωμα vocatur, ſumpta nûcupatione ab eminentiis, quæ apparent in articulis digitorum, cum manus clauditur: nam κόνδυλος Græce dicitur. Thymus vero dicitur tuberculum, quod non ſolum in ano extuberat, ſed & inter coxas interdum & in ſcroto, & in muliebri, virilique pudendo: nomen autem habuit à ſummitate, vel cacumine herbæ, quæ thymus proprie dicitur: eſt autem tumor aſper, ſubruber, & oblongus, ex quo, ſi abſcindatur, maior effunditur ſanguinis copia, quâ pro magnitudine tuberculi: fiunt vero ex craſſo ſanguine, cui ichor tenuis, & acris eſt Cap. 6.

intermixtus. Is autem aliquando non admodũ creſcit: aliquãdo increſcit non parum: dum minor eſt thymus dicitur; cũ vero maior ſit (vt doc. & Aeti⁹) συκώσεις, hoc eſt ficoſas eminẽtias appellant; latini ficus vocant: vulgo vero porrifighi dicũtur, in hoc enim quaſi Auicennã videntur ſequi; retulit ſiquidẽ hęc omnia in gen⁹ verrucarũ quas vulgares porra nuncupant. Sunt autem horũ tuberculorum differentiæ duæ. Eorum nanque aliqua maligna ſunt; alia vero manſueta, malignitatiſque expertia. Hæc quidem minora ſunt & inæqualia quidem, ſed eminentiæ, à quibus fiunt aſpera, non ſunt admodum conſpicuę, colore ſunt aut albicante, aut ſubrubro, doloris ſunt expertia. Maligna vero ſunt maiora, duriora, aſperioráque, fæculentique, & liuidi coloris: præterea vero & doloroſa ſunt, & pungentem dolorem afferunt; ſed dum aut manibus, aut medicamentis tractantur non parum irritantur & exacerbantur. Hæc ſane, quæ iſtius malignæ naturæ ſunt, & vt Auicenna inſinuare videtur, proxime ad naturam cancri accedunt; immo propterea exacerbantur, cùm vel manibus tractantur, vel curari medicamentis incipiunt; quia cancri naturam ſeruant, & cum curare ea volumus, veri ac vlcerati cancri fiunt, vnde cognoſcenda quidem ſunt, ſed vt ea deuitemus, neq; curare tentemus, quoniam (vt de cancris dixit Hipp.) cum curantur citius pereunt. At verò cùm malignitatis ſunt expertia, curari neq; admodum ægrè poſſunt. Curantur verò primũ per abſciſſionem; aut ferro, aut medicamentis ea conſumentibus: poſtea verò eandem curationem, quam & reliqua ſedis vlcera requirunt. Niſi quòd hoc eſt à iuuenib. aduertendũ, quod quæ non ſunt inflãmationis expertia, ſicuti condilomata, nõ ſunt neq; reſcindenda, neq; acrioribus medicamẽtis tentanda, niſi prius ſedetur inflammatio. Sed & rimæ, quas rhagadas Græci appellant, ad differentias ſolutę vnitatis pertinent: quapropter ſub capite vlcerũ & ipſæ iure merito continẽtur. Fiunt autem aliquando interius in muſculo conſtringente: aliquãdo in ano. Finduntur vero partes aliquando propter acrimoniam ichorum ad eum locum confluentium, & erodentium: & nonnunquam autem propter condylomata duriora ex inflammatione facta diſtentis nimirum illis partibus, vel ob excrementorum expulſionem, vel alium alioquin conatum cum extẽdi partes, quia indurverint, vel exſiccatę, fuerint, nequeant, neq; cedere dilationi. Cum autem differtur harum curatio, calloſæ fiunt, vt poſtea difficiliores curatu euadant; quia nequeũt partes hærere ſimul, niſi abradantur, vel ferro, vel medicamẽtis. Vlcera vero ſedis communi quidem ratione eandem curationis methodum, quam & alia vlcera, requirunt, neq; aliam diuerſam rationẽ habent niſi eam, quam oſtendit iſtius particulæ natura cuius morbi omnes difficilẽ curationem habẽt: & id propter eas cauſas quas Gal. 9. de Com. med. per loc. expoſuit: locus enim is veluti cloaca eſt per quam multa excrementa ab vniuerſo corpore defluentia tranſeunt, & aliqua quidem feroſa, & acria quæ partim exacerbant eas partes, partim erodunt alia vero humida, & putrefacientia: præterea verò in excretione neceſſe eſt, vt moueantur, & vi quadam expellant, in quo conatu præter id, quod motus partim impedit, & remoratur curationem; quaſi dilacerat eas partes: quibus & hoc accedit, quod medicamẽta, quæ lo. affe. adhibenda ſunt non poſſunt, quantum morbi ratio requireret, hærere; exitus ſiquidem excrementorum cogit ea remouere præterea locus, qui ſuapte natura calidus, & humidus eſt, ad putredinem ſubinde aptiſſimus eſt. Sed & cum ſit inſignis ſenſus (vt & prius diximus) ſi ſit opus remouere, aut carnes excreſcentes, aut putredines aut tumores calloſos, aut quidpiam aliud id genus. Propria autẽ medicamenta ad curanda iſtarum partium vlcera ſunt, quæ detergunt, quando detergendum eſt: aut deſiccãt, & aſtringunt, quando vel carnis generatione, vel conſolidatione eſt opus, dummodo citra exaſperationẽ & morſum id agant. Quæ enim aſperant, excitato dolore fluxiones concitant. Vnde (vt paulo ante dicebamus) mineralia, ſicut põpholix, ceruſſa, plumbũ vſtum, ſpuma argenti. ſpodium, & id genus alia quando ſunt exquiſitè, & ſecundum artem lota, maxime cõgruentia ſunt: ſed de his magis particulatim agere potius ad tractationem de vlcerib. pertinet: ideo fine iſtis impoſito ad alios affectus, qui potius proprij ſunt muſculorũ ſedis, exponendos progrediamur.

De prolabente podice, ac de ani reſolutione, vnde nequeunt contineri alui excrementa. CAP. VI.

SI muſculi ſuperius retrahẽtes prolabentẽ anum vel qui aſtringit, reſoluantur, aut alioquin fiant imbecilliores, anus extra naturalem, & conſuetum locum procidens remanet, vt ſuperius in ſuum locum nequeat reuocari, vel fæces nobis inuitis profluunt: cauſæ vero iſtiuſmodi ſymptomatis ſunt interdum affectus proprij iſtius particulæ, interdum vero aliarum, cum quibus conſentit & connexa hæc eſt. Conſenſu quidem; ſi male affecti ſint nerui ſuperiores, vnde illi deriuantur, qui his muſculis vim mouendi impartiuntur ob eorum obſtructionem, vel compreſſionem, vel ob alias cauſas, quib. reſolui ſolent inſtrumẽta motus. Sed vt Auicenna monet ex caſu in dorſum, aut aliam alioquin contuſionem, earum partium ex qua nerui illi male habeant, vel etiam diſrumpantur. Ex proprio vero affectu fit hoc incommodum quando aut nimia humiditate madidi muſculi laxi & reſoluti fiunt, quæ quidem humiditas ſi cum aliqua fuerit caliditate, facilius penetrat in eorum ſubſtantiam, & interdum propterea, quia refrigerantur muſculi vnde ſæpe ſedentes ſuper lapides, aut nudam terram hoc incommodum patiuntur, præſertim vero pueri qui & humidiori ſunt temperie, & incautiores in cauendo ſe à frigore: ſed & læduntur interdum hi muſculi, dum curantur affectus, quorum mentio facta eſt, per chirurgiam: ſicuti interdũ in incidendis fiſtulis læditur aſtrictorius muſculus. Læduntur præterea aliquando cùm fæces duriores multa vi, & plurimo conatu expellendæ ſunt ex nimia nimirum diſtentione. Diſcernuntur autem occaſiones harum læſionum: nám quando hæc propter caſum vel contuſionem accidunt, repente fiunt: quando vero ob mollificationem, ob intemperaturã & humiditatem, potius paulatim: ſi vero cum humore tenui ſit calor cõiunctus, ſenſu id præcipitur: interdum vero partes hæ, non modo a propria ſua actione qua mouent, vel reſtringendo, vel retrahendo inteſtinum, ſed & à ſenſu deſtituũtur, quando ſenſus remanet, curatur faciliùs, ſi Auic. credimus. Facile autem eſt perſpicere, qua ratione curandi ſint hi affectus, ſi rationes eorũ reſpexerimus, quando ſane curationem admittere poſſunt; quia ſi ex aliqua intemperatura ſine materia, ſicut diximus, fiunt interdũ ex refrigeratione, calidis fouẽdus erit

locus;

locus; vt tamen alicuius aſtrictionis nõ ſint expertia, vt locus roboretur: ſi verò ex humiditate emolliente, & laxante muſculos, accommodata eſſent medicamenta, quæ exſiccarent, & aſtringerent, vt & particulam roborarent, & humorem conſumerent. Vnde ego his ſoleo in hunc modum ſuccurrere, ſi anus procidit, & inuertitur, paro decoctum ex vino nigro auſtero, & roſis aridis, & aliquibus aliis aſtringentibus, vt eſt malicorium, vel citini, quandoque & parum aluminis addo, vt videtur valentiorib. egere, quo decocto podicem foueri inſtituo, & lauari: mox puluerem ex deſiccantibus, & aſtringentibus paratum habeo, nempe ex roſis aridis, flore chamæmeli, malicorio, gallis, quem procidenti ano inſpergo, ac illum interius adactũ repono: deinceps autem panniculum aliquem, aut lini partem aliquam, vel triplex linteum, eo decocto madefactum, & aliquãtiſper calidum appono. Quia verò in profluuiis alui, vt ſunt diarrhæa, vel dyſenteria, ex frequentib. deiectionibus, & teneſmo continuo frequenter inuertitur anus, quoties ab aſcella ſurrexerint, lauo, foueo, ac reliqua (vt dixi) facienda iubeo. At ſi non procidat anus, ſed potius conſtringens muſculus à ſuo munere deficiat, vt deiectiones præter voluntatem exeant, ſimilib. quidem omnino remediis erit opus; vt tamen balneæ, vel inſeſſiones in decoctis efficaciores ſint: vtriſq; vero thermæ ſulphureæ, nitroſæ, & aluminoſæ vtiles non parum cenſendæ ſunt. Sed iam alium librum aggrediamur, in quo de illis particulis tractationem inſtituemus, quæ vrinæ præſunt.

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER DECIMVS.

De affectibus renum & veſicæ, atque aliarum partium ad hæc pertinentium, ac prius de natura, & officiis renum, & veſicæ.

CAPVT PRIMVM.

Lect 77. QVIA animali alimento imprimis (vt in priorib. li. expoſuimus, opus eſt; alioquin neque diu viuere, neq; etiã creſcere poſſet; alimentum verò vbi fuerit definitis locis, primum quidem in ventriculo, mox vero in iecore cõcoctũ distribui per venas, & arterias in vniuerſum corpus neceſſe eſt: deinde quia in multis locis venæ, per quas tranſeundum eſt, exiles, & anguſtiſſimæ ſunt, ſicuti in medio iecinore, præſertim vbi rami venæ portæ cum ramis venæ cauæ committuntur: præterea verò & tales ſunt vltimi rami venarum, & arteriarum, qui per habitũ vniuerſi corporis diſperſi, propter exilitatem capillares appellãtur: Ideo fuit opus multo, ac tenui humore intermixto, quo quaſi liqueſcens, vel dilutum alimẽtum fieret fluidius, atque ita facilius per anguſta quæq; diffluere poſſet: quo deinde factum etiam eſt, vt animali fuerit neceſſarius potus, nempe vt dum prima fit concoctio in ventriculo, cibus alioquin ſolidior, & aridior, in multo humore coctus quaſi funderetur, & liqueſceret: & proinde Ariſt. 4. Meth. concoctionem in ventriculo factam elixationi comparat. Is ergo copioſus humor opportunus eſt, vt alimẽtum per venas iecinoris anguſtiſſimas tranſeat: verùm vbi iam ad ampliores ramos, & tandem ad venam cauam peruentum eſt, non eſt amplius naturæ operibus vtilis is adeò copioſus humor, quia non poſſet ſanguis tanto humore tenui, & aqueo madidus particulis alendis hærere, & adiungi; nimis enim fluidus eſſet: cui rei argumento eſt hydropis ea ſpecies, quæ anaſarca dicitur: ea enim à ſanguine propter nimium pituitoſum humorem facto fluidiori (vt ſuperiùs expoſuimus) ortum habet: vnde inſtituto naturæ creati ſunt renes, vtrinque à ſpina dorſi alter, quibus & hoc officiũ, & ea vis data eſt, vt ſuperuacaneum hunc humorem ſeroſum à venis attraherent, ac ita ſanguis aptior ad alendum corpus euaderet, quib. etiam natura impartita eſt venas duas, & totidem arterias, vtrique vnam deductas à caua quidem vena ſupra iecur, paulò poſt quàm iecur vena eſt egreſſa; & eodem ferè loco & arteriæ ab arteria magna ſpinæ dorſi prætenſa deriuantur, quæ quidem vaſa magna admodum ſunt, immo (vt Gal. ſecundo de Natur. facult. ſcribit) maiora, quàm aliud quodpiam viſcus habeat; & id non quia hæ particulæ egeãt maiori copia ſanguinis, vel ſpirituum, quàm multæ aliæ; verùm vt commodius poſſint copioſo huic humori à renibus attrahendo inſeruire. Quo loco & hoc animaduertẽdum eſt, quòd non ſolum pertinet ad renes excrementa in venis cum ſanguine contenta attrahere, Cap 2.

Commen. 6. ſed etiam in arteriis. Sunt verò in animantibus renes bini, quorũ dexter ſuperiorem locum ſibi vendicauit: ſiniſter verò humiliorem: quamuis aliquãdo reperiatur variatus is ſitus, rarò tamen. Conſtãt autem carne (vt 2. ad Glau. ait Ga.) denſiſſima, quæ membranea tunica obducta perinde eſt, ac viſcera cætera hoc ventre contenta à peritonæo deriuata, per quam, ſeu per peritonæi partem nectitur dorſo; ac cum craſſiore inteſtino (vt 1. lib. in 6. Epide. Gal. ſcriptum reliquit) mutuò cõnexi ſunt. Sed per eandem tunicam fiunt ſenſus participes; quia neruuli, qui ad eos feruntur, per eam duntaxat diſperguntur, vt etiam de iecinore ſuperius diximus: nam & renũ caro perinde eſt ſenſus expers, ſicut & lienis, & iecinoris. Continent autem renes ventrem in medio eorum excauatum, qui ſubcinctus eſt, & quaſi (vt Gal. in lib. Anatom. admin. ait) ſubillitus vndequaq; ſolido quodam, & membranoſo corpore: à quo ventre originem habẽt vrinaria vaſa, quæ vreteras Græci vocant: conſtant autem (vt idẽ Gal. affirmat) ſubſtantia ferè eadem, immo eadem, qua & veſica: ſi eorum ſubſtantiam inſpiciamus diligẽter detracta exteriori, qua inuoluta ſunt quaſi tunica identidem à peritonæo deriuata, quæ deorſum delata, cum veſica coniunguntur, illiq; inſeruntur. Sunt autem vaſa hæc, per quæ vrina à ſanguine ſecreta in renibus, ac in eorum ventre recepta ad veſicam defluit, non omnino ita ſenſus expertia, ſicut nec interior illa membranea pars ventriculis renũ obducta, vt expertem eſſe eorum carnem diximus; immo vehementiſſimi, & acutiſſimi in his excitantur dolores, quales illi experiuntur, qui doloribus renalibus interdum cruciantur. Renum autem officium præcipuum eſt à venis, & à iecinore, præſertim verò ab eius conuexa, & ſuperiori parte; vtpote cum qua maiorem habet nexum, & viciniam ſeroſum, aquoſúmq; humorem, qui iam ſuperuacaneus eſt, quantum ad naturæ inſtitutum pertinet, attrahere, vt per vrinaria vaſa depellatur ad veſicã. Neque tamen ſolam attrahit ſeroſam hanc humiditatem, ſed & ſanguinem cum ea commixtum: minimè enim fieri poſſet, vt à ſanguine adeo ſecretus traheretur per vias tam amplas is humor, vt 5. de Vſu par. ait Gal. quin & ſanguinis aliqua portio ſe-
Cap. 6. queretur. Neque hoc præter naturæ inſtitutum fit: cùm enim ipſi quoq; ſanguine ad alimẽtum egeant hoc demum aluntur, quod ſimul cum vrina ad eos defertur, qui mox in renibus ſecernitur, vt ſyncera deinde vrina per meatus vrinarios deferatur. Quãuis (vt Gal. eodem loco teſtatur) non parum etiam bilis à renibus attrahitur; vnde fortaſſe flauus vrinę color occaſionem habet: immo (vt idem ait ſexto de Loc. affect.) per renes non ſolùm conuexa iecinoris pars, ſed etiam corpus vniuerſum purgatur, vt ſæpe conſpici in his morbis poteſt, qui per vrinę profluuium indicãtur. Quemadmodum autem inſtrumenta excretionis, quæ ad excrementa primæ concoctionis pertinent, ſunt inteſtina craſſiora, in quibus colliguntur, & continentur: ita & vrinam paulatim à renibus per vrinarios meatus tranſmiſſam veſica excipit, & continet, donec animanti eã excernere fuerit opportunum. Vnde vt cõmodior eſſet excretio, natura veſicam in infimo ventre ad os pubis ſupra rectum inteſtinum collocauit, ac eã interius ſpatium amplum continere voluit, vt multæ humoris copiæ eſſet capax. Ex ſolida verò denſa, duraque ſubſtantia, exangui tamen, & quaſi neruea ipſam confecit, tum vt diſtenti, cùm repletur,

A facilius, poſſet, tum vero vt ab acribus, & mordacibus excrementis, quæ frequenter ad eam confluũt, non erodantur. Intertexta vero eſt triplici fibrarũ genere, vt & vndique contrahi, & exquiſitè cõplecti vrinam poſſit, ne, dum mouetur animal, fluitans humor in laxiori veſica moleſtus nimis ſit: præterea vt per has fibras & attrahere, & continere, atq; expellere vrinam poſſit. In vna autem, & eadem tunica triplex hoc fibrarum genus continetur, ex qua etiam propriè ſubſtantia veſicæ conſtituta eſt: nam exterior illa, quæ ſimpliciter fibrarum expers eſt, pars eſt peritonæi, qua per [illegible] inuoluta eſt veſica, vt & alia omnia viſcera hoc ventre contenta. Duas
B vero partes habet veſica: nimirum primum corpus ſuum, in cuius interiori amplo ſpatio colligitur vrina, & ceruicem: & veſicæ quidem munus eſt collectam vrinam continere: ceruix vero meatum cõtinet, per quem excernenda eſt vrina, atque ad veſicam quidem pertinet vrinæ expulſio, quæ fit per tranſuerſas fibras: quæ operatio eſt naturalis facultatis, quæ ſine cognitione, ac deliberatione agit: ad collum autem, vel ceruicem veſicę pertinet aditũ aperire, vel claudere vrinæ exituræ, vt 6. de Loc. Cap. 4.
affect. docet Gal. quod quidem officium non amplius ad facultatem naturalem, ſed potius ad animalem, & motricẽ attinet. Nam extremæ parti ipſius inſertus eſt muſculus in orbem, illud comprehendens, ſimilis muſculo, à quo anum claudi, & cõ-
C ſtringi ſuperiori libro diximus, qui quidem & idẽ munus habet, nempe claudendi os veſicę, ne illa illabatur, niſi quando animanti libitũ fuerit. Ad arbitrium ergo animalis per hũc muſculum redacta eſt excretio vrinæ: ſicut per alterum excretio ſtercorũ. vnde cùm hi reſoluuntur, ſponte, & præter voluntatem effluunt hæc excrementa. Flexuoſus autem eſt meatus is colli veſicæ, ac flexus plures in maſculis ſunt, quàm in fœminis: ſicuti & maius collum eſt: nam duplici flexu diſtortus eſt virilis meatus; ſimplici verò muliebris. Occupat autẽ interius veſicæ ceruix totum peritonæũ, quo loco etiã illi inciduntur, à quibus lapis in veſica concretus extrahendus eſt, ſed carnoſior eſt ceruix veſicæ, quàm
D reliquum veſicæ corpus, & magis ad naturam muſculi accedit: quo fit, vt vulnera huic parti illata cõſolidari poſſint; cùm alioqui (vt Hipp. in Aphoriſ. teſtatur) inciſa veſica amplius ſimul coaleſcere, & conſolidari nequeat, cùm exanguis, & neruea ſit. In continenda autem vrina, ne effluat, ſuo primo officio fungitur ceruix per muſculum: cùm autem effluit, hoc tantùm agit muſculus, quod nihil agit, & officium ſuum deſerit. Sed & ceruix quidem inſigni prædita eſt ſenſu: alioquin enim non perciperet ſtimulum excremẽtorum excitantium facultatem expultricem: cùm tamen veſica ipſa obtuſiorẽ ſenſum habeat: nerui verò, atq; etiam vaſa cætera, quæ veſicæ inſeruntur, ab ea parte deriuata ortum ha-
E bent, qua (vt 5. de Vſu. par. ait Gal.) ſitum eſt os ſacrum. Et hæc quidem de natura, conformatione, ac officio harum particularum deſcripſimus, tãquam cognitu neceſſaria ad ea exquiſitius intelligenda, quæ ſubinde exponentur.

De affectibus renum, primúmque de inflammatione.

CAP. II.

IAM ſatis ergo poteſt ex iis, quæ hactenus à nobis explanata ſunt, apertũ eſſe, quod renes, vt ab eis hanc tractationem inchoemus, cum propria conſtent temperatura, quæ proximum, ac proprium

eſt

eſt naturæ inſtrumentum in omnibus actionib. obeundis, & ea quidẽ calida, & humida, vt voluit Gal. Cap 3. lib. 2. de Temperamentis conſtent etiam cæteris, quæ ad conformationem, vel (vt iuniores loquuntur) ad compoſitionem ſpectant: ab omnibus morborum generibus poſſunt eorum operationes, aut impediri, aut lędi: nempe ab intemperaturis ſecundum omnes modos, tam ſimplicibus, quam compoſitis, tam cum materia, quam citra illam, ab inflammationib. & reliquis præterea tumorib. præter naturam, ab obſtructionibus, quæ vel à craſſis humorib. impactis in meatibus, vel in eorum ventre, & à calculo in eis concreto: præterea vero & ex ſoluta continuitate, vel inſigni, & manifeſta, quæ vlcera, vel vulnera, vel abſceſſus ſequitur, vel incõſpicua. & quæ ſenſus latet, ſicuti quæ fit ab humore acri, & pungente citra manifeſtum vlcus, vnde dolor acutus ſolet concitari, vel à flatuoſo ſpiritu diſtendente. In vniuerſum ergo hæc ſunt omnia affectuum genera, quibus poſſunt renes exerceri: & hoc quidem, quantũ poteſt ſpectare ad renes, quando ex proprio laborant affectu. Nam ſi aliquando ex conſenſu cum aliis malè afficiantur, ſuis etiã locis exponemus. Sed anteaquam vlterius progrediamur, vt in aliquem ordinem ea, quæ hoc libro explanãda ſunt, digeramus quo deinde tractatio magis perſpicua ſit, hoc imprimis cõſideremus, quod licet renes multiplicis generis habeant operationes, videlicet & eas, quæ cum omnib. aliis ferè particulis communes ſunt, nimirum ſicut, quod attrahunt ſuum alimentum, quod id attractũ contineãt, quod etiam contentum concoquant, quod demũ & quod excrementoſum eſt, expellant: præterea quod ſint alicuius ſenſus participes, vnde fit etiam, vt doleant: præcipua tamen, primaque ratio, quam ab eis requirit natura in commodum vniuerſi corporis, eſt, quod ſeroſum humorem, qui commixtus eſt, cum ſanguine, quando à caua vena attrahitur, attrahat, atque ab eo excremento illũ depuret. Læditur vero hæc actio, vt ceteræ omnes aliarum particularum operationes, tripliciter. Quia interdum omnino deſtruitur, vt nihil prorſus vrinæ attrahãt, ac ita omnino ſupprimitur vrina. Quandoque parum, & ægrè attrahunt: vnde parum etiam admodũ mingũt, ſicut ſemper hydropicis ferè accidit, præſertim antequam inclinare morbus incipiat. Interdum vero vitiata, vel corrupta eſt eius actio: quod pluribus modis fieri poteſt. Primùm quia immodica fit vrinæ attractio, atque ſubinde effuſio, ſicuti in diabete à Græcis appellato contingit, qui quaſi ex proportione reſpondet profluuio alui, quod lienteriam appellari diximus: vt enim in hoc cibus vt aſſumitur, ita egeritur: eodem modo in illo potus vt bibitur, ita mingitur. Deinde vero quia non talis mingitur vrina, qualis ratione naturæ ſeruata mingi deberet, ſicuti quando aut cruenta, aut purulenta mingitur aut craſſa, & turbida. Et quia multa horum non facilè percipi poſſunt, niſi redditur, aut poſtquam fuit reddita vrina: ideo cùm omnia vitia, quæ circa aluum in egerendo contingunt, quanuis ſequantur affectum ſuperiorum viſcerum, vt ventriculi, & iecinoris, & lienis interdum: ad inteſtina vero multa ipſorum non attinent, niſi vt cum aliis conſentiunt: tamen breuioris, & clarioris doctrinæ cauſa in tractatione de alui profluuio de his omnibus egimus: ita etiam licet hæc vitia, quæ ad excretionem vrinę pertinent, bona ex parte in renũ affectus tandem ſint referenda; quia tamen ex veſicæ

A excretione tandem nobis manifeſta ſunt: ea omnia, cum de veſicæ affectib. ſermonem habe[illegible] ſumus examinaturi. Cum autem affec[illegible]is, q[illegible]roſi ſunt in renibus, poſſint citra ferè re[illegible] aliquem veſicæ percipi: ideo de illis ſ[illegible]is in præſentia agemus, nempe de inflammatione [illegible]ium, de eorundem calculo, de doloréq́; , vel ex craſſo humore impacto, vel ex flatu excitato, primum q; de inflammatione agemus: in cuius natura, & [illegible] explicandis non erimus longiores: quia eandem naturam, eaſdémque cauſas habet, quas & ceteræ inflammationes, de quibus abundè ſuperius locuti ſumus. Lect. 78. Eſt enim tumor calidus pręter naturam, excitatus ab humorib. calidioribus in ſubſtantia, vel anguſtis meatibus viſceris abſortus: cuius cauſa eſt B fluxio eiuſmodi humorum, præſertim verò ſanguinis craſſi, & calidi, aut tenuis, & biliofi. Fluxionis verò multæ poſſunt eſſe cauſæ: nimirum aut copia vitioſorum humorum, vt Aetius ex Raſi ſententia teſtatur; quæ aut in toto corpore ſit, aut in iecinore, aut in locis circumſtantibus cum aliqua tamen renum imbecillitate, vel alia alioquin occaſione, quæ potuerit hos humores præcipites ad renes agere; vt eſſent plagæ dorſo, vel locis pertinentibus ad renes inflictæ, quę tum dolore excitato, tum vero calore poſſunt eſſe cauſæ, cur eo fluxio trahatur; attritiones præterea eorundem locorũ: ſed & medicamenta, quæ humores commotos verſus renes impellere poſſunt, vt quæ vehementer vrinam ciẽt, præſertim verò pleno alioquin corpore: labores e-C tiam, & exercitationes earum partium, quæ ad lũbos pertinent, ſicut ſunt vehementes, & continuæ equitationes. Differentiæ vero harum inflammationum, quibus tentari poſſunt renes, interdum à diuerſis partibus, quæ in renibus afficiuntur accipiendæ ſunt: nam (vt ſexto Apho. Galen. docuit, à Comm. 5. quo Auicen. deſcripſiſſe videtur) aut inflammatio exteriorem eorum tunicam, & partes ad illam attinentes apprehendit: aut venas, & arterias, quæ ad renes pertinent, quæque per ipſos ſunt diſtributæ: aut ſubſtantiam, carnémque: aut membraneum illud corpus, quod interiori ventri prætenſum eſt. Sed & à diuerſitate humorum, ex quibus conſtat fluxio, poſſunt accipi differentię harum inflammationum: quia aut à craſſiori ſanguine, aut à biliofo, D & tenui pendent. Harum autem inflammationum non vna, ſed multiplex eſt terminationis ratio: aut enim per exactam curationem, nẽpe vt digerantur, diſſoluãturq́; aut per indurationẽ, ita vt in ſcirrhũ tranſeant: quemadmodum enim ſæpe terminantur iecinoris, & lienis inflãmationes, ait Gal. 13. Meth. Cap. 16. ita & renum. Tertius autem modus eſt, quando per ſuppurationem in abſceſſum deſinunt, & tandẽ per eruptionem pus effluit. Et quia renes & interiorem ventrem habent, & præterea externum ſpatium, in quod effundi pus poteſt: ideo quãdoque abſceſſus in renibus ad interiorem ventrem rumpuntur, ac i-E ta fit facilis per vrinarios meatus, & veſicam puris excretio. Quandoque vero vergente magis abſceſſu ad exteriores partes, fit (vt ſeptimo Aphor. ait Comm. 56. Galen.) ad ventris ſpatium eruptio: quamuis (vt ait Auicenna) poſſit & ad inteſtina id fieri, quam terminationem malam admodum eſſe ait. Quandoque vero (ait Gal. ibid.) abſceſſus ad dorſi muſculos, quibus renes hærent cõuertitur; vt ſit neceſſe fieri in dorſo inciſionem, vt extrahatur pus: ſicuti etiam quando in interius ſpatium ventris fiat eruptio, Interdũ tamẽ, ſi valida ſit facultas expultrix

pus repellitur à rene ad iecur,& inde per venas meſaraicas ad inteſtina:perinde enim vt in pleuritide, & abſceſſibus membrorum ſpiritualium:ita in illis etiam, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt (vt ſexto de
Cap 4. Loc.affect.exponit Gal.) fit puris excretio per aluum,aut per vrinam, & veſicam. Hæc verò omnia ex obſeruatione eorum, quæ in ægrotantibus apparent,ſyptomatum cognoſcuntur. Nam inflãmationem continens febris comitatur, quæ maior, minórve eſt pro ratione maioris,vel minoris inflãmationis,aut calidioris, vel minus calidi humoris, à quo progenita fuit. Sæpe verò (vt ex Ruſo ait Aetius)frigent partes extremæ vt manus,ſuræque, & pedes: quod imprimis exiſtimauerim euenire, quando maior fuerit inflammatio. Sed & dolor,
B aut grauitas in regione,qua renes ſiti ſunt, aut acutus, cum tenſione quadam comes eſt harum inflãmationum,qui interdum adeò vrget, vt nequeant rectè ſtare, vel (vt idem Aetius ſcriptum reliquit) incedere:præſertim verò hoc illis contingit (addidit Auicenna) in quibus inflammatio pertinet ad membranam, qua tanquam tunica inuoluti ſunt renes:aut qua nexi,& ſuſpenſi ſunt: nam magis diſtenduntur,cùm rectus quis ſtat, quàm quando incuruatur. Tuſſis autem, vel ſternutatio eos vehementer affligit:côcutitur enim corpus vniuerſum. Præterea verò minus affliguntur, quando ſupini,& in dorſum,quàm quando in latus,vel proni in ventrem decumbunt;eo quod inflammatus locus, vel ren non ſuſpenſus:neq; pendulus eſt, ſicuti quan-
C do in latus, vel in ventrem eſt decubitus: atque ſi alter tantùm ren laboret, facilior eſt decubitus in latus renis affecti, quàm in oppoſitum ratione eadem. Sæpe & aluus, ſi inſignis fuerit inflammatio, ſupprimitur: quia ren intumeſcens inteſtina craſſiora premit. Sed etiam propter connexionem,quã habent renes cum laxiori inteſtino, cum illis conſentiente inteſtinum,ſecum trahit in conſenſum,& ventriculum, & per ſequens ventriculus cum renibus
Comment. 6. (vt hic aſſerit Auicenna)conſentit.Gal.tamen primo libro Comp. in ſextum Epid. videtur in communem nexum, quam renes habent cum laxiore inteſtino,referre conſenſum ventriculi. Ex quo fit deinde,vt primum vomitus pituitæ, laborantibus renibus,concitetur; quia ſemper in ventriculo cô-
D geſtus eſt pituitoſus humor: mox verò euomitur bilis:aliquando & æruginoſa cuius cauſam eſſe ait; quia dolore in longius protracto,tum eius vi, tum etiam vigiliarum ſanguis corrumpitur: ſed in inflammatione,ſi ea vehemens ſit,fieri nequit, quin & iecur conſentiens ingenti calore non afficiatur: vnde & id quoque cauſæ eſt, cur vitietur ſanguis: atque effuſa bile in ventriculum, & ipſo conſenſu eodem afflicto,fit(vt ſcripſit Ruſus) morſus vêtriculi,vomitus bilis, faſtidiũ, & interdum animi deliquium:quæ ſolent ſequi magnas imprimis inflãmationes: immo euſque(ſi Auicennæ credimus) malum procedit, vt quandoq; in his inflammationibus delitia concitentur:quod(vt ipſe ait)non niſi in maxima inflammatione apparere ſolet, cũ qua
E conſentit & ſeptum tranſuerſum: vnde & illud in peſſimis ſignis poſitum eſt.Quæ autem Inflammatio à materia bilioſa excitata eſt,& dolores acutiores fert,& valentiores febres,& omnia ſymptomata acriora. Quæ verò à ſanguine craſſiori, non ita acutam febrem, & dolorem potius cum grauitate, quàm quòd ſit pungens,affert. Sed cum carnem renis ſolam occupat inflammatio, dolor non eſt acu-
A tus,ſed potius quaſi pondus percipitur,& quaſi têſio.nã intumeſcente ſubſtantia carnoſa,diſtenditur eius membrana,quæ illi quaſi tunica eſt,& grauans diſtendit membranas,quibus dorſo ſunt annexi.At verò ſi inflammatio corripiat membranã,dolor eſt acutus,& quaſi pungês:is enim dolor ſolet eſſe proprius membraneis corporibus,vt multis locis Gal. docuit: præſertim verò ſecundo de Rat. vict. & in acut.morb.& de Loc.affect.acutus etiam dolor, ſi imprimis vaſa,quæ in renibus ſunt, & membrana in interiori ventre,inflammatione têtentur. Si autem conferre hæc, quæ in renibus apparent, cum iis voluerimus, quæ de aliis particulis ſuperiùs diximus,ex Galeni, & antiquiorum auctorum ſentêtia,dicemus,quòd inflammatio frequentius corri-
B pit carneam renum ſubſtantiam, quando ab humore craſſiori ortum habet: membranas verò, & vaſa ſæpius apprehendunt tenuiores, & calidiores humores;quia illi non ita facilè in ſolidas,& membraneas particulas penetrãt,ſicuti calidi,& tenues. Vnde duplex eſt cauſa,cur acutior ſit dolor inflammatis membranis,quàm inflammata carne:primũ ratione naturæ partis inflammatæ: deinde ratione naturæ humoris: & vice verſa vtraque ratione dolor obtuſior,& potius grauitas percipitur malè affecta parte carnoſa: tum ex ſua natura: quia caret ſenſu, & dolor, qui excitatur, fit potius ratione membranarum,quæ tenduntur, tum ex natura humoris, qui craſſior, & grauior eſt, & in maiorem
C tumorem attollit, magiſque diſtendit. Quod verò dexter,aut ſiniſter,vel vterque inflammatione cruciientur,cognoſcitur ex loco doloris, ſi vel in dextrum, vel ſiniſtrum latus incubuerit, ad vtrumque pariter doleat? Præterea verò & ex decubitu:nam ſi facilior decubitus fuerit in dextrum latus, dextrum laborat: contra verò ſi in ſiniſtrum, ſicuti ſi eodem incommodo obnoxius ſit, ſiue in hoc, ſiue in illud decumbat par eſt in vtroque vitium: adde quod ſi dexter ren ſit inflammatus, dolor ad ſuperiora magis ad iecur vſque pertingit:at ſi ſiniſter, deſcendit magis verſus veſicam, & pudenda, atq; (vt Aetius,& Auic.docuere)ad os pectinis,ad lumboſque,& coxendicem:quamuis Gal.primo lib.in ſextum Epid. tanquam commune ſymptoma vna cum Hippo.laborantium renum retulit, quòd do-
D lor in coxa grauis percipiatur, & veluti ſtupor: ita tamen vt in ea parte percipiatur hæc grauitas, vel ſtupor,quæ rectè reſpicit renem affectum, & eſt in eodem latere. Quia verò diximus, has inflammationes,cùm non diſſoluuntur,neceſſe eſſe,vt vel in abſceſſum per ſuppurationem trãſeant, vel in ſcirrhum: ideo & hæc, quibus argumentis ſint cognoſcenda,exponenda ſunt. Primum quidem vrina diligenter(vt Ruſus docuit, à quo Auice. multa deſcripſit)notanda eſt. Nam inter initia morbi, vt iidem retulere,vrina alba potius videtur, & id eadê ratione,qua in pleuritide nihil expuitur,præſertim coloratum,dum cruda eſt inflammatio,in qua omnia continentur, & nihil ex inflammatione effluit:
E mox verò,cum incipit aliquãtulum coqui, & à natura ſuperari inflammatio, vt in pleuritide ſputum fit, aut flauum, aut ſubrubrum: ita vrina laborantibus renibus fit flaua; mox etiam rubra. Vnde ſi interim progrediente morbo poſt primas dies vrina incipiat mutari in melius colore, & ſubſtantia, & tandem ſubſidentia, ſignificat rem bene cedere, naturamque morbo præualere, ac inflammationê in digeſtionem,reſolutionemque tendere. Sin autem

A tem vrina cruda perduret, alba nimirum, tenuiſq́;, in qua nihil reſideat, ſignum erit naturam morbum non poſſe vincere. Vnde expectādus eſt, aut abſceſſus, aut ſcirrhus. Et ſcirrhus quidē, ſi omnino alba, & tenuis perduret, vel ſi fiat craſſa, & multa pituita intermixta. At ſi ad abſceſſum vertatur, tenuis, ſed rubicūdior tandem fiet. Sed & alia ratione hæc diſcerni poterunt: quia præter id, quod oſtendit vrina, hoc etiam erit ſignum pene infallax, quod vbi in abſceſſum, & ſuppurationem vergere inflammatio incipiet, dolores, & febres, & grauitas in locis renum augentur. Vbi vero iam ſuppuratus eſt abſceſſus, & febris, & dolor remittuntur. Sed vbi iam erupturum eſt pus, fiunt rigores inæquales. At ſi B in ſcirrhum vertatur; grauitas quidem non imminuitur: febris vero & acutus dolor paulatim remittuntur. Sed & ex pulſu aliqua poſſunt ſumi indicia. Nam in hac etiam inflammatione, ſicut in ea quæ in iecinore, in ventriculo, in liene, & inteſtinis eſt pulſus durior eſt, & ad naturam ſerrini pulſus accedens, plerunque ſatis magnus, & celer, frequenſque, magis autem, minuſue pro magnitudine inflammationis. Sed quando ad ſcirrhum vergit, creſcit quidem durities, vt in libro de Pul-
Cap. 11. ſi. ad tyrones ait Gal. & fit gracilior.

De ratione curandi inflammationes renum.

Cap. III.

C CVM in morbis omnibus, qui præſentem cau-
Lect. 78. ſam habēt, tum vel maximè in inflāmationib. hæc eſt cōmunis curandi methodus, vt quanuis & morbus, cauſas ſuas habeat indicationes proprias; ſemper tamen inter initia priorem locum habeat indicatio, quæ à cauſa deſumenda eſt: quia dū præſens eſt, & fouet, & auget morbum, nequit curari morbus niſi cauſa prius tollatur. Vnde cum inflammatio non ſit aliud, niſi plenitudo particulæ inflammatæ ex calidioribus humoribus, qui in eam confluxere; eius quidem curatio, quam eius natura indicat (vt recte decimotertio Metho. expoſuit Gal.) eſt vacuatio contenti humoris. Sed quia inflammationis primam ſuam originem habēt à fluxione calidiorum humorum ad particulam, quæ inflammari cœpit: ideo (vt idem docuit) antea- D quam aggrediamur euacuationem illius particulæ neceſſe eſt illi hoc ſomentum ſubtrahere, omnium fluxioni, & eius cauſis occurrendo, quibus (vt ſæpe diximus) vacuatione, & reuulſione occurrimus. In magnis enim, & acutis morbis illæ imprimis reuulſiones opportunæ, immo neceſſariæ ſunt, quæ vacuatione ea fiunt, quia conſertim, & cito corpus euacuatur: hę vero præcipuæ ſunt venę ſectio, & purgatio: Interdum & per vrinam fit copioſa vacuatio. In curatione tamen inflāmationum fere in vniuerſum, præſertim vero quando cum febre valida ſunt, quod Gal. ſecundo de Ratio. vict. in acu. morb. inſinuaſſe viſus eſt, tutior, & opportunior eſt ſectio venæ, maximè autem in iis renum in- E flammationibus, quibus à principio & ciere vrinam, & purgare per medicamenta quam maxime aduerſarium eſt. Quia quę vrinā cient, humores ad affectam particulam conuertendo (vt decimotertio Metho. teſtatus eſt Gal.) plurimum inflammationem augent purgantia verò cùm acres humores per inteſtina ducant, quæ proxima, & connexa cum renibus, ſunt plurimum inflammationem (vt Aëtius ex Rufo, & Auicenna docuere) inflammationem irritant, præter id, quod deorſum trahunt

A humores verſus affectum locum. Vnde omnes in hoc conſenſiſſe viſi ſunt, vt inchoanda ſit hæc curatio à ſanguinis miſſione. Sed magna deinde in hac re videtur difficultas in ea vena eligenda, ex qua ſecta, ſperandum ſit opportunius, & citius remedium. Nam omnes ferè medici, tam Græci, quàm Arabes, Aretæus, Aëtius, Rufum ſecutus Auicenna, & alij ſtatim ad venam interiorem in brachio ex latere renis laborantis ſecandam accedunt. Cum Cap. 11.
tamen Galen. decimotertio Metho. in affectibus renum incidendam venam in cruribus, præſertim vero ſub poplite cenſuerit: quod item ſexto Aphoriſ. aſſerere videtur, quando ait, in affectibus parti- Com 36.
B cularum, quæ ſupra iecur ſunt, incidendas eſſe ve- Comment. 6.
nas in brachiis: in cruribus verò, in affectibus infe- Caput 18.
riorum partium: quod poſtea repetit primo libro in ſextum Epid. Quare magna videtur diſſenſio. Mihi tamen videtur Gal. in libro de Ratio. cur. per ſect. ven. voluiſſe hanc quæſtionem diſſoluere: quā diſſolutionem ſi rectè, & diligēter voluerimus animaduertere, nobis via aperietur, qua & alias ſimiles poſſimus difficultates, & diſſidia dirimere. Ait enim ibi, quod cum venæ, quæ in brachio ſunt, partibus ſuperioribus cùm ſecantur, opem ferant, vt ſunt iecur, ventriculus, & lien, pręſertim interior, ſicut exterior, & humeralis appellata, collo, faucibus, & illis, quæ ad caput pertinent: venæ vero, quæ in cruribus inciduntur, nimirum ſub poplite, vel propè C talos, proſint in affectibus inferiorum partium, vt ſunt veſica, vterus, coxendix. Renes (ait ipſe) penè ambigunt: nam comparatæ ad priores, videntur inferiorem ſortiti locum: inferioribus autem, ſuperiorem. Vt quaſi velle videatur, quod indifferens ferè, & par ratio, ſiue venæ, quæ in brachio ſunt, illis affectis tundantur, ſiue quæ in cruribus, cum ambigere, & vtraſque ſimili ratione ſpectare videantur. vnde & addit, quod aliquando iuuātur renes miſſo ſanguine è venis in brachio. Si quis tamen rectè velit rem perpendere, & rationem, qua innixus ſimiles dubitationes diſſoluerit, præſertim quando ratione anatomica innititur, ſicut ſecundo de Rat. vict. in acut. mor. quando cauſam referre voluit, cur dolore in pleuritide ad iugulum aſcen- D dente. Hippocrat. præceperit è venis brachij ſanguinem eſſe mittendum, deſcendente vero, aluum medicamentis ciendam: ſi igitur rem hanc exactè conſideremus, ſimilémque rationem à venarum anatome ſequamur, apertiſſimè videbimus, non ita renes in hac re ambigere, quin longè maiorem affinitatem, & propenſionem ad venas inferiores, quàm ad ſuperiores habeant; quia venæ, quæ ad renes pertingunt, & emulgentes a noſtris appellantur, ab eo ramo venæ cauæ oriuntur, quæ deſcendēs fertur ad inferiores partes, quæ infra iecur ſunt, nimirum ad veſicam, vterum, tandémq; ad femora, & crura. Vnde (vt & ſuperius ex ſententia Hipp. & Galen. primo in ſextum Epid. diximus) in affectibus renum conſentiunt multum coxæ, & femo- Comment. 6.
E ra, & tandem, ſi rem hanc rectè fuerimus examinati, eandem ferè comparationem venæ inferiores in cruribus cum renibus habeant, quam ſeptum tranſuerſum, coſtæ, & quæ ad eas pertinent, cum venis ſuperioribus in brachio: quod ſpectans Galen. decimotertio Metho. in vniuerſum, & abſolutè dixit. quod indicatio, quæ à laborāte particula accipitur, nobis oſtendit, quod renib. laborātibus, ſint ſecandæ venæ, quæ ſub poplite ſunt, vel propè maleolos. In libello autem de Curan. Ra. per ven. ſec. non dixit

xit abſolute, & in vniuerſum cædendas venas in brachio, ſed multas addit limitationes. Primum enim ait, quod aliquando hi renum affectus, ſi illæ ſuperiores ſecentur, obediunt & cedunt. Sed & quando proſint, paucis verbis exponit, quæ (mea quidem ſententia) ſunt plurimum conſiderāda, ſicut alij auctores conſideraſſe viſi ſunt. Ait enim, In principio inflammationis, & quando multa eſt ſanguinis copia in ægrotante corpore. Ex his autem verbis multa tanquã corollaria deducere poſſumus, quæ ſi probe fuerint animaduerſa, perquã vtilia erunt ad exquiſitam intelligentiam multorum theorematum, quę maximam vim in arte medica habent. Primum quidem hoc eſt, quod & locus hic, & alij quidam huic ſimiles apertiſſime oſtendunt, quam grauiter errent, & hallucinentur, illi qui ſententias probatorum auctorũ, pręſertim vero antiquorum abſolute, & ſine determinatione ab illis prolatas, ita vt proferuntur, abſolute, & in vniuerſum accipiunt; nec illas aptis limitationb. determinare volunt; immo tanquam ſcopulo, adeo illis hærent, vt nulla ratione auelli inde queant: ſicut in internis viſcerum inflammationibus, vbi ſemel audierint, aut legerint mittendum eſſe ex aliqua definita vena ſanguinem, nunquam illa relicta ad aliam volunt accedere, ſiue res inter initia ſit, dum concitatus eſt fluxionis impetus: ſiue morbus per aliquos dies vlterius proceſſerit: ſiue multa fuerit deprehenſa in corpore plenitudo; ſiue exigua, & nulla ſit: cum tamen contra docuerit Gal. tum exemplis, tum præceptis. Exemplis quidem; nam in locis innumeris videmus, quod exponens varia theoremata ab Hipp. literis tradita, tam in Aphor. quàm in alijs libris, ſemper ea vera eſſe oſtendit, non niſi quibuſdam additis limitationibus; quamuis ab Hip. fuerint abſolutè, & in vniuerſum prolata: immo hæc eſt illa methodus, quam tantis laudibus ipſe 1. de Rat. vict. in acu. mor. effe. cuius fuiſſe inuentorem ait Hip. Ea (ait ipſe) vſi rectè omnes quæſtiones citra vllam dubitationem diſſoluimus, & ſententias antiquorum auctorum, quæ alioquin diuerſæ, & contrariæ ſunt conciliamus. Sed nō modo in explanādis Hippocraticis ſentētiis Gal. hac vtitur methodo, verum & ſuis proprijs: & vt ab hoc theoremate, de quo nunc eſt inſtitutus ſermo incipiamus, in quo quidem prima facie à ſeipſo videtur diuerſus, & quaſi contrarius; tamen ſi rectè eius verba extimare velimus, quædam protulit, quibus nobis anſam dare voluiſſe viſus eſt, per hanc ipſam methodum tollendi omnem difficultatem: Inquit enim quod in inflammationibus renum quando in principio ſunt, & corpus fuerit plenum copia ſanguinis, rectè mittitur ſanguis è venis in flexu cubiti. Verum in eo affectu, quem proprie nephritin appellant, magis eas ſecare expedit, quæ ſub poplite ſunt, vel ad maleolos. Qui locus vt recte percipiatur, aduertendum, quod cum phlegmone (vt ſæpius iam ex Gale. diximus) initium, & incrementum habet à fluxione proprium remedium, & efficaciſſimum ſicuti in omnibus morbis ex concitata fluxione humorum excitatis, eſt reuulſio cum vacuatione: quod præſertim aptum, & accommodatum eſt (vt Hippoc. & Galen docuere) morbis, & fluxionibus incipientibus. Reuulſionis vero conditiones ſunt, vt procul ab affecto loco trahantur humores, fluentes, & in contrarium locum (vt iidem auctores expoſuere) conuertantur. Cùm vero inueteraſcunt morbi, de-

A riuatio accommodatior eſt. Sed & hoc præterea aduertendum, quòd & ſi ita in vniuerſum hæc proferantur, non tamen ita ſunt ſine aliqua d[illegible] ne accipienda; quia non omnia, quæ etiam eidem particulæ comparata vim reuulſoriam habent, æqualiter morbis incipientibus opportuna ſunt; ſed ſemper habenda eſt ratio plenitudinis corporis laborantis, & magnitudinis inflammationis, quia vbi maior eſt plenitudo, & ſubinde maior timendus eſt morbus, illis vti oportet, quæ maiorē reuulſionis rationē poſſunt habere: extremis enim morbis extrema adhibere remedia docuit idem Hippocr. quod facilè exēplis, & præceptis ex eiſdem auctoribus petitis explanare poſſumus. Laudauere ambo B tum quinto Aphor. tum verò tertio in ſextũ Epid. & præterea in libello de Rat. cur. per ſect. ven. & decimotertio Metho. vt incidatur vena recta in fronte, ſi occiput doleat: rationem verò eam refert Gal. cur conferat illius venæ ſectio, & ait, quia reuellit, & euacuat. Quamuis autem illud theorema ita abſolutè, & in vniuerſum fuerit ab Hipp. vbiq; prolatum, noluit tamen Gal. ita abſolutè, & ſine limitatione intelligi, & obſeruari; immo dixit illud idem, quod de renum inflammatione hic nunc dicebam: nimirum quod quando fuerit plenitudo in corpore, non erit expediens ſectio venæ rectæ in fronte; niſi prius ſecta humerali corpus inaniatur. Ex quibus deinde locis & hoc poſſumus depromere, quod quando plenum corpus eſt, non omnis re- C uulſio etiam cum euacuatione facta idonea eſt; ſed illa erit accommodatior, & magis opportuna, quæ procul ab affecto loco fit, atque habita ratione, & comparatione ad partes, in quibus plenitudo continetur, in diuerſum, immo in contrariũ conuertit impetũ confluentis humoris. Sed & hoc etiam cæteris addamus, quod non parum faciet ad exquiſitam iſtius rei intelligentiam: nēpe quod aliqua vacuatio reſpectu eiuſdem particulæ pro diuerſa tamen præſentis ſtatus, & conditionis corporis ratione, interdum reuulſionis, interdum deriuationis naturam retinebit: nam hoc & exemplum propoſitum oſtendet: quia quando corpus a plenitudine D vacuum eſt, & detractio ſanguinis a vena frontis in occipitis dolore reuulſorium remedium & opportunum erit: ſed vbi plenitudo adfuerit, tanquã deriuato, & tanquam remedium locale, & particulare eſt, quod principiis non conuenit: ſed manifeſtiori exēplo agamus, vt res apertior fiat. De affectibus itaq; vteri, pręſertim vero de eius inflammationib. ſermone habito, & 13. Metho. & in libro de Rat. cur. per ven. ſect. locis paulo ante adductis, pręterea & in lib. de Palp. trem. conuul. &c. venam in pedibus eſſe tundendam cenſet: attamen libro ſecundo Artis ad Glauc. vbi de ratione curandarum inflammationum agit, poſito hoc tanquam fundamento, quod ex Hippocrat. fuiſſe decerptum ait, nempe quod in morbis ex fluxione humorum ex- E citatis, cuiuſmodi eſt inflammatio, propria medela, dum fluunt adhuc, eſt reuulſio: at vero vbi iam mēbrum obſedere, deriuatio. Paulo poſt vero hæc particulatim accommodans ad affectus vteri, quos ad huius rei exemplum a[illegible]pit, ait veluti in vteri affectu reuulſiones fac[illegible]s, ſi venas ſecueris, quæ in brachio ſunt: deriuationes vero, ſi eas, quæ ſub poplite ſunt, aut in [illegible]alis. Inter initia ergo, cum fluit humor in vteri inflammatione, ſecanda eſt vena in cubito ad maiorem reuulſionē, & [illegible] ne augeatur: ſed ſi mox deriuatione ſit opus, vt videlicet

Cap 5

Cap 10

A cet detrahamus humorem, qui iam obſedit particulas affectas, nempe quæ vicinæ circũſtantes ſunt inflammationi & eam fouent per vicinas illis venas, alteram moliemur vacuationẽ ſectis venis ſub poplite, aut in talo. Vnde quotquot de hac re ſcripſere, ſtatim à principio voluere venam eſſe ſecandã in cubito: mox vero, ſi videatur res id exigere, item à venis pedum. Sed hoc exquiſitius explanabimus, quo loco de affectibus vteri agemus. Poſſemus autem idem & in coxendice oſtendere: ſed ne nimis longus fiat ſermo, in alium locum transferemus hanc tractationem. In præſentia verò ad noſtrum inſtitutum reuertamur, & dicamus, quòd in morbis à fluxione concitatis, ſi vehemens, & inſignis ſit fluxio à venis remotioribus, rectè tamen reſpicientibus locum affectum, mittendus

B eſt ſanguis. Sed vbi non eſt fluxio multa, neque eam futuram timemus propter multitudinem ſanguinis, à venis vicinioribus, & affinioribus. Vnde non ſine cauſa in aliis affectibus renum Galen. in libello de Cur. rat. per ſect. ven. ab ea generali ratione, & ſententia de curandis renum affectibus, per ſectionem venarum inferiorum in cruribus, vel pedibus, prolata, eximendam inflammationem cenſuit: in qua expedire ait, vt venæ, quæ in cubitis ſunt, pertundantur: neque tamen ſemper, ſed duæ adfuerint conditiones: primum, quod recens ſit inflammatio, hoc eſt inter initia, quando fluxio vrget: deinde, quòd multa ſit copia ſanguinis: nam ſi iam inueterauerit, & iam (vt ſecundo ad

Cap. 8. Glauc. docet auctore etiam Hippocr.) deriuatione erit opus, quæ rectè fiet per venas inferiores in

C pedibus perinde in renum affectibus, vt in vteri inflãmationibus: item quando non fuerit multa ſanguinis copia, ex venis etiam propinquis, & affinib. ſanguis detractus poterit eſſe ſatis; quia tunc nõ eſt multa reuulſione opus, cùm non ſit timenda vehemens humorum fluxio, quæ præſertim indicat neceſſarias eſſe (vt in libello de Hirudini. reuulſ. &c.

Cap. 2. docet Gal.) magnas reuulſiones. Huic autem diffinitioni viſus eſt omnino ſubſcripſiſſe Auicẽna: ſed forſitan in hac re lõgiores iuſto fuimus, vt animaduertatis, quanta diligentia ſint intelligenda, & in examen ducenda, quæ nobis ab antiquis auctorib. literis commiſſa relicta ſunt. neque ſolum ſatis eſſe ea legiſſe, quæ ſemel, aut iterum ſcripta ſunt de

D aliqua re particulatim, neque aliud conſideraſſe præter ſimplicem verborum ſonum; ſed ea conferre, quę iidem in generalioribus theorematibus docere nos voluerunt, & quonam pacto illi ea explanauere, quæ ſimilẽ, & ſæpe eandem rationem cum his habent, quæ à nobis ſunt in quæſtionem reuocata; quia is fuit mos antiquioribus, vt cùm multa ſunt, quæ vnam, aut ſimilem rationem habent vno, vel altero eorum expoſito, relinquant poſtea, vt nos illa eadem aliis aptemus, per ſimiles nimirũ limitationes. Quod ſi illi animaduertiſſent qui ſe-

E ducti a ſolo verborum ſono, neque aliquid aliud præterea conſiderantes, reliquos omnes medicos tam Græcos, vt Ætium, Aretæum, Alexandrum, quàm etiam Arabes, & noſtros quoque Latinos, nõ ita acerbè, tanquam aduerſantes, & aberrantes à decretis Hippocrat. & Galen. in vena pleuriticis ſecanda fuiſſent inſectati. Nam & ſi forſitan dicant Arabes à malis tranſlatoribus fuiſſe deceptos, de Græcis tamen non poterunt hoc affirmare, qui nõ minori diligentia Galeni libros legere, & plures, atque emendatiores, quàm nos, habuere. Redea-

A mus vnde digreſſi tandiu ſumus. Miſſo itaque ſanguine ſecundum antiquorum præſcriptum, reliqua agenda ſunt, quæ communis inflammationum ratio, & indicatio exigit: nempe repellendum primo eſt, poſtea repellendum ſimul, & digerendum; vt tamen quanto res propior eſt principio, minus laxemus, & digeramus, quàm repellemus: quò verò ab illo magis recedit, & ad vigorem accedit, magis digerentibus, & laxantibus vtamur. Huius verò rationem adeo ſæpe in ſuperioribus tractationibus expoſuimus, vt ſuperuacuum ſit idem in præſentia repetere: ſicuti neque medicamentorum particulatim, cùm eorum idem ferè ſit modus, & eadem ratio, quæ & in reliquis viſcerum inflammationibus, de quibus ſermo habitus eſt; niſi

B quod in fine tractationis huius paucula quædam de his dicemus: interim enim de aliquibus aliis agemus, quę ad communem vniuerſi corporis procurationem pertinent, quæque, tum ea, quæ eius vacuationem reſpiciunt, tum verò & ea, quæ accommodatam victus rationem ſpectant. Sed de hoc poſteriori priorem ſermonem inſtituamus, iacto primum hoc fundamento, quod cum morbus is ſit acutus, ratio requirit, vt tenuem victum imprimis præcipiamus. Aëtius vero, vt prima quidem die à cibo eſſe abſtinendum conſuluit, ita non probat longiorem inediam, & id bona ratione: longior enim abſtinentia acriorem vrinam reddit, quę poſtea dolentem locum irritat. De potu verò magna videtur eſſe inter antiquos auctores diſſentio.

C Aëtius enim ait inter initia bibendam aquam calidam. Auicenna vero omnem vſum aquæ in potu, propterea quia auget vrinæ copiam, interdicere videtur, quæ tum motu, tum vero quoniam acres humores mixtos ad inflammatum locum deducit, lædere poteſt; quia tamen omnino bibendum eſt, aquam potius frigidam, quàm calidam bibendam cenſet; forſaſſe quia timet ne calida renes laxiores efficiat: frigidam autem non eſſe confertim bibendam vult, ſed paulatim ſugendo. Vnde quantum ad hoc pertinet, putarem hoc primùm conſtituto, quod parum ſit bibendum, niſi quando non eſſet multa materia, neque craſſa, quæ inflammationem fouetet, ſed modica & admodum acris, & feruens: tunc enim liberalior potus (vt rectè

D mihi videtur Alexander Tralli. monuiſſe) concedendus eſſet, & aquæ temperati, & æqualis caloris. nam is potus poterit vtilior eſſe temperando acrimoniam, & feruorẽ, quam noxius aucta vrina. Vnde & facilè putarem eiuſmodi calorem in aqua voluiſſe Ætium, non illum, qui eſſet inſignis: nam quę in hunc modum calida ſunt, vim maiorem contemperandi habent. Sed & Auicenna non videtur ab hoc ſcopo remotus, qui & aquam valdè frigidã damnat, & eam, quæ frigida eſt paulatim ſorbendã voluit: hoc enim pacto in tranſitu, dum bibitur, omne frigus adiicit. Cùm vero vlterius, nempe vltra

E principium progreditur inflammatio, potus ex mulſa, valde tamen diluta (vt omnes ferè conſentire videntur) congruens eſt, inanito iam corpore, vbi dilutam plurimum eſſe volunt, tum vt minor ſit in ea deterſio, tum vero, quia quæ meracior eſt, facilius in bilem verſa (vt ait Galen. vndecimo Metho.) viſcerum inflammationes auget. Mihi vero magis etiam probarentur ſyrupus violaceus, vel roſaceus optimè diluti, vel etiã, quæ iuleb ab Arabibus dicuntur. Quatenus autem ad ciborum naturam pertinet, nihil eſt prę̃ſtãtius, antequam inflammatio Cap. 19.

matio

matio incipiat inclinare, quàm ptiſſana, vel cremor hordei, vel (ſi is cibus ingratus eſſet) panis lotus, & ex aqua coctus cum modico ſacchari cõdimento. Quies verò tam animi, quàm corporis, cùm cæteris, tum vel maximè renum inflammationibus vtilis, & neceſſaria eſt: præter id enim, quod communi

Comment. 6. quadam ratione ægrotantes particulæ (vt ſexto Aphor. ait Galen.) quiete, vt ſanentur, egent; præſertim verò renes corporis motiones lædunt: præterquam enim, quòd motus (vt teſtatur Hippoc.) corpora conturbat, hoc etiam accedit, quod dum corpus mouetur, præſertim ſecundum dorſum, mouentur partes pertinentes ad lumbos, & ad loca, quibus pendent annexi renes: immo eò vſque progreſſus eſt Aëtius, vt conſuluerit lectum quã molliſſimum, quo ægrotus decumbat, eſſe parandum; & (B) id quoniam, ſi durior fuerit, non modò externæ partes quaſi tunduntur; verùm & earum conſenſu læduntur interiores. De victus autem ratione hæc ſatis eſſe poſſunt. Ad partem pharmaceuticem ſermonem noſtrũ conuertamus. Et quia medicamentorum, quæ vſui veniunt in hac curanda inflammatione, duplicem habent rationem. Alia enim vim habent euacuandi, vt ſunt ea, quæ purgant per inferiorem aluum, aut per vrinas. Alia verò, quæ trãſmutant materias effectrices inflammationis: ne prioribus quidem priorem ſermonem habeamus. Omnes itaque, quantum ad hoc medicaminum genus ſpectat, in hoc conſentiunt, quòd medicamenta omnia, quæ hanc inaniendi vim habent, inflammationibus, (C) tum aliorum viſcerum, tum etiam renum, dum morbus circa initia eſt, & antequam cõcoquatur, iniqua, & noxia ſunt: nam & in vniuerſum hoc pronuntiauit Hippocr. primo Apho. concocta medicari. particulatim verò Gale. multis in

Aphor. 22. locis. Sed quoniam & inferioris alui lenitas, non modo vtilis, verùm & neceſſaria eſt: nam ſtercoribus præſertim durioribus referta inteſtina renes premunt, & inflammatam partem affligũt: Ideo vt huic incommodo occurrerent antiquiores medici, Græci inquam vniuerſum hoc negotium clyſteribus commiſere: neque tamen omnes eſſe admittendos conſuere, ſed tantum eos, qui leniũt & molliunt, vt ſunt qui vel ex ptiſſana dilutiori addito oleo, & melle, vel ſaccharo, aut ex decocto maluæ, & (D) foliorum herbæ violarum, eiſdem præterea additis: quibus ſi inſuper luteum oui addideris, vtile quoque id erit: nam & dolorem ſedat, & adiuuat concoctionem inflammationis. Auicenna autem plurimum laudat vſum caſſiæ in his clyſteribus, vtpote quæ ſine labore, & moleſtia vacuet, atque ad maturationem inflammationis conducat. Omnes verò acriores reiiciunt, ne propter conſenſum, & nexum renum cum inteſtinis, irritentur renes ex agitatione, & motu humorum. Euacuationem verò per aluum inferius omnes græci damnant: Auicenna tamen duo medicamenta concedit, immo laudat, nempe caſſiam primùm: ab omnibus enim laudatur, tanquam medicina renibus, ac eorum inflãmationibus familiaris; quippe quæ leniens ſine vl- (E) lo labore vacuat, & maturationem adiuuat: deinde verò & ſerum lactis. Quòd ſi hæc admitti poſſunt putarem neque mannam poſſe reiici. Quantum verò ad ea medicamenta pertinet, quæ ciendo lotio ſunt, omnes item conſenſere, quòd incipiente inflammatione, & antequã ſint cocti humores, quanquam renum commodiſſima ſit vacuatio per vrinam; tamen aduerſariſſimus eſt eorum vſus: nam

(A) cum vrina deferũtur & alij humores, & ſæpe acres, qui obſeſſis meatibus ab inflammatione nequeuntes pertranſire retinentur, vt ait Alexander Trallianus, & augent inflammationem, exaſperantq́; : atque adeo hoc cauendum eſt, vt & multus potus, vel etiam aquæ propterea noxius ſit. Immo & hoc addit Alexander, & rectè, quòd cùm non ſit vna, & eadem omnium humorum, qui confluentes ad renes inflammationes concitant, ratio; nam aut craſſi ſunt, aut tenues, acres, & feruentes; præterea vel multi, vel pauci: ſi ſint quidem acres, & feruentes, illis potius opus eſt, quæ refrigerent, & temperent acrimoniam, quando præſertim non fuerint multi: ſi enim fuerint multi neceſſe eſt vacuationis rationem aliquam quoquomodo (vt diximus) habere. (B) Sin autem multa fuerit, & craſſa materia acrimoniæ expers, omnino aliqua ait Alexander attenuatione erit opus: ſed ſemper hoc præſertim obſeruandum (ait ipſe) quod ea penitus eligenda ſunt attenuantia, quæ quacunque acrimonia carent, in quibus nullum ferè eſt, quòd magis acrimoniæ ſit expers mulſa, quando multum diluta eſt: cui ſententiæ & Galen. decimotertio Metho. ſubſcribit. Sicuti autem ante materiæ concoctionem iniquiſſima ſunt medicamenta, quæ vim habent ciendi vrinas: ita vbi morbus ſit concoctus, quòd vrina imprimis oſtendet, nullum amplius opportunum remedium eſſe poteſt, niſi quod aptum eſt ad ciendum lotium: paulò antea enim diximus, quod nulla eſt commodior via ad purgandos renes, quàm ſit (C) ea, per quam vrinæ excernuntur. Vnde Aëtius ait renum affectus plerunque iudicari excretis copioſis, & craſſis vrinis. Vt tamen primò rem tentemus cum illis, quæ non plurimum calefaciant, & moueant: paulatim enim natura aſſuefaciẽda eſt. Qualia autem, & quæ ſint, quæ modeſtè, & quæ valenter vrinam proritant, non exponemus in præſentia; quia multa ſunt ſuperius non ſemel à nobis dicta, & in ſequentibus erunt dicenda. Tandem verò & de rebus, quæ exteriùs ſunt adminiſtranda, aliqua paucula dicamus, vt caput hoc ad calcem perducamus, quas varias oportet eſſe pro natura diuerſarũ indicationum, quæ emergunt inter initia inflammationis, & poſt eius conſiſtentiam, & maturationem, quemadmodum & in reliquis omnibus in- (D) flammationib. quia toties à nobis dictum eſt, quòd vna eſt generalis curandarum inflammationũ methodus. Nempe vt dum in generatione eſt inflammatio, repellatur influens humor per refrigerantia & aſtringentia. Vbi verò morbus concoctus eſt, per laxantia, & digerentia. Intermediis autem temporibus mixta ſint, & ex vtriſque qualitatibus cõpoſita medicamenta. Vt tamen & multam rationẽ habeamus & naturæ humoris, à quo ortum habuit inflammatio. Nam, ſi acris, tenuis, & calidus fuerit humor, magis refrigerantibus erit opus. Vnde in hoc genere inflammationum inter initia laudauit Alexander oleum roſaceum addito modico aceto: quamuis & ſucci polygoni, vel portulacæ etiã me- (E) minerit. In incrementi autem tempore illi chamæmelinum oleum eſſe addendum cenſet. At verò ſi craſſus humor, neque valdè feruens fuerit, qui eam excitauit, aliquibus attenuantibus potius eſſe opus ait; atque id eum ratione, quia poſt vacuationem, & reuulſionem timendum non eſt, quod craſſus humor facilè ad locum trahatur; quoniam craſſiores ſucci non ita ad motum proni ſunt, vt tenues: vnde magis dubitandum, ne dum refrigera-

mus,

mus,& aſtringimus, craſſeſcat magis humor, & indureſcat inflammatio,difficiliorq; ad digeſtionem mox reddatur. Vnde vel à principio etiam vtitur oleo chamæmelino. Neque hoc cupiam mirum videatur:nam idem Gal.2.de Comp.medic.ſec.loc. in affectibus capitis in illis,in quibus timenda ſunt quæ refrigerant, vtitur chamæmelino oleo ſtatim ab initio: Ego tamen non timerem roſaceum addere:præſertim verò quod in pręſentia completum appellant. Alexander vero vtitur & emplaſtro confecto ex hordeacea,& ſeminis lini farina, ex decocto chamæmeli,& meliloti,abſinthij,altheæ,addita modica ſapa: Ego tamen hoc tamen emplaſtro magis vterer, vbi iam manifeſta appareret morbi concoctio: quo tempore & ad fortiora alij accedunt,vt Ætius. Ita enim illum intelligo,cùm laudat fomentum ex oleo, cui incocta ſint anetum, ruta, althea, artemiſia, atque cum poſtea triſagine, chamæpity,polio,abrotano,& id genus aliis: cumque præterea in ſeſſionibus vtendum cenſet. Sed iam tempus eſt,vt receptui canamus: ſatis enim,ſuperque ſumus vagati. Niſi quod vnum adhuc non eſt prætermittendum, quod hic ab Alexandro monemur:ſed ſimile præceptum nobis à Gale.traditum eſt, præſertim in curanda iecinoris inflammatione:nempe quod ſemper à duobus extremis cauendum eſt:nimirum & ab importuno vſu refrigerantium, ne cauſa ſimus, quod inflammatio indurata in ſcirrhum tranſeat, item ab aſſiduo quoque vſu fomentorum calefacientium,ne ſuppurata inflammatione, in abceſſum, & tandem in vlcus tranſeat.

De Scirrho renum & ratione illum curandi.

CAP. IIII.

Lect. 81. RENVM inflammationes, quando non reſoluuntur,neceſſe ferè eſt,vt vel in abſceſſum, vt nuper inſinuabamus, vel induratæ deſinant in ſcirrhum:ſed primùm de ſcirrho agamus,quia breuior futura eſt hæc tractatio. Nam quæcunq; de ſcirrho in aliis particulis contracto dicta ſunt, eadem & huc transferri poſſunt: interdum enim ipſe incipere: interdum vero ex conuerſione inflammationis
Com. 46. occaſionem poteſt habere:quod Gal.diuerſis locis nos docuit. Nam 2.Progn.ait,quod ſicuti tumores alij ex fluxione ſuum ortum habent: ita & ſcirrhi: idem enim eſt modus generationis tumorum omnium, neque vlla quantum ad hoc pertinet, in eis eſt differentia: ſed omnis eorum differentia à diuerſa natura humorum defluentium pendet,ſepti-
Cap. 9. mo autem de Compoſ.medic. ſec. gen. rationem generationis, quando ex inflammatione fit, exponens ait, quod ſi inflammatio, quæ à fluxione humorum, qui & craſſiores, & lentoris participes ſint, ortum habeat, tractetur validè exſiccantibus, & calefacientibus:citò & violenter diſcuſſo, quod in ea tenue,& molle eſt,perinde vt quæ ab igne aſſantur,indureſcunt. Quod ſi fluxio fuerit conſiſtentia tenuis, per exſiccantia, & calefacientia nequit in ſcirrhum verti: ſed potius indureſcet ex immodico rerum aſtringentium, & refrigerantium vſu, per quem modum & eryſipelata tranſeunt in ſcir-
Cap. 16. rhum. Scirrhis verò,ſi Gal.13.Meth.credere voluerimus,renes,iuxta atque iecur,& lien,obnoxij ſunt neque illis minus ſunt curatu difficiles,propter carnis ſoliditatem. Sed eadem cauſa eſt ſcirrhorum in renibus, quæ & in aliis particulis, præcipua vero vſus eorum ciborum,qui craſſi, & lenti ſucci ſunt. Signa verò ſcirrhum in renibus ſignificantia, ſunt

Tom. 2. Triocauel.

A ea,quæ Paulus 3.lib.deſcripſit,cui & A[illegible] ſcri- Cap. 46.
pſit:nimirum quod grauitas inſignis per[illegible], & veluti pondus quoddam appenſum lumbi[s] pendere,citra tamen dolorẽ,niſi quando (vt addit Aui.) præceſſit inflammatio: nam aliquæ prioris inflammationis reliquiæ poſſunt dolorem aliquem concitare. Sed & veluti ſtupor coxarum cum crurũ imbecillitate inſignis illius affectus ponẽdus eſt. Præterea verò hi & parum mingunt,vrinaq; tenuis eſt: quod retulit Aui. tum in imbecillitatẽ facultatum attractricis,& expultricis:tum vero in cruditatem, & obſtructionem. Vnde quandoque retenta vrina inflantur particulæ,vt in malo habitu: immo interdum & hydrops ſuccedit. De curatione autem non faciemus multa verba,cum ſimilis ferè ſit ratio cu-
B rationis,ſicut & ſcirrhi lienis, & iecinoris, imo eadem,quæ inclinantis iam inflãmationis, niſi quod quando fit ex fluxione, non autem ex conuerſione inflammationis, inter initia (vt in aliis quoque diximus) curatio ſpectare fluxionem debet: & ſi videatur abundantia ſanguinis craſſi, & melancholici, ſanguis omnino, niſi quidpiam adſit, quod obſtet,detrahendus,& poſtea leuioribus medicamentis expurgare non erit inutile,vt caſſia, lenitiuo appellato, diacatholicon, decocto ſenæ, & id genus aliis. Sed & clyſteres maximè vtiles ſunt. Quantum vero ad alia pertinet,in vniuerſum Gal.7. de Cõp. Cap. 9.
med.ſec.gen. conferens mutuo curationes inflammationis,& ſcirrhi ait, quod quamuis ſimilem generationis rationem habeant: differentem tamen
C curationem requirũt in principio: quia inflammationi occurrimus repellentibus, quibus tamen & digerentia ſint immixta: in curandis vero ſcirrhis ſemper repellentia dechoamus,niſi aliquando aliqua aſtrictione ſit opus ad dandum particulæ robur. Semper autem ab exordio ad finem ſolis digerentibus,attenuantibuſq; vtimur: quibus tamen & modeſtè vtendum eſt,ne nimis indureſcat,& ſicceſcat locus, cum craſſa ſit materia, & ad duriciem prona, ea indurata autem exquiſite amplius diſſolui nequit:frigida vero, & aſtringentia denſant,cogunt, & conſtipant; ideo non ſunt admodum opportuna: vnde reuulſione, & victus commoda ratione fluxioni obſiſtimus; præſertim cum raro ho-
D rum craſſiorum humorum ſit præceps;& repentina defluxio. At vero cum diximus eandem eſſe rationem curandæ inflammationis inclinãtis,& ſcirrhi, mihi ſuperuacaneum videtur, cùm ſatis ſupérque de iis, quæ ad curandam inflammationem renum pertinent, diximus, eadem etiam in hoc capite repetere.

De Abſceſſu,& vlceribus renum. CAP. V.

CVM renum inflammatio ſuppuratur,primum in abſceſſum tranſit:mox vero rupto abſceſſu & pure effluente, fit vlcus. Quamuis & alia ratione poſſint vlcerari: nam & ex rupto aliquo in renibus vaſe,ſicuti interdum fit,vel ex ſaltu ex altiori loco,
E vel ex caſu ad rem duram, vel ex contuſione, & percuſſione; fieri interdum quoque vlcus poteſt & ab abraſione,& eroſione concitata ab acri,& mordaci aliquo humore per renes delato bilioſo nimirum, vel ſalſo, aut ab aſpero aliquo calculo in renibus genito. Sed primum agamus de ſignis, quibus cognoſci poſſit, quando inflammatio renum ſuppuratur: mox vero de aliis tractationem inſtituemus. Itaque cum ad ſuppurationem inclinat inflammatio, his præſertim argumentis imprimis deprehendi poteſt. Primum ſi ægrotans ſe in

latus tantum vertat, atque quaſi grauius pondus, A
quâ priùs ſuſpenſum lateri affecto (vt docet Alex.)
percipiatur. Deinde verò, ſi videatur dolor cum febre increſcere, ſine vlla alioquin alia cauſa, demonſtrat iam ſuppurari incepiſſe: nã & id in vniuerſum 2. Apho. docuit Hipp. quando ait, cùm pus conficitur, dolores, & febres accidunt, magis quàm confecto iam pure. Præterea ſolent & rigores, vel horrores, & illi ſine vllo ordine, magis tamen ad veſperas (ait Ruſus apud Æ tium) concitari. Sed confecto pure ſebris remittitur, hortoréſque: grauitas tamen non modò non fit minor, vt potius augeatur: Sed vbi pus erupturum eſt, acceſſiones iterum exacerbantur. Horrores autem non ſeruantes ordinem, atque etiam cum febre, præter aliam rationem, quam ſuppurationem, in vniuerſum tum ſuppura-
Cap. 5. tionum, tum etiam vlceris ſigna ſunt, vt docet Gal. B
Cap. 5. & 1. & 6. de Loc. affect. & 3. lib. in ſextum Epid. cui
Com. 19. ſubſcribunt Ætius, Alexander, & Paulus: addit autem Alexander, quod hæc certiora ſunt, quàm mictus puris: quia pus, quod mingitur, poteſt & à renibus, & à veſica, & ab vrinariis meatibus prodire, immo interdum & à iecinore, & à pectore, & à pulmone: licet rarò ſanè, viſa tamen quandoque hæc omnia ſunt à medicis. Quomodo verò poſſint hæc diſcerni, vbi de puris mictu agemus, erit explanandum. Signa verò vlceris alia de cauſa excitati ſunt hæc: ſiquidem ab acri humore erodente, vt tamen in vniuerſum hoc ſit ſignum vlceris in renibus, dolor nimirum quandoque in renibus (vt 6.
Cap. 3. de Loc. affec. tradidit Gal.) percipitur: quia verò is humor acris nõ poteſt niſi cũ vrina trahi: ideo erit C
& vrina illius acrimoniæ particeps, & pungens, ſiue bilis is humor ſit, ſiue ſalſa pituita. Auicenna tamen ait, quòd interdum à pituita lenta abraduntur renes etiam citra acrimoniam, dum hærens tenaciter illis, vi euulſa, ſimul euellit cutem illius partis, cui hærebat. Quod vero vlcus ex rupta vena ſit cõtractum, ſignificant primum cauſæ præcedentes, in quas referri poteſt fractura, ſicut caſus, ſaltus, contuſio, nimia venarum plenitudo: poſtea vero mictus copioſi ſanguinis. Atque ſi ex calculo duro, & aſpero ſint abraſi, excretus calculus poterit eſſe inditio. Vlcus vero renum & vrinæ ſignificant, ſi purulentæ fuerint, ſi immixtos quoſdam veluti pilos habeant, ſi in eis ſint excretæ carunculæ quædam D
rubræ: & hæc quidem duo ſunt propria vlcerum renum: purulenta vero vrina (vt paulo ante diximus) niſi per alia ſigna pus illud diſcernatur, num è renibus prodeat, an à veſica, vel aliunde, non eſt certum
Lect. 82. vlceris in renibus ſignum, ſed de his poſtea. Aggre-
Cap. 3. diamur rationem curationis. Vbi id imprimis animaduertendum, quod Gale. 6. de Loc. affect. quaſi
Cap. 1. aliud agens nos monet in curandis vlceribus, quod maximè oportet medicum, qui onus aſſumit curandi veſicæ, vel renũ vlcera, eſſe inter initia ſollicitũ, vt cito ea ad conſolidationem perducat: alioquin enim cum inueteraſcunt, ęgrè deinde curantur. Sed & præceptum alterum item in vniuerſum decimo de Comp. med. ſec. loc. exponit, nihil mordax vtile eſſe, ſiue detergere ſit opus, ſiue deſiccare, ſed opus eſſe mitigatoriis omnibus: niſi quod mixtura ali- E
quorum egent, quæ vim ciendi vrinam habẽt, non quidem primo inſtituto: cum ea ſuaptè natura ſint potius aduerſaria: ſed quia ſatis longa eſt via ad renes, iis egent, quibus citius, & facilius illorum vis deducatur ad affectum locum. Tertium autẽ præceptum, quod tamen à primo deriuari videtur, il-

A lud eſt, vt declinanda, & fugienda ſint, quæcunque alioquin in calculoſis eſſent oportuna: nempe quæ aliquo modo mordacia ſunt, vt ſalſa, amara, acria, acida: nimis enim attenuando, & detergendo mordent, & augent vlcus. Sed & vacuationes, quæ commodè adminiſtrari poſſunt, illæ ſunt, quæ per miſſionem ſanguinis fiunt, ſi id tamen expedire videatur. Purgatio autem omnino aliena ab hac re eſt, præſertim vero quæ copioſè, & confertim mouet humores, & maximè (vt voluit Aui.) bilioſos: nam dum vi agitantur, confluunt etiam facile ad locum debiliorem. Quod ſi aliquando tentanda videatur purgatio, agendum duntaxat eſt cum leuibus, & lenientibus medicamentis, vt eſt caſſia, manna, ſyrupus roſaceus ſolutiuus dictus, ex compoſitis vero quod diaſebeſten citra ſcamonium dicitur, &
B quod diadamaſcenon, vel diaprunon appellant, item citra ſcamonium. Nulla tamen vacuandi ratione vtilior, accommodatiorque eſt curandis vlceribus renum, quam vomitus. Nam (vt Ætius ex Ruſo ait, cui & Auicen. ſubſcripſit) tantam vim habet vomitus in vlceribus renum, ſi quis audacius bis in menſe eum ciere voluerit, vt non modo copiam ſuperuacuorum, & excrementitiorum humorũ poſsit purgare, verum & vlcera curare, & quidquid mali inde poteſt accidere, diſſoluere. Neque id præter rationem eſt, quia cum natura illa ſit, quę vlcera carne repleat, & ad conſolidationem perducat: medicamenta quidem, & medicus hoc tantum agunt, quod remouent ea, quæ naturæ ſunt impedimento: vomitus autem, tum vacuando, tum vero
C reuellendo, & auertendo alio, quæcumque noxia ſunt, & ad renes delata poſſunt negotium faceſſere poteſt id præſtare: vt natura libera remaneat, ac ſubinde ſuo ſine impedimento fungatur officio. Sed magis particulatim de vlcerum curatione tandem agamus, & proxima quidẽ non modo hæc, ſed quæcunque etiam alia vlcera curandi ratione eſt, vt exſiccentur, ſicut ſæpius diximus: & hoc quãdo aliud non ſit cum eis coniunctum; quod alia præterea indicationem priuatam habeat. Priuata vero indicatio, quæ poteſt cum vlcere coniungi, eſt ſordes maior, quàm pro ratione vlceris, aliqua etiam intemperies illius particulæ, putredo, inflammatio, & alia id genus. Sed quæ plerunque & ſæpius conſolidationẽ vlceris ſolet impedire, eſt ſordes. Vnde ma-
D iori ex parte eiuſmodi vlcera, præſertim vero ſi ortum ab eruptione abſceſſus habuerint, eget, vt per detergentia munda reddantur: verum renum vlcera, præſertim ab illis, quæ morſus non ſint expertia, irritantur & lædũtur. Vnde in hoc conſentiunt omnes, maximè opportuna curandis his vlceribus ea eſſe, quæ detergunt ſine vllo morſu, & hæc præcipuè laudantur: mulſa, quæ magis diluta ſit, & priſſana hordeacea: Ego autem poſteaquam noſtris his temporibus, in frequenti vſu eſt aqua hordeacea, putarem illam ex ſaccharo poſſe non parum eſſe vtilem, vel ex ſyrupo roſaceo, qui & ipſe ferè ſine morſu detergit: ſed & minus etiam mordax erit, ſi ex aqua hordeacea fuerit dilutus. Lac vero imprimis & tanquam medicamen-
E tum, & tanquam cibus his vlceribus omnium communi conſenſu accommodatiſſimum eſt: nam vt eſt ex diuerſis partibus compoſitum ita & varias, diuerſáſque vires habent: ſeroſa enim pars detergit, caſeoſa vero & conſolidat, præſertim recentia vlcera, vt docuit Gale. decimo de Facult. ſimplic medic. in vniuerſum vero morſus, & dolores lenit, ac mi-

ac mitigat, præter id, qnod vires reficit, & ſi rectè
coocoquatur, bonum ſanguinem generat. Neque
tamen in his vlceribus indiſcretè vti lacte quocun-
que expeditè cenſuerunt probati auctores, ſed pro
ratione diuerſorum temporum diuerſo lacte eſſe
vtendum. Vnde inter initia quidē, vbi maiori opus
eſt detertione, accommodarius (vt ait Ætius) erit
aſininum: ei ſuccedit caprinum. Sed vbi vlcus fue-
rit mundum citius conſolidabit bubulum. Sed &
hoc præterea conſulunt omnes, lac, quod his dan-
dum eſt, calidum eſſe dandum, & vt ex vbere mul-
ctum fuerit, animalque domum ęgrotantis eſſe du-
cendum. Nec id prætermittēdum, quod nos Ætius
monuit, ad victus rationem imprimis pertinens,
quòd poſt bibitum, & confectum etiam lac fercu-
lum optimum eſt ptiſſana, aut ex amylo factum:
præterea vero melle lac eſſe condiendum ſenſere
omnes, à quibus nec Gal. diſſeoſit. Sed ex oleribus
ſerin commendat Ætius, portulacam, cucumerem
lactucam, maluam, dummodò omnia cocta, & nihil
crudum comedant. Ex iuribus pinguis gallinæ ius
illi probatur. Dicet fortaſſe iunior, quando ſordi-
dum fuerit vlcus, hoc quidem lacte vtendum, alio
verò, quando iam factum fuerit mundum; ſed vnde
cognoſcam ſordidum, vel mundum iam eſſe id vl-
cus. Ex pure, quod cum vrina excernitur: nā quan-
do ſordidum vlcus erit, pus copioſius erit, & colo-
re, ſubſtātia, atque etiam dolore minus probatum.
Si autem mundum iam ſit, pus colore album erit,
leneque conſiſtentia, mediocre, odore non fœdo,
atque copia longè minori. Multa præterea poſſe-
mus in hunc locum transferre, quæ de induſtria o-
mittimus; quia de illis inferius agemus, cum de ve-
ſicæ vlceribus erit ſermo, ſunt enim & illi commu-
nia: ideo ad alia tranſitum faciemus. Niſi quod in
his vlceribus ſanandis aliqua ſunt ſimplicia medi-
camenta, quæ ſummopere ab auctoribus antiquis
probantur, vt ſunt capillus Veneris (vt ait Auic.)
exhibitus ex mulſa, & radix dulcis, vel (vt nunc ap-
pellant) liquiritia, quod & Dioſcorides affirmare
viſus eſt; ſed & bôlus Armena, vt in cæteris tum ex-
ternarum particularum vlceribus, tum vero inter-
norum viſcerum, ita in his renum mirificè poteſt
prodeſſe. At ſi rationem eorum, quæ de illis à Ga-
leno, & Dioſcoride, & aliis antiquis dicuntur habe-
re voluerimus, & terra lemnia, & lapis hæmatites
poterunt non parum in renum vlceribus eſſe vti-
les. Sed his tandem finem faciamus.

De Nephritide, hoc eſt de calculo renali. CAP. VI.

Lec 83. CALCVLOS in quibuſdam noſtri corporis
particulis gigni, qui toſoſa, vel lapidea ſub-
ſtantia, vtinam non ita clarum eſſet, & quotidiana
experientia probatum. Sed non ita deinde liquet,
quot ſint particulæ illæ, in quibus poteſt eiuſmodi
lapis concreſcere. Nam quod & in renibus, & in ve
ſica ſæpe fiat iſtius tophi concretio, omnibus iam
liquidò cōſtat, & nimis frequenti experientia con-
firmatum eſt. In inteſtinis quoque, præſertim verò
in colo interdum fuiſſe genitos lapides memoriæ
proditum eſt. Quamuis de hoc Gale. dubitare viſus
Cap 5. ſit: nam 1. de Loc. affect. ait in renibus, & in veſica
lapis concreſcit atque vt nonnullis placet, etiam
in colo. Ex quibus verbis ſatis poteſt eſſe manife-
ſtum, quod eiuſmodi lapidem ipſe nunquam vide-
rit. Ego tamen memini, quod Venetiis ingenuus
quidem vir, dum iuuenis eſſem, poſt multos ventris
inferioris dolores, & cruciatus, cū ad deiiciendum
aſſurrexiſſet, excreto lapide inſignis etiam magni-

A tudinis, ab omni dolore liber euaſit. Sed illi, qui
cum excellenti Frigimelica verſati ſunt familiari-
ter, norūt ab eo ſuperioribus annis, poſt vehemen-
tes dolores in inferiori ventre, lapillum fuiſſe cum
reliquis excrementis excretum per inferiorem al-
uum. Teſtatur tamen Gal. & in lib. de Tumoribus Cap 4.
præter naturam, & 2. ad Glauc. reperiri in abſceſſi- Cap 7.
bus coocretam quandam materiam ſimilem lapi- Cap. 17.
dibus, quod & 14. Meth. confirmat, vbi ait lapidum
fragmenta reperta fuiſſe in abſceſſibus. Sed nos e-
tiam accerſiti, cùm eſſemus præſentes, dum nobili
cuidam matronæ Venetæ reſcinderētur abſceſſus,
vidimus chirurgum extraxiſſe duram quādam ma-
teriam ex eo abſceſſu, quam diſcernere nō potera-
mus, num lapis potius eſſet, vel os. Fuit & quidam
B Venetiis, vt retulere Medici, qui interfuere, qui ve-
hemēti tuſſi lapillos ex pulmonibus eiecit. Nos au-
tem, cum aliquando ſectionibus corporū Venetiis
operā daremus, in quibuſdam cadaueribus, quæ in
illis hoſpitalib. ſecuimus, reperiebamus interdum
lapideas quaſdam durities in iecinoris ſubſtantia
concretas. Sed hæc rarius accidunt. Frequentiſſime
autem in renibus, & veſica fiunt hæ concretiones,
atq; ideo de his duntaxat à pleriſque medicorum
fit mētio. In articulis quoque eorum, qui podagris
vel chiragris frequentius tentari ſolent, lapideſcūt
materiæ, quæ eò confluunt. Horum vero omnium,
ſiue lapilli, ſiue tophi dicantur, eadem vel ſimilis
eſt materia, idemq; generationis modus: cùm enim
quæ concreta indureſcunt, aut vi frigoris concre-
C ſcant, vt lapides multi, aut vi caloris aſſantis, & cō-
ſumentis, vel diſcutientis partes tenuiores, vt late-
res fiunt, præter ômnem rationem eſſet putare, in
corpore animantis, dum viuit, poſſe adeo vigere
vim frigoris, vt in lapidem poſſit materiā aliquam
concretam conuertere: vnde neceſſe eſt lapidum
concretionem fieri potius à calore, & eo quidem
non miti, & temperato, ſed potius acri, & igneo.
Nam & exterius lateres, & id genus alia acri, &
igneo egēt calore aſſante, qui diſcuſſa, & abſumpta
tenuiori ſubſtantia, & humidiori, craſſiorem, &
magis terreſtrem indurat. Materia verò apta ad ge-
nerationem horum tophorum, vel calculorū craſ-
ſus humor cum aliquo lentore: quia ſi omnino ca-
D reat lentore, nunquam in lapidem concreſcit: nam
neque omnis terra eſt materia idonea generandis
lateribus, ſed quæ argiloſa eſt, & tenacitatis parti-
ceps: quæ vero omnino friabilis, quantū ad ipſum
pertinet, ineptiſſima eſt. Humor ergo, ex quo fiunt
omnes hæ tophoſæ concretiones (vt 1. & 3. & 6. Com 6.
Epi. lib. literis prodidit Gal. & tertio etiam Aph.) Com 14.
præſertim, & præcipuè eſt pituita, quæ craſſior & Com 26.
lenta ſit: aliquando tamen cum ea aliquid ſanguinis & 31.
commiſcetur, atque inde fit, vt calculi, qui poſt re-
nales dolores excernuntur, non eundem habēt co-
lorem, ſicut neque arenulæ. Nam aliquando albi-
cant, vel ad cineritium colorem accedunt, perinde
E atque tophi, qui in canalibus concreſcunt, per quos
feruntur aquæ, quæ calidæ ſponte ſcaturiunt: & hūc
quidem colorem referunt, quādo pituitoſa eſt ma-
teria ſine ſanguinis mixtura, ex qua calculus geni-
tus eſt. Interdum vero ad flauum, vel ruſum colo-
rem vergunt, & id quando ſanguis eſt commixtus:
qui quidem color, ſicut ex ſanguine, & pituita con-
creuit lapillus, ita varius eſt: nā aut magis ad palli-
dum, aut magis ad flauū, aut magis ad ruſum incli-
nat: & hoc quo magis, vel minus vincit is, vel ille
humor, & quantum etiam ſanguis, qui immiſcetur,

Cc 2 aut

aut flauior eſt, aut rubicundior, aut nigrior. Et huius diuerſitatis colorum non ſolum calculi in renibus concreſcentes ſunt participes, ſed & arenulæ, quæ cum vrinis excernuntur: nam eadem vtriuſque eſt materia, & idem efficiens: & præterea idē etiam locus, in quo gignūtur. Quemadmodum enim do- Com. 6. cuit idem Gal. 3. lib. Com. in ſextum Epid. cū renes ſeroſum ad ſe humorem attrahūt, fieri nequit, quin ſimul cum eo attrahatur aliquid ſanguinis, & aliquid craſſæ, & lentæ pituitæ, quæ ſi ipſa attenuata, dum quaſi fuſa miſcetur cū ſeroſo humore, feratur per meatus, & vaſa in renibus ad meatus, per quos in ventrem renū fit percolatio; & ita latos reperiat meatus, vt pars illius lentæ materiæ in ventrē penetret, ibi concreſcit, vbi ſi valida ſit expultrix facultas, vt citò concretionē illam expellat, excernitur quaſi arena: verū ſi nequit excerni ita cito, quia ſimilis alia materia prius in eundem locū confluens priorem reperiat, quæ prius lētore ſuo hęſerat ventri renis, illi hæc quoque accedens hæret, ac in maiorem molem attollit: ſed poſtea tertia in eundem modum prioribus accedens, maiorem adhuc concretionem, & molē facit: & ſic ſubinde, donec natura à facto iam lapillo, & eius pōdere excitata, nititur illum expellere, ac in expellendo vehementes cruciatus, & dolores concitat. Ex quo poſſumus percipere, quantum illi errent, qui credūt ex colore arenularū diſcerni poſſe, an in renibus, an in veſica ſit genitus lapis. Aiunt enim, quod arenæ, quæ albicant, aut cineritio colore affectæ ſunt, præſertim in lapidem veſicæ ſunt referendæ: rufæ vero, in calculū renum. Hos vero puto fuiſſe deceptos: quia putabant arenulas imitaturas eſſe colorē illius particulæ, in qua genitæ ſunt; quod falſiſſimum eſt, & contra experientiā, quia vidi lapides è renibus excretos albicantes, & eos interdum, qui per inciſionem è veſica fuerunt à chirurgis extracti, rufos, vt ferè coraliū lapidem imitarentur. Vnde qui redar- Aph. 80. guere voluerunt Gal. ac ita Hip. defendere, qui 4. Aph. dixit, quod vrina arenoſa ſignificat lapidem in veſica, ac ratione voluere defendere, quaſi ille per arenas voluerit illas, quæ omnino ſimiles ſunt marinis arenis, quæ albæ, aut cinericiæ ſunt, has vero propriè ad veſicam attinere aiūt. Ipſi quidē potius redarguendi ſunt, quia & Gal. & experiētia docuere, quod cum calculi tam renum, quàm veſicæ diuerſos colores habeant à diuerſa natura, & colore Cap. 3. materiæ, e a qua ortum habuere, & ex eadem materia ortum ducant calculi veſicæ, & renum, vt paulo poſt oſtendemus: ideo nulla calumnia dignus videtur Gal. ex his autem, quæ hactenus ſunt expoſita, multa poſſunt tanquam corollaria deduci, non indigna cognitu, & non parum vtilia illis, quæ dicenda ſunt. Primùm quidē facilè cognitu eſt, quæ ſint illa, quæ occaſioni imprimis ſunt, cur aliqui adeo frequenter ſint obnoxij calculo, & renalibus doloribus. Nam cum duo ſint, in quæ omnis iſtius ratio pene referenda ſit: alterum, quod tāquam cauſa effectrix eſt, nempe calor renum acrior. Alterum verò, quod vicem gerit propriæ, & proximæ materię, & eſt craſſus, & lentus humor: quæ renes calefaciūt non paruam vim ad hanc rem habent, vt ſunt indumenta calefaciētia, labor, quo dorſum calefieri ſolet, vt curſus, equitatio, præſertim dorſo conuerſo ad ſolem, cibi etiam, & potus calefaciētes: & id genus alia multa, quæ lōgum eſſet narrare: ſed & quæcunque ad generationem humorum craſſorum, & viſcidorum idonea ſunt, nempe cruditates, & quæ

A cruditatum cauſa ſunt, de quibus ſępius longiorem ſermonē antea habuimus: præterea & cibi, potúſve quicunque ſunt craſſi, & lenti ſucci, ſicut vſus multus lactis, in quo multus eſt caſeus (ſicuti Gal. 3. de Cap. 15. 16. & 17. Facult. alim. ait) vt lac bubulum, & caſeus, præſertimque recens, & quæcunque fercula ex lacte coquuntur: inſuper & oriza, amylum, tragum, lagana, & quæcunque ex triticea farina conficiuntur, thyemata à Græcis dicta, panis etiam non probè in clybano coctus, vt eſt ſubcinericius, vel azimus, vel alioquin non rectè, & ea arte ſubactus, ſed neq; alica (vt 1. itē de Ali. facul. voluit Gal.) illis cōgruens Cap. 6. eſt, qui calculis renum obnoxij ſunt, longe etiam minus triticum, cum ex eo iure cocto fit ferculum, vt ſolent aliqui his temporibus coquere: præterea carnes magnorum, & veterum animalium, & aqua- B ticarum auium, piſces etiam magni, & qui lēto humore pleni ſunt, vt anguillæ, quique carnes friabiles non habent: præterea teſtacei omnes, vt oſtrea, & conchylium genera, & qui cruſta teguntur, vt cācri, chamari, aſtacti: & qui chartilaginei, vt ſæpię, loligines, & polypi: fructus etiam qui craſſum hunc humorem procreant: vt pyra, mala, cucurbitæ: & reliqui fructus; quos oleraceos appellauit Gal. mul- Cap. 16. tæ præterea radices, vt rapæ, & napi, vinum etiam, quod nigrum, & craſſum, dulcéque eſt. Sed & hoc animaduertendum, quod & corporis conſtitutio non parum facit ad calculorum generationē. Nam in illis, qui calidiores ſunt, & meatus latiores pro ratione caloris habent, non ita quāuis in victus ratione aberrent (vt eodem 3. de Alim. facul. docuit C Gal.) facilè & frequenter concreſcūt in renibus lapilli: ſicut in illis, qui licet calidi aut ſuapte natura ſint: quia nimirum inęqualem in viſceribus intemperaturam habent: aut aſcititio calore, non habent tamen meatus amplos. Nec admodum obſcura eſt iſtius rei cauſa: quia cū lati ſint meatus, facilius effluit craſſus & lentus humor: nec ſic donec ſicceſcēs concreſcat, retinetur. Deinde vero ex his eiſdem problema id ſoluitur, cuius Gal. nō ſemel meminit & ſolutu difficile eſt; nimirum cur pueri facilius, & frequentius contrahunt calculum in veſica? hoc enim Gal. & Hip. 3. Aph. teſtantur: imo & affectum Aph. 26. Com. 11. proprium puerorum appellant, quod confirmant Com. 15. 2. de Natura hum. & 3. lib. Comm. in ſextum Epid. Cap. 8. & alibi etiam. Senibus vero frequentior, & facilior Aph. 31. D eſt calculi concretio in renibus. Vnde 5. de Tuen. ſanit. refert calculum renum inter morbos ſenibus familiares & idem affirmat Hipp. 3. Aph. ſoluit autem Gal. locis illis omnibus, quod in pueris quidē & renum meatus ampliores ſunt ob calorem eius ætatis, & expultrix facultas fortis: prętere a vero calor natiuus in eis multus eſt. Vnde quamuis multa in eis congeratur ex mala victus ratione, & voracitate pituita, vrinæq; ea de cauſa craſſiores, & turbulentiores ſint: quia tamen & meatus latiores ſunt in renibus, & facultas expultrix fortior, & calor talis: vt fundēdo hos craſſiores humores fluidos ma- E gis reddere poſſit: ideo illis effluentibus, & non retentis; non poſſunt facilè in lapillos concreſcere in renibus; qui vbi in veſicam cum vrina deferuntur, ibi cum veſica membrum ſit exangue, & longè minus calidum, quàm renes: coguntur iterum, & ad priſtinam craſſitiem, & lentorem: cùm veſicæ non ſit is calor, vt eos vlterius fundere poſſit, redeunt; atque ſi ibi diutius morentur, tandem à calore illius loci, licet fundi nequeant, poſſunt tamen, dum reſolutis tenuioribus partibus paulatim exſiccan-

tur,

tur, condenſeſcere in lapidem, quia ad fundendum A opus eſt forti calore ad exſiccãdam autem, & condenſandam materiam aptam ad generationem lapillorum ſatis etiam eſt (vt 3. lib. Com. in ſextum Com. 15. Epid. docet Gal.) calor mediocris. In ſenibus autem contra accidit; quoniam in eis neque naturales facultates validæ ſunt, neque caloris eſt, vt multam pituitoſam materiam, quæ cum vrina ad renes defertur, poſſit fundere, & colliquare, vnde facilè in renibus retenta, ibi facile etiã in calculum concreſcit: & ſubinde quia ſuperius retinetur, non poteſt eſſe occaſioni, cur frequẽter ſenibus lapides in veſica generẽtur. Cui accedit, quod adeo etiam in eo loco languet vis caloris, ſuaprè natura alioquin exangui, & parum calido, vt nequeat materiam exſiccatã in lapidem conuertere. Tertiò & hoc etiam B problema, cuius 1. lib. Com. in ſextum Epid. meminit Gale. non eſt difficilis diſſolutionis: nempe cur interdum in iis, quibus concreuit lapis in renibus, percipitur dolor quidam grauis, hoc eſt non acutus, ſed potius in quo veluti quoddam pondus percipitur in regione renum: interdum verò vehemẽs, & acutus. Nam hæc tum in propriam renum naturam, tum verò in partium diuerſitatem referendum eſt. Cùm enim renes quantùm ad eorum partem carneam pertinet, ſint modici, & obtuſi ſenſus, non poteſt in ea concitari vehemens, & acutus dolor: ad renes nãque, ſicut & ad iecur (vt ibi de illo agebamus diximus) exigui admodum nerui feruntur, qui tantum per exteriorẽ, & membraneã tunicam diſperriti ſunt: ſed percipitur veluti pondus, quia C diſtendũtur, & grauantur vincula, quibus ſunt dorſo annexi. In membrana autem, qua obductus eſt eorum venter, & in vreteris vel vrinariis meatibus ſenſus inſignis eſt. Ideò cùm & in carne renum poſſit hæc materia recepta conuerti in calculum, quod Gal. eodem loco ductus potius à natura illius particulæ poſſe fieri concedit, quàm quod ſenſu, & experientia viderit: Nos autem ſæpius in ſectionibus cadauerum reperimus calculos, & tofos multos etiam in carne renum: Immo cum quidam ex nobiliſſima familia ſuppreſſa vrina fato ſuo functus eſſet Venetiis, voluimus ventrem ſecare, vt renes inſpicere poſſemus, & inuenimus duos lapides inſignis magnitudinis, & duritiei in ventribus renum, D qui erant impulſi à natura verſus ortum meatuum vrinariorum, à quibus pepẽderat ſuppreſſio vrinæ: In alterius verò renis ſubſtantiam ad tertiam ferè partem in tofos conuerſam inuenimus. Dum ergo quietus eſt lapillus, pondus tãtùm percipitur: dum verò à natura, & expultrice facultate pulſus in ventrem penetrat, ac illi neceſſe eſt per internam membranã ſibi aditum parare, dolores vehementiſſimi concitantur: in ventrẽ verò cum delapſus eſt, miteſcunt dolores: quod illis contingit, qui in ſubſtantia renũ geniti ſunt. Sed qui in ventre continentur non admodum moleſti ſunt; niſi quando ab expultrice facultate ad vrinarios meatus impulſi (vt 1. E Cap. 13. de Facul. nat. ait Gal.) feruntur per eos, & quò aut craſſiores, aut aſperiores ſunt, eò etiã maiores concitant dolores. Fiunt autem vrinæ cruentæ, quando vel lapillus in ſubſtantia renum genitus propulſus ad ventriculum renum penetrat per membranam eius interiorẽ, dilatata enim via, ſanguis vnà cũ vrina effluit: vel ſi aſper ſit calculus, dum per vrinarios meatus tranſit, eos abradit, & interdum vlcerat: ſed non poteſt multus ſanguis ab eis effundi, quia exiles, & anguſtas venas habent. Sed ſi quis ſitũ renum

& connexionem, quam habent cum vena caua deſcendente, cõſideret, facilè rationem percipiet, (vt idem 1. lib. in 6. Epid. exponit) cur in calculoſis re- Com. 6 num affectibus, coxæ obſtupeſcant, & crura doleãt, nempe ex conſenſu harum partium cũ renibus per venas duas, quæ ex caua vena bipartita deductę ad coxas, & femora deſcendunt. Quibus in hunc modum expoſitis, non ſunt nobis reliqua multa dicenda de cognoſcẽda nephritide, & ea ab aliis affectibus diſcernenda. Nam pleraq; facientia ad hoc ſunt expoſita partim in præſentia, partim verò, vbi docuimus colicũ dolorem à renali diſtinguere; qui tamen plurimũ ſimiles ſunt. Diximus enim in renali, dolorem ſemper fixum eſſe in lumbis, niſi quando lapis mouetur per vrinarios meatus: quia dolor ſequitur motum lapidis. Vnde antequã incipiat moueri, primum in loco lumborum percipitur grauitas, mox dolor, cum vel ad ventrem impellitur, vel recipitur in ortu meatuum vrinariorum: ſed cùm mouetur per meatũs, dolor ita etiam mutat locum, per ſpatium tamen, quod eſt inter lumbos, & pectinem. Dolor vero colicus ſolet ſæpius ab vno in alterum latus moueri. In vtroque autem dolore fiunt vomitus primum pituitoſi, mox & bilioſi & interdum æruginoſi, ſed magis in colico, nam in renali conſentit quidem ventriculus, ſed per inteſtina: & licet in vtroque cum inteſtina inaniora ſunt à cibo & aliis excrementis, dolor videatur mitior, ingraueſcere vero, cum plenior eſt ventriculus, & inteſtina: id magis in colico fit, quã renali dolore, quia in eo primario ſunt affecta inteſtina: in renali autem, dolor increſcit, quia inteſtina plena premunt renes. Sed ne tempus conteramus, ad rationem curationis conuertamus ſermonem noſtrum: ſatis ſupérque enim de his egimus.

De ratione curandi nephritim, hoc eſt calculum renalem.

CAP. VII.

QVONIAM tria imprimis in nephritide ſunt Lect. 84 conſideranda, quæ tres etiam ſcopos nobis oſtendunt: primum eſt dolor: deinde cauſa doloris, quæ eſt lapis in rene cõcretus: tertio, quia ſunt aliqui, qui frequenter, & quaſi per periodos vexantur ab iſtiuſmodi doloribus: ideo ars requirit, vt & rationem exponamus, qua tueri ſe poſſint, qui his doloribus ſunt obnoxij, quo minus ab illis corripiantur, vel ſaltem rarius, & minus: ſed primũ priorem ſcopum tractemus. Cum ergo dolores inuadunt aliquem, aut ieiunum inuadunt, aut ab accepto cibo, cum nondũ plenè confectus eſt: præterea vero aut corpus plenum eſt multo ſanguine, vel vitioſis ſuccis, aut neq; multam habet plenitudinem, neque cacochymia refertum eſt: pro harũ enim conditionum diuerſitate diuerſum etiam initium curationis ſtatuendum eſt. Si igitur venter plenus adhuc ſit cibo ſemicocto, excrementis verò inteſtina, cum (vt paulo ante ex ſententia Hipp. diximus) compreſſis renibus ab inteſtinis, & ventriculo plenis, dolor magis excitetur, niſi aliquid obſtet, imprimis procurandum eſt, vt inaniantur ventriculus, & inteſtina, & communes viæ, atque id duplici de cauſa: prima quidem eſt, quam nuper dicebamus, ne partes hæ plenæ premant renes; altera, ne dũ laxantibus, & calefacientibus vtimur, ſicuti ad ſedandum dolorem eis vti neceſſe eſt, rareſactæ hæ materiæ, & inflatum etiam aliqua ex parte diſſolutæ magis repleant, & extendant, & ſubinde magis premant, & dolorẽ augeant, deinde ne fuſæ, & quaſi colliquatę ab his medicamentis digerantur tum in venas re-

noris, tum etiam in renes, atq; illis magis repletis maiores concitentur dolores. Ratio vero inanien- partes has duplex eſt: quia aut per ſuperiorẽ ven- vomitu, & id quidem quando ventriculus va- cuus eſt, facilius .n. vomitu purgatur, modo ni- quod obſtet ſicuti eſſet quando ille qui vo- eſt, ad vomitum difficilis ſit, aut illius ſit naturæ corporis, vt non vomat ſine ali- quo periculo de quib. alias plenius locuti ſumus. Inteſtina verò præſertim craſſiora, facilius per cly- ſteres inaniũtur: clyſteres autẽ huic negotio maxi- mè apti ſunt, qui lenes ſunt, vt illi quorũ meminim' in capite de dolore colico. Aetius autẽ ex ſententia Archigenis, & Pilagrij probatur clyſter confectus ex decocto furfurum, fœni Græci, caricarũ, & ari- B ſtolochię, quib. cenſet vtendũ, non modo ſemel, ve- rũ iterũ, & 3. id tamẽ pro ratione vacuationis: nam ſi ſatis ſit vẽter per priorem vacuatus ille ſatis erit, ſin minus, repetendi erunt, donec exquiſita ſit fa- cta vacuatio; poſtea verò ad ea accedẽdum eſt quæ laxando dolorem mitigant, & demulcent, de qui- bus paulo poſt ſermonem ſumus habituri. Nuuc e- nim redeundum eſt ad aliam partem nimirum ſi corpus ſit aut plenum valde, aut cacochimium, vt Græci appellant, euacuandum erit præſertim ſan- guinis detractione, cum ſanguis multus fuerit: nam & nephriticis mittendum eſſe ſanguinem cenſuit Aetius: cui ſentẽtiæ ſubſcripſiſſe viſus eſt Gal. tum alibi ſæpe, tum verò in libello de Rat. cur. per ſect. C ven. vbi. [habet] quod in iis, qui affectu laborant, qui nephriticus dicitur; venaſub poplite ſecãda eſt, vel ſaltem, quæ in malleolis. Rationem verò refe- runt, quia dum plena, & diſtẽta ſunt vaſa, locus do- loroſus magis affligitur. & eis inanitis, dolor remit- titur. Cui tamẽ & hoc addi poteſt, quod cùm dolor attrahat, & imbecilliorem reddat dolentem locum defluentibus ad renes humoribus commotis vi do- loris & malũ augeri poteſt, & inflãmatio ſuboriri. Vnde tum vacuandi, tum reuellendi ratione poteſt ſanguis mitti; quamuis non videntur deinde con- ſentire ſimul in vena, quæ ſecanda ſit. Nam Gal. ve- nas in crurib. eſſe ſecandas ait: Aetius verò in bra- D chiis. Quãuis in eo lib. qui impreſſus eſt inter Gal. lib. de Dignotione, & cur. affe. renũ viſus eſt auctor ille qui maiorẽ partẽ eorum, quæ refert, deſcripſiſ- ſe ex Aetio vel Oribaſio videtur, quaſi voluiſſe hos conciliare, & dixit; quod ſi vires validæ ſunt ſecan- da eſt vena poplitis: ſin autem infirmiores, brachij tantum, vt reuellamus. Credo quod voluerit, quod cùm vires validæ ſunt & copioſę poſſumus vacuare vena in crurib. ſecãda eſt: vt plena vaſa inaniamus, verùm ſi vires nõ ex ſint vt ferre poſſint copioſam vacuationẽ, vena in brachio ſecanda, vt pote quæ maiorẽ vim reuellẽdi habet licet minus vacuetur, E cùm magis aliò cõcurrere poſſit humores ad renes defluxuros. Ego tamen & ſi omnino viriũ magnam eſſe rationẽ habendam exiſtimem, præſertim iſtius rei determinationem à plenitudine peterem. Quia ſi ſanguinem mittimus propter plenitudinẽ: vbi au- tem ſi multa copia ſanguinis non poſſunt vires eſſe infirmæ: itaq; vbi multa eſſet ſanguinis plenitudo, ita vt facilè ſperatem poſſe ſæpius ſanguinem mitti prius à venis in brahiis, ex latere renis affecti ſan- guinẽ mitterem: mox autem & ab eis, quæ in cruri- bus ſunt: nam ſi mutuo conferantur in affectib. re- num, miſſio ſanguinis è ſuperiorib. venis maiorem ſeruat reuulſionis rationẽ: ex inferioribus verò de- riuationis: at ſemper reuulſio debet deriuationem

A præcedere, ſi Gal. & Hippo. decreta ſequi velimus. Quod ſi non adſit plenitudo ſanguinis, ſed aliorum potius humorum, purgatione res hæc tractanda e- rit. Corpus verò purgandum erit per medicamen- ta humoribus exhuberantibus educendis aptiora: nam hoc & Gal. docuit 7. Metho. quod ſi multi ſint *Cap. 13.* purgandi humores in renum affectibus, facilius & melius inferius per medicamenta aluum cientia id fit; ſin autem pauci, per ea, quæ vrinam prouocant: vt tamen, ſi res ſoluentibus medicamentis ſit com- mittenda, inter initia lenientibus agatur. Nam quæ fortiora ſunt, ea, dum vi humores agitant, lapidem ante opportunum tempus commouent nempe an- tequàm viæ latiores ſint factæ, & laxãtibus: lenien- B tibuſque paratæ ad faciliorem tranſitum, atque ita dolorem exacerbant. Mihi ergo magis expedire vi- derentur medicamenta faciliora, & leniora: vt ſunt caſſia, ſena: diaſebeſten appellatũ electuarium, hie- ra etiam, quæ ſimplex dicitur, cum caſſia: vel his aliis mixta. Solemus autem nos inter initia poſt v- ſum priorum clyſteriũ, vt in colicis doloribus (nam & Galen. docuit principia curationis colici, & re- nalis dolori non eſſe diſſimilia) vti oleo amyg- dalino: vel dulci, vel amaro, vel illis mixtis ad pon- dus ſeptem, vel octo vnciarum: poſt accepta tamen alia medicamenta paulò antè, vt ſuperius docui- mus: ſicut ſi accipiantur tres pilulæ confectæ ex a- loe, additis duobus granis diagridij vel aliqua il- C lius electuarij portione, quod diaphœnicum, hoc eſt ex palmulis appellat Meſue: conficitur autem quandoque in ſolidiori compage ex ſaccharo fa- ctis ex eo placentulis, quas prius comedendas præ- bent, vel placentulas illas tuſas ex oleo miſcent: atque ſubinde bibenda omnia dant: iniiciunt autẽ ad drachmas quatuor, & efficitur medicamentum compoſitæ facultatis: vtpote quod leniat; laxet, & purget, tum leniendo, tum verò ſoluendo: tanta au- tem lenitas eſt in ſubſtantia olei, vt medicamenti omnis acrimoniã; & violẽtia demulceri poſſit. His *Cap. 15.* autem expeditis, ad eam curandi rationem acce- dendum eſt: quæ propria eſt his doloribus, nimirũ cum iis; quæ laxant, & omnino leniunt partes illas; D vt laxiores redditæ: facilius cedere poſſint calculo atque ita minus doleant: quæ tum externis fomen- tis adminiſtranda ſunt, tum internis per clyſteres. Clyſteres verò, qui plurimum antiquis probaban- tur; ſunt, qui fiunt ex oleo anethino; nam hoc ma- gis laxat: quàm chamæmelinum; quia non eſt ali- cuius aſtrictionis particeps: cõmiſcent autẽ anſeri- num adipem, in quo vis molliendi inſignis eſt, & aliqua etiam digerendi nõ obſcura; quidam etiam oleo communi dulci vtuntur, alij iure pingui inte- ſtinorum: quod paſſim vẽdunt, addito copioſo bu- tyro. Neq; tamen vno vel altero vti clyſteri opor- E tet, ſed pluribus vt dolor ſedetur: quiſi interdum a- deo excreſceret, vt nequiret amplius perferri, con- ſentiunt omnes vt poſtremò tandem & ad medica- menta manus admoueamus, quæ ſtuporẽ inducunt. Sed neque ſolis his clyſteribus eſſe inſiſtendum pu- tant, vt dolor ſedetur, & facilior trãſitus pareetur la- pillo: verum etiam externis fomentis, & illitionib. & cataplaſmatibus, & inſeſſionibus agendum. Sed incipiamus à linimentis. Poſſunt ergo parari in hũc modũ, vt accipiamus adipem anſeris, anatis, & gal- linæ: antiqui, vt Aetius, laudant ſummopere faſianĩ adipẽ: quibus addi poteſt & olcũ anethinũ; & om- nibus mixtis inungẽdus eſt locus dolens, vt tamen, dum inungitur, deorſum trahamus: poteſt etiã im- pleri

pleri veſica oleo anethino, oleo ex ſemine lini, & oleo amigdalino dulci, vel amaro, quibus calidis mox fouendus locus. Præterea verò ſi accipiamus perdicium herbam, ſeu parietariam: & ea in ſartagine ex butyro, vel amygdalino, vel anethino oleo frixa locum dolentē foueamus, remediū eſt Veneti is in multo vſu his temporibus. Si etiam accipiamus ſemina fœni Græci, lini aniſorum, fœniculi, apij, flores anethi, chamęmeli, ſolia maluæ, radices altheæ, caricas pingues, ſingulorū pugillum, & his decoctis ex aqua vtamur. Variè autem vti poſſum⁹ nam & ſpongiam eo decocto demerſa, ac expreſſa fouere locum poſſumus, & veſicam eo decocto replētes eas fouere, poſſumus etiam accipere ea omnia, quæ fuerant decocta aliquantiſper contuſa, & linteo excipere, ac pro cataplaſmate vſū locum fouere. Fieri & inſeſſiones ex his eiſdē poſſunt: ſed ſi coquantur malua, radices altheæ, caricæ pingues, parietaria, folia apij; vel petroſelini, & tuſa ex butyro, vel oleo amigdalino in emplaſtrum redigantur non erit ineptum medicamentum. Sed neq; id prætermittendum eſt quod monent antiqui, præſertim verò Aetius, quod caueamus, ne in vſu horum laxantium ſimus quandoque nimij: quia ſæpe poterit euenire, vt cùm per hæc renū ſubſtantia laxior reddatur, reddatur ſubinde & imbecillior: vnde fit, vt deinde magis expoſiti, & obnoxij fiant in poſterū his doloribus. monent ergo vt & in horū vſu ſicut & in aliis, ſimus modeſtiores. Tertium verò, quod in hac curatione reliquum eſt, id ſpectat, vt lapis excernatur, vel vt naturam in excernendo iuuemus: quod duplici ratione moliri oportet: primum vt lapidem, ſi id fieri poteſt, comminuamus: poteſt autem quando friabilior ſuapte natura eſt: deinde verò, vt moueamus ipſum excitando nimirum naturam, & expultricem facultatem ad expellendum: vel naturam, quando ipſa prior mouet, adiuuemus. Vt tamen prius præcepta quædam exponamus, cognitu ferè neceſſaria nempe quod cùm ea, quæ hoc auxilium præſtitura ſunt, neceſſe ſit, vt aliqua caliditate ſint prædita, vel tenui ſubſtātia cōſtent, ea præcipue huic rei cōmoda ſunt, quę amara ſunt: amarus .n. ſapor in terreſtri quidē ſubſtātia conſiſtit, ſed quæ vi caloris fuerit attenuata. Verū magis etiam deinde innitendū illis eſt, quæ ratione potius tenuitatis hoc agunt, vel etiam proprietate ſubſtantiæ, quam caliditate: immo omnes in hoc conſentiunt, quod ea, quæ inſigniter calefaciunt, ſint quantum fieri poteſt, declinanda: quia excalefacti renes facilius deinde craſſiorem materiam, quæ iterum defertur ad ipſos, excoquunt & condenſant in calculum. Accommodata verò medicamenta huic negorio, vt à leuioribus incipiam ſunt amigdalæ amaræ, perſicorum nuclei, & ceraſorum. & eorundem (vt ſeptimo de Fac. ſimpl. medic. ait Gal.) gummi ſemina altheæ, maluæ, betonica. Laudat etiam Gal. ſecundo de alimen. facul. ſemina peponum, 6. autem de Facultatibus med. hoc attribuit radici rubi, vt renum calculos comminuat: ſed & radix lauri, ſemen, radixque hippomaratri, radix cyperi, cotyledon, ſuccus paliuri, ſcolopendrium, decoctio cicerum rubeorum, bdeliū Arabicum, pulegium, chamæpithis, & tādem quæcunq; vrinam cient, quorum copia ampliſſima eſt, & ſi omnia vellemus deſcribere, nimium excreſceret hæc tractatio. Sed ſunt aliqua, quæ id agere creduntur proprietate potius ſuæ ſubſtantiæ, quam manifeſtis aliquib. qualitatib. vt ſunt lapilli, qui in

A capitibus gambarorum fluuialiū menſe præſertim Maio reperiuntur, lapis qui in ſpongiis: ſed & cinis putaminum, vel corticum ouorum gallinaceorum, quæ reliqua ſunt poſt pullos in lucem editos, & cinis vitri. Sed inter potentiora medicamenta habitæ ſunt ſanguis hirci alti occiſi, & parati, exſiccatiq; ex arte, & vt antiqui omnes parare docuerunt: de cuius apparatu nolumus nunc longiorem habere ſermonem; quia res hæc ab omnibus fere deſcribitur: præterea & cinis ſcorpionum in camino exſiccatorum vt itidem medici docent. Sed horum omnium efficaciſſimum puluerem cenſuere, qui fit ex cineribus auiculę, quæ troglodītis à Græcis appel- B latus, quæq; hyemis duntaxat tēpore apparet, circa ſæpes autem, & muros verſatur: aſſatur autem in vitreato vaſe in clybano non valde calido, ne omnino comburatur. ſed & comeſta ſecundum quēcunq; modū, hoc eſt, aut elixa roſta, ita vt ſi etiā cruda comedatur, vim fere maiorem habeat, ait Auicenna: ſed & ſi ſaliatur ſeruari poteſt. Præterea & leporis decollati cinis, atque ita aſſati in vaſe vitreato in clybano tanquam præſtantiſſimum remedium habetur à multis non modo iunioribus medicis, ſed antiquioribus etiam. oleum vero ſcorpiorum & ſimplex, & compoſitum, ſi eo renes inungantur, nun parum poſſe prodeſſe creditur. Non modò autem hæc quæ vim habent lapidem comminuendi, & conducendi inferius, vtilia ſunt, ſed, ſæpe & ea, C quę aluum cient, vt Aetius teſtatur; quia quamuis purgantia medicamenta per ſe quidem calculum minimè trahere poſſint; dum tamen facultas expultrix à pharmaco excitatur, & inuitatur ad excretionem, non modo inſurgit ad ea expellenda, quæ à medicamento commouentur, verum & alia, ſi qua moleſta ſunt. Ita vt ne dum per hunc modū iuuanda ſit natura, verum & ventoſis lumbis, & dorſo adhibitis, & affixis voluerint priſci poſſe fieri velociorem & expeditiorem eius deſcēſum; ita tamen vt ſub dolente loco affigantur, & priori remota alia inferius affigatur; atque ſic ſemper deſcendendo paulatim ad inferiora detrahatur lapis, donec in veſicam delabatur. Reliquum autem eſſet, vt de ratione victus aliqua diceremus: ſed & ea fa- D cile ex iam dictis percipi ab omnibus fere poteſt. Nam cùm ea omnia fuerint expoſita, quæ occaſioni eſſe poſſunt, cur gignatur lapis in renibus, quęq; illum fouere poſſunt, nulli nō poteſt eſſe apertum ea omnia deuitanda eſſe. Vt tamen & id addamus, quod maxime vtile eſt, aluum lenē, & modeſte fluidam eſſe: quod ſi aliquibus ſit aſtrictior, illa excitetur, & procuretur omni ingenio, vt lenis reddatur, fluidáq; immo ſi aſſueſcat, qui his renum doloribus ſæpe obnoxius eſt aliquo facili, & leni medicamento per aliqua interualla, non tamen longa, illam ciere, & inuitare, nō parum inde vtilitatis aſſequetur: nam præter id quod per facilem hanc vacuationem ſubtrahatur fomentum generando la- E pillo, aſſueſcet etiam noxius humor declinare ad aluum, & inteſtina. Summatim autem, vt comprehendamus, victus ſit attenuans, vt tamen ſit ex media materia, non autem inſigniter calefaciens. Sed hoc non videtur prætermittendum, quantum ad panem ſpectat, quod panis his vtilior eſt, qui non ſit omnino expers furfuris: ſicut qui albiſſimi ſunt & ſimilaginei ab aliquibus appellantur, minime probandi ſunt: immo & furfuraceus panis comeſtus in prima menſa detergendo adiuuat deiectiones alui.

De Veſica affectibus. Cap. VIII.

Lec. 86. SIGVTI hæ particulæ ſunt inter ſe connexæ, nec altera ſine alterius ope poteſt ſuũ officium exactè abſoluere: nam oportet primum renes ſeroſum excrementum à iecinore attrahere, mox verò ad veſicę officium pertinet attractum continere, ac tandem excernere: ita poſt tractationem affectuum renum videtur iure merito de veſicæ affectibus eſſe agendum. Et quia quidem ſunt affectus, qui ad veſicam pertinent ſecundum quandam rationem, quam illa cum aliis ferè omnibus particulis cõmunem habet: alij verò ſunt priuati, propriiq́; ſoli veſicæ; de his poſterioribus priorem ſermonem habituri ſumus; quia ſicuti iſti ſunt priuatim ſecundũ propriam veſicæ, & eius officij rationem illi attributi: ita & priuatas curationis methodos requirũt: contra vero, vt illi cum aliis communem rationem habent, ſic etiam ſimilem expoſcunt curationem. Priuatos vero, & proprios morbos veſicæ eos in præſentia appellamus, qui reſpiciũt proprium munus, & proprium officium, quod illi à natura delegatum fuit. Quod vt clarius explanare poſſimus, conſiderandum eſt, vt ſtatim ab initio iſtius libri diximus. Officium veſicæ eſt admittere, & recipere ſeroſum excrementum, quod à renibus attrahitur, attractum ſubinde, vt attrahitur, atq; in ſubſtantia renũ percollatum eſt, depellitur per meatus vrinarios in veſicam: receptum ergo continet, vt ventriculum diximus cibum continere. Nam colligit ſe veſica per multiplices ſuas fibras, ac vndiq; vrinam comprehendit, vt nullum interius in veſica ſpatium inane relinquatur: id quod in nõ exiguam commoditatem animali cedit: nam ſi locus aliquis inanis relinqueretur in veſica, dũ moueretur animal, fluitaret vrina, vt fluitat humor in vtre non exquiſitè pleno, quod plurimum eſſet moleſtum. Et quamuis munus hoc, quo colligit ſe veſica, vndequaque ad omnia fibrarum genera ſpectet, præſertim tamen obliquarum, quę proprium facultatis contentricis ſunt inſtrumentum, munus hoc eſt. Quoniã autem homo cum ſtat, & ambulat, fundum veſicę ſuperius ceruix vero eſt inferior, in qua eſt meatus ſatis amplus, per quem effluit vrina, cum excernitur: fruſtra eſſet labor veſicæ in continendo, niſi aliquid eſſet commenta, quo conſtrictus meatus clauderetur, vt reciperetur in veſica vrina, ita namque efflueret: quod quanto impedimento, & moleſtię, cum cæteris animantibus, tum vel maximè homini eſſet, illi poſſunt aperte exponere, qui vrinam nequeunt detinere. Sagax ergo, & prudens natura, quæ nullius commoditatis vnquã obliuiſcitur, muſculum ceruici veſicæ eam in orbem cõprehendentem perinde indidit, vt & extremo inteſtino recto, ano inquã qui vt ſimilis eſt muſculo ani: ita & ſimile officium habet: contractis enim ſuis fibris conſtringit veſicę ceruicẽ ac ſubinde meatum claudẽs intercipit exitum vrinæ: atq; hoc etiam commento redegit excretionem vrinæ ad arbitrium animãtis. Nam cum muſculi ſint inſtrumenta motricis facultatis, quæ inter animales facultates eſt, quæq; ab appetitu, & cognitione regitur, vt animal ambulat, vt illi lubet ſic & excernit contentam vrinã, niſi ab aliquo morbo impediatur, quando voluerit. Vnde prior contentio ad naturalem facultatẽ pertinet, hæc autem ad animalem. At vero cum excernitur vrina, conſpirant iterum in vnum (vt partim 1. partim 6. de
Cap. 1 Loc. affect. tradidit Gal.) naturalis, & animalis fa-
Cap. 4. cultas, nam vis naturalis expultrix vſa miniſterio
A fibrarum ſuarum, maximè vero tranſuerſalium conſtringens, & contrahẽs veſicam, ſicuti ſi manu conſtringeremus, ex parte fundi vrinam exprimit, & expellit eam: adiuuant præterea & muſculi, non ille quidem ceruicis veſicæ, niſi quod laxat ſuas fibras, hoc eſt eas non amplius contrahit, ſed otioſas interim ab omni opere relinquit, ſed muſculi abdominis, qui cõprimendo, dum contrahunt ſe viſcera, quæ intra ventrem inferiorẽ, illa omnia, præſertim vero inteſtina, veſicam, & vterum ad expulſionem adiuuant. Sed quia nunquam vis expultrix expellit quidpiam, niſi excitetur, & ſtimuletur: vnde niſi veſica aliquam moleſtiam ex collecta, & contẽta vrina perciperet, ex qua concitaretur expultrix facul-
B tas, illa ad expellendum non incitaretur: ideo ad iſtius moleſtiæ ſenſum, neruorũ particeps facta eſt veſica. Sed cum corpori quidem veſicæ exigui admodum nerui ſint impertiti: idcirco veſica quatenus ad eius ſubſtantiam, vltra ceruicem exiguũ habet ſenſum: ceruicis vero nerui inſigniores ſunt, vnde & illa exquiſitioris ſenſus eſt. In his exponendis aliquanto longiores fuimus, vtpote quoniam nequit vnquam fieri, vt quæ à nobis dicenda ſunt, exquiſite poſſint intelligi, non cognitis prius his, quę nunc expoſuimus. Sed tandem inueſtigemus particulatim omnes differentias morborum, quibus veſica, vt eiuſmodi actionis, qua commode excernit
C vrinam, inſtrumentum eſt. Sed quia morbus eſt, qui particulæ actiones lædit, & nobis manifeſtiores ſunt actiones, ideo facilius erit differentias, & naturas morborum inueſtigare, ſi modos, & rationes cõtemplati fuerimus, quibus propriæ alicuius particulæ operationes aliquando lædi ſolent. Et quia generatim, & in vniuerſum tres ſunt omnino modi hi: quoniam aut penitus abolετur, & deperditur operatio: aut fit languida, & imminuta: aut (vt ſæpe in ſuperioribus libris diximus) vitiatur, & corrumpitur: facile & omnes hos modos, ſi animaduertere voluerimus, in actione veſicæ cum lęditur, inueniemus. Nam in aliquibus videmus interdum ita vrinam ſupprimi, vt nihil eius omnino reddi poſſit. Aliqui vero mingunt quidem, ſed parum, & longè minus, quàm conſuetudo, & ratio requireret. Cor-
D rumpitur vero, vel vitiatur actio, quando vel guttatim, & cum magna difficultate, & nimis frequenter cogimur mingere, vel cum ardore & cruciatu. Item quando nimium, & immodicum eſt vrinæ profluuium. Sequamur ergo in his modis explicandis propoſitum ordinem, atque incipiamus à ſuppreſſione vrinæ, & ſic de aliis ſubinde agemus.

De Suppreſſione vrinæ, & eo veſicæ affectu, quẽ ἰσχουρίαν Græci appellant. Cap. IX.

NEMO ferè eſt, qui modo his, quæ paulo ante expoſita ſunt, animaduerterit, nõ facilè poſſit percipere, non vnam eſſe rationem, qua poteſt vrina ſupprimi, ſed ſaltem duplicem: alteram quidem,
B quæ ex proprio vitio veſicæ occaſionem habet: alteram vero, quæ ex aliquo ſuperiorum partium affectu, præſertim vero renum. Nam cum ad veſicam pertineat vrinam illi à renibus amandatam recte adminiſtrare, neceſſe ſanè eſt, vt renum operatio præcedat, quia niſi renes ſeroſum excrementum à venis prius attrahãt, & in veſicam depellant, veſica nihil agere vnquam poterit. Quare deficientibus renib. à proprio officio, opus eſt, vt & veſica quoq; deficiat, non ex ſuo ipſius affectu, ſed eorum, à quibus vrinã reſpicit. Deficiunt autẽ renes, aut propter defectum

defectum alicuius naturalis facultatis in ipſis: nempe quia attractoria facultas ſit adeo facta imbecillis, vt nequeat ſeroſum excrementum à vena caua attrahere; vel quia expultrix, ita vt quamuis hæc attrahat; ipſa tamen non poſſit illud in veſicam depellere: & quia harum facultatum infirmitates ſequuntur aliquam inſignem renum intẽperaturam ideo ad renes attinent, quatenus ex ſimplicibus partibus coagmentati ſunt. Aut deficiunt ex aliquo vitio contracto in viis, per quas vrinæ trãſeundum eſt ad veſicam. Vitium autem id eſt, quia viæ illæ claudũtur. Viæ verò ſunt, primùm venæ, quæ emulgentes à noſtris dicuntur, quæ quidẽ adeo amplæ, & latæ ſunt, vt vix credã poſſe fieri, vt illæ obſtruãtur, claudantúrve. B Deinde verò meatus, per quos percolata vrina in renibus tranſit ad ventrẽ renum. Poteſt & in ventre fieri repletio, vel obſtructio, aut anguſtia. Poteſt poſtremu fieri obſtructio, vel anguſtia in vrinariis meatibus, quos *οὐρητῆρας* Græci appellant. Anguſtiores autem poſſunt fieri hæ viæ, aut ex nimia earum ariditate, qua in anguſtum contrahuntur, aut ex aliquo tumore præter naturam nimirum inflammatione, vel ſcirrho, vel id genus alio, aut ex craſſo aliquo humore in eis impacto, qui vel in calculum concreuit, vel nondum concreuerit, ſed craſſitie, & lentore etiam obſtruat: ſicuti poteſt & renes obſtruere, & eorum ventrem, C vrinarióſq; meatus, ſi in eis, vel ob magnitudinem, vel aſperitatem lapis hæſerit. Memini enim tres in variis temporibus Venetiis vidiſſe, viros ſanè non obſcuros, ſed nobiles, duos Venetos, tertium peregrinum, qui cum obiiſſent ex ſuppreſſo lotio, quod nullis vnquã remediis potuit euocari, poſt obitum ſecti fuere & reperti ſunt duo prægrandes lapides in renibus, qui impulſi fuerant verſus originem vreterum, & erant duri admodum colore mixto ex nigro & viridi: præceſſerãt autem renales dolores. Alium etiam vidi qui diu ægrotauerat in quodam hoſpitali, in cuius cadauere, cum illud ſecaremus, inueni pręgrandem lapidem triangularem ſimilem fructui quem tribulum appellant: qui à natura impulſus fuerat verſus vreteras, illáſque perforauerat, immo dilacerauerat. Sed de his renum affectibus, D qui vel in calculum, vel in tumorem aliquem alium præter naturam in eis exortum referendi ſunt, ac de eorum cauſis, vel ſignis nihil in præſentia dicemus, cum ad tractationem priorem quæ de renum affectibus inſtituta eſt, hæc omnia ſpectent: ſicuti etiam ſpectat ratio illos curandi. De intemperaturis verò renum non egimus quidem particulatim, ne tempus conteramus: quia de illis agemus, vbi de diabete ſermonem ſimus habituri. Vnde reliquum eſt, de ſuppreſſione vrinæ in præſentia verba faciamus, quæ omnẽ cauſam, & occaſionem ab aliquo proprio vitio in veſica contracto habuit: ſicuti fit quando vrina ſine illo impedimento in veſicam vſque defertur, neque tamen à veſica excerni poteſt, ſed vel inuita natura continetur, & tũc propriè retentio hæc *ἰσχουρία* à Græcis dicitur. E Nã quamuis etiam ob ſuperiorum partium aliquod (vt diximus) vitium vrina non emittatur, ea tamen affectio, vel hoc ſymptoma (vt 2. de Cau. ſympt. teCap. 2. ſtatur Gal.) nõ propriè iſchuria dici conſueuit. Sed vt de renibus dictum à nobis eſt, ita & de veſica dicendum eſt: nempe quod multæ ſunt cauſæ, quæ veſicam impediunt, quo minus poſſit vrinam effundere: videlicet aut quia vires, quibus vtitur veſica in expellendo, adeo imbecilles factæ ſunt, &

A quaſi emortuæ, vt non poſſint vrinam exprimere, aut quia in via eſt aliquid: quod eius tranſitum impedit. Sed prior ratio ad veſicam attinet ratione, qua ex ſimplicibus partibus conſtituta eſt: altera vero, in quantũ inſtrumentaria particula eſt, & vitiari poteſt eius conformatio: nã affectus is, qui hoc pacto exitum vrinæ impedit, morbus propriè eſt in via. Sed quia quæ ſimplicibus particulis attribuuntur, priora ſecundum naturam & ſimplicia ſunt; ideo de illis prius agemus. Reuocandum tamen in memoriã eſt, quod diximus in priori capite, quod tria neceſſaria ſunt ad hoc, vt comoda, & opportuna fiat vrinæ excretio: primũ ſenſu per quem percipiatur ſtimulus vrinæ irritantis expultricem facul- B tatẽ, vt inſurgat appetentia excretionis: deinde robur vtriuſq; facultatis mouentis veſicam ad expreſſionem: nempe & animalis, quæ muſculis abdominis ad hoc opus tanquam inſtrumento vtitur, atq; naturalis, quæ (vt diximus) vtitur fibris, præſertim tranſuerſis. Vnde quæcunque harum facultatũ lædatur, fit impedimentum excretioni vrinæ: & ſenſus quidem veſicæ auſertur ex aliquo vitio in neruis, qui ſenſum veſicæ impertiuntur, ſicuti in paralyſi, & ſtupore, aut totius corporis, aut particularũ pertinentium ad veſicam: ita etiam, ſi deficiant muſculi ventris, qui & ipſi præſertim ob paralyſin, ſtuporem, vel apoplexiam ſolent deſtitui a ſua fun- C ctione. Memini enim me vidiſſe Venetiis nobiliſſimum quendam patricium Venetum, cui poſt reſolutionem vtriuſque cruris immo totius inferioris partis corporis ferè à lumbis infra, ſuppreſſa eſt vrina, & veſica adeo vrina repleta intumuit, vt putarent nonnulli medici eum inflãmatione, vel ſcirrho fuiſſe arreptum: ob paralyſin vero nullũ percipere dolorem. Sed tandem ego accedens, & comprimẽs vtriſq; manibus, & illis cancelatis ventrem inferiorem, expreſſi vrinam, donec fuit inanita veſica, ac deinde per plures dies non poterat niſi hoc modo extrahi vrina: quæ (vt tunc exiſtimaui) habebat retentionis duplicem cauſam ex vna, eademq; occaſione procedentem, ſtuporem neruorum, qui ſenſum veſicæ auferebat, & reſolutionem muſculorum abdominis. Non minus etiam interdũ intercipitur D exitus vrinæ ex imbecillitate, & langore expultricis facultatis naturalis in veſica, cuius inſtrumenta ſunt fibræ præſertim tranſuerſæ, ex quibus intertexta eſt eius tunica propria. Fit autẽ imbecillis hæc facultas; aut ex aliqua intemperie, præcipuè verò frigida, vel humida: interdum tamen & ex nimia eius repletione, & diſtenſione: ſicuti quando diutius vrinam detinemus, vel quia aliis negotiis intenti, neque ſtimulum, qui nos ad mingendũ incitat, ſentimus, & mingere obliuiſcimur: vel etiam ſponte, & ex deliberatione vrinam retinemus, vel ob verecundiam præſentium, vel ob rationem quampiam aliam: laxiores enim fibræ fiunt, tum ex diſtentione à nimia veſicæ plenitudine, tum vero ex nimia continentia, ac ita languidiores, vnde difficilior deinde E fit vrinæ expulſio. Retinetur etiam vrina interdum ex aliquo vitio in viis per quas fit expulſio vrinæ, vt in meatu, qui eſt in ceruice ipſius veſicæ, & pertingit ad meatum penis vſque ad extremam glandem: quod quidem vitiũ corrumpit naturalem illius particulæ ſtructuram, & conformationem. Vitium autem illud eſt, vel conſtrictio, & anguſtia meatus, vel eius obſtructio, & obturatio. Fieri autem poteſt aſtrictio, & anguſtia aut ex ariditate: quod maximè fieri poteſt in ardentiſſimis febribus, quẽadmodum

enim

enim ſæpe videmus, quod ex nimia oris ariditate,
Cap. 2. non poſſunt (vt 3. de Sympt. cau. teſtatur Gal.) ne-
que loqui, neque etiam expuere, niſi prius os hu-
mectetur: ita exſiccata nimis veſica, vel eius meatu
fit mictus difficilis: nam & propterea creatæ ade-
noſæ quædam glandulæ vtrinque adhærentes, vt 14
Cap. 2. de Vſu part. ait Gal. quæ humectant, & quaſi deli-
niunt eas particulas, quæ cùm ea ſiccitate areſcunt,
fit difficilis mictus. Aut fit anguſtia ex aliquo tumo
re præter naturam ſubnato in meatu vel in locis ad
illum pertinentibus, vt eſt inflammatio, vel alius a-
lioquin tumor frigidus, aut caro ſuper excreſcens
ex aliquo vlcere in veſicæ meatu, aut ex verruca,
aut callo, vel cicatrice aliqua craſſiori. Obſtructio
verò fieri poteſt à craſſis, & lentis ſuccis congeſtis,
tum in collo veſicæ, tum in canali, per quem effer-
tur vrina, item à grumo cõcreti ſanguinis, vel craſ-
ſioris puris, item & à calculo in veſica genito, quã-
do incumbit ceruici, & origini meatus, per quem
vrina excernitur: & facilius, frequentiuſq; interci-
pitur vrinæ exitus, cum paruus eſt lapis, quam cum
maior. Hæ itaque ſunt affectiones, à quibus lædi
poteſt vrinæ excretio, quæ ſi magnæ fuerint (vt eo-
dem tertio de Sympt. cauſ. docuit Gale.) omnino
vrinam retinent: ſi autem leuiores eius exitũ diffi-
ciliorem, & languidiorem reddunt. Quarum cau-
ſas facilè quiſque ex præcedentibus percipere po-
terit, neque in illis explicandis videtur conterendũ
tempus: vnde ad ſigna earum exponẽda ſermonem
conuertemus, poſtea verò ad curationis rationem.
Lect. 87. Primùm ergo inquirendum, & diſcernẽdum eſt, an
ſuppreſſa ſit vrina ob vitium in veſica contractum,
vel ob defectum ſuperiorum partium, nẽpe renum
& meatuum: & hæc diſcretio quidem recte fieri
poterit, ſi conſiderauerimus primũ, an aliquid præ-
ceſſerit, quod aliquod vitium in renibus fuiſſe con-
tractum ſignificauerit: quia ſi renes vitio caruerint,
neceſſe eſt à veſica pendere vniuerſam læſionem.
Deinde conſiderandũ eſt, an veſica vrina replea-
tur, vel inanis remaneat, quia ſi defectus ſit in ſupe-
rioribus partibus, vrina ſuperius retinetur, nec ad
veſicam deſcendit: vnde aliquando in renibus pon-
dus ſentietur, & id ſi eſſet in eis aut calculus, aut alia
craſſa materia obſtruens, aut in loco infra renes, ſi
meatus vrinarij eſſent obſtructi: quoniam ſi vrina
eſſet ſuppreſſa ob imbecillitatem attractricis facul-
tatis in renibus, non perciperetur aliquid, cũ nulla
aut exigua fieret ad renes attractio. Sed ſi integra
ſit omnis renum actio neq; in eis ſit obſtructio, vri-
na defertur quidem ad veſicam, quæ cum deinde
excerni nequeat, repletur, & intumeſcit veſica: vn-
de ſi tractetur pars inferior ventris ſupra pectinem
percipitur tumor manifeſtus, & tẽſio interius veſi-
cæ plenæ humoris. Quod ſi quis æneam fiſtulã in-
tromittat, ac per eam effluat vrina, iam certior erit
vrinam omne in veſica eſſe, nõ in ſuperioribus par-
tibus: vnde mox reliquum erit inquirere, quodnam
vitium illud ſit. Primo autem de Loc. affect. docuit
Cap. 1. Gal. hoc periculo facto cognoſcere, an ex imbecil-
litate expultricis facultatis veſicæ ſit ſuppreſſa vri-
na, nẽpe collocato ita homine, vt ceruix veſicæ de-
cliuis ſit manu appoſita tumori in ventre inferiori
excitato ex veſicę plenitudine, vel altera, vel vtriſq;
cancellatis, locus prematur: nã per compreſſionem
expreſſa vrina excernetur. Sin autem ex ſtupore ve-
ſicæ ob aliquod vitium in neruis veſicæ nullus ſti-
mulus erit, nullum deſiderium mingendi. At ſi ob
ſtuporẽ muſculorum abdominis, cum muſculi non
A ſolum iuuent ad excernendum lotium, verum & ad
reliqua etiam (vt ſuperius fuit expoſitum) alui ex-
crementa, non modo illis affectis difficilis, & impe
dita erit vrinæ eiectio, ſed & alui excrementorũ, &
alia præterea officia omnia, quæ ad muſculos perti-
nent. Quod ſi ex vehemẽti ariditate, præſertim ca-
nalis, per quem vrinam veſica excernit, ſpectandus
primum corporis habitus, quia hoc non ſolet acci-
dere, niſi illis, qui maximè graciles emaciati ſunt,
maximè vero ſecundum partes ventris: deinde vero
conſiderandum, an cauſæ præceſſerint, quæ potue-
rint plurimum partes illas exſiccare, ſicut nimius la-
bor, præſertim vt eſſet laborioſa nimis equitatio,
febres ardentes vel longæ. Sed nihil magis poteſt
B abſumere humorem harum partium, quàm vt 14.
Cap. 12. de Vſu par. ait Gal. frequẽtior, & nimia venus, quia
vna cum ſemine lentus humor, qui in adenoſis ca-
runculis generatur, in venere exhauritur. Tertio &
hoc aduertendum, quod cum ex ariditate meatus
quaſi collapſus ſit anguſtior, vt non poſſit tranſitu-
ram vrinam admittere, illi, qui ita affecti ſunt, ne-
queunt mingere, niſi multa collecta vrina: nam
multa deſuper confluens vrina facilius canalem a-
perit. At vero ſi ex aliquo tumore præter naturam
fiat ſuppreſſio: ſiquidem tumor ſit inflammatio,
primum ſæpius ſolent præcedere cauſæ aliquæ ma-
nifeſtæ inflammationis, in quibus hæ ſunt præci-
C puæ, plaga aliqua inſignis, contuſióve partium cir-
cunſtantiũ veſicæ, & præcipuè eius ceruicis, vt ſunt
fœmora, & aliæ inter ea partes: Ego ſæpius vidi ſu-
bortam eſſe ibi inflammationem ex importuna, &
violenta intromiſſione fiſtulæ æneæ, concitato ni-
mirum dolore, & ſubinde fluxione calidiorum hu-
morum ad dolentem locum. Sed & adſunt inflam-
mationis ſigna, ſicuti dolor non exiguus, continuus
quidem, verum vehementior, quando locus com-
primitur, percipiturque tumor in ea parte renitens
comprimenti, præterea vero & febris, ſi tamen inſi-
gnis fuerit inflãmatio: ſed ſi tumor frigidus fuerit
vt ſcirrhus, fiet paulatim anguſtia viæ, & difficilis
mictus: ſicuti hi tumores paulatim creſcunt, cũ ve-
ro aliquantiſper creuerit, percipietur aliqua graui-
tas, introducta etiam ænea fiſtula percipietur an-
D guſtia & durities, quæ efficient, vt difficilis fiat in-
troductio fiſtulæ. Eodem modo etiam deprehẽde-
tur verruca, ſi increuerit in eodẽ canali, adacta nem-
pe fiſtula. Quòd ſi vlcere præcedẽte excreuerit ca-
ro, quæ viam vrinæ claudat, primũ neceſſe eſt præ-
ceſſiſſe ſigna, quæ indicauerint vlcus fuiſſe contra-
ctum, ſicuti eſt dolor in loco exulcerato, præſertim
vero inter mingẽdum, ſed & puris aliqua excretio,
vel ante excretam vrinam, vel cum ea: præterea ve-
rò & facto periculo ex ænea fiſtula certiores fieri
de hac re poſſumus: nã primum dum fiſtula adigi-
tur, dolor locum vlceratum indicabit: poſtea vero
ex impulſu fiſtulæ confracta ea carũcula exibit qui
dem vrina: mox vero nõnihil etiam ſanguis ſeque-
E tur, ſed & fruſtula aliqua confractæ carnis conſe-
quentur. Quando autem vrinæ exitus ex obſtru-
ctione à materia cõgeſta, vel in canali vrinario; vel
ad eius initium intercipitur, ſiquidem ea fuerit pi-
tuitoſa, craſſa, & lenta, cognoſcendum illud erit re-
ſpiciendo (vt 1. de Lo. affect. docet idem Gal.) ad
anteactam victus rationem, nempe ſi & apta fuerit
ad gignendam talẽ pituitam: deinde vero ſpectãda
eſt & vrina ſi qua mingitur ſi ea alba, & cruda fue-
rit, ſi reſideat in fundo huiuſmodi materia, ſi in ea
innatent quædam quaſi filamenta alba, aut fruſtula

iſtius

iſtius generis materiæ. Sed ſæpe impoſita fiſtula & educta ſecum talem materiam educet. Verùm ſi ex concreto,& grumoſo ſanguine in veſica fuerit obſtructus meatus,cùm ſanguis ille ſoleat,aut è renibus effundi, aut ex vlcerata veſica,rationi quidem videtur cõſentaneum,quod fuerit, antequam concreſceret ſanguis aliquis cum vrina reiectus:quamuis (vt ibidem teſtatur Gal.)neque hoc ſit neceſſe: poteſt enim ex vlcere veſica paulatim ſanguis, vt exit,ita concreſcere,atque ita etiam cùm è renibus Cap. 4. in veſicam effunditur. Verùm ait ille 6.de Loc.affe. quòd ſi ea ſympromata obſeruauerimus, quæ ſanguinem in veſica concretum ſolent conſequi,nunquam decipiemur:nam ea & magna,& verẽda ſunt: quin & ad animi deliquium perducunt, facieique, & corporis pallorem,pulſúſque paruus imbecillis, & creber fit,conflictaturque ægrotus,& exoluitur. Sed & alio experimento poteſt (ait ipſe) res hæc explorari,nempe exhibito aliquo medicamento in potu,quod calculos comminuendi vim habeat, & illo ex oxymelite,aut etiam ſolo oxymelite. Sæpe enim his ſanguis in veſica concretus diſſoluitur, & cũ vrina mingitur. Præterea & fiſtulæ introductio nos de hoc poterit certiores facere:nam neque fieri poterit, quin dũ extrahitur fiſtula,aliquid in extremitate appareat, quod ſanguinem grumoſum ineſſe demonſtret. Vbi autem non ſanguis,ſed pus concretum obſtruat,cum plerumq; pus id aut è renibus defluat,ſi vel abſceſſus fuerit in eis ruptus,vel inſigne aliquod vlcus fuerit exortum,aut etiam itidem in veſica:neceſſe eſt ea præceſſiſſe,quæ hæc vitia in eis fuiſſe contracta oſtenderint,nempe ſi anteaquam ſupprimi vrina cœperit,dorſum è regione renum indoluerit,poſtea verò horrores, rigoreſq; parui non ſine febre ſuperueneriot:ſicuti aliquãdo Cap. 4. (vt 6.de Loc.affect.ait Gal.)accidit,vt cum ſecundum veſicam aliqui doleant, mox horroribus correpti,& febre ſint:alij in ſepto tranſuerſo,thoracéque nonnulli in dextro præcordio:quæ quidem ſuperueniſſe conſentaneũ rationi eſt:quia factus fuerit abſceſſus in loco dolente:quo deinde rupto,pus fuerit inſtituto naturæ per renes expurgatum. Sed præter hæc,ſi quis obſeruauerit præterea modum, quo pus excernitur,non parum illi proderit ad cognoſcẽdum,vnde effluxerit pus: quoniam ſi pus ſolum interdum nulla intermixta vrina exeat, manifeſtum ſignum erit ſuppurationem fuiſſe factam in veſica,vel partibus ad eã pertinentibus. Sed ſi cum vrina ſemper erit mixtum pus,pro ratione mixturę poterit diſcerni locus, vnde profluit: quia ſi vrina fuerit turbata,& æqualiter cum pure mixta, oſtendet à partibus ſupra renes cõſiſtentibus prodiiſſe: in longa enim via exquiſita illa mixtura fieri ſolet. Cùm verò inæqualiter mixtum eſt pus,& quaſi per vrinam innatans, in renibus pus id fuiſſe genitum oſtendit. Quãuis & inducta fiſtula poſſit,vt ſanguinem,ita etiã pus contineri in veſica oſtendere:non tamen oſtendit locum vnde effluxerit. Sæpe etiam cum ex vlcere pus excernitur, cum vrina effluunt quædam veluti ramenta, quæ quadam ſubſtantiæ proprietate oſtendunt locum affectum:nam quæ à veſica abraduntur,quaſi ſquamulæ quædam videntur:à renibus autem quaſi carunculæ. Reliquũ autem eſt,vt & de calculo aliqua dicamus,qui & ipſe interdum obſtruens meatum, vrinæ exitum impedit. Signa itaq; calculi contracti in veſica hæc ſunt, quæ 1.de Loc.affec.refert Gal.nempe vrina cruda, & aquæ ſimilis,in qua ſabuloſa ſubſidere ſolent pudendi prurigo, tum intenti, tum laxi, vt hic etiam addamus,quod ſi inſignis fuerit lapis,aliqua percipitur grauitas in veſica;& ſi aſper fuerit,ardor in vrinando, & interdum veluti furfures ex abraſione veſicæ,in deſcẽſu graduũ,præſertim ſi per inſultus fiat, dolor percipitur, & veluti conuulſio in ceruice veſicæ. Verum cum ex calculo ſupprimit ortum ſi ſuſpẽdatur ægrotus,vel attollatur cruribus,ac concutiatur: cognoſcere ex eo licebit, quod ita facilè fieri poterit,vt excuſſo lapide ex veſicæ ceruice,qui meatum eius obſtruebat,vrina excernatur. Quod ſi neque hoc periculo ſemel,aut iterum facto reddatur vrina,poſtremo demiſſa fiſtula ænea in veſicam poteris de hac re fieri certior, ac ſimul etiã opem laboranti afferre : quia & lapidem reperies, & repertum ea fiſtula à ceruice repellere poteris, vt mox vrina eiici poſſit. Sed ad rationem curationis horum affectuum, poſteaquam in illis ſatis ſumus vagati accedamus.

De ratione curandi, & ſuccurrendi illis,quibus ſupprimitur vrina. CAP. VIII.

Lect. 88. PRo diuerſa ratione affectuum,à quibus pendet vrinæ ſuppreſſio,varia etiam eſt inſtituenda curatio,cum ſemper natura affectus modum curationis demonſtret. Vnde quando ob veſicæ imbecillitatem, quæ facultati eius expultrici accidit, retentio vrinæ fit, cauſa imbecillitatis remouẽda eſt (vt in præſentia de ea affectione ſermonem non habeamus, qua ſtupor, vel reſolutio muſculis mouentibus abdomen ſolet accidere, quia de his in vniuerſum vbi de ſtupore & reſolutione neruorum fuit inſtitura tractatio ſatis egimus) & eadem eſt huius ratio,ſicut & reſpectu expulſionis inteſtinorum:& præterea is non eſt proprius veſicæ affectus, ſed conſenſu laborat. Idem etiã dicemus, quando veſica ex vitio neruorũ ad eam pertinentium a ſenſu deſtituitur:proinde de propriis veſicæ vitiis agẽdum erit. Remouenda itaq; imbecillitas veſicæ erit quæ (vt ſæpius diximus) remouetur remota intemperatura, quæ illam imbecillitatẽ induxit. Et cum illa,& cũ materia poſſit eſſe,& ſine ea:ſi fuerit cum materia, prius materia erit vacuanda; mox intẽperies tranſmutanda. Materiã vero quomodo diuerſis medicamentis pro diuerſa eius natura oportet vacuare,ſatis ſuperque fuit ſuperius expoſitum. Cum autem iam citra materiam fuerit,ad immutandam impreſſam intemperiẽ erit accedendum,idq; contrariis tam fomentis,quàm cataplaſmatibus:interdum & inſeſſionibus. Et quia ab humiditatę laxãte, & molliente ſubſtantiam veſicæ id fieri ſolet, quæ aliquando cũ frigore coniuncta eſt,aliquando cum calore exſiccantib. agendum erit,tum calefacientibus, tum refrigerantibus, pro vt res magis exigere videbitur,tã ex herbis,& radicibus paratis medicamentis,quã oleis,& id genus aliis rebus:ſemper tamen aliquid aſtringẽs erit addendũ,vt ſubſtantiam veſicæ colligens illi robur addat. Particulatim verò harum rerum materiam non exponemus:earum ſiquidẽ ſylua magna deſcripta in libris medicamẽtorum reperitur, de qua & nos ſuperius non ſemel egimus. Quod ſi ex ſicciori intẽperatura,& ex ſqualore præſertim meatus ceruicis veſicæ ſit interceptus vrinæ tranſitus illi occurrere oportebit cõtraria ratione,nẽpe humectantibus;primũ quidem iis, quæ victus rationem ſpectant,nimirum (vt quẽadmodum docuit Gale. 14. Meth. victus inſtituatur,) Cap. 11 quo refici,& plenius ali poſſit corpus:& ea exhibeãtur, quæ boni ſunt ſucci, & humidum alimentum præſtant:

præſtan: : quantum verò ſpectat ad medicamento-
rum [illegible]tum, ea omnino erunt huic negotio apta, quę
humectant, & molliunt, quęq; ſunt ſubſtantiæ olea-
gineæ, & vnctuoſæ, vt tamen & balnea aquæ dulcis,
in quibus maluæ folia, & radices althææ pedeſq;, &
capita veruecum incoquantur, non ſint alienæ, imo
aptiſſimæ ad hanc curationem. Quando autem vri-
na retinetur ob ſubortum aliquē tumorem in mea-
tu vel canali, per quem vrina tranſiens excernitur,
duplex exurgit ſcopus: nam cum tumores, quicun-
que illi ſint non poſſint plerunque tolli, diſcutique
breui tempore, interim verò vrina contenta ſtimu-
lans veſicam & replens diſtendénſque tantam affe-
rat moleſtiam ſymptomatáque adeo moleſta con-
citet, vt tandiu eorum incommodum, donec cure-
tur tumor ferri nequeat: ideo interim aliquid mo-
liri oportet, quo dum curationem tumori adhibe-
mus, extrahi poſſit vrina; deinde & curationem tu-
moris aggredi. Commune autē ingenium & reme-
dium ad extrahendam vrinam ſuppreſſam, quacun-
que de cauſa facta fuerit ſuppreſſio, eſt fiſtula ænea
quā iuniores ſyringiam Gręco vocabulo appellār,
qua per penem in veſicam introducta, vniuerſa a-
qua educitur. Non multo autem negotio à peritis,
& aſſuetis introducitur: quamuis ab illis, qui aſſueti
minimè ſunt, dum vi impellere volunt, nō exiguos
errores fuiſſe commiſſos quandoque vidimus; diſ-
ruptis enim illis viis, & ex dolore irritatis, concita-
ta humorum fluxione, ingentes excitatæ fuere in-
flammationes: præſertim vero vſum fiſtulæ cauen-
Cap. 1. dum eſſe cenſuit Gal. 1. & 6. de Loc. affec. in inflam-
Cap. 4. matione; quia cum affectus is ſit doloroſus, pluri-
mum exacerbaretur locus, & inflammationi cauſa
eſſet incrementi. Cum ergo inflammatio intercipit
exitum vrinæ, duo nobis ſunt imprimis cōſideran-
da: primum quonam pacto procurandus ſit exitus
vrinæ, ne præter alia incommoda, quæ vrina diu re-
tenta poteſt afferre, hoc etiā accedat, quod diſten-
ſa veſica, dum à multitudine congeſtæ vrinæ reple-
tur, maiores cōciret dolores & ſubinde inflamma-
tionem augeat: deinde vero, vt curatio inflamma-
tioni adhibeatur. Primum itaque procurare docuit
Cap. 1. Gal. 1. de Loc. affect. fomentis ex aqua calida, & o-
leo: nam his ſolet ſubſidere tumor, & leniri dolor,
vt facilius deinde vrina procedat. Ergo imperan-
dum eſt ægrotanti, adhibitis fomentis, vt mingere
nitatur: cui & miniſter opem hac in re ferre poteſt
ſi tumorem veſicæ ſenſim deorſum verſus compri-
mat. Veruntamen tutiùs erit, antequam his manus
admoueamus, vt reuellamus humorē confluentem
ad veſicam, præſertim ſi corpus fuerit plenum: ea
enim quæ laxant in initio, cum corpus plenum eſt,
occaſioni ſunt (vt tum alibi ſępe, tum vero in medi-
cinali arte tradidit Gal.) cur maior ad locū fluxio
concitetur. Vnde de propria curatione inflamma-
tionis veſicæ ſermonē in præſentia habeamus, quæ
eadem in vniuerſum eſt cum reliquarum inflāma-
tionum curatione: nempe vt ſtatim à principio re-
uellendo reprimamus fluxionem humorum ad ve-
ſicā: reuulſio autem commodiſſimè, & citiſſimè fie-
ri poteſt, ſi vena ſecetur, modo aut ætas, aut vires,
aut aliud quidpiam eorum, de quibus nō ſemel ſu-
perius, egimus non obſtet: non ſemper autē eadem
ſecanda eſt, ſed pro ratione diuerſi corporis ſtatus,
ſuperior, vel inferior erit ſecanda. Quamuis enim
Gal. vbiq; ferè venas, quæ ſub poplite ſunt, vel pro-
pè malleolos in affectibus vteri, veſicæ, & coxendi-
ce cædendas eſſe cenſuiſſe viſus ſit: ſicut tamē in co-

A xendice, & vtero cum multa eſt copia ſanguinis in
corpore, ad reuulſionē inſignem venas à principio
ſecandas eſſe voluit ſuperiores in cubito, vt ſenſere
etiam Paulus, Ætiuſque & alij ferè omnes antiqui,
cū nulla poſſit præterea excogitari ratio diuerſa in
affectibus veſicæ: ita putarem in his etiam venam
in cubito primum inter initia ſecandam, mox vero
ſi opus præterea & deriuatione fuerit, eam quæ in
cruribus ſub poplite vel ad malleolos eſt, pertun-
dendam. Quibus peractis, particularim localibus
appellatis medicamentis erit agendū: iiſdem ſerua-
tis ſcopis, indicationibúſve, quæ in aliis inflamma-
tionibus ſolent ſeruari: nimirū vt primum refrige-
rantibus, & aſtringentibus repellamus: deinde vero
B digerentia repellentibus immiſceamus, poſtea in-
clinante inflammatione ſolis digerentibus vtamur
tum fomentis, & illitionibus, tum etiam cataplaſ-
matibus, & his diuerſimode, pro ratione impetus,
& multitudinis, caliditatiſq; confluentis ad locum,
vt tamen & hic agamus, ſicut in aliorum viſcerum
inflammationibus agēdum eſſe docuere antiquio-
res medici, nempe ne medicamentis actu frigidis
vtamur: nam veſicæ, & eius ceruicis ſubſtantia, quæ
neruoſa ſatis eſt, & exāguis, à frigore actu lædi plu-
rimum poteſt: vnde calida potius ſunt adminiſtran
da. Vt tamen & hoc addamus, quod ſi ſequamur an-
tiquos (vt Auic. ſecutus eſt Fen. decimanona) vſus
C eorum, quæ refrigerant, & repellunt, non eſt vtilis,
ſi longus fuerit, & multus, tum quia (vt idem teſta-
tur) facile induratur: propterea quod membrū hoc
(vt diximus) neruoſum eſt & frigidum: tum vero,
quia morbus is (vt Ætius ex ſententia Rufi ſcriptū
reliquit) acutiſſimus eſt, & ſæpe lethalis, nam cum
augetur, ſymptomata excitantur grauiſſima, & mo-
leſtiſſima: præter acutā enim febrem, & ſitim vehe-
mentem, & vomitum bilioſum, & quandoque ex-
tremarum partium refrigerationem, linguæ nigre-
dinem, & delirium, quæ ſunt & aliis multis interio-
rum viſcerum inflammationibus communia, par-
ticulatim ſequitur (vt paulo ante diximus) vrinæ
exquiſita ſuppreſſio, nec modo vrinæ, verum etiam Com. 71.
(vt Hip. 2. Prognoſt. necnon & Gal. teſtantur) de- 2 & 3.
D iectionum alui, & dolor vehemens, qui præſertim
dum non ſinit dormire, neque alioquin quieſcere,
hominem interficit. Supprimitur vero aluus, tum
quia tumor increſcens vrinæ, & deiectionum tran-
ſitum intercipit: vrinæ quidem, propterea quod re-
plet meatum eius, deiectionum vero, quoniā com-
primit inteſtinum rectum: tum etiam quia hæc ex-
crementa (vt ibidem Gal. exponit) dum tranſeunt
per locum affectum, præſertim deiectiones alui, ſi
aut duriores, aut bilioſæ ſint, dolorē non exiguum
concitant: vnde homo cum ſibi deiiciendum eſt, à
dolore deterritus non audet illam actionē aggredi
quo fit deinde, vt ſit neceſſe rem cito tractare cum
iis, quæ molliendo, & digerendo dolorem ſedare
poſſunt, & præterea faciliorem exitum horū excre-
E mentorum parare: vt ſunt ea, quæ nuper retulimus,
nempe inſeſſiones, fomenta, præterea & clyſteres
confecti ex materia eiuſdem rationis, vt aliquando
(ſicut Rufus teſtatus eſt) cogamur & ſtuporem in-
ducentibus vti, quæ tamen per anū potius iniiciun-
tur. Auic. vero Raſin ſecutus ait, quod ſi in veſicam Loc. eſ.
per fiſtulā poſſet inter initia ſine multo dolore inii-
ci mucilago pſilij mixta ex lacte aſinę, vel lac aſinę
cum aqua hordeacea: vtiliter iniiceretur, hæc enim
leniunt, & molliunt, refrigerántq; & ſubinde dolo-
rem ſedant. Cū vero res venerit ad incrementum,
lac

lac aſinæ ex aliqua adipe, ſicuti eſt gallinaceus, ita vt in lacte aſinæ, vel muliebri calido indatur liquefacti adipis quantum videatur poſſe eſſe ſatis; hæc enim maiorem vim digerendi habent. Laudāt præterea iidem caſſiam Ægyptiam, hoc eſt ſi liquor niger ex ſiliquis extractus ex lacte muliebri diluatur, & iniiciatur: quod quidem medicamentum Arabum inuentum eſt; cùm Græcis veteribus incognita fuerit id genus caſſia, atque forſitan ad vſum eius in his affectibus fuere adducti à tranſitu, vt conſueuere empirici à ſimili. Nam (vt teſtantur Arabes omnes) caſſia vim habet reſoluendi calidas oris & pectoris inflammationes: immo vſus eius laudatur eadem de cauſa in podagris, & chyragris, calidis, ſi loca affecta liniantur hoc liquore: & cùm (vt diximus) hæ partes inferiores, nempe anus, & quæ ad ipſum pertinent, naturæ multam habeant cum ore, & partibus ad illud attinentibus ſimilitudinem, ſimilem ferè medicamentorum rationem requirunt: quare neque mirum deinde eſt, ſi caſſia poteſt in his quoque inflammationibus eſſe vtilis. Verum & id conſiderandum, quod quia fiſtulæ vſus (vt ſuperius diximus) non eſt admodum commodus; quoniam propter anguſtiam, & obliquitatem viarum poteſt affectas partes aſperare, & præſertim in virili corpore, in quo (vt docuit Rufus) longior eſt ceruix veſicæ: & meatus tortuoſior: nā in mulieribus ob breuitatem ceruicis facilior eſt, & minori cum moleſtia fiſtulæ introductio: propterea Auicenna ait quod ſi dolor vetet, quo minus poſſimus hæc in veſicam fiſtula iniicere, clyſterib. in aluum iniiciantur: adeo enim coniunctæ ſimul ſunt, & affines duæ hæ particulæ, vt per inteſtina poſſit vis medicamentorum ad veſicam laborantē pertingere: ex hac autem connexione ſæpe contingit vt cùm inflammatur veſica, conſequatur & teneſmus, conſentiente recto inteſtino cum veſica. De victus autem ratione non eſt, cur multa dicam: nam cùm veſicæ inflammatio eſſe ſoleat in morbis valdè acutis, victus ratio congruentis morbis acutis erit accommodatior, nempe quia tenuis ſit: imprimiſque abſtinendum erit à vino, ſicut in pleriſque aliis acutis morbis. Et de hoc quidem affectu ſatis hæc in præſentia eſſe poteſt, cum multa ex iis, quæ de inflammatione renum dicta ſunt, huc trāſferri poſſint; cum ferè ſimilis ſit huius, & illius curatio: niſi quod aliquantiſper fortiora medicamēta veſica requirit. Verum quoniam inflāmatio hęc, ſicut & aliæ ſæpe digeri & diſcuti nequit, quamuis omnia ex arte, & ratione fiant: ſed interdum ſuppurantur, & in abſceſſum trāſeunt: fiunt etiam tubercula interdum in veſicæ meatu, vel in ceruice eius, quæ ſemper ferè ſuppurantur: Ideo de his aliqua etiā ſunt dicēda, vt rem abſolutam habeamus. Id genus autem tubercula, cum ſuppurantur, aut cum videtur inflammatio vergere ad ſuppurationem, procurandum, vt maturentur cito, & ſuppurentur, vt deinde rupto abſceſſu effluat pus, ac mox expurgato pure vlcus detergatur, & mundum reddatur; & tandem (vt Auicenna teſtis eſt) ſimilis eſt horum curatio curationi tuberculorum extuberantium in renibus niſi quod medicamentis opus eſt valentioribus in veſicæ quàm renum tuberculis, ſi de illis loquamur, quę bibuntur, aut deuorantur, nam alias etiam fuit expoſitū, quod quo longior via eſt medicamentis, qua perueniendum eſt ad affectum locum oportet illa valentiora eſſe; quia ſemper in itinere aliquid virium diſſoluitur. At vero cum vri-

A na ex duro aliquo, frigidóq; tumore in veſica ſupprimitur, ſicut ſimilia habet ſymptomata, & ſigna duro renum tumori, ita & ſimilis erit vtriuſque curatio: nam in vtroque (ſi tamen inſignis fuerit) vrina & interdum alui deiectiones retinentur: non eſt autem febris ſaltem vehemens, vt in inflammatione, neque dolor, ſed potius perceptio cuiuſdā quaſi ponderis ad pectinē, atque quaſi ſtuporis crurū perinde vt & in renū affectib. niſi quod locus, quo pondus percipitur, diſtinguit, an in renib. an in veſica ſit tumor. Ita & eadē ferè ratione curātur exterius quidem illitionibus, inſeſſionibus, cataplaſmatibus, mollientibus, & digerentibus, qualia ſunt, B quorum & in hoc capite, & vbi de renum affectib. actum fuit, meminimus, prætetquam quod in veſicam poſſunt aliquando per fiſtulam medicamenta ad hunc ſcopum attinentia iniici, non autem in renes. Interius vero medicamentis attenuantibus digerentibuſq;, & vrinam cientibus: ſicut ſunt ſemina nulli non nota. Quod ſi ex grumo concreti ſanguinis facta fuerit ſuppreſſiō vrinæ, ea erunt vtilia, quæ vim habent diſſoluendi ſanguinem coagulatum, tam interiùs, quàm exterius: id autem præſtare poſſunt, quæcunque vim inſignem habent ſciēdi lotia & ſubinde quæ valent ad comminuendos lapides. Vnde incipiendum quidem ab oxymelite, vtpote quod deſiccandi, & attenuandi vim habeat nec modo ſimplex oxymel, verum & ſcilliticū, quod C (vt & Auic. teſtatur) valentius, & fortius eſt ſimplici: ſed & quæ attenuāt, & vrinam cient, iniecta per fiſtulam in veſicam poſſunt ſanguinem concretum diſſoluere. Coagulum autem leporis ab omnibus probatur, ſiue potui detur, ſiue iniiciatur, ſiue foueatur locus eo diſſoluto ex aliqua aqua, vel aliquo decocto huic rei accōmodato. Raſis vero laudat hepar aſini, & fel teſtudinis. Sed & inſeſſiones paratæ ex decoctis, in quibus fuerint decocta ea medicamenta, quæ vim habent lapidem frangēdi, & validè vrinam ciendi, de quibus habitus eſt ſæpius ſermo, valde vtiles ſunt. Eadem ferè curandi ratio eſt, quando vrina ſupprimitur ex puris craſſioris grumo, vel ex lenta, & craſſa materia obſtruen- D tibus meatum: nam attenuantibus, & deſiccantib. atq; adeo etiam ſcientibus lotia poteſt ea obſtructio aperiri, perinde vt in eo cōcreto ſanguine. Sed illud eſt animaduertendum, quod ſi in ſuperiorib. partibus fuerit congeſta multa craſſa, & lenta materia, vel craſſum pus copioſum, vehemens prouocatio vrinæ poſſet non minus lædere, quàm iuuare dum multa defluente id genus materia, maiorem concitare obſtructionem, quam præſentem attenuando poſſet aperire; ideo tunc modeſtius eſſet agendum in cienda vrina & interim aut ad inteſtina per clyſteres, aut per moderatam purgationem deriuare, & attenuantis victus ratione eam paratiorem, tractabiliorem reddere expediret. Auicenna E præterea in hoc affectu mirificè laudat vſum radiculæ, vel (vt Grçci, & vulgares noſtri appellant) raphani, ſi vel eius decoctum demus bibendum, vel cum pane tanquam condimentum aliorum ciborum comedamus. Laudatur & rubeorum cicerum ius, & tandem quæcunque vel ſimplicia vel cōpoſita medicamenta inſignem vim ciendi vrinam habent. Cum autem ex excreſcente molli aliqua carne, vel veruca obſtruitur, diximus iam poſſe extrahi vrinam adacta ænea fiſtula, qua & caro ſæpe frāgitur, vt deinde pateat exitus vrinæ ſaltem quoad vſque iterum excreſcat caruncula: vnde expedit, vt

A mox per exſiccantia, & detergentia mecta, mollior caro deſiccetur, & contrahatur, & aliquando conſumatur: ſicuti eiuſmodi excreſcentiæ intra nares, & alijs partibus ſolent conſumi: verucæ verò & ipſæ partim mollientibus, partim verò attenuantibus, & detergentibus curari poſſunt. Repetitur tamen quidam empiricus natione Gallus Venetijs, qui candelis cereis & meatum aperit ſine multa moleſtia vel noxa, atque per eas candelas intromittit quoddam medicamentum confectũ ad formam mollis cuiuſdam vnguenti, quo conſumit excreſcentes has carnes, & in multis res illi feliciter ſucceſſit. Poſtremò cum vrina excerni nequit ob calculum obſtruentem meatum, huius curatio duplex eſſe poteſt: altera, qua tollitur prima & præci- B pua cauſa, quæ lapis eſt, & eſt propriè curatio lapidis, nempe per quam aut comminutus lapis cum vrina excernitur, aut per ſectionem extrahitur: alius eſt modus curationis, quo id ſolum procuramus, vt vrina poſſit detrahi: quamuis id, quod cauſa erat, cur ſupprimeretur vrina, non omnino tollatur, verum de eo loco dimoueatur, in quo meatũ obſtruere poteſt, & aliò impellatur, At de hoc ſatis ſuperius egimus: docuimus enim quod collocato homine ſupino, ipſum pedibus in ſublime attollimus, & pronum in caput commouemus, & quaſi cõcutimus: nam dum concutitur, & agitatur corpus calculus exturbatur ex priori loco, & verſus fundum veſicæ defertur. Sed aliquãdo impoſita ænea fiſtula lapidem impellentes verſus fundum adducunt. C De vera autem curatione, quæ fit aut comminuto lapide, aut per inciſionem extracto, non multa dicam: nam omnes in hoc conſentiunt, quod eadem eſt curatio, cùm calculus in veſica concreuit, ſicut etiam quando in renibus: niſi quòd fortiora, & valentiora vrinam prouocantia, attenuantiáq; & detergentia opportuna ſunt ad veſicæ calculum atterendum, quàm ad eum, qui in renibus concreſcit: etenim quæ poſſunt veſicæ lapidem infringere, eadem renalem infringent: non tamen omnia, quæ lapidem in renibus conterunt, poſſunt etiam eum qui gignitur in veſica, comminuere. Ego vero (ſi velim ingenuè verũ fateri) per quadraginta annos artem medicinæ exercui in numeroſiſſima ciuitate, nunquã tamen aut vidi, aut ab intelligente, & pro- D batæ fidei viro audiui fuiſſe vnquam lapidẽ in veſica vi medicamentorum attritum, aut comminutum, quando iam induruit, & ad aliquam alicuius momenti magnitudinem deuenerit. Legi quidẽ in lib. medicorũ tum antiquorũ, tum recentiorũ multa deſcripta medicamenta tã ſimplicia quàm compoſita, quæ tanquã potentia lapidẽ veſicæ frangere laudantur; ſed de eis illud dici poſſe mihi videtur, quod à Gal. 4. de Cõp. med. ſec. loc. de medic. quæ ad ſuffuſiones oculorũ ab antiquis deſcripta reperiũtur, literis traditũ legimus, nempe quod medicamenta illa ſi illis attenderimus quæ de ipſis prodidere auctores, multa & magna pollicentur: ſed ſi ad effectus reſpiciamus, vel nihil eorum quæ promiſerunt, vel exiguum admodum præſtant: Immo E ego hoc obſeruaui, quod illi ſæpe qui putarunt ſe curaturos hunc affectum medicamentis, & vſi ſunt illis, quæ valenter lotia ciere poſſunt, tum calefaciendo, tum etiam omnia excrementa, præſertim quæ acriora ſunt ſicut ſeroſa, & ichoroſa conuertẽdo ad vias vrinæ, eam adeo acrem, & mordacem reddidere, vt tantum ardorem, & eos concitauerit dolores quos deinde febris conſecuta eſt, vt hominem intercmerint; & proinde neque de his lõgiorem ſermonem habere inſtitui. Nã ſi quis quænam ea medicamenta ſint percipere voluerit, poterit & apud Gal. nono de Comp. med. ſec. loc. & apud Auicen. Fen. 19. alioſq; omnes medicos non modo priſcos, verùm & recentiores legere; quia in hac re nolumus tempus vlterius conterere. De curatione vero, quæ per inciſionem, & extractionem lapidis fit, cum ea fiat per quoſdam priuatos chirurgos, qui huic ferè rei operã particulatim nauare ſolent: ideo neque in ea exponenda ero multus. Sed hoc duntaxat dixero, quod ea operatio magna eſt, difficilis, & non ſine maximo periculo: non modo propterea quia ardua, & maximè, ita dicam, crudelis ſit: verùm etiam quia ab hominibus duris, & alioquin rudibus, & ignaris exercetur, qui omnes vno eodémque modo tractant, & tandem ſine vlla methodo agunt: vnde bene actum cum illis putãdum eſt, qui liberi ab eorum manibus euadunt. Sed de his ſatis: ad alios affectus ad hãc tractationem pertinentes ſermonem conuertamus.

De affectibus pertinentibus ad corruptam, ſeu vitiatam actionem veſicæ: primúmque de difficultate mingendi quam δυσουρίαν, & ſtillicidio, quod στραγγουρίαν Græci vocant. CAP. X.

DVPLICITER poteſt in vniuerſum corrũpi, vel vitiati excretio vrinę, vt & ſuperius innuimus: nimirum vel ratione immodicæ quantitatis effluentis vrinæ; quæ contineri à veſica minimè poteſt: ſicut & immodicum alui profluuium eſt vitia- C ta (vt diximus) vel corrupta inteſtinorum actio: & hunc affectum, à quo in hunc modum viciatur actio Græci διαβήτην (vt Gal. 6. de Loc. affect. tradidit) vel hydropem matellæ (vt idẽ 1. de Criſi teſtatus eſt) appellarunt, vel vitium eſt ratione modi, quo vrina excernitur; quia vel guttatim mingitur, vel cum dolore, ardoréve, vel cum difficultate, & labore, multaq; expreſſione, & conatu. Priorem affectum (vt 5. Aph. ait Gal.) Græci στραγγουρίαν, alterum δυσουρίαν Latini verò ſtillicidium priorem, difficultatem vrinæ alterum appellauere. Sed ne rem confundamus, primum de his duobus poſterioribus agamus: deinde & de incontinentia vrinæ agemus. Quoniam autem hæc omnia, ſi ad vim vocabuli reſpiciamus ſymptomata ſunt; actiones ſiquidem læ- D ſæ: affectus autem ſunt cauſæ, cur illæ lædantur: neceſſe ergo eſt hos effectus in proprias cauſas referre; quia affectus ille eſt, qui curationis rationẽ nobis poteſt demonſtrare. Fit ergo (vt idem 6. de loc. affect. docuit) vrinæ ſtillicidium vel propter acrẽ, & mordacem vrinæ naturam quæ veſicã ſtimulat, & irritat ad expellendum, & illam cogit excernere paulatim, ſicut recipitur, neque permittit illã tandiu morari donec inſignis copia colligatur: vel propter infirmitatem facultatis contentricis in veſica, quæ adeo lãguet, vt nequeat, vel exiguũ quodpiam onus ferre, ſed ſtatim id deponere cogatur. Vnde ſecundum priorem affectum veſica laborat, non ex proprio eius vitio, ſed ex alieno, vt nunc di- E cemus: alterum vero proprium eſt eius vitium. Sed fit quoque, cùm ſtillicidium, tum etiam vrinæ difficultas ex alijs veſicæ affectibus, partim proprijs, partim vero veſica cum alijs laborantibus particulis conſentiente. Proprijs quidem, quia (vt 3. Aph. ait Gal.) & ex vlcere in veſica cõtracto poteſt ſtrãguria, & dyſuria excitari, ratione vrinæ vlceratas partes pungẽtis: præterea & ex eryſipelate, inflammationéq;, & abſceſſu in veſica concitatis, dum v-

rina

Marginal notes: Cap 4. — Lat 9a — Cap 5. — Cap. 14 — Comm. 58 — Capite 4 — Com.

tina loca affecta ad excernendum adigit inſuper ſi ea recteperpenderimus, quæ 3. Apho. tradidit Ga. & ex refrigerata veſica poteſt ſtillicidiũ vrinæ concitari: immo & experiẽtia hunc atteſtatur; quia frequenti [illegible] mingimus, cum frigus perpeſſi ſumus: quod etiam 7. Aph. confirmat Gal. vbi ait fieri ſtillicidium ob imbecillitatem facultatis contentricis quæ præſertim intemperaturam frigidam ſequitur. Com. 22. Sed & vitus aliarum partium, cum quibus conſentit veſica, poteſt (vt tum Hip. tum Gal. 5. Apho. tradidere) fieri & ſtillicidium, & vrinæ difficultas, præ- Com 48. ſertim vero ex inflammatione vteri, & inteſtinorũ: & hoc quidem duplicem habet cauſam: nam affinitate, & vicinia veſica fit inflammationis particeps, & præterea intumeſcentibus his duabus particulis, comprimitur veſica: ſicut & prægnantibus accidit, B quando fœtus grandior fit: parũ enim, & ſæpe mingunt: ſolent autem tam dyſuria, quàm ſtranguria facilius autumno, quàm aliis tempeſtatibus concitari, vt eodem tertio Aph. Hip. & Gale. docuere, & ætate ſenili, & flãtibus aquilonaribus ventis. Nam cum ex refrigeratione veſicæ, qua imbecillior redditur expultrix in ea facultas, quando, aut inflammatione, aut ex abſceſſu, vel vlcere occaſionem nõ habet, vel ex acrimonia vrinæ, vt paulò ante dicebamus, fiunt plerunque hi affectus: ſenectus quidẽ ſuapte natura frigida eſt, in qua & particulæ, quæ exangues ſunt, & alioquin natura frigidæ frigidiores aliis euadunt: ſed & eædem facile a ventis vehementer refrigerantibus, quales ſunt boreales, qui facile vſque ad intima penetrant, male afficiuntur. C Autumnale vero tempus duplici nomine propenſa reddit corpora ad hos affectus, primum, quia inæqualis illius temporis cõſtitutio, vt vniuerſum corpus imbecillum reddit, ita longe magis frigidas, & exangues particulas: plurimum enim eas male habet varia hæc, & repentina mutatio, tum ad colorẽ, tum ad frigus: præterea vero & ob id, quia Autumno multa congeritur copia acrium, & vitioſorum Com. 55. humorum: vnde 6. Aph. ait, Autumnum ex propor- Aph 9. tione reſpondere morbis ex vitioſis, & corruptis humoribus excitatis, & 3. eiuſdem operis Hip. ait, in Autumno fieri morbos grauiſſimos & acutiſſimos: nam bilis, & exuſtus humor, cæteriq; vitioſi humores in æſtate geniti vi caloris, ad cutẽ ab eodem calore euocantur, & per eam rariorem itidem D à calore factam (vt eiſdem in locis docuit Galen.) facilius digeruntur, & difflantur, atq; ita vacuantur. At Autumno præter id, quod ex inæqualitate, & inconſtantia temporis huius vires omnes fiunt imbecillæ humores, qui æſtate euocati ad cutẽ facilius difflati vacuabantur, à ſuperueniẽte frigore in Autumno repelluntur in interiora viſcera: cui & id accedit, quod cutis ab eodem frigore denſata, & conſtipata ineptior ad difflationes redditur. Congeſti itaque vitioſi humores, ſi per vrinam à natura impellantur, illam efficiunt acriorem; atq; hac de cauſa Autumnus ſolet hos affectus progignere. Nullũ E autem ſermonem de horum affectuum cauſis habebimus: nam & ex his, quę hactenus expoſuimus: & illis quæ ſæpius ſuperioribus libris tractata ſunt, facilè quiſque vel leuiter eruditus percipere poteſt quæ ſint cauſæ acrimoniæ vrinæ, imbecillitatis expultricis facultatis, vlceris, inflammationum eryſipelatis, reliquorũmque tumorum: atque itidem de Com 48. ſignis dicemus. Vnde hoc duntaxat expoſito, quod à Gal. 7. Apho. acceptum eſt, nempe, quòd ſi cum earum partium dolore fit vrinæ difficultas, neceſſe

A eſt, vt occaſionem habeat vel ex inflammatione, vel ex abſceſſu, vel ex vlcere, vel ex inęquali aliqua intemperatura vel ex ſpiritu aliquo flatuoſo in illis partibus incluſo: ſed citra dolorem, ſed ſi laborioſo, & multo conatu fiat excretio vrinæ, occaſionem habet vel ex facultatis excretricis infirmitate, vel ex aliquo ſuborto tumore præter naturam in meatu ceruicis veſicæ: conuertemus ſermonem ad rationem hos affectus curandi. Sicuti difficultatis vrinæ, & ſtillicidij multiplex cauſa eſt: ita multiplicem oportet eſſe curationis rationem: & primum quidem hoc eſt animaduertendum, quod & antea ſæpe monuimus, nimirum quod quando hoc nõ ex proprio veſicæ vitio cõtingit, ſed ea cum aliis conſentiente, ratio curationis non à veſica petenda eſt, B neque illi alioquin curatio eſt adhibenda; ſed illi particulæ, cum qua conſentiens veſica læditur; & proinde de his agere non pertinet ad præſens inſtitutum. Cùm verò vitium proprium veſicæ eſt, ſi quidem eius vel inflãmatio, vel eryſipelas, vel abſceſſus, vel alius aliquis eius tumor, eadem erit adhibenda curãdi ratio, quam ſuperiori capite expoſuimus: nam in eo de omnibus abundè egimus itidem etiam ſi ab intemperatura frigidiori cõtracta in veſica illis enim tractanda curatio erit, quæ vim calefaciendi habent, tam cibis, & potu, quam alia medicamentorum ratione. Vnde eodem loco Gal. ſententiam Hippoc. exponens, quòd meraci vini potio poteſt vrinæ ſtillicidium curare, ait hoc imprimis verum eſſe, cùm ab intemperatura frigidio- C ri fuerit læſa veſica: nam ſi ex inflammatione, vel ex alia ratione, præcipuè vero ſi cum plenitudine corporis fuerit potius venæ ſectio illi præſidio eſſe poterit. Sed de eius curatione, quæ vel ex vlcere, vel ex calidiori tumore præter naturam ortum habet nihil eſt, cur in præſentia verba faciamus, cum priori capite ſit actum. In remouenda ergo frigida veſicæ intemperatura erit calidis inunctionibus vtendum, calidis item ſomentis, & calidis cataplaſmatibus, necnon & calidis inſeſſionibus, de quibus etiam neque multa dicemus, cùm antea, & ſæpe de his ſit copioſus ſermo habitus. Vnde reliquum eſt, vt de his tractationem inſtituamus, quando occaſionem habent ex acritudine vrinæ. Vbi & hoc cõſiderandum, quod ſemper vrina alicuius acrimo- D niæ particeps eſt: nam vrina ex humore ſuperuacaneo eorum, quæ bibuntur excreto eo à parte vtili, qua alendum eſt corpus, vt 10. de Facul. ſimp. med. docuit Gal. tanquam ex materia propria ſuum habet ortum, cui tamen aliquis ichor bilioſus admixtus eſt, qua ratione & ſudor generatur; ſeroſus enim humor, qui reliquus eſt ex ſecunda concoctione, partim attractus à renibus in veſicam, mox excernendus depellitur: partim verò cum ſanguine, & reliquis humoribus per venas in vniuerſum corpus digeſtus, per ſudorem vacuatur. Vnde vterq; is humor & ſalſedinis particeps eſt, & leuiter ſubamarus: nec ſolùm ſapore acritudinem oſtendit, ſed E etiam odore; acris enim odor ab vrina, vt & à ſudore ſpirat: vnde ſi vrina aſpergamus vlceratam aliquam partem mordere omnibil eam videtur. Magna tamen eſt in vrinis diuerſitas, vt ibi expoſuit idem Gal. & id pro diuerſitate temperaturæ, & ætatis: nam ſenum vrina acrior eſt, vtpote quia ſalſus, & ichoroſus humor copioſior in ea ętate gignitur. item in bilioſis naturis, dum tamẽ corpus bene habet, vrina ſine vlla moleſtia excernitur; quia & vrina ita eſt in his qualitatibus mediocris, vt non mo-

dò non ſit moleſta eius excretio: immo dum leuem veluti quendam modica ſua acritudine pruritũ excitat, quaſi delectamur eius exitu, dum mingimus. Præterea vero & viæ, per quas fertur, non læduntur; tum quia integræ ſunt: tum verò quia præuidẽs natura aliquando id incommodum poſſe ſequi, ſi iuſto fiat acrior vrina, appoſuit quaſdam glandulosas carnes ad ceruicem veſicæ, quæ lentum, ſed nõ admodum craſſum gignunt humorem, quo aliquantò demulcetur acris is humor, præter id, quòd etiam eo illitæ viæ, per quos tranſit vrina, facilius ferunt citra morſum eius tranſitum. Cùm ergo vrina plurimum mordet, id ab aliquo horum occaſionẽ habet: nempe quia aut vrina acrior facta eſt: vel propter malam victus rationem in cibis, & potu, qui plurimum iecur, & renes calefaciunt: aut quia cibi, vel potus ingeruntur, qui poſſunt acres humores generare, & genitos reddere acriores, vt ſunt cibi ſalſi, vel acres, & tandem quæ ſanguinem vrere, & attenuare poſſunt. Similiter autem, & motiones corporis, & exercitationes, quibus cùm vniuerſum corpus, tum vel maximè iecur, & renes excalfiunt: Aliquando verò non tãtum id ab vrina, quia ſe ipſa ſit facta ex ſe acrior, petendum eſt; ſed ab aliquo humore alioquin acriori, qui cum ipſa fuerit mixtus; ſicut eſt aut pituita ſalſa, aut bilis, aut pus aliquod effuſum a renibus, vel veſica. Tertio vero fit is morſus, quem iuniores Arabes ſequentes ardorẽ vrinæ nuncupant, quando viæ vrinæ exſiccatæ ab eo humore deſtituuntur, quem gigni in adenoſis illis caruncul is diximus, quæ ceruici veſicæ aſſidẽt. Exſiccantur autem vel ex nimia, & frequenti venere: ex venereo enim congreſſu plurimum illius humoris excernitur: vel ex nimia ariditate, & macie corporis. Vnde pro ratione cauſarum inſtituenda eſt curatio: nam primum auferẽdæ ſunt cauſæ acritudinis vrinæ, ſi illa ſit ſe ipſa acrior facta; quia ſi id ortum habuerit ex erroribus in victus ratione cõmiſſis, corrigendi erunt errores illi, & victus ratio mutanda eſt tam in cibis, quàm in potu, & in motionibus, ad eam, qua deliniri poſſit vrinæ acrimonia; ita vt ſalſa, & acria omnia, & quæ calida, & nitroſa ſunt, vitentur: ea vero, quæ humectant, adhibeantur, & quæ lenitate quadam prædita ſunt, quęque ſanguinem bonum, & temperatum generant, vt ſunt oua recentia, carnes pullorum gallinaceorum, hœdorum, vitulorum, piſces etiam, qui laudãtur, dũmodo aut frixi, aut multo ſale, aromatibuſve aut rebus validè vrinam cientibus non condiantur. Olera vero congruentia ſunt lactuca, portulaca, endiuia, oxalis, atriplices, & id genus alia. Aceto careant, vel modicè vtantur. Fructus verò ſint pruna, perſica, ceraſa etiam, zizipha imprimis, myxa à Græcis dicta, ab Arabibus ſebeſten, mala dulcia, cucurbitæ, cucumeres: ſed neque malus eſt modeſtus vſus peponum, & melopeponum; quamuis enim habeant vim ciendi lotii, nullam tamen acrimoniam habent: pręterea in ferculis far, & hordeũ. Vinum autem non ſit neque potens, & calidũ, neque auſterum, ſed leue, & ſubdulce. Quòd ſi præterea corpus videatur redundans vitioſis, & acrib. humoribus, purgandum illud erit; ſed prudenter id agendum; vt à valentioribus medicamentis, & acrioribus abſtineamus, vtamur autem lenibus, & lenientibus, vt præcipuè caſſia Ægyptia eſt, deinde & manna, ſerum etiam lactis, pręſertim caprini, vel aſinini, immo & ipſum copioſè bibitum. Sed in cõpoſitis, quę huic negotio poſſunt vtilia eſſe, eſt medicamentum, quod iuniores noſtri diaſebeſten appellant: item & quod diaprunon, quod non ſolutiuum vocant, nempe cui nondum additum ſit ſcamonium. Syrupi vero, qui vtiles eſſe poſſunt in hoc affectu, ſunt violaceus, & qui ex ziziphis, vel iuiubis conficitur, & qui ex endiuia, ex oxalide, ſed & qui ex papauere quãdoque vtilis eſt, & qui ex portulaca conficitur: & decocta ex eiſdem ſimplicibus additis liquiritia, & ſebeſten: flores etiam, & folia maluæ, & radices altheæ ad hunc eundem ſcopum pertinent. Aliquando vero ſæuitia doloris, vel ardoris cogit medicum localibus vti remediis, quæ inicienda ſunt fiſtula ænea, ad deliniendam aſperitatem & acritudinem, & abraſionem excitatam à mordaci vrina. Accommodata autem huic rei ſunt primum album oui conquaſſatum ex aqua roſacea illi addita: lac etiam vel muliebre, maximè verò ſi ex partu fuerit edita fæmella; aut aſininum, aut caprinum: ſed & ſuccus portulacę, vel plantaginis. Ex compoſitis vero, optimũ illud collyrium eſt, quod ſief album Arabes, & noſtri iuniores vocant, iniectum ſine opio; quamuis interdum & cum opio vti cogat nimia acris humoris, & doloroſa moleſtia. Quod ſi ex exſiccatione, & defectu illius humoris fuerit eiuſmodi noxa contracta, ratione præſertim victus reficiente, & humectante erit negotium tractandum: ab aliis verò medicamentis abſtinendum præter ea, quæ humectationem adiuuant, tam interius, quam exterius adminiſtrata, vt ſunt illitiones ex oleo violaceo, amygdalino, adipe gallinaceo butyro recenti, mucilaginibus nũcupatis, ac id genus reliquis; itidémq; & cataplaſmatibus eandem vim habentibus, partibus pectinis, ac perineo adhibitis: Sed & iniectis illis, quorum nuper meminimus, per fiſtulam æneam poterunt iuuari. Præterea vero & clyſteres ex ſimili materia cõfecti poſſunt eſſe vtiles.

Lec. 82.

De incontinentia vrinæ, & de affectu, qui διαβήτης dicitur. CAP. XI.

POSTREMO & de importuno vrinæ profluuio ſermonem habeamus, ſiue id ad multam copiã excretæ vrinæ ſit referendum, ſiue ad incongruens tempus mingendi; nempe quia nequeat retineri vrina vſque ad tempus congruens, & inſtitutum: ſicut illis accidit, qui vrinam continere nequeunt, ſed vel inuitis, vel non aduertentibus vrina effluit: interdum dormientibus, vt illis euenit, qui in lecto mingunt: nonnunquam vero & vigilantibus. Porro autem, quia ad excrementum ſeroſum, quod vrinæ materia eſt, excernendum duo viſcera (vt aliàs diximus) inſeruiunt renes, & veſica: importuna hæc vrinæ effuſio, tum in renum, tum in veſicæ vitia referri poteſt: ſed de veſica prius verba faciamus. Cũ ergo duplici veſica vtatur facultate ad continendã vrinam, altera naturali, cuius inſtrumentum ſunt fibræ, quibus intertexta eſt ipſa veſica: altera vero, quam medici animalẽ appellant, cuius inſtrumentum eſt muſculus circumcirca complectens ceruicem veſicæ; ſi quidem lædantur hę facultates, vrina detineri de more nequit, ſed nobis etiam nolentibus neceſſe eſt, vt effluat; vel ſi aliquid etiam in vrina ſit, quod nimirum irritet facultatem expultricẽ, ſit vrinæ expulſio præter noſtrum inſtitutum. Lædunt autem facultates inſtrumentorum affectus, nẽpe cum ſubſtantia veſicæ, aut muſculus aliquam intemperiem contrahunt, præſertim vero frigidã, item & humidam; nam immodicum frigus ferè ex-

tinguit

tingunt natiuum calorẽ ipſius veſicæ, quæ alioquin A frigida, neruoſæque ſubſtantiæ, & exanguis eſt: humiditas etiam laxat, & emollit fibras, quibus in continendo vtitur; atque hoc modo læditur facultas naturalis, quæ detinet. Animalis quoque, cuius inſtrumentum eſt muſculus, ex frigore conſtipante, & denſante fibras neruorum, ex quibus compoſitus eſt muſculus, læditur; vt ſpiritus, qui quaſi vehiculũ ſunt facultatis motricis, per eas deferri nequeant, & humore aut laxiores, & molliores aliquando redditæ, vel etiam repletæ fiunt ineptum, & inutile inſtrumentum. Sed & alia ratione poteſt huiuſmodi muſculus malè affici, nempe obſtructis neruis, ſicut fieri ſolet in paralyſi, vt ſubinde virtuti præcludatur tranſitus ad mouentes muſculos: & aliquãdo reſolui poteſt ſolus is neruus, qui huic muſculo proprius: B ſæpius verò ſequitur obſtructionem, & paralyſin prrorum neruorum, à quibus hic deriuatur, & ortum habet. Interdum vero reſoluitur is muſculus, ſi id accidat, quod Galen. ſexto de Loc. affec. acccidiſſe cuidam narrat, cui ex luxatis vertebris ſpinæ inferioribus è regione veſicæ comprimebatur neruus proprius ad hunc muſculũ pertingens: aut ſi alioquin ſit malè affectus. Sed nos & alia interdũ ratione obſeruauimus vitio iſtius muſculi factum eſſe vrinæ incontinentiam; & id, quando muſculus is tranſuerſus, aut reciſus, aut dilaceratus eſt: quod aliquando in iis fit, quibus lapis veſicæ extrahitur, cùm prægrandis eſt, vel operator imprudens: fit enim inciſio in perineo inter teſtes, & anum. nam ceruix veſicæ inciditur, & ſi qui incidit, magnam fecerit inciſionẽ, vt vniuerſus reſcindatur muſculus: vel ſi aliquando inciſio quidem nõ fuerit iuſto maior: fuerit autem lapis inſignis magnitudinis, dum vi ab operatore euellitur, & extrahitur, propter vulnus dilaceratur: quo deinde fit, vt quamuis vulnus curetur, & ad conſolidationem ducatur, ſemper tamen illi hoc incõmodum patiantur, vt continere vrinam nequeant, ſed effluat ipſis nolentibus. Præterea verò interdum fit hæc vrinæ incontinentia, non quidem ſemper, ſed tantùm in ſomno, quod vitium ad pueros ſæpius pertinet, duplici ratione: nã cauſa iſtius ſymptomatis eſt; quia muſculus is mollior ex multa humiditate fit: non D eſt autem affectus adeo magnus, vt dũ vigiles ſunt, & aduertunt, non poſſint vrinam continere: ſed in ſomno vbi ſopita eſt vis animalis motrix, & ſentiẽs facillimè elabitur vrina: cui accedit, quòd in pueris ſomnus profundior eſt: ſed & acrior vrina pungẽs, & ſtimulans interdum cogit hominem vel nolentem mingere. Eos, qui in ſomno vrinam nequeunt continere, ἐνουρῆτας Græci iuniores ſecuti Arabas mingentes in lecto dicunt. Aliquando etiam copia vrinæ, quam renes à venis attrahunt, ac in veſicam impellunt, occaſioni eſt, cur vel nolentes cogantur mingere, ſtimulata facultate à multa vrinæ copia aggrauante veſicam. Eſt & aliud vitium in excretione vrinæ, quod non amplius in aliquem veſicæ E affectum referri poteſt, ſed in renum intẽperiem. In hoc autem morbo ægrotantes ſitiunt, ac bibunt plurimum: potus verò ita excernitur per veſicam, vt fuerat ebibitus, aut nihil, aut parum admodum immutatus: plerunque enim eundem odorem, & ſaporem ſeruat, ſicut quando bibitur. Vnde affectus is ſimilis eſt, quatenus ad potum pertinet, illi differentiæ profluuiorum alui (vt Galen. primo de Criſi. & 6. de loc. affec. expoſuit) quæ lienteria, vel leuitas inteſtinorum dicitur. Nam ſicuti in hac ci-

Cap. 4.

Cap. 12.
Cap. 4.

A bus vt comeditur, ita citra vllam tranſmutationem excernitur: eodem modo etiam in diabete: ſic enim hunc affectum nuncuparunt Græci medici; quamuis, vt ibidem ait Gal. & matellæ hydropem, & dipſacum quidam eorum appellarint, tum ab vrinæ, & humoris excreti copia, tum verò à ſiti, quæ ægrotantes ſolet vrgere, ea tamen inter hos affectus (vt eodem ſexto de loc. affec. inquit Galen.) intercedit differentia, quòd lienteria, quæ ſolet ſæpe comes eſſe caninæ famis, paulatim videtur contrahi: nam manifeſtè diſcerni poteſt, quando incipit, ac item quando increſcit, & quando iam in vigore morbus eſt: in diabete vero, non item; immo videtur repente ferè oriri, & conſiſtere. Cuius rei rationem reddens Galen. ait; quia cibi appetitus, B cuius (vt alias fuit expoſitum) ſedes eſt in ore ventriculi, animalis eſt appetentia, quæ ſine ſenſu, & cognitione eſſe nequit: renum verò, ad quos pertinet humorem ſeroſum attrahere, appetitio naturalis eſt, & citra ſenſus aliquam perceptionem: ideo principium, & incrementum affectus iſtiuſmodi, quo immodicè appetit, ac ſubinde attrahit, non ita animaduertimus, quia ſenſum latet, vt vix, quando conſiſtit, percipiatur: propterea repentè fieri videtur; quamuis & ipſe ſua habeat tempora. Eſt autem affectus huius vniuerſa ratio renum imbecillitas, cum deſiderio tamen attrahendi aquoſum humorem à venis, & iecinore. Nam ſicut interdum accidit in iis, qui lienteria laborant, quòd continenter ferè canina fame tenentur, atque ſemper ferè co- C mederent, verum vt comedunt, quia ventriculus imbecillior nequit grauitatem cibi perferre, itá etiam abſque vlla ferè tranſmutatione cibum deiicit ad inteſtina. Non alio quoque modo renes interdum vehementi appetitione attrahendi vrinam tenentur; ſed mox attractum præ imbecillitate cõtinere nequeunt, at ſtatim ad veſicam per vrinarios meatus delabi ſinunt, quàm poſteà & veſica eius pondere excitata excernit. Sed vbi iam de renibus deceſſit vrina in veſicam, iterum nõ ſatiati trahũt è proximis venis ſeroſum humorem, qui ſanguini immixtus erat, quo vbi ſanguis fuerit deſtitutus, vaſa eum continentia exſiccata à iecinore attrahunt: D iecur verò & ipſum humoris indigum à ventriculo, & inteſtinis attrahit: vnde exſiccantur venæ ventriculi, præſertim quæ ad os ventriculi attinent: quo fit, vt potus deſiderium in ventriculo excitetur, quod ſolum ad animalem facultatem pertinet: reliquæ verò aliarum partium rationes omnes ad naturalem ſpectant. Sed mox fit quaſi repetitus circulus; quia ſtatim ex ventriculo iecur rapit eorum humorem, & à iecore venæ, à venis renes, & hæ iterum à ventriculo: vnde fit, vt aſſiduè ſitiant, neque potu ſatiari poſſint, & plurimam etiam vrinæ copiam excernant, quæ tamen videatur omnino idem humor, quem biberant, ac ſi per fiſtulam tranſiſſet: vnde & diabetis nomen deductum E eſt; διαβαίνειν enim Græcè ſignificat permeare, vel tranſire: propterea Paulus ait, quod diabetes eſt velox tranſitus eorum, quæ bibuntur, ſicuti & alia nomina, quibus vſi ſunt in hoc affectu exponendo, & ipſa à variis ſymptomatibus, quæ in eo ſolent contingere, deſumpta ſunt: nam & dipſacus à ſiti dictus eſt, & ſcyphõ, & multa alia iſtiuſmodi. Quoniam vero (vt diximus) in eiuſmodi affectu omnes conſentiunt eſſe ſummam ferè renum imbecillitatem, in renibus autem ſunt illæ eædem quatuor naturales facultates, quæ & in aliis omnibus particu-

lis, attahendi nimirum, continendi, tranſmutandi: ac demum capellendi: duæ imprimis in hoc affe-
Cap. 12. ctu omnino imbecillæ videntur, & (vt Gal. primo de Criſ. ait) quaſi emortuæ; illæ verò ſunt contentria, & commutatrix, cùm ne minimo quidem tempore contiuere humorem renes poſſint, vt non mutatus omnino efferatur: attractria tamẽ (vt ait Paulus) vigere adhuc videtur, cùm multa, & vehemens fiat attractio; quamuis Galen. non tantum in robur attractricis facultatis referat ſexto de loc. affec. multam hanc attractionem, quantum in ſummum deſiderium humoris: ſicuti in fame canina ob immodicum cibi deſiderium multus aſſumitur cibus, potius quàm ratione aliatum virium robuſtarum: neque alia intercedit differentia, niſi quòd in canina fame appetitio ea ad animalem facultatem pertinet ventriculi: in diabere ad naturalem, cùm citra cognitionem, vel ſenſum fiat illud deſideriũ. Neque tamen Paulus præter rationem locutus eſt; quia ſi vis attractrix non id roboris haberet, vt
Sect. 92. poſſet attrahere, nihil faceret deſiderium: præterea verò neq; expultria facultas videtur deiecta, cum confertim vrinam ad veſicam impellat. At verò quamuis (vt ſæpius in prioribus libris diximus, & hæc etiam eſt Galen. ſententia) imbecillitas particulatum, in quam ſolent interdum medici rationes affectuum referre, generalis quædam res eſt, & veluti confuſa, quæ nihil prodeſt ad curationis rationem, niſi determinetur, & diffiniatur per rationes, & cauſas, à quibus pendet ea imbecillitas: ſolet etenim ſemper ab aliqua intemperatura, aut ſimplici, aut compoſita ſuam originem trahere: nihilominus in explicanda hac imbecillitate antiqui quidem medici ſatis videntur obſcuri, & perpleai, præſertim verò Græci. Gal. enim non videtur retuliſſe, quòd me legiſſe meminerim, à qua intemperatura fiat hæc tanta renum imbecillitas: Paulus verò diabeten ſequi immodicum calorem ſenſiſſe videtur: vnde vniuerſam curandi rationem per refrigerantia inſtituit: quem & Aetius, ſi & ſymptomata examinauerimus, quæ ab ipſo, maximè verò ex Aretei ſententia refetuntur, & curationi ab ipſo inſtitutæ attenderimus, ſequi viſus eſt. Sed Alexander Trallianus apertè huic ſententiæ adhæſit. Areteus tamen aut confuſè locutus eſt, aut ſibi ipſi
Cap. 2. non conſtare videtur: nam ſtatim à principio eius tractationis lib. ſecundo hunc affectum ex cauſa frigida, & humida ortum habere ait: mox verò referens ſymptomata illum concomitantia, in illis recenſet hypochondriorum æſtum, & ardorem, & multa id genus alia, quæ in calorem potius, quàm in frigus ſunt referenda. Sed ſi velim eorum rationem habere, quæ à me obſeruata ſunt, dum Venetiis facerem medicinam, non poſſum, non niſi aſſentiri Arabibus medicis in hac affectione, Auicẽnæ inquam, & aliis, quos ipſe in hoc ſecutus eſt: nempe quòd ſæpius diabetes ſequitur intemperaturam calidiorem renum vel cum materia, vel citra, quæ cauſa eſt, quòd renes immodicè attrahant à venis, & iecinore, & ſic ſubinde: aliquando tamen etiam à frigidiori, præſertim verò pòſt potum immodicè frigidum, aut alioquin ea nimia internatum partium refrigeratione præcipuè verò renum ortum habet. Ego enim tres vidi eo tempore, quo Venetiis verſatus ſum, qui hoc affectu cruciati ſunt: ſed ſatis erit, ſi duorum meminero. Prior fuit mulier nobilis, & Abbatiſſa cuiuſdam monaſterij Muriani, quæ ex vehementibus animi perturba-

A tionibus afflicta ob ingentes perſecutiones, quas paſſa erat, incidit in hunc morbum: affligebatur autem ſiti inextinguibili, neque etiam per potum leuabatur: linguam enim ſtatim etiam à potu aridiſſimam habebat: æſtum ingentem in viſceribus percipiebat, continenter febre detinebatur, inquieta plurimum erat, & tandem, cum iam, antequam medico curandam ſe traderet, morbus plurimum inualuiſſet, & ipſa admodum eſſet emaciata, ex eo obiit; & procul omni dubio calidus affectus fuit. Alter verò vir erat, & ille quidem nobiliſſimus frater Reuerendiſſimi Cardinalis Piſani: hic cũ febre laboraret, & ea ſatis maligna, atque ſitis, quæ neq; etiam multa erat, eſſet impatiens, bibere nolebat, niſi gelida ferè eſſet aqua, & reliqua, quibus in po-
B tu vtebatur; quæ quidem iubebat in puteis demiſſa vrceis perpetuò ſeruari: vnde ad eam imbecillitatem renes deuenere, vt potus omnino immutatus mingeretur, ſeruans eundem colorem, conſiſtentiam, ſaporémq; & odorem. Vtebatur autem primum propter febrem iuleb roſaceo diluto ex aqua, & vrina, quæ paulò pòſt à potu mingebatur, eadẽ omnino videbatur, quæ prius erat in cyatho, antequam biberetur, eundémq; referebat colorem aſpicientibus, & odorem olfacientibus: ſed & quidam, qui illi miniſtrabant, guſtare voluere, qui affirmarunt, neque in ſapore vllam factam immuta-
C tionem: neque hic vehementiſſima ſiti vrgebatur, quamuis & ipſe ſitiret, neque oris tanta ariditate, ſicuti Abbatiſſa, neque in præcordiis vllum æſtum percipiebat, qui tamen & ipſe ea eo morbo interiit, & proculdubio omnis illius morbi ratio ex nimia inſtrumentorum vrinæ, refrigeratione ortum habuit. Sed de his ſatis ſuperq; diximus: vnde iam opportunum erit orationem ad curationis rationem conuertere. Quemadmodum verò duplicia ſunt vrinæ inſtrumenta: ita duplicem occaſionem poteſt habere vrinæ incontinentia: ſed prius de ea loquamur, quæ vitio veſicæ fieri ſolet. Quod item duplex eſſe poteſt: nam vel ad naturalem veſicæ facultatem, nempe cùm naturalis facultas expultrix facta eſt imbecillior ex humida, vel frigida intem-
D perie: aut ad animalem, quãdo aliqua labes in muſculo hærente ceruici veſicæ contracta eſt, pertinet: & cum hæc aut eius muſculi paralyſin ſequi ſoleat, ad locum, vbi de reſolutione neruorum fuit ſermo habitus, magis attinet eiuſmodi curatio. Sed ſi receſus fuiſſet muſculus tranſuerſus, ſicuti aliquando accidit illis, quibus per inciſionem extrahitur lapis, maximè verò mulieribus, quæ breuiorem habent veſicæ ceruicem, curationem nullam admittere poſſet. At ſi ea intemperie frigida, & humida fuiſſet subortus is affectus, ſi quidem cum materia eſſet, & ab vniuerſo corpore, vel particulatim ab aliquo alio membro foueretur ea intemperatura, neceſſe eſſet prius fomentum id ſubtrahere per euacuationem humoris rigidi, vel humidi, vt ſæpius
E in prioribus libris docuimus: mox verò locus affectus localibus remediis curandus eſſet. At ſi aliunde non haberet fomentum, medicamentis digerentibus, & diſcutientibus eſſet tollendus præſens humor, & præterea calefacientibus, & ſiccantibus remouenda intemperies morboſa, tum fomentis, tum etiam illitionibus, emplaſtriſq; & balneis, vel inſeſſionibus: de quibus cùm ſuperius non ſemel fuerit habitus ſermo, in præſentia alioquin nõ habebimus. Ita etiam refrigerantibus agendum erit, ſi fuerit laxitas interdum contracta ex nimio calo-

re, quod

re, quod tamen raró contingit: vt tamen omnia eiuſmodi remedia non ſint alicuius aſtrictionis expertia. Sed quia eadem ferè & horum affectuum curatio, ſicut & diabetis: ideo de diabete curando iam agamus. In quo negotio duo nobis ſcopi in vniuerſum cóſtituendi ſunt. Alter quidem communis eſt omnibus morbis, in quibus humores ad aliquam particulam importunè, & ratione morboſæ alicuius cauſæ præcipites feruntur: is verò eſt, vt ab ea auertatur impetus eius humoris, & alio conuertatur per reuulſionem, aut deriuationem. Alter autem, qui morbis omnibus ex humorum intemperie excitatis communis eſt, nempe vt ea intemperies contrariis quidem: & accommodatis remediis temperetur, & corrigatur: ſed de priore priorem habeamus ſermonem. Quoniam autẽ venæ ſectio ſemper habita eſt præ omnibus ferè aliis remediis in reuellendo efficax, quando opportunè fuerit administrata, Aëtius cui aſſentitur & Paulus, venam ſecari ſtatim inter principia laudant, & antequam inualeſcat, & antiquetur morbus: nam & refrigerare quoquomodò poteſt iecur, & vniuerſum corpus, atq; reuellere, auerteréq; impetum humoris ad renes. Hoc tamen monet, quòd tãtum inter initia videtur eius vſus eſſe tutus; quia cum morbus

Cap 3 firmatus eſt, vires facilè concidere poſſunt. Verum in hoc hæc ſola videtur difficultas, quòd principia iſtius affectus non ſunt cognitu facilia, vt Gal. quoque 6. de loc. affect. viſus eſt inſinuare voluiſſe, cũ ait, quod quamuis ex proportione reſpondeat his affectus caninæ fami; in hoc tamen differunt, quòd canina fames paulatim fit, & increſcit: diabetes verò repente. Et huius rationem refert; quia appetitio canina cum ſenſu eſt: ideò non ita facilè latere poteſt: ſed renum appetentia immodica ſenſum latet: & licet eam ſequatur mictus ſolito copioſior, id tamen non aduertitur; & ideò decipit. Si tamen diligens ſit medicus, qui præterea & tempeſtiuè ſit accerſitus, percipiet rem vel etiam inter initia, dũ conſiderabit, ægrotantem maiori aliqua tentari ſiti, quàm ſit ſolitus; & ſubinde citius etiam, & plus, atq; frequentius ſolito mingere, atque interrogauerit, an aliquam occaſionem habuerit præcedentẽ, cur potuerint renes plus iuſto calefieri, iecurq́; & tandem vniuerſum corpus, ſicuti incommoda equitatio, indumentorũ calidiorum & dorſo hærentiũ vſus: præterea verò ſi cibis, & potibus calidioribus vſus fuerit, & alia multa, quę ad eandem rationem in potu pertineant. De iis autẽ præſertim, quæ calefaciunt, in præſentia loquimur; quia de affectu eo nunc eſt inſtitutus ſermo, qui intemperiem calidiorem ſequitur. Nam cùm comes eſt frigidioris nullum reperio, qui detrahendi ſanguinis meminerit. Vbi aũt ſit vena ſecanda, imprimis ea ſecanda, quæ in cubito ſolet ſecari, interior nimirum, quam baſilicã vocant, & potius dextra, cùm proximè magis, & rectè iecur reſpiciat: Sed omnibus aliis rationibus, quibus auerſio poteſt, procurandũ eſt, vt auertatur humoris motus à renibus, imprimis verò

Aphor. vlt. eo pacto, quẽ Hip. indicaſſe videtur 4. Aph. & ibid. Gal. expoſuiſſe, cùm ait, ꝙ vrina multa noctu reddita paruam ſignificat deiectionem alui. Quo theoremate videtur ſignificaſſe, quòd in alui profluuiis, ſi humoris ab aluo ad veſicam fiat auerſio, alui profluuium minus fit, & tandem ſiſtitur; atque etiam vice verſa, ſi immodica fiat vrinæ excretio, illi facilè ſuccurrimus facta aluo citatiori, & fluidiori.

Cap.2. Vnde libello de Hirundinibus, reuulſio. cucurb.

A &c. ait Gal. vrinæ profluuia ad alui deiectiones, & ſudores eſſe reuellenda: præterea verò & in mulieribus ad vterum, vt idem ſecundo lib. in ſextum Epid. addidit. Cap. 7 Quare interdum clyſteribus agendum aliquando verò & medicamentis, non tamẽ acrioribus, ſed facilioribus, & potius refrigerantibus, vt eſſent mãna, tamarindi, caſſia, ſyrupus roſaceus ſolutiuus appellatus, diaſebeſten dictum electuariũ, & diaprunõ, vtraque verò citra ſcamonium, & frequentius quidem, minori verò copia data, quantum nempe ſatis eſſe poteſt ad lenem aluum reddendam, vt ſæpius repetita cauſa ſint, cur natura aſſueſcat ad aluum cóuertere motum humorum, qui præcipites ad vias vrinæ ferebantur: ſed potentior erit reuulſio, atque veræ reuulſionis rationem ha-

B bens, ſi vomitus cieatur: vnde Aetius ſenſit, quod dum plurimum ſitiunt, copioſus ſit illis potus dandus, frigiduſq́;, atque a potu vt cieatur vomitus: hoc enim ſperat ſimul & calidam intemperiẽ temperare, & profluuium vrinæ reuellere, auertereq́; & ſiti poſſe opem ferre. Præterea verò & commodum remedium, atque opportunum ad ſudorem ciendum putauit Aetius, ex ſententia tamen Aretei, ſi paretur balneum in dolio appoſita aqua dulci, & calida, dolioq́;. ita linteo cooperto, vt caput extra exertum ſit, atque ita poſſit inſpirato aere frigidiori, atque odoribus ad nares oblatis, frigidis tamen, vt ſunt roſarum, violarum, & id genus aliis recreari: nam & reuulſionis hoc rationem habet, cóuerſo ſanè humoris impetu, qui intro ferebatur ad

C renes, aliò, hoc eſt, extra, & ad cutem. Præterea & ſi aqua actu calida ſit, vnde excitatur ſudor, vapor tamen eius poteſtate frigidus poteſt intemperiem calidam remittere, atque ita vtraque ratione prodeſſe. Præter reuulſoria autem remedia, & illis ſuus eſt locus, quæ refrigerent, & quoquomodo partes roborent, tam exterius adminiſtratis, quàm interius aſſumptis. Vnde olera refrigerãtia omnia tanquam vtilia non parum ab antiquis laudantur, vt ſunt lactuca, intybus, vel cichorium, endiuia, & cichoreacea omnia, præterea & oxalis, & quæcunque iſtius ſunt generis; in quibus tamen non ſit multa vis vrinam ciendi. Ex ſyrupis verò illi, qui ex ſuccis vel decoctis harum itidem herbarum cóficiuntur, commodi ſunt: præterea & qui ziziphis,

D vel iuiubis, quiq́; ex portulaca, ex violis, roſaceus quoque recens: interdum & qui ex papauere conficitur, non erit inutilis, cùm & refrigeret, & ſomnum cóciliet. Cibi etiam refrigerantes, & qui non facilè corrumpi poſſunt, vt ſerrcula ex ſare, vel ex hordeo, & aliis id genus, quæ tamen ad lenitatem alui potius ſint opportuna, vt ex cucurbita, & id genus aliis conueniunt. Græci & pepones laudant, dummodò citra ſemina, & interiorem partem comedantur. Potus verò & refrigerans, & actu frigidus offerendus eſt: vnde neque vina potentia vtilia erunt, neque ea, quæ vim ciendi lotia habent,

E ſicuti illa ſunt, quæ tenuiora ſunt; ſed potius aliquantiſper craſſiora, neque tamen auſtera, & quæ vim ſiſtendi aluum habent: nam alui lenitas ſummopere prodeſt in hoc affectu. Exterius quoq; medicamenta, quæ refrigerẽt, & roborent, opportuna ſunt, ſicut ceratũ refrigerans, quod refrigerãs Gal. nunc appellat, & roſaceũ vnguentum Meſue, & id quod ſandalinum appellant, ſi dorſum, & lũbi, immo & hypochondria deliniantur. Aetius verò, & Paulus laudant cataplaſma ex flore polẽtę ſubactę, ex oxyrhodino præcordiis apponendum. Poſſunt

innumera eius generis medicamenta cōponi, tum A ex ſuccis, vel folijs earum herbarum, quarum ſupra meminimus, tum etiam ex decoctis: quorum temporũ parentes non meminimus. Cum vero ex frigore factis renibus imbecillioribus ortum habuerit diabeaes, contraria ratione vti oportebit, quatenus ad medicamenta pertinet. Nam reuulſoria remedia huic etiam differentiæ erunt opportuna; quia & vomitus commodus erit præſertim verò à cibo, vomitorio verò ex rafano. Præterea & quæ ſudorem ciere poſſunt, vt tamē balneæ vim potius calefaciendi habeant: vnde ſudare in locis balnearum mineralium & ſuapte natura calidarum vtile B erit. Præterea etiam plurimum prĕſtabit ſi aluus lenis fiat, ait Auicenna, lenibus clyſteribus, qui tamē calefaciant, ſicuti impoſito oleo chamæmelino, anethino, ex amaris amygdalis, & alijs id genus, parato etiam decocto cum iis, quæ calefaciant, non tamen aſtringant, vt ſunt ea ſimplicia, ea quibus olea confecta prodeſſe poſſunt: decocta cum malua, A beta, mercuriali, & ſimilibus. Tandem etiam aliqua purgatio per medicamenta vtilis eſſe poteſt, præſertim verò ex aloē. Auicenna enim conſulit, vt per interualla aluus ex aloē cieatur exhibitis 11. pilulis ciceris granum magnitudine æquantib. Sed & vſus rhabarbari mihi videretur non inutilis. Quantum verò ad rationē potus pertinet, atque ad reliquam victus rationem, potu vtatur potius calido, & odorato, cibis etiam calidioribus balneis, præſertim poſt corporis expurgationem, & ſuffumigiis, & euaporationib. vt de balneis paulò antea dicebamus, immo & cucurbitularum vſus citra tamen inciſio- B nem, tum vt calefaciant, tum vt exterius humorem attrahant, commendatur: ſicut & frictiones præſertim eatremarum partium, & exercitatio modeſta. Sed hic finem his, quæ de affectibus ad inſtrumenta vrinaria pertinentibus erāt dicenda, imponamus & orationem conuertamus ad inſtrumenta, quæ ad generationem, & propagationem ſobolis attinent, & ad librum vndecimum progrediamur.

VICTORIS TRINCAVELLII
DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER VNDECIMVS.

De Affectibus earum particularum, quæ generationis, & generis propagationi inſeruiunt: primúmque de inſtrumentis, quibus natura vtitur ad conſeruandas animalium ſpecies. CAP. I.

Lect 99. NATVRA, quæ res has adminiſtrat, quibus mundus hic inferior conſtat, illis ac eorum ſaluti, & perpetuitati, vtpote quę ad mūdi abſolutionem perfectionémq; pertineant, omni ope proſpicit: & quid naturam dico, & non potius Deum? qui naturæ auctor eſt, & cuncta (vt ſacræ literæ teſtantur) leniter, & ſuauiter diſponit, cuiuſque inſtituto natura agit; quæcunq; agit, cum hoc ſit omnia ſuauiter, & leniter diſponere, adminiſtraréq; res videlicet ipſas, vt earum fert natura, regere, & gubernare. Quare cum inferiora omnia, quippe quæ ea for- B ma: & materia conſtant, ortum habeant & interitū neque perpetua ſingulatim eſſe queant: (hoc enim eorum naturæ, proprijſq; legibus, quibus particulatim regitur mundus hic inferior, repugnat) ſatis illi eſſe poteſt, ſi ſeruentur perpetua communi quadam ratione, & ſecundum ſpeciem. Seruari autem perpetua facilè per ſucceſſionem quandam poſſunt philoſophicè loquendo; nimirum quia ſicuti, quæ ortum ſemel habuere, ea lege orta ſunt, vt tandem occidant, & aucta ſeneſcant: ita coguntur tandē deſinere. vnde antea quam priora occidant, oportet, C vt alia ſubinde oriantur, quæ in eorum: quę iam occidunt, locum ſuffecta, ſuccedant. Et ſicut varia eſt horum omnium naturæ conditio, ſi eorum perfectionem, imperfectionémve reſpicere voluerimus A ita quoque non eſt idem modus in omnibus, quo fit eiuſmodi ſucceſſio, & ſuffectio. Nam prima elementa, quæ & ſimpliciſſima ſunt inter corpora, perpetua quidem ſecundum eorum vniuerſitatem ſeruantur: per partes verò generantur, & intereunt, & ea mutuis inter ea tranſmutationibus: generatione inquam, & interitu ſecundum partes, fit tum perpetuitas, tum verò ſucceſſio, & conſeruatio. In mixtis verò pro eorum varia natura diuerſa eſt etiam conſeruatio nam omnis ferè ſucceſſio, & perpetuitas in aliquibus, quæ imperfectiora ſunt, pendet à perpetuitate, & ſucceſſione ſuarum cauſarum: ſicut ſunt tonitrua, grandines, fulgura, fulmina, & B id genus reliqua, quæ varias affectiones in ſublimi loco concitatas ab elatione vaporoſæ materiæ à terra elata vi caloris ſolis, & ſtellarum ſequuntur, à quibus pro ratione, qua motu ſuo diuerſimodè inferiora hæc afficiūt, & diuerſis aſpectibus reſpiciūt, varia etiam diuerſis temporibus eiuſmodi genera affectionū ſubinde excitata ſuccedunt. Ita etiā quędam: quæ quaſi ſpontaneam ex putredine generationē habent, cū nunquam deſint in hoc inferiori mundo occaſiones putredinis, nullum etiam periculum eſt, quòd hæc deſinant, ita vt vel hic, vel ali- C bi non reperiantur, quæ & ipſa diuerſam naturā variamq; ſpeciem conſequuntur pro ratione diuerſæ putreſcentis materiæ, & diuerſi putredinis modi. Atque hæc quidem cum alioquin imperfectiora omnino ſint, vt imperfecta ſunt, ita neque tantam curam

curam requirunt, neque inſtrumenta tam diuerſa,
quibus & generari poſſint, atque etiam poſtquam
genita ſunt, regi, & adminiſtrari, vt commodè &
eſſe, & agere poſſint: ideo & magis confuſa initia
habent, vnde tum fiant, tum vero adminiſtrentur.
Sunt præterea & alia, quibus non modo externo
auctore, & initio, vt generētur, & per ſucceſſionem
fiant perpetua, egent; verum & interna cauſa; nem-
pe quia in ipſis intrium aliquod diſtinctum conti-
nent, quo poſſint genus propagare, & alia in locum
intereuntium ſubſtituere: vim enim à natura ha-
bent, qua in ſe ipſis poſſint aliquam ſubſtantiā gi-
gnere, quę poſtea tum à cœleſti, & ſolis calore, tum
à proprio illius, in quo genita eſt, vel ab alio illis
ex proportione reſpondente fota, ex congruente
materia, & apta, quam partim ſecum affert, partim
aliunde attrahit, per multas tranſmutationes me-
dias tandem tale alterum efficit, quale illud erat,
ex quo, & a quo primum genita fuerat, & huiuſmo-
di ſubſtantia ea eſt, quàm Græci ſperma, noſtri ſe-
men appellare conſueuerunt. Ea autem vis ſolis vi-
uentibus à natura tradita eſt: quæ cum diuerſa ſint
natura, & perfectione, ita etiam magis, & minus
dearticulatam, & determinatam rationem, tam ſe-
minum, quàm earum rerum, in quas iacta ſemina
coaleſcere, & pululare poſſunt, requirant, neceſſe
eſt. Nam plantarum ſeminibus terra apta, & fœ-
cunda ſatis eſt, quæ adiuta à ſuperiorum corporum
calore ipſa foueat, vt germinare poſſint, & in plan-
tam, vel arborem tandem creſcere: ab ea enim ma-
teriam generationi, & incremento congruentem
attractam ſuſcipiunt, & per natiuum calorē, quem
à ſuo auctore conſecuta ſunt, paulatim eam tranſ-
mutando concoquūt, & tandem ad abſolutionem
perducunt. Animantia vero longe ſtirpibus perfe-
ctiora, ad omnes ſuas actiones, pluribus diſtinctio-
ribus, & exquiſitioribus egent inſtrumentis, & ma-
teriam, ex qua generentur, magis elaboratam, &
locum etiam in quem effuſum ſemen diligentius
poſſit cuſtodiri, & foueri, atque iuuari, vt exquiſi-
tiores poſſint ab eo ſuæ actiones prodire, requirūt.
Nam animantia teneriora ſunt, & humidiora plan-
tis: hæ enim terreſtri, & duriori ſubſtantia conſtant
& generantur, & ſemina duriora, ſolidioraq́; gene-
rant, quæ ob ſolidam, & duram ſubſtantiam non i-
ta facilè diſſipari, infringiq́ue, & omnino lædi poſ-
ſunt: ideo neque etiam tanta egent cuſtodia, ſed
ſufficit illis, vt ſint projecta in terram, quæ illis
poſſit ſubminiſtrare humorem naturæ ſuæ con-
gruentem, ex quo & planta inter initia gigni, &
mox etiam commodè ali poſſit, accedente ramęu
auxilio, & fotu a calore ſolis, & ſtellarum, quæ in
actum deducant facultatem à planta ſemini inge-
nitam, quæ niſi a ſuperiori natura ad actum dedu-
catur, ipſa per ſe nihil poteſt. Semen vero animan-
tium, quæ præſertim in humida, calidaq́; ſubſtan-
tia omnem & generationis rationem habent, &
præterea incrementi, & alimenti, quæque mollia,
& tenera membra antequam per ætatem ſicceſcāt,
aut pleraque habent, aut omnia, quæque ex fluido,
liquidoq́; humore aluntur, neceſſe eſt, vt & ipſum
humidum, & fluidum ſit, cum (vt Ariſtotel. docuit)
ſit veluti excremētum vltimi alimenti, vtile tamen:
vnde neceſſe itidem eſt, vt ſimile ſit illi: orta enim
(vt docuit Gal.) ſolent initiis ſuis atreſtari. Et pro-
inde cum ipſum per ſe, niſi ab aliquo contineatur,
nequeat conſiſtere, neceſſe eſt illud primum ab ali-
quo comprehenſum contineri, ne diffluat, & dila-

A bātur: deinde vt pululare poſſit, quod præter com-
munem ſolis calorem accedat & calor illi ſimilis,
vnde genitus eſt, hoc eſt natiuus animantis calor;
quia exactiori, & magis dearticulata motione eget
idcirco præter vim, & calorem ſemini inſitum alio
opus eſt, a quo iuuetur, & quaſi in actum ducatur,
neque ſatis illi eſt vniuerſalis, & cœleſtis, neq; pro-
prius, & inſitus ſemini; ſed eius etiam opē deſide-
rat, à quo ortum habuit. Vnde Dei, & naturæ inſti-
tuto factum eſt, vt aliquod in animante crearetur
membrum, in quod proiectum ſemē facilè excipi;
contineri, cōprehendiq́; ac foueri poſſit: quod qui-
dem vterus, vel vulua Latinè dictū eſt, ὑστέρα à Grę-
cis, quod & figura ea efformatū eſt, & ea ratione
ſubſtantiæ conditum, vt facilè ſemē, cum alioquin
B proiicitur ſuſcipere, & ſuſceptum continere poſſit,
& ſeipſum colligens, & quaſi conſtringens vndiq;
illud comprehendere, complectiq́;: ita enim fit, vt
comprehenſum ſemen, cùm neq; alioquin diffluē-
re, neque fluitare queat melius foueri, & quaſi co-
qui poſſit. Cùm verò, vbi genitus iam fœtus viuere
incipit, & nutriri, illum oporteat & augeri, & præ-
terea quāuis in ſemine, ſi medicos, Gal. præſertim
& Hippo. ſequamur, præter vim procreatricem, &
efformatricē fœtus, ſit aliquid, quod materiæ, vnde
generanda ſunt aliqua membra in animante, ea in-
quam, quæ ab illis ſpermatica nuncupātur; neceſſe
tamē eſt & aliam ſuppeditari materiā, ex qua poſt-
eaquam genita ſunt, alātur, itémq; & alia, quæ car-
neam ſubſtantiam habent, generentur: ſed cum in
animante ſit vterus, immo intra ipſum animal, non
C erat omnino rationi conſentiens, quod extrinſecus
huiuſmodi materia ad hæc omnia apta eſſet peten-
da, ſed potius intrinſecus & in ipſo animante: & cū
eā vterus ipſe, quāta eſſet ſatis ſactura, ſubminiſtra-
re minimè poſſet; vtpote quoniam non poterat cō-
ſtitui niſi ex ſubſtantia, quæ ſuapte natura exanguis
eſt, quali conſtant membranæ, vel nerui, quæ facilè
diſtendi, & per diſtenſionem ampliari, & extendi
poſſunt, vt cùm creſcit fœtus, augeturq́; itidē am-
pliari poſſit vterus, & increſcēti fœtui cedere: Ideo
fuit neceſſe, vt aliunde materia deflueret, & ſubmi-
niſtraretur; & proinde prouida natura venas mul-
tas, & amplas ad vterum deduxit, per quas, tāquam
per quoſdam riuos, materia ad vterum deflueret à
D ſuperioribus partibus apta ad generationem, & ali-
moniā fœtus: ſed alia non poterat eſſe: niſi ſanguis,
quo & animal ipſum alitur, cùm oporteat eandem
eſſe generationis, & nutricationis materiam. At ſi
ſanguis, quo erat fœtus alēdus, ſeu qui erat futurus
materia alimenti fœtui, talis eſſet, qualis is eſt, quo
particulæ matris continentur aluntur, nempe vtilis
& exquiſitè elaboratus, confectuſque; primum dif-
ficile fuiſſet fœtui illum attrahere, præſertim inter
initia, dum vires habet non adhuc admodum vali-
das; quia particulæ ſuum alimentum, quod illis ap-
tum, & congruens eſt, cōtinent quoad fieri poteſt,
nec ſibi ſubtrahi permittunt: facilè verò remittunt
E id, quod aut ſuperuacaneum, vel excrementoſum
eſt: præterea verò, ſi etiam eam vim haberet fœtus,
vt vel reluctantibus particulis bonum ſanguinem
poſſet attrahere, quo aleretur, ſubtracto alimento
contabeſcerēt particulæ, & corpus ſubinde geren-
tis in vtero conſumeretur: quod non omnino per-
tinere videretur ad rationem prouidentiæ naturæ:
contra verò ſi alendus, & generandus eſſet fœtus ex
materia non ita probè elaborata, & confecta, ſed
potius quoquomodo excrementitia, & ſuperuaca-
nea

nea corpori, in quo futura erat fœtus conceptio, illa d . . de nō videbatur operi naturæ idonea; quia ſi inepta erat alendis particulis matris, quæ vires habēt validiores, ineptior etiam erit fœtui, in quo non eſt vis adhuc firma. Vnde natura vtrique incommodo ſuccurrit: nam inſtituit, vt excrementitio quidem, & crudiori ſanguine conciperetur, & aleretur fœtus, qui corpori alendo non erat vtilis, ne proprio alimento ſubtracto corpus cōtabeſceret, vt tamen materia illa fieret fœtui vtilis, & idonea, illam deduxit per viam longā, & per multiplicem venarum, & arteriarum plexum quibus contextæ ſunt membranæ, quibus inuoluitur conceptus fœtus, in quibus dum diutius verſatur materia crudior, & excrementoſa, magis coquitur, & cōficitur à natiuo calore, tum eorum vaſorum, tū etiam circunſtantium partium, præſertim verò vteri, vnde cū in ea materia diuerſæ partes ſint, illis natura vtitur, quas potuit natiuus calor ſuperatas in vtilem materiam conuertere: reliquas vero reiicit tāquam inutiles: præter id, quod etiam per vmbilicales venas [tranſeuntes vtiliores partes, & in iecur fœtus delatæ, ibi tandem exquiſitè] in ſanguinem optimum conuerſæ, cædunt in alimentum optimū fœtui. Quod quidem ſummam naturæ, vel eius auctoris prouidentiam, & ſapientiam oſtendit, qui omnia ſuauiter diſponens, procurauit, quo pacto ali fœtus poſſit vtili, & copioſo alimento, ſine incommodo tamen matris. Et cùm ad generationem non ſit opus ſolum materia, ſed etiā agente, nihil enim per ſe poteſt agere materia; agentis autem ratio in ſemine eſt, quod quidem ſpiritum copioſum cōtinet, & natiuum calorem non modicum; his enim natura tanquam propriis vtitur inſtrumentis: propterea nequit ſemen ex crudiori, & ea ratione excrementoſa materia fieri, ſed requirit eius naturæ ratio, vt ex optima, & exquiſitè cōcocta generetur. Et quanuis ab Ariſto. hoc quoque tanquam excrementum habeator; non tamen id excremētum eſt, quod ratione imperfectæ concoctionis, vel cruditātis generetur; & quod tanquam ex ea materia ortum habeat, quæ alioquin inutilis ſit, quantum pertinet ad propria munia corporis in quo hoc excremētū generator: ſed gignitur ex optimo ſanguine, & optimè concocto, & ipſum eſt quaſi excoctū, hoc eſt exactius, & vlterius coctum excrementum, quod & vltimi, & proximi alimenti particularū excrementum dicitur, & potius quaſi ſuperuacanea quædā pars optimi, & vltimi alimenti, quo alendæ erant particulæ; neque tamen tanquam inutile excernitur: haud enim aliquod vitiū habet, vnde inutile factum eſt; ſed vtile eſt, & quod (vt Ariſto. 1. de

Cap. 19. Gener. anim. probauit) omnes partes animalis, cuius ſemen eſt, facultate, & poteſtate contineat, tanquā materia propria & proprium, vltimúmq; earū alimentum: eadem enim eſt alimenti, (vt diximus) & generationis cauſa. Et quanuis ſemen à medicis fœminis etiam tribuatur, ſecus; quàm peripatetici ſenſerint; & ipſi tamen concedunt maiorem longè vim eſſe in maſculino, quàm in fœminino ſemine, vt reſpectu muliebris, rationē ferè actus, & formæ ſeruet maſculinum, quando cum fœmineo miſcetur; vtpote quod exquiſitius concoctum ſit: vnde ad eius generationem, & confectionem neceſſaria eſt maior vis, & copia natiui caloris, & materia perfectior, & magis concocta. Et quia vix hæc ita diuerſa in eodem corpore reperiri poſſint: Ideo natura animantium perfectiorum ſpecies per ſexus

A diſtinxit, & partem eorum vnam voluit minus calidam eſſe, in qua plus eſſet illius excrementoſi, & crudi humoris, quod in alimentum fœtus, cùm fuerit facta conceptio, cedere poſſet: in qua ſi aliqua præterea eſſet futura vis etiam ſeminis gignēdi ex parte aliqua illius alimenti, crudius tamen, & imperfectius ratione frigidioris temperamēti fœminei ſexus illud eſſet, cō id, niſi ſemeo maſculi, quod magis elaboratum eſt, quódq; illius vim perficiat, & augeat, illi immiſceatur, nihil ex ſe poſſit: Alterā vero calidiorē eſſe inſtituit, in qua efficacior eſſet vis ſemen prolificum generandi. Et prior quidem ſexus muliebris in humano genere à mollitie (vt nonnulli volunt) nuncupata eſt: Altera vero virilis à robore, & vi. Atque natura inſtituit, vt generatio

B fieret in fœmineo corpore, tanquam in eo, quod fœtui commodius, & citra damnum aliquod poſſet alimētum, quo & alatur, & creſcat ſubminiſtrare. Vnde Ariſtotel. primo item de Gener. anim. & Cap. 2. primo etiam de Hiſtor. quaſi definiens marem, ait, Cap. 3. quod eſt animal, quod vim habet generādi in alio: fœminam vero, quę in ſe ipſa generat. Quare & natura ea membra, quæ erant futura iſtius generationis inſtrumēta, ſic diſtinxit, vt quæ ad maſculinum ſexum attinerent, ita eſſent efformata, & in eum locum digeſta, vt poſſent penetrantia in muliebres partes, in illis facta ſemente, animal generare, non

C autem in ſe. Contra vero in fœmina ita conformata, & eo loco collocata ſunt, vt ab alio commodè recipere, & receptum intra ſe continere, & fouere, donec tempus pariendi accedat, & eo inſtante cōmodè poſſint fœtum in lucem edere. Vnde cùm omnia, quæ corpulentiora ſunt, facilius deorſum, quàm ſurſum ferantur, cúmque ea & grauiora ſint, & grauitas ad deſcenſum iuuet: Ideo naturæ ſapientis inſtituto factum eſt, quod fere omnes particulæ; quæ ſunt veluti inſtrumenta excretionum earum materiarum, quæ ſubſtantia craſſiori conſtant, in inferiori corporis loco collocatæ ſunt: quod præſertim videmus in illis, quibus ſiunt excretiones eorum excrementorum, quæ ad primam, vel ſecundam concoctionem pertinent, vt ſunt re-

D ctum inteſtinum, & veſica, quorum ſitus eſt in imo ventre: nam ita commodior ſit excretio. Quocirca ibidem & vterus in mulieribus conſtitutus eſt, in quo & fœtus contentus hora partus facilius extrudi, & exprimi poteſt. Præterea vero, cum illi ſit demandatum munus, vt excrementoſum ſanguinem, & ſuperuacuum, qui in muliebri corpore quotidie ex frigidiori temperatura, qua præditus eſt is ſexus, congeritur ſuis certis periodis primum ſuſcipiat, deinde excernat, cū ille non ſit muliebri corpori alioquin vtilis, niſi quando in vtero gerit, vt illo fœtus alatur, & ſi retineatur, innumera ferè incōmoda mulieri poſſit afferre. Ideo primum plurimas venas ad vterum, & eas amplas, deduxit, item & arterias (quāuis non ita magnas) quæ eſſent veluti cō-

E modi riui, per quos confluere eiuſmodi excrementa facile poſſent: & ibi collecta ſeruari, aut ad excretionem, cùm illis non eſt opos propter fœtum: aut ad alimoniam ipſius fœtus. Collocauit autem inter rectum inteſtinum, & veſicam: vt inteſtinum illi ſit veluti ſtragulum; quod illum defendat, cum increſcēte fœtu tumidior ſit vterus, ne alliſu, & occurſu ſpinæ, quæ dura eſt lædatur. Veſica vero, quæ & ſi tenui tunica cōſtat, ea tamē denſa, & fortis eſt, poteſt illum ex anteriori parte prętenſa defendere, neq; tamē pōdere premere. Subſtātia vero vteri ea

eſt,

eſt,quæ diſtēdi quidem, & ampliari citra noxā poteſt,& varijs fibrarum generibus intertexta eſt, ſicuti & alia viſcera, in quibus actiones naturalium facultatum,nempe attractricis,contentricis, & expultricis,& diuturniores,& validiores eſſe oportet: quibus fibris vtitur illius viſceris natura in attrahēdo, continendoq́; , & mox in expellendo ea, quæ expellenda ſunt, petito etiā auxilio à muſculis abdominis,& à tranſuerſo ſepto. Quia verò in conceptione opus eſt maris ſemine,quod extrinſecus aduenire opus eſt:ideo vterus duabus partibus coagmentatus eſt,altera,quæ apta eſt ad ſuſpiciendū, & attrahendum ſemen, quamq́; ceruicem appellant, ea longitudine,& amplitudine conſtante, vt poſſit virilem penem, per quem in maſculo fit ſeminis eiaculatio,commodè admittere:huius verò ceruicis extremum,& extimum orificium eſt, quod Latini cunnum appellauere,ad quod in mulieribus & meatus pertingit, per quem vrina excernitur, ſicut in maſculis meatus penis vtrique excremento excernendo deſeruit,lotio inquam,& ſemini: ceruix autem vteri longior eſſe videtur. Alia vero pars vteri eſt eius appellatum corpus, cuius primarium officium eſt ſemen ſuſcipere, continereq́;, & ſuper eū vndique ſe colligens, contrahénſque fouere: quæ pars ad rotundum vergit,vt ſit capacior ; habet autem & teſtes illi annexos vtrinque, ad quos & ſua adueniunt ſeminaria vaſa, quæ tandem & vterum quaſi perforant,vbi & ſuum effundunt ſemē: teſtes verò, & vaſa ſeminaria non fuerunt exterius deducta,vt in maſculis;quia nō erat illis ſemen exterius, ſed interius intra mulieris corpus effundēdum. Eſt autem vterus ſenſu aliquo prēditus,cuius particeps eſt per neruulos aliquos, quibus à natura donatus. Et hæc quidem,quantum ad noſtrum inſtitutū pertinet,ſatis eſſe poſſunt;nā particulatim omnia,quæ circa cōformationem eius,ac partes, & vaſa, & eorum munia conſiderari poſſunt,velle perſequi,eius maximè eſſet;qui profiteretur ſe in prēſentia expoſitionem abſolutam anatomicæ diſciplinæ traditurum. Nobis verò, qui affectuum his particulis appropriatorum curationem exponere profitemur, hæc ſatis eſſe putamus. Prius autem de particulis, quibus diſtinguitur fœmineus ſeſſus, agemus: poſterius verò de illis, quibus virilis. Porrò cùm his inſtrumentis natura ad duplex officium in fœminis vtatur,& ad generationem ſobolis, & ad muliebre corpus expurgandum ab excrementorum copia, quæ copioſa in muliebri corpore ratione imbecillioris caloris in eo per quandam cruditatem continenter congeruntur: ideo bipartita quoque erit hęc tractatio:nam prius de illis affectibus agemus, quæ ad hoc ſecundum officium pertinent, quod dū rectè,& ſecūdum naturæ inſtitutum procedit, mulieres plerunque ſanæ degunt:deinde verò de illis, vnde læduntur vterus, & aliæ particulæ inſeruientes,& miniſtrantes conceptioni,& prolis propagationi. Prior namque ratio attinet ad cuſtodiam,vel conſeruationem eius corporis, cuius ſunt hæ particulæ priuatim: altera verò ad cuſtodiam, & conſeruationem humani generis, cum per eam procuretur,vt ſpecies humana non deficiat.

De Vteri affectibus ad menſtruas mulierum purgationes pertinentibus. CAP. II.

Lec 34. NATVRA in rebus omnibus prouida,& ſagax, ſi vti quaſi auctor fuit, vt in muliebri corpore,tum ſnapte ferè natura excrementoſa hæc materia generaretur,quem menſtrua appellamus;propterea quia per certas periodos ſingulis menſibus ſolet effluere; tum vero & eius ratione victus: nam ſexus muliebris, neque vehementib. laboribus, ſicut virilis conficitur,neq; vitam ſub dio, & ſole agit,ſed magis(vt Gal. in lib. contra Eraſiſtratū expoſuit)in otio,& vmbra, quæ occaſiones ſunt, vt & excrementorum, & ſanguinis maior cōgeratur copia. Ne igitur ex congeſtione horū ſuperuacaneorum excrementorum,quæ illi omnino inutilia ſunt niſi quo tempore in vtero gerit, multa ſuperueniāt incommoda,multique difficiles morbi gignantur, qui ſolent,tum à multitudine,tum ab humorum vitio cōcitari,procurauit, vt impetu ipſius facultatis naturalis in hoc ſexu per quaſdam periodos, quæ plerūq; ſequuntur motum lunæ,quæ humores omnes ferè adminiſtrat, ſingulis menſibus fiat horum collectorum excrementorum expurgatio ; & proinde,cùm omnis ferè alia ſanguinis excretio,vndecunque fiat,contra rationem naturæ fiat, hæc ſola (vt idem Gal. in lib. de Sympt. differ. & 3. de Cau. eorundem docuit) inſtituto naturæ fit,atq; naturalis, niſi ſi quando modum exceſſerit, cenſenda eſt. Vnde neque mirum deinde eſt,ſi commodè,& modeſtè per ſuos circuitus menſibus fluētibus,mulier quaſi tuta ſit à quam pluribus maximis, moleſtiſq; morbis,quales(vt eo. lib. contra Eraſi. & 2. ad Gla. idē aſſerit)ſunt podagræ,articulares dolores, pleuritides,peripneumoniæ,inſaniæ,apoplexiæ, morbi comitiales,lethargi,conuulſiones, neruorū diſtentiones,inſaniæ,furores, ſanguinis ſputa, vel vomitus,capitis dolores,anginæ, ſed & inflammationes (vt idem ſexto de loc. affect. teſtatur) eryſipelata, cancri;quibus alioquin facilè corripiuntur,cū ſupprimitur hæc illis euacuatio familiaris,naturaliſq;. Sed quoniam omnia,quæ natura conſtāt, ſuam habent rationem,& modum,à quibus ſi fiat receſſus, vel in defectu,vel in exceſſu, pariter quies, & ſanitas corporis turbatur: ideo ſicuti deficiente menſtrua purgatione, præterquam ratione conceptionis, mulier ſit pluribus, & difficilibus morbis obnoxia: ita ſi illa immodicè fluant,non minora ſequi ſolent mala;quorū idem Gal. 6. de Loc. affect. meminit,nempe decoloratio corporis, pedū œdemata,corporis vniuerſi inflatio,mala concoctio, cibi faſtidium,& tandem cætera omnia incōmoda,quæ ſequi ſolent immodicam ſanguinis profuſionem: nam hæc omnia ſequuntur communem rationem nimiæ euacuationis ſanguinis, quam & ſpirituum inanitio ſequitur, & ſubinde diſſolutio caloris natiui, quo vniuerſum corpus adminiſtratur. Morbi verò,qui à menſtruorum retenta vacuatione occaſionem habent,quadam priuata ratione (vt Hipp. 5. Aph. innuiſſe, & eius explanator Gal. expoſuiſſe viſi ſunt) referuntur in vterum, quaſi illius proprij affectus. Nam fieri omnino nequit, quin interim, dū in vtero retinetur huiuſmodi excremētitia materia,ſi aliquo temporis ſpatio detineatur,in eo nō contrahatur vitium aliquod, quod aut ſcirrhi, aut inflammationis,aut eriſypelatis,aut cancri, aut vlceris,aut alterius id genus morbi naturam referat, & proinde eod. loco Hip. ait,q. menſib. non fluentibus fiunt morbi ex vtero: illis vero nimis fluentibus,morbos quidem oriri dixit,non tamen dixit ex vtero. Et licet menſium ſuppreſſio omnis quę fit ex aliqua cauſa, quæ præter naturæ rationem ſit, mala omnino ſit,ea tamen deterior eſt, quæ fit ex aliqua cauſa (vt idem Gal. tertio lib. Com. in tertiū Epid. ait) in puerperis à partu;& id tum multitudi-

Cap. 5. — Cap. 5. — Comm. 37 — Com. 28.

nis retentæ illius materiæ ratione:tum verò vitij,& prauitatis:quia in menſtruis periodis neque poteſt tanta coageri materia, neque pari temporis ſpatio plerunque detinetur,ſicut quando mulier in vtero Capu 3. gerit. Præterea vero (vt idem in lib. de Atra bile meminit)ſi quid boni in menſtruo ſanguine eſt, id vniuerſum (vt ſuperius diximus) abſumitur in alimentum fœtus:quicquid autem vitioſi, & mali, in venis retinetur ad tempus vſque partus,in quo deinde excernitur per multos dies à partu. Vnde plerunque atræ bilis colorem, & naturã refert iſtiuſmodi vitioſus ſanguis,immo (vt idem eodẽ tertio Epid.ait)& vrinæ tunc hoc idem indicant, vtpote quæ videntur, quaſi eſſent quadam infectæ fuligi- Comment.11. ne. Aliquando tamen(vt idem 3.lib.in 1.Epid.ait) magis bilioſus eſt,interdum virulentus, quandoq; pituitoſus, nunquam autem omnino alicuius vitij expers:& proinde etiam ſequitur, quòd puerperæ, in quibus purgationes à partu fuerint ſuppreſſæ rarò(vt eodem 3.lib.in 3.Epid.teſtis eſt)leuibus, ſed ſemper ferè grauiſſimis morbis corripiuntur, qui ad extrema etiam vitæ pericula mulierem adducunt. Nam ſi in vtero conſiſtat vitioſus ille ſanguis, ibi inflammationes, & alios id genus tumores ſolet excitare:ſin autem(vt idem Gal.2.Prorrh.teſtatus Cap. 34. eſt)alio feratur is vitioſus ſuccus, varios morbos, & pericula affert,pro varia natura partium, in quibus fuerit receptus. Hippoc.autem in lib. de Morbis mulierum videtur dixiſſe, mẽſtruam purgationem moderatam eſſe quando per biduum, aut triduum excernuntur ſanguinis ferè duæ heminæ Atticæ. Verùm hoc fuerat illis temporibus ab Hippocrate obſeruatum,quando & victus ratio temperatioris ſeruabatur, neque ita otio erant deditæ mulieres. Noſtris autem temporibus, plurima in illis reperitur diuerſitas:nam aliquę ad quinque,vel ſex vſque dies purgantur: aliquæ ad octo etiam & aliæ copioſiſſimè: aliæ parcius purgantur. Quatenus autem ad purgationes à partu pertinet, idem Hippo. in lib.de Natura infantis ait, quòd quæ fœmellam peperere,ad quadrageſimum ſecundum diem purgantur:quæ verò maſculos, ad trigeſimum ad ſummum:quibus & menſuram purgationis præſcribit, vt inter initia puerperij exeat ſanguis circiter ad menſuram Atticæ heminæ: ſequẽtibus autem diebus paulatim imminuatur, donec ſupprimatur.

De Muliebrium menſium ſuppreſſione,ac de ratione eos euocandi. CAP. III.

CVM itaque ſupprimuntur menſes, præterquã quando ob impręgnationem fit ea ſuppreſſio multorum morborum periculis mulieres exponũtur:nec minoribus etiam,quando immodicè fluũt, de vtroque autem incommodo ſermonem in præſentia habere inſtituimus: prius tamen de eorum ſuppreſſione, poſtea verò de eorũ immodico profluuio. Sed vt exquiſitius, & magis ex methodo hæc omnia tractemus, à communi quodam capite (ſicut fecimus in multis aliis)exordiamur,hoc primum accepto,tanquam manifeſto,quod menſtrua purgatio, & ſi proximè quidem ad ipſum vterum, tanquam ad proprium, & vltimum in hoc naturæ inſtrumentum pertineat, tamen ea eſt non modò vteri,verum & totius muliebris corporis purgatio; & proinde dictum eſt ab Hippoc.& Gal.quod mulieres,dum commodè purgantur à multis,tum vniuerſi corporis, tum etiam multarum particularum vitiis tutæ ſunt. Cùm itaq; hæc expurgatio ſit vteri propria actio, poteſt ipſa eiſdem omnino modis vitiari,& lædi, quibus & reliquarum particularum actiones:nempe quia aut penitus tolli, ſicut quando omnino mulieres à ſuis deſtituuntur menſibus: aut imminui poteſt, vt ſi purgentur quidem, ſed parcius, quàm vel ſolitæ ſint mulieres, vel copia eorum excrementorum exigeret. Tertio vero ſi [illegible] tiata,& corrupta fiat eiuſmodi purgatio. Corrumpitur autem,vel vitiatur eiuſmodi purgatio multifariã: vel ſcilicet ratione copiæ,&(vt dicunt)quantitatis eorum, quæ vacuantur: vel ratione qualitatis,& vitioſæ naturæ eorum, quæ purgantur:vel tẽporis, vel modi, quò fit eiuſmodi vacuatio. Ratione quidem copiæ, quando immodica fit per menſes ſanguinis profluuio,nec modo illius excrementitij,verum & boni,vtiliſque:vnde poſtea & imbecillæ, & decoloratæ fiunt mulieres. Ratione verò modi excretionis duplex fieri vitium poteſt: nam aliquæ non immodicè quidẽ vacuantur,ſi ad quantitatem eorum,quæ exeunt,reſpiciamus;ſed paulatim & longiori quidem tẽpore facta vacuatio perquã moleſta eſt,cùm ſuas non ſeruet periodos: immo ſæpe nunquam penitus mundæ euadunt. Altero autem modo fit in modo huius purgationis vitium,non ratione [illegible];aut moleſtię ex tempore longioris purgationis,ſed ratione doloris:aliquæ enim mulieres vehementiſſimis tempore ſuo cum menſtruorum doloribus vexãtur. Poſtremum autem vitium,quod ſolet in hac purgatione cõtingere,conſiſtit in vitioſa qualitate,& natura eorum, quæ purgantur: quandoque enim alba, & pituitoſa excernuntur, nonnunquam nigra, interdum quaſi puruleuta,aliquando ichoroſa,ſępe viridia,aliquãdo ſimilia loturæ carnis nuper occiſi animalis. De his quidem omnibus ſermonem habituri ſumus, primum tamen de mẽſtruis,aut omnino ſuppreſſis, aut parcè,& modicè fluentibus: nam vtriuſque defectus eadem ratio eſt.alioquin non differens, niſi magnitudine. Primùm autem inueſtigare oportet, quibus de cauſis poſſit fieri menſiũ in muliere ſuppreſſio. Nã ſuppreſſio quidem ſymptoma eſt,ad genus læſę actionis pertinẽs,cuius cauſa morbus eſt,à quo deinde curationis ratio eſt petenda. Sed vt cõmodius hęc tractare poſſimus,in memoriã reuocemus ea, quæ fuere paulò antea à nobis expoſita, quod in mẽſtrua purgatione per vterum fit excremẽtoſæ iſtius materiæ excretio, quæ tamẽ ab vniuerſo corpore ad vterum impellitur: quo fit, vt menſiũ ſuppreſſio poſſit triplicem habere occaſionem;nempè vel ab vniuerſo corpore, vnde profluit hæc materia: vel ab ipſo vtero: per quem fit euacuatio: vel ab ipſa materia,quæ euacuanda eſt,ſed incipiamus ab ipſo vtero:nam huic loco magis accommodata videtur ea tractatio. Cum ergo vitio vteri fit menſium retenſio,aut illud eſt in propria vteri ſubſtan- Cap 4 Com. 11. & 57 tia,vel in eius temperatura,vel in vaſis ipſius vteri, per quæ purganda materia defluit. In ſubſtantia quidem vteri,quia(vt tertio de Symp.cau.& quinto Aphor.docet Galen.)facilè in mulieribus, quæ vteros duros,& denſos habent, fit, vt menſes retineantur:& id vitium aut a natura contractum eſt, & a primo ortu,aut aſcititium eſt, poſtea ex aliqua occaſione excitatum. Vitium quidem, quod à natura, & primo ortu contractum eſt, vt perpetuum eſt,ita & ſuppreſſio menſtruorum erit perpetua,niſi interdum accidat,vt & tempore longiore,& ope accommodatorum medicamentorũ, & medici diligentia in melius commutetur. Sin autẽ,(ait Gal.) vitium illud fuerit aduentitium, nõ erit ſuppreſſio perpetua,

perpetua,ſed eo vſq; donec vitium illud remoueatur. Item vero ratione intemperaturæ ipſius vteri poſſunt fieri mēſtruorum retentiones propter eius imbecillitatem, quæ intemperaturam ſequitur. Intemperaturæ verò ſimplices, ſi Auic. attendamus, quæ imprimis iſtius imbecillitatis, vnde menſes retinentur, cauſa ſunt, frigida, & ſicca: compoſitæ vero calida & ſicca,& frigida & ſicca. Gal. tamen hæc non ita diſtinxit; fortaſſe quia frigus, & ſiccitas, ſiue ex natura fuerint contracta,ſiue ex alia aduentitia ratione vterum duriorem, & denſiorem reddunt. Vnde Hippo. in libro de Aere,aqua,& regio. cui aſtipulatur, Auicen. ait quod ex multo aquæ frigidioris potu mulieres à ſuis menſtruis deſtituuntur,& ſteriles fiunt. Tertio verò & vaſorum vteri per quæ effluunt menſtrua,vitio intercipi poteſt naturalis hæc in mulieribus purgationis ratio: nempe quia ſunt venæ anguſtiores, & fluxioni minus aptæ:quod item vitium(vt eiſdem in locis docuit Gal.)aut naturale eſt:nēpe quia in primo ortu ita vitioſè effotmatus ex aliqua occaſione fuerit vterus, aut vero ex aliqua morboſa cauſa, vel alia alioquin ratione ortum habuit:quia vel aruerint venæ & exſiccatæ in anguſtum, vel ex frigore fuerint contractæ:vel quia præpinguis facta mulier fuerit, & à circunſtantibus partib. eæ comprimantur: vel quia fuerint obſtructæ. Quarto ratione materiæ euacuandæ poteſt menſium ſuppreſſio fieri: & id aut propter quantitatem:aut modū ſubſtantiæ:aut motum ipſius materiæ. Ex quantitate quidem;quia defecit,& pauca eſt vacuāda:pauca vero eſt,vel propter naturam,& temperaturam mulieris: nēpe quia

Cap. 51. vt Aetius(ex ſentētia Rufi ſermone t6. cui & Auic. ſubſcribit)ait mulieres quædā ſunt, quæ prope ad virilem naturā & corporis habitum virilem,& motibus ſimiles viris ſunt,& viragines appellantur, & menſtruis carent;aut modica admodū citra vllū incōmodum habent quoniā calor in eis perinde ferè vt in viris,fortis eſt,vt & probè coquat materiā alimentitiā, atq;, ſi quid ſuperuacanei in ea relinquitur, id per vacuationē ſenſus latentē degerit; qualem vnam noui quę robuſtiſſima erat mulier Illirica,& habitu figuráq; corporis ſimillima viro agili & expedito,colore ſubobſcuro, quæ nūquā per mēſes purgabatur; ac ſemel tantùm,cum tamen ad ſenectutem vſq; cum viro vixerit,in vtero habuit:reliquo autem tēpore fuit infœcunda. Præterea verò cur aut nihil, aut parū purgetur mulier ex defectu purgandæ materiæ,referri in victus rationem,tanquam in cauſam,poteſt:nam propter abſtinentiam à cibis, & victū tandem tenuiorem poſſunt deeſſe menſtrua, & id duplici ratione primū quia ex inedia ſubtrahitur mēſtruia materia: aut quia(vt Gal. In lib. contra Eraſiſtrateos, qui Romæ degebant, docuit)ex inedia ſanguis creſcit:& fit craſſior,atq; adeo etiā minus fluxilis. Sed & vita in multis exercitationib. & laboribus(vt idem locis ſuperius citatis tradidit)occaſioni ſæpe eſt,vt menſes aut parcius, aut minime fluant: nam labores exſiccant, & ſuperuacuam materiā abſumunt. Sed & multæ vacuationes, vel ſpontaneæ, vel a medico excitatæ, per aluum vel ſudores, vel lotia ſubtrahunt menſtrualem materiam, Quidam & in nimiam copiam ſanguinis rationem ſuppreſſionis referunt, quibus Aetius fauere videtur;ſi tamen ſanguis craſſitie,aut lentore careat, nō facile poterit facere ad ſuppreſſionem. In modum vero ſubſtantiæ excrementorū referri poteſt,cur menſes ſupprimātur, ſi ea ma-

A teria,quæ erat purganda,ſit craſſior: vt ſi ſanguis ſit craſſus,& melācholicus,ita factus vel ratione ciborum,qui facile poſſunt in eum humorem verti, vel ratione aſſationis,& vſtionis, vel etiam frigoris; ſi etiam viſcida,& lēta nimis ſit,vt eſt pituitoſus ſuccus, & ob craſſitiem & lentorem non facile poſſit per venas fluere; & hoc, aut ratione ciborum, aut otij, aut ſimilis alterius cauſæ. In motum quoque materiæ referenda eſt interdum: nempe quia materia,quæ per menſes erat vacuanda, in aliam partem conuerſa,per illam vacuatur, vt interdum per profluuium ſanguinis è naribus aut per hæmorrhoidas.aut per vomitum,aut per aliqua vlcera,aut alioquin(vt Gal. 5. Apho. teſtatus eſt,) per aliam

B rationem. Fit autem conuerſio materiæ ad aliam partem interdū propter vitium aliquod in ea parte: interdum (vt eodem 5. Aphor. inſinuat) id fit ratione vteri, ſi quādo vteri vaſa facta fortiora excrementitiū ſanguinem ad ea conſuētem non admittant,ſed potius repellant: quare natura cogitur illum in aliam partem conuertere. Sed præterea poteſt ſuppreſſio menſium fieri ratione multorum morborum, vel particulatim ipſius vteri, vel eius conſenſu cum corpore vniuerſo, vel cum aliqua particula ſeorſum. Morbi vero vteri,quos ſolet ſequi menſium ſuppreſſio ſunt inflammatio,ſcirrhus aliíque tumores in vtero exorti, cicatrices etiam ex prioribus vlceribus in vtero, &(vt 5. Apho. expoſuit Gal.)incommodus ſitus vteri,ſicuti in con- Com 57. Lect 95. Com. 28.

C uerſione, & declinatione vteri in aliam partem,vel quando impeditur exitus menſtruorum, & cōgreſſus cum viro agglutinato & clauſo genitali muliebri membro: de quibus omnibus ſuo loco magis particulatim agemus. Cōſenſu autem aliarum partium, ex quarū affectib. poteſt intercipi huiuſmodi muliebris purgatio, inprimis(vt teſtatur Paulus 3. lib.)vitio iecinoris facti imbecillioris,aut propter eius inſignes obſtructiones,aut propter obſtructiones in vniuerſo corpore,quæ impedimēto ſunt quare fluere nequeat ſanguis. Vt autem menſtrua purgatio mulieri ſaluberrima eſt, ſi moderatè, & quantum ratio illius mulieris requirere videtur, & quo etiam tempore à natura inſtitutum eſt, fluat: ita contrà, cùm ea mulieres omnino, aut magna ex

D parte deſtituuntur, nullo fere morbi genere non fiunt obnoxiæ: plurimis etiam ſi modicè fluant. Verum de illis ſummatim, & breuiter agamus,quæ ſolēt eſſe quaſi ſoboles ſuppreſſorum menſtruorum: ſed prius hoc eſt aduertendum,quod ab eadem interdum cauſa ſecundum genus plures, & diuerſiſſimi,immo aduerſi affectus poſſunt occaſionem habere;& id tum ob diuerſam materiæ naturā,tum verò ratione diuerſitatis corporis vel vniuerſi, vel partium, quib. conſtat corpus illud:nam & ſi materia menſtrua,quę ſuis certis periodis in mulierib. purgatur, quando purgatur,& excernitur,ea ratione excernatur quæ ſuperuacua,& inutilis,vitioſáve eſt; non tamē ſemper æquale,& ſimile in omnibus

E vitium eſt: nam aliquando ſanguis non plurimus à propria natura recedens purgatur: interdum verò vniuerſus fere ichoroſúſve,vel ſeroſus: quandoque craſſus,ater,& plurimum ad naturam atræ bilis accedens: ſæpe decoloratus,& quaſi loturæ carnis ſimilis; aliquando pituitoſus, & lentus: quandoque bilioſus,& flauus. Vnde ſicut diuerſa eſt eius natura;ita ex hoc retento excremēto varij poſſunt morbi concitati,tam in vtero,quam in vniuerſo corpore & præterea in omnibus eius partib. inflāmatio-

nēs videlicet vteri,& eriſipeleta,herpetes,œdema-
ta,hoc eſt molles & pituitoſi tumores,& ſcirrhi, &
cancri,vlceráque. Verum quia licet fiat huiuſmodi
purgatio naturæ inſtituto per vterum ; vniuerſum
tamen corpus muliebre inde purgatur: proinde nō
ſolum vtero ſuppreſſa menſtrua multorum malo-
rum occaſioni ſunt,ſed & multis aliis particulis, &
tandem vniuerſo etiam corpori ; & id pro ratione
tum particulæ , in quam decubuerit retentum hoc
excrementum : tum vero, naturæ diuerſæ illius ex-
crementoſi humoris. Nam ſi ad caput aſcenderit,
Com.31. poteſt & morbū comitialem afferre,vt Hip.in lib.
de Natura fœminarum teſtatus eſt;ait enim,reten-
ta in virginibus mēſtrua comitialem morbum de-
mentiámq; afferre,& phrenitin vt Gal.3.lib.Prot-
rhi.& inſaniam,furorémq; interdū lethargum,atq;
ſoporem,interdum verò affectum miatū ex vigilia
ſoporeq; quandoque apoplexiam. Sed & ad fau-
ces delatum anginam;ad thoracē pleuritin;ad pul-
mones peripneumoniā,ſanguinis ſputum tandem-
q; tabem;ad neruos, tremores,cōuulſiones,& ner-
uorum rigores, ad iecur inflammationes,ſcirrhos,
obſtructiones ; & denique vitiato eius tempera-
mento , aquam intercutem , itidémque ad lienem
generare poteſt. Quanta autem,& quot mala ven-
triculo afferat , indicant prægnantes : poteſt enim
& appetitionem cibi deiicere,& famem caninā ex-
citare,& picam,& vomitum, & nauſeam,& ventri-
culi varios dolores , tumoréſq;. Quod ſi ad pedes,
manus,vel ad articulos decubuerit,podagram chi-
ragrā articulorúmq; dolores inducet. Variæ quoq;
febrium putridatū differentiæ,quæ ab hac materia
putreſcente,vel in venis,vel extra venas ortum ha-
bent nimirū & ardētes,& intermittentes cuiuſcun-
que generis, pro varia ratione naturæ iſtius excre-
menti ſolent concitari. A quibus quidem,atq; aliis
morbis tutæ ſunt mulieres(vt in.2.ad Glauc.& in
lib.de Vena.ſecā. cōtra Era.docet Gal.)quādo op-
portunè , & moderatè hac ratione purgantur. Sed
quamuis ea multis cauſis diximus poſſe fieri hanc
ſuppreſſionem,atque adeo etiam diuerſis, & inter-
dum contrariis;non erimus tamen admodum pro-
lixi in exponendis ſignis quibus cauſæ illæ poſſint
diſcerni ; tum quia ſæpius ſequantur multos vteri
affectus, de quibus particulatim poſtea eſt haben-
dus ſermo:tum verò, quia non ſunt admodum diſ-
ficilia cognitu. Nanq;(vt prius diximus)quando ſe-
quītur vitium vteri à primo ortu contractum,per-
petua , & vſque à primis annis quando ſolent inci-
pere purgari, carent ea purgatione. Si vero ea ad-
uentitio vitio,& quod aliunde habuerit occaſionē,
errores præcedentes in ratione victus poterunt id
indicare:vt ſi frigus fuerit paſſa,vel ex exteriori aē-
re vel ex vſu ciborum, tum cibis, & potib. tum ſo-
le,tum laboribus: vel ſi illis ſit vſa, quæ craſſos hu-
mores generēt,vnde potuerint fieri obſtructiones:
ſi grauitas corporis percipiatur , neque tamen be-
ne colorata ſit mulier : item ſi corpus ſit extenua-
tum,ſiccitatem ſignificat , venæque ſi quaſi vacuæ
videantur. Sed & vrinę viam nō exiguā in hac re ha-
bent : nam ſi aquoſæ, diſcoloratæque , & copioſæ
reddantur , frigus indicant : ſi albæ , & craſſæ co-
pioſos humores pituitoſos,ſi flauę,igneæ,corporis
caliditatem,& ſiccitatem. Sed & quę per aluū deii-
ciuntur , aliquam fidem facere poſſunt , ſi vel pi-
tuitoſa,vel melancholica. Color prætetea corpo-
ris , ſi alba , & decolorata , vel pallida ſit mulier ,
vel ſi obſcurioris coloris:& multa alia,quæ in præ-

A ſentia ſuperuacaneum eſſet particulatim recenſere.

De ratione ſuccurrendi ſuppreſsioni menſium.

CAP. IIII.

HIPPO. in libr. de Morbis mulierum ſenſiſſe
videtur, quod ſi mulierib. menſiū ſuppreſſio
vltra ſex menſes protrahatur , nullo amplius inge-
nio poſſit euocari. Quod ſane ita eſſe intelligendū
credimus,nēpe quod raro, & nō facile id fieri poſ-
ſit , nō autē,quod omnino nequeat. Nā 4.Epi.ſcri-
ptū reperimus fuiſſe ancillā, cui per ſeptenniū fue-
rant retenta menſtrua quæq;, poſt multa incōmo-
da, & ventrem tumidum factum,decolor facta eſt,
& diſenteria correpta , tandemq; redeuntibus ſuis
B menſtruis purgationib. ad priſtinum habitum, ſta-
túmq, & colorem reſtituta eſt. Vnde conſultius eſt
vt cùm ſupprimūtur,& id non propterea, quia gra
uida facta ſit mulier,cito procuretur,vt reuocētur.
Cùm verò multæ fuerint cauſæ relatæ,vnde poſſint
ſupprimi: varia etiam ratione illi incommodo ſuc-
currendum. Sed hoc imprimis conſidrandū,quod
affectuum, quos ſequitur menſtruorum ſuppreſſio,
alij quidem omnino [illegible] pertinent:alij au-
tem nullum [illegible] ſequuntur;ſed
à ſolo eius [illegible] pendēt: alij
vero vtranque rationem habent : nam & non ſine
aliquo vitio proprio [illegible] contingunt,& fouentur
etiam ab aliis partib. Ad proprium autem affectum
C vteri ſpectant ſuppreſſi menſes,quando retenti ſint
aut propter eius duritiem,& ſoliditatem,aut prop-
ter eius imbecillitatem ex intemperatura aliqua,
aut ex clauſione,& obſtructione venarum in eo fa-
cta à craſſo,vel à lento, vel à multo humore, vel ex
cicatrice poſt vlcus , vel ex cohalitu partium pu-
dendarum, vel ex membrana prætenſa meatui, per
quam exitus intercipitur: ſiue hæc à natura habue-
rint,& à primo ortu occaſionē,ſeu aliūde. Pręterea
vero quando ſequuntur nimiam pinguedinem, vel
interhos ipſius vteri morbos, aut inflammationem
reliquoſve tumores,aut diſtorſionem,& ſitum vte-
ri mutatum,& reliqua id genus omnia. Ex conſen-
ſu vero cum vniuerſo corpore omnino retinetur
D menſtrua purgatio, non ex vitio primario ipſius v-
teri , quando ea defectu materiæ , quæ per menſes
ſolet vacuari, vndecunque occaſionem habeat de-
fectus : ille itémque cum ex motu, & conuerſione
materiæ in aliam partem id contigerit ; præterquā
ſi id fuiſſet factum ea robore venarum non admit-
tentium influxum materiæ menſtrualis , quā cogi-
tur natura ad alias partes cōuertere. Sed ſi euenerit
aut ob copiā aut ob craſſitiē,aut ab lentorē humo-
ris purgandi vnde fit in vtero obſtructio , poteſt &
id accidere ex vitio ſolius vteri,poteſt pręterea ſæ-
pius tum ea vtero tum vero ea fomento à ſuperio-
ribus partib.occaſionē habere,præſertim verò quā
E do à craſſitie,& lentore fiat obſtructio,quia poteſt
congeri craſſus , vel lentus humor in vtero abſque
alio fomēto à ſuperioribus partib. eum aut à natu-
ra expurgāte alias partes fuerit,quicquid iſtiuſmo-
di excremētoſi humoris erat in illis, tanquā ad cō-
munem totius corporis ſentinam,ad vterum excre
tum : poteſt etiam ob imbecillitatem coloris nati-
ui colligi excrementum pituitoſum , & lentum ex
ejus alimento proprio per cruditatem , vel debi-
lem concoctionem ; vel ex calido intemperamen-
to aſſatus ſanguis fieri craſſior in vtero,vt tamen in
aliis partibus ſit ſanguis mediocris. Quod autem
ob multam humorum copiam intercipiuntur men-
ſes

ſ..s niſi in vniuerſum corpus redundet iſthæc copia A ſanguinis & aliorum humorum, non facile putauerim; vnde ſi fieri poteſt, vt ex multa humorum copia retineantur menſes, ſemper quidem illud non ſolum in vterum eſt referendum, verum in vniuerſum corpus, & reliqua viſcera, quæ fouent, & ſubminiſtrant ill.. hanc copiã: nec minus etiam quando vniuerſa ratio ſuppreſſionis eſt craſſities, & lentor humorum, immo ſæpius vitium, & obſtructio excitata in vtero fomẽtum, & occaſionem habet aliunde, nempe vel à iecinore, vel à vẽtriculo, vel tandẽ à corpore vniuerſo. Vnde pro ratione diuerſæ conditionis iſtiu.. rei diuerſimode tractanda eſt hæc curatio. Particulatim verò, ne confundamus hanc tractationem, primum id aduertendum eſt, quod enim medicus imprimis conſiderare debeat, an fieri poſſit, vt id aſſequatur, quod ſcopus, quem ſibi B in curando propoſuerat, agendum eſſe oſtendebat, vel ſecus; nam & ipſe ineptus eſſet, & omnis labor irritus, ſi ea perficere, tẽtaret quæ fieri minimè vel ſperare poſſit: ſi igitur, cũ ſuppreſſio fit à cohalitu meatus, & clauſione, itẽque à conſolidatis vlcerib. menſtrua medici, vel artis nulla ope rouocari poſſint; neque tentare reuocationem hanc vllo modo debet medicus: ſed naturę defectui alia ratione ſuccurrendũ eſt, nẽpe vt excremẽtitia ea materia, quæ per vterũ erat excernẽda, aliũde & alia ratione detrahatur, nimirum aut multa exercitatione, frictionibus, & balneis: aut aliis vacuationibus, vt ſunt ſanguinis miſſio per ſectam venam, per cucurbitulas inciſas, per hæmorrhoidas apertas, tandemque purgato corpore per apta medicamenta. Sed neque in viraginibus; quæ aut nihil, aut parum per menſes purgantur, niti oportet, vt copioſè purgentur. Cur enim hoc fiat, cùm natura hoc habeant, vt careant menſtruis, perinde vt mares, quibus habitu & temperatura ſimiles ſunt: cùm medicus ſit naturæ imitator, & miniſter. At neque de laborioſis

Lect. 96.

mulieribus, in quibus deſunt, vel modicæ ſunt hæ purgationes, propterea quia ex labore abſumitur excrementitia hæc materia, oportet medicum eſſe plurimum ſolicitum, niſi ſi ratio victus interdum mutetur, & ad otium cõuerteretur, atq; inde viderentur male habere. De his ergo alioquin ſermonem longiorem non habebimus. Sed neque de ea menſium ſuppreſſione in p..æſentia agemus, quæ propriorum affectuum, & manifeſtorũ comes eſt, vt quando inflammationẽ, aut alios vteri tumores ſequitur, aut clauſionem, quę ex ſupercreſcente aut carne aut membrana genit. lib. particulis fit: neq; etiam de illa, quæ ob conuerſionẽ, & mutatũ ſitum ipſius vteri cum de his omnib. ſuo loco, & tempore particulatim, propriis ..nquã capitibus ſimus tractationẽ inſtituri. De ea e..go agemus, quæ nullam aliam adiunctam manifeſtã affectionem, vel morbum habent, qui particulatim propriam requirat curationẽ. Primum itaq; hoc, tanquam fundamentum iaciẽdum eſt, quod ſi ex vitio contracto in ipſo inſtrumento ſit intercepta eiuſmodi purgatio, ſicuti ex eius imbecillitate ab intẽperatura aliqua cõtracta, aut a denſitate, & duritie eius aut à ſimuli alia occaſione: oportet prius intemperaturam remouere, carnem, & ſubſtantiam vteri rarefacere, & mollire medicamentis, & auxiliis accõmodatis his vitiis, obſtructioneſque aperire: deinde vero materi..m aptam ad fluxi..nem reddere: ac poſtremo ſan..guinem ad vterum, & eius venas cõuertere. Sed hoc negotium magis particulatim tractemus: diuerſa enim ratio curationis eſt, quando ex vitio duntaxat vteri fit menſium interceptio, ac quando aliunde habet occaſionem: quandoquidem ſi vniuerſum vitium in vtero ſit, ſimplicior erit curationis ratio, cùm illi ſolùm ſit attendendum: at ſi aliunde aut occaſionem habeat, aut fomentum, nõ ita ſimplex poterit eſſe curatio; cùm indicationes non ſolùm ab vtero ſint petendæ, verùm & ab illis, vnde præſtita eſt occaſio, vel fomentum. Porrò quia, ſi aliunde habeat occaſionem, & fomentum, prius ea occaſio auferenda eſt, atque fomentum eſt ſubtrahẽdum: deinde verò curationem conuertere oportet ad proprium vteri vitium: ſed ſi vitium omne in vtero ſit, illi ſolum eſt incumbendum: ne idẽ ſæpius repetere cogamur, agamus primò de ea ratione, B qua fomentum, & occaſio, quæ aliunde manat, ſit tollenda. Itaque ſi occaſio vniuerſa pendeat ex materiæ menſtrualis defectu, & penuria, cuius cauſa fuerit victus tenuis, & parcus, a quo & ſubtracta ſit materia, & ſanguis ſit factus craſſior; mutanda eſt victus ratio, & mulier pleniori victu, & humidiori reficienda eſt. Sin autem ex multis laboribus id contigerit, ſi quidem illis adhuc laboribus conficiatur, neque aliquod incõmodum ex hac ſuppreſſione percipiat, nihil etiam agẽdum erit, donec eo vſa fuerit victu: quia nihil refert an hoc, vel illo modo ſuperuacua hæc materia abſumatur, dũmodo non lædat. Sed ſi hoc pendeat ex motu, & conuerſione iſtius materiæ ad alium locum, conſide- C randum erit, qua de cauſa id acciderit, quòd materia in alium locum conuerſa declinauerit: an ratione vteri, quia venę eius ſint obſtructę, aut quia clauſæ, aut quia fortiores adeo, vt nolint ſuperuacaneã materiam admittere: vel potius ratione alicuius alterius affectus, vel corporis vniuerſi, vel alicuius particulæ: ſicuti exempli cauſa, ſi ex nimio totius corporis, vel iecoris calore ſanguis efferueſcẽs ſurſum ad caput ferretur, & apertis venis naſi per eas profunderetur: vel ſi ratione imbecillitatis, vel alicuius morbi alterius particulæ ad illam conflueret excremẽtitia hæc materia, ſicuti ſæpe fit in aliquib. vt hac ratione ſanguis euomatur, aut tuſſi ex pectore, vel pulmone per periodos eiiciatur: in omnibus D ergo his ratio requirit, vt illi occaſioni ſuccurramus: mox verò, vt omni ingenio materias has ad vteros conuerſas trahamus, ſicuti paulò poſt dicturi ſumus. Occaſioni autem primæ ſuccurrendum eſt per remotionem vitij, aut vniuerſi corporis, aut illius particulæ, vnde pendet hæc occaſio, quomodo remoueri diximus, cum de curatione affectuum illorum agebamus. At vero ſi ex nimia ſanguinis copia, vel ex craſſitie, lentoréve humorum ortum habuerit ea ſuppreſſio, ſi quidem humor is, quicunque ille ſit, ſanguis, vel alius, occupat vniuerſum corporis habitũ, duplex erit curationis ratio: nam primum remouendum erit corporis vniuerſi vitiũ E nempe multitudo: mox tentandum erit, vt menſes cieamus: alioquin enim, ſi ſtatim euocare menſes voluerimus, periculum eſt, ne ſimul, & confertim ruente multitudinẽ ſanguinis, aut craſſæ & vitioſæ materiæ, magis ſupprimamus, & rem longè difficiliorem reddamus. Agamus vero primum, quonam pacto ſit huic ſuppreſſæ vacuationi ſuccurrendum, quando multa eſt in vniuerſo corpore, vel in principalioribus partibus plenitúdo. Sed res ſatis clara eſt, quod per ſectionem venæ tollẽda erit hæc ſanguinis multitudo. Verùm quæ vena ſtatim à principio ſit ſecanda, non ita clarum deinde videtur. Im-

ſtrati Romæ longè etiam minus inedia: nam otium quidem hebetat omnes corporis vires lentiſq; humoribus fomentum ſubminiſtrat: inedia verò ſanguinem ſiccat, & craſſiorem, minuſq; fluidum reddit: vnde is victus probandus eſt, quo corpus plenior. Præterea neque balnea eſſe interdicenda cenſuit ibi Gal. præſertim vero vbi ſunt in frequenti vſu, ſicuti erant priſcis illis temporibus. Neq; etiam congreſſus, vel concubitus cum viro (vt tum Hippocr. in lib. de Natura femin. tum Gal. primo de Tuend. ſani. teſtati ſunt) interdicendus; quia in eo vis quædam eſt ciendi menſes, vnde viduis facile ſupprimuntur. Quantum vero ad Pauliaria remedia pertinet, ad medicamenta, quib. menſes, cum hæc generaliora non conficiunt hoc negotiū particulatim adminiſtratis euocari poſſint, paulo poſt loquemur. Cūm autem ſanguinis craſſities obſtat, quo minus menſes effluant, qui ſanguis non modo vterum obſtruat, verum & talis ſit in corpore vniuerſo, occurrendum erit illis, tum pertinentibus ad victus rationem, tum vero ad medicamentorum vſum, quæ vim habeant attenuandi. nam ſi ſanguis fiat tenuior, ita etiam erit fluxibilior, quæ ſi etiam erunt citra inſignem calorem, præſtantiora erunt, ne quaſi excoctus, & exiccatus ſāguis fiat craſſior. Quæ autem ſit victus attenuantis ratio, & à Gale. ſeorſum vno huic rei libr. dicato expoſitum eſt, & ſuperius à nobis res hæc plenius fuit tractata: vbi & id diximus, quod medicamenta omnia, quæ ex partib. compoſita ſunt, quæ tenui ſubſtantia conſtant, huic negotio ſunt oportuna: ſed ſi à multa copia craſſæ, & pituitoſæ, lentæq; materiæ fiat menſiū ſuppreſſio, itidē opus eſt victu attenuante; ſed præterea & illis medicamentis, quæ vim incidendi, vel diſſecandi, & detergendi habent, vt eſſent ſimplex oxymel, ſyrupus biſantinus cum aceto, & magis etiam biſantinus compoſitus & oxymel cōpoſitum, & longè etiam magis oxymel ſcilliticum; præterea vero & ſyrupus ex hyſſopo, ex calamento, ex praſſio, & id genus alij: vel etiam decocta confecta ex iis, quæ attenuandi vim habent, vt apium, fœniculi ſemina, & radices, item & petroſelini, aniſique pulegij, calamenthi, & id genus aliorum. Medicamentum autem compoſitum huic negotio ac- Com. 36 cōmodatiſſimum (vt Gal. 5. Apho. voluit) eſt diacalamenthum, de quo in 4. de Sani. tuen. egit. Neque minus oportuna erit purgatio per aluum, vel etiam per vomitum horum excrementorum, præſertim ſi in ventriculo eſſet eorum congeſta multa copia: ſed imprimis agamus de ratione eorū, quibus per aluum inferiorem commode poteſt fieri purgatio. Ea igitur, quæ pituitam educunt, accōmodata ſunt & inter alia Gale. probatur hiera diaoles à Græcis dicta: quamuis .n. facile, & leue medicamentum ſit ſæpius tamen repetitum poterit vniuerſum etiam corpus inanire. Paulus tamen & hieram diacolocynthidos tanquam optimum medicamētum laudat: quod & valentius eſt, ſatis tamen oportunum, ſed & diaphoenicum in hoc ordine non eſſet ineptum medicamentum, & id, quod lenitiuum vocant in illis medicamentis, quæ faciliora ſunt: & hæc erunt miſcenda, & moderanda pro ratione naturæ corporum. Non erimus autem multi in illis omnibus exponendis, quæ poſſent ad hunc locum pertinere. ſæpius enim ſuperius in prioribus libris de purgādi corporis ratione per medicamenta craſſos humores vacuatio fuit habitus ſermo. Vnde iam ea tractemus, quæ particulatim faciunt ad euocādos

A ſuppreſſos menſes, quando nulla alia indicatio ab vniuerſo corpore, vel etiam ab aliqua alia particula cogit amplius medicum conuertere alio rationē curationis; ſed ſolum huic incumbendū eſt, vt trahatur materia menſtrualis ad vterum, atq; vt viæ, per quas excernenda ea eſt, ſint apertæ. Cuius vniuerſam methodū breuiſſimè, & lucidiſſimè in pauca capita redactam expreſſit Gal. in lib. de Rat. cu- Cap. 18 ran. per ſect. ven. ait autem, quòd ante tempus cōſuetum, quo ſolita fuerat purgari mulier, per quatuor nempe, vel quinq; dies ratio victus attenuantis ſit inſtituenda: præterea verò ex vtroq; crure ſit mittendus ſanguis, vt primum ex altero non multus tamen detrahatur ſanguis, mox verò die ſequē- B ti ex altero, atque ſubinde ea dari voluit bibenda, quę vim habent ciendi muliebres mēſes, ſicuti ſunt pulegium, & calamenthum optimè trita, & cribrata, & quaſi in pollinem redacta, quæ ex mulſa eſſe offerenda ait, atque reliquis mox vtendum, in quibus ſit vis menſes ciendi: de quibus quædam magis particulariter agemus. Mēſtruis itaque educendis ea medicamenta imprimis idonea ſunt (vt 5. de Cap. 11 Simp. fac. docuit Gal.) quæ venas vteri aperiūt, atq; ſanguinē reddunt fluxibiliorem. Et quamuis (vt ſuo loco dicemus) eadem ſit materia, ex qua ſanguis in mammillis cōfectus in lac vertitur, & menſes ortum habent, qui ex vtero fluunt: & ſubinde ſimilis ſit medicamentorum, & victus ratio, quæ & lactis copiam afferre, & menſes ſuppreſſos reuoca- C re poſſunt: Aliqua tamen in eis eſt differentia. Nam valentioribus opus eſt ad conuertendum ſanguinē ad vterum, vt menſes cieatur, quam vt ad mammillas attrahatur, vt lac copioſius ſuppeditetur; & id (vt ibidem ille teſtatur) quia vterus non attrahit excrementitiam, & menſtrualem materiā, ſed tantùm ſuſcipit eam, quando vi ſuperiorum partium impellitur. Mammillæ verò non modò ſanguinem ſuſcipiunt, verùm & inſtituto naturæ attrahunt: ſed ad vtrunque munus iis opus eſt, quæ attenuent, & proinde calefaciant, & ſiccent: ſed calidioribus, & magis exſiccantibus opus eſt ad prouocanda menſtrua, quàm lac: ſicuti calidioribus etiam, & ſiccio- D ribus, & ſubinde fortioribus, quàm hæc ſint, opus eſt, vt vrina cieatur. Nam modicè quidem ſiccantibus, & tēperatè calefacientibus vtimur ad lac ciendum: ad cienda autem mēſtrua illis, quæ magis calefaciant, ſiccant etiam, ſed non admodum inſigniter: quæ verò inſignem vim habent calefaciendi, & exſiccandi, ea accommodatiora ſunt prouritādo lotio: porrò & quæ lac etiam generant copioſum, vim aliquam habent menſes ciendi, non tamen validam: vnde poſſunt eſſe vtilia, quando illi non ſunt omnino ſuppreſſi, ſed parcè fluunt; quia cum omnis purgatio menſtrua ſuppreſſa eſt, valentioribus eſt opus, ita quoq; ea, quæ menſes euocāt, poſſunt & vrinam ciere, ſed non valenter, ſicuti quæ pro- E priè diuretica appellantur: nam diuretica, hoc eſt vrinam cientia, ea propriè dicūtur, quæ ita vrinam cient, vt non & menſes prouocent: illa verò propriè dicuntur menſes ciere, quæ ita ea cient, vt non lac. Sed magis particulatim de his agamus. Menſtrua ciere poſſunt apium, petroſelini ſemen, cicer, ſcordium, cappares, tam fructus, quàm cortex radicis eius, erythrodanum, porrum capitatū, enulæ radicis decoctū, agaricū, ſerpyllum, chamædris, betonica, peoniæ etiam radix data ad auellanæ magnitudinem, quæ etiam retentas purgationes à partu (vt ait Dioſc.) euocare poteſt; item & radix ſyl-

ſeſtris rumicis, & oxylapathi, vel oxalidis, & aſari quoque radix. Hipp. vero in libro de Natura fœminarum ait quod baccæ ferè numero decem fraxioi menſes ciere poſſunt, atque vtiles eſſe in omni fere vteri dolore, atque non parum eſſe vtiles ad vrinam proritandam. Sed (vt idem ait, & Dioſco. ſcribit) mercurialis tam ſemen, quàm folia, necnon & radix ad idem plurimum valet. Inter fortia autem medicamenta ad attrahēda menſtua recenſenrur (vt quinto de Simpl. med. fac.) ſabina, meu, iris, aſarum, coſtus, amomum, ariſtolochia, calamenthum, pulegium, & magis hoc etiam dictamnum, cinamomum etiam, & caſſia: præterea vero Cap. 22. caſtoreum efficax admodum medicamentum eſt, præſertim datum cum pulegio, vel calamentho ex mulſa bibendum poſt ſectam venam in talo, ſed & innumera ferè alia: nimis longum autem eſſet particulatim velle omnia deſcribere, quæ de hac re à Galen. in lib. de Facul. ſimpl. medic. & a Dioſco. literis tradita ſunt, cùm ea pateant omnibus, qui eorum libros legere voluerint. Verum quia non vna eſt medicamentorum ratio quibus in menſibus ciendis vti poſſumus: nam non ſolum ea deuoranda, aut bibenda damus verum & ſuppoſitis in genitale membrum vtimur, & linimentum conficimus, cataplaſmatáq; & balneas, inſeſſiones, quas iuniores noſtri ſemieupia appellant, de his quoque nonnulla dicenda ſunt, vt capiti huic finem imponamus; primumque de illis, quæ ſuppoſita poſſunt menſes ciere, nō quidē de omnibus (nam nimis longa eſſet is ſermo) ſed de iis, quæ familiariora ſunt. Familiare ergo medicamentum, quod citra vllam moleſtiam ſupponi & teneri poteſt, eſt mercurialis ſiue foliis, ſiue radice vtamur: foliis autem vtor integris, ſi tameo prius aliquanrulum fricentur, donec flacceſcant: deinde tot acipiantur, quot poſſint quaſi glandem ſupponēdam conſtituere, & ſericeo filo ligata ſupponātur: ſed ſi prius oleo liliorum alborum inuoluantur, aut ex lutea viola, quam Arabes cheiri appellant latini matronalem violam, res meliua ſe habebit. Sed & eius radix vtilis erit ſuppoſita: vel (vt docuit Hip. in lib. de Natu. fœmi.) ſi folia trita, & ex linteolo excepta ſubiiciantor. Ego interdum ſucco ex foliis; vel radice expreſſo, additis eiſdem oleis vtor, his nimirum coro exceptis, & ſuppoſitis. Ex ſemine etiam eiuſdem violę lutę trito, & melle excepto, & ſuppoſito idem fieri poteſt: neque huic eidem vſui (vt teſtatur Dioſcor.) flores inutiles ſunt. Sed & chamædrys, chamæpytis, pulegium calamentum, dictamnum, cinamomumque, & ſuccus centaurii minoris, & multa alia medicamenta acria vt ſcamonium, colocynthis, veratrum. tam album, quàm nigrum, myrrháquè, & lupinus. Vnde ſexto de Simp. med. facul. Gal. ait, ſi componatur medicamentum ex mirrha, lupino, & melle, atque mox ſupponatur, menſtrua muliebra euocabit. Fomenra vero, & alimeota fieri poſſunt aut ex albis liliis, vel ex violis luteis confectum, & oleum rutaceum, oleum irioum: aut ex decoctis ex prædictis medicamentis, vt ex mercuriali, malua pulegio calamētho, radice iridis, floribus violarum lutearum, & lilinrum alborum, thimo, pulegio & id genus aliis, in quibus etiam imponi poſſunr cinamomū, caſſia, galāga ab Arabibus appellata, & zedoaria, quam aliqui volūt eſſe Græcorum coſtum. his.n. coctis ex aqua, & foueri circa pectinis partes muliebres poſſunt, & ex eiſdē etiam fieri inceſſiones. Medicamenta vero, quæ efficacia ad euocāda

A meſtrua & ſtrangulationi proſunr, paratáque vbiq; ferè apud apothecarios reperiuntur, ſunt trociſci de myrrha, quorum auctor eſt Raſis nono libro ad Almanſorē: voluit autem dari mane ex decocto ex baccis iuniperi ad drachmas duas: mihi tamen & drachma vna ſuffecit, eiſque vſus ſum factis ex ipſis pilulis. Sed & pilulæ, quæ de croco dicuntur, & paſſim fere paratæ reperiuntur, huic negotio ſunt valide accommodatæ. Ego vero has in ſtrangulatione vteri, ac in ſuppreſſione menſtruorū optimas inueni, quæ ita ſe habent: accipiunt aſſæ fœtidæ drachmam vnam, galbani ſcrupulum vnum, croci, ſeminis peooiæ, caſtorei ſingulorum medium, omnia ex aqua ſabinæ accipiātur, & conficiantur pilulæ ſeptem. B Hæc quidem, quantum ad medicamēta cōpoſita, quæ deuorāda ſunt pertinet, in præſentia ſatis ſint. Sed quædā etiam, quæ ſuppoſita plurimū profuiſſe ſæpius vidi exponam: primum hoc, quod facile ſatis eſt, vt accipiamus ladani partes duas, bdelij, myrrhæ ſingulorum partem voam omnibus ſimul mixtis fiant glandes ad formam parui digiti. Quæ autem ſequuntur, valētiora ſuot: quemadmodum eſt hoc: Accipe triferæ magnæ vnciam vnam. zedoariæ, ciclaminis ſingulorum drach. duas, ſcamonij drach. vnam, muſci optimi grana quatuor, olei nardini quantum ſufficit, ex omnibus mixtis fiat quaſi maſſa, & ex ea glandes ſupponendæ. Simile eſt & hoc: Accipe triferæ magnæ vnciam mediam, ſcamonij, ciclaminis ſingulorum drach. vC nam, galię moſcatę Meſ. drac.. duas, zedoarię drac. mediam, oxymelitis ſcilitici, ſucci mercurialis vtriuſque quantum ſufficit, vt omnia aſſumantur, moxque fianr glandes, vel ſuppoſitoria, vt aiunt, & ſupponantur. Nec parum etiam ſuffitus confert, ſicut ex myrrha bdelio, caſſia pulegio, dictamo, atque aliis iſtius generis.

De immodico menſtruorum profluuio.

CAP. V.

Loco 98.

QVIA ad idē genus oppoſita (vt docuere philoſophi) pertinēt: menſiū autem ſuppreſſioni ex aduerſo opponirur eorundem immodica profuſio: ideo quamuis varias, & interdū ferè aduerſarias hæc ſymptomata differētias habent; in capita tamē D eadē, tam huius, quàm illius differentiæ (vt a Gal. in lib. de Sympt. differ. colligere poſſumus) tandē Cap 4. referuntur. Nam vitium id cuius ratione fit menſiū profluuiū, aut proprius eſt vteri affect⁹, vel alterius, cum quo conſentit vterus: hanc enim partitiooem Cap 5. viſus eſt inſinuaſſe 6. de Loc. affect. Alterius autem vitio fit huiuſmodi profluuiū, quādo id ab vniuerſo corpore habet occaſionem, quam nimirū habet aut à vitio naturalium facultatum, aut a vitio ſanguinis: vitio quidem facultatum id cōtingit imprimis eius, quæ continet; quia ſit facta imbecillis, vt probe continere nequeat: deinde verò & eius, quæ expellit, vt pote quæ immodicé moueat; vel etiam vtraque conſpireot, nempe quia & illa minus conE tineat, & hæc nimis expellat. Vitium autem ſanguinis quod cauſæ eſt, cur profluant menſes nimia copia aut in eius abundantiam referendum eſt, aut in ſubſtantiam, aut io qualitatem: in qualitatem, quia Com. 57 (vt 5. Aphor. ait Gal.) ille clarior ſit, & ea ratione fluidior, & mobilior aut quia acri qualitate præditus: in ſubſtantiā, quia tenuior ſit: in abundantiam, quia nimia ſit congeſta eius copia in corpore: vnde grauatæ vires illū, vt fiant leuiores, expellunt. Calidior autē fit sāguis à victus ratione calefaciēte, vt à calidioribus

calidioribus cibis,à potu calidiori,à corporea mo-
tione,à balneis calidioribus,vel natutalib.vel arte
paratis, interdum ab obſtructionibus,& denſitate
cutis.Tenuior vero fieri ſanguis poteſt,aut ratione
eius facultaris, ad quam pertinet ſanguinem gene-
rare;quia vel nimis aquoſum , & tenuem illum ge-
nerat , vel nimis biliosum : aut ratione facultaris,
ad quam pertinet excernere , & attrahere ſeroſum
excrementum:nempe aut quia, quæ attrahit,ſit fa-
cta imbecillior,aut quę illud expellit,aut quia quæ
continet,nimis ſuo fungarur officio, aut quia cutis
denſata ſit , aut quia renes ſint occluſi , aut etiam
Cap.5. quia(vt eodẽ ſexto de Loc. affect. innuit Gal.)ex-
crementoſus quidam huoror ratione non admodũ
boni victus ſeruati , vel alicuius mali habitus con-
tracti in vniuerſo corpore congeratur, quem natu-
ra per vterum nititur eapurgare : ſicut multeribua
ſæpe contingit ; quæ otioſæ ſunt & molli corporis
habitu constant; multámq; pituitam congerunt:
hinc enim ortum fere habet vitium id, quod Græ-
ci γυναικεῖον ῥοῦν appellant,quaſi muliebrem fluaum
dicas: quiquidẽ fluxus varius eſt pro ratione naturę
congeſti humoris:aut enim alba quædam materia
eacernitur;cum pituita multa gignitur;aut biliosa,
aut nigra. Copioſus autem congeſtus ſanguis cau-
Com.48. ſa eſt immodici profluuij duplici ratione: nam in-
terdum ſanguis,quantũ ad ipſum pertinet ; non eſt
quidem(vt Galen. quarto Aph.expoſuit)tanta co-
pia ; vt eacedat modum congruentem ſed rarione
alterius mali habitus in vniuerſo corpore cõtracti
vires ab ea ſanguinis copia grauantur. Interdum
vero ſanguis etiam ſecundum ſe nimius cauſa eſt
huius profluuij;narura nitente per locum illi fami-
liarem in exonerãdo ſuperuacaneas materias præ-
ſertim in mulieribus excernere nimiam ſanguinis
ſarcinam , qua præmitur. Copia autem maior ſan-
guinis,quàm naturæ vſui ſit;congerirur aut ex diu-
turno otio,aut ea liberaliori victu.Quando autem
ex proprio vteri affectu fit eiuſmodi profluuium,id
propter apertionem venarum,quæ ad vterum per-
tinent ; fieri poteſt , vel ratione calidæ alicuius in-
temperiei,vel ex vteri,& earum venarum imbecil-
litate:ea intemperie, aut frigida,aut humida , cum
materia , vel ſine materia : vel ex aliquo pondere
magno perlato,aut ea aliqua continui ſolutione fa-
cta in vtero,vel ex illato vulnere,quia fuerint inci-
ſæ venæ ex aliqua occaſione, vt à re incidente , aut
ex percuſſione ea aliqua re contundente,vel ex ca-
ſu:item ex difficultate,& incõmodis partus:aut ab
interna cauſa,vt ex vlcere illato ab aliqua acri,& e-
rodente materia:aut ea hemorrhoidib.Solent autẽ
ſequi immodicam ſanguinis profuſionẽ quæcunq;
incommoda, quæ aliis nimias vacuationes præſer-
tim vero ſanguinis ſolent concomitari,ſicuti deco
lorationes,œdemata non modo pedum , verum &
totius corporis, cibi faſtidium, & id genus multa.
Sed & de ſignis agamus,quibus diſcerni poſſint hæ
horum affectuum differentiæ , à quibus ortum ha-
bet moleſtum hoc ſymptoma in mulieribus. Si er-
go cauſa profluuij menſtrualis fuerit imbecillitas
facultaris conrentricis in vniuerſo corpore,non au
tem in ſolo vtero , cum id nequeat fieri ſine cauſis
potentibus , quæ corpus reddiderint imbecillum,
ſicut ſint ægritudines,quę pręceſſerint,mala victus
ratio præcedens.quæ vel refrigerãdo,vel nimis ca-
lefaciendo vires potuerit deiicere : ab huiuſmodi
omnibus poterimus manifeſta indicia depromere.
ſed ſi ea vi,& robore facultatis expultricis id acci-
A derit, cùm hæc facultas nũquam ex ſe aliquid agat
niſi eacitetur; vel irritetur ab alio : mouent autem
(vt ſæpe diximus) hanc facultatem moleſtiæ,quas
affert res expellenda ; quia aut multitudine grauis
eſt naturæ,aut praua aliqua qualitate moleſta,vt in
rationẽ materiæ res hæc tandem referẽda ſit. Ideo
de hoc etiam iam ſermonem habeamus.Itaq; ſi ex
nimia copia,& plenitudine ſanguinis fiat hæc pro-
fuſio menſium,erunt primò ſigna plenitudinis in v-
niuerſo corpore,vt tumor faciei,& vniuerſi corpo-
ris cũ rubore,venæ plenę,& tumidæ,aliqua corpo-
ris grauiras , ex eo profluuio nullum percipitur in-
commodum , immo magis mulier fieri leuior ea
B purgatione viderur: niſi quod aliquãdo cum dolo-
re ſit ea eacretio;& id quando natura ad venas vte-
ri confertim ſanguinem impellit,a quo diſtendun-
tur , & hac ratione dolor excitatur:interdum verò,
cùm non ita confertim impellitur, nullus concita-
tur dolor.Sed ad hoc non parũ facit cognitio præ-
cedẽtis victus,nempe ſi liberaliori fuerit vſa victus
ratione,ſi multo otio. Sin autẽ no adeo in copiam
ſanguinis [referatur,] ſicut in naturam,& qualita-
tem eius,nimirum quia calidior; præter id quod &
natura corporis,ſi natutaliter fuerit calidius; & vi-
ctus ratio,& cauſæ præcedentes poſſunt hoc oſten-
dere,ſanguis etiam exiens percipirur a muliere ca-
lidior ſolito. Sed ſi ſit ex acrimonia, mulieri dolo-
res affert,dum exit; quia percipit, quaſi pungatur,
C aut deradarur vterus:præterea verò (vt Auic.tradi-
dit)eius excretio veloa fit, & ferè ſine intermiſſio-
ne.At ſi ea tenuitate ſanguinis,quia ſit nimis aquo
ſus,indicio eſt ipſius tũ color tum ſubſtantia:nã ſan
guis non admodum rubet: qui eacernitur , ſed po-
tius pallet : in linteis autem, quibus ad excipiendũ
hunc ſanguinẽ vtuntur mulieres,ſi obſeruaueris,vi-
debis rubram in medio maculam , circum quã erit
veluti circulus aquoſæ,& tenuis materię.Interdum
autẽ ſi retineanrur hæ materiæ, intumeſcit venter,
vt opinionẽ excitet quaſi in vtero habeat mulier,&
mẽbra fiunt laxa , & mollia:læduntur rebus aſtrin-
gentibus.Sin aurem ſanguis tenuior ſit, quia bilio-
ſus,calidior erit non ſine aliqua acrimonia:color e-
tiam cùm linteis fuerit exceptus, & exſiccatus , ad
D flauum verget. Quod ſi alioquin fiat profluuiũ na-
tura cum ſanguine expurganre , & excernente va-
ria excremẽta ea vniuerſo corpore,color eorũ quæ
cum ſanguine exeunt , ac ſubſtantiæ ratio poterit
hoc ſignificare:nam in eiſdem linteis modo aquo-
ſa modò alba,& viſcida,interdum flaua,& crocea,
quandoq; viridi,nonnunquã atra, vel obſcura, ali-
quando quaſi aqua in qua fuerit lota caro nuper in
terfecti animalis apparebunt. Agamus modo de ſi-
gnis,quãdo ex vteri affectu primario ortũ habuerit
ſanguinis hęc eacretio.Ergo ſi ex venarũ vteri aper
tione occaſionem habuerit, & ex imbecillitate ve-
narum, ſanguis,qui exit,purus eſt,qui ſine vllo do-
lore exit. Si vero ab aliqua acrimonia in ſanguine
eacitetur.iam diximus quomodo cognoſcẽdus.Sin
E autem occaſionẽ habeat ex vulnere, vel vlcere cõ-
tracto in vtero,ſi quidem externam aliquã cauſam
habuerit, illa hoc indicabit: at ſi ab interna aliqua
erodente,primum cum dolore eſt:præterea primò
paulatim ſit eius eacretio , & ſanguis exeretus po-
tius niger exit , niſi arteria aperiatur : ex corroſio-
ne tamẽ in ceruice vteri ſanguis minus ater,quàm
ex vtero eacetnitur.Cùm autem ſit ex hæmorrhoi-
dibus profluuium ſanguinis ex vtero,niger ſanguis
exit habetque(vt ait Auicen.)periodos plerunque

diuerſas ab illis, quibus menſes ex natura ſoliti ſunt A fluere; quamuis interdum id ſit ſine vllis periodis, præſertim ſi quando hoc ex nimia fiat repletione: verum tunc manifeſto apparent ſigna hæmorrhoidum, de quib. poſtea agemus. Nunc hæc ſatis ſint, quantum ad præſens inſtitutum pertinet.

Da Ratione occurrendi immodico menſtruorum profluuio. CAP. VI.

HVIC ergo incommodo occurrendi duplex eſt ratio. Nam aut ſtatim nitimur profluuiũ ſiſtere: & id, quando præceps ſit, & magna vacuatio, vt manifeſtũ immineat periculũ, ne vires cõcidant. Aut primũ attendimus, vt cauſam profluuij tollamus: B ea enim ablata ſponte profluuium deſinet, vel modico negotio ſupprimetur. Recta vero curationis ratio, & (vt iuniores loqui ſolẽt) regularis eſt, vt primũ nitamur cauſam remouere, præſertim cùm non timemus, ne dum incũbimus cauſæ, nimia fluxio vires proſternat. Nos ergo primũ de ratione occurrendi huic profluuio agemus, conuerſa curatione ad ipſam cauſam, hoc eſt ad effectum, neque in illis exponendis, quæ ſæpius fuère tractata, longiores erimus. Nam ſi ortum duxerit ea imbecillitate vniuerſi corporis, quæ morbos aut diuturnos, aut acutos, maloſq; fuerit conſecuta, raro curari poteſt cum ad tantam imbecillitatem deuentum eſt ſed ſi aliqua curatio eſt, ea eſt, vt curemus cauſam imbecillitatis, & vires reficiamus; aut ſi intẽperaturam C aliquam contractam ex aliqua, quæcunque illa fuerit, ratione ſecuta ſit, procurandum omnino, vt ea interim intemperies corrigatur, ſiue in vniuerſo corpore fuerit, ſiue in aliquo viſcere præcipuo, vt in iecore: contrariis verò, tam victu quàm medicamentis corrigatur, ſicuti ſæpe corrigendam docuimus: mox ad reprimendum profluuium deueniendum erit. At vero, ſi occaſio profluuij ſit à ſanguine petenda, ratione potius multitudinis congeſtæ ex iam expoſitis cauſis ſcopus curationis erit illius ſuperuacuę multitudinis detractio, quæ fieri vacuatione debet. Et quia vacuatio fieri poteſt biſariam: vel per vias latas, & ſenſui manifeſtas, vt quando ſecta vena confertim ſanguis detrahitur, aut quando D per accidens: vel per vias ſenſum latentes: per accidens quidem fit (vt philoſophorum vocabulis vtamur) vacuatio per victum tenuiorem, vel inediam: per vias autem ſenſui inconſpicuas, quando multitudo exercitatione: laboribus, frictionibus, balneis, & id genus aliis quorum Galen. quinto Metho. meminit, latenter abſumitur. Quatenus autem ad præſens negotium attinet, ſi quidem magnum ſit profluuium, & præceps, eáque plenitudo vt inde timeamus aliquod repentinum, & citum, ſi procraſtinemur, periculum: ſi præſentaneum, & citum remedium requiramus, nihil erit oportunius, Cap. 18. vel præſtantius, quam venam ſecare: At vero quia nulla oportunior, & expeditior, vacuandi ratio, E cum fluxiones importunaſque vacuationes curare volumus, quã ea in qua ſit reuulſio: ideo rectiſſime monuit Gal. tum alibi, tum vel maxime in lib. de Rat. cur. per. ſect. ven. quod cùm ſupprimendum eſt menſtruorum profluuium, alia vena ſecanda nõ eſt, quàm ſuperior in brachiis, nempe interior in flexu cubiti; quia ea ſectio præ aliis vim maiorem habet ſiſtendi menſes fluentes. Nec in hoc monebo, quod id agendum ſit, quando vires eam vacuationem perferre poſſint, & ætas non aduerſetur; quia vix crederem poſſe fieri, vt vires ſint inualidę, vbi maxima ſit ſanguinis copia: ſicuti etiã quod neque eiuſmodi profluuia menſium, vel in ſenili ætate ob copiam tantùm ſanguinis, aut in puerili contingant; & ſi contingerent, puto, quod etiam illis poſſet ſanguis mitti minori tamen copia, habita ætatis ratione. Loc 99. Quod ſi nõ adeo copioſum eſſet profluuium, vt timeremus, ne malum aliquod afferret dum moramur, aut ex timore mulieris ſanguinem mittere non daretur; alia ratione eſſet copia detrahenda, præſertim victu tenuiori, & vſu eorum ciborum, qui non plurimum nutriunt, exercitationeque, frictionibus, & balneis, in iis maximè, quę balneis aſſueuere: hoc enim priſci auctores, præcipue vero Gal. docuere. Balneæ tamen; licet fortaſſe vacuando vim habeant tollendi multitudinem; quia (vt ſæpius Hippoc. & Galenus teſtati ſunt) ſanguinis fluores excitare ſolent, mihi quidem viderentur eſſe aliis expoſitis magis ſuſpectæ. Sed ſi non tantùm ex multa copia acciderit hoc profluuium, quantum ex ſanguinis nimio calore, modo vires id permittant, omnino ſanguis eſſet mittẽdus quãuis non ita copioſus, vt illis, in quibus ratio profluuij à multa copia erat petenda: nam miſſio hæc fluxionem ſanguinis ab vtero auerret, & non parum etiam habitũ vniuerſi corporis refrigerare poteſt, atque refrigerantibus pręterea incumbendum erit tam victu eo ſpectante, quàm medicamentis non modo refrigerantibus, ſed interdum & vacuantib. nam cùm ſanguis immodice excalfit, non poteſt alioquin eſſe, quin multæ ſint bilioſæ partes, quæ & calidiores ſint: vnde ſi leui, & facili purgatione illæ detrahentur, ſanguis non parum refrigereſcet: quæ præterea expurgatio fieret per ea, quæ eſſent alicuius aſtrictionis non expertia, & vim potius refrigerandi haberent ſicut ſyrupus roſaceus ſolutiuus nunc appellatus, mirobalani, præſertim citrini, item & tamarindi: quod ſi rhabarbaro vellemus vti, ea aliquo refrigerante decocto, vt eſt decoctum fructuum eſſet exhibendum, aut eo macerandum: medicamenta vero, quæ opportuna eſſent, vt refrigerent ſanguinem, & profluuium ſiſtere poſſent, paulo poſt exponemus. Cùm vero à nimia ſanguinis tenuitate occaſionẽ habet mẽſtruorum profluuium, ſi id eueniat ex errore eius facultatis, cuius officium eſt ſanguinem generare, cùm hoc nõ poſſit referri, niſi in intemperiem iecinoris, aut calidiorem, aut frigidiorem, vt ſæpius antea fuit expoſitum, non eſt opus, vt de hoc in præſentia longiorem habeamus ſermonem; quia vbi de affectibus iecinoris egimus, & ſigna, quibus hæ differentiæ eſſent diſcernendę tractauimus, ac ſubinde, quanã ratione curandæ eſſent. Itẽ ſi cauſa tenuitatis ſanguinis ſit permixtio multæ ſeroſæ humiditatis, quę erat per renes, & veſicã excernenda, ſi quidẽ ea humoris ſeroſi copia occaſionẽ habeat ex eo, quod facultas, ad quam pertinet excernere eum humorẽ ſit facta imbecillior, quàm vt poſſit ſuo fungi officio, aut ex eo, quod ea, ad quam attrahere pertinet, ſit imbecilla: quomodocunque res ſe habuerit, oportebit, vt iam congeſtus humor purgato corpore aut per purgantia medicamẽta, aut per ea, quæ vrinam cient, aut per ea, quæ ſudorem prouocant, de quib. cùm alias ſermonẽ habuerimus, non agemus in præſentia. Robur vero addetur illis facultatibus ſi vitiũ illud remouerimus, quod illas lędit, & prohibet, quo minus ſuo poſſint fungi munere, ſiue ſit obſtructio in renib. ſiue in iecinore, ſiue ſit cutis dẽſitas, & cõſtipatio, ſiue etiã ſit aliqua iecinoris, vel

renum

renum intēperatura, quæ vires horum viſcerū reddat infirmas his autem omnib. qua ratione ſit occurrendum, ſatis ſuperq; in prioribus libris fuit diſputatum. At verò ſi profluuiū hoc pendeat ex copia excrementorū aut pituitoſorū, aut bilioſorū aut melancholicorum, quæ aut ratione mali victus generātur, nēpe aut nimij otij, aut malorum ciborum aut ob vitioſum aliquē habitū, temperieve contractā, vel in vniuerſo corpore (vt 6. de loc. affe. exponebat Gal.) aut in iecinore, vel in ventriculo, quæ deinde excremēta natura ad vterū, quaſi ad conſuetā vniuerſi corporis cloacā detrudit, vt per illū excernātur: quo deinde fit, vt mēſtrua decolorata fiāt atq; varijs intermixta coloribus: immo in his neq; certa ſeruari ſolet periodorū ratio; quia aliquando (vt 5. Aph. ait Hipp.) celeriùs, quam conſueuerint & menſes ſuperueniunt, aliquando verò tardius, & id pro ratione craſſioris, vt ibi exponit Gal. aut tenuioris materiæ, atque hoc modo (vt diximus) fit profluuiū, quod medici γυναικεῖον ῥοῦν appellāt. Curatur autem (vt ibidem Hipp. ait) purgatione: purgandi vero ſunt humores illi, qui mixti menſibus videbuntur: nam ſi multa excernitur cum mēſtruis, aut intermedio etiam tempore inter conſuetas periodos pituita corpus purgandum eſt, quomodo purgari ſolet in pituitoſis affectib. ac pręterea à nimio otio erit cauendum, & is victus inſtituendus, quem alias diximus eſſe accommodatum affectib. à pituitoſo excremēto excitatis: eodémque modo ſi bilioſa ea fuerint excrementa, aut melancholica, quod eorum color flauus, vel niger oſtendet, medicamentis erit agendum detrahentib. aut flauam, aut atram bilem, ac ſubinde tollenda erit omnis occaſio eiuſmodi excrementa generandi. Hęc omnia ita curſim tractauimus, quia ad vterū pertinent non proprio laborantem affectu, ſed potius conſentientē cùm affectibus, aut vniuerſi corporis, aut alicuius ſuperioris viſceris. Vnde iam opportunum fuerit ſermonem conuertere ad exponendā rationem curationis, quando fit profluuium ex proprio vteri affectu, in qua etiam curatione primum conſiderandū, an maiorē, & fortiorē indicationē profluuiū habeat; propterea quia adeo immodicū ſit, vt timeamus ne dū circa remouēdas profluuij cauſas verſamur, vires interea cōcidant: an vero vim maiorē habeat indicatio, quæ ab ipſo affectu accipiēda eſt, nempe quia ſperemus naturam poſſe ſatis cō mode perferre eiuſmodi vacuationem, dum affectum curamus: nam ablato affectu ſtatim & profluuium quod ſymptoma eſt deſinet. Et ſi quidem ſperamus naturam poſſe vacuationem ſine multo detrimento ferre, ſemper initium curationis ſtatim à remotione affectus, qui fluendi cauſa eſt, accipere oportet, quia nunquam (vt Auicenna monuit) menſtrua in mulieribus ſupprimenda ſunt niſi eo peruentum ſit vt de debilitate iam oporteat medicum eſſe ſollicitum Primum ergo agemus de profluuij curatione, qua primario nitimur affectum tollere, qui cauſam profluuij attulit: deinde vero de iis, agemus quibus poſſunt proxime fluentes menſes ſupprimi. Cùm igitur menſes immodice fluunt, ſemper non modo, vt ſanguis his effluat, neceſſe eſt, qui prius in venis vteri continebatur: nam eis inanitis ſponte profluuium cōſiſteret: verùm & ſucceſſione quadam à locis etiam vicinis ad vterum confluit, & tandem etiam à remotioribus partibus alioquin enim neque tandem ſequeretur vniuerſi corporis infirmitas, cum menſes nimiū fluunt vn-

A de quantumlibet cauſa præcipua fluxionis in v[illegible] conſiſtat, attamen ratio, & methodus recte c[illegible]di requirere videtur, vt præter eam rationem, q[illegible] proximè vterum particulatim reſpicit, n[illegible] prohibere defluxum ſanguinis, & aliorū hu[illegible] ad ipſum: quod fit reuellendo, & alio conue[illegible] propenſionem fluentis ſanguinis. Vnde q[illegible]amuis profluuium id non haberet occaſionem à multa ſanguinis copia in vniuerſo; ſi tamen per vires, & alia, quæ in mittendo ſanguine ſunt examinanda, liceret; in affectu etiam proprio reuellendi grati[illegible], & auertendi ab vtero fluentem ſanguinem, qu[illegible]nq; eſſet affectus ille, ſanguis mittendus erit: m[illegible] vero reuellendi, & auertendi cauſa ex ſuperiori vena in brachio, nēpe ex interiori in eius flexu: nam & hoc docuit Galen: quarto Metho. & in libro de Rat. cur. per ſect. ven. & quarto de Rat. vict. in acu. mor. quod ſæpe ſanguinem mittimus, non tantum, vt vacuemus, quantum vt reuellamus, & auertamus neque fortior eſt reuulſio, quàm ea quæ fit p[illegible]ctionem venæ, ſunt tamen & aliæ reuellendi rationes, vt eſſent frictiones brachiorum, eorūdem doloroſa vincula, cucurbitulæ affixæ partibus ſupernis, præſertim vero ſub mamillis, & id genus alia, de quibus ſæpius eſt habitus ſermo: mox vero particulatim remediis proprtis, & localibus res tractanda eſt, variæ tamen pro ratione diuerſæ naturæ ipſius affectus: nam ſi ſit ex imbecillitate matricis contracta ex aliqua intemperatura calida, aut frigida, aut humida; conandum erit contrariis remediis eas remouere, hoc propoſito ſcopo, ſiue ad rationem victus reſpiciamus, ſiue ad medicamentorum rationem, vt tamen præterea ſemper vim roborandi, & firmandi habeat, tum aſtringendo, tum etiam odoribus gratis, & aromaticis. Cibi ergo aſtringentibus erunt condiendi, vt & aſtringēdo aut refrigerent, aut calefaciant, aut deficcent, pro vt ratio intemperaturæ requirere videbitur, de quibus ſæpius egimus: nec modo cibi huc rēſpiciant, potuſque, verum & medicamenta: vnde in calida quidem intemperie ſyrupus roſaceus, pręſertim ex roſis ſiccis, erit commodus, ſyrupus myrtinus, ex ſucco eydoniorum: in intemperie vero frigida, ſyrupus ex abſinthio, ex fumaria, ex menta, & betonica, & id genus alij ex inunctionibus autem calefacit, & aſtringit oleum maſtichinum, nardinum, ex menta: refrigerat vero roſaceum, melinum, quod ex cotoneis cōficitur, myrtinum: poſſemus & multorum cataplaſmatum, inſeſſionum, balneorū meminiſſe, ſed habita notitia, & ratione ſimplicium medicamentorū, quæ facilè ex lectione libi. Gal. de Fac. ſimp. med. & Dioſcoridis haberi poteſt, & illis cum ſcopis propoſitis collatis, non deerit materia copioſa componendorū medicamētorū quæ poſſunt in vſum venire ad ſupprimenda ſanguinis profluuia ex vtero, tam interius, quàm exterius, adminiſtrata. Verum vbi cum materia eſſet ea intemperatura, ea etiam materia, antequam temperaturam tranſmutare aggrederemur, eſſet vacuanda, & corpus vniuerſum purgandum, ſi videretur vteri affectus ſomentum habere ab vniuerſo corpore, aut à iecinore aut à ventriculo, & hoc aut vomitu, aut per ſeceſſum, pro vt magis ratio affectus, & vacuandi corporis requirere videbitur: ſed res hæc in pręſentia nō eſt repetēda, cum ſatis iam ea ſint, quę hactenus fuere expoſita, ne nimis in longū noſtra protrahatur oratio. Quod ſi cauſa, cur immodicū ſit profluuium, pēdeat ex vlcere, vel eroſione in v-

tero

tero, vel omnino ex continui aliqua ſolutione, quæcunque illa fuerit, ſtatim duo offeruntur ſcopi: primus, vt quãtum fieri poteſt; ſiſtatur profluuium rebus aſtringentibus, tum ebibitis, vel comeſtis, tum inunctis, tum etiam per inceſſus, vel balnea: alter vero eſt, vt vlcus curetur. Sed de cura vlcerũ in vtero, ac ſolutionis continuitatis ſuo loco longiorem habebimus ſermonem. In præſentia vero hoc referamus, quod plantaginis ſuccus, tanquam præcipuum medicamentũ à Dioſcor. laudatur ad ſiſtendum ſanguinis profluuium ab vtero factum ex eroſione quocunque modo adminiſtretur, ſiue potui

Cap 5. detur, ſiue ex lana ſupponatur: cui & Gal. 5. Meth. & Aetius ſubſcripſere. Addit tamen Auicẽna, quod vbi ex ſanguine acuto, & calido fiat fluxio, plantago par non habet: neque id extra rationem eſt; quia aſtringit, & refrigerat: ſed ſimilem vim habet polygonum, eiusque ſuccus eodem modo adminiſtratus: multa etiam alia, & fere innumera reperiuntur quę vim corrigendi habent, quorum vtilis eſt vſus tam radices, quàm germina, vel fructus vel flores, vel cortices, de quibus fit mentio ab omnibus medicis, qui de medicinali materia ſermonem habue-

Cap.5. re. Ego vero eorum exempli loco duntaxat meminero quæ quinto Meth. à Gal. literis prodita fuere, quorum aliqua vim maiorem habẽt, alia minorem quęque ſunt aptanda maioribus, minoribúſve morbis: nam ait ille, ſi vas aliquod in vtero, vel alio interno viſcere, vt in veſica vel inteſtinis, præruptũ, aut apertum ſit quod grande ſit, illis ſuccis aliquod valentius aſtringens erit addendum, qualia ſunt balauſtium, hypociſtis, rhus omphacium, acacia, gallæ immaturæ, malicorium, citini. Quod ſi aut non grande ſit vas, vel non multa fuerit apertio, faciliora (ait ipſe) ſatis erunt, ſicuti aloë, manna; cortex pini terra, vel ſigillum lemnium, fructus ægyptiæ ſpinæ, crocus, lapis hæmatites, & id genus alia, ſicut bonus Armena, lapis ſciſtus, & quæcunque ad hoc genus pertinẽt, & nigro, & auſtero vino adminiſtrata: ſed de his ſatis hactenus diximus. Accedamus autem ad alios affectus huc pertinẽtes, & cùm de hoc ſymptomate, quod in immodico, & præcipiti profluuio conſiſtit, egerimus, perſequamur & alia vitia, quæ non à quantitate eorum, quæ excernuntur, pendent, ſed à modo excernendi, & qualitate eorum, quæ excernuntur.

De ſtillicidio menſtrui ſanguinis. CAP. VII.

Lect 10 MEMINIT Aetius cuiuſdam affectus, quem ſtillicidiũ appellat nomine à ſymptomatib. deſumptuo. Nam ſicuti vrinæ ſtillicidiũ, quem affectũ ſtranguriũ Gręci vocant, appellamus, quando vrina non conſertim, ſed guttatim, & cum dolore & labore emittitur, cum plerunque ea acri humore ſtimulante expultricem facultatẽ ortum habeat: Ita etiam aliquando in mulieribus contingit, vt menſes perperam hac eadem ratione vacuentur: nẽpe quia non libere, & expeditè effluant, ſed paulatim, & quaſi guttatim, cum multa mulieris moleſtia; quia lõgiori tempore eam occupat hæc purgatio, & cum multo (vt ait idem Aetius) dolore: nam (ait ille) ſymptomata, quæ vtero accidunt, illis ere ex proportione reſpondent, quæ veſicam ſolent moleſtare. Vt enim aliquando omnino ſupprimitur vrina, aliquando guttatim excernitur, & aliquando cum multo dolore, & difficultate: ita & menſes interdum omnino intercipiuntur, interdum paulatim, nonnunquam difficili, & cum dolore ſit eorum excretio. Huius tamen rei, quod me-

A minerim, non legi ab alio antiquo medico factam mentionem, præterquam ab Aetio: neque tamen abſque ratione ab eo factam exiſtimo: nam ita fieri ſicut ipſe dixit, obſeruando percipere poſſumus. Refert autem ipſe cauſas quoque, cur fiat menſtrui ſtillicidium, quæ tamen poſſunt in tria alia communia capita referri, quorum meminimus in capite de menſtruorum retentione, nempe in facultatis, in ſanguinis, in inſtrumentorum rationem: In facultatis quidem rationem, quia illa in expellendo ſit facta imbecillior, vt nequeat niſi paulatim materiam menſtruam mouere: In ſanguinem, quia ille craſſior ſi factus: & hoc quia, aut nimis pi-

B tuitoſus ſit, aut quia fęculẽtus: itẽ etiã quia copioſior, vt ſua multitudine ita exitũ impediat obſtruẽdo, vt nõ poſſit, niſi paulatim, exire. Mihi vero vnã rationem prætermiſiſſe videtur Aetius: ea verò eſt acrimonia: nam ſicuti ſimilia ſunt ſymptomata, ita videtur, quod aliqua ſaltem ex parte ſit rationi cõſonum, vt ſimiles cauſas habeãt; & ſicut acrimonia in vrinis cauſa eſt, vt ſtillatim vrina excernatur, nẽpe cum ex ſtimulo nequeat natura tãtiſper differre excretionem, donec multa colligatur vrina, ita etiam ex acrimonia menſtrui ſanguinis poteſt fieri, vt paulatim ſicut ad vterum defertur, ita ab eo expellatur. Non eſt autem, cur de cauſis, vel ſignis differentiarũ iſtius affectus multa loquámur, cũ ſatis poſſint hęc ex illis, quę hactenus fuere expoſita,

C facile percipi: quædã tamen de ratione ſymptomatũ, quæ mulieres in illis ſolẽt opprimere, dicemus. Ait ergo idẽ Aetius, quod dolores vehementes ſolent excitari: varia autẽ cauſa eſt doloris pro varia etiã ratione affectus: nam quando ratione acrimoniæ ſit hoc ſtillicidium, in promptu eſt ratio, cur doleãt: acrimonia enim doloris cauſa eſt. In aliis verò differẽtiis cauſa doloris eſt diſtentio venarũ & partiũ vteri ob repletionẽ à multa materia, quę ad vterũ ab vniuerſo corpore detruſa inde non poteſt expelli: cui & id accedit, ꝙ ex loci caliditate poſſunt multi excitari flatus, præſertim ſi ſanguis fuerit pituitoſus, aut melancholicus, a quib. magis diſtẽtus vterus maiorib. doloribus fit obnoxius. At verò cũ

D hoc ſtillicidio vteri plerũq; menſiũ, ſi nõ omnino, magna ſaltẽ ex parte fit ſuppreſſio, ideo & reliqua ſymptomata, quæ ſolẽt accidere quib. aut menſes ſupprimũtur, aut ſaltẽ modice fluunt, in hoc quoq; affectu ſolẽt mulieres interdũ cruciare. Sed & ſicut ſimilis eſt ratio, qua hic affectus fit: ita etiã ſimilis curandi ratio, nã ab eiſdẽ omnino cauſis fit, à quib. & ſuppreſſio menſtruorum, & eodem etiam modo ſubinde eſt inſtituenda curatio: quare neque iterum ea repetemus. Poſſemus ſanè verba facere, exponereque, quo pacto dolores, qui comites eſſe ſolent huius affectus, eſſent ſedandi: verùm cùm ſimus particulatim in ſequentibus capitibus acturi de doloribus vteri; ideo in eum locum hanc tractationem differemus: in præſentia verò aliqua de mu-

E liebri fluxu, & eorum menſtruis albis agamus.

De muliebri fluxu ab antiquis appellato, vel de albis menſtruis CAP. VIII.

QVAMVIS paulò antea, vbi de immodico mẽſtruorũ profluuio fuerat ſermo habitus, quædam & de appellato mulieri fluxu diximus, atque id curandi, per capita ſaltem, rationem expoſuerimus: tamen quia his temporibus ex mala victus ratione tum in cibo, & potu, tum verò ex otio ſolet

malum

malum hoc eſſe in mulierib. frequentiſſimum, maximéque moleſtum. Ideo particulatim de eo hoc capi e quædam tractabimus. Non eſt autem vnius modi hæc mulierũ excretio: nam aliquando effluit Cap. 4 (vt Gal. 3. de Cauſ. Simpt. & Oribaſius in ſuo Medicinali cõpen[illegible]o expoſu t, quem & Aetius ſequitur & Paulus) rubra quædam materia, quæ eſt veluti ichor ſanguinis, vel ſeroſus ſanguis, & aquoſus: interdum alba ſimilis ptiſſanę hordeaceę, vel (vt alij aiunt) lacti vel albo oui, aliquãdo vero pallida, vel flaua: Nos vero vidimus fuiſſe excreta nigra & quaſi fuliginoſa excrementa: interdum & viridia, quandoq; diuerſorum colorum, ſicuti lutea, & viridia. Sed plerunq; quæ in his viridia videntur, ita fiunt poſtquã excreta ſunt, & linteis excepta: nam quaſi ibi ab aere affecta, & putreſcentia viridẽ colorem contrahunt: aliquando tamen & ita viridia excernuntur. Omnem autem horum excrementorum varietatem referunt in variam rationem eorum humorum, qui excernuntur: ichor enim vel tenuior pars ſanguinis rubrum colorem refert: albus vero color pituitæ atteſtatur; flauus flauæ bili; ſicut ater, & fuliginoſus bili atræ: cum autẽ effluit veluti aquoſus quidem ſanguis, copiam ſeroſi humoris ſignificat: colores vero varij, vt viridis, & qui alio modo diuerſi apparent plerunque exuſtionem, aut corruptionem humorum ſequuntur, vel in venis, vel vtero factam. Sed & id etiam aduertendũ, quod & ſi fluxus his poſſit ex vitio primario ipſius vteri ortum habere propter aliquem malum affectum in eo, quo boni etiam humores corrumpuntur, & poſtea excernuntur, plerunque tamen (vt Oribaſius, Paulusque, immo & Gal. tertio de Simpto. cauſ. docuere) fiunt huiuſmodi muliebres fluxus, natura expurgante corpus vniuerſum per vterum, tanquam per partem à natura in mulieribus huic officio deſtinatam. Hippoc. autem in lib. de Natura fœminarum ait quod imprimis aduertendum in hoc fluxu eſt, an excrementa vlcerent, mordaciue loca, per quæ feruntur, vel ſi citra vllum morſum excernantur; quia imprimis, quæ citra morſum feruntur, à capite defluunt, vel à ventriculo. Cum tamen à capite ſæpe ſalſa, & acris pituita deſtillet: non video quo pacto hæc diſcretio omnino & in vniuerſum poſſit vera eſſe. Addit autem idem Hipp. in lib. de Morbis mulierum, quod aliquando effluit mulieribus humor quidam albus ſimilis vrinæ aſini, quem fluorẽ ſecuuntur omnia, quæ ſolent in malo habitu, quem καχεξίαν, Græci vocant, videri: nempe feciei tumor, pręſertim ſub oculis, decolor facies, & reliquũ etiam corpus, vẽtris præterea inferioris tumor, pedũ, crurúmq; œdemata, os ſemper ſaliua plenum, vomitus rei aquoſæ, cordis morſus præſertim cùm ieiuna mulier eſt ſtrangulatur facile ex vtero, vterus præter modum hiat, & eius ori pondus percipitur quaſi plumbum inſidens, dolor per coxas percurrit, omnes inferiores partes ab imo vẽtre algent, torpéntq; vt ſurſum aſcendere nequeat. Sed de his ſatis; vt pote quæ nobis & proximas cauſas huius profluuij indicare poſſint & ſigna etiã, quib. illæ ſint diſcernẽdæ. Niſi quod docuit Aetius, quod ſi interdũ videatur ob ſcurior color, qui refertur ex linteaminib. quã vt poſſit exquiſitè diſcerni, lintea ex aqua lauẽtur: nã inſpecta macula in linteis derelicta facilius diſcernetur excrementorũ natura. Paulus vero tanquam cõmune iſtius profluuij ſignũ hoc exponit: nempe quod perpetuò mẽbrum mulieris genitale humi-

A ctũ repetitur. Neq; eti[illegible] m-dicare quo tand[illegible] af-ctus: nam c[illegible] plerunq[illegible] fi[illegible] profluuium, [illegible] niuerſum, prop[illegible] geſtis in hab[illegible] nas eò pertinentes, [illegible] is ſententia in libro de Natu[illegible] te diximus ex cerebr[illegible] rum eodẽ modo defluent[illegible] nimis putarẽ & vitio iecinoris, & [illegible] cõtin[illegible] re: facile poterit quicunque, vel parum medicinæ arte imbutus, percipet [illegible] oportere eſſe B ſcopum in hac curatione propoſitum: Primum quidem, vt expurgato, vel inanito vniuerſo corpore, tollamus occaſionem, cur confluant vitioſa hæc excrementa ad vterum: Deinde vt conſideremus, quænã fuerit cauſa, cur ea in vniuerſo corpore fuerint congeſta, atque ſi ea adhuc præſens ſit, & ſomentum affectui præſtat, & illam ſub[illegible] de remoueamus: Tertio vt tam vtero, quam, alijs viſcerib. quorum vitio hic confluxus ad vterum factus eſt, robur addamus. Quatenus vero ad primum pertinet, cum diximus nõ vnius generis, verum diuerſorum eſſe materias, quæ defluunt: pro ratione & natura materiæ, quæ conſueuit defluere, erit inſtituenda vniuerſi corporis vacuatio; quia ſi ſanguineus fuerit fluxus, exordium curationis erit ſumen-C dũ à miſſione ſanguinis, præſertim verò à venis interioribus in flexu cubiti: quemadmodum & in capite de immodico profluuio ſanguinis menſtrui expoſuimus. Quòd ſi bilioſa fuerit profluens materia, bilis erit purganda medicamentis eiuſmodi purgationi accõmodatis: erunt autem accõmodata, tum quæ humorem bilioſum patant ad faciliorem vacuationem, partim eorum humorum calorem temperando, partim acrimoniam retundendo; quod ſi erunt etiam aſtrictionis non expertia, erunt meliora: tum etiam quæ illum paratum poſſunt vacuare. Commode parare poſſunt ſyrupus roſaceus recens primum, mox vero cum maiori aſtrictione opus eſt, & ille, qui ex roſis conficitur, cichoraceus etiam qui ſimplex eſt inter initia, deinde ſi in-D ueteraſcat affectus, & qui cõpoſitus dicitur, in quo & vis parandi eſt, & aliqua etiam vacuandi ex Rhabarbaro, quod accipit; item & ſyrupus ex endiuia, & ex oxalide, vel acetoſa, vt nunc aiunt. Sed & decocta ex eiſdẽ herbis, præterea ex poligono, plãtagine, cauda equina, & ex cęteris cichoraceis herbis. Ad vacuationem verò apta erunt ſimplicia medicamenta hęc imprimis, Rhabarbatum, quocunq; modo ſiue eo trito vtamur, ſeu macerato; item & mirobalani, præſertim qui citrini à iunioribus dicuntur, ſed & manna: caſſiam vero multis mulieribus ex vtero laborãtibus nocuam fuiſſe ſæpe animaduerti. Inter cõpoſita mihi ſatis opportunus ſemper viſus eſt ſyrupus roſaceus ſolutiuus, item ſenę decoctum, E præſertim, ſi bilis aliquantiſper ſit aſſata, diacatholicon appellatum medicamentum, diaſenę, vel ſi quod aliud his ſimile ſit. Sin autem pituitoſa ſit, & craſſior purganda materia, erit paranda quidem attenuantibus, & detergentibus, in quibus ſunt mel roſaceum, ſimplex, mox & compoſitũ, item & ſyrupus ex betonica, ex hyſſopo, & alijs ſimilibus: ſed & decocta ex rebus vim eandem habentibus, vt herba eſt quæ meliſſa dicitur, betonica, ſpica vtraque, cinamomum, & tel quia aromata, & id genus multa. Purgabitur autem cõmodè aga-

rico,

rico,turbith appellato,chebulis myrobalanis, eni-eo etiam,quod ſemen chartami appellant:modum autem vſus eorum ſuperius ſæpe expoſuimus. Cõpoſita vero huic purgationi accõmodata ſunt imprimis hiera ſimplex,immo quando res inueterata eſſet,& propterea difficilior reddita, & hiera, quæ diacolocynthidos dicitur, optimum eſſet medicamentum:ſed & diaphœnicon, & diaturbith etiam cum Rhabarbaro;nam vim maiorem roborãdi haberet:electuarium quoque Indum appellatum, & multa id genus:pilulæ etiam maſtichinæ,& quæ ex hiera addito agarico fiunt,& tandem etiã cocchiæ dictæ. Sed ſi ſeroſus is humor, aquoſuſque ſit, accommodata erunt ea, quæ vim exſiccandi habent, vt conſumatur eiuſmodi humor; & ea tandem omnia,quæ deſcripta ſunt,dum tractaremus eam aquę intercutis differentiam, quæ aſcitis dicitur: immo ſimilis omnino curatio eſt,& quantum ad exſiccationem pertinet,& quantum ad purgationem:nam illa,quæ aquam vacuant,huic etiam curationi ſunt maximè opportuna. In quo etiam affectu præter purgationem per ea,quæ aluum cient, quàm maximè vtilis & ea vacuatio eſt, quam per vrinam prolectantia molimur:de quibus, cùm alias abundè egerimus, non faciemus longiorem ſermonem. Si quis autem velit ordinem intueri,quo vſus Galen. mulierem,quæ hoc profluuij genere afflictabatur, ſe curaſſe ait, legat libellum, qui de Præſagitione inſcriptus eſt. Cum vero humores effluentes colorem referunt melancholicum ſuccum,iis parantib. quæ illũ humorem reſpiciunt,erit opus,vt eſt ſyrupus ex fumaria,tam ſimplex, quam compoſitus, & qui ex pomis ſimplex dicitur,& qui regi Sabor attribuitur & qui compoſitus ex pomis appellatur. Rectè vero purgari corpus poterit his medicamẽtis,ſimplicibus quidẽ,ſena, polypodio, epithymo, nigro veratro, quibus aut maceratis, aut ex decoctis vti poſſumus,item & nigris myrobalanis:compoſitis vero,lenitiuo, vel diacatholicon, vel diaſene,quæ leuia,& faciliora ſunt: decoctum epithymi Meſ. cum veratro, aut citra: valentiora verò ſunt confectio hamech dicta,pilulæ Indę.Expeditis autem his, quæ ad vniuerſi corporis expurgationem pertinent,multa præterea ſunt,quæ exterius adminiſtrata,& interius etiam aſſumpta duplici nomine prodeſſe poſſunt:nam & quia vacuant, & quia roborant:ea vero ſunt thermarum aquæ, vt ſunt Porretanæ,Bononienſes,Aquarianæ, Mutinenſes, Patauinæ,Aponenſes,& id genus aliæ:hæ enim deſiccandi quidem vim habent, detergendiq́; & attenuandi,cùm earum pleræque ſint nitroſæ aut ſalſæ, ſulphureæq; ,& earum plurimę etiam aluminis,vel gypſi ſint participes: vnde & vim aſtringendi habent. Quare quæ in eis lauantur vel demerguntur, poſſunt conſequi, vt deſiccatis excrementis humiditatibus,commodè inaniantur:deinde etiam vterus,& vniuerſum corpus ab eorum moderata aſtrictione roboretur: ſed epotæ etiam detergẽdo vim purgãdi,tum pituitoſa,tum etiam melãcholica excrementa habent, interdum & bilioſa, & ſubinde viſcera roborandi.Calidioribus autem humoribus accommodatiores eſſent Lucenſes, quæ villæ ſcaturium,Veronenſeſq; , Calderianæ, vel Gaudetianæ dictæ,vel ſi quæ aliæ eſſent, quæ tum deſiccandi vim haberent,tum verò refrigerãdi, & quoquomodo aſtringendi. Antiqui autẽ ad exſiccationem corporis, præcipuè vero ſi muliebre hoc profluuium originem habuiſſet à multo aquoſo humore,

A & eo frigidiore, vtebantur arena mari: immergebant enim corpus vniuerſum in arena calida maris,vt ex Gal. in libello, cuius nuper meminimus, percipere poſſumus,mox verò & corpus vniuerſum poſt eius fricationem aliqua re deſiccante inungebant ipſe melle plurimum cocto vtebatur: ſed & vrinam eiebant. Meminit autem ipſe decocti apij, & aſſati ſubinde etiam aluum medicamẽtis aquam vacuantib. ducebant. Neque tamen erit præterea inutile poſt corporis inanitionem his modis omnibus peractam,ea aggredi, quæ vim habeant corroborandi interna viſcera, vt eſſent antidoti, & quæ vulgo confectiones, vel electuaria dicuntur: ſed hæc quoq́;, varianda eſſent pro varietate, & diuer-

B ſitate affectus:nam ſi frigidus,& humidus eſſet theriaca,& mitridatica antidotus diamoſcum,diãbra, diamargariton, diagalãga,aromaticum roſaceum, gariophilatum, dianthos,conſerua(vt aiunt)betonicæ.Sin autem calidus,ſaccarum roſaceum,mirobalani conditi, diatrionſandalum, diarhodõ abbatis,&reliqua id genus.Nec etiam deſerenda eſt cura particulatim ipſius vteri, vt & ipſe aliquibus,vel vnguentis, vel oleis vel peſſis, vel inſeſſibus roboraretur, & ſi aliquid ex fluentibus materiis vitium contraxiſſet à vitioſis his humoribus per ipſum defluentibus,id corrigeretur:roboratur quidẽ aſtringentibus: vitium verò illud contractum,ſi quidem fuerit,ſicut ſæpe fieri ſolet,abraſio,vel exulceratio & id quando vel ſuapte natura acria ſunt excremen-

C ta defluentia,vel ex aliqua concepta putredine,curabitur ea ratione, quam inferius, vbi de vteri vlceribus habebitur ſermo exponemus.poteſt.etiam ex nimio humore laxitas,& mollities contrahi:cui exſiccantibus,& aſtringentibus erit occurrendum. Poteſt alioquin mutari ab eiſdem humoribus defluentibus temperatura vteri, quæ deinde vitia & ipſa contrariis remediis tollenda erunt, vt balneis inunctionibus, glandibus & reliquis id genus medicamentorum formis, de quibus partim habitus, partim habebitur ſermo: nam hæc ad propriũ iam vteri affectũ pertinent potius quàm ad conſenſum. Sed poſtquã diu in hac re verſati ſumus,iam e ſuer-

D tamus ſermonem ad mulieres, quæ ex vtero ſtrangulantur.

De Hyſtericis mulieribus, hoc eſt de illis,quæ ex vtero ſtrangulantur. Cap. IX.

QVAMVIS Græci hyſtera vterum ſignificet atq́;ab eo hyſterica mulier,& hyſtericus affectus dictus ſit;nõ tamẽ quocũq; modo afficiatur vterus,aut hyſterica(vt 6.de Loc.affect.& 3.Prorrh. & 5.Aphor.teſtatur Gale.) dicitur mulier,aut affectus hyſtericus, ſed ſolum de illis, quæ vitio vteri ſtrangulari videntur. In huiuſmodi vero ſtrangulatu, non eſt vna ſymptomatum forma, ſed (vt eodem 6. de Loc. affect. expoſuit Gal.)multiplex,& varia. Nam aliæ ſine vllo motu, ſenſúve iacent, ac

E omni fere pulſu deſtitutæ,vel omnino illum imbecillũ,& paruum habent, immo interdum ſine vlla, quę poſſit ratione aliqua percipi,reſpiratione. Aliæ verò neq; ſenſu,neque motu omnino carent;immo neq; etiam mente laborant, ſed animo delinquere videntur, & ægre ſpiritum trahere. Nonnullæ artuum nempe manuum, brachiorúmque, præterea pedum, & crurum contractionem, & quaſi conuulſionem pati videntur, ac ſimiles illis interdum euadunt, qui(vt ait Auic.) morbo comitiali laborant. Quæ quidem ſymptomata, & ſi ex vtero pri-

Loc. 10[illegible] Cap 5 Com 1[illegible] Com [illegible]

mum

mam habeant occaſionem, cum tamē quem plurima eorū ad actiones læſas principiū facultatū pertineāt, quæ in cerebro, cordéq; necnon etiam in iecinore ſedem habēt: fieri alioquin omnino nequit, vt ea contingant, niſi ea ratione, qua vterus ſecum, cum male afficitur, poteſt præcipua hæc membra in conſenſum trahere: variis autē modis trahit pro varia ratione, vel magnitudinis, vel paruitatis cauſæ, a qua (vt 6. de Loc. affe. ait Galen.) afficitur vterus: vel pro varia, & diuerſa illius cauſæ natura, & ſpecie. Quæ autem, & quales ſint iſtiuſmodi cauſæ à quibus vterus afficitur in hoc affectu; variè admodum ſenſere antiqui auctores. Aliqui enim (vt eodem loco refert Galenus) ſenſere motum vteri, cùm importune mouetur veneris cupidus, cauſam eſſe omnium horum ſymptomatum: dum enim vel ſuperius verſum tranſuerſum ſeptum mouetur, eo compreſſo, reſpirationem lædit: vnde poſtea & cerebrum cum eo conſentiens male afficitur. Sin autem ad latera diſtorqueatur, vel inferius deſcendat nunc iecur male afficit, aliàs varios dolores, diuerſaque concitat ſymptomata, dum negotium variis faceſſit particulis. Huius verò opinionis (vt teſtis

Cap. 11. eſt Gal.) imprimis videtur fuiſſe Plato, & Areteus

Cap. 5. quoque antiquus medicus in primo de morbis acutis libro ſatis apertè fauere huic opinioni videtur: immo & Paulus ſtatim à principio capitis iſtius hoc idē videtur innuere voluiſſe; qui tamē, ſi rectè examinentur ſequentia verba, aliud ſenſiſſe viſus eſt. Hanc autem horum auctorum opinionem Gal. omnino conuellit validiſſimis rationibus eodem ſexto de Loc. affect. innixus præſertim anatomicis, quę cum ibi apertiſſimè, & lucidiſſimè exponantur, tempori parcentes nolumus huc transferre. Itaque ſi medicam, immo & naturalē rationem ſequi velimus, hæc omnia ſymptomata morbum vteri ſequuntur, qui eſt eius intemperatura cum materia & plerūque materia illa frigida eſt, vnde pro ratione copiæ maioris vel minoris, & deterioris, vel minus malæ naturæ: ita maiora, ſæuioraque oriuntur ſymptomata, minoraue, & mitiora. Cum enim experientia, & obſeruatione (vt omnes teſtātur) hoc compertum ſit, quod mulieribus quibuſdam ſuppreſſi ſunt menſes præter naturæ rationem nempe quando in vtero non habent: prærerea vero & illis, quæ cùm alias eſſent aſſuetæ vti complexu venereo nunc abſtinēt, ſicut accidere ſolet viduis, continentibusque coniugatis, cum diu maritus abeſt: iam ſatis manifeſtum eſſe poteſt, omnē iſtius affectus, atque ſymptomatum concomitantium rationem e materia ſeminali, aut menſtrua petēdam eſſe, quæ materiæ contentæ, neq; de more excretæ vtero officiunt. Afferunt vero maiora vel minora mala vel ratione maioris vel minoris retentionis, vel propterea quia aut ſuapte natura deterior eſt materia quę retinetur, propter maiorem vel minorem contractam corruptionem: ſuapte quidem natura quia corpus id ex ſua natura deteriores humores [illegible] aptum generare, ſicut ſunt aliquæ mulieres quæ ex [illegible]itioſa ſui corporis natura, ita aliæ ex mala victus ratione malos humores, & malæ naturæ ge[illegible]rant: ex corruptione autem, qui quò plus minus ne detinentur magis vel minus corrumpuntur humores. Vnde quamuis quæ ſingulis menſibus purgatur in mulieribus materia cum ea quæ purga[illegible] poſt partum, eadem ſit; longe tamen magis [illegible] eſt, & deterioris naturæ. ac proinde ſymptoma[illegible] pericula deteriora affert (vt teſtatus eſt Gal. lib. primo in tertium, & 3. in tertium Epid.) ſuppreſſio purgationum, quæ poſt partum fieri ſolent quam eorum quæ ſinguli menſibus. Ita etiam cum ſemen, quod alioquin ſolitum erat per venereum congreſſum excerni, per abſtinentiā ſupprimitur, ſolet (vt idem teſtis eſt) corruptum in malignam, & venenoſam qualitatem degenerare, ita in mulieribus, vt interdum & in viris. Vnde male affecta mēbra pręcipua, immo corpus vniuerſum peſſimis cruciatur ſymptomatibus: nam & ſtrangulatur & ſenſu motuque deſtituuntur: & pulſus aut omnino deperditur, aut ita langueſcit, vt fiat inconſpicuus: ſed nonnunquam & reſpiratio ferè intercipitur quandoque & melancholica accidunt ſymptomata: præter id quod & ventriculus, & os eius malè afficitur. Oſtendit autem Gal. ſigno efficaciſſimo, quod ex retento ſemine omnia hæc ſymptomata ortum habere poſſint; quia viduis, quæ continentes ſunt, licet non careant menſtruis purgationibus, ſæpe hæc ſolent contingere: immo longe deteriora ſunt mala, quæ habent occaſionem a detento genitali ſemine, quam ex ſuppreſſis menſibus; & id quia in deteriorem qualitatem vertitur ſeminis, quam ſanguinis menſtrui natura: vtraq; tamen mala ſunt; quamuis par ſemper non ſit illorum malitia, ſicut neque ſemper æqualis corruptio. Vnde pro ratione malitię, ita diuerſa ſunt etiam incommoda, & mala, quæ inde oriuntur: nam ſi nocens cauſa vim eam habet, vt poſſit vniuerſum corpus refrigerare, tanto ſæpe frigore ſpiritus, & calor natiuus opprimuntur, vt inconſpicua (ſicut primo, & tertio de Difficul. reſp. docet Gal.) relinquatur languidaque reſpiratio, atque adeo etiam tum ipſa, tum pulſus interceptus videatur, vt eo ſæpe deueniant, vt & medici, & aſſiſtētes, num illa penitus extincta ſit, aut aliquid adhuc vitæ ſit ſuperſtes, dubitent, coganturque variis periculis experiri, viuatne adhuc mulier, aut iam obierit, nempe appoſitis floccis lanæ carptæ ori vel narib. ac explorato ſi ab expirato aëre moueantur, vel ciatho aquę pleno pectori impoſito. Hæc vero extrema pericula ſequi magis ſolent ſemen retentū, quam ſuppreſſa menſtrua; quia frigidior, & humidior eſt ſeminis genitalis, quàm ſanguinis menſtrui natura. Vnde adeo refrigeratur calor natiuus, vt neque reſpiratio ad eius refrigerationem ſit admodum neceſſaria, neque pulſus, neque etiam (vt nono de Comp. medic. ſec. loco teſtatur Gal.) incōſpicui hi motus poſſint eſſe ſatis vna cum ea difflatione, quæ fit per tenues cutis meatus: hæc autem ſequuntur potius qualitatem materiæ, & frigidam naturam; quia ſi aut craſſitie fuerit prædita, quę poſſit replere. aut acri & mordaci qualitate & conuulſiones, & neruorum diſtentionem cōcitabit: ſin autem naturam atræ bilis referat, triſtes, & timidas efficit mulieres: eiſdē etiam de cauſis & animo ſæpe deficiunt, nempe ob vehementes contractiones & refrigerationem, vel etiam propterea quia os ventriculi in his male afficitur. Differunt autem, quę ex ſuppreſſis mēſibus fiunt ſtrangulationes, & eiuſmodi reliqua ſymptomata ab illis, quæ ex ſemine non de more excreto accidunt, pręter vehementiam, quod cum ex ſuppreſſis menſibus fiunt, plerumque vnà fit & vteri peruerſio, vel diſtorſio, & hoc quia venæ replentur, quibus repletis, vel pariter omnibus, ac ita ſurſum contrahi vterus videtur, aut tantum ex vna parte, & tunc in eam torquetur vterus, facta in eam partē cont[illegible]ctione ex earum repletione. Ex quo videtur deinde ſequi,

quod ſemen qualitate magis lædat: menſtrua vero retenta non modo qualitate, ſed & copia, quãtitatéque. Vnde & ſigna manifeſtiora, quæ demõſtrant corporis plenitudinem apparent cum ea retenta ſunt, ſicuti corporis grauitas, dolores oculorum, lac interdum in mãmillis, ſæpe & febris. Semen autem in deteriorem (vt diximus) naturam, quam menſtrua degenerant. Pręterea verò cùm in mulieribus quæ viſæ ſunt congreſſu venereo, fit hæc ſtrangulatio, neque vlla vteri de ſuo ſitu fit mutatio, cenſendum ex retento ſemine id factum fuiſſe. Quemadmodum autem quarto de Cauſ. pul. ait Gale. pulſus in hoc affectu protenſus eſt, cum quadam veluti diſtentione, rarúſq́; qui deinde, cùm res exitium minatur, exolutis viribus creber, inordinatuſque & fere deficiens efficitur; atq́; hæc magis ſequuntur, cùm fit ex retento ſemine, ſicut maior ſpirandi difficultas. Credo autem, quantum ad huius mali curationē pertinere poteſt, neminem qui in hac arte fuerit vel modice eruditus latere poſſe, duo eſſe ſpectanda, tum ipſum ſymptoma, nempe ſtrangulationem, & reliqua incõmoda, quæ illam concomitantur: tum cauſam, vel affectionem, quæ à retentione, vel ſeminis, vel menſtruorum occaſionem habuit: illíque primùm occurrendum eſſe, à quo maius imminet periculum. Nam ſi vehemens ſit inſultus, & ſtrangulatio, primùm oportet eam reuocare ab ipſo ſymptomate, & quaſi euigilare: mox vero cauſam tollere. De cauſæ autem remotione, non eſt cur multa dicam: ſi enim ſit omnis occaſio à menſtruis retentis petēda, procurandum imprimis, vt menſes, quàm citius fieri poſſit, euocentur, primum ſanguinis miſſione ex venis in cruribus, vel propè maleolos, & id quidem, cùm nihil obſtat: nam Auic. ait, quod ſi retentio cauſam habeat multam copiam lenti, & craſſi humoris, aut albedo multa poteſt hoc prohibere. Puto autē per albedinem multam voluiſſe id, quod & Gal. monuit: nempe quod mulieres, quæ albæ ſunt, & molles potius ſcarificatione crurum, quàm ſectione venæ in retentis menſibus iuuantur. Cum verò à multa pituita craſſa obſtruente fit menſium ſuppreſſio, niſi prius attenuantibus, & detergentibus occurramus huic incommodo, ſed ſtatim velimus venam ſecare, præter id quod poterit magis recrudeſcere crudus hic humor ſanguine detracto, præſertim cũ multa redundat in venis cruditas, eò etiam confertim cum ſanguine ad vterũ attracto, maior fiet infartus, & maior obſtructio: poſtea tranſigēdum erit negotium cum illis, quæ & per os aſſumpta, vel inferius ſuppoſita, vel exterius adminiſtrata, poſſunt menſes ciere: de quibus, cùm ſuperius abunde fuerit ſermo habitus, nõ amplius verba faciemus. Quę verò ex ſemine non de more excreto ſtrangulãtur, eò excreto vel per venereum congreſſum, vel (quemadmodum docuit Gal. 6. de Loc. affect.) ſi obſtetrix; vel digitis inunctis vel aliquo vnguēto vtero, & euocandis etiam menſtruis commodo partes genitales tractet, vel glande ſuppoſita ex medicamentis confecta quæ apta huic negotio ſint quia calefaciant, bonum odorem ſpirent, & aperient, trahantque deorſum; fit ſæpe, vt cum quadam delectatione, & titillatione, ſeminè effuſo, liberentur ab hoc ſymptomate, & ab affectu. Atq́; in hac iſtius ſymptomatis ratione fugiunt medici miſſionē ſanguinis. & id ex bona ratione: quia cũ iam diximus omnia incõmoda ſequi nimiam corporis refrigerationē, miſſo ſanguine, magis ad huc refrigeraretur

Loc. 'o1

A corpus, & magis afficeretur. Ratio autē in h[illegible] inſultu requirit, vt vterum deorſum conuertamus à membris præcipuis, atq; ſubinde calefaciamus; niſi tamē febris valida eſſet, quę hac ex parte nobis obſtaret: ita .n. fit, vt reuellatur vaporoſus humor, qui delatus ad ſuperiora membra illa male afficit, atq; vt pręterea etiam digeratur, ſi quis iam ſit receptus ac mala qualitas remoueatur. Deorſum verò vterũ trahere poſſunt, atque vapores detrahere primùm frictiones validæ coxis, & cruribus adminiſtratæ, vincula itidem doloroſa eiſdem in partibus, nec non & cucurbitulæ: immo eo vſque progreſſi ſunt Paulus, & Aetius, vt dropacibus, & ſinapiſmis eſſe vtendum cenſuerint. B Mox autem id præſtare poſſunt tam ea, quæ narib. offeruntur odoranda, quàm quæ inferius vel imponuntur, vel ſuffiuntur, non tamen eadem, ſed potius diuerſa, & fere aduerſaria ratione, nam quæ gratum, & aromaticum odorem ſpirant, ſi naribus odoranda offerantur aduerſiſſima ſunt: contra verò ſi inferius imponantur, vel ſuffiantur, mirificè proſunt: ſicuti etiam fœtida naribus odoranda appoſita ſtatim ferè releuant. Eſt autem problema hoc, quod multis non parum negotij faceſſit, nempe cur vterus ſequatur bene olentia, refugiat verò, & quaſi abhorreat ea quę fœtida ſunt. Quidam dixere, quod ideo hoc fit; quia vterus delectatur bonis, & gratis odoribus, triſtatur verò tetris. Quæ quidem reſponſio admitti ab C illis facilè poſſet quorũ ſuperius meminimus: nam illi ſentiunt vterũ eſſe animal quoddam in animante creatum, quod ſponte ſua moueтur, & facile quęrit, ac proſequitur ea quæ grata ſunt, & illi familiaria, refugit autem illa, quę ingrata & aliena ſunt; ita enim poſſet odores percipere & diſcernere. Verum cum hęc ſit tãquam mera fabula; ideo in ea nõ diutius immorabimur. Alij verò ſe hanc quæſtionē diſſoluiſſe putant, ſi dicant, quod quæ bene olent cùm calefaciant, digerent, & ſint partium tenuiorum, facile penetrant, atque ita facilius vterum calefaciunt, & hac ratione roborant, cum ſuffiuntur, aut ſupponuntur: at fœtida, vt pote quæ ſunt craſſiorum partium, non ita facile penetrare poſſunt. D At verò ſi quęratur, ſed cur refugit à fœtidis, ſequitur autem odorata? aiunt, quod malam qualitatem fugiunt, non autem malum odorem. Sed hi cæcuciunt; quia non minus tenuis ſubſtantiæ, & tenuiũ partium ſunt, quæ fœtido ſunt odore, quam quæ bene olent, & ne longius cogamur exempla petere, ea accipiamus, quæ tanquam huic rei accommodata referuntur à Gal. nono de Comp. med. ſec. loc. vt ſunt caſtoreũ, ruta, alliũ, cępe ſulphur, ſinapi *Cap 19.* quæ omnia tenuium partium omnino ſunt. Deinde verò quã ineptè ſoluat, cur ſuffita inferius quaſi vterum refugere cogant, non eſt, cur exponam, cum id poſſit facile ab omnibus percipi. Aiunt .n. quod fugit vterus malam qualitatem, non malum odorem, neq́; tamen exponunt, quænam ſit ea maE la qualitas. Quare dicamus nos, vt alias diximus 1. *Cap 14* libro Artis curandi ad Glauc. vbi de ſincope agit, quæ vteri conſenſu excitatur: ibi enim cum explanaremus locum illum, ſententiam noſtram in ea re expoſuimus: ſed & nunc de ea aliqua breuiter dicemus. Nos quoque in ea ſententia ſumus, hæc non ideo euenire; quia vterus vim habeat olfaciendi, odoreſque bonos maloſve percipiendi: ſed quod quaſi per accidens (vt philoſophi aiunt) hæc omnia ab odoribus vtero accidant: accidunt autem hac ratione: In omni ſenſu (vt docuere tum Ariſt.

ſecundo

ſecundo de Anima, tum Gal. 1. de Symp. cauſ.) particulatim quædam voluptas, cum mouentur ab obiectis accommodatis, & conformibus naturæ illius ſenſus, concitatur, & quædam delectatio: ſin autem ab illis moueantur, quæ ingrata ſunt, quæq; ab illis quaſi abhorrentur, excitatur in eo ſenſu triſtitia, & quidam quaſi dolor: & quamuis hæc præſertim, & maximè accidant in ſenſu tactus; tamen nullus ſenſus eſt, qui huius rei expers ſit: omnes enim delectantur ex perceptione obiecti, quod gratum ſit: triſtantur verò, & quaſi dolent ex percepto obiecto ingrato. Et hæc quidem præcipue ſolent contingere, cum ea ſenſibus offeruntur, quæ vehementes habent qualitates, quibus ſenſum poſſunt valide mouere, quæq; confertim eum tranſmutare poſſunt: quoniam quę non habent magnam vim excitandi ſenſum, ea neq; delectationem, neq; voluptatem afferunt: nam tranſmutationes, quæ ſenſim fiunt, fere ſenſus latent. Sed quia affectiones hæ quæ aut voluptatem, aut dolorem afferunt, vt fieri nequeunt ſine inſtrumenti tranſmutatione inſigni, ita etiam neceſſe eſt, vt vna moueantur calor natiuus, ſpiritusq; cum ſanguine, qui exterius expandantur, aut interius refugiant. Interius quidem in omni triſtitia refugiunt, & reuocantur verſus ſuum initium, vt ibi confortati, & maioribus viribus recuperatis, poſſint mox adorti tanquã hoſtem, rem triſtem illam propulſare. Exterius verò feruntur, & expanduntur, dum percipitur id, quod naturæ amicum, & gratum eſt, atque id, quod ſenſib. voluptati eſt: illi enim quaſi occurrunt, vt excipiant, & fruantur; quo fit vt refrigeratis internis viſcerib. interim dum ſanguis, & ſpiritus extra feruntur, ab eorum fomento deſtitutis, maior fiat eorum læſio à vaporibus, & à mala qualitate materiæ menſtruæ, vel ſeminalis in vaſis pernitentibus ad vterum corruptæ; qui item vapores cum ſpiritibus commixti feruntur, & diſtribuūtur per vniuerſum corpus, ipſum perfrigerãt. At vero cum moleſtiam ex malo, & ingrato odore refugientes natiuus calor, ſpiritusq;, & ſanguis intima viſcera confertim mouentur, eo motu primum deorſum vterum detrudunt, & cum locus inferior his refertus calefiat, ſubinde & frigidior intemperies à vitioſa materia impreſſa remouetur, vitioſiq; vapores diſcutiuntur a natiuo calore collecto, & facto fortiori in intimis partibus. Hanc putamus rationem eſſe, cur odorata naribus admota lædant: fœtida verò proſint. Sed illis, quæ inferius ſupponuntur, vel ſuffiri ſolent, alia mihi ratio referanda videtur: quoniam effectus is nõ amplius referri omnino poteſt in aliquã voluptatem, vel triſtitiam, quam partes inferiores ex malo, vel bono odore percipiant, & quod proinde fiat motus ſpirituum, & caloris natiui intro, vel extra: ſed alio confugiendum; quia partes illæ cum ſenſu olfactus careant, neq; poſſunt aut delectationem, aut triſtitiam ex eis percipere: ſed quæcunque à rebus odoratis fiunt in hoc affectu, dum ſuffiuntur vel ſupponuntur, per accidens quidem (vt loquuntur noſtri philoſophi) fiunt, nam aromata, & quæcunque odorem calidum, & vehementem ſpirant, calida ſunt, inſigniterq; calefacere poſſunt, cõſtant etiam tenui admodum ſubſtantia, vt 4. de Simp. med. facul. probat Gal. & quæ proinde poteſt laxare, attenuareque, & digerere, ſecareque lentas, & craſſas materias, qua ratione proſunt, non autem grato vel ingrato odore. Vnde 1. lib. ad Glauc. loc. paulo ante citato nõ protulit ita abſolute odorata

A eſſe ſupponenda, [illegible] addidit, & quæ [illegible], & calefacere poſſunt, quaſi inſinuans quod [illegible] cauſa; cur hæc iuuent, eſt, quia laxant, aperiunt [illegible] ciunt, non autem, quia bene olent. [illegible] Aphor. hoc expoſuit, vbi rationem [illegible] romatum ſuffitus menſes euocent, an, quod ſua vi aperiunt extrema vaſorum obſerata, extenuant humorum craſſitudinem, obſtructiones quoque tum calefaciendo, tum incidendo reſerant. Hac ergo ratione bene olẽtia ſuppoſita, aut ſuffita vtilia ſunt non ratione odoris boni, vel mali: vnde galbanum extenſum corio, vel linteo mulieres ventri inferiori affigunt maximeque, quando vterinis incommodis vexantur, plurimumq; ſe iuuari percipiunt, quæ quidem & naribus adhibita graui ſuo odore prodeſt: ſed cum ventri inferiori affigitur ſub veſtibus, B facilius eius odor pertingit ad interiores, & genitales partes quam ad nares, dum veſtibus contegitur. Hæc itaque, vt mihi viſa ſunt, ita vt eorum vos etiam facerem participes, literis mandare voluimus: quę ſi placuerint mihi, quod placeant, gratum erit ſin autem, meliora aliunde quæratis. Sed poſteaquam in his ſatis vagati ſumus, ad inſtitutum noſtrum redeamus. Ea ergo omnia, quæ grauem, & moleſtum odorem ſpirant, oblata odoranda conferunt: præterea enim, quæ paulo antè relata ſunt; horum etiam meminere antiqui, præſertim vero Gal. & Dioſcor. pix liquida, capilli vſti: nunc & corium cõburitur, & trita calciamenta: ſed & cornu cerui vritur, & eius ſuffitus offertur naribus, & lapis C gagates, & tritum ſinapi naribus oblatum: nam & ſternutamentum concitabit. Dioſ. verò & odorem vel ſuffitum cubiculariorum cimicum laudat. Hip. autem linamentum lucernę extinctũ, vel lychnium narib. appoſitum poſſe prodeſſe ait. At vero, ſi his exterius adminiſtratis nequeat omnino mulier ab hoc malo eximi, aliqua etiam deuoranda dare expediet: præſertim verò laudant, imprimis autem Hippoc. & Dioſco. vt detur caſtoreum ad pondus drachmæ ex vino, conizam itidem: ſed & iuniperi baccæ Dioſcoridi maximè probãtur, & ſcilliticum acetum, & vinum in quo, fuerit chamædrys macerata, item & betonicæ folia trita, & pondere drachmæ data ex mulſa. Gal. vero nono de Comp. med. ſec. loc. ait agaricum pondere drachmæ datum potui mirifice poſſe conferre, Poſtremo vero neque D id prætereundum eſt cuius meminit Hipp. quinto Aph. quod ſternutamentum concitatum in mulieribus, dum ſtrangulatæ ex vtero iacent, ſæpe eas ſubleuat: ſicut etiam eas quæ cum labore, & difficultate pariunt, ad facilius pariendum iuuat. Galen. verò ait, quod ſternutatio duplici nomine in ſtrangulatione poteſt eſſe vtilis, quia & ſignum bonum eſt, & remedium optimum: ſignificat etenim naturam, quæ iam erat fere emortua, excitari, & reuiuiſcere, reminiſciq; ſuarum motionũ, quæ ea qua moleſta ſunt, ſolet expellere: iuuat etiam, quia naturam E vehementi concuſſione, & magno impetu facto excitat, excutitque, & excernit ea, quæ partibus corporis tenaciter hærent. *Aph 35*

De vteri commotione, & peruerſione.

CAP. 2.

COMMOVETVR interdum vterus, diſtorqueturq; in diuerſas partes: quia quandoq; ſurſum retrahitur, quandoque in latus contorquetur, nunc in dextrum, alias in ſiniſtrum, aliquãdo etiam deor- *Loc. 103.*

ſum defertur: vnde & mulieres ſæpe conqueruntur coxæ illum incũbere, interdum oſſi pubis, nonnunquam percipiunt illum hærere, & quaſi infixum eſſe extremo oſſi ſacro, latóq; aliquãdo audiui quaſdam conquerentes vterum ſecundũ longitudinem inferioris ventris diſtenſum, quaſi palum, eas cruciare, vt neque ſtare, neq; decumbere facile poſſint & ſecundum omnem ſitum male habẽt. Sed & obſtetrices, dum genitalia loca digitis impoſitis tentant, affirmant ſe reperire vterum modo ſuperius aſcendiſſe, interdum deorſum, ſæpe in dextrum, aut ſiniſtrum latus inclinaſſe. Et fere hac ratione ducti nonnulli, quibus aſſenſiſſe (vt ex ſententia Gal. 6. de Loc. affect. & 3. de Articul. ſuperius diximus) viſus eſt Plato, credidere vterum quaſi animal moueri, ac per inferiorem ventrem vagari. Quam tamen opinionem eſſe omnino abſurdam oſtendit ratio anatomica: alligatur enim vterus adeo validis vinculis dorſo, & aliis partibus, vt ne cogitare quidem poſſit aliquis, qui viderit hanc particulam, alioquin de ſuo loco moueri poſſe, vt ibidem teſtatur Gal. Fiunt autem eiuſmodi dimotiones ratione plenitudinis vaſorum, & partium pertinentium ad ipſum vterum, quæ humore perfunduntur: perinde vt in diſtentionibus, vel conuulſionibus, neruorum, qui dum implentur: diſtenduntur quidem ſecundum latum, & profundum, craſſioresq́; fiunt contrahuntur tamen, & abbreuiantur: ita cum vaſa quæ in vtero ſunt replentur, replentur ſubinde & ipſæ vteri partes, diſtenſus vero vterus contrahuntur, & abbreuiantur, & ſi æqualiter id acciderit, ſurſum contrahitur, vt videatur mulierib. eum tentantibus ſurſum aſcendiſſe: ſin autem non fiat æqualis vtrinque repletio, ſed maior in vna, quàm in altera parte, quę magis repleta eſt; illa magis intẽditur, contrahitúrq; & mox partem aliam, quæ mollior eſt, quia inanior ſit ad ſe rapit, trahítq; atque, ita diſtorquetur vterus in hanc, vel illam partem: Replentur autem vaſa, & vterus immodicè præſertim ex menſium ſuppreſſione: quamuis (vt idem 2. Cap. 11. de Cauſ. pul. docet) aliis quoque de cauſis poſſit diſtortio, & contractio, quam ex ſuppreſſis menſibus fieri nimirum ex inflammatione, ex ſcirrhoſo tumore, ex aliquo exorto abceſſu in vtero, ex aliquo alio genere tuberculorum, ſed & ex ſpiritu flatulento incluſo in aliqua eius parte, atq; in tumorem illam attollente: cum enim omnia hæc fiant ex confluxu humorum replentium partes, quas corripiunt, non erit deinde mirum, ſi pleniores partes, in tumorémque elatæ contrahant ad ſe alias, quæ non ęquè plenę ſunt. Pręterea verò & vehemẽs ſiccitas, & frigus etiam eximium quaſi cogens, & denſans eius ſubſtantiam poteſt quaſi conuulſiuam affectionem adducere, vnde diſtorqueatur vterus. Hi itaque ſunt affectus, a quib. poteſt vterus commoueri, & diſtorqueri, atque his de cauſis, que hactenus fuere expoſitæ. Sed neq; ſigna ſunt perceptu difficilia, quib. diſtortio a medic. poſſit cognoſci nam: inducto digito in genitale membrum ab obſtetricẽ, & eo vſq; ad os vteri adducto, ipſe tentans facile deprehendet, num vterus ſuam ſedem habeat, vel ab ea receſſerit, & in quã etiam diſceſſerit. Sed ſunt præterea ſymptomata multa ſuperuenientia, quæ id ipſum, ſi animaduertamus inſinuare poſſunt. Nã ſi ſurſum retrahatur apparẽtur, quæ ſuperiora viſcera offendunt, vt ſunt ventriculus, & inſtrumẽta reſpirationis, pręter id quod obſtetrix digito impoſito, os vteri minimè poterit attingere.

A At ſi inferius declinauerit (vt Hip. in lib. de natura fœminarum ait) dolor imum ventrẽ affliget, & fœmora, coxendicéſq; ex ea parte, in quam declinauerit vterus (vt refert Aëtius ex ſententia Aſpaſię) diſtendi videbuntur, doloréque, & quaſi torpore, vel ſtupore tentabuntur, vt fere incedere nequant; frigeſcet etiam, & nonnunquam areſieri videbitur. Quod ſi poſterius, retróque conuerſus verſus dorſum contrahatur, tunc vtraque coxa, eodem Aëtio teſte, cruſq́; dolet, ſtupet, & impeditur, quo minus poſſit, niſi ægrè, incedere: ſed & aluus ſupprimitur, vt neque etiam cliſteres poſſint admitti, niſi genibus innitantur, neque alioquin flatus expelli, & id quia vterus rectum inteſtinum eo tempore premat B quandoq; etiam dum ſedere volũt, dolores exacerbantur magis, prę́ſertim verò, ſi verſus anum magis inclinauerit. Quando autem magis ad anteriora, nempe ad pubem conuerſus fuerit dolor pectinem & imum ventrẽ exercebit, ibiq́; quaſi extenſio percipiet: ſæpe & vrina ſupprimetur, compreſſa ſiquidem ceruice veſicæ. Quatenus autem ad rationem curationis pertinet, mihi nõ videtur, quod ſit opus longa admodũ oratione; quia (vt idem Aëtius ait) in vniuerſum cum duo ſint tempora illius mali, nimirum tempus, quo exacerbantur hæc ſymptomata, & id, quo remittunt, aut intermittunt, quando exacerbationes vrgẽt, eadem eſt curatio inſtituenda, quæ adhibetur, vteri inflãmationibus: cum vero C remittunt, rebus mollientibus (ait ille) eſt opus, quantum ad medicamenta pertinere poteſt: nam & vtilis eſt manum peritæ mulieris opera, quæ digitis adactis, de loco, in quem declinauerit, vterum depellat, & in ſuam ſedem deducat, intinctis prius, vel inunctis digitis aliquo oleo huic rei accommodato, vt eſt oleum anethinum, aut liliaceum, aut id quod ex violis luteis, quas latini matronales appellant, Arabes cheiri, conficitur, vel nardino, vel ſimili alio: neque ſolum digitos indere ante in genitalia opus eſt, ſed aliquando, præſertim cum retro ad dorſum, vel anum facta eſt conuerſio, in anum intromittere oportet, vt inde repellatur incumbens vterus. Sed aliquanto magis particulatim D rem hanc tractemus. Cum ergo dixerit Aëtius eandem eſſe in his curandi rationẽ, quæ & in inflãmationibus: de inflammationibus autem ſit inſtituenda oratio in ſequentibus tractationibus. Ideo rem hanc in eum locum differemus. Nunc vero eſt conſiderandũ, quod cum (vt diximus) multiplices ſint cauſæ, cur diſtorqueatur vterus; ratio rẹcta curandi hoc videtur requirere, vt quando ſymptomata non adeo ingraueſcunt, vt iam perferri facile non amplius poſſint cauſæ remouendæ præſertim operam medicus aut omnino, aut maiori ex parte nauet. Cauſæ vero ſunt aut inflammatio, aut ſcirrhus, aut crudum aliquod tuberculum, plerunque tamen retenta purgatio mẽſtrua, quemadmodũ raro admo- E dum tanta ſiccitas, aut adeo vehemens frigiditas: vnde quicquid horũ fuerit, illud prius curandũ erit: ſed cum de his omnibus partim ſuperius egerimus, partim verò ſuis capitib. paulo poſt ſimus ſermonẽ habituri: ideo in pręſentia ſuperuacaneũ videretur de eiſdẽ ſermonẽ habere velle. Quare hoc tantum monemus, quod ſi vterus ſurſum retractus plurimum moleſtus ſit, ea quæ odorata ſunt, inferius ſuffita, vel ſubiecta, fœtida vero narib. oblata, poſſunt illum deorſum auertere; nec parum etiam (vt Aëtius docuit) ſternutamenta concitata iuuabunt: contra autem, cum nimis deorſum, vel ad dorſum

vel

vel ad pubem procumbet, odorata olfacta, fœtida vero inferius ſubiecta vtilia erunt longè, tamē magis moleſta eſt retractio vteri ad ſuperiora, quam declinatio inferiùs. Cum verò in alterū latus propenſus eſt, frictionibus, aut cucurbitulis lateri oppoſito adminiſtratis reduci interdum poteſt: ſicut affixa maiori cucurbitula vmbilico ſurſum retrahitur, illa eadem imo ventri ad pubem detrahi poteſt. Aetius verò docuit, quando ad dorſum conuerſus vterus rectum inteſtinū premit, parari glandem ex galbano, & cera, & ano indi, vt tamen alteri extremo ſit prius filum extractionis gratia annexum, aut caſtorium aqua dilutum, aut bitumen aridum, aut picem liquidam lana excipiendam eſſe, ac ſimiliter ano imponendam, ac vterum mox fouendum rebus illi commodis, ſicut ſunt decocta aromatū, vel conizæ, vel marrubij, vel pulegij, vel rebus ſimilibus. Oleorum quoq; vſus, ſi venter inferior illis inūgatur, vel ſi clyſteri in vterum, & inteſtina infundantur vtilis eſt. Laudat verò Dioſco. oleum cicinum nucumq;, & amygdalarum amararum: Aetius verò irinum, & ſuſium: Mihi non minus probaretur liliaceum, atque id, quod ex lutea viola conficitur. Sed & multa eorum, quæ ad vteri ſtrāgulatum opportuna ſunt, poſſunt huic loco accommodari, & quæ etiam ad dolorem, & inflationem vteri vtilia ſunt: de quibus paulò pòſt eſt ſermo habendus.

De Procidentia, ſeu prolapſu vteri. CAP. XI.

NON modò diſtorquetur interdum, & cōmouetur vterus, verùm prolabitur adeò, vt excidat extra mulieris genitale membrum, & quaſi vitile ſcrotum (vt ait Hippo. in lib. de Natura fœminarum) promineat, laxatis nimirum, & quaſi reſolutis vinculis, quibus ſpinæ, dorſoq; annexus eſt. Duplicem autem occaſionem poteſt habere hoc mali genus, vt conſentiunt omnes, tam Græci, quàm Arabes, & Latini; alteram quidem externam; alterā verò internam: externa occaſio vel ab ipſa muliere pendet, vel ab illis, quæ illi extrinſecus fortè accidunt: ex ipſa muliere, ſi ea vtatur vehementi impetu in aliquo negotio peragendo, vtpote ſi tempore pariendi coacta à violentioribus doloribus vehementiùs nitatur, vt fœtum expellat: quādoq; enim in his perinde contingit, ſicuti illis, qui alios in terram deiicere omni ope nituntur; interdum enim, dum nimis alterum conantur proſternere, vnà & ipſi (vt tertio de Natural. faculta. ait Gal.) in terrā ruūt, atque illis mulieribus hoc incommodum facilius ſolet accidere, in quibus vincula ſpinæ adnata laxiora ſunt, nec dum ex hac nimia vi in eiiciendo partu, ſed ex quacunque alia motione laborioſa, & violenta quaſi ſupra ipſius vires, ſicut ſi velit aliquod prægrande pondus extollere, aut nimium contentè currat, & diu; vel ſi ligna findere conetur, vel ſi ſaltet præſertim è ſublimi loco: ſed & ex vſu venereo, ſi paulò pòſt partum viros admittat, mulier poteſt (vt idem Hippoc. teſtatur) ſubire hoc incommodum: ita ex vociferationibus magnis, ex ſternutatione. Ex illis autem, quæ externam habēt occaſionem, poteſt prolabi vterus, vt ex caſu ex altiori loco, præſertim ſi vel in pedes eadat, vel in dorſum: præterea ex vehemēti, & repentino aliquo timore: interdum verò ex incommoda obſtetricis tractatione in partu, in extrahendo fœtu, vel etiam ſecundis, dum id nimia vi agit, & violenter trahit. Verum omnia hæc in cauſas, quæ procatarcticæ à Græcis dictæ ſunt, referenda ſunt. Veruntamen &

A à cauſis, quæ antecedentes dici à medicis ſolēt, fieri poteſt vteri procidentia, nempe ex nimia humiditate remolliente vteri vincula, quibus dorſo eſt annexus: quod aliquando illis accidiſſe vidi, quæ diu ab humiditatibus profluentibus ex vtero, & menſtruis albis vexabantur. Addit verò Auicenna, quòd & ex putrefactione ligamentorum vteri hinc interdum fieri poſſit. His etiam accedit, quòd aliquando reſolutis eiſdem ligamentis hæc fieri poſſe contendunt omnes. Solent autem, cùm procidit vterus, hæc accidere, primum quòd prominet ex genitali membro mollis, & rotūdus tumor, qui ſcrotum virile imitatur, & eſt tumor maior, vel minor, vt eius ſit maior vel minor procidentia: dolor etiā, item (vt Hippoc. ait, & alij aſſentiūtur) & calor pu-

B denda, & ventrem imum tentat, vrina paulatim deſtillat, & mordet pudenda, erumpit interdum copioſus ſanguis (vt teſtatur Aetius) qui præterea addit, quòd inter initia, dum prolabitur, periculum imminet, ne vterus refrigeratus conuulſionem interdum afferat: verùm vbi inueteraſcit affectus, calloſus fit vterus, neque amplius conuulſionis periculum eſt, neque dolor infeſtat. In hoc autem conſeniunt omnes, quòd in illis ſolū, cùm vterus prolabitur, curatio ſperari poteſt, quæ iuuenes ſunt; quia quando ætate prouectioribus hoc malum acciderit, curationi contumax eſt: præterea verò, & ſi dum recens malum eſt, rectè & ex ratione tractetur alioquin enim cùm inueteraſcit, curationem non

C admittit, aut ſaltem ægrè admittit. Curatur verò per eius introductionem, vt tamen ante quam introducatur, alui excrementa, ſi qua in inteſtinis cōtineantur, clyſteri abluantur, educanturq;, vt inanitis inteſtinis inferioribus, facilius in ſuam ſedē adducatur vterus; ac præterea, ne poſtquam adductus fuerit, in deiiciendo, tum in exprimendo, dum fæces excernuntur, tum etiam in tranſitu dimoueatur vterus, & hoc tam Paulus, quàm Aetius conſulunt, quibus & Auicenna ſubſcripſit. Addunt præterea, vt itidem & vrina, ſi ea ſit collecta in veſica, antequam curationem aggrediamur, excernatur, eadem (mea quidem ſententia) de cauſa: Quamuis

D mihi quidem videatur Auicennam illos ſequi voluiſſe, non fuiſſe tamen eorum ſenſum aſſecutum, & id quia forſitan à malis tranſlationibus fuit deceptus: ait enim ipſe ciendam eſſe vrinam cum rebus diureticis: Quod mihi non videtur rationi cōſonum, quia ea potius, ſunt tentanda, quæ ſurſum mouent, & retrahunt, quàm quæ deorſum demittāt, præſertim in principio, cū non ſint verſus locū affectū mouendi humores, ſed potius inde auertendi. Vnde Hipp. in lib. de Morbis mulierum potius vomitum cieri iubet. Aetius verò, & Paulus nolucre diureticis eſſe ciendū lotium, verū potius fiſtula ænea huic officio accōmodata. Deinde verò vterus prolapſus, rebus aliquibus aſtringentibus abluen-

E dus eſt, vt decocto ex lenticula, roſis aridis, loti ramentis mixtis. Hipp. verò & pudēda, & prolapſum vterum nigro vino elui voluit, in quo prius efferbuerit malicorium, mox introducendū eſſe ait. Ratio verò introducēdi hæc fit, vt ſupina mulier collocetur accliui potius, quàm decliui corpore, coxis nimirū elationibus, & reflexis deductiſq; poplitib. primumq; prolapſus vterus fouendus eſt, (vt Aetius, & Paulus quibus Auic. aſſentitur, docuere) aliquo medicamento molliente, & digerēte, vt eſſent oleum tepidum, vel butyrū, vel decoctum ex beta, malua, althea, fœno Græco, ſemine lini, & id genus alijs:

aliis: deinde accipiatur lana mollis (Hippoc. ſpongia molli vtebatur) & conuoluta ad figuram, & magnitudinem eam, vt poſſit muliebri membro genitali aptari, & inuoluta linteolo tenui imbutaq; vino nigro, in quo vel diſſoluta fuerint, vel efferbuerint aſtringentia aliqua, vt hypociſtis, acacia, balauſtium, rhus, malicorium, & quæcunque id genus alia, adhibeatur procidenti vtero, ac paulatim citra violentiam intro reprimatur, donec non modò quod prolapſum eſt, vniuerſum ſit intro inditum, ſed & conuoluta lana: quibus peractis addemus & alium lapſum lanæ aſtringenti vino imbutũ priori conuolutæ lanæ, & pudendo ſuper addemus; ac procurabimus, vt productis coxis, & cruribus, ac aſtrictis, & ſibi mutuò hærentibus, faſcia à lumbis ad coxas vniuerſas, addita tamen ſpongia, deligetur, vt ita diutius ſeruẽtur. Volunt præterea & magnam cucurbitulam imo vẽtri, aliqui & lumbis affigi, vt ad retractionem vteri adiuuent, ac vt quæ fœtent, inferiùs apponantur, odorata, & bene olentia olfacienda ratione eadem offerantur. Quantum autem ad victus rationem attinet. Hippoc. victum valde tenuem laudauit, ſilentiumq; & maximum; omnem autem occaſionem ſternutãdi, aut tuſſiendi, ſed & vehementer ridendi fugiendam, neque etiam inambulandum eſſe præcipiunt.

De Doloribus & inflammatione vteri. Cap. XII.

Lec. 104. VTERVS varias cauſas habere poteſt, cur vehementibus doloribus corripiatur, præcipuè tamen ſunt eius inflatio, repletioq;: repletur enim interdum flatuoſo ſpiritu, à quo diſtenſus quaſi dilaceratur: interdũ verò multa craſſa, & frigida materia, aliquando tenui, & acri: quæ omnia vel ſequuntur ſuppreſſas expurgationes menſtruas, vel etiam (vt Hip. de Morbis mulierum tradidit) retentum genitale ſemen. Inflammationes quoq; eriſypelataq; & id genus alij tumores, vel abſceſſus calidiores; ſed de aliis quidem affectibus doloroſis ſuo loco propria inſtituetur tractatio. In præſentia verò de vteri inflatione, & doloribus inde excitatis ſermonem habere inſtituimus, & de illis etiam qui à tenui, & acri, mordaciq; humore ortum habent. Flatu ergo impletur vterus, præſertim cùm perfrigeratur: ſemper enim flatus fit ex imbecilliori reddito calore. maximè autem refrigerari poteſt vterus; niſi cautè mulier agat, quando ſuas menſtruas purgationes habet: aut cùm purgatur à partu: nam

Cap. 3. his temporibus (vt 14. de Vſu. par. teſtatur Gal.) vteri ceruix recta, & adaperta eſt: cùm aliis temporibus rugas habeat, & flexus quoſdam, qui non pa-

Cap. 3. rum faciunt ad arcendũ frigoris ingreſſum: tunc etiam (vt idem 3. de Fac. natur. tradidit) os vteri laxius eſt, & aperitur, & propterea frigori facilior patet aditus. Interdum verò frigida, & flatulenta materia ad vterum declinante repletur ipſe: vnde in aborſibus, & partibus difficilioribus, & laborioſis ſæpius refrigeratus vterus flatu impletur: nonnunquam verò (vt Paulus & Aetius docent) ex grumo aliquo ſanguinis infarto in ipſo vtero accidit, vt infletur. Non ſemper autem eandem ſedem in vtero flatus habet: nam interdum in vteri cauitate concluſus continetur: aliquando autem in anguſtis meatibus per ſubſtantiam, & corpus vteri diſperſis comprehenſus eſt. Solet autem (vt Hippocr. ſecundo lib. de Morbis mulierum docet, cui Paulus; & Aetius aſtipulantur) cùm ex flatu in tumorem vterus attollitur, inflari imus venter ad pubem, perinde ac in tympanite hydrope, vt venter digitis percuſſus ſonitum reddat: dolores verò pungentes excitantur pertinentes ſæpe vſque ad tranſuerſum ſeptum, & ſtomachum, qui etiam vel vtrinq; ad alia, vel ad alterum latus extenduntur. Sed & vmbilicũ, lumboſq;, & pectinem moleſtant, immo & caput in his quandoque conſentit. Interdum verò flatus per muliebre pudẽdum erumpit, vt crepitus etiam cum earum moleſtia, & pudore percipiatur. Addit autem Hippo. quòd ſæpe & pedes œdemate intumeſcunt, facieſq; ſubtimida fit, atque decolorata. Semen quoque acceptum non retinetur, ſed elabitur: fit etiam reſpiratio interdum difficilis, vt cùm à ſomno excitatur, nequeat niſi recta ceruice ſpiritum trahere. Sed & à cibo, & potu quocunque lædi videtur, vt à cibo magis ſuſpiret, & triſtetur, quàm antea, ſtranguleturq; & conuelli videatur. Interdum adeo ſecundum veſicam, & vterum dolent, vt nequeant ferre admotam manum: quandoque verò & vrina in hoc affectu ſupprimitur. Diſcernitur autem hac ratione, vt tradidit Aẽtius, num flatus in ſpatio. & vteri cauitate comprehenſus ſit, an in anguſtis meatibus: quia ſi in ſpatio latiori incluſus ſit, ſtrepitus in imo ventre, & ſonitus perinde percipitur, dum flectitur corpus, vt in inteſtinis contingit, quando torminibus anguntur, magiſq; ad pulſationem digitorum ſonum quaſi tympani refert. At verò cùm in anguſtis, & incõſpicuis meatibus impactus continetur, dolores vehemẽtiores infecti ſunt, qui etiam contumaciores curationibus ſunt. Curare hũc affectum docuere antiqui purgatione, ſanguinis detractione, & præterea localibus appellatis remediis; quæ vim molliendi, laxandi, & digerendi habeant. Et quãuis Paulus abſolutè protulerit venam ſecandam eſſe quando nihil eorum, quæ ſolent venæ ſectioni obſtare impediat: intelligendum tamen id eſt, quod ſepius ita agendum ſit; cum plerunque in his affectibus (vt ait Hippocr.) menſes ſupprimantur: ex qua cauſa cogimur ſanguinem mittere: aliquando tamen neque ita temerè mittendus eſſet: nam ſi flatus is à multa materia frigida, & cruda digeſta in venas fouetetur, non ita ſtatim (vt etiam dicebamus, cùm de ſuppreſſis mẽſibus ageremus) ad venam ſecandam eſſet accedẽdum. Præterea verò ſi ex retento genitali ſemine affectus is eſſet ortus, vt quandoq; eum oriri voluit Hippoc. non magis eſſet in eo, quàm in ſtrangulatione ex vtero ob retentum ſemen innitendus ſanguis. Sed quia flatus citra materiam nequit concitari: ideo plerunque corpus eſſe purgandum cõſulunt Paulus Aetiuſq; iuxta atque Hip. ſed & Aetius etiam meminit medicamenrorum, quæ vtilia ſunt ad purgationẽ in vteri inflationibus: ait enim hieris purgandum eſſe Rufi & Archigenis, & quæ colocynthin accipiunt. Nos autem aliquãdo quidem vtimur hiera, quam diacolocynthidos appellant, aliquando tamen & aliis, vt eſt id medicamentum, quod diaphœnicon appellari diximus, aliquando illo, quod Indum electuarium vulgo iuniores appellant, neque id etiam, quod cõfectionem hamec Meſue nuncupat, ineptum eſſet medicamentum. Nicolaus benedictam plurimũ in hoc affectu laudat. Sed ſi mitius, & leuioribus medicamẽtis agendum eſſet, hiera ſimplex, quæ in præſentia Gal. dicitur, optimum eſſet medicamentum, vel id, quod in præſentia lenitiuum electuarium vocant, medicamentum in his ciuitatibus vicinis maximè familiare. Nos autẽ Venetiis in his flatuoſis, & doloris

affectibus habemus in multo vſu,vt prius exhibitis aliquibus pilulis, vt eſſent quæ ex hiera ſimplici fiunt,vel ex ea addita agarico,vel in illis,quas Auicenna alefanginas, hoc eſt ex aromatibus appellauit,vel aliquibus alıis etiam valentioribus, vt ſunt aureæ,quæ præter alia poſſunt & flatus non parum diſcutere,moa oleum amygdalarum præſertim verò amararum bibēdum damus ad ſeptem, vel octo vncias,vt diximus, vbi de curandis colicis dolorибus ſermonem habebamus. Dioſcoridi verò & vſus agarici plurimum probatur. Sed & clyſteres illi, qui confecti ſunt ex rebus laxantibus, & flatus diſcutiētibus ferè non modò vtiles ſunt, verùm & neceſſarij: ſicuti qui conficiuntur ex oleo, in quo ruta efferbuerit,vel anethū, vel chamæmelū, vel ſemina aniſorum,vel fœniculi, vel id genus alia, quorum ſæpius in prioribus libris fuit facta mentio. **B** Quibus ſi ea quoque, quæ vim purgandi habent, addantur,vt ſunt medicamenta, quæ nuper recenſebamus,eodem vno inſtrumento duo vtilia poterimus præſtare: nec modo per anum iniectis vtiliter vti poſſumus ad diſcutiendos hos flatus,ſed antiqui & per eos,quos mitrēchitas appellabant, infundebant,quæ idem efficere poterant,vt eſſent olea ſicut anethinum,liliaceum, violaceum, ex violis luteis: item decocta ex cypero,ruta,pulegio,calamintha,artemiſia,althæa,caricis,& ſimilib. quorum magna ſylua ab iis deſcribitur,qui de materia medicinali agunt. Præterea verò & inſeſſus in decoctis ex ſimilibus medicamentis. Sed & balneæ quoq; minerales,quæ & thermæ appellātur,vt ſunt ſulphureæ,nitroſæ,ſalſæ,bituminoſæ vtiles eſſe po- **C** terunt,ſi in eis lauetur mulier: imo & bibitæ,vt his temporibus bibi ſolēt. Laudat etiam præterea Aëtius irrigationem olei calidi anethini. Quatenus verò ad rationem victus pertinet Hippo. & Aëtius laudant inter initia,victum tenuem, & famem, addamus nos & victum attenuantem: ſed ſi & illis parentur cibi, in quibus ſit vis attenuandi res etiam melius ſe habebit. Dioſcorides verò vinum præſertim picatum laudat, qualia multa fiunt in Græcia. Sed noſtris mulieribus in multo vſu vinum illud eſt,quod Romaniā appellant ex Peloponeſo, præſertim verò ex Zacyntho, quod picem,vel reſinam redolet,& inde iuuantur plurimum. Sunt præterea in vſu,& alia medicamenta mulieribus illius generis, quod confectiones appellant, præcipuè verò **D** quod diagalanga appellatur: non inutilis etiam eſſet vſus aromatici roſacei: efficacius autem, & valentius eſt,quod diacyminū dicunt: optimum quoque eſt diacalamenthum appellatum a Gal. in lib. de Tuenda valetudine,& diaſpoliticon,& diatrionpipereon: verū & maiores illæ antidoti, vt methridatia,& theriaca, & id genus aliæ efficaciſſimæ eſſent: ſed de his ſatis. Quoniā verò diximus ex Hipp. ſententia in lib. 2. de Morbis mulierum concitari interdum dolores,& inflationē in vtero ex retento ſemine referamus etiam,quæ ab eo de horum affectuum differentia dicuntur. Ex retento itaque ſe- **E** mine (ait ille) ſpiritus generatur, acris, mordaxq; flatus per vterum diſcurrit,qui ardorem æſtui ſimilem excitat,vteruſque inde intumeſcit, & extenditur,vt mulier neque erigere ſe neque regere poſſit, ac virum, eiuſq; amplexus faſtidiat, & auerſetur. Docet autem curari malum hoc laxantibus, & digerentibus,moleſteq; calefaciētibus,& aliquantulum detergentibus. Particulatim autem Hipp. ibidem hoc vtitur medicamēto, quod hæc omnia ac-

A cipit,mel,ceram,lini folia trita,adipem gallinaceū, & ea tepefacta ex vino odorato voluit in vterū eſſe inicienda: præterea vero laudat & lini folia potui data,vel eius ſemen,ſi tritum ex lana aſſumatur, & ori vteri apponatur. Ego tamen eadem curandi ratione in hoc affectu vterer, qua curandam eſſe ſtrangulationem ex vtero diximus, quando occaſionem habet ex retento genitali ſemine. Meminit autem Hipp. eod. lib. & dolorum vteri, quando ex calida & acri materia ad illum confluente ortum habet,quem hæc incommoda (vt ipſe teſtatur) ſequi plerunq; ſolent: ſæpe enim febris, & ardor mulierem apprehendit,dolor verò adeo vehemēs eſt, vt eam faciat exilire,& interdum neque ſe poſſit erigere,caput dolet,plurimum conflictata obmuteſcit,& aliquando, nempe cum excreſcit dolor, cla- **B** mat,dolet ferè ſecundum omnes partes, nimirum imum ventrem,coxendicem, lumbos: ſed & vrina, aluiq; deiectiones ſupprimuntur, ſtomachus mordetur, os amarulentum eſt, acida & ſyncera euomit,præcordia tenduntur,ſtrāgulatur, ſæpe ructat, neque tamen inde quicquam leuatur: demum verò & inflatur,& venter tangenti renititur, horroreſq; ſæpe ſuperueniunt,concubitum odit. Quòd ſi deinde ad rationem eorum, quæ ille ſacientia ad curationem deſcribit,ſpectemus, hos ſcopos reſpicere videtur; primùm vt vacuet, cùm à copia humorum videatur affectus excitari: deinde vt demulceat acrimoniam materiæ noxiæ, obtundatq; præterea, vt defluxum etiam humorum partim detergat,partim digerat. Quantum verò ad vacuationem perti- **C** net,ipſe quidem ſectionis venæ non videtur meminiſſe: neque tamen id ab eo factum eſſe puto, quia ipſe exiſtimauerit omnino ſanguinis miſſionē eſſe fugiendam in maximo & calido morbo: ſed quia hæc ſunt quaſi communia,& generalia auxilia, de quibus aliàs in communibus præceptis fuerit habita mentio: ideo hæc omnia ad eum locum videtur retuliſſe: nam ſi ætas,& vires,& alia,quæ miſſioni [ſanguinis] alioquin obſtare ſolent,non aduerſarentur,ſiq; vitioſus humor ille minimè eſſet omnino ſecretus à natura ſanguinis,putarem eſſe neceſſe ſanguinem mittere à venis,aut ſuperioribus in brachio, ſi magis videretur eſſe opus reuulſione, aut inferioribus in cruribus,ſi deriuatione, vel ſi menſtrua eſſent cienda, quia malum hoc habuiſſet oc- **D** caſionem ex eorum ſuppreſſione: neque in hoc puto poſſe eſſe aliquam dubitationem. Præterea verò quantum ad alteram vacuationem, quæ purgatio dici ſolet, hoc eſt etiam animaduertendum, quòd ipſe videtur, quantum poteſt, declinare vſum medicamentorum,quæ propriè ſoluentia ſunt, immo confugit ad clyſteres,& eos non omnes, ſed tantū ad lenes, & molles clyſteres: huius verò ratio eſt, quia tum loci affecti cauſa, tum verò ipſius morbi alienus eſt ſoluentium, & acrium medicamētorum vſus,tum verò ipſorum medicamentorum ratione: alienus quidem eſt ratione loci affecti, quia in va- **E** cuando non debemus ad locum affectum, neque ad vicinas partes ab vniuerſo corpore conuertere motum noxiarum materierum, ſed potius procul auertere: ratione etiam ipſius morbi, quoniā cùm ſit excitatus à calido,& acri humore,illi quàm maximè aduerſaria ſunt medicamenta purgantia,cùm acria omnia ferè ſint & calida; & ideo hac etiam ratione ſolùm lenes clyſteres laudat; ſi quidem ab acrioribus ob viciniam,& conſenſum irritaretur affectus vterus. Et hæc quidem quantum ad vniuer-

ſalem procurationem vniuerſi corporis pertinent: A
quibus id addamus, quòd ſi aliquod adſit, quid im-
pediat vſum clyſterium, non ita oportet fugere v-
ſum purgantium medicamentorum, non quidem
eorũ, quæ verè purgãtia, ſunt & acria, quin nos ali-
quibus, quæ facilia, & lenia ſint, poſſimus vti, vt eſt
manna, caſſia, ſena; quamuis enim ſena calidum, &
ſiccum medicamentum ſit, facilè tamẽ, & ſine agi-
tatione mouet, cuius etiã calori, & ſiccitati occurri
facilè poteſt, ſi cum aliquibus rebus refrigerantib.
& humectantibus coquatur, ſicuti cum decocto
communi, quod iuniores aquam fructuum appel-
lant; item & ſerum lactis: in compoſitis autem dia-
ſebeſten, diadamaſcenum citra mixturã ſcamonij.
Particulatim verò de localibus appellatis remediis
agens, hos ſcopos ſpectaſſe videtur Hippoc. nempe B
vt refrigerent, quoquomodo detergant, ac acrimo-
niam obtundant: vnde miſcet mulſam, oxymel &
oleum: oleũ poteſt delinire, & demulcere acrimo-
niam; mulſa, & oximel refrigerant, & detergũt: hæc
verò in vterum infundi voluit: poſteà verò accipit
cuminum, vel aniſum tritum, lini folia, item trita, &
adipem gallinaceum, ouaq́;, & omnia ex aqua te-
pida mixta infundit item in vterum: hoc verò me-
dicamentum voluit flatus ex cumino vel anyſo di-
gerere, & lenire ex adipe gallinaceo, ex ouo, ex vi-
tello quidem dolores ſedare, & lenire; ex albo re-
frigerare, & retũdere acrimoniam; ex lini item fo- C
liis refrigerare: vnde prius medicamentum initiis
magis eſſet aptum; alterum verò incremento. Hæc
autem nos examinauimus, non quòd bis ſemper ſit
vtendum, ſed vt ſint tãquam exempla ad alia com-
ponenda, ſeruatis his eiſdem ſcopis. Poſtremò autẽ
monet Hipp. vt deſideat mulier in oleo, quod ha-
beat aromata: nam oleum (vt diximus) dolores o-
mnes ferè lenit, laxando, & demulcendo acrimoniã
vitioſorum humorum, ex aromatibus autem & fla-
tus diſcuſſionem habet, & menſium euocationem,
& vteri quoquomodo robur, neq; modica aromata
in multo oleo poſſunt calefacere. Idem autẽ Hipp.
in lib. de Natura Mulierum laudat decoctum radi-
cum altheæ potui datum in hoc affectu. Sed iã po-
ſtremò & ad aliam differentiam inflationis, & do- D
lorum vteri transeamus, quando ex ſanguinis gru-
mo in vteri ceruice impacto ortum habẽt, qui ob-
ſtructus os vteri (vt ait Aetius & affirmat Paulus)
incluſum flatum in ſpatio vteri ſeruat. Imprimis er-
go, quando compertum habemus grumum adeſſe,
agendum, vt deſideat mulier in decoctis, quæ atte-
nuandi, & laxandi vim habeãt, qualia ea ſunt, quo-
rũ ſupra meminimus, & diutius deſideat: mox verò
obſtetrix digitum aliquo oleo, qualia ſunt, quæ ſu-
periùs relata illitum in ſinum pudẽdi indat, ac gru-
mum ſenſim diſſoluat, & educat: quòd ſi adhuc do-
lor maneat, & exacerbetur, tũ irrigationibus, tum
inſeſſibus, & fomentis attenuãtibus, & flatus diſcu-
tientibus, præterea verò & infuſionibus in vterum
agendum erit: de quibus, quia multa verba hacte- E
nus facta ſunt, nolumus in eiſdem recenſendis tem-
pus fruſtra terere. Vnde hoc tantùm præcedentib.
addito, finem huic capiti imponemus, nẽpe quòd
in inflatione ex comprehenſo, & incluſo flatu in v-
tero cucurbitulas maiores imo ventri ex multo ig-
ne affixas, citra tamen cutis præciſionem, quamuis
& Aetius eas laudauerit, tanquam optimum reme-
dium perinde in hoc affectu, ſicuti in colicis dolo-
ribus ex flatu, Gal. vt ſuperiùs expoſuimus mitifi-
cè extulit, vbi dixit adeo citum, & magnum affe-
cte remedium, vt res videretur ſimilis magiæ cuidã.
Aetius tamen addit, quòd cucurbitulæ, vbi affixæ
ſunt, vi deinde ſunt mox detrahendæ, vt maior fiat
ſubinde flatus extractio.

De Vteri hidrope. CAP. XIII.

QVEMADMODVM vterus interdum vẽto in-
flatus in tumorem attollitur, & eiuſmodi af-
fectus tympaniticæ hydropi ferè ſimilis eſt: ita &
aqua perinde, vt venter in aſcite, impletus intume-
ſcit. Quem affectum Græci, præcipuè verò Aetius,
vteri hydropem appellant. Aliqui tamen & hũc, &
præcedentem affectum ſub ratione & appellatione
molæ comprehendunt, & diſtinguunt in molã car-
noſam, aquoſam, & ventoſam. Propriè tamen mo-
la ea appellatur, quam carnoſam hi nuncupant, quę
imprægnationi ſimilis eſt; generatur tamen infor-
me quoddam, & inde fruſtum carnis, animæ & vitæ
expers, de quo ſuo loco dicemus. De eiuſmodi igi-
tur affectu ſermonẽ habuit ſatis copioſum Aetius.
Auicenna verò rem breuiſſimè perſtringit, quem
vocat aquã in matrice. Videtur autem Aetius eius
vniuerſam rationem referre in ſuppreſſionem pur-
gationis menſtruæ, & præterea illius, quæ ſolet fie-
ri in his, quæ in vtero gerere ſolent, & fœcũdæ ſunt
cùm poſtea à conceptione deſiſtere incipiũt: con-
fluente enim multa humoris copia ad vterum, & ea
in illo contenta, ac concluſa (vt ait Auicenna) vte-
rus, & ſubinde inferior vẽter intumeſcit. Addit ve-
rò Aetius in vtero veſiculas quaſdam aliquãdo ge-
nerari ſimiles veſiculæ felleæ, in quib. humor qui-
dam continetur viſcidus, & aquoſus. Solent autem
hanc affectionem, tanquam propria ſymptomata
& ſigna, ſequi menſiũ ſuppreſſio, quæ potius ipſam
antecedit, & tumor amplus, laxus, & flatuoſus imi
ventris, murmurq́;, & veluti rugitus in inferiori
ventre, ſicut ex flatu ſolet percipi in inteſtinis: præ-
ſertim verò (ait Auic.) is ſtrepitus percipitur, quan-
do mouetur, & ambulat; in inceſſu grauitas corpo-
ris perſentitur; ſed & difficilis fit ſpiratio: quæ per
aluum deiiciuntur, graue olentia ſunt: ſi quando
menſes prodeunt, id parum & ſine ordine fit: inter-
dum verò ſi cogantur vi fluere, accidit, vt ruptis il-
lis veſiculis affluat viſcidus ille, & aquoſus humor.
Hæc Aetius. Hipp. verò 2. de morbis mulierum ſi-
milis cuiuſdam affectus meminit, quem tamen in
aliam cauſam refert, & aliud vteri vitium: ait enim,
quòd cùm inflammatio vteri inueteraſcit, & poſt
decimum menſem remanet, venter aqua comple-
tur, vmbilicus aſſurgit, & ſi digitum imponas, inue-
nies os vteri gracile, & colapſum, iugulũ, & ceruix
tabeſcunt, pedes verò torpeſcunt. Curatio autem
vteri hydropis ferè ſimilis eſt curationi aſcytis: vn-
de ſiquidem ortum à ſuppreſſione mẽſium habue-
rit, ſi cætera conſenſerint, vena erit ſecanda in cru-
ribus, ac corpus etiam purgandum erit, præſertim
verò vomitu: clyſteribus quoque purgandum erit,
& illis medicamentis, quæ vim habeant aquam e-
ducendi: mox verò corpore probè purgato, voluit
Aetius commodum fore vſum lotionum, nempe re
paratis aliquibus medicamentis, in quibus ſit vis
(vt ait ipſe) attrahẽdi mucoſos, & lentos humores,
& illis per clyſteres huic rei accommodatos in vte-
rum infuſis detrahantur vitioſi id genus ſucci. Me-
dicamenta verò, quorum meminit, ſunt hæc, grana
cnidia numero decẽ trita, & accepta ex irino oleo,
& pauco melle: item nigri veratri drach. duæ cum
irino, vel cyprino, vel narciſſino oleo, & modico
melle: poſtea verò eluendum eſſe inquit vterũ lo-
tionibus,

loti[illegible]us, quæ tum deſiccare, tum etiam deterge-re poſſint: vnde ad hos vſus primùm laudat aquam marinam, cui poſtea coquenda aliqua ſint, quæ menſes ciendi vim habeant, deſſiccandi, aperiendi, vt eſſent pulegium, calamenthum, thymum, & id genus alia: cui decocto moa & acetum addi voluit: ſed & peſſos ſubijci voluit, in quibus eſſet vis ſanguinem attrahendi. Et quamuis ille plurimorum mentionem faciat: ego tamen tantùm poſtremi omnium meminero, qui tanquam mitiſſimus, & tutiſſimus deſcribitur, qui in hunc modum ſe habet, vt accipiamus ſemina mercurialis maſculę, illiſque modicum myrrhæ, & ſalis, melliſq; addamus, & omnia miata, & trita excipiantur lana, & ſuppunantur. In reliquis verò victus exſiccans ſeruandus eſt, nempe exercitatione multa, validiſque frictionib. & ſudoris prouucatione, & victu in vniuerſum attenuante. Eaiſtimo verò hoc genus morbi rarò cōſpici: nam eius non inuenio vſquam mentionem eſſe factam a Græcis, neque à Gal. neque à Paulo, neque ab Alexandro, niſi ab Aëtio, quem mox Arabes ſecuti ſunt. Quare aggrediamur ea, quæ frequentiora ſunt.

De Vteri inflammatione. CAP. XIIII.

Lect. 105. TOTIES de modo, & ratione, qua ſolent excitari inflammationes, tum in alijs particulis in humano corpore, tum vel maxime in internis viſceribus ſermonem in pręcedentibus libris habuimus, vt in præſentia ſuperuacaneū omnino videatur idipſum denuo velle exponere: vnde hoc duntaxat repetam, nempe quòd perinde ex fluxione calidiorum ſuccorum vteri inflammationes ortum habent, ſicut & aliæ aliarum partium inflammationes omnes; immo ferè etiam eaſdem habent, tum cauſas, tum occaſiones: nam vel internam occaſionem, vel externam. Interna quidem, quæ ferè proxima eſt, partim à loco, qui inflammatione corripitur, accipienda eſt, quæ vniuerſa tandem in illius imbecillitatem refertur; inde enim redditur faſcilis ad ſuſcipienda excrementa illi aliunde amandata: partim vero à locis a quibus defluit calidus ſuccus; illum enim impellunt, quando aut copia aggrauantur particulæ, aut mala, acriq; qualitate irritantur: vnde vniuerſa hæc ratio tandem in copiam, vel malam naturam congeſti humoris ſtimulantis facultatem expultricem membrorum referēda eſt. Externæ vero occaſiones ſunt, quæcunq; ſunt cauſæ congeſtionis vitioſorum, & ſuperuacuorum excrementorum, ſicut errores: in ratione victus de quibus antea copioſum, & frequentem ſermonem habuimus: In mulieribus vero præſertim ſi aliqua de cauſa menſes ſupprimantur, ſiue externa, ſiue interna ea ſit, præterea vero quæcunque poſſunt eſſe cauſæ, cur aut dolor, aut imbecillitas in eo viſcere contrahatur, vt contuſio, plaga, vlcus, laborioſus, & difficilis partus, vel abortus, nimius coitus, inſeſus ſellæ durioris, vteri perfrigeratio, nimia & intenta laborioſaq; inambulatio, flatus comprehenſus in vtero. Non eſt autem vna, & eadem inflammationum ratio, immo non parū differens, & pro earum diuerſitate diuerſa etiam eſt ratio ſymptomatum, quæ inflammationem ſequuntur: ſed hæc diuerſitas aut referenda eſt in partiū vteri, quæ ab inflammatione corripiuntur, diuerſitatem, aut in diuerſam naturam humoris confluentis ad inflammationem. Ea parte quidem inflammata ſumitur diuerſitatis ratio; quia aut plures partes inflāmatione tentantur, aut vna tantum: ſi vna, aut illa eſt eius ceruix

A aut os, aut ſpatium, & concauitas ipſius, item aut latus eius dextrum, aut ſiniſtrū, aut pars poſterior, quæ recto inteſtino incumbit, aut anterior, quæ ad veſicam vergit, aut ſuperior, quæ vētriculi fundum reſpicit. Ex diuerſa autem natura materiæ cōfluentes ad inflammationem ſumitur huius diuerſitatis ratio: quia quò materia calidior, & acrior eſt, eò & febris vehementior, & acutior eſt, quæ inflammationem conſequitur, dolorq; maior, & moleſtior, inquietudo magis importuna: præterea verò quò etiam inflammatio maior fuerit, eò etiam omnia ſymptomata, & periculum maius. Vnde deterior longè ea eſt (vt Auic. docuit) quæ plures partes occupat, quàm quę vnam tantùm. Symptomata verò, quæ concomitari ſolent has vteri inflammationes,
B quæq; in eius ſignis recēſeri poſſunt, imprimis ſunt febris, & ea quidem acuta, immo ardens, quæ cauſus dicitur à Græcis; hoc enim teſtatur Gal. tum 3. Com. 27.
Prorrhi. tum vero 5. lib. in 6. Epid. & primo etiam Com. 14.
in eundem: in hoc enim primo ait, quod venas vterus pro ratione ſuæ magnitudinis maximas habet, Com. 5.
quæ cùm aut menſes, aut purgationes à partu ſupprimūtur, aut inflammatio ſubortitur ſanguine implentur: quo deinde putreſcente, ſi febris accendatur, eam neceſſe eſt ad ſynocharum genus pertinere: deinde vero linguæ nigredo, vt eodem 5. in ſextum Epid. Gal. teſtatur: nam ſanguine inflammato, fit exhalatio, quæ inde aſcendit, fuligini potius, quàm vapori ſimilis: ſæpe & conuulſiones, cerebro
C (vt 3. Prorrhi. docet Gal.) cum vtero conſentiente menſes etiam aut ſupprimuntur, aut (ſicut Hippoc. 2. lib. de Morbis mulierum docet) pauci, & vitioſi ſtillant: imum autem ventrem ad pubem, lumbóſq;, & coxendices (vt & Hip. ibidē, & Aëtius exponunt) dolores ardentes exercent, ceruix ipſius contrahitur, & indureſcit, indureſcit & vteri os, præſertim ſi inflammatio ad has partes primum pertineant. Vnde ſi digitus imponatur, os retractum, durumque ad contactum & feruens occurrit; ſed venter inferior nec furis quidem contactum præ dolore ferre poteſt: ſæpe alui deiectiones, interdū vrina ſupprimitur. Cum hoc affectu non raro ventriculus conſentit; quo deinde fit, vt vomitus tam ante cibum,
D quàm poſt laborantem exerceat, animiq; deliquiū contingat, ſingultuſq; interdum, & concoctionis vitium, appetituſq;. Conſentit & cerebrū, caputq; nam & dolor capitis ſæpe ſolet aſſidere, præſertim verò (vt Gal. Hippocratiſq; ſtatim à principio ſexti Epide. docuere) in ſincipite: cuius cauſam ibi expoſuit Gal. Sed & ad collum quandoq;, radicémque oculorum dolor pertinet, immo & omnes ferè articulos, vt ſunt digiti, manus, brachia, dorſum, & crura, & coxæ; pedum quoque torpor, & refrigeratio ſequitur. His tamen & hoc addendū eſt, quod quamuis tot, tantaq; ſymptomata ab auctoribus priſcis recenſeantur, tanquam aſſidentia, & conco-
E mitantia grauem hunc affectum, non ſemper ea omnia, quomodocunque ſe habuerit inflammatio, & quæcunque locum occupauerit, pariter laborantem mulierem exercent; immo pro diuerſa ratione magnitudinis inflammationis, & diuerſa natura eius, vel materiæ, vnde excitatur, & pro diuerſis vteri partibus, quas corripuit inflammatio, varia etiam eſt ſymptomatum ratio. Ecce enim diximus inflammationes vteri ſolere ſequi vehementiſſimas febres, & conuulſiones: ſed (vt Galen. in tertio libro in Prorrh. ait) hæc ſunt ſymptomata non omnium inflammationū in vtero [illegible], ſed

ſed magnarum: pręterea verò cum librum ſymptomatum quidam proprium conſequantur affectum ipſius vteri, alia vero conſenſum aliarum partium, quæ conſentiunt cum vtero in eius affectibus, pro ratione partis vteri, quæ inflammationi obnoxia, itemq; pro ratione magnitudinis inflãmationis, ac pro ratione diuerſitatis naturæ corporis patientis diuerſa fit ratione ſuborientium ſymptomatū: quia cum maior, & deterior eſt inflammatio; maiora & plura fiunt ſymptomata tam, ea, quæ proprium ſequuntur affectum vteri, quàm quæ conſenſum aliarum partium, quia & plures partes maior affectus in conſenſum trahere poteſt, & magis afficere. Præterea in alio corpore magis conſentit caput, in alio magis ventriculus, in alio cor: quo enim pars aliqua fortior eſt minus conſentit in affectibus aliarum partium: quæ verò infirmior, magis & facilius. Sed & ſi inferiores partes vteri inflammatione tenentur, magis dolor inferioribus partibus cõmunicatur, vt coxis, & femoribus, & oſſi pubis, & illi parti magis, in quam magis inflãmatio inclinauerit: nam ſi in dextram partem, femur dextrum dolebit magis, ita vt claudicare ea parte cogatur mulier: cõtra verò ſi ſiniſtram: ſin autem in anteriorē partem vergat cõpreſſa ceruice veſicæ, aut omnino ſupprimetur, aut ægrè excernetur vrina, dolorque magis ad os pubis pertinget: ſed ſi in poſteriorē verſus dorſum vergat magis ſecundum dorſum dolebit, & os latum; itaetiam alui deiectiones magis impedientur. Sed de his ſatis: vnde additis paucis quibuſdã quę de ratione pul. à Gal. 4. de Cauſ. pul. literis tradita ſunt, ad rationem curationis accedamus. Ait ergo, quod in vteri inflammationibus pulſus ad ſertanres, vibranteſque polſus accedit neque id mirum, cum inflammatio ad particulam neruoſam pertineat: nam fit ea ratione arteria durior, & tenſior, tum ratione naturæ membri inflammati, tum ratione plenitudinis venarum & arteriarum vteri, quæ (vt diximus) magnæ ſunt, & repletæ, cum quibus aliæ, conſentiunt: ſed & magni, celereſque & crebri: neque hoc etiam præter rationē, cum in magnis his inflãmationibus febris accendatur, quæ ad ſinochiarum naturam pertinet: cum tamen iam inflammatio conſiſtit, exſiccatis magis ipſis arteriis, minores fiunt pulſus, quamuis non debiliores, niſi morbus iam vires, & facultatem victam deiiciat, ſed vbi contingat; vt inueteraſcat inflammatio, & iam indureſcens in ſcirrhum vergat, manifeſte fiunt pulſus duri, & graciles. De hoc autem affectu tandem ita Hippocrates in libr. de Morbis mulierum ſecundo pronunciauit, nempe quod pernicioſus morbus eſt quodque vix ab ea aliqua liberari ſolet. Cum verò verba hæc difficultatem maximam curationis inſinuare videantur, non tamen quod omnino fieri nequeat, quin aliquando aliquæ curentur, ideo neque ab re fuerit de ratione curandi in præſentia ſermonem habere. In qua curatione neminem auctorem, qui methodo hanc artem tractauerit, legere eſt qui nõ etiam conſuluerit ſanguinem ſtatim à principio eſſe mittendum: nam ſi ea, quæ paulo ante ex ſententia Galen. ſtatim à principio Commentatiorum in ſextum Epid. recenſuimus, bene examinauerimus, apertū nobis fiet, quod indicatio, quam [illegible] natura iſtius morbi oſtendit, hoc maxime requirit. ait enim quod [illegible] vteri inter omnes fere corporis partes [illegible] plurimas, & maxima venas habeat, quas cum [illegible] inflammatione vt cunque orta ten-

A tatur, ſanguinē impleri neceſſe eſt: vnde [illegible] quæ eo putrefacto accenduntur, ad ſynochi[illegible] genus neceſſarium eſt pertinere. Sed quæ [illegible] vena ſit ſecanda, non modo dubium eſt; ſi eorum, quæ ab antiquis, Græcis vero præcipue auctoribus literis commiſſa ſunt, aliquam rationem habere voluerimus, verum admodum perplexum; & obſcu- Cap 10
rum. Nam Paulus Aëtiuſque, & ante hos Oribaſius io ſuo Medicinali compendio ſtatim à principio, cum neque ætas neque vires, neque alia, quæ cum his indicant, aduertentur, volunt venam ſuperio- Cap. 1 l. j
rem in cubito interiori eſſe ſecãdam. Aretens verò ſecundo libro de Ratione curandi morbos acutos ait, primum quidem in tibus ſecandam venam, quę tamē ſi reperiri nequeat, vt inde, quantum ſatis ſit,
B ſanguis fluere poſſit, accedendū ad cubitum, & ibi venam primum ſecandam: mox verò iterum [illegible] undum ad eam ſecandam, quæ in tibus ſoler[illegible] Gal. tamen tum decimotertio Metho. [illegible] lib. de Rat. cur. per. ſect. ven. eos omnino dan[illegible] qui in vteri inflammationibus venas, quæ [illegible] to ſunt, ſtatim ab initio ſecandas putant. ai[illegible] quod ſectio venæ in cubito, prætet alia incommo[illegible] da, hoc quoque, adiunctum malum habet, quod menſes retinet, & ſanguinem ad ſuperiores partes retrahit: contra quàm faciat ſectio venarum in cruribus: nam ea potius mẽſes promouet. Sed non minor mihi quidem videtur oriri dubitatio, ſi neglectis aliorum omnium decretis ſolum velimus Gal. Cap 19
C ſequi, quia ille non videtur ſibi ipſi cõſtare, ſed potius pugnantia proferre: codē enim lib. de Cur. rat. per. ſect. ven. paulo poſt ait in inflammationibus in vniuerſum, ſi vacuandum eſt per reuulſionem, inter initia vacuandū eſt: ipſis autē inueteraſcẽtibus, vel ex affecto loco vel ex aliquo illi vicino eſſe moliēdam vacuationem: cuius rationē quaſi referre volens ſubiungit, quia in principio oportet auertere influētem humorem: in inueteratis autem id, quod affectæ parti infixum eſt vacuare: optime vero per eas venas vacuari poteſt, quæ ſunt coniunctæ cum illi[illegible] ſunt in affecta parte quibus ſi addid[illegible] rimus eiuſdem Gale. ſententiam, quam 2. ad Glauc. lite- Cap 2
ris mandauit, eandem ferè materiam [illegible] ans, v[illegible] ait, quod in vteri affectibus reue[illegible] ſi [illegible] Cap [illegible]
D bito ſ[illegible] deinde verò, ſi eas cæd[illegible] quæ ſub poplite, vel ad talos cædi ſolent: eum [illegible] & conſentire videntur, quæ paulo ante retul[illegible] Gal. cum dixit, quod ſectæ venæ in cubito ſanguinem ad ſuperiores partes reuellunt. Vnde ſi vim reuellendi habent venæ in brachio ſectę max[illegible] ne videntur accõmodatę curandis inflãmationibus: inueteraſce[illegible] tibus vero, quæ in tibus, vel ad malleolo[illegible] ſecari [illegible] lent. Accedit ad hoc, quod neq; ea [illegible] ſi [illegible] are Gal. videtur, qu[illegible] a ea ratione vide[illegible] r voluiſſe [illegible] lãnare ſectionem ven[illegible] rum in brachio, quia retinet Cap. 11
menſes, quaſi [illegible] rrorem eſſe putauerit eis remed[illegible] ager[illegible] in curanda inflammatione [illegible] r initia, quæ menſes reprimunt, cum tamen 13. Meth. ea prom[illegible]
E [illegible], quæ potius poſſint ea damnare auxilia, q[illegible] vim habeant ciendi menſes [illegible] reinque maxim[illegible] cõmit[illegible], cum incipiente vte[illegible] flãmatione [illegible] mas, quę mēſtrua promouē[illegible] uius etiam rat[illegible] addit: ait enim quod [illegible] ne ab ea part[illegible] x[illegible] tari cœpi[illegible] reu[illegible] re opiter red[illegible] humo[illegible] ē, no[illegible] att[illegible] a[illegible] lum attrahere A ve[illegible] difficultatē [illegible] a[illegible] vſus eſt, & [illegible] dē ſententi[illegible] p[illegible] rt cum recitat p[illegible] modum, & qu[illegible] n[illegible] mutodum [illegible] q[illegible] ur v[illegible]

venæ ſectionem:mox verò quid agendum ſit ex re-
cta ratione; ait ergo,quod primò ratione reuulſio-
nis vena interior in cubito ſecãda ſit vt fluxio ſiſta-
tur:poſtea itẽ ea quę in tibiis ad id vacuandũ,quod
iam influxit,& prӕterea;vt ſi quid erroris fuerit cõ
miſſum ex ſuppreſſione menſtruorum,illi ſectis ve-
nis in cruribus ſuccurratur. Sed dicet quiſpiam,
num ergo ita Galenum relinquemus,quaſi damna-
rum inſcitiӕ, vel inconſtantiӕ, neque aliquam ra-
tionem inibimus, qua ipſe defendi poſſit? Ego ve-
rò puto facile Gal. ſi rectè percipiantur,quӕ ab ip-
ſo his locis expoſita ſunt, defendi poſſe:rectè verò
percipientur, ſi ea conſerantur cum aliis, quӕ ab
ipſo in ſimilibus pręceptis alibi deſcripta fuere.Ia-
ciamus verò hoc tanquam fundamentum, ab ipſo-
met etiam prius iactũ, cum de Hippocrate ſermo-
nem haberẽ t.de element.vbi ait hunc fuiſſe Hipp.
morem, vt cum ſermo illi eſſet de aliqua ratione,
quӕ multis eſſet communis,ſi illam vni eorum ac-
commodauiſſet, & expoſuiſſet, illi hoc ſatis eſſet:
nam reliqua nobis accõmodanda,& eodem modo
exponẽda relinquebat: qui mos nõ modo Hip.ſed
aliis etiam antiquis auctorib. ſolitus eſt eſſe fami-
liaris,Vnde etiam tertio libr.de Articulis ait,quod
Cap. 3. tamen in id ipſum tendit, conſueuiſſe Hipp. ſemel
particulatim vno expoſito, in eo id quod commu-
ne eſt, comprehendere: quod repetere voluiſſe vi-
ſus eſt ſexto Aphor.Nos autem tum hic, tum alibi
hunc humorem Gal. ſeruaſſe putamus: nam cum
Com. 50. renes,veſicam,vterum,& coxendices cõmuni qua-
Com. 25. dam ratione venas,quӕ in tibiis,vel prope malleo-
los ſecari ſolent,ita reſpicere promulgaſſet,vt affe-
ctib. harum partium, ſi ſecentur,plurimum confe-
rant interiores verò in brachio, affectis iecinore,
pectore, pulmonib. & corde:ſicuti externam, cum
fauces lingua, os & palatum, & tandem quӕ ad ca-
put pertinent,affectu aliquo laborant: alibi tamen
expoſuit particulatim quibuſdam, exẽplis eiuſmo-
di ſentẽtias in vniuerſum ita prolatas, non eſſe om
nino,& ita abſolute intelligẽdas, ſed cum quibuſ-
dam limitationibus, & determinationibus. Quӕ
tamen communia theoremata non falſitatis arguũt
ſed potius quomodo ſint intelligẽda,& quis ſit ex-
quiſitus eorum ſenſus explanant, hӕc enim quidẽ
tunc prӕſertim vera ſunt,quando nihil aliud emer-
git pręter naturam ipſius affectus,& particulę affe-
ctӕ, quӕ priuatam aliquam habeat indicationem,
quӕ & ipſa ſuam habeat vim in ratione curãdi. Nã
exempli cauſa, ſi hӕ particulӕ inflammatione ten-
tentur, quid agendum ſit oſtendit morbus, nempe
inflammatio:cum enim ortum habeat ex ſanguine
infarto in inflammatam particulam,indicat ſangui
nem illum, vt decimotertio Meth. ait, eſſe detra-
hendum: inquit enim quod inflãmatio duplici ra-
tione à natura receſſit;quod pars illa multo ſangui-
ne ſit referta, & quod calidior: quod cito, & com-
mode fieri poteſt ſecta vena:& cum citiſſime,& cõ
Cap. 108. modiſſime prӕſtent venӕ illӕ quando, ſecantur,
quӕ(vt tradit idem Gal.in lib.de Rat.cur.per ſect.
ven.) coniunctӕ, & vicinum particulis laboranti-
bus ortum habent: exterior verò in cubito hac ra-
tione partes reſpicit ſuperiores, quӕ ſupra collum
ſunt:interior verò eas,quӕ infra id ſitӕ ſunt vſq; ad
iecur: tibiarũ verò venӕ inferiores particulas:Ideo
etiam ita officium in illis ſecandis partitus eſt,vt ſu
perioribus laborantibus ſecetur exterior in bra-
chio, medius interior,inferiorb. verò illӕ quӕ ſunt
in tibiis. Verùm ſi cum inflãmatione ſit coniuncta

A cauſa,quӕ ipſum adhuc fouet,& auget, tunc vanus Lect. 106
eſt omnis labor, ſi curare inflammationẽ tentaue-
rimus,poſtpoſita cauſa,cum debeat pręcedere cau-
ſӕ procuratio:vnde eodem t 3.ait, quamuis prima
indicatio ab inflammatione deſumpta ſit, euacuã-
dum eſſe,eius tamen locum in inflammatione dum
ſit,alia indicatio a cauſa inflammationis, quӕ qui-
dem eſt fluxio humoris, prӕcipit: indicatio verò Cap. 6
hӕc requirit, & oſtendit nobis inhibiẽdam eſſe flu-
xionem, quӕ prӕcipuè & inprimis inhibetur per
reuulſionem, vnde paulò pòſt ſubiungit, omnium
autem reuulſionis in contrarium commune prӕce-
ptũ eſt,atq; ad partes,quę maximè longinquę ſunt
ſemper moliẽdam eſſe reuulſionem;ſemper tamen
B exiſtimatis inflãmationis magnitudine; & corpo-
ris ſtatu: quod quidem aliam ſententiã habere ne-
quit,niſi quòd maior inflammatio maiori eget re-
uulſione,& ad partes magis longinquas:minor ve-
rò,minori,& ad minus remotas partes.Item ſi cor-
pus plenius ſit,maior neceſſaria eſt reuulſio, vt in-
hibeatur fluxio humorum ad locum: vbi minor ſit
humorũ copia,vel in vniuerſo corpore, vel in par-
tibus prӕcipuis,minori etiam opus eſt reuulſione,
ſiue ad copiam vacuandi humoris reſpiciamus,ſiue
ad loca,ad quӕ reuellere oportet. Hoc verò poſſu-
mus & hoc loco,ſicut & ſuperiori libro, exemplis,
non vnico, ſed pluribus, particulatim explanarę:
Hipp.6.Apho.ait, quòd dolente occipite curatur Apho. 68.
affectus,ſi ſecetur vena recta,quӕ in fronte eſt:hu-
C ius rationem referens in Comment. Gal.ait, quòd
non modò ſatis eſſe cenſuit Hippo.ad curationem
horum affectuum vacuare, ſed ſtudet, vt vacuando
reuellamus;& proinde non ſolum poteſt vena cӕſa
in fronte dolores occipitis ſanare, ſed ſӕpe etiam
diuturni oculorum affectus detracto ſanguine ex
occipitio curati ſunt.Quamuis autem hoc theo re-
ma ita fuerit ab Hippoc. in vniuerſum,& abſolutè
non modo hic,ſed etiam ſecundo li. in ſextũ Epid. Com. 27.
probatum, ibidem tamen & ſuperius etiam, ait, Com. 9.
quòd licet reuellendi,& vacuandi vim habeat,tan- Cap. 19.
quam locale tamen remedium cenſendum eſſe iu-
dicauit, prӕſertim vbi ſit aliqua in vniuerſo cor-
D pore plenitudo. Vnde in lib. de Cur. rat. per ſect.
ven.ait,quòd dolores quidem oculorum incipien-
tes,& vigentes poteſt ſanare cucurbitula, aut ſola,
cum cutis prӕciſione; & eadem ratione inciſio
venӕ rectӕ, quӕ in fronte eſt, dolores occipitis
incipientes poteſt curare, verum oportet (ait ibi
Gale.) corpus eſſe prӕuacuatũm. Sed etiam labo- Cap. 18.
rantibus renibus inflammatione (vt ſuperiori lib. Cap. 11.
oſtẽdimus) ſi multa fuerit in vniuerſo corpore ſan-
guinis copia,eodem libro venã in cubito ſecari iu-
bet;quãuis & in libro eodem,& decimotertio Me-
tho. venas in cruribus deſignauerit curãdis renum
affectibus: ſed de hoc ſuperiori libro copioſè lo-
cuti ſumus. Item & quӕ de curanda coxendice ab
eo variis in locis deſcripta ſunt, nequeunt alio-
E quin conciliari niſi hac vna [ratione:] nam in de- Cap. 2.
cimo de Compo. medi.ſec. loc.quo loco primum
quidẽ eandem ſentẽtiam pronuntiat, quã decimo-
tertio Met.& in lib.de conſtit. art me. & in libello
de Cur.rat.per ſect. ven.& alibi ſӕpius aſſerit citiſ-
ſimè coxendicum dolorem,qui a fluxione ſangui-
nea fuerit excitatus, faciliméq; curari ſectis venis
circa poplitẽ. Paulò poſt autẽ & tanquã rem hanc
exquiſitius definiturus,poſito primùm tanquã fun-
damento, quòd vim maximam habeat in articu-
laribus, prӕſertim verò coxendicis doloribus
vacuatio

A vacuatio plenitudinis, ait ab ea eſſe curationem incipiendam, nec modo ſectis venis in cruribus, ſed etiam prius in cubito. Quibus omnibus ita rectè animaduerſis, & examinatis, nemo eſt, qui non facilè poſſit perſpicere eodem modo ea eſſe exponenda, & cōciliāda. Cùm enim bipartita ſit ratio curandæ inflammationis; ſicut bipartita eſt etiam cōditio, vel ſtatus inflammationis: aut enim aſſumimus curandam inflammationem inter initia, dum fit inflammatio, & adhuc viget proxima inflammationis cauſa, quæ eſt fluxio humorum ad locū, qui inflammatione corripitur: aut cùm facta eſt, & non fouetur amplius ab vlla fluxione, cùm nullum amplius fomentum habet ab aliqua plenitudine, aut aliarum aliquarum partium, aut vniuerſi corporis: B tūc ſimplex eſt eius curatio, quia nulli alteri rei attendendum eſt, niſi ſoli inflammationi, cuius ratio eſt euacuatio humoris, qui in tumorē particulā attollit; nam hoc nobis oſtēdit prima indicatio, quæ à natura affectus accipitur a plenitudine excitatæ. Locum vero, & modum, vnde euacuandum ſit, indicat particula vacuanda: citius enim, & facilius vacuatur pars quæcunque, quando per eas venas fit vacuatio, quæ proximæ ſunt, & familiaritatē, coniunctionémq; habent cum loco vacuando. Et cùm hanc curationis rationem tractamus, tunc ea theoremata accommodanda ſunt, quibus præcipitur in affectibus renum, veſicæ, vteri, genitalium partiū, coxendicis curandis, venas præcipuè inferiores in C cruribus eſſe ſecandas, atque hoc propriè curatio dicitur, quæ factum ſanè morbum reſpicit. Sed ſi inter initia ſumamus curandam inflammationem, dum fit, & adhuc à fluxione fouetur, & incrementum habet, tunc ait Gal. 13. Metho. non eſſe ſtatim

Cap. 6.

accedendum ad eas venas ſecandas, quæ proximè poſſunt locum inflammatum vacuare, ſed ante vacuationem (ait ipſe) oportet inhibere fluentes humores ad affectum locum: quæ inhibitio maximè fiet, ſi fluendi cauſam remouerimus, quæ maximè eſt plenitudo, vel vniuerſi corporis, vel aliquarum partium amandantium. Et quia (vt diximus) ipſa pars vacuanda nobis indicat, vnde, & per quam venam ſit vacuandum; ita tamen vt quàm in vacuando venam accommodatam vacuandæ plenitudini amandantium partium quæramus, procurandum D tamen, vt vacuādo præterea auertamus fluxionem ab inflammato loco: ideo dixit Gal. & in eodē 13. Metho. & 1. lib. de Rat. curan. per ſect. ven. quòd [illegible] inflammationis occurimus reuulſione, cuius hæ ſunt conditiones, vt procul, & in contrariū con[illegible] impetum confluentis humoris: quæ quidē ra[illegible] non ad curandi rationem, vt ibidem Gal. inſinuat, ſed potius ad rationem præſeruandi (vt loquuntur iuniores) pertinet: vnde de ea ſe habuiſſe ſ[illegible] ait in libri de Sanitate tuenda, atque ad [illegible]os recurrendū eſſe, quibus facile eſt noſſe, quid ſpe[illegible] uerint illi, qui ſecandas venas in cubito dixere; qu[illegible]q; illi, qui ad eas accedēdum, quæ in tibiis, & propè malleolos ſecari ſolent, quodq; neque illi E à Galeno neque à ſe Gal. diffideat. Ac de his ſatis dictum [illegible], immo pluſquam ſatis. Redeamus modò ad reliqua ad hanc curationem pertinentia. Cùm itaque vniuerſa ferè curationis ratio [illegible] initia tū in reuul[illegible]ne c[illegible]ſtat, tum in repul[illegible]one, ac præter[illegible]a in inſtitutione re[illegible]æ victus rationis. ideo præter venæ ſectionem reliqua, quæ vim reuulſoriam habent, non erunt i[illegible]a vn[illegible] ſi facilis eſſet vomitus, neq; ille eſſet [illegible]utilis; q[illegible]a ſi difficilis, multa

illi agitatio magis poſſet humores commouere, & ſubinde maiorem concitare fluxionem, [illegible] & frictiones, & vincula artubus, præſert in ve[illegible] m[illegible] & brachiis adminiſtrata conferre poſſunt; quam[illegible]is leues etiā frictiones, quib. demulcéātur, & manu[illegible], pedes & præſertim poſt miſſum ſanguinem aliquid faciunt ad dolorem, quæ maximus interdum excitatur, ſedandum. Quoniam vero interdum (vt nuper diximus) vehemens dolor in his inflammationibus concitari ſolet, qui aut omnem, aut maiorem curationis partem ad ſe conuertit: ideo poſt reuulſionem, & euacuationem molitā, vario modo curationis methodum inſtituère antiqui medici. Aliqui enim ſequentes communem curandarum inflammationum, cum refrigerantibus, & aſtringentibus inter initia inflammationi occurrunt, vt pote quæ vim repellendi habeant, quemadmodū Hipp. in libris de morbis Mulierum, & de Mulierum natura: vtitur enim ſucco ſolani, aut betæ, aut cucurbitæ, quæ voluit in vterum inijcindi. Alij vero a laxantibus, & mollientibus incipiūt, quippe quæ dolorem ſedare poſſunt, quemadmodum Paulus, & Aetius, qui fouendum imum ventrē conſuluit ſuccida lana imbuta vino, & oleo. Aliqui verò medicamentis mixtis, & vtraq; facultate præditis, quemadmodum aliquando voluit foueri eadem lana ex aceto, & oleo roſaceo. Quæ quidem & ſi videatur confusè ab his auctoribus exponi: facilè tamen, ſi quis indicationes diſtinguere, & earum vim probè nouerit, facilè ea omnia ſuis locis, & temporibus accommodabit: nam ſi vehemens fuerit dolor, quē credamus non poſſe catenus ferri, donec repellentibus fluxioni humorum occurramus, oportet dolori prius incumbere, vt interdum ſit neceſſe etiam ſopotificis vti; ſin autem dolor ſit vehemens, neq; tamen tantus, vt omnem rationem curationis aliis ſurripiat, vtemur fomētis, vel (vt Græci aiunt) embrochis ex oleo roſaceo: quod ſi videatur maiorem etiam repulſionem poſſe admitti, oleo roſaceo acetum addemus; quod ſi adhuc maiori ſit opus [illegible] ſeu roſaceo omphacino, aut melino, hoc eſt ex cotoneis, vel etiam poſſumus addere ſuccum ſolani, vel plantaginis, præſertim quando præceſſiſſ[illegible] abortus, & maximum ſanguinis profluuium, vnde vires langueſcerent. Hic tamen monet, nec inepiè, Auic. ſicuti etiam idipſum monent medici, vt ſuperiori libro expoſuimus, in veſicæ inflammationib. nempe ne nimij ſimus in vſu aſt[illegible]ingentiū inter initia: cum enim quaſi neruea ſubſtantia conſtet vterus, ſicut & de veſica dicebamus, facilè indureſceret, & in ſcirrhum tranſiret ex refrigerantium multo vſu: vnde citò ad ea etiam accedendū, quæ poſſint digerere, mixtis tamen & illis, quæ a[illegible]ngunt: & Auicennæ probatur, vt paretur decoctum radicum altheæ, ſeminis lini, fœni Græci, addita plantagine, & beta, quibus lana prius infuſa [illegible]buciatur in vterum. Paulus tamen, & Aetius aiunt, aliquando inflammationem ſeruentem eſſ[illegible] vt quæ ad eryſipelatis naturam accedat, ac tunc calefacientibus irritari, vnde fiat cataplaſma in hunc modum, vt ex paſſo coquantur mel [illegible]mina, ac mox terantur, illiſq; ouorum aſſorum lu[illegible]a miſceantur ea copia, vt commodè ſimul componi poſſint, ac addito oleo roſaceo, vel me[illegible] ex his fiat cataplaſma, atq; apponatur, v[illegible]l palmulæ coquantur ex [illegible]ino [illegible]luto, & facto ex his cataplaſmate apponantur. Vbi vero iam inflammatio ad vigorem accedat, ad digerentia erit accedendum, tam ſupponenda, & inſundenda,

denda, quàm etiam exterius apponẽda. Vnde Paulus, item & Aëtius, quibus & Auic. ſubſcribit, laudat frequentes inceſſiones in decocto hyſſopi, fœni Græci, ſeminis lini, maluæ, artemiſiæ, addito communi oleo, vel vt ait Paulus, ſi calefacientia non facile ferantur, quia naturam eryſipelatis inflammatio ſapiat, pro oleo communi roſaceum addatur: infuſiones verò, vel peſſi in vterum infundendi, vel ſubuciendi fiant ex hyſſopo, butyro, adipe anſerino, medulla ceruina, & ſimilibus. Verùm vbi iam inclinare cœperit, eadẽ (vt ſæpius diximus) erit tandem curatio, quæ & ſcirrhi, de quo paulò poſt ſermonẽ ſumus habituri. Sed prius eſt animaduertendũ, quantum pertinet ad rationem, & modũ vſus medicamentorum, quibus in his inflammationibus B exterius vtimur quod cerata, vel cataplaſmata non ſunt alliganda imo ventri, ne videlicet comprimẽdo, dolorem conicitent, & inflammationem irritent, victus verò ratio præſertim inter initia ſit renuis, ſicut & in alijs acutis morbis, præſertim vero inflammationibus, vt a vino, & id genus alijs abſtineant. Sed hic etiam vnum non eſt prætermittendum quod poteſt aliquam dubitationem afferre ex lectione Auicennæ acceptum, qui ait, Et quandoque eſt neceſſarium, vt adminiſtres ſolutionem faciẽs, educes humores: Quibus verbis inſinuat Auicen. interdum eſſe neceſſarium vſum medicamentorum ſoluentium: quod ramen aduerſatur ſententiæ Gal. decimo tertio Metho. Vnde puto Auic. hoc ex Aëtio accepiſſe, ſed fortaſſe à malis interpretationibus deceptum: nam ait, quòd aluus ſit eluenda, & molli inſeſſo vacuanda, quod quidem ad clyſteres molles referendum, non autem ad medicamenta aluum cientia.

Cap. 11. [margin, beside "tiæ Gal. decimo tertio Metho."]

C

De Scirrho vteri, & canceroſo tumore. CAP. XV.

SCirrhi ita in vtero, ſicut in alijs viſceribus, de quibus ſuperioribus libris fuit ſermo ſępius inſtitutus, duplicem habent generationis rationem. Nam aut ſtatim à principio ſapit naturam ſcirrhi, vtpote quoniam, ortum primum habeat ex defluxu craſſorum humorum pituitoſorum, vel melancholicorum. Aut vero fit ex tranſitu inflammationis in ſcirrhum. Vt enim in alijs inflammatis partibus, ita in vtero tribus modis terminatur, vt alias diximus, inflammatio: quia aut digeritur, diſſoluitúrque: aut ſuppurata in abſceſſum deſinit, quo poſtea rupto ſuccedit vlcus. Tertio vero induratur, & in ſcirrhum, aut duritiem, vel in cancrum deſinit; & id vel ob naturam materiæ, quæ ad digeſtionem ob craſſitiem inepta eſt, vel ob nimium, & inportunum vſum medicamentorum, quę refrigerant, & aſtringunt, vt paulò ſuperius exponebamus. Differunt autem eiuſmodi duri tumores præter modum, quem nuper expoſuimus, nempe quia vel ab initio ſtatim naturam ſcirrhi referunt, vel ex mutata, & indurata inflammatione ortum habent, etiam ratione loci, quo in vtero conſiſtunt, & ratione materiæ, ex qua gignuntur. Loci quidem, in quo gignuntur; nam aliquãdo (vt Paulus & Aëtius teſtantur) indureſcit ceruix vteri, intumeſcitque tumore non adeo duro, neque adeo tactui retinente, vt verus ſcirrhus, ſed aliquando molliori, qui neq; omnino citra dolorem eſt, neq; tamẽ illum vehementem habet, & (vt Paulus ait) potius ſcleroma dicitur, quaſi duritiẽ dicas, quàm verus ſcirrhus. Quandoque verò vterus ipſe in verum ſcirrhum intumeſcit, præſertim eius fundus, qui tactui renititur omnino,

D

E

A nino, cum quo potius pondus, & grauitas percipitur, quàm dolor: difficilis verò eſt motus crurũ, ſed & totius corporis, & ſegnities quædam ad omnes actiones. Hunc autem ſcirrhum vteri cõcomitatur, quando non rectè tractatur, ventris tumor, ſimilis aquæ intercutem, & malus corporis habitus quem (vt ait Auicenna) tandem & hydrops ſequitur. Differunt poſtremò & ratione materiæ, ex qua conſurgit tumor, ſicuti differunt ſcirrhus, & cancer in alijs particulis: nam ex materia, quæ vel putredinis ratione, vel aſſationis, caloris, & acrimonię patriceps ſit cancer ortum ſuum habet: ex craſſa verò, quę caloris, & acrimoniæ ſit expers, ſit ſcirrhus, qui aut exquiſitus eſt, cum ſenſu omni eſt deſtitutus: aut B ſenſus non omnino expers quando nondum exquiſitus eſt. Et ſcleroma quidem, quod ceruicem vteri occupat, facilè introducto digito percipitur, neq; etiam curatu difficile admodum eſt. Scirrhus vero in vtero non ita facilè impoſitis digitis deprehendi poteſt. Alijs autem ſignis poteſt cognoſci: nam ſi alicuius magnitudinis ſit; deprehenditur ex tractatione, & compreſſione ventris inferioris, ex pondere in eo percepto, ex ſegnitie, & difficultate mouendi: ſæpe aluus, aut vrina ſupprimuntur: ſuppreſſio etiam menſium ſolet plerunque concomitari, vel ſi aliquando fluant, modice fluunt, neque ſubſtantia, & colore ſuam referunt naturam, ſed peiora, & (vt ſecundo de Morbis mulierum dixit Hippo.) aſpera, & quaſi arenoſa: quod C ſi immiſſo digito eò vſque perueneris, videberis quaſi lapidem quendam rangere. Cancer verò ſi in vtero oriatur, ſicut ſæpe oriri ſolet, duritiem quidem eandem ferè, quam & ſcirrhus, habet, & pondus; niſi quod aliquando cum vlcere eſt, interdum vero ſine vlcere: qui citra vlcus eſt, non leue verò, ſed aſperum, & inæquale vteri os euadit, quaſi (vt eodem libro ait Hippocr.) habeat multas radices: dolor verò illius eſt perpetuus ferè comes, qui in vtero, & ad imum ventrem, iliaque, lumbos, & coxendices pertinet: in obſcœnis autem partibus ardor percipitur: color verò (vt ex Archigenis ſententia retulere Paulus, & Aëtius) eſt, qui fœcuD lentus, rubérque, & ſubliuidus videtur, & ex vario medicaminum vſu irritatur, exacerbatúrque. Cùm verò cum vlcere eſt, præter ea omnia, quæ hactenus relata ſunt, vlcera accedunt doloroſa, corrodentia, inæqualiaque, ſæpius ſordida, eminentia, albicantia: quæ verò puriora habentur, fœculenta ſunt, liuida, rubicundaque, & cruenta, à quibus ſolet effluere ſanies quædam tenuis: aquoſa, nigra, aut ſulua, viridiſque, vt addit Auicenna. Sed & ex eroſione quandoque ſanguis effluit, vt opinionem afferat, quaſi menſtrua (vt idem ait) effluant. Ex his autem omnibus affectibus curatu facilior ille eſt, quem ſcleroma appellari diximus: nam neq; adeo durus eſt, & facilius medicamenta poſſunt illi ratione loci adhiberi. Verus autem ſchirrus, quãdo nondum E exquiſitus ſcirrhus factus eſt, & ſi non ſit facilis curatio, curari tamen poteſt, ſi rectè, & leuiter tractetur. Ego enim Venetijs circiter tres mulieres vidi ope medicamentorum curatas optimè fuiſſe à ſcirrhoſo rumore. Diximus autem, ſi rectè tractẽtur, & leniter; quia ſi irritentur, facilè (vt tradidit Gal. in lib. de Atra bile) in cancrum deſinunt, accedente nempe, vel putredine, vel aliqua de cauſa feruore. Cancer verò, vt in alijs viſceribus, ita in vtero nullam veram curationem admittere poſſunt: in hoc autem opem medici deſiderant, vt non augeantur

prꝰterea ne vlcerentur, nam quando vlcerantur, maiores dolores, omnemq; difficultatem maiorem afferunt, & quò magis tractãtur, eò magis affligũt, Aph 38 & citius, vt ſexto Aphor. teſtatus eſt Hippoc.)interimunt. Qui verò vlcerantur, nullum auxilium expectare à medico poſſunt, niſi vt leniatur aliquo Fol 107. pacto dolor. Agamus tandem de ratione curandi ſchirrum in vtero; & ſicur duplex ratio generationis ſcirrhi: cùm aliquando fiat ex frigida, & craſſa fluxione pituitoſa, vel melancholica; ioterdum verò ex tranſitu inflammationis, vel eryſipelatis, vel aliorum id genus tumorum, qui nimio, & importuno refrigerantium, & aſtringentium, vel digerentium vſo degenerarunt in ſcirrhoſam, & duram naturam: ita etiam duplex eſt inſtituenda curandi ratio: nam ſi ex fluxione ſic ortum habeat, vt ſtatim etiam à principio incipiat eſſe ſcirrhus, cum fluxio fieri, aut excitari non poſſit, niſi fomentum, & occaſionem habeat à congeſtis humoribus illius generis, vel in vniuerſo corpore, vel in aliis ſuperiacentibus particulis: neceſſe ſanè erit, vt ſi rectè voluerimus curationem inſtituere, antequam particularem ſcirrhum opportunis remediis aggrediamur, fomentum, inanito prius corpore, vt magis expedire viſum fuerit, vel veoa ſecta, vel per purgationem, ſubtrahamus: quod tamen non eſt omnino neceſſarium, cùm fit ſcirrhus ex tranſitu aliorum tumorum in ſcirrhum; quia rationi videtur cõſentaneum, quòd id, dum curabatur inflammatio fuerit prius inanitum. Vnde de purgatione, vel communi inaoitione non habebimus alioquin ſermonem, cùm res hæc fuerit non ſemel ſuperius tractata. Cùm ergo nulla amplius reliqua eſt indicatio vacuationis cõmunis, particulatim incumbendum eſt vacuatiooi illius humoris, qui iam receptus in anguſtis meatibus vteri, ac in eius vaſis, io durum tumorem illum attollit; qui tamen neque alia ferè ratiooe poteſt vacuari, niſi per eam vacuationem, quæ per digeſtionem humoris prios attenuati, ac Cap. 4. in vaporem paulatim conuerſi fieri ſolet, ſenſumq; fugit. Sed in horum vſu (vt docuit Gal. & 14. Meth. Cap 4. & 2. ad Glauc. & 7. de Cõpo. medi. per genera) quæ Cap. 8. hanc digeſtiooem moliruntur ſunt, imprimis medicos eſſe cautos oportet, ne ſtatim ea medicamenta aggrediantur, quæ eximiè digerendi vim habent, atteouandiq;, vtpote quæ inſigniter calefaciant, & deſiccent; quooiam & ſi hæc videantur ſtatim ab initio aliquid efficere, & de tumote detrahere, mox tamen nimis illu exſiccato, quod reliquum eſt inepiũ omnino ad curationem relinquunt. Vnde tum illis, quæ molliendi partes iodurataѕ, tũ illis etiam quæ modeſtè, & paulatim, non autem confertim digerendi facultatem habeot, vtendum eſt. His autem in digerendo ſcirrho vteri vti poſſumus ſecundum variam, & diuerſam formã, rationemq; vtendi: nam & inceſſiones accommodatæ poſſunt eſſe vtiles, & infuſiones in vterum, peſſi, atq; illitiones imo. vêtri adminiſtratæ, præterea cerata, & cataplaſmata. Inceſſiones autem fiant ex foliis maluæ, radice altheæ, ſeminib. lini, fœni Græci, pinguibus caricis, aneto, chamæmelo, pulegio, mercuriali, radice liliorum, & id geuus aliis. Illiniendus præterea imus veoter illis, quæ eiuſdem ſint facultatis, ſicuti oleo amygdalino dulci, vel amaro, oleo ex albis liliis, ex viola lutea, quod & cheiri Arabes appellant, ex adipe gallinacco, ſuillo, anſerino, ex ceruі medulla vitulique, quibus & ammoniacum, & bdelium interdum, & chalbanum addimus, quæ ex aceto ſint

A diſſoluta, quæque addita modica cera in formam mollis vnguenti formari poſſunt, quo lioiatur inferior venter: poſſunt & oleo copioſiori diſſoluta infuodi: poſſunt & in duriorem compagem, addita cera, vel therebintina, fieri peſſi, & cerata. Gal. verò laudauit, ſi cæpa, vel radix liliorum alborum toſta, & ex roſaceo trita ſupponatur. Sũt præterea & multa medicamenta, quæ in communi vſu ſunt & poſſunt venire vtiliter io hunc vſum, ſicut diachilon ſimplex primum, deinde id, quod magoum appellatur, additis iis, quæ gummæ nunc paſſim dicũtur: præterea œſipi ceratum, quòd à Meſue ex Philagrio in ſuo Grabadin deſcribitur, & emplaſtrum ex meliloto, & innumera alia medicamenta deſcripta & à priſcis, & à recẽtioribus medicis: vt tamen B ſemper hoc ſit ſeruandum, vt à leuioribus incipiamus, ne affectus, vel curationis expers reddatur, vel exaſperatus in deteriorem morbum tranſeat. Cùm verò iam canceroſus tumor factus eſt, oon eſt amplius ſperandum, vt poſſit curari, ſed ſolum hoc illi auxilium præſtare poſſumus, ne augeatur, vel exaſperetur, néve exulceretur, quãdo adhuc vlceris expers eſt. Id autem fieri poterit primùm accommodata victus ratione, qua boous, quoad fieri poteſt, ſanguis generetur; & potius frigidiores, quàm calidi humores, vt etiam frequentibus vacuationibus ſubtrahatur illi fomẽtum, tum ſanguinis miſſione, tum purgatione per ea medicamenta, quæ atros, & exuſtos humores poſſint vacuare: exterius verò iis, C quæ mitigare poſſunt, & refrigerare: ſicut ſi oleo roſaceo trito in plumbeo mortario, donec vnguẽti compagem fuerit cõſecutum, item & ſolani ſucco itidem trito illinatur exterius venter, aut interiùs infuodatur. Sed & lac infuſum, vel inceſſiones ex lacte vtiles ſunt ad dolores ſedandos.

De Vlceribus vteri. CAP. XVI.

VLcera quoque fiunt inrerdum in vtero, neque vna ſemper, eadémque de cauſa, ſed potius multiplici & varia. Nam cum inflammationes, neque digeſtæ reſoluuntur, quæ eſt earum propria, & vera curatio, neque induratę vertuntur in ſcirrhum, neceſſe eſt, vt ſuppuratæ primũ in abſceſſum, mox D eo rupto in vlcus deſinant. Quandoque etiam ex difficili, & laborioſo partu, vel aborſu, dum fœtus extrahitur, & dilaceratur vterus. Suppreſſis quoque menſibus oriuntur noonunquam (vt primo de Morb. mulier. ait Hippoc.) vlcera, præſertim ſi materiæ illæ excrementoſæ putredinem aliquam contrahant. Sed & fœtus in vtero mortuus, ſi non excretus ibi computreſcat, poteſt purtefacto, vel eroſo vtero, vlcera excitare. Muliebre præterea profluuium, ſi vitioſum fuerit, quod effluit; nempe quia ſalſum, vel bilioſum, acréque ſit. Poteſt autem tale vitio proprio vteri eſſe: poteſt & ratione vniuerſi corporis; vt pote quooiam à toto excernitur, natura per eam partem purgante vniuerſi corporis vitioſa excrementa. Sed ad primam vlcerum ratio- E nem redeamus, nempe quando abſceſſus ex inflammatione ſequuntur. Qooniam igitur & à loco, in quo abſceſſus conſiſtit, & ab eo, in quem conuertitur eius eruptio, varia etiam ratio curationis ſi Aëtio, Paulo, & Oribaſio credimus, ſumenda eſt: ideò de his etiam paucula quædam non inutilia cognitu dicenda ſunt Non ſemper autẽ inflammatio, & ſubinde neque abſceſſus eũdem locum occupat: nam interdum ceruicẽ vteri, interdum verò locum,

qui

qui ad os eius pertinet, quandoque etiam interiorem partem, quæ eius ſinum, & ſpatium continet: vbi neque longiores erimus in exponẽdis indiciis, quibus cognoſci facile poſſit, quem locum abſceſſus corripuerit, cum ex iis, quæ de inflammatione paulo antè a nobis fuere expoſita, hæc etiam percipi poſſint. Sed hoc præterea eſt aduertendum, quod cum in abſceſſum conuerſa inflammatio ſuppuratur, poteſt ſuppuratio, & abſceſſus in varia loca cõuerſa rumpi. Nam aliquando, cùm vterus ſuam ſedem habeat, inter rectum inteſtinum, & veſicam, facta participe veſica ipſius abſceſſus, fieri poteſt eius eruptio in veſicam, ita vt per veſicam exeat deinde effluens pus: quod ego in quadam nobili matrona ex patricia familia Venetiis ſemel vidi: Quandoq; vero ad inteſtinum conuerſus abſceſſus in eius ſpatium ruptus eſt: Nonnunquã etiam & ſæpius conuerſo abſceſſu, & ſuppurato ad internum ſinum, vel ſpatium ipſius vteri, per pudendum, vt menſtruorum, fit puris expurgatio: fit etiam quandoque eruptio in nullam harum partium (vt iidem auctores teſtantur) ſed exterius quidem, quãtum ad vterum pertinet: interius autẽ, quia inter inteſtina, & membranam, quæ peritoneum ab anatomicis dicta eſt, ſedem habeat, ita vt in ventre inferiori tumor appareat, qui teſtis eſt abſceſſum in eam partẽ, dum ſuppuratur, inclinare. Vnde & auctores antiqui conſuluere, vt attrahentibus ad ſuperficiem mixtis cum maturantibus, & illis quoque, quæ vim habent attenuandi ſuperiectam cutem, vtamur, quam poſtea ſcalpello incidi volunt, quo loco fiet commodior puris effluxus. Signa autem, quòd inflammatio ſuppuretur, & in abſceſſum tranſeat, paulò antè expoſita ſunt, & ferè ſimilia illis ſunt, quæ oſtendunt ſuppurationem inflammationũ veſicæ, & renũ. Quod verò iam vlcus ſit factũ in vtero, præter pus, quod effluit, vel deſtillat per genitalia loca, etiã hoc ſatis euidẽs eſt indicium, quod dum purgatur vterus, (vt in eodem primo de Morb. mulier. docet Hip.) vellicatur, pungitúrque vterus, perinde atque ſi per eum locũ ferretur ſpina: ſæpe etiã calor quaſi exurens, præſertim vero in imo ventre percipitur: dolor quoque ſub vmbilico ſentitur: & ſi pars ea tractetur, dolor inde iuxta excitatur, ac ſi vlcus neruoſum aliquod, & purum tangeres: paulatim enim increſcit, vehemenſque tandem fit, vt & imum ventrem, iliaque, & coxas apprehendat, & quandoque ad iugulum pertingat: ſequitur interdũ febris, non tamen acuta, ſed lenta potius, cui crebri aſſident rigores: ſi fluũt menſtrua illa vitioſa, prauáque, & purulenta, ſunt male olentia: interdum etiam cruor, ſaniéſque emanat, cum ibi eroſio eſt: infeſtantur quoq; nonnunquam capitis dolore vehementi, delirióque, & animi deliquio: corpus tum vniuerſum, tum vel maximè crura intumeſcunt: hæc quidem Hip. His ſymptomatibus cognoſcitur vlcus, & eius qualitas, naturaque, præſertim dum occupat interiorem partem, ad quam viſus peruenire nequit, tunc enim tum ex ratione doloris, tum ex colore, ſubſtantiaque, & odore eorum, quæ effluunt, iudicandum eſt. Sed ſi in loco viciniori ceruici, & inferiori parti, per dioptrã (vt Græci aiũt) vel per ſpeculum (vt loquuntur noſtri iuniores) dilatato meatu genitalis membri ad lucem claram, præſertim ſolis, ex intuitu medici deprehẽdi poteſt magnitudo, & natura vlceris. Vt tamen hoc memoria ſemper habeamus, quòd inter initia non ſint celanda, neq; negligenda vteri vlcera; quia tunc faciliùs curationem

A admittunt: alioquin enim cùm inueteraſcunt ampliantur, & computreſcunt, erodentiaque fiunt, tandemque ad mortis pericula adducunt: vel ſi ſanentur, ſteriles poſtea, ſi Hippocrati credimus, euadunt. Sanãtur autem, quæ iuniores ſunt ſæpius, prouectiores autem ætate rariſſimè. Quatenus verò ad curandi rationem pertinere poteſt, pro ratione diuerſæ occaſionis, quam habuere vlcera, diuerſa quoque ſunt initia curationis inſtituenda. Nam ſi ex rupto abſceſſu ortum habuere, primum quidem vt citò curari poſſint, poſtea quam in ſuppurationẽ omnino vergere videris inflammationem, adiuuanda eſt illis, quæ pus mouent; vt cito ſuppuretur, ac mox eruptio acceleretur, ſiue medicamenta illa ſint, B inſeſſiones, vt ſi decoquantur maluæ folia, radices altheæ, ſemina lini, fœni Græci, & radices liliorum alborum, & caricæ, atq; in eorum decocto inſideat mulier, vel eodem decocto foueatur vẽter inferior: aut ſi emplaſtris, vel cataplaſmatibus ſit vtendum, eadem ſimplicia ita decocta terantur, addito deinde adipe gallinaceo, vel ſuillo, & tritici farina fiat cataplaſma: aliquando verò, vt ruptio acceleretur, addunt columbinum ſtercus, in quo vis eſt cutim attenuare, & extra attrahere ad ſummam cutim pus. Poſtquam autẽ pus eo rupto effluxerit, pro ratione loci, in quem facta fuerit eruptio, erit res tractanda. Nam ſi effuſum ſit pus inter inteſtina peritoneum, Aëtius, & Paulus Oribaſium ſequẽtes conſulunt, vt per inciſionem ſcalpello factam in C abdomine eo loco, qui vel magis intumuit, vbi etiam tenuior apparet ſuperiacens cutis, educatur pus, magis tamen laudant, vt candenti, & ignito ferro aperiatur locus, præcipuè verò ſi timeamus nimiũ ſanguinis profluuium. Loco autẽ aperto, & ſedato prius dolore, repreſſaque ſanguinis effuſione, ſicuti ſolet appoſito lino imbuto ouo concuſſo, & cũquaſſato toto, nempe albo & luteo, additoq; modico roſaceo oleo; nam hæc ſanguinem ſiſtunt, & dolorem mitigãt: poſtea vlcus eluatur, & mundum reddatur, infuſa mulſa calida, atque eo ſitu decumbat mulier, quò facilè poſſit pus effluere, & quàm minus fieri poteſt, retineatur, & ſi dolor is reliquus ſit, vt indicet ſedatione opus eſſe, conſulit Aëtius, D vt venter foueatur ſpongia infuſa decoctis accommodatis, quorum ſuperius meminimus, & præterea vt oleum aliquod vtero infundamus, quod vtero commodum ſit: Aëtius laudat cyprinum, in quo eſt aliqua calefaciendi vis cum modica aſtrictione, cui ſimile eſt (vt ſecundo de Comp. med. per genera. teſtatur Gal.) oleum lentiſcinum. In reliquis verò vlcus poſtea, vt alia vlcera, curandum eſt. Quòd ſi eruptio abſceſſus fiat in veſicam, curatio ſimilis adhibenda quæ & veſicæ vlceribus: vnde & Aëtius, & Paulus potum lactis laudant, quod & optimum remedium eſt in veſicæ vlceribus, cùm ex diuerſis eius partibus poſſit & detergere vlcus, & ſiccare, conſolidaréque, præterea verò & vſus ſeminum cu-E cumeris. At verò ſi ad rectum inteſtinum conuerſo abſceſſu in id fiat eruptio, atque puris effuſio, ablui inteſtinum volunt decocto ex rebus aſtringentibus, ſicuti ſunt lentes, malicorium, vel citini (quod puto eſſe intelligendum inter initia) tum vt roborentur partes, ne facilè humores, qui ſuperioribus partibus defluere poſſent, recipiant: cùm etiã vt ſanguis, ſi inde fluat, ſiſtatur. Alioquin enim poſtea rẽ tractandam puto, ſicut in inteſtinorum vlceribus, præcipuè verò recti inteſtini. Quòd ſi in ſinum vteri, vel in meatum ceruicis fiat eruptio, & puris

excretio, ſi quidem in circunſtantibus vlceri partibus maneant adhuc aliquæ inflãmationis reliquiæ quas ſigna, & ſymptomata inflammationis adhuc perſeuerantia oſtendent: immanendum etiam erit (aiunt Paulus, & Aetius) in eiſdem inſeſſionibus, quæ apta, & commoda ſunt tollendis inflammationibus, donec reliquiæ omnes deletæ ſint. Sed ſi nulla amplius videatur inflammatio reliqua, reſpiciendum eſt ad pus exiens; quia ſi illud putum fuerit, roſaceum oleum infundendum eſſe præcipiunt, vt remittatur dolor, ſi quis reliquus adhuc ſit poſt eruptionem, & tollatur etiam, ſi aliqua ſit relicta calidior intemperatura ex ferueſcentibus humoribus, dum pus cóficiebatur, aut etiam medicamentum id, quod tetrapharmacum appellant, vt ſi quid crudius adhuc in partibus vlceris eſſet, maturetur; nam hæc eſt illius medicamenti vis, vt 2. de Simp. med. facul. teſtatur Gal. & 3. de Comp. medic. ſec. loc. & præterea vt citra inflammationem vlcus ſeruetur vterus prætetea eluatur iis (vt ait Aetius) quę tum aſtringendi, & ſiccandi facultatem habent, ſicut eſſet decoctum roſarum aridarum, & lentium: tum verò detergãt citra morſum, vt eſt ſuccus priſanæ. Sed ſi ſordidum vlcus fuerit, craſſumq́;, & fœculentum pus exeat, curari oportet illis, quę vim detergendi habent, vt teſtatur Auic. & ſine morſu, vt eſt mulſa, & ſi valentiori ſit opus medicamento, in ea coquatur radia iridis, vel alia adhibeãtur medicamenta detergentia, qualia ſunt, quæ a iunioribus chirurgis vnguenta mundificantia appellãtur. At ſi effluat ichoroſum pus, quale id, quod virulentum iuniores nuncupant, quod & graue olcat, quale ſolet in vlceribus putridis, & depaſcentibus, vel corroſiuis cacerni; illis item medicamentis agendum erit, quæ depaſcẽdi, & putredinis occaſionem auferunt: vnde eluendus eſt vterus decoctis, in quibus maior ſit aſtrictio; nam magis etiam exſiccant, & exſiccantia putredini occurrunt, & eroſioni: ſicuti quæ fiunt ex myrti fructibus, lẽtibus, malicorio, palmulis, & id genus aliis: vt deinde ea adhibeantur medicamenta, quæ in corroſiuis vlceribus laudari ſolent. Addit autem Aetius, ſi inæqualis ſit humor, qui ex vlcere effluit, fomenta eſſe adhibenda pariter, & inſeſſiones ex mulſa, in qua ſint incocta eiuſmodi ſimplicia, vt ſunt abſinthium, marubium, eruum, centaurium, & lentes, nam mixta eſt etiam, & varia horum facultas: quædam enim detergunt, & exſiccant ſtrenuè, vt abſinthium, marubium, centauriumq́;, & putredini arcendæ plurimum valent: aliqua etiam aſtringunt, vt abſinthiũ, & lentes. Hæc itaque eſt ratio curandi vlcera, cùm abſceſſibus, & inflammationibus ſuccedunt. Quòd ſi fluxionem humorum acrium, & abradentium, vel putrefacientium ſequantur, alia ratione (vt videtur inſinuaſſe Hippocr. in libro primo de Mulier.) tractanda ſunt. Ait enim, quòd vbi iam conſtiterit vlcus fuiſſe in vtero contractum, & ſponte ſua fuiſſe contractum, vtpote quod nullam habuerit externam occaſionem, ortúmve à cauſarum aliqua, quæ procatarcticæ à medicis dicuntur: tunc conſiderandum eſt, num originem, & cauſam habeat ab vniuerſo corpore, an particulatim vniuerſa eius ratio ſit ab vtero petenda. Diſcerni autem id facilè poſſe arbitratus eſt, notata, & obſeruata natura, & qualitate puris ab vlcere manantis; quia ſi craſſum fuerit, originem propriã habuiſſe ab vtero cenſendum arbitratur: ſin autem tenuis effluat materia, eius origo ab vniuerſo corpore erit petenda. Vnde ſi ita ſe hæc res habuerit, vt ab vniuerſo corpore occaſionem, & fomentum habere credamus, primum vniuerſi corporis curam habere oportebit: & quia hæc ſolent a vitioſis humorib. potius, quam a multa ſanguinis copia, fieri; ideo Hipp. nulla mentione habita mittẽdi ſanguinis, ſtatim omnem rationem ad vniuerſi corporis purgationem conuertit, primumq́; conſulit vomitũ eſſe ciendum, mox vero & aluum inferiorem. Quò autẽ ſpectans ita cenſuerit, nó eſt cognitu difficile: nam in hoc affectu vomitus vim habet, vt & vacuare, & reuellere poſſit: ſemper autem reuulſio aliam euacuationis rationem (vt idẽ ſæpius teſtatus eſt) præcedere debet, neque tamen particulatim deinde expoſuit, quibus medicamentis ſit aut vomitus, aut aluus cienda; quia eorum electio a natura humoris purgandi, & corporis, quod purgare volumus, ætateq́;, & viribus pendet: de quibus omnibus cum ſæpe ſermonem abundè habuerimus, non eſt, cur iterum eadem in præſentia ſint repetenda. Videtur tamen idem Hipp. non admodũ in his laudare vehemẽtes, & exquiſitas vacuationes, cum ait, quod molita vacuatione, iterum reſpiciendum ad defluẽtem humorem, qui ſi fluat adhuc, parcius tamen, & facilius, hoc eſt cum minori moleſtia, materiã aliquantò craſſiorem eſſe redditam, & magis concoctam neceſſe erit: iterum ergo eſſet etiã corpus vacuandum. Sed dices, ſin contra ſuccederet, vt per hanc euacuationẽ neq; facilius, & parcius flueret, & cum maiori moleſtia: quid nam agẽdum eſſet? Dicimus, quod id eſſet neceſſe cautam habere, tum malam naturam humoris, qui rebellis, & malignus eſt, & prætetea aliquod vitium in habitu vniuerſi corporis, quod materiam hanc copioſam generans, & congerens fomentum ſubminiſtrat huic malo: vnde eo eſſet conuertenda omnis curationis ratio, de qua paulò pòſt ipſum ſequentes ſermonem habebimus. ſed redeamus vnde diuertimus. Præter vſum medicamentorum, quibus corpus purgandum eſt, ratio etiam ea victus ſeruanda, inſtituẽdaq́; eſt, qua mulieris corpus exſiccari poſſit. Nam exſiccatio & vlceri vtilis eſſe poterit, & quia faciet ad abſumẽdam vitioſam materiam ad vterum confluentem. Exſiccari autẽ voluit per ea ſuffumigia, quæ vim ſiccãdi habent alternis diebus, vel per longiora interualla mulieri adminiſtrata; ac iterum, ſi opus eſſe videatur, vomitus repetatur. Interim vero ab omnib. quę humectare poſſunt, abſtinendum, vt ſunt balneæ, & olera in cibis, præter quam quando vomitus ciendus eſt: nam tunc & olera multa, & acria, & cibus copioſus, & quæcunque abſonia afferri poſſunt, & vinum liberaliter dandũ, ſed dilutum: ita namq; pronior, & facilior in vomitum ventriculus erit, cùm plenior eſt, & variis cibis refertus, multoq́ humore, præſertim ſi acria, quæ attenuẽt, & ſecẽt, ſint intermixta. Alioquin enim (ait Hip.) in omnib. vteri vlceribus, ſiue a confluentibus humorib. ab vniuerſo corpore fomentum habeant, ſiue vniuerſa eorũ ratio proximè ab vtero ſit, corpus purgandũ, & vomitus ciendus, ſurſumq́; reuellendum & exſiccante victu vtendũ. In vlcere verò vteri, quod quidem ex proprio affectu eius ortum habet, ſi dolores ſint vehementes, curationis initium ſumendum erit a ſedatione doloris: ſedat autem & fotus ex aqua calida, & adminiſtratio medicamentorum, quæ vim ſedandi dolorem habent: nam plerunque doloris vehemens ex acri humore ſolet occaſionẽ habere, cuius acrimonia his lenitur, & obtunditur. Vbi aũt dolor

Cap. de adips Cap. 1.

dolor vſque ad ſuperiores partes pertingat, cēſendum multum habere à copioſa materia fomentum: vnde tunc non ſolùm vterus fouendus erit, verum: & vniuerſum corpus, & vniuerſa mulier his fomentis demergenda, ac præterea purganda; modò vires, aut quidpiam aliud non obſtet, non tamen acri & valido medicamento, ſed quale eſſet lactis ſerũ, aut lac capræ coctum, quod etiam pluribus ſubinde diebus eſſet dandum, nempe per triduum, aut quatriduum. Præterea vero & ratio victus à priori mutanda erit, atque id pro ratione maioris, vel minoris acrimoniæ vlcerantis, ac eius copia, & vehementia doloris: quia ſi vehemens excitetur dolor, vlcúſque non modò internas partes corripiat, verũ & ad externas ſerpat, bilioſáq;, aut ſalſa ſit fluens, & abradens materia, in contrariam omnino rationem victus conuertendus erit, nempe ab exſiccante ad eum, qui humectet, donec acrimonia, & calor, omnino retuſa ſit, & delinita, vt iã effluens materia aquea videatur, ac morſus omnino expers: vt & aquæ calidæ balneis frequenter vtamur: cibis verò refrigerantibus, & humectãtibus, vt ſunt cucurbita, beta, & alia id genus olera cocta, & quæcunq; pinguia, & piſces, qui non ſunt ſquamoſi, plurimũ cocti (ait Hippoc.) ex cæpis, & coriandro: carnes autem elixæ, præſertim agnorum, vetuecum, pullorum gallinaceorum, vt à ſalſis, & acribus ſit omnino cauendum: vino verò cæſio probè diluto ſit vtendum, & lacte liberaliter, modò abſit capitis dolor, & delirium; quia his ineptus, immo iniquus eſt vſus lactis, vt 5. Apho. idem monuit. Emendato autem acrium humorum vitio, vlceri erit attendendum, ac curãdum, vt pro ratione affectionis remedia adhibeantur: nam ſi ſordidum, putridúmve fuerit, ea, quæ exſiccant, quantum videbitur eſſe opus, inijcienda ſunt, vt ſunt fex vini meracioris, & aqua, in qua ſaluia, & myrtus ſint cocta: deinde vinum album tepidum infundendum, donec morderi ab his vlcus cœperit: tunc enim munda eſſe incipiunt, & mitiora inijcienda, vt eſſet fæx vini dilutior. Sed
Apho. 64. hæc ab Hippo. tanquam exempla ſunt accipienda, quibus facilius percipiamus ſcopos propoſitos in curandis vlceribus: nam illis probè perceptis, facilè erit, vt ſæpius expoſuit Galen. reperire materiam aptam ad cõpoſitionem aptorũ medicamentorum.

De Affectibus ad vterum ea ratione pertinentibus, qua eſt generationis instrumentum. CAP. XVII.

ALTERA pars iſtius tractationis, quam hoc libro deſcribendam propoſuimus, eos affectus complectetur, qui vtero accidere poſſunt, vt illo natura vtitur, tanquam inſtrumento ad conceptionem, & ſobolis propagationem. Et quia duæ ſunt partes, quibus opus eſt ad hoc officium peragendũ, quæ in mulieribus adeo connexæ, & iunctæ ſunt, vt ferè pro vna haberi poſſint: Altera quidem, quæ eſt quaſi locus, & conceptaculum, in quo iniectum ſemen ſeruatur, & fouetur, & terræ ex proportione reſpondet, in qua ſementem facere agricolæ ſolẽt: Altera verò, in qua genitale ſemen cõficitur, & cõfectum per ſeminarios meatus, in priorem effunditur. Prior quidem eſt vterus, qui ſpatium aptum, & commodum ad ſuſceptionem habet, & ad eiuſdem etiam continentiam: Altera verò, teſtes, & ſeminaria vaſa, quæ vſque ad vteri ſpatium, in quo ſemen effundendum eſt, pertinent. Et quia etiam ad conceptionem vtraqe particula, præſertim ſi Hippocratis, Galeni, atque ſubinde etiam Platonis decreta, ſub quorũ auſpiciis in præſentia militamus, ſequamur, omnino opus eſt: Ideo de vtraque etiam ſermonem habere oportebit. Verùm quoniam vterus mulieribus tantum proprius eſt: teſtes verò illis cum maſculis communes ſunt: idcirco de affectibus, qui muliebres ſunt, prius agemus: de communibus verò cum maſculis, vbi de teſticulorum morbis communi ratione tractabimus, verba faciemus. Quoniam autem omnis iſtius officij ratio, de quo modò ſumus tractationem inſtituturi, tribus omnino operationibus quaſi coagmentatur: nam ad vterum pertinet primum ſemen commodè, & facilè ſuſcipere: mox ſuſceptum rectè continere, fouereq;, vſque ad id tempus, quo fœtus ſit abſolutus: tertiò, vt poſt abſolutionẽ præſcripto a natura tempore, quantò facilius fieri poteſt, in lucem edatur: vt hæc rectè, & commodè fieri poſſint, hæc imprimis neceſſaria ſunt: Primum vteri apta, & concinna conformatio, tam magnitudine, quàm figura, & aliis ad conformationem attinẽtibus: Deinde verò viribus præſertim naturalibus validis, & robuſtis: quæ & ſi omnes neceſſariæ ſint, non tamen ſemper omnes pariter agunt; quia ad ſuſcipiẽdum genitale ſemẽ vis ea, quæ attractrix eſt, maiorem vim habet: ad continendum autem vis contentrix: vbi verò edendus in lucem fœtus eſt, valentiori expultrice erit opus: ſicuti ad illum fouendum, & abſoluendum concoctrice, & tranſmutatrice. Sicuti autem ad generationem, & fœcũditatem omnium ope egemus ita etiam horum defectu facilè natura ſuo fine fruſtrari poteſt. Quamuis neque hæc ſola ſatis ſint; cùm præterea ſit neceſſaria duplex materia: nimirum ſemen genitale, quod quidem licet duplex habeat principium, alterum ex mare, alterum ex fœmina; quia tamen alterum ſine altero nihil poteſt, ſed neceſſe eſt, vt quamuis è duplici principio particulatim, vt prolificum ſit ſemen, prodeat; in vnũ tamen coit, & tanquam vnum abſolutum ſemen ex vtriſque principiis, perinde quaſi ex materia, & forma, vt philoſophi loqui ſolent, efficitur: ſicuti in mixtione ex pluribus elementis ſimul mixtis fit vnum compoſitum, in quo ignis, & aër formæ rationem ſeruant: terra verò, & aqua materiæ. Vnde non modò ex affectu aliquo alieno à natura vteri poteſt natura fruſtrari ſuo fine propaganda ſobole, verum ex aliquo vitio in ſemine, quod multiplices poteſt habere occaſiones, de quibus mox, quando de eius generatione, quo loco de teſtium morbis loquemur, ſermonem inſtituemus, agere propoſuimus: transferamus autem tractationem in eum locum. Altera verò materia, quæ huic officio omnino eſt neceſſaria, ſanguis eſt menſtruus, qui duplicem in hac re neceſſitatem habet: primũ, quia eſt tanquam materia, ex qua aut omnia, ſi Peripatetici eſſe volumus, aut quædã membra, ſicuti caro, adeps, & quæ iſtius generis ſunt, generantur, ſi Hippoc. & Gale. decreta ſequamur. Neceſſaria præterea eſt hæc materia ad alimoniam fœtus, poſtquàm iam viuere, & nutriri cœperit. Sicut autem hæc omnia neceſſaria ſunt; ita & horum omnium defectu poteſt genitricis facultatis officium, & operatio in animante lædi. Cuius, iuxta ac aliarum facultatum, triplex eſt læſionis ratio. Quia aut omnino à ſua actione deſtituitur, quæ læſio ſterilitas propriè appellatur: Aut generat quidem, ſed aut tardè, aut raro, ſicuti quidam ſemel tantùm filios procreauere, & vix etiam, vſi ſiquidem multis auxiliis, multiſq; medicamentis: quæ quidem affectio parum à ſterilitate deficit.

deficit. Sed & tertiò læditur, quia corrupta, vel vitiata fit generatio. Quod quidem vitiũ multiplex, ſicut & in aliis operationibus, eſſe poteſt. Nam vel ratione quantitatis, vel ratione modi, vel temporis, vel ratione materiæ, vel fœtus, qui mox conceptus geritur, editurq́; in lucem. Quantitas vero ad duo referri poteſt, nempe ad magnitudinem geniti fœtus, & ad numerum. Nam aliquæ adeo magnos fœtus procreant, vt deinde difficilis: & laborioſa fit eorum geſtatio, & difficilior deinde partus. Ad humerum verò: nam aliquæ adeo fœcundæ ſunt, vt non modò geminos vno conceptu generent, ſed & tergeminos, & plures etiam. Equidẽ enim aliquas noui genuiſſe tres: Vnam verò Bononiæ, quæ vxor erat ferrarij fabri, quæque primùm geminos, altero partu tres, tertiò verò quatuor peperit; ex quatuor nullus vitalis fuit, è tribus vnus. Vnde quando ita numeroſa ſoboles vno conceptu gignitur; aut nulli, aut rariſſimi ſuperuiuunt partui: ideo ea procreatio potius corrupta, & vitioſa cenſenda eſt, quàm recta, & naturalis. Ita etiam, quando ita ingens fœtus procreatur, vt vires in vtero geſtantis excedat, non poteſt id, tanquam rectum, & naturale haberi, ſed potius tanquam vitioſus fœtus: Ita etiam adeo exigui, & exiles, adeoq́; emaciati, vt & ea ratione via reſumi poſſint, plerunque intereunt. Vitiatur & genitricis facultatis actio ratione temporis geſtationis: quia in lucem editur fœtus ante opportunum, & naturale tempus partus, & ad hunc modũ pertinet abortus, præſertim verò cum à nulla externa cauſa habuerit occaſionem: quia ſi ab caterna cauſa, ſicuti caſus, repentinus, timor, & vſus medicamentorum aborſum concitantium, præcipuè vt facere ſolent, quæ volunt commiſſos errores latere, cùm ea his caternis cauſis habent occaſionem: meritò in facultatis errorem, vel naturæ vitia referri nequeunt; niſi per accidens. Ratione autem modi vitiatur hæc iſtius facultatis operatio, quando difficillimè prægnatio perfertur: aliæ enim tantam grauitatem ventris percipiſſt, vt illum videantur non poſſe ferre: aliæ neq; comedere poſſunt, omnia faſtidiunt, quicquid comedunt, euomũt: aliæ vehementibus, frequentibuſq́; doloribus cruciantur: aliæ ſtrangulantur: nonnullæ ſemper dum grauidæ ſunt, ægrotant: quædam menſtruis etiam copioſis, & variis moleſtantur. Poſtremò verò vitium in hac iſtius facultatis actione ad qualitatem fœtus reſerendum eſt. Cùm enim naturæ inſtitutum id ſit vt procreetur fœtus abſolutus ea omni parte, integérq;, & perſectus, & ſubinde quatenus ad eius ſpeciem formoſus: quicunq; ab his conditionibus deficiunt, catenus ab inſtituto naturæ abſunt, quatenus degenerant ab integritate, & perfectione, & pulcritudine. Vnde quòd aliqui, vel deformes valdè naſcuntur, vel claudi, vel aliquo modo mutili, & qui ſuperuacaneas partes aliquas habent, vel maiores, vel minores iuſto, vel gibboſi, vel ſtrabones, vel diſtortis aliquibus particulis, vel illis imbecillibus ab ipſo ortu, nonniſi in vitiata initia ſuæ generationis, & errorem generatricis facultatis ob defectum, aut ſeminis, aut menſtrualis materiæ, aut loci & vteri, in quo facta eſt conceprio, referri poſſunt. Quare & quaſi monſtruoſi partus, vel fœtus habendi ſunt, ex errore in generatione commiſſo, quemadmodum & morboſi fœtus: ſicuti aliquãdo pariunt mulieres vlceribus ſcatentes, tuberculiſq́; fœtus: aliæ ſemiputridos, aliæq́; interdum & putridos. Noui enim, dum Patauij iunior artium ſtudiis nauarem operam, quod vxor cuiuſdam iuris conſulti, qui morbo gallico affligebatur, cum ipſa nunquam ſignum aliquod contractæ illius labis haberet, ſed ſemper omnino integra fuiſſet, fœtum tamen edidit cruſtoſis vlceribus vndique ſcatentem. Vnde quemadmodum Ariſtotel. quarto de Generatione animalium monſtruoſam naturam referre Cap. 4 omnes partus, qui præter commune inſtitutum naturæ fiunt, quiq; rarò ſolent contingere, iudicauit: ita & nos, quæ à naturæ ſcopo degenerant, quæque non niſi ex defectu generatricis facultatis ſolent euenire, corruptos, & vitiatos fœtus cẽſendos arbitramur. Quia verò & integrum opus generatricis facultatis in animantibus tribus omnino officiis abſoluitur, nempe conceptu, geſtatione, & partu, vt nos etiam tractationem hanc vndique abſolutam inſtituamus, particulatim, & ſeorſum, ſumpto initio à conceptu, qui aliis etiam prior eſt, de vnoquoque agemus. Cõceptum itaque Græci duplici nomine ſignificarunt: nam & σύλληψιν appellauere ἀπὸ τοῦ συλλαμβάνειν, quod comprehendere ſignificat: inde enim putauit Galen. in libro de Semine deductam appellationem, quod mulieres, Cap. 2 dum concumbunt, ſi concipiant, percipiunt, ac ſentiunt vterum in ſe contrahi, & comprehendere ſemen effuſum, quem non comprehendit, cum non concipiunt: ſed paulò pòſt coitum id effluere animaduertunt: vnde eandem rationem ſecuti videntur noſtri in nomine conceptus: nam ex con & capio, concipio & conceptus deducuntur. Aliud verò nomen Græcum eſt κύημα, quod exponens Ariſtot. primo de Genera. animal. ait conceptum, vel κύημα appello primam maris cum fœmina mixturã: quod quidem ad mixturam ſeminum vtriuſque in vtero factam referendum eſſe puto, non ad mixturam corporum. Neque in hoc refert, quòd Ariſtot. putauerit fœminam non habere aliud ſemen, quod pertineat ad conceptum, præter mẽſtruum ſanguinem: Gal. verò illi & ſemen proprium tribuerit ad conceptum neceſſarium: nam quomodocunq; res ſe habuerit, tandem ſemper in hoc erit eadem ſententia, quòd conceptus appellandus prima vtriuſq; ſeminis mixtura: quia Ariſtoteles ſentit mẽſtruum ſanguinem eſſe tanquam ſemen mulieris. Huic autem, ni fallor, reſpondet vocabulum noſtrum, fœtus propriè, vnde & fœcundæ mulieres noſtris dicuntur, quæ ad concipiẽdum faciles, & pronæ ſunt. Sed de his ſatis. Conuertamus autem nunc orationem noſtram ad ea, quæ magis ad præſens inſtitutum pertinent, & de ſterilitate, ac fœcunditate mulierum agamus: nam illæ propriè ſteriles dicuntur, quæ ad concipiẽdum ſuapte natura faciles, & pronæ non ſunt: fœcundæ verò, quæ facilè concipiũt: ſed de cauſis horum duorum naturaliũ effectuum, primùm nobis diſſerendum eſt, & an ope medici poſſint immutari. Vbi id primum in memoriam reuocandum eſt, quod paulò ſuperius expoſitũ à nobis eſt ex Ariſtotele excerptum quòd cõceptus eſt prima mixtura maris cum fœmina, hoc eſt maſculini ſeminis cum fœmineo. Præterea verò, quod ad conceptum neceſſaria collectio vteri, & comprehenſio ſeminis facta ab vtero colligente ſe, & id comprehendente, vt ex Gal. ſententia oſtendimus. Ea his deinde tanquam corollarium ſequi videtur, quòd ſicuti duo ad conceptum neceſſaria ſunt, primum mixtura maſculi cum fœmina, quæ miſcella ex proportione reſpondet ſemini plãtarum, in quibus nulla eſt per ſexus diſtinctio, & vterus mulieris,

ris,qui ſimili proportioni aruo reſpondet,in quem iactu ſemine ſolemus ſementem facere: ita tam huius, quàm illius vitio tolli poteſt fœcunditatis ratio,& ſterileſcere animal,nempe ſeminis, & vteri: nam & ſemine integro, & nullo prædito vitio ad fertilitatem opus eſt.In arboribus ſiquidem, & frugibus,ſi carie,rubigine,vel vetuſtate obſitum,ſi immaturum ſit ſemen, ſi nimio humore quaſi diffluat, ſi nimia ariditate contabuerit, fructifer, & fœcundum eſſe minimè poteſt;quanuis optimo aruo fuerit commiſſum:ita & arua,neque quę arenoſa, & ſqualłida ſunt fertilia eſſe poſſunt,neque quæ paluſtria, & nimio madent, ſcaténtque humore: nam in alteris humoris, & alimenti inopia ſemina adoleſcere nequeunt: in alteris ſtrangulantur, & **B** obruũtur à nimio humore:Iuxta etiam in animantibus,ſemine ad fœcunditatem opus eſt integro ſine vitio,ſuam naturam ſeruante, & aptam temperaturam,& vtero apto,& accommodato,qui vndecumque naturam aptam conceptioni, & tẽperiem, & conformationem fuerit conſecutus, quam ſemper ſequenti tempore integram ſeruauerit, nullo deinde, vel ex victus ratione, vel ex aliis externis, internisque occaſionibus contracto vitio.Cùm ergo hæc omnia ad fœcunditatem ſint omnino neceſſaria, non omnium conuentus itidem ad ſterilitatem neceſſarius erit;verum quodcumque eorum defuerit, ſiue ſemen ineptum ſit, ſiue vterus malè habuerit, ſi tamen eorum defectus fuerit inſignis, & qui facilè corrigi nequeat, neceſſaria ſequitur **C** ſterilitas. Quia ad deſtruendum (vt logici dicere ſolebant)vnum ſatis eſt, ad conſtruendum verò omnia ſunt neceſſaria: nam ſemper in rebus naturalibus id,quod optimum eſt, tanquam medium eſt, quod vnum ſemper eſt:à medico verò recedẽtium ratio multiplex eſt. Sed quatenus ad particulam, quam cuiuſdam determinationis cauſa addimus, pertinet,nẽpe ſi defectus is ſit,qui corrigi nequeat, eſt hic animaduertendum,quòd errores tam ſeminis,quàm vteri,à quibus ſterilitas occaſionem habere poteſt, dupliciter ita corrigi poſſunt, vt quæ alioquin infœcundæ ſunt,fœcundæ fiant. Primùm quidem ope medici,vel artis,vel temporis, & conſtitutionis,vel regionis,vel mutationis ętatis:nam ab his omnibus poteſt mutari ratio, & temperies **D** tam vniuerſi corporis, quàm etiã determinatarum particularum: quia horum mutatione aut humeſcunt,aut ſi. ceſcunt,aut incaleſcunt,aut refrigeſcũt corpora,ita & laxantur, & denſeſcunt, & alias mutationes patiuntur, vt ſæpe mutata natura corporum, mutetur & aliorum ratio, quæ ab ipſa natura ortum habent. Deinde poteſt hæc correctio non ita ab his fieri,vt ab illis duobus quaſi initiis neceſſariis ad conceptum,nempe à ſemine, & vtero:poteſt enim,immo ſæpe etiam ita contingit,vt & vterus, quantum ad ipſum pertinet, non careat vitio; quia aut calidior ſit, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior,aut denſior,aut leuior, quam cõceptioni ſit idoneum:ſemen quoque non ſit & ipſum admodum aptum ad fœcunditatem eadem ferè ratio- **E** ne;quia aut frigidius,aut calidius, aut ſiccius, aut humidius,aut craſſius,& magis lentum, aut tenuis, & nimis fluidum;& tamen dum conueniunt, adeo mutuò aptentur, & accommodentur, vt inde ſequatur fœcunditas;& id,ſi vtrunq; non eidem, aut ſimili vitio ſit obnoxium, ſed potius contrariis; vt cauſa exempli,ſi vterus fuerit calidior; ſemen verò frigidus, vel cõtra; item ſi ſemen nimia ſcateat hu-

A miditate,vterus autem ſit ſiccior, ac ita etiam in aliis exceſſibus: vnde in his tanta ſit in vtriſque mutua correctio,& ea temperies,vt ea tandem fœcunditas ſequatur. Et ex hac deinde ratione ſit,vt quædam mulieres cum vno nunquam;quanuis fuerit omnis in hac re adhibita diligentia, concipere, aut fieri fœcundæ potuerint,cum alio verò facillimè, & ſæpiſſimè:ita & viri ex vna muliere nullos vnquam liberos habere potuerunt, ex alia autẽ multos procreauere. Sed ex priori ratione accidit, vt quandoque mulier,quæ nunquam filios habuerat, mutata habitatione,regionéq;, & aëre, facta ſit fœcunda: ita aliæ mutata ratione victus, aliæ in adoleſcentia fœcundæ fuere, prouecta deinde ætate factæ ſunt ſteriles,aliæ verò contra prouectiori ætate aptiores **B** ad procreandos liberos euaſere, quam quando teneriores eſſent. His autem & id præterea addendum eſſe cenſeo, quòd plerunque hæc referuntur in defectum maris, & fœminæ:interdum verò vteri,& ſeminis: neque tamen magna in his eſt diuerſitas;quia ſiue ſemen mulieris ſit verum ſemẽ, perinde vt in maſculis,ſiue ſanguis menſtruus (vt ſenſit Ariſto.)in eis ſit pro ſemine,omnino ſequuntur naturam,& qualitatem vteri. Nam & teſtes in mulieribus, & ſeminaria vaſa adeo ſunt vtero annexa, & affinia, vt ferè neceſſe ſit vtraſque has particulas in eandem conſpirare naturam; ideoq; vitia, quæ mulieribus attribuuntur,vtero attribui ſolent. Sed & hoc addendum,quòd quęcunque à ſemine occa- **C** ſionem habent,ea præſertim in teſtes ſunt referenda:iden & ad eam imprimis tractationẽ pertinent, quæ erit de teſtibus inſtituenda. In præſentia verò de illis tantùm vitiis agemus, quæ in vterum ſunt referenda; quamuis vix fieri poſſit, quin interdum & ad viros, & ad genitale ſemen ſermonem conuertamus,Quemadmodum ergo quinto Apho.expoſuit Gal. prima, & præcipua fertilitatis, vel fœcunditatis cauſa eſt temperatura apta, perinde in fœminis præſertim ſecundum vterum, ac in viris, quantum ad eam particulam, in qua vis eſt ſeminis genitrix. Vnde fœmina, quæ optimum habet vteri temperamentum,ſuapte quidem natura idonea, & apta eſt ad ſobolis procreationem, cum quocunq; viro conſuetudinem habeat, niſi adeo vitiata ſit eius natura, vt optimam vteri temperiem inſigniter **D** corrumpere,ſuperareq; poſſit. Quæ verò mulieres prauam,vel ex ipſo ortu, vel ex alia aliqua interna, vel externa cauſa temperaturam aſſecutæ ſunt,ſi ea plurimum receſſum a bona, & apta ad procreationem habeat, omnino ſteriles, nunquamq; erunt fœcundæ, niſi aliquo pacto fuerit temperamenti ratio mutata:quia grande illud vitium corrigi à ſemine, quantumlibet in contrariam temperiem inclinet, & emendari minimè poterit. At ſi is exceſſus non ita fuerit inſignis, quin corrigi poſſit, poterit, ſi coierit cum viro, non eo quidem, qui eidem vitio, eidemq; intemperaturæ obnoxius ſit, ſed potius cum illo,qui in contrarium affectum inclinet. Vt autem magis particulatim hanc rem tra- **E** ctemus, dicimus, vt expoſuit eodem commentario Gal.quòd mulieres,quæ ita frigidæ ſunt ſua naturali temperie,vt habeant vteros frigidos, & ſubinde denſos,& ſtiparos(ſolet enim vterus cum corpore vniuerſo mulieris in eandem ſæpius conſpirare temperiem,præſertim cùm inſignis eſt lapſus) ſunt omnino ſteriles; quia & vaſorum ora in eiuſmodi vtero adeò anguſta ſunt, vt nõ poſſint in illis fœtus ſecũdè adnaſci,vel ſi adnaſcũtur,fœtus tamẽ

Com. 62.

ne·quit ab illis probè ali, quippe quòd aut omnino mulieres hæ menſtruis purgationibus careant, aut ſaltem exiguas,& vitioſas habeant, cùm is tantùm ſanguis effluere poſſit,qui tenuis,& aquoſus ſit. Cui & hoc accedit, quòd tum ob vaſorum anguſtiam, tum quia mulieres hæ pituitoſo humore ſcatere ſoleot, ſunt obſtructionibus plurimum obnoxiæ. Quibus etiam hoc addamus, quòd vis genitalis ſeminis, niſi calidiſſimum fuerit in hoc frigidiori vtero perfrigeſcens euaneſcit. Præterea verò & quæ vtero ſunt eximiè humido,ſunt infœcundæ,vtpote qui ſit paluſtri aruo, quàm ſimilis in quo ſemen à nimio humore quaſi ſtrangulatum extinguitur. Sicuti etiam quæ ſicciorem, vel calidiorem vterum habent, ſteriles ſunt, hæ enim ferè ex proportione reſpondent æſtuanti terræ,& ferè ardenti, vt canicularibus temporibus, in qua ſemina ferè toſta adoleſcere nequeunt: illæ verò terræ arenoſæ, & ſaxoſæ, in quibus deeſt humor aptus frugibus alendis. Sed quæ de vtero dicta, & expoſita hactenus à nobis ſunt, facilè ad virilem naturam transferri poſſunt. Nam qui frigidiores teſtes habent, illi ſemen non probè coquunt,& proinde ſit infæcundũ, vel omnino, ſi eximiè frigida ſit intemperies, vel parum fœcundum, ſi modica fuerit eius intemperatura. Si enim in calidiorem vterũ fuerit effuſum, corrigi poterit eius vitium. Ita in quibus humidius ſemen procreatur, ſi omnino immodicè ſit humidum, infœcũdum omnino erit. Sed vbi non ſit immodicus exceſſus, ille per calidiorem,& ſicciorem vterum poterit fœcũditatem aſſequi. Sed & nimius calor ſemen torridum reddit. Ita etiam nimis ſiccũ ſemen conceptioni ineptum eſt, vtpote quod extendi facilè nequeat: quod tamẽ (vt in libro de Semine docuit Gal.) ad conceptum perquàm neceſſarium eſt. Illud præterea hac in re conſideratione dignum eſt, quòd genitalia membra tam in viris, quàm in mulieribus ſunt inſtrumentariæ particulæ, in quibus non modò neceſſaria eſt apta temperatura, quæ tamen quaſi primarium, & præcipuum eſt naturæ inſtrumentum, ſed & earum recta, & appoſita conformatio, in ſitu, figura, magnitudine, numero partium, connexione, & ſi qua alia ſunt ad hoc caput pertinentia: quæ quidem eam præſtant vtilitatem ad fœcunditatem, vel ſterilitatem, vt multoties ex horum defectu poſſit facilè impediri conceptio. Quod vt exquiſitiùs explanemos illis, quæ nuper expoſuimus, hæc addamus, quòd ſemen genitale ea conſtat ſubſtantia, quæ facilè tranſmutari poſſit, tum ab aliis, tum verò à circumfluo aëre. Quod quidem poſſumus exemplo lactis exponere: nam ferè ſimilem habent generationis modum; ambo enim ex ſanguine percocto fiunt, alterum quidem in teſtibus, alterum verò in mammillis. Magni autem refert, vt conſentiunt omnes medici, cum vti lacte in affectibus curandis tanquam medicamento volumus, an ex vbere ſugatur, an vero mulctum bibatur: quia ab aëre facillimè tranſmutatur: ita etiam genitale ſemen ab aëre tranſmutatur,& eius vis vitiatur illius occurſu. Vnde ſi ſtatim effundatur, & facilè in vterum attrahatur per eius os, faciliùs ſequitur conceptio: contrà verò, ſi ægriùs id fiat. Quare ſicut in aliis quæcunque natura conſtant, quædam ratio menſuræ aptæ, & accõmodatæ reperitur ſecundum magnitudinẽ, & paruitatem, qua actiones rectè procedunt, congruenterq́; : ita & quam maximè in generatione, & propagatione animantium, quantũ ad ipſa inſtrumenta pertinet. Cùm enim conceptio fiat, niſi recepto ſemine in vtero, quod fieri nequit, niſi à maſculo emittatur,& quaſi eiiciatur in vterum, ab vtero autẽ attrahatur, recipiaturq́;,& eiuſmodi attractio, eiaculatioq́; commodè,& aptè fieri nequeat, niſi penis virilis excipiatur à ceruice vteri. Et quando duę hæ particulæ ita mutuò coaptantur, vt magnitudini penis ceruicis vteri amplitudo optimè coaptetur, optimè fiet ſeminis emiſſio, attractioq́; cũ inſigni etiam voluptate vtriuſque partis: ad quam voluptatem excitandam quodã naturæ inſtinctu fricatio inſtituta eſt. Commodiſſima autem, & maximè congruens huic voluptati excitandæ frictio erit, quando hæ particulæ recipiens quippe, & recepta aptam ſeruabunt mutuam proportionem: ſed ſi penis craſſior iuxta pro ratione amplitudinis ceruicis vteri fuerit, nimium illam diſtendens neque commodam, & facilem fricationem excitare poterit, neque ſine moleſtia, & dolore recipientis, vt virginibus ſolet accidere: ſin autẽ amplior ſit ceruix, gracilior verò penis, vix fiet cum delectatione fricatio, cùm alter alteram vix in introitu attingat. Voluptas verò facit, vt & mas faciliùs, promptiuſq; ſemen emittat, auidiuſq; vterus attrahat. Præter id, quòd faciliùs aër ingreditur, & poteſt ſemẽ immutare. Ita ſi breuior ſit penis, quam vt prope os vteri pertingat, non facilè ſemẽ per os vteri poterit impellere, vt etiam in ſpatio medio neceſſe ſit aërem intercipi, à quo vitiari poteſt ſemen. Si autem longior, dum interius adigitur, allidens ad os vteri, dolorem,& moleſtiam affert. Vt præterea & figura nõ parum faciat: nam ſi meatus ceruicis vteri flexuoſus,& tortus, non autem rectus ſit, aut ſuapte natura, aut ex aliquo morbo, ſicuti fieri ſolet in diſtortione vteri; nimirum vt os vteri non poſſit rectè excipere emiſſum ſemen, non facilè reddi prægnans mulier poterit. Sed horũ multa ſtatim à primo ortu,& quaſi natura contingunt: alia verò ſunt aduẽtitia, quæ ab externa, vel interna cauſa rationẽ ſui ortus habuere. Nã Hipp. 5. de Aph. propterea protulit eam ſententiam, ꝙ quæ nimis obæſæ, & pingues ſunt, non cõcipiunt; quia (ait ipſe) os vteri ab omento in his comprimitur,& (vt Gal. ibi ait) coanguſtatur ob nimiam pinguedinem. Sed & tuberculum aliquod, vel aliquis alioquin tumor idẽ pręſtare poterit. Ad conformationem pretere attinẽt aſperitas, leuitaſq́; particularum præſertim earum, in quibus viæ, vel meatus conſpicui ſont, vel ſpatia & conceptacula: vnde & in vtero hæc quoque fœcunditatis cauſa eſſe poſſunt. Nam cum oporteat receptum ſemen, vt retineatur,& conceptio ſequatur, contineri, & hætere vtero, & oſculis venarum vt ſecundæ in ortũ habeant: ſi nimis leuis ſit vterus, facilè diffluit, & delabitur ſemen, vt contineri nequeat. Leuitas autem, vel ab initio vſq; ortus interdum contrahitur, vel ab alia aduentitia occaſione, quẽadmodum ex magnis cicatricibus, quæ conſolidatis vlceribus ſucceſſerint. Poteſt etiã (ſi Hippo. tum in lib. de Sterilibus, tũ verò in illo, qui de mulierum morbis inſcribitur, credere velimus) impediri conceptio ex aliquo impedimento in meatu, vel ore vteri, aut paulò interiùs oborto: nã & claudi poteſt os vteri, aut ab aliquo tumore in eo, vel propè ſuborto, vel partibus ipſius ex aliquo vlcere coaleſcentibus, vel ex ſanguinis grumo aliquo, qui poſt menſiũ eruptionẽ concreuerit ad os vteri, vel paulò interius. Interdũ autem membrana innaſcitur meatui, aut ori eidẽ vteri, quæ veluti obex quidam eſt,

Apho 46.

…o, quò minus ſemen admitti poſſit quamuis menſtrua naturaliter procedãt,)& plerunq; digito immiſſo deprehendi facilè poteſt. Ex iis etiam quæ ſuperius fuere expoſita facilè præterea vnicuique poteſt innoteſcere, quòd & menſibus omninò ſuppreſſis, aut parcè fluentibus præter mulieris naturam, & illis etiam immodicè, & præter rationem profluentibus rarò admodum, & ægrè conceptio fieri poteſt. Et tandem omnes vteri affectus poſſunt ſterilitatem afferre, ſicuti procidentia vteri, quamuis viderim mulierem, cui vterus plurimum prociderat gerentem in vtero, quæ ex abortu mox obiit. Sunt tamen & quædam, quæ in emittendo ſemine contingunt, quæ conceptui ſolent eſſe impedimento. Præterea ſi vterus, & eius ceruix fiant ex aliquo affectu imbecilliores, quam vt ſemen poſſint attra-
B here, nequit (vt 1. lib. de Semine docuit Gal.) fieri conceptio: nam (vt ex ſententia Ariſt. ſuperius diximus) conceptus eſt prima maris & fœminæ mixtura: & ideo hoc etiam obſeruatum, quòd facilis fit conceptio, quando mas & fœmina conueniunt in emittendo ſemine, & ſimul vterque reſoluitur. vnde qui volunt in congreſſu venereo impedire, quo minus prægnans fiat mulier, cauent ne ſimul conueniant in ſemine emittẽdo, ſed vel prius, vel poſtea. Et equidem multos noui, qui procurare li[bero]s minimè cum vxoribus ſuis poterant hac præſertim ratione, quia non poterant tantiſper in effundendo ſemine morari, donec & mulier moueretur, & reſolueretur, vt coitus vtriuſque ſeminis fieret. Sed non deſunt errores, qui poſſunt impedire conceptionẽ:
C nam cùm ſit non minus neceſſaria ad conceptum retentio, & comprehenſio ſeminis, quam attractio, & eius admiſſio: ad retentionem autem, & comprehenſionem plurimum vtilis ſit quies, præſertim inſultetis: proinde multi monent, ne vir poſt emiſſum ſemen ſtatim deſcendat, ſed paulliſper ita quieſcat ſine vllo motu, néve mulier poſt viri ſeparationem ſtatim aſſurgat, ſed ita ſupina adductis coxis, & cruribus iaceat: nam ita fit, vt non facilè effluat ſemen: facilè verò elabitur, ſi ſtatim aſſurgat; faciliùs ſi inambulet; longè etiam magis, ſi currat, aut ſi inſultet. Sed de his ſatis abundè locuti ſumus. Vnde iam erit opportunum, vt receptui canamus, & aliò orationem conuertamus.

De Signis ſterilitatis CAP. XVIII

D QVia vero naturaliſſimum opus viuentium (vt 2. de Anim. Ariſt. docuit) eſt generare tale alterum, quale ipſum eſt, ſi tamen perfectum, & non orbatum ſit: & nihil ferè in rebus humanis deſiderabilius eſt, quam prol[is] propagatio: Aliquando verò id aſſequi non poſſ[u]mus, vel alterius, vt vtriuſque vitio, nempe viri mulieriſq;. Sed & id iam compertum eſt, quòd aliqui ita ſuapte natura ſteriles fuere, vt nulla ratione fœcunditatem aſſequi potuerint: Alij verò cùm prius fuerint infœcundi, poſtea progenuere: Alij fœcundi prius ſunt, poſtmodum ſterileſcunt. Quamobrem ab hoc inſtituto non
E eſſe alienum putaui, aliqua præterea de his exponere: nempe qua ratione deprehendi in muliere ſterilitas, ac mox qua ratione illi occurri poſſit, quando ex aliquo vitio illa contigerit, quod poſſit aliqua arte corrigi, vt deinde fœcunditas cõparetur. Hip.
Aph. 50. itaque tum 5. Aphor. tum etiam in libro de Sterilibus, quibuſdam factis periculis, docuit mulierem ſterilem cognoſcere. Primùm ſi vndique ita tecto corpore veſtibus, vt nequeat exterius vapor ſuffi-

A torum aromatum ad nares pertingere, ex inferiori parte ſub veſtibus ſuffitu myrræ, exempli cauſa, aut ſtiracis aut rhutis, aut id genus alterius aromatis vſus fueris, obſeruaueriſq;, num eorum aromatum odor ab ea ſentiatur naribus, & ore, nam ſi referat ſe, & ore, & naribus odorem perſentiſcere, ſignum euidens erit, eam, quantum ad ipſam pertinet, eſſe fœcundam: ſin autem nullus horum aromatum odor corpus permeans ad os, & nares pertingat, ad ipſam ratio ſterilitatis attinet: nam id indicat, denſum, durumq; habere vterum, qui ob id (vt ſuperius diximus) generationi ineptus eſt. Gale. autem inferius eodem quinto Apho. rem hanc exquiſitius pertractans, ait hoc ſigno omnino inſignem ſignificari intemperaturam vteri, vnde ortum nuptiis ſterilitas habere ſolet. Quoniam frigida, ſiccaq; in-
B temperies denſum, & durum reddit vterum, vt non facilè hac de cauſa odor, exhalatióque aromatum queat peruadens ad os, & nares ferri. Humida verò aromatum qualitatem extinguit. At calor vehementior, ſiquidem in mulieribus reperiatur, eorũ facultatem vitiat, adeo, immutatq;, vt ſyncera non poſſit ad nares deferri: Vnde (ait Gal.) hoc ſaltem Com. 62.
affirmandum eſt, non poſſe adeo vehementem reperiri calorem in muliere, vel raro admodũ, vtpote quæ ſit maſculo natura frigidior; qui tamen ſi aliquando reperiatur, verum etiã erit, quod diximus, nempe hoc eodem periculo id deprehendi, aut ſi hoc minimè videatur, id aliis poſſe argumentis deprehendi eximium earum calorem demonſtrantibus. Nam quæ natura calidiores ſunt, graciles, ni-
C græq;, & hirſutæ ſunt. In lib. vero de Sterilibus hoc alio quidem periculo, ſed quod tamẽ idem ſpectare videtur, illud ipſum docet, nempe vt allium detracto cortice ſubiiciatur: ſi enim poſtridie odorem allij mulier ſenſerit, id ſignum erit eam minimè eſſe ſterilem: ſecus autem, ſi nihil ſentiat. Sed & hoc experimento idẽ deprehendi poſſe aliquos autumare tradidit, nimirum ſi butyrum, lacq; mulieris puerum lactantis illi bibendum detur, de qua dubium ſit, num ſterilis ſit, ac ab eius potu mox eructauerit, iudicandum erit illam fœcundam eſſe: ſin autem, quòd ſit ſterilis. At verò præter hęc, cum multa fuerint in præcedenti capite deſcripta, quæ cauſæ eſſe poſſunt ſterilitatis, & fœcunditatis, ea omnia, [quæ] affectionum illarum ſigna ſunt, poſ-
D ſunt etiam tanquam, aut ſterilitatis, aut fœcunditatis ſigna haberi. Cui & hoc iure addendum cenſuerim, quòd omnia ferè, quæ hactenus relata ſunt, ab iis ferè deſumpta fuere, quę ad proxima inſtrumẽta generationis tam in muliebri, quàm virili ſexu pertinent: ſæpe vero occaſio, & cauſa infœcunditatis longè altius petenda eſt; quia aut ab vniuerſo corpore, aut à membris magis præcipuis pendet: nam cùm materia generationis, vnde aut prolificum ſemen, aut menſtruus ſanguis gignitur, à ſuperioribus partibus defluat ad vterum, & teſtes, non minus inde poteſt occaſionem ſuam habere ſterilitas.
E Vnde, vt Ariſt. in lib. de generatione animaliũ tradidit. ſemen eorum, qui ſani non ſunt, plerumque infœcũdum eſſe ſolet. Sed de his ſatis: ad alia tranſeamus.

De Ratione comparandæ fœcunditatis. CAP. XIX.

QVamuis maxima pars eorum, quæ ad hoc caput attinere poſſunt, fuerit ferè in prioribus expoſita; vt tamen res hæc exquiſitius tractetur, nõ erit alienum à noſtro inſtituto, ſi aliqua ſummatim,

& breuiter nunc etiam explanemus, quæ maiorem vim habere viſa fuerint. Sed primum hoc tãquam fundamentum iaciamus, quòd proprium naturæ inſtitutũ eſt, vt omnes tam maſculi, quàm fœmellæ ſint fecundæ: quod vel eo argumento poteſt colligi, quòd omnes, niſi quaſi monſtra ſint, naſcuntur præditi inſtrumentis generationi accommodatis: natura verò nihil vnquam, quantum ad ipſam pertinet, incaſſum agit. Quòd ſi aliqui ſteriles euadãt, id quidem per accidẽs, hoc eſt, præter naturæ inſtitutum illis accidit, nempe ex aliquo vitio, vel defectu, vel errore in ipſa generatione commiſſo, aut poſtea ex aliquo morbo, vel ex mala victus ratione vel alia interna, externàve occaſione cõtracto, pertinente aut ad temperiem, aut ad cõformationem, aut ad vnitatem, & continuitatem, aut ad modum, & ordinem cõgreſſus mulieris cum viro. Quæ ſenè vitia, & qui errores ſi corrigi, & emendari poſſunt, ſtatim & fœcunditas reſtituitur: ſin autem nullam correctionem, emendationémve admittant, ſterilitas omnino tolli nequit. Et quidem diximus iam, quòd quæ ad intemperie pertinent, aliqua quidem corrigi, & emendari ratione poſſunt, quando nimirum exceſſus non fuerit nimis immodicus. Modici verò exceſſus aut arte, & medica ratione poſſunt emẽdari, (aut ſicuti dixim^ ſuperius) ex copulatione mulieris cum viro, cùm nõ fuerint iidem vtrorumque exceſſus, ſed potiùs cõtrarij, ita vt alter alterius exceſſum corrigens, illum ad quandam mediocritatem deducat, permixtis ſimul ſeminibus inter ſe ferè contrariis ſecundum propriam eorum temperiem. Vnde & Plato cenſuit eligendas eſſe peritas obſtetrices, quibus hoc officiũ ſit committendum, vt eos viros cum illis mulieribus copulent, qui ſimul coniuncti poſſint eſſe fœcundi, collatis quippe illis mutuò ſecundum propriam temperiem. Poteſt etiam ſæpe & ratione medica teſtitui fœcunditas emendatis viris intemperaturæ, tam viri, quàm mulieris: ſed de muliere in præſentia loquamur. Cũ ergo notum fuerit mulierem ſterilem eſſe ex aliqua vitioſa intemperatura, illa teſtituta ad æqualẽ temperiem, reſtituetur & fœcũditas. & quia intemperatura illa interdum cum materia aliqua vitioſa eſt, ita vt ex multa copia vitioſorum humorũ mixtorum cũ ſanguine in venis, aut vniuerſi corporis, aut membrorum ad generationem facientium, & vterus infœcundus ſit factus, & ſemẽ minimè prolificum; aut ſola eſt intemperatura præſertim vteri: huic affectioni erit occurrendum, primum quidem per corporis purgationem aptam & commodam ad eam (vt aiunt Græci) cacochymiam tollendam. Docuere verò Hip. & Gal. & reliqui præterea medici poſſe rationem humorum exuberantium cognoſci in mulieribus, tum aliis argumẽtis, tum maximè ex menſtruis purgationibus, nempe obſeruatis eorum coloribus, ſubſtantiáque, de quibus non habebimus in præſentia longiorẽ ſermonem, cùm de hac re ſatis ſuperiùs fuerit actum: ſicut & de ratione eas aptè purgandi, quicunque redundent in eis vitioſi ſucci. Quibus præterea & hoc addẽdum puto, quòd ſæpe non modò vniuerſi corporis purgandi ratio ſit habenda, verùm & particularim vteri, quando & in eo multa ſit congeſta materia, atq; maximè ſi aliqua ſit in eius venis contracta obſtructio: ſed neque in his erimus longiores, cum copioſè materia hæc præſertim, vbi de menſium ſuppreſſione agebamus, fuerit expoſita. Purgato itaque corpore, & ſubinde vtero, danda erit opera, vt

A intemperies in c ntrarium mut ti ad ... ta tinnem faci ratio victus, faciunt & inc ... a, quæ & interius aſſumuntur, ſicut ſy ... o ... a, & quæ a noſtris electuaria, & confectione ... tur, & id genus reliqua: faciunt & quæ exteri s admini ſtrari ſolent, vt balneç, ... tiones, fom ..., ... tiones, peſſi, infuſiones, & id genus alia, de qui u etiã ſuperiùs abundè egimus: faciunt præterea & aeri , regionúque mutationes: ſæpè enim vidimus mulieres, cum alioquin nõ concepiſſent, aliò migrantes cum coniugibus ſuis ſobolem procrea e: mutatio etiam ætatis; multæ enim in adoleſcentia infœcundæ fuere, quæ prouectiori ætate fœcundæ euaſere: aliæ vero contrà; prouectiori enim ętate ſiccantur corpora: vnde neque mirum deinde eſt, ſi
B quæ humidiores ſuapte natura erant, per ætatem temperatiores factæ, aptiores redditæ ſint ad procurandam ſobolem: ſicciores verò ineptiores. Sed & vitia, quæ ad conformationẽ vteri ſpectant, oportet corrigere, vt accedat fœcũditas, nam ſi præ craſſitie, & pinguedine compreſſum ſit os vteri, atque hac ratione ſit impedita in muliere conceptio, procurandũ, vt maceſcant, vſu præſertim attenuanti victus rationis. Quod ſi aliquando os vteri lanca tur, aſtringaturque, vt ne digitum ... idem admittat, atque propterea menſes ſupprimãtur, ſemenq; ... ipi nequeat, immo vt Hippo. in lib. de Na ra mulier. & in l b. de earundem Morbi docuit) do
C lor lumbos, ... aque tenter: & aluum ciendam eſſe, idem cenſuit, dato medicamento ad ... neo, calidáque mulie em frequenter aqua lauandam, ac ea ſ biicienda, quæ aperiant, ita vt ſpecillo impoſito aperiendũ eſſe ipſum os conſuluerit, plumbeo quidem vel ex tæda: hæc tamen noſtris his temporibus neque in vſu ſunt, neque facilè admitterẽtur. Interdum vero os vteri hians, nimiúmque patens conceptioni obſtat: vnde neque ſemen contineri poteſt: quod quidem, ſi ea rectè perpendamus, quę ab eodem eiſdem in locis ſunt literis prodita, c ſam habet nimium humorem. Nam huc ſpectare videntur ſymptomata, quæ narrantur in hoc affectu apparere: quoniam mẽſtrua his plura, peioraque, & humidiora, ac longiori tempore fluere ait additq;
D a partu plerunq; habere occaſionem, cu ... mq; affectum hunc, primum corporis purgati e, non quidem per aluum, ſed potius vomitu, & hoc reuellendi gratia, neq; enim hoc poteſt eſſe ſine vniuerſi corporis aliqua plenitudine vitioſorum humorum, qui potius ab vtero auertendi ſunt, quam in illum, vel loca illi vicina trahendi: mox vero ſuffitu rerum malè olentium, ſiccantium tamen: nam & ſi hæc aperiant, non obſunt tamen per vacuationem, ſed iuuant, vt vitioſa materia, quæ iam defluxit, faciliùs poſſit excerni, deſiccando vero remouẽt humidiorem intemperaturam contractam in vt ro: verùm & fouenda etiam exterius loca ſub vmbilico rebus mollientibus, & purgantibus, non illis quidẽ
E quæ aluum cieant, ſed localibus potius, quę purgationem per vterum iuuant, quippe t partim digeratur, partim vacuetur vitioſus humor in vtero cõprehenſus: poſtremò autem, tum vt roboretur vterus, & partes ad illum attinente , conſulit fouẽda ea loca rebus modeſtè aſtring ntibus, vt ex decocto foliorum myrti, rubi, roſarum, labruſcæ, viti , oleæ, lentiſci: nequ inutile præterea fuerit in eaſdẽ inſidere, niſi quãdo dolor aliquis fortaſſe vrgeret; quia his relictis incumbendum eſſet dolo ... edando mitigatoriis remediis, & mulier lauan ... eſſ ca-

lida aqua : ſed de his copioſiorem in prioribus ca- A
pitibus ſermonem habuimus. Quia verò & vteri
dimotio de ſua ſede, vt cum in vnam , vel in aliam
partē diſtorquetur,aut procidit, poteſt conceptio-
ni eſſe impedimento,cùm obſtet,quò minus probè
poſſit ſemen excipi , & huiuſmodi etiam impedi-
menta , ſi fortè contingerent remouenda eſſent,
quomodo ſuperius proprio loco expoſitum fuit.
Præterea verò ſi membrana interiùs in vtero inna-
ta,increſcenſq; , & obiecta cauſa ſit,cur ſemen ſuſ-
cipi nequeat , docuit Hipp. illam aut medicamen-
tis erodi , abſumiq; , aut ferro incidi à chirurgo.
Medicamentum verò ab illo propoſitum ad hoc
peragendum conſtat ex reſina, flore æris, & melle, B
quod linteo inuolui, & lino alligari voluit , in vte-
rumq; indi : deinde verò vbi opportunum viſum
fuerit extrahi,quo extracto,partes roborandæ fotu
vini, in quo myrti ſolia prius efferbuerint. Vt inſu-
per & id prædictis in vniuerſum ſit addendū, quòd
cùm omnes morbi,qui vtero accidere ſolent , poſ-
ſint obſiſtere,impedireq; impræḡnationem,vt mu-
lier fœcunda reddatur , oportet,vt ab his, cùm ad-
ſint,illa eximatur : rationem verò illos tollendi in
ſuperioribus capitibus ſatis explanauimus. Vnde
ad tertiam partē conuertenda iam oratio erit,quæ
pertinet ad modum, & ordinem congreſſus mulie-
ris cum viro : hoc autem primum intelligendum,
quòd cùm ferè vniuerſum iſtius rei momentū con-
ſiſtat in hoc , vt facilè , & commodè attrahatur ſe- C
men in vterum, probéq; detineatur ; quod optimè
fit, quando vterus ſe colligit circa ſemen , & quaſi
illud amplexatur: iſtorum verò omnium præcipua
ferè cauſa ſit voluptas , & delectatio in complexu
venereo.Ideo vbi maior concitatur delectatio, &
voluptas , facilior fit conceptio. Quare plurimum
facit amor:vnde facilius cōcipiunt mulieres,quan-
do virum amore proſequuntur , quàm ſi eum faſti-
diant,vel odiant.Præterea verò, ſi eodem tempore
vterq; ſemen emittat : quo aliquando fit , vt cùm
vir, & mulier non ſimul ſemen effundant , non ſit
facilis conceptio; quia non ita ſemina miſceri poſ-
ſunt,neque ita auidè vterus illa attrahit. Vnde raro
concipiunt mulieres, quando non ſunt concordes
cum viro in ſemine mittendo:& proinde luſus ante D
coitum,tractationes partium , quæ mulieres com-
mouere poſſunt,& reliquæ circunſtantiæ, quarum,
cùm natura ferè magiſtra ſit, non oportet hic alio-
quin meminiſſe, plurimum ad conceptionem fa-
ciunt;ſicuti contra mœrores,timor,aduerſarij ſunt
conceptioni,ita etiam importunus motus,vt ſi ſta-
tim mulier à recepto ſemine nō aliquātiſper quieſ-
cat, ſed ſtatim exſurgens ambulet , vel currat , vel
ſaltet,vel repentè animo, vel corpore commouea-
tur.Sed de his iam ſatis egimus : in poſterum verò
exponendū erit,quibus ſignis cognoſci poſſit mu-
lierem in vtero habere.

Quibus notis grauida deprehendantur. CAP. XX.

SI prudens,& cauta ſit mulier,in ipſo quaſi vene
reo congreſſu facilè cognoſcere poterit,conce
perit,nécne. Nā cùm ſit neceſſe (vt ſupra expoſui-
mus)vt ſemen ab vtero attrahatur, ac comprehen-
datur,colligente ſe,& contrahente vtero,adhoc vt
mulier concipiat:neceſſe itē eſt,vt hæc contingant
mulieri quæ facilè ab ipſa percipientur,ſi animad-
uerterit , nempè quòd motum vteri quaſi ſe ſuper
ſemen cōtrahentis,vt ait Gal.1.de Semine,ſentiat.
Deinde verò,quia ſemper cùm non cōcipiunt, ne-
A ceſſe eſt ſemē,aut ſtatim,aut non multò poſt coitū
extra vterum effluere:ſi non effluat,ſed membrum
genitale potius ſiccum,quàm humectum remaneat,
ſignum cōceptionis eſt;nec modo muliebre mem-
brum ſine humore remaneat poſt coitū, verum &
glans ſummi penis exugatur , vt minimè humecta
videatur remanere.Sed & obſtetrix partes genita-
les mulieris pertractans cōcepiſſe mulierem facilè
deprehendere poterit,ſi iſtius rei perita ſit:cū enim
(vt ſæpius dictum eſt)vterus,cùm cōcipit colligat,
& contrahat ſe, in ea contractione anguſtū fit ita,
atque adeo clauditur os vteri, vt neq; tenue ſpecil-
lum ſit amiſſurū : quod facilè poterit obſtetrix im-
B poſito digito tentans cognoſcere. Huius meminit
Hip.5.Aph.Contractū ergo deprehendens os vte- *Aph. 51.*
ri citra tamen vllam duritiem,iudicare poterit mu
lierem prægnantem eſſe.Poſtea verò & aliqua ſunt
quæ primis ferè menſibus ſolent contingere , quæ
prægnātem prodere poſſunt. In quibus primū hoc
eſt,quod 5.Aph.ab Hip.deſcriptum eſt:nēpe quod *Aph. 61.*
menſes nulla alia morboſa præcedente cauſa ſup-
primuntur, aut omninò , quod frequentius ſit, aut
maxima ex parte:nam aliquibus fluunt quidem pri
mo,vel altero mēſe,ſed parciſſimè,& quaſi aliquod
menſtruorum veſtigium.Et quidem aliquas noui,
quæ vſque ad tertium , interdum verò & quartum
menſem ſolitas habuerint purgationes,parcius ta-
men omnes ſolito.Plerunque verò ſi prægnantibus
C menſes procedant , ſignum eſt(vt tradit idem Hip.
in lib.de Natura pueri)fœtum ſanum minimè fore.
Poſt ſuppreſſos autē menſes ſolent quædam incom
moda circunſtare prægnātes: ſicuti cibi faſtidium,
vomitus,vitioſa,ac corrupta appetentia : nam aliæ
calcem comedere ſolent,alię terrā,aliæ carbones,
aliæ alia,quæ alioquin abhorruiſſent: illis enim fa-
miliaris eſt affectus ille , quē lib.7. diximus picam
à Latinis à Græcis verò *κίτταν* appellari. Poſt pri-
mos tamen menſes vt ibidem expoſuimus,quando
grandior fit fœtus,& copioſiori eget alimēto,plus
abſumit materiæ menſtrualis retentæ,à qua conci-
tentur hi affectus:vnde paulatim deſinunt (vt 1.de
Symp.cauſis docuit Gal.) eiuſmodi ſymptomata.
Cui accedit,quòd interim pars etiam vomitu inter *Com. 52.*
D primos menſes eiicitur : pars paulatim concoqui-
tur. Ex variis quoque particulis externis ſumi poſ-
ſunt agumenta prægnantem oſtendentia:nam & o-
culi(vt in li. de Superfœtatione declarauit Hipp.)
in prægnantibus retrahūtur,& caui fiunt:reſoluun-
tur enim primi , tum ex eo, quòd à cibo abſtinent:
tum quia fœtus ſubtrahit:præterea verò liuēt, ſub-
tracto (vt idem in lib. de Mulierum morbis ait)
bono ſanguine à fœtu. Ex mammis quoque idem
poſſe percipi ait Galen.quinto Apho.nam ſolidio-
res eas grauidæ habent, non tamen admodum te-
nues,diſtentas,plenaſve,modo ſanus ſit fœtus.No-
ſtræ verò mulieres papillas obſeruant : cùm enim
concepere, circa papillas fit circulus quidā obſcu-
E rior,liuidiorq; , aut rubicundior apparet.Sed ex v-
niuerſo corpore præterea depromi aliqua ſigna
poſſunt huic rei atteſtantia : nam plerumque cùm
in vtero habent,ſequitur pigrities , & grauitas vni-
uerſi corporis.In operationibus etiam vitali facul-
tati inſeruientibus aliqua notari poteſt immutatio
in prægnantib. facta, quæ ſi obſeruetur diligenter,
atteſtari cōceptioni poterit:primū enim creſcente
vtero fit impulſio & coarctatio ſepti trāſuerſi:vnde
reſpiratio fit parua(vt in li.de Vſu reſpi.& 6.de loc.
affect.tradidit Gal.)& ſubinde frequentior tū etiā *Cap 4.*
quia

quia prægnans non ſolùm ſibi, verùm & fœtui re- A
Cap. 5. ſpirat, ſicut & pulſus non ſolum matri (vt tertio de
Cauſ. pulſ. docemur) ſed & fœtui inſeruit: ideo &
pulſus crebriores, celerioreſq́;, nulla inde in aliis
differentiis facta mutatione, euadunt; neque enim
facultatem, neque inſtrumentum fœtus, quantum
ad ipſum pertinet, ſolet mutare. Hippo. verò tum 5.
Aph. 42. Aphor. tum verò in lib. de Sterilib. docuit quibuſ-
dam factis periculis deprehendere, num prægnans
ſit mulier: nam ſi dormitura mulſam biberit, aluiq́;
tormina inde concitantur, eam eſſe grauidam ſig-
nificat. Hoc idem illi circa vmbilicum eueniet, ſi
rubrica anyſumq́; in tenuiſſimum puluerem trita,
& ex aqua diſſoluta dormituræ mulieri dentur bi-
benda. Quidam verò & eodem experimento hoc i-
dem prodi credunt, quo deprehendi poteſt mulie- B
rem ſterilem eſſe, nempe ex ſuffitu aromatum, vel
ex ſuppoſito allio: aiunt enim, ſi odorem allij, vel
aromatum in ore perceperit prægnans eſſe nequit;
poteſt autem, ſi minimè perceperit: neque fortaſſe
id præter rationem, quia cum prægnans eſt, claudi-
tur aſtrictus vterus, vt halitus aromatum permeare
nequeat. Nec minus etiam priſci auctores nixi ſunt
docere, quonam pacto cognoſci poſſit, maremne,
an fœmellam mulier in vtero geſtet. Aiunt ergo
Hippoc. & Galen. quinto Apho. primùm mulieris
grauidæ colorem conſiderandum eſſe; quia quæ
maſculum gerit, melius colorata eſt: decoloratior C
autem, quæ fœmellam: nam calidior eſt maſculus,
& proinde naturales actiones omnes à calore ad-
iutæ meliores fiunt. Conſiderandæ præterea & mā-
mæ, quia ſi maſculum concepere, prius, & magis
dextra mamma turget: ſi verò fœminam, ſiniſtra:
nam cùm vtero mammæ plurimum conſentiunt.
Vnde ſicut plerunq; in dextro vteri latere procreā-
tur maſculi, & ſiniſtro fœminæ: ita & mammæ in
Cap. 1 & 5. hoc conſentiunt. Immo (vt docet Galen. 6. de Loc.
Cap. 13. affec.) & venter turgens magis in dextra parte ma-
rem, in ſiniſtra verò fœminam ſignificabit. Euſq;
autem progreſſi ſunt quidam, vt refert Auic. vige-
ſimaprima tertij vt & pulſum etiam dextrum affir-
mauerint pleniorem, & crebriorem ſiniſtro perci-
pi: & quòd quando mulier motura ſe eſt, ac ambu- D
latura, dextrum pedem priorem mouet: & cùm ſur-
recturа eſt, frequentius dextro, quàm ſiniſtro inni-
titur brachio: immò quòd & dexter oculus velo-
ciùs mouetur, quàm ſiniſter. Sed & venarum color
(idem ait) nonnihil ad hanc diſcretionem facere
poteſt, atque etiam pupillarum: nam in conceptu
maſculi tam pupillarum quàm venarum rubicun-
dior apparet color; nigrior verò in fœmellis. Lac e-
tiam fœminam gerentis dilutius eſt, & fluidius, vt
pote quod minus ſit concoctum: gerentis verò ma-
ſculum, magis craſſum, nec ita diluens, & magis
lucens: vnde cùm mulctum eſt ſuper ſpeculo, con-
ſiſtunt guttæ [illegible]ius, & quaſi orbem faciunt, qui quaſi
margaritam imitatur, vel granum hydrargiri, quod
argentum viuum nuncupant. Sed & cùm moueri E
fœtus in vtero incipit, ab eius motu poſſunt ad hoc
inſtitutum non parum facientia argumenta depro-
mi: nam plerunque validior ſolet maſculus moueri
in vtero, & ſæpius, quàm fœmella. Præterquā quod
aliquando poteſt (vt 5. Aph.) monuit Gal. ſecus cō-
Com. 42. tingere; quia quamuis maſculus calidior ſuapte na-
tura, & fortior, quàm fœmina: Aliquando tamen
ex aliqua alia occaſione à primo ſtatim ortu maſ-
culus fit imbecillis, & fœmina valida, vt & plus, &
fortiùs fœmina, minus verò, & languidiùs mouea-
A tur. Sed & ex loco motus id aliquo modo poterit
cognoſci; quia ſicuti plerunque in dextro vteri la-
tere procreantur maſculi, ita & cum fœtus moue-
tur ſecundum dextrum latus, ſpetandum eſt eum
fore maſculum: fœmina verò timenda, ſi in ſiniſtro.

De Abortu, eiuſque indiciis, & cauſis. CAP. XXI.

POST ſterilitatem abortus naturæ inſtitutum in
liberorum procreatione, ſubſtitutionéque im-
pedit: nihil enim magis mulier in hac re proficit, ſi
ferre conceptum factum nequeat, quàm quæ ſteri-
lis eſt; præter id quòd non parua incommoda, peri-
culáque in abortu ſubit, immo maiora etiam quàm
in recto, & naturali partu: & proinde non minus
pertinet ad medicum grauidis mulieribus opem fer-
B re, ſi timeant, ne abortiantur, quàm procurare, vt
reiecta ſterilitate fiant fœcundæ. Quare noſtri e-
tiam muneris in præſentia fuerit de abortu ali-
quem habere ſermonem, vt aliquam ineamus ra-
tionē illum deuitandi, cauendíque. Quia itaque ab-
ortus eſt intempeſtiuus, importunúſq; partus, nem-
pè cùm editur in lucem fœtus antè id tempus, quo
poſſit eſſe vitalis: [illegible]unc verò (vt Gal. primo li[illegible]ro in Com. 2
ſextum Epid. ait) præſertim Attici ἀμβλῶσιν Hip. Com. 1.
verò ἀποφθείρειν appellauere. Nunquam autem ſe-
quitur abortus, niſi aliqua cauſa accidat, quæ co-
gat vterum eiicere contentum fœtum. Cauſæ verò
C hæ aut internæ ſunt aut externæ. Internæ aut ab v-
tero occaſionē habuere: aut ab aliis partibus, cum
quibus conſentit vterus: aut ab ipſo fœtu. Externæ
cauſæ ſunt medicamēta aſſumpta, quę vim habeant
ciendi abortum, aut fœtum necandi, corrumpen-
dique: præterea vehementes motus, tā animi, quam
corporis poſſunt (vt quarto Aphor. tradidit Gal.) Aph. 45
occaſioni eſſe, cur mulier abortiatur, vt ſaltus præ- Com. 8
ſertim inter initia conceptionis concitatus, & con-
tentus curſus, ſublatioque alicuius magni oneris e-
ius viribus imparis, & quæcunque eandem cum his
rationem habent: motus verò concitati animi ean-
dem ferè vim habent, ſicut mœror vehemens [illegible]ti-
mórque magnus præſertim repentinus, vt quinto
Aphor. docemur. Vnde quædam ex intuitu repen-
D tino (vt ſecundo libro in tertio Epid. monet Gal.)
rerum horribilium deterritæ fœtum excuſſerunt,
aut perdiderunt. Sed & dolor, & nimia [illegible]ruditas,
item & nimia inedia ſubtracto alimento fœtui, im-
mo & victus immodicè plenior (vt ſenſit Hip. in li.
de Morbis mulie.) poſſunt eſſe cauſa, cur fiat abor-
tus: cibus enim, & potus nimius ſæpè, ſi frequen-
tiùs in his aberretur, abortum afferunt. Item ſi va-
pulentur immodeſtè grauidæ, aboriri facilè poſ-
ſunt. Status quoque, vel tempeſtates ad hoc non
exiguum poſſunt. Vnde Hip. tertio Aphor. eam ſen-
tentiam protulit, quòd ſi hyemem auſtrinam, & plu- Aph. 12
uioſam ver ſiccum, aquilonaréque exceperit, quæ
verno tempore pariture ſunt, ex leui quaque cau-
ſa abortiunt, vel ſi fœtum geſſerint, imbecillum, &
E vix vitalem partum edunt. Ab ipſ[illegible] vt[illegible]o vero cau-
ſa abortus petenda eſt, quando ex aliquo eius de-
fectu naturali, vel ex eiuſdem [illegible]iquo affectu præ-
ter naturam id euenit. Naturalis quidem defectus
eſt, quando vterus natura aut iuſto maior creatus
eſt, aut minor, aut denſior, ſpiſſioríque ſubſtan-
tia. Ex affectu autem morboſo in vtero contracto
accidit (vt tertio de Naturalibus fa[illegible] ſcribit Ga- Cap. 12
lenus) abortus quando inde fit, vt aut fœtus cor-
rumpatur, aut aliqua membranarum, quibus fœtus
includitur, diſrumpatur, aut vterus nimiū diſt[illegible]nda-
tur;

tur; & id genus affectus tanquam commune ſymptoma dolor ſequitur, qui triplici de cauſa concitatur, nempe aut ob nimium tumorẽ, aut nimiam grauitatem, aut morſum. Nam cum vterus diſtenditur, vt amplius nequeat ſuſtinere, dolor concitatur. Ita etiam cum illud pondus, quod ab eo geritur, vires eius ſuperat. Morſus etiam dolet, ſi quando mordax humor in membranis contentus, illis abruptis in vterum effundatur, ac illum mordeat, aut fœtus interemptus putreſcẽs reſoluatur in malos, & vitioſos humores, qui vteri tunicam pungant, & mordeant. Solet autem flatus in vtero interceptus, & retentus eum plurimum diſtẽdere. Interdum etiam ſanguinẽ ex ceruice vteri profluentem eſſe abortus cauſam dixit Gal. 2. lib. in 3. Epid. & præterea eryſipelas. An vero & inflammatio fœtum in vtero ſoleat perdere, Hippo. 5. Aph. tanquã dubium vna cum Gal. reliquit. Sed ſi acetabula, vel vaſorum vteri ora plena ſint mucoris (vt ibid. Hippoc. & Gal. tradidere) ſolet ſecũdo, aut tertio menſe fœtus eiici; quia præ pondere non poſſunt continere, ſed diſrumpuntur: nam humor is pituitoſus cauſa eſt, cur ora venarum, & arteriarum ſecundæ non poſſint cum oſculis venarum vteri (vt ſexto de Loc. affect. ait Gal.) probè cohaleſcere, & proinde facilius diſrumpuntur. Ex conſenſu verò vteri cùm aliis particulis poteſt abortus accidere, multiplici de cauſa: nam aut vi morbi fœtus interficitur, aut alimentum illi ex euacuatione ſubtrahitur, aut ex laboribus, & corporis agitationibus, ad quas adigit morbi moleſtia, fœtus excutitur: & febris vehemens (vt 4. Apho. ait Hippoc.) & quæcũque acutus morbus ſine periculo abortus (vt & Galen. 3. libr. Comm. in 1. Epid. confirmauit) & etiam vitæ eius, prægnanti superuenire nequit; quoniã ſæpius fœtus interficitur, tum quia morbo nequeant vires tenerioris fœtus reſiſtere: tum verò, quia morbus expoſceret tenuiſſimum victum, ſi mater ſit euaſura, qui victus ſubtracto alimento, fœtum facilè necabit. Profluuia etiã omnia tam ſanguinis copioſa, quàm alui abortum afferunt, cùm alimẽto inde defraudetur fœtus, vt tandem vel intereat, vel id quaſi poſtulans calcitret, & vincula diſrumpat, quibus vtero annexus eſt: ſiue modò profluat ſanguis ex vulneribus, vlceribúſue (ſicuti 2. lib. in 3. Epide. teſtatus eſt Galen.) ſiue ex hæmorrhoidibus, ſiue per menſtrua, ſiue per nares, ſiue ex ceruice vteri, vel ex quocunq; alio loco, modo immodica fiat profuſio. Ita etiam ſi alui fiat vehemens profluuium (vt 5. Aph. docuit Hipp.) mulier abortit, tum ex labore, dum ſæpius cogitur grauis mulier aſſurgere, tum vel maximè communi vacuationis ratione. Sed & teneſmus grauidam mulſionem excutians cauſæ ſæpe eſt, vt fœtus excutiatur: nam (vt 7. Aph. expoſuere Hipp. & Gal. in eo conatu, & contentione tẽti inteſtini in egerendo tũ vniuerſum corpus, tum vel maximè vterus, qui inteſtino annexus inſidet, plurimum laborat; nec modo teneſmus, ſed omnis vehemẽs labor (vt ibidem ait Gal.) poteſt eſſe abortus occaſio: nec non & dolor, & tandem omnis affectus, qui grauidas exagitans, eas reddit inquietas. His vero omnibus addidit Hippo. 4. Aph. quod quæ præter naturalem rationem macræ, & attenuatæ ſunt, neceſſe eſt abortiri, antequam reficiantur. Quod quidem (vt Gal. expoſuit) duplici modo fieri poteſt. Vel vt de illis ſit intelligendus Aphoriſmus, quæ cùm ex aliqua ratione præter naturam eſſent emaciatæ, & antequam reficerentur; grauidæ

Comment. 8

Apho. 41

Apho. 44

Comment. 4

Apho. 55. Comment. 30

Comment. Apho. 34. Comment. 27.

Apho. 44

A factæ ſunt: nam ſi ſint reficiendæ neceſſe eſt ſanguine matrem refici, quo fœtus alendus eſt: vnde poſtea rationi conſentaneum eſt, vt fœtus alimento deſtitutus corrumpatur. Alij verò, vt iidem teſtantur, aiunt Hippocr. voluiſſe ſignificare eas, quæ valde ſunt extenuatæ: hoc enim aiunt, ſibi velle id præter naturam extenuatæ, quia illæ, quæ præter modum extenuatæ ſunt, præſertim patiuntur aborſum. Non autem æquale periculum omnibus menſibus, quibus vtero mulieres gerunt, aboriendi: nam à primo vſque ad quartum, & a ſeptimo vſq; ad nonum facilior eſt aborſus: non æquè autem facilis intermediis menſibus. Quemadmodum enim B fructus inter initia, dum debilibus continentur capulis, facilius decidunt, ſi a vehementiori vento agitentur: vbi autem creuerint, valentius arbori annexi magis reſiſtunt: quando verò maturi, & abſoluti ſunt, adeo facilè cadunt, vt quandoque ſponte ſua ſine vlla externa occaſione deferantur: Ita fœtus & inter generationis initia, & vbi iam abſolutus eſt, facilè eiicitur; quod tum Hippocra. quarto Aphor. tum Galen. tertio in primum Epidem. expoſuere, quia inter initia, & ligamenta, quibus annexus eſt, imbecillia ſunt, & vniuerſum corpus molle: cum vero trimeſtris, aut quadrimeſtris eſt, minus affici poteſt, & magis ſeruatur, ac ita ſuɓinde ſequentibus menſibus: poſtremus tamen quaſi iam maturus fructus, facilè cadit. Signa verò futuri C abortus hæc referuntur ab antiquis medicis, præſertim verò ab Hippoc. quinto Apho. & primum, ſi prægnanti menſes fluant, præcipuè vero vltra primum, & ſecundum menſem (ait Hippocr.) fieri nequit, vt fœtus ſanus, & fortis ſit: vnde aut ſequitur abortus, aut editur partus infirmus, & malè valens: eodem quinto idem ait, ſi lac è mammellis grauidis profluat, indicio eſt infirmum eſſe fœtum: nam vtrobique, nẽpe & quòd menſes profluant, & quod lac id euenit ex imbecillitate fœtus modicè attrahentis, & conſumentis alimentum: vnde & ſententiæ hæ intelligendæ ſunt cùm copioſum ſit menſium, & lactis profluuium, quando adeo copioſum lac ad mammillas confluit, vt ſpõte ex eis profluat, D & menſes adeo copioſi fluunt, ſicuti quãdo in vtero non habebat mulier. Ad hoc etiam caput pertinere videntur, quæ ab eodem Hipp. eodem lib. referuntur quod ſi mammæ prægnanti ſtatim demacruerint, manifeſtum ſubeſt periculũ abortus: nam aut defectum ſanguinis, quo erat alendus fœtus ſignificat, aut quod natura ſpiritum, & ſanguinem deorſum mittit; vt fœtum, quem vterus non poteſt amplius ſuſtinere excutiat. Addit autẽ Hipp. quod ſi grauida geminos in vtero habeat, ſi altera mamma demacreſcat, fœtus illius partis, ex qua mamma emacruit, excutietur: maſculus quidẽ, ſi dextra mãma, fœmina verò, ſi ſiniſtra: vterque, ſi ambæ. Sed & quibus inditiis deprehendi poſſit fœtũ eſſe mortuum in li. de Superfœtatione expoſuit Hipp. nam E ſi dum mulier modò in dextrum, modò in ſiniſtrũ latus ſe vertit, percipiat pondus quoddam quaſi lapidem quendam delatum lateri, in quod ſe vertit incumbens, ſignum eſt mortuum eſſe fœtum, qui fertur quocunque ſe mulier conuerterit. Sed & fæmora emortuo fœtu frigent. Venter etiã, qui prius cum vniuerſo corpore erat diſtenſus, concidit. Si etiã initãte partu mulier concauos oculos habeat, faciem verò, & pedes tumidos, ſicuti habent, qui hypoſarca laborant. Si etiam (ait idem) auriculæ, & ſummæ nares albicent, & labra liuant, aut

Comment. 1. Comment. 30

Apho. 60. Apho. 52.

Aph. 37. 38 & 53.

grotes: rariſſimè enim his temporib. hæc admittere mulieres volũt, aut hac de cauſa medicũ adeunt.

Qua ratione ſuccurrendum ſit mulieribus poſt abortum, ac quomodo poßit mortuus fœtus excuti. Cap. XXIII.

QVIA abortus eſt quidem partus intempeſtiuus, & minimè naturalis, quo fœtus ante tempus a natura ſtatutum in lucem editur, aut viuus, aut mortuus; ſemper tamen ſaltem, qui nõ ſit ſuperſtes futurus: Inde fit vt eiſdem omnino incõmodis, ac periculis expoſita ſit mulier ex abortu, quibus eſt etiam a partu, vel lõge etiam maiorib. quoniã (vt Hip. in lib. de Morb. mulier. teſtatus eſt) abortus multo grauior eſt partu. Cui ſententiæ & ratio conſona eſt, cùm partus naturalis quidẽ ſit abortus B vero fieri nequeat ſine aliqua vi, aut ab interna, aut ab externa cauſa naturæ illata. Quamuis autẽ multa & quaſi innumera ſint mala quæ poſſunt tam parientibus, quam illis, quæ faciunt abortum, accidere, ſi particulatim omnia perſequi velimus; quia tamen ea omnia in tria tãdem capita referri poſſunt, quæ tanquam cauſas, & initia reliqua omnia ſequuntur: ideo breuitati ſtudẽtes de his tribus præſertim verba faciamus; vt pote ad quæ ſemper medicum oporteat reſpicere, quando illi opus eſt aliis occurrere. Tria vero capita ſunt; quoniã ▪a in partu ſicut in abortu, oportet primũ fœtum excuti cum reliquis, quæ ad fœtum pertinent, ſicuti membranæ, quibus erat fœtus inuolutus, quæ à noſtris ſecundæ, vel ſecundina dicuntur Græcè verò χόρια, C vel ὕστερα: Deinde vero excernendus etiam eſt vitioſus, & excrementoſus humor, qui per plures dies ſolet in puerperis excerni, à quibus expurgatæ mulieres ſicuti ſanæ mox degere ſolent: ita quando detineatur, grauiſſimis morbis (vt alibi diximus) ſolent eſſe expoſitæ: & à noſtris puerperia, à Græcis autem λοχεῖα dicuntur. Aliquando verò tantum ſequitur ſanguinis profluuium, vt ad extre..a pericula mulierem adducat, cum non modo, quod vitioſum ſit; profluat; ſed & ſanguis, & ſpiritus, quæ ſunt fundamenta caloris natiui, & vitæ quo fit, vt aut retineantur, quando partus infeliciter ſuccedit, quæ eſſent excernenda, aut ea excernantur. quæ non eſſent excernẽda. Retinentur au- D tem aut fœtus, ſi mortuus ſit, & ſecundæ, aut puerperia, Excernuntur autem non excernẽda, quando ſequitur nimia ſanguinis profuſio, vt ſæpe ad virium caſum res perueniat. Vnde iſtius quidem incommodi comes eſt ſymptoma, quod commune eſt cuicunque immodicæ vacuationi, præſertim verò ſanguinis. Sed retentionem tam purgationum puerperiorum, quam ſecundæ & emortui fœtus varia, & plurimum verenda ſequuntur ſymptomata, vt ſtrangulatio, ſyncope; dolor capitis, delitia, poſſunt & epilepſię & interdum ſopores, & quæcunq; præterea mala poſſunt ſequi conſentiente capite, vel corde, vel ventriculo cum vtero, præſertim ex E vitioſis exhalationibus ab his retentis rebus elatis ad alia viſceta, vt prætercam dolores, & multa alia id genus mala. Nam eadem, quæ & ſuppreſſa menſtrua ſequi ſolent, ſuppreſſas poſt partum purgationes, ſecundamq;, & fœtum emortuũ ſequi conſueuere, ſed longe grauiora, & deteriora ſicut & longe peior eſt natura horum excrementorum quam illorum, vt in capite de menſium ſuppreſſione ex Gal. ſententia expoſuimus, imprimis verò quando corrupta putreſcente incipiunt. Sed de aliis quidem, A nempe de ſuppreſſis purgationibus poſt abortum, vel partum non eſt, cur in præſentia longiorem habeamus ſermonem, itemque & de nimia ſanguinis profuſione, cum eadem ſit ratio his occurrendi, quę & ſuppreſſis menſibus ac menſtruorum immodico profluuio, At de ratione ea duntaxat agemus, qua fœtus mortuus ſit excutiendus, hoc enim in abortientibus, quàm in parientibus, frequentius ſolet euenire: vnde hoc loco de hoc imprimis agemus, de eductione verò, vbi de iis, quæ parientibus ſolent contingere, verba faciemus. Multa itaque ſunt ingenia, quæ ad excutiendum fœtum mortuum medici tum ab experientia, tũ a ratione docti cõmenti ſunt: nam quia adhoc plurimum corporis cõcuſſio, & agitatio conducere deprehenſa eſt: ideo ali- B quando, ſi tales ſint vires, vt hæc ſufferre poſſint, faciunt medici, & obſtetrices, vt curram, ſaltẽ mulieres ex aliquo ſublimiori loco, ſicuti ex ſcamnis, ex ſcalis: alii ſub alis ipſas apprehenſas ſuſpendunt, & concutiunt. Priſcis temporibus (vt Hip. in lib de Morbis mulierum literis proditum reliquit mulierem ſuper lectulo ſupinam collocatam faſcia valida, vel molli loro ligabant ſecundum pectus & manus, reductis tamen cruribus, ſed illam pedib. continebãt, deinde ſubiectis ſarmentis lectum ita parabant, vt ad caput ſublimis quidẽ eſſet, decliuis verò ad pedes, ac duos viros paratos habebãt, qui pedes lecti, qui ad caput ſunt apprehenſos, æquabiliterque ſuſpenſos concuterent, cauebant tamen, ne dum concuterent, pedes lecti inferiores ad terram C prolabentes tangerent, Conſueuerant tamen illi mulieres prius (vt ibidem docuit Hip.) multa aqua calida lauare & id non citra rationem; vt pote quia prodeſſe non parum huic negotio poſſit cum laxet, & molliat partes illas vt facile poſtea aperiãtur, & fœtus deſcendere, ac tranſire poſſit: quãuis his temporibus adeo balneæ in mulieribus noſtris parum in vſu ſint, vt quam maxime in puerperis timeant vſum aquæ, etiam calidæ. Sed (vt ille tum loco nuper citato, tum vero 5. Aph. docet) ſternutationes quoque vi excitatæ ad excutiendum & fœtum, & ſecundas maximã vim habent, quæ dum concitantur, docuit Hip. nares eſſe apprehendendas, ac vna cum ore eſſe cõprehendendas, vt maior fiat in ſternutando concuſſio, & violentior ſpiritus expulſio. Com. 35.

D Nec ſolum his tanquã inſtrumentis oportet vti ad excutiendum fœtum mortuũ, & ſecundas, verum & medicamentis, quæ & ipſa non parũ poſſunt ad hęc poſt abortum educenda. Gal. itaq; 6. de fac. ſimpl. med. imprimis laudat ſabinam: ſeptimo verò eiuſdem operis radicem maioris cẽtaurii potui datam, pręterea verò matronalis à latinis violæ appellatæ, a Græcis λευκοΐου decoctum, itémq; earundem ſemen duarũ drachmarum põdere acceptum, itidem & calamenthum: ſed octauo eiuſdem radicem filicis tritam ac põdere quatuor drach. datam ex mulſa bibendam, præterea & myrrham commendauit. E Horum autem quæcunque, vel ſaltem pleraq; non ſolum comeſta, vel bibita conferunt: ſed inferius ſi ſubiiciantur, aut ſuffiantur, plurimum facere poſſunt. Nam ſi lupini, & mirrha commiſceantur, ac melle excepta ſubiiciantur, efficax remedium erit: thimi etiam vſus, & (vt Dioſcorides teſtatur) dictamni Cretenſis magnam in his vim habent, ſiue potui dentur, ſiue ſubiiciantur, ſiue ſuffiantur. Idem etiam affirmat, chalbanum roſaceo, & mirrha mixtum, ſi bibendum dederis, plurimum eſſe efficax remedium, ſicuti etiam eſt radix tuſſilaginis potui ex

A mulſa data. Refert prętereà idem, quoſdam affirmare, quod lac canis primiparæ, ſi bibatur, vim habeat mortuos fœtus excutiendi. Hip. verò in lib. de Nat. muliebri ait vim inſignē habere in hũc vſum chalbanum ad oleæ magnitudinem, ſi teratur, ac oleo cedrino ſubiiciatur: ſi etiam accipiatur dictami, quantum capi poteſt, illique addantur dauci cretici ſeminis, & nigellæ ſingulorũ drachmæ duæ, quæ omnia terenda ſunt, ac iſtius medicamenti ex vino albo bibendum dari voluit, quantum morbi vis ea poſcere viſum fuerit. Qui præterea & hoc addit, quod ſi fœtus vi frigoris fuerit pernecatus, vt quandoq; ex flatu venti gelidi ſolet euenire, plurimum confert, ſi accipiamus croci triti drach. eámq; adi-B pe anſeris exceptam in vterum ſubiiciamus: cui & hoc medicamentum percommodum eſſe dixit, quod fit ex coniza, menta; melle, & reſina ſimul tritis, ſi ea odorato vino aut paſſo bibatur. Addit etiã, quod ſi fœtus mortuus iam putreſcens intumuerit poterit mulieri laboranti opem ferre hoc medicamentum, vt accipiantur ſucci marubij, & apij, & lintheolo percolentur, roſaceique hemina illis addatur, adipiſque anſerinæ quarta pars, atque oboli tres reſinæ ea oleo liquefactæ, ac omnia ſimul miſcenda infundendáque inferius, ſuſpenſa muliere in pedes, vt tamen diutius, poſt quam fuerit demiſſa, taceat & quieſcat. Sunt & multa alia, quæ tanquã in hunc vſum valēria narrantur, in quib. eſt parietaria C vino trita, refertur & hoc medicamentum tanquam potens, & efficax, ſi inferius ſubiiciatur, quod accipit ſciſſilis aluminis drach. vnam, veratri nigri obolos tres, atque hæc trita vino nigro ſunt excipienda, vt glans inde confici poſſit, quæ intro propellēda eſt, donec fętus putridus totus eacat. Fit etiam cataplaſma, acceptis calamo odorato, & interiori parte cucumeris ſylueſtris, ac illis ex anſerino adipe tritis fit medicamentum vmbilico, & pectini imponendũ, cuius etiam portiuncula ea lana poteſt vtiliter ſubiici. Quam plurima etiam à Dioſcoride referuntur, quę in hunc vſum vtiliter poſſunt deduci, vt iridis radix excepta, & in glandis modum ſuppoſita, cinamomum & epotum, & ex mirrha ſuppo-D ſitum, mirrha cum abſinthio, & ſupinorum cremore, vel ſucco rutę admota, bdelium, & æſipus ex vellere impoſita, caſtoreum ad drachmas duas cum pulegio epotum, item pediculus foliorum hederæ nigræ melle illitus, & impoſitus, præterea radix gētianæ, ariſtolochia longa, ſi bibatur, præſertim verò cum pipere, & mirrha, itidē & tum ipſa, tum rotunda ſuppoſita non parum virium habēt, quemadmodum & ramenta radicũ maioris centaurij, eiuſq; ſuccus, cum ſubiiciuntur: ſemen etiam violæ luteæ, quam matronalem latini nuncupauere, ſi pondere duarum drachmarum ex vino bibatur, aut ea melle ſubiiciatur, non parum efficax medicamentum eſt: E ita & ſeſeleos ſemen radixq; potui data: chalbanum vero & appoſitum, & ſuffitum: ammoniacum etiam potum, chamædriſq;, & marubium, artemiſiæ quoque decoctum, ſi in eo deſideat mulier, pini etiam cortea ſuffitus, pulegium, dictamúmq;, tum appoſita, tum ſuffita, ſicut ſabinæ folia: valent etiam decocta thymi, ſaturei: chamæmeli quoque radicibus, folijs, floribuſque, & in potu & in ſeſſionibus vtiliter poſſumus vti: paſtinacæ etiam ſylueſtris radix appoſita nō parum prodeſt: ſed & radix erythrodani impoſita, ſicuti & heliotropij folia trita & in vniuerſum quæcunque faciunt ad menſes prouocandos, præſertim verò, quæ fortiora ſunt, poſſunt in hunc vſum venire. Auic. theriacam diateſaron laudat, Iuniores verò medicamētum id laudant, quod deſcripſit Nicolaus, & appellauit antidorum hæmagogum, quaſi dicas ſanguinem educens, & in euocandis menſtruis potens eſt cum potui datur, vel deuoratur. Multorum verò compoſitorum medicamentorum auctores meminere; ſed quia omnia fere ea prædictis ſimplicibus conficiuntur, ideo ne nimium temporis cōteramus, non ea particularim recenſebimus. Verum ad aliud tranſibimus, cuius omnes fere mētionem fecere: illud autem eſt quod interdum nullis auxilijs, quæ ad materiam medicinalem pertineant fieri poſſumus voti compotes, nempe vt mortuus fœtus educatur: quare ſit neceſſe ad tertium medicum inſtrumentum tranſire, & manuum ope fœtum extrahere, cuius ratio vniuerſa cōſiſtit in prudenti, & diſcreta, faciliq; obſtetricis, aut chirurgi opera: de cuius ratione, & modo licet multa à diuerſis medicis, tum latinis, & Arabib. tum vero Græcis dicantur, nos tamen ea prętertim in præſentia exponemus, quæ ab Hip. in lib. de mulierum Morbis fuere literis prodita. Cum itaq; facilior partus tum à pariente occaſionē habeat, tum vero à partu, hoc eſt à fœtu edendo in lucem poſſunt quidem ea, quæ in pariente debent deſiderari, eſſe in edendo fœtu viuo, vel etiã mortuo, quorum pręcipuum ſunt vires eius valentes: non poſſunt tamen ea, quæ in fętu requiruntur. Nam quoniam nihil minus vtile eſt robur ipſius edendi fœtus, quod quidem in mortuo nullum eſt, ideo de hoc nulla facienda mentio. Multi tamen momenti eſt eius ſitus vel figura, tam in naturali, & viuo partu, quàm in mortuo. Figurã autem, vel ſitum voco, quando aut rectus offertur ori ipſius vteri, vel tranſuerſus, vt quando quaſi duplex, vel in latus: nam aliquando nates primæ offeruntur, vt ferè neceſſe ſit; vt duplicetur inflexus fœtus: interdum manus, & brachium exeunt: nonnunquam pedes. exitus verò facilior, & naturalis magis eſt, quãdo in caput exit. Quo deinde fit, vt ad obſtetricem, vel chirurgum pertineat procurare, vt conuerſus mortuus iam fętus in caput educatur: vnde cùm aliter fertur, quã in caput difficilis fit eius excuſſio. Quare docuit Hippoc. mulierem ſupinam eſſe conſtituendam, clunibuſque molle aliquod ſubiiciendum eſſe, vt illæ ſimul cum pedibus, & crurib. ſint capite ſublimiores, quo poſſit fætus repelli facilius, & in caput conuerti: quod ſi fiat, mox ſubtracto eo, quod clunibus ſubiectum fuerat, capiti ceruicalia ſunt ſupponenda, vt corpus decliue ſit; nam ita muliere collocata facilius fætus excidit. Verum ſi partus nequeat dirigi, manus autem, aut pes extra procidat, totum id, quod extra prominet, quam maximè ſupra fieri poteſt, abſcindendum eſt. Vt tamen prius & memores ſimus præcepti Hippoc. in libr. de Extractione fætus mortui: nempe caput mulieris linteo contegendum eſſe ne ram horrendo ſpectaculo deterreatur. Præciſa autem prominenti particula, iterum tentandum eſt, vt repulſus ſenſim fætus in caput dirigatur, pręciſis tamen vnguibus, ne lædatur eis vterus intromiſſa manu; quę tamen vbi prius, aut ex aqua madida, aut lubricìſſimo aliquo cerato, vel oleo illita fuerit apprehenſum partum leniter attrahat, ſi ille quidem facilè ſequatur: ſin autem, procurandum erit, vt caput ſaltem extrahatur: ita enim in lib. de Superfætatione conſulebat Hipp. Et quanuis quidam fuerint, vt idem teſtatur in lib. de mulierum Morbis, qui caput tunc findere ſcalpro, & confringere conſueuerint:

iucuerint : tenaculæ vſum declinantes, atque mox oſſa paulatim extrahere. Hippoc. tamen non admoduni hoc probatur, ſed magis, vt caput extrahatur integrum ſi id fieri poſſit: alioquin enim cum integrum nequit, & ipſe infringi cõſulit. Ita autem educendum eſſe ait in lib. de Superfœtatione, nempe vt inter caput fœtus, & os vteri manus immittatur, ac digito mentum perforetur, itaque paulatim caput extrahatur, vel pollice caput abſcindatur, extrahaturque: verùm vt hoc fiat, oportet vnguem pollicis talem eſſe, vt longior, & ſolidior & eo modo formatus ſit, vt id poſſit præſtare: poteſt tamen & vnco apprehenſum extrahi, quo extracto eodem modo & cætera poſſunt extrahi. Sed antequam reſcindatur caput, vel alia pars, ſi in caput ſit fœtus conuerſus, experiri oportet, poſtquam in iugulum inſertus vncus fuerit, ſi paulatim, & leniter primũ attrahendo, deinde fortius poſſit vniuerſus educi, ſi ſequatur tractus: ſin verò caput primum abſciſſum educendum, deinde a ſcapulis manus reſcindendæ, & extrahendæ, poſtea coſtæ confringendæ, & cum ſcapulis extrahendæ: ſed cauendum, ne incidatur venter, ne effluens ventriculus cum inteſtinis, & ſtercore, operationi ſit impedimento, eam reddens difficiliorem: niſi ſi quando adeo prę flatu intumuerit, vt ęgrè elabi poſſit, tunc enim erit perforandus, vt effuſo ſpiritu, factus gracilior faciliùs poſſit educi. Monuit præterea idem Hip. in lib. de Morbis Mulierum, ſi aliquãdo operator ſit ſcalpro vſurus ad fœtum intus concidendum, præſtare, vt eo potius adunco, quam recto vtatur, & dum intromittit, vt id faciat recta cuſpide digito, atque ita tentet, ne vterus a cuſpide lædatur, ſaucieturque. Neque illud etiam pręterea omittendum eſt, cuius idem in lib. de Extractione fœtus mortui ſcripſit: nimirum vbi fuerit fœtus extractus, locos multa cal da fouendos eſſe, & liniendos oleo, & id quidem ad dolorem, & moleſtiam illatam ex ea operatione leuandam, quodq; mulier iaceat & leuiter pedes moueat, ne irritentur particulæ ex importuno motu. Mox vero & id conſulit, vt mulier vinum album, calidum, dilutum tamen, bibat: nam & dolorem lenire poteſt, laxaréque, & aperire. Laudat præterea potum cõfectum ex vino, reſina, & melle dilutis. Sed in his non immoremur amplius.

De ratione opem ferendi illis, quæ difficilẽ partum habent

CAP. XXIIII.

SI quis rectè, & ex ratione ſuccurrere voluerit mulieribus, quæ difficulter pariunt, illi prius opus eſt nouiſſe, quib. de cauſis facilis & quibus difficilis fiat partus, vt vnicuiq; earum, pro vt earum ratio expoſcit, occurrat: vnde & de his priorẽ quidem ſermonem habebimus, hoc tamen primùm tanquam fundamento conſtituto, quod a Gal. 3. de Facul. natur. fuit expoſitum, nempe quod partus eſt opus naturalis facultatis expultricis, quæ tunc demum nititur fœtũ expellere, quando illum amplius ferre nequit, quia nimirum ab eo offenditur. Multiplex verò ratio eſt, cur iam offendatur: primum quidẽ propter molem: iam enim adeo creuit, vt amplius extẽdi vterus minimè toleret: deinde verò ob pondus, quia iam adeo illi grauis eſt, vt vires eius ſuperet: tertio mordacitate; nã multi vitioſi humores, dum in vtero gerit mulier, in mẽbranis recluſi congeruntur, qui, dum in illis continentur, nullam afferunt moleſtiam, verùm illis diſruptis, ac in vterum effuſis mordetur, & vellicatur vterus, quo fit, vt ad expellendum moueatur. Hippocratem etiam A laudat Galenus, qui dixerit, quòd vehementiſſimis motionibus fœtus ſuccedit partus naturalis: quia cùm vehementer quaſi calcitrans mouetur, & ſe agitat, membranæ dictæ diſrumpuntur, vt ille in lib. de pueri Natura literis prodidit: ſe autem tunc præſertim mouet, agitatque, cum alimenti indigus eſt: cum enim quo maior fœtus, eo & pluri egeat alimento, quando adeo creuit, vt mater nequeat amplius tantũ ſanguinis illi ſubminiſtrare, quãto eget ad alimentũ ſui corporis, moleſtia affectus, incipit ſe dimouere, ex quo fit, vt, licet rariſſimè, decimum menſem mulier prægnans poſſit excedere; aliquæ tamen ſerius, aliæ tempeſtiuius naturali partu fœtum in lucem edũt; & hoc inde occaſionem habet, quòd aliquæ aut ſuapte natura, aut alia de cauſa ſan- B guinem, quantus illi ſatis ſit, fœtui facilè ſubminiſtrare poſſunt, aliæ ſecus, maturius enim pariũt, quę in vtero minus, tardius verò, quę plus ſanguinis continent. Vnde & primiparæ, vt pote in quibus minus ſanguinis ad vterum confluat, tempeſtiuius pariũt: & hac etiam de cauſa, quibus menſtrua fluunt, illæ pauciſſimum lac habent. Huic tamen fundamento & illud addendum eſt, quod quamuis partus ſit proprium facultatis expultricis opus, fœtum tanquam rem lædentem expellentis, non parua tamen intercedit differentia inter expulſionem vteri, cum cætera, quę verè excremẽta ſunt expellit, vt eſſent menſtrua, molæ, & id genus reliqua, & eam, quę in vero, & naturali partu ſit: quia cum cætera excrementa C excernuntur, quæ inanima ſunt, vniuerſa ferè vis eſt in vtero, & in expultrice eius facultate, ea vero, quę expelluntur, nihil in hoc agunt, niſi quod mouentur, niſi quis iuuare contendat quatenus grauia, vel fluida ſunt, ſed hoc nihil ad noſtrũ inſtitutum: nam ea generalis quædam & nimis communis ratio: fœtus verò, qui viuit, & facultatem eam à natura; & ab anima, qua pręditus eſt, habet, vt ſe etiam mouere poſſit, diſruptis (vt ait idem Hip.) mẽbranis quaſi è vinculis erumpens, dimouet ſe, & ſuum exitum accelerat, quaſi adiuuans vteri facultatẽ ad expellendum, vnde & viuus fœtus, & qui fortis eſt, facilius plerunque, quàm mortuus, & imbecillis in lucem editur: & rectè dictum eſt à Gal. 5. Aph. quod ad bonum, & facilem partum opus ſit fortitudine D vtriuſque, nempe grauidæ mulieris, & fœtus, quodque mulieres, quæ, dum in vtero gerunt, ſæpius detinentur febribus, ſolent grauem partum, & non ſine periculo aut matris, aut infantis, edere, & quandoque vtriuſque: cum enim ambo longiori laborauerint tempore, non poſſunt vires admodum robuſtas habere. Sed & prudenter etiam videtur Galen. 1. de Symp. cauſis grauidas monuiſſe, ne ita, vt plęræque, conſueuere ſe cibis his expleãt, qui prauum ſuccum generant: nam præter id, quòd inde magis ſunt morbis expoſitæ, hoc etiam illis ſolet accidere, quòd vbi fœtus ſit grandior, & quartum mẽſem excedit, cùm pluri egeat alimento, nec bonus qui multus in iis eſſe non poteſt, quæ malis veſcuntur E cibis, iam ſatis eſſe queat, cogitur malo vti alimento: vnde fit, vt deinde vitioſiorib. ſuccis redũdãs, maiorem contrahat intemperiem imbecilliórque tandem euadat. Et hac fortaſſe etiam de cauſa grauidæ, quæ tempore, quo habent in vtero, veneri indulgent, difficiliorem (vt teſtatur Hip. in lib de Superfœt.) partum ſolent habere. Quamuis autem ad facilitatem partus duo hæc maximam vim habeãt; tamen & alia quædam his accedunt, quæ non exiguum & ipſa momẽtum in hac re habent, quorum

aliqua ex parte matris ſe tenent, alia ex parte infantis. Ex parte quidem matris ea ſunt, quæ ad vterum pertinent, quæque ad dolores, qui parientibus ſolent accidere. Ad vterum quidem pertinet eius anguſtia, præſertim oris eius, vel ceruicis nam difficilior eſt partus, vbi maior eſt iſtius particulæ anguſtia, difficiliorq; eius diſtentio. Poteſt autem occaſionē habere hæc aoguſtia, aut ex propria vteri ratione, aut ex ratione aliarum partium, quæ illi viciaæ ſunt, Ex propria quidem vteri ratione hoc fit, quandoq; ex ipſa natura, vt ſi à principio ſui ortus ita anguſtus, & paruus ſit genitus vterus, & hac de cauſa ſolent primiparæ difficiliorem partum habere: nam in illis plerunq; anguſtior eſt vterus: poſtea enim ſemper magis ampliatur: quandoq; verò ex aliquo affectu, ſicuti ex nimia eius ariditate contrahēte, aut ex importuno frigore dēſante, aut ex conſolidatis vlceribus inducta nimitū duriori cicatrice, aut ex aliquo tumore præter naturam ſuborto in vtero, vel ceruice eius, aut fiſſura, aut venis hæmorrhoidalibus, aut quia fuerit nata mulier clauſo meatu vteri, & adhibito chirurgo inciſa mēbrana, quæ erat inducta, neque tamen, quantum expediebat, fuerat reciſa, aut quia mulier nimis obæſa, & pinguis ſit. Sed & dolorum vehementia difficilem ſoler facere partum; quia mulier impatiens eorum eſt, vnde hac etiam de cauſa primi partus difficiliores ſunt, magis enim mulieres, quæ non ſunt vehementib. his aſſnetæ eos timent, atq; minus eos ferre poſſunt, ſicut & illæ, quæ non admodū fœcundæ ſun trariuſq; (vt ait Hip. in lib. de Nat. pueri) parere ſolent. Ratione verò vicinantiū partiū fit pariendi difficultas, ſi ab illis vtarus, aut eius ceruix comprimatur, ſicuti ſi veſica, aut copia vrinæ intumuerit, aut ex contracto aliquo tumore pręter naturam aut inteſtina ſint duro referta ſtercore, aut præter naturam, ex aliquo tumore; aut ex hæmorrhoidibus intumeſcerent, (vt ait Auic.) ſi mulier ſuapte natura ſtricta ilia habuerit. Ex parte autem fœtus fit facilitas, aut difficultas partus, aut ratione eius propria; aut propter ea quę ad ipſum natura pertinent, ſicut eſt ſecundina quæ propter fętum genita eſt, & dum in vtero continetur, illi adeo connexa eſt, vt quaſi pars eius cum eo creſcat, & alatur. Ex fœtus ergo ratione fit facilis, difficilis ve partus, vel ratione ſexus: quia (vt teſtatur Auic.) facilior eſt maſculi quàm fœmellæ partus; & hoc vel quia fortior vel quia calidior eſt tam vterus, quàm fœtus: Vel ratione magnitudinis; quia cum vel prægrādis eſt fœtus præſertim vero caput, vel nimis etiam gracilis eſt fœtus, difficilior eſt eius exitus: facilius autem cum mediocris: nam quæ moderata ſunt omnia magis familiaria, & amica naturę, grandior difficilem quidem exitum habet propter anguſtiam meatus: minimus vero quia male altus eſt, & ideo infirmior; præterea vero quia in exprimendo noo ita illi vterus accōmodari poteſt propter paruitatē: ita namque & in aliis videmus; ventriculus enim difficilis eſt ad vomitum, cum vel immodice plenus eſt, vel minimum quidpiam eiiciendum eſt, ita & inferior aluus. Vel ratione etiam figuræ vitiatæ, ſicut ſi biceps eſſet fœtus, vel ſimilem aliam vitioſam haberet conformationē difficilem ad excretionem: Vel ratione numeroſi fœtus, cum enim plures in vtero continētur fœtus, aliquando difficilior fit eorū partus aliquando enim non ſolum gemini vel tergemini, ſed plures etiam continentur. Vel ratione modi aut ſitus, aut figuræ, ſecundū quam in partu ad exi-

A tum mouetur fœtus: naturalis enim fa[illegible] eſt, vt in caput conuerſus feratur partus: [illegible], ſi aut in pedes, aut in manus, ſi non rectus ſed [illegible]ſus quocunq; verſus feratur, adeo grauior, & difficilior fit partus, vt plerunq; (ſicut teſtatur Hip. in lib. de Nat. pueri, & de Morbis mulierum) aut mater aot puer, aut vterque ſimul pereunt. Fit vero ratione ſecundinę partus difficilior, quando illa adeo dura, & craſſa eſt, vt à fœtu tēpore partus nequeat diſrumpi, vt inde quaſi vinculis quibuſ[illegible]am explicatus liberius moueri poſſit, interdum tamen ante pariendi tempus abrumpitur, ac humiditates inde effluunt, vt poſtea quo tempore eſſet ede[illegible]us partus, ex ariditate fiat partus difficilior. Se[d] non de-
B ſunt interdum & cauſæ externæ ex earum numero, quæ procatarcticæ à Græcis, primitiuæ [illegible] noſtris iunioribus dictæ ſunt, non exiguā vim habentes ad difficiliorē partum reddendum. Nam temporib. frigidioribus, frigidioribúſq; re[gio]nib. fit aliquando difficilis partus: in illis enim ſol[e]t quandoque venter inferior inflari, quo deinde additur parienti difficultas, niſi mulier ante pręſcriptum tēpus pariendi ſe rectè ab incommodis f[r]igori[s] cuſtodiat. Ab æſtuoſis quoque, & nimis calidis temporibus, locíſque fit difficilior partus, quia [v]ires facile diſſoluuotur a nimio calore, & grauida infirmior redditur, & ineptior ad ferendos l[a]bores partus. Addit pręterea Auic. quod aliquādo ex impruden-
C ti vſu rerum bene olentium, ſicut ſunt ea quæ aromaticum odorem ſpirant, dum ea ol[f]acienda, vel reſtaurandorū ſpirituum & recuperādarum virium cauſa, offeruntur, fit partus difficilior: nam hęc vterum ſurſum attrahendo, addunt diffic[u]ltatem parientibus. Vnde idem monet, [v]t grauidæ ſi aliqua neceſſitate cōpulſæ ſicuti propter ſyncopen his vti voluerint, parce illis hac ipſa de cauſa vtantur Sed & importunus rerum aſtringentium vſus, quando illis aut ob euitandum, abortū, aut alia de cauſa immodicè vtimur poteſt incommodum, & difficilem partum efficere. Partus autem difficultat[em] in[ter] præ[te]r vitę periculum, quod tum infanti, tum matri [i]mminet; alia quoq; oonnunquam ſolent incōmoda [ſ]e-
D qui: nam ex multo conatu, & multa expreſſione [d]iſtēſum peritoneū diſrumpitur, præ[ſe]rtim verò prope vmbiculum, vbi à cordis tranſuerſorum m[u]ſculorum vētris ſolutiō eſt: interdum ver[o] & ad inguina: vnde exeuntibus inteſtinis, ac ea parte abdomen impellentibus, fit ibi quaſi ramex. Addit autē Auic. quod interdum rūpuntur ne[r]ui ex ea multa diſtentione, lacertique, vt inde p[o]ſſit ſequi conuulſio; hoc tamē raro fit neq; memini id quo tempore feci medicinam, alicui eue[ni]ſſe. Quib. in hunc modū expoſitis, oon erit admodū difficilè eorum rationem inire, quę cōmoda futura ſunt, vt facilior ſit partus: nā ſicut quæcunq; poſſunt imbe[cill]as vires aut mulieris, aut fœtus reddere difficiliorē poſſunt partum efficere: ita & ea omnia declinādā ſunt
E vt eſus earum rerum, quæ malos cibos procreant, nimia abſtinentia à cibo, vſus vēereus, ægritudioes præſertim longiores: quæ vſque [ad] tempus pariendi pertinent, & id genus reliqua omnia, quorū paulo ante fuit facta mentio. Præterea vero multa ſunt quæ adminiſtrara, & molita tum à medico, tum vel maximè ab obſtetrice peritis & prudentibus non parum prodeſſe poſſuot ad facilem partum pr[ocu]randum. Nam ob[ſ]eruatis diligenter ſig[nis], quib[us fa]cilè poſſit tempus cognoſci inſtantis iam partus, oportet ſe accingere ad opem parturiēt[i] mulieri diligenter

ligentet ferendam. Signa vero partum præcedentia
aut omnino, aut ſæpiſſime ſunt ea quæ ab Hipp. re-
feruntur in lib. de mulierum Morbis, nimirum gra-
uida crebrius ſpirat, doler ſecundum lumbos, & id
quia a fœtu percutitur ibi mulier: interdum vero &
cordis dolore excrutiatur, vẽtre videlicet maximé-
que vteto compreſſo ab ipſo fœtu; neque tamen
ſtatim his ſignis apparentibus, ac doloribus incipi-
entibus, in ſella collocanda eſt parturiens mulier,
immo (vt monuit Gal. 3. de Natur facul.) prius tra-
ctandum eſt os vteri à perita obſtetrice, ac obſer-
uandum, quando ſe illud paulatim aperit: nam pri-
mum quidem hians deprehendetur, vt digitum pa-
rum obſtetricis poſſit admittere, mox vero etiam
plus, neq; poſt multi tẽporis interuallum magis ad
B huc aperrum hiſcit. Vbi ergo eo patet, vt cõmodè
videatur fœtus poſſe egredi, tunc demũ ſurgendum
eſt ac in ſella collocanda mulier eſt, atq; præſto ſit
obſtetrix, quæ ſedentem mulierem, & parturiẽtem
adhorretur, vt paret ſe ad ſtrenue expellendum fœ-
tum: interim vero illa cootinenda eſt, & hortanda
vt dolores ferat patienter, ne aliquando eorum im-
patiens, & importune ſe exagitans, ſit in cauſa, vt
fœtus conuertatur, aut in pedes aut in alium ſitum
quo deinde fiat difficilior eius, & incõmodior par-
tus: in naturali enim partu (vt docuit Hip. in lib. de
Natura pueri) initium pariẽdi fit quidem ex dolo-
re, in parturiente ſiquidem ſanguis turbatur, atque
ob validum partus motum vehementer incaleſcit:
vnde turbatus mox exit, quẽ fœtus ſequitur & cum
C naturalis ſit partus, primum caput ſubinde reliquæ
exeunt partes, poſtea vmbilicus, hunc ſecunda ſe-
quitur, ſecundã vero aqualicus cruẽtus, hic vi, labo-
re ac calore, à capite & ſubinde à reliquo corpo-
re excutitur, viamq; purgationibus facit, poſt ex-
cuſſum ſiquidem fœtum craſſus quidam, & etueo-
tus humor prodit, ſanguiſq; in ſingulos dies quib.
ſolet puerpera purgari prodit, qui ſi bene mulier
valeat, ſitq; in poſterum valitura, ſimilis eſt ſangui-
ni mactatæ victimæ, & cito concreſcit: cum autem
aut parce purgatur, aut aſpectu deteriores ſunt pur
gationes, neq; excretus ſanguis coit cito, neque va-
litura it poſtea, neque in præſentia bene valere ſig-
num eſt. Solent autẽ per triginta dies purgari, quæ
marem pepetere: per quadraginta, vel paulo plus
D quæ fœmellam. Sed quamuis ita res ſe habeat ple-
runq;, attamen (ait idem Hip. in lib. de Nat. pueri)
quod ſi puerpera, quæ maſculum in lucem edidit,
ad vigeſimũ vſq;, quę vero fœminam ad vigeſimum
quintum diem purgetur, non propterea periculo
alicui ſunt obnoxiæ. Addit autem, quod diuerſi-
tas hæc, quæ accidit circa numerum dierum pur-
gationum, quandoque ab ipſa ætate occaſionem
poteſt habere, quia iuuenculæ per pauciores, ætate
vero prouectiores per plures dies ſolent purgari:
quod fortaſſe eam cauſam habet, quod plus ſangui-
nis excrementoſi in ſeniorib. congeritur, quàm in
E iunioribus cum maior ſit in his vis caloris natiui,
concoctioq; & digeſtio fortior: nam propterea ne-
ceſſaria eſt hæc purgatio, quia circa primos men-
ſes conceptus minus ſanguinis menſtrui, qui tunc
tẽporis detinetur, abſumi poteſt in alimentum, &
incrementum fœtus. Ita ergo res procedit, cum ea,
quæ ad partum pertinent, rectè & feliciter cedunt.
Quod ſi contra fœtus, aut tectus quidem ſed in pe-
des prodit, aut tranſuerſus, ita vt vel manũ prius e-
xerat, aut quaſi duplex nates verſus exitũ offerat,
longe difficilior, & laborioſior fit partus, & nõ ſine

A periculo, & quomodocunq; fœtus à naturali & re-
cta via conuerſus feratur, ſiue in pedes, ſiue manum
exertam, ſiue aliam quampiã partem primũ habeat;
in vniuerſum diligentiam eam obſtetricis deſiderat,
quæ omni facilitate & dexteritate nitatur fœtum,
manib. intra repellere, ac illum, vt expedit, paula-
tim dirigere, & in caput conuertere moxq; partum
iuuare, qua ratione ſolent obſtetrices iuuate. Sed ſi
adeo crura produiſſent, vt repelli obſtetricis ope
nequirent, tunc eo etiam modo procurandum eſſet
vt quo pacto facilius poſſet educeretur, quauis id
factu ſatis difficilius ſit: vnde a partu difficili, qui ita
in pedes naſcebantur, agrippæ antiquitus dicebã-
tur. Facilior autem res erit, ſi vterus ita paretur, vt
magis, & facilius diſtendi, & ampliari poſſit, ac exi-
B tus pateat magis naſcenti fœtui: id autem aſſeque-
tur obſtetrix, ſi ſolicita erit, vt ille quã maximè hu-
mectus ſit, & mollis, & id aut ſuffumigiis ex calida,
reliquiſque rebus mollientibus, & humectantibus,
præterea vero illitionibus, aut oleo communi, &
dulci, aut aliis mollientibus. Eadem vero ratio e-
rit, ſi aliquando caput iam extra exiſſet, neq; tamen
ſcapulæ, & aliæ ſubinde partes ſequerentur, mol-
liẽdæ enim & ſuffumigãdæ eſſent genitales partes.
Addit præterea ibidem Hipp. quod ſi illinieris ali-
quo medicamento os vteri, in quo ſit vis dolores
concitandi, non parum profueris: nam dolores non
parum ad edendũ fœtum vtiles ſunt: laudat autem
ipſe medicamentum factum ex elaterio cratſiuri
aqua diſſoluto: nec ſolum ciendos dolores conſu-
C luit illitis medicamentis, verum etiam epotis, &
taodem per os aſſumptis, & ſuppoſitis peſſis. Quan-
uis autem nullum fere præſtãtius remedium quod-
que minori noxa poſſit adhiberi, quam id ſit, quod Aph. 38.
Hipp. 5. Aph. docuit, nempe vt ſternutatio excite-
tur, plurimam etenim ad excutiendum partum vim
habet. medicamenta tamen & ipſa non parum iu-
uant. Hipp. itaque, vt ipſe in lib. de Morbis mulie-
rum tradidit, dabat partum faciliorem procuran-
dum, radicem lauri craſam, vel eiuſdem baccas tri-
tas ex aqua calida, aut obolos duos Cretenſes di-
ctami triti itidem ex aqua calida: quandoque etiam
accipiebat abrotani drachmam. illiq; addebat bac-
cas cedri, & anyſum, omniaq; ex cyatho muſti dul-
cis terebat, atq; illis alterum vini veteris cyathum
D ſuperinfundebat, potuique ante inuaſionem dolo-
rum dabat. Huius etiam tanquam non contemnen-
di medicamenti meminit, quod accipit myrrhæ di-
ctami ſingulorum obolum, anyſorum duos obolos
tantumdemq; nitri, quę omnia ex ciatho muſti dul-
cis ſunt terenda, ac additis duobus aquæ calidę cia-
this potui danda; ſi tamen prius grauida ſit calida a-
qua lota. Dixit autem præterea & hoc eſſe vtile, vt
accipiatur mellis, & reſinæ terebinthinæ æqualis
portio, addito duplo oleo, ac vino odorifero, & ſua
uiſſimo. Ego verò cùm difficilis ſit partus, ſolitus
ſum (quemadmodũ etiam dixi, vbi de ratione edu-
E cendi mortuum fœtum agebatur) dare bibendum
oleum amygdalarũ dulcium, aut etiam amararum,
ductus quidem ab ipſa ratione, quia vim inſignem
molliendi, aperiendique habet, cui & experientia
ſæpiſſimè atteſtata eſt Dioſco. vero in hac re & ipſe
multa laudauit, ſicut dictamum Cretẽſe: vt & Hip.
paucedani etiam ſuccum mirifice prodeſſe ait, folia
marubij, periclimeni ſemen, radicẽ lauri Alexãdri-
næ, ſi põdere ſex drachmarum ex vino bibatur. Im-
mo & aliqua eſſe ait, quę plurimum appenſa confe-
runt, vt ciclaminis radix, anagyris etiã, quam ramo

ſtatim à partu abiicienda ait præterea & iaſpis fœmori alligatur, item & ſamius lapis, qui & geſtatus vim habet conceptum ſeruãdi: ait & lapidem aetitem fœmori alligatũ poſſe præſtare, vt ſine dolore mulier pariat. Multa etiam ſuffita parienti mulieri poſſunt eſſe vtilia, in quibus hæc ſunt quorum Hip. in lib. de Morb. mul. meminit, nempe vt reſina, vel cumino, vel pini cortici vulua ſuffiatur. Poſtremo vero Hipp. eodem libro, vbi omnino difficilis eſt partus atque per plures dies mulier parturiens doloribus torquetur, confugit ad ſanguinis miſſionem: cenſet autem venas in talos eſſe cædendas, ac pro ratione virium ſanguinem eſſe detrahendum, ſi tamẽ iuuenis mulier ſit, & multo ſanguine abundans, B & eo detracto, mox eam calida aqua, in qua cortices lauri efferbuerint, eſſe lauandam, deinde vero dari bibenda dictamum creticum, & ſemen viticia pari portione ex vino albo, vel aqua: ſubiici vero chalbanum, lauri baccas roſaceo excepta ex lana. Addit autem præterea idem Hip. in lib. de Superfœta. quod cum adeo difficilis eſt partus, vt medici ope egeat, puer editus in lucẽ, nõ poteſt eſſe admodũ validus, & viuax: vnde cõſulit, vt neq; vmbilicus præcidatur, donec mingat, ſternutetve, aut vagiat, vtq; mater illi, quàm magis poteſt, proxima ſit; ac mulſam dari ſitienti puero, & tunc demum præcidendum vmbilicuum, cum intumeſcit, ac mouetur puer, ſternutétque, aut vocem ediderit: alioquin enim, cum non intumeſcit; neque mouetur C opportuno tempore, non fore vitalem, vel ſuperſtitem eum exiſtimandum eſt. Edito autem in lucem partu aliquãdo ſecunda non prodit, ſed interius retinetur, quæ non parum negotij interdum faceſſit puerperis, periculumque illis inſigne affert: vnde & ad medicum præterea pertinet procurare, vt illa & citius & facilius, quã fieri poteſt, excutiatur. In cuius eductione primum Hip. præceptũ in eodem lib. de morbis traditũ, eſt hoc, vt illa cum trahentẽ obſtetricem non facile ſequitur, vi non attrahatur, ſed leniter, & facile, alioquin enim poterit ſequi inflãmatio, ſed paulatim educenda: nec in præſentia in his recenſendis ero longior, quæ idem Hip. ibidem D refert, quibus docet quo pacto poſſit ſecũdina paulatim, & ſine vi aliqua trahi. Primum enim ait, quod ſi lanæ mollis, & magnus cumulus ſubuciatur parienti mulieri, quo partus, cum editur, excipiatur, ſicuti lana paulatim ſubſidet, & depreſſa cedit, ita & paulatim ſecunda ab eius pondere trahitur: Vel ſi vtres duo ſimul deligati ſupponantur, quo loco partus deſcendens recipiendus eſt, ſubiecta eis lana, qui mox ſpecillo perforandi ſunt, vt paulatim his cõſidentibus, dum aqua effluit, deſcendens partus vmbiculo paulatim detrahat ſecundam. Quibus & alia multa addit; verum hoc tempore amplius hæc nullibi ſunt in vſu. Nam obſtetrices commodæ apprehẽſo vmbilico manu, qua E poſſunt facilitate attrahentes nituntur ſecundam educere: quod ſi illis non ſuccedat, vſæ cõſilio Pauli vmbilicum præciſum coxæ alligant, donec natura ſoluto nexu, quo ſecunda hærens vtero non ſequebatur fœtum, tandem excernatur, aut (ſicuti & Aetius monet) paulatim putreſcens in ſaniem diſſoluta effluat; neq; inde turbari debemus. Procurandumque eſt, vt occurramus ſymptomatibus, ſi qua ſunt, quæ moleſtiã faceſſant: nam ab elatis vaporibus ſolent tunc caput, tum ventriculus male affici, quib. occurrendũ eſſe ait ſuffumigiis aromatum, præcipuum vero eſſe ait cardamomũ. Monent

A præterea iidem, quod dum obſtetrix r em hanc tractat, non trahat vmbilicũ, aut ſecundam ſecundum rectum, ne occaſioni ſit cur procidat vterus, ſed adacta manu in vterum oblique modo in vnam modo in aliam partem diſtrahat. Neque tamen his duntaxat agendum erit, ſed & aliis præterea remediis auxilium afferre nitemur, primumq; ſternutamentis, quæ, ſi valentior fuerit mulier, quanto maiori vi concitabuntur, eo etiam magis prodeſſe poterunt, & medicamentis, quorum immenſa eſt ſylua. Gal. enim 11. de Simp. medic. fac. caſtoreum eſſe optimum ait, ſi quãtum eſt cocleare cum pulegio, & calamentho ex mulſa exhibeatur. Dioſ. laudat B mergi iecur, ſi eius duæ drachmæ potui ex mulſa dentur, item pulegium, calamẽthum, dictamum, thymum, ſaturegiam, ęnantes etiam ſemen, caulem & folia cum mulſo, & ſemina luteæ violæ ad drachmas duas, quæ & cum melle ſuppoſita non parum proſunt, & multa alia, quæ a nobis, & dum de ſuppreſſis menſibus fuit habitus ſermo, & dum de excutiendo fœtu mortuo, & hic, de reddendo faciliori partu expoſita ſunt. Quare iam ad alia, quæ ad hanc tractationem non minus pertinere cenſuimus ſermonem cõuertamus, & finem huic capiti imponamus.

De Mola, & aliis vitioſis, monſtruoſiſque conceptionibus, & partubus. CAP. XXV.

C CVM hactenus egerimus de vitiis, & morbis, quæ circa ablatam, vel imminutam fœcunditatem verſantur, quatenus ad conceptionem pertinet, & ad geſtationem, & partum, & ex parte etiam quantum ad vitiata horum officia: In præſentia modo de illis ſermonẽ habebimus, quæ attinere videntur ad vitiata, & corrupta officio generationis facultatis, quantum poteſt pertinere ad rationem rei quæ cõcipitur, generaturq; & tãdem in lucem editur, nempe quando aut molæ generantur, aut monſtra, & tandẽ alia, quæcunq; ſunt præter proprium naturæ inſtitutum: quæ quidem differunt pro ea ratione, qua ab ordine, & ſtatu naturæ maior fit in conceptione abceſſus, & maior facultatis generaD tricis, & formatricis error. Nam cum ſemper is ſit naturæ ſcopus, vt id generet, quod in ea ſpecie abſolutiſſimum, ac perfectiſſimum, & pulcherrimum eſt (ſemper enim eo tẽdit omnis naturæ induſtria) ſi inde aberret, non eſt id naturæ culpa factum, ſed potius aut materiæ, aut inſtrumentorum, aut loci, in quo fit concepus, & generatio, defectu, & vitio. Cum enim fœtus generatio fiat à facultate formatrice, quę natiuo calore; & ſpiritui, qui in ſemine eſt tanquam proprio proximo vtitur inſtrumẽto, tranſmutare poteſt materiã, quæ tum ſemẽ prolificum eſt, tum vero ſanguis menſtruus. Neq; enim in præſentia volumus eam quæſtionem in examen ducere, quæ inter Peripateticos, & medicos vertitur: E nempe an ſemen ſolum efficiẽtis rationem habeat, ſanguis verò menſtruus ſolum materiæ, vt Ariſtot. ſenſit: an ſemen & materiæ, ex qua mẽbra, quæ ſpermatica ab eis dicuntur, ortum ducunt, rationem habeat, & agentis, efficientiſque, quemadmodum plerique medicorum, præſertim vero Gal. vbique cõtendit: nam nihil quantum ad conſiderationem præſentem pertinet, referre videtur, hoc ne an illo modo ſentiamus: ſatis enim liquido id cõſtat, quod calor natiuus, qui in ſemine eſt; vna cũ ſpiritu ſunt tanquã proximum; & proprium formationis; & generationis principium efficiens quod aptam materiam

teriam,ſiue illa ſanguis menſtruus ſit,ſiue ſemen,ſiue vtrunq; afficiens, & tranſmutans tandem fœtum generat,& cõformat:cum ergo facultas formatrix, quæ in ſemine eſt,vſa (vt diximus) ſpiritu,& natiuo calore tanquam inſtrumento,eas vires habet,vt materiam ſubiectam poſſit exquiſite tranſmutare:materia vero, & copia, & qualitate ea fuerit, vt facilè vinci & regi ab eo poſſit quantum ratio generationis expoſcit:fit fœtus vndique abſolutus,& formoſus, modo vterus, in quo futura eſt generatio non obſtet, quia aliquod in eo ſit virium contractum, aut intemperie,aut in conformatione,aut in denſitate, vel duritie vel alia id genus re; neque alia aliqua externa occaſio accidit, quæ ſit impedimento ſicut ex veſtibus, quæ ventrem comprimant, & aſtringant, & hac ratione extenſionem intumeſcentis ventris prohibeant;aut caſus mulieris,vel aliqua contuſio,vel quodcunq; aliud fuerit,quod eandem cum his rationem habeat. Cum autem alicunde aliquis accidit defectus,nempe quia aut ſemen quantitate deficiat ab eo, quod natura requirit, neceſſe eſt & fœtus generationem eatenus mancam,aut vitioſam eſſe,quatenus defectus maior eſt: nam inde fit vt deformis ſit, qui generatur fœtus nimirum ſi aut propter imbecillitatem aliquam,vel vitium aut in ſemine, aut in menſtrua materia nequeat calor natiuus,& ſpiritus recte,& exquiſite materiam conformare: vel aliquando deficiunt partes aliquæ propter defectum materiæ; aliquando etiam ſuperuacaneæ aliquæ generantur, ſicut aliqui generantur ſedigiti: aliquando numerus maior aliquarum aliarum partium gignitur, vt quando fit fœtus biceps, vel plures habens pedes, vel interdum aliqua mẽbra iuſto maiora fiunt, aut minora. Vnde quando tum genitale ſemen, tum vero menſtruus ſanguis copia maiori cofluunt, vel coniiciuntur in vterum, quam ſatis ſit ad vnum fœtum concipiendum, ſiquidem ea copia ſint, vt poſſit duplex fieri fœtus, aut etiam interdum plures duobus, qui quidem diſpertiti ſint in duas, vel tres partes loco ſecretas,& vna quæque pars vndique;& ex omni parte propria ſuper inducta membrana ab alia ſit ſeparata, & diſcreta;gemelli, vel nonnunquam tergemini,vel etiam plures gignũtur:ſed ſi proximi ſint, neque vndique intercidant diſcernentes membranæ, ſimul cohaleſcunt, vt ſimul deinde aut dorſo, aut ventre iuncti,& connexi oriantur,vt vidimus aliquando monſtruoſos partus, quorum aliqui vitales ſunt, aliqui vero parum poſt ortum moriuntur. Comparat autem hos partus Ariſtoteles fructibus arborum,quorum interdum duo ſimul in vnum cohaleſcunt, ex eodem fere pendiculo pendentes, in quibus facile poſſumus duorum cohalitum percipere. Quæ omnia cum raro fiant præter naturæ etiam rationem fiunt, & monſtri rationem omnino habent. Interdum vero aliqua accidunt,quæ & ipſa non minus monſtra cenſenda ſunt, cum aliena ſint à naturæ primario ſcopo: neque tamen in copiam, & defectum materiæ poſſunt referri, ſed potius in vitium aut ſeminis, aut materiæ generationis: nempe quia vis ſeminis imbecillis ſit, & inualida, quæ licet omni ſua ope materiam tranſmutare,& ſuperare nitatur, nequit tamen illam exquiſitè ſuperare:immo (vt Ariſt. 4. de Gener. anim. expoſuit) aliquando magis à materia vincitur, quam illam poſſit vincere:aut id ex ipſa materia cõtingit, vt pote quia illa ſit vitioſa ineptaq;, & rebellis ſpiritui,& calori,qui in ſemine ſunt:adeo vt à ſeminis

Cap. 3.

A vi nequaquã poſſit aptè vinci, quamuis illud, quantum ad ſe pertinet, omni careat vitio. Ex his ergo fit,quòd cum exquiſitè ſuperatur materia à ſemine, præſertim verò virili, in quo maior omnino vis eſt, quàm in muliebri,(ſi muliet,& ipſa propriũ ſemen habeat,vt cenſere medici, qui Hipp.& Gal. ſectati ſunt) fœtus patri ſimilis fit. Si vero non poſſit obtinere,ſed eius ratio (vt docuit) diſſoluatur,ratio verò matris fiat fortior,fit fœtus ſimilis matri. Sed ſi minus etiã vtraq; vis diſſoluatur,aliquando ſeruata ratione alia, quæ in principiis generationis ſeruabatur (vt ibi ait Ariſt.) poteſtate,fiunt ſimiles auis, aut abauis,aut auiæ. Quod ſi magis adhuc ſuperetur ſeminũ ratio,& vis,generantur, qui nulli agnatorum ſimiles ſint:nam ſola remanet ratio cõmunis hominem referens. Interdum autem adeo languet,vt vix etiam figuram humanam referre videatur. Sicuti quandoque ita inualida eſt facultas,quæ in ſemine eſt,vt neque ad formam hominis,& ſpeciem perducere poſſit,neque ad animãtis alicuius, immo neq; vitam illi poſſit impartiri,ſed quoddam veluti fruſtum carnis rude,& informe generatur in vtero,(vt idem Ariſt. 4. de Gen. anima.& Galen. 14. de Vſu part. atque ſeptimo Metho. docuere) quem molam ſolent appellare;ita etiam mulierculæ,& vulgares nuncupant. De qua re tum Ariſtot. quarto de Gener. animal. tum verò Hippoc. in lib. de Morbis mulierum, & De ſterilibus aliquantò exquiſitiùs ſermonem habuere. Nam & Gal. de ea

Cap. 7. Cap. 13. Cap. 5.

C aliquẽ habuit ſermonem, ſed eum admodum breuem in locis nuper citatis:hoc enim duntaxat de hac re protulit,quòd eſt veluti caro informis,& rudis,quodq; ouis,quę ſubuẽtanea dicuntur, ὑπηνέμια vero a Græcis,non ex proportione reſpondet;quia mola nequit ſine virili ſemine gigni,ſicuti ſubuentanea oua citra cõgreſſum maſculi in auium genere, præſertim verò in gallinis fieri conſueuere. Hip. tamen,& Ariſt. videtur, quamuis & ipſi rem breuiter tractent,exquiſitiùs exponere:nam Hip. molam generari inquit, cùm exiguum,vitioſúmve ſemen plurima menſtrua arripiunt;tunc enim (ait ipſe) non poteſt verus fieri conceptus,fœtúſve:quamuis poſt-

D ea multa ſequantur eadem ferè,quæ & prægnantibus;nam & venter,mammæque intumeſcunt: non tamen ita percipitur in vẽtre motus, quo tempore ſolet fœtus iam incipere moueri. Incipit autem ſi mas conceptus fuerit,tertio menſe:ſi fœmella quarto;nam fœtus quidem,vt pote qui viuus,& iam animal ſit,poteſt moueri:mola vero,quæ animæ,& vitæ eſt expers,nequit ex ſe vlla ratione moueri. Interdum tamẽ in hoc poteſt aliquis error accidere: ſæpe enim mulieres,quæ in vtero alioquin non habent,dicunt ſe in vteri regione motum aliquẽ quaſi in vtero gerãt, perſentiſcere, quod quidem aliud eſſe minimè poteſt, niſi flatus aliquis, vel in vtero concitatus,vel aliunde in vterum delatus. Ita etiam in veris prægnantibus intumeſcunt mammæ,

E præterea verò & lac gignitur:in illis verò,quæ molam habent (ait Hip.) lac non apparet. Quanquam res hæc mihi non parum dubia videtur,cùm in mola multa ſit ſimilitudo cum prægnantibus, tum in aliis,tum in hoc, quòd plerunq; mẽſes ſupprimuntur. Poteſt autem (vt & 5. Aph. Hip. teſtatus eſt) ſuppreſſis mẽſibus lac in mammis procreari, licet mulier non habeat in vtero: vnde neque ſignum hoc omnino certum eſſe poteſt. Quamuis autem inter initia difficilis ſit horum diſcretio, progrediente tamen tempore facilior fit; quia neq; motus eſt ita

frequens,

frequens, & apertius in mola, ſicut in habente in vtero: & præterea, dum ea quæ molam habet, decumbens ſe in latera vertit, videtur percipere quaſi pondus quoddam, quod vertitur, & mouetur in illud latus, in quod ſe mulier vertit. Ariſtot. autem naturam molæ expoſiturus, licet alia intemperationis

Cap. 7. forma vtatur, in eandem tamen ſententiam tendit: ait enim quarto de Gener. anim. molam gigni eo modo, quo ea, quæ elixata fiunt ex inquinatione, quam Græci μώλυνσιν appellant, quæ imminuta, & imperfecta eſt concoctio. Quarto autem Meteor. affectus, qui quidem ſunt effectus caloris concoquentis, ſubiectum humidum, vel materiam appellant. Et cum concoctionis alia ſit differentia, quæ ὀπτήσει, hoc eſt aſſationi ſimilis eſt: alia, quæ elixationi; cum a materia ſuperatur, ſequitur cruditas, quæ Græce ὠμότης dicitur: cum vero neque omnino ſuperior eſt, neque etiam penitus vincitur, ſed aliquo modo eam tranſmutat, verum languidè, & imperfectè præ imbecillitate caloris, tunc fit inquinatio, vel (vt Græci aiunt) molynſis, quæ eſt debilis, & imperfecta côcoctio, mediáque inter concoctionem, & cruditatem. Cum ergo natiuus calor, & ſpiritus in ſemine adoritur materiam menſtrualem in vtero, vt eam concoquat, tranſmutétque ad naturam fœtus, tandemq; ad vitam perducat, neq; eam omnino, vt par eſt ſuperare, & perficere poteſt inito veluti certamine (vt ipſe ait) de vita, cum non poſſit quidem id conſequi, vt vitam illi impertiatur, quia imbecillior eſt, quàm vt id coſequi valeat, quaſi crudam quandam, & rudem carnem procreat, vitæ, animéque expertem. Ex quibus omnibus patere poteſt quam ſibi mutuo côſentiant Hip. & Ariſt. quantum ad cauſas, & naturam, & differentias molæ: vterque enim vnam eius differentiam nouit, vterque eandem cauſam generationis molæ eſſe putauit: nam ambo molam fieri non poſſe exiſtimarunt ſine virili ſemine: quibus decimoquarto de vſu partium ſubſcripſit Gal. Ariſt. namq; molam a vero côceptu differre ait, quod propter defectum caloris fit mola, quia non poteſt facultas formatrix vſa tanquam inſtrumento calore natiuo, ſuperata materia ad perfectionem, & ad vitam eam perducere. Hip. verò fieri voluit molam, cum plurima eſt menſtrua materia exiguum verò vitioſumve ſemen, & proinde quod nequeat materiam illam vincere, ſed ab ea potius vincatur: vnde neque effformare, neque vitam impartiri poteſt. Vnde ſatis patere poteſt hos omnes ſêſiſſe, ſemẽ virile neceſſarium eſſe imbecillũ tamẽ, & impotens, effectúmq; cruditatis, vel infirmioris caloris eſſe molam. Quare non poſſum non plurimum admirari, quo pacto poſteriores medici, viri alioquin omni fere exceptione maiores, tam Græci, quam Arabes, rem adeo aperte confundant, vt vix quid de ea ſenſerint, quis poſſit deprehendere. Nam Paulus 3. ſuæ medicinæ libro voluiſſe videtur, molam eſſe tumorem ſcirrhoſum in vtero excitatum, qui interdum os vteri, interdum illum vniuerſum occupat. ac deorſum detrahere ſuperpoſitas partes videtur, qui dum tangitur, quaſi lapideus videtur, quem corporis ſequitur extenuatio, eiuſdemque malus color, ac appetentiæ cibi defectus, menſium ſuppreſſio, mammarumque tumor, adeo vt grauiditatis opinionem afferat. Cui ſententiæ ſubſcripſit libro decimoſexto

Cap. 18. ſuæ Medicinæ Aëtius, qui apertius etiam hanc ſententiam interpretatur, cum dixerit ſcirrhoſum hûc tumorẽ interdum inflammationi ſuccedere, quem-

A admodum ſæpe & aliarum partium ſcirrhi fieri ſolent, tranſeunte inflammatione in ſcirrhum: aliquando verò ab vlcere, cui caro ſupercreuerit, ortum habere: reliqua verò omnia fere ex Paulo deſcripſiſſe viſus eſt; niſi quod addit nomen habuiſſe molam hanc à grauitate, & difficultate ad motum, quã habet mulier, quæ hoc affectu laborat. Quamuis & cuiuſdam philoſophi ſententia videtur hoc etiam aſſeuerare, molam præterea aliquando conſiſtere retentis menſibus, ac multo eo ſanguine in vtero congeſto, vt vxori illius philoſophi eueniſſe ait, quæ cum primum concepiſſe putaretur, mox magis aucto ventris tumore, ac œdemate pedes occupate; eam aqua intercutem laborare cenſuerunt: *Tract. 2. Cap. 18.*

B vnde illa accepto decocto rerum attenuantium, & aperientium ex vino odorato, excreta multa cruoris copia, ſtatim ferè libera euaſit. Auic. vero vigeſimaprima Fenſui Canonis omnes has horum auctorum ſententias, tam priorum, quàm poſteriorum in vnum caput collegit, & quaſi eos conciliaturus, videtur ſentire multas eſſe differentias molæ: nam & aliam eſſe, qua flatu vẽter inflatur, ait: aliam, in qua venter tumet ex multo côgeſto ſanguine in vterò, vna cum aliis excrementoſis humoribus, quam ex Aëtio deſumſit: Tertiam verò malæ differentiam cenſuit eſſe illam, cuius Hippocrat. Ariſt. & Galen. meminere, qua gignitur in vtero caro illa rudis, & informis, adeóque dura, vt neq; ferro ſecari queat.

C Addit tamen huic horum ſentẽtiæ, quod duplex eſt iſtius carnis generatio in vtero: nam interdum ortum habet (vt ipſe ait) ex ſanguine in vtero congeſto, qui ibi vi immodice vteri caloris concreſcens induratur: interdum verò fit ex coitu, in quo tamen vis ſeminis maſculi non côprehenditur à materia menſtruali, & ſola ea vis recipitur, quæ ad mulierem pertinet. Quamuis autem viri hi in maximo ſemper honore habiti ſint, nec immerito quidem mihi tamen hi hallucinari videntur, fuiſſeque oblitos eorum, quæ apud ſuos præceptores, & Ariſt. legere, & eorũ, quæ ipſi etiam literis tradidere. Nam cum de hydrope vteri, déq; eius inflatione, ac præterea de illius ſcirrho & ſcirrhomate egerit, videre

D non poſſum, cur de his eiſdẽ in capite de mola eſſet neceſſe agere, cum hæc quorũ in hoc capite meminit, nihil ab illis differant. Quod autem Auicen. de mola ait, quæ à ſanguine vi caloris concreſcente indureſcenteque ſcripta ſunt, ea ab Ariſt. quarto de Gener. animal. reprobata ſunt. Refert enim fuiſſe quoſdam, qui crediderint molam vi caloris fieri, eóſque fuiſſe deceptos ait, & merito quidem; quia ſi vi caloris fieret molæ, non quidem natiui: quoniam per concoctionem fieret, neque eſſet præter naturæ inſtitutum, ſed naturalem formam: & conſiſtentiam haberet, neque etiam vi caloris extranei & ignei, quia ſanguis, cum venas exit, non in carnem, vel carni rem ſimilem conuertitur, ſed (vt ſexto Aphoriſ. dixit Hippoc.) in grumos, & tandem

E putreſcit, vel alio modo corrumpitur, præſertim vi caloris extranei: vnde ſi ſanguis in veſicam effuſus, & ibi in grumos concreſcens peſſima, & ſæuiſſima ſymptomata, non ſine certo fere mortis periculo affert, longè magis id in vtero contingeret. Concludamus ergo tandem ſolos priores, nempe Hippocratem Ariſt. & Gale. rectè & ſenſiſſe, & expoſuiſſe, quid eſſet mola, quæque eſſet eius origo, & generatio. Quibus deinde ita expoſitis, & ſubinde conſtitutis, cùm omnia, quæ in hoc libr. tractantur, ad rationem curationis ſint referenda, de monſtris

ſtr.s quidem nihil dicemus,niſi quod vitium,quod A in eis in ortu, vel conceptu contractum eſt, interdum corrigi poteſt quamuis raro: interdum verò minimè. Nam ſi in defectu conſiſtat vitium, nimirum quia mancus,& mutilus ſit genitus, vt ſi quando deſit aliqua particula,vt digitus,aut pes,aut manus aut alter teſticulus, ſicut vidi canem, qui cum vno tantum teſte fuerat genitus, ita & ſine oculis: hæc quidem vitia nulla ratione emendari poſſunt: quia hæc ſunt naturæ opera in conceptione, non alicuius artis:ſi enim poſſet ars reficere has partes, cum in generatione deſunt, longe magis poſſet quando abſcinduntur,eas reficere. Si vero abundarint,& aliqua ſuperuacanea fuerint genita, poterit B quidem interdum abſcindi non tamen ſemper:nam & digitus poſſet in ſedigitis, qui ſuperuacuus eſſet reſcindi,& manus,ſicut aliquando a ſicariis,& à carnifice reſcinduntur, vita tamen ſuperſtite. Si eſſet autem membrum aliquod nobile, & præcipuum, ſicut caput in animante bicipite genito, id quidem fieri minime poſſet. Cum etiam aliquæ partes continuätes,& vnitæ gignuntur, quæ alioquin naturæ inſtituto oportebat eſſe deſiunctas, vt ſunt digiti, palpebræ oculorum,labia,in mulieribus ſępe genitale membrum,vt in iis,quæ clauſæ dicuntur, ſæpe ope manus artificis incidi, diſiungi, & aperiri poſſunt, ferreis præſertim inſtrumentis:quorum deinde curatio eadem eſt, ac ſi vlcus, aut vulnus earum C partium curaretur. Ita etiam puellæ,quæ clauſæ gignuntur,inciſione curantur,de qua,cum pręſertim ad chirurgos pertineat, non plura verba faciemus. Aliquando autē aliqua,quæ à natura fieri cõiuncta, & cõtinentia ſolent diuiſa, & quaſi diuulſa gignuntur: quemadmodum quandoque videmus aliquos, quorum labium præſertim ſuperius diuiſum vſque fere ad nares fuit procreatū,quæ diſiunctio non ſolum aſpectu turpis eſt, ſed etiam ſermoni impedimento:quod vitiū vidi etiam aliqua ea parte emendatum; factum eſt enim, vt diductæ partes ſutura mutuo adductæ mox tandem coaluerint in vnum: abraſa tamen prius vtrinque cuticula. Sed de mola curanda quædam præterea paucula dicamus. Gal. D itaque decimoquarto Meth. ait in vniuerſum molam,quando in vtero geſtatur,ſui ablationem indicare. Particulatim autē ſcopos in hoc agendo,quos ſibi medicus proponat, deinde non expoſuit: neq; etiam qua ratione id ſit agendum, quibuſq; inſtrumentis. Neque tamen hæc inueſtigare difficile eſt: cum enim mola ſit corruptus, & vitiatus quidam conceptus, ac (vt diximus) caro quædam mortua, vel ſaltem vitæ expers, eodē ferè modo ſecum erit agendum, ſicut cum fœtu mortuo, aut ſecundina eiiciendis,& detrahendis, de quibus cum copioſè, & abundè hoc eodem libro egerimus, in præſentia non plura de illis verba faciemus: ſed ſermonem conuertemus ad tractationem eorum affectuum, qui ad generationis inſtrumenta virilis ſexus perti- E nent, quæ quidem aut maſculis propria ſunt, aut quamuis communia cum fœmellis ſint, maiorem tamen vim habent in maſculis.

De iis, quæ pertinent ad genitalia in viris præcipuè membra quamuis eorum quamplura mulieribus etiam à natura ſint, ſitu tamen variato.

CAP. XXVI.

VT ſuperius diximus,quamuis etiam cum Hip. & Gal. ſentire velimus, quod mulier quoque ſuum ſemen habeat, quod ex parte vim agendi habeat,in ſobolis propagatione; quia tamē ea maio- A rem habet ſemen maris,vt pote quod & calidius ſit, & magis concoctum:ideo & ea inſtrumēta, quæ ad gignendum ſemen modque etiam ad aliud effundendum,& quaſi ad ſemen faciendū pertinent, maiora à natura, & magis dearticulata confecta ſunt: eáq; quaſi extra excreta, & exterius exporrecta fabricata ſunt:quod & propter finem,quem ſuperius expoſuimus,ita contigit;nempe quia ſemen maſculinum non erat effundendum in ipſum maſculum, ſed potius in ventrem, & vterum fœmellæ:& ex ratione effectricis cauſæ eſt natiuus calor, qui, cum ſit maior, & fortior in maſculis, facilius materiam extendere poteſt, & vſque ad exteriores partes im- B pellere. Hæ igitur particulæ,quę hoc funguntur officio, & in ſobole procreanda inſeruiunt genitrici facultati, aliquæ eædem ſunt in maſculis,& fœmellis: aliquæ verò non ſunt quidē eædem;ſed ſibi mutuo quadam proportione reſpõdent. Sunt quidem eadem vaſa ſeminaria.& teſtes in maſculis,& fœminis & ab eadem parte ſuam trahunt originem:nam alterum à vena,& arteria,quę a vena caua,& magna arteria deriuantur, ad renem autem ſiniſtrum pertingunt, & a tumoribus emulgentes nuncupantur: alterum & plerunque dextrum ſtatim a vena illa caua,& arteria itidem magna deductum, recto ferè itinere ad dextrum teſtem defertur: ſicuti ſiniſtrum ad ſiniſtrum: nec in hoc vlla differentia, niſi quod longior in maſculis via eſt, quam in fœmellis,quia C vterò intra inferiorem ventrem teſtes in mulieribus annexi ſunt: in maſculis vero in ſcroto ſuſpenſi extra pendent, ſed & ea vaſa, quæ a teſtibus acceptum ſemen excipiunt,vt id deinde in vterum effundant, quæ delatiora iuniores appellant, ſicut priora præparatiora,in maſculis ad radicem penis delata in eius meatum,ſemē,cum opus eſt effundunt:in mulieribus verò ad vterum:quo fit,vt longè ſint in fœminis breuiora. Non ſunt autem reliqua eadem in maſculis, & fœminis;quia mas penem, ſcrotumque habet,caret autem vtero:fœmina verò vterum habet,ita ſcroto, & pene caret. Quamuis Gal. decimoquarto de Vſu partium expoſuerit, quodam pacto mutuo mares, & fœminæ particulis æquen- D tur ſaltem proportione:differant autem aliquo modo ſitu, & figura; quia ceruix vteri ex proportione peni reſpondet: vterus verò ſcroto:ſed in mulieribus quaſi inuerſæ videntur hæ particulæ, & interius inductæ:in maſculis verò explicatæ,& exterius porrectæ:in mulieribus etiam teſtes,& minores,& frigidiores, ſicut & ſeminaria vaſa: quo fit deinde, vt ſemen, quod in fœminis gignitur, imperfectius ſit, & minus coctum,& proinde nihil ipſum ſine ope maris facere poteſt. Harum autem partium hæc ſunt officia: nam & his expoſitis, facilius deinde percipiemus rationem eorum affectuum, quibus illæ ſunt obnoxiæ. Vaſorum ergo illorum,quæ circa renum regionem ab arteria magna, & à magna E itidem vena deriuata ad teſtes pertingunt,atque eò pertinentia multipliciter reuoluuntur, officium eſt ſanguinem,qui materia ſeminis eſt tranſmutare, & tranſmutatum ad naturam ſeminis per concoctionē paulatim parare: vnde in illis incipit albeſcere, vt & lac per concoctionem, in mammis albeſcit: ſemper enim quicquid aliquid tranſmutat, ad ſui ſimilitudinem illud nititur immutare:& quo magis prope teſtes accedit, eò magis,vt idem Gal. decimoquarto de Vſu partium exponit,magis albeſcit. Quatenus vero ad teſtes, & eorum officium pertinet non parum diſſentit Gal.à peripateticis. Nam

Cap 6.

Ariſt,

Ariſt. quaſi vilem particulatim teſtes ſenſuit, vt po-
te quam natura gigneret duntaxat, vt eſſent tanquam
[illegible] quoddam, cui ſeminaria vaſa eſſent annexa
pro[illegible] ca q[illegible] na illa[illegible] a ſeruari poſſunt quoquomo-
do [illegible] tenta, ex qua diſtenſione ſeruatur præterea
quædam quaſi armonia hor[illegible]m vaſorum inter ſe, &
cum aliis etiam venis, & arte[illegible], & tandem vniuer-
ſæ compoſitionis corporis: ſicuti in cythera ſerua-
tur harmonia fidibus diſtētis, quę clauiculis appen-
ſæ, vel alligatæ ſunt. Vnde neque in teſtibus credi-
dit eſſe vim gignendi ſemen prolificum: illis autem
exectis corpus reddi effœminatum, ea ratione; quia
illa quaſi harmonia, aut tonus in vaſis remittitur.

Cap. 15. Gal. verò tantum teſtibus primo libro de Semine
tribuit, vt illis maiorem dignitatem, quam cordi
videatur tribuiſſe, cum ait, cor quidem eſſe vitæ
principium: teſtes verò bene viuendi cauſam, tan-
tamque vim habere, vt vniuerſum ferè corpus cale-
faciāt, & robur addant, fortitudinemq; animi: nam
exactis teſtib. languet & effœminatum vndiq; red-
ditur animal, tumidumque: nec modo languidus fit
habitus corporis in maſculis, verum & in mulierib.
cum caſtrantur, nam caſtrantur, & fœmellæ, quæ
deinde eādem habent rationē reſpectu earum quæ
caſtratæ non ſunt, ficut & maſcula animalia, cum
caſtrantur, collata cum illis, quæ integra ſunt, ita vt
re vera, quæ caſtrata ſunt neq; maſcula dici poſſint
neque fœminæ, ſed quoddam ferè tertium ab vtro-
que diſcrepans. Nam & hoc teſtibus tribuit, quod
ab eis omnis ratio ſexus tam maſculini, quam fœ-
minini progrediatur. Sed & teſtes alterū quoddam
initium natiui caloris eſſe ſenſuit, vt cor primum
ſit, alterum verò teſtes, Et proinde nihil deinde mi-
rum videtur, ſi illis reſectis animal contenuiſſe vi-
deatur quaſi robore expoliatū, ac frigidius factum.
vnde ſpadones neq; venas deinde latas habere poſ-
ſunt, neq; floridum ſanguinē, pulſus etiam perinde
vt ſenes languidos, & paruos habent. Præterea ve-
rò glabri, & imberbes caſtrati euadunt. Ex quo fa-
cile patere poteſt, præterea id, quod cauſa, & ini-
tium generationis & perpetuitatis in animantibus
ſunt ſecundum proprium eorum ſpeciem, nempe
eam ob rem, quia vim habent generādi ſemen pro-
lificum: eam quamuis in ſeminariis vaſis ſit initium
tranſmutationis; eius tamen abſolutio fit in teſti-
bus, ſi Gale. 14. de vſu part. credimus a teſtibus au-

Cap. 10. tem vaſa ex alia dēſiori, & neruea ſubſtantia fabre-
facta, caua perinde, vt arteriæ, & venæ ortum ha-
bent, quæ quaſi miniſtri teſtium ſunt, elaboratum
etenim in eis ſemen excipiunt, atque ipſum per fi-
ſtuloſum neruum, quo præcipuè conſtat penis, im-
pulſum vi quadam in vterum mulieris eiaculantur;
in eum ſiquidem neruum eiuſmodi vaſa deſinunt.
Vnde & penis eſt ipſum neceſſarium inſtrumentum
ad hanc operationem. Verùm non quomodocun-
que ſe habentibus, tum his vaſis, tum verò & ipſo
pene, commodè fieri poteſt ſeminis proiectio.
Nam & neruum fiſtuloſum dilatari oportet, vt faci-
lius, & ſine vllo obſtaculo propelli per illum ſemen
poſſit, quod lenta quadam ſubſtantia conſtat, & va-
ſa in ſe ipſa contrahi, & quaſi conuelli: ita namque
fit, vt maiori vi ſemen propellant. Vnde in epilep-
ticis, & illis, qui conuelluntur, ſi vehementior fiat
motus ille, ſemen quoq; effunditur vi illius earum
partium conuulſionis: fit autem illa contractio, &
quaſi conuulſio, non quidem ex exſiccatione, ina-
nitinnéve, ſed potius ex eorum vaſorum plenitudi-
ne, quæ diſtenta in latitudinem ſecundum longitu-

A dinem contrahuntur, abbreuianturque. Plenitudo
vero tum ex ſemine fit, tum verò ex multo ſpiritu,
qui partim in ſemine mixtus cum eo confluit, tum
vero ex aliis partibus. Eò verò mouetur ſpiritus,
partim ex imaginatione, & deſiderio coitus (ima-
ginationi enim obediunt plurimum ſanguis, & ſpi-
ritus) partim verò à calore concitato pręcipuè cir-
ca renes, & lumbos in agitatione, & motu, qui fit in
re venerea. Sed penem tēdi, & ampliari oportet, vt
adigi in genitalia mulieris membra poſſit, quod a-
lioquin, quando flaccidus, & mollis eſt, fieri omni-
no nequit. Vnde & ſenes, & frigidi impotentes ſunt
ad vſum venereorum, & ad generationem omnino
inepti. Eos verò, qui veneris impotentes ſunt, & in

B eam, oblata occaſione, non concitantur: niſi id ex
ætate acciderit, ἀπράκτους, quaſi nihil in re vene-
rea agentes, Græci appellant. Intenditur autem
penis ex flatuoſo ſpiritu, qui per arterias tempore, Cap. 6.
quo natura in venerem concitatur, motus (vt dixi-
mus) ab imaginatione, & deſiderio excernendæ ve-
neris, excernendique ſeminis collecti, & ſtimulan-
tis (vt ſexto de Loc. affect. expoſitum eſt) expultri-
cem, excretricemque facultatem: quo tempore &
fiſtuloſus neruus, & ipſe intentus magis dilatatur fa-
cultate ſua ſibi a natura tradita, ſicut arteriæ, & cor
vim habent dilatandi ſe, qua dilato ſpiritus con-
fluens ab arteriis penis, quæ & pro ratione magni-
tudinis illius particulæ amplæ ſunt, & ora habent

C etiam in hos vſus latiora, nempe vt poſſit maior ef-
fundi ſpiritus copia, penem intendunt; & proinde,
vbi penis, & neruus ille intentus eſt, vt Ariſt. etiam
4. Problem. expoſuit, aut mingere non poſſumus,
aut ægre admodum. Vnde neque, dum venerem e-
xercemus, vrinam quimus excernere: nam & vaſa
ſeminaria, & reliqui meatus pleni & ſemine, & ſpi-
ritu, intentique meatus vrinæ comprimunt, & qua-
ſi claudunt. Ad actum itaque venereum, & vt com-
modè poſſit fieri generatio, neceſſariæ ſunt hæ om-
nes particulæ, quarum miniſterio natura vtitur, vt
ex his, quæ hactenus dicta ſunt, poteſt vnicuique
eſſe reſpicuum. Præterea quacunque harum a ſuo
munere deficiente fieri poteſt impedimentum na-

D turæ in progignendis liberis. qui quidem defectus,
vel in ſeminis generatione eſſe poteſt, vel in eius ef-
fuſione: In eius ſanè generatione, quia aut id omni-
no non generatur, aut generatur quidem, verùm a-
deò modicum, vt non poſſit eſſe ſatis: aut genaratur
ſed vitioſum & ineptum generationi, & conceptui.
Vt non progignatur ſemen genitale, in cauſa eſſe
poteſt, vel materiæ defectus, quemadmodum in
corporibus conſumptis præ macie, & quaſi conta-
beſcentib. vel præ inedia, vel ex atrophia, & ex lon-
go morbo, vel ex aliqua obſtructione in vaſis ſemi-
nariis, vel ex imbecillitate contracta in eiſdem va-
ſis ſiue ex intemperie præſertim frigida in eis con-

E tracta, ſiue eorum laxitate, & diſſolutione: vnde il-
la nequeunt materiam aptam ad gignēdum ſemen
prolificum attrahere. Poteſt verò hoc itidem or-
tum habere ex vitio teſtium non attrahentium. Po-
teſt etiam & hoc contingere, ſicut, & frequentius
ſolet cōtingere, non tantum ex defectu attractricis
facultatis vaſorum, vel teſtium, quātum ex defectu
concoctricis eorum facultatis: qui defectus vel po-
teſt eſſe proprius facultatis concoctricis vel potius
primario pertinens ad facultatem contentricem,
quæ facta imbecillis nequeat tantiſper cōtineri, do-
nec quantum oportunum ſit concoquatur, vt ſæpe
in gonorrhœis ſolet euenire, quando ex laxitate,

aut

aut imbecillitate in vaſis contracta ſemen effluit, A neque catenus continetur, donec elaboretur, & rectè conficiatur in teſtibus, & ſeminarijs vaſis. Sed de his quidem poſteaquam ſummatim, & quaſi per quandam generalem methodum hactenus egimus non erit ab re, ſi magis particulatim de eiſdem ſermonem habeamus, primùmque de ſeminis profuſione, quam Græci gonorrhœam appellant.

De gonorrhœa, hoc eſt de ſpontanea ſeminis profuſione. CAP. XXVII.

GONORRHOEAM latinè ſeminis profluuium vel profuſionem poſſumus appellare, qui affectus nomen hoc à ſymptomate ſortitum eſt: hoc enim incommodum habet ille, quod ſemen nobis B vel nolentib. ex vaſis, in quibus continetur, aſſidue effluit citra vllam veneris appetētiam, aut delectationem, immo & ſine vlla pudendi tentigine. Vnde licet ex vi vocabuli hoc ſeminis profluuium ſignificetur, quod purum eſt ſymptoma, ſicuti & alui profluuium, & ſanguinis; ab eo tamen tanquam a re notiori, & ſenſibus magis manifeſta affectum ipſum, qui iſtius ſymptomatis in cauſa eſt, deſcribere ſolemus, quique nobis rationem curationis poteſt indicare. Porro ergo hoc nobis procurandum ſubinde videtur, vt in cognitionē cauſæ veniamus, quæ iſtius profluuij citra vllam imaginationē, aut voluntatem auctor ſit. Facile verò has cauſas, & catū differentias aſſequemur, ſi animaduerterimus, & conſiderauerimus eos, qui hoc incómodo tenentur C ex quibus occaſionibus ab eo correpti ſint: nam bene perpenſo hoc, nempe quo pacto, occaſiones illæ immutare, & afficere corpus poſſint, facile in cognitionem cauſarum tandem perueniemus. Videmus itaque quoſdam ex nimia veneris abſtinentia in gonorrhœā incidere, præſertim verò, ſi prius ea vti aſſueuerint: & hi ſæpe ex reditu ad venereum vſum curari ſunt a gonorrhœa. Alij verò contra, ex immodico coitu ab hoc affectu correpti ſunt. Non nulli præterea ex laboribus, maxime vero illis, quibus lūbi, & dorſum immodice exercentur, ac renes calefiunt, vt in equitatione longiori, & incómoda, præſertim ſi ille non ſit aſſuetus illis laborib. item ſi dorſum ſolaribus radijs fuerit expoſitum: ſi fuerit D etiam ille, qui laborat, vſus veſtibus nimis calefacientibus, vel zona ſuccinctis, quomodo dorſum magis calefit. Quibus ita conſideratis, illud præterea addendum eſt quod cùm omnis excretio, quæ fit in corpore viuente, neceſſe ſit, vt referatur vel in facultatem expultricem, excreticémque fortiorem, quæ cōcitata ſit tum a multitudine, tum ab acri, vel alioquin noxia qualitate eorum, quæ excernenda ſunt, vel in facultatem contentricem imbecilliorem, quæ continere cum nequeat, quæ alioquin eſſent continenda, ea effluere ſinit. Poteſt ergo eſſe in cauſa profluuij ſeminis eius multitudo, quæ congeri poteſt, vel ex continentia à coitu, vel E ex ea victus ratione, qui poteſt multum progignere ſemen, quo copioſo congeſto, cum graue incipit eſſe vaſis, in quibus continetur, illud effluere permittunt, aliquando quidem paulatim, vt fieri in gonorrhœa ſolet: aliquando verò confertim, vt in nocturnis pollutionibus nonnunquam fieri ſolitum eſt. Interdum verò (vt & Auicenna teſtatur) ab acrimonia ſeminis hoc contingit: vnde ſæpe illi, qui hoc affectu tentantur, percipiunt partes, per quas effluit ſemen morderi, & vellicari, abradique: immo, & vlcerantur nonnūquam, vt & inde ſequatur vrinæ ardor: quod quidem neque aliunde acci-

A dere poteſt, niſi ex vitioſa, & acri natura ſeminis; & id in iis ſolet contingere, in quibus multa eſt cacochimia, & ſanguis, ex quo ſemen gignitur, vitioſus eſt. Hoc vero inde poteſt aperte percipi, quod in hac gonorrhœę differentia fit excretio materierum quarundam diuerſorum colorum: aliquando enim tere puri ſimiles ſunt interdum loturæ carnis, ſæpe etiam & luteo colore, interdum & viridi infectæ videntur. At vero cum immodicum veneris vſum ſequitur non poteſt referri niſi in imbecillitatē contentricis facultatis, cum id nequeat fieri, niſi quia ex immodica euacuatione cum ſeminis, tum verò ſpiritus vaſa languidiora redduntur; præterea vero B & laxiora: ex laboribus enim veneris quæ ad dorſum, & renes pertinent, calefiunt, caloremq; vaſis impertiuntur: vnde ea etiam laxiora redduntur: cui & frictio genitalium partium accedit. Eandē etiam cauſam eſſe puto, cur ex equitatione, & tandem ex calefactione præſertim dorſi gonorrhœa aliquando oriatur: laxiora nanque vaſa reddita ex calidiori cōtracta intēperie, imbecilliora euadunt. Quamuis & hoc addi poſſit, nempe quod copioſior materia vi illius caloris trahitur ad hęc vaſa, quæ languidiora facta, eam non retinent, ſed effluere ſinunt. Poteſt præterea & humidior intemperatura in cauſa eſſe, cur fiat imbecillior facultas ea ad quam pertinet ſemen continere. Refert Aui. fieri ſeminis interdum hanc effuſionem ex conuulſione, cuius par- C ticipes fiunt partes hæ ſemini cōtinendo procreatæ, vt in epilepſia, & corporis conuulſione: interdum vero ipſis his vaſis nimium exſiccati, & præ nimia ſeminis per coitum euacuatione: ait tamen hanc effuſionem fieri cum tenſione genitalium, non autem citra eam, vt in vera gonorrhœa ſolet accidere. Mihi ſane hoc non videtur prætereūdum, & ſilentio inuoluendū, quod aliquos eſſe in pręſentia audiui, qui dicant gonorrhœam ita proprium eſſe maſculorū affectum, vt in fœmellis nunquam contingāt: quando verò aiunt ſe gonorrhœa teneri potius menſtruis albis, quam ſeminis profluuio laborant. Sed profecto videre nequeo, vnde adducti hi audeant hæc affirmare, præſertim ſi velint ſequi D Hipp. & Gal. decreta, cum & perinde in fœmellis, atque in viris, ſint tam teſtes, quam ſeminaria, vaſa, & eundem vſum habentia. Niſi fortaſſe velint affirmare mulieres non æquè, ac viros ab immodicæ veneris vſu, aut ab eiuſdem nimia abſtinentia, & a nimia calefactione dorſi, ac id genus alijs lædi poſſe. Et ſi velimus rectè illa quæ de his ab ipſis auctoribus literis tradita ſunt extimare; facilius etiam poſſunt hæc contingere mulieribus, cum imperfectiora ſint, debilioraq; & frigidiora hæc mēbra in fœminis, quam in ſexu virili. Immo multæ mulieres, quę prudentiores ſunt, norunt diſtinguere quādo alba menſtrua, & quando ſemen profluunt. Appellant autem gonorrhœam noſtrates vulgari E nuncupatione deſcolamento: ſicut biancure, menſtrua alba. Non eſt autē difficile diſcernere ſuis notis omnes has differētias profluuij ſeminis, ſi quis memoriæ tenuerit ea, quæ de cauſis iſtius profluuij dicta ſunt. Nam cum ex ſeminis abūdantia id accidit vel ex præcedentis victus ratione, nempe ſi illis fuerit ille vſus, quæ ſemen plurimum procreant: ſi præterea, cum ſoleret venere quandoque vti, nunc ſe præter morem contineat: præterea verò quidam quaſi quoddam pondus in partibus ad teſtes pertinentib. percipiunt: iuuantur verò plurimū vſu veneris præſertim modeſto. Quod ſi ex vitioſo, & acri

ſemine habeat originẽ, indicabit victus præcedens cacochymus, vel alioquin vitioſus cōgeſtus ſanguis item color eorum, quæ in gonorrhœa excernuntur, ardor vrinæ, & excoriatio viarũ, per quas fit excretio. Quãuis poſſit interdum cótingere, quod ſemen ipſum corrũpatur, vel quia fuerit diutius retentum vel ob intemperiem vaſorum, in quibus detinetur, ac deinde ex putredine, & corruptione malam, & acrem naturam contrahat. Præterea præcedentes cauſæ, quæ ſenſibus ſunt manifeſtæ, poſſunt indicare iſtius affectus rationes differẽtes, ſicut immodica venus, & labores præſertim, à quibus renes, & dorſum calfiunt, itidem & indumenta. Intẽperiem vero humidam oſtendet ſemen humidũ, & fluidum fere aquoſum. His autem in hunc modum expoſitis ad curationẽ tranſeundum; niſi fortè prius quis cupiat quorundam problematum ſolutionem. Primum cur, & quomodo fiat ea ſeminis excretio ſine intentione colis, cum ita in coitu facile tendatur, ſine etiam vlla eius cogitatione. Deinde cur idem ſemen effluens, vel excretum per eaſdem particulas in voluntaria venere tantam concitet voluptatem, & delectationem, & itidem in nocturnis pollutionibus: in ea autem, quæ præter voluntatem fit emiſſione nulla prurigo, nullus percipiatur ſenſus voluptatis. Non tendi colem in gonorrhœa putamus; propterea quia (vt ſuperius diximus) intẽditur penis confluente ſpiritu, & ſanguine per venas, & arterias, quæ amplæ pro ratione magnitudinis iſtius particulæ plurimum ſunt. Mouentur autem vel ex imaginatione, & deſiderio coitus (poteſt enim imaginatio mouere ſanguinem & ſpiritum, vt paulo ante diximus) aut ex calefactione lumborũ, & dorſi, ſicut noctu multi expergefiunt intento cole, cum tamen neq; imaginarentur, neq; ſomniarent aliqua quæ ad rem veneream pertinerent: quod præſertim illis accidere ſolet, qui in dorſum dormientes decumbunt; nam ita magis incaleſcunt lumbi. Vnde cum in gonorrhœa ſine vlla imaginatione, & veneris appetentia ſemen profluat, & paulatim, non autem confertim, non etiam mirum videatur, ſi penis tunc temporis intentus non arrigatur. Et ea forſitan ratio eſt, cur ſine vlla voluptate fiat ea ſeminis effluxio: nẽpe quia non confertim, & impetu fertur ſemẽ, ſed paulatim: quæ verò paulatim mouẽtur & particulas immutant, illa neq; voluptatẽ inſignem neq; dolorem afferre poſſunt; ſed ea tantum, vt 12. Met. expoſuit Gal.) quæ vehementer, & confertim

Cap. 7. transmutant partes ſenſu præditas. Cui & id accidere videtur quod ſemen, quod in gonorrhœa effluit, cum ideo effluat, quia contineri diu nequit, & proinde neq; poſſit eſſe exquiſite concoctum, ſed potius crudum: idcirco & languidius eſt neq; potens ita afficere corpora, per quæ fertur. Sed tandem de iſtius affectus curatione agendum eſt: quæ quidem curandi ratio cum præſertim à morbi natura accipiatur pro varia etiam, & diuerſa differẽtiarum natura, particulatim varia, & diuerſa erit. Vnde, quando à multitudine ſeminis ex cõtinentia præter conſuetudinem ortum habet reditus ad venerem, modo liceat, & modeſte id fiat, poterit gonorrhœam tollere. Sin autem id non liceat, tenuiori victu obſiſtendum erit. quo minus copioſum ſemen congeratur, præterea exercitatione, & opportunis laboribus, abſtinentia à ſpectaculis, colloquiis, & cogitationibus, quæ deſiderium venereorum excitare poſſunt inſuper etiam eorum vſu, quæ exſiccare ſemen poſſunt, ſicut illa vitanda, quæ ſemen augen-

A dum non parum faciunt. Sin autem is affectus non ita ex continentia habuerit, vt potius ex victus ratione, quæ apta ſit ad plurimum ſemen progignendum: primũ immutãda erit victus ratio hæc in eam, quæ contra potius faciat ad exſiccandum, & imminuendum ſemẽ tam in cibo, & potu, quam in exercitationibus, & laboribus, de quibus ſuo etiam loco aliquem ſermonem ſumus habituri. Difficilior vero curatio eſt quando fit ab acri ſemine quod ex cacochymia ortum habeat. Nam aut hęc cacochymia occaſionem habet ex mala victus ratione, ſiue illa ad cibos, & potus pertineat, ſiue ad inordinatas & non oportunas motiones, ſiue ad aërem & anni conſtitutionem, ſiue ad quidpiam aliud quodcunq;

B illud fuerit. Aut occaſionem habet ex intemperie membrorum præſertim vero iecinoris, vel ventriculi: tunc enim erit opus eas occaſiones tollere, & victus rationem mutare ad eam, in qua boni ſucci generentur, ſi prauus victus fuerit iſtius affectus in cauſa. Sin autem intemperatura aliqua internorum viſcerum, illa etiam erit corrigenda. Quo autẽ pacto internorum viſcerum intemperaturæ cognoſcantur, & curandæ etiam ſint in libris ſuperioribus abundè à nobis fuit expoſitũ. Præterea verò & congeſta iam cacochymia purganda erit dummodo tamen medicamentis vtamur, quæ neq; violenta admodum ſint, neq; admodum acria, ne acrimoniam addant acrimoniæ ipſorum humorum; inſuper illis

C ſemper aliqua immiſceamus, quæ vim habent modeſtè aſtringendi, nempe quantum poſſit eſſe ſatis ad robur addendum vaſis ſeminariis, & renib. qui ipſi in hoc affectu laxiores, & infirmiores euadunt. Medicamẽta verò huic affectui accómodata mihi imprimis videntur, caſſia noſtra Aegyptia addito præſertim rhabarbaro, vel myrobalanis, vel maſtiche, itẽ manna, tamarindi, ſyrupus roſaceus ſolutiuus dictus. inter cõpoſita verò electuariũ lenitiuum appellatum, & diacatholicum, item diaſebeſten, illud præſertim citra ſcamonium, itidem & diaprunon. Quibus ita peractis, erit res tranctanda rebus modeſtè aſtringentibus, tam interius, quàm exterius adminiſtratis. Quamuis neq; id mihi ſub ſilen-

D tio tranſeundum videtur, quod ſæpe vidi eos qui voluere eiuſmodi ſeminis profluuia importunè, & violenter ſiſtere, præſertim anteaquam corpus ab excrementis purgaretur, alios à bubonibus fuiſſe correptos, alios verò ab inflãmatione teſticulorum, alios renum, & lumborum dolorib. alios aliis affectibus vexatos. Sed neq; hoc mihi prætermittẽdum videtur, quod ſępe vidi ſimilem gonorrhœam ſecutam eſſe tanquam propriũ quaſi morbi gallici ſymptoma, quod nunquam tolli potuit, niſi prius curato eo morbo, aut epoto decocto ligni guaiaci, aut ſalſę periglıæ, vel periglıæ, aut aliis huic morbo aptis medicamentis: quod ſi aliquando ſint viſi aliqui fuiſſe curati, paulo poſt aut cruſtoſis vlceribus tentati ſunt, aut artuum doloribus. Profluuium autem

E ſeminis, quod ob laxitatem, & imbecillitatem vaſorum ſeminalium ortum eſt, aut ab immodica venere, aut ab excalfactis renibus, tollendum eſt rebus refrigerantibus, tam interius, quàm exterius adhibitis: vnde & cibi, qui hanc vim habeant, vtiles erunt: ſicuti ſunt perdices, pulli gallinacei, turdi auiculæ, turtures etiam, quæ aliquo aſtringente condiantur, vt malo cotoneo, meſpilis, vua acerba, fructo oxiacantho. quam creſpinam vuam nunc appellant, ſicuti etiam oua recentia, in quibus imprimis inſperſi ſint pulueres lapidis coralij, margaritarum.

boli

boli armeniæ, terræ lemniæ, rhus obſoniorum, raſuræ eboris, & id genus aliorum. Fercula vero ex farre, & oriza, ex oxiacanthe vel granis acerbæ vuæ. Inter legumina vero lenticula obiecto priori iure; ſed neque braſſicæ exquiſitè coctæ, abiecta itidem priori aqua, ſunt inutiles, & quæcunque tandem aſtringunt, & aliquo modo ſiccant; nam Paulus huic atteſtatur ſententiæ: Sed & medicamenta huc ſpectare oportet; vnde & ſyrupus roſaceus præſertim ex roſis ſiccis, & myrtinus confert: nec qui ex ſucco malorum punicorum confectus eſt, eſſet inutilis: aliquando vero & his immixtus ſyrupus de menta non erit inutilis. Decocta etiam ex rebus aſtringentib. vt ex plantagine, polygono, cauda equina, B myrto, rhu obſoniorum, quod Arabes ſumach appellant, maſtiche, & id genus alia multa. Pulueres quoq; multi fieri poſſunt huic rei vtiles ex margaritis, corallio lapide, bolo armena, terra lemnia, raſura eboris: electrum etiam, quod Arabes charabe vocant, in puluerem redactum non parum laudatur, lapis etiam hæmatitis, & tandem omnia, quæcunque ſiccant, & aſtringunt. Exterius quoq; & fomenta, & balneæ, & cerata, illitioneſque, vel olea adhibentur: ex oleis quidē roſaceum ad vſum hunc vtile erit, ſi lumbi, & peritoneum, & inferior vētris pars inungatur, præſertim vero omphacinum, præterea vero & myrtinum, & melinum, quod ex malo cotoneo fit: interdum verò, ſi putemus non eſſe valide refrigerandum, immiſcemus & maſtichinum, C ex his & cerata, & illitiones, & cataplaſmata fieri poſſunt. Parata quoq; apud apothecarios quædam vtilia in hoc affectu reperiuntur, imprimis vero vnguētum roſaceum à Meſue deſcriptum, & ceratum roſaceum, quod vulgo infrigidans Gal. nuncupari ſolet: valētius vero eſt ſandalinum vocatū vnguentum, quod expoſuit Nicolaus, item & valentius id eſt quod nomen habuit à corticibus caſtanearum, ex quibus præcipue conficitur: ſed valentius etiam eſſet, quod comitiſſæ appellat Nicolaus. Paulus ſanè & emplaſtrum diaphœnicum, hoc eſt ex palmulis laudauit. Sed & balneæ, vel inceſſiones ex aſtringentibus, vt ex ſummitatibus rubi, myrto, œnanthe, capriolis vitium, & ſimilibus aliis decoctis ex D vino accommodato, & aqua maximè prodeſſe poſſunt. Sed poſteaquam intercidit ſermo de balneis, id non videtur ſub ſilentio prætereundum, quod & balneæ quædam naturales, mineraleſq; accommodatiſſimum remedium ſunt, pręſertim verò quę ferreæ ſunt. Vnde & vſus in cibis coquendis, & in vino diluendo aquæ, in qua fuerit extinctum ferrum vtilis admodum eſt. Lucenſes ergo, quæ à villa nomen habuere, & Gaudenianæ Veronenſes optime ſunt epotæ, vt bibi ſolent, & quomodo balneis vti ſolemus. Balneæ autem, quæ in agro Piſano ſunt ferreæ, & ipſæ admodum (appellant autem eas Sancti E Lucæ) optimæ ſunt, ſi in eis demergantur, qui hoc tenētur affectu ſupra lumbos vſque. neq; tamen hę bibi ſolēt. Hoc tamen ego monerē ſi quando inueteraſcat hoc ſeminis profluuium, ante aquā omnino ſiſtatur, tutius eſſe aliquo facili, & leui medicamento corpus expurgare: nam factis imbecillioribus illis particulis, natura iam aſſueuit multa excrementa cum ſemine expurgare, quæ omnino non eſt tutum ſiſtere, niſi prius quoquomodo corpore vacuato: quibus autem purgādum ſit, iam paulo ante expoſuimus. Quatenus verò ad victus rationem pertinet, de cibo, & potu ſatis ſupra diximus, quibus hoc addendum eſt ea ſententia Pauli, quod inter initia

A præſtat vti quiete: mox verò, vbi vlterius curatio fuerit progreſſa, vtilis erit exercitatio, tanta tamen, vt poſſit & his particulis, & vniuerſo corpori robur addere.

De Priapiſmo. Cap. XXVIII.

Priapismvs affectus eſt virilis membri, aliquādo quidē eius proprius: interdum vero non eſt eius primarius affectus (vt expoſuit Gale. 6. de Loc. affe.) ſed arteriarū affectum ſequitur. Eſt vero affectus ex quo colis intenditur, & tam in longum, quam in latum augetur, perinde, vt quando homo in venerē propenſius eſt, niſi quod fit tētigo in priapiſmo citra omnem veneris appetentiam. immo ſequitur affectionē particulæ illius, quæ omnino pręter illius naturam eſt. Nomen autem habuit a Priapo, quem tunc homo videtur imitari; Priapum enim, qui tanquam Deus hortorum cuſtos habebatur, fingebatur, ſemper magno, & intento cole: vnde priapiſmus dictus eſt is affectus: quia ſimiles efficit Priapo illos, qui ab eo corripiuntur. Eſt autem perpetua, & diu manens hæc colis tenſio neque fit ſicut in illis, qui excitātur in venerem, in quibus ex imaginatione, & deſiderio rei venereæ intenditur, & arrigitur penis, ſed citra deſiderium quidpiam, & vllam imaginationem permanet intentus. Aliquando vero (vt expoſuit Paul.) non eſt perpetua, & diu C permanens membri virilis diſtentio, & arrectio, ſed vt intenditur, ita reſidet, & quaſi eſt quædam pudendi virilis palpitatio: quamuis (vt idem teſtatur) non ſit affectio hæc viris propria, ſed communis etiam mulieribus. Sequitur vero affectionem plegmonodem vaſorum ſeminariorum: qui quidē morbus acutus plerunq; eſt, vt pote qui ſæpius, niſi deſinat palpitatio penis, tranſeat in reſolutionem, aut cōuulſionem, in quam ſi deſinat, cito pereunt: nam & venter inflatur, & frigido ſudore ſudant: raro autem is morbus accidit. Ita autem & hæc, quæ præter naturam fit penis intentio, à ſpiritu, & flatu naſcitur, ſicut & cum naturali ratione fit propenſio in venerem. Niſi quod hæc à natura inſtituta eſt, neq; D ab alia re, quæ à natura ipſa aliena ſit, habet ortum, ſed tantum ſequitur (vt ſæpius diximus) imaginationem, & deſiderium rei venereæ concitatum plerunque à congeſto ſemine excitante, & quaſi euigilante expultricem facultatem. Illa verò neq; imaginationem neque deſiderium, ſed aut generationē eiuſcemodi flatuoſi ſpiritus in fiſtuloſo illo neruo, quo colis conſtat, & id ex aliqua eius intēperie & tunc is affectus proprius, & primarius eſt iſtius particulæ affectus; ſed hoc rarius ſolet illi contingere. Aut ſequitur motum flatuoſi ſpiritus in virile membrum ab arteriis ad ipſum pertinentibus, patefactis nempe earum oſculis: patefiunt autem harum arteriarum ora immodice, quādo reddundant E eo ſpiritu, qui conſertim, magno impetu, & ſine ordine mouetur in eis. Solet ſane affectus is frequentius moleſtare iuuenes, quàm ſenes. & eos imprimis qui copioſum ſemen ſolent progignere, ac venere frequenter vti, deinde præter hanc conſuetudinem ab ea abſtinent; cum tamen neque exercitatione, aut alia huic officio accommodata ratione victus procurent, vt copia ſeminis reprimatur, ſed præſertim quando horum frequens veneris libido accenditur. Frequentius etiā excitari priapiſmus ſolet in illis, qui & ſi alioquin caſti, & cōtinentes ſunt delectantur tamen ſpectaculis & imaginibus, vel etiam

A ſermonibus, quibus memoria veneris expergefir. Sed & ab abundãtia vitioſi, & acris ſucci ſolẽt aperiri ora venarum qui ortum habere ſolent ab eſu ciborũ, tum acrium tũ mali ſucci: pręterea vero ex calfactione dorſi, ſicut illis interdum ſolet euenire, Cap 6 qui cum iter faciunt, zona præter ſolitum ſuccincti Cap 7. incedunt. Hæc fere omnia Gal. ſexto de Loc. affe. Cap 8 docuit: ſicuti curandi rationem partim decimoquarto Meth. partim etiam nono de Comp. med. ſec. loc. expoſuit. In qua quidem hi videntur præcipui ſcopi. Primus, vniuerſi corporis vacuatio. Alter refrigeratio partium, quatum cõſenſus ad ſeminaria vaſa, & ad venas, & artèrias peruenientes ad penem pertinet, vt ſunt lumbi, pubes, & viriłe membrum. B Tertius, vt flatus, vnde intenduntur partes illæ, digeratur, diſcutiaturque. Sed magis particulatim hęc tractemus: vt tamen pręceptum, quod Gal. Cap. 7. 6. de Loc. affect. nobis tradidit, non obliuiſcamur: nempe quod illis, qui tentantur his affectibus, ob continentiam à venere, cum tamen indulgere veneri conſueuiſſent prioribus temporibus optimè conſultum erit, ſi collectum iam ſemen vſu venereo excreuerit, ac mox ab iis omnibus, quæ hominẽ poſſunt concitare in venerẽ cauerint, vt ſunt ſpectacula; ſermones, cogitationes, & id genus omnia. Quia vero vacuatio vniuerſi corporis fieri poteſt, & ſanguinis miſſione, aut purgatione, quæ & ipſa duplex eſſe poteſt, nempe per ea medicamenta, quę ſoluendo aluum inferiorem cient: præterea verò & C per illa, quæ ſuperiorem, ſicuti vomitu: & tertio per ea medicamenta, quæ exterius adhibita, illitáque digerunt, caleſaciunt, & deſiccant: de his quidem ita definire voluiſſe Gal. 14. Meth. viſus eſt, vbi ait, quod ſi iuuenis ab his affectibus corripiatur, ſicut ſolet frequentius euenire, omino præſtabit ſanguinem mittere; quod exemplis comprobauit; duos enim narrat à ſe pauciſſimis diebus fuiſſe curatos miſſo prius ſanguine, ac delibutis lumbis, & pene in altero roſaceo cerato, in altero vero medicamẽto, quod ex chamæmelo conficitur. Præſertim verò vena in cubito interior erit ſecanda: nam & hoc videtur magis cum Hippocratis conſentire decretis; ipſi namque inter initia morborum magis ſem- D per ferè probantur vacuationes, quæ cum reuulſione fiunt. Tantum autem ſanguinis detrahendum eſt, quantum videatur & affectus requirere, & habitus, vireſque corporis poſſe admittere. Sed quantum ad purgandi rationem pertinet, Gal. vomitum euacuationi prætulit, quam medicamenta moliuntur, quæ deuorata inferiorem aluum ſoluunt; atque id eadẽ, quam nuper expoſui, ratione: nam (vt idem nono de Comp. med. ſec. loc. docet) quæ aluum inferiorem ducunt, ſæpe ad partes currentem humorem ob viciniam trahunt: quod ſi tamẽ videatur aliquo modo eſſe ducenda aluus inferior, accommodatius, & vtilius ducetur per ea, quæ inſerius per clyſteres, vel glandes iniiciuntur, quam per ea, quæ ebibita vel deuorata purgant: quia hæc non ita mo- E uent, & trahunt ſuccos à remotioribus partibus. Vt tamen & id addamus, quod inſinuauit Gal. quod in illis, qui ſe abſtinuere, fortaſſe vtilior erit miſſio ſanguinis, præſertim ſi ſint plenioris habitus: at in illis quib. multa fuerit congeſta cacochymia, non erit inutilis purgatio: præterea verò neque inutilis erit vacuatio, quæ ſolet fieri vſu eorum medicamẽtorum, quæ exterius adhibita, digerẽdi vim habent, vt ſunt balneæ, & illæ imprimis; quæ ex aquis vim digerendi habentibus fieri ſolent, vt ſunt minera- A les, præterea verò & illis medicamentis appoſitis, quę acria ſunt, aut etiam quę calefaciunt, & ſiccant. Sed huc ſpectare vidẽtur frictiones, exercitationes inediæ: vt vtamur vno aut altero ex his generibus vacuationis, eo vero imprimis, quod magis poſſe illi accõmodari viſum fuerit. Vbi tamen id erit aduertendum, quod hoc tertium inſtrumentum, ſi ea, quæ paulo ante fuere expoſita, in memoriam reuocauerimus, non ſtatim à principio erit oportunum; quia in initiis potius refrigerantibus agendum eſſe cõſuluit, & illis quidem tum interius acceptis, tum vero exterius adminiſtratis. Interius quidem, vt ibidẽ Gal. teſtatur, vtilis eſt radix nympheæ, quam B Arabes corrupto vocabulo nenuphar nuncupant: itidem autem, ait idem Gal. 11. de Simp. med. fac. Cap. de ſitior. lumbis. & eius ſemina Dioſ. verò nymphæam imprimis laudat, quæ candidos fert flores. Vtile præterea eſt, & lactucæ ſemina ex aqua bibere, & lenticulæ cum melle: & hæc quidem inter initia. Nam malo in lõgius protracto, viticis ſemen quem agnum caſtum iuniores appellant, magis erit accõmodatum me- Cap. 7. dicamentum. Sicuti, cum adhuc difficilior fit eius curatio fortius medicamentum eſt ruta, ſi ea liberalius aſſumatur. Exterius etiam circa initia pudendo & lumbis apponenda ſunt ea quæ vim refrigerandi habent: quæ quidem eſſe moderanda pro ratione caloris conſuluit Gal. 14. Metho. cuius & rationem expoſuit: nimirum enim, cùm colis à flatuo- C ſo ſpiritu intendatur, & ſpiritus non niſi a moderato calore excitetur ex craſſa, & lenta materia, refrigerando, ac remittendo calorem illum, occaſionem generãdi flatus remouemus; quę (vti diximus) pro ratione caloris ſunt moderanda; quia ſi calor exiguus refrigerandum quidem erit omnino, ſed modicè, quod clariſſimè expoſuit ibidem Gal. accommodatis exemplis: duos enim à ſe curatos fuiſſe ait, qui priapiſmo erant obnoxij, miſſo ambobus ſanguine: ſed quantum ad topica remedia pertinet, alteri roſaceũ ſimplex adhibuit, ſimplex quidem, verum aqua frigida ſubactum: adhibuit autem lumbis & pudendo: altero verò medicamentum ex chamæmelo paratum: & ratio iſtius diuerſitatis e- D rat, quod in priori erat maiori refrigeratione opus, tum ratione temperamenti corporis malè affecti, tum verò ratione affectus, qui maiorem referebat caliditatem: in altera autem minor: nam & in 2. de de Comp. med. ſec. loc. vbi curat dolorem capitis ex plaga, in aliquib. laudat capitis perfuſionẽ ex oleo roſaceo ex aqua frigida, vel ex niue refrigerato: in aliis autẽ, vbi cenſet non eſſe tantum refrigerandum vti ſolitus eſt oleo chamæmelino refrigerato.

De illis, qui veneris impotentes ſunt quos frigidos legum periti appellant Græci verò, vt Paulus περὶ ἀνεργήτων μορίων hoc eſt de particulis impotentibus caput hoc inſcripſere: præterea verò de illis, qui à venereo vſu plurimum læduntur. CAP. XXVIIII.

E DE illis, qui veneri inepti, & impotentes ſunt quique arrigere colem nequeunt, quoſque iuris pontificij conſulti frigidos, & maleficiatos appellant, Gal. (quod quidem meminerim) nullam, particulatim ſaltem, mẽtionem fecit: Paulus autem & Aetius, atque ſubinde Aui. illam fecit omnib. tamen diſtinctius & exquiſitius rem hanc tractauit Auic. Nam Paul. ait, quod illi, qui hoc affectu tentantur, in venerẽ non concitãtur, & proinde triſtes fiunt. Refert autem omnem iſtius mali rationem in

in duplicem cauſam, nẽpe in paralyſin harum par-
tium, quibus tanquam inſtrumẽtis vtimur in excer-
nenda venere, & in defectũ ſeminis. Auicenna verò
methodo vſus diuiſiua vniuerſum hoc negotium
diſtinguere voluiſſe viſus eſt in hunc modum. Cum
ad excernendam venerem ſint neceſſaria ſeminalis
materia, ſint etiam neceſſaria propria inſtrumenta,
quibus natura vtitur in hoc munere, quæ quidem
duplicia ſunt: alia enim deſeruiunt generationi ſe-
minis, alia verò eius effuſioni tempore coitus: prio-
ri quidem officio delegata ſunt ſeminaria vaſa, &
teſtes alteri verò penis vel colis. Sed de illis primũ
agamus, quæ ad ſeminis rationem pertinent. Ni-
mirum cùm ſeminis materia, vnde ſuam habet ge- B
nerationem, ſit ſanguis, cui multus ſpiritus eſt in-
termixtus, ſanguis quidem ex iecore ad ſeminaria
vaſa, & teſtes profluit: ſpiritus vero à corde: in ſe-
men autem conuertitur à facultate, quæ à natura
teſtibus, & ſeminariis vaſis tributa eſt. Hi, qui hoc
affectu laborant, neque venerem exercere poſſunt,
vel eo laborant, propterea quia deficit materia; vel
quia inſtrumenta malè habent: aut deficit materia
ob penuriam ſanguinis & ſpiritus cõuertendorum
in ſeminis naturam. Is autem defectus aut à praua
ratione victus occaſionem habet, ſicuti in iis, qui
ieiunant immodicè, fieri poteſt, aut qui illis vtun-
tur cibis, qui modicum ſanguinem gignunt, aut ex
nimia aliqua vacuatione, vel per ſanguinis effuſio-
nem, vel alui fluorem ſpontaneum, vel vi medica- C
mentorum, vel ex nimio veneris vſu, vel ex longa
ægritudine, aut ex aliquo vitioſo affectu eorum vi-
ſcerum, in quibus tanquam in proprio ſonte gene-
rantur ſanguis, & ſpiritus, vt ſunt cor, & iecur. Ex
vitio verò eorum inſtrumentorum, quibus confici-
tur ſemen, fit veneris impotentia, quando aut qua-
tenus ſimplicia ſunt, laborant, aut quatenus orga-
nica. Vt ſimplicia quidem, ſi inſigni aliqua intem-
peratura, & ea vel ſimplici, vel compoſita laborant,
cum materia, vel ſine materia: præſertim verò lædit
actiones harum particularum frigida intempera-
tura ſimplex, vel compoſita, deinde humida, poteſt
& calida, quando fuerint immodica. Et quia præ-
ſertim frigus aduerſarium eſt harum particularum
actionibus: ideo illos, qui veneris impotentes ſunt, D
frigidos iuris conſulti appellauere. Vt compoſita
vero laborant hæc inſtrumenta, cùm obſtruuntur,
præcluſa via, qua ſanguis, & ſpiritus ad teſtes con-
fluere ſolent, vel ſemen in teſtibus iam confectum
ad penem propellitur. Ratione autem eorũ inſtru-
mentorum, quibus natura vtitur ad effundendum
ſemem in vterum, vt penis eſt, poteſt veneri afferri
impedimentum: primum, ſi (vt paulò antè diceba-
mus) ſuboriatur obſtructio in vaſis ſeminariis, quæ
orta à teſtibus ſemen ab illis ſuſceptum in colem
quaſi eiaculantur: interdum verò ex aliquo vitio
contracto in cole, quod prohibet, quò minus ille
atrigi, & diſtẽdi poſſit, quæ quidem particula con-
ſtat ex fiſtuloſo, & cauo illo neruo, quem circun- E
ſtant multi muſculi, vt anatomici ſæpe oſtendunt:
arrigitur autem ex multo ſpiritu cum ſemine com-
mixto, quem non parum iuuat flatus, qui ſolet eò
confluere. Vnde melancholici hac ratione ſalaces
eſſe ſolent; quia flatulenti ſunt, vt Ariſt. in Proble-
matibus expoſuit. Ex horum ergo omniũ defectu
ſolet afferri impedimentum veneri: & vnde quidẽ
poſſit haberi penuriã ſpiritus, nuper diximus. Fla-
tus verò deficit vel ex nimio calore vniuerſi corpo-
ris, aut earum partium, quæ affinitatem, & conne-

A xionem habent cum genitalibus membris vt renes
& tandẽ venter inferior: itèq; ex nimio frigore. Nã
& multus calor digerẽdo, & inſigne frigus parã[illegible]
tione aduerſaria ſunt flatus generationi: ſicut m[illegible]
dicus calor humidã materiam nactus, ẽã in flatum
diſſoluit. Arrectio etiam aliquãdo in his particu-
lis ſolet deficere ex proprio, & interno earum affe-
ctu: nam flatus, & ſpiritus generatio plerunq; alibi
fit, & poſtea ad penẽ cõfluit. vnde & eius defectus
aliam aliunde occaſionem habet. Affectus vero is,
qui proprius colis eſt, reſolutio eius eſt, vel paraly-
ſis penis, vt ſẽſere Paulus. & Aui. Sed alias etiã quaſ-
dã cauſas addit idem Auic. quę in ordine earũ ſunt,
B quæ procatarcticæ à Græcis dicũtur, vt eſt occupa-
tio animi, & cogitationis, & eius conuerſio ad alia
negotia. ſpiritus enim & ſanguis, ad caput, vel cere-
brũ retrahuntur, vt ad genitatalia mẽbra nullã ha-
beant propenſionẽ. Vnde ait poëta, Otia ſi tollas,
periere cupidinis arcus. Præterea timor, verecũdia,
mœſtitia, ira etiã: longa inſuper abſtinentia à vene-
re; deſueſcẽs enim natura ab aliquo opere, quaſi o-
bliuiſcitur ſpirituum, & ſanguinem amãdare inſtru-
mentis, quibus ſolita eſt id opus efficere: quemad-
modũ & poſt ablactatum infantem natura [illegible]aſi o-
bliuiſcitur ad mamillas lac in ſanguinem co[illegible]uer-
tendũ tranſmittere. Sed hoc præterea conſiderã-
dum, quòd horum vitiorũ, quæ occaſioni ſunt, cur
apractæ reddantur hæ particulæ (vtar enim Græco
C in præſentia Pauli vocabulo [illegible] hoc eſt impotentes,
& inutiles, aliqua naturalia ſunt; vtpote quę ſunt ab
ipſo ortu contracta, & illa aut rariſſimè, aut nunquã
vllam curationem admittunt. Signa verò, quibus
hæ iſtius affectus differentiæ diſcerni poſſunt, in
hunc modum expoſuit Auicenna; ipſe enim rẽ hanc
copioſè tractauit. Si quidem ex defectu, & penuria
materiæ, vnde generandum erat ſemen, cùm id re-
ferri poſſit aut in rationem victus, vt paulò antea
dicebamus, & tunc victus præcedens id poterit ſi-
gnificare, ita ſi ex longa ætate, difficili ægritudine,
vel ex multa vacuatione, cum hęc poſſint cuiq; eſſe
manifeſta, non eſt cur in illis explicãdis ſit à nobis
tempus conterendum: niſi quòd poſſumus hoc ad-
dere, quòd corporis conſumptio, & attenuatio cõ-
D ſequens has cauſas poterit illis atteſtari. At ſi id ex
aliquo iecinoris affectu prodeat, quòd aut ſangui-
nem non generet, aut eum vitioſum, & ineptũ ge-
nerationi ſeminis procreet, cum id referri non poſ-
ſit niſi in aliquam intemperiẽ, aut obſtructionem i-
ſtius viſceris, per ea ſigna id erit inueſtigandũ, qui-
bus iecinoris affectus poſſunt deprehendi. Ita etiã
ſi renes in cauſa eſſent, ea ſigna, quibus ſignificãtur
vitia renum, id poſſent oſtendere. Si verò id ex de-
fectu cordis, & ſpiritus ortũ haberet, cùm plerunq;
frigus in cauſa ſit, primũ nulla fieret penis arrectio,
poſtea & pulſus debilis, paruus, & rarus hoc idem
indicaret. Ita etiam ſi ex vitio renũ is defectus or-
tum haberet, per ea ſigna petenda eſſet huius rei
E dignotio, quibus renum affectus cognoſci poſſe ſu-
periùs à nobis fuit expoſitũ. Sed ſi ex malo aliquo
teſticulorum affectu hoc penderet, præter alia ſig-
na, quib. intemperaturæ teſticulorum deprehendi
poſſunt ex qualitate etiam & ſubſtantia ſeminis id
innoteſceret. Nam ſi ex frigidiori intemperatura
teſtium, vel ſeminalium vaſorũ ſequeretur ea diffi-
cultas, ſemen perciperetur, aut frigidum, aut parum
admodum calidũ, pręterea craſſum, & quaſi conge-
latum videretur; ſed & ſine vlla eſſet acrimonia, &
aut cũ nulla, aut cũ infima, aut cum languida pru-

A rigine, delectationeve excernetur. Sin autem ex ſiccitate harum particularum, ſemen quidem paucum erit, & illud adeo aridum, & concretum (vt quinto Aph. docuit Gal.) vt vix extendi poſſit: præterea id *Com. 62.* quod (quemadmodum idem eodem loco expoſuit) cum plerunq; vniuerſum etiam corpus in eandem intemperiem conſpiret, vniuerſum corpus macrum, & exeatne erit, & exangue: cui hoc etiam accedere poteſt, quod ab humectantibus, cum aliis tum verò pertinentibus ad victus rationem, melius habere videbuntur. Quotieſcunque autem non in harum ſuperiorum partium vitia erit is affectus referendus, ſed in fiſtuloſum neruum, & tandem in penem, quia attigere, intendique nequeat, cum id B nequeat niſi in frigidam illius particulæ intemperaturam, vel in eiuſdem paralyſin, vel reſolutionem referri, id indicabit primũ, quod nulla fiet arrectio, præterea verò (vt Auic. ait) ex qua frigida nulla fiet iſtius cõtractio. Quando autem ſolus defectus fuerit ex penuria flatus, ait Auic. cognoſcendum id eſſe duplici hac ratione: primum quod nulla appareant ſigna aliquorum ſupra expoſitorum affectuum partium tam ſuperiorum, quam inferiorum, & tamen nulla fit arrectio penis: deinde verò quia in hoc plurimum vſus eorum, quæ flatum generant, illis proſunt. Nos verò & hoc addamus, quod cum (vt ſuperius ex Gal. & eiuſdem Auicennæ ſententia diximus) flatus fit a modico calore: Frigus vero & C calor inſignis ſint pariter aduerſaria generationi caloris: neceſſe erit, quod ſigna aliqua appareant indicantia, aut frigidam, aut immodicè calidam intemperaturam. Sed neque hoc prætereundum eſſe videtur cuius auctor eſt Aëtius, nempe quod qui pingues, & obæſi ſunt, hi ineptiores ſunt ad vſum veneris, quàm qui macilentiores. Quatenus verò ad rationem curandi, & ſuccurrendi miſeris his, imprimis hoc erit conſiderandum, quod illi, qui à natura, & ex ipſo ortu hanc difficultatem, vel impotentiam (vt ita loquar) habent curari mea quidem ſententia, & vt aliquando animaduerti, nequeunt. Deinde verò & illud conſideratione dignum eſt, nimirũ quod ſi omnis occaſio, vel eius maior pars D à corde, vel cerebro, vel iecinore, vel renibus pendeat, particulatim nunquam vitium hoc tolli poterit, niſi prius fuerint vitia earum partium emendata: rationem verò; qua illa ſint emendanda, petere oportet à ſuperioribus libris, quibus de earum particularum curãdis affectibus ſermonẽ inſtituimus: vnde neq; in his amplius erimus longiores. Sin autẽ ratio iſtius affectus à macie, & cõſumptione corporis oriatur, imprimis procurandum eſt, vt corpus reficiatur cibis plurimum nutrientibus, nec concoctu admodum difficilibus, & illis in quibus ſit vis impinguendi, & ſi ſit aliquid flatulentæ ſubſtantiæ id non erit à noſtro inſtituto alienũ, vt ſunt iuglandes amigdalæ dulces, nuclei pinei, piſtachia; quæ aromatibus condienda ſunt, præſertim cinamomo, E & Auic. cæpas cõmiſcendas eſſe ait, & erucam, & mentam. At ſi in cauſa fuerit calida vaſorum, & teſticulorum intemperies, refrigerantibus erit agendum boni tamen ſucci: vnde Auicennæ probatur lac dulce coagulatum, item, lac in quo fuerit cocta portulaca: nam oportet, vt quæ refrigerant, cum aliqua humiditate refrigerent, ita tamen vt refrigeratio modeſta ſit, & moderanda pro ratione exceſſus intemperiei in calore, neq; ea, quæ refrigerant ſint item exſiccãtia, vt ea ſunt, quæ aſtringunt; quia in his affectib. plerunq; exſiccantia fugienda ſunt.

A Si verò frigus harum partiũ in cauſa iſtius incommodi fuerit contra erit agendum, nẽpe calefaciendum erit ſiue frigus ad vaſa ſeminaria pertineat, & teſtes, ſiue ad penem ipſum: calefaciẽdum autẽ erit medicamentis calefacientibus, tam interius acceptis, quam exterius adminiſtratis; vt ſunt olea calefaciẽtia, emplaſtra, cataplaſmata, linimẽta, modeſtæ exercitationes, & frictiones: cibi vero & ipſi, vt huc ſpectent, oportebit. Eodem modo, & ſi ſiccitas ſit quæ obſtet, illa contrariis remediis corrigenda erit, vt quiete, ſomno, cibis, & potib. humectantibus, tum qualitate, tum vero ſua ſubſtantia; vt pote quia multum & alant humidum alimentũ gignant: B ſed medicamenta, quibus tam interius, quam exterius vti oportet, vim humectandi habere opus eſt, vt ſunt olea, balneæ, & tandem quæcunq; poſſunt humectare. Rem ergo hactenus cõmuni quadã ratione veſtigia ferè Auicennæ & Arabum magna ex parte ſecuti in hunc modum expoſuimus: præter hæc autem, quæ omnino & ipſa cognitu neceſſaria ſunt, & præcedere debent, magis particulatim rem eandem perſequendo, quędam etiam plurimum ad hoc caput facientia mihi videntur [illegible] ex Gal. exponenda: ſunt enim al[illegible] qua, quæ [illegible] quadam ratione facultatem habẽt venerem [illegible], ſicut alia contra vim inſignem habent [illegible] eius deſiderium extinguẽdi: vnde & horum [illegible] videtur quam neceſſaria huic inſtituto: [illegible] C ra mirifice poſſunt his pauperculis [illegible], ita poſteriora obeſſe: quare vt illa accipienda, & admittenda ſunt ita hæc fugienda, & declinanda. De vtriſque igitur agendum eſt: & primum quidem de illis, in quibus reperitur ea facultas, qua venerem concitare poſſunt. Verum prius & illud eſt aduertendum, quod non eſt vna, & ſimplex ratio, ſed potius duplex. Nam alia ob id venerem excitando adiuuant; quia ſemen augent, & eius abundantiam afferũt: alia verò id agunt, vt facilius colis intendatur. Sed de prioribus prius agamus; quia nec horum vna & eadem ratio eſt. Alia nanque ſeminis abundantiam faciunt, propterea quia illum generant: alia verò quia ipſum prouocant. Differunt veD rò, quoniam illa id procreant, quod prius non erat, hæc autem genitum quidem, & quod præerat, & in alto latebat, euocat: ita enim rem hanc tractat Gal. *Cap. 23.* quinto de Simpl. med. facul. Intendunt autem colem ſpiritus flatuoſi: vnde quæ cum ratione ſuæ naturæ eiuſmodi flatulentum ſpiritum poſſunt ſubminiſtrare, illa etiam proſunt ad excitãdam venerem, cùm alioquin omne deſiderium venerei vſus inutile, ſine hac tenſione, futurum ſit. in vniuerſum itaq; ſi de cibis ſit ſermo, illi maximè veneri excitandæ ſunt idonei, qui multi, flatuoſique alimenti ſunt, & nobis a tota ſua natura, & forma ſunt familiares. Sed ſi de medicamentis loquamur, venerem ſtimulare poſſunt ea, quæ calida, & flatuoſa ſunt, neque tamen exſiccant. Vnde ad generandum ſemen cibi, E quales ſunt, quos expoſuimus, magis accommodati: medicamenta verò, qualia nuper deſcripſimus, vim potius euocandi ſemen habent: vtraque verò cum flatulenta ſint non parum ad arrectionem pe- *Cap. 6.* nis proſunt. Quocirca Gal. Sexto de Loc. affe. huic ſententię ſubſcribens ait, quod omnia medicamenta, quæ lumbis, perinoneove appoſita, vel potui data poſſunt pudendum virile intendere, calida, & flatuoſa ſunt. Quinto vero de Simpl. med. facult. idem in hunc modum ſcriptum reliquit, commune omnibus illis, quæ ſemicocto humore, flatuoſoq; participant,

ticipant, venerem excitare: & proinde id menta ſatiua facit, vt pote quæ ex culto humidior, quam ſylueſtris, euadat. Magis autem particulatim de his agendo, dicimus quod idem Gal. eodem 5. de Simp. med. fac. exponens, quæ in cibis ſunt, qui huic officio ſunt idonei, vt pote qui ſeminis abundantiam faciũt, enumerat bulbos, ciceres, fabas, polypodes, nucleos pineos. Dioſc. verò addit radicem napi, & rapum, porrum capitatum. In medicamentis verò recenſentur ſcinci, propriè verò lũbi eorum, vt tradidit Dioſcorides, cui & Gal. vndecimo de Simpl. med. fac. aſtipulatur, qui ait experientia comprobatum eſſe ad arrectionem virilis membri plurimum valere, ſi (vt ait Dioſ.) dentur ex vino ad pondus drachmæ. Sed & ſatyrij radix plurimi in hac re ab auctoribus fit: item & ſemina vrticæ ex mulſo potanda ſemina quoque, radixque dauci ſatiui & maior radix teſticuli canis; qui minor (vt Gal. tradidit) magis vim habet reprimendi venerem: ſed & coſtus ex mulſo datus, ſi Dioſcoridi credimus, excitat veneris deſiderium: item & crocus, dracunculiq; tam maioris, quàm minoris radices, ſi ex vino bibantur ſemenque ſylueſtris paſtinacæ, & radix galij, & ſuperior gladioli radix: nam inferior creditur potius venerem reſtringere. At radix ſatirij erytronij creditur à quibuſdam, quod etiam manu geſtata venerem excitet, longe autem magis, ſi ex vino bibatur. Quidam verò hanc vim & talo bouis attribuunt, vt poſſit aliquantiſper venerem concitare: præterea & hormini ſatiui tum ſemen, tum herba. Quæ verò & cibi, & medicamenti ſimul rationem habent, ſunt hæc, nempe lini ſemen: Dioſc. tamen addit illud eſſe in modum polentæ ex melle parandum, addito tamen pipere, atque liberalius comedẽdum, erucæque cruda addit Dioſcorid. largius eſitata, nec non & eius ſemen: alimum præterea & coriandri ſemen. Multa alia ab alijs referuntur, quæ conſulto prætereunda cenſuimus, ne iuſto eſſemus longiores: nam & hæc tanquam exempla fuére propoſita ad expoſitionem eorum, quæ ſuperius generatim fuere deſcripta. Quoniam verò ad hoc etiam caput ea pertinere diximus, quæ venerem reprimunt, & extingunt, vt ſaltem deuitari ab eo poſſint, cuius intereſt, vt ad venerem fiat promptior: ideo de his etiam paucula quædam eſſe dicenda putauimus. Ea ergo venerẽ (vt quinto de Simp. medi. facult. traditum eſt) reprimere poſſunt, quæ natura, & facultatibus aduerſaria ſunt illi, nempe quia ſemen reſtringunt, & id generari prohibent, talia autem ſunt (vt eodem quinto de Simpl. med. facul. ſcriptum eſt) quæcunque ſiccant, & refrigerant præſertim ſi naturam aduerſam nobis habeãt, quamuis & ea ſeminis generationi impedimento ſint, quæ ſiccant, calida tamen ſunt, ſicuti ruta facit: longè tamen in hoc efficaciora ſunt, quæ ſine calore deſiccant, vt nymphæa: ſed & quæ ſemen retinent, quemadmodum ea faciunt, quæcunque refrigerant, & ſubinde ſemen craſſius reddunt, & id cogunt, conculcantque: in hoc genere ſunt ſemen lactucæ, betæque; & atriplicis, præterea mora cucurbitæ, melopepones, & cucumeres: his autẽ quæ ſemen deſiccant, eiuſdem operis libro ſeptimo addidit Gal. canabis ſemen largius aſſumptum, & cedrinum oleum pudẽdo illitũ: octauo vero eiuſdem operis & periclymeni meminit: ſexto etiam viticis ſemen vim eandem habere teſtatur, cum quo & Dioſcor. conſentit; Galen. tamen addit, quod id ipſum poteſt, ſiue crudum edatur, ſiue frixum: nec

Cap de venus.

B

C

D

Cap. 23.

E

A

modo ſemẽ, verùm & folia, floreſque, tam ſi edantur, quam ſi potui dentur: Dioſco. vero id [illegible] re anethum teſtatur ſæpius epotum: portulacam etiam, ſi edatur vim, habere exoluendi veneris deſideria ait, & alteram radicem teſticuli canis quæ arida eſt: ait præter a quoдã credidiſſe, & radicem aſphodeli idem poſſe: Auic. etiam lentes id ipſum poſſe præſtare ait, & multa alia, quæ nimis longum eſſet recenſere: ſed ea cognita eorum natura, quæ relata ſunt ad generales ſcopos ſuperius expoſitos facilè eligi poterunt ab illis, qui medicinalis materiæ periti ſunt, aut ſaltem illi cognoſcendæ incumbunt. Præterea idem Auicenna quædam præcepta deſcripſit non parum quidem ad hanc rem, ni fallor, vtilia, pertinentia præſertim ad victus rationem, quæ non ſint prætermittẽda. Primum quidem eſt, quod omnino ab vſu veneris cauendum eſt poſt laborem, & inſignes vacuationes, ſiue ſpontaneæ fuerint, ſiue ab arte factæ, ſiue per apertionem ruptorum abſceſſuum, itemque poſt vehementes animi cómotiones; vſus enim venereorum poſt hæc vires plurimum diſſoluit, ſicut diſſoluit & immodica venus, ſi quid aliud: & proinde lãguidiori reddita naturali facultate, ſequitur quędam ad actum venereum imbecillitas: vnde expedit, vt cùm quis venere fuerit abuſus, aliquantiſper donec reſumat vires, ſe abſtineat, neque naturæ vim inferat. nam ait Auic. quod immodicus coitus abſcindit coitum. Sed ab eo præterea cauendum eſt errore, quem facilè committunt imprudentes, qui putant ſe promptiores, & validiores euaſuros in cogreſſu veneris, ſi plurimum comederint: vnde ſe deinde replent cibo, potuq; vſq; ad ſatietatem, & faſtidium, & deinde plurimum decipiuntur, ſæpéque ſua defraudantur: natura enim a tanta mole oppreſſa interdum vix reſpirare poteſt. Quocirca cõſulit, & rectè quidem, vt ſi contingeret, quod aliquis nimis ſe repleuerit, ille ſe cõtineat, donec probè fuerit concocta exquiſite crudior ea materia, & conſultum ventriculo faſtidito fuerit rebus aliquibus eum roborantibus. Conſulit itidem cauendum eſſe à copioſo aquæ frigidioris potu: eiuſmodi enim potus (vt Hip. in libro de Aere aquis & regionibus docet) illis, qui cupiunt plurimum in vſu venereorum valere, admodum nocuus. Addit præterea illi imprimis cauendum eſſe, ne indiſcriminatim cum quacunque, muliere coeat: nam congreſſus cum muliere vetula, aut cum muliere, dum per menſtrua purgatur, aut cum morboſa muliere, aut cum illa quæ diutiſſimè caruerit congreſſu viri, aut (ait ipſe) cum virgine, quod forſitan referẽdum eſt in laborem multum in hoc congreſſu, & dolorem virgini illatum, & interdum renitentiam, omnia inquam hæc imbecilliora reddunt membra huic operi deſeruientia. Laudat autem, vt præter cibos huic officio aptos, & medicamenta, tam interius aſſumenda quam exterius illiniẽda, bibat vinum aliquod bene odoratum: adhibeat autem & eos qui laſciuis ſermonibus, vel lectionib. excitent, & vigilẽt ſopitam venerem: & de his quidem ſatis. Niſi fortaſſe his & illud addendum ſit cuius meminit Gal. 3. de Tuen. ſani. nempe quod poſt vſum veneris, neceſſaria eſt ea victus ratio, qua poſſint incommodis, quæ venerem ſequi ſolent obſiſtere: fiunt enim corpora laxiora, languidiora, & ſicciora: vnde illis & exercitatio, quæ pręparatoria ab antiquis appellata eſt, erit nõ parum vtilis, & balneum, interdum etiam frigidum, niſi tamen tempus frigidum obſtiterit. Addit

B

C

D

E

Cap. 11.

præterea & vnum quod multis paradoxum poterit videri: cenſet ſiquidem cibo, & potu reficiendum eum eſſe, qui veneris paleſtra ſe exercuerit, non tamē eo copioſo, ſed potius parco, humidiori tamen. Quidam enim tunc maximè comedere nituntur, putantes ea præſertim ratione ſe vires refecturos, & inſtauraturos, ignorantes, non ea quę ingeruntur poſſe vires reſumere, ſed quæ probè coquūtur: ventriculus vero, qui, ſi quod aliud viſcus, ex vſu veneris infirmatur, factus imbecillior nequit multam cibi copiam ingeſtam, quo adusque reſumat vires, conficere. Quare rectè conſuluit Gal. ſed cibus aut temperatus ſit, aut parum calidior: a frigidis autem declinandum; cum ea imprimis vtilia futura ſint, quæ vim cogendi habent. calefaciendiq; & vires reparandi. Sed vbi de teſtium affectib. & earum partium, quæ ad ipſos pertinent, paucula quædam dixerimus, coronidem huic libro imponemus.

De teſtium affectibus. CAP. XXX.

Cap 14. POSSAMVS ſanè, antequam ad tractationem de affectibus teſtium orationem conuertamus, ea referre, quæ à Gal. ſexto de ſan. tuen. literis commiſſa ſunt de eo ſtatu quorundam hominum, qui peſſimus ab ipſo eo loci cenſetur; vtpote qui in venerem plurimum ſtimulantur, concitanturque, verum ſi illi indulgeant, quam maximè læduntur. Stimulantur verò, quia copioſum ſemen procreant, ſed illud adeo calidum, & acrimoniæ particeps, vt niſi excernatur, adeo moleſtum eſt, vt ille eius moleſtiam ferre nequeat: & ſi ex cōgreſſu venereo excernatur, diſſoluitur vis, & robur, cum vniuerſi corporis, tum vel maximè ventriculi, adeo vt proprie animi deliquiū perueniat. Cum autē adeo exquiſite & aperte res hęc à Gal. ibi tractetur, vt nihil mihi reliquum ſit quod illi addā; mihi ſatis viſum eſt locum, vnde ea quæ ad hoc negotium pertinere poſſunt, ſint depromenda vobis indicaſſe: igitur non conteremus vllum alioquin tempus in illis repetendis. Sed vt tandem librum hunc finiamus, paucula quædam de teſtibus exponenda nobis in præſentia ſunt: paucula diximus, quia & ſi multa poſſent ad hoc caput attinere; maior tamen eorum pars in pręcedentibus capitibus ſunt explanata, videlicet & natura, & ſitus, & officium teſticulorum, ſed & non modica affectuum pars. Quod enim obnoxij ſint morbis, qui in intemperie conſiſtunt, vnuſquiſque fere ex ſe rationem inire poterit, & ex illis, quæ in poſtremis his capitibus fuere expoſita, præterea verò, & qua ratione id cognoſcendum ſit, & quæ ſit etiam eorum futura accōmodata curatio. Quare tempori parcentes, neque hæc vlterius tractabimus: ſed ſolum de tumoribus præter naturam, qui teſtes interdum occupare ſolent, agamus; vt tamen teſtium affectus in præſentia, vel tumores appellemus eos, qui non tantum in ipſa teſtium ſubſtantia conſiſtunt, verùm & eos, qui in partibus, quæ ad teſtes aliqua ratione pertinent. Non ſunt autem vnius, & eiuſdem modi tumores, qui circa teſtes excitantur, ſed varij, & diuerſi. Nam alij ſunt eiuſdem naturæ, & modi, cuius ſunt & alij tumores, qui alias particulas ſolent occupare. Alij verò, qui peculiari quadam ratione, aut ſolis his aut paucis admodum alijs ſolent accidere. Peculiares quidem ſunt, qui ramices, vel herniæ ſolent à Latinis appellari, à Græcis κῆλαι, & à noſtris vulgari ſermone chile vocabulo quaſi Græco dicuntur. Sed quæ ad priores horum tumorum differentias pertinent, facilia perceptu ſunt ſi quis in memoriam reuocauerit ea, quæ ſæpius à nobis in præcedentibus libris

A fuere expoſita: nam ita in his, ſicut in alijs particulis ex fluxione diuerſorum humorum fiunt variæ tumorum differentię: ex calidis enim fiunt & aliquantiſper craſſioribus accedentibus ad ſanguinis naturam inflammationes: ex biliosis vero eryſipelata ex craſſioribus tum pituitoſis, tum melancolicis ſcirrhi: ex tenui pituita, œdemata: ex exuſta melancolia, cancri, qui quidem tumores interdum teſticuli corpus, & eius ſubſtantiam corripiunt: nonnunquam verò circumpoſita corpora, vt ſunt membrana, quibus inuoluti teſtes pendent, & ſcrotum dicitur. Defluūt autem ad has particulas humores, & excrementa per venas, & arterias: cuius fluxionis in cauſa eſt, aut imbecillitas in his particulis ex ali-

B qua interna, aut externa occaſione cōtracta, aut repletio, vel redundans cacochymia tum in vniuerſo corpore, tum vero in ſuperioribus aliquibus particulis, vt in ſpiritualib. a medicis nuncupatis membris. & in naturalibus: nam ab vtriuſque, cum valentiora adeo ſunt, vt poſſint a ſe noxia excrementa ad loca inferiora propellere, abceſſus ad teſtes (vt tum ſecundo libro Comment. in textum Epid. tum 4. de Rat. vict. in acut. mor. docuere Hip. & Gal. fieri conſueuere, qui abceſſus aliquando etiam iudicatorij eſſe ſolent, Neque de his longiorem ſermonem habere in præſentia opportunum eſſe puto, cum eandem (vt nuper diximus) rationem habeant quam & alij ſimiles in alijs partibus tumores. Sed Com. 53. Com. 14.

C tandem & de alijs tumoribus agamus, qui peculiari quadam ratione pręſertim his particulis attribuuntur, & accidunt, quique a Græcis κῆλαι dicuntur, a Latinis ramices, vel herniæ communi quodam generaliq; vocabulo: non ſunt tamen omnes horum tumorum differentiæ proprij harum particularum affectus, imo eorum quidam cum his partibus nullam habent affinitatem, vel cōmutationem: ſub hoc autem communi nomine herniæ, vel ramicis mea quidem ſententia comprehenſi ſunt ratione cuiuſdam ſimilitudinis, quam imitantur, tumores harum partium. Quamuis autem vnum horum omnium ſit commune nomen; differentię tamen tumorum, qui hoc nomine continentur, particulatim vt diuerſas rationes habent, ita etiam diuerſa nomina particu-

D latim ſortita ſunt, quę partim a materia, quę delapſa ad has partes eas in tumorem extollit, partim verò à loco, vel particula, quæ inſinuauit, deprōmūtur. Quę quidem vt diſtinctius & exquiſitius intelligātur, aduertendum, quod cum in imo abdomine in chordis obliquorum muſculorum, qui deſcendentes a iunioribus dicuntur ſint duo meatus vtrinque vnus per quos deſcendit particula quædam membranæ, quæ peritoneum dicitur ſimilitudinē & figurā quaſi ſacculi referens, in quo tanquam in proprio loco continentur vaſa ſeminaria vna cum teſtibus, qui hac membrana, circumuoluti ſunt; quæ niſi me fallit memoria, conſtituit illam, quæ a Gręcis erithroides dicta eſt, quam mox ſcrotum, hoc

E eſt extima teſticulorum, & rugoſa cutis complectitur: ſi quando autem contingat, vt meatus illi, aut diſrumpantur, aut alioquin laxiores reddantur: per hos in ſcrotum delabuntur particulæ in abdomine à natura collocatæ, quibus receptis ſcrotum intumeſcit, interdum magis, interdū minus pro magnitudine partis delabētis: deſcendunt vero interdum inteſtina, vt pote quæ præterquam quod per meſareū dorſo annexa ſunt, alioquin adeo ſoluta ſunt, ſicut poterit ex anatome percipi, vt facile, niſi à peri-

toneo

tonen adiuto à chordis eorum muſculorum inhi-
beatur deſcenſus, per os iam dilatatos meatus dela-
bi poſſint. Laxantur autem, vel frangi poſſunt mea-
tus hi, vel ex illato vulnere illi loco, aut ex excita-
to vlcere ex interna, vel externa occaſione, vel ex a-
lia nimia humiditate partes illas emolliente, aut ex
aliquo ictu, & contuſione, vel ex ſaltu ex ſublimi a-
liquo loco, vel ex nimia, & violenta côtentione te-
preſſi anhelitus, & ſpiritus, vt in magnis vocifera-
tionibus, vel inflammationibus tubarum, vel cor-
nuum, vel eiuſmodi aliis occaſionib. Interdum ve-
rò delabitur omentum: cum enim amplius, & ma-
ius ſit omentum in homine, quam in vllo alio ani-
mante: ideo vel ſolus, vel facilius, & frequentius ad
teſticulos in ſcrotum præ aliis animantibus delabi-
tur omẽtum in homine. Vnde & peculiari quadam
nuncupatione homines ſoliti ſunt ab antiquis Græ-
cis ἐπιπλοκομισχαι, dici quaſi ἐπιπλόφοροι, hoc eſt o-
mentum gerentes in ſcroto. Hæ autem duæ diffe-
rentiæ ramicis à delabentibus particulis nuncupa-
tionem conſecutæ ſunt: nam prior ἐντεροκήλη dicta
eſt, hoc eſt ramex inteſtinalis: altera verò ἐπιπλοκή-
λη, hoc eſt omentalis, vel emẽtoſus ramex. Intumeſ-
cit vero interdum teſtis, & ſubinde ſcrotum tumo-
re quodam ſcirrhoſo, duroque ex craſſis humori-
bus ad eum confluentibus: qui tumor, quia carno-
ſus videtur, ideo σαρκοκήλη Græce dicitur. Quando-
que verò ex ſuperiorum partium, præſertim verò ie-
cinore, à vitiata eius concoctione, perinde vt in hy-
drope, gignitur aquoſus quidam humor qui à na-
tura, dum valentior eſt amandatur ad iſtas partes,
& ſcrotum hoc ſeroſo humore repletur, ita vt veſi-
cam aqua plenam imitetur, imo ſi ad lumẽ aut can-
delæ, aut ad aduerſum ſolem perſpicias, tranſparet
perinde, ac vás vitreum plenum aqua, vnde & ὑδρο-
κήλην: quaſi aquoſam herniam illam dixere. Inter-
dum verò venæ quæ ad teſtes, & has particulas fe-
runtur, imbecilliores factę dilatantur, & craſſo me-
lancolico ſanguine repletæ intumeſcunt, quę κιρσοὶ
à Græcis appellantur, quod vocabulum, qui paulò
fuere Gal. priores, attribuere ſoliti ſunt particula-
tim (vt teſtatus eſt Gal. in lib. de Tumoribus pręter *Cap. 11.*
naturam) venis pedum, & teſticulorum: nam anti-
qui omnem venam ampliorem factam hoc nomi-
ne appellabant & inde tumorem teſtium hac de
cauſa excitatum, κιρσοκήλην, hoc eſt varioſum rami-
cem dixere. Et hæ quidem ramicum differentiæ, li-
cet & ſecum alias ſæpe partes trahant, recenſentur
tamen àb auctoribus tanquàm proprij harum par-
ticularum affectus. Aliæ vero licet à ſimili fere oc-
caſione originem habeant non tamen ad proprios
teſtium affectus pertinent. Nam & interdum ſimi-
li fere de cauſa vmbilicus perinde, vt ſcrotum intu-
meſcit: interdum vero bubones, vel inguina. Et in-
guina quidẽ intumeſcunt, quando nó tanta ſit mea-
tus dilatatio, vel ſi rumpantur peritoneum cum te-
nui muſculorum chorda, non tamẽ adeo, vt in ſcro-
tum, & ad teſtes deſcendant, aut omentũ, aut inte-
ſtina; quæ item detumeſcunt, quando conſtituto
homine ſupino eadẽ interius vi repellũtur; niſi ſpó-
te intro recedant; qui tumor & ipſe cômuni eo vo-
cabulo κήλη vocatur, particulatim vero βουβωνοκήλη
quaſi ramicem inguinalem dicas. Ex eadem quoq;
vel ſimili cauſa & vmbilicus extuberãs intumeſcit:
nam ea tantum parte (vt anatomici oſtendunt) pe-
ritoneum omnino ſolutum eſt, & ſeiunctum à mu-
ſculis abdominis, & eorum chordis: & ea præterea
parte, vt imbecillior eſt ita facilius rumpi poteſt

A quo rupto laxior reddita ea pars, & tranſuerſalium
muſculorum chordæ laxantur, dilatantur vero recti
muſculi, vnde exeuntia, & impellentia abdomen, in
tumorem vmbilicum attollunt: & eos, qui hoc te-
nẽtur affectu ἐξομφάλους (vt ibidẽ tradit Ga.) Græ-
ci appellauere: eſt autem is affectus in mulieribus
prægnantibus frequentior ex difficili partu, & mul-
to conatu accidẽs. Eſt & poſtrema ramicum diffe-
rentia potius à ſimilitudine figuræ, quam ex alia ra-
tione ſic dicta, quam iuniores bochium, vulgares
goſſum appellant, frequentiſſimus quidem affectus
in Brixienſi agro in vallibus illis: intumeſcit autem
guttur tumore ſatis interdum magno, qui ortum
(ni fallor) habet a craſſa, & lenta pituita eò con-
B fluente, & fortaſſis in illis Brixienſibus locis in cau-
ſa ſunt frigidiores, & craſſiores aquæ, quibus illi v-
tuntur; nam ferri naturam referunt: dicitur autem
à Græcis βρογχοκήλη quaſi ramicem gutturalem di- *Cap. 6.*
cas. Nulli autem obſcurum poſſe eſſe puto, modo
animum adhibeat iis, quæ nuper fuere expoſita,
quod ita variam, & diuerſam oporteat moliri cura-
tionem, ſicuti variæ ſecundum naturam ſunt hæ ra-
micum differentiæ: nam quæ ſarcocele, hoc eſt car-
noſus ramex dicitur, itemque & illa, quæ brochon-
cele dicta eſt perinde curandæ ſunt, ac ſcirrhi, cum
& ad naturam ſcirrhi (vt quarto decimo Metho. à
Gal. accipi poteſt) proxime accedant nempe mol- *Cap. 17*
lientibus, & digerentibus: vt tamen vniuerſi corpo-
C ris, vel aliquorum viſcerum, ſi inde foueatur, & au-
geatur affectus, rationem habeamus, nempe vt vni-
uerſum corpus, aut viſcera illa quorum vitio foue-
tur hic tumor, purgata vacuẽtur medicamẽtis craſ-
ſos humores purgantibus, ſed prius illis quib. hi ap-
paratũ aliquem accipiãt, quo facilius educi poſſint:
quod pręſtare poterunt, ea, quę vim deſiccãdi, atte-
nuandi, prætereaque & detergendi habent; poſtro-
mò vero, vt eiſdem particulis robur addatur, & im-
primis correcto eorum vitio, quod præſertim, aut
in eorum intemperiem, aut in malam victus ratio-
nem referendum eſt. Ille verò ramex, qui aquoſus
cum ſit, hydrocele dicitur, iuxta curandus eſt, ac
aqua intercus, quæ aſcitis appellatur: ſcopus enim
D primus in his eſt exſiccare, & abſumere collectum,
vel in ſcroto, vel in ventre inferiori ſeroſum, aquo-
ſumve humorẽ, vel ipſam vacuare: abſumitur verò
medicamentis digerentib. & deſiccãtibus, quorum
multa mentio facta eſt vbi de cura hydropici affe-
ctus ſermonem habuimus: euacuatur autem is hu-
mor manuũ opere, interpunctis, aut vẽtre, aut ſcro-
to vt aqua exeat quanuis & per priorẽ curationem
fiat vacuatio, niſi quod illa ſenſum latet: hæc autem
ſenſib. perſpicua eſt & illa prior tutior quidem, ac
magis facilis eſt, hæc vero difficilior eſt, & magis
moleſta. Qua autem ratione hæc tractanda ſint ad
inſtitutum noſtrum nó puto pertinere, cum potius
E ad chirurgicam medicinæ partem pertineat. Sed
anteaquam orationem ad alias differentias conuer-
tamus, hoc etiam hic conſiderandum eſt, quod ple-
runque aqua, quæ congeritur in ſcroto (vt paulo
ante diximus) non ibi gignitur, ſed in ſuperiori-
bus, ob eorum vitiatam concoctionem: vnde quan-
doque vidi hos aquoſos ramices præceſſiſſe hydro-
picum morbum, quandoque vero fuiſſe comites
καχεξίας vel mali habitus. Vnde, ſi vtramuis cu-
rationem fueris aggreſſus, non curato prius affectu
ſuperiorum partium, quarum vitio congeritur is
aquoſus humor fruſtra laboraueris: nam quamuis,
aſſequatis vt vniuerſum illum humorẽ vacues, alter
paulò

paulò poſt eadē manente cauſa congeretut. Modus autem, quo ſuperioribus partibus ſit conſulendum, in ſuperioribus libris ſuit expoſitum. Ramices autem, qui vel laxitatem meatuum in inguinib. ad teſtes deſcendentium ſequuntur, aut peritonei rupturam, chordatumq; muſculorum obliquorum, illum ſcopum reſpiciunt, vt contrahantur meatus laxiores facti, & id, quod fractum eſt, agglutinetur, & ad vnioaem, & conſolidationem deducatur, ſi quidem illud fieri poſſit: nam ſæpe dilatatus eſt adeo locus, ſiue ex laxitate, ſiue (quod frequentius accidit) ex ruptura maioris vt latera arte nulla exquiſite coniungi, & aptari poſſint, neq; ligatura, neq; alio inſtrumēto, & ſubinde etiam neq; vniri, & agglutinari vi medicamentorū: neceſſaria namq; eſt aptatio, & vnio diſſidentium partium ſi conſolidatio ſit futura. Aptanda verò ſunt ligaturis aptis, & (vt Aui. ait) multiplicib. & quadratis. Modum verò ligandi & qualitatē faſciarum nō exponemus in præſentia; quia ipſo opere eſſet oſtendenda. Poſtea vero medicamentis erit agendum, quibus poſſit natura iuuari in deduceodo ad vnitatem, & conſolidationē (quia natura in hoc officio præſtando tenet præcipuū locum: medicus verò, ac medicamenta naturā iuuaot) ea nēpe, quæ naturam impedire poſſunt, remouendo. Naturæ autem impedimento eſſe ſolent plura. Primum quidem internæ particulæ, ſi de ſede ſua exeuntes impediant, quominus adduci diciſſæ partes nequeant. Vnde prius, anteaquam quidpiam aliud moliamur, reducendę, repellendeq; interius ſunt in ſuam priſtinam ſedem: reducentur autem, & repellentur facilius, ſi ſupinus, & retractis cruribus decubuerit, iacueritq; male affectus homo; niſi interdum obſtet tumor earum partium, quę exiere, & tumorem vel inguine, vel vmbilico, vel ſcroto excitarunt. Intumeſcunt autem poſtquā è ſuo loco exiere vel quia flatu replētur: vel quia aſtrictæ ab anguſtia foraminis per quod impulſæ deſcendeot, intumeſcuot, & quaſi inflāmantur, attractis nimirum eo humoribus vi doloris. Quod vbi acciderit, illis conſulere opus erit medicamentis, & auxiliis in quibus ſit vis flatus digerēdi, & diſcutiendi, ſi flatus in cauſa extiterit, id tam illis, quæ interius bibita, vel deuorata poſſunt id efficere, ſiue cibi ſint, ſiue potus: ſiue pulueres, ſiue id geous alia: quam etiam illis, quæ exterius adhibentur, vt ſunt fomēta, illitiones; balneæ, emplaſtra, & quæcunque alia ad hunc ſcopum poſſunt pertinere, de quibus cum fuerit ſæpius in libris prioribus ſermo habitus in præſentia particulatim non agemus. Repulſis autem & introductis illis particulis in priſtioam ſuam ſedem, ſiue omentum ſuerit, ſiue inteſtina, quæ diſcerni inde poterunt quod omeotum introducitur ſine vllo ſtrepitu, cum inteſtina, dum introducuntur, obſtrepent & cum quodam ſono, & quaſi gurgulatione ingrediantur, medicameotis tum externis procurandum vt partes coeant, & agglutineotur, conſolideſcantque: id autem præſtare poteruot ea quæ vim deſiccandi habent. Nam cum in omni vlcere, & ſoluto continuo congeratur aliquis humor, facto imbecilliori loeo illo, indeque aut impediatur, aut difficilior fiat conſolidatio: ideo imprimis deſiccatione, deinde, & aſtringentibus opus eſt, tum vt robur particulis addatut, tum verò vt contrahatur locus, & minor ruptura euadat, tertiò vt aliquam vim etiam agglutinandi habeant. Sed & hoc poſtremò aduertēdum; ne iterum partes, quæ introductæ fueraot, rēlabantur, & deſtruant omnem priorem ope-

A ram, & maiorem interdum dilatationem, & rupturam faciant: ab hoc vero cauebimus incommodo, ſi nullam occaſionem præſtiterit, qui malè affectus eſt, cur violentus huiuſmodi delapſus fiat: occaſiones verò ſunt nimia corporis repletio. Nam ventriculus & inteſtina plurimum repleta, & in tumorem elata diſtendunt partes inferiores, immo vniuerſum abdomen, quo diſtento facile deducuntur latera diſrupta, & ſubinde facilior ſit delapſus: deinde & humores augentur, quibus defluentibus ad affectum locum imbecilliorem redditum, & coitum & conſolidationem impediunt. Præterea verò & motus multus corporis, præſertim concitatus, & vehemens (vt monuit Paulus) obeſt, præſertim vero ſaltus de ſublimi loco: nam inteſtina cōmouen-

B tur, & vi impingunt peritoneo, & reliquis partibus abdominis, eáſque impellunt. Sed & coitus plurimum his affectus ſolet nocere, tum propter corporis agitationem, & cōmotionem ſanguinis, & ſpirituum tum vero propter ſitum: nam vel ſtantes rarius tamen, vel (quod frequētius fieri ſolet) decumbeotes, & reſupini ſolemus venerem exercere: quomodocunq; autem id fiat, ſemper inteſtina ſemini propenſa incumbunt atq; illud impellunt. Sed neq; potus plurimus vtilis eſſe poteſt, præſertim aquæ: nam humectat, quod omnino conſolidationi eſt aduerſarium: & proinde neque balnea huic affectui cooducunt. Quia verò omnino comedendum eſt, conſuluit Auic. vt poſt cibum ſupinus aliquandiu iaceat; ita enim ventriculus, & inteſtina minus impellent partes abdominis; quod ſi illis ſedēdum ſit,

C non niſi ligato loco affecto, & aſtrictè etiam ligato ſedendum: quod maximè etiam ſeruandum eſt, ſi non poſſunt ſe abſtinere à veneris vſu, quo tempore illi indulgent. Sed neq; corpus excernendum, neq; venus repleto corpore tractanda. Nec etiam minus cauendum eſt à flatulentis omnibus, quæ poſſunt in tumorem interna viſcera afferre, & à multo clamote: poſtea verò procurandum, vt locus conſolidetur tam cibis, quam medicamentis deſiccantibus aſtringentibuſq; in quibus etiam ſit vis diſcutiendi flatus, & agglutinandi: inter ſimplicia præſertim laudatur cōſolida in puluerem redacta, & potui data, vel eius decoctum, oempe radix, qua medici vtuntur, & interius data, & exterius, confectis tum ex ea, tum vero ex aliis aſtringentibus, & exſiccantibus variis emplaſtris, & ceratis, quorum deſcriptiones, & confectiones ab Auic. & à Paulo, & aliis,

D tam iuoioribus, quàm antiquiorib. medicis paſſim deſcriptæ reperiuntur, & eas longum eſſet referre. Io præſentia verò in multo vſu eſt ceratum id quod ſit ex arietina pelle, quod ab omnibus ferè apothechariis confectum habetur, & ſeruatur. Hæc verò curationis ratio vel ad integritatē locum affectum perducit, vel ſaltem tuetur, ne ruptura vel dilatatio amplietur. Cum verò eo progreſſa eſt res, vt vi medicameototum reſtitui ſanitas nequeat, aggrediuntur chirurgiam; ſecant enim in inguine. & teſtē cum erithroide membrana, & ſeminaria abſcinduot, & extrahunt: mox vero ligant, & aliquando vrunt. Sed iam hæc ad præſens inſtitutum non pertioent; niſi

E quod hoc omnino oon videtur prætereundū, quod monuit Paulus, quod nou eſt hæc chirurgiæ ratio, niſi in dilatatione meatus, & peritonei; non autem in ſciſſura. Si quis autem velit diſcernere: num ramex factus ſit ex laxiori facto, dilatatoque peritoneo, & meatu, à Paulo id facile diſcat, qui ait, quod ſi paulatim fiat, vel excreſcat tumor in inguine,

moxque

ac,moxq́; ad ſcrotum,& teſtes deſcendat, ſit id ex laxitate,vel dilatatione meatus: ſin autem ſubito,& ſtatim,id ex fractura contigiſſe cenſendum erit: & de his quidem ſatis. Tranſeamus modo ad alios tumores teſticulorum, qui communes ſunt cum tumoribus, qui in aliis quoque particulis excitantur primumque ad inflammationem,cuius curatio aut nihil, aut parum admodum à curatione aliarum inflammationum differt,præſertim verò quatenus ad generalem rationem pertinet: nam cùm ea fluxione pendeat,primum fluxioni obſiſtendum erit,primum quidem reuulſione, deinde verò etiam deriuatione, ſi res ita exigat:exiget verò; quando corpus plenum fuerit, & magna inflammatio:reuulſio verò fiat, ſecta vena in brachio ſecundum latus reſpiciens inflammatum teſtem, ita vt aliquando ex vtroque brachio,ſi vterque teſtis inflammatione intumuerit,mittatur ſanguis:deriuatio verò, ſecta vena inferiori in poplite,vel propè malleolos; hæc enim propior,& magis affinis loco inflammato:vnde(vt ſæpius in ſimilibus affectibus expoſuimus)niſi multa fuerit in vniuerſo corpore plenitudo,aut in ſupernis partibus, vnde timeamus ne ſectis venis in cruribus copioſa materia deorſum ex eiuſmodi ſanguinis detractione tracta confluat ad affectum locum, ſatis erit venas duntaxat inferiores ſecare:alioquin autem,ſuperiores in brachio erunt tundendæ. Victus etiam, cum affectus is ad acutos morbos plerunque videatur pertinere, & à plenitudine ortum habere, tenuis, perinde vt in aliis id genus inflammationib. fieri ſolet, inſtituendus eſt. Mox verò ad topica à Græcis appellata remedia accedendum:idque in hac , quod in aliis inflammationibus ſeruandum eſt,ſeruetur: nempe vt primum refrigerantibus, & repellentibus agamus: quòd ſi aliquando vehemens dolor vrgeat , commodum erit aliqua commiſcere, in quibus ſit modeſta vis calefaciendi,& digerendi,vt dolor minor fiat, & facilius poſſit perferri. Deinde verò his & digerentia ea ratione,quę ſæpius fuit expoſita,ſunt admiſcenda,& paulatim repellentia, & refrigerantia detrahenda,donec ad vigorem accedente inflãmatione,ſola digerentia adhibeantur.Vnde ſi facilis ſit inflammatio neque multa ſit fluxio, ſatis erit inter initia vti oleo roſaceo omphacino appellato, deinde ad id,quod completum eſt, poſtea ad chamæmelinum erit aſcendendum. Verùm vbi res fuerit maioris momenti,vt pote quia vehemẽs,& pręceps videatur fluxio fouens; & augens inflammationem, valentioribus erit opus repellentibus , & refrigerantibus. Vnde Aetius, & Auicenna conſulunt,vt accepto aliquo linteo demerſo in aquis, &

A ſuccis frigidioribus; vt ſunt aqua roſacea , aceto, mucilaginibuſque, additis ſuccis frigidis , vt endiuiæ,lactucæ, ſolani, & id genus aliis. Vbi verò iam incipit augeri,inflammatio , cataplaſmata in hunc modum conficienda ſunt , vt accipiatur farinæ fabarum,& hordei portio æqualis,quibus parũ croci addatur,& ea aqua,vel ſucco ſolani, cucurbitæq́; , & endiuiæ fiat ea arte cataplaſma,vel emplaſtrum, cui poſtea & oleum roſaceum , quantum ſatis eſſe videatur,erit addendum:quòd ſi videatur eſſe opus aliqua maiori aſtrictione, non erit inutilis additio farinæ lentium. Poſſunt autem variis modis confici id genus emplaſtra,in quibus tamẽ ſemper quaſi B baſis ſint prædictæ farinæ, maximè verò hordeacea,& fabacea:ſed fabacea imprimis idonea eſt incremento,vtpote quæ vim digerendi, modeſtéque deſiccandi habet. Sed ſi vehemens dolor vrgeat, qui prioribus medicamentis non remittatur , neq; facilè ferri poſſit,hortatur Auic. vt in his miſceantur folia alterci,vel(vt Græci aiunt) hyoſciami albi;facultatem ſiquidem habent ſtuporem aliquem concitandi, vt ea ſaltem ratione ſedetur dolor. Cũ autem inflammatio in aliquam videtur duritiem vergere, idem conſulunt addenda eſſe mollientia, & maturantia,quæ tamen non admodũ valida ſint: vt eſſet, ſi farinæ fabarum addatur chamæmelum, altheæ radix, mucilago ſeminis lini: aliquando autem,ait Auicen.ſatis eſſe cataplaſma ex hordeacea C farina, aqua, & melle , vel trita folia caulium cum hordeacea farina,vitellis ouorum,& oleo roſaceo. Vbi verò cœperit ad inclinationem vergere , præſtantiora medicamenta,vnde emplaſtra fiunt, ſunt paſſulæ exacinatæ & cuminũ:nam vel teri poſſunt, & ex vino fieri emplaſtrum:vel ſi ex paſſulis exacinatis, & cumino decoctis ex vino addatur fabacea farina,& fiat emplaſtrum , id quoq; erit optimum. Quoniam verò interdum ſuppurantur id genus inflammationes:ideo monet Auicen. ex ſententia Raſis, procurandum eſſe, ne aperiantur verſus anum, ſed potius verſus ocœum ; quia ſolent interdum conuerti in malas fiſtulas,& difficiles,& propterea vbi timuerimus,ne verſus anum fiat apertio,locum illum tuendum eſſe præcipit aliquo aſtringenti caD taplaſmate,vt id,quod confici poteſt ex farina orizæ ex aqua aſſiduè detento.

De tumoribus autem aliis,vt ſunt ſcirrhi, œdemata,& id genus alia,non habebimus alioquin ſermonem longiorem ; quippe quia non eſt multum diuerſa ratio eos curandi ab ea , qua aliarum partium præſertim externarum tumores ſolent curari : & ideo neque tempus alioquin conteremus.

VICTO-

VICTORIS.

TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS.

LIBER DVODECIMVS.

De Affectibus articulorum in vniuerſum, ad quod genus pertinent arthritis, coxendicus dolor, podagra, chiragra, primumque de articulorum doloribus, ac eorundem cauſis.

CAPVT PRIMVM.

DOLORES, qui in articulis ſolent excitari, vt eundem omnes generationis modum, & ſimiles in vniuerſum cxuſas, occaſioneſq; habent, & ex ſimili etiam materia ortum ducunt: ita & commune nomen habuere. Vnde ſi indicationes eas ſpectemus, quæ curandi methodum primæ conſtituunt, quæq; ab eſſentia, & natura ipſius affectus depromitur, nulla in illis diuerſitas eſt. Omnis autem diuerſitas ab ipſis articulis, vel à natura eorum articulorum, vel earum partium prodit, quas dolor, aut cauſæ doloris occupat. Nam aliqui ſunt articuli qui partim ratione ſuæ conformationis, & figuræ, partim verò ratione ſitus peculiarem, & priuatam quandam indicationem habent. Quare etiam aliquæ inſurgũt priuatæ indicationes, quæ nonnihil variare poſſunt curationis rationem. Et proinde omnes eiuſmodi dolores vnum generale nomen Græcè ſortiti ſunt à communi loco, in quo excitati ſuum ortum habẽt, vocãtur enim ἀρθρῖτις, ac ſi dicas doloroſum articulorum affectum; vulgares ſequuti iuniores auctores communi nomine guttam ſolent appellare, inde (ni fallor) quòd arbitrati ſunt plerumque è deſtillatione ortum habere: deſtillare verò dicuntur, quæ ſtillatim, vel guttatim defluunt. Particulatim tamen ea de cauſa, quam nuper expoſui, aliqua excogitata ſunt priuata nomina ab vna certa particula, vel a certo quodam articulo deducta: ſicuti podagram appellarunt priſci medici eos dolores, qui corripiunt pedum articulos: chiragram verò, quando manus vexantur: iſchias autem dicitur, vel iſchiadicus dolor occupans articulum fœmoris vel coxæ, qui item Latinè coxendix, vel coxendicus dolor dici conſueuit. Quamuis autem vniuerſa iſtorum nominum ratio ab ipſis articulis pendeat, quando particulatim vnum articu-

A lum ex memoratis dolor exercet, tamen ſæpe quidem ab vno tantùm articulo dolores articulares, præſertim verò a pedum articulis (vt ait Galen. decimo de Comp. med. ſec. loc.) licet incipiant, mox Cap. 1. ad alios, & ſæpe, & ad omnes ſerpunt; vt autem ex Raſi teſtatur Auicenna plerumque initium à pollice pedis habent, interdum verò à calce, nonnunquam ex planta, aliquando ab exteriori parte. At verò quia (vt ſæpius à nobis ſuperioribus libris expoſitum fuit) dolor ſanè morbus nõ eſt, ſed potius ſymptoma, quod ad actionem læſam pertinet, & a ſymptomate neque indicatio, neque curandi ratio, quatenus ſymptoma eſt, ſed a morbo, & ab eius natura, & eſſentia ſemper depromenda eſt: ideò his

B explanatis, inueſtigandum, qualis ſit is morbus, & ad quod morborũ genus ſit referendum: quamque naturam referat, & præterea a quibus cauſis ſuam habeat originem. Quòd ſi Gale. ſequamur, & priorem ipſo Hippoc. ſexto Apho. nec non & Paulum Apho. 4. libro tertio. Aetiumq; ſermone, vel libro duodecimo, Cap. 2. Cap. 6. & ſeq. vniuerſum horum dolorum articularium genus ad inflammationum genus erit referendũ: quibus locis & cauſam referunt, cur reſolutio horum dolorum ad quadrageſimum vſque diem protrahatur: itemq; cur nemo ex his doloribus fuerit conuulſus, cum tamen ad dolentes articulos muſculorum chordæ neruoſæ pertineãt. Quòd ſi quis dicat quomodo rationi conſonum eſt, quod vniuerſum horum dolorum genus in inflammationum genus

C ſit referendum, cum ab omnibus inflammatio habeatur affectus, & tumor calidus a fluxione ſanguinea excitatus: articulares autem dolores ſæpius à pituita, & ſæpe ab ea craſſa, & cruda ortum habeãt: & proinde ſoleant torpoſi tumores circa articulos concreſcere. Dicemus primum, quòd qui aiunt Cap. 1. hos dolores ortum habere ab inflammatione, non ita intelligendi ſunt, vt voluerint inflammationem accipere, quomodo poſteriores medici poſt Hippocratis

pocratis tempora accepere, qui (vt ſecundo libro Cap.15 ad Glauc. teſtatus eſt Galenus) inflammationem appellabant tumorem calidum a ſanguine excitatum: ſed vt priores, & antiquiores medici nimirum vt hoc nomine comprehenduntur tumores omnes, qui caloris ſunt participes, quemadmodum lethargum, qui pituitoſus affectus eſt in genus inflammationum redigere. Galenus etiam tum alibi pleuritin io inflammationibus ponit, tum etiam in libro de Conſti. art. medic. ibi tamen exponens pleuritidis differentias, ait aliam ex ſanguine, aliam ex bile, aliam ex pituita ortum habuiſſe: vnde omnis tumor calidus inflammatio dici poteſt, ſiue ſit ex accidenti calidus, ſiue per ſe: ex accidenti verò, vel B ex conſtipatione, & contracta putredine, vel ex mixtione alterius humoris. Ita ergo cum à ſola pituita, craſſa præſertim, & lenta, nequeant fieri arthritides: nam ſemper à fluxione humorum ad articulos fieri ſolent: fluere autem minimè poſſunt ſine mixtione calidorum & tenuiorum, ſed neque etiam ſine horum ope admitti queunt in ligamenta articulorum, ſemper ergo mixta eſt horum dolorum materia, quæ tamen ab eo, quod in ea mixtura vincit, & ſubinde remanet, parte tenuiori, & calidiori digeſta, & euaporantem, nuncupationem habet. Sed neque in his ſimus longiores, vt pote quæ non multum habeant momentum ad rectam curandi rationem. Nobis vero hoc ſatis in præſentia, ſit quod dolores hi à fluxione humorum fiunt C decumbentium ad articulos: vndecimo de Comp. medic. per generat. ait hos omnes doloroſos affe- Cap. 2. Com. 28. Com. 13 ctus ſobolem eſſe fluxionum, quæ (vt idem teſtatur tum ſexto Aphor. tum vero ſexto de ſanita. tuen.) a duabus cauſis neceſſario pendent, nempe ex articulorum imbecillitate, laxitateve, & ex copia ſuperuacuæ materiæ; atque adeo vtraque eſt neceſſaria, vt altera ſine altera nequeat conſiſtere: cùm enim fluxio inde occaſionem habeat: quia fortior pars ad imbecilliorem id impellat, quod illam moleſtabat, neque moleſtare poſſint, niſi quæ aut multitudine ſua grauant, aut mala qualitate irritant neceſſe eſt, vt ſuperuacanea, vel excrementoſa materia in cauſa ſit, cur fiat impulſio: D materiam vero ſuperuacuam non admittunt niſi partes, quæ imbecilliores ſunt: vnde ſi pars valida, & fortis repellit irruentia excrementa, repellens ſeruatur: ſi vero purum ab excrementis ſit corpus, nihil cauſæ habent particulæ, cur impellant aliquorſum humorem, vnde poſſint morboſi affectus cõcitari. Quam ob rem, & maximum momentum tum ad vitandos articulares dolores tum verò ad curandos, ſitum eſt in ea victus ratione, qua caueamus, ne multa congeratur ſuperuacanea materia: qualem autem eam oporteat eſſe, dicemus paulo poſt. Nam prius aliqua exponenda occurrunt non parum ad hoc negotium pertinentia, E quæ tanquam conſtituta ab antiquis ſemper fuerunt accepta: nunc vero à recentioribus in quæſtionem reuocantur. Sunt autem tria; Primum, quia ſi a fluxione ortum habent iſtiuſmodi doloroſi affectus, neceſſe eſt, vt ab aliqua fluente materia oriantur: vnde vt rectè mox curari poſſint, neceſſe eſt nouiſſe, quænam ſint materiæ, quæ ad articulos confluere ſoleant: & quia omne, quod mouetur, neceſſe eſt, vt alicunde moueatur, & per aliquod etiam medium, vel per aliquam viam feratur eo, quo illi eundem eſt: & proinde inquirendum inſuper eſt, vnde defluat materia hæc, & per quam viam moueatur. Gal. itaque

decimo de Comp. med. ſec. loc. ait aliquando quidem confluere materiam pituitoſam, & illam quidem, quatenus ad eius naturam pertinent, craſſam, & crudam, quæ interdum magis pus imitari ſubſtãtia vel conſiſtentia videtur, quàm pituitam. Vnde ſi quis opponat, quomodo igitur & defluere per ea, per quæ defluit loca, recipiq; in articulorum ligamenta poteſt adeo craſſa & lenta materia? Diximus iam, eam ſemper intermixtas habere aliquas alterius calidi & tenuis humoris partes, à quibus aliquantiſper attenuata, & quaſi eliquata fluidior, redditur, quo fit deinde vt ſæpe euaporantibus calidioribus partibus pituitæ immixtis, ad craſſitiem, & lentorem priſtinum, immo aliquando etiam maiorem reuertatur, præſertim ſi acceſſerit importunus vſus eorum medicamentorum, quæ plus iuſto calefaciunt, & deſiccent, in tophos circa articulos concreſcat, & frequentior eſt defluxus illius generis materię ad articulos. Nonnunquam vero confluit & ſanguinea materia, quandoque autem cum aliquo iſtorum mixta bilis. Quibus verbis videtur inſinuare Galenus ſolam bilem non concitare dolores, ſed tantum ſi cum ſanguine, vel cum pituita, vel cum vtriſque ſit immixta, & id fortaſſe bona ratione, quia cum ſit tenuis admodum, quando ſola eſt, non fertur in profundum, ſed ſemper verſus extremam cutim effertur: quod indicat eriſypelas, quod ſummas particularum partes occupat. Definit autem per vias, per quas & aliæ fluxiones, aliquando per vias patentes, vt per venas: quo deinde fit vt ſæpe confluente hac materia, venæ, quæ ad locum affectum pertinent, tumidiores, & pleniores videantur: aliquando verò per vias occultas, nempe per meatus latentes, ſenſibuſque inconſpicuos, ſicut per muſculos. Loca autem à quibus fluunt, poſſunt eſſe varia: nam ſæpe à cerebro & capite diſtillant; ſæpe enim ſunt quaſi ſoboles deſtillationum, vnde, qui obnoxij ſunt deſtillationibus, frequenter ab his doloribus capiuntur, præſertim ſi intercipiantur aliæ viæ, quibus ſolita erat purgari. Interdum à ventriculo; ſæpe enim vidimus dolores in ventriculo concitatos deſiiſſe in dolores articulares, ſicut accidit cuidam qui me his diebus conſuluit: is poſt ſatis diuturnum morbum cum febre, dolebat frequentiſſime ſecundum ventriculum, habebat autem deiectiones mucoſas mixtas cum cruore: ſed doloribus ventriculi recedentibus, articuli dolore correpti ſunt, translata nempe materia ad articulos. Interdum verò ab inteſtinis: quandoque enim dolores colicos in dolores articulorum terminaſſe vidi: ita etiam renales in podagricos, & articulares dolores permutatos fuiſſe: immo ſæpiſſime articulares dolores ſolent doloribus renalibus ſuccedere, ita vt in prouerbium & frequẽs etiam apud vulgares noſtros verſum ſit, vt pote qui noſtra lingua materna dicere ſolent, *Doglia di fianco*, hoc eſt dolentib. renibus, *Gotta à campo*, hoc eſt articulares dolores ſtatim in promptu ſunt. Sed & mulieres facile (vt Hippocrates quoque monet ſexto Aphoriſmo.) capiuntur ab articularibus doloribus ſuppreſſis aut puerperiis, aut Aph.19 menſtruis purgationibus. In viris autem frequenter intercepto fluore ſanguinis ſoliti per mariſcas purgari: immo (vt tandem omnia vno capite comprehendamus) omnem interceptionem alicuius conſuetæ vacuationis ſequi ſolent id genus dolores, & hæc omnia conſentiunt cum Hippocratis, Galenique decretis quibus ſubſcripſere quot-

Cap. 2

A quot vnquam de hac ré aliqua literarum monumentis obſignata tradidere, ij inquam, quorum libri hactenus ſuperſtites ſunt. His tamen temporibus iuniores inſurrexere, qui quaſi ſoli fuiſſent afflati diuino quodam flamine, hæc omnia conuellere nituntur, ore rotundo profitentes, ſe ſolos hactenus extitiſſe, qui rem hanc ſint aſſecuti: alios vero omnes latuiſſe quidnam illud ſit, vnde & ortum hi dolores, & fluxiones initium habeant, qui modus quæ ratio, qua excitentur, quæ materia ea ſit, quæ confluens eos excitat, per quàm viam confluat, quas particulas comprehendat, qua ratione curandi ſint, atque inde emanaſſe eum communem conſenſum, podagras, chiragráſque nullam poſſe B admittere curationem. Aiunt enim, quatenus ad initium fluxionis pertinet, falſum eſſe, quod ab aliis vllis partibus iſtiuſmodi fluxio concitari, præter quàm a capite, poſſit, vt tamen neque etiam à cerebro, verum ab extimis partibus, quæ extra caluariam ſunt, & intra cutim; quamuis omnino occaſionem habeat ab internis: nam multus humor excrementitius, pituitoſus, & tenuis per ſuturas caluariæ euaporans, à craſſiori cute, quo minus poſſit alioquin expirare detentus, paulatim congeritur, qui mox detruditur ad articulos, neque defluxus ille per venas fit, vel arterias, ſed potius per extimas, quæ proximè ſub cute contectæ ſunt, partes. Præterea omnes deceptos fuiſſe aiunt, qui putarũt diſtingui differentias arthritidis ex diuerſa fluentis humoris na- C tura nẽpe, vt aliæ ex ſangine, aliæ ex bile, aliæ ex pituita, aliæ ex melancholico ſucco oriantur; immo omnes ex pituitoſo, ſeroſoq; & frigido humore originem ſuam trahunt. Sed ſi differẽtiæ alicunde horum dolorum accipiendæ ſunt illæ vniuerſæ à locis quæ à fluxione tentantur, & doloribus cruciantur (vt paulo ante fuit expoſitum) ſunt ſumendæ. Addunt etiam, fluxionem hanc nunquam in laxiora, & inania articulorum ſpatia effundi, ſed recipi in ligamentis, vel vinculis, (vt ipſi aiunt) item in tendonibus præterea in mẽbranis, quibus articulorum oſſa contecta ſunt. His vero rationibus ſuffulti in hanc alienam à priſcis medicis vna cum iunioribus ſen- D tentiam deſcendere, nempe non videri rationi conſentaneum, quod per venas humor aliquis ex intimis viſceribus ad articulos delatus ſyncerus ſit, aut ſi cum ſanguine commixtus feratur, mox ita ſyncerus effundatur in articulos. Et ſi quis dicat, quod cum ſanguine effunditur, nequaquam conſentanea dicet: nam excitaret in illis inflammationem. Sed his & illud addunt, vt omnem reſpondendi viam præcludant, quod neque hoc etiam aliquam veri ſimilitudinem poterit vnquam habere; ſi quiſpiam eo confugiat, vt dicat, quod per aliam viam, alioſque ductus humor crudus arthritin excitaturus feratur; quàm per venas; quippe quoniam in cachexia id genus humor è viſceribus in pedes incumbens, E eos in laxum, & mollem tumorem attollit; neque tamen vllos excitat dolores, nullam podagram. Sed neque hoc prætermittendum videtur, quod vt effugerent foueã, qua facili capi poſſent, hoc etiam affirmant, nempe quod quamuis tempore, quo doloribus illi exercentur, intumeant, calcant, ac rubeant ea loca; non tamen ab illis humoribus calidioribus fuere dolores concitati, ſed potius à doloribus attracti humores bilioſi, & ſanguinei eo confluxere, præſertim ſi corpus id ita ſe habeat, vt copioſos hos ſuccos congeſſerit. Expoſita tandem hac horum opinione, reliquum eſt, vt eam ad examen re-

A uocemus, & intueamur, num ſicut in hac re ſibi videntur in aliis plus ſapere, ita potius magis deſipiant. Ni fallor, hæc, quæ ab ipſis depromptо expoſuimus, neque per ſe conſiſtere poſſunt, neque mutuò cohærere. Sed in refutanda hac opinione eum ordinem ſequamur, quem in exponenda ſumus ſecuti. Primum quod dicunt, fluxionem aliam originem habere in arthriticis non poſſe pręter caput, hoc non modo paradoxum eſt, verum & paraalithes, immo contra experientiam. Nam ſequeretur, quod ſemper arthriticos dolores pręcederet (vt ipſi quoque fateri videntur) capitis grauitas, & eiuſdem præceptum frigus, & tumor etiam cutis capi- B tis, præterea & ſomnus: Quod tamen falſiſſimum eſſe experientia quotide apertiſſimè oſtendit; ſępiſſimè enim eos videmus, qui ſunt his doloribus obnoxij, per diem vniuerſum bene habuiſſe, nec vllam capitis percepiſſe grauitatẽ, neq; vllum frigus, neq; laxum tumorem, noctu dormiiſſe de more ſuo mane tamen, vbi à ſomno excitati ſunt, repente ſecundum manus, vel pedes doluiſſe. His addamus & hoc, quod frequenter accidiſſe nemo fere eſt qui nõ animaduerterit, interdum aliquos, qui cum alioquin neq; ſecundum caput grauitate aliqua tentarentur, neque frigus aliquod in ſyncipite, neque in occipite perciperent, neque vllus adeſſet capitis, vel cutis tumor laxus, nec vlla alicuius particulæ eſſet in eis querela, tamen cum inflexiſſent ſe, vt è ter- C ra aliquod ſuſpenderent, & attollerent, quod interdum neque etiam admodum graue erat, dum erigerent ſe, facto quodam crepitu circa articulos dorſi, repente correpti ſunt à vehementiſſimo dolore, qui plures deinde dies illos male habuit. Dicant vnde ex eo incommodo fuerit cõcitatus adeo vehemens dolor. Nemo ſane dixerit aliunde, niſi ex defluxu alicuius humoris in eum locum. Sed quis is locus eſt, vnde defluxit ex capite? Sed cur potius inde confluxit ex loco adeo remoto? cur non potius ex vicinis, vnde breuior erat via præſertim cum ita ſtatim, & repente fuerit excitatus dolor, & magis in promptu potuerat eſſe humor vicinus, quàm ille remotior? Sed quam etiam maiorem occaſionem D confluendi remotior ille habuit, quam vicinus? nam ſi occaſio fuit incommodus, & laborioſus, vel etiam doloroſus motus, cur non prius conſenſere loca vicina, quam remota? Neque enim alioquin hic locum habere videtur id quod dicebant, quod congeſtis in exterioribus capitis partibus multis excrementis, facultas expultrix ad excernendum, expellendumque incitetur: nam potius in attractionem factam à motione ea doloroſa referẽdum eſt: aut in imbecillitatem illius articuli, quæ ortum ab incommodo habuit. Sed quomodocunque fuerit, cur prius attracti ſunt vicini humores, & per ampliores venas, quam ſint inconſpicui meatus? vel cur non confluxere tanquam ad imbecilliorem lo- E cum materiæ illæ prius, quæ congeſtæ in locis vicinis erant, quàm quæ remotiores? præſertim cum ipſi dicant, quod tumores, qui in podagris, & chiragris occupant articulos, exurgunt non ex materia, quæ eſt in cauſa doloris, ſed propterea quia vi doloris ſit attractio calidorum humorum: at cur in his non etiam fit eorũdem attractio, anteaquam attrahantur à capite ſeroſi, & pituitoſi? Hoc verò ſit nobis tanquam exemplum; nam & hac eadem occaſione interdum dolor articulum fœmoris apprehendit, vel genu, vel pedis. Præterea vero quando dolores ventriculi & inteſtinorum, renumque

(vt

(vt quarto libr. in ſexum Epidem. ſimul Hippoc. & Gale. teſtantur) mutantur, & illis deſinentibus ſuccedunt articulares dolores: Dicemus, quod colici doloris cauſa prius feratur in caput, quæ ſæpe craſſa, & cruda pituita eſt, itemque illa, quæ ventriculi dolores efficiebat, quæq; etiam renales: poſtea ſubeunte per inconſpicuas vias deſcendat ad extremos vſque pedum articulos. Quod vero dicunt, neque per venas, neque per neruos, neque per interiores, ſed per exteriores, & extimas partes, quæ proxime ſubiacent cuti, fieri hunc defluxum: hoc videtur præter omnem rationem, & experientiam. Cum enim partes illæ, per quas defluere eum humorem autumant, ſint ſenſu præditæ, quo fieri poteſt, vt dum deſcendunt, ſenſus fallant, neque frigus percipiatur, non rigeant, vel horreant loca per quæ fit is tranſitus. Nam nemo eſt, qui in diſtillationibus non ſit expertus, cum materia aliqua tenuis, & feroſa per dorſi exteriores partes defluit, concuti corpus, & horreſcere, perinde vt in acceſſionibus in principio fieri ſolet. Quod ſi dixerint id aliquando per ... ipi, neque id ego negabo: dicam tamen id ... accidere, & quando præter id, quod ad articulos dolentes defluit, aliquando etiam per exteriores partes fertur. Sed raro hunc fluorem ſequuntur articulares: ſicuti frequentiſſime dolores hi, nullo iſtiuſmodi percepto motu. Multa quidem, quæ quotidie in ægrotantibus accidunt, poſſemus proferre, non ignota illis, qui aliquandiu verſati ſunt in hac arte: vnde facillime, modo quiſpiam nolit nimis proteruus, pertinaxq; eſſe conuinci falſitatis poſſet iſthæc horum opinio. Memini equidem, dum Venetiis medicinam facerem, mulierem quādam, quæ erat in ætate adoleſcentiæ, temperaturæ calidæ & humidæ, & multi ſanguinis, & puerum pepererat, nec per ſua puerperia fuerat, niſi parcè, purgata, à vehementiſſimis doloribus ſecundum omnes articulos, præter eos, qui ad collum, & maxillas pertinent, fuiſſe correptam, cum tumore, & rubore circa articulos, vt dimouere ſe alioquin nequiret: illi autem quam citius potui, & ſanguinem copioſum ex vena prope talos cruris dextri mitti volui, quo miſſo, illa eadem die libera euaſit ſecundum partem dextram à doloribus, ita tamen, vt nullum, aut valde exiguum auxilium in parte ſiniſtra perceperit, nam non minus cruciabatur ſecundum articulos ſiniſtri lateris, & eos fere vniuerſus: ſed poſtea interpoſita die volui alterius cruris venam ſecari; vnde effluente iterum ſatis copioſo ſanguine, itidem illa eadem die illius etiam lateris dolores omnino deleti: Quo viſo ſtatim animaduerti primum quantū vim habeat rectitudo in vacuationib. quamque rationi conſonum ſit præceptum à Galen. nobis decimo de Compo. medic. ſec. loca traditum, nempe coxendicis dolorem, cum à ſanguine ortum & occaſionem habet, vel a materia ſanguini mixta, facillime ſecta vena in poplite, vel prope malleolos eadem fere die curari poſſe. Nec minus etiam alias vidi, quæ ex ſuppreſſis menſibus his doloribus factæ ſunt obnoxię, & non multo poſt per miſſionem ſanguinis citatis menſtruis ex hoc incommodo exemptæ ſunt. Nam & ſi temporibus Hippocratis hac ſola de cauſa podagris ſolitæ ſint tentari mulieres: noſtris tamen aliquæ illis laborant, quamuis menſes fluant: quod Galenus in malam victus rationem refert. Cum in cauſa eſt ſuppreſſio huius purgationis, cur non magis id attribuendum, aut vtero, aut corpori vniuerſo; per has enim purgationes, tum vteris proxime, tum demum vniuerſum corpus excrementitiū ſanguinem excernit qui ſuapte natura multus in eo ſexu ſolet generari. Addamus & illud, quod fere in idem tēndit, quod ſcilicet ex ſanguine ſolito à mariſcis fluere oriuntur eiuſmodi dolores: quod nullus vnquam negauit. Quare, niſi hallucinor, ſequitur ex hoc, quod non ſemper à capite fiat hæc propulſio: nequaquam enim vero conſentaneum eſt, has omnes excrementoſas materias prius in caput ferri, mox ad articulos defluxuras, neque quod per ſubcutaneas partes defluant, neque quod ſolus pituitoſus, ſeroſuſque humor, ſed quod & alij, præſertim ſanguis, magisque etiam, ſi tenuis, & bilioſus fuerit: quod poteſt & confirmari ex modo, quo curantur; nam, aut ſolum aut maximè ſanguinis detractione: ſæpe vero modus curationis morbi naturam, & cauſam oſtendit: vnde ſi hi ſanguinis detractione facilè curātur, hoc oſtendit ex ſanguine, vel ex humore ſanguini mixto habuiſſe originem iſtiuſmodi affectus; hoc enim ex Aphoriſmo ſecundo ſtatim fere a principio primi libri Aphor. deſcripto depromi poteſt, nempe quod tunc confert vacuatio, cum noxius humor, qui morbū pepererat, vacuatur. Nec etiam mihi hoc prætereundum eſſe videtur, quod ipſi aiunt, cum probant neque per venas alias vias ad articulos effundi aut ſanguinem, aut alium humorem ſanguini mixtum: quia locus ille inflammatione tentaretur. Mihi ſanè ipſi videntur tum ſui eſſe obliti, tum vero eorum, quæ ab antiquioribus auctoribus deſcripta legere: manifeſtè enim & Hipp. à quo neque ipſi diſſentire audent, refert (vt paulo ante diximus) articulares dolores in inflammationes deſinere, Aëtius; immo & hi ipſi id ipſum affirmare mihi ſatis aperte videntur; dicunt enim dum dolent articuli, attractis calidis humoribus circum circa articulos, intumeſcunt particulæ tumore doloroſo, rubro, & calido, qui eo per venas confluit vnde & venæ vicinæ manifeſtiores, tumidiores, & rubicundiores apparent, locuſque tumens euadit, adeo vt ſæpe febris inde concitetur: quibus verbis mihi nihil aliud præter inflammationem deſcribere videntur. Sed & id conſideremus, an experientiæ, & rationi conſonum ſit quod cum intumeſcit & rubet locus, fuerit dolor concitatus primum: verum potius ex alio ſeroſo, & frigido humore dolor originē habuerit, mox vero doloris acerbitate fiat rubor, & tumor, eo delatis calid. humoribus. Et mihi quidem videtur, quantum ex longa obſeruatione potui aſſequi, nequaquam id quod aſſerunt, eſſe experientiæ, & rationi conſonum; quia primum hoc; vel ipſis ſenſibus compertiſſimum videmus ſæpiſſimè, quod podagrici, & chiragrici tunc maximis cruciantur doloribus, cum nullus adhuc tumor, vel rubor exterius apparet: tunc autem mitteſcere dolores incipiunt, cum exterius incipiunt, extuberare externæ partes, & intumeſcere. Quod ſi tumores dolorem attrahentem tanquam præcipuam cauſam haberent, cum maxime dolent, maxime intumeſcerent: nunc autem ſæpe videmus, quod cum minus dolere incipiunt, magis intumeſcunt: quod nemo in aliam cauſam poteſt referre, quam quod repulſa materia, quæ interius affligebat, ad exteriores partes ab ipſa videlicet natura, dolor miteſcit, & tandem tollitur. Vlterius etiam ſæpe vidimus, anteaquam inſignis quiſpiam dolor in articulis ſentiri incipiat, venas vicinas tumidiores, & rubicundiores fieri, mox vero dolorem ſub-

inde augeri: quod certiſſimum ſignum eſt, per eas venas noxios, & dolorificos humores cõfluere. Ad id verò, quod ipſi aiunt, qui fieri poteſt, vt ſyncerus humor effundatur in ſpatia articulorum, ſi mixtus cum aliis per venas fertur? Iam reſpondimus primum, quòd vel rariſſimè, vel nunquam ſyncerus effunditur, ſed mixtus præſertim, ſi ſubſtantia craſſior eſt: mixtura enim aliorum tenuiorum humorũ, & calidorum attenuatur, & quaſi funditur; verùm citò partes tenuiores, & calidæ digeſtæ euaporant, frigidioribus deinde rurſus concreſcentibus. Sed & illi quæſo reſpondeant, qui fieri poſſit, vt venæ multæ ab externis iugularibus deductæ ſua excrementa ſeroſa, & tenuia effundant, & deponant in ſubcutanea loca, & non poſſint itidem venæ, quæ ad articulos alimentum deferunt, excrementoſas materias ex venis, vnde deductæ ſunt, exceptas in articulos, & partes ad articulos attinentes impellere. Hoc etiam non eſt nihili faciendum, quód à ratione eorum, à quibus iuuantur, vel læduntur dolores articulorum, depromi poteſt: nam aliqui calidioribus remediis loco dolenti adminiſtratis: alij verò frigidioribus: nonnulli à temperatioribus iuuantur, vt & Hippo. quinto Apho. lib. docuit, & experientia atteſtatur: quo fit, vt neceſſe ſit fateri, hos dolores à contrariis cauſis poſſe concitari. Longè autem plura poſſemus argumenta in hanc horum ſententiam contorquere, niſi putaremus hæc poſſe ſatis eſſe, quatenus ad præſens noſtrum inſtitutum pertinet vnde his ſolùm aliqua addemus ad id ſpectantia, quòd contra omnium ferè ſententiam affirmant, nunquam videlicet materiam hanc defluentem ad articulos conſiſtere poſſe in laxis, & cauis articulorum ſpatiis interceptis inter eorũ oſſa, ſed duntaxat recipi in vinculis, vel (vt vulgò dicitur) in ligamentis: præterea verò & in eis membranis, quibus quaſi inducta ſunt oſſa articulorum, & quarum meritò videntur interdum oſſa dolere; itemq; & in tendonibus, vel chordis muſculorum, quæ ad articulũ illum moturæ pertinent. Ratione autẽ ea imprimis mouentur ad id aſſeuerãdum: primum quia non videtur tenuis, & ſeroſus humor poſſe conſiſtere in loco adeo amplo, & laxo; ſed quòd ſua tenuitate inde effluat: deinde verò, quia ipſi ſæpe videre ex nodoſis chiragris extractos tophos duros, qui intra articulorum membranas continebantur, & ex eis eximebantur, integris relictis vinculis, & tendonibus: ſed neque in laxis ſpatiis quicquam repertum eo tempore eſt. Mihi ſanè primum non videntur ſibi ſatis conſtare, vt qui dicant adeo tenuẽ, & ſeroſam eã eſſe materiã, vt contineri à ſpatio nequeat. Deinde paulò pòſt, inter ſigna congeſtę iam materiæ ſub cute occipitis inquiunt eſſe, quòd tumor œdematoſus in occipite ſub cuti mollis perinde, vt cera deprehenditur, & in eo tumore contineri denſam, & lentam illius humoris congeriem, qui fomes eſt arthritidis. Sed quęſo, ſi denſa, lentaq; eſt eiuſmodi materia, quæ ibi tanquam illius affectus fomes ſeruatur: primùm cur leniore ſaltem nõ poteſt in ſpatiis laxis, oſſibus hæreſcens concreſcere, præſertim loco frigidiori ſecundum naturam, vbi ab eius frigore cogi, & craſſeſcere facilè poteſt? deinde ſi ſua tenuitate facilè oſſium membranas penetrans ab eis detinetur, quas poſtea diſtendens dolores concitat, cur idem non prius efficit in mẽbranis caluariæ abductis, nimirũ cur prius dolores acerbos, vt in articulis, non gignit, cur non tophos ibi procreat? Dicent fortaſſe, id ſæpe etiã fieri, præ-

A ſertim verò in lue illa, quę Gallica à noſtris dicitur: Sed ſi veri & diligẽtes obſeruatores eſſe voluerint, hoc poterunt aſſeuerare, id peculiare imprimis eſſe illis, qui ea infectione laborant, quibus etiam potius in ſyncipite, quã in occipite extuberãt tophoſi id genus tumores: & ideo hoc nihil ad noſtrũ inſtitutũ facere videtur, qui de cõmuni ratione arthritidis agemus. Nã dolores illi, qui à lue Gallica, quã recentiores hi venereã appellant, oriũtur, hoc præſertim differunt à cõmuni arthritide, quòd arthritici dolores potiſſimũ articulos cruciãt: Gallici verò non ita articulos, vt partes artuum inter medias, & quaſi internodia affligunt. His verò & illud addamus, nẽpe ꝙ eorũ ratio ſatis facilis videtur, & quæ non minus eorũ opinionẽ oppugnet, quàm cõmu-

B nem & antiquam: quia ſi inde perſuadere volunt in ſpatio articulorum materiã nequaquam conſiſtere quia ſæpe in nodoſa podagra tophi, qui extrahuntur, ſenſu ipſo videntur contineri intra oſſiũ membranã, atque illis extractis ligamenta integra relinquuntur, illæſaq;. Sed hæc eadem ratio, ſi aliquam vim habeat, eos redarguit; quoniã ſi vincula, & circunſtantes tendones illæſi inueniũtur extractis tophis, videretur neq; in his materiam effectricẽ dolorum conſiſtere, quod omnino iſtorũ decretis aduerſatur, qui ſentiũt hæc imprimis loca affici in articularibus doloribus. Vel ipſi dicant, cur in vinculis, & tendonibus non concreſcat tophus, cùm tamen ad illos decumbens humor in illis recipiatur, ſicut & in membranis? Nam itidem & ego dicam,

C cur in ſpatio non reperiatur concreta ea materia in calculum, vel tophum? Et equidem puto, quòd faciliùs tam in ſpatiis, quàm & vinculis, & tendonib. digeratur in halitus, & ita diſſipetur, quàm intra membranas: in ſpatio quidẽ, quia cùm latior locus ſit, facilius inde euaporat, diſcutiturq;: cui accedit, quòd articuli, dũ mouentur, cõcaleſcunt, & ita caleſit, attenuatur, & quaſi funditur, & exinde ad facilem digeſtionem paratur, pariterque in tendonibus, & vinculis. Sed de his ſatis, ſuperq; diximus: poſſemus enim innumeris exemplis vti ex Hippocrate tum in Aphoriſmis, tum verò in 1. & 3. Epid. vbi referens in vniuerſum, quæ euenerãt in illis peſtilentibus tempeſtatibus, & quæ particulatim di-

D uerſis ęgrotantibus, quorum nominatim meminit, acciderunt, narrat, in quibus facto abſceſſu ad varios articulos, dolores cõcitati fuere, qui nulla vnquam ratione poterant referri in materiã in capite intra cutem congeſtã, ſed in multã cacochymiam diuerſorum etiam excremẽtorum in vniuerſo corpore aggregatorum diuerſæ, & variæ omnino naturæ, quæ in præſentia prætermittere volumus; nimis enim in longum vagati hactenus ſumus. Redeamus ergo eò, vnde diuerteramus, & tanquam conſtitutum accipiamus, quod huiuſmodi dolores, & à calidis ſuccis, & à frigidis, & à mixtis, quod frequentiùs ſolet accidere, fomentum habere poſſint, qui vel ab vniuerſo corpore, vel à certis & definitis

E particulis, vt à capite, vel ventriculo, vel iecinore, vel ab aliis (vti diximus) particulis defluunt, quiq;, & ſi plerunque in genus inflammationis ſint relati, & maximè ratione chordarũ, vel tendonum, qui acriori ſenſu aliis ſunt præditi, exacerbantur; fit tamen vehemens dolor diſtentis chordis, non autem quia illæ fiant inflammationis participes, cùm nullus vnquam ex his doloribus fuerit cõuulſus. In ſignis autem, quibus diſcernatur materia dolores cõcitãs, tumor intumeſcens colore rubeo, calor per-

ceptus

ceptus calidos humores oſtendunt,& præter a doloris acuties: nam magis [illegible] cuti, & vehementiores fiunt dolores ex calido, quam ex frigido humore: præterea a calido humore excitati dolores [illegible] calefacientium medicamentorum exacerbantur, ſicut frigidi miteſcunt. Dolores vero frigidos tumor frigidus, albus, laxus, & mollis concomitatur. Sed neque difficile eſt ait Gal. humores calidos diſtinguere: nam ſanguis biliofus minorem tumorem clariorem rubedinem, vehementiorem calorem

Aph 30. efficiet, quam ſanguis craſſior. Sed ſi memores ſimus eorum, quæ paulo ante diximus in vniuerſum de cauſis præcipuis horum dolorum, facile erit etiam particulatim eas ſcrutari. Nam cum diximus omnia in duo prima capita referri poſſe, nempe in laxitatem, & imbecillitatem articulorum, atque in copiam materiæ ſuperuacuæ collectæ, vel in vniuerſo corpore, vel in aliqua particula, ſiue illa ad plethoram pertineat, ſiue ad cacochymiam. Ideo quæcunque poſſunt laxiores, imbecilliorésq; tam articulos, quam partes ad illos attinentes reddere, & quæcunque occaſionem præſtant, vt multa vel in vniuerſo corpore, vel in aliquibus partibus, quæ poſſunt eorum eſſe capaces, excrementa congerantur, ea item podagras, chiragráſque, atque ad genus alios dolores afferre poſſunt. Debiles autem, & laxos efficiunt articulos nimius labor, ac immodica eorum exercitatio, calefaciens enim immodice vires eorum reſoluit, & laxiores reddit: ſed & immodica venus eneruat neruoſarum particularum vires, quam eam vim in his affectibus habere cenſuit Gal. ſexto Apho. vt neque ſpadones propterea, neque pueri, donec venerem non experiantur, poſſint his doloribus tentari: vſus quoque nimis balneorum calefacientium, laxantium, & mollientium: potus etiam vini potentis, & antiqui frequens præſertim in homine ieiuno (vt teſtatus eſt Gal. ſexto Aph. plurimum obeſt. Vnde & Meſ. ait, vinum neruis, & neruis nocet per ſe. Cauſa vero cur fiat multa ſuperuacuorum excrementorum congeſtio, eſt ſolitæ, & modeſtæ exercitationis intermiſſio, otium, ſegnitiéſque [illegible] exteris [illegible] in [illegible] Gal.

Com. 25. Cap 7. tum ſexto Aph. tum vero in [illegible] to de Tuen. ſan. aſſerit) crapula, cruditates conſuetarum aliquarum euacuationum, aut ſpontanearum, vel ab arte concitatarum ſupp[illegible], aut intermiſſio, vt ſunt, quæ fiunt per hæmorrhoidas (vt diximus) vel per menſtrua, vel per pudenda, vel per nares, vel per aliquas fiſtulas, quæ diu ſolitæ ſint eſſe apertæ & fuere, itemque per vlcera, vel in cruribus, vel alibi, quæ iam diuturna ſint, & poſtea conſolideſcunt, vel per aliquas papulas, quæ efflorescere ſolitæ erant per aliquas periodos, quibus interdum ſolent interna partes expurgari, exceteris earum excrementis per cutem, vel etiam prætermiſſis aliquibus purgationibus, quas quidem multi quotannis ſolent, interdum bis etiam, alij vero ſingulis menſibus, & nonnulli ter, & quater in menſe conſueuere catapotia aliqua, vnam nempe, vel plura deuorare. Neque hoc etiam parum fortaſſe ad inſtitutum hoc faciet vt cum Hip. 3. Aphor. moneamus, quod quanquam in omnibus temporibus, & omnibus ætatibus, & conſtitutionibus poſſint cuiuſcunq; generis morbi concitari, attamen ſemper aliæ ætates alijs morbis magis obnoxiæ ſunt, & in alijs temporibus alij item morbi frequentius, & facilius ſolent excitari. Nam cum iſtiuſmodi articulares dolores (vt ex Gal. ſuperius diximus) ſint ſoboles aut cacochymiæ

A aut plethoræ: vero ex proportione maxime in [illegible] bis reſpondeat, qui [illegible] & au tumnus [illegible], qui ex [illegible] morbis; ideo vere morbi frequentiores ſunt, qui fiunt ex multis humoribus: autumno autem, qui a prauis, & corruptis: ſi enim ver corpora facta pleniora reperiat, fundens humores, qui prius in penitioribus partibus latebant, & fluere faciens eos moueat: inde ſit, vt diffuſi per vniuerſum corpus primum, deinde à fortioribus particulis ad imbecillas impulſi inde facile poſſint arthritidas generare, ſi tamen diuerſe pro diuerſitate rationis victus, qui præcedēti hyeme fuerit ſeruatus, & pro ratione ertorum in ea commiſſorum. Vnde frequentius quidem vere, quam alijs temporibus oriuntur hi dolores: Interdum vero & (vt Galen. ibidem reſtatur) autumno

B fiunt, in alijs ſane, qui æſtate prauis vſi cibis, congeſſere multos vitioſos humores: præſertim vero coxendices autumno ſolent ſuum habere ortum: vt pore quæ (vt eodem 3. Aph. tradidere Hip. & Gal.) Com. 22. Com. 31 plerumque a frigida, & maligna materia [illegible] habeant. Ex ætatibus autem ſenibus præ alijs [illegible] expoſita doloribus articulorum, tum (vt ibidem iidem teſtantur) quia ea ætas maxime ſolet [illegible] tentari, tum etiam quia in hac ætate [illegible] motus iam refrigerete. Cum vero [illegible] dolores, tranſeunt [illegible] morbos [illegible], qui præſertim ſenum [illegible] ſolent ad mortem vſque eſſe comites; & hoc quidem, ſi de ea actione loquamur, qua omnino [illegible] berantur: quia ſi de acceſſionibus dolorum, quæ per periodos habēt ſuos

C inſultus ſit ſermo, eas [illegible] quadrageſimum diem finiri cenſuit Hip. ſexto Apho. quod tamen intelligendum eſſe expoſuit Gal. quando a medico ex recta ratione res [illegible] & medico æger obtemperet; hócque harum partium inflammationes ab illis, quæ carnoſas partes occupant, differunt, quod hæ quatuordecim diebus, qui terminus morborum acutorum eſt, finiuntur, ſicuti & caro ligamentis mollior. Quod vero arthritis breuior, diuturniorve [illegible] præſertim eſt [illegible] [illegible] [illegible] qua inflammatio ſuum habe[illegible] tempore [illegible] aceedat lentor. [illegible] [illegible] Hippo[illegible] tium nempe [illegible] chirag[illegible]

Aph 49.

D morbi longi, [illegible] modo [illegible] aliq[illegible] Gal. [illegible] fuerit [illegible] Com 5. [illegible] curandis [illegible]. Nullus autem in hac [illegible] grauior poteſt [illegible], quam ille ſit quem non nunquam [illegible] aliquos [illegible], & magnos viros [illegible] & inoleſcit [illegible] conſilio quarundam mulierculorum, [illegible] que vulgarium [illegible] aſtringentibus, [illegible] voluerunt crura, & manus [illegible] conſuetam fluxionem [illegible] ex his partibus ad magis præcipuas vitioſi hi humores diuertentes, alter [illegible] factus eſt, & tandem ſtrangularus mortem obijt, alter [illegible] erant autem ambo Veneti pa[illegible], & nobiliſſimi [illegible] principum [illegible] corpore) in graui [illegible] mentiſſimam febrem incidit, [illegible] corporis & omnium ſenſuum ſtupore quodam: ſed his maximo la-

bore,& multis euacuationibus, tum ſanguinis, tum aliorum excrementorum, tam [illegible] quàm a medicis [illegible] tum [illegible] euaſit. At vero Ga. vitam hanc ipſam ſalutis tunc ſuperfuiſſe [illegible] quia grauiter in hac re aberrant, ſi iterû nocua hæc materia denuo ad articulos retrahatur, [illegible] aturque. Particulatim vero h[illegible] [illegible] [illegible] afferre [illegible] dolor oriendi [illegible] vt & experientia, & Hipp. [illegible] o

Aph. 59. Aph. teſtantur [illegible] cauſa [illegible], quando diuturnior eſt, quod coxa [illegible] ſua cauitate exci[illegible], [illegible] tamen etiam facile in ſuam [illegible] reuocari ſolet: id vero (vt idem affirmat) propterea accidere ſolet; quia ligamenta laxantur a pituito[illegible] quodam [illegible] core, qui in articulo aceruatur [illegible] fluentibus [illegible] modi humoribus ad [illegible] articulum illum in iis, qui ſimilibus doloribus tentantur. Quod quidem nô videntur an[illegible] aduertiſſe, qui negant in ar[illegible] [illegible] conſiſtere poſſe in articularibus d[illegible] [illegible] confluentes ſuccos. Sed hos dimittamus, & inſtitutum noſtrum ſequamur. His ergo, quibus [illegible] facilis eſt tum exitus, tum reditus iſtius ar[illegible] [illegible] diuturnus (ait paulò poſt Hipp.) [illegible] [illegible] hus, eius côtabeſcit, & macreſcit, q[illegible] loco [illegible] dum [illegible] articulum igne [illegible] ratur ac [illegible] abſumatur, [illegible] de [illegible] humor excrementitius. Sed & [illegible] laudem fieri neceſſe eſt. Extenuatio vero [illegible] inde fi[illegible]; quia penitus alitur particula, tum quia e [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tendunt, deorſumq; trah[illegible], & fatig[illegible], [illegible]erqu[illegible]nturq; venæ, & organa: tum vero quia ægre mouetur, & ſuo [illegible] tuta motu, ſuaq; exercitatione frigidior, & imbecillior euadit pa[illegible].

De ratione tuendi, & curandi eos, qui articularibus doloribus obnoxij ſunt. CAP. II.

DVo imprimis optant, qui his doloribus ſunt obnoxij [illegible] periodos: Primum, vt ſi fieri poſſit, ab hac [illegible] [illegible] petitione horum dolorum immun[illegible] re[illegible]dantur, [illegible] ab his defendantur, quando [illegible] [illegible] prætare om[illegible] no va[illegible] [illegible] [illegible] rarius, & minus [illegible] antur. Alterum [illegible] cu[illegible] [illegible] omnino [illegible] non poſſint, quo minus aff[illegible]antur, [illegible] [illegible] re[illegible]. Qui[illegible] [illegible] ate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & an[illegible] rior [illegible] [illegible], primum etiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], præſertim vero cûm [illegible] non admodum d[illegible] [illegible] teni[illegible] [illegible] abeant. Nam Hippo. Com. G[illegible] [illegible].

Commêt. 40. *ap* 9. lib. tertio dixit, quod quę in curandis morbis vitia ſint, ea [illegible] [illegible] & ante ingruentem morbum fiant, [illegible] auertere [illegible]olent [illegible] Gal. in libro de curandi ratione pe[illegible] [illegible] [illegible]t. A[illegible] [illegible] autem [illegible], & tanquam m[illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] unda [illegible] qu[illegible] maxima, & p[illegible] ipua tuendæ ſanitatis, & au[illegible] [illegible] morborum rati[illegible] conſi[illegible] in amouê[illegible], & a[illegible] [illegible] morborum cauſis eô enim ſpectat omnis [illegible] tuendæ bonæ valetudinis rati[illegible], vt ex Gal.

Commentar. 2. [illegible] [illegible] Aphor. fa[illegible] percipi[illegible] eſt. Vnde [illegible] hoc pot[illegible] [illegible], qu[illegible] [illegible] præcipu[illegible] maximæ ar[illegible] [illegible] [illegible] tum [illegible], & imbe[illegible] [illegible] alt[illegible] [illegible] [illegible] tum [illegible] rum, ſed & bonorum [illegible] [illegible] ſuc[illegible] harum [illegible] [illegible] occurrere [illegible] omnino [illegible] præ[illegible] [illegible], & a[illegible] [illegible] modata [illegible] ctus [illegible] aliquid ob[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible] ab ea ratione [illegible] errare. Alteri vero multi occurrere minimè poſſunt, [illegible] qui imbecillitatem ab ipſo ortu contraxere, quemadmodum quidam, qui eam à parentibus, vel maioribus arthriditas, hæreditarias habent: nam inter morbos [illegible]ereditarium eſſe articulares dolores nulli fere non notum: quod etiam affir-

Commêt. 8. mat Galen. ſexto Aphor. vitium enim hoc ex ipſo parentum [illegible] [illegible] contrahitur, quandoque vero ex materia [illegible] vnde fit generatio, quæ vel ex erroribus parentum in victu male ſe habentium, vel ex aliqua alia, [illegible] interna, vel externa occaſione, quanuis genitores non habuerint imbecillitatem articulorum eam tamen ſoboles contrahit. Licet autem longe difficilius ſit hos, quàm priores cuſtodire, qui alteram cauſam illo[illegible] in inclinantem côgenitam habent: attamen quia altera ſine altera (vt docuit Gale. & nos ſuperius meminimus) parum poteſt, poterunt & hi cuſtodiri, ſi diligentiam victus rationi voluerint adhibere, & procurare, ne præterea ſuis erroribus eam laxitatem, & imbecillitatem, quam connatam habent, augeant. Summa itaque ope niti debent, vt ea declinent, quæ paulò antè diximus opportuna eſſe, & apta ad reddendos articulos imbecillos, quę cûm aperte fuerint expoſita, nô eſt, cur ſint iterum repetenda. Ab illis ergo aut omnino [illegible] [illegible]endum, aut ſaltem moderandum. Sed & quorum fieri poteſt, recte omni ex parte victus rationi erit incum[illegible]endum: ea enim præcipuum, & præſtantiſſimum remedium eſt, quo facillimè tueri omnes ab his incommodis poſſunt: nam quæ ratione ad imbecillitatem pertinet, ſæpe illi nemo con[illegible] lere val[illegible], præſertim cum a natura fuerit contra[illegible] vel cum ex longo tempore, & negligentia, quanuis à natura nullam habuerit originem, adeo inualuerit, & in habitum conuerſa ſit, vt ſicut de côſuetudine dixere, tam philoſophi quam medici, facta ſit quaſi aſcititia, & aduentitia quædam natura. Victus vero ratio in promptu nobis ſemper eſt. Nemo igitur non videt, quam [illegible] a crapula, & ebrietati[illegible] cauendum. Nouiemin [illegible] [illegible]dicum ſenem Veneti[illegible] qui cum in [illegible] par[illegible] in[illegible] [illegible] tur a poda[illegible] ris ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primum, ac per quinquennium [illegible] [illegible] [illegible] liber tan[illegible] m ab hu[illegible]ſcemodi [illegible] [illegible] euaſit, vt amplius ad [illegible] nium [illegible] [illegible] [illegible]mmo ad mortem horum dolorum [illegible] [illegible]. [illegible] immodico autem venereo v[illegible] [illegible] [illegible] am: nam hanc vniuerſim can[illegible] volu[illegible] Gal. [illegible] ſpadones illis temporibus an[illegible] qu[illegible] do non[illegible] at tanta ingluuie hominû quam p[illegible]ea, atque [illegible]am pueri ante vſum veneris ab [illegible] doloribus tuti quaſi eſſent. Vbi & illud conſiderandum eſt nempe quantam vim habeat crapula, incontinentiaq; in cibis & potu, quæ poſſit quaſi rationem naturæ peruertere, ſpadonesenim cum temperantiores eſſent, tuti omnino ab hac noxia quæ [illegible] ſuapte natura habebantur, intemperatio[illegible] [illegible], & ipſi in hunc morbum proni facti ſunt. Tertio etiam hoc præterea procurandum, vt ſi quæ ſint vacuationes, quas vel ipſa natura ſpôte ſolita ſit moliri interdum, vel continenter, vel quaſi per periodos, per aliquas partes, vt per ſanguinem è naribus effluentem, vel per hæmorrhoidas, vel per [illegible] profluuium, vel per vrinâ, vel per ſudores, vel per id genus alia aperiantur. Sed aliquando ex aliqua cauſa morboſa ex[illegible] vacuatio, qua ſolet excrementoſas materias ſubinde quaſi deponere, vt vlcera in cruribus, quædo iam diu inueterauere, aut quemadmodum multi ſunt, qui ex abſceſſu in ſede ſuborto, & poſtea rupto, fiſtulâ ad ſedê côtraxere,

A xere, atque diu pertulere apertam: [illegible] contin[illegible] ter aliquid elabitur: quæ ſi claudatur, ret[illegible] excrementis, & hos dolores ſolet concitar[illegible], [illegible] caſiones diuerſarum fluxionũ prçſtant: ſicut & vlcera, quç vel in cruribus parum infra genu, vel in brachiis inuri ſolent, quæque ita aperta impoſito globulo ſolent ſeruari, ſi aliquando, cum [illegible] ita delatæ ſunt, imprudenter conſolidari & claud[illegible] ſinantur: fontanellas vulgo appellant. Has ergo vacuationes reuocare procurandum vel ſaltem illis ſupplẽdum, vel parciori, & temperatiori victu, vel alia vacuatione, quæ fiat ſecta vena, vel purgatione, vel exercitatione, vel huiuſmodi aliis rationibus, maiorib. vel minoribus electis pro ratione plenitudinis, ætatis, naturæ corporis, conſuetudinis, temporis, vel aliorum, quæ ſimilem cum his rationem habent.

B Interdum vero, ſi illa cõſueta vacuatio erat per partes incommodas, quærimus deriuationem ad alias quæ minorem moleſtiam ſolent afferre, vt in iis facere ſolemus, quibus inurimus, aut igne, aut me[illegible]icamentis vrentibus, tum brachia, tum crura, tum vero & ceruicem quas, vt diximus, [illegible]unc fontanellas vocant. Quia ve[illegible]o nonnunquam, vel ex inæqualitatu & habitu membrorum, vel e[illegible] imbecillitate articulorum, vel victus ratione, quæ nequit aliquãdo ita exquiſitè ſeruari, qui nõ aggregetur paulatim aliqua congeries ex[illegible]rementitiæ, & ſuperuacuæ materiæ, quæ poſtea [illegible] temporib. præſertim vero vere: ſed [illegible]liquãdo etiam autumno hos

C dolores concitant. Inte[illegible]dum etiam [illegible]on tantum ratione iſtorum temporum, quantum aliis, aut internis, aut externis occaſionibus mouetur, & excitata fluxione, fertur ad articulos: Ide[illegible] etiam anteaquam moueri in[illegible]ipiant, conſulendum eſt: [illegible] cum iam incipiunt fl[illegible] non ita fa[illegible]le fluxio conſiſte[illegible] poteſt. Conſulendum vero eſt [illegible] mot[illegible] cau[illegible] cur [illegible]ponte fluere ſolent. Cauſæ autem ſunt, vel plenitudo, & copia eorum excrementorum, vel vi[illegible]ta, & mala eorũ natura. Vnde in vniuerſum eadem f[illegible]re methodus eſt, qua tuemur [illegible], quns tim[illegible]mus, ne fiant his doloribus ob[illegible]noxij qu[illegible] [illegible]m alias fuerint [illegible] correpti & qua[illegible] [illegible]e ſunt in [illegible] affectum, & [illegible]abo[illegible]

D [illegible]re. Particulatim [illegible] non [illegible] variat [illegible] [illegible]ior bus [illegible] pro[illegible]uramus, ne [illegible] præſtetur, [illegible] ge[illegible]ent[illegible] rantur in [illegible]ero [illegible]d ip[illegible] [illegible]ndum, & p[illegible] con[illegible]ul[illegible]um, vt [illegible] [illegible]ſta ſunt, [illegible]r, an eaquam con[illegible]itur [illegible] motus a[illegible] expultrice facultate irritat[illegible] [illegible] autem cõſultum, ſi[illegible] acuetur aggr[illegible]gata mate[illegible] [illegible]mmodatis, & aptis vacuantibus, conſ[illegible] [illegible] cum copia, tum vero natura humorum, nec nõ [illegible], in quibus congeritur ſuperuacuus [illegible]mor, a[illegible] itis præterea natura laboran[illegible] corp[illegible] ætate, tempore, & eius c[illegible]nſuetudine. Nam p[illegible] modica copia eſſe collecta, vt & exerc[illegible]tatio, & [illegible] cior victus, frictioneſque, & alia, quæ cum [illegible] ſimilem rationem habent, ſatis eſſent præſertim ſi multo antea, quam tempus illud ſit q[illegible]lent [illegible]

E ab his doloribus, curationem a[illegible] [illegible] rum ſi vel multa ſit facta cõgeſt[illegible]o, v[illegible] tempus [illegible]reuius videretur, quam quod poſſit ha[illegible] [illegible] pote quia longior eſt eiuſmodi via corpus vac[illegible]andum eſſet manifeſti vacuatiom[illegible], nimirum ſecta vena, vel per purgantia medi[illegible]amenta. I[illegible] autem [illegible]acuandi modus magis eligẽdus quem & natura congeſti humoris & ratio corporis, inaniendi, ætaſque indicabit. Nam ſi corpus ſanguine copioſo abun-

A d[illegible]t, & dolores ſ[illegible]leant aut ex ſanguine, vel ex materia ſangui[illegible] mixta occaſionẽ hab[illegible]re, illico ſanguis mit[illegible] erit, niſi [illegible]piam ali[illegible]d obſtet ex[illegible], quæ ſolent eſſe impe[illegible]mento miſſioni ſangu[illegible]s. Quoniam vero vt di[illegible]imu[illegible] plerunque ve[illegible]o tempore dolores concitari conſueuere; [illegible]deo Gal. c[illegible]nſuluit 6. Apho. & in lib. de rat. cur. per [illegible]ec. ven[illegible] h[illegible]s ineunte vere vacuandos eſſe, aut circa finem çſtati verſus autumnum, ſi aliqui ſint, qui eo po[illegible] tempore ſoleant affligi: nam cõplures ait Gal. q[illegible] per circuitus ſoliti erant doloribus artic[illegible]larib. cru[illegible]ari, hac ratione curaſſe, doloreſq; per multos annos cõpeſcuiſſe: eos tamen, qui nondum in nodoſas podagras vel chiragras inciderant: quia parum pro- Com. 47. Cap 7

B deſſe vlla curatio poteſt, q[illegible]ando tophoſi tumores artic[illegible]los occuparunt. Venam vero, [illegible] ſecanda ſit, oſtendet locus, qui frequent[illegible] doloribus tentatur: nam ſi ca[illegible] arthritis, quæ per omnes articulos vagari ſ[illegible]leat, [illegible]ndecunque ait Gale. eodem l[illegible]bro licet va[illegible]nare, & quacunque ſecta vena, mo[illegible]o vena tal[illegible]s ſi[illegible], vt copia inſigni[illegible] ſanguinis poſſi[illegible] ab ea efflu[illegible]re; q[illegible]rn[illegible]cunque fiat vacuatio tandem in vniuerſum corpu[illegible] redundat inanitio. Vt tamen neque hoc ſit præt[illegible]rmittẽn[illegible], qu[illegible]d n[illegible]i alia tam [illegible]bſtet, tentaſſe v[illegible]na[illegible] [illegible] to quam nunc baſilicam appellant, hu[illegible]c negot[illegible] rit accommodatior. nam quar[illegible] Ra[illegible]io. v[illegible] in Cap. 19 Com. 24.

C morb. acut. cum Hippo. vel qui[illegible] [illegible] xiſſ[illegible] acuti venam inte[illegible]n in br[illegible] [illegible]; ait Gălen. propterea eam ce[illegible] ſec[illegible] am, quia i[illegible]la cit[illegible] partes præcipuas vacuat, quare & ſubinde etiam [illegible]iuerſum corpus. Quod ſi arthritis non ea ſit quæ paſſim per vniuerſum corpus vaga ferri a[illegible]ueuerit, ait idem Galen. non vndique mittatur [illegible]tantundem eſt, ſi[illegible] reuulſ[illegible] erit vacuandu[illegible] [illegible]empe[illegible] podagris fi[illegible] expo[illegible]itus, ven[illegible] in cubito interna ſecanda eſt: ſit autem chiragra, potius ad venas inferiores in crur bus tundendas erit confugi[illegible]ndum: nam eiuſmodi reuulſoria vacuati[illegible] præter i[illegible] quod vacuat [illegible]ong[illegible]ſtum humorem, atque ſic [illegible] a[illegible] [illegible]te[illegible], ſſuc facit [illegible]um[illegible]m [illegible]er a[illegible]unc l[illegible] [illegible]

D del[illegible] [illegible]u[illegible] n[illegible]ata [illegible]ne [illegible]le [illegible]al [illegible] (vt G[illegible] ſecund[illegible] Nat[illegible] a[illegible]. ait [illegible]onu[illegible] [illegible]m vi[illegible] magi[illegible] copi[illegible] mori[illegible] [illegible]mone ſ[illegible], [illegible] ali[illegible] [illegible]tatu[illegible], & [illegible] [illegible]gin[illegible], q[illegible]ue vel[illegible] la vi[illegible] [illegible] vel ex [illegible]qua [illegible] vi[illegible]c[illegible]m [illegible] [illegible]e ortum habeat, [illegible] [illegible] rit [illegible] [illegible] ratio[illegible]urationis ad pu[illegible]um [illegible]us, & [illegible] [illegible]m[illegible] quiam c[illegible] [illegible]ando N[illegible] que h[illegible] n[illegible] [illegible]a[illegible] a hiſt[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] arthri[illegible] [illegible] [illegible] ſubinde e[illegible], a[illegible] [illegible] p[illegible] corpus, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fact[illegible]r[illegible]. El[illegible] tem [illegible] accommod[illegible] [illegible] mod[illegible] & qui laboran[illegible] [illegible] ac[illegible], & [illegible] [illegible] per vomitu[illegible]n, aut per [illegible] al[illegible], [illegible] vel

E per inec[illegible] [illegible]menta deu[illegible]rata, vel [illegible], [illegible] [illegible] fiat pu[illegible]ati[illegible] pro mo[illegible] copi[illegible] [illegible], habit[illegible] [illegible]npe[illegible] ratione [illegible], [illegible], [illegible], regio[illegible] & [illegible]. S[illegible] [illegible] ri[illegible] magi[illegible]s dol[illegible] [illegible], [illegible] q[illegible] [illegible] dies p[illegible] [illegible] la[illegible] [illegible] quid o[illegible] [illegible] a corpo[illegible] [illegible] c[illegible], vel in q[illegible] [illegible] a[illegible] [illegible] [illegible]

C[illegible] Cap. 15 [illegible] nam [illegible] m ab [illegible] n [illegible] vero pe[illegible] effi- c[illegible] vero q[illegible] pæte- re[illegible] & [illegible] purgan[illegible] inc- e[illegible] qu[illegible] nobi[illegible] item- per enim p[illegible] ect proce[illegible] qua[illegible],quæ erant pur[illegible] pu[illegible] antur [illegible] in- ter terret[illegible]r. Qu[illegible] ate[illegible] ver[illegible] & [illegible] medica- menti nat[illegible] purg[illegible] tem- pus & id g[illegible] reliqua. At vero cum ſit etiam com- mune præceptum Hip. [illegible] ſecta medicanda eſſe, B vtile etiam [illegible], ſi [illegible] aquam mouentur humores vacuan[illegible]ntur [illegible] eandem purgationē, accom- modatis [illegible] pro natur[illegible] parandorum hu morum [illegible] videntur non eſſe ineptus ad [illegible] tem: quia [illegible] que in artus in a- liqua particula [illegible] valeant minus, leniuſque, & crudis: vel quia [illegible] tura vel natiuus calor ipſum concoxiſſet, [illegible] locis, e quibus facilis eſſet detractio: nam [illegible] habere, poſſimus ſtatim aggredi eorum vacuationē [illegible] am[illegible]; alioquin vero præſtaret aliqua præteri[illegible], quæ vim haberēt para[illegible] humores, quorum itidem rationem natura [illegible] apparatu ma[illegible] gentis po terit nobis indicare. Quia tamen pl[illegible]runque (vt om- C nes affirmant) fomentum horum dolorum eſt ma- teria pituitoſa craſſior & lenta: ideo ea quæ atte- Cap. 2. nuant moderatè, quæque detergunt, huic officio Com. 28. poſſunt eſſe accommodata, quemadmodum ſyrupi Com. 23 vel decocta, quæ ex betonica, vel ex chamæpythy, quam iuam In[illegible] appellant, quæque pluri- mum a iunioribus in his articularibus doloribus commendatur, ita vt inde arthriticæ cognomen in- diderint: ſ[illegible] menta, abſinthium, petroſ[illegible]num, fœnicul[illegible]m, [illegible]nium, vel eupatorium, cortex [illegible]tri, aqua, [illegible] roſaceum, & id genus multa. Sin vero cali[illegible] humores, tenueſq; eſſent [illegible] i con- geri tunc [illegible] omnia, borago, [illegible] a, vel [illegible] ſyrupi vero [illegible] nam [illegible] ne & inc[illegible] t. Hæ itaque [illegible] ra- D tand[illegible] ſunt, [illegible] cura [illegible] ſit hab[illegible] il- tus [illegible] & a[illegible] iam flux[illegible] que tam in victus [illegible] gligatur: alioquin [illegible] nihil pr[illegible], qui q[illegible] n nam ex [illegible] te victu facil[illegible] vt [illegible] &c. Hic ait Gal. [illegible] um [illegible] mo- rum pot[illegible] cum fo[illegible] ſint [illegible] V[illegible] mmo[illegible] eſt ſæ- [illegible] vt n[illegible] ne a[illegible]. Tantam v[illegible] vim habere E [illegible] eo libel- [illegible] fuerit, qui [illegible] no tandem [illegible] rum aff[illegible] num interim [illegible], longe m[illegible] Vt [illegible] præt[illegible] modat[illegible] [illegible] n p[illegible] 6. de T[illegible] [illegible] mat[illegible] iam habe[illegible]t,

A po[illegible] fugienda ſunt, id quod 4. meth. Gal. mo- Cap. 2. net. [illegible] vero in his morbis Gal. vini probatur q[illegible] quod in ullam aliquam particulam, fœ- m[illegible] eandem ob cauſam, nempe vt at- tenuet, & [illegible]gat: præſertim vero hæc vtilia fore putarem, quando (quod ſæpius eſt) dolores ab hu- m[illegible] pituitoſo, lento craſſoque excitantur: alioqui enim cum feruentiores fuerint humores, mea qui- dem ſententia, præſtaret eos aut omnino abſtemios eſſe, aut parciſſimo vti vino, & illo leui, quod pau- ciferum appellant noſtri iuniores: ſed niſi timen- dum eſſet, ne potu longiori aquæ læderentur, mihi quam maxime potus aquæ mulſæ probaretur: vel ſi vellemus huic etiam timori conſulere, non eſſet B præter rationem addere tantillum aut foliorum be- t[illegible]æ, aut cinamomi, aut cuiuſpiā rei alterius, ni- mirum quantum non poſſet calefacere, ſed ſolum obſiſtere noxæ quam aqua afferre ventriculo poſ- ſet: verum placeret etiam magis ſi mel, fœniculum- que, quod vino indendum Gal. cenſuit, cum confi- citur, & muſtum eſt, adderetur, melius enim miſce- retur, & ſi quid flatulenti mel haberet, facilius eua- poraret. Et d[illegible]us, quę ad dolores articulares cauen- dos p[illegible]ent, hæc mihi ſatis videntur.

De ratione curandi dolores articulares præ- ſentes, & vbi iam incipit acceßio.

CAP. [illegible].

C NON eſt admodum differens ea ratio, qua hi dolores curandi ſunt, quando vrgere inci- piunt, ab illa, quam paulo ante inſtituimus, ea [illegible]pe, qua [illegible]ertuntur, & procuramus, quo minus [illegible] perueniant, antequam hominem tentare inci- piant, quod [illegible] Galenus inſinuauit in libro de Cap. 19 Curandi ratione per ſect. ven. vbi de curandi ra- tione agit, quæ inſtituitur in illo, quo cauere vo- lumus, q[illegible] nu[illegible] cidant poſtea in aliquos a[illegible] ctu[illegible], in quo[illegible] pr[illegible] ſunt, & ſæpius c[illegible] uere, a[illegible] aquam [illegible]ant. At [illegible] vacuationi[illegible] perinde [illegible] ger[illegible], qui iam affli- gi incipere[illegible]. Quæ q[illegible] ab ill[illegible] D promp[illegible] tur, cum [illegible] co- Cap. 9. dem[illegible], qua[illegible] ue deſump[illegible] Hip[illegible] r- Tex 401 tio Comp. in ſextum Epid. m. v[illegible] d quæ- [illegible] ex [illegible] ratione ta[illegible] mo[illegible] ræſen- [illegible], m[illegible] e[illegible], vt ad[illegible] m, v[illegible] ipſi[illegible] im in[illegible] ient[illegible] bu[illegible] ve[illegible] moliamur quod præſertim ve- rum eſt [illegible] in d[illegible] morbis, qui a fluxione hum[illegible] pendent, & quando ſun[illegible] in [illegible]; quip- pe quia eæ eem indicationes ſunt, & eo[illegible] ſco- po[illegible] ſunt quando iam inceperint, quos, quan- do nondum [illegible] epere[illegible] ſed niſi ob[illegible] tamus, paulo poſt ince[illegible] tamen[illegible], in vniuerſum enim vt vel incept[illegible] iam incipi[illegible] fluxioni o[illegible] curramus, E quod [illegible], & commodiſſime reuul[illegible] e vacua tione qu[illegible] p[illegible] poteſt. v[illegible] de quæcunque paulo ant[illegible] m[illegible]ndo ſang[illegible] ne [illegible] ſecta [illegible] eque alus [illegible] vacuationibus eſſent h[illegible] transferenda, [illegible] m[illegible] nc repetitionem putaremus neque [illegible] m[illegible] rſa eſt ratio in[illegible] tuendi victus, ni- ſi [illegible] re[illegible] ipſe[illegible] doloribus, præſer- tim [illegible] xen[illegible], & po[illegible]ris, nulla iniungenda e[illegible] m[illegible] a dolores, motis parti- c[illegible], [illegible]rentur, & fluxio magi[illegible] [illegible] tur, & p[illegible] tenuior etiam victus ra- t[illegible], [illegible] fluxio inſi[illegible]atur, res me- lius mea [illegible] ſententia procedet. At vbi re- preſſa

preſſa fuerit fluxio , & morbus iam conſiſtat ,non
amplius eadem omnino eſt curandi ratio ; qui iam
indicatio à fluxione deſiit , & defluxio iam hu-
mori,& in articulis recepto incumbendum eſt. Il-
le autem indicat iam ſe vacuari oportere: commo-
de vero id fit , quando humor ille per ſectam ve-
nam poteſt apte vacuari , ſi aut vena , in ea parti-
cula(vt eodem libro de Ration. curanda. per ſect.
venæ idem monuit) ſecuerimus , aut eas , quæ his
vicinæ ſunt : ſicuti ſi coxendicus dolor hominem
affligat , fluxio vero fuerit ſanguinea Galenus de-
cimo de Comp. medic. ſec. loc. ait , & prope ma-
leolos ſecandas venas , & in brachio : & quamuis
non diſtinxerit, quando has, & quando illas ſecan-
Cap 19 das eſſe velit , & num vtraſque; de hoc tamen ſæpe
Cap. 1. ſuperius locuti ſumus , & ea illis , quæ eodem loco
ab eo deſcribuntur, facilis eſt diſtinctio, nempe in
libro de Ration. curanda. per ſect. ven. nam pro-
cul omni dubio vena in brachio ſecta maiorem
vim reuellendi habet : quæ vero in cruribus , po-
tius deriuandi. Vnde nulli dubium eſſe debet, quòd
ſi multa ſit collecta plenitudo, vt & Aetius lucidiſ-
ſime ſtatim à principio duodecimi ſermonis expo-
ſuit, ex ratione oportet à brachio incipere , poſtea
adire venas pedum : ſed ſi modica eſſet collecta
plenitudo in habitu vniuerſi corporis,tunc ſola de-
riuatio eſſet ſatis , & ſolis ſectis venis in cruribus
poſſemus rei , quæ nobis incumbit , ſatisfacere.
Quocirca ait Galenus quod ſæpe ſola miſſio ſan-
guinis ex venis poplitis citiſſime ſanat coxendicos
dolores , quando illi ex ſanguinea fluxione ortum
habuêre. Interdum verò earum venarum ſectio-
nem non eſſe ſatis, oſtẽdit ipſe paulo inferius, cum
ait, aliquando opus eſſe brachij venas ſecare: quod
aliunde habere occaſionem nequit, niſi quod quan
do multa eſt plenitudo , reuellere prius oportet ,
vbi modica deriuatio ſatis eſt vnde neque à ratio-
ne alienum eſt , immo illi maxime conſentaneum ,
quod vbi non ſit copioſa collectio materiæ , illa
poſſit vacuari vnica ſanguinis miſſione ; quia ſimul
& vniuerſum corpus inanitur , quo inanito tollitur
omnis fluendi ratio , & id etiam , quod iam fluxit .
docuit enim Galenus quod vndecumque mittatur
ſanguis, vacuatio tandem ad vniuerſum corpus per-
tinet , ſi modo aliqua copia detrahatur : & quan-
uis prius viciniores partes , magiſque inaniantur ,
Com 68 ſatis tamen eſt , quod etiam remotæ , quando non
Cap 19. multa erat plenitudo , vacuantur , quantum ſatis
Com.27. eſt ad auferendam fluxionis occaſionem, & ad ple-
nitudinis rationem. Quando vero ingens eſt pleni-
tudo , oportet prius valentem præcedere reuulſio-
nem ; alioquin enim, niſi molliamur reuulſionem ,
quę veram reuulſionis rationem habeat non modo
non erit ſatis ea vacuatio ad tollendam, & finiẽdam
fluxionem , verum potius eam magis concitabit :
nam maior fiet attractio ad dolẽtem locum, quàm
euacuatio ſecta vena in cruribus , quemadmodum
idem Galen. & quinto Aphoriſſmo. & in libro de
Ration. curanda. ſect. ven. & clarius ſecundo in
ſextum Epid. ſimili exemplo docuit : vbi enim ait
Hippoc. quod capitis dolor in ſyncipite curare po-
teſt ſecta recta in fronte vena, inquit ea quidem ra-
tione poſſe curare ; quia reuellit , & vacuat : ſed
tamen id non eſſe agendum , ſi corpus plenum vi-
deatur, niſi prius ſecta vena in cubito vacuetur: vn-
de quando non erit plenum, citiſſime procedet cu-
ratio ſecta vena frontis: quod ſi plenum id ſit prius
alia vena, non illa frontis erit incidenda. Aetius au-
A tem & his videtur conſentire eodem 12. Sermone,
qui exponens ſententiam Gal. ait vna in cruribus
facta venæ ſectione ſæpe curatos coxendicos dolo-
res , vel vna etiam die duabus additis limitationi-
bus, quod ex frigida materia non habuerit ortum ,
ſed ea ſanguine , qui repleat venas coxendici cir-
cunſtãtes: ſed in his non amplius immoremur: tran-
ſeamus ad alia. Sin autem videãtur non ex plenitu-
tine, & multitudine, ſed potius ex cacochymia fo-
mentum habere hi dolores, conuertenda erit huius
curationis ratio ad alios vacuandi modos nimirum
per medicamẽta, vbi & pro ratione dolorificæ cau-
ſæ opus etiam erit naturam, & formam medicamẽ-
B torum eligere ; vt tamen rationem aliorum habea-
mus vt ſunt ætas, & natura, & conſuetudo dolentis
corporis vireſq; & tẽpus & id genus reliqua. Nam
ſi calidiores erunt humores, in ſymplicib. huic va-
cuationi idoneis ſunt rhabarbarum, ſena tamarindi
caſſiam ſimplicem & mannam quidam non admo-
dum laudant: quia, aiunt, hæc ſua humiditate, & le-
nitate potius laxare, & promptiores ad ſuſcipiẽnda
excrementa reddere ; huic tamen rei facile eſt oc-
currere, ſi corrigantur additiones rei alicuius parti-
cipis alicuius aſtrictionis , vt eſſet rhabarbarum ,
myrobalani, & alia, quę laudata ſunt ad horum me-
dicamentorum correctionem : imprimis enim ea
medicamenta in his affectibus probantur, quæ cum
hoc, quod vacuant, nõ ſunt etiam expertia aliquan-
C tæ aſtrictionis; vnde poſſint & nonnihil roboris im-
pertiri laxioribus particulis , & aliquatenus refre-
nare fluentes humores. Agaricum vero laudant o-
mnes , vacuat ſiquidem calidos, tenueſque humo-
res non minus quàm pituitoſos, & craſſos. De ſca-
monio vero , & elaterio, & id genus aliis nolumus
nunc meminiſſe: quia hæc & valentiſſima ſunt me-
dicamenta, & quibus rariſſime vtimur, niſi mixtis,
& compoſitis cum aliis. Sed agamus modo de com
poſitis. Sunt nonnulla cõpoſita medicamenta, quæ
lenia , & leuia ſunt , & quibus ſæpe tanquam mate
ria aliorum valẽtium, vt alibi declarauimus, vti me-
dici ſolent, vt quod hic lenitiuum appellant quod-
que diaſebeſten, tum vero diacatholicon, & diaſe-
D ne, de quibus ſępe ſermo ſuperius fuit habitus. For-
tiora autem medicamẽta his calidioribus dolorib.
euacuandis idonea ſunt electuarium , quod appel-
lant ex ſucco roſarum , quodque roſatum Meſue,
neq; ineptum , quod diaprunon ſolutiuum dicunt,
& eiuſmodi alia multa. Sed quia in his multi liben-
tius, & facilius catapotia, vel pilulas admittũt: ideo
leuiores & faciliores eſſent , quæ aſſaieret ab Auic.
ſunt dictæ, & maſtichæ quoque neq; ineptæ eſſent,
quæ ex hiera, vel ſimplici, vel addito agarico conſi-
ciuntur: illis quidem validiores non parum eſſent,
quæ à Nicolao ſine quib. dicuntur; item & quæ de
hermodactylis minores à Meſue deſcriptæ: ſed bis
fortiores ſunt , quæ à Nicolao deſcriptæ aureæ di-
E ctæ ſunt, quibus & ſi omnes fere in affectibus capi-
tis vtantur, primum tamẽ vniuerſum corpus expur-
gant præſertim vero calidiores humores. In frigi-
dis autem humoribus purgandis accõmodata qui-
dem ſunt myrobalani chebuli, & emblici, & ſtœcas
ius galli decrepiti , præſertim ſi in eo incoquatur
cnici ſemen, quod chartamum iuniores, & Arabes
nuncupant : nam cnici ſemina interdum ad pitui-
tam è corpore detrahendam Gal. ex ptiſſana deco-
ait agaricum etiam in vtraq; materia laudant. Ra-
to autem immo rariſſime fortiorib. vtimur, niſi in
cõpoſitis medicamẽtis, vt eſt turbith, colocynthis,
atque

atque etiam hermodactyli, quos tamen in his affectibus mirifice laudant. Vnde de compoſitis medicamentis ſummatim,& curſim agamus. Hiera quidem quæ ſimplex in præſentia dicitur, facile, & leue medicamentum eſt; erit aliquanto fortius addito (vt ſoleot ioterdum agarico: poſſent etiam alia ad hunc ſcopum facientia addi (vt docuit Gal. 1.& 2.de Comp.med.ſec.loc.) vt eſſet turbith,vel enici ſemen,iſtiuſmodi alia: valentius aliquanto medicamentum eſſet puluis ex hermodactylis confectus, de cuius confectione oon eſt cur habeamus ſermonem; eſt enim vulgare ferè medicamentum, quod paſſim paratum habetur, vt ſæpe vulgares, qui his doloribus obooxij ſunt, abſque medici conſilio adeant pharmacopolas,& accepto vtantur. Sed neq; medicamentum,quod diaturbith dicitur,& in multo vſu eſt, aut cum rhabarbaro, vel citra ſiue etiam ex ſaccharo fiant placentulæ, vel in modum appellati electuarij conficiatur, non inutile eſt medicamentum: deſcriptum autem reperitur à Bartholomęo Mõtagnana. Sed valentia ſatis ſunt,& id,quod Indum electuarium appellant. Pilulę verò,quę vim in his magnam habent, ſunt pilulæ cochiæ Raſis, de quibus in prioribus libris ſermonem habuimus; pilulæ fœtidæ a Meſue deſcriptæ,pilulæ de hermodactylis maiores, item & quæ arthеticæ a iunioribus dicuntur,& quæ alahandaal Arabicè a colocinthide dicuntur, quæ admodum potentes ſunt: aggregatiuę vero,& quam confectionem hamech appellant, prætetea & hieræ illæ maiores, præſertim vero, quæ diacolocynthidos nuncupatur ab antiquis medicis tum Gręcis,tum Arabibus,efficaciſſima ſunt medicaméta. Sed & apparatu longe etiam maiori egent materiæ hæ craſſæ, lentæ & frigidæ. Laudarut autem præſertim beronica, ſaluia, chamæpythis,cortex citri ſaccaro conditus, hyſſopus, ſtoecas, mel roſaceum, acorus & multa alia: nam quæcunque vim habent attenuandi, & detergendi, quæ ſi etiam aliquam haberent robotãdi vim ex aſtrictione,loge erunt præſtantiora. Verum quia ſæpius antea hæc tractata ſunt; ideo hic faciemus finem huic capiti, vt tandem poſſimus non modo huic libro, ſed vniuerſo etiam huic volumini coronidem imponere. Sed prius de his etiam medicamentis aliqua verba faciamus, quæ topica à Græcis localia dici ſolent,quibus exterius appoſitis,vel adminiſtratis vtimur; niſi quod quædam prius particulatim de coxendice dicenda ſunt, in cuius ratione hæc imprimis obſeruanda ſunt priuata quadam ratione, quod (vt in vniuerſum ſuperius diximus) cum non habet ex calidis humoribus, nempe ex ſanguine ortum, ſicuti ſæpius origioem non habet,duo ſunt,quę maximè illis prodeſſe poſſunt, qui id genus doloribus affliguntur: primum vſus vomitus, & longe magis, quàm alui deiectiones, maximè vero inter initia: hoc vero modo,tum Gal. de Comp. med.ſec.loc. tum vero Aëtius ex Archigenis ſententia rem hanc tractandam conſulunt: nempe vt prius veluti quoddam præludium fiat, quo aſſueſcat vomere facilius, qui dolore cruciatur: volũt enim,vt prius ſimplex excitetur vomitus à cibo citra vſum alicuius vomitorij medicamenti, quod vim aliquam inſignem habeat vomitum proritandi: mox vero & ea etiam experiamur, ita tamen vt non ſtatim à valentibus ſumamus initium ſed paulatim & gradatim à leuiotibus ad fortiora aſcendamus. Galen. autem meminit quorundam, quæ non admodum violenta ſunt, vt eſt decoctum bulbi vomitorij, & decoctum ex radicula, vel raphano: hæc vero ex oxymelite. Sed & huius meminete Hipp.in libro de locis in homine, præterea & Aëtius ex ſententia Archigenis, quod clyſteres acriores, quæ nimirum vim validam attrahendi habent, quàm maximã vim habent ad extrahendã pituitam lentam, & craſſam,infixam ipſi coxendici, & vicinis locis ad illam attinentibus,ſeruata tamen eadem fere methodo, quam de vomitu ciendo expoſuimus, vt ſi veſperi ſimus clyſterem acrem iniecturi, mane prius lenienti clyſteri vtamur: nam neque poſtea ita facile læditur, tum quia (vt Hippocrates docet) corpora vbi quis purgare voluerit, oportet prius fluida facere, præparatur enim, & fluidus fit ope lenientium: tum etiam quia excrementa communia, hoc eſt craſſiora ſtercora educentur, quæ impedientia poſſunt difficiliorem reddere vacuationem; vt tamen hic etiam à lenioribus incipiamus: quæ autem acriores clyſteres reddunt, modeſtè quidem ſunt ſuccos betæ cum melle roſaceo,ſaleſque item ſuccus mercurialis aliquanto plus: ſed & hiera illa quam vulgo compoſitam appellant maiorem in his vim habet; nam recipit colocinthin: quandoque incoquunt etiam agarici cortices, interdum minus centaurium,quod quidem eſt valentius, quandoque radices cucumeris ſylueſtris, quas Aëtius ſummopere ex Archigene laudat, poſtremo & colocynthidem, ſeu ſylueſtrem cucurbitam,quæ potentiſſima eſt ad euellendam tenacem,& renitentem pituitam. Sed tandem riuos claudamus.

De medicamentis exterius adhibendis locis dolentibus. CAP. IIII.

SICVT hi dolores affectus ſub communi eorum morborum genere contiooetur,qui ex fluxione humorum concitantur: Ita etiam geoerali,& communi methodo,quę eiuſmodi affectus reſpicit,tam quatenus ad ea remedia, quæ hactenus expoſita ſunt,quam etiam ad illa,de quibus in præſentia ſermonem habituri ſumus, ſpectat,tractandi ſunt. Ea vero eſt, vt in initio fluxionis repellentibus remediis exterius adhibitis vtamur: mox vero mixtis repellentibus cum digerentibus,conſiſtente vero fluxione,ſolis digerentibus,& diſcutientibus: cum vero iam in loco impacti humores quaſi induruere, vehementioribus attenuantibus, deſiccantibus, & attrahentibus. Sed particulatim deinde, vbi etiam vehemẽtiores dolores id genus affectus cõſequentes ſunt, neceſſarius interdũ ioſurgit & alius ab his ſcopus, nempe & ea eſſe neceſſaria medicamenta, quę vim leniendi habeant,ſedandiq; dolorem. Geoeralis itaque methodus, qua affectiones illæ tractandæ ſunt,quæ à fluxione ortum habent,talis eſt: at vero cum non ſolæ indicationes ab affectus natura neceſſariæ ſint ad veram,& rectam curandi rationem, verum non minus illæ,quæ à natura loci affecti: ideo neque etiam in curando ſæpe neceſſe eſt eos ſcopos, & indicationes perſequi, quæ à natura affectus proficiſcuntur; quia ioterdum illæ, quæ à natura affecti loci deſumuntur, oobis obſtant: ſicuti in his articularibus affectionibus diuerſa natura articulorum,qui infeſtari ſolent his dolorib. cogit aliquantiſper variare rationẽ indicationum, & remediorum. Ecce.n. primum ſcopum,vel indicationẽ, quam nobis offert generalis illa methodus, eſt,repellẽdos eſſe influentes humores, vt ſubinde ſiſti fluxio poſſit: & quãuis ratio hæc in omnib. aliis articulis

articulis admitti poſſit: coxendici tamen omnium aduerſatur, ratione nimirum ſui ſitus, eſt enim admodum in alto ſitus, & circumobſitus a congerie multorum muſculorum, vt ſi velimus repulſorius medicamentis vti exterius adminiſtratis ſecuturum ſit hoc incommodum (vt Gal. decimo de Compo. med. ſec. loc. & in lib. de Facile parab. med. docuit) quod humores, vt ſanguis, & reliquæ humiditates in his particulis contentæ, vt frigidorum, & repellentium medicamentorum, quaſi expreſſi, & ab exterioribus ad internas partes propulſi magis infarciantur, & conculcentur verſus affectum articulum quo fiet poſteà, vt augeatur dolor, & materia magis infarta in affecto loco difficilior ad extractionem, & ad diſcoſſionem reddatur. Perinde ergo in coxendice vim repellentium fugimus, vt in internis affectibus thoracis, eadem videlicet ratione, ne ſanguis, & reliqui humores in externis partibus congeſti, interius cõpellantur. In reliquis autem articulorum doloribus cum præſertim nulla fuerit vniuerſi corporis plenitudo ſuſpecta, vti poſſumus repellẽtibus, vt per ea inde auertantur confluentia excremẽta. Vnde prætermiſſo ſcopo, qui repulſionẽ humorũ reſpicit, ſtatim transferẽda eſt curationis ratio ad alium, qui exigit, vt lenientib. & dolorem ſedantibus agamus dummodo ea eligamus, quæ neq; vehementer admodum refrigerant, neque (vt Gal. in lib. de Fac. parab. med. docuit) vehementer calefaciunt: calidiora ſiquidem curſum, & fluxionem materiæ magis concitant, vt pote quia calor magis ad ſe humores attrahit præſertim inter initia, quam aut digerat, aut fluorem refrenet, frigidum vero compellit magis cogitque materiam, quaſiq; congelat, vt deinde humores contumaciores digeſtioni reddantur. Quæ autem ea ſint, quæ lenire, & mi-

Cap. 19. tigare dolorem poſſunt, & anodyna verè à Græcis appellantur, expoſuit Gal. 5. de Simpl. medi. fac. ſunt etenim ea quæ primum calefacientium ordinem non excedunt, & tenuem ſubſtantiam, ſeu tenues partes habent citra vllam aſtringentem facultatem. At vero dolorem leniunt, & ſedant; quia digerunt, & ita vacuãt, præterea rareſaciũt, attenuant concoquunt, & adæquant, quæcunque in locis dolentibus continentur, ſiue acres humores ſint, ſiue craſſi & lenti, ſiue qui in tenuibus meatibus ſint infarti, ſiue etiam flatulentus, craſſuſque ſpiritus, vel admodum frigidus ibi incluſus ſit, cui nullus pateat exitus: horum autem tanquam accommodatum exemplum exponit oleum anethinum. At tamẽ putarem in hoc coxendicis dolore, ſi dolor leniendus & mitigandus ſit, non modo eſſe opus his anodynis quę in primo ordine calefacientium ſunt, vt hic expoſuit Gal. verum ad eleuatiora interdum eſſe accedendum, & id propter indicationem à loco affecto depromptam, qui cum in profundo ſit, anteaquam facultatis adhibiti medicamẽti eo poſſit pertingere magna ex parte eius vis diſſoluitur: vnde etiam videmus quod medicamenta à Ga. decimo de comp. med. ſec. loc. & in lib. de facile parab. medi. & ab Aëtio, & Auicen. propoſita tanquam lenientia, & ſedantia dolorem excedunt ſecundum ordinem calefacientium: quare Aëtius laudat irrigationes factas ex oleo ſicyonio, & cataplaſmata ex ſemine lini, fœni Græci, ac imprimis quæ fiunt ex loliacea farina, additis quibuſdam calefacientibus, atque radice altheæ. In aliis autem articularibus dolorib. non damnant auctores antiquiores vſum repellentium, quæ refrigerent, & aliquantum a-

A ſtringant: dũmodò non ſit obliuioni traditum præceptum commune omnium medicorum, quod à Gal. tertio Artis medicinalis deſcriptum eſt nempe quod niſi corpus ſit prius vacuatum, aut nihil aut parum admodum proſunt repellentia, immo pleno corpore magis lędere poſſunt, impingunt enim magis, & conſtipant materiam in articulis: corpore vero inanito non modo repellendo humores auertunt, verum & particulam exprimendo, receptum humorem inaniunt. Vbi tamen & id aduertendum quod non eadem repellentia ſunt æqualiter omnibus doloribus accommodata: modeſtius enim refrigerandum, ſi frigidi confluant humores, & craſſi, vt præterea non ſit malum aliquid admiſcere, quod aliquantulũ calefaciat, habeat tamen aliquid

B aſtringẽtis, ſicuti ſi aliquid chamæmelini olei, aut maſtichini roſaceo intermiſceamus, quibus dolentes partes irrigentur, aut ſimilibus aliis medicamentis. Verum vbi calidus, & tenuis ſit humor, vt eſt biliofus refrigerantia tum actu, tum poteſtate adhibita, non parum conferre poterunt: vnde Dioſcorides, laudat pulicariæ herbæ, quam pſyllium Græci appellant, ſemen tritum, & ex roſaceo vel aceto vel aqua dilutum, ac articulis dolentibus illitum; item farinam hordeaceam in aceto eliquatam, & cum pice coctã, Hip. vero 5. Aph. voluit articulos dolentes perfundi multa aqua frigida, modo in eis non adſit vlcus. Quod præceptũ ibi limitauit Gal. eſſe intelligendum duntaxat in tumorib. articulorum calidis, qui rubri, & ſubcruenti ſunt. Nam triplici nomine aqua frigida vtilis eſt: primum quia

Cap. 23. Cap. 6.

C fluxionem compeſcit: deinde, quia aliquo modo vacuat, qua ratione, & dolores mitigat: tertio, quia eximio frigore torporem, mediocrem adducit, quo fit, vt ſenſu hebetato dolor etiam tollatur. Sed Dioſcorides ait paluſtrem lenticulam huic vſui vtilem eſſe, ſi aut per ſe, aut cum polenta imponatur item & folia ſemper viui maioris itidem aut per ſe, aut cum polenta, præterea & hordeaceam farinam cum cotnneo & aceto in modum cataplaſmatis adhibitam. Laudat Gale. in lib. de Facil. parab. med. cataplaſma factum ex foliis braſſicæ coctis, & contuſis, addita exigua portione fæcis aceti, & modico oleo roſaceo, duobuſque vitellis ouorum crudorum, quod tamen crebro mutanda erant. Quod ſi dolores vehementiores crucient, mitigantibus vti oportet: familiariter vti ſolemus cataplaſmate confecto ex oleo roſaceo maturo, quod completum

D in præſentia appellant, vel ſolo tepido ex linteo appoſito, vel addito oui vitello, vel emplaſtro ex pane trito, & cocto ex lactè, interdum vero addito, vel oleo roſaceo, vel chamæmelino, vt qualitas humoris potius exigere videbitur: aliquando vſus ſum malo cocto, & trito addito modico croco: nonnunquam vero emplaſtro illi ex lactè addemus modicum ſapę: eiuſmodi vero medicamenta, præter id quod vim moliendi, & ſedandi dolores habent, digerunt etiam, & concoquunt. Eſt tamen & aliud medicamentorum genus, quæ anodyna dicuntur, quamuis (vt ſæpius antea à nobis dictum eſt) potius

E torporem, & hebetudinem ſenſibus inducant, quo minus ille ſentire poſſint, quàm quod dolorem leniant: componuntur autem ex iis, quæ frigida, & ſoporifera ſunt, vt eſt opium, hyoſcyamum, cortices mandragoræ, & id genus aliis. Vnde Dioſcorides laudat in hunc vſum cataplaſma ex muliebri lactè cum papaueris ſucco, & cerato; item & id, quod ex hyoſcyami ſucco cum farina, vel polenta conficitur

conficitur Gal. verò factum ex caricis & hyoſcyami folijs in libro de Facil.para.med. commendat. A Sed de his non dicemus plura:nam hæc poſſunt eſſe ſatis, vtpote quoniam credimus potius talia fugienda eſſe,vbi poſſimus,& nos intolerabilis doloris ſæuitia non vrgeat. At verò vbi iam fluxio repreſſa eſt, non erit ab re ea aggredi, quæ valentius digerunt,ac diſcutiunt, quæ ſunt in eorum genere, quæ calidiora ſunt,& tenui ſubſtantia,tenuibuſque partibus cõſtant, quæque diſſecandi, & detergendi vim habent; vt tamen mollientibus interdum vtamur, ne nimis conſertim exſiccando materiam duriorem reddamus.Galenus autẽ primo de Cõp. med.per gen.ait,quòd in podagris medicamẽtum, cuius ipſe auctor fuit, & nomen illi διαχαλχίτεως B indidit, vtile eſt quocunque tempore, modò non adſint tales dolores, vt opus ſit cataplaſmatibus lenientibus. Verùm vbi inueterauere, ac induruere materiæ,valentioribus opus eſt. Vnde 6 de Comp. med. per gen. ad iſchiadicos, & podagricos affectus laudat Crito emplaſtrum, quod diaconen appellat,hoc eſt ex cote;vtpote quia potens ſit, & calidum, vimq; inſignem habeat humores è profundo attrahendi,& diſcutiendi: eiuſmodi verò, præſertim coxendicis doloribus, cùm contumaces, & diuturni ſunt,medicamenta apta ſunt; nam in alijs doloribus,ſi quando iam torphi, callive concreuerint,id genus medicamẽta inepta ſunt, vtpote quia exſiccatis,& diſcuſſis tenuioribus partibus,reliquæ C magis indureſcunt,vt Gale.decimo de Simpl. medicament.fac.monuit.In coxendice enim, vbi materia contumax eſt,& in profundo latet, vi eam ad ſummam cutim validis medicamẽtis extrahere opus eſt,qualia ſunt, quæ ſinapiſmi dicuntur, vt illa ſunt,de quibus in primo libro egimus,&(vt in eodem decimo de Simpl.med.facult. expoſuit Gal.) quæ tapſiam,vel naſturcij ſemina, adarcen, alcyonium,ſtercus columbinum aridum, & ſinapi accipiunt,& quæcunque appoſita eam veſicare ſolent. Ego ſæpe vſus ſum emplaſtro veſicatorio confecto ex fermenti, exempli cauſa, ſexquiuncia,cantharidum drachmis duabus, vel interdum tribus, aceto acerrimo,quantum ſatis ſit,addito, & loco dolenti,appoſito, donec veſica ſit excitata, & eo deinde detracto adhibeo folium braſſicæ, quæ prius ex cinere calido flacceſcat, poſtea butyro copioſo illinio, ne locus cito conſolidetur, ſed diutius apertum ſeruetur, vt inde effluat humor: quòd ſi ante dolorem reſolutum conſolidetur locus inducta iterum pelle,iterum repeto illud idem emplaſtrum, quod deinde magis ſubiectam partem ob cutis inductæ tenuitatem afficit, ita vt ſæpe vi cantharidarum concitetur diſuria, & quædam veluti veſicæ excoriatio, quæ tamen cito ſedatur detracto emplaſtro, & exhibito potui decocto maluæ, vel althææ. Alij veſicatorio vtuntur facto ex tritis folijs illius plantæ, quam flammulam Iouis in præſentia nuncupant, vel eius, quam Dioſcorides ramunculum, vel βατράχιον vocat: valentius tamen eſt ex cantharidibus. Plura poſſem medicamenta, tum ſimplicia, tum compoſita exponere,deprompta & ex Gal. decimo de Comp. med. ſec. loc. & ex eodem in lib.de Compo.med.per genera, & in libro de Med.fac.parab.præterea ex Paulo, Aetio, Auicenna,& aliis:ſed nolumus adeo in longum ſermonem protrahere; iam enim opportunum cenſemus, vt finem huic libro imponamus,quem quidem imponemus,vbi hæc addiderimus,quòd Dioſcorides ait,quòd ſi fiat cataplaſma ex ammoniaco, & melle, vel ex eodem, & piſce,aut etiam ex radice cannabis cocta, tophaceis autem nodis aliquod horum imponatur,vim habet eos exterendi, & diſſoluendi.Galen. verò decimo de Simpl. med. facult. affirmat, quòd ſi fiat emplaſtrum ex caſeo, qui ex vetuſtate acrimoniam contraxerit, ac deinde in iure ſuilli cruris ſaliti probè macerato,ac optimè in mortario ſubacto, calliſque duris apponatur, ſua ſponte rumpitur primum cutis ſine inciſione: vnde quotidie ſine vllo dolore thophoſæ illæ materiæ fruſtatim excidunt. Ego tamen nondum quicquam horum expertus ſum.

***

Deo Optimo, Maximóque immenſæ ſint gratiæ,quo annuente,Patauij Pridie Idus Decembris,Anno à Salutifero Partu. M. D. L V I I. hæc Commentaria dum publicè Practicam Medicinam in ea Academia ex ordine in prima Cathedra profiteremur, abſoluimus.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM QVÆ IN TOTO HOC OPERE CONTINENTVR.

A

ABortus quid ſit. 360.c.& 363.b
abortus cauſa qua. 360.c.d.e
abortus futuri ſigna, quæ. ibid.
abortus maiora affert pericula, & incommoda, quam partus. 363.b
in abortu tria præcipuè, & primum contingere ſolent incommoda, & quæ. ibid c.d
abrotanum vermes necandi vim habet. 285.a
abrotanū combuſtum ophiaſim & alopeciā emendat. 13.a
abrotani drachmacum cedri baccis, & aniſo ex muſto accepta ad partum faciliorem reddendum laudatur ab Hippocrate. 369.a
abceſſus ſuppuratos qua ratione curabant antiqui, & quo medici noſtri temporis. 99.d
in abceſſibus lapides, ſeu calculos interdum reperiri teſtatur Galenus. 303.e
abſinthij ſpecies, & differētia quot, & quæ. 104.e.& 176.a
abſinthij pontici virtutes, & facultates deſcribuntur. ibid.
abſinthium ponticum vnde dictum. ibid.e
abſinthium ponticum hoc tempore non habetur. 235.e
abſinthium noſtrum non erat in vſu apud antiquos. 194.d
abſinthium calefaciendi vi præditum eſt. 224.e
abſinthium viride minus calefacit, & deſiccat, quàm ſiccum. 236.a
abſinthij decoctum vel infuſio bilem è ventriculo purgat, & eundem roborat. 172.b.& 186.a
abſinthium roborat ventriculum, & appetitum emortuum excitat. 6.a.176.a.194.a.b.232.a.& 201.d.e
abſinthium frigidiori iecoris intemperatura valde vtile eſt. 263.b
abſinthij ſuccus ad necandos vermes & id genus animalia in auribus plurimum laudatur. 97.a.& e.285.c.d.e & 286.a
abſinthium detergendi vim habet, & deſiccandi putredinem arcet. 352.b
acatia vim inſignem habet aſtringendi. 334.a.& 342.a
acatia vermes necat, & ventriculum aſtringendo roborat. 286.a
acatia ſanguinis immodicum profluuium ab vtero ex vaſorum apertione reprimendi facultatem habet. 334.a
acetum vim habet repellendi, incidendi, & digerendi, ac cur. 15.c
acetum incidit, & attenuat, neque tamen calefacit. 32.a
acetum ſua tenuiſſima ſubſtantia facile penetrat. 31.d
acetum quo acrius eſt, eò magis exſiccat & digerit. 100.b
acetum quibus qualitatibus præditum ſit. 14.b
acetum cum nullam ſuapte natura vim habeat leniendi dolorem, ſed magis irritandi, cur in remedijs ad dolorem capitis ſedandum immiſceatur. 31.c.d
aceti præcipua vtilitas eſt in capitis affectibus, quod faciliorem medicamentis præſtat tranſitum ad internas particulas. 44.c.d
aceti portio ad oleum roſaceum in perfuſionibus capitis quotuplex eſſe debeat. 32.d
acetum eſt veluti condimentum medicamentorum, quæ in curandis capitis vlceribus vſu veniunt. 15.a
aceti vſus in quibus capitis affectibus conueniat, in quibus autem non. 44.c.d
acetum acre oleo roſaceo immixtum, naribúſque oblatum odorandum fugat ſomnum. 45.c
acetum quibus incoquendum ſit ad depellendum ſomnum. ibidem d.
acetum in phrenitide, & aliis affectibus calidis à bile, ſanguine, & ſalſa pituita concitatis, non oportet vt admodum acre in vſum veniat. 44.b
aceti odor qua de cauſa è ſyncope hominum euocet. 160.a
acetum lienis affectibus maxime congruum eſt. 249.c
acetum vrinæ ſtillicidio laborantibus inimicum eſt. 140.a
acetum tempore ſomni pauca quantitate aſſumptum præſentaneū eſt remedium ad vermes reprimendos. 284.c.d
acetum ſcilliticum vim habet inſignem incidendi craſſiores materias in aſthmate & orthopnæa. 134.a
acetum ſcilliticum mulieres ex vtero ſtrangulata reuocare poteſt. 339 b
acetum mulſum. vide Oxymel.
achlyoſis quid. 78.a
achores quid ſint. 3.e
achores vnde nomen acceperint ſecundum Galenum. ibid.
achores inflammati, vel phlegmonoſi qui dicantur. 13.b
Achores quibus præſidiis repellantur. 13.c.d.& 14.c.d
acida cur famem vehementem excitent. 178.a
aciditas humoris frigidioris nota eſt. 58.a
acidus ciborū ſapor ab imbecilliori calore ortū habet. 198.a
acrimonia doloris in cauſa eſt. 334.b.c
acrimonia ſemper eſt alicuius ſalſedinis particeps. 32.d.& 44.b
actio per contactum fit. 204.e
actiones cognoſcuntur per obiecta. 266.e
Adarcion confert ad capillorum generationem. 14.d
adenes. ſiue.

adenoſæ partes quæ ſint. 97.d.e
adenoſa loca cur mollia, rara, imbecillaque: & facilia ad excrementorum a nobilibus partibus amandatorum receptiones à natura genita ſint. ibid.
adenoſarum partium ſeu glandulosarum inflammationes in morbis apparentes, & paulò poſt ſponte euaneſcentes malignitatem morbi, & perniciem indicant. 98.b
in adenoſarum partium inflammationibus in principio atque incremento repellentibus vti periculoſum eſt, & cur. ibidem.
Adeps gallinaceus molliendi, & digerendi vim habet. 105.b
adeps gallinaceus labiorum fiſſuras conſolidat. ibid.c
adeps gallinaceus vſu venit in pleuritide exterius loco affecto adhibitus. 132.e
adeps gallinaceus anodinus eſt. 180.a
adeps gallinaceus, &
adeps anſerinus veros curant. 94.e
adeps anſerinus labiorum fiſſuras ſanat. 105.b
adeps anſerinus molliendi, diſcutiendi, & digerendi vim habet. 98.d.e.& 306.e
adeps anſerinus anodinus eſt. 180.a
adeps ana tinus anodinus eſt. ibid.
adipes vrci, leonis, hyænæ, pardi & anſeris ad alopecias & ophiaſes plurimum valent. 12.a
adeps renum caprarum ex cera alba hæmorroidum fluxum reprimit. 289.c.d
Adiantum temperatum eſt in frigore, & calore, nam aperiendi & attenuandi non leuem facultatē habet. 224.e
adiantum in affectibus pectoris maxime confert. 135.a
adſtricta medicamenta quæ. 71.a
Ægilops quid ſit, & quas partes faciei verſus oculos occupet. 83.a b.c.d
ægilops Græce quid ſignificet. ibid.
ægilops difficillima eſt curationis, & ideo pauca admodum medicamenta deſcripta reliquere antiqui, quibus curanda ſit. ibid.& 84.a.b
ægilops quando in fiſtulam tranſiuit duobus modis chirurgia curatur, & quibus. 84.d.e
Ægyptij balneis frequenter vtuntur. 143.e
Ægyptiacum vnguentum ab Arabibus laudatur in malignis aurium vlceribus. 94.a
æmalopes quæ dicantur. 65.a
æmodia quid, & vnde ortum habeat. 107.c.d.& 110.e.d
æmoragia quæ affectio, aut ſymptoma ſit. 102.e
æmoragia ſiue eruptio ſanguinis è naribus à quadruplici cauſa oriri poteſt. ibid.
æmoragia à variis cauſis excitata ſigna. ibid.a
æmoragiam per criſim factam ſigna indicantia quæ. ibidem.
æqualiculus cruentus in partu quomodo excernatur. 149 b
aer calidior male affectis oculis inimicus eſt. 70.a
aëris mutatio fecunditatis in cauſa eſſe aliquando ſolet. 358.a
æſtas vomitui magis opportuna eſt. 154.a
Ætatis mutatio nō raro fecūditatis cauſa ſolet eſſe. 358.a
ætas puerilis & ſenilis non facilè magnas, & violentas ferre poſſunt medicinas. 7.d
ætas conſiſtens, & iam inclinans dyſentericis affectibus eſt obnoxia. 258.b.c
Ætij ſententia ex Poſſidonio decerpta, quando & ex quo locō ſanguis mittendus ſit in melancholicis affectibus. 48.e
Ætij ſententia ex Poſſidonio decerpta quando in Lethargicis ſanguinis miſſionem moliri oporteat. 38.e
Ætij ſententia an caput affectum irrorandum ſit actu frigidis vel tepidis. 49.a
Ætij ſententia circa venæ ſectionem in Lethargo faciendam. 38.a.b.c.d
Ætius ex Poſſidonij ſententia Lethargicos hiera diacolocynthidos purgabat. 3·.d.e
Ætius audacia arguitur, qui tēpore inclinationis in phrenitide illa eadem medicamenta tentanda eſſe voluit, quæ in lethargo. ibidem a
Ætius in curanda phrenitide pro potu rhodomel dilutum ex aqua commendauit. 30.a.b
Ætij conſilium circa ſanguinis copiam in phrenitide detrahendam. 3·.e
Ætius in curatione paralyſeos venæ ſectionem ſummopere laudat à principio ex Poſſidonij ſententia. 53.e
Ætij præceptum circa curationem ſpaſmi & paralyſeos. 55.b c
Ætius putauit in pleuritide ſanguinem ex oppoſito latere mittendum eſſe. 138.c
Ætius in renum inflammationibus aquam calidam bibendam eſſe inter initia putauit. 200.e
Ætij medicamentum ad ſitim extinguendam deſcriptum habetur. 184.e
Ætij ſententia circa clyſteres nephriticis congruentes. 306.a
Ætius in affectibus renum prima quidem die à cibo abſtinendum eſſe conſuluit, longiorem autem inediam non probauit. vide rationem. 270.b.c
Ætij fomentum ad renum inflammationem deſcribitur. 301.a.b
Ætij ſententia de Diabete, ex qua ſcilicet intemperatura oriatur. 318.a.b
Ætius in diabete commodum & opportunum remedium putauit eſſe ad ſudorem ciendum, ſi paretur balneum in dolio. Vide modum parandi. 319.a.e
Ætij cataplaſma in Diabete. ibidem b
Ætij ſententia de vermium ſignis. 282.b
Ætius ad vermes necandos mirifice extollit terrenos vermes exſiccatos, & in puluerem redactos, atque ex ſapa exhibitos. vide. 334.e
Ætius ſolus inter medicos antiquos de ſanguinis menſtrui ſtillicidio mentionem fecit. 334.e
Ætij ſententia de eiuſdem menſium ſtillicidij cauſis, & ſignis, & curatione. ibid.b.c.d
Ætius ad ſiſtendum ſanguinis profluuium ab vtero ex eroſione factum, tanquam efficaciſſimum medicamentum, commendat plantaginis ſuccum, ſiue potui exhibeatur, ſiue ex lana inferius ſupponatur. 334.a
Ætij ſententia, in menſium ſuppreſſione ex humorum copia, quæ vena, & quo in loco ſecanda ſit. 328.a
Ætij ſententia de vteri inflati ſignis. 342.c.d
Ætius quibus remediis topicis vteri inflammationi occurrebat. 349.a.b
Ætij ſententia de vena ſecanda in vteri inflammationibus 346.a
Ætij ſententia de ſignis vteri inferius decumbentis, atque huiuſmodi affectuum temperibus. 340.e
Ætij ſententia de vteri prolapſu. 342.c.d
Ætij ſententia de vteri hydrope. 344.d.e
Ætij ſententia de pure educendo in vteri vlceribus. 351.b.c
Ætij ſententia de curatione vlcerum vteri. ibidem e. & 352.a.b
Ætij ſententia de natura molæ exponitur, & redarguitur. 369.a.b.c.d
affectus quando à materia foueantur, quomodo cognoſcatur: 67.a
affectus primarij quo pacto ab iis, qui per conſenſum diſtinguantur. 28.a
affectus ſæpe ab ipſis particulis, quibus inſunt nomen habuere. 1.b
affectus circa cutim capitis contingentes quibus ſignis deprehendantur

prehendantur; atque inter ſe diſtinguantur. 34.d
affectus reliqua. vide ad Morbum.
agalocum laudat Dioſcorides ad fœtorem oris, ſi mandatur. 122.e
agaricus pituitam commode purgat. 336.a
agaricum calidos, & tenues humores non minus, quàm craſſos, & pituitoſos, euacuat. 8.c.& 284.c.d
agaricum præter vim purgatoriam, particeps quoque eſt abſterſoria, & attenuatoria facultatis. 135.c
agarici cortex vel pars etiam interior elyſteribus iniecta eos validiſſimos efficit. 41.d.e
agaricum in aſthmatico affectu ſummopere laudatur, vide eius vſum. 135.c
agaricum in hepaticis affectibus à Dioſcoride maxime laudatur. 265.a
agaricus in hydrope maximè conuenit. 244.e
agaricum vermes fugat, & interficit. 285.a.& e
agarici vſus in vteri inflationibus plurimum probatur. 342.d.e.& 343.a
agaricum pondere drachmæ exhibitum in hyſtericis affectibus mirificè confert. 339.e
agaricum menſes mulierum prouocandi vim habet. 330.a
agnicaſti ſemen in lienis affectibus commendatur. 251.e
agnorum caro craſſum præſtat alimentum. 223.a
agrimonia vrinam prouocat. 245.e
agrimonia. vide eupatorium.
Agrippa qui dicantur. 367.d.e
albugo oculorum. vide Leucoma.
albuci radix ſeu aphodeli ex aceto cocta, & trita atque inuncta loco impetiginoſo valde confert. 88.a
alchola quæ vlcera ab Arabibus vocentur. 117.c
alchola. vide Aphtha.
alcymonium quid. 71.a
alcyoniorum genera duo valent ad impetiginem. 83.a.b
alcyonium vtrumque capillos renaſci facit. 12.e
Alexander Trallianus grauis inter Græcos auctor. 4.5
Alexander Trallianus in capitis affectibus pro potu laudauit Rhodomel ex aqua dilutum. 40.c
Alexandri Tralliani ſententia, an epithemata capiti laborantis, frigida, an tepida apponenda ſit. 44.b
Alexander Trallianus putauit bulimum ab immodico calore ortum habere. 179.a
Alexandri eadem ſententia refellitur. ibid.
Alexandri Tralliani præceptum ad diſcernendum quando aliunde defluit materia ad ventriculum vomitum prouocans, & quando vitio ventriculi generatur. 307.d.e
Alexandri ceratum ad ventriculi inflammationem commendatur. 195.a
Alexandri eiuſdem cerati deſcriptio traditur. ibid.
Alexandri Tralliani præſtantiſſimum medicamentum ad refrigeratum ventriculum deſcriptum habetur. 202.b
Alexandri Tralliani ſententia de pleuriticorum oculis. 22.e.& 23.a
Alexandri conſilium in curatione ſpaſmi, & paralyſeos. 55.e
Alexandri limitationes de vena ſectione in ſpaſmo facienda. 53.e
Alexander ignorantia damnat, & deridet eos, qui in pleuritide, vbi dolor ad præcordia deſcendat, timent medicamenta exhibere. 130.c.d
Alexandri conſilium, vt antequam venam in pleuriticis ſecemus diſtinctionem adhibeamus, vide vbi multos deridet medicos. 135.c.d
Alexandri Tralliani remedium ad pleuritidê eſt ſolemne ab omnibus habitum in vniuerſa Armenia. ibid.
Alexander vtebatur aris ſquama in euacuanda aqua inter cutem & quomodo. 244.a.b
Alexandri eadem ſententia non admodum probatur. ibid
Alexandri ſententia, ex qua intemperatura fiat diabetes 318.a.b
Alexandri ſententia de liberaliore potu concedendo in renum inflammationibus probatur. 299.e
Alexandri emplaſtrum ad renum inflammationem deſcribitur. 301.b
alexipharmaca medicamenta quæ vocentur. 238.b
algarab. vide ægilops.
alimentum quomodo primum in definitis locis coquatur, deinde in vniuerſum corpus diſtribuatur. 293.c.d
alimenti concoctio vltima eſt ea, qua vertitur, in ſanguinem. 162.d.e
aliudaracon quid ſignificet apud Arabas medicos. 93.e & 94.a
aliudaracon trociſci ſunt medicamentum hedycroum.
allium calefaciendi vim habet. 246.e
allium attenuandi vim habet, & flatus diſcutiendi. 277.e
allium laudauit Galenus in curandis inteſtinorum doloribus à pituita excitatis. ibid.
allium maximam vim habet ad vermes interficiendos. 283.c.d
allium odoratum mulieres ab hyſterico affectu eximit. 338.a.b
aloe calidum eſt medicamentum, cum ſatis inſigni ſiccitate. 39.c
aloe eſt facillimum medicamentum & ventriculo commodiſſimum. 6.a.7.d.192.a.194.e.& 197.a
aloe duas habet partes, amaritiem & aſtricteriam vim. 193.b.e
aloe bilem purgat. 39.a
aloe ſæpius ob eximiam eius amaritudinem confectis excapitulis vtimur. 8.c.d
aloe lota ex ſucco roſarum dolentibus & vlceratis oculis confert. 71.a
aloe obſtructiones iecoris tollit. 226.e
aloe non lota ſoluit, & aperit. ibid.
aloe lota, vbi adeſt febris, ventriculum roborat, & bilem purgat. 172.a
aloe illota, vbi nulla adeſt febris, ventriculum roborat, & magis bilem purgat. ibid.
aloe lota humorem de ventriculo commode educit. 190.e
aloe lota viſcera roborat. 226.a.b
aloe melancholicis aptum eſt medicamentum. 46.a
aloe in diabete ex frigida renum intemperie concitato laudatur. 319.e
aloe vim habet, tum fugandi, tum necandi vermes. 260.a b
aloe inter cætera medicamenta habet hanc prærogatiuam, vt ſtercus educat in colicis doloribus. 278.b
aloe ob eandem cauſam ſtercoraria medicina à quibuſdam appellatur. ibidem
aloe ſua natura facultate hæmorrhoidas extrahit, atque aperit. 288.e
aloe ſanguinis immodicum profluuium ab vtero ſiſtit. 334.b
alopecia quid ſit, & vnde fiat. 12.b
alopecia eſt morbus in intemperie cum deſtillatione materia. 3.b
alopecia cur à vulpe, quæ Græce ἀλώπηξ dicitur nomen habuerit. 3.a.b
alopecia & ophiaſis communiter à Latinis area dicuntur. ibidem
alopecia & ophiaſis parum inter ſe differunt. ibid.
alopecia quibus notis deprehendantur. 5.a
alopecia quibus præſidiis curetur, & repellatur. 11.c.d.e
in alopecia & Ophiaſi quando locum habeat vena ſectio. 5.e

alterci ſemen ſoporiferam vim habet. 134.b.271.b.274.a. & 393.a
alterci ſemen anodinum eſt. 278.c.d
altercus.vide Hyoſciamus.
althea radices leniendi ac mitigandi facultatem habent. 11.a
althea radicu decoctum diarrhœis, & dyſenteriis valde accommodata eſt. 284.a
althea ſemina calculos renum comminuendi vim habent. 307.c.d
althea radicis decoctum in ſtranguria commendatur. 316.e
alui profluuia nonnunquam ex conſtipatione cutis, & retentione vaporum ortum habent.vide. 260.d
alui profluuiorum ex ventriculi vitio originem trahentium tres differentia ſunt, lyenteria, Diarrhœa, & Cœliaca.vide ſuis locis. 262.e
alui profluuia vitio lienis concitata ex quibus cauſis oriantur. 269.a
alui profluuia cruenta vnde ortum habeant. 258.b
alui profluuia fiunt interdum in morbis à natura per criſim, & poſt ſigna concoctionis apparentia. 260.b.c
alui profluuia quandoque in initio morbi contingunt.vide quomodo. ibid.
alui profluuia quandoque totius corporis vitio, vel ratione concitantur. ibid.
alui profluuia totius corporis occaſione excitata multis ſalubriter accidere ſolent.qui per certa quædam internalla, vt mulieres per menſtrua purgantur. ibid.
alui profluuium tabidis ſuperueniens mortem indicat. 151.d
alui profluuiis, ſi humores ad veſicam auertantur, bonum & vtile eſt. 319.e
alui profluuia cibi quales cohibeant. 205.a
in alui profluuiis venam non eſſe ſecandam contra quorundam iuniorum ſententias diſputatur. 269.a
alui ſolutio bis aut ter in die facta hominem à venæ ſectione excuſat. 130.a.b.c.d
aluus quot modis ſupprimi aut aſtringi poſſit. 255.a.b.e
aluus ex quibus cauſis aſtricta ſupprimatur. ibid.
aluum mollientia quæ. 256.c
alui deiectiones duobus modis euocari poſſunt. 112.d
alui deiectiones.vide deiectiones.
aluminum genera omnia ſummè aſtringunt. 113.e
alumen ſciſſile tenuioribus conſtat partibus. ibid.
alumen cum aceto vel melle validum eſt medicamentum ad dentes firmandos. 110.b
alumen ex aceto coctum ad dentium dolores laudatur. 108.d
alyſmus quid. 185.a
amor in venereo congreſſu plurimum ad conceptionem facit. 359.b
amara caliditatem aliquam habent cum partium tenuitate. 188.a.233.e.& 194.e.d
amara omnia vim habent detergendi & mundandi. 92.b
amara attenuandi & diſſecandi vim habeat. 225.a
amara omnia cum aliqua aſtrictione ventriculo commoda ſunt. 201.c
amara omnia lapidem in renibus comminuendi vim habent. 307.b.c
amara omnia vim habent interficiendi vermes, culices, & ſimilia animalia in aurium meatibus exiſtentia. 96.e
amarities caloris ſignum eſt. 58.a
amarus ſapor in terreſtri ſubſtantia conſiſtit, quæ tamen tenuis eſt. 307.b.c
amaracus attenuandi & aperiendi vim habet. 100.b
amaurosis quid. 77.b
amoch.vide Hame.h
amentia.vide Stoliditas.
amomum maxima præditum eſt facultate ciendi muliebres menſes. 330.a
amomum fœtorem oris reprimit. 124.e
Ammoniacum molliendi vim habet. 235.e
ammoniacum & thus, ex aceto diſſoluta ad impetiginem valent. 87.d
ammoniacum epotum vim habet excutiendi fœtus mortuos, & ſecundas. 365.a
Amphibliſtroides ſeu reticulata tunica quæ. 62 d
amblyopia quid. 77.a
amygdalæ quæ affectiones vocentur à iunioribus. 112.a
amygdala amara calefaciendi vim habent. 224.e
amygdala amara attenuandi vim habent citra inſignem calorem. 251.c
amygdala amara facultatem habent diſcutiendi, & detergendi. 15 b
amygdala amara, vel manſa, vel trita, vel aliquo adipe excepta, varos ſanat. 87.a
amygdala amara cum cortice combuſta valent ad alopecias. 13.e
amygdala amara lapides ſeu calculos renum comminuunt. 306.a
amygdala dulces, & magis amara optima ſunt ad purgandum pectus. 135.a.& 154.c
amygdalarum dulcium lac ſomnum conciliat. 45.c
amylum oculis ſalubre remedium. 71.a
amylum craſſi ſucci eſt. 223.a
anagallidis, quæ habet purpureum florem, ſuccus caput expurgat, ſi intra nares inijciatur. 43.d
anagyris parturientibus appenſa faciliorem partum efficit ſed a partu ſtatim abiicienda eſt. 336.d
anaſarca quid ſit. 2[illegible]1.b
anaſarca vnde fiat. 239.a.b.c.& 239.c.d
anaſarca quibus notis ab aliis hydropis differentiis diſtinguatur. 241.c.d
anaſarca pulſus qui. ibid.
anaſarca futuræ ſigna quæ. ibid.
anaſarca omnium hydropum deterrima eſt. 241.a
anaſarca vbi iam inueterauit, magnus eſt morbus, & protinus hominem necat. 243.a
in anaſarca vtrum venæ ſectio conueniat, & quando. ibidem
anatis adeps molliendi vim habet. 235.e
anatis adeps.vide adeps.
Anaxion abderita. 31.a
ancyades quæ affectio ſit. 110.e.& 112.a
Andronij paſtilli ad polypos laudantur. 100.e
Andromachi medicamentum ad aphthas nigras & prauas deſcribitur. 119.a
Andromachi medicamentum ad pendulam, & laxantem columellam deſcribitur. ibid.b
andronij trociſci in vlceribus contumacibus & malignis plurimum laudantur. 94.a
andronij trociſci congrui ſunt clyſteribus iniecti ad curanda dyſenteriæ vlcera. 273.a
Andronij trociſci qui. 94.a
Andronij trociſci à Galeno, Paulo, Auicenna, Meſue, & aliis ſcriptoribus deſcripti reperiuntur. 94.a
anethum modeſte calidum eſt. 45.c.d
anethum viride, præſertim modeſtè calefacit, deſiccat, & attenuat. 50.b
anethum aliquam vim habet conciliandi ſomnum, aliquam etiam digerendi, & laxandi. 45.e.d
anethum ventriculum roborandi facultatem habet. 190.c
Angina eſt morbus acutiſſimus, & maxime diſcriminis. 112.a
angina quæ affectio vocetur à Latinis. ibid.b.c

angina

angina quos morbos comprehendebat apud Hippocratem & antiquos medicos. ibid.
angina vnde dicta. ibid.
angina differentia qua. ibid.
angina habens hac duo incommoda, vt agrè deglutiant agrotantes & difficulter ſpirent. 112.c
angina interdum tranſit in peripneumoniam. 113.a
angina nonnunquam in conuulſionem deſinit. ibid.
angina conuerſa ad pulmones delirium concitat, & ſtrangulat intra ſeptem dies, aut ſuppuratur. ibid.
angina aliquando intra ſpatium viginti quatuor horarum hominem iugulat. 114.a
angina qua curationem admittant, & qua ſecus. 113.a.b.c.d.& 114 a
in angina qua collutiones accommodata ſint. 115.a
in angina curatione pro potu qua conueniant. ibid.b
anguilla craſſum alimentum generant. 223.a
angulorum oculi caruncula cur a natura procreata ſit. 81 a
anguria refrigerandi vim habet. 33.a.& 44.a
anguria ſuccus vim repellendi habet. ibid.
animal eſt animal per ſenſum. 163.a
animalibus cur ſenſus à natura datus eſt. ibid.
animalium perfectiorum ſpecies cur per ſexum à natura diſtincta ſint. 312.a
animantia quomodo, qua ratione, & qua vi generentur, & per ſucceßionem perpetua fiant. 320.c.321.a
animal vt procreetur, neceſſe eſt calorem ſuperare materiam humidam. 279.a
animantia omnem generationis, incrementi, & alimenti rationem habent. 320.c
animantia fluido, liquidóque humore aluntur. ibid.
animantia mollia, & tenera membra habent, antequam per atatem ſiccescant. 321.a b
animantia teneriora, & humidiora ſunt plantis. ibid.
animalium veterum carnes melancholicum ſuccum generant. 29.d
animi motus vim habent calefaciendi. 202.c
animi motus vehementes, & triſtes à cibo plurimum concoctionem vitiant. 200.a
animi ſolicitudines exiccandi vim habent. 181.c
animi triſtes perturbationes corporis vires exterminant. 27.a
aniſum vim habet diſcuſſoriam. 119.a
aniſi ſemina calefaciendi facultatem habent. 312.a
aniſum digerendi vim habet. 344 b
aniſi ſemina attenuandi vim habent. 242.a
aniſorum ſemina ventriculi flatus diſſoluunt. 206.b
aniſi ſemen ventriculo commodum. 240.b
aniſum vrinam prouocat. 246.a
Aniſi ſemen menſtruas purgationes prouocandi vim habet 242.a
aniſum vermes necandi vim habet. 283.b
anodina duplicis ſunt generis, alia propriè anodina dicuntur, qua temperatum quendam calorem habent, quo ſouentur particula dolentes: alia vero ſoporifera, qua ſtuporem ſenſibus inducunt. vide. 278.c
anodina medicamenta qua dicantur a Gracis. 91.d.e
anodina quibus facultatibus pradita ſint. 80.c
anſeris adeps molliendi vim habet. 235.c
anſeris adeps alopeciam curat. 13.a
antidotus hamagoga à Nicolao deſcribitur. 146.c
antidotus hamagoga laudatur ad euocandos menſes, & ſecundas. ibid.
antiqui ad corporis exiccationem vtebantur arena maris. vide quomodo. 335.a
anus quid ſit, eius conformatio, & vſus. 285.c
anus eſt veluti cloaca, per quam multa excrementa ab vniuerſo corpore defluentia tranſeunt. 292b
anus & os vt ſimilis fere natura ſunt, ita etiam ſimilibus medicamentorum naturis gaudent. 291.e.& 313.a
anus acri admodum ſenſu praditus eſt. 291.a.& 292.a
ani affectus difficiles curatu ſunt, & cur. 292.a
ani inflammationes à quibus cauſis oriantur. 292.b.c
ani tumores, prater inflammationem, ſunt thymi, condilomata, ficus, verruca, myrmecia, ſeu formicales, & claui. vide eorum cauſas, differentias, & curationem. 292.a.b.c
ani mollificatio qua affectio ſit, & vnde oriatur. 286.a.b
ani procidentia, ſiue
ani exitus qua affectio ſit, & vnde ortum habeat. 286.a.b
ani procidentia in infantibus frequens eſſe ſolet, & cur. ibid.& 286.c.d
ani procidentia, vel exitus à quibus cauſis ortum habeat. 292.b.c
ani procidentia in pueris cur frequens eſſe ſoleat. ibid.
ani procidentia quibus curetur. ibid.
anxietas, vel
anxietudo ventriculi quid ſit. 185.a
anxietas ventriculi. vide ventriculus.
aorta vena à corde oritur, & eſt veluti riuus & via, per quam tranſeunt vitales ſpiritus, &c. 126.c
aſphodeli radix ex aceto cocta, tritáque impetiginem curat. 87.c
aphonitrum obſtructos aurium meatus purgat. 92.b c
aphtha qua vlcera ſint. 11.a.117.b.195.c & 264.c
aphtha in lactentibus pueris ſape ſolent contingere, & cur. 116.c.d e
aphtha frequentius aſtate, ſolent humana corpora vexare. ibidem
aphtha in febricitantibus apparentes ſignum euidens ſunt maligna & peſtilentis febris. ibidem
apium attenuandi vim habet. 329.a
apij radices, folia, & ſemina calefaciendi vim habent. 224.c
apium vim habet ciendi muliebres menſes. 329.b.c
apium vrinam prouocandi vim habet. 231.e. 232.a.b.& 241.a
apij ſemen ad necandos vermes laudatur. 284.c
apollonij medici admodum antiqui ſententia, an medicamenta repellentia in capitis affectibus frigida actu, an tepida adhibenda ſint. 44.c.& a
Apollonij praceptum, quod in intemperaturis calida, & ſicca cibus ſubtrahendus ſit, & corpus inaniendum. vide. 33.c
apollonij medicamentum ad pendulam, & laxam columellam. 12c.d.e
aponenſes aqua. vide Balnea.
apophlegmatiſmi qua appellentur à Gracis. 42.c.43.a.b.& 6c.e
apophlegmatiſmi quas facultates habere debeant. 42.c.43.a.b.c
apophlegmatiſmi pituitam ex capite detrahũt. 42.c.43.a
apophlegmatiſmorum vſus in quibus morbis conueniat. ibidem
apoplexia eſt ablatio, & fere deſtructio omnium facultatum, quarum ſedes & initium eſt cerebrum. 27.a
apoplexia omnes cerebri ventriculos aqualiter occupat. ibid.b.c
apoplexia qua ratione generetur. ibid.a
apoplexia vnde fiat. 49.a
apoplexia plerunque fit ex humore pituitoſo, & melancholico. 27.a
apoplexia ex humore melancholico fieri etiã poteſt. 54.d.e
apoplexia quomodo fiat ex ſanguine. 26.e.27.a
apoplexia ex flaua bile nunquam fieri poteſt, & cur. ibid.
apoplexia & epilepſia ab eiſdem fere cauſis originem ducunt.

euut, ibid.
apoplexia,& epilepſia quibus inter ſe mutuo differant. ibi.
apoplexia ſigna qua. 27.d.e
apoplexia eſt totius corporis paralyſis ſecundum Galenum. 48 e
apoplexia eſt morbus acutus ſine febre. 2.b.
apoplexia niſi citò interficiat ſepiſsime in paralyſin deſinit 54.d.e
appoſiti qui dicantur. 166.a.168.e.& 170.a
appoſita ex vermibus quandoque originem ducit. 281.e.& 282.a
appetitus duplex eſt, alter naturalis, alter animalis. 166.b.c
appetendi facultas pertinens ad os ventriculi. 178.b.c
appetentia ciborum ablatio duplex eſt. 166.a.b
appetentia ventriculi quando tollatur. 166.a
appetitus ventriculi vnde auferatur. 168.a
appetitus duo ſunt aduerſaria bilis flaua, & pituita ſalſa. 171.c.d
Aqua frigida ſola modico immixto aceto poteſt in vſum venire in tollenda calida intemperie capitis. 33.a
aqua vitæ vulgo ſic dicta particulis paralyticis affuſa plurimum prodeſt. 56.a
aqua calida vim habet laxandi,& molliendi. 364.b.c
aqua frigida in faciem repente inſperſa ſanguinis motum ſedat duplici de cauſa. vide. 170.a.b
aqua frigida copioſe ebibita febrem ardentem extinguit. 184.b.e
aquæ frigidioris potus lieni plurimum nocuus eſt. 247.e
aquæ frigidioris potus copioſus veneris plurimum nocuus eſt. 379.e
aqua marina deſiccandi & detergendi vim habet. 345.a
aqua marina laudatur in curandis vlceribus dyſenteria. 272.e
aqua fructuum quid ſit. 344.a
aqua intercutem. vide Hydrops.
aquariana aqua. vide Balnea.
Aquilo partes inſpirationi inſeruientes lædit. 126.e
Aquilonares venti ſtranguriam & dyſuriam concitare ſolent,& cur. 205.c.d
Arabes medici aliàs à Græcis medicinas in vſum deduxere lenes, humectantéſque, & refrigerantes. 40.e
Arabes eundem medicinarum vſum ab Hippocrate, & Galeno,& antiquioribus medicis transtuliſſe videntur. ibidem
Arabes electuarij Diaſenæ inuentores. 10.b
Arabes omnes rhabarbarum in dyſenteria commendarunt. 270.c.d
arabum opinio, quod diabetes calidiorem renum ſequatur intemperiem laudatur. 318.c.d
arabum ſententia circa partes, cum quibus poteſt in melancholico affectu cerebrum conſentire, non admodum probatur. 28.e.29.a
arabes in ſanguine mittendo pueris audaciores, quàm Græci ſuere. 39.a
arabum ſententia,& mos circa ſanguinis miſſionem pueris ante quartumdecimum annum faciendum exprobatur. ibid.
arabum ſententia,& limitationes circa venam in capitis affectibus ſecundam communem rationem. ibid.
arabum ſententia, ex qua vena mittendus ſit ſanguis in capitis affectibus ſecundum communem rationem. ibid.
arabum eadem ſententia à Galeno deſumpta eſt quarto de Tuenda ſanit.& in lib. de Rat. cur. per ſect. ven. vide ibid.b
arabes nullam fecere mentionem de venæ ſectione in paralyſi curanda. 53.e
arachnea tela ex albo oui hæmorrhoidibus appoſita earum fluxum reprimit, 179.e
arochnoides quid. 162.d.e
Archigenes ad euacuandam aquam ex ventre hydropicorum laudabat ſtercus capræ eiuſque vrinam, vel vrinam pueri impolluti, ſimul cocta ad conſiſtentiam. vide. 245.a ibid.a
Archigenis eadem ſententia laudatur ab Aetio, & Paulo. ibidem a
Archigenes quo pacto cœliacos affectus deſcribebat. 263.a
Archigenis medicamenti maſticotoy deſcriptio traditur. 43.e
Archigenis hiera qua. 9.b
aream quos affectus comprehendat apud Latinos medicos. 4.a
area vnde dicta apud Latinos. 3.c
area quid ſit,& vnde ortum habeat. 12.a.b
area quibus remediis tollatur. ibid.d.& 14.c.d
arena, vel arenula ex qua materia fiant. 304 a
arenarum cauſa efficiens qua. ibid.
arena quomodo concreſcat in renibus aut veſica. 303.a.b
arena maris vtebantur antiqui ad exiccationem corporis multo aquoſo & frigidiore humore ſcatentis. 336.a.b
Aretæi ſententia de vſu medicamentorum repellentium in affectibus capitis.
Aretæi ſententia de cauſis ipſius Diabetis. 318.b
Aretæi conſilium circa ſanguinis copiam in pleuritide detrahendam. 37.d
Aretæi opinio de venæ ſectione in curando ſpaſmo. 53.c
Aretæi eiuſeſt ſententia in pleuritide, vt ſanguis ex oppoſito latere detrahatur. 137.e.138 a
Aretæi ſententia de ſanguinis miſsione in Lethargo. 38.c.d
Aretæi ſententia de vena in vteri inflammationibus ſecanda. 346.a
Aretæus in menſium retentione ex humorum copia non videtur multum vim facere, an in cruribus, an in brachiis vena ſecetur. 318.a
Aretæus antiquus medicus in 1. libro de Morb. acu. videtur ſentire, vterum, dum ad varias partes veneris cupidus importune mouetur, eorum omnium ſymptomatum, quæ in ſtrangulatione contingunt, cauſam eſſe, quæ ſententia refellitur à Galeno. vide. 337.e
argemos quid. 66.d e
argenti ſpuma vlceribus curandis conueniens eſt. 292.c
ariſtolochia rotunda dentes detergere & dealbare à Galeno traditur. 109.e
ariſtolochia omnes obſtructionem meatuum auris purgant. vide quomodo. 92.e
ariſtolochia rotunda aſthmati curando vtilis eſt. 135.a
ariſtolochia menſes muliebres fortiter prouocat. 319 e
ariſtolochia longa ſi bibatur, vel ſupponatur in vterum non paucam vim habet ad excutiendum fœtum emortuum,& ſecundas. 365.e
ariſtolochia rotunda ſuppoſita ad idem valet. ibid.
Ariſtoteles exiſtimauit in ſecundo de part. anim. cerebrum ſenſus eſſe penitus expers, & experientia comprobauit. 15.a
Ariſtotelis ſententia de miniſterio cerebri. 24.b
Ariſtoteles voluit anteriorem cerebri partem eſſe organum ſenſus communis. 24.e
Ariſtoteles in ſecundo de anima aliàs apertius ſenſus communis rationem explicauit. 24.e
Ariſtotelis ſententia in primo,& tertio de anima de ſenſu tactus. 18.a
Ariſtoteles probauit, vbi ſenſus eſt, ibi eſſe imaginationem, proſecutionem, fugam,& appetentiam. 185.e
Ariſtoteles exiſtimauit organum auditus eſſe aërem in aure congenitum. 94.d.e
Ariſtotelis ſententia de anima vegetatiuis facultatibus non improbatur. 216.d.e

Ariſtoteles

Ariſtoteles quarto Methe.concoctionem ſimilem eſſe elixationi dixit. 197.d.e
Ariſtoteles lienem appellauit quaſi ſiniſtrum iecur. 247.b
Ariſtoteles primo de Genera. animal. & primo de earundem Hiſtor. quomodo marem,& fœminam diffinierit. 323.d.e
Ariſtotelis opinio de teſtium natura atque vſu. 371.a.b
Ariſtoteles exiſtimauit fœminam non habere aliud ſemen, quod pertineat ad conceptum, præter menſtruum ſanguinem. 334.& 335.e
Ariſtoteles ſenſit menſtruum materiam eſſe,non agens in conceptione. 369.a
Ariſtoteles monſtruoſos partus comparat fructibus arborum. vide. 360.c
Ariſtotelis ſententia de molæ natura. ibid.b
Ariſtoteles.& Hippocrates concordes ſunt in cauſis, naturæ,& differentiis molæ. ibid.e
Ariſtotelis locus ex primo Phyſicorum innata eſt nobis via, &c. 2.c
Ariſtotelis opinio de ſemine explicatur. 321 a.322.c
Ariſtotelis locus primo de Generatione animalium de ſignificatione καὶ μᾶλλον expoſitus. 354.d.e
armena bolus citra mordacitatem deſiccat, & lentoris eſt particeps. 138.c.d.e
armena bolus tabidis valde confert. 135.e
armena bolus vtiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 272.e
armena bolus hæmorrhoidum fluxum aſtringit. 179.a
armena bolus ex nigro, & auſtero vino adminiſtrata immodicum menſtrui ſanguinis profluuium cohibere dicitur. 334.b
armenica mala facilè in ventriculo putreſcunt. 199.c
arnogloſſum.vide plantago.
aromata calida ſunt, inſigniterque calefacere poſſunt, tenuioribus etiam partibus conſtant.&c.vide. 330.c.d
aromata facilè caput replent,ideo vitanda in affectibus ad ipſum pertinentibus. 70.a
aromatum vſus plurimus occaſionem præſtat melancholiæ gignendæ. 20.d
aromatum ſuffitus menſtruas purgationes educit. 339.d
aromaticum roſaceum Meſue ventriculum coborat. 175.c. 191.e 190 d.e.& 201.c.d
aromaticum roſaceum moderatæ cuiuſdam caliditatis particeps eſt. 11.b
aromaticum roſaceum flatus ventriculi diſſoluit. 233 d.e
aromaticum roſaceum in frigidiore iecoris intemperie vtile eſt. 268.a
aromaticum garyophilatum frigidiorem iecoris intemperiem emendat. ibid.
aromaticum roſaceum in vteri inflammationibus vtile eſt. 343 c
aromaticum roſaceum intemperiem frigidam & humidam corrigit. 336.c
artanita, ſeu malum terræ clyſteribus impoſitum acerrimos eos reddit. 41.c
artemiſia incidit,attenuat,& calefacit modicè. 10.b
artemiſiæ decoctum, ſi in eo inſideat mulier, fœtum mortuum,& ſecundas exterabit. 365 d
arteriæ omnes communi omnium conſenſu ortum habent à corde. 157.e.158.a
arteriæ cordis affectum præ omnibus oſtendunt. ibid.
arteriaceæ compoſitiones quæ vocentur. 132.e
artes omnes, & diſciplinæ ex pluribus conſtant præceptis, ſeu theorematibus. 2.e
in artibus tradendis aptus, & appoſitus dicendorum ordo præ cæteris ſeruandus eſt,& cur. ibid.
artifex qui perfectio dicatur. 132.b
artificis perfectio & abſolutio in hoc præcipuè conſiſtit, vt generalia artis præcepta per proprias limitationes ſciat determinare. 134.a
arthritis quid ſit. 385.a
arthritidis cauſa quæ. 386.a.b.388.d.e.& 390.a.b
de articularium dolorum cauſis quorundam opiniones examinantur,& refelluntur.386.387. 388.& 389. diffuſe.
arthritides,& à frigidis,& à calidis,& a mixtis ſuccis fomentum habent. 388 d.e
arthritides à ſola pituita præſertim craſſa, & lenta fieri nequeunt. 385.
arthritidem excitantes ſucci à quibus corporis partibus defluant. 388.d.e
arthritidem excitantes humores quibus ſignis dignoſcantur. ibidem
articularibus doloribus quæ ætas ſit obnoxia. 380.e
articulares dolores frequentius vere quàm aliis temporibus fiunt,& cur. ibidem
articulares dolores omnes ad inflammationum genus referuntur. 384.c
articularis morbus,alter hæreditarius eſt,alter proprius,& aſcititius. 390.d.e
articulorum hæreditarius morbus difficilius,quam proprius curatur. ibid.
arthritidis acceſſio ad quadragesimum diem vſque protrahitur. 384.e.& 389.d.e
articulares morbi ſæpe per colicos ſuperuenientes leuari ſolent,& cur. 275.c
articulares dolores aliquando poſt ventris dolores ſuboriuntur. ibidem
articulares dolores ſæpe ſolent ventriculi,renum, & inteſtinorum doloribus ſuccedere. 385.b
arthritide correpti cur nunquam conuellantur. 384.e
in articulis eorum,qui podagra,vel chiragra laborant,aliquando lapideſcunt materia quæ eo confluunt. 390.a
arthritide laborantes quid à medico expoſtulent. 389.e
arthritidis victus conueniens qualis. 392.a
arthritide laborantibus vinum quando,& quale concedendum,quando inhibendum, & quid eius loco exhibendum. 302.d
in arthritide ſyrupi conuenientes qui. 302.e
arthritidi curandæ medicamenta quæ conueniant. 392.a. b.c.d.& e
arthritidi clyſteres conuenientes qui. ibid.
articulares dolores quæ leniant,& ſedent. 394.a
aſcalonia vim magnam habent interficiendi omnis vermes. 285.a
aſcarides qui vermes dicantur,& quales. 279.e.& 280.a
aſcarides in recto inteſtino generantur. ibidem
aſcaridum ſigna. 301.c
aſcarides facile per clyſteres & grandes educuntur. 284.a
aſcites quæ affectio ſit,& vnde ortum habeat. 129.c.d.e
aſcites vnde nuncupationem deducat. ibid.
aſcites futura ſigna. 131.c.d.e
aſcites quibus notis ab anaſarca, & tympania diſtinguntur. ibidem
aſcitis pulſus qui. ibidem
aſcitem nemo vnquam auſus eſt ſanguinis miſſione curare. 242.a.b
aſclepiadis conſilium in purgandis hydropicis memoriæ tenendum. 245.e.246.a
aſclepiadis medicamentum traditum à Galeno octauo de comp.medicam.ſecundum loc.ad ſingultum curandum deſcribitur. 197.a
aſinæ lac.vide Lac.
aſini hepar.vide Hepar.
aſparagi aperiendi vim habent. 22 .a

aſparegi vrinam prouocant. 247.e

aſpaſia ſententia de ſignis vteri deorſum declinantis. 340.e

aſpera arteria propter quid a natura creata ſit. 126.b

aſperitates mentis qua ab Aetio nuncupentur. 86.a

aſperitates oculorum qua dicentur. 80.a.81.d.& 82.d.e

aſphodeli radix veneris ardorem extinguit. 379.a

aſplenum aperiendi vim habet. 225.e

aſplenum in lienis affectibus curandis valdè confert. 251.a

aſarum vrinam ciendi facultatem habet. 231.e

aſari radix facultatem habet prouocandi menſtrua. 330.a

aſſelatio bis aut ter in diem excuſat hominem à phlebotomia. 129.c.d

Aſſyrij frequenter lacte acido vtuntur in reprimendo ventriculi dolore ab intemperie calida concitata. 190.a

Aſſyrij in plurimo vſu habent balnea. 143.c

aſthma quid ſit,& vnde dictum. 127.a.& 145.a

aſthma vnde,& ex qua materia fiat. 127.a

aſthma ab Orthopnœa quid differat. ibid.b

aſthma plerunque periodicus eſt morbus. 135.b

aſthma ſenibus familiaris eſt,& cur. 145.a.b

aſthma quibus medicamentis curetur. 134.c.d.e.& 135.

aſtringentia que. 334.a

aſtringentia repellendi vim habent. 104.b

aſtringentia roborandi vim habent. 187.a

atheromata qua dicantur. 80.e

atonia oculorum quid. 77.e

atrophia quid. 78.e

attagenarum caro optima. 226.b

attalus methodicus. 233.b

attenuantia calida ſunt, tenuibus partibus ac tenui ſubſtantia conſtant. 44 a

attenuantia ſomnum depellunt. 45.c

attenuantia & diſſecantia qua. 102.a

attriplices vim habent aluum molliendi. 256.a

auditus organum eſt ſecundum Gale. extrema pars nerui ad aurem peruenientis: ſecundum Ariſtotelem verò eſt aër in aure congenitus. 94.d.e

auditus eſt ſenſus diſciplinæ. 121.a

audiendi facultas vbi ſedem habeat. 88 c.d

auditus magis ad viſum accedit,quàm alij ſenſus. 96.a.b

auditus vitiorum comparatio cum affectibus oculorum. 94.a.b.c

auditus vitia qua & quot. ibid.

Auenzoar auſus eſt filio ſuo ſeptenni ſanguinem mittere. 37.b.c

Auenzoar erroris nomine condemnatur, qui filio ſuo ſeptenni auſus fuerit venam ſecare. 135.b

aues que in ſtagnis, & paludibus degunt,craſſum præſtant alimentum. 223.a

auicularum caro concoctu facilis eſt. 172.& 226.b

aurium tinnitus vel ſtrepitus cur externarum rerum eſſe videantur. 28.a

aurium ſtrepitus & tinnitus futura ſurditatis nuntij ſunt. 94.a

aurium ſtrepitus in febribus acutis percipi ſolent. ibid.

auris medicamentis indiget valdè exiccantibus. 93.b.c

aures valentiſſima & acerrima medicamenta exigunt,& proferunt. 71.a

auris non requirit medicamenta omnino actu frigida, & cur. 92.a

in aurium affectibus qua vena ſit ſecanda. 91.a

auriginoſus morbus quis,& vnde dictus. 246.a

auriginoſus morbus.vide Ictericia.

auſtera famem excitant. 180.a

auſtralis flatus caput replet. 57.d

autumnus frigidus eſt & inæqualis, & maximè aptus congerendis prauis ſuccis. 276.e

autumnus frigidas & exangues reddit corporis particulas, & imbecillum totum apud ipſum corpus. 315.a b

autumnus proportione reſpondet morbis ex vitioſis, & corruptis humoribus excitatis. 261.c.d.& 315.a.b

autumnalis conſtitutio ob temporis inæqualitatem caloremi nimium diſſoluit,epilepſieque & apoplexia acceſſiones plurimum irritat. 27.a

autumnus melancholiæ auctor. 29.a

autumnus tabem ſolet afferre.

autumno multa diuerſorum vitioſa natura humorum copia congeritur. 262.a.& 315.b.c

autumno fiunt morbi grauiſſimi,& acutiſſimi. ibid.

autumno dolores articulares raro oriuntur præter iſchiadicum,qui hoc tempore ſæpius oriri ſolet. 380.e

autumno frequentes concitantur. 276.e

autumno frequentius quàm aliis temporibus dyſenteria concitantur.& cur. 261 c.d

autumno faciliùs, quam aliis temporibus concitari ſolent, dyſuria,& ſtranguria. 315.c.& 31.a.b

Auicenna ſententia in pleuritide eſt,vt ex oppoſito latere vena pertundatur. 137.e

Auicenna opinio de vena in vteri inflammationibus ſecanda. 346.d.e

Auicenna ſententia qua videntur mutuo oppoſita circa ſanguinis miſſionem in hydropem conciliantur. 243.c

Auicenna exiſtimauit in ſpaſmo, & paralyſi differendum eſſe vſum medicamentorum ſoluentium vſque ad quartum diem interdum ad ſeptimum,& vltra. 54.d

Auicenna eadem ſententia Aetio, Alexandro,& Paulo deprompſit. ibid.

Auicenna ſententia de repellentium medicamentorum adminiſtratione in capitis affectibus. 44.e

Auicenna ſententia ac limitationes ex qua vena in capitis affectibus ſanguis detrahendus ſit. 37.a

Auicenna eadem ſententia ex Galeno quarto de Tuenda ſanitate deprompta eſt. ibid.

Auicenna ſententia, quod diabetes calidiorem renum intemperaturam ſequatur,commendatur. 318.d

Auicenna ſententia de vermium generatione in inteſtinis. 388. a. b

Auicenna opinio de vermium ſignis. 282.a b

Auicenna ſententia,quod quatuor ſint vermium differentia improbatur. ibid.

Auicenna ſententia de mola natura explicatur, & reprobatur. 370.a.b.c

Auicenna ſententia de vena ſectione per directum,aut per obliquum facienda reuulſionis gratia, ſummopere laudatur. 141.a.b

Auicenna opinio,quod bene olentium rerum vſus partum difficiliorem reddant. 148.c.d

Auicenna quod Aetij locum deſumpſerit, neque intellexerit,excuſatur. 349.c.d

Auicenna locus de ſuppreſſione ſanguinis hæmorrhoidalis expoſitus. 288.a

Auicenna omnem aqua vſum pro potu,laborantibus renibus, interdicere videtur, quia tamen omnino bibendum eſt, aquam potius frigidam quàm calidam concedit. 289.d

Auicenna in menſtruorum profluuio acri & calido plantaginem par non habere teſtatus eſt. 334.b

Auicenna remedium ad ſitim ſedandam commendatur. 184.c

Auicenna quibus localibus vtebatur in vteri inflammatione. 349.c.d

Auicenna Rhabarbari vſum in dyſenteria laudauit. 270.a

Auicenna cataplaſma ad ſedandum dolorem hæmorrhoidum deſcribitur. 291.a

Auicenna in curatione vteri prolapſi Græcos ſequi voluiſſe videtur,

videtur, eorum tamen ſenſus aſſecutus non eſt, & cur. 341.e
Auicenna remedia ad veſicæ inflammationem. 313.e
Auicennæ præceptum, ne nimium vtamur aſtringentibus in vteri inflammatione inter initia. 349.b.c
Auicenna in dolore ventriculi ab intemperie calida excitato laudat lactis acidi vſum. 189.e
Auicenna in renum inflammationibus plurimum laudat vſum caßiæ in clyſteribus. vide rationem. 300.e
Auicenna in retentione menſtruæ purgationis ex humorum copia noluit ſuperiores venas in brachio ſecandas eſſe. 328.a
Auicenna in colico dolore laudat inteſtinum lupi exiccatum, & tritum. 279.c.d
Auicennæ optimum conſilium circa vermes interficiendos. 285.e
Auicenna ad diſſoluendum ſanguinem in veſica concretum mirifice laudat vſum radiculæ ſeu raphani. 318.e
Auicenna tanquam commune, & præſentaneũ remedium laudauit ad reprimendos vermes, ſi tempore ſomni aliquid aceti ſorbendum demus. 283.a
Auicenna in colico dolore galeritam auem commeſtam laudat. 279.c.d
Auicenna ad excutiendum fœtum extinctum, & ſecundas laudat Theriacam diateſſaron. 365.a
auris fabrica. 88.c.d
auris eſt membrum inſtrumentarium. ibid.
auris particula ſicciſsima eſt. 93.e
auris quibus morbis ſit obnoxia. 89.d
auris à frigore facile læditur. 92.a
auribus appoſita manu, aut re aliqua caua, cur murmur quoddam & ſonitus in ea percipiatur. 95.e
auris inflammata & dolens neque lenem & mollis alicuius rei contractum ferre poteſt, cùm tamen inflammationis & doloris eſt expers acerrima medicamenta perfert. 94.a

B

BAlanſtium vim habet validam aſtringendi. 334.a. & 342.a
Balauſtium menſium immodica profluuia ex acri & calido humore concitata ſiſtit. 334.a
Balbi quibus de cauſis tales fiant. 121.d
balbutientes cur ſemilingues appellentur. ibid.e
balnea euacuandi corporis habentium. 50.a.& 332.a
balnei vſus à cibo, aut corpore repleto obſtructiones parit. 223.e
balnea frequentes qua ratione ſanguinem euacuent. 35.a
balnea ſi quid aliud fluxionem ſanguinis excitant. 104.n. & 332.a
balnea fluentem aluum aliquando ſiſtunt. 204.a
balnea calida in intemperie capitis frigida vtiles ſunt. 33.b
balnea aquæ dulcis dolorem lateris, dorſi leniunt, ſputum concoquunt, & educunt, reſpirationem faciliorem reddunt, leuant laßitudinem, molliunt articulos, cient vrinam, capitis grauitatem diſcutiunt, & nares humidas efficiunt. 143.b
balnea aquarum dulcium modeſte calidarum intemperiem calidam & acrem temperant & leniunt. 61.c d
balnea aquæ dulcis valde conſerunt in omnibus fluxionibus tenuibus & mordacibus. 106.e
balneum aquæ dulcis in vrinæ profluuiis commendatur ab Aetio. vide modum parandi. 220.e.& 221.a
balnea ex malua althæa, & boragine molliendi & humectandi vim habent. 46.a
balneæ omnes naturales vim habent exiccandi. 52.e.53.a
balnea naturales quæcunq; ſulphurea, nitroſa, cinerea, aluminoſa, & bituminoſa omnes vtiles ſunt in tollendis affectibus frigidis & pituitoſis. 56.a
balnea bituminoſa calida ſunt, & digerendi vim habent. 238.d.e
balnea bituminoſa an hydrope laborantibus congrua ſint. 247.e
balnea minerales in vteri inflationibus conueniunt. 343.n
balnea nitroſa calefaciendi & digerendi vim habẽt. 238.d.e
balnea nitroſa an hydropicis vtiles ſint. 247.e
balnea ſalſa an hydropicis conferant. ibid.
balnea ſulphurea calefaciendi & digerendi vim habent. 238.d.e
balnea ſulphurea vtrum hydropicis conueniant, ſi in eis lauentur. 247.e
balnearum Aponenſium facultates quæ. 336.d.e
balnea Aponenſes hydropicis an congruant. 247.e
balnea Aquariana facultates quas habeant. 336 d
balnea aquariana vtrum aqua intercutem laborantibus conferant. 247.d
balnea Bononienſes facultates quæ. 335.d
balnea Gauderiana, vel Calderiana quibus facultatibus prædita ſint. 336.a
balnea S. Helenæ vtrum hydropicis ſalubres ſint. 247.e
balnearum Mutinenſium facultates quæ. 336.d
balnea Patauina quas vires habeant. ibid.
balnea Sancti Petri an hydropicis proſint. 247.e
balnea Porretana pituitoſa, & melancholica excrementa purgandi vim habent, & viſcera roborandi. 336.a
balnea Porretana hydrope correptis an competant. 247.e
balnea Puteolana vtrum hydropicis conueniant. ibid.
balnearum Veroneuſium facultates quæ. 330.a
Bartholomæus Montagnana electuarium Diaſebeſten deſcribit. 9.n
baſilicum vnguentum. 91.a
batrachum quid ſit. 123.e
Bdelium Arabicum lapides renum comminuere fertur. 307.e
bdelium molliendi facultatem habet. 235.e
bdelium mortuos fœtus & ſecundas excutit. 365.a
ben. vide Myrobalanum.
ben. vide Glans vnguentaria.
Benedicta in clyſteribus acrioribus vſu venit. 42.a.b
benedicta in vteri inflationibus maximè conueniens eſt. 342.e
Bene olentia calefaciendi & digerendi vim habent, ſuntq; tenuiorum partium, ob idque facile penetrant. 338 d.e. & 339.a.b
bene olentia naribus oblata odoranda in vterinis affectibus nocent: inferius autem ſuppoſita vel ſuffita iuuant. 338.d.e.339 a.b.& 342.b
bene olentia inferius ſubiecta aut ſuffita vterum ſurſum retractum poſſunt deorſum auertere: naribus autem oblata ſurſum reuocant ſi deorſum decumbat. 340.e
bene olentium rerum vſus, dum mulieri cauſa reſtaurandi ſpiritus & vires olfaciendi offeruntur, partum difficiliorem reddunt, & cur. 367.b.e
Beta attenuandi, & aperiendi vim habet. 249.e
beta nitroſas habet partes. 232.d
beta ob multas nitroſas partes, quibus prædita eſt, diſcutit, & detergit. 14.e
beta aluum lenit. 255.a
beta cum ſinapi, aut aceto comeſta prodeſt in curandis lienis obſtructionibus. 251.e
betæ ſuccus in nares iniectus caput ab excrementis purgat. 43.a
betæ ſuccus in vterum infuſus eius inflammationes temperat. 348.d.e
betonica attenuat, incidit, & temperat calefacit. 10.b.c

betonica, cum viridis eſt non calefacit plurimum. 11.a
betonica decoctum frigidum, & humidam neruorum temperiem roborat. 55.c
betonica ventriculo commoda eſt. 201.a
betonica folia & flores ex ſaccharo condita ventriculum roborant. 201.c
betonica lapides renum comminuere dicitur. 307.b
betonica facultatem habet ciendi menſtruas purgationes. 330.e
betonica folia trita & pondere drachma exhibita ex mulſa hyſtericas mulieres ſubleuare teſtatur Dioſc. 339.e
bylis ſyncera quæ dicatur ab Hippocrate & Galo. 259.a
bilis quando magis aut minus ad naturam ſanguinis accedat. 33.e
bilis ex quibus cauſis copioſa in iecore gignatur. 201.a
bilis in cerebro abundans quæ ſymptomata excitet. 25.b
bilis ſola non concitat dolores. 355.c.d
bilis ex ſe ſitim accendit. 183.d.e
bilis in ventriculo exiſtens appetitum deſtruit, & cur. 171.a
bilis à iecinore frequentiſsime in ventriculum effunditur. ibid. & 172.a
bilis in ventriculo ſi ſit magis os petat, quàm fundum, vomitu vacuanda eſt. 171.e
bilem præparantia quæ. 10.d.e. & 11.a.b
bilem euacuantia quæ. 6.7.8. & 9. *diffuſè vbique.* & 30.a b
bilis atra qua ratione differat à ſanguine. 34.a.b
bilis atra. vide in Melancholia.
bitumen aridum aqua, dilutum, lana exceptum, & aqua dilutum, ſiano indatur, mirifice prodeſt, quando viem inteſtinum rectum premit. 341.a
Bochium quid ſit. 66.a. & 381.a
bochium frequentiſsimum eſt in quibuſdam Brixienſis agri vallibus. & vnde ortum habeat. 381 a.b
bochium quomodo curetur. ibid,
bononienſes aquæ. vide balnea.
borago refrigerat, & humectat. 10.c
boreas ventus frigidus eſt. 33.e
boreas auditum lædit. 128.c
boreas perflans in hyeme labia mordet. ac findit. 105.e
boreas auſtro ſuccedens deſtillationes à capite excitat. 57.d
boreas faciliſsime tuſsim concitat. 140.c.d
boreales venti vrinæ difficultates & ſtillicidia afferre ſolent, & cur. 314.c.d
boum caro craſſum alimentum gignit. 223.a
bouinum ſtercus. vide ſtercus.
branchus ſeu raucedo quid. 56.e
braſsica humorem melancholicum gignunt. 29.d
braſsica ex oleo, & ſale parata aluum leniunt. 257.a
braſsicarum ius obſtructiones aperit. 226.a
braſsicarum aqua bis cocta fuerunt, & earundem eſus in curandis dyſenteriæ vlceribus plurimum conuenit. 273.e
braſsicarum ius non exquiſite coctarum detergendi vim habet. 174.c
braſsicarum caulium, dum comburuntur, humor effluens vtilis eſt ad impetiginem ſanandam. 87.e
braſsica marina. vide Soldanella.
braſsicæ ſemen vermes interficiendi vim habet. 284.c
Brixiæ in quibuſdam vallibus frequentiſsimus eſt tumor ille ſub gutture, quem Græci vocant βρογχοκήλην Latini bochium vulgares goſſo. 381.a.b
bronchus quid. 105.d
bronchocele qui tumor ſit. 381.a.b
bronchocele quo pacto curetur. ibid.
bubonocele qui tumor dicatur. ibid.
bubulum lac. vide lac.
bulbi craſſum alimentum præſtant. 222.e
bulbi venerem concitant. 378.e
bulimus quid ſit. & quid ſignificet. 177.a. & 179.a
bulimos vnde ortum habeat. ibidem
bulimus verum à calore vel à frigore oriatur. ibid.
in bulimo tria in vnum conſpirant, & quæ. ibid.
bulimos ex vermibus quandoque ortum habet. 281.e. 282.a
bulimos duplicem habet curationis partem & quam. 182.a
butyrum recens pleuritidi extrinſecus adhibitum confert. 242.d
butyrum diſſolutum optimum eſt pro clyſteri in dyſenteriæ curatione. 272.c
butyrum in clyſteribus pro pueris qui vermibus obnoxij ſunt, magis quàm oleum laudatur, & cur. 41.e. & 232.b
Bythini paſtilli ad curandum polypum commendatur cur. 102.e

C

CAchexia quid. 239.b.335.c. & 382.a
Cachexia eſt initium fere hydropis. 239.b
Cachexiæ ſigna ſunt faciei tumor præſertim ſub oculis facies decolor, & reliquum corpus, ventris inferioris tumor, pedum, crurumque œdemata, os ſemper ſalina humectum, vomitus res aquoſa, cordis morſus, &c. 335.d.e
Cacochymia quid. 60.c
cacochymia ex quibus cauſis oriri poſsit. 27.e. & 261.a
cacochymia eſt origo & cauſa omnium fere cutis affectuum. 4.c.d
cacochymia propriè requirit purgationem. 60.c
cacoethe vlcera quæ. 93.e. & 117.e
calamenthum calidum inſigniter eſt, attenuatque, & diſſecat. 10.b.104.a.234.d. & 329.c.d
calamenthi decoctum, ſi intra nares attrahatur, caput ab excrementis mundat. 43.d.e
calamẽthum aceto incoctum & naribus oblatum ſomnum fugat. 45.e
calamentha ſuccus vel decoctum in aures iniectum vermes culices, & huiuſmodi animalia necat. 97.a
calamenthum aſthmati curando confert. 135.a
calamenthum ad vermes necandos vim habet. 285.a
calamenthum menſes muliebres prouocat. 329.a.b.330. a.b.c. & 353.a
calamenthum ſecundas à partu excutit. 364 a
Calculi oculorum quæ affectio ſit. 80.b.81.c. & 82.e
calculus. vide lapis.
Calderiana aqua: vide Balneæ.
calloſa oculorum affectio quid ſit, vnde dicta, & quomodo curetur. 83.c
Calor natiuus omnium naturalium operationum auctor exiſtit. 216.d.220.a. & 221.a
calor natiuus eſt auctor, & fundamentum vitæ. 327.d.e
calor natiuus in quo conſiſtat. 220.a. & 162.c
caloris innati materia, & ſedes eſt ſanguis. 197.d
caloris natiui exceſſus quadruplex fieri poteſt. 220.a
calor vim habet attrahendi. 68.d. & 393.a
calor rarefacit, frigus condenſat. 63.e.64.a
calor temperatus neque calidis multum obeſſe poteſt; neque frigidis multum prodeſſe. 33.a
Calidi & ſicci natura multa fuliginoſa excrementa generant. 261 a
caliditas dolores ingentes excitat. 20.b. & 64.a
caluaria quid. 2 e.15.a
caluities vnde fiat. 3 a
caluities eſt naturale vitium neque aliã curationem admittit

mittit, niſi quod poteſt aliquantulum retardari. 3.a
calui cur alij tardius alij citius euadant. 3.a
cameli vrina hydropicis bibita confert. 245.c
canabis ſemen largius aſſumptum veneris deſiderium reprimit. 370
canarum radices ad generandos capillos plurimum faciunt. 13.a
cancer ab exuſto humore melancholico concitatur. 210.c. & 380.e
cancri nullam curationem veram admittunt. 349.e. 350.d.e. & 351.a
canis lac. vide lac.
capilli cur autumno multi defluant. 3.e
capilli cur conualeſcentibus decidere ſoleant. ibid. & 16.a
capillorum defluuium vnde habeat ortum. 3.e
capilli in alopecia, & ophiaſi antequam defluant, quales euadant. ibid.
capillorum color, & ſubſtātia quomodo transmutetur. 3.a
capillorum color mutatus humorem peccantem indicat. ibidem.
capilli cadunt aut ob inopiam alimenti, aut ob corruptionem humorum. 16.a. & 155.a
capillorum defluuium non modo ad totius deformitatem plurimum facit; ſed valde etiam nocet. vide caluitionem. 3.b
capillorum caſus in tabidis lethale ſignum eſt. 155.a
capillorum defluuium quibus coerceatur. 16.a
capilli quomodo generentur. 12.a.b
capillos generantia qualia eſſe debeant. ibid.
capilli vſti, & naribus odorandi oblati hyſtericas mulieres ab animi deliquio reuocandi vim habent. 339.b
capillus veneris aſthmaticis prodeſt. 135.a
capillus veneris vrinam ciet. 245.c
cappares ex oxymelite parabat Galenus. 220.e
cappares ex oleo, aceto, & ſacchare parati obſtructionibus tollendis commodi ſunt. ibidem.
cappares cōditi ſcirrhum iecinoris, & lienis ſummopere proſunt. 234.b
cappares aceto & melle conditi appetitum deperditum ſæpe reſtituunt. 173.c
cappares attenuant: obſtructionéſque lienis aperiunt. ibidem d
capparum cortex in lienis affectibus valde vtilis eſt. 251.d
cappares calefaciendi vim habent. 224.e
cappares vrinam prouocant: 243.e
cappares vim habent prouocandi menſtruas purgationes. 330.a b
capparis folia impetiginem ſanant. Vide quomodo. 88.c
caprarum carnes craſsi alimenti ſunt. 223.a
capræ vrina ad cochlearis menſuram cum drachma nardi accepta hydropicis competit. 243.a
caprinum lac. Vide Lac.
capreolorum vitis ſuccus aſtrictoria vi præditus eſt. 44.a
caput in particularium morborum tractatione tribus de cauſis primum locum occupat. 2.e
caput communiter intelligitur totum illud, quod ſupra collum, aut ceruicem eſt. ibid.
caput eſt veluti arx, & templum principis facultatis animæ & ſenſuum. ibid.
caput eſt quaſi corporis ſpecula. 162.a
caput eam rationem in noſtro corpore habet, quam in tugurijs ſummum tectum, ad quod & fumi, & vapores omnes feruntur. 20.a
caput tum ob ſuam innatam temperiem, tum ob ſitum, valde excrementoſum eſt. 57.a. & 64.b
Caput ex ſitu ſuo plurimis morbis eſt expoſitum. 20.a
caput ſæpe ex ſuppreſsione & retentione excrementorum afficitur. 31.a
caput cum omnibus ferè corporis particulis per neruos, per venas, & arterias conſentit. 20.a.b
caput cum ventriculo plurimum conſentit. 120.e
capitis partes aliæ interna, externæ aliæ, & quæ vtraque. 2.c.d.e
capitis & cerebri humiditas & ſiccitas à caluitie, & capillorum copia maxime indicatur. 3.a
caput quando primario affectu laboret, aut quando per conſenſum quibus ſignis deprehendatur. 21.a
capitis imbecillitas ex quibus cauſis ortum habere poſsit. 27.e
capitis imbecillitas quot malorum in cauſa ſit. ibid.
capitis dolor, κεφαλαία κεφαλαλγία ἡμικρανία, idem ſunt 27.e
capitis dolor cur frequenter accidere ſoleat in tertianarum vigore. 19.e. & 20.a
capitis dolor non raro ſequitur retētionem puerperiorum, ſecunda, & emortui fœtus. 30 4.d.e
capitis dolor diuturnus ad paralyſim, epilepſiam, & apoplexiam hominem deducere poteſt. 50.a
in capitis affectibus ex intemperie calida eligenda potius ſunt remedia topica, quæ actu frigida ſunt, quàm ea, quæ poteſtate. 32.a
in capitis affectibus ſyncipiti remedia omnia localia fere adhibentur, & cur. 31.d
in capitis affectibus cucurbitulæ cum ſcarificatione affigendæ ſunt, aut ſupra nates, aut in ſcapulis. 31.e
in capitis affectibus quæ vena communiter ſit ſecanda. ibidem.
in capitis affectibus fere ſemper ſanguis mittendus. ibid.
capitis morbi magni ſunt, vel ſaltem periculum eſt, ne magni fiant. 35.d
caput purgis medicamenta quæ. 43.a
Cardamomum plurimum commendatur à Dioſcoride in paralyſi, & ſpaſmo. 55 b
Cardiaci affectus qui, & cur ita dicti. 139.a.b. & 165.a
cardialgia vnde excitetur. 183.d.e
cardialgia vnde dicta, & propter quid. ibid.
Cardialgia plerunq; bilioſas febres ſequitur, & cur. ibid.
Carica cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut ſatureia, aut origano, aut calamentho, aut cum radice bryonia multum ante cibum comeſta in lienoſis, & iecinoroſis affectibus commendatur. 234.c. & 251.d
caricæ in prima menſa acceptæ aluum leniunt. 256.c.d
caricarum pinguium decoctum inflammationem anginæ concoquit. 116.a
Caro bubula difficilis eſt coctu. 201.a
carnis bubulæ eſum ad ſcirrhum lienis quendam perduxiſſe memoriæ proditum eſt. 247.a
caro porcina difficilis eſt coctu. 201 a
carnes probum ſanguinem generantes quæ. 319.
carnes iuuenum animalium facile coquuntur à ventriculo. 200.a
carnes veterum animalium difficile à ventriculo ſuperantur. 173.a. & 200.a
Carnes veterum animalium comeſtæ melancholicum humorem gignunt. 29.d
carnes quæ aptæ ſint ad calculorum generationem in renibus. 304.a
carnes in ſartagine frixa facilè, dum coquuntur, in nidorem verti ſolent. 200.a.b
Caſeus craſſum ſuccum gignit. 222.d.e
Caſsia Aegyptia ſatis valida eſt medicina, in qua exhibenda caro ſexquiunciam excedimus. 8.d.e
Caſsia Græcis antiquis erat ignota. 312.e
Caſsia Aegyptia Galeni temporibus non erat in vſu. 232.e
Caſsia Aegyptia vel fiſtulā temperatum habet calorem cum quadam humiditate. 80.a

Caſsia

caſſia laxandi, humectandi, & molliendi vim habet. 235.e
Caſſia Aegyptia ſummopere laudatur in angina curatione. 115.a
caſſia vim habet reſoluendi calidi oris, & pectoris inflammationis. 313.b
caſſia bilem euacuandi vi prædita eſt. 39.e
caſſia multis modis exhiberi poteſt. 8.e
caſſia ex ſena decocto datur vtiliter in purgandis melancholicis. 45.a
caſſia eſt medicina renibus, ac eorum inflammationibus, vlceribuſq́; familiaris & ſalubris. 300.d.e. 302.& 307.e
caſſia vermes necandi & educendi vim habet. 284.d.e. & 285.a
caſſia in vrinæ ſtillicidio commendatur. 318.a
caſſia in gonorrhæa plurimum laudatur. 374.d.e
caſſia Aegyptia ex muliebri lacte diluta & per fiſtulam in veſicam iniecta in eius inflammationibus commendatur. 313.a
caſſia multis ſolet tormina & dolores in ventriculo & inteſtinis concitare. 193.e
caſſia multis mulieribus ex vtero laborantibus obfuiſſe ſæpe inuenta eſt. 335.d.e
caſſia m[illegible]s ciet. 329.e
caſſia in podagris, & chiragris exterius adhibita plurimum laudatur. 313.a
Caſtoreum calefaciendi vim habet in tenui ſubſtantia. 33.a
caſtoreum ex poſca cochlearis menſura bibendum datum flatus ventriculi diſſoluit. 206.b
caſtorei ad ſcrupulum deuorati vſus in formam pilularum vel ex mulſa exhibiti ab antiquioribus medicis plurimum laudatur in diuturna paralyſi, & ſpaſmo. 55.b
caſtorei vſus ſingultum curat. 306.d
caſtoreum ad pondus drachmæ ex vino exhibitum mulieres ab vteri ſtrangulatione ſubleuat. 339.d.e
caſtoreum cum pulegio: vel calamentho ex mulſa datum efficax medicamentum eſt ad prouocandos muliebres menſes. 329.e
caſtoreum ad drachmas duas cum pulegio epotum vim habet excutiendi fœtus mortuos & ſecundos. 346.c.d. & 365.b
caſtratio corpora reddit languida, & effœminata. & d. 32.e. & 373. d.e
caſtratum: vide Veruex.
Catalepſis, ex
Catochus idem. 28.a
catalepſis eſt morbus acutus ſine febre. 48.b
catalepſis ſeu congelatio quid ſit, & ad quam cerebri partem pertineat. 25.d
catalepſeos effectus, ſeu ſigna quæ. ibid. & 29.b.c
cataphora. vide Coma. ibidem
Cataplaſmatis deſcriptio ex Galeno ad oculorum inflammationes. 73.e
cataplaſmatis ad inflammationem ventriculi deſcriptio traditur. 194.d.e.
cataplaſmata roborãdo vẽtriculo accõmodata, quæ. 204.a
cataplaſma ad cholericam affectionem deſcribitur. 200.b.e
cataplaſma ad incipientes & creſcentes iecoris inflammationes deſcribitur. 92.a.b
cataplaſma aliud ad eaſdem inflammationes inclinantes deſcribitur. ibidem.
cataplaſma ad iecoris calidiorem intemperaturam deſcribitur. 268.a
cataplaſmata ſcirrho iecinoris accommodata quæ. 235. d.e. & 236.a
cataplaſmatis ad ſcirrhum hepatis accommodatiſſimi deſcriptio traditur. ibid.
cataplaſma ad ſumendam aquam ex ventre hydropicorum deſcribitur. 246.d
cataplaſmatis alterius ad hyd[illegible] deſcriptio traditur. ibi.
cataplaſma ad lienis tumorem deſcribitur. 251.d.e
cataplaſma aliud ad lienis tumorem. 252.b
cataplaſmatis alterius ad lienis tumorem deſcriptio traditur. ibid.
cataplaſma ex alumine & ſulphure lienis tumori confert. 250.e
cataplaſmata ad renum inflammationem accommodata quæ. 301.a
cataplaſmata ad calculoſos renum affectus accommodata deſcribuntur. 306.e. 307.a
cataplaſma ex flore polentæ ſubacta ex oxyrhodino præcordiis appoſitum in diabete commendatur. 319.c
cataplaſmata in vrinæ ardore & morſu conuenientia quæ. 316.e
cataplaſmata ad teſtium inflammationes accommodata quæ. 383.e
cataplaſmata ad gonorrhœam accommodata quæ. 378.a
cataplaſma vteri inflammationibus accommodatum quod. 340.a
cataplaſma ad vteri ſcirrhos accommodatum quod. 350.c
cataplaſmata vteri vlceribus congrua quæ. ibid.
cataplaſma ad excutiendum fœtum emortuum, & ſecundas. 365.b
cataplaſmatum ad inflammationem ani deſcriptio traditur. ibid.d
cataplaſmata ad hæmorrhoidum dolorem ſedãdum deſcribuntur. 291.a
cataplaſma ex oxymelite, & mali medici cortice tuſo confectum, vmbilicóque appoſitum plurimum ad necandos vermes confert. 285.c
Cataplaſmata varia ad vermes necãdos deſcribũtur. 285.e
cataplaſmata ad articulares dolores. 394.a.b
cataplaſmata articulis dolentibus accommodata deſcribuntur. ibid.
cataplaſma. vide reliqua ad Emplaſtrum.
catapotia. vide Pilula.
Catarrhus duplex habet ſignificatum. 56.a
catarrhus proprio, & peculiari nomine quid ſignificet. ibi. b. & 56.c
catarrhus aliquando ſymptomatis aliquando cauſæ rationem ſubit. ibidem.
catarrhus propriè ſymptoma ſignificat. ibidem.
catarrhi cauſa quæ. 57.a
catarrhi vniuerſa ratio ab intemperatura cerebri frigidiore pendet. ibid.
catarrhi differentia à variis rebus deſumpta. ibid.
catarrhis quæ corpora magis vel minus ſint obnoxia. 57.d.e
catarrhi ſigna. ibid.
catarrhi ſicut, & alij morbi, ſua habent tempora. ibid. & 57.d.e
catarrhi in ſenioribus difficiles curatu ſunt. ibid.
catarrhos malignos quos appellat Hippocrates ſexto Epidemiorum. 59.a
catarrhus triplici de cauſa poteſt eſſe periculoſus ratione materiæ, eiuſdem qualitatis, & membri recipientis. 58.e
in catarrho curando nunquid à lenioribus aut à fortioribus inſtrumentis auſpicandum ſit, dubitatur & ſoluitur. 58.c.d.e
catarrhales humores varios & diuerſos præparantia, ſiue alterantia quæ. 61.a
in catarrho curando quando conueniat venæ ſectio aut purgatio. 59.c
catarrhus. vide reliqua ad Deſtillatio.
Catelli panci receſſi & exenterati valde vtiliter capitis in eius inflammationibus applicantur. 46.a
cauda equina refrigerandi vim habet. 335.e
cauda equina aſtringit. 375.a

cauda

Cauda equina conſ. vt ſputo ſanguinis reprimendo. 152.b
Cauda equina vide Hippuris.
Cauſæ faciunt, morbi ſiunt, ſymptomata ſequuntur. 18.a
cauſæ calefacientes quæ. 20.c
Cauſæ refrigerantes quæ. ibi.d
cauſa procatarctica ſeu primitiua quæ. 21.e.351.a.& 367.a
cauſæ procatarcticæ quomodo cognoſci à Medico poſſint. 21.e
cauſæ procatarcticæ calefacientes quibus notis deprehendantur. ibid.
cauſæ procatarcticæ refrigerantes quibus ſignis innoteſcant ibidem
cauſtica medicamenta quæ. 83.a.& 119.a
cauſus febris quæ. 228.a
Cephalalgia interdum ſolum intemperaturam ab externa vel interna cauſa per ſimplicem transmutationem contractam, aut ſimul cum intemperie humorum conſortium ſequitur. 30.e
cephalalgia ex bilioſo humore, & acri concitata cum ſebre uitidæ affinitatem habet. 45 d.e
cephalalgia ex intemperie calida ex quibus cauſis vt plurimum oriatur. 30 e
cephalalgia ex intemperie calida citra materiam curatio. 31.b.c.d
in cephalalgia calida omnes tam animi, quam corporis motus concitati fugiendi. ibid.
in cephalalgia calida ab vſu vini potentis abſtinendum. ibidem
in cephalalgia calida topica congruentia quæ. 32.a.b.c
in cephalalgia ex intemperie calida capitis adminiſtranda ſunt, quæ actu refrigerant, aut in adhibendis iis, quæ poteſtate ſunt frigida, caute agendum. vide. ibid.
cephalalgia ex intemperie frigida ex quibus cauſis oriatur. 33.e
in cephalalgia ex intemperie frigida vinum conueniens quale. 34.a
cephalalgia frigida curatio. ibid.
cephalalgia nonnunquam inter morbos acutos cum febre inſigni connumeratur. 42.a
Celidonia oculis vtilis eſt. 70.d.75.e.& 79.a
Celſi ſententia an ſit roboranda cutis per aſtringentia in curatione furfurum, & pediculorum. 14.d
Centaurium detergit, exiccat, & putredinis arcendæ plurimum valet. 352.a
Centaurium minus calefaciendi vi præditum eſt. 225.a
centaurium minus valentes clyſteres efficit. 41.c
Centaurij minoris ſuccus cocto exceptus & in vterum ſuppoſitus menſes euocandi vim habet. 329.e
Centaurij maioris radix magnam vim habet ad fœtum excutiendum, & ſecundas. 365.a
Centaurij maioris radicum ramenta, eiuſque ſuccus, cùm ſubiiciuntur, fœtus mortuos, & ſecundas extrahendi vim habent. ibidem e
Centaurium obſtructos aurium meatus à materia craſſa mundat. 92.e
Centaurium vermes fugandi, & necandi vim habet. 282.a.& ibidem d
ceraſa aluum molliunt. 256 a
ceraſa facile in ventriculo putreſcunt. 198.e
ceraſorum nucleis lapidem comminuendi vim habet. 281.a
cerata veteri ſcirrho accommodata quæ. 350.a
cerata ventriculi imbecillitatem roborantia quæ. 201.d.e
ceratis ad lienis tumorem accommodatiſſimi deſcriptio traditur 252.d.e
ceratum quod fit ex arietina pelle, in hernia commendatur. vide. 382.c.d
ceratoides. vide Cornea.
Cerebrum omnium, quæ in capite ſunt, princeps & rector eſt cuius gratia reliqua ſunt à ſummo rerum omnium opifice genita. 2.d e
cerebrum fabricatum eſt à natura præcipue & primum, vt ſit tanquam ſedes animi & inſtrumentum omnium facultatum, quæ ad animi principatum pertinent, & earum, quæ his miniſtrant. 23.d
cerebri ſubſtantia humida eſt, & frigida, molliſq; & tenera. 17 a
cerebrum natura frigidum & humidum eſt, multiſq; ideo pituitoſis abundat excrementis. 26.b.& 30.a
cerebri ſubſtantia vel nullo ſenſu vel admodum obtuſo prædita eſt. 17.a.& 18.a
cerebrum ex Ariſtotelis ſententia ſecundo de Part. Anim. ſenſus expers eſt, vide rationem. ibid.
cerebrum ſecundum Galenum in lib. de Plenitud. quemadmodum, & vterus, & ventriculus ſentit. ibid.
cerebrum duplici membrana contextum. altera exteriore, & duriore, quam duram matrem, altera interiore & tenuiore, quam piam matrem iuniores appellant. 2.b.c.& 17.
cerebri membrana vtraque quales ſint, & quibus hæreant. ibidem
cerebri membranarum temperatura qualis. ibid.
cerebri membranæ inſigni ſenſu præditæ ſunt. ibid.
cerebri membranæ vehementibus ſunt doloribus obnoxiæ. ibidem
cerebrum eſt prima neruorum origo. 18.c
cerebrum eſt principium omnium facultatum animalium. 49.d
cerebrum quinq; ſenſuum externorum eſt tantum initium & fons. 18.a
cerebrum eſt omnium internorum ſenſuum, vel facultatum ſedes, initium, & organum. ibid. 18.a.b.& 47.b
cerebri facultates ſunt ſenſus communis, imaginatio, cogitatio, & memoria. 24.a.b.c
cerebrum quibus animantium corporum particulis facultates impartiatur. 40.d
cerebrum plures habet ventres. 25.c.d
cerebri ventres quos meatus & vias habeant. ibid.
cerebri ventres ſunt quaſi receptacula, & armaria ſpirituum, qui facultates animales ad particulas in totum habitum corporis deferunt. ibidem
cerebri anterior pars eſt organum ſenſus communis. 24.c
cerebrum ſuapte natura propenſionem quandam habet ad gignendam pituitam, & cur. 36.e
cerebrum quatenus inſtrumentarium eſt membrum quo pacto male afficiatur. 26.a
cerebrum quatenus ſimplex eſt quot modis lædi poſſit. 24.d.e.& 25.a.b.c
cerebrum ex ſuo ſitu multis affectibus eſt obnoxium. 18 a
cerebrum facile à ventriculo, & à ſubiectis partibus repletur. 26.a
cerebri actiones vt plurimum ex offenſa ventriculi vitiantur. 26.e
cerebrum cum iecinore magnam habet affinitatem. 220.a
cerebrum à quibus humoribus, & quotupliciter lædi poſſit. 25. a.b
cerebrum cuicunque morborum generi eſt obnoxium. 18 a
cerebrum per nares, palatũ & aures expurgari ſolet. 42.e
cerebri qualitates humida & ſicca à caluitio, & capillorum copia maxime ſignificantur. 3.a.& e
cerebra frigida & humida ſunt valde excrementoſa 27.a.a
cerebra animantium ventriculum ſuapte natura ſubuertere ſolent. 197.d.e
cerui vel faui vnde nomen habuerint. 3.b
cerui cornu vſtum tritum, & epotum in colico dolore commendantur. 279.d.e
ceruorum carnes craſſum alimentum præſtant. 223 a

ceruſſa pauliſper aſtringit, refrigerat, & exiccat. 85.e
ceruſſa vim habet repellendi, quia refrigerat, & aſtringit. 73.e
ceruſſa. vide Pompholix.
Calazium vnde dicatur, & oriatur. 80.a.81.e.& 82.e
chamaactes quid. 245.b.c
chamadrys calefaciendi facultatem habet. 224.e
chamadrys menſtruas purgationes ciendi facultatem habet. 330.a.b.c
chamadrys vino macerata mulieres ex vtero ſtrangulatas ſubleuat. 330.d.e
chamadrys vim habet excutiendi mortuum fœtum & ſecundas. 365.e
chamadrys ad vermes necandos valet. 392.b
chamelea ſemina aquam intercutem educunt. 245.e
chamaleontis radix parata valet ad impetiginem. 87.a
chamameli radices folia, & flores, & in potu, & in inseſſionibus ad fœtum mortuum excutiendum & ſecundas vtiliter adhibentur. 365.e
chamæpitys calefaciendi vim habet. 224.e
chamæpitys, ſeu iua valde confert in affectibus ad neruoſas partes, & articulos attinentibus. 55.b.& e
chamæpitys lapides renum comminuere fertur. 198.d
charta combuſta areas tollit. 13.e
charta combuſta validum eſt medicamentum ad curanda capitis vlcera manantia. 15.e.16.a
charta combuſta, qua vtebantur antiqui, alia erat ab ea, qua hodie vtimur. ibid.
charta, qua vtimur hoc tempore ex quibus & quomodo efficiatur. ibid.
charta antiquorum quibus & quo pacto conficiebatur. ibidem
charta noſtra combuſta vtilis & ipſa eſt in iiſdem vlceribus curandis. ibid.
charta quæ melior ad eoſdem tollendos affectus, noſtra, an antiquiorum. ibid.
cheiri. vide Viola.
chemoſis quid. 65.c.d
chia terra in ſanandis fauis, achoribus, & pſidracijs vſu veniebat apud veteres. 15.c
chiragra quid ſit. 384.a.b
chiragrici maximis doloribus torquentur ante tumoris, vel ruboris apparitionem, poſt vero dolores miteſcunt. 384.b
in chiragris quo in loco vena ſecanda ſit. 391.a
cholera vel
cholerica paſsio ad expultricem ventriculi facultatem pertinet. 198.d.e
cholera vnde dicta. ibid.
cholera differentia duplex, altera humida, altera ſicca ſecundum Hippocratem. ibid.
cholera humida, vnde, quando, & quomodo fiat. ibid.a.b
cholera ſicca vnde ortum habeat. ibid.
cholera quæ ætates ſint obnoxiæ. 199.e
choleram concomitari ſolent nauſea, vomitus, ſingultus, cardialgia, æſtuatio, inflatio, dolores vētriculi. & inteſtinorum, alui profluuia, animi deliquia, & virium caſus. ibi.
cholera laborantium pulſus ſæpe fiunt formicantes, aut vermicantes. 199.b.c
in cholera cur tanta quandoque humorum excretio fiat, quantam duo corpora vix capere poſſe videntur diſputatur. ibid.d
in cholera frequenter accidunt conuulſiones. ibid.d
cholera eſt morbus peracutus. ibid.
cholera fluxum per vomitum, vel per alui profluuium reprimentia quæ. 200.c.d
chondrum mitigatoriam vim habet. 186.a
chondrum corruptioni renititur. 200.e
Chordapſum. vide Volulus. 62.63.
cibus, cur natura inſtituto factum eſt, vt in ore prius diligenter attereretur, antequam deglutiatur. 134.e
cibi attritio quanti momenti ſit. ibid.d
cibus attritus faciliime concoquitur, & afficitur à calore natiuo. ibid.
cibi quomodo in ventriculo concoquantur. 245.e
cibi & potus ratio vniuerſa in tribus conſiſtit, in quantitate, qualitate, & tempore, vel opportunitate. 142.d.e
cibi quātitas à morbi magnitudine vel acutie, & à virium robore deſumenda eſt. ibid.
cibi qualitas à quibus deſumatur. ibid.
cibi offerendi tempus duplicem habere poteſt rationem in morbis. vide. 143.a
cibus parum deterior, gratior autem & ſuauior aliis præferendus eſt in ægrotantibus. ibid.
cibus ſimplex, & familiaris ventriculo facilius continetur, & concoquitur. 155.e
cibi appetitio triplici modo lædi poteſt. 166.a
cibus multiplex, & varius in eadem menſa acceptus ventriculum turbat, & concoctionem impedit. 266.a
ciborum corruptio in ventriculo duobus modis fit. 198.a
cibi qui alui profluuia ſiſtant. 375.a
cibi ſomnum inducentes quales. 45.c
cibi flatulenti qui. 204.e
cibi qui ſcirrhos ſuapte natura inducant. 249.a.b
cibi doloribus inteſtinorum curādis accommodati qui. 277.a
cibi in diabete conuenientes qui. 319.b
cibi qui ſuapte natura idonei ſint generationi calculorum in renibus. 304.a
cibi in renum inflammationibus congruentes qui. 301.d.e.& 302.a.b
cicerum rubeorum ius vſu venit in affectibus ventriculi à pituitoſa materia concitatis. 174.e
cicerum rubeorum ius aperiendi vim habet. 251.d
cicerum rubeorum ius obſtructiones aperit. 226.e
cicerum rubeorum ius lapides cōminuendi vim habet. 307.e
cicerum rubeorum ius ſanguinem in veſica concretum diſſoluendi vim habet. 313.c.d
cicer vim habet menſes prouocandi. 319.e
ciceres vim habent excitandi venerem. 379.a
cichorium refrigerandi atque humectandi facultate præditum eſt. 10.e
cichoracea omnia frigida ſunt: & aperiendi facultate prædita. 224.a
cichoracea omnia refrigerandi facultatem habent, & leuem quandam aſtringendi. 33.a
cichoracea omnia calidiorem iecoris intemperaturam emendant. 267.c
cichoracea omnia ad ſiſtendum vrinæ profluuium commendantur. 319.b
cichorium vermes interficere poteſt. 285.a
ciclaminis radix parturientibus appenſa faciliorem partum reddit. 367.d.e
cicuta vim habet ſoporiferam. 134.a
cilia & ſupercilia propter quid à natura creata ſint. 7.e.& 80.e
Ciloma oculorum quid. 66.e
Cimicum cubiculariorum ſuffitus mulieres hyſtericas ab animi deliquio eximit. 330.b
Cimolia terra præcipua eſt præ aliis terris ad curanda vlcera capitis manantia. 15.d
cinis auicula, quæ troglodytis dicitur, ex arte paratus calculos renum comminuere dicitur. 307.a.& e
cinis corticum ouorum gallinaceorum, qui reliqui ſunt poſt pullos in lucem editos lapides renum comminuere traditur. ibidem
cinis ſcorpionum in camino exiccatorum lapides comminuendi magnam vim habet. ibid.

cinis

ciceri rubri ad renum calculos comminuendos commendatur. ibid.
cinnamomum noſtrum putatur eſſe caſia lignea. 74.e
cinnamomum manſum quomodo vſui veniat ad oculorum albugines. ibid.
cinnamomum ventriculum roborat. 201.c.d.& 134.c
cinnamomum flatus ventriculi diſſoluit. 206.b
cinnamomum menſtrua prouocandi facultatẽ habet. 330.a
cinnamomum & epotum, & ex myrrha ſuppoſitum mortuos fœtus, & ſecundas excutit. 365.b
circ ele quid. 381.e
citrach. vide Aſplenum.
citri mali cortex ſaccharo conditus in affectibus pituitoſis vtilis eſt. 11.b
citrij cortex ſaccharo conditus ventriculum cõfortat. 201.c
citrij ſemina decorticata, & commeſta vtilia ſunt ad necandos vermes. 198.c
Claudi quibus de cauſis ita naſcuntur. 354.d
Clyſteres ἀπὸ τοῦ κλύζειν dicti ſunt, hoc eſt ab abluendo, & cur. 39.a
clyſterium aptum & commodum vſum tria indicare poſſunt, primum quidem natura morbi, deinde vero ætas, & natura euacuandi corporis. 42.b
clyſteres, & ſi purgando eorum vis ad caput non pertingat, vtiles tamen ſunt in affectibus capitis. 41.a
clyſteres ventriculum imbecillum efficiunt. 176.e
clyſteres quorum variis in locis meminit Gal. 41.d.e
clyſteres conficiendi modus. 232.a.b
clyſter ex hordei cremore vel decocto qualis. 41.d.e
clyſter ex muliſa & oleo qualis. ibid.
clyſteres communes vulgo dicti ex quibus rebus, & quomodo, & cur ita conficiantur. 41.d.& 232.a.b
clyſteres alij communes hac tempeſtate in vſu quo pacto conficiantur. 41.d.e
clyſterium ordines varij, alij lenes, alij acres, alij medij inter hos. ibid.1.e.& 42.a.b
clyſteres lenes, & mites quales. 193.a.& 311.a
clyſteres lenes conficiendi modus. 99.a
clyſteres mulcentes humorum acrimoniam quales. 186.a
clyſteres omnium leniſſimi ſunt, qui ex ſolo oleo communi maturo iniiciuntur. 41.d.e
clyſteres acres. & fortes quales & qui. 42.b.& 232.b
clyſteres calefacientes & diſcutientes qui. 175.a
clyſteres quos pueri admittant, quos autem non. 42.e
clyſteres doloribus inteſtinorum curandis accommodati quales & qui. 276.b c.d.e.277.a.b
clyſteres colicis doloribus congruentes quales, & qui. ibid. & 278.e
clyſteres voluulo accommodati qui. 276.c.d e.& 277 a
clyſteres ex lacte ſimplici vel addito butyro optimi ſunt, in diarrhœas, ac dyſenterias. 265.a.b
clyſteres diarrhœæ, & dyſenteriis accommodati qui. ibid. & 272.d.e
clyſteres vlceribus in dyſenteria curandis accommodati qui. ibidem
clyſterium, quibus in dyſenteria vtuntur medici, duplex genus eſt. vide. ibidem
clyſteres inflammationibus renum conuenientes qui. 300.d.e
clyſteres in nephriticis quales conueniant. 306.b.c
clyſteres in diabete, & ſtranguria ex cauſa frigida concitato qui conueniant. 310.b & 310 e
clyſteres in pueris, qui vermibus obnoxij ſunt, quales iniiciantur. 41.a
clyſteres ad vermes educendos ſeu viui, ſeu mortui ſint, accommodati quales, & qui. 284.c.d.e
clyſteres in vteri inflationibus conuenientes qui. 344.a.b
clyſteres arthritidi accommodati qui. 284.d e
Cucoron quid. 245.e
Cnici ſemen aluum mediocriter ſubducit. 231 e
cnici ſemen pituitam euacuandi facultatem habet. 244 d. e & 248.a
Coagulum leporis. vide Lepus.
Cocci Gnidij qui. 245.
Cochlea craſſum ſuccum gignunt. 223.a
cochlearum omnium teſtæ comboſta & trita dentes purgant & detergunt. 100.e
Cœliaca affectio proprie quid ſit. 263 a
cœliaca affectio vnde dicta. 253.a
in cœliaca deiectiones quales egerantur. ibid.
cœpa valet ad aurium dolores. vide quomodo. 90.a
cœpa vermes necant. 284.a
cœpa ex aceto illita hæmorroidas aperit. 280 e
cœpa odorata mulieres ab vteri ſtrangulatione expergefacit. 338.d
cœpa toſta, & ex oleo roſaceo trita & ſuppoſita vteri ſcirrhum curat. 350 a
cogitatio in poſteriore cerebri parte repoſita eſt. 21.e.d
cogitationes vehementes reuocatis ad caput ſpiritibus, & eis vehementer ac varie motis, inſignem in capite calorem concitant. 20 d.e
Coitus intempeſtiuus corpus exiccat, & calefacit. 202.e
coitus pleno ventriculo factus concoctionem impedit. 99 e
coitus poſt cibum obſtructionum in cauſa eſt. 223 b
coitus immodicus abſcindit coitum. 379.a.b
coitus cum muliere vetula, & cum ea quæ per menſtrua purgatur, & cum morboſa, & cum illa quæ diutiſſime caruerit congreſſu viri. & cum virgine, reddit imbecilliora membra veneri deſeruientia. ibid.
coitus vim habet ciendi menſes. 319.a
poſt coitum paucum, humidiorum tamen cibum aſſumere, vtile eſt. 379.d e
Cola qui membra vocentur. 139.d
Colicus dolor quis ſit, & vnde dictus. 254 a b & 274.e
Colici doloris ſedes eſt plerunque ſupra renum regionem. 275.a
colici doloris à variis cauſis excitati ſigna. ibid.
Colici doloris ſigna, antequam inuadat, dum inuadit. & vbi iam inuaſit, quænam ſint. ibid.
Colici dolores interdum in paralyſin terminantur. 50.a
colici dolores non parum ſimiles ſunt doloribus renalibus. ibid.351.b.e
Colici dolores quid differant à renalibus. ibid.
Colici dolores interdum in articulares terminantur. 385.a
Colici dolores ſuperuenientes articularibus morbis eos leuant. 385.a
in Colico dolore vomitus frequenter concitatur. 384.d.e
Collutiones. vide Gargariſmata.
Collyriorum forma vel differentia duæ numero ſunt. 82.a
Collyria ocularia quæ vocentur. 67.e
Collyria ſunt propria oculorum medicamenta. ibid.
Collyrium album noſtris temporibus in multo vſu eſt non modo in inflammationibus oculorum, verùm etiam in aliis affectibus aliarum partium, vt in vehementi ardore vrinæ. 73.e
Collyrium album à Raſi deſcribitur. ibid.
Collyrij albi deſcriptio quæ. ibid.
collyrium album aliquando fit cum opio, aliquando ſine opio. ibidem
collyrium album eſt accommodatum ægilopi medicamentum. 75.e
collyrium de thure ad ægilopas laudatur. ibidem
collyrium de plumbo his temporibus in multo vſu eſt ad oculorum vlcera. ibidem
collyrium ex plumbo à Raſi deſcribitur. ibidem
collyrium ex myrrha valenter exiccat. 93.d
collyria ex myrrha, &

collyria ex thure conſcium ad clarificandum viſum 79.a
collyrium διαλιβάνου quid,& vnde dictum. 74.a.b.c
collyrium διαλιβάνου ſiue ex thure multis modis deſcriptum à Galeno quarto de Comp.med.reperitur. ibid.
collyrium ex thure in præſentia in vſu eſt quod a Raſi nominatur ſief de thure refertur. ibid.
collyrium ex thure Raſis ex quibus conſtet. ibid.
Collyrium διαλιβάνου oculis valde ſalubre eſt. 73.e.& 74.d.e
collyria diarrhodon ad viſum clarificandum laudantur. 79.a
Collyrium diarrhodon quale. vide de eo multa. 85.a.& 93.e
Collyria crocodes qua,& vnde dicta. 93.e
Collyri: δια... qua. ibidem.
Collyrium de croco. 93.e
collyria cicni qua,& vnde dicta. 74.a
collyrium Nili. 93.e
collyria diaſmirna qua,& vnde dicta. 85.a.b
collyrium ex glauceo quale. 93.e
collyrium ex triplici malorum punicorum differentia confectum ad polypos laudatur. 102.e.& 103.e
Colocinthis ventriculo valde aduerſaria. 6.a
colocinthis clyſteres acerrimos reddit. 40.a.b
colocinthis vtero ſuppoſita menſtruas purgationes euocat. 330 b
colorum diuerſitas in animantibus ex diuerſitate humorum exuperantium naſcitur. 22.c d
color humorum eſt,niſi in album decubuerint.ibidem c & 236.c
color albus pituitæ indicium eſt. 335.a
color rubicundus ſanguinis eſt nota. 27.a.& 335.a
color flauus,& luteus bilis flauæ ſignum eſt. 236.c.& 335.a
color ater & fuliginoſus atra bilis atteſtatur. 335.a
color albus frigoris eſt nota. 58.a
color croceus,& viridis caloris indicium eſt. ibid.
color niger eſt vſtionis indicium. 29.e
color vlceris albus a pituita oritur. 117 b.119.a
color vlceris ruber ſanguinis, & inflammationis naturam ſapit. 117.a.b
Color vlceris flauus ex bile ortum habet. 117.a
color vlcerum liuidus & nigreſcens naturam refert atræ bilis. ibidem.
Colores ſplendidi & candidi laborantes oculos maxime lædunt,ſicuti contra cærulei & virides recreant.71.c.d
Columbæ ſanguis ex tractus è vena,quæ in earum alis interius apparet. atque in oculos inſtillatus ad maculas curandas commendatur. 75.e
Columella quæ pars ſit. 110.e
columella abſciſſa vocem lædit.vide quomodo.120.e.& 121.a
coma quis morbus à Græcis appellatur. 19.b
coma quot nominibus vocitetur. 27.d.e
comata fiunt refrigerata & humectata anteriore cerebri parte cum materia,vel ſine materia. 24.d.& 25.c
coma eſt affectus medius inter lethargum, & phreniti dem. 23. d
comatos ſigna quæ. ibid.
cormagenum vnguentum. 91.d
compoſitio ſeu conformatio in quibus conſiſtat. 18 a
conceptus quid ſit. 357.a
conceptus eſt prima mixtura maſculini ſeminis cum fœmineo. 354.e
conceptus apud Græcos duplici nomine ſignificatur: vide ibidem.c
conceptus nomen vnde deductum. ibidem.
conceptio quomodo fiat. 358.a.b.c.d.e
ad conceptum duo neceſſariò requiruntur, mixtura maris cum fœmina,& vterus,qui ſe colligens, ſemen comprehendat. 354.e
conceptio quo pacto commode fiat. 359.c.d
conceptio facilis quomodo fiat. 357.a
ad conceptionem quæ vel neceſſaria ſunt, vel plurimum vtilia. 359.c.d
conceptionis factæ ſigna. 359.d.e.& 360 a.b
conceptio quomodo de induſtria impediatur. 367.a.b
conceptionem quæ impedire poſſint. 359.c.d
Concoctio eſt opus natiui caloris. 142.a. 197.a. 240.e.& 250.d.e
concoctio fit ex apta mixtura,ſicci cum humido. 157.a.b
concoctio eſt prima & præcipua aliarum naturalium facultatum operatio. 197.b
concoctionis nomen multiplex eſt vide ibid.
concoctionis differentiæ quæ. 370.a
concoctio in animante triplex eſt prima in ventriculo, ſecunda in iecinore, tertia in ipſis membris. 197.a.b.& 230.a
concoctio prima fit in ventriculo. 103.e
concoctio ſecunda in iecinore. ibid.
concoctio naturalis nihil aliud eſt, niſi tranſmutatio alimenti ad qualitatem illi, quod alendum eſt conuenientem. 197.a
concoctio in ventriculo facta elixationi ſimilis eſt ſecundum Ariſtotelem. 197.b.& 293.c
concoctionis ciborum cauſa proxima eſt calor humidus & vaporoſus. 197.b.e
concoctio,quæ fit in ore dum manditur cibus,non eſt vera concoctio, ſed potius initium quoddam, & preludium concoctionis. 163 e.& 193.b
concoctio cauſa eſt potiſſima ad probum ſanguinem generandum. 46.d.e
concoctionem adiuuantia quæ. 142.a
concoctio ventriculi ex quarum partium male affectarum conſenſu lædi poſſit. 198.a.b.c.& 200.a
concoctio quot modis vitiari poſſit. 197.c.d.e.& 198.c.d
concoctioni motus aduerſarius eſt. 195.e
Concoctionem ab aſſumpto cibo quæ ſoleant offendere. 200.a
concoctionis in morbis celeritatem iudicij certámque ſalutem protendunt. 130.e
concocta medicari oportet,quæ cruda non mouere. 40.e. 23 .a.b.c.& 300.d.e
Condyloma eſt tumor rugarum ani. 202 a
Condyloma vnde dictum ſit,& vnde ortum habeat. ibid.
Confectiones duplici forma componi poſſunt. 11.a
confectiones calefacientes quæ. ibid.b.c
confectiones refrigerantes quæ. ibid.
confectiones internorum viſcerum intemperiem calidam emendantes quæ. 336.c.d
Confectiones in modum eclegmatis factæ in calida intemperatura quales. 11.a.b
confectiones frigidam & humidam viſcerum intemperiem corrigentes quæ. 240.a.b
confectiones in frigido & pituitoſo morbo conuenientes quæ. 11.a
confectiones variæ & diuerſæ. ibid.b
confectio anacardina febrem accendere poteſt. 55 c
confectionis Anacardinæ deſcriptio 9.lib.Raſis ad Almanſ. habita. ibidem.
Confectio Amech.vide Hamech.
Coniunctiua oculi tunica, Græcè περιόςτεον, περικρά-νιον, καὶ ἐπιπεφυκὼς χιτὼν, vnde hæc nomina ſortita ſit. 62.a
coniunctiuæ deſcriptio,origo,& munus. ibid.b
coniunctiua inſigniter inflammata, cur partes faciei circunſtantes ad malas vſque trahi videantur. ibid.

Coniu-

Coniza ex vino exhibita in hyſtericis [illegible] prodeſt. 330.e
Con[ſ]entiendi ratio duplex eſt, altera abſoluta, altera non ab[ſol]uta. 19.b.c.& 26.a
Conſenſus abſolutus triplici modo fieri poteſt. 10.b.c
Conſenſus abſolutus qui ſit. 205.d
Conſenſus non abſolutus quomodo fiat. 19.b
Conſenſus non abſolutus qui. 205.d
Conſerua de betonica ventriculum roborat. 201.d
Conſerua Betonica confert capiti & neruis laborantibus intemperie frigida. 5[illegible].a.b
Conſerua de Betonica vim habet corroborandi interna viſcera ex morbis frigidis & humidis labefactata. 11.d. & 336.a
Conſerua Roris marini vſu venit in capitis, & neruorum frigidis affectibus. [illegible].a.b
Conſerua florum Roris marini in omnibus pituitoſis affectibus valde vtilis eſt. 11.d
conſerua, ſeu confectiones quibus temporibus exhiberi ſoleant. ibid.
Conſolidatio vlcerum, & ſoluta continuitatis non pertinet ad medicum, ſed eſt opus ipſius natura. 72.c.d.195.e.302.c & 38[illegible].b
conſolidationem venarum eroſarum, aut fractarum in pulmonibus, vel thorace qua impedire poſſint. 137.a
conſtructio ex omnibus neceſſariò fit, deſtructio vero ex vno tantum fieri poteſt. 355.a
conſuetudo plurimum facit ad perferenda multa & fortia medicamenta. [illegible].c
conſuetudo quanti ſit ſemper ab antiquis facta. 124.a
conſuetudinis repentina tranſmutatio iudicium eſt corrupta imaginationis, aut iudicij. [illegible].d
continui ſolutio communis eſt tam ſimplicibus, quàm compoſitis membris. [illegible].e
continui ſolutio dolorem parit. 89.d
contraria contrarijs curantur. 267.a
conuulſio eſt motus earum partium, qua ſunt inſtrumenta facultatis motricis. 204.e
conuulſiones ſunt motricis facultatis ſymptomata, & laeſiones. 1[illegible].e
conuulſio neruorum phrenitide ſuperueniens mortem indicat. 24.a
conuulſio ex inanitione, vel ſiccitate proueniens lethalis eſt. 304.a
conuulſio ex vermibus nonnunquam concitatur. [illegible].b
Conuulſio. vide Spaſmus.
Cor quare in medio animante poſitum a natura ſit. 16[illegible].c
cor [illegible] veluti dominus totius animantis corporis. 137.a
cor eſt initium fons, origo focus ſedes, & fundamentum natiui caloris, vita, & vitalis facultatis. 6.e.1[illegible].b.152.d.e & 216.e
cordis nomen quid apud antiquos ſignificabat. [illegible].a
cordis calidioris ſigna qua. 157.e.& 158.a
cor magnum habet cum cerebro conſenſum, & quare. [illegible].e
cor ſæpiſsime conſentire ſolet cum ore ventriculi, & cur. ibidem.
cor cum thorace plurimum conſentit, & cur. ibidem.
cor cum pulmonibus maiorem, quam cum alijs, connexionem habet. ibid.e
cor maximam affinitatem habet cum ſepto tranſuerſo. ibidem.d
cor plurimum cum iecore conſentit. ibid.& 220.a
cor cum vtero plurimam connexionem habet vide exempla. [illegible].a
cor neque inflammationem, neque tumorem aliquem pati poteſt citra interitum. ibid.b
cor niſi afficiatur animal alioquin interire non poteſt. 157.a[illegible].& 189.a
cor duplici modo affici poteſt. 15[illegible].a
cordis palpitatio. vide Palpitatio.
coralius lapis aſtringendi vim habet. 364.a
coralius lapis optime tritus in cote, & lotus oculorum vlcera ſanat. 74.c.d.e
coralorum puluis valet ad ſupprimendum hamorroidalem ſanguinem. 179.a
coriandrorum ſemina ventriculum roborant. vide quomodo ex ſententia Galeni. 202.a
coriandri ſemen concitare venerem poteſt. 3[illegible]9.d.e
coriandri ſemina vermes necandi vim habent. 285.a
coſtus Gracorum creditur eſſe zedoaria. 330.d.e
coſtus vim inſignem habet menſtrua [illegible]di. 330.a
coſtus ex mul[illegible] datus venere[illegible] [illegible]derium concitat 3[illegible].b
corna aſtringendi facultatem habent. 33.a.b
cornorum ſuccus ad anginam laudatur 116.c
cornea, ſeu [illegible] vnde [illegible]. 63.a
cornu cerui, &
cornu capra vſtum valet ad dentium dolores. 109.a
cornu capra, &
cornu cerui dentes purgat, & dealbat. 1[illegible]0.a
cornu cerui vſtum & naribus ſuffitum mulieres ab hyſtericis a[ffe]ctibus reuocandi vim habet. 330.b
corpora [illegible]a, & delicata non facile valentiores medicina tolerant, ſed leuioribus egent. [illegible].a & [illegible]2.d
corpora qua plurimum humorem melancholicum generent. 29.d
corporis motus calefaciendi vim habet. 20[illegible].a
corporis motus vehemens a cibo concoctionem impedit. 202.e
corporis praparatio & aptitudo maximum ad procreandos morbos momentum habet. 20.a
cortex pini menſtruum immodica profluuia ſupprimendi vim habet. 334.b
Corydalos, vel
corydalis auis qua. 279.c
coryza ſeu grauedo quid. 50.d
Coryza, branchus, & catarrhus tres deſtillationis differentia prima ſunt. ibid.e
Cotonea mala, vel aſſa, vel elixa à cibo comeſta vomitum reprimunt & ſtomachum aſtringunt 1[illegible].d
Cotoneorum vinum facultatem habet aſtringendi. 44.a
Cotoneorum vinum cardiacis affectibus prodeſt. 19[illegible].c
cotum combuſtum & naribus ol[fac]tum od[o]randum ſtrangulatas ex vtero mulieres reuocat. 339.b
Cotyledon lapides renum comminuere dicitur. 307.e
Coxendix, vel
Coxendicus dolor quid ſit. vide Iſchias.
Coxendicis doloris curatio propria perſicitur ſecta vena ſub poplite, vel prope malleolum, & quando. 139.a.b.c.d.& 140.
in coxendice curanda quo in loco venam ſecare oporteat. 38[illegible].c.d
Cranium quid. 3.b.& 17.b
Cretica terra vtebantur antiqui in curandis manantibus vlceribus capitis. 15.a
Criſis non integre à natura facta iuuanda eſt. 238.a
criticis motus integre facti non ſunt mouendi. 287.e.[illegible].a. & [illegible]8.a
Critonis r[e]medium ex tritico ad curandum impe[tig]inem. vide. 8[illegible].d
Critonis emplaſtrum ad iſchiadicos. & podagricos dolores 394.d.e
Crocus ex vino nigro, & auſtero adminiſtratus ſanguinis immodicum fluorem ab vtero reuocandi vim habet. 354.c.d
Crocus tritus atque adipe anſeris exceptus, in vteri vnique

[illegible] tus

ſuppoſitus vim habet extrahendi fœtum vi frigoris enecatum. 365.b
Crocus venerem excitat. 379.a
Cruda non ſunt mouenda. 231.e
Cruditas magni frigoris indicium eſt. 498.e
Cryſtallinus humor eſt primum organum viſus ſecundum Medicos,& præcipue Galenum. 62.d.e
Cucumer refrigerandi vim habet. 33.a.& 44.a.b
cucumis in renum vlceribus conueniens eſt. 303.a
cucumeris ſeminum vſus laudatur in vteri vlceribus. 351.e
Cucumis aſininus, vel ſylueſtris laudatur in euacuanda aqua intercutem. 246.a
Cucurbita refrigeratoria facultate prædita eſt. 33.a.& 44.a.b
cucurbita commaſticata ſitim mitigat. 185.e
Cucurbita calidam iecoris intemperaturam contemperat. 267.a
cucurbita ſemina vrinam valde cient. 231.e
cucurbitæ ſuccus in vterum infuſus, eius inflammationem ſedat. 349.a
cucurbita vim habent molliendi aluum. 256.a
cucurbitula vicaria ſunt phlebotomia ſecundum Auicennam. 35.d.e
cucurbitula in morbis capitis aut ſupra nates, aut in ſcapulis affigenda ſunt. ibid.
cucurbitula occipitio affixa cum ſcarificatione intercipit fluxionem ad oculos irruentem. 70.a.& e
cucurbitula occipiti appoſita ſanguinem è naribus profluentem ſiſtit. 104.a
cucurbitula magna ex multo igne loco ventriculi doloroſo appoſita tam citò dolorem tollit, vt miraculum videatur. 191.a
cucurbitula magna & copioſa igne affixa ventri, & comprehendens vmbilicum dolores inteſtinorum ſedat, vt quaſi ſimile incantationi videatur. 190.e
cucurbitula præcordiis affixa ex hac, vel illa parte, vel ex vtraque adhibita, prout ſanguis ex hac, vel illa, vel ex vtraque nare profluit, ſanguinis ipſius fluxum reprimunt. 104.a
cucurbitula affixa præcordiis vomitum,& alui profluuium in cholera ſiſtit. 201.a
cucurbitula magna medio ventri circa inciſionem affixa cum igne inſigni, & ſæpius repetita tanquam ſingulare remedium ventri inflato habetur. 205.c.d
cucurbitula magna imò ventri, ex multo igne affixa mirabile remedium eſt in vteri doloribus ex flatu ſicut in colicis. 345.a
cucurbitula magna vmbilico affixa vterum ſurſum retrahit, imo autem ventri adhibita, deorſum reuocat. 341.a.b c.d
cuniculorum carnes comeſtæ plurimum faciunt ad melancholici humoris generationem. 29.a
cunus quid ſit. 323.a
curatio eſt reductio partis laborantis in ſuam naturalem & priſtinum ſtatum. 31.a
curandi ratio à natura affectus ſemper accipienda eſt. 277.c
curandi methodus. vide methodus.
Cutis eſt veluti commune quoddam vniuerſi corporis inuolucrum,& ſimplex particula. 2.e
cutis à natura facta eſt, vt ſuſcipiat internarum, ac nobiliorum partium excrementa. 86.a
cutis conſtipatio quibus ſignis deprehendatur. 169.a
cutis corporis vitia, ſiue affectus qui. 2.c
cutis capitis affectus qui. ibidem.
cutis capitis diuerſam quandam naturam, vſumq́ habet ab vniuerſa corporis cute, 3.b
cutis capitis, præterquam quod omnibus affectibus eſt obnoxia, quibus & reliqua corporis cutis, patitur etiam quoſdam proprios,& peculiares. 2.d
cuticula. vide Epidermis. 273.a
Cyclamen vim inſignem habet extrahendi hæmorroidas. 288.b
Cydoniorum ſuccus ad anginam commendatur. 116.c
Cyminum digerit. 344.a
Cyminum vermes necandi vim habet. 285.a
Cynanche qua affectio ſit. ibid.b.c
Cyperi radix lapides comminuere fertur. 307.b
Cyphi medicamentum à Galeno,& Dioſcoride deſcribitur. 102.e
Cyphi ad polypum valet. ibid.
Cyphi,&
Cyphoides ad affectus pectoris commendatur. 135.a
Cyphoides maxime omnium commendatur ad imbecillitatem iecoris tollendam ex cauſa frigida concitatam. 268.e
Cyphoides facit ad roborationem viſcerum in hydropicis. 245.b
Cyphoides deſcribitur à Galeno octauo de Compo. med. ſec. loc. 135.a
Cytini mali punici aſtringendi vim habet. 179.a. 227.a. 334.b. 351.e.& 332.e
Cytini ſanguinis immodicum fluorem ab vtero ex aliqua vaſorum apertione cohibendi facultatem habent. 351.e

D

DAlmata lac acidum in multo vſu habent in curando ventriculi dolore ab intemperie calida excitato. 189.e
Dauci ſatiui ſemina,& radix venerem excitandi vim habent. 378.e
Decocta conficiendi modus. 10.d.e
Decocta condienda ſunt aliquanto ſaccharo,& cur. 10.a
Decocta qua menſura, quo tempore,& quot horis ante cibum exhibenda. ibid.
Decocta mollientia,& digerentia qua,& qualia. 342.a
Decocta aſtringentia quæ. 341.e.& 358.d
decoctum fructuum refrigerandi vim habet. 332.c
Decocta pituitoſo humori præparando accommodata quæ. 10.e.& 335.d
decocta humores acres & bilioſos præparantia quæ. 10.a.b.c.& 335.d
decocta melancholico humori concoquendo idonea quæ 10.e.& 251.c
Decoctum epithymi Meſue humores melancholicos educit. 336.a
Decocta ex lactuca, floribus violarum, nymphæa, capitibus papaueris circa frontem & tempora capiti adhibita ſomnum conciliant. 45.c
Decoctum fœni Græci inflammationibus oculorum valde confert. vide quomodo. 71.e
Decoctum ad firmandos mobiles dentes deſcribitur. 110.e
decoctum roſarum aridarum valet ad inflammationes gingiuarum. vide rationem. 105.a.b
decoctum ex roſis, coriandris, lentibus decorticatis refrenat & ſiſtit catarrhum. vide. 61.e
decoctum thuris,&
decoctum reſinæ iuniperi, vel cedri,&
decoctum ſpica nardi vel celtica plurimum ad ſiſtendum & ſiccandum catarrhum valet. 61.e
decoctum lactuca portulaca, capitum papaueris ex aqua communi vel roſacea tenuem & calidam deſtillationem incraſſat & refrigerant. ibid.

Decocta ſætenti ori conſerentia quæ. 122.b
Decoctum glycirrhizæ.&
decoctum caricarum pinguium paſſularúmque inflammatam ac dolentem anginam leuit & concoquit. 116.d
decocta tuſſi accommodata quæ. 133.a
Decocta ad fouendum ventriculum accommodata, quæ. 286.c.d
Decocti ſingultum curantis deſcriptio traditur. 197.a
decoctum ad choleram accommodatiſſimum deſcribitur. 201.d.e
decocta ad fouendum calidius iecur accommodata quæ. 268.a
decoctum ex ſebeſten ad vermes educendos accommodatum eſt. 282.a
decocta vrinæ ſtillicidiis, & profluuiis congruentia quæ. 316.e & 319.b
decocta gonorrhϾ accommodata quæ. 375 a
decocta diarrhœæ, atque dyſenteriæ apta ex quibus conficiantur. 265.a
decoctum ad ani procidentiam, & inuerſionem accommodatum deſcribitur. 293 a
Decocta menſium retentionem prouocantia quæ. 329.a.b
Decocta menſtruis prouocandis accommodata quæ. ibidem e
Decoctum vteri inflammationibus accommodatum. vide quomodo. 348.d
Decocta mortuum fœtum & ſecundas excutientia quæ. 365.a.b.c
deiectiones alui cur in phreniticis quandoque albeſcant, atque ideo pernicioſæ ſint. 22.e.23.a
deiectionibus alui hyems magis opportuna eſt. 264.b
deiectiones alui. vide alui profluuia.
deiectiones alui chyloſæ & nullo modo concretæ, à quibus cauſis oriantur. 258.a
deiectiones colliquatiuæ quæ, & vnde occaſionem habeant. 259.b
deiectiones alui cruentæ vnde ortum habeant. 247.c.d.e
deiectiones hepaticæ quæ, & vnde ortum habeant. ibid. 259.a.309.e.& 266.b
deiectiones nigræ, & ſplendentes quæ, & vnde ortum habeant. 250.a
deiectiones liquidæ & incompactæ vnde fiant. 258.e
deiectiones nigræ, & melancholicæ poſſunt concitari vitio lienis. 260.b
deiectiones alui nigræ, & melancholicæ ex liene concitatæ aliquando rationem habet critici motus, aliquando ſymptomatis. ibid.c.d
delectatio plurimum iuuat in complexu venereo ad conceptionem. 358.b
delectatio in coitu vnde naſcatur. 356.a
delirium vnde fiat. 128.d
delirij differentia duplex eſt, alterum phreniticũ, alterum melancholicum. 169.e
delirium ſemper phreniditis comes eſt. 24.a.b
delirium phreniticorum quale. 23.a.b
Delirium in phreniticis, non ſtatim & repente fit, ſed paulatim incipit, deinde magis ac magis increſcit. vide. 218.a.b
delirium ad læſiones etiam operationum memoriæ pertinere poteſt. 25.c
deliria cum riſu & hilaritate, & aliqua in ſomnum inclinatione à ſanguine exuberante ortum habent. 26.b
deliria cum quadam ferocitate & iracundia a bile procreantur. ibid.
deliria cum timore & mœſtitia ex melancholia naſcuntur. ibid.
delirium melancholicorum quale. 22.d.e.& 23.a
delirium cur ſæpe in vigore tertianarum contingere ſoleat. 19.b
deliria quandoque ex renum inflammatione concitantur. 206.d.e
deliria ſæpe retentionem puerperiorum, ſecundæ, & fœtus emortui ſequi ſolent. 364.d
Democratis collirium ex myrrha, ſeu diaſmyrnum. 93 d.e
Dentes propter quid à natura facti in animantibus. 105.a
dentes ad ſermonis modulationem non parum conferunt. 121.a
dentes dura, & oſſea ſubſtantia conſtant. 105 e.107.a. & 119.a
dentes ſoli inter cæteras particulas ad ſenilem vſque ætatem creſcunt. 106.a.& 107.a.
dentes raros à natura habentes cur breuioris vitæ ſint. 105. a.& 200.d.e
dentes ſunt participes ſenſus. 105.e.107.a
dentes quibus affectibus ſint expoſiti. ibid.
dentium ſtridor futuram conuulſionem indicat, niſi ille ex natura & conſuetudine ſit. 52 d
dentium torpor, vel ſtupor quid, & vnde ortum habeat. 107.d
dentes cur maximis nonnunquam doloribus ſint obnoxij. 106.a
Dentium dolores quibus remediis ſedentur. 108. c.d. e. & 109.a.b
dentes vehementiſſima, & acerrima medicamenta requirunt, & facile ferunt. 108.c.d
dentes quibus de cauſis labare ſoleant. 107.d.e
dentes mobiles, ac labantes confirmantia quæ. 117.a
dentes quibus de cauſis liueſcant, & denigrentur. 107.a
dentium nigredo & caries, ex quibus cauſis ortum habeant. 109.a
dentes dealbantia quæ. 110.a
dentifricium Galeni ad dentes albos efficiendos. ibid.
denfricium aliud ad idem. ibidem.
dens canium quadam ſua ſubſtantiæ proprietate dolores dentium ſedare creditur. 109.a
dens caninus exiccandi, detergendique, ac digerendi vim habet. ibid.
Depilatio Gallica non eſt proprie affectus cutis capitis, ſed omnium corporis partium, quæ pilis contectæ ſunt. 16.d.e
deriuatio fluxionibus, inflammationibus, & morbis inueteratis, accommodatiſſima eſt, reuulſio incipientibus. 298. a.b.& e.& 294.e
deſipere vel ſapere pertinent ad imaginatricem, & cogitatricem facultatem. 17.e
deſtillationum a capite manantium differentia triplex eſt. 117.e
deſtillationes in ſuperiori ventre in viginti diebus vertuntur in pus. 127.a
deſtructio fieri ex vno tantum poteſt, conſtructio vero ex omnibus neceſſario fit. 355.d
determinatum fit ex determinato, non quodlibet ex quolibet. 78.& 94.c
Deus ſummus rerum omnium opifex. 2.d
Deus naturæ auctor. 320.b
Dei inſtituto natura agit, quæcunque agit. ibid.
Diabetes quid ſit. 262.e.295.a.& 317.e
diabetes eſt affectio proportione reſpondens Lienteriæ.295. a.317.e.& 318.
diabetis nomen vnde deductum ſit. 318.a
diabetis cauſa quæ. ibid.
diabetes ſæpe ex immodico potu ortum habet. 184.b.c
in diabete cur ſitis vehemens ſemper ægrotantem infeſtet. 317.d.e

in diabete conuenit venæ ſectio inter initia, non quando morbus inueteratus eſt. 319.b
diacalamenthū Galeni calefaciendi inſigniter præditum eſt facultate. 11 a
diacalamenthum ventriculo imbecilliori commodiſſimum eſt. 202.c
diacalamenthum obſtructiones aperire valde poteſt. 226.b
diacalamenthum ad aperiendas iecoris conſtrictiones vtile admodum eſt. 266.b
diacalamenthum in menſium retentione ex pituitoſis humoribus ſummopere commendatur. 329.b
diacalamenthum optimum eſt in vteri inflationibus. 343.c
diacaryon oris vlcera curat. 118.e
diacatholicon a Nicolao deſcribitur. 8.e
diacatholicon humores atros, & melancholicos purgat. ibid. 39.a.176.a.251.c.& 335.a
diacatholicon in morbis melancholicis tutò, & vtiliter exhiberi poteſt. 46.a
diacatholicon pituitam expurgat. 8.e.& 39.a
diacatholicon humorem biliosum euacuandi vim habet. 336.b
diacatholicon accommodatum eſt hepaticis affectibus à materia frigida concitatis. 268.e
Diachylon. 61.a
diachylon ſimplex, & magnum in vtero ſcirrho conueniunt 13 .d
Diacodion ex quibus antiquitus conficiebatur. 133 a
diacodium quomodo hoc tempore conficiatur. 6 .c
diacody deſcriptio dupliciter à Galeno tradita ſeptimo de Comp.med.ſec.loc vide. ibidem
diacodium valet plurimum ad acrem & calidum catharrum temperandum, qui ad fauces decumbit. ibid.
Diacolocynthidos. vide hiera Diacol.
diacoſton plurimi fit in affectibus frigidis, & neruoſis. 55.a
diacydonium ventriculum roborat 201.e
diacurcuma hydropicis ſummopere confert. 246.e
diacyminum ventriculum refrigeratum roborandi vim habet. 191.a.& 138.a
diacyminum flatus ventriculi diſcutit. 206.b
diacyminum maximopere confert in vteri inflationibus. 343 c
diacytoniten variis modis paratur cum aromatibus. 62.a b
diacytoniten duplex poteſt eſſe vſus, vel poſt cœnam, vel ante cibum. ibid.
dyacytoniten bilioſo, & pituitoſo ventriculo commodum eſt dine ſimode paratum. 174.a & 203 a b.e
diadamaſcenon pro euacuatione in vlceribus conueniens eſt. 302.e
diadamaſcenon eſt ſatis lene medicamentum. 344.a
diadragacanthum plurimum laudatur in deſtillatione calida ad fauces decumbente. 61 b
diadragacanthum ad ſputum accommodatum eſt. 137 a
diagalanga a Meſue deſcripta. 13 e
diagalanga calefaciendi vim habet. ibid.
diagalanga roborandi ventriculum vim habet. 266 b. & 1 .a
diagalanga flatus ventriculi diſcutit. 206.b
diagalanga in affectibus frigidis optimum medicamentum. 55 b
diagalanga vim habet corroborandi iecur, & interna viſcera ex affectibus frigidis & humidis labefactata. 268. e. & 33 a
diagalanga in vteri inflationibus conuenit. 343.c
diagalanga hydropicis plurimum confert. 245.e
diacubeba frigidam & humidam intemperiem emendandi vim habet. 335.a
diamoron valet ad oris vlcera. 118.e.& 19 a
diamoſchum calefaciendi vim habet intemperiemque frigidam & humidam corrigit. 13.e& 335.d
diamoſchum ventriculum roborat. 201.e
diamargariton in affectibus frigidis & humidis poſt totius corporis expurgationem viſcera corroborat. 336.a
diaphana omnia, cum craſſeſcunt, opaca fiunt. 65.a
diaphœnicon a Meſue deſcribitur. 243.d
diaphœnicon pituitoſum humorem valdè purgat. 39.c.& 336.d
diaphœnicon in hydrope multum commendatur. 243.d
diaphœnicon in menſium retentione a craſſis humoribus facta commendatur. 329.c
diaphœnicon in vteri inflationibus pro purgatione conuenit. 343.c
diaphœnicon clyſteres fortiſſimos reddit. 41.d
diaphœnicon emplaſtrum a Paulo, & Meſue deſcribitur. 201.c
diaphœnicon emplaſtrum ventri inferiori extenſum plurimam vim habet reprimendi immodicos vomitus, immodicaque alui profluuia. ibid.
dianthos vim habet corrigendi intemperiem viſcerum ex affectibus frigidis & humidis relictam. 336.a
dianthos. vide Conſerua roris marini.
diaprunon leniſſima eſt medicina. 8.e
diaprunon non ſolutiuum in ſtranguria pro purgando corpore accommodatum eſt. 316.b
diaprunon citra ſcamonium bilioſis humoribus purgandis accommodatum eſt. 8.e.& 39.a
diaprunon electuarium ſolutiuum à Nicolao deſcribitur. 8.e.& 39.a
diaprunon ſolutiuum conuenit purgandis bilioſis excrementis. 39.a
diaprunon ſolutiuum fortis eſt medicina ad pituitam, frigidioréſque humores expurgandos. 9.b
Diarhodon Abbatis a Nicolao deſcribitur. 13.e.& 200.c
diarhodon Abbatis refrigerat. 13.e
diarhodon Abbatis vim habet corroborandi interna viſcera ex calidis affectibus labefactata. 336.a
diarhodon Abbatis ventriculum roborat. 173 a. & 202 c.d
diarhodon Abbatis ventriculum in cholerica paſſione corroborat. 200.c.d
diarrhœa quid ſit. 263.d
diarrhœa vnde dicta. ibid.
diarrhœa aliquando ſurditatem ſoluit. 94.c.& 96.a
in diarrhœa quales excernantur dejectiones. 263.a
in diarrhœa clyſteres qui conueniant. 265 a.b
diaſebeſten electuarium à Bartholomæo Montagnana deſcriptum habetur. 9.a
diaſebeſten facile eſt medicamentum, & leniendo potius, quam ſoluendo purgat. ibid.
diaſebeſten conuenit bili purgandæ. 39.a
Diaſebeſten citra ſcamonium bilioſos humores expurgat. 9.a
diaſebeſten nephriticis accommodatum eſt. 306.a
diaſebeſten in vlceribus renum pro purgatione conuenit, 302.e
diaſebeſten in ſtranguria pro purgatione plurimum conuenit. 318.a
diaſene a Nicolao deſcribitur. 9.a
Diaſene Arabum inuentum eſt. ibid.
diaſene humores atros & melancholicos purgat, necnon calidos, & pituitoſos. ibid. 251.d.& 336.a
diaſmyrnum collyrium validam exiccandi vim habet. 93 d
diaſpolıticon medicamentum à Galeno laudatur pro euacuanda pituita de ventriculo. 175.c.

Diaſpoliticon

Diaſpoliticon ventriculum imbecillum roborat. 202.c

Diaſpoliticon flatus in ventriculo diſcutit. 206.b

Diatrionpipereon duplicem habet deſcriptionem. vide 173.a b c

Diatrionpipereon calefaciendi vim habet. 11.a

Diatrionpipereon vim habet attenuandi, & detergendi. 203.d

Diatrionpipereon obſtructionibus tollendis accommodatiſſimum eſt. 226.b

Diatrionpipereon ventriculum roborat, flatus diſcutit, & materias craſſas attenuat. 173.a.b.c.176.c.181.a.182.a.101.c 202 c.& 205.d.e

Diatrionpipereon pituitam ventriculo hærentem præparat. 100.b

Diatrionpipereon conuenit in morbis frigidis. 55.b

Diatrionpipereon vteri inflationes digerit, & diſcutit. 343.c

Diatrion ſandalon confectio deſcripta habetur à Nicolao. 11.a

Diatrion ſandalon valde refrigerat. ibid.

Diatrion ſandalon an ventriculo commodum ſit. 202.c.& 283.a

Diatrion ſandalon internorum viſcerum intemperiem calidiorem corrigit. 336.a

Diaturbith à Bartholomæo Montaguana deſcribitur. 244 c

Diaturbith modeſtum eſt medicamentum pro purganda pituita. ibidem.

Diaturbith cum rhabarbaro pituitam fortiter euacuat. 335.d

Dictamum album magnam vim habet ad necandos vermes, necnon ad peſtilentes morbos, imo ad omnia venena. 285.c

Dictamum magnam vim habet ciendi muliebres menſes 330.a

Dictamum Creticum inſigniter calidum eſt. 285.c

Dictami Cretenſis oboli duo ex aqua calida epoti partum faciliorem reddunt. 367.e

Dictami vſus excutit fœtum, & ſecundas. 365.a

digerentia calida ſunt, & tenues etiam partes, tenuémque ſubſtantiam habent. 31.a.44.a.b.& 250.a.b

Dioptra quid. 351.c

Dioſcorides in curandis dyſenteriæ vlceribus laudat lixiuium, ex cinere cauliculorum fici, tàm ſatiuæ, quàm agreſtis confectum. 272.e.273.a

Dioſcorides in dyſentericis affectibus rhabarbarum laudauit. 170.a

Dioſcorides putat prouæ radicem datam ad auellanæ magnitudinem menſtruas purgationes etiam à partu prouocare poſſe. 329.e.330 a

Dioſcorides ſcribit Mercurialis ſemen folia & radicem menſtruas purgationes plurimum ciere poſſe. ibid.

Dioſcorides ad ſiſtendum ſanguinis profluuium ab vtero ex eroſione factum, tanquã præcipuum medicamentum laudat ſuccum plantaginis, ſiue potui detur, ſiue ex lana ſupponatur. 333.d.e

Dioſcorides agarici vſum in inflationibus vteri plurimum commendat. 343 a

Dioſcorides ad reuocandas mulieres ab vteri ſtrangulatione commendat odorem vel ſuffitum cubiculariorum ciminum. 339 e

Dioſcorides ad eandem vteri ſtrangulationem caſtoreum ad drachmam exhibitum ex vino, itemque conizam, iuniperi baccas, ſcilliticum acetum, & vinum, in quo fuerit chamædrys macerata, folíaq; betonicæ trita, & ex mulſa aſſumpta laudat. ibid.

Dioſcoridis remedia quamplura ad excutiendum fœtum mortuum, & ſecundas. 365.a b

Dioſcoris medicamenta ad partum faciliorem reddendum. 367.e

Dioſcoridis cataplaſma ad contumaces, & diuturnos podagræ dolores. 304.a

diphryges medicamentum aridum, intenuémque puluerem redactum, in naréſque inſufflatum ſummopere laudatur ad abſumendos polypos. 103.a

dipſacus vnde dictus. 317 e

dipſacus. vide diabetes.

diſcurſus. vide Cogitatio.

diſcutientia quæ. 102.e

diſpnoea quid ſit. 127.a

diuretica quæ dicantur. 154.a.& 329.e

Docendi modus præſtantiſſimus qui. 140.b

dolor quid ſit. 49 a.271.a & 274.a

dolor non morbus, ſed ſymptoma eſt, quod morbum ſequitur. 188.a.274 a & 383.a

dolor excitatur vel ex temperaturæ tranſmutatione vehementi, & repentina, vel ex continui ſolutione. 18.c. 40.a.188.a.330.a.& 90.a

in dolore quæ conſpirare neceſſe ſit. 380 a

dolorũ differentia, earundémque cauſæ variè explicantur. 274.a.b.c.d

dolorum differentia cognita multa circa morbum medico declarans. 115.e

dolor capitis & oculorum an ſit ad membra ſimplicia, an ad compoſita, an potius ad vtraque referendum. 1.c

dolores capitis facile ad inflammationem terminari poſſunt. 35.a

dolor vehemens, & magnus vires diſſoluit, & mortem infert, & cur. 57.e

dolor acutus proprius eſſe ſolet membranoſis corporibus. 206.b.c

dolor perinde vt cucurbitula vim habet inſignem attrahendi. 22.b 34.a.69 b.133 a.& 291.e

dolor duobus modis auferri poteſt, vel anodinis appellatis medicamentis, vel ſtuporem inducentibus. 180.a.& 101.e

dolenti particulæ triplex eſt ratio ſuccurrendi. vide. 271.b

dolores ventris ſæpe in paralyſim terminantur. 54.e

dolores colici. vide Colici dolores.

dolor ventriculi. vide Ventriculi dolor.

dorſum eſt veluti fundamentum totius ventris inferioris. 164.a b

draconis ſanguis dictus confert ſanguinis ſputo. 152 a

dracunculi maioris & minoris radix ex vino bibita Venerem ſtimulare dicitur. 370.b

dragacanthum confert ſputo ſanguinis. 152.a

dulcia promptius à membris attrahuntur. 10. a

dulcia omnia, exceptis melle, paſſulis, & ſaccharo craſſum ſuccum præſtant, & obſtructiones excitant. 223.b

dyſenteria quid. 254.e.240.a.259.e.& 261.a

dyſenteria vnde oriatur. 201.a b

dyſenteria autumno frequentius, quàm aliis temporibus concitantur. 262 e

dyſenteria hydropem aliquando adducit. 240 a

dyſenteria ſæpe diarrhoeam ſequitur. 261.c.d

dyſenteria duplicem poteſt rationem, conſiderationémque habere. vide. 261 a.b

dyſenteria cruenta quid ſit ſecũdum Hippocratem. 259.d.e

dyſenteria hepatica quæ. 255.a.& 209.d

in dyſenteria hepatica ſanguis confertim & copioſus excernitur ſine abraſione, & dolore. 260.c

dyſenteria inteſtinalis quæ dicatur. ibid.d.e

in dyſenteria inteſtinali ſanguis paulatim, & crebro, modicuſque, & aliquando grumoſus cum torminibus, & doloribus excernitur. ibid.

dyſenteria quo pacto dignoſcatur, an ex gracilioribus, an ex craſſis inteſtinis occaſionem habeat. 262.a

dyſenteria deiectiones in principio argumento. & cæteris temporibus quales. 261.c.d
in dyſenteria a quibus cibis, potu, & medicamentis abſtinendum. 271.c.d
in dyſenteria aliquando abſumpta interiore tunica viſum eſt aliquem ſuiſſe conatum. 261.c
in dyſenteria, ſecunda tunica eroſa, neminem vnquam euaſiſſe memoria proditum eſt. ibidem
in dyſenteria non eſſe damnandum omne euacuationum genus aduerſus quorundam opiniones arguitur. 270.a
in dyſenteria Rhabarbari, & myrobalanorum vſus commendatur. ibi
in dyſenteria clyſteres quales conueniant. 264.e.& 265.a
in dyſenteria victus conueniens qualis. 271.c.d
in dyſenteria vini potus interdicendus ſaltem inter initia. ibidem
Dyſuria quid. 314.b

E

EBrij cur balbutiant, & vix loqui poſſint. 121.d
Ebrij & cibo pleni aut nulla, aut obſcura inſomnia vident. 24.a
Ebuli germina cocta ex iure, & comeſta aquam intercutem ſoluunt. 245.e
Eclegma ad tuſſim, & pleuritidem, quod ſaponea vulgo dicitur, deſcriptum habetur. 143.e
egeſtiones alui. vide Deiectiones, Aluus ſecte.
elaterium quid ſit. 278.c
elaterium eſt validum, & violentum medicamentum. ibid.
elaterio quot modis vtebantur antiqui. ibid.
elaterio quomodo vtatur auctor Trincauellius. ibid.
electuarium Indum à Meſue deſcribitur. 11.a.30.b.& 41.e
electuarium Indum ad euacuationem pituita plurimum facit. 30.b.& 336.a
electuarium Indũ in clyſteribus fortioribus iniici ſolet. 41.e
electuarium lenitiuum in eo libro, cui titulus eſt Luminare Maius deſcriptum reperitur. 8.e
electuarium lenitiuum Venetiis, Patauij. & vicinis ciuitatibus in vſu eſt: in remotioribus autem non ita. ibid.
electuarium lenitiuum humores exuſtos & melancholicos præcipue. ſed & pituitam & bilem etiam educit. ibid. 30.a.46.a.190.a.2[illegible]1.d & 336.d
electuarium lenitiuum in vteri inflammationibus, inflationibus. & menſium retentione pro purgatione conuenit. 319.d.& 343.a
electuarium roſatum à Meſue deſcriptum. 9.e & 115.b
electuarium roſatum à Meſue appellatum bilioſos imprimis euacuat ſuccos. 9.e.& 30.c
electua. de ſucco roſa. à Nicolao deſcribitur. 9.d.e.& 115.b
electuarium de ſucco roſarum Nicolai bilioſa excrementa purgat. 30.c
electuarium de ſucco roſarum validum eſt medicamentum pituitámque & frigidiores humores educit. 9.d.e
electuarium de vino, ſeu de paſſulis ab Arabibus dictum quod. 245.e
elementa prima ſimpliciſsima ſunt inter corpora. 320.d.e
elementa ſecundum eorum vniuerſitatem perpetua ſeruantur per partes vero generantur, & intereunt. ibid.
ex elementorum mutuis tranſmutationibus ſecundum partes fit perpetuitas in rebus. ibid.
eliſir quid. 73.b
embrocha quid ſint. 31.a
emplaſtrum Barbarum à Galeno deſcriptum ſecundo de Compoſ. medic. per gen. exiccat, diſcutit, & ex profundo attrahit. 100.d.e
emplaſtrum diaconeum valet ad iſchiadicos, & podagricos affectus. 304.a
emplaſtri cuiuſdam quod caput maxime roborat, con[illegible] deſcribitur, & eius facultas explicatur. 100.b
emplaſtrum ad parotidum expulſionem iuuandam deſcribitur. 95.c.d
emplaſtri ad maturationem & ſuppurationem parotidum accommodati deſcriptio traditur. ibid.
emplaſtrum aliud ad parotidum ſuppurationem ſeu maturationem. ibid.
emplaſtrum diſcutiens, & digerens ad parotidas & abſceſſus ſuppuratos. ibid.
emplaſtrum diaphœnicon. ſiue ex palmulis à Meſue deſcribitur. 297.b.c
emplaſtrum idem diaphœnicon deſcriptum habetur ab Alexandro, ſed parum quid differens. ibid.
emplaſtrum idem ex palmulis commodiſsimum eſt anxietati ſtomachicæ, & cur. ibid.
emplaſtri eiuſdem deſcriptio traditur & perpenditur. ibid.
emplaſtrum idem vomitui immodico, cholera, fluxuiq́; tam dyſenterico, quam hepatico vtiliſsimum eſt, & cur. ibid.a. & 2[illegible] b.c
emplaſtrum de cruſta vel mica panis à Bartholomæo Montagnana deſcriptum habetur. & eius deſcriptio traditur. 188.e
emplaſtrum idem ex panis cruſta in ſtomachicis affectibus valde commodum eſt. ibid
emplaſtrum aliud mirabile ad eoſdem cordiacos affectus. deſcribitur ex mente auctoris. ibid.
emplaſtrum ex meliloto in vteri ſcirrho commendatur. 350.a
emplaſtrum de Salicibus deſcriptum à Galeno 2. de comp. med. per gen. vim habet exiccandi, digerendi, & ex profundo attrahendi. 100.e
empyema quid ſignificet. 131.c.152.d.e
empyici qui dicantur. 111.c.& 127.a
empyici cur plerunque difficilem reſpirationem habeant. ibidem
empyemate laborantium pulſus qui. 153.c.d
empyema cum inueteraſcit in tabem deſinit. 153.a
emunctoria loca quæ vocentur ab Arabibus, & iunioribus Latinis. 68.b
endiuia refrigerandi, humectandi, atque aperiendi vim habet. 10.c
endiuia cum aliqua, ſed leni, aſtrictione refrigerat. 33.a
endiuia calidiori iecoris intemperatura plurimum vtilis eſt. 267.b
endiuia in diabete laudatur. 319.b
endiuia in vrinæ ſtillicidio conueniens eſt. 318.a
enterocele quid ſit. 381.b
enula radices exiccata vermes interficiendi vim habet. 29.d.e
enula radicis decoctum menſes prouocat. 330.a
epidermis quid ſit. 163.a.& 261.d.d
ephialtes quid ſit, & eius effectus. 26.d.e
ephialtes vulgo creditur eſſe Mazzarolus, aut Foletus ſpiritus ita dictus. ibidem
ephialtes a vaporoſa vel flatuoſa materia occupante ventriculos cerebri ortum ducit. ibid.
ephialtes eſt affectus ſimilis epilepſiæ & apoplexiæ. ibid.
ephialtes, cum inueteraſcit, in comitialem, aut attonitum morbum tandem deſinit. 28.b
ephialtis ſigna. 27.d.e
ephialtes. vide Incubus.
epicraſtica quæ vocentur. 201.b
epiglottis quid. 148.e
epilepſia quo pacto generetur. 26.a
epilepſia ad quos cerebri ventres pertineat. ibid b
epilepſia ſpaſmus quidam eſt. 51.e
epilepſia & apoplexia qua ratione mutuo differant. 28.b

epilepſia

epilepſia vt plurimum gignitur ex pituita, & atra bile. ibidem
epilepſia quandoque ex ſanguine ortum habet, & quomodo. ibid.
epilepſia nunquam fit, aut rariſſime ex flaua bile, & cur. ibid. & 59.d
epilepſia qui pueri, & qualis hominum natura ſint obnoxia. 26.a
epilepſia aut fit per primarium affectum in cerebro, aut per conſenſum cum aliis partibus. 26.e. & 28.d
epilepſia ex proprio cerebri affectu quomodo diſtinguatur ab ea, quæ per conſenſum fit. ibid. & 28.c
epilepſia ſapius fit ex conſenſu ventriculi. 26.e. & 28.c
epilepſiam quæ ex conſenſu ventriculi contingit, quæ præcedere ſoleant. ibid.
epilepſia quandoque ex inedia concitatur. ibid.
epilepſia quandoque fit conſenſu lienis. 26.d.e
epilepſia quandoque ex vermibus ortum habet. 257.c.d
epilepſia ſolet frequenter in pueris concitari ex vermibus: quibuſque ſignis dignoſcatur. 28.d.e
epilepſia fit ſæpe in mulieribus vteri conſenſu. 26.c
epilepſiam quando ex vteri conſenſu ortum ducere ſuſpicandum ſit. 28.d e
epilepſia ſequi interdum conſueuero puerperiorum, ſecunda & fœtus emortui retentionem. 365.c
epilepſiam aliquando ex pedis conſenſu, immo & à pollice pedis ortum habere obſeruatum eſt. 26.b. & 28.e
epilepſia, quæ fit conſenſu pedis vel eius pollicis, ſigna quæ. ibidem
epilepſia ſigna. 27.b
epileptici, cum vehementior fit motus, ſemen effundunt. 372.a.b.c.d
in epilepſia vnde contingat, vt corpus conuellatur, & concutiatur. 26.d.e
epilepſia morbus eſt acutus ſine febre. 42.c
in epilepſia ſanguis ex cruribus mittendus eſt. 36.c
epiplocoele quid. 381.a
epiplocomiſta qui dicantur. ibid.
epithymum calidum & ſiccum inſigniter eſt. 39.a
epithymum aluum modeſtè ſubducit. 232.a
epithymi decoctum à Meſue deſ. 176.b. & 235.e. cum veratro & ſine. vide.
epithymi decoctum aliquando cum veratro, aliquando ſine veratro paratur. 137.d.e
epithymi decoctum cum veratro, vel citra, humores atros & melancholicos expurgat. 39.a. 46.d. 176.a. 251.d. & 336.a
Epulis quid. 106 a.b.c.d
in epulide curanda quæ medicamenta congruunt. ibid.
æris ſquama erat in vſu apud antiquos pro purganda aqua hydropis. 244.d.e
erbina quæ. 43.b c. & 60.e. 61.a
errores multorum refelluntur, qui authorum ſententias abſolute prolatas abſolute accipiunt nullis limitationibus aut diſtinctionibus additis. 242.e. & 298.a b
errores nonnullorum, qui pueris ſanguinem mittunt redarguuntur. 135.b
errores quorundam recentiorum, qui putant Galenum aduerſari Hippocrati circa venam ſecandam in pleuritide, vbi dolor ad præcordia deſcendat, refelluntur. vide. 135.e. 137.a
errores quorundam circa ſanguinis miſſionem in Hydrope refelluntur. 245.a
errores iuniorum quorundam, qui tanquam arcanum habent in alui profluuio venam ſecare, reprobãtur. 269.a
errores nonnullorum, quod fœmina gonorrhæa nunquam laborem, refelluntur. 374.b
errores quorundam qui credebant ex colore arenularum diſcerni poſſe, an in renibus, an in veſica genitus ſit lapis, redarguuntur. 304.c.d
errores quorundam de cauſis arthritidis refelluntur. 386. 387. 388. 389.
erubeſcentia quare ſoleat homines rubicundiores efficere. 22. b. e
eruca cruda largius eſitata veneris deſiderium excitat. 379.a
eruca ſemen capillos è cute educit. 13.a
eruum adſtringendi vim habet. 352.e
eruum pectus expurgat. 154.a
eryſipelas ortum habet à bile. 191.b. 221.a. & 380.d
erithrodanum vim habet prouocandi menſtruas purgationes. 320.d e
erithrodani radix ſuppoſita in vterum fœtus extinctos & ſecundas euocat. 365.e
eunuchi decolores, glabri, & imberbes, effœminatiq; ſunt. 52.e. & 372.b
eunuchi leuibus medicamentis ſunt curandi. 12.e
eunuchi, pueri, & mulieres in eũdem ordinem rediguntur. 32.b.e. 42.e. 103.a. 105.e. 114.e. & 118.e. 119.a
eupatorium attenuandi, incidendi, & moderate calefaciendi vim habet. 10.a.b. & 224.e
eupatorium, quo vtitur Meſue in ſuo ſyrupo, non eſt id, cuius meminere Galenus, Dioſcorides, & cæteri Græci. 268.e
eupatorium frigidiori hepatis intemperatura accommodatum eſt. 268.d
eupatorium vrinam prouocat. 243 b
euphorbium calefaciendi vim habet, tenuique ſubſtantia conſtat. 33.b
euphorbium inter medicamenta ſimplicia generationis capillorum apta primum locum obtinet. 12.a
euphragia tam interius aſſumpta, quàm exterius adhibita oculis valde amica eſt. 70.e. & 75.e. 79.a
euacuatio vniuerſalis primum debet fieri antequam tollatur materia, quæ actu morbum facit. 5.a
euacuationes præcipuæ duæ ſunt, venæ ſectio & purgatio. 229.d.e
euacuatio ſanat morbos ex repletudine factos. 205.a
euacuatio eſt communis inflammationũ euacuatio. 132.a.b
euacuatio tunc confert, cum noxius humor morbi cauſa expurgatur. 387.b
euacuatio immodica ſpiritus, & natiuum calorem diſſoluit. 323.c.d
exanthemata quæ dicantur. 86.a.b
excreatio. vide ſputum.
excrementa retenta, & ſuppreſſa ſæpius caput male afficiunt. 31.a
excrementorum color humorem peccantem oſtendit. 5. a.b
exempla ad inſtruendos iuuenum animos plurimum valent. 13.b
exercitatio corporis ſanguinem occultè euacuat. vide quomodo. 35.d.e
exercitatio vehemens, & multa vim habet denſandi, exiccandique corpus. 170.b n
exercitatio à cibo eum citius deſcendere facit. 265.c
exercitatio à cibo vehemens concoctionem lædit. 199.d
exercitatio à cibo, aut alioquin corpore repleto ſolet homines in epilepſiam, & apoplexiam præcipites agere. 23.a
exercitatio quandoque ad putridam febrem perducit. vide quando. 171.b
exiccatio eſt communis vlcerum cura 93.c. 107.a, 196.b. 242. a. & 272.a
exomphali qui dicantur, & huic affectui ſint obnoxii. 272.a

Faba

F

FAba venerem concitandi vim habet. 379.e
Faba Aegyptia pondus eſt ad drachmam. 87.c
fabarum farina digerendi, modeſtéque diſſecandi vim habet. 383.e
Facies in dignoſcendis affectibus capitis quatenus ad colorem, ad venarum plenitudinem, & eius qualitatem obſeruanda eſt. 35.d
facies pallida, & decolor altricis facultatis languorem ſignificat. 179.a
faciei pallor, vel rubor quibus de cauſis concitari poßint. 22.b
faciem decoram, & ſplendidam reddens medicamentum. 87.c
Facultates animi quid ſint. 24.e
facultatum omnium animantis eſſentia in temperie conſiſtit. 291.a
facultates principes, quæ corpus vniuerſum animantis perfecti adminiſtrant, tres numero ſunt. 162.d.a
facultas animalis ſedem habet in cerebro. 95.b
facultas altrix quæ ab Hippocrate, Platone, & Galeno appellata eſt. 216.c.d
facultates in animantibus per ſuos actus diſtinguuntur, & cognoſcuntur. 166.& 197.d
facultatum cogitatricum tam internarum quàm externarum inſtrumenta vel ſenſoria cùm tranſmutantur, earum iudicium peruertitur. 25.e
facultas ſentiens, & mouens in poſteriore cerebri parte collocata eſt. 25.c.d.& 166.e
facultatis motricis vehiculum ſunt ſpiritus. 317.a
facultatis motricis læſiones, & ſymptomata quæ. 17.e
facultates naturales quatuor numero ſunt, attractrix, contentrix, concoctrix, & expultrix, earumque officium. 18.a.b.& 197.b
facultas contentrix quomodo ſuo officio fungatur. 204.a
facultatis contentricis vitia quæ. ibid.b
facultas concoctrix eſt primaria, & præcipua, quam reliquæ tres, tanquam principem, & finem ſpectant. 197.b
facultas concoctrix ſedem habet in fundo ventriculi. 203.e
facultas expultrix tribus de cauſis nequit excrementoſam materiam expellere. 19.e
facultatis expultricis ventriculi duplex eſſe poteſt impetus vel ad ſuperiora, vel ad inferiora. 203.b.e
facultatis expultricis ventriculi impetus ad ſuperiora vitioſus eſt ſemper, & cur. ibid.
facultatis ventriculi expultricis impetus ad inferiora non eſt vitioſus, & cur. ibid.
Fames quid ſit, & vnde fiat. 166.b.c
famis ablata differentia duplex. 168.e
fameſcentes, cum abſtinent à cibo vltra horas ſolitas, varia patiuntur ſymptomata, & quæ. 168.b.c
fames canina quid ſit, & à quibus cauſis oriatur. 177.d.e. & 178.a
famis caninæ ſigna quæ. 179.a.b
Far ſuapte natura craßi ſucci eſt. 222.e
far coctum cum modico aceto lentorem deponit, & pleuriticis confert. 143.a
Faſianorum caro optima. 174.e.& 226.e
faſtidii non eſt ſecanda vena. 176.a
Faſtidium. vide Nauſea.
fauces, quæ loca vel partes ſint. 112.a b
faui quid ſint, & vnde dicti. 3.e
faui cur frequenter accidant pueris & lactentibus. ibid.
faui quibus topicis curentur. 15.c.d.e.16.a.b
Febris ephemera quomodo accendatur. 174.a
febris ardens maximus & acutißimus morbus eſt. 40.b
febris ardens aut ex ſanguine, aut ex bilioſo humore accenditur. 248.a
febris ardens, & Phrenitis ex eodem humore naſcuntur. 22.e
febrium ardentium comes eſſe ſolet ſitis vehementißima. 184.e
febris ardens aliquando comes eſt inflammationum in liene exorientium. 248.a
febris vehemens mulieri prægnanti ſuperueniens ſæpius fœtum interficit. 361.a
febres bilioſæ comitem plerunque habent cardialgiam. 185.b.e
in febribus ſynochis ſitis aliquando valde infeſta eſt, & cur. 182.a b
febres calidiores vt tertiana cur ſæpe in vigore dolorem capitis, & delirium concitent. 19.a.b
febres quartanæ vitio lienis plerumque fiunt. 247.a
in febrium intermittentium acceßionum principio vomitus ſolet eſſe vtilis. 169.d.e
febres hecticæ ab accepto cibo, & potu ſemper aliquantiſper increſcere videntur. 153.e
febris hectica ſemper comes eſt tabis. 154.b.155.c
febris malignæ, & peſtilentis ſignum euidens quodnam ſit. 117.e
febres autumnales & diuturnæ copioſum in corpore congeſtum humorem melancholicum relinquunt. 29.a
febres aliquando magnas, & malignas vermes accendunt. 281.e
febris quæ ex ſuppreßione menſium, aut purgationum à partu, aut ex vteri inflammatione ſuboritur, neceſſario ad ſynocharum genus pertinet. 346 a.b.c.d.e
febris ſuperueniens paralyſi, & ſpaſmo vtrunque curat. 55.b
febris quandoque arte excitatur à medicis in paralyſi, & ſpaſmo, vbi pertinaces ſunt. 55.a.b
febris quomodo à medicis arte excitetur. ibid.
Fel taurinum ex tomento exceptum, & inditum hæmorrhoidas aperit. 288.e
fel teſtitudinis ſanguinem in veſica concretum diſſoluere fertur. 313.b
fellea veſicula propter quid à natura creata ſit. 194 a.b. 190.d.218.a.219.a.& 192.a
Ficoſa oculorum affectio quæ ſit, & quibus medicamentis indigeat. 83.b.c
ficus, ſeu
ficoſa eminentia, vel
ficoſi tumores qui dicantur. 108.a & 292.a.b
ficuum differentiæ duæ ſunt, & quæ. ibid.
ficus quomodo curentur. ibid.
ficus fructus tam recentes, quàm aridi aluum molliunt. 256.a
Filicis radix trita, & pondere quatuor drachmarum ex mulſa ebibita fœtum, & ſecundas excutere dicitur. 365.a
Filicula. vide Polypodium.
Fiſtula oculi quæ dicatur à Celſo. vide Oculus. 83.b
fiſtula ænea eſt commune ingenium, & remedium ad extrahendam vrinam ſuppreſſam, quacunque de cauſa fuerit ſuppreſſa. 312.a.b.e
flatus ab imbecilliore calore ortum habet. 26.c.201.d.204. e. 239 e. 248.a. 274.b.342.b.378.b. & 379.d
flatus à duabus cauſis ortum ducit. 21.b
flatum generantes cibi qui. 204.b
Flores cur modicam præ aliis decoctionem ferant. 10.d
flores violæ, roſæ, cichorii, endiuiæ, boraginis, & id genus alii vſu veniunt decocti, in præparatione calidiorum humorum. ibidem
flores boraginis, & endiuiæ [illegible], & lenientem vim habent. ibidem

florum

florum chamameli puluis ex iure, vel vino aſſumptus ventriculum roborat. 100.e
Fluctuatio ventriculi quid ſit. 204 a.b.e
fluxio duplicem habet occaſionem, partem mandantem, & recipientem. 87.e.97.e.111.e.176.c.d.e.172.a.191.c.257.a.279.c.d.& 205.e
fluxionum præcipua cauſa eſt copia exuberantis humoris in toto, aut in quibuſdam particulis. 88.a
fluxio inflammationum cauſa. 138.b
fluxionum cauſæ euacuatione tolluntur. 134 a
fluxioni tribus modis occurritur, & quibus. 191.e
in fluxionibus omnibus duo ſunt ſcopi, alter à particula mandante deſumptus, alter a recipiente. 60.e.111.e. & 203.a
fluxionum omnium curatio communis quæ. 43.d.e.68.a.b. 69 a 103.a.296 a.& 250.c
fluxiones nihil eſt quod magis intercipiat, quàm reuulſio. 242.c.d.291.a.204.a.333 b.& 347.a
fluxionibus incipientibus accommodata eſt reuulſio, in veteraſcentibus autem deriuatio magis accommodata eſt. 292.a.b.& 293.a
in fluxionum initio, quæ medicamenta adminiſtranda ſint. 43 d.e
in fluxionum incremento quibus remediis vtendum. ibid.
in fluxionum inclinatione, quomodo ſe gerere debeat medicus. ibid.
in fluxionum vigore quibus medicamentis agendum. ibid.
fluxiones omnes quomodo per omnia tempora tractanda. 71.e.193.a.194.c.d & 230.e
Fluxus colliquatiui qui, & vnde ortum habeant. 259.e
Fluxus fluxu curatur. 100 e
Fluxus vomitum ſanat. ibid.
Fœcunda mulieres quæ dicantur. 354.e
fœcunditatis cauſa vnde ſumantur. 355. a.b.c.d.e
fœcunditas qua ratione comparetur. 358.a.b.c.d e
Fœmina eſt animal, quod in ſe ipſo generat. 322.a
fœmina quibus de cauſis multam excrementorum, & ſanguinis copiam congerant. 323.e
fœmella vtero gerentis ſigna quæ. 360.a.b
fœmellæ ratione frigoris generantur, & mares caloris. 73 a
fœmellæ in ſiniſtro vteri latere procreantur, mares in dextero. 360.a.b.c
fœmella minus, & debilius moueri in vtero ſolet, quam mas. ibid b
fœmella in vtero concepta quarto menſe moueri incipit, mas verò tertio. 370.d
fœmellæ difficilius, quàm mares, perimuntur. 367.d
fœmellam quæ peperere, per 40. dies purgari ſolent: quæ verò maſculum per triginta. 368.c.d
fœniculum vrinam ciet. 246 c.d
fœniculi radices folia, & ſemina attenuandi, & aperiendi vim habent. 224.e.& 329 c
fœniculi ſemina, & radices menſes prouocandi vim habet. ibidem.
fœniculum tam interius in cibo aſſumptus, quàm exterius adhibitus in oculorum affectibus plurimum confert. 70.d.& 75.e
fœniculi ſuccus viſum clarificat. 79 a
fœniculum commaſticatum & in oculos inſufflatum, cornus albugines curat. 71.e.d
fœnum Græcum acrimoniam mitigat. 187.a
fœnum Græcum diſcutiendi, & detergendi vim moderatam habet. 14.d.e
fœni Græci ſuccus vel decoctum oculorum dolores mulcet, & lenit. 71.c.d
fœtida tenuiores habent partes ficut & bene olentia 338.c.d
fœtida craſſioribus partibus non conſtare aduerſus nonnullorum ſententiam aſſeritur. ibid.e
fœtida cur ſi naribus odoranda offerantur, in vterinis affectibus proſint: ſi vero interius ſupponantur, aut ſuffiantur, non parum obſint. ibid.a.339.a.b.& 340.
fœtida naribus oblata poſſunt vterum ſurſum retractum repellere deorſum: inferius autè ſubiecta vel ſuffita ſurſum propellere, ſi deorſum ad varias partes vergat. ibid.
fœtor in animantium corporibus ſemper ſignum & effectus putredinis eſt. 99.d
fœtor caliditatem humorum indicat. 58.a
fœtor excrementorum concoctionem malã ſignificat. 24.a
fœtus quid ſit, & vnde dictus. 354.e
fœtus quomodo formetur in vtero. 321.a.b.c.d.e
fœtus comparatur fructibus arborum. 251.b.c.d
fœtus quo alimento nutriatur in vtero. 321.a.b.c.d.e
fœtus quibus ſignis deprehendatur mas, vel fœmella eſſe. 300.b c d
fœtus, quando grandior eſt factus, quot modis facultatem expultricem offendat, & excitat. 357.a d e
fœtus exitus ab vtero multiplex eſt facilior tamen, & magis naturalis eſt, quando in capite exit. 365.a.& 367.c.d
fœtus quo modo facilis ad partum fiat. ibid.
fœtus cur aliquando patri, aliquando matri interdum auis, aut abauis ſimilis euadit, nonnunquam etiam nullis agnatorum. 365.a.b
fœtus monſtroſus qui dicatur & vnde ortum habeat 354.e
fœtus mortui in vtero ſigna quæ. 360.d.e
fœtus emortui retentionem varia, & plurimum verenda ſymptomata ſequuntur & quæ. 243.c d
fœtus emortuum quæ arte, & quo ingenio extrahatur. ibid. & 365.a
fœtum mortuũ quo pacto educebãt antiqui medici. 255 c d
foliorum pomorum ſuccus vim habet aſtringendi. 43.e
fomenta quando corpus & vicinæ partes loco affecto plena ſunt, fluxiones concitant. 133.d & 141.b
fomenta ventriculum roborantia quæ. 176.c.190.d.e.200 e. & 206.a
fomentum ex milio, & ſale in ſacculo calefactis valet ad diſcutiendos ventriculi dolores ex flatu cõcitatos. 190 d.e
fomentum ex furfure dolores flatuoſos vẽtriculi tollit. ibi.
fomentum ex ſpongiis demerſis aceto acerrimo calido ventriculo adhibitis maximopere Galeno laudatur. 176.d.e
fomentum ex aceto acerrimo in calido dolore ventriculi flatuoſo ab humore melancholico excitato valde commodum eſt. 176.c.d.& 190 d.e
fomenta ventriculum intemperie frigida laborantem roborantia quæ. 201.c.d
fomenta cardialgiæ accommodata quæ. 187.a
fomenta in cholerica paſsione ventriculo adhibenda ex quibus rebus conficiantur. 200.c.d
fomentum aqua calida ex vtre, vel veſica vel ſimilibus pleuritidem diſcutit, & reſoluit. 132.b.c
fomentorum aliud ad idem etiam deſcribitur. ibid.
fomentorum vſus in pleuritide importunus exſiccare poteſt pulmonem, & ad ſuppurationem facile perducere pleuritidem. 133 a
fomenta ad iecoris calidiorem intemperiem accommodata quæ. 268.a
fomenta lienis obſtructionibus conferentia quæ. 251.d.
fomenta ad renum inflammationes accõmodata quæ. 301.a
fomenta inteſtinorum doloribus tollendis accommodata quæ. 277.b
fomentum ad ani exitum deſcribitur. 293 a.b
fomenta menſes muliebres reuocantia quæ. 330 d
fomenta in vteri inflationibus quæ conueniant. 344.a
fomẽta in vteri diſtortione, & peruerſione vtilia quæ 341.a
fomenta vteri vlc[illegible] accommodata quæ. 351.d
Fraxini baccæ nu[illegible]x. exhibitæ menſes ciere, vrinã prouocare, vtileſq; in omni fere vteri dolore eſſe poſſũt. 330.b

tio in coitu ad voluptatem [illegible] standam natura in-
uctu ſuſſitna eſt. 355.a b.c d.e
io quo pacto commod. [illegible] maxima cum volupta-
fit. ibid.
[illegible]nes corpus vacuans. 58.e
[illegible]ones validæ & frequentes ſanguinem occulte eua-
cuandi vim habent. 35 d.e
frigus condenſat, calor carrfacit. 94 b
frigidum humores compellit. 393 e
frigus reddit facultates pigras, & omnino ineptas ad opera-
tionem. 25 a
frigiditas ſiue ſit caliditati, ſiue humiditati coniuncta, me-
moriam lædit. ibid.
frigus inimicum eſt reſpirationis inſtrumētis. 144 a.b 145.a
frigus quo pacto famem concitet. 178 d
frigiditas vehementes dolores parit vide intemperies. 21.d.
e 22.a & 64 b
frigus aliquando alui profluuium excitat. 181.e
frigidi & maleficiati qui inueniunt a iuriſconſultis. 37 a
de frigidis & maleficiatis Paulus Aetius & Auicenna ſer-
monem habuere. Galenus vero nequaquam. ibid.
Frigiuncula medicus poſt vehementes inferioris vētris cru-
ciatus, lapillum cum [illegible] qui excrementum per ſedem ex-
treuit. 303.a.b.c d.e
Frontis recta vena dolores, &c. vide Vena.
Fructus maiorem, quam herba, & minorem quam radicet.
tolerant deſectionem 10 a
fructus refrigerantes & humectantes qui. ibid.
fructus qui facilem occaſionem præſtent concretioni lapi-
dum in renibus. 304 b
fructus Aegyptiæ ſpinæ ex nigro, & auſtero vino adhibitum
ſanguinis immodicum profluuium ab vtero cohibet.
334 b
Fulgura quo pacto oriantur. 320.d.e
fulmina ex qua materia, & qua ratione oriantur. ibid.
Fumaria calefaciendi vim habet. 225.a
fumaria humorem melancholicum exuſtum lenit, & miti-
gat. 11.a
Furfures qua affectio ſit, & quibus remediis tollantur. 13.e.
14.a.b.c d
furor eſt effectus caloris feruentis. 45.b
furor ab humore melancholico excitatur. 19.b.c
furunculi qui dicuntur à Celſo. 86 a.b.c.d.e
furunculi duas habent differentias, & quas. ibid.
furunculi in quo differant a tuberculis. ibid.

G

GAlbanum aſthmati curando conuenit. 135.a
Galbanum corio vel linteo extenſum, ventrique in-
feriori applicitum in vterinis affectibus plurimum iu-
uat. 339 b
galbanum roſacea, & myrrha commixtum, & bibitum
valde efficax eſt ad excutiendum fœtum, & ſecundas.
35 a
Galanga eſt vna ex ſpeciebus coſti. 244.a
galanga ventriculum imbecillum roborat. 201.d.e
Galenus Græcorum medicorum princeps. 37.c d & 55.b
Galeni præceptor Pelops fuit. 226.a
Galeni modus in explanandis Hipp ſententiis qui. 298.c.d
Galeni mos in reprehendendo ea, quæ reprehenſione digna
ipſi videbantur. 44.c
Galenus 6.de Loc. affect eorum ſententiam validiſſimis ra-
tionibus refellit, qui putabant vterum, dum ad varias
partes veneris cupidus importune mouetur, cauſam eſ-
ſe omnium ſymptomatum, quæ [illegible] ſingulatim eueni-
re ſolent. 337.a b
Galenus 8.de Comp.med.ſec.loc.damnat eos, qui in inflam-
matione iecinoris hieram ſtatim à principio commenda-
bant & cur. 40 b
Galenus laudat Hippocratem, qui dixerit vehementibus
motionibus fœtus ſuccedere partum naturalem. 395.b
Galeni locus, vbi Hippocratem Eraſiſtrato peritiorem &
diligentiorem fuiſſe comprobat. 135.c.d
Galenus Archigenem laudat, qui clyſteres in capitis affecti-
bus plurimum commendauit. 41.a
Galenus voluit caput fuiſſe propter oculos in animantibus
fabricatum. 2.c
Galeni eadem ſententia de capitis fabrica exponitur. 2.c
Galeni locus de Capitis ſignificatione, in tertio de Plac.
Hippoc. & Plat. 2.c
Galeni locus in lib.de Facile parab.med de capitis dignita-
te. 2.c
Galenus in lib.de Plen. cerebrum quemadmodum vterum
& ventriculum ſentire aſſerit. 17.d.e
Galeni opinio de cerebri principatu. 24.a.b
Galenus voluit organum auditus eſſe extremam partem
ipſius nerui ad aurem peruenientis. 94.d.e
Galenus quarto de Vſu partium voluit in gracilioribus in-
teſtinis eſſe quandam vim concoquendi. 197.a
Galenus teſtibus plurimum tribuit & magis ferè, quàm
cordi ſecus quam Ariſtoteles vide. 372.a.b
Galenus putauit in ſemine præter vim procreatricem, &
efformatricem fœtus eſſe aliquid, ex quo ſpermatica mem-
bra, & generentur & alantur. 321.a.b
Galenus fœminis tribuit proprium ſemen ad conceptionem
neceſſarium. 354.b.& 365 b
Galeni opinio in lib de ſem. vnde σύλληψις, hoc eſt conce-
ptus, nomen habuerit. 354.b
Galenus viſus eſt ſenſiſſe ex ſententia Platonis, plantas eſſe
aliquo ſenſu præditas. 166.e.& 167.a
Galenus videtur ex variis locis in eam inclinare ſenten-
tiam, vt nerui perforati ſint, ac per eorum inanem viam
ſpiritus ferantur, non autem tanquam lumen per aerem
& ſolis radij per diaphana corpora. 49.b.c.d
Galenus in lib.de Tum.præt.Nat. & ſecundo ad Glauc. &
quartodecimo Meth. teſtatur in abſceſſibus reperiri in-
terdum concretam quandam materiam lapidibus ſimi-
lem. 303.c.d
Galenus quinto de Loc. Affect. ex ſententia Pelopis ſenſit
intra corpus poſſe in aliqua particula ex humorum pu-
tredine venenum generari eiuſdem malitiæ, cuius ſunt
venena externa. 235.c.d.e
Galeni ſententia de regenerandis capillis in Alopecia, &
Ophiaſi 1.lib.de Comp.med per loc.decerpta. 15 c.d e
Galenus ſenſit bulimum à calore ortum habere. 179.c.d
Galeni eadem ſententia commendatur. ibid.
Galeni mos in expurgando vniuerſum ab excrementis cor-
pus in affectibus cutaneis. 6.c
Galenus in cephalalgia frigida meminit ſolius vacuationis
quæ per vomitum fit, & cur. 34.a
Galenus qua ratione Ophiaſes & Alopecias diſtinguit do-
cuit. 4.c
Galenus quomodo cum ruri eſſet, nulláque medicamenta
adeſſent, adoleſcentem area laborantem curauit. 13.e
Galeni medicamentum ad toſſendas vlcerum manantium
inflammationes. 15.a
Galeni locus in lib.de facilè paran. med. circa ſigna futuri
capillorum defluuij. 29.c
Galenus qua ratione curabat hypopium. 85.e
Galenus vtebatur euforbio ex oleo parato ad dolores au-
rium à frigida intemperie. 90.b.e
Galenus mirifice commendat medicamentum Diphryges
ad polypum. vide quomodo. 102.a
Galenus ſolis aridis roſis tritis & aſperſis vel inſufflatis cu-
rauit eunuchū quendam polypo laborantē 100.e.101.c.d

Galenus nullum efficacius medicamentum ſe inueniſſe teſtatur ad polypos abſumendos, quam id, quod ex triplici malorum punicorum genere conficitur. 101 d e
Galenus in affectibus oculorum, vbi per alias euacuationes non fuerit intercepta fluxio, præcipit, vt cucurbitula occipitio affixa ſanguis extrahatur, eadem ratione qua Hippocrates venam in fronte incidi conſulit, quando dolet occiput. 70.a
Galenus inuentor fuit medicamenti facti ex ſucco expreſſo ex nucibus viridibus ad anginam 110.c d
Galenus primo de ſympt.cauſ varias attulit differentias de vitio neruorum, quo intercipitur tranſitus ſpirituum facultatem ſenſitricem & motricem deferentium 48.b
Galenus diuitem quendam alia medicamenta non facilè admittentem vſu hedyeroo ſanauit à Polypo.101.c.d.& 102.d.e
Galenus qua ratione, & quomodo gingiuarum vlcera maligna, & depaſcentia vri præcipiebat. 109.e
Galeni loca, vbi de memoria læſione cauſis verba facit. 25.a
Galenus 3.de loc.affect. teſtatur ſe ſapius ſola victus ratione congruenti, corporisq́, ac capitis humectatione balneis aquarum dulcium facta ſine alio validiore remedio melancholicos ſuo priſtino ſtatui reſtituiſſe. 46 d e
Galeni loca, vbi phrenitidis futura notas exponit.22.e.& 23 a b
Galenus duas tantum differentias, vel occaſiones immodici ſputi nouiſſe videtur. 202.e
Galenus ex Archigenis ſententia in dolore flatuoſo ventriculi ab humore melancholico excitato laudat fometum ex aceto acerrimo calido. 191.a
Galenus in doloribus ventriculi à flatu concitatis, tanquam miraculum, laudat cucurbitulam loco affecto appoſitam. ibidem.
Galeni ſententia circa purgationem obſtructionum iecoris, quando vel connexam, vel concauam eius partem obſident. 226.d.e
Galenus tertio de Natur. facult. ſe quendam nouiſſe inquit, qui ex eſu bubulæ carnis in lienis tumorem incidit. 249.b
Galenus in triplex genus tumores, & inflammationes diuidit. 191.e
Galenus quomodo voluerit inflammationes, & alios tumores frigidiores verſus finem tractandos eſſe. 40 d e
Galenus cyphoidem laudat in hydrope octauo de Comp.medi.per loc. 247.a
Galenus non videtur cauſam retuliſſe, ex qua intemperatura fiat diabetes. 318 a
Galenus in curandis doloribus inteſtinorum allij vſum laudauit. 277.a
Galenus decimo de Fac.ſimpl. med. in colico dolore ſtercus lupi album laudat. vide. 277.b
Galenus in dyſenteria rhabarbari vſum commendat. 270.a.b
Galeni ſententia de renum vlcerum ſignis, cui Aetius Alexander, & Paulus ſubſcribunt. 302.a
Galeni ſentētia de natura priapiſmi, & curatione. 376.c.d
Galenus de frigidis, & maleficiatis nullam vſquam mentionem fecit. 377.a
Galeni locus, vbi ordinem tradit, quo vſus eſt in curanda muliere, quæ menſium alborum profluuio affligebatur indicatur. 330.a
Galenus quinto Methodi ad ſiſtendum ſanguinis profluuium ab vtero ex eroſione factum, tanquam præſtantiſſimum remedium, laudat ſuccum plantaginis, ſiue potui detur ſiue ex lana inferius ſupponatur. 334.a
Galenus in menſium retentione ex pituitoſo humore diacalaminthum laudat & hieram dialoes. 329.b
Galenus voluit in mēſium retentione ex humorum copia ſanguinem è ſuperioribus venis, quæ in brachio ſunt, detrahendum eſſe. 328.a.b.c
Galeni eadem ſententia limitatur, & comprobatur. ibid.
Galenus in quinto Aphor. ſternutationem in mulieribus, quæ ex vtero ſtrangulata iacēt, duplici de cauſa vtilem eſſe inquit. 339.d.e
Galenus nono de Comp.med.ſec.loc. in vteri ſtrangulationibus agaricum pondere drachmæ datum potui mirifice conferre aſſerit. ibid.
Galeni loca in quibus ſigna tradit mulierum vtero gerentium. 359.a.b c
Galeni loca, in quibus de abortus cauſis ſermonem habet. 360.c.d.e
Galeni modus multiplex excutiendi ſecundas. 368.c.d
Galeni cataplaſma ad dolores articulorum. 394.a.b.e
Galenus varius videtur fuiſſe, dum manantia vlcera ad aliud, atque aliud morborum genus diuerſis in locis redegit. 3.d.e
Galeni loca in quibus ab Ariſtotele non diſſentit circa ſenſum communem. 24.a.b.c.d.e
Galenus cur fortaſſe coniunctiuam oculi tunicam, περιόστεον vel ἐπιπεφυκότα appellarit. vide 62.a.b
Galenus defenditur, quod non fuerit diminutus in tradenda curatione ægilopis. vide. 84.c
Galenus non negauit melancholicum affectum fieri poſſe vitio lienis, aut iecinoris, aut hæmorrhoidum. vide 20 a.b.c
Galenus ab oppoſitione defenditur, quod non meminerit læſionis facultatis memoratiuæ. 25.a
Galenus ab Hippocrate deuiare viſus eſt in exhibendo medicamenta in pleuritide. 40.a
Galenus dubitare viſus eſt, an poſſint calculi in inteſtinis concreſcere. 303.c.d
Galenus in ſeipſo allucinatus eſt, qui cum colico dolore vexaretur, renalem eum iudicauit. 275.b
Galenus tanquam dubium reliquit, an inflammatio in vtero fœtum ſoleat perdere. 361.b.c.d
Galenus à contradictione defenditur de vena in vteri inflammationibus ſecanda. 346.b.c.d e.& 347.a.b.c
Galeni loca, quæ videntur oppoſita, conciliantur. 239.e
Galeni & Hippocratis loca, quæ mutuo ſibi aduerſari videntur conciliantur. 59.a.b c.d e
Galeni & Hippocratis loca, quæ aliàs multum inter ſe diſſentire videntur plurimum conſentire oſtenduntur. vide. 136.a.b c.d e & 137.a b
Galeni confectiones, & vnguenta multa pretioſiſſima ad calefaciendum cerebrum in ſecundo de Comp med. per genera deſcribuntur. 33.e
Galeni medicamentum efficaciſſimum, quo vtebatur ad curandas alopecias & ophiaſes. 13.b.c
Galeni medicamentum ad ſuffuſionem oculorum diſcutiendam. 76.d.e
Galeni cataplaſma ad roborandum caput in affectibus narium deſcribitur, & explicatur. 100.c.d.e
Galeni medicamentum ad ſiſtendum ſanguinis profluuium e naribus deſcribitur. 102.a.b.c.d.e
Galeni medicamentum ex Critone ad ficoſos tumores deſcribitur. 87.a
Galeni medicamentū ad varos induratos deſcribitur.ibi.v
Galeni medicamentum aptiſſimum ad ſanandos varos deſcribitur, & eius vſus explicatur. vide. ibidem.
Galeni facillimum remediū ad ſanādos auriū dolores. 90.b
Galeni medicamenta duo mirabilia, ad dolentes, inflammatos, & corroſos dentes deſcribuntur. ibid.
Galeni medicamenta duo maxime ab eo commendata in 6. de Comp.med.ad anginæ inflammationem quæ. 117.a
Galeni medicamentum ad ſitim extinguendam deſcribitur. 184 a b c.d.e

Galeni medicamentum ad imbecillitatem ventriculi in libro de ſac.parab.med. deſcriptum. 202.c
Galeni aliud ad idem. ibid.
Galeni medicamentum aſthmaticis non parum conferens deſcribitur. 131.a
Galeni emplaſtrum ad iecoris inflammationes inclinantes accommodatiſſimum deſcribitur,& eius vis exponitur. 231.e
Galeni cataplaſma ad Lienoſos accommodatiſſimum deſcribitur. 245.b
Galeni remedium ex ſtercore capra, & cum vrina. vel vrina pueri ſimul coctu ad educendam aquam ex ventre hydropicorum. 260.e
Galeni linimentum ad idem deſcribitur. ibid.
Galeni cataplaſma ad abſumendam aquam ex ventre hydropicorum deſcribitur. ibid.
Galenus in libello de Praſagitione meminit arena maris, in qua immergere ſolebant antiqui vniuerſum corpus pro exiccatione,&c. 226.d.e
Galeni medicamentum ſuppoſitorium ad menſes muliebres euocandos. 330.b
Galeni medicamenta ad excutiendum mortuos fœtus & ſecundas. 365 a
Galeni localia medicamenta duo ad vteri ſcirrhum. 350.a
Galeni praceptum tertio de Loc.affect. de differenti curatione morborum,dum recentes ſunt,vel quando inueterati,& firmati. 46 e
Galeni pracepta tria tertio de Loc.affect. nobis tradita, ad diſtinguendos proprios affectus ab iis, qui per conſenſum. 28.c
Galeni praceptum, quòd in calida intemperie capitis perfuſiones & linimenta eidem adhibenda ſint ex niue, glacie,& ſimilibus actu frigidis refrigeranda. 32.a
Galeni praceptum ex ſententia Eraſiſtrati, quomodo quis citra capitis inſignem noxam iter facere,& diu ſub radiis ſolaribus in magnis aſtibus verſari poßit. 33.a.b
Galeni praceptum circa lethargi, & phrenitidis curationē,qua in initio ſimilis eſt,in fine vero contraria.38.d.e
Galeni praceptum pulcherrimum,quod in curandis affectibus partium oculis circumiacentium vtamur medicamentis aridis in puluerem redactis, potiuſquam alio modo.vide rationem. 83.b.c
Galeni praceptum pulcherrimum circa modum aptè perfundendi caput. 32.b
Galeni praceptum in vſu medicamentorum oculis adhibendorum non modò vtile,ſed apprime neceſſariū.vide. 72.c.d
Galeni pulcherrimum praceptum circa remediorum adhibitionem localem in ſpaſmo,& paralyſi. 55.e
Galeni praceptum in Com. in lib. de Salubri Diata ad cibum facile continendum & concoquendum in ventriculo. 198.a.b.c
Galeni praceptū quomodo ſe gerere debeat Medicus in euacuatione molliēda in iecinoris obſtructionibus. 224.b.c
Galeni loca.in quibus docet generalibus notis materias omnes diſtinguere. 26.c.d
Galeni documentum in ſecundo de Compoſ.med.per loc.ad diſcretionem faciendam,an effectus ad intemperiem ſine materia,aut cum materia pertineant. ibid.e
Galeni documentum in ſecundo de Compoſ.med.per loc.ad cognoſcendas procatarcticas cauſas. ibid.
Galeni experimentum,quo docet nos, an intemperies ventriculi ſola ſit,an cum materia. 200.c.d
Galeni argumentum,quo oſtendit naturam ſingultu vti ad ea excutienda, qua ſunt in ventriculi tunicis infarta. 204.c.d
Galeni experimenta duo, quibus poßimus cognoſcere an ſanguis grumoſus & concretus in veſica ſit. 311.a
Galenus docet quibus ſignis deprehendi poßit,marémne vel fœmellam mulier in vtero gerat. 350.c.d
Galeni ſanum conſilium in 2. de Comp. med. per loc.quod ea, qua poteſtate inſigniter refrigerant, quatenus fieri poteſt.in calidis cerebri affectibus declinanda ſint. 32 a
Galeni conſilium de proferendo iudicio ex colore fæcies pulcherrimum. 22.c.d.
Galeni conſilium ad extrahendam aquam ex auribus 90 d.e
Galenus octauo de Comp. med. ſec. loc. ex Archigenis ſententia conſulit ſemina coriandrorum iis, qui acidum eructant, menſura cochlearij exhibenda & mox vinum meracum ſuperbibendum. 202.a.b
Galeni ſententia circa reuulſiones faciendas. 134.a
Galeni loca quando per affectum locum ducendus ſit noxius humor & quando non explicantur. 270.c.d
Galeni loca, in quibus ſanguinem pro tota humorum maſſa accepit. 218.e.& 219.a.b
Galenus nunquam auſus eſt pueris ante decimumquartum annum venam ſecare. 37.a.b
Galeni loca, in quibus exponit, qui ſint humores illi, qui eandem cum ſanguine rationem habeant, quantum ad euacuationis modum. 34.e
Galeni loca,in quibus pronunciat venam cephalicam in capitis affectibus ſecandam eſſe. 45 d.e
Galeni ſententia,vtrum ſanguis mittendus ſit necne in melancholicis affectibus.& quando mittendus,deq; eadem dubitatio, & ſolutio ab eodem Galeno tradita ab Aetioq; ex Poßidonij ſententia magis determinata 46.a.b
Galeni ſententia de ſanguinis mißione in ſpaſmo. paralyſi, atque huiuſmodi affectibus. 53.a b c d e
Galeni loca quam plura,in quibus venam in pleuritide ſecandam eſſe cenſet ex parte lateris affecti. 137.e.138 a
Galeni ſententia de vena ſectione in inflammationibus, & affectibus vteri. 346.c.d.e.& 347.a.b
Galeni ſententia circa tempus, quo debet fieri vena ſectio in menſium retentione. 329.a
Galenus vbique ferè venas, qua ſub poplite ſunt, vel propè malleolos in affectibus vteri,veſica.& coxendicis ſecundas eſſe cenſuit. 3.1.a
Galeni varia loca. de vena ſecanda in pluribus affectibus qua ſibi videntur contradicere,ſimul conciliantur 346. b.c.d e & 347.a.b.c.d.e
Galeni ſententia,ex variis locis decerpta vtrum laborantibus renibus mittendus ſit ſanguis ex ſuperioribus, vel inferioribus partibus affertur. 298.a b.c d.e
Galeni locus in primo Apher.vbi ait, ventriculi inflammationem quotidianas habere periodos,ſicuti pleuritis habet alternis diebus explicatus. 192.d.e
Galeni locus de arenoſa vrina explicatus, & à calumnia defenſus. 304.b.c.d
Galeni locus 3.de Loc.affect. ad examen reuocatus. 21.b,c
Galeni loca conſiderata & expoſita vide. 139.d.e
Galeni locus tertio de Sympt.cauſ ſuſpectus, & correctus. 263.a.b
Galeni locus in vndecimo de Facult.ſimpl.medic.mendoſus corrigitur. 186 e
Galeni locus in lib.de cur rat.per ven.ſect perpenditur & exponitur. 298.c.d
Galeni locus in primo libro Com.in tertium Epid.explicatus. 129.a.b.c
Galeni locus ab Aetio explanatur. 139.d.e
Galerita auis comeſta laudatur in colico dolore. 279.b.c
Galla immatura adſtringendi facultatem habent. 334.c.d
Galla immatura ex acri aceto cocta ad dentium dolores commendantur. 108.d.e
Gallarum puluis ad polypos curandos laudatur. 102.d.e
Gallarum medicamentum ad oris malignos affectus, & vlceroſos

vlceroſos curandos ſummopere laudatur. 110.a.b
Gallarum medicamentum quomodo conficiatur. ibid.
Galla trita columellam laxam exiccant. 120.b.c
Galla vſu veniunt in curandis dyſenteriæ vlceribus. 273.a
Gallæ immaturæ menſtruas purgationes ex apertione vaſorum profluentes maximam ſiſtendi vim habent. 334.b
Gallæ vim habent claudendi hæmorrhoidas. 170.e
Galliæ radix veneris deſiderium concitare dicitur. 379.a
Galli decrepiti ius quomodo paretur. 135.b
Galli decrepiti ius paratum ab omnibus in aſthmate commendatur. ibid.
Galli decrepiti ius,&c.vide Ius.
Gallinacea caro facile coquitur. 173.a
Gallinacei pulli ius vim habet epiceraſticam. 186.d.e
Gallinaceus adeps molliendi vim habet. 235.e
Gallici dolores in quo ab articularibus differant. 344.a.b
Gargareon quid. 111 a
Gargariſmata quando tentanda in deſtillationibus, & quando non. 60.b
Gargariſmata ad pendulam & laxatam columellam. 120.b.& 125.a
gargariſmata ad tuſsim acrem & calidam accommodata quæ. 133.a
gargariſmatum in angina curanda accommodatorum deſcriptio. 115.d e
Garyophili ventriculum roborant. 201.d.e
garyophyli in frigido,& pituitoſo capitis affectu atque aliis conuenientes ſunt. 11.d.e.& 55.c d
garyophilatum ventriculum roborat. 201.c.d
garyophilatum viſcera interna ex affectibus frigidis & humidis labefactata roborat. 336.a
Garum nullibi in vſu eſt. 273.c.d
Ganderiana aqua.vide Balneæ.
Golentabin ex ſaccharo.vide Syrupus roſaceus. 357.c.d
Generatio eſt opus viuentium maxime naturale.
generatio cur in fœmineo corpore fiat. 322.a.b
generatricis facultatis in animantibus opus integrum tribus officiis abſoluitur, conceptu, geſtatione, & partu. 354.b.c
generatio non ſolum materiam requirit,ſed etiam agens. 322.b
generatio omnis duplici parte conſtat.vide. 133.a
generatione,& prolis propagatione nihil eſt in rebus humanis deſiderabilius. 357 d.e
generationis principium eſt calor natiuus qui in ſemine eſt. 368.e
gentiana radix fœtus mortuos,& ſecundas excutit. 146.c d
Germani in plurimo vſu habent balneas. 142.e
Germania frequenter ſolent vermes in aurium meatibus innaſci. 96.c
Gibbi cur tales oriantur. 354.b.c
gibbi cur omnes fere anguſtiam in ſpirando ſentiunt. 127.c.d
Gingiua propter quid a natura circa dentes creata ſint. 106.a.b
gingiuarum affectus quot,& quales. ibid.106.a.b
gingiuarum vlcera quibus remediis curentur. ibid c.d
Gladioli radix ſuperior venerem concitare,inferior autem reſtinguere dicitur. 379.b.c
Glaucedo,vel
glaucoma quid ſit.& vnde fiat. 76.e.77.a
glaucoma nullam curationem admittit. ibid.
glaucoma quibus ſignis a ſuffuſione diſtinguatur,ac dignoſcatur. ibid.
glaucomate laborantes nihil prorſus lucis perſpiciunt. ibid.
Glans vnguentaria detergit,ac diſcutit. 14 d.e
glans ex galbano & cera parata, atque ano indita iuuat plurimum,ſi vterus ad dorſum conuerſus inteſtinum rectum premat. 341.a.b
glandes,ſeu
glandnloſa loca.vide Adenes.
glandes (vulgo ſuppoſitoria) vnde dictæ. 39.b.& 42.a
glandium varia differentia. 42.a.b
glandes communes,ex quibus,& quomodo fiant. 188 b.c
glandes leniſsimæ,& mitiſsimæ quæ. 42.a.b
glandes acriores ex quibus conficiantur. 42.b.c
glandes variæ ex variis rebus confectæ,quæ in vterum ſuppoſitæ menſtruas purgationes euocant,recenſentur. 330.b.c
glandes ad fœtum mortuum,& ſecundas extrahendas accommodatæ deſcribuntur. 374.a.b.c
glycyrrhiza lenit,mulcet,ac mitigat acrimoniam. 5.a.11.a
glycyrrhiza commaſticata tuſsim lenit. 132.c.d
glycyrrhizæ ſuccus ad idem valet. ibid.
glycyrrhizæ ſuccus, & decoctum ore contentum donec liqueſcat,ſitim extinguit. 184 c.d
glycyrrhizæ decoctum valet ad anginæ inflammationem. 116.d.e
glycyrrhiza in vrinæ ardore,& ſtillicidio vtilis eſt. 316.e
gonorrhæa quid ſit.& vnde dicta. 373.a
gonorrhæa cur nullum voluptatis ſenſum excitet. 363 a.b.c
in gonorrhæa cur ſemen ſine penis intenſione, & ſine vlla cogitatione excernatur. ibid.
gonorrhææ a variis cauſis excitatæ ſigna. ibid.b.c
gonorrhææ cauſa quæ. 373.c.d
in gonorrhæa victus ratio conueniens quæ. 374.d.e
in gonorrhæa quæ illitiones,cerata, & cataplaſmata conueniant. ibid.
gonorrhææ medicamenta conuenientia quæ. 374 d.e
Goſsi quot ſint,& vnde generentur. 85.e.& 85 a
Graciles & hirſuti calida temperie ſunt,pluri̇mumq́; melancholicis excrementis ſcatent. 29.d e
gramen vrinam prouocat. 246.d e
grana cnidia numero decem trita, & accepta ex oleo irino.& pauco melle,veteri hydropem curant. 345 a
grando palpebrarum quæ affectio ſit. 80.b.81.a.& 82.d.e
grandines vnde ortum habeant: 320.c.d
grauia & corpulentia facilius deorſum, quàm ſurſum feruntur. 322.a
grauitas cum tenſione dolorem à frigida & craſſa materia dependere ſignificat. 91.d.e & 92.e
grauida mulier.vide Mulier,Prægnans,Fœtus,& Fœcunditas ſuis locis.
Græcorum ſententia commendatur,qui omnem melancholici affectus rationem in tria tantum capita retulere. 29.d.e
Græci quando ægrotantes victu tenuiſsimo vti ſoleant. 202.b.c
Græcorum ſententia ex qua vena in capitis affectibus ſecundum communem rationem ſanguinem detrahere oporteat. 35.e
Græcorum ſententia de venæ ſectione facienda in paralyſi ſpaſmo,& ſimilibus affectibus. 53.e
Græci nunquam pueris ante quartumdecimum annum venam incidere auſi ſunt, quantumlibet magnus morbus vrgeret. 37.e
Græci medici in explicanda ratione imbecillitatis, propter quam ſit diabetes,videntur ſatis obſcuri,& perplexi. 318.a
Gula quid ſit proprie. 104.d.e.& 135.e
Gurgulio.vide Columella.
Guſtus quot modis lædi poſsit. 123.e.& 124.a
Gutta quid ſit. ibid.
gutta vnde dicta. ibid.
gutta ſerena quid. 66.a 60.e
gutta ſerena. cùm inueteraſcit, curari ferè nunquam poteſt. 68.a
gutta.vide Arthritis.
Guttur proprie quid dicatur. 104.d.e
guttur eſt inſtrumentum.quo natura vtitur,vt expiratum aerem in vocem efformet. ibid.

H

Habitus plenior ſanguinis miſſionem facile tolerat. 37.d.e
Habitus malus. vide Cachexia, & Cacochymia.
Hamech confectio adustis, & melancholicis humoribus, quamuis & alios vacuet, aptum imprimis eſt medicamentum. 9.b.30.c.d.251.c.& 336.a.b
hamech in ſuflationibus vteri pro purgando corpore conuenit. 342.d.e
hedera ſuccus intra nares iniectus vim habet caput purgandi. 43.d.e
hedere nigræ foliorum pediculus melle illitus & in vterum ſuppoſitus vim habet educendi mortuum fœtum, & ſecundas. 365.a
hedycroum medicamentum à Galeno, Aetio, Paulo, Dioſcoride, atque aliis deſcriptum reperitur. 102.e
hedycroum digerendi, exiccandi, & repellendi facultatem habet. ibid.
hedychroum in tabidis commendatur. 152.a
hœdina caro concoctu facilis eſt. 172.c
hœdorum carnes ſanguinem probum gignunt. 226.e.& 318.a.b
Halena balnea. vide Balnea.
heliotropij folia trita & in vterum ſuppoſita vim habent excutiendi mortuos fœtus, & ſecundas. 305.a
homoerhou propriè ſignificat potius ſanguinis profluuium, quàm venas. 287.a
hæmorrhoidum nomen narium & vteri venis ab Arabibus communiter attribuitur. 285.e
hæmorrhoides quæ venæ ſint, & vnde dictæ. ibid.
hæmorrhoidas habere propriè qui dicantur. 287.a
hæmorrhoidum differentias quatuor commenti ſunt Arabes, alias veſicis ſimiles eſſe dixerunt, alias verrucales, alias morales, alias vuales, & cur. vide. ibid.
hæmorrhoidum differentia ſecundum Græcos duæ tantum ſunt: aliæ enim cæcæ, aliæ apertæ. 287.a.b.c.d.e
hæmorrhoides cæcæ quæ dicantur. ibid.
hæmorrhoides apertæ quæ. ibid.
hæmorrhoides cæcæ magis, quàm apertæ dolent, & cur. 290.c
hæmorrhoidum dolores varij quibus tollãtur. ibid.& 290.e
hæmorrhoidum profluuium quando opportunè à natura fit vtile, & ſalubre eſt. vide rationem. 286.a b.c.d.e
hæmorrhoidum fluxus quando opportunè à natura fieri dicatur, & quando non. 286.d.& 287.d
hæmorrhoidum profluuij cauſa vel in ſanguinis qualitatem vel in inſtrumentis, aut facultatis vitium refertur. vide. 287.a
hæmorrhoidũ apertio vires non admodum labefactat. 38.a
hæmorrhoides fluentes præſidio ſunt ſuppreſſis menſibus. 178.a.b.c.d.e
hæmorrhoidum immodica profluuia ventriculi & iecinoris vires eneruant, malumq́; habitum & hydropem necnon & lipothymiam afferunt. 176.e.& 177.a.b.c
hæmorrhoides ſuppreſſæ, vel immodicè fluẽtes quid mali afferant. 240.d.e
hæmorrhoides ſuperuenientes curant affectus melancholicos. 288.a
hæmorrhoidum ſuppreſſio ab iiſdem cauſis, à quibus & profluuium ortum habet. 287.c.d
hæmorrhoidum importuna ſuppreſſio eadem affert incommoda, quæ profluuium. ibid.
hæmorrhoidum prouocatio in omnibus capitis affectibus prodeſt. 36.b.c
hæmorrhoides quando reprimendæ, quando omnino ſupprimendæ, quando prouocandæ, & quando non irritandæ. vide. 288.a.b.c.d.e
hæmorrhoides quib. & quo ingenio aperiri poſſint. 288.a.b.c
hæmorrhoidas quomodo vel ferro, vel vrente medicamento, vel alia ratione abſcindebant antiqui, &c. vide. 289.d.e & 290.e
hæmorrhoides an omnes claudendæ ſint, an vna aperta relinquenda, diſſidiũ eſt inter medicos Græcos. vide. 323.a
hæmorrhoides aperiuntur ſecta vena poplitis, aut iuxta malleolos. 289.a b.c
hæmorrhoides ſupprimuntur, ſecta vena interiore in brachio. ibid.
hæmorrhoidum apertio ſeu prouocatio per hirũdines nouum eſt iuniorum medicorum inuentum: nec eius vnquam facta mentio eſt ab antiquis medicis. vide. ibid.
hæmorrhoidum apertio per hirundines non probatur ſecundum antiquorum medicorum decreta, & cur. ibid.
hæmorrhoidum profluuium quomodo ſupprimatur. ibid.
hepar aſini ſanguinem in veſica concretum diſſoluendi vim habere dicitur. 313.e
hepaticæ deiectiones quæ appellentur à medicis. 222.a
Hepatici Græce qui dicantur. 221.e
hepatica herba humectat, & valde refrigerat. 10.b
herba Aegyptiaca cornuto papaueri ſimilis erat. 93.b
herba Aegyptiaca his temporibus caremus. ibid.
herba Aegyptiaca quibus facultatibus prædita erat. ibid.
herba Aegyptiaca in affectibus aurium, atque oculorum in multo erat vſu apud antiquos. ibid.
herba Pedicularis. vide Staphis agria.
herbæ maiorem decoctionem, quã flores, & minorem quàm fructus & radices ferunt. 10.e
herbæ refrigerantes & humectantes quæ. ibid.
herbæ calefacientes, attenuãtes, atque incidẽtes quæ. ibi.d.e
herbæ humorem melancholicum reſpicientes quæ. 11.a
herbarum radices quæ aptæ ſint generandis calculis in renibus. 304.b
hernia quæ dicatur Latinis. 380.c.d
herniæ differentiæ duæ, altera enterocele, hoc eſt ramex inteſtinalis, altera epiplocele, hoc eſt omentalis dicta. 381.a.b.c.d
hiera Archigenis quæ. 9.c.d.& 251.c.d
hiera Archigenis in clyſteribus iniecta laudatur. 42.a
hiera Ioannis Meſue qualis. 6.b
hiera, cuius meminit Galenus in lib. de Med fac. para. qualis ſit. 6.c.9.a.& 42.a
hiera Hermetis quæ. 42.a
hiera Pacchij. 251.c
hiera Pauli quæ. 6.a
hiera Ruphi quæ. 9.c.d
hiera Scribonij ex Pacchij ſententia quæ. ibid.
hiera Ruphi, Archigenis, Galeni, & diacolocynthides in vteri ſuflationibus ad purgandum corpus conferunt. 342.e
hieræ facultates, & vſus exponuntur. 243.& 244.a
hieræ maiores quæ, & quos humores educãt. 9.c.d.& 251.c
hiera diaaloes Galeni. 42.a
hiera diaaloes aptiſſimum eſt medicamentum ad expurgandam craſſam, lentam, & viſcidam materiam è ventriculo. 172.b.c.175.a.191.a.197.b.205.a.335.e.& 336.a
hiera diaaloes in affectibus hepaticis frigidis maximè confert. 268.d
hiera diaaloes optimum medicamentum eſt in volulo curando. 276.c.d
hiera diaaloes in præſentia dicitur hiera ſimplex. 282.a.b
hieræ ſimplicis quantitas exhibenda ſeu doſis quæ. 7.e
hiera ſimplex ex aloe eſt facilis, ac blanda medicina, quæ pueris etiam dari tuto poteſt. ibid.
hieram ſimplicem varia exhibendi rationes & modi. ibi.
hiera ſimplex cum caſſia, aut aliis mixta in nephriticis congruens. 306.a.b
hiera diaaloes in menſium retentione ex craſſis humoribus pro purgatione conuenit. 320.d.e

hiera in hydrope, pro purgatione maxime laudatur. 244.a
hiera διακολοκυνθίδος in vſu erat apud Galenum, & antiquiores medicos ad euacuandum corpus vniuerſum, & præcipuè caput à vitioſis humoribus, vnde ortum habent Ophiaſis, Alopecia, & reliqui cutanei affectus capitis. 5.e. & 6.a
hiera διακολοκυνθίδος pituitam expurgat, & eam præſertim de capite detrahit. 6.c.8.d.251.c. & 335.e
Hieradia colocynthidos eſt optimum medicamentum in menſium retentione ex craſſis humoribus. 329.c.d
hiera διακολοκυνθίδος melancholica & pituitoſa excrementa etiam purgandi vim habet. 39.e.d
hiera picra clyſteribus immiſceri ſolet. 41.e
hiera ex colocynthide varios educit humores. 6.a
hiera diacolocynthidos, quando ſola, & quando cum aliorum additione vtebantur antiqui. vide. ibid.b
hiera ex colocynthide ſimplex pituitam educit. 36.c.d
hiera compoſita cum nigro veratro, aut ſcamonio pituitam bilemq́, vel flauam, vel atram inſuper euacuare poteſt. ibidem.
hieracites collo appẽſus vim occultam habere dicitur ad ſiſtendũ ſanguinem ex hæmorrhoidibus profluentẽ. 180.d.e
Hippocratis mos, dum de communi aliqua ratione ſermonem habet, qui ſecundum Galenum. 347.a.b
Hippocrates 3. & 6. Apho. autumno fieri morbos grauiſsimos, & eum proportione correſpondere morbis ex vitioſis humoribus concitatis aſſeruit. 315.c.d
Hippocratis ſententia in lib. de ſacro Morbo de pueris, qui affectibus epilepticis expoſiti ſint. 27.a
Hippocrates inter eos affectus, qui ſolent æſtate frequentius humana corpora ſollicitare, recenſuit oris vlcera. 117.b
Hippocratis ſententia de cerebri principatu. 24.b
Hippocrates quomodo ventrẽ ſuperiorẽ accipiebat. 125.b.c
Hippocrates exiſtimauit in ſemine, propter vim procreatricem, & efformatricem, ineſſe aliquid, quod materiæ rationem habeat, vnde ſpermatica membra generantur, & aluntur. 321.a.b
Hippocratis ſententia in lib. de hum. color. humorum eſt. 22.a.b.c.d
Hippoc. locus in 2. lib. de Rat. vict. in acut. mor. 132.a.b
Hippocratis ſententia in libro de Nat. fœm. quod in fluxu muliebri excrementa, quæ citra vllum morſum excernuntur, à capite defluunt, vel à ventriculo, non habetur vera in vniuerſum. 335.b.c
Hipp. in ardentibus febribus 4. de Rat. vict. in acu. morb. vbi os amarum eſt, pro purgatione bilioſorum humorum, lac aſinæ coctum liberaliter exhibet. 39.e.40.b & 186.e
Hippocratis præceptum in l b. de loc. in Hom. quòd vomitus in oculorum morbis non ſit ciendus. 70.a
Hippocrates ſub nomine angina omnes morbos in faucibus conſiſtentes, qui ſpirationem lædebant, quomodocunque nuncupabant. 112.b.c
Hippocrates in duplicem cauſam retulit omnem conuulſiuis motus rationem, in neruorum ſcilicet repletionem, & inanitionem. 51.a
Hippocrates tertio Progn. docuit, quo pacto futurum ſpaſmum in pueris ante ſeptimum ſuæ ætatis annum coniiciamus. 52.a.b
Hippocrates cenſuit anaſarcam curationem quaſi non admittere. 239.d.e
Hyppoc. tympaniam appellabat hydropem aridam. 239.a.b
Hippocrates in lib. de Nat. fœm. ſcriptum reliquit, fraxini baccas numero decem acceptas menſes ciere, vrinam prouocare, atque in omni ferè vteri dolore vtiles non parum eſſe. 330.a
Hippocrates in hyſtericis affectibus ad expergefactionem laudat linimentum lucernæ extinctum, vel lychnum, & naribus oblatum. 339.b.c
Hippocrates in eiſdem affectibus caſtoreum ad drachmam ex vino datum, & conizam vtilia eſſe teſtatur. ibid.
Hippocrates quinto Apho. mulieres, quæ ex vtero ſtrangulatæ iacent, ſternutamento concitato ſæpe ſubleuari inquit. ibid. & 367.a
Hippocrates ſub dubio reliquit, an inflammatio in vtero fœtum perdere ſoleat. 361.b.c.d
Hippocratis ſententia in libro de morbis mulierum ſecundo de vteri inflammatione. 346.e
Hippocrates in vteri inflammatione quibus localibus vtebatur. 348.c.d
Hippocratis medicamentum in vteri inflationibus interius iniiciendum quod. 343.c.d
Hippocratis ſententia de dolorib. & inflatione vteri, quatenus ad cauſas, ſigna, & curationem. 342.a.b.c.d.e
Hippocratis medicamenta localia ad vteri dolorem ex acri & calida materia concitatum. 644.b
Hippocrates alia remedia ad eundem vteri dolorem. ibid.
Hippocratis ſententia de vteri hydrope. 344.e
Hippocratis opinio de ſignis, & curatione vteri extra prolapſi. 341.b.c.d.e
Hippocratis ſententia de ſignis vteri inferius declinantis 340.e
Hippocratis ſententia de vteri vlcerum ſignis. 351.a
Hippocratis ſententia de curatione vlceris in vtero ab interna cauſa contracti. 352.b.c
Hippocrates quo pacto doceat medicamentis abſumere mẽbranam internis in vtero innatam, obſtantémque, ne ſemen ſuſcipi queat. 358 b
Hippocratis ſententia quomodo ſuccurrendum ſit mulieri, vt concipiat, quando os vteri clauſum eſt. 358.a.b
Hippocratis varia loca de ſignis, quibus cognoſcitur, an mulier prægnans ſit. 359.a.b.c.d.e
Hippocratis modi, ſeu experimenta tria in quinto Aph. & in lib. de Steril. tradita ad cognoſcendum, num mulier ſterilis ſit, an fœcunda. 357.a
Hippocrates docet quonam pacto cognoſci poſsit, marémne, an fœmellam mulier in vtero geſtet. 360.a.b
Hippocratis ſententia de mulieribus iis, quæ difficiliorem habent partum. 367.b
Hippocrates, vbi partus omnino difficilis eſt, atque per plures dies mulier parturiens doloribus torqueatur, confugit ad ſanguinis miſsionem è venis tali. 368.a
Hippocratis medicamenta ad faciliorem partum procurandum. 367.a.b.c
Hippocrates à Galeno laudatur, quod dixerit vehemẽtibus motionibus fœtus ſuccedere partum naturalem. 366.a
Hippocratis conſilium circa præciſionem vmbilici & regimen infantis, qui ex difficiliore partu editus ſit. 368.a
Hippocratis ſententia circa purgationes à partu, quantum temporis effluere debeant, cum vel marem, vel fœminam puerpera pepererit. 324.d
Hippocratis eadem ſententia examinatur, & ad noſtra tempora reducitur. ibid.
Hippocratis ſententia circa portionem & menſuram menſtruæ purgationis moderatæ. ibid.
Hippocrates aborſum apellauit Græcè ὑποφθορήν.
Hippocratis loca, in quibus verba facit, de cauſis abortus 360.e.361.a.b
Hippocratis ſententia de natura molæ. 152 e
Hippocratis quo modo ſecundinas ex vtero, & fœtum mortuum extrahendum eſſe cenſerit. 364.a.b.c.365.a.b. & 368.b
Hippocrates quomodo ſternutamenta ad excutiendum fœtum, & ſecundas excitabat. vide. 360.e. & 364.a.b
Hippocratis modus extrahendi fœtum mortuum chirurgia. 365.e. & 366.a.b
Hippocratis ſententia circa reuulſiones faciendas. 134.a

Hippocra. loca, in quibus voluit venam in pleuritide ex eodem latere ſecandam eſſe. 139.e
Hippocrates in ſecundo de ratione vict. in acu. mor. clyſtere vtebatur poſt ſectam venam. 114.a
Hippocratis ſententia in Aphoriſmi, concocta medicari, &c. 40.b.c
Hippocrates Aphor. in primo Apho. Vbi morbus peracutus eſt, &c. explicatus. 115.b
Hippocrates Apho. in primo Aphoriſmorum: Si qualia oportet purgari, &c. à Galeno expoſitus, examinatur. 40.a.b & 115.a.b
Hippoc. Aphor. in primo Aphor. Quo natura vergit, &c. explanatus. 136 c.d.e.& 137.a.b
Hippo. locus in Aph. in morbis acutis, &c. explicatus. 115.e.
Hippocratis Aph. in ſecundo Aph. Circa initia & fines, &c. expoſitus. 134.e
Hippocratis Aph. in quarto Aph. Quod malum ſit ægrotantibus ictericiam ante ſeptimum diem apparere, explicatur. 236.d e
Hippocratis Apho. quarto Apho. Surditas ex diarrhœa curari, &c. expoſitus. 88.d e
Hippocratis Apho. in quarto Aph. Quod pernicioſiſſima ſit angina, in qua febris vehemens eſt cum multa ſpirandi difficultate, explanatus. 113.c
Hippocrates Aph. quarto Aph. explicatus. 361.b.e
Hipp. Apho. in quinto Aph. expoſitus. 323.b.c
Hippo. Apho. in quinto Aph. Quod articuli dolentes multa aqua frigida perfundendi ſint, à Galeno explicatus. 393.a
Hipp. Aph in 6. Aph. Qui nares habent humidiores, & genitale ſemen, &c. explanatus. 55.e
Hipp. Aph. in 6. Aph. Quod trauli ſoleant à diarrhœa longa capi, expoſitus. 122.a b
Hippoc. Aph. in 6. Aph. explanatus à Galeno. 69.e
Hippocratis Apho. 6. Aph. Quod in pleuritide & peripneumonia graue ſit, ſi alui profluuium ſuperueniat, explicatus. 130.a
Hipp Aph. in 6. Aph. explanatus. 129.a
Hippocratis locus in 6. Epidem. com. quadrageſimotertio à Galeno explicatus. 35.d.e
Hippo. aph. à diuturnis hæmorrhoidibus ſanato expoſitus ab Aetio. 170.a
Hipp. Aph. Quod vena recta in fronte inciſa occipitis dolores curet, explicatus. 139.d.& 347.b
Hippocratis locus Dolores oculorum meri potio, &c. à Galeno expoſitus, magis adhuc explicatur. 70.a
Hippocratis locus in ſexto Epid. explanatus. 134 a
Hippocratis locus in quarto de Rat. vict. in acut. morb. explicatus. 243 d
Hipp. ſententia in 2. de Rat vict in acu mor. expoſita. 136.d
Hippocratis loca in ſexto, & ſeptimo Apho. quod bonum ſit in angina tumorem, & ruborem in ceruice & pectore apparere, vt expoſita. 113.b
Hipp. locus alius in 3. Prog. ſimilis expoſitus. ibid.
Hippocratis locus in lib. de Morbis circa menſium ſuppreſſionem explicatus. 324.d.e
Hippocratis ſententia circa modum occurrendi morbis acutis explicata. 37.c.d
Hippocratis ſententia de curandis vteri vlceribus explanata. 352.c
Hippocrates & Ariſt. concordes ſunt in cauſis natura, & differentiis molæ. 370 c.d
Hippocratis loca, & Galeni, quæ mutuo repugnare videntur, conciliantur. 59.d.e
Hippocratis & Galeni loca, quæ ab aliis mutuò oppoſita videntur, conciliantur. vide. 136.a.b.c.d.e.& 137.a.b
Hippomarathri radix renum lapides comminuendi vim habet. 307.b.c.d
Hippuris valde confert in dyſenteria vlceribus curandis, ſi eius ſuccus, vel decoctum per clyſteres iniciatur. 263.d.e
hirci oculorum qui. 75.c.d.& 81.a
hircorum affectus qui, & quales. ibid.b.c.d.e
hirci, alti, occiſi, parati, exſiccatiq́; ex arte calculos renum comminuere dicitur. 307.b.c
hirudines poſt aures appoſitæ conferunt in morbis ipſius capitis. 36.b.c.d
hirundinum cinis quomodo fiat. 116.c.d e.& 117.a
hirundinum cinis ad anginæ inflammationem maxime laudatur à Galeno, Andromacho, Aſclepiade, & antiquioribus medicis. ibid.
hiſtoria cuiuſdam, qui à Galeno curatus fuit, ab ingenti linguæ tumore, cum iam ſexagenarius eſſet. 145.a
hiſtoria duarum mulierum, quibus lingua adeo intumuerat, vt in ore contineri non poſſet. 121.c.d.e
hiſtoria cuiuſdam patris, & filij, qui cum ſe ob ſcabiem, abſque corporis expurgatione, inūxiſſent vulgari linimento, correpti fuerunt, pater palpitatione quadam in dextro brachio filius autē epilepſia, ex pedis conſenſu. 28.b.c
hiſtoria grammatici cuiuſdam, qui ex fame corripiebatur epilepſia. 173.c.d
hiſtoria cuiuſdam adoleſcentis Veneti, cui dexter oculus adeo promouebat, vt omnem faciem deturparet. 63.b
hiſtoria cuiuſdam, in cuius aurem vermis ſeu tinea erat ingreſſa. 96.b
hiſtoria cuiuſdam mulieris, quæ ſanguinem ex falſa deſtillatione expuerat, à Galeno curata. 135.a
hiſtoria cuiuſdam patricij Veneti, qui dum febre laboraret, per naſum eiecit vermem obſcurioris coloris, & longitudinis quatuor fere digitorum. 279.e
hiſtoria cuiuſdam religioſæ mulieris, quæ ex palpitatione mortua eſt. 160.b
hiſtoria cuiuſdam mulierculæ angina laborantis, quæ deuoratis bolis aliquot caſsiæ, & vomitu excitato ſtatim ſtrangulata interiit. 115.a
hiſtoria Anaxionis Abdiritæ, qui pleuritide laborans cœpit tantum in duodecimo expuere. 130.a.b
hiſtoria mulieris cuiuſdam Romanæ, quæ cum ſanguinem è ſpiritualibus membris ob catarrhum è capite deſtillantem expuiſſet, ac per aliquod dies iemnaſſet, à Galeno curata fuit acrioribus tantum clyſteribus poſtea vinculis, atque frictionibus vniuerſo corpori, præterquam capiti adhibitis. 37.a.b
hiſtoria cuiuſdam viri opulenti, qui cibi appetentiam amiſerat. 168.a
hiſtoria quarundam mulierum, quæ appetebant, ac comedebant ea, quæ ab humana natura aliena ſunt. 178.e
hiſtoria cuiuſdam, qui vehemente tuſsi lapillos ex pulmonibus eiecit. 303 d.e
hiſtoria cuiuſdam qui poſt aſſumptum ſcamonium doloribus colicis tentatus fuit per quædam interualla. 274 a. & 276.d.e
hiſtoria de quibuſdam cadaueribus, in quibus inuenta ſunt lapidea quædam durities in iecinoris ſubſtantia concreta. 303.d.e
hiſtoria cuiuſdam matronæ Venetæ, cui cum reſcinderetur abſceſſus, extractus fuit dura quædam materia lapidi, vel oſsi ſimilis. ibid.
hiſtoria cuiuſdam qui poſt multos ventris inferioris dolores cum ad deiiciendum aſſurrexiſſet, lapidem ſatis inſignem excreuit. ibid.
hiſtoria cuiuſdam patricij Veneti, cui poſt reſolutionem vtriuſque cruris, vrina ſuppreſſa eſt, &c. vide. 310.a.b.c
hiſtoria cuiuſdam mulieris nobilis & Abbatiſſæ, quæ cum ex vehementibus animi perturbationibus in diabetem incidiſſet, ex eo tandem obiit. 318.d.e

hiſtoria

hiſtoria alia alterius nobiliſſimi viri, qui ex vſu potus frigidiſſimi diabete correptus fuit, & tandem interiit. ibid.
hiſtoria quorundam qui ex ſuppreſſione vrinæ mortui ſunt 300.a.b.c.d.e
hiſtoria cuiuſdam Empirici, natione Galli, qui Venetiis vtitur candelis cereis ad aperiendam pudendi meatum. & per eas medicamentum quoddam intromittit, quo carnis excreſcentias abſumit. vide. 313.c.d
hiſtoria cuiuſdam in quo, cum ſectus eſſet mortuus, inuentum eſt paruum ſub altera cordis auricula vlcus. 157.e
hiſtoria cuiuſdam ancillæ, cui per ſeptennium fuerant retenta menſtrua, quæque poſt multa incommoda tandem redeuntibus menſium purgationibus libera euaſit. 326.d
hiſtoria cuiuſdam mulieris Hyſtericæ, quæ nunquam per menſes purgabatur. 325.c.d
hiſtoria nonnullorum, qui non poterant cum vxoribus ſuis liberos procreare, eò quòd citiſſime ſemen effundebant. 357.a.b
hiſtoria mulieris quæ cum vteri procidentia laborans conceepiſſet, ex abortu mox obiit. ibid.
hiſtoria mulierũ, quæ tres & quatuor fœtus peperere. 354.a
hiſtoria mulieris, quæ fœtum edidit cruſtoſis vlceribus vndique ſcatentem, cum eius coniux morbo gallico affligeretur, ipſa verò ſana ſemper viſa eſſet. 354.b.c
hiſtoria cuiuſdam qui ex ventriculi dolore in arthritidem incidit. 375.b.e
hiſtoria duorum ægrotantium articularibus doloribus, qui ex rerum aſtringẽtium, & repellentium vſu alter aſthmaticus obiit, alter tandem euaſit. 390.b
hiſtoria medici cuiuſdam à podagra liberati. 390.e
hiſtoria mulieris, quæ ex eo quod non bene purgata fuerat à partu, articularibus doloribus correpta fuit. 387.b
hiſtoria religioſæ cuiuſdam & nobilis mulieris, quæ aſſueta quotannis ſanguinis miſſioni eam conſuetudinem ad octuageſimum vſque annum ſeruauit. 37.d.e
hiſtoria canis qui cum vno tantum teſte genitus eſt. 371.a.b
hordei aqua, &
hordei cremor quibus facultatibus conſtet. 142.c.d
hordei cremor, &
hordei aqua Pleuriticis qua ratione conferãt. vide. 142.e.d
hordei aqua & ſuccus ſine morſu detergit. 277.c
hordei cremor vel ſuccus vim habet epiceraſticam. 186.e
hordei aqua ex ſaccharo vlceribus renum accommodatiſſima eſt. 302.e
hordei ſuccus clyſteribus impoſitus dyſenteria vtilis eſt. 272.a.b
hordei cremor. vide Ptiſſana
hordeaceæ farina aceto eliquata, & cùm pice cocta articulis dolentibus prodeſt. 322.c.d
hordeolum oculi quid. 80.a.81.e.82.a
Horrores non ſeruantes ordinem, & cum febre, tum ſuppurationum, tum etiam vlcerum ſigna ſunt. 302.a
Humiditas mater eſt putredinis. 279.d.e
humiditas nullum per ſe dolorem concitat. 38.e
humida intemperies. vide intemperies.
Humores ſunt corpora conſiſtentiam & molem quandam habentia, ac præterea ſuis qualitatibus prædita. 25.e
humores quatuor ſunt tanquam animantis corporis quatuor elementa ſecundum Hippocratem & Galenum. 5.b
humores, qui generantur, ſequuntur plerunque naturam temperatura illius particulæ a qua geniti ſunt. 9.d
humor tenuis fluens ſemper indicium eſt cruditatis. 67.d
humores qui ſuapte natura calida ſit, qui frigidi ſint. 34.e
humores caput vitiantes quibus ſignis deprehendantur, quales ſint. 4.e
humores varij, ex quibus capitis dolor concitatur, quibus non dignoſcantur, & diſtinguantur. 22.b
humores non ſunt euacuandi, niſi parati, & concocti. 6.b
humores calidi & tenues facile repelluntur, digeruntur, & euacuantur. 43.a
humores calidiores faciliùs cæteris ac citiùs ad ſuppurationem veniunt. 86.a
humores acres ſunt calidi, aut per ſe, aut per putredinem. 100.e
humor omnis putreſcens calidus euadit. 22.c.d.36.c
humores craſſi, lenti, & frigidi euacuationibus, digeſtionibus, atque repulſionibus plurimum reſiſtunt. 43.b.174.e.& 175.c.d
humor lentus quibus paretur. ibid.
humor melancholicus acidus famem excitat. 78.a
humores qui dicantur cum ſanguine eandem rationem ſeruare, quatenus ad euacuationem pertinet. 31.e
humores a natura ſanguinis triplici modo recedere poſſunt in prima generatione ipſorum humorum, in corruptione & in mixtione.
humores quando à ſanguinis natura recedant, & quando ſecus, quomodo cognoſcatur. 35.b
Hyenæ adeps areas commendatur. 12.a
Hydrargyron quid. 350.a
Hydrelæum quid ſit. 172.e
Hydrelæum vim habet ciendi vomitum. ibid.196.b.c
Hydrocele quid. 381.d.e
Hydrocele quibus remedijs curetur. ibid d.e
Hydrops, vel
Hyderon qui affectus ſit. 238.e
Hydrops vnde dicta. ibid.
hydrops morbus frigidus eſt, & à cauſis frigidis ortum habet. 239.d
hydrops ad quod ſymptomatum genus referatur. 38.e
hydropis cauſæ quæ. 240.a.b
hydrops ortum habet læſa actione concoctricis facultatis. 238.e
hydrops maxima ex parte ex iecoris imbecillitate, ſiue intemperatura occaſionem habet. 221.a.& 241.a.b.e
hydropes ſæpe fiunt ex conſenſu iecinoris cum ventriculo. 165.b
hydrops arida quid ſit. 129.a
hydropis differentiæ tres numero ſunt, & quæ. ibid.
hydropum differentiæ quibus ſignis inter ſe diſtinguantur. 241.a
hydropis varias ſpecies futuras quæ indicent. ibid.b.e
in hydrope ſuperiores partes gracileſcunt, & quaſi contabeſcunt, inferiores verò tumidiores fiunt. 241.a
in hydrope qua de cauſa pedes prius, quàm aliæ partes, frigido tumore inflentur. 240.a
hydropicorum pulſus qui. 241.c.d
hydropes autumno præſertim fiunt. ibid.d
hydrops ægritudines acutas ſequi ſolet. 240.d
hydrops tuſſis ſuperueniens ſignum lethale eſt. 242.a
hydrops ſcirrhum ſecuta curationem non admittit. 242.c
hydrops ſæpe in mulieribus ex menſium retentione ſuperuenit. 220.a
hydropicorum vlcera difficile conſolidantur. 241.e
hydropicis an perforandus ſit venter, necne. vide. 246.e
hydrops matella. vide Diabetes. ibid.
hyems maxime grandinum, & raucedinum ferax eſt. 56.e
Hyems deiectionibus per inferiorem aluum magis commoda eſt. 264.c
Hyoſcyamus inſignem refrigerandi facultatem habet. 32.a
Hyoſcyamus. vide Altercus.
Hypocyſtis inſignem aſtringendi vim habet. 224.c.& 342.a
Hypocyſtis menſes, immodice profluentes reprimendi vim habet. 224.e
Hypopium, ſeu ſuppuratio quid ſit, vnde dictum, & vnde ortum habeat. 77.a.b.c.d.e

Hypopy curatio in quibus conſiſtat. ibid.
Hypoſarca quid ſit. 239.d.e
Hypoſphagma quid. 65.a
Hyſſopus attenuandi vim habet. 234.c
Hyſſopus calefacit, attenuat, incidit, atque aperit. 10.b.102.e.& 235.b
Hyſſopi decoctum intra nares attractum facultatem habet mundandi caput ab excrementis. 43.d.e
Hyſſopi coma trita & leuigata in lineum panniculum impoſita, & in aquam feruentem demerſa, oculiſq; admota eorum maculas tollit. 75.e
Hyſſopum aſthmatico affectui ſalubre eſt. 135.a
Hyſſopus menſes prouocat. 329.a
Hyſſopum humida fluentes hæmorrhoidas reprimit. 291.a.b
Hyſtera quid. 321.a.& 336.c
Hyſterica mulier quæ, vel
Hyſtericus affectus qui dicatur. ibid.
Hyſtericus affectus ex retentione puerperiorum, ſecundæ & emortui fœtus conſequi ſolet. 364.a.b
in Hyſtericis affectibus quæ ſymptomata contingere ſoleant. 336.e
Hyſterica mulier, quæ animo defecerit, quibus ſignis deprehendatur, num penitus extincta ſit, an adhuc aliquid vitæ ſuperſit. 338.& 339.
Hyſtericas mulieres ab animi deliquio reuocantia quæ. ibid.
in Hyſtericis affectibus quæ & qualia vterum deorſum trahere poſſint, & iuuent. 338.a.b
in Hyſtericis affectibus quando vena ſecanda eſt, & quo in loco, & quando non. ibid.c.d

I

IAſpis ſanguinem vndecunque manantem reprimendi vim habere dicitur. 180.a.b
Iaſpis fœmori alligatus partum faciliorem reddere fertur. 367.e.& 368.a
Ichneumonis pili ad interficiendos vermes laudantur. 285.a
Ichneumon in præſentia mus Pharaonis appellatur. ibid.
Icterus, vel
Ictericia affectio ab ictero nomen habuit, & cur. 236 d.e
Icterus auis eſt, quæ à Latinis galbula dicitur. ibid.
Icterus vnde fiat. ibid.
Icterus ſemper morbum aliquem aut deſinentem, aut incipientem ſequi ſolet. ibid.
Icterus qui bonus, & qui malus. ibid.d.e
Ictericia nigra quæ. 237.a
Ictericia nigra vnde gignatur. 248.c
per Ictericiam quæ febres indicari ſoleant. 237.e
Ictericia ægrotanti ante diem ſeptimum apparens malum eſt, & cur. 236 b.c
iecoris fabrica, natura, & vſus. 217.a.b.c.d.e
iecur ſub dextro præcordio ſitum eſt. ibid.
iecur cur in inferiore ventre collocatum ſit à natura. 103.e
Iecur eſt fons, initium, ſedes, & veluti fornax ipſius ſanguinis. 162 d.e 193.e.& 200.d
iecur eſt initium, & ſedes altricis facultatis. ibid.
Iecur eſt viſcus, quod alimentum particulis ſubminiſtrat natura inſtituto. ibid.
iecur per meſaraicas venas tanquam per manus proprias à ventriculo, & inteſtinis quærit alimentum. 166.c
iecur quæcunque rectè agit, per natiuum calorem tanquam per primum, & proximum inſtrumentum agit. 220.e
iecoris temperatura calida, & humida eſt. 218.e
iecoris facultates quatuor, attractrix, contentrix, concoctrix, & expultrix. 218.e.& 221.d.e
iecur ex triplici ſubſtantia coagmentatum eſt. 216.e
iecur cum cerebro plurimam connexionem habet. 220.c.d
iecur cum corde, & ſpiritualibus membris plurimam habet connexionem. ibid.
iecur cum ventriculo magnum habet conſenſum. 165.b.& 220.a
iecur maximum habet nexum cum ſepto tranſuerſo. 220.a
iecur cum inteſtinis magnum habet conſenſum. ibid.
iecur cum vtero plurimum habet conſenſum. ibid.
iecinoris vitia quæ, & quot. 221.a.b.c
iecoris intemperiem calidam corrigentia quæ & qualia. 267.a.b.c.d.e.& 268.a.b
iecoris intemperiem frigidam corrigentia quæ, & qualia. ibidem.
iecur minori eget aſtrictione, vt roboretur, quàm ventriculus. 231.b.c
iecur duas habet partes loco, & officiis, & figura differentes, conuexam ſcilicet & concauam. 217.a.& 223.a.b
iecinoris pars ſima, ſeu conuexa obſtructa accommodatius euacuatur pro diuretica. 224.e.231.e.235.a.270.d.& 270 c
iecoris obſtructio in inferiore ſeu concaua parte facilius & commodius per ea, quæ aluum mouent, expurgatur. 224.a.b.231.e.234.e.268.b.270.d.e
iecinoris obſtructio à quibus cauſis oriatur. 221.a.b.& 223 c.d
iecur cur obſtructionibus maximè obnoxium ſit. ibid.
iecoris obſtructiones in cauſa ſunt, cur multa congeratur materia in venis meſenterij, aut in concaua ipſius parte. 223.d.e
iecoris obſtructiones prohibent, quo minus alimentum diffundi poſſit in vniuerſum corpus. ibid.
iecoris obſtructiones occaſionem præſtant generationi affectus hypochondriaci. ibid.
iecur à mollientibus medicamentis topicis facilè læditur, & cur. 239.a
iecur non ita facile, vt lien, ſcirrho corrumpitur. 249.a
iecoris inflammatio grauiſſimus morbus eſt. 229.a.b.c
iecoris inflammationum differentia quæ. 227.a.b
iecoris inflammatio quibus ſignis à ſcirrho dignoſcatur. 229.a
iecoris inflammatio quibus notis diſtinguatur à pleuritide. ibid a.b
iecoris inflammationum reſpiratio qualis. 227.a b
iecoris inflammationum pulſus qualis. ibid
iecoris inflammationum reliqua ſigna. ibid.a.b.c
iecoris inflammationem ſymptomata concomitantia quæ. 229.a
iecoris inflammatam concauam partem ſæpe aliquod alui profluuium ſequitur. 241.c.d
iecur inflammatum non requirit remedia actu frigida. 232.a.b.235.b.& 267.a
iecoris inflammatio neceſſario requirit ſanguinis miſſionem, modò vires, ætas, & reliqua conſentiant. 229.a.b
iecoris inflammatione laborantibus victus conueniens qualis. 230.a.b.c.d.e
in iecinore ſubſtantia aliquando lapideas quaſdam duritiès concretas fuiſſe viſum eſt. 303.a
Iectigatio. vide Palpitatio.
Ieiunium replet ventriculum vitioſis humoribus. 168.a.b
Ieiunantes ſæpe aluum adſtrictam habent. 254.a.b
ieiunantes diutim vix calefieri poſſunt. 167.b.c
Ieiunantes & ſomniant, & clariſſima ſomnia vident. 23.e.d
Ieleniabim ex ſacchato. vide Syrupus ex ſucco roſarum.
Ileon quid ſit, & vnde dictum. 254 .b
Ileus quid ſit, & ad quæ inteſtina pertineant. a
Ilei ratio vniuerſa in quo conſiſtat. [illegible]

illitiones in ardore ac morſu vrinæ pectinis, & perineo adhibendæ quæ. 316.b
illitiones vteri ſcirrho accommodatæ quæ. 350.a
imaginatio in media cerebri parte ſedem habet. 25.d.e
imaginationi plurimum obediunt ſanguis, & ſpiritus. 372.a & 374.a
imagines quæ de cauſa ob oculos auerſari videantur. 78.b.c.& 95.e
imagines quandoque ob oculos obuerſantur ex atie, & inſigni perſpicacitate viſus. 95.a
impetigo quid ſit. 86.d.e
impetiginis curanda ratio. 87.a.b
impetigines in pueris ſæpe ſola ſaliua illita tolluntur. ibid.
incidentia calida ſunt, & tenues partes, tenuémque ſubſtantiam habent. 44.a
Incubus, ſiue ephialtes quo pacto generetur. 25.e
incubus facile in apoplexiam, & epilepſiam terminari poteſt. 35.a
incubi ſigna quæ. 27.e
incubus. vide Ephialtes.
indicationes, & ſi variæ ſint, & à variis rebus depromptæ, omnes tamen in duas primas illas, & principes referuntur, videlicet in naturam morbi, & naturam cum laborantis corporis, tum particulæ male affectæ. 30.c.191.a.193.& 392.a
indicatio, quæ à natura & eſſentia morbi deſumitur, primum locum in curatione obtinet. 1.c
indicatio non à ſymptomate, quatenus ſymptoma eſt, ſed à morbo, & ab eius natura deſumitur. 384 b.c
indicationes priuatas ab ipſis particulis, in quibus morbi ſunt, depromere oportet. 1.b
indicatio, quæ à natura membri morboſi accipitur, maximi eſt momenti. 1.e
Inedia vim habet exiccandi corpus. 29.e.52.a.& 58.a
inedia ſanguinem ſiccat, & craßiorem, minúſque fluidum reddit. 35.a.b.329.a
inedia longior acriorem vrinam reddit. 299 b
inedia nimia poteſt eſſe cauſa abortus. 360.a
Inediam qui natura facile ferre nequeant. 230.d.e
infelix à natura qui dicatur. 319.c.d.e
Inflammatio eſt tumor calidus præter naturam ab humoribus calidioribus excitatus. 295.e.& 207.e
inflammationis nomen tripliciter apud antiquos medicos ſolitum eſt vſurpari. 195.a
inflammationis nomen propriè apud antiquos omnem tumorem calidum ſignificabat. 220.d.e
inflammationes quomodo fiant, & ſe habeant, declaratur exemplo petito à veſtibus calore aliquo tinctis. 18.a
inflammatio neceſſariò requirit robur particulæ mandantis, & imbecillitatem recipientis. 19.b c.d
inflammatio omnis, quatenus inflammatio eſt, non poteſt excitari niſi à calida fluxione. 128.d.248.a.297.a.& 348.a
inflammationis internæ ſigna ſunt dolor cum calore, pulſatione, & tenſione. 67.a b
inflammationes duabus de cauſis dolorem afferunt. 103.a.b
inflammatio duplici ratione reſpirationem impedit. 127.e.d
inflammationes ſanguineæ minus moleſtæ aliis, & minus malignæ ſunt, & cur. 129.a
inflammationes quæ periculoſæ. 227 c.d
inflammationes membranarum cerebri affectus ſunt maximi periculi & difficillimi. 22.b.c
in inflãmationibus internarum partium ſuperioris ventris nihil deterius eſt, quã non expuere: ſicuti cõtra nil ſalubrius, quã facilè & ſine moleſtia ſputum excernere. 129 a
inflammatio in vtero an ſoleat fœtum perdere, ſub dubio reliquerunt Hippocrates, & Galenus. 360.e.& 361.a
inflammatio tribus modis terminari poteſt, digeſtione, ſuppuratione, & ſcirrho. 349.c.d
inflammationes diuerſæ pro diuerſa natura locorum diuerſa etiam remedia expoſcunt. 2.a
Inflammationum omniũ curandarũ ratio communis quæ. 68.a b.c.71.e.84.a 131.d.e.247.e.195.d.e.297.& 348 a
Inflammationes per omnia morbi tempora quibus remediis & qua curandi ratione tractandæ ſint. 95.b.c.134.130.a.b.c.d.277.e.d.299.d e.301.a.312.d.317.a.346.b.c.348.a.b.383.a.b.& 393.e
Inflammatio ventriculi, & iecoris. vide Ventriculi, & iecoris inflammatio.
Infrigidans Galeni. vide Vnguentum.
Inſania. vide Delirium, & Melancholia.
Inceßiones menſtrua euocantes quæ. 350.d.e
Inceßiones vteri inflammationi accommodatæ quæ, & quales. 347.b
Inceßiones vteri inflationibus idoneæ quæ. 343 a
Inceßiones in vteri ſcirrho conferentes quæ. 350 a
inſipiditas humoris ſignum frigiditatis eſt. 58.a
intemperatura alia ſimplices, alia compoſitæ, quæq; & quot numero ſint. 18.a & 30 e
Intemperatura paulatim & non repente fiunt. 2 d
Intemperatura calidior ſaniem caninam quandoque excitat vide quomodo. 177.c.d
Intemperies doloris cauſa eſt. 90.e
Intemperies non omnis dolorem concitat. 20.a
Intemperies conſertim mutata dolorem excitat. 188.a
Intemperies calida. &
Intemperies frigida vehementes pariunt dolores. 20 e.30.c & 50.c
Intemperies ſicca aliquem, ſed modicum, dolorem efficit. 20.e.22.a.& 30.a.b
intemperies humida, quantum ad ipſam pertinet, nullius doloris in cauſa eſſe poteſt. 20.c.22.c & 30 a.b.e
intemperies ſine materia, niſi citò remoueatur, fit tandem cum materia. 18.d.e
intemperies ſine materia tranſit in materiam longo tempore. 202.a
intemperies duplici modo foueri à materia poteſt. 10.a
intemperies quæcunque vehemens naturæ vires diſſoluit. 167.d.e
intemperies capitis calida vnde nam ortum plerunque habeat. 30.a.
intemperies capitis frigida ex quibus cauſis poſſit habere ortum. 33.e
intemperies capitis frigida quibus remediis tollatur. 3.a
intemperies frigida memoriam lædit. 25.d.e
intemperies cerebri immodicè calida ſuo inordinato motu agitans omnia confundit, imagines turbat, & iudicium peruertit. 25.a
intemperies cerebri frigida pigras & omnino ineptas ad operationem facultates reddit. ibid.
intemperies cerebri frigida præſertim cum ſiccitate iuncta κάτοχον, vel [illegible] affert. ibid.c
intemperies cerebri ſicca ſed & calida vigilias affert. ibid.
intemperies cerebri humida & frigida comata, ſiue ſopores inducit. ibid.
inteſtina qua figura à natura creata ſint, & cur. 253.e
inteſtina propter quid à natura creata ſint. 163.a
inteſtina cur in imo ventre ſita ſint. 322.a.b
inteſtina ſunt cõmunia inſtrumenta omnium ferè excretionum, quæ ad aluum inferiorem pertinent. 253.e.& 257.b
inteſtina ſunt veluti quædam cloaca, per quam natura excrementa omnia expellit. ibid.
inteſtina duplici tunica conſtata ſunt. 253.e
inteſtinorum officium duplex eſt & quod. 253.d.e
inteſtina aliquam concoquendi facultatem à natura habent. ibid.

inteſtina

intestina quicquid concoctricu facultatis habent, à ventriculo habent. 197.a
intestina plurimum cum iecinore consentiunt. 220.a
intestina craßiora sunt instrumenta excretionu, quæ ad excrementa primæ concoctionis pertinent. 294.c
intestinum rectum quod. 258.c.291.e.& 252.a
intestinum rectum præter naturalem facultatem contentricem habent etiam animalem. 258.c
intestina posteriora cur aliis craßiora, & ampliora facta sint à natura. 258.c
intestina quibus affectibus sint obnoxia. ibid.
intestinorum gracilium affectibus curandis quæ per os, & per sedem inferius adhibentur, pari ratione iuuant. 270.b.& 279.d.e
intestina graciliora ab vlceribus correpta difficilius sanantur quam eum crassa. 292.a
in intestinorum craßorum tollendis morbis, quæ inferius per sedem iniiciuntur, efficaciora sunt, quàm quæ per os administrentur. 270.b.271.a.276.a.b.& 305.b
intestina qua ratione cũ eximio sensu prædita sint, & possint, quæ nocēt, statim depellere, vlcerari ab acri humore queant. vide dubitationem. & solutionem. 261.a
intestinorũ morsos duas habere poteß occasiones, alteram ex transitu rei acris, & pungentis, alteram ex propria ipsorum affectione, quæ item duplex est. vide. 261.d.e
in intestinis præsertim vero in collo, interdum genitos fuisse lapides memoriæ proditum est. 303.a
in intestinis cur frequentißime vermes oriantur. 279.a
intestinorum difficultas. &
intestinorum tormina quid sint, & vnde ortum habeant. vide Dysenteria.
intestinorum leuitas vide Lienteria.
intybus frigiditatis particeps est. & aperiendi facultatem habet. 214.e
intybus calidiorem iecoris intemperaturam corrigit. 267.e
intybus in vrinæ incontinentia commendatur. 320.a
intybus. vide Cichorium.
inuersiones oculorum quæ dicantur. 80.d.e.81.d.e.& 82.a.b
ionthi quid. & vnde oriantur. 86.a.b.c.d
ira definitio, quando dicimus esse appetitum vindictæ, formam rei indicat. 280.a
ira definitio. cum dicitur esse feruorem sanguinis circa cor rei causam exponit. ibidem
ira repentina nunquam aliquem ex se interfecit. 298.a
ira sanguinem exterius euocat. 104.b
iracundia vim habet calefaciendi corpus. 202.a
iracundia corpus exsiccat. 181.e
iris Illyrica meatuum auris obstructionem tollit. vide quomodo. 92.a.b
ira non parum turbat ventriculum. 245.c
iridis radicis succus aquam intercutem euacuat. ibid.
iris menses prouocandi maximam vim habet. 330.a
iridis radix laxandi, & digerendi vim habet insignẽ. 231.a
iridis radix ad asthma inueteratum optima est, & à præstantißimis medicis commendata. 135.a
Ischias. vel
Ischiadicus dolor quid sit. 384.c.d
ischiadicus dolor quæ incommoda afferre soleat. 389.e
ischiuria quæ affectio sit 309.e. vide Vrina suppreßio.
iua vide Chamæpitys.
iuiube vide Zizipha.
iuleb optime dilutus conueniens potus est in renum inflammationibus 299.d.e
iuniperi bacca in hystericis affectibus à Dioscoride probantur. 339.e
ius gallinaceum vim habet temperatoriam. 271.e
ius pulli gallinacei leue, & macrum ebibitum humorum acrimoniam in ventriculo obtundit. 199.d.e
ius gallinæ pinguis in renũ vlceribus commendatur. 303.a
ius galli decrepiti ex arte post dimicationem, & laßitudinem occisi, & decocti, in colico dolore ab omnibus fere, & Græcis, & Arabibus commendatur: 278.d.e.
ius idem galli decrepiti quas facultates habeat, & quibus admixta coquatur. ibid.
ius pulli gallinacei vim epicerasticam habet. 186.e
Iusquiamus est soporifer. 291.a
Iusquiamus vide Hyosciamus.
Iustus Medicus quomodo suppuratos curare solebat. 77.a b

L

Labia qua substantia constent. 104.c.d
Labia non parum iuuant ad voces modulandas. 121.a
Labium qua de causa ante vomitum tremat & palpitet. 202.c.d
Labor vires dißoluit. 53.e
labores immodici corpus calefaciunt. 202.e
labores corpus exsiccantes, & superuacuam materiam absumunt. 29.d e.52.a.b.& 325.e
labrusca folia adstringendi vim habent. 358.e
Lac quomodo generetur, & albescat. 161.a
Lac in mamillis ex eadem materia, ex qua & menses, qui ex vtero fluunt, ortum habet. 329.d
Lac, & semen similem ferè habent generationis modum 356.d
Lactis natura plurimum mutatur ex cibis pascuisq́, quibus animantes aluntur. 150.e
lac optimum producentia animantia quibus cibis alantur, & quibus in locis. ibid.
lac paucißimum mulieres illæ habent, quibus menstrua fluunt. 399.c.d
lac prægnantis mulieris indicare potest, marémne an fœmellam vtero gerat. vide quomodo. 390.d.e
Lac è mammis prægnantium fluens abortus futuri indicium est. 391.d.e
lac iisdem medicamentis. sed non ita fortibus, prouocatur, quibus & menstrua. 329.d.e
lac prouocantia medicamenta qualia. ibid.
lac optimum est, humanum, vaccinum, asininum, & caprinum. 156.b.e
lac morsum, & dolores lenit, ac mitigat. 186.a.& 303.a
lactis serum facultatem purgatoriam habet, non alia partes. 202.a
Lactis serosa pars detergendi vim habet. 303.a
lactis caseosa pars recentia vlcera consolidet. ibid.
Lac vlcera detergit. siccat. & consolidat. 351.e
Lac sanguinem bonum generat, acrimoniam humorum corrigit, modicè detergit, agglutinat etiam, & consolidat interna vlcera. 159.a.b
lac crassum succum generat. 213.a.b
lac, &
lactis serum bilem purgat. 39.c.d.e
lac & eius serum inter medicamenta, quæ leniendo aluum purgant, connumerantur. 39.e
Lac asininum tenuissimum est omnibus. 159.b.c
Lac asininum refrigerat, maturat aliquantisper, & detergit. 118.c
Lac asininum præ omnibus abstergendi vim habet. 303.a.b
lac asininum omni lacte maiorem purgandi vim habet, ob copiosum serum. 202.a.b
lac asinæ coctum, & copiosè ebibitum in vsu erat apud Hippocratem in ardentibus febribus. 39.e.& 189.e
Lac asinæ cum aqua hordeacea in vesicam iniectum per fistulam eius inflammationem in initiis temperat. 312.d.e
Lac asinæ. vel
lac muliebre ex aliquo adipe liquefacto in vesicam per fistulam

ſtulam iniectum commodiſſimum eſt in incremento inflammationum eius. ibid.
lac ubulum vel cra munda citiſſime conſolidat. 303.a
lac canis primipara, ſi bibatur, vim habere mortuos fœtus, & ſecundas extrahendi dicitur. 365.a
lac caprinum poſt aſininum maxime detergit. 303.a
lac vaccinum omnibus craſſius eſt. 156.c
lac muliebre oculorum dolores & inflammationes lenit, ac mitigat. 71.b.& 74.b.c
lac muliebre quibus de cauſis inflammationibus oculorum conueniat. 72.a.b
lac inflammationibus oculorum adhibendum puella iuuenis eſſe debet. qua bene & recte alatur. ibid.
lac iuuenum mulierum quid differat à ſeniorum lacte. 72.a
lac muliebre aurium doloribus confert. 92.a
lac muliebre, &
lac caprinum, &
lac aſininum per fiſtulam aneam in veſicam iniectum vrinæ ardorem & morſum contemperat. 316.c
lac caprinum, &
lac aſininum in ſtranguria curanda commodum eſt. 318.a
lactis potus tabidis conueniens admodum eſt. 155.d.e
lac naper mulſum, & tepidum gargarizatum inflammationem, doloremque anginæ lenit, ac mitigat. 116.a
lactis ſerum conuenit in purgandis renibus. 300.d.e
lac in renum vlceribus, tanquam cibus, & medicamentum omnium conſenſu accommodatiſſimum eſt. 303.a
lac in vterum infuſum eius dolores cãceroſos ſedat 350.d.e
Lactis potus in vteri & veſica vlceribus plurimum laudatur. ab Aetio, & Paulo. 351.e
lac in quo fuerint lapides fluuiatiles extincti, dyſentericis affectibus congruum eſt. 271.d.e
lac à quo butyrum non fuerit extractum, optimum eſt pro clyſteri in dyſenteria curanda. 272.d.e
lac ſi parum bibant laborantes vermibus. male habent, ſi copioſè bibant, bene habent. vide rationem. 284.d.e
in lacte exhibendo quæ conſideranda ſint. 156.a.b
lac ſi recte coquatur, vires reficit, & probum ſanguinem generat. 303m
Lac coquitur propter flatum. 203.a
lac in affectibus curandis adhibendum ſtatim ex vbere ſugendum eſt, & cur. 356.d.e
lac in renum affectibus mello condiendum eſt. 303.e
lac in renum vlceribus calidum eſt exhibendum, imo ſtatim ex vbere emulgendum. ibid.
lac facillimè ab aere transmutatur. 269.a
Lac in illis, in quibus color ventriculi igneus eſt, facile putreſcit. 197.a.b
Lac caput dolentibus, febre putrida laborantibus, plurimum ſitientibus, & iis, qui habent viſcera obſtructa, & flatulenta, noxium eſt. 266.b
lac febricitantibus dandum minime eſt. 186.a
lactis vſus multus præſertim bubuli occaſionem præſtat generationi calculi in renibus. 304.e
lactuca humectandi, ac valenter refrigerandi vim habet, 11.a: 32.a. 33.a.& 376.a
lactucæ ſuccus vim habet aſtringendi. 44.a.b
lactuca manducata ſitim lenit. 184.a
lactuca in vlceribus renum valde vtilis eſt. 303.a
lactuca in vrinæ ſtillicidio vtilis eſt. 59.a
lactuca in vrinæ profluuio laudatur. 319.b
lactumina capitis quæ vulgò appellentur. 3.d
Ladanum vim habet digerendi, & aliquantulum adſtringendi. 16.c.d
Ladanum præcipuum medicamentum eſt ad reprimendum capillorum defluuium. ibid.d
Lætitia geſtiens vim habet calefaciendi. 202.e
Lætitia ſanguinem exterius mouet. 102.a
in Lætitia cur ſanguis & ſpiritus ad exteriores partes ferantur, & expandantur. 339.a
lætitia repẽtina vires diſſoluit, & mortẽ infert, & cur. 138.a
Lagana craſſum alimentum gignunt. 223.a
Lapis in quibus humani corporis particulis concreſcere poſſit. 303.a
Lapidem quandoque in pulmonibus generari poſſe dicitur. ibidem.
Lapidem ſeu calculum in inteſtinis quandoque genitum eſſe memoria proditum eſt. ibid.
Lapis quandoque in podagris, vel chiragris circa articulos concreſcit. ibid.
Lapidem in abſceſſibus reperiri teſtatur Galenus. ibid.
Lapis in renibus & veſica frequentiſſime concreſcere ſolet. ibidem.
Lapis quomodo in particulis concreſcat. 304.a
Lapidũ concretionis in variis particulis cauſa quæ. 303.a.b.c
Lapidis concretionis materia apta quæ. ibi.& 304.a.b
Lapidum generationi occaſionem præſtantes cibi qui. ibid.
Lapidum generationi in renibus qui ſuapte natura ſint obnoxii. 31.a.& 304.b.e
Lapides renum quæ de cauſa ſenes facilius, & crebrius moleſtare ſoleant. ibid.& 305.a
Lapides renum ſigna. 305.a.b
lapidis renum cur aliqui vehementes dolores concitent, alii non ita. 305.a.b
Lapidis veſicæ ſigna quæ. 311.a.b.c.
Lapides veſicæ cur facilius, & frequentius pueros infeſtent. 304.b.c
Lapidum color non poteſt nobis indicare, an in renibus, an in veſica genitus ſit. ibid.a.b
lapidum colores varii vnde naſcantur. ibid.
Lapillus, qui in capitibus gambarorum fluuialium menſe Maio reperitur, proprietate quadam calculos renum comminuere dicitur. 307.e
Lapis qui in ſpongiis reperitur, renum calculos comminuere dicitur. ibidem.
lapis Armenus, quis, & quomodo paretur. 47.a
lapis Gagates olfactus mulieres hyſtericas ab animi deliquio reuocat. 339.b
lapis Hæmatites in renum vlceribus non parum vtilis eſt. 303.d.e
lapis hæmatites vtiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 272.& 273.a.b
lapis hæmatites hæmorrhoidalem fluxũ ſupprimit. 289.d.e
lapis hæmatites ex vino nigro, & auſtero adminiſtratus ſanguinis immodicũ profluuium ab vtero cohibet 334.e
lapis hæmatites fœmori alligatus præſtare poteſt. vt mulier ſine dolore pariat. 368.a
lapis Indicus proprietate ſua ſubſtantiæ ſanguinem hæmorrhoidalem fluentem ſiſtit. 290.b
lapis Lazuli, ſeu cæruleus. & quomodo paretur. 47.a
lapis Samius geſtatus vim habet conceptum ſeruandi. 368.a
lapis Samius fœmori alligatus partum faciliorem efficere dicitur. ibid.
lapis Sciſtus ex nigro & auſtero vino adminiſtratus immodicum menſtrui ſanguinis fluorem ſiſtit. 334.b
Lathyridis grana à viginti vſque ad triginta accepta aquam intercutem detrahunt. 245.e
Latinorum plerique Arabũ morem in mittendo ſanguinem pueris ante 14. annum ſecuti ſunt. 37.e.& 38.a
Lauacrum vide Balnea.
Lauri radix calculos renum comminuendi vim habere dicitur. 307.e
lauri radix raſa, vel eiuſdẽ bacca trita, & ex aqua calida ebibita partum faciliorem reddunt, ex Hippoc. 367.c.d
Lauri Alexandrina radix ad idem commendatur à Dioſcoride. ibid.

laxantia praeter caloris inęquales partes, & tenuem ſub ſtantiam habent. 74.a
laxantia ventriculo inimica ſunt. 201.b
legumina apta ſunt gignenda humori melancholico. 29.d.e
lemnia terra deſiccat citra mordacitatem. 138 c d
lemnia terra in vſu erat antiquitus in curatione vlcerum manantium. 15.e
lemnia terra in renum vlceribus vtilis eſt. 303.d
lemnia terra vtiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 272.d.e.& 273.a
lemnia terra ſanguinem ex hæmorrhoidibus fluentem ſiſtit. 289.a.b.c.d.e
lemnia terra ex nigro, & auſtero vino adminiſtrata immodicum ſanguinis profluuium ab vtero ſiſtit. 334.b
lentes aſtringunt. 352.a.b
lentes decorticata vim habent vomitum reprimendi, atque os ventriculi aſtringendi. 198.e
lenticula quæ oritur in aquis & paludibus, refrigerandi vi prædita eſt. 33.a
lenticula facultatem habet exſiccandi, & aſtringendi. 118.e
lenticula biſ cocta vim habet exſiccandi, aſtringendique. 271.b.c
lenticula cum modico pane, & medulla, vel ceruina, vel vitulina eſus data confert ad oris vlcera. 118.e
lenticula biſ cocta ventriculum, & inteſtina roborat aſtrictoria ſua facultate, & ideo dyſenteria confert. 271.b.c
lenticula craſſum ſuccum generat. 223.b
lenticula paluſtris quomodo arthritidi conueniant. 304.c
lentiſci folia aſtringendi facultate prædita ſunt. 350.a
lentiſci ramuſculi virides commandi, & plurimum vtiles ſunt in purgandis dentibus. 110.a
lentiſci reſinam dentes nitidos facere traditum eſt. ibid.
lentiſci reſina fœtidum oris ſpiritum emendat. 124.e
Leonis adeps ad alopecias laudatur. 13.a
Leporum carnes aptæ ſunt humori melancholico generando. 29.a
Leporis coagulum, ſiue potui detur, ſiue iniiciatur ſiue ea foueatur locus, ſanguinem in veſica concretum diſſoluere dicitur. 313.b
Leporis pili ex alba aut hæmorrhoidas fluentes ſiſtũt. 289.c.d
Leporis decollati cinis, atque ita in vaſe vitreato aſſati in clibano lapides renum comminuendi vim habere dicitur. 307.e
Lepra quid. 42.b.c
Lethargus quid ſit. 19.b
Lethargus ortum habet à pituita ſeu ſanguine pituitoſo. ibid.& 40.e
Lethargus verus & exquiſitus ſemper ex pituita ortum habet. 38.b
Lethargus duplicem habet ortum, vel enim fit ſtatim à principio, vel ex conuerſione alterius morbi. 38.a
lethargus nunquam, aut rariſſime in cerebri membranis conſiſtere poteſt. 128.a
lethargus grauior & difficilior morbus eſt phrenitide. 38.e
lethargi cur rariſſimè fiant. 19.b
lethargi ſymptomata quæ. ibid.
Lethargus eſt morbus acutus cum febre non admodum feruida. 42.b.e
lethargus ſæpe in phrenitidem pertranſit. 38.a
lethargi, & phrenitidis cura in initio ſimilis, in fine verò contraria eſt. ibid.
in lethargo, qui fit ſtatim à principio, vena ſecari debet. 38.e
lethargus cum fere ſemper ortum habeat ex pituita, nunquam aut rariſſime venæ ſectionem videtur requirere. vide dubitationem & ſolutionem. 37.a
in lethargo quando ſanguis mittendus ſit. 38.e
in lethargo, quando ortum habet ex alterius acuti morbi conuerſione, non ſtatim ita temere eſt vena ſecanda vel ſi ſecetur, non confertim, & multum ſanguinis eſt detrahendum. ibid.
leucoma quid, & à quibus cauſis ortum habeat. 7 .b.c
leucomata duplici modo fiunt. 95.a
leucoma, quæ ex cicatrice eſt, aliquã in pueris curationem ſuſcipit, in adultis verò nunquam omnino deleri poteſt. 68. d.e
leucomata quæ curentur, quæ non. 71.a
leucophlegmatia. vide Anaſarca.
leuitas inteſtinorum. vide lienteria.
Liber de Rat. victus dubitatur vtrum ſit Hippocratis legitimus, ſeu ſpurius. 198.e.239.d.e.& 39 .d.e
Liber de Dignot. & Cur. affectuum renum non habetur Germanus Galeni, ſed ſpurius. 306.c.d
Liber cui titulus eſt de Facultatibus noſtrum corpus adminiſtrantibus, proculdubio Galeni fuit. 239.d.e
Liber cui titulus eſt Medicus, vel introductio, habetur pro ſpurio. 198.a. 239.d.e.272.e.& 273 a
Liber de facile parab. Med. ad Solonem non eſt Galeni, ſed ſpurius. 197.d.e
Lichene herba vnde dicta, & vbi naſcatur. 87.c
lichene impetigines ſanat. ibid.
lichene. vide Hepatica.
licinium, vel lenta. vide Collyrium.
lien propter quid à natura creatus ſit. 166.a
lien cur in ſiniſtro præcordio à natura conſtitutus ſit. 219.e
lien quaſi ſiniſtrum iecur ab Ariſt. nuncupatur. 247.a.b.c.d
lienis ſubſtantia laxa eſt, & admodũ rara. 219.a.& 247.c.d
lien is munus eſt, vt quidquid limoſi, & fæculenti in ſanguine eſt, & quaſi atra bilis excrementum ad ſe attrahat per venam portam. 190.d e.219.a.b.247.b.233 d.e. & 246.d e
lien quatuor habet facultates, attractricem, contentricem, concoctricem, & expultricem. ibid.c
lienis vitium, & noxam quæ mala ſequantur. 247.b.c
lienis inflammatio interdum ex bilioſa materia, nonnunquam ex ſanguinea, plerumque autem ex melãcholica ortum habet. 248.a
lienis inflammatio interdum comitem habet febrem ardentem. ibid.
lienis inflammationum pulſus qualis. 248.c.d
lienis inflatio quid. 240 b
lienis inflatio vnde ortum habeat. ibid.& 250.a
lien à quibus cauſis intumeſcat, aut detumeſcat. 248.c
lien facilius, quàm iecur, ſcirrho corripitur, & quare. 249.a
lienis ſcirrhus vnde originem habeat. ibidem.
lienis facultatum omnium male affectarum ſigna. 248.a
lien fortiora medicamenta requirit, quàm iecur. 250.c.d. & 251.b
in lienis affectibus quæ vena ſit ſecanda, & quo in loco. 250.b.c
lienteria quid ſit, & quid ſignificet. 258.a.b.& 263.a
lienteriæ definitiones explicantur. .a
lienteriæ nomen non bene inditum eſt ipſi affectui, hoc eſt, ciborum crudorum excretioni, & cur. vide. ibid.
lienteria vnde ortum habeat. ibid.
lienteria eſt concoctionis priuatio, vel defectus. ibidem. & 263.a
lienteria eſt velox exitus eorum, quæ comedimus, bibimúſque. 258.b.c
in lienteria excretiones quales. 263.a
liliorum alborum radix cocta, & ex roſacea trita ſuppoſitáque in vteri ſcyrrho commendatur. 350 a
limacum teſta deſiccandi vim habet. 101.c.d
limus vide Lutum.
linamentum lucernæ extinctum, & naribus oblatum mulieres ab hyſtericis affectibus eximit. 339.c
lingua eſt inſtrumentum à natura creatum ob duplex officium

cinis,vt eo & ſapores guſtemus, & vocem efformemus. 111.c.d.& 121 a
Lingua ſua conſtructione duplex eſt. 49.a
lingua vi motrix indita eſt, vt dum mota aerem formatum in vocem,vel ad palatum,vel ad dentes vel ad labia alliſit,diuerſarum,literarum tonos efformet. 121.c.d
lingua eſt vocis modulatrix,& efformatrix. 105.d.e
lingua magna,in cauſa eſt, vt tardius, & ægrius homo loquatur. 121 d.e
lingua non eſt propriè vocis inſtrumentum,& cur. 121.e
lingua non ſola ſatis eſt, ad diſtinctam ſermonis, & vocum modulationem. 121.a.b.c.d.e
lingua præter vocem efformandam, cui muneri a natura delegata ſit. 105.a.b
linguam bene ſolutam habere qui dicantur. 121.e
lingua quibus affectibus obnoxia ſit. 121.a.b.c.d.e
linguæ ariditas ſolet tanquam ſymptoma ſequi acutas, & bilioſas febres. 123.a
linguam aridam humectantia quæ. ibid.
lingua amarulenta,cur oblata omnia amara indicet. 25.a
lingua cur multa medicamenta admittere nequeat. 71.a
Lini ſemen acrimoniam mulcet. 187.a
lini ſemen in modum polentæ ex melle paratum venerem concitat. 379.a
linimentum ex terra Cimolia cum bubulo felle aut ſuillo ad curandos furfures,& pediculos plurimum valet. 15.a
linimenta ventriculum imbecillum roborantia quæ. 202.a
linimenta pleuritidi accommodata quæ. 144 a
linimenta renum calculoſis affectibus accommodata quæ, 307.d.e
linimentum ad abſumendam aquam Hydropicorum ventri adhibitum deſcribitur. 245.a.b
linimentum ad dyſenteriam deſcribitur. 271.c.d
linimenta ex oleo roſaceo, & melino congrua admodum ſunt in Diarrhœis,ac dyſenteriis. 265.a
lintea combuſta exſiccant. 16.a
lippitudo quid ſit,& vnde generetur. 65.c.d.& 67.e
lipothymia,vel 159.b
lipopſychia quid. 8.a
liquiritia.vide Glycyrrhiza.
Litera alia ope labiorum,alia palati,alia dentium, alia in gutture dearticulantur. 121.a.b.c.d
Literarum toni quo pacto à lingua formentur. ibid.
Literæ quædam cur ab aliquibus,aut nullo pacto, aut ægrè admodum pronuntiari queant. ibid.
Lithargyrium quid. 87.a
Lithargyros plurimum efficax ad tollenda capitis vlcera manantia. 15.d.e
Lixiuium ex cinere cauliculorũ fici, tã agreſtis,quàm ſatiua cõmendatur in vlceribus dyſenteriæ curãdis. 272.d.e
Locos humani corporis particulas antiqui medici appellabant. 1.c
Lotium vide Vrina.
Lucenſes aquæ quibus qualitatibus præditæ ſint. 99.c
Lucia Fuſina. 245.d.e
Lumbrici qui dicantur,& vnde ortum habeant. 280.e
Luna humores omnes ferè adminiſtrat. 324.a
Lupi inteſtinum exſiccatum, tritúmque in dolore cholico maximam vim habere dicitur, & in frequenti eſt vſu. 279.a
Lupi ſtercus.vide Stercus lupi.
Lupini ſemina calefaciendi vi prædita ſunt. 224.e
Lupulus vim habet temperandi humoris melancholici extinctionem. 11.a
Lupini pectus expurgant. 154.d.e
Lupini vim habent necandi vermes. 284.a.b
Lupinorum decoctum cum pipere, & ruta aſſumptum obſtructiones lienis tollit. 251.d.e

Lupinus vtero ſuppoſitus menſtruas purgationes euocat. vide. 330.b
Lupini triti,ex melle excepti in vterum ſuppoſiti mortuum fœtum, & ſecundas extrahendi vim habent. 365.a
Lutum ſancti Bartholomæi in reſolutione curanda commendatur. 56.a
Lutum thermarum naturalium plurimum commendatur in curandis particulis reſolutis. ibid.
Lux imbecillos & laborantes oculos plurimũ affligit. 76.c.d
Luxatio vertebrarum ſuperiorum periculoſiſſima eſt. 112.a
Lycium laudatur à Dioſcoride ad ſanandas labiorum fiſſuras. 105.a
Lyciũ vim habet ſiccandi,repellendi,& conſolidandi. ibid.

M

MAcis ventriculum roborat. 201.c.d
Madacu in affectibus frigidis commendatur. 55.b
Mæror nunquam aliquem interemit. 157 d.e
Mæror vehemens poteſt eſſe in cauſa, vt mulier abortiatur. 360.b.c
Meſtitia decoloratam faciem reddit. 22.e
Mæſtitia ſanguinem ad interiores partes contrahit. 103.c
Maiorana decoctum intra nares attractum caput ab excrementis vacuat. 43.d.d.e
Maiorana aceto incocta,& olfacta ſomnum fugat. 45.e
Maiorana.vide Amaracus.
Malabathrum oris odorem fœtentem reprimit. 124.e
Mala cotonea aſtringendi vim habent. 33 b
Malum medicum quo pacto vna cum croco vſu veniat communiter ad necandos vermes. 283.b
Mala medica in frequenti vſu ſunt ad necandos vermes. vide quomodo. ibid.
Malorum punicorum differentiæ tres,alia dulcia, alia acida,quædam auſtera. 103.d e.& 116.d.e
Malorum punicorum pmũ aſtrictoria vi præditum eſt. 44.
Malorum punicorum ſuccus ad anginam laudatur. 116.d
Mali punici ſuccus gargariZatus ad laxam columellam commendatur. 120.b
Malorum punicorum medicamentum,ſeu collyrium ad polypos abſumendos quomodo conficiatur. 103 d.e
Malorum punicorum ſuccus valet ad polypos. ibid.
Malicorium valida aſtringendi facultate præditum eſt. 293.a.307.c.d.341.a.& 351.e
Malicorij ſuccus, aut decoctum plurimum conducunt in conſolidandis dyſenteriæ viſceribus. 273.b.c
Malicorium fluxum hæmorrhoidalem ſiſtit. 179.c
Malicorium ſanguinis immodica profluuia ab vtero ex vaſorum apertione reprimendi vim habet. 334. b
Malua agreſtis digerit,ac détergit. 15.a
Malua acrimoniam lenit, & mitigat. 11.a.& 232.e
Malua aluum molliendi vim habet. 256.e
Malua ſylueſtris fructus impetiginem ſanat. vide quomodo. 87.b
Malua ſemina calculos renum comminuendi vim habent. 307. e
Malua in renum vlceribus congrua eſt. 303.a
Maluæ flores, & folia in ardore, & ſtillicidio vrinæ conueniunt. 316.e
Mamma propter quid à natura facta. 161.d.e
Mammæ glandulosa quadam, vel adenoſa ſubſtantia conſtant. ibid.
Mãmæ propria ferè ſedes ſunt in mulieribus,& cur. ibid.e
Mammæ cum vtero plurimum conſentiunt. 360.d.e
Mammæ prægnantium ſolidiores eſſe ſolent. ibid.
Mamma dextera prægnantis mulieris ſi turgeat magis, quàm ſiniſtra,ſignum eſt eam marem concepiſſe,ſi verò è contra fœminam. ibid.a.b

mamma prægnantis ſtatim demacreſcentes ſuturi abortus iudicium ſunt. 361.e
mammæ quibus morbis ſint obnoxia. ibid d e
mamuilla ſanguinem ad generandum lac non modo ſuſpitiunt, verum & inſtituto naturæ attrahunt. 329 e
mandragora refrigerandi facultate inſigni prædita eſt. 32.a.& 133.b
mandragora vim habet ſoporiferam. 272.c.301.b & 392.e
manna ad temperatum. & modicum calorem cum quadam humiditate inclinat. 30.e
manna ab antiquorum quibuſdam appellata eſt mel aereum. ibid.
manna tempore Galeni ignota erat, aut ſaltem non in vſu. 332.e
manna medicamentum facile, ac blandum eſt adeò, vt ad duas vncias & vlterius exhibeamus. 8.c.& 344.a
manna quot modis vſu veniat. 8 c.d
manna humores biliosos purgandi vim habet. 39.e.& 335.b.c.d
manna ex decocto ſenæ humores etiam melancholicos vtiliter purgat. 46.a
manna conuenit in purgandis renibus. 300.d.e
manna in renū vlceribus conuenit pro purgatione. 302.a.b e
manna in vrina ſtillicidio conueniens eſt. 308.e
manna menſtruas purgationes immodicè fluentes cohibendi vim habet. 220.a
Margaritarum puluis vim habet aſtringendi. 363.a
Marubium calefaciendi facultate præditum eſt. 224.e
marubium detergit, & ſiccat, & putredinem arcet. 352.b
marubium aſthmati curando congruit. 135.a
marubium obſtructiones viſcerum aperiendi vim habet. 351.d.e
marubium vim habet vermes interficiendi. 244.e
marubij folia laudantur plurimum, vt partus facilius edatur. 303.e
marubium potui datum fœtus mortuos, & ſecundas excutit. 146.a
materia duplici modo fouere poteſt intemperiem. 20.d.e
mas eſt animal quod vim habet generandi in alio. 322.a
mas ratione caloris gignitur, & fœmella frigoris. 73 a
mas in vtero conceptus tertio menſe incipit moueri, fœmella quarto. 369 c.d
mas ſæpius, & validius moueri ſolet in vtero, quàm fœmella. 369.d
mares, ſeu maſculi in dextro vteri latere procreantur, fœmina in ſiniſtro. 360.d.e
marem vtero gerentis ſigna quæ. ibid.
mares facilius pariuntur, quàm fœmina. 367.c.d
marem quæ peperere, per triginta dies purgari ſolent: quæ verò fœminam per quadraginta, vel paulo plus. 368.c.d
Maſticatio, quæ in ore fit, plurimam vim habet ad ciborum concoctionem. 201.a
maſticatoria medicamenta. vide Apophlegmatiſmi.
Maſtiche ventriculo commoda eſt. 244.b e
Maſtiche, quæ pinguior eſt, commaſticata familiariſſimus, & facillimus apophlegmatiſmus eſt. 43.a.b
maſtiche ex oleo decocta in dentium doloribus ſummopere à Meſue commendatur. 108.d.e
maſtiche in puluerem redacta ex decocto mali alicuius aſtringentis exhibita valet ad choleram. 200.e
Matella hydropis vide Diabetes.
materia per ſe nihil agere poteſt. 323.b.c
materiæ morbificæ duplices ſunt, vel corporea, & craſſiores vt ſanguis pituita, bilis flaua, bilis atra, & præterea ſeroſus humor, vel tenues, & vaporoſa, vt vapores, & flatuoſus ſpiritus. 20.e.25.e.& 34.d.e
materia lenta & craſſa vacuationi rebellis eſt. 135.e
vide Humor. 134.a
materia diuerſa dolorem capitis concitantes quibus ſignis dignoſcantur. 21.d.e
materia duplici de cauſa difficilis redditur ad euacuationem. 59.e.60 a
Medicus naturæ imitator, & miniſter eſt. 42.c.136.a.& 327.a
Medici munus eſt non ſolum præſentem affectum curare, ſed & a futuro tueri, & cauere. 9.1.33.b.& 85.e
ad Medicum peritum & abſolutum pertinet nihil ſine definitione, & congrua diſtinctione moliri. 132.e
Medici peritia & prudentia in hoc imprimis conſiſtit, vt non modo reſpiciat, quod medicamentum requirat ratio, & natura morbi, verum etiam laborantis corpus illud ferre commode, & tuto poſſit. 7.e
Medico non ſat eſt noniſſe medicamenta morbis accommodata, niſi & eorum naturas, differentiaſque penes robur & efficaciam probe tenuerit, eáque in ordines proprios redigere ſciuerit. 15.c.& 33.a
Medicus quomodo in multa medicamentorū penuria, ſibi poſſit ingentem eorum copiam parare. 7.b
Medicus in obſeruandis ſignis duos ſibi ſcopos proponit. 21.b.c
Medicus in curandis morbis per eam partem moliri euacuationem debet, per quam ſolita eſt natura, cum ſponte ſua agit, & ipſa purgare. 42.d.e
Medici miniſterium in præſtando auxilio naturæ ad conſolidationem vlcerum quale. 73.a.b.c.d.e.196.c.301.e.& 382.c
Medicus cutis in affectibus faciei curandis, non ſolum vtilitati & curationi, ſed etiam decori ſtudere debet. 87.e
medici fœminis etiam ſemen attribuunt. 323 a
Medicina ea eſt ars, quæ nullis addicta locis, ſed vbique poteſt vires ſuas oſtendere. 33.a
Medicina ars maxima ex parte coniecturalis eſt .132.b
in Medica arte quodnam maximi ſit momenti, ac cognitu neceſſarium. 7.b
Medicamenta quomodo recte & ex ratione componantur, & compoſita in vſum ducantur. 13.a
Medicamenta debent ſemper proportione correſpōdere humoris peccantis, ætatis, naturæ laborantis corporis, eius roboris, & reliquis huiuſmodi. 7.a.& 9.d.e
Medicamenta expurgantia vniuerſum corpus à cacochymia duo tantum erant apud antiquos, videlicet pilulæ ex aloe, & hiera diacolocynthidos. 6.b.c
Medicamenta varia, variiſq; modis confecta diuerſorum humorum purgationem recenſentur. 7.a.b.& 8.b
in medicamentis quæ conſideranda ſint. 114.a.b
medicamenta lenia, vel acria qui requirant. 12.d
medicamenta concoquentia vel digerentia quæ. 9.d.e
medicamenta digerentia quo pacto pro humorum diuerſitate diuerſimode eligantur. ibid.
medicamentorum digerentium vel concoquentium ratio triplex eſſe poteſt, vel enim decoctis, vel ſyrupis, vel confectionibus vtimur. 10.a
medicamentorum, quæ deuorata vel epota purgant, variæ differentiæ recenſentur. 39.b
medicamenta triplici forma in vſum venire poſſunt. 114.d.e
medicamenta purgantia omnia ferè acria ſunt, & calida. 344.a
medicamenta purgantia, & acria febricitantibus ſi quid aliud, aduerſaria ſunt. 40.b
medicamenta acria & violenta cur ventriculo, & viſceribus plurimum nocua ſunt. 39.b.& 190.a
medicamentorum purgantium frequens vſus aluum aſtrictiorem reddit. 256.d.e
medicamenta humores biliosos vacuantia quæ. ibid.a
medicamenta melancholicum humorem educentia quæ. ibidem.

medicamenta

medicamenta compoſita multa recenſentur. 8 d e
de medicamentorum repellentium vſu an actu frigida, an tepida adminiſtranda ea ſint, varia diuerſorũ auctorum ſententia recenſentur, ac determinantur 44 a.b c.d e
medicamenta capillorum defluuio, atque areæ accommodata qualia ſint, & quæ. 12 a b.13.e.& 16.a
medicamenta topica quomodo adminiſtranda ſint in areæ curandæ. 13.e.14 a
medicamenta ſaniei, achoribus, & pſydracijs accommodata quæ. 15 a.b.e.& 16.c d e
medicamentum vulgo in vſu, & commodum ad ſurditatem vel grauitatem auditus refertur, & explicatur eius vis. 90.c.d
medicamenta ad dolorem, & corroſionem dentium deſcriptio 105 a
medicamenta fere omnia ad dentium dolores ex acerrimo aceto parabant antiqui auctores. 108 b
medicamenti ad parulidas, & epulidas accommodati deſcriptio traditur. 106.a.b
medicamentorum duorum ad pendulam, & laxam columellam deſcriptio traditur. 120.c.d
medicamenta alia duo ad idem conferentia deſcribuntur. ibidem.
medicamenti ad ſanguinis ſputum ſiſtendum deſcriptio traditur. 152 d.e
medicamenta duo pulcherrima ad ſitim extinguendam deſcribuntur. 184.e
medicamenta, quæ lactis copiam, & menſes ſuppreſſos reuocare poſſunt ſimilem habent rationem. 325.a
medicamenta arthritidi apta quæ. 393.a.b.c
medicamentum quod fit ex triplici malorum punicorum differentia polypũm conſumat, & ozenã exiccat. 100.b.c
medicamentum idem quomodo conficiatur. ibid.& 116.e.d
medicamenta quæ per nares iniiciuntur triplicem habent ſubſtantiæ modum. 43 a
medicamentorum, quæ per ſedem iniiciuntur, vſus admodum vtilis eſt in capitis affectibus. 40 e.41.a
medicamenta acerrima in vſum clyſterium venientia quæ. 43.d.e
medicamenta arida magis imprimunt quàm fluida facta. 83.c
medicamenta catartica quæ. 40.b
medicamẽta καυςικὰ ſeu adurẽtia quæ, & vnde dicta. 83.a
medicamenta σηπτικὰ hoc eſt putrefacientia, quæ & vnde dicta. ibid.
medicamenta ſtomatica quæ. 118.a
medicamentum ſub nomine aquæ ſtrictiuæ à Meſue deſcriptum quomodo conficiatur. 40.c
mel crudum abſtergendi magnam vim habet. 169. d. e. 272 d
Mel ſaccharo magis calefacit detergit, attenuátque. 61.e. 196.d.e.197 a.& 275 d.e
mel in ventriculo calidiori, & in ætate iuuenili facile in nidorem vertitur. 309.b
Mellarium, ſiue
mel cannæ appellatum quid. 41.a.& 42.b
mel roſaceum detergendi, & attenuandi facultate inſigni præditum eſt. 96.e.107.b.196.c.192.c.269.e & 335.d e
mel roſaceum humorem lentum & craſſum præparat, & concoquit. 11.a.& 335.d.e
mel roſaceum pituitam è ventriculo detergit, & eundem roborat. 10.e & 182 a
mel violaceum aſthmati accommodatum eſt. 134.a
Melancholia quid à ſanguine differat. 35.a
melancholia ex ſanguinis vel flauæ bilis exuſtione genita calorem obtinet. 35.a
melancholicũ excrementũ quæ natura plurimum abundent. 29.d

Melancholici ſalaces eſſe ſolent, & cur. 158.c
melancholici & ſomniant, & clariſſima ſomnia vidẽt. 23 d
melancholicus humor, an in toto corpore exuberet, ex venæ ſectione certiſſime cognoſcitur. vide. 29.d.e
melancholia in cerebro abũdans quos effectus afferat. 25.b
melancholicus humor nunquam fere in ventriculo generatur, ſed ab alijs particulis, præcipue liene, iecinore, & venis meſenterij in eum effunditur. 29.d.e
melancholicus humor famem excitat. 169.a
melancholicum humorem præparantia quæ. 11.a.b.& 46.e
melancholicum humorem expurgantia medicamenta quæ. 7.8.9.10. vbique diffuſe, & 39.a
melancholia, ſeu
melancholicus furor, quomodo generetur. 46.a
melancholicus affectus duplicem habet occaſionem ortus. ibidem.
Melancholico affectui quæ natura ſint obnoxia, & quæ non. 13..b.c d
melancholiæ ratio vniuerſa in tria capita redigitur in proprium cerebri affectum, in conſenſum à toto, & in eum, qui fit a ventriculo, & venis ad meſenterium pertinentibus. 28.e.29.a
melancholia ex iecinoris, vel lienis vel vteri conſenſu excitata ex earum partium affectibus dignoſcitur. 29 c d
melancholia ex totius corporis conſenſu quo pacto ab ea, quæ primario fit dignoſcatur. 29.a b c
melancholia quæ fit ab inflãmatione & obſtructione venarum meſenterij quibus ſignis innoteſcat. 29.d.e
melancholia fieri quandoque poteſt vitio lienis, vel iecinoris, vel ex ſuppreſſis menſibus, vel ex hæmorrhoidibus. 28.e
melancholici, quamuis inter initia furibundi ſint, morbo tamen eatenus procedente, donec deferueſcat humor, timidi fiunt & mæſti. 46.a.b
melancholia hypochondriaca, vel flatuoſa à Græcis, mirachialis vero ab Arabibus dicta, quæ ſit. 28.e.29.d.e. & 45.a.b.c
melancholicus affectus quibus medicamentis tractandus ſit. 46.a
Melo indus. vide Anguria.
melonum ſemina vrinam blande mouent. 282.a
melopepones aluum molliendi vim habent. 230.a
melopepones vim habent ciendi vrinam. 318.a
melopepones in ventriculo facile putreſcunt. 199.e
melopepones vomitum facile ciere ſolent. 198.a
Membra omnium animantium in duplici ſunt differentia, alia ſunt ſimplicia & prima, quæ ſimilaria, alia compoſita & poſteriora quæ inſtrumentaria nuncupantur. 1 c
membra ſimilaria quæ, & qualia ſint. 1.e.& 18.a
membra inſtrumentaria ſeu Græce organica quæ ſint, & cur ita appellata 1.e
membrana ſunt ſimplicia, vel ſimilaria membra, & compoſita, ſiue inſtrumentaria. vide quomodo. 18.a
membrana non facile craſſiores ſuccos, vt pituitoſam, & melancholicam recipiunt. 128.a
membrana cerebri inſignem ſenſum habent. 18.c
membrana cerebri. vide Cerebrum.
memoria & cogitatio in poſteriore cerebri ventriculo reſident. 24.d e
memoria ex rerum ordine apto & appoſito plurimum iuuatur. 2.d.e
memoria vitiata neceſſe eſt imaginationem, & cogitationem lædi. 25.d.e
Memoriæ læſio eſt obliuio. 24.a
memoria læditur ab intemperie frigida. ibid.& 25.b
Menſtrua cur hoc nomine appellata ſint. 323.a
menſtrua in mulieribus cur per certas periodos ſingulis menſibus effluere ſoleant. ibid.& 323.b

menſtrua motum Lunæ ſequuntur. 323.b.c
menſtrua purgatio nihil aliud eſt niſi euacuatio ſanguinis ad vterum confluentis ex vniuerſo fere corpore natura illum eo impellente. 328.e
menſtruis commode, & modeſtè per ſuos circuitus fluentibus, mulier quaſi tuta ſit à quamplurimis maximis morbis, quales ſunt podagræ articulares dolores, pleuritides peripneumonia, inſania, ſanguinis ſputa, vomitus, cephalalgia, angina, eryſipelata, cancri, & reliqua huiuſmodi. 323.b.c & 326.a
menſtrua purgatio moderata eſſe dicitur ſecundum Hippocratem, quando per biduum, aut triduum excernuntur ſanguinis fere duæ heminæ Atticæ. ibid.c
menſes & copioſius fluere ſolent ſenioribus, iunioribus autem parcius, & cur. 368.c.d
menſtrua purgatio quot modis, & quibus de cauſis vitiari poſſit. 326.a.b
Menſes mulieri vterum gerenti ſupprimuntur. 330.d.e
menſtrua purgatio a partu puerperæ, quæ fœmellam pepererit ad quadrageſimum ſecundum diem procedere debet ſecundum Hippocratem: quæ verò maſculos ad trigeſimum ad ſummum. 324.a
menſtrua ſi vltra primum & ſecundum menſem prægnantis fluant, fieri nequit, vt fœtus ſanus, & fortis ſit. 3 9.a. & 340 d.e
Menſes à partu ſuppreſſi grauiſſimos morbos puerperis afferre ſolent. 324.a
Menſes aliquando, aut parcius, aut minime fluunt, ob nimias exercitationes. 325.e
menſtruorum immodici profluuij cauſæ omnes diſtinctiſſime traduntur. 330.d e.& 331.a.b
menſtruorum immodici profluuij à varijs cauſis excitati ſigna referuntur. ibid.
menſium immodicum profluuium ſequi ſolent decoloratio corporis pedum ædemata, corporis vniuerſi inflatio, mala concoctio, cibi faſtidium, & tandem omnia incommoda, quæ immodicam ſanguinis profuſionem ſequuntur. 323.b.c
menſtruis immodicè profluentibus opportuniſſimum remedium eſt vena ſectio. 33 .d e.a
menſtruis immodicè fluentibus venæ ſectio quo in loco facienda ſit. ibid b.c
menſtrua ex aliqua vaſorum apertione immodice fluentia cohibent, balauſtia, hypociſtis, rhus, omphacium, acatia, gallæ immaturæ, malicorium, cytini, aloe, manna, cortex pini, terra lemnia, fructus Aegyptiæ ſpinæ, crocus, lapis hæmatites, bolus Armena, lapis Xiſtus, & ſimilia. vide quomodo. 334.b
Menſium ſuppreſſio triplicem habere poteſt occaſionem, vel ab vniuerſo corpore, vel ab vtero, vel ab ipſa materia, quæ euacuanda eſt. vide quomodo. 325.a.b
menſium ſuppreſſio vltra ſex menſes protracta, nullo amplius ingenio euocari poteſt ex Hippo ſententia. 327.d.e
Menſium ſuppreſſio ex cohalitu meatus, & clauſione, itémque ex conſolidatis, vlceribus nulla medici, vel artis ope euocari poteſt. 327.c.d.e
Menſium ſuppreſſio quot malorum in cauſa ſit. 323.b
Menſtrua in virginibus retenta comitialem morbum, phrenitidem, inſaniam, lethargum, ſoporem, apoplexiam, anginam pleuritidem, peripneumoniam, ſanguinis ſputum, tabem, tremores, conuulſiones, neruorum rigores, iecoris inflammationes, ſcirrhos, obſtructiones, hydropem, apoſitiam, famem caninam, varioſque ventriculi dolores, & tumores podagram, chiragram, articulorum dolores, variáſque febrium putridarum differentias excitare ſolent. 320.b.c d.e.& 327.a
Menſium prouocatio iiſdem medicamentis, ſed non ita validis, eget, quibus & vrinæ prouocatio. 329.d.e
Menſes prouocant apium, fœniculum petroſelinum anyſum pulegium, calamenthum, cicer, ſcordium, cappares, erebrodanum, porum, capitatum, runla, ſerpyllum, chamædrys, beturica, pæonia, rumex, oxylapathum, aſſarum coſtus, amomum, ariſtolochia, dictamnum, & cinnamomum. 320.a.b.c d.e
menſtrua prouocantes ſyrupi ſunt, biſantinum cum aceto, biſantinum compoſitum, ex hyſſopo, ex calamentho, ex preſsio, oxymel ſimplex, oxymel compoſitum, & oxymel ſcilliticum. ibid.
menſes prouocantia medicamenta ſunt diacalamenthum, dialoes, hiera diacolocynthidos, diaphœnicon, electuariū lenitiuum, agaricus, caſtoreum, caſsia, trociſci de myrrha, & pilula de croco. ibid.& 330.c.d
Menſes inferius vtero ſuppoſita euocant Mercurialis, viola lutea, chamædrys, chamæpythis, pulegiū, calamenthum, dictamnum, cinnamomum, centaurium minus, ſcamoninis, colocyntis, veratrum vtrumque, lupinus, myrrha, ladanum bdellium, triſera magna, Zedoaria, ciclamen, moſcus, oleum nardinum, & gallia moſcata. vide modum ſupponendi. 330.a.b c d.e
in Menſtruorum ſuppreſſione quæ vena, quóve in loco ſecāda ſit, quæritur, & diſputatur. 328.a b.c.d.e.& 338.a.b
menſtrua alba quæ & qualia ſint. 335.a.b
menſtruorum alborum, ſeu muliebris fluxus colores varij vnde oriantur. ibid.
menſtruorum alborum ſigna quæ. ibid.e
in menſtruorum alborum curatione, ſi ſanguinem erit fluxus, vena ſecanda eſt, & quo in loco. 329.a
menſtruorum alborum curatio triplicem ſcopū habet ibid.
menſtrui ſanguinis ſtillicidij nullus ex antiquis Medicis mentionem fecit, præterquam Aetius. 334.e
menſtrui ſanguinis ſtillicidium quid ſit, & vnde ortum habeat. ibid.& 334 a
Menta inſigniter calefacit, attenuat, & incidit. 10.c.100.b
menta aceto incocta, & odorata ſomnum arcet. 45.e
menta in roborando ventriculo inter præcipua medicamenta eſt. 201.a.b
menta vermes necandi vim habet. 284.c.d
Menta ſatiua vim habet excitandi venerem. 378.e
Mentis auſteritates quæ ab Aetio nuncupentur. 80.e
Mercurialis herba quidpiā medicamentoſum habet. 41.c.d
Mercurialis ventrem leniter ſoluit. 232.a
Mercuriali vtebatur Galenus ſuperius data ad ciendum aluum præſertim in inflammationibus viſcerum. 41.d.e
Mercurialis clyſteres valentes efficit. ibid.
Mercurialis folia, ſemen, & radix plurimam vim habet prouocandi menſes. 320.c.d e
Mercurialis maſculæ ſemina trita cum modico myrrha, ſalis, & mellis lanáque excepta, & ſuppoſita vteri hydropem mirifice ſanare dicitur. 345.a
Mercurialis folia trita in formam glandis ſuppoſita hemorrhoidas aperiunt. 288.d.e
Mercurialis folia ſi aliquantulum fricentur, donec flaceſcant, & in formam glandis in vterum ſupponantur, ſericho filo ligata menſes prouocant: & magis adhuc ſi prius oleo liliorum alborum, aut violarum fuerint inuoluta. 330.b.c
Mercurialis radix ad idem valet eodem modo. ibid.
Mergi iecur ad excutiendas ſecundinas ex vtero laudatur. vide. 369.e
Merularum caro optima. 220.e
Meſpila aſtringendi facultate prædita ſunt. 33.a.b
Meſpilorum ſuccus ad anginam confert. 116 d.e
Meſue medicus in maximo honore habitus apud noſtros priores. 60.b
Meſue tres poſuit conditiones, quibus ſanguis mittendus eſſet in deſtillatione curanda, & quæ. ibid.

Meſue

Meſue eaſdem limitationes a Galeno deprompſit. ibid.
Meſue ſenſit vinum neruis & oculis inimicum eſſe per ſe ex Galeni ſententia. 70.a
Meſue ſententia de adminiſtratione medicamentorum repellentium in capitis affectibus. 44.b.c
Meſue conſilium circa remediorum adminiſtrationem in aſthmate curando. 135.b
Meſue putauit hæmorrhoidum prouocationem valde vtilem eſſe in affectibus capitis. 36.c.d
Meſue electuarium roſatum deſcribit. 9.e
Meſue electuarium roſatum deſcribit. ibid.
Meſue confectionis Gamech deſcriptionem reliquit. ibid.
Meſue hiera quæ. 6 a
Meſue electuarium Indum deſcribit. 6.a
Metallica, cum exquiſite lauantur, omnem morſum, & acredinem amittunt. 291.d.e.& 293.c.d
Metaſyncritica quæ dicebantur à methodicis. 14.d
Methodus, cuius inuentor fuit Hippocrates quæ. 298.b.e
Methodus, qua omnes quæſtiones citra vllam dubitationem diſſoluuntur, & antiquorum auctorum ſententiæ, alioquin diuerſæ & contrariæ, conciliantur, ad longum exponitur, & laudatur. vide. ibid.c d.& 328.b
Methodus curandi ſemper rei naturam ſequitur. 30.e
Methodus curandi morbos à duobus omnino pendet. 21.b.c
Methodus præſeruatrix quæ, & circa quid verſetur. 133 d
Methodus curatrix quæ, & in quibus conſiſtat. ibid.
Methodus curandi morbos omnem rationem ſuam ex indicationibus deducit. 30.c.d
methodus vniuerſalis curandi quomodo, & ex quibus limitetur ac determinetur. 33.c d.e
Methodus generalis curandi omnes corporis morbos, qui ex materia ſunt excitati. ibid.c.d
Methodus communis curandi morbos, qui ex fluxione excitantur, quænam ſit. 68.d.& 84.a.b
Methodus curandarum omnium inflammationum. 65.b.c. 68.d.71.e.84.a.131.e.134.a.b.303.e.304 a.b.e.230.a.b. 277.d.297.e.269.e.300.c.312.a.317.c.d.346.a.b.348.b.c. d.e.383.a.& 302.a
Meu herba inſignem facultatem habet vrinam prouocandi. 23.a
Meu validam habet facultatem menſtrua prouocandi 330 a
Milium deſiccandi vim habet, & omnis mordacitatis expers eſt. 132 e
Milium ventri adhibitum dolores inteſtinorũ tollit. 277.b c
Mithridatia antidotus valde calefacit. 11.a
Mithridatia antidotus in morbis frigidis & humidis poſt corporis inanitionem conuenit. 336.d.e
Mithridatica confectio poſt purgationem corporis abſolutam, in paralyſi, & ſpaſmo laudatur. 55.a
Mithridatia in frigidiore iecoris intemperatura valde commendatur. 268.a.b
Mithridatica confectio hydrope laborantibus plurimum confert. 245.c.d
Mithridatia antidotus in doloribus colicis curandis vſu venit. 279.a
Mithridatia antidotus in vteri inflationibus commendatur. 343.e
Mitreuchite quid dicatur. 342.d.e
Mixta ſoliditatem habent ex ſicco, continuitatem vero ex humido. 167.a.b
Modus plurima, & diuerſa ex paucis medicamenta componendi, diuerſiſq; naturis ob diuerſas rationes accommodandi. 7.8.9. vbique.
Modus conficiendi varia decocta. 10.a
Modus perfundendi caput in ipſius affectibus qui. 32.a
modus adhibendi cauterium actuale ceruici acu ignito. vide. 76.a
Modus adhibendi medicamẽta in curandis arcis. 14.a.b.c.d
Modus adminiſtrandi medicamenta in vlceribus capitis manantibus. 10.a
Modus extrahendi corpus aliquod ſolidum, vel animalculum quoddam in aurium meatus ingreſſum. 90.a.b. & 97.a.b
Modus componendi confectionem ventriculum, & caput in intemperie calida roborantem. 11.d e
Modus componendi aliam confectionem in intemperie frigida. ibid.
Modus antiquorum medicorum in educendo pure ex thorace. 154 a
Modus cognoſcendi, an mulier marem, vel fœminam conceperit. 327.a.b.c.d a
Modus extrahendi fœtum mortuum, & ſecundas. 364.a.b. 365.a.b.c.d.e & 356.a.b
Moderata omnia familiaria, & valde amica naturæ ſunt. 367.c.d.e
Mola propriè quæ appelletur. 292.c.d.& 344.a
Mola quid ſit, & quo pacto generetur. 360.a b
Mola quando generetur. ibid.e
Mola eſt vita animaque expers. ibid d e
de Mola Ariſtoteles & Hippocrates magis exquiſite, quam Galenus, ſermonem habent. 3[illegible] a
Molæ in vtero exiſtentis ſigna quæ. ibid c
Mollientia præter caliditatem tenuibus partibus & tenui ſubſtantia prædita ſunt. 44.a
Molynſis quid. 370.a
Monſtra in animantibus quomodo generentur. 3[illegible]9 a
Mora facile in ventriculo putreſcunt. 269 e
Mora aluum molliunt. 255 e
Mororum duplex genus, alia rubi, alia ſycomori dicuntur. 33.a.b
Mororum immaturorum, & eorundem ſiliorum ſuccus aſtringendi, ac repellendi facultatẽ habet. ibi & 44.a.b
Mororum immaturorum ſuccus ad anginam ſummopere commendatur. 110.b
Morbus propriè affectio ea eſt, à qua læduntur operationes, non ipſæ læſiones. 48.b. 165.e. 247.b.c. 254.a. 280 d.e. & 275.e
morbus & ſanitas oppoſita ſunt. 18.a
morbi ſæpenumero ab affectis particulis denominantur. 1.b
morbi iidem ſecundum ſpeciem cur diuerſas particulatim curandi rationes requirant. 1.c.d
morbi quandoque in varium genus reſcruntur. 280.e
morbus in intemperie quid. 18.a.b.c
morbus in compoſitione quid. ibid.
morbi ſunt, cauſæ faciunt, ſymptomata ſequuntur. ibid.
morbus quando rationem cauſæ ſubeat. 280.e
morbi per conſenſum aliarum partium excitati, qua ratione curandi. 47.a b
morbi per conſenſum, cum in longum protrahuntur, tranſeunt in primarium. 66.e
morbi in aliqua parte ſtatim excitati neceſſe eſt, vt a materia eo confluente fiant. 52.a.b
morbi duplici modo ex materia procreari poſſunt. 25.a
morbi rariſſimè ab vno tantum humore & ſimplici excitantur. 6.a.b
morbi à ſanguine concitati mitiſſimi inter alios ſunt. 134.d.e
morbi non ſymptomata rationem & methodum curandi medico oſtendunt. 77.d.e. vide Indicatio.
morbi natura remediorum naturam oſtendit. 36.e.70.d.e. & 243.d.e
morbi nunquam tolli poſſunt, donec materia peccans in ventriculo fuerit. 5.e
morbos ex plenitudine excitatos vacuatio ſanat. 14.b.53. b.68.a.91.a.118.a.205.a.& 250.a

morbi capitu aut ſolam intemperiem ſequuntur, aut intemperiem cum materia coniunctam. 3·.b.c
morbi cutanei circa caput quibus notis cognoſcantur, & diſtinguantur inter ſe. 5.c.d.e
morbi capitu aut ſtatim a principio magni ſunt, aut maximum imminet periculum, ne in magnum morbum tranſeant. 35.a
morbi qui à menſtruorum retenta vacuatione occaſionem habent, quadam priuata ratione in vterum referuntur. 323.a
morbi omnes ſua habent tempora. 191 e & 192.a
morbis inchoantibus ſiquid mouendum eſt, mouere oportet. 284 a
morbus dum iudicatur, aut iudicatus eſt integrè, neque mouendus, neque irritandus. 197.d
morbi recentes ſæpe ſola victus ratione congruente curantur. 45.d
morbi inueterati & iam firmati difficulter curantur. ibid.
morbi longi & magni ſpiritus, & natura robur diſſoluunt. 78.e
Morbi non ſemper contrariis remediis contrarij curentur, ſed interdum ſimilibus. 270.a
morbi magnitudo & acuties à quibus deſumatur. 130.b.& 143.c.d.e
morbi acuti, alij cum febre inſigni & vehementi ſunt, alij cum puſilla ſeu non admodum feruente, alij verò ſine febre ſunt. 42 a.b
morbi acuti cum febre vehementi qui. ibid.
morbi acuti cum puſilla, & non admodum feruente febre qui. ibid.
morbi acuti ſine febre qui. ibid.
in morbis acutis ſæpe in vigintiquatuor horarum ſpatio ſtabilis & fixa ſit materia. 37.d.e
morbus peracutus extremos habet labores. 115.d.e
morbus acutus quicunq, prægnanti ſuperueniens ſæpius in cauſa eſt aborſus. 361.a.b
in morbis acutis rarò, & in principio medicamentis purgantibus vti neceſſe eſt. 136.c d e
morbi acuti venæ ſectionem requirunt. 37.d.e
morbus magnus vel acutus tenuiſſimum victum requirit. 115.d.142.a.b.& 313.b.c
in morbis valde acutis, in quibus præceps eſt occaſio remediorum, & præceps vitæ periculum, ſtatim, & eadem die valentiſſimis remediis occurrendum. 37. d. e. 59.a & 115.d.e
morbis extremis extrema exquiſito remedia conueniunt. 37.d.e.100.a.b.c.d.e.107.b.134.e.141.e.192.e.220.224.a.230.b.c.243.c d & 298.a
morbus reliqua. vide ad Affectum.
morbus arquatus qui, & vnde dictus. 236.c.d.
morbus arquatus. vide Ictericia.
morbus attonitus. vide Apoplexia.
morbus comitialis. vide Epilepſia.
Mors repentina aliquando ſequitur ventriculi dolorem. 180.a
Mors repentina contingere nequit, niſi cor afficiatur. ibid.
Morti repentinæ obnoxij quales pulſus habeant. 160.d.e
Mortis & vitæ proxima cauſa à corde deſumenda eſt. 157.b
Morſus & pruritus dolorem ex tenui & acri humore ortum habere ſignificat. 95.b.c
Morum & conſuetudinum repentina tranſmutatio ſignum eſt corruptæ, vel imaginationis, vel iudicij. 23 e
motrix facultas ad poſteriorem cerebri partẽ attinet. 25.d
Motiones à delirio concitatæ, & vigiliæ non minus de viribus detrahunt, quàm vacuationes. 37.a.b
Motionum in particulis animantium, quæ aliqua ratione mouentur, differentiæ triplices eſſe poſſunt, & quæ omnes, vide. 50.a
motus concoctioni aduerſarius eſt. 195.d.e
motus à cibo citius cum deſcendere facit. 261.
motus omnis à cibo obructiones excitat. 223 d.e
motus tam animi, quam corporis immutant facies, & oculorum colores. 22.e
motus vitandus iis, qui purgandi ſunt. 265.c
motus omnis à cibo cauendus eſt, illi qui in vomitum pronus eſt. 198.a
motus laborantibus renibus inimicus eſt. 299.d.e.& 300.a
motus vehementes tam animi, quàm corporis poſſunt mulieri afferre aborſum. 382.e
motus in particulis ex quibus cauſis auferatur. 48.a.b.c.d.e
Motus particularum corporis quot modis lædatur. 48.b.e
motus in particulis ex alicuius nerui vitio tolli non poteſt, quin ſimul auferatur ſenſus, qui per eum motum defertur. ibid.
motus conuulſiuus. vide Spaſmum.
Mulier à mollicie dicta eſt. 322.a.b
mulieres quædam ad virilem naturam, & corporis habitum virilem accedunt, & viragines appellantur. 325.b
mulieres quæ menſtruis careant. 325.b
mulieres nimis obeſæ, & pingues non ſunt aptæ ad concipiendum. 356.a
mulier quo periculo facto cognoſcatur, an ſterilis ſit. 357.a b.c.d.e
mulieres clauſæ qui dicantur. 371.d
mulieres quæ fœcundæ, & quæ ſteriles dicantur. 354.e.& 35· a.b
mulier quibus ſignis deprehendatur grauida eſſe. 359.c.d.e.
mulieres, quæ virum amore proſequuntur, facilius concipiunt, quam ſi eum faſtidiant. 359.a
mulieres cur cum vno nunquam concipere poſſint, cum alio verò concipiant. 355.a
mulieres albæ, & molles carnes habentes non tolerant venæ ſectionem. 35.a
mulieres leuia medicamenta requirunt. 12.d.e
mulieres pueri, & eunuchi eandem ferè rationem habent. 32.e.42.a.100.e.& 101.a
muliebre lac. vide lac.
muliebris fluxus. vide Menſtrua alba.
Mulſa facultatem habet refrigerandi, humectandi, detergendi, ac leniendi. 93 b.c.142.d.134.a.186.b.256.a.303.a.344.d & 352 a
mulſa, quando optime diluta eſt, acrimonia expers ſit, atque vrinam prouocat. 267.c.299.c.& 303.a
mulſa valde diluta in renum inflamm. attonibus inaniro tam corpore, pro potu iam congruens eſt. 299.e
Mulſa accommodatiſſima eſt in renum vlceribus. 302.e
muris ſtercus acre ſatis eſt. 42.b
muris ſtercus ad areas tollendas plurimum facit. 13.a
muris ſtercus glandibus immixtum facit, vt magis moueant & purgent. 42.b
Muria ex piſcibus ſalitis &
muria ex ſalitis carnibus vlceribus dyſenteriæ curandis ſummopere conuenit. 272.d.e.& 273.a
muria putrida vlcera eluit, & exiccat. ibid.
muſculi obliqui deſcendentes qui vocentur ab anatomicis. 125.b.c
Muſæ trociſci qui. 93.e
muſæ trociſci à Galeno, Paulo, Auicenna, Meſue, & aliis deſcribuntur. ibid.
muſæ trociſci valent ad maligna vlcera, & contumacia. ibidem.
muſæ trociſci congrui ſunt ad clyſteribus iniecti ad curanda dyſenteriæ vlcera. 27.b.c
multum aluum mollit. 109 a b
Muti non habent impedimentum in lingua, ſed in auribus. 121.d.e

myrobalani

myrachialis affectus qui dicatur.
mirobalani ſatis inſignem aſtringendi, refrigerandi, exiccandi, & exaſperandi vim habent. 0.a.39 e.235.e.270. d.e.& 332.a
myrobalanorum genera tria. .e
myrobalani chebuli pituita expurgandæ commodi ſunt.ibi. 11.e.39.a.& 317.e
myrobalani citrini bilē euacuandi vim habent.8.e.& 39.a
myrobalani indi,ſeu nigri humores acres & melancholicos expurgant. 8.e.30.a.& 335.e
myrobalani ventriculo commodi ſunt. 21.e.22.a
myrobalanorum multiplex eſſe poteſt vſus. 8.e
myrobalani emblici ſacchar o conditi aliquantiſper aſtringunt, & ventriculum roborant. 202.e
myrobalani ex infuſione dati minus aſtringunt. 8.e
myrobalani citrini ventriculũ roborandi vim habent.172.e
myrobalani conditi viſcera interna ex affectibus calidis excalfacta temperandi vim habent. 330.a
myrobalanis variſſime in principiis morborum vtimur, & cur. 8.e
myrobalani in maximo vſu eſſe ſolent in alui profluuiis, chebuli quidem, ſi pituita,citrini verò, ſi bilis in cauſa ſit. 208.e
myrobalani in dyſentericis affectib. valde conueniunt.270.a
myrobalani,ſi oleo amygdalino dulci prius fricentur, aſtrictionis, & aſperitatis non parum remittunt. 8.e
myrrha concoquit,digerit.diſcutit,& exiccat. 100.e
myrrha confert ad oculorum ſuffuſiones curandas. 76.d
myrrha maſticata oris fœtorem reprimit. 124.d
Myrrha laudatur in aſthmate curando. 134.a
myrrha vtero ſuppoſita menſtruas purgationes euocandi vim habet. 330.b.c
myrrha magnam vim habet ad excutiendum fœtum, & ſecundas. 305.a.b.e
Myrti folia,& fructus aſtringendi vim habent.352.b.359.d. d.e.&375.d.e
Myrti bacca ſanguinis ſputum cohibent. 139.a
Myrti folia ſanguinem ex hæmorrhoidibus profluentem ſupprimunt. 289.d.e
Myxa cydoniorum quid. 139.a
Myxa.vel
myxaria.vide ſebeſten.

N

Narcolica vis.vide Soporifera.
Nardus Celtica ex abſinthij decocto ad flatus ventriculi diſſoluendos à Dioſc.multis effertur laudibus.206.b
Nardus Celtica vrinam prouocandi vim habet. 232.b
Nares qua ratione à natura creatæ ſint. 56.d.e
Nares ad ſermonem efformandum requiruntur. 120.a.b
Nares,ſi qua alia particula,cũ vlcerantur, maxima egent cautela,& cur. 100.a
Nares graui aliquo odore affecta putant etiam bene olentia fœtere. 26.d.e
Naſi ſtructura,compoſitio,& vſus. 99.d.e
Naſus quibus morbis ſit obnoxius. ibid.
Naſus non ita perfert acre medicamentum, ſicut auris, magis tamen quàm oculus. 99.a
Naſturtium ſummopere laudatur ad capillorum ortũ. 12.e
Naſturtij ſemen aſthmatico affectui prodeſt. 135.a
Naſturtium vim habet interficiendi vermes. 285 a
Natura Dei inſtituto agit,quæcunque agit. 320 c.d
Natura ſemper rerum mundanarum perpetuitati omni ope proſpicit. ibidem.
Natura rerum inferiorum conditio varia eſt. ibid.
Natura nihil vnquam, quantum ad ipſam pertinet, incaſſum agit. 358.a
Natura ſcopus ſemper eo tendit, vt id generet, quod in ea ſpecie abſolutiſſimum,& pulcherrimum eſt. 370.b.& 354.b
Natura ſagax neque in ſupernacuis abundat, neque in neceſſariis deficit. 104.c.d
Natura ſæpe eadem particula ad multa & diuerſa munia peragenda vtitur. ibid.
Naturam ſimilem habentia ſimilem etiam curationem poſtulant. 2.a
Natura eas particulas, quæ craſſiorum, & grauiorum materierum excretionis veluti inſtrumenta,ſunt ſapienter in inferiore loco collocauit. 322.a.b
Naturæ proprium inſtitutum eſt, vt omnes tàm maſculi, quàm fœmina ſint fœcunda. 358.a
Natura ventriculo tanquam exangui, & parum calido circumpoſuit multa viſcera calidiora, veluti focos magnos lebetis,quæ ipſum fouerent. 197.a.b
Natura ſuopte inſtinctu ſemper ſollicita eſt, vt ſanguinem expiet ab excrementis,& ſyncerum ſeruet. 86.a
Natura particulæ affecta,ex qua vena mittendus ſit ſanguis nobis præſcribit. 36.b.e
Natura remediorum à natura morbi depromitur. 36.e.70. e.243 a.& 311.a
Natura expurgare ſolet excrementa aut per euacuationem ſenſibus apertam, aut per occultam. 33.a
Naturæ officium eſt vlcera conſolidare, medicus vero eam adiuuat. 73.e.74.a.178.e.302.c.& 382.c
Naturalia omnia ſuam habẽt rationem,& modum,à quibus ſi fiat receſſus vel in defectu, vel exceſſu, pariter quies & ſanitas corporis turbatur. 323.b
Naturalia omnia quandam habent rationẽ menſuræ aptè ſecundum magnitudinem ad paruitatem, qua actiones recte procedunt. 356.e
Nauſea quid ſit,& propter quid à natura fiat. 204.a.& 206.e
Nauſea eſt paruus motus,& quaſi præludiũ vomitus. 204.c
Neunphar vide Nymphæa.
Nephritis quæ affectio ſit. 139 a
in Nephritide venas in poplite ſecandas eſſe cenſet Galenus. ibid.
Nephritis.vide Renes.
Nerui omnes ex cerebro ortum habent, ſed non omnes ex eodem loco. 17.e.& 49.d
Nerui ſunt tanquam riui,per quos facultates à cerebro ad alias particulas deriuantur. ibid.
de Neruorum natura an perforati ſint,vt per eam inanem viam ſpiritus ferantur,an per eos, tanquam lumen per aërem,& ſolares radij per diaphana corpora,ſpiritus ipſi permeent atque expandantur. 48.b
Nerui ſunt cerebri miniſtri in deferendo motum, & ſenſum. 47.d
Neruorum diuerſorum origo,& munus. 49 d
Neruorum ſeptem paria vnde originem ſtatim habeant, ac quod officium præſtent. 47 b & 49.d
Nerui recurrentes ſeu reuerſiui qui. 105.a.b c.& 123.b
Nerui optici,ſeu viſorij,qui,& quales. 03.a.& 70.a
Nerui mouentes linguam, & guſtandi facultatem ſubminiſtrantes duo ſunt. 49.e
Neruorum condenſatio à quibus rebus ortum habere poſſit 48.b.49.d.& 50.a
Neruorum compreſſio ex quibus cauſis oriatur. 48.b.c.d.e. & 40.a.b
Neruorum obſtructio vnde fiat: ibid.
Nicolaus Diacatholicon deſcriptum reliquit. 0.a
Nicolaus Diaprunon ſolutiuum deſcribit. ibid.
Nicolaus Diaſene deſcriptionem tradit. ibid.
Nicolaus deſcriptionem habet Electuarij de ſucco roſarum. ibidem.

Nicolaus

Nicolaus in vteri inflationibus Benedictam plurimum laudat. 342.0
Nidoroſus ſapor immodici caloris ſignum eſt. 158.a
Nigella ſemen vim habet vermes interficiendi. 285 a
Nigredo coloris eſt vſtionis indicium. 29.d
nihil ex nihilo fit. 221.c
Nitrum valenter diſcutit,& detergit. 15.a
Nitrum ad capillos regenerandos maxime cõfert.12.e.13.a
Nitrum ad pediculos tollendos optimum eſt. b.c.d
Nitrum conſtipationem meatuum aurium mundat.vide quomodo. 92.e
Nomina ex inſtituto ſignificant. 121.a
Nuclei pinearum cum ſacchare,aut melle conditi laudantur ad purgandum pectus. 135 a
Nuclei pinei venerem concitandi facultatem habent 378.e
Nucum viridium ſuccus ad anginam curãdam alijs omnibus praefertur à Galeno. 116.d.e
Nux vnguentaria vide Myrobalanus.
Nux moſcata condita in frigido, & pituitoſo morbo confert. 11.d.& 55.c
Nux myrica.vel moſcata ventriculum coborat. 201.c
Nyctalopes qui dicantur. 77.e
Nymphaea refrigerandi vim habet. 376.a
Nymphaea in priapiſmo laudatur. ibid.
Nymphaea venerem reprimit. 379.a

O

OA tharica quae. 175 e
Obliuio a quibus cauſis pendeat, & in qua cerebri parte reſideat 25.b.e
Obliuio quandoque futuram phrenitidem ſignificat. 23.d
Obſtructio frigidus morbus eſt, à frigida materia ortum habens. 223.a
Obſtructio eſt morbus in via. 281.a
Obſtructio à quibus cauſis fieri poßit. 310.a
Obſtructiones vnde ortum habeant. 240.a.b
Occipitij dolores curãtur vena ſecta in frõte. 139.d.e.140.a
Occipitij vena &c vide Vena in occipitio.
Oculi vniuerſi ſtructura,& vſus.vide. 62.a.b.c.d.e
Oculi cur in ſublimi loco poſiti ſint. 2.e
Oculi ſunt inſtrumentum viſus & viſiuae facultatis. 62.b.63.a & 78.a
Oculus eſt inſtrumentaria particula. 62.a.b.c
Oculus ex nimio ſenſu praeditus eſt. 62.e.& 63.b
Oculi virtus.& perfectio in quo conſiſtat. 77 c.d.78.b
Oculus in duobus ſuam integritatẽ conſiſtentẽ habet. 78.a
Oculi magnum inter ſe conſenſum habent ex opticorum neruorum connexione.vide. 63.a.b.c
Oculus in duplici ſignificato accipi poteſt ex Gale. 62.d e
Oculus omnia pene cerebro accepta refert. 64.b.c
Oculorum ſplendor dependet à ſpiritibus. 78.a
Oculi & eorum colores obſeruandi ſunt in cognoſcendis affectibus capitis. 35.d.e
Oculi micantes,& prominentes in ira fiunt. 22.b
Oculi praegnantium caui & contracti ſunt. 359.d.e
Oculorum rubor in vomitu & ſingultu bonũ ſignum nunquam eſt. 195 e
Oculi rubicundi fiunt quando ventriculus vel cerebrum inflammatione tentantur. ibid.
Oculi affecti a coloribus cãdidis & fulgidis laeduntur.ſicuti ex aduerſo à caeruleis,& viridibus recreantur. 70.c.d.e
oculi facillime ob eorum eximium ſenſum, & à leniſſima quaq; occaſione irritantur,& laeduntur.62.a.70.a.71.d
Oculi plerunque,& fere ſemper à capite ſupernacuam materiam recipiunt,& id duplici cauſa. 64.e
Oculorum affectuũ omniũ pulcherrima partitio. 66.b.c d.e
Oculorum vitia in videndo quot,& qualia.77.d.e.78.a.b.c
Oculorum morbi ſiue affectus qui curationem admittant, & qui non. 68.c.d
Oculorũ imbecillitas ſaepius capitis affectus ſequi ſolet.79.a
Oculorum imagines futurae ſuffoſionis ſigna ſunt. 94.e
Oculorum ſordes quid ſit & vnde generetur. 71.a
Oculorum imaginẽs in febribus acutis apparere ſolẽt.94.e
Oculorum laeſio in febribus futuram criſim ſignificat per vomitum,vel per ſanguinis profluuium e naribus. 06.a
Oculorum inflammationes,quatenus ad membranas pertinet,in triplici ſunt differentia. 65.a.b
Oculi blanda,lenia,& mediocria medicamenta poſtulant. 69.a.b.c.d.e
Oculus prae alijs plurimis particulis maiorem à medico diligentiam requirit. 62.a
in oculorum morbis cautiſſimum eſſe oportet medicum in delectu medicamentorum. 69.b.& 70.a
in Oculorum affectibus non ita tutum eſt,ea quae per nares euacuant,in vſum deducere. 75.d.e
in Oculorum affectibus vomitus inutile eſt remediũ. 69.d.e
in Oculorum morbis caute mittendus eſt ſanguis. ibid.
in Oculorum morbis, quando vnus tantum affectus eſt,ex eodem latere ſanguis mittendus, & quando ambo ex vtroque latere,& cur. 69.a.b.c.d.e
in Oculorum affectibus, quando per venae ſectionem non poterat intercipi aſcenſus vaporum, conſueuerant antiqui venas per collum aſcendentes, & exteriores incidere, & tranſuerſas etiam recidere. vide rationem. 70.a.b
in Oculorum morbis aluum ſoluere optimum, & cur. 69.a.b.c.d.e
Odor foetidus oris vnde proueniat. 124.a
Odores grati,& ſuaues ſpiritus diſſolutos,& vires recreãt. 160.a.& 182.a
Odorata vim habent calefaciendi,digerendi,& attenuandi,ſuntque tenuiorum partium. 335.e.& 339.e
Odorata in vterinis affectibus naribus oblata officiunt: inferius verò ſuppoſita,aut ſuffita iuuant. 338.c.d.e.339.& 342 a b.c.d
Odorata inferius ſubiecta,vel ſuffita vterum ſurſum retractum auertere deorſum poſſunt: olfacta verò ſuperius reuocant.ſi inferius delabatur. 340.b.c.d
Odoratus,ſiue olfactus quot modis laedi poßit. 99.c
Oedema quid ſit. 240.e.& 291.a.b.c
Oedemata à frigida fluxione ortum habent. 220. e. & 380.d.e
Oedema Palpebrarum quid ſit,& vnde ortum ducat.80.b.c.d.e.& 74.a
Oenanthe aſtringit. 375.c
Oenanthes ſemen, caulis, & folia ad ſecundinas extrahendas ab vtero commendantur. 369.a
Oeſipi ceratum in vteri ſcyrrho conuenit. 350.a
Oeſophagus quid. 245.a.& 164.e
Oſſa prunis prius immerſi & infuſi in vino cotoneorum comeſta vtilia admodum eſt in cardiacis affectibus. 187.a b
Olera oleo, & garo, vel ſale condita, & in prima menſa comeſta aluum molliunt. 146.d.e.& 257.e
Olea folia aſtringendi vim habent. 33.a.b.& 353.b
oleum acrimoniam mulcet. 344.e
Oleum cum inueteraſcit,ſemper calidius euadit. 32.d
olea quo recentiora ſunt,eò magis refrigerant,& repellunt quò verò magis inueteraſcunt, eò magis calefaciunt & digerunt. 107.b.c
olea aſtringentia quae. 302.a
oleum in curanda frigida capitis intemperie maximè maturum eligendum eſt. 34.a
olea defluuio capillorum accommodata quae. 16.b
olea inflammationibus aurium accommodata. 01.a.b

oleum

oleum calidum [illegible] ſtuporem dentium tollit. 210
oleum ſimplex vomitum prouocat, & humorum acrimoniam demulcet. 186.a.b
oleum aeſte cibum acceptum aluum mollit, & ſenibus ſalubre eſt. 256.e
oleum dulce, & optimum a quinque vſque ad octo vncias calidum exhibitum ad choleram plurimum confert. 202.a
oleum eodem modo exhibitum tres habet præcipuas dotes, primum lenit omnem acriorum humorum mordacitatem, deinde ſiccitatem emendat, tertio aluum modeſte ſubducit. ibid.
oleum amygdalarum dulcium, & amararum ad idem valet. ibid.
olea ventriculo exterius accommodata in cardialgia quæ. 187.a.b
oleum quodcunque vermibus, & omni fere animanti veneno ſo aduerſarium eſt. 285.a
oleum in clyſteribus impoſitum ſurſum fugat vermes. 41.a
olea vteri diſtortioni, & commotioni accommodata quæ. 341.b
oleum abſinthiũ ventriculum roborat. 52.b. 200.e. & 202.a
oleum amygdalarum amararum, & dulcium leniendi, molliendi, laxandi, aperiendi, digerendi, attenuandi, detergendi, & flatus diſcutiendi vim habet. 88.d.e. 301.b. 236.a. 278.a. & 308.e
oleum amygdalinum anodinum eſt. 189.a
oleum amygdalarum dulcium vomitum ciet, & acrimoniam humorum reprimit. 186.e
oleum amygdalarum dulcium vna cum ſacchara in prima menſa comeſtum famem caninam obtundit. 180.a
oleum amygdalarum dulcium ad ſeptem vel octo vncias epotum colicos dolores ſedat. 278.a
oleum amygdalarum amararum ad idem eodem modo valet. ibid.
oleum amygdalinum, vel dulce, vel amarum ad ſeptem, vel octo vncias ebibitum in nephriticis ſummopere laudatur. 306.a
oleum amygdalarum amararum ad ſeptem vel octo vncias ebibitum in vteri inflationibus conuenit. 342.a
oleum ex radicibus capparum confectum lieni illitum eius obſtructiones diſſoluit. 252.d.e
oleum amygdalarum dulcium vel etiam amarum commendatur ad partum faciliorem procurandum. 150.a
oleum anethinum. 52.b.c. & 55.d.e
oleum anethinum magnam vim laxandi habet. 306.a
oleum anethinum anodinum eſt. 299.e
oleum chamæmelinum calefacit, & aliquantiſper digerit. 52.b.c & 55.d.e
oleum chamæmelinum poteſtate quidem calidum eſt, eius tamen calor temperatus & quaſi tepidus eſt. 32.d.e
oleum chamæmelinum anodinum eſt. 189.a
oleum chamæmelinum in affectibus capitis calidis laudatur. 300.d.e
oleum chamæmelinum in tollenda capitis intemperie calida ſecundum locum obtinet. 33.a
oleum chamæmelinum eodem modo capiti adhibetur actu frigidum, ſicut & roſaceum. ibid.
oleum cheirinum. 135.e
oleum ciprinum aliquam vim habet calefaciendi cum modica aſtrictione. 351.e
oleum ciprinum vtero commodum eſt. ibid.
oleum coſtinum. 52.d.e. & 55.e
oleum ex hyperico. ibid.
oleum ex ireſemine calefacit. 33.e
oleum irinum. 52.c.d.e
oleum laurinum calefaciendi vim habet. 33.e
oleum laurinum alopeciam emendat. 12.d.e
oleum lentiſcinum moderate aſtringit, & aliquantiſper calefacit. 106.a & [illegible].e
oleum lentiſcinum valet ad capillorum caſum. [illegible].d.e
oleum lentiſcinum nonum gingiuarum inflammationes reprimit, & curat. vide quomodo. 104.a
oleum liliaceum. 52.c.d.e
oleum ex lini ſemine. ibid.
oleum maſtichinum calefaciendi, & aſtringendi vim habet. 333.b
oleum maſtichinum ventriculo commodum eſt. 173.a. 191.a. & 200.e
oleum melinum aſtringendi vim habet. 333.b
oleum melinum extrinſecus adhibitum ventriculum roborat. 173.a
oleum melinum diarrhæa commodum eſt. 265.a
oleum ex menta vim habet calefacientem, & aſtringentem. 33.e. & 333.b
oleum de menta ventriculo imbecillo commodum eſt. 191.a
oleum myrtinum refrigerandi, & aſtringendi facultate præditum eſt. 333.b
oleum nardinum calefaciendi, & aſtringendi facultatem habet. 52.c.d.e. & 333.b
oleum nardinum ventriculum roborat. 173.a. & 191.a
oleum nenupharinum fronti & temporibus illitũ ſomnum conciliat. 45.b
oleum ex pulegio calefactoria facultatis particeps eſt. 33.e
oleum roſaceum refrigerandi, & aſtringendi vim habet. 333.b
oleum roſaceum varijs modis confici ſolet. 32.b.c
oleum roſaceum quo pacto antiquis illis temporibus confici ſolebat. 32.c.d
oleum roſaceum addito modico aceto præcipuũ remedium eſt in affectibus calidis capitis perfuſum. ibid.
oleum roſaceũ capite perfuſum inflammationem ſedat. 15.a.b
oleum roſaceum oculorum inflammationibus aduerſarium eſt. [illegible].a
oleum roſaceum in omnibus ferè membris accommodatiſſimum eſt remedium ad ſedandas exorientes inflammationes. [illegible].a
oleum roſaceum tepidum iniectum in aures dolorem mulcet, ac lenit. 91.c.d.e
oleum roſaceum exterius adhibitũ diarrhæam ſiſtit. 265.a
oleum roſaceum maturum ſiue completum aliquem caloris particeps eſt, & ideo digerendi, diſcutiendi, ac leniendi vim habet. 32.b. 85.e. & [illegible].a
oleum roſaceum completum quale. 44.c.d
oleum roſaceum completum optimum quale. 32.d.e
oleum roſaceum completum mitigandi, concoquendiq;, & digerendi maiorem, quàm repellendi vim habet. 44.c.d
oleum roſaceum omphacinum frigidius eſt, & aſtringentius quam maturum. 32.c.d. & 15[illegible].a
oleum roſaceum omphacinum in cephalgia calida in initio magis congruit, completum vero inueteraſcente morbo 32.c.d
oleum rutaceum quod. 55.a. & 5[illegible].d.e
oleum rutaceum actu calidum optimum eſt remedium, ſi eo caput dolens ex intemperie frigida perfundatur. 33.b
oleum ex ſampſucho ſeu maiorana calefaciendi vi præditum eſt. 33.e
oleum ſcorpionum, ſi eo renes inungantur, non parum prodeſſe dicitur ad calculos comminuendos. 307.c
oleum ex ſerpyllo calefactoriam vim habet. 33.e
oleum ex ſiſymbrio calefaciendi facultate præditum eſt. ibidem.
oleum violaceum ſomnum inducit. 45.a.b
oleum chamæmelinum, &
oleum amygdalarum dulcium, &

oleum ſimplex maturum,&

oleum anethinum confert pleuritidi, ſi eo locus affectus inungatur. 132.d.e

Oleaginea omnia, ſiue per os aſſumantur, ſeu per clyſteres iniiciantur, colicis doloribus tollendis accommodata ſunt. 277.e

Olfactus vitia quæ & quot. 104.a.b

Oliuarum ſuccus aſtringendi facultate præditus eſt. 44.b

Omphacium maximam vim habet aſtringendi. 334.b.c

Omphacium me ſes immodicè profluentes reprimendi vim habet. ibid.

Omentum in homine maius eſt, quàm in nullo alio animante. 380.e

Omentum abſciſſum, & vitiatum ventriculi cõcoctionem lædit. 199.d.e.& 201.d.e

Operatio perfecta non perficitur à membro ſimplici, ſed à compoſito. 24.a.b

ad Operationis perfectionem quæ neceſſario requirantur. ibidem.

Operationes cerebri prodeunt ab ipſa temperatura. 24.a

Operationes naturalis facultates, quæ & quot numero ſint. 18 a.b

Operationes quomodo lædantur. 24.a.b

Ophthalmia propriè quid ſit. 71.b

Ophthalmia à varijs humoribus excitata ſigna. 68.a

Ophthalmia ſigna, quatenus ſpectat ad totius morbi tempora, principium, incrementum, & reliqua. 67.b

Ophthalmia laborãtes alui profluuio corripi bonũ eſt. 69.b

in Ophthalmia curanda quando conueniat vena ſectio, aut purgatio. ibid.

in Ophthalmia vena quæ ſecanda. ibid.

Ophiaſis quid ſit, & quomodo fiat. 12.d.e

Ophiaſis cur ita Græce appellata. 3 c

Ophiaſis & alopecia à Latinis medicis communi nomine, area nuncupantur. ibid a.b

Ophiaſes & Alopecia parum inter ſe differunt. ibid.

Ophiaſes & Alopecia quid differant inter ſe ſecundum Galenum, Alexandrum, Trallianum, & Paulum. 4.c.d

Ophiaſis quid morbus ſit. 3.c

Ophiaſis conſiſtit in intemperie cum deficiẽte materia. 3.e

Ophiaſes quibus ſignis cognoſcantur. 4 c

Ophiaſis quibus medicamentis localibus curetur. 13 a.b.c.d

in Ophiaſi & Alopecia quando conueniat vena ſectio. 6.a

Opium validam refrigerandi vim habet. 32.a

Opium facultatem habet ſoporiferam. 134.e.271 b.291.c.d. & 286.a

Opium anodinum eſt. 27a

Opoponax in affectibus frigidis, & pituitoſis commendatur. 55.b

Oppoſita circa idem genus, & ſubiectum verſantur. 18.a

Oppoſitorum eadem eſt ratio, & diſciplina. ibidem. 283.b. & 330.d.e

Optici nerui obſtructio, cum iam firmata eſt, nunquam ferè curari poteſt. 68.d.e

Ordo plurimum confert ad percipiendas artes, & diſciplinas, necnon ad eaſdem in memoria conſeruandas. 2.e

Ordo, qui ſenſibus prius & apertius ſeſe offert, manifeſtior nobis eſt. 2.c

Ordinatio collyrij ad ægilopas curandas. 84.d.e

Ordinatio alia ad eaſdem. ibid.

Ordinatio medicamenti ad expurgandam è ventriculo pituitam. 205.d.e

Ordinatio cuiuſdam linimenti ad inflammationem ventriculi accommodatiſsimi. 194 a

Ordinatio cataplaſmatis inflammationi ventriculi multum conferentis. ibid.

Ordinatio cerati, vel linimenti ad frigidam ventriculi intemperiem. 190.e

ordinatio medicamenti ad purgandos humores bilioſos in cardialgia. 186.e

Ordinatio emplaſtri ad cardiacos affectus accommodatiſsimi. 187.e

Ordinatio cuiuſdam medicamenti ad choliricam affectionem. 200.c

Ordinatio medicamenti in aſthmaticis affectibus. 135.b.c

Ordinatio cataplaſmatis ad calidiorem hepatis intemperiem. 268.a

Ordinatio decocti ad fouendum calidius iecur. 267.e

Ordinatio cataplaſmatis ad iecoris ſcirrhum accommodatiſsimi. 235.e.& 236.a

Ordinatio cataplaſmatis ad incipientes iecoris inflammationes accommodatiſsimi. 23 .a.b

Ordinatio alia alterius cataplaſmatis ad iecoris incipientes inflammationes. ibid.

Ordinatio cataplaſmatis ad lienis tumorem. 252.a.b

Ordinatio alterius cataplaſmatis ad idem. ibid.

Ordinatio cataplaſmatis ad aquam ex ventre hydropicorum diſſoluendam. 244.a

Ordinatio alterius cataplaſmatis ad idem præſtandũ. ibid.

Ordinatio alterius ad idem. 244.b

Ordinatio clyſteris volubili accommodati. [illegible].e

Ordinatio linimenti ad dyſenteriam. 272.a

Ordinatio fomenti ad renum affectus calculoſos 307.a

Ordinatio cataplaſmatũ ad teſtium inflammationes. 383.a

Ordinatio pilularum optimarum ad menſes mulieres prouocandos. 331.e

Ordinatio glandis, ſeu ſuppoſitorij ad menſes muliebres euocandos. 331.a

Ordinatio alia alterius valentioris ad idem. ibid.

Ordinatio alia ſimilis ad idem. ibid.

Ordinatio quorundam medicamentorum ad partum faciliorem reddendum. 360.a

Ordinatio quorundam medicamentorum ad excutiendum fœtus mortuos. & ſecundas. 363.a.b.c

Ordinatio glandis. 42.a

Oribaſij locus ex Galeno in libello. Quos, & quando, &c. ad verbum excerptus. 238.c.& 243.e

Oribaſij ſententia à Galeno decerpta de purgatione in deſtillationibus molienda. 59.c.d

Oribaſij ſententia de vena ſectione in vteri inflammationibus. 346.a

Oribaſij ſententia de educendo pure in vteri vlceribus. 35[illegible] a

Organica membra quæ. 18.a

Origanum attenuandi, & aperiendi vim habet. 100.b. & 234.e

Origanum aceto incoctum, & naribus oblatum ſomnum depellit. 45.e

Oriza craſſi ſucci eſt. 222 e

Oriza probe cocta vomitum reprimit, & os ventriculi laudit. 198.c d

Orta omnia neceſſario occidunt, & aucta ſeneſcũt. 320.d.e

Orta ſuis atteſtantur initijs. 9 d.e 6[illegible].e.& 320.c

Orthopnœa quid ſit. [illegible].d

Os maximam cum ventriculo affinitatem hãbet. vide quomodo. 104 a.b.c.d.e

Oris pellicula cum ſtomacho, & ventriculo continens eſt. 107.e

Os & anus ferè ſimilis naturæ ſunt. 312.e.& 313.a

Oris conſtructio ſeu compoſitio, & vſus. 104.a.b.c

Oris partes calidæ humidæque naturæ ſunt. 117.d

Oſtrea craſſum alimentum gignunt 223 a

Otium nimium facit natiuum calorem contabeſcere, & proinde cruda excrementa accumulari. 27.a

Otium omnes corporis vires hebetat, lentiſq; humoribus fomentum ſubminiſtrat. 328 e

Otium tam animi, quàm corporis longum, & immodicum obſtructiones

obſtructiones iecoris inducit. 223.a
Ottoſi fortia medicamenta non ferunt. 11.a
Oua ſorbilia & recentia optimum alimentum praſtant,& probum ſanguinem generant. 226.e.318.a.b.& 173.a
Oua ſorbilia ſtomachum ſupinum reddere ait Galenum. 208.e & 209.a
Oua frixa facilè,dũ coquuntur,in nidorem verti ſolẽt.99.a
Oua ſubuentanea qua. 260.c
Oui album.& luteum ſimul conquaſſata,additoq́; modico oleo roſaceo ſanguinem ex inciſionibus fluentibus ſiſtũt & dolorem mitigant. 351.d.e
Oui albumen refrigerat, & retundit acrimoniam humorum. 344.d.e
Oui albumen liquidius ex concuſſione factum mulcebre,eſt, & oculis valde commodum eſt.vide quomodo.71.b.c.d.e
Oui albi liquor qua ratione oculorum inflammationibus conferat. 71.a
Oui album conquaſſatum ex aqua roſacea, ac per fiſtulam in veſicam miſſum vrina morſum,& ardorem temperat. 316.a
Oui luteum dolorem ſedat,& concoctionem inflammationis iuuat. 187.c.300.d.e.& 344.d
Ouium caro craſſum ſuccum gignit. 223.b.c
Oxalis refrigerat,& humectat. 10.a
Oxalis in ſtranguria conuenit. 318.a
Oxalis in diabete laudatur. 319.b
Oxalis menſtruas purgationes prouocandi facultatem habet. 380.a
Oxycraton quid.vide Poſca.
Oxylapathon.vide Oxalis.
Oxymel vim inſignem habet attenuandi, ſecandi, detergendi,pituitámque praeparandi. 11.a.67.a.142.1.134.d. 175.c.190.d.193.b.203.d.207.e.313.b.& 329.a
Oxymel ſputum facilitat. 143.a
Oxymel plurimum valet ad frigidum & craſſum catarrhum. 61.c.d
Oxymel ſimplex hydropicis confert. 240.d.e
Oxymel ſimplex menſes ex multa copia craſſa,& pituitoſa materia ſuppreſſos aperiendi vim habet. 329.a
Oxymel vlcera abſtergendi, ſeu mundificandi vim habet. 93.d.e
Oxymel compoſitum obſtructiones aperit. 251.d.e
Oxymel ſcilliticum valentius, quàm ſimplex attenuat, & diſſecat. 313.a.b. 226.a.313 b.& 329.a
Oxymel ſcilliticum vim habet eximiam incidendi craſſiores materias & viſcidiores in aſthmate, ac orthopnœa. 134.a
Oxymel ſcilliticum plurimam vim habet in tollendis viſcerum obſtructionibus. 226.a.245.b.c.& 250.1.d
Oxymel ſimplex,&
Oxymel ſcilliticum ſanguinem in veſica concretum diſſoluendi vim habet. 313.a.b
Oxymel ſcilliticum menſtrua ex craſſis humoribus,& lentis ſuppreſſa ciendi maximam vim habet. 329.a.b
Oxyphœnices qua. 232.e
Oxyrhodinum quomodo conficiatur. 44.b.c
Oxyrhodinum ab omnibus in capitis affectibus caeteris quibuſcunque aliis praefertur. ibid.
Ozena quibus egeant medicamentis. 99.d.

P

PAcchij hiera qua. 39.c.d
Pœonia calefaciendi facultate praedita eſt. 225.a
Pœonia radix data ad auellana magnitudinem menſtruas purgationes etiam à partu prouocandi vim habet.330.a
Paliuri ſuccus lapides renum comminuendi vim habet. 307.a
Pallor faciei ex quibus cauſis inferatur. 22.a.b
Palmula aſtringendi facultatem habent. 352.c.d
Palumbi ſanguis extractus e vena interius in alis apparente ad oculorum maculas laudatur. 75.c
Palpebrarum munus quale. 79.1.d
Palpebra cur in interna parte aquales,molles,& leues ſint à natura facta. ibid.& 80.b
Palpebrarum inaequalitas, ſiue aſperitas quomodo tollenda ſit. 82.c
Palpebra duplici de cauſa inuerti poſſunt. 80.d
Palpebrarum morbi ſiue affectus omnes recenſentur. 80.81. 82 83.paſsim.
Palpitatio fit,vt plurimum à calore. 160.e
Palpitatio quandoq́; ab intemperie frigida fieri poteſt.ibid.
Palpitatio fit à ſpiritu flatuoſo in muſculis incluſo. vide quomodo. 51.a.& 67.e
Palpitatio ſpaſmus,& tremor quid mutuò differant. 51.a
Palpitationis cauſa qua. 160.d.e
Palpitatio cordis quid ſit. ibid.
Palpitatio cordis mortem repentinam minatur. ibid.
Panis concoctioni renititur. 207.a
Panis vim habet digerendi.& maturandi. 118 e
Panis furfuraceus comeſtus in prima menſa detergende alui deiectiones adiuuat. 308.a
Panis [illegible] ex tritico coctus optimum eſt alimentum. [illegible]
Panis cum lauatur.omnem acrimoniam deponit. ibid.
Panis lotus epiceraſticam, ſiue emplaſticam vim acquirit. 186.e.& 271.c
Panis ex aqua lotus conuenit in pleuriticis. 142.d.e
Panis cur lauetur. ibid.
Panis citra lotionem plenius nutrit,quàm poſſit congruere acutis morbis. ibid.
Papauer refrigerandi vim habet. 32.a
Papaueris albi ſeminum lac ſomnum conciliat. 45.c
Papillarum circulus quidam obſcurior, aut rubicundior indicat mulierem praegnantem eſſe. 359.d
Papyrus exuſta forte medicamentum eſt ad vlcera capitis manantia. 15.d.e
Paralyſis quid ſit. 48.d.e
Paralyſis à lento,craſſo,& frigido humore, qualis eſt pituitoſus,& interdum à melancholico ortum habet.54.b.c
Paralyſis ſymptoma eſt.non morbus. 50.a.b.c.d.e
Paralyſeos differentia varia, & qua. 49.a.b.c.d
Paralyſeos differentia vnde accipiantur. 49.a
Paralyſis critica qua dicatur,& qua ratione fiat. 54.a
Paralyſeos praeſentis ſigna. 50.a
Paralyſeos futura indicia qua. ibid.
Paralyſis qua facile.qua difficulter curetur. ibid.d
Paralyſeos differentia qua nullo modo curationem admittant. ibid.a
in Paralyſi nunquid venam ſecare conueniat, & quando conueniat. 161.e.& 53.b.c.d
Pardi adeps areas ſanat. 13.a
Parietaria herba cur ita dicta. 87.d.e
Parietaria ſolet impetiginem curare, ſi ea locus fricetur. ibidem.
Parietaria, ſi eius foliis haemorrhoides fricentur, eas aperit. 288.c
Parietaria è vino trita fœtus mortuos, & ſecundas excutit. 365.b
Parotides quid,& vnde dicta. 97.e
Parotidum ratio triplex eſt: aliquando fiũt ſine febre,quandoque in febre apparent, & ſunt tanquam ſymptoma, nonnunquam etiam in febre rationem habent expulſionis critica.vide. 97.c.d.& 98.a
Parotides frequenter oriri ſolent in febribus laborioſis & malignis. 97.e
Parotides in febribus malignis ſuperuenientes difficile

ſunt,& malum portendunt. ibid.
Parotides in febribus quomodo, & ex qua materia concitentur. ibid.
Parotides in febribus apparentes melius eſt, vt ſuppurentur, quàm vt per reſolutionem euaneſcant. ibid.
Parotides in acutis febribus ſi citra ſuppurationem euanuerint, expectare oportet recidiuam. ibid.
Parotis quando bona & ſalutaris in acutis febribus ſit, & quando ſecus. ibid.
Parotidis ſigna. ibid.d
Parotidis futuræ indicia. 07.d.e.& 08.
Parotidis critica curatio quæ. ibid.
Parotidis ſymptomatica cura quæ. ibid.
Parotidas ſine febre curandi ratio quæ. ibid.a.b.c
Particula duplex habere poteſt ſignificatum, vt accipiatur vel pro omni parte corporis vel ſimplici, vel compoſita, vel pro parte illa, quæ propriam vndiq; circunſcriptionem habet. 1.b.c
Particulæ humani corporis à priſcis medicis vocabantur loca. ibid.
Particulæ humani corporis & cæterorum animantium, quæ ſuas facultates cerebro acceptas referunt, quænam ſint. 47.c.d.
Particulæ humani corporis, quæ ſunt veluti inſtrumenta excretionis rarum materierum, quæ ſubſtantia rariori ea conſtant, cur in inferiori loco collocatæ ſint. 322.a
Particulæ noſtri corporis, cùm robuſtæ ſunt, omnia noxia excrementa non modo non admittunt, verum & à ſe repellunt. 187.a
Partus quid ſit. 366.a.b c
Partus naturalis,& facilis qui. 365.e.366.a.b.e
Partus iam inſtantis ſigna quæ. 368.b.e
ad partum bonum & facilé quæ requirantur. 366.c.d.e.a.b
partus difficilis quando, & quibus de cauſis fiat. 365.d.e. & 367.a.b
Partus monſtruoſi qui, vnde & quo pacto generentur. 354. d.& 260.b
partus monſtruoſi comparantur fructibus arborum. vide quomodo. 400.c
Parulides quid. 105.d.e.& 106.c.d
in parulide curanda quæ medicamenta conueniant. ibid.
Parygra medicamenta quæ ab antiquis dicta. 15.a
Paſtionis paſtilli ad polypi curationem laudantur 100.d.e
Paſſulæ ventriculo commoda ſunt. 8.a
Paſſulæ vim habent aluum molliendi. 256.d
Paſſularum pinguium decoctum anginæ inflammationem lenit,& concoquit. 116.a
Paſtinaca ſylueſtris radix non parum vtilis eſt ad excutiendum fœtum mortuum;& ſecundas. 305.e
Paſtinaca ſylueſtris ſemen venerem excitat. 379.a
Paucedani ſuccus ad vermes, culices,& huiuſmodi animalia in aurium meatibus exiſtentia interficiendum ſummopere laudatur. 96.a.b.c.d.e
Paucedani ſuccus mirifice prodeſt ad partum faciliorem procurandum 368.e
Paulus inter Græcos ſcriptores grauis. 4.c
Pauli hiera quæ. 6.a
Pauli ſententia, an capiti affecto irrorationes frigidæ, vel tepidæ adminiſtrandæ ſint. 44.b
Paulus curabat Lethargicos ſcamonio cum caſtoreo permiſto. 41.a
Paulus audaciæ nomine accuſatur, qui putauerit illa eadem tempore inclinationis in phrenitide eſſe tentanda, quæ in lethargo. ibid.
Paulus maximis laudibus effert æris ſquamam in purganda aqua intercutem. 25.a
Pauli ſententia de vermium generatione in inteſtinis. 280.d
Pauli ſententia de vermium ſignis. 282.a
Paulus ad vermes interficiendos non ſolùm in febricitantibus ſed etiam in infantibus, vel etiam trimeſtribus, mirifice laudat vermes terrenos exſiccatos, in pulueremque redactos.& ex ſapa exhibitos. 285.a.b
Pauli ſententia de intemperatura, ex qua ortum habet diabetes. 318.a
Pauli cataplaſma in diabete. 319.e
Paulus in menſium ſuppreſſione ex craſſis humoribus commendauit hieram diacolocynthidos. 329.a
Pauli ſententia de vteri prolapſu. 341.e.& 342.a
Pauli ſententia de vteri inflatione & ſignis. 342.a
Pauli ſententia de venæ ſectione in vteri inflammationibus. 345.a
Paulus quibus localibus occurrebat vteri inflammationibus. 348.d.e.a.b
Pauli ſententia de educendo pure in vlceribus vteri. 351.d
Pauli ſententia de curatione vlcerum vteri. ibid.e.& 352.a
Pauli conſilium ad extrahendam ſecundinam ex vtero. 369.c.d
Pauli ſententia de natura molæ, affertur, & refellitur. 370.e.a.b
Pauli ſententia de priapiſmo. 375.e
Pauli Æginetæ locus in tertio libro, vbi de ranula agit, inſpectus,& emendatus. 123.e
Pectus in reſpiratione mouentis: & efficientis rationem habet. 120.e
Pedes quæ de cauſa potius, quàm aliæ partes, intumeſcant in hydrope. 241.a
pedes aqua dulci, vel ea, in qua refrigerantes, & humectantes herbæ incoctæ ſint, ſomno conciliando occaſionem præſtant. 45.c.d.e
Pediculi non ſolùm in capite, ſed in toto etiam corpore ex vniuerſa cute oriuntur. 4.a
Pediculi aliquando circa ſummas palpebras, & cilia ſuboriuntur. 81.a
Pedicularis morbus quibus tollatur. 14.a.b.c.d
Pelops Galeni præceptor. 230.e
Penis propter quid a natura factus, quomodo intendatur, & ſemen eiaculetur. 372.d.e
Penis breuior, aut longior non recte munere ſuo fungitur. 356.e
penis iuſto craſſior, aut gracilior cur paucam voluptatem afferat. ibid.
pene & eius neruo intenſis vrina aut non poteſt, aut ægrè admodum excerni. 372.a
penis impotentia,& debilitas à quibus cauſis oriatur. 377. a.b.c.d.e.& 378.a.b
penis impotentia quomodo curetur. 378.a.b
Penidiæ tuſſim concoquunt. 132.d.e
Pepones præ cæteris in ventriculo facile putreſcunt. 210.e
Pepones vomitum prouocare ſolent. 209.d
pepones aluum leniendi vim habent. 256.a
pepones vim habent ciendi lotium. 209.b.c
peponum ſemina calculos renum comminuere teſtatur Galenus. 307.e
Perdicum caro optima,& facilis coctu eſt. 173.a.& 226.e
Perforationis ventris meminere Hippocrates, & Galenus ſeptimo Apho. 352.e
Perfundendi caput modus qualis. 32.a.b
Pericardium quid,& vnde dictum. 160 d.e
Periclymeni ſemen vim habere dicitur, vt mulier facilius pariat. 358.e
Pericranium inſigni & acri ſenſu præditum eſt. 17.a.b
Pericranium vnde ortum habeat. ibid.
Peripatetici eandem altricem,& vitalem facultatem, aut vnam,& eandem eſſe, aut eiuſdem ſaltem animæ ſtatuerunt. vt videlicet ſubiecto vna ſit facultas, ratione verò plures. 216 c.d

Peripatetici ſemen fœminę non attribuunt. 322.e
Peripneumonia eſt inflammatio cum vehementi febre & vehementi ſpirandi difficultate. 127.a.& 128.d e
Peripneumonia a pituitoſo humore gignitur. ibid.
Peripneumonia, vt plurimum quotidianas habet acceſſiones. 143.b
Peripneumonia grauior eſt morbus quam pleuritis. 131.a
Peripneumonia tranſmutatio in pleuritidem ſalutaris eſt. ibidem.
Peripneumonia tranſmutatio in phrenitis deterrima eſt. ibidem.
Peripneumonia febris qualis. 128.e
Peripneumonia dolor qualis. ibid.
Peripneumonia pulſus qualis. 128.d.e.& 130.d.e
peripneumonia cur deliria interdũ,& ſopores afferat. 128.a
Peripneumonia quibus modis terminari poſſit. ibid.c d
Peritoneum quid.& vnde dictum. 126.a.& 103.d.e
Perpetuitas mixtorum pendet a perpetuitate cauſarum ſuarum. 320.c.d
Perpetuitas in rebus humanis per ſucceſſionem quandam & ſecundum ſpeciem ſeruatur. ibid.
Perſica facile in ventriculo putreſcunt. 287.e
Perſica aluum leniunt. 256.a
Perſicorum nuclei lapidẽ comminuendi vim habent. 309.e
S.Petri therma.vide Balnea.
Petroſelini folia, & radices attenuandi facultatem habent. 329.c.d
Petroſelini radices cocta aperiendi vim habent. 227.a
Petroſelinum vrinam prouocat. 232.a.& 243.b.c
Petroſelini folia,ſemen. & radices menſes ciendi facultatem habent. 329.b.c
Phantaſia.vide Imaginatio.
Pherecides vnus ex Graecis ſapientibus pediculari morbo per totum corpus laborauit:& ex eo mortuum eſt. 4.a
Philagrij ſententia de liene intumeſcente,aut detumeſcente. 248 c.d
Philippus Medicus vitream pituitam crudum humorem appellauit. 35.a
Philonium Perſicum ab omnibus commendatur ad ſpuinum ſanguinis. 130.e
Philonium Tharſenſe,vel Perſicum omnibus alijs praferenne in colico dolore,ſiue per clyſteres iniciatur, ſiue per os exhibeatur.vide. 279 a
Philonis Tharſenſis medicamentum. 134.a
Phlebotomia.Vide Venæ ſectio.
Phlegmone ortum habet ab humore ſanguineo. 191.b.c.& 298. e
Phymata qui tumores ſint. 86.a
Phrenitis duplex eſt,alia exquiſita,alia non exquiſita. 19. a.b.c.& 20.a
Phrenitis non exquiſita fit à ſanguine naturali,vel à mixtis humoribus. 19.e.& 20.a.b
Phrenitis non exquiſita ſigna qua. 23.a.b.c.d.e
phrenitis exquiſita eſt inflammatio membranarũ cerebri ex materia calida & ſicca concitata 20.a b.c.d.& 22.b
Phrenitis cur nunquam, aut rariſſime conſiſtere poſſit in cerebri ſubſtantia. 127.a
Phrenitis eſt morbus acutus cum febre inſigni. 38.a.b.c
Phrenitidis inſtantis ſigna qua. 23.b.c
Phrenitidis futura ſigna qua. ibid.
Phrenitidẽ ſymptomata concomitantia quæ.19.a.b.& 45 a
Phreniticorum oculi quales. 22.e
Phreniticorum reſpiratio qualis. ibid.
Phrenitidis exquiſita præcipua & propria ſigna ſunt,febris acuta,ac plurimum ardens, delirium perpetuum cum quadam audacia,& importuna vigilia. 22.c.d.e
Phrenitis, & febris ardens ex eodem humore ortum habent. 22.b

Phrenitis ſæpius in lethargũ conuertitur,& ècontra.38.a.b
Phrenitidis conuerſio in lethargum longe facilior eſt,quam lethargi in phrenitidem. ibid.
Phrenitidis.& lethargi curatio ſimilis eſt in principio,contraria autem in fine. ibid.
Phrenitis quibus notis ab alijs capitis affectibus, necnon & ſepti tranſuerſi inflammationibus differat,& dignoſcatur. 22.c.d.e
Phreniticorum ſigna mortem futuram indicantia ſunt,ſuperueniens conuulſio,tremores,ſanguis guttatim,e naribus deſtillans,vrina alba claraq; alui deiectiones albæ,ſurditas,ac tandem inſignis virium imbecilitas,& cur omnia.vide. 23.a.b
Phrenitis bellica quæ dicatur à Galeno. 15.b
In phrenitide curanda quibus medicamentis vtantur hoc tempore. 40.e
Phthiriaſis,ſeu morbus pedicularis quid. 3 a.b.c
phthyriaſis vnde.& quomodo fiat. 4 d.e
phthyriaſis non ſolum caput, ſed & vniuerſum corpus interdum obſidet. 4.a
phthyriaſis quibus remedijs tollatur. 14 b.c d
phthyſicorum ſputum,& anima cur fœteat. 1.4.a
Phu vrinam ciendi vim habet. 232.e
Pica quæ affectio ſit. 165.e.& 178.c.d
Pica ſigna quæ. 182.a e
Pica frequens ſolet eſſe in prægnantibus. 162.d
Pilula aggregatiua a Meſue deſcribuntur. 7.b
pilula aggregatiua ex [illegible] humoribus vacuandis commoda ſunt. 7.b
pilula ex aloe apud Galenum, & antiquos ferè omnes in vſu erant ad expurgandum totum corpus, & caput ab excrementitijs humoribus, vnde ortum habent Alopecia,Ophiaſis,& alij ſimiles affectus. 6.d.e
pilulis ex aloe quando ſolis,& quando alijs commixtis vtebantur antiqui ad expurgandum corpus in curatione affectuum circa cutem capitis contingentium. 6 a
pilula aurea tum pituitam,tum etiam ac magis bilem euacuant. 7 a.
pilula aurea hac tempeſtate vſu veniunt pro purgando catarrho. 60.d
pilula aurea quo pondere,ſeu qua doſi exhibeantur. 7.a.b
pilula Aſſaiaret ab Auicenna tert. Can.prima Fen. deſcribuntur. 7.a.b
pilularum Aſſaieret deſcriptio. ibid.
pilula Aſſaieret calidos & biliofos humores purgant, ventriculũ,& caput roborant,ac fluxiones reprimunt.ibid.
pilula cochia ſunt inuentum Raſis,ab eoq; deſcribuntur 9. libro ad Almanſorem. 7.a.b
pilularum cocchiarum deſcriptio. ibid.
pilula cochia hac tempeſtate in multo vſu ſunt. ibid.
pilularum cochiarum doſis,ſeu quantitas exhibenda quanta eſſe debeat. ibid.
pilula cochia humorum pituitoſum euacuant. 336.a
pilula cochia in catarrho conueniunt. 60.d
pilula cochia quibus in affectibus conferant 7.a b
pilula de croco muliebres menſes prouocandi vim habent inſignem. 330.d
pilula ex elaterio aquam intercutem euacuant. 243.e
pilula elephangina ex quibus conficiantur. 216.e
pilula elephangina pituitoſam materiam e ventriculo educunt. 190.c.& 216.b
pilularum fœtidarum Raſis deſcriptio. 54.a
pilula fœtida valentes & violenta ſunt. 54.a.& a
pilula de fumoterra à Meſue deſcripta reperiuntur, biliofiſque.& exuſtis humoribus purgandis vtiles ſunt.7.b.c
pilula ex hiera ſimplici, vel addito agarico humores viſcidos.& craſſos e ventriculo detrahunt. 199.e.216.b. 335.e.& 338.a

pilula ex hiera ſimplici, vel addito agarico, & elephangina, aureaque in vteri inflationibus maximopere ſonurniuus. 345 a
pilula Iuda ſunt fortis medicina, & purgant melancholicum humorem. 7.b.& 336.a
pilula lucis Meſue conferunt in oculorum affectibus. 70.a
pilula maſtichina materiam craſſam, & lentam à ventriculo purgans. 7.c.190.c.216 b.c.& 336.a
pilula ex mezereon aquam inter cutem purgant. 243.e
pilula ſine quibus Nicolai in oculorum affectibus curandis plurimum vtiles ſunt. 70.a
pilularum de tribus cum Rhabarbaro deſcriptio. 7.b
pilule de tribus cum Rhabarbaro pituitam & bilem euacuant. ibid.
pilula vbi multa, & valida adſit febris, non admodum conueniunt. 115.e
pilula colicis doloribus tollendis accommodata qua. 278.d.
pilula in ſtrangulatione vteri, & ſuppreſſione menſtruorum mirabiles deſcribuntur. 330.d.e
pilula articularibus doloribus accommodata qua. 391.a. & 392.d.e
Pinguedines molliendi vim habent. 235.e
Pinguedo. vide Adeps.
Pingues & albi alieni & remoti ſunt à melancholicis affectibus. 29.d.e
Pingues admodum & nimis etiã graciles ſanguinis miſsionem haud ferunt. 35.d.e
pingues, & obeſi inepti ſunt ad veneris vſum. 378.c d
pinguia famem obtundunt. 180.a.& 181.a
pinguia ventriculum ſubuertere, & ad vomitum proritare ſolent. 209.a
pinguia omnia in colicis doloribus ad molliendam aluum ſiue per clyſteres iniecta, ſeu per os aſſumpta conueniunt. 278 d.e
Pini cortex menſium immodica profluuia ſupprimendi vim habet. 334 d
Pini cortex ſuffitus mortuum fœtum, & ſecundas euocat. 365. d.e
Piper vim habet attenuandi, aperiendi, calefaciendi, digerendi, detergendi, & exiccandi. 33.b.104.e.120.b.203.d. 224 e.& 234 b
piper inſigniter calefacit vt ad quartum fere gradum calefacientium accedat. 175.a
Piper adeo tenuis ſubſtantia, & tenuium partium eſt, vt non poßit plurimum calores imprimere. 33.b.& 175.a
Piperum genera tria ſunt, album, nigrum, & longum. 217.a
Piper ventriculum roborat. 182.c.d.178.1.d.& 201.d
Piper confert in frigidu morbu. 55.b
Piper, vt ſternumenta prouocat quomodo paretur. 43 d.e
Piper vel per ſe, vel cum melle deuoratum, cui vinum aqua calida dilutum ſuperbibatur, ſtatim ſingultum excitat. 204.a
Piretrum quomodo paretur, vt ſternutamenta cieat. 43 d.e
Piſces ſaxatiles optimum alimentum præſtant. 226.e
Piſces bonum ſanguinem generantes qui. 318.a
Piſces magni & cetacei craſſum ſuccum generant. 223 a
Piſces calculi renum occaſionem præſtantes qui. 304.e
Piſces coquendi modus ſalubrior qui. 226 e
Piſtachia attenuant citra inſignem calorem. 361.b.c
Pithyraſis, ſeu furfuratio quid. 3.a
Pithyraſis ad quod morborum genus reducatur. 4.a
Pithyriaſis vnde & quomodo fiat. ibid.
Pithyriaſis ex quibus nam humoribus ortum habeat. ibid.
Pithyriaſis cur comitem habeat pruritum, & ſcalpendi appetitum. ibid.
Pithyriaſis quibus remediis topicis ſeu localibus curetur. 14.d.e
Pituita eſt veluti ſanguis non exquiſitè coctus. 220
Pituita quid diſcrepet à ſanguine. 35.a
Pituita quando magis, aut minus à ſanguinis natura recedere dicatur. ibid.
Pituita varia differentia, alia vitrea, alia acida, alia inſipida, alia dulcis appellata. ibid.
Pituita acida famem excitat, & cur. 178.e
Pituita dulcis ad naturam ſanguinis prope accedit. ibid.
Pituita ſalſa caloris eſt particeps. 34.d.e
Pituita ſalſa ſitim accendit. 168.e & 180 a
Pituita ſalſa frequentim à capite in ventriculum decumbit. 172 a
Pituita ſalſa in ventriculo exiſtens appetitum deſtruit.
Pituita vitrea qua dicatur. 274.e
Pituita vitrea cruda humor à Philippo vocabatur. 34.e
Pituita vitrea à ſanguinis natura eſt remotiſsima. ibid.
Pituita acida ingruentem famem concitat. 168 e
Pituita an in ventriculo tantum, an etiam in iecinore generari poteſt, diſputatur. 218.d.e
Pituita à capite, vt plurimũ in ventriculum deſtillat. 203.d
Pituita coctioni non eſt facilis. 277.c
Pituita in cerebro exuberãs quos affectus inducat. 25.c.d.e
Pituita non valde acutos morbos affert. 134 a
Pituitam præparantia qua. 10.a b c.d.e.& 11.a.b
Pituitam euacuantia qua. 7.8.9.10.& vbique copioſè.
Pix liquida capillos orere facit. 13.a
Pix iuncta impetiginem ſanat. 88.a.b
Pix liquida vſta, & naribus odoranda oblata in vteri ſtrangulationibus confert. 339.b
Planta terreſtris, & dura ſubſtantia conſtant, & generantur. 321.e
Planta colorem & ſubſtantiam variant pro ratione humoris, quem ad alimoniam attrahunt. 7.a
Plantarum ſemina dura, ſolidáque ſunt, & ideo non egent tanta cuſtodia. 320 e
Plantarum ſemina quomodo terra mandata in plantam, vel arborem creſcant. 321 a.b
Plantago aſtringendi, & refrigerandi vim habet 225.e.333. e.& 375b
Plantago ſanguinis ſputum reprimit. 140.a
Plantago ad interficiendos vermes plurimũ laudat 175.a.b
Plantaginis decoctum diarrhœis, & dyſenteriis accommodatum eſt. 265.a
Plantaginis ſuccus clyſteribus iniectus multis de cauſis confert in curanda dyſenteria. 272.b.& 269.a.b
Plantago comeſta hæmorrhoidum fluxum ſedat. 289.a
Plantaginis ſuccus per fiſtulam in veſicam iniectus vrinæ morſum, & ardorem temperat. 316.a b
Plantaginis ſuccus, ſiue potui detur, ſiue ex lana ſupponatur; efficax admodum eſt ad ſiſtendum ſanguinis profluuium ab vtero factum ex eroſione. 333.e
Plato volebat obſtetrices peritas eligendas eſſe, quibus committendum ſit, vt eos viros cum illis mulieribus copulent, qui ſimul coniuncti poßint eſſe fœcundi. 358.d.e
Plato, vt teſtis eſt Galenus, videtur exiſtimaſſe vteri motum, dum ad varias partes veneris cupidus importunè mouetur, cauſam eſſe eorum ſymptomatũ, quæ in ſtrangulatione eueniunt: cuius ſententia refellitur à Galeno. 33.a
Plenitudo, quod vacuandum ſit, oſtendit. 36.b.& 137.d.e
Plenitudinem in corpore oſtendentia ſigna qua 135.a
Pleuritis eſt inflammatio membrana coſtas ſuccingentis. 123.e.& 128.e
Pleuritis vt plurimum fit à bilioſo ſucco. 120.a
Pleuritis alia ex ſanguine, alia ex bile, alia ex pituita. 385.a
Pleuritis à ſanguine excitata mitiſsima eſt. 244.e
Pleuritis cur deliria interdum, & ſopores afferat. 128.d.e
Pleuritis quibus diſtinguatur ab inflammatione iecinoris 228.d.e

Pleuritidis

Pleuritidis febris quæ ſit. 128.a.b
Pleuritidis dolor qualis. ibid & 129
Pleuritidis pulſus qualis. ibid.131.a.& 278 d.e
Pleuritis cur ſpirandi difficultatem afferat. 127.e.d
Pleuritis tertianarias plerunque habet periodos. 143 a
in Pleuritide nihil deterius, & grauius eſt, quàm non expuere. 129.b
Pleuritis quæ ſalubrem, & quæ pernicioſum euentum habeat. ibid.a.b
Pleuritis in quos morbos transmutari poſſit. 130.a
Pleuritis transmutatio in peripneumoniam mala admodum eſt. ibid.
Pleuritidis transmutatio in phrenitidem peſſima eſt. ibid.
Pleuritides quibus modis terminari poſſint. 130.e.& 131.a
in Pleuritide cibi qui conueniant. 142.a.& d.e
in pleuritide potus conueniens qui. 142.b.c
in Pleuriticis quando conueniat vena ſectio, & quando purgatio. 136.a.b.c.d.e
in Pleuritide ſanguis quando mittendus ſit, ex qua vena, ex quo latere, & ex quibus partibus ſuperioribus, an inferioribus, ad longum diſputatur. 136.137.138.139.140.
Pliris arcoticon vſu venit in paralyſi, & ſpaſmo curando. 55.b
Plumbum vſtum vlceribus curandis conueniens eſt. 292 d.e
Podagra quid. 140.c.d.e.& 384.b.c
Podagrici maximis doloribus cruciantur ante tumoris, vel ruboris apparitionem: poſtea verò dolores mites fiunt. 387.b
Podagra vena ſectionẽ in cubito requirit. 37.a.140.e.301.a
Polium calefaciendi facultatem habet. 224.e
Polium obſtructos aurium meatus à materia craſſa aperit. 92 d.e
Polygoni ſuccus aſtringendi vi præditus eſt. 44.b.& 392.e
Polygonum ſanguinis ſputum cohibet. 152.c.d
Polygonum confert plurimum in curandis dyſenteriæ vlceribus. 272.e.273.a
Polygonum hæmorrhoidalis ſanguinis profluuium ſiſtit, vide quomodo. 280.d.e.a.b
Polygoni ſuccus ſanguinis profluuium ſiſtit ab vtero ex eroſione concitatum. vide quomodo. 334 b
Polyida paſtilli polypos curare dicuntur. 90.d.e
Polypodes venerem excitandi facultatem habent. 397.a
Polypodium aluum mediocriter purgat. 232.a
Polypodium humores atros & melancholicos, necnon & pituitoſos expurgandi vim habet. 8.d.e.190.d.e.251.c.d. & 330.a.b.c
Polypus quid ſit, & vnde dictus. 99.b.c.d.e
Polypus eſt præcipuum narium affectus. ibid.
Polypi duplex eſt differentia. vide. 101 b c.d
Polypus durus & malignus facile in cancrum vlceratum deſinit. ibid.
Polypus ex quibus humoribus, & quomodo ortum habeat. 99.a.b.c 100.a.b.c.& 103.a
Polypus adeò interdum excreſcit, & extra narium meatum mole ſua pendet, vt ouum columbæ magnitudine exæquet. 99.d
Polypus magna ex parte aut inflammationem, aut tuberculum, aut quid ſimile ſequi ſolet. 99.d.e
Poma aſperiora aſtringendi vim habent. 33.b
Pomorum etiam folia aſtringunt. ibid.
Poma acerba mediocriter ſub cineribus aſſa, aut ad vaporem feruentis aquæ elixa, vel polenta inuoluta comedere à cibo, vel etiam cum pane vomitum reprimunt, & os ventriculi moderate aſtringit. 204.d
Poma odorata aduerſus peſtilentem conſtitutionem ex quibus conficiantur. 256.e
Pomata vulgò ſic dicta fiſſuras labiorum hyeme contingentes ſanat. 105 e
Pomata ex quibus conficiatur. ibid.
Pompholix congrua admodũ eſt vlceribus curandis. 202.e.d
Pompholix valet ad curationem vlcerum capitis manantium. 15 e
Pompholix lota mordacitatis expers eſt, & oculis valde commoda. 71.e.& 72.a
Pompholigo quomodo vtebatur Trincauellius in curandis oculorum vlceribus. 72.e
Pompholix læuigata & parata polypos aliquãdo ſanat. 101.a
Porcellorum tenellorum carnes ob multam humiditatem excrementoſam facile in ventriculo putreſcunt. 320.a
Poretana aqua. vide Balnea.
Porrigo quid. 4.a
Porrum capitatum menſtrua ciet. 250.d
Porri vim habent necandi vermes. 285 a
Porrifighi. vide Ficus
Portulaca humectandi vim habet, ac validè refrigerandi, citra tamen vllam aſtrictionem, temperandiq; acrimoniam. 10.d.e.33.c.d.& 187.a
Portulacæ ſuccus repellendi facultatem habet. 44 b
Portulacæ ſuccus ſi eo inungatur locus impetiginoſus, plurimum confert. 87.d.e
Portulaca commanducata dentium ſtuporem tollit. 110.c.d
Portulaca, quomodocunque vſu veniat, maximam vim habet in ſiſtendo ſanguinis ſputo. 139.a.b
Portulaca vim habet interficiendi vermes. 285.a
Portulaca multum prodeſt dyſentericis affectibus. 272.a
Portulaca in renũ vlceribus valde accommodata eſt. 313.a
Portulacæ ſuccus per fiſtulam inſectus in veſicam morſum & dolorem à mordaci vrina concitatum mitigat. 316.b
Portulaca in vrinæ ſtillicidio valde vtilis eſt. 318.a
Portulaca comeſta vim habet exoluendi venerꝰ deſideria. 379. b
Poſca quid ſit. 44.a.184.c.& 299.e
Poſca capiti frigida affuſa vim habet repellendi. 44.b
Poſca ad ſitim extinguendam laudatur. 184.b
Poſca vim habet diſſoluendi ſanguinem in grumum concretum. 138.e
Poſſidonij ſententia quando ſanguis mittendus ſit in Lethargicis. 38.e
Potus cur neceſſarius ſit animali. 293.a.b
Potus faciliime vires reſtaurat. 182.a
Potus immodicus quæ incommoda pariat. 184.e
Præcipitatum quid ſit. 119.a
Prægnantes cur parum, & ſæpe mingant. 315.a
Prægnantes cur varia, & diuerſa, atque inſueta appetant & comedant. 179.a
Prægnantium oculi quales. 359.d.e
Prægnantium reſpiratio qualis. ibid.
Prægnantium mammæ quales. ibid.
Prægnantes primiparæ cur difficiliorẽ habeant partũ. 367 b
Prægnantes quæ tardius, quæ vero intempeſtiuius fœtum pariant. 366.c.d
Prægnantes ſi veneri indulgeant, difficiliorem partum habere ſolent. ibid.
Prægnantes quibus ſignis deprehendantur, marémne, vel fœmellam in vtero gerant. 360.d.e
Prægnans, licet rariſſimè, poteſt tamen decimum menſem excedere. 366.c.d
Prægnantes primis menſibus purgare, non eſt vndequaque tutum. 181.b
Præparatio corporum & aptitudo maximam vim habet ad generandos morbos. 29.c.09.b.109.c.& 155.a
Praſium menſes muliebres prouocandi vim habet. 329.a
Praſium. vide Marubium.
Priapus Deus hortorum cuſtos qualis fingebatur apud antiquos. 375.d.e
Priapiſmus quid ſit. ibid.

Priapiſmus vnde nomen habuerit. ibid.
Priapiſmus quos homines frequentius moleſtare ſoleat. 376
Priapiſmi cauſa quæ. 37..e
in priapiſmo quæ victus ratio conueniat. 370.a
Primipara cur difficiliorem habeant partum. 30. a
circa principia & fines morborum omnia ſunt imbecilliora. 246 e.301.a.& 283.a
Priuatio per appoſitum habitum cognoſcitur. 166.c.d
Procatarctica cauſa. vide Cauſa.
Profluuia. vide Fluxiones.
Profluuia alui. vide Alui profluuia, & Deiectiones.
Pruna arida decocta refrigerant, & humectant. 10.a
Pruna matura. præſertim vero Hiſpana, & Damaſcena aluum leniendi vim habent. 256.a b
Pruna quomodo in vſum deducebant antiqui. ibid.
Pruna quomodo vſu veniant his temporibus. ibid.
Pruritus humorum acrimoniam indicat. 5.b.& 67.e
Pruritus quorum affectuum comes ſit. 4 d.e
Pſyllij mucilago mixta ex lacte aſinæ per fiſtulam iniecta in veſicam, eius inflammationem ſedat. 203.a
Pſydrachia quid. 3.6.d
Pſydrachia quibus remedijs ſananda ſint. 15.b c.d.e.16.a.b
Pueri cur loqui nequeant ante determinatum quoddam tempus. 121.a
Pueri mollem ſubſtantiam habent, & facilem excrementorum digeſtionem. 32.e.& 158 d.e
Pueri, eunuchi, & mulieres eandem ferè rationem obtinẽt. vide. 32 d.42 e.100 d.e.101.a.& 114.
Pueri qui in infantili ætate nullis in capite, vel ſecundum aures, vel etiam per vniuerſum corpus tentati ſunt vlceribus, vel alia ratione ſint expurgati, plurimum ſunt comitiali morbo obnoxij. 27.a
Pueri ſomnum profundiorem habeant. 317.e
Pueri inediam ferre non poſſunt. 229.e.& 230.a
Pueri qua ratione vim ingentis frigoris ſine noxa non ferant. 32.e
Pueri, & ſi robore virium polleant, cur tamen copioſas, & vehementes vacuationes ferre nequeant. 9.e,12.d.41 e. d.135.a.& 229.e
in puerili ætate quantumlibet magnus morbus vrgeret, nulli ex Græcis auſi ſunt ante decimumquartum annum venam ſecare. 38 e
Pueri lactentes aphthis ſunt obnoxij. 111.a
Pueri cur frequenter teneſmo corripiantur. 273.a
Pueri cur faciliùs, & frequentiùs calculos in veſica contrahant. 304.b
Pueri cur frequentiſſimè vermibus ſint obnoxij. 279.e
Pueris cur ſæpius in ſomno vrina ſponte elabatur, & effluat. 317.b
Pueri antequam venerem experiantur, doloribus articularibus non corripiuntur. 388.e.& 390.b
Puerperæ, in quibus purgationes à partu fuerint ſuppreſſæ rarè leuibus, ſed ſemper ferè grauiſſimis morbis corripiuntur. 324.a.b
Puerperia quæ dicantur. 364.a
Puerperiorũ retentio quæ ſymptomata ſequi ſoleãt. 363.d.e
Puerperia. vide Menſtrua.
Pulegium præditum eſt facultate calefaciendi, attenuandi, incidendi, atque aperiendi. 10.c.90.c.d.224.e.234.b.& 320.c d
Pulegij decoctum in morbis frigidis conuenit. 55.b
Pulegij decoctum in nares iniectum caput excrementoſum purgat. 43.d
Pulegium aceto incoctũ, & odoratum ſomnum abigit. 45.e
Pulegium necandi vermes vim habet. 285 a
Pulegium lapides renum comminuere dicitur. 307.e
Pulegium menſes euocandi vim habet. 329.c.d.e.a.b.c.& 345.a
Pulegium fœtum mortuos, & ſecundas excutit. 355.e.& 309.a
Pullorum gallinaceorum caro optima eſt, & ſanguinem bonum generat. 220.e & 318.a
Pulli gallinacei ius vim habet inſignem temperandi humores præſertim calidos & acres. 10.c.d
Pulli columbarum reciſi & exenterati, capitiq; appoſiti, multum conueniunt in eiuſdem inflammationibus. 46.a
Pulmones natura creati ſunt, tanquam cordis flabellum, quo refrigerari calor poſſit, & eius naturale temperamentum ſeruari. 126.b.c.
Pulmonis comparatio cum folle, quo ignis accenditur. 126.e
Pulmo ad reſpirationem ſe habet tanquam materia, & motum.
Pulmo exiguum admodum & obſcurum ſenſum habet, & ideo neque dolori obnoxius eſt. 136.a.b e
Pulmones præ cæteris omnibus particulis magis à deſtillatione læduntur. 58.a
in pulmonibus aliquãdo genitos fuiſſe lapides fertur. 193.a
Pulmones, veruecis nuper mactati, atque ita calidi appoſiti capiti plurimum in ipſius inflammationibus conferunt. 48.a
Pulmo vulpis paratus exiccatuſque aſthmaticis ſaluberrimum eſt remedium. 135 a
Pulmonia. vide Peripneumonia.
Pulſus intermittentes qui dicantur. 158.a
Pulſus pleuriticorum qualis. 128 a.b. 131.b.c.224.a. & 228.d.e
Pulſus inflammatione iecoris laborantiũ ſerrinus eſt. ibid.
Pulſus inflammationum lienis qualis. 130.e
Pulſus in vteri inflammationibus qua de cauſa durus & ſerrinus ſit. 346.d.e
Puluis conſtrictiui fluentes, & apertas hæmorrhoidas claudunt. 289.b.c
Puluis conſtrictiui ex quibus conficiantur. ibid.
Puluis deſiccans, & aſtringens deſcribitur. 292.a
Punctio doloris & mordacitas ſignum eſt acris, & tenuis humoris, calidique. 67.a.& 90.e
Pupillæ conſtrictio, & anguſtia, ſi naturalis ſit, facit ad viſus perſpicuitatẽ: ſi verò ex morbo, officit. 63.e.& 78.a
pupillæ conſtrictio ex ſiccitate nunquam curatur. 68.c.d
Pupilla dilatata viſum impedit. 78.a
Pupillæ dilatatio, cũ inueteraſcit, rariſſime ſanatur. 68.c.d
Purgantia medicamenta varia ſunt, & quæ. 38.e.& 39.a
purgantia per aluum inferiorem medicamenta duplicia ſunt, quantum ad formam, & modum vſus eorum. 39.a
Purgatoria vis in calidis, & tenuioribus partibus ſedem habet. 8 c.d
in purgandi omni ratione tria in primis conſideranda ſunt natura medicamenti, affectus, & purgandi corporis. 3. b. & 38.e
Purgatio. Vide Vacuatio.
Purpura vſta dentes purgat, & dealbat. 10.a
Pus dum conficitur, dolor, & febris intenduntur. quando confectum eſt, remittuntur. 83.e.84.301.e & 302.a.b.c
Pus tabidorum, an verum ſit pus, quomodo cognoſcatur ex Hippocrate. 155.c.d
Pus tripliciter poteſt in pectore congeri vel ex catarrho, vel ex rupto abſceſſu, vel ex ſanguinis effuſione. vide quomodo. 127.a
Pus in pulmone concretum, niſi intra quadraginta dies excernatur, ad tabem perducit. 153 a b
Putredinis mater eſt humiditas. 279.c.d.e
Puteolana aqua. vide Balnea.
pyloron quid ſit. 205.d e.206 a.& 132.e
pyra aſperiora aſtringunt. 33 a b.c
pylorum folia iiſdem adſtringunt. ibid.
pyrorum ſuccus valet ad anginam. 116 c d

Quæſtiones

Q

QVæſtiones omnes quæ methodo diſſolui citra vllam dubitationem poßint. 298.a.b.c.& 328.b.c
Qualitas ciborum naturam morbi, & laborantis corporis reſpicere debet. 141.e.& 142.a
Qualitas remediorum affectibus conuenientium deſumitur ab eorundem affectuum natura. 31.a & 139.a
Qualitas remediorum debet accommodari morbis tam præſentibus, quam futuris. 59.c.d
Qualitas medicamenta quatenus ad duo conſideranda eſt. 115.a
Qualitates primæ ſunt tanquam principia, & elementa omnium aliarum qualitatum. 89.d.e
Qualitates quæ dolorem inſignem, quæ modicum, & quæ nullum exciteut. 21.d.e& 22.a
Quantitas cibi magnitudinem morbi, & vicium robur reſpicere debet. 142.a
Quantitas medicamenti bifariã conſideranda eſt.115.a.b.c.d
Quantitas medicamentorum accipienda eſt ab humores vacuandi copia. ſemper habita ratione ætatis, naturæ laborantis corporis.& virium. 9.e.31.a.& 39.a
Quantitas remediorum reſpicere debet morbum.non ſolum præſentem,ſed etiam futurum. 59.c.d
Quartanæ febres aptæ ſunt ad cõuulſiones tollẽdas.55.c d.e
Quies magnam vim habet ad vomitum cohibendum 209.a
Quodlibet non fit ex quolibet,ſed determinatum ex determinato. 78.c.d.e.& 95.a

R

RAbi Moyſes ſententia ſupra quendam Oribaſij locum à Galeno decerptum. 99.c.d
Radices maximam omnium decoctionem ferunt. 10.a
Radices humectantes & refrigerantes quæ. ibid.
Ramices teſtium qui tumores ſint. 380.b.c.d.e
Rana, vel
Ranunculus quæ affectio ſit.& vnde fiat. 111.e.& 123 e
Raphani radix obſtructos aurium meatus purgat. 92 d e
Raphani ſuccus vna cum ſulphure plurimum commendatur ad necandos vermes, & quæcunque animalcula in aurium meatibus exiſtentia. 96.e
Raphani vſus mirificè laudatur ad diſſoluendum ſanguinem grumoſum in veſica concretum. 313 c.d
Raſis ad inflammationes aurium oleum de ſalicibus laudat. 91.e
Raſis ſententia, quòd in oculorum morbis quando alter affectus eſt, ex oppoſito latere ſanguis mittendus ſit, refellitur. 69.b.c
Raſis animaduerſio circa polypi qualitatem & naturam, antequam curandus ſuſcipiatur. 101.d.e
Raſis qua ratione polypum curabat. 100.b c.d
Raſis medicamenta duo ad pendulam, & laxam columellam. 120.a
Raſis conſilium in curanda deſtillatione. 58.e
Raſis in purgandis ſpaſmo & paralyſi ſtatim exorditur à valentibus medicamentis. 53.a.b
Raſis nono libro ad Almanſorem voluit poſt ſanguinem miſſum in phrenitide. dandum eſſe medicamentum, in quo eſſet vis ſanguinis feruorem extinguendi, eiuſque acriores, & calidiores partes ad inferiora leui motione conuertendo euellere.
Raſis in colico dolore cornu cerui vſtum, & tritum, ac ſubinde epotum laudat. 279.c.d
Raſis remedia ad veſicæ inflammationẽ traduntur.312 e.313
Raſis ad diſſoluendum ſanguinem in veſica concretum laudat hepar aſini.& fel teſtitudinis. 313.c d
Raſis nono ad Almanſ. in menſium ſuppreßione plurimum laudat trociſcos de myrrha ex decocto baccarum iuniperi ad duas drachmas aſſumptos. 330 c d
Raſis ſententia de vena ſectione in reuulſionibus faciendis. 41 d.e
Raſis medicamentum nono ad Almanſ libro ſuſpectũ quantum ad doſim, & menſuram, corrigitur, & emendatur. 40 a b
Raſis medicamentum ex ſucco fructuum appellatum quale ſit excogitatur. 40.e
Raſis locus, vbi ait lac inflammationibus oculorum adhibendum debere eſſe iuuenis mulieris & ſanæ ex ſententia Galeni, quæ tamen (addit ipſe) gemellam lactet, non maſculum, explicatur. 73 e
Raſis locus de ſanguine hæmorrhoidali ſupprimendo explicatus. 238.c d
Ratio præcipua tuendæ ſanitatis in quo conſiſtat.367.e.368.
Ratio detrahendi ſanguinem ex humano corpore multiplex eſt.vide. 35 d.e
Ratio purgandi tria conſideratione digna comprehendit, naturam medicamenti, affectus, & laborantis corporis. vide. 38.b.c
Ratio & natura remediorũ à natura morbi petẽda eſt.36 e
Ratio conficiendi varias clyſterũ differentias. 41.a.b c.d.e
Ratio v de Methodus.
Rectum ſui iudex eſt,& obliqui. 166.c.d.
Refrigerantia medicamenta duplicia ſunt, quædam actu frigida ſunt, quædam poteſtate. 32 a
Refrigerantia actu quæ. ibid.
Refrigerantia poteſtate quæ. ibid.
Refrigerantia poteſtate inſigniter cerebro & neruorũ initio cæteriſq́ internis in eo facultatibus maxime noxia ſunt. ibid b
Refrigerantia cum aliqua adſtrictione quæ. 32 a
Refrigerantia citra aſtrictionem quæ. ibid.
Refrigerantia medicamenta in affectibus calidis capitis adhibenda modicam habere debent aſtrictionem, at non inſignem.& cur. 32 b
Regius morbus quid ſit,& vnde dictus. 236.a.b
Regius morbus.vide ictericia.
Regulus auis.
Remediorum qualitas, & quantitas debet accommodari morbis tam præſentibus, quam futuris. 59.a
Remediorum qualitates quantitates, natura, menſura, & modus ea adminiſtrandi a natura affectus, & laborantis corporis, ſeu particulæ depromuntur. 31.a.36.e.70 d.e. 87.a.117.a.138 d.e.150.d.e.& 132.e
Remediorum quantitas duplici modo perpendi poteſt. 115.b
Remediorum qualitas quot modis conſideranda ſit ibid.
Remediorum modus, & locus adhibendorum ab affecta particula demonſtratur. 137.b
Remedia localibus quando vti poßimus, abſq; quo multam vel totius, vel alicuius partis rationem habeamus.5.a b.c
Remedia in affectibus cerebri,& membranarum eius ſyncipiti omnia adhibentur.& cur. 313.c.d
Remedia in affectibus calidis ipſius capitis frigida actu, vt ſimul cum niue glacie, aut frigidiori aqua adminiſtranda eſſe præcipiunt Galenus, & cæteri probati auctores, & cur. 31.d.e
Remedia extrema morbis extremis opportuna ſunt 37.d.e. 99.e.107.a.b.134.d.e.141.e.127.a.220.a.b.221.a.230.c. 242.b.& 298.a
Remedia magna ſũt venæ ſectio.& purgatio.126.e.& 127.a
Renum ſtructura ſubſtantia.vſus, & officium habetur. 155. c.d.191.e.294.d e.& 295.c.d
Renes ſinum in medio habent, in quo receptus, & percolatus ſeroſus humor per vreteras meatus in veſicam tranſit. 220.a.b
Renes per tunicam, qua tecti ſunt, participes ſiunt ſenſus. 294.b.& 295.c.d

Per renes vniuerſum corpus purgatur. 294.b.c
Renes quibus affectibus ſint obnoxij. 295.b.c.d.e
renales dolores non parum ſimiles ſunt colicis. 265.b
renales dolores quibus differant à colicis. ibid.
renes male affecti inter initia purgationem non requirunt. 300.a
renum affectus plerumque indicari ſolent excretis copioſis, & craſsis vrinis. 300.d.e
renales affectus per vrinam commodius, quàm alia via purgantur. ibid.
in renum affectibus quæ fomenta conueniunt. ibid.
Ren an dexter, an ſiniſter inflammatione laboret, quomodo dignoſcatur. 306.a.b
renum inflammatio eſt morbus acutus, & ideo tenuem victum requirit. 209.a.b
renum inflammationum differentia quæ. 205.b.c
renum inflammationes à quibus cauſis oriantur. ibid.b.c
renum inflammationum ſigna quæ. 208.a.b.c.d.e
renum inflammationum terminatio triplex eſſe poteſt. vide. 205.c.d.e & 206.a.b
renum inflammationum terminationes quæ bona, quæ verò mala. 205.d.e
renibus inflammatis cur vomitus pituitæ, mox & bilis concitetur. 297.c.d.e
in renum inflammationibus potus qualis eſſe debeat, circa initia, incrementum, &c. 209.d.e.
renibus inflammatione laborantibus ex quo loco, & ex qua vena mittendus ſit ſanguis, magna eſt controuerſia inter omnes fere medicos, & ex Galeni ſententia tandem determinatur. 297.a.b.c.d.e
in renum affectibus calculoſis cur coxæ obſtupeſcant, & crura doleant. ibid.
in renum calculoſis affectibus quæ victus ratio conueniat. 307.c.d.e
in renum affectibus calculoſis venam ſecandam eſſe cenſent Galenus & Aetius. 218.a.b.c
in renum iiſdem calculoſis affectibus vena quæ, & quo in loco ſecanda ſit. 306.a.b.c
in renum affectibus calculoſis quæ medicamenta conueniant. ibid.b.c
renum calculos comminuentia quæ. 307.c.d.e
renum lapides, ſeu calculi. vide Lapis.
renes non minus, ac iecur, & lien ſcirrhis obnoxij ſunt. 302.c.d
renum ſcirrhus vnde ortum habeat. 302.a.b
renum ſcirrhi ſigna quæ. ibid.
renum ſcirrhi curatio quibus abſoluatur. ibid.
renum vlcera, & abſceſſus à quibus oriantur. ibid.
renum vlcera à variis cauſis excitata quibus ſignis inter ſe diſtinguantur. 302.a.b.c.d.e
in renum vlceribus vrina qualis excernatur. ibid.
renum vlcera, cum inueteraſcunt, ægrè curantur. ibid.
in renum vlceribus nullum remedium præſtantius eſt, quam vomitus. vide rationem. ibid.e
renum vlcera quibus curentur. ibid.d.e
Repellentia quæ, & qualia. 31.c.44.a.b.c. 102.a.b.c.190.e. 101.a.103.d.e.& 250.a
Repulſio quomodo fiat. 264.d.e
Requies dicta à Nicolao aliquando colicis doloribus ſedandis congruens eſt. 279.a
Reſpiratio præ cæteris operationibus in animante magis neceſſaria eſt. 143.a
Reſpirationis duo ſunt prima inſtrumenta pectus, & pulmo. 126.e
ad Reſpirationis perfectam operationem quæ neceſſario requirantur. ibid.a
Reſpirationem ſemper natura, quantum poteſt, tuetur. ibid.
Reſpiratio quot modis lædi poſſit. ibid.d.e.& 127.a.b.c.d.e
Reſpiratio crebra os, & fauces exiccat. 314.a
Reſpiratio magna, rara, & per longa interualla facta cur futuram quandoque phrenitidem oſtendat. 23.d.e
Reſolutiones pertinent ad motricem facultatem. 17.e
Reſolutio crurum, & inferiorum partium aliquando poſt ventris dolores ſuboriri viſa eſt. 275.a.b
Reſolutio. vide Paralyſis.
Reſudatio ſanguinis, vel à tenuitate ipſius ſanguinis, vel à raritate venarum ortum habet. 149.a.b.c
Reuulſio fit aut per euacuationem ſenſibus conſpicuam aut per inconſpicuam, & quomodo vtraque. 280.b.c.d.e
in reuulſione omni facienda trium imprimis habenda eſt ratio. 134.a
Reuulſiones quot modis fieri poſſint. 264.c.d.e
Reuulſionibus tempus opportunũ eſt inter morbi initia. 50.e
Reuulſiones validæ firmas vires requirunt. 131.a
Reuulſiones molientia inſtrumenta quot & quæ. 133.e
reuulſiones præcipuæ, & fortiſſimæ quæ. 60.a.210.e.& 210.a
reuulſio inflammationum initiis accommodata eſt: deriuatio autem inueteraſcente morbo. 347.c.d.e & 348.d.e
reuulſiones cohibent vehementes fluxionum impetus. 60.a. 133.e 125.a.332.d.e.& 333.b
reuulſio maior fit, ſi ſæpius & parcius detrahatur, quam ſi ſemel, & confertim. 103.a
reuulſio duas imprimis conditiones requirit vt procul, & quam longiſſimè ab affecto loco, ac in contrarias partes fiat. 134.a.138.a.b.140.a.b.141.c.298.c.a.b.c.d. 347.a.& 348.d.e
Rhabarbarum ſatis eſt facilis medicina. 8.c.d
Rhabarbarum calidos, & acres humores purgat. 35.b
Rhabarbarum & ſi bilem magis purget, pituitam tamen vacuandi vim habet. 39.a.& 268.e
Rhabarbari vſus multiplex eſt. 8.e.9.a
Rhabarbarum calidum eſt medicamentum, & ſatis inſignem excitandi vim habet. 39.e.& 271.a
Rhabarbarum quomodo exhibitum magis aſtringat, & corroboret. 8.d.e
Rhabarbarum aliquo liquore aſſumptum, & in catapotiis exhibitum duabus de cauſis magis, quàm alia ratione ſoluit. ibid.
Rhabarbarum ventriculo commodum eſt. 197.c.d
Rhabarbarum intemperiem hepatis frigidam contemperare poteſt. 268.e
Rhabarbarum incipienti hydropi plurimũ confert. 244.a.b
Rhabarbarum vim habet extenuandi lienem. 251.c.d
Rhabarbari vſus in diabete ex frigida renum intemperatura concitato vtilis eſt. 320.a.b
Rhabarbarum in dyſenteria laudatur. 271.a
Rhabarbarum aliquo refrigerante decocto maceratum valde præſtans eſt in aluis profluuiis. 267.d.e
Rhagades quid ſint, & ad quam morborum differentiam pertineant. 286.a.b.& 292.a.b
Rhagadum cauſa quæ. ibid.
Rhus obſoniorum aſtringendi facultatem habet. 37.b.c.44. a.333.a.340.e.342.a.& 375.a
Rhus demerſum & maceratum ex albo linteolo aqua roſacea plurimum valet ad tollendas oculorum inflammationes. 71.b
Rhus ſummopere laudatur ad arcendas ab oculis variolas in pueris. vide quomodo. ibid.d
Rhus vomitum ſedat. 209.c.d
Rhus dyſenteriæ vlcera conſolidandi vim habet. vide quomodo. 273.c.d
Rhus vermes necat, & ventriculum roborat. 285.a
Rhus ſanguinis hæmorrhoidalis fluxum cohibet. 289.b.c
Rhus menſtrua immodicè fluentia cohibendi facultatem habet. 333.a
Rhodomel. vide Mel roſaceum.

Riſus ſanguinem ad exteriora prouocat. 103.e
Riſus vehemens calefaciendi vim habet. 202.e
Rob myrti ad ſanguinis ſputum commendatur. 152.e
Roborantia quæ,& qualia ſint. 31.d.e.a.b.& 187.a
Romania vulgò ſic dicta plurimum iuuat in vteri inflationibus exhibita. 343.c.d
Roris marini flores ſaccharo conditi ventriculum roborant 185.a.vide Conſerua,& Dianthos ſuis locis.
Roſa adſtringendi vim habet. 352.a.358 e.& 361.b.c
Roſam ex aſtrictione non carere leui aliquo morſu voluit Galenus. 74.e
Roſacea aqua ex deſtillatione leuem illam mordacitatem amittit. ibid.
Roſa refrigerandi facultatem obtinent. 36.e
Roſa poteſt capitis robur addere,& leui ſua aſtringenti facultate poteſt aliquantiſper fluxum humorum, atque impetum reprimere. 40.a.b.e
Roſa oculis confert. 70.b.e
Roſarum aridarum decoctū laudatur a Dioſcoride ad gingiuarum inflammationes. 106.a.b.e
Roſa arida& trita. columella elongata plurimum vtiles ſunt. 120.b.e
Roſa bilem euacuandi facultate prædita ſunt. 89.a
Rubor proprium eſt ſolius ſanguinis. 22.d.e
Rubor faciei ex quibus cauſis oriatur. ibid.
Rubea tinctorum aſtringendi vim habet. 37.a.b
Rubi ſummitates aſtrictoria facultate prædita ſunt. 32.a.b. 359.a.& 375.c d
Rubi flores, & fructus ad ſanguinis ſputum plurimū commendantur. 152.a
Rubi germina, & fructus in dyſenteria vlceribus conſolidandis valde proſunt. 163.a
Rubi radix lapides renum comminuere fertur. 307.c.d
Ructus acidi ſunt proprium ſymptoma acida pituita in ventriculo congeſta. 265.a
Ructus acidus imbecillioris caloris indicium eſt. 201.d.e
Ructus nidoroſus immodici caloris ſignum eſt. ibid.
Rumicis Hortenſis radicum cortices ex aceto leuigati valent ad ſanandam impetiginem. 88.a.b
Rumicis ſylueſtris radix vim habent euocandi menſes.329. e.& 370.a
Ruphi conſilium,quod in affectibus melancholicis,vbi morbus peruicax ſit,melius ſit aliquandiu ab omni medicamentoſorum vſu medicum ſe continere. 76.a.b
Ruphi hiera quæ. 90
Ruta attenuandi,& aperiendi vi prædita eſt. 104 a
Ruta oculis amica eſt. 70.c.74.b.& 79 a
Ruta ſingultum curat. 208 a
Ruta olfacta mulieres hyſtericas ſubleuat. 338.d.e
Ruta veneris ardorem extinguit. 379.d.e

S

Sabina maximam vim habet menſtrua prouocādi 330.a
Sabina maximam vim habet ad excutiendum fœtum & ſecundas. 380.d.e
Sabor regis humorem melancholicum præparat. 251.d.e
Sabor regis.vide Syrupus ſabor,&c.
Saccharum roſaceum detergit,exiccat,aſtringendóque roborat. 272.a.b.& 196.c.d.e
Saccharum minorem vim habet attenuandi, digerendi,detergendique, quàm mel. 61.d.e.& 207.c.d
Saccharū roſaceū intemperiem calidā emendat. 11.e.307.e
Saccharum violaceum in calida intemperie conuenit. 11.e
Saccharum roſaceum recens & vetus quid inter ſe facultatibus differant. 272.d.e
Saccharum roſaceum vetus ſanguinis ſputū reprimit.152.c
Saccharum roſaceum ventriculo commodum eſt. 202.e
Saccharum roſaceū ventriculum in cholera roborat.211.c
Saccharum candidum oculorum albugines ſanat, præſertim in pueris. 74.e
Sagapenum laudatur in affectibus ad neruoſas partes attinentibus. 55.b
Sal caliditatis,& acrimoniæ particeps eſt. 142.c.d
Sal vim habet attenuandi, incidendique craſſos humores 174. e
Sal clyſteribus communibus imponi ſolet, quia præter id, quod incidit, & detergit, ſtimulat etiam inteſtina ad excretionem. 41.a.b
Sal Armeniacum exquiſitè tritum, & inſperſum columellæ pendulæ plurimum confert. 12 a
Sal gemma in glandibus venit in vſum. 42.b
Salita multoties deperditū appetitum reſtituunt.174.e.a.b
Salita ſanguinem exurunt. 29.d.e
Saliua quibus in partibus, & quo naturæ inſtituto gignatur. 213.e
Saliua ieiuni hominis varos curat. 87.a
Saliuæ copia.vide Sialiſmus.
Salſa attenuādi,deſiccādi,& detergendi vim habet.176.a.b
Salſa omnia ſitim accendunt. 183.e.& 184 a
Salſamentorū aliquis vſus conuenit in affectibus ventriculi a pituitoſa,& melancholica materia excitatis. ibid.c.d
Salſedo inpitium,atque effectus eſt caloris,& ſiccitatis. 9.c
Saluia vtilis eſt in affectibus pituitoſis & neruoſis.54.e.55.e
Sambuci radix fertur habere vim detrahendi aquam in hydropicis. 242.b.c
Sambuci ſuccus ex foliis expreſſus,& coctus ad mediocrem ſpiſſitudinem, ventriq; hydropicorum applicitus aquam abſumit. 244.a
Samia terra in vſu erat apud antiquos ad curanda vlcera manantia. 15.a.b.e
Samia terra citra mordicationem deſiccat. 151.b.c
Samius lapis.vide Lapis
Sampſuchus.vide Amaracus.
ſandali refrigerāt,aſtringunt,& acrimoniā demulcēt.187.a
Sandali Arabum inuentum. ibid.
Sandaracha pediculos depellit. 15.a
Sanguis eſt humor temperatiſsimus, tanquam centrum, in medio omnium aliorum collocatus,aliorum veluti menſura,& finis,ad quem omnes referuntur,ſicuti linea à circunferentia ducta. 34.d.e.& 226.c.d.e
ſanguis ſolus tēperatiſsimus,& perfectiſsimè coctus, reliqui vero humores aut minus cocti ſunt,aut minus cocti.23.a.b
ſanguinis nomen bifariam a medicis, & philoſophis accipi ſolet, aliquando latiori ſignificato pro quatuor humorum maſſa,aliquando pro priori ſignificatione.prout eſt ab aliis natura ſecretus. 218.e
ſanguis aliquando vniuerſa naturalium humorum congeries appellatur. 78.b.c
ſanguis ſecundum rei naturam in nullo alio loco, niſi in venis,& corde,contineri.& ſeruari poteſt. 148.e
Sanguis præcipuè & primum in iecinore fit. 163.a
ſanguis in iecore tanquam in fornace ſedem habet. 216.c.d
ſanguis eſt ſedes, fundamentum, & materia natiui caloris & vitæ. 197.a.b.287.a.b.& 361.b c
ſanguis eſt materia ſpirituum. 78.b.c
ſanguis eſt vniuerſum fundamentum virium. 35.b.c
ſanguis eſt vltimum alimentum. 163.a
ſanguis,quo fœtus in vtero alitur,qualis ſit. 321.c.d.e
ſanguis menſtruus ſecundum Ariſtotelem eſt ſolum materia in generatione. 368.e
ſanguis menſtruus ſecundum Galenum eſt etiam efficiens ibidem.
Sanguis quibus de cauſis plurimus in corpore generetur. 258.d.e
Sanguis bonus dupliciter gignitur. 46.d e

Sanguis bonus genitus omnium corporis malitiam corrigit ibidem.
ſanguinem probum generantes cibi,& potus qui. ibid.
ſanguis ex media creſcit.& craſsior fit. 325.b
ſanguis non admodum acutos morbos affert. 134.c.d
ſanguis in cerebro exuberans quos effectus pariat. 25.b.c
ſanguinis ſputum à quibus cauſis ortum ducat. 148.d.e.& 140.a b
ſanguinis ſputum ex capite, vel thorace fluentis, quibus ſignis deprehendatur. ibid.
ſanguinis immodicas euacuationes quæ mala conſequantur. 331.c d
ſanguinis effuſio ex venis à quibus cauſis oriatur. 148.d.e
ſanguinis è corpore excretio à quib. cauſis naſcatur. 110 d.e
ſanguinis effuſio omnis, ea excepta, quæ fit per menſes ab vtero, eſt ex toto genere præter naturam. 148.d e
ſanguinis effuſionem ex inciſione fluentem, ſiſtentia quæ. 351.b.c
ſanguinem cohibentia medicamenta quæ. 102.a.b
ſanguinis profluuium e naribus à quadruplici cauſa oriri poteſt. ibid.c
ſanguinis profluuij e naribus à variis cauſis excitati ſigna. ibidem d.e
ſanguinis fluorem è naribus criticum indicantia ſigna quæ. 103.a
ſanguinis profluuium e naribus ſi mulieri ex ſuppreſsione menſtruorum laboranti superueniat, bonum eſt,& cur 288. b. c
ſanguis guttatim e naribus deſtillans in phrenitide peſsimum ſignum eſt,& cur. 23.d.e
in ſanguinis profluuio e naribus quæ vena ſecari ſoleant, & ex qua parte. 103.a
ſanguinem è naribus erumpentem cohibendi modus. 102.e
ſanguis an mittendus ſit, necne, natura morbi indicat, ex qua autem vena mittendus natura particulæ affectæ medico præſcribit. 30.c
ſanguinis detractio refrigerat corpus. 33.a b
ſanguinis euacuatio, vndecunque ille detrahatur, tandem vniuerſum corpus pertingit. 36.d c.301.a & 393.c
ſanguinem detrahendi ex humano corpore multiplex modus eſt. aliquando per vacuationem conſpicuam, & apertam, vt per venæ ſectionem, per inciſas cucurbitulas, & per hirudines: aliquando per eam, quæ ſenſum latet, ficuti per mediam, vel tenuiorem victum, aut per corporis exercitationem, aut per frequentes & validas frictiones, aut per balneas frequentes. 35.c.d
ſanguinem detrahere in affectibus capitis ſolebant antiqui è venis in naribus ferè dilaceratis. 37.b
ſanguinis miſsioni aduerſari poteſt duplex ætas, ſenilis videlicet,& puerilis. 37.c.d
ſanguis ſæpius & paucim detractus magis venellit, quàm ſemel,& confertim. 103.a.& 150.a.b
ſanguificatio eſt propria iecinoris functio. 221 a
ſanguinaria. vide Poligonum.
ſanioſi qui vocentur. 111.b.c
Sanitas eſt corporis affectio ex qua operationes integræ fiunt. 166.c.d
ſanitas tuendæ ratio præcipua in quo conſiſtat. 367.d.e
Sapere vel deſipere ad imaginationem vel cogitationes ſpectant. 26.a
Saphena phlebotomia in pleuritide curanda magnum feſtinum affert remedium. 141.b.c
Sapo aliquando eſſe poteſt apta materia pro glandibus conficiendis. 42.b.c
Saponea. vide Eclegma.
Sapor ſalſus indicium eſt, immo effectus caloris & ſiccitatis. 9.e.& 18.a
Sarcocola quid,
Sarcocola quo pacto curetur.
Sarcocola concoquit, digerit,& citra mordacitatem etiam deſiccat. 73.a
Sarcocola lachrymas ſiſtit. ibid.
Sarcocola medicamenta quæ. 151.e
Satureia decoctum fœtus mortuos, & ſecundas excutit. 365.c.& 360.a
Satyrij Erythronij radix manu geſtata creditur, venerem excitare poſſe, longè autem magis, ſi bibatur. 379.a b
Sazanen a Nicolao deſcripta quandaque vſu venit in tollendo colico dolore. 279.a
Scamonium ex ſe bilem purgat. 40.e.& 41.a
Scamonium, & colocynthis ventriculi maxime inimica ſunt,& cur. 6.a
Scamonium ex malo cotoneo paratum bilem commode educit. 7.a
Scamonium paratum quod appelletur. ibid.
Scamonium cũ aceto animalcula vt vermes, culices, & ſimilia in aurium meatus ingreſſa interficit. 96.e
Scamonium vtero ſuppoſitum menſtrua 130.b
Scylla dictator ex morbo pediculari totum ante interiit. a
Scilla mirifice extenuat, & diſſecat craſſos & lentos humores. neque tamen plurimum calefacit. 147.d.e
Scilla aſſata, & ex melle aſſumpta incidit craſsiores materias in aſthmate,& orthopnœa. ibid.
Scilla aſſata,& tuſa,& ex melle aſſumpta hydropicis valde confert. 243.e
Scirrhus eſt tumor durus. & frigidus qui à lenta. & craſſa pituita, vel a melancholico humore vſtionis experte ortum ducit. 220.e.& 380.d.e
Scirrhus duobus modis gigni poteſt,& quibus. 233.a
Scirrhus ſuapte natura doloris expers eſt. ibid.
Scirrhi differentiæ duæ ſunt, alter exquiſitus, alter non exquiſitus.
Scirrhus exquiſitus qui. ibid.
Scirrhus non exquiſitus qui. ibid.
Scirrho obnoxia ſunt præ omnibus aliis particulis iecur,& lien. ibid.d
Scirrhus facilius in liene, quàm in iecore naſcitur, & cur. 240 a
Scirrhus iecoris quomodo ab eiuſdem inflammatione diſtinguatur. 227.a
Scirrhus morbus diuturnus eſt, & qui tandem ad hydropem deducat hominem. 233.a.b
Scirrhus qui aliquam curationem admittat, & qui nullam. 233.d.e
Scirrhus renum. vide Renum ſcirrhus.
Scirrhus vteri. vide Vteri ſcirrhus.
Scleroma quid. 349.e
Scleroma non multum eſt curatu difficile. 349.d.e
Scolopendrion vrinam mouet. 243.a.b
Scolopendrion lapides renũ comminuendi vim habet. 307.c.d
Scolopendrium. vide Aſplenum.
Scordium calefaciendi vi præditum eſt. 224.
Scordium obſtructiones internorum viſcerum aperiendi facultatem habet. 201.d.e
Scordium muliebres menſes prouocat. 220.a.b
Scribonij ex ſententia Pacchij hiera quæ. 6.a.& 39.b.c
Scrotum quid ſit. 380.b.c.d
Sebeſten fructus refrigerant,& humectant. 10.b
Sebeſten mitigant,& leniunt. 10.e
Sebeſten commaſticati ad tuſsim laudantur. 146.c.d
ſebeſten decoctum ad vermes e corpore educendos probatur. 284.b
ſebeſten in ſtranguria conueniunt. 318.d.e
Secunda, vel
Secundinæ quæ vocentur in partu, ſiue in abortu. 364.d.a

Secundæ retentio quæ ſymptomata ſequi ſoleant. ibid.
Semen quid ſit. 321.a.b.c.d
Semen ſolis viuentibus à natura datum eſt. ibid.
Semen animantium comparatur ſemini plantarum. vide. 354.d.e & 355.a
Semen humidum,& fluidum eſt. 321.e a
Seminis ſubſtantia ſimilis lacti eſt. 347.a
Semen ex optimo ſanguine. & optimè concocto gignitur. 212.e.a
Semen eſt veluti vltimi alimenti excrementum, vtile tamen. 164 a.& 321.a
Semen ſpiritum copioſum,& natiuum calorem non modicum in ſe continet. 213.e.a.b
Seminis abſolutio, & perfectio fit in teſtibus, ſecundum Galenum. 372.a.b
Seminis materia eſt ſanguis cum multo ſpiritu. 345.a
Semen maris calidius eſt, & magis concoctum, quàm fœminæ. 372.a.e
Semen quomodo in actum deducatur. 322 a
Semen omnes partes animalis cuius ſemen eſt facultate,& poteſtate continet. ibid c
Semen fœminis etiam tribuitur à medicis. ibid.
Semen maris maiorem vim habet,quàm fœmina. ibid.
Semen maſculinum formæ & actus rationem ſeruat,quando cum fœmineo miſcetur. ibid.
Semen maris,& fœminæ vtrunque eodem tempore effuſum plurimum ad conceptionem facit. 357.a.& 359.d.e
Semen generationi ineptum quale. 245.a.b.& ibid.d
Semen eorum qui ſani non ſunt, plerunque infœcundum eſſe ſolet. 347.b c
Seminis vitia in teſtes præſertim referuntur. 355.a.b e.d
Semen ab aëre externo facillimè vitiatur. 356.e
Semen retentum in mulieribus maiora ſymptomata & pericula afferre ſolet, quàm menſium ſuppreſſio, & cur. 317.b.e
Semen retentum in mulieribus quot malorum in cauſa ſit. 343.c. d
Seminis effuſio in Gonorrhœa cur nullam delectationem afferat. 373.e.& 374.a
Seminis excretio in Gonorrhœa cur fiat ſine intentione penis,& ſine vlla cogitatione. ibid.
Semen quod alioqui ſolitum erat per venereum congreſſum excerni,cum per abſtinentiam ſupprimitur in malignam & venenoſam materiam degenerare ſolet 357.e
Semicupia quæ dicantur. 330.a b
Sempervivum citra vllam aſtrictionem refrigerandi facultate præditum eſt. 33.a
Sempervivi maioris folia quo pacto arthritidem ſoluant. 392. d. e
Sena euacuandi vim habet humores aduſtos, & melancholicos. 8.d e.39.e.d.190.d e.317.b.335.e.& 336.a
Sena quamuis calidum & ſiccum medicamentum ſit, facilè tamen,& ſine agitatione mouet. 8.d.e.39.d e.344 a
Sena ſæpius inter morbi initia, non expectata aliqua inſigni præparatione vtimur. 8.d.e
Sena qua exhibeatur quantitate. ibid.
Sena quot modis ex decocto ſoleat dari. ibid.
Sena in diuturnis febribus cum multis obſtructionibus accommodatiſſimum eſt medicamentum. 226.b e
Sena in Nephriticis conuenit. 308.e.d
Senæ vſus competit in affectibus ventriculi à materia craſſa.& melancholica excitatis. 181.a
Senectutis ratio non ſolum ex annorum numero accipienda eſt, verùm etiam non minus ad naturam, habitúmque & robur corporis reſpiciendum. 37.a
Senes propter quid diſtinctè & dearticulatè loqui nequeant. 121.a
ſenilis ætas catarrhis plurimũ vexari ſolet,& cur. 57.e.389
Senes facilè obſtructionibus capiuntur. 222.e
ſenes cur frequentius & facilius lapidibus renum laborent. 305 e
ſenes facilè dyſuria,& ſtrãguria corripiuntur,& cur. 315.a
ſenum vrina acrior aliis eſt,& cur. 316.a
ſenilis ætas præ aliis expoſita eſt doloribus articulorum, & cur. 389.a
ſenes haud facilè magnas & fortes euacuationes ferũt. 7.b
ſenilis ætas non quidem prima, ſed ſecunda, & decrepita omnino aliena eſt a venæ ſectione,& cur. 37.a.262.d.e. & 229.e
ſenilis ætas quæ facilè ad ſeptuageſimum vſque annum ſanguinis detractionem ferre poſſit. 37.b.c
Senſus cur datus à natura animalibus. 163 a
ſenſus in animantibus perfectis cur a natura in eadem ſpecie factus ſit. 3?? a
ſenſus vbi eſt, ibi imaginatio, & perſecutio, & fuga, & ſubinde appetentia. 185.e
in ſenſu omni, cum mouentur ab obiectis eorum naturæ conformibus, voluptas quædam, & delectatio concitatur, ſin autem ab iis, quæ ingrata ſunt, moueantur, triſtitia.& quidam quaſi dolor excitatur. 339.a
ſenſus omnis à cerebro ortum ducit. 63.a.b
ſenſus eſt principium motus, qui imaginationem ſequitur. 17.a
ſenſus quot modis vitiari poſſit. 48.a
ſenſus a quibus cauſis tollatur. 48.d.e.a b.c
ſenſus communis inſtrumentum eſt cerebri pars anterior. 24.b
ſenſus communis eſt ſedes aliorum quinque ſenſuum. 24.e
Septum tranſuerſum maximum præ cæteris momentum habet ad reſpirationem. 127.a
ſeptum tranſuerſum maximam habet cum iecinore connexionem. 110.a
ſepti tranſuerſi inflammatio reſpirandi difficultatem maximam, maximoſque dolores,& delitia quam maxima affert,& cur. 127.a.& 128.e
in ſepti tranſuerſi inflammatione delirium quale. 22 e
in ſepti tranſuerſi inflammatione reſpiratio qualis ſit. ibi.
in ſepti tranſuerſi inflammatione præcordia ſurſum retrahuntur. ibid.
ſepti tranſuerſi inflammatio quibus ſignis innoteſcat. ibid.
ſepti tranſuerſi inflammatio quibus notis a Phrenitide diſtinguatur. ibid.
ſeptica medicamenta quæ. 82.d.e
Sepum Capræ &
Sepum hirci vtiliter clyſteribus immiſcetur in curanda dyſenteria. 271 e
ſepum apta materia eſt pro glandibus conficiendis in pueris. 42.e
Serin commendat Aetius in renum vlceribus. 303.a
Sermonis vitia quæ. 121 a.b.c.d.e
ad ſermonem efformandum quæ requirantur. ibid.
Serpyllum vim habet inſigniter calefaciendi, diſſecandi, atque attenuandi. 10.b.c & 224.e
ſerpyllum aceto incoctum, atque odoratum ſomnum abigit. 45.e
ſerpyllum menſes prouocandi vim habet. 330 e.& 331.a
Serum lactis leniſſimum medicamentum eſt ad bilem purgandam. 8.d.e
ſerum lactis quibus paretur, vt magis euacuet. ibid.
ſerum lactis caprini, vel aſinini in ſtranguria commendatur. 318.e
Seſeleos ſemen & radix potui data vim habent excutiendi mortuum fœtum,& ſecundas. 365.e
Seneri medici præceptum circa adminiſtrationem medicamentorum in ægylope curanda. 84.d.e
Sialiſmus quid ſit. 204.a

Sialiſmus plerunque occaſionem habet ad humida, & frigida interdum ventriculi intemperie. 213.c.d
Siccitas & caliditas vigiliam afferunt. 24.e.25.a
Siccitas modicum dolorem affert. 19.d. vide Intemperies ſicca.
Sief cum opio vel ſine opio quid vtrumque. 72.c.d
Sief album ſine opio, & interdum cum opio per fiſtulam in veſicam iniectus morſum & dolorem ab acri vrina concitatum mulcet. 216.d.e
Sief vide Collyrium.
Signa quibus dignoſcuntur cutanei affectus capitis qua & qualia. 4.e
Signa quibus experiuntur Medici, num mulier hyſterica, quæ animo defecerit, penitus extincta ſit, an aliquid vitæ adhuc ſuperſtes ſit, quænam eſſe poſſint. 357.d.e
Signa cognoſcendi, ac diſtinguendi ſingulos morbos. vide ſuis locis.
Similago craſſi ſucci eſt. 323.a
Similem naturam habentia ſimilem etiam curationem requirunt. 2.a
Sinapi ad generandos capillos plurimum valet. 12.d
Sinapi tritum, & olfactum ſternutamentum concitandi vim habet. 339.a.b
Sinapi quomodo ſternutamenta cieat. 42.d.e
Sinapi tritum, & naribus oblatũ mulieres ex vtero ſtrangulatas ſubleuat. 339.e.340.a
Sinapiſmi quid. 14.c.d.e.& 62.a
Sinapiſmi quando podagricis conueniant. 306.a
Singultus quid ſit, & qua de cauſa a natura factus. 204.a.b.& 206.d.e
Singultus vehementior, & violentior motus eſt, quàm vomitus. ibid.
Singultus eſt motus ſimilis conuulſioni. ibid.
Singultus verè ſecundum Galenum non poteſt dici conuulſio. ibid.
Singultu quando vtatur natura. ibid.
in Singultu duæ facultates afficiuntur, expultrix, & contentrix. ibid.
Singultus cauſa eſt inanitio, & repletio ſecundum Hippocratem.
Singultus vt plurimum ex repletione ſit. ibid.d.e
Singultus ex inanitione rariſſime ſit, & cum ſit, ſignum fere lethale eſt. ibid.
Singultus ex inanitione ſit poſt immodicam vacuationem quæcunque illa fuerit. ibid.& 207.c.d
Singultus poteſt etiam fieri tertio ob acri aliquo humore aut ichore, aut acri aliquo medicamento. vide quomodo. 204.e
Singultus ſuperueniens in affectibus capitis malum ſignum eſt. 205.d.e
Singultus vomitum ſequens peius eſt ſignum, quàm è contra, & cur. 206.b.c.d
Singultus ex repentino timore, & inopinato aliquando ſedatur. 208.b.c
Singultus ſæpe ſingultatione tollitur. 208.a.b
Siſymbrij radix ſingultum curat. 207.b.e
Sitis eſt appetitio frigidi & humidi. 145.a.e.& 183.d.e
Sitis à quibus cauſis accendatur. ibid.
Sitis loquendo & fabulando ſæpe accenditur. 184.e
ſitis vehementiſſima comes ſolet eſſe febrium ardentiũ. 183.a
Sitis in morbis acutis, ſi abſque vlla ratione deſinat, malum ſignum eſt. 184.a
Sitim extinguentia quæ. 184.e.a.b.c
Smegma quid. 107.e
Solani ſuccus validam aſtringendi vim habet. 32.a.& 44.b
Solani ſuccus in vterum infuſus eius inflammationes ſedat. 340.a.b
Solitudines corpus exiccandi vim habent. 18.a
Solis vis in his inferioribus. 320.d.e
Solutio continui cum ſimilaribus, tum organicis membris communis eſt. 1.d
Soldanela putatur eſſe braſſica marina. 245.b.c
Soldanela non eſt cachile Serapionis aduerſus quorundam ſententias. ibid.b
Soldanela Venetiis plurima in littoribus naſcitur. ibid.a
Soldanela in euacuanda aqua intercutem plurimum laudatur. ibid.
Soldanela deſcribitur. ibid.
Somnus quid ſit. 24.e
Somni ratio vniuerſo ad ſenſum communem pertinet. 17.e.& 24.e
Somnus, & vigilia ad anteriorem cerebri partem pertinent. ibid.
Somnus in pueris cur profundior eſſe ſoleat. 317.c.d
in ſomno omnes animales facultates tam ſenſitrices, quam motrices otiantur. 209.a.
ſomnus congruo tempore factus plurimum conducit ad concoctionem. 174.a.b.242.b.c.& 265.c.d
ſomnus maximam vim habet ad vomitum retinendum. 200.a
ſomnus maximè ad continendum cibum confert. 265.c.d
ſomnus omnes euacuationes, præter ſudorem continet. 211.c.d.& 265.c.d
ſomnus nimius caput humore valde replet. 27.a.b
ſomnus interdum ſitim excitat. 183.a.b
ſomnum reſupino corpore, oculis nempe, & facilè deorſum conuerſa carpere malum eſt in affectibus oculorum. 70.a.b.c
ſomnus in phrenitide futura qualis. 23.c.d
ſomnus qua arte, quóue ingenio blandè allitiatur. 45.c.d
ſomnus quo pacto abigatur. ibid.
ſomnus refrigerantibus, & humectantibus conciliatur. ibid.
Sonchus calidiorem iecoris intẽperaturam emẽdat. 267.c.d
Sopores interdum ſequuntur retenſionem puerperiorum, ſecunda & fœtus emortuis. 364.a.b
Soporifera quænam ſint. 147.c.d.152.a.b.271.a.b.& 276.a
Soporiferis cautè, & quando vtendum. 271.a.b.& 278.b.c
Sorba aſtrictoria vi prædita ſunt. 33.a.b
Sordes vlcerum quid. 73.d.e.& 196.c.d
ſpadones glabri & imberbes ſunt, neque venas latas habent neque floridum ſanguinem. 372.b
Spadones articularibus doloribus non corripiuntur. 307.a.& 300.b.c.d
Spadones. vide Eunuchi.
Spaſmus eſt neruorum affectus, quo abbreuiati verſus ſuam originem contrahuntur, &c. vide. 50.a.& 51.a
ſpaſmus ἀπὸ τοῦ σπᾶν quod eſt vellere, vel trahere Græcè dicitur, Latinè conuulſio. ibid.
ſpaſmus ſymptoma eſt non morbus. ibid.
ſpaſmus ad quod genus ſymptomatis referatur. ibid.
ſpaſmus quando, & quomodo fiat. ibid.c.d
ſpaſmus fit à pituitoſo humore, & nonnunquam etiam à melancholico. 54.b
ſpaſmus ex duplici cauſa primum oriri poteſt, ex neruorum repletione, vel inanitione. 51.b.c.d
ſpaſmus an ex repletione vel exiccatione ortum habeat, quomodo cognoſcatur. 52.a
ſpaſmi differentiæ ab eius eſſentia deſumptæ duæ numero ſunt. 51.b.c.d
ſpaſmi differentia ab affectis locis. 51.e
ſpaſmus ἐμπροσθότονος qui. ibid.b
ſpaſmus ὀπισθότονος qui. ibid.
ſpaſmus τέτανος qui. ibid.
ſpaſmus aliquando proportionatus eſt ad materiam (vt iuniores loquuntur) aliquando non eſt proportionatus. 51.d.e

ſpaſmus proportionatus ad materiam qui. ibid.
ſpaſmus non proportionatus qui. ibid.
ſpaſmus præſertim tetanus, eſt acutiſſimus morbus, & non tranſit diem ſeptimum. [illegible]4.a
ſpaſmus, tremor, & palpitatio in quo diſſi[illegible]pe[illegible]t inter ſe. 50.d e.& 51.a
ſpaſmus in morbis præſertim in febribus futuram phrenitidem ſignificat. 51.a
ſpaſmi futuri ſigna quæ. 52.e
ſpaſmi futuri in pueris ante ſeptimum annum indic[illegible]a quæ. ibidem d.e
ſpaſmus qui cæteris deterior. i[illegible]id a & [illegible]3.b c
ſpaſmus ex ſiccitate, aut nunquam, aut car[illegible]ime curari poteſt,& cur. 5[illegible].e.& 53.e
in ſpaſmo nunquid cõpetat venæ ſectio,& quando. 3[illegible].a.b.c
ſpaſmus.vide Conuulſio.
ſperma vide Semen.
ſpermatica,partes quæ.
ſpica aſtringendi vim habet. 362.a.b.e
ſpica Nardi,&
ſpica Celtica ventriculum roborat. 201.c.d
ſpicatum medicamentum quale erat antiquitus. 91.e
ſpicati medicamenti mentio fit in Euangelio. ibid.
ſpinæ Aegyptiæ fructus ex nigro, & auſtero vino adhibitus muliebres menſes immodice profluentes cohibet. 324.b
ſpinæ medulla non vna eſt. ſ.d duplex & bifida, à ſumma vertebra vſque ad vltimam. 40 c d
ſpinalis medulla eſt quaſi cerebri vicaria in diſtribuendo per neruos facultatem ab ipſo acceptam. ibid.
ſpiritus ſunt [illegible]undamentum natiui caloris,& vitæ. 354.d.e
ſpirituum materia ſanguis eſt. 8.e
ſpiritus ſunt omnium facultatum fundamentum,& veluti actus ipſius or[illegible]ns. 27.c.d
ſpiritus animale[illegible]em habent in cerebri ventriculis,tanquam in pr[illegible]prijs r[illegible]eptaculis. 25.e
ſpiritus animalis facu[illegible]tatis ex clariori ſanguine generantur [illegible]rimum quidem in corde, deinde verò in [illegible]erebro vltimam per[illegible]ctionem aſſequuntur. 7[illegible].b.c.& 79.a
ſpiritus ſunt quaſi vehiculum motricis facultatis. 3[illegible].a
[illegible]iritus diſſoluti o loribus [illegible]atis,& ſuauibus reficiũtur.100.a
ſplendo[illegible] & ſu[illegible]res oculis male aff[illegible]is offi[illegible]iunt. 70.b.c. & 76.b
ſpodos vel ſpodion quid. [illegible]4.a.b
ſpodium oculis valde ſalubre. [illegible]1 a.b
ſpodium vlceri[illegible] curan[illegible] maxime congruum eſt.202.a.b
ſputa præter [illegible] fluentia in [illegible]rius cum ſudoribus non iudi[illegible] [illegible]t aut propter humo[illegible]e immodicum, aut propter [illegible] ventriculi imbecillitatem. [illegible]14.a.b
in ſputis c[illegible]or[illegible] ſubſtantia conſiderãda.129.e a.& 130.e
ſputa alba, lenia,& æqualia in morbis concocta ſunt,& optima 145.a.b
ſputum quò tenuius eſt,eò acutior eſt morbus. 129.
ſputum quo ſerius apparet, eò longiorem morbi reſolutionem oſtendit. 130 a.b
ſputum craſſum,& glutinoſum,difficileque excretum,non modo cruditatis ſignum eſt,ſed & mali[illegible]nitatis. ibid.
ſputa ſyncera, excepto cruentis, mala [illegible]unt, à medicisque damnata,& cur. ibid.a.b
ſputi color naturam fluxionis vnde excitata fuit inflammatio oſtendit. 129.a
ſputum præ omnibus maiorem vim ad diſcernendas pleuritidis differentias habet. 1[illegible] d.e.& 129
ſputa ante diem tertium in pleuritide apparentia morbum in ſeptimo iudicandum,vel in nono,vel ſaltem in vndecimo ſignificant. ibid.c
ſputum album & ſpumoſum in pleuritide remiſſiorem febrem,ac dolorem,diuturniorem tamen morbum ſignificat. ibid.

ſputum [illegible]auum pleuritidem acutiorem,vehementioremque [illegible]rem oſtendit,morbum tamen breuiorem. ibid.
ſputum nigrum in pleuritide plerunque perniciosum eſt, & cur [illegible]8.e.& 129.e.d
ſputum rubrum in pleuritide, aut peripneumonia ſanguineam fluxionem indicat. 128.e.& 129.c.d
ſputum album in iiſdem affe[illegible]ibus pituitoſam fluxionem oſten[illegible]t. ibid.
ſputum flauum,aut luteum in iiſdem morbis bilioſam fluxionem ſignificat.
ſputum liuidum, vel atrum in iiſdem affectibus humorem iam ad naturam atræ bilis accedere demonſtrat. i[illegible]d. & 129.b.c
ſputum cum nullum in pleuritide excernitur, exitiale eſt & cur. ibid.e
ſputum quibus facile reddatur. 143.a.b.& [illegible] a
ſputi copia.vide Sialiſmus.
ſtaphis agria pedicularem morbum ſanat. [illegible].a
ſtetellarum vis in his inferioribus. 320.e.& 32[illegible].a
ſteriles mulieres quæ dicantur. 354.e.& 3[illegible].e
ſterilitas in animantibus præter naturæ inſtitutum accedit. 259.a
ſterilitatis cauſa quæ,& vnde ſumantur.354.35[illegible].a.b[illegible].d. & [illegible]56.a.b.c.d.e
ſteri[illegible]tas quibus ſignis deprehendatur. 357.a.b c
ſterilitas duobus modis corrigi,& emendari poteſt. 355.e.d
ſterilitatis [illegible]tia quomodo emendẽtur.357.d e 358.a.b.c d.e
ſtercus aliquando in volui[illegible] per os vomendo eijcitur, & cur. 275.d.e.& 276.a.b
ſtercus vi retentum aliquando nauſeam, capitis dolorem, d[illegible]a,& certi[illegible]ines excitat. ibid.
ſtercus [illegible]ſi[illegible]num olfa[illegible]um, atque in nares intromiſſum [illegible] ſuorem reprimer[illegible]ertur. 104 a.b
ſtercus [illegible]ouinum tritum, atque ad tria cochlearia epotum ab antiquis laudatur ad diſſoluendam aquam inter cutem. 247.e
ſtercus bouis armentariæ & indomitæ probe exiccatum ac tritum, & ex poſca vel mul[illegible]a coctum, addita quarta parte ſulphuris ignem non experti,atque in cataplaſma redu[illegible]um [illegible] ventriq. hydropicorum impoſitum aquam diſſ[illegible]lui[illegible] ibid.
ſtercus canis, qui per triduum oſſibus altus ſit, me[illegible]e ſubactum,tonſi[illegible]j,[illegible]litum valenter reprimit, & arcet imminentem ſtrangulationem ex angina. 116.d.e
ſtercus caprinum ſanat impetiginem. [illegible].a b
ſtercus columbinum vim habet attenuandi cutem,& extra attrahendi pus. 3[illegible].b
ſtercus lupi album proprietate quadam colicis doloribus prodeſſe plurimum fertur. 279.a.b
ſtercus lupi albbum euadit,quando oſſibus fuerit altus. ibi.
ſtercus lupi varius per os exhibendi modus. i[illegible]d.
ſtercus lupi ex corio cerui aut ex lana arietis,qui ab eo captus tandem effugerit, appenſum corpori ægrotantis, colicos dolores ſanare dicitur. i[illegible]d.
ſtercus muris ad alopeciam & ophiaſim valet. [illegible] a
ſtercus ſuillum odoratum, & in nares introductum laudatur ad ſiſtendum profluuium ſan[illegible]uinis. 104.a.b
ſternutamentum eſt motus ſimilis t[illegible]i,vomitus,[illegible] ſingultus. [illegible].a
ſternutamentum eſt motus cerebri e[illegible]lecti ad ſe vt e[illegible]t[illegible]ndat ea.quæ noxia ſunt, à ſpiritu vi expeſſo & e[illegible]pu[illegible]ſ. ibidem.
ſternutatio ſæpe ſingultum tollit. 20[illegible].e
ſternutatio vehementer eos affligere ſolet [illegible] qui renum inflammatione laborant. 290.b
ſternutamenta in morborum initijs nõ ſunt tentanda.60.b
ſternutatoria medicamenta qu[illegible]. 43.b.c
ſternutamentum in mulieribus ex vtero ſtrangulatis concitatum

[illegible]
ſternutamentum [illegible]
[illegible]
ſternutatione [illegible]
ſecund [illegible]
ſ[illegible] vrin[illegible]
ſ[illegible] ium menſtru[illegible] menſtrua.
ſto[illegible] amicum eſt. [illegible]
ſt[illegible]
ſt[illegible] quo cerebr[illegible]
d[illegible] cat. [illegible].d
ſt[illegible] proprie [illegible]
ſt[illegible] & [illegible]
ſt[illegible]
ſtra[illegible] tur [illegible] d.c
ſtra[illegible]
ſtra[illegible] c
ſtra[illegible]
[illegible] lor dentium [illegible]
ſt[illegible] & con[illegible]
ſtridor dentium e[illegible] vermi[illegible] tur.
ſtultum vehemens [illegible] nem [illegible]
ſtupor, vel torpor, Græ[illegible] [illegible].d
ſtupor eſt affectus medius inter [illegible] gram ſanitatem. [illegible]
ſtuporis di[illegible] varia ſunt, [illegible]
ſtuporis d[illegible] vnde ſuma[illegible]
ſtuporis præſentis ſi[illegible] a qua [illegible]
ſtuporis futuri indicia qu[illegible]
Subeth vide Coma.
Subſtantia noſtri corpor[illegible] ſicut omnia [illegible] tentata ſunt [illegible]
[illegible] vide Nan[illegible]a.
S[illegible] atum granat[illegible] [illegible]
[illegible] & bituminis a G[illegible]
[illegible] in macul[illegible], vt vid[illegible] [illegible].e
Su[illegible] delic.capitis, pul[illegible] & [illegible] a aucit.
Su[illegible] reddens qui [illegible]
S[illegible] tum mortuum [illegible] ſecundas [illegible] id. 6.e
[illegible]na. [illegible].d
[illegible] futura ſi[illegible]na. 60.a [illegible].d
Su[illegible] quo ſigno [illegible] laucomat[illegible] [illegible]
Su[illegible] omni[illegible] per[illegible] ibi.
S[illegible] naturalem admittat, quomodo [illegible] [illegible] endatur. [illegible].a
Su[illegible] tollatur. [illegible].d.
Su[illegible] quand[illegible] & [illegible] tem ore deponen[illegible] ſit [illegible].e
S[illegible] quam partem pe[illegible] at 8[illegible].b
Sugillat[illegible] qui [illegible] alique[illegible] omnia illata eſt. [illegible].e
Sulphur eſt optimum a[illegible] orum [illegible] cerationem. [illegible].d.e
[illegible] urat. [illegible]
[illegible] a [illegible] [illegible].a
[illegible] R[illegible]u.
[illegible] 3[illegible].b
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] qua. ibid.
[illegible]. 111.c.d
[illegible]
[illegible] ema.
[illegible]tur. 80.a
[illegible] ibid.
[illegible] ſuperueniens morte [illegible] eſt, & [illegible] 24.a
[illegible] turbulentu, vbi vrinam [illegible] lethale eſt. 94.a
[illegible] et diarrhœam, & e contra. 94.d.e
[illegible] fiunt, & tanquam ſymptoma ac[illegible] ante futuram criſim, diarrhœa [illegible] 94.a.b
[illegible] tum. 91.e
Suum ca[illegible] alimentum præſtat. 223.a
S[illegible]. 116.e
S[illegible] indicationem medico offert. 51.a.
[illegible]
[illegible] prævalent, vt vel omnino [illegible] Me[illegible] ad ſe trahat [illegible]
[illegible] iunguntur [illegible] 18.a.b.c
[illegible]
[illegible] 204.e
[illegible]
[illegible] d.e
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] teria a [illegible]
[illegible] a attenuand[illegible] [illegible].b
[illegible] on a[illegible] em [illegible] [illegible]
Syrupus e betonica a[illegible] raſſam [illegible] deſti[illegible] commendatur. 61.e
Syrupus de bet[illegible] ventriculum roborat. 80.a
Syrupus e betonic[illegible] quando conferat. [illegible].b
Syrupus [illegible] a Meſue deſcribitur. ibid. [illegible].a.b
Syrupus [illegible]antinus [illegible] à Meſue componitur vide [illegible] modum, & eius facultates. 25.d.e
Syrupus [illegible]antinus c[illegible] lidus eſt, & aperit valde. ibid.
Syrupus [illegible]antinus [illegible] habet incidendi & detergendi. [illegible]
Syrupus [illegible]antinus conuenit, vbi pituita & bilis permixtæ ſimu[illegible]ut. 11.b
Syrupus byſantinus cum aceto menſes ex multa pituitoſa materia copia retentos prouocandi vim habet. 329.a.b
Syrupus [illegible] compoſitus attenuandi, & detergendi [illegible] ha[illegible]et ibid.
Syrupus [illegible]antinus completus quandoque conueniat. [illegible].b
Syrupus [illegible] boragine humores bili[illegible]os & acres digerit. 11.a
Syrupus ex calamentho diſſecandi & attenuandi vim habet. 3[illegible]9.a.b
Syrupus ex cal[illegible]entho obſtru[illegible]iones aperiendi vim habet. 2[illegible].d

Syrupus

Syrupus ex calamentho menſtruorum retentione ex craſſa materia ciendi vim habet. 329.a.b

Syrupus ex cichorea calidiores atque acres humores praeparat. 11.a.& 335.a.b

Syrupus ex ſucco cichorij calidiorem iecoris intemperiem temperat. 267.c.d

Syrupus ex cichorea in dyſentericis affect. confert. 271.e

Syrupus de cichorea compoſitus à Nicolao Florentino traditus deſcribitur. 225 a.& 267.a

Syrupus de cichorea compoſitus, praeter vim praeparatoriam, aliquam etiam euacuandi habet. 335.b.c

Syrupus ex cichorea compoſitus maxime congruens eſt in alui profluuio ex vitio calidioris iecoris concitato. 267.d.e

Syrupus de cichorea compoſitus quid efficiat, & quando conferat. 11.a

Syrupus ex acido ſucco citri calidiores, & acres humores temperat. ibid.

Syrupus ex corticibus citri frigidiorem iecoris intemperiem corrigit. 268.e

Syrupus ex endiuia à Gentile deſcriptus valde refrigerat, & aperit. 225.a

Syrupus ex endiuia calidum & bilioſum humorem praeparat. 11.a.& 33 .b.c.d

Syrupus ex ſucco endiuiae calidiori iecoris intemperaturae valde accommodatus eſt. 267.d.e

Syrupus ex endiuia dyſenteria vtilis eſt. 271.e

Syrupus ex endiuia in vrinae ſtillicidio, & incontinentia accommodatiſsimus eſt. 326.a.& 319 a.b

Syrupus ex endiuia cōpoſitus a Gentile deſcribitur. 272.d.e

Syrupus de endiuia compoſitus quid praeſtet, & quādo conueniat. 11.a

Syrupus ex endiuia compoſitus in alui profluuiis ex calida iecinoris intemperatura concitatis maximè laudatur. 267.e

Syrupus ex eupatorio à Meſue deſcribitur. 226.a

Syrupus ex eupatorio frigidiori hepatis intemperatura conuenit. 268.b.c

Syrupus ex fumaria tam ſimplex quàm compoſitus humorem melancholicum praeparat. 336.a

Syrupus ex fumaria tam ſimplex, quàm compoſitus frigidiori iecoris intemperatura accommodatus eſt. 268.a

Syrupus de fumaria compoſitus qualis. 11.b

Syrupus de glycyrrhiza, ſeu radice dulci detergendi vim habet. 143.e

Syrupus de glycyrrhiza plurimum valet ad frigidum & craſſum catarrhum. 61.e

Syrupus de glycyrrhiza aſthmati vtilis eſt. 147.e

Syrupus ex hyſſopo à Meſue deſcriptus habetur. ibid.

Syrupus ex hyſſopo attenuandi, aperiendi, & detergendi facultate praeditus eſt. 335.d.e.329.a.b 147 a.& 251.a

Syrupus ex hyſſopo vim habet praeparandi humorem pituitoſum. 335.d.e

Syrupus de hyſſopo vtilis eſt ad frigidum & craſſum catarrhum. 61.e

Syrupus ex hyſſopo valde vtilis eſt aſthmati, & orthopnoeae. 147.e

Syrupus ex hyſſopo menſium ſuppreſsionem ex craſsis humoribus prouocat. 329.a.b

Syrupus ex oxalyde humorum caliditatem, & acrimoniam obtundit. 11.a

Syrupus ex oxalyde in ſtranguria, & diabete valde congruus eſt. 325.a.& 319.b

Syrupus ex papauere vim habet refrigerandi & ſomnum conciliandi. ibid.

Syrupus de papauere praeſtantiſsimus eſt in concoquendo calidum & acrem catarrhum. 61.c.d

Syrupus ex papauere in diabete, & ſtranguria nonnunquam vtilis eſt. 326.& 319.b

Syrupus ex pomis ſimplex humorem melancholicum praeparat. 3?.a

Syrupus, qui ex pomis ſabor a Meſue dicitur, qualis. .b

Syrupus ſabar regis humores atros & melancholicos praeparat. 335.e.& 336 a

Syrupus de ſucco dulcium pomorum accommodatus eſt melancholico affectui. 11.b

Syrupus de pomis compoſitus qualis. ibid.

Syrupus ex pomis compoſitus bilem atram praeparandi vim inſignem habet. 335.e.& 336.a

Syrupus de portulaca confert in calida & acri deſtillatione ad fauces. 61.c.d

Syrupus ex portulaca dyſenteria curanda plurimum conuenit. 271.e

Syrupus ex portulaca in vrinae ſtillicidio, & profluuio commendatur. 326.a & 323.a

Syrupus ex praſsio à Meſue deſcribitur. 147.d.e

Syrupus ex praſsio, attenuandi, aperiendiq́; & detergendi vim habet. 329.a.b.147.a.& 251.d.e

Syrupus ex praſsio, ſeu marrubio aſthmati, & orthopnoea conuenit plurimum. 147.e

Syrupus ex praſsio menſtrua ex craſsis, & lentis humoribus retenta euacuandi facultatem habet. 329.a.b

Syrupus roſaceus vim habet detergendi ſine morſu. 302.e

Syrupus roſaceus recens vim habet adſtringendi. 3?7.a

Syrupus roſaceus ſimplex, vbi bilis tenuis ſit, valde confert. 11.b c

Syrupus roſaceus capiti commodus eſt. 40.a

Syrupus roſaceus dyſenteria accommodatus eſt. 271.e

Syrupus roſaceus vrinae immodicā excretionem ſiſtit. 323.a

Syrupus ex ſucco roſarum valde conuenit, vbi bilis notha, & craſſa eſt. 11.b.c

Syrupus ex ſucco roſarum facilem abſtergendi vim habet. 271.e.d

Syrupus roſaceus ſolutiuus quomodo conficiatur. 39.a.b.c

Syrupus roſaceus ſolutiuus refrigerat, & lenit. 40 a 332.a

Syrupus roſaceus ſolutiuus aperit. digerit. & roborat. 193.e

Syrupus roſaceus ſolutiuus humorem bilioſum purgat. 335.a.& 336.a

Syrupus roſaceus ſolutiuus ventriculo non eſt incommodus. 107.b

Syrupus roſaceus ſolutiuus pro purgatione in renum vlceribus accommodatus eſt. 302.e

Syrupus violaceus tuſsi concoquendae competit. 323.a

Syrupus violaceus, vel

Syrupus roſaceus optimè diluti pro potu conueniunt in renum inflammationibus. 299.e

Syrupus ex violis in ſtranguria, & diabete conueniens eſt. 326.a.& 323.a

Syrupus violaceus ſolutiuus refrigerat, & lenit. 40.a b

Syrupus violaceus ſolutiuus quo pacto conficiatur. 39.a.b.e

Syrupus ex Zizipho, ſeu iuiubis refrigerandi, incraſſandiq́; vim habet, necnon & acrimoniam obtundendi. 265.a.b

Syrupus de Zizipho optimus eſt ad temperamētum tenuem & calidum & catarrhum ad fauces fluentem. 62 a.b

Syrupus de Zizipho valet ad tuſsim. 145.a

Syrupus ex Zizipho dyſenteria valde congruus eſt. 271.a

Syrupus ex Ziziphis in vrinae ſtillicidio, & incontinentia laudatur. 316.c d.& 146.a

Syrupi craſſam, & pituitoſam materiam concoquentes qui. 335.d.e

Syrupi calidū & bilioſum humorē praeparantes qui. 335.a.b

Syrupi humorem exuſtum, & melancholicum parantes qui. 251.b.c

Syrupi intēperiem frigidā emendantes qui. 261.c.d.333 b c

Syrupi refrigerantes qui. 225.c d

Syrupi refrigerantes, aſtringentes, & incraſſantes ſanguinem. 101 a.b

Syrupi ſanguinis ſputum accommodati qui. 152.b.c.d
Syrupi pleuriticis congruentes. 143.e
Syrupi obſtructiones aperientes qui. 225.c.d.e.a.b.c

T

Tabiacallis qui. 156 e
ad Tabia colle Romani Medici tabidos mittebant. ibi.
Tabis nomen ab Hippocrate, & antiquis, dupliciter vſurpatum fuit. 154.a.b
Tabes contagioſus eſt morbus.& cur. ibid.b
Tabis qua natura ſint expoſita. ibid c.& 155.a.b
Tabis obnoxia atas eſt ab annis decem, & octo ad trigeſimumquintum vſque: vide rationem. 154.c.d
Tabes periodos aliquas habet. 155.c.d
Tabis ſigna qua. 155.a.b.c.d
Tabidorum pulſus quales. ibid.
Tabes quando vlcus inſigne contractum eſt, curationem non admittit. 155.b.c
Tabidi cum non amplius expuunt, à morte non longe abſunt. 155.a.& 188.a.c
Tabidis cum defluunt capilli, ſignum lethale eſt. ibid.
Tabidis ſuperueniens alui profluuium mortem inſtare nunciat 155.a
Tabidis lactis potio maximè opportunum eſt. 156.a b
à tabe quomodo qui in eam natura propenſi praſeruentur. 155.c d
Tactus quandam primarum qualitatum temperiem ſequitur. 18.c.d
Tactus eſt omnium ſenſuum fundamentum, & origo. 89.d. & 124 b.c
Tactus cateris ſenſibus craſſior eſt. ibid.
Tactus leſiones ſunt aut ſenſus ablatio, aut imminutio, aut vitiata operatio. 18.c.d
Tamarindi leuis, & facilis eſt medicina. 8.d.e
Tamarindi tempore Galeni in nullo vſu erant. 232 e
Tamarindi cũ aliqua aſtrictione refrigerãt. 40.e.235.b.332 a
Tamarindi bilem euacuant. 40.a
Tamarindi quo modo in vſum ducantur. 8.e
Tamarindi ad vnciam dari ſolent. 8.a
Tamarindi ob aciditatem videntur ventriculo nonnihil obeſſe. 50.d.e.& 193.a
Tamariſcus calefaciendi vim habet. 225.a
Tamariſci cortices lienis obſtructionibus conferunt. 251.a.b
Temperamenta, vt ad actum reducantur, oportet, vt à copia ſpirituum, tanquam à forma, foueantur. 24.e
Temperatura proprie eſt ſimplicium membrorum. 1.d
Tempeſtates ſicca, & inaquales reddunt corpora dyſentericis affectibus obnoxia. 262.d.e
Temporis ratio eſt, vt ſit menſura motionis, vel tranſmutationis facta in rebus, &c. 101.d.e
Temporis menſura conſiſtit in relatione prioris ad poſterius. ibid.
Tenebra oculis laborantibus amica ſunt. 70.a.b
Teneſmus quid ſit, & vnde occaſionem habeat. 254.d.e.262 c.d.e & 273.a.b
teneſmus παρὰ τὸ τείνεσθαι, quod tendi ſignificat, dictum eſt. 262.c.d.e.& 273.a.b
teneſmus in qua etate ſoleat ſapius contingere. ibid.b
teneſmus frequenter pueros corripit, & cur. ibid.
teneſmus quid differat à dyſenteria. ibid a
teneſmus ſape mulieribus, qua gerunt in vtero, abortum affert. 252.c.d.e.& 273.a b
teneſmi curatio quibus abſoluatur. 273.b.c
tenſio cum grauitate. & ſine calore copiam ſignificat materia caloris expertis. 67.e.& 95.e
tenſio ſine grauitate flatuoſum ſpiritum incluſum indicat. 67.e.& 94.e
tenta, vel linimum vide Collyrium.
tetanus. vide Spaſmus.
terebinthina cocta optimum maſticatorium eſt, pro pituita capitis purganda. 43.d.e
Terra lemnia vtiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 273.a.b.c
Terra Samia, Cimolia, Chia, Cretica, & lemnia quomodo vſui veniant. vide Samia, &c. ſuis locis.
Teſtes omnem ſexus rationem obtinent. 372.b.c
teſtes in maſculinis cur exterius pendeant. 322.d.a
teſtes in mulieribus cur exterius deducti non ſint à natura. ibidem.
teſtes ſunt bene viuendi cauſa, vniuerſum corpus calefaciunt, robur addunt, fortitudinemq; animi. 372.b c
teſtes frigidi ſemen infœcundum reddunt, quia illud non probe coquunt. 356.b c
teſtium tumorem differentia, cauſa, ſigna, & curatio traditur. 381.382.383.384 385. diffuſe.
teſtiũ excectio animalia lãguida & effœminata reddit. 372 b
teſtes alterum quoddam initium natiui caloris eſſe cenſuit Ariſt. vt cor primum ſit, alterum teſtes. ibid.
teſticuli canis radix maior venerem concitare, minor verò reprimere dicitur. 379.a.b
teſtudinum fel. vide Fel.
tetrapharmacum medicamentum ex quibus conficiatur 91.a
tetrapharmacum in vteri vlceribus laudatur. 352.a
Thapſia paſſim naſcitur Apulia, Brutiis, & Calabria. 13.b.c
Thapſia valde accommodata eſt generandis capillis. 12.d.e
Theaganes Cinicus. 233.c.d
Terma. vide Balnea.
theriaca calida multum eſt. 11.a
theriaca valde vtilis eſt in abſumendis reliquiis paralyſeos, & ſpaſmi. 55.b.c
theriaca ad magnitudinem faba Aegyptia exhibita flatus, & fluctuationem ventriculi tollit. 217.a
theriaca in affectibus frigidis & humidis viſcera corroborat. 336.a
theriaca in curandis inteſtinorum doloribus à frigida, & craſſa materia concitatis laudatur. 277.a
theriaca in colicis doloribus laudatur. 278.c.d
theriaca frigidiorem iecoris intemperiem tollendi vim magnam habet. 268.e
theriaca hydropicis confert. 245.b.c
theriaca efficaciſſima eſt in vteri inflationibus. 344.e
theriaca diateſſaron laudatur ab Auicenna ad eiiciendum fœtum extinctum, & ſecundinas. 365.e
thimelea ſemina aquam inter cutem euacuant. 243 a
thoracis officium eſt cor tueri, & ſeruare. 126.e
thoracis primum, & maximè pracipuum munus eſt reſpiratio. ibid.
Thoracis partes ſunt dua, & qua. 135.e
thorax à cauſis frigidis quàm maximè laditur. 126.e
Thus aliquam vim habet adſtringendi. 100.e.a.b
thus acerrimo aceto ad Solem pluribus diebus tritum valde efficax eſt ad Alopecias & ophiaſes curandas. 13.a
thymum attenuandi vi praditum eſt. 234.b
thymum aceto incoctum, & olfactum omnium fugat. 45.e
thymum menſes ciet. 344.d.e
thymi vſus fœtum emortuum, & ſecundas excutere dicitur. 365.a.& 369.a
thymus eſt tuberculum, quod non ſolum in ano extuberat ſed & inter coxas, interdum in ſcroto, & in muliebri, virilique pudenda. 292.a
thymus vnde nomen habuerit. ibid.
thymus qualis ſit, deſcribitur, & eius cauſa. ibid.
Timor decoloratas homines reddit. 22.e
in timore cur ſpiritus & ſanguis interius ad centrum refugiunt, & reuocentur. 103 c.d & 339 a.b
timor repente, & inopinate incuſſus interdum ſingultum ſedat. 205.b.c

timac magnum & repentinum in cauſa eſſe poteſt, vt mulier abortiatur. 340.b.c
timor vehemẽs vires diſſoluit, & mortẽ infert, & cur. 157.e
tinnitus qua de cauſa, & quomodo fiat in auribus. 95.d.e
tinnitus aurium futura ſurditatis indicia ſunt. 94.a
tinnitus aurium. vide Aures.
taſi. vide Lapides.
Tonitrua vnde ortum habeant. 321.d.e
Tonſillæ quæ affectio ſit. 110 c.& 112.a.b
Torpor. vide ſtupor.
Tragum ſuapte natura craſſum ſuccum generat. 223.a
Tranſmutationes ualidè & confertim factæ, voluptatem aut dolorem, quales fuerint, afferunt, quæ vero ſenſim fiunt, ſenſim latent. 339.e.& 374.e
Tremor vnde & quando ortum habet. 30.d.e
Tremor particularum, ſpaſmus, & palpitatio quid inter ſe differant. 51 a
Tremores ſunt motricis facultatis læſiones, & ſymptomata. 17.e
tremores quib. de cauſis in phreniticis accidere ſoleãt. 24.a
tremores in phrenitide apparentes lethales ſunt. ibid.
tribulum vtrumque ex melle illitum confert ad gingiuarum dolores. 106.a.b
Trincauellius artem medicam per 40. annos Venetiis exercuit. 314.c.d
Triſtitia nunquam aliquem ex ſe iugulat, & cur. 157.e
in triſtitia cur natiuus calor, & ſpiritus interim refugiant & reuocentur ad centrum. 339.a
triticea fercula craſſum alimentum præſtant. 222.e.223 a
trociſci ex abſinthio obſtructionibus tollendis ſunt accommodatiſſimi. 226.a b
trociſci de abſinthio plurimum conferunt aqua inter cutem maximè in initiis. 245.c.d.e
trociſci Alendaracon quid ſint. 101.b.c
trociſci Andronii, & Muſæ in vlceribus dyſenteriæ curandis laudantur, ſi per clyſteres iniiciantur. 273.a
trociſci diarhodon Meſue obſtructiones reſerant. 226.a.b
trociſci diarhodon in initiis hydropum laudatur. 245.c.d.e
trociſci de Eupatorio hydropicis valde vtiles ſunt, præſertim inter morbi initia. 245.c.d.e
trociſci Muſæ, &
trociſci Andronii qui, à quibuſque deſcribantur, & ad quæ conducant. 93.e.& 94.a
trociſcorum de myrrha author eſt Raſis nono libro ad Almanſ.
trociſci de myrrha efficaciſſimi ſunt ad menſes muliebres prouocandos. 330.e
trociſci ex Rhabarbaro obſtructiones aperiendi vim habent. 226.a.b
trociſci de Rhabarbaro hydropicis ſunt accommodatiſſimi. 245.c.d
trociſci ex roſis, & eupatorio dicti obſtructiones aperiunt. 226.a.b
troglodytis oui quæ, & quomodo eius ſitus paretur. 197.e
tubercula faciei quo à Celſo dicantur. 86.a
tumores præter naturam qui dicantur. 19.a
tumores oẽs præter naturã quomodo, & vnde fiãt. 220.c.d
tumores præter naturam quandoque ad genus morborum qui in intemperie conſiſtunt, quandoque ad eorum genus, qui conformationem vitiant, redigantur. 281.a
tumores in triplex genus diuiduntur, in doloroſos, vt inflammationes, in duros, vt ſcirrhi, in molles, vt œdemata ſunt. 191.a.b
tumores omnes calidi ſiue per ſe, ſiue ex accidenti inflammationes dici poſſunt. 385.a
tumores ficoſi qui vocentur. 86.a
Turbith pituitoſum humorem euacuandi vim habet. 7.b.8.a.335.e.& 336.a
Turcæ balneis frequenter vtuntur. 143 a
turcæ in frequenti habent vſu ac acidum in curando ventriculi dolore ab intemperie calida excitato. 189.e
turdorũ caro optima eſt, & facilis coctu. 1 3 a.b.& 226.e
turturis ſanguis ad curandas oculorum maculas pluſimum commendatur. 7 .e
tuſſilago valde prodeſt aſthmaticis. 14?.c.d
tuſſilaginis radix potui ex mulſa data mortuum fœtum, & ſecundas excutere dicitur. 305.a
tuſſis vehemens eſt motus, & validas vires requirit 144.a d
tuſſis eſt motus, & velut cõcuſſio pulmonis facta à muſculis mouentibus pectus, & pulmonẽ. vide propter quid. 144.a b
tuſſis ſecundum Galenum nihil aliud eſt, quam vehementiſſima efflatio, quam natura molitur, vt confertim, & celerrimo excutiat ea, quæ inſident eius itineribus. ibid.
tuſſis cauſa quæ. ibid.c
tuſſis differentia duplex eſt. 145.e
tuſſis a variis cauſis excitatæ ſigna. ibid.
tuſſis aliquando ſitim lenit, aliquando vero adauget, & cur. 183.a
tuſſicula quædam arida conſequi ſolet iecoris inflammationem. 2?7.e
tuſſis quo periculoſa ſit. 144.e
ex tuſſi ſtrangulatos quoſdã fuiſſe memoria proditũ eſt. ibi.
tuſſis hydropico ſuperueniens ſignum lethale eſt. 142.a
tuſſis vehementer affligit eos, qui renum inflammatione laborant. 290.a.b
tuſſis curatio quæ: 146.d e.& 147.a
tutia. vide Pompholix.
tympania, vel
tympanites vnde ortum & nomen habeat. 239.a & e
tympaniæ pulſus qui. 241.b.c
tympania quibus ſignis ab Anaſarca, & Aſcite diſtinguatur. ibid.
tympania futuræ ſigna quæ. ibid.
tympaniam nullus vnquam ſanguine detracto auſus eſt curare. 244.a

V

VAcuationes excrementorum naturales fiunt, aut per viam conſpicuam, aut per occultam. 39.a
Vacuandi itidem ratio duplex eſt: vel enim per vias latas & cõſpicuas, vel per anguſtas, & latentes. 90.b.114.a.332.e
Vacuatio triplici inſtrumento poteſt fieri. 115.a
Vacuationes præcipuæ ſunt venæ ſectio, & purgatio. 297.b
Vacuandi rationes medicum cogentes tres numero ſunt, atque omnes explicantur. 59.b.c
vacuationes per eã regionem fieri debent quo natura propenſionẽ habet. vide limitationes. 136.c.d.e.a b.c.137.b.c
vacuatio recta & citra periculum quæ. 82.d.e
vacuatio quando recte & ex ratione procedat, conferatque. 288.a
vacuatio eſt omnium inflammationum communis curatio. 44.c.68.a.b.69.a.b.84.a.102.d.114.b.134.a.250.e.348.a
vacuatio ſanat morbos ex plenitudine ſeu materia concitatos. 14.a.53.c.d.68.a.91.a.1?8 a.265.a.b.& 250.a
vacuationes immodicæ, quæcunque illæ ſint ſpiritus, & calorem natiuum diſſoluunt, & corpus exiccant. 51.e.159.a.& 288.c.d
Vari qui vocentur, & vnde ortum ducant. 87.a
Vari quomodo curentur. 8?.a b.c.d
Venæ à iecinore ortum habent. 166.b
Venæ quomodo frangantur. 102.a.b
Venarum deſtentio ex quibus cauſis oriatur. ibid
Venarum eroſio vnde contingat. 102.a.b
Venarum ora quibus de cauſis aperiantur. ibid.
Venæ, cum inanuntur à iecinore alimentum petunt. 166.b
Venarum tumor, & color humorum rationem, ſeu naturam demonſtrat. 31d.e

Vena Baſilica qua. 6.a.35.b.c.[illegible] 130.e.150 b.c 289.e. 319.c.& 391.a

Vena Baſilica ſecta ſalcio & citò præcipua membra, quæ infra collum, & clauiculam ſunt, inanit. 36.b.c

Vena Humeralis, vel Cephalica quæ. 6.a.35.e.91.d.114.a. 226.b.& 229.e

Vena humeralis ex iis, quæ ſecari ſolent, omnibus maiorem habent cum capite connexionem. 36.e

Vena cephalica caput, & vicinas capitis partes communiter euacuat. 35.c.d

Vena communis, quæ dicatur. 9.a

Vena emulgentes quæ. 297.b.c.d.& 309.a.b.c

Vena frontis, vel in occipite confert, in affectibus capitis, niſi in aliis particulis aliqua ſit humorum plenitudo. 36 a.& c.d

Vena recta in fronte ſecta occipitis dolores ſanat. vide quomodo & cur. 130.d.e.140.a.298.a.& 347.b.c

Vena in occipitio ſecta diuturnos. oculorum affectus ſanat. 347.b.c

Vena magna, ſeu caua vnde ortum habeat. 217.b.c

Vena media, vel nigra ſit ex cobalitu humeralis, & axillaris. 36.b.c

Vena media vel nigra inferiores & ſuperiores partes euacuat. ibid.b.c

Vena porta ſedem, & ortum habet in concaua iecinoris parte. 424.a

Vena ſaphena quæ. 36.b.c

Venæ in brachiis cedenda ſunt in affectibus particularum, quæ ſunt ſupra iecur. 297.e.a

Vena interior in cubito reſpicit partes eas, quæ infra collum ſunt, vſque ad iecur. 347.a

Vena interior dextri cubiti ſecta citiſſimè, & maximè principales particulas exinanit. 429.c.d

Vena exterior in cubito partes ſuperiores, quæ ſupra collum ſunt, reſpicit. 347.e

Venæ ſectio in brachiis reuellendi vim habent in affectibus vteri, in cruribus autem deriuandi. 139.d.e

Venæ ſectio in cubito menſes muliebres retinet, & ſanguinem ad ſuperiores partes retrahit. 346.e

Venæ in cruribus ſecta conferunt in affectibus inferiorum partium. 305.a.b.& 347.e

Venæ ſectio in cruribus menſtruas purgationes promouet. 139.d.e.& ibid.b.e

Venæ pedum quando incidenda ſint. 36.c.d

Venæ ſectio in omnibus acutis & extremis morbis conuenit. 37.d.e.a.b

de Venæ ſectione, quas vires habeat ſuperius, vel inferius ex hac, vel illa parte in pluribus morbis facta. vide multa. 138.c.d.e.& 139.a.b.c.d.e

Venæ ſectio ſi profutura eſt, ſemper in iis locis facienda eſt quæ cum affecta & dolente particula cõmunicant. 138.c

Venæ ſectio eſt præcipua reuulſio. 319.a

in Vena eligenda, & ſecanda in inflammationibus quæ conſiderenda diligenter ſint. 141.b.c

Venæ ſectio opportuna eſt inflãmationum curatio. 297.b.c

Venæ ſectionem quæ prohibeant. 113.c.d.e.114.a.b c.135.a.b

Venæ ſectio non requirit tantam præparationem. 58.e

Venæ ſectio ferè ſemper in acutis morbis aliis omnibus, niſi vſpiam vetet, præmitti ſolet. 113.c.d

Venæ quæ quando & quibus additis limitationibus pertundenda ſit in corpore cacochymo. 5.e

Venæ ſectio quatenus in affectibus melancholicis cõpetat. 46.b c

Venæ ſectio in affectibus capitis optimum remedium. 35.e

Vena quæ ſecundum communem rationem ſecanda ſit, in omnibus affectibus capitis. 35.a.b.c.d.e

Venæ ſectio in vertiginoſis, & epilepticis ex quo loco facienda. 36.b

Venæ ſectio quando in lethargicis conueniat. 38.e

Venæ ſectio vtrum conueniat in paralyſi, ſpaſmo, & huiuſmodi affectibus & quando conueniat cum omnibus limitationibus, diſputatur. 13.e.a.b.c.d

Vena quæ ſecanda in oculorum morbis pro diuerſis rationibus. 69.e.a.b

Venæ ſectio ex qua parte facienda ſit in curatione anginæ. 114.a.b

Venarum quæ ſub lingua ſunt, inciſio quando in angina conueniat. ibid.c

Venæ ſectio quando in pleuriticis facienda. 136.a

Vena ex quo latere ſecanda ſit in pleuritide diſputatur, variæque aſſeruntur auctoritates, rationes, ac limitationes. 139.d.e.& 140 a.b.c

Vena in renum inflammationibus quibus in locis ſecanda ſit, diffuse diſputatur. 297.a.b.c.d.e.& 298 a b.c.d.e

Vena in Nephriticis quæ, & quo in loco perforãda ſit. 306.a

Venæ ſectio quando conueniat in diabete, & quo in loco. 318. a

Venæ ſectio in menſtruis ſuppreſſis ex humorum copia, & craſſitie, quo in loco faciendo ſit, ad longum diſputatur, & determinatur. 33.a.b.c.d.e & 338.c.d

Venæ ſectio in menſium retentione ex copia humorum, per triduum aut quatriduum ante definitum tempus, quo mulier expurgari ſolita eſt, fieri debet, & cur. 328.e. & 320.a.b.c.d

Venæ ſectio in menſium immodico profluuio opportuniſſimum eſt remedium. 332.c.& 333.a.b

Venæ ſectio in immodico menſium profluuio quo in loco facienda ſit. ibid.

Venæ ſectio in vteri inflammationibus quando & quo in loco facienda ſit. 345 346.& 347

Venæ ſectio qua in parte facienda eſt in podagris. 37.a.b.c

Ventres duo in animantium corpore ab antiquis ponebantur, ſuperior videlicet, & inferior. 125.b.c

Venter ſuperior quæ pars intelligatur. ibid.

Ventris ſuperioris compoſitio, atque vſus traditur. ibid.& 126.a.b

Ventris inferioris compoſitio, & vſus. 163.164

Ventrem ſoluere ſuper ventris ſolutione timoroſum eſt. 47. a.& 258 a.b

Ventriculus propter quid natura inſtituto factus ſit. 165.a

Ventriculi figura cur talis a natura formata ſit. ibid..c

Ventriculum cur natura in medio calidiorum viſcerum collocauit. 197.a.b.c

Ventriculus eſt veluti ahenum, vel ola, in qua ſit prima concoctio. 163.b.c

Ventriculus neruoſa ſubſtantia, & parum calida conſtat 55.e.58.a.193.a.& 197.a

Ventriculus, & præcipuè eius os, inſignem ſenſum habet. 166.b.& 212.a

Ventriculi fibra varia, & earum munus. 164.e

Ventriculus duas habet facultates, alteram animalem, alteram naturalem. 185.d.e

Ventriculus præter naturale cibi deſiderium, donatus eſt eo etiam, qui ſenſus & cognitionis comes eſt. 166.e

Ventriculi actio corpori vniuerſo non modo vtilis, ſed & per quam neceſſaria eſt. 165.d.e

Ventriculi propria actio eſt concoctio. 165.c.d

Ventriculus quomodo cibos concoquit. 258.a.b

Ventriculus ob neruos, quorum particeps eſt, plurimum cum capite conſentit, & e conuerſo. vide exempla. 21.e. a b.165 e.& 205.c d

Ventriculus duplicem habet connexionem communem & propriam. 465.e

Ventriculi os cum corde tantum habet conſenſum, vt eo male affecto, cor etiam inſigniter lædatur. 186.a

Ventriculus cum iecore plurimum conſentit. 165.d e.182 d e.& 110.e

Ventriculus cum vtero plurimam connexionem habet 163.b.c
Ventriculus ex quarum partium conſenſu ſtire po[illegible] [illegible] d.e.& 184.a
Ventriculus quibus morbis ſit obnoxius. 164.c d.e.a [illegible].d.e
Ventriculi ſuperioris partis ſymptomata ſunt nauſea, vomitus ſingultus, & importuna ſaliua copia. 204.a
Ventriculus cũ vel immodice plenus eſt, vel minimum quidpiam excernendum eſt, difficilis eſt ad vomitum. 367.d.e
Ventriculi doloru cauſa. 189.a.b.c.d.e
ventriculi doloru ab intemperie calida excitati ſigna quæ. 190.a
ventriculi doloris ab intemperatura frigida concitati ſigna quæ. ibid.d
ventriculi doloris à bile excitati ſigna quæ. ibid.
ventriculi doloris à pituitoſa materia, vel ſalſa, vel acida, vel putrida excitati ſigna quæ. ibid.
ventriculi doloris ab humore melancholico excitati ſigna quæ. ibid.
ventriculi dolor multoties in reſolutionem crurum deſinit. ibidem.
ventriculi dolores in paralyſin quandoque deſinunt. 50.a
ventriculi dolores in articulares dolores deſinunt 3[illegible]5.a
ventriculi dolorem aliquando ſequitur mors repentina. 189.a
ventriculi doloris à variis cauſis concitati curatio habetur. 189.b.c.d e.& 190.a.b.[illegible].d
ventriculi inflammatio morbus plerumque acutiſſimus eſt, & quæ maiores, quam vllus alius affectus, concitare dolores poteſt. [illegible]90.[illegible].d & 191.[illegible].a.[illegible] d
ventriculi inflammationem oſtendentia ſigna quæ [illegible] e
ventriculi inflammationes vel reſoluuntur, vel ſuppurantur. [illegible]0[illegible].b.[illegible] .b
ventriculi inflammatio [illegible]nque aut re[illegible]uitur, aut interimit [illegible]1.e
in ventr[illegible] [illegible] [illegible] trandu rem[illegible] ia, qu[illegible] pe[illegible] os admi[illegible]ntur [illegible] tor[illegible] ſunt, quam quæ per ſe[illegible] m[illegible] ciuntur. 270.b.2[illegible]1.e.[illegible]6 a.b
ventriculi [c]ommoda purgatio quibus fiat. 124.e
ventriculi intemperiem fri[gi]dam corrigentia ſunt abſynthium, betonica, menta ſpica nardi, & celtica, galan[g]a, cinnam[o]mum, garyophil[l]i, nux myriſtica macis, piper [zin]giber, [&] quæcunque amara cum a[q]ua aſtr[illegible] [illegible]. 200.a.b.c.d.e
ventriculum interius roborantia quæ. 174.a.187.a.190.[illegible] c. & 321.b.c.d
ventriculum exterius roborantia quæ. 1[illegible].d.e.1[illegible].d.e. 190. d.& 32[illegible] c.d.e
Ventus oculis male affectis aduerſarius eſt. [illegible]0 d.e
venti ſolent magis perflare in medijs temporibus, quam in nimium frigidis, vel calidis, & cur. 215.a
Venus immodica valde corpus exiccat. 29.d.e
venus immodica omnes natura neruos infringit, viſcerum omnium vires, præſertim vero ventriculi, & capitis labefactat. 27.a.3[illegible].d.e.& 38[illegible].a
veneris impotentes qui dicantur, & vnde tales euadant. 377.a.b
venerem excitantia quæ. 37[illegible].a.b.c.d.e
venerem reprimentia quæ. 379.a b
venus. vide Coitus.
Ver morbis ex repletione factis proportione correſpondet. 389.e
ver quando fuerit Aquilonare, & ſiccum: deſtillationum ferax eſt. [illegible].a.b
Ver Aquilonare hyemẽ auſtrinam excipiens facilem abortus occaſionem præſtat. 360 e
Veratrum ventriculo valde inimicum eſt. 176.a
Veratrum obſtructionem meatuum auris purgat. 9[illegible].d.e
[illegible]larem [illegible] m curat. [illegible].a
[illegible] m [illegible] [illegible] [illegible]m. [illegible].a
Veratrum n[igr]um [h]umores me[l]an[c]h[oli]cos educendi vim habet. 35[illegible].a.b
Veratrum nigrum ad duas [illegible] cum vino, vel [illegible]no, vel narc[illegible] no [illegible]leo, & mo[illegible] [illegible] [illegible]tum [illegible] minum confert in viris [illegible]pe. [illegible].a
Veratrum album erat valens vomitorium pr[iſc]is temporibus. 29[illegible].b.[illegible]
Veratrum album ad ciendum vomitum non eſt in v[ſu] hoc tempore. ibid.
Veratrum vtrumque vſu venit ad capillorum procreationem. [illegible].d.e
Veratrum vtrumque lichenis tollenda confert 8[illegible].a.b
Veratrum al[b]um, & nigrum vtero ſu[illegible] [illegible]tuum [illegible] educit. 3[illegible].a.b.c
Verbena oculis commoda eſt. [illegible]0[illegible]1.[illegible].d e.[illegible].a
Vermes ſunt omnes putredinis ſ[ob]oles [illegible].d.e
Vermes ex qua materia, & in quibus corporibus ori[untu]r. 1[illegible].d.e
Verme[s] cur in [illegible] [illegible] frequentiſſime [gi]gnantur. [illegible]
Vermes in ieiuno inte[ſti]no minime generantur. ibid.
Vermium, qui in inte[ſti]nis ortum habent [illegible] [illegible]unt d[illegible] e rentia, & quæ. [illegible].b.c.d.e & [illegible].a
Verm[illegible] [illegible]lens di[illegible] creutia quid di[ff]era[t] inter [illegible]. [illegible].a
Vermes ad qu[illegible] m[illegible] [illegible]rum genus re[illegible] erent[illegible] ſint. [illegible]0.b
Verme[s] [illegible]nt in [illegible]uern & ad[illegible] entibus plurimum & ſæpe ſ[illegible]eant eſſe mol[illegible]: rarius in adultis, & ſenibus: in infanti[bus] u[ero] nunquam aut rariſsime. 246.d.e
Verme[s] aliquando pueros reddunt ab omni cibo abhorrentes, aliquando fameſcentes, & voraciſſimos, & cur. [illegible]8.e & [illegible]81.a b.c d
Vermes [al]iquando magnas, & malignas febres accendunt. ibid.
Verme[s] interdum epilepſiam, & ſpaſmum concitare ſolent ibid.
[illegible] [illegible] verti[g]ine[m] [illegible] ſtridore[m] dentium afferunt. [ibi]d.
[Ve]rme[s] [illegible] omnem ſæpe in tuſsiculam [illegible]ciam habent, ſingultum & alia [ſy]mptomata. vide. 28[illegible].a.b
Verme[s] quandoque cordis palpitationem, & tremorem, & pr[illegible] [illegible]norem inducunt 28[illegible].a.b.c
Verm[e]s a[illegible] do ventrem & inteſtina per[illegible] [illegible]aſſe viſum e[ſt]. ibid b
[Ver]me[s] [al]iquando exeſi, & perforati[illegible] [illegible]er[illegible]us & ventre, conuulſionem cum interitu afferre vi[ſu]m eſt. 283.b
Vermium ſ[ig]na quæ. [illegible].a.b.c.d e
[V]ermes qui deteriores, & qui minus mali ſint. [2]80.a b.c
Vermes in init[i]o, [&] in vi[g]ore f[e]brium [illegible] morbi malignitatem in[dic]ant. 81.c.d.e
Vermes in morbor[um] inclinatione cum excrementis [egreſſ]i bonum ſi[g]num ſunt, & [c]ur. [ib]id.
Vermes dulci[illegible] [illegible] [illegible]nctuoſis veſcũtur, & delectãtur [2]83 b
Vermes ſequuntur [b]utyrum, lacticinia, & quæ ſunt dulcis ſaporis. 41.d.e
Vermes dum viuunt, non facile e corpore tolluntur & ideo prius necandi ſunt. 283 a.b.c.d
Vermes à quibus fugentur, & ne[c]entur. 284.c.d.e.& 28[illegible].a
Vermes aliquando intra aures innaſcuntur. 96 e
Vermes in auribus ex quanam materia generentur. ibid.
vermes intra aures geniti vel in eas aliunde ingreſſi quibus vel viui extrahantur, vel interficiantur, vt extrahi poſsint. [illegible].a
vermes terreni exic[c]ati, & in puluerem red[acti] & [illegible] pæ exhibiti ſummopere laudantur ad vermes in corpore interficiendos. [illegible].a
veronenſes aquæ refri[ge]randi [m]axiınam vim habẽt 89.d.e
veronenſ[e]s therma. vide balnea.
vertigo quid ſit [illegible] e

Vertigo vultwµa, [illegible] & [illegible] nomina ſunt idem ſignificantia, atque vnde vnumquodque eorum dictum ſit. ibid
Vertigo à vaporoſa & flatuoſa materia cerebri ventriculos occupante concitantur. ibid.
Vertigo quomodo fiat. ibid.c.d
Vertigo cum inueteraſcit, in epilepſiam tandem aut apoplexiam tranſit. 28 e.e.& 36.a
Vertigo ex vermibus quandoque concitatur. 281.a
Vertigo ex cruribus factam ſanguinis miſſionem poſtulat. 36.d.e
Verueci omentum frictum in ſartagine ex oleo roſaceo, vel chamæmelino, ventriq; inferiori pratenſum dyſenteria accommodatiſſimum, & commune remedium eſt. 272.a.b
Verum vero nunquam eſt oppoſitum. 137.e
Veſica compoſitio, natura, vſus, & officium. 294.e.a.b.c. & 308.a.b.c.d.e
veſica cur in infimo ventre à natura collocata ſit. vide. 294 d.e.& 322.a.b
veſica qua ſubſtantia conſtet, & cur. 294.d.e
veſica qua ratione neruoſum corpus vocetur. 196.d.e
veſica obtuſiorem ſenſum habet. ibid.& 302.a
veſica ad continendam vrinam duplici vtitur facultate, naturali, & animali. vide. 310.d.e
veſica intertexta eſt triplici fibrarum genere, & cur. 294.d.e
veſica duas habet partes, & quas. ibid.
veſica inciſa nequit amplius coaleſcere, & conſolidari. ibidem c
veſica ceruix inſigni prædita eſt ſenſu. ibid.c.d.& 302.a
veſica ceruicis munus quod. 294.d.e.a.b
veſica ceruix vulnerata conſolidari poteſt, & cur. ibid.
veſica inflammatio eſt morbus acutiſſimus, & ſæpe lethalis vide. 312.b.c.d
veſicæ inflammationum ſigna. ibid.
in veſicæ inflammatione cur aluus etiam ſupprimatur. ibidem.a.b
in veſica inflammatione victus conueniens qualis. ibid.c.d
in veſica inflammationibus, quæcunque per fiſtulam in veſicam iniciuntur, ſi quid fiſtula vſum impediat, eadem per clyſteres in aluum iniicienda. vide rationem. ibidem.
in veſica inflammationibus medicamenta actu frigida vitanda ſunt. & cur. ibid.
Veſicæ inflammatio quibus remediis ſedetur. ibid.[illegible]
veſica calculus [illegible] remediis, ſed aliquanto fortioribus, atteritur, quibus & renum calculi. ibid.c.d
veſica lapidem, quando iam indurruit, & ad aliquam alicuius momenti magnitudinem deuenit, atteri: & comminui poſſe, pro falſo habetur. 314.d.e
Veſicatoria medicamenta quæ. 76.a
veſicatorij medicamenti deſcriptio. ibid.
veſicatoria rubificantia quæ. 62.a
veſicatoria ad articulares dolores contumaces, & diuturnos de[illegible]buuntur. 177.a
Vibices quæ di[illegible]antur. 83.e
Victus r[illegible]tio omnium ferè medicorum inſtrumentorum fundamentum eſt. 234.a
victus ratio qualis eſſe debeat pro diuerſitate affectuum ex [illegible]uerſis humoribus excitatorum 11.e
victus tenuis in morbis magnis & acutis conueniens eſt. 118.a.14[illegible].d c [illegible].a.& 349.a
victus tenuior [illegible]im habet euacuandi. 1[illegible]1.a.& 192.a b
victus tenuior quomodo ſanguinem euacuare poſſit. 35.a
victus tenuis laborantibus oculis maximè ſalubris. 70.d.e
victus tenuiſſimus in dyſenteria conueniens eſt. 271.a.b
victu longe tenuiori vtebantur antiqui in morbis peracutis quam conſueuerimus, vel poſſimus hi noſtris vti, & cur. 142 d.e
victus in hac tempeſtate non vſque adeo exquiſitus ſeruari poteſt, quemadmodum antiquis temporibus. vide. 202.c.d
victus immodicè plenior poteſt eſſe cauſa, vt fiat aborſus. 360.a.b
victus ratio in renum inflammationibus qualis conueniat. 299.a.b
victus ratio pleuriticis congruens quæ. 142.c d.e.a.b.c.d.e
Viduis cur menſes facile ſupprimãtur. 329 a.b.& 337.b.c.d
viduæ cur licet non careant menſtruis purgationibus, obnoxiæ tamen ſint vteri ſtrangulationibus, & aliis huiuſmodi ſymptomatibus. 377.d.e
Vigilia quid ſit. 24.e
vigilia ex ſiccitate primum, deinde ex calore oritur. ibi.a.b
vigiliarum vniuerſa ratio pertinet ad communem ſenſum 21.b.24.e
vigilia & ſomnus ad anteriorem cerebri partem attinent. ibid.a.b.c
vigiliæ nimiæ ventriculum labefactant, ſpiritusq;, & innati caloris vires diſſoluunt. 24.a. 27.a. 37.a. 38 a.53.e.& 199.a.b
vigiliæ corpora exiccant. 29.d.51.e.& 171.c.d
vigiliæ quibus remediis abigantur. 45.a.b.c
vigilia ex humoris ſiccitate ortũ habet in phrenitide. 22.b
Vinum natiuum calorem fouet, & vires inſtaurat. 187.b
Vinum laudabile & probo gignendo ſanguini accommodatum quale. 46.a
Vinum dulce vim habet molliendi aluum. 256.e
Vina gilua quæ. 181.a
Vinum picatum in vteri inflationibus laudatur. 343.b.c
Vinum vulgo dictum Romania conuenit in vteri inflationibus. ibid.
Vina potentia, antiqua, nigra, craſſa, noua & turbida omnia gignendæ melancholiæ idonea. 29.a
Vina varia & multiplicia ventriculum turbant. 266.a
Vina potentia caput tentant. 173.c.d
Vinum vetus inſigniter exiccat, & digerit. 100.e.& 101.a
Vinum humores concitat & fluxiones. 302.& 27[illegible]
Vinum quibus aduerſarium. 160.c.d
Vini potum quæ prohibeant. 187.a
Vinum in cephalalgia ex intemperie calida valde nocuum eſt. 30.d.e.& 33.e
Vinum in cephalalgia ex intemperie frigida quale conueniat. ibid.
Vinum interdicendum eſt laborantibus oculis, ſaltem inter initia. [illegible]0.d e
Vinum neruis, & oculis per ſe eſt inimicum. ibid.& 389.c
Vinum quando vtiliter conueniat, & quando non, in ſpaſmo, & paralyſi. 55.e
Vinum angina laboranti omnino interdicendum. 115.e
Vinum in aſthmate quando exhibendum, & quando non. 147.a
Vinum in fame canina an conueniat, & quando. 180.a
Vinum interdicendum eſt iis, qui calidioris iecoris intemperie laborant. 268.a.b
vinum in dyſenteria vitandum. & cur. 271.c.d
Vini meraci potio poteſt vrinæ ſtillicidium curare, & quando præcipue. 315.a
vinum in ardore vrinæ conueniens quale. 316.e
Vinum in quo fuerit chamadrys macerata, hyſtericas mulieres ſubleuare dicitur. 330.e
Vinum nigrum, in quo efferbuerit ma[illegible]corium, vterũ prolapſum adiuuat ad introductionem. 341.c.d
Vinum arthritide laborantibus, quando concedendum, quando prohibendum, & quid eius loco exhibendum. 384.d.e

Viola

Viola refrigerandi vim habent. 30.e
violæ bilem euacuandi facultate prædita ſunt. 39.a
Viola lutea ſemina, & flores triti, & ex melle excepti, ſuppoſitique muliebres menſes enecant. 330.b
viola matronalis decoctum vim multam habet ad excutiendum fœtum, & ſecundas. 365.a
Viola matronalis ſemen duarum drachmarum pondere acceptum ad idem valet. ibid. a.c
Vires vniuerſum habent fundamentum in ſanguine. 35.b.c
vires vitales omnium aliarum fundamentum ſunt. 159.b
virium caſus quando ſuſpectus ſit, & timeatur. 135 a b
vires reſtaurantia quæ. 182.c.d
Virgilij locus in quo aſthma deſcribit. 145.a
vir à vi,& robore dictus eſt. 322.a
viri cur ex vna muliere filios nunquam habere poßint, ex alia verò multos habeant. 355.a
virus ſeu.
virulentia vlcerum quid. 71.d.e.196.c.d.& 352.a.b
viſiua facultas à cerebro ortum habet. 78.a
viſoria facultas in ſpiritibus ſedem habet. ibid.
viſus omnium ſenſuum nobilißimus eſt, & magis dilectus & quaſi ſpeculator,& vniuerſi corporis ductor. 63.a
viſus à vaporibus eo modo offuſcatur, quo aer à fumo obtenebratur. 64.d.e
viſus vitiorum cum auditus vitiis comparatio. 94.d.e
Vita nihil aliud eſt,niſi participatio animæ in natiuo calore,& ipſius in eo permanſio. 162.c d
vita,& mortis cauſa proxima à corde petenda eſt. 157.c.d
viticis ſemen in priapiſmo commendatur. 376.a
vitis folia,& capreoli adſtrictoriam facultatem habent. 33.b.c.& 359.a
Vituli adeps molliendi vim habet. 235.e.236.a
Vitulina caro facilis coctu eſt, & optimum ſuccū generat. 173.a.b.226.e.& 318.a
viuendi ratio vniuerſi in ratione natiui caloris ſita eſt. 53.e.54.a.& 163.d.e
Viuentia omnia quo pacto generentur, & perpetua per ſucceßionem fiant. 370.d.e
Viuentium maximè naturale opus eſt generale tale alterum,quale ipſum eſt,ſi tamen perfectum, & non orbatum ſit. 356.e.357 a
Vlcus commune nomen eſt omni ſolutæ continuitati,in habitu carnoſo. 195.a.b
Vlcus nihil aliud eſt niſi vitium in vnitate,vel continuitate. 70.c.d
vlcus.& vulnus nomina quomodo accipiantur ab arabibus & iunioribus noſtris. 155.a.b
vlcera vnde ortum habeant. 99.d.& 100.e
vlcera generantur aut à vulneribus, aut à ruptis exituris ſecundum Auicennam. 195.a.b
vlcera cacoethe quæ. 93.d e
vlceris depaſcentia quæ dicantur. 117.d.e
vlcera maligna quæ. ibid.
vlcus ſordidum quale. 71.e.& 93.e
vlcus virulentum quale. ibid.
vlcerum ſymptomata concomitantia quæ. 71.e
in Vlcere omni duplex excrementorum genus ſemper congeritur ſordes,& virulentia. 92.a.72.d.& 196.c
Vlceris ſordes detergentibus,vel mundificantibus auferuntur. 71.a
vlceris virulentia deſiccantibus tollitur. ibid. a
vlcus omnes,quatenus vlcus, exiccatione eget, & aliqua deterſione. ibid. & 93.c.d
vlcerum curatio communis eſt exiccatio. 71.a.93.c.99.e.110 e.107.a.118.a.196.c.243.d.264.b & 272.a
vlcus ex ſe nil aliud requirit, quam conſolidationem vnitatis ſolutæ. 70.d.e
vlcerum conſolidatio non pertinet ad medicum, ſed eſt naturæ opus. 70.d.e.71.a.b.176 c d.302.d.e.& 382 à.
vlceris conſolidationem quæ impediant. 69.e
vlcus corneæ ad ipſam potius pertinet, quatenus ſimplex eſt, quam ad vniuerſum oculum. 1.d.
vlcera manantia quæ à Latinis vocentur.
vlcera manantia ex quibus humoribus oriantur. 4 a.b
vlcera manantia quibus remediis curentur. 15.a.b.c.d.e
vlcerum ventriculi ſigna quæ. 195.b.c.d
vlcera in hydropicis ægre ad cicatricem ducuntur. 242.a
Vlcera renum,vteri, &c. Vide Vterus, Renes, & reliqua ſuis locis. 5.a
vmbilicus in puero, qui difficili partu editus in lucem ſit, quando præcidendus ſit ſecūdum Hippocratem. 360.b.a
Vnguentum de ceruſſa valet ad curandum polypum. 100.a
vnguentum commune ad ſcabiem. 28.b.c
Vnguenta foliata quæ. 156.c.d
vnguentum infrigidans Galeni dictū calidiores omnes dolores remouet. 290.e.& 292.e
vnguentum infrigidans Galeni valet ad calidam iecoris intemperiem. 268.a
vnguentum infrigidans Galeni ſi eo dorſum,& lumbi,hypochondriaq; illiniantur, vrinæ profluuiū ſiſtit. 319.b.c.d
vnguento odorata naribus oblata cerebrū calefaciūt. 33.c.d
Vnguentum nardinum non habetur his temporibus. 151.a.b
vnguentum ſandalinum calidiorem hepatis intemperiem temperat. 268.a
vnguentum ſandalinum hypochondriis dorſo, ac lumbis exterius appoſitum vrinæ incontinentiam cohibet. 320.e 321.a.
vnguentum de pompholige,ſeu de tutia vulgò polypum ſanat. 100.a
Vnguentum roſaceum Meſue iecoris calidiorem intemperaturam emendat. 268 a
Vnguentum roſaceum Meſue ventri illinitum dyſenteriæ accommodatum eſt. 271.a
Vnguentum roſatum Meſue dolores ex calidiore intemperatura excitatos remouet. 290.a.& 292.c.d
Vnguentum roſaceum Meſue dorſo,lumbis,hypochondriiſque exterius applicitum in diabete plurimum laudatur. 319.b c
vnguenta ſpicata. 156.e
vnitatis ſolutio dolorem parit. 188.a
Volatica quid ſit. vide Impetigo.
voluptas ex valida ſenſuum tranſmutatione & conſertim facta concitatur. 350.a.b.c
Voluptas in coitu propter quid à natura inſtituta eſt. 350.a
voluptas in coitu vnde naſcatur. ibid.
voluptas in coitu plurimum confert ad conceptionem 360.a
in Voluptate cur ſpiritus, & ſanguis exterius ferantur, & expandantur. 339.a.b
voluulus quid ſit, quid ſignificet,& vnde dictus 255.d.e.& 274.a
voluuli frequenter autumno concitantur, & cur. 283.e
voluuli ſigna. 275.d.e
in Voluulo ſtercus aliquando per os vomendo reiicitur, & tunc peßimum ſignum eſt. ibid.
in Voluulo curando qui cibi conueniant. 276.d
voluulus. vide Iliacus dolor.
vomitus quid ſit,& cur a natura factus. 204.a.b.& 206.a.b
ad Vomitum qui facillimè promptißimi ſint. 204.a
vomitus magis opportunè æſtate cietur. 33.c.d.
ad Vomitum inepti qui ſint. 208.c.d.e
vomitu quando vtatur natura. 204.a
vomitus ſemper imbecilliorem partem ventriculi, quæ ſuperior eſt, ſequi ſolet. ibi.
vomitus ea præſertim vacuat, quæ in ventriculo congeſta ſunt. 268.a
vomitus cur interdum nonnulli excitetur ſola imaginatione

tione & memoria alicuius rei ſacta, cum mutio ſacta ſit. 206.e.a.b
vomitum ſingultum ſequens longè melius ſignum eſt, quàm è contra,& cur. ibid.b.
vomitus in principiis acceſsionum febrium intermittentiũ ſolet eſſe vitiũ. 208.a.b
vomitus ante paroxyſmum aut eradicat,aut alleuiat morbum. ibid.
vomitus in principio concitatus,ante quam appareat concoctio,rationem habet ſymptomatis. 208.d.e
vomitus in alui profluuio concitatus ſalutare remedium eſt.& cur. 264.d.e
vomitus in dyſenteria curanda aliquando iuuat. 270. d.e
vomitus in renum vlceribus tantam vim habet,vt non modò ſuperuacuorum humorum copiam purget,ſed & viſcera curet.&c. 302.d.e
in vomitu rubor oculorum non eſt bonum ſignum. 206.e. 207 a
vomitus immodicus corpus extenuat,& vires deiicit,206.d. e.207 a
vomitus vomitu curatur. 172.e.173.a.b. 265.d. 269.c. 270.a
vomitus fluxum curat. 207.c.d
vomitum cohibendi modus varius. 209.a.b
vomitum ciendi modus. 171.c.d.e.176.c.185.b.& 210 c
vomitum ſuapte natura prouocantia quæ. 209.a
vomitoria medicamenta cur capiti ex ſe affecto non conueniant. 39.a
vox fit ex percuſsione aëris à pulmonibus expreſsi ad laryngem. 105 d.e
Vreteres,fine.
Vrinaria vaſa vnde originem habeant, & qua ſubſtantia conſtent. 294.a
vreteres qui dicantur. 219.e
vreteres ſunt multo ſenſu præditi, 206.c.d e
vrina quid ſit & vnde ortum habeat. 219.e.& 289.e.a.b
per vrinam ſeroſa pars humorum excernitur. 35.d
vrina naturam eorum humorum,qui in venis continentur, oſtendunt. ibid.
vrinæ color flauus vnde occaſionem habeat. 207.c.d.
vrina alba & clara in phrenitide cur peſsima ſit. 24.b
vrina alba claraque in omnibus penè morbis mala eſt. ibi.
vrina craſſa,& rubra ſanguinis abundantiam demonſtrat. 35.d
vrina colore rubra & ſubſtantia craſſa ſignum eſt humores non eſſe à ſanguinis natura plurimum recedentes. ibidem.
vrina ſemper alicuius acrimoniæ particeps eſt, 315.d.& 206.b
vrina cur inter exeundum delectationem quãdam afferat. 316.a
vrinam frequentiſsimè excernimus,cùm frigus perpeſsi ſumus. 314.d.e.
vrina ſenum acrior cæteris eſt. 316.a
vrina multa noctu reddita paruam ſignificat alui dejectionem. 319.c.d
vrina copioſa & immodica excretio facile ſiſtitur, ſi aluus fluida fiat. ibid.
vrina laborantibus renibus quales excernantur. 275.a.b. 302.a b
vrina in calculo veſicæ qualis excernatur. 311.e
vrinæ ſuppreſsio eſt morbus in via. 309.a
vrina quibus de cauſis ſupprimatur. 309.a.& b.c.d
vrinæ ſuppreſsionis à variis cauſis genitæ ſigna. 310.a.b.c. d.e.a.b
vrina quacunque de cauſa ſuppreſſa communi remedio per fiſtulam æneam extrahitur. 312.a b
in vrinæ ſuppreſsione ex inflammatione vena qua & quo in loco ſecanda. ibi.e
vrinæ difficultas à quibus cauſis contingere queat. 314.c. d.e.315.a.b
vrinæ difficultas, & ſtillicidium facilius autumno, quam aliis temporibus, concitari ſolent, & ætate ſenili, & flantibus Aquilonaribus ventis. 315.a
vrinæ ſtillicidium à quibus cauſis oriri poſsit. ibid.
in vrinæ ſtillicidio quæ victus ratio conueniat. 317.e
in vrinæ ſtillicidio curando quæ medicamenta conueniant. 317.a
vrinæ morſus, vel ardor ex quibus cauſis ortum habeat. 316.a.b
in vrinæ morſu, vel ardore qui cibi conueniant, & potus. ibid.c.d.e.
vrinæ profluuium,ſiue incontinentia à quibus cauſis occaſionem habeat. 316.e 317.a.b.& 318.e
vrinæ incontinentia cur pueris ſæpius in ſomno contingere ſoleat. 317.a
in vrinæ incontinentia quæ victus ratio conueniat.319.a.b
in vrinæ incõtinentia balneum aqua dulcis in dolio paratum ad ſudores prouocandos laudatur.vide modum parandi. ibid.
vrinæ profluuia ad alui dejectiones & ſudores reuellenda ſunt. 318.d.e
in vrinæ profluuio ex intemperie renum frigida excitato quæ medicamenta,victus ratio,balnea,&c conueniant. 319.b c
vrina vt commodè & opportunè excernatur,tria neceſſario requiruntur,& quæ vide, 308 b.c.d.& 309.a.b
vrinæ prouocatio quando conueniat in dyſenteria curanda. 270.d.e.a.b
vrinæ prouocatio iiſdem, ſed fortioribus eget medicamentis,quam menſtruorum. 329.d.e
vrina Cameli epota hydropicis valde vtilis eſt. 245.b.c
vrina capræ ad cochlearis menſuram cum drachma nardi accepta in hydropicis prodeſt. ibid.
vrina humana calida ex ſpongia ventri hydropicorum applicita aquam diſſoluit. ibid.c
vrina humana potui data inter initia hydropicis multis laudibus effertur. ibid.
vrſi adeps ad alopecias curandas maximè conducit. 15.b.c
vrtica aluum mediocriter ducit. 232.a
vrticæ ſemen valde confert in aſthmatici affectus curatione. 148.a.b
vrtica ſemina, ex muſto epota veneris deſiderium ſtimulant. 379.a.b
vterus propter quid à natura creatus ſit. 321.a
vterus quam figuram habeat,& cur ita efformatus. ibid.
vterus cur in infimo ventre à natura collocatus ſit. 322.e. 323.a
vterus eſt tanquam communis totius corporis ſentina.327. & 333.a
vteri officium in expiando excrementoſum ſanguinem quod. 322.d.e
vteri ſubſtantia quæ, 322.e.a.b
vterus qua ratione corpus neruoſum dicatur, 169.a
vterus ſenſu aliquo præditus eſt. 323.d.e
vterum quidam exiſtimarunt eſſe animal,quorum ſententia refellitur. 338.b.c
vteri motum dum importunè mouetur veneris cupidus ad varias partes,cauſam eſſe omnium ſymptomatum. quæ in ſtrangulatione accidunt, nonnulli voluere, quorum opinio refellitur à Galeno. 337.b.c
vterus inter oẽs fere humani corporis particulas plurimas & maximas venas habet.321.e.322.d.e 347.a.& 348.a
vterus non attrahit excrementitiam & menſtrualem materiam,ſed tantum ſuſcipit eam,quando vi ſuperiorum partium impellitur. 329 d.e
vterus duabus partibus cœagmentatus eſt, altera ad ſuſcipiendum,

piendum,& attrahendum ſemen altera ad idem conti-nendum,& fouendum. 323.c d.e
Vteri acetabula quæ dicantur. vide. 289.d.e
Vteri ceruix cum menſtruas habet purgationes recta, & adaperta eſt, aliis autem temporibus rugoſa, & flexuoſa. 342.c.d
vteri ceruix iuſto amplior, aut anguſtior nullam, aut paucam affert voluptatem in coitu. 356.a
vteri os hians nimium, & patens, conceptionique obſtans quo pacto curetur. 338.a
vterus abortui obnoxius qui. 360.e
vterus conceptioni ineptus qualis. 355.d.e.& 356.a
vterus comparatur arvo cuidam.vide. 355.a.b.& 356.a
Vterus cum cerebro plurimum conſentit. 220 a
Vterus cum mammis plurimam habet connexionem. 360.d.e
Vterus cum ventriculo magnum habet conſenſum. 103.e
Vterus neque bonis & gratis odoribus delectari, neque fœtidis triſtari poteſt. 338.a b.c.d.e & 339.a.b
Vterus cur bene olentia ſequatur, refugiat verò, & quaſi abhorreat ea, quæ fœtida ſunt, diſputatur, nonnullorumque ſententia refelluntur, & ratio vera redditur. 338.a. b.c.d.e.& 339.a.b
in Vterinis affectibus, ſi naribus odoranda offerantur, quæ gratum & ſuauem odorem ſpirant, aduerſiſsima ſunt, ſi vero inferius ſupponantur, vel ſuffiantur, mirifico proſunt. 338.a.b
Vteri affectus. quos ſequi ſolet menſium ſuppreſsio, quales, & qui ſint. 325.e,a.b
in vteri affectibus quo in loco vena ſit ſecanda. 298.299
Vteri ſtrangulatio à quibus cauſis oriatur. 337.d.e.& 338.a
in vteri ſtrangulatione quæ ſymptomata ſoleant accidere. ibid.a.b
in vteri ſtrangulatione ex ſuppreſsis menſtruis purgationibus quando, & quæ vena ſecanda ſit. 338.a.b
in vteri ſtrangulationibus ex ſemine retento fugiunt medici ſanguinis miſsionem, & cur. ibid d
in vteri ſtrangulationibus ex retento ſemine, quo ingenio ſemen ipſum euocetur, & mulier liberetur. ibid.d
ab vteri ſtrangulatione mulieres eximunt interim denorata, caſtoreum, coniza, iuniperi, bacca, ſcilliticum, acetum, vinum, in quo fuerit chamadrys, macerata, & betonica folia vide modum exhibendi. 339.a.b
ab vteri ſtrangulatione mulieres reuocant caſtoreum, ruta, allium, cæpa ſulphur. ſinapi, pix liquida. capilli, cotum, trita calciamenta, cornu ceruı, lapis gagatis, cubicularij cimices galbanum, & linamentum lucerna, vel lychnium, ſi partim combuſta, aut ſuffita, partim etiam ſimpliciter naribus offerantur.vide. 338.c.& 339.d.e
Vteri diſtortio, contractio, ſeu peruerſio à quibus cauſis oriatur. 340.a.b.c d.e
Vteri diſtorti, & ad varias partes commoti ſigna exquiſite traduntur. ibid.
Vterus commotus & ad diuerſas partes decumbens quo ingenio & quibus remediis in ſuam ſedem reducatur. 340 a.b.c.d.e.& 341.a
vteri procidẽtia, ſeu prolapſus à quib. cauſis oriatur. 341.c
Vteri procidentis ſigna quæ. ibid.
Vteri prolapſus qui curationem admittat, & qui non. ibid.
in vteri prolapſu victus ratio quæ conueniat. 342.b
Vteri extra procidentis curatio quæ. 341.e.& 342.a
Vterus qua ratione, & quo ingenio introducendus ſit. ibid. & 342.b
Vteri dolor, & inflatio quas cauſas ſequi ſoleat. ibid a.b
Vteri inflatio quibus ſignis deprehendatur. ibid.
Vteri doloris, & inflati ſymptomata quæ. ibid.
Vteri dolores, quando ex calida, & acri materia ortum habent, quæ incommoda afferant. 343.d.e
in Vteri inflationibus quæ medicamẽta, clyſteres fomenta, inſeſsiones. balnea, victus, & cõfectiones conueniant. ibi.c.d
Vteri dolore & inflatione quando venam ſecare conueniat & quando non. ibid.
Vteri inflammatio à quibus cauſis ortum ducat. 345.c.d.e
Vteri inflammationum diuerſitas vnde ſumatur. ibid.a.b
in Vteri inflammationibus pulſus qualis. ibid.d
Vteri inflammationum ſymptomata quæ. ibid.
in vteri inflammationibus victus conueniens qualis. 349.a
in vteri inflãmatione quibus localibus vtendũ. 448.b c.d.e
in Vteri inflammationibus quando, & quo in loco vena ſecanda ſit. 346.a.347.d.e.a.b.c.d & 348.a.b
Vteri hydrops qui affectus dicatur. 344.e
Vteri hydrops vnde habeat occaſionem. 344.a b
Vteri hydrops rarò conſpici ſolet. 345.a
Vteri hydropis ſymptomata, & ſigna quæ. ibid.
Vteri hydropis curatio quain & quo. ibid.
de Vteri hydrope nulla a Græcis facta vſquam mentio eſt præterquam ab Aetio, quẽ mox Arabes ſecuti ſunt ibi.c
Vteri tympania quæ affectio ſit. 344.c
Vteri cancer quid ſit, & vnde ortum habeat 349.c d
Vteri canceroſus dolor quibus remediis ſedetur. 350.c
Vteri ſcirrhus, & cancer quibus ſignis inter ſe diſtinguantur. 349 a.b c.d.e
Vteri ſcirrhus à quibus cauſis oriatur. ibid & 350 a
Vteri ſcirrhus quomodo curetur. ibid.b c.d
Vteri vlcerum ſigna quæ. 351.a.b c
Vteri vlcera à quibus cauſis fiant. 350.c.d.e
Vteri vlcera quæ curationem admittant, ac in quibus corporibus. & quæ non. 351.e
Vteri vlcera quibus remediis curentur. ibid.d.& 352,a.b.c.d
Vuæ acerbæ ſeu immaturæ ſuccus inſignem aſtringendi facultatem habet. 32.a
Vuæ immaturæ ſuccus repellendi vim habet. 43 e
Vuæ acerbæ ſuccus vim habet vomitum reprimendi, atque ventriculi os claudendi. 191.e
Vuæ immaturæ ſuccus anginæ curandæ conuenit. 116.c d
Vua dulcis aluum lenit. 256.e
Vua paſſa. vide Paſſula.
Vuea quæ affectio ſit. 112.a.& 120.a.b
Vuea. ſeu ῥαγοειδὴς. vnde dicta & eius ſtructura. 62.d.e
Vulnus. & vlcus nomina quomodo accipiantur ab Arabibus & iunioribus noſtris. 195 e
Vulnus particulare nomen eſt ſolutæ continuitatis. ibi.
Vulnera in carne, & in neruo communem quandam habent rationem, quæ omnia quatenus talia curantur. 1 e
Vulpis plurimum obnoxia eſt alopecia, quæ & ipſi nomen indidit, Græce enim ἀλώπηξ vulpes dicitur. 3.e
Vulturis pellis ventriculum extrinſecus roborat. 201.d.e
Vulua. vide Columella.
Vulua. vide Vterus.

Z.

Zedoaria creditur eſſe Græcorum Coſtus. 330.e
Zingiber attenuat. 234.b
Zingiber flatus ventriculi diſcutit. 217.a & 248.e
Zingiber conditum ſacchаro ventriculum roborat. 177.a. 201.d e.& 244.a
Zingiber conditum pituitoſo affectui commodum eſt, & caput roborat. 55.c.& 55.b
Zingiber tritum & ex melle coctum, ac denti eroſo inditum dolorem tollit. 109.a
Zingiſa mollientis, ac mitigandi vim habent. 11.a
Ziziphа ad tuſsim valent. 146.b.& c
Zizipha decocta refrigerant, atque humectant. 10 a
Zoophyta quæ dicantur. 103 a

FINIS.

BIBLIOTECA ... F ... VITTORIO EMANUELE

INDEX
GRÆCARVM VOCVM, QVÆ IN HOC OPERE HABENTVR.

A

Ἄδηκτα medicamenta quæ. 71.a
ἀθερώματα quid. 80.e
ἀθερώματα manum operæ egent. 83.a
ἀλφὸς, vel ἀλφισμὸς quid ſit, & quid ſignificet. 185.a
αἱμάλωπες, ſeu vibices quid. 65.a
αἱμοῤῥαγία quæ affectio ſit, aut ſymptoma. 102.e
αἱμωδία quid, & vnde ortum habeat. 108.a.& 109.b.c
ἀμαύρωσις quid. 77.a
ἀμβλυωπία quid. ibid.
ἀμβλωσις quid ſignificet apud Atticos. 360.c.d
ἀμφιβληστροειδὴς, ſeu reticulata tunica quæ. 62.e
ἀνάσαρκα quid ſit. 239.d.e
ἀντιάδες quæ affectio ſit. 110.e & 112.a
ἀποσίτοι qui dicantur. 166.a.169.a.170.a.& 214.a
ἀπόστεγα quid ſignificet apud Hippocratem. 362.a
ἀποφλεγματισμοὶ quæ appellentur à Græcis. 42.e.43.c. & 60.e
ἀποφλεγματισμὸς nomen vnde dictum. 42.e
ἀπύρεκτοι qui dicantur. 372.a
ἀραχνοειδὴς, ſiue araneoſa tunica quæ. 62.e
ἄργεμος oculorum vlcus, ſeu coronale quid. 66.e
ἀρθρῖτις quid ſit. 384.a
ἀσθμαίνειν quid. 145.a
ἄσιτοι qui vocentur. 166.a.& 169.a
ἀσκὸς quid ſignificet. 239.c
ἀτονία, ſeu infirmitas oculorum quid ſit. 77.e
ἀτροφία quid. 78.e
ἄφθαι quæ vlcera ſint. 112.d.117.b.& 195.a
ἄφθαι vnde dictæ. 117.b
ἀχλύωσις quid. 77.d

B

Βάλανοι vnde dicantur à Græcis. 36.b
βάτραχος quæ affectio ſit, & vnde fiat. 112.a
βατράχιον quid, & vnde fiat. 123.e.& 394.b
βόθριον oculorum vlcus quid. 66.b
βου particula appoſita vocabulis magnitudinem quandam addit ſignificatio ipſius vocabuli. 177.a
βου particula vnde deducta ſit. ibid.
βουβωνοκήλη qui tumor ſit. 381.e
βούλιμος quid ſit, & quid ſignificet. 177.a.& 179.b
βράγχος, κόρυζα, & κατάῤῥους, tres deſtillationis differentiæ. 56.b
βρόγχος quid. 164.e
βρογχοκήλη qui tumor ſit. 381.e

Γ

Γάγγλιον quid. 80.e
Γαργαρεών quid. 110.e
Γλυκύχυμα quid. 186.e
Γονόῤῥουν quid. 331.a.& 333.a

Δ

Δασύτης quæ affectio ſit. 80.d
Δῖνος vide Vertigo.
Διαβαίνειν quid ſignificet. 317.e
Διαβήτης quæ affectio ſit. 314.c.d
διάθεσις quid. 139.b
διακωδύων medicamentum ad tuſſim calidam, & mordacem laudatur. 146.d
διαπιτύρων confectiones. 33.d
διαφόρησις quid. 45.e
διαχαλκίτεως medicamentum in podagris commendatur, & eſt Galeni inuentum. 394.a
διαχάρτου medicamentum quid. 16.a
διαχάρτου nouo de Comp. med. ſec. loc. deſcribitur. 16.a
διαχάρτου deſcriptio traditur. ibid.
διαχάρτου vſus erat antiquis medicis ad reprimenda vlcera depaſcentia. ibid.
δοθιῆνες tumores qui. 86.e
δοθιήνων duplex eſt differentia. ibid.
δοθιῆνες quid differant ἀπὸ τῶν φυμάτων. ibid.
δυσουρία quæ affectio ſit. 314.b.c

E

Ἐγκανθὶς quæ affectio ſit. 81.& 83.e
ἐγχυμώματα quæ vocentur. 85.c
ἕδρα quid ſit. 285.c
εἰλεῶδες quid. 274.a
εἰλεὸς quid ſit, & vnde dictum. ibid.
ἐκτρόπιον quid. 80.a.81.c.& 82.d
ἐκχυμώματα quæ dicantur. 85.e
ἕλκος quid ſignificet apud Galenum, & cæteros Græcos auctores. 86.d
ἕλμινθες qui vermes dicantur. 279.e
ἐμπροσθότονος. vide ſpaſmum.
ἐμπύημα quid. 131.a
ἐμπυϊκοὶ qui vocentur. 111.c
ἐμφύσημα quid ſit, vnde dictum, & vnde ortum ducat. 80.b.& 81.e
ἐνεροῦντες qui dicantur apud Græcos. 317.d

ἐντεροκήλη

ἐντεροκήλη quid. 381.b
ἐξανθήματα quæ dicantur. 86.d
ἐξόμφαλοι qui vocentur. 381.a
ἐξοχὰς quid ſit. 291.e
ἐπαγάστριον quid,& vnde dictum. 163.a
ἐπιγλωττὶς quid. 112.e
ἐπιδέρμιον quid vocent Græci. 136.d
ἐπίκαυμα eſt oculorum vlcus ſordidum, cruſtoſum, & malignum. 66.e
ἐπίκαυμα vnde dictum, & quid ſignificet. ibid.
ἐπικεραστικὴ vis quæ. 106.e.132.e.& 186.e
ἐπινυκτίδες quid. 105.e.& 106.e
ἐπιπλοκήλη quid. 381.e
ἐπιπλοομφαλοὶ cur ab Antiquis appellabantur homines. 381.a
ἐπιπλόφοροι qui dicantur. ibid.
ἔῤῥινα medicamentu quæ. 43.c
ἐσχαρωτικὰ medicamenta quæ. 119.a
ἔγχυμα quæ. 77.c
ἐφιάλτης quid ſignificet. 26.c

H

Ἡδύχρος medicamentum quod. 102.a.b
ἠθμοειδὴς quid. 99.c
ἠθμοειδὴς vnde dictum. 103.e

I

Ἱερὸν λευκὸν quid. 365 e
ἴονθοι quid, & vnde naſcantur. 86.b.& a
ἰσθμὸς quid. 110.a
ἰσχουρία quæ affectio ſit. vide vrinæ ſuppreſſio. 309.e

K

Καχεξία quid. 241.e.247.a.& 381.e
κακοήθη vlcera quæ. 117.e
κάνθοι oculorum qui. 79.d.& 81.a
καρδιαλγία vnde dicta. & propter quid. 185.a
καρδιωγμὸς quid ſignificet. ibid.
κάρος. vide κῶμα.
κατάληψις, κάτοχος, κατοχὴ, & congelatio idem. 25.e. & 27.e
κατάῤῥους, κόρυζα, & βράγχος tria genera deſtillationum. 56.a
καταφορα. vide κῶμα.
κατ' ἴξιν reuellere. 141.a
κερατοειδὴς. vide Cornea.
κῆλαι qui tumores dicantur. 380.e.a.b
κίον quid. 110.e
κιρσοὶ quæ quæ venæ appellentur. 381.c
κιρσοκήλη quid. ibidem.
κίττα quid. 359.a
κλεῖθρον quid.
κοιλία quid. 254.e.& 263.a
κοίλωμα oculorum vlcus quale. 66.b
κωλικὸς dolor quid, & vnde dictus. 265.c
κόνδυλος quid. 292.a
κονδύλωμα vnde dictum, & quid. vide Condyloma. ibid.
κορύδαλος vel
κορυδαλὶς auis quæ. 279.b
κόρυζα, βράγχος, & κατάῤῥους, tres deſtillationum differentiæ primæ. 56 a
κρανίον quid. 2.e.& 17.a
κριθὴ, ſeu hordeolorum oculi quid. 80.a.64.d.& 82.e
κῦμα quid ſit ſecundum Ariſtotelem. 355.b
κυνάγχη quæ affectio ſit. 112.a.b
κώματα, καταφοραὶ, κάροι, ſubeth, ſopores, & veternum vnum, & idem ſignificant. 24.d.25.d.27.d.& 45.e

Λ

Λαγώφθαλμος quæ affectio ſit. 80.a.& 83.e
Λάρυγξ quid. 107.a.112.e.& 113.b
Λάρυγξ propter quid à natura facta ſit. ibidem.
λιχηνώδεις affectus quid ſint. 86.d
λέπρα quid. ibid.
λεπτομερῆ quæ dicantur. 224.c
λευκὸν ἱερὸν quid. 365.a
λευκοφλεγματία quid. 239.c.d. vide Anaſarca.
λευκώματα, vel albugines ſeu nebulæ quid. 65.a
λῆμαι vide Lippitudo.
λιθίασις quæ affectio, & vnde dicta. 80.c.81.a.& 82.d
λοχεῖα quæ vocentur. 364.e

M

μαδάρωσις quid ſit. & vnde fiat. 80.e.& 81.e
μανία. vide Melancholia.
μύλον affectus oculi quid, & vnde dictum. 66.e
μήνιγγες à Græcis vocantur capitis membranæ. 20.e
μελικηρίδες tumores, qui & cur ita appellati. 80.d.e
μελικηρίδες chirurgiam requirit. 82.e
μέλανσις quid. 370 a
μονήμερα medicamenta quæ. 72.b
μυδρίασις qui affectus. 78.a
μυοκέφαλον quid, & vnde dicatur. 66.e
μυωπία quæ affectio ſit. 77.a

N

Νάρκη. vide ſtupor.
Νομαὶ. vel
νομώδη ἕλκη, quæ vlcera ſint. 117.e.& 118.c
νυκτάλωψ, vel
νυκταλωπία quid ſit. 77.a

Ξ

Ξηροκολλύρια quæ vocentur. 82.c

O

ὄγκοι παρὰ φύσιν à Græcis qui dicantur. 19.a
ὄγκοι συκώδεις qui tumores ſint, & vnde ortum habeant. 86.a
ὄζαιναι vlcera quæ, & vnde dicta. 99.d.e.& 100.d.e
ὄζον quid. ibid.
ὀδοντάγρα quid 104.b.c
ὄνυξ ſeu vnca affectus, Latinè vnguis, quid. 67.a
ὀπισθότονος. vide ſpaſmus.
ὀρθόπνοια quid, & vnde dicta. 85.a
ὄπτησις 370
ὕδατα quæ. 101 a
οὐρανίσκος quid, & vnde dictum. 110.e
οὐρητῆρες. vide Vreteres. 309.a
ὀφθαλμία ſeu lippitudo quid ſit. 65.e

Π

Παράλυσις, ſeu reſolutio Latine quid ſit. 48.e
παρασυνάγχη quid. 112.a
παρίσθμια quid. 111.a
παρουλίδες quid. 105.e.& 106.b
παρωτίδες quid ſint, & vnde dictæ. 97.e
περικράνιον quid. 2.e.& 17.b
περιπνευμονία quid, & vnde dicta. 127.d & 128.e
πιτυρίασις Latine furfuratio, ſeu furfures, & porrigo etiam antiquitus dicta eſt. 4.b
πιτυρίασις quibus medicamentis topicis curetur. 14.a
πνεύμων. vide Pulmo.
πολύπους qui affectus ſit, & vnde nomen habuerit. 99.c.d
πρόπτωσις, ſiue oculi prominentia quid. 66.e
πταρμικὰ medicamenta quæ. 43.a.b
πτερύγιον quid. 77.b.84.& 85.a
πτερύγια naſi, ſeu pinnæ quæ. 95 a.b
πτίλωσις quid ſit. 80 e.& 81.a

P

Ῥαγάδες quid. 286.a
ῥαγοειδὴς. vide Vuea.
ῥοῦ quid ſignificet. 263.a
ῥινὰς quid vocetur. 81.c.d
ῥοῦν γυναικεῖον quid. 33.a & 333 a

ῥυὰς quid ſit. 81.a

Σ

Σαρκοκήλη quid. 381.a
σατυρίασις vn qua. 195.d
σκοτόδινος &
σκότωμα. vide Vertigo.
σπᾶν quid. 96.e
σταφυλὴ quid. 112.b
σταφύλωμα quid, & vnde dictum. 66.e
στεατώματα quid. 80.e
στεατώματα chirurgiam poſtulant. 83.a
στέρνον quid. 126.a
στοματικὰ medicamenta quæ. 118.e
στραγγουρία quid ſit. 314.c
συκώδεις ὄγκοι qui tumores ſint, & vnde oriantur. 86.b
σύκωσις affectio quæ: & vnde dicta. 80.e
σύκωσις quibus medicamentis egeat. 83.c
συλλαμβάνειν quid. 355.e
σύλληψις quid, & vnde dicta. ibid.
συνάγχη qua affectio ſit. 112.a
σφιγκτὴρ quid. 285.e

T

Τάραξις, ſeu conturbatio quid ſit, & vnde fiat. 65.b
τένοντος quid. 262.c
τέτανος vide ſpaſmus.
τεινεσμὸς quid 101.c. & 254.e
τραῦμα quid ſignificet. 195.b
τραχύτης qua affectio ſit. 80.d.e
τράχωμα quid ſit. ibid. 81.c.d. & 82.b.c
τραχώματος differentiæ tres numero ſunt, & quæ. 80 d.e
τρωτικὰ medicamenta quæ. 71.e. & 72.a
τρίχωσις qua affectio ſit. 81.c.d
τύλωσις qua affectio ſit. 80.d.e
τύλωσις quibus egeat medicamentis. 83.c.d

Υ

Υγροκολλύρια quæ dicantur. 82.b.c
ὑδροκήλη quid. 98.c d
ὕδωρ quid. 240.b
ὑπερῷα quid. 118.e
ὑπηνέμια ova quæ dicantur. 369.a.b
ὑπόπυον, ſeu ſuppuratio quid ſit, & vnde dictum, & vnde ortum habeat. 77.a.b
ὑπόσαρκα, vel
ὑποσάρκιον qua affectio ſit. 239.a. vide Anaſarca
ὑπόσφαγμα quid. 65.a
ὑπόχυμα, Latinè ſuffuſio, vulgò catarrata quid. 65.e
ὑστέρα quid. 321.a. & 364.d

Φ

Φαλακρώτης quid. 3.b
φάρυγξ quid. 112.a b
φθειρίασις vnde, & quomodo fiat. 4.a.b.c.d
φθειρίασις ſeu pedicularis morbus ad intemperiem cutis materia pertinet. 4.a
φθειρίασις non modo in capite, ſed & aliquando in toto corpore ſcatet. ibid.
φθειρίασις cur pueris frequens ſit. ibid.
φθειρίασις quibus curetur. 14.a.b
φύματα qui tumores ſint. 85.e
φύματα quid differant ἀπὸ τῶν δοθιήνων. ibid.

X

χαλάζιον vnde dicatur, & originem trahat. 80.b.81.e.& 82.a.b
χήμωσις, vel φίμωσις quid. 65.c.d
χολέρα vnde dicta. 209.a
χολὴ, ſeu bilis. ibid.
χόρια quæ dicantur. 364.d

Ψ

Ψώρα quid. 86.a
ψωροφθαλμία qua affectio ſit, & vnde ortum habeat. 80.b. 81.d.e. & 83.b

Ω

Ὠμότης quid. 370.a.b

F I N I S.